NIET UITLEENEN

~~3237 B 2.~~

LZ
OOST.
69.
ATD

KONINKLIJKE BIBLIOTHEEK
0054 3642

@lonaliakbar

@Ionaliakbar

@lonaliakbar

Atjehsch-Nederlandsch Woordenboek

door

R. A. Dr. Hoesein Djajadiningrat

met

Nederlandsch-Atjehsch Register

door

Dr. G. W. J. Drewes

Uitgegeven op last der Regeering

Deel II

@lonaliakbar

@lonaliakbar

10 APR. 1935

Atjèhsch-Nederlandsch Woordenboek

door

R. A. Dr. Hoesein Djajadiningrat

met

Nederlandsch-Atjèhsch Register

door

Dr. G. W. J. Drewes

Uitgegeven op last der Regeering

Deel II

LANDSDRUKKERIJ — 1934 — BATAVIA

@lonaliakbar

KONINKLIJKE BIBLIOTHEEK

@lonaliakbar

ATJÈHSCH-NEDERLANDSCH WOORDENBOEK.

M.

MA I, of ma', (de tweede vorm geldt soms voor fijner, en is in sommige uitdrukkingen niet of weinig gebruikelijk), moeder (2de en 3de pers.), (ook) oude vrouw, moedertje, (2de en 3de pers., in het Toenòngsch in deze beteekenis ma' niet gebr.); ma' wa, ma' rajeu' (of verkort tot jeu'), tjoet ma (hierin ma' niet gebr.), tante (oudere zuster of nicht, cousine, van vader of moeder, ook echtgenoote van een ouderen broeder of neef, cousin, van vader of moeder); tjoet ma, (ook) stiefmoeder, (2de pers.), = ma oej, (3de pers.); ma' dé', ma' tjoet, ma' tjé (verkorting van keutjé, Mal. ketjil), (dial.) ma' lét (of lōt), tante (jongere zuster of nicht van vader of moeder, ook echtgenoote van een jongeren broeder of neef van vader of moeder); ma' mòm, tè' of dè', zoogster; ma' seuboet, aangenomen moeder; (Pedirsch) ma ha (verkorting van toeha), of samengetrokken tot maha, grootmoeder, (ook) oude vrouw, grootmoedertje; ma wang, ook samengetrokken tot mawang, vader en moeder, ouders, (ook) voorouders, (in hik., zie wang II); ma dja (niet ma'), of madja, zie i.v. dja; ma oebat, medicijnvrouw, vrouwelijke doekoen; keutjhi' eumbah, teungkoe ma (niet ma'), zie i.v. keutjhi'; *h*an djan hōj ma, zelfs den tijd niet hebben om moeder te roepen, om de moeder aan te roepen, (gezegd van iets, dat zeer snel gebeurt); gata teungeut ta'éh pansan, djiba ploeëng oe manjang *h*an djan lōn hej ma, gij sliept een diepen slaap en hij nam (mij) zoo snel naar boven mee, dat ik niet eens tijd had om „moeder'' te roepen, (Gadjah toedjōh oelèë; zie ook vbd. i.v. hōj I); malam njan neu'éh sadjan poetròë, beungòh oeròë djaga ma ha; 'òh djaga ni niba' teungeut, djileungò seungab oereuëng hana, dien nacht sliep hij samen met de prinses; den volgenden ochtend werd het grootmoedertje vroeg wakker, en toen zij wakker werd, hoorde zij niemand, het was erg stil, (Gadjah toedjōh oelèë); zie verder i.v. koe. Zie nang, nja'.

MA II, verkorting van teuma, zie aldaar.

MA III (Arab. mâ), wat, hetgeen, in ma siwa, zie siwa II, en matja'alah, zie aldaar.

MA IV; móema-ma, zie ma' II.

MA V, bijvorm van praefix meu in eene enkele uitdrukking, b.v. magoeni, zie i.v. goeni.

MA' I, zie ma I.

@lonaliakbar

MA' II, (gew. in de m e u-afleiding en met verdubbelden stam); m o e m a'-m a', (in hik. voor het rijm ook) m o e m a-m a, stagneerend, tot de boorden reikend (van water in b.v. eene rivier, een sawah), (verder) flikkerend, glanzend, stralend (van het gelaat van b.v. vreugde, strijdlust); i ë m o e m a'-m a' l a m k r o e-ë n g, *h* a n d j e u ë t t a d j a', het water staat erg hoog in de rivier, (de kreek), ge kunt niet gaan; n g ò n i ë m o e k a t a'e u m o e m a'-m a', b a n d o e m g a-l a' g e u d j a' p r a n g T j i n a, men zag hun gezichten stralen (van strijdlust), zij waren allen verheugd, dat zij tegen de Chineezen zouden strijden, (Banta Beuransah; zie verder den uit hetzelfde werk i.v. m a b a geciteerden regel); r a d j a i n d r a h a b é h h a b a, m o e k a m o e-m a-m a L i l a I n d r a, toen de vorst der i n d r a's gesproken had, glansde het gelaat van L. I., (Tjah Koebat).

MA' III, zie m a t II.

MA'ANI (Arab. mrv. m a'â n î), beteekenissen, begrippen, (als techn. term bekend in de volgende uitdrukkingen:) s i p h e u ë t m a'a n i (Arab. ç i f â t a l-m a-'â n î), de (zeven) begripsattributen (van Allah, nl. de macht, de wil, het weten, het leven, het hooren, het zien, het spreken), en (è l e u m è ë) m a'a n i (Arab. 'i l m a l-m a'â n î), (Arab.) rhetorica; n e u b e u ë t m a n t è' n g ò n m'a'a n i, t h a t b a k e u-t i r a d j a n a n g g r ò ë, hij studeerde logica en rhetorica met groote toewijding, de (jonge) koning, (Goemba' Meuïh).). Zie m a'n a, m a'n a w i a h, s i-p h e u ë t.

MABA, vragen, aanmoedigen, aansporen om mede te gaan, mede te doen, medenemen, medevoeren; n e u m a b a S i G a m o e p e u k a n, vraag G. mee naar de markt te gaan, neem G. mee naar de markt; b a n s i b l a-ï h d r ò ë o e l è ë b a l a n g, m e u n g n j ò b a' p r a n g *h* a n p e u ë m a b a, geen van de elf oelèëbalangs behoefde aangespoord te worden, wanneer het een krijgstocht gold, (Banta Beuransah; deze regel volgt op den regel, aangehaald i.v. m a' II); *h* a n d j e u ë t t a n g g ō h p i m e u n g s i'a t, h ò n j a n g h a d j a t a n g è n m a b a, zelfs een oogenblik uitstel is niet mogelijk, de wind voert ze (de wolken) mee, waarheen hij wil, (Noen Parisi).

MABŌ', bedwelmd, beschonken, dronken, (ook) in extase; m a-b ō' b a n g, zie i.v. b ō'b a n g; m a b ō' b a k ō n g, bedwelmd door het gebruik van tabak; m a b ō' d a r a h, een wee gevoel hebbende, flauw door het zien van bloed; m a b ō' (l a'-ō t), zeeziek; m a b ō' p i-n e u n g, bedwelmd door het gebruik van pinang; m a b ō' t j a n-d o e, bedwelmd door het gebruik van opium; zie verder vbd. i.v. k a'a'-k a'o e ë', k l ò. P o e m a-b ō', bedwelmen, dronken maken.

MA'BOET (Arab. m a'b o͡e d), gediend, aangebeden, (van Allah

gezegd); zie vbd. i.v. keunan II, khoet.

MAD (Arab. madd), verlengingsteeken van de alif, (in de Arab. orthographie).

MADA; moemada, genoeg, voldoende, toereikend (fijn voor séb); mamèh-mamèh bòh meudoeròë, di goenòng Paròë poeti' keulangsa; balé bè' meu'é' oe seuramòë, balé di sinòë, ka moemada, zoet zijn vruchten met dorens, op den berg P. (vindt men) keulangsa-knoppen; laat ons maar niet in de voorgalerij komen, laat ons maar hier (buiten) blijven, dat is voldoende, (pantōn); kaja pi kòn gasiën pi ħan, baranggadjan 'òh moemada, rijk was hij niet, maar arm ook niet, hij had steeds genoeg (om van te leven), (Tamim Ansa); zie ook vbd. i.v. kamè II. Poemada, voldoende maken, als voldoende beschouwen, genoeg hebben aan, toekomen met, zich tevreden stellen met; meung ħan meuteumeung eungkōt raja, tapoemada deungòn karéng, als men geen grooten visch kan krijgen, moet men zich met kleine gedroogde vischjes tevreden stellen, (Tambéh toedjōh blaïh); si'oeròë si'aneu' njan koepadjōh, njan lōn padjōh lōn poemada, elken dag at ik één pitje (van den granaatappel), dat was het voedsel, waarmede ik mij tevreden stelde, (Toedjōh kisah); ħan koelakèë lé, ja Rabi, njang ka tabri lōn poemada, ik vraag niets meer, o Heer, wat Gij mij geeft, daar heb ik genoeg aan, (ibid.). Vgl. pada II.

MADAH (Arab. madḥ), (in hik.), loftuiting, eulogie, (ook) raad, (verder en gebruikelijker) gedicht, gezang, pantoen (inz. Maleische); ban pòteu leungò seumah moemeunan, reumbang that padan meuntròë bri madah, toen de vorst die woorden hoorde, (vond hij dat) de minister een zeer juisten raad gaf, (Diwa Sangsaréh); jōh njan Banta neukheun pantōn, meu'alōn-alōn madah radja, B. reciteerde toen pantoens en golvend klonken de zangen van den vorst, (Dioe Plinggam). Moemadah, gedichten, pantoens reciteeren; boerōng diwata lheuëh moemadah, jōh njan oebah meula'-én roepa, nadat de diwata-vogel pantoens gereciteerd had, nam hij eene andere gedaante aan, (Tjah Koebat).

MADANG, het uit grove mazen bestaande deel van een net, (bij een djeuë en njaréng het onderste deel, bij een poekat, zie aldaar).

MADAT (Arab. madad), geestelijke of lichamelijke versterking (in deze beteekenis in de mystiek), bastion, stellage tribune, (verder het gebruikelijkst, aanvankelijk euphemistisch) met tabak, of andere bladeren bereide opium; (ook) e.s.v. plant, zie adat III; madat, ja tjhèh,

@lonaliakbar

versterking, o meester, (uitroep bij mystieke godsdienstoefeningen); kakeu dji'é' oeba' madat, djikhōdeumat saré doemna; ka djidoeë' ba' peureumadani, diba' kroesi njang that meulia, (de vorstenzonen) begaven zich op de tribune en bewezen hulde (aan den vorst, die daar gezeten was); zij zetten zich vervolgens neer op tapijten, op zeer kostbare zetels, (Nabi Oesoeīh). Moemadat, van bastions voorzien, met bastions; opium rooken, opium schuiven; hana djoedi ngòn moemadat, doemna ra'jat meu'agama, er werd niet gedobbeld en er werd geen opium geschoven, al het volk hield zich aan den godsdienst, (Indra Bangsawan). Zie apioen, tjandoe.

MADÉKA, zie meureudéka.

MADEUËNG (uit deumadeuëng van dadeuëng), zich bij het vuur warmen of drogen, (inz. van eene kraamvrouw, die gedurende 40 à 44 dagen na hare bevalling op eene rustbank moet liggen, waarvoor vuur in een oven voortdurend wordt onderhouden; dient om de opeenhoping van vochten in haar lichaam te bestrijden; zie ook i.v. dapoe); ban lheuëh madeuëng ka na si nja', *h*an tòm lōn dja' keunòë keunan, ik heb pas de periode van de kraamroostering achter den rug, ik heb een kindje, zoo ga ik nooit uit, (Plandō' Kantjé). Poemadeuëng, bij het vuur warmen of drogen, zich laten warmen of drogen. Zie salè.

MADI, eene van de 4 soorten van sperma, waaruit de mensch ontstaat; zie manikam.

MADIKA, (samengetrokken vorm van meureudéka in:) Madika phōn, eig. de eerste vrije, en Madika seuneulheuëh (ook wel habéh), eig. de laatste vrije, ouderwetsche namen van resp. de 5de en 6de maand van het Moh. jaar; zie i.v. boeleuën.

MADINAH (Arab. madînah), stad, (in hik.), Medina (verkort uit madînat an-nabî, de stad des Profeets), wordt verder als persoonsnaam gebruikt; Dja Madinah, zie i.v. dja.

MADJA I, (uit ma en dja) zie i.v. dja en ma I; hadih madja, zie i.v. hadih.

MADJA II, zie roemadja.

MADJADI (Arab. madjâzî), overdrachtelijk, oneigenlijk, nietwezenlijk, (tegenover hakiki, wezenlijk), (in hik.); neu'ingat nè'mat le radja bri, ba' madjadi hana tara; ba' hakikat niba' Alah, meunan leumah lam rasia, hij dacht aan de vele, weergaloos vele gunstbewijzen, die, oneigenlijk gezegd (practisch gesproken), de vorst hem had verleend, want in wezen (in laatste instantie) waren die gunstbewijzen (natuurlijk) van Allah afkomstig, aldus dacht hij in zijn binnenste, (Meudeuha'); zie ook vbd. i.v. hakiki, en zie madjat.

@lonaliakbar

MADJAJ, Daja'sch, maar in Groot-Atjèh ook wel gebruikt, voor t o e m p ō j, zie aldaar.

MADJAT (Arab. m a d j â z), overdrachtelijke, oneigenlijke uitdrukking, het niet-wezenlijke, (tegenover h a k̄ i k a t), (in hik.); n j a n g b o e ë t r a d j a n i b a' m a d j a t, b a' h a k i k a t *h* a n s ò ë l a'é n; p e u r i n t a h n j ò ë b o e ë t H a l a r a t, m e u n a n k a s a t d a l a m d i h é n, die daad (de marteling) kwam alleen in oneigenlijken zin van den vorst, in wezen was ze eene beschikking van niemand anders dan van den Heer, dat hield hij in zijn binnenste voor oogen (waardoor hij met gelatenheid de marteling doorstond), (Goemba' Meuïh). Zie m a d j a d i.

MADJÉT, mannel. persoonsnaam, verkorting van Abdōmadjét (Arab. 'Abdoelmadjîd), dat ook tot Dōmadjét wordt verkort.

MADJEUË, e.s.v. fret, (roofdier).

MADJEUNOEN, of m e u d j e u n o e n, ook m e u d j e u n o e n g (Arab. m a d j n o͡e n), door een boozen geest bezeten, onzinnig, krankzinnig, verdwaasd, (meer in hik.); p ò t j o e t A h m a t k a m a d j e u n o e n, *h* a n t a d j e u ë t k h e u n s i k r a' h a b a; t a p r è h s i'a t 'ò h d j a n m a n è h, m e u n g k a p o e l é h t a b ō h k e u r a d j a, prins A. is niet goed bij zijne zinnen, men durft geen woord tot hem te zeggen; wacht een oogenblik tot hij (weer) vriendelijk gestemd is, als hij hersteld is, zullen we hem tot koning verheffen, (Gadjah toedjōh oelèë). Zie d j o e n o e n.

MADJI; m a d j i r e u'ō h, roode hond (huiduitslag), ook b a d j é' p a n a ï h genoemd, (zie b a d j é').

MA'DJOEDJA, zie d j o e t.

MA'DJOEJ (Arab. m a'z o͡e l), afgezet (van den vorst), onttroond; afzetten, onttronen; r a d j a S a r a h b a h t a m a'd j o e j, b a h t a g a n t ò ë l a'é n r a d j a laten we vorst S. afzetten, laten we hem door een anderen vorst vervangen, (Noen Parisi). P o e m a'd j o e j, = m a'd j o e j (verb.).

MADJOEN (Arab. m a'd j o e n), algemeene naam voor versterkende middelen, verschillend in samenstelling naar gelang van het doel, waarvoor het dient (zooals bestrijding van geslachtelijke impotentie, van pijnlijk gevoel in de gewrichten enz.).

MADJOESI (Arab. m a d j o e s î), of k a p h é m a d j o e s i, Magiër, aanhanger van het Parzisme, (bekend uit de godsdienstige Wet, wordt gedacht als ongeloovige, die erger in ongeloof is dan de Jood en de Christen, doordat hij geen „schriftbezitter'', geen belijder van een openbaringsgeloof is, en in het algemeen als ongeloovige in den laatsten zin; zie vbd. i.v. m å d o e II); wordt ook gebezigd voor m a s ō s é, zie aldaar.

MADJOET, zie d j o e t.

MA'DJOET, zie d j o e t.

MADOE I, ook m a d z o e (Skrt. m a d h u), honig; i ë m a d o e,

@lonaliakbar

id.; zie vbd. i.v. harisa, en zie lilén.

MADOE II, mede-echtgenoote (i.e. iem.'s later gehuwde echtgenoote ten opzichte van de vrouw, met wie hij eerder is getrouwd, ook in het algemeen de vrouwen ten opzichte van elkander, die met denzelfden man getrouwd zijn), (verder) medeminnares, vijandin, medeminnaar, vijand; geupeudoeë' madoe lagèë seunoengkèë, hij houdt zijne vrouwen bij elkaar (lett. zet haar neer) als (de steenen van) eene treeft, i.e. hij weet zijne vrouwen met elkaar te laten harmonieeren, (eig. alleen, wanneer iem. drie vrouwen heeft, zooals eene treeft uit drie steenen bestaat); ja Ilahi wa ja Rabi, kaphé Madjoesi la'nat raja; tabri beu'é' koepeutalō, koepòh madoe kaphé tjilaka, o Allah, o Heer, geef, dat ik de vervloekte ongeloovigen overwinne, dat ik de vijanden, de rampzalige ongeloovigen versla, (Malém Dagang). Moemadoe, eene mede-echtgenoote, medeminnares enz. hebben; zie vbd. i.v. gèt. Poemadoe, (aan zijne vrouw) eene mede-echtgenoote geven, (bij zijne vrouw) eene tweede of meer vrouwen nemen; djipoemadoe bè' sakét até, beutatoekré daseutō radja, wanneer hij (uw echtgenoot, de vorst) eene tweede of meer vrouwen neemt, wees dan niet gegriefd, houd rekening met de gebruiken onder de vorsten, (Djoehan Meusapi).

MADÒN, e.s.v. plant met dorens, groeit aan het zeestrand of in het bosch, wordt ook wel voor omheining gebruikt; zie vbd. i.v. djlòng.

MADZOE, zie madoe I.

MA'È, mannel. persoonsnaam, verkorting van Éseuma'è, Arab. Ismâ'îl.

MAGOEËN, zie i.v. tagoeën.

MAGOENI, zie i.v. goeni.

MAHA, (uit ma en ha), zie i.v. ma I, en ha II.

MAHABŌT, zie mahbōt.

MAHBŌT, ook mahabōt (Arab. maḥboeb), geliefde, vriend, (gebruikt als betiteling van slaven).

MA*H*È (Arab. mâhir), kundig (inz. in de gewijde wetenschappen, in het Qorânlezen), bekwaam, bedreven, ervaren; gòbnjan ma*h*è that lam èleumèë pikah, hij is erg kundig in de wetgeleerdheid; ma*h*è kitab, goed thuis in de gewijde wetenschappen; rèt ba' goenòng ba' gèt pawang, mangat reudjang ba' rèt raja; piléh pawang njang that ma*h*è, na bè' meusië niba' rèt gata, op den weg door de bergen moet ge een bekwamen gids nemen, opdat ge spoedig op den grooten weg komt; kies een zeer ervaren gids uit, opdat ge niet van den rechten weg afwijkt, (Mènhadjōj abidin).

MAHKŌM (Arab. maḥkoem), partij in een proces, personen, die direct of indirect als partij in een proces betrokken zijn, inz. gedaagde, (lett. over wien door den

@lonaliakbar

den rechter geoordeeld moet worden); gata *h*an djeuët keu sa'si si mahkōm, ge kunt geen getuige van eene der partijen zijn; zie verder vbd. i.v. meuda'i.

MAHMOET, (Arab. Maḥmoe͡d), mannel. persoonsnaam, veelal Mamōt uitgesproken.

MAHRADJA (Skrt. mahârâja), grootvorst, (oudtijds) titel van rijksgrooten en hofdignitarissen, zooals Mahradja Sri Mahradja, Mahradja Lila, van verschillende functies en verschillend gezag, (de Mahradja Sri Mahradja van medio de 17de eeuw onder eene koningin was „genoechsaem Coninck"), (later ook) titel van den inner der schatting ter Oostkust (mahradja mangkoeboemi) en van den inner der schatting ter Westkust (mahradja mangkoebeusi), (thans) titel van het landschapshoofd van Lhō' Seumawè, ook mahradja mangkoeboemi genoemd; wordt door Atjèhers wel verklaard als te beteekenen mbah radja, vader van den vorst, (vgl. nè', pòlém).

MA'IDAH (Arab. ma'idah), maag; hana eumpeuën ma'idah, (mijne) maag heeft (nog) geen voer, (zegt men, wanneer men b.v. 's morgens om 9 uur nog niets gegeten heeft). Zie proeët.

MAÏH, eene kleine Atjèhsche gouden munt, (dezelfde als deureuham), waarin thans nog belooningen of bijdragen, die volgens de adat gegeven moeten worden, worden uitgedrukt, zooals de ha' gatib, ha' teuleukin, voor beide 1 maïh (zie i.v.), de bijdrage van genoodigden tot een bruiloftsfeest, 1 of 2 maïh, en ter Oostkust ook het loon voor het beplanten van een rijstveld en hiernaar ook de uitgestrektheid van het voor 1 maïh loon beplante of te beplanten veld, zoodat het woord er tevens als vlaktemaat wordt gebezigd; samaïh, een maïh = 4 goepang = ¼ reunggét Atjèh; ba' maïh-maïh, ook mamaïh, en meuïh-meuïh, e.s.v. doornstruik, die veel langs omheiningen groeit, met kleine gele welriekende bloemen, die in het hoofdhaar worden gestoken, en stinkenden bast, (zie i.v. boerōng I), wordt ook ba' rōm(-rōm) genoemd. Poemaïh, (weinig gebr.) betalen (eig. met maïh); pròë haj maté bè' tagoendah, bahlé koepoemaïh kamòë kaja, ge behoeft u niet bezorgd te maken, wanneer hij dood gaat; ik zal (den bloedprijs) wel betalen, ik ben rijk, (Noeboeët Nabi; deze regel volgt op den eersten i.v. diët uit hetzelfde werk aangehaalden regel). Zie meuïh.

MA'IN, mannel. persoonsnaam, verkort uit Abdōmoe'in; zie vbd. i.v. gō-gō I.

MAJ (Arab. mâl), in bòjtaj maj, zie i.v. bòjt, en vgl. meuë.

MAJAKANI (Skrt. mâyika); bòh majakani, galnoot van Klein-Azië, via Britsch-Indië aan-

@lonaliakbar

gevoerd, (Jav. madja'an), behoort tot de aweu-ëh peuët plōh peuët.

MAJÉDIN (Arab. Moeḥjiddîn), mannel. persoonsnaam.

MAJÉT, zie manjèt.

MAJI, (weinig gebr.; Arab. mîl, staafje voor het aanbrengen van oogzwartsel?), oogzwarstel, (gew. seureuma, zie aldaar).

MA'JOE (Jav. mba'joe), Javaansche vrouw, (ook verstaan) Maleische vrouw, (en in het alg.) Maleisch; padoem-padoem, hé adòë teungkoe, inòng Ma'joe roesa' doem rata; njang djeuët le roesa', wa'tèë djisoerōt, beudé di likōt ban oedjeuën raja, vele Javaansche vrouwen (vrouwen der soldaten) werden, broertje, teungkoe, gewond; zij werden gewond, omdat, toen zij vluchtten, het achter haar kogels regende, (Prang Gōmpeuni).

MAKAH, Mekka, wordt iboe of inòng nanggròë, de moeder der steden genoemd; wordt verder als vrouwel. persoonsnaam gebezigd; beureukat Makah inòng nanggròë, asaj boemòë sigala dōnja, door den zegen van (de heilige stad) Mekka, de moeder der steden, het begin der geheele wereld, (Meudeuha'); zie ook vbd. i.v. mataïh; glima Makah, zie glima.

MAKAM (Arab. maqâm). plaats, verblijf, woonplaats; wordt ook als mannel. persoonsnaam gebezigd; ba' makam geutanjòë hana, bij ons (i.e. waar we wonen) is het er niet; Makam Ibrahim, de staanplaats van I., (een heilige steen bij de Ka'bah, waarop de aartsvader Abraham bij den herbouw van de Ka'bah stond om het bovenste gedeelte te kunnen metselen; zie vbd. i.v. mataïh); zie verder vbd. i.v. djeumalōj, éntoe, loea.

MAKAN (Mal. id.), treffen, dragen, (van een schot, een vuurwapen); voor het rijm ook = makeuën, (zie vbd. i.v. kanoeri, lawan); kakeu makan bòh beudé, het geweerschot (eig. kogel) heeft getroffen, is raak. Meunakan, uitwerking, draagwijdte (van een schot), (ook) diepgang (van een vaartuig); djeu'ōh that meunakan, (het geweer b.v.) draagt zeer ver. Makanan, alle eetwaar buiten de rijst, (Pedirsch inz.) snoeperij, lekkernij, zoetigheid, (in Groot-Atjeh djoeadah en peunadjōh); zie vbd. i.v. lakōb, linòng. Zie awa', makeuën.

MAKANAN, zie i.v. makan.

MAKÈË, zie i.v. Makò.

MAKÉN I, eene citrussoort met kleine, bultige, zure vruchten (bòh makén), die in de kookkunst worden gebruikt.

MAKÉN II, ook, doch minder, mangkén, nog (gevolgd door een comparatief), des te, te meer, nog meer; makén djròh, des te beter; tjré ngòn Paréh meukawén ngòn pòtjoet, makén djipoeboeët niba' njang ka, van P. gescheiden en hertrouwd met u,

@lonaliakbar

prins, doet zij dat (misdraagt zij zich) nog meer dan te voren, (Noen Parisi); sigala déndajang djidja' seumah, peunòh limpah ngòn ië mata; makén poetròë bè' takheun lé, tòë-tòë maté toembō' dada, al de hofjuffers namen eerbiedig (van hem) afscheid en vloeiden over van tranen; nog erger was het met de prinses gesteld, het is niet meer te beschrijven, zij stierf bijna, terwijl zij zich op de borst sloeg, (Diwa Akaïh); zie ook vbd. i.v. gōj; makén ... makén, (of) hò ... makén, hoe ... hoe; makén lōn bōh makén poeléh, prang njòë paléh makén raja, hoe meer (toovermiddelen) ik plaats, hoe meer (de vijand) zich herstelt, hoe heviger deze ongelukkige strijd wordt, (Noen Parisi); zie verder vbd. i.v. malém.

MAKEUËN, (fijn voor) eten (inz. van rijst), zijn maal doen, maaltijden; teungòh neumakeuën, hij (de teungkoe b.v.) is bezig te eten; zie ook vbd. i.v. gloembang. Meunakeuën, eten (subst.), spijs, voedsel; dja' peuhasé bòh kajèë oeteuën, njang meunakeuën binatang kra, ga boschvruchten zoeken, die tot voedsel van apen dienen, (Banta Beuransah). Zie makan, padjōh.

MAKÒ, Macao; soetra Makò, Chineesche, uit Macao ingevoerde zijde; Tjina Makò Tjina Makèë, ba' meurèë-rèë keunòë djiba, laat hij Chineezen uit Macao en Makèë (klankverandering van Makò, met de bedoeling uit Macao en andere plaatsen) hier bij drommen brengen, (Malém Diwa).

MALA, uitgebloeid, verwelkt, verflenst, (zie i.v. koentjōb en vgl. lajèë); (ook) flauw brandende, bijna uitgaande, (van vuur, vgl. malab); boengòng meuloe njòë ka mala, hana gèt lé, deze melatibloem is al verwelkt, is niet goed meer; inòng njan lagèë boengòng ka mala, die vrouw is als eene verwelkte bloem, (van eene oude vrijster gezegd); poetròë teusinjòm radja tanjòng, tamsé boengòng gòh lòm mala, de prinses glimlachte op de vraag van den vorst, als eene bloem, die nog niet verwelkt (die nog frisch) is, (Meudeuha'); apoej ka mala, het vuur gaat bijna uit.

MALAB, (weinig gebr.; Mal. malap), flauw brandende, flauw schijnende, (van vuur of licht), bot (van een mes); „masa djinòë hana peungeuïh, takalòn deuïh alam dōnja; ada' dilèë sit trangbandrang, boeleuën, toean, malab rata; masa djinòë ka moebalé'", radja sidé' ba' oelama, „nu was (in den droom de zon) niet helder, kon men de wereld niet duidelijk zien; anders schijnt ze zeer helder en is het de maan, heeren, die erg flauw schijnt; nu was het (in den droom) juist omgekeerd (en scheen de maan

@lonaliakbar

helderder)", de vorst vroeg aan de geleerden naar de beteekenis ervan, (Pha Soeasa). Vgl. lab-lab II, mala.

MALAÏH, lui, traag, vadsig; zie sprkw. i.v. beutah, en da'wa. Poemalaïh dròë, zich lui gedragen, (opzettelijk) luieren, doen of men lui is. Zie beu'ò.

MALA'IKAT (Arab. malâ'ikah, mrv. v. malak), engel, (ook) de geest van een doode, (verder) zaliger, wijlen; mala'ikat ajah lōn, wijlen mijn vader; zie verder vbd. i.v. 'èseumat, gra'-groe', hat, leubèh. Zie Djébra'i, 'Édra'i, Ésrapi I, Mika'i, malingkan II, en vgl. aroeah.

MALA'IRI, zie malòëri.

MALAKAT (Arab. malakah, bezit), een of ander voorwerp, waarmede men allerlei tot stand kan tooveren, toovermiddel, tooversteen; „gètkeu lōn bri njòë malakat, peuë njang hadjat hasé pinta", ... malakatba' oeram lidah, reu'ōh-reu'ah ba'-djihila; ... „wa'tèë, aneu', tameuhadjat, hōj malakat bè' taloepa", „goed, ik zal u den tooversteen geven, waarmede men al wat men wenscht vervuld kan krijgen"; ... de tooversteen zat aan den wortel van de tong (van de naga), en hevig zweetend trok hij (Banta Ahmat) hem er uit; ... „wanneer gij, mijn zoon, iets wenscht, vergeet dan niet den wondersteen boven wierook te houden", (Banta Ahmat).

MALAM, avond, nacht (de tijd van zonsondergang tot zonsopgang, wordt beschouwd als de eerste helft van een etmaal en bij den daarop volgenden dag te behooren); malam Seunanjan, de avond of de nacht van i.e. vóór Maandag, Zondagavond of nacht; malam njòë, gisteravond, vannacht (den laatstverloopen nacht), (ook) deze avond; euntreu' malam, aanstaande avond of nacht, hedenavond, hedennacht; malam singòh, de avond of de nacht van morgen, morgenavond; malam beureu'at, zie beureu'at; malam doea plōh toedjōh, de nacht van den 27sten n.l. van de maand Ramalan, de vastenmaand, wordt in Atjèh van de laatste vijf onevene nachten dier maand, in eene waarvan volgens de Moh. schriftgeleerden de hemelsche Qorân door Allah werd nedergelaten en die daarom als gezegend worden beschouwd en door vromen met het verrichten van vrome werken worden doorgebracht, als de waarschijnlijkste nacht van die gebeurtenis beschouwd en het levendigst gevierd met het afsteken van vuurwerk, het ontsteken van lichten en het geven van kanoeri's; malam gatja, een der drie feestavonden vóór den bruiloftsavond, waarop de bruid met gatja wordt getooid, (zie i.v. gatja); teungòh malam, middernacht; simalam beungòh, den ganschen nacht; malam ka djoela, (lett. de malam is al laat) het is al laat in den avond, in den

@lonaliakbar

nacht; malam pi padja tòë ka beungòh, barō leumah lam tjoeatja, het schemerde reeds, de morgen brak bijna aan, het begon reeds helder te worden, (Nabi Oesoeïh); zie verder vbd. i.v. darōïh, djeuëm, dòm, klam.

MALANG, ongeluk, tegenspoed (uitgaande van eene persoon of zaak, en waarvan men af kan komen door zich van die persoon of zaak te ontdoen); ongelukkig, onfortuinlijk (ook van zaken gezegd), ongeluk aanbrengend, tegenspoed veroorzakend; bòïh malang, het ongeluk, de oorzaak ervan wegwerpen, (b.v. van een meisje, dat maar geen huwelijksaanzoek krijgt, door een versleten broek van haar in eene rivier of op een drie-, of viersprong weg te werpen); lōn ka malang, ik ben onfortuinlijk geweest, (zegt b.v. een koopman, die weinig of niets verkocht heeft); malang gòb-gòb, de anderen krijgen er tegenspoed van, (zegt men tot een naakten jongen, omdat het malang beteekent, wanneer men op reis iem.'s ontbloote schaamdeelen te zien krijgt); oentōng teungòh malang, de fortuin is (hem) juist niet gunstig; malang djaròë, eene ongelukkige hand hebbende, (van b.v. een visscher of een jager, die weinig of niets vangt); boebèë malang, eene ongeluksfuik (waarmede men nooit wat vangt); bitkeu le that ra'jat maté, prang njòë sabé malang raja; meu*h*an, pòtjoet, neubòïh malang, *h*an meunang prang si'oemoena, er sneuvelen waarlijk heel velen van het volk, dit is een erg ongelukkige oorlog, en indien gij, prins, de oorzaak van het ongeluk niet wegwerpt, zult ge uw leven lang den strijd niet winnen, (Noen Parisi); zie verder vbd. i.v. ma'ripat.

MALÉ, onvruchtbaar (zoowel van van vrouwen als van mannen gebezigd), kinderloos; zie vbd. i.v. geulindan. Zie euë II, òng.

MALÈ, zie malòë.

MALÉ' (Arab. malik), koning, (in hik.); mannel. persoonsnaam, verkort uit Abdōmalé'; kali malikōn adé, zie kali.

MALÈË, verlegen, bedeesd, beschroomd, beschaamd, zich beleedigd gevoelende, schaamte-, eergevoel hebbende, (ook) ontzag hebbende, schroom voelende; verlegen enz. zijn, zich verlegen enz. gevoelen, zich schamen, schaamte hebben, schromen, ontzag hebben; verlegenheid enz.; malèë mata, = malèë, (eig. verlegen om anderen aan te kijken, zie vbd. i.v. lang); malèë sikhan, tōb oelèë leumah badan, half beschaamd, het hoofd bedekt, maar zichtbaar het lichaam, (spotrijmpje op misplaatste schaamte, ook schertsend gezegd tot b.v. een verlegen kind; in het laatste geval zegt men ook:) ka talō, ka talō, manò' phō beukah oelèë, ka malèë, ka malèë, tjò' djeu'èë padò'

@lonaliakbar

moeka, verloren, verloren, de haan laat al een klagend geluid hooren en zijn kop is aan flarden, verlegen, verlegen, haal eene wan om (je, zijn, haar) gezicht te bedekken; pròë haj geuta'-di hadapan, alamat keukeurasan brani raja; patōt njan tatoeëng keu meulintèë, oereuëng malèë bië' moebangsa, als hij van voren een houw heeft gekregen, dan is het een teeken van onverschrokkenheid en groote dapperheid; zoo iemand kan men tot schoonzoon nemen, iemand met schaamtegevoel en van een goed ras, (Tadeukiratō rakidin); keu oereuëng lakòë beuthat tamalèë, bè' sòh djoerèë, wahé oereuëng moeda, gij, jonge vrouwen, hebt schaamte voor uwe mannen, opdat het binnenvertrek niet leeg zal zijn, (doordat ge uitgaat, terwijl uwe mannen ver weg zijn), (Hik. Rantò); bè' tatakōt bè' tamalèë, na sadjan kèë lakèë doe'a, wees niet beangst, koester geen schroom (om den aanval te doen), ik ben bij u om voor u te bidden, (Malém Dagang); njò di Atjèh djih geumalèë, meung njan ngòn kèë *h*an koetaba, wel in Atjèh koestert men voor hem ontzag, maar hier bij mij (in Pidië) vrees ik hem niet, (Pòtjoet Moehamat); djibeudòïh malèë, (zijn) schaamte-, eergevoel kwam op; zie ook vbd. o.a. i.v. alèë, hèë, loeëng, loepa. Poemalèë, (Pedirsch) seumalèë, verlegen enz. maken; zie vbd. i.v. bangkét. Meunalèë, schaamte, schande, smaad, (ook fijn voor) schaamdeelen (van mannen en vrouwen); tōb meunalèë, de schande bedekken; goena pèng ngòn tōb meunalèë, het geld dient om de schande te bedekken; toentoet meunalèë, wraak zoeken te nemen voor aangedanen smaad; oelōnteu dja' toentoet poetròë, meunalèë kamòë ka ba' Tjina, ik zoek de prinses terug te winnen en den smaad te wreken, die de Chineezen mij aangedaan hebben (door haar mij te ontrooven), (Banta Beuransah).

MALÈH (Arab. malîḥ), mooi, schoon, (in hik.); salèh dan pasèh dan malèh, bangsa pōn leubèh lam 'alam, (hij was) vroom, welsprekend, knap van uiterlijk, en uit het op de wereld aanzienlijkste geslacht gesproten, (Mò'lōt Nabi).

MALÉHAN, zie i.v. seumeuléh.

MALÉM (Arab. moe'allim, meester, leermeester), eenigszins gestudeerd, eenigszins kundig in de godsdienstwetenschappen, (duidt een graad van godsdienstige kennis aan, hooger dan leubè en lager dan além), (in hik. ook) kundig in bovennatuurlijke dingen, in toover-, wichelkunsten, (in deze beteekenis vooral in eigennamen, zooals Malém Dagang, Malém Diwa, zie ook i.v. landa), (verder gelijk de niet samengetrokken vorm moe'além), stuurman, loods;

@lonaliakbar

oereuëng malém, iemand, die eenige studie van den godsdienst gemaakt heeft; makén kaja makén kriët, makén malém makén ma'siët, hoe rijker hoe gieriger, hoe geleerder hoe zondiger, (sprkw., gezegd van een malém, die geen vromen levenswandel heeft; zie ook vbd. i.v. djahé); kaja barō *h*an mèë tameu'oetang, malém barō *h*an mèë tameugoerèë, van iem., die pas rijk geworden is, moet men geen geld te leen vragen, een nieuwbakken schriftgeleerde moet men niet tot leeraar nemen, (sprkw.); bòh tjeukò' malém, zie bòh rōm-rōm; keupeuë goena kapaj raja, meung ka hana malém ngòn sarang, waartoe dient een groot schip, als de stuurman en de bootsman er niet zijn, (Radja Bada). Zie moe'além.

MALEULOEM (Arab. mazl$\widehat{oe}$m), onderdrukt, verdrukt, (in hik.); na neu'inseuëh oereuëng maleuloem, pakri ma'loem doem peukara, of hij (de vorst) deernis had met de verdrukten, hoe hij in al die zaken bekend stond, (Meudeuha').

MALI I, quitte, gelijk, vereffend, (van eene schuld, eene zaak van weerwraak); boeët njòë kòn ka mali, keudéh ka tapòh, keunòë ka tapòh, deze zaak is immers al afgedaan (in deze zaak zijt ge immers al quitte), ginds hebt ge geslagen, hier hebt ge geslagen.

MALI II (Arab. mâdhî), het perfectum, (in de Arab. spraakkunst); zie vbd. i.v. lamè.

MALIKAN, zie malingkan II.

MALIKŌN, zie malé'.

MALINGKAN I (Mal. melainkan), uitgezonderd, behalve, slechts, alleen, maar; zie vbd. i.v. kiblat, kihanah, koephō, lapang, lari.

MALINGKAN II, ook malikan (Arab. malak), engel, in malingkan ma*w*òt (Arab. malak al-maut), de engel des doods, (zie 'Èdra'i).

MALÒ, gomlak, lakhars (wordt gebruikt voor het rood verven van garens), (ook) allerlei kunstmatige kleurstoffen van Europeeschen oorsprong in poedervorm, aniline-kleurstof; malò sidòm, m. kajèë, m. keumoedja, (Pedirsch naar den vorm ook) m. tjampli boeta, het inheemsche gomlak, (wordt beschouwd als het afscheidingsproduct van eene mierensoort, sidòm malò, en daarom ook è' sidòm genoemd); malò keumoenjan, eene minderwaardige soort, met allerlei vuile bestanddeelen vermengd; malò bit, ook m. Kléng, m. peukan, het, vooral uit Pegoe, ingevoerde lakhars, (het afscheidingsproduct van de lakschildluis); malò Siam (eig. Siameesche malò), uit Europa ingevoerde poedervormige kleurstof, (wordt ook gebruikt voor het rood kleuren van den drank seureubat noeri); malò blati, vloeibare aniline-verf; ië malò, gomlakoplossing; è' malò, be-

@lonaliakbar

zinksel van gomlak, (waarmede amuletten worden omwikkeld, zie i.v. b h a).

MALÒË, of m a l è (Mal. m a l a i), snoer van bloemen of juweelen, (waarmede in hik. vaak mooie ooren worden vergeleken); g l o e n j o e ë n g, t o e a n k o e, p a n g k è ë m a l ò ë, *h* a n t ò m p o e t r ò ë m e u n a n r o e p a, hare ooren, heer, zijn (als) een hoop aaneengeregen bloemen, nog nooit is er zoo'n prinses geweest, (Tjah Koebat); g l o e n j o e ë n g, h é p ò, m o e p a n g k ē ë m a l ò ë, *h* a n t ò m p o e t r ò ë n j a n d j r ò h t h a t r o e p a, hare ooren, o heer, waren als een hoop aaneengeregen bloemen, nog nooit was er zoo'n schoone prinses geweest, (Diwa Sangsaréh).

MA'LOEM (Arab. m a'l o͡e m), geweten, bekend, (ook) erkend, aanvaard, ingestemd met, (verder) vergeven; wetende, bekend zijnde met, erkennende enz.; wordt ook wel verbaal gebruikt: weten enz.; l ō n *h* a n d j e u ë t l ō n d j a', k a m a'l o e m d r ò ë n e u, (of k a m a'l o e m b a' d r ò ë n e u), ik kan niet gaan, het is u bekend (waarom); l ō n h a n a t h a t m a'l o e m, n e u p o e m a'l o e m l é d r ò ë n e u, ik ben er niet goed mee bekend (ik weet het niet goed), licht gij mij in; b r i m a'l o e m, bekend maken, kennis, te kennen geven, (zie vbd. i.v. l a g e u ë m); n j a n g p a t ō t m è ë g a n t ò ë a j a h, m o e b ō h k a l i p h a h T j o e t B a n t a m o e d a; l a'- é n n e u b ō h h a n a m a'l o e m, b a' k a m ò ë d o e m n a m i ë t s r ò ë p a d a, dien wij ter vervanging van (u) den vader als opvolger behooren aan te stellen, is de jonge prins Banta; indien gij een ander aanstelt, dan stemmen wij, dienaren van Uwe Majesteit, er niet mede in, (Gadjah toedjōh oelèë; zie ook vbd. i.v. k i r a); p r e u b o e ë t a n n j ò ë k a g e u m a'l o e m, s a l è h s ò ë d j a' k h e u n o e b a' r a d j a, (de vorst) weet al wat ge gedaan hebt, misschien is iemand het hem gaan zeggen, (Tjintaboehan); zie verder vbd. i.v. d o e m, k i b l a t, m a l e u l o e m. P o e m a'l o e m, bekend maken, kennis, te kennen geven, laten weten, inlichten, onderrichten, vergeven; n j a n k e u k o e p e u g a h, w a h é n o e d j o e m, t a p o e m a'- l o e m t a k a l ò n k o e t i k a, dat (dien droom) leg ik u voor, o wichelaars, kijkt uwe wichelboeken na en licht (mij over de beteekenis ervan) in, (Gadjah toedjōh oelèë); d j i n ò ë k o e d j a' b a' a h a l ō n n o e d j o e m, k o e j o e ë p o e m a'l o e m è l e u m è ë d ō n j a, ik ga nu naar de wichelaars om mij in de wereldsche wetenschappen te laten onderrichten, (Noeboeët Nabi); R a d j a M o e d a d j i h e j a m p ō n, m e u'a l ō n-a l ō n n g ò n i ë m a t a; „a m p ō n, t o e a n k o e, m e u r i b è ë a m p ō n, t a p o e m a'- l o e m o e l ō n, n a m i ë t n j a n g h i n a, R. M. riep om vergiffenis, terwijl zijne tranen neerstroomden; „vergiffenis, heer, duizendmaal vergiffenis, vergeef mij, uwen nederigen dienaar",

@lonaliakbar

(Malém Dagang). Vgl. ma'-roeïh.

MALÒËRI, voor den sandja' ook mala'iri, eene groote boomsoort met welriekende bloemen, en bladeren, die op die van den seureuba ra'sa gelijken doch langer zijn, (vaak in pantoens en wiegeliederen) dō ida idi, ōn gatja ngòn ōn malòëri; ba' oedéb sinja' lōn neubri, na djipoedjòë Toehan Rani, d.i.i., gatja-, en malòëri-bladeren; (God) geve, dat mijn kindje in leven blijft, opdat het later den Heer, die Zich Zelf genoeg is, kan loven, (wiegelied); ōn gatja moeda-moeda ōn djeumpa ōn mala'iri; peuë oebat lōn hantjō rasa, meung tan gata, e poetròë ti, jonge gatja-, djeumpa-, en mala'iri-bladeren; wat voor middel is er tegen, dat ik mij verbrijzeld gevoel, wanneer gij er niet zijt, o prinses, mijne meesteres, (Indra Bangsawan).

MALÒJLIËNG, Mandailing; Bata' Malòjliëng, Mandailing-Batak.

MAM, of mam-mam, aanduiding van het eten, ook van het drinken tegenover kinderen, die pas beginnen te spreken.

MAMA, of mama' (Mal.), oom, tante, (meest in hik.); beureukat Andah mama Nabi, Sahbat Ansari doem seureuta, door den zegen van Hamzah, den oom van den Profeet, en van al (des Profeten) Metgezellen en Helpers, (Prang Meuké'); „koedja' kheun ba' toean Atikah", ka neupeugah oeba' mama, (de jonge Mohammad zeide:) „ik zal het eerst aan Vrouwe Atikah (hier de vrouw van Aboe Talib) zeggen", en hij zeide (het) aan zijne tante, (Noeboeët Nabi); djimoepaké adòë ngòn adoeën, mama ngòn keumoeën djimeuda'wa, broeders krakeelen onder elkaar, en ooms en neven twisten met elkander, (Soerat keuriman Sèh Salèh); padoeën mama, zie padoeën. Zie oema I.

MAMA', zie mama.

MAMAÏH, zie i.v. maïh.

MAMAT, mannel. persoonsnaam, (samentrekking van Moehamat); Si Mamat meukeumat lam ba' djagōng, asèë kab mirah poenggōng, M. is aan eene maïsplant blijven haken, een hond heeft hem gebeten en zijn achterste is rood (van bloed), (rijmpje om iem., die M. of Moehamat heet, te plagen). Zie mat II.

MAMBANG, e.s.v. geest, (in hik., zie i.v. dinoe); mambang koenèng, zie bambang I.

MAMÈH, zoet, (fig.) vriendelijk, lief, (syn. van manèh met dit, echter niet streng doorgevoerde, verschil in spraakgebruik, dat mamèh meer van vloeistoffen en minder in figuurlijken zin wordt gebezigd dan manèh); iё mamèh, siroop; oelèë mamèh, zie i.v. dadéh; bòh kroeët mamèh, zie kroeët; oe mamèh (ook manèh), zie i.v. oe I; leuma' mamèh,

@lonaliakbar

zie i.v. l e u m a'; zie verder vbd. i.v. b a r a n g II, d j e u r e u n g è h, k a n d j i, k r e u ë n g, l a w a n, m a d a, m a n g a t. P o e m a m è h, zoet, lief maken.

MA'MEUGANG, of o e r ò ë m a'-m e u g a n g (uit Atj. m a t en Mal. m e g a n g, lett. de dagen van het grijpen?), de drie dagen van algemeene drukte vóór het begin van de vastenmaand, doordat er veel vee geslacht wordt en elk huisgezin vleesch inslaat, (de eerste dier drie dagen heet o e r ò ë p e u t r ō n, de dag van het naar beneden brengen, n.l. van slachtvee uit de Bovenlanden, de tweede o e r ò ë p o e p ò', de dag van het laten vechten, i.e. van het onderzoek en het verhandelen van het slachtvee, en de derde o e r ò ë s e u m e u s i ë, de slachtdag), (ook) de drie, met dezelfde namen onderscheiden en om soortgelijke reden drukke dagen vóór den feestdag na de beëindiging der vastenmaand — o e r ò ë r a j a (P o e a s a) — en vóór den feest-, en offerdag bij de beëindiging van de ḥ a d d j-ceremoniën — o e r ò ë r a j a H a d j i; zoo noodig onderscheidt men die drie soorten m a'm e u g a n g-dagen als resp. m a'm e u g a n g P o e a s a, m a'm e u g a n g o e r ò ë r a j a (P o e a s a), en m a'-m e u g a n g o e r ò ë r a j a H a d j i.

MAMEUNG I, gauw, snel, vlug; zie vbd. i.v. k e u *t j h* a'.

MAMEUNG II, suf, suffend (zooals iem., die pas opgestaan en nog niet goed wakker is), in de war, verward, van streek, verbijsterd, (door b.v. verdriet, liefde); m a m e u n g-m a m e u n g l ō n s a r é, b a n l ō n b e u d ò ï h é h, ik voel mij nog heelemaal suf, ik ben pas opgestaan; m e u n g k a b a' o e, *h* a n b a' p i n e u n g, h a n a m a m e u n g l ō n k e u g a t a; d i d ō n j a k ò n t r ō ï h a k h i r a t, d i l ō n s a h t h a t a l ō n g a t a, als het eenmaal een klapperboom is, is het geen pinangboom, (zeide Malém Diwa tot Dalikha, toen deze, die hem eerst „jongere broeder'' had genoemd, door hare moeder op het verkeerde hiervan gewezen, daar zij daardoor geen vrouw van hem zou kunnen worden, hem met „oudere broeder'' aansprak), ik raak niet in de war ten opzichte van u; in dit leven tot in het hiernamaals zijt gij, wat mij betreft, voor goed mijne oudere zuster, (Malém Diwa). P o e m a m e u n g, suf enz. maken; p o e m a m e u n g-m a m e u n g d r ò ë, zich m a m e u n g gedragen, doen of men m a m e u n g is. Vgl. m a n g e u.

MA'MOE (Arab. m a'm o͡e r), welvarend, voorspoedig, bloeiend (van eene stad, een land), overvloedig, in overvloed (van b.v. levensmiddelen, bezittingen), rijk; n a n g g r ò ë m a'm o e l a g i a m a n, t a n r e u ë n-m a r e u ë n m a r a b a j a, het land was welvarend en het was er veilig, vrij van alle soorten gevaren, (Goemba' Meuïh); o e r e u ë n g l a m k o e t a p a d é m a'm o e, *h* a n é' t a l ō t a p r a n g k o e t a, de lieden binnen de vesting

@lonaliakbar

hebben padi in overvloed, we zullen hen niet tot overgave kunnen dwingen, (Meudeuha'); lagi além deungòn ma'moe, that meutjeuhoe radja Sang Nata, verder was hij geleerd en rijk, hij was zeer beroemd, vorst S. N., (Tjintaboehan); zie verder vbd. i.v. lawa; bòjtan ma'moe, zie i.v. bòjt. Poema'moe, welvarend enz. maken; radja la'én njang ta'lō' keunan, peuramè peukan poema'moe banda, andere vorsten, die aan hem onderworpen waren, maakten de markten levendig en de havenplaatsen welvarend, (Banta Beuransah).

MA'MOEM (Arab. ma'mœm), hij, die de çalât onder leiding van een imâm verricht; aldus de çalât verrichten; zie vbd. i.v. imeum.

MAMÒH, kauwen; zie vbd. i.v. keureukab-keureukoeb, koelōm; mamòh gigòë, op de tanden knarsen, knarsetanden; zie vbd. i.v. *krèt*. Zie djakeuën.

MAMŌT, zie Mahmoet.

MAMPLAM (Tam. mâmpaṛam), mangga; variëteiten; bòh mamplam bòh manò', b. m. leusōng, b.m. oe, b.m. rimèë, b.m. saka, b.m. sròë-kaja, b.m. tjanggè.

MAMPLEUË (Mal. mempelai, uit Tam. mâppillai, bruidegom), een bruidegom in optocht met muziek begeleiden naar het huis der bruid voor de ontmoeting met de bruid (hetgeen des avonds omstreeks 9 uur of later geschiedt en gew. nadat het huwelijkscontract in den loop van den dag of een paar dagen tevoren is gesloten, zelden vóór de sluiting van het huwelijkscontract, die alsdan na aankomst ten huize der bruid, vóór de ontmoeting van den bruidegom met haar, plaats heeft), (ook wel) als bruidegom in optocht begeleid worden; euntat, ook wel ba of mè mampleuë, = mampleuë in de eerste opgegeven beteekenis; trōn mampleuë, = mampleuë in de tweede opgegeven beteekenis; kamòë oeròë njòë hasé moemampleuë, mipeugah djinòë oeba' Meukoeta, wij zijn vandaag gereed om den bruidegom in optocht te begeleiden, dat deelen wij nu Uwer Majesteit mede, (Boeda' Meuseukin); 'òh djan neumampleuë oe Bandja Koelam, neungoej peukajan niba' hamba, wanneer gij als bruidegom in optocht begeleid wordt naar B. K., zult gij kleeren van mij (n.l. die ik gemaakt heb) dragen, (Tjintaboehan); gètkeu sinòë tatrōn mampleuë, tatoeëng keunòë deungòn boenda, het best is, dat ge van hier uit als bruidegom in optocht vertrekt, en dat ge uwe moeder hier brengt, (Boeda' Meuseukin); zie verder vbd. i.v. keuboeë, lintō.

MAMPOEÏH (Mal. mampoes), dood, verrekt, gecrepeerd.

@lonaliakbar

MAN I (Arab. man), wie, (vragend en betrekkelijk, gew. in den laatsten zin gebezigd in den vorm:) si man, degene die, iem. die, en si man njan, zoo iem.,(in hik. en door geleerden); sòë njang tèëbat oeba' Toehan, meusé si man njang *h*an dèësa, wie zich tegenover den Heer bekeert, is als iemand, die geen zonden heeft, (Mènhadjōj abidin); sòë njang dja'-dja' sadjan kaphé, djih pi sabé sabòh pangkat; si man njan pi ka djeuët keu kaphé, sabab sabé djibeurangkat, wie met ongeloovigen omgaat, behoort tot dezelfde klasse als zij; zoo iemand is ook een ongeloovige, omdat hij altijd samen met ongeloovigen gaat, (Prang sabi van Teungkoe Nja' Ahmat). Zie aladi.

MAN II (Hindi man), eene gewichtseenheid, varieerend van 2 tot 160 Eng. ponden, (in hik.); njankeu radja njang palawan, siribèë man meung brat tjō'ma, dat was een vorst, die een held was, het gewicht van zijne knots alleen bedroeg duizend man, (Banta Beuransah).

MA'NA (Arab. ma'nâ), beteekenis, zin, bedoeling, verklaring, uitlegging, (van een Arab. tekst, een raadsel, droom, beeldspraak, teeken enz.); bōh ma'na, de beteekenis enz. opgeven, verklaren, uitleggen; lapaj ma'na, tekst en verklaring (inz. Arab. tekst en Mal. vertaling van een godsdienstig geschrift), de woorden en de zin; 'òh lheuëh neubeuët soerat bandoem, habéh moephōm lapaj ma'na, toen hij den brief geheel gelezen had, begreep hij de woorden en den zin ervan volkomen, (Pòtjoet Moehamat); zie verder vbd. i.v. itjarat, lahé, loempòë. Moema'na, eene beteekenis enz. hebbende, verklaard; adjajéb sōbeuhanalah, taleungò lōn kisah radja-radja; basa Arab dilèë lapaj, poeëh takeunaj gòh lòm moema'na; doedòë niba' njan basa Djawòë, sòë *h*an toepeuë *h*an meugoena; teuma lōn karang basa Atjèh, mangat sarèh na meung biasa, o wonderlijke dingen, Gode zij lof, hoor mij vertellen van koningen; aanvankelijk was de tekst (van het verhaal) in het Arabisch en moeilijk te verstaan, doordat hij nog geen verklaring (Mal. vertaling) had; vervolgens kwam er eene Maleische vertaling van, maar wie geen Maleisch verstaat, heeft er niets aan; nu stel ik (het verhaal) in het Atjèhsch op, opdat het duidelijk zal zijn en men zich ermede vertrouwd kan maken, (Poetròë Bahrén). Poema'na, de beteekenis enz. te kennen geven, verklaren, uitleggen; ajahteu aneu' mèë bōh ta'bi, habéh lahé neupoema'na, uw vader, mijn kind, kan (van uw droom) eene uitlegging geven, hij zal dan alles duidelijk verklaren, (Nabi Oesoeïh); zie verder vbd. i.v. koesoeïh.

@lonaliakbar

MANAÏH, mannel. persoonsnaam, verkorting van Abdōmanaïh (Arab. 'Abdoemanâf).

MA'NAWIAH (Arab. m a'n a w i j-j a h); s i p h e u ë t m a'n a w i-a h (Arab. ç i f â t m a'n a w ij-j a h), de met de zeven s i p h e u-ë t m a'a n i (zie aldaar) samenhangende attributen van Allah, n.l. het machtig zijn, het willende zijn enz., (in de dogmatiek).

MANDA', steelring eener kris, (tusschen het gevest en het lemmer); d j a m b a n g d j i m e u-ï h s a r ō n g p i r a', d o e l a n g m a n d a'd j i s o e a s a, het breede bovendeel van de scheede (der kris) was van goud en de scheede zelf van zilver, de handbeschermer en de steelring waren van s o e a s a, (Noen Parisi).

MANDAH (Gaj.), dial. voor b r a n-d a n g, zie aldaar.

MANDANG (uit Mal. m e m a n-d a n g), staren, staroogen (van b.v. een stervende, verbaasde, iem., die in gedachten is verzonken), aanstaren; m a t a m a n-d a n g, staroogend (van b.v. een stervende); d j r ò h t h a t r o e-p a s i n j a' p o e t r ò ë, o e-r e u ë n g n a n g g r ò ë h a b é h m a n d a n g, de jeugdige jonkvrouw was zeer schoon en iedereen in het land staarde haar vol verbazing aan, (Goemba' Meuïh); b a r ō n e u t h è ë b o e ë t l a m l o e m p ò ë, m a n d a n g l a l ò ë p ò t e u r a d j a, pas begreep de vorst, dat het een droom was geweest en hij bleef in gedachten verzonken staren, (Indra Bangsawan). M o e m a n-d a n g, aan het staren, staroogen zijn; k a m o e m a n d a n g, hij ligt al (met gebroken oogen) te staren, (zegt men van een stervende); d o e m r a d j a-r a d j a h i r e u ë n m o e m a n d a n g, n e u k a l ò n s a'ti a n r a d j a m i g a, al de vorsten stonden vol verbazing te staren, toen zij de wondermacht van den koning der wolken zagen, (Dioe Plinggam). Zie p a n d a n g.

MANDÉ; i d j a m a n d é, zie i.v. i d j a I.

MANDJA, verwend door, door verwenning gehecht aan, de lieveling van (b a'); a n e u' n j a n m a n d j a t h a t b a' m a d j i, dat kind wordt erg verwend door, is de lieveling van zijne moeder; k e u r e u n a s a b a b n j a n g m o e p e u s a n, a n e u'-k o e n j a n b i a s a m a n d j a, de reden waarom ik u dat op het hart druk, is, omdat mijne dochter gewend is aan toegeeflijkheid, (Tjah Koebat; zie den tweeden, uit hetzelfde werk i.v. h a l ō ï h aangehaalden regel, die aan den hier geciteerden onmiddellijk voorafgaat). P o e m a n d j a, toegeven, verwennen. Zie l o e, o e t j è.

MANÈ, e.s.v. boom (Mal. h a l a-b a n), van welks hout, dat hard en duurzaam is, o.a. huisstijlen, ploegen, d j e u n g k i, pagaaien worden vervaardigd, en waarvan het blad als geneesmiddel o.a. tegen oogziekten wordt gebezigd; b a' m a n è t a p e u g ò t k e u r a n g, b a n g k o e a n g m a n j e u m k e u t i k a; t e u-t a p i s a l è h *h*a n r e u m-

@lonaliakbar

bang, lōn keumarang gòh biasa, maak van manè-stammen tusschenstijlen van een huis, vlecht bangkoeang-bladeren tot eene mat; maar misschien is (dit dichtwerk) niet goed, ik ben nog niet gewend dichtwerken samen te stellen, (Noen Parisi); padé manè, zie padé.

MANÈ', koraal, kraal; snoer koralen, collier van koralen; manè' keutoemba, gouden koraal in den vorm van korianderzaad, (of) collier van zulke koralen (ook talòë *gh*am genoemd); manè' lō'lō', parel, paarlemoeren koraal, halssnoer van dergelijke koralen; manè' meuïh, gouden koraal, collier van dergelijke koralen; manè' meureudjan, zie meureudjan; manè' meuseukrah, zie meuseukrah; manè' rōli, snoer van kleine glazen koraaltjes van verschillende kleur, (o.a. gebruikt als franje aan een ajoe-ajoe, randversiering); sō' manè', koralen aaneenrijgen; kasab sō' manè', zie kasab; inòng manè', hanger (b.v. een eumpèt, goekèë rimoeëng of pawōn) aan een collier van kralen; manè' sitalòë, een snoer koralen, (ook) snoer van louter koralen; manè' manòë, e.s.v. plant, waarvan de bladeren of takken met bladeren eraan bij het „verkoelen" (zie i.v. sidjoeë') gebruikt worden. Moemanè', met kralen.

MANÈH, zoet, (fig.) vriendelijk, innemend, lief, liefelijk, lieftallig, bevallig, bekoorlijk, (over het verschil in spraakgebruik met mamèh zie aldaar); akan tjina manèh, zie akan; awé si manèh, zie i.v. awé; koelét manèh, zie i.v. koelét; djaròë manèh, zie i.v. djaròë; itam manèh, zie i.v. itam; narit manèh, vriendelijke, lieve, vleiende woorden; manèh moeka, met een vriendelijk gezicht; zie verder vbd. i.v. kandji, leuma', madjeunoen. Poemanèh, zoet enz. maken; middel (amulet, tooverformule) om er bekoorlijk uit te zien, (wordt b.v. aan eene bruid gegeven); habéh djibri doe'a poemanèh, sabab gaséh hana matjam, zij gaf volledig (de djén aan de prinses) eene tooverformule om er bekoorlijk uit te zien, want zij hield ontzaglijk veel van haar, (Goemba' Meuïh); zie ook vbd. i.v. hajaké. Zie nèh II.

MANEU', samentrekking van meu'aneu', zie i.v. aneu'.

MANG, neiging hebbende om even te lachen, glimlachend, (b.v. bij het hooren van wat een kind zegt); meugnjò taleungò narit aneu' njòë, é' mang atéteu, njang kòn-kòn djipeugah, als men dit kind hoort praten, dan is het om te glimlachen, hij zegt zulke dwaze (grappige) dingen. Poemang, neiging doen krijgen om te lachen, doen glimlachen; kah tjeudaïh that ba' kapoemang até gòb, wat kun je goed anderen laten glimlachen.

@lonaliakbar

MANGAMBALI, e.s.v. stof, van kleed, (alleen uit hik. bekend); d j e u n è h s o e p h i n g ò n m a n g a m b a l i, ʻò j n ò n b a n a t i *h* a n t r e u k i r a, allerlei soorten wollen stoffen en m.-, en ʻò.b.-doeken in ontelbare hoeveelheid, (Malém Dagang).

MANGAT, aangenaam (inz. van smaak, ook van geur, geluid, gevoel), smakelijk, lekker, heerlijk, behaaglijk, prettig, (ook) gemakkelijk, gunstig; (verder) opdat, ten einde, (zie vbd. van de laatste beteekenis o.a. i.v. a w ō III, b e u n g k a, d a l è h, ʻe u, k a r a t, k l a j i, m a'n a); m a n g a t b è', opdat niet, (zie i.v. b è'); m a n g a t t h a t b ò h p a n a ï h n j ò ë, deze nangka is erg lekker; i ë m a n g a t, zie i.v. b a n g ò ë; m a n g a t t h a t h a b a n j a n, dat verhaal (of bericht) is erg prettig om aan te hooren, (zie ook vbd. i.v. ʻ e u); m a n g a t b è ë, s o e, r a s a, geurig, welluidend, smakelijk (of prettig, aangenaam voor het gevoel); k a d j i r a s a m a n g a t, hij vindt het al prettig, (b.v. om ergens te wonen); m a n g a t a s ò ë, zich lekker, prettig gevoelende, (zie vbd. i.v. m a n ò ë), (ook euphemistisch voor) onlekker, onwel, ongesteld, ziek, (inz. van kleine kinderen gebezigd; zie vbd. i.v. a p è t-a p ò t, en zie ook i.v. h a r e u k a t); h a n a m o e b a n-b a n h a n a m e u k r i-k r i, k a t e u k e u d i i m e u m L o e ë n g b a t a; i m e u m L o e ë n g b a t a k a m a n g a t a s ò ë, b o e ë t k a p h é p i n d ò ë h é k e u m a t d ō n j a, plotseling, zonder eenige aanleiding — het was eenmaal zoo voorbeschikt — werd de i m e u m van L. ziek, dat was het werk van de booze ongeloovigen, van hunne zwarte kunst, (Prang Gōmpeuni); h a n a m a n g a t b a d a n, onlekker, onwel, ongesteld; m a n g a t a t é, tevreden, zonder zorgen, vergenoegd, gerust van hart, (zie vbd. i.v. d a s a h, d j a n, m e u n a t a n g); h a n a m a n g a t a t é, zich gegriefd, ongerust gevoelende; n g ò n m a n g a t, goedschiks, vrijwillig, uit eigen beweging, in vriendschap, (zie vbd. i.v. d j a n, en zie m e u n a n g a t); s a k é t m a n g a t, ook, doch minder, m a n g a t s a k é t, het aangename en het onaangename, lief en leed, voor- en tegenspoed, het voor en tegen, gemakkelijk of moeilijk; *h* a n é' o e r ò ë m a l a m k o e l é t, m a n g a t s a k é t p i k o e r i l a, kan het overdag niet, dan zal ik (hem) des nachts vervolgen (aanvallen), ik ben bereid voor- en tegenspoed te aanvaarden, (Malém Diwa; zie ook vbd. i.v. i n g a t, en s a k é t); zie verder vbd. o.a. i.v. d j a n, g a m a t I, h ò, k a r ō t, k e u ë, k i l a t, k o e *t j h* o e ë', k ō t e u b a h, l a's i n. P o e m a n g a t, lekker, smakelijk maken, aangenaam, gunstig stemmen, kalmeeren, gerust, tevreden stellen; s ò ë p o e m a n g a t a t é g o e r è ë, l a b a m e u t e u m è ë d o e a p e u k a r a; l a b a d j i n ò ë l a b a d o e d ò ë, d o e a n a n g g r ò ë l a b a d j i n a, wie zijn leeraar

@lonaliakbar

tevreden weet te stellen, zal tweeërlei winst behalen, winst thans en winst in het hiernamaals, in beide levens zal hij winst behalen, (Mènhadjōj abidin); moeboebagòë poetròë poemangat, poeléh dèëlat mamèh ië moeka; radja poeléh niba' amarah, neujoeë panggé pantaïh noedjoem doemna, de vorstin sprak allerlei kalmeerende woorden en de vorst herwon zijne bedaardheid en keek weer vriendelijk; toen hij van zijne woede bekomen was, beval hij snel de wichelaars te roepen, (Gadjah toedjōh oelèë); zie verder vbd. i.v. reungat. Meunangat, het aangename, genietingen, genoegens, voorspoed, tevredenheid; ngòn meunangat, = ngòn mangat; keu dōnja njòë *h*an lōn ingat, keu meunangat *h*an kheunda'nja, ik denk niet aan deze wereld, ik begeer hare genoegens niet, (Poetròë Peukisōn); bè' meung taleungò keu meunangat, beuta'ingat di lam dada, luister niet alleen naar wat aangenaam is, wees in uw binnenste gedachtig (aan des vorsten bevelen), (Pòtjoet Moehamat); ada' *h*an djibri di meunangat, di seunakét pi koerila, indien hij (zijne dochter) niet goedschiks geeft, dan ben ik ook bereid hem zulks kwaadschiks te laten doen, (Pha Soeasa).

MANGEU, in hik. ook als Maleisch, mangoe, (gew. verdubbeld en in de teu-afleiding:) teumangeu-(mangeu), suf, verwezen voor zich starende of zich bewegende, (van b.v. verbazing, droefheid, slaapdronkenheid); teumangeu-mangeu ban beudòïh éh, (hij is nog) suf (nog slaapdronken, hij is) pas opgestaan; sigala ra'jat hireuën teumangeu, *h*an tòm sòë eu moemeunan roepa, al het volk stond van verbazing verwezen te kijken, nog nooit had iemand zulk eene gedaante gezien, (Diwa Akaïh); mateu, aneu', teumangeu-mangeu, gata tan lé, bidjèh mata, uwe moeder, mijn zoon, blijft verwezen achter, nu gij, lieveling, er niet meer zijt, (Malém Dagang); ra'jat pandang teumangoe-mangoe, hana ban lakoe dilèë njang ka, het volk staarde (den vorst) met verbazing aan, omdat hij voordien nooit zoo was geweest, (Meudeuha'). Zie sangeu, en vgl. mameung II.

MANGGOE, of mangkoe (Mal. mongkor, moenggoer), draagstoel, zetel, (gew. van eene bovennatuurlijke soort; in hik.); ka neutjita teumpat teureubang, trōïhlé reudjang manggoe katja, hij concentreerde zijne gedachten op het te voorschijn komen van een zetel om te vliegen en weldra kwam er een glazen stoel, (Tjah Koebat).

MANGKAT, sterven; gestorven, (alleen van vorsten gebezigd).

MANGKÉN, zie makén II.

@lonaliakbar

MANGKEUËNG; djangkéng-, of tjangkéng-mangkeuëng, zie i.v. tjangkéng.

MANGKÒ'; toembang mangkò', zie aldaar.

MANGKOE, zie manggoe.

MANGKÒE, zie i.v. tjam-tjamtjòë.

MANGKOEBEUSI, zie i.v. mahradja.

MANGKOEBOEMI, rijksbestuurder, eerste minister, (in hik., zie vbd. i.v. éseuteumi), (verder) een ambtstitel, zie i.v. mahradja.

MANGKŌNG, groote kom zonder oor, van aardewerk of porcelein, voor o.a. vleesch en groenten, (zie vbd. i.v. djòm, lindōng); mangkōng dō'sa, zie i.v. sangkoe; mangkōng poetéh sabōn, witporceleinen kom. Zie tjambōng.

MANGKRI; barangkri-mangkri, zie i.v. kri.

MANGOE, zie mangeu.

MANGÒEH, zie mangòïh.

MANGÒHTA, of mangòïhta, en mangòjta, manggistan.

MANGÒÏH, ook mangòëh, = moesang mangòïh, zie i.v. moesang; bòh pineung mangòïh, zie i.v. pineung; ōn seukè mangòïh, zie i.v. seukè.

MANGÒÏHTA, zie mangòhta.

MANGÒJTA, zie mangòhta.

MANI (Arab. manî), teelvocht, sperma, wordt ook opgevat als eene der vier soorten van sperma, waaruit de mensch ontstaat, (zie i.v. manikam); verder als vrouwel. persoonsnaam gebezigd.

MANIAGA, of meuniaga (Mal. berniaga), handel; handel drijven, handelen in; *h*an padoemna laba meuneugòë, na di djaròë maniaga, in den landbouw zat niet veel winst, daarom hielden zij zich met den handel bezig, (Pòtjoet Moehamat); oereuëng maniaga, handelaar; kapaj di la'ōt prahō lam kroeëng, djiteubiët tamòng dja' maniaga, zeeschepen en rivierprauwen voeren (de haven) in en uit om handel te drijven, (Djoehan Meusapi).

MANIKAM, ook ma'nikam (Mal. uit Tam. mâṇikkam), robijn, edelsteen, (in hik., zie vbd. o.a. i.v. kirè II), (verder) levenskiem, het sperma, dat de eigenlijke levenskiem bevat en het karakter van den mensch bepaalt; manikamdji hana gèt, zijn manikam was niet goed, (zegt men van een deugniet); wadi, madi, mani, manikam, de vier soorten sperma, waaruit de mensch ontstaat, (door sommigen verklaard als te beteekenen het sperma, dat resp. waterig, geelachtig, wit is en dat de levenskiem bevat).

MA'NIKAM, zie manikam.

MANJA', of aneu' manja', zuigeling, zeer jong kindje, (zie vbd. i.v. koe*a*, kra); peunjakét manja', zie peunjakét. Poemanja' dròë, zich als een klein kind gedragen.

MANJAM I, bloemtros, bloemkolf, (van palmen, inz. van den pinang-, en kokospalm); patah, of moepatah manjam,

@lonaliakbar

(lett. als een gebroken pinangbloemtros), golvend en krullend, (van het haar); ō' di oelèë patah manjam, leubat itam niba' badja, haar haar was golvend, dik en zwarter dan tandenzwartsel, (Tamim Ansa); mat manjam, een manjam vasthouden, e.s.v. sjamanistische séance, gew. door vrouwen of meisjes gehouden, waarbij de deelneemsters ieder een nog niet ontloken manjam, die door verwarming bij het vuur soepel is gemaakt (geulajoe), en na bestrijking met allerlei welriekende zaken, in een witten doek is gewikkeld, vasthouden en gezamenlijk zekere liederen zingen onder leiding van eene deskundige, een medium (djeundjang, of goerèë djén), totdat de manjam's vanzelf gaan springen; degenen, die ze vasthouden, springen dan mee onder het aanroepen van Poetròë Boensoe (de uit het hemelrijk afkomstige vrouw van Malém Diwa), of van Poetròë Beuloekéh (Arab. Bilqîs, de koningin van Saba), totdat ten slotte, bij nederdaling van de aangeroepen geesten, de djeundjang bezield, en de overigen meer of minder in extase geraken (meudatèë, of dò'); de uitvoering wordt gegeven bij wijze van spel of om verborgen dingen b.v. de oorzaak en het geneesmiddel eener ziekte, de gezindheid van een geliefde enz. te weten te komen; men denkt alsdan bij het vasthouden van de manjam, waarop men breuëh-padé gestrooid heeft, voortdurend aan hetgeen men te weten wil komen, en het antwoord daarop maakt men op uit de pantōn's, die het medium, de djeundjang, in bezielden toestand reciteert; dit heet sé manjam, of sé ba' manjam, bij het mat manjam zijne gedachten op iets of iem. concentreeren.

MANJAM II, een goudgewicht; 1 manjam = 24 saga = 1/16 boengkaj.

MANJANG, hoog; hoogte; boven; tanòh manjang, hooge grond, heuvel, berg, (vooral te gebruiken, wanneer men op zee is, zie i.v. gadjah); oeròë ka manjang, de zon staat al hoog aan den hemel; asa manjang, zie asa II; oe manjang, naar boven, naar boven toe; di manjang, van boven, in de hoogte; peunjakét di manjang, zie i.v. peunjakét; meujoeb manjang, hoog en laag, op en neer, (zie vbd. i.v. gōga); zie verder vbd. i.v. djana, gantoeng, joeb I, lang, linténg, ma I, mat I, meunaròë. Moemanjang-manjang, om het hoogst iets doen, wedijveren in hoogte, (b.v. zijn vlieger om het hoogst oplaten en laten staan). Poemanjang, hoog of hooger maken of houden; zie vbd. i.v. joeb I. Meunanjang, hoogte; zie vbd. i.v. labō. Vgl. panjang.

MANJA'PAJÉT, of meunja'pajét, Madjapahit; Madjapahitsch, (wordt gezegd van

@lonaliakbar

geluk aanbrengende blanke wapens, inz. krissen); kréh mata manja'pajét zie i.v. kréh; I; neumat peudeuëng njang até jèë, niba' oelèë djoegi tapa; oedjōng toeah meunja'pajét, ba' meusakét poebla baja, hij hield een zwaard in de hand van het haaielever-model, met een gevest in den vorm van het beeld van een asceet en eene gelukaanbrengende, Madjapahitsche lemmerpunt, die in moeilijke omstandigheden tegen gevaren beschermde, (Goemba' Meuïh).

MANJÈN (uitspraak van Mal. main), spelen, (in hik. en in sommige uitdrukkingen in de spreektaal, zooals manjèn mata, met de oogen coquetteeren, blikken van verstandhouding geven). Zie meu'èn.

MANJÈT, ook, doch minder, majét (Arab. majjit), lijk (van menschen, inz. van Mohammedanen); zie vbd. i.v. hò, kiseuëh, lōb I, en vgl. bangké.

MANJEUM, dial. v.d. Westkust manjoem, vlechten (van fijner vlechtwerk dan bleuët, van b.v. biezèn of pandanbladeren tot b.v. een zak, eene mat, nadat het materiaal na droging soepel gemaakt is door het met een stuk dun gesneden bamboe, peunjeukoeët, te strijken, geuseukoeët, en in een kruisverband van ongeveer eene handbreedte is opgezet, geulaja); manjeum tika, eene mat vlechten; manjeum eumpang, een zak vlechten; manjeum ōn keutoepèt, een zakje voor keutoepèt vlechten; zie ook vbd. i.v. manè. Meunanjeum, het vlechten, vlechtwijze, vlechtwerk; neudoeë' meunanjeum, zitbankje voor de weefster. Vgl. bleuët, laja, lhō' II, reuë', rō' I.

MANJÒ (Ned.), majoor.

MAÑJOE, nevendak ter vergrooting van een huis, ter zijde aangebracht.

MANJOEM, zie manjeum.

MANJÒH, sterk (hartstochtelijk of weemoedig) verlangende, (ook) zulk een verlangen opwekkende, aangenaam, weemoedig aandoende, heerlijk; (verder) aangenaam gestemd, vergenoegd, tevreden; meu*h*an koeteumèë, aneu', poetròë, maté kamòë dalam doeka; atékoe manjòh boekòn boebarang, njeum koepanđang nantiasa, als ik de prinses niet krijg, mijn zoon, dan zal ik van verdriet sterven; mijn hart verlangt hevig naar haar, ik heb het gevoel alsof ik haar steeds voor mij zie, (Meudeuha'); dji'éh pi *h*an geunab malam, manjòh deundam dji *h*an tara, ook kon zij des nachts nooit slapen, doordat zij zoo hevig en innig (naar hem) verlangde, (Tjah Koebat); manjòh meutjén Pòtjoet Moehamat sangat-sangat keu Pò Béntara, Prins M. brandt van verlangen om u, Heer B. te ontmoeten, (Pòtjoet Moehamat); lagèë manjòh soeara mangat, printah Halarat

@lonaliakbar

Toehan Asa, de melodie was aangenaam en de stemmen heerlijk, zoo was de beschikking van den Eenigen Heer, (Meudeuha'; deze regel volgt op den eersten i.v. lagèë uit de Meudeuha' geciteerden regel); oentōng di dōnja tjit mangat that ta'éh, eungka le lapéh manjòh meurasa, zoolang ge op aarde zijt, slaapt ge heerlijk op opeengestapelde matten, aangenaam voor het gevoel, (Prang Gōmpeuni); Oesoeïh dja'lé reudjang-reudjang, geupeutamòng oeba' radja; ban radja eu that manjòh até, neulakèëlé ba' nahoeda, O. (door den vorst ontboden) ging snel en werd bij den vorst binnen gebracht; toen de vorst hem zag, voelde hij zich voldaan en hij vroeg aan den scheepskapitein (O. eenige dagen in het paleis te laten), (Nabi Oesoeïh); zie verder vbd. i.v. djròh, gloembang. Poemanjòh, manjòh maken. Vgl. lanjòh.

MANÒ', kip, hen, haan; manò' agam, haan; manò' inòng, hen; inòng manò', zie i.v. inòng; aneu' manò', kuiken; manō' meu'aneu', kloek, klokhen; manò' peulōt, of peuneulōt, of sabōng, vechthaan, (waarvan de kwaliteiten beoordeeld worden naar o.a. den stand en de kleur van de schubben der pooten, de kleur der veeren, den vorm van den kam); manò' bawō', soort kip met „bakkebaarden", met fijne haartjes onder aan den kop; m. beutina, een haan, die er als eene hen uitziet; m. biréng, zie biréng; m. djala', zie djala'; m. djantan, zie djantan; m. goenantan, zie goenantan; m. kleuët, eene niet mak te krijgen soort boschhoen, met zwaarder geluid dan de m. oeteuën, (ook in het algem.) eene schichtige kip; m. meunila, parelhoen, (ook) kip met witte veeren en overigens (snavel, pooten, vel, vleesch) blauwachtig zwart (lambajōng); m. oeteuën, kleine te temmen soort boschhoen, (vgl. m. kleuët), (ook) e.s.v. roodkleurig insect, dat op suikerrietbladeren voorkomt, (fig.) iem., die min of meer menschenschuw is; m. pilèh, zie pilèh; m. pindè', krielkip; m. seudōng, zie seudōng; m. Siam, of m. oedé, eene kippensoort, die schraal in de veeren zit; m. soera' boelèë, eene kippensoort, waarvan de veeren verkeerd staan, krulkip; m. tjab peudeuëng, een vechthaan met een zeker, op een zwaard gelijkend teeken op de borst; m. Tjina, eene soort kip met lange veeren aan de onderpooten; wa'tèë djitrōn manò', de tijd, dat de kippen afdalen, i.e. de tijd dat de dag aanbreekt; bòh manò', kippenei, (ook) eivormige verdikking aan een reuntjōng-gevest, (zie verder i.v. bòh); sapoe manò', zie i.v. sapoe; lagèë manò' keumaròm, sabé djidoeë' di roemòh, hij is als

@lonaliakbar

eene broedhen (die altijd in haar nest zit), hij zit altijd thuis; zie verder vbd. i.v. geunjië, en koekoeë'; manò' gadjah, kalkoen; manò' djroeën, zie i.v. djroeën; ba' lidah manò', zie i.v. lidah; boelèë manò', zie leupōh. Moemanò'-manò'-kapaj, „haantje in 't schip" spelen, e.s.v. kinderspel, wordt gespeeld door twee partijen elk onder een hoofd (nang, eig. moeder), van eene der partijen wordt een der kinderen naar voren gebracht, onder een doek verborgen, de nang der andere partij vraagt: peuë kapaj njan (wat is dat voor een schip), antwoord van de nang van het verborgen kind b.v. kapaj Inggréh (een Engelsch schip), of kapaj blati (een Europeesch schip), vraag weer: peuë djipeudiëng (wat voor lading heeft het), — antw.: (op Inggréh rijmend) tapéh (klapperschillen), of (op blati rijmend) goetji-goetji (aarden potten), — vraag: la'én niba' njan, wat nog meer, — antw.: of eene opsomming van allerlei zaken of dadelijk, wat altijd het slot is: na sabòh manò' agam, nog een haan, (of met zinspeling op de kleur van den doek, waaronder het kind is verborgen, of van het kleed, dat hij draagt b.v. manò' poetéh of itam, een witte, zwarte haan), — tjoeba tajoeë koekoeë', laat hem eens kraaien, — koekoeë', oelōn, kraai, mijn haan (eig. dienaar), dan bootst het verborgen kind hanengekraai na en de nang der tegenpartij moet raden wie het is; naar gelang hij goed of mis raadt, gaat het kind als „dood" (maté) naar de tegenpartij over of blijft het bij zijne partij; het raadspel gaat zoo beurtelings door; de partij, die op de nang na dood is, verliest het spel.

MANOE, halfrijp, (alleen van de tamarindevrucht gezegd); bòh mè manoe, eene halfrijpe tamarindevrucht.

MANÒË, zich baden, een bad nemen; manòë djoenoeb of hadaïh (rajeu'), zie i.v. djoenoeb en hadaïh; manòë oeròë raja, zie i.v. oeròë; manòë peuët plōh peuët, het bad 44 dagen na de bevalling bij het bòïh dapoe, (zie i.v. dapoe); manòë Raboe abéh, zie i.v. raboe; zie verder vbd. i.v. geutang, goeha, kawén, kramat, lhōn. Poemanòë, Pedirsch seumanòë, baden, een bad geven, wasschen; poemanòë bakaj, een lijk voorloopig wasschen, (in afwachting van de ritueele wassching door deskundige personen); poemanòë manjèt, een lijk ritueel wasschen, (zie vbd. i.v. hoeëh, kroeët, en zie ook i.v. ië); beungòh-beungòh neuseumanòë, na mangat asòë reudjang raja, des ochtends baadde zij (het kind), opdat het zich lekker zou voelen en spoedig groot zou worden, (Malém Diwa); zie verder vbd. i.v. koeloeténg, meulia.

@lonaliakbar

Meunanòë, het baden, bad; ië meunanòë, badwater; teumpat meunanòë, badinrichting, badhuis, badplaats, badkuip; ië meunanòë tjit ka hasé, geupoemanòëlé poetròë moeda, het badwater was al gereed en de jeugdige prinses werd dadelijk gebaad, (Gadjah toedjōh oelèë); neukalòn batèë that meutjakab, geutoerab peuët sagòë lingka; teumpat k̄roeët njan ngòn beuda' njòë, ba' meunanòë oereuëng indra, hij zag er steenen, netjes gemetseld aan alle vier zijden, en ginds eene plaats voor kroeët-citroenen, hier eene plaats voor poeder, dienende voor het bad der hemelnimfen, (Malém Diwa).

MANÒËH, zie manòïh.

MANOERA I, of meunoera (Skrt. mayûra), pauw, (in hik.); sabòh treu' goeliga djeuët keu meura', lam talam pira' sang manoera; ... lalòë oelōn koedoeë' sinan, koe'eu piasan meura' manoera, de derde wondersteen werd een pauw, en de pauw stond op een zilveren presenteerblad; ... ik zat daar in gedachten verzonken, kijkende naar het schouwspel van den (dansenden) pauw, (Gadjah toedjōh oelèë; deze regels volgen op den i.v. goeliga II uit hetzelfde werk aangehaalden regel).

MANOERA II, of meunoera (Mal. manoera, mendora), e.s.v. Siameesche tooneel-, of dansuitvoering, vertoond bij optochten; iem., die daaraan deelneemt; (bij of als bij zulk eene uitvoering) dansen en springen, (in hik.); habéh teukeudjōt oereuëng dalam, soeara kiam sang keureudja; teukeudjōt radja deungòn poetròë, leuën meuligòë sang manoera, de lieden in het paleis schrokken, er was (buiten) een lawaai alsof men feestvierde; de vorst en de vorstin schrokken, op het voorplein van het paleis was het alsof men eene manoera-uitvoering gaf, (Gadjah toedjōh oelèë); le that bangòn keulakoean, djipoematjam si manoera, veelsoortig waren de bewegingen, die de manoera-uitvoerders op allerlei wijzen maakten, (ibid.); djigrōb keudéh djigrōb keunòë, ra'jat sinaròë habéh soebra; Radja Moeda beudòïh leugat, djidja' lihat boeë manoera, (de apen) sprongen her- en derwaarts en al het apenleger maakte daarbij veel lawaai; R. M. stond toen snel op om naar de dansende en springende apen te kijken, (ibid.).

MANOERA III, of meunoera, hofdame, hofjuffer, (in hik.); na meung gala' sigala déndajang, na meung bimbang sigala manoera, opdat al de hofjuffers (van hem) zouden houden, opdat al de hofdames steeds (aan hem) zouden denken, (Diwa Sangsaréh); padoemna manoera njang beudjabatan, la'-

@lonaliakbar

én sikeulian biti prawira, talrijke hofdames, die eene functie hadden, en verder alle hofjuffers, (ibid.).

MANOESIA, of ma'noesia, ook manoetjia, ma'noetjia (Skrt. manuṣya), mensch, (tegenover andere wezens zooals beesten, djén's enz.); oelōn kòn djén, ni sambinòë, oelōnteu njòë ma'noesia, ik ben geen djén, lief moedertje, ik ben een mensch, (Malém Diwa); zie verder vbd. i.v. klala, loeat, lòm. Zie énsan, oereuëng.

MA'NOESIA, zie manoesia.

MANOETJIA, zie manoesia.

MA'NOETJIA, zie manoesia.

MANÒÏH, ook manòëh, eene zwarte soort orang oetan; (ook) mensch (in de taal van b.v. gògasi's in verhalen); haj poetròë, pat sang-sang na bèë manòïh, o prinses, waar is het of het naar een mensch ruikt, (Haba Si Meuseukin). Zie kra, mawaïh.

MANSŌ, dial. Mansoe, mannel. persoonsnaam, (Arab. Mançoer).

MANSOE, zie Mansō.

MANTE, e.s.v. boschmensch, naakt en over het geheele lichaam behaard, levende in de bergen, (alleen bij name bekend en vaak als beeld gebruikt van iem., die geheel verbluft is); pakòn, tjoetjò, tahe gante, misé mante trōn di rimba; beudòïh, tjoetjò oelèëbalang, kalōt patjang ka'é' koeta, waarom, mijn kleinzoon, staat ge verbluft en verwezen te kijken als een boschmensch, die uit het woud (in de bewoonde wereld) is neergedaald; vooruit, mijn kleinzoon, mijn oelèëbalang, trek de versperringen uit en bestijg de vesting, (Malém Dagang; op deze regels volgt de regel i.v. malèë geciteerd); habéh bandoem tahe gante, misé mante akaj hana, allen stonden verbuft en verwezen te kijken als verbijsterde boschmenschen, (Gadjah toedjōh oelèë); zie ook vbd. i.v. meukat.

MANTÈ' (Arab. manṭiq), logica; zie vbd. i.v. ma'ani.

MANTÉGA, of meutéga (Port. manteiga), boter.

MANTJA' (Mal. mentjak), op Maleische wijze met dolk of mes schermen, een schermdans uitvoeren, (bij wijze van vermaak); meu'èn mantja', id.; oereuëng Boegéh mantja' siwaïh, oereuëng Keudah meu'èn panika, Boegineezen voerden den mantja'-dans met dolken uit, en lieden van K. den panika-dans, (Noen Parisi); oereuëng Padang meu'èn mantja', djidja'dja' meu'èn panika, Padangers voerden den mantja'-dans uit, zij stapten al schermende, (ibid.). Zie panika, silè'.

MANTJANG, eene manggasoort, (Mal. embatjang); boengòng mantjang, zie i.v. boengòng; deut mantjang, zie i.v. deut.

MANTJEUË, ook mantjeuh, slecht ondeugend, onhebbelijk, baldadig, (van kinderen); mantjeuë that boeëtdjih,

@lonaliakbar

djitōh è' ba' gòb dja', wat haalt hij onhebbelijke streken uit, hij deponeert zijne excrementen waar menschen moeten passeeren. Poemantjeuë, ondeugend enz. maken; poemantjeuë dròë, zich ondeugend enz. gedragen.

MANTJEUH, zie mantjeuë.

MANTJŌNG, spits toeloopend, puntig; idōng mantjōng, een spits toeloopende neus.

MANTÒNG, nog, (in deze beteekenis gewoonlijk geplaatst vóór het woord waarbij het behoort), slechts, alleen, maar, zoo maar, (in dezen zin steeds ná het woord, dat het nader bepaalt, geplaatst); mantòng le, of le mantòng pèng ba' gata, hebt ge nog veel geld bij u; mantòng sakét oelèë, gòh lòm poeléh, (ik heb) nog hoofdpijn, het is nog niet over; sakét oelèë mantòng, la'én hana sakét, (ik heb) alleen hoofdpijn, verder mankeert (mij) niets; mantòng teukoe di kantō jōh dròëneu wòë boenòë? — mantòng, was de teukoe nog op het kantoor, toen u zooeven naar huis ging? — (ja, hij was er) nog; bri keu lōn boemantòng, geef mij maar rijst; *h*an lōn blòë njòë, lōn meuteumeung mantòng, ik heb dit niet gekocht, ik heb het zoo maar verkregen, (b.v. gevonden, cadeau gekregen); zie verder vbd. o.a. i.v. ateuëh, djoenoeb, doem, geuroetèn. Vgl. lòm, meung II, sadja, tjit.

MANTRŌÏH (Ned.), matroos; sikin mantrōïh, zie sikin. Zie klasi.

MAPÉT, saměntrekking van meu'apét in boeleuën mapét, naam van de 11de maand van het Moh. jaar; zie dōjka'idah.

MARA (Skrt. mâra), beletsel, verhindering, (zie vbd. i.v. bè'), (verder) gevaar, ramp, onheil, ongeluk, leed, letsel; *h*an peuë mara, er is niets tegen, het is niets, er dreigt geen onheil, (zie vbd. i.v. khan I, kòm); mara baja, allerlei gevaren, rampen, (zie vbd. i.v. ma'moe); koeta mara, zie i.v. koeta; toela' mara, of, meer, sanggamara, (lett. afwering van rampen, gew. als een samengesteld zelfst. nw. opgevat) onheilafweerder, (een gebed, eene amulet, een schild enz.), (verder) uitgebeitelde planken aan den voor-, of achtersteven van een schip, (oorspronkelijk ter afwering van onheilen); doe'a sangga mara, een gebed ter wering van onheilen; di teungòh taman koelam sabòh, geutoerab djròh deungòn katja; katja poetéh katja oengoe, teuma geudjampoe sanggamara, midden in den lusthof bevond zich een vijver, omgeven met mooie glazen wanden, van wit glas, paars glas, en tevens met wat ter wering van onheilen diende, (Diwa Akaïh); peudeuëng djilaloe keunòng ba' badan, silab

@lonaliakbar

theun tangan ngòn sanggamara, het zwaard sloeg door en trof hem op het lichaam, doordat hij zijn onheilafweerder (zijn schild) verkeerd hield, (Djoehan Meusapi); pageuëdji teuma that meuteuntèë, niba' batèë sanggamara, de ommuring ervan (van den lusthof) was verder zeer stevig, vervaardigd van onheilafwerende steenen, (Tjah Koebat); tabōh di oelèë Akidatōj oemoe, tabōh di ikoe Toela' mara, plaats aan den voorsteven de „Akidatōj oemoe'' (naam van een klok), en aan den achtersteven de „Toela' mara'' (ook naam van een klok), (Malém Dagang); zie verder vbd. i.v. bla. Moemara, met beletselen, gevaren enz., belet, verhinderd, door eene ramp getroffen, gewond; bè' tagaséh bè' tasajang, aneu' tatjang *h*an moemara; meunan peureuman diba' Toehan, geunantòë bidjian njan tapoela, heb geen genegenheid, heb geen medelijden, snijd uw zoon in stukken zonder u te laten belemmeren (of er is geen onheil van te duchten); aldus is het bevel van den Heer ter vervanging van het zaad, dat ge reeds geplant hebt, (Asaj djeuët padé); padoem lawét neukeuradjeuën, sapeuë pi tan na moemara, geruimen tijd was hij aan de regeering zonder dat er eenig ongeval gebeurde, (Malém Dagang); trōïh oeba' hat nam plōh oeròë, radja doea dròë ka moemara; loeka Tidan Tjah ngòn Agasan Tjah, oeròë njan teupèh radja njan doea, na zestig dagen (strijd) kregen beide vorsten een ongeluk; zoowel T. Tj. en A. Tj. werden gewond, beide vorsten werden op dien dag getroffen, (Tjah Koebat); lhèë gò djita' meu'adòë-adòë, moeda samlakòë hana moemara, drie keeren achtereenvolgens gaf hij houwen, maar de schoone jongeling kreeg geen letsel, (Diwa Akaïh).

MARAH, verkorting van amarah, zie aldaar.

MARANG, zie barang II.

MARANGGA, zie barang II.

MARÈH (Arab. marî'), slokdarm; meung hana poetōïh haleukōm ngòn marèh, *h*an djeuët tapadjōh, wanneer (bij het slachten) de luchtpijp en de slokdarm niet zijn doorgesneden, mag men (het vleesch) niet eten.

MARI; padé mari, zie i.v. padé.

MARIKAN, Amerika; Amerikaansch; ka djimarit basa Marikan, zie i.v. basa I; idja Marikan, zie i.v. idja I.

MA'RIPAT (Arab. ma'rifah), de hoogste graad van kennis in de mystiek, onmiddellijke kennis van God, (zie vbd. i.v. kiët), de diepste kennis (in occulte wetenschappen); grondig, door en door kennen; ma'ripat beusòë, kennis van het geheimste wezen van het ijzer,

@lonaliakbar

(waardoor men onkwetsbaarheid verwerft); tama'ripat doem beukeunòng, roekōn limòng taparé'sa; printah 'è'tikeuët doem ba' reumbang, na bè' malang oedéb lam dōnja, zorg, dat ge alle (godsdienstplichten) grondig kent, stel u op de hoogte van de vijf zuilen van den Islâm; voer Gods geboden richtig uit en wees zuiver in de leer, opdat ge niet als een rampzalige op aarde verkeert, (Poetròë Peukisōn).

MARIT, spreken (inz. over ernstige zaken of op plechtige wijze, doch ook over koetjes en kalfjes en in algem. zin), babbelen, praten; peuë boeët di sinan? — hana sapeuë, marit-marit mantòng, wat doet ge daar? — niets, we babbelen maar; zie verder vbd. o.a. i.v. bantah, basa I, bra-bròë, brakah, djahé, geureuba, jèë, kheunda', kiëw. Teumarit, besproken; zoo maar sprekende. Vgl. kheun, peugah i.v. gah, toetō, en zie narit.

MA'ROEH, zie ma'roeïh.

MA'ROEÏH, ook ma'roeh (Arab. ma'roef), bekend, vermaard, (ook) kennende, wetende, thuis in, (verder) voegzaam, gepast, goed, (meer in hik.); lōn ka ma'roeïh ba' gampōng njan, ik ben in dat dorp al bekend, (ken den weg er al); lōn hana that ma'roeïh, ik ben er niet erg goed mee bekend; djih njang ma'roeïh djeuëb-djeuëb gampōng, pat na inòng tjeudaïh roepa, hij was in elk dorp thuis (en wist) waar er mooie vrouwen waren, (Noen Parisi); nama poelò geukheun Poelò Meuïh, meunan ma'roeïh djimeunama, het eiland werd het Gouden Eiland genoemd, onder dien naam stond het bekend, (Tamim Ansa); njang na sipadan oereuëng Moekim Toedjōh, geudoebang njang ma'roeïh meurandéh paja, die hun gelijk waren, waren de lieden van de VII Moekims, dat waren (ook lieden met) vermaarde zwaarden, aan den overkant van het moeras, (Pòtjoet Moehamat); keu aneu' radja sikoereuëng plōh toedjōh, ban njang ma'roeïh oelōn seureuta, aangaande de 97 prinsen sluit ik mij aan bij hetgeen u goed dunkt, (Diwa Akaïh); zie verder vbd. i.v. dròë, matan. Poema'roeïh, bekend maken; zie vbd. i.v. koesoeïh. Vgl. ma'loem.

MARŌT; karang-marōt, en karōt-marōt, zie i.v. karang en karōt.

MASA I (Skrt. mâsa, maand), tijd, tijdstip, tijdperk, maandstonden; tijdens, ten tijde dat, ten tijde van, toen; jōh masa njan, te dien tijde, op dat tijdstip; masa mantòng oedéb ajah lōn, toen mijn vader nog leefde; ba' sabòh masa, op zekeren tijd, eens; meung ka lōn dja' Pò Meukoeta, simasa *h*an lé lōn ri-

@lonaliakbar

wang, als ik eenmaal ging (ten strijde trok), Majesteit, dan trad ik nooit terug, (Radja Bada); zie verder vbd. i.v. bilĕh, dam I; ka tō' of trōïh masa, de voorbeschikte tijd (inz. het stervensuur) is gekomen, (zie vbd. i.v. kri); teuka masa, ook eu masa, de maandstonden hebben, (zie hé I); teuka masa, (ook) de voorbeschikte tijd komt, het stervensuur nadert, (zie vbd. i.v. larab); „neujoeë paré'sa pòtjoet meutieuën, salèh padoem boeleuën *h*an teuka masa"; teuma geuseu'ōt lé Tjintaboehan, „siboeleuën, toean, *h*an lōn eu masa"; ... pò bidan djaròë neuseu'ōn: „toeankoe ampōn, ka meugisa; ka paté' tanjòng keu haj meutieuën barō siboeleuën hana masa", „(de vorst) heeft mij gelast te onderzoeken of gij in positie zijt, prinses, hoeveel maanden hebt ge geen maandelijksche reiniging gehad"; Tj. antwoordde toen: „eene maand, vrouw, heb ik geen reiniging gehad"; ... de vroedvrouw legde hare handen op haar hoofd (en zeide:) „t. a., ik ben terug; ik heb de prinses gevraagd omtrent hare zwangerschap, zij heeft pas eene maand geen reiniging gehad", (Tjintaboehan). Moemasa, bepaald ten aanzien van den tijd, door een tijd begrensd; zie vbd. i.v. kadim.

MASA II, zie matja.

MA'SA, zie matja.

MASA', Pedirsch tasa', gaar, rijp, (van kleuren:) donker; boe ka masa', de rijst is al gaar, (zie verder i.v. bọe I); aweuëh masa', zie i.v. aweuëh; minjeu' masa', zie i.v. minjeu'; pō'-jè-jè, masa' boe, masa' goelè, masa' reudjang-reudjang, sinja' tjoet dang lōn peulalè, p.-j.-j., (z.v.a. klapjes-in-de-handjes) laat de rijst gaar worden, laat de soep gaar worden, laten ze gauw gaar worden, terwijl ik het kleintje sus, (liedje, waarbij men met de handjes van een kind klapt); boe pi tasa' eungkōt pi hasé, neubeu'oeëtlé keu Malém Diwa, toen de rijst gaar en de visch klaar was, diende zij snel voor M. D. op, (Malém Diwa); bòh kajèë glé masa' di ba', hana sòë tjò' oereuëng hana; keu lōn sidròë bit ka djeula', lōn geutoela' di atana, vruchten hangen in de bergen rijp aan den boom, maar niemand is er om ze te plukken; (mijne schoonmoeder) heeft werkelijk genoeg van mij en tracht mij uit het paleis te verwijderen, (Malém Diwa); mirah masa', donkerrood. Poemasa', gaar maken, koken, rijp maken, rijp laten worden; peutasa' id. inz. van olie, (ook in Groot-Atjèh; zie vbd. i.v. lajoe, klò'); lheuëh njan neumeu'oeë sabòh pita', neupoemasa' njang ka tanda, daarop ploegde hij een vak van het veld, dat met teekens

@lonaliakbar

was afgepaald, en liet (de padi) er rijpen, (Toedjōh kisah).

MASA'ALAH (Arab. m a s'a l a h), vraagstuk, quaestie, (inz. van godsdienstigen aard), (ook in het algem.) quaestie ter oplossing, probleem, stelling, onderwerp eener discussie; o e l ō n t e u i- k ō t i m e u m H a n a p i b a' m a s a'a l a h n j ò ë, m è ë p e u- k a w é n a n e u' n j a n g t j o e t, n j a n g h a n a k o e n g ò n d j a, o e l ō n t e u 'è't i- k e u ë t k o e a t d a l i H a n a- p i, ik volg den Hanafitischen imâm in deze quaestie, het is geoorloofd een minderjarig kind uit te huwelijken, dat vader noch grootvader heeft, ik ben overtuigd van de kracht der Hanafitische argumenten, (formule bij het b a l é' m e u d e u h a b op het punt van huwelijken, zie m e u- d e u h a b); m a s a'a l a h n j ò ë h a n a s ò ë é' p e u g l a ï h, niemand kan deze quaestie oplossen; *h* a n t ò m g e u p r a n g g ò b n g ò n m a s a'a l a h, 'o e- d j ō b s e u m e u'a h t e u k a- b ō r i a; ... d i g ò b p i l e m a- s a'a l a h, h a n a g e u p e u g a h m e u s é d i g a t a, zij hebben nooit iemand met godsdienstige quaesties bestreden, (dat getuigt van) zelfbehagen, roemzucht, verwatenheid en praalvertoon; ... anderen kennen ook vele godsdienstige quaesties, (die zij u zouden kunnen voorleggen), maar zij deelen ze niet mede (loopen er niet mee te koop) zooals gij, (sadati-verzen); zie verder vbd. iv. i b a r a t, i l a h.

MASA'ILA, of m a s a'i l a j, naam van een, bij het godsdienstonderwijs veel gebruikt, Maleisch werkje over de eerste beginselen van de Moh. plichten-, en geloofsleer, in den vorm van een catechismus, voluit Masa'il almoehtadî li ichwân al-moebtadî.

MASA'ILAJ, zie m a s a'i l a.

MASALAN (Arab. m a t h a l â n), bij voorbeeld, (door gestudeerden gebezigd).

MASAM, zuur, (fig.) zuur (van het gezicht), onaangenaam, norsch, boos; b ò h m a s a m, eene zure vrucht, (ook) de beenderen onder de oogen; b ò h k r o e ë t m a s a m, eene zure k r o e ë t-soort; m a s a m-k e u'- e u ë n g, of m a s a m-p e u d a- ï h, zuur-heet, zie vbd. i.v. g o e- l è; m a s a m-k e u'e u ë n g, (ook) naam van een tweekleurig (b.v. groen en donkerpaars) gestreept patroon, gew. van broeken; l o e e u ë m a s a m-k e u'e u ë n g, broek van zulk een patroon; m a- s a m-m a s a m-b o e a(ï)h, zuurzoet; m a s a m m o e k a, met een zuur, norsch gezicht; zie verder vbd. i.v. d j e u r e u n g è h, h o e k ō m. P o e m a s a m, zuur enz. maken. Vgl. a s a m.

MASÉ, zie m i s é.

MASÉN, zout, hartig, ziltig, brak, pittig, (ook fig.) vol geest, zinrijk, (verder) scherp, onaangenaam, bitter, (van woorden, ook van een strijd); e u n g k ō t m a s é n, gedroogde, gezouten visch; i ë m a s e n, zout, brak water; l e t h a t b a n g ò n t a b ō h l a- k o e a n, m a n j ò h-m a n j ò- h a n t e u b i ë t s o e a r a; s o e-

@lonaliakbar

ara tabeuë ngòn masén, hana bandéng ngòn tapeusa, ge weet u op allerlei manieren te gedragen en uwe stem aangenaam te doen klinken; ze klinkt nu eens flauw dan weer pittig, er is niets waarmede ze vergeleken zou kunnen worden, (Gadjah toedjōh oelèë); djinòë lōn bōh lagèë la'én, sangsang masén niba' beuklam; sang-sang mangat niba' njang ka, hé sèëdara, beudjròh tapham, ik zal nu eene andere zangwijze gebruiken, ze lijkt pittiger dan die van gisteravond; ze lijkt aangenamer dan de tot dus ver gevolgde, o broeders, begrijpt dit alles goed, (Goemba' Meuïh); ban djileungò haba masén, djiseu'ōt radja djén Pra'na Lila; „kalèë, hé dioe, hana katoesòë, kaleungò djinòë koepeugah nama, toen hij die onaangename woorden hoorde, antwoordde de djén-vorst P. L.: „indien gij, dioe, niet weet wie ik ben, luister nu dan, ik zal u mijn naam zeggen, (Diwa Akaïh); teudoeë' haba njan djinòë la'én, makén masén niba' njang ka, tot zoover dit verhaal, nu over iets anders (een ander gevecht), dat nog bitterder was dan het verhaalde, (Pòtjoet Moehamat); zie ook vbd. i.v. kò I. Poemasén, zout enz. maken; tabeuë ranoeb bakōng poemasén, njang that lōn tjhén tjit keu gata, als de sirih (die ge aanbiedt) flauw smaakt, dan zal de tabak er wel een pittigen smaak aan geven, (dat is mij onverschillig) ik verlangde alleen naar u, (Indra Bangsawan).

MASÉNG, afzonderlijk, apart, ieder afzonderlijk; maséng-maséng, ieder afzonderlijk, ieder op zichzelf; maséng(-maséng) geutanjòë na bagian dròëteu, we hebben ieder ons eigen deel; toean poetròë neudja' maséng, neudja' ampeuëng djamèë teuka, de prinses ging apart de aankomende gasten tegemoet, (Nabi Oesoeïh); zie verder vbd. i.v. bagi, djeumba, loebeuëng, loelōïh. Zie aséng.

MASEUTOELI, of meutoeli (Mal. mastoeli), e.s.v. stof, van dikke zijden garens geweven, en van Voor-Indische herkomst; soetra maseutoeli, zulk eene soort zijde.

MA'SIËT (Arab. ma'çijah), ongehoorzaamheid (inz. jegens Allah, ook jegens den Profeet en den vorst), zonde, zondig bedrijf, verzet; ongehoorzaamheid enz. plegen, zondigen, zijne godsdienstplichten verwaarloozen; ongehoorzaam, goddeloos, opstandig; ada' tama'siët gata keu Toehan, neupoemasō' toean lam noeraka, indien gij jegens den Heer ongehaarzaam zijt, dan zal Hij u in de hel doen gaan, (Poetròë Peukisōn); baranggasòë ma'siët keu soeloetan, si'oelahan ma'siët keu ambia, wie jegens den sultan ongehoorzaam is, is als ware hij onge-

@lonaliakbar

hoorzaam jegens den Profeet, (Meudeuha'); zie verder vbd. i.v. 'a m a j, b ō h II, d j a h é, k e u-d j ō t, m a l é m, t a'a t.

MASŌ' (Mal. m a s o e k), binnen-, ingaan, behooren tot, (in hik. en mod.); zie vbd. i.v. l i n t e u ë n g. P o e m a s ō', doen binnengaan enz.; zie vbd. i.v. m a's i ë t. Zie t a m ò n g.

MASŌSÉ (Ned.), marechaussee, ook b a d o e s i en m a d j o e s i genoemd; zie vbd. i.v. l i n g k a, en zie m a d j o e s i.

MAT I, grijpen, pakken, vatten, vasthouden, in de hand houden, houvast hebben aan, vertrouwen op, vat hebben op, uitwerking hebben op (van b.v. eene betoovering), aansteken, infecteeren (van eene ziekte), gezag voeren, heerschen over, besturen; m a t d j a r ò ë, de hand grijpen, geven, of vasthouden, (zie vbd. i.v. d j a r ò ë, m è t-m ò t); m a t g a j a m, zie g a j a m; m a t m a n j a m, zie m a n j a m I; m a t n e u r a t j a, zie n e u-r a t j a; d j e u ë t g e u m a t p è n g, (hij, zij) kan goed met geld handelen, kan goed financieren; o e r e u ë n g m a t t a-l ò ë, iem., die het touw vasthoudt, i.e. eene vrouw in barensnood, (omdat eene vrouw gedurende de baring een aan de zoldering vastgebonden touw in de hand houdt om zich daaraan te kunnen optrekken), (ook) kooper en verkooper van een buffel of koe, (omdat zij bij de sluiting van den koop ieder een eind vasthouden van het touw, dat door den neus van het dier is gestoken); d j i m a t b a' g ò b, (die ziekte) slaat op anderen over, is besmettelijk, (zie d j a n g-k é t); n j a n p i s a b ò h p o e-t r ò ë k r a m a t, d j e u ë t h é-k e u m a t t r é b d j i t a p a; a p o e j *h* a n t o e t ō n g, i ë *h* a n d j i m a t, p e u ë n j a n g h a d j a t p e u n ò h p i n t a, dat was eene prinses met wondermacht, die toovermiddelen kende, want zij had lang ascese beoefend; vuur verschroeide haar niet en water had op haar geen vat, en wat zij wenschte werd vervuld, (Banta Beuransah); n j a n g d o e ë' d i l o e a m a t k e u r a d j e u ë n, D j e u m a-l ō j A l a m d i G a m p ō n g D j a w a, die buiten (het paleis) verblijft heeft het gezag over het koninkrijk in handen, Dj. A. te G. Dj., (Pòtjoet Moehamat); zie verder vbd. i.v. i d a n-i d a n, k e u m a t, k e u n ò n g, l i p a t, l o e m b a, l o e n g k è, m a-t j a m. M o e m a t, de handeling m a t verrichten, (ook) zich vasthouden, zich vastklampen, zich houden aan, zich verlaten op (b a'), (verder) elkander vasthouden, m a t met meerv. subject, (in de laatste twee beteekenissen ook m o e-m a t-m a t, en m a t-m o e m a t); t e u m p a t m o e m a t, zie i.v. d j e u n g k i; k a k e u l a p è *h* a n d j e u ë t d j i m o e-m a t, d j i d j a' p e u'o e-b a t o e d a l a m r i m b a, (de pooten van den tijger) waren verlamd, zoodat hij er niets mee kon grijpen, en hij ging in het woud medicijnen zoeken, (Plan-

@Ionaliakbar

dō' Kantjé); lheuëh lōn tanòm teuma lōn lihat, ba' peundapat boeët lōn njang ka; éntja Alah ka djimoęmat, beureukat kramat oereuëng pò doe'a, nadat ik het toovermiddel) begraven heb, ben ik er naar gaan kijken en naar de ervaring, die ik ermede reeds heb opgedaan, zal het, zoo God wil, door den zegen en de heiligheid van wien het gebedsformulier afkomstig is, reeds zijne uitwerking hebben, (Noen Parisi; deze regels volgen op de regels met peukeunòng uit de N. P. i.v. keunòng geciteerd); njòë ba' gaki lōn tamoemat, beudòïh leugat na taboengka, hier, houd u vast aan mijne voeten, sta gauw op dan kunnen we vertrekken, (Tamim Ansa; zie ook vbd. i.v. lampōng); sòëkeu djinòë njang taharab, ba' sòë tamoemat geutanjòë njang na, op wien moeten we nu onze hoop vestigen, aan wien moeten we allen ons houden, (Tjah Koebat; zie ook vbd. i.v. hoekōm); gèt koe'ïëm dròë koepeurasat, koemoemat ba' Toehan Asa; sòë na oentōng manjang pangkat, na meureutabat djeuët keu radja, het is beter, dat ik zwijg en hunne karakters bestudeer (n.l. van de twee prinsen, uit wie de vorst een opvolger moest kiezen), en mij verder verlaat op den Heer den Eenige; wie het geluk heeft een hoogen rang te bereiken zal de vorstelijke waardigheid erlangen, (Indra Bangsawan); moemat djaròë, (elkander) de hand geven; dja' moemat djaròë ngòn gòbnjan, ga hem de hand reiken; (zie verder vbd. i.v. hōreumat). Poemat, laten grijpen enz.; poemat djaròë, (elkander) de hand laten reiken, (met elkander) verzoenen; neupoemat djaròë lé Nabi Soelòjman, teutab aman *h*an lé da'wa, de profeet Salomo verzoende hen met elkander (stichtte vrede tusschen hen) en toen bleef het rustig (tusschen hen), zij voerden geen trijd meer, (Tjah Koebat). Neumat, handvat, (zie vbd. i.v. langaj), gebied, gezagssfeer, ressort, (zie vbd. i.v. deunngè'). Meunoemat, iets, b.v. leuning, waaraan men zich vasthoudt, (zie vbd. i.v. djeungki). Vgl. keumat.

MAT II, ook Ma', verkorting van Moehamat, vooral in dubbele namen: Mat, of Ma' Amin. Zie mamat.

MATA, oog, (bij overdracht of vergelijking) wat geacht wordt op een oog te gelijken, zooals een gemonteerde edelsteen, oogvormige opening, maas, waterwel, knoest (in hout), het scherp, de punt, (bij uitbreiding) het lemmet, het ijzer van wapens of werktuigen, (verder) eene kleine gewichtseenheid voor het wegen van goud en van opium, gelijk gesteld met ⅛ manjam; mata itam, het zwart van het oog, pupil; mata poetéh,

@lonaliakbar

oogwit, (zie sprkw. i.v. hoe-kōm); aneu' of bidjèh mata, oogbol, (fig.) fieveling, oogappel; boelèë mata, wimpers, (zie verder i.v. kreuëh); broeë' mata, oogkas, (ook) e.s.v. zeevisch met groote oogen, (zie djeunara); ië mata, tranen; ikoe mata, de buitenhoeken der oogen, (zie verder i.v. keureuléng, lantjō'); poekòë mata, de holte in de binnenhoeken der oogen; mata timòh, witte korrel op het zwart van het oog, conjunctivitis, (zie ook bòh leuë' i.v. leuë' I); kalòn ngòn mata oelèë (dròë), met eigen oogen, met het physieke oog zien; takalòn Alah Ta'ala harōïh, ba' dali akaj pi harōïh ba' dali nakaj pi harōïh tjit, teutapi hana njang teumeung kalòn dalam dōnja njòë deungòn mata oelèë, malingkan nabi Moehamat, het zien van Allah den Verhevene is mogelijk, zoowel op grond van verstandelijke als van schriftuurlijke argumenten, maar het is niemand gegeven, behalve den profeet M., Hem op deze wereld met zijn physieke oog te aanschouwen, (Beukeumeunan; zie verder vbd. i.v. mè'reuët); di keuë, of meukeuë, of di nab mata, voor zijn oogen, voor zijn neus, in zijn aangezicht, (zie vbd. i.v. gah, keuë); trōïh mata, helderziend; zie verder uitdrukkingen en samenstellingen met mata (oog) i.v. balé', blòë, eu, euntèë II, kamèng, kléb, leumò, teumeung; mata oeròë, zon; mata oeròë é', rijzende zon, voormiddag, het Oosten, (zie ook oeròë); boengòng mata oeròë, zonnebloem; mata boeleuën, maand, (alleen bij het tellen van maanden, zie boeleuën); mata euntjiën, de steen van een ring, (zie verder euntjiën); eumpoeng mata, kas waarin een edelsteen is gevat, ringkas; mata djeuë, maas van een werpnet; mata doea, lhèë reutōïh, onderdeelen van een sleepnet met 200, 300 mazen, (zie poekat); mata tarèn, oog van een strik; mata kakab, zie kakab; mata oe, kiemgat, (ook) kiemstengel van een klapper; oe sabòh mata, klapper met slechts één kiemgat, (zeldzaam, wordt als amulet gebruikt); mata panjòt, zie panjòt; mata seunoengkèë, zie seunoengkèë; eumpang mata poenòë, zie eumpang; mata kreuëng, gaatjes in de schelp van schelpdieren, die belletjes in het water veroorzaken, (ook) die waterbelletjes zelf; mata ië, waterwel, (zie vbd. i.v. lambajōng); mata kroeëng, bron eener rivier; mata kajèë, kwast, knoest in hout; mata teubèë, triëng, knoopen, verdikkingen tusschen de geledingen (atōt) van suikerriet-, bamboestengels; mata tjoemoeët, het oog van eene

@lonaliakbar

puist; mata angèn, zie i.v. angèn; mata tjéng, maatstrepen op den weegstok eener Chin. unster, (zie ook tanggam); mata (meer lidah) neuratja, de evenaar eener weegschaal; mata sikin, reuntjōng, peudeuëng, enz., het lemmet, inz. het scherp van een mes, een dolk, een zwaard, (zie ook vbd. i.v. habeusah); mata toemba', de punt, het ijzer van eene lans; zie verder vbd. i.v. bliōng, geunoekoe, goelōng, gògadjòë, kawé, koebè', langaj, peungoeké; matamata, uitkijk, spion, (zie vbd. i.v. nandang); simata(-mata), geheel en al, eenig en alleen, louter, uitsluitend, volstrekt, absoluut, (meer in hik.); meung kòn poetròë njan *h*an lōn meukawén, meung ngòn la'én hareuëm simata, als het niet met die prinses is, trouw ik niet, elke andere vrouw beschouw ik als voor mij volstrekt verboden, (Diwa Akaïh); zie verder vbd. i.v. ilah, koemeun. Moemata, een of meer mata's hebben; met een of meer mata's; euntjiën moemata, een ring met een of meer steentjes; la'én niba' njan karōnja Toehan, teubiët sinan ië moemata; ... niba' batèë kareuëng poetéh, ië djeureungèh sinan mata, door Gods genade kwam daar verder eene waterwel te voorschijn; ... uit een witten rotssteen was er eene bron met helder water ontsprongen, (Poetròë Peukisōn); simoemata, = simata-mata, (zie vbd. i.v. kōn, matan). Poemata, van een of meer mata's voorzien.

MATAÏH (Arab. maṭâf), plaats voor den omgang om de Ka'bah, met marmer belegde ruimte rondom dat heiligdom, (in hik. en aan hadji's en gestudeerden bekend); beureukat Makah dan Ka'bah, beureukat Mataïh dan Makam, door den zegen van (de heilige stad) Mekka en van de Ka'bah, door den zegen van de plaats eromheen en van den steen van (den profeet) Ibrâhîm, (Mò'lōt Nabi). Zie tawaïh II.

MATALIŌN (Ned.), medaillon, (mod.).

MATAN (Arab. matn), tekst (van den Qorân, van een Arab. godsdienstig geschrift); taleungò koepeuhaba Nabi Oesoeïh, sit that ma'roeïh doem oelama; keureuna teuseuboet dilam matan, ajat Koeroe'an simoemata, hoor mij vertellen van den profeet Jozef, alle schriftgeleerden kennen het verhaal, omdat ervan gewag gemaakt wordt in den tekst van den Qorân, volledig in Qorânverzen, (Nabi Oesoeïh); hana dapat lōn moewajang, kitab neupham soerah doem beusōt; Arab Djawòë sit that tadjam, meung matan neungiëng ngòn likōt, ik mag (met u) niet gekscheren, gij zijt iemand,

@lonaliakbar

die (Arab.) godsdienstige geschriften en de (Mal) verklaringen door en door kent; in de Arabische en in de Maleische taal zijt gij zeer kundig, (Arab.) teksten alleen ziet (leest) ge met uw rug er naar toe gekeerd (kent ge van buiten), (Plandō' Kantjé); pakri matan meunan soerah, iradat Alah kamòë doea, zooals de tekst is, zoo dient de commentaar te zijn (i.e. we voegen ons naar uwen wil), van Allahs wil zijn wij beiden afhankelijk, (Indra Bangsawan; zie den eersten i.v. linteuëng uit hetzelfde werk aangehaalden regel, die op den hier geciteerden volgt).

MATANG (dial. van de Oostkust), hooger gelegen terrein te midden van eene vlakke of moerassige streek.

MATÉ, dood (op natuurlijke of geweldadige wijze, van menschen, dieren en planten, bij overdracht ook van levenlooze zaken, b.v. van den wind, van een medeklinker waarop geen klinker volgt, van een kogel aan het eindpunt van den schotsafstand, verder in verschillende spelen ter aanduiding, dat men de tegenpartij aan de beurt moet laten komen of niet meer mag meespelen), gestorven, overleden, gesneuveld, verdord; (ook wel verb. gebruikt) sterven, den dood ingaan; maté agam inòng taṇòm, maté inòng agam tanòm, sterft de man, dan zorgt de vrouw voor de begrafenis (i.e. de begrafeniskosten), sterft de vrouw, dan zorgt de man voor de begrafenis, (adatregel; eerst bij onwil of onvermogen wordt de regel van de Moh. Wet toegepast, dat de begrafeniskosten ten laste van den boedel komen); maté sikhan, half verlamd (van het lichaam), (ook in het alg.) voor de helft, half dood; maté bòh, impotent; ka maté angèn, de wind is al gaan liggen; djeuëm lōn maté, mijn horloge staat stil; ië maté, laagste stand van de eb, het tijdperk van de laagste eb; tanòh maté, onvruchtbare grond; koeë maté, vaste knoop (die niet of moeilijk los kan); teutjeudit maté tapeusarèh, koereuëng leubèh haraïh bè' na, spreek de verdubbelde en de vocaallooze consonanten duidelijk uit, laat er geen letter meer of minder zijn, (Akeubarō Karim); ba' kapaj apoej djipeulheuëh meureujam, oe Roendéng, toean, maté bòh lila, ze schoten op de oorlogsschepen kanonnen af, en de kogels reikten, heer, tot R., (Prang Meuké'); Atjèh ngòn Pidië rila djimaté, djipeusa' prisè doemdji rata; Atjèh ngòn Pidië that beurani, rila djimaté oe gaki koeta, de lieden van (Groot-) Atjèh en van Pedir waren bereid om te sterven en drongen allen met hunne schilden op; de lieden van A. en van P. gedroegen zich zeer dapper en waren bereid om tegen den voet van de vesting op te rukken en den dood in te gaan, (Pòtjoet Moe-

@Ionaliakbar

hamat); zie verder vbd. o.a. i.v. alamat, awō III, bagi, bah, balé', balèë, baréh, beukaj, bibeuë, blòë, bila, dana, dapoe, djheut, doea, eungkhé, giléng, joem, kaphan, koeë I, koelat, kri, lakèë, lansahit, lhoet, loelōïh, malang, rila, tjahit, tjatō II. Poematé, dooden, ombrengen, maté maken; ta'ikat djaròë gaki ngòn badan, tadjō' poentja njan keunòë oeba' kèë; na lōn poematé keunòë oe ateuëh, na meung bè' lheuëh gata lam pangkèë, (het dwerghert zeide tot den olifant:) bind (zelf) uwe handen, voeten en lichaam vast, en reik de uiteinden (van de lianen, waarmede de olifant zich vast moest binden) hier aan mij over, dan zal ik ze hier boven stevig vastknoopen, opdat ge niet uit den stapel (omgewonden lianen) los zult raken, (Plandō' Kantjé); plandō' jōh njan djipoematé dròë, koeja peutòë neudja' peunjata, het dwerghert deed toen net alsof hij dood was, en de oude man ging naar hem toe om zich ervan te vergewissen, (Plandō' Kantjé). Meunaté, dooding, dood, (ook) begrafeniskosten, (van afgeschoten kogels) waar ze neervallen, schotsafstand, (verder) het teeken in het Arab. schrift, dat een consonant als vocaalloos aanduidt (Arab. djazmah); bè' tatakōt keu meunaté, taprang kaphé le that pahla, weest niet bang voor den dood, in den strijd tegen ongeloovigen wacht u veel loon in het hiernamaals, (Banta Beuransah); paditna habéh keu meunaté lakòë, hoeveel hebt ge voor de begrafenis van uw man uitgegeven; di meunaté bòh meureujam, tanòh dji'oendjam 'òh-'òh dada, waar de kanonkogels neervielen, daar werd de grond tot zelfs borsthoogte opgewerkt, (Meudeuha'); simeunatè bòh meureujam, teudòng jōh njan di panglima, tot op een schotsafstand (naderden zij) en toen bleven de aanvoerders staan, (Noen Parisi).

MATJA, of ma'tja, ook, doch minder masa, ma'sa (Arab. maḥsjar), gew. padang matja, de vlakte waarop het laatste oordeel plaats zal hebben; ra'jat di ma'tja toelòë gloenjoeëng, djileungò meudeungòng soeara noeraka, de op de plaats des oordeels verzamelde menigte raakt dan doof door het hooren van het gebrom van de hel, (Toedjōh kisah); zie verder vbd. i.v. gala', hisab.

MA'TJA, zie matja.

MATJA'ALAH (Arab. mâ sjâ' Allâh), hetgeen God wil, door Gods wil, (wordt gew. gebezigd in den zin van:) verbazing (eig. over het gewrocht van Gods wil); verbaasd, verbazend, ontzettend, ontzaglijk, verschrikkelijk; ba' njeum até nanggròë karam, boemòë pi lham ba' njeum rasa; matja'alah

@lonaliakbar

teukeudi Pò, kilat sèsò hana reuda, het was alsof het land weg zou zinken en alsof de wereld zou vergaan; het was de wil, de beschikking van den Heer (of verschrikkelijk was de beschikking van den Heer), bliksemflitsen schoten in verschillende richtingen zonder ophouden, (Indra Bangsawan); padoem taman indah-indah, matja'alah ateuëh hamba, (hij ging) door vele schoone tuinen, die de verbazing van den mensch wekten, (ibid.); roepa pi gèt matja'alah, tjahja limpah ban meu' oerò ë, zijn uiterlijk was ontzettend schoon, zijn glans verspreidde zich als de stralen der zon, (ibid.).

MATJAM, soort, monster, staal, model, wijze, manier; (in hik. ook) = poematjam; matjam kah, zoo'n soort als jij, (uitdrukking van geringschatting, vgl. biё', koedòë); ajat la'én oelōn matjam, bè' misé ban lagèë njang ka, ik zal de verzen anders rijmen, opdat ze niet gelijk aan de vorige zullen zijn (niet eentonig zullen zijn), (Banta Ahmat); matjam-matjam, allerlei soorten, op allerlei wijzen, (ook) iets op allerlei wijzen doen of probeeren, allerlei vormen aan iets geven; lah piha' djeuët lōn mat kalam, lōn matjam-matjam patōt haba, omdat ik toch kon schrijven, probeerde ik op allerlei wijzen een passend verhaal samen te stellen, (Gadjah toedjōh oelèë); *h*an, hana, tan, of boekòn matjam, mateloos, bovenmatig, buitengewoon, (zie vbd. i.v. goendja' I, li I, manèh, mè I); zie verder vbd. i.v. laraïh. Poematjam, een vorm geven, fatsoeneeren, op allerlei wijzen iets doen of probeeren; zie vbd. i.v. manoera II.

MA'TJHŌ' (Arab. ma'sjoeq), verliefd, verrukt, (in hik.); soeka tjita dèëlat toeankoe, dalam keuleumboe ngòn poetròë moeda; atjhé' ma'tjhō' soeka'an gala', keureuna meuroempa' eumpiëng ngòn goela, de vorst verlustigde zich met de jonge prinses binnen de gordijnen; beiden waren verliefd en verrukt, verheugd en blijde, zij waren als eumpiëng met suiker vermengd, (Djoehan Meusapi).

MAWAÏH, (Mal. mawas), eene groote soort aap, orang-oetan.

MA*W*AÏH, (andermans rijstveld) bewerken (met zijn eigen buffel, ploeg enz.) voor de helft van den oogst, (andermans vee) onderhouden voor de helft van de te werpen jongen; deelbouw, halfwinning; leumò gòb lōn ma*w*aïh, ik onderhoud andermans runderen tegen de helft van de te werpen jongen. Poema*w*aïh, (zijn rijstveld) in deelbouw in bewerking geven, (zijn vee) laten onderhouden tegen de helft van de te werpen jongen; leumò lōn ka lōn poema*w*aïh ba' Si Poelan, ik heb mijn runderen door N. N. laten onderhouden tegen de helft

@lonaliakbar

van de te werpen jongen. Zie aboeën, bagi, doea, laba.

MAWAREUDI, of mawardi, ook ma'wareudi, ma'wardi (Arab. mâ' ward), rozenwater; minjeu' mawareudi, rozenolie; djiba lam njan mawareudi, djisiboelé djeuëb angèëta, zij bracht daarin rozenwater en begoot daarmede het geheele lichaam (van den bewusteloozen vorst), (Banta Beuransah); meung seulamat ba' alōn njòë, lōn seumanòë ngòn ma'wardi, als hij van dit gevaar behouden afkomt, zal ik hem met rozenwater baden, (Indra Bangsawan). Zie mawò.

MA'WAREUDI, zie mawareudi.

MAWARDI, zie mawareudi.

MA'WARDI, zie mawareudi.

MAWÒ; ië mawò, rozenwater, (zie vbd. o.a. i.v. lhab I, loemò); boengòng ië mawò, roos; djambèë ië mawò, zie djambèë. Zie mawareudi.

MAWÒT (Arab. maut), de dood, het voorbeschikte stervensuur; (ook wel) dood (adj.); malingkan mawòt, zie malingkan II; meu ka mawòt, han djeuët tapeusië, als het stervensuur daar is, kan men het niet ontwijken; baranggahò, neukheun, taploeëng, mawòt tjit toeëng njawòng gata; balé talōb lam peutòë beusòë, mawòt sidròë teumèë gata, waarheen gij ook vlucht, zegt Hij (Allah), de dood zal toch uw leven nemen; al gingt gij in eene ijzeren kist, de dood zal u vinden, (Malém Dagang; paraphrase van Qor. IV 80, begin); toeanteu Andah jōh njan mawòt, lam prang Oehoet djeuët teukeudi, onze heer Hamzah sneuvelde toen, het was voorbeschikt, dat hij in den slag bij Oehoed zou vallen, (Radja Bada); zie verder vbd. i.v. loepōt. Zie adjaj.

MBAH, zie eumbah.

MBÈ', ook eumbè', het geluid van eene geit, geblaat, (zie rijmpje i.v. oej), (Daja'sch) geit, (verder) zeker vakje van de hinkelbaan, (zie i.v. eungkhé). Moembè'-mbè', blaten. Poembè'-mbè', laten blaten; bè' kapoembè'-mbè' kamèng, laat de geit niet zoo blaten.

MBEUË, ook eumbeuë; teumbeuë-mbeuë, onbuigzaam, onverzettelijk, koppig; Aboe Djeuhaj that teumbeuë-mbeuë, ka takiweuë han djikira, Aboe Djahl is erg koppig, we hebben hem al achternagezet, maar hij geeft er niets om (laat zich er niet door afschrikken), (Noeboeët Nabi).

MBŌH, zie mbōïh.

MBŌÏH, of eumbōïh, ook heumbōïh, en mbōh, blazen (ook bij het belezen), aanblazen (van b.v. vuur), wegblazen (van b.v. stof), waaien (van den wind); kambōïh apoej, bè' lōn, blaas het vuur aan, opdat het niet uitga; mbōïh

@lonaliakbar

abèë, asch, stof wegblazen; mbōïh boe, rijst door blazen afkoelen; adat *h*an djeuët tameudoe'a, tambōïh-mbōïh mantòng, als ge geen gebeden kent (om iem. te belezen), blaas dan maar wat; angèn tadjam that djimbōïh, wat blaast de wind sterk, wat waait het hard; apoej djimbōïh meu'alōn-alōn, na ban toepheun na*ph*aïh naga, de naga's spuwden vuur bij golven en hun adem was als een stormwind, (Boeda' Meuseukin); ri djiteumèë habéh djipòh, na*ph*aïh dji'eumbōïh teubiët bisa, ze doodden die ze ontmoetten, (want) met den adem, dien ze met kracht uitbliezen, kwam gif te voorschijn, (ibid.). Moembōïh(-mbōïh), de handeling mbōïh verrichten. Zie prōïh, (dat in Groot-Atjèh gebruikelijker is).

MBŌN, of eumbōn, dauw; iëmbōn, dauwwater (wordt als versterkend middel gebruikt om er b.v. vechthanen door inwrijving mee sterk te maken, de geneeskracht van medicijnen te bevorderen door ze een nacht in den dauw te laten staan), dauwdruppel; iëmbōn ka djeuët, versteende dauwdruppel, (als hoedanig eene heldere steensoort wordt beschouwd, die als talisman wordt gebruikt). Poembōn, aan den dauw blootstellen, in den dauw laten staan; tapoembōn bakōng njan, laat die tabak in den dauw staan.

MBŌNG, of eumbōng, opgeblazen, verwaand, verwaten, ingebeeld, op anderen neerziende; mbōng that pò njan, ka'idah tjeudaïh dròëdji, wat is dat baasje verwaand, hij verbeeldt zich, dat hij alleen knap is; Si Amat eumbōng, tjò' alèë sa' lam poenggōng, A. is een verwaande vent, haal een stamper en duw dien in zijn gat, (spotrijmpje op iem., die verwaand is); narit mbōng haba sioe, peudeuëng ladjoe djikeuloea, (toen de prinses Roehōn A' la) die verwaten en ironische woorden hoorde, trok zij snel haar zwaard uit de scheede, (Banta Beuransah). Poembōng dròë, zich opblazen, zich verwaand gedragen. Zie bhōm I.

MBŌT-MBŌT, of eumbōt-eumbōt, fontanel (van het hoofd). Moembōt-mbōt, (zooals de fontanel van een klein kind) zich op en neer, zich golvend bewegen, (van b.v. een uitgespreid kleed, dat door den wind bewogen wordt, of waaronder een diertje kruipt, ook van het diertje zelf, van grashalmen door den wind); peuë njang moembōt-mbōt lam idja, wat kruipt er onder het kleed, dat het kleed zich op en neer beweegt. Poembōt-mbōt, op en neer doen gaan, doen golven. Zie oebōn-oebōn.

MÈ I, brengen, mede-, wegbrengen, nemen, medenemen, dragen, (ook) in den schoot dragen, zwanger zijn van, (verder fig.) dragen, verdragen, bestand zijn tegen; hò tamè lòm, waar wilt ge

@lonaliakbar

het nog heen brengen, (ook uitdrukking voor:) wat hebt ge er (nog) aan; m è a j a t, zie i.v. a j a t; m è b o e, zie i.v. b o e I; m è m a m p l e u ë, zie m a m p l e u ë; m è-m è d a b e u ë h, koopwaren rondventen; b o e b r a n g l a'é n t e u k a k e u n a n, d j i m è m a k a n a n b a n n j a n g r e u s a m; d j i m è e u n g k ō t p e u ë m e u t e u m e u n g, o e d e u ë n g-o e d e u ë n g n g ò n d e u t m a n t j a n g, andere otter-wijfjes kwamen daar (bij het otterwijfje, dat pas een jong had gekregen), en brachten (als geschenken) allerlei voedsel mede overeenkomstig hare gebruiken; ze brachten visch mede, voor zoover ze die hadden kunnen krijgen, zooals garnalen en d e u t m a n t j a n g's (Plandō' Kantjé); p a d o e m l a w é t p o e t r ò ë h a m è, a n e u' n e u m è p i k e u l o e a, na eenigen tijd, dat de prinses in gezegende omstandigheden was, kwam het kind, dat zij droeg, ter wereld, (Poetròë Peukisōn); b a h j a k i a m a t *h*a n é' t a m è, p i h a' p e u ë t n è t e u k a s é'-s a, de rampen bij de wederopstanding zijn niet te dragen, want van vier kanten tegelijk komen de pijnigingen, (Poetròë Peukisōn); zie verder vbd. i.v. b a II, b r a t, k a r è, m e u I.
M o e m è, de handeling m è verrichten, m è met meerv. subject, zwanger zijn (van); zwanger, (zie b o e n t é n g); b e u n e u r a t s a b a n g e u n o e l a m s a b é, t a m o e m è-m è, p ò, s i n e u s a, eene zwaarte gelijkelijk, eene vracht gezamenlijk moet gij, heeren, onder verwanten dragen, (Pòtjoet Moehamat); N k a m o e m è t h a t, de zwangerschap van N is al zeer ver gevorderd; A m i n a h b o e l e u ë n p h ō n m o e m è, l e u m a h l a m l o e m p ò ë t r ö ï h Ā d a m; n e u k h e u n: „g a t a t a m o e m è, A m i n a h, n a b i n j a n g m e u g a h t a n m a t j a m", in de eerste maand, dat A. zwanger was, verscheen haar Adam in den droom, die tot haar zeide: „A., gij draagt een kind in uw schoot, dat een profeet van buitengewone beroemdheid zal worden, (Mò'lōt Nabi); zie ook vbd. i.v. k r ō t-k r e u ë t.
P o e m è, laten m è, of m è met versterkte beteekenis; b a r a n g s ò ë k e u m e u n g d j a' b a' D j o e h a n A r i p i n, d j i h k e u, t o e a n, n j a n g p o e m è h a b a, wanneer iemand bij Dj. A. wilde komen, dan was hij het, heer, die het bericht daarvan bracht (hem aandiende), (Tjah Koebat); s ò ë n j a n g l e u n g ò n a n j e u m t o e n j è, a n g è n p o e m è l e b a n r o e p a, wie (die geluiden) hoorde, kreeg het gevoel alsof zijne ooren tuitten, zoovele soorten (geluiden) werden door den wind meegevoerd, (Indra Bangsawan).
N e u m è, hetgeen men draagt enz., geschenk, dat men meeneemt of meebrengt, wanneer men ergens een bezoek brengt, (inz. voor eene kraamvrouw, ook voor kinderen); n j ò ë n e u m è g ò b, dit is een geschenk van de menschen (dat de menschen mij

@lonaliakbar

brachten); peuë taba keu neumè, wat zullen we als geschenk meenemen. Meuneumè, een geschenk medenemen of medebrengen; keu peuë meuneumè-neumè, adat *h*an meuneumè pi djeuët, waartoe geschenken mede te nemen (of mede te brengen), zonder geschenken kan het ook wel. Zie ba II.

MÈ II, tamarinde, (zie raadsel i.v. klaji); bòh mè papeuën, eene groote, lange soort tamarindevrucht; boengòng mè, tamarindebloem, (ook) geelroode kleur of glans van soeasa; ka djibeudòïh boengòng mè, of ka moeboengòng mè, er is al een geelroode glans op gekomen, heeft al eene geelroode kleur gekregen, (van b.v. een soeasa-armband); aneu' mè, zie i.v. aneu'.

MÈ III, zie mèh.

MÈË, kunnende, in staat zijnde, mogende, behoorende, moetende, mogelijk, geoorloofd, behoorlijk, voegzaam, passend; *h*an mèë lōn leungò, ik kan het niet aanhooren; boekòn that sa'ti aneu'indra njòë, meuribèë bagòë mèë djeuët roepa, deze jonge indra heeft buitengewone wondermacht, hij kan duizenden verschillende gedaanten aannemen, (Tjah Koebat); *h*an mèë *h*an, niet anders kunnende, volstrekt moetende; meung that gala' keusoeka'an, tjit *h*an mèë *h*an teuka bala, als men al te uitgelaten van vreugde is, zal men stellig door eene ramp getroffen worden, (Tjah Koebat); mèë na mèë tan, mogelijk wel, mogelijk niet, (zie vbd. i.v. dja'éh); zie verder vbd. i.v. ha' I, iblih, krang, loelōïh, loepa, loet I, malém, ma'na, masa'alah. Vgl. djeuët, harōïh.

MÈËDJOET, zie mòdjoet.

MÈËLA, zie mòla.

MÈËLANA, zie mòlana.

MÈËLÒË (Arab. maulaj), mijn Heer, mijn Meester, (in hik. en litanieën); ja Sòjdi, ja Mèëlòë, oelōnteu njòë hamba gata, o mijn Heer, o mijn Meester, (i.e. Allah), ik ben uw slaaf, (Tamin Ansa); zie verder vbd. i.v. hō.

MÈËLŌT, zie mò'lōt.

MÈH, ook mè, vooral indien er nòë op volgt, waarmede het ook vaak samengetrokken wordt tot mènòë, komt alleen in den imperatief voor, gew. zonder, maar ook wel met een pronominaal praefix: geef, geef hier, geef op, geef aan, reik aan, laat eens; mèh keu lōn koepiah lōn, reik mij mijne muts aan; (ta)mèh lōn kalòn, laat mij het eens zien; mèh nòë, da, badjèë kamòë, bè' pòda dròë tameuseunda, geeft mijn baadje hier, zusters, maakt geen grapjes, zusters mijn, (Malém Diwa); hé toean tjoet mèh joem minjeu', hò kamiëng dja' koe'eu kasiba, hei, kleine heer (dwerghert), geef op den prijs van de olie, waar wil je heen, dat ik je

@lonaliakbar

van den weg af zie slaan, (Plandō' Kantjé); adat njò, aneu', boelōh kamat, mèh lōn peugèt boelōh beungga; ... peuë goendah kah djaròë poerèë, kamèh ba' kèë koe'eu roepa; mèh koepeugèt, aneu', beudjròh, ka'eu koebōh boengòng rika; mangat kajōb njang djimeusoe, aneu' teungkoe, mènòë sigra, als het boelōh-bamboe is, dat je in je hand hebt, laat ik dan, mijn jongen, er eene fluit van maken; ... wees niet bang, omdat ik uitslag aan mijne handen heb, laat mij het bekijken; laat ik er, mijn jongen, eene mooie fluit van maken, je zult zien, dat ik er versieringen in zal snijden; en je zult dan op eene fluit blazen, die klinkt, geef het (bamboe) gauw hier, mijn jongen, mijn teungkoe, (Malém Diwa); lōn pi gala', hé peulandō', tabri dòë, ō', mèh lōn tjoeba, ik zou er ook graag (op willen spelen), o dwerghert, geef het mij dan, toe, laat ik het eens probeeren, (Plandō' Kantjé); zie ook vbd. i.v. boebō.

MÈH-GAMÒH, zie i.v. mèh-mòh.

MÈH-MÒH, druk in de weer, zich reppend, met veel drukte (iets doen), het druk hebbende; mèh-gamòh, id., (voor den sandja'); mèh-mòh saré, *h*an tòm na djiteumèë doeë', hij is zoo druk in de weer, dat hij geen oogenblik gelegenheid heeft om te zitten; Lidam 'Arian talō sabé oeròë akhé wa'tèë asa; Noen Parisi njang seumoepòh, 'Arian mèh-mòh ba' theun panta, L. en 'A. verloren steeds (bij het moepanta), en het was laat in den namiddag; N.P. was het, die (als winnaar met de knikkers op hunne enkels) schoot, 'A. had het druk met het voorhouden van zijn enkel, (Noen Parisi); Teungkoe Malém trōn di roemòh, ploeëng mèh-gamòh dalam rimba; neuploeëng ladjoe *h*an djan neukalòn, meukōng madòn boebé-bé pha, T. M. stormde het huis uit en rende snel het bosch in; hij rende blindelings door en stootte zich het hoofd tegen madòn-stammen, als dijen zoo groot, (Malém Diwa); zie verder vbd. i.v. ka'èh-ka'òh. Moemèh-mòh, druk in de weer zijn, zich reppen, zich haasten, jachten; bè' tamoemèh-mòh, djeuët ngòn pleuheuën, ge behoeft niet zoo te jachten, het kan kalmpjes gebeuren. Poemèh-mòh, tot haast aanzetten, jachten; poemèh-mòh dròë, zich reppen, (ook) net doen of men zich rept, druk in de weer is; zie vbd. i.v. hōh. Zie dèh-dòh, gamèh-gamòh.

MÈHRAB, ook mèrab (Arab. miḥrâb), de naar de kiblat, naar den Mekkaanschen tempel gerichte nis in een bedehuis, plaats voor den imeum.

MÈHRAM, ook, doch minder, Moeharam (Arab. Moeḥarram), naam van de 1ste maand van het

@lonaliakbar

Moh. jaar, (de gebruikelijkste benamingen zijn Asan-Oesén, en Atjoera, zie aldaar en zie i.v. boeleuën).

MÈN I (Eng.), mail; kapaj mèn, mailboot.

MÈN II (Eng. of Ned.), mijl; nakeu lhèë mèn djara' midan, doem soeka'an ateuëh goeda, de vlakte was ongeveer drie mijlen wijd, en zij reden allen vergenoegd te paard erdoor heen, (Èëia toedjōh).

MÈN III, tijd, oude tijd; *h*an tatoedjan mèn, den tijd weet men niet, (het is heel lang geleden); djameun mèn, zie i.v. djameun.

MÈN IV; idja mèn-mèn, zie i.v. idja I.

MÈNHÒT, verkorting van Arab. Minhâdj aṭ-ṭâlibîn, titel van een bekend compendium van de Moh. plichtenleer.

MÈNÒË, zie i.v. mèh.

MÈNSA (Arab. minsjâr, zaag), naam van eene wijze van gemeenschappelijken diké of ratéb (eig. dzikr minsjârî, zaag-dzikr), ontleend aan de vergelijking, dat daarbij de stem zóó door de „plank des harten" moet gaan als de zaag door de houten plank; inz. wordt onder ratéb mènsa verstaan eene zeer luidruchtige variatie van den ratéb Saman, die vooral in de vastenmaand bij het peutamat darōïh (zie i.v. darōïh) in de meunasah wordt gehouden; di oereuëng Atjèh (var.: oereuëng Pasè) meu'èn dabōïh, meugeuroepōh ngòn rapana; ratéb Saman, Meulabari, djimeudiké lagèë mènsa (var.: geumeutjakri ratéb mènsa), de Atjèhers (var. de lieden van Pasè) voerden (n.l. bij eene feestviering) het zelfverwondingsspel uit en maakten veel lawaai met hunne tamboerijnen; zij voerden daarbij den ratéb Saman uit en droegen het reciet op Malabaarsche en op zaag-wijze voor, (var. ze droegen den zaag-ratéb voor), (Noen Parisi); ladōm ra'jat that teumakōt, djanan djiseuboet Alah Ta'ala; ... le that ra'jat ka djiratéb, ladōm ratéb lagèë mènsa, deels werd het volk (aan boord) angstig te moede, en zij riepen toen Allah den Verhevene aan; ... velen van het volk zongen litanieën, sommigen op de mènsa-wijs, (Malém Dagang); zie verder vbd. i.v. meulabari. Zie ratéb.

MÈNSÒH (Arab. mansoêch), afgeschaft, opgeheven, (van eene vroegere openbaring of gewijde traditie door eene latere), (ook) afgelegd, afgedankt, buiten gebruik gesteld, (van oude zaken, b.v. oude kleeren); (verder ook) afschaffen, afleggen, afdanken; bè' lé di kah kaseumah oeròë, bè' kapoedjòë Nabi Moesa; agama Moesa kakeu mènsòh, sabab Moehamat lahé njata, je moet niet meer de zon aanbidden, en niet den profeet Mozes verheerlijken; de godsdienst van Mozes is immers afgeschaft door

@lonaliakbar

de geboorte van Mohammad, (Malém Dagang); njòë ka gòb mènsòh, dit (kleed b.v.) is door anderen afgedankt.

MÈRAB, zie mèhrab.

MÈ'REUËT (Arab. mi'râdj), (Mohammads) hemelreis, i.e. de tocht van M. op het gevleugelde paard Boera', vergezeld van den engel Gabriël, eerst naar Jeruzalem en vandaar naar den hemel in den nacht van (i.e. vóór) den 27sten Radjab, die daarom door vromen aan het voordragen van beschrijvingen van die hemelreis wordt gewijd; (ook verb.) de hemelreis verrichten, ten hemel reizen; jōh njan neumè'reuët oe langèt toedjōh oelé Panghoelèë, hingga neu'eu Pò geutanjòë ngòn mata oelèë, toen reisde onze Voorganger naar den zevenden hemel, zoodat hij onzen Heer met zijne lijfelijke oogen zag, (Nalam Tjèh Mardoeki); zie ook vbd. i.v. iman.

MÈT, of *mèt*, Pedirsch en Toenòngsch ook mòt; moemèt, eene lichte beweging makende, zich even bewegende, zich verroerende; moemèt-mèt, lichte bewegingen makende, trillende; lhèë gò neuprōïh poetròë ba' tala', moemèt sinja' leungò angèëta, drie keeren blies zij op het voorhoofd van de (gedoode) prinses en deze bewoog zich even en haar lichaam schudde, (Djoehan Meusapi); djiseu'ōt djén: „dòë ka teungeut hana moemèt ba' koepandang", de djén antwoordde: „ge sliept wel, want ik zag u geen vin verroeren", (Plandō' Kantjé); mata lōn moemèt-mèt, mijne oogen (n.l. oogleden) trillen, (een ongunstig voorteeken); hireuën teutjeungang *h*an djeuët djimarit, njang na moemèt-mèt aneu' mata, (de hofjuffers) stonden stokstijf van verbazing en konden niet spreken, alleen hare oogen bewogen zich (bij het volgen van wat Diwa Akaïh deed), (Diwa Akaïh); oerat moemèt-mèt, kloppende ader, slagader; zie verder vbd. i.v. 'è'tikaïh, gamèt II, geudèb, leunjab, minèt. Poemèt (-mèt), doen moemèt(-mèt); djipoemèt-mèt oedjōng sajeuëb, sigò djitōb sigò djiboeka, (de wondervlinder) bewoog zijne vleugels op en neer, die hij nu eens sloot dan weer opende, (Tjah Koebat). Vgl. keumèt, mèt-mòt, reumèt.

*M*ÈT, zie mèt.

MÈT-MÒT, zich door elkander bewegende (van eene groote menigte), krioelend, krieuwelend, kriebelend; mèt-mòt oelat doem, het krioelt heelemaal van wormen; lōn mèt-mòt ban sabòh badan, ik voel een gekriebel over mijn heele lichaam; 'òh saré trōïh ra'jat meukatòë, dja' mat djaròë Boengsoe moeda; lheuëh mat djaròë doem djidòng tjòt, hana mèt-mòt saré rata, toen de duizenden lieden aange-

@lonaliakbar

komen waren, gaven zij der jeugdige prinses B. de hand, en nadat zij dat gedaan hadden, stonden zij allen rechtop en onbeweeglijk, (Malém Diwa). P o e m è t-m ò t d r ò ë, zich voortdurend bewegen, voortdurend in beweging, ongedurig zijn. Vgl. m è t.

MEU I, of m e u-m e u, prijzen, ophemelen, opvijzelen, (dat, bedoeld of onbedoeld, heillooze gevolgen heeft); s ò ë n j a n g m e u-m e u a n e u' k è ë, b a' m o e w ò ë k e u d r ò ë d j i, moge, wie mijn kind prijst, (het kwade gevolg van) het prijzen zich tegen hemzelf keeren; p a-k ò n d j i m e u k a m è n g g e u-t a n j ò ë, p e u ë n a a b é h p e u n o e l a d j i h, waarom vijzelt hij onze geit op, heeft ze soms zijne aanplanting opgevreten; s a k é t k e u n ò n g m e u, ziek wijl geprezen, als gevolg van het prijzen; *h* a n é' d j i m è m e u, hij kan geen ophemeling verdragen, (is er niet tegen bestand, ondervindt er de kwade gevolgen van); zie ook i.v. b r e u ë h.

MEU II, voor lipklanken m o e, tot praefix verkorte vorm van k e u-m e u n g, zie k e u m e u n g I.

MEU III, voor lipklanken m o e, tot praefix geworden accentlooze vorm van m e u n g, zie m e u n g I.

MEU IV, accentlooze vorm van k a m ò ë, als prae-, en suffix en zelfstandig gebruikt, zonder nadruk, in het 1ste geval vóór lipklanken m o e, in het 1ste en 3de geval ook m i, in het 2de en 3de geval ook m e u h; zie k a m ò ë.

MEU V, voor lipklanken m o e, en in eene enkele uitdrukking m a, of m i, (m a g o e n i, m i j o e b), praefix met verschillende beteekenissen, overeenkomende met Mal. b e r, deels ook met Mal. m e n g, doch met verbaal gebruik van de daarmede gevormde afleidingen, indien in de beteekenis eene handeling wordt gevoeld, anders als bijv. nw. gebezigd; de grondbeteekenissen met betrekking tot het stamwoord zijn in de volgende hoofdgroepen in te deelen:

1. voor zelfst. nw.:

a. een voortbrengen of bezit, een voorzien zijn; m e u'a n e u', een kind baren, krijgen of hebben; m o e b i n ò ë, eene vrouw hebben; m e u l a k ò ë, een man hebben, (ook) paren; m e u r a-k a n, een vriend hebben, bevriend zijn; m o e m o e s ō h, vijandschap toedragen; m e u-d j a r o ë, m e u g a k i, handen, voeten hebben; m o e b a d j è ë, een baadje hebben of dragen; m e u l e u m b é n g, eene werplans hebben of dragen; m e u'-a k a j, verstand hebben, verstandig; m o e p r a n g e u j, een (zeker) karakter hebben; m e u-g a h, beroemd; m o e b a l a, een ongeluk krijgen, door een ramp getroffen; m e u s o e een geluid hebben of voortbrengen; m o e m-b è'-m b è', blaten; m o e b ò h, vruchten voortbrengen, hebben, of dragen; m e u d o e r ò ë, dorens hebbende, gedoornd; m o e-b o e n g ò n g, bloemen hebbende, gebloemd; m e u g o e n a, nut hebbende, nuttig; m e u d j a n,

@lonaliakbar

een (bepaalden) tijd hebbende, bepaald ten aanzien van den tijd; meukri, eene wijze hebbende, bepaald ten aanzien van de wijze;

b. een gelijken op, een nabootsen, een zich aanstellen, ook optreden als; meu'aneu' djalang, op een hoerekind gelijken; moebòh goeda, op paardentestikels gelijkende; meu'ité' manòë, op eene badende eend gelijkende; meukeunoenèng, geelachtig; meugòb-gòb, zich als een vreemde gedragen, elkander als vreemden beschouwen; moemanò'-manò'-kapaj, haantje in het schip spelen; meu'eungkōt-eungkōt, vischje spelen; meu'oelanda, zich als een Hollander aanstellen; meukoeli, als koeli werken;

c. een gebruik maken van, zich bezighouden met; meugoeda, te paard rijden, (ook) een paard bezitten; meulajeuë, zeilen, per schip vertrekken of reizen, (ook) van zeilen voorzien; meudarat, meula'ōt, over land, over zee gaan; meuladang, meulampōïh, een ladang, een tuin aanleggen, bewerken, (ook) een ladang, een tuin hebben; meu'awé, meudama, rotan, hars in het bosch zoeken, inzamelen; moemadat, opium schuiven, (ook) van bastions voorzien; meuloembé, met loembé-vruchten spelen, i.e. hinkelen;

d. bij, (voor woorden, die eene maateenheid aanduiden, en vaak met verdubbeld stamwoord); meukatòë, bij kati's; meu'ila, bij ellen; moeboeleuënboeleuën, in maanden, maanden lang; meuthōn-thōn, jaren lang; meu'eumpang, bij zakken, zakken vol;

2. voor voornaamwoorden:

a. pers. vnw.: een gebruik maken van, een bezigen, (gew. met verdubbeld stamwoord); meukah-kèë, de pers. vnw. kah en kèë bezigen; meugata, meukah-kah, meukèë-kèë, meulōn-lōn, meudjih-djih, sprekende zich van de pers. vnw. gata, kah, kèë, lōn, djih bedienen;

b. vragende vnw.: een bepaald, bekend zijn: meusòë, bekend wie; moepeuë, bekend wat; meutòh, bekend welke;

c. aanwijz. vnw.: een gelijken op, (alleen voor de ouderwetsche vormen nòë, nan, déh); meunòë, meunan, meudéh, zooals deze, die, gene; op deze, die, gene wijze;

3. voor telwoorden:

a. bij, (vaak met verdubbeld stamwoord); moeplōh-plōh, bij tientallen; meuribèë, bij duizenden; meula'sa, meukatòë, bij tien-, bij honderdduizenden;

b. een gezamenlijk doen of verdeelen; meudoea, met zijn tweeën iets doen, (ook) met zijn tweeën deelen, in tweeën deelen; meule-le, met z'n velen iets doen;

4. voor bijv. nw.:

a. een worden, een zich maken, zich gedragen, vaak door reflexieve werkw. weer te geven;

@lonaliakbar

meu'itam, zwart worden, zich zwart maken; meugèt, meudjròh, goed worden, zich (met elkander) verzoenen; meudjheut, (elkander) kwaad gezind zijn; meulawét, het lang maken; meuleungkab, zich gereed maken; meudjeu'ōh, zich verwijderen; meukoekōh, zich versterken; meukreuëh, zich koppig gedragen, zich verzetten; meuhè', moepajah, zich moe maken, zich moeite geven;

b. een wedijveren, (gew. met verdubbeld stamwoord); meudilèë-dilèë, om 't eerst iets doen; meuleubèh-leubèh, (in het een of ander) trachten de meerdere van een ander te zijn; moemanjang-manjang, om het hoogst iets doen; meuraja-raja, om het grootst iets doen;

c. een zich bezighouden met; meu'itam-poetéh, dobbelen met een muntstuk, dat zwart en wit is gekleurd, kruis of munt spelen;

5. voor bijw. (weinig):

a. een bekend, bepaald zijn; moepat, bekend waar; meuhò, bekend waarheen; (pat en hò worden echter ook als zelfst. nw. gebezigd);

b. eene versterking; moemeunòë, moemeunan, moemeudéh, bijvormen van meunòë, enz., worden ook opgevat als samenstellingen van meunòë enz. met meu als accentlooze vorm van meung (slechts);

6. voor voorzetsels, (weinig): een bepaald zijn; meu'èt, bepaald hoe kort, hoe ver enz.; meu'òh, bepaald hoe ver, geregeld; ('èt en 'òh worden echter ook als zelfst. en bijv. nw. gebezigd);

7. voor werkw.:

a. meervoudig subject, met of zonder wederkeerige beteekenis, soms met de beteekenis van een wedijver, vaak met herhaald of, in hik., gereduplicceerd stamwoord; meudoeë', gezamenlijk bijeenzitten; meudòngdòng, gezamenlijk staan; meu'eu(-eu), met z'n velen kijken, elkander zien, aankijken; moepòh, elkander slaan, vechten; meuloemba-loemba, meuleuloemba, wedijveren in snelheid; moeploeëng-ploeëng, om het hardst loopen;

b. het verrichten van de handeling, het bezig zijn ermede; in deze beteekenis komt het praefix meu naast of in de plaats van het infix eum voor; het infix eum wordt achter den eersten medeklinker van het stamwoord ingevoegd, (met het praefix peu gevormde werkw. veranderen dan soms, vooral in het Pedirsch de p in s); is het stamwoord eenlettergrepig, beginnende met een medeklinker, dan geschiedt de invoeging van eum na reduplicatie; is het stamwoord eenlettergrepig, beginnende met eene combinatie van medeklinkers, zooals dr, kl, kr, lh, pr, tr, tjh, dan heeft de invoeging van eum na of zonder reduplicatie van den

@lonaliakbar

eersten medeklinker plaats, (de uit s l of t j l ontstane combinatie l h krijgt hierbij haar oorspronkelijken vorm terug); het infix e u m is niet gebruikelijk en wordt dus steeds door het praefix m e u vervangen, wanneer het stamwoord met een klinker, een b, h, m, n, r, of w begint; of verder in een bepaald geval de m e u-, dan wel de e u m-afleiding gebruikelijker is, hangt van het spraakgebruik af; behoudens de reeds genoemde vaste toepassing van het praefix m e u is over het algemeen de e u m-afleiding gebruikelijker, omdat de vorm met m e u ook andere beteekenissen kan hebben, (zie m e u II-IV en m e u V 7 a en c); deze m e u-en e u m-afleidingen kunnen, waar ze de handeling op den voorgrond plaatsen, gew. niet door een object gevolgd worden; m e u d j é b, of d j e u m e u d j é b, aan het drinken zijn, een dronk nemen; m e u d j a', of d j e u m e u d j a', aan het loopen zijn; m e u d r ò b, d e u m e u r ò b, of d e u m e u d r ò b, aan het vangen zijn; k e u m e u k l ò', met de nagels krabben; k e u m e u k ò h, aan het snijden zijn, oogsten; s e u m e u l ō h, bij fakkellicht iets zoeken, (van l h ō h); t j e u m e u l ò, padi dorschen, (van l h ò); k e u m a l ò n, naar een schouwspel kijken, waarzeggerij verrichten; k e u m a r ò m, aan het broeden zijn; l e u m e u n g ò, of m e u l e u n g ò, aan het luisteren zijn; p o e m o e b l ò ë, Pedirsch s e u m o e b l ò ë, aan het verkoopen zijn; m e u'e u, aan het kijken zijn; m o e b a l ō t, aan het wikkelen zijn;

c. verleden deelw. van transitieve werkw.; m e u d r ò b, gevangen; m e u k ò h, gesneden; m e u t a b o e, uitgestrooid.

MEU', vonk; m e u' s i k i n, de vonken uit een houwer, (als men er op iets hards mee houwt); m e u' o e r ò ë, de vonken, stralen van de zon, (zie vbd. i.v. m a t j a'a l a h); m e u' m a t a, lichtflikkeringen voor de oogen, (wanneer men b.v. in schel licht heeft gekeken, of een slag op zijn hoofd krijgt, zie vbd. i.v. k e u t è ë); o e b é m e u', zoo groot als een vonkje, een greintje, (fig. en gew. met eene ontkenning); m e u n g o e b é m e u', t o e a n k o e, h a n a d j i n g e u r i, *h* a n d j i t é m b r i R a'n a K e u m a l a, hij koestert geen greintje angst (voor u), toeankoe, en hij wil (de prinses) R. K. niet geven, (Diwa Akaïh); h a n a m e u t o e p e u ë w a l a h b é l a h, g a t a p ò a j a h K e u r e u m a D i w a; h a n a t e u s a w ō m e u n g o e b é m e u', g a t a n j ò a n e u' p e u d o e k a k e u k a n d a, ik wist bij God niet, dat uw vader K. D. is; geen vonkje gedachte kwam in mij op, dat gij een zoon zijt van mijn ouderen broeder, (ibid.); zie verder vbd. i.v. l e u n t a h-l e u n t ō. M o e m e u', vonken verspreidend, stralen schietend; *h* a n é' l ō n p a n d a n g l a m o e r ò ë, m o e m e u'-m e u' m a t a-m a t a, ik kan niet naar de zon kijken, ik krijg er lichtflikkeringen van voor mijne oogen.

@lonaliakbar

MEU‘AH, zie meu‘aïh.

MEU‘AÏH, ook meu‘ah (Arab. moe‘âfah) vergeving, vergiffenis, verschooning, excuus, verlof; meu‘aïh ba’ Alah, ngòn meu‘aïh ba’ Nabi, (vraag) vergiffenis aan Allah en aan den Profeet, (of) vergeving is bij Allah en bij den Profeet, (zegt men b.v. tot iem., die vergiffenis vraagt); lakèë meu‘aïh, vergiffenis, excuus vragen, (ook) verlof vragen te mogen vertrekken, afscheid nemen; ba’ radja *h*an lakèë meu‘aïh, wòë djiminah ladjoe boengka, zij gingen heen zonder van den vorst afscheid te nemen en keerden onmiddellijk naar hunne landen terug, (Indra Bangsawan); zie verder vbd. i.v. dèësa, djra I, kōn, loengkòb, meudjeulih. Moemeu‘aïh, elkander vergiffenis vragen, of schenken; „doemna geutanjòë tamoemeu‘aïh, boebaj chianah tameuseunda; jōh njan bandoem moemat djaròë, „meu‘aïh geutanjòë barang dèësa”, „laten we elkander vergiffenis vragen voor onze tekortkomingen en boosaardigheden, (zij het ook) in scherts gezegd”; daarop reikten zij elkander de hand, (zeggende:) „vergiffenis voor al onze zonden”, (Nabi Oesoeïh). Poemeu‘aïh, vergiffenis schenken, vergeven, excuseeren, verlof geven te gaan; zie vbd. i.v. dèësa, laloe, loeta. Zie ampōn.

*M*EUB, verdwenen, weg; gadòh *m*eub, spoorloos verdwenen.

MEUDABAH, e.s.v. zeevisch.

MEUDA‘I (Arab. moedda‘î), aanklager, eischer in een proces; gòb njan ban lhèë lōn bōh misé, si meuda‘i njan ban tiga; lōn kheunda’ piké deungòn Bahrōn, njan si mahkōm geukheun nama, (ik kan de zaak niet met hen bespreken, want) ik kan hen alle drie met de eischers in een proces vergelijken; om erover met B. te beraadslagen (zou ook niet gaan, want) hij is als de gedaagde te beschouwen, (Noen Parisi).

MEUDAKARA, zie moedjakarah.

MEUDAKARAH, zie moedjakarah.

MEUDALI, zie meudeuli.

MEUDAN, goed opgegroeid en nagenoeg volwassen.

MEUDANG, eene boomsoort (Mal. medang) met goed en gemakkelijk te bewerken hout, dat bij den scheeps-, en huisbouw wordt gebruikt; variëteiten: m. adè, m. ara (waarvan het hout het best is), m. bajoe, m. bòh manò’, m. djeumpa, m. gambé, m. keureunjaj, m. kladi, m. koenjèt, m. loengkè, m. lòn, m. phoej (met licht hout, gebruikt voor dobbers van netten), m. soeriën, m. tampoe, m. t(eu-)rawah; meudang teulō meudang trawah, keu papeuën taplah ban sineuna, splijt (zaagt) m. teulō-, (Mal. telor voor bòh manò’), en m. trawah-stammen tot planken, (Tadeukiratō

@lonaliakbar

rakidin); tajoeë djikòh papeuën soesōn, adat tan la'én meudang djeumpa, gelast hen voor de prauwen planken te zagen, zoo er geen andere boomsoorten zijn, uit m. dj.-stammen, (Malém Dagang); triëng beutōng taplah keu boesoe, meudang tampoe taplah keu bara; meureubō' mantòng han meulakoe, meung tan, teungkoe, oereuëng plara, splijt beutōng-bamboe tot een pijl en een m..t.-stam tot een huisbalk; eene duif (i.e. eene vrouw) alleen, teungkoe, dat gaat niet, als er niemand is, die haar verzorgt, (Banta Ahmat); zie ook vbd. i.v. koeli I.

MEUDÉH, ouderwetsch en in hik. ook moemeudéh, op gene, op die wijze, zoo, aldus; zoodanig, dusdanig, (slaat op hetgeen in betrekking tot de 3de, soms tot 2de pers. wordt gedacht, staat tegenover meunòë, op deze wijze, wanneer twee wijzen tegenover elkaar gesteld worden); meudéh meunòë pi djeuët, het kan zoowel op gene als op deze wijze, zus of zoo, het is even goed; lōn kheun meunòë djikheun meudéh, ik spreek zus en hij zoo, i.e. hij spreekt mij tegen, of spreekt over iets anders dan ik; lōn kheun meunòë djipeugah meudéh, djeuët that kabōh tambéh kapeuna da'wa, ik zeg zus en hij zegt (antwoordt) zoo, ge zijt wel vaardig in het maken van opmerkingen en het opperen van tegenwerpingen, (sadati-vers); takheun meudéh djikheun meunòë, djeuëb-djeuëb sagòë djibōh da'wa, zegt ge zus, dan zegt hij zoo, op elk punt maakt hij eene tegenwerping, (Pòtjoet Moehamat).

MEUDEUBA (Arab. moedabbar), een bij uiterste wilsbeschikking van den meester vrijgelaten slaaf, (Moh. wettelijke term).

MEUDEUHAB (Arab. madzhab), richting in de Moh. plichtenleer, ritus, rechtsschool; meudeuhab Tjapi'i, Hanapi, Maliki, Hambali, de Sjâfi'itische, Ḥanafistische, Mâlikitisihe, Ḥanbalitische ritus, (de vier madzhab's, die thans in den orthodoxen Islâm bestaan en als gelijkwaardig worden beschouwd); balé' meudeuhab, (op een bepaald punt) van ritus veranderen, een anderen ritus volgen, inz. verstaan: het volgen van den Ḥanafitischen ritus bij het uithuwelijken van minderjarige maagden, die geen vader noch grootvader van vaderszijde hebben, wijl zulks volgens den Sjafi'itischen ritus, waartoe de Atjèher behoort, niet, doch volgens den Hanafitischen ritus wel mogelijk is, en de adat het vroege uithuwelijken van meisjes verlangt, (zie de formule voor het balé' meudeuhab i.v. masa'alah). Zie teukeulit.

MEUḌEUKOE (Arab. madzkœ͡r), vermeld, medegedeeld, (komt zelden voor).

@lonaliakbar

MEUDEULI, of meudali (Mal. medali), e.s.v. blaasinstrument, (alleen uit hik. bekend); djijōb soeléng deungòn bangsi, soe han sakri lagèë Siam; dangdi moeri meudeuli seukati, soe meu-'i-'i tangò kiam, ze bliezen op s.- en b.-fluiten de Siameesche wijs op onbeschrijfelijke wijze, en klagend luidruchtig hoorde men het geluid van de d., m. m. en s., (Goemba' Meuïh); zie ook vbd. i.v. dandi.

MEUDEULOEJ (Arab. madlœl), aangewezen, bewezen; het bewezene, (ook) het thema probandum, de te bewijzen stelling; zie vbd. i.v. asab, dali.

MEUDJAKARAH, zie moedjakarah.

MEUDJAN (Jav. medjen), dysenterie. Zie seuloemang.

MEUDJEUDOEB (Arab. madjdzœb), door God bezield, waanzinnig door Godsvereering, (in de mystiek), (verder) doordringende, doorgedrongen (in het hart), volkomen begrepen; oereuëng meudjeudoeb, een door God bezielde; ban dròëneu peugah, meudjeudoeblé ba' até lōn, zoodra gij het zeidet, drong het in mijn hart door; ka meudjeudoeb ba' até geuh, het is in zijn gemoed doorgedrongen.

MEUDJEULIH, ook meug(eu)lih (Arab. madjlis), bijeenkomst, gezelschap, college, raad, (verder) gewoonten, instellingen, regelingen, (ook) recht, belasting, (vgl. adat II); (voorts) wellevend, welgemanierd, ordentelijk, beschaafd; adat reusam meudjeulih nanggròë, njan pi ragòë neukeureudja; hōreūmat meudjeulih doem neutoekri, teureutib Nabi Sòjdén Mòseutapa, ook de gewoonten, gebruiken en instellingen van het land leefde hij op kundige wijze na; hij kende alle vormen van eerbetoon en wellevendheid, en de ordeningen van den Profeet, den uitverkoren Meester, (Meudeuha'); „meudjeulih, toean, ba' nanggròë njòë, tabri di kamòë wasé koeala"; nahoeda tamòng djibri keuradjat, meudjeulih adat sitahé sipeuha, „de regeling van dit land, mijnheer, is, dat gij ons havenbelasting moet betalen"; de scheepskapitein voer toen den riviermond binnen, na het gevorderde havenrecht ten bedrage van een tahé en een peuha voldaan te hebben, (Nabi Oesoeïh); koereuëng meudjeulih kamòë doesōn, meu'aïh ampōn ba' Meukoeta, wij zijn onbeschaafd en minder bekend met de vormen, moge Uwe Majesteit ons daarvoor verontschuldigen en vergeven, (Dioe Plinggam); zie verder vbd. i.v. bòjbana, iblih, kandjaj, meuhakamah, teureutib.

MEUDJEUMAJ (Arab. moedjmal), vereenigd, verzameld, bijeen, samengevat, geresumeerd, (fig.) eensgezind, eendrachtig,

@lonaliakbar

eenstemmig, (ook) intiem zijnde met (n g ò n); wordt ook wel opgevat als eene m e u-afleiding van een stamwoord d j e u m a j, dat dan gebezigd wordt in de beteekenis van vereenigen, verzamelen, samenvatten enz., (zie vbd. i.v. b ò j t); m o e p a s a j-p a s a j, h a n a m e u d j e u m a j, in hoofdstukken verdeeld, niet beknopt samengevat, (fig.) verdeeld, niet eensgezind; k a k e u o e n t ō n g s o e r a t a w a j, h a n a m e u d j e u m a j n g ò n a j a h e u n d a; m a l i n g k a n k e u k a n d a l ō n h a r a b s i-d r ò ë, g a s é h k e u k a m ò ë n j a n g t a n t j è ë d a r a, het is eenmaal mijne lotsbestemming, van den aanvang af voor mij geschreven (voorbeschikt), dat ik met mijn vader niet eensgezind (of niet vereenigd) zou blijven; zoo bouw ik alleen op u (mijn echtgenoot), heb medelijden met mij, die geen broeders heb, (Diwa Akaïh); p a k ò n g a t a h a n a m e u d j e u m a j n g ò n t j è ë-d a r a, waarom zijt gij niet eensgezind met uw broeder; zie verder vbd. i.v. i m a n.

MEUDJEU*M*OEË' (Arab. m a d j-m œ̑'), vereenigd, verzameld; verzameling van verschillende onderdeelen; (k i t a b) m e u d j e u-*m* o e ë', een compendium, een kort begrip van verschillende onderwerpen, ontleend aan verschillende werken; (m i n j e u') m e u d j e u *m* o e ë', e.s.v. reukolie, samengesteld uit verschillende bestanddeelen, uit Mekka ingevoerd.

MEUDJEUNOEN, zie m a d j e u-n o e n.

MEUDJEUNOENG, zie m a d j e u-n o e n.

MEUDJRA, richten (van een kanon, zelden van een geweer), aanleggen, mikken, (ook) zich richten naar, aanhouden op; b e u-d ò ï h g a n è m e u d j r a m e u-r e u j a m, d j i m a t t o e n a m d o e m d j i r a t a, (de kanonniers) stonden op, laadden en richtten de kanonnen en namen allen eene lont in de hand, (Noen Parisi); zie verder vbd. i.v. g i-g è h; j ō h n j a n n e u d j a' m o e d a s a m l a k ò ë, m a t a o e r ò ë k a n e u m e u d j r a; n a p a d o e m t r é b n e u d j a' n i n a n, m e u t e u m e u n g o e-t a n r i m b a r a j a, toen vertrok de schoone jongeling, zich naar de zon richtende; na eenigen tijd vandaar geloopen te hebben, trof hij een groot woud aan, (Tjah Koebat); b a l o e ë m m e u d j r a, munitiezak, (fig.) onkwetsbaarmakende uitrusting, onkwetsbaarheidsmiddel, (gebeden, tooverformules); n e u t j ò' b e u d é m a t o e d j a r ò ë n g ò n k e u r a p ò ë b a l o e ë m m e u d j r a, hij greep een geweer en nam een patroontasch en een munitiezak in de hand, (Malém Diwa); d o e'a b a l o e ë m m e u d j r a, een onkwetsbaarmakend gebed, (inz. bij het zelfverwondingsspel, zie vbd. i.v. g o e l ō n g).

MEUË (Arab. m â l, goed, zaak); h a l e u ë m e u ë, zie i.v. h a-l e u ë en j a t.

MEU'ÈN, spelen (met, op), zich

@lonaliakbar

vermaken, zich verlustigen, zich vermeien, wandelen, een spel, een dans uitvoeren, (ook) hanteeren (van wapens); na neumeu'èn keunòë teukoe doemna, zijt ge allen herwaarts komen wandelen, teukoe's, (begin van een formeel gesprek); inòng meu'èn, lichtekooi; rinjang oetōïh geumeu'èn panah, moebalaïh-balaïh hana reuda, die pijl en boog vaardig hanteerden, beschoten elkander daarmede zonder ophouden, (Diwa Sangsaréh); meu'èn koetjapi Meulajoe Keudah, mantja' siwaïh aneu' Rawa, Maleiers van K. speelden op de koetjapi, en lieden van Atjèh's Westkust voerden een schermdans met dolken uit, (Noen Parisi); njankeu teumpat poetròë dja' meu'èn, meusoeka'an deungòn aneu'eunda, dat (die lusthof) was de plaats, waar de prinses zich met haar zoon placht te vermeien en te verlustigen, (Diwa Akaïh); meu'èn mata, waarin de oogen zich verlustigen, een lust voor de oogen, (ook) oogjes geven, met de oogen coquetteeren, (in de laatste aan het Mal. ontleende beteekenis meer manjèn mata); djéh na goeda di teungòh blang, gala' koepandang meu-'èn mata, daar hebt ge een paard op het veld, ik vind het een genot om naar het beest te kijken, dat een lust voor de oogen is, (Tjah Koebat); meu-'èn moeda, een minnarijtje hebben, liefdehandel drijven, (ook in het algem.) zich aan vermaken overgeven, pleizier, pret maken; geumoepiasan geunab oeròë aneu' meuntròë keunan teuka; hana si'oeròë Banta soerōj, até lalòë meu'èn moeda, elken dag vierden zij feest, kwamen daar de zonen der ministers; geen enkelen dag had B. zorgen, hij ging geheel in vermaken op, (Gadjah toedjōh oelèë); djidja' keudéh djidja' keunòë, di seuramòë meu'èn moeda, (het kind) liep her- en derwaarts en maakte pret in de galerij, (Malém Diwa); zie verder vbd. o.a. i.v. bambang I, dadoe, djameun, djeunadah, geuma, keumidi, mantja', moerè. Moemeu'èn, de handeling meu'èn verrichten. Poemeu'èn, laten spelen, spelen met, bespelen; poemeu'èn aneu', met een kind spelen; poemeu'èn moeda, = meu'èn moeda, met versterkte beteekenis, (zie vbd. i.v. lalòë); oereuëng Deuli oereuëng Langkat poemeu'èn dab ngòn reubana, lieden van D. en van L. speelden op kleine en groote tamboerijnen, (Noen Parisi); patkeu koebri gata tameutjang, bòh até bintang poemeu'èn mata, waar zou ik toelaten, dat ge gingt vechten, hartje, ster, die tot wellust van het oog strekt, (sadati-vers); zie verder vbd. i.v. kheuë. Meuneu'èn, spel, vermaak, speelgoed; sigeu-

@lonaliakbar

nab ba' kajèë geupeulheuëh tjitjém, keumeuneu'èn poetròë moeda, in alle boomen (in den lusthof) had men vogels losgelaten tot vermaak van de jeugdige prinses, (Diwa Akaïh); simeuneu'èn, speelkameraad; „Alah ngòn Nabi njang na sadjan, haj Tjintaboehan, deungòn gata"; moemeunankeu djikheun lé poetròë geutawan, sabab simeuneu'èn sabé moeda, „Allah en de Profeet zullen met u zijn, o Tj."; aldus zeiden de (andere) buit gemaakte prinssen, want zij waren speelkameraden van Tj. en even jong als zij, (Tjintaboehan; hierop volgen de regels geciteerd i.v. dagang); zie verder vbd. i.v. ilat.

MEUGAT, een ambtstitel, (ook) titel van aanzienlijke personen, (in hik.); meuntròë waki boedjang meugat, teuma ra'jat *h*an treukira, m.w., b. en m., en verder volk in ontelbare hoeveelheid, (Indra Bangsawan).

MEUGEULIH, zie meudjeulih.

MEUGHEUROEJ, zie meureuroej.

MEUGLIH, zie meudjeulih.

MEUGÒË, bebouwen, (bouwland, sawah) bewerken, landbouw drijven; oereuëng meugòë, landbouwer; meugòë oemòng bagi lhèë, (andermans) sawah bewerken voor 1/3 van den oogst; pangoelèë hareukat, pò, ba' meugòë, la'én doedòë doem takira, de voornaamste broodwinning, heeren, ligt in den landbouw, aan al het andere kunt ge eerst daarna denken, (Pòtjoet Moehamat). Meuneugòë, landbouw, veldarbeid, bebouwing, het object of het resultaat ervan; pangoelèë hareukat meuneugòë, de meester der broodwinning (de beste broodwinning) is de landbouw, (sprkw., schertsend laat men er soms aan voorafgaan of er op volgen: pangoelèë boe leukat toempòë, de meester van kleefrijst is toempòë-koek, i.e. kleefrijst smaakt het best met toempòë); meungnjò tapadjōh breuëh meuneugòë, koelét di asòë sang meuroea, meungnjò tapadjōh breuëh di peukan, koelét di badan sang boengòng djeumpa, als men zelf verbouwde rijst eet, heeft men eene huid (zoo grof) als die van een leguaan, als men op de markt gekochte rijst eet, heeft men eene huid (zoo fijn) als eene tjempakabloem, (spotrijmpje op landbouwers); toedjōh la'sa blandja geubri, la'én lagi oemòng meuneugòë, zeventig duizend had hij hun aan geld gegeven, en bovendien nog bouwland, (Radja Bada); zie verder vbd. i.v. maniaga.

MEUH, zie meu IV, en kamòë.

MEUHA (Skrt. mahâ), groot, zeer, uiterst, (alleen in samenstellingen zooals:) meuhameulia, zeer verheven, zeer vereerd, (gezegd van God, van den vorst, ook van den goeroe); halé

@lonaliakbar

ngòn kandreuën doemna ra'jat, karōnja Halarat njang meuhameulia, al de menschen zullen (op de vlakte waar het laatste oordeel plaats zal hebben) aanwezig zijn op een rijdier, dank zij de genade van den Zeer Verhevene, (Toedjōh kisah); zie verder vbd. i.v. lheuëh; meuhasoetji, allerreinst, (van God gezegd; zie vbd. i.v. beugi, djaròë); meuhadjana, zie aldaar. Zie ook mahradja.

MEU*H*A, ook meu*h*aj (Arab. mahr), bruidschat, huwelijksgift (van den bruidegom aan de bruid), (in hik., en verder door geleerden gebezigd in technische uitdrukkingen zooals:) meu*h*a misé (Arab. mahr al-mithl), een naar omstandigheden passende bruidschat, i.e. een bruidschat, die, wijl niet bij het huwelijkscontract vastgesteld, daarna bepaald moet worden overeenkomstig den stand, de jeugd, de schoonheid enz. van de bruid; lheuëh njan Meudeuha' neudjō' dina: „njòë peuë meu*h*a diba' kamòë''; bapa Émeura' kaboej sigra, trimòng dapa dina sinaròë, daarop gaf M. (hem) de goudstukken, (zeggende:) „hier is mijne huwelijksgift''; de vader van É. nam de huwelijksgift, al de goudstukken snel aan, (Meudeuha'). Zie dapa, djinamèë.

MEUHADJANA (Skrt. mahâyâna, groote reis), zeer uitgestrekt, onoverzienbaar, (van eene vlakte), (in hik.); meunòë djikheun oelèëbalang, didalam blang meuhadjana, de op de uitgestrekte vlakte verzamelde oelèëbalangs spraken als volgt, (Malém Dagang).

MEUHAJ, ook meu*h*aj, duur, hoog in prijs, schaarsch; pakòn meuhaj that tapoeblòë boebiri njòë, waarom verkoopt ge dit schaap zoo duur, waarom vraagt ge zooveel voor dit schaap; zie verder vbd. i.v. keu II, kisah, krantjang. Poemeuhaj, duur of duurder, schaarsch of schaarscher maken, een hoogen prijs vragen, in prijs doen stijgen.

MEU*H*AJ, zie meu*h*a en meuhaj.

MEUHAKAMAH, of moehakamah (Arab. maḥkamah), rechtbank ter berechting van godsdienstige zaken, (in hik.); meudjeulih meuhakamah, id., ingesteld door toedoen en onder leiding staande van Habib Abdōrahman, (zie i.v. habib); adat meuhakamah, zie i.v. adat II.

MEUHAKOETA, zie meukoeta.

MEUHALABI (Arab. moehallabijjah), e.s.v. Arabisch gerecht van zoete brij, (alleen bij name bekend en gebezigd, behalve in hik., ter aanduiding van iets bijzonder lekkers, gew. in de uitdrukking:) idja kaseumiri, peunadjōh meuhalabi, (het is als) een Cachemirsch kleed en een meuhalabi-gerecht, (gezegd bij wijze van lof over een geschenk aan den gever); moeda bangsa-

@lonaliakbar

wan ateuëh koeroesi, makeuën meuhalabi dalam tjeurana, een jonge edelman zit op een stoel meuhalabi uit een koperen schotel te eten, (Tjah Koebat).

MEUHALIGòË, zie meuligòë.

MEUHAMEULIA, zie i.v. meuha en meulia.

MEUHASOETJI, zie i.v. meuha en soetji.

MEU*H*ÒN (Mal. mo*h*on), (beleefd, nederig) verzoeken, vragen, smeeken; ook als mannel. persoonsnaam gebezigd; meu*h*òn ampōn, vergiffenis vragen, (ook) vraag excuus, pardon, met uwe permissie, (gezegd b.v. tot den vorst of den oelèëbalang, als men wil spreken); meu*h*òn dròë, verlof vragen te mogen gaan, afscheid nemen; djitrōn hana djimeu*h*òn dròë, wòë oe nangròë doemdji rata, zij daalden (uit het paleis) zonder (van den vorst) afscheid te nemen en gingen allen naar hunne landen terug, (Indra Bangsawan); meu*h*òn rahmat ba' Pòteu Alah, genade vragen aan Allah; zie verder vbd. i.v. lheuëh.

MEUÏH, goud; gouden; meuïh keureutaïh, bladgoud; meuïh meuntah, gedegen, onvermengd goud, (zie vbd. i.v. keuloeloe, tjeudaïh); meuïh oerè, stofgoud, zuiver goud; meuïh Atjèh, Atjèhsch goud, i.e. goud van 22 karaat; meuïh Blanda, Hollandsch goud, i.e. goud van 14 of 18 karaat; mita meuïh, goud zoeken; inòng meuïh, een stuk gouderts, dat min of meer de gedaante heeft van een levend wezen en deswege als talisman wordt bewaard voor den zegenenden invloed op de verdere goudwinning; meuïh pira', goud en zilver, i.e. geldelijk vermogen, geldmiddelen, schatten; meuïh pira' tan breuëh padé *h*an, meunan oentōng di lōn sidròë, geldmiddelen heb ik niet, levensmiddelen evenmin, zoo is eenmaal mijn lot, (Hik. Rantò); ië meuïh, verguldsel; reunggét meuïh, gouden dollarstuk; aneu' meuïh, zie i.v. aneu'; ba' meuïh-meuïh, zie i.v. maïh. Moemeuïh, goud hebben, van goud voorzien (zijnde). Poemeuïh, van goud voorzien. Zie maïh.

MEUÏH-MEUÏH, steeds door bijten, naar alles happen, alles bijten, (van b.v. een opgejaagd dier, fig. ook van iem., die geen uitweg weet); djikeumeung ploeëng *h*an sahò lheuëh, meung djimeuïh-meuïh hò njang hawa, hij wilde vluchten, doch kon in geen enkele richting ontkomen, hij hapte slechts naar alle kanten, waarheen hij wilde, (Noen Parisi). Zie njeuïh.

MEUJ I, zeker onderdeel, vak van een sleepnet, (zie i.v. poekat); meuj nam, meuj limòng, het vak van resp. 600, en 500 mazen van een poekat; dja' tasrat meuj tapeugèt poekat, bè' lalè that mita oentōng, laten we meujnetten knoopen en een poekat

@lonaliakbar

maken, laten we niet al te nalatig zijn in het zoeken van levensonderhoud, (Plandō' Kantjé).

MEUJ II; talòë meuj, drijftouw van een spinnewiel, (zie i.v. djeureukha).

MEUJ III; tanòh meuj, ook tanòh Makah genoemd, wijl uit Mekka afkomstig, e.s.v. roode aarde, die men voor den zegen een doode op het hoofd legt.

MEUKAT, verkoopen (inz. van koopwaren in het klein), rondventen; peuë tameukat njan di gata, wat verkoopt ge daar, vent ge daar rond; oereuëng meukat aweuëh, drogist; meungnjò hana tameukat lé gata, hana sòë toepeuë rasia njan, als gij het niet rondgebazuind had, zou niemand dat geheim weten; meukat nja*w*òng, zijn leven wagen, op het spel zetten, (zie vbd. i.v. arōng); meukat oentōng, alles aan het lot overlaten, op goed geluk af de wijde wereld ingaan, rondtrekken, het erop wagen, zijn leven wagen; jōh masa njan, teungkoe pajōng, meukat oentōng djih bandoea; djiteubiët blang tamòng gampōng, daraïh djoerōng pageuë boega, toen gingen zij beiden, geëerbiedigde teungkoe, op goed geluk af de wijde wereld in, door vlakten en door dorpen, door ingangen van boega-omheiningen, (Indra Bangsawan); „salèh geutanjòë geupòh maté, *h*an tatoekré ngadab radja; geutanjòë Meureudoe tahe gante, oepama mante trōn di rimba"; „tapabanbah, adòë pajōng, tameukat oentōng tatrōn ba' radja", „misschien worden we gedood, (want) we weten niet hoe men zijne opwachting bij den vorst moet maken; wij lieden van M. zijn als verblufte en onthutste boschmenschen, wanneer zij uit de bosschen (in de bewoonde wereld) zijn neergedaald"; „wat kunnen we eraan doen, geliefde broeders, laten we het aan ons lot overlaten en naar den vorst gaan", (Malém Dagang). Meuneukat, hetgeen rondgevent wordt, koopwaar; kapaj meuneukat, koopvaardijschip; zie verder vbd. i.v. djana.

MEUKEUSOET (Arab. maqçœd), doel, oogmerk, bedoeling, voornemen, plan, wensch; bedoelen, ten doel hebben, zich ten doel stellen, wenschen; hasé, of trōïh meukeusoet, zijn doel bereikende of bereikt hebbende, (zie vbd. i.v. keunan II); peuë meukeusoetdji tō' keunòë, wat is zijne bedoeling met hier te komen, wat komt hij hier doen; lōn meukeusoet meunan, zoo bedoel ik het, (of) ik ben van plan zoo te doen; tameukeusoet meung areuta, ngòn sèëdara le that reunggang, gij zijt alleen bedacht op gewin, dat heeft u van uwe broeders verwijderd, (Radja Bada); zie verder i.v. 'itjarat, peusoena.

@lonaliakbar

MEUKEUTŌB (Arab. maktœ̂b, beschreven); koepiah meukeutōb, zie i.v. koepiah.

MEUKHEULOE' (Arab. machlœ̂q), schepsel; zie vbd. i.v. mim.

MEUKOETA, ook meungkoeta, en, in hik., meuhakoeta (Skrt. makuṭa), kroon, (verder) vorst, (Uwe, Zijne) Majesteit; Meukoeta Alam, naam, waaronder de Atjèhsche vorst Iskandar Moeda, gereg. 1607 — 1636 n. Chr., in de traditie bekend staat, (zie i.v. adat II); meukoeta dōnja, vorst der wereld; zie verder vbd. o.a. i.v. kambam, koelah III, lheuëh, mampleuë, masa I, meuleuha.

MEUKRŌH (Arab. makrœ̂h), godsdienstig afkeurenswaardig, niet bepaald verboden, doch te vermijden, (in welk geval men in het hiernamaals beloond wordt); njan meukrōh tapadjōh, het is afkeurenswaardig om dat te eten; zie verder vbd. i.v. gèt, joeb I. Poemeukrōh, afkeurenswaardig verklaren, als zoodanig beschouwen.

MEULABARI, Malabaarsch; Malabaar, (vooral bekend in namen van zangwijzen bij rapa'i-, of ratéb-uitvoeringen, vandaar ook wel verbaal gebezigd in den zin van:) eene zangwijze, een ratéb op Malabaarsche wijze voordragen, uitvoeren; haloea Meulabari, zie i.v. haloea; lagèë Meulabari, Malabaarsche zangwijze, (zie i.v. lagèë); ratéb Meulabari, Malabaarsche ratéb; sabòh kapaj djimeurapa'i, satoe lagi ratéb mènsa; njang sabòh treu' djimeulabari, satoe lagi lagèë raja, op het eene schip voerde men een ratéb uit met tamboerijnen-begeleiding, op het andere een ratéb mènsa; op weer een ander schip voerde men een Malabaarschen ratéb uit en op nog weer een ander schip een ratéb op de „groote wijze'', (Malém Dagang); zie verder vbd. i.v. mènsa, meunadjat.

MEULABŌH, naam van eene plaats ter Westkust van Atjèh, o.a. bekend als plaats van herkomst van modellen van baadjes en vaartuigen, en van melodieën; badjèë tjòb Meulabōh, zie i.v. badjèë; djalō Meulabōh, zie i.v. djalō; lagèë Meulabōh, zie i.v. lagèë.

MEULAJOE, Maleisch; oereuëng Meulajoe, Maleier; basa Meulajoe, Maleische taal; badjèë Meulajoe, zie i.v. badjèë; lagèë Meulajoe, zie i.v. lagèë. Zie djawòë, ma'joe.

MEULAKA, Malaka (op het Maleische schiereiland); bòh Meulaka, aan het Maleisch ontleende naam van bòh rōm-rōm, zie aldaar.

MEULARA, zie meunara II.

MEULARAT (Arab. madharrah), schade, nadeel, nood, moeilijkheid, moeilijke omstandigheden, zorgen, last; in nood enz. verkeerende; hana meularat ateuëh geutanjòë, dat is voor ons geen moeite, dat

@lonaliakbar

brengt ons niet in zorgen; njòë djeuët keu meularat gòb, dit zou voor de menschen lastig zijn; sabab geutanjòë meularat gòb, ter wille van ons zouden anderen in moeilijkheden geraken; ada' hana meularat, panè geudja' ba' gata, hoe zou hij bij u komen, als hij niet in nood verkeerde; zie verder vbd. i.v. amilan, meunapa'at, meusapé. Zie laloerat.

MEULASAH, zie meunasah.

MEULEUHA (Arab. moezhar, gemanifesteerd, beroemd gemaakt), manifestatie, openbaring (van Allah's wil of macht), zegen (van Allah, ook van een persoon); beroemd, vermaard, bekend, een grooten naam hebbende (in gunstigen en ongunstigen zin), verbreid, bekend geworden (van nieuws, van zaken); teukeudirōlah meuleuha koedrat, trōïh ban hadjat pinta doe'a, door Gods beschikking, Zijne macht openbarende, werd zijn in zijne gebeden geuite wensch vervuld, (Meudeuha'); ngòn meuleuha Pòteu Alah ngòn meutoeah doe'a Meukoeta, door den wil van Allah, onzen Heer, en door den zegen van Uwer Majesteits gebeden, (Indra Bangsawan); oe nanggròë Kabò trōïh djilangkah ngòn apoeah meuleuha gata, naar het land K. zijn zij heelemaal (om te studeeren) geweest, dank zij den zegen van uwen naam, (Noen Parisi); gòb njan meuleuha that, die man is zeer vermaard; boeët njan ka meuleuha ban sabòh gampōng, die kwestie is al in het heele dorp bekend.

MEULEU'OEN (Arab. mal'œ͡n), vervloekt. Zie la'in, la'nat.

MEULIA (Skrt. mûlya, prijs, waarde), waardigheid, aanzien, eerbied, luister; waardig, eerbiedwaardig, eerbiedwekkend, in aanzien, aanzienlijk, luisterrijk, verheven, eervol, waardevol, op prijs gesteld; harab meulia, zie i.v. harab; tanòh meulia, verheven, heilige grond, i.e. Mekka, (zie vbd. i.v. éntoe); lheuëh seumanòë soetji badan, geubri peukajan njang that meulia, nadat men hem had gebaad en gereinigd, gaf men hem luisterrijke kleeren, (Meudeuha'); meulia that pò njan, (spottend) wat is dat baasje verwaand; zie verder vbd. i.v. gasiën, hōreumat, kroe I, lagèë. Poemeulia, eerbied bewijzen, met onderscheiding behandelen, vereeren, verheerlijken, eeren, op prijs stellen, hoogschatten; zie vbd. i.v. goetèë. Zie èëla.

MEULIGÒË, in hik. ook wel meuhaligòë, en meunigòë (Tam. mâligai, of mâṇigai), paleis, vorstelijk verblijf; ook als vrouwel, persoonsnaam gebezigd; zie vbd. i.v. jakōb. Zie aseutana, dalam.

MEULILA I, staal; soorten: m. è' goeda, m. pineung roeë', m. sikoereuëng; koeta landang tapeuteugòh, beudé ngòn bòh doem tapeuna;

@lonaliakbar

meulila *tjoeëh* ngòn koesani, ladōm bagi meulila è' goeda, versterkt de grensvestingen, voorziet ze van geweren en kogels, van gegoten staal en Chorasaansch ijzer, en geeft aan sommige è' g.-staal, (Meudeuha'); bakōng meulila, zie i.v. bakōng; zie verder vbd. i.v. keutab-keutoeb, krèb-kròb, lapéh.

MEULILA II, of meunila. (Manilla, of Skrt. mahânîla, donkerblauw); ité' meulila, keupoela meulila, manò' meunila, zie onder het eerste woord der samenstelling.

MEULINEUM, ook meunineum; ba meulineum, ongeveer eene maand na het mè boe (zie i.v. boe I), met zoetigheden en vruchten als geschenken een tweede bezoek brengen, (van eene schoonmoeder aan eene zwangere schoondochter).

MEULINTÈË, ook beulintèë, beunintèë, schoonzoon, schoondochter, (3de pers.; in de 2de pers.: sinja', tot ouderen ook pò nja', of anders de persoonsnaam); zie vbd. i.v. koedòë, malèë. Moemeulintèë, een schoonzoon of schoondochter nemen of hebben, een kind uithuwelijken; ba' meu'-aneu' sithōn-thōn lhèë, ba' moemeulintèë sithōn-thōn doea, moogt gij kinderen krijgen jaarlijks drie, moogt gij kinderen uithuwelijken jaarlijks twee, (zegenspreuk over den bruidegom).

MEULIŌN, zie milén.

MEULISAN, ook meunisan, suikerstroop; meulisan teubèë, suikerrietstroop; meulisan djō', uit arènsap gekookte stroop; zie verder sprkw. i.v. lawan, lawét.

MEULOE, jasmijn, melati; meuloe broeë', eene groote soort jasmijn, (Mal. katjapiring); meuloe tjoet, of meuloe Tjina, ook kortweg meuloe genoemd, de gewone melati; boengòng meuloe, jasmijnbloem, (ook) naam van een haarsieraad, zie i.v. boengòng; moeboengòng meuloe, als jasmijnbloemen, (gezegd van het schuim der golven); ië di oelèë moeboengòng meuloe, kapaj meutaboe di la'ōt raja, het water voor den boeg wierp schuim op als jasmijnbloemen en de schepen waren als uitgestrooid over de groote zee, (Malém Diwa); boengòng soenténg meuloe broeë', zie i.v. boengòng; zie verder vbd. i.v. kōntōm, lakoe, lō I.

MEULOEË', e.s.v. vliegenden eekhoorn, (wordt als eene groote soort vleermuis beschouwd, het dier kan echter niet vliegen en voedt zich met klappers). Zie kloeang, lhōng, loentië, keutjoebōng II, toepè.

MEULOEEUË', eene groote boomsoort met sterk riekende vruchten (bòh meuloeeuë'), die met santan en suiker worden gegeten; aneu' meuloeeuë', pit van die vrucht; zie vbd. i.v. djakhò.

@lonaliakbar

MEUNADJAT (Arab. moenâdjâh, intiem gesprek met God), bidden, zich met een gebed richten (tot God, ook wel tot heiligen, inz. des nachts), een gebed uitspreken, litanieën zingen, (schertsend ook in het algem.) zingen, muziek, lawaai maken, (gezegd van b.v. spelende kinderen, ook van Qorân reciteerende lieden); djoela malam poetròë seumajang, djilakèë toelōng ba' sampōreuna; poetròë meunadjat, neulakèë rahmat, ba' seulamat njang sidjahtra; ... sigala èëlia doem keuramat, poetròë meunadjat neulakèë doe'a, diep in den nacht verrichtte de prinses eene godsdienstoefening en smeekte (God) om hulp, dat (haar verminkte gemaal weer) gaaf mocht worden; de prinses bad en smeekte om genade voor (zijn) welzijn en (zijn) voorspoed; ... tot alle heiligen richtte de prinses zich met haar gebed, (Gadjah toedjōh oelèë); Banta leungò narit mala'ikat, djimeunadjat ba' Alah Ta'ala: „Ja Ilahi, Pò lōn, ja Rabi, Pò lōn tabri ban lōn pinta", B. hoorde de woorden van den engel en bad tot Allah den Verhevene: „o Allah, mijn Meester, o Heer, mijn Meester, vervul mijn wensch", (Gadjah toedjōh oelèë); doeë' ba' koeboe keumiët djeurat, ban njang adat radja-radja; padoem oereuëng beuët ngòn meunadjat, di ba' djeurat geulakèë doe'a, zij zaten bij het graf (van den pas gestorven koning) en waakten overeenkomstig het gebruik ten aanzien van vorstelijke dooden; velen reciteerden den Qorân, zongen litanieën of zegden gebeden op bij het graf, (Banta Beuransah); sabòh sagòë njang meunadjat, sabòh teumpat njang meunalam; sabòh sagòë meulabari, ra'jat beureuhi dara agam, in eene groep zong men (bij het peutjitjab-feest van een koningskind) litanieën, op eene andere plaats zong men nalam's; in weer eene andere groep voerde men den Malabaarschen ratéb uit, en allen, jonge meisjes en jonge mannen, waren in verrukking, (Kamarō Daman); teuma djitanjòng oelé siti: „peuë meusoe, ni, mangat soeara"; ni peugahlé teuma leugat: „djimeunadjat pawang roesa", de prinses vroeg toen: „wat is het, grootmoedertje, dat zoo'n aangenaam geluid maakt"; het grootmoedertje zeide toen snel: „het is de hertenjager, die musiceert (fluit speelt)", (Malém Diwa).

MEUNAN, ouderwetsch en in hik. ook moemeunan, op die wijze, zoo, aldus; zoodanig, dusdanig, (slaat op hetgeen in betrekking tot de 2de pers. wordt gedacht, en op hetgeen reeds gezegd of geschied is; zie nan II); bè' tamarit meunan,

@lonaliakbar

spreek niet zoo; k ò n m e u n a n, het is niet zoo, (of) is het niet zoo; m e u n a n b a n, op zoodanige wijze, (vaak gebruikt als stopwoord aan het slot eener uiteenzetting) zóó zit de zaak in elkaar; o e r e u ë n g m e u n a n b o e ë t, iemand van zulk eene handelwijze, van zulk een gedrag; zie verder vbd. o.a. i.v. b a n d é n g, d j e u ë t, l e u *k h* a m-l e u *k h* o e m, m a n g e u.

MEUNANG, winnen, overwinnen, zegevieren; m e u n g l ō n m e u n a n g (of m e u n g m e u n a n g l ō n), l ō n b r i k e u g a t a, als ik win, zal ik (de winst) aan u geven; m e u n a n g b a' n a s i b, b a' r a t é b, het winnen in den n a s i b, in den r a t é b, (van een s a d a t i-troep in een wedkamp); o e l è ë m e u n a n g b a r a t, begin van den Westmoesson; o e l è ë m e u n a n g t i m o e, begin van den Oostmoesson, (zie ook s a l a h-s a l ō h); zie verder vbd. i.v. m a l a n g. P o e m e u n a n g, doen winnen enz.; j a I l a h i k o e, j a R a b i, b a' A l a h b r i k a b o e j p i n t a; n e u p o e m e u n a n g k a w ō m m ò'm i n, n j a n g n j ò o e r e u ë n g a s ò ë t j e u r o e g a, o mijn God, o mijn Heer, Allah geve, dat mijn wensch vervuld worde; dat Hij het geloovige volk, dat later waarlijk het paradijs zal bewonen, (over de ongeloovigen) doe zegevieren, (Diwa Sangsaréh; hierop volgt de regel aangehaald i.v. k a r a m); zie verder vbd. i.v. l o e r ō n g, t i w a ï h. M e u n e u n a n g, winst, overwinning, zege.

MEUNAPA'AT, ook m e u n e u p e u'a t, in de spreektaal meest m o e p a'a t of m o e p e u'a t (Arab. m a n f a'a h), nut, voordeel, baat; h a n a m o e p e u'a t s a g a j b o e ë t k a h, wat je doet is absoluut nutteloos, (euphemistische uitdrukking tegen een deugniet); m e u n a p a'a t g e u t o e ë n g m e u l a r a t g e u s i b a, n j a n k e u n j a n g s a h b i d j a's a n a, nemen wat nut geeft en ontwijken wat schade berokkent, zoo doet een waarlijk verstandige, (Djoehan Meusapi); h a b a l ō n n j ò ë s a n g a d j e u m a t, l e t h a t m o e p e u'a t s ò ë t é m p a k ò ë, dit verhaal van mij is als een talisman, die veel nut geeft aan wie ervan gebruik wil maken, (Hik. Rantò); zie verder vbd. a m i l a n, d j a n a, h a j a k é.

MEUNAPÈ', zie m o e n a p è'.

MEUNAPHÈ', zie m o e n a p è'.

MEUNARA I, of m ō n a r a (Arab. m a n â r a h), minaret; m e u n a r a t o e d j ō h b ò h, de zeven minaretten, n.l. van de heilige Mekkaansche moskee, die zeven minaretten heeft; b e u r e u k a t m e u n a r a b a n t o e d j ō h b ò h, b e u r e u k a t s o e t h ò h b a n d o e m l i n g k a, door den zegen van de zeven minaretten, en van het dak geheel rondom, (i.e. van de Mekkaansche moskee), (Noen Parisi); zie ook vbd. i.v. h i d j é.

MEUNARA II, ook m e u l a r a; d e u p a m e u n a r a, zie i.v. d e u p a.

MEUNARō, (uit b e u n a r ō van b a r ō), bruid, jonggehuwde

@lonaliakbar

(vrouw), echter alleen in eenige staande uitdrukkingen: toeëng meunarō, dial. toeëng dara barō, eene jonggehuwde vrouw formeel uitnoodigen tot een bezoek aan hare schoonouders, (hetgeen eenige maanden na het huwelijk door hare schoonmoeder geschiedt onder medeneming van een geldgeschenk en eenige gezellinnen uit haar dorp, welke uitnoodiging eerst eenigen tijd daarna door eene door de schoonmoeder gezonden vrouw herhaald moet worden, voordat er, weer na verloop van tijd, aan gevolg wordt gegeven); wòë ba' meunarō, terugkeeren (van de jonggehuwde) van dat eerste bezoek aan hare schoonouders, (hetgeen weer met zekere plechtigheid gebeurt, onder begeleiding van een groot aantal lieden van het dorp haars mans, en uit haar eigen dorp in optocht tegemoet gekomen); brō'-brō' si meunarō, atra gòb brō' tabajeuë njang barō, hoe leelijk eene bruid ook zij, (haar tooisel vergoedt hare leelijkheid), het goed van een ander zij (oud en) leelijk, betalen moet men (wanneer men het weg of stuk gemaakt heeft) voor een nieuw ding, (i.e. men moet het met iets nieuws vergoeden).

MEUNARÒË, of beunaròë (Mal. bandari), kok, hoofd van eene voorname keuken, (in hik.; verder oudtijds) titel van een hoofd in het Pedirsche: Pangoelèë Meunaròë (oorspronkelijk naar de taak om den Atjèhschen soeltan bepaalde levensmiddelen te bezorgen; vgl. vbd. i.v. moehikoen); ka'a-ka'oe dalam meuligòë, oereuëng meunaròë djinòë takira; hasélé idang doem teudòng-dòng, tjaròng-tjaròng manjang 'òh dada, het was een geweldig rumoer in het paleis, maar laten we nu onze aandacht schenken aan de koks; de schalen gerechten waren spoedig klaar en stonden opgestapeld, knap opgemaakt, hoog tot de borst reikende, (Gadjah toedjōh oelèë). Zie bandari.

MEUNASABAT (Arab. moenâsabah), evenredigheid, goede proportie, gelijkvormigheid; wel geëvenredigd, goed geproportionneerd, bij elkaar passend (b.v. van een bruidspaar wat uiterlijk, stand, gegoedheid enz. betreft), gelijkvormig, passend, geschikt; meunasabat misè ngòn djanggōt, snor en baard waren welgeëvenredigd, pasten bij elkaar; gòb njan meunasabat that geumeukawén, die man heeft een zeer passend huwelijk gedaan; tinggaj tjoet abang ngòn Halarat, meunasabat gòb eu roepa; dja' geutanjòë tinggaj tjoet abang, ba' lōn meunan njang meurasa, blijft gij, broeder, bij Zijne Majesteit, men zal het zoo passender vinden; laten wij gaan en blijft gij, broeder, achter, dat is mijn gevoelen, (Noen Parisi).

MEUNASAH, ook meulasah, beunasah, en beulasah

@lonaliakbar

(Arab. madrasah, onderwijsinrichting), op stijlen, als een woonhuis doch zonder indeeling in vertrekken en gangen gebouwd dorpsbedehuis, dienende, niet alleen voor godsdienstige doeleinden, zooals godsdienstonderwijs, godsdienstoefeningen (echter niet voor den Vrijdagsdiensst), het sluiten van huwelijken, maar ook tot nachtverblijf voor volwassen jongelingen en mannen, die niet in het dorp getrouwd zijn, zoowel van het dorp zelf als vreemdelingen, en tot vergaderplaats van de dorpsbewoners, (ook) bedehuis bij een heilig graf of van een godsdienstleeraar, (zie sprkw. i.v. kambam), (ter Oostkust verder) dorp, (in Groot-Atjèh gampōng); meunasah sagòë dorpsbedehuis, gew. kortweg meunasah genoemd; teungkoe meunasah, ook teungkoe sagòë, meest kortweg teungkoe genoemd, de dorpsautoriteit, (zie sprkw. i.v. keutjhi'), die voor de godsdienstige aangelegenheden heeft te zorgen, zooals het onderhoud van het dorpsbedehuis, de godsdienstoefeningen aldaar, inning van djakeuët en pitrah, het sluiten van huwelijken, begrafenisplechtigheden, wijding van godsdienstige maaltijden, godsdienstonderwijs enz., (zijne godsdienstige kennis staat echter, doordat het ambt veelal op een zoon of naasten bloedverwant van den overleden functionaris overgaat, niet gunstig bekend, en zoo heeft meunasah in sommige uitdrukkingen, ook in de uitdrukking teungkoe meunasah, indien gebezigd ter onderscheiding van andere met teungkoe betitelde godsdienstkenners, eene ongunstige beteekenis gekregen, b.v.) lagèë oetōïh meunasah, boeët *h*an djeuët, peugah haba tjeudaïh, als een meunasah-ambachtsman, het ambacht verstaat (hij) niet, maar praten (kan hij) goed, (sprkw.). Zie déah.

MEUNATANG, bijvorm van binatang; asòë oeteuën gala'dji that, dji'eu Tjah Koebat arōng rimba; mangatkeu até meunatang oeteuën, habéh bandoem djilakèë doe'a, de woudbewoners waren zeer verheugd, dat zij Tj. K. door het woud zagen gaan; de dieren waren zeer voldaan en ze baden alle (voor Tj. K.), (Tjah Koebat).

MEUNDRA, zie mindra.

MEUNÈNG I, e.s.v. zeevischje.

MEUNÈNG II, bijvorm van banèng, zie aldaar.

MEUNEU, zie meuneung.

MEUNEUNG, in de spreektaal veelal meuneu, bijvorm van beuneung; vormt inz. samenstellingen met namen van kleuren met de beteekenis van: een weinig, min of meer, overhellende naar; meuneung idjō, meer meuneu'idjō, groen-, of blauwachtig; meuneu'itam, zwartachtig; meuneubirō, blauw-, of paarsachtig; meuneumirah, roodachtig; meuneupoetéh, wit-

achtig, ook doch minder moepeunoetéh; daarentegen meukeunoenèng gebruikelijker dan meuneukoenèng, geelachtig.

MEUNEUPEU'AT, zie meunapa'at.

MEUNEURI, bijvorm van beuneuri, gave, geschenk, (zie bri).

MEUNG I, of meu, voor lipklanken moe, zelfs, slechts, (voor telw. ook) ongeveer, een stuk of; indien, als, zoo, (in deze beteekenis vaak versterkt door njò: meungnjò, of meunjò eig. indien waarlijk, ook door ada': ada' meung); opdat, (in deze beteekenis meestal voorafgegaan door na: na meung); (tjit) meung sabòh, slechts een; meung lhèë bòh, slechts drie, (of) een stuk of drie; meung bè', of moebè', indien niet onverhoopt, indien ten minste niet, zoo slechts niet, (ook) opdat ten minste niet; bè' meung, of na meung bè', opdat ten minste niet; meu*h*an, zie i.v. *h*an, en vbd. ook i.v. manjòh; zie verder vbd. v.d. beteekenis zelfs, slechts, o.a. i.v. aleuham, amèng, an, antara, bè', bidja', daja I, deungkéng, ékeutieuë, gaséh, geutoet, goeda, goerèë, gra', ingat, jakin, mangat I; v.d. beteekenis indien o.a. i.v. adeulò, an, babah, beuët, beusōt, beutah, daja I, dalèh, darōïh, dhab-dhab, eungkōt, gadè I, galéng, gra', griët, hoeë, ingat, irang I, mata; v.d. beteekenis opdat o.a. i.v. adjéb, gidoeë', ma'na, maté.

MEUNG II, of meu, voor lipklanken moe, verkorting van keumeung, zie keumeung I, en vbd. verder i.v. loena'.

MEUNGAB, e.s.v. geest, die zich in de gedaante van eene kat vertoont vooral in den droom, en ook wel als de geest eener kat wordt beschouwd; zie vbd. i.v. beusèë.

MEUNGKAJ, bijvorm van beungkaj, zie aldaar.

MEUNGKHÉ, zie i.v. eungkhé.

MEUNGKLÈH, (van een ongebr. grondwoord klèh met nasalen voorslag), afgezonderd, apart, afgescheiden, (van eene vrouw ook:) aan de zorgen haars mans overgedragen, uitgezet, (zie peungklèh); pakòn meungklèh that (djidoeë'), waarom (zit hij) zoo afgezonderd; djipeudòng roemòh meungklèh niba' roemòh gòb, hij bouwt een huis afgezonderd van de huizen der anderen; ka meungklèh, zij is al aan de zorgen haars mans overgedragen; zie verder vbd. i.v. linggang. Poemeungklèh, of, meer, peungklèh, afzonderen, apart zetten of leggen, afscheiden, (van een vrouw:) aan de zorgen haars mans overdragen, (hetgeen door den vader na de djandji djinamèë, zie i.v. djinamèë, op plechtige wijze na een kanoeri geschiedt ten overstaan van de dorpsautoriteiten en andere getuigen onder opsomming van hetgeen

@lonaliakbar

hij haar medegeeft); peungklèh dilèë batjoet, zonder eerst wat (b.v. eten voor mij) af; ka neupeungklèh aneu' dròëneu, hebt u uwe (getrouwde) dochter al aan de zorgen van haren man overgedragen. Poemeungklèh, (ook) aan het peungklèh zijn.

MEUNGKOETA, zie meukoeta.

MEUNGNJÒ, zie meung I.

MEUNGÒH, gelijken op, veel hebben van; Si Gam djimeungòh dròëneu, G. lijkt op u; na tamsé ban keudidi tanòh, meunan meungòh, wahé adé'; ladōm oereuëng njang *h*an toeri, djikheun keudidi tjitjém té'-té', (de té'-té'-vogel) is als een keudidi, wanneer hij zich op den grond bevindt, zoo lijkt hij, o broertje; en sommige menschen, die een té-té'-vogel niet kennen, houden hem voor een keudidi, (Plandō' Kantjé).

MEUNIAGA, zie maniaga.

MEUNIGÒË, zie meuligòë.

MEUNILA, zie meulila II.

MEUNIMANG, ook meunimbang (Mal. menimbang), rechtvaardig, billijk, redelijk, (van hoofden, huisvaders); N meunimang that, N is zeer rechtvaardig. Zie timang.

MEUNINEUM, zie meulineum.

MEUNISAN, zie meulisan.

MEUNJA'PAJÉT, zie manja'pajét.

MEUNJEU', zie minjeu'.

MEUNJÒ, zie meung I.

MEUNÒË, ouderwetsch en in hik. ook moemeunòë, op deze wijze, zoo, aldus; dusdanig, zoodanig, (slaat op hetgeen in betrekking tot de 1ste pers. wordt gedacht, en op hetgeen nog gezegd moet worden of nog geschieden moet); zie vbd. i.v. meudéh, dat bij tegenoverelkaarstelling tegenover meunòë wordt gebezigd, en meuhadjana. Zie nòë.

MEU*N*OEA, bijvorm van beu*n*oea, zie aldaar.

MEUNOERA, zie manoera I-III.

MEUNÒM, e.s.v. waterhoen met rooden kam en roode oogen, wordt met netten (njaréng) gevangen, (de naam wordt verklaard als eene afkorting van seumeunòm, omdat die vogel snel tusschen het riet aan rivieroevers of tusschen de padi op sawahs weg kan duiken, zie seunòm).

MEUNTA I (Skrt. matta), woedend, razend, dol; gadjah meunta, een dolle olifant; gòb njan teungòh meunta, die man is razend, is aan het razen; zie verder vbd. i.v. tadjō.

MEUNTA II (Skrt. mantha), schuim, vuil, (in de samenstelling:) meunta batèë, lett. steenschuim, i.e. eene harsachtige substantie, behoorende tot de aweuëh peuët plōh peuët, o.a. gebruikt als versterkend middel en beschouwd als het residu van water, dat over rotsen stroomt.

MEUNTA'-MEUNTE, treuzelend, weifelend; peuë meunta'-meunte sinan, *h*an tadja' ladjoe, waarom staat ge

@lonaliakbar

daar te treuzelen en loopt ge niet door. Zie ita'-ite, en vgl. meunta'-meunté.

MEUNTA'-MEUNTÉ, nu eens wel dan weer niet, ongeregeld, niet op vaste tijden; djibri tè' keu aneu' meunta'-meunté, hana meu'atōran, ze zoogen hare kinderen niet op vaste tijden, ongeregeld; lōn dja' oe mòn meunta'-meunté, ik ga ongeregeld af. Vgl. meunta'-meunte.

MEUNTAH, of meutah, rauw, onrijp, ongekookt, ongaar, (van zijde of garen:) nog onverwerkt, (van goud:) onvermengd; aweuëh meuntah, zie aweuëh; beuneung, soetra meuntah, zie onder het eerste woord; meuïh meuntah, zie meuïh en sprkw. i.v. tjeudaïh; zie verder vbd. i.v. kla II. Poemeuntah, rauw enz. laten, niet gaar koken; pakòn kapoemeuntah boe, waarom heb je de rijst niet goed gaar gekookt.

MEUNTEUË, zie moenteuë.

MEUNTOEJ, moederloos; zie vbd. i.v. doet-doet-apoej, jatim, oej.

MEUNTRA, zie mintra.

MEUNTRÒË (Mal. uit Skrt. mantri), raadsman, minister, (in hik.), (verder) titel van hoofden in de onderhoorigheden van het vroegere Atjèhsche soeltanaat. Zie keudjroeën, peudana.

MEU'OEË, ploegen, beploegen; meu'oeë blang, een veld beploegen; padoem aweuët ka tameu'oeë, hoeveel vakken hebt ge geploegd; zie verder vbd. i.v. leulah, masa'. Meuneu'oeë, ploeging, ploeggereedschap, vore; plòïh meuneu'oeë, (de tijd van) het losmaken van het ploeggereedschap, rusttijd van den ploeger en zijne buffels, i.e. omstreeks 10 u. v.m.; keubeuë meuneu'oeë, ploegbuffel.

MEU'OENGKI, ook moengki, en, met beperkter gebruik, mòngké (Arab. moenkir, ontkennend), ontkennen, (b.v. eene schuld), breken (van eene belofte), loochenen, verloochenen, afvallig worden, opstandig zijn jegens; djimeu'oengki (of djimoengki) oetangdji, hij loochent zijne schuld; „panè oereuëng, haj ma, teuka ba' kèë, koe'eu ri tjagèë sang roepa kra''; ... „njankeu lakòëkeu sabòh ròë, pakòn djinòë di kah katjeula; haj aneu', bè' kameu'oengki, ba' Alah ba' Nabi kameudèësa,'', „waar komt die man vandaan, moeder, die bij mij gekomen is, hij ziet er uit, vind ik, als een beer, als een aap''; ... (de moeder antwoordde:) „dat is je man van vroeger, waarom bespot je hem; verloochen hem niet, mijn kind, want dan bega je zonde tegenover Allah en den Profeet'', (Malém Dagang); bit njò, pòtjoet, hana moengki, haba Dang Siti Meungeureuna Tjahja; hana batjoet beusalahan ban habaran Dang Tjahja Lila, het is inderdaad waar, prin-

@lonaliakbar

ses, het is niet gelogen, wat D.S. M. Tj. heeft bericht; het bericht van D. Tj. L. wijkt in geen enkel opzicht van de waarheid af, (Diwa Akaïh); boekòn na gala' ba' lōn soerat, hana hadjat dalam dada; teutapi soerōh oelèëbalang, geujoeë, abang, paki hina; da'wa *h*an djeuët moengki *h*an ban, soesah jōh njan dalam dada, het was niet uit eigen aandrift, dat ik dit werk schreef, ik had er geen behoefte aan; maar het was in opdracht van den oelèëbalang, die mij, broeder, den arme nederige daartoe gelastte; tegenstribbelen kon ik niet, en om (de eenmaal gegeven belofte) te breken (of om niet te gehoorzamen), dat ging heelemaal niet, zoo zat ik in moeilijkheid, (Meudeuha'); meung djeuët tapeugah njang meutanjòng, njò bit reumbang agama gata; Nabi Moehamat njò bit nabi, *h*an meu'oengki kamòë njang na, indien gij op onze vragen een antwoord kunt geven, (zeiden de Joden tot 'Oemar), dan is uw godsdienst inderdaad de ware; dan was de „profeet'' M. inderdaad een profeet en zullen wij hem niet loochenen, (Ëëlia toedjōh; hierop volgen de regels geciteerd i.v. meureuroej); mòngké keu Alah, keu Nabi, keu radja, keu goerèë, keu agama, God, den Profeet, den vorst, den leeraar, den godsdienst verloochenen, God enz. afvallig worden, (de vorm mòngké gew. alleen in uitdrukkingen als deze); si'oelahan djimòngké keu Nabi, imeum Nawawi ampoenja kata, (zoo iemand is) als ware hij van den Profeet afvallig geworden, aldus heeft imâm (de schriftgeleerde) N. gezegd, (Meudeuha'; zie den i.v. ma'siët aangehaalden regel, waarop de hier geciteerde volgt); zie verder vbd. i.v. karam. Zie ingkeuë.

MEU'OENTÈË, zie moentèë.

MEURA', pauw; ook gebezigd als vrouwel. persoonsnaam; meura' diwangga, hemelsche pauw, wonderpauw, (in hik.); habéh bandoem keunan meutamòn, djidja' kalòn meura' diwangga; lòm sigò treu' meura' moepantōn, déndajang hireuën ban sineuna, (de hofjuffers) stroomden er naar toe om den wonderpauw te zien; de pauw zong nog eens pantoens, en al de hofjuffers waren verbaasd, (Tjah Koebat); ba' (boengòng) meura', e.s.v. heester (Mal. boenga merak), waarvan de bladeren, fijngewreven en vermengd met ōn keusab tjoet, ōn keusab rajeu' en water, als hoestdrank worden gebruikt, en die verschillende vormen heeft, welke naar de kleur der bloemen worden onderscheiden: boengòng meura' poetéh, b.m. koenèng, b.m. mirah. Zie manoera I.

MEURABA (Arab. moerabbab),

@lonaliakbar

confituren (van b.v. tjeureum ò ë-vruchten, notemuskaat, arènvruchten, gember).

MEURAH, titel van territoriale hoofden in den legendarischen tijd vóórdat Atjèh een soeltanaat was, wordt nog gedragen (doch als vrouwel. titel, of als vrouwel. en mannel. persoonsnaam) door geslachten, die hunne afstamming van die hoofden afleiden, verder ook gegeven aan andere legendarische voorname personen of heiligen, en aan den olifant; Toean Meura(h)sab, (samentrekking van Meurah Sahéb), naam van een Voor-Indischen heilige (Qâdir Walî Çâhib), begraven te Nagore aan de kust van Koromandel, aan wien ook in Atjèh geloften en kanoeri's, spec. op den 10den van de maand Kanoeri bòh kajèë, die als sterfdag van den heilige geldt (kanoeri tō' thōn Toean Meurahsab), en door Klinganeezen, worden gewijd; pò, ook toean meurah, betiteling van den olifant, (vooral op zee, zie i.v. gadjah en verder vbd. i.v. groe').

MEURAHÈ', of moerahè' (Arab. moerâhiq), bijna volwassen, (Moh. wettelijke term, verder in hik.); keureuna radja mantòng tjoet tè', gòh meurahè' peunòh bitjara, want de vorst was nog jong, hij was nog niet volwassen en had nog geen rijp oordeel, (Meudeuha'); Noen Parisi eu Sibajan, tamsé intan oeròë timpa; dji'é' rasa ka meurahè', teuka atjhé' dalam dada, N. P. zag S., die als een door de zon beschenen diamant geleek, en het gevoel van een volwassen jongeling kwam in hem op, liefde kwam in zijn hart, (Noen Parisi).

MEURAHSAB, zie i.v. meurah.

MEURANDÉH, (aan, naar) gene zijde, (aan, naar den) overkant (van een water, b.v. eene rivier, een moeras, de zee); meurandéh la'ōt, aan, naar gene zijde der zee; di meurandéh, aan of van den overkant; oe meurandéh, naar den overkant; zie verder vbd. i.v. leupaïh, ma'roeïh, moeléh. Zie déh, en vgl. bladéh, meuranòë.

MEURANG, zie i.v. barang II.

MEURANGGA, zie i.v. barang II.

MEURANÒË, (aan, naar) deze zijde (van een water, b.v. eene rivier, een moeras, de zee). Zie blanòë, meurandéh, nòë.

MEURANTÉ, eene groote soort boom, die hars (dama) en goed timmerhout oplevert, (Mal. meranti); variëteiten: meuranté boengòng, m. itam, m. loengkè, m. minjeu', m. mirah, m. poetéh, m. saga.

MEURAPÉT, zie i.v. apét.

MEURA'SA, naam van een dorp bij Koetaradja, vroeger bekend om zijne steenhouwerskunst, (ook) naam van den Moekim ervan; batèë Meura'sa, te M. bewerkte steen, inz. grafsteen, (bekend als fraai); geutoerab mòn bata sabé, batèë meu'oeké pheuët Meura'sa, ze metselden den put geheel met gebakken steenen en met steenen versierd met Meu-

@lonaliakbar

ra'sa'sch beitelwerk, (Noen Parisi).

MEURASAB, zie i.v. meurah.

MEUREUBÒ, e.s.v. boom (Mal. merbau), die hard en sterk timmerhout levert; variëteiten: meureubò 'asan, m. ië, m. loengkè.

MEUREUBŌ', e.s.v. duif (Mal. ketitiran), die als vechtvogel of van wege hare gelukaanbrengende eigenschappen wordt gehouden; een meureubō', die o.a. roept „thō(r) koetoempō''' d.i. droog stapel ik op (n.l. de padi), geeft voorspoed, klinkt het geluidi „thō(r) geudōng'', d.i. droog (i.e. leeg) het pakhuis, dan brengt het dier armoede aan; meureubō' radja, eene zeldzame witte soort meureubō'; toeah meureubō', toeah siblah (of sabòh) nanggròë, is de meureubō' een geluks-meureubō', dan is de helft van (of heel) het land in voorspoed, (sprkw.); zie verder vbd. i.v. meudang. Zie koea I, koetroe.

MEUREUDÉHKA, zie meureudéka.

MEUREUDÉKA, ook meureudéhka, madéka, madika (Mal. merdehéka), vrij (van slavernij, van dienst, van gebondenheid, ook wel van straffen), onafhankelijk, ongebonden; (in hik. ook) = poemeureudéka; oereuëng meureudéka, vrije, vrij man; asòë meureudéka, zie i.v. asòë; teungkoe, tabri ngòn hareuga njòë, namiët meu njòë moemeureudéka, teungkoe's, geeft den slaaf voor dezen prijs, we willen hem vrijlaten, (Nabi Oesoeïh); takeumiëng eu oereuëng meureudéka, oereuëng njang *h*an keunòng noeraka; ta'eu oereuëng njang meunoentoet, oereuëng teungòh beuët di nab oelama; djidja' meunoentoet sabòh langkah, sabòh madinah mideuën tjeuroega; beungòh pi ampōn seupōt pi ampōn, mala'ikat kheun geumeureudéka, wilt ge vrije (begenadigde) lieden zien, lieden, die niet getroffen zullen worden door hellestraffen?, ga dan de lieden zien, die zich op de godsdienstwetenschappen toeleggen, lieden, die aan het studeeren zijn bij schriftgeleerden; elke stap, dien zij ten behoeve van hunne studie doen, beteekent eene plaats op de vlakte in het paradijs; des ochtends en des avonds is vergiffenis hun deel, en de engelen zeggen, dat zij vrijgesteld worden (van straffen), (Toedjōh kisah). Poemeureudéka, vrij maken, vrij laten, bevrijden, verlossen, ontheffen (van hetgeen bindt, van kwellingen); poemeureudéka dròë, zich vrij maken, of zich als vrij gedragen. Zie madika.

MEUREUDJAN, ook djeureudjan (Arab. mardjân), bloedkoraal; manè' meureu-

@lonaliakbar

djan, id., (of) een collier van bloedkoralen.

MEUREUDOE (Skrt. mṛdu), zacht, liefelijk, aangenaam (inz. van een geluid), (meer in hik.), (verder) naam van een landschap ter N.-O.-kust van Atjèh; habéh meuhimpõn doem oelèëbalang, geupèh geundrang meureudoe soeara, al de oelèëbalangs waren verzameld en men sloeg op geundrang's eene aangename melodie, (Pòtjoet Moehamat). Zie meureudoeati, meureudõm.

MEUREUDOEATI, naam van aan gampõng in Koetaradja, oudtijds bewoond door lieden van den Soeltan en berucht om de ongerechtigheden, die er heerschten; kòn gampõng Meureudoeati di sinòë, het is hier niet (je bent hier niet in) de kampong M., (zegt men weleens tot eene scheldende vrouw).

MEUREUDOET (Arab. mar-d͡œd), verstooten, afgewezen, niet aanvaard, (in godsdienstige termen); iman meureudoet, (door God) niet aanvaard geloof; sigala kawõm meureudoet zèndè', pasè' moenapè' jõh lam dõnja, al de (door God) verstooten lieden, die ketters, zondaren en schijngeloovigen waren, toen zij op aarde verkeerden, (Toedjõh kisah).

MEUREUDÕM, bijvorm van meureudoe, (in hik., vooral in eigennamen); Tjah Koebat teubiët doea ngòn poetròë, geundrang moeboenjòë meureudõm soeara, Tj. K. kwam met de prinses te voorschijn, en geundrang's klonken met liefelijke tonen, (Tjah Koebat); Meureudõm Boenga, vrouwel. persoonsnaam, (in hik.).

MEUREUGASEUTOEA (Mal. uit Skrt. mṛgasatva), alle mogelijke dieren; ba' malam njan hana geumeu'éh geuprèh meung moeréh oeròë padja; na sikeudjab doedòë niba' njan, meusoe sikeulian meureugaseutoea; manò' djikoekoeë' di ateuëh boebõng, ..., dien nacht sliepen zij (al feestvierende) niet en wachtten zij maar tot de ochtend begon te gloren; een oogenblik daarna klonken de geluiden der dieren; hanen kraaiden op de daken, ..., (Diwa Akaïh).

MEUREUGÕH, stevig gebouwd, krachtig, sterk, forsch, flink, kloek, (gew. van mannelijke dieren, ook wel van manspersonen); teuma teuka asèë meureugõh, badan leusõh na sideupa, toen kwam een groote en stevige hond, die wel een vadem hoog was, (Noen Parisi); geuprang ngòn gadjah njang meureugõh, ra'jat pi trõïh oe gaki koeta, ze streden op krachtige olifanten en het volk kwam aan den voet van de vesting, (Meudeuha'); manò' raja njang meureugõh dalam keureupõh poetròë moeda, de groote, stevige haan in het kippenhok van de jeugdige prin-

@lonaliakbar

ses, (Pha Šoeasa); nidéh pi agam ninòë meureugōh, seun sireutōïh tjō'ma seuba, aan gene zijde gedroegen zij (de strijders) zich mannelijk (koen), aan deze zijde manhaftig (kloek), en bij honderd tegelijk werden ze door de knotsen vernietigd, (Meudeuha').

MEUREUHALAH (Arab. marḫalah), dagreis, (afstandsmaat), (in kitabs en hik.).

MEUREUHOM (Arab. marḫœm), wien genade geschonken moge worden, wijlen, zaliger, (door beschaafden alleen van vorsten gebezigd, door minder ontwikkelden ook van anderen); adat pòteu meureuhōm, zie i.v. adat II; pòteu meureuhōm barō, wijlen de onlangs overleden vorst.

MEUREUJA, ook meuria, sagopalm, die, wanneer hij volwassen is en sago levert, ook ba' sagèë genoemd wordt; de bladeren worden als dakbedekking (zie boebōng) gebruikt, de geschubde vruchten worden gegeten; boengòng sisé' meureuja, zie i.v. boengòng. Zie roemia I.

MEUREUJAM I, ook meuriam, kanon, geschut; meureujam koedò', kanon met korten loop, mortier; meureujam priō' apoej, mortier met wijden mond, (oudtijds, naar men vertelt, aan den mond der Atjèhrivier aanwezig, en ook meureujam meutalam geheeten, omdat het achterstuk op een talam, een koperen schotel, geleek); meureujam teureula', achterlaadkanon; kakeu djimè meureujam teureula', koeta pipa' seun-seun sideupa; ka djipeulheuëh meureujam koedò', aneu'dji sidjòt oe dalam koeta, ze voerden achterlaadkanonnen mee en de daarmede beschoten versterking kreeg bij elk schot eene bres van een vadem lengte; ze vuurden mortieren af, waarvan de kogels schuin binnen de versterking vielen, (Prang Meuké'); bòh of aneu' meureujam, kanonskogel; reunggét meureujam, zie i.v. reunggét. Moemeureujam, van geschut voorzien. Poemeureujam, met een kanon, schieten of beschieten; zie vbd. i.v. leu'a.

MEUREUJAM II, vrouwel. persoonsnaam, Arab. Marjam.

MEUREUKA (Mal. moerka), toorn, vloek (van God, den vorst, den leeraar, de ouders), ongenade, (ook) het rampzalige gevolg ervan, ongeluk, onheil; (verder) door zulk een vloek of onheil getroffen, vervloekt, vloekwaardig, ellendig, rampzalig, (meer in hik., in de spreektaal gew. slechts in de teu-afleiding); keunòng meureuka, getroffen door den toorn, den vloek (van God enz.), door een ongeluk; pakòn dji'éh ba' teumpat geutanjòë, ħan thèë keudròë aneu' meureuka, waarom slaapt hij op onze plaats, dat ellendige kind weet zijne plaats niet, (Tjah Koebat); teuma oeleuë deungòn meura', djih pi dji-

@lonaliakbar

dja' saré meureuka, verder gingen ook de slang en de pauw (uit het paradijs), ze waren eveneens door Allah's toorn getroffen, (Asaj djeuët padé); neupeurab ba' Dioe Plinggam, neupeugòë jōh njan *h*an é' djaga; jōh njan poetròë kakeu djimòë, teu'ingat sidròë salèh meureuka, zij ging naar D. P. toe en wekte hem, doch hij was niet te wekken; de prinses weende toen, bij zichzelf denkende, dat hij wellicht door een vloek was getroffen, (Dioe Plinggam); boe maté doem si meureuka Alah beuhabéh gadòh ië raja ba, mogen al die door God gevloekten dood gaan, mogen zij allen door een watervloed worden meegesleurd, (Nabi Oesoeïh). Poemeureuka, toornen op, vervloeken, met zijn ongenade treffen; boematé radja koetō' Alah, oereuëng *h*an salah djipoemeureuka, moge die door Allah gevloekte vorst sterven, die een onschuldig mensch met zijne ongenade heeft getroffen, (Nabi Oesoeïh). Teumeureuka, = meureuka (adj.) of keunòng meureuka; oelōn toean ka teumeureuka ba' pòteu, ik ben in ongenade gevallen bij den vorst; zie verder vbd. i.v. darōhaka, lakoe.

MEUREUKAB (Arab. markab), vaar-, of voertuig, (in hik.).

MEUREUROEJ, of meugheuroej (Arab. maghrœ̂r), verdwaald, op een dwaalweg geraakt, misleid, (in hik.); laman *h*an djeuët njan tapeugah, njò bit *h*an sah agama gata; nabi Moehamat njò boekòn rasoej, njò meureuroej tipèë daja, indien gij (onze vragen) niet kunt beantwoorden, (zeiden de Joden tot 'Oemar) dan is voorwaar uw godsdienst niet de ware; dan was voorwaar de profeet M. geen Godsgezant, doch een verdwaalde, die leugen en bedrog pleegde, (Èëlia toedjōh; zie het citaat uit hetzelfde werk i.v. meu'oengki).

MEUREUSAJ (Arab. moersal), (door God) gezonden (ter verkondiging van eene openbaring), Godsgezant, (in godsdienstige geschriften); beukeumeunan nabi pi na doea peukara, na nabi njang meureusaj, na njang kòn meureusaj; beukeumeunan nabi njang meureusaj, ma'noesia njang neupeutrōn oelé Alah Ta'ala oeba' toean njan hoekōm njang neujoeë 'amaj keudròëneu seureuta neujoeë peutrōïh keu oereuëng njang la'én,... dan nabi njang kòn meureusaj ma'noesia njang na neupeutrōn oelé Alah Ta'ala oeba' toean njan hoekōm njang neujoeë 'amaj meung keudròëneu, hana neujoeë peutrōïh keu oereuëng njang la'én, nu, er zijn twee soorten profeten, er zijn profeten,

die Godsgezanten zijn en die geen Godsgezanten zijn; nu, een profeet, die Godsgezant is, is een mensch, aan wien Allah de Verhevene eene Wet openbaart, die Hij hem gelast zelf na te leven en tevens aan anderen over te brengen, ... en een profeet, die geen Godsgezant is, is een mensch, aan wien Allah de Verhevene eene Wet openbaart, die Hij hem gelast alleen zelf na te leven, niet aan anderen over te brengen, (Beukeumeunan).

MEUREUTABA', of m e u t a b a' (Arab. m o e ṭ a b b a q), gew. r o e t i m e u r e u t a b a', e.s.v. Arabisch plat gebak van tarwemeel.

MEUREUTABAT I (Arab. m a r t a b a h), graad, trap, rang, waardigheid; m e u r e u t a b a t t o e d j ō h, de zeven graden van het Zijn, i.e. de zeven stadia van de ontwikkeling der schepping uit het Zijn van Allah, (in de mystiek); zie verder vbd. i.v. k a l i p h a h, m a t I.

MEUREUTABAT II, zie m o e t a b a t.

MEUREUTAT (Arab. m o e r t a d d), afvallig (van het Moh. geloof); afvallige, geloofsverzaker; (ook gebruikt bij wijze van verwensching) vervloekt, verduiveld, ellendig; o e r e u ë n g m e u r e u t a t 'è't i k e u ë t s a l a h, m e u s é A l a h t a k h e u n d o e a, een afvallige is iemand, die een verkeerd geloof heeft, b.v. wanneer men zegt, dat er twee Goden zijn, (Akeubarō Karim); s i m e u r e u t a t, de ellendeling; é h, t j i l a k a o e d j e u ë n n j ò ë, k a m e u r e u t a t, ach, die vervloekte regen, het is ellendig.

MEUREUTJIT (Arab. m o e r s j i d), geestelijke leidsman, (in de mystiek).

MEUREUTJOE, top, kruin (van b.v. een berg, een gebouw), toren, uitkijk, (ook) met goed bedekte stellage aan het hoofdeinde van een pronkbed; t a m è h m e u r e u t j o e, middenstijl van b.v. eene moskee, waarop de top van het dak rust; m e u r e u t j o e a l a m, (eig. de kruin der wereld) paleis, vorstelijk verblijf, (ook) toren, troonzaal of speciaal voor den vorst bestemd vertrek van een paleis, (in hik.); s a r é s e u l e u s ò ë p e u k a j a n p o e t r ò ë, d a l a m m e u l i g ò ë g e u p e u'é' l a n d j a; l a l o e g e u p e u t a m ò n g o e m e u r e u t j o e a l a m, s i n a n m a k a m t e u m p a t n e u r a d j a, toen men met het tooien van de prinses gereed was, bracht men haar in het paleis; vervolgens geleidde men haar naar de m e u r e u t j o e a l a m, dat was de plaats waar de vorst als zoodanig troonde, (Gadjah toedjōh oelèë); zie verder vbd. i.v. l a m p o e I; b o e n g ò n g m e u r e u t j o e, zie i.v. b o e n g ò n g.

MEURIA, zie m e u r e u j a.

MEURIAM, zie m e u r e u j a m I.

MEUROEA, leguaan; l a g è ë l i d a h m e u r o e a, als de (gespleten) tong van een leguaan, (gezegd van een onbetrouwbaar persoon, die eene dubbele tong heeft); zie verder vbd. i.v. l i n ò n g, m e u g ò ë.

@lonaliakbar

MEUROEAH (Arab. moeroewwah), mannelijke deugd en roem, mannelijkheid, manhaftigheid; gadòh meuroeah, zijn naam van een flink man, zijn goeden naam, (ook) zijn moed, zijne dapperheid verliezende of verloren hebbende; didalam Pidië hana lawan, *h*an sipadan doem Béntara; bit le la'én njang meudjabatan niba' soeloetan pòteu radja; 'òh rōh Keumangan habéh gadòh ah, gadòh meuroeah ban sineuna; bit na taleungò di loea babah tjangkla', koetòb koeta' djitjalitra; sadjan meuhadab Béntara Keumangan, sapeuë pi tan lé meugala; klò ngòn lidah *h*an djeuët djimarit, jòkeu atōtdji ban geumpa, in Pedir was er geen wedergade, geen gelijke van den Béntara (van Keumangan); wel waren er velen, die bij den soeltan, onzen vorst eene functie bekleedden; maar wanneer zij in K. kwamen, verloren zij allen hunne flinkheid en manhaftigheid; wel hoorde men hen buiten veel praats hebben en zeggen „ik zal (hem) steken, ik zal (op hem) houwen''; maar zoodra zij zich tegenover den Béntara van K. bevonden, was al hun fut weg, waren zij stom en konden zij niet spreken, terwijl hunne gewrichten als eene aardbeving schudden, (Pòtjoet Moehamat).

MEUROEMANI, e.s.v. stof, (in hik.); djeunèh meusroe meuroemani, idja daradji moeplōh banggla, verschillende soorten meusroe-, en meuroemani-stoffen, en tientallen balen daradji-kleeden, (Malém Dagang).

MEUROENGGOE (Mal. merangoe), e.s.v. muziekinstrument, e.s.v. trom, (in hik.); soeléng tambō geundrang meuroenggoe, djròh meulakoe hana tara, fluiten en verschillende soorten trommen klonken onvergelijkelijk schoon, (Diwa Akaïh).

MEUROENÒË, zie i.v. roenòë.

MEUSABAH (Arab. mrv. masâbiḥ), of bòh meusabah, rozenkrans, (zie vbd. i.v. dilèë); aneu', of bidjèh meusabah, de koralen van een rozenkrans; iē bòh meusabah, water waarin een rozenkrans heeft gelegen, (wordt als geneeskrachtig beschouwd, wanneer de rozenkrans van een heilige of een vereerden vrome afkomstig is). Zie teuseubèh.

MEUSAPÉ, of moesapé, ook meusapi (Arab. moesâfir), reiziger, (inz. die behoeftig is en deswege aanspraak heeft op ondersteuning uit de djakeuët); reizen, rondtrekken, vreemde landen bezoeken (inz. voor studie); oereuëng neuhoekōm atō-toerōn, njang teuka phōn dilèë moela; doedòë moekim dilèë meusapé, hoekōm neubré di sinan djoega; sabab meularat geu-

@lonaliakbar

dja' djeu'ōh, hoekōm poetōïh reudjang leungka, hij sprak recht over de menschen in geregelde volgorde, wie het eerst kwam, kwam het eerst aan de beurt, en eerst de reizigers, daarna de ingezetenen, want de reizigers hadden de last van verre reizen; hij gaf zijne beslissingen op de plaats zelf, zoodat de zaken spoedig klaar waren, (Meudeuha'); njankeu boedjang Radja Parisi, neujoeë meusapi oeba' gata; neujoeë kalòn toean poetròë, meugah djeuëb nanggròë pha soeasa, dat zijn boden van vorst P., die de vorst gelast heeft naar u te reizen, die hij gelast heeft u, prinses, te zien, omdat gij in alle landen bekend zijt als de prinses met de soeasa-dijen, (Pha Soeasa); zie verder vbd. i.v. goerèë, krintji. Zie sapa II.

MEUSAPI, zie meusapé.

MEUSAWARAT, zie meutjawarat.

MEUSÉ I, zie misé.

MEUSÉ II (Arab. Miçr), Egypte.

MEUSÉB, ook moeséb (Ned.), muziek, muziek-, inz. blaasinstrument; jōb meuséb, muziek maken (met blaasinstrumenten); meusoe deungòn geundrang poeprangan, gōng ngòn tjanang meuséb bioela, verder klonken oorlogstrommen, gongs en bekkens, en vioolmuziek, (Djoehan Meusapi).

MEUSÈËWARAT, zie meutjawarat.

MEUSÉM, zie misé.

MEUSÉN I, zie misé.

MEUSÉN II (Ned.), machine, (mod.); meusén tjeumeutjòb, naaimachine, (zie kilang).

MEUSÉNG, zie misé.

MEUSEUDJIDÉN, zie i.v. meuseudjit.

MEUSEUDJIT, ook seumeudjit, meuseugit, seumeugit (Arab. masdjid), moskee, bedehuis waar de Vrijdagsdienst wordt verricht; meuseudjidén haram (Arab. masdjid al-ḥaram), de heilige moskee te Mekka; meuseugit raja, groote moskee, (met welken naam moskeeën aangeduid worden, welker stichting aan den vorst Meukoeta Alam wordt toegeschreven, zooals de moskee ter hoofdplaats, d.i. de meuseugit raja bij uitnemendheid — zie vbd. i.v. habib, en zie i.v. bòjt —, de moskee te Indrapoeri, Sigli, Samalanga), (ook) het door een oelèëbalang bestuurde gebied om de moskee ter hoofdplaats heen; Panglima Meuseugit Raja, titel van den oelèëbalang van dat gebied. Zie déah, meunasah.

MEUSEUGHŌJ, zie meuseurōj.

MEUSEUGIT, zie meuseudjit.

MEUSEUHAB, in hik. ook meuseuhah (Arab. maçḥaf), boek, inz. het Heilige Boek, de Qorân, (in hik. ook) wichelboek; wahé noedjoem njang ahlōlah, hé siah teungkoe panita; ... tatjoeba eu lam meuseuhah, Sa-

@lonaliakbar

ngirah mantòng hòjat na; bandoea dròë na lòm oemoe, pakri lakoe oebat hana; ... djinòë pakri tjoeba lihat, dalam soerat tapeunjata, o gij wichelaar die een Godsman zijt, o heilige, o schriftgeleerde; ... kijk eens in uw boek na, of aan (de zieke) S. nog leven is beschoren; of aan beiden (aan haar en haren eveneens zieken echtgenoot) nog leven is toebedeeld, en wat er gedaan moet worden, daar er geen medicijn voor is; ... hoe moet het nu, kijk eens uwe geschriften in en zeg het mij, (Indra Bangsawan).

MEUSEUHAH, zie meuseuhab.

MEUSEUKAH, zie meuseuk̄rah.

MEUSEUKAT, de stad Maskat aan de Golf van Oman, waarnaar genoemd worden e.s.v. gebak en een ratéb, zie i.v. haloea en ratéb. Zie ook meuseukét.

MEUSEUKÉ (Arab. moesjkil), moeilijkheid, zwarigheid, bezwaar, last; moeilijk, zwaar, bezwaarlijk, lastig, (ook) moeilijk te krijgen, schaarsch, zeldzaam; Alah, boeët njòë meuseuké that ba' tapiké, o wat is deze zaak moeilijk te overdenken (moeilijk om er eene oplossing voor te vinden); bòh driën ka meuseuké, de doerians zijn al schaarsch geworden; beudé di la'ōt that meuseuké, le that meuri ra'jat binasa, de schoten van de zee uit veroorzaakten veel nood, velen gingen duidelijk daardoor te gronde, (Noen Parisi); pakòn, teungkoe, tatōt beudé, peuë meuseuké sinòë gata, waarom, teungkoe, hebt ge schoten gelost (en ons daarmee opgeroepen), wat voor moeilijkheid is er hier bij u, (Pòtjoet Moehamat); zie verder vbd. i.v. boebaj.

MEUSEUKÉT; badjèë meuseukét, zie i.v. badjèë. Zie meuseukat.

MEUSEUKI (Mal. meski), al (in toegevende bijzinnen), hoezeer, hoewel, zij 't, ware 't ook, (vaak met tjit, toch, in den nazin); meuseuki *h*an djeuët, tadja' tjit, al kunt ge niet (meedoen b.v.), ge moet toch komen; zie verder vbd. i.v. karòm, lawan, loetò'; meuseuki ... meuseuki, of meuseuki ... gèt, hetzij ... hetzij, of ... of, zoowel ... als; meuseuki na meuseuki tan, ba' reudjang tariwang gata keunòë, of (hij) er is, of niet, ge moet gauw hier terug komen; zie verder vbd. i.v. ilah. Zie ba' that i.v. bah, en bōh II.

MEUSEUKIN (Arab. miskîn), arm, (vaak versterkt door gasiën); lōn oereuëng gasiën-meuseukin, ik ben een arme drommel; zie verder gasiën en paki.

MEUSEUKŌT, biscuit (gebak); meuseukōt gambé, Eng. gem-biscuit; meuseukōt meusaka, Eng. combination-biscuit.

MEUSEUKRAH, of meuseukah, gouden muntvormige ver-

@lonaliakbar

sierselen (ook wel bòh deureuham genoemd), aan een snoer, gew. afgewisseld met gouden kraaltjes (b.v. in den vorm van djeuramani-vruchtjes), als halsketting door kinderen gedragen, (ook) zulk een halsketting; manè' meuseukrah, zulk een collier van afwisselend gouden bewerkte schijfjes en kraaltjes; inòng meuseukrah, hanger (b.v. een eumpèt, een gemonteerde tijgernagel, goekèë rimoeëng) aan een manè' meuseukrah.

MEUSEUROET, zie meutjeuroet.

MEUSEURŌJ, of meuseughōj (Arab. masjgh͡œl), bekommerd, bezorgd, van iets vervuld en voor niets anders aandacht hebbende, verhinderd, afgehouden; „pakòn loepa ka'ibadat, pakòn kah that darōhaka"; „ja Toehankoe, koereuëng that makanan, that bit gasiën lagi papa; djeuët meuseurōj meu'ibadat, njankeu sabab keureuna papa", „waarom vergat ge uwe godsdienstplichten te vervullen, waarom overtradt ge zoo (mijne) geboden"; „Heere, wij hadden zoo'n gebrek aan dagelijksch brood, wij waren erg arm en behoeftig; zoo werden we door zorgen afgehouden van het vervullen van onze godsdienstplichten, onze behoeftigheid was de oorzaak (van ons verzuim), (Toedjōh kisah). Zie soerōj.

MEUSEUTA', de kleinere lappen van het uit verschillende lappen bestaande inzetstuk (soed̆ja) in het kruis eener Atjèhsche broek, (verder) inzetstuk van den zak van een sleepnet, (zie poekat).

MEUSEUTAJ (Mal. mistar, van Arab. misṭarah), linieerplankje, (een met draden bespannen plankje om op ongelijnd papier lijnen te krijgen door het papier erop te drukken).

MEUSEUTI I, eene lengtemaat; simeuseuti, = de lengte van de breedte der dichtgesloten hand + die van den zijwaarts gestrekten duim; padoem-padoem ngòn oeròë toetōng, hě pòtjoet pajōng di padang matja; oeròë pi taré' sihaïh simeuseuti, njòë Toehan bri neukarōnja, hoe brandt de zon, o geëerde heer, op de vlakte van het laatste oordeel!; de zon brandt fel (op eene hoogte van) een el en een meuseuti, zoo is des Heeren genade, (Prang Gōmpeuni).

MEUSEUTI II (Mal. mesti), moetende, verplicht, (mod.); djinòë meuseuti tamè, nu moet ge (het) meebrengen.

MEUSEUTŌJ (Ned.), pistool, revolver; zie vbd. i.v. laraïh.

MEUSI, zie meusri.

MEUSOEÏ, of meusoewi, ook bòh of koelét meusoeï, massoibast, behoort tot de aweuëh peuët plōh peuët, en wordt gew. met ganti gebruikt; njòë gòh lòm na ganti meusoeï, hier is nog

@lonaliakbar

geen ganti en meusoeï in gedaan; zie ganti.

MEUSOEWI, zie meusoeï.

MEUSRA (Skrt. miçra), wordt als eene meu-afleiding van een stamwoord sra opgevat, zie aldaar.

MEUSRÉB, zie moesréb.

MEUSRI, ook meusi, gew. sira meusri, salpeter; mita meusri ngòn oebat beudé, ka djijoeë péhlé djeuëb-djeuëb banda, ze zochten salpeter en kruit (om vuurwerk te maken) en men liet ze op alle plaatsen fijnwrijven, (Banta Beuransah); saka meusri, zie saka.

MEUSROE, e.s.v. fijne stof, (in hik.); meusroe diwangga, e.s.v. meusroe, (in hik.); zie vbd. i.v. euntjhō', langèt, meuroemani.

MEUTABA', zie meureutaba'.

MEUTABAT, zie moetabat.

MEUTAH, zie meuntah.

MEUTALA'AH, of moetala'ah (Arab. moeṭâla'ah, beschouwing), overdenken, bepeinzen, nadenken over (eene moeilijke kwestie), (ook) stil en aandachtig lezen, bestudeeren (van een boek); prèh kamòë meutala'ah dilèë, wacht, ik zal er eerst over nadenken; meutala'ah kitab, een kitab bestudeeren.

MEUTAWATÉ, of moetawaté (Arab. moetawâtir), eene traditie, die in elke generatie door verscheidene personen is overgeleverd (techn. term), (verder) ordelijk en naar waarheid, juist, betrouwbaar, (van een bericht, een verhaal); narit meutawaté, juiste woorden, betrouwbaar bericht; peuë geutanjòng neudjaweuëblé, meutawaté doem sibeuna, de vragen (van de grafengelen) beantwoordt hij snel en op ordelijke en juiste wijze, (Poetròë Peukisōn); oereuëng njang beuët ahalōj tapeusé, meutawaté geutjalitra, degene, die (het verhaal van Jozef) uit den Qorân voordroeg, was een kenner van de Qorân-exegese en hij vertelde het verhaal op geordende wijze, (Nabi Oesoeïh).

MEUTEULA', zie mòteula'.

MEUTIA, zelden meutiara (Mal. moetia, moetiara), parel; zie vbd. i.v. hajaké, karang, koewiën. Zie lō'lō'.

MEUTIARA, zie meutia.

MEUTJAHADAH, of moetjahadah (Arab. moesjâhadah), geestelijke aanschouwing van God (in de mystiek); in den geest aanschouwen, met den geest beschouwen, in de gedachte voor oogen houden, de aandacht gericht houden op (oeba'); aandachtig; neupeu'ampōn lōn ja Rabi, peutang pagi lōn binasa; gloenjoeëng mata lōn lam salah, meutjahadah oeba' hawa, schenk mij vergiffenis, o Heer, des avonds en des ochtends loop ik in mijn verderf; mijne ooren en mijne oogen zondigen steeds, ze zijn steeds gericht op begeerten, (Meudeuha'); 'òh saré trōïh doem oe

@lonaliakbar

dalam, ngadab djoendjōngan radja meugah; djidòng di joeb pra'na seumah, djoendjōng titah meutjahadah, toen zij in het paleis kwamen, maakten zij hunne opwachting bij den geëerden, beroemden vorst; zij stonden beneden bij het wachtpaviljoen en wachtten aandachtig de vorstelijke bevelen af, (Banta Ahmat); poetròë marit meutjahadah deungòn siah njang lam rimba, de prinses sprak vol aandacht met den heilige in het woud, (Banta Ahmat); silawét, toeankoe, lōn di nanggròë aséng, *h*an tòm gigéng keu sròëpada; geunab oeròë lōn meutjahadah, sang leumah doeli sròëpada, zoolang ik in den vreemde vertoefde, heb ik nooit een gevoel van wrevel jegens Uwe Majesteit gehad; elken dag wijdde ik mijne gedachten (aan u), zoodat het mij was alsof ik Uwe Majesteit zag, (Meudeuha'); meung na meunan tameutjahadah, tèëhit siphah na ba' gata, indien ge aldus in de geestelijke aanschouwing van God opgaat, dan is Gods eenheid in u, (omvat ze u), (Ma'ripat); zie verder vbd. i.v. katjah, kèt-kòt.

MEUTJAWARAT, ook meutjèëwarat, meusawarat, en meusèëwarat (Arab. moesjâwarah; wordt wel eens opgevat als eene meu-afleiding van een stam tjawarat), raadpleging, beraadslaging, overleg; raadplegen, beraadslagen, overleggen; ban lhèë gòb njan meutjawarat, oeba' teumpat njang seuninja, die drie mannen beraadslaagden op eene stille plaats, (Noen Parisi); zie verder vbd. i.v. mita.

MEUTJAWÉ (Arab. moesjâwir, raadplegende), wordt als eene meu-afleiding van tjawé opgevat, zie aldaar.

MEUTJEUHOE, ook meuseuhoe (Arab. masjhœ̂r), bekend, ruchtbaar, vermaard, befaamd, beroemd, (wordt ook opgevat als eene meu-afleiding van een stam tjeuhoe); boeët njan ka meutjeuhoe ban sabòh gampōng, die zaak is al in het heele dorp bekend; zie verder vbd. i.v. lakab II, leumoeëng, ma'moe. Peutjeuhoe, bekend, ruchtbaar, beroemd maken. Zie meutjeuhoerah.

MEUTJEUHOERAH (Arab. vrouwel. vorm van masjhœ̂r), in hik. ter wille van het rijm voor meutjeuhoe; kradjeuën loeaïh amat sangat, timoe barat meutjeuhoerah, (zijn) rijk was zeer wijduitgestrekt en beroemd in het Oosten en in het Westen, (Goemba' Meuïh).

MEUTJEURÉ', zie moesréb.

MEUTJEUROET, ook meuseuroet (Arab. masjrœ̂ṭ), hetgeen aan eene voorwaarde gebonden, van eene voorwaarde afhankelijk is; (ook) bedoeling, zin, (van iem.'s woorden);

@lonaliakbar

meuhana tjarat hana hasé meutjeuroet, wanneer de voorwaarde er niet is (niet vervuld wordt), dan komt wat daarvan afhangt niet tot stand, (sprkw.); meung na tjarat deungòn meutjeuroet, tjit hasé boeët njang tanjòng gata, wanneer de voorwaarden en hetgeen daarvan afhangt aanwezig zijn, dan zal pas uw vragen zin hebben, (sadati-vers); peuë meutjeuroet narit njan, wat is de bedoeling van die woorden; radja leungò poetròë kheun meunan, teukhém teusinjòm Bahrōn Indra; radja toepeuë meutjeuroet kalam, Bahrōn Soeloetan dalam rasia, koning B. I., die woorden van de prinses hoorende, glimlachte; soeltan B. begreep de verborgen bedoeling harer woorden, (Djoehan Meusapi).

MEUTOELI, zie maseutoeli.

MI I, zie oemi.

MI II, zie meu IV en V.

MI' I, (Pedirsch) de borsten eener vrouw. Zie abin, dè', mòm, tè' I.

MI' II (Mal. mik), polsslagader, pols. Zie nadi.

MIBÒ, ook keumibò, seumibò, e.s.v. waterplant, die zeer snel groeit en zich verbreidt; ba' meu'aneu', ba' meutjoetjò, meusé mibò dalam paja, moogt gij kinderen en kleinkinderen krijgen, (zoo snel) als de mibò-struik op moerasgrond (zich voortplant), (zegenspreuk over den bruidegom).

MIDA, zie moemida.

MIDAN I (Arab. mîzân), de goddelijke weegschaal, waarop 's menschen goede en booze werken worden afgewogen, (theologische term), (in de spreektaal verder het meest bekend in de beteekenis van:) leerboek, hoofdzakelijk paradigma's bevattende, voor het leeren van de Arabische flexie; djabaj Koebéh di nanggròë Makah, di padang Areupah le piasan; beuneugaséh keu lōn, hé ja Alah, neupeuleupaïh niba' midan, de berg Qoebais staat bij de stad Mekka, op de vlakte van Arafah hebben (tijdens den haddj) vele optochten plaats; heb, o Allah, mededoogen met mij en bevrijd mij van (de afweging mijner daden op) de weegschaal, (Tambihō nisa); bintang midan, de Weegschaal (sterrenbeeld).

MIDAN II, in hik. ter wille van het rijm voor mideuën, en verder de plaatsnaam Medan.

MIDEUËN (Mal. médan, van Arab. maidân), plein, openbare plaats, plein voor een paleis, strijdperk, oorlogsveld, slagveld; zie vbd. i.v. gantòë, keudè, lawala, meureudéka; mideuën (of midan) beulagi, plein voor het kaatsspel, vroeger te Oelèë Lheuë; meuseugit mideuën beulagi, de moskee van Oelèë Lheuë; mideuën prang of poeprangan, oorlogsveld; mideuën ra-

@lonaliakbar

dja, koninklijk plein, plein voor het paleis, (ook) kampplaats, oorlogsveld, (zie vbd. i.v. gataj, gra', inseuën, kalō', leunjab, lihé); balè mideuën, zie i.v. balè; gigòë mideuën, zie i.v. gigòë. Zie glanggang.

MIDJA (Mal. médja), tafel, (mod.); ha' midja, gerechtskosten.

MIDJAB (Arab. mîzâb), de goot van den Mekkaanschen tempel, ook seulōran Ka'bah genoemd.

MIË, of minjië, kat; mië kiwiëng ikoe, kat met een knoop in den staart, (helpt later den verzorger op de vlakte van het laatste oordeel door hem b.v. water te brengen ter lessching van kwellenden dorst); mië panjang ikoe, langstaartige kat; mië oeteuën, boschkat; mië òng groote kater; mië trang, groote, diefachtige en gevaarlijke kat of kater, (alleen als uitdrukking om kinderen bang te maken of in vergelijkingen); bè' le-le that kalakèë eungkōt, treu' teuka mië trang, vraag niet te veel visch, straks komt er een groote kater (om er van mee te eten); moeka-moeka lagèë mië trang, of lagèë mië padjōh aneu', (je) heele gezicht ziet er uit als dat van een gulzige kater (of) als dat van eene kat, die haar jongen opgevreten heeft, (zegt men van een kind met een smerig gezicht van het snoepen); lagèë mië manòë oe kroeëng, als eene kat, die zich in de rivier baadt, (gezegd van iets, dat zeer zelden gebeurt, b.v. van het bezoek van iem. die zeer zelden komt); lagèë mië meuteumèë panggang, als eene kat, die gebraad vindt, (gezegd van iem., die zijn verlangen, gew. in ongunstigen zin, in vervulling ziet gaan); bè' oeba' mië tadjō' tikōïh, bè' ba' moesōh tabrí rasia, ge moet geen muizen aan eene kat geven en geen geheimen aan een vijand mededeelen, (Meudeuha'); ka'ōjpeukab mië, zie i.v. kab; zie verder vbd. i.v. khoeëng; mië moeboe'ō', of mië raja oelèë, resp. eene kat met hoofdhaar, of eene kat met een groot hoofd, (schertsende uitdrukkingen ter aanduiding van een kind, de eerste uitdrukking van een meisje, de tweede van een jongen, wanneer men een kind ervan verdenkt visch, vleesch of snoepgoed stilletjes genomen te hebben); alèh ka djitjò' lé mië raja oelèë, misschien heeft eene kat met een groot hoofd het (vleesch b.v.) genomen; dama mata mië, zie i.v. dama; oelèë ikoe mië, heft als de (geknoopte) staart van eene kat, (naam van een daarop gelijkend heft van een zwaard); ikan mië, e.s.v. zeevisch; oelat mië, zie sangkadoe; pih mië, zie pih; rambōt è' mië, zie rambōt. Moemië, katten houden. Zie akeuba, meungab.

MIËNG I, wang, kinnebak, (ver-

@lonaliakbar

der) kant (eener riviermonding); bòh miëng, het vleezige deel van de wang, wangkwabbe; koe'-eu djingiëng ngòn ikoe miëng, djikeureuléng ngòn ikoe mata; di ateuëh kòn trōih oe gaki, sang pantjoeri panjang mata, ik zag, dat hij tersluiks en zijdelings (naar mij) keek (en mij) van het hoofd tot de voeten (opnam) als een dief met verreikenden blik, (Malém Dagang); miëng kroeëb, en ōn miëng kroeëb, zie i.v. kroeëb; zie verder vbd. i.v. barōh, lhō' I. Moemiëng, wangen hebben, op wangen gelijken; moemiëng kroeëb, zie i.v. kroeëb.

MIËNG II, verkorting van keumiëng; zie keumeung I en vbd. i.v. mèh.

MIËT, klein, jong, in aneu' miët en aneu' miët moeda, zie i.v. aneu'.

MIGA (Skrt. megha), wolk, (wordt vaak gecombineerd met awan, vooral als naam van een siermotief, zie vbd. i.v. larat, leusōh), wordt verder gebezigd als mannel. persoonsnaam; zie verder vbd. i.v. mandang.

MIJOEB, zie i.v. joeb I.

MIKA'I (Arab. Mîchâ'îl), de aartsengel Michael. Zie Djébra'i, 'Èdra'i, Ésrapi.

MILÉ' (Arab. milk), bezit, eigendom; pò milé', eigenaar; sòë pò milé' njòë, wie is de eigenaar hiervan, van wien is dit; zie verder vbd. i.v. djalalah, langgéh. Moemilé', bezit hebben, de eigenaar zijn, bezitten; ka na moemilé', (hij) heeft al wat, heeft al eenig bezit; gaséh sajang oelé gata keu baranggasòë njang dalam boemòë, soepaja neugaséh sajang keu gata oelé Toehan njang moemilé' baranggasòë njang dalam langèt, hebt medelijden met wie op aarde is, opdat met u medelijden zal hebben de Heer, tot Wiens bezit behoort al wie in den hemel is, (Beukeumeunan; niet geheel juiste vertaling van Arab. irḥamœ̑ man fî 'l-ardhi, jarḥamkoem man fî 's-samâ-'i; ten rechte: de Heer, die in den hemel is). Poemilé', in bezit nemen, in eigendom verwerven, zich toeëigenen; hana oelōn kheunda' poemilé', boekòn goendé' njò tjèëdara, ik ben (echter) niet van plan om (haar, de gevangen genomen prinses) tot mijn bezit te maken, zij is geen bijzit, maar inderdaad eene zuster (voor mij), (Malém Dagang); meugah oeba' Taléb Djamiah, taman njang indah ka gòb poemilé', het werd aan T. Dj. bekend, dat de mooie lusthof door anderen in bezit was genomen, (Djoehan Meusapi).

MILÉN (Eng.), of meuliōn (Ned.), millioen; hana sòë toedoem, na doea lhèë milén, niemand weet hoeveel, er zijn wel twee, drie millioen; sikoereuëng meuliōn njang mat seunampang, oe teungòh padang dji-

@lonaliakbar

dja' rada, negen millioen waren met geweren bewapend en zij rukten het slagveld op, (Dioe Plinggam). Zie joeta.

MILŌN (Mal. miloen), e.s.v. bovennatuurlijk wezen, wordt soms in vogelgedaante voorgesteld, (in hik.); radja mambang soerōt batjoet, jōh njan ka djeuët milōn toekangka; ta'eu oelèë niba' beusòë, teuma poedòë keu aneu' mata; sisé' niba' nilam poelam, peuseupa ragam ngòn meutia; boelèë sajeuëb kilò-kilòwan, meuribèë ban sinan roepa; ikoe niba' dameuroet njang idjō, hibat lakoe hana tara, de vorst der mambang's ging een weinig achteruit en werd een milōn toekangka; men zag zijn hoofd van ijzer en robijnen als zijne oogen; de schubben van zijne pooten waren van allerlei veelkleurige edelgesteenten en parelen; de veeren zijner vleugels schitterden op duizenden wijzen; zijn staart was van groen smaragd en zeer ontzagwekkend waren zijne gedragingen, (Tjah Koebat).

MILÒN, e.s.v. klimop, van de bladeren wordt wel een weinig in sommige goelè's gemengd, overigens nutteloos; di lōn oentōng misé milòn, meung tatoeëng ghòn poetjō' moeka, mijn lot is als dat van den milòn-klimop, men hecht alleen waarde aan het stekuiteinde (i.e. aan een klein deel) ervan, (Banta Ahmat).

MIM (Arab. mîm), de 24ste letter van het Arab. alphabet; mim meuseuneupét beusòë, de letter mim heeft den vorm van eene ijzeren nijptang, (zie i.v. hidja); ban haraïh Moeḥammad njata, doem angèëta meukheuloe' Rabi; ban oelèë mim oelèë énsan, njata badan misé ha'i; ban mim akhé proeët njata'an, misé daj kan doea gaki, als al de letters van (het woord) Moeḥammad zijn de lichaamsdeelen van de schepselen onzes Heeren; als de begin-mim is het hoofd van den mensch, als de ha het lichaam; als de laatste mim is de buik, en als de daj de twee beenen, (Ratéb inòng).

MIMBA, zie bimba.

MIMBANG, bijvorm van bimbang, zie aldaar.

MINAH, van plaats veranderen, zich verplaatsen, verhuizen, weggaan; minah keudéh bè' tadoeë' di sinòë, verplaats je (ga) gindsheen, zit niet hier; zie verder vbd. i.v. lidang-lidang, meu'aïh. Moeminah, de handeling minah verrichten; van plaats veranderd, verhuisd, veranderd (in het algem.), gewijzigd, veranderend; hana moeminah hana teutab, hana teumpat Toehan Asa, de Heer, die Eenig is, verplaatst zich niet, maar blijft ook niet op dezelfde plaats, Hij is niet aan eene plaats gebonden, (Akeubarō Karim); oereu-

@lonaliakbar

ëng meung ka moeminah ba' teumpat, hana mangat, wanneer iemand van plaats (van woning, van woonplaats) is veranderd, voelt hij zich niet prettig; meunankeu djandji ba' Pòta'lah, *h*an moeminah sikléb mata, zoo wordt het door Allah, den Heer vastgestelde (stervensuur) geen oogenblik gewijzigd (vervroegd of verlaat), (Pòtjoet Moehamat); peuë njang djikheun hana moeminah, *h*an tòm péteunah soelét teuka, wat hij zegt is nooit bezijden de waarheid, nooit heeft hij kwaad gesproken of gelogen, (Meudeuha'). Poeminah, verplaatsen, wegbrengen, (meer pinah, en poeminah als afleiding daarvan met infix eum). Teuminah, onopzettelijk verplaatst, er toe gekomen om te verhuizen, weg te gaan; boenòë oereuëng dja' oe kantō doem *h*an djibri tamòng, di lōn teuminah landja, zooeven gingen menschen naar het kantoor en niemand werd binnengelaten, ik ging toen direct weg. Zie pinah.

MINAT (Mal. minat), begeeren, verlangen, behagen vinden in, genegenheid voelen voor, (in hik.); masa lōn minat pakòn *h*an tatém, 'òh ka na la'én keu peuë lòm gata, waarom wildet ge niet, toen ik u begeerde, waartoe dient ge nog, nu ik een ander heb, (pantōn); di lōn, hé ma, hana hadjat, hana lōn minat keu areuta, ik ben, o moeder, daartoe niet van plan, ik begeer geen rijkdommen, (Banta Ahmat); salèh djidja' toeëng keunòë Tjah Koebat, that koeminat koekalòn roepa, misschien komt hij Tj. K. hier brengen, ik ben erg verlangend hem te zien, (Tjah Koebat); kòn lōn peugèt soeka ngòn gala', tjit minat that keu tjèëdara; sabab hana karangan meunòë, sigala nanggròë *h*an sapat na, ik vervaardig (deze hikajat) niet voor mijn eigen genoegen of plezier, maar alleen uit genegenheid voor mijne broeders; want een werk als dit bestaat niet, het is in geen enkel land te vinden, (Djoehan Meusapi). Moeminat, begeerte, verlangen koesteren; begeerd. Poeminat, doen begeeren, begeerte opwekken.

MINDRA, of meundra (Mal. mendera), e.s.v. hofjuffers, (in hik.); makén samlakòë hana tatoekri, gila beureuhi siti dan mindra, hij werd er nog schooner door, zoo onbeschrijfelijk schoon, dat de verschillende hofjuffers gek van verliefdheid werden, (Diwa Akaïh).

MINÈT (Ned.), minuut, (mod.); djarōm minèt, minuut-, (ook) secondewijzer; soe minèt, het getik van den secondewijzer; hana teungeut meung siminèt, babah moemèt-mèt batja doe'a, zij sliepen geen minuut, terwijl hunne lippen zich voortdurend

@lonaliakbar

bewogen, doordat zij gebeden prevelden, (Noen Parisi).

MINGKHÉ, zie i.v. eungkhé.

MINJEU', ook meunjeu', olie, vloeibaar vet; minjeu' angèn, zie i.v. angèn; m. ata, zie ata II; m. boengòng, haarolie; m. brō', stinkende olie, i.e. ongekookte, uit gerot klappervleesch (pi oe) geperste olie, die men o.a. voor lampen gebruikt; m. dòjtoen, zie dòjtoen; m. gaïh, zie m. tanòh; m. ië kreuëh, zie i.v. ië; m. kajèë poetéh, kajoepoetiholie; m. keubaj si'oeròë, zie i.v. keubaj; m. keumoenjan, zie i.v. keumoenjan; m. kòntò, e.s.v. balsem, o.a. voor wonden gebruikt, ook genoemd minjeu' siriboe goena, olie van duizendvoudig nut; m. leuté', of reuté', door het uitkoken van versche santan (klappermelk) verkregen olie, (voor het bereiden van spijzen gebezigd); m. lilén, haarolie, verkregen door minjeu' brō' op te koken in dampen van fijngehakte reukstoffen zooals benzoë, aloë- en sandelhout, welriekende grassen enz., (zie oekōb); m. masa', met wat rijst, pisangschillen en uien gekookte minjeu' brō', die door die bewerking haren stank verliest en na verwijdering van de toevoegsels geschikt wordt voor braadolie, (de meest gebruikelijke olie voor het bereiden van spijzen); m. meudjeu*m*oeë', zie i.v. meudjeu*m*oeë'; m. na*w*aïh, ricinusolie; m. oe, klapperolie; m. sapi, tot vet ingekookte room van buffelmelk, (uit Voor-Indië ingevoerd, Eng. ghee); m. simplah, de olie, die zich uit het klappervleesch, dat men laat rotten (pi oe), afscheidt, vóórdat men het in de zon laat drogen, (wordt als geneesmiddel gebezigd); m. siriboe goena, zie m. kòntò; m. tanòh, of m. gaïh, aardolie, petroleum; boe minjeu', met minjeu' sapi toebereide rijst; peuklò' minjeu', zie i.v. klò'. Moeminjeu', olie hebben; geolied, met olie besmeerd, bevuild. Poeminjeu', oliën, met olie insmeren, inwrijven, vermengen, olie doen in.

MINJIÉ, zie mië.

MINÒM (Mal. minoem), drinken, (in hik., mod., en in den techn. term:) gadjah minòm, zie i.v. boengkōïh; zie verder vbd. i.v. mintra. Minòman, drank.

MINÒMAN, zie minòm.

MINTAN (Arab. mintân), gew. badjèë mintan, zie i.v. badjèë.

MINTRA, of meuntra (Mal. mentera, uit Skrt. mantra), tooverspreuk, toover-, wondermiddel, betoovering, tooverij; betooveren, met tooverij bewerken, (in hik.); bōh mintra, een toovermiddel plaatsen, aanwenden; keunòng mintra, door tooverij getroffen; titah beuginda ba' meuntròë oelèëbalang: „niba' oelōn na sabòh mintra; adat tabōh lam makanan, adat taminòm lé gata

@Ionaliakbar

njang na; teuma keubaj koeat ngòn toebōh, hana djipadjōh oelé sinjata; atawa taploeëng hana pajah, njankeu pa'idah oebat hamba; lòm djitakōt oelé lawan, baranggadjan han tataba, de vorst zeide tot de ministers en legerhoofden: „ik heb een wondermiddel; indien gij het in uw eten doet of het drinkt, dan wordt ge onkwetsbaar en krachtig van lichaam; zullen wapens geen uitwerking op u hebben; of wordt ge niet moede, indien ge snel loopt, dat is het nut van mijn middel; ook wordt ge dan gevreesd door de vijanden, terwijl gij te geener tijd vrees voor hen gevoelt, (Blantasina); teuma djipeugah djikheun teupat: „koebōh hékeumat ngòn koemintra, daarop zeide hij rechtuit: „ik zal toovermiddelen aanwenden en tooverkunsten in werking stellen, (Malém Diwa); zie verder vbd. i.v. lhab II.

MIRAH, rood, ros, bruin, roodgloeiend; bòh manò' mirah, zie i.v. bòh; ië babah mirah, zie i.v. ië; ranoeb sigò mirah, zie ranoeb; oedeuëng mirah gaki, mirah ikoe, zie i.v. oedeuëng; eungkōt mirah mata, e.s.v. zeevisch; tjitjém mirah mata, e.s.v. waterhoen; lalat mirah roeëng, zie i.v. lalat; tjitjém mirah roeëng, eene zeer kleine soort vogel met roode veeren op den rug, die zich met de vruchten van den seumaloe (e.s. parasiet) voedt (van daar ook tjitjém seumaloe genoemd) en door het loozen van de pitjes op andere boomen er dien parasiet op doet ontstaan, die die boomen doodt, (ook doch minder dan lalat mirah roeëng gebezigd van) een lasteraar; beusòë mirah, roodgloeiend ijzer; 'òh lheuëh neumarit doea lhèë patah, oeròë pi mirah lé hò sindja, toen zij twee drie woorden gesproken hadden, gloeide reeds de avondzon en viel allengs de schemering in, (Tjah Koebat); mirah moeka, rood van gelaat, (van boosheid of schaamte; vgl. vbd. i.v. goemira); aneu' mirah, een pasgeboren kind; aneu' proemòhdji geurampaïh, aneu' mirahdji ka gòb ba, hunne vrouwen en kinderen werden geroofd, hunne pasgeboren kinderen werden meegenomen, (Noen Parisi); meungnjò doemnan kata' balaïh, ada' aneu' mirah pi doemnan teuga, als ge alleen op die wijze terughouwt, zulk eene kracht heeft ook een pasgeboren kind, (Dioe Plinggam); angèn mirah, zie i.v. angèn.

MIRAHPATI, ook mirapati (Mal. merpati), de gewone huisduif, (ook) e.s.v. veelkleurig oplegsel ter versiering van kussen-, en gordijnranden, (zie tjradi); „di mirahpati djikheun ja hoe, ja hoe, njan, hé teungkoe, salèh peuë ma'na"; „njan

@lonaliakbar

djisrapa oereuëng toeëng wasé, njang toeëng adat glé wasé koeala", „de duif roept ja hoe, ja hoe, wat is daarvan wel de beteekenis, o teungkoe"; „ze vervloekt de lieden, die belastingen vorderen, belasting op boschproducten en havenrechten", (Èëlia toedjōh); ōn gaki mirahpati, e.s.v. kruid, waarvan de bladeren als groente worden genuttigd.

MIRAMANI, bijvorm van biramani, zie aldaar.

MIRAPATI, zie mirahpati.

MIRIË', wevervogel (op Java manjar), die in groote boomen kunstige, peervormige nesten maakt en zich met padi voedt; ka djiba'e meugeureutjië', misé mirië' oeròë sindja, zij weeklaagden luidruchtig als het getjilp van wevervogels tegen den avond, (Banta Beuransah).

MIROEË', e.s.v. klimplant, waarvan de bladeren als geitenvoer worden gebruikt.

MISÉ, ook meusé, en, doch minder, masé, meusém, meusén, meuséng (Arab. mithl), gelijkenis, vergelijking, parabel, beeldspraak, spreekwoord, spreuk; als, zooals, gelijk, bij voorbeeld, alsof; vergelijken, eene gelijkenis maken, beschouwen als, gelijkstellen; bōh misé, eene vergelijking, gelijkenis maken, vergelijken, (zie vbd. i.v. meuda'i); narit misé, beeldspraak, zinbeeldig verhaal, parabel; sapeuë sapò narit misé, le that ta'wi meudjoelō' basa, ieder vertelde eene gelijkenis, waarop veel verklaringen volgden om de beteekenis te doorgronden, (Gadjah toedjōh oelèë); meuha misé, zie meuha, (in deze uitdrukking uitsluitend de vorm misé gebruikelijk); adat tamisé lōn teubōïhsan, ngòn euntjiën njan séb hareuga, als ge mij als eene slavin beschouwt, dan is de koopprijs voldoende met dien ring, (Noen Parisi); djakalèë meunan, wahé adòë, bè' tamisé dròë oereuëng raja, als het zoo is, o broertje, dan moet ge u niet gelijkstellen met aanzienlijke lieden, (Meudeuha'); jōh njan poetròë neumisé keudròë, neukheun meunòë dalam tjinta: „lōn tamsé bòh silam adè, ba' han moepat teuka han meunè; adat maté han sòë sanggròh, adat gadòh han sòë mita", toen maakte de prinses van zich zelf eene vergelijking en zeide in hare gedachte (of in hare droefheid): „ik ben als de vrucht van een silam adè, de plaats van den boom is onbekend en ze komt zonder dat men weet van waar; als ik sterf, zal niemand mijn naam roepen (over mij weeklagen), als ik verdwijn, zal niemand mij zoeken", (Poetròë Peukisōn); zie verder vbd. o.a. i.v. batjé, boelat, da' II dilèë, djama', djamaj, dò' II, éseubat, geumeuréb, hisab I, hò, koekō, loelōn, lòm, lōn II, masa'alah, mibò. Moemisé, tot

@lonaliakbar

gelijkenis hebben, gelijken; vergeleken. Poemisé, = misé (verb.); bit pi harōïh takalòn Alah Ta'ala, teutapi *h*an djeuët tapoemisé ngòn sabòh-sabòh misé, hana meuteumpat ba' sabòh-sabòh teumpat, sit meung hireuënteu mantòng, maar, al is het mogelijk Allah den Verhevene te aanschouwen, ge moogt die aanschouwing niet vergelijken met eenige andere waarneming, want Allah is niet aan eene plaats gebonden, gij hebt u er alleen over te verbazen, (Beukeumeunan). Zie miseuë, tamsé.

MISÈ, snor, knevel, (ook) de uitstekende, op eene snor gelijkende lijnen van eene hinkelbaan, (zie i.v. eungkhé); meureubōng misè, zie i.v. reubōng, en vbd. i.v. kè I. Moemisè, eene snor hebben, dragen; gekneveld; djih ka moemisè, hij heeft al eene snor; *h*an moemisè *h*an meudjanggōt, doem njan santeut moeda-moeda, zij hebben snor noch baard en zijn allen even jong, (Toedjōh kisah); zie verder vbd. i.v. koepiah. Poemisè, van eene snor voorzien, eene snor aanbrengen.

MISEUË (Arab. mithâl, voorbeeld, gelijkenis), wordt in dezelfde beteekenissen gebruikt als misé (zie aldaar), doch minder als verbum.

MIT, Pedirsch nit, weinig, gering, zeldzaam, zelden; pakòn mit that tabri ranoeb di lōn, waarom geeft ge mij zoo weinig sirih; mit na oereuëng sinan, er zijn daar weinig menschen, (of) er is daar zelden iemand; zie verder vbd. i.v. boebaj, breuëh. Moemitmit, iets om het minst doen. Poemit, weinig, minder maken, verminderen. Neumit, weinigheid, geringheid, zeldzaamheid; sineumit-neumit, op zijn minst, minstens, hoe weinig ook. Zie dit.

MITA, zoeken, trachten te vinden, te verkrijgen, te verwerven, opzoeken, opsporen; *h*an tòm mòn mita tima, de put zoekt nooit den emmer, (sprkw., d.w.z). een huwelijksaanzoek gaat nooit van de zijde der vrouw uit, het is van de zijde des mans, dat men de eerste stappen tot een huwelijk moet doen; tjabeuëng djimita ba', aneu' ra'jat djimita radja, de takken zoeken den stam (tot steun, steunen op den stam), de onderdanen (steunen op) den vorst (het hoofd), (sprkw.); mita awé, rotan zoeken, in het bosch inzamelen; mita pèng, geld zoeken (te verdienen, te leenen, of geld, dat men verloren heeft); mita raseuki, den kost, zijn brood (zoeken te) verdienen; 'òh trōïh keunòë tameutjèëwarat, tamoepakat mita bitjara, als zij hier aangekomen zijn, zullen we erover confereeren en beraadslagen om een middel daartoe te vinden, (Diwa Akaïh); zie verder vbd. o.a. i.v. arōng, basò, bé I, bibeuëh, da-

@lonaliakbar

lèh, èleumèë, goetèë, ilah, meuj I, misé, moehanaïh, moentèë. Moemita, de handeling mita verrichten, aan het zoeken enz. zijn, levensonderhoud zoeken, den kost(trachten te) verdienen, mita met meerv. subject; dja' moemita djeuëb-djeuëb nanggròë, geunab oeròë hana reuda; é' siroemòh trōn sirangkang, boekòn sajang poetròë moeda; ... ba' piha' tan wali karōng, djeuëb-djeuëb gampōng meuraba-raba; tjoebakeu na karōng wali, panè djibri dja' moemita, zij ging elken dag zonder ophouden in alle steden levensonderhoud zoeken; zij ging huizen en hutten in en uit, deerniswekkend was de jonge prinses; ... doordat zij geen verwanten had, zwierf zij zielig door alle dorpen; hadde zij verwanten, hoe zouden die toestaan, dat zij zelf haar levensonderhoud zocht, (Banta Ahmat); zie verder vbd. i.v. kalōt, leupeuë.

MÒ I; aneu' mò, stiefkind. Zie oej.

MÒ II, e.s.v. hars, door Klinganeezen ingevoerd, behoort tot de aweuëh peuët plōh peuët.

MÒ', trosgierst (op Java djawawoet), wordt opzettelijk gezaaid, voor vogelvoeder gebruikt, ook als pap door menschen gegeten; ië boe mò', met suiker en santan tot pap gekookte trosgierst; zie ook vbd. i.v. doekhòn.

MÒDJEUBÉ (Arab. moedjbir); wali mòdjeubé, dwingende wali, i.e. de bloedverwant, die volgens de Moh. Wet bevoegd is eene vrouw, zoolang zij nog maagd is, zonder hare toestemming en tegen haren wil uit te huwelijken, n.l. de vader en de grootvader van vaderszijde, (zie i.v. meudeuhab).

MÒDJEUTAHÉT (Arab. moedjtahid), schriftgeleerde, die in staat wordt geacht zelfstandig uit de gewijde teksten wetsregelen vast te stellen, (Moh. wettelijke term); tjarat radja na tatoekri, kheun Nawawi siblaïh peukara;... keulimòng Koeréh keunam mòdjeutahét, keutoedjōh sabét brani njata, weet, dat de voorwaarden voor een vorst (hoofd van den Moh. staat), volgens (den wetgeleerde) Nawawi elf in getal zijn; ... ten vijfde (moet hij) Qoeraisjiet (zijn, tot den stam Qoeraisj behooren), ten zesde moedjtahid, ten zevende werkelijk dapper, (Meudeuha').

MÒ'DJIDAT, ook mò'djizat (Arab. moe'djizah), wonder, mirakel, wondermacht (van profeten, lett. hetgeen den tegenstander tot de erkenning van zijne onmacht brengt); beureukat mò'djidat Nabi Moehamat, beutamat soerat njang lōn moela, moge door den zegen van de wondermacht van (onzen) Profeet M. dit geschrift, dat ik begonnen ben, voleindigd kunnen worden, (Tjah Koebat).

@lonaliakbar

MÒ'DJIZAT, zie mò'djidat.

MÒDJOET, of mèëdjoet (Arab. maudjœ̂d), bestaande, aanwezig zijnde, De (Eenig) Bestaande (epitheton van Allah); njang na mòdjoet njòë, dit is alleen aanwezig, (b.v. van iem.'s geringe nalatenschap); njang djinòë la'én meukeusoet, ja Mòdjoet neutoelōng hamba, nu een ander verlangen, o Gij, die bestaat, help mij, (Noen Parisi); zie verder vbd. i.v. iman, leungò I.

MOE I, zie meu II—V.

MOE II, bloeikolf, bloemtros, pluim (van b.v. klapper, pinang, rijst), (ook) tros (van vruchten, b.v. van klapper, pinang, pisang); moe oe, pineung, enz., klapper-, pinangbloemtros; pisang sabòh moe, een tros pisang; oelèë, oedjōng moe, begin, uiteinde van een tros, de vruchten, die aan het begin, aan het uiteinde van den tros zitten, (zie vbd. i.v. lhòh); moe njang sabòh tangkédji meuïh, njang sabòh ta'eu tangké soeasa, de eene tros (pinang) heeft een gouden steel, en van den anderen ziet ge den steel van soeasa, (Malém Diwa); Siti Hawa wòë oe gampōng, padé toedjōh moe neuba sama, S. H. ging naar het dorp terug en nam zeven pluimen padi mee, (Asaj djeuët padé). Vgl. tjanè'.

MOE III, (dial. v. Peulanggahan bij Koetaradja), moeder, (2de en 3de pers.); moe rajeu', of nè' moe, grootmoeder, (2de en 3de pers.).

MÒË, huilen, schreien, weenen; mòë-mòë si meukawén, khém-khém si geupòh, het quasi-huilen van iem., die trouwt, het quasi-lachen van iem., die ter dood wordt gebracht, (sprkw., gezegd van iem., die niet meent wat hij zegt); zie verder vbd. o.a. i.v. djoenoen, drō-drō, 'i-'i, sō' II. Moemòë(-mòë), aan het huilen enz. zijn, mòë met meerv. subject, onder elkaar weenen; pòteu radja teungòh moemòë-mòë, tō'lé poetròë Sinaran Tjahja, de vorst was aan het weenen, toen de prinses S. Tj. kwam, (Diwa Akaïh); zie verder vbd. i.v. goemòë. Poemòë, aan het schreien maken, (van b.v. een kind, ook van iem., die op condoleantiebezoek komt, = poeba'e, zie i.v. ba'e). Teumòë, onwillekeurig weenende, aan het huilen geraakt; oereuëng njang kalòn that weuëh até, sit teumòëlé trō ië mata, de lieden, die (haar) zagen, kregen een gevoel van deernis en stortten onwillekeurig tranen, (Poetròë Peukisōn). Zie njaba', phō.

MOEA, of moeah, geluk hebbende, voorspoedig in alles, (ook) overvloedig, uitermate; kaja moea, schatrijk; limpah moea, zie i.v. limpah; meuseuki beuhe silagòë na, beuthat moea ba' geudoebang; meung tan akaj boebé seuma, keu

@lonaliakbar

peuë goena beuthat toengang, al is men verbazend dapper, al heeft men geluk met het zwaard, al is men volhardend, wat voor nut heeft het, indien men geen greintje verstand heeft, (Radja Bada); radja Si Oedjoet kaja moe*a*h, moedaj oeroepah sangat that bha, vorst S. O. is schatrijk, en bezit ontzaglijk veel kapitaal, (Malém Dagang). Vgl. *m*oeë.

MOE*A*H, zie moe*a*.

MOE'AKADAH, ook moe'akat (Arab. moe'akkadah, moe'akkad), vast, (meest in:) soenah moe'akadah, of soenat moe'akat, een vast (godsdienstig) gebruik, een door de Moh. Wet aanbevolen gebruik, waarvan het verzuimen als berispelijk geldt.

MOE'AKAT, zie moe'akadah.

MOE'AKHIRIN (Arab. moeta'achchirîn), het laatst, ten slotte, (in hik.); habéh ka geulhòm kapaj njang la'én, moe'akhirin Tjakra Dōnja, men liet al de andere schepen te water, en het laatst de Tj. D. (naam van een wonderschip), (Malém Dagang).

MOE'ALAH, zie moe'alaïh.

MOE'ALAÏH, of moe'alah (Arab. moe'allaf), bekeerling, tot den Islâm bekeerde, (heeft recht op een aandeel in de djakeuët, dat hem ook nooit wordt geweigerd, geniet verder groote veiligheid, daar het als eene bijzonder groote zonde geldt een bekeerling te dooden of te berooven).

MOE'ALAM (Arab. moe'azzam), geëerd, verheven, (in hik. en brieven); maka meutoetō Meukoeta Alam, soeloetan moe'alam ateuëh dōnja, toen sprak M. A., de op de geheele aarde geëerde soeltan, (Malém Dagang).

MOEALAT (Arab. moewâlâh), ononderbroken opeenvolging (b.v. van het reciet bij de seumajang), geregeld beloop, draad van een verhaal, (in hik.); tamat haba boeët keuriman, Sa'it Boerian lōn tjalitra; ngòn Sibajan oelōn seuboet, kada batjoet 'òh moemada; meung bè' poetōïh moeaalat, hana moepat gadòh poentja, het verhaal van den brief is geëindigd, ik vertel nu van S. B. en maak tevens van S. melding, doch slechts een weinig, voorzoover het voldoende is, opdat ten minste de draad van het verhaal niet afgebroken rake, en het einde niet spoorloos verdwijne, (Noen Parisi).

MOE'ALÉM (Arab. moe'allim), leeraar, goeroe, (verder) stuurman, loods; tadja' oe goenòng Manikam Halam, na sidròë moe'além sa'ti raja; ... sigala aneu' radja dioe mambang, doem sibarang pari ngòn tjindra; djidja' meugoerèë bandoem keunan, keureuna toean njan meugah djeuëb dōnja, ga naar den berg M. H., daar is een leeraar met groote wondermacht; ... al de vorstenzonen der d., m., p.

@lonaliakbar

en tj. gaan daar in de leer, want die heer is over de geheele wereld bekend, (Diwa Akaïh); zie verder vbd. i.v. l h ō h, en zie m a l é m.

MOEBADÉ (Arab. m o e b a d d z i r), verkwistend; verkwister, (Moh. wettelijke term en in hik.); d i o e r e u ë n g D j r o e ë' k a j a m o e b a d é, d o e a l h è ë t a h é d j i b l ò ë s i ë g o e d a, de lieden van Djr. waren rijk en verkwistend, ze kochten paardenvleesch voor twee drie t a h é, (Hik. Goeda).

MOEBALAGHAH, of m o e b a l a r a h (Arab. m o e b â l a g h a h), overdrijving, uiterste zorg; met overdrijving enz. doen, (in geschr.); 'ò h l h e u ë h d j a r ò ë t a s r a h b a b a h, m o e b a l a g h a h s o e n a t p o e l a, na het wasschen van de handen spoelt men (bij de ritueele reiniging) met den uitersten zorg den mond, dit is ook (alleen) aanbevelenswaardig, (Akeubarō Karim).

MOEBALARAH, zie m o e b a l a g h a h.

MOEDA, jong, jeugdig, (van vruchten:) jong, onrijp, (van kleuren:) licht, bleek; wordt als wisselwoord gebezigd van p a t a h, gebroken, van een tak waarop men zit ter voorkoming, dat de tak doorbreekt, en van p o e t ō ï h, gebroken van een touw, wanneer men op zee is, omdat het bezigen van het woord p o e t ō ï h ongeluk veroorzaakt; a j a h m o e d a, zie i.v. a j a h; a n e u' m i ë t m o e d a, zie i.v. a n e u'; p r o e m ò h m o e d a, jonge vrouw, later gehuwde vrouw bij polygamie; r a d j a m o e d a, zie i.v. r a d j a; b o e l e u ë n m o e d a, zie i.v. b o e l e u ë n; è' m o e d a d j a d i, zie i.v. d j a d i; m e u'è n m o e d a, zie i.v. m e u'è n; b a' s i m o e d a-m o e d a, e.s.v. boom, die jeugd en kracht geeft, wanneer men de vruchten eet, (in hik.); t e u k e u d i r ō l a h I l a h ō n H a', m e u t e u m è ë b a' s i m o e d a-m o e d a; b ò h p i m a s a' d j r ò h s e u m e u l ō h, b a j e u ë n p a d j ō h s i g r a-s i g r a; 'ò h s a r é t r ò ë b a j e u ë n p a d j ō h, d j i n g i ë n g t o e b ō h d j r ò h t h a t r o e p a; j ō h m a s a g ò h d j i p a d j ō h b ò h n j a n, p i d j o e ë t b a d a n m e u k e u t i n a, door de beschikking van Allah, den Reëele trof (de b a j e u ë n) een s i m o e d a-m o e d a-boom aan; de vruchten waren rijp en mooi glanzend en de b a j e u ë n at er snel van; toen hij verzadigd was, zag hij dat zijn lichaam er zeer mooi uitzag, terwijl hij, toen hij nog niet van die vruchten gegeten had, mager en uitgeteerd van lichaam was, (Noen Parisi); m i r a h m o e d a, lichtrood; k a m o e d a t a l ò ë s a'ō h, het ankertouw is gebroken. Zie b a l i a, w a n g s i, en het opp. t o e h a.

MOEDAH, gemakkelijk te doen of te krijgen, licht; b o e ë t n j ò ë h a n a m o e d a h, dit werk is niet gemakkelijk; zie verder vbd. i.v. l i n ò n g, r a s e u k i; m o e d a h-m o e d a h a n (Mal.), drukt een wensch uit, naar te ho-

@lonaliakbar

pen is; ngòn toelōng Toehan Malikōn Alam, moedah-moedahan neukarōnja; boeët njang soeka djeuët keu moedah, ngòn toelōng Alah ʻazza wa djalla, met den hulp van den Heer, den Koning der werelden zal — moge Hij ons dien hulp geven — wat moeilijk is gemakkelijk worden, met den hulp van Allah, die groot en verheven is, (Tjah Koebat). Poemoedah, gemakkelijk maken, vergemakkelijken, licht tellen, licht opnemen; meung na bagi niba' Alah, neupoemoedah boeët njang soeka, als Allah het (ons) toebedeelt, dan maakt Hij (voor ons) gemakkelijk wat moeilijk is, (Banta Beuransah); beuthat soenggōh tapeurintah, bè' tapoemoedah koereuëng plara, bestuur met ernst, neem (de zaken) niet licht op, zoodat ge er te weinig zorg aan besteedt, (Meudeuha').

MOEDAH-MOEDAHAN, zie i.v. moedah.

MOEDAJ (Mal. modal uit Tam.), kapitaal, bedrijfskapitaal, vermogen; zie vbd. i.v. moe*a*, en zie het meer gebruikelijke pangkaj. Poemoedaj, van kapitaal voorzien, kapitaal verstrekken.

MOEDAKARAH, zie moedjakarah.

MOEDÉ', stroomopwaarts gaan, zich naar de bovenlanden begeven, het binnenland ingaan; zie vbd. i.v. lagòë, lingkō'; moedé' ili, stroomop- en afwaarts gaan; zie vbd. i.v. lari. Poemoedé', stroomopwaarts, naar de bovenlanden laten gaan of brengen; lōn moepoemoedé' djalō, ik wil eene kano stroomopwaarts brengen.

MOEDÉM (Arab. moeʻaddzin, muezzin), besnijder (van knapen); ha' moedém, zie i.v. ha' I.

MOEDJAKARAH, ook meudjakarah, moedakarah, meudakara(h) (Arab. moedzâkarah; wordt ook opgevat als eene meu-afleiding van djakarah, en dakara), onderhoud, gesprek, praatje, gedachtenwisseling, discussie; zich (met elkander) onderhouden, converseeren, babbelen, boomen, vertellen, confereeren, discuteeren; peuë tamoedjakarah sabé, wat hebt ge toch altijd te vertellen; tadja' keunòë mangat tamoedjakarah haba djameun, kom hier, dan zullen we elkander oude verhalen vertellen; njòë keu gantòë tamoedjakarah, balé lōn kisah sabòh prang radja, ter vervanging van een gezellig praatje zal ik u hier vertellen van den strijd van een vorst (oelèëbalang), (Prang Meuké'); na njang meusoeët masa'alah, moedjakarah sabé moeda, er waren jongelieden, die diepzinnige quaesties te berde brachten en daarover discuteerden, (Diwa Sangsaréh); seureuta neukheun narit sipatah: „djinòë maté kah koepòh keu bila"; radja

@lonaliakbar

milōn moedjakarah: „kòn matjam kah keumiëng pòh phana"; sipatah sahò meuseu'ōt sambōt, tjō'ma neubōt ateuëh koepala, tegelijk zeide hij de woorden: „nu sterf je, ik zal je als offer der wrake dooden"; de milō n-vorst repliceerde: „niet eene soort als jij zal mij dooden"; na aldus een enkel woord gewisseld te hebben hief hij (de milō n-vorst) zijne knots tot boven zijn hoofd op, (Diwa Sangsaréh); zie verder vbd. i.v. moerakabah.

MOEDJÈË, e.s.v. heester (Jav. nodja), waarvan de bladeren gebruikt worden voor het rood kleuren van vlechtmateriaal.

MOEDJŌ (Mal. moedjoer), geluk hebbende, gelukkig, voorspoedig, in alles slagende, (minder gebr. dan loerōng, zie aldaar).

MOEË, veel in aantal of volume toenemend, zich vermenigvuldigend, zwellend, toegenomen, gezwollen, talrijk, overvloedig, krielend; reudjang that *moeë* manò' lōn, mijne kippen zijn erg snel in aantal toegenomen; breuëh njòë 'òh tatagoeën *moeë*, sikaj mantōng ka séb, deze rijst zwelt erg, wanneer ge haar kookt, een kaj alleen is al voldoende; goetèë *moeë* saré ba' oelèëdji, het krioelt van luizen op haar hoofd; aneu' sidadoe *moeë* saré, het wemelt van soldaten; areutadji *moeë*, hij heeft een overvloed van bezittingen. Vgl. moe*a*.

MOEË', in den mond werpen (van b.v. rijstkorrels, zooals, naar de Atjèhers zeggen, de Javanen doen); bè' kamoeë' breuëh, djikab gigòëlé oelat, je moet geen rauwe rijstkorrels in den mond werpen, je tanden worden daardoor door wormen opgevreten (je krijgt daardoor wolf aan de tanden); 'òh lheuëh kajoeë poela reuteuë', habéh kamoeë' doem kaseuba, nadat je mij gezegd hebt om katjang's te planten, heb je ze alle in je bek geworpen en verslonden, (Plandō' Kantjé); adat meunan, toeankoe dròë, neudjō' keunòë eumpiëng meulila; jōh njan djimoeë' Eumpiëng Beusòë, soeara gigòë ban glanteuë raja, als het zoo is, heer, geef mij dan stalen eumpiëng's (koekjes); E. B. wierp ze toen in den mond en het geluid van zijne tanden (bij het kauwen) klonk als hevige donderslagen, (Goemba' Meuïh). Poemoeë', in den mond laten werpen; poemoeë' breuëh, rauwe rijstkorrels in den mond laten werpen, inz. als godsoordeel, nadat de rijstkorrels belezen zijn, de schuldige onder de verdachten zal dan de rijst niet kunnen inslikken.

MOEËN, puist, uitslag op het gezicht; moeën sira, kleine puistjes; moeën gadjah, groote puisten.

MOEËNG, zie leumoeëng.

MOEGÈ, vischopkooper, (die de vangst van een poekat aan het strand van den pawang, den visschersbaas, op crediet op-

@lonaliakbar

koopt om ze weer te verkoopen hetzij zelf op de markt, hetzij door tusschenkomst van kleinere moegè's), (ook) het beroep van moegè uitoefenen, moegè zijn; moegè dalam, vischopkooper, die rechtstreeks van den pawang poekat visch opkoopt; moegè loea, onder-moegè, die van een moegè dalam visch koopt voor wederverkoop; raga moegè, eene groote soort vischmand, (zooals die van moegè's); pakri kah é' kapoemadjōh sabé lagèë djeungki moegè, hoe kun je altijd maar eten als de djeungki van een moegè (altijd padi te verwerken heeft); na tamsé ban moegè seupōt, bè' brō' eungkōt oeròë sindja; neuploeëng ladjoe trōïh oe gampōng, oelèë boekōng koepiah hana, (zoo snel) als een vischopkooper tegen den avond, uit vrees, dat de visch intusschen bederft, wijl de avond al schemert, rende hij door naar het dorp, blootshoofds, zonder muts, (Noen Parisi); kaja gòb njan niba' geumoegè, hij is rijk geworden van het opkoopen van visch.

MOEGLÉ, een geneeskrachtige wortel (Mal. boenglai), behoort tot de aweuëh peuët plōh peuët.

MOEGRÉB (Arab. maghrib), het Westen, zonsondergang, tijd van zonsondergang, godsdienstoefening van dien tijd; seumajang moegréb, godsdienstoefening van den zonsondergang, (te verrichten zoodra de zonneschijf aan den horizon is verdwenen en zoolang de schemering duurt); oeròë ka moegréb, het is al moegréb-tijd; di sréb sabòh, di moegréb sabòh, een in het Oosten, een in het Westen, (zegt men b.v. van iem. die twee vrouwen in ver van elkaar staande huizen heeft); zie verder vbd. i.v. geulintjé en leulah, en zie gareubiah.

MOEHADAÏH (Arab. moeḥdath), geschapen; schepping, (in geschr.); ròh moehadaïh boekòn kadim, 'è'tikeuët ba' kòng, tèëlan radja, de geschapen ziel is niet eeuwig, neemt dat goed in uw geloof op, edele vrienden, (Ma'ripat).

MOEHAKAMAH, zie meuhakamah.

MOEHAMAT, (Arab.) Moehammad, wordt vaak verkort tot Mamat en Mat (zie i.v.), behalve als naam van den profeet M.

MOEHANAÏH (Arab. moechannath) laf, lafhartig, gemeen, (in hik.); pakòn oelōn takeumeung panah, that moehanaïh lagòë gata; bit takalòn badankoe hibat, hana sapat koemè angkara; oelōnteu neujoeë oelé Tjah Koebat, neujoeë mita pat Toedjōh Boedjangga, waarom richt gij uwe pijlen op mij, ge zijt waarlijk laf; al is mijn uiterlijk, naar ge ziet, vreeswekkend, nergens bega ik willekeurigheden; ik ben door Tj. K.

@lonaliakbar

gelast de plaats te zoeken van de Zeven Boedjang's, (Tjah Koebat).

MOEHARAM, zie mèhram.

MOEHIKOEN (Arab. moeḥiqq), die het gezag heeft over, de zorg heeft voor, (in hik.); di Tjòt Ba' Koeloe keutjhi' Seuboen, njang moehikoen bawang halia, te Tj. B. K. is er keutjhi' S., (wiens hulp ik zal vragen), die de zorg heeft voor uien en gember, (Pòtjoet Moehamat; op eene andere plaats staat: ma neupanggé keutjhi' Seuboen, njang mèë dja' toeëng bawang halia, vervolgens ontbood hij k. S., die de bevoegdheid had uien en gember in te zamelen; vgl. meunaròë).

MOEJANG (Mal. mojang), overgrootvader, overgrootouders, voorouders, (weinig gebr.); tjah ngòn moejang djimoebantah, djimeuseunòh sabab areuta, achterkleinkinderen zullen met hunne overgrootouders twisten en vechten om geld en goed, (Asaj djeuët padé).

MOEKA, aangezicht, gelaat, gezicht, voorkant, voorzijde, bladzijde, oppervlakte, (van blanke wapens:) het hol uitgeslepen gedeelte, dat de platte zijde van het lemmer soms vertoont, (van sirih en peper, ook wel van andere klimplanten zooals milòn:) stengeluiteinde, stek, (zie bidjèh, eungkoe); wordt verder als hulptelwoord voor keudè gebezigd; moekadji gèt that, zij ziet er erg lief uit; lōn, hé radja, bè' kapeukeudjōt, hana lōn takōt doem moeka gata, ge moet niet trachten mij, o koning, te doen schrikken, iemand met jouw uiterlijk (iem. als jij) vrees ik niet, (Dieoe Plinggam); balé' moeka, zie i.v. balé'; bri moeka, vriendelijk, toegevend zijn; paléng moeka, zie i.v. paléng; tilé' moeka, zie i.v. tilé'; doea moeka, met twee aangezichten, dubbelhartig; akhé geu'oepat sigeunab nanggròë, geukheun geutanjòë doea moeka, ten slotte zal men in alle landen kwaad van ons spreken en zeggen, dat wij twee aangezichten hebben, (Diwa Akaïh); keureuna moeka, om gezien te worden, uiterlijk vertoon, ter wille van de menschen, van de wereld; tapoeboeët ibadat keureuna Alah, bè' boebé drah keureuna moeka, vervul uwe godsdienstplichten ter wille van Allah, en voor geen greintje ter wille van de wereld, (Akeubarō Karim); moeka teubaj, zie i.v. teubaj; ië moeka, gelaatsuitdrukking, (zie vbd. i.v. djahét, gloembang, klat I, lahé, mangat, srōt); zie verder vbd. van moeka (aangezicht, gelaat) i.v. adén, dangki, djahét, hiram, koelat; moeka rèt, de plaats waar het dorpspad op den grooten weg uitloopt, (zie ook babah rèt); moeka lada, ranoeb, peper-, sirihstek, (zie ook i.v. milòn); keudè sabòh

@lonaliakbar

moeka, één winkel. Moemoeka(-moeka), den persoon aanziende, partijdig; meuligòë ba' sa, toeankoe, tapeugèt, sigeutoe tè' bè' moemoeka, maak (voor haar), toeankoe, eenzelfde paleis (als het onze), wees er niet in het geringste partijdig in, (Gadjah toedjōh oelèë); hoekōm toeankoe moemoeka-moeka, hana beuna keu pò milé', uw vonnis, heer, is partijdig, het is niet juist, het is ten gunste van den eigenaar (der runderen), (Plandō' Kantjé).

MOEKADAM (Arab. moeqaddam), boekje, dat een djoeïh (een van de 30 deelen) van den Qorân afzonderlijk bevat.

MOEKADÉH (Arab. maqdis), of bòjtan moekadéh (Arab. bait al-maqdis), Jeruzalem, de heilige tempel aldaar.

MOEKADÉM (Arab. maqâdim, schaapspooten), e.s.v. gekruide soep van schapen- of geitenvleesch (inz. van de pooten); zie vbd. i.v. boebiri.

MOEKAH, minnaar, amant (inz. van eene getrouwde vrouw), minnares; peuë kakalòn moekahkeu, heb je soms je minnaar gezien, (zegt eene moeder wel eens tot hare dochter, die hare bevelen onoplettend uitvoert); batō' hōj moekah, zie i.v. batō'; zie verder vbd. i.v. arat. Moemoekah, een minnaar, minnares hebben, eene liaison hebben, overspel, ontucht plegen; zie vbd. i.v. gasi. Poemoekah, eene liaison laten aanknoopen, overspel, ontucht doen plegen, tot overspel, ontucht aanzetten; kamòë njang na keudoeka'an, djipoemoekah ban sabòh dōnja;... kamòë tjré-bré deungòn lakòë, sabab si njòë ba rantjana, wij zijn allen in ellende gedompeld, doordat hij iedereen tot minnehandel heeft gebracht; ... we zijn van onze mannen gescheiden door het kwaad, dat deze kerel heeft gesticht, (Noen Parisi). Zie dina II.

MOEKALAH, zie moekalaïh.

MOEKALAÏH, ook moekalah (Arab. moekallaf), volwassen en in het bezit van zijne verstandelijke vermogens, op wien dientengevolge de verplichting tot naleving van de godsdienstige voorschriften rust, (Moh. wettelijke term); preutama éseulam keudoea moekalaïh, neukheun ħan sah kaphé ngòn gila, ten eerste Moslim, ten tweede volwassen en in het bezit van zijne verstandelijke vermogens; niet geldig, zegt hij (Nawawi), is (het imamaat van) een ongeloovige en een krankzinnige, (Meudeuha'; deze regel volgt op den eersten van de i.v. mòdjeutahét aangehaalde regels).

MOEKALAPAH (Arab. moechâlafah), oneenigheid, verdeeldheid, tweedracht, disharmonie, verschil, afwijking; oneenig, verdeeld, in tweedracht, in disharmonie, verschillend, afwijkend; gata bè' moekalapah ngòn tjèëdara, ge moet niet in oneenigheid met uwe broe-

@lonaliakbar

ders leven; asòë nanggròë moekalapah, tan meusabòh doem bitjara, de inwoners van het land zijn verdeeld en niet eensgezind in hunne overleggingen, (Tadeukiratō rakidin); ba' le, toeankoe, sajang ngòn gaséh, nanggròë doea bòh bè' lé moeparé; na bè', toeankoe, moekalapah, na bè' moebantah bè' lé moebalé', heb genegenheid en medelijden, heer, opdat de twee landen niet meer van elkaar gescheiden zullen zijn (door een huwelijksband vereenigd zullen worden), opdat ze niet in oneenigheid en twist zullen geraken, heer, en opdat we (van ons huwelijksaanzoek) niet (onverrichterzake) weer terugkeeren, (Diwa Sangsaréh).

MOEKAMAJ (Arab. moekammal), ook moekamè (Arab. moekammil); Sidi Moekamaj of Moekamè, naam, waaronder de Atjèhsche vorst Aláédin Kha (Alâ' ad-dîn Qahhâr), gereg. ± 1537—1568 n. Chr., in de traditie bekend staat.

MOEKARAM (Arab. moekarram), geëerd, geëerbiedigd, vereerd, (in hik.); sòjdén moekaram Nabi Moehamat, leubèh pangkat niba' njang na, onze vereerde heer, de Profeet M., die boven allen in in rang uitsteekt, (Meudeuha'); maka beukata Meukoeta Alam, dèëlat moekaram di ateuëh dōnja, toen sprak M. A., de op de geheele aarde geëerbiedigde Majesteit, (Malém Dagang).

MOEKARANAH (Arab. moeqâranah), vereeniging, verbinding, gelijktijdigheid (van twee zaken of handelingen); vereenigd, verbonden, gelijktijdig, (in hik.); aléh Alah kheun ngòn babah, moekaranah dalam dada, terwijl ge de eerste letter van het woord Allah (in Allâhoe akbar bij de ritueele godsdienstoefening) met den mond uitspreekt, doet ge het tegelijkertijd in uw hart (Akeubarō Karim).

MOEKHALAPÉ, juichen, schreeuwen, (in hik.); tèng-tòng tjanang tam-toem beudé, bangòn misé dōnja karam; djireunta' ngòn djihōj saré, moekhalapé sabòh ragam, bekkenslagen klonken en geweerschoten knalden, dat het was alsof de wereld verging; de menschen riepen en schreeuwden tegelijk en juichten op ééne wijze, (Goemba' Meuïh).

MOEKIM (Arab. moeqîm), hij die naar de desbetreffende bepalingen der Moh. Wet als een op eene plaats gevestigd inwoner geldt, ingezetene van eene plaats, (Moh. wettelijke term in verband met de bepalingen omtrent den Vrijdagsdienst), (verder) kring eener Vrijdagsmoskee, bestuursressort, staande onder een imeun en veelal een onderdeel vormende van een oelèëbalangschap, ook op zich zelf staande; Limòng Moekim Mòn Tasië', oelèëbalangschap bestaande uit 5 moekim's met de hoofdplaats Mòn Tasië'; Lhèë Moekim

@lonaliakbar

Keureukōn, ook kortweg Moekim Lhèë genoemd, oelèëbalangschap bestaande uit drie moekim's met een hoofd, dat oorspronkelijk den titel Teukoe Keureukōn voerde; Moekim Loeëngbata, een zelfstandige moekim; nanggròë doea kroeëng, limòng moekim (ook limòng meuseugit), het land met twee rivieren en vijf moekims's (vijf Vrijdagsmoskeeën), aanduiding van het landschap Daja; zie verder vbd. i.v. meusapé. Zie oelèëbalang, sagòë.

MOELA I (Mal. id. uit Skrt. mûla), begin, aanvang oorsprong, grond, oorzaak; beginnen, aanvangen, (meer in hik.); moela phōn(-phōn), in den beginne, allereerst; sinan moela phōn geupeudoeë' pakat, Pòtjoet Moehamat aneu' radja, daar was het, dat in den beginne de vorstenzoon prins M. eene bijeenkomst belegde, (Pòtjoet Moehamat); ĕ' moela djadi, zie i.v. djadi; zie verder vbd. i.v. babat, djawòë, koerangan, mò'djidat. Zie phōn.

MOELA II, (Skrt. mûlaka), lobak, e.s.v. ramenas; (raadsel:) gadéng gadjah lam tanòh, peuë, — (opl:) bòh moela, olifantstanden in den grond, wat zijn dat, — lobaks.

MOELAM; awé moelam, zie i.v. awé.

MOELÈ, of koenjèt moelè, e.s.v. kurkuma, behoort tot de aweuëh peuët plōh peuët.

MOELÈ'; ōn moelè'-moelè', zie i.v. tjam-tjam-tjòë.

MOELÉH (Jav. moelih), terugkeeren, teruggegeven worden; terug, teruggekeerd, teruggegeven, (in hik.); tabri, teungkoe, peukajan poetéh, ngòn koemoeléh oe lam tjeuroega, geef mij, teungkoe, witte kleeren om naar het paradijs terug te keeren, (i.e. om in die kleeren gekleed als geloofsmartelaar te sneuvelen en in het paradijs opgenomen te worden), (Malém Dagang); neupòh tjō'ma ba' la'ōt njan, thōlé jōh njan sikoetika; ... leupaïh Tjah Koebat oe meurandéh, iё pi moeléh misé njang ka, hij sloeg op die zee met zijne knots en de zee werd onmiddellijk droog; ... toen Tj. K. aan den overkant was gekomen, keerde het water tot zijn vorigen staat terug, (Tjah Koebat); beukit areutateu ka moeléh, peuë lòm dalèh neutheun tjèëdara, indien uw goed al terug is, wat voor reden hebt ge dan nog om hun (van diefstal van dat goed verdachte) broeder aan te houden, (Nabi Oesoeïh). Zie poeléh.

MOELIËNG, e.s.v. boom (Jav. melindjo), waarvan de vruchten en bladeren als groente worden genuttigd, en de bast tot touw wordt gevlochten; moeliëng agam, eene soort, die geen vruchten geeft; moeliëng inòng, eene soort met vruchten; euntjiën bòh moeliëng, zie i.v. euntjiën.

@lonaliakbar

MOELŌ' (Arab. moelk, en moeloe', mrv. v. malik), koninkrijk, koningschap, koning, (in hik. en titels); zie vbd. i.v. akeulém, katib II. Zie malé'.

MOELOÏH, e.s.v. zout-, en zoetwatervisch, (Mal. bandang).

MÒËLŌT, zie mò'lōt.

MOEMANDÒ, zie poepeuté'.

MOEMANG, duizelig, draaierig; duizeligheid, draaierigheid; (fig.) niet wetende wat te doen, ten einde raad, radeloos; moemang oelèë, id.; zie vbd. i.v. larang. Poemoemang, duizelig enz. maken.

MOEMANJÈH, zie moemida.

MOEMEUDÉH, zie meudéh.

MOEMEUNAN, zie meunan.

MOEMEUNJÈT, zie moemida.

MOEMEUNÒË, zie meunòë.

MOEMEUT, eene kleine soort kippeluis. Zie hama.

MOEMIDA, ook doch minder moemanjèh, en moemeunjèt (Arab. moemajjiz; de vorm moemida wordt echter opgevat als eene meu-afleiding van mida, dat weer als een bijvorm van bida wordt beschouwd, en wordt in eene ruimere beteekenis gebruikt dan de twee andere vormen), tot de jaren des onderscheids gekomen, waarvoor de Moh. Wet als normaal den leeftijd van 7 jaar aanneemt, op welken leeftijd men kinderen tot de çalât en andere ritueele handelingen moet beginnen aan te sporen, (Moh. wettelijke term), (verder in het algem.) met onderscheidingsvermogen, met oordeel des onderscheids, (in de laatste ruimere beteekenis gew. alleen de vorm moemida, of moebida); gòh lòm moemida (of moemanjèh, moemeunjèt), hij (zij) is nog niet tot de jaren des onderscheids gekomen; pakòn meunan boeët gata hana moemida (of moebida) sagaj, salah ngòn beuna tapeusa, waarom handelt ge zoo zonder oordeel des onderscheids, en vereenzelvigt ge kwaad met goed. Zie bida, tameunjèt.

MÒËMOENAH (Arab.), Maimoenah, vrouwel, persoonsnaam, vaak verkort tot Moenah.

MOENAH, zie mòëmoenah.

MOENAPÈ', of moenaphè', meunap(h)è' (Arab. moenâfiq), huichelaar, hypocriet (in zake het geloof), schijngeloovige; zie vbd. i.v. meureudoet.

MOENAPHÈ', zie moenapè'.

MOENDAM, groote, koperen of zilveren, meloen-, of komvormige drinkwaterkan met langen, wijden hals, (in Oelèë Lheuë kadah genoemd); (verder) groot, zwaar, vet, (van dieren, en alleen attributief, niet praedicatief gebruikt); moendam bawang si'oelaïh, of m. meuroesō', meloenvormig geribde waterkan; moendam oeëh, gladde, niet geribde waterkan; gadjah moendam, zie i.v. gadjah; roeëng meusé ban gadjah pidjoeët, leupi' proeët ban keubeuë moendam, de rug (der reuzin) was als die van een mageren

@lonaliakbar

olifant en de plooien van haar buik waren als die van een grooten, vetten karbouw, (Goemba' Meuïh).

MOENDJÈ, zie moenjè.

MOENDJÉNG, wijde, holle cylinder van gebakken aarde, thans ook wel van cement, ter hoogte van één lhoeë', dienende om een put van binnen te bekleeden; seuraja peutrōn moendjéng, velen om hulp vragen om gezamenlijk moendjéng's (in een put) neer te laten. Moemoendjéng, van moendjéng's voorzien, daarmede bekleed; mòn moemoendjéng koelam meutoerab, doem meutjakab di ròt raja, de putten waren van moendjéng's voorzien, en de vijvers waren gemetseld, aan de groote wegen was alles in orde, (Meudeuha'). Poemoendjéng, met moendjéng's bekleeden.

MOENDJŌNG, zie moenjōng.

MOENDŌ (Mal. moendoer), achteruitgaan, terugtrekken, wijken, (mod.). Zie soerōt.

MOENDŌ', e.s.v. kapmes met gebogen lemmet, concave snede en kromme punt, dient voor het kappen van struikgewas, het hakken van takken met bladeren voor geitenvoeder, ook voor het openhakken van klappers.

MOENGKI, zie meu'oengki.

MOENGKOEËH, zie boengkoeëh.

MOENJÈ, ook moendjè, e.s.v. boom met wrange, zuurzoete vruchten, (Mal. kemang).

MOENJŌNG, ook moendjōng, vooruitstekend (van den mond, snuit), met een vooruitstekenden mond of snuit, snuitvormig; lagèë moeka tikōïh, moenjōng that, als de snuit van eene muis, erg vooruitstekend; pò moenjōng, aanduiding van de muis.

MOENTADARAH, zie moetadarah.

MOENTAH, zie moetah.

MOENTÈË, ook moetèë, meu'oentèë (inz. Toenòngsch, daarbuiten, zooals in Koetaradja echter ook bekend), padi stampen; djidja' mita oepah moentèë, habéh malèë poetròë moeda; „sòë na, pò ma, oepah tòb padé, keu kamòë geubri doem njang soeka'', zij ging verdiensten zoeken met het stampen van padi, de jeugdige prinses schaamde er zich niet voor; „wie heeft, moedertje, padi te stampen tegen loon, dat hij mij naar zijn believen wil geven'', (Boeda' Meuseukin); toeëng ië moentèë, water (als loon) voor het padistampen aannemen, (uitdrukking voor: met zwaar werk weinig verdienen, slavenarbeid verrichten); peuë na moedah, pò ma badan, tabri makanan keu aneu'eunda; bahlé koetoeëng ië moentèë, peuë njang na mèë tabri, pò ma, geef aan mijn kindje, lief moedertje, wat er aan voedsel gemakkelijk te vinden is; laat ik daarvoor tegen water als loon pa-

@lonaliakbar

distampen, geef, moedertje, wat u goed dunkt, (Boeda' Meuseukin); tabakoe keudéh, adòë pangoelèë, koetoeëng ië moentèë oe nanggròë gata, neem mij gindsheen mee, geëerde broeder, ik zal in uw land als padistampster dienst kunnen doen, (Malém Dagang); eumpang moentèë, zie i.v. eumpang; eungkōt moentèë, eene kleine soort zeevisch, (zoo genoemd, omdat ze springt als padikorrels bij het stampen).

MOENTEUË, of moeteuë, ook meunteuë, dial. moentoej, eene djeroeksoort, waarvan de zeer zure vrucht gebruikt wordt bij het bereiden van spijzen; moenteuë gadjah, eene groote soort; moenteuë padé, eene kleine soort, (de bladeren worden in de sambal gebruikt); moenteuë manèh, eene zoete, minder zure soort; asam bòh moenteuë, het zuur van de moenteuë.

MOENTOEJ, zie moenteuë.

MOEPA'AT, zie meunapa'at.

MOEPAKAT (Arab. moewâfaqah; wordt als eene meu-afleiding van pakat beschouwd), zie pakat.

MOEPARÉ' (Arab. moefâriq), scheidende, uiteengaande; uiteengaan, verdeeld, oneenig zijn, (in hik.); zie vbd. i.v. moekalapah, en zie moeparikah, para', parië'.

MOEPARIKAH (Arab. moefâraqah), scheiding, verdeeldheid, oneenigheid, verschil, afwijking; verdeeld, oneenig, het oneens zijn, verschillen, afwijken; A ngòn B moeparikah sabé, A en B zijn het altijd met elkaar oneens; bandoea gata djinòë koepeugah, bè' moeparikah misé njang ka; misé dilèë meunan djinòë, ban lhèë geutanjòë tameutjèëdara, (het dwerghert zeide tot den tijger en het rund:) ik zeg nu aan u beiden, ge moet geen oneenigheden meer hebben zooals nu gebeurd is; laat het nu weer zijn zooals vroeger, en laten we met ons drieën als broeders leven, (Plandō' Kantjé); zie verder vbd. i.v. haraïh I, en zie moeparé', para', parië', prangkang.

MOEPASAJ (Arab. moefaççal; wordt beschouwd als eene meu-afleiding van pasaj), zie pasaj.

MOEPEU'AT, zie meunapa'at.

MOEPEUTI I (Arab. moeftî), wet-, schriftgeleerde van gezag; moeftî zijn, adviezen geven op het gebied van den godsdienst, waaraan gezag wordt toegekend; (ook in het algem.) advies, aanwijzing, bevel; adviezen enz. geven; sòë moepeuti, wie is de moepeuti, wie geeft aanwijzingen, wie regelt de zaak; Toeanteu Ali tanjòng leugat, Nabi Moehamat bri moepeuti; teungòhteungòh geumoepadan, trōn peureuman niba' Rabi, onze heer A. stelde snel allerlei vragen en de Profeet M.

@lonaliakbar

gaf zijne aanwijzingen; toen zij zoo aan het beraadslagen waren, kwam er eene openbaring van den Heer, (Radja Bada); Radja Bada bri moepeuti, plandō' kantjé seu'ōn sabda, R. B. gaf zijne bevelen en het slimme dwerghert nam ze eerbiedig in ontvangst, (Radja Bada); lōn njòë radja ba' soekèë dangki, njang bōh moepeuti dalam andara, ik ben de vorst van de dangki-stammen, die in het luchtruim heerschappij voer, (Djoehan Meusapi). Zie peutoea I.

MOEPEUTI II, zie oepeuti.

MOEPHŌM (Arab. mafhœ̂m; wordt ook opgevat als eene meuafleiding van phōm), begrepen, duidelijk, goeddunkend; begrijpende, begrepen hebbende; ka moephōm ba' lōn, of lōn ka moephōm, het is mij al duidelijk, ik heb het al begrepen; hōm, haj tjoetda, hōm, ban njang moephōm ba' gata sidròë; oelōnteu njòë gata hoekōm, ban njang ma'loem meunan djinòë, ik weet het niet, zuster, ik weet het niet, ik laat het aan uw goeddunken over; ik onderwerp mij aan uw oordeel, zooals het u goed dunkt, zoo gebeure het nu, (Goemba' Meuïh); zie verder vbd. i.v. hōm, ma'na. Poephōm, begrijpelijk, duidelijk maken, laten begrijpen. Vgl. ma'loem, ma'roeïh, en zie pham.

MOERAH, goedkoop, mild, mildadig, grootmoedig, barmhartig; moerah até grootmoedig, barmhartig; moerah djaròë, mildadig; zie verder vbd. i.v. kisah. Poemoerah, goedkoop, goedkooper maken; tapoemoerah batjoet, pakri njang meuhaj that, laat van den prijs wat vallen, hoe kan het zoo duur zijn.

MOERAHÈ', zie meurahè'.

MOERAKABAH (Arab. moerâqabah), concentratie van de gedachten op God, ook wel op den Profeet of een heilige, zóó dat men den in de gedachte aanschouwde werkelijk meent te zien (mystieke term), meditatie, inwendig gebed; mediteeren, innerlijk bidden, (verder in het algem.) overdenken, piekeren; meunan, tèëlan, moerakabah, Toehan gaséh njan keu gata; njeum tadoeë' dalam Ka'bah, sadjan siah ngòn oelama; njeum tasima' moedjakarah, njeum ba' siah tabeuët gata; meunan moerakabah geutanjòë 'awam, di oereuëng além leubèh a'la; njeum ngòn Toehan baranggadjan, dròë sit geu tan leumah njata; si'oelahan tapandang dròë, ngòn alam njòë sang gòh lòm na; sang njang ma'loem lam èleumèë, tapandang kajèë lam bidjinja; meunan moerakabah ahalōj soephi, sikoereuëng pi'é njan

@lonaliakbar

doem keureudja, zoo, vrienden, moet ge (bij de vereering van den Profeet en van heiligen) uwe gedachten (op hen) concentreeren, en de Heer zal u zoo genadig zijn, dat ge het gevoel hebt, alsof ge in de K. zat met die heiligen en geleerden, alsof ge hen hoordet spreken, alsof ge de lessen van die heiligen aanhoordet; aldus is (de uitwerking van) de gedachtenconcentratie van ons, leeken, van geleerde lieden is ze nog verhevener; men heeft dan het gevoel alsof men steeds met den Heer ware, al is Hij niet duidelijk zichtbaar; (of zelfs) alsof men Hem aanschouwde, en alsof deze wereld nog niet bestond; alsof men zag wat men (slechts) in zijne wetenschap weet, zooals den boom in het zaad (waaruit hij nog moet ontstaan); zoo is de gedachtenconcentratie van ingewijden in de mystiek, die al de negen handelingen (op het pad der mystiek) verrichten, (Akeubarō Karim); lam aseutana boengòng padé, neubeuët sabé Koeroe'an raja; moerakabah deungòn liké, até halé keu Rabana, in het paleis reciteerde de padibloem (de schoone jonge man) voortdurend den grooten Qorân; hij ging op in meditatie en vroom reciet, met zijn hart gericht op den Heer, (Goemba' Meuïh); doedòë niba' njan moerakabah keu Pòteu Alah Toehan Asa; teuma neusroe oeba' goerèë, Paréh lakèë barang pinta; sigala ra'jat doem leuëng djaròë, Paréh sidròë njang beuët doe'a, vervolgens (na de patihah voor den Profeet) wendde hij (Paréh) zich in een inwendig gebed tot Allah den Eenigen Heer; daarna riep hij zijne leeraren aan en bad om vervulling van zijne wenschen; al het volk hief de handen omhoog, terwijl P. een gebed uitsprak, (Noen Parisi); prèh lōn moerakabah, laat ik er even over piekeren.

MOERÈ, in hik. voor het rijm ook moeròë, wijze, manier, handelwijze, streken, kuren; bè' kapeuleumah moerè, je moet geen streken, kuren laten zien, uithalen; meu'èn doea seun moerè, malam djeuët keu tikōïh, oeròë djeuët keu toepè, twee wijzen spelen, des nachts eene muis zijn en des daags een eekhoorn, (sprkw. voor:) een dubbel leven leiden, eene dubbele rol spelen, van twee wallen eten, misleiden, (ook gebezigd zonder het tweede deel, dat meer voor het rijm dient, of:) meu'èn doea moerè; timoe barat dja' lakèë sabi, doea moerè djikeureudja; barang sòë meu'èn doea moerè, datang roedi datang hina, in het Oosten en in het Westen gaan zij bijdragen voor den heiligen oorlog vragen, maar zij eten daarbij van twee wallen (gebruiken die bijdragen niet voor den heiligen oorlog en heulen met de gōmpeuni); maar wie aldus van twee wallen eet, vervalt ten

@lonaliakbar

slotte in heerendienst en vernedering, (Tadeukiratō rakidin); Djawa djitipèë ngòn meu'èn moerè, djiranté lihé ngòn djibri blandja, de Javanen hebben zij beetgenomen door eene dubbele rol tegen hen te spelen, zij gaven hun geld, maar legden daarbij een ketting om hun hals, (Tadeukiratō rakidin); teuma seu'ōtlé koeja njòë: „lethat moeròëteu di gata'', de oude man antwoordde toen snel: „gij (dwerghert) hebt veel streken'', (Plandō' Kantjé); zie verder vbd. i.v. lalè, en zie moeròë.

MOERÉH (samentrekking van meu'oeréh), dageraad, ochtendschemering; glorend (van den ochtend); wordt verder als vrouwel. persoonsnaam gebezigd; oeròë ka moeréh, de ochtend begint al te gloren; lagèë moeréh, zie i.v. lagèë; zie verder vbd. i.v. galah, koenoet, meureugaseutoea, en zie oeréh.

MOEREUET (Arab. moerâd), bedoeling, beteekenis, zin, (in geschr. en in fijne taal); peuë moereuët narit njan, wat is de bedoeling van die woorden, wat hebben die woorden te beduiden; haba baréng teusòm moereuët, djitoepeuë meukeusoet sigra-sigra, van zinspelingen, van woorden met een verborgen zin, weet hij steeds onmiddellijk de bedoeling te vatten, (Meudeuha'); zie verder vbd. i.v. kōn.

MOERI I; idja moeri, e.s.v. fijne, uit Voor-Indië geïmporteerde stof.

MOERI II (Mal. id. uit Perz. m͡œrî), e.s.v. klarinet, (in hik.); zie vbd. i.v. dandi, meudeuli.

MOERIB, ook, doch minder, moerit (Arab. moerîd), leerling (inz. van een godsdienstleeraar, eene godsdienstschool), discipel, student; aneu' moerib, = moerib in betrekking tot den leeraar of de school; ka djipiōh sinan si'at, dji'eukeu teumpat na doem tjeuroega; ngòn aneu' moerib peuët limòng reutōïh, tòë ngòn djeu'ōh keunan teuka, hij rustte daar (in de meunasah van den godsdienstleeraar) even uit en zag dat de plaats eruit zag als het paradijs, met vier-, vijfhonderd studenten, die daar van heinde en verre waren gekomen, (Pòtjoet Moehamat); zie verder vbd. i.v. apit.

MOERIT, zie moerib.

MOERŌ' (Pedirsch), radeloos, wanhopig, ergens het hoofd bij verliezende, (ook) het land hebbende, uit zijn humeur, kregelig; é' moerō' atéteu, het is om kregelig te worden, of om je hoofd te verliezen, (zegt men b.v. wanneer men steeds door gezeur bij zijn werk wordt gestoord); lōn misé ban boengòng gloempang, sòë njang pandang djeuët keu gigéng; bèëdji that *kh*iëng ngòn brō' boesō', djeuët keu moerō' oereuëng njang la'én, ik

@lonaliakbar

ben als eene gloempang-bloem, wie haar ziet raakt geërgerd, ze geeft een verschrikkelijken stank en bedorven lucht af, zoodat men er uit zijn humeur door geraakt, (Plandō' Kantjé); djih lam toenoe até moerō', poetròë doem trō' lam djitampa, hij was steeds uit zijn humeur en in eene landerige stemming, en de prinsessen (zijne vrouwen) waren uitgeput, doordat hij haar steeds klappen gaf, (Banta Beuransah; deze regel volgt op den regel i.v. euntjhō' geciteerd); jōh njan paki goendah até *h*an djeuët piké soesah *h*an ban; „areutakoe tan meung siboesō', peuëkeu koedjō' beunajeuë oetang; keureuna njòë até moerō' salèh hò tō' lōn, hé Toehan", de arme man raakte toen zeer gedrukt (door den eisch tot betaling van genoten etensgeur), hij kon er niets op vinden en verkeerde in groote verlegenheid; „ik bezit zelfs geen boesō', wat moet ik dan ter voldoening van die schuld geven; ik voel mij hier wanhopig door, waar moet ik wel terechtkomen, o Heer", (Plandō' Kantjé).

MOERÒË, door, van wege, wegens; doordat, omdat; verder in hik. ter wille van het rijm = moerè, zie aldaar; moeròë sinjan geutanjòë tjilaka, door hem hebben we tegenspoed gekregen; moeròë sabab djigaséh that, djipeutoerōt barang peuë haba, omdat hij erg veel (van haar) hield, gaf hij aan al hare woorden gehoor, (Tjah Koebat); moeròë djih moeda badan koeat, kamòë leumòh that badan toeha, doordat hij jong is, is hij krachtig van lichaam, terwijl ik zwak ben, doordat mijn lichaam al oud is, (Meudeuha'); hana pahla oeròë doedòë, moeròë lakòë djipeuhina, zij zal (voor het verrichten van die aanbevelenswaardige godsdienstoefening) in het hiernamaals geen loon krijgen, doordat zij daarbij haar echtgenoot met geringschatting behandelt (door er niet eerst zijne toestemming voor te vragen), (Hik. Peudeuëng).

MOERÒH, zie i.v. oeròh.

MOERŌNG, e.s.v. boom met onsterk hout (Mal. kélor), waarvan de vruchten (bòh moerōng) en de bladeren (ōn moerōng) in goelè worden gebruikt; moerōng bit, de gewone moerōng; moerōng kléng, Bat. Mal. daoen kartoe; kajèë-kajèë lagèë ba' moerōng, ook het hout is (zwak) als dat van den moerōng-boom, (sprkw. gebezigd van eene slechte kans); poetéh-poetéh boengòng moerōng, poetéh meukeupōng talòë kroeëng Raba (of: poetéh boengòng trōng di poetjō' kroeëng Daja); beukah tjawan lōn gantòë mangkōng, 'òh rajeu' lōn lōn lawan gata (of: mangat até lōn 'òh teuka gata,

@lonaliakbar

of: 'òh rajeu' gata), wit, geheel wit zijn de bladeren van de moerōng-boomen langs de Raba-rivier (of: hoe wit moerōng-bladeren ook zijn, witter zijn de trōng-bladeren bij den oorsprong van de Daja-rivier); als een kommetje breekt, zal ik eene groote kom ervoor in de plaats geven, als ik groot ben, zal ik u weerstaan (of: ik ben tevreden, als gij komt, of: als gij groot zijt), (pantōn); meugeutah moerōng, gelijkend op moerōng-gom, (gezegd van suiker, die men tot stroop kookt, wanneer ze dikkleverig begint te worden, zie ook i.v. keunjang); bòh moerōng, (ook) e.s.v. zeevisch, iets kleiner dan de moetabat doch met een langeren bek; ōn moerōng, (ook) klaveren (van het kaartspel, zie sikoepan); tjitjém moerōng, e.s.v. vogel met langen snavel; moeka meutjitjém moerōng, een gezicht gelijkend op (dat van) een moerōng-vogel, (gezegd van een menschengezicht, dat smal en langwerpig is en eene puntige kin heeft).

MOESA (Arab. Mœ͡sâ), Mozes; agama Moesa, de godsdienst van Mozes, de Joodsche godsdienst, (wordt soms voorgesteld als eene zonaanbidding, zie vbd. i.v. mènsòh, en zie jahoedi).

MOESALA (Arab. moeçallâ), plaats voor de seumajang, bidmatje, bidkleed, (gew. een matje, een geitevel, of, voor meer dan een persoon tegelijk, een lange lap wit goed, welke voorwerpen in de meunasah aanwezig zijn); tika moesala, bidmatje; tjab moesala, donkere vlek op het voorhoofd, z.g. ontstaan door het veelvuldig verrichten van de seumajang, (in werkelijkheid kunstmatig aangebracht); zie verder vbd. i.v. djab I, koe*tjh*oeë', la-élaha-élalah. Zie soedjadah.

MOESAMA (Arab. moesjaḫḫamah), gefarceerd, gevuld met gehakt vleesch, eieren, rozijnen, etc., (gew. van een gebraden hoen, manò' moesama); lōn peugèt (of lōn tagoeën) manò' moesama, ik maak (kook) eene gevulde kip klaar.

MOESANG, koffierat; soorten: m. boelōh, geeft geen geur af; m. djeubeuët, civetkat, (die het civet levert); m. mangòïh, geeft geur af als pandan; pineung moesang, zie pineung; timòn moesang, zie timòn. Zie mangòïh.

MOESAPAT (mod.), door het Ned.-Ind. Gouvernement ingestelde inheemsche rechtbank, gevestigd in elke bestuursonderafdeeling en bestaande uit het Europ. onderafdeelingshoofd als voorzitter, een Inl. schrijver van hem als officier van justitie, de districtshoofden (in rechtstreeks bestuurd gebied) of de landschapshoofden (in zelfbestuursgebied) als leden en een Moh. schriftgeleerde als adviseur. Zie meusapat i.v. pat.

MOESAPÉ, zie meusapé.

MOESARA, belasting (op veld-, en boschproducten); ampōn, toe-

@lonaliakbar

a n k o e, m e u r i b è ë k a t ò ë, k e u p a k ò n k a m ò ë n e u s e u r a n t a; t ò h s i r é k r o e ë n g n j a n g m e u s o e g a n g, t ò h s i r é b l a n g t a n m o e s a r a, vergeving, heer, duizenden malen vergeving, waarvoor hebt gij ons laten oproepen; welke rivier pleegt verzet, welk veld brengt geen belasting op, (i.e. waar is men in opstand tegen u), (Malém Diwa; overigens gebruikelijke vraag in hik., wanneer het volk is opgeroepen); b a' s i p l ō h g l ō n g d j i t o e ë n g s i g l ō n g, s i p l ō h a m b ō n g s a b ò h m o e s a r a, van elke tien bossen (rotanhoepels) nam hij één bos, van elke tien manden één mand als belasting, (Pòtjoet Moehamat).

MOESÉB, zie m e u s é b.

MOESÉM (Mal. m o e s i m, uit Arab. m a u s i m), moesson, jaargetijde, seizoen, bepaalde tijd voor iets, (in hik. ook in het algem.) tijd; m o e s é m t i m o e, m. b a r a t, Oost-, Westmoesson; m o e s é m t i m o e t a p è t k o e l a t, m o e s é m b a r a t t a k o e ë h r e u b ō n g, m o e s é m t i m o e t a h a r e u k a t, m o e s é m b a r a t w ò ë o e g a m p ō n g, in den Oostmoesson zamelt men paddenstoelen in en in den Westmoesson delft men bamboespruiten op, in den Oostmoesson gaat men op verdienste uit en in den Westmoesson keert men naar zijn dorp terug; m o e s é m k h o e ë n g, droge tijd; m o e s é m o e d j e u ë n, regentijd; m o e s é m p i t j é' (of k ò t) b l a n g, de tijd, dat de velden „nauw'' (d.w.z. voor het vee gesloten) zijn, i.e. de ± 8 maanden durende tijd van het oogenblik, dat de padi gezaaid wordt totdat ze geoogst is, gedurende welken tijd men het recht heeft om andermans vee, dat men op zijn rijst veld aantreft af te maken of te verminken; m o e s é m l o e a ï h b l a n g, de tijd, dat de velden „wijd'' zijn (d.w.z. voor menschen en dieren open staan), i.e. de ± 4 maanden durende tijd, dat de velden braak liggen, (zie ook i.v. k e u n ò n g); m o e s é m b ò h k a j è ë, vruchtentijd; m o e s é m m e u g l a j a n g, de tijd, dat men vliegers oplaat; m o e s é m s a k é t, de tijd, dat er ziekten heerschen; t a m e u r o e n ò ë p i *h* a n t a t é m, t a b ò ï h m o e s é m r o e g ò ë r a j a, leeren (godsdienst studeeren) wil men ook niet, en zoo verknoeit men tot eigen groote schade zijn tijd, (Banta Beuransah); zie verder vbd. i.v. a b e u ë n g-a b e u ë n g, d ò n g.

MOESŌH, vijand (in het algem.); m o e s ō h m o e p e u s a k a, erfvijand; zie verder vbd. i.v. m i ë. M o e m o e s ō h, (elkander) vijandig gezind zijn, vijandschap toedragen, in vijandschap leven; l ō n m o e m o e s ō h n g ò n d j i h, ik leef in vijandschap met hem; d i l ō n *h* a n l ō n d j a' o e G l é P o e t ō ï h, A t j è h m o e m o e s ō h d e u n g ò n D a j a, ik ga niet naar G. P. (in Daja), (de lieden van) Atjèh en Daja zijn vijanden van elkaar, (sadati-vers). P o e m o e s ō h, vijandschap stichten; l a'l é m j a t i m

njòë hò katrōïh, tiëbtiëb soelét noeraka padjōh; peusoena gòb d'jipoemoesōh, makan riba kiké bachin (Arab. bachîl), hier in de hel, die hen verslindt, komen de onderdrukkers van weezen, de leugenaars, de lasteraars, die tusschen anderen vijandschap stichten, de woekeraars en de gierigaards, (Tja'é Hadat).

MOESRÉB, of meusréb, zelden meutjeuré' (Arab. masjriq), Oosten, (de meest voorkomende vorm is de verkorting sréb, zie aldaar).

MOETABAKAH (Arab. moetâbaqah), overeenstemming, harmonie; overeenstemmend, in overeenstemming, harmonieerend, navenant, passend, (meer in hik.); prangeuj pi gèt roepa tjeudaïh, moetabakah nan ngòn roepa, zij was goed van inborst en knap van uiterlijk, en haar naam was in overeenstemming met haar voorkomen, (Noen Parisi); 'òh djimarit moetabakah, reumèh babah manèh rasa, als zij spraken, was alles in onderlinge overeenstemming, een vriendelijke mond en liefelijke woorden, (ibid.).

MOETABAT, of meutabat, ook meureutabat, e.s.v. zeevisch, (van dezelfde soort als doch kleiner dan de nggeu'-nggeu', en grooter dan de bòh moerōng).

MOETADARAH, of moentadarah, ook wel moe(n)tah darah, (zeer grof, boos woord voor:) eten, vreten; njòë, moetadarah, hier, vreet; kasaling bòh laboe katië' bòh birah, oereuëng han lòt moetadarah bè' kapoemeulia, slingert de (als geschenken voor den vorst medegebrachte) laboe-vruchten weg, en smijt de birah-knollen neer, en bewijst geen eer aan wie er toch niet van vreten wil, (zeide de booze schriftgeleerde Dja Pakèh tot de lieden van Meureudoe, toen hij door soeltan Meukoeta Alam, tot wien hij met de lieden van M. gekomen was, werd genegeerd), (Malém Dagang); zie verder vbd. i.v. loerōng.

MOETAH, ook moentah, braken, overgeven, afgeven (van gekleurde weefsels bij het wasschen), verkleuren, (vgl. oebah); moetah darah, bloed spuwen, (ook) vreten, (in de laatste beteekenis gew. moetadarah, zie aldaar); moetah-tjirét, braking met diarrhee, cholera; moentah naga, zie i.v. boengkoeëh; zie verder vbd. i.v. a'oeë', ka'a'-ka'oeë'; idja njòë hana djimoetah, dit kleed verkleurt niet (indien men het wascht). Poemoetah, doen braken, aan het braken brengen.

MOETAKABIRIN (Arab. mrv. moetakabbirîn), zich zelf verheffend, trotsch, verwaand, opgeblazen; moetakabirîn that gòb njan, wat is die man verwaand.

MOETALA'AH, zie meutala'ah.

MOETALÉB, mannel. persoons-

@lonaliakbar

naam, verkorting van Abdōmoetaléb (Arab. ‘Abdoe ’l-moettalib), gew. verkort tot Taléb.

MOETAWATÉ, zie meutawaté.

MOETÈË, zie moentèë.

MOETEUË, zie moenteuë.

MOETJAB, zie oetjab.

MOETJAHADAH, zie meutjahadah.

MOETJARAPAH (Arab. moesjarrafah), vereerd, verheven, edel, (in hik.; verder als bijnaam van Mekka); diké lisan la-élaha-élalah, nama kalimah lōn tjalitra; kalimah moetjarapah, kheun siteungòh doea blaïh nama, de diké met de tong is (het uitspreken van) de geloofsbelijdenis, (van) het Woord, waarvan ik de (verschillende) namen zal vertellen; (het heet) het Verheven Woord, volgens sommigen heeft het twaalf namen, (Ma’ripat).

MOETJRÉ’ (Arab. moesjrik), polytheïst, ongeloovige; veelgoderij, ongeloof, (in geschr.); Alah Ta‘ala bit-bit hana neupeu’ampōn dèësa kaphé moetjré’ dan neupeu’ampōn dèësa njang la’én niba’ kaphé moetjré’, Allah de Verhevene zal werkelijk niet vergeven de zonde van den ongeloovige, die veel goden aanbidt, en zal wel vergeven alle andere zonden dan die van veelgoderij, (Beukeumeunan); „pintō langèt peuë keu koentji”, djaweuëb Ali neukheun: „tjeuroega, moetjré’ bélah njankeu koentji, hé Jahoedi, la’én hana”, „wat is het slot van de hemelpoort (dat de hemelpoort sluit)”, Ali antwoordde: „het slot van het paradijs is het toevoegen van goden aan Allah (is veelgoderij), o Jood, niets anders”, (Ëëlia toedjōh).

MOETOE I (Mal. matoe, uit Tam. mattu), graad van eene tiendeelige schaal om goud te wegen, (ook) karaat, (fig.) gehalte, allooi, waarde; meuïh siplōh moetoe, goud van 10 moetoe, i.e. het fijnste goud, zuiver goud; la’sana meuïh siplōh moetoe, patōt keu djoedō intan preumata, gelijk goud van 10 moetoe (van het zuiverste gehalte), passend om een stel te vormen met diamanten en juweelen, (sprkw. voor) bij een schoonen man past eene schoone vrouw: kah bè’ kamoepaké ngòn kèë, hana sabé moetoe ngòn kah, sabab kah teumòn gòb, jij moet met mij geen ruzie maken, ik ben niet van hetzelfde allooi als jij, want jij bent een slaaf; zie verder vbd. i.v. lakoe, en vgl. krat.

MOETOE II (Mal. moetoe, uit Tam. muttu), parel, (in hik.); zie vbd. i.v. geunggam, hambō, keumala.

MOETOE III (Mal. moetoe), verstomd, sprakeloos, (van b.v. verbazing), (in hik.); geubōh peukajan alat keuradjeuën, sòë njang kalòn habéh doem moetoe, men deed haar vorstelijke kleederen aan en wie haar zag raakte ver-

@lonaliakbar

stomd van verbazing, (Diwa Sangsaréh).

MòH, verkorting van roemòh in joeb en likōt mòh, zie joeb I en likōt.

MòHRéM (Arab. maḥram), persoon van andere kunne, met wie men wegens te nauwen graad van bloedverwantschap niet mag trouwen; (iem., elkander) in verboden graad bestaande, (Moh. wettelijke term); njang phōn geugantoeng, aneu', ba' ō', sabab soentō' peuleumah dròë; ba' oereuëng lakòë njang kòn mòhrém, *h*ankeu djitém njan djitōb dròë, in de eerste plaats, mijn kind, worden (in de hel) de vrouwen bij de haren opgehangen, die zich steeds laten zien aan mannen, die haar niet in den verboden graad bestaan, en zich tegenover hen niet willen sluieren, (Tambéh toedjōh blaïh).

MòHTASA (Arab. moechtaçar), samenvatting, resumé, compendium; samenvatten, bekorten, beknopt, kortelijk vertellen, (in hik.); *h*an lōn peugah lé haba peukajan, 'òh nòë, toean, lōn mòhtasa, ik zal niet verder doorgaan met de beschrijving van zijne kleeding, ik bekort die, heer, tot zoover, (Tjah Koebat).

MòïHTADJEUËB, zie mòseutadjeuëb.

MòLA, ook mèëla (Arab. maulâ), heer, patronus (van een vrijgelaten slaaf; Moh. wettelijke term); boekòn oelōn oereuëng pantjoeri, boekòn lari niba' mòla, ik ben geen dievegge en geen slavin, die van haar heer is weggeloopen, (Meudeuha'). Zie mèëlòë, mòlana.

MòLANA, ook mèëlana (Arab. maulânâ), onze Heer, (i.e. God, de Profeet, ook de vorst); zie vbd. i.v. habibi, koe*k*oeë', en zie mèëlòë, mòla.

Mò'LōT, ook mòëlōt, mèëlōt (Arab. maulœ̂d, eig. maulid), geboorte, nl. de geboorte van den Profeet Mohammad (mò'lōt Nabi), (verder) de herdenking van die gebeurtenis, de maand, waarin die herdenking plaats heeft, nl. de maand Rabi'ōj awaj, d.i. de geboorte-, tevens sterfmaand van den Profeet (beide gebeurtenissen hadden volgens de traditie op den 12den dier maand plaats); kanoeri mò'lōt, gemeenschappelijke maaltijd, voorafgegaan door eene door een of meer deskundigen uit eene of meer levensgeschiedenissen van den Profeet in verzen of berijmd proza gehouden voordracht (beuët rawi), gevolgd door een gemeenschappelijk reciet van heilbeden voor en lofprijzingen van den Profeet (liké mò'lōt), waarbij telkens een regel door den leider wordt aangegeven (radat) en door de overigen herhaald of beantwoord (seu'ōt), en besloten met een gebed, (wordt gemeenschappelijk dorpsgewijze in de meunasah van het dorp of door afzonderlijke personen gegeven op of na den 12den der maand Mò'lōt, of in de twee daarop volgende maanden; der-

@lonaliakbar

gelijke voordrachten uit de levensgeschiedenis van den Profeet, gevolgd door een gemeenschappelijken maaltijd, worden ook bij andere gelegenheden gegeven, zooals bij het peutjitjab-feest van een kind; men spreekt dan echter gew. niet van mò'lōt, maar van marhaban naar het in het gemeenschappelijke reciet telkens terugkeerende Arab. woord marḥabân, i.e. heil!); Adòë Mò'lōt, (ook Mò'lōt teungòh, d.i. jongere broeder van M., of middelste M.), Mò'lōt seuneulheuëh (ook Mò'lōt akhé, d.i. laatste M.), resp. namen van de op de Mò'lōt maand volgende maanden Rabi'ōj akhé en Djamadō awaj, wijl de herdenking van de geboorte van den Profeet ook nog in die maanden plaats heeft, en hiernaar weer wordt Rabi'ōj awaj ook wel Mò'lōt phōn, de eerste M., genoemd.

MÒM, borst (eener vrouw of van een wijfjesdier), uier, speen, (verder) knop (van een schild); (de borsten) zuigen; bri mòm, de borst geven, zoogen; lhaïh mòm, spenen; ië mòm, zog, melk; aneu'rimoeëng wòë ba' rimoeëng, beuthat djimòm ba' ma'noesia, een tijgerjong keert tot de tijgers terug, ook al heeft hij de borsten van een mensch gezogen, (Tadeukiratō rakidin; sprkw. z.v.a. de natuur verloochent zich niet, de natuur is sterker dan de leer); zie verder vbd. i.v. djoedjoeët. Moemòm, met borsten enz.; aan het zuigen zijn. Poemòm, zoogen, de borst geven; lheuëh poemanòë ka djipoemòm, teusinjòmsinjòm boeda' barō na, na het kind gebaad te hebben gaf zij het de borst en het pas geboren wicht glimlachte, (Boeda' Meuseukin); oereuëng poemòm, zoogster, min. Zie abin, dè', mi' I, tè' I.

MÒ'MIN (Arab. moe'min), geloovig; geloovige; (ook) goedhartig, goed, weldadig, mildadig; bit njò Teukoe geutanjòë mò'min that até, peuë njang talakèë reudjanglé geubri, onze Teukoe is inderdaad zeer mildadig, wat men hem ook vraagt, hij geeft het dadelijk; bè' tapoepoetōïh silat rahim, até ba' mò'min keu oereuëng doemna, verbreek geen betrekkingen van vriendschap en bloedverwantschap en wees goed voor alle menschen, (Gadjah toedjōh oelèë); zie verder vbd. i.v. djròh, katjah, meunang.

MÒMKÉN, zie mòngkén.

MÒN, put, waterput; dja' oe mòn, naar achter gaan, zijne behoefte doen; dja'oe mòn rajeu', eene groote behoefte doen; dja'oe mòn tjoet, eene kleine behoefte doen; mòn ië (tabeuë), zoetwaterput; mòn eungkōt, vischput, i.e. uitgediepte plaats in een sawah, voorzien van takken en bladeren om de visch te lokken, die men later vangt door den put uit te scheppen, (ook) diepe plaats in een moeras, waarin visschen zich ver-

@lonaliakbar

zamelen; tjeu*ph*am-tjeu-*ph*oem neublōh paja, *sròb* 'òh dada pi neu'-iëm dròë; hingga ka srōt lam mòn eungkōt, djikeumiëng 'oeët oelé boeja, met plonzende geluiden waadde hij door het moeras, zakte er in tot zijne borst, maar gaf geen kik; totdat hij in een vischput viel en een krokodil hem wilde verslinden, (Plandō' Kantjé); mata oerōë lam mòn, de zon in den put, i.e. staat in het zenith; zie verder sprkw. i.v. mita, tangkoelō'. Zie moendjéng.

MÒN-MÒN, verkouden; verkoudheid; zie vbd. i.v. batō', *kròkrò*.

MŌNARA, zie meunara I.

MÒNG-MÒNG, e.s.v. slagbekken, in grootte tusschen de tjanang en de gōng in staande, en dienende voor bekendmakingen, om b.v. volk op te roepen, om in godsdienstscholen, waar geen trom (tambō) aanwezig is, de seumajang-tijden bekend te maken; geutheun aréng lingka oeteuën, geupèh mòng-mòng geulét lingka, men heeft (om den tijger te vangen) netten om het bosch gespannen, op bekkens geslagen en het bosch omsingeld, (Noen Parisi).

MÒNGKA (Arab. moenkar), verloochend, verboden, verwerpelijk, slecht, verdorven, goddeloos; (verder) naam van een der twee grafengelen, die den doode in het graf over zijn geloof ondervragen en hem, bij ongunstige bevinding, kastijden, ook Mòngkarōn, wordt echter gew. met den anderen grafengel in één adem genoemd, n.l. Mòngkawanaki, of Mòngkarōnwana(ng)ké (Arab. Moenkar wa Nakîr), Moenkar en Nakîr, (zie ook teuleukin); sigala mòngka bandoem geuteugah, soerōh Alah neujoeë keureudja, al wat slecht (met den godsdienst in strijd) was werd tegengegaan, hij (de vorst) beval (allen) Allahs geboden na te leven, (Prang Gōmpeuni); sabab tinggaj ama bén ma'roeïh (Arab. amr bi 'l-ma'rœ̂f), hana sòë teugah boeët njang mòngka, doordat het aansporen tot het goede achterwege wordt gelaten en niemand het slechte tegengaat, (Tadeukiratō rakidin; deze regel volgt op den regel geciteerd i.v. 'am). Vgl. mòngké.

MÒNGKARŌN, zie i.v. mòngka.

MÒNGKARŌNWANAKÉ, zie i.v. mòngka.

MÒNGKARŌNWANANGKÉ, zie i.v. mòngka.

MÒNGKAWANAKI, zie i.v. mòngka.

MÒNGKÉ, zie meu'oengki.

MÒNGKÉN, ook wel mòmkén (Arab. moemkin), mogelijk, gebeurlijk, doenlijk; hareutòë mòngkén sah doea ban, mèë na mèë tan ba' keukira, de beteekenis van mòngkén (n.l. in de dogmatiek) is, dat iets bij redelijk denken op twee wijzen opgaat, dat het zoo-

@lonaliakbar

wel bestaan als niet bestaan kan, (Akeubarō Karim). Zie d j a'é h.

MÒPEULÉH (Arab. m o e f l i s), die in staat van faillissement verkeert, failliet, insolvent, (Moh. wettelijke term).

MÒSEULIHAT (Arab. m a ç l a - ḥ a h), wat heilzaam werkt, goede raad, middel, (ook) list; heilzaam, nuttig, doeltreffend; k a l ō n p e u g a h h a b a n j a n g m ò s e u l i h a t, *h* a n d j i p a - t é h, ik heb hem een goeden raad gegeven, maar hij heeft er niet naar geluisterd; o e r e u ë n g m ò s e u l i h a t, iem., die goeden raad weet te geven, die overal raad voor weet; d j i m i t a r ò t n j a n g m ò s e u l i h a t, m i t a p a k a t d j i t h a m r a - d j a; b è' M e u d e u h a' r a - d j a p a n g g é, m e u n a n p i - k é b a' d j i k i r a; k e u n ò n g p a k a t r e u m b a n g i l a h, W a d i h i r a h *h* a n l é h a b a, zij (de vier g o e r è ë's) zochten een weg, die tot hun doel zou leiden, en overlegden met elkander om te beletten, dat de vorst M. zou ontbieden, dat was het doel dat zij beoogden; toen zij het eens waren geworden en het middel juist bleek, sprak (vorst) W. niet meer (over Meudeuha'), (Meudeuha').

MÒSEULIMA (Arab. m o e s l i - m a h), Moslimsche, (in geschr.); h a r a b o e l ō n k e u P ò t e u A l a h, k e u R a s o e l ō l a h s a d j a n s e u r e u t a; d o e - d ò ë n i b a' n j a n k e u t è ë - l a n n j a n g m ò s e u l i m i n n g ò n m ò s e u l i m a, ik stel mijne hoop op onzen Heer Allah en tevens op Allahs Gezant; vervolgens op mijne Moslimsche broeders en zusters, (Tamim Ansa). Zie m ò s e u l i m i n.

MÒSEULIMIN (Arab. mrv. m o e s - l i m î n), Moslim, (tijdens den Atjèh-oorlog inz.) strijder in den heiligen oorlog; den heiligen oorlog voeren; p a k r i l a l ò ë n g ò n t o e ë n g t a h e u l é, p e u s e u t è t k a n o e r i b a' o e r e u ë n g k a j a; k e u p r a n g s a b i h a n a m e u - s e u b ò t, t a p e u s e u t ò t k e u p r o e ë t s a d j a; m ò - s e u l i m i n d a l a m m i - d e u ë n p r a n g, d i g a t a b i m b a n g k e u p r o e ë t s a - d j a, hoe kunt gij (vromen) u steeds bezig houden met het tegen loon reciteeren van t a h e u - l é's en met het afloopen van k a n o e r i's bij rijke lieden; aan den heiligen oorlog denkt gij in het geheel niet, gij streeft alleen na den buik te dienen; de strijders voor de heilige zaak bevinden zich op het oorlogsveld, en gij denkt alleen aan uw buik, (Tadeukiratō rakidin); zie verder vbd. i.v. b a l é', m ò s e u l i - m a, o e g a h. Zie é s e u l a m.

MÒSEUTAB'ILŌN (Arab. m o e s - t a f'i l o e n), naam van een Arabischen versvoet (dubbele jambe), die regelmatig een zesde of vierde deel vormt van het in het Atjèhsch nagebootste r a d j a z - metrum; zie vbd. i.v. b a r é h en zie verder n a l a m en r a d j a t.

MÒSEUTADJEUËB, ook m ò ï h - t a d j e u ë b (Arab. m o e s t a - d j â b), verhoord, vervuld (van eene bede), uitwerking hebbende,

@lonaliakbar

probaat (van een genees-, of toovermiddel); toelōng Alah beureukat Moehamat, deungòn keuramat doeli meukoeta; kaboej mòseutadjeuëb niët toeankoe, siribèë lakoe lōn peudaja, met de hulp van Allah, den zegen van (den Profeet) M. en door de heiligheid van Uwe Majesteit zal uw wensch verhoord en vervuld worden, ik zal daartoe alle mogelijke (eig. duizend) middelen aanwenden, (Diwa Sangsaréh); oebat mòseutadjeuëb, een probaat middel.

MÒSEUTA'ÈB, of mòseuta'it (Arab. moesta'idd), klaar, gereed, toegerust, compleet, (in hik.); meuseundi-seundi roepa peukajan, mòseuta'èb ngòn alat sinjata, rijk geschakeerrd was zijne kleeding en hij was daarbij volledig met wapens uitgerust, (Dioe Plinggam).

MÒSEUTAHA' (Arab. moestaḥaqq), als waardig beschouwd, waardig, geschikt, passend, waar, waarachtig, inderdaad, (in hik.); moemeunòë teuseuboet haba, hé sahbat, soeloetan Ahmat radja mòseutaha', als volgt, o vrienden, luidde het bericht (de brief) van soeltan A., den waardigen vorst, (Diwa Sangsaréh); pakri patōt, aneu', ngòn laja', peuë mòseutaha' takeureudja; boenda radja ngòn éseutiri, peuë mèë tabri pakri tahta, wat is nu, mijn zoon, behoorlijk en gevoeglijk, wat past ons te doen; wat behooren we aan de moeder en de gemalin van den vorst te geven, hoe is de regel, (Meudeuha'); hana sidròë djeuët bōh talòë, pandé sinaròë *h*an tō' djoega; adat djeuët djibōh lé Meudeuha', bit mòseutaha' bidja'sana, niemand kan (door dien edelsteen) een koord halen, geen van al de smeden is erin geslaagd; indien M. dat kan doen, dan verdient hij inderdaad knap genoemd te worden, (Meudeudeuha'); ngòn taman njòë pana 'òh djara', deungòn mòseutaha' tatjoeba kata, hoe ver is (die berg) van dezen lusthof afgelegen, zeg het eens naar waarheid, (Diwa Akaïh).

MÒSEUTAHÉ (Arab. moestaḥîl), onmogelijk, ongerijmd, absurd; hareutòë mòseutahé hana patōt, toetō karōt *h*an mèë boeka; njang mòseutahé, wahé taléb, lawan wadjéb taparé'sa; meusé hana takheun Toehan, ngòn bahroe njan takheun njata, de beteekenis van onmogelijk (in de dogmatiek) is (tevens) ongepast, is eene averechtsche bewering, die men niet mag uiten; het onmogelijke, o studeerende, is het tegengestelde van het noodwendige, ga het goed na; zooals het beweren, dat de Heer niet bestaat, of dat Hij in den loop des tijds is ontstaan, (Akeubarō Karim; de eerste regel zonder hareutòë wordt ook als

@lonaliakbar

sprkw. gebezigd: wat absurd is, is ongepast, zottepraat behoort men niet te uiten); o e r e u ë n g l a k ò ë n j a n g p a h l a w a n, d i g a t a, t o e a n, t a k h e u n d a r a; n a r i t m ò s e u t a h é n j a n t a p e u g a h, h a n a l o e l ō ï h b a' b i t j a r a, een man, die een held is, noemt gij, mijnheer, eene maagd; absurde woorden hebt ge daar gezegd, die met het gezond verstand in strijd zijn, (Tjah Koebat); zie verder vbd. i.v. b i n g ò n g, w a d j é b I.

MÒSEUTA'IT, zie m ò s e u t a'è b.

MÒSEUTAKA, of m ò s e u t a k i, e.s.v. hars, door Klinagneezen en uit Mekka ingevoerd.

MÒSEUTAKI, zie m ò s e u t a k a.

MÒSEUTA'MAJ (Arab. m o e s t a' m a l), gebruikt, (bekend als godsdienstige term in de uitdrukking:) i ë m ò s e u t a'm a j, water van minder dan twee k o e l a h, dat reeds gebruikt is om er eene ritueele reiniging in te verrichten en dientengevolge niet meer voor de ritueele reiniging gebruikt mag worden; i ë m ò s e u t a'm a j *h* a n s a h t a n g o e j, „gebruikt water" mag men niet (voor de ritueele reiniging) gebruiken; i ë m ò s e u t a'm a j g ò b n g o e j d i l è ë, b a' p e u r e u l è ë n j a n g k a g e u b a; l a g i k o e r e u ë n g d o e a k o e l a h, n j a n k e u *h* a n s a h a n g k a t p o e l a, „gebruikt water" is water, dat een ander eerder heeft gebruikt voor eene ritueele reiniging, die hij noodig had, en dat minder dan twee k o e l a h bedraagt, het is niet geldig om uit zulk water weer wat te gebruiken, (Akeubarō Karim).

MÒSEUTAPA (Arab. m o e ç ṭ a f â), uitverkoren, (gezegd van den Profeet Mohammad); wordt verder als mannel. persoonsnaam gebezigd; n a b i m ò s e u t a p a, s ò j d é n m ò s e u t a p a, de uitverkoren profeet, de uitverkoren meester, i.e. Mohammad; a d a t m e u n g b a t j o e t p i *h* a n m e u'o e b a h, t o e l ō n g A l a h b e u r e u k a t M ò s e u t a p a, ik zal niet in het geringste (van uw wil) afwijken, (en hoop op) de hulp van Allah en den zegen van den Uitverkorene, (Diwa Sangsaréh); zie verder vbd. i.v. i m a n, m e u d j e u l i h.

MÒSEUTIKA (Mal. m o e s t i k a), steenachtige substantie, gevonden in levende wezens, b.v. in den kop van een slang, in een visch, of in vruchten, (gebruikt als amulet).

MÒT, zie m è t.

MÒ'TABA (Arab. m o e't a b a r), met wien rekening wordt gehouden, gerespecteerd, ontzien, geëerbiedigd, geacht, (in hik.); l ò m n g ò n m e u g a h l a g i m e u t j e u h o e, m ò't a b a s i g a l a r a t o e d i T a n ò h D j a w a, verder was hij vermaard en beroemd, en werd hij door alle vorsten op Java geëerbiedigd, (Tjintaboehan); n j a n g k e u d o e a s ò j d i n a O e m a, t h a t m ò't a b a b a' a g a m a, de tweede was onze heer 'Oemar, met wien in godsdienstige zaken rekening werd gehouden, (Mènhadjōj abidin).

@lonaliakbar

MÒ'TAMAT (Arab. moe'tamad), waaraan men zich te houden heeft, als gezaghebbend erkend, gezaghebbend, (van eene leer op godsdienstig gebied, op het gebied van de Moh. Wet), (verder) beslist, besloten, bepaald; kawōj mò'tamat, de gezaghebbende leer; pakri njang ka mò'tamat preuboeëtan njan, hoe is in die zaak beslist; 'òh mò'tamat radja piké, neubeudòïhlé doeë' beusila; ma na si'at lheuëh niba' njan, ba' soeloetan djatōh sabda, toen de vorst tot een besluit van zijne overdenkingen was gekomen, richtte hij zich (uit de liggende houding) op en ging met gekruiste beenen zitten; een oogenblik daarna gaf hij zijne beslissing te kennen, (Noen Parisi); zie verder vbd. i.v. nasihat.

MÒTEULA', of meuteula' (Arab. moeṭlaq), algemeen, generaal, zonder eenige restrictie, volstrekt, absoluut, onbeperkt; waki mòteula', generaal gevolmachtigde; ië mòteula', water zonder eenige essentieele restrictie, i.e. water, dat wettelijk absoluut geschikt is voor de ritueele reiniging; hareuëm mòteula', volstrekt verboden; areuta mòteula' dròëdji, of areuta dròëdji mòteula', zijn eigen onbeperkte eigendom; areuta njòë mòteula' lōn bri keu gata, ik geef dit aan u zonder eenige restrictie; Alah Ta'ala kaja mòteula', peuë njang kheunda' neukarōnja, Allah de Verhevene is rijk in onbeperkten zin, Hij kan geven wat Hij wil, (Noen Parisi); zie verder vbd. i.v. naphi. Poemòteula', iets zonder eenige restrictie doen, zonder eenige restrictie geven.

MPÈË, zie eumpèë I en II.

MPIË, zie eumpië.

N.

NA, zijnde, bestaande, zich bevindende, er zijnde, aanwezig, voorhanden, geboren; dient verder om te kennen te geven dat, of te vragen of iets een feit is, gebeurt of gebeurd is, ter bevestiging, ter versterking van hetgeen men zegt, dus z.v.a., doch soms minder sterk dan: inderdaad, werkelijk, wel, ja; (voorts) opdat, (wordt in deze beteekenis vaak gevolgd door meung, zie i.v. meung I); na sidròë aneu' miët gasiën ngòn meuseukin, er was eens een doodarme jongen; na di roemòh, (hij, zij, het) is thuis; na oereuëng di roemòh? — na, kamòë, is er iemand thuis? — ja, ik; tan nananana, niba' tan balé keu na, (schertsende sprkw. voor:) liever iets dan niets; na ba' gata sireunggét, hebt ge een rijksdaalder bij u; ka na lakòë, zij heeft al een verloofde, een man; na njang ..., na njang ..., er zijn (waren) er die ... er zijn (waren) er die, sommigen ... anderen; gata njang na, gij die aanwezig zijt, gij allen; doemna, allen;

@lonaliakbar

h a n a (uit *h* a n en n a), zie i.v.; k a n a a n e u' het kind is al geboren, d.w.z. de verlossing is gebeurd, of (hij, zij enz. heeft) al kinderen; a n e u' b a n (of b a-r ō) n a, een pasgeboren kind; p e u ë t h ō n n a d r ò ë n e u, in welk jaar bent u geboren; n a l ō n m a s a g e u m p a r a j a, ik werd geboren tijdens de groote aardbeving; n a t a p a d j ō h s i ë? — (bij bevestigend antwoord:) n a, hebt ge vleesch gegeten? — ja, (terwijl t a p a d j ō h s i ë?, eet, d.w.z. lust ge, of wilt ge vleesch eten, en bij bevestigend antwoord: l ō n p a d j ō h, of m e u *h* a n, stellig, doch niet: n a); n a s a k é t b a t j o e t, het doet wel, het doet werkelijk een beetje pijn, (terwijl s a k é t b a t j o e t, het doet een beetje pijn); n a n e u k e u m e u n g d j a', wilt ge inderdaad gaan, wílt ge gaan; b a' n a d j i t e u-k a, láát hij komen, (sterker in beteekenis dan b a' d j i t e u-k a); n a n e u t e u k a, t e u k o e d o e m n a?, — n a k a m ò ë o e l ō n t o e a n, zijt gij allen gekomen, teukoe's?, — wij zijn hier, om U te dienen, (begin van eene formeele verwelkoming en toespraak); t o e ë n g n a, iets zonder ernst, onverschillig doen, voldoende achten, dat men doet wat men doen moet doch zich niet bekommeren om de wijze waarop; k e u n a m o e r e u-ë n g p a n t j o e r i s e u m a-j a n g, d j i m o e w a j a n g p o e r a-p o e r a; h a n a s a m-p ō r e u n a r o e *k* o e ë' s o e-d j o e t, T o e h a n M a'b o e t d j i p e u s e u n d a; d j e u ë t s a r a d o e ë' d j e u ë t s a r a d ò n g, d j i s e u m a j a n g m e u n g d j i t o e ë n g n a, ten zesde (nl. van de categorieën menschen, die in een bepaald gedeelte van de hel komen) de „steler van de s e u m a j a n g'', die de s e u m a j a n g voor de grap, voor den schijn verricht; hij doet de buiging en de prosternatie niet naar behooren, en drijft zoo den spot met den Heer, den Aangebedene; zoo verricht hij de s e u m a j a n g zittende of staande op onverschillige wijze, het voldoende achtende dat hij het doet, (Tambéh toedjōh blaïh; zie ook vbd. i.v. k r a d ò); zie verder vbd. o.a. i.v. b o e II, d a'w a, d i I, g ò b, k a d i m, k r a b a t, m a l e u l o e m, m è ë, m i n t r a, m o e k a r a m, m ò n g k é n, en van de beteekenis opdat o.a. i.v. 'a d j a b, i l a h, l o e l ō ï h, m a n ò ë, m a'r i p a t, m a t é, n a b s i. M e u n a, een zijn hebbende, bepaald ten aanzien van het zijn, (slechts in een paar uitdrukkingen): m e u n a 'è t, o e-b é, o e b i t, 'ò h, zie onder het tweede woord; m e u n a m e u-t a n, soms wel soms niet, ongeregeld; n j a n k e u s a b a b d j e u-ë t l ō n s o e s a h, b o e l ō n p a d j ō h m e u n a m e u t a n, dat (de dood van mijn man) is de reden, waarom ik verdriet heb en (zelfs) ongeregeld eet, (Plandō' Kantjé); zie verder vbd. i.v. k e u t i n a. P e u n a, doen zijn, doen ontstaan, in het leven roepen, er doen zijn, maken of verklaren dat iets er is, leveren, tot

@lonaliakbar

stand brengen, verwekken, veroorzaken; peuë hareutòë woedjœ͡d?, — na dzat Allah Ta'ala, bit pi na kòn ngòn geupeuna, wat beteekent woedjœ͡d (het bestaan van Allah)?, — Allahs wezen bestaat, maar al bestaat Het, het is niet doordat Het tot zijn is gebracht, (Beukeumeunan); reunggét lōn ba' tapeuna singòh, zorg dat mijn geld er morgen is; njang tan tapeuna, njang hana tō' tapeutō', zorg, dat er zij wat er niet is, en dat toereikend zij wat niet toereikend is, (sprkw. voor) zorg dat al het noodige (b.v. voor een feest) aanwezig zij; njang na bè' tapeutan, njang tan bè' tapeuna, verklaar niet het bestaande voor niet bestaand en het niet bestaande voor bestaand, i.e. vertel geen leugens (sprkw.); zie verder vbd. i.v. gèt, goesa, kheunda', kōseumat, meudéh, meulila I. Teuna, er zijnde (als toestand gedacht; slechts in een paar uitdrukkingen gebruikelijk); tabōh ba' teuna batjoet treu', pakòn mit that, doe er iets meer bij (zoodat het er is, zoodat er iets is), waarom is het zoo weinig; meung keu teuna, = meung keu neuna. Neuna, het bestaan, het aanwezig zijn, het „er zijn'', (slechts in een paar uitdrukkingen); meung keu neuna, (ook teuna) slechts zooveel, of zoo, dat men kan zeggen „het is er'', „het gebeurt'', doch meer niet, i.e. slechts weinig, slechts zoo zoo; poemòm aneu' padjōh oebat, ië pi *h*an that meung keu neuna, zij (nl. de kinderlooze vrouw van Malé kaja, die Malém Diwa in de gedaante van een pasgeboren kind in den buik van een walvisch had gevonden en vervolgens deed alsof zijzelf het kind ter wereld had gebracht) zoogde het kind, nam medicijnen in, maar zog kwam er niet veel uit, slechts zooveel, dat het er was, (Malém Diwa); ban sineuna, alle, allen, alles; zie vbd. i.v. 'adjab, bòïh, kiamat, meura'.

NA'AM (Arab. na'am), ja, (in hik. en door quasi Arabisch sprekenden gebezigd); seu'ōt Jahoedi djikheun: na'am, *h*an peuë, meutém ban kheun gata, de Joden antwoordden: „ja, het is goed, we willen doen wat ge zegt'', (Èèlia toedjōh).

NAB, voorzijde, front; voor; (verder) vrouwelijk schaamdeel; di nab, voor, in het front, ten aanhooren van, van voren, (zie vbd. i.v. linteuëng, meureudéka; wordt verder samengetrokken en als stamwoord behandeld, zie dinab); di nab mata, zie i.v. mata; oe nab, naar voren, voorwaarts, (zie vbd. i.v. lang); likōt-nab, voor en achter; 'òh saré trōïh meuteumeung nab, djipòh lé Koebat ateuëh ra'sasa, voor den reus aangekomen sloeg K. op hem, (Tjah

@lonaliakbar

Koebat); bè' kapeuhah nab, zet je kutje niet open, (zegt men tot een meisje, dat met de beenen uit elkaar zit); nab mateu, je moeders kut, (scheldwoord); broeë' nab, Venusheuvel. Meunab-nab, met de voorzijde naar elkander toegekeerd, zich tegenover een ander of tegenover elkander bevindende, elkander aankijkende, van aangezicht tot aangezicht; trōïh oe mideuën teudòng meunab-nab, beuginda Tjah Koebat neumeusabda, op het oorlogsveld gekomen en tegenover (zijn volk) staande sprak vorst Tj. K., (Tjah Koebat); timpla' gòb meunab-nab di keuë mata, iemand in zijn gezicht verwijten zeggen; peuë njan meunab-nab, wat zitten jullie daar elkander aan te kijken. Peunab, de voorzijde, het aangezicht toekeeren naar, front maken, zich wenden tot, zich zetten, zich stellen, zich bevinden tegenover; bè' peunab gòb padjōh boe, sta niet voor iemand, die bezig is te eten; peuë tapeunab di sinan, pakòn *h*an tadja' keunòë, wat staat ge daar aan te kijken, waarom komt ge niet hier; peunab tjòt, vlak voor het toppunt, nl. de zon, i.e. tusschen 11 en 12 u.v.m.; oeròë ka djipeunab tjòt, de zon bevindt zich al voor, nadert al het toppunt, het is al bijna middag; radja brangkat nab oe barat, neupeunab kiblat nanggròë raja, de vorst vertrok in westelijke richting, in de richting van het groote land, (Pha Soeasa); poetròë djidoeë' niba' tingkab, djipeunab ba' Malém Diwa, de prinses zat aan het venster te kijken (eig. met het gelaat gewend) naar M. D., (Malém Diwa); zie verder vbd. i.v. keuë. Moepeunab, of poemeunab, aan het peunab zijn, zich voor iem. bevinden, voor iem. staan of zitten, zijne opwachting maken bij; moepeunab, (ook) = peunab met meerv. subject, elkander peunab; „asalamoe alòjkōm, hé aneu' dròë, ka tō' kamòë, aneu', ba' gata''; „wa alòjkōm salam warahmatōlah, raja toeah kamòë njang na''; na sidjamòng neudoeë' ngadab, neumoepeunab ngòn béntara, „vrede zij over u, mijn zoon, (zeide de schriftgeleerde Teungkoe Rambajan), hier zijn wij, mijn zoon, bij u gekomen''; „ook over u zij vrede en Gods genade (antwoordde de béntara van Keumangan), zeer gelukig zijn wij allen (dat gij gekomen zijt)''; een oogenblik daarna zat de schriftgeleerde tegenover den béntara, van aangezicht tot aangezicht, (Pòtjoet Moehamat); doem déndajang djipoemeunab, djidoeë' ngadab ban sineuna, al de hofjuffers maakten hare opwachting en zaten voor (de prinses), (Tjah Koebat).

NABATAT, of natbatat, bijvorm van latbatat, zie aldaar;

@lonaliakbar

masa keuradjeuën Nabi Soelòjman, ta'lō' sikeulian hiweuën nabatat; trōïh ba' angèn njang *h*an meusipheuët, binatang tjoet sidòm lalat, toen de profeet Salomo als koning heerschte, waren alle dieren, was al wat bestond tot zelfs de wind, die geen gedaante heeft, en kleine dieren zooals mieren en vliegen, aan hem onderworpen, (Tambéh toedjōh blaïh).

NABEUËT I (Perz. nabât), kandijsuiker, ook saka nabeuët, en meest saka batèë genoemd; wordt verder als vrouwel. persoonsnaam gebezigd.

NABEUËT II (Arab. noeboewwah) in bahrōnabeuët, zie i.v. bha en zie verder noeboeët.

NABI (Arab. nabî), profeet, inz. de profeet Mohammad; nabiōlah, Allah's profeet, (zie vbd. i.v. loengkòb); zie verder vbd. i.v. ladém, meureusaj. Meunabi, tot profeet hebben, de leer volgen van; sòë njang na tém seumajang djeumeu'at, njò Moehamat djimeunabi; sòë njang *h*an tém seumajang djeumeu'at, kheun Moehamat, kòn oemati, wie aan den gemeenschappelijken Vrijdagsdienst deel wil nemen, heeft inderdaad M. tot profeet; „wie niet aan den Vrijdagsdienst deel wil nemen, behoort niet tot mijne gemeente", heeft M. gezegd, (Tambéh toedjōh blaïh).

NABIŌLAH, zie i.v. nabi.

NABSI, of napeusi (Arab. nafs), ziel, persoon, zelf; eigen, persoonlijk; bandoem djinòë maséng-maséng nabsi-nabsi, ieder denkt tegenwoordig alleen aan zijn eigen ik, aan ziehzelf; djakalèë djaweuëb djimeu'oengki, oetang nabsi djimeuda'wa; neulakèë sa'si doea siblah, na sabét sah ban djida'wa, indien (de gedaagde de vordering) ontkende en zelf de betaling van eene schuld als tegeneisch stelde, dan eischte (Meudeuha') van elke partij twee getuigen, opdat hunne vorderingen vast kwamen te staan, (Meudeuha'). Vgl. nabsoe.

NABSIAH, of napeusiah (Arab. nafsijjah); sipheuët nabsiah, zie sipheuët.

NABSOE, of napeusoe (Arab. nafs), sterk verlangen, begeerte, lust, hartstocht; raja that nabsoe, met eene sterke begeerte, (gezegd van iem. met eene sterke zinnelijke begeerte, of van iem., die naar wat boven zijne krachten gaat streeft); nabsoe that gòb njan geumeudja' keunòë, die man verlangt erg hier te komen; nabsoe amarah, zie i.v. amarah; hawa nabsoe, zie i.v. hawa I; zie verder vbd. i.v. klambé, kōléha', leumië', lòë II. Meunabsoe, verlangen, begeeren; zie vbd. i.v. doem. Peunabsoe, doen verlangen, begeerig maken. Vgl. nabsi.

NADA I (Arab. nadzr), gelofte; nada lōn ba' Teungkoe di Koeala si'idang boe

koenjèt, mijne gelofte is een idang gele kleefrijst aan T. d. K. te offeren; peulheuëh nada, eene gelofte vervullen, inlossen; zie vbd. i.v. lheuëh. Meunada, eene gelofte doen, afleggen; masa geumeuhòn aneu' ba' Toehan, poetròë ngòn soeloetan neumeunada, de vorst en de vorstin hadden eene gelofte gedaan, toen zij den Heer om een kind smeekten, (Meudeuha'). Zie ka'ōj.

NADA II, zie nadra.

NADA', in hik. ook nadeu'a (Arab. naz'), doodsstrijd, zieltoging; op sterven, op zijn uiterste liggend, zieltogend; sakét nada', zeer ernstig ziek, op sterven liggend; sidròë Ansa teungòh nada', djimeukheunda' that keu gata; ban neuleungò meunan djipeugah laloe neubeudòïh sigra-sigra; beudòïh Oema sadjan Nabi, neutamònglé ba' oereuëng nadeu'a, „een Ançaar ligt op sterven en verlangt erg naar u"; onmiddellijk nadat (de Profeet) hem die woorden had hooren zeggen, stond hij op; tegelijk met den Profeet stond 'Oemar op en zij gingen naar den man, die op sterven lag, (Tambéh toedjōh blaïh); ngòn nadeu'a hana bagòë, neupòh-pòh dròë han ban poebla, zij lagen hevig te zieltogen en sloegen daarbij op vreeselijke wijze zich zelven, (Indra Bangsawan).

NADEU'A, zie nada'.

NADI (Mal. id., uit Skrt. nâḍi), polsader, pols. Zie mi' II, oerat.

NADJIH (Arab. nadjis), onrein volgens de Moh. Wet (zooals menschelijke en dierlijke uitwerpselen, bloed, bedwelmende dranken, honden, zwijnen en doode dieren, die niet ritueel geslacht zijn), verontreinigd (door aanraking met eene onreine zaak), (ook) onrein (van het hart, van godsdienstig verboden handelingen, zie vbd. i.v. kaleubi, khabih); onreinheid, vuiligheid; nanggròëneu njòë, toeankoe, thatkeu nadjih, teuleubèh khabih tjeuma leuta; silawét teubōïhsan, toeankoe di sinòë, nanggròëneu njòë that binasa, uw land, heer, is erg onrein, is meer dan vuil en vies (door de aanwezigheid en gedragingen van Oesoeïh); daarom gaat het, zoolang de slaaf, dien ge gekocht hebt (i.e. Oesoeïh) hier is, zoo ellendig met uw land, (Nabi Oesoeïh); keunòng nadjih, in aanraking geweest met iets onreins, verontreinigd; oe dalam mòn djitië' nadjih, that bit khabih oereuëng di loea, in de putten hebben ze vuiligheid geworpen, ze zijn erg vies, de lieden buiten (de vesting, i.e. de belegeraars), (Pòtjoet Moehamat). Meunadjih, verontreinigd, bevuild; zie vbd. ligan. Peunadjih, verontreinigen, bevuilen.

NADRA, of nada; papa-nadra, (in hik.) doodarm, zie i.v. papa.

@lonaliakbar

NA'ÉB (Arab. nâ'ib), plaatsvervanger, vertegenwoordiger, stedehouder, (in hik.); raja tjèëkah le angkatan, oereuëng peuët njan na'éb radja, in het bezit van eene groote macht en van veel volgelingen waren die vier lieden de plaatsvervangers van den vorst, (Noen Parisi).

NAGA (Skrt. nâga), draak, fabelachtige slang, (in hik. en bij het berekenen van een gunstig tijdstip voor eene onderneming, zie vbd. i.v. larab); naga goentala, zie goentala; moentah naga, zie i.v. boedèë, en boengkoeëh; ba' sisé' naga, e.s.v. varen met fijne, op naga-schubben gelijkende bladeren (ōn sisé' naga), die als geneesmiddel tegen wonden worden gebruikt; ba' tjoela naga, e.s.v. varen met lange, op het uitwas van een naga-kop gelijkende bladeren (ōn tjoela naga), die als geneesmiddel worden gebruikt; neunaga, ook naga, de houten, die over de geheele lengte van eene prauw aan den binnenkant langs de boorden boven de geugadéng's (ribben) zijn bevestigd en waarop eventueel de roeibanken of het dek rusten. Meunaga, met naga's, met afbeeldingen ervan; alam meunaga pi ka teudòng, gōng ngòn geundrang meusoeara, de standaards met afbeeldingen van naga's stonden al geplant, en gongs en trommen lieten zich hooren, (Tjah Koebat).

NAGASARI (Mal. id.), e.s.v. boom met mooie bloemen, gew. djeumpa gadéng genoemd, zie i.v. djeumpa.

NAGATAROE (Mal. id.), e.s.v. beteldoos, (in hik.); poean djimeunan nagataroe, neutjò' sigapoe neupoemeulia, de beteldoos heette nagataroe en zij namen er (ieder) eene sirihpruim uit om er eer aan te bewijzen, (Diwa Akaïh); didalam poean nagataroe, indah that lakoe moepreumata, in eene nagataroe-beteldoos, die mooi bewerkt en met edelgesteenten bezet was, (ibid.).

NA*H*I (Arab. nahj), verbod, gew. in de samenstelling ama na*h*i, godsdienstige geboden en verboden, zie vbd. i.v. ama I, en bida.

NA*H*Ò, onkwetsbaar, (in hik.); dalam mata mèë gògadjòë, radja pindòë na*h*ò raja, men zou in zijne oogen kunnen zagen (het zou hem niet deren), de schelm van een vorst was absoluut onkwetsbaar, (Banta Beuransah); oereuëng toenòng le keubaj njang tō', doem panjang ō' na*h*ò raja, onder de lieden van de Bovenlanden zijn er velen, die geheel onkwetsbaar zijn, zij dragen allen lang haar en zijn volstrekt onkwetsbaar, (Pòtjoet Moehamat).

NA*H*OE (Arab. naḥw), spraakkunst, inz. de Arabische spraakkunst; èleumèë na*h*oe le beurakah, èleumèë pikah le èëlia, de wetenschap

@lonaliakbar

der spraakkunst geeft veel gezwets, de plichtenleer levert heiligen, (sprkw. ter bespotting van lieden, die zich op hunne geringe kennis van de Arab. spraakkunst, zonder veel kennis van de Arab. wetgeleerde werken, laten voorstaan).

NAHOEDA, of lahoeda (Perz. nâchoedâ), kapitein, tevens eigenaar van een schip, zeevarend handelaar, chef van eene prauw; zie vbd. i.v. kleuëng, meudjeulih.

NA'IM (Arab. na'îm); djanatō na'im, zie i.v. djanatō.

NA'IN; meugeuratan na'in, erg, geheel en al verroest. Vgl. keuta'in.

NAKAJ I (Arab. naql), traditie, (in godsd. geschr.); dali nakaj, bewijs, argument ontleend aan den Qorân of de gewijde traditie, schriftuurlijk bewijs of argument, (naast dali akaj, verstandelijk argument of bewijs); zie vbd. i.v. mata.

NAKAJ II (Mal. nakal), stout, lichtzinnig (van eene vrouw), (mod.).

NAKAT (Arab. naqd), munt, geld, (in hik.); habéh neupeungoej oeba' poetròë, djròh sambinòë hana tara; ada' nakat tamsé intan, hana lawan poetròë rimba, (de vorstin) liet al (die juweelen) door (hare schoondochter) de prinses dragen, zoodat deze er onvergelijkelijk schoon uitzag; als het eene munt was, dan was het er eene van diamant, onvergelijkelijk schoon was de in het woud gevonden prinses, (Poetròë Peukisōn).

NAKÉ, zie i.v. mòngka.

NAKI, zie i.v. mòngka.

NALA I, ook nangla (Skrt. nala, e.s.v. riet), e.s.v. graangewas, (gezaaid voor kippenvoer, gepoft in een aarden of ijzeren pot ook door menschen gegeten; met het openbarsten van nala-korrels bij het poffen wordt in hik. vaak het geknetter van geweervuur vergeleken, en met nalahalmen eene groote menigte van b.v. masten, volk, opgerichte lansen); soeara beudé meuteutalèh, boenjòë beureutéh bidjèh nala, de geweerschoten aan weerskanten knetterden als het openbarsten van nala-korrels, die men poft, (Pòtjoet Moehamat); mideuën peunòh doem seuleusa', leumbéng toemba' doem ba' nangla, het plein was vol, tjokvol (van volk) en hunne werpspiesen en lansen geleken nala-halmen, (Malém Diwa).

NALA II (Arab. naẓar), beschouwing, overweging; beschouwen, overwegen, (in hik.); (verder) een woord, een zin na het spellen der letters rechtdoor lezen, (vgl. laloe, landja); deungòn nala beuginda pandang, habéh reumbang djeuëbdjeuëb peukara; habéh ma'loem awaj ngòn akhé, poetròë hamè neuthèë ka na, met aandacht bekeek de (wondermachtige) vorstin (de bij haar gebrachte doode prinses) en alles werd haar dui-

@Ionaliakbar

delijk; zij begreep wat er gebeurd was van het begin tot het einde, en wist, dat de prinses in gezegende omstandigheden verkeerde, (Djoehan Meusapi); kalheuëh tahidja, tjoeba nala, ge hebt het al gespeld, probeer het eens door te lezen.

NALA III, zie nila II.

NALAM (Arab. naẓm, poëzie), Atjèhsch gedicht in eene een Arabisch metrum, met name het radjaz-metrum, nabootsende versmaat, waarbij, daar het Atjèhsch geen vaste quantiteit der syllaben kent, de zwaarte van het accent de lengte der syllabe in het Arabisch (van het radjaz-metrum bestaan de versvoeten uit dubbele jamben) vervangt; (die versmaat wordt bij voorkeur gebezigd voor godsdienstige geschriften, zoo wordt in hik. onder nalam ook verstaan:) geestelijk lied, (maar ook) pantoen; (in hik. voorts ook naar eene andere beteekenis van Arab. naẓm:) regeling, ordening; zie vbd. van nalam-regels o.a. i.v. baréh, mè'reuët, (uit resp. de Nalam djawòë sipheuët doea plōh van Teungkoe Ba' Djeuleupè, en de Nalam Tjèh Mardoeki, beide naar radjaz-trimeter), en i.v. moesōh (uit de Tja'é Hadat, naar radjaz-dimeter), en zie verder mòseutab'ilōn, radjat, en vgl. sandja'; poetròë sapa radja ngòn pantōn, meu'atō toerōn lam tirè rawa; tja'é pantōn madah ngòn nalam, dalam soeka'an poetròë ngòn radja, de prinses verwelkomde (in haar droom) in haar bed met tule-gordijnen den vorst met pantōn's, tja'é's, madah's en nalam's in geregelde opeenvolging, en beiden verheugden zich, (Djoehan Meusapi); sòë tan peutjakab peukakaïh prang, misé angkatan radja njang lingka;... tan djipeusabé ngòn radja njang la'én, atōran nalam djeuëb peukara; sòë tan peusabé deumikian, djitoeëng nanggròë njan akhé masa, wie (onder de vorsten) geen oorlogsmateriaal in gereedheid houdt, gelijk aan de krijgstoerusting van de vorsten der omliggende landen; ... in al die zaken geen gelijke regeling en ordening als de andere vorsten heeft, wie zich niet aldus in gelijke mate toerust, diens land zal ten slotte (door anderen) genomen worden, (Tadeukiratō rakidin). Meunalam, nalam's voordragen; zie vbd. i.v. kari, meunadjat.

NALÉH, eene slechts in naam bestaande inhoudsmaat, waarmede bij het meten van hoeveelheden ongepelde of gepelde rijst, ook wel van andere zaken, zooals peper, kruit wordt gerekend, (1 naléh = 16 arè = 8 gantang = 1/10 goentja); wordt ook gebezigd als vlaktemaat ter aanduiding van de oppervlakte van een rijstveld, dat met een naléh zaaipadi (sinaléh bidjèh) is te beplanten, verder als telwoord n.l. 16, inz. van

@lonaliakbar

kinderen gezegd, en soms als gewichtseenheid aanduidende het gewicht van 1 naléh gepelde rijst (breuëh); ka tō' sinaléh djimeu'aneu', hij heeft het zestiental kinderen bereikt, (in welk geval het 16de kind als djakeuët weggeven moet worden, zie i.v. djakeuët); masa' boe sinaléh breuëh, zie i.v. boe I; mè naléh, een naléh, n.l. rijst brengen, (i.e. het brengen van geschenken door eene schoonmoeder aan eene schoondochter, die voor de eerste maal zwanger is, wanneer het minder gegoede lieden zijn; zie mè boe en mè dangdang, i.v. boe I en dangdang); talakèë oebat limòng naléh, koepeuleumah gaséh koebri sigoentja, gij vroegt vijf naléh kruit, ik liet u mijne genegenheid zien en gaf u een goentja, (Pòtjoet Moehamat); zie verder vbd. i.v. keumba. Meunaléh, bij naléh's.

NALEUËNG, gras, (ook) onkruid; wordt als beeld van veelheid gebezigd; grassoorten: n. awé of awō (kleverig, met lange halmen), n. blanda of padang (wordt als paardenvoer gebruikt), n. djagōng (voor veevoeder), n. djoelō' (zie i.v. djoelō'), n. geunoeë (zie i.v. geunoeë), n. goemè, n. ikoe goeda, n. kabat (sterk), n. kōmkōma, n. lakòë (de alang-alang), n. manèh (welriekend, met roode halmen, wordt door vrouwen in het haar gestoken, of in haarolie gedaan), n. manèh oe (welriekend met witte halmen, iets minder geurig dan de n. manèh), n. meunta (Batav. Mal. kasoeran, geliefkoosd voedsel van paarden), n. oelèë seungkò (met fijne bladeren en knollen, die op den kop van den seungkò gelijken), n. pisang (met roodachtige stengels, dient voor geitenvoer), n. roesa (met korte halmen), n. sambō (zie i.v. sambō), n. seumisé', of seumiséb (met puntige bladeren, wordt als onheilafwerend middel om den pols gedragen), n. sira (groeit in de nabijheid van zout water), n. tjeukō; zie verder pha tjanggoeë', tjeumoetjōt; hidjō-hidjō naleuëng tjeukō, hidjōbirō naleuëng kōmkōma; meunan djikheun boengòng koendō, kheun ba' Teungkoe Banta moeda, „groen is de n. tj. en zeegroen de n.k.''; aldus zeide de koendō-bloem (de prinses) tot den jeugdigen T. B., (Banta Ahmat); ra'jat le that tamsé naleuëng, ladōm oereuëng ladōm binatang, zijn leger was zoo talrijk als grassprietjes en bestond deels uit menschen, deels uit dieren, (Radja Bada); siwaïh naleuëng, zie i.v. siwaïh II. Meunaleuëng, met gras, onkruid begroeid; neumeu'oeë njòë meunaleuëng djéh, padjan salèh meuteumeung poela, ploegde hij hier, ginds kwam het onkruid (weer) op, wanneer zou hij het

@lonaliakbar

wel tot planten brengen, (Asaj djeuët padé).

NAM, zes.

NAM-NAM, of sinam-nam, e.s.v. boom met knoestigen stam, waaraan de eetbare rinsche vruchten groeien, (Mal. nam-nam).

NAMA I (Skrt. nâma), naam, reputatie, faam, (in deftige taal en in hik.); zie vbd. i.v. hōj I, kandjaj, masén. Meunama, een naam hebben, heeten; van naam, befaamd; nam reutōïh nam plōh oereuëng njang peungeuròë, oereuëng njang geutoesòë doem meunama, zeshonderd zestig kloeke kerels, mannen, die men kende, allen lieden van naam, (Pòtjoet Moehamat); zie verder vbd. i.v. ma'roeïh. Zie nan I.

NAMA II, zie i.v. laman I.

NAMEULAH (Arab. namlah), mier, (in hik.); „teuma na sidròë proenòë kawōm, boekòn djeunèh djén ma'noesia"; „njankeu sidòm Nabi Soelòjman, nameulah geubōh nan, hé panita", „verder (zeiden de Joodsche schriftgeleerden) was er een, die de gemeente onderrichtte, en het was geen djén noch een mensch"; „dat was (antwoordde Ali) de mier van den profeet Salomo, „nameulah" geheeten, o schriftgeleerden", (Èëlia toedjōh). Zie sidòm.

NAMEUNG, samentrekking van na en meung, zie i.v. meung I en na.

NAMIËT, ook lamiët, slaaf, dienaar, slavin, dienares; zie vbd. i.v. loerōng, ma'loem, meureudéka. Meunamiët, slaven hebben. Peunamiët, tot slaaf enz. maken, als slaaf enz. beschouwen; zie vbd. i.v. hamba, ngiëng, njampang.

NAMOEË', afkorting van teunamoeë', zie i.v. tamoeë'.

NAN I, naam; naar den naam van een persoon vragende bezigt men sòë of peuë, naar dien van eene zaak alleen peuë; sòë (of peuë) nan oereuëng njan, hoe heet die man; peuë nan barang njòë, hoe heet dit voorwerp; hana lōn toesòë (of toepeuë) nan oereuëng njan, ik weet den naam van dien man niet; hana lōn toepeuë nan barang njan, ik weet den naam van dat voorwerp niet; (zie ook vbd. i.v. ambat-ambat, bimaran, dròë); bōh (ook, doch meer in hik. rasi) nan, een naam geven; balé' nan, den naam veranderen, (b.v. van een ziekelijk kind om hem van zijn gesukkel af te helpen, heeft ook een ongunstigen zin en wordt bij wijze van eed gebezigd:) djeuët tabalé' nan lōn, meunjò kòn ban lōn kheun, ge moogt mijn naam veranderen, als het niet is zooals ik zeg. Meunan, een naam hebben, heeten; lajeuë keuradjeuën Meukoeta Alam, radja djimeunan Éseukanda Moeda, tijdens de regeering van M. A., den É. M. geheeten vorst, (Malém Dagang). Peunan, een naam geven, noemen,

@lonaliakbar

heeten; zie vbd. i.v. djaròë, oedjōb. Zie gla II, nama.

NAN II, oude vorm van njan, komt alleen in samenstellingen voor, t.w. blanan, (b)oebé nan, ditnan, djanan, doemnan, 'ètnan, hinan, keunan, meunan of moemeunan, ninan, oebit nan, 'òh nan, rèt nan, roenan, ròtnan, sinan, zie onder die woorden of het eerste deel ervan, en njan.

NANA, aanspreekwoord tot Klinganeezen, die ouder zijn dan de spreker. Zie ama IV.

NA'NA' (Arab. na'na'), munt (plant), waarvan de bladeren voor den geur in de thee worden gedaan.

NANDANG, bijvorm van landang, zie aldaar; neujoeë peukoekōh ngòn koeta nanggròë, sabab doedòë neuthèë na bahja; neujoeë peugèt ngòn koeta nandang, neubōh oereuëng keu mata-mata; neujoeë kawaj lingka nanggròë, malam oeròë bè' silab mata, hij liet de vestingen van het land versterken, omdat hij wist, dat er gevaar dreigde; hij liet (aan de grenzen) in de vreemde landen vestingen aanleggen en plaatste er lieden op den uitkijk; hij liet de grenzen van het land dag en nacht nauwlettend bewaken, (Djoehan Meusapi). Zie ook tandang.

NANG, moeder; wordt gew. van dieren gebezigd, van menschen geldt het als grof, en komt het, zonder geringschattende beteekenis, alleen in spreekwijzen (zie vbd. i.v. koesōt), en in de litteratuur (zie vbd. i.v. loerōng) voor, en meest in de samenstelling nang apa, of nang eumbah, ouders, (zie vbd. i.v. apa, en i.v. gamat I, geutib, leubèh), en verder in kinderspelen met de beteekenis van hoofd, leider, leidster, (zie vbd. i.v. manò', radja); in het dialect van Boeëng wordt het woord gebezigd in namen van dorpen in den zin van vestiging, zooals elders lam (Nang Tjoet, Nang Barō, enz.); kamèng njòë tòh nang, waar is de moeder van deze geit.

NANGGRI, zie nanggròë.

NANGGRÒË, in hik. voor het rijm ook nanggri (Mal. negeri, uit Skrt. nagarî), stad, plaats, land, rijk, staat, landstreek, gewest, landschap, gebied van een oelèëbalang; nanggròë asaj, land van oorsprong, het oorspronkelijke land, (oppos. van rantò, zie aldaar); aneu' nanggròë, landskind, (zie ook i.v. boemòë); iboe of inòng nanggròë, zie Makah; doea nanggròë, de twee werelden, i.e. deze en de andere wereld, (of) land en water, (zie vbd. i.v. doea, mangat); zie verder vbd. o.a. i.v. keukaj, nandang. Meunanggròë, een land enz. hebben, tot een land enz. behooren, in een land enz. thuis hooren; oereuëng meunanggròë ngòn meudagang djeuëb-djeuëb rangkang saré gabra,

@lonaliakbar

lieden (n.l. studenten afkomstig) van de streek zelf en van buiten hielden zich in elk huisje (van de onderwijsinrichting van Teungkoe Rambajan) op luidruchtige wijze bezig (met hunne studies en godsdienstoefeningen), (Pòtjoet Moehamat; zie de i.v. m o e r i b aangehaalde regels, waarop de hier geciteerde volgt).

NANGKÉ, zie i.v. m ò n g k a.

NANGLA, zie n a l a I.

NANGSADJA, de twee sterren oostelijk van de b i n t a n g p a r ò ë.

NANGSAT, bijvorm van l a n g s a t, zie aldaar.

NANJAN, verkorting van s e u n a n j a n (Maandag), gebruikt als mannel. persoonsnaam.

NANÒH, zie d a n ò h.

NANTI, zie l a n t i.

NANTIASA, ook n e u t i a s a, s e u n a n t i a s a, en s e u n t i a s a (Mal.), steeds, aanhoudend, voortdurend, (meer in hik.); zie vbd. i.v. l e u n g ò I, m a n j ò h.

NAPAKAH (Arab. n a f a q a h), onderhoud, levensonderhoud, (inz. dat men volgens de Moh. Wet aan zijne vrouw, en, zoo noodig, aan een bloedverwant in de rechte lijn heeft te verschaffen); n a p a k a h l a h é, n. b a t é n, het openlijke, het innerlijke (aan de vrouw verstrekte of te verstrekken) levensonderhoud, i.e. levensonderhoud, en echtelijke gemeenschap; r a d j a a d a t n e u p e u l a d é m, n a p a k a h b a t é n s a m a r a t a; n a p a k a h o e r ò ë n a p a k a h m a l a m, b è' s o e r ō j l a n p o e t r ò ë d o e m n a, de vorst legde zich (ook) de gewoonte op om (aan zijne zeven gemalinnen) in gelijke mate het „geheime levensonderhoud" te geven; (zoo gaf hij allen gelijkelijk) het „levensonderhoud van den dag en het levensonderhoud van den nacht" (i.e. levensonderhoud en echtelijke gemeenschap), opdat de prinsessen zich niet bedroefd zouden maken, (Pha Soeasa; zie den uit hetzelfde werk i.v. b a j ō h aangehaalden regel, die aan de hier geciteerde regels voorafgaat); m a l ō n n g ò n d o e t o e h a n e u t h a t, l ō n h a r e u k a t h a n a t a r a; l ō n g o e b e u ë k a m è n g l ō n t o e ë n g o e p a h, k e u n a p a k a h d r ò ë n e u d o e a, mijne ouders waren zeer oud en ik deed alle moeite om voor hen wat te verdienen; ik hoedde geiten en trok daaruit loon om hun beiden levensonderhoud te verschaffen, (Èëlia toedjōh). M e u n a p a k a h, levensonderhoud hebben, middelen hebben om aan zijne vrouw levensonderhoud te verstrekken; m e u n j ò h a n a t a m e u n a p a k a h, b a l é b è' t a m e u k a w é n, als ge geen middelen bezit om aan uwe vrouw levensonderhoud te verstrekken, dan moet ge liever niet trouwen. P e u n a p a k a h, levensonderhoud verstrekken; s è n m e u n g k e u l i l i s r o e n è t a n, p a k r i b a n l ō n p e u n a p a k a h i n ò n g, zelfs een cent voor het koperen stuk van eene klarinet bezit ik niet (i.e. ik bezit geen rooden duit), hoe zou

@lonaliakbar

ik eene vrouw kunnen onderhouden.

NAPEUSI, zie nabsi.

NAPEUSIAH, zie nabsiah.

NAPEUSOE, zie nabsoe.

NA*PH*AÏH (Arab. nafas), adem, ademhaling, ademtocht; hana lé na*ph*aïh, (hij heeft) geen adem meer, is dood; peulheuëh na*ph*aïh, ademhalen, adem scheppen, (zie vbd. i.v. hangeub); peulheuëh na*ph*aïh rajeu', een zucht slaken, zuchten; soeët of taré' na*ph*aïh, een zwaren ademtocht slaken, moeilijk ademen, hijgen; soeët na*ph*aïh, (ook) sterven; teusoeët na*ph*aïh-na*ph*aïh lōn pajah that, ik hijg ervan, zoo moe ben ik; theun na*ph*aïh, den adem inhouden; tatheun na*ph*aïh jōh masa njan, tan gra' tjèëtan lé ba' gata, houd op dat oogenblik, (bij den diké) uw adem in, dan zal de duivel u niet meer beroeren (Ma'ripat); zie verder vbd. i.v. *h*è-*h*è, mbōïh. Meuna*ph*aïh, adem hebben, ademhalen, ademen; hana lé meuna*ph*aïh, hij ademt niet meer, is dood; hana meuna*ph*aïh sagaj, (gezegd van zaken, b.v. koopwaren, van een werk:) het gaat er slecht mee, er zit geen schot, geen gang in. Zie oengkab.

NAPHI (Arab. nafj), ontkenning; ontkennen, (mystieke term); diké naphi-éseubat, het ontkennings-bevestigings-reciet, i.e. de formule lâ ilâha illâ 'llâh, er is geen god dan Allah, die uit eene ontkenning — er is geen god — en eene bevestiging — dan Allah — bestaat; tanaphi, handi tèëlan, masa takheun la élaha; ... tanaphi, tèëlan, tiëb Toehan, dat njang la'én Alah Ta'ala; ... peuë ta'éseubat ba' kalimah, masa élalah kita kata; ... njang ta'éseubat Dat njang mòteula', wadjéb oedjoet Alah Ta'ala, gij ontkent, vrienden, wanneer ge la élaha zegt, ... ge ontkent, vrienden, (het bestaan van) elken heer, (van) elk wezen buiten Allah den Verhevene; ... wat bevestigen we, wanneer we van het belijdeniswoord élalah zeggen; ... wat we bevestigen is (het bestaan van) het absolute Wezen, het noodwendige bestaan van Allah den Verhevene, (Ma'ripat).

NAPIRI (Perz. nafîrî), bazuin, (in hik.); zie vbd. i.v. 'è-'è, koetjapi.

NAPŌH, ook lapōh, eene groote soort plandō' (dwerghert).

NARANGÈN, zie larangèn.

NARASEUTOE, zie narawaseutoe.

NARAWASEUTOE, ook naraseutoe (Mal. narwastoe), nardus, (in hik.); meuligan toebōh deungòn deuboe, sang naraseutoe ngòn tjeunana, het stof, waarmede zijn lichaam bevuild was, leek nardus en sandelhout, (Meudeuha'); zie verder vbd. i.v. deuroe.

@lonaliakbar

NARI, ook, doch minder, tari (Mal. tari), dansen (van krijgsen andere dansen), huppelen, (van b.v. dieren); zie vbd. i.v. beureuhi, lagèë, lila II. Meunari, de handeling nari verrichten, aan het dansen zijn, een dans uitvoeren, nari met meerv. subject; si meunari, de dansende, danser, danseres, (inz. de knaap of de vrouw, die bij een hareubab-, of viool-orkest al dansende pantōns zingt); aneu' radja doem meunari, timoeë beureuhi ta'eu roepa, al de prinsen dansten en liefde of geestdrift kwam op bij wie naar hen keken, (Meudeuha'). Peunari, laten dansen, dansen met; adòë angkat djipeunari, sabōng djoedi madat pina, ze lieten hunne schandknapen dansen (of dansten met hunne schandknapen), anderen hielden hanengevechten, dobbelden of schoven opium, (Noen Parisi); tjō'ma ngòn peudeuëng djipeunari, ban seusoeé dalam tantra, ze dansten met hunne knotsen en hunne zwaarden als windmolens temidden van het leger, (Radja Bada); zie ook vbd. i.v. hit.

NARIT, (uit meunarit van marit) hetgeen gezegd is, wordt of zal worden, het gezegde, het gesprokene, het spreken, praat, woord, mededeeling, bespreking, afspraak; kah bè' le that narit, je moet niet te veel praatjes maken; tanda kòng narit, en peukòng narit, zie i.v. kòng I; narit sipatah, een enkel woord, (zie vbd. i.v. moedjakarah); zie verder vbd. o.a. i.v. balé', barang II, boebaj, deungkéng, djaweuëb, kabòm, kah, misé, oedjōng, pansië.

NASAB, ook neusab (Arab. nasab), familiebetrekking, verwantschap, geslacht, (gew. in de uitdrukking): sinasab, van hetzelfde geslacht, bloedverwant; keureuna kamòë tjèëdara sinasab, pakri ħan lōn harab ba' adé'eunda, want wij zijn beiden broeders uit hetzelfde geslacht, hoe zou ik geen vertrouwen in mijn jongeren broeder stellen, (Gadjah toedjōh oelèë); zie verder vbd. i.v. doeë'.

NASÉ; ië nasé, zie inasé.

NASÉB, zie nasib I.

NASEUBAH (Arab. niçbah), houding, handelwijze, gedrag; meunan naseubah oereuëng njang djròh, zoo is de houding van een behoorlijk mensch, zoo gedraagt zich een behoorlijk mensch; pi'é dōnja ngòn naseubah, teungkoe peugah keu lōn sigra; teumpat lōn doeë' ngòn beudjalan, ba' tidōran pakri roepa, vertel mij gauw, teungkoe, hoe men op de wereld moet handelen, hoe men zich moet gedragen, hoe ik moet zitten of loopen, hoe ik moet slapen, (Noen Parisi).

NASEUCHAH, zie neuseukhah.

NASEUKAH, zie neuseukhah.

NASEUKHAH, zie neuseukhah.

@lonaliakbar

NASEURANI, of nasrani, en verkort tot s(eu)rani (Arab. naçrânî), Christen; Christelijk; zie sprkw. i.v. éh I.

NASEUTJAJA, zie nétjaja.

NASIB I, ook naséb (Arab. naçîb), deel, lot, fortuin; ka nasib, zoo is eenmaal (mijn) lot; zie verder vbd. i.v. oekō.

NASIB II (Arab. nasîb, minnedicht), het begroeting-, en vraag-en-antwoord-reciet, waarmede bij een ratéb de dans-met-zang-uitvoeringen bij wijze van pauze worden afgewisseld, en dat uit pantōns, verhalen, en quasi-wetenschappelijke vragen en antwoorden in sandja'-vorm bestaat, (zie vbd. van nasib-verzen uit den ratéb sadati i.v. geutang, masa'alah, meutjeuroet); kisah oedjōng nasib, zie i.v. kisah. Meunasib, nasib-verzen voordragen.

NASIHAT (Arab. naçîḥah), raadgeving, goede raad, vermaning; raad geven, vermanen; hana djileungò nasihat gòb, hij luistert niet naar den raad van anderen; taleungòkeu djinòë koenasihat njang mò'tamat sigala dōnja, luistert nu, ik geef u eene vermaning, die (wijl van den Profeet afkomstig) voor de geheele wereld van kracht is, (Soerat kriman Sèh Salèh); zie verder vbd. i.v. hoekōm, ingat.

NASOEHA (Arab. naçœ͡ḥ), oprecht, (gew. in de uitdrukking:) tèëbat nasoeha, oprecht berouw.

NASRANI, zie naseurani.

NATBATAT, zie nabatat.

NAWA', verkorting van seunawa', zie i.v. sawa'.

NAWAÏH, zie na*w*aïh.

NA*W*AÏH, ook nawaïh, ricinusplant; wordt als een voorloopig grafteeken, voor dat men de grafsteenen plaatst (poela batèë, ze i.v. batèë) aan het hoofd- en voeteneinde van een graf geplant; het sap (geutah na*w*aïh) wordt tegen kiespijn en de bladeren als wrijfmiddel tegen schurft of in de roekò' siawan gebruikt; uit de zaden wordt de ricinusolie (minjeu' na*w*aïh) gewonnen; zie ook djoelab.

NA*W*ÒNG, (Mal. naoeng), lommer, schaduw, beschutting, bescherming, (in deftige taal en in hik.); Si Moehamat di kamòë hana meukeunòng, di kamòë pi na*w*òng di Gampōng Djawa, die M. bevalt mij niet, ik heb mijne bescherming (bij den vorst) te G. Dj., (Pòtjoet Moehamat); zie verder vbd. i.v. lindōng. Meuna*w*òng, beschutting, bescherming zoeken, zich in of onder de schaduw stellen; djimeuna*w*òng joeb kajèë njan, djipadjōh makanan kajèë tjeuroega, hij zet zich in de schaduw van dien boom neer en eet van de vruchten van dien paradijsboom, (Toedjōh kisah). Peuna*w*òng, beschaduwen, belommeren, beschutten, beschermen; tjitjém teureubang djeuët keu pajōng, djipeuna*w*òng nabi meu-

@lonaliakbar

lia, de vogels in de lucht dienden tot zonnescherm en beschaduwden den verheven profeet, (Tambéh toedjōh blaïh).

NDAB, zie eundab.

NDIË, of eundië, oendië, nië, eene inhoudsmaat voor b.v. rijst, zout, komt alleen in verbinding met si (één) voor in de vormen sindië, soendië, sinië, = ½ blakaj (¼ kaj); lōnsindië boe hana abéh lawét njòë, ik kan in den laatsten tijd (door ziekte) geen ndië rijst opmaken.

NDJÈ', of eundjè', en njè', geluid, waarmede men schapen en geiten roept.

NDŌNG, zie eundōng.

NÈ, richting, kant, plaats vanwaar, (in den stamvorm meer in hik., in de spreektaal alleen in enkele uitdrukkingen, zooals:) doem nè, van alle kanten, njòë, njan, djéh nè, van hier, van daar, van ginds, van dezen, van dien, van gindschen kant, baranggañè, onverschillig van waar; koetjéng itam hoemeuj tikōïh, andjéng meureugōh djihoemeuj roesa; hana lōn takōt, teukoe, keu moesōh, djéh nè dji'ōh njòë hò lōn teuka, eene zwarte kat achtervolgt eene muis, een groote hond achtervolgt een hert; ik ben niet bang, teukoe, voor vijanden, van ginds uit de verte ben ik heelemaal hierheen gekomen, (pantōn, ter uitdrukking, dat men zich door geen afstand of gevaren laat weerhouden om zijn doel te bereiken); ngòn djisoera' ramè-ramè, dji'é' le nè ban silingka, onder gezamenlijk gejuich drongen zij van vele kanten rondom op, (Radja Bada); teuma djiseu'ōt lé Tjah Koebat, djipeugah pat nè djiteuka, daarop antwoordde Tj. K. en hij zeide van waar hij kwam (afkomstig was), (Tjah Koebat); zie verder vbd. i.v. lhōng I, mè I. Meunè, bepaald, bekend ten aanzien van de herkomst, van bekende her-, of afkomst; bè' tameurakan ngòn oereuëng hana meunè, — pakòn takheun hana meusòë rakan lōn, oereuëng meunè, gampōng moepat, nan meusòë, ga niet om met iemand van onbekende (van duistere) afkomst (iem. van niets), — waarom zegt ge, dat mijn vriend een obscuur persoon is, zijne afkomst, zijne woonplaats en zijn naam zijn bekend; salèh gata keumeung keudji, narit *h*an meunè njan taboeka, ge wilt misschien te schande gemaakt worden, dat ge ongegronde (ongepaste) woorden uit, (Dioe Plinggam); meunè 'èt, oebé, oebit, 'òh, zie onder het tweede woord; *h*an of hana meunè-nè, zonder dat men weet (wist) vanwaar, van alle kanten; zie verder vbd. i.v. boekòn, misé.

Panè, vanwaar, waarvandaan (vragend en betrekkelijk), wordt verder gebezigd ter uitdrukking van wat men onmogelijk acht, van ongeloof of stellige ontkenning, z.v.a. hoe zou het kunnen

(dat), hoe zou ..., hoe komt ge er aan of er bij (p a n è!), het mocht wat, welneen, (zie vbd. van deze beteekenis i.v. a s a b, d j a h é, g o e t è ë, k o e r é n g, l i k é, m i t a); p a n è g a t a, waar komt ge vandaan; p a t b o e g a m p ō n g p a n è n a n g g r ò ë, n a m a t e u s ò ë g e u h e j g a t a, waar is uwe woonplaats, waar is uw land (van herkomst), en hoe heet gij, (Pha Soeasa); p a n è-p a n è, vanwaar (onbepaalder dan p a n è), onverschillig van waar, van alle kanten; L i l a'i n d r a t h a t b i t s a't i, p a n è-p a n è r a'j a t d j i t e u k a, L. heeft werkelijk eene groote wondermacht, van alle kanten dagen zijne onderdanen op, (Tjah Koebat); p a n è 'è t, o e b é, o e b i t, 'ò h, zie onder het tweede woord.

S a n è, (van) éëne richting, kant, plaats; g ò b n j a n s a n è b a n d o e a, zij zijn beide van dezelfde plaats; h a n a s a n è, niet van ééne richting of plaats, (of) van geen plaats, nergens vandaan; n a s a n è t r e u', er is nog eene richting, enz.; „t a'é' k e u n ò ë, a d ò ë, s i'a t, n a p e u ë p a k a t d i l ō n n g ò n g a t a"; „s o e d j ò ë s a n è d j e u r e u k h a s a n è, t a l e u n g ò *t* è d i g a t a d a", „kom een oogenblik hier boven, broertje, ik heb wat met u te bespreken"; „van één kant (komt) het stalen asje, van één (een anderen) kant het spinnewiel, en gij, zuster, hebt maar het *t* è-geluid (het gesnor van het spinnewiel) te hooren, (i.e. ik zal voor al wat ge wenscht zorgen), (Pòdi Amat); s a b ò h s a n è, ieder van één kant, van alle kanten; o e r e u ë n g t e u k a s a b ò h s a n è, n a n g g r ò ë p i r a m è l e u b è h b a' n j a n g k a, er kwamen menschen van alle kanten, zoodat het in de stad levendiger was dan voordien, (Banta Beuransah).

T o e n è, weten vanwaar, de af-, herkomst weten; a m p ō n, t o e a n k o e, m e u r i b è ë a m p ō n, s e u m a h o e l ō n p a t j a j n j a n g h i n a; *h* a n m e u t o e n è s a b ò h r i n d a n g, d i p a n t é k r o e ë n g m i ë n g k o e a l a, vergeving, heer, duizenden malen vergeving, uw nederige dienaar deelt u mede, dat er aan den kant van de rivier bij de monding eene (reusachtige) kiel van een schip ligt, waarvan we de herkomst niet weten, (Malém Dagang); t o e n è 'è t, o e b é, o e b i t, 'ò h, zie onder het tweede woord. P e u t o e n è, de her-, afkomst doen weten, zeggen vanwaar.

NÈ', grootvader, grootmoeder, oudoom, oudtante, (2de en 3de pers.), ook gebruikt als aanduiding of betiteling van oude vrouwen in het algem., en voorts van den tijger, wanneer men zich in het bosch bevindt; n è' a j a h, a j a h n è', k o e n è', grootvader, oudoom; onder de oudooms en oudtantes onderscheidt men nader: n è' w a, n è' t j h i' (ouder dan grootvader of grootmoeder), n è' t j o e t, n è' m o e d a, en, alleen voor oudtante, n è' t é h (jonger dan groot-

@lonaliakbar

vader of grootmoeder), en onder de jongere broeders of zusters van grootvader of grootmoeder: n è' t j o e t of n è' l ō t (de jongste van hen), en n è' n g ò h (de oudere), welke nadere onderscheidingen vooral van oudtantes, minder van oudooms worden gebezigd; (t j è ë d a r a) s a b ò h n è', neef, nicht, (cousin, cousine); n è n è', of n i n è', n è n d a, n i n d a, n è n è n d a, of n i n è n d a (Mal.) = n è', (gew. in hik.); n è'-n è' (zelden), overgrootouders; n è'-m o e-j a n g (Mal.), voorouders; n è' p e u n g a n d j ō, zie p e u n g a n d j ō; p e u l h e u ë h k a'-ō j b a' d j e u r a t n è', zie i.v. b o e r ō n g I, en s r a b i; T e u k o e N è', titel van de oelèëbalangs van Meura'sa en van de IX Moekims van de sagòë der XXV Moekims, die oudtijds, naar de verklaring luidt, de zinnebeeldige grootvaders van den Atjèhschen soeltan waren. Zie d a t ō', d j a, g ò b.

NÈÈBAT, zie n o e b a t.

NÈH I, zindelijk, proper, net, rein (ook in fig. en ritueelen zin), kieskeurig, vies van al wat vuil lijkt; n è h o e d e u ë n g è' b a' (of d i) o e l è ë, n è h a s è ë è' b a' (of d i) m o e k a, hoe zindelijk eene garnaal ook zij, zij heeft drek in haar kop, hoe zindelijk een hond ook zij, hij heeft drek op zijn gezicht (doordat hij onder den g o e h a pleegt te zitten, wanneer iem. zijne behoefte doet), (sprkw. ter bespotting van iem., die overdreven kieskeurig is, of ter uitdrukking van twijfel omtrent het berouw van iem. van slechten levenswandel); zie verder sprkw. i.v. b i n ò ë. M e u n è h, zindelijk enz. zijn, zich zindelijk enz. gedragen. P e u n è h d r ò ë, = m e u n è h doch opzettelijker, (of) zich kieskeurig aanstellen.

NÈH II, verkorting van m a n è h, gebruikt als aanspreekwoord tot kinderen, ook wel gebruikt als bijnaam, z.v.a. liefje, schatje. Zie n i I.

NÈ'MAT (Arab. n i'm a h), gunstbewijs, weldaad, welzijn, voorspoed, geluk, zaligheid, genot, heerlijkheid, lekkernij; zeer lekker, heerlijk, zalig; n è'm a t T o e h a n, Gods weldaden; b a-l a n e u s a b a n è'm a t n e u-t j o e k ō A d i d ō n R a p ō t o e-l ō n g h a m b a, beproevingen droeg hij geduldig, en bij voorspoed dankte hij den Verheven Vergever voor de aan Zijn dienaar betoonde hulp, (Meudeuha'); n è'm a t g ò b *h* a n é' d j i k a l ò n, hij kan het geluk van een ander niet zien, kan niet zien, dat de zon in het water schijnt; n è'm a t t h a t a t e u ë h d j i, wat heeft hij het heerlijk; (b ò h l a b o e i ë) t j e u r o e g a n è'm a t, (paradijsheerlijkheid) e.s.v. lekkernij, vervaardigd van b ò h l a b o e i ë, suiker en eieren; zie verder vbd. i.v. d j a n, k o e p h ō, m a d j a d i, t j o e k ō.

NÈNDA, zie i.v. n è'.

NÈNÈ', zie i.v. n è'.

NÈNÈNDA, zie i.v. n è'.

NÈNG, verkorting van h a n è n g (zie aldaar), gew. gebezigd in den

@lonaliakbar

zin van: zindelijk, frisch, (van menschen, ook van dieren).

NÈNG-NÈNG-BŌJ, beginklanken zonder beteekenis van wiegeliederen, bij het zingen waarvan men het kind een glinsterend voorwerp (zie b ō j III) voorhoudt dat men heen en weer beweegt; n è n g-n è n g-b ō j, s i n j a' tjoet lōn ba' raja sanggōj, n.-n.-b., moge mijne kleine meid eene groote haarwrong krijgen; n è n g-n è n g-b ō j, s i k o e n è n g r a j a s a n g g ō j, d j i d o e ë' j o e b b a' p i s a n g, s ō' s o e b a n g k a m o e b l ō j-b l ō j, n.-n.-b., Koenèng (met eene lichte huidskleur) heeft eene groote haarwrong, zij zit onder een pisangboom en doet oorkrabben aan, die erg schitteren.

NÈSEUPOE (Arab. n i ç f), de helft, (in hik. inz. verstaan: de tweede helft van den nacht); n è s e u p o e T j a'b a n, de nacht van het midden van de maand Tj., (meer m a l a m b e u r e u'-a t genoemd, zie b e u r e u'a t); l ō n n a l o e m p ò ë, t o e a n-k o e, b e u k l a m, n è s e u p o e m a l a m k a r a b p a d j a, ik heb, heer, van nacht een droom gehad, in de tweede helft van den nacht toen de ochtend bijna aanbrak, (Noen Parisi); n è s e u-p o e a k h é l h e u ë h s i t e u-n g ò h, p o e t r ò ë b e u d ò ï h m e u s a m p e u n a, in de laatste helft van de den nacht, wanneer middernacht voorbij was, stond de prinses op om te bidden, (Poetròë Peukisōn).

NÉTJAJA, ook n a s e u t j a j a (Mal. uit Skrt. n i ç c a y a), stellig, gewis, (in deftige taal en in hik.); zie vbd. o.a. i.v. i m e u m.

NEU I; t a l ò ë n e u, ook t a l ò ë i n e u m genoemd, touw, gevlochten uit vezels, gewonnen uit de binnenzijde van den hoofdnerf van een klapperblad (d a d a o e), en gebruikt om het juk van een ploeg met het handvat te verbinden (t a l ò ë d h a m, of t. l i n g-g a n g, zie i.v. l a n g a j), en om bij het klimmen in een klapperboom om de voeten, tot steun hiervan, geslagen te worden.

NEU II, pers. vnw. v.d. 2de en 3de pers., enkelv. en meerv., optredende als praefix voor werkwoordstammen (als subject), als suffix achter werkwoorden (als object), en achter zelfst. nw. (als bezittel. vnw.), en, zelfstandig gebruikt (als subject) bij algeheele afwezigheid van nadruk, in het 2de en 3de geval ook wel in den vorm: n e u h; het heeft als vollen vorm: d r ò ë n e u, (zie aldaar); n a n e u k e u m e u n g d j a', wilt gij (of wil hij) werkelijk gaan; d r ò ë n e u k a n e u d j a', hij is al gegaan; *h* a n d j i p a t é h n e u, hij gelooft u (hem) niet; n j ò ë a t r a n e u, dit is uw (zijn) eigendom, dit is van u (van hem); *h* a n é' n e u, hij wil niet. P e u n e u, tegenover of over iem. sprekende het pers. vnw. n e u gebruiken; n j a n g p a t ō t k a p e u d j i h b è' k a-p e u n e u, van wien je d j i h moet gebruiken moet je niet n e u zeggen.

NEU III, praefix, dat, naast het infix e u n, zelfst. nw. vormt van werkwoordstammen, bijv. nw. en,

@lonaliakbar

doch minder, van telw. en bijw., met de beteekenis, indien het het stamwoord een werkw. is, van de onbepaalde wijs als zelfst. nw., van de wijze, het object, het resultaat van de handeling of het middel waarmede de handeling geschiedt, en, indien het stamwoord eene andere woordsoort is, van een abstract begrip, van eene hoedanigheid of een toestand; het praefix neu wordt met uitsluiting van het infix eun gebezigd, indien het stamwoord met een klinker, een h, l, n, ng, nj of r begint, en indien het stamwoord een eenlettergrepig en met b, d, of m beginnend woord is; het infix eun wordt ingevoegd achter den eersten medeklinker van het stamwoord; is het stamwoord eenlettergrepig, dan wordt de eerste medeklinker eerst gereduplicеerd (soms tevens gewijzigd, b.v. g in k); begint het eenlettergrepige stamwoord met eene combinatie van medeklinkers zooals bl, br, dr, kl, kr, lh, pl, pr, sr, tjr, tr, dan wordt het infix eun ingevoegd of na reduplicatie van den eersten medeklinker of direct er achter, zooals bij meerlettergrepige stammen, waarbij de uit sl of tjl ontstane combinatie lh haar oorspronkelijken vorm terugkrijgt; of, indien de afleiding gevormd wordt, het praefix neu of het infix eun, dan wel beide worden gebezigd, hangt, behalve in de boven vermelde gevallen, waarin uitsluitend het praefix neu gebruikt mag worden, van het spraakgebruik af; neu'é', stijging; neu'ikat, het binden, band; neuhōj, de wijze of het resultaat van het berooken; neuhidja, het spellen, spelling; neulaja, de wijze van het opzetten van een vlechtwerk; neungoej, de wijze van zich te kleeden, kleeding; neunjoeë, onderdeel van het voetstuk van een spinnewiel; ië neuradjah, belezen water; neuba, neumè, hetgeen medegenomen of medegebracht wordt, geschenk; neudoeë', zitting, onderstel, voetstuk; beunantoe, hulp; keunaròm, broedsel; peuneugèt, maaksel; keuneukòh, meer neukòh, de wijze of het resultaat van het snijden; tjeuneutjòb, meer neutjòb, naaisel; beuneulòë, of beuneublòë, Pedirsch seuneublòë, aankoop, inkoopsprijs, (van blòë); beuneuri, gift, (van bri); tjeuneulò, de wijze of het resultaat van het lhò (dorschen); (van bijv. nw:) neugèt, ook keuneugèt, goedheid, (van gèt); djeuneuheut, of neudjheut, slechtheid; keunoenèng, geelheid; meunanjang, hoogte; seuneul(h)euëh, einde, (ook) neulheuëh in keu neulheuëh, ten slotte, (van lheuëh); (van telw.:) neulhèë, neulimòng, de herdenking van een doode op den 3den, resp. 5den dag na zijn overlijden; (van bijw.:) seuningòh, de dag volgende op dien waarvan gesproken wordt, (van singòh, morgen).

@lonaliakbar

NEU', afkorting van aneu' als hulptelwoord, zie i.v. aneu'.

NEUBŌ', afkorting van seuneubō', zie aldaar.

NEUDJEU, zie leudjeu.

NEUHAÏH (Arab. naḥs), onheil, ongeluk; onheilbrengend, ongelukkig, (gew. van dagen gebezigd); oeròë neuhaïh, ongelukkige dag, ongeluksdag; djinòë, pòtjoet, lōn meutanggōh, dang lōn prèh trōïh doea plōh doea; oeròë njòë peuët oeròë boeleuën, koetika geukheun neuhaïh raja, nu, prins, vraag ik uitstel, ik wil tot den 22sten wachten; het is vandaag de 4de der maand, die, naar men zegt, een groote ongeluksdag is (voor eene krijgsonderneming), (Noen Parisi).

NEUHEUN (afgekorte vorm van teuneuheun uit theun, zie aldaar), vischvijver, gemaakt door den dijk (teunamba') van eene zoutwaterkreek (kroeëng) met eene buis (grōnggrōng) door te steken, het uitstroomende water in eene uitgegraven diepte op te vangen en hierin takken en bladeren te doen.

NEUKOEË; ba' sineukoeë bòh, zie i.v. tingkoeë.

NEULAJAN, zie leulajan.

NEULEUË', oude aarden pot (blangòng), die, door scheuren en barsten niet meer voor het eigenlijke doel te gebruiken, gebezigd wordt voor het roosteren of poffen van geraspten klapper, kruiden, djagoeng, katjang enz.; bij overdracht of vergelijking ook gezegd van andere oude versleten zaken; beukah neuleuë' tabajeuë blangòng, breekt een oude pot, dan betaalt men voor een nieuwen, i.e. men moet wat men van een ander stuk gemaakt heeft, hoe oud het ook zij, met iets nieuws vergoeden, (zie eene dergelijke sprkw. i.v. meunarō); meung njò meunan tablòë reuteuë', dalam neuleuë' tabōh sigra; teuma talheuë njan ba' rangòë, ngòn si'oeròë timòhlé landja, als het zoo is (als ge naar mij wilt luisteren), koop dan katjangs en doe ze gauw in een ouden pot; rooster ze vervolgens tot ze croquant zijn, dan zullen ze (als ge ze plant) in een dag opkomen, (Plandō' Kantjé); ka djeuët keu neuleuë', het is al „een oude pot'' geworden, (zegt men b.v. van een versleten kleed).

NEUNAGA, zie i.v. naga.

NEUNÒH, zie neunòïh.

NEUNÒÏH, ook neunòh, blok ter opsluiting van misdadigers en krankzinnigen, (gew. bestaande uit een balk met een of twee gaten, waarin een of beide voeten of handen worden gestoken); in het blok sluiten, (in deze beteekenis, als verbum ook het stamwoord: nòh); dalam neunòïh kasrōng gaki, si nja' ti ka teungeut njidra, steek hare voeten in het blok, het meisje slaapt vast, (Malém Diwa); zie ook vbd. i.v. lheuëh; ka geuneunòïh, of ka geunòh, = ka geupasòë lam

@lonaliakbar

n e u *n* ò i h, men heeft (hem) in het blok gesloten. M e u n e u-*n* ò ï h, in het blok gesloten. P e u-n e u *n* ò ï h, = n e u *n* ò ï h (verb.). Zie p a s ō n g I.

NEUPŌH, zie l e u p ō h.

NEURAKA, zie n o e r a k a.

NEURATJA, ook n o e r a t j a, n ò-r a t j a (Mal. n e r a t j a), weegschaal, balans voor het wegen van goud; ō n n e u r a t j a, de schalen van eene weegschaal; l i d a h (ook wel m a t a) n e u r a t j a, het tongetje, de naald eener weegschaal; p l ō' n e u r a t j a, doos waarin het weegschaaltje van een goudsmid geborgen pleegt te worden; h a n a s a h ò t a l ō n g ò n m e u n a n g, s a b é t i-m a n g l i d a h n e u r a t j a, geen van beiden dolf het onderspit of behaalde de zege, zij waren tegenover elkaar als de schalen eener weegschaal, wanneer het tongetje in evenwicht is, (Djoehan Meusapi); m a t n e u-r a t j a, de weegschaal in handen houden, i.e. de macht hebben, de heerschappij, het bewind voeren, heerschen; K o e b a t n g ò n M i s é p e u t i m a n g n a n g-g r ò ë, b a n d o e a d r ò ë m a t n e u r a t j a; s a b ò h g e u b ō h p e u d a n a m e u n t r ò ë, n j a n g s i d r ò ë g e u b ō h k e u r a d j a, K. en M. regeerden over het land, gezamenlijk voerden zij beiden het bewind; de eene was tot rijksbestuurder, en de andere tot vorst aangesteld, (Radja Bada); n e u r a-t j a b e u s a b é, r a d j a b e u a d é, de weegschaal zij zuiver, de vorst zij rechtvaardig, (sprkw.); zie verder sprkw. i.v. b o e n g k a j I.

NEUSAB, zie n a s a b.

NEUSEUCHAH, zie n e u s e u-k h a h.

NEUSEUKAH, zie n e u s e u-k h a h.

NEUSEUKHAH, ook n e u s e u-c h a h, n e u s e u k a h, n a s e u-c h a h, n a s e u k(h)a h (Arab. n o e s c h a h), manuscript, exemplaar, dat men overschrijft of bewerkt, origineel; t e u m-p a t g e u s a l é n d j i n ò ë l ō n p e u g a h, n i b a' n e u s e u-k h a h k a l i r a d j a, ik zal nu vertellen waaruit dit afschrift werd gemaakt, het was uit het exemplaar van den rechter des konings, (Tjah Koebat); zie verder vbd. i.v. h a h I, h i k a j a t, k h e u ë t, o e b a h.

NEUTIASA, zie n a n t i a s a.

NGA, eene ficussoort met lange luchtwortels, die veel in g a m-p ō n g's, vooral op ziltigen grond groeit; de vruchten worden door p e u r e u l é n g's gegeten (zie vbd. i.v. d e u n g k é n g), het hout wordt als brandhout gebezigd of tot rijststampers vervaardigd.

NGA-NGA (Mal. id.); m e u n g a-n g a, wijd open staande (van den mond, de oogen), zich hoog verheffende, (in hik.); 'ò h k a n e u w a l é b a' p i n e u n g, d j i b e u d ò ï h m a m e u n g t j ò t m e u n g a-n g a, toen hij den (door zijn gebed omgevallen) pinangboom met de armen omvatte, verhief de boom zich weer snel overeind, hoog in de lucht reikend, (Malém Diwa).

@lonaliakbar

NGAB-NGAB I; meu-, meer teungab-ngab, begeerig, inhalig, schraapzuchtig; teungab-ngab that keu pèng, wat (is hij) begeerig naar geld.

NGAB-NGAB II, steken (van pijn in de beenderen), eene stekende pijn veroorzaken; djingab-ngab sabé lam toeleuëng, het steekt (mij) steeds in de beenderen. Meungab-ngab, stekend, pijnlijk; Alah, gaki lōn meungab-ngab lam toeleuëng, alèh ka sanè kab, o, wat heb ik eene stekende pijn in mijne beenen, misschien ben ik door een sanè (e.s.v. geest) gebeten.

NGABŌ, de nevelen (van den ochtend, inz. op zee); ngabō soebòh, of ngabō beungòh, de nevelen tegen zonsopgang. (ook verstaan:) de tijd kort voor zonsopgang.

NGADA, aanhouden, aandringen (bij het vragen of roepen), (in hik.); Ti Sa'adah beudòïh reudjang, djisimpanlé teupōng kahwa; djikeumiëng é' oe roemòh dròë, Pò Reusam hej lòm djingada; „hé pò nja' bè' ta'é' leugat, taprèh si'at na peuë haba", T. S. stond snel op, borg de koffie (die zij onder het huis aan het stampen was) vlug op en wilde in huis stijgen, de Koppelaar riep weer en dringender: „zuster, stijg niet zoo snel in huis, wacht een oogenblik, ik heb u wat te zeggen", (Noen Parisi).

NGADAB (Mal. menghadap), met de voorzijde toegekeerd zijn naar, gericht zijn naar, zich bevinden tegenover, zijne opwachting maken bij; ka djingadab radja, hij heeft reeds zijne opwachting bij den vorst gemaakt; zie verder vbd. i.v. lagèë, meutjahadah, nab. Meungadab, de handeling ngadab verrichten, aan het ngadab zijn, ngadab met meerv. subject; oeròë njòë oeròë meungadab, het is vandaag audiëntiedag. Peungadab, iem. tegenover een ander stellen, (twee lieden) tegenover elkander stellen, (om hen b.v. te confronteeren, of om hen met elkander te verzoenen). Zie hadab.

NGADOE (Mal. mengadoe), tegenover elkaar stellen, (van b.v. wonderkrachten, zie vbd. i.v. atjhé'), voorbrengen; ngadoe dròë, zijne zaak voorbrengen, over zijne omstandigheden klagen, wat men op het hart heeft mededeelen; oeba' Indra djingadoe dròë, bōt djaròë sara meuhaba: „ampōn dèëlat lōn meukakatòë, lōn kheunda' wòë saweuë boenda", zij brachten hun wensch bij I. voor en zeiden, terwijl zij hunne handen ophieven: „vergeving, door ons geëerbiedigde Majesteit, wij zouden naar onze landen terug willen gaan om onze moeders te bezoeken", (Indra Bangsawan). Zie adoe.

NGAH, zie ngòh.

NGAMÒ' (Mal. mengamoek), onstuimig aanvallen, verwoed strijden, (in hik.); prisè di

@lonaliakbar

wië peudeuëng di oeneun, lakoedji ban gadjah meunta; ka djingamò' sabòh sagòë, ngòn ra'jat dròëdji bangsa indra, met een schild in de linker-, en een zwaard in de rechterhand gedroeg hij zich als een razende olifant; met zijn volk van indra's viel hij onstuimig eene afdeeling (van het vijandelijke leger) aan, (Tjah Koebat). Meungamò', aan het ngamò' zijn, eene verwoesting, een bloedbad aanrichten, ngamò' met meerv. subject; jōh njan meungamò' doemna ra'jat, prang makén that niba' njang ka, toen viel al het volk met onstuimigheid aan en de strijd woedde heviger dan tevoren, (Tjah Koebat).

NGANDJŌ, zie peungandjō.

NGANGKÈË, bijvorm van angkèë, zie aldaar.

NGARŌÏH, door eene zee-engte, zee-passage gaan, (in hik.); 'òh teudòng ië ka djingarōïh, seun sireutōïh seun sila'sa; ladōm tamòng rèt Arōïh Tjoet, ladōm soedjoet rèt Arōïh Raja, toen het water wat stil stond (de stroom minder sterk was) gingen ze (met hun schepen) door de zee-passages bij honderd, bij tienduizend tegelijk; sommigen gingen door de Surattepassage, anderen gingen met de schepen voorovergebogen door de Cederpassage, (Banta Beuransah).

NGÈ-NGÒ, schichtig, schuw of steelsgewijs om zich heen of achterom kijkende; ngè-ngò lagèë mata pantjoeri, schuw om zich heen kijkende als een dief; mata ngè-ngò sabé oe likōt, koejoet teumakōt até lam dada, schichtig keken zij (de vluchtenden) telkens achterom met angst en vrees in hun hart, (Djoehan Meusapi).

NGÈNG-NGÈNG, gonzen (van eene muskiet), zeuren, zaniken; djingèng-ngèng, (de muskiet) gonst, hij zanikt. Meungèngngèng, aan het gonzen, zaniken zijn. Peungèng-ngèng, laten gonzen, zaniken; bè' tapeungèng-ngèng aneu' miët, tadjō' sabòh, laat het kind niet zoo zaniken, geef hem er een. Zie *h*èng-*h*èng.

NGEU, kool (verkoold hout, verkoolde klapperdop enz.), (nog niet geheel verbrande) asch; ngeu kajèë, houtskool; ngeu batèë, (eig. verkoolde steen, i.e.) steenkool, (ook) sintel; ngeu arōn, verkoold arōn-hout, (geeft zeer groote hitte, zie sprkw. i.v. arōn); ngeu broeë', kool van klapperdoppen, (geeft zeer groote hitte, zie sprkw. i.v. arōn, wordt o.a. gebruikt om edel metaal te smelten, en om den ijzeren ketting te verhitten, dien men bij het rapa'i-spel om den hals doet, waarbij men de volgende, half Arab., half Atj. bezweringsformule reciteert: koebna ja naroe, koeni bardan wasalaman ala Ébrahim, wahé ranté ba' reudjang sidjoeë', wahé ngeu broeë' ba' reu-

@lonaliakbar

djang mala, laat ons ongehinderd, o vuur, wees koud en vrede zij over Ibrahim, o ketting, koel gauw af, o kool van klapperdop, brand gauw uit); ngeu bangka, zie i.v. bangka; ngeu roekò', (brandende) asch van een sigaar.

NGEUDÉH, angstig, bang, (in hik.); toean poetròë bè' meung pansan, ngeudéh dji tan doemnan taga, laat staan dat de prinses in zwijm zou vallen, zij gevoelde zelfs geen angst bij al die donderslagen, (Tjah Koebat); kareuëng tadjam meuleulapéh, meutaréh ban patjang soeda; Pari Indra hana ngeudéh, dji'é' keudéhlé bandoea, scherpe rotssteenen lagen er verspreid in vele lagen en richtingen als de puntige staken en voetangels eener versperring; P. en I. waren echter niet bang en gingen dadelijk door naar boven, (Indra Bangsawan). Vgl. ngeuri.

NGEULŌH (Mal. mengeloeh), zuchten, (in hik); karoe di darat karoe di la'ōt, ka keubit ngeulōh gadòh bitjara, in verwarring te water en te land zuchten ze en zijn ze werkelijk radeloos, (Tadeukiratō rakidin).

NGEUN-NGEUN, mompelen, brommen (wanneer men b.v. zacht spreekt, zacht en onduidelijk den Qorân reciteert); peuë tangeun-ngeun simalam soentō', han teungeut gòb-gòb, wat zitten jullie den heelen nacht te brommen, dat anderen er niet van kunnen slapen. Meungeun-ngeun, aan het mompelen, brommen zijn, een brommend geluid maken; sòë djéh meungeun-ngeun, wie zit daar te brommen; djibeuët djimeugeun-ngeun, hij reciteert brommende den Qorân. Vgl. djangeun, ngòmngòm.

NGEURANG, kreunen, kermen, schreeuwen, (in hik); ngòn ië mata that bit ngeurang, plandō' reudjang jōh njan djimeusoe: „bè' lé goendah that doeka'an, dòë tapaban kheunda' Toehankoe'', met tranen in de oogen kermde hij hevig en het dwerghert zeide toen snel: „maak u niet zoo bezorgd en bedroefd, wat kunnen we er aan doen, het is eenmaal de wil van den Heer'', (Plandō' Kantjé). Vgl. geumeurang i.v. *grang*.

NGEURÉB, schreeuwen, gillen, (van pijn, van smart, angst), (in hik.); oereuëng njang maté la'èh iman, èleumèëdji tan njang sampōreuna; misé kamèng geuploeë' oedéb, meunan djingeuréb sangat sé'sa, iemand die sterft met een zwak geloof en zonder behoorlijke kennis, is als eene geit, die levend gevild wordt; zoo schreeuwt hij van de pijn, (Toedjōh kisah); zie verder vbd. i.v. koentjōb. Vgl. geumeuréb.

NGEURÉN, vergramd, geërgerd, wrevelig, spijtig, ijverzuchtig, jaloersch; zich vergrammen, zich

@lonaliakbar

ergeren, wrevelig enz. worden of zijn; *hané' djikalòn, ngeurén*, hij kan het niet zien of hij wordt jaloersch; *aneu' radja tō' meureutōïh, poetròë sabòh pakri bitjara; beukit koetoeëng lam le sabòh, kèë djeuët tōhmah djeuëb-djeuëb radja; djeuët weuëh até teuma la'én, koetakōt ngeurén masam moeka*, er zijn honderden prinsen gekomen en er is maar eene prinses, wat moeten we doen; als ik uit die velen een (tot schoonzoon) neem, dan kom ik in verdenking bij al de vorsten, dan worden de andere (prinsen) verdrietig en ben ik bang, dat zij jaloersch en boos zullen worden, (Boeda' Meuseukin); „*ada' na kheunda' kakeumeung oedéb, gèt kata'lō' koeba ba' radja*"; ... *ngeurén até Taléb Ali, neupeurablé ba' si tjilaka*, „als je het verlangen koestert om te blijven leven, dan doe je goed door je te onderwerpen, en dan zal ik je bij den vorst brengen"; ... T.A. (die woorden hoorende) geraakte in toorn en trad op den ellendeling toe, (Moehamat Napiah); *ngòn malaïh that hareukat han djeuët, bitjara ngeut até that sangséng*; ... *doemnan kada djeumbaba' Toehan, adé' tèëlan, bè' that tangeurén*, verder ben ik (de dichter van de hikajat) lui, eene broodwinning kan ik niet zoeken, ik ben bot van verstand en ongedurig van aard; ... zoo is eenmaal het mij door den Heer toebedeelde lot, ergert u dus, broertjes en vrienden, niet te veel over mij, (Plandō' Kantjé; zie den i.v. *'awam* aangehaalden regel, die aan de hier geciteerde regels voorafgaat).

NGEURI, (Mal. *ngeri*), ijzen, huiveren (van vrees), bang zijn, vreezen; angstig, bang, (in hik.); „*kakeu lōn pòh Tjintaboehan, éseutiri Toean Radén Moeda*"; *'òh djileungò haba Peulambaji, até ngeuri jò angèëta*, „ik heb Tj., de gemalin van R. M., gedood"; toen (de vrouw van Peulambaji) die woorden van hem hoorde, werd het haar bang te moede en beefde haar lichaam, (Tjintaboehan); zie verder vbd. i.v. *meu'*.

NGEUT, dom, aartsdom, stompzinnig, onnoozel, idioot; *keureuna kamòë ngeut ngòn bingòng, djinòë pi neupeutoeri keu kamòë doemna*, want we zijn dom en in de war, wil ons nu dus bekend maken hoe (hij) er uit ziet; *roepa le ngeut lagi lèhlòh, lōn takōt tidjòh di ròt raja*, hij zag er erg dom uit en keek onnoozel om zich heen, zoodat ik bang was, dat hij het onderweg zou verliezen, (Noen Parisi); zie verder vbd. i.v. *karang, ngeurén*. *Peungeut*, voor den gek houden, beetnemen, om den tuin leiden, misleiden, bedriegen, oplichten; zie vbd. i.v. *kamèng*; *peungeut dròë*, zichzelf

@lonaliakbar

voor den gek houden, (of) zich dom houden, zich van den domme houden. Moepeungeut, voor den gek gehouden, misleid, bedrogen; boeët njòë ka moepeungeut, er is in deze zaak bedrog gepleegd, deze zaak is door bedrog in de war gestuurd. Poepeungeut, voor den gek laten houden, laten bedriegen enz. Peuneungeut, bedrog, misleiding, oplichting; lōn ka keunòng peuneungeut, ik ben bedrogen, opgelicht.

NGGANG, zie eunggang.

NGGEU, water, (in de kindertaal).

NGGEU'-NGGEU', e.s.v. zeevisch, s.v. geep.

NGGŌT; meunggōt-nggōt, of meunggōt-meunggōt, op en neer gaande (zooals de kop van een trippelend viervoetig dier); „balé tadja' reudjang-reudjang, na meung tariwang bè' djan djoela"; plandō' di keuë roesa di likōt, meunggōt-meunggōt lam blang raja, „laten we nu gauw gaan, opdat we vroeg terug kunnen zijn"; het dwerghert voorop en het hert achter hem, liepen zij trippelend met den kop op en neer gaande door het groote veld, (Plandō' Kantjé). Zie leunggōt, reunggōt.

NGIENG, zien, aanzien, omzien naar, kijken, aankijken, gadeslaan, bezichtigen; neungiëng keu lōn meung siblah mata, zie eens met één enkel oog naar mij om, i.e. heb eens een beetje belangstelling voor, medelijden met mij; raja ngiëng, veel belangstelling, veel medelijden hebbende; seu'ōt Abeudōj Mò'min: „toeankoe ampōn namiët Meukoeta; ka neutém peunamiët lōn meuseukin, tjit raja ngiëng ba' sròëpada; meung neutém toeëng si gasiën meuseukin", pòteu neukhém ban neuleungò haba, A. M. antwoordde: „heer, vergeving voor uw dienaar; gij hebt uw wil te kennen gegeven den armen slaaf (mijn zoon) tot uw dienaar te willen maken, gij hebt wel veel medelijden (met hem), indien gij den armen drommel (als zoon) wilt aannemen", de vorst lachte toen hij die woorden hoorde, (Gadjah toedjōh oelèë); lagi garib ngòn meuseukin, ba' rajeu' ngiëng kawōm hana, bovendien is (zij hier) vreemd en zij is arm, heb medelijden met haar, zij heeft (hier) geen verwanten, (Gadjah toedjōh oelèë); zie verder vbd. i.v. *ḥ*èh, hirōb, *ḥ*ò'-*ḥ*ò', hōh, leupoe', loeta, moeda. Meungiëng (-ngiëng), elkander zien, aankijken, ngiëng met meerv. subject; sinan neudoeë' meutjeutjindréng, ka neumeungiëng sabé meulia, daar zaten zij naast elkander, en keken elkander aan, beiden even vol luister, (Tjah Koebat); djibeudòïh abèë seupōt-seupeuët, *ḥ*ankeu na djeuët tameungiëng mata, stofwolken verhieven zich zoodanig, dat het

@lonaliakbar

stikdonker was en men elkander niet kon zien, (Moehamat Napiah). Peungiëng, laten zien. Neungiëng, het zien, gezicht, bezichtiging, het geziene. Zie eu.

NGIGÒË (Mal. mengigal), dansen, met den staart pronken, (van een pauw), (in hik.). Meungigòë, de handeling ngigòë verrichten; sara djinari deungòn meungigòë, djibeu'oeët djaròë sajeuëbdji doea, (de twee wonderpauwen kwamen) al dansende en met den staart pronkende, en als armen hieven zij hunne beide vleugels omhoog (tot een seumah), (Diwa Akaïh).

NGILOE (Mal. idem), slee, eggig (van de tanden), pijnlijk, (van een gevoel in de beenderen), (fig.) angstig, beangst; paté' meung peugah takōt ngòn ngiloe, salèh toeankoe *h*an neurila, ik zou het u wel willen zeggen, maar ik voel angst en vrees, dat gij, heer, er misschien niet in zult toestemmen, (Diwa Sangsaréh).

NGILÒË (Mal. mengilau), schaterend, (van lachen), (in hik.); 'òh geuleungò habaran poetròë, teukhém ngilòë Bibi' Siganda, toen B. S. de woorden van de prinses hoorde, lachte zij schaterend, (Diwa Akaïh).

NGIRAB (Mal. mengirap), slaan, klapperen, (van de zeilen door tegenwind of gebrek aan wind); lajeuë ka djingirab-ngirab, de zeilen klapperen.

NGKLÈH, zie meungklèh.

NGKÒNG, zie eungkòng.

NGÒ, verkorte vorm van deungò, zie aldaar en leungò I; zie vbd. i.v. lapaj, oeb.

NGÒ', zie nò'.

NGÒB, onder water, ondergeloopen, overstroomd, in-, ondergedompeld (in water of eenige andere vloeistof), (ook) overstroomend, boordevol; (fig.) geen raad wetend, ten einde raad, radeloos; padé ka ngòb lam blang, de padi staat heelemaal onder water op het veld; ië lhō' that, ngòb galah, het water is erg diep, een vaarboom verdwijnt er heelemaal in; 'òh lōn blōh, ka ngòb (oelèë), toen ik erin stapte, ging ik kopje onder; neuloempòë, haj pò, reulòïh meuligòë, ngòb ngòn nanggròë teuka ië raja, hij (de vorst) droomde, o heer, dat zijn paleis ineenstortte, dat er eene overstrooming kwam en het geheele land onderliep, (Prang Gōmpeuni); ladōm ka ngòb ta'eu 'òh teu'ōt, ladōm ka rōt ka ngòb 'òh dada, sommigen zag men (in het moeras) tot aan de knieën in het water, anderen vielen erin tot aan de borst, (Prang Gōmpeuni); 'òh lōn piké boeët si njan, é' ngòb atéteu, als ik over zijn gedrag nadenk, dan is het om radeloos te worden; ië sikaj boe sikaj, ngòb djantōng gadòh akaj, een kaj water, een kaj rijst, het hart loopt onder en men weet geen raad, (sprkw., gezegd tot iem. die veel eet). Peungòb,

@lonaliakbar

onder water zetten, onderzetten, onderdompelen, overstroomen, doen overstroomen; djakalèë meunan meung bè' lambat, ingat-ingat karam dōnja; di kèë meung tréb ingat keudròë, koepeungòb nanggròë ngòn ië raja, als het zoo is, (goed), als het maar niet lang duurt, (want) denk erom, dan zal de wereld vergaan; als het lang duurt, denk erom, dan zal ik het land onder water zetten, (Boeda' Meuseukin). Vgl. apōïh.

NGÒB-NGÒB, of ngòt-ngòt, kloppen (van eene wond, van het hoofd bij hoofdpijn), steken (van pijn); djingòb-ngòb (of djipeungòb-ngòb) that oelèë lōn, het steekt mij erg in het hoofd. Meungòb-ngòb, aan het ngòb-ngòb zijn; loeka lōn sakét that malam njòë, meungòb-ngòb that, mijne wond deed mij van nacht erg zeer, ze klopte erg. Peungòb-ngòb, = ngòb-ngòb met versterkte beteekenis.

NGÒË, zie ngòj.

NGOEJ, gebruiken, gebruik maken, zich bedienen van, aantrekken, aandoen, aanhebben, dragen, (van kleedingstukken of sieraden), (verder) leenen van (ba'), te leen hebben; na lōn ngoej reunggét ba' Si Poelan, ik heb van N. N. geld geleend; neubri lōn ngoej, geef het mij te leen, (of) laat mij het gebruiken; Radja Moeda*h*an djeuët ngoej lé, ka geupadjōh gadji ba' Toean Beusa, R. M. is niet meer te gebruiken (met R. M. is niets meer aan te vangen, aan R. M. heeft men niets meer), daar hij traktement geniet van den T. B. (den Gouverneur van Atjèh), (sadati-vers); zie verder vbd. van de beteekenis gebruiken o.a. i.v. beungka, bha, drèh-drèh, dreuëb-dreuëb, hajaké, likat, loetò', en van de beteekenis leenen sprkw. i.v. oetang. Meungoej, zich kleeden, zich aankleeden; ka lheuëh djimeungoej, heeft hij zich al aangekleed; ngoej-meungoej, elkander wederkeerig leenen; zie verder vbd. i.v. dreuëb-dreuëb. Peungoej, laten gebruiken enz., kleeden, aankleeden, uitleenen, te leen geven; ka geupeungoej lintō barō, badjèë idjō kasab soetra, men kleedde den bruidegom met een groen, met gouddraad versierd, zijden baadje, (Malém Diwa); zie verder vbd. i.v. nakat; ka lōn peungoej sabòh reunggét keu Si Poelan, ik heb aan N. N. een rijksdaalder geleend. Poemeungoej, de handeling peungoej verrichten; bè' tapoemeungoej keudéh keunòë, leen niet overal wat uit; zie verder vbd. i.v. oeram. Teungoej, gebruikt, gedragen, geleend; ka lheuëh teungoej, het is al gebruikt. Neungoej, het gebruiken, de wijze van zich te kleeden, leening, het geleende; Si Poelan gèt that neungoej geunab

@lonaliakbar

oeròë, N. N. is elken dag zeer mooi gekleed.

NGÒH, ook wel ngah, verkorting van teungòh in verwantschapsbenamingen; ajah ngòh of ngah, nè' ngòh, zie onder het eerste woord.

NGÒJ, of ngòë, bijvorm van ngòn (zie aldaar), gebezigd in hik. voor het rijm en ook wel door oude vrouwen; zie vbd. i.v. adeurang, loempang. Zie deungòj.

NGÒM, eene biezensoort, grooter dan de baròm, aan den top in drieën vertakt en met witte vlekjes aan den voet, gebruikt voor het vlechten van matten en zakken; (raadsel:) gakidji soepa', goemba'dji lhèë ōn, djeuëb-djeuëb djoerōng djiteumeung tamòng, djeuëb-djeuëb inòng na djihawa, hij heeft witte vlekken aan den voet en drie haarlokken, hij krijgt toegang tot elk dorpspad en elke vrouw houdt van hem, — (oplossing:) ngòm. Zie baròm, daròh.

NGÒM-NGÒM, mompelen, brommen, (van zacht pratende menschen), gonzen (van stemmen); pakòn kamarit kangòmngòm (of kapeungòmngòm), waarom spreek je zoo brommend. Meungòm-ngòm, een brommend, gonzend geluid maken; djimarit meungòm-ngòm beuklam, ngòn sòë djimarit, hij sprak vannacht zacht brommend, met wien sprak hij. Peungòm-ngòm, = ngòm-ngòm met versterkte beteekenis. Vgl. ngeun-ngeun.

NGÒN, metgezel, makker, kameraad, volgeling; (voorzetsel:) met, en, voor, door; ngòn lōn hana, pakri lōn dja', mijn makker is er niet (of ik heb geen makker), hoe kan ik gaan; ngòn (padjōh) boe, wat bij de rijst behoort, toespijs, (zie ook lawan, teumòn); hana ngòn boe sapeuë, er is niets geen bijgerecht bij de rijst.

Als voorzetsel duidt ngòn aan:

1. een begeleiding, gezelschap, voorzien zijn, gelijktijdigheid, vergelijking, tegenoverelkaarstelling; ngòn Si Poelan *h*an djeuët lōn meurakan, met N. N. kan ik niet omgaan; ngòn sòë djimarit, met wien spreekt hij; wië ngòn oeneun, links en rechts; ngòn badjèë, met een baadje aan; ngòn hana, of hana ngòn, zonder, zonder dat; dja' ngòn reudjang, ga met spoed, loop vlug; njòë ngòn njan sa tjit, dit is met dat gelijk; ngòn lōn rajeu' gata, met mij vergeleken zijt gij groot, gij zijt grooter dan ik; zie verder vbd. i.v. khém, kiwiëng, linggang, masén, ngigòë;

2. het middel waarmee, ook de oorzaak waardoor iets geschiedt; djipòh ngòn kajèë, hij sloeg met een stuk hout; ngòn beureukat apoeah dròëneu, met of door uw zegen; maté ngòn peunjakét ta'eun, gestorven ten gevolge van, aan cholera; dja'

@lonaliakbar

ngòn gaki, ngòn goeda, te voet, te paard gaan; zie verder vbd. i.v. moerè, na;

3. een doel, eene bestemming, indien gevolgd door een werkwoord; ngòn blòë ië teubèë, of ranoeb, (geld) voor het koopen van suikerrietsap, van sirih, (uitdrukkingen voor: fooi); njòë pèng ngòn tablòë (of blòë) idja, hier is geld om kleeren te koopen; hana ngòn patròë, er is niets om mee te soldeeren; keureuna njang doea plōh njan na neubri dali ngòn tatoeridji, njang la'én niba' njan hana neubri dali ngòn tatoeridji, want voor die twintig (eigenschappen van Allah) heeft Hij (Allah) bewijzen gegeven om ze te kennen, voor de overige eigenschappen heeft Hij geen bewijzen gegeven om ze te kennen, (Beukeumeunan); zie verder vbd. i.v. eumbah, kaphan, kroe I, masén, moeléh;

4. nadruk op het daarop volgende woord, dat subject, object of bepaling kan zijn; in verzen vaak ook zonder nadruk, alleen ter wille van de maat; panè djidja' djingoej ngòn bòh roe, ngòn djeuëm, ngòn ngòn djimè, waar komt hij vandaan, dat hij bòh-ro e-versierselen aan zijn sirihzak en een horloge met ketting draagt en volgelingen bij zich heeft; ka djidja' ba' Toean Beusa djimè ngòn-ngòn soerat, hij is met de brieven naar den Gouverneur gegaan; teubiët ngòn ië mata, tranen kwamen te voorschijn; ngòn malam njòë, vanavond nog; ngòn sidròëdji, geheel alleen; djipōt ngòn angèn djilinggang ngòn kajèë, seupōt, hé sampèë, glab-goelita, een hevige wind stak op, zoodat de boomen heen en weer slingerden, en het werd, o broeders, stikdonker, (Prang Meuké'); djipeurajalé ngòn badan, ngòn si'at njan meu'oebah roepa, hij deed zijn lichaam zwellen en op hetzelfde oogenblik veranderde zijne gedaante, (Diwa Akaïh);

5. (in het Toenòngsch vaak), naar, = oe; dja' ngòn blang, ga naar het veld.

Meungòn, een metgezel enz. hebben; hana meungònngòn, zonder metgezellen, met geen enkelen metgezel. Peungòn, vergezellen, begeleiden; panglima lhèë brat that langkah, seutòt Parésah *h*an kèëwasa; tjit sikhan ròt njang na djipeungòn, lheuëh njan djiploeënglé djigoeda, de drie panglima's gingen met loome schreden, zij waren niet in staat P. (op den gevaarlijken tocht) te volgen; zij vergezelden hem dan ook slechts tot halverwegen, en vluchtten daarna weg zoo snel als een paard, (Noen Parisi); zie verder vbd. i.v. koekōh. Poemeungòn, de handeling peungòn verrichten; zie vbd. i.v. plé II. Zie deungòn, ngòj.

@lonaliakbar

NGÒT-NGÒT, zie n g ò b-n g ò b.

NI I, (verkorting van n i n i), oude vrouw, besje, grootmoedertje, (meest in hik. en vaak dienst doende als:) minnebode, (zie k o e b a j a n), (verder) stamvader, voorvader, voorouders, (dial. Westkust ook:) aanspreekwoord tot, aanduiding van kinderen, z.v.a. liefje, schatje, (vgl. n è h II); i n ò n g n j ò ë d j e u ë t k e u n i, deze (oude) vrouw kan wel als minnebode fungeeren; zie verder vbd. i.v. d j a, l o e ë h, l o e l ō ï h, m e u n a d j a t, n o e; p ò n i, = n i (oude vrouw, voorvader, zie vbd. i.v. d j a, l i n g k a n g), (verder) aanduiding van de pokkengeest, gedacht als eene oude vrouw in het geestenrijk, die met korrelachtige voorwerpen gooit, welke op het lichaam van de menschen de pokken doen ontstaan, (zie p l a w a).

NI II, voorzetsel, aanduidende de plaats vanwaar, of den tijd sedert wanneer: uit, van, van ... af; komt meest voor in het samengestelde voorzetsel n i b a', (zie i.v. b a' II, en vbd. ook i.v. k r o e I, l h ò h, l i h é), ook in n i l a m (zie i.v. l a m I), en in de samengestelde bijwoorden n i n ò ë, n i n a n, n i d é h, van hier, van daar, van ginds, (zie onder die woorden); n i p h ō n t j o e t k ò n, van kleins af. Zie d i I.

NIBA', voorzetsel, samengesteld uit n i en b a', zie b a' II en n i II.

NIBÒ, bijvorm van m i b ò, zie aldaar.

NIBŌNG, ook l i b ō n g, eene palmsoort (Mal. n i b o e n g), waarvan het duurzame, zwartbruine hout voor huisstijlen en, in latten gespleten, voor vloeren en zolderingen wordt gebruikt; s i n i b ō n g, naam van donkerbruine honden, (zie a s è ë); b o e l è ë n i b ō n g, e.s.v. schaaldier ter grootte van eene pinangnoot, met lange, scherpe, broze stekels, (Mal. b o e l o e b a b i).

NIDA (Arab. n i d â'), geroep; roepen, (in hik.); m e u n a n d j i m e u h e j g e u n a b o e r ò ë, T o e h a n s i d r ò ë d j a w e u ë b h a n a; g e u n a b k e u o e m o e p e u ë t r i b è ë t h ō n, p e u r e u m a n t r ō n d j a w e u ë b n i d a, aldus roepen zij (in de hel) elken dag, maar de Heer antwoordt hun niet; na vierduizend jaren komt er een antwoord van den Heer op hun geroep, (Poetròë Peukisōn).

NIDÉH, van ginds, van gindschen kant; staat tegenover n i n ò ë; zie n i II en d é h, en vbd. i.v. *g r* a m-*g r* o e m, m e u r e u g ō h.

NIË, zie n d i ë.

NIËH, Nias; Niasch; Niasser, (volgens een populair verhaal stammen de Niassers af van eene wegens eene afzichtelijke huidziekte naar dat toen nog onbewoonde eiland verbannen prinses, die van haar hond, dien men haar tot gezelschap mede had gegeven, een zoon kreeg en vervolgens met dien zoon trouwde, toen hij, volwassen geworden, met een van zijne moeder medegekregen ring op zoek naar de voor hem bestemde vrouw, aan wie die ring moest passen, door het door geen andere menschen bewoonde eiland rondzwervende zijne moeder we-

@lonaliakbar

dervond, aan wie de ring paste; dit verhaal vindt men in allerlei opvattingen en uitdrukkingen weerspiegeld, zooals in het zeggen, dat de Atjèhers de kennis van de geneeskracht van den peundang-wortel van de Niassers gekregen hebben, wier stammoeder met dien wortel hare ziekte genas, in de uitdrukking koerab Niëh, zie i.v. koerab; lagèë Niëh moebloeë' mata, met gezwollen oogen als een Niasser, b.v. van het huilen; Niëh keumoedèë, oeròë bèë boej malam bèë asèë, zie i.v. keumoedèë); vroeger werden Niassers veel als slaven gebruikt; djimarit lagèë Niëh ban geudajōng, hij spreekt (n.l. Atjèhsch) als een pas aangevoerde Niasser (Niasche slaaf), i.e. gebrekkig, (sprkw.).

NIËT (Arab. nijjah), bedoeling, intentie (die men voor elke ritueele handeling moet formuleeren; ook in het algemeen:) voornemen, plan, (verder) wensch (inz. ter vervulling waarvan men eene gelofte aflegt, zie vbd. i.v. mòseutadjeuëb), gelofte; (verb.) de bedoeling formuleeren om eene bepaalde ritueele handeling te verrichten, (zie vbd. i.v. imeum), zich voornemen, van plan zijn, (zie vbd. i.v. kaleuboe), (ook) denken aan, (verder) beschouwen als, zich verbeelden, zich voorstellen dat, het gevoel hebben alsof, in gedachte doen; niët seumajang, poeasa, enz., het voornemen (formuleeren) om een seumajang te verrichten, om te vasten; peulheuëh niët, eene gelofte inlossen; niët lōn lōn keumeung dja' oe Oelèë Lheuë singòh, ik heb het voornemen om morgen naar O. L. te gaan; niët gata hana gèt tadja' keunòë, kadang na peuë-peuë takeumeung tjò', gij zijt hier niet met goede bedoelingen gekomen, misschien wilt ge iets wegnemen; meungnjò lōn niët keu djih, reudjang meuteumèë, als ik aan hem denk, dan ontmoet ik hem gauw daarna; meungnjò na aratteu oeròë doedòë, tapeusan kamòë reudjang meuteuka; meungnjò tapeusan oelōnteu sidròë, tateupō' djaròë taniët keukanda, als ge u later in nood bevindt, ontbied mij dan en ik kom dadelijk; als ge mij wilt ontbieden, klap dan met de handen en denk daarbij aan mij, (Djoehan Meusapi); taniët namiët njang ka tablòë, lōn njòë sidròë peunoelang ba' én, beschouw mij als een slaaf, dien gij gekocht hebt, (of) als een slaaf, dien gij van uwe voorvaderen als erfstuk gekregen hebt, (Plandō' Kantjé); oeteuën seuma' lōn niët padang, goenòng manjang lōn niët nanggròë, onbegaanbare bosschen beschouw ik als vlakten, hooge bergen als steden, (als ik eenmaal ten strijde trek), (Goemba' Meuïh); panah ngòn tjō'ma pi na keunòng, dji-

@lonaliakbar

niët srōt boengòng ba' meuseunda, ook door pijlen en knotsen werd hij getroffen, maar hij beschouwde ze als bloemen, die bij het schertsen (met jonge maagden) op hem vielen, (Díwa Akaïh); zie verder vbd. i.v. dabōïh, lōb I. Meuniët, aan het niët zijn, de handeling niët verrichten, eene gelofte afleggen, niët met meerv. subject; doea lhèë oeròë hana neuteubiët, poetròë neumeuniët misé dara, twee drie dagen kwam hij niet (uit de slaapkamer) te voorschijn, hij deed met de vorstin alsof zij pas getrouwd waren, (Diwa Akaïh).

NIKAH (Arab. nikâḥ), huwelijk; huwen. Meunikah, huwen, trouwen. Peunikah, laten trouwen, in den echt verbinden, het huwelijkscontract sluiten; lōn peunikah gata ngòn ..., aneu' ..., njang ka djiwakilah oeba' lōn (ngòn djinamèë ...), — lōn trimòng nikahdji (ngòn djinamèëdji ...), ik verbind u (zegt de huwelijkssluiter, de teungkoe) in den echt met ..., dochter van ..., die mij daartoe gemachtigd heeft (tegen een bruidschat van ...), — (waarop de bruidegom onmiddellijk antwoordt:) ik neem haar huwelijk aan (tegen een bruidschat van ...), (gebruikelijke formuleering van het huwelijkscontract); poetròë Tjahja, hé meutoeah, lōn peunikah deungòn gata; Banta Ahmat seu'ōt pantaïh: lōn meunikah toean poetròë, „prinses Tj., o gelukkige, verbind ik in den echt met u''; B. A. antwoordde snel: „ik treed met de prinses in den echt'', (Banta Ahmat; zie de uit hetzelfde werk i.v. kōteubah aangehaalde regels, die aan de hier geciteerde voorafgaan); zie verder vbd. i.v. adé, wakilah.

NILA I (Mal., uit Skrt. nîla), indigo, (in hik.); mata poetéh misé intan, mata itam misé nila, het wit harer oogen was als diamant en het zwart als indigo, (Noen Parisi); zie verder vbd. i.v. gloembang. Zie nilakandi.

NILA II, komt in hik., ook in den vorm nala en lila, voor in verbinding met anggara of angkara, met de beteekenis van een mythisch, vliegend dier; ladōm ateuëh ra'ta teureubang, ladōm pasang nila anggara, sommigen zaten in vliegende wagens, anderen reden op n.a.'s, (Djoehan Meusapi); njang radja-radja oelèëbalang, bandoem pasang lila angkara, de oelèëbalang's reden op l.a.'s, (Dioe Plinggam); panahneu njan djeuët keu nala angkara, djidja' mita naga njang boenòë, zijn pijl werd n.a.'s, die op de vermelde naga's af gingen, (Diwa Sangsaréh).

NILAKANDI (Mal. id.), saffier, (in hik.); meukoeta niba' nilakandi, roepa sipeureuti naga njang raja, hunne kronen waren van saffier,

@lonaliakbar

in den vorm van een grooten draak, (Tjah Koebat).

NILAM I, patchoeli (Mal. nilam), waarvan de welriekende bladeren (ōn nilam) in haarolie of in kussens en matrassen worden gedaan en ook als geneesmiddel worden gebruikt; nilam boej, eene variëteit, die niet welriekend en verder nutteloos is. Vgl. ba' ië kreuëh i.v. ië.

NILAM II (Mal. uit Perz. nîlam), saffier, (in hik.); tjahja seumeulōh misé intan, matadji ban nilam keumala, de glans (van den vogel) schitterde als diamant en zijne oogen fonkelden als saffier, (Djoehan Meusapi); nilam poelam, allerlei edelgesteenten; zie vbd. i.v. milōn.

NILAM III, voorzetsel, samengesteld uit ni en lam, zie ni II, en lam I.

NILŌ; prisè nilō, zie i.v. prisè.

NINAN, van daar, van dien kant; zie ni II en nan II en vbd. i.v. inasé, leupaïh.

NINDA, zie i.v. nè'.

NINÈ', zie i.v. nè'.

NINÈNDA, zie i.v. nè'.

NINGKŌJ, (afkorting van seuningkōj van singkōj), eene lengtemaat: siningkōj, de afstand van den top des middelvingers van den eenen horizontaal zijwaarts gestrekten arm tot den elleboog van den dubbel gevouwen, eveneens horizontaal zijwaarts gehouden anderen arm.

NINI, voorvader, stamvader, (gew. van Adam gezegd, zie vbd. i.v. noe), (ook) vadertje, moedertje; datoe nini, voorouders.

NINÒË, van hier, van dezen kant; zie ni II en nòë, en nidéh en vbd. i.v. *gram-groem*, meureugōh.

NIPAH, dial. lipah, nipapalm; levert sap op (nira nipah), waarvan soms suiker (goela nipah), maar vooral azijn (tjoeka nipah) wordt gemaakt, de bladeren worden voor dakbedekking gebezigd en voor het inwikkelen van tabak tot sigaretten (roekò'); dilèë, adé', djandji bè'oebah, misé ōn nipah angèn timpa, in de eerste plaats, broertje, moet men zich aan afspraken houden en niet zoo beweeglijk (veranderlijk) zijn als nipabladeren in den wind, (Pòtjoet Moehamat).

NIPÉH, zie lipéh.

NI*PH*AÏH (Arab. nifâs), nabloeding van eene kraamvrouw, kraamzuivering; darah ni*ph*aïh, bloed, dat na eene bevalling uitkomt; inòng njan mantòng (lam) ni*ph*aïh, die kraamvrouw heeft nog nabloedingen; manòë ni*ph*aïh, het bad na de kraamzuivering; zie verder vbd. i.v. galéb.

NIRA, of ië nira, zoet, ongegist palmsap, verkregen door insnijding in den bloemsteel van palmgewassen (arèn-, nipa-, ook cocospalm, resp. nira djō', nira nipah, nira oe); zie verder vbd. i.v. la'sana, leuma'. Zie toea'.

NIRAN (Arab. mrv. nîrân), vuur, vagevuur, hel, (in hik.); neupeutamòng lōn lam

@lonaliakbar

d j a n a h, b è' n e u b r i r ō h d a l a m n i r a n, laat mij in het paradijs gaan, laat mij niet in de hel terechtkomen, (Tambihō nisa).

NIRÉH, eene in vloedbosschen voorkomende boomsoort (Mal. n i r i h), waarvan de bast gebruikt wordt voor het tanen van netten en touwen, en om zwarte weefsels kleurhoudend te maken.

NIRŌ, zie n i r ō h.

NIRŌH, ook l i r ō h, en, doch minder, n i r ō, l i r ō, lotsbedeeling, lotsbestemming (meest in gunstigen zin), geluk, fortuin, (gew. verbonden met o e n t ō n g), ook als slavinnenaam gebezigd; m e u n g n a o e m o e n i r ō h o e n t ō n g, als (ik) nog mocht leven en het geluk mocht hebben, bij leven en welzijn; n i r ō h o e n t ō n g o e r ò ë d o e d ò ë, m e u t e u m è ë l ō n w ò ë o e-b a' g a t a, mocht het mij beschoren zijn, dan zal ik later bij u terugkomen, (Meudeuha'); a-d a t n a t o e a h n i r ō h n g ò n o e n t ō n g, T o e h a n t o e-l ō n g d i d a l a m b a h j a, als (mij) geluk beschoren is, zal de Heer (mij) uit gevaren helpen, (Djoehan Meusapi); b e u T o e-h a n b r i n i r ō h o e n t ō n g, b e u n e u t o e l ō n g n j a n g s i d j a t r a, moge de Heer (ons) geluk geven, moge Hij (ons) voorspoedige hulp verleenen, (Indra Bangsawan); k a d a n g-k a-d a n g n i r ō h o e n t ō n g, t e u b i ë t n j a *w* ò n g t o e b ō h r e u l é, als het lot het mocht beschikken, stort het lichaam ineen en verdwijnt het leven, (Noen Parisi). Vgl. r ō h.

NISA (Arab. mrv. n i s â'), vrouw, (meer in hik.); b a' s i'o e r ò ë t e u k e u d i H a l a r a t, l ō n m e u s a h b a t s i d r ò ë n i s a; l ō n m e u s a h b a t n g ò n o e-r e u ë n g b i n ò ë, d j r ò h s a m-b i n ò ë h a n a t a r a, op een dag door de beschikking van den Heer raakte ik bevriend met eene vrouw; raakte ik bevriend met eene vrouw, die onvergelijkelijk schoon was, (Meudeuha').

NISAB (Arab. n i ç â b), de minimum-hoeveelheid van volgens de Moh. Wet d j a k e u ë t-plichtige zaken (in Atjèh inz. verstaan van padi), waarvan d j a k e u ë t geheven mag worden.

NISAN (Perz. n i s j â n), grafteeken, inz. aan het hoofd- en voeteneinde van een graf, (bestaande, als voorloopig teeken, uit een levenden ricinustak of een stuk hout, en, als definitief teeken, een riviersteen, b a t è ë o e d é b, of een bewerkten steen), grafsteen; k a j è ë n i s a n, hout, dat als grafteeken wordt gebezigd; b a t è ë n i s a n, grafsteen; n i s a n a g a m, grafsteen voor mannen, bestaande uit een vier-, zes-, of achtzijdigen opstaanden steen, in de laatste twee gevallen gew. zich naar boven verbreedend, en met een punt- of kroonvormige versiering (k o e l a h-k a m a) er boven op, de zijden vaak met inscripties en arabesken versierd; n i s a n i n ò n g, grafsteen voor vrouwen, plat-vierzijdig met zijwaarts uitstaande vleugels bij den top, die s o e-

@lonaliakbar

b a n g's, oorkrabben, genoemd worden, (zie ook i.v. b a t è ë); b a l é' n i s a n, de grafsteenen (n.l. de hoofd-, en voetsteen) omwisselen, (middel ter voorkoming, dat eene door eene b o e r ō n g gestorven vrouw zelf eene b o e-r ō n g wordt, zie i.v. b o e-r ō n g I).

NIT, zie m i t.

NJA' I, (afkorting van m a n j a'), aanspreekwoord tot kinderen, wordt ook gebezigd, zoowel in de 2de als in de 3de pers., vóór de eigennamen der kinderen (nja' Gam, nja' Patimah), en, uit genegenheid of beleefdheid, vóór eigen-, en beroepsnamen van volwassenen, die niet op titels zooals t e u k o e, t e u n g k o e of t j o e t n j a' aanspraak kunnen maken (Nja' Moehamat, Nja' Leubè), en verder als eigennaam, (Teukoe Nja' Banta); s i n j a', „het kleintje'', lieve, lieveling, aanduiding van de eigen kinderen, kleinkinderen, schoonzoons of schoondochters (zie vbd. i.v. d ō d i, l i n t ō, m a d e u-ë n g, m a l ò ë r i, en zie m e u l i n t è ë), ook wel van vreemden (zie vbd. i.v. m a n-d a n g, m è t); m a s i n j a', de moeder van het kleintje, aanduiding van de eigen vrouw; n j a' t j o e t, = n j a' doch fijner of meer genegenheid uitdrukkende, en voor meisjes of jonge vrouwen, (nja' tjoet Oebit, fijner dan nja' Oebit, zie verder vbd. i.v. m a s a'); t j o e t n j a', titel van dochters van oelèëbalang's, ook wel gegeven aan echtgenooten van oelèëbalang's, die geen oelèëbalangsdochters zijn; p ò n j a', wordt gebezigd tegen jonge vrouwen, welke wat ouder zijn dan die men met n j a' t j o e t aanspreekt, b.v. oudere schoondochters, zie ook vbd. i.v. n g a d a; n j a' t i, aanduiding van een meisje, of van de eigen dochter, (zie vbd. i.v. n e u *n* ò-ï h).

NJA' II, moeder (2de en 3de pers., in Oelèë Lheuë het gebruikelijke woord voor moeder). Zie m a I.

NJAB I, of n j h a b, e.s.v. kruisnet, van totebel, bestaande uit een vierkant, geknoopt net, dat aan vier bamboes bevestigd zit, die boven samenkomen en door middel van een touw met den steel zijn verbonden; n j a b T j i n a, eene zeer groote soort kruisnet, waarvan de hoeken op in den grond geplante staken rusten, ook d j e u r e u m a j genoemd, zie aldaar. M e u n j a b, met een n j a b visschen. Vgl. a l i I.

NJAB II, zie n j ò b.

NJAB-NJAB, of n j è b-n j è b; m e u n j a b-n j a b, op en neer zwiepen, (van b.v. een bruggetje onder het gaan); b a' t e u g ò h, m e u n j a b-n j a b, (loop) voorzichtig, (het bruggetje) zwiept.

NJABA'; m e u n j a b a', weeklagen, jammeren over een doode, waarbij men den doode met liefkoozende woorden aanroept en diens deugden prijst, zooals eene vrouw doet bij den dood van een kind, van een harer ouders, een broeder of zuster, echter niet van haren echtgenoot als zijnde in strijd met de vrouwelijke schaamte; s ò ë m e u n j a b a', wie jam-

@lonaliakbar

mert daar over een doode. Vgl. b a'e, m ò ë, p h ō I.

NJALA (Mal. id.), vlam, (meer in hik.). M e u n j a l a, ontvlammen, vlammen; m e u n j e u n j a l a (in hik.), = m e u n j a l a n j a l a, steeds vlammen, in alle richtingen vlammen; zie vbd. i.v. l h i ë t.

NJAMAN, (Mal. id.), gezond, zich lekker, behaaglijk gevoelend, hersteld van eene ziekte, (in hik.); n a k e u o e m o e d o e a b o e l e u ë n, p o e t r ò ë n j a m a n k a s e u r e u p a; p o e t r ò ë d j i n ò h n i b a' s a k é t, n e u j o e ë s e u t è t b a n d o e m r a d j a, na twee maanden was de prinses beter en was (de ziekte) weg; toen de prinses van hare ziekte genezen was, liet (haar vader) al de vorsten komen, (Tjah Koebat); n e u b ō h i ë k r o e ë t t e u m a l h e u ë h n j a n n a k e u n j a m a n M a l é m D i w a, zij waschte hem met k r o e ë t-water en toen voelde M. D. zich behaaglijk, (Malém Diwa).

NJAMPANG I, ook d j a m p a n g, j a m p a n g, mogelijk, wellicht, bijgeval, het zou kunnen zijn dat, ingeval, als eens, zoo soms; n j a m p a n g-n j a m p a n g, id., doch onbepaalder, (verder) nu en dan, een enkelen keer; s i n j a m p a n g, terwijl juist; p e u ë b o e ë t t a m è p a j ō n g? — n j a m p a n g o e d j e u ë n, waarvoor neemt ge een pajoeng mee? — het mocht eens regenen; p a d j a n t a d j a' o e P a d a n g? — n j a m p a n g n a b l a n d j a, wanneer gaat ge naar P.? — als ik eens de middelen daartoe heb; t a p e u g è t d j a m b ō d i s i n ò ë s a b ò h, n j a m p a n g t a d j a'-d j a' d j e u ë t t a s i n g g a h t a d o e ë', laten we hier een hutje maken, als we eens op reis gaan, kunnen we hier aanleggen om uit te rusten; n j a m p a n g-n j a m p a n g d j i d j a' k e u n ò ë, nu en dan komt hij hier; zie verder vbd. i.v. k o e t r o e, k r o e I.

NJAMPANG II, ook d j a m p a n g, j a m p a n g (Mal. m e n j a m p a n g, voorthelpen); m e u n j a m p a n g, hulp vragen, (in hik.); d e u n g ò n k r a b a t w a r é h d i g a m p ō n g, b è' t e u l a n s ō n g t a m a r i t g a t a; n g ò n p e u l e u h e u ë n b è' k r a n g-t j e u k a n g, o e r e u ë n g m e u n j a m p a n g p e u ë n j a n g h a n a; o e r e u ë n g g a s i ë n d j i d j a' m e u l a k è ë, m e u s e u k i w a l è ë b r e u ë h p a d é n j a; b a' r e u d j a n g t a b r i, w a h é s a m b i n ò ë, b a r a n g g a s ò ë b è' t i l é' m o e k a, spreek uw mond niet voorbij tegenover verwanten in de gampōng, spreek bedaard en niet onaangenaam; aan lieden, die u vragen waar zij gebrek aan hebben, aan arme lieden, die u wat vragen, al ware het beras of padi, moet ge, schoone, snel het gevraagde geven, wie het ook zij, zonder aanzien des persoons, (Djoehan Meusapi). P e u n j a m p a n g, hulp verleenen, helpen, zich ontfermen over; p e u ë n a m o e d a h t a p e u d j a m p a n g, t a p e u'o e t a n g d j i b è' d e u ë' t r ò ë, help hen (uwe buren) met wat ge gemak-

@lonaliakbar

kelijk kunt geven, of geef hun geld te leen, opdat zij geen gebrek lijden, (Tambéh toedjōh blaïh); adat na gaséh toeankoe ngòn sajang, neupeudjampang kamòë njòë doea; neupeunamiët kamòë doea dròë, boeët barangpeuë neuseuraja, indien gij, heer, genegenheid en medelijden hebt, ontferm u dan over ons beiden; maak ons beiden tot uwe dienaren, wier diensten gij voor onverschillig wat voor werk kunt inroepen, (Tjah Koebat).

NJAN, aanwijzend voornaamwoord, slaande op personen of zaken, die in betrekking tot de 2de pers. worden gedacht, die reeds vermeld zijn, op hetgeen reeds geschied is: dat, die; wordt zoowel zelfstandig als bijvoegelijk gebruikt; in het eerste geval staat het gewoonlijk voorop in den zin, in het tweede geval staat het achter het woord of de woorden, waarbij het attributief behoort, behalve in bijwoordelijke verbindingen met ban, bé, (b)oebé, 'èt, hò, nè, oebit, 'òh, pat; bijwoordelijk gebezigd en alsdan gewoonlijk voorop in den zin staande beteekent het: daar, dan; njan hana gèt, dat is niet goed; njan atrateu, dat is van u, (of) daar is wat van u is; roemòh njan, dat huis; si djih njan, of si njan, die „hij", die kerel, die vent; njan! (aan het slot van iem.'s woorden en gerekt uitgesproken), dat is het, zie je, daar heb je het!; jōh njan, te dien tijde, toen; njan ban, op die wijze; meungnjò koepòh ba' tangkoera', njan barō djitoepeuë keudròë, als ik hem op zijn kop sla, dan pas kent hij zijne plaats. Zie nan II, en vgl. djéh, njòë.

NJANG, nadrukwijzer, die zoowel op een woord als op een volzin kan slaan, waaraan het voorafgaat: wat betreft, wat aangaat; vervult de functie van het lidwoord van bepaaldheid, van het bepaling aankondigend en het betrekkelijk voornaamwoord; njang kan echter niet door een voorzetsel voorafgegaan worden; wanneer de constructie een voorzetsel vereischt, zoo ook wanneer het betrekkelijk vnw. in den tweeden naamval staat, bezigt men, indien de duidelijkheid zulks vereischt, in den betrekkelijken bijzin een op het antecedent terugslaand pers. vnw., waarvoor dan het voorzetsel wordt geplaatst, of dat als bezittel. vnw. dienst doet; njang peuneugah meunan, njang boeët hōm, het gerucht is zoo, de werkelijkheid weet ik niet; njang oelōn hana oelōn toepeuë, wat mij betreft, ik weet het niet; njang gèt tadja' djinòë, het beste is dat ge nu gaat; djeuët lōn dja'? — njang ba' lōn djeuët, kan ik gaan? — wat mij betreft, goed; njang tòh koe gata? — njang panjang, welke is je vader? — de lange (of langste); njang baròë, wat gisteren betreft, (of) die, dat van gisteren; oereuëng njang toe-

@lonaliakbar

ha, een oude man, (oereuëng toeha, ouderling); oelèëbalang njang mat nanggròë njòë, de oelèëbalang, die over dit landschap heerscht; njang mat nanggròë njòë oelèëbalang, die over dit landschap heerscht, is een oelèëbalang; oereuëng njang ka geupòh, de man, dien men gedood heeft; lōn njang hana geutoepeuë asaj (lōn), ik, wiens afkomst men niet kent; oereuëng njang ka tabri pèng (keu djih), de man, aan wien ge geld gegeven hebt; zie ook vbd. van njang als nadrukwijzer i.v. isib III, keu III, khèb, langkah, lòm, moerah.

NJANGKÉT, zie djangkét.

NJANJI (Mal. njaï), huishoudster, bijzit, (mod.).

NJANJÒË (Mal. njanji), lied, zang; zingen. Meunjanjòë, aan het zingen zijn, al dansende pantoens zingen, njanjòë met meerv. subject; jōh njan bidoeën doem meunjanjòë, mangat boenjòë hana tara, al de danseressen zongen toen met eene onvergelijkelijk schoone stem, (Meudeuha'). Zie pantōn.

NJARÉNG I, e.s.v. drijfnet, vierhoekig van vorm, aan den bovenkant voorzien van dobbers (lampōng) en aan den benedenkant van loodjes (batèë peulham), dat men verticaal in het water spant, zoodat de visschen, die men soms opzettelijk opjaagt, er tegenaan zwemmen en erin verward raken, (ook) zulk een net, dat men op een sawah of veld spant om vogels te vangen (njaréng tjitjém), (in hik. verder) een dergelijk net als oorlogstuig; (verb.) in zulk een net drijven, met zulk een net vangen; theun njaréng, een njaréng spannen; „pakri tadròb Bangta Beusiah", ra'jat goendah *h*an treu bagòë; meung kòn tanjaréng deungòn ta'ilah, meung *h*an pajah doem geutanjòë"; keunòng njaréng Bangta Beusiah, djidròb pantaïh djibōh talòë, „hoe kunnen we B. B. vangen", vroeg het volk zich met bezorgdheid af, „indien we hem niet met eene list in een net drijven, anders is het eene zware taak voor ons allen"; B. B. werd in een net verstrikt, en snel grepen ze hem en bonden hem vast, (Banta Beuransah). Meunjaréng, een njaréng hebben, met een njaréng vogels of visschen vangen, een njaréng spannen; ada' tajoeë djalan hareukat, tajoeë moepoekat djidja' meunjaréng; barang peuë boeët hana moepakat, tajoeë seumoerat djidja' meugaséng, indien men hem verdiensten laat zoeken en met een zegen laat visschen, dan gaat hij met een drijfnet visschen; al wat hij doet is in strijd met wat men hem zegt, laat men hem schrijven, dan gaat hij met een tol spelen, (Tambéh toedjōh blaïh). Zie dawò, madang.

@lonaliakbar

NJARÉNG II (Mal. njaring), duidelijk, helder, luid (van de stem), (in geschr., en door kitab-kenners gebezigd); tabeuët ba' njaréng soe batjoet, lees wat luider.

NJATA (Skrt. niyata), zeker, gewis, vast, werkelijk, gebleken, klaarblijkelijk, duidelijk, goed bekend, openbaar, zichtbaar, te voorschijn gekomen, ter wereld gekomen, geboren; (in hik. ook) = peunjata; boeët njan ka njata ba' lōn, die zaak staat voor mij vast, is mij duidelijk, ik ben er goed bekend mee, ben er zeker van; Djoehan Meusapi soeka that até, neu'eu éseutiri boeda' ka njata; oemoe lhèë boeleuën boeda' lam kandōng, poetròë tanglōng hawa sië roesa, Dj. M. was zeer verheugd, toen hij zag, dat zijne (beide) gemalinnen duidelijk een kind onder het hart droegen; toen hare zwangerschap drie maanden ver was, kregen de schoone prinsessen lust in hertevleesch, (Djoehan Meusapi); teukeudirōlah njan keu Ahmat, teuka aneu' miët doem barō na; ... siseun njata ngòn Ahmat jatim, malam seunanjan doem keuloea, door Gods beschikking kwamen bij A. (i.e. den pas geboren, lateren profeet Mohammad) kleine kinderen, die ook pas geboren waren; ... ze waren tegelijk met den vaderloozen A. geboren, op (denzelfden) Zondagavond ter wereld gekomen, (Noeboeët Nabi); djinòë ka rab njata dadjeuë, boeët ka tjhō'-tjheuë' lam dōnja, de Antichrist zal nu weldra verschijnen, alles gaat op de wereld verkeerd; sipeureuti teuseuboet dalam Koeroe'an, njòë peuë, tèëlan, sabòh lōn njata, zooals in den Qorân wordt vermeld, hieronder, vrienden, maak ik een (van die Qorânverzen) bekend, (Meudeuha'); zie verder vbd. i.v. moerakabah, mòseutahé, noe. Peunjata, zeker, duidelijk, bekend maken, verklaren, uitleggen, uiteenzetten, openbaren, te voorschijn, ter wereld doen komen, (ook) zekerheid (trachten te) krijgen, zich vergewissen, informeeren, navraag, onderzoek doen naar; teuma geuraba ba' proeët poetròë deungòn djaròë neupeunjata; saré ka njata ba' keunalan, bit lhèë boeleuën proeëtneu raja; ..., zij betastte toen met hare handen den buik van de prinses om zich (van hare zwangerschap) te vergewissen; toen het haar volgens hare kennis gebleken was, dat de prinses inderdaad drie maanden zwanger was, ..., (Diwa Akaïh); lòm djitanjòng oelé boedjang ba' Malém Dagang djipeunjata; „pat keu djinòë dèëlat meukatòë, takheun lam talòë radja Goeha"; maka seuneu'ōt Malém Dagang, tanjòng boedjang djipeunjata; „djéh lam kapaj moebadjèë pira',

@lonaliakbar

neukeumeung peudja' oe Poelò Roedja", de bode vroeg verder, nader informeerende, aan M. D.; „waar is nu Zijne Majesteit de vorst van G., van wien ge zegt, dat hij in boeien is gekluisterd"; toen antwoordde M. D., op de vraag van den bode duidelijk bescheid gevende: „daar op het schip met de zilveren huid, (onze vorst) wil hem naar P. R. (Sumatra) medenemen", (Malém Dagang); habéh keutjhi' doemna ra'jat, trōn hidajat Alah peunjata, aan alle dorpshoofden en aan al het volk heeft Allah eene ingeving geopenbaard, (Nabi Oesoeïh); jōh masa njan laloe meugah Toean Aminah aneu'neu ka na; laloe meugah ba' Abdō Moetaléb, boeda' lam proeët Toehan peunjata, toen werd het bekend, dat het kind van A. geboren was; daarop werd het A. M. bekend, dat de Heer het kind in den schoot (van A.) ter wereld had doen komen, (Noeboeët Nabi); zie verder vbd. i.v. khiaj, la-élaha-élalah, lisan, maté, meuseuhab.

NJAWA, zie njawòng.

NJAWÒNG, in hik. ook njawa (Mal. njawa), leven, levensgeest, ziel; ka habéh, ka poetōïh of ka teubiët njawòng, dood, gestorven, (zie vbd. i.v. nirōh); tjò', toeëng of taré' njawòng, het leven nemen, (met den doodsengel tot subject, zie vbd. i.v. kalōt, lheuëb, mawòt); pòh njawòng, dooden; na dèësa tjoet, na dèësa raja, misé tapòh njawòng gòb ngòn hana sibeuna, er zijn kleine en er zijn groote zonden zooals het dooden van een mensch zonder gerechten grond, (Beukeumeunan); peulheuëh njawòng, het leven redden, (zie vbd. i.v. djeulaïh); meukat njawòng, zie i.v. meukat; bila njawòng, zie i.v. bila; oetang njawòng, zie i.v. oetang; njawòng darah, zie i.v. darah; talòë njawòng, zaadstreng, testikels, het mannelijk schaamdeel, (eig. touw der ziel, wijl eene doodelijke plek van den man); djitrōn talòë njawòng, aderbreuk, verzakking der testikels; njawòng meungnjò agam ba' bòh, meungnjò inòng ba' tè', het leven zit bij den man in de schaamdeelen, bij de vrouw in de borsten; zie verder vbd. i.v. iréh, lagi II, leubéng. Meunjawòng, leven hebben, leven; njang meunjawòng bandoem maté, mawòt hasé bandoem rata, al wat leeft, zal sterven, de dood staat ervoor klaar, (Indra Bangsawan; het eerste deel van den versregel is eene algemeen gangbare sprkw.).

NJÈ', zie ndjè'.

NJÈB-NJÈB I; meunjèb-njèb, week, zacht aanvoelende; boe leukat njòë leumië', meunjèb-njèb, deze kleefrijst is zacht, voelt week aan.

NJÈB-NJÈB II, steeds hetzelfde herhalen, zaniken, zeuren. Meunjèb-njèb, de handeling njèb-

@lonaliakbar

njèb verrichten, aan het zaniken, zeuren zijn, zeurend; babah kah meunjèb-njèb that, ka kapeugah sigò ka séb, njòë sabé kanjèb-njèb, wat ben je een zeurkous, je hebt het al gezegd en dat is voldoende, en nu zeur je maar door.

NJÈB-NJÈB III, zie njab-njab.

NJÈH, zie njhèh.

NJÈN I, halfrijp, (alleen van de pinang gebezigd); pineung njèn, eene halfrijpe pinangnoot. Zie djeureukat.

NJÈN II, zie oenjèn.

NJEUH, zie njeuïh.

NJEUÏH, of njeuh, ook jeuh, knabbelen, kluiven aan, afknabbelen, afkluiven, peuzelen, oppeuzelen; asèë teungòh djinjeuïh toeleuëng, de hond zit aan een bot te knabbelen; bòh mamplam ka djinjeuïh lé aneu', het kind heeft aan de mangga gekloven; seu'ōt plandō' teuma di ateuëh: „peuë han kanjeuïh kapeusira"; rimoeëng teumakōt jōh masa njan, djiploeëng reudjang ma djigoeda, het dwerghert boven in den boom antwoordde (voor den bok, hem toeroepende:) waarom peuzel je hem (den tijger) niet op en zout je hem niet in"; de tijger werd toen bang en vluchtte snel weg, als een paard rennend, (Plandō' Kantjé). Meunjeuïh, afgeknabbeld, afgekloven; pakòn sië njòë habéh meunjeuïh-njeuïh, waarom is er aan dit vleesch geknabbeld. Peunjeuïh, laten knabbelen enz.; peuë kapeunjeuïh ba' asèë njan, wat heb je daar aan den hond te knabbelen gegeven. Zie meuïh-meuïh.

NJEUM, dial. njoem, gevoel, gewaarwording, smaak, gevoelen, meening, verbeelding; alsof, als ware, men zou denken dat; (ba') njeum lōn, naar mijn gevoel, mijn smaak, mijne meening; njeum pò njan njang that meugah, njang la'én hana, dat baasje verbeeldt zich erg beroemd te zijn en dat geen ander het is; zie verder vbd. o.a. i.v. alamtarakòj, deuïh, geudoeëb, keunjèt, keutam-keutoem, koetika, lèt I, leumah, manjòh, moerakabah. Meunjeum, het gevoel hebbende, voelende, meenende, een zekeren smaak hebbende of gevende, smakende naar; tjoeba tarasa, na meunjeum sira, proef het eens, proeft ge er zout in; adat, aneu', meunjeum teumakōt, bahlé tasoerōt, pò panglima, indien gij, mijn zoon, vrees gevoelt, trek u dan liever terug, heer panglima, (Malém Dagang); zie verder vbd. i.v. inseuëh. Peunjeum, voelen, proeven, ondervinden, (ook) overdenken, nadenken, piekeren over; peunjeum njan dilèë, denk er eerst over na; tjoeba peunjeum boeët djaròë kèë, pakri lagèë tjoeba peurasa, voel eens de kracht van mijn arm, voel eens hoe die is, (Diwa A-

@lonaliakbar

kaïh); sakét mangat habéh lōn peunjoem, sikeulian doem bahja sé'sa, voor- en tegenspoed beide, alle rampen en kwellingen heb ik ondervonden, (Djoehan Meusapi); zie verder vbd. i.v. lahé. Toenjeum, het gevoel, de gewaarwording, den smaak van iets kennen, voelen, proeven, ondervinden; hana geutoenjeum hè' badan, hij kent geen lichamelijke vermoeidheid, hij weet van geen moeheid; peuë na haloean peurasa keunòë, mangat lōn toe'òh toenjeum peurasa, (spottend tot een tegenstander:) laat mij eens proeven wat voor geschenken gij bij u hebt, opdat ik den smaak ervan ten volle proeve, (Djoehan Meusapi). Peutoenjeum, laten proeven, enz. Teunoenjeum, het kennen van het gevoel enz. van iets, gevoel, smaak, ondervinding; teunoenjeum lōn koereuëng sira goelè njòë, naar mijn smaak zit er te weinig zout in deze goelè. Zie rasa.

NJHAB, zie njab I, en njòb.

NJHÈH, ook njèh, schaaf; schaven; tanjhèh ba' saré, schaaf het goed vlak. Meunjhèh, eene schaaf hebben ermede werken, aan het schaven zijn, de handeling njhèh verrichten.

NJHÒB, zie njòb.

NJHOEË, zie njoeë.

NJIDRA, of njindra, ook indra (Skrt. nidrâ, slaap), vast slapende, in diepen slaap, (in hik.); zie vbd. i.v. koelè', leunjab, lingkōng.

NJINDRA, zie njidra.

NJÒ, ja, jawel, inderdaad, werkelijk, waarlijk; vormt met meung, indien, eene vaak voorkomende verbinding, waarin de beteekenis van njò te loor is gegaan, tenzij er de nadruk op wordt gelegd, (zie meung I); njòkeu meunan lagèë dròëneu kheun, ja, het is zooals ge zegt; zie verder vbd. i.v. leungò I, mèh, meunang, meu'oengki, meureuroej, nabi, oekō. Peunjò, ja zeggen op, bevestigen; njangkòn-kòn, bè' tapeunjò, ge moet geen ja zeggen op wat niet waar is. Vgl. bōh II.

NJÒB, of njhòb, ook nj(h)ab, dompelen, steken (in water of eenige andere vloeistof), in-, onderdompelen; in-, ondergedompeld, gezonken, onder water; kanjòb idja njan, steek dat kleed in het water; bè' kanjòb djaròëkeu lam iё njan, steek je vinger niet in dat water; didalam iё neunjòb-njòb badan, hij dompelt zich telkens in het water, (Plandō' Kantjé); prahō njan le that djipeudiëng, ka njòb leupéh-leupéh, wat hebben ze die prauw zwaar beladen, zelfs het boordbeslag zit onderwater. Meunjòb, = njòb (adj.), zinkend; djéh idja dròëneu ka meunjòb ba' iё, uw kleed daarginds zinkt in het water.

NJÒË, aanwijzend voornaamwoord, slaande op personen of zaken, die

@lonaliakbar

in betrekking tot de 1ste pers. worden gedacht, die nog vermeld moeten worden, op hetgeen nog komen moet (behalve in eene enkele uitdrukking zooals m a l a m n j ò ë): deze, dit; wordt zoowel zelfstandig als bijvoegelijk gebruikt; in het eerste geval staat het gewoonlijk voorop in den zin, in het tweede geval staat het achter het woord of de woorden, waarbij het attributief behoort, behalve in bijwoordelijke verbindingen met b a n, b é, (b)o e b é, 'è t, h ò, n è, o e b i t, 'ò h, p a t; bijwoordelijk gebezigd en alsdan gew. voorop in den zin staande beteekent het: hier, nu; in vergelijkingen en tegenstellingen staat het tegenover d j é h, (zie aldaar); n j ò ë r o e m ò h l ō n, dit, (of) hier is mijn huis; r o e m ò h l ō n n j ò ë, dit huis van mij; s i d j i h n j ò ë, of s i n j ò ë, deze vent (hier); b a' a t n j ò ë, op dit oogenblik; m a l a m n j ò ë, deze avond, (ook) gepasseerde nacht; n j ò ë p è n g, hier (is, heb je) geld; n j ò ë b a n, op deze wijze. Zie n ò ë, en vgl. d j é h, n j a n.

NJOEË, of n j h o e ë, uitsteken, uitstrekken, (inz. van de beenen): b è' k a n j o e ë (g a k i) w a t è ë t a p a d j ō h b o e, p a n j a n g t è', zit niet met uitgestrekte beenen, als je eet, je krijgt er later lange borsten van, (zegt men tot een meisje). M e u n j o e ë, met uitgestrekte beenen zitten. P e u n j o e ë, = n j o e ë met versterkte beteekenis, of laten n j o e ë. T e u n j o e ë(-n j o e ë), uitgestrekt, lang uit, uitstekend; b è' t a d o e ë' t e u n j o e ë, zit niet met uitgestrekte beenen; l e t h a t o e r e u ë n g m a t é, t e u n j o e ë-n j o e ë, er lagen vele dooden, overal uitgestrekt; e u n g k ō t a b é h t e u n j o e ë-n j o e ë, i ë k a t h ō, de visschen liggen allemaal stijf uitgestrekt, het water is opgedroogd; b a b a h t e u h a h n a b a n a l o e ë, t a k a l ò n t e u n j o e ë-n j o e ë b o e l è ë m a t a, zijn openstaande mond geleek eene kreek, en zijne oogharen zag men lang uitsteken, (Malém Dagang). N e u n j o e ë, het uitsteken, het uitstrekken, het uitgestrekte, inz. de lange arm van het T-vormige voetstuk van een spinnewiel, (zie i.v. d j e u r e u k h a).

NJOELŌ, in de volle lengte uitgestrekt langzaam voortglijden of voortkruipen (van b.v. slangen, kruipplanten, ook van menschen), zich aldus laten glijden; n j ò ë l ō n n j o e l ō l a m k r o e ë n g, hier (kijk eens), ik laat mij in de rivier glijden; zie verder vbd. i.v. l i n t j e u ë t. M e u n j o e l ō, de handeling n j o e l ō verrichten; voortgegleden, voortgekropen; b a' p i' k a m e u n j o e l ō b a' l a m p ō ï h g ò b, de p i'-stengel is in den tuin van een ander voortgekropen.

NJOEM, zie n j e u m.

NJOENGKÉT, bij vorm van d j o e n g k é t, zie aldaar.

NJOEREUËH, zie t j o e r e u ë h.

NJOERŌ', (Mal. m e n j o e r o e k, zich bukkend verstoppen), overhellend naar (k e u), de zijde kiezend, aan de zijde staand van, onderworpen aan (o e b a'), (in hik.); b a' s i b l a h k r o e ë n g

@lonaliakbar

siblah rambat, njoerō'-keu ra'jat oe Gampōng Djawa; ba' siblah kroeëng njoerō' sabé, rila djimaté ròt Pòteu Moeda, aan den eenen kant van de rivier, aan de eene zijde had het volk de partij van (Soeltan Djeumalōj Alam te) G. Dj. gekozen; aan den anderen kant had het volk de partij gekozen van, en was het bereid te sterven voor Radja Moeda, (wien de verdreven Soeltan Djeumalōj Alam den troon betwistte), (Pòtjoet Moehamat); padoem na kaphé njang ka ta'lō', njang ka njoerō' oeba' gata, hoeveel ongeloovigen zijn er, die zich aan u onderworpen, zich aan u overgegeven hebben, (Malém Dagang).

NJOERŌNG (Mal. menjorong, voortduwen), voort-, sterk stroomend, (van water), (in hik.); sabòh peunjakét di Djambō Ajé, that taré' ië ban bòh lila; ië teureudjōn teungòh ilé, misé bòh beudé tadjam raja; meung tadjeumeurang teungòh njoerōng, habéh teupeukōng lam-lam bangka, een van de (drie) gevaren (eig. ziekten, rampen) is te Dj. A., waar het water zoo snel stroomt als een kanonskogel; het water stroomt zoo sterk naar beneden, dat het zoo snel gaat als een geweerkogel; als men oversteekt, terwijl het water zoo sterk stroomt, dan stoot men zijn hoofd tegen de bangka-stammen, (Malém Dagang).

NJŌNJA (Mal. uit Port.), getrouwde vrouw van Europeaan of Chinees.

NJÒT-NJÒT, schudden, laten wippen; bè' kanjòt-njòt dheuën, abéh rōt bòh kajèë, schud niet aan den tak, al de vruchten vallen af. Meunjòt-njòt, aan het schudden zijn; geschud, schuddend. Peunjòt-njòt, = njòt-njòt met versterkte beteekenis, (of) laten njòt-njòt.

NÒ', ook ngò', heimelijke bedoeling naast die welke men voorgeeft, bijbedoeling; gòb njòë geumarit la'én, nò'geu la'én, deze man spreekt anders dan zijne bedoeling is; lōn dja' ban teupat, hana lōn toepeuë gòb njan la'én nò', ik ging den rechten weg op, niet wetende dat die man eene andere bedoeling had (dan die hij had voorgegeven); na nò', er is eene heimelijke bedoeling bij, er steekt wat achter.

NOE (Arab. n͡œr), licht, (inz. in mystieken zin); wordt ook als eigennaam gebezigd; langèt toedjōh boemòë toedjōh, hoe seumeulōh ngòn noe Rabi, de zeven hemelen en de zeven werelden glanzen van het licht onzes Heeren, (ratéb inòng); noe Moehamat, het licht van Mohammad, i.e. het profeten-licht, dat vóór alle dingen werd geschapen en van profeet tot profeet overging tot Mohammad, (ook noeboeët of noeboeët nabi genoemd); lagi didalam ma'loemat Toehan, doem si-

keulian gòh lòm njata; jōh njan neupeudjeuët noe Moehamat, bandrang samat noe njang seudia; ... teuma neupeudjeuët Nabi Adam, njang phōn ni lam nanggròë dōnja; ... keunan neupeutrōn noe Moehamat, printah Halarat Toehan Asa; sinan neukeubah noeboeët nabi, oeba' nini Adam ngòn Hawa; ... neupinah ninan teuma ba' la'én, meusalén-salén noeboeët meulia, alles was nog in de wetenschap des Heeren, niets was nog naar buiten geopenbaard; toen schiep Hij het licht van Mohammad, het eeuwige licht, dat alles verlichtte; ... vervolgens schiep Hij den profeet Adam, den stamvader (van allen) op deze wereld; ... daar (in hem) deed Hij het licht van Mohammad nederdalen, aldus beschikte de Eenige Heer; daar in onze stamouders Adam en Eva liet Hij het profetenlicht; ... vervolgens bracht Hij het vandaar in een ander over, zoo ging het verheven profetenlicht telkens van den eenen (profeet) in den anderen over, (Noeboeët Nabi).

NÒË, oude vorm van het aanw. vnw. njòë, alleen voorkomende in de verbindingen: blanòë, (b)oebé nòë, boenòë (uit ba' nòë), ditnòë, djeunòë (uit djan nòë), doemnòë, 'ètnòë, hinòë, keunòë, mè(h)nòë, meunòë of moemeunòë, meuranòë, ninòë, oebitnòë, 'òhnòë, rètnòë, ròtnòë of roenòë, sinòë, (zie onder die samengestelde woorden of het eerste deel der samenstelling). Zie njòë, en vgl. nan II, déh.

NOEBAT, ook, doch minder, nèëbat (Perz. nobat, groote keteltrom) komt in hik. voor als naam van eene overigens onbekende soort muziekinstrument, (in deze beteekenis ook gelezen: noebeuët, ter onderscheiding van de volgende algemeen bekende beteekenis, n.l.) kanon, dat voor het oproepen van volk, bij bekendmakingen en feestelijke gelegenheden werd afgeschoten, (tijdens het soeltanaat behoorde het tot de prerogatieven van den soeltan om den zonsdondergang door een noebat-schot in den Dalam aan te geven en dergelijke schoten op feestdagen zooals op den oeròë raja Poeasa te laten lossen); meusoe noebat ngòn napiri, meusoe dangdi ngòn noegara, verder klonken noebat's en bazuinen, klonken dangdi's en noegara's, (Meudeuha'); geutōt beudé meureujam noebat, jōh njan geudèëlat Malém Moeda, men loste geweer-, en kanonschoten en M. M. werd ingehuldigd, (Pòdi Amat); lheuëh niba' njan geutōt noebat, seuranta ra'jat toean Béntara; lhèë gò geutōt beudé meureujam, djitrōn tjoeram ra'jat lingka, daarop loste de heer B. noebat-schoten om het volk op te roepen; na drie schoten kwam het

@lonaliakbar

volk snel van alle kanten toestroomen, (Pòtjoet Moehamat). Vgl. sambang I.

NOEBEUET, zie i.v. noebat.

NOEBI (Arab. Noebî), Nubiër, wordt tot de oereuëng abeusi gerekend, zie abeusi.

NOEBOEËT (samentrekking van Arab. nœ̑r an-noeboewwah), of noeboeët nabi, het mystieke licht der profetie, dat ook noe Moehamat, het licht van M., genoemd wordt, zie i.v. noe; Hikajat Noeboeët, of Noeboeët 'Nabi, titel van eene hikajat, voornamelijk verhalend van de wonderen, waarmede Mohammads geboorte en zijn leven tot zijn optreden als Godsgezant gepaard gingen. Vgl. nabeuët II.

NOEDJOEM (Arab. mrv. noedjœ̑m), sterren, figuren in wichelboeken om de gelukkige en ongelukkige tijdstippen voor eenige onderneming na te gaan, om toekomstig geluk of ongeluk te voorspellen, wichelboek, astrologie, wichelarij, astroloog, wichelaar; beuginda teu'ingat keu Diwa Akaïh, neuboeka pantaïh soerat koetika; njata neupandang oeba' noedjoem, leumah neukalòn moeda balia, de vorst dacht aan D. A. en opende toen snel zijn wichelboek; duidelijk zag hij de figuren en helder zag hij den jongen man, (Diwa Akaïh); èleumèë noedjoem, astrologie, wichelkunst, wichelarij: ahlōj of ahlōn noedjoem, wichelaar, astroloog, waarzegger; zie verder vbd. o.a. i.v. bageuë, keunòng, latipah, lhōh, ma'loem, mangat, meuseuhab, oerat.

NOEËB, bukken (b.v. wanneer men iets van den grond opraapt, zich achter iets verbergt, of op iets of iem. loert), in gebukte of gebogen houding loeren op, bespieden; tanoeëb ba' djab ba' tanòh, bè' keunòng bòh beudé, buk laag tegen den grond, anders wordt ge door een geweerkogel getroffen; djinoeëb moesōh, hij loert op den vijand. Meunoeëb, de handeling noeëb verrichten; in gebukte houding; djidja' piléh meunoeëb-noeëb, zij loopt in gebukte houding (gevallen vruchten of bloemen) oprapende, (of) loopt zich telkens bukkende om (vruchten of bloemen) op te rapen. Peunoeëb, laten bukken. Zie eundab.

NOEGA, kleine houten hamer, waarmede men o.a. bij het beitelen op den beitel slaat, of houten pennen ergens indrijft; balé' noega, zie i.v. balé'.

NOEGARA I (Perz. naqârah), keteltrom, pauk, (in hik.); ngòn tjeuratjab pi ka ramè, geupaloelé ngòn noegara, bekkenslagen klonken luidruchtig en verder werd er op pauken geslagen, (Malém Dagang); zie ook vbd. i.v. koetjapi.

NOEGARA II (Mal. negara), stad, land, (in hik.).

NÖEH, zie nòïh.

NOEMBÖJ, zie noemōj.

@lonaliakbar

NOEMÖJ, ook noembōj (Mal. nomor, uit Ned.), nummer; ook gebezigd in den zin van: prima, van prima kwaliteit, ook noemōj sa; njan noemōj, (of noemōj sa), dat is prima.

NOEN (Arab. nœ͡n), de 25ste letter van het Arab. alphabet; (verder) naam van den visch (ikan Noen), die den profeet Jonas (Oenòïh) opslokte, (en in de cosmogonie) naam van den visch, waarop het rund (leumò) staat, dat de aarde op zijne horens draagt; noen moemata poenòë, de letter noen gelijkt op een duivenoog, (zie i.v. hidja).

NOENTOET; meunoentoet (Mal. menoentoet), najagen, streven naar, trachten te verkrijgen (inz. van kennis, wetenschap), studeeren, (meer in hik.); zie vbd. i.v. gigèh, linteuëng, meureudéka. Zie toentoet.

NOERAKA, ook neuraka, en nòraka (Mal., uit Skrt. naraka), hel, vagevuur; noeraka djahnam, id.; noeraka hawiah, een der namen van de hel (Arab. hâwijah), de afgrond van de hel; oereuëng salah tapoebeuna, Alah Ta'ala tilé' doedòë; tjit na teumpat njan geukeubah, noeraka hawiah keunan geupasòë, stelt ge lieden, die ongelijk hebben, in het gelijk, Allah de Verhevene zal later naar u omzien; er is eene plaats, waar ge geplaatst wordt, n.l. de hawiah, (de afgrond van de hel), daar wordt ge in gedaan, (Plandō' Kantjé; deze regels volgen op de i.v. arōn aangehaalde regels); zie verder vbd. i.v. ha' I, lalè, limba', loepōt, loerōng, ma'siët, matja.

NOERATJA, zie neuratja.

NOERI (Mal. noeri), eene rood-, en bontkleurige soort papegaai, (zie i.v. diwata, en vbd. i.v. leungkōng); seureubat noeri, zie i.v. seureubat.

NOERŌT; meunoerōt (Mal. menoeroet), volgen, gehoorzamen; volgens, (in hik. en sprkw.); zie vbd. i.v. krang, la'én. Zie toerōt.

*N*ÒGRAH, zie a*n*ògreuha.

*N*ÒGREUHA, zie a*n*ògreuha.

NÒH, zie i.v. neu*n*òïh.

*N*ÒH (Arab. Nœ͡ḥ), Noach.

NÒÏH, of nòëh, e.s.v. inktvisch met korte vangarmen, (zie grita); nòïh toereuë', eene kleine soort; nòïh tjanggoeë', eene grootere soort; badja nòïh, het zwarte vocht, dat de inktvisch afscheidt.

NÒKEUTAH (Arab. noeqṭah), punt, stip, diacritische punt. Zie tité'.

NÒL, (Ned.) nul, zero, (mod.). Zie òt.

NÒNA (Mal. id.), ongehuwde dochter van Europeanen of Chineezen, jong meisje, juffrouw; reunggét nòna, zie reunggét.

NÒRAKA, zie noeraka.

NÒRATJA, zie neuratja.

NÒSEUPIPA (Eng. newspaper), dagblad, courant, (dial. Oostkust).

NÒT (Eng. banknote); ōn

@lonaliakbar

nòt, bankbiljet; ōn nòt siplōh (roepia), een bankje van tien gulden. Zie wang I.

NÒTARÉH, (Ned.) notaris, (mod.).

NTÈË, zie euntèë I en II.

NTJIËN, zie euntjiën.

NTJIT, zie euntjit,

NTJÒNG, ook oentjòng; meuntjòng-ntjòng, of meuntjòng-meuntjòng, waterig, met weinig vleesch of groente (van goelè), (verder) naakt, half naakt; djitagoeën goelè meuntjòng-ntjòng, zij heeft de goelè waterig gekookt; ladōm djiploeëng meuntjòng-meuntjòng, siloeeuë mantòng idja pi hana, sommigen vluchtten half naakt, alleen met eene broek aan, zonder lendekleed, (Prang Gōmpeuni). Peuntjòng-ntjòng, waterig, slap maken (van goelè); bè' kapeuntjòng-ntjòng katagoeën goelè, je moet de goelè niet zoo waterig koken.

NTOEË', zie euntoeë'.

O.

Ō, uitroep ter uitdrukking van verbazing, van schrik, (verder) klanknabootsing van gejuich; ō ma, o moeder! (uitroep bij schrik of verbazing); ō ma, raja leupaïh, o moeder (wel verbazend), wat is het groot! Meu'ō (-ō), o, o roepen, (van b.v. gejuich, geween), luid juichen, luid weenen; mideuën teutab prang meuhoebō, soera' meu'ō-ō dalam koeta, op het slagveld woedde de strijd voort en in de vesting juichten ze luidruchtig, (Indra Bangsawan); zie verder vbd. i.v. geumandō. Zie a-ō.

'Ò, uitroep ter uitdrukking van instemming, bevestiging, of een begrijpen: o, ja, goed, zoo, o ja; met dien uitroep reageeren, 'ò zeggen (op); 'ò-'ò, (ook) geluid van gekerm, van gebulk; 'ò, tapeugah landja, ja, zeg het verder, (ga door); na sabòh tinggaj, — 'ò, er is een achtergebleven, — o ja; peuë njang tapeugah ba' djih, dji'ò mantòng, op wat ge hem zegt, antwoordt hij maar met ja (met o). Meu'ò(-'ò), 'ò(-'o)-geluiden maken, kermen, kreunen, bulken, (ook fig.) bulken van het geld, van rijkdommen: pakòn kah boenòë meu-'ò-'ò, peuë kaloempòë, waarom kreunde je zooeven, wat droomde je; sigò neureuté' peudeuëng di djaròë, nam toedjōh teupipòë teutië' lam djoenga; adat *h*an djipadjōh pi meu'ò-'ò, saré ka leumòh djeuët keu lasa, bij elke slaande beweging, die hij met zijn zwaard maakte, werden er zes, zeven (vijanden) neergeslagen en tusschen de versperringen geworpen, die, ook al werden zij niet verwond, toch kermden en slap en lam werden, (Pòtjoet Moehamat); oereuëng njan teungòh dji'é' atra 'òh meu'ò-'ò, de rijkdommen van dien man zijn zoo aan het toenemen, dat hij ervan bulkt. Zie 'eu.

@lonaliakbar

Ō', I, hoofdhaar; ō' è', het eerste, bij de geboorte aanwezige hoofdhaar, nesthaar (dat bij de eerste hoofdschering — zie peutjitjab i.v. tjitjab — wordt afgeschoren); panjang ō', met lang haar, (wordt als een kenmerk van dapperheid beschouwd, zie vbd. i.v. na*h*ò); oebé of oebit ō', zoo groot (zoo klein) als een haartje, i.e. een klein beetje; atra na oebit ō', pakri lōn bri keu gata, ik heb maar een klein beetje, hoe kan ik u er van geven; sakét oebé ō' kamòë sabé, van een beetje pijn huil je maar steeds door; sakét tō' oedjōng ō', pijn tot in de haartoppen, (gezegd van hevige, doordringende pijn); ië oedjōng ō', water, waarin men de uiteinden van het eigen hoofdhaar heeft ingedoopt en uitgewrongen, (door vrouwen als drank gebruikt tegen betoovering). Meu'ō', haar hebben. Zie boe'ō'.

Ō' II, uitroep om iem. in de verte te roepen, of als antwoord op een ver geroep, of wanneer men verborgen is, ook uitroep, wanneer men op iets aandringt; zie vbd. i.v. mèh. Zie a'-ō', en oe'.

'Ò', beslapen, (zeer grof woord); si geu'ò' ma(keuh), jij, wiens moeder (door anderen) beslapen wordt, (scheldwoord). Meu'ò', den bijslaap uitoefenen. Peu'ò', laten beslapen, laten dekken (van een dier). Zie pab.

Ò'-Ò', klanknabootsing van gestotter, korte keelgeluiden van een bok. Meu'ò'-ò', dergelijke geluiden maken.

OE I, klapper, kokospalm (ba' oe), kokosnoot (bòh oe); soorten: oe apoej (zie oe mirah), oe dadéh (met brokkelig vruchtvleesch, op Java kelapa poean of kopjor), oe gadéng (met ivoorkleurige vruchten, op Java k. gading), oe idjō (met, ook in rijpen toestand, groene, groote vruchten, op Java k. idjō), oe kaphō (met vrucht-vleesch, dat zacht blijft en niet geraspt kan worden, op Java k. kenari), oe kè (met kleine vruchten, op Java k. poejoeh), oe manèh of mamèh (met zoeten bolster, op Java k. manis), oe mirah, ook oe apoej (met, ook in onrijpen toestand, roodbruine, groote vruchten, de wortels worden gebruikt als middel tegen kajab, op Java k. mèrah, zie verder beneden eene andere beteekenis van oe mirah), oe reutōïh (met zeer kleine vruchten, die in dichte trossen hangen); in den groei van de klappervrucht onderscheidt men de volgende stadia: poeti' oe (als vruchtknop), oe gròh (wanneer het kiemwit nog waterachtig is), oe seudang teukroet of sikroet (wanneer het vruchtvleesch nog week is en gemakkelijk afgeschraapt kan worden), oe meugloenjoeëng kamèng (wanneer het vleesch „op geitenooren gelijkt'', i.e. al wat vaster geworden, doch nog zacht is), oe moeda (ook in het algem.

@lonaliakbar

jonge klapper), oe pateuën (wanneer er zooveel water in zit, dat men het kan drinken, het water smaakt dan ietwat ziltig), oe sigò gli', of oe moeboengòng djeumpa (wanneer er zooveel water in zit, dat het bij schudden te hooren is, of wanneer de bast eene geelachtige kleur heeft als een tjempakabloem), oe masa' (wanneer de vrucht rijp is), oe rië' (overrijp met een verdroogden bast), oe timòh (kiemende kokosnoot); verder onderscheidt men: oe leungò (wanneer men bij het schudden het water hoort klotsen), oe klò (wanneer bij het schudden geen geluid wordt gehoord, doordat de noot geheel met water is gevuld), oe liëm (waarin geen of zeer weinig vleesch zit), oe boeleuën ta' („waaraan de maan een slag heeft toegebracht'', i.e. zonder water en met verschrompeld vleesch, doch aan den buitenkant gaaf en normaal), oe sabòh mata, (met één kiemgat, wordt van wege de zeldzaamheid als amulet gebruikt); oe tjeunoelé', ook oe tjeunoengké, copra; oe mirah, in stroop gekookte of met roode suiker vermengde geraspte klapper, ook oe boeleukat genoemd, wijl speciaal met kleefrijst gegeten, (zie i.v. leukat, zie eene andere beteekenis van oe mirah boven); oe poetéh, in water gekookte geraspte klapper, wordt ook met kleefrijst gegeten; boelèë oe, vezels aan den dop van een geschilden klapper; manò' boelèë oe, kip met veeren van de kleur van de vezels van een rijpen klapper, donkerbruin; dada oe, zie i.v. dada; pi oe, zie pi III; oe dara, jonge, nog geen vruchten dragende klapperboom; Poelò Oe, (klappereiland) naam van een eiland, vulgo Simaloer; biëng oe, zie i.v. biëng. Meu'oe, klappers hebben, met klappers (begroeid, beplant); poelò njan djeuët takheun meu'oe bandoem, dat eiland is, kan men zeggen, geheel met klappers beplant. Zie klambé, pawōh djeunggi.

OE II, voorzetsel, aanduidende de richting waarheen: naar; echter niet vóór persoonsaanduidingen, waarvoor men oeba', in de spreektaal gew. verkort tot ba', bezigt (zie i.v. ba' II); oe roemòh, oe Atjèh, oe ateuëh, naar huis, naar Atjèh, naar boven; lōn keumeung dja' oeba' (niet: oe) Si Poelan, ik wil naar N. N. gaan.

OE', uitroep om iem. in de verte of iem., van wien men niet weet waar hij zich bevindt, te roepen, (het antwoord is dan ō'); met zulk een geroep (de uitroep zelf ook oe'oehoe) roepen; tjoeba ta'oe' pat oereuëng njan, roep eens oe', waar is die man; oe' sagòë djéh meuhej sagòë njòë, kiam boenjòë djeuëb-djeuëb nanggròë, ginds een geroep, hier een geroep, overal is er een lawaai, (Akeubarō Karim). Meu'oe', een oe'-geroep doen

@lonaliakbar

hooren, uit de verte roepen. Zie ō II.

'OE, gew. verdubbeld 'o e-'o e, het geluid van b.v. de zee, een stormwind, kanonschoten, gejuich, gehuil, gegons van een zwerm bijen, van eene groote menigte, van biddende menschen, van gongs, bazuingeschal, oorsuizingen, enz. M e u'o e(-'o e), zulk een geluid maken, loeien, bulderen, bruisen, suizen, gonzen, brommen; L i l a k a n d i m ò ë m e u'o e-'o e, p o e t r ò ë b a'e t j e u m ò n g r o e g h a, prinses L. weende luid, zij weeklaagde en schreide van verdriet, (Indra Bangsawan); M e u d e u h a' n g ò n r a d j a k e u m i ë t k o e b o e, r a'j a t m e u'o e-'o e l a k è ë d o e'a, M. en de vorsten hielden de wacht bij het graf (van den pas gestorven koning) en gonzend klonk het bidden van de menigte, (Meudeuha'); zie verder vbd. i.v. 'e-'ò, g e u r e u d o e', *g r* o e m (onverdubbeld), h ō, k o e j o e t. P e u'o e-'o e, luid of opzettelijk 'o e-'o e-geluiden maken, zulke geluiden nabootsen; d j i p e u'o e-'o e l é n g ò n b a b a h: „A l a h, A l a h k a m a t é k è ë", quasi-weeklagend riep (het dwerghert): „Allah, Allah, ik ga dood", (Plandō' Kantjé). Vgl. 'è ë-'è ë.

ÒË I, oprakelen, spreken over (gedane zaken, dooden, afwezige personen of zaken); b o e ë t n j a n g k a d i l è ë b è' t a'ò ë l é, gedane zaken moet ge niet weer oprakelen; o e r e u ë n g n j a n g k a m a t é k e u p e u ë t a'ò ë s a b é, waartoe spreekt ge steeds over iem., die al dood is. M e u'ò ë, de handeling ò ë verrichten, ò ë met meerv. subject. P e u'ò ë, laten oprakelen, in herinnering brengen. T e u'-ò ë, opgerakeld; onwillekeurig denkende aan en sprekende over. Vgl. a j, g o ë.

ÒË II, e.s.v. welriekenden heester, die voor omheiningen wordt gebruikt, met zuurzoete vruchten (b ò h ò ë), die gegeten worden; b ò h o ë, (ook) naar die vruchtjes gevormde kraaltjes van goud of zilver, collier van zulke kraaltjes; zie verder vbd. i.v. s e u r e u l ò ë.

OEA'-OEA', zie w a'-w a'.

OEANG, zie w a n g I.

OEB, klanknabootsing van een doffen slag of stoot; n i d é h m o e b a b n i n ò ë m o e b o e b, m e u n g t a n g ò o e b b o e ë t T e u n g k o e B a b a, ginds klonk een doffe slag, hier klonk een doffe slag, men hoorde slechts de slagen, die T. B. uitdeelde, (Pòtjoet Moehamat). M e u'o e b, een o e b-geluid maken.

OEBA I, losrollen, loswinden (van een touw, van garen); losgewonden, losgeraakt, loszittend (van opgewonden, ook wel van gedraaid touw); t a'o e b a t a l ò ë g l a j a n g b a' b a g a ï h, a n g è n t a r é' t h a t, wind het vliegertouw snel los, de wind is erg sterk; t a l ò ë s a'ō h h a n a g è t d j i p o e t a, o e b a, het ankertouw is niet goed opgewonden, het zit los. M e u'o e b a, aan het loswinden zijn; losgewonden. P e u'o e b a, laten o e b a (verb.), of o e b a (verb.) met versterkte

@lonaliakbar

beteekenis. Teu'oeba, losgewonden, losgeraakt.

OEBA II, dial. van Meulabōh oebò, looistof, tannine; oeba poekat, looistof om een treknet sterker te maken.

OEBA', samengesteld voorzetsel, zie i.v. oe II en ba' II.

OEBAH, veranderen, wijzigen, anders maken, afwijken van, verplaatsen, verleggen; veranderend (intransit.), veranderd, anders wordende of geworden, verplaatst, verlegd, verschietende (van eene kleur), verkleurende, verschoten, verkleurd; bè' ta'oebah (of bè' oebah) ban njang takheun, wijk niet af van (laat het niet anders zijn dan) wat ge gezegd hebt; baranggasòë oebah djandji, pagé ba' titi itam moeka, wie zijn woord breekt, zal op den dag des oordeels bij de brug (over de hel) een zwart gezicht hebben, (Akeubarō Karim; een overigens algemeen bekend gezegde); tasalén kitab njòë bè' ta'oebah (of bè' na oebah) sapeuë, oebé naseukah meunan tasoerat, maak een afschrift van dit werk zonder er iets van te veranderen, schrijf het precies volgens het origineel over; rèt oe gampōng njan ka geu'oebah, de weg naar het dorp is verlegd; idja njan reudjang that oebah, wat verschiet dat kleed gauw; Toehan sidròë hana oebah, alleen de Heer verandert niet, is onveranderlijk; han oebab ban, niet verschillend van, geheel gelijk aan, (zie vbd. i.v. lam I); zie verder vbd. i.v. lèt, koelét, madah, nipah. Meu'oebah, veranderend (intransit.), veranderd, anders wordende of geworden, verlegd; zie vbd. i.v. keubah, ngòn. Peu'oebah, = oebah (transit.) met versterkte beteekenis. Neu'oebah, verandering, wijziging, verlegging; kitab njan hana that le neu'oebah, dat werk heeft niet veel veranderingen (bij het afschrijven b.v.) ondergaan.

OEBAJANG, bijvorm van boebajang, zie aldaar.

OEBAT, middel voor of tegen iets, medicijn, genees-, heel-, toovermiddel, (verder) kruit, buskruit; oebat deumam, middel tegen koorts; oebat (sakét) oelèë, (sakét) mata, middel tegen hoofdpijn, tegen zeere oogen; oebat bè' meu'aneu', anti-conceptioneel middel; oebat bòïh aneu', abortief middel; oebat teuga, middel om sterk te worden, versterkingsmiddel; oebat tjoet, medicijn voor zuigelingen en kleine kinderen, (tegen kinderziekten, zooals peunjakét manja', peunjakét di manjang, enz.); oebat rajeu', aanzienlijk geneesmiddel, i.e. bloedlating door middel van laatkoppen, (de naam ontleend aan de overlevering, dat het middel door den Profeet aanbevolen zou zijn); makoe na koekoe na, kèë maté lam ië oebat, *tjlam-tjloem tjlam-tjloem*, ik had eene

@lonaliakbar

moeder, ik had een vader, en ik stierf (verdronk) in medicijnen, plans-plons, plans-plons, (woorden van den djén, ontstaan uit een doodgeboren hoerekind; wanneer men door zulk een djén wordt bespuwd, seumbō, dan krijgt men glaseuë, e.s.v. jeukverwekkende huidziekte en het beste middel daartegen is bespuwing door een hoerekind); aneu' oebat, patiënt; kitab oebat(-oebat), boek over medicijnen, amuletten, bezweringen enz.; oebat beudé, buskruit; oebat blajat, blanda of peungala', fijn, Europeesch kruit; oebat aneu' bajam, fijne soort kruit; oebat meureujam, grove soort kruit, zooals voor kanonnen; zie verder vbd. van de beteekenis medicijn i.v. até, baloeëm, lagòë, mintra, ma I, oedjōb, van kruit i.v. naléh, sabōng IV. Meu'oebat, medicijnen, kruit hebben, met medicijnen werken, medicijnen gebruiken, zich cureeren, zich (laten) behandelen; met geneesmiddelen behandeld; oereuëng meu'oebat, geneeskundige, medicijnmeester, (of) zieke, die om geneesmiddelen vraagt, zich laat behandelen; ba' meu'oebat plandō' kantjé, mòë meu'i-'i sakét *h*an ban, bij het gebruiken van geneesmiddelen huilde het looze dwerghert klagend, want het deed hem veel pijn, (Plandō' Kantjé). Peu'oebat, medicijn toedienen, cureeren, behandelen, kruit ergens in doen, met kruit vullen; sòë teungkoe peu'oebat, geunab oeròë neudja' ba' gampōng njan, wien behandelt ge, teungkoe, in dat dorp, dat ge er elken dag heen gaat; zie verder vbd. i.v. mat I.

OEBÉ, ook boebé, grootte, omvang; zoo groot, zoo klein als, zooveel, zoo weinig als, zooals, overeenkomstig; oebé nòë, nan, déh, of oebé njòë, njan, djéh, of njòë, njan, djéh oebé, van deze, die, gene grootte; oebé glé oebé goenòng, zie i.v. gadjah; djimarit oebé-bé la'ōt, (uitdrukking voor:) hij overdrijft erg, hij snijdt geweldig op; eungkōt oebé-bé (raja), zulke groote, zeer groote visschen; oebé drah, hama, koemeun, meu', seuma, zie onder het tweede woord; oebé(-bé) na, zooveel als er is, als er zijn, overeenkomstig de werkelijkheid; djipeugah oebé-bé na, hij spreekt overeenkomstig de waarheid; oebé njang (of oebé ban) lōn kheun, meunan ba' tapoeboeët, doe zooals ik u gezegd heb; meuna of meunè oebé, bepaald ten aanzien van den omvang, bepaald hoe groot, hoe klein, hoe veel, hoe weinig, hoe; pana of panè oebé, van welken omvang, hoe groot, hoe klein, enz.; rajeu' that geudōng njan, — panè oebé, — hana meunè oebé lé, dat (steenen) huis is zeer groot, — hoe groot, — het is niet te zeggen hoe groot, (er is niets om het mee te vergelijken); toe-

@lonaliakbar

nè oebé, den omvang weten, weten hoe groot, enz.; na tatoenè oebé aneu' njan, weet ge hoe groot dat kind is. Zie bé I, oebit.

OEBEUT, zie oebit.

OEBI, cassave, maniok, ook oebi kajèë of oebi Poelò (wijl oorspronkelijk uit Poelò Pinang) genoemd; sagèë bòh oebi, het zetmeel van de cassave-knollen; teupōng bòh oebi, cassavemeel.

OEBIRI, zie boebiri.

OEBIT, ook boebit, dial. Oostkust oebeut, klein; zoo klein als; wordt verder als vrouwel. persoonsnaam gebezigd; oebit nòë, nan, déh, of oebit njòë, njan, djéh, of njòë, njan, djéh oebit, zoo klein als deze, die, gene; panè of pana oebit, hoe klein; meuna of meunè oebit, bepaald ten aanzien van de kleinheid; toenè oebit, weten hoe klein; oebit ō', zie i.v. ō' I; zie verder vbd. i.v. lansahit. Meu'oebit, iets op kleinen voet, op sobere, eenvoudige wijze doen, het zuinig aanleggen; dròëneu oereuëng kaja, pakòn keureudja njòë neumeu'oebit, gij zijt een rijk man, waarom legt ge het bij dit feest zoo zuinig aan. Peu'oebit, klein, kleiner maken. Zie tjoet, en vgl. oebé.

OEBÒ, zie oeba II.

OEBŌ-OEBŌ (Mal. oeboer-oeboer), e.s.v. phosphoresceerende zeekwal; pajōng oebō-oebō, staatsiepajoeng met een afhangenden rand van franjes, (in hik.).

OEBÒË, het onderste deel van een stam, waar hij het dikst is en de wortels beginnen, inz. van den klapper-, en pinangboom; ba' oe njan takòh ba' oebòë, hak dien klapperboom bij den oebòë om. Vgl. oekheuë, oembi, oetōm.

OEBÒÏH (Ned.), overste.

OEBŌN (Mal. oeboen-oeboen), fontanel, kruin van het hoofd, hoofd, (in deze beteekenissen ook verdubbeld); (verder) op het hoofd nemen, eerbiedig in ontvangst nemen (van bevelen), eerbiedigen, vereeren; maneugoesoeë' tjōm di oebōn, Béntara trōn di atana, daarop streek zij (de stiefmoeder van Béntara Keumangan dezen, die van haar afscheid nam) over het hoofd, kuste hem daarop, en de Béntara daalde vervolgens uit het paleis, (Pòtjoet Moehamat); ateuëh oebōn-oebōn oelōntoean, (ik neem uw bevel) op mijn hoofd, i.e. ik zal eerbiedig aan uw bevel gehoorzamen, (antwoord op een bevel of verzoek van een meerdere); na boe kamòë, pòtjoet koe'oebōn, pòtjoet koeseu'ōn ateuëh djeumala, ja ik ben hier, o prinses, die ik eerbiedig, o prinses, die ik vereer, (Banta Beuransah). Meu'oebōn, op het hoofd genomen, geëerbiedigd, vereerd, geliefd; meu'oebōn (-oebōn), (eig. zich op en neer bewegend als de fontanel van een kind) zich op en neer of heen en weer bewegend, schuddend, (in hik.; in deze beteekenis ook meuhoebōn-hoebōn, vgl. hoe-

@lonaliakbar

bō); wahé aneu' nja' meu'oebōn, taleungò lōn kheun ba' gata, o mijn zoon, mijn geliefde jongen, hoor wat ik u zeg, (Banta Ahmat); habéh djipòh dròë doemna teumòn, leupoe meuhoebōn na doem geumpa, al de dienaressen sloegen zichzelven (van verdriet), zoodat het vrouwenvertrek schudde als ware er eene aardbeving, (Pòtjoet Moehamat). Zie mbōt-mbōt.

OEDÉ; manò' oedé, zie i.v. manò'.

OEDÉ' (Mal. oedip), e.s.v. zeevisch, meer eungkōt mirah mata genoemd.

OEDÉB, ook, doch minder hoedéb, leven; levend, opkomend (van b.v. planten, de zon, den strijd); herlevend, levendig, aan (van vuur); het leven; kamòë meu'oedéb oereuëng binòë, *h*an djeuët disinòë moebōh panglima, ik leef, geboren als eene vrouw (i.e. ik ben eene vrouw), ik kan hier geen krijgsoverste aanstellen, (Malém Dagang); ka maté gòb njan? — *h*an, mantòng oedéb, is die man al gestorven? — neen, hij is nog in leven; neubri keu lōn oedéb maté, geeft mij (het kind) in leven en dood, (of) neubri keu lōn oedéb, 'òh maté poelang keu dròëneu, geeft het mij in leven, sterft het, dan geef ik het u terug, (zegt de grootmoeder van moederszijde van een moederloos geworden kind, wanneer het door zijne wali's wordt opgevraagd; in het eerste geval hebben de wali's, bij inwilliging van het verzoek, geen recht om bij overlijden van het kind het lijk op te eischen, zie i.v. lakèë); binatang oedéb doea nanggròë, amphibie; djròh that tanòh lampōïh njan, gèt that oedéb peunoela, de grond van dien tuin is uitstekend, wat er geplant wordt komt mooi op; apoej *h*an djitém oedéb, het vuur wil niet aan; blah mata oeròë oedéb, de kant, waar de zon opkomt, het Oosten; oeròë pi asa tō' goeda poetéh, oedéb lé baréh toeha ba' njang ka, in den namiddag kwamen de witte paarden (de Hollanders) en het geweervuur herleefde, heviger dan voor dien, (Prang Gōmpeuni); oedéb njang keukaj, het eeuwige leven; zie verder vbd. o.a. i.v. bōh II, kaphan, ma'ripat, ngeurén. Peu'oedéb, ook samengetrokken tot poedéb, doen of laten leven, levend maken, in leven laten, onderhouden, houden (van dieren), laten groeien (van b.v. zijn baard, van planten), kweeken, aanmaken (van vuur), doen herleven, levendig doen zijn; di tanòh Nata geupeu'oedéb boera', ngòn njan teungkoe dja' nanggròë adara, zij onderhoudt te Natal een boera' (gevleugeld paard), daarmee moet ge, teungkoe, naar het hemelrijk gaan, (Malém Diwa); peu'oedéb geudoebang seun-seun siribèë, maté meuteuntèë ra'jat pha-

@lonaliakbar

n a, zij vielen met hunne zwaarden aan bij duizend tegelijk, en telkens sneuvelden er (massa's) van het (vijandelijke) volk, (Pòtjoet Moehamat); zie verder vbd. i.v. a p o e j, g e u s o e ë n, k l é n g.

OEDÉH, (uit voorzetsel o e en d é h), gindsheen (alleen bij aansporingen gebezigd), kom, laten we, ook o e d é h t a (uit o e d é h en vnw. t a); o e d é h g e u t a n j ò ë, laten we gindsheen gaan; o e d é h t a'é h, k a d j o e l a, laten we gaan slapen, het is al laat; o e d é h t a g e u t a n j ò ë, laten we gindsheen gaan.

OEDÉHTA, zie i.v. o e d é h.

OEDEUËNG, garnaal, kreeft; o e d e u ë n g l a'ō t, zeegarnaal; o e d e u ë n g k r o e ë n g, garnalen, die in rivieren en zoutwaterkreken voorkomen; o e d e u ë n g d a r a t, garnalen, die in rivieren en moerassen voorkomen, (ook: eetbare sprinkhanen, zie i.v. d a r o e ë t); o e d e u ë n g k a p a j, geïmporteerde gedroogde garnalen; soorten van garnalen en kreeften: o e d e u ë n g b r e u ë h (in rivieren en moerassen), o e. d j a m b è ë (zeegarnaal), o e. g a l a h (groot, in zoutwater), o e. g e u d ō' (in zoet-, en zoutwater, met groote scharen), o e. 'i ë' (zeegarnaal, wordt aan kinderen gegeven als middel tegen bedwateren), o e. i t a m (zie o e. w a t), o e. k e u t è b (klein, in strandmoerassen, maakt knippende geluiden), o e. l i p é h (in zoetwater), o e. m i r a h g a k i (zeegarnaal), o e. m i r a h i k o e (zeegarnaal), o e. r a m a (in zoetwater), o e. r e u k i ë h (klein, in zoetwater), o e. s o e t r a (klein, in moerassen), o e. t i m a (groote zeekreeft, waarvan de schaal, die, gekookt, eene roode goudkleur ook o e. i t a m (zeer groot, opgehangen), o e. w a t, naar de kleur ook o e. i t a m (zeer groot, zwartachtig, in zoet-, en zoutwater), zie verder b a r é n g II, g a t h e u ë', s a b è ë, en sprkw. i.v. k o e p i a h, en n è h I; a w é o e d e u ë n g, zie i.v. a w é; b o e n g k ō' o e d e u ë n g, zie i.v. b o e n g k ō'; r a d j a o e d e u ë n g, e.s.v. vogel met langen snavel, die zich met garnalen voedt, welke hij vangt door van eene loerplaats in een boom of op een staak dicht bij den waterkant er snel op af te schieten en ze, al duikende, weg te pikken, e.s.v. ijsvogel. M e u'o e d e u ë n g, garnalen hebben, garnalen vangen; zie vbd. i.v. k o e k ō.

OEDJA (Mal. o e d j a r), spreken, zeggen, (in hik.); k ò n, t o e a n k o e, m e u'o e d j a t a n, k ò n m o e p e u t a n r a d j a d o e m n a, heer, het is niet, dat wij willen zeggen, dat al die vorsten niet bestaan, het is niet, dat we hen weg willen cijferen, (Tjah Koebat).

OEDJEUËN, ook, doch minder, h o e d j e u ë n, regen; in hik. ook = p e u'o e d j e u ë n; d j e u ë b-d j e u ë b o e r ò ë s a b é d j i t ō h o e d j e u ë n (of s a b é n a o e d j e u ë n), elken dag regent het; d j é h p a d é k a k o e ë t r e u d j a n g, k a b a s a h a b é h o e d j e u ë n

@lonaliakbar

t ō h, haal de padi ginds gauw weg, ze wordt heelemaal nat geregend; o e d j e u ë n r i n t é', of o e. s o e t r a, motregen, stofregen, (zie ook g e u r e u *m* e u ï h II, 'i ë' s i d ò m); o e d j e u ë n s o e t r a t a p l o e ë n g s a k é t l a m p h a, *h* a n t a p l o e ë n g b a s a h i d j a, het motregent, als men hard loopt, dan krijgt men pijn in de dijen, als men niet hard loopt, dan krijgt men een nat kleed, (rijmpje bij motregen); o e. r a j a, o e. l e u b a t, een zware, dichte regen; o e. b ō h-b a h, stortregen; o e. p l o e-ë n g, plotselinge regen van korten duur, regenvlaag; o e. l e u'-i ë t, een regentje van den heelen dag; o e. t o e n d j a j, aanhoudende regen; o e. k e u n ò n g s a, zie i.v. k e u n ò n g; o e. p a n a ï h, fijne regen gepaard met zonneschijn, kermis in de hel, (de d j é n's vechten alsdan in de lucht met elkaar, en het is daarom gevaarlijk voor kinderen om buiten te zijn); p è h b r o e ë' l a k è ë o e d j e u ë n, en s e u-m a j a n g l a k è ë o e d j e u ë n, zie i.v. b r o e ë' en s e u m a-j a n g; i ë o e d j e u ë n, regenwater; i ë o e d j e u ë n m a l a m D j e u m e u'a t, regenwater, gevallen op een Donderdagavond, (wordt als geneeskrachtig beschouwd, wanneer het lang niet geregend heeft); m o e s é m o e-d j e u ë n, regentijd; zie verder sprkw. i.v. g e u m e u r é b, p i-r a n g; o e d j e u ë n a b è ë, aschregen; o e. b a t è ë, hagel, regen van steenen; m o e m e u n ò ë b a-n g ò n b e u g i n d a n e u-k h e u n: „t a j o e ë o e-d j e u ë n d e u n g ò n s i n j a-t a"; t e u m a d j i'o e d j e u ë n s i g a l a k a w ō m, m e u h i m-p ō n d o e m s i g a l a r a d j a; b è' a n t a r a b a d a n n e u r o e-s a', *h* a n d j i t é m p i p a' m e u n g p o e n t j a i d j a, de vorst sprak aldus: „geeft last om een regen van wapens (op hem) te laten nederdalen"; al het volk en al de verzamelde vorsten lieten toen een regen (van wapens op hem) neer; maar niet alleen bleef zijn lichaam onverlet, zelfs de slip van zijn kleed bleef ongeschonden, (Blantasina); t j i-t j é m o e d j e u ë n, huiszwaluw. P e u'o e d j e u ë n, laten regenen op, beregenen, een regen (van b.v. steenen) laten neerdalen op; p e u'o e d j e u ë n n g ò n b a t è ë, met steenen beregenen.

OEDJÒ, klappertor, (die zich met palmiet en jonge bladeren van den klapper voedt); zie i.v. g o e ë.

OEDJŌB, ook 'o e d j ō b (Arab. 'o e d j b), zelfbehagen, zelfgenoegzaamheid, ijdelheid; met zich zelf ingenomen, ijdel, (vaak samen genoemd met de ondeugden r i a, s e u m e u'a h, t e u k a b ō, zie vbd. i.v. d a m II, m a s a'-a l a h); b e u k e u m e u n a n n j a n g g e u p e u n a n o e-d j ō b, t a p e u l e u m a h i b a-d a t t e u n i b a' g ò b, s e u r e u-t a t a p i k é i b a d a t t e u n j a n l e u b è h n i b a' d i g ò b a t a w a s i m a t a-m a t a l e u-b è h, welnu, wat o e d j ō b wordt genoemd, dat is dat men zijne vroomheid aan anderen laat zien en tevens meent, dat zijne vroom-

@lonaliakbar

heid voortreffelijker is dan die van anderen of absoluut de voortreffelijkste is, (Beukeumeunan); ma'na oedjōb teutjeungang keu dròë, binasa, adòë, ta'at gata; ... oebat oedjōb peuhiña dròë, geunab oeròë gata hina, de beteekenis van oedjōb is het zich verbazen over zich zelf (over eigen voortreffelijkheid), uwe godvruchtige werken, o broertje, gaan daardoor te niet; ... het middel tegen oedjōb is, dat ge uzelf vernedert, dat ge elken dag u nederig gedraagt, (of u nederigheid inprent), (Mènhadjōj abidin); zie verder vbd. i.v. karōt.

OEDJÒË, toetsen, op de proef stellen, beproeven, onderzoeken; toets, toetsing, proef, beproeving, onderzoek, het middel of het resultaat van eene toetsing, van een onderzoek; oedjòë meuïh, goud toetsen; batèë oedjòë, ook batèë meu'oedjòë, en b. neu'oedjòë, toetssteen: oereuëng tapoedjòë, ta'oedjòë dilèë, iem., dien men wil prijzen, moet men eerst toetsen, i.e. men moet iem. niet te gauw prijzen, (sprkw.); ngòn badan gèt ban geu'oedjòë, di djaròë manjènan radja, zijn lichaam was schoon als ware het met den toetssteen getoetst en in zijne hand hield hij een vorstelijk speeltuig (een wonderinstrument), (Indra Bangsawan); masa maté nabi Adam, ḥan neuthèë toean Siti Hawa; Alah peuleumah saböh oedjòë, mata oeròë neu'eu goerahna, toen Adam stierf, wist Eva het niet; Allah liet toen een teeken zien, (Eva) zag n.l., dat de zon verduisterde, (Toedjōh kisah); tatōt beudé, Malém samlakòë, takalòn oedjòë tatjoeba djoega, los een geweerschot, o schoone M., om te zien hoe dat uitwerkt, om te probeeren (hunne plannen) te doorgronden, (Malém Dagang); salèh rōh waréh gata ngòn kamòë, lōn kalòn oedjòë sang tjèëdara, misschien zijt ge nog familie van mij, naar uw uiterlijk te oordeelen lijkt ge een verwant, (Dioe Plinggam). Meu'oedjòë, de handeling oedjòë verrichten; getoetst, beproefd, onderzocht. Neu'oedjòë, het toetsen enz., de wijze ervan, het middel ervoor.

OEDJOET, in de theologie ook woedjoet (Arab. woedj͡œd), het bestaan, het zijn, het wezen, het geheele wezen, (ook) het geheel eener zaak; lōn toean oedjoet dròë lōn ba' dròëneu, mijn geheele wezen is in uwe handen, vertrouw ik u toe; meungnjò meunan, oedjoet ba' lōn tjit, als het zoo is, komt alles op mij neer; si'oedjoet, al, alle, alles; teuma teupiké oedjoet di lōn, sòë soeët lam kandōng ajah boenda, verder dacht ik aan mijn bestaan, wie heeft mij uit den schoot mijner moeder getrokken, (Èëlia toedjōh); djipiké keu oentōng djiteu'òh keu

@lonaliakbar

oedjoet, „Alah haj ma'boet tinggaj gata", zij dacht aan haar lot, en bracht zich haar bestaan te binnen, (en riep:) „o Allah, o aangebedene, Gij alleen zijt onvergankelijk", (Tjintaboehan); zie verder vbd. i.v. hakiki, langgam, na, naphi.

OEDJŌNG, ook, doch minder, hoedjōng, uiteinde, uiterste punt, einde, punt, spits, top, kaap, landtong, uitlooper, hoek, (verder) slot, besluit, afloop, (ook) bijbedoeling, toespeling, zinspeling, (voorts) rente, interest; oedjōng kalam, sikin, punt van eene pen, van een mes; oedjōng kajèë, punt of het smalle einde van een stuk hout, top van een boom; oedjōng glé, uitlooper van een berg; oedjōng lampōïh, hoek van een tuin; oedjōng reunggét, rente van geld; zie verder vbd. o.a. i.v. ampōng, boeët, boegam, kisah, koenò, lōïh I, ō' I. Meu'oedjōng, een oedjōng hebbende, met eene punt enz., (ook) op een oedjōng gelijkende, puntig, spits (toeloopend), scherp, uitstekend; reunggét meu'oedjōng, rentegevend geld; narit meu'oedjōng, woorden, waar iets achter steekt, bedekte aanduiding, zinspeling; meu'oedjōng that oe la'ōt poelò njan, dat eiland steekt zeer scherp in zee. Peu'oedjōng, een oedjōng maken aan, puntig maken, aanpunten, op interest uitzetten; kalam njòë tapeu'oedjōng ba' lantjō', maak aan deze schrijfpen eene scherpe punt; peu'oedjōng reunggét, geld op interest uitzetten. Zie oeram.

OEDÒ I (Menangkab. id.), aanspreekwoord tot Maleiers van Sumatra's Westkust, die iets ouder zijn dan de spreker, broeder; oedò, tamè keunòë katjang goeréngteu, broeder (verkooper van aardnootjes), kom met uwe aardnootjes hier.

OEDÒ II, ook 'oedò (Arab. 'oedzr), geldige verontschuldiging, verhindering; verhinderd, (verder) oud en zwak, afgeleefd, ziek, (door geletterden en in hik. gebezigd); gòbnjan ka toeha, le that oedò, bè' neutoeëng keu boeloeëng, hij is al oud, heeft daardoor veel verhinderingen, neem hem niet kwalijk (dat hij b.v. niet komt); teungkoe oedò, *h*an djeuët neulangkah keunòë sabab na oereuëng maté di gampōng, de teungkoe is verhinderd, hij kan niet hier komen, omdat er iemand in zijn dorp gestorven is; geutanjòë ka oedò, we zijn al oud en zwak; lòm ngòn badan pi that la'èh, lagi seupōt ka ngòn mata; njan ngòn koelét pi that keundō, that bit oedò doem angèëta, verder was zijn lichaam zwak van ouderdom en zijne oogen waren reeds verduisterd; zijn vel hing slap neer, het was heelemaal een afgeleefd lichaam, (Nabi Oesoeïh).

OEË, in de brokken blijvende steken, met een brok in de keel,

@lonaliakbar

met eene prop in de keel, niet door de keel kunnende krijgen, (ook) in de keel blijvende steken, (van groote brokken of van wat stroef is, een samentrekkenden smaak heeft; ook fig.); A-lah, lōn oeë that, tabri ië reudjang, o, ik heb een brok in de keel, geef mij gauw water; meung takeumeung padjōh bòh meureuja, tapirét ngòn gakidilèë, meung kòn meunan meuhat oeë, als men eene meureuja-vrucht wil eten, moet men die eerst met den voet uitdrukken, anders kan men die niet door de keel krijgen; reukoeëng pi oeë narit *h*an draïh, peunòh limpah ngòn ië mata; weuëhkeu dji'é' tō' ba' takoeë, *h*an djeuët sapeuë meusoeara, er zat hem een brok in de keel en zijne woorden waren niet duidelijk, terwijl zijne tranen overvloeiden; zijne ontroering was hem tot in de keel gestegen en hij kon ten slotte geen geluid uitbrengen, (Noen Parisi); narit pi oeë hana lé draïh, peunòh limpah ngòn ië mata, zijne woorden bleven hem in de keel steken en kwamen er niet duidelijk meer uit, terwijl zijne tranen overvloeiden, (Noen Parisi); oeë gapah, in zijn vet stikkend (ook als scheldwoord), erg vet (van b.v. gecastreerde bokken of hanen, ook van eene vrouw); inòng njan ka oeë gapah, *h*an é' meu'-aneu' lé, die vrouw is al te vet, zij kan geen kinderen meer krijgen; meusabab ngòn oereuëng dja' tjang, djih tjit hilang ka oeë gapah, doordat bovendien menschen waren gekomen om op hen te hakken, waren zij (de olifant en de neushoorn, die van het vechten uitgeput waren) dood, gestikt in hun vet, (Plandō' Kantjé); oeë bòh, e.s.v. visch, die in zoutwaterkreken voorkomt, (vol kuit, vandaar de naam). Peu'oeë, maken, dat iem. in de brokken of iets in de keel blijft steken. Vgl. hoeë', teusrō' i.v. srō'.

'ÒEË I; ōn 'oeë, levend klapperblad; ōn 'oeë poetéh, jong, lichtgeel klapperblad. Zie boebeuë.

'OEË II; aneu' 'oeë, (Toenòngsch en Pedirsch, in Groot-Atjèh echter ook bekend), buffelkalf, jonge karbouw. Zie 'è', *w*è' en pè II.

'OEË III; meu'oeë, zie aldaar.

OEË' I, witte houtworm, (komt behalve in hout ook voor in padikaf en in drogen koeienmest); Pòtjoet Oeë', naam als prins van den Atjèhschen soeltan Alaédin Djoehan Tjah (gereg. van 1736—1760 n. Chr.), naar men zegt, van wege zijne witte huidskleur. Meu'oeë', waarin die wormen voorkomen, vol houtwormen zittend.

OEË' II, gew. verdubbeld oeë'-oeë', het geluid van braken, van kokhalzen. Meu'oeë'-oeë', dat geluid maken, kokhalzen, braken. Peu'oeë'-oeë' dròë, opzettelijk kokhalzen, doen alsof men

@lonaliakbar

braken moet. Zie a'-o e ë', k a'a'-k a'o e ë'.

OEËH, afgesleten (van metalen, steenen of houten voorwerpen, zooals munten, eene huistrap, enz., ook fig. en in het algem.:) glad, effen, kaal; r e u n g g é t n j ò ë k a o e ë h t h a t, k a r a b g a d ò h p a t ō n g-p a-t ō n g, deze rijksdaalder is al erg afgesleten, de kopstempel is bijna verdwenen; a n e u' r e u-n j e u n r o e m ò h g ò b n j a n a b é h o e ë h, l e t h a t o e-r e u ë n g é'-t r ō n, de sporten van de huistrap van dien man zijn heelemaal afgesleten door de vele menschen, die zijn huis in- en uitgaan; k h e u ë t h a n a g è t k o e r e u ë n g t a d j a m, s a-b a b k a l a m k a o e ë h s a-g ò ë; l ō n m i ë n g r a n t j ō n g h a n a s i k i n, m e u l i l a t a n p e u g è t *h* a n s ò ë, het schrift is leelijk, niet erg fijn, omdat de punt van de schrijfpen afgesleten was; om die aan te punten, daarvoor had ik geen mes, staal was er niet en er was ook niemand om een mes te maken, (Nabi Oesoeïh); k r a n d a m, m o e n-d a m o e ë h, zie onder het eerste woord; o e ë h o e l è ë, kaalhoofdig; r è t o e ë h, een veel begane weg; m e u n g b è' t a b ò ï h r è t o e ë h, als ge maar niet den beganen weg verlaat, (meest fig. i.e. de adat, wat volgens de adat gepast is); b o e ë t d i l o e a r è t o e ë h, wat van de adat afwijkt, onbehoorlijk is; o e ë h g a k i-g a k i, de voeten zijn heelemaal afgesleten, (van iem., die veel uitgaat, veel reist). P e u'o e ë h, afslijten, glad, effen, kaal maken.

OEËM, omarmen, met een of beide armen omvatten, een of beide armen slaan om, met den arm over iem. heen liggen, (een kind) in de armen houden, (ook) met de vleugels overdekken (van b.v. eene kloek hare kiekens); t a'-o e ë m l ō n s i'a t, l ō n s i-d j o e ë' t h a t, omarm mij even (leg even uw arm om of over mij heen), ik heb het erg koud; b a n t a j o e ë m, of b. n e u'-o e ë m, zie i.v. b a n t a j; o e ë m d a p o e, om den oven zitten, (fig.) steeds thuis, bij moeders pappot blijven; m a n ò' n j a n t e u n g ò h d j i'o e ë m a n e u'-d j i, die kip ligt met hare vleugels over hare kiekens. M e u'-o e ë m, omarmd, enz.; elkander omarmen enz.; d i k a h k a'é h s i n a n m a n t ò n g m e u'o e ë m b a' k ò n g m e u n g s i'a t b è' d j l a ï h, gij ligt daar maar, elkander stevig omarmende om vooral niet van elkaar los te raken, (Plandō' Kantjé; deze regel volgt op den eersten i.v. d j ò m geciteerden regel). N e u'o e ë m, omarming, omvatting. Vgl. r o e-g o e ë m, w a II.

OEËT, wrijven, schuren (met b.v. zand, water of alleen met de hand om vuil, roest te verwijderen), (het vuil) afwrijven, afschuren; d j a' s r a h t j a w a n, k a'o e ë t b a' g l é h, ga de kopjes wasschen en wrijf ze goed schoon; o e ë t s i k i n, een mes afwrijven, schuren; n e u'o e ë t a s ò ë g l é h n g ò n k a l a n g, l e u m a h g l o e m b i n t a n g

joem sipeuha, hij wreef (onder het baden) zijn lichaam schoon, zoodat de sterrevlekken op zijn lichaam ter waarde van een peuha (spottend: zijne kostbare sterrevlekken) zichtbaar werden, (Malém Diwa); oeët kalang, het lichaamsvuil afwrijven, (zie vbd. i.v. khöïh). Meu'oeët, de handeling oeët verrichten; gewreven, geschuurd, afgewreven, afgeschuurd; elkander schoonwrijven.

'OEËT I, slikken, inslikken, opslokken, verslinden, verzwelgen; 'oeët oebat, medicijnen (b.v. pillen) slikken; 'oeët asab, den rook inhaleeren (bij het rooken); sigò 'oeët, één keer slikken, een slok, een haal, een trek (bij het rooken of opium schuiven); ba' boemòë 'oeët lōn, moge de aarde mij verzwelgen, (een eed); zie verder vbd. i.v. beudé II, daïh I, klat I, koelōm, lambōng I, mòn. Meu'oeët, de handeling 'oeët verrichten, elkander 'oeët; geslikt, ingeslikt enz.; *h*an djeuët lōn meu'oeët, sakét lam reukoeëng, ik kan niet slikken, ik heb pijn in de keel; oeleuë meu'oeët, (twee) slangen, die elkander (bij den staart) hebben willen opslokken, (vindt men zulke doode slangen, dan droogt en bewaart men ze als peugawè, ze veranderen op den duur in steen of ijzer). Peu'oeët, laten slikken enz.; tapeu'oeët oebat keu aneu'teu, laat je kind medicijnen slikken. Teu'oeët, bij ongeluk, onopzettelijk ingeslikt; lōn. teu'oeët aneu' seutoej, ik heb bij ongeluk een seutoej-pit ingeslikt. Zie peureulan.

'OEËT II, gew. verdubbeld 'oeët-'oeët, klanknabootsing van een piepend geluid. Meu'oeët-'oeët, zulk een geluid maken, piepen; beh kaleungò njòë koepeugah, treu' 'òh teuhah babah bioela; kasa' djaròë ban doea blah, ba' é' leupaïh singkèë gata; lheuëh njan teuma bè' kasoeët-soeët, kaprèh meu'oeët-'oeët djimeusoeara, (het dwerghert zeide tot den tijger:) goed, luister dan, ik zal het je zeggen, wanneer straks de mond van de viool opengaat (i.e. de ruimte tusschen twee tegen elkaar schurende boomstammen), steek dan je beide handen er in, zóó dat je ellebogen vrij staan; trek ze dan er niet meer uit, wacht tot er een piepend geluid zich laat hooren, (Plandō' Kantjé). Peu'oeët-'oeët, een piepend geluid laten maken, laten piepen. Zie 'at-'oeët.

OEGAH, beangst, angstig, bezorgd, ongerust, (meer in hik.); gadòh kilat teuka seupōt, that teumakōt pò nahoeda; até oegah jò ngòn atōt, ië mata srōt meuleuloemba, toen de bliksemschichten verdwenen waren, kwam er duisternis en de scheepskapitein werd erg bang; het werd hem angstig te moede, zijne leden

@lonaliakbar

beefden en zijne tranen vielen bij stroomen neer, (Banta Ahmat); oereuëng mòseulimin hana oegah, seuboet kalimah djipoemeusra, de strijders voor de heilige zaak werden niet angstig, zij reciteerden de geloofsbelijdenis, waarmede zij (hun hart) geheel doordrenkten, (Prang Meuké'); ra'jat maté that barōlah, jōh njankeu oegah doem peutoea, het volk sneuvelde bij massa's en toen werden de hoofden ongerust, (Pòtjoet Moehamat); zie verder vbd. i.v. djoeara.

OEGAHRI (Mal. oegahari), middelmatig, matig, gewoon, gemiddeld, (in hik.); „haba oereuëng na taba sidròë, that samlakòë indah roepa"; „roepa, toeankoe, oegahri ra'jat, *h*an tjit gèt that, toeankoe, roepa", „ik heb gehoord, dat ge een jongeling meegebracht hebt, die zeer knap en zeer schoon van uiterlijk is"; „zijn uiterlijk, heer, is gewoon als dat van een man uit het volk, het is niet zoo bijzonder schoon, heer", (Nabi Oesoeïh).

OEGŌB, zie hoegōb en oekōb.

OEGÒH, (dial. van Daja en van de Oostkust, verder in hik.), verwaand, hoogmoedig, opgeblazen, fier, trotsch, (ook in den zin van) statig, prachtig, indrukwekkend; lōn leungò gata narit krang-tjeukang, lōn tajoeë riwang *h*an djan paré'sa; di gòb narit bè' that girang, pajoe ngòn sagang ba' sadjan doea; meunan njang gèt, wahé adòë djròh, bè' that oegòh gata beukata, (tot een tegenstander in den strijd:) ik heb u beleedigende woorden hooren zeggen, ge hebt mij n.l. bevolen om terug te keeren zonder u den tijd voor een onderzoek te gunnen; men moet niet al te onstuimig praten, men moet, indien men iemand tegen wil houden, het met paaiende woorden doen; zoo zou het goed voor u zijn, o beste broeder, ge moet niet al te hoogmoedig spreken, (Djoehan Meusapi); doem meuloengkè oegòh-oegòh, hana teulhòh loengkè lagi, alle (herten) hebben al een gewei, en zien er statig uit, geen is er, dat nog aan het wisselen van horens is, (Goemba' Meuïh); panglima prang oegòh-oegòh, pahlawan djròh teuga-teuga, trotsche aanvoerders en schoone, krachtige voorvechters, (Indra Bangsawan). Peu'oegòh dròë, zich verwaand enz. gedragen.

OEÏH, uitroep ter aansporing van een hond, b.v. op jacht: voort! Meu'oeïh(-oeïh), zulke geluiden maken; (ook) zeer snel, met eene suizende vaart, (van een voortsnellenden hond); djiseutèt meu'oeïh-oeïh, (de hond) zette met eene suizende vaart (het beest) achterna. Peu'oeïh, met oeïh (een hond) aansporen, aanhitsen; bè' tapeu'oeïh asèë, djikab

@lonaliakbar

aneu' gòb, hits den hond niet aan, (straks) bijt hij het kind van een ander.

OEJ, gew. ma oej, stiefmoeder (bij polygamie ook: de vrouw of vrouwen van den vader buiten de eigen, nog levende moeder); mbè'-mbè' kamèng meuntoej, geunaséh oej *h*an padit na; di keuë ajah djibri seupah, di likōt ajah djibri toeba; koelakèë boe djibri abèë, koelakèë eungkōt djibri kajèë, ba' matékeu kèë sadjan ngòn ma, mbè'-mbè' blaat (klagend) het moederlooze geitje, de liefde van eene stiefmoeder is niet erg groot, in tegenwoordigheid van vader geeft zij (mij) eene uitgekauwde sirihpruim, achter zijn rug geeft zij (mij) vergift, vraag ik rijst, dan geeft zij asch, vraag ik visch dan geeft zij hout (slagen), moge ik met moeder sterven, (rijmpje op verwaarloosde, moederlooze kinderen, of op klagend geblaat van een geitje); zie verder vbd. i.v. haleuë.

OEJÒ', dikke modder, modderlaag, modderpoel; paja njan lhō' that oejò', dat moeras heeft eene diepe modderlaag. Meu'oejò', met eene dikke modderlaag, eene dikke modderlaag vormend; adén roemòh njan 'òh meu'oejò', de vuilnisbelt van dat huis is een dikke modderpoel.

OEJŌNG, heen en weer schommelend, slingerend, niet in evenwicht, (van een schip, van een mensch bij duizeligheid), (ook fig.) niet in evenwicht, niet in overeenstemming, niet passend; di dalam até radja peureumpoean, patōtkeu ngòn njan Ra'na Keumala; meung ngòn la'én that bit oejōng, hana meutanggōng koereuëng gèt roepa, de vorstin dacht in haar binnenste: „bij hem past inderdaad R.K.; met een ander zou hij geen passend paar vormen, een minder goed uiterlijk zou niet bij hem passen, (Diwa Akaïh). Zie lia, reujang.

OEKA; broeë' of bòh oeka, granaat, (projectiel); kapaj koenèng peudiëng bòh baréh, kapaj poetéh peudiëng bòh oeka, op het gele schip hadden ze geweerkogels en op het witte schip granaten geladen, (Prang Gōmpeuni). Zie bòh beureutōh.

OEKAM, angel (van bijen, wespen, enz.), (ook) gevaarlijke doorn, puntige staak; oekam oenòë, srabè, angel van eene bij, eene wesp; oekam goekèë, punt van den nagel, (vgl. sirat); tjoengké gaki lōn batjoet, mangat djiteubiët oekam, peuter even in mijn voet om te maken dat de angel eruit komt. Meu'oekam, met angels, met dorens; (fig.) een doorn in het vleesch hebben, een hinderlijken vijand hebben, (met elkaar) in vijandschap leven; singòh beungòh lōn teubiët keudròë, doem geutanjòë sigala doemna; mangat reu-

@lonaliakbar

djang ba' preuboeëtan, bè' meu'oekam meunòë that lama, morgen ochtend zal ik zelf (in het strijdperk) verschijnen, laten we dat allen doen, opdat we de zaak (den strijd) spoedig ten einde brengen en niet zoolang een doorn in het vleesch hebben, (Djoehan Meusapi); sinankeu phōn, sòjdi, meu'oekam, geutanjòë djitham oelé radja, daar, heer, zouden we het eerst een doorn (vijand) krijgen, zouden we door den vorst (van Asahan) tegengehouden worden, (Malém Dagang).

OEKÉ, uitbeitelen, in-, uitsnijden, graveeren (in hout, metaal, steen of aardewerk); beitel-, snij-, graveerwerk; ta'oeké kajèë njòë batjoet, snij wat figuren in dit hout; gèt that oeké, zeer mooi uitgebeiteld, gesneden, gegraveerd; oeké bintéh tjoelé' sipōt, ban leuë' meulōt ngòn tjémpala; ladōm oeké poeta talòë, geurō' ban peutòë bangòn kreunda, in de wanden sneed men figuren in den vorm van slakken en van duiven vechtend met tjémpala's; andere figuren hadden den vorm van gedraaide koorden, ineengestrengeld tot figuren als lijkkisten, (Tjintaboehan); zie verder vbd. i.v. kalō'. Meu'oeké, de handeling oeké verrichten; uitgebeiteld, enz., met beitel-, snij-, graveerwerk versierd; oetōïh meu'oeké, houtsnijder; zie verder vbd. i.v. meura'sa. Teu'oeké, uitgebeiteld, enz. Neu'oeké, de wijze of het resultaat van het uitbeitelen enz., beitel-, snij-, graveerwerk. Zie tjoelé', tjoengké.

OEKŌ, meten, de maat nemen, af-, uitmeten, van pas maken; maat, (fig.) lotsbedeeling; ta'oekō ba' gèt, meet het goed uit, maak het goed van pas; oekō sikin, een blank wapen meten, (om de deugdelijkheid, het al of niet aanbrengen van geluk vast te stellen, zie vbd. i.v. gadjah); sikin njòë hana gèt oekō, deze sikin heeft geen goede maten, i.e. is niet deugdelijk, brengt geen geluk aan; gèt that oekō roemòh njòë, dit huis is zeer goed uitgemeten, i.e. is goed om erin te wonen, geeft voorspoed, doordat bij het bouwen op de juiste wijze rekening is gehouden met de koetika, den bodem, enz.; nasib oentōng bagia paléh, oekō geuroehé oepat ngòn tjeula, heeft men een ongelukkig lot toebedeeld gekregen, dan wordt men in ongunstigen zin besproken, belasterd en gelaakt, (Djoehan Meusapi); si'oekō, bij elkaar passend, (gew. van man en vrouw); A ngòn B si'oekō that, A en B passen zeer goed bij elkaar; bit sikoephoe njò si'oekō, njò djoedō Sangirah moeda, de jeugdige S. is waarlijk eene in alle opzichten passende partij (voor u), (Indra Bangsawan). Meu'oekō, de handeling oekō verrichten;

@lonaliakbar

gemeten. Neu'oekō, meting. Oekōran (Mal.), maat. Zie sipat.

OEKŌB, ook oegōb, met wierook berooken, met geurige dampen laten doortrekken, inz. van olie (oekōb minjeu') om er geurige haarolie (minjeu' lilén) van te maken, (zie i.v. minjeu'); oekōb idja, een kleed met wierook berooken, (meer ganggang, hōj). Meu'oekōb, de handeling oekōb verrichten; met wierook berookt. Zie ganggang, hōj II.

OEKŌH (Arab. woeqœ̑f), het vertoeven, n.l. te 'Arafah (eene der haddj-ceremoniën), of op de vlakte van het laatste oordeel (padang matja); vertoeven, de haddj-ceremonie te 'Arafah verrichten; zie vbd. i.v. djeumeurah.

OEKŌRAN, zie i.v. oekō.

OELA', terugstroomen, (van water, wind door eene belemmering), terugvloeien, (ook het gevolg:) overvloeien, overloopen, (verder) terugkeeren, terugspringen, terugkaatsen, (ook) braken, uitbraken; ië oela', water, dat b.v. tengevolge van eene afdamming terugstroomt; gloembang oela', terugvloeiende golven; angèn oela', wind, die b.v. door een berg terugwaait, reflexwind; djitheunkeu ië teungòh teureudjōn, han djeuët djitrōn oe koeala; oela'keu ië ka oe toenòng, ngòbkeu gampōng nanggròë raja, (de naga) hield het naar beneden stroomende water tegen, zoodat het niet naar de monding der rivier door kon stroomen; het water stroomde terug, den bovenloop op, en al de dorpen en groote steden liepen onder, (Boeda' Meuseukin); keunòng ateuëh prisè sa'ti, radja pari oetōïh theun sangga; tjō'ma oela' ateuëh prisè, koeta nanggri siblah seureupa, op het wonderschild van den parivorst, die (den slag) handig pareerde, neergekomen, sprong de knots terug op de vesting van het land, die voor de helft ineenstortte, (Djoehan Meusapi); oela'-oela' até, misselijkheid, onpasselijkheid, misselijk, onpasselijk; bè' ka'oela' sinan, je moet niet daar braken. Meu'oela', de handeling oela' verrichten, aan het oela' zijn (ook) toevlucht zoeken b.v. voor een vaartuig op eene plaats, waar men tegen den wind beschut is; ië raja that lam kroeëng ka meu'oela' oe darat, het water staat erg hoog in de rivier, het is over het land gevloeid (buiten de oevers getreden). Peu'oela', doen terugstroomen enz., uitbraken, toevlucht, beschutting geven. Teu'oela', = meu'oela', doch meer onopzettelijk of als toestand. Zie oela'-alé' en vgl. oelang.

OELA'-ALÉ', draaiend, veranderlijk, onbetouwbaar; Si Poelan oela'-alé' that narit, han djeuët tamat sagaj, N. N. is erg onbetrouwbaar in zijn spreken, ge kunt volstrekt niet

@lonaliakbar

op hem aan. Zie oela', oepa'-apé'.

OELAH, wijze, manier, vorm, gedaante, soort; tamè keunòë si'at pantaïh, lōn eu oelah pakri roepa, breng (het kind) gauw even hier, ik wil zien hoe het eruit ziet, (Banta Ahmat); peunjakét rimba le that oelah, badeuë' gadjah djeuët tapoebla, de gevaren in het woud zijn velerlei, neushorens en olifanten kan men (ten minste) afweren, (Banta Beuransah); di binèh kroeëng rèt binèh blang, koeta reuntang sabòh oelah, (laat) aan den rivieroever langs het veld, aan een kant eene verschansing (opwerpen), (Banta Ahmat); bahkeu doemnan sabòh oelah, la'én kisah lōn tjalitra, tot zoover eene wijze (een deel), ik zal nu een ander verhaal vertellen, (Banta Ahmat); hana oelah, er is geen wijze voor te vinden, onmogelijk, onbeschrijfelijk, bovenmatig; si'oelah(-oelah), in hik. ook si'oelahan, gelijk, als, alsof, als ware, (zie vbd. i.v. bah, loemò, ma'-siët); zie verder vbd. i.v. bandéng, langkah. Meu'oelah, eene wijze enz. hebbende, bepaald ten aanzien van de wijze, enz.; ki'iëng tjoet tè' ta'-eu seudang, raja oe manjang djròh meu'oelah, haar middel was een weinig smal, passend om te zien, zich naar boven verbreedend, schoon van vorm. Peu'oelah dròë, zich gedragen, zich doen voorkomen.

OELAÏH, partjes, waarin sommige vruchten, zooals uien, de pompelmoes (bōh giri), zijn verdeeld, (zie nader i.v. pansa); moendam bawang si'oelaïh, zie i.v. moendam. Meu'oelaïh-(-oelaïh), in dergelijke partjes verdeeld, (ook) geribd van meloenvormig geribde voorwerpen, (verder in het algem.) in stukken; gadjah beungèh boekòn boebarang, kajèë djigoentjang djiplah sigra; kajèë djiplah sōbeuhanalah, meu'oelaïh-oelaïh boebé-bé raja, de olifant werd ontzettend boos en schudde aan den boom, dien hij snel in stukken spleet; op vreezelijke wijze spleet hij het hout in groote stukken, (Gadjah toedjōh oelèë).

OELAJA, hermaphrodiet; triëng oelaja, zie i.v. triëng. Zie darè, kōnsa.

OELAM I, rauwe plantaardige toespijs bij de rijst, zooals bladeren en peulvruchten, rauwe groente; (als) rauwe toespijs, rauwe groente eten; boe oelam of samengetrokken boelam zie i.v. boe I; peuë ta'oelam boenòë gata tapadjōh boe, wat voor rauwe groente hebt ge zooeven bij de rijst gegeten. Meu'oelam, rauwe groente voor of bij de rijst hebben; met rauwe groente.

OELAM II, voorzetsel, samengesteld uit oe en lam, zie lam I en oe II.

OELAMA, of 'oelama (Arab. 'oelamâ', meerv. van 'âlim), schriftgeleerde, wetgeleerde van

@lonaliakbar

gezag, (duidt een hoogeren graad van geleerdheid aan dan a l é m, zie aldaar; wordt verdraaid tot o e l a t m a bij bespotting van iem., die zich ten onrechte voor een o e l a m a uitgeeft of als zoodanig wordt beschouwd); zie verder vbd. i.v. l e u n g ò I, m a l a b.

OELANDA (Port. o l a n d a, Holl. lijnwaad), Hollandsch; Hollander; O e l a n d a p o e l a l a b o e, zie i.v. l a b o e. M e u'- o e l a n d a, op een Hollander gelijken, zich als een Hollander gedragen, aanstellen. P e u'o e l a n d a d r ò ë, zich als een Hollander aanstellen. Zie b l a n d a.

OELANG, terugkeeren, terugkomen, teruggaan, herhalen, opnieuw doen, overdoen; keer, herhaling (b.v. door den leerling van de door den leermeester gegeven verklaring van een tekst); t a d j a' o e m e u r a n d é h, s e u p ō t-s e u p ō t b a' t a'o e- l a n g k e u n ò ë, ga naar den overkant (van het water), maar kom in den namiddag terug; k a'- o e l a n g l ò m k e u d é h, ga er weer heen; g e u d j a' o e w a- r é h g e u k h e u n r e u d j a n g, t e u m a g e u'o e l a n g g e u- t o e ë n g k a m ò ë, hij is naar zijne verwanten gegaan, en zou, zeide hij, gauw terugkomen om mij te halen, (Meudeuha'); d j a- k a l è ë d j i p e u t r é b s e u- m a j a n g, n a s e u t j a j a w a- d j é b d j i h d j i'o e l a n g t e u- m a i ë s e u m a j a n g, wanneer zij de s e u m a j a n g niet dadelijk verricht, dan is zij verplicht daarvoor zich weer ritueel te reinigen, (Beukeumeunan); n j a n k e u i s i m t a'o e l a n g- o e l a n g, dat is eene gebedsformule, die ge steeds moet herhalen, (Prang Sabi van Teungkoe di Tirò); k i t a b k a t r é b *h* a n s ò ë k a l ò n, d j e u ë t k e u s e u g ò n b a' t a'o e l a n g, al lang heeft niemand het boek ingekeken, zoodat men ertegen opziet om het weer op te slaan, (Plandō' Kantjé); s i b l é t o e- l a n g n e u'a p a j l é, t h a t t r a n g a t é a n e u' s o e l o e- t a n, na één keer herhalen (van wat de leermeester zeide) kende hij het van buiten, de soeltanszoon was zeer vlug van begrip, (Kamarō Daman; deze regel volgt op de i.v. l o e m e u- ï h geciteerde regels); zie verder vbd. i.v. ò k a t, w ò ë. M e u'o e- l a n g, de handeling o e l a n g verrichten; m e u'o e l a n g-o e l a n g, telkens terugkeerend, heen en weer, bij herhaling, herhaaldelijk, telkens herhaald; m e u'o e l a n g- a l é n g, heen en weer in verschillende richtingen, heen en weer kruisend; p e u n j a k é t m e u'- o e l a n g-o e l a n g, eene telkens terugkeerende, eene chronische ziekte; k a p a d o e m g ò l ō n d j a' m e u'o e l a n g-o e l a n g, *h* a n é' s a g a j m e u t e u m è ë, hoeveel keeren ben ik er al niet geweest, ik heb het volstrekt niet kunnen krijgen; n a r i t b è' m e u'o e l a n g-o e l a n g, je moet niet telkens hetzelfde zeggen; d j i b ō h t a l ò ë m e u'- o e l a n g-a l é n g, d j i p e u- t j a n g t j é n g m e u d j r a t r a- t a, ze bonden hem (den tijger)

@lonaliakbar

touwen om in verschillende richtingen, ze bonden hem vast zoodat hij aan alle kanten vastgestrikt zat, (Nabi Oesoeïh). Peu'oelang, doen terugkeeren, terugbrengen, laten herhalen. Teu'oelang(-oelang), = meu'oelang(-oelang) doch meer onopzettelijk of als toestand gedacht. Zie poelang.

OELANG-ALÉNG, zie i.v. oelang.

OELAT, rups, worm, made; oelat moeboelèë, (harige) rups; oelat b(eu)lintjeuh, e.s.v. rups, die lange, jeukverwekkende haren heeft en ver kan springen, en waarmede beweeglijke kinderen, die heen en weer springen, worden vergeleken; kah lagèë oelat blintjeuh, katadjō keudé katadjō keunòë, je bent als eene blintjeuh-rups, je rent maar heen en weer; oelat geuti, zie i.v. geuti II; oelat raseutōng, oe. sangkadoe, zie onder het tweede woord; oelat soetra, zijderups, (vaak alleen oelat genoemd; plara oelat, zijderupsen kweeken; breuëh oelat, verschrompelde pop van eene zijderups; djeureukha oelat, zie i.v. djeureukha); oelat tanòh, e.s.v. kleine, harige, donker gekleurde en giftige rups, die in den grond, in paarden- of hondendrek voorkomt; oelat è', worm in dierlijke uitwerpselen; oelat gigòë, tandworm, die beschouwd wordt kiespijn en tandziekten te veroorzaken, (zie i.v. gigòë, moeë'); oelat eungkōt, wormen in den visch; oelat breuëh, rijstworm; oelat padé, padirups; oelat panaïh, worm in de nangka; zie verder vbd. i.v. kanoeri. Meu'oelat, met rupsen enz., vol rupsen enz. zittende; loeka-loeka ka meu'oelat, zijne wonden zitten vol wormen; sira meu'oelat beusòë tikōïh kab, het zout zit vol wormen, het ijzer is door muizen opgevreten, (uitdrukking van ongeloof, van iets onmogelijks, vgl. vbd. i.v. euntèë I); zie verder vbd. i.v. keudò. Peu'oelat, ergens wormen in laten opkomen, of de wormen erin laten.

OELÉ, of oeléh (Mal. oléh), in deftige taal en in geschriften gebezigd voor lé als agensaanwijzer, zie lé, en vbd. o.a. i.v. likōt, mè'reuët, meunadjat, mintra, mòn.

OELÈ, spuwen, braken, uitspuwen, uitbraken; pahlawan oelè seupah lam djaròë, ada' tapasòë peunòh bétra, de pahlawan spuwde de uitgekauwde sirihpruimen in zijne hand en men zou er eene prauw mee kunnen vullen, (Pha Soeasa); le that djihirōb ra'jat di padang, dji'oelè jōh njan oe la'ōt raja, (de naga-vorst) slurpte zeer velen van het volk op de vlakte op, die hij vervolgens in de groote zee uitspuwde, (Djoehan Meusapi); zie verder vbd. i.v. koelōm. Meu-, of teu'oelè, uitgespuwd. Peu'oelè, laten uitspuwen.

OELÈË, hoofd, kop, wat voor-, of bovenaan is, gevest, heft, room

@lonaliakbar

(van melk), begin, kant, zijde, voorste, voornaamste, leider; (verb.) hoofd, leider zijn, voorgaan; teuhah oelèë, met ontbloot hoofd; sakét oelèë, hoofdpijn; oebé njang narit dròëneu ateuëh oelèë kamòë, al wat ge zegt (gezegd hebt), nemen we op ons hoofd, i.e. zullen we gehoorzaam opvolgen; kalòn ngòn mata oelèë, zie i.v. mata; miё raja oelèë, zie i.v. miё; tjitjém raja oelèë, zie brikhiё'; oelèë prahō, voorsteven van eene prauw; oelèë sikin, heft van een mes; oelèë reunjeun, zie i.v. reunjeun; dapoe oelèë, talòë oelèë, zie i.v. glajang; oelèë soerat, hoofd van een brief; oelèë idang, de grootste van de idang's; oelèë idja, het hoofd of de hoofden van een kleed, i.e. de versierde, gew. met gouddraad gestikte breedtezijde(n) van een langwerpig kleed; di oelèë njòë ka keumeukòh, oelèë djéh gòh lòm djipoela, aan dezen kant (van het veld) zijn ze al aan het oogsten (van de padi), aan den anderen kant hebben ze nog niet (eens) geplant, (Pòtjoet Moehamat); di oelèë njòë mè oelèë djéh, angkōt habéh doem areuta, ze brachten al hunne waren van den eenen kant (der winkels) maar den anderen, alles borgen ze weg, (Pòtjoet Moehamat); oelèë dadéh, oe. mamèh, zie i.v. dadéh; oelèë iё, zie i.v. keudab, (ook) begin (van een werk); ba' geumoeprang boekòn that ragòë, tjit tjeudaïh dròë goena biasa; meunjò oelèë iё tjit neu'oendō, 'òh ka keundō neuseutèt landja, hij was erg handig in het oorlog voeren, en was daarin van zelf knap en ervaren geworden; in het begin (van de gevechten) week hij terug, en als (de vijand) verslapte, dan achtervolgde hij hem (viel hij hem aan), (Prang Gōmpeuni); oelèë 'iё', zie i.v. 'iё'; oelèë (meunang) barat, oe. (meumang) timoe, begin van den West-, van den Oostmoesson; aneu' oelèë bara, zie i.v. aneu'; oereuëng oelèë, zie i.v. oereuëng; oelèë rintah, zie i.v. rintah; oelèë kawan, hoofd van een troep, van eene kudde (karbouwen b.v., d.i. de karbouw, die de kudde altijd voorgaat); oelèë padé, zie i.v. padé; oelèë babah, begin, bron van praatjes, van kwaadsprekerij; oelèë ili, stroomopwaarts en afwaarts, op en neer, heen en weer, af en aan, in en uit, in tegengestelde richting, in verschillende richtingen; bè' kamòë, haj nja', lōn ajōn, dji'é' djitrōn oelèë ili, huil niet, mijn kindje, ik wieg je en de wieg gaat heen en weer, (wiegelied); goerab ngòn bétra hana khali, oelèë ili moeplōh la'sa, schoeners en driemasters voeren zonder ophouden ten getale van dui-

@lonaliakbar

zenden (de haven) in en uit, (Indra Bangsawan); tingkoeë aneu' oelèë ili, mita raseuki peuë halé na; dja' baranghò éh barangpat, *h*an lé teumpat roemòh tangga, met haar kind op de heup liep zij overal heen om levensonderhoud te zoeken, onverschillig wat, indien het er maar was; zij ging overal heen en sliep overal, daar zij geen tehuis meer had, (Banta Beuransah); ranoeb oelèë ili, zie i.v. ranoeb; hana lōn toepat oelèë ili, (ook oelèë ikoe), ik weet heg noch steg (kop noch staart), weet van niets af; oelèë ikoe, kop en staart, voor- en achtersteven, heen en weer; oelèë ikoe Meugat djiploeëng, djitjò' teulampōng kajèë raja, M. rende naar den voor- en den achtersteven heen en weer, en nam een groot stuk hout voor reddingsboei, (Diwa Sangsaréh); geu'oelèë keudròëgeu, hij is zelf hoofd, gaat zelf voor. Meu'oelèë, een oelèë hebben of dragen; daarvan voorzien (zijnde); idja meu'oelèë, een kleed met een hoofd, met eene versierde breedtezijde; ië meu'oelèë, hoogste stand van den vloed, tijdperk van den hoogsten vloed, (zie paseuëng); arè meu'oelèë, zie i.v. arè; zie verder vbd. i.v. keu'iëng. Peu'oelèë, van een oelèë voorzien (b.v. een kleed), een oelèë aanbrengen aan, tot oelèë maken. Teu'oelèë-oelèë, alle perken te buiten gaande, buitensporig (verwaand b.v.); teu'-oelèë-oelèë that pò njan, dat baasje gaat alle perken te buiten (in zijne verwaandheid). Zie oelèëbalang, pangoelèë.

OELÈËBALANG, legerhoofd, krijgsoverste, (in deze, oorspronkelijke, beteekenis alleen in hik., zie vbd. o.a. i.v. pandang, pangkaj), territoriaal hoofd, landschapshoofd, (wordt ook, als voornaamste territoriaal hoofd, radja genoemd, zie vbd. i.v. haj II, hingga, lhō' I, lingkòng, oeram); werd verder oudtijds door den soeltan bij wijze van gunst als titel gegeven aan hofdignitarissen, en aan gezaghebbers binnen het eigenlijke soeltansgebied of in de onderhoorigheden, welke oelèëbalang's in onderscheiding van de gewone, echte oelèëbalang's genoemd werden oelèëbalang Pòteu, oelèëbalang van onzen Heer (den Soeltan); wordt ook als liefkoozingswoord tegenover jongens of jongelieden gebezigd; (verb.) oelèëbalang zijn, als zoodanig optreden, fungeeren; oelèëbalang tjoet, kleine oelèëbalang's, (titel van hoofden, die aan een anderen oelèëbalang ondergeschikt zijn, b.v. van twee hoofden in het landschap Tjoenda, die onder het landschapshoofd, met den titel van keudjroeën, staan); doeë' oeoelèëbalang prèh wasé, doeë' teungkoe prèh taheulé, doeë' geutanjòë prèh maté, het wachten van den oelèëbalang is op be-

@lonaliakbar

lastingpenningen, dat van den teungkoe op taheulé-gelden en dat van ons op den dood, (sprkw.); gòbnjan ka leubèh siplōh thōn geu'oelèëbalang lam nanggròë njan, hij is al meer dan tien jaar oelèëbalang in dat landschap. Meu'oelèëbalang, een oelèëbalang hebben, op een oelèëbalang gelijken, zich als zoodanig gedragen. Zie nanggròë, moekim.

OELÉH I, zie oelé.

OELÉH II, ongebruikelijk stamwoord van moeléh en poeléh, zie aldaar.

OELEUË, slang; soorten: oeleuë arè (in oude, verlaten grachten, meudjén, het zien van zoo'n slang veroorzaakt den dood), oe. bintiëng (huist in paggers, niet erg giftig, gaat, naar men zegt, groot geworden, naar zee en wordt een naga, zie verder vbd. i.v. djawi), oe. birang (zie birang I en biram I), oe. boengòng (lang en groen, niet giftig, huist in boomen), oe. brōïh (donker gekleurd, zwaar vergiftig, huist in vuil, komt ze in huis, dan zal er spoedig iemand sterven), oe. daréh (huist in boomen, die meudjén zijn, zie vbd. i.v. koelat), oe. ië (grijs met witten buik, gifig doch bijt zelden menschen, huist in het water, in rivieren, moerassen enz. en voedt zich met visch), oe. leumboe (zeer groot, huist in rivieren), (oe.) lhan (zie lhan), oe. maté ikoe (kan over dag zich niet voortbewegen, wijl de staart dan b.v. om een boom gekruld zit, heeft een zeer giftigen beet, die alleen te genezen is door oplegging van de hersens van zulk eene slang), (oe.) naga (zie naga), oe. oe (huist in klapperboomen, zeer giftig), (oe.) seudōng (zie seudōng), oe. tikōïh (aast op muizen, voor den mensch ongevaarlijk), oe. tjintramani (zie tjintramani), oe. tjoeala (zie tjoeala); barah oeleuë, zie barah I; si'oeleuë-oeleuë, e.s.v. touwladder, waarlangs de honigzoeker in een woudreus naar het bijennest klimt, bestaande uit in den woudreus geslagen houten pennen (paténg), aaneenverbonden door middel van een klimstengel. Meu'oeleuë, slangen hebben, slangen herbergen, op eene slang gelijken.

OELI, (zachtjes) kneden (van b.v. klei, was), dooreenmengen (van b.v. meel met eieren); (verder) schroevedraaier; meungnjò hana gèt ta'oeli, djeuët keu wah, als je het niet goed kneedt, dan barst het (later) open. Meu'oeli, aan het kneden zijn; gekneed. Vgl. kamè I.

OELIË'-OELIËN, zie oeliën-oeliën.

OELIËN-OELIËN, in de spreektaal gew. oelië'-oeliën; meu'oeliën-oeliën, aldoor durend, eindeloos, waar geen einde aan komt, (van handelingen, van uitwendige ziekten, niet b.v. van koorts); pakòn kapadjōh boe meu'oeliën-oeliën, tréb that, waarom doe je zoo eindeloos lang over je eten, wat duurt het lang (voordat je klaar

@lonaliakbar

bent); poerèë lōn meu'oeliën-oeliën, tréb that gadòh, er komt geen eind aan mijne poerèë-wond, het duurt zoolang voordat ze verdwijnt (geneest). Peu'oeliën-oeliën, geen eind aan iets laten komen, laten voortduren; bè' kapeu'oeliën-oeliën boe aneu', ban si'at njòë lōn bri, laat er een eind komen aan het eten van het kind, ik heb hem pas een oogenblik geleden rijst gegeven.

OELIM, eene groote soort boom, waarvan de bast gebezigd wordt voor het roodbruin verven of tanen van weefsels en netten, de bladeren als oelam bij de rijst worden gegeten, en het hout soms voor huisstijlen wordt gebruikt; wordt ook klat genoemd, zie klat III; lhab oelim, met kleurstof van den oelim-bast, i.e. roodbruin kleuren of gekleurd.

OELŌ'-OELŌ'; oelō'-oelō' dròë, wedijveren met, trachten minstens de gelijke te zijn van (ngòn), trachten iem. te overtreffen, iem. den loef af te steken, (gew. in minder gunstigen zin, b.v. in het stuk slaan van geld); gata bè' ta'oelō'-oelō' (of tapeu'oelō'-oelō') dròëteu (of, 't gebruikelijkst, bè' tameu'oelō'-oelō') ngòn aneu' oereuëng kaja, di djih le atra koe, atrateu pat, jij moet niet trachten de gelijke te zijn van iemand, die een rijken vader heeft, zijn vader heeft veel bezittingen, en waar zijn jouw bezittingen. Meu'oelō'-oelō', = oelō'-oelō' dròë, (verder) met elkander wedijveren, trachten elkander te overtreffen, elkander den loef af te steken; djimeukeureudja meu'oelō'-oelō', ze gaven een feest, daarbij trachtende elkander te overtreffen. Peu'oelō'-oelō' dròë, = oelō'-oelō' dròë, doch opzettelijker. Vgl. toelō'.

OELÒ'-OELÒ', onnadenkend, onbedachtzaam, onbezonnen, onbesuisd, heethoofdig, heetgebakerd; oelò'-oelò' that si njan, 'òh djileungò narit meung oebé boe'ō' djeuëtlé keu paké, boeët batjoet djipeuraja, wat is die vent heetgebakerd, om een onbeduidend woord maakt hij ruzie, eene futiliteit blaast hij op; peulandō' kheun: „bè' meukarat, koepeu'ingat djinòë ba' gata; dòë koe'eu kah oelò'-oelò', kateumeung seukò' lagèë raja; kateumeung pèh baranggapat, kòn ba' poesat pat njang hawa'', het dwerghert zeide (tot den tijger, die graag op de door het dwerghert bewaakte gong van Salomo, t.w. een wespennest wilde slaan:) „ik druk u nu op het hart: niet te gehaast; want ik weet, dat jij heethoofdig bent, je wilt (natuurlijk dadelijk) eene hevige wijs beuken, maar luk raak slaan, overal waar het je lust, in plaats van op den slagknop'', (Plandō' Kantjé); oelò'-oelò' bajeuë oetang, (sprkw. voor:) in hooge mate oelò'-oelò'; oelò'-

@lonaliakbar

o e l ò' d r ò ë, zich o e l ò'-o e l ò' gedragen. M e u'o e l ò'-o e l ò', of t e u'o e l ò-o e l ò', = o e l ò'-o e-l ò'-o e l ò', doch meer als resp. handeling, en toestand gedacht, (niet erg gebruikelijk). P e u'o e-l ò'-o e l ò', beetnemen, voor den gek houden, er in laten loopen, (vgl. p e u n g e u t); p e u'o e l ò'-o e l ò' d r ò ë, = o e l ò'-o e l ò' d r ò ë, doch opzettelijker, zich o e l ò'-o e l ò' aanstellen.

OELOE I, drachtig, zwanger (van viervoetige dieren, ook van krokodillen en leguanen, en verder van de haai en l o e l ò h-visch, van menschen zeer grof); k e u-b e u ë n j a n r e u d j a n g-r e u-d j a n g t h a t o e l o e, die karbouw is telkens gauw drachtig. P e u'o e l o e, drachtig, zwanger maken; k a d j i p e u'o e l o e i-n ò n g g ò b, hij heeft de vrouw van een ander zwanger gemaakt. Zie b o e n t é n g.

OELOE II, vieren (van touw), uitvieren, uitpalmen; d j i'o e l o e t a l ò ë s a'ō h, hij viert het ankertouw; m a n j a n g t h a t d j i'o e l o e g l a j a n g d j i, wat viert hij zijn vlieger hoog; o e l o e d r ò ë, zich lang uitstrekken, zich voortbewegen, (van b.v. eene slang, zie vbd. i.v. l è t-l è t). M e u'o e l o e, de handeling o e-l o e verrichten, aan het vieren zijn, o e l o e met meerv. subject; gevierd.

OELŌN, slaaf, dienaar, slavin, dienares, (wordt in deze beteekenis weinig gebruikt, meest in hik. en gew. van den mensch ten opzichte van Allah, of van een gedienstig wonderdier met spraakvermogen); wordt het meest gebezigd als beleefd pers. (en bezittel) vnw. v.d. 1ste pers. enkelv. en meerv. (in het laatste geval, zoo noodig, verduidelijkt door toevoeging van d o e m of b a n-d o e m), : ik, mij, mijn, wij, ons; o e l ō n t e u, eig. uw dienaar, en o e l ō n t o e a n, eig. mijnheers dienaar, worden eveneens als pers. vnw. v.d. 1ste pers. gebezigd en zijn beleefder of nederiger dan o e l ō n; in zeer nederige taal wordt er nog aan toegevoegd, vooral aan den beleefdsten vorm o e l ō n t o e a n: n j a n g a-n e u', of a n e u' m e u ï h of t e u m ò n d r ò ë n e u, die uw onderdaan, (of) uw halve slaaf (of) uw slaaf ben; zie verder vbd. van o e l ō n t o e a n o.a. i.v. d j e u m a l a, k i b l a t, l a n g-k a h, en zie voorts l ō n I; p ò n g ò n o e l ō n, heer en dienaar; h a j D j a p a j ō n g D j a M a-d i n a h, o e l ō n A l a h t e u-g ò h s e u t i a, o geëerbiedigde Dja, o Dj. M. o dienaar van Allah met onwankelbare trouw, (Malém Dagang); h é o e l ō n, b è' k a d j a' s a d j a n, 'ò h k o e p e u s a n b a' k a t e u k a, (tot een dankbaren kiekendief:) mijn dienaar, volg mij niet, maar kom, wanneer ik u ontbied, (Malém Diwa); zie verder vbd. i.v. l i k ō t, m a n ò'. M e u'o e l ō n, een dienaar, dienaren enz. hebben, het pers. vnw. o e l ō n gebruiken; n a r i t m e u'o e l ō n, woorden, waarin het pers. vnw. o e l ō n wordt gebezigd, beleefde taal. P e u'o e l ō n, tot dienaar maken, als dienaar beschou-

@lonaliakbar

wen; gaséh sajang toeankoe ampōn, ba' neutém peu'oelōn kamòë doea, heb genegenheid en medelijden, o heer, en wil ons beiden tot uwe dienaren maken; (Malém Dagang); peu'oelōn dròë, zich tot dienaar maken, (of) zich met het pers. vnw. oelōn aanduiden; gòbnjan geumarit ngòn geutanjòë geupeu'oelōn dròëgeu, hij bezigt, met ons sprekende, van zich zelf het pers. vnw. oelōn, i.e. spreekt beleefd tegen ons. Zie pò I.

'OEM, het geluid van b.v. een schot, een zwaar voorwerp, dat neervalt, een omvallenden boom. Meu'oem, zulk een geluid maken. Peu'oem, zulk een geluid laten maken. Zie 'am-'oem, *t*oem.

OEMA I, gew. doeën oema, tante van vaderszijde, (eig. oudere, maar ook jongere zuster van den vader); zie padoeën mama.

OEMA II (Mal. hoema), bouwland, akker, (in hik.). Meu'oema, bouwland bewerken, landbouw drijven; djimoetjab ateuëh oereuëng njang meugòë, ateuëh doem sòë njang meu'oema; Alah-Alah, sōbeuhanalah, that bit leubèh njang meu'oema, zij (de engelen) spreken (gebeden) uit voor hen, die landbouw drijven, voor allen, die bouwland bewerken; Allah, Allah, lof zij Allah, zij die landbouw drijven, munten waarlijk (boven anderen) uit, (Asaj djeuët padé). Zie meugòë, oemòng.

OEMA III (Arab. 'Oemar), mannel. persoonsnaam, naam van den 2den chalief, den 2den opvolger van Mohammad.

OEMANAT, zie amanat.

OEMANG, gew. verdubbeld oemang-oemang, luchttrillingen ten gevolge van zonnehitte; oeròë njòë taré' that oeròë, takalòn oe djeu'ōh leumah oemang-oemang, (hò njang tapandang meu'oemang-oemang), de zon schijnt vandaag erg fel, als men in de verte kijkt (overal waar men heen kijkt), ziet men de lucht trillen. Meu'oemang-oemang, trillend (van de lucht). Teu'oemang-(oemang), trillend; dalam até keumang teu'oemang, boekòn boebarang soeka tjita, zijn hart ging open en trilde van vreugde, hij was buitengewoon verheugd, (Diwa Sangsaréh). Vgl. oembang.

OEMAT (Arab. oemmah), gemeente, belijders van één profeet, geloovige(n); oemat (nabi) Moehamat, de gemeente van (den profeet) M., volgeling(en) van de leer van M.; zie verder vbd. i.v. iman en zie oemati.

OEMATI (Arab. oemmatî), mijne gemeente, (in geschr.); zie vbd. i.v. nabi.

OEMBA' (Mal. ombak), golf. Meu'oemba', golvend; gèt thatië idja njòë, meu'oemba'-oemba', wat een mooien golvenden (schitteren-

@lonaliakbar

den) glans heeft dit kleed. Zie gloembang.

OEMBANG (Mal. id.); oembangan, of oembang-oembangan, dobberend, slingerend, zwevend, op en neer gaand, (in hik. en gew. fig.); hetgeen op en neer gaat, zweeft, zwevend rijdier of voertuig; sabab poetròë Badi'ōn Djamé, oentōng lōn misé oembang-oembangan, om prinses B. Dj. gaat mijn lot op en neer als een dobber (heb ik heel wat wederwaardigheden moeten beleven), (Diwa Sangsaréh); mabō' beureuhi oembang-oembangan, djikeumiëng pandang moeda balia, dronken van liefde en (met) popelend (hart) verlangde zij den jongen man te zien, (Djoehan Meusapi); keumang ngòn alam oembangan koenèng, ra'jat iréng meuribèë la'sa, met ontplooide, golvende (wapperende) gele vlaggen begeleidde het volk (hem) ten getale van duizenden, (Dioe Plinggam); geupeu'é' poetròë dalam oembangan, ban lhèë sadjan aneu' deungòn tha, men liet de prinsessen in een zwevenden draagstoel stijgen, alle drie gezamenlijk met hare schoonmoeder, (Djoehan Meusapi). Meu'-oembang-oembang, dobberend, slingerend, zwevend, golvend; geubōh gantjéng naga teureubang, meu'-oembang-oembang ban lhèë tangga, men deed (haar) een gantjéng-collier om in den vorm van (drie) vliegende draken, die alle drie als het ware zweefden, (Tjah Koebat). Vgl. oemang.

OEMBI, ook oemi, het onderste, dikste deel van schijnstammen, zooals van den pisangboom; oembi pisang, pisangtronk, (wordt wel aan koeien als voedsel gegeven). Vgl. oebòë, oetōm.

OEMÈT, e.s.v. moerasslak, die veel in goelè gegeten wordt; wordt ook sipōt blang genoemd.

OEMEUJ, eene zeer kleine soort zoutwaterkrab, die in ledige schelpen huist; leeft aan den oever van zoutwaterkreken, wordt niet gegeten.

OEMI I, zie oembi.

OEMI II (Arab. oemmî, mijne moeder), moeder, (2de en 3de pers.); in Pedir het gewone woord hiervoor en vaak verkort tot mi. Vgl. ōmi sébeujan.

OEMOE, ook wel 'oemoe (Arab. 'oemr), leven, leeftijd, levensduur, levenseinde, tijd, tijdruimte, tijdstip; (verder) tijdens, gedurende, na afloop van, na, over; oemoe geutanjòë si'oeròë simalam, ons leven duurt een dag en een nacht, i.e. is kort, we kunnen elk oogenblik sterven; meung na oemoe Pòteu Alah bri, thōn njòë lōn meung dja' oe hadji, als Allah mij leven schenkt, wil ik dit jaar (naar Mekka) ter bedevaart gaan; padoem na oemoe aneu' njan, hoe oud is dat kind; dōnja njòë, potjoet, akhé that oemoe, ħan mèë ta-

@lonaliakbar

leungò haba peusoena, de wereld, prins, loopt tegen haar eind, men moet niet luisteren naar de lasterpraatjes (waar ze nu vol van is), (Pòtjoet Moehamat); zie verder vbd. van de beteekenis leven i.v. habéh, landjoet, lawét, lawi; ka tō' oemoe, (hij) is al volwassen, (of) zijn levenseinde is gekomen, hij is gestorven; zie verder vbd. i.v. dampéng; na oemoe lhèë oeròë lōn di sinan teuma lōn wòë, ik bleef daar drie dagen en ging toen naar huis terug; oemoe tjòt oeròë lōn tō' oe roemòh, op het tijdstip van den middag kwam ik thuis; balé bè' neudja', e teungkoe ampōn, oemoe sithōn teuma lōn gisa, gaat gij maar niet mede, mijne heeren, na een jaar keer ik immers terug, (sadati-vers); zie verder vbd. van de beteekenis tijd, gedurende i.v. djeuëm, kaman l, landa, larang, loepōt, nida, njaman, oepah; si'oemoe, van denzelfden leeftijd of duur, (of) gedurende den tijd dat, zoolang als; lōn ngòn djih si'oemoe, ik ben van denzelfden leeftijd als hij; si'oemoe lōn, of si'oemoe oedéb lōn, of si'oemoe lōn oedéb, zoolang als ik leef; si'oemoe lōn doeë' sinòë, ka lhèë dròë radja, zoolang als ik hier woon, zijn er hier drie radja's (oelèëbalangs) geweest.

OEMOEM, zie oemòm.

OEMÒM, zelden oemoem (Arab. 'oemœ̂m, algemeenheid), algemeen, onbepaald, niet op bepaalde personen slaande, vaag, (van woorden); in het algemeen zeggen, (zich) tot allen richten, allen bedoelen, (meer door geletterden gebezigd); ta'oemòm sigò bandoem, zeg het ineens in het algemeen aan allen, (b.v. om te komen). Meu'oemòm, = oemòm (adj.); narit meu'oemòm, hana teuntèë, vage praatjes, die niet zeker zijn; narit gata meu'oemòm that, hana trang sagaj, uwe woorden zijn erg vaag, in het geheel niet duidelijk; ada' na djitjò', adòë meutoeah, keu peunajah njeum *h*an hawa; keu seuneubōïh njeum *h*an hadjat, gòbnjan kaja that le areuta"; 'òh djileungò toetō meu'oemòm, ka teusinjòm Boengsoe moeda, „indien (een mijner kameraden uw kleed) genomen heeft, zusje, wie heil beschoren zij, dan zal hij, denk ik, geen belooning voor de moeite (om het terug te geven) begeeren, noch zal hij, denk ik, afkoopgeld wenschen, want (mijne kameraden zijn) heel rijk en (hebben) veel bezittingen"; toen de jeugdige (prinses) Boengsoe (uit het hemelrijk) die in algemeene termen gestelde woorden (van Malém Diwa, die zelf haar kleed verborgen had en dien zij er ook van verdacht) hoorde, glimlachte zij, (Malém Diwa). Peu'oemòm, algemeen maken.

OEMÒNG, nat rijstveld, sawah, een door dijkjes omsloten vak in een

@lonaliakbar

rijstveld, (vgl. blang); oemòng ië oedjeuën, van regen afhankelijke sawah; oe. ië (of meu'ië) peuneu'é', van levend water voorziene sawah; oe. lhō', sawah in eene terreininzinking; oe. meusandéng, van regen afhankelijke sawah, die hooger gelegen is dan andere sawahs in de buurt; oe. paja, moerassawah, in een moeras aangelegd; oe. teurata', van levend water voorziene terrasvormige sawahs; oe. tiréh, sawah op poreus terrein; oe. tjòt, sawahs op hoog terrein; zie verder boeëng I; oemòng ië boe, sawah voor rijstewater, i.e. sawah, die ten behoeve van een meunasah tot wakeuëh (vrome stichting) is gemaakt voor de rijstebrij, die in de vastenmaand als voorloopig ontnuchteringsmaal gemeenschappelijk in de meunasah wordt genuttigd, (zie i.v. kandji); oe. sara, sawahs, door vroegere soeltans tot wakeuëh gemaakt ten behoeve van de moskee ter hoofdplaats (Koetaradja); oemòng ròh, braakliggende sawah; oemòng masa', reeds beploegde en van water voorziene sawah, gereed om beplant te worden; *h*an mèë tapatéh oereuëng binòë, teubòïh geutanjòë *h*an meugoena; oepama ië ba' oemòng masa', babah tjangkla' that tjéntjala; djipōt angèn djibeudòïh gloembang, ban sabòh blang saré rata, we moeten niet naar eene vrouw luisteren, we worden dan maar bedorven en worden tot niets nut; haar welbespraakte mond is beweeglijk als het water in een voor beplanting gereed staanden sawah; als het waait, ontstaan er golven in, die zich over het geheele veld voortbewegen, (Pòtjoet Moehamat); oemòng sipita', een klein vak sawah; oemòng sijō', een grooter vak sawah, (zie jō' I); poeboeët oemòng, een sawah bewerken; boeët oemòng, belasting op den rijstoogst; ngòn boeët oemòng doem pat njang na, ngòn moesara doem sagaj blang; habéh katoeëng doem simoea, di kèë hana meung sigoepang, voorts de belasting op den oogst van sawahs, overal waar die zich bevinden, en de belasting op alle veldproducten, dat alles innen julie, ik krijg er geen goepang van, (Radja Bada, deze regels volgen op den i.v. keuradjat aangehaalden regel); poepipa' oemòng, sawahs verbrokkelen, i.e. geërfde sawahs geheel of gedeeltelijk verkoopen; langgéh oemòng, zie langgéh. Meu'oemòng, sawahs hebben of bewerken, landbouw drijven; amaj mò'min njang meu'oemòng, Toehan trimòng doem barang na, de werken van den geloovige, die landbouw drijft, worden alle door den Heer aangenomen, (Asaj djeuët padé; deze regel volgt op den i.v. leubèh geciteerden regel). Vgl. ladang, oema II.

@lonaliakbar

OEMPAÏH, zie eumpaïh.

OEMPAMA, zie oepama.

OEMPEUEN, bijvorm van eumpeuën, zie aldaar.

OEMPOE, zie eumpoe.

OEMPÒË, zie eumpòë I.

OENA', ook, doch minder, hoena' (Mal. oenak), doren, doornige takjes, (verder) kleine soort fuik van dorens met een steen bezwaard en aan een touw vastgebonden, (fig) moeilijkheden;- lōn ka srōt lam oena', ik ben in moeilijkheden geraakt; 'òh lheuëh tatoela' gòb njan lam oena', tadja' di gata, nadat ge dien man in moeilijkheden hebt gebracht, bent ge weggegaan, (hebt ge hem in den steek gelaten).

OENAB I, zie oenam.

OENAB II, voorzetsel, samengesteld uit oe en nab, zie i.v. nab, en oe II.

OENAM, ook, doch meer in de kindertaal, oenab, e.s.v. schelpdier, heeft eenigszins den vorm van een hareubab, leeft in zoutwaterkreken, wordt gegeten, (vgl. Mal. oenam).

OENDA-ANDÉ, scharnier, (inz. van eene kist); (verder) heen en weer geslingerd, in opschudding, her- en derwaarts zwervend; peutòë njòë hana lé oenda-andé, ka reulòïh ba' djiseumpòm, deze kist heeft geen scharnieren meer, ze zijn stuk gegaan, doordat men met de kist gesmeten heeft; nanggròë Atjèh, toean, goeja-gajé, oenda-andé sangat gōga, het Atjèhsche rijk, heer, is in verwarring, in opschudding, in hevige beroering, (Pòtjoet Moehamat). Meu'oenda-andé, van een scharnier voorzien, (verder) = oenda-andé (adj.); ma lōn pi tan doe lōn han lé, tréb ka maté sabòh masa; 'òh lheuëh njan lōn meu'oenda-andé, keumari keunòë ba' gata, ik heb geen moeder en geen vader meer, zij zijn lang geleden gestorven; daarna heb ik her- en derwaarts gezworven, tot ik hier bij u gekomen ben, (Indra Bangsawan).

OENDANG-OENDANG I, pinanglatten op geplette bamboe's, (gebruikt als wand gew. van kippenhokken en geitenstallen, ook van huizen), wand van zulk materiaal; keu peuë ba' pineung njan? — keu oendang-oendang, waartoe dient die pinangstam? — om er oendang-oendang van te maken.

OENDANG-OENDANG II, overwegen, overdenken, nadenken over, nagaan, (een plan) beramen, zich voornemen; overweging, gedachte, inzicht, plan, voornemen; boenòë koedoeë' ma koepiké, salèh maté gata ngòn boeja; ka boenòë kòn koe'oendang-oendang, boeja meunang talō gata, ik heb zooeven (over de zaak) zitten nadenken, ge zult wel door den krokodil moeten sterven; van zooeven af heb ik (de zaak) overwogen, en de krokodil heeft (m.i.) gelijk en gij ongelijk, (Plandō' Kantjé); didalam

@lonaliakbar

a t é d j i'o e n d a n g-o e n d a n g, *h* a n l é d j i p a n d a n g D i w a L a's a n a, in haar binnenste dacht zij, dat zij D. L. niet meer zou zien, (Diwa Akaïh); p r a n g n j ò ë, p ò t j o e t, o e l ō n k a l ò n, h a n a o e r e u ë n g s ò ë b i t j a r a; h a n a o e r e u ë n g o e n d a n g-o e n d a n g, s a n g p r a n g w a j a n g g o e r o e h a n a, in dezen oorlog, prins, is er, naar ik zie, niemand die er raad in schaft; er is niemand, die de plannen beraamt (i.e. de k o e t i k a's raadpleegt en de tijdstippen voor den aanval enz. vaststelt), het is net als een oorlog voor de grap, er is geen geestelijke leidsman bij, (Noen Parisi); h a b é h k a n e u p h a m t h ō n n g ò n b i n t a n g, o e n d a n g-o e n d a n g p r a n g g i s a r a n n a g a, hij ging na het jaar, de sterren en de beweging van den draak voor het beramen van het krijgsplan (Pòtjoet Moehamat); o e n d a n g-o e n d a n g p r a n g r e u b ō t, o e n d a n g-o e n d a n g è' g e u n t ō t, het voorspel van een oorlog zijn rooftochten, veesten zijn de voorboden van eene ontlasting, (schertsend gezegde); (b a') o e n d a n g-o e n d a n g l ō n *h* a n d j e u ë t t a p o e b o e ë t m e u n a n, mijns inziens kan men het zoo niet doen.

OENDANG-OENDANG III (Mal. id.), wetten, verordeningen, (mod.).

OENDI, ook o e n i, overhellend (van eene weegschaal), (fig.) niet opwegend, niet opgewassen, terugwijkend, terugtrekkend, het afleggend, het onderspit delvend, het verliezend, (in den strijd, in een proces enz.); (in hik. ook als Mal.) lot; o e n d i t h a t k e u d é h, (de weegschaal) helt erg naar dien kant over; t a n t r a é s e u l a m l e n j a n g o e n d i, j ō h n j a n d j i l a r i p l o e ë n g l a m r i m b a, van het leger der Mohammedanen dolven velen het onderspit (of weken velen terug) en zij vluchtten toen het bosch in, (Tjintaboehan); r a d j a t o e d j ō h b l a ï h d j i k a l ò n s a't i s a n g a t o e n d i *h* a n s a b é p a d r a; a t é s a k é t h a n a n g ò n s a k r i, s a b a b s a't i *h* a n l h e u ë h b a j a, de zeventien vorsten zagen, dat het product van hunne wondermacht het erg aflegde (tegen dat van den vijand) en er niet tegen opgewassen was; zij waren zeer vergramd, wijl het product van hunne wondermacht niet aan het gevaar ontkwam, (Djoehan Meusapi); b a h k e u d o e d ò ë t e u m a t a d j a', 'ò h k a d j a r a' k a p h é k a o e n d i, laten we later gaan, wanneer de ongeloovigen een eind zijn teruggetrokken, (Prang sabi); p o e t r ò ë k a l ò n p r a n g k a o e n d i, d j i'é' m e u r i t i p a h l a w a n d o e m n a, de prinses zag, dat de vijand terugweek en dat al hare voorvechters in rijen opdrongen, (Pha Soeasa); b o e a n g o e n d i, het verschil laten loopen (b.v. bij een ruil), niet te nauwkeurig rekenen, (ook) het lot werpen; b o e n g ò n g o e n d i, lot; k e u n ò n g o e n d i,

@lonaliakbar

door het lot getroffen; zie vbd. i.v. keureukōïh.

OENDIË, zie ndië.

OENDJA, in den grond geplante staak of ingeheide paal, staketsel van zulke staken of palen, (b.v. tot steun van een djang, zie aldaar, rondom een lhòm, zie lhòm II, of als verschansing), paalschans; met kracht in den grond steken, slaan of heien, (in hik. ook met wapens) steken; oendja djang, de staken van een djang; oendja agam, zware in den grond ingeheide palen; poela oendja djidjlòng patjang, soeda keunarang meutjoela-tjoela, ze heiden palen in den grond, en plantten puntige staken en aaneengeregen voetangels, die naar boven staken, (Malém Diwa); ta'oendja kajèë njan ba' lhō', sla dat hout diep in den grond. Meu'oendja, voorzien van een staketsel; in den grond geslagen; de handeling oendja verrichten; elkander steken (in de laatste beteekenis gew. meu'oendja-oendja); doedòë niba' njan deungòn kandja meu'oendja-oendja sabé padra, daarna staken zij elkander met dolken en waren (ook toen) tegen elkaar opgewassen, (Diwa Akaïh; deze regel volgt op den i.v. lòb geciteerden regel); njang meutoemba' sabé meutoemba', djimeurada' meu'oendja-oendja, lansknechten streden met lansknechten en staken elkander met even groote kracht, (Tjah Koebat). Vgl. oendjam.

OENDJA', schudden, in beweging brengen, door elkander bewegen; bè' ka'oendja' ië abéh tjeukòë, breng het water niet in beweging, het wordt heelemaal troebel. Meu'oendja' (-oendja'), schuddend (intransit.), zich heen en weer bewegend; bè' kadja' meu' oendja'-oendja' roemòh, loop niet zoo, dat het huis ervan schudt. Vgl. antja'-antja'.

OENDJAM, loodrecht en met kracht in den grond steken, slaan of heien, (in hik. ook) met kracht steken, slaan (met een wapen), (verder het omgekeerde:) naar boven werken, opwerken, op-, omwroeten; tamèh titi njan lhō' that geu'oendjam, men heeft de palen van die brug erg diep in den grond geheid; ditoenòng na gadjah agam, djikeumeung oendjam ba' mè moeda; ba' mè han reubah, gadéng pi patah, njankeu gadjah barō meunta, er was in de bovenlanden een mannetjesolifant, die een jongen tamarindeboom om wilde wroeten; de tamarindeboom viel echter niet om, terwijl de slagtanden (van het beest) braken, dat was een jonge dolle olifant, (Pòtjoet Moehamat); zie verder vbd. i.v. maté. Meu'oendjam, in den grond gestoken, geslagen, enz.; de handeling oendjam verrichten, oendjam met meerv. subject, elkander (met een wapen) steken of slaan; teudòng ròt wië

@lonaliakbar

keutjhi' Pò Kalam, geudoebang meu'oendjam oenab Béntara, links stond k. P. K. en de zwaarden (der vijanden) sloegen naar den Béntara, (Pòtjoet Moehamat); saré ka trōïh njan oe dalam, ka neumeu'oendjam sabé peutoea, toen zij binnen (de vesting) waren gekomen, hieuwen zij, de aanvoerders onderling, op elkander, (ibid.). Vgl. oendja.

OENDO (Mal. oendoer), achterwaarts gaan, terugwijken, terugtrekken, retireeren, afdeinzen; bòh koendō didalam taba' takoea' taklò' até; ta'oendō seun-seun sitapa' tatoela' bè' na leumah ri, eene waskalebas op een presenteerblad, maak die open en haal het hart (het binnenste) er uit; trek voet voor voet terug en stoot af zóó, dat het niet bespeurd wordt, (pantōn, met de bedoeling, dat men van iem., van wien men niet meer houdt, met wien men niet meer kan omgaan, zich ongemerkt moet losmaken); narit ka leupaïh, *h*an djeuët lōn oendō lé, ik heb het eenmaal gezegd, ik kan mij niet meer terugtrekken; dji'oendō ladjoe, gòh lòm djipeutaré' (of djipeukreuëh), hij wijkt maar steeds terug (geeft maar steeds toe), hij wil nog niet streng optreden, (hem aanpakken); zie verder vbd. i.v. oelèë. Meu'oendō, de handeling oendō verrichten; zie vbd. i.v. koerah II. Peu'oendō, doen oendō. Zie moendō.

OENEU, grillen, kuren, nukken, kapsies; gata bè' le that oeneu ngòn lōn, je moet tegenover mij geen kuren verkoopen. Meu'oeneu, zich nukkig gedragen, kapsie maken; nukkig; e leumò njòë dawō' djimeu'oeneu sabé, hei, dit rund maakt altijd kapsies. Peu'oeneu dròë, = meu'oeneu, doch sterker of opzettelijker.

OENEUN, rechter, rechts, naar rechts (= oe oeneun); oeneun roemòh lōn na siba' gloempang raja, rechts van mijn huis staat een groote gloempang-boom; djaròë oeneun, rechterhand; teu'ōt oeneun bè' wië djithèë, meunan lagèë boeni rasia, laat de linkerknie het van de rechterknie niet weten, zoo verborgen moet een geheim zijn, (Meudeuha'); tatjò'keu, pòtjoet, langkah oeneun, Moehamat kheun langkah tjeuroega, begin den stap met den rechtervoet, prins, (onze profeet) M. heeft gezegd, dat het een hemelsche (geluk aanbrengende) stap is, (Pòtjoet Moehamat); zie verder vbd. o.a. i.v. ngamò', oengië', oengkab. Meu'oeneun, naar rechts, aan den rechterkant; dja' meu'oeneun, naar rechts gaan, rechts afslaan, rechts houden. Peu'oeneun, naar rechts laten gaan, rechts richten of houden, iets met de rechter-

@lonaliakbar

hand doen; simadōn oetōïh djipeutheun, poewië peu'oeneun goena biasa, de simadōn was kundig in het pareeren, naar links en naar rechts was hij er ervaren in, (Djoehan Meusapi). Zie wië.

OENG I, (iem. in zijn gezicht) prijzen, ophemelen, vleien (gew. om hem tot het een of ander aan te zetten en zoo:) aanzetten, aanhitsen; ophemeling, vleierij, aanhitsing; gòb njan oereuëng sapéh, djipatéh that oeng, het is een onnoozele vent, hij luistert erg naar vleierij; djimè oeng, hij houdt van, is gevoelig voor vleierij; si njan meung hana ta'oeng, hana djitém poeboeët boeët njan, als ge hem niet prijst, dan zal hij dat werk niet willen doen. Meu-, of teu'oeng, geprezen, gevleid, aangehitst; meu'oeng, (ook) de handeling oeng verrichten, er mede bezig zijn; meung ka meu'oeng (of teu'oeng), ka geu'iëm, als hij geprezen wordt, dan is hij stil (is niet meer boos b.v.). Peu'oeng, = oeng, doch opzettelijker.

OENG II, (tot een spits toeloopenden hoop) opstapelen, ophoopen (van b.v. klappers, aarde), om of boven iets zulk een hoop maken, opstapelen; keu peuë ka'oeng tanòh njan, peuë kakeumeung poela, waarvoor hoop je die aarde op, wat wil je planten; ka'oeng peureudèëdji, mangat poeléh sakétdji, stapel aarde (mest) om den stam (van dien boom) om te maken dat hij van zijne ziekte geneest. Meu'oeng, opgestapeld, met een stapel erom heen of erboven op; de handeling oeng verrichten; oe njang ka meu'oeng njan ba' tatamah batjoet treu', doe op die klappers, die opgestapeld liggen, er nog wat bij; arè meu'oeng, zie i.v. arè. Peu'oeng, = oeng met versterkte beteekenis. Teu'oeng, opgestapeld.

OENGGAÏH (Mal. oenggas), vogel, meest gebezigd van een wondervogel, (in hik., verder in de uitdrukking:) euntjiën oenggaïh deureuma, zie i.v. euntjiën; seu'ōt noeri oenggaïh ragòë: wahé poetròë bintang dōheura, de papegaai, de knappe vogel antwoordde: „o prinses, o Venusster'', (Dioe Plinggam).

OENGGAJ, hefboom (b.v. bij diepe putten), wat als een hefboom werkt of bewogen wordt, zwengel; als een hefboom op en neer bewegen, wippen; (tjéng) oenggaj, e.s.v. primitieve unster; djitém lōb, *h*an, oenggaj batjoet, wil het erin, niet, wip het dan wat op en neer.

OENGGŌJ-OENGGŌJ, franje, beweeglijke versiering, (in hik. ook) vaandel, standaard; boengòng oenggōj-oenggōj, of oenggōj-oenggōj boengòng meuïh, e.s.v. haarsieraad, bestaande uit eene gouden bloem bevestigd aan een veerend steeltje, zoodat ze bij de gering-

@lonaliakbar

ste beweging heen en weer trilt; zie verder vbd. i.v. keupōj.

OENGIE', (iets) heen en weer bewegen (om het los te maken of in te werken), wrikken, inwerken, (al of niet gevolgd door dròë:) zich in- of loswerken, zich bewegen, zich verroeren; meung hana ta'oengië', panè é' djitamòng, als ge het (b.v. een stuk hout) niet heen en weer beweegt, dan kan het immers er onmogelijk in; bè' tasa' lōn, *h*an djeuët meung lōn oengië' lé, dring niet zoo tegen mij op, ik kan mij niet eens meer verroeren; oeba' oeleuë plandō' peurab: „tjoeba griwat kareuté' dròë"; dji'oengië' dròë wië ngòn oeneun, ba' keutapang njeum teupipòë, het dwerghert ging naar de (vastgebonden) slang toe (en zeide:) probeer eens je te bewegen, je uit te strekken"; (de slang) bewoog zich naar links en naar rechts, dat de keutapangboom (waaraan ze vastzat) leek alsof hij ineen zou storten, (Plandō' Kantjé). Meu'oengië', heen en weer bewogen; de handeling oengië' verrichten. Peu'oengië', = oengië' met versterkte beteekenis. Vgl. oeriëng.

OENGKA, de grijze gibbon. Zie kra.

OENGKA-OENGKA, zie eungka'-eungka'.

OENGKA'-OENGKA', zie eungka'-eungka'.

OENGKAB, benauwde, moeilijke ademhaling, zware ademtocht; peulheuëh oengkab, een zwaren ademtocht slaken, benauwd adem halen; si njan *h*an djeuët meung djipeulheuëh oengkab lé, djitoenggèë lé gòb wië ngòn oeneun, die kerel kan geen adem meer halen (heeft het erg benauwd), hij wordt links en rechts om zijne schulden gemaand; soeët oengkab, den laatsten adem uitblazen, sterven. Meu'oengkab, benauwd ademen, zwaar adem halen, hijgen (van b.v. een stervende), naar adem snakken, op apegapen liggen, naar lucht happen; eungkōt njan mantòng oedéb, mantòng meu'oengkab-oengkab, die visch leeft nog, hij hapt nog naar lucht; 'òh saré kòng ka dji'ikat, djigeuriwat hana é' lé; hana meung djeuët djimeu'oengkab, waki peurab djitanjònglé, toen (de geureuda) stevig vastgebonden was en zich niet meer kon verroeren, en zelfs bijna geen adem meer kon halen, ging het dwerghert naar hem toe en vroeg, (Plandō' Kantjé); hana sidròë djeuët meu'oengkab, teudoeë' seungab teukabbibi, geen een durfde een ademtocht te loozen, iedereen zat doodstil met de lippen op elkaar, (Radja Bada). Zie na*ph*aïh.

OENGKI I, overhoop halen, dooreengooien, rommelen, (b.v. wanneer men iets zoekt), oprakelen; pakòn gata ta'oengkida-

@lonaliakbar

b e u ë h g ò b, p e u ë t a m i t a, waarom haalt ge andermans goederen overhoop, wat zoekt ge; k a l ō n o e n g k i b a n s a b ò h p e u t ò ë, h a n a m e u t e u m è ë, ik heb de heele kist overhoop gehaald, ik heb het niet gevonden; h a j a n e u', b è' k a'o e n g k i s e u n a n g g ō j k o e, kind, breng mijne haarwrong niet in de war, (door er b.v. de bloemen uit te halen); b o e ë t n j a n g k a d i l è ë b è' l é t a'o e n g k i, wat gebeurd is moet ge niet meer oprakelen. M e u'o e n g k i, overhoop gehaald enz.; de handeling o e n g k i verrichten.

OENGKI II, wordt soms als stamwoord beschouwd van m e u'o e n g k i (Arab. m o e n k i r), zie m e u'o e n g k i.

OENGKÒ'; m e u'o e n g k ò'-o e n g k ò', stokoud, gew. t o e h a m e u'o e n g k ò'-o e n g k ò'.

OENGOE (Mal. id.), paars; zie vbd. i.v. m a r a.

OENI, zie o e n d i.

OENJAT, zie h o e n j a t.

OENJÈN, verkort n j è n, Pedirsch o e n j ò n, (gew. verdubbeld), hetzelfde herhalen, steeds hetzelfde zeggen, herkauwen, oprakelen, zaniken; b è' k a'o e n j è n-o e n j è n n a r i t n j a n s a b é, *h*a n m è ë k o e l e u n g ò l é, zanik er niet telkens over, ik kan het niet meer aanhooren. M e u'o e n j è n-o e n j è n, steeds herhaald, opgerakeld; de handeling o e n j è n-o e n j è n verrichten. P e u'o e n j è n (-o e n j è n), = o e n j è n (-o e n j è n) doch opzettelijker.

OENJÒN, zie o e n j è n.

OENÒ', ook, doch minder, H o e n ò' (Arab. 'O e n â q), zuster en vrouw van Qâbîl (Kaïn), moeder van 'O e d j (Atj. 'O e t), wordt in Arab. profetengeschiedenissen voorgesteld met nagels, waarmede zij putten in de aarde kon graven en boomen kon vellen; in het Atjèhsch evenals 'Oet gebezigd als beeld van zeer groote lengte van een mensch; o e r e u ë n g n j a n p a n j a n g l a g è ë O e n ò', die man is zoo lang als O e n ò'. Vgl. o e n ò'-o e n ò' en 'O e t.

OENÒ'-OENÒ', ook, doch minder, h o e n ò'-h o e n ò' (Arab. 'o e n o e q â n 'o e n o e q â n, bij troepen, of 'O e n â q?), snel en met het hoofd min of meer voorovergebogen steeds door loopen zonder zich om iets te bekommeren; d j i d j a' d j i'o e n ò'-o e n ò' (of d j i d j a' m e u'o e n ò-o e n ò') s i d r ò ë d j i l a d j o e, h a n a t a k ō t s a p e u ë, hij liep met het hoofd voorovergebogen steeds door in zijn eentje (door het bosch b.v.) zonder voor iets bang te zijn. M e u'o e n ò'-o e n ò', de handeling o e n ò'-o e n ò' verrichten. P e u'o e n ò'-o e n ò' d r ò ë, = o e n ò'-o e n ò' met versterkte beteekenis. Vgl. o e n ò'.

OENÒË, ook, doch minder, h o e n ò ë, bij, honigbij; o e n ò ë g a d j a h, de gewone honigbij; o e n ò ë b r o e ë', eene kleinere soort honigbij; i n ò n g o e n ò ë, bijenkoningin; e u m p o e n g o e n ò ë, bijennest, (ook) beugelkrop van een geweer, (zie i.v. b e u d é I); s a r a n g o e n ò ë,

@lonaliakbar

honigraat; i ë o e n ò ë, honig, (zie ook m a d o e I); p è t o e n ò ë, bijennesten uithalen; è l e u m è ë (p è t) o e n ò ë, de wetenschap, de kunst, met gebeden en andere formules (d o e'a o e n ò ë), om bijennesten uit te halen; p a w a n g o e n ò ë, iem., die op de hoogte is van de è l e u m è ë o e n ò ë en bij het zoeken en uithalen van bijennesten de leiding heeft; l a g è ë o e n ò ë k l e u ë n g t a', als bijen, die door een kiekendief zijn aangevallen, (vergelijking van verwarring onder eene groote menigte menschen); zie verder vbd. i.v. k a w é n, l o e l ō ï h. M e u'o e n ò ë, bijennesten zoeken en uithalen. Zie s i'o e l e u ë-o e l e u ë i.v. o e l e u ë en p a t é n g.

OENÒH, zie O e n ò ï h.

OE*N*ÒH, zie o e *n* ò ï h.

OENÒÏH, of O e n ò h (Arab. J œ̑ n œ̑ s), mannel. persoonsnaam, de profeet Jonas.

OE*N*ÒÏH, ook o e *n* ò h, en o e *n* ò s a n, ijzeren plaatje met gaatjes van verschillende grootte, waardoor men metaaldraad, zilver-, of gouddraad trekt (s o e ë t), trekplaat. Zie d a w è, en vgl. h o e n ò h.

OE*N*ÒSAN, zie o e *n* ò ï h.

OENTA (Mal. id.), kameel. M e u'o e n t a, kameelen hebben, op een kameel rijden.

OENTÈË; m e u'o e n t è ë, zie m o e n t è ë.

OENTIË, dial. o e n t i ë n g, streng (tezamen gedraaide of gewonden draden); tot zulk een streng maken; p a d o e m j o e m s o e t r a n j a n s i'o e n t i ë, wat kost die zijde per streng. M e u'-, of t e u'o e n t i ë, tot een streng, tot strengen gewonden; m e u'o e n t i ë(-o e n t i ë), bij strengen; k a s a b m e u'o e n t i ë, zie i.v. k a s a b.

OENTIËNG, zie o e n t i ë.

OENTJÒNG, zie n t j ò n g.

OENTŌNG, lot, lotsbestemming, lotsbedeeling (gunstig of ongunstig), fortuin, geluk, voorspoed, voordeel, winst, noodlot, ongeluk, tegenspoed; (verder) misschien, mogelijk; zoolang als, ten tijde dat, toen, ten tijde van, tijdens, (in de laatste beteekenissen van bijw. en voegw. van tijd soms verkort tot t ō n g); d i g ò b o e n t ō n g b a n t i m ò n b r o e ë', d a n g g e u d o e ë'-d o e ë' t e u k a a r e u t a; d i l ō n o e n t ō n g b a n t i m ò n p h a n g, b a n s a g a j b l a n g m e u r e u r a b a, anderen hebben een lot als dat van den watermeloen, terwijl zij (niets) zitten (te doen), vloeit hun geld toe; ik daarentegen heb een lot als dat van de komkommer, (ik zwerf door de wereld rond, zooals de komkommer) over het heele veld voortkruipt, (Poepò' leumò; een overigens algemeen bekend gezegde); o e n t ō n g g è t, o e. m a n g a t, o e. s i d j o e ë', een gelukkig lot, voorspoed; o e n t ō n g d j h e u t, o e. m a l a n g, o e. p e u d é h, een ongelukkig lot, tegenspoed; n a m o e n t ō n g g è t n g ò n o e n t ō n g d j h e u t, t a'è't i k e u ë t T o e h a n p e u n a, ten zesde moet ge het geloof belijden, dat de Heer zoowel goed als

@lonaliakbar

kwaad schept, (Akeubarō Karim); peulheuëh oentōng, zijn lot, zijn leven (trachten te) redden, aan een gevaar (trachten te) ontkomen, (zie vbd. i.v. lheuëh); meukat oentōng, zie i.v. meukat; pasang oentōng, zie i.v. pasang; peusa' oentōng, zie i.v. sa'; zie verder vbd. van de beteekenis gelukkig of ongelukkig lot, lotsbestemming i.v. klōng, mat I, meudjeumaj, meuïh, nirōh, oedjoet, van de beteekenis voordeel i.v. lawala, meuj I; oentōng hò-hò keukanda peureugi, *h*an lé keumbali keunòë neugisa, (neem ons mee, want) misschien gaat ge, we weten niet waarheen, en komt ge niet meer hier terug, (Djoehan Meusapi); „oentōng njò Radja Djoehan Meusapi, njang ka lawi hana meuhòka"; meunan piké doem oelèëbalang, djisoedjoet lòm reudjang bandoem ba' radja, „misschien is deze werkelijk Vorst Dj. M., die zoolang spoorloos weg is geweest"; aldus dachten al de oelèëbalangs en zij bogen zich snel ter aarde voor den vorst, (Djoehan Meusapi); zie verder vbd. van de beteekenis zoolang, toen i.v. blaneu', dédé, dōdi, laja, manjòh. Meu'oentōng, een zeker lot hebben, voorspoed, voordeel genieten, tegenspoed hebben; di kèë di nanggròë that meu'oentōng, daraïh moepajōng moepreumata, in mijn land geniet ik veel weelde, de poorten (van mijn paleis) zijn overwelfd met edelsteenen, (Malém Dagang); keupeuët djijoeë tameusabōng, that meu'oentōng djalan gata, ten vierde laat hij (de duivel) u hanengevechten houden en die weg brengt u veel voordeel op, (Hik. Rantò). Peu'oentōng, tot oentōng geven, als oentōng bepalen.

OENTŌT, waterzuchtige zwelling van het onderbeen hebbende, (zie sprkw. i.v. boerōt en laja'), (bij overdracht ook van andere zaken:) met eene of meer verdikkingen, met knobbels, knobbelig, knoestig; kajèë oentōt, knoestig hout, een stam met verdikkingen; sinampang oentōt, vuursteengeweer met een laadstok, die aan het ondereinde dik eindigt; soetra oentōt, knobbelige zijde. Meu'oentōt (-oentōt), met verdikkingen, knobbelig, knoestig; pakòn kagampōj soetra meu'oentōt-oentōt, waarom heb je de zijde met knobbels (niet gelijk) opgewonden. Peu'oentōt, met knobbels, knobbelig, niet gelijk maken; bè' kapeu'oentōt karawōt triëng, ba' boelat, snijd de stukjes van den bamboestengel niet zoo af, dat er knobbels aan blijven, doe het zoo, dat hij mooi rond wordt.

OEPA, met de handen wrijven (van b.v. het hoofd, het lichaam bij het baden), tusschen de handen wrijven of rollen (van b.v. geneeskrachtige bladeren), poetsen;

@lonaliakbar

goesoeë' pi lhèë sampōh pi lhèë, oepa oelèë kroeët beurata, het wrijven van het lichaam moet (bij het ritueele bad) drie malen geschieden en het afvegen eveneens, en het hoofd moet gelijkmatig met kroeët-water gewreven worden, (Akeubarō Karim); adat pòtjoet sò' di até, tatjò' aneu' beudé ta'oepa-oepa, indien gij, prins, wantrouwen koestert, laten we dan een geweerkogel nemen en dien tusschen de handen wrijven (om er een eed op te doen), (Pòtjoet Moehamat). Meu'oepa, de handeling oepa verrichten, zich het hoofd, het lichaam wrijven; gewreven, gerold; zie vbd. i.v. *g*ring-*g*ra', kha'-khi'. Teu'-oepa, gewreven, gepoetst; ban teukeudjōt djibeudòïh-lé, peurab ba' baté meuïh teu'oepa, zoodra zij wakker werd, stond zij op en ging naar de kom van gepoetst goud, (Indra Bangsawan). Vgl. oepam, oepië.

OEPA'-APÉ', draaiend, onbetrouwbaar, op verschillende wijzen onwaarheid sprekend; narit kah oepa'-apé' that, *h*an djeuët koemat sagaj, jij zit erg te draaien, ik kan absoluut niet op je woorden aan. Zie oela'-alé'.

OEPAH, betaling voor verrichten dienst, werkloon, loon, vergoeding; betaling, loon geven voor verrichten dienst; oepah leuëng tika, zie i.v. leuëng; toeëng oepah, loon trekken, tegen loon werken, (zie vbd. i.v. napakah); boebeuë' djō' boebeuë' nipah, geujoeë boeët geubri oepah, haren van arèn, haren van nipa, laat men iemand werken, dan geeft men hem loon, (sprkw.); tadja' toeëng gòb sit ta'oepah, keu peunajah ban njang kira, neemt men anderen in dienst, dan moet men hun toch een redelijk loon geven voor hunne moeite, (Radja Bada). Meu'oepah, loon krijgen; beloond, met, tegen loon. Peu'-oepah, loon geven, tegen betaling iets laten verrichten, loon uitbetalen, beloonen, vergoeden; doemnan lōn peu'oepah djih, *h*an tjit djitém poeboeët, zooveel loon heb ik hem willen geven, toch wilde hij het niet doen; lōn peu'oepah tjah oeteuën njan ngòn sireutōïh reunggét, ik heb dat bosch voor honderd rijksdaalders open laten kappen; meungnjò tabōh Malém Dagang, tapeu'oepah prang nanggròë Meulaka, indien ge M. D. (tot aanvoerder) aanstelt, dan moet ge hem beloonen voor den strijd tegen M., (Malém Dagang); zie verder vbd. i.v. lheuëh. Peumoepah, poemoepah, of seumoepah, de handeling peu'oepah, verrichten, iem. tegen loon iets laten verrichten, iem. in loondienst nemen; na meuteumeung oereuëng seumoepah, djimeutanggōh oemoe lhèë oeròë; 'òh trōïh lhèë oeròë oepah djibri, djimeudjandji

@lonaliakbar

ngòn lōn baròë, ik heb iemand gevonden, die (mij werk tegen) loon wil geven, hij heeft om drie dagen uitstel gevraagd; over drie dagen zal hij, zoo heeft hij met mij afgesproken, het loon geven, (Tambéh toedjōh blaïh). Oepahan, loondienst, loondienaar, loontrekker; oereuëng oepahan, loondienaar, loontrekker. Zie peunajah i.v. pajah.

OEPAHAN, zie i.v. oepah.

OEPAÏH (Mal. opas), oppasser, bode, politieagent, (mod.); zie vbd. i.v. larang.

OEPAM (Mal. id.), polijsten, glanzen, poetsen, (in deze beteekenis meer in hik., zie v.b. i.v. bha' II, in de spreektaal gew. in de fig. beteekenis:) op nauwgezette, op overdreven wijze verzorgen, zorg dragen voor, vertroetelen, het aangenaam maken; peuë ka'oepam-oepam aneu' si'oeròë soentō', wat vertroetel je het kind den heelen dag; gèt that dji'oepam lakòëdji, zij zorgt erg goed voor haar man, zij maakt het haar man erg aangenaam; peuë boeët di djoerèë, ka'oepam bòh lakòëkeu, wat doe je in de slaapkamer, zit je den ... van je man te liefkoozen, (zegt men wel eens tegen een meisje, dat in de slaapkamer zit te hokken); oepam peukajan, roemòh, de kleeren, het huis goed verzorgen; oepam-oepam dròë, zijn lichaam, zich zelf goed verzorgen. Meu'oepam, de handeling oepam verrichten; gepolijst, verzorgd. Peu'oepam, = oepam met versterkte beteekenis. Teu'oepam, gepolijst, geglansd, enz.; zie vbd. i.v. hilam. Vgl. oepa.

OEPAMA, minder oempama (Skrt. upamâ), gelijkenis, vergelijking, beeldspraak, bij voorbeeld; vergelijken; lōn njòë djeuët ta'oepama glang lam oeròë taré', men kan mij vergelijken met een worm in de brandende zon; zie verder vbd. i.v. meukat, oemòng. Peu'oepama, = oepama, (verb.).

OEPAT I, misprijzing, laking, scherpe afkeuring, kwaadsprekerij, achterklap; misprijzen, laken, afgeven op, enz.; beukeumeunan njang djimeunan oepat, takheun sidròë-sidròë oereuëng deungòn narit njang djeuët keu sakét atédji, gèt di nab gèt di likōtdji, gèt takheun ngòn lidahteu, gèt tatoenjò' ngòn djaròë, gèt taklèb ngòn matateu, gèt ta'anggō' ngòn oelèëteu gèt ngòn atéteu, bandoem peukara njan oepat nandji, welnu, wat oepat heet, d.i. dat ge omtrent iemand iets te kennen geeft, dat voor hem grievend is, hetzij dat ge het doet in zijne tegenwoordigheid, hetzij achter zijn rug, hetzij dat ge het in woorden uitdrukt, hetzij dat ge het met eene vingerwijzing doet of met een blik van de oogen, of met een knik van het hoofd dan wel (alleen) in uw hart, dat alles heet oepat, (Beukeumeunan); zie verder vbd. i.v. karōt, khalé', moeka. Meu'oepat, de

@lonaliakbar

handeling oepat verrichten, er mede bezig zijn; koeat that djimeu'oepat, hij houdt er erg van om op anderen af te geven. Zie tjeula.

OEPAT II, dobbelbelasting, oudtijds door de oelèëbalangs geheven, ten bedrage van 1% van het verspeelde bedrag; (ook) vergoeding z.g. voor de verbruikte olie, door den eigenaar van de dobbelloods gevorderd van de winners ten bedrage van 2% der winst; djitjò' oepat djoedi, hij heft dobbelbelasting.

OEPATI, zie oepeuti.

OEPÉH, zie pati oepéh.

OEPEUSÉ (Ned.), officier, (mod.).

OEPEUTI, of oepati, ook moepeuti (Mal. oepeti, uit Skrt. utpatti, opbrengst), schatting, cijns, tribuut, (in hik.); oepeuti trōïh doem geu'euntat, wasé darat ngòn koeala, al de schattingen werden opgebracht, al de belastingen van het land en van de riviermondingen, (Indra Bangsawan); doemna radja geu'euntat moepeuti, aneu' geubri keu sròëpada, al de vorsten brengen schatting op en geven (als zoodanig) hunne dochters aan Uwe Majesteit, (Diwa Sangsaréh).

OEPIË, tusschen de vingers draaien of rollen (van b.v. een draad om er een punt aan te draaien), tusschen de handen rollen, wrijven, met de handen uitwrijven; (raadsel:) geu'oepië-oepië geubōh ië geusa' lam poenggōng, men draait het tusschen de vingers, doet er wat vocht (i.e. speeksel) op en steekt het in het gat, (oplossing: een draadje, dat men door het oog van eene naald wil steken); pakòn ka'oepië matakeu, waarom wrijf je je oogen uit. Meu'-, of teu'oepië, tusschen de vingers gedraaid, gerold enz.; meu'oepië (ook) de handeling oepië verrichten. Peu'oepië, = oepië met versterkte beteekenis, of laten oepië. Vgl. oepa.

OERA, e.s.v. klimplant, waarvan de stam gebruikt wordt om er geuët (randhoepel van een schepper, een net enz.) van te maken en de bast om stoffen donkerblauw te verven.

OERA-OERA, overwegen, overleggen, overdenken, nadenken over, denken, meenen, gissen, raden, uitdenken, bedenken, verzinnen; overweging, overleg, meening, gevoelen, gissing, bedenksel, verzinsel; baranggapeuë boeët ta'oera-oera dilèë, men moet elke zaak eerst overwegen; hòka boedjang njang peuët plōh peuët, sòë njang na djeuët oera-oera; sòëkeu njang na bidja' tjangkla', djinòë kadja' meuseuranta, waar zijt gij, boden, vier en veertig in getal, wie is in staat met overleg te werk te gaan; wie is gevat en welbespraakt, laat die nu de oproeping verrichten (de oelèëbalangs oproepen voor den strijd), (Malém Dagang); hana sah djipeuhasé nama Alah Ta'ala oeléh sidròë-dròë

oereuëng deungòn dji'-oera-oera mantòng, malingkan ba' njò nama njang djitoeëng niba' Koeroe'an atawa hadih, het is niet geldig, dat iemand namen van Allah den Verhevene verzint door er alleen over na te denken (men mag namen van Allah niet uitdenken), maar het moeten werkelijk namen zijn, die men aan den Qorân of de traditie ontleent, (Beukeumeunan); ba' oera-oera lōn hana gèt boeët meunan, naar mijne meening is zulk eene handelwijze niet goed.

OERAH, zie oeraïh.

OERAÏH, ook oerah, en, doch minder, hoera(ï)h, (het hoofd) besprenkelen, een weinig vochtig maken (met water, waarin verschillende geneeskrachtige bladeren zijn fijngewreven, en dat men een nacht in den dauw heeft laten staan; die besprenkeling geschiedt, wanneer men last heeft van een warm gevoel in het hoofd, van duizeligheid, of den haargroei wil bevorderen); di lōn singòh beungòh lōn keumeung oeraïh oelèë, seu'oeëm that, *h*an é' lōn ba lé, ik wil morgen vroeg mijn hoofd met kruidenwater bevochtigen, ik heb er zoo'n warm gevoel in, dat ik het niet langer kan uithouden. Meu'-oeraïh, met kruidenwater besprenkeld, bevochtigd; de handeling oeraïh verrichten.

OERAM, begin, oorsprong, wat het dichtst bij den oorsprong is, het onderste deel, het dikste deel (van b.v. een boomstam, tak, stok), wortel, (fig.) hij die met het een of ander begonnen is of het een of ander leidt, aanlegger, aanstichter, leider, hoofd; oeram ba' kajèë, voet van een boom; oeram sikin, het deel van een mes, dat het dichtst bij het heft is; oeram gigòë, het onderste deel der tanden; oeram lidah, tongwortel; oeram ō', haarwortel; oeram pha, het bovenste deel der dijen; oeram boeët, begin (ook aanlegger) van een werk; gòbnjan njang oeram ba' poemeungoej, hij is de eerste geweest, die (die kleeren) droeg, (die zich zoo kleedde); djih njang oeram djimaba aneu' lōn, hij is de hoofdschuldige, die mijn kind heeft meegetroond; sadati njan gòbnjan njang oeram, hij is het hoofd van die sadati's; *h*an djeuët, toeankoe, laman keu oeram, *h*an é' meutham tjèëdara njang na, ik, heer, kan geen leider zijn, ik kan mijne broeders niet weerhouden (heb over hen geen gezag), (Pòtjoet Moehamat); saban oeram ngòn oedjōng, het begin en het einde zijn gelijk, (fig.) het is zoo lang als het breed is, het maakt geen verschil; phōn ba' oeram trōïh ba' oedjōng (of poentja), van het begin tot het einde; phōn ba' oeram trōïh ba' poentja, poetròë Tjahja njang hareutòë, prinses Tj. vertelde alles van het begin tot het

@lonaliakbar

einde, (Banta Ahmat); toepat oeram oedjōng (of ikoe), het begin en het einde weten, alles afweten, geheel op de hoogte zijn, (vaak met eene ontkenning:) van niets af weten, niets van iets weten of begrijpen, ten einde raad zijn; blandja koesoeroeng timoe barat, djeuët keu asab angèn bawa; radja-radja oelèëbalang, han é' djigeunggam keu ra'jat njang na; oeram ikoe hana koetoepat, prang makén that niba' njang ka, het geld, dat ik (den hoofden) in het Oosten en in het Westen toegeschoven heb is in rook vervlogen en door den wind meegevoerd; de radja's, de oelèëbalangs hebben hun volk niet in hunne macht; ik ben ten einde raad, (want) de oorlog is heviger geworden dan tevoren, (Tadeukiratō rakidin); zie verder vbd. i.v. ampōng, kalam I, khèh, koenò, lhò', lōïh I, malakat. Vgl. pangkaj, en het oppos. oedjōng.

OERAT, ader, zenuw, spier, pees, vezel, draad (van vleesch of hout), nerf, lijn (van b.v. de hand); wordt verder als hulptelwoord gebezig voor draden, (zie i.v. beuneung), omhalen van opgewonden garen (zie i.v. ireuën), koorden, kettinkjes (zie i.v. keu'iëng), voren, lijnen, ook voor personen (zie vbd. i.v. boelat, habéh); oerat djaròë, de aderen, spieren, of lijnen van de hand; kalòn oerat djaròë, de lijnen van de hand bekijken, (bij de waarzeggerij); oerat gaki, de aderen, spieren van den voet, of lijnen van de voetzool; oerat lhèë, „de drie slagaderen'', de carotiden, (die bij de ritueele wijze van slachten, volgens sommigen, ook doorgesneden moeten worden, evenals de slokdarm, marèh, en de luchtpijp, haleukōm); oerat moemèt-mèt, kloppende ader, polsslagader; oerat roeëng, ruggestreng; oerat thoe, Achillespees; sakét (lam) oerat, pijn in de spieren; peukeu'òt oerat, de spieren doen samentrekken, (zie vbd. i.v. keumat); sakét meukoeë oerat, rheumatiek, (zie vbd. i.v. koeë I); teuplòïh oerat, ontspanning der spieren en zenuwen, het aangename gevoel ten gevolge daarvan, (zie vbd. i.v. krōt-kreuët); sië njòë oerat doem, dit vleesch is een en al pees; oerat kajèë, houtvezel; oerat ōn kajèë, nerven van een blad; oerat boemòë, of oerat dōnja, de aderen der aarde, (bij de wichelarij, en in fig. uitdrukkingen); ka keu'òt oerat boemòë, zie i.v. keu'òt; é' oe glé dja' kòh rangginòë, poewòë keu kamòë keu pha djeureukha; meung ka djeuët tadja', dalém, joeb oerat boemòë, koesòm ba' lakòë koebri keu gata, ga naar het gebergte om ranggiṇòë-hout te hakken en breng het bij ons voor den stijl van een spinnewiel; wanneer gij, broeder, onderaardsche wegen kunt bewandelen,

@lonaliakbar

dan verberg ik u voor mijn man en geef (mij) aan u, (pantōn); sit that além èleumèë noedjoem, habéh djitoedoem oerat dōnja, hij was erg kundig in de wichelarij en kende al de aderen der aarde, (Banta Beuransah); ba' ahalōj noedjoem èleumèë pala', oereuëng njang toepat oerat dōnja, (zij hebben zich gewend) tot astrologen en astronomen, lieden, die de ligging van de aderen der aarde kennen, (Tadeukiratō rakidin); beuneung si'oerat sapeuë, draden van verschillende soort, van verschillende kleur, (onheil afwerend); euntjiën si'oerat sapeuë, een ring, samengesteld uit verschillende metalen, (onheil afwerend). Meu'oerat, oerat's hebbende, met oerat's.

OERÈ, ook, doch minder, hoerè, uitspreiden, verspreiden, uitstorten, uitstrooien, verstrooien (van den inhoud van iets, van b.v. rijst, van de ingewanden), (ook wel als Mal. oerai) losbinden, losmaken (van wat geknoopt is b.v. de haarwrong), (fig.) uitweiden over, in bijzonderheden vertellen, spreken over; djiteumeuna' dji'oerè bië' gòb doem, njang ka maté djiteu'òh, als zij scheldt, dan weidt zij over de geheele familie van een ander uit, (zelfs) dooden brengt zij ter sprake; dji'oerè proeët-proeët djih ba' lōn, hij heeft zelfs zijne ingewanden voor mij uitgestald, i.e. hij heeft zijn hart bij mij uitgestort; meuïh oerè, stofgoud. Meu'-, of teu'oerè, uitgespreid, verspreid, enz.; meu'oerè, (ook) de handeling oerè verrichten, oerè met meerv. subject; habéh beukah banggla aweuëh, ka meureunteuëh djira haleuba; ka meuhoerè njan ngòn bawang, han sòë sajang lé keu lada, al de balen kruiden gingen stuk, fenegriekzaad raakte uitgestort, uien raakten verstrooid en om de peper bekommerde zich niemand meer, (Nabi Oesoeïh); proeët doem poetōïh habéh meu'oerè, poelang peureugi lam noeraka, met een gescheurden buik, waaruit de ingewanden te voorschijn komen, loopen zij in de hel heen en weer, (Akeubarō Karim). Peu'oerè, = oerè met versterkte beteekenis.

OERÉH, streep, lijn, kras, schrap, lichtstreep aan den hemel (zie vbd. i.v. padja), tooverstreep, magische lijn, toovercirkel, schets, afdeeling van een geschrift, hoofdstuk; lijnen trekken, eene ruwe schets maken, met enkele lijnen schetsen; sabé oeréh, gelijk van lijn, (fig.) tegen elkander opwegend, opgewassen; hana keunòng oetōïh neutangkéh, sabé oeréh oereuëng njan doea; sabé bidja' deungòn ragòë, bandoea dròë oetōïh raja, hij werd evenmin getroffen, hij pareerde op vaardige wijze, die twee lieden waren tegen elkander opgewassen; zij waren even schrander en

@lonaliakbar

bekwaam, beiden waren zeer kundig (in het schermen), (Dioe Plinggam); oeréh Alah, oeréh Moehamat, oeréh teumpat siplōh lapéh koeta beusòë, éntja Alah beureukat goerèë pò lōn peukaboej doeʻa, door den toovercirkel van Allah, den toovercirkel van M., den toovercirkel, die de plaats is van (gelijk is aan) eene vesting met tien lagen ijzeren ommuringen, zoo Allah wil zal door den zegen van mijn leeraar mijn gebed verhoord worden, (uit eene formule ter bezwering van de boerōng); oeréh La'seumana, zie i.v. la'seumana; haba poetròë kakeu habéh, la'én oeréh oelōn rika, het verhaal omtrent de prinses is hiermede ten einde, ik zal nu eene andere schets maken (een ander verhaal schetsen), (Banta Ahmat); takòh seukè manjeum tika éh, beugèt ta'oeréh jōh talaja; ada' na toeah poetròë tjoet lipéh, meuteumèë éh sibantaj doea, snijd pandanbladeren af om er eene slaapmat van te vlechten, en zet de strepen goed op, wanneer ge het vlechtwerk begint; indien de kleine, fijne prinses geluk heeft, dan zal het haar te beurt vallen, dat zij (met u) samen op één kussen slaapt, (Goemba' Meuïh; vgl. vbd. met oeréh i.v. laja); zie verder sprkw. i.v. langgéh. Meu'oeréh, met strepen, gestreept, getrokken (van lijnen, een toovercirkel), geschetst; in de beteekenis met lichtstrepen aan den hemel, glorend (van den dageraad) wordt gew. de samengetrokken vorm moeréh gebruikt, zie aldaar. Vgl. tjoeréh.

OERÉNG, (weinig gebr.) hellend, scheef (van eene prauw); bè' tadoeë' ba' binèh, djeuët keu oeréng djalō, zit niet aan den kant, de kano ligt er scheef door. Meu'oeréng, = oeréng, (gew. fig. in:) narit meu'oeréng-oeréng, scheeve, i.e. onaangename woorden, standjes. Peu'oeréng, doen hellen. Vgl. singèt.

OERÈT, dial. b.v. van Pedir: oeròt, kruip-, klim-, slingerplant, liane, struik met buigzamen stam, stengel van eene kruipplant enz., buigzame stam van een struik; (verb.) bij het visschen met een njaréng de visschen tegen het net opjagen door middel van een langen buizamen stengel, een langen rottan b.v., dien twee personen, ieder aan een einde ervan, in het water op en neer bewegen; oerèt eungkōt, visschen op dien wijze tegen een net opjagen, opdrijven; oerèt dadéh, oe. palèë, oe. ta' sigò, soorten van lianen, waaruit caoutchouc gewonnen wordt; oerèt blang, op velden groeiende soort kruipplant; oerèt daneun, zie daneun; zie verder vbd. i.v. lata, en sprkw. i.v. lilét. Meu'oerèt, met kruip-, en klimplanten begroeid; kruipen (van planten), oerèt's zoeken, de handeling oerèt eungkōt verrichten.

@lonaliakbar

OEREUËH, (onkruid) met de hand uittrekken, uithalen; lōn dja' oereuëh naleuëng lam padé, ik ga onkruid tusschen de padi met de handen uittrekken; oereuëh padé, de stoppels van de reeds getrapte (gedorschte) padi met de handen uithalen en de padi er telkens tusschen uit op een hoop laten vallen. Meu-, of teu'oereuëh, met de handen uitgetrokken, uitgehaald; meu'oereuëh, (ook) de handeling oereuëh verrichten.

OEREUËNG, mensch, persoon, individu, iemand die, volgeling, de menschen, men; wordt, evenals manoesia, ook gebezigd in tegenstelling tot dieren, (zie vbd. i.v. lisé', naleuëng), kan, anders dan gòb (zie aldaar), in min of meer minachtenden zin gebruikt worden en dient soms als bepaling achter een zelfstandig nw. alleen ter versterking van het begrip; oereuëng oelèë, oe. peuteungòhan, oe. ikoe, (gebruikelijke indeeling van de gampōng-bevolking naar rang en welgesteldheid, t.w.) de hoofden en aanzienlijken (zooals oelèëbalangs, imeums, voorname schriftgeleerden, vermogende lieden, en hunne naaste verwanten), de middelmatigen, de middenstand (zooals lagere adat-, en godsdienstautoriteiten, gelijk de keutjhi', de teungkoe, en eenigszins welgestelde lieden), de smalle gemeente; oereuëng rajeu', de grooten, de aanzienlijken, (het oppos.:) oereuëng tjoet, ook oe. oebit, of oe. meujoeb, oe. reundah, de kleine luiden; oereuëng rajeu', (ook) volwassen persoon; oereuëng meu'asaj, iem. van adel, van goeden huize; oereuëng gèt, oe. djròh, of oe. patōt, nette, behoorlijke menschen, (van goeden huize, van goede positie, van goed gedrag); oereuëng le, de menigte de massa, de gemeenschap, (verder) de Pleiaden, (zie i.v. bintang); balè oereuëng le, openbaar gebouw, op gemeenschappelijke kosten opgericht; oereuëng bala, het volk, de onderhoorigen van een oelèëbalang; oereuëng iréng, oe. sadjan, volgeling (van b.v. een oelèëbalang); oereuëng (di) dapoe, oe. lam roemòh, dienstbare, bediende; oereuëng koereuëng, afstammeling van slaven; oereuëng toeha, zie i.v. toeha; oereuëng tjhi', zie i.v. tjhi'; oereuëng Atjèh, Atjèher; oereuëng Toenòng, Bovenlander; oereuëng Barōh, Benedenlander; oereuëng além, een schriftgeleerde; oereuëng poemoebeuët, iemand, die onderwijs geeft in het Qorânreciet; oereuëng meukat aweuëh, iem., die kruiden verkoopt, drogist; oereuëng ba rèt, gids; oereuëng lakòë, manspersoon, man; oereuëng binòë, vrouw; oereuëng teukoe, volgeling van den teukoe; oereuëng kheun, de menschen zeggen, men zegt; sòë oereuëng njan, wie is die man; peuë

@lonaliakbar

oereuëng njan, wat is dat voor een mensch; binatang oereuëng kah, je bent een echt beest; beulaga oereuëng, een echte slaaf, (bij schelden); pantjoeri oereuëng, een echte dief, een groote boef, (zie sprkw. i.v. koepiah, en leubè); oereuëng-oereuëng, menschvormige vogelverschrikker (ter verjaging van rijstvogels, zie ook peunjakōt); oereuëng-oereuëng mata, (naar het Mal.), pupil van het oog. Meu'oereuëng, met menschen, door menschen bewoond; volgelingen hebben.

OERI I, e.s.v. rooden uitslag, gelijkend op muskietenbeetjes en voorkomende op de wangen, den rug en de dijen; als men dien uitslag krijgt, dan is het een teeken, dat men dik wordt; Si Poelan timòh oeri, N. N. heeft oeri gekregen. Meu'oeri, dien uitslag hebben; djih dawō' meu'oeri sabé, hij heeft altijd oeri-uitslag.

OERI II (Mal. id.), bloedstremsel, dat na de nageboorte volgt, alleen bekend in de opsomming »oeri bari keutoeban darah, vier zaken, die bij de geboorte van een kind te voorschijn komen, welke opsomming in doe'a keubaj (onkwetsbaarheidsformules) voorkomt, zonder dat men weet wat oeri en bari beteekenen.

OERI III, in hik. wel eens voor oeròë ter wille van het rijm.

OERIËNG, heen en weer bewegen (van iets, dat men in een gat duwt, van eene prauw op het droge, die men vooruit wil duwen), (ook in het algem.) verroeren, van zijne plaats brengen, (van iets dat vast zit, moeilijk te bewegen is); *h*an djeuët meung ta'oeriëng, men kan het zelfs niet verroeren. Meu'oeriëng, heen en weer bewogen; de handeling oeriëng verrichten, zich verroeren; *h*an djeuët meung tameu'oeriëng, men kan zich zelfs niet verroeren, (van de volte b.v.). Vgl. oengië'.

OEROE, nadoen, naäpen, nabootsen, nabauwen, (van iem.'s taal of spraak inz. om hem belachelijk te maken); bè' ka'oeroe gòb, doe anderen niet na. Meu'oeroe, de handeling oeroe verrichten; bè' kameu'oeroe, teusoeët lidah (of geusoeët lidahkeu lé Pòteu Alah), je moet (anderen) niet nabauwen, dan krijg je eene uitgetrokken (hangende) tong (of dan wordt je tong door Allah uitgetrokken). Peu'oeroe, = oeroe met versterkte beteekenis, of laten oeroe; 'òh tamarit, djipeu'oeroe geutanjòë, als wij spreken, bauwt hij ons na.

OERÒË, dag, over dag, zon, wordt ook gebezigd ter aanduiding van den tijd van den dag en van het weer; oeròë njòë, deze dag, heden; oeròë djéh, die dag, op dien dag, laatst, onlangs; oeròë raja, feestdag, inz. de feestdag bij de beëindiging van de vastenmaand, (zie poeasa, en zie verder i.v. hadji); manòë oeròë raja, het bad, dat men des morgens op den feestdag

@lonaliakbar

bij de beëindiging van de vastenmaand neemt; oeròë lhèë, oeròë limòng, enz., zie i.v. kanoeri; padoem oeròë boeleuën njòë, de hoeveelste van de maand is het nu; ba' sikoereuëng oeròë boeleuën leumah, op den negenden der volgende maand; oeròë na lōn oeròë Seunanjan, mijn geboortedag is Maandag, ik ben op een Maandag geboren; oeròë maté, sterfdag; oeròë malam, dag en nacht, over dag en des nachts; si'oeròë simalam, een dag en een nacht, een etmaal, (zie ook vbd. i.v. oemoe); si'oeròë njòë, of, samengetrokken, soeròë njòë, deze eene dag, (Pedirsch:) heden, nu; maté soeròë njòë *h*an djeuët singòh, bè' tadjinòh takōt keu baja, wie voorbeschikt is heden den dood te vinden, zal niet morgen sterven, ge moet dus geen vrees koesteren voor gevaren, (Malém Dagang); si'oeròë seupōt of si'oeròë soentō', den ganschen dag; si'oeròë-oeròë, elken dag, dagelijks; si'oeròë keu (in hik. ook ba') si'oeròë, van dag tot dag, van den eenen dag tot den anderen; djimeutanggōh si'oeròë keu si'oeròë, hij vraagt van den eenen dag tot den anderen uitstel; mata oeròë, zon; boengòng mata oeròë, zonnebloem; ba' boengòng mata oeròë, de plant zonnebloem; boengòng oeròë, de stralen der ochtendzon, (ook gebezigd als liefkoozingswoord, zie vbd. i.v. keudji); meungnjò na tjahja oeròë, gadòh tjahja boeleuën, waar de zon schittert, gaat de glans der maan te loor, (sprkw.); oeròë é', rijzende zon, voormiddag; oeròë trōn, dalende zon, namiddag; oeròë mirah, avondrood; bè' kadja' lam oeròë, loop niet in de zon; taré' that oeròë oeròë njòë, wat schijnt de zon fel vandaag, wat is het vandaag warm; oeròë djipét djibleut sabé, *h*an djeuët tameu'adèë, de zon speelt telkens verstoppertje, men kan niets buiten te drogen leggen; pana 'òh oeròë, hoe hoog staat de zon, hoe laat is het; pakòn 'òhnòë oeròë barō kateuka, waarom kom je zoo laat (op den dag); 'òh ka oeròë hana lé djih di roemòh, zoodra het dag is, is hij niet meer thuis; oeròë ka poetéh, de dag is aangebroken; oeròë ka seupōt, het is al donker, al avond; djéh oeròë keumeung oedjeuën, kijk, het ziet er daar uit of het zal regenen, het ziet er daar betrokken uit; zie verder vbd. van de beteekenis dag o.a. i.v. doedòë, hò, ma'meugang, neu*h*aïh, van de beteekenis zon i.v. galah, keudjang, koelét, lōleumat, mènsòh, meurahè', mòn, oepama, tjòt, van mata oeròë i.v. beukah, lawan, lé-lé, mata. Meu'oeròë-oeròë, dagen lang; meu'oeròë-oeròë lōn prèh djih, hana

@lonaliakbar

é' tō', dagen lang wacht ik op hem, hij komt maar niet; meu'oeròë boeleuën, bepaald ten aanzien van den dag der maand, gedateerd.

OEROEË', kuil, gat, uitholling; koeëh oeroeë', een kuil graven; oeroeë' oereuëng maté, kuil die tot graf dient, grafkuil (waarin het lijk nog niet begraven is); oeroeë' gatò' of panta, kuilen voor het knikkeren, (zie gatò', en vbd. i.v. lhō' I); oeroeë' tjoeka', kuiltjes voor het tjoeka'-spel; oeroeë' teubèë, gat om suikerriet te poten. Meu'oeroeë', met kuilen, enz.; tanòh meu'oeroeë' naleuëng tan lé, boeët bòh beudé meu'oeë lingka, de grond was vol kuilen en gras was er niet meer door de geweerkogels, die er, als het ware, rondom ploegden, (Noen Parisi).

OEROEÏH I, ook, doch minder, hoeroe(ï)h (Mal. oeroes), toelichten, duidelijk uiteenzetten; tjoeba oeroeïh ba' trang peukara njan lé gata, zet gij die zaak eens duidelijk uiteen.

OEROEÏH II, ook, doch minder, hoeroe(ï)h (Arab. 'oerf), gewoonte, gebruik, zede, adat; gèt, haj pòtjoet, balé lōn peudeuïh, pakri njang oeroeïh oereuëng lam dōnja, goed, prinses, laat mij dan (uw gezegenden toestand) bekijken zooals het onder de menschen gebruikelijk is, (Tjintaboehan; deze regel volgt op de twee eerste versregels van de uit hetzelfde werk i.v. masa I aangehaalde passage).

OEROEPAH (Arab. 'oerfijjah), door het gebruik geijkt, gebruikelijk, (in hik.); moedaj oeroepah, geldelijk vermogen, kapitaal, (zie vbd. i.v. moe*a*).

OEROET, ook, doch minder, hoeroet, uithalen, uittrekken, (van garen uit een kluwen, van op een klos gewonden touw, van haren), afwinden; bè' ka'oeroet ō' baranggapat, haal je haren niet zoo maar overal uit, (d.w.z. loszittende haren na de haarwrong losgemaakt te hebben); ka'oeroet talòë ba' abéh, haal het touw heelemaal uit, wind den klos heelemaal af. Meu'oeroet, uitgehaald, afgewonden; de handeling oeroet verrichten; meu'oeroet-oeroet, een sliert, eene lange, onafbroken reeks vormen; in lange reeksen; la'én dilikōt meuhoeroet-hoeroet, kapaj Si Oedjoet le that teuka, ongerekend die daarachter in lange reeksen aankwamen, ontzaglijk veel schepen kwamen van S. O. opdagen, (Malém Dagang). Vgl. haroet-haroet, oeba I.

OERÒH, uitnoodigen, inviteeren (tot een feest, een kanoeri, hetgeen gebeurt onder aanbieding van sirih, waarmede degene die met het overbrengen der uitnoodiging is belast rondgaat en waarvan ieder der genoodigden een blaadje neemt), (Pedirsch en in hik. ook) roepen, ontbieden, uitroepen, noemen; dji'oeròh ban sabòh moekim, hij heeft de heele moekim uitgenoodigd; ba'

@lonaliakbar

lōn hana tō' geu'oeròh lé gòbnjan, mij heeft geen invitatie van hem bereikt; dji'-oeròh(-oeròh) toeah, hij roept (bazuint zijn) geluk uit, i.e. snoeft op (zijn) geluk, n.l. bij een gevecht, een wedstrijd, ook een dierengevecht, waarbij men dan op de veine van zijn beest snoeft om het dier aan te moedigen, (in dezen zin oeròh ook in Groot-Atjèh gebruikelijk); saré poetéh sabòh-sabòh, dji'oeròh: „sòë na di rangkang"; koeja jōh-njan ka neubeudòïh: „sòë meu'oeròh di loea sinan", toen het licht begon te worden, riep (het dwerghert): „wie is er in de hut"; de oude man stond toen op (en antwoordde:) „wie roept daar buiten", (Plandō' Kantjé); hé oereuëng moeda njang roepa djròh, sòë geu'oeròh nama gata, hé jonge man met het schoone uiterlijk, hoe is de naam waarbij gij wordt genoemd, (Blantasina). Meu'oeròh, of, samengetrokken, moeròh, = oeròh, (ook) de handeling oeròh verrichten, (verder) oeròh met meerv. subj., elkander oeròh, (in de laatste beteekenissen gew. verdubbeld meu'-oeròh-oeròh); pakòn, toeankoe, neumoeròh oelōn, hò neusoerōn neuseuraja, waarom, heer, hebt ge ons ontboden, waarheen wilt ge ons gelasten, waartoe wilt ge onze hulp vragen, (Tjah Koebat); djéh ka tō' oereuëng moeròh, daar komen de uitnoodigers aan; djimeu'oeròh-oeròh toeah, zij snoeven tegenover elkaar op hun geluk; zie ook vbd. i.v. krèh-kròh.

OERŌNG, smalle vallei, ravijn, bergkloof; meutjang rimoeëng meusōng-abōng, dalam oerōng ka djitië' dròë, we hieuwen op den tijger in het wilde weg, en het dier wierp zich in het ravijn, (Tambéh toedjōh blaïh).

OERŌT, masseeren (van b.v. eene zwangere vrouw om het kind in de juiste ligging te brengen, van ledematen om de spieren in orde te brengen), (ook) met de hand kneden, uitdrukken van pi oe, (verder) strijken (van den baard, den knevel); oerōt pi oe, rottend klappervleesch kneden om de olie er uit te drukken; oerōt djanggōt, misè, zich den baard, den knevel strijken. Meu'-, of teu'oerōt, gemasseerd, gekneed, gestreken; meu'-oerōt, (ook) de handeling oerōt verrichten; 'òh ka lheuëh meu'oerōt badan lōn ka mangat batjoet, nu ik gemasseerd ben, voel ik me wat prettiger; oereuëng meu'oerōt, masseur, masseuse, (zie i.v. djaheuë').

OERÒT, zie oerèt.

OESÉ I, of hoesé, eene hooge grassoort (ba' oesé) met welriekenden wortel (oekheuë oesé, Mal. akar wangi), dien men in Pedir veel in den hoofddoek draagt.

OESÉ II (Mal. oesir), wegjagen, nazetten, (mod. en in hik.).

@lonaliakbar

OESÉN (Arab. Ḥoesein), mannel. persoonsnaam, naam van een van de twee kleinzonen van den Profeet Mohammad; Asan-Oesén, zie i.v. asan II en boeleuën.

OESEUËNG, oud (in den zin van:) lang geleden geplukt of geoogst, lang bewaard, overjarig, (gew. van padé, breuëh en pinangnoten), (fig.) oud (in den zin van:) proefhoudend gebleken, beproefd, gewend, vertrouwd met, geoefend, ervaren; tabri lōn blòë padé oeseuëng meung sinaléh, sabab di lōn *h*an djeuët lōn padjōh breuëh barō, verkoop mij ongeveer een naléh overjarige padi, want ik kan geen nieuwe rijst eten; la'én pi le njang geubileuëng, oeseuëng-oeseuëng biё' Tjoelia; keutoepōng beusòë di djaròë peudeuëng, njang biё' oeseuëng doea la'sa, verder waren er veel, die beroemd en ervaren (in den strijd) waren, lieden van het Klinganeesche ras, (uitgerust met) ijzeren helmen en zwaarden, ervaren krijgers, een twintigduizendtal, (of beproefde zwaarden, een twintigduizendtal), (Malém Diwa); zie verder vbd. i.v. keu'euëng. Vgl. oetò'.

OESEUHA (Mal. oesaha, uit Skrt. utsâha), inspanning, arbeid, moeite die men voor iets doet, zorg, verzorging; zich inspannen, moeite doen voor, werken aan, verzorgen, zorgen voor, passen op; meung kòn ngòn oeseuha dròëneu, *h*an é' meusampé, wanneer u er zich niet voor inspant, zal het niet kunnen slagen; gèt oeseuha gèt neubalaïh, njang djheut neukeubah lam noeraka, wie goed doet wordt door Hem (Allah) met goed beloond, wie kwaad doet, wordt in de hel gedaan, (Akeubarō Karim; deze regel volgt op de regels, geciteerd i.v. keuë); keulimòng sikin oelèë djih lapan sagòë, njan pi na lhèë plōh oeròë pandé oeseuha, ten vijfde (behoort tot de kenteekenen van een bruidegom) een zwaard met achthoekig gevest waar de smid wel dertig dagen aan gewerkt heeft; aneu' njan di phōn tjoet kòn lōn njang oeseuha, dat kind heb ik van kleins af verzorgd; oeseuha keubeuë, lampōïh, karbouwen, tuinen verzorgen. Teu'oeseuha, verzorgd. Peuroesahan (Mal. peroesahaän), arbeid, moeite, bearbeiding, werk, daad.

OESI; prisè oesi, zie i.v. prisè.

OESŌ, of 'oesō, oetjhō, 'oetjhō, ook oesoej (Arab. 'oesjr), tiend, tiendheffing; oesō glé, of oeteuën, belasting op boschproducten ten bedrage van een tiende deel; oesō koeala, tolgeld om de monding van eene rivier binnen te varen; oereuëng moepapeuën ngòn peurahō, keunan doem oesō ban sineuna; oereuëng meukajèë ngòn mita lilén, keunan teuseulém

@lonaliakbar

oesō doemna, lieden met planken en prauwen brachten allen daar hunne tienden; lieden, die uit de bosschen hout haalden en was inzamelden, leverden daar hunne tienden af, (Pòtjoet Moehamat; deze regels volgen op den i.v. moesara geciteerden regel); zie verder vbd. i.v. keuradjat.

OESÒË, ook, doch minder, hoesòë, in vruchtbaarheid achteruitgegaan (van een land, zoodat men het tijdelijk verlaat en braak laat liggen, ook van planten, zooals peper), verlaten, braak gelaten; meuteumeung lampōïh njang ka oesòë, djipiōh djinòë djih ban tiga; oereuëng pò njan hana hirò lé, teubèë ka maté ban sineuna; na tjit tinggaj tjeudiëng-tjeudiëng, peulandō' ngiëng djipeunjata, ze troffen een tuin aan, die reeds verlaten was, en daar hielden alle drie (dieren) stil; de eigenaar bekommerde zich niet meer om den tuin, al het suikerriet was dood gegaan; alleen uitspruitsels van het gesneden suikerriet waren er nog en het dwerghert ging er rondkijken om zich (van den toestand) te vergewissen, (Plandō' Kantjé); lada ka oesòë, overoude, en weinig vruchten leverende peper. Peu'oesòë, verlaten, braak laten liggen.

OESOEH, zie oesoeïh.

OESOEÏH, of Oesoeh (Arab. J͡œsoef), mannel. persoonsnaam; nabi Oesoeïh, de profeet Jozef.

OESOEJ I (Arab. oeç͡œl, mrv. v. açl), beginselen, grondslagen, (inz. van het Moh. geloof), geloofsleer; èleumèë oesoej, ook, doch zelden, oesoelōdin (Arab. oeç͡œl ad-dîn), de wetenschap van de grondslagen van den (Moh.) godsdienst, de Moh. geloofsleer; kitab oesoej, een werk over de Moh. geloofsleer; asaj-oesoej, zie i.v. asaj. Vgl. aseuli, aseuliah.

OESOEJ II, zie oesō.

OESOELŌDIN, zie i.v. oesoej I.

OESŌNG, ook, doch minder, hoesōng, (in een draagstoel, op eene draagbaar) dragen, met velen tegelijk dragen; draagstoel, draagbaar: jōh njan djidja' reudjang-reudjang, ka djidja' toeëng rahéb toeha; 'òh saré trōïh njan oe gampōng, ka dji'-oesōng pantaïh sigra, toen vertrokken zij snel om den ouden monnik te halen; toen zij in zijn dorp kwamen namen zij hem vlug in een draagstoel mee, (Noeboeët Nabi); geubeu'oeët manjèt teuma geuhoesōng, dji'eu doem kawōm toeha moeda, men neemt (dan) het lijk op en draagt het vervolgens weg, terwijl de verwanten, oud en jong, dat zien, (Toedjōh kisah); makeuën pi lheuëh idang geu'-oesōng, e rakan pajōng, oe roemòh landja, toen het eten afgeloopen was, werd de (groote) idang, geliefde kameraden, (weer) in huis gedragen, (Prang Gōmpeuni); poe-

@lonaliakbar

troë geupeudoeë' dalam oesōng, geuba oe gampōng pantaïh sigra, men liet de prinses in een draagstoel plaats nemen en bracht haar snel naar de gampōng. Meu'oesōng, (in een draagstoel, op eene draagbaar) gedragen; de handeling oesōng verrichten. Oesōngan (in hik.), = oesōng, (zelfst. nw.).

OESŌNGAN, zie i.v. oesōng.

'OET (Arab. 'Oedj), zoon van Oenò' (Arab. 'Oenâq), een reus van ontzaglijke afmetingen, die de aarde deed schudden wanneer hij liep, en visch roostte door die tegen de zon te houden, leefde tot in den tijd van Mozes; onder de Atjèhers algemeen bekend als beeld van eene groote gestalte; raja oebé 'Oet, (hij is) zoo groot als 'Oet; raja gaki lagèë 'Oet, met voeten zoo groot als die van 'Oet; aneu' of aneu' tjoetjò 'Oet, afstammeling van 'Oet, (gezegd van iem., die buitengewoon groot van gestalte is). Zie oenò'.

OETA-OETA (Mal. oetar-oetar), e.s.v. klein, rond schild, (in hik.); di oereuëng Pidië prisè oesi, di oereuëng Atjèh oeta-oeta, de lieden van Pedir droegen oesi-schilden en de lieden van (Groot-)Atjèh oeta-oeta, (Pòtjoet Moehamat).

OETA', hersenen, brein, (wordt niet alleen als zetel van het verstand maar ook van het geluk beschouwd); Si Poelan teungòh peunòh oeta', N. N. is in zijne gelukkige dagen, verkeert in voorspoed; meung na toeah dalam oeta', barang hò tadja' tjit lheuëh mara, indien men geluk heeft, dan ontkomt men, waarheen men ook gaat, aan alle gevaren, (Tjah Koebat); peunòh oeta', (ook) schrander, met onderscheidingsvermogen; aneu' gòh lòm peunòh oeta', *h*an djeuët tatoeëng keu boeloeëng, een kind, dat nog geen oordeel des onderscheids heeft, men kan het hem niet kwalijk nemen; sòh oeta', leeghoofd, dom, onnoozel, ontoerekeningsvatbaar, (ook) ten einde raad (doordat alles tegen loopt), in ongelukkige omstandigheden; moepoeséng oeta', de kluts kwijt, in de war, (ook euphemistisch voor) gek, krankzinnig; oeta' toeleuëng, of oeta' lam toeleuëng, merg; zie verder vbd. i.v. loekat. Meu'oeta', hersens hebben; met hersens, met merg.

OETAMA (Mal. uit Skrt. uttama), uitstekend, voortreffelijk, de beste, de voornaamste, (in deftige taal en hik.); zie vbd. i.v. ka'idah.

OETANG, ook, doch minder, hoetang, schuld, geldschuld; soerat oetang, schuldbewijs, schuldbekentenis; doeë' oetang, zie i.v. doeë'; geutheun (keu) oetang, gegijzeld voor schulden; lōn na oetang ba' djih, ik ben hem geld schuldig; Si Poelan oetang silingka ki'iëng (of oe. sadoem ngòn ō', ook oe. apōïh oelèë), N. N.

@lonaliakbar

zit tot over de ooren in de schuld, (lett. heeft om zijn geheele middel schulden, of heeft schulden zooveel als haren, of zit tot over zijn hoofd in de schuld); r o e m ò h t i r é h, a n e u' p o e r è ë, o e t a n g g e u t o e n g g è ë, een lek huis, kinderen met framboesia en schulden waarom gemaand wordt, (sprkw. ter uitdrukking van tegenspoed, soms wordt er nog aan toegevoegd: l a m m ò n s r ō t a s è ë, en in den put is een hond gevallen, — waardoor het water onrein is geworden); o e t a n g h a n a g e u t o e n g g è ë, schulden, waarom niet gemaand wordt, d.w.z. de door Allah opgelegde verplichtingen, godsdienstplichten; l ō n m e u d j a' b a j e u ë o e t a n g h a n a g e u t o e n g g è ë, ik wil eene schuld gaan betalen, waarom niet gemaand wordt, (zegt men wel eens, wanneer men een verplichten s e u m a j a n g wil verrichten); o e t a n g n a p e u ë t p e u k a r a, o e t a n g n j a *w* ò n g, o e t a n g d a r a h, o e t a n g d j a n d j i, o e t a n g *p* è n g, er zijn vier soorten van schulden: schuld wegens doodslag, schuld wegens verwonding, schuld wegens belofte en geldschuld, (sprkw.); h a b é h k e u h a b a o e t a n g d j a n d j i, a n e u' b e u d é s o e m p a h s e u t i a, uit is het verhaal van de (wederkeerige) belofte, van het bij een geweerkogel zweren van (wederkeerige) trouw, (Pòtjoet Moehamat); o e t a n g m a r a, op zich genomen verplichting ter afwering van eene ramp, gelofte, (in hik.); b o e k a a s é d a l a m i d a n g, k a n o e r i s i n a n l h e u ë h o e t a n g m a r a, de rijst werd in een i d a n g opgediend en er werd daar een kanoeri gehouden ter vervulling van de gelofte, (Gadjah toedjōh oelèë); n g o e j p o e l a n g, o e t a n g b a j e u ë, geleend goed geve men terug, eene schuld betale men, (sprkw.); o e t a n g m e u t a n g g ō h h a r ō ï h, b a j e u ë w a d j é b, uitstel van betaling eener schuld is geoorloofd, maar betalen is verplicht, (sprkw.); zie verder vbd. i.v. l a p a j. M e u'o e t a n g, (geld) te leen vragen, krijgen of hebben, eene schuld aangaan, zich in schulden steken, schulden maken, (geld) schuldig zijn; l a k è ë m e u'o e t a n g, (geld) te leen vragen; d j i m e u'o e t a n g s i l i n g k a k i'i ë n g, hij steekt zich tot over de ooren in schulden; s i m e u'o e t a n g, de schuldenaar, debiteur; zie verder sprkw. i.v. m a l é m. P e u'o e t a n g, (geld) te leen geven, (uit-) leenen; inschuld, vordering, credit; n e u p e u'o e t a n g (k e u) l ō n s i p l ō h r e u n g g é t, leen mij tien rijksdaalders; s i p e u'o e t a n g, de schuldeischer, crediteur; o e t a n g p e u'o e t a n g, uit- en inschulden, schulden en vorderingen, debet en credit; o e t a n g b a j e u ë, p e u'o e t a n g t o e n g g è ë, eene schuld betale men, eene inschuld vordere men; zie verder vbd. i.v. n j a m p a n g II.

OETARA (Mal., uit Skrt. u t t a r â), het Noorden; Noordelijk; o e t a r a t e u p a t of b i t-b i t,

@Ionaliakbar

vlak Noord; zie verder i.v. b a-r a t, t i m o e.

OETEUËN, ook, doch minder, h o e-t e u ë n, bosch, woud, wildernis; wild, in het wild levende of groeiende (van dieren, en planten), onbeschaafd, ongemanierd, onbehouwen (van menschen); o e-t e u ë n s i g e u d o e', oerwoud, (lett. woud, waarin s i g e u d o e'-apen leven); a s è ë, b o e j, m a-n ò' o e t e u ë n, wilde hond (jakhals), wild zwijn, boschhoen; r a-n o e b o e t e u ë n, wilde sirih; o e r e u ë n g o e t e u ë n, *h* a n d j i t o e p e u ë a d a t, een onbeschaafd mensch, hij kent geen manieren; t a b e u ë m a s é n b è' p e u ë n e u k h e u n, k a-m ò ë o e t e u ë n a d a t h a n a, of het (opgediende eten) flauw of zout smaakt, wees zoo goed er niets van te zeggen (het voor lief te nemen), wij zijn onbeschaafd en hebben geen manieren (weten niet hoe het hoort), (Gadjah toedjōh oelèë); zie verder sprkw. i.v. d a'w a. M e u'o e t e u ë n, met bosch begroeid, verwilderd; l a m p ō ï h d j i m e u'o e t e u ë n s a r é, h a n a t ò m d j i t j a h, zijn tuin is heelemaal eene wildernis geworden, hij heeft er nooit in gekapt. P e u'o e t e u ë n, met bosch laten begroeien, eene wildernis laten worden, laten verwilderen; l a m p ō ï h b a n-d o e m a b é h t a p e u'o e t e u-ë n, p a k ò n h a n a t a t j a h, je laat den tuin heelemaal verwilderen, warom kap je hem niet schoon. Zie r i m b a.

OETJAB, uitspreken, opzeggen, (van de Moh. geloofsbelijdenis, van gebeden), (verder) oproepen, opontbieden, uitnoodigen, (met een oelèëbalang, in hik. ook met een vorst als subject); oproep, opontbieding, uitnoodiging, (door een oelèëbalang of vorst); s e u-r e u t a d j i'o e t j a b d o e a k a l i m a h, l a-é l a h a-é l a l a h *h* a n t ò m l o e p a, terwijl hij daarbij de geloofsbelijdenis opzegde, de woorden er is geen god buiten Allah, die hij nimmer vergat (op te zeggen), (Malém Dagang); l ō n k e u m e u n g d j a' b a' o e t j a b, ik ga naar (voldoe aan) den oproep van den oelèëbalang (voor een werk of een feest). M e u'o e t j a b, meest samengetrokken tot m o e t j a b, = o e t j a b, (verder) de handeling o e t j a b verrichten; m e u'-o e t j a b, (ook) uitgesproken, opgeroepen; h a b é h k e u s a b d a d o e l i h a l a r a t, d j i k r a h-k e u r a'j a t s a g a j d ō n j a; ... l a d ō m g e u j o e ë d j i d j a' m o e t j a b, n j a n n g ò n g o e r a b m a s é n g d j e u m-b a; k a d j i t a m ò n g s i g a-l a n a n g g r ò ë, p a t m o e-b o e n j ò ë n j a n g n a r a d j a, nadat de koning zijne bevelen gegeven had, ging men het volk van alle streken oproepen; ... sommigen hadden den last gekregen om, in groepen verdeeld, per schip de oproeping (uitnoodiging) te verrichten, en zij gingen naar alle landen, waar zij vernamen dat er een vorst was, (Nabi Oesoeïh); zie verder vbd. i.v. h a', o e m a II. O e t j a p a n, (in hik.) = o e t j a b (zelfst. nw.); „w a-h é, t j o e t j ò p ò t j o e t j ò

@lonaliakbar

pajōng, hò kamè bòh gadōng ngòn keutila; hò boe kamè, tjoetjò badan, pat oetjapan siré radja", (var. keureudja); „boekòn moemè keu oetjapan, peuseumbahan keu Pò Meukoeta", „o kleinkinderen, geliefde kleinkinderen (zeide Dja Madina tot de lieden van Meureudoe), waarheen neemt ge die gadōng- en keutila-vrruchten mee; waarheen neemt ge ze toch mee, geliefde kleinkinderen, welke oelèëbalang heeft u opgeroepen" (var. waar is er een feest of werk, waarvoor ge opgeroepen zijt); „we nemen ze niet mee omdat we (door een oelèëbalang) opgeroepen zijn, maar om ze aan te bieden aan onzen Heer, den koning", (Malém Dagang). Vgl. sabda, titah.

OETJAPAN, zie i.v. oetjab.

OETJÈ, verwend, vertroeteld, bedorven door verwenning, (van een kind); oetjè that pò njan, sisoeëb boe sikra' oelèë è, wat is dat baasje verwend, bij elken hap rijst moet hij een stukje st ... hebben, (bespotting van een verwend kind). Peu'oetjè, verwennen, bederven. Zie loe.

OETJHŌ, of 'oetjhō, zie oesō.

OETÒ', met korte, recht naar beneden gebogen, soms los hangende horens (van een buffel), (verder) oud, (meest fig. in den zin van:) ervaren in eenig beroep, bekwaam, aan iets gewend, verslaafd; keubeuë oetò', een karbouw met korte, recht naar beneden gebogen horens; *h*an é' talawan gòbnjan, oereuëng ka oetò', ge kunt niet tegen hem op, hij is er ervaren in, (het is eene oude rot); Si Poelan njan ka djeuët keu banggi oetò', ka teugian raja, N. N. is een verslaafde opiumschuiver geworden, zijn trek erin is onbedwingbaar (hij kan er niet meer buiten). Vgl. oeseuëng.

OETÖÏH, bedreven (inz. in een ambacht), (in het algem.) kundig, knap, vaardig, handig, ervaren; kunde, vaardigheid; ambachtsman, handwerker, inz. timmerman; oetöïh batèë, metselaar, steenhouwer; oetöïh beusòë, of oetöïh pandé beusòë of pandé beusòë, smid; oetöïh kajèë, of oetöïh roemòh, timmerman; oetöïh (of pandé) meuïh, goudsmid; oetöïh meu'oeké, houtsnijder, graveerder; oetöïh (of pandé) teumaga, kopersmid; oetöïh teumoeang, metaalgieter; oetöïh marit, iem., die goed spreekt, redenaar; oetöïh that djimarit, hij spreekt erg goed; oetöïh that geupeutimang nanggròë, hij bestuurt het land zeer kundig; neujoeë peusahò doemna oetöïh, njang ri pantaïh ba' meuroengka, hij liet al de ambachtslieden verzamelen, al die vaardig waren in het opzetten van een huis, (Nabi Oesoeïh); zie verder vbd. i.v. igiën, ilah, larab, meu'èn, meunasah, oeneun, oeréh, pajoe, patròë. Peu'oetöïh

@lonaliakbar

d r ò ë, zich aanstellen als kundig in het een of ander, zich voor kundig, voor een ambachtsman uitgeven. Zie t j a r ò n g, t j e u d a ï h.

OETŌM, het onderste deel van een stam, waar hij het dikst is, inz. van een bamboestam. Zie o e b ò ë, o e m b i.

ŌH, uitroep van afkeuring, (ook) het geluid van gezucht, van gekreun (van b.v. een zieke); ō h, b è' m e u n a n t a p e u l a k o e, ach, ge moet niet zoo doen. M e u'ō h-ō h, zuchten slaken, zuchten, kreunen; s ò ë s a k é t d i r o e m ò h k o e l e u n g ò m e u'-ō h-ō h, wie ligt er thuis ziek, dat ik gekreun hoor. P e u'ō h-ō h d r ò ë, opzettelijk, quasi zuchten of kreunen; m e u n g s a k é t o e b é ō' p i k a p e u'ō h-ō h d r ò ë k e u, om een beetje pijn kreun je erg.

'ÒH, lengte, hoogte, afstand, duur, grens, (weinig gebr. als zelfst. nw., meer als voorzetsel:) tot, tot aan, (en als voegw.:) tot, totdat, als, wanneer, nu, toen; n j ò ë, n j a n, d j é h 'ò h, of 'ò h n ò ë, n a n, d é h, (Pedirsch) 'ò h n j ò ë, n j a n, d j é h, van deze, die, gene lengte of hoogte (van ruimte of tijd), tot hier, daar, ginds, tot zoover; 'ò h n ò ë o e r ò ë, 'ò h n ò ë m a l a m, zoo laat op den dag, in den avond (als het nu is); l ō n p e u n g ò n g a t a (t ō') 'ò h p e u k a n m a n t ò n g, ik zal u alleen tot de markt vergezellen; d j i t j a r ō t l ō n 'ò h t h a t l a g ò ë n a, hij heeft mij ontzettend (lett. tot hevig toe) uitgescholden; 'ò h l h e u ë h, tot het klaar is, nadat; 'ò h l h e u ë h t a b e u ë t g a t a b a' t ō' k e u n ò ë, als je klaar bent met het Qorânreciet, kom dan hier; 'ò h l h e u ë h n j a n, toen dat afgeloopen was, daarna, verrvolgens; 'ò h b a n, of, doch meer in hík. en ouderwetsch, 'ò h s a r é, dadelijk nadat, zoodra als; 'ò h n a, indien aanwezig, (ook) = p a '-'ò h n a; zie verder vbd. van 'ò h als voorzetsel of voegwoord o.a. i.v. g r ō h II, h a t, k h ō b, k h ō ï h, k i n t j o e ë n g, l e u n g g ō', m i n a t, m ò't a m a t, n g ò b, o e s ō n g. M e u'ò h, bepaald (eig. ten aanzien van de lengte, hoogte enz.), vastgesteld, vaststaande, geregeld, ordelijk, in orde, in het reine, in harmonie; l ō n g ò h l ò m m e u'ò h l ō n k e u m e u n g b o e n g k a, het staat nog niet vast dat ik vertrek; b o e ë t n j a n m e u n g k a m e u'ò h, g a t a b a' t ō' k e u n ò ë, als die zaak al vast staat (of in orde is), moet ge hier komen; g ò b n j a n h a n a m e u-'ò h (h a t) g e u w ò ë, m e u d j a n b e u n g ò h m e u d j a n s e u p ō t, hij komt ongeregeld thuis, soms komt hij 's morgens, soms tegen den avond; k e u k a j a'a n A l a h h a n a m e u'ò h h i n g g e, Allahs rijkdom is onbegrensd; b è' t a p e u l a k o e b o e ë t n j a n g h a n a m e u'ò h, doe geen dingen, die niet in orde zijn, doe geen onbehoorlijke, verkeerde, dwaze dingen; l ō n n g ò n p r o e m ò h n j ò ë s a b é h a n a m e u'ò h, ik leef met mijne tegenwoordige vrouw altijd in oneenigheid. P e u'ò h, bepa-

@lonaliakbar

len, vaststellen, begrenzen; boeët njan ba' na neupeu‘òh hat, bè' djeuët keu paké oeròë doedòë, stel die zaak vast (lett. bepaal de grenzen van die zaak), opdat ze later niet tot getwist zal leiden. Poemeu‘òh, de handeling peu‘òh verrichten.

Pa‘òh (na), of pana ‘òh (na), of panè ‘òh (na), ook verkort tot ‘òh na, hoe (wat betreft de lengte, de hoogte enz.), hoe lang, hoe ver, hoe hoog, tot waar, tot wanneer, (vaak gevolgd door een woord, dat lengte, hoogte, duur, grens enz. beteekent); pana ‘òh na tadja', tot hoever zijt ge gegaan; pana ‘òh oeròë, hoe hoog staat de zon, hoe laat is het; pana ‘òh malam, hoe laat is het, (als het avond is); pana ‘òh na panjang kajèë njan, hoe lang is dat hout; pana ‘òh na manjang, lhō', djara', tréb, hoe hoog, hoe diep, hoe ver, hoe lang (van duur); zie verder vbd. i.v. hat, mòseutaha', oeròë.

Sa‘òh, (van) ééne, dezelfde lengte, hoogte enz., even ver, even lang enz., (ook) op eene, op dezelfde wijze, evenzoo, eveneens, gelijk; gòb njan sa‘òh that akaj doeageu, zij zijn erg één van zin, die twee; toetō djih hana koetoe‘òh, djih pi sa‘òh toetō hamba, ik begreep zijne woorden niet, en hij evenmin de mijne, (Tamim Ansa); hana sa‘òh, niet even ver enz., (of) in het geheel niet ver enz., op geen wijze.

Toe‘òh, de lengte enz. of de wijze kennen, weten hoe, hoe lang, enz. ook hoeveel, weten, doorgronden, begrijpen; boeët njan hana lōn toe‘òh hat, ik ben van die zaak niet op de hoogte, (weet niet hoever ze gaat, wanneer ze klaar zal zijn, hoe het er mee staat); akajdji ka lōn toe‘òh, ik ken zijne streken door en door; tabeuë deungòn masén ka lōn toe‘òh, zoowel wat flauw als wat hartig smaakt heb ik geproefd, (i.e. ik heb lief en leed, voor- en tegenspoed ondervonden); ra'jat maté *h*an sòë toe‘òh, meureujam pòh ngòn sinjata, hoevelen er van het volk door de kanonnen en andere wapens gedood werden wist niemand, (het was ontelbaar), (Indra Bangsawan); ada' *h*an taprang kamòë djinòë, oeròë doedòë lōn prang gata; mangat tatoe‘òh Tjahi Boediman, mangat tatoeban aneu' dōnja, indien gij mij nu niet beoorloogt, dan zal ik u later beoorlogen, opdat gij wetet hoe Tj. B. is, opdat gij (mambangvorst) wetet hoe een kind van de aarde (een mensch) is, (Dioe Plinggam); zie verder vbd. i.v. njeum. Peutoe‘òh, doen weten, op de hoogte brengen. Teunoe‘òh, ook (vooral Pedirsch) seunoe‘òh, het weten, kennis. Vgl. ‘èt I.

‘ÒJNÒN (Arab. ‘ain, oog, in verbinding met een volgend woord), komt in hik. in een paar samenstellingen voor: ‘òjnòn banat(i), (Mal. ‘ainoelba-

@lonaliakbar

nat), e.s.v. kostbare stof, (zie vbd. i.v. langèt, mangambali); 'òjnòn na'im, bewoner van het paradijs; beureukat Nabi 'òjnòn na'im, beureukat isim koentji tjeuroega, door den zegen van den Profeet, den bewoner van het paradijs, door den zegen van de formule, die den sleutel geeft tot den hemel (i.e. de Moh. geloofsbelijdenis), (Meudeuha'); maka beukata Meukoeta Alam, 'òjnòn na'im asòë tjeuroega, toen zeide (vorst) M.A., die in het paradijs moge verblijven, (Malém Dagang).

ÒKAT (Arab. auwqât, mrv. v. waqt), tijd, tijdstip, oogenblik, (in hik.); ta'oelang-oelang lhèë-lhèë kali, takheun sabé djeuëb-djeuëb òkat; keubadjikan teuka bateuë gadòh, Alah bòïh njang bateuë leugat, herhaal (die Arab. woorden) telkens drie keeren, en zeg ze elk oogenblik op; (de woorden die beteekenen) het goede komt, het ijdele verdwijnt, Allah werpt snel het ijdele weg, (Prang sabi van Teungkoe Nja' Ahmat).

ŌKEUTI (Arab. oechtî, mijne zuster), zuster, (aanspreekwoord tot eene oudere zuster, bij afkorting: ti).

ÒLA, zie èëla.

ŌLI-ŌLI (Mal. oeli-oeli), fluitje van padistengel, (zie wa III), het geluid ervan. Meu'ōli-ōli, op zulk een fluitje blazen. Peu'ōli-ōli, ōli-ōli-geluiden maken; djijōb wa djipeu'ōli-ōli, é' toenjèteu, hij blaast op een padifluitje ōli-ōli-geluiden, dat je ooren ervan tuiten.

ÒLIA, zie èëlia.

'ÒMEURAH (Arab. 'oemrah), ook hadji 'òmeurah, de kleine bedevaart te Mekka, (bestaande uit dezelfde ceremoniën, die bij den ḥaddj te Mekka zelf worden verricht).

ŌMI SÉBEUJAN (Arab. oemm aç-çibjân, eig. moeder der kinderen), (bij de Arabieren) e.s.v. kinderduivelin, die den dood van zuigelingen veroorzaakt door o.a. het zog der moeder te doen opdrogen, in Atjèh beschouwd als eene boerōng, (zie boerōng I); djakalèë djingoej oelé inòng madeuëng, *h*an lé boerōng keunan teuka; *h*an lé Ōmi Sébeujan, meuteumeung meunan dalam sabda, indien ze (n.l. de amulet, bevattende de namen der zeven slapers van Ephesus) door eene vrouw in de kraam wordt gedragen, dan zal er geen boerōng meer bij haar komen, geen O. S., aldus vindt men onder de woorden (van den Profeet) vermeld, (Èëlia toedjōh).

ŌN, blad, (bij overdracht of vergelijking) wat op een blad gelijkt, bladvormig is; wordt verder als hulptelwoord gebezigd voor bladeren en daarop gelijkende voorwerpen; ōn kajèë, boomblad; ōn moerōng, blad van de moerōng-plant, (ook) klaveren van het kaartspel; ōn boebōng, atap, (in sommige uitdrukkingen alleen met ōn aangeduid, zie i.v. gò, tjòb); ōn

@lonaliakbar

goelè, kandji, bladeren gebruikt bij de bereiding van goelè, van kandji; ōn roekò', wat voor den omslag van een roekò' dient, zooals pisang-, of nipablad, of papier; ōn sikoepan, Europ. speelkaarten, (zie sikoepan, en vbd. i.v. kintjoeëng); ōn aweuë', het blad van een lepel; ōn gloenjoeëng, oorschelp; ōn djeureukha, de latten of vleugels van een winder, van een spinnewiel, (zie djeureukha); ōn neuratja, de schalen van eene weegschaal; si'ōn ranoeb, één sirihblad; si'ōn keureutaïh, een blad papier; zie verder vbd. i.v. keubeuë, lingkang. Meu'ōn, een blad, bladeren hebben, ervan voorzien, met de bladeren eraan; teubèë meu'ōn, suikerrietstengels met de bladeren eraan, (zie i.v. teubèë).

ÒNG I, (van vrouwen:) niet gewild, door den man verwaarloosd, in den steek gelaten, verlaten, (van viervoetige dieren:) onvruchtbaar (geworden), geen jongen hebbende of er geen meer kunnende voortbrengen, (miё òng echter: groote kat of kater), (van voorwerpen:) bot, stomp; haj dara, ba' òng keu, hé maagd, moogt ge zonder man blijven, (of) later door uw man verlaten worden, (scheldwoord). Peu'òng, òng maken, ongetrouwd laten, verlaten (van eene vrouw), onvruchtbaar maken, stomp, bot maken; bè' kapeu'òng sikin lōn, maak mijn mes niet bot. Zie euë II.

ÒNG II, (gew. verdubbeld), brommend of gonzend geluid van b.v. een vlieger met een bromtoestelletje (deungòng). Meu'òng-òng, brommend, gonzend. Peu'òng-òng, laten brommen of gonzen. Zie deungòng.

ŌNG, (gew. verdubbeld), het geluid van b.v. het geschreeuw van wilde dieren. Meu'ōng-ōng, zulk een geluid maken; rimoeëng gadjah deungòn loetōng, doem meurōn-rōn meudilèë-dilèë; deungòn soeara that meu'ōng-ōng, boe ngòn eungkòng kawan tjagèë, tijgers, olifanten en slankapen renden in groote troepen (naar den eenigen vijver, die tijdens de droogte nog water bevatte) om het hardst en met veel gebrul en geschreeuw, zoo ook lang- en kortstaartige apen en troepen beren, (Plandō' Kantjé). Peu'ōng-ōng, die geluiden maken. Zie ang-ōng.

ÒSEUBAH (Arab. 'açabah), manlijke verwanten in de mannelijke lijn, agnaten; òseubah keudròë (Arab. 'açabah bi nafsihi), agnaten door zich zelf, d.w.z. agnaten van een erflater, die als zoodanig erven, (in onderscheiding van:) òseubah lé oereuëng la'én (Arab. 'açabah bi 'l-ghairi), door een ander tot 'açabah gemaakt, d.w.z. vrouwelijke verwanten, die tegelijk ervende met agnaten door dezen (b.v. dochters door zoons van den erflater) als 'açabah tot de erfopvolging worden geroepen, en òseubah ngòn oereuëng la'én (A-

@lonaliakbar

rab. 'a ç a b a h m a'a 'l-g h a i r i), 'a ç a b a h met een ander, d.w.z. vrouwelijke verwanten, die samen ervende, door die samenkomst (zooals dochters met volle zusters van den erflater) tot de erfopvolging worden geroepen als waren zij 'a ç a b a h, (alle Moh. Wettelijke termen).

ŌSEUMAN (Arab. 'O e t h m â n), mannel. persoonsnaam, in de spreektaal vaak verkort tot S e u m a n, naam van den 3den Chalief, den 3den opvolger van Mohammad.

ÒT (Eng. n o u g h t), nul, zero. Zie n ò l.

'OT-'OT, binnensmonds praten, brommen, pruttelen, al brommende zaniken, (van b.v. een kind, dat om iets zanikt); p e u ë k a-'ò t-'ò t s a b é, wat zanik je toch altijd. M e u'ò t-'ò t, de handeling 'ò t-'ò t verrichten, een brommend, pruttelend geluid maken; p e u ë t a p o e m e u g a h m e u-'ò t-'ò t, h a n a t r a n g l ō n l e u n g ò, wat zegt ge daar brommend, ik kan het niet duidelijk verstaan. P e u'ò t-'ò t d r ò ë, = 'ò t-'ò t doch opzettelijker. Vgl. 'e u t-'e u t.

P.

PA I, accentlooze vorm van het vragend vnw. p e u ë in eenige samenstellingen, t.w. p a b a n, p a d i t, p a d j a n, p a d o e m (p a d o e b), p a'è t, p a h i t, p a k ò n, p a k r i (p a k r é), p a n a, p a n è, p a n g ò n (p a n g ò ë, p a n g ò j), p a'ò h, zie onder het tweede deel der samenstelling. Zie p o e I.

PA II, afkorting van a p a in hik. en in p a d o e ë n, p a t j o e ë n, p a t j o e t, zie onder die woorden; b o e m e u t o e a h, h é a n e u' d j r ò h, d j é h 'ò h o e r ò ë t j r é d e u n g ò n p a, heil u, mijn waarde zoon, lang zijt ge van uw vader weg geweest, (Radja Bada).

PA' I, strik, valstrik (om vogels en andere dieren te vangen, in hik. ook als oorlogstuig, verder fig.); S i P o e l a n k a k e u n ò n g p a', N. N. is in een valstrik geraakt, is erin geloopen, is erbij; k a d j i p e u g è t (of d j i b ō h) p a' k e u d r ò ë d j i, hij heeft zich zelf een valstrik gespannen, is door eigen schuld erin geloopen, in moeilijkheden geraakt; d j i t i ë' n g ò n d j r a t n j a n p a' b e u s ò ë, a d o e ë n p o e t r ò ë d j i m e u n g s i n g k l a, zij wierpen ijzeren strikken om daarmede de broeders van de prinses te vangen, (Goemba' Meuïh); zie verder vbd. i.v. k e u n d ō.

PA' II, (Ned.) pacht, (mod.); p a' g a d è, Gouvernementspandhuis; p a' t j a n d o e, opiumpacht, opiumkantoor, waar het Gouvernement opium verkrijgbaar stelt.

PAB, (grof voor) vleeschelijke gemeenschap hebben met, beslapen; s i g e u p a b b i n ò ë (k̄ e u h), jij, wiens vrouw (door anderen) beslapen wordt, (scheldwoord); zie verder vbd. i.v. b a b. M o e p a b, de handeling p a b verrichten, den bijslaap uitoefenen, (verder) interrumpeerend, storend in de rede vallend, tegensprekend; n a r i t g a t a m o e p a b t h a t, ge valt ande-

@lonaliakbar

ren hinderlijk in de rede met uwe woorden; zie verder vbd. i.v. arab, aréh. Poepab, laten beslapen, (tegensprekend) in de rede vallen; poepab narit, (iem.) in de rede vallen. Zie 'ò', sra', en vgl. pra'-proe'.

PABAN, zie ban I en pa I.

PABRÉ', (Ned.) fabriek; pabré' ië batèë, ijsfabriek.

PADA I (Mal., uit Skrt. pada, voet, plaats), Uwe, Zijne Majesteit, in laman pada, soms verkort tot manpada, of mpada, of alleen pada, verbasterd tot nama pada, pers. vnw. van de 1ste pers. enkelv. en meerv. tegenover den vorst, (zie laman I), en in sròë-, sri-, of sipada, (zie onder die woorden); (verder) voorzetsel van plaats of tijd: in, op, bij, (weinig gebruikelijk, het meest in de uitdrukking:) pada haj, terwijl toch, hoewel toch, intusschen. Moepada-pada, ook moepoepada, bepaald (ten aanzien van den tijd), van tijd tot tijd, nu eens wel dan weer niet, (in hik.); *h*an koepatéh koetika Soelòjman, koetika njan moepoepada (var. moepada-pada); koeseutèt koetika Sòjdina Ali, oeròë barangri prang neurada, ik geloof niet in de koetika-methode van Salomo, (volgens) die methode is (men) aan bepaalde tijden gebonden; ik volg de koetika-methode van onzen Heer Ali, die (volgens zijn koetika) ten allen tijde den strijd kon beginnen, (Malém Dagang); na nam boeleuën poetròë ka tan, koepadjōh makanan moepada-pada, in de zes maanden dat de prinses weg is, heb ik (van verdriet slechts) nu en dan voedsel tot mij kunnen nemen, (Poetròë Peukisōn).

PADA II (Mal. id.), voldoende, toereikend, genoeg, bevredigend, gelijk, (in hik.); ban peuët saban radja papah, hana tiwaïh batjoet pada, de vorst behandelde alle vier (prinsessen) op dezelfde oplettende wijze, geen minder attent dan de anderen, (Gadjah toedjōh oelèë); tajoeë teumeurōh ba' njang aman, tamoebisan njang sipada, laat iets in bewaring geven daar waar het veilig is, kies voor uwe kinderen schoonouders, die uws gelijken zijn, (Tambéh toedjōh blaïh). Moepada, voldoende enz. zijn. Poepada, voldoende enz. maken, voldoende enz. achten, genoegen nemen, zich tevreden stellen met; *h*an koelakèë lé, ja Rabi, njang ka tabri koepoepada, ik zal u, o Heer, niets meer vragen, ik zal mij tevreden stellen met wat Gij mij gegeven hebt, (Toedjōh kisah). Vgl. mada, padan II, padra.

PADAM I (Mal. id.), uitgebluscht, uitgedoofd, (in hik.); zie vbd. i.v. itam.

PADAM II (Mal. id., uit Skrt. padma), lotus, e.s.v. vuurrood edelgesteente, (in hik., gew. in de uitdrukking:) mirah padam, vuurrood; peureumòësoeri hana kalam, mirah pa-

@lonaliakbar

dam ngòn ië moeka, de vorstin zeide geen woord, maar haar gelaat was vuurrood (van woede), (Tjintaboehan).

PADAN I, raad, middel, list, misleiding, verleiding; bepraten, trachten over te halen, verleiden, misleiden, om den tuin leiden, verschalken, voor den gek houden; pakri padan, wat raad, wat moeten we doen, (zie ook vbd. i.v. lawan, madah); bōh padan, raad geven, eene list aanwenden, misleiden, bepraten, (zie vbd. i.v. leunggō'); keunòng padan, door eene list getroffen, misleid, verleid, bepraat; bè' that kagoendah, ajōhé rakan, djeuët koepadan Toean Beusa, maakt u niet al te bezorgd, o makkers, ik kan den Gouverneur wel om den tuin leiden, (Prang Gōmpeuni); meunan haba dilèë geukheun, wahé adoeën, kòn lōn padan, aldus luidt, naar men vertelt, het oude verhaal, o broeders, ik houd u niet voor den gek (door maar wat te verzinnen), (Banta Ahmat); zie verder vbd. i.v. djra I. Moepadan, middelen beramen, overleggen, beraadslagen; tadja' panggé djinòë Teukoe Asan, tamoepadan pakri bitjara, ga nu T. A. roepen, dan zullen we overleggen wat we moeten doen, (Prang Gōmpeuni); zie verder vbd. i.v. moepeuti I. Poemadan, de handeling padan verrichten; si poemadan, de verleider. Peunadan, het bepraten, verleiding, misleiding; djipatéh peunadan gòb, hij luistert naar de inblazingen van anderen, laat zich door anderen bepraten.

PADAN II (Mal. id.), gelijke, partuur, portuur, wedergade, (in hik.); sipadan, of sabé padan, een portuur voor, opgewassen tegen, passend bij, tegen elkander opgewassen, bij elkander passend, (zie vbd. i.v. balōh, ma'roeïh, meuroeah); hana of tan padan, niet opgewassen, niet gelijk, (ook) geen gelijke, geen wedergade hebbende, weergaloos, buitengewoon; ban lhèë radja tiwaïh sa'tian, hana padan ngòn Nilapeudjangga, alle drie vorsten legden het met hunne wonderkrachten af, zij waren niet opgewassen tegen N., (Tjah Koebat); padang loeaïh hana padan, gala', toean, pasang goeda, de vlakte was weergaloos uitgestrekt, en het was aangenaam, heer, om er paard te rijden, (Indra Bangsawan); zie verder vbd. i.v. hò. Moepadan, een gelijke enz. zijn, opgewassen zijn, elkanders gelijke enz. zijn, tegen elkander opgewassen zijn, het tegen elkaar kunnen opnemen; in overeenstemming, passend, van pas, geschikt; koe'eu that sa'ti ngòn pahlawan, salèh moepadan lōn ngòn gata, ik zie, dat ge eene groote wondermacht hebt en zeer dapper zijt, misschien zullen we het tegen elkaar kunnen opnemen, (Tjah Koebat); koe'eu that gèt keulakoean, sit moepadan njan ngòn

@lonaliakbar

roepa, ik zie, dat ge u wel gedraagt (in den strijd), zooals het past bij uw (schoone) uiterlijk, (Tjah Koebat); narit moepadan haba meusambōt, reudjang lagōt até pakòë, een passend woord, een geschikt gezegde gaat er bij de menschen gauw in en wordt ter harte genomen, (Akeubarō Karim); zie verder vbd. i.v. kikèh. Vgl. pada II, padra, wadan.

PADANG, boomlooze vlakte, open veld; (plaatsnaam) Padang ter Sumatra's Westkust; oereuëng Padang, iemand uit Padang, Menangkabauer; timoe padang, zie i.v. timoe; padang matja, zie matja; padang radja, koninklijk veld, slagveld, (vgl. mideuën); dji'é' kandreuën djitreubangan, leugat oe padang radja njang raja; djitjang oereuëng tantra di mideuën, *h*an tatoedoem njang maté phana, hij steeg op zijn rijdier en vloog snel naar het groote slagveld; hij hieuw op de menschen op het veld en ontelbaar velen sneuvelden, (Djoehan Meusapi); bramòë padang, zie i.v. bramòë; koelat radja padang, zie i.v. koelat; ōn radja padang, de gekartelde en roode bladeren van e.s.v. struik (ba' radja padang), die als geneesmiddel tegen wonden worden gebruikt; zie verder vbd. i.v. kheun, larang, loeta, padan II. Moepadang, zich naar de vlakte, naar het slagveld begeven, uitrukken; *h*an tòm geuteubiët geutém moepadang geumoeprang doem didalam koeta, zij wilden nooit te voorschijn komen en naar het slagveld trekken, doch bleven binnen de vesting den strijd voeren, (Pòtjoet Moehamat).

PADÉ, padi, rijst (als plant, in den halm of in den bolster); padé blang, p. paja, p. ladang, op sawahs, in moerassen, op ladangs gekweekte rijst; padé awaj, padi, die vroeg wordt uitgezaaigd, i.e. laatrijpe padi; padé akhé, padi, die laat wordt uitgezaaid, i.e. vroegrijpe padi; padé teungòh, padi, die in groeisnelheid tusschen de p. akhé en de p. awaj in staat; padé teunaboe, of padé doeë', gezaaide padi, i.e. padi die men verkrijgt door het zaad dadelijk op den akker, en niet eerst in een kweekbed, uit te zaaien; padé peunoela, geplante padi, i.e. padi, die men verkrijgt door het zaad eerst in een kweekbed uit te strooien en vervolgens de zaaiplantjes (padé seuneulōng) op den akker over te planten (poela); in de groeistadia van de padi onderscheidt men: padé manja' (de zuigelingen-periode, wanneer de plantjes bladeren beginnen te krijgen), p. dara (de maagdelijke periode, wanneer de blaadjes gaan uitstoelen), p. meu'euntjiën (de stengel krijgt ringen van fijne haartjes op de plaatsen waar de blaadjes uitschieten), p. boelat ba' (de stengel, tevoren plat, is rond geworden),

@lonaliakbar

p. boenténg (de padibloesem is bevrucht), p. sròh (begint in de aren te schieten), p. meu'-ië tjoet (de aren beginnen zachte, waterige korrels te krijgen), p. meu'ikoe manò' (de aren gaan op een hanestaart gelijken, i.e. gaan zich buigen), p. meu'asòë (de aren krijgen vaste korrels), p. boeleuën peunòh (in den vollen wasdom als de volle maan), p. koenèng (geel doch nog niet volkomen rijp), p. masa' (rijp om geoogst te worden), p. roengkò' (overrijp, de halmen geheel gebogen, niet meer te oogsten); soorten van padi: padé adō paja (ladangpadi, met gele, langwerpige korrels), p. bò (met een zwarte tampō', onderscheiden in:) p. bò tjoet, p. bò rajeu', p. bò sòm bòh (de moe naar beneden en de bladeren naar boven gericht), p. boengòng kareuëng (ladangpadi), p. boengòng pineung (ladangpadi), p. boengòng slimèng (roode korrels), p. brè (met zoo goed als looze aren, zie ook p. mari), p. daroe geureubang (ladangpadi, met uitgespreide korrels), p. gatja (wit), p. goerang (roodachtig), p. hòë of hòj (wit), p. itam ië (ladangpadi, gele aren met eene donkere kleur bij den steel), p. leukat (kleefrijst, zie soorten hiervan i.v. leukat), p. manè (de korrels zijn bij het dorschen moeilijk uit de aren te trappen, onderscheiden in:) p. manè tjoet, p. manè rajeu', p. manjam oe (ladangpadi, met aaneengesloten korrels), p. mari (die van zelf opkomt op een akker waar men geoogst heeft, wordt, van wege de zeldzaamheid, als geneesmiddel gebruikt, dial., b.v. Pedirsch, = p. brè), p. meuloe tjoet en rajeu' (soorten van ladangpadi), p. oelèë gadjah (met groote korrels), p. pasèh (ladangpadi, ook p. seulasi genoemd), p. rasi (donkergekleurde, zwarte padi), p. reunté' (rood, onderscheiden in:) p. reunté' bit, p. reunté' boengòng slimèng, p. reunté' karaïh, p. reunté' Meulabōh, p. reunté' meureuja, p. reunté' sigeupaj (zwelt sterk, indien gekookt), p. sajoe (zie p. si'ajoe), p. seulasi (zie p. pasèh), p. si'ajoe of sajoe (ladangpadi), p. sihari (of si'ari) banoen (witte korrel doch roode bolster), p. sihari Wòjla, p. teungkoe Salèh (ladangpadi); geïmporteerde soorten: padé kapaj (van overzee in het algem.), p. Keudah (uit Kedah), p. Poelò (uit Poelò Pinang); poephōn padé, de padi beginnen, i.e het rijstveld inwijden door vóór het zaaien of het uitplanten van de zaailingen een bijeengebonden bos van takken met bladeren van de pineung, manè' manòë en sisidjoeë', na indooping ervan in meelwater (teupōng taweuë) en al dan niet na besprenkeling ermede van het rijstveld, midden in het veld te plan-

@lonaliakbar

ten; i n ò n g p a d é, moeder der padi, i.e. een zevental zaaiplantjes (p a d é s e u n e u l ō n g), genomen uit wat er in het kweekbed overblijft na de overbrenging der zaailingen naar het plantveld, en geplant in een hoek of in het midden van het plantveld voor den zegen; o e l è ë p a d é, hoofd of begin der padi, i.e. een zevental padipluimen (m o e), voor den zegen één dag vóór den oogst genomen uit de nabijheid van de i n ò n g p a d é van het veld, en, in een witten doek gewikkeld, ergens in huis opgehangen, om, wanneer het weer planttijd is, met de zaadpadi vermengd te worden, (zie vbd. i.v. m o e II); p a d é g a s a j of g e u n a s a j, in bosjes gebonden padi; p a d i t n a m e u t e u m e u n g p a d é t h ō n n j ò ë, hoeveel padi hebt ge dit jaar geoogst, (men mag van padi niet het woord d o e m of afleidingen ervan gebruiken, zie i.v. d i t, en d o e m); w a s é p a d é, padibelasting, (oudtijds door den soeltan geheven van op geirrigeerde velden verbouwde padi, ten bedrage van 1 n a l é h padi van elke n a l é h zaad, dat uitgezaaid werd, l a m s i n a l é h b i d j è h s i n a l é h p a d é); a j e u ë m p a d é, middel ter sussing van de padi, d.w.z. rotantouwen, van een wachthuisje op het rijstveld uit over het veld gespannen met oude lappen en droge pisangbladeren eraan opgehangen, om, door er telkens aan te trekken, de rijstvogels te verjagen, (ook a j e u ë m t o e l ō genoemd, vgl. verder p e u n j a k ō t); b o e n g ò n g p a d é, padibloem, wordt ook als liefkoozingswoord gebezigd, (zie vbd. i.v. m o e r a k a b a h); b r e u ë h p a d é, zie i.v. b r e u ë h en vbd. i.v. a n e u', m e u ï h; s i g ò p a d é, één rijstjaar, i.e.de tijd tusschen twee opeenvolgende planttijden van padi; s i p a d é, één rijstkorrel, (als gewichtseenheid voor stofgoud gebezigd en verder fig. voor:) een greintje, een ziertje, een millimeter, een beetje, een oogenblik; s i p a d é b r a t, één rijstkorrel zwaar, (van stofgoud); m e u n g s i p a d é *h* a n l ō n b r i d j a r a', m e u n g s i t a p a' *h* a n l ō n b r i g i s a, ik laat (u) zelfs geen millimeter (u van mij) verwijderen, ik laat (u) zelfs geen voetstap (van mij) weggaan, (Dioe Plinggam); p i ō h s i'a t m e u n g s i p a d é, d j i m e u h e j l é „k e u n ò ë r e u d j a n g", hij had nauwelijks een oogenblik uitgerust of (het dwerghert) riep: „kom gauw hier", (Plandō' Kantjé); m a n ò' m a l è ë k e u p a d é, eene kip, die voor padi verlegenheid (schroom) gevoelt, (sprkw., gezegd van iem., die begeerte voor iets koestert en schaamte of onverschilligheid ervoor voorwendt); b i n t a n g p a d é, zie i.v. b i n t a n g. M o e p a d é, padi hebben.

PADÈ', (vgl. Men. id.), compact, massief, kort en stevig van bouw, (van personen); (verb.) in gereedheid brengen en houden, (van een kanon om het af te vuren, eig. aanstampen van de lading); g ò b n j a n b a d a n p a d è', hij is massief, kort maar stevig van lichaamsbouw; m e u r e u j a m k a

@lonaliakbar

geupadè', de kanonnen zijn al in gereedheid gebracht, staan al geheel gereed (om afgevuurd te worden). Peunadè', het in gereedheid brengen, in gereedheid gebracht, klaar; meureujam peunadè', gereed staande kanonnen (om afgevuurd te worden). Vgl. djasa, kasè'.

PADÈË, belemmerd, belet, verhinderd, beperkt, (ook) belemmerend, te kort, te weinig (van b.v. geld, kapitaal), verduisterd, ondergegaan (van de zon), (verder) verongelukt, vernietigd, verdelgd, gedood, dood, te niet gegaan; lōn padèë that, ka thō ië, ik ben erg belemmerd (in mijn sawaharbeid), het water is opgedroogd; hana padèë sagaj ba' tapoemoela, we hebben in het geheel geen belemmeringen bij onzen veldarbeid; hana padèë, (ook) zonder ophouden, (in deze beteekenis meer padòë); pèng njòë padèë that, hana tō' lōn blòë sapeuë, dit geld is erg ontoereikend, ik kan er niets voor koopen, (zie ook vbd. i.v. lasa); la'én hana bè' talakèë, lōn njòë padèë, abang gata, meer (dan den gegeven ring) heb ik niet, vraag dus niets, ik, uw oudere broeder, bezit niet veel, (Noen Parisi); moewòë ajat misé dilèë, na bè' padèë ba' lōn kira, de verzen keeren weer tot het vorige (rijm) terug, opdat ik niet belemmerd worde (in de war rake) bij het opstellen (van deze hikajat), (Plandō' Kantjé); balé tadja' gata dilèë, lōn ka padèë ka moebaja, gaat gij maar vooruit, ik heb een beletsel, een ongeluk (een doorn in mijn voet) gekregen, (Plandō' Kantjé); salèh gèt neupiōh toeankoe dilèë, oeròë padèë kakeu djoela; keureuna oeròë njòë kakeu seupōt, koetika pawōt Pò Meukoeta, het is misschien beter, dat u eerst uitrust, heer, (want) de zon gaat al onder, het is al laat; het wordt al donker, de tijd is al ver gevorderd, o Majesteit, (Tjah Koebat); njòëkeu sabab hana ibadat, seumajang djeumeu'at kajém padèë, dit is de reden, waarom zij hunne godsdienstplichten verwaarloozen, en dat de Vrijdagsdienst vaak (door hen) wordt verzuimd, (Tambéh toedjōh blaïh); djipòh ngòn kajèë djisròm ngòn batèë, ra'jat le padèë patah ngòn loeka, zij sloegen met een stuk hout, wierpen met steenen en velen van het (vijandelijke) leger verongelukten, werden gebroken of verwond, (Tjah Koebat); agam maté inòng balèë, kaphé padèë peudeuëng seuba, de mannen onder de ongeloovigen kwamen om, vernietigd door zijn zwaard, zoodat hunne vrouwen als weduwen achterbleven, (Akeubarō Karim); zie verder vbd. i.v. djoekhòm. Moepadèë, = padèë; moepadèë-padèë, onduidelijk ziende of onduidelijk zichtbaar, wazig, (vgl. moepanèë-panèë); moepadèë-padèë that mata lōn, *h*an djeuët lōn beuët meung

@lonaliakbar

batjoet, ik zie alles erg wazig, ik kan niets lezen; zie verder vbd. i.v. dieuëng. Poepadèë, belemmeren, beletten enz.; bè' that ta'adeuëb oelōn toean, bè' toean lōn tapeusé'sa; barangkri tapoepadèë-padèë, oelōn sitrèë maté hana; tatagoeën timah sabòh blangòng, taplè lam reukoeëng na meung phana, pijnig en martel mij niet al te erg; hoe gij mij ook tracht te vernietigen, ik, uw vijand, zal toch niet dood gaan; om te maken dat ik sterf moet ge een pot lood koken en dat in mijn keel gieten, (Malém Dagang).

PADIAH, ook peudiah (Arab. fid-jah), boete, zoengeld wegens verzuimde godsdienstplichten (zooals het vasten, de seumajang), bestaande uit eene bepaalde hoeveelheid van het graan des lands of geld, aan de armen te geven; djibri padiah poeasa, hij betaalt boete voor het niet vasten; padiah seumajang manjèt, zoengeld voor de door een doode verzuimde godsdienstoefeningen.

PADIT, zie i.v. dit.

PADJA (Arab. fadjr), dageraad, ochtendschemering, (zie vbd. i.v. kalam I, kilat, lōn II, malam, nèseupoe); padja gadjah of kidéb (Arab. al-fadjr al-kâdzib), het bedriegelijke gloren van den ochtend, dat weer door duisternis wordt gevolgd, de valsche ochtendschemering; padja sadè', (Arab. al-fadjr aç-çâdiq), de echte ochtendschemering; awaj wa'tèë 'itjha apabila gadòh tjapa' njang mirah dan akhédji 'òh teubiët padja sadè', ja'ni oeréh njang that djeumeureulang meulinteuëng ba' binèh langèt njang si oe moesréb, dan padja kidéb mantòng dalam wa'tèë 'itjha, dan moereuët deungòn padja kidéb oeréh njang panjang ba' boedjoe langèt, lheuëh njan klam si'at, 'òh lheuëh klam njan teubiët padja sadè', njankeu awaj wa'tèë soebòh, de tijd voor de avondgodsdienstoefening begint, wanneer het avondrood is verdwenen, en eindigt, wanneer de echte dageraad aanbreekt, d.w.z. wanneer eene heldere lichtstreep zich in het Oosten aan den hemel in de dwarste vertoont; de valsche ochtendschemering behoort nog tot den tijd voor de avondgodsdienstoefening, en met valsche ochtendschemering wordt bedoeld eene lange lichtstreep overlangs aan den hemel, die gevolgd wordt door een oogenblik duisternis, waarna de echte ochtendschemering aanbreekt, alsdan begint de tijd voor de ochtendgodsdienstoefening, (Beukeumeunan).

PADJA' (Mal. padjak), bijvorm van badja' II, zie aldaar.

PADJAN, zie i.v. djan.

PADJŌH, eten, opeten, maaltijden, nuttigen, gebruiken, genieten, vreten, opvreten, (van menschen en

@lonaliakbar

dieren, bij overdracht van zaken:) verslinden, verteren (zie bvd. i.v. koeroe'an, kréh I, moesōh, pageuë), uitwerking hebben, indringen, pakken, (van b.v. werktuigen of wapens, genees-, of toovermiddelen, van het verstand, (zie vbd. i.v. beusòë, lambōt, loelōïh, loet, mintra, 'ò); padjōh boe, rijst eten, (de gewone uitdrukking voor:) zijn maal gebruiken, ook padjōh of boe alleen; padjōh boe beungòh, ontbijten; padjōh boe seupōt, middagmalen, (zie verder i.v. boe I); padjōb ranoeb, sirih gebruiken, (zie vbd. i.v. gapoe, kabat, ranoeb); padjōh oebat, medicijnen gebruiken, innemen; padjōh gadji, traktement genieten, (min of meer geringschattend, zie vbd. i.v. ngoej); padjōh riba, rente van zijn geld genieten, (zie vbd. i.v. laba); padjọ̄h poekòë, den coïtus uitoefenen; padjōh poenggōng, paederastie uitoefenen; padjōh até, het hart opeten, (fig. uitdrukking van woede voor:) dood slaan, tot moes slaan, (ook wel gezegd om kinderen bang te maken:) koepadjōh atékeu, ik zal je tot moes slaan; djipadjōh até keudròëdji, hij eet zijn eigen hart op, i.e. hij wordt van nijd, van afgunst, van verdriet verteerd; keumoedòë njòë hana djipadjōh, tjoet that, dit roer pakt niet, het is te klein; hana djipadjōh ba' (of lé) akaj (of bitjara), het gaat er bij het verstand niet in, het verstand kan het niet vatten, i.e. het is in strijd met de rede, is onaannemelijk, absurd, (zie i.v. akaj, en vbd. i.v. loelōïh); zie verder vbd. i.v. é' II, è', ha' I. Moepadjōh, gegeten, genuttigd, enz.; padjōh met meerv. subject. Poepadjōh, laten eten enz., te eten geven. Poemadjōh, de handeling padjōh verrichten, bezig zijn met eten enz., (zie vbd. i.v. lòë I). Peunadjōh, hetgeen wordt gegeten enz., spijs, voedsel, prooi, inz. lekkernijen, gebakjes, zoetigheden, snoepgoed; peunadjōh thō, droge gebakjes (die bewaard kunnen worden); peunadjōh basah of leumië', zachte koekjes (die niet voor bewaring geschikt zijn, ook dabeuëh peukan genoemd, zie i.v. dabeuëh); zie verder vbd. i.v. boeta I, kroe I. Zie djoeadah, makeuën.

PADŌ' I, werpen bij e.s.v. spel met geldstukken of kemiri-noten, waarbij de spelers eerst om de beurt b.v. een geldstuk van een zekeren afstand in een kuiltje werpen (padō') om uit te maken wie vervolgens het spel zal beginnen; hij wiens geldstuk in of het dichtst bij het kuiltje is terechtgekomen, begint met al de geldstukken der spelers van den afgesproken afstand in het kuiltje te werpen (padō'); de geldstukken, die in het kuiltje terechtkomen zijn voor hem en met een ervan moet hij naar een der buiten het kuiltje gebleven geldstukken, door de andere spelers

@lonaliakbar

aangewezen, werpen (p ò h); raakt hij het, dan zijn ook al die andere geldstukken voor hem en begint men het spel op nieuw met een nieuwen inzet; mist hij het, of heeft hij bij den worp met al de geldstukken geen enkel in het kuiltje gekregen, dan komt een andere speler aan de beurt, enz.; lōn padō' *h*an rōh, lōn pòh *h*an keunòng, doe ik een worp (bij het padō'-spel), dan krijg ik er geen in het kuiltje, doe ik een „slag" (bij het zelfde spel) dan raak ik het niet, (sprkw. voor: ik heb pech, alles loopt mij tegen; soms voegt men er nog aan toe:) patéh leuë' inòng, djiba peusoena, luister ik naar mijne wijfjesduif (i.e. mijne vrouw), dan blijkt het gestook te zijn. Moepadō', aan het werpen zijn, het padō'-spel spelen.

PADŌ' II, zie paroeë' II.

PADÒ', afschutten, verschuilen, verbergen, dekken, aan het gezicht onttrekken, het vrije uitzicht belemmeren, uitsluiten (van de erfopvolging), beschutten, beschermen; afgeschut, verscholen, enz.; afschutting, dekking, versperring, beschutting, bescherming; Deulima Rawan dja' padò' dròë, doeë' ba' sagòë likōt keuta; poetròë meusòm doeë' meusilèë, sabab meulintèë keunan teuka, D. R. ging zich verschuilen en zette zich in een hoek achter eene rustbank neer; de prinses stelde zich verdekt op, omdat haar schoonzoon daar kwam, (Noen Parisi); tapadò' lōn niba' sisat, niba' soerat njang tjilaka, behoed mij (o Heer) voor dwaling en voor eene opteekening van slechte daden (n.l. door een der wachtengelen Kiraman Katibin), (Akeubarō Karim); bòh beudé pò na ban oedjeuën, padò' boeleuën sang goerahna, de geweerkogels vlogen door de lucht alsof het regende en de maan werd er door verborgen als ware er eene eclips. (Tamin Ansa); rab oe langèt djeu'ōh boemòë, ba' até dròë lōn njeum rasa; boemòë dōnja rab ka padò', ban bòh manò' leumah boenta, ik had bij mijzelf het gevoel alsof we dicht bij den hemel waren, zoover was de aarde verwijderd; de aarde was bijna uit het gezicht, en zag er uit rond als een kippenei, (Tamim Ansa); zie verder vbd. i.v. bah, djalaj, lindōng I, loebeuëng, malèë. Moe-, of teupadò', aan het gezicht onttrokken, verborgen, verscholen, beschut; moepadò', (ook) zich verbergen, beschutting, eene schuilplaats zoeken. Poepadò', = padò' (verb.) met versterkte beteekenis. Poemadò', de handeling padò' verrichten; bè' tapoemadò' di sinan, sta daar niet in den weg (van hetgeen ik zien wil). Peunadò', dekking, beschutting, bescherming, schuilplaats.

PADÒÉ, (dial. van Daja:) opgehouden, genezen, (gew. van eene wond); verder gew. met eene ont-

@lonaliakbar

kenning en meer in hik.: *h* a n of h a n a p a d ò ë zonder ophouden, aanhoudend, onophoudelijk, voortdurend; l o e k a l ō n k a p a d ò ë, mijne wond is al genezen; h a n a p a d ò ë s a g a j o e d j e u ë n, het regent aanhoudend; zie verder vbd. i.v. g e u t j a n g, k a d a, k h a'-k h i'.

PADOEB, bijvorm van p a d o e m, zie i.v. d o e m.

PADOEBAWA, verzorgen, verplegen, (meer in hik.); zie vbd. i.v. b r a t, l a g è è.

PADOEËN (samengetrokken uit p a en a d o e ë n), of, meer, p a d o e ë n m a m a, oom van vaderszijde, (eig. oudere, maar ook jongere broeder van den vader); n j a n g d j a' k e u n ò ë d o e m n j a n p a d o e ë n, n j a n k e u a d o e ë n d i a j a h e u n d a, die hier komen zijn allen uwe ooms, d.w.z. oudere broeders van uw vader, (Nabi Oesoeïh); M o e h a m a t n e u d j a' s a d j a n A b a ï h, n j a n n g ò n A n d a h p a d o e ë n m a m a, Mohammad ging samen met 'Abbâs, evenals Hamzah een oom van hem van vaderszijde, (Noeboeët Nabi); k e u t j h i' m o e p a k a t l é n g ò n k a w ō m, a n e u' k e u m o e ë n p a d o e ë n m a m a, de keutjhi' beraadslaagde met zijne agnaten, met zijne neven en ooms van vaderszijde, (Noen Parisi). Vgl. a d o e ë n o e m a, i.v. o e m a I.

PADOEKA, of p e u d o e k a (Mal., uit Skrt. p â d u k â, sandaal), aanduiding van aanzienlijke personen, U Edele, Zijne (Hare) Edelheid, (in hik. en brieven); zie vbd. i.v. k a l e u b o e, k ō l é h a'.

PADOEM, zie i.v. d o e m, en p a I.

PADRA, gelijk, (tegen elkander) opgewassen, niet onderdoend (voor elkander), een portuur voor (n g ò n), elkanders portuur; s a b é p a d r a, h a n a t i w a ï h s a h ò, (zij zijn) tegen elkaar opgewassen, de eene doet het voor den anderen niet onder; A n g ò n B h a n a p a d r a, A en B zijn niet elkanders portuur; o e r ò ë n g ò n m a l a m t a h o e k ō m s a b é, o e d é b n g ò n m a t é t a h o e k ō m p a d r a, de dagen en de nachten zijn voor ons (door de ellende in de belegerde vesting) gelijk (eig. beschouwen we als gelijk), leven en dood eveneens, (Pòtjoet Moehamat); zie verder vbd. i.v. h ò, k a d a, k a t j a', o e n d i, o e n d j a. M o e p a d r a, gelijk, tegen elkander opgewassen zijn. Vgl. p a d a II, p a d a n II.

PA'È, gekko; m e u n g k a l h è ë (p e u ë t) g ò, d j i m e u s o e p a'è, k a t e u n g ò h m a l a m, wanneer de gekko drie (vier) keeren geluid heeft gegeven, dan is het al middernacht; zie verder vbd. i.v. b o e r é'. Zie 'è t-'è, *t* è t-*t* è.

PA'ÈT, zie i.v. 'è t I, en p a I.

PAGAB, den pas afsnijden, zich in den weg stellen, tegenhouden, omsingelen, insluiten, achtervolgen en trachten den pas af te snijden of in te sluiten; p e u ë d j i p a g a b? — k e u b e u ë, wat trachten ze te omsingelen? — een karbouw; zie verder vbd. i.v. d j r a b a t, g r i ë t, l i n t a ï h I.

@lonaliakbar

Moe-, of teupagab, tegengehouden, omsingeld, ingesloten; ka moepagab lōn ba' lōn ploeëng, ze hebben mij toen ik vluchtte den pas afgesneden. Poepagab, den pas laten afsnijden, laten omsingelen, omsingelen met; poepagab oereuëng ngòn asèë, iemand met honden achtervolgen en omsingelen. Poemagab, de handeling pagab verrichten; takalòn oereuëng poemagab di blang, kijk de menschen bezig zijn wat op het veld te omsingelen. Peunagab, achtervolging, omsingeling, insluiting.

PAGALŌ, gew. boepagalō, ook goepagalō, zie i.v. boe I, (ook zonder kleefrijst maar alleen sirih versierd met echte en papieren bloemen enz. wordt aldus genoemd); zie vbd. i.v. la'én.

PAGÉ, later, de dag des oordeels, hiernamaals; adat talō geuprang nanggròë njòë, maté geutanjòë teumeureuka; pagé djan neuwòë Radja Si Oedjoet, geutanjòë neulhoet neutoeëng njawa, wanneer deze stad zich (aan den vijand) overgeeft, dan zullen we door den toorn van den vorst getroffen worden en het toch met den dood moeten bekoopen; als later vorst S. O. terugkeert, zal hij ons van alles berooven en ons leven nemen, (Malém Dagang); oeròë pagé, oordeelsdag; zie verder vbd. i.v. djamah, loerōng, oebah.

PAGEUË, omheining, ommuring, omwalling, heining, haag, palissade, wal; omheinen, ommuren, omwallen, omringen; pageuë lampōïh, roemòh, omheining van een tuin, van een huiserf; pageuë koeta, palissadeering, omwalling van eene versterking; inòng pageuë, de stijlen van de poort eener omheining; tjitjém pageuë, e.s.v. klein vogeltje, dat graag in heggen vertoeft; pageuë padjōh padé, de omheining (van het rijstveld) verteert de padi, (sprkw. voor) zich vergrijpen aan toevertrouwd goed, zich aan misbruik van vertrouwen schuldig maken, (ook) in opstand komen tegen wien men dank en eerbied verschuldigd is, tegen den vorst, (verder gezegd van) iets ongehoords, iets absoluut onbehoorlijks of absurds, (zie ook i.v. paleuët, en roesō'); hana patōt, aneu', meunan preuboeëtan ateuëh radja; misé roesō' djithō' até, padjōh padé pageuë lingka, zulk eene handelwijze tegenover den vorst, mijn zoon, is niet gepast, (ge doet dan) als de rib, die (zooals het spreekwoord zegt) tegen het hart stoot, als de omheining, die de padi verteert, (Noen Parisi): na tòm roesō' djithō' até, na tòm padé pageuë seuba, heeft ooit eene rib tegen het hart gestooten, heeft ooit eene omheining de padi opgevreten, (Pòtjoet Moehamat): na bagòë boeleuën djipageuë bintang, na tamsé intan lingka meutia, (zij was) als de maan, omringd

@lonaliakbar

door sterren, als een diamant met parelen eromheen, (Tjintaboehan); zie verder vbd. i.v. l a n g g a m, l o e j, m a r a, p r a n g. M o e p a g e u ë, omheind, ommuurd, omringd; zie vbd. i.v. t j a r a'. P o e p a g e u ë, eene omheining enz. maken om, van eene omheining enz. voorzien; b è' t a p o e p a g e u ë r è t g ò b d j a', maak geen haag over een weg, waarlangs de menschen gaan. P o e m a g e u ë, de handeling p a g e u ë verrichten. P e u n a g e u ë, ge wijze van omheinen enz., omheining enz.

PAGOE (Men. id.), zolder, zoldering, (dial. Westkust; in Groot-Atjèh p a r a).

PAH-PŌH, zie k a p a h-k a p ō h, en vgl. p ō h.

PAHIT, wat schort eraan, hoe gaat het er mee; zie h i t en p a I.

PAHLA, of p a l a (Mal. p a h a l a, uit Skrt. p h a l a, vrucht, loon), loon voor goede werken, loon in de andere wereld, hemelsch loon; o e r e u ë n g m i t a p a h l a, iem., die naar zulk loon streeft; p a l a r a j é h, p a l é h r a j a, (waarin r a j é h alleen voor het rijm, z.v.a.) wat hemelsch loon, een groot ongeluk, (gezegde ter bespotting van een schijnvrome, die het achter de mouw heeft, of van het een of ander dat men moet doen en waarvan men geen loon doch alleen last verwacht); zie verder vbd. i.v. m a t é, m o e r ò ë. M o e p a h l a, waarop hemelsch loon staat, verdienstelijk; d j i n ò ë t a l e u n g ò s a b ò h r i w a j a t, n j ò ë p a l i l a t n j a n g m o e p a h l a, luister nu naar eene overlevering over een verdienstelijk werk, waarop hemelsch loon staat, (Asaj djeuët padé).

PAHLAWAN, ook p a l a w a n (Mal. p a h l a w a n, uit Perz. p a h l a w â n), held, dapper strijder, voorvechter, (in hik. en eigennamen); zie vbd. i.v. d j o e h a n, m a n II, m ò s e u t a h é, o e g ò h, p a n d a n g.

PAHNA, zie p h a n a.

PA'IDAH (Arab. f â'i d a h), nut, voordeel, (ook) bedoeling, (verder) voordeeltje, geschenk; n a g e u b r i p a'i d a h g a t a t a d j a' b a' t e u n g k o e b a r ò ë, heeft men u iets gegeven, toen gij gisteren naar den teungkoe moest gaan; p e u ë p a'i d a h d j i t e u k a k e u n ò ë, wat voor bedoeling heeft hij met hier te komen; zie verder vbd. i.v. a m i l a n, b e u d e u ë n g, k ò I, l a l a t, l e u p a ï h, m i n t r a, p a n j a n g. M o e p a'i d a h, nut, voordeel opleverend, nut hebbend, nuttig; h a n a m o e p a'i d a h, k e u p e u ë t a p o e b o e ë t, het heeft geen nut, waarvoor zullen we het doen. Zie m e u n a p a'a t.

PAÏH I, of p h a ï h, (Ned.) pas, reispas, (mod.); s o e r a t p a ï h, id.

PAÏH II, of p h a ï h; m o e p a ï h-(-p a ï h), zich verspreidend, doordringend, (van een geur); b a n t a j t i r è b o e l o e t b a s a h, b è ë m o e p a ï h-p a ï h m a b ō' g i l a, de kussens en gordijnen waren doornat (van parfum) en de geur was zoo doordringend,

@lonaliakbar

dat men er dronken en gek van werd, (Noen Parisi).

PA'IKÖ, e.s.v. vogel met aan den rug en het begin der vleugels roode, en overigens gele veeren, wordt wel in kooien gehouden; zie vbd. i.v. p a n t ö n. Zie i.v. b a r è ë-b a r è ë.

PAJ I (Mal. p a l), laveeren, tegen den wind, tegen de golven in zeilen; b a r a n g d o e m b a k a t h a n a d a w ö', d i d j i h d j i'- a n g g ö' d j i p a j l a n d j a, hoevele golven er ook waren, (de schepen) bekommerden er zich niet om, ze zeilden er tegen in met den voorsteven op en neer gaande, (Banta Beuransah). M o e p a j- (-p a j), de handeling p a j verrichten, p a j met meerv. subject.

PAJ II (Mal. p a l, uit Ned.) paal, (afstandsmaat), (mod.).

PAJA, moeras, drasland, sawah in een moeras aangelegd. M o e p a- j a, met moerassen, op een moeras gelijkend, moerassig, drassig; k a m o e p a j a j o e b m ò h, de grond onder het huis lijkt op een moeras, is drassig. P o e p a j a, tot een moeras maken of laten worden, op een moeras doen of laten gelijken, drassig maken of laten worden; p a k ò n t a p o e- p a j a j o e b m ò h g a t a, waarom hebt ge den grond onder het huis drassig gemaakt. Vgl. b o e ë n g. I.

PAJAH, erg moe, zwaar vermoeid, afgemat, uitgeput, (ook) zeer moeilijk, lastig, zwaar, afmattend (van lichamelijken of geestelijken arbeid), zwaar, ernstig (van eene ziekte); moeite, last; l ö n p a- j a h t h a t o e r ò ë n j ò ë, g e u j o e ë d j a' d j e u'ö h t h a t, ik ben vandaag erg moe (heb het vandaag erg vermoeiend gehad), men heeft mij erg ver laten gaan (eene verre boodschap laten doen); b o e ë t n j a n p a j a h t h a t, dat werk is erg zwaar, erg lastig; S i P o e l a n s a k é t k a p a j a h t h a t, N.N. is ernstig ziek; zie verder vbd. i.v. a m i l a n, a n e u', b a n d é n g, l e u n j o e ë', m i n t r a, n j a r é n g I, p e u ë. M o e p a j a h, zich moeite geven, zich moeite getroosten, moeite doen, zich inspannen; zie vbd. i.v. k o e a h, l e u b è h. P o e p a j a h, moe maken, vermoeien, zwaar, moeilijk maken: p o e p a j a h d r ò ë, zich vermoeien, het zich moeilijk maken, zich moeite geven, zich inspannen. P e u n a j a h, vermoeienis, moeite, inspanning, (verder) loon voor genomen moeite, voor bewezen dienst, fooi; n j ò ë p e u n a j a h d r ò ë t e u, ziehier de belooning voor uwe moeite, uw fooi; h a n a l ö n t o e ë n g p e u n a j a h, ik neem geen belooning, geen fooi aan; zie verder vbd. i.v. l h e u ë h, o e m ò m, o e p a h. Vgl. h è'.

PAJANG, sleepnet, (hetzelfde als p o e k a t, doch gebruikt in volle zee en niet van het strand uit uitgezet en naar het strand toe ingehaald; men vischt met de p a- j a n g gedurende een klein gedeelte van het jaar, wanneer de s o e r è-visch zich in scholen dicht bij de oppervlakte van het water vertoont; wie zulk eene school visschen het eerst ziet, heft een jubelkreet aan, en krijgt, wanneer een ander ze vangt, er de helft

@lonaliakbar

van); hōj pajang, (naar den jubelkreet van den pajang-visscher:) jubelen, jodelen. Moepajang, met de pajang visschen; dja' koetimang poeti' koembang, bòh até nang ajeuëm djaròë; beudjeuët aneu' tamoepajang, beutapawang poekat keudròë, kom, laat ik je op mijne armen wiegen, mijn koembang-knop, moeders hartepit en speelkameraad; moogt ge, mijn kind, later in staat zijn met de pajang te visschen en moogt ge zelf aan het hoofd van de poekat-visschers staan, (Banta Beuransah).

PAJÉH, platdrukken, plat trappen, klemmen, (verder: visch, gew. gedroogde visch na fijngewreven te zijn) met kruiden mengen, in een pisangblad wikkelen en roosten, (gekookte kleefrijst) met suiker en klappermelk mengen, in een pisangblad wikkelen en roosten; bè' kapajéh (of poepajéh) è', ga niet je st... plat drukken, (zegt men tot een kind, dat, na zijn gevoeg gedaan te hebben, met zijn achterste over iets heen wrijft); eungkōt pajéh, visch met kruiden in een pisangblad gewikkeld en geroost; boe pajéh, kleefrijst met suiker en klappermelk in een pisangblad gewikkeld en geroost; zie sprkw. i.v. bisan. Moepajéh, platgedrukt, getrapt op, geklemd; è' moepajéh ngòn gaki, met den voet platgetrapte st...; lōn moepajéh ngòn ba' kajèë, ik ben door een boom gedrukt, geklemd; moepajéhpéh, geheel, van alle kanten platgedrukt. Poepajéh, platdrukken. pajéh met versterkte beteekenis. Teupajéh, bij ongeluk platgedrukt, getrapt op: lōn ka teupajéh è', ik heb bij ongeluk op st ... getrapt.

PAJOE, troosten, opbeuren, in eene goede stemming brengen, sussen, bepraten, paaien, vleien; troost, opbeuring, vleierij; tapajoe bè' djimòë sabé, troost haar, opdat zij niet steeds door weent; tapajoe mangat djitém, bepraat hem opdat hij wil; keureuna soeara meutoerōt pajoe, gèt that lakoe mamèh rasa, want zijne stem klonk aanhoudend vleiend, vriendelijk en aangenaam voor het gevoel, (Pòtjoet Moehamat); narit pajoe, troostende, sussende, vleiende woorden; bōh pajoe, = pajoe (verb.); Djoehan Meusapi oetöïh bōh pajoe, tjoet poetròë meuloe hana lé haba, Dj. M. wist zeer handig sussende woorden te spreken en de lieve prinsessen, de meuloe-bloemen zeiden niets meer, (Djoehan Meusapi); zie verder vbd. i.v. oegòh. Moepajoe, getroost, opgebeurd enz.; troostend, opbeurend enz.; narit gata moepajoe that, uwe woorden zijn zeer vleiend; ngòn soeara moepajoe that djipoemangat até radja, met eene sussende stem bracht hij den vorst in eene goede stemming, (Tjah Koebat). Poemajoe, de handeling pajoe verrichten; tjeudaïh that

@lonaliakbar

tapoemajoe, ge zijt erg knap in het paaien. Zie bajōh.

PAJŌNG, pajoeng, staatsie-, regen-, of zonnescherm, (wordt o.a. geopend gehouden boven de doodkist van voorname personen, wanneer die grafwaarts wordt gedragen; oudtijds was het dragen van een pajoeng alleen geoorloofd aan vorsten, vrouwen van oelèëbalangs, bruiden en bruidegoms), (wordt verder gebezigd in den zin van:) geëerbiedigd, geliefd, (zie vbd. hiervan i.v. meukat, oelōn, oetjab); pajōng Tjina, of pajōng keureutaïh, Chineesche, papieren pajoeng; pajōng iram (iram), zie i.v. iram II; pajōng oebō-oebō, zie oebō-oebō; idja pajōng, zie i.v. idja I; labang pajōng, zie i.v. labang. Moepajōng, een pajoeng hebben, dragen, boven zich geopend hebben, (ook) op een pajoeng gelijken, zich als een pajoeng vertoonen, als een pajoeng over iets heen hangen, iets overschaduwen; lintō moepajōng, een bruidegom, boven wien een pajoeng geopend wordt gehouden, (zegt men nog wel schertsend van iem., die met een pajoeng boven zich loopt); ban silingka meureujam meukeupōng, asab moepajōng ateuëh koeta, aan alle kanten (werden) kanonnen (afgevuurd) en de rook hing als een pajoeng boven de vesting, (Noen Parisi); teuma teuka awan moepajōng, djipeutoedōng Ahmat moeda, toen kwam er eene wolk, die als een pajoeng den jeugdigen A. overschaduwde, (Noeboeët Nabi); zie verder vbd. i.v. iram II, karang, linteuëng, oentōng. Poepajōng, (als) met een pajoeng overschaduwen, beschutten; geutanjòë njang ma'siët 'adeuëb that toetōng, *h*an sòë poepajōng 'amajteu hana, wij, zondaren, zullen (op den oordeelsdag) zeer van de zonnehitte te lijden hebben, er zal niemand zijn om ons te beschutten, (want) er zijn van ons geen goede werken, (Prang Gōmpeuni); di gòb oentōng na ban reubōng, le sòë poepajōng na nang apa, anderen hebben een lot als dat van de bamboespruit, er zijn velen, die hen beschutten, (want) ze hebben nog ouders, (Poepò' Leumò).

PAKAJ (Mal. pakal), breeuwen, kalfaten, waterdicht maken (van eene prauw met werk van gleuëm, geplozen boomwol, kalk en olie of hars, zie dama, en gala II); prahō njan ka lheuëh geupakaj, die prauw is al gebreeuwd. Moepakaj, gebreeuwd, gekalfaat. Poemakaj, de handeling pakaj verrichten. Zie tampaj.

PAKAT (als stamwoord beschouwd van moepakat uit Arab. moewâfaqah), overleg, beraadslaging, samenspreking, bespreking, bijeenkomst om te beraadslagen, conferentie, het resultaat ervan, afspraak, overeenstemming, plan; (ook wel, doch zelden verb.) overleggen, in overleg treden, beraadslagen; hana

djadèh pakat, het overleg is niet doorgegaan, (of) is op niets uitgeloopen; peudoeë' pakat, eene bijeenkomst beleggen, (zie vbd. i.v. doeë', moela I); mita pakat, te rade gaan, in overleg treden, raad, overeenstemming zoeken, een plan beramen, (zie vbd. i.v. mòseulihat); habéhkeu pakat teugòh djandji, ka geu'-é'lé santeut rata, nadat zij beraadslaagd hadden en onderling eene hechte afspraak hadden gemaakt, drongen zij eensgezind en gelijkelijk in den strijd op, (Pòtjoet Moehamat); sipakat, ook sapeuë, of sabòh of santeut pakat, een van zin, eensgezind, eendrachtig, in harmonie, in overeenstemming (met een ander of met elkander); A ngòn B hana sipakat, A en B zijn niet eensgezind; santeut pakat doemdji saré, djibeudòïhlé doemdji rata, toen zij het onderling eens waren geworden, stonden zij allen op, (Nabi Oesoeïh); zie verder vbd. i.v. geunab, liké, nè. Moepakat, overleggen, beraadslagen, eene bespreking houden, confereeren, het eens trachten te worden, het eens zijn, eensgezind, eendrachtig zijn; in overeenstemming, in harmonie; zie vbd. i.v. dèëlat, djeumeu'ah, I, épeutika, hōreureumat, mita, njaréng I, pakòë, patōt. Poepakat, laten overleggen, het eens doen worden, doen overeenstemmen, doen instemmen. Teupakat, in overleg getreden.

PAKÉ, schelden, razen, kijven, standjes maken; gekijf, ruzie, twist, gevecht; bōh neutjarōt bōh neupaké, kadròb da ti kapoewòë da, of zij tiert of raast, je moet mijne zuster vasthouden en naar huis brengen, (Malém Diwa); zie verder vbd. i.v. loerōng, oelò'-oelò', 'òh. Moepaké, kijven, krakeelen, twisten, vechten, zie vbd. i.v. gandawatra, gandra, mama, en hier beneden. Poepaké, doen twisten, doen vechten, tot twist opstoken, twist zaaien; 'adeuëb ba' toebōh hana reuda, inòng peusoena poepaké lakòë; misé asèë koeat moepaké ngòn barangsòë asòë nanggròë, met aanhoudende lichamelijke kwellingen (in de hel) zijn de vrouwen, die met lasterpraatjes hare echtgenooten tot twisten aanzetten, en zelf als honden ervan hielden om met een ieder in het land ruzie te maken, (Tambéh toedjōh blaïh); sabab paléh plandō' kantjé djipoepaké badeuë' ngòn gadjah; djih njan doea djimoepaké, hana piké sabé tjèëkah, doordat het ellendige looze dwerghert den neushoorn en den olifant tegen elkander had opgestookt, waren die twee aan het vechten gegaan zonder te bedenken, dat zij beiden even machtig waren, (Plandō' Kantjé). Teupaké, in twist geraakt; ka teupaké, hana djimarit lé, ze zijn met elkaar in oneenigheid geraakt, ze spreken niet meer met

@lonaliakbar

elkander. P o e m a k é, de handeling p a k é verrichten; k o e a t t h a t p o e m a k é g a t a, ge zijt erg sterk in het schelden.

PAKÈH (Arab. f a q î h), wetgeleerde, schrift-, godgeleerde, (in hik., zie vbd. i.v. k a n o e r i, k r a h, l h e u ë h); wordt verder als eigenaam gedragen door de oelèëbalangs van Pidië: Teukoe of Teungkoe Pakèh Pidië.

PAKHŌ', tegen iets stooten, tegen elkaar stooten, rijmen, in verzen brengen, in dichtmaat opstellen; rhytme, rijm; l ō n m e u n g p a k h ō' a n t ō' k a l a m, l ō n r e u s a m s a b ò h t j a l i t r a, ik wil woorden in verzen brengen, een verhaal in dichtmaat behandelen, (Noen Parisi); k e u n ò n g p a k h ō', het rhytme treffend, goed van rhytme, (zie vbd. i.v. l a g è ë), (ook) juist, gepast zooals het behoort; n j a n h a n a k e u n ò n g p a k h ō', dat is niet gepast, (van woorden of handelingen); k o e r e u ë n g p a k h ō' h a b a *h* a n k e u n ò n g, k e u r e u n a b i n g ò n g a k a j b i t j a r a, de verzen zijn gebrekkig en het verhaal loopt niet goed, want (ik ben) dom en raak gauw in de war, (Banta Ahmat). M o e p a k h ō', gestooten (van b.v. het hoofd, wanneer men in het donker loopt, of indut), (fig.) bijeengestoken (van de hoofden, en in het algem.:) bijeen (zittend, liggend, staand), (verder) harmonisch, eene harmonie vormende, met elkaar harmonieerende, goed gerangschikt; l ō n m o e p a k h ō' (of t e u p a k h ō') o e l è ë n g ò n t a m è h, ik heb mij het hoofd tegen den paal gestooten; d o e ë' m o e p a k h ō' (o e l è ë), met de hoofden bijeengestoken zitten, bijeenzitten; b a n d o e m o e l a m a m o e p a k h ō' o e l è ë, b a n d o e m m e u r è ë-r è ë t r ō i ë m a t a, al de schriftgeleerden zaten bijeen (bij het sterfbed van Teungkoe di Tirò) en allen stortten tranen bij stroomen, (Prang Gōmpeuni); b é h t r a n g ò n l a n t j a n g k a m e u t a d j ō', k a m o e p a k h ō' o e m i ë n g k o e a l a, al de schepen en l a n t j a n g-prauwen waren, op pootstokken gelijkend, aan den rand der riviermonding bijeen, (Diwa Sangsaréh); b a n t a j s o e s ō n k a s a b m e u r ō', d i b a' t a m p ō' i n t a n p r e u m a t a; k a d j i'a t ō d j r ò h m o e p a k h ō', b o e n g ò n g t a d j ō' a t é s o e k a, pronkkussens, met gouddraad geborduurd en diamanten en edelgesteenten aan beide uiteinden, waren mooi en harmonisch gerangschikt en met bloemen aan stokjes versierd, zoodat het een lust was om ze te zien, (Banta Ahmat); n e u m a r i t d o e m m o e p a k h ō', n a b a n m e u r e u b ō' t r ō n d i a d a r a, hij sprak passende woorden, (die zoo welluidend klonken) als (het geluid van) een m e u r e u b ō', die uit de lucht neerdaalt, (Pòtjoet Moehamat); g è t t h a t m o e p a k h ō' r a p a'i m a l a m n j ò ë, s a t h a t d j i b ō h l a g è ë, de tamboerijnen klinken van avond erg harmonisch, ze slaan de wijs er erg gelijk op. P o e p a k h ō', =

@lonaliakbar

p a k h ō' (verb.) met versterkte beteekenis, m o e p a k h ō' doen zijn. T e u p a k h ō', bij ongeluk gestooten. Vgl. a n t ō', p a t j ō' II.

PAKI (Arab. f a q î r), arme, behoeftige, bedelaar, (gew. in verband met den godsdienst gedacht: behoeftigen, die men bij wijze van boetedoening spijzigt, een behoeftige, die trouw zijne godsdienstplichten vervult, een vrome, die zich uitsluitend op den godsdienst toelegt en geen middel van bestaan heeft, iem. die „behoefte heeft'' aan God of Gods genade, iem., die vrijwillig afstand gedaan heeft van zijne wereldsche goederen); arm, behoeftig; o e r e u ë n g p a k i, arme, behoeftige; p a k i m e u s e u k i n, arm en behoeftig, armen en behoeftigen, (twee categorieën van personen, die recht hebben op een aandeel in de d j a k e u ë t, waarbij de Sjafi'itische leer onder een p a k i verstaat iem. die in behoeftiger omstandigheden verkeert dan een m e u s e u k i n); p e u d j a m è ë p a k i, armen spijzigen, (in Atjèh b.v. wanneer men zijne verstooten vrouw terugneemt); zie verder vbd. i.v. k a l a IV, k r a h, l a r i, m e u'o e n g k i, m o e r ō'. M o e p a k i, als een p a k i leven, den bedelstaf aannemen; k a m ò ë m e u s a b d a m e u d j a' m o e p a k i, t ò h k e u p i k é d o e m n a g a t a; g a t a k e u p a t ō t g e u n a n t ò ë k a m ò ë, p e u t i m a n g n a n g g r ò ë a l a m d ō n j a, (de vorst zeide tot de oelèëbalangs:) wij willen (aan u) zeggen, dat we den bedelstaf willen aannemen, wat is nu uw oordeel; het is (o.i.) gepast, dat gij ons vervangt in het besturen van het geheele rijk, (Nabi Oesoeïh; zie verder den regel i.v. k a n d ò ë geciteerd, die op de hier aangehaalde regels volgt).

PAKOE I, varen, (plant); p a k o e b i t, de gewone varen, (eetbaar); p a k o e g a d j a h, eene groote varensoort, (wordt als geneesmiddel gebruikt tegen b a r a h l a m p r o e ë t, ontsteking in den buik).

PAKOE II, tot touw draaien, twijnen (van reeds met de hand tot strengen gedraaide vezels, b.v. b o e l è ë d j ō', of t a p é h, resp. arèn-, of klappervezels, door zulk eene streng, die op een aan beide uiteinden van eene inkeping voorzien stuk hout, ook p a k o e genoemd, is opgewonden om eene tweede streng, die met een der uiteinden ergens aan vast is gebonden, van de p a k o e af te slingeren, en vervolgens dezelfde bewerking te herhalen van het andere uiteinde der vastgebonden streng uit, zoodat men een touw van drie strengen verkrijgt); d i l ō n *h* a n l ō n d j a' o e P a n t é P a k o e, *h* a n é' l ō n p a k o e t a p é h p e u n o e t a, ik ga niet naar P. P., ik kan geen touw draaien van klappervezels, (lett. ik kan tot strengen gedraaide klappervezels niet twijnen), (sadati-vers, bevattende een woordenspel met p a k o e). Zie b i b e u ë, d j a l ò ë, s r é n g, w é n g.

PAKÒË (Mal. p a k a i), gebruiken, gebruik maken, van, (meest in hik. en in figuurlijken zin:) zich ten nutte maken, ter harte nemen;

@lonaliakbar

asaj èleumèë, aneu', tamoepakat, tameusanteut ngòn oelama; djakalèë gèt njan tapakòë, njang roegòë bè' takeureudja, het begin van alle kennis, mijn zoon, ligt hierin, dat men geleerden raadpleegt, met hen overleg pleegt; wat goed is neme men dan ter harte, en wat tot schade leidt volge men niet, (Pòtjoet Moehamat); zie verder vbd. i.v. meunapa'at, padan II. Zie ngoej.

PAKÒN, zie i.v. kòn II, en pa I.

PAKRÉ, dial., en in hik. voor pakri, zie i.v. kri, en pa I.

PAKRI, zie i.v. kri, en pa I.

PALA (Mal. id., uit Skrt. phala, vrucht), muskaatnoot, notemuskaat, (bòh pala, komt in de aweuëh peuët plōh peuët voor); ba' pala, muskaatboom; boengòng pala, foelie; tjitjém pala, zie tjém-pala; zie verder pahla.

PALA' (Arab. falak), hemelbol, hemelsche sfeer; èleumèë pala' (Arab. 'ilm al-falak), sterrenkunde, astronomie, (vooral opgevat als hulpwetenschap van de tijdrekenkunde en van de wichelarij, zie vbd. i.v. oerat); pala' dja'pa sadé', naam van zekere wichelboekjes naar de wichelmethode, (zie i.v. dja'pa).

PALAKAH, zie peuleukah.

PALAM, door middel van een spijker of eene houten pin uitslaan, uithameren, (van b.v. een spijker of houten nagel, die niet met eene nijptang is te vatten en uit te trekken); tapalam, hamer (den spijker b.v.) eruit (door b.v. aan den tegenovergestelden kant een spijker aan te brengen en hierop te hameren). Teupalam, (op de aangegeven wijze) eruit geslagen. Peunalam, de wijze van het palam, de spijker of houten pin om te palam.

PALANG-PALÉNG, of balang-baléng, kettingkogel, draaiende kanonskogel, (die in de lucht draait en boomen velt); bòh, of aneu' palang-paléng, id.; lheuëh meureujam Asèë *K*èng-*K*èng, palang-paléng keu aneu'nja; keunòng ba' oe poetōïh meukhan, pageuë teureuban habéh phana, afgevuurd werd het kanon De Keffende Hond, geladen met kettingkogels; en klapperboomen, daardoor getroffen, braken in tweeën, en verschansingen storten ineen en werden vernietigd, (Noen Parisi).

PALANG-PALÒË, zie paléng-palòë.

PALAWAN, zie pahlawan.

PALÈË I, ijzeren hamer (vroeger alleen in gebruik bij ijzer-, en goudsmeden); met zulk een hamer slaan, hameren. Moepalèë, zulk een hamer hebben, er mede werken, slaan; ermede geslagen.

PALÈË II; ba' palèë, e.s.v. liaan, ook ba' soesoe genoemd, die caoutchouc (geutah palèë, of geutah soesoe) levert.

PALÉH, ongelukkige lotsbedeeling, ongeluk, ramspoed; tot ongeluk voorbeschikt, ongelukkig, rampzalig, ellendig, vervloekt, verdoemd (vaak als verwensching gebezigd, ook zonder dat men er iets kwaads

@lonaliakbar

mee bedoelt, zie echter paliëng, en verder vbd. i.v. anò, bië', bingkaïh, biōh, bira, dangki, dara, hò'-hò', paké), (ook) ongeluk aanbrengend; kaphé paléh, vervloekte ongeloovige, (scheldwoord); si paléh, de ellendeling, het ongeluks-kind; paléh tjilaka meutoeah moebagia, ellendig, ongelukkig, gelukkig, voorspoedig, (zegt men bij het meten van een blank wapen, door de breedte van zijn duim op het lemmet af te meten, om te zien of het al dan niet deugdelijk is, geluk of ongeluk aanbrengt, zie ook tjéntjala), (of) ellende, ongeluk enz., dat alles komt van God en niet van ons (ba' Pòteu Alah, kòn ba' geutanjòë); oereuëng moepoesa oeleuë, paléh sakeuë tō' an toeha, iemand met een haarwervel op het voorhoofd is voor ongeluk bestemd tot in zijn ouderdom, (sprkw.); paléh blang *h*an djeuët padé, paléh glé *h*an djeuët nala, is de akker rampspoedig (i.e. rust er geen zegen op), dan gedijt de padi niet, is de berg rampspoedig, dan gedijt de nala niet, (of) ramspoedig is de akker, waar de padi niet gedijt, enz., (sprkw., het tweede deel alleen voor het rijm); zie verder sprkw. i.v. lakòë, oekō, paleuëng. Poepaléh, ongelukkig maken, paléh noemen, verwenschen.

PALÉNG, (zich) wenden, keeren, af-, omwenden, omdraaien; paléng dròë, zich wenden, zich af-, omwenden; paléng moeka, het gelaat wenden, af-, omwenden, (fig.) ontrouw, afvallig worden, afvallen; tapaléng mata gògadjòë, buig de tanden van de zaag om, stel de zaag (die b.v. niet goed meer pakt); djiteuka di likōt peuleuheuën-leuheuën, djitoembō' di roeëng Sali Diwa; Sali Diwa jōh njan teukeudjōt, djipaléng oe likōt pantaïh sigra, hij kwam stilletjes van achteren en gaf S. D. een stomp op den rug; S. D. schrok toen en keerde zich snel om, (Diwa Akaïh); dan soenat tatkala saleuëm njang phōn tapaléng si ròt oeneun, dan soenat tatkala saleuëm njang keudoea tapaléng si ròt oe wië, en het is aanbevelenswaardig, dat men, wanneer men de eerste heilbede (bij de beëindiging van de seumajang) uitspreekt, het hoofd naar rechts en bij het uitspreken van de tweede heilbede naar links wendt, (Beukeumeunan); wië ngòn oeneun hana djipaléng, até gigéng didalam dada, hij keek noch naar rechts noch naar links, (want) in zijn binnenste was hij ontstemd, (Tjintaboehan); sipeureuti haj Keudjroeën Kandang, keu djōndjōngan paléng moeka; paléng keu Alah paléng keu Nabi, si meu'oengki darōhaka, zooals K. K., die van Uwe Majesteit afvallig is geworden, en (aldus ook) Allah en den Profeet

@lonaliakbar

is afgevallen, de goddelooze en opstandige, (Noen Parisi; zie verder vbd. van paléng moeka i.v. gigéng, goena, linteuëng); lajeuë paléng, zie i.v. lajeuë. Moepaléng, gewend, gekeerd, af-, omgewend, omgedraaid; zich wendend enz.; takoeë moepaléng moekaneu itam, bandanneu leumbam djipeu'é' bisa, zijn hals was gedraaid en zijn gezicht was zwart, zijn lichaam was blauw van vergift, dat er zich in verspreidde, (Pòtjoet Moehamat); keusiplōh moepaléng dadateu niba' kiblat, ten tiende (is de seumajang niet geldig), wanneer uwe borst van de kiblat is afgekeerd, (Beukeumeunan); ada' tajoeë peu'é' tajeuën, srōt di reunjeun reubah moepoenggéng; „reunjeun boelat moebalé'-balé', poeëh that ta'é' moepaléng-paléng"; ba' tajoeë boeët le that da'wa, beunjeum tatampa boemoepaléng, als men haar een watervat in huis laat brengen, dan rolt zij onderste boven van de trap: (en beweert dan:) „de sporten van de trapladder zijn ook rond en draaien, (wanneer men erop trapt), natuurlijk is het lastig om al draaiende de trap op te klimmen"; wanneer men haar iets laat doen, dan heeft zij er altijd wat tegen in te brengen, zoodat men neiging gevoelt om haar een klap te geven, dat haar gezicht ervan omdraait, (Tambéh toedjōh blaïh); zie verder vbd. i.v. héng. Teupaléng, (bij ongeluk, toevallig) omgewend, enz., zich omwendend enz.; teupaléng batjoet Éseutat Moehébat, Sikandawi loempat pantaïh sigra; djitòb ba' dada teumbōïh oe roeëng, djeumeuloeëng-djeumeuloeëng boelat mata, E. M. keek bij ongeluk even ter zijde en S. deed snel een sprong en stak (hem zijn dolk) door de borst en den rug heen, zoodat hij staroogend op den grond spartelde, (Diwa Akaïh). Vgl. palang-paléng, paléng-palòë.

PALÉNG-PALÒË, ook palang-palòë, schots en scheef, her- en derwaarts, door elkander, in verwarring, in opschudding; misé prahō tan keumoedòë, paléng-palòë angèn timpa, (het volk in de vesting was in rep en roer) als prauwen zonder roer, die door den wind door elkander worden geslingerd, (Noen Parisi); doem djipòh dròë paléng-palòë, randō-randòë ngòn ië mata, allen sloegen zich zelven in groote verwarring, terwijl zij van tranen overvloeiden, (Meudeuha').

PALÉT, wikkelen, winden, slingeren om, omwikkelen, omwinden, omstrengelen, zich winden, zich kronkelen om, omkronkelen; omwikkeling, omwinding, omslingering; neungoej idja sō' ngòn badjèë, palét di oelèë tangkoelō' raja, hij deed zich een kleed om, trok een baadje aan en wond om zijn

@lonaliakbar

hoofd een grooten hoofddoek, (Malém Diwa); djipalét djaròë oe likōt, hij strengelde zijne handen achter zich ineen; zie verder vbd. i.v. keutjoela-keutjoelòë, koepiah. Moe-, of teupalét, gewikkeld om, omwikkeld enz.; bè' moepalét gaki kadoeë', zit niet met de beenen in elkaar gestrengeld, b.v. met het eene been over het andere. Poepalét, doen of laten wikkelen om enz. Peunalét, omwikkeling, wat omgewikkeld is; di likōt njan idja peunalét, doem siblét-blét ikat dada, daarachter waren (personen met) omgewikkelde kleeden, die bij allen in een slag om de borst waren gewikkeld, (Pòtjoet Moehamat). Zie blét II, lilét, palōt.

PALÈT-PALÒT, heen en weer dobberend, her- en derwaarts geslingerd, onrustig, gejaagd, zenuwachtig druk, onrustig druk, in verwarring, in rep en roer, verward; ma tinggaj sidéh di la'ōt, palèt-palòt reujeuë' tampòë, moeder bleef alleen achter ginds in zee her- en derwaarts dobberend door de golven meegevoerd, (Tambéh toedjōh blaïh); takalòn djisoera' that meutaga, poetjat moeka plandō' soeang; waki djiploeëng palèt-palòt, ka meusinthòb aneu' djalang, men hoorde (de slakken) een donderend gejuich aanheffen en het ongelukkige dwerghert (dat met eene slak om het hardst liep doch door de slakken werd beet genomen) werd bleek; het dwerghert rende, zich gejaagd reppende, en zakte (van uitputting) neer, dat hoerejong, (Plandō' Kantjé); oereuëng di dalam saré tèt-tòt, palèt-palòt oereuëng lam koeta; djitjò' batèë ka rōh kajèë, peuë djiteumèë djisròm oe loea, de lieden in de vesting waren allen in rep en roer en in zenuwachtige verwarring; wilden zij een steen nemen dan grepen zij een stuk hout, maar al wat ze vonden wierpen zij naar buiten (naar de belegeraars), (Pòtjoet Moehamat); alōh-halah apèt-apòt palèt-palòt doem oelama, zuchtend, onrustig en zenuwachtig (zochten) alle wetgeleerden (naar eene oplossing van de hun voorgelegde kwestie), (Noen Parisi; zie den hierop volgenden regel, geciteerd i.v. édjeuma'); sigala ra'jat *h*an djeuët djimarit, palèt-palòt ngòn soeara, het (gevluchte) volk kon niet spreken, verward (van angst en gejaagdheid) klonken hunne stemmen, (Boeda' Meuseukin); zie verder vbd. i.v. kablat-kablōt.

PALEUËNG, kaal, haarloos, (ook gebezigd met het haar als subject); oelèë ka paleuëng, (zijn) hoofd is kaal geworden; ō'-ō' ka paleuëng, (hij heeft) al zijn haar verloren; blanda njang ka rajeu'-rajeu' paleuëng oelèë, Hollanders, die hoog geplaatst zijn, zijn kaalhoofdig, (wordt beschouwd als een teeken van een groot verstand);

@Ionaliakbar

oelèë paleuëng seu'ōn tapéh, oelèë paléh seu'ōn sira, kale kruin van het dragen van klapperbast, (alleen) een ongeluksvogel draagt zout op zijn hoofd (om het rond te venten), (rijmpje gezegd bij het zien van een kaalhoofdige, of door kinderen tegen speelmakkers, die wegens het verliezen in een spel boos weggaan).

PALEUËT I, palm van de hand, handpalm, zool van den voet, voetzool; paleuët djaròë, handpalm; paleuët gaki, voetzool; sipaleuët, een handbreed, de breedte van de handpalm, n.l. van de vier vingers zonder den duim, (lengtemaat); sabòh paleuët, een handpalm vol, n.l. zooveel als men op de geopende hand kan houden, (inhoudsmaat; zie tjeukoeë); oebé paleuët, ter breedte (lengte) van eene handpalm, (van b.v. eene ruimte, een stuk goed, dat men als weinig voorstelt; zie vbd. i.v. laweuët I); ladōm kòh lhèë ladōm kòh peuët, ladōm sipaleuët meung djirasa, sommigen sneden drie, anderen vier (suikerrietstengels) af, anderen weer proefden slechts een stuk zoo lang als eene handpalm breed is, (Pòtjoet Moehamat; zie verder vbd. van sipaleuët i.v. bla); njang mòseutahé oeba' akaj, khileuëh boebaj tabitjara; na tòm paleuët djipòh tapa' dròë, na tòm gigòë djikab djoengka, om te overwegen wat voor het verstand onaannemelijk is (wat absurd is) is verkeerd en dom; heeft ooit eene handpalm zich zelf geslagen, heeft ooit een tand de kaak gebeten, (Pòtjoet Moehamat; zie soortgelijke spreekwijzen i.v. pageuë, roesō'); zie verder vbd. i.v. boendi, djeuëm. Zie tapa'.

PALEUËT II, litteeken. Zie tjaleuët.

PALIËNG, opzettelijke vervorming van paléh bij schertsende verwensching, wijl het niet goed is om iem. voor paléh te schelden, ook al bedoelt men het niet kwaad; haj aneu' paliëng, hé, ongelukskind. Vgl. tjila, tjilakeuë'.

PALIKAT, of idja palikat, e.s.v. geruit katoen, oorspronkelijk alleen afkomstig van eene gelijknamige plaats op de kust van Coromandel, wordt als sarong gedragen; palikat Djeureuman, (Duitsche) namaak-palikat; palikat Kléng, de echte, Klinganeesche palikat.

PALILAT (Arab. fadhîlah), voortreffelijkheid, bijzondere verdienstelijkheid; Hikajat palilat oeròë Atjoera, titel van een hikajat over de voortreffelijkheid van den Asjoeradag; zie verder vbd. i.v. pahla.

PALIMBANG, zie peulimbang.

PALOE (Mal. id.), slaan op; slag, (in hik. en gew. gebezigd van het slaan, het spelen op slaginstrumenten); geupaloe gōng geupòh geundrang, meusoeara tjanang hareudamana, er werd op gongs en op geundrang's geslagen, en er klonken tjanang's en ha-

@lonaliakbar

reudamama's, (Meudeuha'); doempeuë lagèë siseun paloe, that meu'oe-'oe taleungò soeara, allerlei wijzen werden tegelijk gespeeld, zoodat men een geweldig lawaai hoorde, (Tjah Koebat); zie verder vbd. i.v. likha.

PALÒË, (een plotseling, of door eene onbekende of geheimzinnige oorzaak teweeggebracht) ongeluk, zulk eene stoornis, belemmering, teleurstelling, (onbekend of geheimzinnig) gevaar; door zulk een ongeluk enz. getroffen, verongelukt, er bij, gestoord, teleurgesteld, mislukt, mis, verijdeld, (zie i.v. bakò); pakòn toeankoe doeli halarat, adé'eunda lihat poetjat ië moeka; njang ka *h*an tòm meukalòn meunòë, peuë na palòë ateuëh adé'eunda, waarom, heer, Majesteit, zijt gij, naar ik zie, zoo bleek; nooit heb ik u te voren zoo gezien, wat voor ongeluk is mij overkomen, (waardoor uwe ontevredenheid is opgewekt), (Djoehan Meusapi); takeumiëng boengka djinòë sikarang, oeròë *h*an reumbang keunòng koetika; lōn takōt soesah djiteuka palòë, keureuna rèt tawòë lam rimba raja; le that palòë djiteuka loepōt, djén peukarōt sisat lam rimba, om nu te vertrekken, daarvoor is de dag, het tijdstip niet goed; ik ben bang, dat we dan moeilijkheden en stoornissen krijgen, want de weg, dien we voor den terugkeer moeten nemen, gaat door groote wouden, en daar zijn veel gevaren, waardoor we ons doel kunnen missen, djén's kunnen ons op een dwaalspoor brengen, waardoor we in het woud den weg kwijt raken, (Djoehan Meusapi); djinòë keukanda niba' lōntoean, pakri njang reumbang ateuëh djeumala; keureuna lōn pi ka neuba keunòë, batjoet palòë peukajan hana; *h*an lé alat tinggaj sibarang, oentōng na prang lam harōhara, en nu, broeder, zal ik gehoorzamen aan wat gij goed oordeelt, want gij hebt mij hier gebracht; alleen is er eene kleine belemmering, ik heb n.l. geen wapens; ik heb geen wapens meer, die zijn alle tijdens den strijd in de verwarring achtergebleven, (Djoehan Meusapi); 'òh djimeuhej, pò, ta'iëm dròë, wahé poetròë njang boediman; meung taseu'ōt, hé sambinòë, djadèh palòë gata sinan; *h*an lé gata, boengòng koembèë, djeuët keu batèë meugra' pi *h*an, wanneer (de djén) u roept, o meesteres, zwijg dan, o edele prinses; wanneer ge antwoordt, o schoone, dan verongelukt ge daar, dan zult ge, o pas ontloken bloem, niet meer bestaan, dan zult ge een onbeweeglijke steen zijn, (Goemba' Meuïh); ada' oedéb lōn *h*an palòë, na lōn toesòë singòh loesa, opdat, ik, indien ik mocht blijven leven en niet (in den

@lonaliakbar

strijd) verongelukken, u in het vervolg zal kennen, (Indra Bangsawan). Moepalòë, = palòë (adj.); Si Poelan ka moepalòë, N. N. is verongelukt, is er bij (b.v. is gesnapt); boeët njan ka moepalòë, die zaak is mislukt, is misgegaan; siri gampōng njang moepalòë, siri nanggròë njang moebantah, met welke gampōng is het mis, welk landschap is in verzet gekomen, (Banta Ahmat; zie den hieraan voorafgaanden regel, geciteerd i.v. hareutòë). Poepalòë, in het ongeluk, in het verderf storten, te gronde richten, ten val brengen, doen verongelukken, doen mislukken; ka djipoepalòë aneu' gòb, hij heeft eens anders kind ongelukkig gemaakt, (inz. verstaan een meisje buiten echt zwanger gemaakt); djeuheut pi'é oeleuë tjilaka, na tòm koeja djimeung poepalòë, de vervloekte slang had een valsch karakter, zij had toch den ouden man (wien ze dank verschuldigd was) te gronde willen richten, (Plandō' Kantjé); koeta toedjōh ka djipoepalòë, oereuëng nanggròë ka djiboengka, ze hadden de zeven vestingen ten val gebracht (bij verrassing ingenomen) en de menschen van het land (die in die vestingen waren) waren vertrokken (gevlucht), (Malém Diwa). Poemalòë, Pedirsch seumalòë, ongeluk medebrengend, tot ongeluk leidend, (en mitsdien verboden), noodlottig (door het overtreden van zulk een verbod); bè' katjoekō ō' watèë malam, poemalòë, (of djeuët keu palòë), scheer je haar niet af in den avond, het leidt tot ongeluk; bè' takalòn meunalèë proemòh gata, meungnjò ta'éh sadjan, poemalòë, kijk niet naar het schaamdeel van uwe vrouw, als ge bij haar slaapt, het leidt tot ongeluk; sakét seumalòë sabab oereuëng maté, of sabab boengòng, ziek (doodgegaan) tengevolge van het overtreden van het verbod om (in de nabijheid) niet over dooden te spreken, of om geen bloemen te dragen, (gezegd van zijderupsen, die door die verbodsovertredingen sterven); hingga meunan padoem oeròë, teuka sidròë noedjoem toeha; neudja' eu radja deungòn poetròë, peuë poemalòë *h*an tòm njang ka, zoo duurde het eenige dagen, totdat er een oude wichelaar kwam; hij kwam naar den vorst en de prinses (die vreeselijk ziek waren) kijken, of er iets verbodens was overtreden, dat zoo iets nooit te voren was voorgekomen, (Indra Bangsawan).

PALŌH I, ook balōh, het houten geraamte, het lichaam van eene trom of tamboerijn, (geudoemba', geundrang, rapa'i); sipalōh, (fig.) passend bij, bij elkander passend; oereuëng marit sabé keudròëdròë, bit djròh poetròë

@lonaliakbar

ngòn Radén Moeda; njò sipalōh patōt sipadan, na bagòë intan ngòn meutia, de menschen zeiden tot elkander: „ze zijn werkelijk schoon, de prinses en R. M.; ze passen waarlijk bij elkaar, zijn waarlijk elkanders partuur, ze zijn als een diamant en eene parel'', (Tjintaboehan). Moepalōh, van een palōh voorzien zijnde, daarop gelijkende; loengkè moepalōh rapa'i, horens, die op den hoepel van eene tamboerijn gelijken, (van karbouwenhorens, die zoodanig naar boven omgebogen zijn, dat de punten bijna elkaar raken). Zie balōh.

PALŌH II, laagte, dal, ravijn, (in hik.); zie vbd. i.v. geuroegōh.

PALŌNG, voederbak (voor het vee, bestaande uit een uitgeholden boomstam). Moepalōng, op een voederbak gelijkende; djalō moepalōng, eene op een voederbak gelijkende kano, i.e. niet diep genoeg uitgehold.

PALŌT, omwikkelen, om-, ineenstrengelen, (het stamwoord is weinig gebruikelijk, meer in het Toenòngsch). Moepalōt omwikkeld, om-, ineengestrengeld, verward; moepalōt ngòn ō', met of in het haar verward, (van b.v. vechtende vrouwen); panglima tanjòng: „pakri djeuët srōt'', „talòë moepalōt srōtlé landja'', de panglima vroeg: „hoe heeft hij (overboord) kunnen vallen'', „hij raakte in het touw verward, (werd er geantwoord) en viel toen (overboord), (Gadjah toedjōh oelèë); ra'jat moeprang moepalōt-palōt, ban leuë' meulōt ngòn tjémpala, het volk vocht in een handgemeen als eene duif met een kwikstaart, verwarde kluwens vormende, (Radja Bada). Vgl. balōt, palét.

PAMÒ, of pamoe (Mal. pamoer), e.s.v. damasceersel op blanke wapens. Moepamò, gedamasceerd. Zie koerè, lamòt.

PAMOE, zie pamò.

PANA I, zie phana.

PANA II, zie i.v. na en pa I.

PANAH (Mal. id.), pijl, boog, pijl en boog; met een boog schieten of beschieten; aneu' panah, pijl; zie verder vbd. i.v. meu'èn, moehanaïh. Moepanah, pijl en boog dragen, daarmede gewapend zijn. Zie boesoe I.

PANAÏH I, nangka; panaïh beureuka, nangka met mooi hard vleesch, (de beste soort); panaïh boebō, nangka met zacht vleesch, (zie pantōn i.v. boebō); doeròë panaïh, zie i.v. doeròë; tjang panaïh, nangka fijnhakken, (fig.) zwetsen, zwammen, kletsen, boomen.

PANAÏH II (Mal. panas), in oedjeuën panaïh, (zie i.v. oedjeuën), en in keupanaïhsan (Mal. kepanasan), hitte (i.e. ongeluk) aanbrengend, (zie vbd. i.v. sidjoeë', tjéntjala). Vgl. paneuïh.

PANAM (Mal. pandam), mengsel van hars met was en olie gekookt, gebruikt om messen in het heft te bevestigen en om in goud figuren in te drukken.

@lonaliakbar

PANDA' (Mal. pandak) in papeuën panda', korte planken, n.l. ter dekking bij een stormloop, bij de bestorming van eene vesting, e.s.v. stormdak, (in hik.); ka djipeusa' ngòn koeta dja', papeuën panda' ngòn koeta mara, zij drongen op met (onder beschutting van) „wandelende forten'', van „korte planken'' en van „beschuttingen tegen gevaar'' (verschillende soorten van stormdaken), (Pòtjoet Moehamat); ka djïpeusa' ngòn koeta dja', papeuën panda' papeuën koera, (Goemba' Meuïh; papeuën koera, ook e.s.v. stormdak).

PANDANG, zien, kijken (naar), aanzien, aankijken, aanschouwen, beschouwen, bekijken, blikken, (fig.) op het oog hebben, het oog richten op, verwachten; pandang dōnja, de wereld aanschouwen, i.e. leven, (ook) het oog op de wereld, op het wereldsche gericht houden; *h*an koeploeëng lé ba' siseun njòë, séb ka doemnòë moepandang dōnja, ik zal dezen keer niet meer vluchten, ik heb nu genoeg de wereld aanschouwd (geleefd), (Pòtjoet Moehamat; zie ook sprkw. i.v. loedah); peuë tapandang ba' kamòë, wat verwacht ge van mij; zie verder vbd. o.a. i.v. déndang, kli', lawan, lisé', manjòh, moerakabah, moerō', oemang-oemang, oendang-oendang II. Moepandang, gezien, gekeken, aangezien enz.; de handeling pandang verrichten, naar elkander zien, elkander aankijken; bè' moepandang ateuëh lōn sabé, kijk niet voortdurend naar mij; pakòn kamoepandang-pandang, waarom kijken jullie elkander aan; teungòh-teungòh neupeusimban, moepandang ngòn Radja Bada, terwijl hij bezig was (zijne wapens) in gereedheid te brengen, kregen hij en R. B. elkander in het oog, (Radja Bada). Teupandang, toevallig gezien, toevallig ziende; lōn dja' oe peukan boenòë, teupandang sidròë inòng gèt that, ik ging zooeven naar de markt, en zag eene zeer mooie vrouw. Poemandang, de handeling pandang verrichten; bè' kapoemandang oe ateuëh, kijk niet zoo naar boven. Pandangan, het zien, gezicht, uitzicht, aanschouwing, beschouwing, inzien, inzicht, (in deftige taal en in hik.); ba' pandangan paté' sikeulian, that pahlawan oelèë balang kra, naar wij allen gezien hebben, zijn de aanvoerders der apen zeer dappere krijgers, (Tjah Koebat); zie verder vbd. i.v. loeta. Zie kalòn, mandang.

PANDANGAN, zie i.v. pandang.

PANDÉ I, smid, (ook wel) pottenbakker, (zie vbd. i.v. keuleupa'-keuleupò'); smeden; pandé beusòë, pandé meuïh, ijzer-, goudsmid; dapoe pandé, smidse; ië

@lonaliakbar

pandé beusòë, water, waarin de smid het gloeiende ijzer afkoelt, (geldt voor geneeskrachtig); teungòh djipandé beusòë, hij is bezig ijzer te smeden; zie verder vbd. i.v. lapè, oeseuha. Moepandé, smid zijn, aan het smeden zijn; sòë moepandé gampōng njan, wie is in dat dorp de smid. Poepandé, = pandé (verb). met versterkte beteekenis, kloppen als een smid. Poemandé, de handeling pandé verrichten. Zie oetōïh, pandòë.

PANDÉ II (Men. pandië, onnoozel, dom), in Pa' Pandé, de Onnoozele, (e.s.v. Uilenspiegelfiguur).

PANDITA, zie panita.

PANDJÈ', ook pandjèt, panjè', panjèt, sprongsgewijze klimmen of beklimmen, (zooals apen doen), (ook) springen; eungkòng ka djipandjè' ba' oe, de aap is al in den klapperboom geklommen; pandjè' keunòë likè' keudéh, Tjina rab habéh ban silingka, hij sprong hierheen, hij sprong daarheen en de Cineezen in de omgeving waren bijna geheel weggevaagd, (Gadjah toedjōh oelèë; deze regel volgt op het tweede citaat uit hetzelfde werk i.v. likè' I). Moepandjè', beklommen; klimmend in; peuë djéh moepandjè'-pandjè' tjōng kajèë, wat klimt daar boven in den boom. Poepandjè', laten klimmen, laten beklimmen. Poemandjè', de handeling pandjè' verrichten.

PANDJÈT, zie pandjè'.

PANDJI (Mal. id.), vlag, banier, (in hik.); ba' na neugaséh toeankoe ngòn sajang, neukheunda' meunawòng joeb pandji njang 'akè', moogt gij, heer, genegenheid en medelijden hebben, hij (onze vorst) wil zich onder de bescherming van uwe agaten banier stellen, (Diwa Sangsaréh). Zie poepandji.

PANDJÒË, ook panjòë; ba' pandjòë, kapokboom, ook ba' gapeuëh pandjòë genoemd; gapeuëh pandjòë, kapok; meudoeròë pandjòë, zie i.v. doeròë; meulila bòh pandjòë, e.s.v. staal; sabda joeë tjò' meulila bòh pandjòë, peuëtpeuët sagòë meulila raja, (de vorst) beval b.p.-staal te nemen, groote, vierhoekige stukken staal, (Pòtjoet Moehamat); zie verder i.v. lada.

PANDOE (Mal. id.), gids, geleide, (ook bij het gaan naar voorname personen); sòë pandoe, wie zal (ons) geleiden, introduceeren.

PANDÒË (Mal. pandai), bekwaam, knap, kundig, bedreven, (meer in hik.); pandòë meu'èn silè', kundig in het schermen, bedreven in de schermkunst; djinòë tadjō' ba' oereuëng pandòë, tajoeë proenòë èleumèë panika, laten we (hem) nu aan een kundig man (schermmeester) toevertrouwen om hem in de schermkunst te laten onderrichten, (Tjintaboehan); djidòng di nab oereuëng doea dròë, that bit pandòë djimeu-

@lonaliakbar

s o e a r a, (de pauw) ging voor de twee mannen staan en sprak zeer knap, (Tjah Koebat). Zie p a n d é I.

PANÈ, zie i.v. n è, en p a I.

PANÈË I (Mal. p a n a u), witte vlekken op het lichaam, die ook en meer g l o e m en l e u k i genoemd worden, zie aldaar.

PANÈË II, ook p a n i ë; m o e p a-n è ë-p a n è ë, niet goed kunnende zien, wazig, beneveld van gezicht (door b.v. schel licht, damp, ook door vrees of ontzag), (ook gebezigd van het object:) onduidelijk zichtbaar, zich als een schim vertoonend; m a t a l ō n m o e p a n è ë-p a n è ë, h a n a d e u ï h l ō n k e u m a l ò n, mijne oogen zijn beneveld, ik kan niet goed zien; r i n d a n g t e u-d o e k a d i p a n t é, b a n a-n e u' g l é m e u n a n r a j a; b o e k ò n b o e b a r a n g m o e-p a n è ë-p a n è ë, n j e u m-n j e u m *h* a n m è ë t a'e u r o e-p a, de (geheimzinnige) scheepskiel lag op den rivieroever uitgestrekt en was zoo groot als een kleine berg; ze zag er zoo ontzagwekkend uit, dat men het gevoel had er niet naar te kunnen kijken, (Malém Dagang); s a n g o e r e u ë n g m e u'è n b a' b o e-l e u ë n r e u d è ë, m o e p a n è ë-p a n è ë h a n a t h a t n j a t a, (de strijdenden) waren (door den rook) als lieden, die bij flauw maanlicht spelen, wazig, niet duidelijk zichtbaar, (Djoehan Meusapi). Zie m o e p a d è ë-p a-d è ë i.v. p a d è ë.

PANEU', kort, te kort, laag; b a-d j è ë p a n e u' (of 'è t) s a-p a j, een baadje met korte mouwen; l ō n p a n e u' t h a t, (fig.) ik heb het erg krap, zit op zwart zaad; d j a l a n g p o e n g ò k i-r a p a n e u', n a t ò m b o e ë t a n e u' *h* a n t a r i l a, eene slechte, idiote, kortzichtige vrouw, is men ooit zoo misnoegd geweest over hetgeen zijn eigen kind gedaan heeft, (Tjintaboehan); b e u-ë t p a n e u' p a n j a n g, (den Qorân) reciteeren met inachtneming van de kortheid en de lengte der syllaben, i.e. (den Qorân) reciteeren volgens de regelen voor het Qorânreciet (t a d j o e-i t); p a n e u' t a s a m b a t, p a-n j a n g t a l i p a t, is het te kort, dan lassche men er een stuk aan, is het te lang, dan vouwe men het om, (sprkw. voor) alles passend, van pas maken, den middelweg houden; m e u n g t h a t m a n j a n g t a k e u m e u n g é', s i t d j e u ë t p a n e u' n i b a' n j a n g k a; b a r a n g p e u ë b o e ë t b è' t h a t l e u b è h, s a m a t e u n g ò h s a d a r a n a, als men al te hoog wil stijgen, dan komt men juist lager dan te voren terecht; men moet iets nooit overdrijven, doch in alles den middelweg houden, (Tjah Koebat); zie verder vbd. i.v. p a-n j a n g. M o e p a n e u', kort, korter, te kort worden, het kort maken. P o e p a n e u', kort, korter, te kort maken, verkorten, bekorten. Zie 'è t I.

PANEUÏH (Mal. p a n a s), warm, warm aanvoelend (van het lichaam), koortsig; b a d a n d j i p a n e u ï h b e u k l a m, zijn lichaam voelde vannacht warm

@lonaliakbar

aan; deumam paneuïh, zie i.v. deumam; zie verder vbd. i.v. patah. Vgl. panaïh II.

PANG, (afkorting van panglima met eene lagere beteekenis), onderaanvoerder (meer Toenòngsch), wordt verder gebezigd als betiteling van iemand, wiens kundigheden in oorlog of gevecht gebleken zijn (Pang Gam), en als liefkoozings-, en spotwoord; keureuna sabab tjoet Radén pang, Alah Toehan njang peulara, want R., onze held, werd door Allah, den Heer, beschermd, (Tjintaboehan); pang katja', zie i.v. katja'.

*P*ANG, klanknabootsing van een slag of klap; sidéh barō meung djikatja' tjang, di sinòë *p*anglé didada, de andere maakte pas eene beweging om een houw te geven en hij gaf hem een klinkenden slag op de borst, (Malém Diwa). Zie *p*eung.

*P*ANG-*P*EUNG, (freq. van *p*eung), klanknabootsing van slagen of klappen. Zie ook *b*ang-*b*eung.

PANG-PÒË, heen en weer gaande (van b.v. golven), heen weer geslingerd, (meest fig.) tureluursch van het her-, en derwaarts gaan; é'pang-pòë teu saré, tadja' mita *h*an é' na, het is om tureluursch te worden, als men iets zoekt en het is maar niet te vinden.

PANG-PŌNG, klanknabootsing van slagen, (minder gebruikelijk dan *p*ang-*p*eung); tjō'ma beusòë geuseudòë pangpōng, djikli' bandoem ranggōng awin (Arab. 'awîl), ze worden (in de hel) met ijzeren knotsen geslagen, dat ze allen luid en jankend schreeuwen, (Tja'é Hadat).

PANGA, het hout, dat midden in eene prauw geplaatst wordt om de boorden uiteen te houden en tevens als zitplaats te dienen.

PANGÈ, e.s.v. boom, uit welks zaden olie wordt gewonnen, (Mal. kepajang).

PANGÉRAN (Mal-Jav. id.), prins, (titel, die vroeger alleen aan sommige mannelijke afstammelingen in de rechte lijn van de Soeltans werd gegeven).

PANGGANG, tusschen een gespleten stok geklemd of aan een spit geregen boven het vuur roosteren, (van eene opengespalkte kip, vleesch of visch); wat op die wijze is geroosterd; (ook) rooststok, braadspit, speet; tapanggang sië njòë, rooster dit vleesch; manò' panggang ateuëh boe koenjèt, geroosterde kip op gele rijst, (als beeldspraak, z.v.a.) zooals het behoort, passend, bij elkander passend; rōh ba' mië trang koedjō' panggang, boekòn alang that sangsara, ik heb, zonder het te weten, gebraad gegeven aan een diefachtiger kater (hier: mijne vrouw aan een schurk toevertrouwd), het spijt mij nu ontzaglijk, (Meudeuha'); lagèë mië meuteumèë panggang, zie i.v. mië; zie verder vbd. i.v. lawò'. Moepanggang, een panggang hebben; aan een spit geroosterd, als aan een spit geroosterd; rōt tjōng oe

@lonaliakbar

moepanggang ateuëh ba' keudoendōng, uit een klapperboom gevallen en in een keudoendōng-boom blijven hangen, (als aan een braadspit). Poepanggang, laten panggang. Poemanggang, de handeling panggang verrichten.

PANGGÉ (Mal. panggil), roepen, ontbieden, (van den vorst); zie vbd. i.v. kreuëh, laloerat, mangat, mòseulihat. Teupanggé, geroepen, ontboden; teupanggé keu (ook oe) rahmatōlah, geroepen tot Allah's genade, i.e. sterven, gestorven, (zie vbd. i.v. keubah).

PANGHOELÈË, zie pangoelèë.

PANGKAJ, (Mal. pangkal), de middelen voor eenige onderneming, geldmiddelen, kapitaal, bedrijfskapitaal, voorschot, (ook) leeftocht, (verder) hoofd, aanvoerder, leider, regelaar, (van b.v. een krijgstocht, een sadati-troep); (verb.) hoofd enz. zijn, aanvoeren, leiden, regelen; pangkaj ngòn laba, kapitaal en winst (of interest); peutoeha pangkaj, voorschotverstrekker (aan peperplanters); teupat keu pangkaj, akaj keu laba, eerlijkheid leidt tot (het verkrijgen van) kapitaal, schranderheid tot winst, (of) eerlijkheid als kapitaal, schranderheid als interest, (sprkw.), i.e. als men betrouwbaar is, kan men wel een beginkapitaal krijgen, om winsten te behalen moet men slim zijn, (of in het algem.) eerlijk duurt het langst; doea lhèë bòh banténg njang ka sarat, djeunèh meuneukat pangkaj njang neuba, twee, drie banténg's waren volgeladen en allerlei koopwaren nam hij als beginkapitaal mee, (Pòtjoet Moehamat); talakèë wòë oe nanggròë Pidië, pangkaj koebri ngòn beulandja, gij vroegt naar Pedir terug te mogen gaan en ik gaf u de middelen ter bestrijding der kosten, (Pòtjoet Moehamat); njòë keu pangkaj oeròë doedòë, dit dient tot leeftocht voor later, i.e. na den dood, (gezegd van vrome werken); pangkaj sadati, leider van een sadati-troep; *h*an lé toeankoe tapangkaj prang, ra'jat ka tan seungoeë dōnja, er is niets meer, heer, om oorlog mee te voeren, er zijn geen menschen meer, het geheele land is leeg, (Pòtjoet Moehamat); oelōnteu njòë tjoet agam seudang, *h*an tòm lam prang poeròë njang ka; bè' antara moepangkaj prang, meung meukalòn pi sit tan na, ik ben een nog jonge man en heb tot dus ver nog nooit aan een oorlog deelgenomen; laat staan dat ik een strijd zou kunnen leiden, ik heb er zelfs nooit een gezien, (Pòtjoet Moehamat); di sinòë hatlé tapangkaj prang, oelèëbalang soerōt oedéhta, houd op met hier den strijd te regelen, overste, laten we gindsheen terugtrekken, (Malém Dagang). Moepangkaj, kapitaal enz. hebben; (in eene enkele uitdruk-

@lonaliakbar

king ook:) beginnend; gatana tamoepangkaj, tameung meukōnsi ngòn lōn, hebt gij kapitaal en wilt ge met mij in compagnie handelen; narit moepangkaj, het Atjèhsch van een beginneling, taal waaraan men den vreemdeling hoort die Atjèhsch spreekt. Poepangkaj, van een kapitaal voorzien, kapitaal voorschieten; Si Poelan ka lōn poepangkaj limòng plōh reunggét, ik heb N. N. een kapitaal van 50 rijksdaalders voorgeschoten. Pangkalan (Mal. id.), aanlegplaats voor vaartuigen, landingsplaats. Zie moedaj, poekò', en vgl. oeram.

PANGKALAN, zie i.v. pangkaj.

PANGKAT, rang, waardigheid, klasse, trap, laag, terras, verdieping; zie vbd. i.v. la'sin, man I, mat I, moekaram. Moepangkat, een rang hebben, eene waardigheid bekleeden; moepangkat(-pangkat), in rangen, klassen ingedeeld, uit lagen, verdiepingen bestaande; oereuëng moepangkat, iemand van rang; oereuëng moepangkat-pangkat, de menschen zijn in rangen, in klassen ingedeeld, ieder heeft zijn deel.

PANGKÈË, in den gebogen arm dragen, (zoo dat de vracht tusschen den boven- en den benedenarm wordt vastgehouden, o.a. de gewone wijze van het dragen van brandhout door vrouwen, zie vbd. i.v. gapiët), op den arm dragen, (in hik. ook als Mal. pangkoe) op den schoot nemen of houden, (zie vbd. i.v. ligan, en bij vergelijking ook van dieren, zie vbd. i.v. kroej), (verder) een armvol, (en in het algem.) hoop, stapel, vracht; goenòng meulajang *h*an trōïh oe boemòë, meunankeu pròë geutjalitra; mala'ikat meureuribèë, ka djipangkèë boekét raja, de berg zweefde in de lucht en kwam niet op den grond neer, aldus luidt het verhaal; (want) duizenden engelen (hadden hem opgevangen en) droegen den grooten berg op de armen, (Moehamat Napiah); pangkèë keumoedòë, een samenstel van drie staken, waarin het roer van een djalō gestoken wordt, roerstut, stuurvork, (zie ranggaïh III); tjò' kajèë sabòh pangkèë, haal een armvol brandhout; boe'ō' di oelèë patah manjam, bèë ban boengòng meuloe tjina; neuledji teuma na sipangkèë, moemeunankeu lagèë geupeuhaba, haar haar was golvend en had den geur van melatibloemen; verder was het weelderig (lett. de hoeveelheid bedroeg een armvol), aldus werd van haar verteld, (Diwa Sangsaréh); meungnjò meunan waki seu'ōt, tadja' tjò' oeròt meung lhèë bòh pangkèë, als het zoo is, antwoordde het dwerghert, ga dan ongeveer drie vrachten lianen halen, (Plandō' Kantjé); zie

@lonaliakbar

verder vbd. i.v. m a l ò ë, m a t é. M o e p a n g k è ë, op den arm gedragen, op den schoot gehouden; op een p a n g k è ë gelijkend; p e u ë t a m è n j a n m o e p a n g k è ë-p a n g k è ë, wat draagt ge daar armen vol; s r ō t l ō n t j ō n g o e, a d a' k ò n m o e p a n g k è ë a t e u ë h b a' m a m p l a m, k a m a t é l ō n, ik viel uit een klapperboom en als ik niet door een manggaboom was opgevangen, zou ik dood zijn; m o e p a n g k è ë m a l ò ë, zie i.v. m a l ò ë; m o e p a n g k è ë k e u m o e d ò ë, zie i.v. d j i m I. P o e p a n g k è ë, op den arm laten dragen, op den schoot laten nemen. P e u n a n g k è ë, ook p e u l a n g k è ë, het p a n g k è ë, arm als plaats waarop men iets draagt, schoot; l ō n g e u m è-m è l a m p e u n a n g k è ë, m a s a d i l è ë g ò h n a g a t a, ik werd op den arm gedragen (was een klein kind), toen gij nog niet geboren waart, (Noen Parisi). P a n g k o e a n (Mal., in hik.), = p e u n a n g k è ë, en l e u m o e ë n g, zie vbd. i.v. l e u m o e ë n g.

PANGKOEAN, zie i.v. p a n g k è ë.

PANGKÒNG; t e u p a n g k ò n g, voorover, onderste boven (vallend); R a d j a M o e d a d j i g r ō b l a m b ō n g, d j i t a' r a n t j ō n g R a d j a D j a w a; b a d a n p o e t ō ï h k a t e u p a n g k ò n g, s o e r a' m e u d e u n g ò n g d a l a m k o e t a, R. M. deed een hoogen sprong en gaf in schuine richting naar beneden een houw op den Javaanschen vorst, die in tweeën voorover viel, en een luid gejuich weerklonk in de vesting, (Malém Diwa).

PANGLIMA (Mal. id.), overste, aanvoerder, hoofdman, hoofd (zie vbd. o.a. i.v. m a t é, o e d é b, o e g ò h, p a n g ò n, en sprkw. i.v. t j o e a l è), (verder) titel van het hoofd van een der drie z.g. hoeken of zijden (s a g ò ë) van Atjèh, i.e. van een der drie groote federaties van oelèëbalangschappen, en van sommige op zich zelfstaande oelèëbalangschappen (p a n g l i m a M e u s e u g i t r a j a, oudtijds: p a n g l i m a P i d i ë); (verb.) p a n g l i m a worden of zijn, als zoodanig fungeeren; p a n g l i m a s a g ò ë, sagi-hoofd, de voornaamste oelèëbalang van een sagi; p a n g l i m a D o e a p l ō h d o e a, p. D o e a p l ō h n a m, p. T e u n g ò h l h è ë p l ō h, het hoofd van resp. de sagi (federatie) der XXII, XXVI en XXV Moekims; P a n g l i m a P ò l é m, (eig. Heer Oudere Broeder), titel van het hoofd van de sagi der XXII Moekims, (wijl hij oudtijds de zinnebeeldige oudere broeder van den Atjèhschen soeltan was, vgl. m a h r a d j a en T e u k o e N è' i.v. n è'); a j o e h a n é k h o e a n A t j è h l h è ë s a g ò ë, d j e u ë b-d j e u ë b s a g ò ë s a b ò h p a n g l i m a, o broeders, Atjèh bestaat uit drie s a g ò ë's en aan het hoofd van elke s a g ò ë staat een panglima, (Tadeukiratō rakidin; zie verder de hierop volgende twee regels, resp. geciteerd i.v. k a'i d a h en

@lonaliakbar

bi'at); panglima prang, krijgsoverste, aanvoerder in den oorlog, titel van den bekleeder van zekere waardigheid, vroeger door den oelèëblang aangesteld onder schenking van een sikin panjang en een reuntjōng, en gekozen uit degenen, die zich als krijgsman hadden onderscheiden; panglima kawōm, hoofd van een geslacht, (zie i.v. kawōm), (verder) betiteling van den tijger; djideungò rhòb lé rimoeëng meureugōh, ka djipeutrōïh keunan landja; teungòh djidja' djipeuteupat, ka meuhadab binatang rimba; panglima kawōm kalòn pò meurah, peunòh limpah ngòn ië mata, een groote tijger hoorde hem (den olifant) luid schreien en ging snel naar hem toe; terwijl hij recht (op het geluid) af ging, kwamen de beide wouddieren opeens voor elkaar te staan en de tijger zag den olifant overvloeiend van tranen, (Pha Soeasa); panglima lhō' of p. la'ōt, zie i.v. lhō' I; meungnjò bit-bit tatoeëng poetròë, dròë njan doedòë neupanglima, indien gij werkelijk die prinses wilt veroveren, dan wil hij den strijd leiden, (Malém Diwa). Zie pang.

PANGÒË, zie pangòn.

PANGOELÈË, ook panghoelèë (Mal. penghoeloe), heer, hoofd, meester, voorganger, (betiteling van den Profeet Mohammad en van sajjids, mannelijke afstammelingen van den Profeet, in hik. ook van andere profeten en verder in de beteekenis van heer in het algem. gebezigd, zie vbd. i.v. lhòh, loengkòb, moentèë; de algem. beteekenis van hoofd ook nog in eenige titels van functies), (verder in spreekwoorden van zaken en handelingen:) hetgeen voorafgaat, het voornaamste, de grondslag; na hadjat batjoet keu Pangoelèë, we hebben hier eene kleinigheid voor den Profeet, (zegt men bij de aanbieding van wat gele kleefrijst aan den teungkoe met het stilzwijgende verzoek om er een gebed over uit te spreken, b.v. wanneer men een meisje besnijdt, hetgeen stilletjes gebeurt); kanoeri Pangoelèë, = kanoeri mò'lōt, (zie i.v. mò'lōt); zie verder vbd. i.v. mè'reuët; Pangoelèë Meunaròë, zie i.v. meunaròë, en vbd. i.v. leumoeëng; pangoelèë sidé', (lett. hoofd van het onderzoek), titel van een hoofd te Meulabōh, dat vroeger aan het hoofd stond van Poelò Oe; pangoelèë boeët ba' na piké, na meung hasé barang keureudja, aan elk werk ga een nadenken vooraf (z.v.a. bezin eer ge begint), opdat het doel bereikt worde, (Plandō' Kantjé); pangoelèë akaj geukheun piké, beuna tjawé ngòn bitjara; ... 'òh meusapat akaj ngòn piké, reudjang hasé doem keureudja, aan een toe te passen middel moeten, zegt men, nadenken, overleg en beraad voorafgaan; ... indien het middel met de over-

@lonaliakbar

denkingen strookt, dan zal het doel spoedig bereikt worden, (Noen Parisi); pangoelèë ibadat ròë seumajang, bè' wajang-wajang takeureudja, het begin (de grondslag) van alle devotie is toch de ritueele godsdienstoefening, verricht die dus zonder gekscheren (met ernst), (Akeubarō Karim); zie verder sprkw. i.v. meugòë.

PANGÒJ, zie pangòn.

PANGÒN, in hik. en ouderwetsch ook pangòë, pangòj, met wat, waarmede, hoe, (uit ngòn resp. ngòë, ngòj, en den accentloozen vorm van peuë, zie pa I); meuka beudé patah meukhan, pangòn (var. ngòn peuë) talawan prang Meulaka, als de geweren in stukken gebroken zijn, waarmede zult ge dan M. beoorlogen, (Malém Dagang); *h*an moemoeprang deungòn ra'jat, srōt meureutabat kamòë radja; pangòn koemoeprang (var. koepaban moeprang) hana lawan, hana padan pò panglima, ik wil niet strijden tegen onderdanen, mijne waardigheid als vorst zou (daardoor) verlaagd worden; hoe zou ik dus strijden, heer overste, waar er geen gelijke tegenstander is, (Malém Dagang); pangòë koedjébië njampang-njampang grah, sòë bōh ba' babah djaròëkoe hana, hoe moet ik drinken, als ik eens dorst heb, wie zal het water aan mijn mond brengen, ik heb geen handen, (Poetròë Peukisōn).

PANGSA, zie pansa.

PANGSAN, zie pansan.

PANGSIË, zie pansië.

PANIË, zie panèë II.

PANIKA (Mal. pendékar), kundig, meester in het schermen, (ook wel gebezigd in den zin van) pawang (iem., die bedreven is in het vangen van wilde dieren, jager, zie vbd. i.v. kadja); meu'èn panika, schermen, een schermdans uitvoeren, (zie vbd. i.v. likè' I, mantja'); èleumèë panika, schermkunst, (zie vbd. i.v. pandòë). Zie silè'.

PANITA, ook peunita, zelden pandita (Mal. pandita, uit Skrt. paṇḍita), geleerde (zoowel op Mohammedaansch als op niet-Moh. gebied), god-, schriftgeleerde, godsdienstleeraar; panita Jahoedi, rabbijn; panita Naseurani, pastoor, predikant; zie verder vbd. i.v. kambam, lindōng I, meuseuhab, nameulah.

PANJANG, lang; sipanjang rèt, den geheelen weg langs; ban sipanjang, over de geheele lengte, geheel en al; si panjang, de lange; panjang narit, lang van stof; zie verder vbd. o.a. i.v. akaj, 'ala, badjèë, djaròë, langkah, linteuëng, miëng I, paneu', sikin. Moepanjang, het lang maken, lang van stof zijn, wijdloopig zijn, lang over iets doen; hana pa'idah neumoepanjang, lōn patéh *h*an kheun keu-

@lonaliakbar

k a n d a, het heeft geen nut om lang te spreken, ik geloof uwe woorden toch niet, (Noen Parisi). P o e p a n j a n g, lang, langer maken, verlengen, rekken, lang of langer doen duren; l ò m p i b a t e u ë s e u m a j a n g t a s a- d j a t a m a h r o e k ō n p è'l i a t a w a t a p o e p a n j a n g r o e k ō n n j a n g p a n e u', verder is de s e u m a j a n g ongeldig, wanneer ge de essentieele verrichtingen opzettelijk vermeerdert of ze rekt, waar ze kort behooren te duren, (Beukeumeunan); s a n g k i r a k ò n l ō n t a k ō t d j l a', s i t t h a t g a l a' l ō n p o e p a n j a n g, indien ik niet bang was, dat men (de lezer) er beu van zou worden, zou ik er echter wel graag over willen uitweiden, (Prang sabi van Teugkoe di Tirò; deze regel volgt op den i.v. k i n d a n g III geciteerden regel). T e u p o e p a n j a n g, lang, langer gemaakt, verlengd, gerekt. P e u n a n j a n g, lengte, over de geheele lengte; zie vbd. i.v. k i s a h.

PANJÈ', zie p a n d j è'.

PANJÈT, zie p a n d j è'.

PANJÒË, zie p a n d j ò ë.

PANJÒT, pelita, ouderwetsche lamp, bestaande uit een open, kom-, of stervormig oliereservoir, waarin m i n j e u' b r ō' wordt gedaan en eene pit van gedraaid katoen (d a ï h) wordt gelegd, (indien het reservoir stervormig is, dan wordt in elk der 5, 7, 9, of 11 uitstekende gleuven, m a t a, waaruit de stervorm gew. bestaat, eene pit gelegd), (ook) moderne petroleumlamp, en in het algem. lamp, (ter onderscheiding van de ouderwetsche lamp ook l a m p o e of p a n j ò t l a m p o e genoemd); p a n j ò t t a n ò h, p. t e u m a g a, pelita van aarde, van koper; p a n j ò t b ò h p e u t é', p. b r o e ë' k r e u ë n g, pelita, waarvan het oliereservoir uit een halven papajadop, uit de schaal van een schaaldier bestaat (gebruikt om bij feestelijke gelegenheden, b.v. in den m a l a m d o e a p l ō h t o e d j ō h veel lichten te kunnen ontsteken); p a n j ò t t j o e l ò t of t j o e l è t, aarden, theepotvormige pelita met een tuit voor de pit; p a n j ò t t j i r i ë', koperen, theepotvormige pelita, (uit Pinang ingevoerd; in de theepotvormige pelita's wordt ook petroleum gebrand); p a n j ò t l i m ò n g m a t a, t o e d j ō h m a t a enz., stervormige pelita met vijf, zeven enz. uitstekende gleuven; p a n j ò t d ò n g, staande pelita, staande lamp; p a n j ò t g a n t o e n g, p. l h a t, hang- of wandpelita, hang- of wandlamp, (die aan de zoldering of aan den wand wordt opgehangen); *h* a n d j i l a w a n p a n j ò t, hij kan geen lamplicht verdragen, (sprkw., gebezigd van iem., die erg verlegen, erg bleu is); h a n a l a k o e h a n a p a t ō t, p a n j ò t t a t ō t d a l a m o e r ò ë, het gaat niet, het is niet gepast, dat men in het zonlicht eene lamp aansteekt, (sprkw. gebezigd van iets, dat geen zin heeft, absoluut nutteloos is), (Basa Djawòë); zie verder sprkw. i.v. b o e t a I. M o e p a n j ò t, eene

@lonaliakbar

lamp hebben, eene lamp gebruiken; met eene lamp; bè' tamoepanjòt, hana minjeu' malam njòë, gebruik geen lamp, er is van avond geen olie. Poepanjòt, van eene lamp voorzien, met eene lamp verlichten, bijlichten; keunòë kapoepanjòt, hana leumah koemeureundang, licht (mij) hier met eene lamp bij, ik kan bij het braden niet goed zien.

PANSA, ook pangsa, vakjes, waarin sommige vruchten, zooals de doerian, de granaatappel, verdeeld zijn en waarin de pitten met het vruchtvleesch eromheen zitten, (ook) het deel, aan weerskanten waarvan zulk een vakje zit, (verder) de geheele inhoud van zulk een vakje, (te onderscheiden van oelaïh, d.z. de partjes, waarin vruchten als uien, de pompelmoes, de manggistan, ook de doerian verdeeld zijn en die, als ze nog aan elkaar zitten, aan den buitenkant groeven vertoonen, die de scheidingslijnen zijn van de oelaïh's; bij de doerian zijn het de in elke pansa naast elkaar liggende pitten met het vruchtvleesch, die oelaïh's vormen, elke oelaïh bestaande uit eene pit met het daaromheen zittende vruchtvleesch, terwijl zulk eene reeks van in een pansa zittende pitten met het vruchtvleesch ook pansa genoemd wordt), (verder ook wel in het algem.) vakje. Moepansa(-pansa), in vakjes verdeeld; bòh deulima moepangsa-pangsa, di pangsa bidji njang mirah; boekòn toeankoe lōn tilé' bangsa, samalah djoega darah njang mirah, de granaatappel is in vakjes verdeeld en in elk vakje zitten de roode pitten; ik let niet, heer, op edele afkomst, van alle menschen is het bloed toch gelijkelijk rood, (Goemba' Meuïh). Poepansa, in vakjes verdeelen.

PANSAN, ook pangsan, bewusteloos, buiten kennis, in onmacht, in zwijm (vallend of gevallen), bezwijmd, (ook, gew. met, maar ook zonder teungeut of éh) in diepen slaap; zie vbd. i.v. dasah, *h*è-*h*è, loengkeuëng, ma I, ngeudéh. Poepansan, in zwijm, in diepen slaap doen vallen; doe'a poepansan, tooverformule om menschen in zwijm of in diepen slaap te doen vallen, (b.v. van dieven om rustig hun slag te kunnen slaan); poepansan dròë, doen alsof men in zwijm, in diepen slaap ligt.

PANSIË, ook pangsië, zinspelen, ironisch spreken, bedektelijk verwijten, een steek onder water geven; djipansië keu (of ateuëh) lōn, hij zinspeelde op mij; narit pansië, zinspeling, ironische woorden, bedekt verwijt, steek onder water; tadja' oe Daja singgah oe Pidië, takòh naleuëng ië keu eumpeuën goeda; narit moepantōn *h*an lōn toekri, narit moepansië lōn toehò poentja (of sakét sibeuna), gij gingt naar D. en deedt P.

@lonaliakbar

aan, (in tegengestelde richting gelegen), ge sneedt watergras voor paardenvoer; woorden in pantōn versta ik niet, maar van zinspelingen weet ik waarop ze doelen, (of zinspelingen, ironische woorden doen erg pijnlijk aan), (pantōn). Moepansië, zinspelingen, toespelingen, bedekte verwijten maken, ironisch spreken, steken onder water geren; té'-té' agam leungò moemeunan, *h*an moeban-ban sakét lagòë é'; sabab djileungò narit moepansië, oeram moepoetië, oedjōng moebalé', de mannetjes-t é'-t é', die woorden hoorende, voelde zich diep gegriefd, want het waren ironische woorden, die hij hoorde, waarvan het begin gedraaid en het einde gekeerd was, (i.e. waarvan de wezenlijke, verwijtende bedoeling geheel anders was dan de geuite, prijzende bewoordingen), (Plandō' Kantjé); zie verder vbd. i.v. ka'idah. Poepansië, toespelingen, ironische opmerkingen laten maken; bè' tapoepansië (keu) gòb dja', laat geen ironische opmerkingen maken over voorbijgangers. Peunansië, zinspeling, toespeling, ironische opmerkingen; le that peunansië ba' gata, wat hebt ge veel ironische opmerkingen te maken. Zie baréng I, kajét.

PANSIŌN, (Ned.). pensioen, (mod.); djipadjōh pansiōn, hij geniet pensioen, leeft van zijn pensioen.

PANTA; bòh panta, e.s.v. knikker, = bòh gatò', zie gatò'; theun panta, = theun gatò', (zie vbd. i.v. mèh-mòh); ban bòh panta, gelijk een (afgeschoten) knikker, (beeld van snelheid, zie vbd. i.v. lajeuë I); zie verder vbd. i.v. lhō' I. Moepanta, = meugatò'.

PANTA', induwen, instoppen, instooten, instampen, inslaan, indrijven; dja' panta' boe (lam proeët), ga rijst in (je maag) stoppen, (grof voor) ga eten, ga vreten; meung djeuët ba' batèë labang tapanta', baranghò tadja' *h*an lé moemara, als ge een spijker in een steen kunt slaan, dan zullen u geen rampen meer kunnen treffen, waarheen ge ook gaat, (want dan blijkt uwe ascese haar doel bereikt te hebben), (Banta Beuransah). Moepanta', ingeduwd, ingestopt, enz.; in-, doordringend, in-, doorgedrongen; de handeling panta' verrichten, panta' met meerv. subject; lheuëh njan geupeulheuëh Lada Sitjoepa', bòh moepanta' oe Gampōng Djawa, daarop werd het kanon L. S. afgevuurd en de kogel drong door tot G. Dj., (Pòtjoet Moehamat); dalam garōt lōn ka meusa', doeròë moepanta' djeuëb-djeuëb goekèë, ik werd in het struikgewas geduwd en dorens zijn in al mijne nagels doorgedrongen, (Plandō' Kantjé); aneu' miët teungòh

@lonaliakbar

djimoepanta'(-panta'), de kinderen zijn bezig rijst naar binnen te slaan. Poepanta', = panta' met versterkte beteekenis, of laten panta'. Teupanta', ingeduwd, ingestampt, ingestopt, ingeslagen, in-, doorgedrongen; bè' ka'é' kajèë, srōt, teupanta' kajèë lam poenggōng, klim niet in een boom, als je valt, dan dringt een tak in je aars. Poemanta', de handeling panta' verrichten; aneu' njòë koeat that poemanta', wat kan dit kind vreten! Peunanta', wat ingeduwd enz. wordt, (inz. grof voor) voedsel, voeder, vreten; geuta-njòë tapoewòë peunanta' keu djih, *h*an lèt djipadjōh, we hebben vreten voor haar thuis gebracht en zij kan het niet door hare keel krijgen (lust-het niet); dawō' djidja' mita peunanta', peuë meuroempa' bòh djambèë kléng, hij (de aap) moet altijd vreten zoeken, (en vreet) wat hij maar vindt, zooals dj. kl., (Plandō' Kantjé). Vgl. lanta'.

PANTAÏH, snel, vlug, rap, gezwind, (in hik. ook als Mal. pantas:) vaardig, behendig, bedreven, (zie vbd. i.v. oetōïh); pantaïh ban kilat, snel als de bliksem, bliksemsnel, (zie vbd. i.v. kilat, lōn II); pantaïh tiwaïh, zeer snel, zeer vlug enz.; ni pi djitrōn keudéh oe bawah, pantaïh tiwaïh lé djigisa; laloe dji'é'lé oe roemòh, keudéh gadòh sigra-sigra, het oude vrouwtje daalde gindsheen naar beneden (uit het huis), en keerde zeer snel terug, vervolgens steeg zij weer in huis en verdween er snel in, (Gadjah toedjōh oelèë); zie verder vbd. o.a. i.v. lōb I, mangat I, paléng, peuët. Moepantaïh, zich haasten, spoed maken, snel loopen; moepantaïh-pantaïh, om het vlugst iets doen, om het hardst loopen. Poepantaïh, tot spoed aanzetten, versnellen, snel of sneller doen loopen, bespoedigen, spoed maken met; tapoepantaïh batjoet tadja', loop een beetje vlug of vlugger. Zie bagaïh.

PANTANG, een verbod, dat men volgens de adat in het algemeen of volgens bepaalde voorschriften, b.v. bij eene kuur ter verkrijging van onkwetsbaarheid of van genezing van ziekten, in acht heeft te nemen, en overtreding waarvan heillooze gevolgen, resp. mislukking van wat men beoogt, medebrengt; onder zulk een verbod staande, verboden, (ook gebezigd van iets, dat men volstrekt weigert te doen), (verder) zich onthoudend van; (verb.) zich onthouden van, zich eene onthouding, een dieet opleggen, voor zich verboden achten, ontzien, duchten, vreezen; pantang toedjōh oeròë, zevendaagsche verbodsperiode, (gedurende welke allerlei is verboden, b.v. in de vastenmaand om gedurende de eerste week markt te houden, na een kanoeri la'ōt om in de eerste 7 dagen met een poekat te visschen, bij eene kuur ter verkrijging van

onkwetsbaarheid om b.v. zure spijzen te gebruiken, enz.); djipantang (of djipoepantang) toedjōh oeròë, hij heeft zich eene onthouding van 7 dagen opgelegd; gata tapadjōh oebat ba' na pantang, ge moet bij het gebruiken van geneesmiddelen ook het bijbehoorende dieet in acht nemen; bè' kaseumampōh malam, pantang, je moet niet in den avond vuil wegvegen, dat is verboden; poetròë njang lōn tjò' pantang lōn poelang, meung hana hilang njawòng lam dada, het is voor mij verboden (i.e. ik weiger volstrekt) de prinses, die ik genomen heb, terug te geven, indien het leven nog niet uit mijn lichaam is verdwenen, (Dioe Plinggam); ada' keubaj pi hana pantang, 'òh kaneutjang habéh phana, al waren ze onkwetsbaar, voor hem was dat geen beletsel, en als hij dezulken een slag gaf, dan gingen zij toch dood, (Dioe Plinggam); jōh njan soenggōh that djimoeprang, hana pantang ba' that ba' radja; *h*an tilé' moeka barangsòë djipòh, djeuët keu tanòh hilang doem njaw*a*, toen streed hij met kracht, niemand ontziende, zelfs geen koningen; zonder aanzien des persoons sloeg hij een ieder neer, tot gruis, (Djoehan Meusapi); nakeu sidròë Ali Mòreutala, ada' sila'sa *h*an koepantang, er is toch slechts één A. M., maar al waren er tienduizend, we zouden hen niet duchten, (Radja Bada). Moepantang, zich eene onthouding, een dieet opleggen, verbodsbepalingen in acht nemen; peuë oebat tapadjōh njang djeuët tamoepantang, wat voor genees- (of andere) middelen neemt ge in, dat ge een dieet in acht neemt. Poepantang, = pantang (verb.) met versterkte beteekenis, of laten pantang, eene onthouding, een dieet opleggen, voorschrijven. Teupantang, opgelegd, voorgeschreven, (van eene onthouding, een dieet), verboden. Peunantang, het verboden zijn, wat verboden is; bòh djantōng peunantang keu djih, pisangbloemknop is voor hem iets verbodens.

PANTÉ, met zand of steenen bedekte oever van eene rivier of meer, ook wel van de zee, die bij hoog water grootendeels onderloopt, zandoever, strand; zie vbd. i.v. keureusé', nè, panèë II. Moepanté, zulk een oever hebben; met zulk een oever; kroeëng njan gèt that moepanté, sabé that, die rivier heeft een zeer mooien zandoever, die zeer gelijkmatig is. Zie pasi I.

PANTÈN, zie pantòn.

PANTÉNG-PANTEUENG, overal verspreid, in alle richtingen gaande, (ook van een enkelv. subject); asòë nanggròë abéh djiboengka, sigala dōnja panténg-panteuëng, al de inwoners van het land

@lonaliakbar

zijn vertrokken en hebben zich over de geheele wereld verspreid, (Tambéh toedjōh blaïh); djipò aneu' panténg-panteuëng, keunòng oereuëng doem oe loea, de kogels vlogen in alle richtingen en troffen de lieden buiten de vesting, (de belegeraars), (Pòtjoet Moehamat); ada' na oedéb seulamat nja*w*òng, panténg-panteuëng djeuëb-djeuëb dōnja, als mij dan leven beschoren zou zijn, zou ik her- en derwaarts, overal verzeild zijn geraakt, (Noen Parisi). Zie teupeulanténg i.v. lanténg.

PANTEUË, stellage, stelling, rek (van hout of bamboe, waarop b.v. onder het huis het gekloofde brandhout wordt bewaard, of waarop de vrouw bij het poemeukroej, zie i.v. kroej, staat), (verder) voederbak voor vee, krib, (bestaande uit eene kist op pooten), (dial. van de Ooskust) rustbank, slaapbank; tadja' tjò' eumpeuën keubeuë, tabōh lam panteuë, ga voeder voor de karbouwen halen en doe het in de krib; panteuë (ba') laboe, stellage, waaroverheen men de pompoen laat groeien; neulōb oe joeb panteuë laboe, neukeumiëng ngò doempeuë haba, hij kroop onder eene laboe-stellage om alles (ongemerkt) te hooren, (Noen Parisi). Zie prataïh.

PANTJA I (Mal. id., de hand met de uitgestrekte vijf vingers, uit Skr. pañca, vijf), de rechterhand tegen die van een ander houden, de vingers in elkaar slaan en dan naar de tegenovergestelde zijde drukken, (e.s.v. krachtspel), (ook) geteekend kruis ter afwering van booze geesten (zie silang); komt verder in samenstellingen voor, waarin van de oorspronkelijke beteekenis van vijf weinig of niets is overgebleven, zooals pantja'indra enz., zie i.v.; meu'èn pantja, het krachtspel pantja spelen. Moepantja, elkander pantja (verb.); kruisvormig, kruiselings; teungòh djimoepantja, ze zijn bezig de kracht van elkanders handen te beproeven. Peunantja, het pantja, de wijze ervan; kreuëh that peunantja djih, *h*an é' lōn lawan, hij drukt erg krachtig met zijne hand, ik kan niet tegen hem op.

PANTJA II, met een straal spuiten, uitspuiten, uitstralen, doen spatten; djipantja (ook pantjé) 'ië', hij urineert met een straal, i.e. hij urineert staande; djipantja (of poepantja) ië ngòn babah, ngòn boemba, hij spuit water uit den mond, met eene brandspuit. Moe-, of teupantja, gespoten, uitgespoten, spuitend, uitstralend, spattend, gespat; zie vbd. i.v. *g r*ang, *g r*ing, hoenòh, loekat. Poepantja, = pantja met versterkte beteekenis.

PANTJA'INDRA (Mal. id., uit Skrt. pañcendriya), de vijf zinnen, zintuig, (ook) hemel-, windstreek, (vooral in de koetika-leer); na ba' badan pan-

@lonaliakbar

tja'indra limòng, pham beukeunòng oelé gata; peurasa ngòn lidah peuntjiōm ngòn idōng, peuneungò ngòn gloenjoeëng peunglihat ngòn mata; limòng peuseuntōh deungòn tangan, asé bilangan pantja'indra, het lichaam heeft vijf zinnen, onthoud ze goed; de smaak met de tong (als zintuig), de reuk met den neus, het gehoor met de ooren, het gezicht met de oogen, en ten vijfde het gevoel met de handen, dat zijn compleet de vijf zinnen, (Akeubarō Karim); kakeu neutjò' téh ngòn kitab, neukalòn peuët pantja'-indra; pantja'indra lapan habéh keumaïh, pantja'indra nam blaïh neu'-eu koetika, hij nam zijne wichel-, en andere boeken en bekeek daarin de vier hemelstreken; ook aan de hand van de acht en de zestien hemelstreken bekeek hij volledig de tijdstippen, (Pòtjoet Moehamat, uit twee redacties). Zie hawaïh.

PANTJALOEGAM (Mal. pantjalogam), samengesteld uit verschillende (eig. vijf) metalen, (verder in het algem.) van verschillende soorten, veelsoortig, (inz. van kleuren), (in hik.); ladōm poean meuïh ladōm poean pira', that meuhala' poetéh sapha; ladōm poean pantjaloegam, poedòë ngòn intan meutiara, sommige beteldoozen waren van goud, andere van zilver met een zeer helder witten glans; andere weer waren van een mengsel van verschillende metalen (of veelkleurig, wijl) bezet met allerlei edelgesteenten, diamanten en parelen, (Diwa Akaïh); ta'eu boengòng poetéh itam, pantjaloegam seundi wareuna, men zag witte, zwarte bloemen, bloemen van allerlei kleur, (Gadjah toedjōh oelèë); habéh timòh bandoem saré, djeuët keu padé ban sineuna; ladōm poetéh ladōm itam, pantjaloegam ta'eu wareuna, alles kwam als padi op, deels wit, deels zwart van kleur, men zag ze van allerlei kleuren, (Asaj djeuët padé); padoem-padoem njan ngòn alam, pantjaloegam planggi Tjina, (met) vele vaandels van veelkleurige Chineesche planggi, (Tjah Koebat); poeliē' pineung pantjaloegam, masa' plah nam moeda plah doea, zij schilde pinangnoten van allerlei kleur (of soort), waarvan zij de rijpe in zes en de onrijpe in twee stukken sneed, (Malém Diwa); idja pinggang meuseuleupō', seunanggōj ō' pantjaloegam, het lendekleed (der bruid) was gebloemd en de haarwrong was veelkleurig (door de versierselen), (Banta Ahmat). Zie pantjawareuna.

PANTJAPEUNAWA, of balè pantjapeunawa, wachthuisje aan weerskanten van eene paleispoort, of bij den ingang van

@lonaliakbar

eene markt; 'òh saré trōïh babah pintō, meusoeara tambō gambang wangsa; djipèh tambō djijōb soeléng, geuniréng pantjapeunawa, toen (de stoet) bij de poort (van het paleis) gekomen (was), klonken er trommen en g.w., werd er op trommen geslagen en op fluiten geblazen, ter zijde in de wachthuisjes, (Noen Parisi); Pòteu brangkat ka ni Dalam, lhèë bòh alam sadjan neuba; siteuntang-teuntang peukan Lam Lhōng, djipaloe gōng di pantjapeunawa, de vorst vertrok uit het paleis met medeneming van drie vaandels; (toen hij) ter hoogte van de markt van L. Lh. (kwam), werd er in het wachthuisje op gongs geslagen, (Pòtjoet Moehamat).

PANTJAPEUREUSADA (Mal. pantjapersada), vorstelijk badhuis met verdiepingen en vervoerbaar, staatsiebadkoets, (in hik.); Diwa Akaïh geudja' poemanòë deungòn poetròë Ra'na Keumala; geubabandoeaka'ōjgeupeulheuëh, geupeudoeë' di ateuëh pantjapeureusada; poetròë ngòn radja keunan geupeu'é', geu'ara' oe tasé' Indra Seuloeka, men ging D. A. en de prinses R. K. baden ter vervulling van eene gedane gelofte; men liet hen plaats nemen in eene staatsiebadkoets, beiden, de prinses en den vorst liet men daarin stijgen, en men begeleidde hen toen in optocht naar de zee I. S., (Diwa Akaïh).

PANTJARÒNA, zie pantjawareuna.

PANTJAWAREUNA, ook pantjaròna (Mal. pantjawarna), veelkleurig, (vooral van hanen), veelsoortig, van allerlei soort, (eig. vijfkleurig); panah neupeulheuëh niba' teureukaïh, djipò pantaïh dalam hawa; na sikeudjab djitrōn angèn, badè toepheun pantjawareuna, hij liet den wonderpijl uit den koker los, de pijl vloog snel de lucht in en een oogenblik daarna staken er stormwinden, orkanen, allerlei soorten winden op, (Tjah Koebat). Zie pantjaloegam.

PANTJÉ, spuiten, (minder gebruikelijk dan pantja, gew. in pantjé 'ië', zie pantja II).

PANTJOERI (Mal. pentjoeri), steler, dief, (bij vergelijking:) iem., die iets als een dief, steelsgewijze, of roef roef, achteloos doet, (verder) boef, schavuit; (ook verb.) stelen; peusah pantjoeri, eig. den dief verifieeren, i.e. het feit van den diefstal constateeren, hetgeen vroeger door den oelèëbalang in loco, gew. bij het lijk van een verslagen dief, aan de hand van adatregels (zie i.v. jat) geschiedde, en waardoor, indien het feit door den oelèëbalang vastgesteld werd met de uitspraak „bōh, meungnjò meunan sidjih njan sië keubeuëkeu, haleuë tapadjōh", i.e. „goed, als het zoo is, dan is

@lonaliakbar

die (gedoode) vent (als) buffelvleesch, geoorloofd is het dat men het eet'', gevolgd door eene bevestiging door de ouderlingen (zie de formule i.v. h ō j I), de familie van den verslagen dief geen recht had om weerwraak te nemen; p a n t j o e r i i n ò n g, iem., die ongeoorloofde liefdesbetrekkingen heeft of zoekt met andermans vrouwen of ongehuwde dochters, scharrelaar; p a n t j o e r i o e r e u ë n g, menschendief, (gew. verstaan:) groote boef, (zie i.v. o e r e u ë n g, en vbd. i.v. k o e p i a h, l e u b è); p a n t j o e r i s e u m a j a n g, iem., die de s e u m a j a n g roef roef, of achteloos doet, (zie vbd. i.v. n a); b i n t a n g p a n t j o e r i, Venus als avondster, (omdat de dieven dan hun werk verrichten, zie b i n t a n g); d j i m e u s a b ō n g n g ò n m e u d j o e d i, d j i p a n t j o e r i n g ò n m e u d i n a, zij houden hanengevechten, dobbelen, stelen en plegen ontucht, (Soerat keuriman Sèh Salèh); zie verder vbd. i.v. m i ë n g I, p l a r a. M o e p a n t j o e r i, op een dief gelijken; m o e k a d j i m o e p a n t j o e r i, hij ziet er als een dief uit. Zie t j o e ë.

PANTJŌNG (Mal. p a n t j o e n g), punt, spits. M o e p a n t j ō n g, puntig, spits toeloopend. Zie m a n t j ō n g.

PANTJŌRAN (Mal. p a n t j o e r a n), goot, dakgoot, afvoerkanaal, (ook) waterval, inz. bij de bron eener rivier; p a t n a g e u t e u m e u n g k r o e ë n g p a n t j ō r a n, g e u p e u s i n g g a h k e u n a n p o e t r ò ë b a n d o e a; s i g a l a d é n d a j a n g d j a' p è t b o e n g ò n g, d o e m n a i n ò n g m o e d a-m o e d a, waar ze (op hunne reis) eene rivier met een waterval aantroffen, daar pleisterden ze met de twee prinsessen; al de hofjuffers, alle jonge vrouwen gingen dan bloemen plukken, (Tjah Koebat). Zie s a l ō r a n.

PANTŌN, tweeregelig vers in s a n d j a'-metrum (zie s a n d j a'), waarvan niet alleen de eindlettergrepen der regels, maar, behoudens variaties, ook de eindlettergrepen van den 4den en den 6den voet van beide regels op elkaar rijmen, (in een gedicht in s a n d j a'-metrum moeten anders alleen de 4de en 6de voet van denzelfden regel op elkaar rijmen), en waarvan voorts de eerste regel alleen dient voor het rijm en geen beteekenis heeft, althans behoeft te hebben, die ter zake dient of verband houdt met die van den tweeden regel, waarin de zin van het vers uitsluitend is gelegen; in dezen vorm, in onderscheiding van p a n t ō n M e u l a j o e, ook wel p a n t ō n A t j è h genoemd, worden liefdesuitingen, spreuken, spotternijen, wiegeliederen, enz., kortom allerlei stemmingen, gevoelens en gedachten epigrammatisch gegoten, (zie vbd. van p a n t ō n's o.a. i.v. b o e b ō, d j o e d ō, d ō d i, k e u t o e p ō n g I, *k h* è h, k o e l a t, l a j a, l a w a n, l e u p i ë, l e u s ō h, l h e u ë h, l o e n i h, m e u d a n g.

@Ionaliakbar

moerōng, nè, oendō, oerat, oeréh, pansië, waar de eerste regel van de pantōn nagenoeg gelijkluidend is aan den eersten regel van de pantōn i.v. leupië, peuë); kheun pantōn, pantōns reciteeren; pantōn nasihat, of pantōn peu'ingat, pantōn die een raad, eene vermaning bevat, spreukdicht; pantōn meukarang, aaneengeregen pantōns, d.w.z. eene reeks van twee of meer pantōns, waarvan elke volgende couplet een of meer halve versregels (naar de Mal. metriek: heele versregels) van de voorafgaande couplet bevat, (o.a. als gesprek in pantōnvorm gebezigd; (vbd. van pantōn meukarang:) pa'ikō mirah bahō, tjémpala pò meuhaja' dōnja; seumah saleuëm niba' nè' peungandjō, geujoeë lakèë lintō ba' kamòë doemna; (antwoord: teukoe kheun:) pa'ikō mirah bahō, teutapi djipò oe Blang Pangòë; teukoe peugah saleuëm oelōntoean keu nè' peungandjō, teukoe kheun lintō hana ba' kamòë, een pa'ikō met roode schouders, een kwikstaart vliegt dat de wereld ervan schudt; eerbiedige groetenis van grootmoeder peungandjō, zij draagt ons allen op den bruidegom (van u) te verzoeken; (antwoord: u zeide, teukoe) een pa'ikō met roode schouders, maar die is gevlogen naar Bl. P.; teukoe, breng onze groetenis over aan grootmoeder peungandjō, zeg, teukoe, dat bij ons geen bruidegom is, (gesprek bij het formeel vragen om den bruidegom); lòm djisoerat pantōn meukarang, sabab that rawan até lam dada; ... boenga tjempaka baoenja haroem, ditanam orang didalam kota; memandang roepa bertemoe beloem, hati didalam sangat bertjinta; ditanam orang didalam kota, mari diboeat meraksi kain, hati didalam sangat bertjinta, kepada niat tidak jang lain, verder schreef hij (in den brief) aaneengeregen pantōns, want hij was zeer mistroostig; ... eene geurige tjempaka-bloem wordt in eene vesting geplant; gezien (heb ik u alleen, doch) nog niet ontmoet, (daarom) is mijn hart bedroefd; (de bloem) wordt in eene vesting geplant, geef haar hier om een kleed welriekend te maken; mijn hart is bedroefd, en mijn verlangen is op geen ander gericht (dan op u), (Noen Parisi); pantōn Meulajoe, Maleische pantōn, d.w.z. Maleisch of Maleisch met Atjèhsch vermengd, gegoten in, al of niet door het Atjèhsche metrum beënvloeden, Maleischen pantōnvorm, die hierin van den Atjèhschen vorm verschilt, dat, naar Atjèhsche metriek, behalve de eindlettergrepen der twee versregels, alleen de eindlettergrepen van den 4den voet van beide regels op elkaar dienen te rijmen, omdat naar Maleische

@lonaliakbar

metriek, die de pantoen in den gebruikelijksten vorm in vier regels verdeelt (elke regel correspondeerende met een halven regel van het Atjèhsche vers) alleen vereischt wordt, dat de regels om den anderen rijmen. Moepantōn, pantōns, wiegeliederen voordragen, zingen; manja' barō na neubōh lam ajōn, déndajang moepantōn dja' lōn dōda, zij legde het pasgeboren kind in de wieg en de hofjuffers zongen pantōns „kom, ik zal je in slaap zingen", (d.w.z. zongen wiegeliederen), (Tjintaboehan); zie verder vbd. i.v. alèh I, meura', pansië. Poepantōn, in pantōnvorm brengen, behandelen. Teupantōn, in pantōnvorm gebracht, in pantōns ge-, of bezongen.

PANTÒN, ook, doch minder, pantèn, dal, vallei, laagte, vlakte (in de nabijheid van een berg); lada pantōn, peper, die in de vlakte is geplant; zie verder vbd. i.v. leupòn.

PA'ÒH, zie i.v. 'òh, en pa I.

PAPA (Mal. id., uit Skrt. pâpa, laag, slecht), arm, behoeftig, ellendig, (zie vbd. i.v. krang, meuseurōj); papa nad(r)a, doodarm, (in hik.); radja tanjòng: „panè ra'jat, djih gasiën that papa nadra"; „han meutoenè, toeankoe dròë, ra'jat meukatòë didalam koeta", de vorst vroeg: „waar heeft hij volk vandaan, hij is arm, doodarm"; „we weten niet waarvandaan, heer, maar er zijn duizenden menschen in de vesting", (Boeda' Meuseukin).

PAPA', zie i.v. pa'pa' I.

PA'PA' I, ook papa', klanknabootsing van een klepperend geluid; kleppen, klepperen (met), laten klepperen; (verder) een eekhoornverschrikker van hout met houten belletjes eraan, dien men in vruchtboomen hangt en door aan het daaraan bevestigde touw te trekken van tijd tot tijd laat klepperen om de eekhoorns te verschrikken, (vooral in deze beteekenis ook papa', en zulk een eekhoornverschrikker wordt ook geureugha' genoemd); pa'pa' sajeuëb pò teureubang, oe Asahan teureudjōn dròë, (de bajeuën) vloog klapwiekend op en snelde naar A., (Noen Parisi); bè' ƙapa'pa' ngòn sarōng peudeuëng, lōn kòn oereuëng takōt keu taga, klep niet met je zwaard in de scheede, ik ben niet iemand, die voor donderslagen bang is, (Dioe Plinggam); geutjò' babah peugèt keu papa', geutjò' tangkoera' keu broeë' bioela, hij nam den bek (van het geslachte paard) om er een eekhoornverschrikker van te maken, en hij nam den schedel voor eene vioolkas, (Hik. Goeda). Zie pra'-pra'.

PA'PA' II; Bata' Pa'pa', Pakpak-Batak.

PAPAH, verzorgen, verplegen, goed zorgen voor, met zorg, met voorzichtigheid behandelen, (zoowel van personen als van zaken, b.v. van een gevallene in den strijd,

@Ionaliakbar

van een zieke, ook: zorgvuldig vasthouden en steunen om hem te dragen of te helpen zich op te richten en te loopen, van een gevuld vat: bij het dragen zorgvuldig vasthouden, opdat er niets uit vloeie); gèt that djipapah dròëdji, zij verzorgt zich zelf zeer goed, (b.v. van eene vrouw haar lichaam door b.v. een doelmatig dieet in acht te nemen, van eene maagd door zich niet aan vreemde mannen te vertoonen); ban djikalòn aneu' manja', misé boeda' njang barō na; djitjò' ninan teuma djisrah, ka djipapah bōh lam idja, toen zij (in den opengesneden walvisch) een klein kind zag, dat een pas geboren kind leek, nam zij het er uit, waschte het en wikkelde het zorgvuldig in een kleed, (Malém Diwa); sakét pi that *h*an treu papah, Sangirah djimòë *h*an padòë, de ziekte was zoo hevig, dat men niet wist hoe die te behandelen, en (de zieke prinses) S. weende steeds door, (Indra Bangsawan); jōh njan geutjò'lé geupapah, ka geupinah sigra-sigra, dadelijk nam men hem (den gevallen Pangoelèë Meunaròë) toen op, ondersteunde hem zorgvuldig en bracht hem snel weg, (Pòtjoet Moehamat); zie verder vbd. i.v. krè'-krò', la'nat, pada II. Moe-, of teupapah, verzorgd, verpleegd, enz. Poemapah, de handeling papah verrichten.

PAPAN, = papeuën ter wille van het rijm (zie vbd. i.v. kaphan), en in enkele termen bij het tjatō-spel, (zie i.v. tjatō II).

PAPEUEN, plank, bord; papeuën tjatō, bord voor het tjatō-spel; papeuën seumoerat, schrijfbord; papeuën raja, de groote op de peu*n*oea rustende plank ter weerszijde van eene prauw, waarboven ligt de papeuën tanam, dan de papeuën poepisang, en eindelijk de papeuën taré' (de rechte plank, terwijl de andere eenigszins gebogen zijn); papeuën khōb, zie i.v. khōb; papeuën panda', en papeuën koera, zie i.v. panda'; bòh mè papeuën, zie i.v. mè II; doeë' sipapeuën, bij elkander zitten, inz. om iets te bespreken, de hoofden bij elkaar steken, (eig. op eene plank zitten); lheuëh njan beudòïh Parésah Soeri, teumpat soenji neudja' mita; lhèë panglima djidja' sadjan, doeë' sipapan peuët seureuta; lheuëh geumeudoeë' peuët sipapeuën, Parésah kheun ba' panglima, daarop stond P. S. op en ging eene stille plaats zoeken; de drie panglima's gingen met hem mee om met hun vieren te beraadslagen; toen zij met hun vieren bij elkander zaten, zeide P. tot de panglima's, (Noen Parisi). Moepapeuën, planken hebben, ze vervoeren, erin handelen; met planken; zie vbd. i.v. oesō.

PARA I, de dwarsbovensloven onder de nok van een Atjèhsch huis

@lonaliakbar

als bewaarplaats van allerlei voorwerpen, ook zonder dat er eene zoldering is aangebracht, (verder) zolder, ook voor bewaarplaats, gevormd door een zoldervloer (a l e u ë p a r a), b.v. eene horde, op die dwarsbalken te leggen, gew. alleen op de gedeelten naar de dakvlakken toe, zelden op het midden; b o e ë n g p a r a, zolderruimte, (de ruimte, begrensd door de a l e u ë p a r a en het dakvlak); t i t i p a r a, het middengedeelte van de dwarsbovensloven tusschen de zoldervloeren (a l e u ë p a r a); zie verder vbd. i.v. k r è h-k r ò h, l a p é n g, l o e l ō n.

PARA II, pottenbakkersschijf (van gebakken aarde op cylindrischen voet, g ò).

PARA III; b a' p a r a, de rubberboom, de hevea, die de para-rubber (g e u t a h p a r a) levert.

PARA' (Arab. f a r q), scheiding, onderscheid, verschil; scheiden, onderscheiden, zich afscheiden, verschillen, afwijken; gescheiden, verschillend; n j ò ë n g ò n n j a n l e t h a t p a r a', tusschen dit en dat is een zeer groot onderscheid; l a'é n p a r a' n i b a' d i l è ë, l a'é n l a g è ë n i b a' n j a n g k a, (het is) een groot verschil met vroeger, (het is) eene andere wijs dan in het verleden, (sprkw.); h o e k ō m t j a r a' k a t a t o e b a n, h o e k ō m K o e r o e'a n b è' m e u r i b a; b a n l a m h a d i h b è' t a p a r a', m e u n a n l a j a' a t e u ë h h a m b a, de voorschriften van de godsdienstige wet kent ge reeds, wijk niet af van de voorschriften van den Qorân, en wijk niet af van hetgeen de gewijde traditie voorschrijft, aldus behoort de mensch zich te gedragen, (Mènhadjōj abidin); n e u j o e ë t o e ë n g a n e u'e u n d a N o e r ō n 'A s i k i n, s a b a b t h a t m e u t j h é n t r é b k a p a r a', hij draagt (ons) op zijne dochter N. A. te halen, want hij verlangt erg naar haar, doordat hij reeds lang van haar gescheiden is, (Diwa Sangsaréh). M o e p a r a', zich (van elkander) afscheiden, afwijken, verschillen; gescheiden, verschillend; k e u p a d a a d é'e u n d a S o e l o e t a n A h m a t, s a m p ò ë k i a m a t b è' l é m o e p a r a', (mijne groetenis) aan mijn jongeren broeder S. A., (mogen wij) tot den dag der opstanding toe niet meer van elkander gescheiden worden, (Diwa Sangsaréh). P o e p a r a', afscheiden, scheiden, doen verschillen; d j i p o e p a r a' l a k ò ë n g ò n b i n ò ë, hij heeft scheiding veroorzaakt tusschen man en vrouw. T e u p a r a', gescheiden, afgescheiden. Zie m o e p a r i k a h.

PARAÏH I, gelijk maken, van oneffenheden ontdoen, (van b.v. een mes, dat schaardig is); (verder) het afleggend, overwonnen; s i k i n l ō n l ō n j o e ë p a r a ï h m a t a b a t j o e t, s a b a b n a t j o e m è h, ik heb mijn mes een beetje gelijk laten slijpen, omdat er schaarden in waren; h ò p a r a ï h? — h a n a s a h ò p a r a ï h, aan welken kant heeft men het afgelegd? — aan geen van beide kanten.

@lonaliakbar

PARAÏH II (Arab. faras), paard, (in hik.); manò' koe*k*oeë' peuë djipeugah, hih-hih paraïh peuë kheun goeda, als een haan kraait, wat zegt hij dan, en als een paard hinnikt, wat zegt het paard dan, (Èëlia toedjōh).

PARANG, hakmes, kapmes, (inz. om hout te kappen); soorten: parang bakōng (met concave snede en puntig uiteinde), p. boegò' (met concave snede en stomp uiteinde), p. dapoe (keukenhakmes, als hoedanig verschillende soorten parang worden gebruikt, het woord wordt ook gebezigd als geringschattende uitdrukking voor: vrouwelijke bediende, dienares), p. geudang (zie p. ikoe linòng), p. ikoe linòng (met een naar het boogvormige uiteinde zich verbreedend lemmet, vroeger ook wel p. geudang genoemd), p. leunté' (met een opwaarts gebogen lemmet), p. poeténg (zonder heft), p. poentōng (zonder punt), p. sadeuëb (een minder gebruikelijke naam voor moendō', zie aldaar), p. teupat (met recht lemmet), p. tjandòng (met recht lemmet en kleine kromme punt aan het uiteinde, wordt vooral voor het openkappen van bosschen bij ontginningen gebruikt); peuë taharab keu lōn, lōn parang dapoe gòb, wat verwacht ge van mij, ik ben maar eene dienares van een ander; jèë parang, zie i.v. jèë; katjang parang, zie i.v. katjang. Moeparang, een kapmes hebben, daarmede gewapend zijn, er mede werken; met een kapmes. Poeparang, met een parang hakken of kappen; zie vbd. i.v. lawò'.

PARÉ', gracht, greppel, sloot, uitgraving in den grond, loopgraaf; dōnja djinòë ka moebalé', dalam paré' djidoeë' boeja; dalam la'ōt *h*anlé reujeuë', dalam abeuë' that geuloera, de wereld staat nu op haar kop, in greppels huizen krokodillen; op zee zijn er geen golven meer, maar in de moerassen aan de kust is er eene hevige branding, (Pòtjoet Moehamat); meukoerō' paré', zie i.v. koerō'; zie verder vbd. i.v. lakoe, lanam, leuboeë II. Moeparé', van eene gracht enz. voorzien; koeta moeparé', eene versterking, voorzien van eene gracht.

PARÉH (Mal. paras), uiterlijk, voorkomen, (in hik.); Toehan bri aneu' oereuëng lakòë, that samlakòë hana tara; ilō' paréh tamsé boeleuën, pandang hireuën oelé mata, de Heer schonk hem een zoon, die ongemeen knap van uiterlijk was, schoon was als de maan, zoodat men met verbazing naar hem keek, (Meudeuha'); zie verder vbd. i.v. peungeuròë.

PARÈH, winnen, overwinnen, zegevieren, (minder gebruikelijk dan meunang); oereuëng binòë bandoem habéh lōn parèh di tanòh Djawa; bè'keu njang le meung sidròë tan, ban Tjinta-

@lonaliakbar

boehan takalòn roepa, ik heb alle vrouwen op Java veroverd, maar geen was er — laat staan dat er veel zouden zijn —, die zulk een schoon uiterlijk had als Tj., (Tjintaboehan).

PARÉ'SA (Mal. periksa, uit Skrt. parîkşâ), onderzoek, navraag; onderzoeken, navragen, nagaan, nakijken; zie vbd. i.v. lan II, lé, ma'ripat, masa I, mòseutahé, oegòh. Moe-, of teuparé'sa, onderzocht, nagegaan, nagekeken. Zie sasat, sidé'.

PAREUSAH (Arab. farsach), eene afstandsmaat, (Perz. farsang); zie i.v. joedjana, en peureusangga.

PARI (Perz. parî), e.s.v. bovennatuurlijk wezen, geest, (in hik.); zie i.v. dinoe, en verder vbd. o.a. i.v. lanti, moe'além, oela'.

PARIË' (Arab. fâriq, onderscheidend), onderscheid, verschil, scheiding, breuk, oneenigheid; onderscheiden, scheiden, verschillen, afwijken van; hana pariё' njòë ngòn njan, er is geen onderscheid tusschen dit en dat; tabeuë masén bè' peuë neukheun, kamòë oereuëng hana biasa; nama ngòn roepa hana pariё', koereuëng meudjeulih pò meukoeta, of het flauw of zout smaakt, wees zoo goed er niets van te zeggen, wij zijn lieden, die onervaren zijn (in het onthalen van vorsten); onze namen verschillen niet van ons uiterlijk, alles is (bij ons even) onbeschaafd, o Majesteit, (Gadjah toedjōh oelèë); hana djipariё' teumòn ngòn pò, men maakte geen onderscheid tusschen slaaf en heer; keumeunangan Aboe Baka geukheun sidië', njang Nabi kheun sikeulian han neupariё', naar aanleiding van zijne zege (n.l. in het herstellen van het door het hemelvaartsverhaal — zie mè'reuët — geschokte geloof van zijne mede-geloovigen in Mohammad) werd Aboe Bakar de „waarheidlievende" genoemd, omdat hij nooit afweek van (steeds geloofde in) hetgeen de Profeet zeide, (Akidatō Awam van Tjèh Mardoeki). Moepariё', zich afscheiden, onderscheiden zijn, verschillen, oneenig zijn; bè' tamoepariё' ngòn tjèëdara, ge moet niet in oneenigheid leven met broeders. Poepariё', van elkander scheiden, of doen verschillen, oneenigheid, verdeeldheid veroorzaken; tapoepariё' inòng ngòn agam, scheidt vrouwen en mannen van elkander. Zie moeparé', moeparikah, para'.

PARISI (Perz. pârsî), Pers; Perzisch; zie vbd. i.v. kawōm.

PARÒ, heesch, schor; zie vbd. i.v. kli'. Poeparò, schor maken; poeparò dròë, zich schor schreeuwen, praten, (of) doen alsof men schor is.

PARŌ-PARŌ, (van een b.v. op eene mat geteekend dobbelveld om met dobbelsteenen te spelen:) de horizontale scheidingslijn, waar-

@lonaliakbar

boven eene reeks van zes vakjes, resp. gevuld met 1 tot 6 stippen (m a t a), en waarbeneden twee groote, leege vakken (b a n d a), van elkaar gescheiden door eene vertikale, midden door het dobbelveld getrokken lijn, zich bevinden; t ò b b a' p a r ō-p a r ō, op die lijn inzetten, d.w.z. op het gedeelte ervan, dat een vakje met m a t a van een b a n d a scheidt, (zet men b.v. in op het gedeelte van de p a r ō-p a r ō, dat het vakje met 1 m a t a scheidt van de eerste b a n d a, dan wint men driemaal zijn inzet, wanneer de geworpen dobbelsteen met het vlak met 1 oog naar boven komt te liggen; is de uitkomst van den worp 2 of 3 oogen, dan wint men niets doch verliest zijn inzet ook niet, omdat die nummers aan den kant van de eerste b a n d a staan; neemt men dan zijn inzet terug, of verplaatst men dien, dan heet het l a r i, zie i.v.; men verliest zijn inzet, wanneer de uitkomst van den worp 4, 5, of 6 oogen is, welke nummers tot de tweede b a n d a behooren; zoo kan men t ò b b a' b a n d a, op een der twee groote leege vakken inzetten, en krijgt dan eenmaal zijn inzet uitbetaald of verliest zijn inzet, naar gelang de uitkomst van den worp al dan niet een der drie nummers, die bij de b a n d a behooren, waarop men ingezet heeft, aanwijst, en t ò b b a' m a t a, op een der zes vakjes met m a t a inzetten met zesmaal zijn inzet tot winst, wanneer het nummer uitkomt, anders verliest men zijn inzet).

PARŌ', opstoken, oppoken, (van vuur door met het brandhout te poken); d j a' p a r ō' a p o e j, ga het vuur opstoken. M o e-, of t e u p a r ō', opgestookt, opgepookt.

PARÒË, rog, (waarvan de huid, gedroogd, als schuurpapier gebruikt wordt om hout glad te schuren); soorten: p a r ò ë b i n t a n g, p. d j o e h a n g, p. k l e u ë n g, p. ō n, p. p a r a n g (de staart wordt wel als stok gebruikt); l i p a t i s e u ë n g p a r ò ë, zie i.v. l i p a t; t i n g k a b i s e u ë n g p a r ò ë, zie i.v. i s e u ë n g; b i n t a n g p a r ò ë, zie i.v. b i n t a n g; zie verder vbd. i.v. l e u m b a m.

PAROEË' I, e.s.v. kap of hoed, vervaardigd van peperhuisvormig gevouwen pinangbladscheede, (wordt bij regen opgezet, of gebruikt om er visch of boschproducten in te dragen of aarde in te verplaatsen). M o e p a r o e ë', zulk eene kap hebben, dragen. Zie d j r o e k h ō, s a r o e ë'.

PAROEË' II, of p a r o e ë' k a w é, doorboorde houten klos voor het opwinden van hengeltouw, ook p a d ō' genoemd; zie i.v. k a w é.

PAROEJ, jongere schoonbroeder of schoonzuster, (n.l. jongere broeder, resp. jongere zuster van den echtgenoot of de echtgenoote, of de echtgenoot, resp. echtgenoote van eene jongere zuster, resp. jongeren broeder; in het laatste geval spreekt men de(n) p a r o e j met a d é' of d é' aan, in het eerste geval met denzelfden naam, dien

@lonaliakbar

de echtgenoot(e) pleegt te gebruiken; p a r o e j wordt niet in de 2de pers. gebezigd); „p a k ò n t a p e u g ò ë l ō n, h é p o e t r ò ë", „t e u k a p a r o e j d r ò ë M a l é m D i w a", „waarom hebt ge mij gewekt, prinses", „uw schoonbroeder M. D. (hier: aangenomen jongere broeder van Ti Dalikha, die tot haar echtgenoot spreekt) is gekomen", (Malém Diwa); n j a n g d i a d o e ë n d j i t a' a d ò ë, n j a n g d i p a r o e j t a' t o e m o e d a, (in hunne verdwazing) hieuwen oudere broeders op jongere, en jongere schoonbroeders op oudere, (Radja Bada); s i b a n g p a r o e j, zie i.v. s i b a n g. Zie t o e m o e d a.

PARŌH I, wegjagen, verjagen, opjagen, op-, aandrijven, aanzetten, aansporen, jagen op, nazetten, achtervolgen, vervolgen; N a b i n e u p l o e ë n g k e u n a n n e u m i n a h, s a b a b d j i p a r ō h l é k a p h é t j è ë t a n, de Profeet vluchtte daarheen, omdat hij door de duivelsche ongeloovigen vervolgd werd, (Tambihō nisa); l ō n h e u n d a' d j a' m e u r a m i ë n, d a l a m o e t e u ë n p a r ō h r o e s a, ik wil mij gaan vermaken, in het bosch op herten jagen, (Dioe Plinggam); k e u k a n g d j i t a r é' g o e d a d j i p a r ō h, s a r é r e u j ō h d j i d j a' h a n a, hij zette zijn paard aan, terwijl hij de teugels inhield, zoodat hij wel veel lawaai maakte maar niet vooruit kwam, (Meudeuha'); zie verder vbd. i.v. h ō h, k è h, p e u ë t. M o e p a r ō h, weggejaagd, verjaagd, enz. P o e p a r ō h, = p a r ō h met versterkte beteekenis, of laten p a r ō h. P o e m a r ō h, de handeling p a r ō h verrichten; a s è ë p o e m a r ō h, jachthond, (inz. voor drijfjachten).

PARŌH II (Mal. p a r o e h), bek van een vogel, snavel; zie vbd. i.v. d j o e d a h, l h ò h.

PARŌT, litteeken; p a r ō t p l a w a, litteeken eener pok, pokput; zie verder vbd. i.v. l e u k a b, l h ō h. M o e p a r ō t, een litteeken hebben; met litteekens; m o e p a r ō t b a n s a b ò h b a d a n, n t j i t g ò b t j a n g, met litteekens over het geheele lichaam, de sporen van de houwen van de menschen. Zie l a w e u ë t I.

PARÒT, ook p e u r e u d j i (Arab. f a r d j), vrouwelijk schaamdeel, (fijn voor p o e k ò ë); zie vbd. i.v. k h a d a.

PASA', pin, nagel, stift, bout; d i g ò b o e n t ō n g n a b a n g o e m b a', l e s ò ë g a l a' d j i p e u l a r a; d i l ō n o e n t ō n g n a b a n p a s a', d a l a m g l a' d o e m t j è ë d a r a; w a r é h g a m p ō n g h a n m è ë d j i k a l ò n, d a l a m d j i t e u g ò n r ō'-r ō' m a s a, anderen hebben een lot als dat van eene haarlok, die velen gaarne laten groeien; ik heb een lot als dat van eene pin, die men steeds ergens in wil drukken, zoo beu zijn, als het ware, mijne eigen verwanten van mij, dat ze mij niet kunnen zien, (Poepò' Leumò). M o e p a s a', van eene pin enz. voorzien, met eene pin enz.; b e u-

@lonaliakbar

dé moepasa', e.s.v. handvuurwapen met eene pin(?); padoem-padoem meuseutōj beudé moepasa', greusa'-greusoeë' wië oeneun lingka, talrijke pistolen en andere handvuurwapens knetterden links en rechts, aan alle kanten, (Pòtjoet Moehamat). Zie paténg.

PA'SA (Mal. paksa, Skrt. pakṣa, o.a. de helft van eene maanmaand), tijd of gelegenheid, die voor het een of ander gunstig of het meest geschikt is, gunstige, voorspoedige tijd, (ook) buitenkans; gunstig (van den tijd, van eene gelegenheid, van den wind); (verder mod.) dwang; dwingen; gèt that pa'sa tatjò' sa'ōh, het oogenblik is zeer gunstig om het anker te lichten; thōn njòë gèt that pa'sa geutanjòë meugòë, wat hebben we dit jaar een gunstig jaar voor den landbouw; hana pa'sa lé, (of ka gadòh pa'sa), ka akhé, de gunstige tijd is voorbij, het is te laat; jōh na pa'sa, toen de tijd er gunstig voor was, toen er gelegenheid voor was, (zie vbd. i.v. griët); djipòh ngòn kajèë djisròm batèë, ri meuteumèë habéh djiseuba; djidjéb darah djipadjōh oeta', that bit gala' meuteumèë pa'sa, zij (de ra'sasa's) sloegen met boomstammen en wierpen met steenen en verslonden die zij (van het vijandelijke leger) te pakken kregen; zij dronken hun bloed en aten hunne hersens, en waren erg blij zulk eene buitenkans gekregen te hebben, (Diwa Akaïh); (angèn) pa'sa, gunstige wind. Moe-, of teupa'sa, gedwongen, (mod.).

PASAH (Arab. fasch), huwelijksontbinding door den rechter (kali) op in de Moh. Wet omschreven gronden; een huwelijk aldus ontbinden of laten ontbinden, scheiden of zich laten scheiden van; ka djipasah lōn, zij heeft zich van mij laten scheiden; nikah njan ka geupasah, dat huwelijk is (door den rechter) ontbonden; bahlé djidja' bè' that goendah, bah koepasah bidjèh mata; koepeukawén la'én, aneu', di kah, bahlé leupaïh pò boeja seuba, laat hem maar gaan, wees niet bedroefd, ik zal je huwelijk (door den kali) laten ontbinden, lieveling, en ik zal je, mijn kind, met een ander laten trouwen, laat het baasje, dat door krokodillen opgevreten moge worden, maar weggaan, (Hik. Rantò); zie verder vbd. i.v. bòjnah. Moe-, of teupasah, ontbonden (van een huwelijk), gescheiden. Poemasah, de handeling pasah verrichten; djidja' poemasah, zij gaan (naar den kali) om zich te laten scheiden.

PASAJ (Arab. façl), hoofdstuk, afdeeling, paragraaf, artikel, onderwerp, kwestie, zaak; ter zake van, betreffende; ka keumaïh pasaj njan, teuma pasaj djéh pakri, dat hoofdstuk (of die kwestie) is klaar, hoe

@lonaliakbar

is verder dat andere hoofdstuk (of die andere kwestie); peuë pasaj, wat is de kwestie, waar hebben jullie het over; peuë pasaj geupòh Si Poelan, wat was de kwestie, dat men N.N. geslagen heeft, waarom heeft men N.N. geslagen; maséng-maséng doem ngòn kapaj, sabòh pasaj njang ngòn béhtra, zij gingen allen groepsgewijs per schip, en eene afdeeling ging met een driemaster, (Nabi Oesoeïh). Moepasaj, in hoofdstukken enz. verdeeld, (ook voor Arab. moefaççal), (fig.) verdeeld, onderling oneens; zie vbd. i.v. iman, meudjeumaj.

PASANG, stijgen, rijden (op een dier), berijden, (in hik. ook als Mal. pasang:) spannen, aanbrengen, aan-, afsteken, afvuren, afschieten; (verder) paar, span, koppel; pasang (ateuëh) goeda, te paard stijgen of rijden; hané' lōn pasang, ik kan niet rijden; njang pahlawan meugah-meugah ateuëh gadjah doem djipasang, de aanvoerders, allen beroemd, reden op olifanten, (Radja Bada); zie verder vbd. i.v. goentala, nila II; pasang oentōng, of pasang toeah, alles aan het lot overlaten, het op zijn geluk laten aankomen, het erop wagen, zijn leven wagen, in de waagschaal stellen; dòng ba' toeah pasang oentōng, Toehan toelōng leupaïh bahja, (ik) liet het op (mijn) geluk aankomen en waagde het erop (eig. ik stond op mijn geluk en reed op mijn fortuin) en door de hulp des Heeren kwam (ik) behouden uit het gevaar, (Indra Bangsawan); neupeusa' toeah neupasang oentōng, leugat neudajōng oeba' bétra, hij waagde het erop en roeide (de kapotte kano) snel (door de branding) naar het schip, (Banta Beuransah); sabab koemè titah ajah, koepasang toeah koelawan gata, omdat mijn vader het mij opgedragen heeft, waag ik het mij met u te meten (Tjah Koebat); pòteu radja meuhej boedjang: „tabōh teupang pò nahoeda''; boedjang peurab ka djiteupang, ka djipasang diba' dada, de vorst riep een ordonnans (en zeide:) „bind den scheepskapitein aan een dwarshout'' (voor eene strafoefening); de ordonnans trad op hem toe en bond hem aan een dwarshout, dat hij ter hoogte van zijne borst aanbracht, (Banta Ahmat); zie verder vbd. i.v. lageuëm; soebang sipasang, een paar oorkrabben; goeda sipasang, een span paarden. Moe-, of teupasang, bereden, gespannen, aangebracht enz.; rijdend; djih srōt, teupasang ateuëh kajèë, hij viel en kwam schrijlings op een tak terecht; djitōtkeu diën doem teupasang, bagòë bintang lam atana, al de kaarsen werden aangestoken en geleken sterren in het paleis, (Banta Beuransah). Poepasang, laten rijden, (op een

@lonaliakbar

paard b.v.) zetten. Peunasang, de wijze van het pasang, het dier waarop gereden wordt, rijdier, wat aangebracht enz. is; ban saré trōïh oe teungòh mideuën, goeda pi djiploeëng meuleuloemba; maséng-maséng goeda peunasang, doem sikeulian oereuëng moeda, zoodra ze in het open veld kwamen, begonnen de paarden, waarop de jongelieden gezeten waren, om het hardst te rennen, (Diwa Sangsaréh).

PASÈ, naam van eene landstreek aan de Oostkust; reupoen Pasè, zie i.v. reupoen. Zie salasari.

PASÈ' (Arab. fâsiq), zondig (iem., die eene groote zonde heeft begaan of zich voortdurend aan kleine zonden schuldig maakt), van zondigen levenswandel, zijne godsdienstplichten verzuimend; adat tamita njang hana pasè', hana, indien men iemand zoekt, die niet zondigt, dan vindt men er geen; zie ook vbd. i.v. meureudoet. Zie bangsat.

PASÈH (Arab. façîḥ), welsprekend, wel ter tale, eene duidelijke, zuivere uitspraak hebbende (inz. van het Arabisch); pasèh lidah, id.; neubeuët pasèh that, hij reciteert den Qorân met eene zeer zuivere Arabische uitspraak; pasèh that djimarit basa 'Arab, hij spreekt zeer zuiver Arabisch; keureuna lōn leungò haba sahèh, djimarit pasèh ban ma'noesia, want ik heb het stellige verhaal gehoord (het is mij verzekerd), dat hij (de apenkoning) als een mensch de taal der menschen spreekt, (Tjah Koebat); lidah pasèh laram meureudoe, 'òh djimeusoe ban bioela, met eene zuivere uitspraak en een liefelijken toon, klonk hare stem, wanneer zij sprak, als eene viool, (Tjintaboehan); zie verder vbd. i.v. leungkōng, malèh, phoej. Poepasèh lidah, (zich) oefenen om eene goede uitspraak (inz. van het Arabisch) te krijgen. Vgl. pasihat.

PASÉT (Arab. fâsid), bedorven, verkeerd, niet in den haak en dientengevolge ongeldig (van rechtshandelingen, gew. gebezigd van een huwelijkscontract); bederven, ongeldig maken, in de war sturen; nikah pasét, een ongeldig huwelijk; bè' tapasét, haj sèëdara, hadjat tjoet da lōn haj adòë, stuur, o broeder, het plan van uwe zuster (van mij) niet in de war, o broertje mijn, (of stel mij niet te leur in mijn verlangen om u n.l. uit te huwelijken), (Goemba' Meuïh).

PASEUËNG, opkomend (van het water, ook van vocht in hygroscopische stoffen zooals zout), wassend, vochtig wordend of geworden; vloed, hoog water; iё ka paseuëng, het water is gewassen, de vloed is opgekomen; iё paseuëng, vloed, hoog water, (zie vbd. i.v. koe*k*oeё', laloe, en vgl. iё meu'oelèё i.v. oelèё, en iё maté i.v. maté); sira ka paseuëng

@lonaliakbar

doem, het zout is heelemaal vochtig geworden. Moepaseuëng, opkomend als de vloed; moepaseuëng soerōt, als eb en vloed, komend en verdwijnend, voor- en achteruit, af en aan; meung sadjan trōïh, adòë, oe la'ōt, moepaseuëng soerōt geungadab gata, nauwelijks waart ge, broeder, in (de Atjèhsche) zee (i.e. voor de Atjèhsche haven) gekomen, of de menschen kwamen als eb en vloed (bij stroomen beurtelings) hunne opwachting bij u maken, (Malém Dagang).

PASI I, zeestrand, kust, (ook) zee, (dial. van Daja:) rivieroever; anòë pasi, strandzand; eungkōt pasi, zeevisch; ka oe pasi, (hij is) naar het strand (gegaan), (zegt men b.v. van iem., die den terugkeer van visschers wil afwachten); zie verder vbd. i.v. kanoen, pawō', peudjam. Moepasi, met een strand.

PASI II, ook basi, het harde bestanddeel in een ettergezwel, dat men eruit moet drukken; tjoemoeët lōn gòh lòm teubiët pasi, de pasi in mijne puist is er nog niet uit.

PA'SI (Mal. paksi, uit Skrt. pakṣî), vogel, (in hik.); silawét keukanda meudoeë' di sinòë, hana sidròë njang na teuka; bè' antara oereuëng meutoeri, sabòh pa'si han tòm teuka, zoolang ik hier zit, is er hier niemand geweest; laat staan dat ik een mensch gezien zou hebben, zelfs een vogel is hier nog nooit geweest, (Tjah Koebat).

PASIHAT (Arab. façâḥah, welsprekendheid); moepasihat, beschaafd, welgemanierd, beleefd, minzaam; kadam lakòë djròh peutimang, oeròë malam dalam tahta; neudoeë' neudòng moepasihat, narit beureukat ngòn djoedōnja, zij diende haar echtgenoot op voortreffelijke wijze, ordelijk zorgde zij dag en nacht voor hem; of zij zat of stond, het was steeds welgemanierd, en zegenrijk was wat zij tot haar echtgenoot zeide, (Noen Parisi); lòm ngòn narit moepasihat, doemna ra'jat até soeka, bovendien sprak hij altijd op minzame wijze, zoodat al zijne volgelingen van hem hielden, (Dioe Plinggam).

PA'SINA (Mal. paksina), Noord, het Noorden, links, linkerkant, (in hik.); meunang panah Kaseuna Pari, soera' ramè blah pa'sina, de wonderpijl van K. P. had de zege behaald en een luid gejuich klonk aan den linkerkant, (Diwa Akaïh).

PASOE, aarden pot in den vorm van een omgekeerden afgeknotten kegel (d.w.z. de opening grooter dan de bodem), gew. gebruikt bij de suikerfabricatie om het suikerrietsap van de pers (wéng) op te vangen en om de gekookte suikerstroop in te laten stollen (voor dit laatste wordt een pasoe gebruikt met een gat in den bodem, waarop als zeef iniëm is gelegd,

@lonaliakbar

zoodat het vocht eruit kan druipen en de stroop kan stollen). Moepasoe, bij pasoe's.

PASÒË, samengetrokken uit peu'asòë, zie i.v. asòë, en vbd. ook i.v. kadam, koelam, neunòïh, noeraka.

PASŌKAN, ook peusoekan (Mal. pasoekan), afdeeling (van een leger), troep (soldaten), bende; lhèë pasōkan djiprang koeta, maséng djeumba kòn ban baròë, drie afdeelingen vielen de vesting aan, andere dan die van den dag te voren, want iedere afdeeling had hare eigen taak, (Banta Ahmat). Moepasōkan, in afdeelingen verdeeld, bij troepen; lòm ngòn tantra teudòng meureuntang, moepasōkan maséng doem djeumba, verder (zie ik) soldaten in rijen geschaard en in afdeelingen verdeeld, (Djoehan Meusapi).

PASŌNG I, blok ter opsluiting van misdadigers en krankzinnigen, (hetzelfde als neunòïh, zie aldaar); in het blok sluiten. Poepasōng, = pasōng (verb.); zie vbd. i.v. kawé. Vgl. pasōng II.

PASŌNG II, e.s.v. sieraad, bestaande uit twee ronde, ruitvormige of zeshoekige gouden platen (inòng pasōng), die (door rijke kinderen) op borst en rug gedragen worden en met elkaar verbonden zijn door een gouden of soeasa-ketting (talòë pasōng), welke over de schouders, onder de armen door, kruiselings over borst en rug hangt, (is de ketting dubbel en met kleinere gouden platen van denzelfden vorm als de twee hoofdplaten voorzien, dan heet het sieraad simplah, zie aldaar). Vgl. pasōng I.

PAT, waar (vragend bijw. v. plaats, vraagt, in tegenstelling tot hòka, zie i.v. hò, naar de plaats van personen of zaken met de gedachte, dat ze niet pas van plaats veranderd zijn), (verder onbepaald betrekkelijk bijw. v. plaats) alwaar, waar ook; wordt ook wel gebezigd in den zin van: ach wat, het mocht wat, (zie vbd. i.v. laloe); (voorts) plaats, gelegenheid; njòë, njan, djéh pat, op deze, die, gindsche plaats, hier, daar, ginds; doempat, of djeuëb pat, overal, op alle plaatsen; barang(ga)-pat, onverschillig waar, zoo maar overal, (zie vbd. i.v. oelè, oelò'-oelò'); pat la'én, (op) eene andere plaats, ergens anders; hòka gata? — njòë pat, waar zijt gij? — hier; pat neukeubah, waar hebt ge het gelaten, opgeborgen?; pat njang djidoeë', waar hij zit (of woont); pat boe tathèë kamòë djén asaj, tòh peungeunaj tjoeba njata, van waar (hoe) weet gij, dat ik eigenlijk een djén ben, (uit) welk herkenningsteeken (hebt ge het opgemaakt), leg het eens uit, (Meudeuha'); loeka ba' toebōh lhèë plōh lhèë pat, toean poetròë mat ba' angèëta, op drie en dertig plaatsen aan uw lichaam waart ge gewond, en (mijne ge-

@lonaliakbar

malin) de vorstin verpleegde u zelf (lett. raakte uw lichaam aan), (Pòtjoet Moehamat); hinalōntoean tjit doea pat, dōnja akhirat keu noeraka, ik ben op beide plaatsen (in beide levens) onaànzienlijk, zoowel in dit, als in het leven hiernamaals, waar de hel mijne bestemming zal zijn, (Prang Meuké'); ranoeb djimeujoem sipeudòë sireunggét, tablòë tan pat, ta'eu tan na, sirih kost een dollar per ris (van 50 bladeren) en men kan ze bovendien nergens koopen, nergens zien, (Pòtjoet Moehamat); zie verder vbd. i.v. amilan, goegōb, lambat, lhōng I, nè, oetjab, pantjōran, pataroeli, patròë. Moepat, bepaald ten aanzien van de plaats, eene bepaalde of bekende plaats hebbende, bepaald of bekend of gebleken waar; moepat-pat, op bepaalde plaatsen, hier en daar; basa Atjèh na moepat-pat, njang le meuhat basa 'Arabi, hier en daar Atjèhsch, maar het meest toch Arabisch, (Radja Bada); boelèë mirah djròh meukilat, plang moepat-pat poetéh wareuna, de veeren (van den vogel) waren mooi glanzend rood met witte vlekken hier en daar, (Dioe Plinggam); hana moepat, onbekend waar, (of) niet op de geschikte, de juiste plaats; zie verder vbd. i.v. aneu', bakat II, da' II, djrat, hò, larat, misé, moealat, nè, 'òh. Poepat, de plaats bepalen, bepalen waar.

Sapat, (op) eene, dezelfde plaats; batjoet sapat, op of van elke plaats een weinig; teudjoemah niba' kitab Arab, batjoet sapat asaj poentja; ladōm lam hadih ladōm lam tapeusé, ladōm lam tarèh radja-radja; tamsé manè' si'aneu' sapat, geusō' meu'ikat sabòh poentja, vertaald uit verschillende Arabische werken, uit elk een weinig, uit het begin of uit het einde; sommige (stukken) uit traditieverzamelingen, andere uit Qorâncommentaren, andere weer uit geschiedenissen van koningen; als kralen, telkens eene, zijn ze aaneengeregen en vereenigd tot één snoer, (Tadeukiratō rakidin); doeë' sapat, bijeenzitten, inz. om te beraadslagen, (zie vbd. i.v. doeë', hò, en latipah); sapat treu', nog eene plaats, nog ergens; hana sapat, niet op eene plaats, (of) op geen enkele plaats, nergens, (zie vbd. i.v. baja I, bla, gala II, hikajat, linteuëng, minat, moehanaïh, pawō'). Meusapat, bijeenkomen, zich verzamelen, vergaderen, beraadslagen, zich voegen bij, overleggen met (ngòn); bijeen, (ook) eensgezind, in overeenstemming, in harmonie, (door misverstand heeft men van Nederlandsche zijde van dit woord het woord moesapat gemaakt, dat thans door de Atjèhers is overgenomen in de daaraan toegekende beteekenis van recht-

@lonaliakbar

bank, zie i.v.); Teungkoe Malém neu'é' leugat, neumeusapat deungòn pò da; 'òh meusapat doem sinaròë, meutoetō poetròë Ti Dalikha, T.M. ging snel aan boord om met zijne zuster overleg te plegen; toen zij over alles beraadslaagd hadden, zeide prinses T.D., (hierop volgt de regel geciteerd i.v. lingkang), (Malém Diwa); zie verder vbd. i.v. pangoelèë, pawō'. Peusapat, verzamelen bijeenbrengen, bijeen laten komen, het met elkaar eens doen worden; oetōïh that djipeusapat pèng, hij kan goed geld verzamelen.

Toepat, weten waar, de plaats weten; tatoepat roemòhdji, weet ge waar zijn huis staat; ḱan lōn toepat sapat, ik weet volstrekt niet waar, ik weet heg noch steg; zie verder vbd. i.v. bakat II, kiëh, koetōb, oeram, oerat, peurintah. Peutoepat, laten weten waar, de plaats doen weten, aanwijzen; rimoeëng tanjòng: tòh dòë poesat, tapeutoepat lōn eu roepa, de tijger vroeg: „waar is dan de slagknop (van de gong), wijs mij dien aan, opdat ik weet hoe hij er uit ziet", (Plandō Kantjé). Teunoepat, het weten waar iets zich bevindt, het weten van de plaats.

PATA, sluis, (ook) watergang, i.e. plaats, waarlangs uit eene rivier of kreek water in een vijver, een vischvijver kan stroomen en die bij laag water droog ligt, (of) van een bruggetje voorziene afvoergeul, aangelegd over een weg, die overstroomd pleegt te worden, om bij overstrooming het water af te laten vloeien.

PATAH I, gebroken, geknakt, doorgebroken, afgebroken, verbroken, (ook) afgebroken, opgehouden (van een spel, een strijd, ook van de koorts); wordt verder als hulptelwoord gebezigd voor woorden; beudé patah, zie i.v. beudé I; patah of moepatah manjam, zie i.v. manjam; zie verder vbd. o.a. i.v. djoedah, krè'-krò', loekat, padèë, sprkw. i.v. 'ala, soengkab, en het wisselwoord moeda; djoedi, prang ka patah, het spel, de strijd is opgehouden; hana djitém patah paneuïh sagaj aneu' njan deumam, de koorts van dat kind wil maar niet ophouden; (narit) sipatah, een enkel woord, (zie vbd. i.v. kada, kheunda', lah II, mirah, moedjakarah; een ander woord sipatah zie i.v. sikoepan); patahpatè, versterking van patah, in stukken, in gruzelementen, patah met meerv. subject; oedjeuën sinjata patahpatè, keunòng prisè nilō raja; Meureutjoe Singa pi amarah, dji'eu ka patah doem sinjata, de als een regen neerdalende pijlen braken in stukken op het groote schild, en M. S. werd toornig, toen hij al de pijlen gebroken zag, (Tjah Koebat); zie verder vbd. i.v. leupeuët. Moepatah, gebroken, brekend, gelijkend op

@lonaliakbar

iets dat gebroken is, uit woorden bestaande, met woorden; moepatah manjam, zie i.v. manjam; kalam Toehan *h*an moepatah, hana haraïh *h*an soeara, de spraak des Heeren bestaat niet uit woorden, noch uit letters noch uit klanken, (Akeubarō Karim). Poepatah, breken (transit.), af-, doorbreken, verbreken. Patahan, takje, stek, (inz. van sirih en peper, en gew. in de afleiding:) moepatahan, vertakt, in de loten schietend; ranoeb lōn ka moepatahan, djeuët tatjò' tapoela hò la'én, mijne sirihplant heeft zich al vertakt, ge kunt haar stekken en ergens anders planten.

PATAH II (Arab. fatḥ, of fatḥah), teeken voor de a-vocaal in het Arab. schrift, ook baréh di ateuëh genoemd; van dat teeken voorzien, dat teeken aanbrengen; zie vbd. i.v. ajat, baréh.

PATAH-PATÈ, zie i.v. patah I.

PATAHAN, zie i.v. patah I.

PATALIŌN (Ned.), bataljon, (mod.); takalòn sidadoe habéh meurōn-rōn, limòng pataliōn oe kapaj landja, men zag vijf bataljons soldaten in rijen marcheeren en vervolgens aan boord gaan, (Prang Gōmpeuni).

PATAM, belegsel, beslag ter versiering, (in hik., in de spreektaal alleen in:) patam dhòë, ook alleen patam, gouden voorhoofdsband, (behoort tot het toilet van de bruid, zie vbd. i.v. gampōj, peuneupi); (in hik. verder verb.) beleggen, beslaan, van een belegsel of beslag voorzien; ateuëh koeroesi meuïh geupatam, ngòn déndajang moeda-moeda, (zij zaten) op met goud beslagen stoelen, omringd door jonge hofjuffers, (Noen Parisi). Moepatam, belegd, beslagen; moepatam (dhòë), met een voorhoofdsband; dhòë moepatam keunòng rantjōng, hidōng ban tjeumbōj meutia, om haar voorhoofd was een voorhoofdsband aangebracht, met het puntige uitsteeksel precies midden op het voorhoofd, en haar neus geleek eene pareldoos, (Indra Bangsawan); meuligòë njan that larab indah, doem meutatah moepreumata; ra'na moetoe ma'nikam, poedòë moepatam ngòn meutia, dat paleis is uitermate schoon, het is heelemaal bezet met edelgesteenten, het is belegd met allerlei kostbare steenen en parelen, (Printah Salam).

PATAN, plaatsnaam in Voor-Indië; oereuëng Patan, iem. uit Patan, Voor-Indiër, gekenmerkt door een grooten tulband en gew. geen Moslim; seureuta ngòn Kléng, oereuëng Patan, taba sadjan si balé' mata, ook Klinganeezen en lieden van Patan, neem die goochelaars mee, (Diwa Sangsaréh).

PATANILAM; idja patanilam, e.s.v. Voor-Indisch batikdoek, met versierde randen en

@lonaliakbar

gew. geel middenstuk (k o e-nèng teungòh), wordt als schouderdoek gedragen; zie vbd. i.v. leukab, en zie atjèkaròm, pateunòm.

PATARA'NA, of peutara'na (Mal. peterana, uit Skt. prastaraṇa), staatsiezetel, eerezetel, (in hik); doem sileungkapan ka habéh lheuëh. geupeudoeë' di ateuëh patara'na, toen men met hare uitdossing gereed was, liet men haar (de bruid) op een staatsiezetel plaats nemen, (Diwa Akaïh); teudòngkeu gadjah moebalōhan, geubōhlé jōh njan ngòn patara'na, er stond een olifant gereed met een huisje op zijn rug en een staatsiezetel werd er toen in geplaatst, (Nabi Oesoeïh).

PATAROELI (Ned.), patrouille; patrouilleeren, (mod.); pat na tjalò' pat na lingkōng, djeuëb-djeuëb gampōng habéh djimita; silajeuë njan beungèh *h*an sakri. djipataroeli ban sagaj dōnja, in alle boschjes, in alle bochten, in alle dorpen, overal zochten zij (de soldaten van de Gōmpeuni) hem (Teukoe Asan); zij waren toen zeer vertoornd en patrouilleerden het heele land af, (Prang Gōmpeuni).

PATÈ, in een blad (gew. pisangblad), een stuk papier of goed dicht vouwen, aldus inwikkelen, inpakken, (van b.v. visch, bòh soenti, sirih, ook kopergeld); aldus gevormd pakje; ranoeb patè, ingepakte sirih, pakje sirih; njan pisang ngòn ranoeb patè, dja'keu tamè keu Radja Moeda; takheun oelōn kheunda' meusahbat, Radja Ahmat keunan lōn ba; ba' djeuët keu namiët hamba teubōïhsan, meunan, toean, tatjalitra, daar hebt ge pisang en pakjes sirih (hier: bescheidenheidshalve voor ranoeb dòng, zie i.v. ranoeb), ga ze bij R. M. brengen en zeg, dat ik met hem vriendschap wil sluiten en (mijn kleinzoon) R. A. bij hem wil brengen, opdat hij een dienaar, een slaaf (i.e. een schoonzoon) van hem moge worden, breng dat, mijnheer, aan hem over, (Malém Diwa); koekeubah sidéh tjōng seukè, koepatè djròh that koebalōt, ik heb (mijn hart) ginds in een pandanboom opgeborgen, ik heb het in een blad gevouwen en goed omwikkeld, (Plandō' Kantjé); zie verder vbd. i.v. koelah I. Moepatè, (in een pisangblad enz.) dichtgevouwen, gewikkeld, ingepakt; peuë njan moepatè lam idja gata, wat zit daar in uw kleed gewikkeld. Poematè, de handeling patè verrichten. Peunatè, de wijze of het resultaat van het patè, het middel daarvoor, verpakking, pakpapier, pakje; tòh peunatè, lōn keumeung patè, waar is het blad (het papier, het goed) om het in te pakken, ik zal het inpakken.

PATÉ' I (Mal. batik), batik, batikwerk; gebatikt; idja paté', gebatikt kleed; tangkoelō'

@lonaliakbar

p a t é', gebatikte hoofddoek; p a- t é' P e u t a w i, Javaansch (eig. Bataviaansch) batikwerk; l a- d ō m d j i n g o e j p a t é' P e u- t a w i, d i a t e u ë h a l e u p i n j a n g t j ò b D j a w a, sommigen droegen Javaansche batiks en hadden eene muts op met Javaansch borduursel, (Tjintaboehan).

PATÉ' II (Mal. p a t i k), slaaf, pers. vnw. v.d. 1ste pers. enkelv. en meerv., gebezigd tegenover den vorst of in zeer nederige taal, (meer in hik.); zie vbd. o.a. i.v. l h e u ë h, p a n d a n g.

PATÉH, gelooven, vertrouwen, vertrouwen stellen in, luisteren naar, ooren hebben naar, gehoorzamen, (ook wel van zaken); d j i p a- t é h i n ò n g, hij luistert naar eene (zijne) vrouw, (zegt men van een pantoffelheld); k e u m o e- d ò ë n j ò ë h a n a d j i p a t é h, dit roer luistert (d.w.z. pakt) niet, de prauw luistert niet naar het roer; zie verder vbd. o.a. i.v. b a n I, b r i, d j a j é h, g e u s ò', k r e u ë h, o e m ò n g, o e n g I, p a d a I, p a d a n I, p a d ō' I, p a n j a n g. P o e m a t é h, ook (meer Pedirsch) s e u m a t é h, de handeling p a t é h verrichten; volgzaam, gehoorzaam; zie vbd. i.v. k r e u ë h.

PATÉNG, pen, pin, nagel, stift, (b.v. de houten pennen, waarmede men eene ter droging uitgespreide huid in den grond vaststeekt, de houten pennen, ook p a s a' genoemd, die de honigzoeker in een boom slaat om er e.s.v. ladder van te maken, zie s i'o e l e u ë-o e l e u ë i.v. o e- l e u ë, de houten pennen tusschen de touwtjes van het lichaam van een tamboerijn om het leer strakker te spannen, zie ook b a- d j ò ë); (verb.) insteken, inplanten, inslaan, (van eene pin of in het algem. van iets puntigs); b o e n g ò n g l a w a n g d o e m d j i p a t é n g, d i g e u n i r é n g b a k ō n g m e u l i l a, zij stak er kruidnagelen in (n.l. in de sirih, die zij bezig was te schikken) en plaatste op zijde gedroogde tabaksbladeren, (Banta Ahmat); l a d ō m b a s o e r a t d a l a m b o e l ō h, p o e r a p e u l e u- m a h b a' d j a g a-d j a g a; b a- t j o e t s i l a b d j i k e u r e u- l é n g, r e u n t j ō n g d j i p a- t é n g a t e u ë h d a d a, sommigen nemen een brief mee in een bamboekoker en laten dien kwansuis aan den wacht zien; blikt deze, minder op zijne hoede, even zijwaarts, dan planten ze hun dolk in zijne borst, (Tadeukiratō rakidin); zie verder vbd. i.v. g o e n d j è. M o e p a t é n g, ingestoken, ingeplant, in iets stekend (intransit.), in iets blijvende zitten; elkander steken, (in deze beteekenis gew. m o e p a- t é n g-p a t é n g); k r é h n g ò n t o e m b a' d o e m m o e p a- t é n g, b a' g o e n i K l é n g d o e m m e u t j o e l a, de krissen en pieken, op de jutezakken der Klinganeezen gevallen, bleven er in zitten en staken naar boven uit, (Noen Parisi); n j a n g m a t l e u m b é n g s a m a l e u m- b é n g, m o e p a t é n g-p a t é n g l a m-l a m m a t a, lansknechten streden met lansknechten en

@lonaliakbar

staken met hunne lansen elkander tot zelfs in de oogen, (Dioe Plinggam); zie verder vbd. i.v. l e u m b é n g.

PATEUËN, halfrijp, bijna rijp, (gew. van eene cocosnoot gezegd en fig. van een l e u b è); zie vbd. i.v. l e u b è, en o e I.

PATEULŌN (Ned.), pantalon, waaronder wordt verstaan een mannenbroek, voorzien van eene klep met knoopjes. Zie s i l o e e u ë.

PATEUNÒM; i d j a p a t e u n ò m, e.s.v. batikdoek met gew. roodbruin fond, oorspronkelijk afkomstig uit Negapatnam, wordt gew. als schouderdoek gedragen. Zie a t j è k a r ò m, p a t a n i l a m.

PATHIËB, verbergen, verstoppen, bedekken, (doch slechts zoo, dat het te merken is, dat men iets verbergt of verborgen houdt), (ook) bedekken, dichtstoppen (van een lek, een gat men een voorloopig middel, b.v. door de hand er tegen te houden), (verder fig.) bedekken (van b.v. iem.'s fouten), verborgen houden; p e u ë n j a n k a p a t h i ë b - p a t h i ë b l a m i d j a, wat verberg je daar in je kleed; l ō n p a t h i ë b i ë, ik stop het lek (eig. het water) dicht; l ō n p a t h i ë b b è' g ò b t o e p e u ë, ik bedek (b.v. zijne fouten) om te maken, dat anderen ze niet weten. M o e p a t h i ë b, verborgen, bedekt, enz. P o e p a t h i ë b, = p a t h i ë b met versterkte beteekenis, of laten p a t h i ë b.

PATHOEË', ook b a t h o e ë', pikken (van vogels), bijten (van slangen); k a d j i p a t h o e ë' l é m a n ò', l é o e l e u ë, eene kip heeft hem gepikt, eene slang heeft hem gebeten; r i m e u t j e u n g g ō t l e u m a h t a n g k o e r a', k a d j i b a t h o e ë' b i d j è h m a t a, van alle (n a g a's), die met den kop zichtbaar (uit de zee) naar boven kwamen, pikten zij (de kiekendieven) de oogen uit, (Boeda' Meuseukin). M o e p a t h o e ë', gepikt, gebeten; elkander pikken of bijten; d j i m o e p a t h o e ë' d j i m e u t j ò h - t j ò h, m i s é g o e r ō h t a l e u n g ò s o e a r a, ze beten en pikten elkander en het geluid, dat ze daarbij maakten, klonk als dondergerommel, (Tjah Koebat). P o e p a t h o e ë', (elkander) laten pikken of bijten; b è' t a p o e p a t h o e ë' m a n ò' g ò b, laat andermans hanen elkander niet pikken. P o e m a t h o e ë', de handeling p a t h o e ë' verrichten. P e u n a t h o e ë', de wijze of het resultaat van het p a t h o e ë'. Zie p a t ò', t j ò h.

PATI I, zie p o e p a t i.

PATI II, in p a t i g e u r o e d o e, zie g e u r o e d o e.

PATI III, of b a t i, in p a t i (of b a t i) o e p é h, ook, doch minder, o e p é h (alleen, zonder p a t i, of b a t i), pinangbladscheede (s e u t o e ë'), ontdaan van de harde, stijve buitenschil, dient om er iets in te wikkelen; zie k r o e b ō ï h en i.v. p o e l i ë'.

PATIGEUROEDOE, zie g e u r o e d o e en p a t i II.

PATIHAH ook f a t i h a h (Arab. f â t i ḥ a h), het eerste hoofdstuk van den Qorân, (ook, n.l. bij het onderwijs in het Qorânreciet, a l e u h a m of a l e u h a m d o e,

@lonaliakbar

en, inz. in de magie, a j a t t o e-d j ō h, de zeven verzen, genoemd); dat hoofdstuk reciteeren; b e u ë t p a t i h a h, het eerste hoofdstuk van den Qorân reciteeren, (gebruikelijk aan het einde van een gebed); p a t i h a h p a t i k a b ò m (of p a t i k a-r ò m), s i n g ò h-s i n g ò h t a-b r i l ò m (of b a' n a l ò m), (schertsend gezegd, wanneer eene tractatie afgeloopen is, wanneer de koek op is, p a t i k a b ò m eene schertsende verdraaiing van p a t i h a h, z.v.a.) het is op, geef morgen maar weer zoo iets, (of laat er morgen maar weer zoo iets zijn); w a h é t e u n g k o e b è' n e u w ò ë d i l è ë, t a p e u n a b g o e r è ë t a l a k è ë d o e'a; n e u l e u ë n g d j a r ò ë b a n-d o e a b l a h, n e u p a t i h a h n e u b e u ë t n g ò n d o e'a, o teungkoe's, gaat nog niet naar huis, zet u tegenover den goeroe en spreekt een gebed uit; spreidt beide handen (ten gebede) uit, reciteert de fâtihah en een gebed, (r a p a'i-vers); zie verder vbd. i.v. i d j a b.

PATIKALA, e.s.v. plant, waarvan de gestampte vruchten een bestanddeel van de k e u t a n g g i vormen.

PATIMAH (Arab. F â ṭ i m a h), vrouwel. persoonsnaam, naam van eene dochter van den Profeet, moeder van Asan en Oesén; r o e m p ō t (of r o e m p o e ë t) P a t i m a h (Mal. r o e m p o e t P.), roos van Jericho, (wordt in water gedaan, dat aan eene barende te drinken wordt gegeven om de bevalling te vergemakkelijken).

PATIOEPÉH, zie i.v. p a t i III.

PATISAH, e.s.v. gebak in den vorm van een dubbel gevouwen flensje, vervaardigd van deeg van rijstemeel, water, suiker en eieren, en in vet gebakken.

PATJA', insteken, inplanten, (van b.v. eene speer of dolk in iem.'s lichaam of in iets anders); (verder) spit, braadspit, speet; d j i-p a t j a' t o e m b a' d i t e u-n g ò h l e u ë n, hij stak eene speer midden op het voorerf; s i ë s a b ò h p a t j a', eene speet vleesch. M o e p a t j a', ingestoken, ingeplant, vastzittend, in iets stekend (intransit.); r e u n-t j ō n g k a s r ō t m o e p a t j a' b a' g a k i, de dolk viel en bleef in den voet steken; zie verder vbd. i.v. k e u p a' II. P o e p a-t j a', = p a t j a' met versterkte beteekenis of laten p a t j a'. T e u p a t j a', = m o e p a t j a', doch meer onopzettelijk of als toestand, (fig.) stokstijf; R a'-n a G o e m i r a t e u d ò n g t e u p a t j a', t e u k h é m g a-l a' n g ò n R a'n a G o e m p i-t a, R. Goemira stond stokstijf (te kijken naar den vluchtende vijand) en barstte in een lach uit met R. Goempita, (Tjah Koebat). P e u n a t j a', de wijze of het resultaat van het p a t j a', (verder) houten spillen, dienende om bamboeklossen met opgewonden garen er op te steken, (ook t j a-t j a' en a n e u' l ō t, zie i.v. l ō t I, genoemd); t a l h a t s o e-t r a b a' p e u n a t j a', steek den klos zijde op de klosspil.

@lonaliakbar

PATJAH, wordt gebezigd van een persoon of zaak, die, aanvankelijk iets bijzonders hebbende, eene speciale eigenschap, eene speciale bestemming b.v., die bijzonderheid door de eene of andere oorzaak heeft verloren, b.v. van eene persoon, die, aanvankelijk een vroom en ingetogen leven leidende, met alles meedoet, van een bosch, dat eerst gevreesd werd, doordat er djén's in huisden, van een druk beganen weg, waarvan aanvankelijk weinig gebruik werd gemaakt, van een speciaal gebed, dat aan velen of iedereen bekend is geworden, van een geheim, dat uitgelekt is, van kleeren, die aanvankelijk door bepaalde personen of voor eene bepaalde gelegenheid, b.v. voor feesten gedragen, algemeen of alledaagsch geworden zijn, enz., z.v.a. zijne bijzondere eigenschap of bestemming verloren hebbende, algemeen, publiek, gewoon, alledaagsch geworden; ka patjah gòb njan, die man (die vroeger zoo vroom en ingetogen leefde) doet nu met alles mee, (eet en drinkt alles, neemt aan vermaken deel enz.); oeteuën njan ka patjah, (of ka djipoepatjah), hana lé meudjén, dat bosch is al gewoon, al toegankelijk geworden (of gemaakt, al opengekapt b.v.), er huizen geen geesten meer; patjah that roemòh njan, doemsòë djidjeuët é', dat huis staat erg open voor het publiek, iedereen durft daar zoo maar binnen te komen; doe'a njan dilèë geurasia, djinòë hana geurasia lé ka patjah, dat gebed (toovergebed b.v.) hield hij eerst geheim, nu houdt hij het niet meer geheim, het is aan anderen bekend gemaakt; ka patjahrasia, het geheim is al uitgelekt. Moepatjah, = patjah, aldus worden. Poepatjah, patjah maken.

PATJAJ (Mal. patjal), slaaf, dienaar, pers. vnw. v.d. 1ste pers. enkelv. en meerv., vaak gevolgd door njang hina, (in hik. en nederige taal); zie vbd. i.v. nè.

PATJANG, versperring, palissade van aangepunte bamboestaken, in hik. ook van ijzer (patjang beusòë), bamboestaak tot versperring; boelōh djikòh djiglòng keu patjang, ladōm rakan djitjoej soeda, ze sneden bamboe's af en staken ze als versperring in den grond, anderen, vrienden, puntten voetangels aan, (Prang Meuké'); zie verder vbd. i.v. lōt I, mante, ngeudéh, oendja. Moepatjang, van eene palissade voorzien zijnde, door eene palissade versperd. Zie djoenga, soeda.

PATJAT, kleine springbloedzuiger, (vooral in het woud, op den grond of in het gras); patjat dawōn, eene grootere soort patjat, die in boomen zit.

PATJÈ, eene der gepulveriseerde specerijen, die men op het kleed strooit, waarin een lijk gewikkeld wordt. Moepatjè, met patjè bestrooid. Poepatjè, daarmede bestrooien.

@lonaliakbar

PATJIH (Voor-Indisch patjis), e.s.v. uit Voor-Indië ingevoerd spel, dat gespeeld wordt op een kruisvormig bord (papeuën patjih) of lap (roedja patjih), met een groot rond vak (boengòng rajeu' of dalam) op het kruispunt, terwijl de vier armen in drie in de lengte loopende rijen van kleine vierkante vakjes (tapa') zijn verdeeld, waarvan een paar op elken arm van een kruisvormig teeken voorzien zijn en boengòng genoemd worden; het spel kan gespeeld worden door twee tot vier personen, die ieder aan een der uiteinden van de kruisvormige papeuën of roedja patjih plaatsnemen en in de middelste tapa', die aan de boengòng rajeu' grenst, 4 kleine kegelvormige, gew. van hout of pinangnoot vervaardigde pions (pawōïh) plaatsen; om beurten werpen ze dan 7 schelpjes (aneu' of bidjèh patjih) uit de hand neer; elke worp heeft de waarde van een zeker aantal punten, naar gelang van het aantal schelpjes, die met de opening naar boven komen te liggen; in vier gevallen geeft een worp recht op een nieuwen worp (meu'adòë, heeft een jongeren broeder), doch meer dan drie achtereenvolgende worpen mag dezelfde speler niet doen; die vier worpen heeten resp. barah (alle 7 schelpjes met de opening naar boven, de waarde hebbende van 14), tih (6 schelpjes met de opening naar boven, waarde: 30), patjih (5 schelpjes met de opening naar boven, waarde: 25) en tjòka(h) (geen enkel schelpje met de opening naar boven, waarde: 7); na elken worp verplaatst de speler een zijner pions (pawōïh) over het door den worp aangegeven aantal vakken (tapa') in eene bepaalde richting (eerst door de middenvakken naar zich toe, vervolgens rechtsom door alle randvakken en eindelijk door alle middenvakken heen naar het ronde hoofdvak, de boengòng rajeu'); komt hij in een vak terecht, waarin zich reeds een pion van een anderen speler bevond, dan moet deze dien pion naar het uitgangspunt, de begintapa', terugbrengen; alleen in de boengòng genaamde vakken kunnen meer dan een pion blijven staan; de winner is hij, die zijne 4 pions het eerst in het hoofdvak, de boengòng rajeu' heeft gebracht; patjih inòng, zie i.v. geuti II; broeë' patjih, schelp, waarmede men goederen of kasabbloemen glad strijkt (grōh). Moepatjih, het patjih-spel spelen; moepatjih inòng, zie i.v. geuti II.

PATJŌ' I, bamboekoker, (om water in te halen of te bewaren, om arènstap bij het tappen in op te vangen, in de Bovenlanden veel gebruikt om water uit de rivier te halen en in Daja bij den voet van de huistrap geplaatst om zijne voeten te wasschen voordat men het huis ingaat, in Groot-Atjèh wordt daarvoor een goetji gebruikt met een klapperdop, broeë' als schepper); patjō'

@lonaliakbar

si'atōt, een patjō' van eene geleding. Moepatjō', een patjō' hebben; kokers vol. Zie geuligië', grieb-grieb II.

PATJŌ' II; moepatjō', tegen elkaar stooten (intransit.), tegen elkaar in gaan; zie vbd. i.v. goetjōh, keubō'. Vgl. pakhō'.

PATJÒ' I, houten grendel, (o.a. gebruikt voor de afsluiting van tuinen).

PATJÒ' II, waterleiding, kraan van een arthesischen put; ië patjò', water uit een arthesischen put.

PATJOE (Mal. id.), aanzetten, aansporen, (van een paard, een rijdier); 'òh djikalòn lé Tjah Koebat, na ban kilat djipatjoe goeda, toen Tj. K. dat zag, spoorde hij zijn paard aan, dat bliksemsnel vooruitschoot, (Tjah Koebat); zie verder vbd. i.v. langga.

PATJOEËN, ook koepatjoeën, stiefvader. Zie pa I.

PATJOET, oom (jongere broeder van vader of moeder, 2de en 3de pers.); wordt ook wel als vaste bijnaam gegeven (Patjoet Dōlah); zie pa I en tjoet, en verder ajah en apa.

PATJRÈT, bamboespuit, waarmede men vroeger den vijand met peperwater (ië tjampli) bespoot, thans nog wel gebruikt om sirihranken met water te besproeien; daarmede spuiten of bespuiten. Moepatjrèt, gespoten, bespoten, spuitend. Vgl. *tjr*èt.

PATÒ', ook batò', pikken (van vogels), bijten (van slangen); (verder) haan van vuurwapens (in deze beteekenis meest de vorm patò'); zie vbd. i.v. dhò'-dhò', klò'. Moepatò', gepikt, gebeten; elkander pikken of bijten; van een haan voorzien; beudé moepatò', geweer met haan, voorlaadgeweer. Zie pathoeë', tjatò'.

PATŌNG, beeld, afbeeldsel (van mensch of dier), kop (van eene munt, ook radja genoemd), pop (van b.v. pisangstam als kinderspeelgoed); patōng beurala, afgodsbeeld, (zie vbd. i.v. beudeuëng); moeka patōng, masker; pèng patōng, zie pèng; reunggét patōng, zie reunggét; zie verder vbd. i.v. oeëh. Moepatōng, een patōng hebben; met een patōng. Zie gamba, peuta, poe*tr*èt.

PATŌT, behoorlijk, betamelijk, gepast, voegzaam, passend, geschikt, redelijk, behoorende, dienende te ..., (zie vbd. o.a. i.v. hè', laja' leubèh, lōb II, malèë, oereuëng, pageuë, paki, palōh I, panjòt, pawang); (ook doch minder gebruikelijk) = poepatōt; meujoeb manjang djròh neupatōt, toetō karōt *h*an neuboeka, zoowel naar de laagte als naar de hoogte maakte hij alles passend (i.e. hij behandelde laag- en hooggeplaatste personen op passende wijze) en nooit zeide hij iets, dat niet op zijne plaats zou zijn, (Gadjah toedjōh oelèë); Tjah Koebat ngoej ngòn peukajan, djipatōtlé jōh njan lé poetròë doea, Tj. K. kleedde zich aan en de twee prinsessen zorgden, dat de kleeding passend was,

@lonaliakbar

(Tjah Koebat). Moepatōt, behoorlijk enz. zijnde, bij iets passende, met iets in overeenstemming zijnde; overeenstemming zoeken, overleg plegen, beraadslagen; boeët njòë moepatōt that, deze handeling is zeer behoorlijk; gèt that siga' hana lawan, moepatōt peukajan ba' angèëta, hij zag er onvergelijkelijk keurig uit en zijne kleeding stond hem goed, (Tjah Koebat); djinòë njang patōt doem geutanjòë, tamita akaj ngòn bitjara; tamoepatōt tamoepakat, tameutjèëwarat doemna gata, wat we nu allen dienen te doen is raad zoeken en trachten hier iets op te vinden; gaat ge dus allen met elkander overleg plegen, beraadslagen en u beraden, (Tjah Koebat); zie verder vbd. i.v. leuma'. Poepatōt, passend enz. maken, zorgen, dat iets passend enz. zij, passend enz. oordeelen, als zoodanig beschouwen; zie sprkw. i.v. laja'.

PATRA, metaalboor, (bestaat uit een houten heft, dat van boven met lood is bezwaard en van onder van eene punt is voorzien, die in metaal kan boren, en omwonden is met een touw, waarmede men met de hand de boor draait, terwijl een ander haar vasthoudt).

PATRAH I (Arab. fatrah), of djameun patrah, het tijdsverloop tusschen twee opeenvolgende profeten, inz. tusschen Jezus en Mohammad.

PATRAH II, ook peuteurah (Skrt. patra, vleugel); boerōng of tjitjém patrah, eene in hik., met name in de Kisah hiweuën voorkomende soort vogel, waarvan men overigens geen voorstelling heeft.

PATRÒË, soldeeren, (ook fig.); tapatròë ba' reudjang euntjiën lōn, ge moet mijn ring gauw soldeeren; pat njang reunggang hasé djipatròë, toean poetròë Intan Keumala; até njang sakét reudjanglé poeléh, sabab aréh oetōïh bitjara, de prinses I. K. wist aaneen te hechten wat eene scheur vertoonde; door haar inzicht en haar raad genas spoedig wie ziek van harte was, (Djoehan Meusapi); peureuman Alah dalam Dabō, limòng dròë, teungkoe, njang djròh roepa; ... njankeu peuët dròë oereuëng lakòë, misé geupatròë doem angèëta, volgens Allahs woord in de psalmen Davids zijn er, teungkoe, vijf personen van schoon uiterlijk geweest; ... dat zijn er vier van het mannelijk geslacht geweest, wier lichaamsdeelen als aan elkaar gesoldeerd waren, (Pha Soeasa). Moepatròë, gesoldeerd; de handeling patròë verrichten. Poepatròë, laten soldeeren. Poematròë, de handeling patròë verrichten. Peunatròë, soldeering, soldeersel.

PAWAKÈH (Arab. al-fawâkih), titel van een veel gebruikt Arabisch grammatisch werk, (een commentaar op de Djeuroe-

@lonaliakbar

m i a h) van ʻAbdallâh ibn Aḥmad al-Fâkihî, gest. 1564 n. Chr., (naar het eerste woord van den titel).

PAWANG, iemand, die kundig is in een vak waarvoor eene bijzondere, geheime wetenschap met de noodige gebedsformules wordt vereischt, inz. op het gebied van het vangen van dieren en het vinden van den weg in wouden en op zee, dierenvanger of bezweerder, jager, gids, stuurman (zie vbd. i.v. g ō t), leidsman, leider, baas; (verb.) p a w a n g zijn, leiden, regelen, zorg dragen voor; p a w a n g b o e j a, p. g a d j a h, p. o e n ò ë, p. r o e s a, iem., die de kunst verstaat om krokodillen, olifanten te bezweren en te vangen, om bijennesten op te sporen en uit te halen (zie ook i.v. o e n ò ë), om herten te vangen, (zie vbd. i.v. m e u n a d j a t); n j a n k e u p a w a n g n j a n g t h a t a r é h, g a d j a h h a b é h d j i t r ō n k e u d r ò ë, dat was een zeer kundige olifantenvanger, tot wien de olifanten van zelf (uit het bosch) neerdaalden, (Pòtjoet Moehamat); p a w a n g p o e p o e k a t, p. s a m p a n, hoofd, gew. tevens eigenaar van die twee soorten visscherspràuwen; p a w a n g o e t e u ë n, kenner van den weg in een bosch, gids, (zie vbd. i.v. m a *h* è); t e u k o e p a w a n g, bijnaam van den tijger, (zie i.v. r i m o e ë n g); d j i h p a t ō t m è ë p a n g l i m a p r a n g, é' d j i p a w a n g s a b ò h k o e t a, hij is geschikt voor aanvoerder, hij is in staat om aan het hoofd van eene vesting te staan, (Pòtjoet Moehamat); h a n a s i d r ò ë d j e u ë t b a n t a h a n, d j r ò h n e u p a w a n g d o e m p e u k a r a, niemand durfde zich tegen hem te verzetten, want hij regelde alle zaken op voortreffelijke wijze, (Gadjah toedjōh oelèë); l ō n n g ò n b o e n d a *h* a n s ò ë p a w a n g, b a' p i h a' t a n n g ò n s è ë d a r a, niemand is er om voor mij en voor moeder te zorgen, doordat we geen verwanten hebben, (Banta Ahmat); zie verder vbd. i.v. p a j a n g.

PAWÈ (Mal. p a w a i), optocht, wat tot een plechtigen optocht behoort, (in hik. verder) e.s.v. kostbare, metalen kom (voor sirih, of water); r a n o e b p a w è (Pedirsch), sirih bij eene bruiloft in optocht meegevoerd, (bestaande uit aan klapperbladribben geregen sirihbladeren en pinangnoten op kunstige wijze gestoken in een pisangstam); l a d ō m t a t a n g d e u n g ò n p a w è, n g ò n s r a h g a k i B a n t a M o e d a, sommigen droegen op de palm der hand eene kostbare kom (met water) voor de ceremonieele voetwassching van B. M. (den bruidegom), (Gadjah toedjōh oelèë).

PAWEUË, maag van slachtvee, pens, (wordt gegeten en verder o.a. gebruikt voor het overtrekken van het klankbord van een h a r e u b a b); p a w e u ë t e u b a j, de dikke, bovenste maag; p a w e u ë l i p é h, de dunne, onderste maag; i d j a p a w e u ë, handdoek, grof linnen voor handdoeken, (zie ook t o e a l a).

@lonaliakbar

PAWIRA, of prawira (Mal. perwara en perwira, Skrt. pravara, pravîra, uitnemend, verheven), hofjuffer; schoon, (in hik.); teungòh djipeunab lé déndajang, doem sibarang moeda pawira, voor hen waren hofjuffers gezeten, allen jong en schoon, (Tjah Koebat); zie verder vbd. i.v. manoera III.

PAWŌ', omtrek, omgeving, gebied, plaats, plek, kring, groep; (in hik. ook verb.) eene plaats geven, zorgen voor; pat tadoeë'? — lam pawō' njan, waar woont ge? — op die plaats, (in dat dorp); njankeu nanggròë loeaïh sangat, mideuën pi gèt pawō' rata, dat was eene zeer uitgestrekte stad met mooie pleinen en eene vlakke omgeving, (Nabi Oesoeïh); haj adé' tjoet boengòng keumang, oebat njeum sang lam pawō' njòë; kòn di meujoeb kòn di manjang, e tjoet bintang tapham keudròë, o zusje, (pas) ontloken bloem, het geneesmiddel is, meen ik, in dezen omtrek; het is niet boven, en het is niet beneden, o kleine ster, ge begrijpt het zelf wel, (Goemba' Meuïh); hana sapat ta'eu masa' sigala pawō' *h*an djeuët poela, nergens zag men (het veld) gereed voor beplanting, op geen enkele plek kon geplant worden, (Asaj djeuët padé; deze regel volgt op den regel, geciteerd i.v. naleuëng); mantòng djih njan sinan di pasi, oelèë ili djeuë-djeuëb pawō', hij (het dwerghert) bevond zich nog op het strand en liep daar rond, alle plekken doorsnuffelende, (Plandō' Kantjé); geumè sadjan ra'jat njang ta'lō', maséng pawō' meudjeumba-djeumba, ze namen al de onderhoorige volken mee, in groepen ingedeeld, (Diwa Sangsaréh); keu aneu' jatim neugaséh that, keunan meusapat ba' Radja Moeda; doem neupawō' gèt that indah, sabab nang eumbah di djih hana, hij gevoelde veel medelijden voor de weezen, die daar bij hem, den R. M. zich verzamelden; hij gaf hun eene goede plaats (zorgde zeer goed voor hen), omdat zij geen ouders hadden, (Gadjah toedjōh oelèë); zie verder vbd. i.v. loebeuëng.

PAWŌH (Mal. paoeh), e.s.v. wilde eetbare mangga, (meer in hik.); idōngdji tamsé pawōh dilajang, badandji keumang djròh *h*an tara, haar neus geleek op een plakje mangga, en haar lichaam ontplooide zich zeer schoon naar boven toe, (Djoehan Meusapi, waarin neus fout voor wangen, waarvoor de gebezigde vergelijking in de Maleische litteratuur vaak voorkomt); pawōh djeunggi, in hik. ook pawōh raja, Maladivische cocosnoot, waarvan de inhoud als geneeskrachtig wordt beschouwd en de dop als sirihschaal of waterschepper wordt gebruikt, wordt door de zee aangespoeld, de onbekende boom wordt

@lonaliakbar

voorgesteld in het centrum der zee (poesat la'ōt) te groeien; ië njan ilé nidéh ninòë, *g*ram-*g*roem bagòë sang rapana; njankeu geukheun poesat la'ōt, oedjōngdji srōt ba' pawōh raja; lingka ba' pawōh ië moepoeséng, *h*an tadjeuët ngiëng bagòë djeureukha, het water stroomde van alle kanten toe en maakte een geluid als tamboerijnen; die plaats was, naar men vertelt, het middelpunt der zee, en al het water kwam op den grooten pawōh-boom uit; rondom dien boom draaide het water in de rondte als een spinnewiel, zoodat men er niet naar zou durven kijken, (Gadjah toedjōh oelèë); lagèë pawōh sidjeunggi, zie i.v. lagèë.

PAWŌÏH (Mal. paoes), walvisch, (verder) e.s.v. pion bij het patjih-spel, (zie i.v. patjih); adat tadja' ba' seulamat, ba' jèë peuseungab ba' pawōïh seuba; „Alah, Alah, dalém teungkoe dròë, gèt that neuleuëng djaròë neulakèë doe'a, „indien ge gaat (ter bedevaart), moge het u dan voorspoedig gaan, mogen haaien u doen verdwijnen, walvisschen u verslinden''; „Allah, Allah, broeder, mijn teungkoe, ge heft uwe handen dan wel tot een fraai gebed op!'', (sadati-verzen); zie verder vbd. i.v. likōt en zie déndén II.

PAWŌN (Eng. pound), pond, gouden munt, (wordt o.a. gebruikt als borstspeld of als hanger aan een collier, zie i.v. manè'); pawōn Inggréh, pond sterling; pawōn Éseutambōj, het Turksche pond; pawōn reunggét, p. roepia, p. soekoe, p. tali, p. keutèb, gouden munt ter grootte van een rijksdaalder, een gulden, een halven gulden, een kwartje, een dubbeltje; meuïh pawōn, goud van, of verkregen door omsmelting van een gouden muntstuk, inz. van het Engelsche pond. Moepawōn, goudgeld hebben; met een gouden muntstuk (als hanger b.v.).

PAWŌT I (Arab. faut, het verloopen van den tijd?), ten einde loopend, vergevorderd, (van den dag, wanneer het namiddag is, of tegen den avond loopt, ook van den leeftijd), (verder) slinkend, verminderend, weg-, samentrekkend, geslonken, verminderd, weg-, samengetrokken, (gew. van het vet van een vechtdier, dat men door training verwijdert, van de boorden van eene nieuwe prauw, ook van de voeding of het voedsel); (verb.) het vet van een vechtdier door training verwijderen, (een vechtdier) trainen, zich beperking, onthouding van spijs en drank opleggen; peuë lòm, adòë, tasanggōj ō', oeròë pawōt ka rab asa, waartoe nog, zusje, het haar op te maken, het is al laat, het is bijna tijd voor de namiddaggodsdienstoefening, (Gadjah toedjōh oelèë); keureuna oeròë pi kakeu seupōt, makén pawōt rab ka sindja, want het is al namiddag, en het wordt steeds

@lonaliakbar

later en nadert de avondschemering, (Diwa Akaïh); oemoe toeankoe that ka pawōt, tòë ka trōïh hat pò meukoeta, uw leeftijd, heer, is al zeer vergevorderd, en is reeds dicht zijn einde genaderd, (Nabi Oesoeïh); zie verder vbd. i.v. padèë; djalō lōn ka pawōt binèh, hana gèt thō lòm, de boorden van mijne kano hebben zich samengetrokken, het hout was nog niet goed droog; gèt that djipawōt, ze trainen (het beest) erg goed (ontwikkelen zijne spieren goed door het overtollige vet te verwijderen); oeròë malam lam ibadat, até saba that ban njang kada; beungòh oeròë trōn beudjalan, mita makanan peuë halé na; beungòh djidja' wòë 'òh seupōt, kajém pawōt toeëng poeasa, dag en nacht deed hij zijne devotie en hij droeg met berusting hetgeen het lot hem toebedeelde; vroeg in den morgen ging hij van huis om voedsel te zoeken, onverschillig wat het was; vroeg in den morgen begaf hij zich op weg en hij kwam thuis als het bijna avond was, vaak legde hij zich onthouding op en vastte, (Gadjah toedjōh oelèë; zie den hieraan voorafgaanden regel i.v. salihin).

PAWŌT II, (een bootje met eene roeispaan) wenden; wordt verder ook wel gebezigd in den zin van kawōt, zie aldaar.

PAWŌT III (Mal. paoet), vastgeklemd, vastgehouden; gew. in de uitdrukking sangkōt-pawōt, zie i.v. sangkōt.

PÈ I; bòh pè, katrol, takel, hijschblok; djigari peutòë ngòn bòh pè, de kisten worden met eene katrol geheschen.

PÈ II; aneu' pè, kalf, (jong eener koe). Vgl. 'oeë II.

PÈ III, of koepiah pè, pet, lage muts; zie vbd. i.v. koepiah en vgl. phèb.

PÈ-PÈ; si pè-pè, boeman (waarmee men stoute kinderen bang maakt); treu' lōntawō' si pè-pè, straks roep ik den boeman. Moepè-pè, spartelend, trillend, bevend; eungkōt njan mantòng moepè-pè, mantòng oedéb, die visch spartelt nog, hij leeft nog; teupèh djaròë 'òh moepè-pè, (ik heb mij) op (de) hand geslagen, dat ze er van beefde.

PÈ' I, (met de vlakke hand) slaan, kloppen; djipè' ba' oelèë, hij sloeg (mij) op het hoofd; pè'-pè', zachtjes kloppen (op het hoofd b.v.). Vgl. leupè'.

PÈ' II, gew. verdubbeld pè'-pè', vrouwelijk schaamdeel, (meest van kleine meisjes).

PÈ'-PÒ', het geluid van b.v. het vallen van kleine vruchten, van het klappen van heen en weer gaande soebang's; zulke geluiden makende; bòh djambèë rōt pè'-pò', de djamboe's vallen ploffend (bij hoopen) neer; djita' teupeuën meugeuroentjang, pè'-pò' soebang lèt-lòt mata, zij sloeg met de weeflade, dat alles schudde, hare oorkrabben klapten en de steentjes ervan flikkerden,

@lonaliakbar

(Malém Diwa; deze regel volgt op den regel, geciteerd i.v. goendja' II).

PÈB, zie phèb.

PÈB-PÈB, zie pèt II, en pōt II.

PÉH, fijnwrijven, fijnstampen, (met een steenen wrijfrol op een liggenden steen); péh lada, peper fijnwrijven; koepéh tangkoera'keu, ik zal je schedel fijnstampen; zie verder vbd. i.v. lajoe, loeti, meusri; moepajéh-péh, zie i.v. pajéh; meutindéh-péh, zie i.v. tindéh. Moe-, of teupéh, fijngewreven; moepéh (ook), = poemoepéh, de handeling péh verrichten; zie vbd. i.v. arab. Neupéh, of peuneupéh, de wijze of het resultaat van het péh, het middel daarvoor; batèë neupéh, de liggende wrijfsteen, ook batèë lada (zie vbd. i.v. lirang), en, doch minder, (ma of inòng) batèë moepéh of poemoepéh genoemd; aneu' batèë neupéh, of aneu' batèë lada, de steenen wrijfrol, wrijfcylinder. Zie pipéh.

PÈH, slaan, kloppen, bekloppen, tikken, stooten, aanstooten, aanraken, pletten, smeden; pèh gōng, op eene gong slaan, (zie verder vbd. van slaan op, bespelen van muziekinstrumenten o.a. i.v. alōn, dageundōng, hareubab, hareudamama, hoebō, mòng-mòng, pantjapeunawa); pèh pèng, geld slaan; pèh beusòë, ijzer smeden; pèh sikin, een mes smeden; pèh pira', meuïh, zilver, goud smeden of pletten; pèh timah, lood pletten; neupèh tjirië' kanèt blangòng, peuë njang keunòng neupeuroepa, hij klopte (maakte in de pottenbakkerij) ketels, potten en pannen, al wat hij kon bewerkte hij, (Meudeuha'); pèh broeë' lakèë oedjeuën zie i.v. broeë'; pèh djō', een arènbloemtros bekloppen om palmwijn te winnen, (zie vbd. i.v. la'sana); pèh dadéh, zie i.v. dadéh; pisang pèh, e.s.v. lekkernij, vervaardigd van halfrijpe pisang, geroosterd, geplet en vervolgens met stroop overgoten, (vgl. dial. pisang teupèh hier beneden); pakòn tapèh lōn? — hana lōn sadja, teupèh keudròë, waarom stoot ge mij aan? — ik deed het niet opzettelijk, ik stootte onwillekeurig (tegen u). Moepèh, geslagen, geklopt enz.; de handeling pèh verrichten, pèh met meerv. subject, het dobbelspel spelen, dat ook meu'itam-poetéh genoemd wordt, (zie i.v. itam); djaròëdji moepèh babah moepantōn, sang geu'ajōn ba' peurasa; ladōm goesoeë' ladōm sampōh, hingga lajōh teupét mata, met hare handen klopten zij (de hofjuffers) zachtjes (op zijn lichaam), terwijl zij met haar mond pantōns zongen, en hij had het gevoel alsof hij gewiegd werd; sommigen wreven hem zachtjes, anderen streelden hem, totdat hij dommelig werd en zijne oogen dicht vie-

@lonaliakbar

len, (Noen Parisi); teupèh moepèh, zie beneden. Poepèh, laten slaan enz., elkander laten slaan, met elkander laten vechten, (van b.v. kinderen). Teupèh, geslagen, geklopt enz., (meer onopzettelijk of als toestand), aangeraakt, getroffen, geraakt, (fig.) in conflict geraakt, onaangenaamheden hebbende; peudeuëng teupèh, een zwaard van gesmeed ijzer; pisang teupèh, (dial. Westkust) e.s.v. lekkernij van rijpe pisang, fijngewreven met suiker en santan, (vgl. pisang pèh); basa Meulajoe pisang teupèh, basa Atjèh pisang teutjoetja; bè' lé teukoe meutoelèh-lagèh, salèh-salèh malam ka djoela, in het Maleisch (d.w.z. de taal van de Westkust) heet pisang teupèh wat in het Atjèhsch pisang teutjoetja heet; spreekt niet langer tegen, teukoe's, de avond is misschien al ver gevorderd, (pantōn); ka teupèh lōn ngòn djih, ka gadòh ië seumajang, ik heb haar (mijne vrouw b.v.) bij ongeluk aangeraakt, mijne ritueele reinheid is weg; inòng njan ka teupèh ngòn gòb, die vrouw (dat meisje) is door een vreemden man aangeraakt, i.e. is geen maagd meer; lōn na teupèh batjoet ngòn Si Poelan, ik heb met N. N. onaangenaamheden gehad; doea djih njan meugaséh-gaséh, *h*an tòm teupèh oeròë malam, die twee hadden elkander lief en hadden nooit, geen dag en geen nacht, onaangenaamheden met elkander, (Plandō' Kantjé); teupèh moepèh, elkander aanrakend en stootend, tegen elkander stootend en botsend; teupèh moepèh deungòn teukeudi, bè' Alah bri oelōntoean sadja, ba' rajeu' meu'aïh diba' teukoe doemna, mocht er (doordat we ons in uw midden begeven) gestoot en gebots onstaan naar de voor beschikking — Allah verhoede dat wij het met opzet zouden doen —, dan verzoeken wij u allen, teukoe's, zeer om vergeving, (waarop dan als atwoord volgt:) teupèh moepèh deungòn teukeudi, moebè' ngòn gaki kamòë rila, gestoot en gebots naar de voorbeschikking, als het maar niet met de voeten gebeurt, aanvaarden we gaarne, (rhetorische beleefdheidsformules); zie verder vbd. i.v. mara, phoej. Poemoepèh, de handeling pèh verrichten. Neupèh, de wijze of het resultaat van het pèh; gèt that neupèh beusòë njòë, dit ijzer is goed geslagen, gesmeed.

PÈH-PÈH, het geluid van de rustige ademhaling van een slapende. Moe*p*è h-*p*è h, dat geluid maken, rustig ademhalen; gata sikeudjab ka moe*p*è h-*p*è h, gij sliept in een oogenblik in.

PÈJ (Ned.), veer, (van b.v. een horloge, wagen), (mod.). Zie boesoe II, sipring.

PÈ'LI (Arab. fi'lî), wat de daad, de verrichting betreft, ten aanzien

@lonaliakbar

van de handeling, (in geschr.); zie vbd. i.v. kòli, panjang.

PÈNG, of *pèng*, dollarcent, halvestuiverstuk, 2½ centstuk, (verder) geld; pèng Pōt, ook wel Pōr, Straitsdollarcent, (lett. Singapoersche dollarcent), ook genoemd pèngpatōng (wijl met 's vorsten beeltenis); pèng bitjah, of pèng tjoet, klein geld; pèng rajeu', groot geld; bòïh pèng, geld stuk slaan, verkwisten; lōn hana pèng, ik heb geen geld; zie verder sprkw. i.v. malèë. Moepèng, geld hebben, geld bezitten; oereuëng moepèng, iem., die geld heeft, iem. van geld. Zie doeét.

PÈNG, zie pèng.

PÉNG-PÉNG I, e.s.v. schaaldier, dat in zoutwaterkreken aan de wortels van bangka-boomen voorkomt en gegeten wordt; zie vbd. i.v. koeëb.

PÉNG-PÉNG II; moepéngpéng, in stukken, (= meukeupéng-keupéng); beukah moepéng-péng, in stukken gebroken.

PÈNG-PÒNG, gekwaak van kikvorschen; kwakend. Zie *pòng*.

PÈNGSÈ, zie pènsè.

PÈNSÈ, of pèngsè, ook kènsè (Eng. pencil), potlood.

PÈSÈ (Mal. pésér), halvecent, (mod.).

PÉT, sluiten (van de oogen), schuil gaan (van de zon, zie vbd. i.v. oeròë); pét mata, de oogen sluiten, (ook om zich in te spannen, te vermannen, zijne gedachten te concentreeren, zie vbd. i.v. gantjéng II, en verder i.v. lōn II). Moepét, gesloten; de handeling pét verrichten; moepét-pét, algemeene naam van kinderspelen, door jongens en meisjes in den avond bij maneschijn gespeeld, waarbij eene der twee spelende partijen eerst de oogen dicht moet houden of een der spelers geblinddoekt wordt en waarvan men verschillende soorten heeft; moepét-pét-gajéb, schuilevinkje spelen, waarbij eenige kinderen zich verschuilen en andere, die eerst de oogen dicht gehouden hebben, hen moeten zoeken en het voldoende is, dat ze een der verscholenen vinden, waarna de rollen worden omgekeerd; moepét-pét-kō, verstoppertje en krijgertje spelen, waarbij degenen, die zich verstopt hebben, moeten trachten een boe, een doel, waarvoor b.v. een boom dient, te bereiken zonder getikt te worden door den speler, die de oogen dicht hield, terwijl de anderen zich verstopten, en hen vervolgens moet zoeken en tikken; de naam is ontleend aan den uitroep kō van de zich verbergenden, wanneer ze eene schuilplaats gevonden hebben, of aan het vraag-en-antwoord-spel, dat er tusschen de twee partijen soms plaats heeft, n.l. pét-pét-kō, — kō-kō-lō; peuë boe (wat is de rijst), — ōn moendjè (moendjè-bladeren); peuë eungkōt (wat is de visch), — tjitja' la'ōt (zeehagedis); sòë siё (wie is het vleesch), — Si Adōt; sòë padjōh (wie eet het), — Da Reupaïh, (reupaïh beteekent grijpen); tòh

@lonaliakbar

koedròb (wien zal ik vangen), — baranggari (onverschillig wien); tòh wali (wie is de wali), — kajèë raja (een groote boom); pat si Nja' Téh (waar is Nj. T.), — di meurandéh (aan den overkant); peuë djipò' (wat weeft ze), — loeuë koedjri (eene Goedjeratsche broek); keu sòë djibri (aan wien wil ze die geven), — keulakòëkah (aan je man); pat lakòë (waar is mijn man), — tjōng tingkab (boven op het venster); peuë djipeudab (waarmee dekt hij het dak), — boebōng meureuja (met meureuja-bladeren), enz. (soms verzint men nog meer van zulke korte rijmpjes), totdat de zich verbergenden roepen „asi'' (klaar); moepét-pét-raba, de oogen dicht houden en tasten, volgt gew. op het meutjra'-tjra'-sigoeloepa', of meu'èn tjra'-tjra' sigoeloepa'; dit spel, genoemd naar de woorden, die een der spelers, de nang, daarbij opdreunt, wordt als volgt gespeeld: een der kinderen gaat in gebogen houding zitten en de andere spelers, behalve de nang (de „moeder''), leggen hunne handen met de palm naar boven gekeerd op zijn rug; de nang gaat met een steentje of iets dergelijks (aneu' of bòh) beurtelings over die geopende handen onder het opdreunen van het volgende rijmpje: tjra'-tjra'-sigoeloepa', dang koetjra' dang djiloempat, teuka oeleuë poentōng ikoe, djipeulakoe lé Da Mada, ngè-ngò, pat bòh, beudòïh mita, (tjr.-tjr.-sig., terwijl ik met dit rijmpje bezig ben, springt het weg, dan komt eene slang met een verminkten staart, maar zuster M. grijpt in, kijk om je heen, waar is het „steentje'', sta op, zoek het); met de laatste woorden laat de nang het steentje in de hand van een der kinderen achter, die nu allen hunne handen sluiten; het kind in gebogen houding richt zich op en raadt wie het steentje in de hand heeft; raadt hij goed, dan komt die andere in zijne plaats; raadt hij mis, dan moet hij weer in gebogen houding gaan zitten en begint het spel op nieuw; raadt hij 7 malen achtereen mis, dan wordt hij geblinddoekt en moet een van de kinderen, die zich intusschen om hem heen geplaatst hebben, betasten en raden wie het is; raadt hij goed, hetgeen uiteraard niet zoo moeilijk is, dan komt het betrokken kind in zijne plaats; een variant hierop is het moepét-pét-sòm, dat gew. op het meujtra'-tjra'-indréng of meu'èn tjra'-tjra'-indréng volgt; dit laatste spel wordt op dezelfde wijze gespeeld als het meu'èn tjra'-tjra'-sigoeloepa', alleen het rijmpje, dat daarbij door de nang opgedreund wordt, is anders en is grootendeels onbegrijpelijk, n.l. tjra'-tjra'-indréng, koepoelang koepeuranténg, sini radja sini meunini,

@lonaliakbar

datō' peundang è' glang sara midéng, koeteubō' koeteubéng, beulati beulati kléng, beurana' radja soetra, si tawōn maniaga, anta antoe adé' si lam boensoe, pata lam bidō' patalō' ali-ali, neung koeneung-neung, pèt pineung mirah-mirah, tjōt ranoeb si-koereuëng ōn, djaròë poentōng pisang patah, ngè-ngò, pat bòh, beudòïh mita; het kind, dat raden moet waar het steentje is, wordt dan, wanneer hij zeven malen achtereen mis geraden heeft, geblindoekt en met een stuk hout in de hand door de nang her- en derwaarts geleid, waarbij hij het hout moet laten vallen; is hij voldoende van de wijs gebracht, dan wordt hem de blinddoek afgenomen en moet hij het hout zoeken en daarmede trachten een der kinderen, die zich intusschen verstopt hebben, een tik te geven; degene, die het eerst wordt getikt komt in zijne plaats. Poepét, (de oogen) laten sluiten. Teupét, gesloten, dicht gevallen, (van de oogen); poetròë sakét sinan teu'éh, mata teupét hana haba, de prinses lag daar ziek, met de oogen gesloten en zwijgend, (Gadja toedjōh oelèë); zie verder vbd. i.v. pèh.

PÈT I, dial. v.d. Oostkust pòt, plukken, inzamelen, lezen, (van vruchten, bloemen, bladeren, ook van b.v. paddenstoelen, bijennesten, en van aren, halmen, die men met een glém een voor een afsnijdt); zie vbd. i.v. beungkaj, laboe, moesém, oenòë, pantjōran. Moepèt, geplukt; de handeling pèt verrichten, pèt met meerv. subject. Poepèt, laten plukken; bè' tapoepèt oe ba' eungkòng, djimeulajeuë, laat geen klappers door een aap plukken, de boom wordt er onvruchtbaar door. Poemoepèt, de handeling pèt verrichten. Peuneupèt, of neupèt, de wijze of het resultaat van het pèt, plukking, pluk; paditna peuneupèt gata, hoeveel hebt ge er geplukt.

PÈT II; moepèt-pèt, ook moepèb-pèb, zie pōt II.

PÉTEUNAH, of peuteunah (Arab. fitnah), gestook, kuiperij, intrige, lasterlijke betichting, laster, kwaadsprekerij; kwaad stoken, kuipen, intrigeeren, lasterlijk betichten, lasteren, kwaad spreken; djibōh péteunah keu (of ateuëh) gòb, hij kuipt tegen anderen, beticht anderen op lasterlijke wijze; le that péteunah ba' djih, er gaat veel gestook van hem uit, hij intrigeert erg; le that péteunah keu (of ateuëh) djih, er wordt veel kwaad over hem gesproken, er wordt veel tegen hem geintrigeerd; aneu' ngòn nang djipéteunah, djimoebantah ngòn sèëdara, dochter en moeder belasteren elkander, broeders leven met elkander in onmin, (Soerat keuriman Sèh Salèh); zie verder vbd. i.v. kawōm, minah.

@lonaliakbar

M o e p é t e u n a h, lasterlijk beticht, gelasterd; de handeling p é t e u n a h verrichten.

PEU, voorvoegsel, dat van verschillende woordsoorten werkwoorden vormt met eene causatieve, of factitieve, of, indien het stamwoord een verbum is, versterkt actieve grondbeteekenis; in sommige gevallen heeft de afleiding de beteekenis van een naamwoord gekregen, en duidt dan aan het middel om de door het stamwoord uitgedrukte handeling te verrichten, of het door het stamwoord uitgedrukte doel te bereiken, of alleen eene versterking van het stamwoord, (in deze beteekenis heeft men soms eene vorming naar het Maleisch, n.l. p e u met den neusklank, naast ontleeningen van aldus in het Maleisch gevormde woorden); het voorvoegsel p e u luidt voor lipklanken p o e, en in het Pedirsch voor den lipneusklank m gew. s e u, in overeenstemming met de met het infix e u m gevormde woorden, beginnende met een p, (meest zijn het met het prefix p e u gevormde werkwoorden), die in het Pedirsch de p gew. in s veranderen, (b.v. s e u m e u g ò t voor p o e m e u g ò t van g ò t, s e u m a t é h van p a t é h, s e u m a l ò ë van p a l ò ë); van een werkwoord kan de p e u-afleiding alleen gevormd worden, indien het een stamwoordelijk werkwoord is; de beteekenis hoort soms echter meer bij eene m e u-afleiding van het stamwoord; verder kan de beteekenis intransitief zijn, o.a. doordat waar de p e u-afleiding met hare causatieve beteekenis de geëigende vorm is om door toevoeging van d r ò ë reflexieve werkw. weer te geven, er p e u-afleidingen zijn, waarbij d r ò ë soms of altijd achterwege wordt gelaten; ook kan de beteekenis, behalve „doen" „veroorzaken", of „maken", soms zijn „beschouwen als", oordeelen", en met d r ò ë „opzettelijk doen", „doen alsof", „zich aanstellen"; van naamwoorden gevormd kan de afleiding bovendien beteekenen „voorzien van", „aanbrengen", „gebruik maken van";

1. van stamwoordelijke werkwoorden:

a. beteekenis: doen of laten, of de handelingen verrichten met; p e u d j a', doen gaan, in beweging brengen; p e u d o e ë', doen zitten, neerzetten; p e u d ò n g, doen staan, oprichten, tot staan brengen; p e u'é h, doen liggen, laten slapen, neerleggen; p o e b e u ë t, laten lezen, onderwijzen in het Qorânreciet; p e u k a b, laten bijten, laten vastzitten, laten vechten van bijtende dieren (bij m e u k a b); p e u l ō t, laten vechten van vogels, (bij m e u l ō t); p o e p ò h, laten slaan, (meer) laten vechten van menschen, (bij m o e p ò h); p e u t o e p a t, de plaats doen weten; p e u l a n g o e ë, laten zwemmen, zwemmen met, zwemmende brengen;

b. beteekenis: versterking; p o e b a, = b a; p e u d i e u ë n g, = d i e u ë n g; p e u d j ō', = d j ō', doch meest in overdrachtelijke

@lonaliakbar

beteekenis; peudjō' dròë, zich geheel overgeven, zich toevertrouwen; peuleungò, luisteren naar, (ook: laten hooren);

c. intransitieve beteekenis; peudja', opdringen, (met weglating van dròë, waarnaast peudja' dròë voorkomt); peuteuka, zich begeven naar, naar toekomen, (peuteuka dròë minder gebruikelijk);

d. nominale beteekenis; poepōt, blaasbalg, (naast: weg laten waaien, of bewaaien); peurasa, het gevoel, de smaak, (ook laten voelen, of proeven met intensieve beteekenis); peurawōt, e.s.v. mes; peulanta', laadstok, heiblok, (ook: lanta' met versterkte beteekenis, en laten lanta'); peungapét zie i.v., (van apét); peunjampōh, (als het Mal., naast, regelmatig Atjèhsch gevormd) seunampōh, bezem; peuneungò, gehoor, peunganjòh, pagaai, (beide aan het Maleisch ontleend);

2. voor zelfst. nw.:

a. beteekenis: maken tot, beschouwen, erkennen als, verklaren tot, noemen; peunamiët, tot slaaf maken, als slaaf beschouwen; peukawan, tot een troep maken, samenvoegen; peukawan dròë, zich tot een troep vereenigen, zich bij een troep voegen; peulawan, tot partij, partuur maken; peuradja, tot vorst maken, als vorst erkennen; peuradja dròë, zich tot vorst verheffen, zich als vorst gedragen; peu'oelanda dròë, zich als een Hollander gedragen, aanstellen;

b. beteekenis: voorzien van, aanbrengen, maken, doen in, bij, op; peukoeta', van vakken voorzien, in vakken verdeelen; peulada, peperen, met peper bestrooien; poeminjeu', ergens olie in doen, oliën; poepanjòt, met eene lamp verlichten, bijlichten; peutalòë, een touw omdoen, met een touw binden; peu'oedjeuën, beregenen; peu'angèn, aan den wind blootstellen; peuhinga, begrenzen;

c. beteekenis: gebruiken (van een instrument, wapen), van iets het gebruik maken, waarvoor het bestemd is; poebeudé, poeboesoe, poemeureujam, met een geweer, een pijl, een kanon schieten of beschieten; poeparang, met een hakmes hakken;

d. intransitieve beteekenis; peu'agam, met kracht optreden, (eig. zich vermannen; verder ook: laten dekken, behoorende bij meu'agam); peudada, met kracht voortdringen; poebeudé, met een geweer schieten, (zie verder sub c);

e. nominale beteekenis; peulampōng, dobber, (= lampōng); peungana', zie i.v.;

3. voor bijv. nw.:

a. beteekenis: maken, beschouwen als, verklaren, noemen; peugèt, goed, in orde maken, (ook in het algem.) maken, (verder) verzoenen, (behoorende bij meugèt); peudjheut, iem. een slechten naam bezorgen; peu-

@lonaliakbar

djajéh, als een nul beschouwen; peuhareuëm, als verboden verklaren; peuraja, groot, grooter maken; peuraja dròë, zich opblazen, zich verheffen; peuklò dròë, zich stom houden; peuteuntèë, vaststellen; peuteubòïh, bederven, verknoeien, (van den van bòïh afgeleiden vorm teubòïh); poemalèë, Pedirsch seumalèë, verlegen maken;

b. intransitieve beteekenis; peurab, peutòë, naderen, dichter bij komen;

c. nominale beteekenis; peularéh, poemanèh, middel (amulet) om koopwaren gewild te maken, om er bekoorlijk uit te zien.

4. voor voornaamwoorden:

a. pers. vnw.: gebruiken, aanduiden, noemen; peudjih, peuneu, iem. met het pers. vnw. djih, neu aanduiden; peukah-kah, iem. met het pers. vnw. kah aanspreken; peukèë-kèë dròë, zich zelf met het pers. vnw. kèë aanduiden;

b. vragende vnw.: bepalen, vaststellen; peusòë, vaststellen wie (behoort meer bij meusòë); poepeuë, vaststellen wat;

5. voor telw.: maken, beschouwen als, noemen; peusa, als een beschouwen, (gew.) vergelijken; peusabòh, een, eensgezind maken; peudoea, tot twee maken, een tweede bijvoegen; peutoedjōh, tot den zevenden maken; peudit, weinig, minder maken; peule, veel, meer maken;

6. voor bijw.: maken, vaststellen; poepat, vaststellen waar, de plaats bepalen, (pat ook subst.); peusigra, spoed maken met, bespoedigen;

7. voor voorzetsels, en voegw.: vaststellen, bepalen; peuhingga, bepalen tot hoever, begrenzen, (hingga ook subst.); peu'òh, vaststellen, (behoort meer bij meu'òh, en 'òh ook subst.).

PEU'ARA, zie plara.

PEUBOELA, zie peureuboela.

PEUDA, e.s.v. vischgelei, verkregen door awō-, of biléh-vischjes ongeveer een maand in pekel te laten rotten, (peuda awō, peuda biléh), wordt, na toevoeging van ië asam (een mengsel van fijngesneden lombok, uien, haleuba, bòh koejoeën, ōn kroeët, ba' sreuë), rauw of gekookt als toespijs bij de rijst gegeten; (tot) peuda maken; oereuëng meukat doem meuseuëhseuëh, ladōm aweuëh djira haleuba; ladōm keumamaïh ngòn teuroebō', asòë eungkōt brō' ka geupeuda, verkoopers zaten in rijen, sommigen verkochten specerijen (zooals) fenegriekzaad; anderen stokvisch, gezouten vischkuit en visch die tot peuda was gemaakt, (Pha Soeasa); peuda Diwa, uit Diwa (de Malediven en de kust van Koromandel) in vaten ingevoerde vischgelei; zie verder sprkw. i.v. biléh. Zie boedèë.

PEUDAB, dekken, eene dakbedekking aanbrengen, (ook: het ge-

@lonaliakbar

raamte van een vlieger) met papier beplakken; peudab roemòh, een huis (met nipah-, of meureuja-bladeren, met zinken platen, met pannen) dekken; peudab boebōng, eene dakbedekking aanbrengen, (zie vbd. i.v. pét, peudòë); roemòh tiréh *h*an sòë peudab, ajahkeu that boeta até, het huis is lek, en niemand is er, die het dekt (herstelt), je vader (die ons heeft verlaten) is koppig dom, (Hik. Rantò); peudab glajang het geraamte van een vlieger met papier beplakken. Moe-, of teupeudab, gedekt, bedekt, beplakt. Poemeudab, de handeling peudab verrichten. Peuneudab, de wijze of het resultaat van het peudab, dekwerk, rangschikking van de dakbedekking; gèt that peuneudab roemòh njòë, dit huis is zeer mooi gedekt.

PEUDAÏH, heet van smaak, scherp op de tong (van specerijen, te sterk gepeperde spijzen), een heeten smaak in den mond, een brandend gevoel op de tong hebbende; zie vbd. i.v. banda. Moepeudaïh, zich een heeten smaak, een brandend gevoel bezorgen. Poepeudaïh, heet maken, sterk peperen, een brandend gevoel bezorgen; poepeuadaïh dròë, = moepeudaïh. Zie keu'euëng, en vgl. peudéh.

PEUDANA (Mal. perdana, uit Skrt. pradhâna, voornaamste, hoofd), eerste minister, rijksbestuurder, gew. peudana meuntròë, (in hik.); zie vbd. i.v. neuratja.

PEUDATI, tweewielige kar, affuit van een kanon, (verder) de dubbele deur van een winkel (keudè), die uit eene boven-, en eene onderdeur bestaat.

PEUDAWI, zie beudawi.

PEUDÉH, een brandend gevoel veroorzakende, branderig, stekend, bijtend, pijnlijk, (van b.v. eene wond, van de oogen door aanraking met peper, of rook, of van slaap, verder vaak fig.), (ook) een brandend gevoel hebbende; peudéh that mata, rōh tjampli, (ik heb) een brandend gevoel in het oog, het kwam bij ongeluk in aanraking met lombok; lagi mata pi ka peudéh, minjeu' habéh dalam katja, bovendien doen mijne oogen pijn (van het tot laat in den nacht schrijven) en de olie in de flesch is al op, (Banta Ahmat); zie verder vbd. i.v. klam; peudéh até, pijn in het hart, (ook) e.s.v. leverziekte, (zie i.v. bajōng); nanggròë loeaïh *h*an é' tadja', peudéh tapa' sakét lam pha, het is eene uitgestrekte streek, die niet te doortrekken is, men zou er een brandend gevoel in de voetzolen en pijn in de dijen van krijgen, (Pòtjoet Moehamat); koebri keu djih adeuëb peudéh, phōn njang paléh seumajang hana, ik zal hun pijnlijke straffen geven, ten eerste den ongelukkigen, die de seumajang niet verrichten, (Tambéh toedjōh blaïh); na-

@lonaliakbar

rit peudéh, stekende, grievende woorden; oentōng peudéh, zie i.v. oentōng. Moepeudéh, zich een brandend, pijnlijk gevoel bezorgen, (fig.) zich veel moeite geven, zich afmatten, zwoegen; pakòn tamoepeudéh lé gata, boeët gòb, waarom mat ge u zoo af, het is toch eens anders zaak; njankeu poetròë njang that geumaséh, djitém moepeudéh teugòh seutia, dat was eene prinses, die mededoogen met anderen had, die zich moeite voor anderen wilde getroosten, en wier trouw onwankelbaar was, (Gadjah toedjōh oelèë). Poepeudéh, een brandend, pijnlijk gevoel bezorgen, pijn veroorzaken, doen steken; bè' tapoepeudéh mata lōn, doe mijn oogen geen pijn. Peuneudéh, hetgeen een brandend, pijnlijk gevoel veroorzaakt, pijn, smart, moeite, inspanning; njankeu salah nabiōlah, ba' Pòteu Alah, *h*an neurila; Pòkoe Toehankoe toeëng peuneudéh, sabab that gaséhneu keu hamba, dat was de fout van Allahs profeet (Dawōt), waarmede onze Heer Allah geen genoegen nam; onze Meester, onze Heer legde hem (daarom) eene bestraffing op, omdat Hij Zijn dienaar lief had, (Tambéh toedjōh blaïh); djileungò haba moemeunan, goerantakeu toean ban sineuna; maséng-maséng tjò' keu peuneudéh, na meung meutjéh doem peutoea, toen zij die woorden hoorden, heer, werden zij allen strijdlustig; ieder spande zich in, opdat zijn hoofd zich (van de andere hoofden) zou onderscheiden, (Pòtjoet Moehamat). Vgl. peudaïh.

PEUDEUË, maag, krop van vogels.

PEUDEUËNG, gebogen zwaard met éénе snede, sabel, (altijd spits toeloopend en met min of meer convexe snede, behalve de peudeuëng ōn djō'); de peudeuëng's worden onderscheiden en genoemd naar de plaats van herkomst of naar den vorm van het gevest, soms ook naar den vorm van het lemmet; peudeuëng (H)abeusah, Abyssinische sabel, e.s.v. zware sabel, (zie i.v. habeusah); p. Peusangan, Peusangansche sabel, e.s.v. kromme sabel; p. Siam of Siëm, Siameesche sabel, krom, vroeger afkomstig uit Siam; p. Troeki, Turksche sabel; p. oelèë ikoe miё, sabel met een gevest, dat op den geknoopten staart van eene kat gelijkt, (ook genoemd p. oelèë boeë teungeut, met een gevest dat op een slapenden aap gelijkt); p. oelèë meu'apét, met een gevest met korf, (naar de staafjes, onder den korf, die het lemmet klemmen); p. oelèë patōng, met een gevest als een menschenbeeld; p. oelèë tapa' goeda, met een gevest als een paardenhoef; p. oelèë toempang beunteuëng, met een gevorkt gevest; p. sabòh, doea of

@lonaliakbar

l h è ë k o e r ō', met een, twee of drie bloedgeulen; p. t j o e a l è, met een lemmet als een zeeaal; p. ō n d j ō', e.s.v. rapier, (zie k a s ò'); zie verder vbd. i.v. m a n j a'p a j é t; b a l è p e u d e u ë n g, zie i.v. b a l è. M o e p e u d e u ë n g, eene sabel dragen, ermede gewapend zijn, ermede strijden; op eene sabel gelijkend; n j a n g m o e p e u d e u ë n g s a b é m o e p e u d e u ë n g, d j i k ò h r e u p a n g p o e t ō ï h d o e a, die met eene sabel gewapend waren streden met lieden met hetzelfde wapen en ze hieuwen elkander in twee stukken in horizontale richting, (Tjah Koebat); k a g e u m e u t a' g e u m o e p e u d e u ë n g, t e u b i ë t o e r e u ë n g d o e m o e l o e a, ze hieuwen met sabels op elkander en al de menschen kwamen naar buiten, (Pòtjoet Moehamat); s i k i n n j a n g è t t h a t m o e p e u d e u ë n g, dat mes heeft mooi den vorm van eene sabel. P o e p e u d e u ë n g, met eene sabel houwen, sabelen, nedersabelen; k o e p o e p e u d e u ë n g b a' m o e k a k e u, ik zal je met eene sabel op je gezicht slaan; d a w ō' k a d o e s i m a l a m s o e n t ō', a r e u t a g ò b t j ò' *h* a n k a k i r a; k e u p e u ë g o e n a a s è ë b a d j e u ë n g, k o e p o e p e u d e u ë n g n i b a' m o e k a, je doet niets anders dan den heelen nacht liggen, dat eens anders bezit gestolen werd, daar bekommerde je niet om; waartoe dient zoo'n vervloekte hond, ik zal je op je gezicht sabelen, (Noen Parisi).

PEUDEUNA, groote verglaasde aarden pot, (dien men vaak voor bedehuizen, d é a h's en m e u n a s a h's, ter bewaring van water aantreft); zie vbd. i.v. p e u r e u l a n.

PEUDEUNDANG, e.s.v. klimplant met fraai wijnroode vruchten, die van binnen zwart zijn en stinken, (vandaar in vergelijkingen gebezigd van lieden, die uiterlijk mooi schijnen, doch innerlijk, in werkelijkheid verre van fraai zijn, en verder van de kleur van doeken:) wijnrood, donkerkarmijnrood; k o e'e u d i l o e a b a n b ò h p e u d e u n d a n g, s a j a n g d i d a l a m a s ò ë d j i b r ō', van buiten zie ik (haar mooi) als eene p e u d e u n d a n g-vrucht, jammer, dat zij evenals die vrucht van binnen leelijk is, (Hik. Rantò); i d j a p e u d e u n d a n g, donkerkarmijnrood kleed, (thans zeldzaam); zie vbd. i.v. d j o e h a n g.

PEUDIAH, zie p a d i a h.

PEUDIËNG, beladen (inz. van een vaartuig), laden, inladen; p e u d i ë n g p r a h ō, eene prauw beladen; p e u d i ë n g m e u n e u k a t l a m p r a h ō, koopwaren in eene prauw laden; zie verder vbd. i.v. l h e u ë h, n j ò b, o e k a. M o e-, of t e u p e u d i ë n g, beladen, geladen, ingeladen. P o e m e u d i ë n g, Pedirsch s e u m e u d i ë n g, de handeling p e u d i ë n g verrichten; p r a h ō d j i p e u d i ë n g d j i p r è h r a k é t, d j i p r è h t e u b i ë t d i k o e a l a; r a k é t p i k a

@lonaliakbar

geupoemeudiëng, ngòn déndajang sadjan seureuta, ze laadden de prauwen en wachtten tot het vlot uit de riviermonding te voorschijn kwam; het vlot waren ze al aan het laden geweest met hofjuffers, die (met de prinses) medegingen, (Boeda' Meuseukin). Peuneudiëng, lading, vracht, ballast.

PEUDIWAKAN (Mal. pedéwawakan), e.s.v. Boegineesch vaartuig, (in hik.); padoem djōng ngòn peudiwakan djinèh Siam ngòn Keumoedja, vele jonken en peudiwakan's en allerlei soorten Siameesche en Kambodja'sche prauwen, (Malém Dagang).

PEUDJA, borax, (behoort tot de aweuëh peuët plōh peuët); peudja boe, borax in kristallen, dient o.a. om te soldeeren; peudja toeleuëng, borax, dienende om, fijngewreven en met water vermengd, als wrijfmiddel tegen dikke beenen en rheumatisme gebruikt te worden, of om met wat zout in iëboe neuléng gedaan te worden als middel om dik te worden, (zie i.v. boe I).

PEUDJABDJAB, zie peudjadjab.

PEUDJADJAB, ook peudjabdjab, e.s.v. ouderwetsch vaartuig, aan de Oostkust in gebruik; zie vbd. i.v. koeëb.

PEUDJAM, uit het gezicht, verdwenen, weg, (ook van iem., in diepen slaap); djipeuteubiët lōn di roemòh, djipò gadòh dalam hawa; djipò oeròë *h*an lé malam, rab ka peudjam boemòë dōnja, hij nam me mee uit het huis en vloog (met mij) weg de lucht in; toen hij overdag, toen het geen nacht meer was, vloog, was de aarde bijna uit het gezicht verdwenen, (Tamim Ansa); kapaj Oelanda njang rab pasi, tapoebeudé bè' tataba; njang di la'ōt talét ngòn sampan, Oelanda peudjam djiploeëng djigoeda, beschiet zonder genade de schepen der Hollanders, die dicht bij het strand zijn, en zet de schepen, die in volle zee zijn, met prauwen na, dan zullen de Hollanders snel uit het gezicht vluchten, (Tadeukiratō rakidin); dja' beuradoe ateuëh tilam, teungeut peudjam saphansapha, (de vorst) begaf zich ter ruste en viel in diepen slaap, (Noen Parisi); zie verder vbd. i.v. da' II. Poepeudjam, uit het gezicht doen verdwijnen, weg maken, doen verdwijnen; atra njan ka djipoepeudjam lé djih, hij heeft dat ding weggemaakt; bè' kapoepeudjam dròëkeu, hò kaploeëng, je moet niet verdwijnen, waar snel je heen.

PEUDÒË, aaneenrijgen (van stapeltjes van 5 of 10 sirihbladeren tot rissen van 10 stapeltjes), (fig.) opstellen (van een geschrift, een verhaal), rangschikken, regelen, ordenen; (subst.) ris van tien met pisangbast (seuloempoeë') aaneengeregen stapeltjes (soesōn, seupéh, of leupéh) van

@lonaliakbar

5 of 10 sirihbladeren, (1 peudòë = 10 soesōn, en 1 soesōn = 5 ōn, in Pedir 10 ōn); ranoeb sipeudòë, eene aldus gevormde ris sirihbladeren, (zie vbd. i.v. pat); djipeudòë ranoeb, zij maakt zulke rissen sirihbladeren; niba' piké oelōnteu sidròë, bah lōn peudòë la'én basa; bahlé lōn peugèt keu hikajat, na meung mangat sòë njang batja, bij mijzelf dacht ik: laat ik (dat verhaal) in eene andere taal opstellen; laat ik er eene hikajat van maken, opdat men het aangenaam zal lezen, (Djoehan Meusapi); bahkeu doemnan, wahé pòlém, djinòë la'én oelōn peudòë, tot zoover (dit gedeelte van het verhaal), broeder, ik zal nu iets anders opstellen (vertellen), (Banta Ahmat); soesōn peudòë, (sirihbladeren) opstapelen en de stapeltjes aaneenrijgen, (fig.) ordenen, regelen; oelèëbalang peuët peutimang nanggròë, soesōn peudòë bandoem peukara, de vier oelèëbalangs bestuurden het land en regelden alle zaken, (Djoehan Meusapi); soesōn peudòë bitjara prang Keudjroeën Kandang ngòn Moesala, K. K. en M. overlegden en regelden den strijd, (Noen Parisi). Moepeudòë, tot eene ris aaneengeregen, opgesteld, gerangschikt; bij rissen; geupeudab boebōng djròh moepeudòë, sabòh djaròë sang geudjangka, de dakbedekking was mooi gerangschikt, als ware ze met denzelfden vinger afgepast, (Malém Diwa); didalam lhō' na koeangkang, ta'eu tihang djròh moepeudòë, in de baai lagen Chineesche vaartuigen, waarvan de masten den indruk maakten goed gerangschikt te zijn, (Banta Ahmat). Poepeudòë, laten peudòë. Teupeudòë, tot peudòë's geregen, gerangschikt. Poemeudòë, de handeling peudòë, verrichten. Peuneudòë, de wijze of het resultaat van het peudòë.

PEUDOEKA, zie padoeka.

PEUDOELI (Mal. perdoeli, uit Arab. foedhœ̂lî, bemoeiziek), zich bemoeien met, zich bekommeren om, zich gelegen laten liggen aan, geven om, zorgen voor, verzorgen; hana lōn peudoeli, ik bemoei mij er niet mee, het kan me niet schelen; peuë peudoeli gata, wat kan het u schelen, wat gaat het u aan; oereuëng peudoeli boeët gòb, meukeumat ikoe, lieden, die zich met andermans zaken bemoeien, raken er ten slotte in betrokken; naleuëng awé timòh di glé, ba' bramòë di binèh pasi; beureudjang rajeu' hé bòh até, boemeusampé lōn peudoeli, awé-gras groeit in het gebergte, en bramòë aan den kant van rivieroevers; word gauw groot, lieveling, en moge ik je naar wensch kunnen verzorgen, (Banta Ahmat). Moepeudoeli, waarmee men zich bemoeit, waaraan

@lonaliakbar

men zich gelegen laat liggen, verzorgd.

PEUË, dial. v. Pedir en de Oostkust p o e ë, van Daja p o e j, wat, (vragend en onbepaald betrekkelijk, vraagt naar den naam zoowel van zaken als van personen, zie n a n I; wordt ook gebezigd ter uitdrukking van verwondering of ergernis in vragen of uitroepen, en ter versterking of alleen ter inleiding van eene vraag), welk, alwat, wat!, waartoe, waarvoor, hoe zou het; (ook) wat (onbep. vnw.), iets, (verder) zaak, soort; p e u ë n j a n, wat is dat; p e u ë t a p e u g a h, wat zegt ge; k e u p e u ë, waarvoor, waartoe; n g ò n p e u ë, waarmee; p e u ë s a b a b, wat is de reden, waarom; p e u ë b o e ë t, vaak samengetrokken tot p o e b o e ë t, wat doet (ge, hij inz.), wat is er, waarvoor, waartoe, (zie vbd. i.v. b o e ë t, e u m p è ë I, g o e n t ō, l i n g k ō n g II); p e u ë s a k é t, wat voor ziekte, wat scheelt (hem); p e u ë o e r e u ë n g g a t a, wat voor mensch zijt gij, wie zijt gij, (zie ook i.v. o e r e u ë n g); k e u p e u ë g o e n a, tot welk nut, waarvoor, (zie vbd. i.v. p e u d e u ë n g); p e u ë t a t o e r i g ò b n j a n, kent ge dien man (soms); p e u ë l ò m, wat nog, waartoe nog, (zie vbd. i.v. l ò m, p a w ō t II); p e u ë *h* a n, of h a n a, hoe zou ... niet, natuurlijk, in hooge mate; p e u ë h a n a p a j a h, k a d j i d j a' b e u n g ò h k ò n t ō' a n s e u p ō t h a n a p i ō h, hoe zou hij niet moe zijn, hij heeft van den morgen tot den avond geloopen zonder te rusten; r ò t d é h r ò t n ò ë r a'j a t l e m a t é, p e u ë *h* a n b a n g k é m e u t e u t i m p a, aan beide kanten vielen er velen van het volk, hoe zouden de lijken zich niet op elkaar stapelen, (en de lijken stapelden zich geweldig op elkaar), (Meudeuha'; zie verder vbd. i.v. b o e n j ò ë, d j a m è'); p e u ë n j a n g, wat is het dat, (of) al wat, hetgeen, (zie vbd. i.v. l e u n g ò, p è h); n j ò ë p e u ë, wat is dit, (of) hier is iets, hier is wat, hier is het, hier, (zie vbd. i.v. m e u *h* a, n j a t a); n a p e u ë, er is wat, er is iets; n a p e u ë s r ō t d i b o e b ō n g b o e n ò ë, er is zooeven iets van het dak gevallen; n a p e u ë l ō n t a n j ò n g, er is iets, dat ik vragen wil, ik heb wat te vragen, (zie verder vbd. i.v. n g a d a); m o e b è' n a p e u ë m a r a, indien er niet onverhoopt eene verhindering komt, (zie i.v. b è'); *h* a n k o e t e u k a j ō h m a s a n j a n, t j i t k o e t h è ë *h* a n n a p e u ë m a r a, ik kwam toen niet, (want) ik wist dat er toch in het geheel geen gevaar dreigde, (Tjah Koebat); b è' p e u ë n e u k h e u n, zeg (er) niets (van), maak (er) geen aanmerkingen (op), neem het niet kwalijk, (zie vbd. i.v. o e t e u ë n, p a r i ë'); h a n a of *h* a n p e u ë, er is niets, er is niets geen ..., (zonder meer gebruikt:) het is niets, er is niets tegen, er is geen bezwaar tegen, (zie vbd. i.v. l a p é', n a'a m), (verder, indien gevolgd door een werkw.) er is niets om te,

@lonaliakbar

niet te ..., (ook) behoeft niet, niet noodig, (in deze beteekenis ook wel gevolgd door een zelfst. nw.); *h*an peuë salah, er is niets verkeerds in, er is niets tegen, het is niets, (zie vbd. i.v. bah); *h*an peuë mara, er is niets geen gevaar, het is niets, (zie vbd. i.v. khan I); hana peuë lōn bri keu gata, ik heb niets om u te geven; padoem-padoem meuïh meutatah, *h*an peuë peugah *h*an é' hingga, groote hoeveelheden goud, met edelgesteenten bezet, niet te zeggen hoeveel, niet te schatten, (Banta Ahmat); abéh haba *h*an peuë peugah lé, abéh piké dalam dada, het verhaal is ten einde, (ik heb) niets meer te zeggen, al mijne gedachten zijn geuit, (Tambéh toedjōh blaïh); roepa indah *h*an peuë tanjòng, tamsé boengòng meuloe tjina, zijn uiterlijk was schoon, men behoeft er niet naar te vragen, (i.e. was onbeschrijfelijk schoon), het geleek op eene jasmijnbloem, (Meudeuha'); ada' agam *h*an peuë langoeë, ië pi sit deuë leumah anòë, een man zou er niet behoeven te zwemmen, het was er toch zoo ondiep, dat het zand op den bodem zichtbaar was, (Tambéh toedjōh blaïh); langèt tan beukah boemòë tan beusōt, panè poetròë srōt na doem boelan; *h*an peuë panjòt adat seupōt, nab ngòn likōt ta'eu saban, de hemel is niet gebarsten en in de aarde is geen opening gekomen, vanwaar is die prinses, zoo schoon als de maan, dan toch gevallen (plotseling gekomen); zij zou (door haar glans) geen lamp noodig hebben, als het donker is, en van voren en van achteren ziet zij er even (schoon) uit, (Goemba' Meuïh; zie verder vbd. van *h*an peuë i.v. ba II, dalèh, katjah, latbatat, maba, peungeuròë); barang(ga)peuë, alwat, onverschillig wat, al, (zie vbd. i.v. moeròë); le peuë, vele dingen, vele soorten, velerlei, allerlei; keureuna oelōn meuteumeung lam oeteuën, le peuë djikheun di likōt gata, want ik ben iemand, die in het bosch is gevonden, achter uw rug, (als ge weg zijt) zullen de menschen allerlei (praatjes) vertellen, (Poetròë Peukisōn); doem peuë, allerlei, alles, alle, (zie vbd. i.v. blah, bōh I, latèh, paloe); zie verder vbd. van de beteekenis zaak, soort i.v. jat, krabat, lhòh, linòng, en van de beteekenis wat (in de verschillende schakeeringen) o.a. i.v. basa I, biōh, deumba, djanèng, haroïh, hi-hi, ita'-ite, ja'ni, kheunda', lawan, leungò, peuka'. Moepeuë, bepaald, vaststaande, (eig. wat het is, inz. de reden, de grond); djideungkang-deungkang gòb ngòn hana moepeuë sabab, hij snauwt anderen af zonder eenige reden; djinòë lōn seuboet, wahé tèëlan, bandoem koe-

@lonaliakbar

ta njan moepeuë nama, ik zal nu, vrienden, al die vestingen met de namen opnoemen, (Malém Dagang); weuëh that até hana bagòë, narit djoedō dròë Radja Moeda; *h*an moepeuë ba' *h*an moepeuë oedjōng, lōn neutjeungòm salah hana, zij was ontzaglijk bedroefd, doordat de woorden van haar gemaal R. M. noch wat het begin noch wat het einde vaststonden (i.e. doordat haar gemaal slechts zelden tot haar sprak); „hij laat mij links liggen, zonder dat ik iets verkeerds gedaan heb'', (Gadjah toedjōh oelèë); hana moepeuë-peuë djipòh lōn, hij heeft mij zonder eenige reden geslagen; djikheun hikajat *h*an moepeuë-peuë, haba dadjeuë doem boeët dōnja, ze vertellen maar raak hikajats (zonder eenige basis, zonder eenige bron), verdorven verhalen, alles ter wille van de wereld, (Meudeuha'); di lōn *h*an lōn trōh meungnjò meunan, *h*an moepeuë-peuë nan ateuëh hamba; gètkeu tatjò' njan areuta njòë, tatrōh keudròë pat njang hawa, als het zoo is, dan wil ik ze niet bewaren, anders valt de schijn, zonder reden, op mij; neemt gij deze dingen maar en bewaart gij ze zelf waar ge wilt, (Tjintaboehan); zie verder vbd. i.v. djan, doem. Poepeuë, bepalen, vaststellen.

Sapeuë, (van) eene, dezelfde soort, gelijk, eensgezind, eendrachtig, (volgend op een woord, dat eveneens het voorvoegsel sa of si heeft:) van elke soort of elke zaak een of iets, telkens iets anders, verschillend; (verder) iets; mirahpati djidòng ateuëh doeë, djikheunda' samoeë lé siwaïh teuka; meung gòh lòm tjré oelèë ngòn takoeë, koeseutèt sapeuë djandji ngòn gata, eene duif zat op de nok van het dak, een toeschietende roofvogel wilde haar grijpen; zoolang mijn hoofd niet van mijn nek gescheiden is, blijf ik in vast verbond u volgen, (pantōn); sisapeuë, (versterking van sapeuë), eensgezind, eendrachtig; sapeuë pakat, id., (zie vbd. i.v. basa I, doeë'); sapeuë narit, hetzelfde zeggende, eenstemmig; batjoet sapeuë, van elke soort een weinig, van alles wat; sabòh sapeuë, van elke soort een, van alles een, ieder een, ieder wat; sikrè' sapeuë, van elke soort een stuk, verschillende stukken; si'atōt sapeuë, elk stuk iets anders, (zie vbd. i.v. keu'iëng); si'oerat sapeuë, elke draad, elke vezel anders, van verschillende draden, (zie vbd. i.v. oerat); si'at sapeuë, elk oogenblik iets anders, (zie vbd. i.v. anèn); lōn tanjòng sabòh masa'alah, djinòë tapeudjlaïh oelé gata; sapeuë-sapeuë rasia mèë tapeugah, na mèë tasaïh ba' oereuëng lingka, ik heb u eene vraag voor te leggen, lost

@lonaliakbar

die nu op; mag men eenig geheim zeggen, infuisteren aan zijne omgeving, (Meudeuha'); hana sapeuë (na), er is niets; hana of *h*an sapeuë, niets, (zie vbd. i.v. batjé, keutoeëb II, ngòn, oeë, peuë'). Meusapeuë, samenkomen, zich vereenigen, zich verzamelen, overleggen, beraadslagen, het eens zijn of trachten te worden; njang sikoereuëng Abdō Rahman, aneu' 'Òphén lam tjalitra; éntoe Nabi toean Koesòë, sinan meusapeuë dròëneu doea, de negende (van de vrienden van Mohammad) was 'Abdarraḥmân, zoon van 'Auf volgens de traditie; in Qoeçaj, den voorvader van den Profeet, kwamen beiden (beider geslachtslijsten) samen, (de Profeet en 'Abdarraḥmân stamden beiden van Qoeçaj af), (Mènhadjōj abidin); meunan narit bandoea dròë, djimeusapeuë bandoea bitjara, aldus spraken zij beiden, terwijl zij met elkander overlegden, (Gadjah toedjōh oelèë). Peusapeuë, vereenigen, verzamelen, laten beraadslagen, het met elkander eens doen worden, doen overeenstemmen.

Toepeuë, weten (wat, de zaak, de soort), kennen, (het meest algemeene woord voor weten); hana lōn toepeuë sapeuë, ik weet niets, ik weet van niets af; zie verder vbd. o.a. i.v. basa I, bōseutan, euntah, hareutòë, *h*iëm, hoeë', hōm, itjarat, ka'idah, meukat, meutjeuroet, moereuët. Meutoepeuë, geweten, gekend, bekend. Peutoepeuë, doen weten, doen kennen. Teumoepeuë, kennis hebben; njang beudiri lagi kaja oedéb sidròë, kèëwasa kheunda' njang teumoepeuë doem tiëb-tiëb tjhòë, Die door Zichzelf bestaat, rijk is, alleen bestaat, macht en wil heeft, Die van alle dingen kennis heeft, (n.l. Allah), (Akidatō awam). Teunoepeuë, kennis, wetenschap. Zie leupeuë, pa I.

PEUË', uitstorten, gieten, uit-, weggieten, weggooien, (inz. van water, zie vbd. i.v. eumpeuë' I), (fig.) verkwisten, verspillen, wegsmijten (van geld); djinòë djipeuë' dama teunagoeën, ra'jat tjōn-broeën krōt ngòn moeka, nu gieten ze (de belegerden) kokende hars uit, en de lieden (die de vesting bestormen) vertrekken en verwringen hunne gezichten, (Pòtjoet Moehamat); peuë' pèng, geld verkwisten; oeròë malam sit djitimpla', abéh tapeuë' di gata areuta, dag en nacht verweet zij hem: „ge verkwist al uwe bezittingen", (Tambéh toedjōh blaïh); peunjakét teukabō misé badeuë', habéh djipeuë' ta'at gata, de ziekte „verwatenheid" is (zoo schadelijk en krachtig) als een neushoorn, ze smijt al uwe godvruchtige oefeningen weg, (maakt ze vruchteloos), (Mènhadjōj abidin). Moe-, of teupeuë', uitgestort, enz.; moepeuë'(-peuë') =

@lonaliakbar

peuë' met meerv. subject, elkander begieten; lhèë bòh geupét Bangta lihat, teudoeë' gèt that teupat bandja; doea peunòh ïëdji tjoetjō, njang sabòh thō *h*an sapeuë na; djimoepeuë'-peuë' bandoea bòh, meung sitidjòh *h*an rōh dalamnja, B. zag drie watervaten mooi recht gerijd staan; twee ervan waren vol water en het water vloeide eruit, het derde was leeg, er zat niets in; de twee (volle) goten het water in elkander uit, maar geen druppel viel in het ledige vat, (Banta Beuransah; een visioen met de beteekenis: sabé kaja djimoebri-bri, njang paki hana sapeuë na, de rijken bevoordeelen elkander en de arme blijft arm). Poepeuë', = peuë' met versterkte beteekenis, of laten peuë'; kapoepeuë' ië ba' moeka djih, smijt water in zijn gezicht. Poemoepeuë', de handeling peuë' of poepeuë' verrichten; pakòn kapoemoepeuë' sabé di kah, idja kamè idja gadòh, sikin kamè sikin gadòh, waarom smijt je toch altijd alles weg, neem je een kleed mee, dan is het kleed weg, neem je een mes mee, dan is het mes weg. Vgl. preuë', seupeuë'.

PEU'É', zie peu'ét, (verder peu- afleiding van é').

PEUËNG, wormpjes (in vleesch, in krengen, waarop vliegen gezeten hebben); tōh peuëng, zulke wormpjes doen ontstaan, (zie vbd. i.v. langòng; verder plat voor) kinderen fokken; lagèë Pò Lam Seupeuëng, hò njang geumeukawén hò njang geutōh peuëng, als het baasje van L. S. (alleen voor het rijm), waar hij trouwt, daar fokt hij kinderen, (gezegd van iem., die in verschillende dorpen trouwt, kinderen krijgt, maar verder om zijne vrouw en kinderen zich niet bekommert). Moepeuëng, met wormpjes erin.

PEUËT, vier, (een sacramenteel getal; een vierdeelig geheel heeft eene bijzondere beteekenis, in viertallen worden vooral spreekwoorden en spreekwijzen gaarne uitgedrukt, zie vbd. o.a. i.v. beunteuëng, binòë, boemòë, gadè I, 'inasé, jat, kawōm, oetang, en zie ook lhèë); meudeuhab pi peuët sahbat pi peuët, boekòn 'adjab Alah karōnja, het aantal meudeuhab's bedraagt vier en de vrienden (van den Profeet) waren ook vier in getal (n.l. de eerste vier opvolgers van Mohammad), wonderbaarlijk zijn Allah's genadebewijzen, (Mènhadjōj abidin); peuët blaïh, veertien, (een geijkt getal in èleumèë peuët blaïh, zie i.v. èleumèö); peuët plōh, veertig, (ook een sacramenteel getal); hingga sampòë peuët plōh oeròë, Eumpiëng Beusòë ka trōïh pinta, toen E. B. 40 dagen (ascese had beoefend) werd zijn wensch vervuld,

@lonaliakbar

(Goemba' Meuïh); peuët plōh peuët, vier en veertig, (eveneens een sacramenteel getal, dat in verschillende uitdrukkingen wordt gebezigd, zie vbd. i.v. aweuëh, èëlia, manòë); jōh njan djibeudòïh ròt Kroeëng Peuët Plōh Peuët, djeumeurang *h*an djeuët kroeëng that raja, daarop begaven ze zich op weg langs de Kr. P. P. P. (naam eener rivier in het Pedirsche), maar de rivier oversteken durfden ze niet, want het water stond erg hoog, (Pòtjoet Moehamat). Moepeuët blah, ventre à terre rennen, (eig. met vier pooten), (ook fig.) al zijne krachten inspannen; pòteu neu'é' ateuëh gadjah, neuparōh pantaïhlé neugoesa; gadjah djiploeëng djimoepeuët blah, djitamòng leupaïh oe leuën atana, de vorst steeg op zijn olifant en dreef het beest snel met den prikkel aan; de olifant rende ventre à terre en liep het voorerf van het paleis op, (Pòtjoet Moehamat). Poepeuët, tot een viertal maken, in vier deelen.

PEU'ÉT, ook peu'é', zenden, meegeven, (b.v. een brief, groeten, geld om iets te koopen, bij verkorting ook met hetgeen gekocht moet worden als object); peu'ét soerat, een brief zenden; geupeu'ét saleuëm keu dròëneu, hij zendt u zijne groeten; na neudja' oe peukan singòh, lōn peu'ét sira ngòn ranoeb, hana sira sagaj di roemòh, gaat u morgen naar de markt, ik wil u vragen om zout en sirih te koopen (geld meegeven om enz.), er is thuis absoluut geen zout. Moepeu'ét, gezonden, meegegeven; moepeu'ét(-peu'ét), elkander iets zenden. Teupeu'ét, gezonden, meegegeven. Poemeu'ét, de handeling peu'ét verrichten, eene boodschap meegeven. Peuneu'ét, wat gezonden wordt, zending, meegegeven boodschap; zie vbd. i.v. kipa-rat. Vgl. peusan.

PEU'EUËT, zie poe'euët.

PEUGAGA, Indische waternavel, (e.s.v. kruid, Mal. penggaga, waarvan de bladeren, ōn peugaga, als groente worden genuttigd).

PEUGANTI, ook peugantòë, peunanti, het dunne touw van de kawé ranggōng dat zich aansluit aan de pilah, (zie i.v. kawé en pilah).

PEUGANTÒË, zie peuganti, (en verder i.v. gantòë).

PEUGAWÈ, onkwetsbaar makende amulet, die den vorm heeft van het een of ander dier, dat, volgens het volksgeloof, in ijzer of ander metaal is veranderd, vandaar ook genoemd adjeumat ka djeuët, gedaanteverwisselingamulet, (zie o.a. i.v. 'oeët I, sangkadoe), ook gezegd van als amulet gebruikte voorwerpen, die in ijzer zijn veranderd, (zie bahrōnabeuët i.v. bha, en verder i.v. djadi, mbōn), (fig. van personen, z.v.a.) wonder, juweel; neutjò' peugawè na si'arè, kakeu neuplè lam

@lonaliakbar

baloeëm raja, hij nam peugawè's, wel ter hoeveelheid van een arè, en goot ze in een grooten zak, (Malém Diwa); maka tjit narit doem aneu' miët, djikheun ba' Ahmat peugawè dōnja, toen zeiden de kinderen tot A. (den lateren Profeet Mohammad), het wonder der wereld, (Noeboeët Nabi); roepa tamsé ban mata oeròë, njankeu poetròë peugawè dōnja, haar gelaat schitterde als de zon, dat was eene prinses, die een juweel was, (Djoehan Meusapi); zie verder vbd. i.v. hajaké. Moepeugawè, een peugawè bezitten, dragen; met een peugawè.

PEUGAWÒË (Mal. pegawai), beambte, ambtenaar, (mod.).

PEUGISARAN, zie i.v. gisa I.

PEUHA, ook, doch minder, pha; sipeuha, een vierde n.l. van 1 tahé, 1 kwart-tahé, bij huwelijksgiften echter: $^1/_5$ tahé, (zie i.v. djinamèë); zie vbd. i.v. bajang, meudjeulih, oeët, en zie verder pha I.

PEUHARA, zie plara.

PEUKA' (Mal. pekak), hardhoorig, doof; peuë gata ka peuka', hana taleungò lōn tawō', ben je soms doof, dat je niet hoort, dat ik je roep; zie verder vbd. i.v. klò, en zie het meer gebruikelijke beungka' I.

PEUKAJAN (Mal. pakajan), kleeding, kleedij, (inz.) sieraden, versierselen, (ook) wapenrusting, wapens, tuig; peukajan dara barō, kleeding der bruid, bruidstooi; peukajan lintō, bruigomstooi; peukajan siseun (of sigò) trōn, ook peukajan siseun (of sigò) salén, een volledig stel kleederen; zie verder vbd. i.v. alat, lhòh, lōb II, palòë. Moepeukajan, kleederen enz. hebben of aanhebben; gekleed, getooid, uitgedost, uitgerust, getuigd; ka meuhimpōn doemna koenangan, déndajang, toean, toeha moeda; sit rata doem moepeukajan, meudjeulihdji, toean, hana tara, al de hofjuffers, heer, oude en jonge, waren al verzameld; ze waren allen mooi uitgedost, en waren, heer, buitengewoon beschaafd van manieren, (Nabi Oesoeïh).

PEUKAKAÏH (Mal. perkakas), werktuig, instrument, gereedschap, gerei, benoodigdheden; kakeu asé peukakaïh prang, lòm neuriwang oe Lam Bada, toen hij zijne oorlogstoerusting bijeen had, keerde hij naar L. B. terug, (Prang Gōmpeuni). Moepeukakaïh, werktuigen enz. hebben, ervan voorzien zijn. Zie alat.

PEUKAN, markt, marktplaats, (waar groenten, sirih, vruchten, bloemen, koekjes enz. verkocht worden); peukan Atjèh, de markt en de omgeving ervan te Koetaradja; boengòng peukan, e.s.v. jasmijn, (eig. marktbloem, wijl die bloemsoort gew. op de markt te krijgen is, Mal.

@lonaliakbar

boenga pekan; zie vbd. i.v. boengòng, keumeung II); dabeuëh peukan, zie dabeuëh; zie verder vbd. o.a. i.v. adat II, deunè, haria, peu'ét.

PEUKARA (Mal. perkara, uit Skrt. prakâra), soort, zaak, kwestie, geschil, geding, onderwerp, punt, geval; ter zake van; peuë peukara, wat is de zaak, de kwestie, wat voor eene zaak hebt ge; keunòng peukara, in eene zaak betrokken, beticht; zie verder vbd. o.a. i.v. binòë, koebōj, krabat, langgéh, maleuloem, mòdjeutahét, oepat I, oetang, pawang, peudòë. Moepeukara, eene zaak, een geschil hebben, van allerlei soorten.

PEUKASA (Mal. perkasa, uit Skrt. prakâça), kloek, flink, moedig, dapper, (in hik. en in eigennamen); zie vbd. i.v. khoeloe', lahé.

PEUKASAM (Mal. pekasam), visch of vleesch, in water gekookt met lombok, zout, citroen en kurkuma; in het dial. van de Westkust (aan het Men. ontleend) ook = djroeë' elders; peukasam eungkōt, p. sië, visch, vleesch op de aangegeven wijze klaar gemaakt; peukasam driën, = djroeë' driën.

PEUKOELA, zie keupoela.

PEUKROEJ, zie i.v. kroej.

PEULADANG, of piladang, e.s.v. struik, waarvan de bladeren in de roekò' siawan, en, met kalk tusschen de handen fijngewreven, als geneesmiddel tegen wonden worden gebruikt.

PEULAHRA, zie plara.

PEULAJARAN, zie i.v. lajeuë I.

PEULANA, zie plana.

PEULANDŌ', zie plandō'.

PEULANGGAHAN, zie peunanggahan.

PEULANGKAH, bijvorm van beulangkah, zie blangkah.

PEULANGKÈË, zie i.v. pangkèë.

PEULARA, zie plara.

PEULEUÈ', zie pileuë'.

PEULEUHEUËN, of pleuheuën (Mal. perlahan), langzaam, zachtjes, stilletjes, kalmpjes aan, bedaard, voorzichtig, behoedzaam; peuleuheuënpeuleuheuën, of peuleuheuën-leuheuën, id.; ngòn peuleuheuën, op langzame, bedaarde enz. wijze; djisangka lhō' ië teureudjōn, peuleuheuën djitrōn takōt binasa, hij dacht, dat het snel stroomende water diep was, en hij daalde er voorzichtig in af, bang, dat hij verongelukken zou, (Meudeuha'); zie verder vbd. i.v. mèh-mòh, njampang II, paléng.

PEULEUKAH, of palakah, ruim (van een vaartuig); barang njòë tapeudoeë' lam peuleukah, leg deze goederen in het ruim.

PEULEUNTÉ', zie i.v. peuté' I.

PEULEUNTŌNG (uit Mal. pentoeng), knuppel, knots.

PEULEU'ÒH, zie pleu'òh.

PEULEUPEUÈ', ook, doch zelden, beuleubeuë', bladsteel van palmsoorten (klapper-, pinang-,

@lonaliakbar

arèn-, meureuja-, nipahpalm), ook van den pisang en van de leuboeë (Mal. kladi); peuleupeuë' djō', arènbladsteel, (zie voor het gebruik o.a. alèë, kreunda); idōng peuleupeuë' oe, een neus als een klapperbladsteel, i.e. een groote, platte neus.

PEULIMBANG, of Palimbang, Palembang; gapeuëh Peulimbang, zie i.v. gapeuëh; idja P., zie i.v. idja I.

PEULINGGAM, zie plinggam.

PEULINTÈ, zie plintè.

PEULISI (Ned.), politie, politieagent, (mod.). Zie poeléh II, roedò.

PEULOEDAHAN, zie i.v. loedah.

PEULOEMADANI, zie peureumadani.

PEULOEMAN, zie peunoeman I en II.

PEULOEMPANGAN, zie i.v. loempang.

PEULOEMPOEË', zie ploempoeë'.

PEULOENGKEUË, zie peunoengkeuë.

PEULOENTŌNG, zie i.v. poentōng.

PEUMATA, zie peureumata.

PEUMOEPAH, samengetrokken uit poemeu'oepah, zie i.v. oepah.

PEUMOERAÏH, zie keumoeraïh.

PEUNADEUEN, zie peungadeuën.

PEUNAGA (Mal. penaga), (dial. Westkust) e.s.v. boom, in Groot-Atjèh boenòt genoemd, zie aldaar.

PEUNAMA, zie peureunama.

PEUNANGGAHAN, ook peulanggahan, planggahan, tijdelijke verblijfplaats, pleister-, kampeerplaats, (inz. van groote lieden, wanneer ze b.v. een picknick houden, een krijgstocht ondernemen); dèëlat neuteungòh njan oe darat, neupeugèt teumpat di Djhō Lama; neupeugèt teumpat that moepadan, peunanggahan balatantra, de koning ging toen aan wal en liet daar te Djh. L. eene plaats in gereedheid brengen; hij liet eene plaats in gereedheid brengen, die zeer geschikt was om er met het leger te kampeeren, (Malém Dagang); sabda tapeugèt peunanggahan, teumpat singgahan radja-radja, (de vorst) zeide: „brengt eene plaats in gereedheid, passend voor een tijdelijk verblijf van vorsten'', (Nabi Oesoeïh).

PEUNANTI, zie peuganti.

PEUNAPAT, of peundapat, (Mal. pendapat), bevinding, ervaring, weten, gevoelen, begrip, (in hik. en mod.); teungòh neudoeë' toean poetròë, teuma tō' sidròë oereuëng gila; salèh panè toeankoe djiteubiët, *h*an trōïh peunapat laman sròëpada, terwijl de prinses daar gezeten was, kwam er een krankzinnige aan; van waar hij mogelijk gekomen was, heer, dat wisten we niet, (Tjah Koebat); zie verder vbd. i.v. mat I. Vgl. dapat.

@lonaliakbar

PEUNATOE (Mal. menatoe), waschman, bleeker, (mod.). Zie doebi.

PEUNAWA (Mal. penawar), middel, dat vergiften, betooveringen, „krachteloos'', i.e. onschadelijk maakt, tegengift, (ook) voorbehoedmiddel ertegen, (verder in het algem.) genees-, of voorbehoedmiddel van eene bijzondere, min of meer geheimzinnige kracht, (fig.) iets, dat eene weldadige uitwerking heeft op het gemoed, op het gevoel; njang koepèt ba' djeuët keu oebat, njang tinggaj ba' djeuët keu peunawa, wat ik pluk worde medicijn, wat achterblijft behoede tegen booze invloeden, (zegt men bij het plukken van geneeskrachtige bladeren bij wijze van tooverformule); iё peunawa, beleзen water, dat als geneesmiddel te drinken wordt gegeven; ōn radja peunawa, e.s.v. plant (Mal. lidah boeaja), waarvan de vleezige bladeren, gesneden, met water en suiker vermengd en daarna in den dauw gezet, als middel tegen hitte in den buik worden ingenomen; zie verder vbd. i.v. hajaké, krōtkreuët.

PEUNDAB, samentrekking van peu'eundab, zie i.v. eundab.

PEUNDANG, e.s.v. geneeskrachtigen wortel (Mal. gadoeng tjina), die o.a. door Klinganeezen wordt ingevoerd en tot de aweuëh peuët plōh peuët behoort, (verder) e.s.v. plant (Mal. gadoeng), waarvan de bladeren o.a. in de roekò' siawan worden gebruikt en die ter onderscheiding van den peundang-wortel ook peundang djalang genoemd wordt; de peundang-wortel wordt als panacee gebezigd tegen allerlei te vergeefs met andere middelen bestreden ziekten, vooral tegen slepende ziekten en uitputting der krachten; het afkooksel van den wortel, dat daarbij gebruikt wordt, moet echter vervaardigd zijn door een deskundige, die over de geheime wetenschap daarvoor beschikt; verder moet men daarbij eene bepaalde kuur ondergaan; de kennis van de geneeskracht van den peundang-wortel zouden de Atjèhers aan de Niassers ontleend hebben, (zie i.v. niëh); inòng peundang, een peundang-wortel, die min of meer den vorm van een levend wezen heeft en als van bijzonder heilzame kracht bij wijze van amulet wordt bewaard. Moepeundang, eene peundang-kuur ondergaan, peundang's hebben; met peundang's.

PEUNDAPAT, zie peunapat.

PEUNDÉNG, gordelplaat van goud, zilver, of soeasa, vaak met edelgesteenten bezet; talòë peundéng, gordelband, bestaande uit vierkante plaatjes van edel metaal, onderling door kettinkjes of snoeren verbonden en van voren gesloten door een peunđéng, (behoort tot den bruidstooi). Moepeundéng, een peundéng hebben, of dragen.

@lonaliakbar

PEUNDJARA, of peunjara, in hik. ook peuntjara (Mal. pendjara, Skrt. pañjara, kooi), gevangenis, kerker, (meer in hik.); bōh lam peundjara, in de gevangenis stoppen, kerkeren. Zie béntjara, glab.

PEUNDJOERÉ', of peunjoeré', gemeen, slecht, snood; snoodaard, schelm, deugniet, booswicht; peundjoeré' that djih, hij is erg gemeen.

PEUNDJOERŌNG, zie peunjoerōng.

PEUNÈ, platte, aarden schotel, (als dagelijksch etensbord gebruikt door vrouwen en kinderen). Moepeunè, aarden schotels hebben; daarop gelijkend; moeka moepeunè, een op een aarden schotel gelijkend gezicht, i.e. plat.

PEUNÈNG, duizelig, draaierig, (al of niet met hoofdpijn); adat sakét peunèng oelèë, sadjan panghoelèë neumeudjaga; neubōh oebat pat njang sakét, lòm neutjeupét djeuëb anggèëta, indien ge hoofdpijn hadt en duizelig waart, dan waakte de vorst bij u; hij legde medicijnen op, waar ge pijn hadt, en masseerde bovendien al uwe lichaamsdeelen, (Noen Parisi); zie verder vbd. i.v. lawan.

PEUNEUNGÒ (Mal. pendengar), het gehoor, (een der vijf zinnen); zie vbd. i.v. pantja'indra.

PEUNEUPI, (van een huis:) gevelplank tegen de koppen der dakgordingen, welke met pennen daardoorheen schieten, dienende om de vaste ligging dier gordingen te verzekeren, (in hik. meer algem.) boord, rand, (Mal. tepi); toela' angèn eumpoeng mirahpati, ba' peuneupi leuë' banggoena, de sluiting van de driehoekige gevelopening onder het dak was (in den vorm van) een mirahpati-nest, en op de randplanken ervan waren banggoena-duiven (gegraveerd), (Malém Diwa); soera' reujōh doem keulasi, ka djikariё dalam sampan; ka dji'atō ba' peuneupi, djikoentji ba' tamèh tihang, onder luid geschreeuw en gejuich heschen de matrozen (de kanonnen) op de schepen; ze stelden ze bij de boorden op en legden ze vast aan de masten, (Banta Ahmat); boengòng patam djawareudi, meuïh peuneupi saleuë' naga, een voorhoofdsband met bloemversieringen van glazuursel en een gouden rand in den vorm van een draak, (Indra Bangsawan).

PEUNEUSA, zie peusa.

*P*EUNG, klanknabootsing van een slag. Moe*p*eung, zulk een geluid makende; 'òh saré rab djibōt peudeuëng, djita' moe*p*eunglé di moeka, nauwelijks wilde hij zijne sabel opheffen of zij gaf hem (met de hare) een klinkenden slag op het gezicht, (Malém Diwa). Zie leu*p*eung, pang-*p*eung.

PEUNGABA, hitte, die door iets b.v. de zon uitgestraald wordt,

@lonaliakbar

stralende warmte, (fig.) ontzag, dat iem. anderen inboezemt, prestige, gezag dat van iem. uitgaat, vrees, die iem. anderen inboezemt; warmte uitstralend, warm, ontzag of vrees inboezemend; radja neudja' oe teungòh padang, mata oeròë trang seu'oeëm peungaba; goeda leumòh *h*an lé djidja', sangat that bha' keureuna oeròë kha, de vorst reed de vlakte op, de zon scheen helder en straalde groote warmte uit; het paard (van den vorst) kon van de slapte niet meer loopen, was geheel buiten adem, doordat de zon erg fel scheen, (Djoehan Meusapi); „wahé aneu' tangké até, wandi siré keu panglima"; „toeankoe ampōn tangiëng keudròë, njang na peungeuròë ngòn peungaba", „o, mijne geliefde kinderen, welke wandi (wie van u, wandi's) zal de aanvoerder zijn"; „heer, kijkt U zelf uit naar (kiest U zelf uit) dengene, die een flink voorkomen en prestige heeft", (Pòtjoet Moehamat); adjeumat peungaba, amulet, waardoor men anderen ontzag, vrees inboezemt.

PEUNGADEUËN, ook peunadeuën, het gedeelte van een huis, waar de seulasa (e.s.v. balkon aan de voorzijde van een huis) zich bevindt, het afdak boven de seulasa, (ook) de seulasa zelf, balkon, veranda, vensterbank; leuë' Moesala pi na sabòh, tatjoeba poepòh tapeukoea; lōn ngiëng teulhat di peungadeuën, teungkoe ampōn dja' oedéhta, M. heeft ook eene duif, laten we (de onze) daartegen aanhitsen en laten koeren; ik heb gezien dat (de duif van M. in eene kooi) opgehangen is aan het afdak boven het balkon, (Noen Parisi); rèt peungadeuën neugrōb oe boemòë, peudeuëng di djaròë oedéb mata, langs het balkon sprong hij naar beneden op den grond, terwijl hij met zijn zwaard zwaaide, (Noen Parisi); balè peungadeuën, zie balè; gigòë peungadeuën, zie gigòë.

PEUNGADOEAN (Mal. pengadoean), aanklacht, vordering, eisch, (mod.); peu'é' peungadoean, eene aanklacht indienen, (bij den rechter) eene vordering (tegen een ander) instellen. Zie adoe.

PEUNGALA' (Mal. penggalak), (eig. middel om vuur op te stoken), stuk hout om als brandstof gebruikt uitgeperst suikerriet op te doen flikkeren, (oudtijds:) op het vuur gezet en brandend gehouden stuk hout om het kruit in het zundgat van een kanon of geweer te doen ontbranden, e.s.v. lont; djitōt beudé hoe peungala', njeum djeuët tadja' sang na soea, ze vuurden geweren af, dat de lonten als fakkels vlamden, waardoor men (in de duisternis) zou kunnen loopen, (Tamim Ansa); oebat peungala', zie i.v. oebat.

@lonaliakbar

PEUNGANA', in alèë peungana', geundrang peungana', talòë peungana', zie resp. i.v. alèë, geundrang, langaj. Vgl. ana'.

PEUNGANDJA; sipeungandja, een oogenblik, eene korte wijl, (in hik.); ban Banta leungò nahoeda kheun, laloe hireuën sipeungandja, toen B. die woorden van den scheepskapitein hoorde, stond hij een oogenblik verbaasd, (Banta Ahmat).

PEUNGANDJŌ, of nè' peungandjō, ook wel verkort tot nè' ngandjō, oude vrouwen, die de bruid en den bruidegom gedurende de bruiloftsdagen en de eerste dagen na het huwelijk ter zijde staan, (eig. geleide, vgl. Mal. pengandjoer); zie o.a. i.v. leuëng, pantōn.

PEUNGANJÒH (Mal. pengajoeh), schepriem, pagaai; peunganjòh doea ōn, dubbele schepriem, (met een blad aan beide einden).

PEUNGAPÉT (Mal. pengapit, eig. die zich ter weerszijden van iets of iem. bevinden), de twee jonge vrouwen, die tot gezelschap van eene bruid dienen, (in hik. meer algem. b.v.) iem. die in den strijd naast een ander staat, strijdmakker, adjudant, begeleider; peungapét loenah, of papeuën peungapét, of alleen peungapét, de twee bodemplanken in de lengte over de kiel van een vaartuig geslagen; dara barō, lintō, lhèë ngòn peungapét, eene bruid, een bruidegom en ten derde gezelschapsdames (vormen een volledig stel), (sprkw.); Malém pangkaj prang teungòh meusakét, maté peungapét toean panglima, Malém (Dagang), de aanvoerder in den strijd, bevond zich juist in moeilijkheid, de (trouwe) strijdmakker van den krijgsoverste (n.l. Pangliima Pidië) was gesneuveld, (Malém Dagang). Zie apét.

PEUNGARAT, of peungeurat, band van leer of rotan, geslagen om de twee staande blokken van de pers (peuneurah), waarmede reeds met de hand uitgedrukte pi oe nogmaals wordt uitgeperst, en dienende om er tusschen in de wiggen (badjòë) in te slaan, die die blokken naar elkaar toe doen knijpen, (zie i.v. klah), (verder) kabel, waarmede men vaartuigen aan den wal vastmeert, (ook talòë peungarat); talhòm sa'ōh bōh peungarat, teungòh leugat maniaga, gij werpt het anker uit, meert het vaartuig vast en gaat gauw aan wal om handel te drijven, (Banta Ahmat). Vgl. arat, karat.

PEUNGAROE, groote, platte, houten lepel om iets om te roeren.

PEUNGASŌH (Mal. pengasoeh), of inòng peungasōh, verzorgster, voedster, gouvernante, kindermeid, (in hik.); zie vbd. i.v. ka'a'-ka'oeë'. Zie asōh.

PEUNGAT, met suiker, kokosmelk en andere ingrediënten, zooals kaneel, pandanbladeren, stoven (van vruchten, zooals pisang, ga-

@lonaliakbar

d ō n g), (ook) sausen (van tabak, n.l. met stroop, keumoenjan en andere ingrediënten); tapeungat pisang njòë, stoof deze pisang met suiker en klappermelk; pisang peungat, aldus gestoofde pisang, (zie i.v. leukat); bakōng peungat of teupeungat, gesauste tabak. Teupeungat, gestoofd, gesaust. Vgl. seurawa.

PEUNGAWA, zie peunggawa.

PEUNGÈSÈ', ook peungisè', peungeusò', strijkstok van eene viool, (zie bioela, hareubab). Zie geusò'.

PEUNGÈT, aangebrand (van rijst); boe ka peungèt, de rijst is aangebrand; bèë (boe) peungèt, lucht van aangebrande rijst. Poepeungèt, laten aanbranden; bè' kapoepeungèt boe, laat de rijst niet aanbranden.

PEUNGEUÏH, helder, licht, klaar, duidelijk, (ook) schoon (niet of niet met onkruid begroeid); ka peungeuïh lōn eu, ik zie al helder; oeròë ka peungeuïh, het is al licht, de dag is al aangebroken, (of) de zon schijnt weer, (zie ook vbd. i.v. malab, peungeuròë); boeleuën peungeuïh, heldere maan, (zie vbd. i.v. euntèë II); peungeuïh mata, helder van blik, duidelijk kunnende zien; gloenjoeëng lōn hana peungeuïh lé, mijne ooren hooren niet scherp meer; peungeuïh até, helder van verstand, vlug van begrip, (zie vbd. i.v. loemeuïh); oeteuën njan ka peungeuïh geutjah, dat bosch is schoon gekapt; moesém peungeuïh blang gèt tapoela timòn, in het jaargetijde dat het veld schoon is (na den padi-oogst) is het goed om komkommers te planten. Poepeungeuïh, helder enz. maken; pakòn hana tapoepeungeuïh lampōïh, waarom hebt ge den tuin niet schoon gemaakt, (van onkruid gezuiverd). Zie trang.

PEUNGEULÉT, katoenen gordelband, waarvan een gedeelte zakvormig is genaaid voor het bewaren van geld.

PEUNGEULIËH, amulet, waardoor men niet door kogels getroffen kan worden, (vgl. Mal. pelias); als zulk eene amulet gelden b.v. een aneu' beudé meudjadi (zie i.v. djadi), een awé sōngsang (zie i.v. awé), een oe sabòh mata (zie i.v. mata en oe I); men mag een peungeuliëh echter alleen dragen, wanneer men ten strijde trekt, anders weert ze voorspoed af, brengt ze tegenspoed aan; vandaar dat men tegen iem., die juist te laat komt om aan een maaltijd deel te nemen, wel schertsend zegt: peuë na tangoej peungeuliëh, draagt ge soms een peungeuliëh; Radja Intan tadjam peungeuliëh, beudé meutapih dalam hawa, R.I. had een scherpe (krachtige) peungeuliëh, de geweerkogels werden daardoor in de lucht afgeweerd, (Pha Soeasa).

PEUNGEUNAJ, zie i.v. keunaj, en vbd. i.v. boebaj, en pat.

PEUNGEURAH, zie i.v. k r a h.
PEUNGEURAT, zie p e u n g a r a t.
PEUNGEURÒË, flink, kloek, indrukwekkend, (inz. van het uiterlijk); l a d ō m t j a h j a b a n m a t a o e r ò ë, p e u n g e u ï h p e u n g e u r ò ë h i b a t r o e p a, sommigen (der engelen) schitteren zoo helder als de zon en zijn kloek en indrukwekkend van uiterlijk, (Toedjōh kisah); P ò t j o e t M o e h a m a t m e u n g o e j t h a t p e u n g e u r ò ë, p e u k a j a n d i a s ò ë j o e m s i b a h r a, P. M. was zeer indrukwekkend gekleed, zijne kleedij had wel de waarde van een b a h r a (goud), (Pòtjoet Moehamat); „w a h é a n e u' P a n g h o e l è ë M e u n a r ò ë, t h a t p e u n g e u r ò ë t a m e u h a b a"; „*h* a n p e u ë p e u n g e u r ò ë, T o e a n M e u g a t, k e u r e u n a a d a t t h a t m e u t o e k a", „mijn zoon, P. M., ge spreekt wel zeer kloek"; „niets geen kloekheid, Heer M., want het gaat hier om averechtsche manieren", (Pòtjoet Moehamat); i l ō' p a r é h d j r ò h s a m l a k ò ë, s o e a r a p e u n g e u r ò ë b i d j a's a n a, hij is schoon, knap van uiterlijk, heeft eene indrukwekkende stem en is schrander, (Malém Dagang); zie verder vbd. i.v. n a m a I, p e u n g a b a.
PEUNGEUSA', opeenstapeling van donkere wolken; d j i p e u'é' p e u n g e u s a', er komen zware wolken opzetten. Vgl. s a'.
PEUNGEUSÒ', zie p e u n g è s è'.
PEUNGGAWA, ook p e u n g a w a (Mal. p o e n g g a w a, uit Skrt. p u ṅ g a v a), hoofd, rijksgroote, ambtenaar, (in hik.); t a d j a' s a p a o e r e u ë n g b a r ō t r ō ï h, t a m è n j a n g o e t ō ï h b a' m e u h a b a; t a m è p e u n g a w a n j a n g t j e u r e u d é', p e u n g a w a t a s é' o e t ō ï h m e u h a b a, ga de pas aangekomen gasten verwelkomen en neem lieden mee, die goed kunnen praten; neem schrandere ambtenaren mee, ambtenaren van de kust (de benedenstreken), die goed kunnen spreken, (Tjintaboehan).
PEUNGGOELŌNG, kettingboom van een weefgetouw, (zie t e u p e u ë n, t j a k a h), (verder) de gordingen van een dak, die de daksparren dragen, (zie i.v. g o e l ō n g).
PEUNGIKAT (Mal. p e n g i k a t), binder, bindmiddel, iets waarmede of waaraan men iets anders vastbindt; zie vbd. i.v. p e u n g i l a en zie i k a t.
PEUNGILA (Mal. p e n g h é l a, vgl. Atj. h i l a), middel, waarmede of waaraan men iets trekt, (fig.) geheim aantrekkingsmiddel (amulet of tooverformule), aantrekkingsvermogen, liefde verwekkend middel, (of Mal. p e n g g i l a) geheim middel (amulet, tooverformule) om iem. gek (inz. van liefde) te maken, om liefde te verwekken, (vgl. p e u g i l a i.v. g i l a en vbd. i.v. h a j a k é); b è' l a l è t o e a n k o e n e u j o e ë b e u r e u d j a n g, n e u j o e ë p è h l a b a n g m o e p l ō h (var. m e u n g l h è ë) b a n g s a; l a b a n g p a j ō n g l a b a n g p e u n g i k a t, n j a n g l e u b è h (var. r a j a) t h a t

@lonaliakbar

labang peungila, laat niet na, heer, snel tientallen (var. een drietal) soorten spijkers te laten vervaardigen; spijkers met een grooten kop, spijkers om er iets aan vast te binden, en het meest (var. en zeer groote) spijkers om er iets aan te trekken, (Malém Dagang); tjahja moeka that bit reumèh, djibeudöïh manèh ngòn peungila, haar gelaat straalde vriendelijkheid uit, en hare lieftalligheid en aantrekkelijkheid waren (door hare kleedij) toegenomen, (Tjintaboehan); doeë' teutoendō' hana lé kalam, si'oelah ban oereuëng njang gila; ngòn ië mata trō han padòë, sajang that poetròë keunòng peungila, zij zat zwijgend met neergebogen hoofd als eene getroubleerde, terwijl hare tranen voortdurend neervloeiden, beklagenswaardig was de prinses, zij was door (haar droom als door) eene liefdesbetoovering getroffen, (Djoehan Meusapi); doe'a peungila ngòn peunoeléh, doe'a peugaséh bandoem tadjam, gebeden ter betoovering en ter verkrijging van herstel uit betoovering, gebeden om genegenheid op te wekken, alles kende zij zeer nauwkeurig, (Goemba' Meuïh); zie verder vbd. i.v. phō I.

PEUNGILÒË (van kilòë), iets, waarmede men slaat of houwt, (in hik.); lagi bidja' deungòn kreuëh djaròë, peudeuëng peungilòë ban lidah naga; le that djitjang tantra di padang, hana sòë lawan peuët dròë panglima, bovendien waren ze kundig en hadden eene krachtige hand, de zwaarden, waarmede zij hieuwen, waren (zoo beweeglijk) als drakentongen; zeer velen van het (vijandelijke) leger hieuwen zij op het slagveld neer, niemand was tegen die vier panglima's opgewassen, (Djoehan Meusapi).

PEUNGIMBŌJ, e.s.v. geheime wetenschap of geheim middel (amulet, tooverformule), waardoor men onkwetsbaar wordt, doordat al wat treft zijne kracht verliest, zware voorwerpen licht, en scherpe wapens stomp worden; peungimbōj gapeuëh, p., waardoor alles zoo licht wordt als kapok; peungimbōj tjitjém, p., waardoor men zoo licht wordt, dat men zeer ver en zeer hoog kan springen, bijna als een vogel kan vliegen; keubaj peungimbōj, onkwetsbaar door peungimbōj; peudeuëng toemba' habéh toempōj, djeuët peungimbōj tadjam doe'a, sabels en pieken werden stomp (als ze hen troffen), doordat ze de peungimbōj-wetenschap kenden en krachtige gebeden hadden, (Meudeuha'); soerat hajaké sang peungimbōj, habéh toempōj alat sinjata, de (zeven) hajaké werken (wanneer men ze als talisman draagt) als eene peungimbōj-amulet, alle wapens worden bij het treffen stomp, (Hajaké toedjōh).

@lonaliakbar

PEUNGISÈ', zie peungèsè'.

PEUNGKLÈH, zie i.v. meungklèh.

PEUNGOEKÉ, of mata peungoeké, werktuig om te graveeren. Zie oeké, peunjoelé', peunjoengké, peunjoerè'.

PEUNIAGA'AN (Mal. perniagaan), handel, koophandel, (mod.).

PEUNIBEUË, bijvorm van beunibeuë, werktuig (aan beide uiteinden gespleten bamboelatje) om touw te draaien; zie bibeuë.

PEUNINGAJ, zie peuninggaj.

PEUNINGGAJ, of peuningaj, ook peuninggalan (Mal. peninggal, peninggalan), nalatenschap. Zie tinggaj.

PEUNINGGALAN, zie peuninggaj.

PEUNITA, zie panita.

PEUNJABÉT, zie i.v. jat, en zie sabét.

PEUNJAKÉT (Mal. penjakit), ziekte, kwaal, (ook) ramp, gevaar, (zie vbd. van de laatste beteekenis i.v. bangòn, njoerōng, oelah); teupat djeuët keu oebat, soelét djeuët keu peunjakét, eerlijkheid wordt medicijn, bedrieglijkheid eene ziekte, (sprkw. z.v.a.) eerlijk duurt het langst; peunjakét di manjang, ziekten van boven, d.w.z. ziekten veroorzaakt door in het luchtruim huizende geesten, (zie i.v. rambaloej, ramboej); peunjakét djheut, de booze ziekte, i.e. melaatschheid, (zie boedō'); peunjakét gadjahan, ook wel alleen gadjahan, e.s.v. ziekte, die tot de peunjakét di manjang behoort en zich des nachts (vandaar ook genoemd peunjakét teungòh malam) plotseling openbaart, volgens sommigen, in een gevoel van beklemdheid boven den navel gevolgd door bewusteloosheid, volgens anderen, in eene hevige diarrhee gepaard met braken; Meudeuha' seu'ōt: „teukeudī Toehan, lōn gadjahan sakét raja; njankeu sabab njang lambat trōïh, sakét toebōh hana tara", M. antwoordde: „ik kreeg door des Heeren beschikking (i.e. plotseling) hevige gadjahan-ziekte, dat is de reden, waarom ik lang op mij heb laten wachten, ik heb vreeselijke pijn gehad", (Meudeuha'); peunjakét manja', zuigelingenziekte, i.e. stuip, (behoort tot de peunjakét di manjang, en wordt ook sakét dròë genoemd, wijl elk kind den aanleg voor deze ziekte „in zich zelf" heeft); peunjakét salén-malén of toerōnmoerōn, overerfelijke ziekte; zie verder i.v. djangkét, langkòt, oelang, peuë'. Moepeunjakét, eene ziekte hebben; moepeunjakét djheut, ook wel alleen moepeunjakét, de booze ziekte, de ziekte hebben. Zie sakét.

PEUNJAKŌT, ook peunjakōt toelō, menschvormige vogelverschrikker (ter verjaging van rijstvogels); zie oereuëng-oe-

@lonaliakbar

reuëng i.v. oereuëng, en vgl. ajeuëm padé. Zie takōt.

PEUNJAMAN, zie piaman.

PEUNJAMÒN (Mal. penjamoen), struikroover. Zie samòn.

PEUNJAMPA', of talòë peunjampa', het met eene katrol aan den mast van een vaartuig vastzittende touw, dat dient om het daaraan verbonden zeil op en neer te laten; 'òh saré deuïh njata geu'eu, geupeutrōn lajeuë geuplòïh peunjampa', toen ze (het land) duidelijk zagen, gingen ze de zeilen strijken en maakten de hijschtouwen los, (Diwa Sangsaréh).

PEUNJAMPŌH, bezem; soorten: peunjampōh boelèë djō' (van arènvezels), p. dheuën limèng (van limèng-takjes), p. ibōïh (van ibōïh), p. manjam oe (van klapperbloemtros), p. poeréh ōn djō' (van arènbladnerven), p. poeréh ōn 'oeë, of alleen p. poeréh (van klapperbladnerven), p. tapéh (van klappervezels, tusschen een gespleten hout geklemd). Zie sampōh.

PEUNJARA, zie peundjara.

PEUNJARAM, of pinjaram, e.s.v. dunne, ronde koekjes, vervaardigd van meel en stroop, in olie gebakken; daroeët kléng peunjaram, zie i.v. daroeët. .

PEUNJARÉNG, filter, zeef. Zie saréng.

PEUNJAREUËNG, vak van 160 grove mazen in beide vleugels van een poekat; zie i.v. poekat, en vgl. djareuëng.

PEUNJARI, zie peunjeuri.

PEUNJARŌ', gew. aneu' peunjarō', ophalers van een weeftoestel, wanneer men het weefsel met goud-, of zilverdraad doorweeft. Zie sarō' I.

PEUNJEU*H*A, e.s.v. grooten boom met vruchten, waarvan de pitten sterk laxeerend werken, (Mal. katimahar); aneu' peunjeu*h*a poetròë padjōh, teuka biōh pidjoeët raja, de prinses had peunjeu*h*a-pitten gegeten, en had daardoor hevige diarrhee gekregen, waardoor zij erg vermagerd was, (Pha Soeasa); zie verder i.v. djoelab. Zie tjeu*h*a.

PEUNJEUKOEËT, een op een vouwbeen gelijkend bamboezen werktuig om vlechtmateriaal (b.v. pandanbladeren, biezen) glad te strijken en lenig te maken; leubèh koereuëng na siboeleuën *h*an tòm neumakeuën Malém Diwa; proeëtneu lipéh sang peunjeukoeët, badan pidjoeët asòë hana, gedurende ongeveer een maand had M.D. niets gegeten; zijn buik was daardoor zoo dun geworden als een peunjeukoeët, en zijn lichaam was zoo vermagerd, dat het vel over been was, (Malém Diwa). Zie seukoeët.

PEUNJEUNGANG, zie i.v. tjeungang.

PEUNJEURÉNG, of peunjiréng; bòh peunjeuréng, gewichten, dienende voor het in-

@lonaliakbar

eendraaien van draden; zie i.v. dang I. Zie sréng I.

PEUNJEURI, ook peunjari, snel (loopend), vlug, gezwind, (in hik.); ka meudjō-djō goeda tidji njang peunjari ba' meuloemba, snelle paarden, die bij wedrennen vlug liepen, waren reeds in dichte drommen bijeen, (Nabi Oesoeïh); goeda sabòh njang peunjeuri, moedé' ili hana reuda, (variant van den eersten der twee uit de Noen Parisi i.v. lari geciteerde regels, waar peulari voor peunjeuri); ladōm geudja' ateuëh titi, njang peunjeuri sikléb mata, sommigen, die (door hunne goede werken) snel kunnen gaan, loopen in een oogwenk over de brug (over de hel), (Toedjōh kisah).

PEUNJIË, zie pinjië.

PEUNJIRÉNG, zie peunjeuréng.

PEUNJOEKÉ, zie peunjoengké.

PEUNJOEKŌ, gew. sikin peunjoekō, scheermes. Zie tjoekō.

PEUNJOELÉ', werktuig om te graveeren. Zie tjoelé'.

PEUNJOENANG, of peunjoendang (Men. panjondang), iem., die voor een ander werk verricht, die hulp verleent, (ook) die ongevraagd zijn raad of zijne diensten aanbiedt, gedienstige, (in hik.); bahlé maté oelèëbalang, keu peunjoenang djipeusoena, mogen die oelèëbalangs dood gaan, ze belasteren iemand, die gedienstig is (n.l. Oesoeïh), (Nabi Oesoeïh); 'òh sadjan lheuëh neuseumajang, teuka peunjoenang narit rantjana, (var. peusoena); teuka sidròë oereuëng lakòë poebidja' dròë oeba' radja, toen (de vorst) de seumajang verricht had, kwam er (bij hem) een gedienstige met gestook (tot iets waardoor de krijgstocht opgehouden zou worden, n.l. om visch te vangen), kwam er een man, die aan den vorst zijne schranderheid (zijne kennis) wilde toonen, (Malém Dagang).

PEUNJOENDANG, zie peunjoenang.

PEUNJOENGKÉ, ook peunjoeké, werktuig om te graveeren; mata peunjoengké, id. Zie peungoeké, peunjoelé', peunjoerè', en zie tjoengké.

PEUNJOENGKÉT, iets, b.v. een stuk hout, dat men onder een zwaar of vastzittend voorwerp brengt om het voort te bewegen of op te lichten. Zie soengkét.

PEUNJOERÉ', zie peundjoeré'.

PEUNJOERÈ', werktuig om te graveeren; zie peungoeké, peunjoelé', peunjoengké, en zie tjoerè'.

PEUNJOERIËNG, zie seunoeriëng.

PEUNJOERŌNG, of peundjoerōng, hoek, uitstekende punt, (in hik.); koeta nanggròë loeaïh *h*an sòë, ban peuët sagòë doem silingka; sabòh peunjoerōng ba'

@lonaliakbar

sabòh peunjoerōng toedjōh oeròë ploeëng oereuëng teuga, de vesting van het land was ontzaglijk uitgestrekt, de afstand van hoek tot hoek langs de vier zijden van den omtrek was zeven dagen gaans, wanneer een krachtig man snel liep, (Meudeuha'); neuloempòë apoej peuët peunjoerōng lingka gampōng nanggròë radja, hij had gedroomd, dat er vuur brandde aan alle vier hoeken van de koninklijke gampōng, (Meudeuha').

PEUNÒ, e.s.v. boom (op Java kakasan), wordt als meudjén beschouwd.

PEUNÒ', weeflade, lade of sabel van een weefgetouw, dienende om den inslag aan te drijven, en bestaande uit een platronden stok, vervaardigd van een sterke houtsoort, gew. nibōng-, of djrò'-hout, aan het eene einde aangepunt, om hem gemakkelijk tusschen de opgeheven en neerliggende draden van de schering in te kunnen steken, en aan het andere einde gew. opwaarts gebogen; peunò' kasab, eene kleine soort weeflade voor het aandrijven van ingeweven metaaldraad; zie verder vbd. i.v. leumbam.

PEU*N*OEA, de twee planken van eene prauw, die de peungapét (zie aldaar) omvatten, (verder in hik.) e.s.v. dolk, gelijk gesteld met siwaïh, (eig. tweede of bijwapen, Mal. pendoea); sabda toeankoe neujoeë dja' kamòë, neujoeë toeëng kréh ngòn peu*n*oea, de vorst heeft mij bevolen hierheen te gaan om zijne kris en zijn dolk te halen, (Nabi Oesoeïh); Teungkoe Malém eu poetròë mòë, neutjò' oe djaròë lé peu*n*oea; ban djikalòn oeléh poetròë neumeung tòb dròë Malém Diwa; ..., T. M. nam, toen hij de prinses zag weenen, snel een dolk; zoodra de prinses zag, dat M. D. zich dood wilde steken, ..., (Malém Diwa).

PEUNOEMAN I, ook peuloeman, aarden watervat (voor drinkwater), porceleinen waterpul; batèë peunoeman, id.

PEUNOEMAN II, ook peuloeman, (Mal. pendoman), kompas; peunoeman até ba' gèt tangiëng, na meung reudjang tō' oe banda, let goed op uw innerlijk kompas, opdat ge spoedig de (geestelijke) haven bereiket, (Mènhadjōj abidin).

PEUNOENDŌ', geheim middel om iem. tot onderwerping te brengen, inz. zeepaardje, waarvan het vleesch, fijngemaakt en belezen, als liefde verwekkend middel te eten wordt gegeven, (zie ook i.v. roendō'); (verder) bovenschoot van een zeil, ook talòë peunoendō' genoemd, (vgl. klat II). Zie toendō'.

PEUNOENGKEUË, of peuloengkeuë, ook toengkeuë, schaal, platte schotel, gew. van metaal, dienende tot onderlegger, gew. van een moendam.

PEUNÒH, vol, gevuld, boordevol,

@lonaliakbar

(ook met datgene, waarmede iets gevuld is, tot subject:) vullend, (fig. ook) vervuld, voldaan aan, (zie vbd. i.v. m a t I); o e m ò n g k a p e u n ò h (n g ò n) i ë, of i ë k a p e u n ò h l a m o e-m ò n g, het rijstveld is al vol water; p e u n ò h l i m p a h, overvol, overvloeiend, (zie vbd. i.v. l i m p a h, p a n g l i m a); b o e l e u ë n p e u n ò h, volle maan; p e u n ò h a k a j, zie i.v. a k a j, en vbd. i.v. l è h-l ò h; p e u n ò h b i t j a r a, = p e u-n ò h a k a j doch minder gebruikelijk, (zie vbd. i.v. m e u r a h è'); p e u n ò h o e t a', zie i.v. o e t a'; zie verder vbd. i.v. d a m ò h, n a l a I. M o e p e u n ò h, zich vullen, vol loopen, zich tot eene volte ophoopen; p o e b o e ë t t a m o e p e u n ò h d i r o e m ò h g ò b, wat doen jullie bijeen te komen in het huis van een ander. P o e p e u n ò h, vullen, vol maken, vervullen, voldoen aan; b a n n j a n g t a k h e u n *h* a n k o e-b a n t a h, k o e p o e p e u n ò h n a b s o e g a t a, ik zal mij niet verzetten tegen wat ge gezegd hebt, ik zal aan uw wensch voldoen, (Tjah Koebat). T e u p o e-p e u n ò h, gevuld, vol gemaakt, vervuld.

PEUNTAT, samentrekking van p e u'e u n t a t, zie i.v. e u n t a t.

PEUNTJARA, zie p e u n d j a r a.

PEUNTJIŌM (Mal. p e n t j i-o e m), de reuk, (een der vijf zinnen); zie vbd. i.v. p a n t j a'-i n d r a. Zie t j ō m.

PEU'ÒH, of b r e u ë h p e u'ò h, e.s.v. lekkernij, vervaardigd van p a d é t j e u d i ë n g (padi-uitspruitsel) of p a d é m o e d a (jonge padi), geroosterd (g e u-l h e u ë) en vervolgens gestampt; (verder p e u'ò h van 'ò h, zie aldaar).

PEURADÈ; a w é p e u r a d è, zie i.v. a w é.

PEURADJA, of p r a d j a (Skrt. p r a j a, echtgenoot?), waargenomen teeken, visioen, droomgezicht, dat het een of ander voorspelt, inz. een aanstaand huwelijk van een meisje, ook dat b.v. eene aanwijzing geeft omtrent het al of niet aanbevelenswaardige van hetgeen men wil doen, verschijning of droom met eene beteekenis, voorteeken van een huwelijk; p e u r a d j a e u n-t j ō n g s r é n g o e b é t j o̜ e-p é n g t e u k a l a k ò ë, p e u-r a d j a e u n t j ō n g d j ō' p o e-t é h ō' *h* a n é' t e u k a l a k ò ë, eene verschijning in een s r é n g-boom voorspelt het opdagen van een echtgenoot als een schaamplaatje, eene verschijning in een arènboom voorspelt, dat er tot in de grijsheid geen echtgenoot zal komen opdagen, (schertsend rijmpje); s i t m e u n a n a d a t b a' o e r e u ë n g d j a m e u n, b a n l a k ò ë k h e u n *h* a n d j e u ë t d a'w a; d j i t a k ō t s a l a h m e u r e u k a d o e d ò ë, o e r e u ë n g b i n ò ë n j a n g g è t p e u r a d j a, zoo was toch de adat onder de menschen in den ouden tijd, wat de man zeide durfde de vrouw niet tegen te spreken; zij was bang daarmede verkeerd te handelen en den daarop rustenden vloek op zich te laden, de vrouw n.l. met

@Ionaliakbar

goede voorteekenen van haar huwelijk, (Djoehan Meusapi); peuradja roemòh njòë hana gèt, de voorteekenen (bij den bouw, bij het aankoopen) van dit huis zijn niet goed geweest, (gezegd van een huis, dat geen geluk aanbrengt); zie verder vbd. i.v. ambat.

PEURAHŌ, zie prahō.

PEURAKAN, of peura'kan (Mal. perarakan), optocht, al wat daartoe behoort, versierde stellage, versierde baar, draagzetel; ranoeb peurakan, sirih, kunstig geranschikt op eene met gekleurd papier, gekleurde papieren bloemen, roodgekleurde eieren enz. versierde stellage om in optocht aangeboden te worden, b.v. bij eene bruiloft; di oelèëbalang djimè alangan, boe peurakan teubèë oe moeda; de oelèëbalangs brachten (ter eere van het peutjitjab-feest bij den vorst) een optocht mede van suikerrietstokken, rijst op eene versierde baar en jonge klappers, (Tjintaboehan); peurakan djròh bangòn soendoesén, timoeë meutjhén ta'eu roepa; meutjatië meuïh peureuda teureubang, gala' tapandang indah roepa; sireutōïh sa radja oesōng peurakan, djinèh piasan han treu kira, de lijkbaar met de lijkkist erop was schoon en zag er uit als fijne zijde, zoodat weemoed opkwam bij wie er naar keek; ze was met fijn verguldsel overdekt en zag er schoon uit, zoodat het een lust was er naar te kijken; honderd en een vorsten droegen de lijkbaar, terwijl er nog allerlei, ontelbare soorten versierde zaken in den stoet medegingen, (Meudeuha'; deze regels volgen op den i.v. djeunadah geciteerden regel); zie verder vbd. i.v. keumpé, la'én. Zie ara' I, en vgl. piasan.

PEURA'KAN, zie peurakan.

PEURANA'KAN (Mal. peranakan), van gemengd bloed, (mod.); aneu' peurana'kan, iem. van gemengd bloed; pineung peurana'kan, zie i.v. pineung.

PEURANDJAT, ook peurantjat, keurandjat (Mal. perandjat); teupeurandjat, opgeschrikt, opschrikkend, opspringend van schrik, (meer in hik.); nakeu si'at njan djipandang, djipeugòë reudjang doeli ajaheunda; radja pi teukeudjōt teukeurandjat, djiploeëng leugat Banta moeda, na zijn (slapenden) vader een oogenblik aangekeken te hebben, wekte hij hem snel; de vorst schrok wakker en sprong van schrik op, terwijl de jonge B. snel weg liep, (Gadjah toedjōh oelèë).

PEURANGEUJ, of prangeuj, p(eu)rangòë (Mal. perangai), aard, geaardheid, karakter, inborst, natuur, (ook) gewoonte, handel en wandel, gedrag; pakòn keukanda oebah prangòë, hana ban poeròë dilèë njang

@lonaliakbar

ka; adat baranghò neubeurangkat, 'òh lheuëh neusantab moemeunan njang ka; njòë meukalòn that teudhab-dhab, oelōnteu *h*an srab oebah peurasa, waarom, mijn gemaal, verandert ge van gewoonte en doet ge anders dan ge tot dusver placht te doen; indien ge ergens heen wildet gaan, dan deedt ge het na gegeten te hebben, zoo placht ge te doen; en nu zie ik u erg gehaast, ik voel mij niet gerust, (Diwa Akaïh); zie verder vbd. i.v. binòë, hasat, langkòt, lèt, moetabakah. Moepeurangeuj, een aard enz. hebben, zich gedragen; beukeumeunan njang neujoeë oelé Nabi ba' geutanjòë, tamoepeurangeuj misé peurangeuj dròëneu, welnu, wat de Profeet ons bevolen heeft, dat is, dat we ons gedragen zooals hij zich gedroeg, (Beukeumeunan); zie verder vbd. i.v. kra. Poepeurangeuj, een aard enz. geven; hana neupoepeurangeuj oelé Pòteu Alah keu hambaneu njang ka trōïh ba' meureutabat wali malingkan moerah até dan gèt peurangeuj, onze Heer Allah geeft aan zijn (gewonen) dienaar geen karakter, dat de hoogte bereikt van den rang van heilige, Hij geeft hem alleen een mild hart en een goed karakter, (Beukeumeunan).

PEURANGKANG, zie prangkang.

PEURANGÒË, zie peurangeuj.

PEURANGSÉH, zie prangséh.

PEURANSÉH, zie prangséh.

PEURANTJAT, zie peurandjat.

PEURA'OEN, zie pra'oen.

PEURASAH, zie peurasat.

PEURASAN, zie piasan.

PEURASAT, of prasat, in hik. voor het rijm ook peurasah (Arab. firâsah), gelaatkunde, physiognomiek, karakterkunde, (in dezen zin ook èleumèë peurasat), (verder) het daarmede verkregen resultaat, iem.'s innerlijk, afgeleid uit zijn uiterlijk en zijne gedragingen, (ook) uiterlijk, (voorts) voorwendsel, uitvlucht; (verb.) iem.'s karakter bestudeeren, op zijn uiterlijk en zijne gedragingen letten om zijn karakter eruit af te leiden, (zie vbd. i.v. mat I); neukalòn roepa Diwa Akaïh, gèt peurasah, hana tara, zij zag, dat het uiterlijk van D. A. ongewoon schoon was, (of op een ongewoon schoon innerlijk wees), (Diwa Akaïh; zie de hierop volgende regels, geciteerd i.v. oejōng); le that peurasat, (hij heeft) altijd uitvluchten. Vgl. kiapah.

PEURATAÏH, zie prataïh.

PEURAWÈH (Mal. perawis), omslag, omhaal van woorden, franjes, (in hik.); *h*anlé meuseuboet haba meuligòë, le that bagòë peurintah radja; hana meukheun habéh-habéh, le peurawèh lam tjalitra, we zullen niet verder vertellen van het paleis, de vorst had voor den

@lonaliakbar

bouw ervan allerlei bevolen; we zullen er echter niet volledig van vertellen, anders zou het verhaal te veel franjes hebben, (Diwa Akaïh); haba peukajan bah sidoemnan, taleungò la'én meutjalitra; hana lōn soerat habéh-habéh, panjang peurawèh le bitjara, tot zoover slechts de beschrijving van de kleedij (der prinses), luister, ik zal iets anders vertellen; ik beschrijf (die kleedij) niet volledig, omdat het te veel omhaal, te veel gepraat zou geven, (Tjah Koebat). Vgl. teurawèh.

PEUREUBA, welgemanierd, beschaafd, beleefd (in het spreken), (weinig gebruikelijk); sada peureuba aneu' njan, dat kind is bedaard en beleefd; Leubè (of Hatib) Peureuba, zie i.v. boerōng I. Moepeureuba, zich welgemanierd enz. gedragen, beleefd spreken; op welgemanierde wijze; teureutib meudjeulih soempan santōn, narit pò-oelōn moepeureuba, op nette, welgemanierde, beschaafde wijze sprak zij beleefd met pò en oelōn (dengene tot wien zij sprak met pò, „heer" en zichzelf met oelōn aanduidende), (Tjintaboehan).

PEUREUBOEËTAN, of preuboeëtan (Mal. perboeatan), handeling, handelwijze, daad, zaak, (fijn voor boeët, zie aldaar); zie vbd. i.v. mò'tamat, pageuë.

PEUREUBOELA, ook peuboela, bedrog, leugen, huichelarij; liegend, bedriegend, huichelend, leugenachtig, bedriegelijk, huichelachtig; njankeu, hé pò, ka lōn peugah, kòn beurakah ngòn peureuboela, dat, heer, wat ik gezegd heb, is geen gezwets, is geen leugen, (Plandō' Kantjé; deze regel volgt op het citaat i.v. haraïh I); ban peuët gatasòm peunjakét, boekòn soelét that peureuboela, gij alle vier hebt eene ziekte verborgen gehouden, gij zijt erg bedrieglijk en erg huichelachtig, (Meudeuha').

PEUREUDA, bladmetaal, bladkoper, bladzilver, bladgoud, klatergoud, loovertje, (gebruikt om b.v. bloemversieringen te maken op een sangè, als versiering aan de randen van eene zit-, of slaapmat, om sirih voor b.v. het mò'lōt-feest te versieren), vergulds el; iё peureuda, verguldsel, (van mindere kwaliteit dan iё meuïh en iё peureuda teureubang), (ook) loovertje; bōh di poetjō' boengòng gisa, iё peureuda djipeulajang, aan den top (van de kunstig opgemaakte sirihbladeren) plaatste zij draaiende bloemen met loovertjes, die zij liet zweven, (Radja Bada); (iё) peureuda teureubang, verguldsel van de beste kwaliteit, bladgoud; lheuëh njan geutjat ngòn peureuda teureubang, sòë njang pandang até soeka, daarop werd (de balè) met fijn verguldsel verguld, en het was een lust om er naar te kij-

@lonaliakbar

ken, (Meudeuha'); zie ook vbd. i.v. peurakan.

PEUREUDAMI, uitroep, waarmede men schertsend of scheldend een Klinganees of in het algem. een Voor-Indiër roept, (verklaard als nabootsing van een Klinganeesch woord); Soelòjman marit ba' Banggali: „hia peureudami, hia tjilaka", S. zeide tot de Benggaleezen: „hé peureudami, hé ellendelingen", (Noen Parisi).

PEUREUDÈË, het onderste deel van den stam van planten, stoel, stronk, (fig.) begin, grondslag, basis; peureudèë oe, pisang, het onderste deel van den stam van een klapperboom, van een pisangboom; peureudèë triëng, bamboestoel; padoem peureudèë na tapoela ranoèb, hoeveel stammen (stekken) sirih hebt ge geplant; zie verder vbd. i.v. koetroe, la'sana; 'òh nòë habéh peurintah 'è'tikeuët, peureudèë boeët ngòn sah poedjòë, zooveel over de geloofsleer, die de basis is van de (godsdienstige) verrichtingen en van de geldigheid van de lofprijzingen (van Allah), (Akeubarō Karim); zie verder vbd. i.v. salasari. Vgl. ba' I, oebòë, oembi, oeram, oetōm, phōn.

PEUREUDJI, zie paròt.

PEUREUDOEÏH, of peureudōïh (Arab. firdaus), paradijs; djanatōj peureudoeïh, id.

PEUREUDŌÏH, zie peureudoeïh.

PEUREUGI (Mal. pergi), gaan, heengaan, vertrekken; poelang peureugi, heen en weer gaan; Si Poelan poelang peureugi oe Poelò Pinang, N. N. gaat heen en weer naar Poelò Pinang; zie verder vbd. i.v. lam I.

PEUREUJA, of peuria, e.s.v. klimplant met bultige, op komkommers gelijkende vruchten, (Mal. peria); peureuja phét, eene variëteit, waarvan de vruchten in sambal of sajoer worden gegeten en de bladeren niet worden gebruikt; peureuja saka, eene variëteit, waarvan de bladeren als sajoer worden gegeten en o.a. in gebakken eieren worden gedaan; peureuja la'ōt, eene aan het strand en rivieroevers groeiende boomsoort, die niets met de bovengenoemde twee peureuja-soorten gemeen heeft en waarvan de bladeren, fijngewreven en in water gedaan, gebruikt worden om lijders aan pokken gedurende drie achtereenvolgende dagen mede te baden (zie ook i.v. ië), en waarvan het hout als brandhout gebruikt wordt.

PEUREUKAH (Arab. firqah), troep menschen, groep, gezelschap, (in hik); 'òh takalòn that meutjèëkah, ba' doeë' peureukah oelèëbalang; ... sòë njang kalòn teuhah babah, djròh that indah balè koembang, het was een machtig gezicht, de plaats waar de oelèëbalangs zaten; ... wie er naar keek, deed het met open mond, zoo

@lonaliakbar

schoon was dat audiëntiepaviljoen, (Radja Bada).

PEUREULA', e.s.v. boom, waarnaar het gelijknamige landschap ter Oostkust is genoemd; zie vbd. i.v. tja' I.

PEUREULAN, inslikken, opslokken, verslinden; han djeuët takeubah peunadjōh hinòë, tō' si Gam djipeureulan, ge kunt hier geen koekjes laten liggen, als G. komt, dan verslindt hij (alles); lagèë lhan, djipeureulan baranggapeuë, (hij is), als een python, hij slokt alles op, (gezegd van iem., die inhalig is); misé sidòm eu meunisan, njeum djipeureulan ngòn peudeuna; proeët pi han tròë djih pi maté, meutindéh bangké ban sineuna, gelijk mieren, die suikerstroop zien en denken die met pot en al op te kunnen slokken; verzadigd raken ze niet, maar wel gaan ze dood en hunne krengen stapelen zich op, (Hik. Rantò; sprkw., gebezigd van lieden, die door hunne aardsche begeerten ten verderve worden geleid). Moepeureulan, ingeslikt, opgeslokt, verslonden; de handeling peureulan verrichten, peureulan met meerv. subject. Zie 'oeët I.

PEUREULÈË, ook wel naar het Mal. peureuloe (Arab. fardh), plicht, verplichting, godsdienstplicht, verplichte godsdienstoefening; verplicht, geboden, noodig, noodzakelijk, dringend; tot een plicht, eene verplichte godsdienstoefening maken, als zoodanig opleggen, voorschrijven; peureulèë 'in, p. kipajah, zie onder het tweede woord; peureulèë da'ém, eene voortdurende verplichting, voortdurend verplicht, steeds moetende, aanhoudend, steeds door; meu'é' meutrōn peureulèë da'ém, hingga ladém neupoemeusra, (de door peungimbōj onkwetsbare Leubè Peureuba) ging (door de kogels getroffen) aanhoudend op en neer (de lucht in en weer naar beneden), zoodat hij genoodzaakt was zich geheel (van zijn onkwetsbaarheidsgebed) te vervullen, (Pòtjoet Moehamat); seumajang peureulèë, verplichte godsdienstoefening; hana peureulèë tadja' keunan, het is niet noodig, dat je daarheen gaat, je hoeft er niet heen te gaan; jōh masa njan Pò geutanjòë neupeureulèë, ateuëh Nabi deungòn oemat limòng plōh wa'tèë, te dien tijde had onze Heer den Profeet en diens volgelingen voorgeschreven om vijftig malen per etmaal eene godsdienstoefening te verrichten, (Nalam Tjèh Mardoeki); zie verder vbd. i.v. lheuëng. Moepeureulèë, zich iets ten plicht stellen, ernst met iets maken, werk van iets maken; meungnjò hana tamoepeureulèë, han tō' tadja', als ge het niet met ernst doet, dan komt ge er niet. Poepeureulèë, = peureulèë (verb.); geupoepeureulèë

@lonaliakbar

lé Toehan limòng wa'-tèë seumajang, de Heer heeft (ons) voorgeschreven om vijf malen per etmaal eene godsdienstoefening te verrichten.

PEUREULÉNG, eene kleine, zwarte vogelsoort met roode oogen, (zie vbd. i.v. galéng), ze komen gewoonlijk in groote troepen voor en maken dan veel geraas, waarom ze vaak als beeld van lawaai gebruikt worden (zie vbd. i.v. deungkéng, keunòng), ze voeden zich met nga-vruchten, en doen nga-boomen ontstaan door de zaden met hunne uitwerpselen op een boom te laten vallen; peureuléng pandjòë, id.; hana inòng njang na soephi, meunan Nabi neumeusabda; sòë njang na eu peureuléng poetéh, ni phōn djandéh awaj dōnja; hingga sampòë an kōmdian, njang na hilam geu'eu roepa; meung tateumeung peureuléng poetéh, inòng njang salèh dapat djoega, er is geen vrouw, die heilig is, zoo heeft de Profeet gezegd; wie heeft ooit een witten peureuléng gezien, van oudsher, van het begin der wereld af heeft die vogel er glanzend zwart uitgezien en hij zal zoo tot den jongsten dag blijven; als ge een witten peureuléng vindt, dan pas zult ge ook eene vrome vrouw aantreffen, (Noen Parisi); keutoesa peureuléng sabòh binasa bajeuën koereuëng sa sireutōïh, door één peureuléng werden 99 bajeuën's in het verderf gestort, (sprkw. ontleend aan een verhaal, volgens hetwelk een verdwaalde peureuléng in een boom, waarin bajeuën's huisden, excrementen loosde, waardoor een arme drommel langs de uit die uitwerpselen ontstane luchtwortels van den nga-boom in den boom kon klimmen en vogellijm kon uitzetten om de bajeuën's, die den peureuléng gastvrijheid hadden verleend, te vangen; gebezigd van iem., die b.v. door zijn laster over een heel dorp ongeluk brengt, of z.v.a.) een rotte appel in den mand maakt al het gave fruit te schand; sireutōïh sa radja djikeumiëng pòh, sabab sabòh peureuléng tjilaka; sabab djipatéh Brahman Kajoeti, djikeumiëng takiradja njang na, hij wil 101 vorsten dooden, omdat er een ellendige peureuléng is; omdat hij luistert naar B. K., wil hij op al de vorsten een aanslag doen, (Meudeuha', met eene zinspeling op het boven vermelde spreekwoord van den peureuléng en de 99 bajeuën's).

PEUREULÒ', met een door geweld of bederf ontstaan gat erdoorheen, (b.v. een dak waardoor een klapper is gevallen, eene prauw door het stooten tegen eene klip of van ouderdom, een wand door het knagen van eene muis, een gespannen doek of vliegerpapier), zulk een gat krijgend; (verb.) zulk een gat in iets maken,

@lonaliakbar

(slaan, knagen enz.); glajang ka peureulò', er is een gat in den vlieger; kadjipeureulò' lé tikōïh, muizen hebben er een gat in geknaagd; zie verder vbd. i.v. boera. Moe-, of teupeureulò', waarin een gat is gekomen of gemaakt, geslagen, (geknaagd, enz.). Poepeureulò', = peureulò' (verb.) met versterkte beteekenis, of laten peureulò'.

PEUREULOE, zie peureulèë.

PEUREULŌNG, afgrond, diepe kuil, diepte, (inz. in eene rivier of moeras); lōn boenòë rōh lam peureulōng, rab maté, ik kwam zooeven in eene diepte terecht en was bijna dood. Zie djeureulōng.

PEUREUMADANI, ook p(eu)loemadani, tapijt; peureumadani Ése utambōj, Turksch tapijt; zie verder vbd. i.v. madat; ba' peureumadani, e.s.v. klimplant met harige bladeren en met bloemen, die bij ontluiking wit zijn en vervolgens rood worden, groeit tegen paggers aan. Zie lahoeri.

PEUREUMAN (Perz. farmân), last, bevel, woord (van Allah, in hik. ook wel, doch zelden, woord van een vorst of vorstenzoon), openbaring; djanankeu Diwa teuma neuseu'ōt, leumah leumbōt boenjòë peureuman, toen antwoordde D., terwijl zijne woorden zacht en vriendelijk klonken, (Diwa Sangsaréh); le that hadih peureuman, wat (kent, citeert hij) veel tradities en Qorânverzen, (zegt men van iem., die altijd plaatsen uit de gewijde traditie of den Qorân aanhaalt); na tō' peureuman ba' kah kapeulakoe meunan, heb je soms eene openbaring gekregen, dat je zoo handelt, (spottend); zie verder vbd. van de beteekenis Gods woord of bevel i.v. kòjpiët, leubèh, leungò I, mara, moepeuti, nida, patròë. Moepeureuman, bevelen, spreken, zeggen, (van Allah of een vorst), openbaren; lheuëh njan Toehan neumoepeureuman, jōh masa njan neumeusabda, daarop sprak de Heer, Hij zeide toen, (Toedjōh kisah).

PEUREUMATA, ook preumata, peumata, poemata (Mal. permata), edelgesteente, juweel, (in hik., zie vbd. i.v. diwata, moetoe I); idja peureumata, e.s.v. gespikkelde stof. Moepeureumata, bezet, versierd met edelgesteenten; zie vbd. i.v. ambéng, deunè, diwangga, hambi, lindōng I, nagataroe, oentōng, patam.

PEUREUMEUN; djameun peureumeun, in of uit zeer oude tijden, vanouds, van oudsher; djameun peureumeun hana meunòë, toehan kamòë habéh phana, van overoude tijden af is nog nooit zoo iets gebeurd, al mijne goden zijn vernietigd, (Poetròë Peukisōn).

PEUREUMÒË (Mal. permai), schoon, fraai, bevallig, bekoorlijk; verder ook wel gebruikt als

@lonaliakbar

verkorting van peureumòë-soeri, (in hik.); oeròë malam dawō' neumòë, ma poetròë peureumòësoeri; teudoeë' haba di peureumòë, ma poetròë Sangirah Siti, dag en nacht weende zij steeds door, de moeder der prinses, de vorstin; maar laten we het verhaal van de vorstin, de moeder van prinses S. S. laten rusten, (Indra Bangsawan); zie verder vbd. i.v. la'sana.

PEUREUMÒËSOERI (Mal. permaisoeri, uit Skrt. parameçvari, opperheerscheres), vorstin, gemalin van den vorst, (in hik.); zie vbd. i.v. keuntjana, leukang, peureumòë.

PEUREUMPIËNG, zie primpiëng.

PEUREUNAH, ooit, immer, (ook) gewoon, gewend, ervaren, (verder) gebruikelijk, gepast, behoorlijk; gewoonte, gebruik; *h*an tòm peureunah oelōn kalòn, ik heb het nog nooit gezien; *h*an tòm peureunah djameun kòn, het is van vroeger af nog nooit voorgekomen; zie verder vbd. i.v. gah; takrah toekang njang that meugah, lagi peureunah goena biasa, roep timmerlieden op, die vermaard zijn en ervaren en bedreven zijn in hun vak, (Malém Dagang); goena njang gèt bè' djheut balaïh, *h*an tòm peureunah dilèë njang ka, men vergelde goed niet met kwaad, dat is van ouds nooit gebruikelijk (behoorlijk) geweest, (Noen Parisi); di lōn tamsé keusoemba mirah, sit lam peureunah ngòn lhab idja; meungnjò meudjaweuëb ngòn moebantah, peukajan njang indah djeuët keu roedja, ik ben als de roode keusoemba-kleurstof, die immers alleen gebruikt wordt om doeken te kleuren; als ik antwoord en tegenspreek, dan wordt een mooi kleed een (waardelooze) lap, (Tjintaboehan). Moepeureunah, zich behoorlijk, verstandig gedragen; behoorlijk, verstandig, (inz. gebezigd van kinderen); lagèë oereuëng tjhi', moepeureunah ba' djimarit, (het kind) spreekt verstandig als een oude man.

PEUREUNAMA, ook peunama (Mal. poernama, Skrt. pûrṇamâ), vol (van de maan); volle maan, gew. boeleuën peureunama, (meer in hik.); jōh njan djipeugah ba' Patimah Tjham, roepa ban boeleuën teungòh peunama, hij zeide toen aan P. van Syrië: hij ('Abdallah) ziet er uit als de maan, wanneer het volle maan is, (Noeboeët Nabi); Banta kalòn sidròë poetròë, roepa sambinòë ban peureunama, B. zag eene prinses, schoon van uiterlijk gelijk de volle maan, (Gadjah toedjōh oelèë). Moepeureunama, volwaardig, van afkomst, (gezegd van iem., die een erfelijk ambt bekleedt mede op grond van zijne af-

@Ionaliakbar

komst, b.v. van een oelèëbalang, wiens voorvaderen van geslacht tot geslacht oelèëbalang's zijn geweest); kòn oereuëng moepeureunama, (of kòn oereuëng peureunama), (hij is) niet iemand van afkomst, (zegt men geringschattend b.v. van een nieuwbakken oelèëbalang, die niet van oelèëbalangs afstamt, wanneer hij b.v. slecht handelt).

PEUREUSANGGA, of peusangga (Mal. persangga, Perz. farsang), eene afstandsmaat, = pareusah, zie aldaar en i.v. joedjana, (in hik.).

PEUREUSÉH, helder, onbewolkt (van den hemel), zindelijk, rein, zuiver, schoon, frisch; langèt peureuséh that malam njòë, wat is de hemel helder van avond; asab ka peureuséh djiba pōt lé angèn, de rook is weg, door den wind weggewaaid; ba' gaki reunjeun na boengòng poetéh, djambèë beureutéh boengòng ka mala; 'òh keunòng mbōn barō poeléh, leubèh peureuséh niba' njang ka, bij den voet van de huistrap ligt eene witte bloem, eene bloem van de dj. b., die al verwelkt is; als ze door den dauw wordt bevochtigd, dan zal ze pas weer opfleuren en er frisscher uitzien dan te voren, (pantōn); inòng njan peureuséh that, die vrouw ziet er zeer frisch uit; oereuëng njan wareunadji doem poetéh lagi peureuséh ngòn ië moeka, die lieden (n.l. de heiligen) hebben (op de vlakte des oordeels) eene reine kleur en eene heldere gelaatsuitdrukking, (Toedjōh kisah); geubri keu geutanjòë ngòn peureuséh moeka, hij heeft het ons met een vriendelijk gezicht gegeven; até njang poetéh, moeka njang peureuséh, een zuiver hart en een vriendelijk gezicht, (geijkte zegswijze).

PEUREUSÈN (Ned.), present, geschenk, fooi, (mod.).

PEUREUTA, zie beureuta.

PEUREUTAMA, of preutama, peutama (Mal. pertama, Skrt. prathama), eerste, voornaamste, ten eerste, in de eerste plaats, (in deftige taal en hik.); zie vbd i.v. gadè I, keupōng, khōh I.

PEUREUTAWI, of peutawi, peureuteuwi, peuteuwi (Mal. pertiwi, Skrt. pṛthivî, aarde), wordt gebezigd van mythische, fabelachtige dieren, (in hik.); ladōm gidoeë' singa peutawi, siteungòh ri di ateuëh naga, sommigen zaten op fabelachtige leeuwen, anderen op draken, (Diwa Akaïh); teudoeë' di ateuëh leumò peutawi, hibat *h*an sakri lakoe roepa, gezeten op een fabelachtigen stier, en zeer ontzagwekkend van uiterlijk, (ibid.). Vgl. peutalabajoe.

PEUREUTEUWI, zie peureutawi.

PEUREUTJAJA, zie peutjaja.

PEUREUTJAJA'AN, zie i.v. peutjaja.

@lonaliakbar

PEUREUTJÉ', spatten, sprenkelen, bespatten, besprenkelen; kapeureutjé' ië ateuëh bakōng, of kapeureutjé' bakōng ngòn ië, sprenkel water op de tabak, besprenkel de tabak met water; doedòë djipeureutjé' ngòn ië mawò, ka djitaboe djeuëb angèëta, vervolgens besprenkelden ze (hem) met rozenwater, en strooiden (de boengòng rampòë) over zijn geheele lichaam, (Tjah Koebat). Moe-, of teupeureutjé', gespat, spattend, bespat, besprenkeld; zie vbd. i.v. keupō. Zie rintjé'.

PEURIA, zie peureuja.

PEURIMPIËNG, zie primpiëng.

PEURINTAH, of printah, bevel, last, order, voorschrift, beschikking, leer, ordening, regeling, beredderíng; bevelen, gelasten, ordenen, regelen, beredderen, beschikken, besturen; sòë pò peurintah, wiens bevel, ordening is dit, (ironisch, wanneer iets niet goed gedaan is); plandō' kalòn ban peurintah, oelèë neukeubah djitoepat ka, het dwerghert zag al hunne bedredderingen, en wist waar ze den kop (van den geslachten hond) hadden geborgen, (Plandō' Kantjé); gata sidròë nama Alah, tapeurintah njawòng badan, Gij alleen heet Allah, Gij beschikt over ('s menschen) leven en lichaam, (Meunadjat); Meudeuha' peurintah manjèt soeloetan, sipeureuti ban teureutib radja, M. zorgde voor het stoffelijk overschot van den soeltan overeenkomstig de vereischten bij het overlijden van koningen, (Meudeuha'); zie verder vbd. i.v. khòjlé, la-élaha-élalah, madjat, manjòh, ma'ripat, moedah, peurawèh, peureudèë. Moepeurintah, bevolen, gelast, geordend, geregeld, beredderd; de handeling peurintah verrichten. Zie rintah.

PEURISÈ, zie prisè.

PEUROEA, zich bekommeren om, zich gelegen laten liggen aan, zorgen voor; soera' deumpé' that bit reujōh, beukit na goerōh *h*an sòë peuroea, het gejuich en geschreeuw was zeer luidruchtig, als er dondergerommel was geweest, dan zou niemand er zich (door het lawaai) om bekommerd hebben, (Tjah Koebat); maséng-maséng doem meu*h*òn dròë, adoeën adòë *h*an sòë peuroea, ieder smeekt (op de vlakte des oordeels) voor zich zelf (verlossing), niemand bekommert zich om zijn broeder, (Toedjōh kisah); wahé aneu' poetròë Keubōn, taba ngòn lōn namiët toeha; djeuët sòë peuroea manò' moentèë, sòë plah doedjèë reudjang djoela, o mijn kind, prinses K., neem mij als oude dienares mee, opdat er iemand zal zijn, die voor de kippen en voor het padi stampen zorgt, die brandhout klooft dag en nacht, (Noen Parisi). Vgl. peudoeli.

@lonaliakbar

PEUROEMEUN, of poeroemeun, proemeun, zich bemoeien met, (meest in gunstigen zin:) belangstellen in, zijne aandacht schenken aan, acht geven op, (inz. van kinderen, die naar hetgeen ouderen doen kijken en er vragen over stellen om er wat van op te steken); belangstellend; belangstelling; keu peuë tapeuroemeun haj gòb, waarvoor bemoeit ge u met eens anders zaak; ba' na peuroemeun keu batjoet keu boeët gòb, ba' na djeuët sapeuë, je moet een beetje belangstelling hebben voor wat anderen doen, opdat je iets kent.

PEUROEMÒH, of proemòh (uit pò roemòh, meesteres van het huis), huisvrouw, echtgenoote; ka na peuroemòh, (hij heeft) al eene vrouw, (ook: is) al verloofd, (zie ook i.v. lakòë). Zie binòë, en i.v. roemòh.

PEUROESAHAN, zie i.v. oeseuha.

PEUSA, ook wel peuneusa, borstboom van een weefgetouw, (eene in doorsnede vierkante houten lat, waaromheen het reeds afgeweven gedeelte van het weefsel geleidelijk wordt gewikkeld); aneu' idōng peusa, latje, waaromheen een der einden van de schering is gewonden, bevestigd in eene gleuf in het midden van de peusa middels twee rotanlatjes (aneu' apét), die met door den borstboom gestoken pennen (gantjéng peusa) zijn vastgezet, (soms wordt onder de aneu' apét ook verstaan de aneu' idōng peusa); zie verder vbd. i.v. lōïh I, en zie i.v. sa.

PEUSAKA, erfenis, nalatenschap, erfdeel, erfstuk, erfgoed; (wordt verder gebezigd in den zin van:) een op een geheimzinnigen samenhang berustend gevolg, zulk een gevolg medebrengend, tot gevolg hebbend, leidend tot; toeëng peusaka, erven; padoem na peusaka di gata meuteumèë ba' oereuëng tjhi'teu maté, hoeveel hebt ge bij het overlijden van uw vader aan erfenis gekregen; zie verder vbd. i.v. areuta, aséng; aneu' njan hana gèt peusaka, dat kind heeft geen „goed erfdeel'', (zegt men van een slecht kind, dat b.v. niet naar zijne ouders luistert); djeuëb-djeuëb malam tabeuët Jasin, peusaka moerah raseuki, lees iederen avond het hoofdstuk Jasin (van den Qorân), het leidt er toe, dat ge gemakkelijk in uw levensonderhoud kunt voorzien; dròë sit soenat tameuteumèë deungòn djamèë peusaka kaja, het is immers een verdienstelijk werk om gasten te ontvangen (en te onthalen), men wordt er rijk door, (Banta Beuransah); bè' tamoeprang sama darat, bè' tameukōseumat ngòn sabé bangsa; keureuna prang njan peusaka malang, teudòng oetang peusaka papa, voert geen oorlog onder landgenooten en twist niet onder

rasgenooten; want zulk een strijd leidt tot ongeluk, tot schulden en tot armoede, (Tadeukiratō rakidin); zie verder sprkw. i.v. k r a n g. M o e p e u s a k a, erfelijk, erf-, (in samenstellingen); m o e s ō h m o e p e u s a k a, erfvijand; b è' t a m e u g ò t n g ò n O e l a n d a k a p h é, m o e s ō h s a b é m o e p e u s a k a, laten we ons niet verzoenen met de Hollanders, ze zijn voor immer onze vijanden, (Prang sabi); p e u n j a k é t l ō n n j ò ë k a m o e p e u s a k a, deze ziekte van mij duurt al heel lang. Zie een ander p e u s a k a i.v. s a k a.

PEUSALÉNAN, zie i.v. s a l é n.

PEUSAM, warm (minder dan heet, b.v. nog niet kokend van water), een weinig warm, lauw, (ook) vochtig (van transpiratie), uitbrekend (van zweet, doch niet zoo, dat het afvloeit); g ò h d j o e, p e u s a m, het kookt nog niet, het is (pas) warm; m e u n g d o e m p e u s a m m a n t ò n g k a p e u s e u'o e ë m, als het slechts lauw is, warm het dan op; o e r ò ë k a p e u s a m, de zon is al een beetje warm, (± halfacht des morgens); l a d ō m r e u'ō h n a m e u n g p e u s a m, l a d ō m, t è ë l a n, t h ō a n g è ët a, bij sommigen (van de op de vlakte des oordeels verzamelde menigte) reikt het (opgehoopte) zweet tot den navel, en bij anderen tot de borst; anderen weer zijn alleen vochtig van transpiratie, en sommigen, vrienden, hebben (zelfs) een droog lichaam, (Toedjōh kisah). P o e p e u s a m, een weinig warm enz. maken, of laten worden. Zie s e u'o e ë m, t o e t ō n g.

PEUSAN I, eene boodschap, eene commissie opdragen, medegeven, laatste beschikkingen treffen, (iem. iets als boodschap, als uitersten wil) op het hart drukken, (ook) eene boodschap overbrengen, (verder) bestellen, laten komen, ontbieden; t a p e u s a n S i P o e l a n k e u n ò ë s i k e u d j a b, breng de boodschap aan N. N. over om even hier te komen; zie verder vbd. i.v. n i ë t, o e l ō n. M o e-, of t e u p e u s a n, als boodschap opgedragen, op het hart gedrukt, ontboden; m o e p e u s a n(-p e u s a n), elkander boodschappen opdragen, iets op het hart drukken. P o e m e u s a n, de handeling p e u s a n verrichten, inz. zijne laatste beschikkingen maken, zijn uitersten wil kenbaar maken, (van een stervende); zie vbd. i.v. l e u n j a b. P e u n e u s a n, boodschap, opdracht, uiterste wil, bestelling, het opgedragene, het bestelde; p e u n e u s a n l ō n b a' t r ō ï h o e r ò ë n j ò ë, laat mijne boodschap vandaag overgebracht worden, laat mijne bestelling vandaag bezorgd worden; t a l e u n g ò k e u, a n e u', m o e p e u r o e n ò ë, p e u n e u s a n l ō n n j ò ë b è' t a b a l é', luister, mijn kind, naar de lessen, die ik je mee wil geven, en wijk niet af van hetgeen ik je op het hart zal drukken, (Diwa Sangsaréh); zie verder vbd. i.v. l o e p a.

PEUSAN II, zie p o e p e u s a n.

@Ionaliakbar

PEUSANGGA, zie peureusangga.

PEUSANGKA; djalō peusangka, zie i.v. djalō.

PEUSEUMAHAN, zie i.v. seumah.

PEUSEUMBAHAN, zie i.v. seumah.

PEUSEUMÈN, of verkort seumèn, (Ned.) passement, galon, (mod.). Moepeuseumèn, met passement, gegalonneerd; koepioeïh moepeuseumèn, pet met (gouden) passement.

PEUSEUPA (Mal. poespa, Skrt. puṣpa), bloem, (in hik., meest met de beteekenis „veelsoortig'', inz. van kleuren, „veelkleurig'' in de volgende samenstellingen:) peuseuparagam, veelkleurig, (inz. van steenen, edelsteenen), allerlei edelgesteenten; peuseupara'na, veelsoortige juweelen, allerlei edelgesteenten; peuseupawareuna, veelkleurig; taman kōntōm peuseupa beureuhi, djibeudòïh sri Keumala Indra, de lusthof was vol bloemknoppen en ontloken bloemen, die de zinnen streelden, en een glans kwam over (het gelaat van prinses) K. I., (Tjah Koebat); lapéh njang lhèë batèë roekham, peuseuparagam han sabòh sa, de derde ommuring (van het versterkte paleis) was van marmer van verschillende kleuren, niet een van kleur, (Tjintaboehan); zie verder vbd. i.v. milōn.

PEUSEUPARAGAM, zie i.v. peuseupa.

PEUSEUPARA'NA, zie i.v. peuseupa.

PEUSEUPAWAREUNA, zie i.v. peuseupa.

PEUSEUTARI, ook beuseutari (Mal. bestari), knap, kundig, bedreven, (in hik.); pantaïh ta'eu ban radjawali, that peuseutari radja indra; that bit oetōïh lam poeprangan, roepa pi, toean, hibat raja, men zag hem zoo snel als een arend, hij was zeer kundig, de indra-vorst; hij was zeer bedreven in den strijd, en zijn uiterlijk, mijnheer, was bovendien zeer ontzagwekkend, (Tjah Koebat); sigala bidoeën njang peuseutari, beudòïh meunari njang moeda-moeda, de kundige en jonge danseressen stonden op om te dansen, (Diwa Akaïh); zie verder vbd. i.v. pitah.

PEUSIÈNG (Mal. persiang), in kleine porties snijden (van slachtvee na de slachting) en het vuil verwijderen, schoonmaken (van vleesch, visch, groente); talheuë oe tapéh ngòn aweuëh, na meung tapadjōh treu' 'òh sindja; bah lōn dja' siё djinòë reudjang, na tapeusiëng oeléh gata, rooster geraspten klapper en wrijf kruiden fijn, dan kunnen we straks tegen den avond (van het beest) eten; ik zal het nu gauw gaan slachten, dan kunt ge het schoonmaken, (Plandō' Kantjé). Moe-,

@lonaliakbar

of teupeusiëng, schoon gemaakt. Poemeusiëng, Pedirsch seumeusiëng, de handeling peusiëng verrichten. Peuneusiëng, de wijze of het resultaat van het peusiëng; gléh that peuneusiëng eungkōt njòë, deze visch is zeer goed schoongemaakt.

PEUSOEKAN, zie pasōkan.

PEUSOENA (Perz. foesœ̑nâ, toovenaar, bedrieger), laster, kwaadsprekerij, kuiperij, kwaad stokerij; lasteren, belasteren, kuipen, kwaad stoken tegen; beukeumeunan njang djimeunan peusoena tapinah narit sidròë-dròë oereuëng oeba' oereuëng njang la'én hana sapeuë tameukeusoet malingkan ʿòh takeumiëng ba' djimoebantah oereuëng njan doea, welnu, wat peusoena heet, d.i. wanneer ge iemands woorden aan een ander overbrengt met geen andere bedoeling dan dat ge die twee personen met elkaar in twist wilt doen geraken, (Beukeumeunan); zie verder vbd. i.v. bōh II, moesōh, oemoe, padō' I, peunjoenang.

PEUTA (Mal. peta), teekening, afbeelding, nabootsing, kaart, (in hik. en mod.); (in hik. in stofnamen:) met figuren, gebloemd; meudjan-djan rōh bahrōn radjat, moepat-pat bahrōn tawila; meudjan keunòng ʿarōj bajan, meudjan-djan ḥan sabé peuta, nu en dan komen (de verzen) overeen met het (Arab.) radjaz-metrum, en hier en daar met het (Arab.) ṭawîl-metrum; soms is het (Arab.) metrum goed getroffen, maar soms is de nabootsing niet gelijk, (Indra Bangsawan); pajōng soetra meutjeuradi, ngòn dajdari peuta diwangga, de pajoeng was van zijde met veelkleurige afhangende randen van gebloemd goudbrokaat, (Meudeuha'); idja dareudari peuta dareuba', geupeugèt niba' nanggròë Tjina, een kleed van gebloemd goudbrokaat van Chineesch maaksel, (ibid.).

PEUTAH, val, knip om muizen, ook andere dieren (zie vbd. i.v. kambam) te vangen, bestaande uit eene veerkrachtige opstaande gespleten bamboelat (pleunté'), een strik of „worgtouwtje" (talòë *tj*oeët of talòë tjeukië'), waarin een houtje (aneu' euntò') bevestigd zit, en een bamboeknip (euntò'), die den weg verspert en den pleunté' doet springen.

PEUTALABAJOE, of peuteulabajoe (Skrt. pâtâla, onderwereld), e.s.v. mythischen vogel, (in hik.); djipeudjeuët dròë keu peutalabajoe, indah that lakoe dji'eu roepa; boelèë dji ban tjeureumèn indah that, meukilat-kilat djiploeëng tjahja; djipeureundah dròë oe nab Tjah Koebat, laloe djiloem-

@Ionaliakbar

pat Lila'indra; saré dji'-é' peutalabajoe, djiba pò ladjoe oe adara, hij veranderde zich in een peutalabajoe, schoon van uiterlijk, met veeren, die schitterden als een mooie spiegel; hij bukte zich voor Tj. K. en Lila'indra (i.e. Tjah Koebat) sprong op hem; nauwelijks was hij op den peutalabajoe gestegen, of deze vloog snel met hem de lucht in, (Tjah Koebat). Zie bajoe, en vgl. peureutawi.

PEUTAMA, zie peureutama.

PEUTARA'NA, zie patara'na.

PEUTAWI I, Batavia; Bataviaansch; paté' Peutawi, zie i.v. paté' I.

PEUTAWI II, zie peureutawi.

PEUTÉ' I, doen veeren, iets ombuigen, overhalen, spannen, of aan iets, dat gespannen is, trekken en het vervolgens terug doen springen door het los te laten, (zooals men b.v. doet met den haan van een geweer om te schieten, met over eene plank gespannen, zwart gemaakt garen om er strepen op te krijgen, met het tokkelen van snaren, enz.), aftrekken, afschieten, tokkelen, (ook) aftappen (van bloed); peuté' aneu' panah, een pijl afschieten; peuté' beudé, een geweer aftrekken; lhèë gò lōn peuté', *h*an djitém lōb, driemaal heb ik het afgetrokken, maar het wil niet afgaan; meung gòh habéh sasat sidé', *h*an neupeuté' beuneung doea, als hij (eene zaak) nog niet grondig had onderzocht, liet hij de twee gespannen draden niet los (i.e. velde hij geen vonnis), (Banta Ahmat); peuté' gambōïh, op eene citer tokkelen; peuté' darah, bloed aftappen, aderlaten, (door met een fijn mesje in de adertjes van een afgebonden lichaamsdeel even te steken); lōn joeë peuté' oelèë, ik laat mij op het hoofd wat bloed aftappen. Moepeuté', omgebogen, overgehaald, gespannen en losgelaten; terugspringen (van veerende voorwerpen), veeren. Peuneunté' (zelden, gew.:) peuleunté', of pleunté', algemeene naam van veerende instrumenten om dieren te vangen, inz. e.s.v. vogelknip, bestaande uit een in den grond geplant veerend stuk bamboe (gò pleunté' of de eigenlijke pleunté') en op eenigen afstand daarvan twee bamboestokken, waarvan een gespleten is en die met elkaar door een touwtje verbonden zijn, in het midden waarvan een strik (talòë *tjoeët*) hangt, welks koord over een stukje bamboe of hout (euntò'), dat in de spleet van een der staande bamboestokken vastzit, loopt naar den gò pleunté', (strijkt een vogel op het touw tusschen de twee opstaande bamboes neer, dan springt de euntò' uit de spleet, de gò pleunté' veert naar boven en de vogel raakt b.v. met zijne pooten in den aangetrokken strik gevangen, zie ook i.v. peutah), (ook) e.s.v. katapult door kinderen als speeltuig gebruikt, (verder) muskietenlar-

@lonaliakbar

ve (wijl ze zich als veerend in het water beweegt, zie preuën); meureutōïh roesa njang keunòng panah, meuribèë oenggaïh njang keunòng pleunté', honderden herten waren door pijlen getroffen en duizenden vogels in knippen gevangen, (Diwa Sangsaréh); wahé proempoeën moeda njang bajé', sang peuleunté' djoedō gata, o jonge en schoone vrouw, uw echtgenoot (de bochelaar) is (zoo krom) als een gespannen peuleunté', (Meudeuha'). Vgl. peuleunté' van leunté'.

PEUTÉ' II, papaja; panjòt bòh peuté', zie i.v. panjòt; bòh peuté' rambèë, de mannelijke papaja, die aan een langen steel aan den boom hangt; bòh peuté' bit, de gewone papaja met korten steel.

PEUTÉH, zwartsel, verkregen door eene met een rauw kippenei besmeerde pisangbladnerf boven eene lamp te houden, en gebruikt bij het andam; bōh peutéh, dat zwartsel aanbrengen, smeren.

PEUTEUË', zich aan de kim vertoonen, even boven de horizon verrijzen, (van de maan, ook wel van de zon); boeleuën ka djipeuteuë', de maan vertoont zich al aan de kim; goe*k*oeë' manò' peuteuë' boeleuën, beukah tajeuën madja seumeu'òb; toeankoe doea sinòë neumakeuën, di lōn dja' oeleuën dja' sapa gòb, tot de hanen kraaiden en de maan opkwam, tot het watervat brak is het oude vrouwtje aan het stoomen (van spijzen) geweest; gaat gij met u beiden hier eten, ik ga naar het voorerf om menschen te verwelkomen, (Tjintaboehan, pantōn); tamsé oeròë beukah ban peuteuë', meunan seunaleuë' poetròë djròh roepa, gelijk de pas ter kimme gerezen zon, zoo was het beeld van de schoone prinses, (Djoehan Meusapi). Moepeuteuë', zich aan de kim vertoonen, (ook) zich aan de oppervlakte vertoonen, (van santan en vetdeeltjes van goelè leuma', die bij de bereiding niet goed is omgeroerd); met zulke zichtbare vetdeeltjes, (vgl. meu'eumpiëng ara i.v. eumpiëng); pakòn goelè moepeuteuë' (of kapoepeuteuë'), waarom drijft het vet, de santan boven in de goelè (heb je de santan boven in de goelè laten drijven). Poepeuteuë', laten peuteuë', of laten moepeuteuë'.

PEUTEULABAJOE, zie peutalabajoe.

PEUTEUMOEËN, (Mal. pertemoean), lotsbestemming tot een huwelijk, voorbeschikt huwelijk, voorbeschikte echtgenoot(e); hana peuteumoeën, het is niet voorbeschikt om tot een huwelijk te komen, (zegt men b.v. wanneer alles reeds afgesproken is en het huwelijk toch niet doorgaat); ranté peuteumoeën, de zinnebeeldige keten tusschen twee personen, die voor-

@lonaliakbar

beschikt zijn een echtpaar te vormen; langkah raseuki peuteumoeën mawòt handjeuët tapeusië, onze (voorbeschikte) schreden (lotgevallen), levensonderhoud, huwelijk, en levenseinde kunnen we niet ontwijken, (sprkw.; in deze reeks van vier woorden zegt men ook peutoeman voor peuteumoeën; die vier woorden worden ook gebezigd om een gelukkigen dag te berekenen voor b.v. de eerste stappen voor een huwelijksaanzoek, door ze b.v. op het getal der dagen van de maand af te tellen); langkah raseuki peuteumoeën mawòt, njan pi ban peuët sòë thèë hana, onze schreden, ons levensonderhoud, ons huwelijk en ons levenseinde, die vier dingen weet niemand, (Noen Parisi); bè' kadòng, aneu', rèt peuteumoeën, kadòng rèt adoeën neusa sèëdara, verwacht niet, mijn kind, dat ge hem tot echtgenoot zult krijgen, beschouw hem als een ouderen broeder, (Pòdi Amat); meugah oereuëng di nanggròë Tjham seutèt peuteumoeën di ateuëh dōnja; neukheunda' meudjoedō ngòn Abeudōlah, Pòteu Alah njang peulahra, het gerucht ging, dat het iemand uit Syrië was, die den voor haar bestemden echtgenoot op de wereld zocht, die met A. wilde trouwen en die onder de hoede van Allah stond, (die haar hare huwelijksbestemming had geopenbaard), (Noeboeët Nabi); doea dròë sawami njang ka maté, meunan teukeudi Alah Ta'ala; adat na oentōng niba' Toehan, njan peuteumoeën Ahmat moeda, twee echtgenooten had zij (Katidjah) achtereenvolgens door den dood verloren, aldus had Allah beschikt; waar haar een gelukkig lot door den Heer was toebedeeld, zou zij de echtgenoote van den jongen A. (den lateren Profeet Mohammad) worden, (Noeboeët Nabi).

PEUTEUNAH, zie péteunah.

PEUTEUNGÒHAN, zie i.v. teungòh II.

PEUTEURAH, zie patrah II.

PEUTEUWI, zie peureutawi.

PEUTJAJA, in deftige taal ook peureutjaja, (Skrt. pratyaya), geloof, vertrouwen; gelooven, vertrouwen; hana djipeutjaja keu geutanjòë, hij vertrouwt, gelooft ons niet; hana lōn peutjaja haba gòb, ik geloof niet aan andermans verhalen; zie verder vbd. i.v. djajéh, hoebatan, keudidi, koeat I, lakoe, pi'é. Moepeutjaja, geloofd, vertrouwd; vertrouwen hebben. Peureutjaja'an (Mal. kepertjajaan), vertrouwbaar, geloofwaardig, vertrouweling.

PEUTJRÒ', nazetten, achtervolgen; djipeutjrò' pantjoeri, ze zetten een dief na. Moe-, of teupeutjrò', nagezet, achtervolgd; moepeutjrò' (-peutjrò'), elkander nazetten. Poepeutjrò', laten

@lonaliakbar

nazetten. Poemeutjrò', de handeling peutjrò' verrichten; Ra'nageumira djitjeumeutjang, ra'jat djiploeëng meuleuloemba; ... Ra'nageumira teungòh poemeutjrò', ka meuroempò' ngòn Lila'indra, R. hieuw er op in en het (vijandelijke) volk vluchtte om het hardst weg; ... R. achtervolgde hen en kwam tegenover L. te staan, (Tjah Koebat).

PEUTÒË (Tamil peṭṭi), kist, koffer; peutòë dòng, kast, (ook) eene groote kist, waarvan de voorwand uit twee openslaande deurtjes bestaat; peutòë panjang, of p. raja, lange of groote kist om kleeren, matten enz. in op te bergen; peutòë beuët, of p. meunjanjòë, (in hik.) tooverkist, die muziek maakt, (mod.) gramophoon; neupeu'ét sabòh peutòë meunjanjòë keu poetròë Deulima Rawan, manjèn-manjènan aneu' radja, hij gaf eene „zingende kist'', een vorstelijk speeltuig mee voor prinses D. R., 's vorsten gemalin, (Noen Parisi); zie verder vbd. i.v. *groem*. Moepeutòë, eene kist hebben; bij kisten. Een ander peutòë, zie i.v. tòë.

PEUTOEA I (Arab. fatwâ), uitspraak (van een schriftgeleerde over eene kwestie op godsdienstig gebied); eene uitspraak geven, beslissen, vaststellen; geubri peutoea lé teungkoe A, teungkoe A heeft er eene uitspraak over gegeven; sòë peutoea masa'alah njòë, wie heeft over deze kwestie eene uitspraak gegeven; zie verder vbd. i.v. koesoeïh. Vgl. moepeuti I.

PEUTOEA II, zie i.v. toeha.

PEUTOEGÉH, Portugees; Portugeesch, (bekend uit hik., zonder dat men er eene precieze voorstelling van heeft); ra'jat djikrah doem moebala', si radja dja' kaphé pindòë; Tjina Djawa ngòn Peutoegéh, bandoem habéh njang neumat dròë, overal waar de booze, ongeloovige vorst kwam, riep hij het volk in grooten getale op; Chineezen, Javanen en Portugeezen, allen, die tot zijn onderhoorigen behoorden, (Banta Ahmat). Zie preunggi.

PEUTOEHA, zie i.v. toeha.

PEUTOEMAN, zie i.v. peuteumoeën.

PHA I, dij (van menschen en dieren), bout, achterbout (van dieren), schaarpoot (van kreeften en krabben), opstaande stijl, stut, poot (van voorwerpen); pha likōt, achterdij, achterbout (van een dier); pha keuë, of pha tangeun, voorbout (van een slachtdier); pha manò', kippenbout, (ook) e.s.v. in zoutwaterkreken levend en eetbaar schaaldier met eene zeer harde, zwarte schaal; pha tjanggoeë', kikkerdij, (ook) e.s.v. welriekend gras, dat men in het haar doet; Sa'it beudòïh reudjang-reudjang, bidjèh mamplam djitrōh sigra; dalam plō' triëng

@lonaliakbar

pha peurataïh, Sa'itkeubah keunan landja, S. stond snel op om de manggapit op te bergen; hij borg haar vlug op in een bamboekoker, n.l. in den poot van eene rustbank, (Noen Parisi); sipha, een vierde, n.l. van een tahé, (in deze beteekenis gew. peuha, zie aldaar); zie verder vbd. van pha van menschen o.a. i.v. aléh, aseutapiroekoeët, hanta, lhōng I, peudéh, van dieren i.v. geuriba, van voorwerpen i.v. djeureukha, ilang, reunjeun. Moepha, van een pha voorzien, met pooten.

PHA II (Arab. fâ), de gewone Atjèsche uitspraak van de 20ste letter van het Arab. alphabet; zie fa.

PHA' I, bijvorm van bha' I, zie aldaar.

PHA' II, geluid van een slag, pats; sidéh barō meung djisiga', di sinòë pha'lé di moeka, nauwelijks werd aan den anderen kant eene beweging (om aan te vallen) gemaakt, of pats werd van dezen kant een slag op het gezicht gegeven, (Malém Diwa). Moepha', dat geluid makende; beudé neulhiët lheuëh neutimba', keunòng moepha' papeuën bétra, ze vuurden de geweren af na ze gericht te hebben en met hoorbare slagen troffen de kogels de planken der schepen, (Goemba' Meuïh).

PHA'-PHOE', freq. van pha' II, en phoe'.

PHAÏH, zie païh I en II.

PHAJ I, ook faj (Arab. fa'l, voorteeken, voorspelling), zekere methode van geluksberekening, b.v. om te weten te komen of op een voorgenomen huwelijk zegen zal rusten, of eene verloren zaak teruggevonden zal worden enz.; èleumèë phaj, de wetenschap van die geluksberekening; phaj Koeroe'an, of phaj Kalamōlah, geluksberekening berustende op den Qorân, op Allahs Woord, b.v. door, na het uitspreken van een gebed en een niët (intentie-formuleering) den Qorân op goed geluk af open te slaan, vervolgens 7 bladen om te slaan, en dan op de 1ste of de 7de letter van den 7den regel te letten en de beteekenis van die letter, welk geluk of ongeluk ze aanbrengt, in de soerat phaj (boekje of tabel bij die berekeningen gebruikt, ook alleen phaj genoemd) na te kijken; phaj dja'pa sadé', eene aan Dja'pa Sadé' toegeschreven wichelmethode, (zie dja'pa); boeka phaj, in een phaj-boek naslaan, eene geluksberekening verrichten. Moephaj, eene geluksberekening maken; teungkoe moephaj si'at keu aneu' lōn, teungkoe, maak eens eene geluksberekening voor mijn kind, (b.v. of het huwelijk dat ik voor haar wil sluiten goed zal zijn). Zie téh I.

PHAJ II, bijvorm van paj I, zie aldaar.

PHAM (Arab. fahm), begrip, verstand, geest, kennis, inzicht; begrijpen, beseffen, verstaan,

@lonaliakbar

kennen, verstand hebben van, onthouden; njòë njang daranjòënjangagam, Meudeuha' bri pham oeba' hamba, dit is het wijfje, dit is het mannetje, zoo heeft M. mij doen weten, (Meudeuha'); „toeankoe ampōn hana tō' pham, malingkan Toehan Pò njang Asa"; „sinankeu, sabda, kamòë meusrah dròë, ba' talòë njang keukaj baka,", „heer, onze kennis schiet te kort (we weten niet waarmede dit alles moet eindigen), alleen de Heer, de Eenige Meester weet het"; „aan Hem juist, zeide de vorst, vertrouwen we ons toe, aan de bestendige, eeuwige koord (klampen we ons vast), (Pòtjoet Moehamat); zie verder vbd. i.v. bèusōt, haraïh I, khiaj, kiapah, leumah, masén, matan, oendang-oendang II, pantja'indra, pawō'. Moepham, begrepen, beseft, enz.; (ook) overleggen, beraadslagen; ka moepham ba' gata, hebt ge het begrepen; teungòh geumoepham koetika ngòn teungkoe, hij is bezig met den teungkoe over de goede en slechte tijden te overleggen; Atjèh ngòn Pidië ka meuhimpōn, habéh geumoepham doem peutoea; saré ka lheuëh geumoepadan, geuseutèt bandoem pòteu radja, de lieden van (Groot-)Atjèh en van Pedir waren bij elkaar gekomen en al de hoofden beraadslaagden met elkander; toen zij met hunne beraadslagingen gereed waren, volgden zij allen den koning, (Pòtjoet Moehamat). Poepham, doen begrijpen, enz., begrijpelijk maken. Vgl. moephōm.

*PH*AM-*PH*OEM, klanknabootsing van vallende personen of zaken; ra'jat maté *h*an sòë toedoem, reubah *ph*amphoem ban silingka, ontelbaar velen sneuvelden er van het volk, ploffend vielen zij aan alle kanten neer, (Radja Bada).

PHANA, ook pana, pahna, en fana (Arab. fanâ', het vergaan), vergankelijk, vergaan, dood, vernietigd, verdelgd, vernield, (als mystieke term) opgaand, opgegaan (in Allah), verzinkend, verzonken in mystieke extase, (vooral in de mytieke beteekenis wordt de vorm fana gebezigd); (in hik. ook verb.) = poephana; 'òh ka hasé tama'ripat, fana keu dat Toehan Asa, indien ge de ware Godskennis bereikt hebt, dan gaat ge op in het Wezen van den Eenigen Heer, (Mènhadjōj abidin); geufana dròë njan oeba' dat, hana ingat keu ma siwa, hij doet zichzelf opgaan in het Wezen (van Allah) en denkt aan niets anders, (Mènhadjōj abidin); nanggròë njang phana, het vergankelijke land, i.e. de wereld, het aardsche leven; pòh phana, dooden, (zie vbd. i.v. moedjakarah); maté phana, dood, gestorven, (zie vbd. i.v. bibeuë,

gòm, padang); zie verder vbd. i.v. geureuboe', padèë, palang-paléng, peureumeun. Moephana, opgaan (in Allah). Poephana, dooden, om het leven brengen, vernielen, verdelgen, vernietigen, doen vergaan, doen opgaan (in Allah); zie vbd. i.v. djamè', ilah.

PHANG, Pahang, (op het Maleische schiereiland); timòn phang, zie i.v. timòn; tjanggoeë' phang, zie i.v. tjanggoeë'.

PHANG-PHÒË, bijvorm van pang pòë, zie aldaar; *h*an djidjeuët dja' lé sigeutoe, ië paja djoe reujeuë' phang-phòë, zij durfde geen stap verder te doen, het water van het moeras kookte en golfde heen en weer, (Goemba' Meuïh).

*PH*AT, ook (meer dial.) *ph*òt; maté sigò *ph*at, met één slag, ineens, terstond dood. Moe*ph*at, met één slag, terstond dood gaande; sajang takalòn boebiri moepò', ladōm teusoeët loengkè-loengkè, ladōm na njang patah, na njang matélé sinan moe*ph*at-*ph*at, het is een zielig gezicht om die rammen te zien vechten, bij sommige zitten de horens los, bij andere zijn ze gebroken, andere weer gaan terstond dood; lheuëh neupoedjòë Alah ahat, neusròm leugat hana reuda; keunòng batèë doem moe*ph*at-*ph*at, kaphé la'nat le that binasa, nadat hij (de Profeet) Allah, den Eenige had geloofd, wierp hij (de steenen) snel en zonder ophouden (naar den vijand); door de steenen getroffen gingen velen van de vervloekte ongeloovigen met één slag dood, (Radja Bada).

PHÈB, ook pèb, laag, niet ver opwaarts reikend, (van b.v. een dak, waarvan de vlakken een zeer stompen hoek vormen, van een gebouw met zulk een dak of dat in het algemeen niet hoog is, van eene muts); boebōng njòë phèb that, dit dak is erg laag, (zie het oppos. sidjòt); balè phèb, een laag open gebouw; koepiah phèb, eene lage muts, (vgl. pè III).

PHÈË, klanknabootsing van een kletsenden slag of val. Moephèë, dat geluid makende; neusoeët peudeuëng neuta' moephèë, keunòng di oelèë poetōïh doea, hij trok zijn zwaard uit en gaf er een kletsenden slag mee, (de naga) op den kop getroffen brak in tweeën, (Banta Beuransah); trōïh lòm angèn patah kajèë, srōt lōn moephèë lam koeala, toen kwam er weer een wind opzetten, de tak brak en ik viel kletsend in de riviermonding, (ibid.).

PHÉT, bitter van smaak; gal, galblaas, (ook) het vleezige deel van de hand tusschen duim en wijsvinger, (fig.) eer-, schaamtegevoel; laboe phét, zie i.v. laboe; phét koelét, met eene bittere huid, (fig. uitdrukking voor) onvatbaar voor ziekten.

@lonaliakbar

gezond blijvend; boephét koelét mangat asòë, ba' é' seuleusòë soerat lōn rika, moge ik gezondheid en welzijn genieten, moge ik dit geschrift tot voltooiing kunnen brengen, (Djoehan Meusapi); geutjò' boelèë ngòn soea pidjét, geutjò' phét keu oebat loeka, hij nam de manen (van het geslachte paard) om er eene toorts voor (het verdrijven van) wandluizen van te maken en hij nam de gal voor geneesmiddel tegen wonden, (Hik. Goeda); sòë njang talō bah koesoera', si raja oeta' malèë boebé drah; sit hana phét meung boebé padé, ħan é' sabé Teukoe Kalipah, wie het aflegt, (zeide het dwerghert, den neushoorn en den olifant, die met elkander vochten, tegen elkander ophitsende), zal ik uitjouwen, die met den grooten kop (i.e. de olifant) heeft maar een schijntje schaamtegevoel; hij heeft geen eergevoel zooveel als een padikorrel, hij kan niet tegen den kalipah (i.e. den neushoorn) op, (Plandō' Kantjé); gah ban gadjah siё ban piti, phét di gaki sa ngòn roesa, zijn roem is (zoo groot) als een olifant, maar zijn lichaam (zijne kracht) is als dat (die) van een rijstvogel, en zijn eergevoel zit in zijne voeten gelijk bij het hert, (dat alleen maar kan vluchten), (Malém Diwa); djéh 'òh lawét koepeutoela', ħan tatém dja', hé sròëpada; narit simbéng ħan tatoepeuë, phét di geunoeë djoedō radja; 'òh nan lawét koepeukeudji, phét di gaki meusé roesa, zoo lang reeds heb ik u aangezet om (den dood van mijn vader) te gaan (wreken), maar gij hebt steeds niet willen gaan, o Majesteit; ironische woorden begrijpt ge niet, ge hebt uw eergevoel in uwe hielen, o koninklijke gemaal; zoo lang reeds heb ik u vernederende woorden toegevoegd, maar uw eergevoel zit in uwe voeten evenals bij het hert, (Malém Dagang; in eene andere redactie komt in dit verband een gelijkluidende versregel voor als de boven uit den Malém Diwa geciteerde met het verschil, dat hij i.pl.v. sa ngòn roesa heeft malèë hana, gij hebt geen schaamtegevoel); tapeukawén ngòn inòng roempét, tabitjah phét oelōnteu njòë, ge hebt mij met eene vrouw laten trouwen met doorgescheurde oorlellen, ge hebt mij beschaamd gemaakt, (Goemba' Meuïh); zie verder vbd. van bitjah phét i.v. bitjah. Poephét, bitter maken.

PHEU, naar de schil (een weinig bitter en samentrekkend) smakend, (van b.v. bòh giri).

PHEUËNG, de beenen wijd uit elkander zetten, of houden (bij het staan, loopen, zitten, liggen); djidòng djipheuëng di keuë gòb, hij staat voor anderen met de beenen uit elkaar. Moe-, of teupheuëng, wijdbeens; dòng teupheuëng

@Ionaliakbar

gaki, wijdbeens staan. Poepheuëng, uit elkaar houden, uitslaan (van de beenen); bè' kapoepheuëng gaki, houd je beenen niet zoo uit elkaar.

PHEUËT, beitel, beitelwerk; beitelen; ph. goelōng, of ph. poeta, beitel met hollen bek, guts, (dient om ronde gaten uit te beitelen); pheuët tja', beitel met vierkanten bek, hak-, steekbeitel; tajoeë mè bliōng batji galang, tajoeë mè labang ngòn pheuët poeta, laat dissels, kleine en breede bijlen brengen, laat spijkers en gutsen brengen, (Malém Diwa); iё pheuët poeta, water, waarin men eene guts heeft gelegd, (wordt tegen buikkramp gedronken); pheuët Meura'sa, zie i.v. meura'sa; teuma neutjò' bahrōnabeuët, *h*an loet geupheuët lam-lam mata, daarop nam hij zijne bahrōnabeuët-amulet, die hem onkwetsbaar maakte, ook al beitelde men in zijn oog, (Malém Diwa; zie ook vbd. i.v. bha, waar voor lōt te lezen loet). Moe-, of teupheuët, gebeiteld, in-, uitgebeiteld; moepheuët, (ook) = poemoepheuët, of poemeuheuët, de handeling pheuët verrichten, aan het beitelen zijn, beitelwerk verrichten; neudjō' peudeuëng oelèë teupheuët, mata oebé bleuët panjang lhèë deupa, hij gaf hem een zwaard met een gevest, dat met beitelwerk versierd was, en met een lemmer, dat zoo breed was als een gevlochten klapperblad en drie vadem lang was, (Malém Diwa); sabòh oetōïh boeët poemeuheuët, kajèë djirapat djròh *h*an tara, een der timmerlieden verrichtte beitelwerk en hij verbond de houten mooi aan elkaar, (Nabi Oesoeïh). Peuneuheuët, of peuneupheuët, de wijze of het resultaat van het pheuët; gèt that peuneuheuët batèë itam, oeké di dalam doem meuroepa, de zwarte steen was zeer mooi uitgebeiteld, aan den binnenkant waren er allerlei figuren in gegraveerd, (Tjah Koebat).

PHIË', eene denkbeeldige geldsoort; siphië', = ½ boesō'.

*PH*IËH I; bòh *ph*iëh, testikel, (meer van dieren, van menschen grof); kah hana bòh *ph*iëh, hana malèë, je hebt zeker geen testikels, dat je geen eergevoel hebt.

*PH*IËH II, zie *pr*iëh.

PHILAH (Arab. fidhdhah), zilver; zilveren, (in hik.); zie vbd. i.v. dahab.

PHŌ I, zang en dans, gepaard met zelfkastijding, bij een sterfgeval in het sterfhuis, waarvan de wanden voor een deel weggenomen zijn, uitgevoerd door jonge vrouwen, gew. een paar dagen na het overlijden, (vooral ter Westkust van Atjèh; de liederen bestaan uit pantōn's, die vaak onkuische liefdesliederen zijn); zulk een zang en dans uitvoeren, dansen en treurliederen zingen,

@lonaliakbar

(ook wel, niet als rouwplechtigheid, maar als feestvermaak:) dansen en pantōn's zingen; a-da' maté gata di leupoe, lhèë oeròë koejoeë phō kilòë dada, indien ge in het vrouwenvertrek (i.e. thuis) sterft, dan zal ik gedurende drie dagen (jonge vrouwen) laten dansen en treurliederen laten zingen, en zichzelf op de borst laten slaan, (Pòtjoet Moehamat); manjèt pi trōïh ka geu-peu'éh, geulheuëng bin-téh ban silingka; ... si-teungòh ri ka djiba'e, siteungòh phō leumpah dada; ō' di oelèë teugeu-reubang, djilinggang ateuëh keureunda; é' siribèë trōn siribèë, le that djamèë ra'jat teu-ka; nanggròë Pidië phō meugoentjang, di Atjèh prang makén raja, het lijk (van Pangoelèë Meunaròë) kwam (in zijn huis) aan en werd er neergelegd, terwijl men in de wanden (van het vertrek) tusschenopeningen maakte (de wanden voor een deel wegnam); ... deels weeklaagden zij (zijne verwanten), deels zongen zij onder het dansen treurliederen, zich daarbij op de borst slaande; met loshangend haar dansten zij, wiegelende en met de armen zwaaiende, om de lijkkist heen; bij duizenden kwamen en vertrokken de gasten, al het volk kwam toestroomen; terwijl men aldus in Pedir treurliederen zong, dat het land ervan schudde, woedde in (Groot-)Atjèh de strijd steeds heviger, (Pòtjoet Moehamat); habéh tjoekōb doem seu-leusòë, boengka djinòë Banta moeda; asòë meu-ligòë doem habéh mòë, djipòh-pòh dròë ban si-moe*a*; ada' ma poetròë *h*an peuë peugah, rasa njeum beukah djitoem-bō' dada; di ajaheunda sabòh lagèë, djiplah ba-djèë antō' koepala; bah-keu doemnan haba ba'e, ban lagèë phō aneu' Ra-wa, toen alles compleet en gereed was, vertrok de jeugdige B.; de vrouwen in het paleis begonnen toen allen te weeklagen en zich zelf te slaan; wat de vorstin, de moeder van den prins deed, is niet meer te beschrijven, zij stompte zich op de borst, dat zij het gevoel kreeg alsof hare borst stuk ging; de vader van den prins deed weer wat anders, hij scheurde zijn baadje stuk en stootte zijn hoofd (tegen al wat hard was); tot zoo ver het verhaal van het geweeklaag, dat het rouwbedrijf van lieden van de Westkust geleek, (Gadjah toe-djōh oelèë); lam meuligòë ra'jat that le, inòng moephō mangat soeara; ateuëh koelét djimeu-nari, soe sang bangsi boelōh beungga; badan leumòh sapaj leuntō, djihaja' phō *h*an ngòn peusa; sadjan langkah sigò linggang, ajōn soe-bang blèt-blòt mata; dji-hadi phō soe that ma-ngat, le hékeumat ngòn

@lonaliakbar

peungila; ... doemna oereuëng tahe gante, lalòë ba' phō joeb atana, in het paleis bevonden zich zeer veel menschen, vrouwen dansten er en zongen pantōn's met eene heerlijke stem; ze dansten op huiden en hare stemmen klonken als fluiten van boelōh beungga; met hare lenige lichamen en veerkrachtig doorbuigende armen voerden zij de dansbewegingen uit op onvergelijkelijke wijze; bij elken stap zwaaiden zij met de armen, en flikkerden de steentjes van hare door die bewegingen schommelende oorkrabben; zij zongen de pantōn's met eene heerlijke stem, zij hadden veel geheime middelen om de toeschouwers te bekoren; ... al de menschen stonden geheel verbluft en geboeid naar die zang-, en dansuitvoering onder het paleis te luisteren en te kijken, (Noen Parisi, deze uitvoering hier bij een huwelijksfeest); zie ook vbd. i.v. malèë. Moephō, de handeling phō verrichten, (zie vbd. boven). Poephō, eene phō-uitvoering laten geven of geven ten behoeve van; manjèt djipoephō, men geeft eene phō-uitvoering voor een doode. Vgl. ba'e, mòë, njaba'.

PHŌ II; biëng phō, zie i.v. biëng.

PHOE', ook poe', het geluid van een slag of klap; djaròë tjaba' hana padan, tjawan pingan le tjeuleungga; teuma djiteumeung toengòë apoej, leugat djisangsoej moeka maha; phoe' dibahō phoe' di oelèë, phoe' di singkèë phoe' di moeka; „maté aneu' geukòh oelèë, ka toetōng kèë si rimoeëng seuba'', (het kind) kwam overal met zijne handen aan, zoodat er veel kommen en schotels braken; toen vond hij een gedeeltelijk afgebrand stuk hout en sloeg er zijne grootmoeder rechts en links mee op het gezicht; pats op den schouder, pats op het hoofd, pats op den elleboog, pats op het gezicht; „moge het kind dood gaan, moge zijn hoofd afgehouden worden, ik ben heelemaal verschroeid, (riep de grootmoeder), moge het kind door een tijger verslonden worden'', (Malém Diwa). Moephoe', een phoe'-geluid makende; Malém dji'é' misé seusoeé, djitjang kaphé *h*an ban poebla; moephoe' di djoengka moephoe' di keunèng, meung 'òh tangiëng poetōïh keudoea, M. drong in den strijd voort als een windmolentje en hieuw verwoed op de ongeloovigen; pats op de kaken, pats op de wenkbrauwen, als men maar even keek, werd men in tweeën gehouwen, (Malém Dagang). Zie leupoe', pha' II, pha'-phoe'.

PHOEJ I, licht, niet zwaar, niet drukkend, (ook fig., verder fijn voor:) verlost, bevallen, (van het lichaam gezegd fig.:) zich lekker, zich aangenaam gevoelende, gezond; proemòh teukoe A ka phoej, de vrouw van teu-

@lonaliakbar

koe A is reeds bevallen; b a' A-lah bri trōïh ban ha-djat, beutamat soerat njang lōn moela; ba' phoej toebōh mangat asòë, Toehan sidròë bri seuntèësa, Allah geve, dat (mijn) doel bereikt worde, dat ik dit geschrift, dat ik begin, voltooie; moge mij daarvoor gezondheid, welzijn geschonken worden, moge de Eenige Heer mij rust geven, (Noen Parisi); phoej djaròë, eene vaardige hand hebbende, i.e. in staat of steeds bereid om met zijne hand iets goeds te verrichten, b.v. eenig werk te doen, anderen te helpen, de hand voor eene begroeting uit te steken, wat te geven, naarstig, vaardig, behulpzaam, hulpvaardig, voorkomend, mild; ba' phoej djaròë ba' trang até, ba' meusampé ban lōn pinta, moge mijne hand (hier: mijne pen) vaardig zijn en mijn geest helder blijven, moge mijn wensch (om deze hikajat te schrijven) vervuld worden, (Dioe Plinggam); djaròë ba' phoej lidah ba' pasèh, até bè' teupèh ngòn oereuëng lingka, wees voorkomend, spreek behoorlijk, en zorg dat ge ook innerlijk niet in conflict komt met uwe omgeving, (Djoehan Meusapi); phoej iman, zie i.v. iman. Poephoej, licht, lichter maken, verlichten; lōn poephoej gòb, brat dròë, ik maak het anderen gemakkelijk, maar heb het zelf zwaar.

PHOEJ II, zie poej I.

PHŌM, zie moephōm.

PHŌN, begin, aanvang, oorsprong, oorzaak; in het begin, aanvankelijk, eerst, ten eerste; (de, het) eerste; phōn-phōn, = phōn met versterkte beteekenis; zie vbd. i.v. aneu', awaj, di I, djawòë, la'sana, leumoeëng, madika, mè II, moela I, mò'lōt, ni II, paléng, peudéh, peureudèë, peureuléng. Moephōn, een begin hebben; zie vbd. i.v. kadim. Poephōn, een begin maken met, beginnen, aanvangen, het eerst doen; ngòn béseumélah oelōn poephōn nalam djawòë, ladōm Arab ladōm Atjèh lōn hareutòë, met béseumélah vang ik dit „Maleische leerdicht'' aan, dat ik deels in het Arabisch deels in het Atjèsch opstel, (Nalam djawòë sipheuët doea plōh van Teungkoe Ba' Djeuleupè); poephōn blang, poephōn padé, zie i.v. blang, padé. Teuphōn, of teupoephōn, begonnen, aangevangen. Peunoephōn, begin, aanvang, eersteling; peunoephōn padé, = oelèë padé, zie i.v. padé.

PHÒNG, met een luchtje eraan, bedorven riekend; sië leumò njòë ka phòng, *h*an lèt tapadjōh lé, dit rundvleesch riekt al bedorven, het is niet meer te eten. Poephòng, laten rieken, laten bederven; pa kòn tapoephòng sië, *h*an ta'adèë, waarom hebt ge het

@Ionaliakbar

vleesch laten bederven, en hebt ge het niet in de zon gedroogd.

PHÒT, zie *ph* a t.

PI I, nadrukswijzer, nadruk leggende op het woord waarop het volgt, en overeenkomende met het Mal. p o e n: ook, zelfs, nu, wel; kan ook alleen dienen om het onderwerp in den zin aan te duiden; zie vbd. o.a. i.v. a n, b è', b i t, d è ë s a, h ò, l a b o e.

PI II, e.s.v. in zilte moerassen groeiende, grove varen, waarvan de stam gebruikt wordt voor omheiningen van putten, (Mal. p i a i); zie vbd. i.v. k o e t a.

PI III, ook p i ë', p l i ë'; p i o e, door broeiing tot gisting gebracht klappervleesch, rottend of gerot klappervleesch, waaruit m i n j e u' b r ō' wordt vervaardigd; wanneer de olie eruit geperst is, wordt het (ook p i o e genoemd) o.a. met allerlei kruiden als toespijs bij de rijst gegeten; zie verder i.v. k l a h, p e u n g a r a t, p r a h, en vbd. i.v. l i n ò n g.

PI', samenvattende naam van luffasoorten, (Mal. k e t o l a, Batav. Mal. o j o n g): b ò h p i' g a l a h (lang), b ò h p i' m e u s a g ò ë (met uitstekende ribben), b ò h p i' m i n j e u' (glad en komkommervormig), b ò h p i' o e l e u ë (slangvormig gekronkeld, wordt rauw, in stukken gesneden, met geraspten klapper als s a m b a j gegeten), b ò h p i' t j a n g g o e ë' (kort); k o e n è n g b o e n g ò n g p i', e.s.v. gele kleur, (naar de kleur van de p i'-bloem); zie verder pantōn i.v. d j o e d ō.

PIA, zie i.v. b a w a n g.

PIALA, klein kommetje of potje, met of zonder deksel; p i a l a k a w a, koffiekommetje; p i a l a s i r a, zoutvaatje.

PIAMAN, ook p e u n j a m a n (Mal. p i n d j a m a n); p i a m a n t o e d j ō h, de zeven door God aan den mensch „geleende'' attributen, n.l. k o e d r a t (macht of kracht), i r a d a t (wil), è l e u m è ë (kennis, verstand), h ò j a t (leven), s a m a' (gehoor), b a s a (gezicht), en k a l a m (spraak); 'ò h s a r é t j r é r ò h b a' t o e b ō h, h a n t j ō l o e l ō h d j a s a t k i t a; h a b é h m o e w ò ë p i a m a n t o e d j ō h, t i n g g a j t o e b ō h *h* a n k ò n g o e n a, wanneer de ziel van het lichaam is gescheiden, dan gaat het lichaam geheel te niet; dan zijn alle zeven geleende attributen (tot Allah) teruggekeerd en blijft het lichaam nutteloos achter, (Ma'ripat); k a h a b é h o e m o e *h* a n l é r a s e u k i, k a t r ō ï h d j a n d j i A l a h T a'a l a; k a t r ō ï h a d j a j s a m p ò ë n g ò n t a n g g ō h, p i a m a n t o e d j ō h g e u t j ò' b a' h a m b a; 'ò h k a g e u t j ò' p i a m a n t o e d j ō h, t i n g g a j t o e b ō h *h* a n k ò n g o e n a, het is dan eenmaal voorbeschikt, dat mijn leven dra zal eindigen, dat er voor mij geen levensgelegenheid meer zal bestaan, dat de door Allah voor mij vastgestelde tijd, het laatste uur dra daar zal zijn, dat de mij op deze wereld gegeven tijd nu ten einde loopt en dat de zeven geleende attributen weer van mij

@lonaliakbar

teruggenomen zullen worden; en als de zeven geleende attributen teruggenomen zijn, blijft het lichaam nutteloos achter, (Tjintaboehan).

PIASAN, ook peurasan (Mal. perhiasan), versiersel, (in deze beteekenis alleen in hik.; de gewone beteekenis is:) feest (inz. met muziek, optochten, vuurwerk en illuminatie), feestelijke optocht, wat tot een feest of optocht behoort, vermakelijkheid, vermaak, schouwspel, volksvermaak, volksfeest; badan itam rajeu' *h*an ban, le piasan ba' djih roepa; oelèë ban leumò keulakoean, babah djih ban bibi oenta; doea gadéng dalam babah, misé gadjah lakoe roepa, het lichaam (van den djén) was zwart en ontzagelijk groot, en had allerlei (vreemde) versierselen; het hoofd was als de kop van een stier, de mond had lippen als die van een kameel; in den mond zaten twee slagtanden als die van een olifant, (Tamim Ansa); geusië keubeuë meuribèë-ribèë, radja peudjamèë ra'jat doemna; meudjeudjeunèh doem piasan, boenjòë-boenjòëjan meusoeara, er werden duizenden karbouwen geslacht, de vorst onthaalde al het volk; er werden allerlei soorten vermaken gegeven, en allerlei soorten muziek deden hare toonen hooren, (Meudeuha'); peudoeë' piasan, een feest geven, feest vieren; padoem-padoem djipeudoeë' piasan, meusoeka-soeka'an sabé moeda, ze gaven talrijke feesten en maakten als jonge lieden onder elkaar pret, (Gadjah toedjōh oelèë); piasan poepò' boebiri, het volksvermaak om rammengevechten te houden; zie verder vbd. i.v. dja', gōj, keuë, manoera I, midan I, peurakan. Moepiasan, een feest geven, feest vieren, een optocht houden; siteungòh ri djimoepiasan, ara'-ara'kan sadjan panglima, sommigen hielden een optocht samen met den krijgsoverste, (Malém Dagang); zie verder vbd. i.v. meu'èn.

PIB-PIB, e.s.v. door Klinganeezen ingevoerde aarden of metalen fluit; jōb pib-pib, op zulk eene fluit blazen; lagèë pib-pib, zie i.v. lagèë. Moepib-pib, op zulk eene fluit blazen.

PIDIË, Pedir; Pedirsch; Pedirees; Pidië pròm tapè di roeëng, Pedireezen laten gegiste rijst op hun rug broeien, (bespotting van lieden van Pedir, die gegiste rijst als teerkost plegen mee te nemen, en verder als gierig bekend staan, zie sprkw. i.v. boe I); zie verder vbd. o.a. i.v. oeta-oeta, pham, phō I, sanggōj.

PIDJÉT, wandluis, (huist veel in slaapmatrassen en bedgordijnen, is, naar men zegt, bang voor de lucht van paardenhaar, zie vbd. i.v. phét, en wordt als beeld van geniepigheid en lafheid gebezigd); tapòh pidjét tatjōm

@lonaliakbar

b è ë, t a p ò h g o e t è ë t a k h e u n *h* e u h, doodt men eene wandluis dan ruikt men stank, doodt men eene hoofdluis, dan zegt men *h* e u h, (uitroep z.v.a. ik heb je), (sprkw. met de beteekenis: dat pleegt een mensch te doen, of z.v.a. gewoonte is eene tweede natuur); *d j* a m ò' g o e t è ë l h è ë n g ò n p i d j é t, muskieten, hoofd-, en ten derde wandluizen (zijn drie soorten dieren, die een mensch hinderen en die men zonder genade mag dooden); b è' l a g è ë o e r e u ë n g b a p i d j é t, wees niet als iemand, die (alleen) wandluizen brengt, (zegt men schertsend tegen iemand, dien men als logé wat langer wil houden); g e u s o e ë n l a g è ë p i d j é t, laf als eene wandluis, (zie vbd. i.v. g e u s o e ë n); s o e l é t l a g è ë p i d j é t, geniepig, gemeen als eene wandluis. M o e p i d j é t, met wandluizen, vol wandluizen zittend; t a h a r a b k e u k l e u m b o e, k l e u m b o e m o e p i d j é t, t a h a r a b k e u t e u n g k o e, t e u n g k o e p i s o e l é t, we hoopten op het gordijn, het gordijn bleek ook wandluizen te hebben, we hoopten op den teungkoe, de teungkoe bleek ook onbetrouwbaar te zijn, (sprkw.).

PIDJOEËT, mager, schraal, vermagerd; d i l è ë t e u m b ō n t h a t, d j i n ò ë k a p i d j o e ë t, vroeger erg dik, thans mager; r i ō h t h a t l a g è ë o e r e u ë n g s i ë k e u b e u ë p i d j o e ë t, lawaai als van lieden, die een mageren karbouw slachten, (en om het weinige vleesch twisten); zie verder vbd. i.v. k e u t i n a, l o e r ō h, m o e d a, p e u n j e u *h* a, p e u n j e u k o e ë t. P o e p i d j o e ë t, mager maken of laten worden. P e u n i d j o e ë t, magerheid.

PIË' I, zie p i III.

PIË' II, (dial. b a s a h a n d e u ë'), borsten, (van mannen en vrouwen).

PI'É (Arab. f i'l), daad, handeling, handelwijze, gedrag, aard, karakter, (ook) werkwoord; zie vbd. i.v. b e u g i, l a h I, l a m è (werkwoord), m o e r a k a b a h, n a s e u b a h, p a l ò ë. M o e p i'é, handelen, zich gedragen, een zeker karakter hebben, van zekeren aard zijn; l h e u ë h d j i m o e n t a h t e u m a d j i'o e ë t, r a d j a n j ò ë *h* a n d j e u ë t t a p e u t j a j a; m e u n j ò m e u n a n d j i m o e p i'é, r a d j a n j ò ë *h* a n l é k o e p e u r a d j a, wat hij uitgebraakt (gezegd) heeft, slikt hij weer in, we kunnen dezen vorst niet vertrouwen; als hij zich zoo gedraagt, dan wil ik hem niet meer als vorst erkennen, (Noen Parisi).

*P*IËB, Toenòngsch *p* o e ë b, zuigen, in-, opzuigen, zuigen aan, rooken, schuiven; i ë k a d j î *p* i ë b l é t a n ò h, de grond heeft het water al opgezogen; *p* i ë b m ò m of t è', aan de borst zuigen; t a *p* i ë b b e u k a m s i g ò, zuig eens aan den laatkop, neem (mij) eens bloed af; *p* i ë b g r ò'-g r ò', eene Turksche pijp rooken; *p* i ë b r o e k ò', (een sigaar, een strootje) rooken; *p* i ë b t j a n d o e,

@lonaliakbar

opium schuiven; zie verder vbd. i.v. leupeuët. Moe*p*ieb, in-, opgezogen; de handeling *p*iëb verrichten, Poe*p*iëb, laten zuigen, in, op laten zuigen; tapoe*p*iëb aneu', laat het kind zuigen; tapoe*p*iëb tè' keu aneu', geef het kind de borst. Poemoe*p*iëb, de handeling *p*iëb of poe*p*iëb verrichten. Peuneu*p*iëb, of neu*p*iëb, de wijze of het resultaat van het zuigen, zuiging. Zie djiëb, djoedjoeët, isab, *sr*iëb.

PIËNG; bòh piëng, verkorting van bòh loepiëng, zie loepiëng.

PIËT, luis, vloo, (grooter dan goetèë en meer op dieren levend; van sommige soorten, zooals de piët of goetèë gadjah̄, olifantsluis, wordt gezegd, dat ze in ijzer veranderen, in welk geval ze als peugawè worden beschouwd); piët asèë, boej, keubeuë, leumò, manò', honden-, varkensvloo, karbouwen-, runderluis, kippenvloo; piët angèn, eene kleine soort piët, die ook op den mensch leeft, (zie vbd. i.v. leupi'); soelét lagèë piët, geniepig, gemeen als eene luis; ikan piët, e.s.v. zeevisch. Moepiët, luizen hebbende, vol luizen zittende.

PIGÒ, Pegu, Pegunees; toerōt nabsoe baranggahò, na ban Pigò tan agama, zij gaven aan hunne lusten toe als heidensche Peguneezen, (Indra Bangsawan).

PIH, interjectie om katten weg te jagen; pih miё, weg, kat; ōn pih miё, kruidje-roer-mij-niet, (vgl. Jav. pis koetjing).

PIHA', kant, zijde, richting, windstreek, partij, familiebetrekking, (verder) reden, om reden, van wege, door, doordat, omdat, (ook ba' piha'); peuët piha', de vier zijden, de vier windstreken; ban doea blah piha' ka geumeutém, beide partijen willen al, hebben zich al bereid verklaard; njang pò piha', de eigenaar, de rechthebbende, (wordt door sommigen beschouwd als eene verwarring met ha', zie vbd. i.v. la'sana); ngònma gata di lōn karōng, deungòn ampōn njan sèëdara; rèt ma rèt koe doea piha', kajémlōn dja' masamoeda, aan uwe moeder ben ik van moederszijde verwant, en van (uw vader) den vorst ben ik eene nicht; zoowel van moeders-, als van vaderskant (ben ik dus aan u verwant), en toen ik jong was, ging ik vaak naar hen toe, (Noen Parisi); peuë rōh piha' djih ngòn dròëneu, in welke famlierelatie staat hij tot u, wat is hij van u; ngòn ma gata lōn rōh piha', kajém lōn dja' dilèë jōh moeda, ik ben aan uwe moeder verwant, en vroeger, toen ik jong was, ging ik vaak naar haar toe, (Noen Parisi); zie verder vbd. i.v. krabat, en van de redengevende beteekenis van piha' of ba' piha' i.v. bieuë, jakin, lawin, loerōng,

@lonaliakbar

matjam, mè I, mita, pawang. Moepiha', partij kiezen, zich aan iem.'s zijde stellen, aan iem.'s zijde staan; moepiha'(-piha'), in partijen verdeeld, bij groepen, aan verschillende zijden; oelōntoean ħana moepiha' keudéh keunòë, oelōntoean dòng di teungòh, ik behoor noch tot deze noch tot gene partij, ik ben neutraal. Zie arah I, awa', euntang, teuntang.

PIKAH (Arab. fiqh), plichtenleer, Mohammedaansche Wet; èleumèë pikah, de wetenschap der plichtenleer, wetgeleerdheid; kitab pikah, werk over de plichtenleer; malém pikah, wetgeleerde; zie verder vbd. i.v. maħè, en sprkw. i.v. naħoe. Zie poekaha.

PIKÉ (Arab. fikr), gedachte, overdenking, overpeinzing, overweging, beraad, overleg; piekeren, denken, nadenken, overdenken, bedenken, uitdenken, zich bedenken, zich beraden, overpeinzen, bepeinzen, overwegen, overleggen; bah lōn piké dilèë, laat mij er eerst over nadenken; asaj breuëh niba' padé, pangoelèë piké doea lhèë oeròë, de oorsprong van de rijst is de padi, het begin (van elk werk) zij een nadenken van twee drie dagen, (sprkw., zie verder soortgelijke sprkw. i.v. pangoelèë, en lantja); ħan peuë piké, niet te overwegen, niet te bedenken, ondenkbaar, ontzaglijk, (zie vbd. i.v. ba II); zie verder vbd. o.a. i.v. ariët, bidja', halōïh, khiaj, meuda'i, moerō', mòseulihat, oedjōb, peuë. Moepiké, aan het denken enz. zijn, overleg plegen, piké met meerv. subject, met elkaar overleggen, onder elkaar beraadslagen; moepiké ngòn toean poetròë, ngòn sambinòë KandiLila, hij (de vorst) pleegde overleg met de vorstin, de schoone K. L., (Indra Bangsawan); doeë' meutamòn di gaki glé, geumoepiké doem peutoea; oelèëbalang doem meutjèëwarat, „pakri pakat djinòë taboengka'', bijeengezeten aan den voet van den berg beraadslaagden al de hoofden onder elkander; al de oelèëbalangs overlegden met elkander (over de vraag:) „wat zullen we doen, zullen we nu weggaan'', (Banta Beuransah); zie verder sprkw. i.v. dja'. Teupiké, overdacht, overwogen; denkend aan (plotseling of als toestand), op de gedachte komend of gekomen, in gedachten verzonken; ka teupiké ba' até lōn, ik heb er al in mijn binnenste over nagedacht, ik heb al iets bedacht; zie verder vbd. i.v. bajeuën III, khò', oedjoet. Poemiké, de bezigheid piké verrichten; peuë é' tapoemiké sabé gata, hana tadjaweuëb, hoe kunt ge maar steeds aan het overwegen zijn, en geen antwoord geven; oereuëng poemiké, iemand, die nadenkt, alles rijpelijk overweegt; di djalang

@lonaliakbar

njan hana poemiké, mata atédji ka boeta, die slechte vrouw handelt zonder nadenken, haar geestesoog is blind, (Tjintaboehan). Pikéran (Mal. pikiran), gedachte, overweging, oordeel, inzicht, begrip; 'èt of paneu' pikéran, kortzichtig, zonder doorzicht; panjang pikéran, met doorzicht, ruim denkend; pitjé' pikéran, bekrompen, kleindenkend, kortzichtig; lagèë oereuëng hana pikéran, als iemand zonder verstand, als een zinnelooze, krankzinnige.

PIKÉRAN, zie i.v. piké.

PIKŌJ, dragen, (van eene zware vracht aan een draagstok of met velen tegelijk); pikol, (eene gewichtseenheid; 1 pikōj = 100 katòë, zie katòë I); 1 pikōj Atjèh, = 100 katòë Atjèh, = ± 97½ K.G.; 1 pipōj Tjina, = 100 katòë Tjina, = ± 65 K. G.; na tòm gaki djipikōj dròë na tòm gigòë djikab djoengka, heeft ooit een been zich zelf gedragen, heeft ooit een tand de kaak gebeten, (Pòtjoet Moehamat; sprkw. voor iets absurds; zie soortgelijke sprkw. i.v. paleuët). Moepikōj, gedragen; pikōj met meerv. subject; bij pikols.

PILADANG, zie peuladang.

PILAH, de lus van een kawé ranggōng (zie i.v. kawé), die aan de linggang vastzit.

PILÉH, kiezen, uitkiezen, verkiezen, uitzoeken, lezen, bijeenzamelen, oprapen van vele voorwerpen, zooals gevallen vruchten of bloemen, (techn.) uitzoeken van de kettingdraden van een weefgetouw voor het inweven van figuren van goud- of zilverdraad, (ook) kasab-figuren inweven, (zie i.v. tjakò); piléh boengòng, bloemen uitzoeken of oprapen; ra'jat pi maté that barōlah, ta'eukeu darah ban ië raja; toedjōh oeròë manjèt geupiléh, habéh *h*an habéh sabé mantòng na, het volk sneuvelde bij massa's en men zag het bloed vloeien als een watervloed; gedurende zeven dagen hield men zich zonder ophouden bezig met de lijken op te rapen (weg te halen) en nog waren er, die er lagen, (Pòtjoet Moehamat); piléh boelèë, (fig.) kieskeurig zijn, (b.v. in de keuze van een schoonzoon, zie vbd. i.v. hò); zie verder vbd. i.v. karòm, ma*h*è. Moepiléh, gekozen, uitgekozen, enz.; de handeling piléh verrichten, piléh met meerv. subject. Poemiléh, de handeling piléh verrichten; oereuëng of inòng poemiléh, de deskundige oude vrouw, die de kettingdraden voor het inweven van kasab-patronen uitzoekt, die kasab-patronen in een kleed weeft. Peuniléh, de wijze of het resultaat van het piléh, het keizen enz., keus, keur, uitverkoren, gekozen, uitgekozen enz.; tjakò peuniléh, zie i.v. tjakò; bakōng peuniléh, zie i.v. bakōng; djiba pahlawan njang peuniléh, bandoem habéh ba-

@lonaliakbar

latantra, hij nam uitgezochte voorvechters mee en verder het geheele leger. Piléhan, gekozene, uitgekozene, uitgezochte; na toedjōh bòh moekim njang moemeunan, roemòh piléhan doem geusadja, er waren zeven moekims, die zoo waren, met eene keur van woningen, die als het ware opzettelijk uitgezocht waren, (Pòtjoet Moehamat).

PILÈH, bont, n.l. met witachtige en ertusschen door roodachtig gele rug-, en halsveeren, en vleugels, die aan den buitenkant roodachtig geel en aan den binnenkant donker bruin zijn, (van hoenders, inz. van vechthanen); manò' pilèh, een vechthaan met zulke veeren; soorten: pilèh aneu' djō' (met zwarte nagels en sporen), pilèh awō moeda, pilèh sangkalòë.

PILÈT, met de duimen uiteenwrijven of uiteenhalen, (zooals de haren bij het luizen, ook met goetèë tot object), (verder) met de handen aan iets komen, aan iets knoeien, dooreenhalen, (fig.) uitpluizen; pilèt goetèë, luizen; kapilèt nabkeu mantòng, je zit alleen in je schaamdeelen te luizen, (zegt men scheldend tot een meisje dat niets uitvoert); peuë kapilèt sinan, wat voer je daar uit, wat scharrel je daar; njan *h*an é' lōn padjōh lé, ka djipilèt-pilèt lé aneu' manja', ik kan dat niet meer eten, kinderen zijn er met hunne handen aan geweest; djipilèt mateu, hij pluist uwe moeder uit, i.e. vertelt allerlei leelijks van uwe moeder. Moepilèt, uiteengewreven, dooreengehaald, uitgeplozen. Poemilèt, de handeling pilèt verrichten. Vgl. pileuë', piliё'.

PILEUË, weer instortend of ingestort (van een herstellenden of pas herstelden zieke), op nieuw ziek wordend of geworden; bè' kadja' lam oeròë, treu' pileuë, loop niet in de zon, straks word je weer ziek. Moepileuë, weer instorten, op nieuw ziek worden; bè' kamoepileuë lam oeròë, je moet niet weer ziek worden door in de zon te loopen. Poepileuë dròë, zich weer ziek maken.

PILEUË', ook peuleuë', leuë', uiteendoen (van b.v. hoog gras of struikgewas, waar men doorheen wil loopen), uiteenschuiven, uiteenhalen; tapileuë' naleuëng batjoet, doe het gras een beetje uiteen; 'òh saré trōïh djileuë' rangkeuëm, djinòë *k*ram-*k*roem djileuë' djoenga, nadat ze de versperring van dorens uiteen hadden gehaald, haalden ze de palissadeering met krakende geluiden omver, (Pòtjoet Moehamat). Moe-, of teupileuë', uiteengeschoven, uiteengehaald, uiteengescheurd; lōn teugantòïh, teupileuë' koelét gaki, ik stootte mijne voeten, dat de huid openscheurde. Poemileuë' de handeling pileuë' verrichten. Vgl. pilèt.

PILEUT, ook piloet, leut, loet, ontvellen, (het vel van het

@lonaliakbar

lichaam, van een lichaamsdeel) aftrekken, afhalen; bè' kapileut koelét gaki, trek de velletjes niet van je voeten af. Moe-, of teupileut, ontveld, afgescheurd (van het vel); ka teupileut koelét oelèë lōn, mijn hoofd is ontveld. Vgl. lhoet.

PILIË', iets tusschen zijne vingertoppen houden om het te bekijken (b.v. een kleed), met zijne vingers aan iets komen, aan iets plukken; zie vbd. i.v. leubéng. Moepilië', ter hand genomen en bekeken. Poemilië', de handeling pilië' verrichten; peuë kapoemilië' sabé lam djoerèë, wat scharrel je daar steeds in de slaapkamer. Vgl. pilèt.

PILÒ', ontwricht, scheef (van de voeten), (ook) het gebrek hebbende, dat men, ten gevolge eener ziekte of verwonding, op den buitenkant van een zijner voeten of van beide voeten, of met scheeve voeten op zijn teenen loopt; Si Poelan boenòë reubah, ka pilò' gaki-gaki, N. N. is zoo even gevallen, dat zijne voeten heelemaal ontwricht zijn; é' pilò' gaki-gakiteu, het is om je voeten te ontwrichten, (zegt men van een verren tocht); djikhém 'òh pilò', hij lacht, dat zijne voeten ervan scheef staan, hij lacht tot omvallens toe; si pilò', iemand met het gebrek, dat hij op den buitenkant van zijne voeten of op zijne teenen loopt. Moe- of teupilò', ontwricht, pilò' geworden. Poepilò' dròë, doen alsof men pilò' is.

PILOE, verblind, duizelig, (in hik. ook als Mal. piloe:) aangedaan, geroerd, meewarig; piloethat oelèë lōn oeròë njòë, taré' that oeròë, ik voel mij vandaag erg duizelig, de zon schijnt zoo fel; sòë njang kalòn piloe-piloean, keulakoean Lila'indra, wie de gedragingen van L. (met zijne schitterende kleeding) zag, raakte verblind, (Tjah Koebat; deze regel volgt op den tweeden i.v. patōt uit den Tj. K. aangehaalden regel); Badi'ōn Djami keunòng khama, that bit piloe hana tara, B. Dj. geraakte onder den invloed van den wijn en voelde zich zeer duizelig, (Diwa Sangsaréh); „meung sitapa' *h*an lōn tém tjré, oedéb maté sadjan seureuta"; ban neuleungò lé Diwa Akaïh, piloe dan beulaïh meudjampoe soeka, „zelfs een voetstap wil ik niet (van u) scheiden, ik wil in het leven en in den dood (met u) samen zijn"; toen D. A. (die woorden van de prinses) hoorde, voelde hij ontroering en medelijden, vermengd met vreugde, (Diwa Akaïh).

PILOET, zie pileut.

PINAH, verhuizen (transit.), verplaatsen, over-, wegbrengen, wegruimen, veranderen, wijzigen, (ook) overzetten, vertalen; basa Atjèh njòë tapinah ba' basa Meulajoe, zet dit Atjèhsch in het Maleisch over; zie verder vbd. i.v. bantah

@lonaliakbar

(sprkw.), g r a', k ō j, n o e, p a-p a h, p e u s o e n a. M o e-, of t e u p i n a h, verhuisd, verplaatst, enz.; m o e p i n a h, (ook) p i n a h met meerv. subject. P o e m i n a h, de handeling p i n a h verrichten; t e u n g ò h o e g l é r a'j a t b a r ō l a h, d j i p o e m i n a h b a p l o e ë n g a r e u t a; l a d ō m b a k e u b e u ë d e u n g ò n l e u-m ò, l a d ō m, h a j p ò, b a-l o e ë m i d j a, het volk vluchtte bij massa's het gebergte in, hunne bezittingen medenemende; sommigen voerden karbouwen en koeien mee, anderen, heer, zakken met kleeren, (Banta Beuransah). Zie m i n a h.

PINDÈ' (Mal. p é n d é k), kort, klein, (van menschen en dieren, meest in:) m a n ò' p i n d è', krielkip.

PINDÒË, boosaardig, kwaadaardig, slecht, boos, snood, ellendig, (ook in niet-ongunstigen zin:) schelmsch, schalksch, ondeugend, (meer in hik., en gew. attributief gebruikt); l e u p a ï h A h-m a t d e u n g ò n m a d r ò ë, t j i t j é m p i n d ò ë l e b i t j a-r a; d a l a m s a r ō n g d j i-t e u b i ë t d r ò ë, d j i p e u t ò ë b a' g o e t j i r a j a, toen A. met zijne moeder weg was, haalde de schalksche vogel (die eene nimf in vogelgedaante was) allerlei ondeugende streken uit; (de nimf) kwam uit haar omhulsel te voorschijn en ging naar het groote watervat toe (om een bad te nemen), (Banta Ahmat); d j i t a-d j ō l é d a l a m k a w a n, b e u-n g è h d j i b a n r i m o e ë n g p i n d ò ë, hij stortte zich op de (vijandelijke) troepen, woedend als een kwaadaardige tijger, (Goemba' Meuïh); zie verder vbd. i.v. g a n t ò ë, k a p é t a, m a-n g a t, n a *h* ò, p e u t o e g é h. Vgl. b i s ò ë.

PINEUNG, pinang, betel-, arekapalm, betel-, arekanoot; soorten: p i n e u n g b a n g g i of b a-n g ò ë (groot en welriekend, zeldzaam, wordt als geneesmiddel gebruikt), p. b i t (gewone, kleine soort), p. M a l é m D i w a of p. s i b a (zeer groote soort), p. m a n g ò ï h of p. m o e s a n g (welriekend, zeldzaam), p. p e u-r a n a'k a n (bastaard-p. b a n g-g i, alleen de schil welriekend, de kern niet), p. p o e t é h (met witte kern); in de groeistadia van de pinangnoot onderscheidt men: p i n e u n g m a n j a m (als vruchtknop), p. m o e d a (als jonge vrucht met groene schil), p. n j è n of p. m e u t a n g k ō b a t é (halfrijp, als het gaatje in de kern bijna dicht is), p. d j e u-r e u k a t (in een verder stadium van halfrijpheid, als de schil gelig begint te worden), p. m a s a' (geheel rijp); naar de wijze van behandeling: p i-n e u n g g a n g g a n g (met wierook geurig gemaakt, zie ook h ō j II, r a's i), p. p l a h (rijp met de schil gehalveerd, vervolgens gedroogd en van de schil ontdaan), p. r o e ë', ook p. b o e-l a t (geheel rijp, eenige maanden in de schaduw gedroogd om daarna van de schil ontdaan te worden, zie vbd. i.v. g a n d ò ë), p. t j a n g (onrijp van de schil ont-

@lonaliakbar

daan, daarna in kleine stukken gesneden en vervolgens gedroogd); pineung moeda, (ook) e.s.v. eetbaar schelpdier, gelijkend op eene jonge pinangnoot, (verder) boengòng pineung moeda, e.s.v. siermotief, (zie i.v. boengòng), en bòh pineung moeda, e.s.v. van pinangvormig versiersel aan den sirihdoek, (zie i.v. boengkōïh); lhèë kra' pineung masa', drie stukjes rijpe pinang, (die men soms bij het uitspreken van drie verstootingen een voor een aan zijne vrouw overhandigt, en zoo symbool van eene onherroepelijke, driemalige verstooting, zie taleuë'); njòë ranoeb thō na sabòh tjrië', pineung poeti' na sabòh doea; ranoeb oeteuën pineung bòh awé, 'òh thō tangké koereuëng rasa, hier is een stukje droge sirih, en een paar pinangknoppen; de sirih is wilde sirih en de pinang (als) rotanvruchten, als de steel droog is, is de smaak flauw, (uitdrukkingen van bescheidenheid), (Banta Ahmat); meulila pineung roeë', zie i.v. meulila I. Moepineung, pinangs hebben.

PINGAN, bord, schotel, schaal, (groot, van porcelein); pingan dè, plat bord; pingan lhō', diep bord; tjawan pingan, zie i.v. tjawan. Moepingan, een bord, borden hebben; met een bord, borden vol.

PINGGANG, om het middel vasthechten, (zich een kleed) omdoen, om het middel dragen; pinggang idja, zich een kleed omdoen, een lendenkleed dragen; idja pinggang, ook alleen pinggang, heupdoek, lendenkleed, (geldt als een kenmerk van de Atjèhsch-Mohammedaansche kleedij, zie ook i.v. seuloeeuë; jongens en meisjes beginnen het over de broek heen te dragen van ongeveer hun achtste, resp. zesde jaar af, nadat ze, na de periode van algeheele naaktheid, tevoren alleen met eene broek hebben rondgeloopen, zie vbd. i.v. kab, kòng I en hierbeneden; mannen laten het lendenkleed, in de Benedenlanden, tot even boven de knieën met schuinen benedenrand afhangen, in de Bovenlanden tot beneden de knieën met eene lange slip in het midden, zie pintjōng; vrouwen dragen het, in de Benedenstreken, tot op de voeten, en, in de Bovenstreken, iets hooger); idja sipinggang, één enkel lendenkleed, niet meer dan men om zijn middel heeft, (of) een kleed slechts zoo lang, dat men het maar eens om het middel kan winden, een lap; djimeugètlé reudjang-reudjang, idja pinggang meukoeë doea, zij sluiten dan snel vrede en gaan een vast verbond aan, (lett. knoopen hunne heupdoeken twee aan twee aan elkaar vast, zie eene dergelijke en meer gebruikelijke uitdrukking i.v. koeë en pintjōng), (Tadeukiratō rakidin); neutjò' pinggang nawa' soengkét, peu'é' djahét

@lonaliakbar

ngòn iëmoeka, zij nam een lendenkleed en een schouderdoek met gouddraad doorweven om de schoonheid van haar gelaat te verhoogen, (Malém Diwa); djingoej idja siheulè sipinggang, boekòn lé sajang aneu' miët moeda, zij droeg een lap als lendenkleed, deerniswekkend zag het jonge kind er uit, (Diwa Akaïh); zie verder vbd. i.v. joeb I, kadōt, plang. Moepinggang, zich een lendenkleed omdoen, een lendenkleed dragen; ladōm aneu' oelèëbalang, barō moepinggang moeda-moeda, deels waren het kinderen (zonen) van oelèëbalangs, jonge lieden, die pas een lendenkleed droegen, (Tjintaboehan). Poepinggang, (een ander) een lendenkleed omdoen, een lendenkleed laten dragen; tapeusō' loeeuë hana djilōb lé, tapoepinggang gòh lòm djilōb, om (hem, haar alleen) eene broek te laten dragen, staat het niet meer, en om (hem, haar) een lendenkleed te laten dragen staat het nog niet, z.v.a. te klein voor een tafellaken, te groot voor een servet.

PINGKÒ, schraal, (inz. van gewassen en van vruchten, ook wel van menschen en dieren), niet welig, klein blijvend, niet willende groeien of gedijen; bòh panaïh pingkò, hana asòë, een schrale nangka, er zit geen vleesch in; si njan pingkò that, *h*an é' raja, die jongen blijft maar klein, hij wil niet groeien. Poepingkò, schraal doen worden, klein laten blijven. Zie kò II.

PINGKOEJ, opwippen (van het achterkwartier), zich voorover buigen met het hoofd lager dan het achterkwartier, aldus staan of knielen, (zooals bij de prosternatie bij de seumajang, of zooals kleine kinderen doen, die daarbij tusschen de beenen door kijken); djipingkoej poenggōng ateuëh lōn, hij heeft zijn achterkwartier tegenover mij opgewipt, heeft zijn achterste naar mij toegedraaid, (teeken van minachting); bè' kapingkoej, tamòng angèn, sta niet voorover met je derrière in de hoogte, de wind dringt in (je buik); poela pingkoej, voorover duikelen, over het hoofd buitelen, een salto mortale maken; poepoela pingkoej, voorover laten duikelen, enz. Moe-, of teupingkoej, opgewipt (van het achterkwartier), met het hoofd voorover en het achterkwartier in de hoogte opgewipt. Poepingkoej, laten pingkoej; bè' tapoepingkoej dròë, = bè' tapingkoej, doch opzettelijker, (of) laat niet toe, dat men zijn achterste naar u toedraait.

PINGKÒM, met de(n) nagel(s) van de(n) duim(en) plat-, stuk-, dooddrukken, (inz. van luizen); pingkòm goetèë, luizen aldus dood drukken; maté aneu' tjoet na ri sidòm, 'òh koepingkòm *h*an meuda'wa, ge zult sterven, gij jongen zoo klein als eene mier, (zei-

@lonaliakbar

de de geureuda tot Malém Diwa), ge zult geen kik geven, als ik u met den nagel plat druk, (Malém Diwa); zie verder vbd. i.v. kroej. Moe-, of teupíngkòm, voorover-, omvallend, omslaand, voorover-, ombuitelend, tuimelend, omtuimelend, voorover-, omgevallen, omgeslagen, enz.; leumòh lōn reubah 'òh teupingkòm, ik was zoo zwak, dat ik omviel; meunan djikheun lōn djitròm-tròm, teupingkòm-pingkòm di ateuëh batèë, zoo zeide hij, terwijl hij mij aanhoudend trappen gaf, zoodat ik telkens op de steenen omtuimelde, (Plandō' Kantjé). Poepingkòm, voorover, om doen vallen, om doen buitelen enz. Poemingkòm, de handeling pingkòm verrichten.

PINJARAM, zie peunjaram.

PINJÈT, drukken op, neer-, platdrukken; platgedrukt; bè' kapinjèt bantaj, druk het kussen niet plat; ka pinjèt, al neergedrukt, (van b.v. een vechtende door zijn tegenstander). Moe-, of teupinjèt, neer-, platgedrukt. Poepinjèt, = pinjèt (verb.) met versterkte beteekenis of laten pinjèt. Poeminjèt, de handeling pinjèt verrichten.

PINJIË, of peunjië, zeeschildpad; soorten: pinjië blimbéng (groot, de eieren hanji), p. karaïh (klein, de eieren smakelijk), p. tōng-tōng (grootste soort, de eieren langwerpig en hanji); bòh pinjië, schildpadei; zie verder vbd. i.v. lisi. Vgl. banèng, keukoera, lantoej I.

PINJÒË, pluizen, uitpluizen, (van gapeuëh, de pitten en onreinheden verwijderen); tapinjòë ba' gèt gapeuëh njòë, pluis deze kapok goed uit. Moe-, of teupinjòë, geplozen, uitgeplozen; moepinjòë, (ook) de handeling pinjòë verrichten, pinjòë met meerv. subject. Poepinjòë, = pinjòë met versterkte beteekenis, of laten pinjòë; peuë kapoepinjòë di kah inòng, tréb that, wat zit je toch uit te pluizen, meisje, dat het zoo lang duurt. Poeminjòë, de handeling pinjòë verrichten; dawō' ngòn teupeuën lalòë ngòn ireuën, peungeuïh boeleuën djipoeminjòë; doeë' meutoempō' pòh beurakah, haba djipeugah meudéh meunòë, ze houden zich steeds bezig met weven of met het opwinden van garen en pluizen kapok uit (zelfs) in den maneschijn; ze zitten bijeen en kletsen over alles en nog wat, (maar aan God denken ze niet), (Akeubarō Karim).

PINTA I, bede, wensch (tot God gericht, zelden tot een mensch); bidden, smeeken, vragen, wenschen; ka tō' (ban) pinta, (zijn) wensch is vervuld; lōn pinta ba' Toehan ba' na aneu' agam, ik bid den Heer, dat ik een zoon moge krijgen; hala pinta, zie i.v. hala; paléh pinta, kwade, rampzalige wenschen uitend of koesterend, (ook gezegd van iem., die

@lonaliakbar

verwenschingen of beleedigende woorden uit of van een ander overbrengt); Si Oedjoet leungò meunan hareutòë, si aneu' bisòë ka beungèh raja; „Alah haj djoedō oereuëng binòë, pakòn meunòë paléh pinta; mangat koedoeë' lam meuligòë, djijoeë dja' djinòë djalang meureuka, S. O., de schelm, die woorden hoorende, werd zeer boos, (en zeide:) „Allah, mijne gemalin, waarom spreekt ge zulke rampzalige wenschen uit; terwijl ik heerlijk in het paleis zit, wil de vervloekte slechte vrouw mij (ten strijde) laten gaan, (Malém Dagang; deze regels volgen op de i.v. phét geciteerde regels); ... geukheunkeu gata toeankoe asèë, geupròh-pròh oelèë pò meukoeta"; dami djileungò kaleuëm moemeunan, radja Asahan beungèh raja; jōh njan djimarit meugeurantang: „kah haj boedjang paléh pinta; ħan mèë tabōh lé djih keu boedjang, aneu' djalang geusoeën raja, ... hij noemde u, heer, een hond, en hij zeide uw hoofd te zullen vermorzelen, Majesteit"; toen de vorst van A. die woorden hoorde, werd hij zeer boos; hij zeide toen snauwend: „jij, ordonnans, bent iemand, die rampzalige wenschen koestert; men mag hem niet meer als ordonnans laten fungeeren, dat hoerekind is een lafaard", (Malém Dagang); zie verder vbd. i.v. darah, kasat, lakèë, malakat, mat I, meuleuha, meunadjat, meunang, peuët, phoej I. Moepinta, de bezigheid pinta verrichten, een gebed uitspreken, Gods hulp inroepen; Malém Dagang djimeunadjat, keu Toehan that djimoepinta: „ja Ilahi wa ja Rabi, Toehankoe tabri koeat kèëwasa", M. D. sprak een gebed uit, vurig bad hij tot den Heer: „o mijn God, o mijn Heer, geef mij kracht en macht", (Malém Dagang); adat meunan pò djōndjōngan, oeba' Toehan tamoepinta; tameuħòn toelōng niba' Alah, éntja Alah ba' sidjatra, als het zoo is, geëerbiedigde heer, bid dan tot den Heer (om een zoon te krijgen); roep Allah's hulp in, opdat, zoo Allah wil, vrede over u kome, (Tjintaboehan).

PINTA II (Mal. pintar), knap, kundig, slim, (mod.).

PINTEUT; moe-, of teupinteut-pinteut, telkens bijna voorover vallend, waggelend, (zooals een beschonkene); 'òh lōn beudòïh, teupinteut-pinteut, toen ik opstond, waggelde ik, (van b.v. duizeligheid). Poepinteut-pinteut, doen waggelen, telkens bijna voorover doen vallen.

PINTJÉ, afgescheiden, afgeraakt, afgezonderd, op zich zelf staande; lōn ka pintjé ba' rakan, ik ben van mijne vrienden afgeraakt, ik heb mij van

@lonaliakbar

mijne vrienden afgescheiden; b è' p i n t j é-p i n t j é, niet van elkaar gaan; A l a h, p i n t j é t h a t p è n g n j ò ë, h ò t a-m è, m e u n g i ë k a w a *h* a n m e u t e u m è ë, ach, wat staat dit geldstuk op zich zelf, waar moet je ermee heen, zelfs een kop koffie is er niet voor te krijgen, (zegt men als men weinig geld over heeft); n j a n m e u r e u-t a b a t „t a'a j ō n a w a j'', n i-n a n k e u a s a j n j a n g p e u-r e u t a m a; „a'j a n s a b i t a h'' t a m s é t j e u r e u m è n, l a h é n g ò n b a t é n d i s i n a n n j a-t a; p i n t j é n i b a' W o e-d j o e t m o e *h* a j, n i n a n k e u a s a j d o e m b a r a n g n a, dat was het stadium (in de schepping) van „de eerste zelfbepaling'' (van Allah), daarin lag het eerste begin (van de manifeste wereld); de (nog slechts in de wetenschap van Allah) „vaststaande afzonderlijke dingen'' waren als een spiegel (van het absolute Zijn), waarin alles, naar het uiterlijk en het innerlijk, reeds (in kiem) geschapen was; ze waren al afgescheiden van het onkenbare Zijn (d.i. het primaire, absolute Zijn, van welks bestaan of niet-bestaan het verstand zich geen voorstelling kan vormen), daarin lag het begin van al wat bestaat, (Toedjōh kisah). M o e-p i n t j é, zich afscheiden, van elkaar gaan. P o e p i n t j é, afscheiden, van elkaar doen gaan; k a l ō n p o e p i n t j é d r ò ë l ō n, ik heb mij (van hen) afgescheiden.

PINTJŌ', eene in Groot-Atjèh onbekende soort van zure t j e u n i-t j a h, zie i.v. t j i t j a h, (vgl. Mal. p e n t j o e k).

PINTJŌNG, punt, slip van het lendenkleed, (het bij het dragen aan den voorkant afhangende gedeelte van het lendenkleed, zie p i n g g a n g); m e u k o e ë, ook wel m e u'i k a t p i n t j ō n g, de slippen van elkaars lendendoeken aan elkaar vastknoopen, vastbinden, (beeldspraak voor:) iets gezamenlijk vastberaden ondernemen, elkander steeds bijstaan, lief en leed met elkander deelen, eendrachtig zijn; s e u n n j ò ë, p ò t j o e t, b a n n j a n g o e n-t ō n g, t a m e u'i k a t p i n-t j ō n g t a'é' k o e t a; l a m a n d i n a b g a t a d i l i k ō t, b è' t a t a k ō t d j a' o e d é h t a, ditmaal, prins, zullen we het op ons lot laten aankomen, laten we de slippen van onze lendendoeken aan elkaar vastbinden (laten we het gezamenlijk vastberaden wagen) om de vesting te bestormen; ik ga voorop en gij volgt mij, wees niet bang, laten we gaan, (Pòtjoet Moehamat); zie verder vbd. i.v. k o e ë.

PINTŌ, deur, poort, ingang, toegang; wordt verder als hulptelwoord voor k e u d è (winkel) gebezigd, (zie ook m o e k a); g a-t a a n e u' o e m o e b a r ō, 'ò h p i n t ō g ò h l ò m l ō n b a-b a, je bent nog erg jong, mijn jongen, ik heb je zelfs nog niet tot de deur gebracht, (Banta Ahmat; zie ook vbd. i.v. a m-p e u ë t); p i n t ō k h ō b, zie i.v. k h ō b; p i n t ō r a j a, groote poort, hoofdpoort van een

@lonaliakbar

paleis of stad; pintō rèt, deur, poort, die op een weg uitkomt, tot een weg toegang geeft, deur van eene omheining; pintō pageuë, deur van eene omheining, (zie daraïh); pintō rimba, ingang van een bosch, waar een boschpad begint; gata na keudè padoem bòh pintō, hoeveel winkels hebt ge; zie verder vbd. i.v. larang. Moepintō, eene deur, enz. hebben; na moepintō bilé', heeft de kamer eene deur. Poepintō, van eene deur enz. voorzien, eene deur enz. aanbrengen; tapoepintō ba' gèt roemòh njan, breng aan dat huis goede deuren aan.

PIŌH I, rusten, rust nemen (ook in den zin van: zijn ambt neerleggen), uitrusten, ophouden, stilhouden; neupiōh, rust uit, (zegt men ook in den zin van: ga zitten, tot een gast); piōh dròë, = piōh; geulhòm sa'ōh geupiōh dròë, beungòh oeròë leumah dōnja, ze wierpen het anker en hielden daar stil, toen het ochtend was, zagen ze het land, (Malém Diwa); hana piōh, zonder ophouden, steeds door; djara' siseun (of sigò) piōh, (eene afstandsaanduiding) zoover als men gewoonlijk aan één stuk door loopt, (of rijdt, zie vbd. i.v. lawa, en zie i.v. hè'); zie verder vbd. i.v. dami, larang, lōïh I, oesòë, padèë, peuë. Moepiōh, de handeling piōh verrichten, piōh met meerv. subject; hana sahò talō meunang, pahlawan doea sabé sa; 'òh hané' lé geumoepiōh, teubiët reu'ōh ban ië raja, geen van beiden overwon of dolf het onderspit, de twee helden waren aan elkander gewaagd; zoodat zij niet konden uitrusten, en hun zweet als een watervloed vloeide, (Radja Bada); zie verder vbd. i.v. leusōh, loelōïh. Poepiōh, laten rusten, rust laten nemen, pensionneeren, doen op-, stilhouden. Teupiōh, rustend, rust nemend enz., tot rust, tot stilstand komend of gekomen; 'òh saré trōïh ba' teumpat Sangsaréh, di sinan teupiōh radja ngòn ra'jat, toen ze op de verblijfplaats van S. aankwamen, hielden de vorst en zijn gevolg stil, (Diwa Sangsaréh). Poemiōh, de handeling piōh verrichten. Peuniōh, rust, rustplaats, rustpunt, pause (bij het Qorân- of hikajatreciet, in de rede), caesuur, (zie wakaïh); teumpat peuniōh, rustplaats; njang di djoerōng balèkoe toedjōh, teumpat peuniōh njampang gòb teuka, aan de paden (voor mijn paleis) heb ik zeven wachtpaviljoens, waar menschen, als ze komen, uit kunnen rusten, (Malém Dagang); peuniōh ajat le peuë matjam, le peuë ragam, hé tjèëdara, de rustpunten in de versregels zijn van verschillende soorten, van verschillende wijzen, o broeders, (Plandō' Kantjé).

PIŌH II, vieren, (van een touw, van b.v. een vlieger); tapiōh

@lonaliakbar

landja talòë glajang ba' leuboe, vier gauw het vliegertouw, zóó dat de vlieger hoog stijgt. Moe-, of teupiōh, gevierd.

PIPA, groot vat, waterton van een schip, (mod. ook) pijp, leiding; pipa roekò', sigarenpijpje; pipa ië, waterleiding.

PIPA', geschonden, verminkt, beschadigd, gebroken, verbrokkeld, in stukken, met gaten; (ook verb.) een stuk afbreken, afscheuren, afnemen, (van eetwaren); pipa' eungkōt, een stuk van een visch afnemen; blangòng pipa', een pot waar een stuk van den rand af is; padé geutanjòë ka pipa', ka djikab lé tikōïh, onze padi is beschadigd, muizen hebben ervan gegeten; djimeudring-dring that meusa'-sa', moeka pipa' *h*an djikira, zij duwden en verdrongen elkander, en bekommerden er zich niet om of zij daarbij aan hun gezicht letsel kregen, (Gadjah toedjōh oelèë); pipa' até, met gebroken hart, bedroefd, hartzeer hebbend, gegriefd; pipa' areuta, bè' pipa' até, laten de bezittingen geschonden (beschadigd, voor een deel verloren) zijn, als men maar geen hartzeer heeft; boekònkeu deuïh lōn eu si nja', até lōn pipa' sigeunab hari, ik zie u, mijn kindje, zeer duidelijk voor mij, mijn hart is elken dag van verdriet vervuld, (Indra Bangsawan); adat siroemòh pi sang djara', até pipa' rō'-rō' masa; sabòh rahmat sabòh la'nat, hana mangat djih njan doea, al woonden ze in hetzelfde huis, ze zouden zijn alsof ze ver van elkander waren, want ze zouden steeds een onaangenaam gevoel in hun hart hebben; de eene is begenadigd, de andere is vervloekt, die twee zullen zich tegenover elkaar niet prettig gevoelen, (Meudeuha'); zie verder vbd. i.v. deuda', groeïh, leu'a, meureujam I, oedjeuën. Moe-, of teupipa', = pipa', (adj.). Poepipa', schenden, verminken, beschadigen, breken, afbreken, afscheuren, verbrokkelen; poepipa' oemòng, zie i.v. oemòng. Vgl. pipèt.

PIPÉ, geheel vol, boordevol, tot de boorden reikend; ië lam kroeëng 'òh pipé saré, het water in de rivier reikt heelemaal tot de oevers. Poepipé, geheel, boordevol vullen, tot de boorden laten reiken, geheel vol laten loopen; bè' kapoepipé ië lam goetji, vul de kan niet zoo boordevol met water.

PIPÉH (Mal. pipis), = péh, (zie aldaar); gò of kajèë pipéh, hart-, of eivormige wrijfplank, (waarop met een steenen wrijfrol b.v. specerijen worden fijngewreven).

PIPÈT, dial. Oostkust pipòt, een stuk afbreken (van iets hards of brokkeligs, b.v. van een gebak, pleister van een muur), vaneenrijten (van b.v. gebraden kip); peulandō' trōn ateuëh bimba, peurab landja

@lonaliakbar

ba' sagòë koelah; djitjò' gapoe teunoerab bata, djiraba dji'eu njang basah gapoe meu'ië ban lheuëh geutòb, djipipòt ba' njang geukeubah, het dwerghert daalde van den preekstoel af en ging snel naar den hoek waar de waterbak zich bevond; hij wilde pleisterkalk nemen en tastte (in de duisternis) naar natte kalk; de kalk, die pas gestampt (en met water vermengd was) was nog vochtig en (het dwerghert) brak van de kalk, die men achtergelaten had, een stukje af, (Plandō' Kantjé). Moepipèt, afgebroken, vaneengereten; peunadjōh njòë ka moepipèt bandoem, van al deze koekjes zijn stukjes afgebroken. Vgl. pipa'.

PIPÒË; teupipòë, neer-, ineengezakt, ineengestort, neergeslagen, in gedoken houding, gebogen, ineengekrompen, neer-, ineenzakkend, ineenstortend; neupòh goenòng ma ngòn djaròë, ka teupipòë leumah rata, hij sloeg den berg met zijne hand en de berg stortte ineen, zoodat het terrein er weer vlak uitzag, (Moehamat Napiah); ladōm keunòng di tangkoera', ka teukeupa' sinan teupipòë, sommigen werden (met de knots) op het hoofd getroffen en stuiptrekkend zakten zij ineen, (Goemba' Meuïh); 'òh teukeudjōt ba' meuloempòë, doeë' teupipòë wét ngòn sila, toen hij uit zijn droom ontwaakte ging hij in gebogen houding zitten met den eenen voet op de andere dij, (Banta Ahmat); teuma seupōtlé ngòn oeròë, pò samlakòë leuboej mata; teuma teungeutlé teupipòë, ka neutōb njòë ngòn idja soetra, het liep toen tegen den avond en de schoone jongeling kreeg slaap; weldra sliep hij ineengekrompen (met opgetrokken beenen en gebogen hoofd) in, en (zijn vermomde vader Malém Diwa) dekte hem toe met een zijden kleed, (Malém Diwa); zie verder vbd. i.v. 'ò, oengië'.

PIPÒT, zie pipèt.

PIRA', zilver: zilveren; pira' seuntagi, zie seuntagi; ië pira', zilverbad, zilverkooksel; meuïh pira', zie i.v. meuïh; Meuseuma Rimba toean njan djimeunan, hatib djōndjōngan meukoeta dōnja; ka geubōh lam lòh pira', *h*an moebalé' njankeu nama, die heer heette M.R. en was de „prediker" van Zijne Majesteit, de kroon der wereld, (van den vorst van Atjèh); zijn naam was op eene zilveren plaat gegraveerd en kon dus niet veranderen, (hij had in die functie van den soeltan eene aanstelling op eene zilveren plaat gekregen), (Pòtjoet Moehamat).

PIRANG, opgehouden, ophoudend (inz. van den regen), bedaard, bedarend, opgeklaard, opklarend. (van het weer); pat oedjeuën njang *h*an pirang, siri prang njang *h*an

@lonaliakbar

reuda, waar valt er regen, die niet ophoudt, waar wordt er strijd gevoerd, die niet eindigt, (sprkw. voor:) aan alles komt een eind, of z.v.a. na regen komt zonneschijn; deumpé' soera' hana pirang, meugoetjōh prang padang Anta, ze schreeuwden en juichten zonder ophouden en voerden een verwoeden strijd op de Antavlakte, (Indra Bangsawan); tantra moesōh hana pirang, banië pasang (= paseuëng) ladjoe teuka, het vijandelijke leger kwam zonder ophouden als een watervloed toestroomen, (Indra Bangsawan). Zie préng.

PIRÉNG (Mal. piring), schotel, bord, (gew. in) piréng katja, glazen schoteltje voor zout of zoetigheid, en piréng peutòë meunjanjòë, gramofoonplaat, (mod.). Moepiréng, schoteltjes hebben; schotels vol. Zie tjipé.

PIRÉT, uitdrukken, uitknijpen, uitpersen, drukken; pirét oebat, het vocht uit een in een stuk goed gewikkeld geneesmiddel drukken; pirét proeët, op den buik drukken (van b.v. een lijk om het vuil eruit te persen); zie verder vbd. i.v. oeë. Moe-, of teupirét, uitgedrukt, uitgeknepen, enz.; ladōm oereuëng ka moepirét, teubiët tjirét djiseutèt pha, sommigen raakten (in het gedrang) zoo in de knel, dat waterig vuil uit hen werd geperst en langs hunne dijen afvloeide, (Gadjah toedjōh oelèë); zie verder vbd. i.v. klah. Poepirét, = pirét met versterkte beteekenis, of laten pirét. Poemirét, de handeling pirét verrichten. Vgl. pitjét.

PIRÒ, meer pirò-pirò, laveeren; djilhòm alam djibōt sa'ōh, lajeuë djibōh ban lhèë rata; djibali-bali njoesōj rantò, djitrōn pirò oe koeala, de vlaggen werden (als sein) neergehaald, en de ankers werden gelicht, en op alle drie schepen werden de zeilen geheschen; ze laveerden naar de kust toe, ze laveerden naar de riviermonding, (Noen Parisi). Moepirò(-pirò), de handeling pirò(-pirò), verrichten.

PIRÒ', of birò', zie i.v. tjeukò'.

PIROEËT, fijn, niet grof, tenger, klein; aneu' piroeët, een fijn kindje; plandō' kalòn bòh tjampli mirah, djihej „pò reundah di sinòë gata; njòë kapadjōh bòh sipiroeët, mangat proeët-proeët peungeuïh dada"; tjanggoeë' kalòn mirah-mirah, mangat leupaïh ba' djikira, het dwerghert zag roode lomboks en riep: „korte (bijnaam van den kikvorsch), kom hier; hier, eet van „de fijne vruchtjes" (i.e. lomboks), je krijgt er een aangenaam gevoel van in je maag en een helderen geest"; de kikvorsch zag de roode vruchtjes en dacht dat ze zeer lekker zouden zijn, (Plandō' Kantjé).

PIROEÏH (Arab. fîro͡ez), turkoois; turkooizen; euntjiën

@lonaliakbar

(m a t a) p i r o e ï h, een turkooizen ring.

PIRŌT, zie i.v. i r ō t.

PISANG, banaan, pisang; soorten: p. a b è ë (Mal. p. k e p o k), p. a b è ë k l é n g (een grootere vorm van de voorgaande), p. a b i n (Batav. Mal. p. g e m b o r, wordt bij liefde-, en feestgaven gebruikt, b.v. bij een d o e'a s e u l a m a t met k e u m e u n g, b ò h g l i m a en b o e n g ò n g p e u k a n aan den teungkoe gegeven), p. a m b ō n (zie p. b r a t), p. b a t è ë (zie p. b e u m), p. b e u m of b e u n g, ook genoemd p. m e u'a n e u', en, als Mal., p. b a t è ë (Mal. p. b a t o e, of p. b i d j i, met veel pitten), p. b o e ë (Mal. p. k a r o h, groeit op bergen, voor menschen oneetbaar), p. b o e j a (Mal. p. s e r i b o e?), p. b o e n g ò n g (klein, langwerpig, aromatisch), p. b r a t, ook wel naar het Mal. p. a m b ō n (Mal. p. a m b o n), p. d j a r ō m (Mal. p. d j a r o e m, zeer dun en zoet), p. g a d ō n g, p. k a p a j ook p. t ō n g (groot), p. k e u m a l a (kleiner dan p. m a ï h, zoet), p. k l a j o e (zie p. k l e u ë n g), p. k l a t (Mal. p. k e l a t, heeft een samentrekkenden smaak, wordt als middel tegen bloeddiarrhee gebruikt, zie b i ō h, en aan zuigelingen te eten gegeven; a j ō h, r a d j a, a j ō h, p i s a n g k l a t o e b a t b i ō h, komaan, r a d j a, komaan, p. k l a t is een middel tegen diarrhee, — kinderrijmpje —, zie verder vbd. i.v. k l a m b é), p. k l a t b a r a t (zie p. t a l ō n), p. k l e u ë n g, ook p. k l a j o e of s e u l a j ō h geheeten (Mal. p. t a n d o e k), p. k o e d a n g d i (Mal. p. r o t a n), p. l i d i of p. s i d i d i, p. m a ï h (Mal. p. m a s), p. m e u'a n e u' (zie p. b e u m), p. m o e d a s i t a l i, in het dial. v.d. Westkust p. r a d j a s i t a l i genoemd (Mal. p. s o e s o e), p. m o e n d a m, p. n o e (klein, aromatisch als de p. b o e n g ò n g), p. o e d e u ë n g (zie p. s o e a s a), p. o e t e u ë n (algem. naam van wilde soorten), p. r a d j a s i t a l i (zie p. m o e d a s i t a l i), p. r a d j a t a l ō n (groote soort p. t a l ō n), p. r o e s a, p. s e u l a j ō h (zie p. k l e u ë n g), p. s e u m a t o e of t e u m a t o e (klein, zoet, wordt als zuigelingenvoedsel gebruikt), p. s i d i d i (zie p. l i d i), p. s o e a s a, ook wel naar het Mal. p. o e d e u ë n g genoemd (Mal. p. o e d a n g, met roode schil), p. t a l ō n, in het dial. v.d. Oostkust p. k l a t b a r a t geheeten (Mal. p. r a d j a), p. t e u m a t o e (zie p. s e u m a t o e), p. t r i ë n g (geel, aromatisch), p. w a' (Mal. p. r a d j a S i a m); p e u ë p i s a n g d i l è ë m a s a', welke soort pisang wordt het eerst rijp, (raadsel met de bedoeling: p e u ë p i s a n g d i l è ë m a s a', welke soort pisang geeft de moeder het kind het eerst in, opl.: p. s e u m a t o e); p i s a n g k a m è n g p ò', pisang, waartegen geiten gestooten hebben, (bescheidenheidshalve gezegd van de pisang, die men aanbiedt); p i s a n g k e u m b e u ë of m e u k e u m b e u ë, zie i.v. k e u m b e u ë; p i s a n g s i'- i k a t, of s i k a t, of s i s i k a t,

@lonaliakbar

afdak (tegen een huis aangebracht), aan-, uitbouwsel; neujoeë peugèt pisang sikat, djimeunan madat ba' doeë' radja; teumpat tjoekō ō' ba' kòh goekèë, teumpat keumawaj that meutahta, hij (de vorst) liet (aan de vesting) een aanbouwsel aanbrengen, madat (bastion, tribune) geheeten en dienende tot zitplaats van den vorst, waar hij zich het haar liet scheren, zich de nagels liet afknippen, eene goed ingerichte plaats tevens voor den wacht, (Malém Dagang); pisang teuseubèh, zie i.v. teuseubèh; bòh pisang, pisangvrucht, (ook) biceps, (zie ook sapaj); ikan pisang, e.s.v. zeevisch, van dezelfde soort als, doch grooter dan de ikan lham. Moepisang, pisang hebben; met pisangs. Vgl. poepisang.

PISÈT, schillen (van vruchten, waarvan de schil gemakkelijk afgetrokken kan worden, zooals van de pisang), pellen, afschillen, afpellen; pisèt pisang, pisang schillen, de schil om-, en aftrekken; pisèt bòh, de voorhuid achterwaarts trekken, zoodat de glans penis ontbloot wordt. Moe-, of teupisèt, geschild, gepeld, enz.; aneu' ban teupisèt, een pasgeboren kind, (gew. fig.); kah aneu' ban teupisèt, bè' le narit, je bent nog nat achter de ooren, je moet niet veel praats hebben. Poemisèt, de handeling pisèt verrichten.

PIT; moepit, e.s.v. bikkelspel, zie i.v. simbang.

PITA (Mal. id., Port. fita), lint, band, (mod.). Moepita, een lint hebben of dragen; met een lint. Poepita, van een lint voorzien, een lint aanbrengen. Zie kitan.

PITA', afgeschoten, afgeperkt deel (van een huis, eene kamer, eene prauw of schip op het dek of in het ruim, van een sawah, een tuin, eene doos of kist), vak, perk, bed (van een tuin); Noerōn 'Asikin tamòng lam bétra, neumeuseuninja didalam pita', N. A. begaf zich aan boord van het schip en ging in een afgeschoten deel uitrusten, (Diwa Sangsaréh); zie verder vbd. i.v. masa', oemòng. Moepita'(-pita'), in vakken verdeeld; roemòh njòë moepita'-pita', dit huis is in vakken verdeeld. Poepita', in vakken verdeelen, vakken aanbrengen.

PITAH (Mal. pétah), welbespraakt, welsprekend, (in hik.); poetròë neudoeë' diateuëh balè, déndajang ramè teungòh pòh tjakra; ..... moebagòë-bagòë geu'ikat boengòng, oereuëng ka'indreuën pitah peuseutari, de prinses zat in het paviljoen, terwijl de hofjuffers druk schertsten; ..... zij (de prinses en de hofjuffers) maakten ruikers in allerlei vormen, de lieden van het hemelrijk waren welbespraakt en kundig, (Diwa Sangsaréh).

PITAM, zware duizeling (zoodat men een oogenblik zijn bewustzijn verliest, b.v. bij het gaan omvalt), toeval, flauwte; djilhab

@lonaliakbar

pitam, door eene duizeling bevangen worden, eene flauwte krijgen; beukeumeunan oereuëng njang teuka poengò atawa teuka pitam di awaj wa'tèë misé hoekōm oereuëng binòë njang teuka hé atawa ni*ph*aïh di awaj wa'tèë tjit, welnu, voor iemand, die krankzinnig wordt of een toeval krijgt in het begin van den tijd (voor een seumajang) gelden dezelfde bepalingen als voor de vrouw, die ook in het begin van den seumajang-tijd menstruatie of eene kraamzuivering krijgt, (Beukeumeunan); zie verder vbd. i.v. koetika. Poepitam dròë, doen alsof men een toeval krijgt, aan pitam lijdt.

PITÉH (Mal. pitis), e.s.v. klein Chineesch muntstuk, gebruikt bij een zeker hazardspel, (hiervoor ook andere geldstukken of fiches). Moepitéh, e.s.v. hazardspel (spelen), waarbij een der spelers bankhouder (oereuëng mat pitéh, ook patjah pitéh geheeten) is en telkens uit 120 pitéh eene handvol neemt, terwijl de overige spelers op 1, 2, 3, of 4 inzetten; de door den bankhouder gegrepen hoeveelheid pitéh wordt door 4 gedeeld, en zij, die op het cijfer hebben ingezet, dat de rest der deeling (waarbij de rest 0 als 4 beschouwd wordt) vertegenwoordigt, krijgen van den bankhouder eenmaal hun inzet uitbetaald, terwijl de inzetten op de drie andere cijfers voor den bankhouder zijn.

PITI, e.s.v. rijstvogeltje, (beeld van vlugheid); teuga pi that até brani, pantaïh ban piti hana njang sa, hij was sterk en moedig, en was zoo snel als een piti, niemand was hem gelijk, (Malém Diwa); ban neudeungò meunan pakat, neuloempat hareuga piti, toen hij (Ali) die woorden hoorde, sprong hij (zoo snel) als een piti, (Radja Bada); zie verder vbd. i.v. phét.

PITJAH, bijvorm van bitjah, zie aldaar.

PITJARA, bijvorm van bitjara, zie aldaar.

PITJÉ', nauw, eng, niet ruim, (vaak in fig. zin); teumpat pitjé', eene nauwe plaats; djih pitjé' that até, hij is erg eng van gemoed, i.e. is erg gauw aangedaan, maakt zich gauw ongerust, (ook) is gierig, helpt niet gauw anderen; pitjé' pikéran, zie i.v. piké; moesém pitjé' blang, de tijd, dat de velden „nauw'' zijn (zie i.v. moesém), gedurende welken tijd het verboden is om de „doorboring der oorlellen'' (tòb gloenjoeëng) van een meisje te verrichten, omdat de gaten „nauw'' (pitjé') zouden blijven, of om grafsteenen op een graf te plaatsen (poela batèë), omdat de doode het in zijn graf benauwd zou krijgen (pitjé' koeboe); djalan hareukat djeuët keu pitjé', ili moedé' hana djalan; meuneukat keudè hana sòë blòë, soesah kamòë keudoeka'an, de weg om wat te verdienen was (door de

@lonaliakbar

onrust) eng geworden, er was daarvoor (eigenlijk) geen weg, noch in het binnenland noch aan de kust; niemand was er, die de koopwaren in de winkels kocht, zoodat ik zeer verdrietig was, (Kamarō Daman). Poepitjé', eng, enger maken.

PITJÉT, uitdrukken, uitknijpen, plat drukken, drukken, knijpen, (ook) masseeren; pitjét tjoe-*m*oeët, eene puist uitdrukken; pitjét danòh, etter uitdrukken; pitjét doeròë, een in het vleesch ingedrongen doorn uitdrukken; ban djideungò toetō seungkòë, njeum ka toelòë lam teulinga; moeka beungèh até sakét, doem geupitjét ba' angèëta, toen hij die stekende woorden hoorde, kreeg hij een gevoel alsof zijne ooren doof werden; toorn kwam over zijn gelaat, in zijn hart voelde hij eene stekende pijn, het was hem alsof in zijn lichaam werd geknepen, (Radja Bada); peuë tjit goena lōn neupeu'oedéb, gèt neupitjét na meung phana, waarvoor zoudt ge mij dan laten leven (zeide het dwerghert tot den olifant), het zou beter zijn, indien ge mij dood druktet, (Plandō' Kantjé). Moe- of teupitjét, uitgedrukt, uitgeknepen, enz.; moepitjét, (ook) = poemitjét, de handeling pitjét verrichten; dji'éh sadjan gòb njang raja, aneu' tjilaka proeët ka bitjah; ka teubiët è' ba' moepitjét, è' tjirét *kh*iëng *h*an ban peugah, (wie is) de ellendeling, die, samen slapende met de grooten, buikloop heeft gekregen, die in de verdrukking dunne ontlasting heeft gekregen, die zoo geweldig stinkt, (Plandō' Kantjé). Poepitjét, = pitjét met versterkte beteekenis, of laten pitjét. Vgl. pirét, tjeupét.

PITÒ', ook sitò', e.s.v. paardenvlieg, ook *dj*amò' gadjah genoemd; soelét lagèë pitò', gemeen als eene paardenvlieg, (zie ook i.v. soelét).

PITRAH (Arab. fiṭrah), godsdienstige belasting, die ieder Moslim bij het einde der vastenmaand voor zich en de zijnen heeft op te brengen (in Atjèh gew. voldaan op den ochtend van den oeròë raja Poeasa, en door voorname personen ook voor hunne volgelingen, rakan), ten bedrage van eene bepaalde hoeveelheid van het graan des lands (in Atjèh gesteld op eene hoeveelheid gepelde rijst van 2 arè meu'oeng per persoon), en ten bate van dezelfde categorieën van personen, aan wie de djakeuët ten goede moet komen, (in Atjèh gew. aan den teungkoe meunasah gegeven, van wien men soms de benoodigde hoeveelheid rijst koopt om die vervolgens als pitrah aan hem te overhandigen); wordt ook genoemd djakeuët toebōh (Arab. zakât al-badan), de „naar het lichaam'', i.e. per hoofd berekende djakeuët; njòë pi-

@lonaliakbar

trah lōntoean doea (lhèë enz.) dròë oereuëng njang Toehan poewadjéb dalam thōn njòë lōn bri (of djō') keu teungkoe, hier geef (overhandig) ik u, teungkoe, mijne pitrah voor twee (drie enz.) personen, die de Heer mij ten plicht heeft gesteld voor dit jaar, (gebruikelijke formule bij de overhandiging van de pitrah); seumajang keu pitrah, godsdienstoefeningen verrichten ter wille van de pitrah, (spottend van een niet onbaatzuchtigen vrome gezegd). Moepitrah, pitrah opbrengen, geven. Poepitrah, voor iem. pitrah opbrengen; ka lheuëh neupoepitrah (keu) Si Gam, hebt u voor Gam (onzen zoon) al pitrah opgebracht.

PLAB-PLOEB, of blab-bloeb, klanknabootsing van b.v. vruchten, die in het water ploffen, of van menschen, die door het water waden; zulke geluiden makende. Vgl. *plam-ploem*.

PLAH, (in tweeën) splijten, klieven, klooven, opensplijten, openen, eene opening maken (inz. in een dam of dijk om het water door te laten, ook b.v. in een pagger), doorsteken (van een dijk), open rijten, stuk scheuren (van b.v. kleeren), (ook) deelen (in de rekenkunde); plah doedjèë, brandhout klooven, (zie vbd. i.v. peuroea); plah oe, een klapper in tweeën splijten, openhakken; geuplah (ook geupeuhah) babah, geubri raseuki, men heeft eenmaal een mond gekregen, men zal dus ook wel te eten krijgen, (eig. Hij, n.l. God, heeft bij den mensch eenmaal een mond geschapen, Hij zal hem dus ook wel te eten geven), (sprkw.); nanggròë Teubéng nanggròë Sri Mideuën dilèë dileuën djeuët keu paja; lheuëh njan geuplah koeala Toekaïh, iëdji leupaïh oe koeala; geuplah teuneulòb Blang Mè Poengéng, gampōng Teubéng djeuët keu rata, in het landschap T., in het landschap S. M. was het vroeger (zelfs) op de huiserven moerassig; daarop maakte men eene uitmonding in zee van de T.-rivier, zoodat het water naar de riviermonding kon afvloeien; men stak den dijk van Bl. M. P. door en (het terrein van) gampōng T. werd vlak (en droog), (Pòtjoet Moehamat); boeët tjèëdaga ba' blòë poeblòë, oetōïh pandòë bidja'sana; ba' meu'angka plah bagian, siribèë djalan sabòh angka, in het bedrijf van den handelaar, in het handel drijven was hij zeer kundig, bedreven en knap; (zoo ook) in het cijferen, in het deelen, hij verrichte duizenden bewerkingen met één cijfer, (Noen Parisi); zie verder vbd. i.v. angèn, awé, badjèë, gadjah, geunang, meudang, oelaïh, pantjaloegam, phō I, tjé'. Moe-, of teuplah, gespleten, gekliefd, enz.; pakòn

@lonaliakbar

ka moeplah loeëng ië njan, waarom is die waterleiding doorgestoken. Poemeulah, de handeling plah verrichten; soeara misé glanteuë poemeulah, sōbeuhanalah that goeranta, het geluid (van hun geschreeuw) klonk als inslaande bliksemslagen, ze waren ontzaglijk strijdlustig, (Diwa Akaïh). Peuneulah, de wijze of het resultaat van het plah; kajèë peuneulah, (voor brandhout) in stukken gekloofd hout.

PLAM-PLOEM, ook *blam-bloem*, het geluid van b.v. groote vruchten, zooals klappers, die in het water vallen, van menschen, die zich in het water storten; zulk een geluid makende. Vgl. plab-ploeb.

PLANA, of peulana (Mal. pelana), zadel, (ook eene mat of een bultzak als zoodanig gebruikt); maséng-maséng ateuëh kandran, gadjah balōhan goeda plana, ieder reed op een rijdier, op een olifant met een huisje erop, of op een paard met een zadel, (Meudeuha'); aneu' plana, clitoris, (zie tét). Moeplana, een zadel hebben; met een zadel, gezadeld.

PLANDŌ', of peulandō', e.s.v. dwerghert, (bekend om zijne listen en held van dierenfabels; zie kantjé); akaj plandō', met dwerghertstreken, (gezegd van iem., die veel listen en streken heeft); ba' plandō', e.s.v. aan rivieroevers groeienden struik, waarvan de bladeren in de sambaj en als geneesmiddel worden gebruikt en de vruchten door kinderen worden gegeten. Zie napōh.

PLANG, bont, gevlekt, gestreept; vlek, streep; goeda plang, een bont paard (zie vbd. i.v. lhōng I, lintō), ook als plaagnaam gebezigd tegen jongens, wier penis gevlekt, vuil of zwerend is; bè' padjōh oe, plang bòh, eet geen klapper, je krijgt er een gevlekten penis van, (tot een pas besneden jongen); plang-pléng, of plang-pleut, ook plang-ploet, versterking van plang, geheel bont, kakelbont, geheel gevlekt of gestreept, (zie vbd. i.v. léng); idja plang, ook wel alleen plang, een gestreept kleed, (door het ikatten van de draden); djipinggang plang teuneun pira', djisawa' teuneun soeasa, zij droeg een gestreept kleed met inslag van zilverdraad en een schouderdoek met inslag van soeasa-draad, (Tamim Ansa); idja plang Lambhoe', een kleed met een gestreept patroon naar het dorp Lambhoe' genoemd; plang planggi, of plang ramè, veelkleurig bont of gestreept; plang roesa, gestreept en met figuren als pijlspitsen in de banen; plang tjilèt, gestreept en met smalle streepjes in de banen; plang toedjōh loempat, gestreept met „zeven-sprongen-patroon'', veelkleurig gestreept; zie verder vbd. i.v. linteuëng, pat.

@lonaliakbar

PLANG-PLÉNG, zie i.v. plang.
PLANG-PLEUT, zie i.v. plang.
PLANG-PLOET, zie i.v. plang.
PLANGAN I, de planken, die de openingen, ontstaan door het verschil in hoogte der vloeren van een Atjèhsch huis (van de sramòë's en de djoerèë), sluiten.
PLANGAN II, zie blangan.
PLANGGAHAN, zie peunanggahan.
PLANGGI, of peulanggi, veelkleurig, (gew. van doeken door beschildering met veelkleurige anilineverven); idja planggi, ook alleen planggi, een veelkleurige doek, veelkleurig kleed, (wordt o.a. aan een kind te dragen gegeven ter vervulling van een bimaran, verder als schouderdoek gebruikt); plang planggi, zie i.v. plang; gantjéng peundéng djeuramani, meuïh planggi intan poedòë, een gantjéng-borstsieraad, eene gordelplaat, een djeuramani-collier van goud, veelkleurig door diamanten en andere edelsteentjes, (Radja Bada); zie verder vbd. i.v. pantjaloegam. Moeplanggi, een planggi-kleed hebben; van planggi gemaakt, op planggi gelijkend, veelkleurig; ta'eu alam djéh meuriti, moepeulanggi idja soetra, zie ginds de vaandels in rijen geplaatst, vaandels van veelkleurige zijde, (Noen Parisi).
PLANGKAH, bijvorm van blangkah, zie aldaar.
PLARA, ook peulara, peulahra, (Toenòngsch en Pedirsch:) peu'ara, of peuhara, (Mal. pelihara, uit Skt. parihara, verberging), verzorgen, zorgen voor, oppassen, passen op, onderhouden, er op na houden, fokken, kweeken, opkweeken, hoeden, behoeden, beschermen, beschutten, beveiligen, bewaren, handhaven, waken voor of over, sparen, ontzien; radja Djiran Meudeuha' printah, dalam papah ngòn peulahra; radja Djiran na ban kana', teuma Meudeuha' tamsé bapa; ... meunankeu haj radja ngòn Meudeuha', tamsé kana' peulahra ma; tamsé koelét plara asòë, tamsé djaròë plara mata; tamsé pageuë plara taman, tamsé badan plara njawa, vorst Dj. stond onder het toezicht, onder de zorgen en bewaking van M.; vorst Dj. was als het kind en M. als de vader; ... zoo was de verhouding tusschen den vorst en M., de laatste was als de moeder, die haar kind verzorgt, als de huid, die het vleesch beschermt, als de hand, die de oogen beschut, als de pagger, die den tuin, en als het lichaam, dat de ziel omschut, (Meudeuha'); kitab hadih kiëh édjeuma', hoekōm sara' neupeulahra, hij waakte voor de handhaving van de godsdienstige wet, met hare vier grondslagen: het Boek (de Qorân), de traditie, de kiëh en de édjeuma', (Meudeuha'); beukeumeunan, taplara

@lonaliakbar

agama, dan taplara manoesia, dan taplara areuta, dan taplara bangsa, dan taplara akaj, dan taplara malèë, bandoem peukara njan wadjéb ateuëh geutanjòë; beukeumeunan keulakoean taplara agama bè' takaphé, dan keulakoean taplara manoesia bè' tapòh sidròë-dròë oereuëng deungòn hana sibeuna dan bè' tapeuloeka saböh-saböh angèëtadji, dan keulakoean taplara areuta bè' tapeuhasé areuta deungòn tapantjoeri dan tameureubōt, dan keulakoean taplara bangsa bè' tapeuhasé aneu' deungòn tameudina, dan keulakoean taplara akaj bè' tapadjōh dan tadjéb sapeuë-sapeuë njang djiba oeba' mabō'teu misé ara' dan toea' dan koelat radja padang, dan keulakoean taplara malèë bè' tatoekaïh sidròë-dròë oereuëng deungòn takheun djimeudina, nu, zorg voor den godsdienst, zorg voor den mensch, zorg voor het eigendom, zorg voor het ras, zorg voor den geest, zorg voor het schaamtegevoel, dat alles is voor ons een plicht; nu, zorg voor den godsdienst is, dat we niet in ongeloof vervallen, zorg voor den mensch is, dat we niet een mensch dooden of eenig lichaamsdeel van hem verwonden zonder eene gerechte oorzaak, zorg voor het eigendom is, dat we ons niets verschaffen door diefstal of roof, zorg voor het ras is, dat we geen kinderen verwekken door ontucht te plegen, zorg voor den geest is, dat we niets eten of drinken, dat ons bedwelmt zooals arak, gegiste palmwijn, en koelat radja padang, en zorg voor (het sparen, het ontzien van) het schaamtegevoel (van anderen) is, dat we niet iemand van ontucht beschuldigen, (Beukeumeunan); lōn iëm dròë hana lōn bantah, bè' marah tjoetjò djōndjōngan; lōn peulahra até teungkoe, meutjeuhoe kramat *h*an ban, ik zweeg en sprak hem niet tegen, opdat hij, een afstammeling van den geëerbiedigden (Profeet), niet boos zou worden; ik ontzag het gevoelen van den teungkoe, die als zeer heilig vermaard stond, (Kamarō Daman); plara manò', kippen houden; plara oelat, zijderupsen kweeken; zie verder vbd. i.v. ampoe I, haleukōm, hikajat, ka'idah, kira, lagèë, lakèë, meudang, moedah, pang, pasa', peuteumoeën. Moe-, of teuplara, verzorgd, opgepast, enz.

PLATA; eungkōt plata, e.s.v. zeevisch.

PLAWA, dial. van de Westkust plaweuë, pokken, pokziekte, (euphemistisch genoemd sakét boengòng kajèë, sakét pò ni, sakét pò djròh, of

@lonaliakbar

s a k ê t g è t, zie verder i.v. k a j a, k e u m e u n g II, n i I, p e u r e u j a); p l a w a k a t j a, waterpokken; s a k é t p l a w a, de pokziekte hebbende; s i P o e-l a n s a k é t p l a w a, N. N. heeft de pokziekte; b ò h p l a-w a, pok, pokpuist; b ō h p l a-w a, vaccineeren, (mod.).

PLAWEUË, zie p l a w a.

PLÉ I, teelbal; p a d o e m-p a-d o e m k e u n ò n g d i p l é, l e t h a t m a t é m e u r e u t ō-ï h l a's a, velen werden in hunne teelballen getroffen, er sneuvelden honderdduizenden, (Malém Diwa). Zie i.v. k e u m i r ò ë, k r è h II.

PLÉ II, eene kleine soort aap, die zijn gezicht bij het zien van een mensch achter zijn arm verbergt; l a g è ë p l é d j a' p o e m e u-n g ò n, als een aapje, dat als geleider dient, (zegt men van een kind, dat zijne moeder overal heen volgt). Zie k r a en vgl. p l é I.

PLÈ, langzaam uitgieten, uitstorten; i ë s i g e u p é t g e u p l è b a' o e l è ë, d o e a k r a' k a-j è ë g e u b ō h k e u t a n d a, ze goten eene kruik water uit aan het hoofdeinde (van het graf) en plaatsten twee stukken hout als grafteekens, (Poepò' Leumè); d i A t j è h k ò n t r ō ï h o e P a s è, m i s é g e u p l è r a'j a t t e u k a, van (Groot-) Atjèh af tot Pasè toe stroomen de menschen toe alsof ze langzaam worden uitgegoten, (Pòtjoet Moehamat); zie verder vbd. vbd. i.v. l a's a n a, l i n t j e u ë t, p a d è ë, p e u g a w è. M o e-p l è, uitgegoten, uitgestort; de handeling p l è verrichten, p l è met meerv. suject. P o e p l è, laten uitgieten, (of) p l è met versterkte beteekenis.

PLÉN, samentrekking van p e u-l é n, zie i.v. l ō n II.

PLEU, wrijven, af-, schoonwrijven, wrijvende wasschen; p l e u k a-l a n g b a' g l é h, wrijf het lichaamsvuil goed af (bij het baden); p l e u s a b ō n b a' i-d j a, wrijf zeep over het kleed heen; i n ò n g n j a n k a d j i-p l e u l é A r a b, h ò t a m è l ò m, die vrouw is al door een Arabier afgewreven (bedoeld: beslapen), wat wilt ge nog met haar doen; zie verder vbd. i.v. *h*o e ë h, k r o e ë t. M o e-, of t e u p l e u, gewreven, afgewreven, (ook) geschaafd, ontveld; m o e p l e u, (verder ook) de handeling p l e u verrichten, p l e u met meerv. subject, elkander p l e u, (in de laatste beteekenis meer m o e p l e u-p l e u); k a m o e p l e u k o e l ê t l ō n, k a m e u d a r a h, mijne huid is geschaafd, er komt bloed uit; s i t e u n g ò h r i n a n j a n g d j i m ò ë, t e u p l e u a s ò ë p e u d é h r a s a, sommigen huilden, doordat ze door schaving van de huid eene branderige pijn voelden, (Diwa Akaïh; deze regel volgt op den i.v. g o e m ò ë geciteerden regel). P o e p l e u, laten wrijven, p l e u met versterkte beteekenis, ontvellen, schaven.

PLEUËN I, zie p r e u ë n.

PLEUËN II, lichter van huidskleur, blanker, (alleen in vergelijkin-

@lonaliakbar

gen); pleuën aneu' geutanjòë batjoet niba' si njan, ons kind is iets lichter van huidskleur dan dat meisje.

PLEUHEUËN, zie peuleuheuën.

PLEUNTÉ', of peuleunté', zie i.v. peuté' I.

PLEU'ÒH, of peuleu'òh, gedrag, handelwijze, aard, karakter, (gew. in ongunstigen zin); djiseutèt pleu'òh ajahdji, hij volgt de handelwijze van zijn vader, hij heeft een aardje naar zijn vaartje; meung 'òh tan kèë meunòë pleu'òh, meuhat gòb pòh rō'-rō' masa, indien ge zoo handelt, terwijl ik er niet ben, zult ge zeker steeds slaag van de menschen krijgen, (Plandō' Kantjé); ehé oereuëng deungò hikajat, toeëng ibarat hé tjèëdara; njang gèt tatoeëng njang djheut tabòïh, ba' peuleu'òh njang tjilaka, o menschen, die naar deze hikajat luisteren, trekt er leering uit, o broeders; neemt het goede aan en verwerpt het slechte op het gebied van gedragingen, die noodlottig zijn, (Noen Parisi). Moepleu'òh, zich gedragen, zekeren aard hebben; pakòn kamoepleu'òh meunan, waarom gedraag je je zoo.

PLIË', zie pi III.

PLINGGAM, of peulinggam, (Mal. pelinggam), gekleurd, veelkleurig marmer, (in hik.); batèë plinggam, id.; djipèh batèë tanòh saban, batèë plinggam koenèng roepa, ze klopten de steenen en maakten den grond gelijk, marmersteenen van eene gele kleur, (Indra Bangsawan); geutoerab batèë peulinggam, ië meudjèmdjèm djròh moemata, (de vijver) was ommuurd met veelkleurig marmer en het water borrelde erin op uit eene schoone bron, (Indra Bangsawan); teudoeë' di ateuëh keuta plinggam, ngadab lé sikeulian biti pawira, zij was gezeten op eene bank van veelkleurig marmer, terwijl al de hofjuffers zich voor haar bevonden, (Diwa Akaïh).

PLINTÈ, of peulintè, fatterig, aanstellerig in de kleeding; ladōm djitòb peuët hò goendjè, njang peulintè sikoereuëng pi na, sommigen maakten hunne hoofdoeken op met vier slippen in verschillende richtingen, de fatterigen hadden er zelfs wel negen, (Pòtjoet Moehamat). Moeplintè, zich fatterig gedragen, kleeden; pakòn kamoeplintè that kah, waarom kleed jij je zoo fatterig. Poeplintè dròë, = moeplintè, doch opzettelijker, zich fatterig aanstellen.

PLISA, zie i.v. katjang.

PLŌ', algemeene naam van kleine voorwerpen, dienende om iets droogs of nats in te bergen of te bewaren: doos, koker, bus, vaasje, potje, fleschje; plō' bakōng, tabaksdoos; plō' daweuët, inktkoker; plō' kalam, pennenkoker; plō' mi-

@Ionaliakbar

n j e u', oliefleschje of potje; l é m p l ō', eig. broeder koker, (gezegd van een domoor, of futlooze); zie verder vbd. i.v. b e u-k a m, n e u r a t j a, p h a I. M o e p l ō', eene doos enz. hebben; bij doozen enz.

PLOEË', van het vel, van de huid, van den bast, van de schil ontdoen, villen, het vel afhalen, afstroopen, (ook fig.); k a m ò ë k a h a b é h d j i p l o e ë' l é s i m e u r e u b ō t, we zijn door roovers geplunderd; zie verder vbd. i.v. n g e u r é b. M o e-, of t e u-p l o e ë', gevild, afgestroopt; m o e p l o e ë', (ook) de handeling p l o e ë' verrichten, p l o e ë' met meerv. subject.

PLOEËNG, zich snel voortbewegen, snel loopen (varen, rijden, vliegen), rennen, wegrennen, er van door gaan, wegloopen, wegsnellen, vluchten, wegvluchten, (verder) zich verspreiden (van een glans, van lichtstralen), stralen schieten, stralen, glanzen; k a d j e u ë t d j i p l o e ë n g, (hij) kan al snel loopen, (zegt men van een kind ter aanduiding van zijn groeistadium, van zijn leeftijd); p a d j ō h b o e l a g è ë o e r e u ë n g p l o e ë n g, eten als een vluchteling, i.e. gehaast; b a p l o e ë n g, vluchten met, op de vlucht medenemen, wegvoeren, schaken; zie verder vbd. o.a. i.v. b e u r e u t ō h, g e u t i b, g o e d a, g r o e ï h, k e u l o e l o e, l é t I, l o e m b a, m i n t r a, m o e g è, o e d j e u-ë n, p a r ō h I, p a s a n g, p e u-d j a m, p e u n j o e r ō n g, p e u-r a n d j a t, p e u t a l a b a j o e, p e u t j r ò', p i n a h. M o e-p l o e ë n g, snel loopen enz. met meerv. subject, om het hardst loopen enz., (in de laatste beteekenis meer m o e p l o e ë n g-p l o e ë n g); l e u p a ï h d j i-l o e m p a t b a' o e l è ë k o e-r ō n g, d j i m o e p l o e ë n g-p l o e ë n g n g ò n p a n g l i-m a; 'ò h s a r é r a b n g ò n R a d j a S i O e d j o e t, k a p h é l a'n a t t a n a g a m a, hij (Radja Radén) sprong snel naar den voorsteven, om het hardst rennende met den panglima (Malém Dagang), tot zij tegelijk dicht bij vorst S. O. kwamen, den vervloekten ongeloovige, die geen godsdienst had, (Malém Dagang). P o e p l o e ë n g, snel laten loopen, enz., wegloopen met, wegvoeren; 'ò h m e u s i m-p r e u ë m a t a o e r ò ë, s a m-l a k ò ë d j a' p o e p l o e ë n g g o e d a, zoodra de zon hare stralen verspreidde, ging de schoone jongeling snel te paard uit (eig. liet hij het paard rennen), (Indra Bangsawan). T e u-p l o e ë n g, snel loopende, rennende, enz., (plotseling, onwillekeurig of als toestand gedacht); b a n d o e m t a k a l ò n d j i-l o e m p a t-l o e m p a t, d j i-m e u g r ō b-g r ō b b a n s i n e u-n a; r i n j a n g t e u k a d o e m t e u p l o e ë n g-p l o e ë n g, d j i-d j a' t o e l ō n g n j a n s o e-k è ë k r a, men zag ze (de apen) allen zich met sprongen bewegen; al de apen, die kwamen, kwamen rennende om hulp te verleenen, (Tjah Koebat). P o e-m e u l o e ë n g, de handeling

@lonaliakbar

ploeëng verrichten; sòëpoemeuloeëng meugroebgroeb, wie liep daar hoorbaar (als geweersalvo's) weg. Peuneuloeëng, de wijze van het ploeëng, vlucht, (fig.) gezag, macht, machtsbevoegdheid: *h*an é' sòë seutèt peuneuloeëng Si Gam, niemand kan G. in het rennen bijhouden.

PLÒËH, zie plòïh.

PLOEMADANI, zie peureumadani.

PLOEMPOEË', zie seuloempoeë'.

PLŌH I, tiental; siplōh, tien; doea (lhèë enz.) plōh, twintig (dertig enz.); djimeu'aneu' hana teudōh, hingga tō' plōh hana reuda, ze (de koe) kreeg aanhoudend jongen, steeds door tot ze tientallen bedroegen, (Èëlia toedjōh). Moeplōh(-plōh), tientallen, bij tientallen; zie vbd. i.v. gapoe, lōn II, peungila.

PLŌH II (Mal. peloeh), zweet, (gew. in de uitdrukking:) (ngòn) tité' plōh, alét reu'ōh, zie i.v. alét, en hareukat.

PLÒÏH, ook plòëh, losmaken (van een knoop, van iets, dat vastgeknoopt, omwikkeld, omwonden, omgewonden is), losknoopen, loswikkelen, loswinden, ontrollen, ontvouwen, ontwikkelen (ook fig.), uiteenzetten, oplossen; plòïh masa'alah, een vraagstuk oplossen, uiteenzetten; plòïh idja, siloeeuë, tangkoelō', zijn lendenkleed, broek, hoofddoek losmaken; plòïh tika, eene mat ontrollen; „kaprèh tanggōh meung lhèë oeròë, siplōh koegantòë boelōh beungga"; „meung ba' tadoeë' bè' tabeudòïh, djinòë taplòïh poelang areuta"; ... teuma neuplòïh baloeëm di djaròë, neudjō' gantòë njang djròh roepa, „wacht een dag of drie, dan zal ik je tien bamboefluiten in de plaats (van de stuk gemaakte) geven"; „maak nu, zooals ge daar zit zonder op te staan (d.w.z. onmiddellijk) los (n.l. uw reiszak) en geef eene andere (fluit) terug"; ... hij maakte toen zijn reiszak los en gaf ter vergoeding eene mooie (fluit), (Malém Diwa); neuplòïhkeu soerat didalam lipat, neu'eu riwajat sabda radja, hij vouwde den brief open en zag (las) het verhaal van den prins, (Pòtjoet Moehamat); zie verder vbd. i.v. hambō, koeë I, larang, meu'oeë, peunjampa', poeròë. Teuplòïh, losgemaakt, losgeraakt; teuplòïh oerat, met ontspannen spieren of zenuwen, een aangenaam gevoel hebbende ten gevolge daarvan, (zie vbd. i.v. krōt-kreuët); zie verder vbd. i.v. lirèn. Poemeulòïh, de handeling plòïh verrichten. Peuneulòïh, de wijze of het resultaat van het plòïh; sòë pò peuneulòïh talòë njòë, wie heeft dit touw losgemaakt.

PLŌN, samentrekking van peulōn, zie i.v. lōn II.

@lonaliakbar

PÒ I, heer, meester (inz. gebezigd van God en van den soeltan), meesteres, baas, eigenaar, eigenares, bezitter, bezitster, (spottend of geringschattend:) heerschap, baasje; ook aanspreekwoord tot vrijgelaten slaven of slavinnen; geeft aan verwantschapsaanduidingen een fijneren vorm, wordt verder in titels (ook van dieren) gebezigd, en duidt vóór plaatsnamen personen aan naar hunne herkomst of plaats van inwoning, (al of niet spottend); Pòteu, onze Heer, i.e. God, of de soeltan; Pòteu Allah, of samengetrokken Pòta'lah, onze Heer Allah, (zie vbd. o.a. i.v. karah, kawōm, meuleuha, peurangeuj, peuteumoeën, en van Pò alleen i.v. haraïh I, hat, meunadjat, peureulèë, pham); pòteu radja, onze heer de koning, Zijne Majesteit de koning, (zie vbd. i.v. adat II, meureuhōm, oelèëbalang, pham); pò oelōn, mijn heer, mijn meester, (zegt b.v. een slaaf van zijn meester sprekende, ook gebezigd als nederig aanspreekwoord, behalve tot God of den vorst, tot b.v. een oelèëbalang:) mijnheer, ook toeankoe pò; dròëneu njang pò oelōn, gij, die mijn meester zijt, (nederig aanspreekwoord); oelōn pò, (eig. de slaaf van mijnheer) nederige aanduiding van zichzelf, ik, wij; sigala ra'jat pagé meuhimpōn, pò ngòn oelōn hana bida, al het volk zal op den oordeelsdag verzameld worden zonder onderscheid van heer en slaaf, (Banta Beuransah; zie ook vbd. i.v. pariё'); narit pò-oelōn, beleefde, beschaafde taal, (den toegesprokene met pò, heer, meesteres, en zichzelf met oelōn, dienaar, dienares aanduidende, zie vbd. i.v. peureuba); pò di, zie pòdi; pò lampōïh, de eigenaar van den tuin, (zie vbd. i.v. oesòë); lampōïh njòë oelōn njang pò, of oelōn njang pò lampōïh njòë, ik ben de eigenaar van dezen tuin, deze tuin is van mij; oereuëng pò keureudja, degene, die het feest geeft, gastheer; sigala pari kèë pò hoekōm, ka koekheun ban oeba' gata, al de pari's staan onder mijn gezag, nu heb ik u mijn staat gezegd, (gezegd wie ik ben), (Diwa Akaïh); sòë pò, vaak met accentverlies van sòë samengetrokken tot seupò, of soepò, wie is de eigenaar, van wien, wiens; seupò kitab njòë, van wien is dit boek, (zie verder vbd. i.v. dja, peurintah); sapò, (volgend op een woord eveneens met het praefix sa of si) ieder, elk; saboh sapò, ieder een; sapeuë sapò, ieder iets, ieder wat, (zie vbd. i.v. misé); neupadjōh ranoeb sigapoe sapò, jōh njan meutoetō toean Béntara, zij gebruikten ieder eene sirihprium en toen sprak de heer Béntara, (Pòtjoet Moehamat); pò daloepa, hansworst, (zie daloepa, en verder vbd. van eene spottende of ge-

@lonaliakbar

ringschattende beteekenis van pò o.a. i.v. èël a, m b ō n g, p e u-ë n g, t a l ō); d a p ò, t j o e t p ò, of p ò d a, oudere zuster, (2de en 3de pers., p ò d a ook aanduiding van oudere slavinnen of vreemde oudere vrouwen, zie i.v. d a I en t j o e t); h a b é h h a b a p ò d a b i d a n, l a n d j a n e u r i-w a n g b a' r a d j a S a n g N a-t a, nadat de vroedvrouw met hare navraag klaar was, ging zij naar vorst S. N. terug, (Tjintaboehan); p ò d j a, zie i.v. d j a; p ò l é m, zie i.v. l é m en p a n g-l i m a; p ò l ō t, zie i.v. l ō t III; p ò m a, of m a p ò, moeder, ook beleefd aanspreekwoord tot oude vrouwen; w a h é m a p ò, m a t e u n g k o e d r ò ë, d o e'a k e u k a m ò ë, p ò m a, b a' g a t a, o moeder o mijne teungkoe (leermeesteres), bid voor mij, o moeder, (Pòtjoet Moehamat); p ò n i, zie i.v. n i I en p l a w a; p ò n j a', zie i.v. n j a' I; p ò r a-d j a, (dial. b a s a h a n d e u ë') oom (oudere broeder van vader of moeder); p ò t j o e t, titel (2de en 3de pers.) van prinsen en prinsessen van het Atjèhsche vorstenhuis, ook van kinderen uit het huwelijk eener prinses met een niet-vorstelijk persoon, en ter Noord- en Oostkust aanspreekwoord tot oelèëbalangs en hunne vrouwen en kinderen; p ò m e u r a h, zie i.v. m e u r a h; p ò r e u n d a h, zie i.v. r e u n-d a h; p ò t e u m p a t, eig. heer van de plaats, i.e. geest of gevreesd dier, b.v. tijger, die ter plaatse huist, ook van menschen, (zie vbd. i.v. p o e'e u ë t); p ò D j a m b ò ë, de man van Dj., (held van een h i k a j a t r o e-h é); zie verder sprkw. i.v. p e u-ë n g, t a l ō. M o e p ò, een p ò hebben, bepaald ten aanzien van den p ò, bekend wie de p ò is; d j i h n j a n g m a'r o e ï h d j e u ë b-d j e u ë b g a m p ō n g, p a t n a i n ò n g t j e u d a ï h r o e p a; m o e p ò a n e u' m o e-p ò p r o e m ò h, l a m d j i r a-w ò h d j e u ë b-d j e u ë b t a n g-g a, hij wist in elk dorp waar er eene knappe vrouw woonde; hij wist dan van wien zij eene dochter of van wien zij eene vrouw was, want hij liep steeds alle huizen af, (Noen Parisi); t o e a n-k o e, k a m ò ë t e u p e u l a n-t é n g d i n a n g g r ò ë, k a t r ō ï h k e u n ò ë b a' m e u-k o e t a; a n e u' *h* a n m o e p ò t j o e t j ò *h* a n m e u s ò ë, g e u-n a b n a n g g r ò ë h i n a d i n a, heer, ik ben een zwerveling, die hier in uw land verzeild is geraakt en bij Uwe Majesteit terecht is gekomen; van wien ik een kind ben en van wien ik een kleinkind ben is niet (is niemand) bekend (ik ben iemand van onbekende afkomst), als een onaanzienlijke heb ik in alle landen rondgezworven, (Nabi Oesoeïh); b è' h é a d ò ë t a m a r i t m e u n a n, a d a t d a l a m p r a n g m o e p ò-p ò d j e u m̄-b a, gij moet niet zoo spreken, o broeder, in den oorlog heeft ieder zijn deel (zijne taak), (Djoehan Meusapi).

T o e p ò, den p ò weten, weten wie de heer, de eigenaar is; a t r a n j a n h a n a l ō n t o e-

@lonaliakbar

pò, ik weet niet van wien dat ding is. Peutoepò, den pò doen weten, zeggen wie de heer, de eigenaar is.

PÒ II, vliegen; ba pò, wegvliegen met, in de lucht meevoeren; keureutaïh ka djiba pò (of kadjipoepò) lé angèn, het papier is door den wind meegevoerd; zie verder vbd. i.v. djeureulang, panténg-panteuëng, pantjawareuna, pa'pa' I, peudjam, peutalabajoe. Moepò, vliegen (met meerv. subject). Poepò, laten vliegen, wegvliegen met, in de lucht meevoeren, oplaten (van vliegers); tadja' oe blang poepò glajang, tadoeë' di rangkang ta'oeloe talòë; tatangah oe langèt na tjahja bintang, lōn ngiëng oe rangkang tjahja moeka adòë, ga naar het veld om een vlieger op te laten, ga in een hutje zitten en vier van daar uit het touw; richt men zijne blikken hemelwaarts, dan ziet men het licht der sterren, kijk ik naar het hutje, dan zie ik den glans van het gelaat van mijn broertje, (bedoeld: adòë angkat), (pantōn); zie verder i.v. glajang.

PŌ' I, e.s.v. Chineesch dobbelspel; djoedi pō', id.; meu'èn pō', dat spel spelen.

PŌ' II, gew. verdubbeld pō'-pō', met de vlakke hand slaan, klappen, zachtjes kloppen; pō'-pō' djaròë, in de handen klappen; djipō'-pō' djaròë djigrōb lambōng, radja Baharōn teuma djaga, zij klapte in de handen en maakte hooge sprongen, en vorst B. werd toen wakker (van het lawaai), (Noen Parisī); pō'-pō' idja, goed bij het wasschen zachtjes op eene waschplank of een steen kloppen. Vgl. pò', pō'-jè-jè, teupō'.

PÒ', stooten, stooten tegen, tegen iets aankomen, (met het hoofd) reiken tot, aanstooten, aanraken; (ook min of meer als voorzetsel:) tot aan; Si Poelan djipò' lé leumò, N. N. is door een rund gestooten; pò' kambam, zie i.v. kambam; pò' teupeuën, (eig. met de lade van het weefgetouw stooten, den ketting aandrijven), weven, (zoo ook, bij verkorting, pò' alleen); pò' idja, een kleed weven; kawé brō', han djitém pò' eungkōt, een leelijke hengel, de visschen willen niet aanbijten; sambat pò', twee touwen b.v. aan elkaar vastbinden door met een der einden van elk der touwen om het andere touw een knoop te leggen en de touwen uiteen te trekken, zoodat de knoopen tegen elkaar „stooten"; 'òh djidòng joeb mòh, pò' aleuë, als hij onder het huis staat, komt hij met zijn hoofd tegen den huisvloer aan; ië beuna raja that, rab pò' aleuë, het water stond bij de overstrooming zoo hoog, dat het bijna tot den huisvloer reikte; djidja' pò' oe glé, hij liep tot aan den berg; pò'-pò', (met de vlakke hand) zachtjes slaan, kloppen; pò'-pò'

@lonaliakbar

ba' bòh poenggōng, mangat reudjang teungeut, klop (het kind) zachtjes op zijn achterste, dan slaapt het gauw in; zie verder vbd. i.v. keu'euëng en vgl. pō' II. Moepò', gestooten, stootende tegen, reikende tot, tegen elkaar stooten, (met elkaar) vechten (van dieren, die stooten); moesém angèn moepò', de tijd van „tegen elkaar stootende'' winden, i.e. de kentering; zie verder vbd. i.v. *phat*. Poepò', doen stooten tegen, doen reiken tot, tegen elkaar laten stooten, (met elkaar) laten vechten, (verder) vermenigvuldigen (in de rekenkunde, bij de wichelarij); poepò' boebiri, rammen met elkaar laten vechten, rammengevechten houden; poepò' leumò, runderen met elkaar laten vechten, stierengevechten houden; oeròë poepò', zie i.v. ma'meugang; poepò' bidjèh keupoela, zie i.v. keupoela; poepò' bòh krèh, zie i.v. krèh II; poepò' baté, de sirihschalen tegen elkaar stooten, (gebeurt soms op een geanimeerd bruilofstfeest om de genoodigden op te wekken hunne geschenken in die sirihschalen te doen, te teumeuntoeë'); poepò' angka, rekenkundig vermenigvuldigen, wichelen. Teupò', (bij ongeluk) gestooten, stootende tegen, reikende tot, geweven; oelèë lōn sakét that, teupò' ba' tamèh, mijn hoofd doet erg pijn, ik heb het bij ongeluk tegen den huisstijl gestooten; idja njan ka lheuëh teupò', dat kleed is al geweven. Poemoepò', de handeling pò' verrichten, stootend, geneigd tot stooten; keubeuë njan poemoepò' that, die karbouw stoot, houdt erg veel van stooten. Neupò', of peuneupò', de wijze of het resultaat van het pò', het middel daarvoor; kreuëh that neupò' keubeuë njòë, deze karbouw stoot erg hard; idja njòë hana gèt neupò', dit kleed is niet goed geweven; leumò peuneupò', vechtstier.

PŌ'-JÈ-JÈ, beginwoorden van een klapjes-in-de-handjes-spel; zie i.v. masa'.

PŌ'-*KÒ-KÒ*, zie *kò-kò*.

PÒDA, (samentrekking van pò en da), zie da I en pò I.

PÒDALOEPA, (samentrekking van pò en daloepa), zie daloepa.

PODI, (samentrekking van pò, heer, en di, verkorting van Arab. sidi, mijnheer), heer, (gew. voor eigennamen); Pòdi Amat, naam van een held eener hikajat roehé. Zie di II, en pò I.

PÒDJA, (samentrekking van pò en dja), zie i.v. dja en pò I.

POE I, accentlooze vorm van peuë in poeboeët, zie i.v. boeët en peuë, en vgl. pa I.

POE II, vorm van het praefix peu voor lipklanken, zie i.v. peu.

POE', zie phoe'.

POEAN I, blad of schaal op voet, waarop men glazen, vingerkom-

@lonaliakbar

metjes en andere bakjes, bij feestelijke gelegenheden ook sirih met toebehooren plaatst, (in hik.:) vorstelijke beteldoos, (zie vbd. i.v. koelōm, nagataroe, pantjaloegam).

POEAN II (Mal. id., titel van vrouwen van aanzien), titel van vrouwelijke afstammelingen van den Profeet, wordt ook als eigennaam gebezigd; Adja Poean.

POEASA (Skrt. upavâsa), het vasten, de (verplichte Moh.) vasten, vastenmaand; vasten; poeasa peureulèë, het verplichte vasten; poeasa boeleuën Rameulan, of poeasa lhèë plōh, het verplichte vasten gedurende de maand Rameulan, gedurende de dertig dagen van die maand; poeasa soenat, het onverplichte, aanbevelenswaardige vasten, (zie vbd. hat); poeasa Atjoera, het onverplichte vasten op den Atjoera-dag; poeasa nam, het onverplichte vasten gedurende 6 dagen, volgende op den oeròë raja Poeasa, (van den 2den tot en met den 7den Tjawaj); poeasa ka'ōj, vasten ten gevolge eener gelofte; toeëng poeasa, vasten, (zie vbd. i.v. loej, pawōt I); boeleuën Poeasa, de Vastenmaand, (de 9de maand van het Moh. jaar); oeròë raja Poeasa, de feestdag bij de beëindiging van de vastenmaand, (de 1ste Tjawaj); lhèë seun poeasa, drie keeren vasten, i.e. drie Vastenmaanden, drie jaren, (zie vbd. i.v. karang); dan wadjéb djipoeasa boeleuën Rameulan siboeleuën sineutō' dan siboeleuën treu' doedòë niba' njan teuma djibileuëng lapan blaïh oeròë djipoeasa lhèë oeròë akhé lapan blaïh, en zij (de vrouw onder bepaalde omstandigheden) is verplicht om gedurende de geheele maand Rameulan te vasten en daarna nog eene maand en vervolgens achttien dagen te tellen en aan het einde daarvan drie dagen te vasten, (Beukeumeunan). Poepoeasa, laten vasten, honger laten lijden.

POEBOEËT, (samentrekking van peuë en boeët), zie i.v. boeët en peuë.

POEDÉB, (samentrekking van peu'oedéb), zie i.v. oedéb.

POEDÉNG, e.s.v. geneeskrachtigen heester, die voor omheiningen wordt gebruikt.

POEDI (Mal. poedi, Tam. podi, poeder), een mengsel van metaalgruis met borax (peudja) om goud en zilver te soldeeren; daarmede soldeeren, (ook) mengen, door elkander mengen; (verder ook wel) = poedòë; djipoedi meuïh, hij soldeert goud met poedi; tapoedi saka lam haloea Meuseukat, meng suiker in de h. M. (e.s.v. zoetigheid); idja poedi, kleed met „diamantgruismotief" (ruitjes en streepjes). Moepoedi, gesoldeerd, gemengd.

POEDJA (Skrt. pûjâ, vereering), vereeren (van geesten, ook van b.v. heiligen om hunne booze in-

@lonaliakbar

vloeden af te weren, door b.v. een kanoeri te geven en een bord met spijzen als offer op de plaats, waar de geest verondersteld wordt te huizen, te deponeeren, of er eene kip te slachten), offeren aan, bezweren, (ook, doch meer in hik.) vereeren (van bovennatuurlijke wezens om in het bezit te komen van wonderkrachten), ascese verrichten, (of) tooverformules opzeggen, zijne wondervermogens in werking stellen, daarop zijne aandacht concentreeren (om iets tot stand te brengen), (verder) vereeren, eeren (van menschen); kalōn poedja djén, ik heb den djén al bezworen, hem al offers gebracht; Moebadi Tjahja kalòn moemeunan, djiteupō' tangan sa'ti djipoedja; deungòn karōnja Toehankoe Rabi, teuka gògasi oemideuën radja, toen M. Tj. dat zag, klapte hij in de handen en concentreerde zijne aandacht op zijn wondervermogen; door des Heeren gunst kwam toen een reus op het slagveld, (Djoehan Meusapi); sigala dōnja that meutjeuhoe, barat timoe doem geupoedja, hij is over de geheele wereld beroemd en wordt overal, in het Westen en in het Oosten, vereerd, (Indra Bangsawan). Moepoedja, vereerd, bezworen. Poemoedja, de handeling poedja verrichten.

POEDJI-POEDJIAN, zie i.v. poedjòë.

POEDJÒË, prijzen, loven, verheerlijken, aanbidden, (inz. van Allah); lof, lofprijzing; meuseuki oedjòë atawa poedjòë, habéh djitoepeuë doem barang na, zoowel lof als blaam (eig. onderzoek en lof), alles hoort (het lijk, de doode), (Mènhadjōj abidin; zie ook sprkw. i.v. oedjòë); zie verder vbd. i.v. lhòm I, malòëri, mènsòh, peureudèë, *ph*at. Moe-, of teupoedjòë, geprezen, geloofd, verheerlijkt; moepoedjòë, (ook) de handeling poedjòë verrichten, elkander prijzen, (in de laatste beteekenis meer moepoedjòë-poedjòë). Poemoedjòë, de handeling poedjòë verrichten. Peunoedjòë, lof, loftuiting. Poedji-poedjian, (Mal. id.), loftuitingen, inz. de uit complimenten bestaande inleiding van een brief bij wijze van adres, (verder) vol lof, prijzend; Si Poelan poedji-poedjian that keu proemòh, N. N. is vol lof over zijne vrouw.

POEDÒË (Mal. poedi, Tam. podi), diamantgruis, edelsteentjes, inz. robijnen; zie vbd. i.v. koearòë, koewiën, lé-lé, milōn, pantjaloegam, planggi. Zie poedi.

POEË, zie peuë.

POEËB, buis, pijp, waterleiding (van bamboe, van een uitgeholden arènstam of van ijzer, b.v. om het water van de eene zijde van een weg naar de andere, of van eene rivier naar een sawah te leiden, ook in den muur eener versterking om tevens tot schietgat te dienen); (verder, meer

@lonaliakbar

Toenòngsch) = *p* i ë b, zie aldaar; t a b ō h *p* o e ë b, leg eene buis aan; k a l h e u ë h d j i *p* o e ë b t è', (het kind) heeft al gezogen, al de borst gehad; d j i t j ò' a d ò ë d j i o e l e u ë t j ò h, s a r é m è h-m ò h d j i *p* o e ë b b i s a, hij nam zijn door de slang gebeten broertje en zoog haastig het gif uit, (Noen Parisi); m e u n a n-m e u n a n k e u d o e m r a'j a t, n j a n g m o e m a d a t d j i *p* o e ë b g a n d j a, zoo deed al het volk, de opiumschuivers rookten (bij gebrek aan opium) g a n d j a, (Pha Soeasa). M o e *p* o e ë b, van eene waterleiding voorzien zijnde, eene waterleiding hebbende, (Toenòngsch) = m o e *p* i ë b; h a n a m o e *p* o e ë b r è t n j a n, die weg heeft geen waterbuis. P o e *p* o e ë b, van eene waterleiding voorzien, (Toenòngsch) = p o e *p* i ë b; r è t n j ò ë k a g e u p o e *p* o e ë b, deze weg is al van eene waterbuis voorzien.

POEËH, verzadigd, bevredigd, voldaan, genoeg van iets hebbende, tot verzadigens toe, uit alle macht, (verder) moeilijk, lastig, zwaar; k a p o e ë h g r a h, de dorst is al verzadigd; k a p o e ë h r e u h a', aan de begeerte is voldaan; p o e ë h a t é, bevredigd, voldaan, (zie vbd. i.v. d a j a I, i s a b); m e u n g g ò h l ò m p o e ë h k e u m a l o e a n, d a m i T o e h a n *h* a n l é k o e g i s a, wanneer de schande nog niet is gewroken, zal ik, bij God, niet terugkeeren, (Diwa Akaïh); b o e ë t n j ò ë p o e ë h t h a t, dit werk is zeer moeilijk; k o e t a g e u t a m b a' g e u k o e ë h p a r é', p o e ë h t h a t t a'é' g e u b ō h s o e d a, de versterkingen zijn van wallen en grachten voorzien, waarin voetangels zijn geplaatst, zoodat ze zeer moeilijk te beklimmen zijn, (Pòtjoet Moehamat); s a b ò h-s a b ò h o e l ō n a t ō, b è' m e u r o e n g k h ō b a' k a r a n g a n; m e u n g l e l a p é h r ō h m e u d j a m p o e, s ò ë n j a n g d e u n g ò p o e ë h d j i t o e b a n, ik deel (dit verhaal) in afdeelingen in, opdat het zich niet tot een hoop opeen zal stapelen; als de lagen (episoden) talrijk zijn, zouden ze dooreen kunnen raken, en degene, die er naar luistert, zou moeilijk kunnen begrijpen, hoe ze in elkaar zitten, (Radja Bada); zie verder vbd. i.v. l a n d a n g, l e u b o e ë II, m a'n a, p a l é n g, p r è'-p r è'. M o e p o e ë h, zich verzadigen, zich bevredigen; k a l h e u ë h k a m o e p o e ë h k a d j a' o e p e u k a n, heb je je al verzadigd aan, heb je al genoeg van het gaan naar de markt. P o e p o e ë h, verzadigen, botvieren, bevredigen, voldoen aan, stillen, lesschen; p o e p o e ë h g r a h, zijn dorst lesschen; n a b s o e d i l ō n, d a l é m, o e P o e l ò P i n a n g, o e r o e m ò h p a n j a n g l ō n p o e p o e ë h h a w a, mijn verlangen, broeders, is naar P. P. om in een publiek huis mijne lusten te bevredigen, (sadativers); t e u m a d i r a d j a n g ò n p e u r e u m ò ë s o e r i, n e u p o e p o e ë h a t é n e u t j ō m b a n d o e a, de vorst

@lonaliakbar

en de vorstin kusten (hem) toen tot verzadigens toe, (Tjintaboehan); ri njang meuteumeung djipòh maté, poepoeëh até djibalaïh goena, ieder, dien hij tegenkwam, doodde hij, hij vierde zijn wraaklust bot, (Diwa Akaïh).

POE'EUËT, of peu'euët (Arab. foe'âd), gemoed, binnenste, innerlijk, geest, (ook) gedachte, meening; (in hik. ook verb.) bedenken, uitdenken; kaleumah dalam poe'euët, het is (hem) in zijn binnenste al duidelijk geworden, hij ziet het al in, hij is al op eene gedachte gekomen; meulintaïh dalam poe'euët, in de gedachte opkomen; si njan hana poe'euët keu geutanjòë, hij heeft geen gedachten voor, denkt niet aan ons, (of) hij is ons niet wel gezind; (ba') poe'euët lōn, hana, naar mijne meening, niet; leukang até niba' poe'euët, ada' djeuët beusabòh kaphan, mijn hart was (door den dood van mijne moeder) als het ware van mijn binnenste losgeraakt, indien het mogelijk ware geweest, zou ik in één lijkkleed met haar begraven willen zijn, (Kamarō Daman); meung gòh tajoeë beuët keu oereuëng pò teumpat, han djeuët meukarat tapadjōh dilèë; meung tapadjōh meuhat sakét proeët, meunan poe'euët ba' peunjeum kèë, als ge (over de gevangen visschen) nog geen gebed hebt laten uitspreken ter eere van den eigenaar van de plaats, dan moogt ge ze niet eerst eten; als ge het doet, dan krijgt ge zeker buikpijn, zoo is mijne meening, (Plandō' Kantjé); walah bélah keureuna Toehan, haba njòë kòn lōn peuhaba; boekòn koepoe'euët ngòn akaj dròë, kòn koepeugèt ngòë bidja'sana; naritkoe njòë niba' Nabi, kòn meung tjakri kòn koepeuna, bij Allah, bij den Heer, ik heb dit verhaal niet verzonnen, ik heb het niet zelf in mijn binnenste met mijn eigen verstand bedacht, ik heb het niet uit bekwaamheid vervaardigd; deze woorden van mij zijn van den Profeet afkomstig en geen louter gezwets, dat ik zelf verzonnen heb, (Soerat kriman Sèh Salèh); zie verder vbd. i.v. pōt II.

POEGA, planten (inz. van peper), aanleggen (van b.v. een pepertuin), ontginnen, (fig.) beginnen, aanvangen, entameeren, ondernemen (inz. van iets, dat afgeloopen, gestaakt scheen, waarmede men zich niet meer bemoeide), opnieuw beginnen enz., opnieuw doen opkomen; poega lada, peper planten; poega lampōïh, een (peper) tuin aanleggen; poega paké, een twist beginnen, verwekken; ka djipeugèt ngòn poepalèh. djinòë djadèh prang djipoega, ze vervaardigden uitkijktorens, want nu zouden ze inderdaad oorlog voeren, (Malém Dagang); ban baròë sa lheuëh inòng tjang aneu' Soelòjman sipa'

@lonaliakbar

tampa; djita' ngòn peunò' alèë djeungki, lapè gaki patah ngòn pha; gòh lòm djeunòh loeka asòë, lòm oeròë njòë boeët kapoega, het is pas eergisteren geweest, dat vrouwen (op jou) hakten, dat de dochter van S. (jou) schoppen en klappen gaf, dat ze (jou) met weefladen en rijststampers sloegen, zoodat (je) beenen lam werden en (je) dijen braken, en vandaag, terwijl (je) wonden nog niet genezen zijn, ben je weer met je bedrijf (van koppelaar) begonnen, (Noen Parisi); zie verder vbd. i.v. habib. Moepoega, geplant, begonnen, enz. Poemoega, of (meer Pedirsch) seumoega, de handeling poega verrichten, tuinen, inz. pepertuinen aanleggen, tuinbouwbedrijf uitoefenen, tuinarbeid verrichten, peper planten; teuma djikheun oeba' rimoeëng: di sinòë tadòng tapoemoega; oeba' gata djinòë koepeugah, hana pajah lé tapoela; njang na pajah tjit ta'eumpòë, teubèë njòë bapa kèë poela; aman di sinan djih njan ban lhèë djipoega teubèë dji'oeseuha, hij (het dwerghert) zeide toen tot den tijger: „laten we hier blijven en den (verlaten suikerriet-)tuin verzorgen; u zeg ik nu: we behoeven niet meer te planten, we hebben alleen te wieden, dit suikerriet heeft mijn vadertje geplant"; daar bleven dan de drie dieren en verzorgden den suikerrietaanplant, (Plandō' Kantjé). Zie poela I.

POEHA', bijvorm van boeha', zie aldaar.

POEJ I, ook phoej, manshooge stapel van padibossen; ada' na kajèë koetamòn oebé poej, koebōh apoej hoe meunjala; teuma koelōb lam apoej njan, maté sinan kèë binasa; niba' maté lam tangan Djiran, gètkeu sinan *h*an that sé'sa, indien er hout was, dan zou ik het opstapelen tot eene hoogte van een padistapel, ik zou het in brand steken, zoodat de vlammen oplaaiden; vervolgens zou ik in dat vuur gaan en daar sterven; liever dan in de macht van Dj. te vallen, zou ik daar willen dood gaan, dat zou niet zooveel martelingen geven, (Meudeuha'). Moepoej, opgestapeld, bij stapels, Poepoej, opstapelen.

POEJ II, zie peuë.

POEJŌH, e.s.v. kwartel, (die als vechtvogel wordt gebruikt); poejōh meulōt, vechtende kwartels, (ook) naam van een siermotief in de houtsnijkunst, (verder) naam van twee tegenover elkaar staande sterren in den staart van den Schorpioen.

POEKA, bijvorm van boeka, zie aldaar.

POEKAHA, of pòkaha (Arab. foeqahâ', mrv. v. faqîh), Moh. wet-, rechtsgeleerde; èleumèë poekaha, wet-, rechtsgeleerdheid; zie verder vbd. i.v. lapaj, en zie pakèh, pikah.

POEKARA (Arab. foeqarâ',

@lonaliakbar

mrv. v. faqîr), armen, behoeftigen, (in hik.; zie paki); geubeutrōn idja meukeukoedòë, geupeudjaròë keu poekara, stukken goed bij twintigtallen werden naar beneden gebracht (uit het huis) en aan de armen gegeven, (Pòtjoet Moehamat).

POEKAT, sleepnet, zegen, waarmede men in zee vischt, bestaande uit een grooten, 50 à 60 vademen (deupa) langen zak (euntoeng), aan den kant van de opening (babah euntoeng) bevestigd aan twee, ± 400 vadem lange en ± 4 vadem breede vleugels; de zak is van nauw geknoopt touw vervaardigd met een vierkant inzetstuk (meuseuta') aan de boven- en benedenzijde en loopt in twee zakvormige horens uit, waarvan de grootste poentjòng of koentjòng en de kleinste ali heet, terwijl de plaats, waar de poentjòng en de ali in elkaar en in de euntoeng overgaan, teumpeuën ië heet; de vleugels bestaan uit verschillende vakken, waarvan de mazen grooter zijn naar gelang ze zich verder van de euntoeng bevinden en waarvan die met de kleinere mazen van touw en die met de grootere van arènvezels (djō') vervaardigd zijn; die vakken heeten in de volgorde van de euntoeng af: meuj nam met 600 mazen, meuj limòng met 500 mazen, iseuëng met 400 mazen, zich bevindende aan weerszijden van een tjapéng geheeten vak met 50 mazen, vanwaar tot aan het einde van de mata doea reutōïh eene 5 mazen breede baan (madang) loopt, (na het iseuëng-vak:) mata lhèë reutōïh met 300 mazen, mata doea reutōïh met 200 mazen, peunjareuëng met 160 mazen, waarvan het einde oelèë seuneuboeët heet en omgeven wordt door een 7 groote mazen lang vak (ba'), en door een vak van 14 mazen (djō'; onder djō' wordt ook verstaan het geheele gedeelte van den vleugel, dat van arènvezeltouw is vervaardigd en uit groote mazen bestaat, terwijl het verdere, van gewoon touw geknoopte gedeelte met kleinere mazen asòë wordt genoemd), ten slotte oelèë tjroeë', het laatste vak, dat van eene lus voorzien is om het trektouw van rotan aan te bevestigen; het trektouw aan den vleugel, die zich aan de zijde van de ali (van de euntoeng) bevindt, heet lamat en het trektouw aan den anderen vleugel roendō'; bij het uitzetten van de poekat wordt de lamat aan het strand vastgehouden, terwijl de roendō' met het net, dat in eene wijde bocht wordt neergelaten, meegaat om weer aan land te worden gebracht; de aanhechting der vakken heet pratjaj, de grens waar de mazen na de ba' minder worden klib en de randen der vleugels lambōng; aan de bovenpees van de vleugels, die bij het inhalen van de poekat als trektouw dient (kadja lampōng), zijn dobbers

@lonaliakbar

(l a m p ō n g) van g a b ō ï h-hout bevestigd, onderscheiden in l a m p ō n g s e u p é t (aan beide einden vastzittende, platte dobbers, ten getale van meer dan 25), en, er tusschen in, 1 à 4 l a m p ō n g a g a m (mannelijke, peervormige dobbers); aan de benedenpees (k a d j a b a t è ë) hangen steenen en/of looden zinkers (b a t è ë); ook aan de e u n·t o e n g zijn boven de opening (b a b a h e u n t o e n g) en de uitloopers (a l i en p o e n t j ò n g) dobbers (g a l ō n g) bevestigd; de personen, die in twee rijen, resp. aan de l a m a t en de r o e n d ō', de p o e k a t, achterwaarts loopende, aan land trekken, hebben om het middel een rotanband (t j o e a j é) gebonden, die met eene lus (p r a m b ō t) aan het trektouw is bevestigd; zoodra de achterste in de rij ver genoeg het strand is opgegaan, maakt hij den rotanband los om hem voor aan de rij weer aan het trektouw te bevestigen; het woord p o e k a t wordt verder verbaal gebezigd met de beteekenis van: met een p o e k a t vangen, (verder) opzettelijk of met ernst, met inspanning zoeken, trachten te vinden of te verkrijgen; s a m p a n p o e k a t, of l a n t j a n g p., ook p r a h ō p., prauw, waarmede men met een sleepnet vischt; p a w a n g p o e k a t, hoofd, gew. tevens eigenaar van eene p o e k a t-prauw en toebehooren, die op de hoogte moet zijn niet alleen van de techniek, maar ook van de è l e u m è ë, de geheime wetenschap, met bijbehoorende bezwerings- en andere formules, van de zegenvisscherij; a w a' p o e k a t, bemanning van eene p o e k a t-prauw; t a r é' p o e k a t, een sleepnet aan land trekken, (fig. zie i.v. s a l ò b); l e t h a t g e u p o e k a t e u n g k ō t, ze hebben heel veel visch met de p o e k a t gevangen; p e u n j a k é t k a p o e k a t-p o e k a t, je hebt ook opzettelijk eene ziekte gezocht, (zegt men b.v. tot een kind, dat ziek geworden is door in den regen te spelen); m e u n g n j ò t a p o e k a t, t e u n t è ë m e u t e u m è ë, als ge goed zoekt (of u inspant), zult ge het zeker vinden (of verkrijgen); m e u n g k a t a p o e k a t t a p e u r o e l é h, m e u s e u k i h a b é h g a d ò h n j a *w* a, wanneer men zich voor iets inspant, dan zal men het zeker verkrijgen, ook al zal men daarbij zijn leven verliezen, (Tjah Koebat). **M** o e p o e k a t, met een p o e k a t visschen; zie vbd. i.v. n j a r é n g I. Zie p a j a n g.

POEKEUË I, geheim bedwelmend middel door dieven toegepast om rustig hun slag te kunnen slaan, (als zoodanig middel wordt b.v. beschouwd de punt van een lichaamsdeel, van b.v. den penis, of de tong, van een doodgeboren kind; de daarmede bedwelmde persoon valt in diepen slaap of gehoorzaamt aan de bevelen van den dief, geeft hem b.v. op diens verzoek de sleutels); (verb.) met zulk een middel bedwelmen; d o e'a p o e k e u ë, tooverformule om zulk eene bedwelming te veroorzaken; k e u n ò n g

@lonaliakbar

poekeuë, door zulk eene bedwelming getroffen; ba' simalam Toehan teukeudi, teuka pantjoeri djitjò' areuta; djibōh poekeuë dalam makanan, keu asèë njan djibri sigra; 'òh djipadjōh asèë mabō', pantjoeri tjò'lé areuta, op zekeren nacht kwam er door Gods beschikking een dief om die goederen te stelen; hij deed een bedwelmend middel in het voedsel van den waakhond en gaf het hem snel; toen de hond het gegeten had, werd hij bedwelmd en snel nam de dief de goederen. (Noen Parisi; hierop volgt de regel, geciteerd i.v. klò); goerèë moepakat mita pantjoeri, njang djoehari goena biasa; njang djeuët hékeumat èleumèë djitoekri, djipantjoeri that biasa; njang djeuët djipoekeuë oereuëng pò milé', njang djeuët djitaré' di nab mata, de (vier) goeroe's kwamen overeen om een dief te zoeken, die kundig en bedreven was, die de geheime middelen kende en in het stelen ervaren was, die in staat was den persoon, bij wien hij stal, met geheime middelen te bedwelmen en de goederen voor diens oogen weg te halen. (Meudeuha'). Moepoekeuë, bedwelmd. Poemoekeuë, de handeling poekeuë verrichten, tooverbedwelming aanwenden, ermede werken; oereuëng poemoekeuë, iemand, die dat middel aanwendt.

POEKEUË II, e.s.v. zeevisch met eenigszins gele rugvin, (eene groote soort van soerè).

POEKIË', opentrekken, verwijden (van eene spleet door de randen vaneen te trekken, b.v. van de oogen door de oogleden van elkaar te trekken), openzetten, openen (van de oogen); opengetrokken, verwijd, enz.; poekië' mata, de oogen opentrekken. Moe-, of teupoekië', opengetrokken, verwijd, opengezet, geopend; ban teupoekië' of ban poekië' mata djilakèëlé boe, zijne oogen zijn nauwelijks geopend (hij is nauwelijks op), of hij vraagt om rijst. Poepoekië', = poekië' met versterkte beteekenis of laten poekië'. Poemoekië', de handeling poekië' verrichten.

POEKÒ' (Mal. pokok), hoofdzaak, grondslag, (ook doch zelden) kapitaal; (verder) als maar, zoo slechts, mits; tapeugah njang poekò' mantòng, vertel maar de hoofdzaak (waarop het neerkomt); poekò' meung na pèng, doem peuë meuteumèë, als er maar geld is, dan is alles te krijgen. Moepoekò', (tot) hoofdzaak hebben, kapitaal hebben. Poepoekò', kapitaal verstrekken. Vgl. asaj, pangkaj.

POEKÒË, vrouwelijk schaamdeel; padjōh poekòë, zie i.v. padjōh; poekòë mata, zie i.v. mata; zie verder vbd. i.v. poetéh.

@lonaliakbar

POEKOELA, bijvorm van peukoela, = keupoela, zie aldaar.

POEKŌJ (Mal. poekoel), slaan, vermenigvuldigen (in de rekenkunde), berekenen; slag, vermenigvuldiging, berekening; toeléh-moeléh boeët bajaran keumaïh reudjang sikléb mata; siplōh kapaj sigò poekōj, hana tjawōj dalam dada, de becijferingen van de betalingen kwamen in een oogenblik gereed; van tien schepen maakte hij eene vermenigvuldiging zonder in de war te raken, (Noen Parisi). Poekōlan, vermenigvuldiging, berekening; njang mat soerat Pòtjoet Dalam, ba' poekōlan poepòh angka, die de boeken bijhield voor de becijferingen en berekeningen was P. D., (Noen Parisi).

POEKŌLAN, zie i.v. poekōj.

POELA I, planten (van gewassen), in den grond steken (van voorwerpen, b.v. stokken, palen), verder fig.; poela kajèë, oe, triëng, padé, boomen, klappers, bamboe, padi planten; poela batèë, zie i.v. batèë; poela pingkoej, zie i.v. pingkoej; teutahe teudòng dara ngòn agam, di dalam padang misé geupoeła, (de gògasi's) man en vrouw stonden verbluft op het veld als in den grond geplant, (Djoehan Meusapi); aréh pi that bidja' *h*an ban, keubadjikan le neupoeła, (zij is) zeer kundig en buitengewoon schrander, en zij verricht veel goede daden, (Meudeuha'); zie verder vbd. i.v. moeë', naleuëng, oelèë, pawō', poega. Moepoela, geplant; moepoela oelèë, onderste boven, met het hoofd naar beneden; Si Gam srōt moepoela oelèë, G. viel onderste boven, met het hoofd naar beneden; dawō' pah-pōh peugah lagèë, moepoela oelèë lam iëmasén, terwijl hij (het dwerghert) druk bezig was met allerlei te zeggen, viel hij onderste boven in het zoute water (in zee), (Plandō' Kantjé). Poepoela, doen planten, onderste boven doen buitelen; poepoela pingkoej, zie i.v. pingkoej. Teupoela, geplant; padé ka teupoela, de padi is al geplant. Poemoela, Pedirsch seumoela, de handeling poela verrichten; zie vbd. i.v. basò, padèë. Peunoeła, hetgeen geplant is, aanplant; padé peunoela, zie i.v. padé; ka lam oeteuën sama teungòh, lōn eu damòh ngòn peunoela, (ik was) midden in een bosch en zag er veel planten, (Tamim Ansa; deze regel volgt op de regels, geciteerd i.v. poeléh); zie verder vbd. i.v. oedéb.

POELA II (Mal. poela), wederom, opnieuw, ook, eveneens, (in hik.); zie vbd. i.v. moebalaghah.

POELA-POELÒË, druk in de weer, zich in alle richtingen bewegende, in verwarring, zenuwachtig

@Ionaliakbar

druk, heen en weer gaande (zwevende, zwervende enz.), (van velen of van iem. in zijn eentje); saré mèh-mòh poela-poelòë, boeë sinaròë deungòn loetōng; apōh-apah hana bagòë, sabé keudròë meusigōng-sigōng, al de apen en de slankapen repten zich druk en gejaagd (bij het poekat-visschen), zoodat ze tegen elkander stootten en botsten, (Plandō' Kantjé); tjeungeu' keudéh tjeungeu' keunòë, poela-poelòë lamatana; habéh déndajang tjoela-tjoelòë, djitoembō' dròë leumpah dada, de hofjuffers keken hier en keken daar en gingen in het paleis gejaagd heen en weer; zij waren allen in groote verwarring en sloegen en stompten zich op de borst, (Tjah Koebat); Beuginda Tjah Koebat ka srōt keudròë, poela-poelòë di adara; nakeu oemoe toedjōh oeròë srōt lam apoej moeda balia, Vorst Tj. K. viel (na den apeurét, die hem in de lucht had meegevoerd, gedood te hebben) van zelf en zweefde in de lucht eenzaam heen en weer; na zeven dagen viel de jonkman in (eene zee van) vuur, (Tjah Koebat); peuëkeu oentōng keu kèë sidròë, badankoe njòë tan bagia; koemoemat keudéh pi seuloeroet, poetōïh seuningkroeët apōn mata; lōn meusintoeë keudéh keunòë, poela-poelòë teutab lamrimba, wat zal het lot van mij alleen zijn, er schijnt mij geen geluk beschoren te zijn, houd ik mij hieraan vast, dan glijd ik af, doordat de band breekt en teleurstelling is dan mijn deel; of ik hieraan dan weer daaraan tracht te hangen, ik blijf in het bosch in mijn eentje heen en weer gaan, (Gadjah toedjōh oelèë). Zie tjoela-tjoelòë.

POELAM (Mal. poealam, Tam. pavaḷam, bloedkoraal, marmer), eene onbekende, alleen in hik. genoemde soort edelsteen; nilam poelam, allerlei edelgesteenten, (in hik.; zie vbd. i.v. milōn).

POELAN (Arab. foelân), aanduiding van eene bepaalde persoon of zaak, die men niet nader kan of wil noemen, een zekere, die en die, dinges, N. N.; Si Poelan, dinges, N. N., (3de pers.); oeba' koeboe malam Djeumeu'at, meuhòn rahmat ngòn neumeuhej: „wahé Poelan aneu' Poelan, njòëkeu rakanteu sabòh ròë", hij ging op een Donderdagavond naar het graf en bad om genade (voor den doode) terwijl hij riep: „o Dinges, zoon van Dinges, hier is iemand, die eens uw vriend was", (Tambéh toedjōh blaïh); djijoeë mè oe glé ba' kroeëng poelan, dalam oetan teumpat pari, zij liet (de kist met de pasgeboren kinderen erin) naar het gebergte brengen en in eene zekere rivier in een bosch, waar pari's huisden, afdrijven, (Goemba' Meuïh);

@lonaliakbar

poelan-poelén, dit en dat, allerlei, nu dit dan weer dat; tjawan pingan poelan-poelén, schotels en borden en allerlei; djimarit poelan-poelén, hij vertelt allerlei, (of) nu eens dit, dan weer dat; meunòë poelan meunòë poelén, nu eens dit (zus), dan weer dat (zoo). Zie anò.

POELAN-POELÉN, zie i.v. poelan.

POELANG, teruggeven, vergoeden, vergelden, (ook) geven, schenken, (verder) terugkeeren; (zie vbd. van de beteekenis teruggeven, i.v. boebō, boedjang, oetang, pantang, plòïh); lòm meusabda oelé soeloetan: „keureudja njòë toean gòh habéh leungka; keureuna sabab lōn meung poelang nanggròë, keu Radén Meuntròë balé djiradja; njankeu haj pò lōn peu'ingat, doemna ra'jat bè' tabri djigisa"; „éntja Alah, djidjaweuëb reudjang, ħan moepoelang hé Meukoeta", verder zeide de soeltan: „dit feest, heeren, is nog niet ten einde, want ik wil (nog) het rijk aan R. M. schenken, opdat hij als koning heersche; daar wilde ik, heeren, u attent op maken, laat het volk niet naar huis terugkeeren"; „zoo Allah wil, antwoordden zij snel, zullen we niet naar huis gaan, o Majesteit", (Tjintaboehan): poelang goena, een dienst of wederdienst bewijzen, (ook ironisch, zie i.v. goena); poelang sakat, een kwaad (b.v. ziekte), dat door iem. met toovermiddelen is veroorzaakt, op hem (den veroorzaker), eveneens met toovermiddelen, doen teruggaan; poelang balèë, (eig. als weduwnaar terugkeeren), zie i.v. balèë; poelang beukaïh, kindsch worden of geworden, (ook) ijlen (van een stervende); poelang pangkaj, het kapitaal (alleen) is teruggekeerd, (alleen) met terugkeer van het kapitaal, i.e. zonder winst, quitte; poelang peureugi, zie i.v. peureugi; poelang keu rahmatōlah, tot Allahs genade terugkeeren, i.e. sterven; 'òh lheuëh djibri djitjò' poelang, sang binatang akaj radja, als hij (de vorst) iets gegeven heeft, neemt hij het weer terug, de vorst gedraagt zich als een beest, (Noen Parisi). Moepoelang, teruggegeven, gegeven, teruggekeerd; elkander teruggeven, enz.; padoem oeròë njang moemeunan, poelang moepoelang doemna areuta; teuma teutab ba' Katidjah, toean Atikah neujoeë teuka, gedurende eenige dagen gingen al die goederen aldus heen en weer, en bleven toen ten slotte bij K., die vrouwe A. liet komen, (Noeboeët Nabi). Poemoelang, de handeling poelang verrichten, een geschenk, geschenken geven; djanankeu radja neupoemoelang, doem sibarang asòë

atana; idja badjèë doem njang halōïh, meukasab meuïh simoemata; ..., toen deelde de vorst geschenken uit aan al de bewoners van het paleis; fijne kleederen, geheel doorweven met gouddraad; ... (Nabi Oesoeïh); adeurang djinòë djipoemoelang, djibri sa'tian keu Lila'indra; ..., de adeurangvorst gaf toen geschenken, hij gaf wonderkracht aan L.; ..., (Tjah Koebat). Peunoelang, teruggave, vergoeding, vergelding, geschenk (inz. van ouders bij hun leven aan hunne kinderen, en van de schoonmoeder aan hare schoondoochter, wanneer deze na haar eerste bezoek, zie i.v. meunarō, huiswaarts keert), erfstuk, (geschenk van geslacht op geslacht); keubeuë peunoelang, vrouwelijke buffel, die eene schoonmoeder als traditioneel geschenk ter gelegenheid van het eerste bezoek van hare schoondochter aan deze geeft en die niet geslacht mag worden doch alleen voor de fokkerij moet dienen, in zooverre het geschenk niet alleen voor den vorm wordt gegeven en in werkelijkheid bij de schoonmoeder terug wordt bezorgd; zie verder vbd. i.v. dja, niët.

POELÉH I, weder in den vorigen toestand teruggekeerd, hersteld, genezen (van eene ziekte), bijgekomen (uit eene bezwijming), onttooverd, bedaard, gekalmeerd (na boosheid), opgefleurd, (ook gebezigd in den zin van:) gezond, er goed uitziende, bloeiend, gedijend, (van menschen, dieren en planten, ter voorkoming van keunòng meu door het gebruik van een prijzend woord, zie ook i.v. breuëh); (in hik. verder verb.) = poepoeléh; lheuëh njan djipoeléh mintra hékeumat, djagalé Koebat Lila'indra, toen hief hij de betoovering op en K. L. ontwaakte, (Tjah Koebat); djitamòng oe mideuën dja' poeléh prang, djisoeët peudang djililalila, hij ging het slagveld in om den strijd te doen herleven, trok zijn zwaard uit en danste al springende, (Diwa Sangsaréh); 'òh lheuëh pangsan gadòh ingat, poeléh si'at laloe djaga; lōn pi poeléh mata peungeuïh, lōn kalòn deuïh ka lam rimba, een oogenblik nadat ik mijn bewustzijn had verloren, kwam ik weer bij en ontwaakte; toen ik bijgekomen was en weer helder zag, zag ik duidelijk, dat ik mij in een bosch bevond, (Tamim Ansa); meung ka poeléh kah, of peunjakét kah, als je beter bent, als je ziekte genezen is; ōn sipoeléh, bladeren van eene zekere plant, die men in het water doet waarmede men ziekelijke kinderen baadt; poeléh that badandji, wat ziet hij er goed (gezond) uit; zie verder vbd. i.v. èëlia, ékeutieuë, krōtkreuët, leuta, makén II, mangat, patròë, peureuséh. Poepoeléh, weder in de vorigen toestand doen terug-

@lonaliakbar

keeren, terugbrengen, herstellen, onttooveren, eene betoovering opheffen, enz. Teupoeléh, weder in den vorigen toestand teruggekeerd, teruggebracht, enz. Peunoeléh, herstel, genezing enz., herstellingsmiddel, onttooveringsmiddel, tegengif; zie vbd. i.v. peungila.

POELÉH II (Eng. police), politie, politieagent, (dial. v.d. Oostkust). Zie peulisi.

POELÉN, zie i.v. poelan.

POELÈT I, naar buiten ombuigen of omvouwen (van den rand of de punt van een voorwerp, b.v. van den rand van eene muts), binnenste buiten keeren; poelèt binèh, den rand ombuigen, omvouwen; poelèt oedjōng, de punt ombuigen of omvouwen; bòh of broeë' poelèt, en ratéb poelèt, zie i.v. ratéb. Moe-, of teupoelèt, omgebogen, omgevouwen.

POELÈT II, (Ned.) epaulet, gouden rand om b.v. eene pet of muts als distinctief, (mod.); ka dji'é' poelèt, hij is in distinctieven, i.e. in rang gestegen.

POELI, weg, verdwenen, afgenomen, (inz. van eene kleur, van de sporen ervan); gatja di djaròë *h*an tòm poeli, badja di bibi *h*an tòm reuda, het henna-kleursel van (uwe) handpalmen verdwijnt nooit, het zwartsel van (uwe) lippen (tanden) verbleekt nooit, (i.e. steeds maakt ge toilet door uwe handpalmen met henna en uwe tanden met zwartsel te kleuren), (Malém Diwa); poepō' dioelèë gòh lōm poeli, panè koebri, aneu', taboengka, het papje op je fontanel is nog niet heelemaal weg (i.e. je bent nog een kind), hoe zou ik je, mijn zoon, toestaan om weg te gaan, (ibid.).

POELIË', schillen (inz. van vruchten met eene min of meer harde schil, zooals klappers, pinangnoten, bòh giri), afstroopen, aftrekken (van b.v. de huid van een paling, van de vezels van eene vezelplant); poelië' pineung, pinangnoten schillen, (zie vbd. i.v. *krèt*, pantjaloegam); poelië' koelét leudjeu, een paling het vel afstroopen. Moe-, of teupoelië', geschild, afgestroopt. Poemoelië', de handeling poelië' verrichten. Peunoelië', de wijze of het resultaat van het poelië'; toeë' peunoelië', Daja'sch voor patioepéh, zie i.v. pati III.

POELÒ, eiland, (zonder meer gew. verstaan:) Poelò Pinang, (zie vbd. i.v. beuneung, padé). Moepoelò, met een eiland of eilanden, zich als een eiland vertoonend; djitië' sa'ōh sabòh sahò, ka moepoelò ateuëh koeala, (de schepen) wierpen op verschillende plaatsen het anker en geleken eilanden bij de riviermonding, (Banta Beuransah).

POELŌT, of haloea poelōt, zie i.v. haloea.

POEMALÒË, zie i.v. palòë.

POEMATA, zie peureumata.

POEMATANG, ook seumatang (Mal. pematang), dijkje tusschen sawahs of velden, (in hik.);

@lonaliakbar

leupaïh di leuën ladjoe oe blang, seutòt poematang ateuëng raja, het huiserf verlatende ging hij het veld in en volgde de groote dijken, (Malém Diwa; een versregel, die, met kleine variaties, meermalen in hikajats voorkomt).

POEMEURI, zie i.v. bri, en (regelmatig) i.v. ri.

POEMOEPAH, (samentrekking van poemeu'oepah), zie i.v. oepah.

POEMOERAÏH, zie keumoeraïh.

POEMPA, (Ned.) pomp, inz. luchtpomp; pompen, oppompen, (van b.v. een fietsband). Moepoempa, eene pomp hebben; met eene pomp, opgepompt. Zie boemba, goemba.

POEMPRÈT, spuit; met eene spuit spuiten.

POEN, zie pōn I.

POENAH, (zeer grof voor:) dood, gecrepeerd, (ook) dood (van planten), (verder) op, verkwist, verbrast; Si Poelan ka poenah, N. N. is al dood; ba' kajèë lōn ka poenah doem, al mijne boomen zijn dood. Poepoenah, dood doen gaan, doen crepeeren, opmaken, verkwisten, verbrassen; oebé-bé na areuta abéh djipoepoenah lé aneu' paliëng, alle bezittingen zijn door het ellendige kind opgemaakt.

POENDJŌT, ook poenjōt, in een doek inpakken door de vier punten van den doek samen te nemen en samen te houden of te binden, zóó dat ze boven de hand of den band uitsteken, in een aldus gevormden zak dragen, zulk een zak vormen, de punten van een doek tot zulk een zak samenpakken, de uiteinden van een kleed, waarin iets gewikkeld is, b.v. van een kleed, waarin een lijk is gewikkeld, tot een punt samenbinden, de opening van een zak tot een punt dichthouden of binden; peuë tapoendjōt lam idja, wat draagt ge daar in een (op de aangegeven wijze tot een buidel gemaakten) doek; tapoendjōt babah eumpang, bind de opening van den zak (tot een punt) dicht; boerōng poendjōt, zie i.v. boerōng I. Moepoendjōt, tot een zak met eene punt gevormd (van een doek), in zulk een zak ingepakt, ingewikkeld, (ook) zich aldus vertoonend, ineengedoken, ineengezakt, ineengekronkeld; sangat gigéng di dalam até, naganjang sa'ti djipòh ngòn tjō'ma; tjō'ma djilaloe meumeutoerōt-toerōt, reubah moepoendjōt di mideuën radja, in zijn binnenste zeer vertoornd sloeg hij met zijne knots op den machtigen draak; de knots ging herhaalde malen door de lucht en (de draak) zakte op het slagveld ineen, (Djoehan Meusapi).

POENDÒ', dolk, mes; Ébrahim Moesala reugam peudeuëng, poendò' meulinteuëng ba' keu'iëngnja, É. M. hield zijn zwaard in de hand, terwijl een dolk uit zijn

@lonaliakbar

gordel stak, (Noen Parisi). Moepoendò', een dolk dragen.

POENÈ, zie poenòë.

POENGAH, pretentieus, veel pretenties hebbende (inz. ten aanzien van spijzen, er den neus voor optrekkende); poengah that gòb njan, atradji mantòng njang leubèh, atra gòb hana gèt, wat veel pretenties heeft die man, alleen wat hij heeft, is voortreffelijk, dat van anderen is minderwaardig. Poepoengah dròë, zich pretentieus gedragen.

POENGGA, (meer dial. v.d. Westkust) steenkool; soorten: poengga batèë (beste soort), p. loengkè (mindere soort, bruinkool), p. ōn kajèë (minste soort, brokkelt gemakkelijk af). Zie ngeu.

POENGGAH, lossen, ontschepen, uitladen; poenggah asòë prahō, de lading eener prauw lossen. Moe-, of teupoenggah, gelost, ontscheept, uitgeladen. Poemoenggah, de handeling poenggah verrichten.

POENGGANG-POENGGÉT, schommelend (van eene prauw), heen en weer zwikkend, heen en weer waggelend (van b.v. iemand, die mank loopt); prahō njòë poenggang-poenggét, deze prauw schommelt; pakòn gata tadja' poenggang-poenggét, waarom loopt ge heen en weer waggelende. Zie poenggét, toenggang-toenggét.

POENGGÉNG; moepoenggéng, omslaand (van b.v. eene prauw), omvallend, omgeslagen, omgevallen, onderste boven of op de zijde liggend of gelegd (van b.v. eene prauw, die men schoon maakt); Beuginda Tjah Koebat gloeëng di ba' keu'iëng, ka moepoenggéng hana haba, Vorst Tj. K. gaf hem een trap tegen het middel en hij viel om en gaf geen kik, (Tjah Koebat); zie verder vbd. i.v. paléng. Poepoenggéng, doen omslaan, onderste boven keeren, doen omvallen, op de zijde leggen. Teupoenggéng, = moepoenggéng doch meer onopzettelijk, plotseling, of als toestand gedacht; ka djihah babah dji'eumbōïh ngòn na*ph*aïh, that meutaga ngòn soeara; prahō radja teupoenggéng timoeë lham, ladōm karam habéh binasa, (de draak) zette zijn bek open en blies, terwijl hij daarbij een geluid maakte als dondergerommel; de schepen der vorsten sloegen om, sommige zonken en kwamen weer boven, andere zonken en gingen geheel te gronde, (Boeda' Meuseukin); habéh hantjō brandang padé, habéh reulé brandang sira; habéh kéngkeuëng brandang karéng, habéh teupoenggéng breuëh meugoentja, al de bergplaatsen van padi werden verbrijzeld, al de bergplaatsen van zout stortten in; al de bergplaatsen van gedroogde vischjes raakten door elkander en rijst raakte bij goentja's uitgestort, (Malém Da-

@lonaliakbar

gang); meuteumeung bangké sabòh that raja, di data sinan teupoenggéng, ze vonden een zeer groot kreng, dat daar op de vlakte op zijne zijde lag, (Plandō' Kantjé); aneu' ngòn koe hana moepakat, nanggròë ka rab keumiëng teupoenggéng, vader en zoon harmonieeren niet met elkaar, het land ligt bijna onderste boven, (Toedjōh kisah); peunòh mòngka dalam nanggròë, geunab oeròë meutamah landja; oebé agama bandoem teupoenggéng, oereuëng além lalòë tapa, het land was vol verdorvenheid, die met den dag toenam; de godsdienst lag onderste boven, de geleerden hielden zich alleen bezig met in afzondering te leven, (Tadeukiratō rakidin); zie verder vbd. i.v. lèh-lòh.

POENGGÉT, of, meer, moepoenggét, hinkend met zijn achterste scheef omhoog; pakòn moepoenggét gata tadja'? — sakét lam pha, waarom hinkt ge met uw achterste omhoog? — ik heb pijn in mijne dij. Poepoenggét dròë, opzettelijk aldus loopen. Zie poenggang-poenggét, toenggét.

POENGGOE', e.s.v. nachtuil, katuil, (die, volgens een algemeen bekend volksverhaal, op de maan verliefd is en „koeeut, koeeut'' roept, i.e. „stijf, stijf'', van vermoeidheid na mislukte pogingen om de maan te bereiken); gata koetamsé ngòn keulakoean, oepama ban boeleuën peunama; lōn ban poenggoe' moemeunankeu tamsé, rindoe até meung keu gata, vergelijk ik u met de volle maan, dan ben ik in de vergelijking de katuil, mijn hart verlangt alleen naar u (zooals de katuil naar de maan verlangt), (Tjintaboehan); sòë njang kalòn até mabō', misé poenggoe' rindoe keuboelan, wie (haar) zag werd dronken van verliefdheid, zooals de katuil verliefd is op de maan, (Banta Ahmat).

POENGGŌNG, achterdeel, achterste, bil, anus (van mensch of dier), het onderste deel, onderkant, bodem (van b.v. eene flesch, een kopje, een glas, een mand), onderstuk (van een geudoemba'), het gesloten einde van eene fuik (poenggōng boebèë), oog van eene naald (poenggōng djarōm, zie raadsel i.v. oepië), ondereinde van eene vrucht (het verst van den steel af), versiering op het middengedeelte van een kleed (vgl. asòë, oelèë); bòh poenggōng, bil; padjōh poenggōng, zie i.v. padjōh; peuleumah poenggōng, zijn achterste laten zien, (teeken van diepe verachting); zie verder vbd. i.v. mamat. Moepoenggōng, een poenggōng hebben, met een poenggōng.

POENGÒ, gek, krankzinnig, waanzinnig, zinneloos, dol (ook van verliefdheid, vreugde, verdriet,

@Ionaliakbar

woede); krankzinnigheid, enz.; poengò aneu' boeleuën, (lijdende aan) aanvallen van eenige soort krankzinnigheid bij het begin der maand, (zie ook i.v. lhab II); poengò boej, (lijdende aan) „varkenswaanzin'', i.e. e.s.v. vallende ziekte, epilepsie, waarbij men als een varken knort en schuim op den mond krijgt; di lōn 'òh leumah aneu' boeleuën, akaj hireuën gila teuka; teuka poengò boej baranggadjan, sit ka meunan rō'-rō' masa, wat mij betreft, wanneer de nieuwe maan zich vertoont, raak ik verbijsterd en krijg ik een aanval van krankzinnigheid; ik word dan steeds door „varkenswaanzin'' bevangen, zoo gebeurt het telkens, (Meudeuha'); poengò pòh gòb, gevaarlijk krankzinnig, („anderen willende dooden''); poengò ōn kroesōng, onstuimig, gauw opstuivende, gauw dol of verzot rakende, b.v. reeds bij het hooren over het een of ander; poengò koereuëng sa sireutōïh, er zijn 99 (d.w.z. vele, allerlei) soorten van dolheid; poengò keu (dial. ook ba') inòng, dol op eene vrouw. Moepoengò, zich dol maken, dol worden of zijn; bè' tamoepoengò keu inòng njan, maak je niet dol op die vrouw. Poepoengò, gek maken; doe'a poepoengò, tooverformule om iem. gek te maken; poepoengò dròë, zich gek maken of houden, zich aanstellen of men gek is. Teupoepoengò, gek gemaakt.

POENJIË, met de vingers wrijven, uit-, fijnwrijven, knijpen; kapoenjië tjampli lam eungkōt, wrijf lombok in de visch, meng fijngewreven lombok in de visch; poenjië mata, de oogen uitwrijven; koepoenjië (ba') phakeu, ik zal in je dij knijpen; doemnan radja neupoenjië phét, djiploeëng bit-bit makén landja; *h*an tjit djitém até sakét, djiploeëng meugriët lōb lam koeta, hoe de vorst ook op hun eergevoel werkte (eig. in hun eergevoel kneep), ze vluchtten nog harder; ze wilden zich maar niet gegriefd gevoelen, ze vluchtten haastig de vesting in, (Indra Bangsawan). Moe-, of teupoenjië, gewreven, enz. Poemoenjië, de handeling poenjië verrichten.

POENJÒ, verfrommelen, verkreukelen, verwarren, in wanorde brengen; bè' kapoenjò idja, verfrommel het kleed niet; Si Amat ka djipoenjò lam naleuëng lé Si Moesa, A. is door M. in het gras „verfrommeld'', i.e. (bij het vechten) in het gras neergedrukt en door elkaar geschud. Moepoenjò, verfrommeld, verkreukeld, enz., (ook) ineenzakkend, ineengezakt; moepoenjò(-poenjò), elkander verfrommelen, iets van elkander verfrommelen; idja njòë ka moepoenjò, dit kleed is al verfrommeld; *h*ané' djidoeë'

lé, 'òh tapeudoeë', moepoenjò, hij kan niet meer zitten (of van een voorwerp: staan), als men hem laat opzitten (neerzet), zakt hij ineen; djimoepoenjò-poenjò ō', ze verfrommelden elkander de haren, ze grepen en hielden elkander bij de haren vast, (van vechtenden). Teupoenjò, verfrommeld.

POENJŌT, zie poendjōt.

POENÒË, ook poenè (Mal. poenai), e.s.v. duif, (gebr. in:) mata poenòë of poenè, (eig. duivenoogen), openingen in voor het overige gesloten vlechtwerk, (van b.v. een mand, zie i.v. eumpang, raga), en moemata poenòë, gelijkend op een duivenoog, (zie i.v. noen).

POENTEUT, eene aan rivieroevers groeiende soort wildhoutboom, waarvan de bladeren, rauw, als toespijs bij de rijst worden gegeten, (Mal. poetat).

POENTI, zie poentòë.

POENTJA, begin, oorsprong, oorzaak, (ook) uiteinde, punt, slip, (voorts) Daja'sch = sagòë, hoek, zijde; oelōn poephōn ngòn nama Alah, aseuliah lōn bōh poentja, ik begin (dit geschrift) met (het aanroepen van) Allah's naam, hiermede begin ik allereerst, (Banta Ahmat); asaj poentja njan niba' kah, patōt salah kah, hé boebrang, het begin is van jou uitgegaan (jij bent de oorzaak geweest), jij, otter, dient dus in het ongelijk gesteld te worden, (Plandō' Kantjé); zie verder vbd. i.v. boegam, kalō', en van de beteekenis uiteinde enz. i.v. gigèh, maté, moealat, oedjeuën, oeram, pansië, pat. Moepoentja, een poentja hebben.

POENTJEUË', kegelvormig mandje van gevlochten bili-bast of boelōh, ook wel van palmbladeren, dienende om kleefrijst en sommige aardvruchten en koekjes in gaar te stoomen.

POENTJIË, ook boentjië, strontje, zweertje op het oog, (om het te genezen neemt men een gedeeltelijk afgebrand stuk hout, toengòë apoej, roept, des avonds op de huistrap staande, „ō lém meurandéh, tatjò' poentjië tapoelang biléh, o broeder van den overkant, neem het strontje weg en geef biléh-vischjes terug'', en smijt het hout weg, dit doet men drie achtereenvolgende avonden); lōn ka timòh poentjië (ba' mata), ik heb een strontje (op het oog) gekregen; koepiah poentjië, zie i.v. koepiah. Moepoentjië, een strontje hebben; lōn ka moepoentjië, ik heb een strontje.

POENTJÒNG, zie koentjòng, en i.v. poekat.

POENTOE, bovenarmband, (bij groot toilet door vrouwen aan den bovenarm over het baadje heen gedragen); zie ikaj II. Moepoentoe, zulk een bovenarmband dragen.

POENTÒË, ook poenti, e.s.v. boom met groote ronde vruchten, waarvan het uitgewrongen sap met suiker een verfrisschenden drank geeft en die, naar men zegt,

@lonaliakbar

kropgezwel doen ontstaan, wanneer men ze van de pit afzuigt, (zie i.v. djoedjoeët, tjoegòng).

POENTŌNG, afhouwen, afkappen, afhakken, afknotten, verminken; afgehouwen, afgekapt, afgeknot, verminkt, doodloopend (van een pad); lheuëh njan geupoentōng siblah sapaj, gaki tinggaj njan ban doea, daarop werd hem een arm afgehouwen, terwijl zijne beide beenen hem gelaten werden, (Meudeuha'); habéhkeu poetōïh meu'ampōng-ampōng, misé geupoentōng kajèë raja, in stukken gehouwen dreven ze (de draken) in zee, gelijk in stukken gehakte groote boomstammen, (Boeda' Meuseukin); kamè gògadjòë ngòn beuliōng, kadja' poentōng kajèë keu bétra, neemt zagen en dissels mee en hakt en zaagt stammen tot (materiaal voor) schepen, (Banta Beuransah); poentōng takoeë *h*an lōn bri, al moet mijn nek afgehouwen worden, ik zal het niet geven; si poentōng, de verminkte, (zonder voet b.v., ook gebezigd van iem., die aldus is geboren); reuntjōng oelèë poentōng, dolk met een gevest, waarvan het uiteinde een afgeknotten vorm heeft, stomp is; phōn neutamòng ba' djoerōng poentōng, daraïh moepajōng moepoeta gisa; leupaïh ninan neutamòng ladjoe, trōïh leuën leupoe toean Béntara, eerst ging hij een dorpspad in, dat dood liep op eene poort, waarboven zich een draaiende pajoeng bevond; die liep hij door en hij kwam op het voorerf van het verblijf van den heer B., (Pòtjoet Moehamat); zie verber vbd. i.v. asèë, badjèë, kalimah, parang, pōng, siloeeuë. Moepoentōng, afgehouwen, enz.; (met iem. of met elkander) breken, in twist of vijandschap geraken, in onmin geraken of leven; bè' tamoepoentōng ngòn tjèëdara, ge moet niet met een broeder breken. Teupoentōng, afgehouwen, enz. Poemoent-ōng, de handeling poentōng verrichten. Peunoentōng, ook peuloentōng, het resultaat van het poentōng, hetgeen afgehouwen enz. is, afgehouwen stuk, verminkte; ta'eu di nab na ban peunoentōng, takalòn ba' roeëng meusiréb boeja; ... gloenjoeëng siblah na boebé djeu'èë, binatang asèë *h*an sòë djeuët ngiëng moeka; matadji siblah na boebè raga, takalòn oegah leumpō' angèëta, zag men hen (de gògasi's) van voren, dan leken zij verminkten, zag men hen van achteren, dan zag men hun rug met uitsteeksels als die van een krokodil; ... zij hadden één oor zoo groot als eene wan, niemand dorst die hondsche beesten aan te kijken; zij hadden één oog zoo groot als een mand, als men naar hen keek, dan werd men angstig en voelde zijne lede-

@lonaliakbar

maten slap worden, (Djoehan Meusapi); ta'eu di nab ban peuloentōng (var. na ban poentōng), ta'eu di roeëng that meuragam; ... njan geukheun djén siblah abin, beutajakin wahé tèëlan; mòmdji sabòh hana doea, ngò tjèëdara inòng agam, van voren gezien geleek zij eene verminkte, van achteren gezien, zag zij er zeer eigenaardig uit; ... dat was degene, die genoemd werd „de djén met één borst'', weest er zeker van, o vrienden: zij had één borst en niet twee, luistert, zusters en broeders, (Goemba' Meuïh).

POE'OEË', eene wilde mantjang-soort. Zie kandéh, mantjang.

POE'ŌJ (Arab. meerv. foe'oel van fi'âl), handeling, verricht door twee personen, inz. verstaan: geslachtsomgang, (in geschr.); malaïh tatjrōngië sitima, njang na geuma meung poe'ōj dròë, (dat zijn de gevolgen), indien men te lui is om een emmer water (voor het manòë djeunabat) te putten, maar wel van geslachtsomgang houdt, (Tambéh toedjōh blaïh).

POEPALANG, ook koepalang, heining, schutting (van bleuët, ba' pi, ook hout, inz. om een put als afschutsel voor badenden, ook rondom of voor een huis); di leuën roemòh geubōh poepalang, hireuën tapandang gèt *h*an tara, op het voorerf van de huizen was eene schutting aangebracht, die wonderbaarlijk en onvergelijkelijk schoon was, (Meudeuha'); zie verder vbd. i.v. *h*ang, koeta, krang. Moepoepalang, eene schutting hebbende, van eene schutting voorzien; zie vbd. i.v. ladōm.

POEPALÈH, ook koepalèh, verheven wachthuisje, uitkijk (boven de deur van voorname huizen, boven de poort van het erf van zulke huizen, boven eene dorpspoort, of boven de poort en aan de hoeken van de wallen van vestingen), uitkijktoren, tevens plaats voor het geschut; sabda: „beudé doem tapoeprèh, djeuëb poepalèh sagòë koeta, (de vorst) zeide: „houdt de geweren in gereedheid op de uitkijken op al de hoeken van de vesting, (Pòtjoet Moehamat); zie verder vbd. i.v. poega. Moepoepalèh, van een poepalèh voorzien zijnde.

POEPANDJI, wit goed, ter omhulling van den hoofdsteen (salōb batèë) van een heilig graf of reeds als zoodanig gebezigd, (bij de vernieuwing van zulk een omhulsel bewaart men den ouden lap of een stukje ervan als amulet, vooral voor kinderen), (verder) wit vlaggetje bij heilge graven geplaatst, (in hik. ook in het algem.) vlag, banier, vaandel; njòë poepandji Teungkoe Andjōng, dit is een lapje van het omhulsel van den grafsteen van T. A.; teuma di oelèë geubōh poepandji, mangat geutoeri koeboe èëlia, daarop omhulden ze den

@lonaliakbar

hoofdsteen met wit goed, opdat men het graf zou onderkennen als dat van een heilige, (Poepò' Leumò); zie verder vbd. i.v. gada-gada, hadjat. Moepoepandji, van een poepandji voorzien zijnde. Vgl. pandji.

POEPATI, ook pati, het uitgewrongen vocht van fijngestampte en met een weinig water aangemengde, geneeskrachtige bladeren, kruiden, wortels, of vruchten, (gebruikt als geneesdrank); tapeugèt poepati ōn kajèë keu lōn, maak voor mij een drankje van geneeskrachtige bladeren, (door die bladeren fijn te stampen, met wat water te mengen en het vocht uit te wringen); poepati koenjèt, oe idjō, zulk een drankje vervaardigd van koenjèt, van groenen klapper.

POEPEUSAN, in hik. ook peusan, eene groote, geelroode soort duizendpoot, die zeer giftig is.

POEPEUTÉ', ook boepeuté', eene groote soort zeevisch, ook moemandò genoemd.

POEPISANG, ook boepisang, horizontale beleglatten op de keukindang (de langsplanken boven de voetlijst van den wand van een Atjèhsch huis), (verder) de twee planken van eene prauw boven de papeuën tanam, (zie i.v. papeuën).

POEPÒ, ook poepoe, (Mal. poepoe), graad van verwantschap in de zijlijn; tjèëdara of sampèë sipoepò, neef of nicht, (cousin of cousine); sampèë sipoepò ngòn toean poetròë, ban doea dròë tjoetjò Beuginda, (die twee vorsten) zijn neven van de prinses, zij zijn beiden (evenals de prinses) kleinkinderen van Z.M., (Tjah Koebat); aneu' sipoepò, broeders-, of zusterskind; tjoetjò sipoepò, kleinkind van een broeder of zuster; bandoea sahbat Diwa Akaïh, lagi meutamah sitjèëdara; sitjèëdara doea poepoe, meunan, toeankoe, geupeuhaba, beiden zijn vrienden van D. A., en bovendien aan hem verwant, zij zijn van hem neven in den tweeden graad, aldus, heer, heeft men bericht, (Diwa Akaïh).

POEPŌ I, welriekend smeersel voor de huid, (gebruikt als blanketsel, of als middel tegen verbranding door de zon of tegen rheumatische aandoeningen). Moepoepō, met zulk een smeersel bemeerd, zich daarmede insmeren, blanketsel gebruiken. Poepoepō, met zulk een smeersel insmeren.

POEPŌ II, vol, boordevol, tot de boorden reikende; oedjeuën raja baròë 'òh poepō iëlam koelam, het heeft gisteren zoo hard geregend, dat het water in den vijver tot den rand reikt; pakòn poepō that tabōh iëlam geupét, waarom hebt ge het vat zoo boordevol met water gevuld; jōh njan djipeulheuëh panah njang sa'ti, Djoehan Meusapi oetōïh theun sangga; keunòng prisè apoej meudjeureulang, oela'

di sinan ka djeuët ië raja; peunòh ië poepō di dalam padang, trōïh lam awan tapandang roepa, daarop schoot hij een wonderpijl af, maar Dj. M. ving hem vaardig op; de pijl trof zijn schild, zoodat er vuur uit vlamde, kaatste terug en werd een watervloed; het water overstroomde geheel het slagveld en leek tot de wolken te reiken, (Djoehan Meusapi). Poepoepō, boordevol vullen, tot de boorden doen reiken. Zie pipé.

POEPŌ', papje van allerei fijngestampte en fijngewreven, met een weinig water aangemengde geneeskrachtige bladeren, kruiden, en wortels, dat men een zuigeling op de fontanel oplegt, (als middel tegen ziekten en booze invloeden), of door oplegging als geneesmiddel tegen hoofdpijn, buikpijn, wonden aanwendt; zulk een papje opleggen; tatjoeba tji meungnjò tadjeuët, meukòn lōn pòh ba' poepō' mateu bōh, probeer het eens, als je durft, als ik je dan geen slag geef (i.e. ik zal je dan een slag geven) op (de plaats) waar je moeder je papjes oplegde, i.e. op je hoofd; zie verder vbd. i.v. goemba', poeli. Moepoepō, van een papje voorzien, gepapt.

POEPOE, zie poepò.

POEPŌH, stevig, dik, zwaar, (in hik.); neuloempòë leumò siseun toedjōh, badandji poepōh sit doem raja, (de vorst) heeft gedroomd van zeven runderen tegelijk, die alle stevig en groot van lichaam waren, (Nabi Oesoeïh). (Een ander poepōh zie i.v. pōh).

POEPRANGAN, zie i.v. prang.

POEPRÒT, e.s.v. worm, die zich in ziltigen grond ophoudt en als aas voor de vischsoorten blaneu' en ikan gapah wordt gebruikt.

POERA I, doen alsof, iets voor de leus, voor den schijn, kwansuis doen, zich houden alsof, voorwenden, veinzen, (gew. verdubbeld), (verder) stel eens, gesteld; bit takalòn na djimoeprang, bè' geukheun tan meung djitoeëng na; hana deungòn soenggōh até, doemdji saré djipoera-poera, wel zag men hen strijden, maar zij deden het zoo maar, alleen ter voorkoming, dat men zou zeggen, dat zij niet streden; zij deden het niet wezenlijk, doch allen alleen voor den schijn, (Diwa Akaïh); di djih djiwiët ranténg kajèë, djipoera *h*an thèë oereuëng teuka, (de apen) braken takjes stuk en deden alsof ze niet wisten, dat er menschen kwamen, (Tjah Koebat); boeët njan poera-poera mantòng, die kwestie is maar voorgewend, is niet gemeend; poera lōn radja, gata meuntròë, gesteld dat (laten we doen alsof) ik een konig was en gij de minister waart; zie verder vbd. i.v. lika', na, paténg, pōt I.

POERA II, verkorting van Singapoera in papeuën poera, Singapoersche planken, (van onsterk hout). Zie pōr, pōt III.

@lonaliakbar

POERA'-POERANDA (Mal. p o r a k-p e r a n d a), geheel stuk geslagen, in stukken, in gruzelementen, (in hik.); h a n t j ō l o e l ò h h a n a s a p e u ë l é, h a b é h s a r é p o e r a'-p o e r a n d a, verbrijzeld en vermorzeld, zoodat er niets van overbleef, geheel in gruzelementen, (Diwa Akaïh).

POERÈË, e.s.v. besmettelijke huidziekte, (die zich vooral in den mond, den neus, aan den anus of de voeten openbaart en bij kleine kinderen), framboesia; soorten (meest genoemd naar den vorm): p o e r è ë b o e, p. d j a g ō n g, p. k a r ò m (zie i.v. k a r ò m), p. k r a, p. l a d a, p. ō n (groot, maar dun), p. t j a n g g o e ë' (met puntige uitsteeksels); p o e r è ë d i i d ō n g, uitslag op den neus, (beeldspraak voor) schande, die voor iedereen zichtbaar is, (b.v. een niet deugende zoon); p o e r è ë s i n g k è ë, uitslag aan den elleboog, (men zegt, dat men dien krijgt, wanneer men iets, dat men aan een ander gegeven heeft, terugvraagt); zie verder vbd. i.v. l a'-l a' I, l a w ò', l o e l o e t I, o e t a n g. M o e p o e r è ë, p o e r è ë-uitslag hebben.

POERÉH, nerf van een palmblad, (van den arènpalm ook) de pennen tusschen de harige vezels tegen den stam bij de bladscheeden; p o e r é h ō n 'o e ë, nerf van een klapperblad, (zie i.v. p e u n j a m p ō h); p o e r é h ō n d j ō', nerf van eene arènblad, (zie i.v. p e u n j a m p ō h); p o e r é h d j ō', de pennen tusschen het harige bekleedsel van den arènstam, (o.a. gebruikt als schrijfpen, zie i.v. k a l a m II, als teekenstift, zie i.v. l o e k é h, als leeswijzer bij het Qorânonderwijs); p o e r é h d j ō' K o e r o e'a n t a m a t, p o e r é h 'a t s o e m p a j b o e b è ë, met eene arènpen (die zwart en leelijk is) leert men den Qorân tot het einde reciteeren, de nerven van 'a t-bladeren (die mooi ivoorkleurig zijn) dienen (slechts) om de opening van eene fuik dicht te stoppen, (sprkw., gebezigd van b.v. iem. van goede afkomst en goed uiterlijk die tot niets nut is, of van leelijke, maar nuttige, en mooie, maar nuttelooze zaken); zie verder sprkw. i.v. g e u n j i ë.

POERIËH, bamboeladder, bestaande uit een enkelen bamboe, waaraan de stukken van de takken gelaten zijn om ze als sporten te doen dienen; m è n g ò n p o e r i ë h s a d e u ë k e u n a n, n e u'é' j ō h n j a n o e r e u ë n g t o e h a, de oude man nam een bamboeladder, plaatste dien ertegen aan en klom erin, (Noen Parisi).

POERÒ, een vroeger bij mannen in gebruik zijnde breede katoenen gordel, waarvan een der uiteinden eene soort zak vormde, die als geldbeurs diende en vóór den buik werd gedragen, e.s.v. gordelbeurs, geldzak; 'ò h n e u l e u n g ò n j a n b a n t o e t ō, n e u p l ò ï h p o e r ò M a l é m D i w a; k a k e u n e u t j ò' m e u ï h s i b o e n g k a j, k a n e u t i n g g a j k e u n i t o e h a,

@lonaliakbar

toen M. D. die woorden hoorde, maakte hij zijne gordelbeurs los; hij nam er een boengkaj goud uit en liet het bij de oude vrouw achter, (Malém Diwa); zie verder vbd. i.v. karōng I.

POERŌ; teupoerō, uiteenvallend, uiteenspattend, ineenstortend, ineenzakkend, uiteengevallen, uiteengespat, ineengestort, ineengezakt; kateupoerō awih nè'koe, de awih (buidel) van mijn grootvader ((grootmoeder) is uiteengevallen, (zegt men wel, wanneer de awih, die men draagt plotseling losraakt en de geheele inhoud naar beneden valt); neuta' Oesé keunòng bahō, meu' teupoerō na sigoentja, hij gaf (den onkwetsbaren) Oesé een houw, trof hem in den schouder en vonken spatten uit ter hoeveelheid van een goentja, (Dioe Plinggam); neupòh ngòn tjō'ma goenòng hantjō, teupoerō ka djeuët keu anòë, hij sloeg met zijne knots de bergen stuk, die tot zand ineenstortten, (Goemba' Meuïh); peudeuëng ngòn tjō'ma misé ban geurō, na njeum teupoerō nanggròë andara, de zwaarden en knotsen leken (in het strijdgewoel) alsof ze werden uitgegoten en het was alsof het hemelrijk ineen zou storten, (Djoehan Meusapi); zie verder vbd. i.v. gandra.

POERÒË, te voren, vroeger, het te voren, vroeger gebeurde of gebruikelijke, (in hik.); adat dilèë kòn ajaheunda toeban, han djeuët keu lawan lōn ngòn gata; keureuna djameun masa poeròë, doea bòh nanggròë hana bida, indien ik het van het begin af aan geweten had, dan zouden wij, ik en gij, geen tegenstanders van elkaar geworden zijn; want onze twee landen zijn van vroeger af aan één (in vriendschap) geweest, (Diwa Akaïh; deze regels volgen op de twee achtereenvolgende regels, geciteerd i.v. meu'); ba' simalam neumeuloempòë, han tòm poeròë dilèë njang ka, op een nacht droomde hij wat hij nog nooit tevoren had gedroomd, (Pòtjoet Moehamat); Sangirah that sakét mata, keumòng raja niba' poeròë, de oogziekte van S. was zeer verergerd, hare oogen waren nog gezwollener dan tevoren, (Indra Bangsawan); zie verder vbd. i.v. gisa I, pangkaj, peurangeuj.

POEROEAN (Mal. peroean), ra (aan den mast van een schip); djibōh lajeuë lhèë poeroean, hij heesch de zeilen met drie raas, (Noen Parisi).

POEROEMEUN, zie peuroemeun.

POERŌN, hoop droog vuil (van afgevallen of afgekapte bladeren en takken, splinters van omgehakte boomen, samengeveegd om verbrand te worden), (ook) het vuur van een dergelijken in brand gestoken vuilnishoop, (verder) dooreengemengde hoop van rijpe en onrijpe peper of koffieboonen; (verb.) schoonkappen en

@lonaliakbar

schoonmaken door het overgebleven vuil te verzamelen en te verbranden, (verder) peper of koffie rijp en onrijp plukken; o e r e u ë n g t ō t p o e r ō n, menschen, die droog vuil verbranden, inz. die een bosch openkappen en schoonmaken door het afval te verbranden; t ō t b a' p o e r ō n, in het vuur van zulk een vuilnishoop branden, verbranden; p o e r ō n l a d a, k a w a, rijpe en onrijpe peper, koffie dooreengemengd; l a d a n g k a m ò ë k a l h e u ë h m o e p o e r ō n, we hebben onze l a d a n g al schoongemaakt; l a d a g e u t a n j ò ë g è t t a p o e r ō n s i g ò, b a' t h a t m e u'i ë l a' ō t, d j i n ò ë j o e m m e u h a j, laten we onze peper eens plukken, rijp en onrijp, ook al is ze „groen als zeewater", de prijzen zijn nu hoog. M o e p o e r ō n, opgehoopt (van droog vuil), schoongekapt, schoongemaakt, bij hoopen, rijp en onrijp geplukt (van peper, koffie). Vgl. r ō n.

POESA, haarwervel, spiraalvormige draaiing in het haar (bij menschen b.v. op de kruin van het hoofd, ook op andere plaatsen, zooals bij de slapen, bij den nek, wijst, evenals bij dieren, in bepaalde gevallen op eene bepaalde geaardheid, op een bepaald lot, op het aanbrengen van geluk of ongeluk), (ook) spiraalvormige lijn in de huidrimpels (van b.v. de vingertoppen, de punt van de tong, heeft gelijksoortige beteekenissen als haarwervels); a d a t n a t o e a h p o e s a d j a r ò ë, k e u d é h o e s a g ò ë t a t o e ë n g b i l a, indien er geluk zit in de lijnen van uwe vingertoppen, gaat dan in gindsche richting om wraak te nemen, (Pòtjoet Moehamat); S a m s i M i g a s e u'ō t p a n t a ï h: b è' t h a t g o e n d a h h é a j a h e u n d a; h a r a b k e u k e u b a j h a n a o e r e u ë n g t a', k a l ò n b o e ë t s i n j a' d j a r ò ë g è t p o e s a; a d a' k e u n ò n g n i b a' t a n g k o e r a', a d a' *h* a n r o e s a' o e t a' k e u l o e a, S. M. antwoordde snel: „maak u niet al te ongerust, o vader; hoop op (mijne) onkwetsbaarheid, waardoor niemand mij bij het houwen letsel kan toebrengen, kijk naar wat uw zoon zal doen, wiens vingers goede lijnen hebben; indien zijne hand een schedel treft, dan zullen, zoo die schedel niet verbrijzeld wordt, de hersens eruit te voorschijn komen, (Dioe Plinggam); g è t t h a t p o e s a l i d a h d j i h, p e u ë n j a n g d j i l a k è ë b a' P ò t e u A l a h r e u d j a n g t ō', zijne tong heeft mooie lijnen, wat hij God bidt wordt gauw vervuld; p o e s a b a' d h ò ë, haarwervel boven op het voorhoofd (bij vrouwen een teeken van eene bazige natuur); p o e s a b a' g a k i, kronkellijn in de huidrimpels van den voet, (teeken, dat men onvermoeid kan loopen, bij eene vrouw, dat zij van uitgaan houdt); p o e s a b a' r o e ë n g, kronkellijn in de huidrimpels op den rug, (teeken van een langslaper, van een luien aard); p o e s a g o e d a, de haarwervels van een paard, (ook) =

@lonaliakbar

poesa ba' dhòë; poesa oeleuë, slangvormige haarwervel boven op het voorhoofd, (bij mannen een teeken, dat hij tot ongeluk is voorbestemd, zie i.v. paléh); poesa rimoeëng, de haarwervels van een tijger, (ook) haarwervel achter de ooren, (bij menschen en viervoetige huisdieren een teeken, dat ze een tijger ter prooi zullen vallen); poesa ikeuën, zie ikeuën; zie verder vbd. i.v. goendjè, lhōng I. Moepoesa, een poesa hebben; gèt that moepoesa goeda njan, dat paard heeft zeer mooie haarwervels; zie verder vbd. i.v. paléh.

POESAT, navel, middelpunt, centrum, slagknop (van een gong), zundgat; talòë poesat, navelstreng; kòh poesat, de navelstreng afsnijden; (ha') kòh poesat, of lapé' poesat (eig. onderlaag van den navel), belooning (aan de vroedvrouw gegeven) voor het afsnijden van de navelstreng; ka srōt poesat, de ingedroogde rest van de afgesnededen navelstreng is afgevallen; (tjèëdara) sitangké poesat, volle broeder of zuster, (ook) tweelingbroeder of zuster; poesat dōnja, het middelpunt der aarde, i.e. Mekka; zie verder vbd. i.v. djeuë, lhiët, lipat, oelò'-oelò', pawōh. Moepoesat, een poesat hebben, met een poesat.

POESÉNG, in de rondte draaien (transit.), rondwentelen, (ook) rond iets heen plaatsen of gaan, rondgaan; poeséng pèng, een cent op zijn kant ronddraaien; bè' kapoeséng dròë, zit niet te draaien, (tot een kind gezegd); djipoeséng-poeséng dròëdji ngòn inòng, zij draaien met vrouwen in de rondte, (van den Europeeschen dans gezegd); boengòng lawang doem djipaténg, djipoeséng ngòn bakōng meulila, zij stak er kruidnagelen in (n.l. in de sirih, die zij rangschikte) en plaatste er gedroogde tabaksbladeren om heen, (Banta Beuransah); ka abéh lōn poeséng ban sabòh gampōng, hana lōn teumèë, ik ben het geheele dorp rondgegaan (heb het heele dorp afgezocht), ik heb (hem) niet gevonden. Moepoeséng, in de rondte draaien (intransit.), ronddraaien, rondgaan; neutjang kaphé meukeuliléng, moepoeséng bagòë djeureukha, hij hieuw in het rond op de ongeloovigen, ronddraaiende als een spinnewiel, (Radja Bada); ladōm djitòb soerang-saréng, moepoeséng ateuëh djeumala, sommigen wonden hun hoofddoek in verschillende richtingen om hun hoofd, (Pòtjoet Moehamat; deze regel volgt op den i.v. plintè geciteerden regel); angèn moepoeséng, ronddraaiende wind, wervelwind; iëmoepoeséng, draaikolk, maalstroom; moepoeséng oelèë, draaierig, duizelig; moepoeséng oeta', zie i.v. oeta'; zie verder

@lonaliakbar

vbd. i.v. keutoepèng, pawōh. Poemoeséng, de handeling poeséng verrichten.

POESOE I, mierenhoop, aardhoop, heuveltje; teuma neu'eu oereuëng koeëh poesoe, teumanjòng teungkoe: „peuë boeët gata"; „kamòë, teungkoe, meukoeëh poesoe, moepòh kamoeë na lhèë goentja", vervolgens zag hij lieden, bezig in een aardhoop te graven, en hij vroeg: „wat doet ge daar"; „we graven een mierenhoop uit, teungkoe, en dooden de witte mieren, die wel ter hoeveelheid van drie goentja's bedragen", (Malém Diwa). Moepoesoe, vol mierenhoopen.

POESOE II, zie boesoe II.

POESŌNG, of boesōng, zuchtige zwelling van den buik; die ziekte hebbende, gezwollen (van den buik); (verder) verhevenheid van den bodem der zee, eener rivier, van een moeras of sawah, die niet of slechts even boven het wateroppervlak uitsteekt, zandbank, ondiepte; poesōng batèë, zuchtige zwelling van den buik, waarbij de buik hard is; poesōng angèn mirah, zwelling van den buik, veroorzaakt door angèn mirah, (zie i.v. angèn); proeët poesōng, gezwollen buik; Si Poelan ka poesōng, N. N. heeft een gezwollen buik gekregen; bè' tadoeë' lam angèn, poesōng, zit niet in den wind, ge krijgt er een gezwollen buik van; le that poesōng paja njòë, dit moeras heeft zeer veel ondiepten; di lōn han lōn doeë', dalém, sidéh nanggròë Eundjōng, gampōng poesōng le ba' bangka, ik wil, broeders, te E. niet wonen, het is een gampōng (met moerassig terrein) vol oneffenheden, waarop veel bangka-boomen groeien, (sadativers). Moepoesōng, vol poesōng's. Poepoesōng, met toovermiddelen poesōng-ziekte veroorzaken, bezorgen.

POET, eene inhoudsmaat; sipoet (1 poet), = ½ ndië, = ⅛ kaj.

POETA, draaien (transit., inz. van touw, of wat als touw gedraaid wordt), ineendraaien, omdraaien, in de rondte draaien, winden, opwinden (van een horloge), draaien met (zijne woorden), verdraaien (van woorden); poeta talòë, touw draaien, (ook) naam van een versieringsmotief in den vorm van een gedraaid koord, (zie i.v. boengòng, en vbd. i.v. oeké); bòh poeta talòë, de spiraalvormig gewonden vruchten van e.s.v. heester, die als geneesmiddel worden gebruikt en tot de aweuëh peuët plōh peuët behooren, (Jav. kajoe oelet-oeletan); poeta misè, aan de snor draaien, (zie vbd. i.v. lalè); Alah, proeët lōn sakét that, djipoeta-poeta, o, wat heb ik een pijn in den buik, ik heb er krampen in; teuma seu'ōt poetròë Tjahja, djiseurapa geunab oeròë; „bië' abeudi wa-

@lonaliakbar

ba poeta, lakòë kèë dra rimoeëng tasòë", prinses Tj. antwoordde toen, verwenschingen uitsprekende zooals zij elken dag deed: „slaafachtige kerel, moge de pest je ineendraaien, moge mijn man je geeselen, moge een tijger je nederslaan", (Banta Ahmat); bakōng poeta, zie i.v. bakōng; haloea poeta, zie i.v. haloea; sipoeta alam, de geheele wereld rond, over de geheele wereld. Moepoeta, draaien (intransit.), in de rondte draaien, gedraaid, ineengedraaid, omgedraaid, gewonden, opgewonden, verdraaid; pakòn gata tadoeë' moepoeta-poeta, waarom zit ge zoo te draaien; narit kah moepoeta-poeta, 'òh lheuëh meudéh meunòë, 'òh lheuëh meunòë meudéh, jij draait met je woorden, nu is het zus dan is het zoo; dja' moepoeta-poeta, rondgaan, rondwandelen; zie verder vbd. i.v. beudé I, poetië. Poepoeta, in de rondte doen draaien, rond doen gaan, (ook) poeta met versterkte beteekenis; pakòn tapoepoeta lōn ban sabòh gampōng, waarom laat ge mij het heele dorp rond gaan, brengt ge mij overal in het geheele dorp. Teupoeta, gedraaid, ineengedraaid, om-, rondgedraaid, gewonden, opgewonden; zie vbd. i.v. bakōng. Poemoeta, de handeling poeta verrichten. Peunoeta, de wijze of het resultaat van het poeta; talòë njòë gèt that peunoeta, dit touw is zeer mooi gedraaid; zie verder vbd. i.v. bakōng, gleuëng, koelat, pakoe II, soetra. Zie poetië.

POE'TA, of pō'ta, pò'ta (Mal. po'ta), uitmuntend in goede hoedanigheden, voortreffelijk, bekwaam, (in hik., en pantōn's); soekèë panglima njang dja' sadjan, njang analan lagi poe'ta, de panglima's, die medegingen, waren beproefde en voortreffelijke lieden, (Gadjah toedjōh oelèë); hana patōt geutanjòë meusië-sië, teukoe pi ahli kamòë pi pò'ta, wij behooren elkander niet te ontwijken, gij, teukoe, zijt kundig en ik ben bekwaam, (2de helft van een pantōn).

POETÉH, wit, licht van huidskleur, blank, grijs (van het haar), glorend (van den ochtend), (fig.) rein, zuiver, oprecht; eungkōt tjabéh poetéh asòë, oereuëng poetéh tabeuë poekòë, de tjabéh-visch heeft wit vleesch, eene vrouw met eene lichte huidskleur heeft een smaakloos ..., (plat rijmpje); poetéh idjō, groenachtig blank, (geldt als eene schoone huidskleur); poetéh koenèng, geelachtig blank, (geldt eveneens als eene schoone huidskleur); poetéh ō', met grijze haren, grijsharig, (zie vbd. i.v. peuradja); poetéh si'ōn-ōn, hier en daar grijs; poetéh djalië', zie djalië'; poetéh sabōn, wit als zeep, glanzend wit, (zooals wit porcelein, zie vbd. i.v. mang-

@lonaliakbar

kōng); mata poetéh, het wit van het oog, (zie sprkw. i.v. hoekōm); poetéh mata, met grijsachtige oogen, (van den blanke, den Hollander gezegd), met een blank lemmet, (fig.) beschaamd, onteerd, zijne eer verliezende of verloren hebbende; oemoe lhèë oeròë djimoeprang sabé, le that maté bië' poetéh mata, gedurende drie dagen werd er aanhoudend gestreden en velen van de „witoogen" (de Hollanders) sneuvelden, (Prang Gōmpeuni); niba' poetéh mata balé poetéh toeleuëng, bah teugageuëng di mideuën radja, beter dan zijne eer te verliezen is het om te sterven en op het slagveld te blijven liggen, (Dioe Plinggam); maséng-maséng doem mat alat, peudeuëng njang that poetéh mata, ieder nam een wapen in de hand, een zwaard met een zeer blank lemmet, (Nabi Oesoeïh); teudòng sipa'i doea lapéh, seunampang poetéh toemba' rata, de soldaten stonden in twee rijen geschaard, allen (bewapend met) „witte" geweren (gew. verstaan: mariniersgeweren, zie i.v. beudé I) en lansen, (Noen Parisi); saré beungòh poetéh oeròë, beudòïh sinaròë bandoem kawōm, zoodra de ochtend begon te gloren, stond de heele troep (dieren) op, (Plandō' Kantjé; zie ook vbd. i.v. oeròh); lada poetéh, zie i.v. lada; minjeu' kajèë poetéh, zie i.v. minjeu'. até poetéh, zie i.v. peureuséh; zie verder vbd. i.v. itam. Moepoetéh, wit worden, zich wit maken; bè' kamoepoetéh, abéh teubòïh teupōng, maak je niet wit, al het meel wordt bedorven, (tot een kind, dat met meel speelt). Poepoetéh, wit maken, zuiveren, reinigen; lheuëh njan teuma djipoepoetéh, malò djipéh djilhab soetra, daarop reinigde zij de zijde, wreef lakhars fijn en kleurde de zijde, (Malém Diwa). Peunoetéh, witheid, enz.; moepeunoetéh, witachtig, grijsachtig.

POETÉNG, puntig uiteinde van iets, dat in eene daarvoor bestemde holte komt, (zooals van een mes in het heft), stift, pen (ter bevestiging of verbinding), uitsteeksel, (ook) overgebleven stompje; poeténg sikin, reuntjōng, de in het heft stekende punt van een mes, van een dolk; poeténg bliōng, uitsteeksel van een dissel, (zie i.v. bliōng); angèn poeténg bliōng, wervelwind; parang poeténg, zie i.v. parang; lōn meung tjōt langèt ngòn poeténg sadeuëb, panè é' djeuët seunambat hana, ik wil den hemel afrukken met de stift van een grasmes, dat is immers niet mogelijk, waar er geen verlengstuk voor bestaat, (Djoehan Meusapi); poeténg tamèh, het uiteinde van een stijl, waar deze in een balk steekt; poeténg tè',

@lonaliakbar

tepel; poeténg roekò', een stompje sigaar. Moepoeténg, met een poeténg; zie vbd. i.v. kawōïh.

POETI', knop, (bloem of vrucht in de eerste ontwikkeling, ook knop van het deksel van een suiker-, of trekpot); poeti' boengòng, of boengòng poeti', bloemknop; poeti' bòh, of bòh poeti', vruchtknop, zeer jonge vrucht; poeti' oe, of oe poeti', vruchtknop van den klapper, zeer jonge klapper; zie verder vbd. i.v. lidah, mada, pajang, pineung, poetië. Moepoeti', knoppen hebben, in knoppen schieten; teungòh djimoepoeti', (de boom) is bezig in knoppen te schieten.

POETIË, (syn. van poeta, met eene minder sterke beteekenis), draaien (transit), ineendraaien, omdraaien, in de rondte draaien, winden, draaiend knijpen, afdraaien (b.v. eene vrucht van den steel), verdraaien (van eene zaak, van woorden); koepoetië ba' phakeu treu', straks knijp ik je in de dij, (zie ook vbd. i.v. blië). Moepoetië, draaien (intransit.), in de rondte draaien, gedraaid, ineengedraaid, omgedraaid, enz.; gata tamarit le thatpansië, oeram moepoetië oedjōng moepoeta, gij spreekt veel in toespelingen, waarvan het begin gedraaid en het einde gewenteld is, (i.e. waarvan de bedoeling zoo geheel anders is dan de geuite woorden), (Gadjah toedjōh oelèë; zie ook vbd. i.v. pansië). Poepoetië, laten poetië, of poetië met versterkte beteekenis; bè' tapoepoetië bòh njang poeti', laat de vruchten, die nog in den knop (nog zeer jong) zijn, niet afdraaien, of draai de vruchten, die nog in den knop zijn, niet af. Teupoetië, gedraaid, ineengedraaid, enz. Poemoetië, de handeling poetië verrichten. Peunoetië, de wijze of het resultaat van het poetië; zie vbd. i.v. bakōng.

POETJA', top, kruin, koepeltje of torentje op een gebouw; poetja' oelèë, goenòng, ba' kajèë, kruin van het hoofd, van een berg, van een boom; poetja' Seulawaïh meuhapit-hapit, poetja' seumeugit meugisa-gisa; tameukawén ngòn inòng oebit, tawòë ba' keubit na reudjang raja, de top van den S. gaat heen en weer, de top van de moskee draait in het rond; zijt ge getrouwd met een klein meisje, dan moet ge haar ijverig bezoeken, opdat zij gauw groot zal worden, (pantōn). Moepoetja', met een poetja'. Zie keumoentja'.

POETJAT, bleek, verbleekt, flets; zie vbd. i.v. koelat, palètpalòt, palòë. Poepoetjat, bleek maken.

POETJŌ', spits, punt, top, spruit, loot, scheut, puntige blad-, of driehoekvormige versiering van goud (om b.v. het gevest van een reuntjōng, om oorkrabben), of van gouddraad (in weefsels, gew. met eene nadere bepaling),

@lonaliakbar

(fig. in bepaalde uitdrukkingen) eigen belang; wordt verder gebruikt als hulptelwoord voor voorwerpen, die geacht worden op een boomscheut te gelijken, zooals strengen zijde, opgerolde brieven, geweren; (voorts) e.s.v. geneeskrachtigen wortel (Jav. poetjoek), die in de aweuëh peuët plōh peuët voorkomt; koekeumiëng dòng hana kajèë, ië meurèë-rèë ngòb poetjō' oe, om mij ergens neer te zetten, (zeide de geureuda), er zullen geen boomen meer zijn, het water zal tot over de toppen der klapperboomen stroomen, (Plandō' Kantjé); poetjō' djeuë, zie i.v. djeuë; poetjō' kroeëng, oorsprong, bovenloop eener rivier, (zie vbd. i.v. loengkië'); poetjō' arōn, naaldboomscheut, (verder) naam van een daarop gelijkend versieringsmotief van weefsels, (zie i.v. idja I, en hierbeneden); poetjō' pakoe, varenspruit, (verder) naam van een daarop gelijkend versieringsmotief van weefsels; poetjō' reubōng, bamboespruit, die als groente wordt gegeten, (verder) naam van een daarop gelijkend verbieringsmotief van gouddraad in weefsels, of van goud in goudwerk en waarnaar inz. de keutab-armband (zie keutab I) genoemd wordt, (zie verder i.v. boengòng, sawè'); ingat keu poetjō' dròëdji mantòng, alleen aan zijn eigen belang, aan zichzelf denken; oereuëng peuglaïh poetjō', iemand, die alleen zijn eigen belangen behartigt, een egoïst; talakèë beudé, aneu', limòng poetjō', meureujam koejoeë djō' lapan keu gata, gij vroegt mij, mijn zoon, vijf geweren, ik liet u (uit genegenheid voor u) acht kanonnen geven, (Pòtjoet Moehamat); zie verder vbd. i.v. milòn. Moepoetjō', met een poetjō', met een poetjō'-versiering; moepoetjō' reubōng niba' djaròë, moepatam dhòë indah roepa, zij droeg poetjō'-reubōng-armbanden om hare armen en een mooien voorhoofdsband, (Dioe Plinggam); ladōm geubri peudeuëng meutampō', sikin moepoetjō' ladōm idja; ... ladōm idja moepoetjō' arōn, ladōm-ladōm idja plang roesa, hij (de vorst) gaf aan sommigen (van de oelèëbalangs) een sabel met eene versiering boven op het gevest, of een zwaard met eene poetjō'-versiering om het heft, aan anderen doeken; ... aan sommigen doeken met poetjō'-arōn-versiering aan anderen plang-roesa-doeken, (Goemba' Meuïh).

POETJÕNG, e.s.v. grijzen reiger, (Mal. poetjoeng).

POETOE I, e.s.v. lekkernij, die den vorm heeft van vermicelli en met eene saus van eieren, suiker en water, of soms met klappermelk gegeten wordt; poetoe broeë', eene soort poetoe, waarvan de meelpijpjes fijn zijn;

@lonaliakbar

poetoe kléng, met dikkere meelpijpjes; leusōng poetoe, de vorm met gaatjes, waaruit het poetoe-beslag (met water aangemengd meel) geperst wordt.

POETOE II, ringvinger; zie i.v. djaròë.

POETŌH, zie boetōh.

POETŌÏH, gebroken, afgebroken (van wat lengte of duur heeft, of als zoodanig wordt gedacht, zooals een touw, — zie ook moeda —, een lid van het lichaam, van het leven, woorden, gejuich, hoop, betrekking van vriendschap of verwantschap), stuk (getrokken, geslagen, gehouwen, gescheurd, enz.), geëindigd, afgedaan, uitgemaakt, vastgesteld, beslist; hana poetōïh, niet gebroken enz., zonder onderbreking, onophoudelijk, aanhoudend; ka poetōïh nja*w*òng, gestorven; ka poetōïh narit, het verhaal is afgebroken of afgeloopen, de bespreking is afgebroken of beëindigd, het is al uitgemaakt; zie verder vbd. i.v. asa IV, djing, geunta II, geunténg (sprkw.), geutib, giléng, gloera (van gejuich), gra' (fig. van até), keutoeb, kiët, *kr*èt, lingkang (sprkw.), loeëng, loekat, meusapé (van hoekōm), moealat, oerè, peudeuëng, phèë, phoe'. Moepoetōïh, de betrekkingen (met iem. of met elkander) verbreken, (met iem. of met elkander) breken; zie vbd. i.v. keureudja, krabat. Poepoetōïh, breken, af-, verbreken, beëindigen, afdoen, uitmaken, vaststellen, beslissen; tapoepoetōïh joem, stel den prijs vast; zie verder vbd. i.v. harab, mò'min. Keupoetōsan, of keupoetōïhsan, (Mal. kepoetoesan), einde, afloop, beslissing, (verder) met iets ten einde zijnde, aan het einde van iets geraakt; ba' oeròë njòë keupoetōsan, boekòn sajang asòë kleumboe, op dezen dag zal ik aan het einde (van mijn leven) raken, wat heb ik eene deernis met (u) het sieraad van mijn bed, (Plandō' Kantjé); zie verder vbd. i.v. hoekōm.

POETRA (Mal. poetera, Skrt. putra), zoon (van een vorst), vorstelijk kind, (in hik., verder) kind in boemòë poetra, zie i.v. boemòë; bandoem gata tamoepajah, ban njang leumah tapeuhaba; keu haj oelōn oeba' masa njòë na lòm kamòë meuteumèë poetra, (de vorst zeide tot de wichelaars:) doet gij allen moeite (voor mij) en vertelt mij wat uwe bevinding is ten aanzien van mij, zal ik nu nog een kind krijgen, (Diwa Akaïh). Moepoetra, een kind hebben, krijgen of baren; siplōh boeleuën meungandōng rimbét, poetròë pi sakét keumeung moepoetra, na tien maanden den last (de zwangerschap) gedragen te hebben kreeg de vorstin weeën, de voorbode dat zij het kind ter wereld zou brengen, (Diwa Akaïh).

@lonaliakbar

POETRÈT, (Ned.) portret, photo, beeltenis, (mod.). Zie g a m b a.

POETRÒË (Mal. p o e t e r i, Skt. p u t r î), prinses, vorstin; wordt ook als eigennaam gebruikt; (verder) vrouw bij het kaartspel, (zie i.v. s i k o e p a n); zie voorts i.v. k o e l a t, en t a m è h. M o e p o e t r ò ë, eene prinses hebben, op eene prinses gelijken; m o e p o e t r ò ë m a n ò ë, (lett. op eene badende prinses gelijken), kuiltjes in de wangen hebben, met kuiltjes (van de wangen); m i ë n g d j i m o e p o e t r ò ë m a n ò ë, hare wangen hebben kuiltjes, (zie l o e ë b).

PÒH, slaan, dooden; slag; (ook) vermenigvuldigen (b.v. bij het wichelen, zie vbd. i.v. l a r a b); p ò h b a' m a t é, slaan tot de dood erop volgt; p ò h m a t é, dood slaan, een einde laten nemen, dood laten loopen, (zie vbd. i.v. l h ò b II); p ò h d r ò ë, zichzelf slaan, of dooden; p r a h ō d j i p ò h l é g l o e m b a n g, de golven slaan tegen de prauw; p a d i t p ò h, hoe laat (is het); p ò h l a p a n, acht uur; p ò h a p o e j, zie i.v. a p o e j; p ò h b r a k a h zie i.v. b r a k a h, en vbd. i.v. p i n j ò ë; p ò h l a w a, zie i.v. l a w a; p ò h t j a k r a, zie i.v. t j a k r a I; zie verder vbd. o.a. i.v. m ò ë (sprkw.), p i d j é t (sprkw.), p l a r a, p l e u'ò h, p o e s o e I. M o e p ò h, geslagen, gedood; de handeling p ò h verrichten, p ò h met meerv. subject, elkander slaan, vechten (van b.v. menschen). P o e p ò h, laten slaan of dooden, met elkander laten vechten, (zie vbd. i.v. p e u n g a d e u ë n), (ook) vermenigvuldigen; p o e p ò h a n g k a, vermenigvuldigen, (zie vbd. i.v. a n g k a, p o e k ō j). T e u p ò h, geslagen, gedood, (onopzettelijk of als toestand). P o e m o e p ò h, ook, meer Pedirsch, s e u m o e p ò h, de handeling p ò h verrichten, (ook) uitwerking hebben (van een wapen, zie vbd. i.v. è ë l a), (verder) geneigd tot slaan, gauw slaande; s ò ë s e u m o e p ò h s ò ë n j a n g g e u p ò h, t a p e u g a h t ò h o e l é g a t a, wie is het (in dat raadsel), die slaat en wie, die geslagen wordt, zeg, wie elk van die twee is, (Meudeuha'); a n e u' p o e m o e p ò h, een kind, dat gauw slaat, van slaan houdt; zie verder vbd. i.v. l a t j a', m è h-m ò h. N e u p ò h, het slaan, slag, het dooden, dooding.

PŌH, zich bemoeiende, zich bezig houdende met (n g ò n), zich druk makende over (andermans zaken); l ō n t e u n g ò h p ō h n g ò n b o e ë t S i P o e l a n, ik ben juist bezig met het werk van N. N.; p e u ë p ō h g a t a b o e ë t g ò b, waarvoor bemoeit ge u met, maakt ge u druk over andermans zaken; l ō n h a n a p ō h, ik bemoei er mij niet mee. P o e p ō h, zich (opzettelijk) bemoeien met, zich gelegen laten liggen aan; a d a t n a h a d j a t k e u o e r e u ë n g d j e u'ō h, b e u g è t t a p o e p ō h b è' l e u p a ï h b o e n g k a, indien gij zin hebt in iemand, die van verre gekomen is, dan moet ge u aan hem gelegen laten lig-

@lonaliakbar

gen, opdat hij niet weer vertrekke, (Goemba' Meuïh, 2de helft van een pantōn). Vgl. p a h-p ō h.

POH-POENÒH, of p ō h-p o e n ò h-p o e n ò h, uitroep ter afwending van een eventueel onheil, b.v. wanneer men spreekt of hoort spreken over eene gevaarlijke ziekte zooals de t a'e u n, z.v.a. God beware ons ervoor!

PÒJA, (samentrekking van p ò en j a), oude man, oudje, vadertje. Zie j a II, p ò I en vgl. k o e j a.

PÒKAHA, zie p o e k a h a.

PÒLÉM, (samentrekking van p ò en l é m), oudere broeder (zie l é m en p ò I), titel van het hoofd van de sagi der XXII Moekims (zie i.v. p a n g l i m a), liefkoozend woord tot een kleinen jongen, (dial., b.v. Daja'sch:) aanspreekwoord tot den man eener oudere zuster.

PÒLÒKÒ, zie b ò l ò k ò.

PÒLŌT, (samentrekking van p ò en l ō t), zie i.v. l ō t III en p ò I.

PÒMA, (samentrekking van p ò en m a), zie i.v. p ò I.

PŌN I, of p o e n, (Ned.) pond, (gewichtseenheid), (mod.).

PŌN II (Mal. p o e n), in hik. en door geletterden wel eens gebezigd voor Atj. p i, zie p i I, en vbd. i.v. l e u n j a b.

PŌNG; b ò h p ō n g, afkorting van b ò h k e u t o e p ō n g, zie k e u t o e p ō n g I; h ò d j i p e u n a b d o e m m e u t j r ō n-t j r ō n, d j i t a' r a n t j ō n g d o e a-d o e a; b a d a n p o e t ō ï h o e l è ë p o e n t ō n g, m e u s é b ò h p ō n g t o e p è s e u b a, waarheen hij front maakte, daar werden ze (de vijanden) neergeslagen, hij hieuw hen telkens in schuine richting in tweeën; hunne lichamen werden in tweeën geslagen, of hunne hoofden werden afgehouwen, zoodat ze neervielen als oude, door eekhoorns uitgevreten kokosnoten, (Banta Ahmat).

PÒNG, het geluid van eene groote soort kikvorsch; t j a n g g o e ë' *p ò n g*, zie i.v. t j a n g g o e ë'. Zie *p è n g-p ò n g*, *p r ò*.

PŌNG-PŌNG, het geluid van b.v. het stampen in het rijstblok. M o e p ō n g-p ō n g, zulk een geluid makende; zie vbd. i.v. k e u t o e p ō n g I.

PÒNI, (samentrekking van p ò en n i), zie i.v. n i I, en p ò I.

PÒ'Ò', spook, boeman (waarmede men kinderen bang maakt); r o e-p a l a g è ë p ò'ò', een uiterlijk als dat van een p ò'ò', (gezegd van een woest en vreeswekkend uiterlijk). Zie b l ò' I.

PŌPEUË, zie s ō s e u ë.

PŌR, zie p ō t III.

PÒT I, zie p è t I.

PÒT II; a n g g ō p ò t, Portwijn, (mod.).

PŌT I, wind maken, blazen (van den wind), waaien, met een waaier bewaaien; a n g è n d j i p ō t m e u'o e-'o e t h a t o e r ò ë n j ò ë, wat loeit de wind vandaag, (zie ook vbd. i.v. o e-m ò n g); h a b a a n g è n p ō t, een los gerucht; t a p ō t b a-d a n l ō n, t o e t ō n g t h a t, waai mij wat koelte toe, het is erg warm, (zie ook vbd. i.v. h a n g e u b); p ō t d r ò ë, zich koelte toewaaien, zich waaiende

@lonaliakbar

verkoelen; ba pōt, wegwaaien; keureutaïh njan ka angèn ba pōt, dat papier is door den wind weggewaaid, (zie ook vbd. i.v. ba II). Moepōt, gewaaid, be-, toe-, weggewaaid; de handeling pōt verrichten. Poepōt, laten waaien, in de lucht meevoeren (van den wind), wegwaaien, laten wegwaaien, (ook) pōt met versterkte beteekenis, (verder) blaasbalg; djipoepōt keureutaïh ba' angèn, hij laat papier door den wind wegvoeren, gooit papier in de lucht om het door den wind mee te laten voeren; bè' tapoepōt moeka lōn, sidjoeë' that, waai mijn gezicht geen koelte toe, ik heb het koud; 'òh lheuëh makeuën pajōng nanggròë, tidō poetròë poera-poera; ateuëh keuta beutidōran, seumeunga ban poepōt tjina, na gegeten te hebben deed de prinses, de pajoeng van het land, alsof zij sliep; op eene rustbank lag zij en hare ademhaling geleek het blazen van een Chineeschen blaasbalg, (Indra Bangsawan); zie verder vbd. i.v. keumang. Poemoepōt, de handeling pōt of poepōt verrichten, (fig.) alles verkwisten, verkwistend zijn; aneu' poemoepōt, een verkwistende zoon.

PŌT II; moepōt-pōt, ook moepèt-pèt, en, doch minder, moepèb-pèb, mopperen, pruttelen, morren, knorren; ... gadòh akaj lōn lam poe'euët, *h*an sapeuë djeuët 'òh tan gata"; Ahmat Bangta that moepōt-pōt, teuma seu'ōt aneu' naga: „bè' tamòë lé dalém pajōng, ta'ingat keu lōn kheunda' gisa", ... ik weet geen raad en kan niets doen, als gij weg zijt"; B. A. mopperde erg en toen antwoordde de jonge draak: „ween niet meer, geliefde broeder, denk aan mij, die naar huis terug moet gaan", (Banta Ahmat); zie verder vbd. i.v. *brèt-bròt*, geutjang, keuë. Poepōt-pōt dròë, = moepōt-pōt, doch opzettelijker.

PŌT III, ook pōr, (verkorting van Singapoer in) pèng pōt, zie i.v. pèng.

PŌ'TA, zie poe'ta.

PÒ'TA, zie poe'ta.

PÒTJOET, (samentrekking van pò en tjoet), zie i.v. pò I.

PRA-PROE, (freq. van proe), het geluid van b.v. het telkens door de lucht snorren van b.v. werpspiesen, van het telkens opvliegen van vogels; soeara leumbéng tangò praproe, meusé toelō wòë lam rimba, men hoorde de werpspiesen snorren als het telkens opvliegen van naar het bosch terugkeerende rijstvogeltjes, (Pha Soeasa).

PRA', het geluid van een klap in de handen, van een slag met de vleugels (van b.v. vechtende hanen); een klap in de handen, een slag met de vleugels geven, aanvliegen; dja' lōn timang pra', meura' ka djiwòë oe glé; ba' reudjang rajeu' gata hajnja', tadja' toeëng ajah di dalam

@lonaliakbar

g l é, kom, laat ik je wiegen, p r a', de pauw is naar het gebergte teruggekeerd; word gauw groot, mijn kind, om je vader uit het gebergte te kunnen halen, (Tjintaboehan); m a n ò' n j a n d j i p r a' a t e u ë h g e u t a n j ò ë, die kip vloog ons aan. M o e p r a', een klap in de handen, een slag met de vleugels geven, elkander aanvliegen, met de vlerken slaan, (verder) zich verspreiden (van een glans, eene witte kleur), helder; p o e t é h m o e p r a', helder wit, geheel wit, blank, glanzend; t a b e u d ò ï h s i n a n t a d j a' l h è ë t a p a', l e u m a h l é m o e p r a' t a n g l ō n g r a j a, staat ge daar op en gaat ge drie stappen verder, dan ziet ge den helderen glans van eene groote lantaarn, (Diwa Sangsaréh); p a r é' l h ō' d j o e r ō n g m e u t a m b a', r è t p i m o e p r a' n e u t e u b i ë t l a n d j a, de grachten waren diep en de dorpspaden waren opgehoogd, de weg was open en vrij en snel liepen zij naar buiten, (Malém Diwa); s i l a m a k i l a t d r ò ë d j i h a j a', s i l a m a s o e b ò h p o e t é h m o e p r a'; ..., zoolang als het weerlicht flikkert, zoolang als de dageraad een glanzend schijnsel heeft; ..., (Tja'é Hadat); a n g è n p i d j i t r ō n l ò m m a k é n k h e u ë, l e u m a h l a j e u ë p o e t é h m o e p r a', de wind stak nog heviger op en de zeilen waren tot in de verte helder zichtbaar, (Diwa Sangsaréh); b e u d ò ï h p o e t r ò ë s i p o e t é h m o e p r a', k a d j i s a w a' l a d j o e n g ò n i d j a, de schoone, blanke prinses stond op en deed zich vervolgens een schouderdoek om, (Djoehan Meusapi). Zie k e u p r a'.

PRA', het geluid van het met kracht uitkomen van dunne ontlasting, (zooals bij buikloop met veesten, bij kippen), ook van het scheuren van b.v. een kleed; uitwerpselen uitstorten; m a n ò' n j a n d j i *p r a'* è' b a r a n g g a p a t, die kip stort overal hare uitwerpselen uit. M o e *p r a'*, een *p r* a'-geluid makende, met zulk een geluid uitkomende; p e u l a n d ō' k h e u n l é m e u t e u'ò h: p e u ë m e u r ò h-r ò h d i k a h b a' p o e n g g ō n g; b a t j o e t l e u n g ò 'ò h k a m e u g r a', t e u b i ë t m o e *p r a'* 'i ë' m e u s i n t h ō n g, het dwerghert zeide, (den kikvorsch) toeroepende: „waarom vloeit er vocht langs je achterste; als jij je maar even beweegt, komt er met een *p r* a'-geluid urine te voorschijn, (Plandō' Kantjé); i d j a l ō n k a m o e *p r a'* b e u k a h, mijn kleed is, rits, gescheurd. Vgl. p r a'-p r i' *p r a'-p r ò'*.

PRA'-PRA', e.s.v. klepper (kinderspeelgoed), vervaardigd van een pisangbladsteel, ontdaan van het blad en aan weerskanten, door er insnijdingen in te maken, voorzien van kleppen, die men laat klepperen door er met de hand langs te strijken of den bladsteel heen en weer te bewegen. M o e p r a'-p r a', met zulk een klepper spelen. Vgl. p a'-p a' I.

PRA'-PREUË', zie p r ō'-p r e u ë'.

PRA'-PRI', gescheurd, aan flarden; p a k ò n k a n g o e j i d j a

@lonaliakbar

ka pra'-pri' ka beukah, waarom draag je een kleed, dat al heelemaal stuk is. Vgl. *pra'*.

PRA'-PRÒ', (freq. van *pra'*, en *prò'*), het geluid van veesten (met dunne ontlasting), van het uitstorten van dunne uitwerpselen door eene kip, van het breken van eieren, van twijgen; *pra'-prò'* djitōh geuntōt, hij laat aanhoudend veesten; *pra'-prò'* teutòb gakiteu tadja' lam doeròë njòë, met krakende geluiden krijgt men dorens in de voeten bij het gaan door deze doornige struiken.

PRA'-PROE', (freq. van pra', en proe'), het geluid van het telkens slaan met de vlerken (van vechtende hanen), van gelijktijdige slagen op meer dan eene tamboerijn, van het breken van potten, ook van aanhoudend, er op los gepraat; pra'-proe' djipèh rapa'i, ze slaan telkens gelijktijdig op tamboerijnen; pra'-proe' beukah kanèt blangòng, aanhoudend breken er potten en pannen; bè' pra'-proe' kamarit hana gòb ngoej, praat niet zoo er op los, terwijl er toch niemand naar luistert. Poepra'-proe', die geluiden maken, er op los praten, telkens woorden er tusschen door gooien, in de rede vallen; wa'tèë oereuëng toeha marit, djipoepra'-proe' lé djih, terwijl oude menschen praten, valt hij hun telkens in de rede. Zie prè'-prò'.

PRADJA, zie peuradja.

PRA'É (Arab. meerv. farâ'idh, vaste erfportiën), erfportie, erfdeel, erfenis, nalatenschap; de erfportiën vaststellen, verdeelen (van eene nalatenschap, ook wel van andere zaken); èleumèë pra'é, (Arab. 'ilm al-farâ'idh), de wetenschap der erfportiën, het Moh. erfrecht; ha' pra'é, zie i.v. ha' I; weuë' pra'é, eene nalatenschap verdeelen; pra'é lōn gòh lòm lōn trimòng, ik heb mijn erfdeel nog niet ontvangen; atra njan bandoem ka lheuëh geupra'é, die boedel is al geheel verdeeld; idang njòë ka kamòë pra'é, we hebben deze idang's al verdeeld.

PRAH, persen, uitpersen, uitdrukken, uitwringen, melken; prah oe, gerot klappervleesch met eene pers persen, de olie eruit persen, (zie vbd. i.v. lagèë); prah minjeu', olie uit gerot klappervleesch persen; prah iē abin, melk uit de uiers (van b.v. eene karbouw) drukken, (zie vbd. i.v. rabin); prah keubeuë, eene karbouw melken; prah oebat, medicijn met de hand uitdrukken (om het vocht ergens in te laten vloeien, zie vbd. i.v. bleut); prah idja, (meer djeupat idja), een nat kleed uitwringen. Moe-, of teuprah, geperst, uitgeperst, enz.; moeprah, (ook) de handeling prah verrichten, prah met meerv. subject. Poeprah, laten prah, of prah met versterkte beteekenis; pakòn tapoeprah ba' gòb keubeuë gata, waarom laat ge uwe buffels door anderen melken.

@lonaliakbar

Poemeurah, de handeling prah verrichten. Peuneurah, de wijze, het object, het resultaat van het prah, het middel daarvoor, pers, (zie i.v. badjòë, klah, peungarat, en ook vbd. i.v. lagèë); leumò peuneurah, melkkoe.

PRAHŌ I, ook peurahō, prauw, vaartuig, schip, inz. eene bepaalde soort van vaartuig, met eene driehoekige ruimte (dagoe) aan den voor- en achtersteven, eene overdekte plaats (tjroebōng) op den achtersteven, en een los roer, dat telkens naar de lijzijde van den achtersteven wordt overgebracht; prahō meutjapéng, eene prauw met twee roeren aan weerszijden van den achtersteven; prahō salahsalah, eene groote soort prauw, die thans niet meer bestaat; zie verder vbd. o.a. i.v. lheuëh, oesō, peudiëng, poenggéng. Moeprahō, eene prauw hebben, per prauw gaan, op eene prauw gelijken.

PRAHŌ II, ook peurahō, (Ned.) vrouw bij het kaartspel, (zie i.v. sikoepan).

PRAJ: idja praj, uit Siam ingevoerde zwarte zijden doek, zoowel door vrouwen (als slendang), als door mannen (over den schouder, in de plaats van een baadje) gedragen.

PRAM, e.s.v. lichten huiduitslag, (beschouwd als begin van eene huidziekte); zulk een uitslag hebbende; lōn ka pram ban sabòh badan, ik heb een lichten uitslag over het geheele lichaam.

PRAMBŌT, verbindingstouw aan verschillende zaken, b.v. aan de kawé ranggōng (zie i.v. kawé), aan de tjoeajé om dien band aan de trektouwen van een poekat te bevestigen.

PRA'NASEUMAH, zie i.v. branda, en vbd. i.v. meutjahadah.

PRANG, oorlog, krijg, kamp, strijd, veldslag, gevecht; oorlog aandoen, oorlog voeren, beoorlogen, bestrijden, bevechten, aanvallen, kampen, strijden (tegen); prang pageuë, (eig. gevecht tegen paggers), zinnebeeldig gevecht bij de adat meulangga (zie i.v. langga), (ook) oorlogje, twisten met vechtpartijen tusschen twee gampōngs; kajèë prang oelat, (eig. het hout waar de rupsen strijden), droge takkenbossen, waarheen men de uitgebroeide zijderupsen overbrengt om ze zich te laten inspinnen; zie verder vbd. o.a. i.v. bitjah, gadjah, goeroe, landa, leula, maba, maté, 'òh, pagé, panglima, pangòn, pirang (sprkw.), sabi. Moeprang, de handeling prang verrichten, prang met meerv. subject, elkander prang; zie vbd. o.a. i.v. djròh, larab, la'sin, lawan, oelèë, padang, palōt, pangòn, pantang, peusaka, poera I. Poeprang, laten prang, of prang met versterkte beteekenis, (ook) prang met (het een of andere wapen); bah koejoeë dja' oe Tasé' Idjō. koelakèë bantoe oeba'

@lonaliakbar

naga; bah tapoeprang sabé rakan, tapeulawan saré naga, wacht, ik zal iemand naar T. I. (de Groene Zee) laten gaan, ik zal hulp vragen aan den draak aldaar (aan mijn vriend den draak); we zullen ze (de draken) door soortgenoten laten bestrijden, we zullen draken tegenover draken stellen, (Boeda' Meuseukin); kakeu teudòng ngòn koeta reuntang, lòm geupoeprang meusé njang ka; geusoerōt ninan oe Babah Toedjōh, makénthat djeu'ōh niba' njang ka, de lange verschansing was opgeworpen, maar zij werden wederom aangevallen als tevoren; zij trokken van daar nog verder terug naar B. T., (Pòtjoet Moehamat); zie verder vbd. i.v. landang. Poeprangan, het oorlog voeren, het strijden, strijd; *h*an mèë tatjeumarōt dalam poeprangan, keunòng beudé ba' babah, men mag in den strijd (tijdens het vechten) niet schelden, men wordt dan door een kogel in den mond getroffen; zie verder vbd. i.v. alat, meuséb, peuseutari.

*PR*ANG-*PR*ING, (freq. van *pr*ing), het geluid van b.v. vallende glazen en borden, van het tikken op metaal; srōt tjipé doem beukah *pr*ang-*pr*ing, al de borden vielen en braken met ringkelende geluiden.

PRANGEUJ, zie peurangeuj.

PRANGKANG, ook peurangkang; moeprangkang, in oneenigheid, in twist geraken of geraakt zijn, het oneens zijn, een meeningsverschil, oneenigheden hebben, (wordt door sommigen beschouwd als eene verbastering van moeparikah); lōn ka moeprangkang ngòn gòb djéh, ik heb met dien man oneenigheden gehad. Poeprangkang, in twist doen geraken.

PRANGÒË, zie peurangeuj.

PRANGSÉH, ook pranséh, peurangséh, peuranséh, Fransch; Franschman, (meer in hik., zonder dat men er eene precieze voorstelling van heeft); oereuëng la'ōt (var. oereuëng Iëroepa) Inggréh Pranséh Tjati Peutoegéh oereuëng Blanda; Tjina Pigoe oereuëng Patan ngòn 'Arian maniaga, lieden van overzee (var. lieden uit Europa), Engelschen, Franschen, Tjati's, Portugeezen, Hollanders, Chineezen, Peguneezen en lieden uit Patan dreven handel met 'A., (Noen Parisi).

PRANSÉH, zie prangséh.

PRANTJŌT, e.s.v. kwaadaardige puist, die vooral onder den oksel, of aan den binnenkant van de dij voorkomt, negenoog, (beeldspraak voor) iem., die zich bij anderen opdringt, zich overal indringt, of die sluw, gemeen, kwaadaardig is; indringerig, sluw, gemeen, kwaadaardig; si njòë lagèë prantjōt, pat njang meugapiët keunan djidoeë', deze vent lijkt wel een prantjōt, waar het nauw is, daar gaat hij zitten:

@lonaliakbar

akaj si njòë prantjōt that, deze kerel is zeer gemeen. Moeprantjōt, een prantjōt hebben, op een prantjōt gelijken, zich indringerig, gemeen gedragen; Si Poelan moeprantjōt that, N. N. is erg indringerig, gemeen. Poeprantjōt dròë, zich indringerig, gemeen gedragen of aanstellen.

PRA'OEN, of Peura'oen (Arab. Fir'aun), Pharao, (beeld van bedriegelijkheid, slechtheid, gemeenheid), bedrieger, snoodaard, booswicht, boef; bedriegelijk, gemeen, snood; lagèë Pra'oen, als P., (gezegd van een snoodaard); akaj si njan pra'oen raja, zijn aard is erg gemeen; teuma seu'ōt asòë roemòh: „sòë njang moeròh malam djoela; ħan tòm oereuëng teuka malam, salèh si djih njan pra'oen raja; adat kòn oereuëng dja' pantjoeri, si beudawi soelét raja", de bewoonster van het huis antwoordde: „wie roept (daar buiten) zoo laat in den nacht; niemand komt ooit in den nacht, die kerel is misschien een boef; indien het niet iemand is, die komt stelen, is het zeker een gemeene bedrieger", (Gadjah toedjōh oelèë). Moepra'oen, op Pharao, een boef gelijken, zich als een boef gedragen.

PRASAT, zie peurasat.

PRAT, het sap in de buitenste schil van den citroen, inz. wanneer het uitspat, b.v. bij het persen van den citroen; naar dat sap smakend, wrang, (ook) ransig, garstig (van bedorven olie, van daarmede gebakken eetwaren, zie khië), (fig.) stuursch, norsch; bè' rōh prat, zorg dat het sap (van de schil) er niet in spat; koelét oeròë njang phét ngòn prat, njang masam that teuma asòë, de buitenste schil was bitter en wrang, en het vruchtvleesch was zeer zuur, (Meudeuha'); panglima prang djoengkat-djoengkat, moeka prat-prat mirah mata, trotsche krijgsaanvoerders met norsche gezichten en roode oogen, (Indra Bangsawan). Moeprat, met vocht van citroenschil bespat, daarnaar smakende. Poeprat, met vocht van citroenschil bespatten, daarnaar doen smaken, wrang of ransig maken. Peuncurat, wrange, ransige smaak; moepeuneurat, min of meer zulk een smaak hebbende.

PRATAÏH, ook peurataïh, zit-, rust-, slaapbank, verder ook gebruikt in dezelfde beteekenissen als panteuë, (zie aldaar); neulōb oe joeb prataïh leumò, neudja' deungò doempeuë haba, hij kroop onder eene veekrib om alles (ongemerkt) te hooren, (Noen Parisi; var. van den i.v. panteuë geciteerden regel); zie verder vbd. i.v. pha I.

PRATJAJ, naad, aaneenhechtingsplaats (van b.v. twee vakken van een poekat, zie aldaar), bilnaad; poekat njòë poetōïh ba' pratjaj, dit sleepnet is stuk aan den naad.

@lonaliakbar

PRAWIRA, zie pawira.

PRAWŌT, zie i.v. rawōt.

PRÈ-PRÒ, ook brè-brò, het geluid van veel geritsel, van brekende takjes, van het telkens opvliegen van sprinkhanen, enz.; djitamòng doem oe lampōïh teubèë, meung djilakèë pi sit hana; na doem meurikiëh oelat geureutò, saré prè-prò ban oelat soetra, zij gingen allen een suikerriettuin in zonder er eerst vergunning (aan den eigenaar) voor te vragen; het was een gekrioel en geritsel als dat van zijderupsen, (Pòtjoet Moehamat; hierop volgt de eerste i.v. paleuët I geciteerde regel).

PRÈ'-PRÈ', sprenkelen, druppelen (transit.); het geluid ervan; taprè'-prè'ië, sprenkel er water op. Moeprè'-prè', druppelen (intransit.); het geluid ervan makende; di djih teungòh djiloeëm oedeuëng, ba' reuleuëng djidòng meusilèë; moeprè'-prè' oedjeuën tan leu'euëng, poeëh deuïh oedeuëng, wahé sampèë, hij (de reiger) was bezig op garnalen te loeren en stond verscholen aan den oever; het druppelde aanhoudend, zoodat de garnalen moeilijk te zien waren, o verwanten, (Plandō' Kantjé). Teuprè-prè', gesprenkeld, gedruppeld.

PRÈ'-PRÒ', ook brè'-brò', het geluid van het aanhoudend vallen van kleine voorwerpen zooals keutels, ook van onafgebroken, er op los gepraat; narit djih prè'-prò' that, hij praat er maar op los, ratelt onafgebroken. Poeprè'-prò', er op los praten, telkens in de rede vallen. Zie pra'-proe'.

PRÈH, wachten, af-, opwachten, wachten op; zie vbd. i.v. dahòh, lintō, oelèëbalang (sprkw.), peudiëng, plòïh. Moeprèh, aan het prèh zijn. prèh met meerv. subject, elkander prèh (in de laatste beteekenis gew. moeprèh-prèh). Poeprèh, laten prèh, af-, opwachten met, in gereedheid houden, op de wacht, in hinderlaag leggen (van personen, van geschut, zie vbd. i.v. poepalèh), (ook) prèh met versterkte beteekenis; djibri soerat ba' radja dangki, seureutalé djikeumiëng gisa; radja dangki poeprèh si'at: „piōh hé sahbat dilèë gata'', hij gaf den brief aan den dangki-vorst en wilde dadelijk terugkeeren; de dangki-vorst vroeg hem echter een oogenblik te wachten (met de woorden:) „vriend, rust eerst uit'', (Djoehan Meusapi): neubeudòïh ninan hana sòë poeprèh, koeala Atjèh neudja' tjang Tjina, vandaar ging hij verder, zonder dat iemand (van de Gōmpeuni) hem opwachtte, en ging naar de riviermonding van de Atjèh-rivier om Chineezen te dooden, (Prang Gōmpeuni). Teuprèh, aan het prèh zijnde, wachtende, enz., (als toestand): toeankoe ampōn neuleu-

@lonaliakbar

ngò lōn kheun, limòng dròë oereuëng teuprèh di loea, heer, hoor wat ik zeg, er zijn vijf personen, die buiten wachten, (Diwa Akaïh); gèt-keu neuwòë dilèë meung si'at, neudja' ngadab doeli beuginda; soepa-ja bè' beuginda teuprèh-prèh, na meung sarèh 'òh wòë keukanda, het is beter, dat gij eerst voor een oogenblik naar huis gaat, en uwe opwachting gaat maken bij den vorst, opdat de vorst niet steeds op u wachte, opdat het hem duidelijk blijke, wanneer gij teruggekeerd zijt, (Tjah Koebat). Teupoeprèh, op de wacht, op de loer, in hinderlaag gelegd, in gereedheid gehouden; ka teupoeprèh oereuëng, keumoeraïh, er zijn al menschen, donderbussen op de wacht gelegd. Poemeurèh, of poemoeprèh, de handeling prèh verrichten.

PRÈNG, syn. van pirang, zie aldaar.

PRÈNG-PRÈNG, ook *b*rèng-*b*rèng, het geluid van slagen op tamboerijnen. Moe*p*rèng-*p*rèng, dat geluid makende; lipéh moe*p*rèng-*p*rèng, erg dun, erg fijn, zoo dun dat men er doorheen kan zien.

PRÈT, het geluid van een veest. Zie *p*rèt-*p*ròt.

*PRÈT-PR*EUT, zie *p*rèt-*p*ròt.

PRÈT-PRÒT, ook *p*rèt-*p*reut, (freq. van *p*rèt), het geluid van veesten, (ook) van ratelend en zinledig gepraat, (zie *b*rèt-*b*ròt); djitōh geuntōt *p*rèt-*p*ròt lagèë keuleudè, hij laat aanhoudend hoorbare veesten als een ezel; bangòn tjanggoeë' djigrōb *p*rèt-*p*ròt, djisoedjoet keudéh ba' poetròë, in de gedaante van een kikvorsch sprong (de tooverring), veestgeluiden makende, naar de prinses toe en boog voor haar, (Goemba' Meuïh).

PREUBOEËTAN, zie peureu-boeëtan.

PREUË, fijne regendruppels, die b.v. door een raam inwaaien, of na eene regenbui bij eene windvlaag van een boom afwaaien, zulk een fijne regen, inwaaiende regen; aldus inregenend, in-, afwaaiend (van den regen); keureutaïh basah keunòng preuë, het papier is nat door ingewaaide regendruppels; djipōt preuë, de regen waait in; *h*an djeuët tadoeë' hinòë, preuë, we kunnen hier niet zitten, de regen waait hier in.

PREUË', uitstorten, (het stamwoord gew. alleen in:) boengòng preuë'(-preuë'), e.s.v. haarsieraad, (zie i.v. boengòng, lett. uitgestorte bloempjes). Moepreuë', uitgestort, nedervloeiend, (inz. van tranen); poetròë kalòn oeba' aneu', trō lé moepreuë' ië mata tité', de vorstin keek naar haar kind (hare dochter, die op het punt stond te vertrekken) en hare tranen vloeiden neer, (Diwa Sangsaréh); La'sanadiwa kalòn aneu', ka moepreuë'-preuë' ngòn ië

@lonaliakbar

m a t a, L. zag zijn kind (zijne dochter) en zijne tranen vloeiden bij stroomen neer, (Tjah Koebat); d j i t a r é' d i l i k ō t T j i n t a b o e h a n, R a d é n b o e d i m a n a t é k a g i l a; 'ò h t r ō ï h R a d é n n e u t a r é' t o e r e u ë', p o e t r ò ë m o e p r e u ë' a t é l a m d a d a, hij trok Tj. (die bezig was te weven) van achteren, de verstandige R. was gek (van liefde); toen R. den spoelkoker wegtrok, schrok de prinses hevig, (lett. verstaan: stortte het bloed in haar hart), (Tjintaboehan). Zie p r ō'-p r e u ë', en vgl. p e u ë', p r i ë'.

PREUËN, ook p l e u ë n, e.s.v. ingewandsworm, donkerrood van kleur, ter grootte van een rijstkorrel en voorkomende in de ingewanden van runderen, (verder) muskietenlarve, (ook d j e u n t é' en p l e u n t é' genoemd); p e u n j a k é t p r e u ë n, e.s.v. veeziekte met veel p r e u ë n's in de ingewanden; s i b o e l e u ë n o e b é p r e u ë n, d o e a b o e l e u ë n o e b é l a d a, l h è ë b o e l e u ë n k a m e u s i p h e u ë t, p e u ë t b o e l e u ë n d j e u ë t k e u m a'n o e s i a, na eene maand is het zoo groot als een ingewandsworm, na twee maanden zoo groot als eene pepervrucht, na drie maanden heeft het (menschelijke) vormen, en na vier maanden is het een mensch, (gezegd van de ontwikkeling van het kind in den moederschoot).

PREUMATA, zie p e u r e u m a t a.

PREUMPIËNG, zie p r i m p i ë n g.

PREUNGGI, bewoner van Coromandel, (ook evenals Mal. p e r a n g k i) Europeaan, inz. Portugees, Europeesch, Portugeesch; s i k i n p r e u n g g i, e.s.v. groot Eurpeesch mes; t j i p é p r e u n g g i, e.s.v. bord.

*PR*EUT, spuwen, uitspuwen, (met den mond) spuiten, uitspuiten (uit den mond van b.v. water, waarmede men den mond spoelt, van water om eene wond schoon te maken, van belezen water of sirihspog bij de behandeling van een zieke), bespuwen, (met de mond) bespuiten; (ook) het geluid ervan, of een daarop gelijkend geluid; b è' t a *p r* e u t i ë a t e u ë h l ō n, spuw geen water op mij uit; b è' t a *p r* e u t b a d j è ë l ō n, bespuw mijn baadje niet (met sirihspog b.v.); 'ò h s a d j a n t r ō ï h k e u n a n k a r a b, *p r* e u t n e u l o e m p a t s i s e u n d o e a, zoodra zij dicht bij (het schip) gekomen waren, sprongen zij beiden, hoep, (op het schip), (Banta Beuransah). M o e *p r* e u t, uitgespuwd, uitgespoten, bespuwd, bespoten; een *p r* e u t-geluid makende; de handeling *p r* e u t verrichten. *p r* e u t met meerv. subject, elkander *p r* e u t, (in de laatste beteekenis meer m o e *p r* e u t-*p r* e u t). P o e *p r* e u t, laten *p r* e u t, of *p r* e u t met versterkte beteekenis.

PREUTAMA, zie p e u r e u t a m a.

PRIË', scheuren, vaneenscheuren, verscheuren, stuk scheuren, uitrafelen (van b.v. vezels); s o e r a t d j i p r i ë' d j i t i ë' o e l a'-ō t, r a d j a m e u r e u b ō t t a n a g a m a, hij verscheurde den brief en wierp dien in zee, (ter-

@lonaliakbar

wijl hij zeide:) „een goddelooze roovervorst", (Malém Dagang; hierop volgt de regel, geciteerd onder meu'aneu' i.v. aneu'); boengòng priē', e.s.v. haarsieraad, (zie i.v. boengòng, lett. gescheurde bloėmpjes). Moeprië', gescheurd, vaneengescheurd, enz. Zie tjrië'.

*PR*IËH, ook *ph*iëh, blazen (tegen), snuiven (van katten, runderen, slangen bij boosheid), (ook van menschen:) met den neus blazen, uitsnuiven (van b.v. een beestje uit den neus), uitsnuiten; dji*pr*iëh lé mië, de kat blaast; dji*pr*iëh ië idōng, hij snuit zijn neus uit. Moe*pr*iëh, de handeling *pr*iëh verrichten; uitgesnoven, uitgesnoten. Zie *h*iëh, *tjr*iëh, en vgl. beureusén, *b*òïh.

*PR*IËN, klein blijvende, niet willende groeien; si Gam *pr*iën that, *h*an djitém raja, G. bijft erg klein, hij wil maar niet groot worden. Zie boekrië'.

PRIMAN, (Jav. préman uit Ned.) vrijman, ambteloos; Teukoe Oema oereuëng priman, nanggròë pi tan di djih djiboengka, T. O. is een vrijman, hij heeft geen gebied (is geen landschapshoofd) en is vertrokken, (Prang Gōmpeuni).

PRIMPIËNG, ook peurimpiëng, p(eu)reumpiëng, de slapen van het hoofd, de zoomen rechts en links van een zeil, (verder) e.s.v. in stoelen groeiend gras, dat veel als buffelvoer wordt gebruikt; primpiëng reudeuëb, jonge dadap-spruit, (gebruikt als geneesmiddel tegen hoest).

*PR*ING, het trillend geluid van metalen of glazen voorwerpen, zooals blanke wapens, tegen elkaar, van het slaan op tamboerijnen; oelèë djéh meu*gr*ang oelèë njòë meu*gr*ing, meung tangò *pr*ing geudoebang meutimpa, ginds een gekletter, hier een geknetter en men hoorde slechts met één slag de zwaarden op elkaar vallen, (Pòtjoet Moehamat). Moe*pr*ing, een *pr*ing-geluid makende. Zie *br*ing-*br*ing, *pr*ang-*pr*ing, *pr*ing-proe'.

*PR*ING-PROE', het geluid van zekere wijze van slaan op tamboerijnen; dat geluid makende. Zie *pr*ing, en proe'.

PRINGKHEUT, de vetachtige punt aan het achterste van eene kip of vogel. Zie printjoeën.

PRINTAH, zie peurintah.

PRINTJÉ', ook printjét, printjeut; aneu' printjé', hagel, schiethagel; printjé' manò', e.s.v. struik met kleine vruchtjes als hagelkorrels (bòh printjé' manò'), waarvan de bladeren (ōn printjé' manò'), die groot zijn, gebruikt worden om rook te verwekken; bòh printjé' manò', (ook) de twee korrelvormige verhevenheden op de printjoeën van eene kip. Vgl. rintjé'.

PRINTJÉT, zie printjé'.

PRINTJEUT, zie printjé'.

PRINTJOEËN, stuit; toeleuleuëng printjoeën, stuit-

@lonaliakbar

been; printjoeën manò', de stuit, de vetachtige punt aan het achterste van eene kip, (zie pringkheut).

PRINTJÕNG, bijvorm van pintjõng, zie aldaar.

PRIÕ'; priõ' apoej (Mal. perioek api), mortier, bom, granaat; bòh priõ' apoej, bom, granaat; meureujam priõ' apoej, mortier, (zie i.v. meureujam I).

PRISÈ, ook peurisè, (Tam. pariçai), schild (verdedigingswapen, gew. rond van vorm); prisè awé, rotanschild, (klein, van smalle rotanreepen om hoepels gevlochten); prisè beusòë, pira', teumaga, van ijzer, zilver, koper, (klein, de twee eerste soorten in hik., de koperen schilden werden vroeger alleen door oelèëbalangs en volgelingen van den soeltan gedragen); prisè kajèë, van hout, en groot; prisè koelét paròë, van roggevel, (zie vbd. i.v. leulantah); prisè nilõ, van karbouwenhuid, (groot, ook wel kleine soorten, zie vbd. i.v. patah I); prisè oesi, zeer groot, (oudtijds inz. een wapen der Pedireezen); „peuë djeunèh djéh oelèëbalang Pidië'', „prisè oesi raja-raja''; „pakri é' djimat njan di djaròë, njan bagòë boebé-bé raja''; „toeankoe ampõn, sit ka raghòë, lam djaròë goena biasa'', „wat zijn dat voor dingen, die de oelèëbalangs van P. bij zich hebben'', „het zijn groote oesi-schilden''; „hoe kunnen zij die hanteeren, ze zijn zoo groot''; „zij zijn het eenmaal gewend, heer, zij zijn ervaren en bedreven in het hanteeren ervan'', (Pòtjoet Moehamat; zie ook vbd. i.v. oeta-oeta); prisè meudè', schild met koperen ster-, of halfbolvormige knoppen erop, (een in het midden en 4, 6, ook wel 8 eromheen); zie verder vbd. i.v. lhõ' II, maté. Moeprisè, een schild dragen, met een schild gewapend; zie sprkw. i.v. hareuga.

PRÒ, het geluid van eene groote soort kikvorsch (tjanggoeë' *prò*, zie i.v. tjanggoeë'), (naar het geluid ook) eene groote trom, het geluid ervan; *prò*, — toean, — nabakõng, — *h*an, — lõn dja' blòë, — bè', — pakri tjit, — hõm, (woorden, die men legt in het concert, dat *prò*-kikvorschen maken:) *prò*, — heer, — is er tabak, — neen, — zal ik gaan koopen, — doe het niet, — hoe dan, — ik weet het niet; djiseupòt *prò* geujõb soeléng, maséng-maséng doem laseuka, de verschillende legerafdeelingen sloegen op groote trommen en bliezen op fluiten, (Pòtjoet Moehamat). Moe*prò*, een *prò*-geluid makende, op eene groote trom gelijkende; proeëtdji moe*prò*, zijn buik gelijkt op eene groote trom. Zie *pò*ng.

PRÒ' I, door de pokken geschonden, pokdalig, mottig; moeka prò' lagèë è' keubeuë oedjeuën seumpòm, een

@lonaliakbar

mottig gezicht als een hoop buffeldrek, waarop regendruppels gevallen zijn.

PRÒ' II, (komt in een paar staande uitdrukkingen voor en wordt beschouwd als synomiem van s e u m a n g a t); g a d ò h p r ò', verbijsterd, zinneloos, radeloos, ten einde raad, geheel terneergeslagen; a t é t h a t w e u ë h g a d ò h n g ò n p r ò', s e u m a n g a t d j i t j ò' i l a n g t e u g a; t e u g a i l a n g g a d ò h a k a j, k a k e u d a w a j i n g a t h a n a, van ontroering is zij zinneloos geworden, hare ziel is weggenomen en hare krachten hebben haar begeven; hare krachten hebben haar begeven, en haar verstand heeft zij verloren, zij is getroubleerd en is haar besef kwijt, (Gadjah toedjōh oelèë); b a n s a b ò h b a d a n s a n g g e u j ò'-j ò', k a g a d ò h p r ò' W a k i a s è ë, zijn geheele lichaam beefde (van uitputting) alsof het heen en weer werd geschud, hij was geheel terneergeslagen, het hondsche dwerghert, (Plandō' Kantjé); o e r e u ë n g k e u m a w a j k a g a d ò h p r ò', o e l e u ë p e u t j r ò' b a n s i n e u n a, al de wakers vluchtten radeloos, achtervolgd door de slang, (Tjah Koebat); r ō t p r ò', in zwijm gevallen (bij b.v. hevigen schrik of angst), hevig geschrikt. Vgl. p r o e'.

PRÒ', het geluid van b.v. het breken van een ei, van het ruw neerzetten of stuk slaan van eene tamboerijn; t e u m a g e u d j ō' n i n ò ë n i d é h, 'ò h b a n n e u p è h *h* a n s o e a r a; n e u k e u b a h n j a n l a'é n n e u t j ò', 'ò h s i g ò *p r ò'* n e u p e u d o e ë' s i g r a, men overhandigde hem van verschillende kanten (eene tamboerijn), maar als hij erop sloeg, gaf (de tamboerijn) geen geluid; hij zette ze dan neer en nam eene andere, zoo zette hij ze telkens met een *p r ò'*-geluid snel neer, (Malém Diwa). Zie *p r a'-p r ò'*.

PRŌ'-PREUË', ook wel p r a'-p r e u ë', bij stroomen neervloeiend, (van tranen); t e u m a p o e t r ò ë m a r i t n g ò n a n e u', t r ō l é p r ō'-p r e u ë' n g ò n i ë m a t a; „t a l e u n g ò k e u h é a n e u' m e u t o e a h, g a t a h a n a e u m b a h b i d j è h m a t a", toen zeide de prinses tot haar zoon, terwijl hare tranen bij stroomen neervloeiden: „luister, o gezegend kind, ge hebt geen vader, o lieveling", (Diwa Akaïh). Zie p r e u ë'.

PRÒ'-PRÒ', zie r a'-r a'.

PROE, ook p r o e ï h, het geluid van b.v. het opvliegen van een vogel, van het plotseling opstaan, plotseling grijpen of rukken; M a l é m P a n j a n g s i ł a b m a t a, p r o e ï h d j i h i l a t j ō'm a o e d j a r ò ë, M. P. keek een oogenblik verkeerd en met een ruk ontnam (Sipa Alam) hem zijne knots, (Malém Diwa). M o e p r o e, een p r o e-geluid makende; d j i g r ō b l a m b ō n g d j i p ò m o e p r o e, b o e l è ë i k o e s i k h a n h a n a, (de getroffen g e u r e u d a) sprong op en vloog ruischend op

@lonaliakbar

met een verminkten staart, (Malém Diwa). Zie p r a-p r o e.

PROE', het geluid van b.v. het breken van een pot, van het vallen van een hoop faeces, (ook) praatjes, bluf; r a j a p r o e', veel praats hebbende, praatjes makende. M o e p r o e', een p r o e'-geluid makende; p e u ë n j a n m o e p r o e', a l è h b e u k a h k a n è t, wat maakt daar een p r o e'-geluid, misschien is er een kookpot gebroken; m o e p r o e' p r o e' l o e r ō h b ò h k a j è ë, met ploffende geluiden vallen er vruchten af; b o e'ō' l ō n l o e r ō h m o e p r o e'-p r o e', mijne haren vallen bij massa's uit. Zie p r a'-p r o e', *p r* i n g-p r o e', p r o e'-*b r* i n g-*b r* i n g, en vgl. b r o e', p r ò' II.

PROE'-*BR*ING-*BR*ING, het geluid van zekere wijze van slaan op tamboerijnen. Zie b r ō'-*b r* è n g-*b r* è n g, *p r* i n g-p r o e'.

PRÒË (Mal. p e r i), wijze van doen of van zijn, toestand, gesteldheid, omstandigheid, toedracht, kwestie, zaak, (syn. van h a j), (ook) = a d a t p r ò ë (zie beneden), (verder) woord, raad, overleg, middel, dat men beraamt (syn. van b i t j a r a); (ook wel verb.) zeggen, raad schaffen, van meening zijn; G e u n t a s o e a r a t e u d ò n g k e u d r ò ë, d j i k a l ò n p r ò ë a n e u' r a d j a; b a n t o e d j ō h p l ō h d j i-e u o e m a n j a n g, m e u l a j a n g-l a j a n g d i a d a r a, G. stond alleen en keek naar wat de vorstenzonen deden; hij zag hen alle zeventig naar boven vliegen en in de lucht zweven, (Tjah Koebat); 'ò h l h e u ë h n e u m e u n g o e j a l a t p e u k a j a n, t a m s é i n t a n p r ò ë o e p a m a, toen hij zich aangekleed en met sieraden getooid had, geleek hij, als het ware, een diamant, (Banta Beuransah); „t a j o e ë s e u t è t o e l ō n k e u n ò ë, t ò h s i r i p r ò ë, p ò B é n t a r a"; „n j a n g l ō n s e u t è t t e u n g k o e k e u n ò ë, s o e r a t n j ò ë h a n a s ò ë b a t j a", ge hebt mij hier laten komen, wat is de kwestie (wat is er aan de hand), heer B."; „ik heb, teungkoe, u laten komen, omdat er niemand was om dezen brief te lezen", (Pòtjoet Moehamat); zie verder vbd. i.v. g o e m ò ë, p a n g k è ë; p r ò ë h a j, = p r ò ë (wijze, toestand), (ook) = p r ò ë = a d a t p r ò ë, of a d a t p r ò ë h a j, ingeval, voor het geval dat, indien, als, wanneer; t j o e b a k a l ò n p r ò ë h a j S i P o e l a n, kijk eens hoe het met N. N. staat; o e r e u ë n g n j a n b a n d o e m k h e u n m e u n ò ë, d i d a l a m l o e m p ò ë d j e u ë b m a l a m: „h é A m i n a h, p r ò ë a n e u' n a, M o e h a m a t n a m a b e u t a p h a m", al die personen, die haar (Aminah) telkens des nachts in den droom verschenen, zeiden: „o A., indien het kind (dat ge in den schoot draagt) geboren wordt, weet dan, dat zijn naam M. zal zijn", (Mò'-lōt Nabi); T j i n t a b o e h a n p i g a s é h, R a d é n p i s a j a n g, a d a t p r ò ë i n t a n *h* a n t r e u h a r e u g a, Tj. had R. lief en R. had Tj. lief, indien ze diamanten waren, dan

@lonaliakbar

zouden ze eene onschatbare waarde hebben, (Tjintaboehan); zie verder vbd. i.v. keubah, lagèë, maïh, malèë; njang koemeuhej, toean poetròë, meukheunda' lakèë pròë oeba' gata, ik heb u geroepen, prinses, omdat ik u om raad wil vragen, (Malém Dagang); toedjōh malam toedjōh oeròë lōn mita pròë sabòh daja, gedurende zeven dagen en zeven nachten heb ik getracht een middel, eene list te vinden (Meudeuha'); jōh njan djimarit sabé keudròë-dròë: „tòh pakri pròë geutanjòë njang na; Lila'indra ħan é' maté, baranggakri tabitjara", toen beraadslaagden zij onder elkander en zeiden: „wat moeten we nu doen; L. is niet te dooden, wat we ook verzinnen", (Tjah Koebat); peuë tatanjòng, aneu', ba' kamòë, ban njang tapròë oelé gata, waarom, kind, vraagt ge het aan mij, laat het zijn zooals gij het goed oordeelt (Pha Soeasa). Moepròë, bepaald (eig. ten aanzien van de wijze van doen of van zijn, van den toestand), vastgesteld, vaststaande, geregeld, ordelijk, in orde, precies, zooals het behoort, behoorlijk; (verder) spreken, praten, babbelen, keuvelen, beraadslagen, overleggen; ba' tasadja tadja' keudròë, tapeugah ba' moepròë haba adé'eunda, ga expres zelf (naar hem) toe, en breng de woorden van zijne echtgenoote (van mij aan hem) precies over, (Tjintaboehan); peureulèë manòë ħan djisasat, ladōm tjahdat pi tan moepròë, ze vragen geen inlichtingen omtrent de voorschriften van het (ritueele) bad, sommigen kennen zelfs de geloofsbelijdenis niet behoorlijk, (Akeubarō Karim); Alah Toehan pakri padan, gaki tangan bandoem hana; koepeu'oebat hana moepròë, ħan é' moewòë misé njang ka, Allah, Heer, wat moet ik doen, zijne voeten en handen zijn er niet; behandelde ik hem met medicijnen, het zou toch niets geven, hij zou niet tot zijn vorigen toestand terug kunnen keeren, (Gadjah toedjōh oelèë); geunab malam neumoepròë-pròë, meuseunda goerò ngòn poetròë moeda, elken nacht keuvelde hij met de jonge prinses, met haar schertsende en gekheid makende, (Tjintaboehan); lheuëh niba' njan teuma doedòë, Jadét moepròë meukeukira; Moeroean Hakim peugah lagèë: „peusahò kajèë meung sila'sa; ..., daarop beraadslaagde en overlegde J. (met de zijnen); M. H. gaf toen den raad: „breng hout bijeen, een tienduizend stuks, ..., (Moehamat Napiah). Poepròë, (den toestand, de gesteldheid) vaststellen, preciseeren, duidelijk maken, beschrijven, zeggen, mededeelen, spreken over, bespreken, beraadslagen over, overleggen; tamèh 'araïh leungò lōn poe-

@lonaliakbar

pròë, na sikatòë doea blaïh la'sa, ..., luister, ik zal nu de stijlen beschrijven van Allahs troon, het aantal bedraagt honderdduizend plus twaalf maal tienduizend, ..., (Masa djeuët dōnja); gata tawòë bandoem oe nanggròë, tadja' poepròë dilèë ba' radja; Djoehan Meusapi takheun ka gadòh, hana meuhò didalam rimba, gaat gij allen eerst naar de stad terug om aan den vorst te berichten, dat Dj. M. in het bosch spoorloos verdwenen is, (Djoehan Meusapi); peuë talakèë, aneu' bòh até, Alah peusampé nabsoe gata; ... peugah, intan, njan ba' kamòë, na koepoepròë hadjat gata, wat wilt ge vragen, mijne geliefde kinderen, Allah vervulle uw verlangen; ... zegt het aan mij, lievelingen, opdat ik het overlegge, (Gadjah toedjōh oelèë); habéhkeu tjawé doem neupoepròë, ba' djalan meuneugòë ngòn poela lada, alles in zake den landbouw en de pepercultuur overlegde en besprak hij (met hen), (Pòtjoet Moehamat).

PROEË, Toenòngsch proej, strooien, bestrooien; djiproeë oebat ba' loeka, of djiproeë loeka ngòn oebat, hij strooide medicijnen op de wond, hij bestrooide de wond met medicijnen. Moe-, of teuproeë, gestrooid, bestrooid; pakòn abèë moeproeë ateuëh boe, waarom is er asch op de rijst gestrooid. Poeproeë, laten proeë, of proeë met versterkte beteekenis.

PROEËH, mazelen; sakét (timòh) proeëh, mazelen, die ziekte hebbende.

PROEËT, buik, maag, darm, ingewand, (van kromme, gebogen boomstammen, b.v. van een klapperboom:) de holle kant, (verder) streng garen van 16 of 20 draadjes, (siproeët, = 16 of 20 oerat, zie i.v. ireuën I); proeët rajeu', maag; proeët tjoet, ingewanden, darmen, (ook) onderbuik; proeët panjang, dunne darm; proeët è', dikke darm; proeët dòë, blinde darm; raja proeët, dikbuikig, (ook) zwanger; proeët meu'arè bakōng, met een op een tabaks-arè (zie i.v. arè) gelijkenden buik, of proeët soeloe, met een rechten buik, (gezegd van iem., die veel kan eten, of erg veel gegeten heeft); peu'é' proeët, den onderbuik opduwen, (inz. van eene vrouw na eene bevalling); boe sabòh proeët, een maal rijst, (zooveel als een persoon voor een maal noodig heeft, zie vbd. i.v. asèë); sabòh proeët, (ook) van dezelfde moeder, (verder) 1 streng garen; nabi neukheun: kah, toean tjoet, ban sabòh proeët akajkeu njan, de profeet zeide: „jij, kleine mijnheer (i.e. dwerghert), je heele buik zit vol listen, (Plandō' Kantjé; zie ook vbd. i.v. djén I); boeët gata keuproeët, ge han-

@lonaliakbar

delt ter wille van uw buik, i.e. om uw buik te vullen, om eigen gewin, ge denkt alleen aan u zelf, (zie ook vbd. i.v. m ò s e u l i m i n); zie verder vbd. i.v. a s e u t a p i r o e k o e ë t, i b l i h, p e u n j e u k o e ë t, p i t j é t, p o e t a; p r o e ë t d j a r ò ë, (Arab. b a ṭ n of b â ṭ i n a l-k a f f), binnenzijde van de hand met inbegrip van de vingers, handpalm; b e u k e u m e u n a n n j a n g p e u g a d ò h i ë s e u m a j a n g p e u ë t p e u k a r a, ... k e u p e u ë t t e u p è h k o e b ō j a t a w a b a b a h d o e b ō m a'n o e s i a d e u n g ò n p r o e ë t d j a r ò ë, g è t k o e b ō j d r ò ë g è t k o e b ō j g ò b, g è t d o e b ō d r ò ë g è t d o e b ō g ò b, welnu, er zijn vier zaken, die de ritueele reinheid te niet doen, ... ten vierde, wanneer men met de binnenzijde van de hand in aanraking komt met de schaamdeelen of den anus hetzij van zichzelf hetzij van een ander, (Beukeumeunan); p r o e ë t g a k i, (Arab. b â ṭ i n a ç â b i' a l-q a d a m), onderkant van de teenen, (zie vbd. i.v. d j a b I, waar p r o e ë t in te lasschen vóór d o e a g a k i); t a l ò ë p r o e ë t, zie i.v. g l a j a n g. M o e p r o e ë t, een p r o e ë t hebben, (ook) zwanger, (vgl. b a d a n); b a' o e n j a n m o e p r o e ë t o e r o e m ò h, die klapperboom is naar het huis toe gebogen. Zie b o e t o e n, m a'i d a h, p a w e u ë, en vgl. r o e ë n g.

PROEÏH, zie p r o e.

PROEJ, zie p r o e ë.

PROELÈË, stel van twee trommen (g e u n d r a n g), indien compleet, met nog eene kleinere trom (g e u n d r a n g a n a'), gew. ter begeleiding van de s r o e n è (zie i.v. g e u n d r a n g en s r o e n è); d j i p è h n g ò n g e u n d r a n g m e u l a'sa p r o e l è ë, g ō n g m e u r i b è ë t a m b ō m e u l a's a, ze sloegen op duizenden g e u n d r a n g-stellen, duizenden gongs en t a m b ō's, (Meudeuha'); t o e d j ō h p r o e l è ë i l i g e u n d r a n g, g ō n g n g ò n t j a n a n g *h*a n t r e u k i r a, zeven g e u n d r a n g-stellen gingen mede, en ontelbare gongs en t j a n a n g's, (Pòtjoet Moehamat).

PROEMEUN, zie p e u r o e m e u n.

PROEMÒH, zie p e u r o e m ò h.

PROËMPOEËN (Mal. p e r e m p o e a n), vrouw, (in hik., zie vbd. i.v. p e u t é' I), (verder) e.s.v. avondvlinder, zie i.v. g a l ō h.

PROENDŌ', zie i.v. r o e n d ō'.

PROENÒË, zie i.v. r o e n ò ë.

PRÒH, stuk slaan, verbrijzelen, vermorzelen, verpletteren; p r ò h o e, een klapper stuk slaan; d j i p r ò h g e u d ō n g d j i t j ò' a s ò ë, d j i p r ò h p e u t ò ë t j ò' a r e u t a, zij (de plunderaars) sloegen de pakhuizen stuk en haalden den inhoud weg, zij sloegen de kisten stuk en namen wat erin zat, (Pòtjoet Moehamat); zie verder vbd. i.v. p i n t a I. M o e-, of t e u p r ò h, stukgeslagen, verbrijzeld, enz.; m o e p r ò h, (ook) de handeling p r ò h verrichten, p r ò h met meerv. subject; p a k ò n k a m o e p r ò h

@lonaliakbar

s a b é, waarom sla je alles stuk, (uit boosheid b.v.); zie verder vbd. i.v. l e u'a. P o e p r ò h, laten p r ò h, of p r ò h met versterkte beteekenis; b è' t a p o e p r ò h k a n è t b a' a n e u', laat het kind geen potten stuk maken. P o e m e u r ò h, of p o e m o e p r ò h, de handeling p r ò h verrichten.

PRÕÏH, blazen (ook bij bezweringen of het belezen van b.v. zieken, zie vbd. i.v. m è t), blazen op, in of uit, aan-, in-, op-, uit-, wegblazen; p r õ ï h s o e m p i t, in of door een blaasroer blazen, (ook e.s.v. betooveringswijze, waarbij men g e u t a h i b õ ï h door een blaasroer of kokertje blaast en waardoor de betooverde dood gaat); t a p r õ ï h m a t a l õ n s i'a t, a l è h k a d j i t a m ò n g a b è ë a l è h p e u ë, blaas even in mijn oog, er is iets in gekomen, misschien asch, misschien wat anders, (zie ook vbd. i.v. b r õ ï h); p r õ ï h a p o e j, vuur aanblazen, (ook) vuur uit den mond blazen; k a h, k a p r õ ï h a p o e j, m o e p r õ ï h a b è ë a t e u ë h g ò b d o e m, jij blaast vuur aan en asch wordt op anderen geblazen, jij doet bij het aanblazen van vuur asch op anderen stuiven; b o e l õ h p r õ ï h a p o e j, bamboekoker om vuur aan te blazen; d j i p r õ ï h a p o e j d a l a m b a b a h t e u b i ë t m i r a h h o e m e u n j a l a, (de twee n a g a's) bliezen vuur uit hun bek, dat vlammend rood eruit spoot, (Tamim Ansa); d j i k e u m e u n g p r õ ï h i ë a t e u ë h A h m a t, d j i m a r i t p a n t a ï h m o e d a b a l i a; ..., (de n a g a) wilde (uit zijn bek) water op A. blazen (spuiten) en de jongeling zeide toen snel; ... (Gadjah toedjõh oelèë); Ê m e u r a' t j ò' d j a m b è ë a n ò ë n e u p r õ ï h, l h e u ë h n j a n n e u p a d j õ h t e u m a s i d r ò ë, Ê. raapte de (door Meudeuha' uit den boom naar beneden geworpen) djamboe op, blies het zand weg en at vervolgens de vrucht alleen op, (Meudeuha'); zie verder vbd. i.v. k e u m b õ n g. M o e-, of t e u p r õ ï h, geblazen, enz., (zie vbd. boven); m o e p r õ ï h, (ook) de handeling p r õ ï h verrichten, p r õ ï h met meerv. subject. P o e p r õ ï h, laten p r õ ï h, of p r õ ï h met versterkte beteekenis; b è' t a p o e p r õ ï h a p o e j b a' a n e u't e u, t r e u' t o e t õ n g, laat niet je kind het vuur aanblazen, straks brandt het zich. P o e m o e p r õ ï h, de handeling p r õ ï h verrichten. Zie j õ b, m b õ ï h.

PRÒM, kunstmatig rijp maken (van onrijpe vruchten door ze in iets, b.v. een doek, te wikkelen, en aldus, eenigszins van de lucht afgesloten, te laten liggen), laten broeien (van b.v. tabak door inwikkeling in pisangbladeren, van padizaadkorrels door inwikkeling in een pisangblad om ze na broeiing op het kweekbed uit te zaaien, ook van padi-aren door ze opgestapeld te laten om te maken dat de korrels bij het dorschen gemakkelijk van de aren loslaten, van vruchtvleesch van den klapper om het tot gis-

@lonaliakbar

ting, tot pi oe over te laten gaan, van gezouten vleesch voordat men het in de zon droogt); (fig.) laten liggen, bewaren, (van iets, dat men b.v. behoort te gebruiken of terug te geven); tapròm bòh mamplam, maak de mangga's kunstmatig rijp; 'òh ka lheuëh geupròm doea lhèë oeròë teuma geu'adèë, nadat men (het gezouten vleesch) twee drie dagen heeft laten broeien (om het zout goed in te laten dringen), droogt men het in de zon; zie verder vbd. i.v. Pidië. Moe-, of teupròm, bewaard (van vruchten om ze rijp te laten worden enz.), een tijd gelegen hebbende; sië njan ka tréb that moepròm, pakòn ħan ta'adèë, dat (gezouten) vleesch ligt al heel lang bewaard, waarom droog je het niet; atra lōn ka padoem tréb moeprōm ba' gòb njan, ħan geutém poelang, dat eigendom van mij is al heel lang bij dien man, hij wil het maar niet teruggeven. Poepròm = pròm. Poemoepròm, de handeling pròm verrichten.

R.

RA (Arab. râ'), de 10de letter van het Arab. alphabet; ra moeparang tarah badjòë, of moeparang nanggròë, de letter ra heeft den vorm van een tarah badjòë (e.s.v. kapmes), of van het kapmes des lands, (zie i.v. hidja); kasat ta'araj teuma ta'ajōn (eig. ta'ajén) lhèë meuhimpōn ba' aléh ra, de bedoeling om een seumajang te verrichten, de vermelding, dat het een verplichte seumajang is, en vervolgens de aanduiding welke seumajang het is, die drie zaken moeten (in de gedachte) tegelijk aanwezig zijn bij (het uitspreken van) de formule, die met een aléh begint en met een ra eindigt, (i.e. bij de takbîrat al-iḥrâm bij het begin van de seumajang, i.e. bij het uitspreken van het begin tot het einde van de formule Allâhoe akbar, Allah is groot, welke formule met een aléh begint en met een ra eindigt), (Akeubarō Karim; deze regel volgt op den regel geciteerd i.v. djangka, en gaat vooraf aan den regel, aangehaald i.v. moekaranah).

RA-RA; meura-ra, onvast, slingerend, (van eene prauw door b.v. te zwaren bovenlast), (fig.) angstig; prahō ka meura-ra, de prauw ligt al onvast; geupòh tambō geutōt meureujam, oereuëng di dalam até meura-ra, (de belegeraars) sloegen op de trommen en schoten de kanonnen af, en de lieden binnen de vesting werden angstig te moede, (Meudeuha'). Peurara, onvast, angstig maken. Zie lia.

RA', zie sra'.

RA'-RA', e.s.v. plant, ook prŏ'-prŏ' genoemd; krandam bòh ra'-ra', zie i.v. krandam.

RAB, dichtbij, nabij, genaderd, bijna, op een weinig na; karab, gŏh

@lonaliakbar

lòm rab, (van eene pas gehuwde maagd gezegd:) zij is al, zij is nog niet ontmaagd; tabri lōn éh, ma, meusi'at, moebarō rab boelèë mata, moedertje, laat mij een oogenblik slapen, slechts zóó dat de ooghaartjes even elkaar naderen, (i.e. slechts eventjes), (Malém Diwa); zie verder vbd. i.v. djab I, keumba, lintaïh I, pawōt I, peudjam, *p*eung, poenggéng, *p*reut. Meurab, elkander naderen, dicht bij elkander komen, (verder) samen eten (uit één bord, één idang); meurab boe, samen uit denzelfden schotel eten, (inz. eene bruiloftsceremonie, waarbij bruid en bruidegom uit denzelfden schotel moeten eten, hetgeen in werkelijkheid slechts in naam geschiedt); bandoem radja njang meurab si'idang, djròh moepadan hana tara, al de vorsten, die gezamenlijk uit één idang aten, waren gelijkelijk weergaloos schoon, (Diwa Akaïh); „hé radja bajeuën keunòë dja' makeuën, sadjan oelōn tameurab doea"; ... „di lōn ka lheuëh, toeankoe, boenòë, neumeurab ngòn poetròë na meurasa; *h*an djeuët neumeurab, toeankoe, ngòn kamòë, hana sibagòë ngòn Meukoeta; ..., „o koning der bajeuën's, kom hier en laten we beiden samen eten"; ... „ik heb reeds gegeten, heer, zoo even, eet gij samen met de prinses, opdat het u zal smaken; met mij kunt ge, heer, niet samen eten, ik ben geen gelijke van Uwe Majesteit; ..., (Gadjah toedjōh oelèë); sampani ngòn naga ka djimeurab, djimeukabkab di adara, de sampani en de naga waren elkander reeds genaderd, en ze beten elkander toen in de lucht, (Tjah Koebat). Peurab, nader, dichterbij brengen, ergens naar toe brengen, bij elkander brengen, (fig.) verzoenen, (verder, eig. met verzwegen dròë) nader, dichterbij, dichtbij komen, naderen, naar iem. of iets toe komen, op iem. toetreden, naar toe gaan; pantaïh geupeurab peutòë keunan, neuboeka reudjang peutòë katja, snel bracht hij daar de glazen kist en opende die dadelijk, (Gadjah toedjōh oelèë); oereuëng njan doea njang teupèh até tapeurab lòm, die twee personen, die met elkander in conflict zijn geraakt, moet ge weer met elkander verzoenen; peurab dròë, naderen, (opzettelijker dan peurab alleen); zie verder vbd. van peurab, naderen, enz., i.v. gab III, loeat, meureuka, ngeurén, oengië', oengkab, oepa, pipèt.

RABA, tasten, tastend zoeken, betasten, bevoelen; zie vbd. i.v. larang, pipèt. Meuraba, de handeling raba verrichten, (ook en dan gew. in den vorm:) meuraba-raba, in hik. ook meureuraba, zwerven, rondzwerven, ronddwalen, ronddolen; zie vbd. i.v. mita, oentōng.

@lonaliakbar

Peuraba, doen tasten, laten betasten, (een blinde b.v.) helpen tasten, (ook) doen zwerven, enz., of zwerven, ronddwalen met; njankeu haba, hé djōndjōngan, masa laman djén peuraba; jōh djiba pò lōn di sinòë, djeu'ōh nanggròë-padoem lama, dat is, o geëerbiedigde heer, het verhaal, toen een djén met mij rondzwierf; toen hij met mij van hier wegvloog naar verre landen en gedurende vele jaren, (Tamin Ansa).

RABA', aan flarden, gescheurd, opengereten; (verder) een stuk van eene versleten mat, vierkant of rond gesneden, om er laken op te naaien voor tampō' bantaj (zie i.v. tampō' en bantaj), in het Toenòngsch lapéh genoemd; (verb.) een raba' maken, eene mat daarvoor versnijden; idja-idja lōn ka raba', mijne kleeren zijn reeds gescheurd; djaròë lōn ka raba' keunòng doeròë, mijne handen zijn door dorens opengereten; djiraba' tampō' bantaj, zij maakt raba' voor tampō' bantaj. Meuraba', gescheurd, opengereten. Peuraba', scheuren, openrijten.

RABANA (Arab. Rabbanâ), onze Heer, Allah; zie vbd. i.v. katjah, keunan II, lakèë, lakòë, lantjōng. Zie Rabi.

RABANI (Arab. rabbânî), betrekking hebbende op, behoorende bij den Heer (Allah), goddelijk, (meest gebruikt in de mystiek en als epitheton van mystieke leeraars:) koetoebōn rabani, zie i.v. koetōb.

RABÉ, weiden, laten grazen en daarbij (het dier) aan een touw leiden, (fig.) aan het touwtje, in zijne macht hebben; lōn dja' rabé leumò oe blang, ik ga mijn rund op het veld weiden; baranggapeuë njang meunjawòng, agam inòng doemdji saré; hana sidròë njang na silab, malingkan mawòt sit djirabé, al wat leeft, mannen, vrouwen, allen heeft de engel des doods zonder falen in zijne macht, (Tambéh toedjōh blaïh); njang keutoedjōh daja tjèëtan, gèt that padan si tjilaka; meunòë djisé oeba' até, djirabé djeuëb-djeuëb koetika: „beukit bagia gata tèëlan, adaj Toehan han meutoeka; han meularat tinggaj ta'at han peuë poeboeët peureulèë gata; ..., het zevende middel, dat de duivel toepast, is, dat hij, de vervloekte, u op slimme wijze tracht te misleiden; het volgende blaast hij u in het hart, elk oogenblik trachtende u daardoor in zijne macht te krijgen: „indien u geluk beschoren is, vriend, — en het door den Heer vastgestelde stervensuur verandert niet —, dan schaadt het u niet om Gods geboden na te laten en is het niet noodig, dat ge uwe godsdienstplichten naleeft; ..., (Mènhadjōj abidin). Meurabé, geweid, weiden (intransit.),

@lonaliakbar

grazen, (fig.) rondloopen, rondtrekken; panè kadja' meurabé-rabé keudéh keunòë, waar kom je vandaan, je loopt maar overal rond, (b.v. tot een kind gezegd). Peurabé, = rabé, laten grazen, (fig.) den vrijen teugel laten; hawa nabsoe *h*an ékheutieuë, ka djibieuë djipeurabé; hò njang djidja' hawa nabsoe seutèt ladjoe *h*an djipiké, hij deed niets tegen zijne lusten, hij liet ze begaan en vierde er den vrijen teugel aan; waarheen zijne lusten hem voerden, daarheen volgde hij ze onmiddellijk zonder na te denken. (Noen Parisi).

RABÉT, haken in (van een doorn in b.v. een kleed), vasthouden, (ook) scheuren, openrijten (van een kleed, van de huid door dorens); (verder, doch minder gebr.) dorens, doornige takken, doornig struikgewas; idja lõn djirabét lé doeròë, een doorn heeft mijn kleed gescheurd; plandõ' kalòn kaleumah ra'jat, oe dalam rabét djiteureubang; dalam garõt Waki loempat, meukarat that djikalòn oerang, toen het dwerghert het volk zag, vloog hij de dorens in; in een doornig kreupelbosch sprong hij gehaast bij het zien van die menschen, (Plandõ' Kantjé; hierop volgt de tweede i.v. djantang geciteerde regel). Meurabét, blijvende haken, gescheurd, opengereten; idja lõn meurabét ngòn doeròë, lõn sangka ka beukah, mijn kleed bleef aan een doorn haken, ik dacht dat het stuk ging; di lõn gakikoe pi sakét, meurabét ngòn doeròë awé, mijne voeten doen pijn, ze zijn opengereten door rotandorens, (Plandõ' Kantjé). Peurabét, laten rabét, of rabét met versterkte beteekenis.

RABI (Arab. Rabbî), mijn Heer, Allah; zie vbd. o.a. i.v. keumba, leuhoe, madoe II, meunadjat, meunang, pinta I. Zie Rabana.

RABIAH, zie i.v. srabi.

RABIN, bijvorm van abin, zie aldaar; sòë é' peunaië mòm rimoeëng, poetròë djitoeënglé djipoewòë; njankeu oebat njeum meuroeeuëng, sòë teumeung rabin rimoeëng njòë; ..., wie (van u) tijgermelk kan verschaffen, die neme de prinses en brenge haar naar zijn huis (i.e. krijgt haar tot vrouw); want dat is het geneesmiddel, dat, naar men meent, haar verlichting zal geven; wie die tijgermelk verkrijgt, ..., (Indra Bangsawan); di djaròë boelõh siroeaïh, ka djiprah rabin kamèng njòë, met een bamboekoker in de hand molk hij de geit, (ibid.).

RABI'ÕJ AKHÉ (Arab. Rabî' al-âchir), de 4de maand van het Mohammedaansche jaar; zie verder i.v. boeleuën en mò'lõt.

RABI'ÕJ AWAJ (Arab. Rabî' al-awwal), de 3de maand van het Mohammedaansche jaar; zie

@Ionaliakbar

verder i.v. boeleuën en mò'-lōt.

RABÒ, e.s.v. riet, dat langs rivieren en moerassen groeit en voor wanden van geitenhokken, staken, waartegen men de katjang laat groeien, en stokken voor vuurwerk wordt gebruikt; meungnjò *h*an djeuët njan tameugòë, bandoem nanggròë tjangkéng-mangkeuëng; agam sahò inòng sahò, lam-lam rabò dja' mita kreuëng, indien men den akker niet kan bewerken, dan is het geheele land in verwarring; de mannen en de vrouwen verspreiden zich in verschillende richtingen en gaan zelfs het rabō-riet in om (eetbare) schelpdieren te zoeken, (Tambéh toedjōh blaïh); boengòng apoej djeuëb-djeuëb geudōng, djeuëb-djeuëb gampōng triëng djimita; blangòng beukah djipeusahò, djitjah ba' rabò peungeuïh paja, elke goedang werd met vuurwerk gevuld, men zocht daarvoor bamboe in elk dorp, verzamelde kapotte potten, en sneed rabò-riet af, zoodat de moerassen schoon werden, (Banta Beuransah; deze regels volgen op den regel geciteerd i.v. meusri).

RABŌ', eene weeke, sponsachtige substantie, die men bij palmen op de plaats, waar de bladsteel aan den boom zit, aantreft, zwam, tondel; rabō' djō', zwam van den arènpalm, (wordt als tondel gebruikt, zie i.v. khèb); rabō' oe, zwam van den cocospalm; rabō' kajèë, zaagsel, schaafsel, (zie soeë); plō' rabō', tondeldoos. Vgl. abō'.

RABOE (Arab. Arbiʻâ'), Woensdag; oeròë Raboe, id.; Raboe abéh, de laatste Woensdag, n.l. van de maand Sapha, (een feestdag, waarop men zich met gewijd water baadt — manòë Raboe abéh —, of gewijd water drinkt, een gemeenschappelijken maaltijd of aan het strand een picknick houdt, omdat, naar eene algemeen in de Moh. wereld verbreide opvatting, die maand zwanger is van onheil en men dus reden tot dankbaarheid en vreugde heeft, wanneer men den laatsten Woensdag dier maand zonder ongelukken heeft bereikt); sigò Raboe, eene week van Woensdag tot Woensdag, (eene telling vooral gebezigd als periode van afzondering).

RABOEË, zie raboeë-toeë.

RABOEË-TOEË, (versterkte vorm van raboeë, dat ook, doch minder, gebruikelijk is), verward, door elkander, in de war, in verwarring; verwarring, verwarde toestand, warboel, alles door elkander, van alles; aseuta-pirōlah *h*an moepeuë-peuë, habéh raboeë geutanjòë toeha, God almachtig, om eene nietige kwestie worden wij, ouderen, (door hem) in verwarring gebracht, (Noen Parisi; deze regel volgt op den regel i.v. eumbah geciteerd); boe thō mantòng lōn bri, *h*an djeuët padjōh raboeë-toeë, ik geef je alleen droge rijst, je mag niet van alles eten, (tot

iem., die dieet moet houden, b.v. eene kraamvrouw en alsdan onder boe thō verstaan alleen rijst met keumamaïh); bè' neu'-ingat keudéh keunòë, i-blih peulalòë hana la-ba; meung neu'ingat doem raboeë-toeë, gadòh teunoepeuë sang oereu-ëng gila, ge moet niet hieraan dan weer daaraan denken, dan wordt ge door den duivel in beslag genomen en dat geeft u geen voordeel; als ge aan alles door elkaar denkt, dan raakt ge, als een krankzinnige, uw verstand kwijt. (Gadjah toedjōh oe-lèë); goerèë ban lhèë ngò lōn peugah misé oelah oereuëng gila: dja' ħan meuhò toeëng ħan moe-peuë, ka raboeë-toeë ba' bitjara, hoor mij vertellen van de drie goeroe's, zij waren als krankzinnigen; zij gingen zonder te weten waarheen en deden grepen zonder te weten waarnaar, zij waren geheel in de war door het piekeren (over de hun opgegeven vraag). (Noen Parisi). Meuraboeë-toeë, = raboeë-toeë (adj.); bè' tamarit meuraboeë-toeë, spreek niet zoo verward. Peuraboeë-toeë, in de war, in verwarring brengen, verwarren, dooreenwarren, door elkander doen; bè' tapeuraboeë-toeë oebat, war de medicijnen niet dooreen, of gebruik geen verschillende medicijnen door elkaar.

RABŌJ, zie Rabōn II.

RABŌN I, een mengsel van allerlei bladeren, uien, ook beenderen, hoorn enz., dat men verbrandt om met den rook ziekten, inz. kinderziekten (peunjakét dròë), ook b.v. kippenziekten te verdrijven, (ook) een mengsel van bladeren, dat men kookt om het als geneesmiddel te gebruiken; (verb.) met rabōn berooken (b.v. een ziek kind, een kippenhok, waarin de kippen telkens doodgaan); ië rabōn, aftreksel van allerlei geneeskrachtige bladeren; djaròë gakidji ka lapè, geupeu'é' salè geu'oeseuha; boeët peu-roemòh teungkoe keu-djroeën, geubri ië rabōn ngòn ië sira; toedjōh oeròë dji'é' salè, poeléh lapè gadòh loeka, zijne armen en zijne beenen waren lam geslagen en hij werd op eene rustbank boven een zacht vuur geplaatst en verzorgd; door de bemoeienis van de vrouw van den keudjroeën kreeg hij een aftreksel van rabōn en eene oplossing van zout; nadat hij zeven dagen boven een zacht vuur verwarmd was, was zijne lamheid genezen en waren zijne verwondingen verdwenen, (Noen Parisi); tarabōn aneu' gata, mangat gadòh peunjakét, berook uw kind met rabōn, opdat zijne ziekte verdwijne. Meurabōn, met rabōn berookt; de handeling rabōn verrichten. Peurabōn, (met een toovermiddel) iem.'s oogen benevelen, (waardoor men voor den betooverde onzichtbaar wordt of hem willoos onder zijn invloed krijgt, hem blindelings aan zijn

@lonaliakbar

wil kan laten gehoorzamen), biologeeren; (ook) het toovermiddel daartoe; è l e u m è ë, d o e'a p e u r a b ō n, de geheime wetenschap, de tooverformule om te p e u r a b ō n; l h è ë s e u n d j i b e u ë t d o e'a p e u r a b ō n, g a d j a h d j i t r ō n d a l a m s i n g k l a; b o e k ò n 'a r é h P a n g l i m a K e u d a h, d j i d r ò b g a d j a h d e u n g ò n m i n t r a, drie keeren reciteerde hij zijn p e u r a b ō n-gebed en de olifanten kwamen (als) geboeid (uit het bosch) naar beneden; P. K. was buitengewoon kundig, hij ving olifanten met behulp van tooverformules, (Pòtjoet Moehamat).

RABŌN II, of R a b ō j (Arab. R a b b, Heer, gevolgd door eene bepaling), Heer, Allah; k a l i R a b ō n D j a l é, zie i.v. k a l i; i n g a t s o e r ō h R a b ō n a l a m i n, d j i m e u n a n d i n a g a m a t e u n j ò ë, weest gedachtig aan het bevel van den Heer der werelden, aan onzen godsdienst, die „d i n" heet, (Prang Sabi); d e u n g ò n t o e l ō n g R a b ō n k i r a m, h a d j a t t a m o e l ō n m o e p i n t a; ... d e u n g ò n t o e l ō n g R a b ō n 'è d a t, t r ō ï h h a d j a t l ō n n j a n g l ō n p i n t a, ik bid, dat door de hulp van den Heer, die milddadig is, mijn doel verwezenlijkt moge worden; ... moge met de hulp van den Heer, die verheven is, de wensch, dien ik koester, vervuld worden, (Noen Parisi).

RABÒNG, de ruimte ter zijde, het zijerf van een huis.

RABÒNG-RABÒNG, ondoordacht, luk raak spreken, maar wat zeggen (zonder dat men precies weet wat men zegt, van de zaak, waarover men spreekt, op de hoogte is), kletsen; p a k ò n k a r a b ò n g-r a b ò n g, n j a n g h a n a k a t o e p e u ë k a p e u g a h m a n t ò n g, waarom praat je maar luk raak, je praat over dingen, waar je niets van weet. M e u r a b ò n g-r a b ò n g, de handeling r a b ò n g-r a b ò n g verrichten, r a b ò n g-r a b ò n g met meerv. subject.

RADA, zie g a d a, en vbd. ook i.v. k a r a t, m i l é n, p a d a I.

RADA', aandringen, sterk aansporen, jachten, (ook) steken (met een puntig voorwerp, vgl. r o e d ò'); b è' k a r a d a'-r a d a', dring niet zoo aan. M e u r a d a'-(r a d a'), iets met aandrang, jachtend doen, (verder) elkander steken; p a k ò n t a m e u l a k è ë m e u r a d a'-r a d a' t h a t, waarom vraagt ge (het) zoo met aandrang, waarom dringt ge er zoo op aan (op betaling b.v.); zie verder vbd. i.v. o e n d j a, r o e d ò'. P e u r a d a', = r a d a' met versterkte beteekenis.

RADAT (Arab. r a d d â d, herhaler, wedergever), degene, die bij een gemeenschappelijk reciet (m e u l i k é, m e u r a t é b, m e u s e u l a w e u ë t, zie ook i.v. m ò'l ō t) telkens een regel van een vers of een refrein reciteert, waarop de overigen in koor den regel herhalen of daarop antwoorden, of die alleen telkens eene zangwijze (zooals bij den r a t é b s a d a t i) aangeeft, die

@lonaliakbar

door de anderen wordt overgenomen en voortgezet, voorganger in een gemeenschappelijk reciet, voorzanger; als zoodanig optreden, voorgaan in een gemeenschappelijk reciet, voorzingen.

RADJA (Skrt. râja), koning, vorst, heerscher, (zie o.a. vbd. i.v. bah, mòdjeutahét), (ook) landschapshoofd, oelèëbalang, (zie vbd. i.v. haj II, hingga, lhō' I, lingkòng), (in sommige spelen) winner (zie i.v. gatò'), (verder) kop, beeldenaar van eene munt, (van voorwerpen verder) het voornaamste, zoo b.v. aas van het kaartspel (zie i.v. sikoepan), een van de twee stijlen in het binnenvertrek (djoerèë) van een Atjèhsch huis (zie i.v. tamèh), de paddenstoel, die bij betoovering het onheil aanbrengt (zie i.v. koelat), zie verder vbd. i.v. djaròë, hajaké; komt verder in planten- en dierennamen voor, zie vbd. i.v. boengòng, koelat, oedeuëng, padang, peunawa, pisang, tjirië'; (verb.) koning enz. zijn, tronen, regeeren, heerschen; radja radjōt, radja meureubōt, (het eerste deel alleen voor het rijm, lett. een koning als een geknoopt zakje, of de koning, de grootste onder de geknoopte zakjes) een koning (oelèëbalang) die rooft, (sprkw., zie verder sprkw. i.v. mita, neuratja); radja moeda, jonge radja, kroonprins, onderkoning; aneu' radja, vorstenkind, prins, prinses; radja inòng, koningin, vorstin; beuneung radja timòh, zie i.v. beuneung; Radja Oemòng, naam van het groote veld, dat vroeger aan den Dalam (het verblijf van den Atjèhschen soeltan ter hoofdplaats van Atjèh) grensde, (zie i.v. tjé'-bré'); laman katan, toeankoe, ra'jat lam nanggròë, ba' sòë, toeankoe, njan taradja, indien er, heer, in het land geen menschen meer zijn, over wie zult ge dan, heer, als koning heerschen, (Pòtjoet Moehamat); zie verder vbd. i.v. meureutjoe, poelang. Meuradja, een radja, tot radja hebben, als radja erkennen, (ook) zich als een radja gedragen, (verder) = radja (verb.) met meerv. subject: *h*an djimeuradja radja Atjèh, djimeuradja datō' aneu' Rawa; meunankeu bandoem djimoepakat, djitheun keuradjat oesoej radja, zij wilden den vorst van Atjèh niet als vorst erkennen, zij, de lieden van de Westkust, erkenden als hoofd (alleen) hunne adathoofden; zoo hadden zij onderling afgesproken en hielden de aan den vorst (van Atjèh) toekomende haven- en andere rechten achter, (Pòtjoet Moehamat); tatjoeba tanjòng oeba' gògasi, keu Djoehan Meusapi djitém meuradja, vraag eens aan de (twee) gògasi's, of zij Dj. M. als vorst willen erkennen, (Djoehan Meusapi); teuma meutoetō radja ngòn poetròë: aneu' geutanjòë sét that kaja; kaja

pithat meugah *h*an sabé, geutanjòë *h*an lé é' tameuradja, de vorst zeide toen tot de vorstin; „onze dochter is zeer rijk (machtig) geworden; zij is zeer rijk en weergaloos beroemd geworden, we kunnen niet aan de regeering blijven (moeten ten behoeve van haar abdiceeren), (Pha Soeasa); meuradja lila, (Mal. meradja léla), den Mahradja Lila spelen, i.e. den baas spelen, eigendunkelijk optreden, zich willekeurigheden veroorloven, (zie i.v. mahradja); meuradja-radja bisé' (ook lisé' of sisé'), e.s.v. fluister-, of raadspel, gespeeld zoowel door jongens als meisjes, waarbij de kinderen zich in twee gelijke partijen splitsen, ieder onder een hoofd (nang), terwijl tusschen de partijen een onzijdige radja, soms voor de contrôle bijgestaan door een of meer meuntròë's, plaats neemt; de nang van eene der partijen deelt, al dan niet na overleg met de eigen partij, fluisterend aan den radja mede, wie van de partijgenooten naar voren zal treden (trōn), en de nang van de andere partij moet dan, al dan niet na overleg met de eigen partij, raden wie het is; raadt die nang mis, dan blijft het kind in kwestie in zijne eigen partij, raadt zij goed, dan gaat het kind als dood naar de andere partij of naar den radja over; de partij, die op de nang na dood is, verliest het spel. Peuradja, tot radja uitroepen, als radja beschouwen, erkennen; zie vbd. i.v. goeba-gabé, pi'é; (een ander peuradja, zie aldaar). Neuradja, koningschap, radja-schap, heerschappij. Zie keuradjeuën, roemadja.

RADJAB I, ook Ra'djab (Arab. Radjab), de 7de maand van het Mohammedaansche jaar; zie i.v. boeleuën en kanoeri.

RADJAB II, zie radjat.

RA'DJAB, zie Radjab I.

RADJAH, gebed, tooverspreuk, bezweringsformule, (die bij het belezen met blazen wordt uitgesproken, of, opgeschreven, als amulet dient, in het laatste geval ook bestaande uit teekeningen en figuren); daarmede belezen, bezweren, betooveren; lōn kheun beudé *h*an lé bingkaïh, ka lōn radjah lōn bōh mintra, ik heb gezegd, dat de geweren niet meer af zullen gaan, omdat ik ze bezworen en betooverd heb, (Noen Parisi); wahé beusi, beusi bélah, pakòn di kah darōhaka; njòë koeradjah ngòn doe'a dròë, ba' toempōj beusòë ba' tadjam doe'a, o ijzer, ijzer bij God, waarom zijt gij weerspannig; thans bezweer ik u met uw eigen gebed, stomp zij het ijzer en scherp het gebed, (vers uit het rapa'i-spel). Meuradjah, belezen, bezworen, de handeling radjah verrichten; zie vbd. i.v. labō. Peuradjah, laten radjah, of radjah met versterkte beteekenis. Neuradjah, belezing, de wijze of het resultaat van het radjah; ië neuradjah, be-

@lonaliakbar

lezen water; mè ngòn oebat bōh neuradjah, sakét pajah that ba' njang ka, men bracht medicijnen aan en appliceerde belezen geneesmiddelen, maar zij (de zieken) werden nog zieker dan tevoren, (Indra Bangsawan); zie verder vbd. i.v. rampòt.

RADJALŌJ, zie ridjalōj.

RADJAM (Arab. radjm), steeniging; steenigen; ban djileungò sabda soeloetan, teuma geuradjam si tjilaka; lheuëh geuradjam teuma geuteupang, doedòë geugantoeng peu'é' tjōng soela, toen zij het bevel van den soeltan hoorden, steenigden zij den ellendeling; nadat ze hem gesteenigd hadden, bonden ze hem met zijwaarts gestrekte armen aan een dwarshout vast en hingen hem vervolgens gespietst op, (Gadjah toedjōh oelèë).

RADJAT, ook radjab (Arab. radjaz), naam van eene Arabische versmaat, in haren regelmatigsten vorm bestaande uit 6 of 4 (elk halfvers uit 3 of 2) voeeen van dubbele jamben (zie mòseutab'ilōn), in het Atjèhsch nagebootst in den nalam (zie aldaar) en gebezigd als benaming van den regelmatigsten vorm van het Atjèhsche metrum (sandja'), bestaande uit 8 maten per halfvers, of 8 voeten per versregel, (zie i.v. baréh); bahrō, bahrōj of bahrōn radjat, het radjaz-metrum.

RADJAWALI (Mal. id.), ook siwaïh radjawali, e.s.v. roofvogel, arend of valk, ook opgevat als een groote soort siwaïh, (in hik.); zie vbd. i.v. peuseutari.

RADJAWAREUDI, ook ladjawareudi, djawareudi, tjawareudi, glazuursel, email, (wordt aangebracht in bloemversieringen van gouden sieradiën); bōh radjawareudi, glazuursel aanbrengen; zie verder vbd. i.v. peuneupi.

•Meuradjawareudi, met glazuursel versierd; meuradjawareudi boelèë, teudoeë' di oelèë toedjōh keumala, de veeren (van den wondervogel) waren met glazuursel versierd en op den kop zaten zeven juweelen, (Tjah Koebat).

RADJOENA, ook Randjoena (Mal. Radjoena, Skrt. Arjuna), naam van een held, den derden van de Pandawa's, in het heldendicht Mahâbhârata, geldt als een toonbeeld van heldhaftigheid en schoonheid, (in hik.); khoeloe' siga' that analan, misé badan sang Radjoena, hij is schoon van voorkomen, van gestalte, heeft een lichaam als R., (Tjah Koebat); zie verder vbd. i.v. tjéntjala.

RADJŌNGAN, zie randjōngan.

RADJŌT, of baloeëm radjōt, een geknoopt of gebreid zakje met een koordje om de opening, dat bij het ophangen van het zakje de opening van zelf toehaalt, veel ter Westkust in gebruik om er uien, gambir enz. in de winkeltjes ten verkoop in op te hangen,

@lonaliakbar

in Groot-Atjèh gebezigd om er kopergeld of zaken, die anders licht weggenomen worden, in op te bergen en op te hangen; zie vbd. i.v. koedjoeëm. Meuradjōt, zulke zakjes hebben, in zulke zakjes gedaan, zulke zakjes vol.

RADŌT, stoppen, lappen, verstellen, (van b.v. een gescheurd kleed); karadōt idja kèë si'at, verstel mijn kleed even. Meuradōt, gestopt, gelapt, versteld; de handeling radōt verrichten.

RAGA, mand, korf, (van gevlochten bamboe, rotan, biezen, klapper- of arènbladeren, ook arèn vezels), (verder) holle bal van gevlochten rotan (gebruikt bij e.s.v. voetbalspel); raga djō', mand van arènvezels met groote mazen en dienende om gras in te vervoeren; raga reuleuët, vischmandje van biezen; raga doea lapéh, mand van eene dubbele laag gevlochten klapperbladeren; raga mata poenòë, van gevlochten rotan met rijen gaten in het midden, (zie ook i.v. eumpang); raga meutakoeë, van rotan met een trechtervormigen hals, (gebruikt bij het visschen van kleine vischjes, zooals garnalen, om de gevangen visch in te doen); raga meutangké, met hengsels; raga meutoetōb, met deksel; raga eungkōt, vischmand; raga moegè, eene groote soort vischmand, (in gebruik bij vischopkoopers); raga naleuëng, grasmand; sipa' raga, e.s.v. voetbalspel (spelen), waarbij de spelers een in de hoogte opgeworpen hollen bal van gevlochten rotan door schoppen zwevend trachten te houden en waarbij niet gewonnen of verloren wordt. Meuraga, een mand hebben of dragen; manden vol, bij manden; hòka gata Pahlawan Oetò', bè' tatjò' ranoeb meuraga, waar zijt gij, P. O., houd op met sirih bij manden te nemen, (Pha Soeasa). Peuraga, in een mand, in manden doen; zie vbd. i.v. beuleunta'.

RAGAB, zich in een dichten kring om iets heen bevinden, dicht omringen, omsingelen; bè' karagab panjòt lagèë dagalōh, zit niet zoo om de lamp heen als dagalōh's (die om eene lamp vliegen); singòh teuma radja meutjakab, djijoeë ragab oeba' koeta; ra'jat teutah ka peunòh blang, oelèëbalang ngòn peutoea; dji'é'keu lingka ka meurèë-rèë, soera' meu'èë-'èë reujōh gabra, den daarop volgenden dag maakte de vorst zich gereed en gaf bevel in een gesloten kring tegen de vesting op te rukken; het veld was vol van volk, oelèëbalangs en andere hoofden; ze rukten in dichte drommen op om de vesting heen en schreeuwden daarbij op luidruchtige wijze, (Boeda' Meuseukin). Meuragab, in een dichten kring bijeen zitten of staan; toean poetròë di sinan rab, neudoeë' meuragab ngòn oereuëng toeha, de prinses zat daar dichtbij, in een kring zittende

@lonaliakbar

met de oude vrouwen, (Diwa A-kaïh). Vgl. p a g a b.

RAGAM, wijs (van een gezang, eene voordracht, muziek), zangwijze, melodie, toon, aria, (ook) wijze van doen, manier van handelen, gedrag, air, kuur, (verder) soort, kleur, tint; (verb.) eene bepaalde melodie zingen, voordragen of spelen, bezingen, (in dichtmaat) beschrijven, vertellen, een vorm geven, zich aanstellen, zich gedragen, doen alsof, den schijn, het air aannemen alsof; p e u ë r a g a m b o e n ò ë o e r e u ë n g d j é h j ō b b a n g-s i, welke wijs blies die man zooeven op de fluit; m e u g a h d j a m e u n r a g a m T ō' W i, d j i n ò ë P a n g A l i n j a n g l e u b è h g o e r a; d j a m e u n d j i n ò ë P a n g A l i P i e u-ë n g, L é m A m a t L a m W e u-ë n g n j a n g n a k e u m e u n g s a, vroeger was beroemd de zangwijze van T. W., nu is het die van P. A., die het levendigst is; tegenwoordig is het de zangwijze van P. A. van P., en daaraan bijna gelijk is die van L. A. van L. W., (Malém Dagang; zie verder vbd. i.v. k a h w a, k i r è II, l è t, m o e k h a l a p é, p i ō h I); g a t a l e t h a t r a g a m, je hebt veel kuren; r a g a m-r a-g a m n j ò, r a g a m-r a g a m k ò n, nu eens schijnt hij het te zijn dan weer niet, ik zou zeggen van ja dan weer (aan de wijze van doen, aan den vorm te zien) van niet; h a n a m a l è ë m e u n g s i g e u t o e, n j a n g l e t a'e u m e u n a n r a g a m, zij hebben geen ziertje schaamtegevoel, zoo ziet men de meesten zich gedragen, (Banta Ahmat); d j i k a l ò n l i p a t r a g a m H é n d i, T j o e t B a j a n t o e-r i g e u t o e n è t e u k a; T j o e t B a j a n s a m b ō t l é n g ò n s o e r a t, d j i p l ò ï h l i p a t m a d j i b o e k a, Tj. B. zag, dat de brief op Hindoesche wijze was gevouwen, en begreep wat het voor een brief was en van wien hij kwam; zij nam den brief snel aan, ontvouwde hem en maakte hem open, (Noen Parisi); k o e l é t p o e t é h k o e-n è n g r a g a m, l a k o e m a-t j a m b o e n g ò n g d j e u m-p a, hare huidskleur was blank met eene gele tint zooals die van eene d j e u m p a-bloem, (Indra Bangsawan; zie verder vbd. i.v. l e u k a b); h a b é h h a b a s e u n g a b k a l a m, l ō n r a g a m n j a n g b o e ë t k e u-r e u d j a, het onderhoud was toen ten einde, en ik zal nu van het feest vertellen, (Noen Parisi); g e u r a g ā m m a n t ò n g g e u k h e u n g e u b r i, t e u t a-p i h a n a t r ō ï h, hij zegt maar, dat hij het wil geven, maar hij zal het niet doen; zie verder vbd. i.v. l a g è ë. M e u r a g a m, bepaald ten aanzien van den r a-g a m, met een bepaalden r a-g a m, eigenaardig, passend, gepast, mooi, schoon, melodieus, welluidend; n a s i k e u d j a b d o e d ò ë n i b a' n j a n, l e u-m a h g o e n ò n g d j r ò h *h* a n t a r a; n a m a g o e n ò n g n j a n t h a t m e u r a g a m, M a'n i-k a m A l a m g e u b ō h n a-m a, een oogenblik daarna zag hij

een berg, die weergaloos schoon was; de naam van dien berg was zeer passend, men noemde hem M. A. (het juweel der wereld), (Diwa Akaïh); neubri ikat keu'iëng njang meuragam, di oelèë, toean, moepreumata, zij gaf hem een mooien gordel, die aan den kop, heer, met edelsteenen bezet was, (Noeboeët Nabi); zie verder vbd. i.v. poentōng. Peuragam, = ragam (verb.) met versterkte beteekenis; peuë tapeuragam-ragam dròë, di lōn hana lōn takōt, waartoe stel jij je zoo aan, ik ben toch niet bang. Zie lagèë, laram.

RAGHÒË, zie ragòë III.

RAGOE, ook rigoe (Mal. ragoe), verward, in de war, verbijsterd (van droefheid, liefde, door hartstochten), bedroefd, verliefd, verzot; Si Poelan ragoe that até keu inòng njan, keu djoedi, N. N. is erg verliefd op die vrouw, is erg verzot op het dobbelen; boekòn sajang boengòng meuloe, poetéh meutaboe dalam tika; 'òh koe'ingat boekòn ragoe, pakòn, teungkoe, lōn *h*an taba, wat jammer van de witte meuloe-bloemen, ze liggen over de mat verspreid; als ik aan mijn toestand denk, dan raak ik geheel verbijsterd, waarom hebt gij, teungkoe (mijn echtgenoot), mij niet (in den dood) meegenomen, (Radja Bada; pantōn). Meuragoe, in de war enz. raken of zijn; oeròë njòë rōh meuragoe that até lōn, alèh peuë sabab, ik ben vandaag erg in de war, ik weet niet wat de reden ervan kan zijn. Peuragoe, in de war enz. maken; bè' tapeuragoe teungòh lōn poemoeboeët, breng mij niet in de war, ik ben met iets bezig.

RAGÒË I, gist, zuurdeeg, (wordt vervaardigd van rijstemeel, dat men, na toevoeging van allerlei ingrediënten en water, in een pisangblad gewikkeld eenige dagen laat broeien; wordt ook als geneesmiddel gebruikt); ragòë tapè, gist om tapè te maken; ragòë Tirò, Tiròsche, eene op speciale wijze bereide soort gist. Meuragòë, met gist vermengd; boe tapè ka lheuëh meuragòë (of tapeuragòë), is de voor tapè bestemde rijst al met gist vermengd (hebt ge ... al met gist vermengd). Peuragòë, gist ergens aan toevoegen, met gist vermengen.

RAGÒË II, de gekleurde of van gouddraad vervaardigde strepen van een weefsel, gestreept patroon; ragòë dòng of teudòng, staande, overlangsche strepen; ragòë éh, of teu'éh, liggende, overdwarse strepen; peuë bië' ragòë tablòë idja boenòë di peukan, wat voor strepen heeft het kleed, dat ge zooeven op de markt gekocht hebt; ... keudoea idja njang meuseunoedjòë, geusaleuë' ragòë ba' awan miga, ... ten tweede (behoort tot de kenmerken van een bruidegom), dat zijn kleed met

@lonaliakbar

gouddraad is gestikt, als strepen opgezet bij een wolkenfloerspatroon, (gesprek bij het formeel vragen om den bruidegm). Meuragòë, gestreept, met gestreept patroon; kòn idja meuragòë lōn blòë, ik heb geen gestreept kleed gekocht. Peuragòë, strepen aanbrengen, van strepen, van een gestreept patroon voorzien; ba' gèt tapeuragòë idja njan, voorzie dat kleed van mooie strepen.

RAGÒË III, ook raghòë, mak, tam, gedresseerd, gewend, ervaren, knap, kundig, bekwaam, behendig, handig; peudeuëng sinjata doem njang koeat, goeda ta'ikat doem njang ragòë, (zoekt) stevige zwaarden en wapens, en tuigt paarden op, die goed gedresseerd zijn, (Prang sabi); keureuna silab kòn meung sidròë, oereuëng njang ragòë pi na loepa, want fouten maakt iedereen (lett. niet slechts één persoon), ook hij, die in iets ervaren is, vergeet soms wel iets, (Pòtjoet Moehamat); zie verder vbd. i.v. kia, krèh-kròh, lheuëng, meudjeulih, oelèë, oenggaïh, oeréh, prisè. Peuragòë, temmen, dresseeren, gewennen, oefenen, bekwaam enz. maken.

RAH, zie srah.

RAHÉB (Arab. râhib), monnik, kluizenaar, (in hik.); zie vbd. i.v. oesōng.

RAHEUNG, met den kop omboog grijnzen (van b.v. een buffel), met het hoofd min of meer zijwaarts-achterover en met den mond half open zitten of liggen, aldus staren, suffen (van een mensch); takalòn keubeuë djéh djiraheung, kijk, die karbouw daar grijnst met den kop omhoog geheven; peuë taraheung di sinan sabé, wat zit je daar steeds met open mond te suffen. Meu-, of teuraheung, met het hoofd min of meer zijwaarts-achterover en met den mond half open; dji'éh meuraheung (of teuraheung), hij slaapt met het hoofd zijwaarts-achterover en met den mond half open. Peuraheung, doen raheung, in den toestand van meuraheung brengen of laten; bè' kapeuraheungg aneu', draag (of leg) het kind niet zoo, dat het hoofd zijwaarts-achterover met open mond hangt.

RAHIM I (Arab. raḥîm), barmhartig, goedertieren, genadig; barmhartigheid, enz., (gew. van Allah, ook wel van b.v. den vorst); djakalèë na rahim seureuta rahman keu laman patjaj njang hina; paté' peusila toeankoe ampōn oe dalam gampōng hamba njang toeha, indien gij genadig en goedertieren zijt jegens mij, uw nederigen dienaar, dan zou ik Uwe Majesteit willen verzoeken in het dorp van Haren ouden dienaar te komen, (Diwa Akaïh). Zie rahman, rahmat.

RAHIM II (Arab. raḥim), uterus, baarmoeder, verwantschap, (in geschr.); 'òh teutab ma-

@lonaliakbar

ni lam rahim nang, mala'ikat tanjòng ba' Alah Ta'ala: „ja Ilahi wa ja Rabi, nòteupah pakri kheunda' gata", wanneer het mannelijk zaad in den uterus van de vrouw is gekomen, dan vraagt de engel aan Allah den Verhevene: „o mijn God, o mijn Heer, wat is Uw wensch ten aanzen van dien druppel", (Ma'ripat); silat rahim, (ook in de spreektaal) zie i.v. silat.

RAHMAN, ook raman (Arab. raḥmân), barmhartig, goedertieren, genadig; barmhartigheid, enz., (gew. van Allah, ook wel van b.v. den vorst); zie vbd. i.v. rahim I.

RAHMAT, ook ramat (Arab. raḥmah), barmhartigheid, goedertierenheid, genade, (inz. van Alah; zie vbd. i.v. lheuëng, limpah, meuḥòn, meunadjat, pipa', poelan); ra(h)matōlah (Arab. raḥmatoe 'llâh), Allahs genade; zie vbd. i.v. panggé, poelang.

RAHMATŌLAH, zie i.v. rahmat.

RAHŌ I, groote soort puist, buil, gezwel, (kan op verschillende deelen van het lichaam voorkomen, doch vooral op rug of hoofd). Meurahō, dergelijke puisten hebbende.

RAHŌ II, zie rahōb II.

RAHŌB I, met de hand over het gezicht strijken; rahōb moeka (ngòn djaròë), of rahōb djaròë (ba' moeka), met de hand over het gezicht strijken; 'òh lheuëh geumeudoe'a, geurahōb djaròë, als men (met opgeheven handen) een gebed uitgesproken heeft, strijkt men met de handen over het gezicht; Tjah Koebat teukeudjōt niba' pansan, djibeudòïh jōh njan djirahōb moeka, Tj. K. schrok wakker uit zijn diepen slaap, richtte zich op en streek met de handen over het gezicht, (Tjah Koebat); rahōb ië ba' moeka, water met de hand over het gezicht strijken. Peurahōb, laten rahōb, helpen te rahōb, of rahōb met versterkte beteekenis.

RAHŌB II, ook Rahō (Skrt. Râhu), naam van een demon (djén), die bij eclipsen de zon of de maan verslindt, eclipsdemon; boeleuën, mata oeròë ka Rahōb kab, de maan, de zon is verduisterd, (bij eclipsen; zie raadsel i.v. koelat); gèt ngòn djeuheut doem neutoeban, goerana boelan neupham ma'na; boeleuën Rahōb kab geumpa boemòë, meudjan oeròë teuka ië raja, hij kent al wat goed en kwaad is en begrijpt de beteekenis van maansverduisteringen; als er eene maaneclips is, komt er eene aardbeving, doet ze zich op bepaalde dagen voor, dan komt er eene overstrooming, (Meudeuha'). Zie goerahna.

RAHSIA, zie rasia.

RA'I (Arab. râ'î, hoeder, heerscher), heerschen (over), (in deze beteekenis zelden, gew.:) oproepen tot eenige verrichting;

@Ionaliakbar

*h*an djeuët tadoeë' lam gampōng njòë, geunab oeròë geura'i geutanjòë, geujoeë boeët, geulakèë blandja, we kunnen in dit dorp niet blijven wonen, elken dag roept men ons op om ons te laten werken en om geldelijke bijdragen van ons te vragen; ka geura'i oereuëng dja' seumajang djeumeu'at, men heeft reeds menschen opgeroepen om den Vrijdagsdienst te verrichten. Vgl. ra'jat.

RAJA, groot (lett. en fig.), volwassen (zie vbd. i.v. poetja'), belangrijk, aanzienlijk, hevig, (verder) grootelijks, hevig, zeer erg, (vgl. rajeu'); badan raja, een groot lichaam; mië raja oelèë, zie i.v. mië; tjitjém raja oelèë, zie i.v. brikhië'; raja oelèë, (fig.) koppig, stijfhoofdig; raja proeët, zie i.v. proeët; raja até (fig.), blij, verheugd; raja that até lōn, 'òh meuteumeung teuma njang gadòh njòë, ik was erg blij, toen ik dit, dat weg was, terug vond; oereuëng raja, iem., die groot van gestalte is, (ook wel) aanzienlijke, (zie vbd. i.v. misé); teukoe raja, de groote teukoe, (betiteling van den tijger, zie vbd. i.v. adeulò); badè raja, een hevige storm; ië raja, watervloed, overstrooming, (zie vbd. o.a. i.v. ngòb, poepō II); meuseugit raja, groote moskee, hoofdmoskee, (zie verder i.v. meuseudjit); nanggròë raja, een groot land, groote stad; rèt raja, groote weg, heerweg; oeròë raja, feestdag, (zie verder i.v. oeròë, poeasa, hadji); baròë sa raja, loesa raja, zie resp. i.v. baròë, loesa; dèësa raja, groote zonde, (zie vbd. i.v. krabat, liwat, rasoeat); beungèh raja, erg boos, (zie verder vbd. i.v. lanténg, leugab-leugoeb, loelōn, poeròë, pra'oen). Meuraja, iets op grooten voet, grootscheeps doen, in grootte wedijveren, iets om het grootst doen; bè' tameuraja-raja, geutanjòë gasiën, ban lakoe gasiën, laten we het niet grootscheeps aanleggen (b.v. een feest), wij zijn arm, laten we dus doen zooals het armen past. Peuraja, groot of grooter maken of doen worden, vergrooten, verheffen, groot brengen, doen opgroeien, als groot, belangrijk beschouwen, grooter, erger voorstellen, opblazen; beukeumeunan njang meukrōh dalam seumajang ..., tapeuraja soerat ba' teumpat njang kòn raja dan tapeutjoet soerat ba' teumpat njang kòn tjoet dan tapeuraja soerat di likōt imeumteu, nu, afkeurenswaardig tijdens de seumajang is ..., dat men een Qorânhoofdstuk luide reciteert, waar men dat niet behoort te doen, of een Qorânhoofdstuk zachtjes reciteert, waar men dat niet behoort te doen, of dat men (bij eene gemeenschappelijke seumajang) achter den voorganger luide een Qorânhoofdstuk

@lonaliakbar

reciteert, (Beukeumeunan); neupeulara beungòh seupōt, phōn niba' tjoet neupeuraja, hij verzorgde hem des morgens en des avonds en bracht hem groot van klein af, (Plandō' Kantjé); zie verder vbd. i.v. ngòn, oelò'-oelò'; peuraja dròë, zich opblazen, zich verheffen, zich trots gedragen. Neuraja, grootte, grootheid, volle wasdom, belangrijkheid, grootschheid, aanzien, hoogmoed, hoovaardigheid; oelèë neuraja, begin van den wasdom, (gedurende welke periode de mensch zeer bevattelijk is voor allerlei ziekten); Pòteu peudjeuët sabòh tjitjém, neuraja dji ban *h*an é' kira, onze Heer heeft (in de hel) een vogel geschapen, waarvan de grootte ontzaglijk is, (Hik. Peudeuëng); 'òh trōïh djiba gata oe nanggròë, bè' tatjò' dròë keu neuraja; bè' tapeudjeuët misé di nanggròë, ngòn lakòë bè' bantah da'wa, als hij (uw echtgenoot) u in zijn land gebracht heeft, gedraag u dan niet hoogmoedig; gedraag u (zelfs) niet als in (uw eigen) land, en verzet u niet tegen uw echtgenoot, (Djoehan Meusapi; hierop volgt de regel, geciteerd i.v. phoej I); zie verder vbd. i.v. beudòïh.

RA'JAT (Arab. ra'ijjah), onderdanen, onderhoorigen, volk, krijgsvolk, leger, (zie vbd. o.a. i.v. larang, la'sa, la'sin, lawin, palōt); aneu' ra'jat, id., onderdaan, onderhoorige, (zie vbd. i.v. mita). Vgl. ra'i.

RAJÉB, zie gajéb, en vbd. i.v. ridjalōj.

RAJÉH, gezamenlijk op iets aanvallen, (van b.v. dieren op een kreng, van lieden, die iets willen koopen om het onderling te verdeelen of weer te verkoopen), onder elkander verdeelen, iets koopen om het weer te verkoopen; bangké kamèng kadjirajéh lé asèë, de honden zijn op de doode geit aangevallen; atra njan abéh djirajéh lé si meureubōt, al die goederen zijn door roovers geroofd en onder elkander verdeeld; tarajéh bòh timòn, verdeelt de komkommers onder elkaar. Meurajéh, de handeling rajéh verrichten; bōh tablòë sabòh raga bòh driën, tameurajéh batjoet-batjoet sapò, laten we samen een mand doerians koopen en ze onder elkander verdeelen; breuëh meuhaj, bandoem djitaré' lé oereuëng meurajéh, de rijst is duur, de opkoopers hebben ze heelemaal naar zich toegehaald (opgekocht). Peurajéh, = rajéh met versterkte beteekenis.

RAJEU', groot (fig. en lett.), volwassen, (zie vbd. i.v. babah, moerōng, pra'), belangrijk, aanzienlijk, (syn. van raja, in sommige uitdrukkingen wordt echter uitsluitend raja, in andere weer uitsluitend rajeu' gebezigd, verder wordt rajeu' niet bijwoordelijk gebruikt in den zin van: erg, zeer); boengòng

@Ionaliakbar

rajeu', zie i.v. patjih, (boengòng raja, e.s.v. bloem, zie i.v. boengòng); pèng rajeu', zie i.v. pèng; oereuëng rajeu', aanzienlijke, volwassene, (zie i.v. oereuëng); Teukoe Rajeu', wordt als eigennaam gebezigd, gew. ter onderscheiding van een Teukoe Tjoet, een jongere van hetzelfde geslacht; ba' rajeu' meu-'aïh, wees vergevingsgezind, (zie vbd. i.v. pèh); rajeu' até, gegriefd, boos, kwalijk nemende; bè' neutoeëng keu rajeu' até, neem het niet kwalijk; poetròë nam dròë lam béntjara, ampōn dèësa ba' oeròë njòë; bè' rajeu' até, Pò Meukoeta, idin lōn ba poetròë keunòë, schenk aan de zes prinsessen, die in den kerker zijn, vandaag vergiffenis; wees niet vertoornd, Majesteit, sta mij toe, dat ik die prinsessen hier breng, (Dioe Plinggam). Meurajeu', groot, grooter worden, iets op grooten voet, grootscheeps doen, wedijveren in grootte, om het grootst doen; bè' tameurajeu', takanoeri batjoet mantòng, laten we het niet op grooten voet doen, laten we maar alleen een kleine kanoeri geven. Peurajeu', groot, grooter maken of doen worden, vergrooten, verheffen, groot brengen, doen opgroeien, als groot, belangrijk beschouwen, grooter, erger voorstellen; djitōt panjòt peurajeu' daïh, mangat leumah dji'eu roepa, zij stak eene lamp aan, draaide het licht op (lett. maakte de pit grooter), opdat zij haar uiterlijk duidelijk (in den spiegel) zou kunnen zien, (Noen Parisi); peurajeu' dròë, zich opblazen, zich verheffen, zich trots gedragen. Neurajeu', grootte, grootheid, volle wasdom, belangrijkheid, aanzien, grootschheid, hoogmoed, hoovaardigheid; oelèë neurajeu', = oelèë neuraja, (zie i.v. raja).

RAJOEËNG, (eene groote of zware vracht met velen tegelijk of alleen) wegdragen, vervoeren, transporteeren, weghalen, wegsleepen; di oereuëng toenòng djiploeëng oe glé, dja' tjò' awé doedjèë djirajoeëng, de lieden van de Bovenlanden gaan naar de bergen om rotan te halen en brandhout te vervoeren, (Tambéh toedjōh blaïh); roesa' maté ħan sòë rajoeëng, darah ban kroeëng lam blang raja, niemand haalde de gewonden en gesneuvelden weg en het bloed stroomde op het groote slagveld als eene rivier, (Indra Bangsawan); bangké keubeuë njan ka djirajoeëng lé rimoeëng, die doode karbouw is door den tijger weggesleept. Meurajoeëng, weggedragen, vervoerd, enz.; de handeling rajoeëng verrichten; peuë njan meurajoeëng-rajoeëng? — oereuëng pinah roemòh, wat wordt daar door zoovelen getransporteerd? —het zijn menschen, die een huis verplaatsen.

@lonaliakbar

RAKA'AT (Arab. rak'ah), eene afdeeling van de ritueele godsdienstoefening (seumajang), bestaande uit eene opeenvolging van verschillende houdingen van het lichaam met de daarbij te reciteeren formules; zie vbd. i.v. kiparat.

RAKAB (gevormd uit Arab. moerakkab), samenvoegen, samenvatten, samenstellen, samennemen; 'Ajan 'Adeunan, aneu' Ralab, oelōn rakab (var. lōn peusapat) sabòh haba; bangsa sabé roepa saban, ħan tiwaïhsan lhèë seureuta, 'Ajan, 'Adeunan en de dochter van R. vat ik in ééne beschrijving samen (var. id.); (want) zij waren van even hooge afkomst en van even schoon uiterlijk, geen van de drie deed het voor de anderen onder, zij waren alle drie gelijk, (Noen Parisi). Meurakab (Arab. moerakkab, doch beschouwd als eene meu-afleiding van rakab), samengevoegd, samengesteld, enz., (ook) natuur, aard; djahé meurakab (Arab. djahl moerakkab, de owetendheid van een ingebeelde), onwetend en ingebeeld, onwetend en niet genegen om wat te leeren.

RAKAM (Arab. raqm), schrijven, beschrijven, (ook) drukken (van een boekwerk), (verder) borduren, met filigraan, met cantillewerk versieren; lheuëh njan teuma lōn mat kalam, bah lōn rakam keureutaïh sapha; lōn tjò' da'weuët mirah ngòn itam, oelōnteu rakam seun seun sibandja, vervolgens nam ik eene pen in de hand om schoon wit papier te beschrijven; ik nam rooden en zwarten inkt en schreef regel voor regel, (Djoehan Meusapi); boengòng soenténg meuïh geurakam, roembòë intan blètblòt mata, een bloemvormig oorsieraad van cantillegoud, met diamanten hangertjes, die erg schitterden, (Noen Parisi). Meurakam, geschreven, beschreven, geborduurd, met cantillewerk versierd; de handeling rakam verrichten; djidjō' badjèë soekleuët itam, kalimah meurakam meukasab roema; nama Alah doem meusoerat, da'weuët kasab ngòn geurika, zij gaf (hem) een baadje van zwart laken, waarop de geloofsbelijdenis met roema-gouddraad was geborduurd; het was geheel beschreven met Allah's naam (met het woord Allah), met gouddraad als inkt en vooraf geteekend, (Noen Parisi); di Eseutambōj djimeurakam, oereuëng Adjam djimeurika, Turken hielden zich (op de levendige markt) bezig met borduren en Perzen met het teekenen van figuren op goed en andere stoffen, (Pha Soeasa).

RAKAN, genoot (deelgenoot, vennoot, speel-, studie-, reisgenoot, enz.), gezel, makker, kameraad, vriend, (verder) volgeling, dienaar (van een hoofd, een oelèëbalang): lōn ngòn gòbnjan sirakan, ik en hij zijn genooten (vennooten enz.) van elkaar;

@lonaliakbar

zie verder vbd. o.a. i.v. kè I, koetroe, nè, poelan, prang, ratéb. Meurakan, een of tot genoot enz. hebben, omgaan, verkeeren met (ngòn); meurakan aneu' miët, een knaap of knapen tot vriend of vrienden hebben, i.e. (beschaafd voor) paederast zijn, aan paederastie doen; zie verder vbd. i.v. nè. Peuraķan, tot genoot enz. maken, doen of laten omgaan.

RAKET, zie rakòt.

RAKÉT, vlot, (gew. vervaardigd van naast elkaar geplaatste en door rotanbanden aan elkaar verbonden bamboe's); zie vbd. i.v. peudiëng. Meurakét, op een vlot varen of vervoerd worden, op een vlot gelijkende; na tadja' meurakét boenòë, gingt ge zooeven met een vlot; didalam la'ōt moemeurakét, padoem lawét meutandang disa, we voeren op zee op een vlot en trokken zoo geruimen tijd rond, (Diwa Sangsaréh); adjeumat, ikaj meurakét, zie i.v. adjeumat, ikaj II. Peurakét, tot een vlot maken, met een vlot vervoeren; sòë peurakét boenòë kajèë balò' njan, wie heeft zooeven die balken tot een vlot gemaakt, of als vlot of met een vlot vervoerd.

RAKIBAH (Arab. raqîbah), het woord, waarmede een blad van een handschrift of gedrukt werk begint, geplaatst onder den laatsten regel van het voorgaande blad bij wijze van „bladwachter'', om de volgorde der bladen aan te geven; (verder) vrouwel. persoonsnaam; sabab lalè lōn na si'at, lōn ngiëng kitab ateuëh bara; habéh meuseupeuë' si'ōn sahò, angèn ba pò lōn dja' mita; teungòh lōn eu ba' rakibah, ma dja' peugah dalém di loea, want ik ben een oogenblik nalatig (tegenover u) geweest, ik heb n.l. op den zolderbalk een boek gezien, waarvan de bladen, in verschillende richtingen verspreid, door den wind werden weggewaaid, ik heb die toen bijeen gezocht, en ik was juist bezig de rakibah's na te gaan, toen het moedertje kwam zeggen, dat gij, broeder, buiten waart, (Noen Parisi).

RAKÒT, Pedirsch raket, dial. Westkust reukòt, vast, fortuinlijk (van de hand, waardoor men, wanneer men schiet, of b.v. met eene lans werpt, steeds treft, of veel vangt, wanneer men hengelt), eene vaste, fortuinlijke hand hebbende; gòb njan rakòt that djaròë, die man heeft eene zeer vaste hand; ladōm rakòt soempit tjitjém, aneu' peureuléng dalam rimba, sommigen schoten in het bosch met vaste hand vogels, zooals peureuléng's, met een blaasroer, (Dioe Plinggam). Zie leuka, teupat.

RAKŌT-RAKŌT, zonder bepaalde reden verdenken, betichten, belasteren; pakòr gata tarakōt-rakōt (keu) gòb, waarom beticht gij een ander, zonder

@lonaliakbar

dat ge er reden voor hebt? Meurakōt-rakōt, de handeling rakōt-rakōt verrichten. Peurakōt-rakōt, laten rakōt-rakōt, of rakōt-rakōt met versterkte beteekenis.

RALAT, zie galat.

RALÉB, zie galéb.

RALEUË, ook lareuë, reuleuë, uitspreiden, uitstrooien, (van eerst tot ontkieming gebracht padizaad op een moerassig kweekbed); taboe raleuë, id.; wië ngòn oeneun beudé tadjam, njang di manjang meunan djoega; misé oemòng taboe raleuë, srōt meusiseuë ban silingka, links en rechts vlogen de geweerkogels en boven eveneens; ze vielen overal verspreid in het rond evenals padizaadkorrels bij het uitstrooien ervan op een moerassig kweekbed, (Noen Parisi); lheuë raleuë, zie i.v. lheuë I.

RALI (Arab. râdhî), tevreden, vergenoegd, voldaan; tevreden zijn, genoegen nemen, welgevallen hebben, (in hik.); sabda radja ba' Meudeuha': na trōïh kheunda' aneu' di gata; na tateumèë, aneu', éseutiri, ban njang rali nabsoe gata, de vorst zeide tot M.: „is uw wensch vervuld, mijn zoon; hebt gij, mijn zoon, eene vrouw gekregen, die aan uw verlangen beantwoordt, (Meudeuha'); Toehan sidròë ka neurali, além pakilakèë doe'a, de Heer Zelf had welgevallen (in den pasgeboren tweeling), en de vromen en behoeftigen zonden gebeden (voor hen) op, (Indra Bangsawan).

RAM, e.s.v. boom met kleine zwarte eetbare vruchten, (zie i.v. soedjoet); beudé bòh ram, e.s.v. proppenschieter, (kinderspeelgoed van bamboe met een houtje als schietstok en onrijpe ram-vruchten als kogeltjes).

RAMA; biëng, oedeuëng rama, zie i.v. biëng en oedeuëng.

RAMAH I, ook ramaïh, goed bekend, familiaar, vertrouwelijk omgaande met (ngòn), vertrouwd, gemeenzaam; meung kòn tatōb ngòn tanòh tja', *h*an lōn bri dja', teungkoe, gata; naleuëng di leuën gòh lòm bitjah, gòh lòm ramah lōn ngòn gata, als ge mij nog niet met aardplakken hebt bedekt, (i.e. als ik nog niet dood ben, zoolang ik leef), zal ik u, teungkoe, niet laten vertrekken; het gras op het voorerf is nog niet (door uwe voeten) stuk getrapt (i.e. gij zijt hier nog niet lang), ik ben nog niet goed met u bekend, (Malém Diwa); niba' haba lōn teureudjoemah, oelōn pinah njang ka biasa; lōn bōh gantòë njang ka ramah, mangat moedah sòë njang batja, het (aangehoorde) verhaal breng ik nu over in den gebruikelijken vorm, in een vorm, waarmede men vertrouwd is (n.l. den hikajat-vorm), opdat men het gemakkelijk zal kunnen lezen, (Djoehan Meusapi). Meura-

@Ionaliakbar

m a h, zich goed bekend, zich vertrouwd maken, op gemeenzamen voet(trachten te) verkeeren met; ... r e u n g k a h-r e u n g k a h d e u n g ò n t j a g è ë, m o e p l ò h r i b è ë s i n a n l a m g l é; W a-k i s i n a n *h* a n d j i m i n a h, d j i m e u r a m a h s i g a l a b é, ... r e u n g k a h-apen en beren, duizenden dieren huisden op dien berg; het dwerghert bleef daar, ging er niet vandaan en ging met den heelen boel op gemeenzamen voet om, (Plandō' Kantjé); *h* a n s ò ë p r o e n ò ë b a' s e u m o e m a h, t j i t k a t j e u-d a ï h b a n l e u ë' t j i n t r a; t j i t k a d i l è ë p o e t r ò ë m e u r a m a h, b a' s e u m o e-m a h g o e n a b i a s a, niemand gaf haar aanwijzingen bij het maken van den s e u m a h (voor haar bruidegom), zij was er al kundig in, als eene duif in eene kooi (als eene tamme duif); de prinses had er zich al eerder vertrouwd mee gemaakt, zij was gewend om een s e u m a h te maken, (Banta Beuransah). P e u r a-m a h, goed bekend, vertrouwd, op gemeenzamen voet brengen met; t a p e u r a m a h d r ò ë n g ò n o e r e u ë n g n j a n, tracht met dien man op gemeenzamen voet te komen.

RAMAH II, zie r a m a ï h I.

RAMAÏH I, ook r a m a h, kneden, masseeren, uitknijpen, met de hand uitpersen; r a m a ï h o e, of r a m a ï h s a n t a n, klappermelk uit geraspten, met wat water gemengden klapper met de hand drukken; p e u r a b k o e n a n g a n d j i d o e ë' k e u-n a n, r a m a ï h, t o e a n, r a-d j a m o e d a, de hofjuffers gingen daar dichtbij zitten, en masseerden, heer, den jeugdigen vorst, (Dioe Plinggam); m e u n g 'ò h k o e b e u d ò ï h m e u h a t k o e t j i t j a h, k o e r a m a ï h b a' d j e u ë t k e u t e u p ō n g, als ik opsta, zal ik je zeker nog fijn snijden en je kneden tot je zoo fijn wordt als meel, (Plandō' Kantjé). M e u r a m a ï h, gekneed, gemasseerd, uitgeknepen; de handeling r a m a ï h verrichten.

RAMAÏH II, zie r a m a h I.

RAMAJ (Arab. r a m l, geomantie), de benoodigdheden van een waarzegger, van een wichelaar, inz. zijn wichelboek; wichelen, het wichelboek raadplegen; b o e k a r a m a j, of k a l ò n r a m a j, het wichelboek opslaan, nakijken, wichelen; k a d j i r a m a j, hij heeft al zijn wichelboek (erover) geraadpleegd.

RAMALAN, zie R a m e u l a n.

RAMAN, zie r a h m a n.

RAMAT, zie r a h m a t.

RAMATŌLAH, zie i.v. r a h m a t.

RAMBALOEJ I, e.s.v. kwade geesten, die soms op apen gelijken (zie i.v. b o e ë), door het luchtruim vliegen, vergezeld van een zwerm luid schreeuwende g i r é'-vogels (zie g i r é' en d j a w ō h), en ziekten (p e u n j a k é t d i m a n j a n g) aanbrengen; r a m-b a l o e j t a n ò h, r. l a'ō t, r. d ō n j a, aard-, zee-, wereld-r a m b a l o e j, (soorten van r a m b a l o e j's); p e u n j a-k é t r a m b a l o e j, door die geesten veroorzaakte ziekte;

@lonaliakbar

meung ka maté ba' rambaloej, *h*an mèë djigoej lé sinjata, wanneer men voorbeschikt is om door rambaloej's te sterven, zal men niet door wapens omvergeslagen worden, (Pòtjoet Moehamat); ladōm njang ploeëng ta'eu lam glé, padoem njang maté rambaloej seuba, sommigen zag men naar de bergen vluchten en velen van hen stierven, verslonden door rambaloej's, (Prang Gōmpeuni).

RAMBALOEJ II, e.s.v. heester met ronde dikke bladeren, veel geplant in paggers.

RAMBANG, aanleggen, richten, mikken (op); rambang-rambang, in het wilde weg, nu eens hierop dan weer daarop aanleggen, iets op goed geluk af doen, (b.v. een net nu eens hier dan weer daar uitwerpen, een stok hier en daar in het water steken om de plaats van een voorwerp te vinden); laloe neumat beudé oe djaròë, neurambang njòë gloempang raja; kakeu poetōïh dheuën geuloempang, keunòng boebajang ateuëh Béntara, hij (Pòteu Djeumalōj) nam vervolgens een geweer in de hand en mikte op een grooten gloempang-boom; een tak van dien boom brak en de schaduw ervan ging over den B., (Pòtjoet Moehamat); laloe djitjò' panah njang la'én, njang sa'tian niba' njang ka; djirambang oe ateuëh Geureuda Bajoe, keunan ladjoe panah djiteuka, *h*ij nam toen een anderen pijl, die meer wonderkracht had dan de vorige; hij legde dien aan naar boven op G. B., en snel ging de pijl daarheen, (Diwa Akaïh); kleuëng djisama meuleulajang, di djih djirambang bidjèh mata, de kleuëng's zweefden in de lucht en schoten (op de draken), op hunne oogen mikkende, (Boeda' Meuseukin); lōn tië' djeuë lōn rambang-rambang kadang rōh eungkōt, ik werp het net hier en daar uit in de hoop dat er een visch in gevangen wordt. Meurambang, de handeling rambang verrichten, rambang met meerv. subject; djitōtkeu beudé doem djimeurambang, le that keunòng ba' djimeudjra, zij legden allen hunne geweren aan, schoten en troffen door hun mikken zeer velen, (Boeda' Meuseukin). Peurambang, laten rambang of rambang met versterkte beteekenis.

RAMBAT, doorgang, doorloop tusschen de voor- en achtergalerij (sramòë reunjeun en sramòë likōt) van een Atjèhsch huis, (zie vbd. i.v. kò I), (verder) afdeeling (van b.v. een verhaal, van menschen), partij; teudoeë'keu haba siblah rambat, djeunòë lōn sambat njang keudoea, laten we dit deel van het verhaal laten rusten, ik zal nu eene tweede afdeeling erop laten volgen,

@Ionaliakbar

(Prang Meuké'); zie verder vbd. i.v. njoerō'.

RAMBATOE, ook lambatoe, e.s.v. boschduif, roodbruin van kleur, veel aangetroffen op de eilanden langs de Westkust. Vgl. rampoeneu.

RAMBÈË I, de uitstekende franje, de franjeachtige rand van een kleed (rambèë idja), die niet tot het kleed is samengeweven, (verder) de rand van een dak (rambèë boebōng); idja mantòng ba' rambèë, gòh lòm lheuëh djipò', het kleed zit nog in de franjes (heeft nog franjes), het is nog niet afgeweven; oereuëng seumoedjòë kasab mbōn, oereuëng tjòb ōn awé geudjangka; geutanjòë tadòng ba' rambèë boebōng, salèh srōt ië mbōn ateuëh djeumala, men borduurt met gouddraad, glinsterend als dauw, men naait bladeren (i.e. maakt atap) en meet het rotan daarvoor af; wij staan onder den rand van het dak, misschien vallen er dauwdruppels op ons hoofd, (pantōn uit het gesprek bij eene bruiloft tusschen den ouderling van de gampōng der bruid en dien van de gampōng des bruidegoms; op deze pantōn, waarmede de gastheer bij de gasten aandringt om in huis te komen, wordt geantwoord met de pantōn, geciteerd i.v. peureuséh); ië rambèë boebōng, langs den dakrand afgevloeid water, (geldt als geneeskrachtig); bòh peuté' rambèë, zie i.v. peuté' II. Meurambèë, met een franjeachtigen rand, (van een kleed).

RAMBÈË II, e.s.v. boom (Mal. rambai) met eetbare, op doekoe's gelijkende zuurzoete vruchten (bòh rambèë).

RAMBEUË, eene eetbare soort zeevisch, onderscheiden in rambeuë bintang, r. boedjoe, r. boelōh, r. hadji (met een sik als een hadji), r. itam, r. ōn panaïh (met een ovalen vorm als een nangkablad), r. simeureuda', r. tité'.

RAMBIDEUËN, zie ramideuën.

RAMBOE, meetlijn, meettouw (om b.v. stijlen in eene rij te plaatsen, om op gelijke rijen te poten); met zulk een meettouw afmeten, afzetten; talòë ramboe, = ramboe (subst.); hoeë ramboe, het meettouw trekken; glajang djiramboe ban sabòh blang, de vlieger meet het heele veld af, (spottend gezegd van een vlieger, die niet omhoog wil stijgen, maar laag over het veld heen en weer zweeft). Meuramboe, met een meettouw afgemeten, de handeling ramboe verrichten.

RAMBOEÏH, zie ramboej.

RAMBOEJ, ook, doch minder, ramboeïh; meuramboej, met zijne schaduw over iets heen gaan, met zijne schaduw raken, over iets heen vliegen, (inz. van ziekte veroorzakende geesten), zijne schaduw laten zien, zich even vertoonen, (ook) plotseling ziek geworden, doordat men een geest (b.v. een rambaloej)

@lonaliakbar

over zich heen gekregen heeft; njang seuneulheuëh la'-ōt apoej, toetōng rangòë djeuët keu badja; meung tjitjém *h*an djeuët meuramboej, toetōng rangòë misé sira, ten slotte is er eene vuurzee, waar men verschroeid, verdroogd en (zoo zwart als) tandenzwartsel zou worden (als men er door heen zou willen gaan); een vogel kan er zelfs niet over heen vliegen, of hij raakt verschroeid, verdroogd en wordt (zoo fijn als) zout, (Banta Beuransah); toeankoe ampōn, doeli djōndjōngan, oeleuë teureubang pajah tasangga; meungnjò meuramboeïh ba' djiteureubang, peukasa hilang njawòng keuloea, heer, geëerbiedigde Majesteit, het is moeilijk om de vliegende (wonder-)slang te weerstaan; als ze over u heen vliegt, verliest ge uwe kracht en uw leven, (Djoehan Meusapi); lam Kroeëng Darōj na sanè apoej, *h*an djeuët meuramboej oereuëng binasa, in de Darōj-rivier is een vuur-sanè, dien mag men met zijne schaduw niet raken of men is verloren, (sadati-vers); Dōjpakha beusòë seureulòë, misé apoej hoemeunjala; hana djan rab trōïh djipeutòë, ban meuramboej ka binasa, Dōjpakha (het zwaard van Ali), van voortreffelijk ijzer, vlamde als vuur; (de vijand) kon nauwelijks dicht bij komen, als hij zich maar even in de nabijheid vertoonde, was hij verloren, (Radja Bada); hé Parésah *h*an djeuët peurab takeumiëng lihat koeta radja; 'òh meuramboeïh geutanjòë keunan, baréh seunampang meuteutimpa, hé P., ge kunt er niet dichtbij komen om de vorstelijke vesting te bekijken; als we ons daar maar even vertoonen, zullen er geweerkogels op ons regenen, (Noen Parisi); djih meuramboej, hij is plotseling (door een geest) ziek geworden.

RAMBOENÈ (Mal. ramboenai), middelmatig groot, van passende grootte, (in hik.); roepa pi gèt meudjeulih basa, lagi moeda ngòn sambinòë; badan pi gèt reundah ramboenè, djigra' bibi djibōt djaròë, zij zag er goed uit en was beschaafd van manieren, bovendien was zij jong en schoon; haar lichaam was mooi, klein maar van passende grootte, zij bewoog hare lippen en hief hare handen (tot een seumah) op, (Tambéh toedjōh blaïh).

RAMBŌNG, de karetboom (Mal. ramboeng), die den inheemschen rubber (geutah rambōng) levert; zie vbd. i.v. lingkōng II.

RAMBŌT, de ramboetan; rambōt leukang, ramboetansoort, waarvan het vleesch van de vrucht gemakkelijk van de pit kan worden afgenomen, (ook) e.s.v. visch, (zie i.v. tamban); rambōt è' mië, ramboetansoort, waarvan het vleesch niet

@lonaliakbar

van de pit afgenomen kan worden.

RAMÈ, met zijn velen, talrijk, dicht bevolkt, druk bezocht, druk, levendig; oereuëng ramè, vele menschen gezamenlijk, de menigte, het publiek, (zie vbd. i.v. bla); Taléb Djamiah radja sa'tian, ramè angkatan tamsé keureusé', T. Dj. is eene vorstin, die wonderkracht bezit, en haar leger is zoo talrijk als het zand der zee, (Djoehan Meusapi); ramè nan eungkōt, talrijk zijn de namen van vischsoorten; beuët ramè, met zijn velen gezamenlijk (den Qorân) reciteeren; zie verder vbd. i.v. koe*k*oeë', lhō' I, nè, pitah. Meuramè(-ramè), met zijn velen iets doen; meung kòn tameuramè-ramè *h*an é' tabōt, als we het niet met ons velen doen, zullen we het niet kunnen oplichten; djimeuramè-ramè djimat poetròë, doem sinaròë njang soekèë kra; toean poetròë hana daja lé, djikeupōng ramè lé radja kra, al de apen trachtten toen gezamenlijk de prinses te grijpen; de prinses kon niets meer doen, omsingeld als zij was door den apenkoning en zijne volgelingen, (Tjah Koebat). Peuramè, maken, dat het ergens druk is, levendig maken, levendig doen zijn, verlevendigen; takheun saleuëm keu oelèëbalang Pasè, tajoeë peuramè oe Gampōng Djawa, breng mijne groeten over aan de oelèëbalangs van P., en laat hen te G. Dj. (komen om den strijd) levendig (te) maken, (i.e. om mij daar in den strijd te helpen), (Pòtjoet Moehamat); zie verder vbd. i.v. ma'moe.

RAMEULAN, ook Ramalan, Ramoelan (Arab. Ramadhân), de 9de maand van het Mohammedaansche jaar; zie i.v. boeleuën.

RAMEUNÈ, uitvluchten, drogredenen, verzinsels; gatalethat rameunè, wat hebt ge veel uitvluchten; rameunè Seunagan, Seunagansche drogredenen, (gezegd van iem., die veel drogredenen, uitvluchten weet te bedenken).

RAMEUNG, ook ameung, vaag, niet duidelijk zichtbaar; rameung-rameung, hana deuïh, vaag, niet goed zichtbaar; idja rameung, fijn, doorzichtig kleed; lheuëh njan geubōh idja rameung, leulangèt meulinteuëng tirè meulingka, daarop werden (in de lijkkamer, waar de rouwplechtigheden, zooals het moephō, gehouden zouden worden) fijne gordijnen opgehangen, in de dwarste aan de zoldering en rondom de kamer, (Pòtjoet Moehamat). Meurameung, onduidelijk zichtbaar zijn, zich onduidelijk vertoonen; na deuïh meurameung-rameung, het is wel zichtbaar, maar onduidelijk.

RAMIDEUËN, ook rambideuën, lam(b)ideuën, damideuën, spin; ramideuën soetra, eene groote soort spin,

@lonaliakbar

die haar web in boomen spint; ramideuën tjoet, eene kleine soort, die haar web aan dakspanten spint.

RAMIËN, op een picknick, op eene buitenpartij slachten en nuttigen, (b.v. eene geit, ramiën kamèng). Meuramiën, met zijn velen zich in de openlucht vermaken, zich vermeien, spelemeien, picknicken, eene buitenpartij houden, eene jachtpartij houden, een pleiziertocht maken; tadja' meuramiën oe pasi, laten we aan het strand gaan picknicken; zie verder vbd. i.v. disa, parōh. Peuramiën, laten meuramiën, gaan meuramiën met, uitnoodigen om te meuramiën; sòë tadja' peuramiën singòh, wie gaat ge morgen voor den picknick uitnoodigen.

RAMOELAN, zie Rameulan.

RAMPA', breedgetakt, schaduwrijk, met een rijken bladerdos, dicht (van het loof, ook van het haar), in de breedte uitgestrekt, breed uitloopend, (ook) overvloedig (van eene kleedij, van bezittingen), rijk; rampa'-rampa' siròn di Tandjōng, teumpat sawa' gōng djan oeròë raja; ikaj di sapaj ban sarang boerōng, si nja' di gampōng meuhat ka gòb ba, breedgetakt zijn de siròn-boomen te T., en men hangt er de gongs aan als het een feestdag is; met een bovenarmband als een salanganennest is het meisje (de geliefde) in de gampōng zeker al door een ander weggevoerd, (pantōn); ada' tatém bri ngòn peukajan, tamsé alat prang peudeuëng ngòn tjō'ma; sikin ngòn rintjōng beudé seunampang, meuseutōj alat prang aneu' miët moeda; 'òh ka rampa' tabri peukajan, gala' toean djiseutèt gata, als ge hun ook eene uitrusting wilt geven, zooals oorlogswapens, b.v. sabels, knotsen, zwaarden, dolken, geweren, pistolen, (kortom) oorlogswapens van jonge lieden, als ge hun eene overvloedige uitrusting geeft, zullen ze u, heer, gaarne volgen, (Dioe Plinggam); zie verder vbd. i.v. barèë-barèë, reugéh, rindang II. Peurampa' dròë, zich rampa' maken, zich breed vertakken, zich uitstrekken, breed uitloopen, zich uitdossen.

RAMPAGÒË, pinangschaar, (verder) de touwen of dwarslatten, die de palen van eene palissadeering of afdamming (djeuneurōb) aan elkaar verbinden en bij elkaar houden, (ook) palissadeering, afdamming, (verder) muizenval (rampagòë tikōïh); rampagòë kléng, eene groote soort pinangschaar; rampagòë toenòng, eene kleine soort pinangschaar; rampagòë meuklah, pinangschaar met oplegsel van goud, soeasa of zilver om de handvatsels; rampagòë meutjitjém, pinangschaar, waarvan de kop den vorm van een vogel heeft; toean tabōh ngòn oendja agam, beuthat ta'oen-

@lonaliakbar

djam bè' meuriba; toean tabōh ngòn rampagòë, reuban tapeudòë doem beurata, heeren, plaatst (voor de afdamming) stevige palen en heit ze goed (in den grond), opdat ze niet afwijken; verbindt ze, heeren, aan elkaar en rijgt de omgevallen palen netjes aaneen, (Pòtjoet Moehamat); geutjò' bliōng deungòn galang, djinòë geuteubang kajèë njang raja; Pòteu joeë lhòb boekòn lé goetië, geupeugèt rampagi (voor het rijm voor rampagòë) peuët pantja'indra; jōh masa njan geupeulakoe, kajèë geupeudoe na peuët-peuët deupa, daarop namen ze dissels en bijlen en hakten groote boomen om; de vorst liet aan vier kanten (eig. windstreken) eene palissadeering maken met stevig gedraaide verbindingstouwen; men voerde dat bevel toen uit, en legde naast elkaar stammen van vier vadem lengte, (Malém Dagang). Meurampagòë, met eene pinangschaar, met verbindingstouwen of latten, met eene palissadeering, (ook) door middel van eene betooverde pinangschaar een schuldige (b.v. een dief) aanwijzen, (e.s.v. godsoordeel). Peurampagòë, (aan eene palissadeering) rampagòë aanbrengen, van eene palissadeering voorzien, door middel van het meurampagòë (iem. als den schuldige) aanwijzen; djanan djilhòb doemna ra'jat, djipeurampagòë peuët pantja'indra, daarop maakte het volk (van de boomstammen) eene afdamming, die ze aan vier kanten aanbrachten, (Malém Dagang). Zie gatjhéb.

RAMPAH, zie rampaïh.

RAMPAÏH, Toenòngsch rampah, met geweld nemen, zich onrechtmatig toeeigenen, rooven, berooven, buit maken, plunderen; toeankoe, ra'jat that barōlah, laman djirampaïh doem tròm tampa, heer, (klaagden de Klinganeesche kooplieden), uwe ontzaglijk talrijke volgelingen hebben allen ons beroofd en ons daarbij getrapt en geslagen, (Pòtjoet Moehamat); zie verder vbd. i.v. mirah. Meurampaïh, met geweld genomen, geroofd, enz.; de handeling rampaïh verrichten. Peurampaïh, laten rampaïh, of rampaïh met versterkte beteekenis; pakòn tapeurampaïh inòng-inòng, waarom hebt ge zelfs vrouwen beroofd (of laten berooven). Rampasan, of rampaïhsan, (Mal. rampasan), buit, roof, plundering, (in hik. ook) = rampaïh; hana keu pakòn mirampasan, han djeuët keu kaphan areuta radja; adat rampasan ba' oereuëng kaphé, tabagilé le peukara; njan rampasan prang ngòn éseulam, hakoe adam djeuët keu dèësa, (degenen, die niet mee wilden plunderen, antwoordden:) het heeft geen nut om te plunderen,

@lonaliakbar

we kunnen van de buit ons geen lijkkleed verschaffen, want die goederen zijn het eigendom van den vorst; ging het om het plunderen van ongeloovigen, dan zouden we den grooten buit dadelijk kunnen verdeelen; maar hier is het een buitmaken in een strijd tegen mede-Moslims, van het eigendom van mede-geloovigen en dat is zonde, (Pòtjoet Moehamat).

RAMPAÏHSAN, zie i.v. rampapaïh.

RAMPANG, broos, brokkelig, sprokkig, licht breekbaar, (van b.v. metaal, dat bij het slaan met den hamer gauw barst of breekt), (fig.) lichtgeraakt, vlug met booze woorden, stekelig, scherp; Radja Kheunda' meunan kata, djikeuloea narit rampang; „keu peuë djeuët le pahlawan raja, kèë lam gòb tjeula hana reunggang; keu peuë goena koemeuseutia, meungnjò hana katém meutjang; ..., aldus sprak R. Kh., scherpe woorden (tot zijne volgelingen) uitende (en als volgt voortgaande:) „waarvoor heb ik groote voorvechters, wanneer anderen mij steeds beschimpen; waarvoor betoon ik trouw, wanneer gij niet (voor mij) wilt strijden; ..., (Radja Bada). Vgl. rapōh.

RAMPASAN, zie i.v. rampaïh.

RAMPÉH, snoeien, afsnoeien, (door snijden, knippen, kappen enz.) gelijk maken (van b.v. eene omheining van heesters, van den rand van een atapdak, van den rand van ponyhaar); karampéh peunageuë ba' sabé, snoei de omheining goed gelijk af; tarampéh batjoet andam si inòng, snijd het ponyhaar van het meisje een beetje gelijkmatig af; Toean Meugat Pò Mat that bit 'aréh, le that reuntéh datō' toeha; neu'é' kajèë ka neureuntéh, habéh neurampéh tjabeuëng njang na, Heer M. P. M. was zeer kundig, de oude heer wist (ter inleiding) over allerlei te spreken (voordat hij ter zake kwam); wanneer hij in een boom klom, snoeide hij eerst de takken af, (Pòtjoet Moehamat; hierop volgt de regel i.v. lhō' I geciteerd). Meurampéh, gesnoeid, afgesnoeid, gelijk gemaakt, (ook) de handeling rampéh verrichten, (ook) scheren, strijken langs, rakelings langs iets gaan, aldus even raken, (verder) even geraakt (door iets, dat er langs scheert), door schuring gekwetst, gekneusd, geschramd; ka meurampéh-rampéh rab keunòng, (ge) gaat er rakelings voorbij, raakt het bijna, (zegt men b.v. tot iem., die een raadsel bijna raadt); Si Poelan keunòng aneu' beudé ba' takoeë, hana that, meurampéh batjoet, N. N. is door een geweerkogel aan zijn hals getroffen, maar niet erg, (hij) is alleen een beetje geschramd, (de kogel is er alleen langs gestreken). Vgl. ratab I.

RAMPÉNG, tenger, fijn, dun, smal (van een middel), (ook) fijn,

@lonaliakbar

doorzichtig (van stoffen); zie vbd. i.v. keumang.

RAMPHEUË', gebroken, afgebroken, brekend, (van puntige voorwerpen, van staken); koeta batèë pi é' talō, patjang hantjō rampheuë' soeda, zelfs steenen versterkingen kunnen (daarmede) ingenomen worden, palissaden worden (erdoor) vernietigd en voetangels gebroken, (Banta Beuransah); soeda njang brō' habéh patah, njang teugòh sah rampheuë' rata, oude voetangels braken, (maar ook) de nog stevige gingen kapot, (Pòtjoet Moehamat). Zie tampheuë'.

RAMPÒË, allerlei dooreen, allerhande, van alles wat, (gew. van bloemen en bladeren); boengòng rampòë, verschillende soorten fijngesneden en dooreengemengde bloemen; tjang boengòng rampòë, allerlei bloemen fijnsnijden tot boengòng rampòë; teuma djitaboe boengòng rampòë, doem sinaròë si'anika, daarop strooiden zij fijngesneden dooreengemengde bloemen van allerlei soort, (Tjah Koebat); roekōn goelè le that rampòë, hana padòë lam neupoela, aan groenten plantte hij steeds door allerlei soorten, (Plandō' Kantjé); goelè rampòë, zie i.v. goelè; narit rampòë, allerlei woorden, allerlei niet-ernstige gesprekken. Zie rampòn.

RAMPOEËT, of roempoeët, snel grijpen, snel weggrijpen, af-, weg-, ontrukken; ada' meung kòn lōn rampoeët sikin, rōh djitòb Si Poelan, als ik hem het mes niet ontrukt had, had N. N. (mij) gestoken; ban djikalòn boerōng teureubang, djidròblé reudjang pantaïh sigra; ngòn djaròë wië reudjang djiroempoeët, laloe dji'oeëtlé ngòn sigra, toen hij (de ra'sasa-vorst) den vogel (voor zich) zag vliegen, ving hij hem onmiddellijk; hij greep hem snel met de linkerhand en slikte hem dadelijk in, (Diwa Akaïh). Meurampoeët, gerukt, afgerukt, enz.; de handeling rampoeët verrichten.

RAMPOEÏH, veel verbruikend, (van iem., die b.v. onnoodige inkoopen doet, veel geld verteert, of b.v. veel kleeren verslijt, verder van zaken, zooals van eene lamp, die veel olie verbruikt), koopgraag, koopziek, verkwistend, sleetsch; oereuëng njan rampoeïh that ba' djimat pèng, dat mensch verkwist erg veel geld; panjòt njòë rampoeïh that, reudjang that abéh minjeu', wat verbruikt deze lamp veel olie, de olie erin is erg gauw op. Peurampoeïh, maken, dat iem. of iets rampoeïh wordt; bè' kapeurampoeïh panjòt, maak de lamp niet rampoeïh, (door er b.v. een strootje aan aan te steken, want men gelooft, dat daardoor de lamp rampoeïh wordt).

RAMPOENEU, groene boschduif

@lonaliakbar

(Mal. p o e n a i); soorten: r a m-p o e n e u b a n g s i (met een mooi geluid), r. b è (voedt zich vooral met b è-vruchten), r. g a-d é n g (met geelachtigen snavel), r. d a w ō n (geheel groen, met groenen snavel), r. t a n ò h. Vgl. r a m b a t o e.

RAMPÒN, allerlei dooreen, allerhande, van alles wat, (van bloemen, bladeren, groenten, gebakjes, b.v. verschillende soorten bloemen, die men tusschen s e u-m a n g a-bloemen aan een snoer rijgt; zulk een snoer bloemen wordt door vrouwen in het haar gedragen bij feestelijke gelegenheden); t a b l ò ë r a m p ò n-r a m p ò n, koop allerlei soorten, van alles wat, (van b.v. gebakjes, vruchten, bloemen, enz.); g o e l è r a m p ò n, zie i.v. g o e l è. Zie r a m p ò ë.

RAMPÒNG, zie r o e m p ò n g.

RAMPÒT, (met een voorwerp, b.v. een kleed, iets, b.v. beestjes op de tafel, muskieten) wegwaaien, tegen iets waaien, aanwaaien, met eene waaiende beweging slaan naar, tegen of op, aldus weg-, of afslaan, (b.v. vleermuizen met een kleed, vruchten aan den boom met een staak), (verder) „wegwaaien'' van eene door een d j é n „aangewaaide'' ziekte (p e u n j a k é t m e u r a m p ò t), i.e. zulk eene ziekte (trachten) weer (te) doen verdwijnen, hetgeen gew. door eene oude vrouw geschiedt, die daartoe achtereenvolgens zeven zaken, n.l. een waterschepper (t j i n o e), een lepel (a w e u ë'), een pottenonderleggsel (r e u n g k a n), een rood pinangblad, een k a l a-blad, eene versleten broek en eene wan (d j e u'è ë), elk zevenmaal onder plechtige telling tot (gerekt uitgesproken) t o e d j ō ō ō h over het hoofd van den patiënt zwaait en na de zwaaiing buitenshuis werpt, terwijl de patiënt daarbij tegenover de geopende huisdeur zit; r a m p ò t s e u m a n t ō n g, naar vleermuizen met b.v. een kleed slaan, ze aldus wegslaan; P ò t e u b e u d ò ï h n e u-r a m p ò t p o e n g g ō n g, n a r i t n j a n g s i r ō n g r ō h n e u k a t a, ..., de vorst stond op, streek zijn achterdeel af en zeide stekelig, ..., (Malém Dagang); r a m p ó t r o e a n g n g ò n n e u r a d j a h, m ò s e u t a d j a-b a h t a n m e u n g s i d r ò ë, met „bewaaiing'', met reiniging van vochten, met belezing, geen een heeft er (bij de behandeling van de zieke) succes mee gehad, (Indra Bangsawan). M e u r a m-p ò t, weggewaaid, enz., aangewaaid door een d j é n, i.e. zonder naspeurlijke oorzaak plotseling ziek geworden; (verder) de handeling r a m p ò t verrichten; S i P o e l a n s a k é t m e u r a m-p ò t, N. N. is plotseling ziek geworden (door een geest aangewaaid); t a p a b a n b a h k h e u n d a' A l a h, s a k é t s o e s a h k ò n t a s a d j a; g a-t a m e u r a m p ò t b a' d j é n k a p h é, b è' t a k h e u n l é m e u n a n h a b a, wat is er aan te doen, het is eenmaal de wil van Allah, ge zijt zorglijk ziek geworden niet door uwe schuld, ge zijt „aangewaaid'' door een on-

@lonaliakbar

geloovigen djén, zeg zulke dingen niet meer, (Noen Parisī); ladōm teuka peunjakét meurampòt, doem sagaj ròt rimba raja, sommigen zijn door de meurampòt-ziekte overvallen, die men op alle paden in een groot bosch kan krijgen, (Malém Dagang). Peurampòt, laten rampòt of rampòt met versterkte beteekenis.

RAMSŌM, of ransōm, (Ned.) rantsoen, vivres, proviand, mondvoorraad, (mod.); jōh njan ramsōm *h*an lé djidjeuët dja', bandoem groeba' le that binasa; kaphé Lam Poelò that soesah até, hana tō' lé ramsōm djiba, de grobaks met levensmiddelen durfde men toen niet meer te laten gaan, want vele ervan waren vernield; de ongeloovigen te L. P. bevonden zich in grooten nood, want er werd hun geen proviand meer gebracht, (Prang Gōmpeuni).

RAMTAKA, zelden rantaka (Mal. rantaka), e.s.v. geschut, geweer, (in hik.); geutōt beudé *h*an sòë toekri, peumoeraïh bali ngòn ramtaka, ..., ze schoten ontelbare soorten geweren af, p.b. en r. ..., (Meudeuha'); koelétneu djloeë na ban minjeu', habéh teusireu' bòh ramtaka, zijn vel was (door zijne tooverformules) zoo glad alsof het geolied was, zoodat de geweerkogels er steeds op afgleden, (Pòtjoet Moehamat).

RAN, drukken, persen, (zooals bij een moeilijken afgang, van eene vrouw bij eene bevalling), uitdrukken, uitpersen; bè' that karan, treu' teubiët loebō-loebō, pers niet zoo hard, straks puilt je endeldarm er nog uit; manò' reudjan, djiran è' baranggapat, eene loslijvige kip, ze perst overal hare uitwerpselen uit. Meuran, eene ziekte, waarbij men telkens urineeren moet, de koude pis; die ziekte hebbende. Peuran, = ran met versterkte beteekenis. Zie tran.

RANA; meurana, langdurig, slepend (van eene ziekte), kwijnend, uitterend, uitgeteerd, (van een zieke); sakét lōn 'òh meurana, mijne ziekte is slepend geworden, ik ben zoo ziek, dat ik wegkwijn. Peurana, doen verkwijnen, uitteren (transit.); padoem boeleuën djipeurana lōn peunjakét njòë, hoeveel maanden al doet deze ziekte mij wegkwijnen. Zie djana.

RA'NA (Mal. ratna, Skrt. id.), juweel, edelgesteente, (in hik.); zie vbd. o.a. i.v. hambō, keumala, patam, peuseupa.

RANAB, tegen den grond liggend, tegen den grond geslagen, getrapt, gewaaid, enz., neergeslagen, neergetrapt, neergeveld, omgewaaid enz., (van b.v. menschen in den strijd, van boomen, van padihalmen of hoogstaand gras, van eene omheining, zie vbd. i.v. keuë, leula), (verder) tot stilstand, tot rust gebracht, stil, doodsch, leeg; kamòë, pòtjoet, oepama seusoeë,

@lonaliakbar

tjit lam sabé angèn timpa; teudōh angèn djih pi seungab, tjit lam ranab meugra' hana, ik, prins, ben als een windmolentje, dat steeds draait wanneer de wind ertegen waait; is de wind echter gaan liggen, dan staat het ook stil, en beweegt het zich niet, (i.e. ik ben geheel afhankelijk van een ander, van u), (Gadjah toedjōh oelèë); di lōn oentōng na ban seusoeé, dalam sabé badè timpa; angèn pi teudōh djih pi seungab, njawòng pi ranab mala'ikat ba, mijn lot is als dat van een windmolentje, waartegen steeds de stormwind blaast; gaat de wind liggen, dan komt het tot stilstand, zoo zal (wanneer mijn ongelukkige lot eindigt) ook mijn leven eindigen en door den doodsengel genomen worden, (Poepò' Leumò); *h*an neutoehò peulheuëh na*ph*aïh, alōh-alah sidròë sadja; neumeung peugah ba' oelèëbalang, sidròë pi tan na bitjara; hò njang neungiëng hò neupeunab, peungeuïh ranab *h*an sapeuëna, hij (de vorst) wist niet waar hij verlichting van zijne zorgen moest zoeken, in zijn eentje slaakte hij zuchten; om er met de oelèëbalangs over te spreken, er was toch geen onder hen, die raad kon schaffen; waarheen de vorst ook keek, waarheen hij zich ook wendde, hij zag slechts eene open en ledige ruimte, waar er niets was, (hij zag geen uitkomst), (Noen Parisi). Peuranab, tegen den grond doen liggen, tegen den grond slaan, enz., tot stilstand, tot rust, tot doodschheid brengen; tapeuranab pageuë, haal de pagger omver; doe'a peuranab, toovergebed om iem. in diepen slaap te brengen, (dievenmiddel).

RANDÈ, ook landè, en in hik. ter wille van het rijm soms randòë, met zijn velen oplichten, ondersteunen en zachtjes voortbewegen, (van b.v. een zieke, gewonde); Si Poelan sakét baròë reubah di peukan, geurandè geupoewòë oe gampōng, N. N. werd gisteren op de markt ziek en viel, en men heeft hem met zijn velen opgenomen en naar zijn gampōng thuis gebracht; Lila'indra é' meuligòë, déndajang randòë oe ateuëh keuta, L. steeg in het paleis, de hofjuffers ondersteunden hem en brachten hem naar een zetel, (Tjah Koebat). Meurandè, ondersteund en voortbewogen; de handeling randè verrichten; meurandè-randè, in hik. ook meureurandè, elkander ondersteunen, (ook) zich moeilijk voortbewegen, zich voortsleepen; „tòh boe ra'jatteu, dalém dròë, gata sid̄ròë koe'eu ngòn goeda"; „ra'jat tinggaj doem sagaj bé, meureurandè di rèt raja", „waar zijn uwe volgelingen, broeder, ik zie u alleen met uw paard"; „mijne volgelingen zijn allen achter gebleven, zij sleepen

zich voort op den grooten weg", (Nabi Oesoeïh). Peurandè, laten randè, of randè met versterkte beteekenis.

RANDI, of rani, e.s.v. fijne zijden stof; randi Siam, randi Tjina, Siameesche, Chineesche randi; boengkōïh, idja randi, een zakdoek, een kleed van randi; ikat keu'iëng rani njang hidjō, sangat tahe ta'euroepa, een gordel van groene randi, verbazingwekkend om te zien, (Diwa Sangsaréh).

RANDJA', zich in allerlei richtingen bewegen, (van b.v. iem., die zich uit iets, b.v. uit de boeien, tracht los te werken), zich op en neer bewegen (van een schip op de golven), spartelen, dansen (van een schip); randja' dròë, id.; bah djirandja'-randja' dròë, panè lheuëh, laat het (b.v. een vastgebonden rund) maar spartelen, het komt toch niet los; pa'sa pigèt kapaj djidja' djirandja' dalam ië masén, de wind woei gunstig en het scheepje danste op het zilte nat, (Plandō' Kantjé; deze regel volgt op den i.v. limba' geciteerden regel).

RANDJALÈË, e.s.v. zeevisch met groote oogen; pò randjalèë, mata doea ka djeuët keu lhèë, een baasje als een randjalèë, zijne twee (groote) oogen zijn drie geworden, (rijmpje, b.v. ter bespotting van iem. met groote oogen).

RANDJANÈT, (Eng. enginer?), conducteur (van een spoortrein); gritan apoej meugeudèt-geudèt, djidòng randjanèt ba' glaïh doea; seupò si nja' djéh seunanggōj singèt, pawōn moemèt-mèt di ateuëh dada, de spoortrein beweegt zich schuddend voort, de conducteur staat in de tweede klasse; van wien is dat meisje ginds, dat hare haarwrong ter zijde van het hoofd draagt en op wier borst een gouden hangertje trilt, (pantōn).

RANDJÒ, ook ranjò, houten of bamboezen krib in eene rivier om het afspoelen van den oever tegen te gaan. Meurandjò, (eig. gelijkend op de bamboe's van eene krib), op eene rij, gerijd; oereuëng doeë' meurandjò-randjò, tika doeë' sabòh sapò, (raadsel:) menschen, die op eene rij zitten, ieder op eene zitmat, (opl.: de zuilen van een huis, die elk op een steen rusten); kapaj djidòng doem meurandjò, sa ngòn poelò di la'ōt raja, de schepen lagen op eene rij als eilanden in de groote zee, (Malém Dagang); zie verder vbd. i.v. doeë'. Peurandjò, op eene rij plaatsen, rijen, eene rij vormen.

RANDJOENA, zie Radjoena, en i.v. tjéntjala.

RANDŌ, iem. beschaamd maken door het uitschreeuwen van wat hij verkeerd doet, uitjouwen, (ook) aldus plagen (zonder kwetsende bedoeling); gata hana akaj, bië' njan gòb randō, hana malèë, jij hebt geen

@lonaliakbar

karakter, terwijl men je zoo uitjouwt, schaam jij je niet. Meurandō, de handeling randō verrichten, elkander randō; djimeuseuët-seuët meudilèë-dilèë, basah badjèë basah idja; reujōhkeu soera' randō meurandō, aneu' miët pi le djimeuseunda, de talrijke jongelui trachtten (toen zij in den vijver wilden zwemmen) elkander het eerst met water nat te gooien, zoodat hunne boven- en benedenkleeren nat werden; zij juichten en schreeuwden daarbij, elkander uitjouwende en met elkander stoeiende, (Diwa Sangsaréh).

RANDŌ-RANDÉ, zie randō-randòë.

RANDŌ-RANDÒË, ook randō-randé, neervloeiend, neerdruppelend, rollend, (van tranen); zie vbd. i.v. paléng-palòë. Meurandō-randòë, = randō-randòë, (ook) stroomend (van eene menigte), achter elkaar gaande, (eig. gelijkend op neerdruppelende tranen); nam plōh déndajang geujoeë dja' dilèë, njang panghoelèë lam atana; di likōt njan toean poetròë, ban mata oeròë limpah tjahja; ... landja neudja' toean poetròë, meurandō-randòë sabé moeda, zestig hofjuffers, die aan het hoofd stonden van het paleis, liet zij vooruit gaan; achter haar ging de prinses, wier glans zich als de stralen der zon verspreidde; ... vervolgens ging de prinses, achter elkander liepen zij, allen even jong, (Tjan Koebat; weggelaten de regel, geciteerd i.v. peuseupa).

RANDŌ', ook ranō', landō'; kamèng randō', niet gecastreerde geitebok.

RANDÒË, zie randè.

RANG, de tusschenstijlen van een Atjèhsch huis, die niet op den grond, maar op de dwarsbalken van den huisvloer rusten en tot het dak reiken, zooals vensterbalken, wandstijlen enz.; lōn lagèë rang di ampeuët, ta'é' tatrōn tamat, ik ben als de stijlen, die op den drempel rusten, of ge (het huis) in stijgt of afgaat, ge grijpt ze vast, (sprkw., i.e. ik ben altijd tot uwe beschikking, ik doe wat ge wilt); zie verder vbd. i.v. manè.

RANGGAÏH, in hik. ter wille van het rijm soms ranggeuëh, ijl, dun (van het haar, van de bladeren van een boom, van een weefsel, van eene oorspronkelijk dichte menigte), wijd uiteen (van b.v. de bloemen van een kleed), (ook doch meer in hik., als Mal. ranggas:) ontbladerd, bladerloos, dor, verdord; bladerlooze, dorre tak; ranggaïh boengòng idja, de bloemen van het kleed liggen wijd uiteen; meungnjò kajèë meu'eumpoeng kleuëng, ranggaïh tjabeuëng ħan djan si'at, als in een boom een nest van een kiekendief zit, dan raken de takken in een oogenblik ontbladerd en verdord, (Tambéh toedjōh blaïh); ka djingamò' wië ngòn oe-

@lonaliakbar

neun, reubah meutamòn meuteutimpa; hò djipeunab habéh ranggeuëh, énsan peungeuïh le njang pana, hij (de apenaanvoerder) sloeg verwoed links en rechts, en de menschen vielen bij hoopen op elkaar; waarheen hij front maakte, daar werden de gelederen der menschen gedund en weggevaagd, velen van hen sneuvelden, (Tjah Koebat); leumbéng ngòn toemba' misé ranggaïh, dalam darah meutjoela-tjoela, de werpspiesen en de lansen (van de gesneuvelden) leken dorre takken, die boven het gevloeide bloed uitstaken, (Diwa Sangsaréh); toenggōj poepandji gèt that lagèë, misé ba' kajèë di dalam rimba; alat sinjata sipeureuti ranggaïh, hoe meuseureulah tjahja meukoeta, de vaandelstokken leken mooi op boomstammen in een bosch; de wapens waren als bladerlooze takken, terwijl de glanzende kronen schitterden, (Diwa Akaïh); papeuën ranggaïh, roerplank, roerstut, waarop het roer bij prauwen rust, ook lha' keumoedòë of pangkèë keumoedòë genoemd; eungkōt ranggaïh, eene eetbare, groote soort zeevisch.

RANGGEUËH, zie ranggaïh.

RANGGILÉH, zie i.v. blangan en rangkiléh.

RANGGINÒË I, e.s.v. boom; zie vbd. i.v. oerat.

RANGGINÒË II, vrouwel. persoonsnaam, inz. van eene vrouwelijke djén, die onder de aarde huist; peuë meugōb-gōb di joeb boemòë, Siti Rangginòë djirawé soetra; meung gòh lòm meutangkōb langèt ngòn boemòë, mantòng kamòë lam djaròë gata, wat is het voor een gedreun onder de aarde? het is S. R., die zijde windt; zoolang hemel en aarde zich niet sluiten, zal ik in uwe handen blijven, (pantōn).

RANGGOEJ, (dial. v.d. Westkust), schaaf; schaven. Zie njhèh.

RANGGŌNG I, hoornen instrumentje aan zekere soort hengel, (kawé ranggōng, zie i.v. kawé).

RANGGŌNG II, groot (van omvang); poetéh koenèng panjang ranggōng, badan teumbōn moeka raja, (hij was) geelachtig licht van huidskleur, lang en groot, dik en met een groot gezicht, (Noen Parisi); roekò' ranggōng, zie i.v. roekò'.

RANGGŌNG III, ook rangōng, janken, huilen (van een hond); gejank, gehuil; zie vbd. i.v. pang-pōng. Meuranggōng, de handeling ranggōng verrichten. Zie rawōng.

RANGKAB, (dial. v.d. Westkust) kegelvormige bamboekorf, dien men als val gebruikt om vogels te vangen door dien te laten vallen, wanneer op den met rijstkorrels bestrooiden grond vogels zijn neergestreken, (ook) kegelvormige bamboekorf om er kippen, b.v. eene kloek met de kie-

@lonaliakbar

kens, onder te zetten (rangkab manò', zie ook seureukab), (verder) een soortgelijke korf, waarin men bladeren doet en dien men in het water neerlaat om visch te vangen, (rangkab eungkōt), (in hik. ook) ijzeren kooi als een rangkab; (verb.) met zulk een korf vangen; doedòë teuma djeuët keu rangkab beusòë, djikheunda' jò dròë hana kèëwasa; teuma djidjloeëng pi ħan patah, amankeu sah lam peundjara, daarop werd (de wonderpijl) eene ijzeren, kegelvormige kooi, hij (de daarin gevangen Wiransina) wilde die stuk schudden, maar was daartoe niet bij machte; vervolgens trapte hij ertegen, maar de kooi brak niet, zoo bleef hij in de kooi gevangen, (Tjah Koebat).

RANGKAJAN, geraamte (van mensch of dier, ook wel van een voorwerp, b.v. van een vlieger, maar van een huis of vaartuig meer roengka), gebeente; raja that rangkajan gòb njan (of goeda njan), asòë hana, die man (dat paard) is zwaar van gebeente, maar heeft geen vleesch; rangkajan glajang, het geraamte van een vlieger.

RANGKANG, hut op stijlen, huisje, (waar mannen tijdelijk zonder hunne vrouwen verblijven, b.v. op een ladang, ook waar de studenten van eene godsdienstschool verblijf houden); zie vbd. i.v. khirab, krang, mita, nanggròë, oeròh, pò II, teungkoe.

RANGKEUËM, versperring van dorens en doornige takken, (b.v. om eene vesting, op een weg, om den stam van een klapperboom ter voorkoming dat men erin klimt, in een vischvijver ter voorkoming dat men daarin met een net vischt); zulke eene versperring aanbrengen, ervan voorzien; tarangkeuëm rèt bè' gòb tamòng, plaats eene doornige versperring op den weg, opdat de menschen er niet in kunnen komen; zie verder vbd. i.v. pileuë'. Meurangkeuëm, van een doornige versperring voorzien zijnde, met eene doornige versperring. Peurangkeuëm, = rangkeuëm (verb.); ka lōn peurangkeuëm boenòë teumpat oereuëng meudjeuë, ik heb zooeven de plaats, waar men gewoonlijk netten uitwerpt, van eene doornige versperring voorzien. Vgl. kareuëm.

RANGKILÉH, ook ranggiléh, e.s.v. boom, (zie i.v. blangan, en gahroe); boekòn sajang ba' ranggiléh, bòh pi habéh plandō' seuba; Alah djoedō njang lōn gaséh, ngòn sòë lōn éh 'òh tan gata, wat jammer van den ranggiléh-boom, de vruchten zijn allemaal door dwergherten opgevreten; o, mijn echtgenoot, van wien ik zooveel houd, met wien moet ik slapen, wanneer gij er niet zijt, (Banta Ahmat).

@lonaliakbar

RANGKILOEËB; awé rangkiloeëb, zie i.v. awé.

RANGÒË, goed droog gebakken, gebraden of geroosterd, croquant, erg droog (door vuur-, of zonnehitte), verdroogd, verschroeid, verzengd, (ook fig.); tareundang eungkōt njòë ba' rangòë, bak deze visch croquant; talheuë kawa ba' gèt rangòë, roost de koffie goed droog; padé njòë rangòë that dji'adèë, deze padi is erg droog in de zon gedroogd; aneu' sèëdaga djileungò moemeunan, *h*an moeban-ban atédji rangòë; ... djipeugah ba' peutoea gampōng: ka radja toeëng milé' kamòë, de koopmanszoon die woorden hoorende voelde plotseling zijn hart als verzengd; ... hij zeide aan het hoofd van zijn gampōng: „de vorst heeft mijn bezit (vaderlijk erfdeel) genomen'', (Plandō' Kantjé; deze regels volgen op de onder meu'euntèë i.v. euntèë I geciteerde regels); zie verder vbd. i.v. neuleuë', ramboej. Peurangòë, croquant, rangòë maken.

RANGŌNG, zie ranggōng III.

RANI I, of gani (Arab. ghanî), rijk, machtig, (als epitheton van Allah:) die Zich Zelf genoeg is, die geen ander noodig heeft, terwijl ieder ander Hem noodig heeft, (wat i.v. gani staat hiernaar te verbeteren); zie vbd. i.v. malòëri.

RANI II, zie randi.

RANJÒ, zie randjò.

RANŌ', zie randō'.

RANOEB, betel, sirih; soorten: ranoeb bit of r. djatòë (de echte of gewone sirih, waarvan twee variëteiten worden onderscheiden n.l. r. idjō, en r. koenèng, met resp. groene en gele bladeren, verder naar de streek of plaats van herkomst onderscheiden: r. toenòng, r. Boekét Karang, enz.), r. keulaséh of seulaséh (geurig, wordt als geneesmiddel gebruikt, zie verder vbd. i.v. krang, tambang I, tawō), r. lawang (van minder goede kwaliteit, zie vbd. i.v. tambang I, tawō), r. oedeuëng of, in het dial. v.d. Westkust, r. tawō maté (groeit tegen een „dooden'' staak op, terwijl de overige soorten eene levende steunplant hebben), r. oeteuën (wilde soort, zie vbd. i.v. pineung), r. tò (gelijkt op de r. seulaséh); onderscheiding van de bladeren: r. karakab (zie i.v. karakab), r. seuleupōng (zie i.v. seuleupōng), r. teupat oerat of meuteumèë oerat (sirihbladeren, waarvan de zijnerven elkaar aan weerszijden van de hoofdnerf raken, worden als toovermiddel gebezigd), r. trōn (met benedenwaarts geboden stengeltop, de bladeren worden bij bezweringen, o.a. als onttooveringsmiddel, gebezigd); naar de wijze van opmaking onderscheidt men: ranoeb batang (zie i.v. batang), r. dòng („staande sirih'', i.e. lange rissen sirihbladeren sierlijk geschikt in den

@lonaliakbar

lossen hollen voet van een d a-l ō n g en om een daarin geplaatsten houten standaard, en versierd met er tusschen geplaatste pinangnoten en gekleurde gekookte eieren, de r. d ò n g wordt bij een verlovingsgeschenk, als r. p e u r a k a n, of als r. g a t i b aangeboden), r. g a p o e (zie i.v. g a p o e), r. g o e k è ë k a m è n g (driehoekig gevouwen, in den vorm van een geitenhoef), r. k e u r e u t ō ï h (opgerold in den vorm van eene geweerpatroon om het gemakkelijk in een k o e b è' te kunnen doen), r. l i-p a t (gevouwen, zie de verschillende wijzen van vouwen i.v. l i-p a t), r. o e l è ë i l i (in telkens tegengestelde richting gerangschikt), r. p a t è (zie i.v. p a t è); naar het doel, waarvoor de sirih aangeboden wordt: r a n o e b b a-t é (in een koperen of zilveren bakje met een fraai kleedje erin, aangeboden bij eene uitnoodiging tot b.v. een k a n o e r i), r. è' (spottende benaming van de sirih, die een bruidegom aan de jongelingschap van de gampōng zijner bruid des morgens vroeg in de m e u n a s a h uit moet deelen, omdat die uitdeeling plaats heeft op een tijd, dat men zijn gevoeg gaat doen), r. g a t i b of r. n i k a h (huwelijkssirih, opgemaakt als r. d ò n g, bij de sluiting van een huwelijkscontract van bruidegomszijde door diens volgelingen aangeboden om onder de toeschouwers verdeeld te worden), r. k ò n g n a r i t of k ò n g h a b a, (zie i.v. k ò n g), r. p a w è (zie i.v. p a w è), r. p e u r a k a n (zie i.v. p e u r a-k a n); a l a t of d a b e u ë h r a-n o e b, de ingrediënten van eene sirihpruim; b o e n g k ō ï h r a-n o e b, zie i.v. b o e n g k ō ï h; p e u g è t r a n o e b, eene sirihpruim klaarmaken; p a d j ō h r a n o e b, sirih kauwen; i ë r a-n o e b, zie i.v. i ë; r a n o e b s i-g a p o e, eene sirihpruim, (zie verder i.v. g a p o e en vbd. ook i.v. k o e t r o e, p ò I); t j è h r a n o e b s i g a p o e, zie i.v. g a p o e en t j è h; r a n o e b s i g ò m i r a h, de duur van het fijnkauwen van eene sirihpruim, (ook) eene sirihpruim, (zie vbd. i.v. k l a j i); s i g ò of s i s e u n p a d j ō h r a n o e b, de duur van het kauwen van eene sirihpruim; r a n o e b s i-p e u d ò ë, zie i.v. p e u d ò ë; t a-p a d j ō h b o e m e u n g b è' r e u b a h, t a p a d j ō h r a-n o e b m e u n g b è' m o e n-t a h, gij eet rijst alleen om niet (van zwakte) neer te vallen, gij kauwt sirih alleen om niet (van weeheid) over te geven, (gezegd tot iem., die, b.v. van verdriet, weinig eet en weinig sirih kauwt); b a of m è r a n o e b, sirih brengen, i.e. r. d ò n g bij een verlovingsgeschenk aanbieden, (zie i.v. k ò n g); d j a' b r i r a n o e b, sirih gaan aanbieden, i.e. een officieel bezoek brengen, (b.v. aan eene pasgetrouwde vrouw, wanneer zij voor het eerst bij hare schoonouders tijdelijk verblijft); n g ò n b l ò ë r a-n o e b, (iets) om sirih te koopen, i.e. geldgeschenk, dat men iem., b.v. den k e u t j h i', aanbiedt bij

@lonaliakbar

een verzoek om hulp of voor betoonde hulp; ranoeb karakaḫ, pineung toepè rō ba' lōn tan djoedō panè djiteuka, waar moeten zelfs leelijke sirihbladeren of afgevallen, door eekhoorns aangevreten pinangnoten vandaan komen, nu ik geen man heb, (klaagt eene vrouw bij den dood van haar man); djaròë ranoeb, de takjes van eene sirihplant; moeka ranoeb, stengeluiteinde, stek van eene sirihplant.

RANÒM, ook reunòm, mooi donker van kleur, (van b.v. stoffen, van sommige vruchten als ze rijp of overrijp zijn), (verder) vriendelijk, zacht, innemend (van gelaatsuitdrukking); mirah ranòm, mooi donkerrood; ban si'anika bòh kajèë masa', habéh sagaj ba' *h*an meugoena; bòh kajèë njang indah masa dilèë, djinèh bòh kajèë djabéb keureuma; njan pi ranòm masa' tangké, doem sagaj bé hana tara, alle soorten vruchten hingen nutteloos rijp aan den boom; allerlei voor dien tijd zeer gewaardeerde vruchten, zooals druiven en dadels, hingen overal en in overvloed donker van kleur en rijp aan de stengels, (Nabi Oesoeïh); bibi ranòm (var. itam), gigòë mirah, sang meuïh meuntah djiploeëng tjahja, hare lippen waren mooi donker (var. zwart) van kleur en hare tanden rood, en de glans ervan verspreidde zich als die van zuiver goud, (Noen Parisi); di sinankeu Pòteu neuseumanjam, mamèh ranòm ngònië moeka, daar troonde de vorst met een vriendelijk en innemend gelaat, (Tjintaboehan).

RANSŌM, zie ramsōm.

RANTAKA, zie ramtaka.

RANTAM I, ook reuntam, met zijn velen gezamenlijk slachten en onder elkander verdeelen, (van b.v. een op gemeenschappelijke kosten gekochten karbouw); peuë tapeugah sabé di sinòë lagèë oereuëng rantam keubeuë pidjoeët, wat zitten jullie hier steeds te praten als menschen, die een mageren karbouw verdeelen. Meurantam, de handeling rantam verrichten, rantam met nadrukkelijk meerv. subject; peuët plōh oeròë peuët plōh malam geumeurantam tamsé keureudja; keubeuë leumò *h*an treu peugah, kamèng bahrōlah ité' angsa; makeuën minòm ra'jat sinaròë, geubōh gantòë aneu' radja, gedurende veertig dagen en veertig nachten slachtten en verdeelden zij als bij een (huwelijks-) feest karbouwen, koeien zonder tal, en geiten, eenden en ganzen in ontzaglijke hoeveelheden; al het volk at en dronk tijdens (de feesten van) de huldiging van den prins als vorst, (Meudeuha').

RANTAM II, ook reuntam, praatjes, bluf, gesnoef; pòh rantam, praatjes maken, veel praats hebben, bluffen, snoeven,

@lonaliakbar

opsnijden; Alah, pò njòë njang na tjit meung rantam mantòng, boeët ba' that bè' na, ach, dit baasje heeft alleen veel praats, maar daden, die laat hij waaien; panglima prang njang mat angkatan, raja rantam boeëtdji hana; wa'tèë tajoeë dja' prang sitrèë, sakét oelèë peunèng koepala, de krijgsoversten, die aan het hoofd van de troepen staan, hebben wel veel praats, maar doen niets; wanneer men hen tegen den vijand laat oprukken, dan hebzij opeens hoofdpijn of duizelingen, (Tadeukiratō rakidin); Parisi deungò Sa'it Boerian djipòh rantam raja-raja; teungòh djipeugah haba mamplam, djeuët keu meunang doea la'sa, P. hoorde S. B. geweldig snoeven; (hij hoorde hem) vertellen van (de weddenschap met) de mangga, waardoor hij twintigduizend had gewonnen, (Noen Parisi). Meurantam, praatjes maken, veel praats hebben, bluffen, snoeven, opsnijden.

RANTÉ, ketting, keten, boei; ketenen, boeien, vastbinden; keunòng ranté, in boeien geslagen, gevangen genomen, veroordeeld (van b.v. een misdadiger); si ranté, of si meuranté, kettingganger, dwangarbeider; sawa' ranté, ook wel tōt ranté, zich gloeiende ketens om de schouders slingeren, (bij het meudabōïh, het zelfverwondingsspel, zie i.v. dabōïh); oereuëng Djawa djitōt ranté, Meulabari djitjoelé' mata, Javanen brandden ketens (en slingerden die zich om de schouders) en Malabaren staken zich in de oogen, (bij allerlei uitvoeringen tijdens een feest), (Malém Diwa); ranté boej, zie i.v. boej; ranté peuteumoeën, zie i.v. peuteumoeën; zie verder vbd. i.v. djén, moerè, rawé. Meuranté, geketend, geboeid, van ketens voorzien, met ketens; bòh meuranté, van een ketting voorziene kogel, kettingkogel; boengòng meuranté, zie i.v. boengòng; krandam meuranté, zie i.v. krandam. (Een ander meuranté, zie aldaar).

RANTÉ'-RANTOEË', ook rinté'-rintoeë', overal, aan alle kanten hangende, overvloedig (van hangende zaken, zooals sieraden, vruchten aan een boom); peukajan ranté'-rantoeë' han tatoepeuë sat lé, de sieraden hangen aan alle kanten (rijk beladen met sieraden), zoodat men ze niet meer van elkaar kan onderscheiden.

RANTÉNG, takje, twijg, (ook) dorre takjes, sprokkelhout; zie vbd. i.v. lawin, poera I.

RANTJA', knap (ook van uiterlijk), bekwaam, kundig, inz. wel ter tale, welbespraakt, gevat in het antwoorden, (verder als Mal. rantjak) levendig, opgewekt; gòbnjan rantja' that babah, die man is zeer welsprekend, gevat, kan goed praten;

@lonaliakbar

Gaga' Soeara sangat that rantja', djitoedjan peudja' wa'tèë djisangga, G. S. was zeer kundig (in den strijd), hij wist wanneer hij naar voren moest dringen, wanneer hij een slag pareerde, (Djoehan Meusapi); ban djikalòn moeda samlakòë, tamsé oeròë tjahja moeka; ... toean poetròë sangat that gala', sabab rantja' ngòn samlakòë, toen zij den (in slaap getooverden) schoonen jonkman, wiens gelaat als de zon schitterde, zag; ... was de prinses zeer verheugd, omdat hij zoo knap en schoon was, (Dioe Plinggam); lagèë rantja', eene levendige wijs, (zie i.v. lagèë); zie verder vbd. i.v. keuroemòng.

RANTJAB (Mal. rantjap), scherp, (van een wapen of werktuig); wetten, slijpen.

RANTJANA (Skrt. racana, samenschikking, volvoering), intrigue, kuiperij, gestook, (zie vbd. i.v. moekah, peunjoenang), (verder) betoovering, tooverij, toovermiddel, zwarte kunst; keunòng rantjana, getroffen door intrigues, (of) door tooverij; rantjana dōnja, de vreeselijkste soort tooverij; jōh njan teukeudjōt moeda samlakòë, sidjoeë' asòë neupeurasa; meunjeum ba' peurasa kameula'én, kaneuthèë djén bōh rantjana, toen schrok de schoone jonkman wakker en hij voelde dat zijn lichaam koud was; hij voelde zich geheel anders en hij wist toen, dat een djén hem betooverd had, (Tjah Koebat); bandoem djinòë neujoeë tèëbat, neupeutjahdat bandoem rata; njankeu sabab njang djeuët djibantji, teuma djibri rantjana dōnja, allen liet hij (Teungkoe Tirò) toen tot inkeer komen, en allen zonder onderscheid liet hij de geloofsbelijdenis opzeggen; daarom haatte men hem en gaf men hem ten slotte eene vreeselijke soort toovermiddel in (waardoor hij plotseling stierf), (Prang Gōmpeuni).

RANTJANG I, bijvorm van lantjang, zie aldaar.

RANTJANG II, eene groote soort mand, waarin kippen worden verkocht.

RANTJANG III, houten pen, die men in hout drijft.

RANTJŌNG, schuin aangepunt (zooals b.v. eene schrijfpen van poeréh djō', of eene ganzepen), schuin afgesneden of afgehouwen, spits toeloopend (zooals versieringsmotieven, zie vbd. i.v. boegam, patam, of mooi gevormde vingers); schuin aanpunten (zie vbd. i.v. oeëh), schuin afsnijden, houwen of afhouwen; sapaj boelat na ban soedjòë, aneu' djaròë sang geuteumpa; oedjōng rantjōng oeram keumang, seunang-seunang doem geudjangka, hare armen waren rond als spinstokjes en hare vingers waren als gesmeed; ze waren aan het be-

@lonaliakbar

gin breed en liepen spits toe, en waren aan elkaar geproportionneerd alsof ze aan elkander waren afgepast, (Tamim Ansa); Simbōj Akasan jōh njan ta' sajōng, poetōïh rantjōng keunòng ba' dada, S. A. gaf een houw in schuine richting, en hij (de tegenstander), op de borst getroffen, werd schuin in tweeën gehouwen, (Djoehan Meusapi); tatjoeba tjò' toean poetròë, koekòh djaròë koerantjōng pha, probeer eens de prinses te nemen, ik zal je de handen afkappen en de dijen in schuine richting afhouwen, (Dioe Plinggam); ta' rantjōng, in schuine richting houwen, een slag in schuine richting geven, (zie vbd. i.v. kalèh, lambōng I, pangkòng, pōng). Meurantjōng, schuin aangepunt enz., spits toeloopend, puntig uitloopend; zie vbd. i.v. lhōng I. Peurantjōng, laten rantjōng, of rantjōng (verb.) met versterkte beteekenis. Teurantjōng, schuin aangepunt, afgesneden of afgehouwen; di babah rèt ba' oe teusirōng, triëng teurantjōng sadjan geupoela, aan de toegangen (tot de versterking) plaatsten ze schuin aangepunte klapperstammen en schuin aangepunte bamboe's, (Prang Gōmpeuni).

RANTÒ, kust, kuststreek van de eene riviermonding tot de andere (zie vbd. i.v. piròì), inz. kuststreek, de woeste streken van de Westkust van Atjèh en de peperkolonies aldaar, (verder in het algem.) vreemde streek; rantò barat, r. timoe, Westelijke, Oostelijke kuststreek van Atjèh; Rantò Panjang, naam van eene plaats ter Oostkust in het landschap Peureula'; rantò doea blaïh, de twaalf rantò's, i.e. de woeste streken der Westkust; Hikajat Rantò, titel van een hikajat, die het lot van de peperplanters ter Westkust beschrijft. Meurantò, (van Groot-Atjèh uit) naar de Westkust gaan, aldaar verblijven of rondtrekken, (in het algem.) rondtrekken in vreemde streken zonder vast verblijf, rondzwerven; aneu' lōn ka djimeurantò, hana di gampōng, mijn zoon is naar vreemde streken vertrokken (b.v. om zijn brood te verdienen), hij woont niet in de gampōng; kamòë kòn meugampōng, meurantò, we zijn geen gampōngbewoners (hooren in deze gampōng niet thuis), we zijn rondtrekkenden.

RAPA'I, tamboerijn, (de naam is ontleend aan het gebruik van het instrument bij de zelfverwondingsspelen, zie daboïh, welke als speciale oefeningen van de mystieke orde, waarvan de heilige Aḥmad Rifâ'i, gest. 1182 n. Chr., de stichter was, de Rifâ'ijjah-orde, werden beschouwd; wordt verder bij andere gemeenschappelijke dikirs gebruikt), (verder) gemeenschappelijke dikir, ratéb, waarbij men op tamboerijnen slaat, dikiruitvoering van de Rifâ'ijjah-orde, rapa'i-

@lonaliakbar

spel, zelfverwondingsspel onder het slaan op tamboerijnen; djeuëb-djeuëb malam na rapa'i di meunasah, er is elken avond een gemeenschappelijke dikir met tamboerijnen in de meunasah; zie verder vbd. i.v. dabōïh, kaliphah, pakhō', palōh I. Meurapa'i, op tamboerijnen slaan, een ratéb met tamboerijnen-begeleiding uitvoeren, het rapa'i-spel, het zelfverwondingsspel met tamboerijnen uitvoeren; zie vbd. i.v. meulabari, en vbd. van rapa'i-verzen o.a. i.v. dabōïh, djalalah, goelōng, khòjlé, la'nat, ngeu, patihah, radja. Zie dab I, rapana.

RAPANA, ook, doch zelden, als Mal., reubana, tamboerijn, (syn. van rapa'i, doch minder gebruikelijk, soms eronder verstaan eene kleinere soort dan rapa'i); zie vbd. i.v. lirang, mènsa, meu'èn, pawōh. Meurapana, op tamboerijnen slaan, een tamboerijnenspel uitvoeren; sabòh sagòë ba hikajat, sabòh teumpat meurapana, op de eene plaats werd uit hikajats voorgedragen, op de andere speelde men op tamboerijnen, (Goemba' Meuïh).

RAPAT, goed sluitend, goed aaneensluitend (van b.v. timmerwerk), aaneen, dicht bijeen, (zie sprkw. i.v. djab I); goed laten sluiten, aaneen laten sluiten, zich aaneen laten sluiten, bijeenbrengen, eensgezind doen zijn, verzoenen; zie vbd. i.v. lari, pheuët, roengga I. Meurapat, de handeling rapat verrichten; ladōm oetōïh ba' meurapat, hana tjatjat oeroeë' beuleubaïh, sommigen waren kundig in het aaneen laten sluiten (van het timmerwerk), en de gaten in de daklatten maakten zij zonder fouten, (Goemba' Meuïh). Peurapat, = rapat (verb.) met versterkte beteekenis; doem neusidé' habéh sasat, neupeurapat oereuëng njan doea, hij onderzocht alles, ging alles grondig na, en verzoende die twee (twistende) lieden met elkander, (Gadjah toedjōh oelèë).

RAPÉT; boeleuën meurapét, zie i.v. apét.

RAPEUËNG, e.s.v. visch; zie i.v. blaneu'.

RAPEULAH, zie gapeulah.

RAPHA, zie gapha.

RAPHOE, zie gaphoe.

RAPHOEË', e.s.v. schurft, die meest aan de beenen voorkomt en snel te genezen is.

RAPILIN, zie gapilin.

RAPŌ, bijvorm van raphoe, zie aldaar en vbd. i.v. nè'mat.

RAPŌH, broos, bros, brokkelig, knappend, croquant, (fig.) lichtgeraakt, vlug met booze taal, stekelig, scherp, (vgl. rampang); narit gata rapōh that, uwe woorden zijn erg stekelig, ge zijt erg vlug met scherpe woorden; neutagoeën boe eungkōt neureundang, na rapōh toelang mangat rasa, zij kookte rijst en bakte visch tot de graten heerlijk croquant waren, (Malém Diwa); ranoeb koenèng pi-

@lonaliakbar

neung rapōh, sabòh boengkōïh sinan di keuë, een zak gele sirih en (door droging) brosse pinangnoten (had zij) daar voor zich, (Noen Parisih); zie verder vbd. i.v. boengka II. Peurapōh, broos enz. maken, (ook) door een toovermiddel rapōh maken; zulk een toovermiddel; jōh njan neubeuët doe'a peurapōh, ranté loerōh djeuët keu sira, toen reciteerde hij eene peurapōh-tooverformule en de ketens (waarmede hij geboeid was) vielen van zijn lichaam af en werden zoo fijn als zout, (Dioe Plinggam); peurapōh narit, zich niet beheerschen, scherpe woorden uiten.

RASA I (Skrt. rasa), gevoel, smaak, gewaarwording, gevoelen, meening, (zie vbd. i.v. leubèh, meurahè', padò', pineung); voelen, proeven, smaken, gewaar worden, ondervinden, meenen, van meening zijn, (zie vbd. i.v. hirōb, koeah, lòm, mangat, njeum, paleuët I, raseuki). Meurasa, voelende, proevende, smakende, ondervindende, meenende; gevoeld, geproefd, gesmaakt, ondervonden, gemeend, smakelijk, aangenaam (voor het gevoel, den smaak), gepast, passend; panglima kheun teuma meunòë: pakri poetròë njang meurasa; seu'ōt poetròë han lōn bri prang, poetròë soeang bè' djihawa, de panglima vroeg vervolgens: „hoe denkt ge, prinses, erover", (wat is naar uw oordeel het best); de prinses antwoordde: „ik geef geen toestemming om ten strijde te trekken, laat hij eene ongeluk aanbrengende prinses niet begeeren", (Malém Diwa); keureuna Beuginda radja meudèëlat, lōn poeboeët di nab hana meurasa; boekòn tjeureutja djeuët keu salah, si'oelah-oelah darōhaka, want Uwe Majesteit is een eerbiedwaardige vorst, het zou niet passend zijn, indien ik het vóór U deed; het zou niet weinig laakbaar van mij zijn, ik zou mij aan eene fout, bijna aan majesteitsschennis schuldig maken, (Diwa Akaïh); zie verder vbd. i.v. manjòh, meunasabat, rab. Peurasa, laten rasa, of rasa (verb. en subst.) met versterkte beteekenis, (verder naar het Mal.) de smaak (als een der vijf zinnen, zie vbd. i.v. pantja'indra); ka lōn peurasa keu djih, ik heb het hem al laten voelen; habéh-keu narit doem neubri ingat, sakét mangat neupeurasa, hij maakte hem aan alles indachtig, zoowel het onaangename als het aangename liet hij hem voelen, (Pòtjoet Moehamat); zie verder vbd. i.v. lahé, leulah, njeum, pèh, peurangeuj, rantjana. Peurasa'an, (Mal.), meening, gevoelen; (ba') peurasa'an lōn, naar mijne meening. Zie njeum, ra'sa I.

RASA II, zie ra'sa.

RA'SA I, ook rasa (Skrt. rasa), kwik, kwikzilver, (dat o.a. als on-

@Ionaliakbar

kwetsbaar makend middel wordt beschouwd); oereuëng peutamòng ra'sa keubaj, of ra'sa salèh, iem. die deskundig is op het gebied van het doen indringen (n.l. door inwrijving gepaard met eene bepaalde kuur) van kwik in het menschelijk lichaam om het onkwetsbaar te maken.

RA'SA II (Skrt. rakṣâ, bewaking, wacht); balè' ra'sa, (eig. wachtpaviljoen), zie i.v. balè.

RA'SASA, ook ré'sasa, reu'sasa (Skrt. râkṣasa), demon, reus, booze geest, (in hik.); zie vbd. i.v. lōn II, nab. Zie boeta II, gògasi.

RASEUDÈN, (Ned.) resident, (mod.); ka geutamòng keudéh oe bèntèng, ba' raseudèn geupeugah haba, zij gingen toen naar het fort om den resident te spreken, (Prang Meuké').

RASEUËNG, middelmatig groot (van het lichaam), middelmatig van gestalte en daarbij weinig veranderend, zich goed houdend, jong blijvend; badan djih raseuëng, *h*an oebit, *h*an raja, haar lichaam is middelmatig groot, zij is niet klein, maar ook niet groot; gata raseuëng that, thōn djéh lōng ngiëng dit nan tjit, gij verandert maar niet, toen ik u voor zooveel jaren zag, waart ge ook zoo klein; padé raseuëng, oude doch nog goede padi, overjarige padi, (vgl. oeseuëng).

RASEUKI (Arab. rizq), levensonderhoud, middel van bestaan, kostwinning, levensmiddelen, voedsel, (ook) lot, fortuin, winst, voordeel; mita raseuki, levensonderhoud, een middel van bestaan, voedsel zoeken, (zie vbd. i.v. oelèë); *h*an tòm mipadjōh aneu' nabi, doemmi saré di lam rimba; sòë njang padjōh aneu' nabi, lhèë boeleuën raseuki *h*an djirasa, (de tijger zeide:) wij allen in het bosch hebben nog nooit een kind van een profeet opgegeten; (want we weten:) wie een kind van een profeet opeet, zal gedurende drie maanden geen voedsel proeven, (Nabi Oesoeïh); toeah moebagi-bagi, raseuki meudjeumba-djeumba, (lett. het geluk is in deelen en de fortuin in groepen verdeeld, i.e.) ieder heeft zijn geluk en zijne fortuin, (sprkw.); ka habéh raseuki, (lett. het levensonderhoud is op, de fortuin is geëindigd, i.e.) gestorven, (vgl. vbd. i.v. piaman); raseuki banggi, buitenkansje, onverwacht voordeeltje; zie verder vbd. i.v. hingga, lawala, peuteumoeën (sprkw.), plah (sprkw.). Meuraseuki, levensonderhoud enz. krijgen of hebben; zie vbd. i.v. boeja.

RASEULÈ, ruitvormig stukje metaal als versiering op ouderwetsche sieraden.

RASEUTŌM I; bòh raseutōm, e.s.v. bloemknop (Jav. padma sari), die als medicijn wordt gebruikt en in de aweuëh peuët plōh peuët voorkomt.

@lonaliakbar

RASEUTŌM II, zie r a s e u t ō n g.

RASEUTŌNG, of r a s e u t ō m, eene kwaadaardige soort zweer in den neus, die, naar men zegt, ontstaat door den beet of het eitje van eene kleine soort rups, ook r a s e u t ō n g of o e l a t r a s e u t ō n g genoemd, die gaarne in s e u k è-bloemen zit.

RASI (Mal. r a s i, gesternte, Skrt. r â ç i, teeken van den dierenriem), door middel van een wichelboek een passenden, geluk aanbrengenden naam voor een kind zoeken, (een naam) geven, noemen, heeten, (ook) passen, geluk aanbrengen (van een naam), eene gunstige uitwerking hebben, baten (van b.v. een geneesmiddel), aarden; s o e r a t r a s i, wichelboek voor het geven van een naam; r a s i n a n, een naam geven, noemen, heeten, (zie ook i.v. n a n I, en vbd. i.v. l e u m o e ë n g); h a n a d j i r a s i (of h a n a m e u r a s i) n a n n j ò ë, t a b a l é' l a'é n, deze naam past (hem) niet (brengt hem geen geluk aan), ge moet hem veranderen; o e b a t o e r ò ë d j é h h a n a d j i r a s i (of h a n a m e u r a s i) b a' l ō n, dat geneesmiddel van onlangs heeft mij niet gebaat; h a n a d j i r a s i (of h a n a m e u r a s i) d j i d o e ë' s i n ò ë, hij kan hier niet aarden. M e u r a s i, passend, geschikt, geluk aanbrengend, eene gunstige uitwerking hebbende, batende, aardende; t e u m a n e u b ō h n a n t h a t m e u r a s i, B o e d i m a n K a n d é r o e p a s a m b i n ò ë, daarop gaf zij (haar pas geboren kind) een bij haar schoone uiterlijk zeer passenden naam, n.l. B. K. (i.e. wijs en helder als eene lamp), (Dioe Plinggam). P e u r a s i, laten r a s i, of r a s i met versterkte beteekenis; p e u ë t a p e u r a s i n a n, wat voor naam zullen we (hem) geven of laten geven.

RA'SI (Mal. r a k s i), met wierook berooken, boven wierook houden, aldus parfumeeren, (van b.v. kleeren, pinang, tabak; syn. van g a n g g a n g en h ō j, doch minder gebruikelijk). T e u r a's i, met wierook berookt, geparfumeerd; m i n j e u' t e u r a's i, geparfumeerde klapperolie, (als haarolie gebruikt, syn. van m i n j e u' l i l é n, zie i.v. m i n j e u'); b a k ō n g t e u r a's i, geparfumeerde tabak.

RASIA, ook r a h s i a, r o e s i a (Skrt. r a h a s y a), geheim, geheimenis, verborgenheid, geheime, verborgen bedoeling, het binnenste, het innerlijk, (ook als technische term in de mystiek, vertaling van Arab. s i r r, geheimenis, het diepste innerlijk, de menschelijke ziel in de diepste beteekenis, zie ook Atj. s é), (verder) droom, droomgezicht, droombeeld; (adj.) verborgen, geheim; (verb.) verborgen, geheim houden, (ook) een geheim mededeelen, iets in vertrouwen zeggen, openbaren; l a d ō m m a'r i p a t g e u k h e u n l h è ë b a g i, a t é d a k i, r ò h r a s i a; ... m a'r i p a t r a s i a t a w a d j ō h k e u T o e h a n, o e r ò ë m a l a m h a n a l o e p a, volgens sommigen zijn er drie

@lonaliakbar

soorten van kennis (van God), die met het zuivere hart, die met den geest en die met het diepste innerlijk; ... kennis (van God) met het diepste innerlijk (wordt verkregen door) de gedachten op den Heer te concentreeren en Hem dag en nacht nimmer te vergeten, (Ma'ripat); na sikeudjab piōh di sinan, teungeut Hōkeuman pangsan raja; Hōkeuman Alam jōh njan pangsan, teukeudi Toehan leumah rasia; na njeum teuka oereuëng binòë, roepa bagòë bintang dōheura, een oogenblik nadat hij daar was gaan uitrusten, viel H. in diepen slaap; in zijn diepen slaap kreeg H. A. toen door Gods beschikking een droom; hij zag in den droom eene vrouw komen, wier uiterlijk zoo schoon was als (de ster) Venus, (Dioe Plinggam); toean poetròë aneu' djōndjōngan, oeba' laman neurasia; neukheun toeankoe neukanoeri, ka'ōj djandjingòn èëlia, de prinses, Uwer Majesteits dochter heeft mij eene vertrouwelijke boodschap medegegeven; zij zeide, dat gij, heer, een kanoeri moet geven (ter vervulling van) eene gelofte van haar tegenover de heiligen, (Banta Beuransah); njan Djébra'i jōh njan marit, haba njang bit neurasia, toen sprak (de aartsengel) Gabriël, de waarheid openbarende (aan den profeet Adam), (Asaj djeuët padé); zie verder vbd. i.v. kianat, kiblat, madjadi, meutjeuroet, mië (sprkw.), oeneun (sprkw.), patjah, peuë.

RASŌ', houten of bamboezen stokken, die de nokbedekking van dubbelgevlochten klapperbladeren aan het dak bevestigen, ook tjoetjò' of tjeunoetjò' of tjeunoelò' doeë genoemd, (zie i.v. doeë), (verder) weefstokken voor het overbrengen van de schering van het scheerraam naar het weefgetouw, (verb.) de schering aanbrengen, op het weefgetouw ordenen, (zie vbd. i.v. euntjhō').

RASOEAT (Arab. rasjwah), geld om iemand om te koopen, ook dat men b.v. iemand geeft voor het bezorgen van eene vrouw, met wie men ongeoorloofden omgang wil hebben; njang toeëng rasoeat 'è'tikeuëtdji salah, njankeu njang sah raja that dèës a, wie zich laat omkoopen, heeft eene valsche gezindheid en is stellig een groot zondaar, (Pòtjoet Moehamat); bië' padjōh rasoeat, een (verachtelijke) kerel, die zich laat omkoopen, (of) die anderen vrouwen bezorgt.

RASOEJ (Arab. rasúl), gezant (Gods), inz. de Profeet Mohammad; rasoelōlah (Arab. rasúloe 'l-lâh), Allahs gezant, i.e. de Profeet Mohammad, (zie vbd. i.v. iman); soenat rasoej, zie i.v. soenat; tjahdat rasoej, zie i.v. tjahdat; zie verder vbd. i.v.

@lonaliakbar

meureuroej, en vgl. meureusaj.

RASOELŌLAH, zie i.v. rasoej.

RAT, of rhat, zie srat.

RATA, vlak, effen, gelijk, gelijkelijk, gelijkmatig, ganschelijk, overal, allemaal, alles, allen zonder onderscheid; tanòh rata, vlak land, effen terrein; *h*an djeuët, aneu', ta'éh sinòë, oereuëng binòë peunòh rata, ge kunt, mijn zoon, hier niet slapen, het is hier overal vol vrouwen, (Malém Diwa; deze regel volgt op den i.v. loelōïh geciteerden regel); zie verder vbd. i.v. lipat, maté, oepa, pakat, pawō', peukajan, plah, poetéh. Meurata, iets gelijkelijk, met z'n allen doen, zich over alles of allen uitstrekken, zich overal verspreiden (van b.v. een glans); tameurata bandoem, laten we het met ons allen doen (b.v. allen eene bijdrage geven); meungnjò dagangan ba meuneukat, balé ta'angkat tameurata; barang meuneukat tapeusahò, djeunèh malò njan ngòn soetra; adat meukat tjawan pingan, tablòë toean, doemteu rata, als het kooplieden (van overzee) zijn, die koopwaren aanvoeren, lost met u allen dan (de koopwaren); brengt ze bijeen, (zooals) de soorten lakhars en zijde; indien zij potten en pannen verkoopen, koopt gij, heeren, met u allen er dan van, (Malém Dagang); zie verder vbd. i.v. lang. Peurata, vlak, effen, gelijk maken, effenen, nivelleeren, over één kam scheren, gelijk behandelen, geen onderscheid maken tusschen, iets over allen uitstrekken; ba'-ba' lam oeteuën bandoem djipeurata lé angèn, al de boomen in het bosch zijn door den wind omgewaaid; goekèëkoe tadjam boekòn boebarang, habéh neureupang neupeurata, mijne zeer scherpe klauwen (zeide de tijger) hebben zij afgesneden en gelijk gemaakt, (Nabi Oesoeïh); habéh bandoem djipeusanteut, beuthat pòtjoet ngòn si laba; namiët ngòn pò *h*an meuri lé, boeët si kaphé djipeurata, allen scheren zij over één kam, zelfs prinsen en slaven; wie slaaf is, wie heer, het is niet meer te onderscheiden, de ongeloovige nivelleert alles, (Prang sabi); lheuëh njan poetròë neukanoeri, peudjamèë paki ngòn oelama; ngòn pahlawan doem sinaròë, toean poetròë neupeurata, daarop gaf de prinses een kanoeri en onthaalde de behoeftige vromen, de geleerden, als ook de voorvechters, over allen zonder onderscheid strekte zij haar onthaal uit, (Pha Soeasa); zie ook vbd. i.v. bajōh.

RA'TA (Skrt. ratha), wagen, zetel, gew. van eene bovenatuurlijke soort, (in hik.); zie vbd. i.v. atō, kangka, nila II.

RATAB I, gelijk maken, (snijden, scheren, snoeien enz., van b.v. eene omheining, den rand van

@lonaliakbar

een dak); teungòh djiratab pageuë, hij is bezig de omheining gelijk te snijden. Meuratab, gelijkgemaakt, de handeling ratab verrichten. Vgl. rampéh.

RATAB II (Mal. ratap), rouwklacht; weeklagen, jammeren (over een doode), (meer in hik.); tangèh ngòn ratab moebagòë-bagòë, reujōh boenjòë dalam atana, zij huilde en jammerde op allerlei wijzen en maakte een groot rumoer in het paleis, (Diwa Akaïh). Meuratab, de handeling ratab verrichten. Vgl. ba'e, mòë, njaba', phō I.

RATAH, eene bij de rijst behoorende toespijs, zooals vleesch, visch, groenten, eten zonder rijst; ratah eungkōt, visch eten zonder rijst. Meuratah, zonder rijst gegeten, (van eene bij de rijst behoorende toespijs), de handeling ratah verrichten, ratah met meerv. subject. Zie seungeu (dat gebruikelijker is).

RATÉB (Arab. râtib), e.s.v. godsdienstoefening, bestaande in het gemeenschappelijk opdreunen van godsdienstige formules, zooals de geloofsbelijdenis, lofprijzingen van Allah en Zijn Gezant, of van vrome liederen, al of niet gepaard gaande met bepaalde lichaamsbewegingen of met tamboerijnenbegeleiding, (verder) het gemeenschappelijk of beurtelings opdreunen van wereldsche liederen onder het uitvoeren van dansbewegingen; (verb.) een ratéb uitvoeren, litaniën, vrome liederen zingen, (zie vbd. i.v. mènsa); ratéb broeë', zie r. poelèt; r. doeë', een in zittende houding uitgevoerde ratéb (bij den r. sadati, en den r. poelèt, zie ook i.v. lagèë); r. dòng, een in staande houding uitgevoerde ratéb (bij het sadati-spel); r. goeloehét, zie r. koeloehét; r. Hadat, naar den Hadramitischen heilige al-Ḥaddâd, (zie i.v. hadat); r. hoeb-bahilō, = r. mènsa; r. inòng, vrouwen-ratéb, bestaat uit stichtelijke liederen, (ook hadi en tjakri genoemd, zie vbd. ervan i.v. kandé); r. koeloehét of goeloehét, = r. mènsa; r. lhō', zie r. poelèt; r. likò', zie r. poelèt; r. mènsa, zie i.v. mènsa, en vbd. ook i.v. meulabari; r. meulabari, zie i.v. meulabari; r. meuseukat, naar de plaats Mascate, (zie vbd. i.v. djambia); r. poelèt, ook r. broeë', r. tjoeè', r. lhō', en r. likò' genoemd (zie i.v. lhō' II en likò'), een wereldsche ratéb, evenals de ratéb sadati gew. uitgevoerd door twee concurreerende partijen, elke partij bestaande uit een of meer „voorzangers'' (radat) en 8 à 20 „gezellen'' (rakan), die in hoofdzaak liefdespantōn's zingen, terwijl zij daarbij in zittende houding allerlei harmonische bewegingen met de armen maken en o.a. met houten ringen, die den vorm van een afgesneden trechtermond hebben (bòh poelèt, of broeë' poelèt,

@lonaliakbar

of tjoeè' poelèt geheeten), manoeuvreeren of op kleine tamboerijnen slaan, welk reciet, dat ook door afzonderlijke muziekanten met groote tamboerijnen wordt begeleid, evenals bij den ratéb sadati afgewisseld wordt door nasib-, en kisah-voordrachten (zie i.v. kisah en nasib II), waarbij niet gegesticuleerd of met voorwerpen gespeeld wordt; r. rapa'i, bij het rapa'i-spel; r. sadati, zie i.v. sadati; r. saman, zie i.v. saman; r. taheulé, zie i.v. taheulé. Meuratéb, een ratéb uitvoeren, de handeling ratéb verrichten, ratéb (verb.) met meerv. subject; zie vbd. i.v. glét. Peuratéb, eene ratéb-uitvoering laten houden, vrome liederen zingen voor; tapeuratéb aneu' gata, bè' djimòë, zing wat vrome liederen voor uw kind, dat het niet huile. Vgl. liké, seulaweuët.

RATÈË, niet goed wijs, niet goed bij zijn zinnen, niet recht bij zijn positieve (zoodat men wartaal spreekt), half gek, (b.v. van verdriet, van verliefdheid); oemoe moeda mantòng that koembèë, sòë eu ratèë hilang bitjara, zij was jeugdig, zelfs nog zeer jong van leeftijd, en wie haar zag, werd halfgek en radeloos, (Djoehan Meusapi); sòë njang kalòn le njang ratèë, le njang seudèë poengò gila, wie haar zag werd (door hare schoonheid) vaak half gek, idioot of krankzinnig, (Malém Diwa); binatang paléh hana akaj, sang ka dawaj seudèë ratèë; boebajang dròë di barōh glé, *h*an djipiké oeròë ba' oelèë, het ellendige beest had geen hersens, het leek verbijsterd van zinnen, idioot, half gek; zijne eigen schaduw onder den berg (hield hij voor een anderen tijger), zonder te bedenken, dat de zon boven zijn kop stond, (Plandō' Kantjé). Meuratèë, niet goed wijs zijn, zich zoodanig gedragen. Peuratèë, half gek maken; peuratèë dròë, zich half gek maken, of zich zoodanig gedragen, zich als zoodanig aanstellen. Vgl. datèë, dèë.

RATÉN-RATÉN, of rateuën-rateuën, (iets of allerlei) nemen in het wilde weg (zonder te letten op wat men neemt, b.v. bij het plukken van bloemen of bladeren), luk raak nemen; teuma neutjò' ratén-ratén, ngoej njang la'én idja gasa, daarop nam zij zonder uit te kiezen een ander kleed (uit de kist) en trok het, een grof kleed, aan, (Malém Diwa; deze regel volgt op den regel, geciteerd i.v. *g*roem).

RATEUËB, ook reuteuëb, hier en daar, overal aangaan, rondtrekken, rondloopen; peuë boeët tarateuëb djeuëb-djeuëb teumpat, waarvoor ga je overal aan. Meurateuëb, de handeling rateuëb verrichten, rateuëb met meerv. subject; kamèng abéh djimeurateuëb doem lam lampōïh gòb, de geiten

@lonaliakbar

loopen overal rond in den tuin van een ander. Peurateuëb, laten rateuëb.

RATEUËN-RATEUËN, zie ratén-ratén.

RATJŌN (Mal. ratjoen), gift, vergift; boengòng ratjōn, bloem van de gandaroesa-plant. Zie bisa, toeba I.

RATOE (Mal.-Jav. id.), vorst, koning, (in hik.); zie vbd. i.v. mò'-taba.

RATŌH, onafgebroken over iets of over allerlei praten, ratelen over, kletsen, zwammen over; djiratōh doempeuë, njang kòn-kòn djipeugah, zij kletst aan een stuk door over alles en nog wat, en zegt dingen, die niet waar zijn; djiratōh ōn kajèë rimba, zij kletst over alles en nog wat, (lett. over de bladeren in het bosch); narit ratōh, allerlei kletspraatjes. Meuratōh, de handeling ratōh verrichten, ratōh met meerv. subject, (ook) = meusadati, (zie i.v. sadati); habéh narit ni meuratōh, teungkoe lajōh dalam dada, toen het oude vrouwtje met haar onafgebroken geratel (met haar eindeloos verhaal) klaar was, was de teungkoe slaperig geworden, (Noen Parisi).

RAWA I, tule, gaas, (ook) de van rawa vervaardigde staart van een vlieger (zie i.v. glajang); tulen; tirè rawa, tulen gordijn, (zie vbd. i.v. nalam).

RAWA II (Men. Rao), naam van een landschap in het Noorden van de residentie Sumatra's Westkust, grenzende aan de residentie Tapanoeli, (in het Atjèhsch gew. verstaan:) de Westkust van Atjèh, waar de bevolking van Menangkabausche afstamming is, (verder) iemand, lieden van de Westkust, ook aneu' Rawa, (zie ook i.v. aneu' en djamèë, en vbd. i.v. radja); Rawa meu'ikoe, gestaarte Rawa, (minachtende aanduiding van lieden van de Westkust, met zinspeling op rawa, tulen staart van een vlieger, zie rawa I, en zie verder i.v. aneu' en het antwoord van Rawa-lieden i.v. tjalōng); bahkeu doemnòë ngòn basa Atjèh, bah lōn peusarèh ngòn basa Rawa; pinggang rampéng dadanja bidang, beusambōt poela lihé njang djeundjang; ... tot zoover in het Atjèhsch, laat ik het nu verder in het Rawa'sch (i.e. Maleisch, vermengd met Atjèhsch) zeggen; (uw) middel is tenger en (uwe, eig. hare) borst breed en daarop volgt een rechte, slanke hals; ..., (Tjintaboehan).

RAWA III (Men. rao, Mal. rawa), eene wilde duivensoort; leuë' ngòn rawa mirahpati, han é' kheun kri ngòn langkoebèë, (er waren verder) de duivensoorten l., r. en m., ontelbare soorten en voorts snippen, (Plandō' Kantjé).

RAWA', iets op goed geluk af, in het wilde weg doen, (b.v. schieten, werpen, nemen), (ook) rondscharrelen en van allerlei nemen (b.v. vruchten van andermans

@Ionaliakbar

boomen); djisròm djirawa'-rawa', hana djitoepat takat pat oereuëng pattjitjém, hij gooit maar op goed geluk af (met steenen b.v.) zonder te weten in welke richting zich een mensch of een vogel bevindt; beudé rawa', een schot in het wilde weg, (b.v. des nachts van eene vesting uit om den vijand te verschrikken); panè kadja' rawa' boenòë kòn, waar heb je van zooeven af rondgescharreld; bòh kajèë habéh djirawa' lé aneu' miët, de vruchtboomen zijn allemaal leeg geplunderd door kinderen. Meurawa'(-rawa'), de handeling rawa'(-rawa') verrichten, rawa'(-rawa') met meerv. subject; meurawa'-rawa' djeuëb-djeuëb djoerōng, door alle dorpspaden rondscharrelen. Peurawa'(-rawa'), laten rondscharrelen, rondscharrelen met; bè' kapeurawa'-rawa' adòëkeu lam-lam oeteuën, ga niet met je broertje overal rondscharrelen tot zelfs in het bosch.

RAWAN, zie raweuën.

RAWANG, plassen aan de kust, strandmeertje; eungkōt rawang, visch, die in dergelijke plassen voorkomt; bè' tablōh lam rawang, lhō' that, ga niet in het meertje, het is er erg diep. Zie brawang.

RAWATOE I, een in verhalen voorkomende vogel van bovennatuurlijke soort, ook diwatoe genoemd; vgl. diwata.

RAWATOE II, e.s.v. plant, die ook en meer maïh-maïh genoemd wordt, (zie i.v. maïh); ladōm seulanga ladōm rawatoe, ladōm gahroe timòh moebandja, deels waren het seulanga-, deels rawatoe-, deels gahroe-planten, die er in rijen groeiden, (Poetròë Peukisōn); ròt toenòng boengòng rawatoe, ròt barōh, teungkoe, peukoela djawa, aan den Zuidelijken kant groeiden rawatoe-bloemen, en aan den Noordelijken kant, teungkoe, p.-dj.-boomen, (Malém Diwa).

RAWÉ, in hik. ter wille van het rijm soms rawòë, winden, op-, of afwinden (van zijde, zie vbd. i.v. rangginòë II), spinnen (van een web), in het water met een langen stok of iets dergelijks rondtasten om iets te zoeken, dat erin gevallen is, dreggen, (fig. vaak verdubbeld) in zijne gedachten wenden en keeren, overdenken, overwegen, (een gedicht b.v.) in zijne gedachten samenstellen, fantaseeren, (ook) uiting geven aan allerlei in zijn binnenste woelende (droevige of booze) gedachten, lamenteeren, razen, (verder) heen en weer gaan, woelen, onrustig, ongerust zijn (van de gedachten, het gemoed); ramideuën teungòh djirawé glabaïh, de spin is bezig haar web te spinnen; sa'ōh lōn ka poetōïh boenòë, lōn keumeung dja' rawé singòh, (het touw van) mijn anker is zooeven gebroken, ik zal morgen er naar gaan dreggen; di gòb geukarang

@lonaliakbar

deungòn awé, ladōm geuranté deungòn talòë; di lōn lōn karang dalam até, lōn rawé-rawé lam dada dròë, anderen stellen iets samen van rotan en binden het soms vast met een touw; ik, ik stel iets in mijn binnenste samen, het in mijzelf overdenkende, (Hik. Rantò); oemoe limòng thōn lōn piké-piké, lōn rawé-rawé lōn kira-kira, gedurende vijf jaren heb ik (over dit) werk nagedacht, heb ik het overwogen en overdacht, (Prang Gōmpeuni); hana panjang oelōn rawé, soesah até oelōn peudòë, ik zal niet lang hierover fantaseeren, (want) het is lastig om het dan in dichtmaat op te stellen (eig. aaneen te rijgen), (Goemba' Meuïh); meunan-meunan doem djirawé, weuëh até Sangirah moeda, zoo gaf hij uiting aan al zijne weemoedige gedachten, en de jeugdige (prinses) S. kreeg medelijden (met hem), (Indra Bangsawan; deze regel volgt, met één regel ertusschen, op de regels, geciteerd i.v. oendaandé); djirawé-rawé (of meurawé-rawé) até lōn, hana mangat, mijn hart is onrustig, ik voel mij niet gerust. Meurawé, de handeling rawé verrichten; meunan leumah dalam até, djimeurawé malam oeròë; sampòë piké dalam poe'euët, wòë radja tjoet teuma doedòë, op dat denkbeeld was zij gekomen, nadat zij er dag en nacht over nagedacht had; toen zij tot een besluit was gekomen, kwam de jonge koning terug, (Goemba' Meuïh); kheunda' peutjré oereuëng doea, pakri daja ngòn poepalòë; teuma leumah dalam dihén, dalam batén djimeurawòë; Lila Banggoena lōn peukawén, deungòn la'én poetròë sinòë, zij wilde die twee personen van elkander scheiden en zocht naar een middel om dat ongeluk teweeg te brengen; in haar binnenste erover nadenkende kwam de gedachte in haar op: „ik zal L. B. met een ander, met eene prinses van hier laten trouwen'', (Goemba' Meuïh); pò nahoeda è' moebalōt, that moepōt-pōt meuseurapa; Bangta Ahmat ka djitjarōt, è' moebalōt dalam idja; ... Ahmat teudoeë' kèh-kèh koedé, njang meurawé pò nahoeda, de scheepskapitein had (van angst) zijne broek bevuild, en hij mopperde en vloekte; hij schold B. A. uit, terwijl zijn kleed vol uitwerpselen zat; ... A. bleef stil zitten, zijne schurft krabbende, terwijl de scheepskapitein steeds door raasde, (Banta Ahmat); teu'ingat-ingat meurawé-rawé, salèh maté lōn djoedō hana; ..., zij dacht steeds (aan haar echtgenoot), en gaf uiting aan allerlei droevige gedachten (zeggende:) misschien ga ik dood, terwijl mijn echtgenoot er niet bij is, ..., (Tjintaboehan); djeureukha meurawé, zie i.v. djeureukha;

@lonaliakbar

zie verder vbd. i.v. gòë. Peurawé, laten rawé, ongedurig, ongerust maken.

RAWÉT; boengòng (poeti') rawét, naam van een versieringsmotief; teubiët tamòng boengòng rawét, lheuëh moepalét teuma hana, b.r.-motieven gingen in en uit, eerst ineengestrengeld en vervolgens niet, (Noen Parisi; deze regel volgt op den regel, geciteerd i.v. kalō', en gaat vooraf aan den regel, geciteerd i.v. boegam).

RAWEUËN, ook rawan (Mal. rawan), verstrooid, aan iets anders denkende dan waaraan men bezig is, van streek, verbijsterd, bezorgd, aangedaan, bedroefd, mistroostig; sòënjang kalòn raweuënkeu até, di até-até di mata-mata, wie haar (de schoone, gevangengenomen prinses Tjintaboehan) zag, raakte van streek en verloor haar niet meer uit het hart noch uit het oog, (Tjintaboehan); ta'-iëm, adé'eunda, bè' tamòë lé, raweuënkeu até kaleuboe keukanda, weest stil, zusjes (vrouwtjes), weent niet meer, mijn hart raakt daardoor bedroefd, (Tjah Koebat); proemòh toelōt poetròë Tjoet Awan, njang leubèh rawan sinan soeloetan, de jongste gemalin heette prinses Tj. A., bij haar verstrooide de soeltan zich het liefst, (Dioe Plinggam); geudja' peureutjé' ië rawan, Tjoet Arian meudjeulih rasa, men besprenkelde hem (den uit zijne bezwijming bijgekomen Arian) met water tegen verbijstering (bezwijming) en Tj. A. voelde zich weer behoorlijk, (Noen Parisi); zie verder vbd. i.v. pantōn. Peuraweuën, verstrooien, van streek brengen, verbijsteren, bezorgd enz. maken.

RAWEUËT I, met de vingers bij wijze van kam door het haar over het hoofd strijken, aldus (het haar) naar achteren of naar boven strijken; karaweuët ō' oe ateuëh, bè' meusoej-soej, strijk je haren naar boven, laat ze niet zoo verward staan. Meuraweuët, gestreken (van de haren), de handeling raweuët verrichten.

RAWEUËT II, heen en weer, op en neer gaan (van de gedachten, van het hart, bij weifeling, ongerustheid, onzekerheid tusschen hoop en vrees), onbestendig, ongedurig, onrustig, ongerust, onzeker zijn; djiraweuët até lōn keudéh keunòë, mijn hart gaat heen en weer, wordt heen en weer geslingerd door allerlei gedachten, is onrustig. Meuraweuët, de handeling raweuët verrichten, (ook) overal aanloopen, rondtrekken, rondloopen, rondscharrelen; até lōn meuraweuët that, hana seunang, mijn hart is erg onrustig, ik voel mij niet gerust; meuraweuët djeuëb-djeuëb gampōng, door alle dorpen trekken, in alle dorpen rondscharrelen.

RAWI (Arab. râwî), in hik. ter wille van het rijm soms rawòë, verhaler, verteller, overleveraar,

@lonaliakbar

(ook) verhaal, vertelling, overlevering, traditie, episode, geschiedenis; (verder) verhalen, vertellen, overleveren, een verhaal, een hikajat samenstellen; meunan riwajat sabòh rawi, meunòë lagi sabòh bagòë, zoo (als even vermeld) luidt eene overlevering van een overleveraar, eene andere overlevering luidt als volgt, (volgt eene godsdienstige traditie van gelijke strekking), (Prang sabi); beuët rawi, een verhaal lezen, inz. de levensgeschiedenis van den Profeet voordragen, (zie i.v. mò'lōt); panjang rawi, het verhaal is lang, lang van verhaal, lang van stof, (ook) eene lange geschiedenis hebbende, een lang leven achter den rug hebbende, met veel ervaring, van veel ondervinding, iem., die veel heeft beleefd en daardoor veel levenswijsheid bezit; meunòë bangòn haba soerat, lōn hikajat meung sibandja; ... 'òh lōn peugah panjang rawi, ħan lōn toekri njang moemada, de brief luidde als volgt, — ik zal er echter maar in een paar regels van vertellen; ... als ik er een lang verhaal van maak, dan weet ik niet wat voldoende is, (Noen Parisi); trōïhlé teuka keutjhi' Abō', oereuëng njang lhō' panjang rawi; djikheun ka tō' pòtjoet Banta, sadjan neuba ngòn si nja' ti; meunan djikheun djipeuhaba, oereuëng toeha panjang rawi, toen kwam k. A., iemand met veel inzicht en van veel ondervinding; hij zeide: „prins B. is aangekomen en heeft de prinses medegebracht''; aldus zeide hij, de oude man van veel ondervinding, (Banta Ahmat; zie ook vbd. i.v. lhō' I); maséng roepa hana saban, poetéh itam mirah sròë-bròë; ħané' kira bōh teuladan, bahkeu doemnan sabòh rawòë, zij hadden allen verschillende gedaanten, waren niet gelijk, waren wit, zwart, rood; het was een mengelmoes van kleuren, waarvoor geen voorbeeld (ter vergelijking) is te bedenken; tot zoover slechts deze episode, (Indra Bangsawan); zie verder vbd. i.v. dalang, keubòïh, lambat.

RAWÒË I; meurawòë, verward, in de war, van de wijs, van streek; meurawòë that djimarit, wat spreekt hij verward. Peurawòë, in verwarring, enz. brengen; bè' tapatéh ma'na loempòë, djén peurawòë (var. peuraboeë, op eene andere plaats in eene soortgelijken zin: poewawòë), teungkoe, gata, hecht geen beteekenis aan een droom, het is een djén, die u, teungkoe, van de wijs wil brengen, (Malém Diwa); hé, poetròë tjoet, ingat keudròë, djipeurawòë (var. djipoewawòë) gata, intan, wees op uwe hoede, kleine prinses, (een djén) zal u van de wijs trachten te brengen, lieveling, (Goemba' Meuïh). Vgl. rawòh.

@lonaliakbar

RAWÒË II, zie r a w é.

RAWÒË III, zie r a w i.

RAWÒH, overal aanleggen, overal aanloopen, afloopen, ronddolen, rondtrekken, in alle richtingen doorkruisen, (fig.) uitweiden, wijdloopig zijn, (verder) onrustig ongedurig zijn; s ò ë p ò l e u m ò n j a n d j i r a w ò h-r a w ò h l a m l a m p ō ï h g ò b, van wien is die koe, die in een andermans tuin rondloopt; zie verder vbd. i.v. l i s i, p ò I; h a n a g o e n a p a n j a n g r a w ò h, d j a r ò ë k e u b ò ï h l ō n k a r a n g n j ò ë, het heeft geen nut om (hierover) lang uit te weiden, mijne vingers zouden maar verdoofd raken bij het samenstellen van dit verhaal, (Goemba' Meuïh); a t é l ō n d j i r a w ò h-r a w ò h s a b é, h a n a s e u n a n g, mijn hart is voortdurend onrustig, ik voel mij niet gerust. M e u r a w ò h, de handeling r a w ò h verrichten; i n ò n g n j ò ë *h* a n t ò m n a d i r o e m ò h, s a b é d j i d j a' m e u r a w ò h, deze vrouw is nooit thuis, altijd gaat zij uit en loopt overal heen; o e r ò ë p i b e u n g ò h d j i m e u r a w ò h, d j e u ë b-d j e u ë b r o e m ò h n a d j i t e u k a, zoodra de ochtend aanbrak, ging hij uit en liep alle huizen af, (Noen Parisi); g e u n a b o e r ò ë a s e u t a p i r ō l a h, k a k e u l e u p a ï h k a l a m k a m ò ë; s a b a b a t é d j i m e u r a w ò h, b a t j o e t m e u t e u'ò h s i k r a' b o e n ò ë, elken dag — ik vraag God er vergeving voor — schrijft onze pen (onwillekeurig) door; omdat het hart onrustig is, hebben we zooeven slechts een stuk vermeld (van wat vermeld moet worden en waarop we nu terugkomen), (Tambéh toedjōh blaïh). P e u r a w ò h, laten r a w ò h of r a w ò h met versterkte beteekenis; m e u n g n j ò p a n j a n g t a p e u r a w ò h, *h* a n k e u é' d j r ò h o e l ō n p e u d ò ë, als we te veel uitweiden, kan ik (de hikajat) niet mooi in elkaar zetten, (Goemba' Meuïh). Vgl. r a w ò ë I.

RAWŌNG, luidkeels en ranggerekt roepen (zooals een hond huilt), janken; geroep, gejank; t a r a w ō n g S i P o e l a n, roep N. N. luidkeels. M e u r a w ō n g, de handeling r a w ō n g verrichten, luidkeels en langgerekt schreeuwen, huilen, janken, maanblaffen; p e u ë t a m e u r a w ō n g l a g è ë a s è ë, wat huil je als een hond; s o e a r a t j a g è ë n g ò n s o e l o e t ō n g d j i m e u r a w ō n g h a n a r e u d a, beren en slankapen schreeuwden zonder ophouden, (Plandō' Kantjé); zie verder vbd. i.v. r e u m b ō n g. Zie d r ō ï h, r a n g g ō n g III.

RAWŌT, iets, zooals rotan, bamboe, hout, in de lengte gelijk snijden, besnijden (door er de ruwe kanten of dunne stukjes van af te snijden), kleine stukjes afsnijden, in kleine stukjes snijden; s a p a j b o e l a t d o e m g e u r a w ō t, a n e u' d j a r ò ë t j o e t d o e m g e u d j a n g k a, hare armen waren rond als waren ze met een mes gelijkgesneden, en hare vingers waren klein en als aan elkaar afgepast, (Malém Diwa); l h e u ë h d j i r a w ō t p i-

@lonaliakbar

neung moeda, djibōh teuma boengòng lawang, nadat zij jonge pinangnoten in kleine stukjes had gesneden, plaatste zij er kruidnagelen bij, (Radja Bada); zie verder vbd. i.v. oentōt. Meurawōt, de handeling rawōt verrichten, rawōt met meerv. subject. Peurawōt, of prawōt, ook srawōt, mes, dat dient om te rawōt, met een kort lemmet en krommen steel. Teurawōt, gelijkgesneden, afgesneden, in stukjes gesneden; bòh slimèng keu asam eungkōt, keumamaïh teurawōt geulawò' sira; lōn dja' di gampōng tjit ka moepatōt, djakalèë seupōt pi lōn rila, slimèng-vruchten dienen als zuur bij de bereiding van visch, afgesneden stukjes gedroogde stokvisch worden met zout vermengd; dat ik uit mijn dorp gekomen ben, is niet meer dan gepast en al wordt het laat, ik neem er genoegen mee, (pantōn).

RÉ, zie ri.

RÈ, de achting of het vertrouwen van anderen door eigen schuld verliezende of verloren hebbende, niet meer in tel, niet meer gelust, niet meer gewild, iets waarvoor men weinig of niets voelt, (ook) geen achting, geen vertrouwen meer hebbende, niet meer lustende, weinig of niets voelende, weinig of geen lust hebbende (om iets te doen), (iets) zonder enthusiasme, slapjes, lusteloos (doen); Si Poelan ka rè, hana sòë leungò lé narit djih, N. N. heeft het vertrouwen van de menschen verloren, niemand luistert meer naar zijne woorden; boeët njan rè ba' até lōn, ik voel niets voor die zaak; até lōn rè lōn keumeung dja' ba' oereuëng njan, ik heb weinig lust om naar dat mensch te gaan; rè that djipoeboeët boeët, njeum-njeum é', njeum-njeum *h*an, hij werkt met zoo weinig lust, dat het is alsof hij aarzelt of hij het wel doen zal of niet; peuë rè that djimeuratéb, hana goera, waarom voeren zij den ratéb zoo slapjes uit, er zit geen levendigheid in. Peurè, maken, dat iemand de achting of het vertrouwen van anderen verliest, niet meer in tel is, dat iets niet meer gewild wordt, (verder) op slappe, lustelooze wijze (iets) doen; bè' kapeurè boeët, kabōh ba' reudjang-reudjang, werk niet zoo slapjes, doe het vlug.

RÈ' I, leelijk (van uiterlijk, van gedrag, van karakter), niet fraai, ongunstig, aanstootelijk, slecht; rè' roepa, prangòë, akaj, leelijk van uiterlijk, van aard, van gedrag; ta'é' oe glé dja' kòh seumantō', peureubah poetjō' bladéh aloeë; roepa lōn pi rè', peukajan lōn pi brō', balé lōn dja' doeë' teumpat seungoeë, ga naar het gebergte seumantō'-hout kappen, laat den top van den boom neerkomen aan de overzijde van de kreek; mijn uiterlijk is lee-

@lonaliakbar

lijk, mijne kleederen zijn versleten, laat mij op eene eenzame plaats gaan zitten (of wonen), (pantōn); pakri kajoeë peugala sawè' ba' djaròë, rè' ba' oereuëng nanggròë malèë that mata, hoe kun je je armbanden willen laten verpanden, dat staat leelijk bij de lieden in het land, we zullen ons er erg voor moeten schamen, (sadati-vers). Peurè', leelijk maken; pakòn tapeurè' dròë gata, waarom maakt ge u leelijk. Neurè', leelijkheid, slechtheid; sineurè'-neurè' boeët, meuteumèë oentōng batjoet, hoe leelijk het werk ook zij, men verdient er toch wat mee.

RÈ' II, zie rèt I.

RÉB-RÉB; meuréb-réb, vloeiend, neerstroomend (van tranen), met neerstroomende tranen; Keureuma Wanda habéh narit, boenda meuréb-réb ngòn ië mata, toen K. W. gesproken had, vloeiden de tranen zijner moeder, (Diwa Akaïh); zie verder vbd. i.v. léb-léb. Peuréb-réb, (tranen) doen vloeien, doen weenen.

RÈË, (gew. verdubbeld) klanknabootsing van het gedruisch van b.v. den vloed, eene overstrooming, windvlagen, het vliegen van een of meer vogels, van kogels, van neervallende steenen, van het stroomen van een groote menigte, van tranen, of woorden; komt gew. in de meu-afleiding voor. Meurèë(-rèë), suizend, loeiend, snorrend, in dichte drommen, in grooten getale (zich voortbewegende), bij stroomen, stroomend, (eig. rèë-rèë-geluiden makende); bè' kamarit meurèë-rèë, spreek niet zoo ratelend; djitōt beudé seun siribèë, bòh meurèë-rèë seun sila'sa, zij schoten geweren af bij duizend tegelijk en de kogels snorden bij tienduizend tegelijk, (Pòtjoet Moehamat); zie verder vbd. i.v. djoendrōng (onverdubbeld), klōng, kōng I, leu*b*amleu*b*oem, makò, pakhō', poetjō', ragab, reuët, reula.

RÈH-RÈH, bijvorm van drèh-drèh, zie aldaar.

RÈ'IDÈ, meer meurè'idè, verzwakt, uitgeteerd (door ziekte), wegkwijnend; gòbnjan (of badangeu) ka meurè'idè, hana djitém poeléh lé, hij (zijn lichaam) is al uitgeteerd, hij zal niet meer kunnen genezen.

RÈN-RÈN, met vele omwindingen, al dan niet stevig, binden, vastbinden, met vele omwindsels omwinden; zie het syn. karè(-karè).

RÉNG, zie sréng.

RÉ'SASA, zie ra'sasa.

RÈT I, ook rè', ròt, en soms, (vooral indien gevolgd door nòë, nan, déh:) roe, weg, pad, gang, richting, kant, zijde, (fig.) weg, uitweg, gelegenheid, middel, wijze, reden; (verder) langs, in de richting, aan den kant van; bè' kadoeë' ba' rèt, le that gritan, zit niet op den weg, er gaan zeer veel rijtuigen voorbij; bè' kadoeë' ba' rèt gòb dja', zit niet waar ande-

@lonaliakbar

ren moeten passeeren; rèt raja, groote weg, heerweg; babah rèt, zie i.v. babah; oereuëng ba rèt, gids; bè' keunan rèt toeankoe brangkat, akhé sisat dalam rimba; beukit toeankoe seutèt rèt wië, hana sapeuë na meung rimba; beukit toeankoe brangkat rèt oeneun, le di sinan meuteumeung bala; beukit tadja' rèt njang teupat, le meularat toeankoe nja*w*a, heer, sla niet dien weg in, want dan zult ge ten slotte in het bosch verdwalen; indien gij, heer, den weg links volgt, dan zal er niets zijn dan het bosch; indien gij den weg rechts inslaat, dan zult gij daar vele gevaren ontmoeten; indien gij den weg recht voor u uit gaat, dan zult gij met uw leven in vele moeilijkheden geraken, (Tjah Koebat); neuta' ròt wië neusangga ròt oeneun, di teungòh mideuën meugeugisa, hij sloeg hem van links en (zijn tegenstander) pareerde den slag van rechts en zij draaiden op het slagveld in de rondte, (Dioe Plinggam); rètnòë, rètnan, rètdéh, of ròtnòë, ròtnan, ròtdéh, of roenòë, roenan, roedéh, in deze, die, gene richting, aan (of naar) dezen, dien, genen kant, naar hier, daar, ginds, hierlangs, daarlangs, gindslangs; ròtdéh bè' tadòng ròtnòë bè' tadòng, takalòn mantòng, toean, di gata, (var.: ròtdéh ròtnòë bè' tapeungòn, meung takalòn séb meung doe'a), sta niet aan gindschen kant en sta niet aan dezen kant (kies geen partij tusschen mij en mijn vijand, houd u neutraal), kijkt gij, heer, slechts toe, (var.: voeg u bij geen van beide partijen, kijk slechts toe, en het is voldoende als gij voor mij bidt), (Pòtjoet Moehamat; zie verder vbd. i.v. bòh, *h*a-*h*i, keu*t*ang-keu*t*ing, peuë, en zie roenòë); njang roetoenòng njang roe barōh, in de richting of aan (naar) den kant van de bovenlanden (of het Zuiden) en in de richting of aan (naar) den kant van de benedenlanden (of het Noorden), (zie vbd. i.v. rawatoe II); haj Meudeuha' leungò kamòë, tòh rèt djinòë moepòh gata; keubadjikan le keu kamòë tabri, tòh rèt koebantji di lōn keu gata, o M., hoor ons aan, welke reden bestaat er voor ons om u te dooden; gij hebt mij vele diensten bewezen, welke reden bestaat er voor ons om u te haten, (Meudeuha'); rèt talòë kroeëng radja neudja', ra'jat meusa'-sa' meuribèë la'-sa, de vorst nam den weg langs de rivier en in dichte drommen gingen de duizenden volgelingen, (Dioe Plinggam); rakan doea blaïh leungò sabda meunan, djiteureubang rèt lam hawa, zijne twaalf volgelingen, dat bevel hoorende, vlogen op, den weg door de lucht nemende, (Dioe Plinggam); zie

@lonaliakbar

verder vbd. o.a. i.v. h ò, m ò s e u l i h a t (fig.), o e ë h (lett. en fig.), p a l é n g, p e u ë t, p e u t e u m o e ë n (fig.), r a m p ò t.

RÈT II, ook r ò t, vreten, (van grasetende dieren), grazen; g o e d a r è t n a l e u ë n g, het paard vreet gras; zie verder vbd. i.v. k a m è n g (sprkw.), k è h. M e u r è t, de handeling r è t verrichten; k e u b e u ë g a t a d j é h p a t, t e u n g ò h d j i m e u r è t, daar is uw karbouw, hij is bezig te grazen; l e u m ò p i j ō h n j a n l h e u ë h d j i m e u r è t, d j i w ò ë b a' s è t m i s é n j a n g k a, het rund keerde, nadat het gegraasd had, als steeds naar zijne gewone plaats terug, (Plandō' Kantjé). P e u r è t, laten grazen, vreten of opvreten; p a k ò n t a p e u r è t p a d é l ō n b o e n ò ë l é g a t a, waarom hebt ge zooeven mijn padi laten opvreten.

REU'AH, doodop, uitgeput, afgemat, vermoeid, buiten adem, hijgend, zuchtend (ook van b.v. de warmte); t a m o e p i ō h o e d a l a m k h i m a h, g e u t a n j ò ë r e u'a h t j i t l h e u ë h r a d a, laten we in de tent gaan uitrusten, we zijn doodop van het strijden, (Diwa Sangsaréh); m a s é n g a k o e k h e u n a n e u' d r ò ë, h o e k ō m m e u n ò ë n g ò n b i t j a r a; n j a n g n j ò a n e u' d j i m o e p a j a h, b a l é r e u'a h p i d j i d a j a, ieder (van die twee vrouwen) beweert, dat het kind van haar is, dan moet de beslissing van de volgende overweging uitgaan: degene, aan wie het kind werkelijk toebehoort, zal zich voor hem moeite willen getroosten; ook al zal zij zich moeten afmatten, zij zal het voor hem klaar trachten te spelen, (Meudeuha'); r e u'- ō h-r e u'a h, zie i.v. r e u'ō h. P e u r e u'a h, uitputten, afmatten; p e u r e u'a h d r ò ë, zich afmatten, of zich als afgemat aanstellen.

REUBA, omgehakt kreupelhout (op een terrein, dat men aan het ontginnen is), takken en dorens (ter versperring van b.v. een weg), versperring; t a' r e u b a, kreupelhout omhakken, (bij het ontginnen van een terrein); h i n g g a t r ō ï h o e b i n è h l a'ō t, n e u t j a n g b a b-b o e b n e u l é t l a n d j a; l a d ō m t i n g g a j d a l a m l a'ō t, m e u s a n g k ō t d i a t e u ë h r e u b a, tot de kust toe achtervolgde hij hen, terwijl hij met doffe slagen op hen sloeg, sommigen bleven (in hunne vlucht naar de schepen) in de zee achter, doordat zij aan versperringen van takken bleven haken, (Goemba' Meuïh); s a d e u ë r e u b a, (eig. dorens ter versperring tegen iets aan plaatsen), eene belemmering in den weg leggen, inz. verhinderen, dat er op een ander weerwraak genomen wordt, zich voor de bloedschuld van een ander aansprakelijk stellen; A g e u s a d e u ë b i l a B, A heeft zich aansprakelijk gesteld voor de bloedschuld van B; *h* a n l e u m a h g o e n a P ò t e u D j e u m a l ō j, m a s a s a b ò h r ò ë g e u p e u l a r a; t e u t e u k a l a p r a n g G l o e m p a n g P a-

@lonaliakbar

jŏng, gata geu'oesŏng oe Gampŏng Djawa; teuteukala prang Toedŏhmoedŏh, bila doea plŏh geusadeuë reuba; harŏ' sagaj bé nanggròë Pidië, gata geupeusië niba' baja (var. bila), zijt gij de weldaden van vorst Dj. vergeten, hoe hij eens voor u zorgde; ten tijde van den krijg van Gl. P. liet hij u (gewond) wegdragen naar (zijn paleis te) G. Dj.; ten tijde van den krijg van T.-m. (of onderlinge betichting) verhinderde hij de weerwraak van de „twintig"; overal in het land P. was er geharrewar en hij beveiligde u voor onheilen (var. voor weerwraak), (Pòtjoet Moehamat); *h*an ta'ingat goena djameun, masa geutheun geusadeuë reuba, zijt gij zijne vroegere weldaden vergeten, toen hij (de vorst) tegenhield, dat op u weerwraak genomen werd en zich daarvoor aansprakelijk stelde, (ibid.); boe reuba, zie i.v. boe I.

REUBAH, om-, neervallend, hellend (van een voorwerp, dat niet recht staat), neerhangend, hangend, (van b.v. de borsten eener vrouw), om-, neergevallen; reubah tjòt, reubah leuhŏ, zie i.v. leuhŏ; mòm-mòm ka reubah, panè lòm dara, hare borsten hangen al, hoe zou zij nog maagd zijn; zie verder vbd. o.a. i.v. dja', goelé, goemòë, linteuëng, paléng, *ph*am-*ph*oem, poendjŏt, randè, ranggaïh, ranoeb (sprkw.); reubah-reubŏh, neer-, of omvallend (van vele personen of zaken, of herhaalde malen van één persoon of zaak. zie ook reubŏh-reubah); ranoeb djireuët tawŏ djikòh, reubah-reubŏh meuteutimpa, de sirihbladeren trokken zij stuk en de steunboomen hakten zij om, zoodat ze op elkaar neervielen, (Pòtjoet Moehamat); wië ngòn oeneun meuhaja' oelèë, misé kajèë angèn timpa; oe nab likŏt reubah-reubŏh, njeum djipadjŏh sòë njang teuka, zijn hoofd ging heen weer, naar links en naar rechts als een boom, waartegen de wind waait; hij (de geketende djén) viel telkens voorover en achterover, en leek alsof hij ieder die kwam wou opeten, (Tamim Ansa); reubah-limpah, telkens neer-, of omvallend, waggelende en vallende; Bangta beudòïh dòng-dòng reubah, sang-sang pajah lakoe roepa; phaneu loeka hana neupeugah, neutakŏt marah inòng geureuda; lòm neubeudòïh lòm pi reubah, 'òh ban leumah inòng geureuda; „aneu', pakòn reubah-limpah, si'oelah-oelah sakét dalam pha", B. stond op, maar hij stond nog niet goed of hij viel neer, alsof hij oververmoeid was; hij vertelde niet van de wond in zijne dij, daar hij bang was, dat de geureuda boos zou worden; weer stond hij op en weer viel hij neer; zoodra de geureuda dat zag, (vroeg zij:)

@lonaliakbar

„mijn zoon, waarom valt ge telkens, het is net of gij pijn hebt in uwe dij'', (Banta Beuransah). Peureubah, doen om-, of neervallen, vellen; meuteumeung lé kajèë djatòë, teuma doedòë djipeureubah, zij vonden spoedig djatiboomen en velden die vervolgens, (Goemba' Meuïh; zie verder vbd. i.v. rè' I); peureubah dròë, zich laten neervallen, (ook) zich neerleggen, zich neervlijen (om te slapen); peureubah dròë sadeuë oelèë oeba' kajèë dalam rimba, zij vlijde zich (daar) neer en steunde met het hoofd tegen een boomstam in het bosch, (Poetròë Peukisōn); 'òh lheuëh makeuën peureubah dròë, beungòh oeròë peutang-peutang, nadat hij (de oude man) gegeten had, vlijde hij zich neer (ging hij slapen), ofschoon het nog vroeg, nog namiddag was, (Plandō' Kantjé).

REUBAN I, losgeraakt (van eene afdamming), ontworteld, neergeveld (van een boom); abéh reuban teunamba' njòë, deze afdamming is geheel losgeraakt; zie verder vbd. i.v. rampagòë en zie teureuban.

REUBAN II, eene soort kooi met klep, waarin men een lokvogel plaatst, om vogels te vangen.

REUBANA, zie rapana.

REUBEUËNG, zie roebeuëng.

REUBŌH-REUBAH, telkens neervallend, telkens vallend, (zie ook reubah-reubōh i.v. reubah), (verder) neervloeiend, neerstroomend, (van tranen; vgl. bōh-bah, reudjōh-reudjah); 'òh djidja', reubōh-reubah, als hij loopt, dan valt hij telkens; habéh déndajang pi doem goendah, reubōh-reubah ngòn ië mata; Ra'napati djigoelé dròë, tjoela-tjoelòë Moehébat Tjahja; ... sidròë déndadjang sabòh lakoe, han tatoehò peutjalitra, ook al de hofjuffers waren bedroefd en schreiden stroomende tranen; R. wentelde zich rond op den vloer en M. Tj. ging zenuwachtig heen en weer; ... eene andere hofjuffer deed weer wat anders, zoodat men niet van allen zou kunnen vertellen, wat zij deden, (Tjah Koebat; weggelaten een regel, die i.v. keubòïh is geciteerd). Peureubōh-reubah dròë, opzettelijk telkens vallen en weer opstaan, zich telkens neerwerpen.

REUBŌÏH, in water koken (zonder kruiden, zonder eenig toevoegsel, alleen soms wat zout; wordt echter niet gebezigd van het koken van rijst, zie tagoeën); reubōïh bòh manò', eieren koken; sië reubōïh, alleen met wat zout in water gekookt vleesch. Meureubōïh, in water gekookt; de handeling reubōïh verrichten.

REUBŌNG, uitspruitsel, jonge spruit, (inz. van bamboe, verder van suikerriet, pisang, alangalang, kala, enz.; wordt vaak als beeldspraak gebezigd voor jong, jeugdig, beginperiode, gew.

@lonaliakbar

tegenover triëng voor volwassen, latere periode); poetjō' reubōng, zie i.v. poetjō'; njòë na, pòtjoet, reubōng teubèë poeti' kajèë bòh oe moeda, hier hebt ge, prinses, (hier bieden we u aan) jonge spruiten van suikerriet en jonge vruchten, jonge klappers, (Malém Diwa); jōh di reubōng *h*an é' tangiëng, 'òh djeuët keu triëng makén seulala, toen hij nog een jonge spruit was (nog een kind was), kondet gij hem (uit ontzag) niet aankijken, nu hij een bamboe (volwassen) is, is zijn aanblik nog scheller voor u (zijt ge nog banger voor hem), (Pòtjoet Moehamat; zie ook vbd. uit hetzelfde werk i.v. lingkō'); masa di reubōng *h*an é' djingiëng, 'òh djeuët keu triëng hana kèëwasa, als jonge spruit (in het begin) konden zij al niet zien, bamboe geworden (nu, in een verder stadium van den oorlog) hebben zij in het geheel geen macht, (Tadeukiratō rakidin); zie verder vbd. i.v. leusōh, moesém. Meureubōng, uitspruitsels hebben; op uitspruitsels (van bamboe) gelijkend, (gew. gezegd van eene opkomende snor, en van korte, recht naar boven uitstekende horens van een karbouw); oemoe Sa'it doea plōh thōn, ban meureubōng misè doea, S. was twintig jaar oud, zijne snor was pas begonnen hier en daar als bamboeuitspruitsels op te komen, (Noen Parisi); zie verder vbd. i.v. kè I.

REUBŌT, met geweld nemen, ontnemen, ontrukken, ontvoeren, rooven, berooven; roof, berooving; reubōt gòb, iemand berooven, ontvoeren; reubōt atra gòb, andermans goederen rooven; zie verder vbd. i.v. likōt, oendang-oendang II (sprkw.), reusam. Meureubōt, de handeling reubōt verrichten, reubōt met meerv. subject, elkander reubōt, om het eerst trachten te bemachtigen; oereuëng of si meureubōt, roover; doem peuë boengòng na di sinan, keusoeka'an asòë atana; doem déndajang gala'dji that, djimeureubōt boengòng djeumpa, alle soorten bloemen waren daar aanwezig en de vrouwen van het paleis waren zeer verheugd; alle hofjuffers waren zeer verheugd, en zij grepen om het eerst naar de djeumpa-bloemen, (Tjah Koebat); zie verder vbd. i.v. plara, priё', radja (sprkw.).

REUDA, opgehouden, bedaard, geluwd, verminderd, afgenomen, (in hevigheid), tot rust gekomen, uitgerust, ophoudend, bedarend, luwend, verminderend, afnemend, (van wind, regen, strijd, rumoer, ziekte, hartstochten, enz.); „koeleungò, haj doe, na tamè djamèë, tapeuteumèë, doe, lé gata"; „kaprèh, aneu', meureuda djamèë, koepeuteumèë deungòn gata", „ik heb gehoord, vader, dat ge een gast

@lonaliakbar

meegebracht hebt, breng mij, vader, met hem in kennis"; „wacht slechts, mijn kind, tot de gast uitgerust is, dan zal ik hem met u in kennis brengen", (Pòdi Amat); zie verder vbd. i.v. karam, karat, pirang (sprkw.), poeli; hana reuda, zonder ophouden, aanhoudend, voortdurend, steeds door; zie vbd. i.v. lalè, lari, leunjoeë', phat, rawōng. Peureuda, doen ophouden, doen bedaren enz.; Alah, neupeureuda peunjakét batjoet, o Allah, doe de ziekte een weinig afnemen.

REUDÈË, verduisterd, verdonkerd, als met een floers overtrokken, bewolkt, niet helder, flauw, dof, somber, duister, (van een glans, een lichtschijnsel, van b.v. de maan, de oogen); boeleuën peungeuïh pi ka reudèë, kadjiseubèë lé goerana, de heldere maan werd duister, eene eclips overdekte haar; reudèë boeleuën malam njòë, de maan schijnt vanavond niet helder (doordat de lucht betrokken is b.v.; zie ook vbd. i.v. panèë II); meusé dameuroet kilat boelèë, habéh reudèë tjahja njang na, de glans van de haren (van den apenkoning) was als die van smaragd en verduisterde elken anderen glans, (Tjah Koebat); misé boengòng njang ka lajèë, meunan reudèë gadòh tjahja, gelijk eene verwelkte bloem, zoo was de glans (van zijn gelaat) dof geworden en verdwenen, (Noeboeët Nabi); badan leumòh tjahja lajèë, mata reudèë han that njala, zijn lichaam was slap geworden en zijn glanzend gelaat verflenst, zijne oogen waren dof geworden en glinsterden niet, (Noen Parisi); malam djoela mata reudèë, lōn bōh lagèë meudoeë'-adòë, als het laat in den nacht wordt, dan raken de oogen als met een floers overdekt, terwijl ik steeds doorga met de versregels op elkaar te laten volgen, (Indra Bangsawan). Peureudèë, verduisteren, verdonkeren, dof enz. maken.

REUDEUËB, e.s.v. boom, (Mal. dedap, op Java dadap; wordt geplant als omheining van een tuin of gampōng, en als steunboom van de peper-, of sirihplant; de bladeren worden als geneesmiddel gebruikt); soorten: reudeuëb boenta, of r. minjeu' (weinig of niet gedoornd, wordt gebezigd als steunboom van de peper-, of sirihplant), r. meudoeròë, ook r. poerèë, of r. djalang genoemd (sterk gedoornd), r. sangkoeloeëh, (zie verder i.v. reuhat); primpiëng reudeuëb, zie i.v. primpiëng; maté reudeuëb maté lada, (tot) de dadapboom en de peperstruik doodgaan, i.e. langen tijd, (gezegd van b.v. eene langdurige afwezigheid, een lang wegblijven); wa'tèë tadja', maté reudeuëb maté lada, hana ta'ingat aneu' di roemòh, als ge uitgaat, dan duurt het tot

@lonaliakbar

de dadapboom en de peperstruik doodgaan, en denkt ge niet aan uwe kinderen thuis.

REUDJAN, ook r i d j a n, telkens urineerende, vaak moetende urineeren (zonder dat het eene ziekte behoeft te zijn), (van kippen:) vaak drek loozende, loslijvig; g a t a k a r e u d j a n, s i'a t-a t d j a' t ō h 'i ë', hebt ge last van telkens te moeten urineeren, dat ge elk oogenblik gaat wateren; zie verder vbd. i.v. r a n. P e u r e u d j a n d r ò ë, maken dat of net doen alsof men telkens moet urineeren.

REUDJANG, ook r i d j a n g, vlug, snel, gauw, spoedig, (ook) vroeg, niet laat; t a t e u k a b a' r e u d j a n g b a t j o e t, kom wat vroeg; m e u n g k a t a k h e u n b è' m e u t o e k a, m e u s e u k i p h a n a n j a *w* ò n g h i l a n g; m e u n g k a l e u h ō *h* a n d j e u ë t a s a, m e u n g k a d j o e l a *h* a n d j e u ë t r e u d j a n g, hebt ge iets eenmaal gezegd, dan blijve het daarbij, ook al zoudt ge uw leven moeten verliezen; wat (op) l e u h ō-tijd (gesteld) is, worde niet (tot) a s a-tijd (verschoven), wat laat (op den dag gesteld) is, worde niet vroeg (gedaan), (Radja Bada); r e u d j a n g d j o e l a, vroeg en laat, dag en nacht, aldoor, voortdurend, steeds; a t é g o e r è ë a t é n a n g m b a h d a l a m g e u p a p a h r e u d j a n g d j o e l a, steeds droegen zij zorg, dat hun leeraar en hunne ouders tevreden over hen waren, (Noen Parisi; zie verder vbd. i.v. i d a n g, p e u r o e a); zie verder vbd. van de beteekenis vlug, spoedig o.a. i.v. b i m a r a n, d j o e l a, l a m b a t, p o e l a n g, r è. P e u r e u d j a n g, haast, spoed maken met, met spoed, vroeg doen; t a p e u r e u d j a n g k e u n ò ë t a g i s a, haast u hier heen terug te komen; t a p e u r e u d j a n g b o e ë t n j a n, maak haast met die zaak. N e u r e u d j a n g, vlugheid, snelheid, enz.; s i n e u r e u d j a n g(-r e u d j a n g), of s e u n e u r i d j a n g(-r i d j a n g), op zijn vlugst, op zijn vroegst.

REUDJŌH-REUDJAH, neerdruppelend, neervloeiend, neerstroomend, (van tranen), (meer in hik.); t o e a n p o e t r ò ë j ō h n j a n g o e n d a h, r e u d j ō h-r e u d j a h n g ò n i ë m a t a, de prinses werd toen zeer bedroefd en hare tranen stroomden neer, (Tjah Koebat; hierop volgt de regel, geciteerd i.v. d i l è ë). Vgl. d j ō h-d j a h, r e u b ō h-r e u b a h.

REUDŌ', bewolkt, bedekt door wolken, betrokken, regenachtig, dreigend (van de lucht), niet helder, (ook fig.) bewolkt, betrokken, somber (van het uiterlijk); regenwolk, donkere wolk; d i t o e n ò n g r e u d ō' t h a t, k a d a n g s i n g ò h t e u k a i ë r a j a, in de bovenstreken ziet het er zeer betrokken uit, misschien komt er morgen eene overstrooming; r e u d ō' k a m e u l i n t e u ë n g, k a'-a n g k ō t r e u d j a n g p a d é, er zijn regenwolken dwars aan den hemel, haal gauw de padi (die in de zon te drogen is gelegd) weg; r e u d ō' m e u g a n t o e n g (of a r a' g a n t o e n g),

@Ionaliakbar

meuhat teuka oedjeuën, teutapi hana tréb, sikeudjab, wanneer er losse regenwolken hangen, dan valt er zeker regen, maar niet lang, slechts een oogenblik; reudō' balèë, donkere wolk, betrokken lucht, die weer opklaart zonder dat er regen valt; ta' reudō', (eig. op wolken hakken), babbelen, kletsen, beuzelpraatjes houden (en niets uitvoeren); meung broeë' teugòm *h*an é' taboeka, dja' ta' reudō' keudéh, zelfs een omgekeerden halven klapperdop kun je niet opnemen (zelfs zoo iets gemakkelijks kun je niet doen), ga maar ginds babbelen; boeleuën reudō', de maan is bedekt door wolken, schijnt niet helder; pakòn gata reudō' that moeka, lagèë keumeung oedjeuën, waarom ziet ge er zoo somber uit als de lucht wanneer het wil regenen; reudō'-reudòm, zwaar bewolkt, zeer somber; zie verder vbd. i.v. gòm, kandōng, koeët (sprkw.), reuën-mareuën. Peureudō', betrokken, somber maken. Vgl. balòm, reudòm.

REUDÒM, donker, somber, betrokken (van de lucht, het gelaat), blauw, bont en blauw (van het lichaam door b.v. slagen); toebōh sakét badan reudòm, lōn djigidòng ba'-ba' oelèë, mijn lichaam deed er pijn van en werd bont en blauw, en hij trapte zelfs op mijn hoofd, (Plandō' Kantjé; deze regel volgt op den regel, geciteerd i.v. pingkòm); geutōt beudé saré *g*am-*g*oem, la'ōt pi reudòm oemba' gloera, men loste schoten (aan boord), dat het er op zee donker van werd en de golven onstuimig werden, (Malém Dagang); zie verder vbd. i.v. gòm. Peureudòm, donker, somber enz. maken; peureudòm ië moeka, het gelaat doen betrekken. Vgl. balòm, reudō'.

REUË, of rheuë, zie sreuë.

REUË-REUË; meureuë-reuë, neervloeiend, neerstroomend (van tranen), neerhangend (van verwarde haren), verward, in de war (van het haar, van garen; vgl. roej-roej), over den grond slepend; ban nabi leungò narit Si Kamba (Keumbeuë), lòm meureuë-reuë ngòn ië mata, toen de profeet de woorden van K. had gehoord, vloeiden zijne tranen neer, (Nabi Oesoeïh). Peureuëreuë, doen meureuë-reuë.

REUË', vlechten, ineenvlechten, ineenstrengelen, (n.l. in de lengte over en door elkaar slaan, zooals bij het vlechten van het hoofdhaar, niet kruiselings in de dwarste zooals bij het vlechten van eene mat); reuë' ō', haar vlechten; reuë' talòë, touw vlechten, (b.v. twee of drie rotanstengels of reepen over en door elkaar slaan tot een koord); reuë' boengòng, stelen van bloemen ineenvlechten. Meureuë', gevlochten, enz.; de handeling reuë' verrichten, zich ineenstrengelen; padoem-padoem maté lam abeuë', djimeureuë'-reuë' sama

@lonaliakbar

r a t a, vele (krokodillen) gingen dood in de (drooggelegde) zoutwaterplassen en lagen overal (als het ware) ineengestrengeld, (Malém Dagang). T e u r e u ë', gevlochten, ineengevlochten, ineengestrengeld; p e u d e u ë n g t e u r e u ë' o e l è ë, een zwaard, waarvan het gevest met gevlochten metaaldraad is omwonden.

REU'ÈH, zich inspannen, moeite doen (om iets te vinden, te verkrijgen, tot stand te brengen), zoeken, trachten te vinden, te krijgen, klaar te spelen, (ook) zich forceeren, met moeite iets doen (syn. van r e u t ò', zie aldaar); t a r e u'è h b a r a n g-g a p a t, b a' é' m e u t e u-m e u n g, zoek het onverschillig waar, maar zóó dat ge het krijgt; m e u n g n j a n *h* a n é' t a r e u 'è h, zoo iets alleen kun je niet klaar spelen. M e u r e u'-è h, de handeling r e u'è h verrichten. P e u r e u'è h d r ò ë, = r e u'è h met versterkte beteekenis.

REUËH-MAREUËH, allerlei, allerhande, van alles; r e u ë h-m a-r e u ë h d j i p o e m a d j ō h, p e u ë *h* a n s a k é t p r o e ë t-d j i, hij eet ook van alles, hoe zou hij geen buikpijn krijgen; p e u ë m e u n e u k a t t a p o e-w ò ë d i P o e l ò? — h a n a l ō n t o e p e u ë p e u g a h, r e u ë h-m a r e u ë h, n a b a t j o e t s a-p e u ë, wat voor koopwaren hebt ge van Poelò (Pinang) meegebracht? — ik kan ze niet allemaal opnoemen, allerlei soorten, van alles wat. Zie r e u ë n-m a-r e u ë n.

REUËN; m e u r e u ë n-r e u ë n, stroomend (van tranen, ook wel, meer ter wille van het rijm, voor m e u r ō n-r ō n, van eene groote menigte); m e u r e u ë n-r e u ë n i ë m a t a, de tranen stroomen neer; r a'j a t d j i d j a' d o e m m e u r e u ë n-r e u ë n, d j a' l a m o e t e u ë n d o e m t j o e t r a j a, de menschen, jong en oud, stroomden naar het bosch toe, (Malém Diwa).

REUËN-MAREUËN, allerlei, allerhande, van alle soorten, (gew. in ongunstigen zin, b.v. allerlei gevaren, ziekten, zorgen, belemmeringen, wilde dieren, en meer in hik.; in de spreektaal meer r e u-ë h-m a r e u ë h, zie aldaar); t e u-d ō h r e u j e u ë' s e u n g a b t o e p h e u n, *h* a n l é r e u ë n-m a r e u ë n m e u k e u k e u b a, de storm bedaarde, de golven kwamen tot rust en de vele soorten gevaren verdwenen, (Banta Beuransah); d i l ō n a t é t h a t r e u ë n-m a r e u ë n, m i s é b o e l e u ë n t e u n g ò h g o e r a h n a; m i s é o e r ò ë k a r e u d ō' t ō b, s i t k l a m-k a-b ō t g l a b-g o e l i t a, mijn hart zit vol zorgen en het is er donker als de nacht bij maansverduistering, als de dag, wanneer de zon door regenwolken wordt bedekt, het is er volkomen donker, stikdonker, (Banta Ahmat); l a d ō m d j i p l o e-ë n g d a l a m o e t e u ë n, m e u s a n g k ō t r e u ë n-m a-r e u ë n d o e m b a', d a d a (var. b e u k a h i d j a), sommigen vluchtten het bosch in en bleven met hunne borst aan allerlei hin-

@lonaliakbar

dernissen haken, (var. bleven aan allerlei hindernissen haken, zoodat hun kleed stuk ging), (Malém Dagang); moeròë djidoeë' binèh oeteuën, le reuën-mareuën dji'eu roepa, doordat hij aan den rand van het bosch woont, ziet hij allerlei (dieren), (Meudeuha'); zie verder vbd. i.v. lanteuën, ma'moe.

REUËNG, droog, op-, uit-, verdroogd, (van b.v. een ouden pot door het vuur, van den grond in het droge jaargetijde, van het haar, van spijzen), verzengd, aangebrand, bijna van de hitte gebarsten; bè' kadòng lam oeròë, reuëng tangkoera'keu, sta niet in de zon, je hoofd raakt uitgedroogd; 'òh reuëng saré boe'ō' lōn, hana minjeu', mijn haar is heelemaal droog geworden, ik heb geen olie (om het er mee te smeren); eungkōt ka reuëng ba' dapoe, de visch raakt in de keuken aangebrand; dipoetjō' goenòng na sabòh koelam, ië meudjiëmdjiëm khoeëng keumarèë; teumpat la'én thō habéh reuëng, meung tan oedjeuën hana lagèë, op den top van een berg bevond zich een vijver, waarin in den drogen tijd, wanneer door langdurige droogte andere plaatsen geheel uitgedroogd waren, het water uit den bodem bleef opborrelen, (Plandō' Kantjé). Zie tjreuëng.

REUËT, af-, uit-, stukrukken, af-, uit-, stuktrekken; sara djikheun djireuët ngòn ō', ngòn djitoembō' leumpah dada, terwijl zij dat zeide, rukte zij zich de haren uit het hoofd en sloeg en stompte zich op de borst, (Banta Ahmat); toembō' dada djireuët ngòn oelèë, mòë meurèërèë Waki Boejōng, het dwerghert stompte zich op de borst, trok zich de haren uit het hoofd en weende stroomende tranen, (Plandō' Kantjé); déndajang doem djireuëtreuët dròë, habéh djimòë tjeumòng roegha, al de hofjuffers trokken zich de haren uit het hoofd, en huilden zeer verdrietig, (Indra Bangsawan); lheuëh njan djireuëtlé ngòn talòë ban doea dròë siseun djiboengka, vervolgens trokken ze (de twee stieren) de touwen (waaraan ze waren vastgebonden) stuk, en gingen tegelijk met hun beiden weg, (Plandō' Kantjé); zie verder vbd. i.v. reubah. Meureuët, af-, uit-, stukgerukt enz.; de handeling reuët verrichten, elkander reuët; meureuët-reuët ō', elkander de haren uittrekken. Peureuët, laten reuët; bè' tapeureuët talòë ba' aneu' miët, laat het kind het touw niet stuktrekken.

REUGAM, met de hand omklemmen, in de gesloten hand vasthouden, in de vuist houden; reugam djaròë, de vuist ballen, (o.a. bij inspanning); soekèë 'adeurang djireugam djaròë, dilèë doedòë meu-

@lonaliakbar

leuloemba; dji'eu oe nab geutjang di roeëng, ra'jat djiploeëng djipét mata, de 'adeurang's balden de vuist en liepen achtereenvolgens om het hardst weg; voor zich uit kijkende kregen zij van achteren slagen en zij vluchtten met gesloten oogen, (Tjah Koebat); sireugam, zooveel als eene hand omvatten kan, eene handvol, eene vuistvol; sireugam arat, precies eene handvol, zóó dat er niets meer bij omvat kan worden; djitjò' tanòh na sireugam, teuma djisròm ba' la'ōt raja, hij nam eene handvol aarde en wierp die vervolgens naar de groote zee, (Tjah Koebat); zie verder vbd. i.v. diwaj III, khōb, poendò'. Meureugam, de handeling reugam verrichten, reugam met meerv. subject, elkander met de hand vasthouden, (verder) zich krampachtig sluiten, (van de hand); leumah geu'eu boengòng oeròë, oeba' poetròë geudja' tjoeram; 'òh trōïh keunan moemat djaròë, sidéh sinòë geumeureugam, zij zagen de schoone prinses en stroomden naar haar toe; bij haar gekomen drukten zij haar van alle kanten de hand, (Goemba' Meuïh); meureugam djaròë meugantjéng gigòë, ka meulòë-lòë ngòn soeara, zijne handen waren krampachtig gesloten en zijne tanden op elkaar geklemd, terwijl zijne stem lallend klonk, (Pòtjoet Moehamat). Peureugam, laten reugam, in de hand stoppen; padoem na geupeureugam tabeuët ba' roemòh njan beuklam, hoeveel (geld) heeft men u in de hand gestopt voor het reciteeren (van den Qorân, van gebeden) in dat huis gisterenavond; radja peutoenjò' njan ma'nikam, neupeureugam oeba' goerèënja, de vorst liet dien edelsteen zien en liet hem door zijne goeroe's in de hand houden, (Meudeuha'). Neureugam, de wijze van het reugam, gesloten hand, vuist; peuë lam neureugam gata, wat hebt ge in uwe vuist.

REUGÉH, of rigéh, achteruitgaande, afnemende, interende (van het lichaam, van bezittingen), vermagerende, uitterende, wegkwijnende, verarmende, achteruitgegaan, afgenomen, ingeteerd, enz., geruïneerd, (verder) een weinig gescheurd (van het lemmet van b.v. een mes), een weinig schaardig, (zie rigét, tjoemèh); oeròë malam *h*an tòm neu'éh, badan that reugéh leumòh angèëta, dagen en nachten sliep hij niet en zijn lichaam was zeer vermagerd en verzwakt, (Tjintaboehan); badan pidjoeët asòë rigéh, lam tika éh beudòïh hana, met een vermagerd en uitgeteerd lichaam blijven zij op de slaapmat liggen, (Hik. Rantò); meung sidoeét hana tiréh, djeuët keu reugéh lém sabanda, niet één duit (van de havenrechten) lekte door, zoodat broeder havenmeester ver-

@lonaliakbar

armde, (Noen Parisi); n i b a' r a m p a' m a k é n r e u g é h, a t é p e u d é h d a w ō' g i-g é n g, in plaats van rijk wordt hij armer, terwijl hij van spijt steeds slecht geluimd is, (Tambéh toedjōh blaïh); zie verder vbd. i.v. b a l a ï h, d j a j é h.

REUGHA' I, in massa, in menigte, bij massa's, bij hoopen; r e u-g h a' t h a t o e r e u ë n g m a t é, de menschen stierven bij massa's.

REUGHA' II, verkorting van g e u-r e u g h a', zie aldaar en i.v. p a'-p a' I.

REUHA', begeerte, verlangen, lust, (gew. in de uitdrukking:) k a p o e ë h r e u h a', aan de begeerte is vodaan, of is aan (uwe) begeerte voldaan, (b.v. door eene vrouw tot haar man gezegd, die haar kind slaat: hebt ge het kind genoeg geslagen).

REUHAB, doodsbed benevens de daarop liggende kleeren van den overledene, (men laat die kleeren, ook r e u h a b genoemd, bestrooid met bloemen, op het doodsbed liggen gedurende 44 of 100 dagen van het oogenblik af dat de lijkstoet het sterfhuis verliet, en geeft ze vervolgens als s e u d e u k a h aan de lieden, die voor het heil van den doode den Qorân reciteerden of verkoopt ze), (ook) lijkbaar; op eene lijkbaar leggen; b è' t ò ë k e u n a n b a' r e u h a b, kom niet daar dichtbij het doodsbed met de kleeren, (b.v. tot een kind gezegd); r a'j a t p i h a s é k a k e u m a-ï h p a k a t k a g e u r e u h a b R a d é n M o e d a; d o e m n a l a s e u k a n g i r é n g s a d j a n, d o e m s i k e u l i a n n j a n g p e u t o e a; r a d j a S a n g n a-t a s a d j a n r e u h a b, i l é m e u d r a b-d r a b n g ò n i ë m a t a; d a m i n e u p a n d a n g r e u h a b d j e u n a d a h, r a s a n j e u m b e u k a h b e u s ō t d a-d a; 'ò h l h e u ë h r a d j a m a-n j è t n e u t j ō m, r e u h a b g e u'o e s ō n g o e g a m p ō n g S i r i B a t a r a; r a d j a n e u-d o e ë' d i a t e u ë h r e u h a b, d i s i n a n s a p a t n g ò n a-n e u'e u n d a; s a b ò h r e u h a b o e r e u ë n g l h è ë d r ò ë, R a-d é n n g ò n p o e t r ò ë l h è ë n g ò n r a d j a, toen het volk aanwezig en het overleg afgeloopen was, legde men (het lijk van) R. M. op de lijkbaar; al het volk ging mede, benevens al de hoofden; vorst S. ging tegelijk met de lijkbaar, terwijl zijne tranen neervloeiden; toen hij de lijkbaar in den stoet zag, kreeg hij het gevoel alsof zijne borst (zijn hart) doorboord werd; nadat de vorst het lijk gekust had, droeg men de lijkbaar weg naar het verblijf van Zijne Majesteit; de vorst zat op de lijkbaar, samen met het lijk van zijn zoon; op één lijkbaar bevonden zich drie personen: R., zijne (eveneens doode) gemalin en ten derde de vorst, (Tjintaboehan); t a d j a' n g ò n t a p a', a n e u', t a w ò ë n g ò n r o e ë n g, s a l è h r e u h a b t o e ë n g, P ò B é n t a r a, ge vertrekt op uwe beenen, mijn zoon, (maar) ge komt (vrees ik) op uwen rug terug, eene lijkbaar zal u misschien gaan halen, Heer B., (Pòtjoet Moehamat); r e u h a b

@lonaliakbar

Oesén, de lijkbaar van Hoesein, i.e. wat als zoodanig wordt voorgesteld in den optocht bij de A-san-Oesén-feesten, (zie i.v. asan II en djeunadah).

REUHANG, wrang, samentrekkend van smaak, (ook fig.) wrang, zuur, stuursch; bòh troeëng khiërasadjireuhang, een tr. kh. heeft een wrangen smaak; lōn misé oegahri mantjang, sikra' é' sang tapadjōh njòë; meung le singké djampoe reuhang, meunan, abang, hikajat njòë, ik kan (deze hikajat) vergelijken met eene mantjang-vrucht, waarvan men wel een stukje kan eten; maar wanneer men er veel van eet, dan krijgt men een slee gevoel in de tanden vermengd met een samentrekkenden smaak in den mond, zoo is, broeder, deze hikajat, (Goemba' Meuïh); meungnjò njang boeët dèëlat djeunoelang, lōn *h*an reuhang masam moeka, als het een bevel (eig. werk) van Uwe geëerbiedigde Majesteit is, zal ik geen stuursch of zuur gezicht zetten (om eraan te gehoorzamen), (Indra Bangsawan).

REUHAT, allerlei jeukverwekkende zaken, ook tooverformules, (die jeukende wondjes veroorzaken, wanneer men ze in iemands kleeren doet); (verder) ba' reuhat, eene doornachtige soort dadap-boom; oelat reuhat, eene alleen op den ba' reuhat voorkomende soort rups, die zich met de bladeren ervan voedt en waarvan de haren ergen jeuk verwekken; djibōh reuhat ba' Si Poelan, men heeft N. N. met jeukverwekkende zaken bewerkt, hem jeukende wondjes bezorgd. Peureuhat, met jeukverwekkende zaken bewerken, jeukende wondjes bezorgen; pakòn tapeureuhat gòb, waarom hebt ge een ander jeukende wondjes bezorgd.

REUHIË', of rihië', niet dicht geweven of gevlochten (van b.v. een weefsel, eene zeef met groote gaten), ijl, doorzichtig, grof, wijd uit elkaar (van b.v. tanden); zie vbd. i.v. aja', gigòë (sprkw.). Peureuhië', ijl enz. maken; bè' kapeureuhië' kapò' idja, weef het kleed niet ijl, niet losjes.

REUHOEM, zie reuhoeng.

REUHOENG, ook reuhoem, opening (ook van het lichaam, van bv. den neus, den aars enz.), gat, spleet, reet, holte, kuil; (ook) met eene opening of openingen, enz., eene opening of openingen enz. hebbende; hòka idja njang reuhoeng njan, lōn keumeung tampaj, waar is dat kleed, dat een gat heeft, ik zal het lappen; hé boerōng Si Antōng, goemba' keu mirah, roeëngkeu reuhoeng, gakikeu meudarah, hé, b. S. A., de haarbos op de kruin van je hoofd is rood, je rug heeft een gat, je voeten zijn bebloed, (bezweringsformule van de boerōng); zie verder vbd. i.v. gigòë, idōng, loej. Peureuhoeng, van eene opening enz. voorzien, eene opening enz. maken in; béhtra beu-

@lonaliakbar

s ō t t i k ō ï h p e u r e u h o e n g, i ë d j i t a m ò n g h a n a b a-g ò ë, het schip is lek, muizen hebben er een gat in geknaagd en het water stroomt met kracht naar binnen, (Tambéh toedjōh blaïh).

REUJA, of r i a (Arab. r i'â'), vertoon van vroomheid, van geleerdheid, praalvertoon, (in deze beteekenissen meer r i a, zie verder i.v. o e d j ō b); (verder) uitbundige vreugde, luidruchtigheid; uitbundig, uitgelaten van blijdschap, luidruchtig; b e u k e u m e u n a n n j a n g g e u p e u n a n r i a, t a-p o e b o e ë t a m a j s e u r e u t a t a k a s a t n a m e u n g l e u-m a h b a' m a'n o e s i a, nu, wat r i a genoemd wordt, dat is, dat men vrome werken verricht met de bedoeling, dat de menschen ze zullen zien, (Beukeumeunan; zie verder vbd. i.v. m a s a'a l a h); p a k ò n g a t a r e u j a t h a t o e r ò ë n j ò ë, p e u ë-p e u ë s a-l è h b a l a k e u m e u n g t e u-k a, waarom zijt ge vandaag zoo uitgelaten vroolijk, wat voor ongeluk zal er wel komen, (volgens het volksgeloof volgt op uitbundige vreugde droefheid); zie verder vbd. i.v. *g* a m-*g* o e m. M e u-r e u j a(-r e u j a), uitgelaten van blijdschap zijn, luidruchtig zijn, zich luidruchtig vermaken; t j i t k a m e u r e u k a d o e m g e u-t a n j ò ë, n j a n k e u b o e n ò ë t a m e u r e u j a; b a l a ï h t a-k h é m m e u h a t t a m ò ë, m e u n a n h a j a d ò ë n j a n g k a n j a n g k a, wij zijn stellig door eene straf van hoogere machten getroffen, omdat wij zooeven uitgelaten van vreugde waren; op gelach volgt beslist gehuil, zoo, zusjes, is het altijd geweest, (Banta Beuransah); n j a n-k e u s a b a b n e u j o e ë m e u-r e u j a, t a n d a r a d j a k e u-s o e k a'a n, daarom liet de vorst (het volk) vroolijk feest vieren, ten teeken, dat hij blijde was, (Kamarō Daman). P e u r e u j a d r ò ë, zich erg vroolijk, luidruchtig gedragen, zich aldus aanstellen.

REUJANG, of r i a n g, slingerend (van een vaartuig door b.v. te zwaren bovenlast of te ronden bodem). P e u r e u j a n g, doen slingeren. Zie l i a.

REUJEUË I, of r i e u ë, Spaansche reaal, dollar, rijksdaalder, (vooral Toenòngsch voor r e u n g g é t, zie aldaar); zie vbd. i.v. k h o e t.

REUJEUË II, het geluid van het roepen uit de verte, iemand aldus roepen. M e u r e u j e u ë, zulk een geluid maken; s ò ë s a-l è h m e u r e u j e u ë d i b l a n g, wie roept daar toch in de verte op het veld.

REUJEUË', of r i e u ë', golven, inz. op het strand brekende golven, branding; r e u j e u ë' b i t j a h, op het strand brekende golven; g i g ò ë r e u j e u ë', de getande rand van de op het strand gebroken golven en van het daardoor nagelaten spoor, (verder) naam van een daarop gelijkend versieringsmotief, b.v. aan den onderrand van broekspijpen; zie verder vbd. i.v. k l a m, p a l è t-p a l ò t, p a r é', p h a n g-p h ò ë, r e u ë n-m a r e u ë n.

REUJŌH, of r i ō h, rumoerig, la-

@lonaliakbar

waaierig, luidruchtig, luidklinkend; rumoer, herrie, lawaai, geraas; zie vbd. o.a. i.v. goempita, khab, parōh I, peuneupi, pidjoeët, ragab, randō, ratab II; reujōh-reundah, (Mal. rioeh-rendah), versterking van reujōh, (in hik.); saré meuteumèë djimeureupaïh, reujōh-reundah taleungò soeara, zoodra ze (de twee wonderpijlen) elkander ontmoetten, worstelden ze met elkaar zóó, dat men een geweldig lawaai hoorde, (Diwa Akaïh); reujōh-reundah dalam oeteuën, boenjòë toepheun badè raja, er was in het bosch een geraas, alsof er een hevige stormwind woei, (Tjah Koebat). Meureujōh, lawaai, herrie maken; sòë meureujōh-reujōh boenòë dileuën, wie maakte zooeven op het voorerf zulk een rumoer; bè' tameureujōh ngòn sèëdara, maak geen herrie (ruzie) met een broeder. Peureujōh, lawaai, herrie veroorzaken, lawaai, herrie maken over; peureujōh dròë, lawaai maken (opzettelijker dan meureujōh), doen alsof men herrie maakt; hajpò ma, bè' tapeureujōh, taleungò deuïh lōn meuhaba; djinòë tamasō' agama éseulam, na bè' karam lam noeraka, moeder, maak geen rumoer (over uwen gesneuvelden echtgenoot), luister nu goed naar wat ik zeg; ga tot den Islâm over, opdat ge niet in de hel zult verzinken, (Gadjah toedjōh oelèë); zie verder vbd. kamòë.

REUKAH (Mal. rekah); meureukah, opengebarsten (van b.v. vruchten), doorgebroken, aangebroken (van den dageraad, van de zon), (in hik.); gigòë-dji na ban glima meureukah, hoe meuseureulah meutjaja-tjaja, hare tanden geleken (de pitten van) een opengebarsten granaatappel en hadden een schitterenden glans, (Tjintaboehan; eene geliefkoosde vergelijking); padja meureukah siblah timoe, djiteubiët samsoe oeròë pi padja, de dageraad brak in het Oosten door, de zon kwam op, het werd ochtend, (Diwa Akaïh); zie verder vbd. i.v. khoeloe'.

REUKAM, pijnlijk, eene stekende pijn veroorzakende, stekend, zulk eene pijn voelende, (fig.) stekend, grievend, gegriefd, haat, wrok koesterende; stekende pijn; reukam lam gaki, mata, proeët, (eene) stekende pijn (hebbende) in de voeten, in de oogen, in de maag; bè' panjang that soesōn peudòë, mata lōn tjeukòë pi that reukam; bit njò reukam, hé sèëdara, lōn meudjaga oeròë malam, laat ik deze hikajat niet te uitvoerig maken, (want) mijne oogen doen zeer van den slaap; waarlijk, broeders, mijne oogen doen zeer van het opblijven dag en nacht, (Banta Ahmat); doemna oereuëng ka djitrōh dam keu Boerian doem

@lonaliakbar

peutoea; meunankeuhaj oelèëbalang, até reukam doemgeu rata, al de hoofden koesterden wrok tegen B.; zoo was het met de oelèëbalangs gesteld, zij haatten hem allemaal, (Noen Parisi); bè' takeumiëng peuna kōseumat, poelang ngòn mangat poetròë moeda; gatangòn kamòë bè' djeuët keu reukam, bè' moebantahan singòh dan loesa, gij moet geen twist willen zoeken, geef de prinses vrijwillig terug, opdat het niet tot eene vijandschap tusschen u en mij kome, opdat we hierna niet met elkaar (over haar) zullen trijden, (Dioe Plinggam).

REUKIËH, of rikiëh, oneffen, ruw, niet glad; (verder, gew. verdubbeld) wriemelen, rommelen, tastend zoeken, scharrelen, wurmen; papeuën njòë mantòng reukiëh, gòh lòm sabé djinjhèh, deze plank is nog oneffen, nog ruw, ze is nog niet glad geschaafd; djireukiëh-reukiëh ban sabòh roemòh, hij scharrelt het geheele huis door; djireukiëh-reukiëh dròëdji, hana pajah tajoeë meuroenòë, hij scharrelt zoo'n beetje zelf (houdt er zich zelf mee bezig), men hoeft het hem niet te laten leeren, (b.v. het lezen van Arabisch schrift); oedeuëng reukiëh, eene kleine garnalensoort, (aldus genoemd, omdat men die al tastende in het water langs den rivierkant vangt); zie verder vbd. i.v. goeja-gajé. Meureukiëh, de handeling reukiëh verrichten, reukiëh met meerv. subject, oneffen zijn, oneffenheden vertoonen; peuë meureukiëh ba' pha gata, wat zijn het voor oneffenheden op uwe dij; zie verder vbd. i.v. prè-prò. Zie geutoeë, reukoeët.

REUKOEËNG, hals, keel, strot, luchtpijp; talòë reukoeëng, halsband, halssnoer, (n.l. van zwart garen of een stukje goed als adjeumat, indien van edel metaal: talòë takoeë); reukoeëng leuë', zie i.v. leuë' I; reukoeëng roengiët, zie i.v. roengiët; sakétlam reukoeëng, pijn in de keel (hebbende); raja reukoeëng, eene groote keel, eene wijde luchtpijp hebbende, (gezegd van iem., die aan één stuk door kan schelden of schreeuwen, zie vbd. i.v. hōb-hōb); zie verder vbd. i.v. ilé, katja, koelat, loelōïh, oeë, padèë.

REUKOEËT, stroef, niet glijdend, ruw, niet glad; ta'oeët ba' reukoeët, meung mantòng djla gòh lòm gléh, wrijf het zoo, dat het stroef wordt, als het nog glad is, is het nog niet schoon. Peureukoeët, stroef maken. Zie reukiëh.

REUKÒT, zie rakòt.

REULA, over den grond laten slepen, tot den grond laten reiken, laag neer laten hangen, op den grond laten liggen; bè' kareula idja ba' tanòh, laat je kleed niet over den grond slepen; bè' kareula koeroe'an teumpat gòb dja'-dja',

@lonaliakbar

laat den Qorân niet liggen op eene plaats, waar menschen over heen loopen; pòh reula, dansen, (in hik.); 'òh lheuëh beudé ateuëh Nja' Peukan, ta'eu djilinggang djipòh reula, toen een schot op Nj. P. werd gelost, zag men hem wiegelend dansen, (Noen Parisi); geupeu'é' lintō oe seuramòë, oereuëng binòë djipòh reula, men leidde den bruidegom binnen in de voorgalerij en vrouwen voerden een dans uit, (Malém Diwa). Meureula, over den grond slepen, tot den grond reiken, laag neerhangen, neervallen, op den grond liggen; bè' meureula idja lōn ba' tanòh, laat mijn kleed niet over den grond slepen; djibōt toengòë ka djigoelam, oedjōng meureundam neu'eu meureula; djibeu'oeët oedjōng ka djigoelam, teuma oeram mantòng meureula, hij nam een gedeeltelijk afgebrand stuk hout op den schouder, (Banta Beuransah) zag het eene einde ervan naar beneden zakken en tot den grond reiken; toen nam hij dat einde op en zette het op zijn schouder, maar het andere einde sleepte vervolgens over den grond, (Banta Beuransah); djanggōt misè *h*an peuë kheun kri, trōïh oe gaki ka meureula, zijn baard en zijn snor zijn niet te beschrijven, ze reikten tot zijne voeten, sleepten over den grond, (Tamim Ansa); printah Alah Toehan asa, lheuëh njan teuma reubah kajèë; ateuëh kaphé doem meureula, habéh boengka doem meurèë-rèë, door de beschikking van Allah, den eenigen Heer vielen toen de boomen om; ze vielen alle op de ongeloovigen neer, met wortel en al bij massa's omvallende, (Radja Bada); ba' braleuën diteungòh leuën, meureula dheuën oe tjōng seulasa; tréb-tréb siblét djameun siseun, bahkeu 'òh leuën ka moemada, een braleuën-boom staat midden op het voorerf, de takken hangen neer tot de zitplaats boven aan de huistrap; na lange tusschentijden komen we één keer, na langen tijd één maal, laat het voldoende zijn, dat we tot het voorerf komen, (pantōn). Peureula, laten meureula, laten slepen enz. Teureula, slepend, tot den grond reikend, laag neerhangend, neervallend, neerliggend; djeuëb-djeuëb pintō lōn teudjoenoen, djeuëb-djeuëb reunjeun lōn teureula, bij elke deur sta ik voor mij uit te staren, bij elke trap val ik neer, (Banta Ahmat).

REULA', zie reuleuë'.

REULÉ, instortend, ineenstortend, ineenvallend, ineenzakkend, brekend, vervallend, in verval rakend, ingestort, ineengestort, ineengevallen, enz.; até lōn njeum sang-sang ka reulé, njeum boematé lōn beusadjan, ik had (door den dood van mijne moeder) het ge-

@lonaliakbar

voel, alsof mijn hart ineen was gestort, alsof ik niets anders verlangde dan dat ik met haar samen ware gestorven, (Kamarō Daman); hoekōm gadòh adat reulé, agama tan lé boebé seuma, de goddelijke wet verdwijnt, de adat vervalt, van den godsdienst resteert er geen ziertje, (Prang sabi); zie verder vbd. i.v. loengkòb, nirōh, poenggéng, reuleuë'. Peureulé, doen instorten, ineen doen storten, enz., stuk maken. Zie reulòïh.

REULÈ; meu-, of teureulè, verdoofd, bedwelmd; nasikeudjab doeë' di balè, meunjeum lalè leuboej mata; kakeu teungeut Bangta teureulè, hana meunè beudawi teuka; goeda djihoeë areuta djimè, Bangta lalè teungeut njindra, een oogenblik nadat hij in dat open gebouw was gaan zitten, voelde B. zich soezerig en slaperig; hij viel in diepen slaap en toen kwam er plotseling een boef, die het paard en het geld van B. wegnam, terwijl B. vast bleef slapen, (Banta Beuransah).

REULÉ', (een tak, een bamboe-, suikerrietstengel) afkappen, n.l. van de uitstekende deelen ontdoen, (ook: de uitstekende deelen) afkappen; reulé' tjabeuëng, een tak afkappen, (van de twijgen en bladeren ontdoen, zoodat men een stok overhoudt); reulé' teubèë, triëng, een suikerriet-, bamboestengel afkappen, (van de bladeren en dorens ontdoen); reulé' doeròë, de dorens van b.v. een tak afkappen. Meureulé', afgekapt; de handeling reulé' verrichten.

REULÉH, (dial. v.d. Westkust), eene pandansoort, die in Groot-Atjèh seukè bangkoeang genoemd wordt; zie i.v. bangkoeang en seukè.

REULEUË, zie raleuë.

REULEUË', ook reula'; meureuleuë', in-, ineenstortend, ineenvallend, in-, ineengestort, ineengevallen; oeròë malam Malém djimoeprang, meureuleuë' patjang reulé ngòn soeda, M. (Dagang) streed dag en nacht, de versperringen stortten ineen en de voetangels braken, (Malém Dagang); koeta Peunajōng phōn meureula', jōh njan geuhaja' koeta Meura'sa, het eerst viel de vesting te P., toen schudden zij aan de vesting te M., (Pòtjoet Moehamat); zie verder vbd. i.v. girang.

REULEUËNG, hooge, steile oever of kust, de hoog opstaande wand ervan; djeumeurang pi lheuëh teungòh reuleuëng, dji'eu oereuëng leumah hana, toen hij de rivier overgestoken was, klom hij den hoogen oever op en zag dat er geen mensch te bekennen was, (Meudeuha'); zie verder vbd. i.v. prè'-prè', reuntang. Meureuleuëng, gelijkend op een hoogen oever, op den hoog opstaanden wand ervan, gerijd, op eene rij, in dichte rijen; koe'eu batèë raja boebé-

@lonaliakbar

bé, ka djeuët keu glé tamòn meureuleuëng, ik zie zulke groote steenen opgestapeld als een berg, als een hooge oever, (Plandō' Kantjé); pageuë njang kòng doem meureuleuëng, ℏan djan timpeuëng neupeudada, over sterke wallen, die op hooge oevers geleken, stapte hij (in zijne vlucht) in een oogenblik met een krachtigen sprong, (Banta Ahmat); 'òh trōïh lintō djidja' ampeuëng, djidòng meureuleuëng ra'jat moebandja, toen de bruidegom, dien men in optocht had afgehaald, aankwam, stond het volk in dichte rijen geschaard, (Banta Beuransah); bit pi doemnan ka teugageuëng, dji'é' meureuleuëng le lagòë na, ofschoon er zoovelen op het slagveld uitgestrekt lagen, drongen er toch nog zeer velen in dichte rijen op, (Radja Bada).

REULEUËT, eene lange, sterke biezensoort, waarvan men manden vlecht; zie i.v. raga.

REULIËNG; teubèë reuliëng, zie i.v. teubèë.

REULOEJ, schaduw, (fig.) beschutting, bescherming; na reuloej di joeb ba' asan njan, er is schaduw onder dien asan-boom; ... dèësa mò'min oemat Moehamat, dèësa ra'jat ateuëh dōnja; sireuloej langèt seunabé boemòë, ampōn kamòë, ja Rabana, (vergeef) ... de zonden van de geloovigen, van de gemeente van M., de zonden van alle menschen op de aarde, zooveel als er door den hemel overschaduwd worden, zooveel als er zich op de geheele aarde bevinden, schenk ons allen, o Heer, vergiffenis, (Meudeuha'; de tweede versregel ook geciteerd i.v. bé I, de vertaling aldaar hiernaar te verbeteren); asòë reuloej, zie i.v. asòë; zie verder vbd. i.v. rindang II. Meureuloej, schaduw zoeken, zich in de schaduw bevinden (loopen, staan, zitten, liggen), uitrusten, (fig.) beschutting zoeken bij, zich onder de bescherming stellen van (oeba'); neubri lōn meureuloej batjoet joeb pajōng dròëneu, laat mij ook een beetje in de schaduw staan van uw pajoeng; adat taboeka, adòë, pajōng njòë, djeuët tameureuloej ban sineuna; oeròë ngòn oedjeuën ℏan keunòng lé, njankeu sa'ti koebri keu gata, indien ge dezen pajoeng openzet, broeder, dan kunt gij allen er beschutting onder vinden, dan wordt ge niet meer door de zonnestralen noch door den regen getroffen, dat is de wonderkracht van wat ik u geef, (Tjah Koebat); djipōt angèn meuteupoej-teupoej, oereuëng poemeukroej dijoeb keupoela; ka teukoe meulangkah ba' kamòë njang meuntoej, teukoe meureuloej oe ateuëh tika, de wind waait krachtig rukkend, men zuivert padi onder een keupoela-boom; gij hebt, teukoe's, tot ons, moederloozen, willen komen, rust,

@Ionaliakbar

teukoe's, nu uit op de mat, (pantōn); keureuna aneu'eunda dagang piatoe, sinòë meureuloej oeba' ajaheunda, want ik ben een ouderlooze vreemdeling, die hier bij u bescherming is komen zoeken, (Djoehan Meusapi). Peureuloej, beschaduwen, overschaduwen, beschutten, beschermen; haj ma, toetōng dalém lam oeròë, tapeureuloej oelé gata, moeder, (zeide het geureuda-jong tot zijne moeder), mijn broeder (n.l. Banta Beuransah) heeft het warm in de zon (ligt in de brandende zon te slapen), beschaduw hem, moeder (Banta Beuransah); radja Ahmat djimeung tōt lam apoej, tapeureuloej oelé gata, men wil vorst A. verbranden, bescherm hem, (Gadjah toedjōh oelèë).

REULŌH, (naar iets) stooten, steken, (tegen iets aan) stooten, doorstooten, doorsteken; sòë reulōh dijoeb mòh, wie stoot daar onder het huis tegen den vloer; tareulōh triëng keu patjō', tadjaga bè' teumbōïh, doorsteek (de tusschenschotten van) een bamboe om er een waterkoker van te maken, en pas daarbij op dat je niet den bodem (het onderste tusschenschot) doorsteekt; 'òh peungeuïh boeleuën njòë lōn peugah, lōn djireulōh lé oereuëng moeda, als het heldere maan was, — dit zeg ik u —, (zeide het oude, weggeworpen rijstblok), werd er in (mij) gestooten door jonge lieden, (Plandō' Kantjé; hierop volgt de regel, geciteerd i.v. keutang-keuting). Meureulōh, gestooten, gestoken; de handeling reulōh verrichten, elkander reulōh.

REULÒÏH, Toenòngsch reulòh, ineen doen storten, omverhalen, afbreken, sloopen, vernielen, stuk slaan, breken, verbreken, doen afbrokkelen, in de war sturen, verijdelen; (ook) ineenstortend, ineenvallend, ineenzakkend, afbrokkelend, vervallend, in de war rakend, (verder) ineengestort, ineengevallen, ineengezakt, enz; djireulòïh geudōng djiplah peutòë, djikalòn asòë peuë na areuta, zij sloegen de pakhuizen stuk, spleten de kisten open en keken wat er in zat, (Pòtjoet Moehamat; var. van den regel, geciteerd i.v. pròh); njòë pi tatoeëng djéh bè' tabòïh, seutia djròh poetròë boemòë; njang pakat lōn bè' tareulòïh, meung sabòh meukawén sinòë, gij neemt hier (in het hemelrijk) eene prinses, zonder de andere (de prinses der aarde, die gij reeds gehuwd hebt) te verstooten, de prinses der aarde, die immers trouw is van karakter; verijdel mijn plan niet, gij zult hier toch slechts eene prinses huwen, (Goemba' Meuïh); 'òh ta'ingat até teu reulòïh, 'òh tateu'òh até loeka, als men (aan haar ellende) denkt, dan breekt het hart, als men erover spreekt, dan krijgt men eene wonde in het hart, (Poetròë Peukisōn); zie ver-

@lonaliakbar

der vbd. i.v. ambang, djaj, gèt, *h*ang, kōng I, ngòb, rō'. Peureulòïh, laten reulòïh, of reulòïh (verb.) met versterkte beteekenis.

REULŌNG, verkorte vorm van djeureulōng, zie aldaar.

REUMADJA, zie roemadja.

REUMBANG, juist, precies, zuiver, goed, waar, passend, geschikt, gunstig (van een tijdstip); tjòt reumbang, precies verticaal, precies in het zenith, (zie i.v. tjòt en vbd. i.v. keuloebōng); aneu' gata tapeutōh è' ba' reumbang lam goeha, ge moet uw kind precies boven de opening in den vloer zijne behoefte laten doen; nanggròë Pidië reumbang peuët sagòë, oelèëbalang peuët dròë njang mat neuratja, het land Pedir is juist vierhoekig en vier oelèëbalangs voeren daar de heerschappij, (sadati-vers); zie verder vbd. i.v. asèë, gra', laja', lang, limbang, madah, manè, ma'ripat, meu'oengki, mòseulihat, nala II, palòë, ridjalōj. Peureumbang, juist, precies, in de goede richting stellen, doen treffen, goed, passend, in orde maken, passen (transit.), verbeteren, als juist, goed, enz. beschouwen, juist, enz. noemen of achten; njampang gala', hé doe, keu soebang, pakri koepeureumbang djaròëkoe hana, als ik eens graag oorkrabben wil dragen, hoe moet ik, vader, ze passen, ik heb geen handen, (Poetròë Peukisōn); patnjang salah tapeureumbang, lōn soerat, abang, di Aneu' Paja, waar er eene fout is, verbeter die dan, ik schreef (deze hikajat), broeder, te A. P., (Goemba' Meuïh); zie verder vbd. i.v. laja' (sprkw.).

REUMBOE, dial. basa handeuë' voor geumbō, zie aldaar.

REUMBŌNG, (grof voor:) buik, kont; njòë njang djeuët djimeurawōng, si raja reumbōng akaj hana, hij kan alleen maar schreeuwen, de domme dikbuik, (Plandō' Kantjé; scheldwoord tegen den kikvorsch); ka djitōh reumbōng, (grof voor:) hij heeft zijn gevoeg gedaan, heeft gescheten; peuë kapeugah, reumbōngkeu, wat zeg je, je kont? (i.e. je kletst, ik geloof er niets van; zie ook vbd. i.v. asèë).

REUMÈH I, vriendelijk, minzaam, innemend; reumèh that moeka, babah djih, zij heeft een erg vriendelijk uiterlijk, spreekt erg vriendelijk; zie verder vbd. i.v. *h*èh, moetabakah, peungila. Meureumèh, vriendelijk enz. zijn, zich vriendelijk enz. gedragen; tameureumèh (of tapeureumèh dròëteu) ngòn gòb, bè' djoengkat, wees vriendelijk tegenover de menschen, wees niet verwaand. Peureumèh, vriendelijk maken, stemmen; peureumèh dròë, zich vriendelijk gedragen of aanstellen.

REUMÈH II, e.s.v. riviermossel, die zich aan steenen langs den oever

@lonaliakbar

vasthecht en, gestoofd, wordt gegeten; sireumèh, een denkbeeldig geldstuk, gelijkgesteld met ½ pèsè, gebruikt ter aanduiding van eene zeer geringe waarde in uitdrukkingen als: meung sireumèh hana pèng lōn, ik heb absoluut geen geld, heb geen cent op zak.

REUMÈN, schitterend, stralend, prachtig; ba' babah rèt geubōh tjeureumèn, teumpat ingèn toean Siti; 'òh tjòt oeròë djipōt angèn, djròh that reumèn ba' peuneupi, bij den ingang van den weg, waar de pinses zich placht te verlustigen, was een spiegel geplaatst, en als de zon in het zenith stond en de wind woei, dan schitterde de gevelplank (van het paleis door den weerschijn van den draaienden spiegel), (Goemba' Meuïh); dhòëdji litjén na ban tjeureumèn, njang that reumèn ikoe mata, haar voorhoofd was glad als een spiegel en zeer schitterend was haar blik, wanneer zij ter zijde keek, (Tjah Koebat); moekaleusōh ta'eu reumèn, sang tjeureumèn koelét asòë, zijn gelaat was slank en zag er stralend uit, en als een spiegel was zijne huid, (Goemba' Meuïh; hierop volgt de regel, geciteerd i.v. djahét); neubri tjeuroega djanatōj adeunèn, teumpat reumèn soeka tapandang, Hij (de Heer) geeft (den geloovige eene plaats in) het paradijs, eene schitterende plaats, een lust om te zien, (Prang sabi van Teungkoe di Tirò).

REUMÈT, (gew. verdubbeld) zachtjes op en neer bewegen, op en neer trekken, (van den hengel in het water om te maken dat de visch het aas ziet bewegen); tareumèt-reumèt kawé, trek den hengel zachtjes op en neer.

REUMIËB, ingedrukt, ingedeukt, platgedrukt; idōng reumiëb, een ingedrukte neus, (al of niet van nature); keumoeraïh reumiëb, een ingedrukte donderbus, i.e. met een ovalen mond, of een donderbus, die een deuk heeft gekregen; zie verder vbd. i.v. gapiët. Peureumiëb, indrukken, indeuken, platdrukken.

REUMÒ', verbrijzeld, vermorzeld, vergruisd, inwendig gekneusd; (verder) allerlei lekkers, lekkernijen; Si A djipòh lé Si B 'òh reumò' oelèë, A is door B geslagen, dat zijn hoofd inwendig gekneusd is; zie verder vbd. i.v. klah; Alah, gata padjōh reumò' oeròë njòë, hana tabri keu lōn, o, jij eet vandaag allerei lekkers zonder mij er iets van te geven. Peureumò', verbrijzelen, vermorzelen, vergruizen, inwendig kneuzen; pakòn tapeureumò' oelèë aneu' gòb lé gata, waarom heb je het hoofd van een andermans kind heelemaal gekneusd.

REUMÒN, murw, bont en blauw (van b.v. slagen), pijnlijk, een pijnlijk gevoel hebbende (ten gevolge van slagen); reumòn

@lonaliakbar

that asòë lōn, bè' tamat-mat, mijn lichaam doet erg pijn (van slagen), kom er niet aan; makén djipòh ladjoe that-that, poetéh loemat reumòn asòë, zij sloeg haar nog heviger door, zoodat de fijne blanke (prinses) bont en blauw werd, (Goemba' Meuïh). Vgl. leumòn.

REUMÒNG, e.s.v. zeevisch, geelachtig van kleur, zoo lang als een vinger en eetbaar.

REUMÒT, Toenòngsch voor reumèh (mosselsoort), zie reumèh II.

REUMPAH, (Pedirsch) e.s.v. reukwerk, bestaande uit een dooreengekneed mengsel van fijngewreven welriekende bloemen, knollen van het geunoeë-gras en geurige olie, ook in schijfjes gesneden, die keuleumba' (zie ook aldaar) genoemd worden, (verder als Mal.) reumpah-reumpah, kruiden, drogerijen, specerijen.

REUMPAN, gew. meureumpan, keurig, netjes, statig, ordelijk, goed gerangschikt, gerijd, in rijen, in geregelde volgorde, achtereenvolgend; kadoeë' ba' meureumpan, bè' kèt-kòt, singèt, zit netjes en niet telkens in eene andere houding en scheef; sòë dja' djéh meureumpan that lagèë oelèëbalang, wie gaat daar zoo statig als een oelèëbalang (met gevolg en al); hana meureumpan sagaj ba' djipoemeudoeë', zij bergt de dingen nooit eens ordelijk op; ba' djimeungoej meureumpan that, zij kleedt zich erg netjes; ta'eudjidòng djròh meureumpan di hadapan pòteu radja, men zag hem (den jongen naga-koning) keurig in de houding staan voor Zijne Majesteit, (Banta Ahmat); oereuëng Goerantjang pi that goerangsang, dji'é' meureumpan ħan doea tjita, de lieden van G. waren ook zeer strijdlustig, ordelijk en eensgezind drongen zij op, (Djoehan Meusapi); Radja Intan kapaj le that, meusé kilat pantaïh raja; takalòn dji'é' ka meukawan meureumpan ban kawan kadra, de schepen van R. I. waren zeer talrijk en zoo snel als de bliksem; men zag ze gezamenlijk opdringen, in rijen als eene school kadra-visschen, (Pha Soeasa); djipeutadjō teuma poenggōng lam ba' roengkōm doeròë meureumpan, hij (de aap met een in zijn derrière gestoken rotandoorn) stortte zich (uit wanhoop) met zijn derrière neer op een roengkōm-boom met rijen van dorens, (Plandō' Kantjé); ngòn ië mata trō meureumpan, Sangirah ħan reuda djimòë, daarbij vloeiden hare tranen bij stroomen neer, S. weende zonder ophouden, (Indra Bangsawan). Peureumpan, ordenen, rangschikken, rijen.

REUNDAH, laag, kort, klein (van gestalte), laag (van stand), nederig, onderdanig; pò reundah, de korte, (bijnaam van dĕn kik-

@lonaliakbar

vorsch in verhalen, zie vbd. i.v. piroeët); oereuëng reundah, zie i.v. oereuëng; zie verder vbd. i.v. ramboenè. Meureundah, zich bukken, zich nederig gedragen, zich vernederen. Peureundah, laag, lager maken, nederig maken, vernederen; peureundah dròë, zich bukken, zich nederig gedragen, zich vernederen; zie vbd. i.v. peutalabajoe.

REUNDAM, dial. ook eundram, dompelen, in-, onderdompelen (in eene vloeistof en daarin houden of laten), in water of eene andere vloeistof zetten, weeken, te weeken zetten; geureundam boengòng lam minjeu' ō', men dompelt bloemen in haarolie; zie verder vbd. i.v. lòn. Meureundam, gedompeld, in-, ondergedompeld, enz.; zich (in het water) dompelen, zich in-, onderdompelen, in het water gedompeld staan of zitten, zich in het water afkoelen, (verder) ondergaan (van hemellichamen), naar beneden zakken, verzinken; idja lōn ka meureundam lam ië, mijn kleed is al in water gedompeld; keubeuë teungòh djimeureundam, de karbouw is bezig zich in het water af te koelen, staat in het water gedompeld; zie verder vbd. i.v. keunòng, reula. Peureundam, laten reundam of reundam met versterkte beteekenis.

REUNDANG, bakken in olie of vet, braden, fruiten; gebakken, gebraden, gefruit; baksel, gebraad; reundang eungkōt, visch bakken, (zie i.v. rapōh); eungkōt reundang (of teureundang), gebakken visch; keumamaïh reundang, zie i.v. keumamaïh; zie verder vbd. i.v. lari. Meureundang, de handeling reundang verrichten; sidròë tjèëdaga kaja *h*an sabé, minjeu' sapi ngòn meureundang, er was eens een koopman, die zeer rijk was, hij gebruikte m.s. om (spijzen) te braden, (Plandō' Kantjé); zie verder vbd. i.v. panjòt. Peureundang, laten reundang of reundang met versterkte beteekenis. Teureundang, gebakken, gebraden, gefruit.

REUNÈ', glinstering, glimmende kleur, (zooals die van vlekjes klappermelk of olie of vet in goelè, van de witte spikkels van de halsveeren van eene duif, ook van edelsteentjes), (ook) glinsterende vlekjes of spikkels; ka djeuët keu timah matadji manè', gadòh reunè' *h*an lé tjahja, het juweel (van den ring) was in lood veranderd en had zijn glinsterenden glans verloren, het schitterde niet meer, (Noen Parisi); goelè leuma' njan ka djibeudòïh reunè', in die vette goelè zijn de vetvlekjes al opgekomen (drijven al boven); boelèë reunè', glinsterveeren, gespikkelde halsveeren (van b.v. eene duif); reunè' leuë', de gespikkelde halsveeren van de tortelduif, (ook) naam van een daarop gelijkend siermotief, (zie ook i.v. boengòng, en leuë'

@lonaliakbar

I); zie verder vbd. i.v. djamè'. Meureunè', glinsterend, met glinsterende vetvlekjes of spikkels, gespikkeld; boelèë takoeë meureunè'-reunè', misé akè' aneu' mata, de halsveeren (van den wondervogel) waren glinsterend gespikkeld, en zijne oogen waren als agaatsteenen, (Tjah Koebat); goelè meureunè', sajoer met glinsterende vetvlekjes, vette, glinsterende sajoer.

REUNGAÏH, eene zeer groote soort woudboom (Mal. rengas), beschouwd als meudjén.

REUNGAT, gebarsten, gescheurd, met een barst, met eene scheur, (fig. v. het hart) gegriefd, gekrenkt, gesmart, smartelijk, bedroefd; sikin, kanèt njan ka reungat, dat mes, die pot heeft al een barst; djarōm halōïh tjòb adjeumat, djarōm loemat ngòn tjòb badjèë; padoemna é' tapoemangat, atékoe reungat boeleuën dilèë, eene fijne naald dient om amuletten in te naaien, eene fijne naald dient om kleeren te naaien; hoe gij mij ook tracht te sussen, gij hebt mij de vorige maand gegriefd, (Plandō' Kantjé; een bekende pantōn); toean poetròë até reungat, Banta Ahmat djitrōn landja; Banta Ahmat kakeu leupaïh, madji soesah poengò gila, de prinses was (door het afscheid) zeer bedroefd en (haar zoon) B. A. ging snel (het huis) af; toen B. A. vertrokken was, was zijne moeder (als) gek van bezorgdheid en verdriet, (Banta Ahmat). Meureungat, zich gegriefd of bedroefd gevoelen, zich iets aantrekken, breken, gebrouilleerd raken of zijn met (ngòn); bè' tameureungat ngòn tjèëdara, ge moet niet breken met een broeder. Peureungat, een barst of barsten veroorzaken in, laten barsten, (fig.) grieven, leed aandoen. Zie reuta', tjrah.

REUNGÈË, zie reungië.

REUNGÈT, e.s.v. zeer kleine vliegjes, die ook krimoeë genoemd worden, zie aldaar.

REUNGGAJŌNG, e.s.v. op velden groeiende plant met fraaie witte bloemen.

REUNGGANG, niet aaneensluitend, niet sluitend, met eene tusschenruimte, niet dicht, wijd uit elkaar, (fig.) (van elkander) verwijderd, verkoeld, (ook) met een tusschentijd, met tusschenpoozen, (gew. met eene ontkenning); (verder) tusschenruimte, scheur, spleet, tusschentijd, verwijdering; bintéh njòë reunggang, de planken van dezen wand sluiten niet goed aaneen; hana reunggang, zonder tusschenruimte, aaneensluitend, zonder tusschentijd, zonder tusschenpoozen, onafgebroken, aanhoudend; baranggadoem ri tamaba, djimeuda'wa hana reunggang, op welke wijze men hen ook (tot den heiligen oorlog) aanspoort, zij maken steeds tegenwerpingen, (Prang sabi; zie ook vbd. i.v. rampang); zie verder vbd. i.v. meukeusoet, patròë, rigét. Meureunggang,

@lonaliakbar

ruimte maken, een weinig uiteengaan, (van elkander) verwijderd raken; bè' tameureunggang ngòn tjèëdara, gij moet niet verwijderd raken van een broeder, laat er geen verwijdering komen tusschen u en uw broeder. Peureunggang, eene tusschenruimte, eene opening maken, verwijden, ruimte maken, eene weinig (van elkaar) verwijderen, verwijderd houden, afhouden, een tusschentijd laten verloopen, bij tusschenpoozen doen; tapeureunggang (dròë) batjoet, teungkoe keumeung tamòng, gaat een beetje uiteen (maakt wat ruimte), de teungkoe wil naar binnen gaan; zie verder vbd. i.v. lhōng I; peureunggang dròë, = meureunggang.

REUNGGÉT, ook ringgét, mat, dollar, rijksdaalder, (ook in het algem.) geld (van eenige waarde); reunggét Atjèh, de Atjèhsche dollar, i.e. de zilveren Spaansche dollar, Spaansche mat, („Atjèhsch'' genoemd, wijl vroeger het voornaamste en meest gewilde betaalmiddel in Atjèh), ook genoemd r. meureujam, pilaardollar, eig. kanonnendollar, naar de daarop voorkomende, voor kanonnen gehouden zuilen van Hercules, en verder onderscheiden in r. (Atjèh) patōng oebit, met kleine beeltenis, i.e. met beeltenis van Ferdinand VII, en r. (Atjèh) patōng rajeu', met groote beeltenis, i.e. met beeltenis van Karel III of Karel IV; r. Blanda, Hollandsche, i.e. Nederlandsch-Indische rijksdaalder, ook genoemd r. barō, nieuwe rijksdaalder, en r. nòna, naar de afbeelding van de Koningin der Nederlanden; r. boerōng, vogeldollar, i.e. Amerikaansche dollar, ook Mexicaansche dollar, welke laatste muntsoort ook genoemd wordt r. tjab mata oeròë, (beide namen naar de op de munten voorkomende afbeeldingen); r. bran(g)sah, in Arabië gangbare en daaruit bekende Fransche rijksdaalder, (van Arab. faransa, Frankrijk); r. meuïh, dubloen; r. tjiën, Japansche yen; zie verder vbd. van de beteekenis geld i.v. boengòng, laba. Meureunggét, geld hebben. Zie reujeuë I.

REUNGGŌT, buigen, neer-, vooroverbuigen, (inz. van het hoofd, van het bovenlijf); reunggōt (oelèë), reunggōt (dròë), het hoofd, het lichaam, zich vooroverbuigen; pawang soedjoet ba' oelèë teu'ōt, sadjan djireunggōt ba' Pha Soeasa, de schipper boog zich neer voor de knieën (van den vorst) en boog tevens voor (prinses) Ph. S., (Pha Soeasa); 'òh djireunggōt ka teukeudjōt, djihoemeuj di likōt ban geureuda, als hij zijn hoofd maar even vooroverboog, dan schrokken zij (en liepen snel weg), en dan achtervolgde hij hen als een geureuda, (Malém Diwa). Meureunggōt, buigen (intransit.), zich vooroverbuigen, naar beneden gaan; voorover-, neergebogen; meureunggōt-reunggōt,

@lonaliakbar

op en neer buigen, op en neer zwiepen, op en neer gaan, (zooals het hoofd en het bovenlijf van lieden, die een poekat aan land trekken, of een boom door den wind); bè' antara Bangta seu'ōt, meureunggōt *h*an boelèë mata, laat staan dat B. antwoord gaf, zijne (bovenste) wimpers gingen niet eens naar beneden, (i.e. hij knipte niet eens met zijne oogen), (Banta Ahmat); meung gaki hana djan djibōt, ban meureunggōt djih ka lajèë, zij hadden nauwelijks den tijd om hunne beenen op te tillen, pas bogen zij zich voorover (om weg te loopen) of zij vielen dood neer, (Radja Bada); takalòn oereuëng taré' poekat meureunggōt-reunggōt, kijk de menschen het sleepnet aan land trekken met hun bovenlijf op en neer gaande; si njan panjang that, 'òh djidja' meureunggōt-reunggōt lagèë nggang, die kerel is zoo lang, dat hij, wanneer hij loopt, met zijn bovenlijf op en neer gaat als een steltlooper (met zijn hals); angèn kreuëh that, ba' kajèë 'òh meureunggōt-reunggōt, wat waait het hard, de boomen zwiepen ervan; djipeukòng geunoeë ka jò teu'ōt, meureunggōt-reunggōt ngòn angèëta, zij trachten (zich vermannende) kracht in hunne hielen te brengen (ze stevig op den grond te houden), maar hunne knieën beefden en hun bovenlijf ging op en neer, (Pòtjoet Moehamat). Peureunggōt, laten reunggōt, of reunggōt met versterkte beteekenis, buigen, voorover-, neerbuigen; kapeureunggōt tjabeuëng njan keu kèë, buig dien tak naar mij toe. Zie leugōt, leunggōt, nggōt.

REUNGIË, ook reungèë, stinkend, eene vieze lucht afgevende, (zooals een vuile modderpoel, nagebleven stank van afgewasschen ontlasting); peuëtjit tapeugah ka tasrah, njòë mantòng lagòë bèë reungië, hoe kun je zeggen, dat je het reeds afgewasschen hebt, het stinkt er nog naar; bèë reungië, bèë tjeukō, zie i.v. bèë; zie verder vbd. i.v. lidò'.

REUNGKAH, of reungkah-reungkah, e.s.v. zwartharigen slankaap met witten buik, (de naam naar het geluid); zie vbd. i.v. ramah I, en zie kra.

REUNGKAN, onderlegger voor potten en pannen, n.l. vlechtwerk van jonge klapper- of arènbladeren, waarop men van het vuur afgenomen potten en pannen plaatst.

REUNJAH, nat, drassig, slijkerig, (van den grond waar b.v. na eene regenbui een plas is gevormd, ook van b.v. den vloer waar veel water is gemorst); pakòn taplè ië di sinan, abéh reunjah aleuë roemòh, abéh reunjah joeb mòh, waarom giet je daar water uit, de vloer wordt er heelemaal nat van, en de grond onder het huis wordt er heelemaal drassig van; ilé darah misé ië kroeëng, darah oereuëng ngòn

@lonaliakbar

darah goeda; reunjah-keu padang ka meuleu-hòb, meudjan-djan *sr*òb 'òh oeram pha, het bloed vloeide als het water eener rivier, het bloed van de menschen en van de paarden; het (slag-)veld werd drassig en modderig en de menschen zakten soms tot het bovenste deel hunner dijen in de modder, (Diwa Akaïh). Peureunjah, nat, drassig maken; bè' tapeureunjah joeb mòh, maak den grond onder het huis niet drassig.

REUNJEUN, trap, ladder, inz. huistrap; aneu' reunjeun, de sporten eener ladder; phareunjeun, de boomen eener ladder, stijlen eener trap, (zie vbd. i.v. kra' II); gaki reunjeun, voet van eene trap, van de huistrap; oelèë reunjeun, boveneinde van de trapstijlen, bovengedeelte van de huistrap; doeë' ba' oelèë reunjeun, boven de huistrap zitten, (verboden voor eene zwangere vrouw, daar zij dan eene moeilijke bevalling zou krijgen, zie verder vbd. i.v. riwang); talòë reunjeun, traptouw, (gew. koperen) trapketting, bevestigd aan het dak boven de huistrap en waaraan men zich vasthoudt bij het opgaan van de trap, (zie vbd. i.v. keu*tjr*ang-keu*tjr*ing); sramòë reunjeun, zie i.v. sramòë; loedah reunjeun (sprkw.), zie i.v. loedah; reunjeun dagoe, trapladder bij peperplukkers in gebruik; zie verder vbd. i.v. lawa, paléng.

REUNJÒ', opheffen en vervolgens laten neerploffen of ruw neerzetten (van b.v. een zak rijst bij het vullen om de rijst goed in den zak te laten zakken, den inhoud van den zak compact te maken), ruw heen en weer trekken of schudden, ruw weg-, van zich afzetten; kareunjò' ba' that, mangat le tamòng, laat (den zak) telkens goed neerploffen, opdat er veel (rijst b.v.) in ga; pakòn tareunjò' aneu' gòb hana meukòn-kòn, waarom zet ge eens anders kind zonder reden zoo ruw van u af. Meureunjò', neerploffend, neergeploft, ruw neer-, weggezet, heen en weer getrokken of geschud; de handeling reunjò' verrichten; teusireu' lōn ba' titi boenòë, 'òh rōh meureunjò' landja lam kroeëng, ik gleed zooeven op de brug uit, zóó dat ik vervolgens in de rivier neerplofte.

REUNÒ, zie reunoeë.

REUNÒË, zie reunoeë.

REUNOEË, ook reunòë, reunò; meureunoeë, eene lange, onafgebroken reeks vormende, zóó dat de afzonderlijke onderdeelen, b.v. door den afstand, niet goed te onderscheiden zijn, in lange rijen, veel (van wat eene reeks vormt), zich (in de verte, of in halve duisternis) onduidelijk, vaag vertoonend (van b.v. eene bergreeks, kuststrook; in den laatsten zin meer meureunò, en meureunòë); Koeala Ndjōng kòn trōïh Oenòë, djitrōn meureunòë sagaj dōnja, van K.

@lonaliakbar

Ndj. af tot Oe. toe kwamen al de menschen in lange reeksen toestroomen, (Pòtjoet Moehamat); dji'é' meureunoeë misé sidòm, la'én mantòng teungòh teuka, zij kwamen in lange rijen als mieren opdringen, terwijl anderen nog aan kwamen zetten, (Noen Parisi); wa'tèë djiploeëng gèt meureunoeë, gritan apoej njang le hareuga, als ze zich voortbewogen, vormden ze eene mooie reeks, die kostbare spoortreinen, (Radja Bada); trōïh ka djidja' binèh soengòë, dji'eu meureunòë pisang meusisi; mirah-mirah dji'eu pisang, djimeung djeumeurang *h*an djitoekri, aan den oever eener rivier gekomen zag hij in de verte (aan den overkant) reeksen pisangs in trossen hangen; hij zag de pisangs rood (van rijpheid), hij (n.l. het dwerghert) wilde oversteken, maar wist niet, hoe hij het aan moest leggen, (Plandō' Kantjé); djiteumeuna' meureunoeë saré, zij scheldt, dat de woorden eene onafgebroken reeks vormen, (aan één stuk door). Peureunoeë, eene lange, onafgebroken reeks laten vormen, tot eene lange reeks aaneenschakelen; keu peuë tapeureunoeë narit panjang-panjang, waarvoor maakt ge het verhaal zoo lang, waarvoor ratelt ge er zoo lang over.

REUNÒM, zie ranòm.

REUNÒNG, staak, lange stok, om b.v., en alsdan voorzien van een haak of een krom mes, vruchten of bladeren van den boom mee af te trekken, of om kippen van de padi, die in de zon ligt te drogen, mee weg te jagen, (zie i.v. gawang); tamita reunòng ngòn sambat djaròë, tapeugèt aweuë' bè' toetōng djaròë, tameu'aneu' bè' pajah dròë, men zoekt een staak om zijne hand langer te maken, men maakt een lepel om zijne hand niet te branden, men heeft kinderen om niet zichzelf te vermoeien, (sprkw., zie ook i.v. aweuë'); njòë na, adòë, ranoeb toenòng, hareukat reunòng reudeuëb lawa, hier hebt ge, zusje, sirih uit de Bovenlanden, die met een staak is geplukt en tegen een dadap-boom (als steunplant) op groeide, (Malém Diwa); zie verder vbd. i.v. lawa, loetjōt. Meureunòng, een staak hebben, met een staak iets doen, bezig zijn; sòë dilikōt mòh meureunòng-reunòng, wie is daar achter het huis met een staak bezig. Peureunòng, met een staak aftrekken, stooten, slaan; *h*an djeuët lōn pèt bòh njan, — tapeureunòng *h*an djeuët, ik kan die vruchten niet plukken, — kun je het niet met een staak doen; bè' kapeule haba, koepeureunòng ba' moekakeu, maak niet te veel praatjes, ik zal je anders met een staak op je gezicht geven.

REUNTA', bluf, gebluf, gesnoef, (inz. op zijne kundigheden en zijn

@lonaliakbar

geluk in een strijd of wedstrijd, of op de voortreffelijkheden en het geluk van zijn vechtdier om zichzelf, resp. zijn vechtdier aan te moedigen); luid snoeven (tegenover tegenstanders, ook tegenover kameraden), snoevend, aansporend, uitdagend roepen, aansporen, aanhitsen, uitdagen; pòh reunta', bluffen, snoeven, opsnijden, snoevend, aansporend, uitdagend roepen; reunta' mantòng, het is slechts bluf; 'òh teuka doe makén gala', djireunta'-reunta' djilila-lila, toen zijn vader gekomen was, was hij nog geestdriftiger (in den strijd) en al dansende snoefde hij luidkeels, (Malém Diwa); poelang reunta', zie i.v. tjatō II; zie verder vbd. i.v. moekhalapé. Meureunta', de handeling reunta' verrichten, reunta' met meerv. subject, tegenover elkander; peuë tameureunta' sabé, wat zit je toch aldoor te snoeven; eungkòng lam eumpōïh meugala'-gala', djimeusoera' sabé rakan; djimeugrōbgrōb meusoera'-soera', djimeureunta' soebra alam, in den tuin vermaakten zich de apen onder elkaar, springende, schreeuwende en tegenover elkaar snoevende, dat de wereld ervan daverde, (Plandō' Kantjé).

REUNTAH, overrijp, (van padi, zoodat bij het snijden de korrels afvallen en de aren afbreken); padé ka reuntah, de padi is al overrijp. Vgl. roengkò'.

REUNTAM, zie rantam I en II.

REUNTANG, spannen, uitspannen, in de lengte uitstrekken, op eene rij plaatsen; rij, gelid, reeks, (verder) borduurraam; reuntang talòë, een touw spannen; lam roeeuëng njan geureuntang kandé, peungeuïh sabé koeta alam, in de tusschenruimten (tusschen de stijlen) had men lampen in rijen opgehangen, zoodat het in de vorstelijke stad overal helder was, (Kamarō Daman); hana poetōïh djitrōn ladjce, ra'jat le han poetōïh reuntang, zonder ophouden kwam het volk snel toestroomen, talrijk, in eene onafgebroken reeks, (Radja Bada); djijōb soeléng ngòn napiri, djipeunari alam radja; djipeu'é' sireuntang-reuntang, oelèëbalang padoem radja, men blies op fluiten en bazuinen, en men danste met de koninklijke vaandels; telkens in eene rij kwamen daarmede de oelèëbalangs en vele vorsten opdringen, (Meudeuha'); kawé reuntang, zie i.v. kawé; koeta reuntang, zie i.v. koeta, en vbd. i.v. prang; zie verder vbd. i.v. djrat. Meureuntang, gespannen, uitgespannen, in de lengte uitgestrekt, zich in de lengte uitstrekkend, op eene rij, gerijd, in rijen; trōïh ka djidja' oeba' binèh kroeëng, dji'eu reuleuëng djròh meureuntang; reuleuëng rata ngòn djeu'ōh that, seunipat

@lonaliakbar

mata tapandang; djikakalòn sipōt di binèh panté, meu'atō saré doem meureuntang, hij (het dwerghert) kwam aan den oever eener rivier en zag, dat de oever hoog en mooi recht uitgestrekt was; die hooge oever was effen en strekte zich recht uit zoover als het gezicht reikte; op den lagen zandoever zag hij slakken, als het ware opzettelijk geschaard in eene lange rij, (Plandō' Kantjé); zie verder vbd. i.v. ambang, lhōng I, linteuëng, loemba, pasōkan.

REUNTÉ', zie rinté'.

REUNTÉH, ook rintéh, snoeien, afsnoeien, (de uitstekende, hinderlijke, overtollige takjes, bladeren enz.) verwijderen; (vaak fig.) allerlei inleidende woorden voordat men tot de zaak zelf komt, overtollige woorden, omhaal van woorden, franjes, beuzelpraat; tareuntéh pageuë ba' sabé, snoei de omheining gelijk af; ta'reuntéh, snoeien, bezig zijn met snoeien; bè' thatle (of panjang) reuntéh, hana geutoeëng narit kah, maak niet te veel omhaal van woorden, men luistert dan niet naar wat je zegt; Leubè Déah that tjeureudé', piké lisé' le bitjara; phōn neupeugah haba reuntéh, neuprèh manèh moeka radja; dji'eu radja ka teusinjòm, djitamah lòm batjoet haba; jōh njankeu phōn beudòïh Leubè, ranoeb patè djidjō' sigra, L. D. was zeer slim, was schrander en had veel vernuft; eerst (voordat hij het huwelijksaanzoek waarmede hij belast was, voorbracht) praatte hij over koetjes en kalfjes, in afwachting, dat de vorst vriendelijk zou kijken; toen hij den vorst zag glimlachen, voegde hij nog wat bij zijne verhalen en stond toen op om de sirih (voor het huwelijksaanzoek) aan te bieden, (Malém Diwa); haba reuntéh bè' lé di sinòë, keureuna kamòë gòh biasa, hier (aan het slot van de hikajat) geen franjes meer, want wij zijn (in de kunst) nog niet bedreven, (Goemba' Meuïh; deze regel volgt op den regel, geciteerd i.v. reumbang); zie verder vbd. i.v. rampéh.

REUNTEUËH, zie reunteuët.

REUNTEUËN, op-, tegenhouden, belemmeren; belemmering; bè' tareunteuën boeët njan, houd die zaak niet op, niet tegen. Meureunteuën, op-, tegengehouden, belemmerd; boeët njan meureunteuën ba' djih, die zaak is door hem opgehouden. Vgl. lanteuën.

REUNTEUËT, in hik. voor het rijm soms reunteuëh, met geweld, met een ruk trekken, af-, uit-, weg-, stukrukken. Meureunteuët, met geweld, met een ruk getrokken, af-, uit-, weg-, stukgerukt; de handeling reunteuët verrichten, reunteuët met meerv. subject, elkander reunteuët; kamèng ka le Toehan bri djeuët, djimeureunteuët sara djiwòë; keunan keunòë djisoeroebeuët, njankeu

@lonaliakbar

poeëh djeuët oelōn poewòë, de geiten, die de Heer in aantal heeft doen toenemen, trekken (mij) bij het naar huis gaan telkens met een ruk mee, doordat ze onstuimig nu eens hierheen dan weer daarheen rennen; daardoor is het voor mij lastig om ze naar huis te brengen, (Indra Bangsawan); bandoem djitamòng lam babah beudé, meureunteuët sagaj bé patjang meulila, alle (olifanten) gingen tegen de geweerschoten in, en al de stalen palissaden (van de vesting) werden door hen stuk gerukt, (Gadjah toedjōh oelèë); lōn boenòë lōn tië' kawé, djitjò' lé eungkōt 'òh meureunteuët kawé, ik wierp zooeven een hengel uit en een visch greep hem zoo, dat de hengel uit mijne hand werd weggerukt; zie verder vbd. i.v. klah.

REUNTJAM, vol wonden, schrammen of scheuren, (verder) krabbelig (van een schrift); reuntjam keunòng tjang, vol houwwonden, op verscheidene plaatsen door houwen getroffen; djikalòn Banta pantaïh ban kilat, *h*an djan djilihat keunòng angèëta; keunòng badan doem ka reuntjam, boekòn boebarang that geumeunta, (de olifant) zag, dat B. zoo snel als de bliksem was, nauwelijks kreeg hij hem in het oog of hij werd door een slag getroffen; zijn lichaam was vol wonden en hij trilde hevig (van woede), (Gadjah toedjōh oelèë; deze regels volgen op den regel, geciteerd i.v. kilè' I); hana gèt kheuët, reuntjam saré, het schrift is niet mooi, het is erg krabbelig. Peureuntjam, vol wonden enz. maken; pakòn tapeureuntjam idja gòb lé gata, waarom heb je eens anders kleed vol scheuren gemaakt.

REUNTJÉ', zie rintjé'.

REUNTJŌNG, of rintjōng, dial. ook lintjōng, Atjèhsche dolk (met ééne flauw gebogen snede), rentjong, (wordt gew. naar den vorm of de versiering van het gevest onderscheiden:) reuntjōng oelèë dandan (zie i.v. dandan), r. oelèë gadéng (met een ivoren gevest), r. oelèë kabha (zie i.v. kabha), r. meu'oelèë meuïh (met een geheel met goud overtrokken gevest), r. oelèë poentōng (met een afgeknot, soms kolfvormig, soms gevorkt en van eene bladkrul voorzien gevest), r. oelèë meusaroeë' oelat (met een op zekere soort cocon gelijkend gevest), r. oelèë meutjanggè (met een knievormig gebogen gevest, meest voorkomende vorm), r. moepoetjō' (met eene poetjō'-versiering om het gevest, zie i.v. poetjō'), r. meusalōb oelèë (met een geheel of gedeeltelijk met goud omwikkeld gevest), r. meusarōngan (met een gevest, waarvan de omgebogen punt met goud is bekleed). Meureuntjōng, een rentjong hebben, dragen, er mede gewapend zijn; jōh njan

@lonaliakbar

teukoe neu'é' sadjan, ngòn-ngòn rakan bandoem panglima; rakan doea blaïh, hé rakan pajōng, bandoem meureuntjōng soekèë panglima, toen ging de teukoe (Teukoe Oema) mede (met den kapitein) aan boord, tegelijk met zijne volgelingen, allen panglima's; twaalf in getal waren zijne volgelingen, o geliefde vrienden, allen gewapend met een rentjong en behoorende tot de panglima's, (Prang Gōmpeuni).

REU'ŌH, zweet; zweetend, bezweet; le that lōn teubiët reu'ōh, ik zweet erg; tjò' reu'ōh, een zweetbad nemen of laten nemen, (ter verdrijving van langdurige koortsen, de patiënt wordt daarbij onder eene deken geplaatst met vóór zich, mede onder de deken, een pot met een dampend afkooksel van slimèng-, en moenteuë-bladeren); soeët reu'ōh, zich bezweet maken (door werken of op andere wijze), zich bezweeten; tité' plōh alét reu'ōh, zie i.v. alét, en hareukat; madji reu'ōh, zie i.v. madji; sigò reu'ōh, één keer zweeten, (eene tijds-, ook afstandsaanduiding, n.l. zoo lang, werken b.v., of zoo lang, zoo ver loopen, dat men ervan zweet); djitjeumatò' sigò reu'ōh, hij is aan het omspitten van den grond geweest, tot hij bezweet raakte; reu'ōh-reu'ah, ook reu'ōh-reu'euët, hevig zweetend, geheel bezweet, doornat van zweet; gadjah tamba' pantaïh-pantaïh, reu'ōh-reu'ah djeuëb-djeuëb boelèë, de olifant werkte snel aan de afdamming, en al zijne lichaamshaartjes raakten doornat van zweet, (Plandō' Kantjé; deze regel volgt op den regel, geciteerd i.v. hōh); koengiëng gata reu'ōh-reu'euët, peuë meukeusoet tadja' mita, ik zie, dat gij geheel bezweet zijt, wat zoekt gij, (Banta Ahmat); zie verder vbd. van reu'ōh i.v. peusam, piōh, en van reu'ōh-reu'ah i.v. gògadjòë, hō'-ha', malakat. Meureu'ōh, zweeten, bezweet zijn, zich bezweeten, zich in het zweet werken, zich moeite geven, getroosten; neupeu'idin ka neumeureu'ōh keu lōn, ik dank u, dat u u voor mij moeite hebt willen getroosten. Peureu'ōh, doen zweeten; peureu'ōh dròë, zich bezweeten, zich in het zweet werken, zich moeite geven.

REU'ŌH-REU'AH, zie i.v. reu'ōh.

REU'ŌH-REU'EUËT, zie i.v. reu'ōh.

REU'ÒN, bijvorm van beureu'òn, (inz. opborrelend van kokend water, waarin rijst wordt gekookt); zie beureu'òn.

REUPAÏH, met geweld grijpen, vatten, pakken, vastgrijpen, beetpakken, overweldigen, (euphemistisch voor:) verkrachten (van eene vrouw); manò' ka djireupaïh lé tjeurapè, de kip is door een wezel gepakt; salang keubeuë joem limòng plōh, é' koereupaïh koepoephana, zelfs een karbouw, die vijftig dollar

@lonaliakbar

waard is, (zeide de tijger), kan ik pakken en dooden, (Plandō' Kantjé; deze regel volgt op den i.v. geuti II geciteerden regel); meunòë djikheun dalam djinari: koeteumèë taki Meudeuha' ngòn radja; 'òh trōïh djidja' oe Pantjalarah, koejoeë reupaïh Meudeuha' ngòn radja; koejoeë boenòh doea boematé, koebōh bangké oe tjōng soela, al dansende zeide hij: „ik zal er nu in slagen M. en den vorst in een valstrik te lokken; wanneer zij te P. komen, zal ik hen laten grijpen; ik zal hen beiden laten dooden en hunne lijken laten spietsen, (Meudeuha'); njang kheun poetròë gata salah, tadja' reupaïh poetròë tawa, de prinses heeft u ten laste gelegd, dat gij haar beetgepakt en omarmd hebt, (Noen Parisi). Meureupaïh, met geweld gegrepen enz.; de handeling reupaïh verrichten, reupaïh met meerv. subject, elkander reupaïh, worstelen, vechten (zonder wapens); zie vbd. i.v. goemòë, leuhò I, reujōh.

REUPANG, horizontaal, recht, gelijk snijden, afsnijden, afhakken, afhouwen, afvijlen (van de tanden), in horizontale richting gelijkmaken; ka geupeulheuëh bòh meuranté, kajèë sabé habéh phana; keunòng ba' oe ngòn geuloempang, doem geureupang poetōïh doea, zij schoten kettingkogels af, waardoor al de boomen omvielen; klapper-, en geuloempangboomen, die getroffen werden, braken in tweeën alsof ze recht afgehouwen werden, (Pòtjoet Moehamat; zie verder vbd. i.v. lingkang, rata); kòh reupang, = reupang, gelijk snijden, enz., (zie vbd. i.v. peudeuëng), (fig.) den naasten prijs vaststellen; joem kòh reupang, naaste prijs, (waarop niet meer afgedongen kan worden); ka lōn kòh reupang limòng plōh (reunggét), ik heb den naasten prijs al gezegd, vijftig rijksdaalders. Meureupang, horizontaal, gelijk gesneden, afgesneden, enz.; de handeling reupang verrichten, reupang met meerv. subject; lheuëh di sinan keunòng ba' pinggang, ka meureupang poetōïh doea, (aan den slag) aldaar ontkomen, werd hij in zijn middel getroffen en in tweeën doorgesneden, (Diwa Akaïh); zie verder vbd. i.v. griët. Peureupang, laten reupang, of reupang met versterkte beteekenis; sòë peureupang ba' pisang njòë, wie heeft dezen pisangboom laten afhouwen.

REUPŌ', snel opgroeiende (van kinderen), flink uit de kluiten gewassen; reupō' that Si Poelan, reudjang rajeu', wat groeit N. N. snel op, wat is hij gauw groot geworden.

REUPOEN, bluf, snoeverij, grootspraak, gezwets, geklets; pòh reupoen, bluf slaan, bluffen,

@lonaliakbar

snoeven, zwetsen, opsnijden, kletsen; reupoen Pasè, ook reupoen Seunagan, Paseische, Seunagansche bluf, (gezegd van iem., die veel opsnijdt); gata le that reupoen, wat hebt ge veel bluf, wat snijdt ge veel op; rimoeëng gadjah badeuë' ngòn tjagèë: pakòn keu kèë narit meu'oedjōng; ada' kòn na kamòë doealhèë, boeë ngòn himbèë djipeugah reupoen; babah mantòng ta'eu njang na, soeara teuma taleungò ang-ōng; ba' beurakah njan taharab, hana sapat piké keu oentōng, de tijger, de olifant en de beer (zeiden:) waarom (maakt hij, het dwerghert) toespelingen op ons; als wij met ons tweeën of drieën er niet waren, (dan kwam er niets van het poekat-visschen terecht), die kleine grijze apen en die gibbons (doen niets dan) zwetsen; je ziet alleen, dat ze een bek hebben, (ze hebben alleen veel praats), en je hoort alleen hunne stemmen door elkander schreeuwen, als het op kletsen aan komt, kan men op hen rekenen, maar om iets te gewinnen, daar denken ze niet aan, (Plandō Kantjé). Meureupoen, = pòh reupoen.

REUSA', collectieve naam van zekere boomen (Mal. resak, of rasak) met duurzaam hout, waarvan men o.a. roeispanen, armen eener vlerkprauw vervaardigt.

REUSAB, e.s.v. woudstruik, waarvan de bladeren wel eens als geneesmiddel, o.a. tegen siawan, worden gebruikt.

REUSAB, doorgesiepeld, opgezogen (van water, vocht door b.v. den grond), verdwenen, weg, onzichtbaar, doorsiepelend, sieperend, verdwijnend; abéh reusab ië, 'òh rō ba' tanòh njòë, het water siepert in dezen grond geheel weg, als men het erop uitgiet; panè tadja' 'òh reusab, ka padoem oeròë hana keunòë, waar zijt ge geweest, dat ge onzichtbaar en verscheidene dagen hier niet geweest zijt; sòë njang maté dalam prang sabi, di ateuëh titi ban kilat padja; *h*an djan takalòn pi meung sikeudjab, leupaïh ka reusab oe lam tjoeroega, wie in den heiligen oorlog sneuvelt, zal bliksemsnel over de hellebrug gaan; in een oogwenk zal hij in het paradijs verdwijnen, (Prang Gōmpeuni). Meureusab, doorsiepelen, sieperen, opgezogen worden, verdwijnen, weg, uit het gezicht, onzichtbaar raken; njang trōh kanèt barō, reudjang meureusab, wie een nieuwen pot bezit, in diens pot raakt gauw (vocht) opgezogen, (sprkw., gebezigd van of tot iem., die eene zinspeling op zich zelf toepast, doordat hij zich schuldig gevoelt, z.v.a.) wien de schoen past, trekke hem aan. Peureusab, doen doorsiepelen, opzuigen, doen verdwijnen, weg maken; pakòn kapeureusab, areuta gòb, waarom heb je

@lonaliakbar

wat van een ander is weggemaakt. Vgl. leusab.

REUSAM (Arab. rasm, gewoonte, schrift), gewoonte, gebruik, manier, de gebruiken van afzonderlijke streken of van enkele personen, wereldsche, afkeurenswaardige, slechte gebruiken of manieren, wereldsche vermaken, verdorvenheden, slechtheden, ondeugden, (verder) schrift; schrijven, beschrijven, vertellen, opstellen (inz. in dichtmaat); adat niba' Meukoeta Alam, reusam niba' éntoe gata, de instellingen (van het land) zijn afkomstig van M. A., de gebruiken van uwe voorouders, (Pòtjoet Moehamat); beureukat kramat Meukoeta Alam, adat ngòn reusam ninan njata; sòë tém patéh adat ngòn reusam, oereuëng njang pham moebagia, door den heiligen zegen van M. A. zijn de instellingen en de gewoonten des lands sedert hem duidelijk geworden, (door hem ingevoerd); wie de instellingen en gewoonten des lands volgen wil, is iemand, die inzicht heeft en voorspoed zal genieten, (Pòtjoet Moehamat); hoekōm reusam doea ngòn adat, moela teumpat niba' radja; soeroh radja Meukoeta Alam, adat ngòn reusam neujoeë keureudja; sòë njang amaj adat ngòn reusam, oereuëng njan tapham moebagia, de bepalingen van de inzettingen, alsmede van de gebruiken van het land zijn afkomstig van den vorst; vorst M. A. is het geweest, die die inzettingen en gebruiken liet opvolgen; wie naar de inzettingen en de gebruiken van het land handelt, dien gaat het, begrijp dit wel, voorspoedig, (Meudeuha'); beuta'ingat, teungkoe, keu lōn, meu'aïh ampōn namiëtteu sah; koereuëng batjoet reusam doesōn, akhé ngòn phōn *h*an gèt oelah, wil, teungkoe, mijner gedenken en mij, die werkelijk uw dienaar ben, vergiffenis schenken, indien ik, door mijne dorpsche manieren, in iets te kort schiet, indien aan het begin of aan het einde (van deze hikajat) iets niet behoorlijk is, (Goemba' Meuïh); bòh ara-iri, ië paseuëng soerōt, tadoeë' di nanggròë gòb, ban njang reusam meunan toerōt, de ara-iri-vrucht, het water rijst en daalt; verblijft gij in eens anders land, dan moet gij u voegen naar wat er gebruik is, (sprkw., ara-iri alleen voor den klank; zie verder vbd. i.v. ba II, hoekōm, mè I, en zie ook i.v. adat II); meulisan didalam tjawan, bòh ramboetan mirah koelét; njang na neuba bè' neukheun tan, panè reusam neumeusoelét, suikerstroop in een kopje, een ramboetan, rood van huid; zeg niet, dat hij er niet is, dien gij immers zijt komen brengen, wat is dat voor manier zoo te jokken, (pantōn bij het formeel vragen om den bruidegom, voortzetting van de pan-

@lonaliakbar

tōns, geciteerd i.v. p a n t ō n); r a k a n d j i n a d o e a l h è ë p l ō h, d o e m d j i p a d j ō h p e u ë n j a n g h a w a; p e u s e u t è t r e u s a m s a b ō n g d j o e d i, t a k i-m a k i r e u b ō t p i n a; a d ò ë a n g k a t d j i m e u g e u n d r a n g, n j a n g b o e ë t r e u s a m d o e m p e u ë p i n a, hij had twintig à dertig kameraden, die maar aten waar zij trek in hadden, (i.e. geen verboden spijzen kenden, in het algem.: hunne lusten volgden); zij hielden zich met allerlei slechtheden bezig, zooals hanengevechten, dobbelspel, bedriegerijen, zelfs rooverij, met paederastie en g e u n d r a n g-spel, met alle mogelijke verdorvenheden, (Noen Parisi); l ō n k a t r ō ï h r e u s a m l ō n p o e b o e ë t, of b a n d o e m r e u s a m k a l ō n p o e b o e ë t, ik heb alle mogelijke ondeugden beoefend; (zie ook vbd. i.v. b a t ō', n g a d a); a s e u m a A l a h b e u t a r e u s a m, t a s é, t è ë l a n, s o e r a t b a' d a d a; l a p a j A l a h n j a n g t e u s o e r a t, d a'w e u ë t p i r a' p o e t é h s a p h a, schrijft, vrienden, den naam van Allah, het woord Allah in gedachte in uw hart met zilverwitten, glanzenden inkt, (Akeubarō Karim); t e u d o e ë' h a b a t j a h i a l a m, l ō n r e u s a m o e r e u ë n g n j a n g t e u k a; p h ō n b e u n g ò h k ò n s o e m e u r e u j a m, l o e a d a l a m h a n a t a r a, ..., laten we het verhaal van den vorst laten rusten, ik zal nu vertellen van de lieden, die aankwamen; van den ochtend af klonken kanonschoten, zoowel buiten als binnen de versterking, op onbeschrijfelijke wijze, ..., (Noen Parisi; zie verder vbd. i.v. a n t ō', p a k h ō'); b a' r e u s a m, eene varensoort (Mal. r e s a m), waarvan de stengels o.a. worden gebruikt om er pennen voor het schrijven van Arabisch schrift (k a l a m r e u s a m, zie i.v. k a l a m II) van te snijden; p a t n j a n g l e r e u s a m, waar zijn er veel r e u s a m's, (raadsel met woordspeling van r e u s a m, gewoonte en varen, antw.: l a m o e t e u ë n, in het bosch). M e u r e u s a m, gewoonten, bepaalde gewoonten, ondeugden hebben, zich werelds, lichtzinnig gedragen; geschreven, beschreven; aan het schrijven zijn; i n ò n g m e u r e u s a m, eene wereldsche, coquette, lichtzinnige vrouw, eene vrouw die los van zeden is; g a k i d j a r ò ë *h* a n b a' T o e h a n, h a n a b a d a n m i s é h a m b a; h a n a p o e t é h h a n a i t a m, *h* a n m e u r e u s a m o e b a' k i t a, handen en voeten heeft de Heer niet, Hij heeft geen lichaam zooals de mensch; Hij is noch wit, noch zwart, Hij is voor ons niet te beschrijven, (Akeubarō Karim). P e u r e u s a m, tot gewoonte maken, oefenen.

REU'SASA, zie r a's a s a.

REUTA', kleine, niet doorloopende barst (in b.v. aardewerk, porcelein, glas, diamant), aderen (in blanke wapens, ook in kogels, die de deugdelijkheid, het al of niet aanbrengen van geluk aangeven), lijnen (in de hand met gelijksoortige beteekenis als de aderen van

@lonaliakbar

blanke wapens), (fig.) krenking, breuk; gebarsten, gekrenkt, gebroken, gebrouilleerd; reuta' aléh, ader in een blank wapen, die den vorm heeft van de Arab. letter aléh; reuta' goekèë, ader in een blank wapen, die den indruk maakt met den nagel te zijn ingekrast; reuta' paléh, ongeluk aanbrengende aderen; lōn tjit ka meunan reuta', mijne lijnen zijn eenmaal zoo, i.e. zoo is eenmaal mijn lot; ka reuta' ngòn tjèëdara, gebroken, gebrouilleerd met een broeder; si-, ook seureuta', gelijk, gelijkelijk, even, in dezelfde mate, op denzelfden tijd, tegelijk; ma djidja' tjò' poetjō' kajèë, laloe djiseubèë pat njang tanda; moeda-moeda doem sireuta', na meung gala' até bapa, daarop ging hij (het dwerghert) bladeren halen en deed (plantte) ze vervolgens in den grond op de plaatsen waar er teekens waren (van de door hem opgegraven katjangs); het waren alle even jonge bladeren, opdat de (door het dwerghert voor den gek gehouden) oude man blij zou zijn, (Plandō' Kantjé); pakòn *h*an djitém meugòë sireuta', na meung meuhaja' padé paja, waarom willen zij niet tegelijk het veld bewerken, opdat er (overal) in de moerassen wuivende padihalmen zullen zijn, (Pòtjoet Moehamat; deze regel volgt op den eersten i.v. oelèë geciteerden regel). Meureuta', barsten, aderen hebben, zich gekrenkt gevoelen, breken (met); bè' tameureuta' (até) ngòn tjèëdara, ge moet met een broeder niet breken. Peureuta', doen barsten, barsten veroorzaken, doen breken met (ngòn).

REUTÉ', met kracht uitslaan (van b.v. den arm, wanneer men er iets van af wil schudden, of een slag met een zwaard doet), met kracht van den arm afschudden, (met een wapen) slaan, ermede een slag geven, (ook) uitrekken, uitstrekken (van de armen, de beenen), (verder) uitschudden (van b.v. nat haar om er de druppels uit te gooien), sprenkelen, besprenkelen; neubeudòïh, pòtjoet, neutjoeba dòng, neureuté' tangan gaki doea, sta op, prins, probeer eens te staan, rek uwe beide armen en beenen uit, (Gadjah toedjōh oelèë); reuté' dròë, zich uitrekken, zich uitstrekken; reuté' dròë na meung teuplòïh krawat, zich uitrekken om de stijfheid van het lichaam (de samengetrokken spieren) te ontspannen, (zie verder vbd. i.v. oengië'); reuté' peudeuëng, eene slaande beweging met een zwaard maken, met een zwaard slaan, (zie vbd. i.v. 'ò); limpeuën dji'é' ba' djaròë lōn, adat kòn reudjang lōn reuté', ka djikab, een duizendpoot was op mijne hand gekropen, als ik hem niet vlug van mij had afgeschud, had hij mij gebeten; tareuté' ië ba' bakōng, bè' thō, besprenkel de tabak met

@lonaliakbar

water, dat ze niet droog worde; minjeu' reuté', zie i.v. minjeu'. Peureuté', laten reuté', of reuté' met versterkte beteekenis; geupeureuté' ië mawò kaseutoeri, hana tatoekri bèë meudroe-droe, (het bruidspaar) werd met rozenwater vermengd met muscus besprenkeld, waarvan de geur onbeschrijfelijk heerlijk doordringend was, (Diwa Sangsaréh). Vgl. peureutjé', seuté'.

REUTEUË', algemeene naam voor peulvruchten, behalve de katjang (zie aldaar) genoemde soorten; reuteuë' bang-bang, = katjang seupat, (zie i.v. katjang); r. bit, ook r. panjang genoemd, de gewone lange katjang met lange peulschillen, (Mal. katjang pandjang); r. blanda, eene variëteit van de katjang parang, (zie i.v. katjang); r. moeboelèë, zie r. sigoentja brat; r. doeë', ook als Mal. r. idjō genoemd, = Mal. katjang hidjau; r. sigoentja brat, ook r. moeboelèë genoemd, de sojaboon, (Mal. katjang kedelé of k. boeloe); r. idjō, zie r. doeë'; r. jèë, met houtachtigen stam, geen kruipplant; r. koembòb, met bolle peulen, groeit in het wild; r. leuë', groeit in het wild, een geliefkoosd voedsel van de leuë'-duif; r. loelōn, = Mal. katjang mérah; r. panjang, zie r. bit; r. poetéh, met witte boonen; r. timòh, = Mal. taugé, (kiemplantjes van de r. doeë'); reuteuë' doeë' reuteuë' loelōn, njang idjō ōn katjang plisa; bè' neukeubah, toeankoe ampōn, beukah até lōn, ţeutjrië' keu doea, r.d., en r.l., groene bladeren heeft de k. pl; laat (mij) niet achter, heer, mijn hart zal er door breken, in tweeën scheuren, (Goemba' Meuïh; de eerste regel komt vaak in pantōns voor, met variaties in den tweeden regel, b.v. nateu keunòë, teukoe ampōn, oelōn seu'ōn ateuëh djeumala, zijt gij hier gekomen, heer, dan zal ik u op mijn hoofd dragen, i.e. u eerbiedig gehoorzamen, of: 'òh meuroempò' adé' deungòn lōn, misé tanglōng di gampōng Tjina, als ik u, zusje (of broertje), ontmoet, dan schijnt gij voor mij als eene lantaarn in het Chineesche kamp).

REUTEUËB, zie rateuëb.

REUTÒ', iets wegens zwakte bij ziekte of herstel van eene ziekte langzaam en met moeite (kunnen) doen, b.v. zitten, staan, gaan, spreken, zich daartoe inspannen; é' djidoeë' djireutò' batjoet-batjoet, hij kan met eenige inspanning zitten, hij kan met inspanning een beetje zitten. Meureutò', de handeling reutò' verrichten; tameureutò'-reutò' batjoet-batjoet, span u zachtjes in. Peureutò' dròë, = reutò' of meureutò', doch opzettelijker, zich forceeren; tapeureutò' dròëteu batjoet, bè' ta'éh, makén that, span u wat

@lonaliakbar

in (om op te zitten), blijf niet liggen, dan wordt het erger. Vgl. r e u'è h.

REUTÖÏH, honderd, honderdtal; s i r e u t ō ï h, een honderd; d o e- a, l h è ë, enz. r e u t ō ï h, twee-, driehonderd, enz., (zie ook i.v. s o e k è ë); k o e r e u ë n g s a s i- r e u t ō ï h, 99, (heeft in een paar geijkte uitdrukkingen de beteekenis van veel, velerlei, zie vbd. i.v. p e u r e u l é n g, p o e n g ò, soms s i r e u t ō ï h s a, 101, zie vbd. i.v. p e u r e u l é n g); o e r e u t ō ï h, zie i.v. o e I. M e u- r e u t ō ï h(-r e u t ō ï h), in hik. ook m e u r e u r e u t ō ï h, honderden, bij honderden; zie vbd. i.v. k r ō n g, n g e u r é n, p e u- t é' I, r o e k ō n.

RHA', zie s r a'.

RHAB, zie s r a b.

RHAT, zie s r a t.

RHÉNG, zie s r é n g I en II.

RHEUË, zie s r e u ë.

*RH*IËB, zie *s r* i ë b.

RHIËT, zie s r i ë t.

RHŌ', zie s r ō'.

RHÒB, zie s r ò b.

RHOEËNG, zie s r o e ë n g.

RHOEJ, zie s r o e j.

RHÒH, zie s r ò h.

RHÒM, zie s r ò m.

RI, ook r é, (ouderwetsch voor:) wijze, manier, uiterlijk, gedaante, voorkomen, vorm, schijn, (zie vbd. i.v. b o e r ō n g I, o e n d ō, r e u n g g a n g); (wordt verder en meer gebruikt in den zin van:) gelijk, als, naar, (voorts) het geheel, het totaal, allen die, ieder die, alwie, al wat, alles wat, alle, (ook) wie, wat (uit eene beperkt gedachte hoeveelheid), welk, (vgl. s i r i); b a' r i, b a' r i r o e p a, b a' r o e p a r i, b a' r i l a g è ë, of b a' r i l a- k o e, naar de wijze van zijn of van doen, naar het uiterlijk, den schijn (te oordeelen), naar het voorkomt, naar het schijnt; m e u- n a n l a k è ë a s ò ë n a n g- g r ò ë, b a' r i d j i n ò ë k a- b o e j p i n t a; o e l a h b a- n g ò n r a b é' t a l ō, o e l ō n- t e u o e n d ō o e l o e a k o e- t a, zoo bidt de bevolking van het land, en het schijnt, dat nu hunne bede verhoord zal worden, het ziet er uit of de vesting weldra zal vallen, ik ben (daarom) er uit gegaan, (Meudeuha'); b a' r i r o e p a S i P o e l a n, naar het uiterlijk te oordeelen is het N. N., het schijnt wel N. N. te zijn; (zie verder vbd. i.v. l a k o e, r i- w a n g); k a w è h r e u d j a n g k a h r i a s è ë, a k h é k o e t e u- m è ë k o e p o e p h a n a, ga gauw weg, jij (met een uiterlijk) als een hond, anders zal ik ertoe komen je te dooden (Boeda' Meuseukin; zie verder vbd. i.v. m e u'- o e n g k i); g e u p o e b e u d é p i r i-r i t a n, d j i p e u s a' b a d a n k e u r a m t a k a, zij werden beschoten, maar deden alsof er niets was (bekommerden er zich niet om), zij drongen voort tegen de (kogels der) geweren in, (Pòtjoet Moehamat; deze regel volgt op de i.v. m a t é geciteerde regels); n a r i, gelijk, als, (zie vbd. i.v. l e u m o e ë n g, p i n g k ò m); s i t e u n g ò h r i, sommigen, een deel, deels, (zie vbd. i.v. g a d a-g a d a, l a m b ō n g I, l h ò h, p h ō I, p i a s a n, p l e u);

@lonaliakbar

ri na ri abéh, alles wat er is, gaat op, wat er ook is, het gaat op; ri srōt aneu' dalam kawan, beureutōh sinan bòh broeë' oeka, al de granaten, die onder de troepen vielen, ontploften daar, (Noen Parisi; zie verder vbd. i.v. mbōïh, pa'sa); Lidam 'Arian pi ba' neubri, lōn peugah ri neudja' mita; aneu' Ralab di 'Arian, teuma Lidam aneu' Dja'pha, geef (evenals mij het door mij verlangde meisje) ook aan (mijne vrienden) L. en A. (eene vrouw), ik zal zeggen wie, dan kunt gij er moeite voor doen: de dochter van R. voor 'A., en voor L. de dochter van Dj., (Noen Parisi; zie verder vbd. hierbeneden); ri njang, ook njang ri, allen die, alwie, alwat, alle, degene die, (ook) wie, wat, welke; sigala meuntròë tapeusapat, njang ri ra'jat Boelia'indra, verzamelt al de meuntròë's, al de onderhoorigen van B., (Tjah Koebat); koereuëng lhèë sireutōïh radja dja' keunòë, oeba' nanggròë njòë ngadab beuginda; neukheunda' moeminang toean poetròë, salah sidròë ri njang soeka; sòë na oentōng deungòn toeah, keu djih rōh sah poetròë moeda, 97 vorsten zijn hierheen, naar dit land gekomen om hunne opwachting bij den vorst van het land te maken; zij wenschen naar de hand van de prinses te dingen; degene, onverschillig wie, in wien zij behagen vindt, degene, wien dat geluk ten deel valt, hem zal de prinses ook werkelijk (i.e. zonder verzet van de overigen) toebehooren, (Diwa Akaïh; zie verder vbd. i.v. kiamat, lantjōng, ploeëng, poeëh); barang(ga)ri, onverschillig wie, wat, of welke, wie, wat, welke ook, een iegelijk, een ieder, elk, ieder, alle; walèë la'én keu lōn neubri, baranggarihanarila, indien gij mij eene andere (tot vrouw) geeft, dan zal ik haar, wie het ook zij, niet accepteeren, (Noen Parisi); barangri radja *h*an é' dampéng, *h*an sòë bandéng Diwa La'sana, geen enkel vorst kon naast hem (op ééne lijn met hem) gesteld worden, niemand evenaarde D. L., (Diwa Akaïh); njang na éseulam barangri nanggròë, beutrōïh haba njòë neujoeë poeba, hij heeft gelast deze boodschap over te brengen naar elk land, waar er Mohammedanen zijn, (Soerat kriman Sèh Salèh; zie verder vbd. i.v. linteuëng, pada I, pét). Meuri, bepaald (ten aanzien van de wijze, van het uiterlijk), eene bepaalde wijze, een bepaald uiterlijk hebbende, vaststaande, bekend, duidelijk waarneembaar, te onderkennen, te onderscheiden, te herkennen, te tellen; meuri (-ri), afzonderlijk te onderscheiden, te tellen, weinig; na meuri euntjit teutòb boenòë, is er een spoor te zien van den steek van zooeven; Atjèh njòë ka hana meuri lé,

@lonaliakbar

ka lagèë nanggròë gòb, ons Atjèh is niet meer te herkennen, het ziet er uit als een andermans (vreemd) land; meuri si, ook samengetrokken tot meurisi, partijdig, zich partij stellende, iem.'s partij trekkende, (eig. bepaald ten aanzien van de partij, te herkennen wat betreft de partij); boeët gata meurisi that, teugòë oereuëng dròë tapoebeuna, gòb tapeusalah, gij handelt erg partijdig, omdat het uwe lieden zijn, stelt gij hen in het gelijk, en anderen stelt gij in het ongelijk; meuri-ri oereuëng njang djeuët tamòng keunan, de menschen, die daar binnen durven gaan (b.v. in dat gevaarlijke woud) zijn te tellen, i.e. er zijn slechts weinig menschen, die daar binnen durven gaan, (zie ook vbd. i.v. boekòn); ma'na makam, tèëlan, teumpat, maséng meuhat ka na bida; ka meuri pò meuri oelōn, meuri Toehan meuri hamba; ... ka meuri haleuë njan ngòn hareuëm, njang wadjéb doem soenat poela, de beteekenis van (Arab.) „makam'', vrienden, is plaats, (d.w.z.) ieder heeft vast zijn eigen, hem onderscheidend kenmerk; de heer is van den slaaf te onderscheiden, de Heer van den mensch; ... wat geoorloofd is, is bepaald en wat verboden is, is bepaald, zoo ook wat verplicht en wat aanbevelenswaardig is, (Ma'ripat); djibeudòïh dhōj tanòh teureubang, oeròë teungòh trang ka padam tjahja; *h*an lé meuri lawan ngòn kawan, raja that prang hana tara, stofwolken vlogen opwaarts en verduisterden de helder schijnende zon; vriend en vijand waren niet meer van elkaar te onderscheiden, de strijd woedde onzettend hevig, (Dioe Plinggam); djinòë, toeankoe, bè' lé na soesah, radja toedjōh blaïh kamòë theun sangga; mangat neukalòn Djoehan Meusapi, soepaja meuri singòh dan loesa, nu, heer, maak u niet meer bezorgd, de zeventien vorsten zal ik wel weerstaan, dan zult gij (mij) Dj. M. zien en zal (zult gij) in het vervolg bekend zijn (weten), hoe hij is, (Djoehan Meusapi); talòë binèh kroeëng njang geukheun sa'ti, njankeu meuri Teukoe Nè' Meura'sa, langs de zoutwaterkreek zetelt hij, dien men onoverwinnelijk noemt, hij is bekend als T. N. van M., (sadati-vers); zie verder vbd. i.v. lhòh, meuseuké, rata. Peuri, bepalen, vaststellen, aanwijzen, aantoonen, doen kennen, doen uitkomen, te kennen geven, uiten; tajoeë djipeuri oelé Meudeuha', tòh oeram ba' tòh oedjōngnja, zeg hem door M. te laten aanwijzen, welk einde (van dat hout) het onder-, welk het boveneinde is, (Meudeuha'; hierop volgt de regel, geciteerd i.v. brat); Toehan peutoenjò' ba' mala'ikat, dali

@lonaliakbar

moepat poetròë lam rimba; neupeuri boekét neupeuri teumpat, ba' mala'ikat di langèt dōnja, de Heer duidde den engel nauwkeurig de plaats in het bosch aan, waar de prinses zich bevond; Hij wees den engel in den hemel den berg en de plaats aan, (Poetròë Peukisōn); ... toedjōh la'sa radja lam djaròë, siri djinòë njang na soeka; njankeu haba, aneu' bòh até, beutapeuri oeba' boenda, ... zeventig duizend vorsten staan onder de opperheerschappij (van uw vader), in wien van hen nu hebt gij behagen; dat is het, lieveling, wat ik u moest zeggen, wijs moeder (mij) aan (wien gij wilt hebben), (Pha Soeasa); njang djheut neusòm njang gèt neupeuri, radja ahali djròh paré'sa, het slechte (van anderen) verborg hij, het goede deed hij uitkomen, zoo deed de kundige vorst, die de zaken op voortreffelijke wijze onderzocht, (Gadjah toedjōh oelèë). Poemeuri, de handeling peuri verrichten; oedjōng ngòn oeram tapoemeuri, beukeu *h*an tabri siribèë dina, ge moet (van dit hout) het boven- en het ondereinde aanwijzen, zoo ge het niet kunt doen, moet ge duizend goudstukken geven, (Meudeuha').

Sari, (zelden, en alleen met eene ontkenning); hana sari, geen enkel (van een zeker bepaald aantal, van b.v. eene verscheidenheid om uit te kiezen); ri njang gala' gata? — hana sari, waarin hiervan hebt ge zin (wat wilt ge hiervan hebben)? — (in) geen enkel; hana lōn toeri sari, ik ken (hier) niemand; zie verder de afleidingen saré en siré (siri) onder die woorden.

Toeri, (de wijze, het uiterlijk) kennen, (het gewone woord voor:) persoonlijk kennen, persoonlijk bekend zijn met, (zie vbd. i.v. djamè', kintja), (verder) onderkennen, onderscheiden, herkennen; tadeungò lōn, teungkoe abang, tipèë tjèëtan na tatoeri; tipèë tjèëtan le that bagòë, na sidròë-sidròë oereuëng toeri, luistert naar mij, broeders teungkoe's, opdat gij de listen des duivels zult kunnen onderkennen; de listen des duivels zijn zeer veelsoortig en een hoogst enkele kan ze onderkennen, (Prang sabi); ka meuroempò' saré brani, djéh geutoeri njòë meunama, toen ontmoetten zij elkander, de lieden, die even dapper waren, dezen van algemeene bekendheid, genen van naam, (Pòtjoet Moehamat); zie verder vbd. i.v. boerōng I, kheuët, kiparat, meungòh, ngòn, poepandji, ragam. Meutoeri, gekend, bekend, onderkend, enz., kennende, bekend zijnde met (ngòn), enz.; de handeling toeri verrichten, toeri met meerv. subject, elkander toeri; na meutoeri gata ngòn gòbnjan, kent gij hem? Peutoeri, doen kennen, bekend

@lonaliakbar

maken, kennis doen maken, in kennis brengen; oereuëng njang barō meuroenòë, èleumèë njòë *h*an djitoekri; *h*an trōïh akaj èleumèë njòë, meung kòn na sòë njang peutoeri, iemand, die pas onderricht geniet, kent deze wetenschap niet, en hij kan deze wetenschap niet begrijpen, indien er niet iemand is, die ze aan hem bekend maakt (hem daarin onderricht geeft), (Asaj noe Moehamat); zie verder vbd. i.v. ngeut. Teunoerí, kennis, bekendheid met, onderkenning, herkenning.

RIA, zie reuja.

RIANG, zie reujang.

RIBA I (Arab. ribâ), woeker, interest, rente; toeëng, padjōh riba, rente nemen, interest genieten, woeker drijven; bè' tatoeëng riba, hana gèt neem geen rente, het is niet goed; zie verder vbd. i.v. kiké, laba. Meuriba, rente nemen, woeker drijven, rente geven, afwerpen. Peuriba, (geld) op interest uitzetten, tegen rente uitleenen, woeker drijven; sabab na malèë djeu'ōh teugah, boeët njang salah *h*an keureudja; até moerah di oereuëng njan, areutadji *h*an djipeuriba, doordat hij schaamtegevoel heeft, houdt hij zich ver van wat verboden is en doet hij niet wat verkeerd is; zoo iemand is milddadig, hij leent zijn geld niet tegen rente uit, (Meudeuha'). Zie boengòng, laba.

RIBA II; meuriba, verlegd, verplaatst; afwijken (van de juiste plaats, den juisten stand, de juiste richting, van de waarheid, het recht, van een bevel, eene afspraak, enz.), in strijd zijn of handelen (met de waarheid enz.), scheef staan, ontrouw worden, afvallen, afvallig worden; tjaba' raja lòm ngòn tjeureudé', beunda njang *h*an é' doem meuriba; 'òh ka meuteumeung beunda njang brat-brat, djitjò' leugat taré' hila, hij (de knaap) kon met zijne handen nooit van iets afblijven en was daarbij zeer slim; zoo raakten voorwerpen, die hij niet kon (opnemen), verlegd; als hij zware voorwerpen vond, dan trok en rukte hij eraan, (Gadjah toedjōh oelèë); hana sapeuë, toeankoe, padan, lōn eu rangkang that meuriba; doempeuë moeba moepeudoeë' di joeb mòh, meu'eu roemòh brō' lagòë na, (de teruggekomen bode zeide:) ik heb niets bijzonders te rapporteeren, heer, ik zag een zeer bouwvallig hutje, en alles wat ik er moest brengen, heb ik in de ruimte onder het huis geplaatst, toen ik zag, dat het huis zeer oud en vervallen was, (Gadjah toedjōh oelèë); koetika di gòb *h*an di geutanjòë, misé oeròë meuriba-riba, de gunstige tijdstippen voor anderen zijn niet dezelfde als die voor ons, ze zijn telkens anders, zooals de zon telkens van stand verandert, (Pòtjoet Moehamat); siri moekim sòë pò neu-

@lonaliakbar

mat, peugah ba' teupat bè' meuriba, welke moekim is het en wiens gebied, zeg het overeenkomstig de waarheid en niet strijdig ermede, (Meudeuha'); areuta gòb bè' taseunòh, tahoekōm ba' djròh bè' meuriba, maak u niet meester van andermans eigendom, en spreek goed recht, wijk niet van het recht af, (Gadjah toedjōh oelèë); pakòn boe, teungkoe, tatōt beudé, nanggròë siré njang ka meuriba, waarom, teungkoe, hebt ge geweerschoten gelost (om ons op te roepen), welk landschap is afvallig geworden, (Pòtjoet Moehamat); zie verder vbd. i.v. labang, para', rampagòë, roebeuët. Peuriba, doen meuriba, verleggen, verplaatsen, doen afwijken, van richting doen veranderen, in eene andere richting brengen; pakòn tapeuriba oelèë, waarom brengt ge den kop (van de prauw) in eene andere richting.

RIBA III (Mal. riba), schoot; op den schoot nemen of houden, (in hik.); jōh njan meutamah ngòn soeka até, boeda' neutjò'lé kaneuriba, zijne vreugde nam toen toe, en snel nam hij het (pasgeboren) kind op den schoot, (Diwa Akaïh). Riba'an (Mal. id.), schoot; meugoelé-goelé dalam riba'an, misé ka pangsan ta'eu roepa, hij rolde op den schoot (van de prinses) en leek buiten kennis te zijn geraakt, (Diwa Akaïh). Zie leumoeëng.

RIBA'AN, zie i.v. riba III.

RIBANG, vastbinden, (van een touw, van een zeil aan mast of ra); taribang lajeuë ba' gèt, bè' teuplòïh, bind de zeilen goed vast, dat ze niet los raken. Meuribang, vastgebonden; de handeling ribang verrichten. Peuribang, laten vastbinden. Teuribang, vastgebonden.

RIBÈË, duizend, duizendtal; siribèë, een duizend; doea, lhèë enz. ribèë, twee-, drieduizend, enz. Meuribèë(-ribèë), in hik. ook meureuribèë, duizenden, bij duizenden; zie vbd. i.v. lagèë, ma'loem, nè, pangkèë, peuté' I, piaasan, rèt I. Zie riboe.

RIBOE (Mal. riboe), duizend, in minjeu' siriboe goena, zie i.v. minjeu'. Zie ribèë.

RIBŌT, storm, (verder) lawaai, rumoer; djibeudòïh ribōt, een storm komt opzetten; ribōt raja beuklam, abéh reubah ba' kajèë doem, er woei van nacht een hevige storm, alle boomen zijn omgewaaid; angèn ribōt, stormwind; peuë ribōt that di roemòh, wat is het voor een lawaai in huis; zie verder vbd. i.v. *krè-krò*, lōt I. Zie badè, toepheun.

RIDJALŌJ, of radjalōj (Arab. ridjâl, gevolgd door eene bepaling), in ridjalōj rajéb, de verborgen man (eig. mannen), en ridjalōj pala', de man aan het hemelgewelf, (figuren bij

@lonaliakbar

de berekening van een gunstig tijdstip voor eene onderneming, in de koetika-leer); singòh beungòh wa'tèë soebòh, koetika djròh tamòng koeta; djinòë, pòtjoet, gòh lòm reumbang, naga lajang gòh meugisa; ridjalōj rajéb mantòng di kiblat, teungòh neuhadab oe toengara; singòh beungòh neuwòë oe timoe, djeuët talaloe dalam koeta, morgenochtend bij het aanbreken van den dag is het tijdstip gunstig om de vesting in te trekken (te bestormen); nu is het tijdstip, prins, nog niet gunstig, de „zwevende draak" is nog niet gekeerd; de „verborgen man" bevindt zich nog in het Westen, met het gelaat naar het Zuid-Oosten gekeerd; morgenochtend vroeg keert hij naar het Oosten terug en dan kunt ge de vesting intrekken, (Noen Parisi); koetika limòng bintang toedjōh, djipeurōh ngòn pantja'indra; ridjalōj pala' djipeusapat djitakat keureuléng naga, de „vijf tijdstippen" en de „zeven sterren" deed zij met de windstreken samenvallen; „den man aan het hemelgewelf" vereenigde zij ermede en zij richtte zich naar den zijwaartschen blik van den „draak", (Malém Diwa).

RIDJAN, zie reudjan.

RIDJANG, zie reudjang.

RIDJÒH, zie roedjòh.

RIË', geheel (rijp en) droog, geheel verdroogd, (van vruchten, zóó dat men ze als zaad kan gebruiken); djagōng, oe, reuteuë' rië', geheel droge maïs, klapper, peul. Peurië', geheel droog laten worden, geheel laten verdrogen; kapeurië' oe njòë, bè' kapèt-pèt, ba' djeuët keu bidjèh, laat deze klappers geheel verdrogen, pluk ze niet, laat ze tot zaadnoten dienen.

RIËB, zie *sr*iëb.

RIEB-RIËB; awé riëb-riëb, zie i.v. awé.

RIËT, zie sriët.

RIËT-APIET; meuriët-apiët, in de engte, in het nauw gebracht, in de klem zittend, in groote verlegenheid, in nood verkeerend, (ook) in de engte, in het nauw brengend, benauwend, beklemmend; jōhnjankeu prang sangat meugriët, meuriët-apiët ra'jat doemna, de strijd woedde toen zeer hevig, en al het volk had het zeer benauwd, (Pha Soeasa); oetang lōn ka meuriët-apiët, mijne schulden benauwen (mij) erg.

RIEUË, zie reujeuë I.

RIEUË', zie reujeuë'.

RIGAB, zie seurigab.

RIGÉH, zie reugéh.

RIGÉT, een weinig gescheurd, beschadigd (van het lemmet van b.v. een mes, in mindere mate dan tjoemèh), een weinig schaardig, (verder) geschramd, (fig.) gekrenkt, gegriefd, in conflict, gebrouilleerd; areuta gadòh beu'é' poelang, djih bè' reunggang ngòn tjèëdara; pakri bangòn njang bè' irang, ba' é' poelang

@lonaliakbar

tabitjara; ... 'òh djipoelang deungòn sakét, djeuët keu rigét ngòn tjèëdara, het weggeraakte ding (de gouden knikker) moet teruggegeven kunnen worden, maar zóó, dat hij (die het genomen heeft) niet van zijne kameraden verwijderd raakt; hoe moet men het aanleggen, dat hij (die onbekende dader) niet beschaamd wordt gemaakt en toch dat ding teruggeeft; ... als hij het (na onderzoek) gedwongen teruggeeft, dan raakt hij (natuurlijk) met zijne kameraden gebrouilleerd, (Noen Parisi). Meurigét, een weinig schaardig worden, eene scheur, eene schram krijgen, geschramd raken, in conflict, gebrouilleerd raken; bè' antara poetōïh koelét, meurigèt hana angèëta; meung sigeutoe hana sakét, gèt that koelét meutheun raja, laat staan, dat zijne huid (door de houwen) kapot zou gaan, schrammen kreeg ze zelfs niet; hij voelde zelfs geen ziertje pijn, zijne huid was er zeer goed tegen bestand (was onkwetsbaar), (Radja Bada). Peurigét, een weinig scheuren, schrammen, gebrouilleerd doen raken.

RIGOE, zie ragoe.

RIHAJ (Arab. riḥâl, mrv. v. raḥl), Qorân-lessenaar, om er den Qorân bij het reciet op te leggen, bestaande uit twee, uit één stuk hout gesneden, dikwijls met fraai snijwerk versierde planken, die ongeveer in het midden om elkaar draaibaar zijn, en als een vouwstoeltje opengezet en toegeslagen kunnen worden (rihaj meurō'), of uit twee afzonderlijke planken, beide ongeveer in het midden van eene diepe insnijding voorzien, waardoor ze in elkaar geschoven en uit elkaar genomen kunnen worden (rihaj meukab), of ook uit twee, ongeveer in het midden om een stokje draaibare rechthoekige ramen, vervaardigd van bamboelatten of van bladstelen van den sagopalm; kapeukab rihaj, schuif (de planken van) den lessenaar (n.l. rihaj meukab) in elkaar. Peurihaj, tot een rihaj maken, den vorm van een rihaj geven, inz. gezegd van sirihbladeren, die men in een schotel (baté) zoodanig rangschikt, dat ze op een opengezetten rihaj gelijken (peurihaj ranoeb).

RIHAN I, e.s.v. heester (Mal. kemangi) met welriekende bladeren (ōn rihan), die o.a. in de boengòng rampòë en de roekò' siawan gebruikt worden; bèëneu pi harōm di Nabi, niba' kaseutoeri dan rihan, de geur van den (pasgeboren, lateren) Profeet (Mohammad) was welriekender dan die van muscus en van rihan-bladeren, (Mò'lōt Nabi).

RIHAN II, bundel van 4 strengen (proeët) garen.

RI*H*EUT, of ringeut, ook ringoet, snuffelen (zooals een hond doet), opsnuiven (van een geur, dien men b.v. tracht terecht te brengen of plotseling merkt), ruiken, beruiken, besnuffelen; a-

@lonaliakbar

sèë njan djiriḥeut bèë roesa, die hond ruikt de lucht van een hert; lōn riḥeut (bèë) bòh driën, ik ruik (de lucht van) eene doerianvrucht. Meuriḥeut, opgesnoven, geroken, besnuffeld; de handeling riḥeut verrichten.

RIHIË', zie reuhië'.

RIHŌJ, verkorting van Arab. ar-rîḥ al-aḥmar (Atj. angèn mirah, zie i.v. angèn) in de uitdrukking doe'a rihōj, gebedsformule ter bezwering van de angèn-mirah-ziekte.

RIḤÒT, of ringòt, door den neus sprekende, (ook) met een kapotten neus, (in mindere mate dan roeḥòt, zie aldaar); zie vbd. i.v. boeta I (sprkw.). Peuriḥòt, maken, dat iemand riḥòt, wordt; peuriḥòt dròë, zich riḥòt maken, opzettelijk door den neus spreken. Zie tjḥò.

RIKA (Skrt. rekhâ, lijn, schets), schetsen, teekenen (van een ornament op doek, hout, steen, of aardewerk als voorbereidend werk bij het aanbrengen van kleur-, borduur-, applicatie-, snij-, of beitelwerk-versieringen), styleeren (van figuren, van bloemversieringen), versieren (met ornamenten, snijwerk enz.), ornamenteeren, bewerken, (verder) schetsen, samenstellen, opstellen (van een verhaal, een dichtwerk), in woorden uitbeelden, beschrijven, (ook en dan gew. verdubbeld) overwegen, overdenken, overpeinzen, wikken en wegen; schets, teekening, ornament, gestyleerde versieringen, opstel, beschrijving, overweging; boengòng ka lheuëh lōn rika, lōn pheuët gòh lòm, het ornament heb ik al geschetst, maar ik heb het nog niet ingebeiteld; papeuën bintéh peunòh oeké, rindoe até ladat mata; geubōh rika le that bagòë, hireuën lalòë pandang mata; lheuëh njan geutjat moebagòë-bagòë, rika geupasòë doem wareuna, de planken voor de wanden werden met snijwerk gevuld, dat in het hart allerlei verlangens opwekte en voor de oogen een genot opleverde; men bracht er vele soorten versieringsmotieven aan, die de oogen verbaasden en boeiden; vervolgens verfde men ze op verschillende wijzen, vulde men de (ingesneden) figuren met alle mogelijke kleuren, (Meudeuha'); zie verder vbd. i.v. kalō', mèh, oeréh, phét, rakam. Meurika, geschetst, gestyleerd, versierd, bewerkt, samengesteld, beschreven, overwogen; de handeling rika verrichten; kajèë rampa' gòt idjō ōn, meuhimpōn doemma'-noesia; njang salah Toehan peu'ampōn, sabab lōn ḥan tòm meurika, een breedgetakte boom met mooie groene bladeren, waar al de menschen zich onder verzamelen; moge de Heer (mij) vergeven wat (in deze hikajat) verkeerd is, want ik heb nog nooit tevoren eene hikajat samengesteld, (Noen Parisi); zie verder vbd. i.v. kalō', rakam. Peurika, laten rika, of rika met versterkte

@Ionaliakbar

beteekenis. Teurika, geschetst, versierd, bewerkt; sarōng teurika, eene bewerkte scheede.

RIKIËH, zie reukiëh.

RILA (Arab. ridhâ), tevredenheid, welbehagen, welgevallen, genoegen, toe-, instemming, bereidheid, aanvaarding, berusting; tevreden zijn met, behagen, welbehagen, genoegen vinden of hebben in, genoegen nemen, vrede hebben met, toe-, instemmen, bereid zijn, aanvaarden, accepteeren, dulden, berusten in; (ook als adj. gebruikt) tevreden zijnde met, enz.; lakèë rila, (iem.'s) toe-, instemming vragen, (ook) vergeving, kwijtschelding van eene schuld vragen; Si Poelan djimeu'oetang ba' lōn na lhèë plōh reunggét, teuma ka maté teuka waréh dja' lakèë rila, hana lōn peurila, ka padoem gò dja' lakèë teuma djinòë ka lōn peurila, N. N. was mij 30 rijksdaalders schuldig, toen stierf hij en zijne erfgenamen kwamen om kwijtschelding van die schuld vragen, ik gaf die kwijtschelding niet, maar zij kwamen er telkens om vragen en nu heb ik die gegeven; oereuëng djéb ara' ħan neutém bri, oereuëng meudjoedi ħan neurila, hij wilde niet toestaan, dat men sterken drank dronk, en hij duldde niet, dat men dobbelde, (Meudeuha'); rila gata tameukawén ngòn lintō A, geeft gij uwe toestemming tot uw huwelijk met den bruidegom A, (vraagt men de bruid vóór de sluiting van het huwelijkscontract); zie verder vbd. i.v. bah, djadjam, djeumalōj, djoeòn, hōm, kala IV, kòn II, loetò', mangat, ngiloe, paneu', pèh, peudéh, rawōt, ri, rintah. Meurila-rila, ten opzichte van elkander met iets genoegen nemen, iets met elkander in der minne schikken, iets van elkander accepteeren, iets elkander niet kwalijk nemen, iets elkander kwijtschelden, vergeven. Peurila, = rila (verb.) met versterkte beteekenis, kwijtschelden, toestaan, afstaan; zie vbd. boven. Keurila'an, deftige vorm van rila (subst. en adj.). Vgl. rali.

RIM, gewoon, gelijk aan de groote massa, niet erboven uitstekend; njang na loembaïh Teukoe A sidròë oereuëng, njang la'én rim bandoem, Teukoe A was (in die vergadering b.v.) de eenige, die wat beteekende, de overigen waren gewoon.

RIMAN, eene palmsoort met haarachtige zwart-gele vezels, ook riman genoemd, die men beschouwt als oorspronkelijk de haren eener prinses, die in eene riman-plant veranderde, en die men in het woud aantreft, meest daar waar het water eener rivier over steenen stroomt, (verder) de zwarte haarachtige vezels, die men door kloppen wint uit het vleezige deel van den voet van een arèn-bladsteel, en waarvan men mutsen vlecht en vischlijnen

@lonaliakbar

vervaardigt, nader aangeduid als r i m a n d j ō'; k o e p i a h r i m a n, muts, gevlochten van r i m a n d j ō', van de bastvezels van den arènpalm.

RIMBA (Mal. r i m b a), groot bosch, woud, oerbosch, oerwoud; ō n k a j è ë r i m b a, de bladeren van de boomen van een woud, (in een paar uitdrukkingen gebezigd voor:) allerlei kletspraatjes, allerlei nonsens, (zie i.v. r a t ō h, r o e h é); zie verder vbd. o.a. i.v. k e u n ò n g l a r a t, m a n t e, p a l ò ë, r è t I. Zie o e t e u ë n.

RIMBAÏH I (Mal. r i m b a s), e.s.v. krommen dissel voor het effen hakken van hout. Zie b l i ō n g.

RIMBAÏH II; m e u r i m b a ï h, met zijne schaduw over of langs iets heen gaan, met zijne schaduw raken, zijne schaduw laten zien, rakelings langs iets gaan, zich even vertoonen; b è' m e u r i m b a ï h k e u n a n, t e u n g k o e t e u n g ò h p a d j ō h b o e, ga niet daarlangs, de teungkoe is bezig te eten; d i s i n ò ë b a r ō m e u s i n g g a h, b a n m e u r i m b a ï h k a s e u r e u p a; t o e a n t e u A l i p a n t a ï h *h* a n s ò ë, n e u s e u d ò ë s e u n s e u n s i l a's a, nauwelijks kwamen zij van den eenen kant aanloopen, of zij werden, zoodra zij zich vertoonden, neergeveld; (want) onze heer Ali was ontzaglijk vlug en hij sloeg hen bij tienduizend tegelijk neer, (Radja Bada); m o e t j a h a d a h g a t a k e u A l a h, n a m e u n g l i m p a h i m a n g a t a; t a p r a n g n a b s o e, l e u n g ò l ō n p e u g a h, b è' m e u r i m b a ï h k e u m a s i w a, houd uwe aandacht gericht op Allah, opdat ge van geloof overvloeit; bestrijd uwe hartstochten, opdat, — luister naar wat ik zeg —, opdat uwe gedachten zelfs niet even naar iets anders toe gaan dan Allah, (Mènhadjōj abidin). Vgl. r a m b o e j.

RIMBANG I; m e u r i m b a n g, e.s.v. spel met halve klapperdoppen (spelen), waarbij men zijn halven klapperdop achterwaarts schopt naar den op zekeren afstand opgezetten van zijne tegenpartij; raakt men dien zeker aantal malen, dan mag men den daardoor overwonnen tegenstander met de ruwe buitenzijde van zijn dop even over de hand schuren; het spel wordt gew. door twee jongens tegen elkander gespeeld.

RIMBANG II, e.s.v. plant met groene, eetbare vruchten.

RIMBAT, de op korte, boven de boorden eener prauw, gew. bij den voorsteven, uitstekende stokken rustende houten, waaraan met eene rotanlus de riemen bevestigd zitten, (verder) boord, zijde, kant, partij, afdeeling (van b.v. een verhaal; vgl. r a m b a t); w a't è ë s a n g k a j a n g è n d j i d a j ō n g, k e u m o e d ò ë d ò n g l é d j i h i l a; s o e n g g ō h d a j ō n g s i b l a h (lees: d o e a b l a h) r i m b a t, s i g ò d j i h o e n j a t s i p l ō h d e u p a, wanneer er tegenwind was, (werden de zeilen gestreken en) werd er geroeid en getrokken aan (gemanoeuvreerd met) het staande roer; aan beide

@lonaliakbar

boorden werd er met kracht geroeid en bij elken ruk ging (de prauw) tien vademen vooruit, (Noen Parisi); teudoeë' keu haba siblah rimbat, lōn hikajat njang keudoea, laten we deze eene afdeeling van het verhaal laten rusten, ik zal nu eene tweede afdeeling vertellen, (Meudeuha'; vgl. vbd. i.v. rambat).

RIMBÉT (Mal. rimbit, overladen), last, zwangerschap, (in hik.); zie vbd. i.v. poetra.

RIMBŌJ; awé rimbōj, en åwé rimbōj padé, zie i.v. awé.

RIMÈË; bòh mamplam rimèë, zie i.v. mamplam.

RIMOEËNG, tijger; wordt, inz. wanneer men zich in het bosch bevindt, aangeduid met datō', oude, gòb, een ander, nè', grootvader, of pò teumpat, de heer van de plaats, en verder, meer in verhalen, met panglima kawōm, het kawōm-hoofd, (zie vbd. i.v. panglima), teukoe pawang, de baas, of teukoe raja, de groote teukoe, (zie vbd. i.v. adeulò); wordt, meest naar de kleur, onderscheiden in: rimoeëng bangka (met eene vaalbruine kleur), r. boelōh (eene kleine soort, tijgerkat), r. Daja (Daja'sche tijger, bekend als kwaadaardig, zie vbd. i.v. djoeah, en van Daja wordt speciaal gezegd, dat er veel tijgers huizen, zie vbd. i.v. agaïh, ook: weertijger), r. koeën (eene kleine soort, tijgerkat), r. koeréng batèë (zwartgestreept, panter), r. koeréng djeumpa (geelgestreept, koningstijger), r. koeréng panèë (gevlekt, panter); moeka-moeka lagèë rimoeëng koeën, het heele gezicht ziet er uit als dat van eene tijgerkat, (zegt men van een kind met een vuil gezicht, van het snoepen, of anderszins); aneu' rimoeëng, tijgerjong, (zie sprkw. i.v. koeréng, en mòm); abin rimoeëng, tijgermelk, (geldt als zeer geneeskrachtig, zie vbd. i.v. rabin); goekèë rimoeëng, tijgernagel, (wordt als hanger gebruikt, ook collier met zulk een hanger, zie i.v. goekèë, en manè'); misè rimoeëng, tijgersnor, snorhaar van een tijger, (geldt als een zwaar vergift, zie vbd. i.v. koelat); biniët, boemèë, goeroe, poesa rimoeëng, zie onder het eerste deel der samenstelling; rimoeëng lalat, zie i.v. lalat; zie verder vbd. i.v. larab, poeta. Meurimoeëng, een tijger hebben; door een tijger bewaakt (van b.v. een heilig graf), door tijgers bewoond; op een tijger gelijken; meurimoeëng-rimoeëng, „tijgertje spelen'', naam van e.s.v. belegeringsspel met verschillende variaties, en van e.s.v. damspel, nader onderscheiden in: meurimoeëng-rimoeëng-dò', e.s.v. belegeringsspel, waarbij de eene partij met twee of, naar gelang van de lijnen-figuur, die men gebruikt, drie stukken (rimoeëng) en de andere partij met 23, resp. 15 stukken (kamèng) speelt, en

@lonaliakbar

in beide gevallen doorgespeeld wordt tot de „tijgers" ingesloten (d ò') of al de „geiten" verslagen zijn, (en) m e u r i m o e ë n g-r i m o e ë n g-p e u ë t-p l ō h, e.s.v. damspel, waarbij ieder speler met 40 stukken speelt.

RIN, zie r i n g.

RINDANG I (Mal. id.), kiel, (ook) romp van een vaartuig, (verder) de uitstekende latten langs eene prauw, waarop men loopen kan; o e m o e d o e a p l ō h o e r ò ë d j i p e u g è t r i n d a n g, h a-s é n g ò n t i h a n g t j o e k ō b g o e n t i a, gedurende twintig dagen werkten zij aan den (van zelf gekomen, door een geloovigen d j é n bezielden) scheepskiel (of scheepsromp) en het schip was klaar, voorzien van masten en kajuiten, (Malém Dagang); zie verder vbd. i.v. n è, p a n è ë II.

RINDANG II, met een rijken bladerdos, weelderig gebladerd, bladerrijk, lommerrijk; d i t e u-n g ò h b o e k é t k a j è ë s i-b a', d h e u ë n d j i r a m p a' r i n d a n g r a j a, midden op den berg stond een boom, die breedgetakt en bladerrijk was, (Tjah Koebat); d i l e u ë n p e u-k a n b a' g e u l o e m p a n g, g è t t h a t r i n d a n g r e u-l o e j l i n g k a, op het marktplein stond een g l o e m p a n g-boom met een rijken bladerdos, zoodat er rondom (den stam) schaduw was, (Noen Parisi).

RINDÒ (Port. r e n d a), kant, boordsel, kantwerk, galon, passement; r i n d ò k o e p i a h, gouden passement om eene muts; r i n d ò b a d j è ë, van gouddraad gevlochten randversiering van een vrouwenbaadje. M e u-r i n d ò, met kant versierd, met een boordsel enz.

RINDOE, vurig verlangende, erg begeerende, hunkerende, reikhalzende, smachtende; vurig verlangen, sterke begeerte; a t é l ō n r i n d o e t h a t k e u d j i h, mijn hart verlangt erg naar haar, om haar te zien; zie verder vbd. i.v. d j o e d ō, k o e m a n g, p o e n g g o e' (sprkw.), r i k a; r i n d o e-d e u n d a m, versterking van r i n d o e; g e u k e u-m i ë n g p r a n g R a d j a W a-d i r a h, n j a n g t h a t m e u-g a h h a n a t a r a; p e u ë t p l ō h o e r ò ë p e u ë t p l ō h m a l a m, r i n d o e-d e u n d a m m e u s e u s o e k a; g e u s e u-m e u s i ë r a d j a m e u d j a-m è ë, r a'j a t m e u'è ë-'è ë l a-d j o e t e u k a, zij wilden den zeer beroemden vorst W. beoorlogen; gedurende veertig dagen en veertig nachten vierden zij verheugd en hunkerend (naar den strijd) feest; er werd vee geslacht, de vorst gaf een feestelijk onthaal en het volk kwam bij stroomen aanzetten, (Meudeuha'). M e u r i n d o e; b o e l ō h m e u-r i n d o e, een van gaatjes voorziene bamboe, die, aan den wind blootgesteld, een klagend geluid geeft, (in hik. ook) e.s.v. tooverfluit, die van zelf alle mogelijke tonen voortbrengt; m a t d i d j a r ò ë b o e l ō h m e u r i n-d o e, m a n g a t s o e *h* a n n g ò n t a p e u s a; b a n g ò n l a g è ë m o e p l ō h l a k o e, m a b ō'

@lonaliakbar

rindoe pòteu radja; phōn meu'oe-'oe ngòn meugō-gō, bangòn tambō dilèë moela; ..., hij (de jongeling in den droom van den vorst) hield in de hand eene tooverfluit, die een overgelijkelijk schoon geluid voortbracht, met tientallen melodieën, waardoor de vorst door een smachtend verlangen werd bedwelmd; eerst klonk er een roffelend en rommelend geluid alsof er op trommen werd geslagen; ..., (Indra Bangsawan); soearadji lagèë boelōh meurindoe, hare stem klinkt als eene tooverfluit, (zegt men van eene liefelijke stem). Peurindoe, vurig doen verlangen, enz.

RING, ook rin, bijvormen van dring, zie aldaar.

RINGEUT, zie ri*h*eut.

RINGGÉT, zie reunggét.

RINGKAT, ook ringkòt, een weinig mank loopende, een weinig kreupel, (zooals wanneer man een zeeren voet heeft; zie ringkhè'); ringkat ba' djidja' Si Poelan 'òh lheuëh keunòng beudé, N. N. loopt een beetje kreupel, nadat hij door een geweerkogel (in zijn voet) getroffen is. Peuringkat, een weinig kreupel maken; peuringkat dròë, zich een weinig kreupel maken, of zich een beetje kreupel aanstellen.

RINGKHÈ', mank, kreupel gaan, loopen, (sterker dan ringkat); djiringkhè', hij loopt kreupel; ka ringkhè' gakidji, hij heeft een kreupelen voet gekregen. Meuringkhè', de handeling ringkhè' verrichten, mank loopen; djidja' meuringkhè', hij loopt mank. Peuringkhè', kreupel maken; peuringkhè' dròë, maken dat, of doen alsof men kreupel loopt. Vgl. eungkhé, tjapië', tjingkhè'.

RINGKÒT, zie ringkat.

RINGOET, zie ri*h*eut.

RINGÒT, zie ri*h*òt.

RINJÒH, zie roenjòh.

RINTA', zie rintha'.

RINTAH, uitvoeren, verrichten, regelen, beredderen, zorgen voor, (in de spreektaal inz. gebezigd, indien het eene vrouw geldt, van het huishouden, de bereiding van spijzen, en, indien het een man betreft, van een feest, de ontvangst van gasten); verrichting, werk, aangelegenheid, regeling, ordening, beroddering, zorg; gèt that djirintah doempeuë peunadjōh, zij zorgt heel goed voor alle mogelijke spijzen; oetōïh that djirintah djamèë, hij is zeer handig in den zorg voor de gasten, zorgt heel goed voor de gasten; oelèë rintah, die aan het hoofd staat van de regeling van een feest, oppercereremoniemeester; rintah sië, boe, enz., zorgen, de zorg voor het slachten, voor de rijst, enz. (bij een feest); sòë pò rintah, wiens werk, wiens beroddering (is dit), wie heeft dit gedaan, (ironisch gezegd, wanneer iets niet goed is gedaan); siblaïh sabab, wahé taléb, seumajang bateuë, beuta'ingat, wahé oemat, pròë gòb soe'-

@lonaliakbar

euë; phōn tamarit walèë ba' dit sabòh haraïh, doea teuma boeët njang banja' gata rintah, elf oorzaken zijn er, o studeerenden, waardoor de seumajang nietig wordt, onthoudt ze goed, o geloovigen, voor het geval anderen u er vragen over stellen: ten eerste, dat gij (tijdens de seumajang) spreekt, al is het weinig, al is het slechts één woord, ten tweede, dat gij meer dan eene verrichting (buiten de bewegingen van den seumajang) doet, (Nalam sipheuët doen plōh van Teungkoe Ba' Djeuleupè); ... „boemòë peusoempah boekòn boebarang, tanòh neujoeë toeëng *h*an djirila"; lheuëh njan Mika'i neujoeë rintah, neujoeë toeëng tanòh oelam dōnja, (de aartsengel Gabriël zeide tot den Heer:) ... „de Aarde heeft (mij) hevig verwenscht en wilde de aarde, die Gij gelast hebt te nemen, niet afstaan"; toen gelastte Hij (de Heer) den aarstengel M. om het bevel uit te voeren, om naar de wereld aarde te gaan halen, (Toedjōh kisah; zie den hieraan voorafgaanden regel, geciteerd i.v. dōseuta). Meurintah, uitgevoerd, geregeld, enz.; de handeling rintah verrichten, rintah met meerv. subject. Peurintah, laten rintah of rintah met versterkte beteekenis. Zie peurintah.

RINTANG, verhindering, belemmering, beletsel; meung bè' na peuë rintang, éntja Alah trōïh lōn lōn teuka singòh keunòë, wanneer er niets tusschenbeide komt, zal ik, zoo God wil, morgen zeker hier komen; zie verder vbd. i.v. labaïh. Meurintang, eene verhindering hebben, verhinderd. Peurintang, verhinderen, belemmeren, beletten; peurintang dròë, zich zelf verhinderen, het zich druk maken, zich wegens eene verhindering verontschuldigen, eene verhindering voorwenden; pakòn tapeurintang dròë gata, hana tateuka beuklam, waarom hebt gij u (wegens verhindering) verontschuldigd om van nacht te komen.

RINTÉ', ook reunté', en roenté spat, spikkel; gespikkeld; kleuëng, oedjeuën, padé rinté', zie onder het eerste deel der samenstelling; boelèë rinté', gespikkelde veeren.

RINTÉ'-RINTOEË', zie ranté'-rantoeë'.

RINTÉH, zie reuntéh.

RINTHA', ook rinta', rukken (aan), uit-, weg-, losrukken, met een ruk, met geweld trekken aan, uit-, weg-, lostrekken; tjoeba rintha' lé gata, é' poetōïh, ruk er eens aan, kan het stuk gaan; ka geureubōt dagang peukan, habéh simpan doempeuë njang na; doemna dagang meuthé-goeblé, doem seusoeé geurintha' idja, de (Klinganeesche) kooplieden op de markt werden allen geheel geplunderd; al de kooplieden waren

@lonaliakbar

in rep en roer, als windmolentjes draaiden zij rond, doordat aan hunne kleeren werd gerukt, (Pòtjoet Moehamat; deze regels volgen op den tweeden i.v. oelèë geciteerden regel); zie verder vbd. i.v. leuba'. Meurintha', gerukt, uit-, weg-, losgerukt, enz.; de handeling rintha' verrichten, rintha' met meerv. subject, elkander rintha'; tjagèë pi djiploeëng rimoeëng pi sadjan, doea djih njan meuhila-hila; djimeukoeë ikoe masa djidja', meurintha'-rintha' djinòë sigra, de beer zette het op een loopen en de tijger eveneens, terwijl ze daarbij aan elkander trokken, (want) zij hadden, erheen gaande, hunne staarten aan elkaar vastgebonden, zoodat zij nu snel aan elkander rukten, (Plandō' Kantjé); zie verder vbd. i.v. lòë II. Peurintha', laten rintha', of rintha' met versterkte beteekenis.

RINTJÉ', ook reuntjé', spatten, sprenkelen, bespatten, besprenkelen; spat, sprenkel; tarintjé' ië ateuëh bakōng, besprenkel de tabak met water. Meurintjé', bespat, besprenkeld, gespat, spattend; de handeling rintjé' verrichten; bè' meurintjé' ië ateuëh lōn, laat het water niet op mij spatten. Peurintjé', laten rintjé', of rintjé' met versterkte beteekenis; (verder ook) hagel, ook aneu' peurintjé', genoemd, (zie printjé'). Teurintjé', gespat, spattend, besprenkeld, bespat; ka lheuëh teurintjé' boenòë, (de tabak) is zooeven al (met water) besprenkeld. Vgl. peureutjé'.

RINTJOE; meurintjoe, in de war gestuurd, verijdeld, (van eene zaak inz. door kwaadsprekerij, door gestook). Peurintjoe, in de war sturen, verijdelen, doen mislukken; boeët njan ka djipeurintjoe lé Si Poelan, die zaak is door N. N. verijdeld.

RINTJŌNG, zie reuntjōng.

RIŌH, zie reujōh.

RIPÈ, bijdrage (voor een gemeenschappelijk doel, voor b.v. een kanoeri, een picknick, den bouw van een bedehuis, een gemeenschappelijk te betalen boete of bloedprijs, den heiligen oorlog, enz.); djidja' tjò' ripè, hij gaat bijdragen innen; padit neubōh (of neupeukeukeunòng) ripè ateuëh lōn, hoe groot is de bijdrage, die u mij oplegt; lōn pi rōh lam ripè, ik behoor ook tot degenen, die eene bijdrage moeten leveren; beudòïh panglima, dja' lakèë ripè, mita sabi ba' kawōm njang na, staat op, kawōm-hoofden, gaat bijdragen voor den heiligen oorlog vragen aan de leden van uwe kawōm's, die er zijn, (Tadeukiratō rakidin). Meuripè, bijdragen geven, gezamenlijk geld bijeenleggen; zie vbd. i.v. koeë. Peuripè, eene bijdrage opleggen, heffen; teukoe geupeuripè kamòë, pakat geukeumeung siё keubeuë meung doea bòh, de teukoe

@lonaliakbar

heeft ons eene bijdrage opgelegd, hij wil een stuk of twee karbouwen (op gemeenschappelijke kosten) slachten.

RIRA'; meurira', achterblijven, achteruitgaan, wijken, uit-, achteruit-, afwijken, terugtrekken, retireeren, zich terugtrekken, zich onttrekken; tantra ra'jat ban doea piha', meurira' oe likōt radja; lapang ra'jat di hadapan, leumah sikeulian doea blah tantra, de legers aan beide kanten trokken achter hunne vorsten terug; het veld vóór (tusschen) hen was toen leeg en beide legers waren duidelijk te zien (te onderscheiden), (Tjah Koebat); ... djrat meulila leumbéng kapa', djipeusa' keunan sinaròë; keudéh keunòë *h*an meurira', maté roesa' na doem oenòë; njang oedéb djimoeprang sabé, njang maté sinan teupipọë, ... met stalen strikken, met werplansen en werpspiesen drongen zij allen daarheen voort; zij konden zich in geen enkele richting terugtrekken en vielen bij massa's dood of gewond neer als bijen; die in het leven bleven streden steeds door, de gesneuvelden lagen daar ineengestort, (Goemba' Meuïh); ma'na tasròm ja'ni poebeudé prang ngòn kaphé tameuroenòë; ba' koetaran tateumimba', bè' meurira' keudéh keunòë, de beteekenis van (uit een boog) „werpen" (in de aangehaalde traditie) is (met een geweer) „schieten", leert het om in den strijd tegen de ongeloovigen van een loerpunt uit (op hen) te (kunnen) schieten, en niet heren derwaarts af te wijken, (Prang sabi van Teungkoe Nja' Ahmat; op deze regels volgt de regel, geciteerd i.v. roenòë). Peurira', achter laten blijven, achter zich laten, laten terugtrekken, enz.; pakòn kadja' ladjoeladjoe kapeurira' tjoet nja' di likōt, waarom loop je zoo snel door en laat je tj. nj. achter je.

RISA, of bòh risa, eeltachtig gezwel aan den voet, aan den enkel, (naar men zegt, o.a. het gevolg van veel seumajang-verrichten, en te genezen door er met een kaj, een halven klapperdop, op te slaan, wanneer het dondert en bliksemt, wa'tèë na glanteuë). Meurisa, zulk een gezwel hebben, met zulk een gezwel; gaki lōn ka meurisa, ik heb een risa-gezwel aan mijn voet.

RISÈË (Mal. risau), bandeloos, ongebonden, inz. loopsch, gaarne uitgaande (van kinderen), (ook, meer in hik.) wrevelig; aneu' risèë, tatham, hana djipatéh, djidja' tjit, een bandeloos kind, of je het hem verbiedt, hij luistert er toch niet naar, hij gaat toch; Bansawan that hieruën risèë: „pakri lagèë njòë lōn boengka; rèt *h*an meuhò, nè' pangoelèë, nè', peuë lagèë njan lōn boengka, B. (zeide) verbaasd en wrevelig: „hoe moet ik ver-

@lonaliakbar

trekken, geëerde grootmoeder (r é's a s a), ik ken den weg niet, grootmoeder, hoe moet ik gaan'', (Indra Bangsawan). P e u r i-s è ë, bandeloos enz. maken; p e u ë g a t a t a p e u r i s è ë-r i-s è ë a n e u' l ō n t a m a b a-m a-b a, waarvoor wilt ge maken, dat mijn kind van uitgaan houdt door telkens te trachten hem mee te troonen.

RISÈH-RISÈH, in de nabijheid van iem. komen of blijven, om iem. heen draaien, (wanneer men b.v. een verzoek wil doen, doch er niet goed voor den dag mee durft komen, vergeving wil vragen, in de gunst van dien persoon wil komen of blijven); p e u ë b o e ë t t a r i s è h-r i s è h k e u n ò ë g a-t a, p e u ë t a m e u n a b s o e, wat doet gij hier rond te draaien, wat wilt ge hebben. M e u r i-s è h-r i s è h, de handeling r i-s è h-r i s è h verrichten. P e u r i-s è h-r i s è h d r ò ë, = r i s è h-r i s è h doch opzettelijker; b è' t a p e u r i s è h-r i s è h d r ò ë b a' l ō n, h a n a g a l a' l ō n, draai niet voortdurend om mij heen, ik houd er niet van. T e u-r i s è h-r i s è h, = r i s è h-r i s è h (meer als toestand); l a h n a g e u t é m b r i p o e t r ò ë A-t j è h, t e u r i s è h-r i s è h g a-t a n g ò n r a d j a, omdat de vorst (van Atjèh) u eene Atjèhsche prinses heeft willen geven, draait gij voortdurend om hem heen, (Malém Dagang).

RISI I, bevoelen, betasten (van b.v. een doek, een zak om te weten wat er in zit), tasten (van een blinde), (fig.) nieuwsgierig napluizen, nauwkeurig nagaan; h ò t a r i s i k e u n a n, wat wilt ge daar betasten, waar wilt ge daar tastende heengaan; r i s i b o e ë t g ò b, andermans zaken (nieuwsgierig) napluizen. Vgl. l i s i.

RISI II, samentrekking van r i en s i in m e u r i s i, zie i.v. r i en s i III.

RITI, rij, gelid, (komt gew. in de m e u-afleiding voor). M e u r i-t i, gerijd, op eene rij, in rijen; zie vbd. i.v. o e n d i, p l a n g g i.

RITIÈNG, syn. van b i l i, zie aldaar.

RIWAJAH, zie r i w a j a t.

RIWAJAT, voor het rijm ook r i w a j a h (Arab. r i w â-j a h), verhaal, geschiedenis, overlevering, traditie; verhalen, vertellen, overleveren, (in geschr.); t e u d o e ë' B a n g t a d i l è ë s i'a t, l ō n r i w a j a t k e u n a-h o e d a, laten we (het verhaal van) B. even laten rusten, ik zal nu vertellen van den scheepskapitein, (Banta Ahmat); t a t o e-l ō n g l ō n n j a n g r i w a j a h, r a h m a t A l a h n j a n g s i-d j a h t r a, o Allah, help mij, die (dit verhaal) vertel, schenk mij genade en vrede, (Indra Bangsawan); zie verder vbd. i.v. p a'h-l a, p l ò ï h, r a w i. Vgl. r a-w i.

RIWANG, terugkeeren, wederkeeren, terugkomen, zich terugtrekken; terugkeer, keer; p a d o e m g ò r i w a n g l ō n d j a' l ō n, hoeveel keeren wel ging ik heen en weer; k a w é r i w a n g, zie i.v. k a w é; zie verder vbd. i.v. l a n g, n g g ō t, p e u k a k a ï h, p ò I, r o e m p a', r o e m p a n g.

@lonaliakbar

Meuriwang, terugkeerend, terugkomend; zich keeren tot of tegen, riwang met meerv. subject, (verder) met een sleephengel (kawé hoeë, toenda of riwang, zie i.v. kawé) visschen; meuriwang-riwang, telkens terugkeerende, heen en weer gaande; ama ba'adoe doedòë niba' njan, kisah lòm meuriwang keu Teukoe Oema, hierna keert het verhaal weer terug tot T. Oe., (Prang Gōmpeuni); keu oereuëng peutoenjò' ateuëh boeët gèt, pahla oereuëng seutèt keunan meuriwang, wie op het goede wijst, tot hem zal het loon van dengene, die het nastreeft, terugkeeren (hem zal ook het loon van dengene, die dat goede verricht, ten deel vallen), (Prang sabi van Teungkoe di Tirò; vertaling van Arab. man dalla 'alâ cheirin, falahoe adjroe fâ'ilihi); sangiëla'ōt masō' soengòë, meunankeu njòë lōn teuladan; meu'é' meutrōn hana soenjòë, keunan-keunòë meuriwang-riwang, met het water der zee, dat eene rivier in-, (en uit-)stroomt, vergelijk ik deze (collectie dwerghertverhalen); (de golven en zoo ook deze verhalen) rijzen en dalen zonder ophouden en keeren telkens hier en ginder terug, (Plandō Kantjé); (zie verder vbd. i.v. rōh); meuriwang-riwang narit, telkens op hetzelfde terugkomen, (ook) tegenspreken; bè' kadoeë' ba' oelèë reunjeun, koekah ka leupaïh dja' meuriwang, zit niet boven de huistrap, je vader is met een sleephengel gaan visschen, (i.e. hij zal niets vangen, er zal geen zegen op zijn werk rusten, als je boven de huistrap zit; het zitten op die plaats is ook in andere gevallen verboden, zie i.v. reunjeun). Peuriwang, doen of laten terugkeeren, keeren, wenden, omwenden, terugbrengen, teruggeven, terugkeeren met; radja Atjèh tapeuriwang, tatoeëng poelang Atjèh beusa, brengt den vorst van A. terug, en herneemt Groot-Atjèh, (Radja Bada); „ba' ri lakoe njò kapaj prang, gèt tariwang oeba' radja''; djipeuriwang oelèë sampan, moedé' jōh njan djiwòë landja, „het schijnen werkelijk oorlogsschepen te zijn, laten we tot den vorst terugkeeren''; zij wendden den voorsteven van hunne sloep om en gingen snel terug de rivier op, (Malém Diwa); zie verder vbd. i.v. lang. Teuriwang, teruggekeerd, teruggebracht, teruggegeven, gekeerd, gewend, omgewend; bą' é' teuriwang prahō njan keunòë, laat (b.v. door uwe geheime wetenschap) die prauw hierheen terug kunnen keeren.

RIWAT I; boengòng riwat, e.s.v. bloem, van jasmijn, (gew. in hik.); pòteu radja sidéh teutab, boengòng riwat dalam koeta, de vorst bleef ginds, terwijl de riwatbloem (de prinses) zich in de ves-

@lonaliakbar

ting bevond, (Banta Ahmat); zie verder vbd. i.v. l e u m b a m.

RIWAT II, zie r o e a t.

RŌ, uitgieten, uitstorten, storten (van b.v. tranen), doen uitvloeien, uitstrooien; (ook) uitgegoten, uitgestort, gestort, uitgestrooid, uit-, wegvloeiend, uit-, neerstroomend (van b.v. den regen, tranen), neer-, afvallend, neer-, afgevallen; t a r ō i ë o e j o e b, stort het water uit naar beneden (het huis); i ë k a r ō, het water is uitgestort, uitgevloeid; m e u n g *h* a n t a p a t é h k o e t h a m s i- s e u n n j ò ë, t a t e u m è ë l a h d r ò ë t a r ō i ë m a t a, als gij dezen keer u niet door mij laat tegenhouden, dan zult gij spijt ondervinden en tranen storten, (Pòtjoet Moehamat); a d a' d j i- m e u'a d è ë a b é h r ō p a d é, d j i m e u r a w é p a t a h s o e- d j ò ë, als zij (padi) in de zon gaat drogen, dan raakt al de padi uitgestort (vermorst), spint zij (zijde), dan breekt het spinstokje, (Tambéh toedjōh blaïh; deze regel volgt op den eersten i.v. r o e g ò ë geciteerden regel); m o e s ō h l e t h a t n a d o e m g e u r ō, p a h l a w a n l e r a- j a-r a j a, de vijanden kwamen in grooten getale aanrukken alsof zij uitgegoten werden, talrijke voorvechters van groote gestalte, (Indra Bangsawan); s a r a n e u d j a' i ë m a t a t r ō s a n g m a n è' r ō p o e t ō ï h t a l ò ë, onder het loopen vloeiden hare tranen neer als de kralen van een collier, waarvan het koord gebroken is, (Dioe Plinggam; zie ook vbd. i.v. d i l è ë); zie verder vbd. i.v. g o e m ò ë, k e u'i ë n g, k o e k ō, l é n g, l e u n j o e ë', l i m b a', p o e r ō, r a n o e b, r e u s a b. M e u r ō, = r ō (adj., uitgegoten, uitgestort, enz.); b a n d o e m o e- r e u ë n g b i n ò ë h a b é h o e b a r ō h, h a n a t e u d ō h o e k o e a l a; m a s é n g-m a s é n g d j a' e u n t a t l i n t ō, r a'j a t m e u r ō-r ō o e k o e a l a, al de vrouwen dalen zonder ophouden naar de kust, naar de riviermonding af; ieder brengt haar bruidegom (echtgenoot onder het vertrekkende krijgsvolk) weg, het volk gaat bij stroomen naar de riviermonding toe, (Malém Dagang). P e u r ō, laten r ō, of r ō (verb.) met versterkte beteekenis. T e u r ō, uitgegoten, uitgestort, gestort, enz.; zie t r ō.

RŌ', inschuiven (van b.v. den grendel van eene deur, van den sluitboom van een stal), ineenschuiven, in elkaar steken, in elkaar zetten, in elkaar doen grijpen, ineenstrengelen, bijeenbrengen, (ook) sluiten, opsluiten, grendelen; (verder) de door de stijlen heen stekende langsondersloven van een Atjèhsch huis; (voorts) aan één ruk door, gansch, geheel (gezegd van eene uitgestrektheid van ruimte of tijd), alle, ieder, elk, (in de laatste beteekenissen gew. verdubbeld, en alleen gebezigd van tijds-, en ruimteaanduidingen, niet van b.v. menschen of dieren); r ō' p i n t ō, de deur grendelen; r ō' w e u ë, den stal met den sluitboom sluiten; r ō' p e u t ò ë, de planken van eene kist in elkaar zetten, (ook) eene

@lonaliakbar

kist grendelen, met een grendelslot sluiten; rō' talòë, touwen of de stukken van een gebroken touw zonder knoop aan elkaar hechten, in elkaar draaien; sòë meu'aneu' oereuëng binòë, gòh na lakòë mantòng dara; misé tatrōh mata intan, gòh na batang ba' rō' mata; intan geutrōh dalam peuti, geukarè ikat ngòn soetra; lheuëh njan geubōh lam keulandan, geupasòë lam peutòë raja; geubōh koentji geurō' peutòë, geu'éh pi tòë geuniréngnja; sòë meu'aneu' oereuëng binòë, ka na lakòë mantòng moeda; ban oereuëng plara binatang, ba' hiawan asòë dōnja; lōn tamsé ban keubeuë leumò, beutahirò reudjang djoela; tabōh talòë sō' ba' idōng, ikat ba' kòng barang masa; 'òh ka malam tarō' lam weuë, ta'eu pageuë beukòng lingka; tatōb neurō' tapèh badjòë, ta'éh beutòë sadarana, wie eene dochter heeft, die nog niet getrouwd, nog maagd is, zij als iemand, die een diamant bezit, waarvoor hij nog geen montuur heeft om hem in te zetten; hij beware den diamant in eene kist, hij omwikkele hem (eerst) met zijde, doe hem vervolgens in eene cassette, en de cassette in eene groote kist, sluite de kist door middel van een grendelslot en slape er naast; wie eene dochter heeft, die reeds getrouwd, doch nog jong is, zij als iemand, die runderen van de dieren der wereld houdt; ik vergelijk (dit geval) met (het houden van) karbouwen en koeien die men dag en nacht verzorge; men doe een touw door hun neusgaten en binde ze steeds stevig vast; des avonds sluite men ze in een stal op en men kijke na of de omheining eromheen stevig is; men doe de sluitboomen dicht, drijve er (ter bevestiging) wiggen bij in, en men slape niet te ver er vandaan, (Noen Parisi); ada' maté, aneu' di djoerèë, koemoeëng oelèë koerō' keureunda, indien gij, mijn zoon, thuis sterft, dan zal ik uw hoofd op mijn schoot nemen en zal ik eene lijkkist voor u in elkaar zetten, (Pòtjoet Moehamat); njang hana gèt bandoem djiplòïh, lheuëh djireulòïh djirō' teuma, wat (zij van haar toilet in den spiegel) niet goed (zag), maakte zij weer los en na het uit elkaar gehaald te hebben, zette zij het weer in elkaar, (Noen Parisi); salang oebit gòh lòm rajeu', ra'jat djirō' doem kaliphah, terwijl hij nog klein, nog niet volwassen is, kan hij al volk bijeenbrengen als een landsheer, (Banta Ahmat); (zie verder vbd. i.v. oeké); Si Parét trōn panita batō', rèt roeeuëng rō' ka djilhòm dròë, Parét (de muis) sprong, toen de „panita'' (in zijn slaap) hoestte naar beneden en verdween in de ruim-

@lonaliakbar

te langs de langsondersloven, (Banta Beuransah); ka geumeutjang that meukeubō', sikhan oeròë rō' hana reuda, zij hieuwen toen verwoed op elkander een halven dag door zonder ophouden, (Pòtjoet Moehamat; zie ook vbd. i.v. euntjhō'); boeëtneu rō' oeròë njan blòë-poeblòë, hana padòë neutoeëng laba, haar dagelijksch werk was den ganschen dag door handel drijven en steeds maakte zij winst, (Noeboeët Nabi); rō'-rō' masa, steeds door, (of) telken male, telkens, (zie vbd. i.v. hat, koendjōng, lam I, pasa', pipa' pleu'òh, poengò); dawō' djimoeprang geunab oeròë, rō'-rō' nanggròë djeuët binasa, elken dag doen zij niets anders dan vechten, zoodat alle landen te gronde gaan, (Toedjōh kisah). Meurō', ingeschoven, gegrendeld, gesloten, opgesloten, ineengeschoven, in elkaar gestoken, in elkaar gezet, ineengestrengeld, in elkaar grijpend, in elkaar gewerkt, bijeengebracht, samenkomend, ineensluitend, (in elkaar) passend, (met elkaar) kloppend, harmonieerend, eendrachtig; (ook) de handeling rō' verrichten, rō' met meerv. subject; rihaj meurō', zie i.v. rihaj; paré' loeaïh tagrōb han tō', patjang meurō' soeda djoenga, eene breede gracht, waarover niet te springen was, en eene versperring van in elkaar gewerkte palissaden, voetangels en puntige staken, (Malém Diwa); di phōn beungòh trōïh an seupōt, bandoem meurō' keunan teuka, van den ochtend tot den avond kwamen zij (zijne vrienden) daar allen eendrachtig bijeen, (Gadjah toedjōh oelèë; zie de hieraan voorafgaande regels, geciteerd i.v. meu'èn); njò njòë aneu' Radja Tampō', meunan meurō' ba' neukira, deze (knaap) is inderdaad de zoon van R. T., aldus was de slotsom van zijne gedachten (terwijl hij den knaap gadesloeg), (Malém Diwa); roepa pi djròh prangeuj ilō', doempeuë meurō' sapeuë haba, zijn uiterlijk was schoon en zijn karakter was mooi, alles was bij hem in onderlinge harmonie, (Gadjah toedjōh oelèë); meurō' pakat, beraadslagen, met elkander overleggen; ka djipiōh na sabòh at, djimeurō' pakat mita bitjara, toen rustten zij een oogenblik uit om met elkander te overleggen en raad te zoeken, (Malém Dagang); zie verder vbd. i.v. kabōïh, pakhō'. Peurō', laten rō', of rō' (verb.) met versterkte beteekenis, (verder) doen of laten meurō', meurō' maken; Banta geumaséh ngòn analan, djipeurō' rakan gèt that siba; hana sidròë na djeuët bantah, lagi tjeudaïh ngòn bidja'sana; hò njang djidja', keunan meurōn-rōn, djeuëb-djeuëb doesōn keunan teuka, B. was (jegens de menschen) zeer welwil-

lend en handig en hij verzamelde eendrachtige vrienden (om zich heen), die hij zeer vriendelijk behandelde, zoodat niemand van hen hem tegen durfde spreken; bovendien was hij knap en verstandig; waarheen hij ging, daarheen gingen zijne kameraden bij drommen mee, van elk dorp kwamen zij bij hem, (Gadjah toedjōh oelèë); Teungkoe Hadji Bén peurō' padan, hò rèt taprang djeumba di gata, T. H. B. hield (krijgs-)raad (en vroeg:) „van welken kant wilt gij den aanval op u nemen", (Prang Meuké'); zie verder vbd. i.v. geunab. Neurō', grendel, schuifbout, schuifboom, inschuifbare sluitboom; keubeuë lam weuë maté di blang, boekòn sajang teuhah neurō', de karbouw uit den stal is op het veld doodgegaan, hoe jammer, de sluitboom van den stal blijft nu openstaan, (hier: hoe jammer, dat uw echtgenoot ver van huis, in het woud is gestorven), (Hik. Rantò; zie ook vbd. boven); tjitjém pèh neurō', = tjitjém pèh weuë, (zie i.v. weuë en vbd. i.v. keuta'-keutō').

RÒ'; badjèë rò', zie i.v. badjèë.

RÒ'-RÒ', ook lò'-lò', het geluid van b.v. het slurpen van eenden; slurpen, opslurpen, (verder) zagend snijden (van b.v. vleesch met een bot mes), aldus slachten, (fig., en alsdan gew. lò'-lò') op onbeleefde wijze door de menschen heen loopen, ergens ruw binnen komen, (in het algem.) onbezonnen, ondoordacht te werk gaan; ité' djirò'-rò' djeu'a, de eenden slurpen in de natte mestvaalt; bè' kaparōh dilèë, dang djirò-rò' eumpeuën, jaag ze (de eenden) niet eerst weg, ze zijn bezig voedsel op te slurpen; rò'-rò' keubeuë, een karbouw slachten; pakòn kalò'-lò' baranggahò, njan pat gòb, waarom loop je overal door heen, daar zitten immers menschen. Meurò'-rò', de handeling rò'-rò' verrichten, een slurpend geluid maken; peuë soe meurò'-rò' likōt roemòh, wat is het voor een slurpend geluid achter het huis, (als eenden, die in het water slurpen).

RÒB, zie sròb.

ROE I; ba' roe, (Mal. eroe), = ba' arōn, (zie i.v. arōn); bòh roe, de vrucht van dien boom, (ook) een daarop gelijkend versiersel aan de uiteinden van een sirihdoek, (zie i.v. boengkōïh).

ROE II, zie i.v. rèt I.

RÒË I, zie dòë II, en vbd. ook i.v. boerōng I, keumala, pangoelèë, teukeudi.

RÒË II, verkorting van oeròë in de uitdrukking sabòh ròë, (op) zekere(n) dag, toentertijd, vroeger, voorheen, eenmaal, eens, (in hik.); kheunda' Toehan ka sabòh ròë, njang poetròë keu djoedō gata, het is eenmaal door den Heer beschikt, dat die prinses uwe echtgenoote zal worden, (Indra Bangsawan); zie verder vbd. i.v. geulintjé, kabōng II, la-

@lonaliakbar

ba, meu'oengki, poelan, reuba.

ROEAH, uitgieten, uitstorten (van b.v. padi peper, zout uit een zak), (ook) uitpakken, uithalen (van b.v. kleeren uit eene kist); idja lam peutòë njan taroeah bandoem, pak al de kleeren in de kist uit. Meuroeah, uitgegoten, uitgestort, uitgehaald, uitgepakt; de handeling roeah verrichten, roeah met meerv. subject; hana lalè proeët meuroeah, beutéh patah proeët meureuë-reuë, (de inhoud van) hun buik vloeit er steeds uit, hunne kuiten zijn stuk en (de inhoud van) hun buik stroomt eruit, (n.l. van lieden in de hel, die tijdens hun leven geld tegen rente uitleenden), (Tambéh toedjōh blaïh; deze regel volgt, met een regel ertusschen, op den regel, geciteerd i.v. laba). Peuroeah, laten roeah, of roeah met versterkte beteekenis; tapeuroeah bandoem keudéh lada njòë, laat deze peper daarginds geheel uitstorten.

ROEAÏH (Mal. roeas), geleding, (van bamboe, suikerriet), (in hik.); zie vbd. i.v. rabin. Zie atōt.

ROEANG, wegdoen, ontdoen, verwijderen, (inz. van vuile vochten uit het lichaam), van vuile vochten reinigen, (b.v. een lijk, een zieke, zie vbd. i.v. rampòt, en vgl. Mal. roeang). Meuroeang, weggedaan, enz.; de handeling roeang verrichten, (verder) krachteloos, geen uitwerking meer hebbende, (van eene tooverformule, geheime wetenschap, b.v. onkwetsbaarheidsformule, doordat ze aan iedereen bekend is geworden of doordat men er mee gespeeld heeft, zie tampaïh); tjoeba tji ta' kèë, — han djeuët takheun meunan, meuroeang, probeer eens mij een houw te geven, (zegt iem. met een onkwetsbaarheidsgebed om dit op de proef te stellen), — ge moogt zoo iets niet zeggen, (het gebed) zou er krachteloos door worden.

ROEAT, ook riwat, knevelen, uitzuigen, geld afpersen; knevelarij, afpersing; djiroewat oereuëng mangat teubiët blandja, hij dwingt de menschen tot het doen van uitgaven, hij perst den menschen geld af; peuë han kaja Teukoe N. njan, geuroeat aneu' nanggròë geunab oeròë, hoe zou die T. N. niet rijk zijn, hij knevelt zijne onderhoorigen dagelijks. Meuroeat, gekneveld, enz.; de handeling roeat verrichten.

ROEBAH (Arab. rabâḥ, e.s.v. katachtig dier; roebbâḥ, baviaan), jakhals, (in hik.); tatém leungò njan lōn peugah, sabòh roebah njan srigala, wilt gij luisteren naar wat ik u zal vertellen van een roebah, d.i. een jakhas, (Kisah hiweuën); zie verder vbd. i.v. keureukōïh.

ROEBÉ', e.s.v. boom (Mal. bidoeri), onderscheiden in roebé' pasi, waarvan de vruchten boomwol leveren en het sap gebruikt wordt om in den voet ingedrongen dorens of splinters te

@lonaliakbar

verwijderen, en roebé' kajèë, waarvan het lichte hout o.a. voor dobbers wordt gebruikt; boengòng roebé', bloem van die plant, (ook) naam van daarop gelijkende versieringen van een gordel, (zie i.v. keu'iëng); idja roebé', zie i.v. idja I.

ROEBÉNG I, verhooging van gew. nipah-bladeren langs de boorden van vaartuigen om het inslaan der golven tegen te gaan, (Pedirsch ook) aangezette lap aan een kleed, zoom van een gordijn; (verb.) eene verhooging aanbrengen (aan de boorden van een vaartuig), de boorden verhoogen, aanzetten (van een lap); geubōh roebéng tingkab le that, hireuën ra'jat pandang mata, voor de vele vensters werden smalle gordijnen aangebracht en het volk keek er met verbaasde oogen naar, (Meudeuha'); geubōh ranoeb soerang-saréng, bagòë geuroebéng papeuën béhtra, zij rangschikte de sirih (in den schotel) in telkens omgekeerde richting, op de wijze van planken ter verhooging van de boorden van een vaartuig, (i.e. zóó dat de sirihbladeren buiten den rand van den schotel uitstaken), (Malém Diwa). Meu-, of teuroebéng, van eene verhooging der boorden, van een aangezetten lap enz. voorzien zijnde; prahō meuroebéng, eene prauw met eene verhooging der boorden. Zie ampéh.

ROEBÉNG II, (meer dial.), schelden, uitschelden; patōt taseuëb di nab mata, boeët beulaga sang binatang; di gòb njang na geupeulara, njòë di gata taroebéng nang, past het om hen in hun gezicht uit te schelden en hen aldus als slaven en buffels te behandelen; anderen verzorgen (hunne ondergeschikte hoofden), en gij scheldt hen op grievende wijze uit, (lett. scheldt hunne moeders uit, zegt beleedigende woorden van hunne moeders), (Radja Bada); njankeu aneu' alamat tjilaka, hana reuda lam gòb roebéng, dat zijn de teekenen van een ongelukskind, en de menschen schelden hem steeds uit, (Tambéh toedjōh blaïh; hierop volgt de regel, geciteerd i.v. goetjōh).

ROEBEUËNG, ook reubeuëng, diagonaal patroon (van een vlechtwerk, van een kleed), de diagonalen van een patroon; roebeuëng dòng, staande, verticale diagonalen; roebeuëng éh, liggende, horizontale diagonalen; gèt that roebeuëng idja njòë, dit kleed heeft een mooi diagonaal patroon; djimanjeum tika salah roebeuëng, ada' djimadeuëng toetōng asòë, gaat zij eene mat vlechten, dan zet zij het diagonale patroon verkeerd op, droogt zij zich bij het vuur, dan brandt zij zich, (Tambéh toedjōh blaïh). Meuroebeuëng, met een diagonaal patroon; tika meuroebeuëng, eene mat met een diagonaal patroon. Peuroebeuëng, een diagonaal pa-

@lonaliakbar

troon aanbrengen, daarvan voorzien.

ROEBEUËT, in de war brengen, verwarren; verwarring; b è' k a r o e b e u ë t (of k a p e u r o e b e u ë t) l ō n, k a l a k è ë s a b é, breng mij niet in de war door er steeds om te vragen, maal mij niet aan het hoofd; é' r o e b e u ë t k o e s a r é, het hoofd loopt mij om, (van zorgen b.v.). M e u r o e b e u ë t, in de war, in verwarring, verward, onvast, onzeker, weifelend, verstrooid, onrustig, aan allerlei denkende; d i b a' d a d a k e u n ò n g b o e s o e b l e u ë t, k a m e u r o e b e u ë t s r ō t o e b o e m ò ë, hij werd in zijne borst door een pijl getroffen en in verwarring viel hij op den grond neer, (Sòjdina Oesén); p a d o e m l a w é t d j a' l a m o e t e u ë n, t r ō ï h m o e b o e l e u ë n l a m b e u l o e k a; l a n g k a h m e u r o e b e u ë t d j a' n g ò n g a k i, s i'a n e u' r o e d j i *h* a n t ò m n e u r a s a, langen tijd zwierf zij in het bosch, maanden lang liep zij door het keupelhout; met onvaste schreden liep zij voort, (want) geen korreltje rijst had zij in al dien tijd geproefd, (Poetròë Peukisōn); t e u t a b b a' a t é t a t è ë w a k a j, n a b s o e a k a j b è' m e u r i b a; b è' m e u r o e b e u ë t k e u n a n k e u n ò ë, t j ò ë t a n p i n d ò ë l e p e u ë d j i b a, vertrouw standvastig op God, laten uwe begeerten en gedachten u niet daarvan afbrengen; laten ze niet naar allerlei andere dingen gaan, (want) de booze satan heeft velerlei middelen (om u te verleiden), (Asaj djeuët padé); b e u t a'a m a j n g ò n t a'è't i k e u ë t, b è' m e u r o e b e u ë t t e u n g ò n d ō n j a, handel (naar deze boodschap) en hecht er geloof aan, laat u niet door de wereld verstrikken, (Soerat kriman Sèh Salèh); zie verder vbd. i.v. l a p a j. P e u r o e b e u ë t, = r o e b e u ë t (verb.), m e u r o e b e u ë t maken.

ROEBIÈH (Arab. o e r b i j j a h, gezin), vrouw, echtgenoote, (ook wel) minnares, die men met de echtgenoote gelijkstelt, (dial. v.d. Westkust en Daja).

ROEBÖH (Mal. r o e b o e h), instortend, ineenstortend, ineenvallend, ingestort, ineengestort, ineengevallen, (in de spreektaal inz. gebezigd van drogen grond en van droog gebak:) ingezakt, losgeraakt, verbrokkeld, verkruimeld, inzakkend, losrakend, enz.; (ook verb.) doen instorten, verbrokkelen, verkruimelen, in stukjes snijden (van b.v. al te droog geworden w a d j é b, e.s.v. gebak, om het weer met water aan te mengen en zacht te maken); k o e p a n d a n g k a j è ë, k a j è ë p ō n p a t a h; k o e p a n d a n g b a t è ë, b a t è ë p ō n b e u k a h; k o e p a n d a n g g o e n ò n g, g o e n ò n g p ō n r o e b ō h; k o e p a n d a n g l a'- ō t, l a'ō t p ō n t e u d ō h, ik kijk naar de boomen, en de boomen breken; ik kijk naar de steenen, en de steenen gaan in stukken; ik kijk naar de bergen, en de bergen storten in; ik kijk naar de zee, en de zee wordt rustig,

@lonaliakbar

(bezweringsformule van de boe-rōng); seupét koeét ka roebōh bandoem, de s.k. (e.s.v. droog gebak) is heelemaal verkruimeld. Meuroebōh, instortend, ineenstortend, enz. Peuroebōh, laten roebōh, of roebōh (verb.) met versterkte beteekenis.

ROECHAM, zie roekham.

ROEDA I (Mal.-Port. roda), rad, wiel, scheprad (van een raderstoomboot), schijf; roeda di geuniréng, zijwiel, zijrad; roeda poenggōng, achterwiel, achterrad; kapaj djibōt ka ngòn sa'ōh, apoej pi djibōh meugisa roeda, het schip lichtte het anker, het vuur werd aangemaakt, en de raderen wentelden zich, (Prang Gōmpeuni). Meuroeda, met een rad, met raderen.

ROEDA II, verleiden, misleiden, op een verkeerd spoor, van de wijs brengen, (gew. met den duivel of een djén tot subject); ka djiroeda lé djén, een djén heeft hem misleid.

ROEDAH, zie loedah.

ROEDÉH, zie i.v. rèt I.

ROEDI I, verlies, schade, tegenspoed, ongeluk, pech, ramp, onheil, moeilijkheden, zorgen; verlies, schade lijdende, tegenspoed, pech hebbende, in moeilijkheden, in zorgen zittende, ongelukkig, rampspoedig, verongelukt; talō meunang *h*an neutoekri, meunang banggi talō Bangta; Bangta ka rōh djinòë roedi, *h*an sapeuë lé na areuta; njankeu pasaj boeëtan djoedi, ngòn si'atlé djeuët keu papa, hij wist niet meer of hij verloor of won, (maar het slot was dat) de (dobbelende) opiumschuivers wonnen en B. verloor; B. was toen blut geworden, hij bezat niets meer; zoo gaat het bij het dobbelen, in een oogenblik wordt men arm, (Banta Beuransah); ka gra' Alah keu oelōn sidròë, hana lheuëng oeròë didalam bahja; sabé soentō' didalam roedi, sabab le bantji niba' tjèëdara, het is eenmaal door Allah ten aanzien van mij beschikt, dat ik steeds, zonder zelfs één dag tusschenpoos, in moeilijkheden verkeer; ik heb steeds tegenspoed, omdat mijne familie een ergen hekel aan mij heeft, (Djoehan Meusapi); djinòë gata keunòng roedi, lōn pòh maté boeët salahan; keureuna gata boeëtteu salah, meung *h*an lōn pòh, 'ajéb lōn, toean, een ongeluk zal u nu treffen (het zal nu slecht met u vergaan), ik zal u dooden wegens uw wangedrag; omdat gij u misdragen hebt, zou het voor mij eene schande zijn, indien ik u niet doodde, Mevrouw, (Dioe Plinggam); kajém that roedi kamòë malang, gadòh bintang lam atana, wat heb ik toch een tegenspoed, ik, ongelukkige, nu is mijne ster uit het paleis verdwenen, (Banta Beuransah); djiteupō' djaròë doea blah tangan, djeuët di padang la'ōt njang raja; ...

@lonaliakbar

tantra blah radja Djoehan Meusapi, le that njang roedi dalam ië raja, hij klapte in de handen, en de vlakte werd eene groote zee; ... velen van het leger van vorst Dj. M. verongelukten in den watervloed, (Djoehan Meusapi); lōn teungòh roedi, peuë njang lōn mat hana djeuët, ik heb pech, al wat ik aanpak, mislukt; zie verder vbd. i.v. djana en moerè, waar roedi ook als rampen op te vatten.

ROEDI II (Mal. rodi), last van overheidswege (hetzij in werk hetzij in geld), heerendienst, belasting, (mod.); zie vbd. i.v. djana en moerè. Meuroedi, heerendienst verrichten; oereuëng meuroedi, die heerendienst verricht, heerendienstplichtige.

ROEDJA, doek, (waardelooze) lap, overschot van een kleed, lapje (om b.v. den opiumpijp schoon te maken, zie vbd. i.v. djoedjoeët), vod, lomp, (zie vbd. i.v. peureunah, roeja-roejòë); roedja patjih, zie i.v. patjih; Poelò Roedja, Sumatra, (zie vbd. i.v. njata).

ROEDJI (Mal. id.), rijst, alleen in de uitdrukking si'aneu' roedji, een korreltje rijst, (gew. met eene ontkenning, en in hik.); hana sabab ngòn keureuna, djih *h*an haba malam oeròë; ... poemadjōh *h*an si'aneu' roedji, djinòë pakri wahé meuntròë, zonder eenige oorzaak zwijgt hij dag en nacht; ... eten doet hij zelfs geen korreltje rijst, hoe moet het nu, o meuntròë's, (Diwa Sangsaréh); zie verder vbd. i.v. roebeuët.

ROE*D*JOEË' (Arab. roedjœ̂'), doen terugkeeren, terugnemen (van eene door eene herroepelijke verstooting verstooten echtgenoote), herstellen (van eene aldus ontbonden huwelijk), (verder) zich wenden tot (inz. om vergeving te vragen), vergiffenis vragen, (ook) zich verzoenen, vrede hebben, instemmen, ingenomen zijn met; inòng njan ka lōn roe*d*joeë' teuma, ik heb die (verstooten) vrouw weer teruggenomen; ka djiroe*d*joeë' nikah, hij heeft het (door eene herroepelijke verstooting ontbonden) huwelijk hersteld, heeft zijne verstooten vrouw teruggenomen; njang ha' patōt hoekōm tja*r*a', taroe*d*joeë' ba' kheun Rabana, wendt u inzake voorschriften van de goddelijke wet tot het Woord des Heeren, (i.e. den Qorân), (Tadeukiratō rakidin); ka geuroe*d*joeë' ba' oelèëbalang, hij heeft aan den oelèëbalang vergeving gevraagd; roe*d*joeë' meu'asòë, vergeving vragen onder aanbieding van een geschenk (in geld); roe*d*joeë' sòh, vergeving vragen zonder aanbieding van een geschenk; hatlé, dalém, taseu'ōn djaròë, boekòn kamòë meureutabat radja; ... keudéh, dalém, mèë taroe*d*joeë',

@lonaliakbar

Pòteu neudoeë' lam Tjakra Dōnja, scheid uit, broeder, met uwe handen op uw hoofd te houden (om vergeving te vragen), ik ben niet iemand van vorstelijken rang (ben de vorst niet); ... ginds, broeder, moet gij vergeving vragen, onze vorst zit op den Tj. D., (naam van het vorstelijke schip), (Malém Dagang); lheuëh njan djipeugèt meuseugit lam nanggròë, djipoeboenjòë nama radja; ... sòë njang *h*an dja' seumajang djeumeu'at, djibōh lam glab simoe*a*nja; roe*dj*oeë'keu até oereuëng lam nanggròë, ban doem poedjòë ateuëh Oelanda; ... malingkan oereuëng njang naiman, djitoepeuë boeët njan tipèë daja, daarop bouwden zij (de Hollanders) in het land eene moskee en lieten die onder den naam (als het werk) van den vorst van het land doorgaan; ... wie niet den Vrijdagsdienst verrichtte, stopten zij in de gevangenis; de bevolking van het land was er zeer mee ingenomen en allen prezen de Hollanders; ... alleen die (het ware) geloof hadden, begrepen, dat het eene bedrieglijke list was, (Tadeukiratō rakidin). Meuroe*dj*oeë', tot elkander terugkeeren, zich (met elkander) verzoenen. Peuroe*dj*oeë', tot elkander doen terugkeeren, (met elkander) verzoenen.

ROEDJÒH, ook ridjòh; meuroedjòh(-roedjòh), vloeien, druppelen, druipen, af-, uitvloeien, afdruppelen, afdruipen, (van b.v. bloed uit eene wond, van snot uit den neus); leumò ka djita' meuroedjòh-roedjòh darah ba' pha, men heeft het rund een houw gegeven, het bloed druipt van de dij af; Si Poelan meuroedjòh-roedjòh ngòn darah, ngòn ië idōng, N. N. druipt van het bloed, van snot. Vgl. djòh-djòh.

ROEDÒ', steken (met een meer of minder puntig voorwerp, b.v. met eene lans, een stok, een vinger), prikken; djiroedò' lamma talōn, hij heeft mij in mijn oog gestoken. Meuroedò', gestoken, geprikt; de handeling roedò' verrichten, elkander roedò', (fig.) onstuimig door alles heen loopen, iets blindelings, wild, onbezonnen, in het wilde weg doen, (ook) erin loopen, beetgenomen, (b.v. bij een koop); di sidéh leumbéng di sinòë toemba' djimeuroedò' teuntang dada, van den eenen kant met werplansen en van den anderen met speren gewapend staken zij elkander in de borst, (Diwa Akaïh); bè' kadja' meuroedò', reubah, loop niet zoo wild, je valt; djimarit meuroedò'-roedò', hana djan dji'ingat lé até, djikheun ladjoe, hij spreekt maar in het wilde weg, gunt zich niet den tijd om na te denken, maar flapt alles er dadelijk uit; sabab meurada'-rada', ka meuroedò' lōn, door het jachten ben ik erin ge-

@lonaliakbar

loopen, er bekaaid afgekomen. Peuroedò', laten roedò', of roedò' met versterkte beteekenis, (verder) er in laten loopen, beetnemen; bè' tapeuroedò' dròë gata, laat u niet beetnemen. Teuroedò', gestoken, geprikt, (fig.) onstuimig, wild, blindelings, onbezonnen, in het wilde weg; teuka djidja' moebantjhòt-bantjhòt, teuroedò'-roedò' mata boeta, en nu liep hij wippende en als een blinde door alles heen (waardoor ik van zijn rug viel), (Plandō' Kantjé) Vgl. roesōh.

ROEDOEÏH, eene klewangsoort met rechte of nagenoeg rechte snede, ook gliwang pèh Lam Triëng genoemd, wordt, evenals andere klewangsoorten, zonder scheede gedragen; roedoeïh teubaj oedjōng, zie geureupōh II; roedoeïh tjoealè, met een smal, nagenoeg over de geheele lengte even breed lemmet, (lett. als een zeeaal). Meuroedoeïh, een roedoeïh hebben, dragen, ermede gewapend zijn. Peuroedoeïh, met een roedoeïh slaan. Zie gliwang.

ROEDOEJ, slap neerhangend, (van b.v. de natte veeren van eene kip, die in den regen heeft gestaan, ook van b.v. den kop van een haan, die door een anderen haan verslagen is); djih ka habéh roedoej boelèë, zijne veeren hangen heelemaal slap neer.

ROEË' I, geheel droog, verdroogd, (van vruchten, zooals de pinang, maïs enz., zóó dat men ze als zaad kan gebruiken, niet van den klapper, waarvoor inz. rië' gebezigd wordt, verder ook wel van oude menschen); pineung, djagōng roeë', droge pinang, maïs, (zie ook i.v. pineung); toeha roeë', oud en verschrompeld, stokoud, (van een mensch). Peuroeë', geheel droog laten worden, laten verdrogen.

ROEË' II, verkorting van oeroeë', zie aldaar.

ROEËNG, rug (van mensch of dier, ook van voorwerpen, zooals van het lemmet van een blank wapen, van een boek, verder van een gebogen boomstam: de convexe kant, zie het oppos. proeët); dja' ngòn tapa' wòë ngòn roeëng, op de beenen heengaan en op den rug terugkeeren, i.e. ten strijde trekken en dood thuisgebracht worden, in den strijd sneuvelen, (het eerste deel wordt soms achterwege gelaten); lōn dja' ngòn tapa' bah lōn wòë ngòn roeëng, hana sòë dja' toeëng nanggròë Doea plōh doea, ik zal op mijne beenen vertrekken en op mijn rug terugkeeren (ik zal strijden tot ik sneuvel), niemand is (mij in) de XXII Moekims komen halen, (woorden van Panglima Pòlém tot den soeltan van Atjèh), (Prang Gōmpeuni; hieraan gaat vooraf de regel, geciteerd i.v. loedah); bah poetéh tapa' (lees: mata), bah poetéh toeleuëng, lōn wòë ngòn roeëng bè' keudji nama, laten mijne oogen en mijne beenderen wit worden (i.e.

@lonaliakbar

laat ik op het slagveld sneuvelen), laat ik op mijn rug terugkeeren, opdat mijn naam niet geschandvlekt worde, (Poepò' Leumò; zie verder vbd. i.v. reuhab); asòë roeëng, zie i.v. asòë; lalat en tjitjém mirah roeëng, zie i.v. mirah; toeleuëng roeëng, ruggegraat, (ook) nokbalk van een huis, (verder) de verticale bamboe van een vlieger, (zie i.v. glajang); dan takheun ... (volgt Arab. formule), teuteukala tjòt toeleuëng roeëng, dan tabeudòïh niba' roe*k*oeë', vervolgens zegt ge ..., wanneer uwe ruggegraat rechtop staat, gij uit de buiging (bij de seumajang) weer overeind staat, (Beukeumeunan); reubahkeu ba' oe ka meulinteuëng, patah toeleuëng roeëng njan ngòn bara, de klapperboom viel dwars (op het huis van Pangoelèë Meunaròë), en de nokbalk en de bovenslooven braken, (Pòtjoet Moehamat); djinòë tawèh seun-seun sidròë, tinggaj ma doedòë ateuëh roeëng dōnja, nu gaat gij één voor één weg en moeder blijft alleen achter op den rug der aarde, (Pòtjoet Moehamat); roeëng djaròë, de rug van de hand.

ROEËT, vast of vaster aan-, samentrekken, aan-, toehalen (van b.v. een band, een kleed om het middel, van een touw, waarmede een aantal dingen bijeen gebonden zijn), stevig of steviger binden, vast-, dichtbinden; roeët ba' kòng, trek het stevig aan; taroeët idja, siloeeuë, trek je kleed, je broek stevig, (of) steviger aan; oerèt pi raja oebé-bé ba' oe, djiroeët ladjoe ba' oelèë até, de lianen, zoo dik als klapperstammen, bond (de geureuda) zich snel vast om de borst, (Plandō' Kantjé); geuroeët kaphan teuma ba' gaki, teuma geuroeëtlé trōïh oe dada, men bindt vervolgens het lijkkleed om de voeten (van den doode) vast en bindt het verder vast tot de borst toe, (Toedjōh kisah); djibeudòïh dòng teuma reudjang, djiroeët pinggang djimat sinjata, hij stond snel op, trok zijn lendenkleed vaster aan en nam een wapen in de hand, (Tjah Koebat). Meuroeët, vast of vaster aangetrokken, enz. Peuroeët, laten roeët, of roeët met versterkte beteekenis, helpen met roeët; tapeuroeët idja si nja' ba' kòng, help het meisje haar kleed steviger aan te trekken.

ROEËT-TABOEËT; meuroeëttaboeët, in wanorde, verward (van b.v. garen, touw, verder van eene groote menigte:) door elkander wemelend, warrelend, krioelend; beuneung njòë abéh meuroeët-taboeët, dit garen is heelemaal verward; pahlawan le that boengka sadjan, doea milén ba' tjalitra; la'én niba' njan mantòng di likōt, meuroeët-taboeët teu-

@lonaliakbar

n g ò h t e u k a, heel vele dapperen vertrokken mede (met de prinses), naar het verhaal luidt, twee millioen in aantal; achter hen kwamen er nog anderen, door elkander wemelend, aanzetten, (Pha Soeasa); P a h l a w a n O e t ò' n j a n g d j a' d i l è ë, n j a n p e u r e u d è ë p a h l a w a n d o e m n a; p a h l a w a n l a'é n d j a' d i l i k ō t, m e u r o e ë t-t a b o e ë t h a n a t a r a, vooraan ging P. Oe., dat was de voornaamste der voorvechters; de andere voorvechters liepen achter hem, als een ontzaglijke warrelklomp, (ibid.).

ROEEUËNG, tusschenruimte, (tusschen b.v. de stijlen van een huis, de spanten eener prauw), tusschenvak, het ruim (van een schip), tusschenopening, bres, door-, toe-, uitgang, ruimte, (fig.) gelegenheid, verruiming, verlichting (van b.v. eene ziekte); r o e m ò h l h è ë r o e e u ë n g, een huis met drie tusschenruimten tusschen de in de diepte staande rijen stijlen, dus met vier in de diepte staande rijen stijlen, met drie r o e e u ë n g's in de breedte; r o e m ò h l i m ò n g r o e e u ë n g, een huis met zes in de diepte staande rijen stijlen, of met zes stijlen op elke in de breedte staande rij, (elke in de diepte staande rij telt, wanneer men de niet altijd aanwezige, en niet over de geheele breedte van de s r a m ò ë l i k ō t aangebouwde r o e m ò h d a p o e buiten rekening laat, steeds 4 stijlen; in de diepte zijn er dus steeds drie r o e e u ë n g's, vandaar dat men bij het aanduiden van de grootte van een huis alleen met het varieerende aantal r o e e u ë n g's in de breedte rekening houdt); r o e e u ë n g g i g ò ë, tusschenruimten tusschen de tanden; i ë d j i t a m ò n g o e d a l a m r o e e u ë n g, p a j a h k e u o e r e u ë n g d j i m a t b o e m b a, het water sloeg in het ruim, en de lieden, die de pomp hanteerden, hadden eene zware taak, (Diwa Sangsaréh; zie den hieraan voorafgaanden regel, geciteerd i.v. l i n g g a n g); p ò l é m, n e u b r i r o e e u ë n g s a d a t i t a m ò n g, l ō n d j a' d j ō' b o e n g ò n g p ò s a d a t i a, broeders, geeft wat ruimte, dat de s a d a t i binnen (naar het midden) trede, ik wil aan heer s a d a t i (n.l. van de tegenpartij) bloemen geven, (sadati-vers); t a b r i r o e e u ë n g k o e t e u b i ë t n i n ò ë, m e u g r i ë t k a m ò ë d a l a m k o e t a, geef (mij) ruimte om hier uit te trekken, we verkeeren in de vesting in grooten nood, (Pòtjoet Moehamat); d j i l a k è ë r o e e u ë n g d j i t a m ò n g l e u g a t, h i n g g a t r ō ï h b a' l a m k o e t a r a d j a, hij vroeg toegang (aan den wacht), ging snel naar binnen tot hij bij het versterkte verblijf van den vorst kwam, (Djoehan Meusapi); m e u n g n a r o e e u ë n g d j e u ë t l ō n t e u k a b a' d r ò ë n e u, als ik gelegenheid heb, zal ik bij u komen; zie verder vbd. i.v. r e u n t a n g, r ō', s a l o e'. M e u r o e e u ë n g, ruimte maken, uiteenwijken, eene tusschenruimte, opening, bres krij-

@lonaliakbar

gen of hebben, met eene tusschenruimte, opening, (fig.) gelegenheid krijgen of hebben, verlichting geven, verlicht, verminderd (van b.v. eene ziekte); ba' poeprangan *h*an tòm djiploeëng, meung gòh meuroeeuëng dji'é' landja, in den strijd ging hij nooit op de vlucht, drong hij steeds op tot men voor hem uiteenweek, (Noen Parisi); jōh njan djimeudròb sinan di mideuën, habéh meuroeeuëng tantra doem njang na, toen pakten zij elkaar daar op het slagveld beet, en al het krijgsvolk week uiteen, (Djoehan Meusapi); hò njang djipeunab habéh meuroeeuëng, *h*an meulinteuëng gagah peukasa, waarheen zij zich wendden, daar kwam er eene opening (in het vijandelijke leger), niemand kon zich tegen hunne kracht en dapperheid te weer stellen, (Diwa Akaïh); djisoeët peudeuëng djitjang di roeëng, njeum meuroeeuëng beukah doea, hij trok zijn zwaard uit en gaf hem (zijn tegenstander) een houw op den rug, dat deze dacht dat zijn lichaam in tweeën ging, (Malém Diwa); meuïh ngòn pira' njang djiseunòh, djeuëb-djeuëb joeb mòh habéh djimita; patna dji'eu njang meuroeeuëng, saré kéngkeuëng djidja' raba, goud en zilver (alleen) was het, dat zij (de plunderaars) trachtten te bemachtigen; waar zij maar eene opening zagen, daar graaiden zij in, door elkander (Pòtjoet Moehamat); peunjakét ka meuroeeuëng, de ziekte is al verminderd; zie verder vbd. i.v. rabin. Peuroeeuëng, ruimte maken (opzettelijker dan meuroeeuëng) of laten maken, doen meuroeeuëng; tapeuroeeuëng, tjoetjò, ròt oe pintō, koekeumiëng joeë lalō aneu' djeumpa, laat ruimte maken (doortocht geven) aan de poort, mijn kleinzoon, ik wil mijne slavinnen daar door heen laten gaan, (Pòtjoet Moehamat); zie verder vbd. i.v. arat.

ROEGÈ, dial. ook roegéh, roeren in (b.v. wat men kookt), poken in (vuur), rommelen, peuteren in (b.v. de ooren), omroeren (inz. v. rijst), dooreenroeren, oppoken; bè' karoegè ngeu, panè é' hoe, pook niet in de kolen, hoe zouden ze kunnen opvlammen; roegè gloenjoeëng, in de ooren peuteren; meungnjò hana ban koepeugah, dalam babahkoe taroegè, als het niet gebeurt zooals wij zeggen, moogt gij in onzen mond poken, (Radja Bada); lheuëh djitagoeën pantaïh-pantaïh, breuëh *h*an patah ba' djiroegè, toen zij de rijst snel had gekookt, waren de korrels bij het omroeren niet gebroken, (Meudeuha').

ROEGÉH, zie roegè.

ROEGHA, verdriet, leed, droefheid, smart; verdrietig, bedroefd; verdrietig zijn, weenen, weeklagen; roegha that até lōn, ik

@lonaliakbar

voel mij erg verdrietig; Radja Moeda trōïh oe leuën meuligòë, djileungò poetròë teungòh djiroegha, R. M. kwam op het voorerf van het paleis aan, en hoorde de prinses weeklagen, (Malém Dagang); zie verder vbd. i.v. kabōng II, leusōh, 'oe, reuët. Peuroegha, verdrietig maken, verdriet aandoen, verdrieten, doen weenen; djipeuroegha até lōn si'oeròë soentō', den heelen dag maakt hij mij verdrietig, verdriet hij mij.

ROEGÒË, verlies, nadeel, schade (ook fig.), afbreuk, (verder) uitgaven, onkosten, inz. nuttelooze; verlies, nadeel enz. lijdende, (ook) verlies enz. gevende, medebrengende, daartoe leidende, nadeelig, schadelijk; laba roegòë, winst en verlies; lōn ka roegòë, ik heb verlies geleden, heb onkosten moeten maken; barangpeuë djimat *h*an meulaba, soentō' masa dalam roegòë, niets van wat zij aanpakt, brengt voordeel op, steeds leidt het tot verlies, (Tambéh toedjōh blaïh; hierop volgt de regel, geciteerd i.v. rō); leubèh ha' goerèë niba' nang mbah, meung ka salah meuhat roegòë; salah ba' goerèë meung ka maté, *h*an oebat lé, hé aneu' dròë; beukit na, aneu', sinan tatèëbat, meung tan meuhat dalam roegòë, de rechten van den leeraar zijn van hoogere orde dan die der ouders, en indien gij een misslag jegens hem begaat, dan zult gij er zeker schade van ondervinden; voor een misslag jegens den leeraar bestaat er na den dood geen medicijn meer, o mijn zoon; indien gij u eraan schuldig maakt, mijn zoon, moet gij onmiddellijk berouw betoonen, zoo niet, dan is het in uw nadeel, (Tambéh toedjōh blaïh); keureuna sabab maneu poetròë, haba njang roegòë dilèë neukata; njankeu sabab até *h*an seunang, *h*an tòm simalam neudòm oeba' ma, doordat zijne moeder, de vorstin woorden had gesproken, die hem schade (leed) hadden gedaan, was zijn hart niet gerust en bracht hij geen nacht bij zijne moeder door, (Tjintaboehan); zie verder vbd. i.v. adeuna, gadòh, moesém, pakòë. Meuroegòë, verlies enz. lijden, uitgaven doen, onkosten maken, ten koste leggen, spendeeren, uitgeven, besteden; geutanjòë tablòë dabeuëh njòë tameuroegòë-roegòë, laten we deze koopwaren koopen, er gezamenlijk wat voor uitgeven; teuka tabib dja' peu'oebat, areuta le that neumeuroegòë, een geneesheer kwam om hem te behandelen en heel veel geld gaf hij daarvoor uit, (Tambéh toedjōh blaïh); adat *h*an séb, pòtjoet, siplōh katòë, bah tameuroegòë meung sibara, als tien kati (goud) niet voldoende is, prins, laten we dan een bara eraan spendeeren, (Pòtjoet Moehamat). Peuroegòë, verlies enz. be-

@lonaliakbar

rokkenen, veroorzaken, toebrengen, uitgaven laten doen, onkosten laten maken, op kosten jagen, laten spendeeren, verspillen, verkwisten; lōn djipeuroegòë lé Si Poelan, N. N. heeft mij nadeel berokkend; zie verder vbd. i.v. ama'. Neuroegòë, verlies enz., het lijden van verlies enz., het doen van uitgaven; bè' tatjhén-tjhén keu neuroegòë, Alah gantòë ngòn sababnja; deungòn sabab soerat hikajat, neubri beureukat ba' areuta, ge moet er niet tegen op zien om (ter behaling van winst) onkosten te maken, Allah zal ze u vergoeden van wege deze hikajat (over de èëlia toedjōh, de zeven heiligen, indien als amulet gebezigd); vanwege hiervan schenkt Hij zegen aan uwe goederen, (Èëlia toedjōh).

ROEGOEËM, omarmen (zóó dat men de omarmde tegen zich aan drukt), in zijne armen drukken of houden, omhelzen; zie vbd. i.v. groeïh, harò'. Meuroegoeëm, omarmd, omhelsd; de handeling roegoeëm verrichten; aneu' lōn hana lōn peukawén dilèë, tjoet that, meung lam meuroegoeëm ma djih gòh lòm lheuëh, ik wil mijn kind niet eerst uithuwelijken, zij is nog erg klein, zij is nog niet eens aan de omarmingen van hare moeder ontwassen. Peuroegoeëm, laten roegoeëm, of roegoeëm met versterkte beteekenis. Neuroegoeëm, omarming, omhelzing; dalam neuroegoeëm lōn djitjò', terwijl ik het met de armen omvatte, nam hij het weg.

ROEHÉ, ongunstig, spottend, boosaardig spreken over, in een kwaad, bespottelijk daglicht stellen, kwaadspreken van, allerlei praatjes, allerlei leelijks vertellen van, fantaseeren (van een verhaal, van nonsens); peuë taroehé keu gòb, hana ta'ingat keu oentōng dròëteu, waarvoor vertelt ge allerlei praatjes van anderen, en denkt ge niet aan uw eigen lot; djiroehé ōn kajèë rimba, zij vertelt allerlei kletspraatjes, allerlei nonsens, (zie ook i.v. ratōh); Si Kamba njan pakòn tabré, djigoebeuë lé kamèng gata; *h*an tatakōt gata keudji, doem gòb roehé kamòë radja; djoedō gata goebeuë kamèng, poetéh koenèng, *h*an takira, waarom staat gij toe, dat die K. uwe geiten hoedt; zijt gij niet bang dat gij er een leelijken naam door krijgt en dat al de menschen allerlei leelijks van mij, den vorst (uw vader), vertellen; gij houdt er geen rekening mee, schoone, dat het uw echtgenoot is, die de geiten hoedt, (Indra Bangsawan); isib maté niba' koeploeëng, ba' Alah toeëng sinòë lam glé; 'ajéb keudji keu lōn sidròë, sigala nanggròë lam djiroehé, liever sterf ik dan dat ik zou vluchten, laat Allah (mijn leven) hier in dit gebergte nemen; smaad en schande zouden

@lonaliakbar

(indien ik vluchtte) mij ten deel vallen en in alle landen zou ik bespottelijk gemaakt worden, (Plandō' Kantjé); poetròë djō' ranoeb dalam baté, djisambōtlé pò samlaköë; „ranoeb oeteuën kamòë lam glé', *h*an meusampé rasadji njòë; toeankoe bè' sakét até, bè' neuroehé 'ajéb kamòë", de prinses bood sirih in een schotel aan, die de schoone jonkman snel aannam; „het is wilde sirih, want ik woon (hier) in de bergen, en de smaak is niet goed; maar wees er niet door gegriefd, heer, en spreek er niet over, het zou eene schande voor mij zijn, (Goemba' Meuïh); hikajat roehé, eene korte hikajat, die eigen of anderer lotgevallen, een werkelijk of gefingeerd voorval op humoristische wijze behandelt om eene bepaalde persoon of categorie van personen in een bespottelijk daglicht te stellen of alleen om den hoorder te vermaken, spotdicht, humoreske op rijm; haba roehé, humoreske, (niet of slechts voor een klein deel op rijm); zie verder vbd. i.v. djheut, oekō. Meuroehé, de handeling roehé verrichten, roehé met meerv. subject; meung geunantòë tameuroehé, gètkeu bahlé njòë tabatja, in plaats van beuzelpraatjes te houden is het wellicht beter dat gij deze (hikajat) leest, (Tamim Ansa). Peuroehé, laten roehé, of roehé met versterkte beteekenis; bè' tapeuroehé keu'ajépan gòb, spreek niet spottend over de schande van anderen.

ROEHI (Arab. roeḥî, of roeḥijj), mijne ziel; wat met de ziel samenhangt, (in geschr.), verder ook alleen ter wille van het rijm voor ròh, (zie ròh I); zie vbd. i.v. gareubiah.

ROEHÒ', zie loehò'.

ROEHŌJ, zie i.v. ròh I.

ROE*H*ÒNG, ook roe*h*òt, zonder neus, met een geheel kapotten, b.v. afgehakten of weggezworen neus (b.v. een lupuslijder), geheel kapot, weggezworen (van den neus); ba' roe*h*òng lōn, moge ik geen neus hebben (als het niet waar is b.v.), (een eed); ka roe*h*òng idōng, (zijn) neus is weggezworen. Peuroe*h*òng, roe*h*òng maken. Vgl. ri*h*òt, roempòng.

ROE*H*ÒT, zie roe*h*òng.

ROEJ-ROEJ; meuroej-roej, in eene aaneengeschakelde reeks, in reeksen, bij drommen, bij massa's, bij stroomen, (ook) slap neerhangend, verward, in wanorde (van lange, slappe voorwerpen, b.v. haren, lange bladeren, slap neerhangende vlaggen); djiploeëng sabòh njang meu'apoej, la'én meuroej-roej seutèt doemna; na limòng plōh njang meuroej-roej, gritan apoej ba ploeëng landja, zette zich eene, die van vuur voorzien was, in beweging, dan volgden al de andere (wagens) in eene aaneengeschakelde reeks; er waren er wel vijftig, die in eene aaneengeschakkelde reeks door de van vuur voorziene

@lonaliakbar

wagen mee werden gevoerd, (Radja Bada; zie ook vbd. i.v. r o e m ò h); t a'e u k e u r a'j a t d j i t r ō n m e u r o e j-r o e j, k o e t a T j ò t S e u t o e j n e u k e u p ō n g l a n d j a, men zag het volk bij drommen toestroomen en hij (Teungkoe Tirò) omsingelde (met hen) onmiddellijk de versterking Tj. S., (Prang Gōmpeuni); a n e u' p a n a h n j a n d j e u ë t k e u a p o e j, d j i t r ō n m e u r o e j-r o e j d a l a m k a w a n k r a, die pijl veranderde in vuur, dat op de apentroepen neerstroomde, (Dioe Plinggam); k a p a j l a j e u ë n g ò n k a p a j a p o e j, k e u n a n m e u r o e j - r o e j d j a ' m a n i a g a, zeilschepen en stoombooten stroomden daar naar toe om handel te drijven, (Djoehan Meusapi); l a d ō m d j i t e u m è ë n a s i'a t ō t, n j a n g d i l i k ō t *h* a n s a p e u ë n a; d j i k a l ò n m e u n g ō n n a m e u r o e j-r o e j, b a' *h* a n s a p e u ë n a l é r o e p a, sommigen vonden nog wel eene geleding (suikerriet), maar die achteraan kwamen, vonden niets meer; zij zagen alleen de bladeren (van het afgesneden riet) in wanorde (liggen), maar van de stengels was niets meer te bekennen, (Pòtjoet Moehamat; deze regels volgen op den eersten i.v. p a l e u ë t I aangehaalden regel). P e u r o e j-r o e j, doen m e u r o e j-r o e j. Vgl. r e u ë-r e u ë, t o e j-t o e j.

ROEJA-ROEJÒË, aan flarden, overal gescheurd, vol scheuren, haveloos; l a d ō m m e u h e j n a n g l a d ō m a d ò ë, r o e j a r o e j ò ë b e u k a h i d j a, sommigen (onder de verwarde menigte) riepen hunne moeder, anderen hun zusje, terwijl hunne kleeren aan flarden gescheurd waren (Gadjah toedjōh oelèë); l a g i g a r i b t h a t m e u s e u k i n, l ò m n g ò n g a s i ë n h a n a a r e u t a; n g ò n p e u k a j a n r o e j a-r o e j ò ë, t h a t k e u b r a-b r ò ë r o e d j a-r o e d j a, (hij is) bovendien een arme zwerver, behoeftig, zonder eenig bezit; zijne kleeren zijn overal gescheurd, hangen slordig aan vodden, (Pòtjoet Moehamat); zie verder vbd. i.v. r o e n g k ō m I.

ROE'JAH (Arab. r o e'j a h), het zien, het waarnemen van de nieuwe maan, (ter vaststelling van het begin der maand, wordt inz. in acht genomen bij de vaststelling van het begin en van het einde der Vastenmaand).

ROEJOEB, of g o e j o e b (Arab. g h o e j œ̂ b), het verbergen, het verborgene, heimelijke, onzichtbare, het innerlijk, (in hik.); A l a h n e u t h è ë l a h é r o e j o e b, d o e m p e u ë b o e ë t m e u k h e u l o e' n j a n g n a, Allah kent zoowel het onverborgene als het verborgene, kent alle handelingen van alle schepselen, (Noen Parisi).

ROEKAM, zie r o e n g k ō m I.

ROEKEUË', zie r o e k h e u ë'.

ROEKHAM, ook r o e c h a m (Arab. r o e c h â m), marmer; marmeren; b a t è ë r o e k h a m, marmersteen, marmer, (zie vbd. i.v. p e u s e u p a).

ROEKHEUË', ook r o e k e u ë',

verkwistend, kwistig, verspillend, in het wilde weg; b è' r o e k h e u ë' t h a t t a b ò ï h a t r a, ge moet uw geld niet zoo kwistig wegsmijten; b è' r o e k h e u ë' t h a t n a r i t, wees niet zoo kwistig met je woorden, spreek niet zoo in het wilde weg, flap er niet alles uit. P e u r o e k h e u ë', verkwistend maken, (ook) verkwisten; b è' k a p e u r o e k h e u ë' d r ò ë k e u, t ō' a n r a j e u' t e u m a m e u n a n, maak jezelf niet verkwistend (wees niet verkwistend), dan blijf je het, wanneer je volwassen bent.

ROEKÒ', sigaar, sigaret, strootje; r o e k ò' r a n g g ō n g, of r. t j r o e b, (groote) sigaar; r. k e u r e u t a ï h, ook r. p o e t é h, r. s è t (Shagg), sigaret; r. ō n, strootje (met nipah-, ook arèn-, of pisangblad als omhulsel); r. g a n d j a, zie i.v. g a n d j a; r. k e u m o e n j a n, strootje met benzoë en andere welriekende zaken zooals salasaribast, kruidnagelen in het binnengoed en gew. arènblad als omhulsel; r. s i a w a n, zie i.v. s i a w a n; *p* i ë b r o e k ò', (eene sigaar enz.) rooken. M e u r o e k ò', eene sigaar enz. hebben, rooken; zie vbd. i.v. h a r ò'.

ROE*K*OEË' (Arab. r o e k œ̑'), de buiging bij de s e u m a j a n g; d a n s i k o e r e u ë n g-k o e r e u ë n g r o e *k* o e ë' t a t o e n d ō' h i n g g a d j a b d o e a p a l e u ë t d j a r ò ë o e b a' o e l è ë t e u'-ō t, en het minimum-vereischte bij de buiging is, dat gij u (met uw bovenlijf) zóó vooroverbuigt, dat de handpalmen tegen de knieën rusten, (Beukeumeunan); zie verder vbd. i.v. j o e b I, k o e'o e t, l è t-l ò t, n a.

ROEKŌN (Arab. r o e k n), hoek, zuil, pijler, hoeksteen, grondslag, grondbeginsel, essentialia, essentieel bestanddeel, hoofdelement, (verder) al wat bij iets behoort, benoodigdheden, stel, soort, familie, geslacht, het geheel, alle, allerlei, allerlei soorten, (ook) op het stuk van, wat betreft, aan; r o e k ō n é s e u l a m, de zuilen, de hoofdvoorschriften van den Islâm, ook r o e k ō n l i m ò n g genoemd, wijl vijf in getal; r o e k ō n l i m ò n g b è' t a t i n g g a j, n j a n k e u b e u k a j t a w ò ë b a' A l a h, verzuimt niet de vijf hoofdvoorschriften van den Islâm na te leven, de naleving ervan levert u den leeftocht voor den terugkeer tot Allah, (voor den dood), (Plandō' Kantjé; zie ook vbd. i.v. m a'r i p a t); r o e k ō n s e u m a j a n g, de essentieele bestanddeelen van de ritueele godsdienstoefening, ook r o e k ō n l h è ë b l a ï h genoemd, wijl dertien in getal, (zie vbd. i.v. k ò l i); (zie verder vbd. i.v. é s e u b a t, h a m b ō, h i d j é, p a n j a n g); h a n a t ō' r o e k ō n, l ō n b ō h o e b é b é n j a n g n a m a n t ò n g, de bestanddeelen (van deze medicijn b.v.) zijn niet compleet, ik heb alleen wat er aanwezig was er in gedaan; r o e k ō n-r o e k ō n k a w a, al wat bij de koffie behoort, de daarbij behoorende gebakjes; k a a b é h r o e k ō n n j ò ë, is het hiermede uit (met deze bij-

@lonaliakbar

spijzen b.v.); roekōn blah bitjah, al wat breekbaar is, glas-, en aardewerk, potten en pannen; ban sabòh roekōn, het geheele stel, de heele santenboetiek, de heele boel; keunankeu dilèë doem tariwang, oedéh taprang radja diwa; balé maté toeha paléh, tapeuhabéh roekōn diwa, laten we eerst daarheen terugkeeren, laten we ginds den vorst der diwa's bestrijden; laat die ellendige oude sterven, laten we al de diwa's uitroeien, (Tjah Koebat); deuë' tapadjōh reu'ōh tamanòë, njan lam peutòë roekōn idja; peuë njang heunda' takeumiëng ngoej, tatjò' keudròë peuë njang hawa, eet, wanneer gij honger hebt, neem een bad, wanneer gij transpireert (het warm hebt), daar in de kist zijn allerlei soorten kleeren; neem zelf wat gij wenscht te gebruiken, (Malém Diwa); di kèë di nanggròë that kaja moe-*a*h, moedaj oeroepah *h*an koetoehò ba; meung roekōn meuïh meureutōïh geudōng, meung di joeb andjōng meuribèë goentja, in mijn land heb ik rijkdommen in overvloed, bezit ik kapitalen, waar ik geen raad mee weet; aan goud alleen heb ik honderden pakhuizen, onder het bijgebouw alleen duizenden goentja's, (Malém Dagang; hierop volgt de regel, geciteerd i.v. krōng); zie verder vbd. i.v. rampòë.

ROELEUË, e.s.v. rond schepnet, Daja'sch voor ali, (zie ali I); badjèë roeleuë, nethemd, netje.

ROELEUËT, bijvorm van reuleuët, zie aldaar.

ROEMA (Mal. roma, Skrt. roman); boelèë roema, de fijne haartjes op het lichaam; ban neuleungò seumah ra'jat, doeli halarat oebah ië moeka; seureuta amarah pi teuka sadjan, keu oereuëng poeboeët njan beungèhneu raja; meunjala-njala misé apoej, djibeudòïhlé sroej boelèë roema, zoodra de vorst de mededeeling van het volk hoorde, veranderde hij van gelaatskleur; tegelijkertijd kwam toorn in hem op, hij was zeer vertoornd op degenen, die dat gedaan hadden; hij vlamde als vuur en zijne haren rezen te berge, (Diwa Akaïh; zie verder vbd. i.v. lhiët); kasab roema, zie i.v. kasab.

ROEMADJA, of reumadja, (Mal. remadja, Jav. roemadja), bijna volwassen, bijna huwbaar, aankomend, (van een jongeling of meisje), (in hik.); roemadja poetra, of verkort madja poetra, id., (in hik.); oemoe pi barō roemadja seudang, makén thatsajangpoetròëmoeda; teungòh gala' sigala peungasōh seun-sreu' ka neublōh oeteuën beuloeka, hij was nog jong, in den leef-

@lonaliakbar

tijd van aankomenden jongeling, en (zijne moeder) de jeugdige prinses was des te meer met hem begaan; al zijne verzorgsters hielden juist veel van hem, en nu ging hij onverwacht heen, de bosschen en het kreupelhout in, (Diwa Akaïh; zie den hieraan voorafgaanden regel, geciteerd i.v. hō'-ha', waar meuhō'-ha' te verbeteren in meuhō'-meuha'); pipidji misé pawōh dilajang, oemoe pi seudang madja poetra, hare wangen geleken op afgesneden plakjes mangga, en zij was nog jong, bijna huwbaar, (Diwa Sangsaréh).

ROEMAN I (Mal. roman), uiterlijk, gedaante, voorkomen, (vaak gebezigd van een beteekenisvol uiterlijk, duidend op eene voorbestemming tot geluk of ongeluk, verder geringschattend:) tronie, (meer in hik.); oelèëdji lhèë djaròëdji nam, hibat roeman hana tara, hij had drie hoofden en zes armen hij had een zeer vreeswekkend uiterlijk, (Diwa Akaïh); sikoereuëng boeleuën dalam nanggròë njan, teukeudi Toehan njata aneu'eunda; meuhaja' nanggròë meugoentjang alam, tanda roeman toeah bahgia, toen zij negen maanden in dat land was, kwam door de beschikking des Heeren haar kind ter wereld; het land schudde, de wereld beefde, ten teeken, dat het kind een voorkomen had tot geluk en voorspoed voorbestemd te zijn, (Djoehan Meusapi; zie verder vbd. i.v. an, ilat); Alah, mанò' njan salah roeman, ach, die haan heeft een verkeerd uiterlijk, i.e. is geen goede vechthaan. Peuroeman, een uiterlijk geven, fatsoeneeren.

ROEMAN II (Arab. roemân), granaatappel, granaatappelboom, (in hik.); neupoela keureuma njan ngòn roeman, njan djimeunan dlima wanta, hij plantte dadels en roeman's, dat zijn vruchten, die dl. w. genoemd worden, (Asaj djeuët padé); peuë na moedah bòh-bòh kajèë, teubèë-teubèë ngòn bòh roeman, (eet daar in den tuin) wat gemakkelijk (te nemen) is, vruchten, suikerriet, granaatappels, (Plandō' Kantjé).

ROEMBA', ook roembè' (Mal. rombak), omverhalen, uiteenrafelen, te niet doen, (fig.) uiteenrafelen (van b.v. eene redeneering), te niet doen (van b.v. eene afspraak), in de war sturen, verijdelen, in duigen doen vallen; pakòn taroemba' boeët njòë lé gata, batjoet salah tasoendè'lé ba' teukoe, waarom hebt ge die zaak in de war gestuurd, er mag geen kleine fout begaan worden of gij werkt ons bij den teukooe tegen. Meuroemba', omvergehaald, uiteengerafeld, enz.

ROEMBÈ', zie roemba'.

ROEMBÉNGAN, uitdragerswinkel; lōn blòëba' roembéngan, ik heb het in een uitdragerswinkel gekocht.

ROEMBEUËT, pluim (van b.v. eene plant, eene muts enz.), kwast, franje (van b.v. een

@lonaliakbar

kleed); roembeuët sidjalòh, de pluim van de sidjalòh-plant, (een fijn wolachtig uitspruisel van den wortel, dat bij laag water boven komt); ta'eukeu roembeuët ban boengòng keunarang, meukrawang intan meutia, men zag de franjes (van den staatsiepajoeng) als aaneengeregen bloemen, met eene à jourversiering van diamanten en parelen, (Gadjah toedjōh oelèë). Meuroembeuët, met eene pluim, enz., als eene pluim enz. Peuroembeuët, van eene pluim enz. voorzien.

ROEMBI, of roemi; kandji, kasab roembi, zie onder het eerste deel der samenstelling.

ROEMBOE, uitvluchten, drogredenen, bezwaren; ba' gata tjit le that roemboe, lōn kheun meunòë takheun meudéh, gij hebt altijd uitvluchten (bezwaren), zeg ik zus dan zegt ge zoo. Meuroemboe, uitvluchten, enz. hebben, te berde brengen. Zie rameunè.

ROEMBÒË, ook roemòë (Mal. roembai), franjes, (van kant, zijde, gouddraad, enz. aan b.v. een bedgordijn), kwastjes, hangertjes; neungoej tangkoelō' hana bandéng, meu'anténg-anténg roemòë meutia, hij gebruikte een hoofddoek, die zonder wederga was, behangen met franjes van parelen, (Pòtjoet Moehamat); zie verder vbd. i. v. rakam. Meuroembòë, met franjes.

ROEMI, zie roembi.

ROEMIA I, (Mal. roembia), de sagopalm, = meureuja, zie aldaar.

ROEMIA II, zie roeminja.

ROEMINJA, ook roemia (Arab. mœ̂miâ), e.s.v. aardpek, uit Arabië ingevoerd en gebruikt als geneesmiddel, o.a. om dik te worden of in madjoen.

ROEMÒË, zie roembòë.

ROEMÒH, huis, woonhuis, woning, vertrek van een huis, vak (in sommige spelen, zie i.v. eungkhé, tjatō II); roemòh lhèë, limòng roeeuëng, zie i.v. roeeuëng; roemòh dapoe, zie i.v. dapoe; roemòh gritan (apoej), station, halte; kakeu neudoeë' lam gritan apoej, ta'eu meuroej-roej djidja' landja; 'òh saré tō' di roemòh gritan, neutrōnlé jōh njan Teukoe Oema, hij nam toen plaats in den trein, dien men vervolgens als een langen sleep zag vertrekken; in het station aangekomen ging T. Oe. toen uit den trein, (Prang Gōmpeuni); roemòh panjang, publiek huis, bordeel, (zie vbd. i.v. poeëh); aneu' roemòh, of meer aneu' lam roemòh, bediende; oereuëng roemòh, vrouw, (gezegd door een man tegenover anderen van zijne vrouw sprekende, wanneer zij nog geen kind heeft); oereuëng lam roemòh, bediende, huisbediende; asòë roemòh, gezin, huisgezin; siroemòh, in hetzelfde huis wonende, huisgenoot; tji-

@lonaliakbar

tjém roemòh, zie i.v. tjitjém. Zie mòh.

ROEMPA', of roempò', (iem.) in den weg treden, zich in den weg stellen, (iem. onderweg) aanhouden, (iem.) tegemoet gaan, (ook) achterop loopen, trachten in te halen, (gew. met vijandige bedoelingen); djiroempa' teungòh lōn dja', hij hield mij aan, terwijl ik liep; bè' tabri lé djipoemeutjrò', oedéh taroempò' Lila'indra, laten ze met de achtervolging ophouden, laten we ginds L. tegemoet gaan, (Tjah Koebat); Lila'indra teungòh dja' leugat, neukalòn ra'jat doem ka teuka; Lila'indra teukhém gala', seureuta neukheu ba' Ra'nageumira; „radja toedjōh plōh that akeuma', geutanjòë djiroempa' di rèt raja"; „beukit meunan dja' tariwang, oedéh tamoeprang haj keukanda", terwijl L. snel (uit de vesting) liep, zag hij het (vijandelijke) volk aankomen; hij lachte verheugd en zeide tot R.: „de zeventig vorsten zijn erg dom en ingebeeld, zij treden ons op den grooten weg tegemoet"; „als het zoo is, laten we terugkeeren en ginds den strijd aanbinden, o broeder", (Tjah Koebat); djidja' roempa' radja lapan dròë, djimè doea dròë radja ra'sasa; ... saré meuteumeung djimoeprang lé, meungadoe sa'ti gagah peukasa, zij gingen de acht vorsten tegemoet en namen twee ra'sasa-vorsten mede; ... zoodra zij elkander ontmoetten, bonden zij den strijd aan, en maten zich met elkander in bovennatuurlijke kracht, moed en dapperheid, (Diwa Akaïh); aneu' si roempa' tjò', jij, die weggenomen moge worden door wat je in den weg komt, (verwensching, verstaan: een kwade geest, ook wel het een of ander gevaarlijk dier). Meuroempa', zich elkander in den weg stellen, elkander in den weg treden, elkander tegemoet gaan, (ook in het algem.) elkander ontmoeten, tegenkomen, of (iem. of iets) onderweg ontmoeten, tegenkomen, aantreffen, vinden, (al of niet toevallig); zie vbd. i.v. ma'tjhō', panta', peutjrò', ri, reuteuë'. Peuroempa', laten roempa', of laten meuroempa', (verder) e.s.v. snelzeilend schip, waarmede men dus andere schepen kan inhalen; neuleungò oereuëng bang oeròë djeumeu'at, neuploeëng leugat neudja' sidròë; trōïh neuteungòh sabòh data, neu'eu teuka rimoeëng pindòë; ... ja Rabi, ja Toehankoe, peuë boe lakoe tabri keu kamòë, ... ba' preuboeëtan njang geuma gata, tapeuroempa' di ròt sitrèë; ..., hij hoorde iemand den gebedsoproep tot den Vrijdagsdienst uitroepen en ging er snel alleen heen; toen hij eene vlakte opliep, zag hij een boozen tijger aankomen; ... „o Heer, o mijn

@lonaliakbar

Heer, wat geeft Gij mij nu; ... terwijl ik iets wil verrichten, dat U welgevallig is, laat Gij mij een vijand (eene belemmering) in den weg komen, ... (Tambéh toedjōh blaïh); tapeuroempa' dròëteu ngòn Si Poelan, meungnjò tameung meulajeuë, ga naar N. N. toe (spreek er met N. N. over), als ge eene zeereis wilt doen; ladōm boengka ngòn peuroempa', njang ladōm dja' ngòn sikoena, sommigen vertrokken met een snelzeilend schip, anderen gingen met een schoener, (Malém Diwa).

ROEMPANG, niet gaaf, ontbrekend, geschonden (van een gebit, ook wel van de tanden van b.v. een kam, eene zaag, verder van korrels van de pepervrucht), tanden missend; ō' kapoetéh gigòë ka roempang, dja' tariwang lōn takōt phana, (uwe) haren zijn al wit en (uw) gebit is niet gaaf meer, keer terug, ik ben bang, dat gij (door mijne hand) zult sterven, (Dioe Plinggam); trōïh 'òh rambat sampòë datæng, meuteumeung ngòn peungandjō sidròë; oereuëng toeha inòng roempang, teudòng ba' rang mata lalòë, tot den doorloop (van het huis) gekomen ontmoetten zij (de bruidegom en zijne geleiders) eene peungandjō, eene oude vrouw, die tanden miste en die met afgetrokken blik bij den deurpost stond, (Indra Bangsawan); le that roempang thōn njòë bòh lada, de peper heeft dit jaar zeer veel ledige korrels; zie verder vbd. i.v. laja' (sprkw.). Peuroempang, roempang maken. Vgl. roempòng.

ROEMPÉT I, doorgescheurd (van de voor het dragen van eene oorkrab doorboorde oorlel van eene vrouw, van het oog van eene naald), met eene doorgescheurde oorlel (van eene vrouw), met een doorgescheurd oog (van eene naald); inòng roempét bè' tameukawén, hana meutoeah, trouw niet met eene vrouw met eene doorgescheurde oorlel, zij brengt geen geluk aan; zie verder vbd. i.v. keutoeb, phét. Peuroempét, doorscheuren, eene doorgescheurde oorlel bezorgen; bè' tapeuroempét gloenjoeëng lōn, ge moet mijne oorlel niet doorscheuren.

ROEMPÉT II, e.s.v. struik, waarvan de bladeren, die aan den achterkant op schuurpapier gelijken, gebruikt worden om hout glad te schuren; (verb.) glad schuren; teungòh djiroempét oelèë sikin, hij is bezig het heft van een mes glad te schuren. Meu-, of teuroempét, glad geschuurd; meuroempét, (ook) de handeling roempét verrichten.

ROEMPÒ', zie roempa'.

ROEMPOEËN, e.s.v. op moerassige plaatsen groeiende kruipplant, waarvan de bladeren en stengels als groente worden gegeten, (Mal. kangkoeng).

ROEMPOEËT I, zie rampoeët.

@lonaliakbar

ROEMPOEËT II, zie r o e m p ō t.

ROEMPÒNG, in hik. ook als Mal.: r a m p ò n g, (een oor of beide ooren, eene lip of beide lippen, een neusvleugel) missend (ten gevolge van eene gewelddaad, van b.v. een slag met een scherp werktuig), geschonden, afgehouwen, afgesneden, afgescheurd (van de ooren enz.), (ook) geschonden, afgebroken (van de punt van een mes), met afgebroken punt; (verder verb.) schenden, afhouwen enz. (van de ooren enz.), afbreken (van de punt van een mes); d j i n ò ë, t e u k o e, k e u p e u ë d j e u ë t l ò m, l ō n k a r o e m p ò n g b i b i h a n a, waartoe, teukoe, kan ik nu nog dienen, ik heb nu geen lippen, (Noen Parisi); g l o e n j o e ë n g o e n e u n n e u j o e ë r o e m p ò n g, m e u n a n b a n g ò n d j a t ō h s a b d a, hij gelastte zijn rechter oor af te snijden, aldus luidde het bevel van den vorst, (Noen Parisi); s i k i n r o e m p ò n g, een mes met afgebroken punt. P e u r o e m p ò n g, laten r o e m p ò n g, of r o e m p ò n g (verb.) met versterkte beteekenis. T e u r o e m p ò n g, geschonden, afgesneden enz. Vgl. r o e *h* ò n g, r o e m p a n g.

ROEMPŌT, ook r o e m p o e ë t (Mal. r o e m p o e t), in r o e m p ō t P a t i m a h, zie i.v. P a t i m a h.

ROENAN, zie i.v. r è t I.

ROENDÉNG, e.s.v. boom.

ROENDÒ, (Mal.-Port. r o n d a), patrouille, politie, politieagent, (dial. v.d. Westkust).

ROENDŌ', gebogen, neergebogen (zooals eene volle aar), voorovergebogen; zich neer-, vooroverbuigen, het hoofd vooroverbuigen, het bovenlijf vooroverbuigen (van b.v. iem., die een stap wil doen en weg wil gaan, en zoo ook:) weggaan, vertrekken, in-, binnengaan; (verder) een van de twee trektouwen van een sleepnet, (zie i.v. p o e k a t); p a n t j o e r i l e u n g ò k a t a S i B o e n g k ō', p a n t a ï h d j i r o e n d ō' d j i t o e ë n g s i g r a; „b a l é b è' o e p a h k o e p e u d j e u m e u r a n g, k e u n ò ë r e u d j a n g g a t a k o e b a"', toen de schavuit de woorden van den Bochelaar hoorde, boog hij snel het hoofd, nam (het verzoek) snel aan; „laat het maar zonder loon zijn, dat ik u (de rivier) overzet, kom maar gauw hier, dan zal ik u meenemen, (Meudeuha'); n e u t j ò' n g ò n d j e u ë d o e a l h è ë p o e t j ō', r a d j a r o e n d ō' n e u d j a' l a n d j a, de vorst nam twee, drie werpnetten, boog zich voorover en ging snel heen, (Pha Soeasa); n e u j o e ë m o e t j a b d o e a k a l i m a h, p o e d j ò ë A l a h T o e h a n a s a; t e u m a b a n d o e m k a d j i m a s ō' k a d j i r o e n d ō' b a' a g a m a, hij liet hen de twee zinnen, de lofprijzing van Allah den eenigen Heer (i.e. de Moh. geloofsbelijdenis) uitspreken en allen gingen toen aldus tot den (Moh.) godsdienst over, (Malém Diwa); k a d j i p o e w ò ë l é n g ò n s a m b ō', k a d j r o e n d ō' o e k o e a l a; d j i t e u n g ò h l é n j a n o e d a r a t, d j i w ò ë l e u g a t b a'

@lonaliakbar

sròëpada, zij werden met eene sloep teruggebracht, die koers zette naar de riviermonding; zij gingen toen aan wal en keerden snel naar den vorst terug, (Nabi Oesoeïh); kapaj di lhō' ka djiroendō', rab meutadjō' ngòn miëng koeala; jōh njan geuteungòh doemgeu saré, oesō pi geubré keu Radja Moeda, het schip in de reede liep reeds met den boeg recht in den wal en lag bijna aan den oever van de riviermonding gemeerd; toen (dit gebeurd was) gingen allen aan wal en boden de schatting aan den R. M. aan, (Pòtjoet Moehamat). Meuroendō', de handeling roendō' verrichten, zich vooroverbuigen, neerbuigen, neergebogen; naga seunòm teuma oe la'ōt, ba' oe meuroendō' ba' Ahmat moeda; Ahmat kalòn simoe toedjòh bòh, njan njang teugòh seumeulōh tjahja, de draak dook toen in zee en de (door hem bewaakte) klapperboom boog zich voorover naar den jeugdigen A. toe; A. zag een tros van zeven groote vruchten, die zeer sterk glansden, (Gadjah toedjōh oelèë). Peuroendō', doen roendō', neer-, vooroverbuigen, enz.; (ook) geheim middel om iem. fig. het hoofd te doen buigen, (verder) zeepaardje, (in deze beteekenis ook proendō', zie ook peunoendō'). Vgl. reunggōt, toendō'.

ROENEU, e.s.v. boom, (Mal. nonang), waarvan de ronde vruchten een slijmig vocht inhouden, dat als lijm wordt gebezigd, voor b.v. het beplakken van vliegers, en waarvan het hout gebruikt wordt voor jukken en voor ribben van prauwen; roeneu badeuë', eene roeneu-variëteit.

ROENGGA I, uit de voegen, uit het verband, los geraakt, niet sterk in zijn deelen samenhangend, niet stevig, niet hecht, (van b.v. een huis, eene kast, ook van het lichaam); peutòë dòng ka roengga, hana kòng lé, de kast is uit hare voegen geraakt, ze is niet sterk meer; ka roengga badanteu meungnjò na aneu', je lichaam is niet stevig meer, als je kinderen hebt, (zegt eene vrouw van b.v. zich zelf); „di pat aneu' lōn bōh oebat, tòh pat teumpat sakét gata''...; 'Ajan Sibajan teuma seu'ōt: „djeuëb-djeuëb atōt lōn ka roengga'', „waar, mijn kind, moet ik medicijnen opleggen, waar hebt ge pijn'';... 'A. S. antwoordde toen: „al mijne gewrichten zijn losgeraakt'', (Noen Parisi); Djoehan Meusapi oetōïh hékeumat, djeuët djirapat pat njang roengga, Dj. M. was kundig en bezat wondermacht, hij kon wat uit zijne voegen was geraakt weer aaneen doen sluiten, (Djoehan Meusapi, hier: eene verdrietige troosten).

Peuroengga, uit de voegen, uit het verband rukken.

ROENGGA II (Mal. rengga), huisje op een olifant tot zit-

@lonaliakbar

plaats, (in hik.); gadjah djidòng di leuën meuligòë, Ahmat djinòë trōn tjōng roengga, de olifant stond op het voorerf van het paleis stil en A. steeg uit het huisje op den rug van het dier, (Gadjah toedjōh oelèë). Meuroengga, met een huisje op den rug, gezadeld, opgetuigd, (van een olifant); hingga trōïh ba' malam peuët blaïh, geupeungoej gadjah njang meuroengga, (de verschillende feestelijkheden duurden) tot op den avond van den veertienden een olifant met een huisje op zijn rug werd opgetuigd (voor den bruidegom), (Gadjah toedjōh oelèë). Peuroengga, van een huisje voorzien, ermede optuigen.

ROENGGA III (Mal. rongga), gat, opening, holte, (in hik.); peureulèëdji nam binasa limòng, taleungò beukeunòng koetjalitra; preutama keuloea nadjih énsan, niba' djalan doea roengga, zes in getal zijn de vereischten ervoor (n.l. voor de geldigheid van de rituele reiniging, den woeloeë'), en vijf (de gevallen), waardoor ze te niet gaat, luister goed, ik zal ze u vertellen; ten eerste, wanneer er onreinheden van den mensch te voorschijn komen uit de twee openingen van het lichaam (n.l. anus en schaamdeel), (Akeubarō Karim).

ROENGGÉNG (Mal.-Jav. ronggéng), publieke dansmeid.

ROENGIËT, ook roeniët, e.s.v. boktor, die zich in reudeuëbboomen ophoudt; reukoeëng, of takoeë roengiët, (eig. hals van de boktor), naam van eene versiering om het gevest van reuntjōng's en sikin's, bestaande uit een getand koperen ringetje, dat de verbinding van het gevest met de kling bedekt. Zie daniët.

ROENGKA, geraamte (van een huis, een schip, ook wel van een mensch), gebinte, gebeente; het geraamte opzetten, in elkaar zetten, (een huis, eene prauw) in elkaar timmeren; peudòng roengka, het geraamte (van een huis) opzetten; neu'eukeu roemòh doem talòë kroeëng, ka brō' boebōng tinggaj meung roengka, hij zag huizen langs de rivier, waarvan het dak ingevallen en alleen het gebinte overgebleven was, (Banta Beuransah; zie ook vbd. i.v. ambang); loerōïh asòë ka teugageuëng tinggaj toeleuëng njan ngòn roengka; tinggaj roengka Banta Beuransah, asòë ngòn darah ilé lam goeha, zijn vleesch ging los en alleen de botten van zijn geraamte bleven daar liggen; alleen het geraamte van (den door een tooverkogel getroffen) B. B. bleef over, zijn vleesch was met zijn bloed in eene grot gevloeid, (Banta Beuransah); roemòh ka djiroengka, het geraamte van het huis is al opgezet; ma di toekang peugèt roemòh, pat njang reulòïh doem

@lonaliakbar

djiroengka, verder repareerden de timmerlieden het huis en zetten de gebinten, waar ze losgeraakt waren, weer in elkaar, (Noen Parisi); doea thōn Walét sadjan toekang, doem sibarang djeuët djiroengka; prahō ngòn kapaj djeuët djitoekang, djipeugèt koeangkang njan ngòn béhtra, twee jaren bleef W. bij den scheepstimmerman, en hij kon alles timmeren; prauwen en schepen kon hij timmeren, koeangkang's en groote soorten schepen kon hij maken, (Pra'oen). Meuroengka, opgezet, in elkaar gezet (van het geraamte van een huis, een schip), getimmerd; de handeling roengka verrichten; zie vbd. i.v. oetōïh.

ROENGKÉNG I, of roengkhéng, tot armoede vervallen, zeer arm geworden, tot den bedelstaf gebracht; lōn karoengkéng, ik ben zeer arm geworden. Peuroengkéng, tot armoede doen vervallen, tot den bedelstaf brengen. Zie brihiё'.

ROENGKÉNG II, of roengkhéng, eene eetbare soort slak, die in zoutwater leeft.

ROENGKHÉ, ook roengkhō, bijeen-, samenbinden, aaneenrijgen (van b.v. bloemen); wat bijeengebonden is of bijeenbindt, tros, bundel, snoer, geslacht, stam, afstamming, gemeenschappelijke stamvader; siroengkhé, aan één tros, aan één snoer (gebonden), van één geslacht, van dezelfde afstamming; teuma djiroengkhō bòh pawōh djeunggi, dji'ikat ba' gaki inòng geureuda, daarop bond hij de Maladivische cocosnoten bijeen en bond ze vast aan een der pooten van de vrouwelijke geureuda, (Gadjah toedjōh oelèë); njòëkeu kisah karangan barō, bah lōn roengkhō meung sibandja; badaj sigapoe ranoeb ka thō, bah lōn atō ba' tjèëdara, dit is een verhaal, dat nieuw samengesteld wordt, dat ik tot een enkelen regel aaneenrijg en samenschik (i. e. in dichtmaat opstel) voor de vrienden in plaats van hun eene sirihpruim met droge sirihbladeren aan te bieden, (Tamim Ansa); tòh tjit, adòë, karōng wali, tòh tjit roengkhé kawōm gata, wie zijn dan, broertje, uwe agnaten en cognaten, hoe is dan de afstamming van uw geslacht, (Malém Diwa); njang keulimòng sòjdina Taleuha 'Oebòjdōlah nama bapa; toean Ka'ab éntoe Nabi, ninan roengkhé sòjdina Taleuha, de vijfde (van de metgezellen van den Profeet) was heer Ṭalḥa, wiens vader 'Oebeidallâh heette; van des Profeten voorvader Ka'b stamde heer Ṭ. af, (Mènhadjōj abidin); la'én neusajang habéh tjré-bré, gadòh roengkhé doem tjèëdara, met de anderen had hij medelijden, indien zij verspreid zouden raken en de broedersband weg zou zijn, (Nabi Oesoeïh); tjit siroengkhé ngòn toean

@lonaliakbar

poetròë, ajahneu sidròë rōh tjèëdara, zij was van dezelfde afstamming als de prinses, de vaders waren broeders van elkander, (Tjintaboehan); ajoehanékhoean, Atjèhngòn Pidië, oereuëng siroengkhé sabòh bangsa, o broeders, lieden van A. en P., lieden van dezelfde afstamming, van hetzelfde ras, (Tadeukiratō rakidin); rakan pi djròh sabé-sabé, bandoemdji saré sang geudjangka; oemoe barō sang siroengkhé, meureubōng misè moeda-moeda, zijne volgelingen waren allen even knap van uiterlijk en leken aan elkander afgepast te zijn; zij waren allen even jong als spruiten van één stam en hadden opkomende snorren, (Radja Bada); ban boengòng keunarang sabésabé, sang siroengkhé pandé teumpa, zij waren als aan een snoer geregen bloemen, als een snoer door den smid gesmeed, (Gadjah toedjōh oelèë); zie verder vbd. i.v. hajaké, kè I. Meuroengkhé, bijeen-, samengebonden, aaneengeregen, ineengestrengeld, dicht bijeen, dicht op elkaar, in bundels, in trossen, bij hoopen, (verder) bij elkander behooren, bij elkander passen; ba' meu'aneu' ba' meuroengkhé meusé padé dalam paja, moogt gij kinderen krijgen, dicht op elkaar volgend zooals padi op moerasgrond dicht op elkaar groeit, (zegenspreuk over den bruidegom); djidoeë' meuroengkhō, zij zitten dicht bijeen; leumbéng kapa' doem meuroengkhō, *h*an djeuët ta'eu misé djeundrang, hunne werplansen en werpspiesen vormden dichte rijen, men kon ze niet zien (niet onderscheiden), ze geleken padistoppels op het veld, (Radja Bada; deze regel volgt, met één regel ertusschen, op den regel, geciteerd i.v. reuntang); bahrōj radjab lōn toeëng boehoe, bangòn atō meunan roepa; 'òh taleungò sang meuroengkhō, sang meudjoedō doea-doea, ik neem als metrum het radjaz-metrum (tot voorbeeld), zoo ziet de rangschikking (der versregels) er uit; als men er naar luistert, dan maken ze den indruk, alsof ze (n.l. de halfverzen) twee aan twee aaneengeregen zijn en bij elkaar behooren, (Djoehan Meusapi); nidéh peutjrò' di sinòë peutjrò', djimoepò' ka djimeuroengkhé; nidéh santō' ninòë santō', ka moepakhō' djròh meuroengkhé, van beide kanten renden zij (de twee buffels) op elkaar toe en toen zij tegen elkaar stootten, raakten de horens in elkaar gestrengeld; van beide kanten gaven ze een opwaartschen stoot met hunne horens en als deze tegen elkaar stootten, raakten ze mooi ineengestrengeld, (Plandō' Kantjé); 'òh lheuëh meulakèë ië mata trō, teu'éh meuroengkhō lé bandoea; 'òh lheuëh djima' teuma doedòë, mata

@lonaliakbar

oeròë pi ka padja, nadat zij (de vorst en de vorstin) met stroomende tranen (om een kind) gebeden hadden, gingen zij samen in echtelijke vereeniging slapen; nadat zij gemeenschap hadden gehad, werd het vervolgens ochtend, (Banta Ahmat); meung na aneu' oereuëng lakòë, nakeu binòë njang djoedōnja; peuneudjeuët Toehan sit meudjoedō, sit meuroengkhō doeadoea, als men een zoon heeft, dan is er eene vrouw, die voorbestemd is zijne echtgenoote te worden; de schepselen van den Heer worden bij paren geschapen, behooren twee aan twee bij elkander, (Banta Beuransah); zie verder vbd. i.v. poeëh. Peuroengkhé, laten roengkhé, of roengkhé (verb.) met versterkte beteekenis; aleukisah oeba' lintō, bè' poeëh atō bah sikhan-khan; bè' meudjampoe tapeuroengkhō, poeëh lōn atō ba' lōn karang, het verhaal (wendt zich nu) tot den bruidegom, het wordt stuksgewijs verteld om de samenschikking ervan niet moeilijk te maken, om te voorkomen, dat het bij de aaneenrijging dooreen zou raken, dan zou het voor mij moeilijk zijn om het samen te schikken, (Banta Ahmat).

ROENGKHÉNG, zie roengkéng I en II.

ROENGKHŌ, zie roengkhé.

ROENGKHÒM, ook roengkòm, bespringen, zich werpen op, op (iem. of iets) afspringen, met vaart recht op aanrennen, aanloopen, aanvaren, tegen aan stooten, botsen; ba' rimoeëng roengkhòm, moge een tijger (mij) bespringen, (een eed); ban saré rab lōn djiroengkhòm, pantaïh lōn lhòm dròë oe loea, toen hij (de djén) dichtbij gekomen was, sprong hij op mij af, en ik wierp mij snel naar buiten, (Tamim Ansa). Meuroengkhòm, elkander bespringen, met kracht tegen elkander aanrennen, aanloopen, aanvaren, stooten; lōn meuroengkhòm ngòn Si Poelan dalam djoerōng, ik liep op het dorpspad tegen N. N. aan. Peuroengkhòm, laten roengkhòm, of laten meuroengkhòm. Teuroengkhòm, besprongen, met kracht aangerend enz. tegen; teuma djibeudòïh djikeumiëng ploeëng, dji'eu inòng doem angkara; moeka teuroengkhòm lé Pò Reusam, di Ma Linggam ka djihila; Tjoetda Poetéh mat ba' aki, reubah meugoelé ka teuhanta, P. R. stond op en wilde vluchten, toen hij al de vrouwen zoo nijdig zag; hij botste met zijn gezicht tegen (iets) aan, M. L. trok hem, Tj. P. greep hem bij zijn voet, hij viel om en lag op den grond uitgestrekt, (Noen Parisi). Vgl. djoekhòm, doegòm.

ROENGKŌ', zie roengkò'.

ROENGKÒ', ook wel roengkō', geheel voorovergebogen (van ouderdom), geheel neergebogen

@lonaliakbar

(van overrijpe padi), (ook wel verhaal gebezigd); padé ka roengkò', of ka dji-roengkò', de padi is geheel neergebogen van overrijpheid, (zie ook i.v. padé); gòbnjan boengkō' 'òh roengkò', die man is zoo krom, dat hij heelemaal voorovergebogen is; meu'èn moeda trōïh an roengkò', mantòng harò' boengòng djeumpa, tot zij van ouderdom voorovergingen, stelden zij zich dartel aan als jonge menschen en bleven zij belust op een djeumpa-bloempje (een jong meisje), (Indra Bangsawan; zie de hieraan voorafgaande regels, geciteerd i.v. keundō). Meuroengkò', =roengkò'. Peuroengkò', doen meuroengkò', roengkò' maken, of laten. Vgl. reuntah.

ROENGKŌB, of roengkoeëb, bovenwaarts naar elkaar toe gebogen, (van de horens van een rund, minder sterk dan moepalōh rapa'i, zie i.v. palōh I), met zulke horens; loengkè roengkōb, bovenwaarts naar elkaar toe gebogen horens. Zie roengkōm II, en vgl. roengkòb.

ROENGKÒB, (door beschadiging) omgebogen, verbogen, aldus beschadigd, (van metalen voorwerpen, van b.v. den rand van goudwerk), (fig.) tot armoede vervallen, arm geworden; komt verder als bijvorm van loengkòb (zie aldaar) voor; lōn ka roengkòb, abéh areuta, hana sapeuë lé, ik ben arm geworden, al mijne bezittingen zijn op, ik heb niets meer. Meuroengkòb, ombuigen (intransit.), omgebogen, verbogen raken, tot armoede vervallen; habéh meuroengkòb ngòn bara indréng, reulòïh geugaséng laré' djawa, de zij-architraven raakten (door den omgevallen klapperboom) geheel verbogen, en de op Javaansche (of Maleische) wijze gedraaide, peervormige versierselen gingen stuk, (Pòtjoet Moehamat; zie den hieraan voorafgaanden regel i.v. roeëng). Peuroengkòb, ombuigen, verbuigen, tot armoede doen vervallen.

ROENGKOEËB, zie roengkōb.

ROENGKŌM I, ook als Mal. roekam, e.s.v. sterk gedoornden boom met eetbare zoetzure vruchten; de stam en de takken worden, b.v. in den oorlog, als versperring gebruikt, (van daar ook) doornige versperring (eig. van roengkōm-stammen en takken, vgl. rangkeuëm); peukajan djròh roejaroejòë, keunòng doeròë roengkōm raja, hare mooie kleeren werden aan flarden gescheurd door de dorens van den grooten roengkōm-boom, (Malém Diwa); tjò' ngòn parang dja' lam rimba, djidja' mita doeròë roekam; 'òh ka hasé doemdji rata oe koeala djimètjoeram; ta'eudjidja' doem meurōn-rōn, ladōm seu'ōn djoenga patjang, zij namen een kapmes en gingen naar het bosch om dorens (door-

@Ionaliakbar

nige stammen en takken) van r o e k a m-boomen te zoeken; toen zij ze verkregen hadden, namen zij ze bij stroomen mee naar de riviermonding (om er eene versterking aan te leggen); men zag hen bij stroomen gaan, sommigen droegen (de voor) palissaden en versperringen (bestemde stammen en takken) op hun hoofd, (Banta Ahmat); l a d ō m m a t é k e u n ò n g r a n t j ō n g, l a d ō m o e n t ō n g k e u n ò n g s o e d a; ... l a d ō m t j a p i ë' k e u n ò n g r o e n g k ō m, l a d ō m o e n t ō n g b a t è ë t i m p a, sommigen gingen dood door de puntige staken (van de versperring), anderen door de voetangels; ... sommigen werden kreupel door de doornige versperring, anderen werden door steenen getroffen, (Meudeuha'); d i g o e k è ë d j a r ò ë d j e u ë t k e u r o e n g k ō m, m e u t a m ò n-t a m ò n m e u k e u k e u b a; d i g o e k è ë g a k i, w a h é n j a' t i, l e u n g ò l ō n k h e u n k r i, d j e u ë t k e u s o e d a, de nagels van de handen worden dan eene versperring van hoopen en stapels dorens, en de nagels van de voeten worden, — o prinsesje, luister, ik zal het zeggen — voetangels, (Gadjah toedjōh oelèë); zie verder vbd. i.v. r e u m p a n.

ROENGKŌM II, bovenwaarts naar elkaar toegebogen, (van de horens van een rund), met zulke horens; syn. van r o e n g k ō b, zie aldaar.

ROENGKÒM, zie r o e n g k h ò m.

ROENIĖT, zie r o e n g i ë t.

ROENJÒH, ook r i n j ò h, in elkaar frommelen, verfrommelen, verkreukelen, (zoo dat het bederft); (ook) verfrommeld, verkreukeld; b o e n g ò n g a b é h d j i r o e n j ò h-r o e n j ò h l é s i i n ò n g, de bloemen zijn allemaal door het meisje verfrommeld; b a n t a b l ò ë t a n g k o e l ō', k a r o e n j ò h, ge hebt den hoofddoek pas gekocht en hij is al verfrommeld. M e u r o e n j ò h, verfrommeld, verkreukeld. P e u r o e n j ò h, laten r o e n j ò h, of r o e n j ò h (verb.) met versterkte beteekenis.

ROENÒË, (uit r o e en n ò ë), zie i.v. r è t I. M e u r o e n ò ë, leeren (van den leerling), onderricht ontvangen, studeeren, zich oefenen in, aanleeren; zie vbd. i.v. k a r ò m, k a r ō t, k e u l e u p a'-k e u l e u p ò', l i n d ō n g I, r e u k i ë h, r i, r i r a'. P e u r o e n ò ë, ook p r o e n ò ë, leeren (van den leeraar), oefenen in, onderwijzen, onderrichten, opvoeden, dresseeren, aanwijzingen geven, op de hoogte brengen van, terechtwijzen, vermanen; (ook) onderwijs, onderricht, opvoeding, enz.; p r o e n ò ë g o e d a d j e u ë t t a m e u t a', t a m e u'e u n-t j ō' b e u t h a t r a g ò ë, dresseert uw paard, opdat ge (al rijdende) kunt houwen en slaan, opdat (het beest) daaraan gewend rake, (Prang sabi van Teungkoe Nja' Ahmat; deze regel volgt op de regels, geciteerd i.v. r i r a'); k o e r e u ë n g p r o e n ò ë (of g e u p r o e n ò ë l é) k o e n g ò n m a d j i h, n j a n k e u d j e u ë t m e u n a n, hij heeft te weinig

@lonaliakbar

terechtwijzingen (opvoeding) van zijne ouders gekregen, daarom is hij zoo geworden; zie verder vbd. i.v. karōt, nameulah, pandòë, ramah I; peuroenòë dròë, zich zelf onderrichten, oefenen, aanleeren.

ROENTÉ', zie rinté'.

ROENTJANG, dooreengooien, dooreenschudden, dooreenmengen; taroentjang keumamaïh mangat meudjampoe, schud de stokvisschen dooreen, opdat ze dooreengemengd raken, (n. l. voor de weging); didálam bakōng meulila, gapoelaga doem djiroentjang, er binnen (tusschen de gerangschikte sirihbladeren) plaatste zij bladeren tabak en mengde er cardamom dooreen, (Radja Bada); zie verder vbd. i.v. keutoemboe I.

ROENTŌH (Mal. roentoeh), in-, ineenstortend, in-, ineengestort, vervallen, afgebroken, vernield; (ook) doen in-, ineenstorten, afbreken, omverhalen, sloopen, vernielen; nanggròë lōn roentōh koeta lōn reulòïh, ra'jat lōn pòh deungòn radja, ik zal het land ineen doen storten, de vestingen vernielen, het volk en den vorst dooden, (Dioe Plinggam); adat radja djameun dilèë, boeët sitrèë geuroentōh doemna; koeta-koeta bandoem geuroentōh, beuthat koekōh toerab bata, al de instellingen van vroegere vorsten worden door den vijand vernield; al de vestingen worden gesloopt, ook al zijn ze sterk en met baksteenen gemetseld, (Tadeukiratō rakidin); zie verder vbd. i.v. kréh I.

ROENTŌN, afrukken, aftrekken, afrissen, (inz. van vruchten, rijp en onrijp); bè' taroentōn toeha moeda bandoem, trek niet alles (alle vruchten), rijp en onrijp door elkaar, af. Meuroentōn, afgerukt, afgetrokken, afgerist; de handeling roentōn verrichten; sòë meuroentōn njan, habéh bòh kajèë doem, wie is daar aan het afrukken van vruchten geweest, ze zijn heelemaal op. Peuroentōn, laten roentōn, of roentōn met versterkte beteekenis.

ROEPA (Skrt. rûpa), uiterlijk, voorkomen, gedaante, vorm, schijn, (ook) soort, wijze; zie vbd. o.a. i.v. ban I, bangòn, gah, goendja' II, mè I, moeda, moetabakah, parèh, parië', peureunama, randi, ri, rō', roej-roej, roengkhé. Meuroepa, een uiterlijk enz. hebben, het uiterlijk aannemen van, zich voordoen, zich vertoonen (als), zichtbaar, te zien zijn; hana gèt tameuroepa lagèë eungkòng, het is niet goed om je als een aap voor te doen; goeda rajéb poetròë tahe, *h*an teusawō di nab mata; toenòng barōh *h*an djilaloe, barat timoe *h*an meuroepa; teumpat djidòng sinan rajéb, siklab-sikléb *h*an meuhòka, het paard was verdwenen, en de

@lonaliakbar

prinses stond verbaasd en begreep niet, hoe het voor haar gezicht plotseling kon verdwijnen; het was noch naar het Zuiden noch naar het Noorden gegaan, en was noch in het Westen noch in het Oosten te zien; op de plaats waar het stond was het in een oogwenk spoorloos verdwenen, (Indra Bangsawan); padoem lawét djidja' mita, djinòë meuroepa plandō' kantjé; waki sinan hana haba, rimoeëng landja djipeurab lé, geruimen tijd hadden zij (de twee tijgers) het dwerghert gezocht en nu was het daar te zien; het dwerghert zat er zwijgend en de tijgers gingen snel naar hem toe, (Plandō' Kantjé); meunan meunjeum pawang piké, dalam atédji meuroepa; „salèh njò aneu' poetròë Djaliman", ingat meunan pawang koeala, aldus dacht de poekat-baas en in zijn binnenste kreeg de gedachte vasten vorm: „wellicht zijn ze werkelijk de kinderen van prinses Dj.", aldus dacht de poekat-baas van de riviermonding, (Pha Soeasa); zie verder vbd. i.v. bè', pheuët. Peuroepa, een uiterlijk enz. geven, vormen, fatsoeneeren, scheppen, (soms voor) peuroepa dròë, een uiterlijk enz. aannemen, van gedaante verwisselen; ada' hana siplōh sipheuët, alam *h*an djeuët neupeuroepa, als (Allah) die tien eigenschappen niet had, had Hij de wereld niet kunnen scheppen, (Akeubarō Karim); 'amaj salèh njang na sadjan, djidja' peungòn sadjan gata; Toehan peuroepa 'amaj njang djròh, bangòn Oesoeïh di nab gata, alleen uwe vrome werken zullen (na den dood) bij u zijn en u vergezellen; de Heer geeft aan uwe goede werken de gedaante van een persoon (zoo schoon) als (de profeet) Jozef, staande voor u, (Mènhadjōj abidin); ladōm poetéh ladōm itam, le that matjam djipeuroepa, sommige (der schepen) waren wit, andere zwart, vele vormen had men eraan gegeven, (Pha Soeasa); zie verder vbd. i.v. ban I, pèh.

ROEPIA (Skrt. rûpya), ropij, gulden, guldenstuk, (in hik. ook) zilver, zilveren; kangka jōh njan djipeulheuëh boesoe, rōt meutaboe boengòng roepia; boengòng meuïh ngòn boengòng intan, lòm srōt, toean, iëtjeunana, de kangka schoot toen een pijl af, en er viel een regen neer van zilveren, gouden en diamanten bloemen; ook viel er, heer, een regen van sandelhout-water, (Boeda' Meuseukin); zie verder vbd. i.v. joem, nòt, pawōn.

ROERŌH, zie loerōh.

ROESA, hert, (beeld van lafheid, zie i.v. phét); dja' aréng, taròn of tham roesa, op de hertenjacht gaan met netten en strikken, hiermede herten gaan vangen; pawang roesa, zie i.v. pawang; roesa djam-

p ō', eene hertensooort; roesa djampō' meuteumeung jōh njan, ma djipadan sigra-sigra; „tadja' ngòn lōn tadja' meurèt, naleuëng gèt-gèt moeda-moeda", (het dwerghert) trof toen een djampō'-hert aan en begon hem snel te bepraten: „ga met mij mee grazen, mooi en jong gras", (Plandō' Kantjé); oelèë loengkè roesa, gevest als een hertenhoorn, (naam van eene gevorkte soort gevest van zwaarden); bintang, naleuëng, pisang, plang roesa, zie onder het eerste deel der samenstelling. Meuroesa, op herten jagen, op de hertenjacht gaan. Djoehan Meusapi piōh di sinan, leupaïh rakan bandoem meuroesa; tinggaj meuhat sinan samlakòë, ra'jat sinaròë dja' hoemeuj roesa, Dj. M. ging daar uitrusten, terwijl zijne volgelingen weggingen om op herten te jagen; de schoone jongeling bleef daar dus achter, terwijl al het volk herten ging achtervolgen, (Djoehan Meusapi); zie verder vbd. i.v. salasari.

ROESA', beschadigd, geschonden, bedorven, vervallen, versleten, gehavend, gewond, verwond, stuk, vernield, in de war geloopen, verijdeld; inòng njan hana gèt lé, ka roesa' badan, die vrouw is niet mooi meer, haar lichaam is al vervallen; thōn njòë lōn maniaga, le roesa', ik heb dit jaar met veel schade handel gedreven; boeët njan ka roesa', djipeuroesa' lé Si Poelan, die zaak is in het honderd geloopen, N. N. heeft haar in de war gestuurd; roesa' até, bedroefd, gegriefd; zie verder vbd. i.v. leupa'-leupoe', ma'joe, oedjeuën, poesa, rajoeëng, rira'. Peuroesa', roesa' maken, beschadigen, bederven, enz.

ROESIA, zie rasia.

ROESŌ', rib (van mensch of dier), (verder bij overdracht of vergelijking) de uit verschillende soorten stof of uit eene zelfde soort stof van verschillende kleur bestaande banen van een gordijn (roesō' tirè), de dwarslatten, die de staande planken van een huiswand aan elkaar verbinden, zijlatten van eene lijkkist (zie vbd. i.v. gra'-groe'), ribbels van eene Atjèhsche muts, van een moendam, dikke, hoofdnerf van een blad, flank, zijde van een vaartuig; roesō' panjang, roesō' paneu', de lange, de korte ribben; roesō' wië, roesō' oeneun, de linker-, de rechterribben, de linker-, de rechterflank; toeleuëng roesō', rib, hoofdnerf van een blad; roesō' djithō' até, de rib stoot tegen, in het hart, (gezegd van iets ongehoords, van iets absoluut onbehooorlijks of absurds, zie soortgelijke zegswijzen i.v. paleuët I, en pageuë); njan haj aneu' Panghoelèë Meunaròë, djipòh kamòë, pò béntara; ... koeharab keu roesō',

@lonaliakbar

aneu' roesō' djithō' até, ka trōïh djandji Alah Ta'ala, o, dat is mijn zoon P.M. hij wil ons dooden, de heer béntara; ... ik vertrouwde op mijne ribben, en mijne ribben, mijn zoon, stooten mij nu in het hart, het door Allah den Verhevene vastgestelde tijdstip (stervensuur) is voor mij aangebroken, (Pòtjoet Moehamat; zie verder vbd. i.v. pageuë); roesō' keubeuë, karbouwenribben, (ook) naam van een daarop gelijkend patroon of versieringsmotief, bestaande uit eene zigzaglijn met scherpe hoeken, gelijkend op de ikoe kloeang-, en poetjō'-reubōng-motieven; angèn di roesō', zie i.v. angèn; zie verder vbd. i.v. klah, koerō', linteuëng. Meuroesō', met roesō', geribd, geribbeld; idja meuroesō'-roesō', een kleed, bestaande uit banen van verschillende kleur of van verschillende soorten stof; moendam meuroesō', zie i.v. moendam.

ROESŌH, (met iets puntigs) steken, (verder) in het wilde weg, overal doorheen loopen, (vgl. roedò'), (ook als Mal.) in wanorde, in opschudding, in onrust; verwarring, opschudding, onrust; boenga peukan banja' di peukan, boenga djeumpa doea siplōh; didalam hantjō diloea seugan, até didalam bagòë geuroesōh, „marktbloemen'' zijn veel op de markt te krijgen, djeumpa-bloemen slechts twee op de tien (bloemen); innerlijk verbrijzeld, uiterlijk afkeerig, het hart binnenin is als met iets puntigs gestoken, (een gegriefd hart uit zich in afkeer), (Plandō' Kantjé; pantōn); djiroesōh baranggahò wa'tèë djidja', hij loopt overal door heen, als hij gaat; djiroesōh di keuë-keuë gòb, hij loopt rakelings voor de menschen; koemaba rètdéh rètnòë djidja', kreuëh tangkoera' koeat meuda'wa; bah karasa kablōh leuhòb, takalòn *srò*b na 'òh-'òh pha; adat tadja' talòë Kroeëng Barō, leugatlé ladjoe oe Peukan Toeha; djeunòë keunòë djidja' roesōh, *h*ané' tablōh leuhòb raja, (de ouderen onder het volk mopperden:) ik heb hun gezegd gindschen weg te nemen en zij zijn dezen weg gegaan, die koppige kerels, die altijd tegen moeten spreken; nu zul je door de modder moeten baggeren, je zult zien, dat je tot zelfs je dijen erin zakt; als je langs de Kr. B. was gegaan, dan had je snel door naar P. T. kunnen gaan; nu zijn ze in het wilde weg hierheen gegaan, en dit uitgestrekte moddermoeras is niet te doorwaden, (Pòtjoet Moehamat). Peuroesōh, in verwarring, in opschudding enz. brengen; peuroesōh nanggròë, een land in opschudding brengen; peuroesōh dròë, in het wilde weg loopen, (ster-

@lonaliakbar

ker of opzettelijker dan roesōh).

ROETI, brood, beschuit, biscuit, gebak; roeti leungòng, e.s.v. gebak van sesamzaad; roeti meureutaba' zie i.v. meureutaba'; roeti oe, e.s.v. gebak van klapper in den vorm van damschijven; roeti djaròë, e.s.v. gebak in den vorm van vingers; roeti reunggét, e.s.v. gebak in den vorm aan rijksdaalders; zie verder vbd. i.v. latbatat. Meuroeti, brood enz. hebben.

ROETOE, eene groote soort kruik of kan van aarde of porcelein, om er b.v. olie of bòh soenti (roetoe bòh soenti) in te bewaren.

RŌH, bij toeval, bij ongeluk, of voorbedachtelijk, gelukkigerwijze ergens in vallende, komende, gerakende, ergens terechtkomende, belandende, juist treffende, samenvallende, te pas komende, passende, overeenkomende, vallende onder, behoorende tot, toevallende, er toe, erbij komende, uitvallende, er op uit loopende, uitkomende, (soms te vertalen door:) bij toeval, zonder opzet, bij ongeluk, door een gelukkig toeval, bij geluk, op goed geluk af, bovendien, eenmaal, toch eenmaal, (verder) in den bloede bestaande, verwant; ka rōh djaròë lam reuhoeng kajèë, (mijne) hand is bij ongeluk in het gat van het hout geraakt; na rōh lam oeroeë', hij is in het gat terechtgekomen, (zegt men b.v. bij het knikkeren van den knikker, dien men in het gat gegooid heeft); le that eungkōt rōh lam poekat, wat zijn er veel visschen in het net terechtgekomen; rōh teupèh, hanalōn sadja, ik heb u bij ongeluk geraakt, ik heb het niet opzettelijk gedaan; djimoeboeët oebé-bé rōh, hana ngòn pikéran, hij werkt op goed geluk af, zonder erbij na te denken; neumeusipheuët ngòn iradat njang keusiplōh, neupeuteuntèë doem peuneudjeuët kòn ban njang rōh, ten tiende heeft Hij (Allah) als attribuut den „wil'', waarmede Hij eerst vaststelt al wat Hij scheppen wil, (Hij schept) niet op goed geluk af, (Nalam Tjèh Mardoeki); beukeumeunan ka tabitjara-bitjara ba' wadjéb neupeuna atawa wadjéb neupeutan, atawa mòseutahé neupeuna atawa mòseutahé neupeutan, bandoem peukara njan *h*an djitém rōh oeba' akajteu, beukeumeunan, njòkeu harōïh ba' Pòteu Alah neupeuna alam njòë atawa neupeutan, welnu, gij hebt nu overwogen ten aanzien van de „noodwendigheid'' (voor Allah) om (de wereld) te scheppen of niet te scheppen, en ten aanzien van de „onmogelijkheid'' (voor Hem) om (de wereld) te schepen of niet te scheppen, dat dat alles niet bij het verstand in kan (ongerijmd is), welnu, dan is het

@lonaliakbar

ten aanzien van onzen Heer Allah „mogelijk" geweest deze wereld te scheppen of niet te scheppen, (Beukeumeunan); djikeumeung kheun toeankoe ampōn, rōh djikheun ōn abeuën-abeuëng, hij wilde t.a. zeggen, maar hij bracht uit (van gejaagdheid en uitputting) ōn ab.-ab., (Diwa Sangsaréh); meudéh *h*an rōh meunòë *h*an keunòng, njang leubèh tjaròng radja ban teuka; oelōn peukawén djinòë ngòn poetròë, didalam soenjòë bè' na keureudja, in gene richting zal het niet goed uitvallen, in deze richting zal het niet treffen, (hier: strijd zal er, hoe ook, komen), maar de bekwaamste is de pas gekomen koning; ik zal hem nu met de prinses laten trouwen, in stilte, zonder feest, (Djoehan Meusapi); hana rōh tatjoekō ō' malam, het is niet goed om des avonds het haar te scheren, (het is verboden op straffe van ongeluk); lahka rōh lōn dja' lōn tamòng ba' roemòh njòë, nu ik toch eenmaal gegaan ben, wil ik in dit huis binnentreden; zie verder vbd. o.a. i.v. atōt (sprkw.), geutang, ka'a-ka'ō, *kh*èh, leunjoeë', loelōïh, meuroeah, niran, panggang (sprkw.), peudéh, peuë', peureulōng, peuta, poeëh, ragoe, rampòt, reunjò', ri, ripè, roedi I, trōh (sprkw.), en van de beteekenis verwant i.v. kōj, oedjòë, piha', roengkhé. Meurōh, zich steken in, zich inlaten, zich bemoeien met, zich gelegen laten liggen aan, deelnemen, meedoen, van de partij zijn; katém meurōh meu'èn, wil je meespelen; katém meurōh kah lam boeët njòë, wil jij in deze zaak van de partij zijn; njankeu adeuëb djinòë karasa, njang that bisa keu kah meuriwang; sabab katrōh le areuta, *h*an kakira keu blandja prang; ada' ngòn blandja katémmeurōh, sabòh toedjōh keu kah geupoelang, daar hebt ge de straffen, die voelt ge nu (in de hel), de giftigste keeren zich tegen u, omdat gij vele schatten bezat zonder u om de kosten van den (heiligen) oorlog te bekommeren; indien gij (aan den heiligen oorlog) deel hadt willen nemen door er kosten aan te besteden, dan zou u het zevenvoudige ervan teruggegeven worden, (Prang sabi van Teungkoe di Tirò). Peurōh, doen rōh, ergens in doen vallen, doen komen, doen geraken, enz.; peurōh dròë, zich ergens doen rōh, (ook) = meurōh (doch opzettelijker), zich opdringen, zich ongevraagd inlaten met enz.; peurōh-rōh dròë lagèë eungkōt lam tjawan, zich opdringen, zich ergens in steken als een visch in een schotel, (gezegd van iem., die zich in iets, in een gesprek b.v.,

@lonaliakbar

ongevraagd mengt, zonder van de zaak verstand te hebben); djinòë pi, aneu', ban peurintah, keu Diwa Akaïh hoekōm gata; hana ajaheunda peurōh dròë sadjan, lawan ngòn lawan djih ngòn gata, en nu, mijn zoon, laat ik de zaak aan uw goedvinden over, en de kwestie ten aanzien van D. A. aan uwe beslissing; ik, uw vader, zal mij er niet mee inlaten, hij en gij zijn elkanders portuur, (Diwa Akaïh); ja Toehankoe, djilakèë ampōn, soerōh djiseu'ōn ateuëh djeumala; dalam tjeuroega ba' neupeurōh, neupeudjeu'ōh niba' noeraka, o Heer, zij vragen U om vergeving (van hunne zonden), en Uwe bevelen dragen zij op hun hoofd; dat Gij hen het paradijs moogt doen binnengaan en verre moogt houden van de hel, (Mènhadjōj abidin); ka djitjò' lhèë djilhòm siplōh, keumiëng peurōh lagèë rapana, toen haalde zij (bij het kletsen op het water) er drie slagen uit tegen tien, die zij erop liet neervallen, zij wilde het rhythme met dat van tamboerijnenslagen overeen doen komen, (Malém Diwa; zie den hieraan voorafgaanden regel i.v. gloembang); zie verder vbd. i.v. lagèë, ridjalōj.

RÒH I (Arab. rœ̂ḥ), ziel, geest, levensbeginsel; peuë gata lagèë oereuëng hana lé ròh, wat kijkt gij toch als iemand, die geen ziel meer heeft, i.e. wezenloos, b.v. van verbazing; roehōj (Arab. rœ̂ḥ, gevolgd door eene bepaling) in b.v. roehōj koedoeïh, zie i.v. koedoeïh; zie verder vbd. i.v. lheuëh, moehadaïh, pīaman, rasia. Zie aroeah.

RÒH II, braak liggend, onbebouwd, (ook) droog (van het hoofdhaar, dat lang niet geolied is); oemòng pi ka ròh han sòë hirò lé, djitrōn ba' kaphé agam ngòn dara, de rijstvelden liggen braak, niemand bekommert er zich meer om, de menschen, mannen en vrouwen, zijn allen naar de ongeloovigen gegaan, (Prang Gōmpeuni); pòh ròh, een met onkruid begroeiden braakakker schoonkappen; ō' ròh, droog haar. Peuròh, braak laten liggen, onbebouwd laten, droog, ongeolied laten (van het haar); pakòn tapeuròh oemòng gata, han tameugòë, waarom laat gij uw sawah braak liggen en bebouwt gij hem niet.

RÒH III; meuròh, slordig, onverzorgd, (van b.v. een werk); meuròh-ròh, naar beneden vloeiend, langs iets afvloeiend (van vocht), laag en slordig afhangend, over den grond slepend (van kleeren); boeët dji meuròh that, zijn werk is erg slordig; meuròh-ròh djipadjōh ranoeb, zij (een klein meisje b.v.) kauwt sirih, dat het speeksel haar uit den mond vloeit; alam geuglòng teungòh

@lonaliakbar

geulilét, teubiët tjirét meuròh-ròh ba' pha, zij hebben hunne standaards in den grond geplant en zijn bezig de vlaggen om te winden, terwijl (van angst) dunne ontlasting langs hunne dijen afvloeit, (Noen Parisi); zie verder vbd. i.v. *pra'*. Peuròh(-ròh), doen meuròh(-ròh); pakòn kapeuròh-ròh ië babah ba' aleuë, waarom laat je je speeksel op den vloer afvloeien.

RŌÏH (Ned.), roos; ië rōïh, rozenwater, (deftig, en in hik.); deungòn ië rōïh Beutawi, ba' koeroesi ngòn ba' tingka, voorts Bataviaasch rozenwater, gesprenkeld op stoelen en matten, (Noen Parisi). Zie ma*w*ò.

RŌJ (Ned.), rol, liniaal, lijn. Meurōj, een liniaal, lijnen hebben; keureutaïh meurōj-rōj, gelinieerd papier.

RÒJRAT, zie gòjrat.

RŌLI; manè' rōli, zie i.v. manè'.

RÒM, zie sròm.

RŌM I (Arab. R͡œm, Griek), Turk, Turkije, Turksch; nanggròë Rōm, Turkije, het Turksche rijk; radja Rōm, de sultan van Turkije. Zie Êseutambōj, Toeroeki.

RŌM II, verkorting van hirōm, geurig, welriekend, (in hik. en in een paar hieronder volgende namen); idōng, toeankoe, misé kōntōm, bèëdji that rōm niba' boenga, haar neus, heer, is als een bloemknop en haar geur welriekender dan die van bloemen, (Tjah Koebat); ba' rōm(-rōm), e.s.v. doornstruik met gele welriekende bloempjes, ook ba' maïh-maïh genoemd, zie i.v. maïh; bòh rōm-rōm, e.s.v. ronde koekjes van ketan-, of rijstemeel met suiker, in water gekookt en vervolgens in geraspten klapper gerold, ook genoemd bòh peukhém teungkoe, of bòh tjeukò' malém, of, aan het Mal. ontleend, bòh meulaka.

RŌM III, zie rōng I.

RŌN, (met de hand schuivende, of vegende, drijvende) tot een hoop bijeenbrengen (van b.v. rijst op een bord, vuilnis, eene menigte menschen of dieren), tot een hoop bijeen-, samenschuiven, bijeenvegen, bijeen-, samendrijven, (ook) drijven, voortdrijven (van eene menigte); rōn boe, rijst met de hand bijeenschuiven (zooals men bij het eten doet); rōn brōïh, vuil bijeenvegen; rōn kamèng lam weuë, geiten in een stal drijven; jōh njan neuteubiët Nabi Adam, leumò pi neurōn sigra-sigra; neutjrab leumò reudjang-reudjang, Djébra'i pi teudòng halé njata, toen kwam de profeet A. te voorschijn en dreef snel de (twee) runderen bijeen; hij spande ze vlug voor den ploeg, terwijl Dj. erbij stond, zichtbaar voor hem, (Toedjōh kisah); geurōnkeu ra'jat oe padang ma'tja, habéhkeu boengka doem barang na, de menschen worden naar de vlakte des oordeels

@Ionaliakbar

samengedreven, en allen gaan er heen, (Toedjōh kisah); beungòh ngòn oeròë bandoem djihimpōn, keudéh djirōn oe Glé Bata, vroeg in den ochtend werden zij allen (al de soldaten) verzameld, en naar Gl. B. gedreven (gevoerd), (Prang Gōmpeuni). Meurōn, zich verzamelen (van eene groote menigte), samen-, bijeen-, toestroomen; meurōn-rōn, stroomen (van een groote menigte), bij stroomen, bij menigten, bij drommen, in rijen achter elkaar; kiam 'a-'oe doemna ra'jat, meurōn meusapat ba' poetròë moeda, met heel veel lawaai en getier stroomde het volk bijeen bij de jonge prinses, (Dioe Pling-gam); makén djipòh makén meuhimpōn, sigò meurōn keunan teuka, hoe meer er van hen gedood werden, hoe meer er anderen zich verzamelden en in één stroom daarheen oprukten, (Malém Dagang; zie den hieraan voorafgaanden regel i.v. djròm); zie verder vbd. van meurōn-rōn i.v. badja' I, kōng I, ōng, patalion, rō', roengkōm I. Peurōn, laten rōn, of rōn met versterkte beteekenis; peurōn-rōn, doen of laten meurōn-rōn, verzamelen, doen samenstroomen, doen stroomen, (ook) aanhoudend peurōn, (of) iets doen, zoodat men meurōn-rōn; peurōn bròïh, vuil bijeenvegen of bijeen laten vegen; djipeurōn-rōn narit le leupaïh, hij liet ontzaglijk veel woorden over zijne lippen vloeien, hij sprak aan een stuk door; nabi meu'oeë ban sagaj dōn, neupeurōn-rōn leumò doea, de profeet (Adam) ploegde over de gansche wereld, de twee runderen steeds door voortdrijvende, (Asaj djeuët padé); meungnjò dji'é' djisrang-abrang, ië beurawang doem keusoemba; meungnjò dji'é' djipeurōn-rōn, patah oelōn poetròë djiba, wanneer zij in het wilde weg oprukken, dan zal het water in de strandplassen er rood uitzien als keusoemba (van hun bloed); wanneer zij in dichte rijen oprukken, dan zal ik (zeide het bezielde geweer) breken en de prinses zal door hen weggevoerd worden, (Malém Diwa; deze regels volgen op den i.v. lhi geciteerden regel). Vgl. poerōn.

RŌNG I, of rōm (Mal. roeng) in balè rōng, zie i.v. balè.

RŌNG II, zie srōng.

RŌT, zie srōt.

RÒT, zie rèt I en II.

S.

SA I, (telwoord) één, (bijv. nmw.) één, eensgezind, dezelfde, hetzelfde, gelijk; (verder) gelijke, wedergade, even, om het even; wordt voorts als voorvoegsel gebezigd zoowel in de beteekenis van één als van gelijk, even, (in deze beteekenissen komt naast sa het voorvoegsel si voor; wan-

@lonaliakbar

neer sa, en wanneer si wordt gebezigd, is niet onder een regel te brengen); sireutōïh koereuëng sa, zie i.v. reutōïh; bileuëng sa, een voor een, stuk voor stuk tellen, (bij vergelijking) iets zeer langzaam doen, (verder) als één, als eenig, gelijk tellen, beschouwen; 'òh sadjan trōïh ba' peutoea, djibileuëng sa reudjang-reudjang; ... seunseun sabòh reujeuë djibōh, trōïh peuët reutōïh soeara kiam, zoodra hij bij het hoofd kwam telde hij dadelijk (de rijksdaalders) één voor één neer;... stuk voor stuk liet hij de rijksdaalders (in de kan) vallen met klinkende geluiden tot vierhonderd toe, (Plandō' Kantjé; zie verder vbd. i.v.koe*tjh*oeë'); djiseumoerat lagèë djibileuëng sa, hij schrijft alsof hij (de letters) één voor één telt, i.e. zeer langzaam; ka neujoë seutèt ngòn Malém Poetéh, geudoebang meutjéh geubileuëng sa, hij liet ook M. P. halen, het uitmuntende zwaard, dat als eenig (als onvergelijkelijk) werd beschouwd, (i.e. die onvergelijkijk was in de hanteering van het zwaard), (Pòtjoet Moehamat); di gampōng Lam Baroeëh Tandi Pò Keumèh, ngòn Malém Poetéh geubileuëng sa, uit het dorp L. B. was er T. P. K., die als gelijke (in dapperheid) werd beschouwd van M. P., (Pòtjoet Moehamat); la-élaha-élalah, koeseumah Alah *h*an sa doea, er is geen god buiten Allah, ik aanbid Allah, wien geen tweede gelijk is, (Meudeuha'); sòë njang kalòn até beureuhi, boediadari njang keumiëng sa, wie (haar) zag, ontbrandde in liefde, (alleen) eene hemelnymf zou haar evenaren, (Dioe Plinggam); hanalōnbantjipimeung sidròë, doem sinaròë ba' oelōn sa, ik heb aan geen (van u) een hekel, gij zijt allen voor mij gelijk, (zijt mij allen even lief), (Dioe Plinggam); sòë njang teubiët Sa'it joeë tjang, inòng agam barangri sa, S. had gelast ieder, die (uit de vesting) te voorschijn kwam, neer te houwen, om het even wie, hetzij een man hetzij eene vrouw, (Noen Parisi); bandoem radja njan djimoeprang, hana reunggang oeròë malam sa, al die vorsten streden zonder ophouden, zoowel overdag als des nachts, (Tjah Koebat); sa ngòn, gelijk met, gelijk aan, (zie vbd. i.v. phét, randjò); hana ngòn sa, zonder gelijke, zonder wederga, weergaloos, onvergelijkelijk, buitengewoon; oeròë teungòh trang djeuët keumalam, raja that prang hana ngòn sa, de klaarlichte dag werd (door den strijd) duister als de nacht, de strijd woedde ontzettend hevig, (Dioe Plinggam); (zie verder vbd. v.d. beteekenis gelijk i.v. keureu-

@lonaliakbar

dja, moeka, pakhō', piōh, piti); saböh, een, (van menschen, dieren en zaken, daarentegen sidròë, si'oerat, enz.); samaïh, een maïh, (daarentegen siboesō', sireunggét, enz.); sabèë, van gelijken geur; sajoem, van denzelfden prijs, (daarentegen siroemòh, siroengkhé, enz.); sabòh sapò, ieder één; sabòh sapeuë, van elke soort één; zie verder vbd. van sa-afleidingen i.v. ban I, bé I, dit, djan, doem, 'èt, hò, kòn II, kri, nè, 'òh, pat, peuë, pò I, ri, saré. Meusa, gelijk zijn aan, gelijken op; ngòn sambinòë hana lawan, meusa bintang ateuëh hawa, en zij was weergaloos schoon, zij geleek eene ster aan den hemel, (Gadjah toedjōh oelèë). Peusa, tot één maken, vereenzelvigen, gelijkmaken, gelijkstellen, vergelijken, collationneeren (van een afschrift met het origineel); tapeusa njan ngòn njòë, tòh njang gèt, vergelijk dat met dit, welk is mooier; *h* an ngòn tapeusa, onvergelijkelijk, zonder wedergade, (zie vbd. i.v. masén, phō I, rindoe); bè' tapeusa-sa, stel ze volstrekt niet gelijk, (zegt men tusschen haakjes, wanneer men eene vergelijking maakt, eene oneerbiedige of huiveringwekkende, waarvan men noodlottige gevolgen vreest); peusa-doea, plechtig een-twee tot gerekt uitgesproken zeven tellen bij bezweringen, (zie b.v. i.v. rampòt), aldus tellende bezweren, (verder bij vergelijking) iets „een, twee'', roef roef afdoen, iets vlug doen; *h* an djan meung kapeusa-doea, ka kapeutrōn, je hebt nauwelijks den tijd een twee te tellen, of je hebt (den pot b.v.) al (van het vuur) afgenomen; peuë katagoeën goelè, meung masa' *h* an é', hareuga kapeusa-doea mantòng, is dat nu goelè koken, ze is niet eens gaar kunnen worden, het is net of je het roef roef gedaan hebt; zie verder vbd. van peusa i.v. grantang, moemida, sama II, en zie ook peusa. Neusa, het een zijn (inz. van afstamming), verwantschap, verwant; sineusa, van dezelfde afstamming, verwant; hòka gata, wali ngòn karōng, tapeurab ba' lōn, wahé neusa, waar zijt gij, mijne agnaten en cognaten, komt bij mij, mijne verwanten, (Malém Dagang); neumeu'aneu' sikoereuëng dròë, adoeën ngòn adòë sabòh boenda; ... njankeu aneu' sikoereuëng dròë, neumeukawén doedòë neumeu'aneu' doea; ka neubōh nan Oesoeïh sidròë, Boeniamin sidròë, adòë sineusa, hij (de profeet Ja'akōb) had negen kinderen, allen van ééne moeder; ... (volgen de namen dier kinderen); dat waren zijne negen kinderen, vervolgens trouwde hij weer en kreeg twee kinderen; het eene

@lonaliakbar

kind noemde hij Oe. en het andere, den jongeren broeder van dezelfde afstamming (moeder) B., (Nabi Oesoeïh); zie verder vbd. i.v. mè I, peuteumoeën.

SA II; meusa, schuilen, zich verschuilen, zich verbergen, beschutting, dekking zoeken; ra'jat djiploeëng peulheuëh oentōng, mita ateuëng ba' djimeusa, de troepen vluchtten om hun leven te bergen en zochten een dijk, waar zij beschutting konden vinden, (Noen Parisi); tinggaj meung radja njang piléhan, la'én sikeulian habéh djimeusa, alleen de dapperste vorsten bleven (op het slagveld), de overigen (vluchtten en) zochten eene schuilplaats, (Diwa Akaïh); ōn keutoepòng njang thatraja, djeuët tameusa sang seuladang, zijne oorlellen waren ontzaglijk groot, men zou er onder kunnen schuilen als onder een afdak, (Radja Bada); zie verder vbd. i.v. lambōng I. Zie sè.

SA', indoen, instoppen, vol vullen, volstoppen, insteken, induwen, inproppen, instampen, dringen, in-, op-, voort-, verdringen; dja' sa' naleuëng lam raga, ga gras in de mand stoppen; tasa' bantaj, vul het kussen (met kapok); bè' tasa' dròëteu keunòë, dring niet hierheen op; zie verder vbd. i.v. groenggōng, lingkang, loena', mbōng, 'oeët II, oepië, pisang. Meusa', ingedaan, ingestopt, vol gevuld, enz., propvol, nauw, opeengedrongen; meusa'-sa', elkander op-, voort-, verdringen; 'Arian soerōt batjoet-batjoet, trōïh ba' balōt banggla idja; *h*an djeuët soerōt lé ka meusa', djitòb djita' ban silingka, 'A. week stap voor stap terug, totdat hij bij balen katoen terechtkwam; hij kon toen niet meer achteruitwijken, zat in het nauw en men stak en sloeg naar hem van alle kanten, (Noen Parisi; zie de hierop volgende regels i.v. sambōt); (zie verder vbd. i.v. isèt, lèt, panta', en van meusa'-sa' i.v. dring, pipa', rèt I, sagōb); meusa'-gara', versterking van meusa'(-sa'), dicht opeengedrongen, tjokvol; oereuëng dipeukan meusa'-gara', de menschen verdrongen elkander op de markt, de markt was propvol menschen. Peusa', laten sa', laten indoen enz., dringen, in-, op-, voortdringen met, (verder) sa' met versterkte beteekenis; meung é' seulamat niba' bahja njòë, oelōn neupoeblòë neutoeëng hareuga; ada' *h*an lagōt keu meuïh ngòn pira', bahlé neupeusa' keu hamba sahja, als ik aan dit gevaar kan ontkomen, moogt gij mij verkoopen en den prijs nemen; kan ik niet tegen goud of zilver verkocht worden, dan moet gij mij maar tot uwe eigen slavin maken, (Djoehan Meusapi; zie de hierop volgende regels i.v. sòë); ha-

@lonaliakbar

béh ka djibòïh doem ampélan, djipeusa'keu badan djipeusandra, zij verlieten allen de versterkingen en drongen met hun lichaam op, waagden hun lichaam eraan, (Pòtjoet Moehamat; zie ook vbd. i.v. ri); Banta tamòng lam oeteuën djaj, gadòh akaj sikoetika; akaj gadòh piké singkat, djidja' leugat djipeusa' dada, B. ging het dichte woud in en wist een oogenblik geen raad; hij wist geen raad, zijn denken schoot tekort, vervolgens ging hij snel verder, en drong onverschrokken voort, (Gadjah toedjōh oelèë); peusa' gigéng, zie i.v. gigéng; peusa' njawòng, zijn leleven op het spel zetten, wagen, zich ergens door heen trachten te slaan, door een gevaar heen trachten te komen, met den dood worstelen, (zie vbd. i.v. gatjoeë); peusa' oentōng, of peusa' toeah, zijn lot, zijn geluk op het spel zetten, het erop wagen, zijn leven wagen, (zie vbd. i.v. pasang); peusa' teuga, met kracht op-, voortdringen (zie vbd. i.v. langga); zie verder vbd. i.v. maté, panda', rira'. Teusa', ingedaan, ingestopt, gevuld, enz. Vgl. gasa', sa'-da', seuleusa', seusa', sra'.

SA'-DA', of sa'da', sada', in het nauw gebracht, in moeilijkheid, in nood zittend, ten einde raad, radeloos; sada'-sada', in het nauw brengen, sterk aandringen, aanzetten, iets met aandrang doen; djinòë, bapa, lōn ka sa'-da', pòtjoet neudja' ka neuboengka; lōn, haj bapa, njan that pōpeuë, *h*an djeuët sapeuë lōn bitjara, oom, ik zit nu in groote moeilijkheid, de prins is vertrokken; ik ben daarom, oom, erg in de war, ik weet absoluut geen raad, (Noen Parisi); meung ka *h*an geutém bri, bè' kasada'-sada' lakèë, als hij het eenmaal niet wil geven, moet je er niet zoo op aandringen. Peusa'-da', in het nauw, in moeilijkheid brengen, sterk aandringen bij, iets met aandrang doen, dringen, op-, voortdringen, voortdrijven, aanzetten; hana tatoeëng djipeusa'-da' tjit, al wil je het niet nemen, hij dringt er toch op aan, dringt het je toch op; djipeusa'-da' djijoeë ladjoe-ladjoe, hij drijft en spoort je maar steeds aan (om het te doen); lōn peusa'-da' até, lōn dja' sidròë lōn, ik dwong mijzelf (vermande mijzelf) om er alleen heen te gaan; djipeusa'-da' djiblòë maté, na bè' keudji 'ajéb boenjòë, zij drongen voort, opzettelijk den dood zoekende, opdat er geen schande over hun naam zou komen, (Radja Bada). Vgl. da' III, da'-da', sa', seuda'.

SA'-GARA'; meusa'-gara', zie i.v. sa'.

SA'AT, of sa'at (Arab. sâ'ah), oogenblik, tijdstip, (in deze be-

@lonaliakbar

teekenis gew. verkort tot a t, zie aldaar en vbd. ook i.v. rō'), (verder) zandlooper; h a n a g è t s a'a t, b è' t a d j a', het tijdstip is niet goed, ge moet niet vertrekken; b a' n a p i k é m e u n g s i s a'a t, d j e u ë t k e u o e b a t k e u p e u n a *w* a, denk een enkel oogenblik na (voordat gij handelt), dat strekt tot medicijn en tegengift, (Plandō' Kantjé).

SA'AT, zie s a'a t.

*S*AB, plotseling, opeens, ineens; s i g ò *s* a b, id., (ook) een oogenblik, eens, (fijn voor s i'a t); n e u t e u k a k e u n ò ë s i g ò *s* a b, komt u eens hier. Vgl. *h* a b.

SABA (Arab. ç a b r), geduld, lijdzaamheid, lankmoedigheid, gelatenheid, berusting; geduldig, lijdzaam, lankmoedig, gelaten, berustend; geduldig enz. zijn, dulden, met gelatenheid dragen, berusten, verdragen; s a b a m i s é g a l a g a r ō, p h é t t h a t t e u n g k o e, b a' t a r a s a; t e u t a p i d j e u ë t a k i b a t d j i h, m a d o e d j i n è h m e u n a n r a s a, geduld, teungkoe, is als g a l a g a r ō, het smaakt erg bitter, maar de uitslag heeft een smaak als honig, (sprkw., z.v. a.) geduld overwint alles; g ò b n j a n s a b a t h a t, die man is zeer geduldig; zie verder vbd. i.v. k a l a IV, n è'm a t, p a w ō t I, s a l a h. M e u s a b a, geduldig enz. zijn, zich geduldig enz. betoonen, gedragen, geduld oefenen, s a b a met meerv. subject, tegenover elkander s a b a; t a m e u s a b a-s a b a, g è t, laten we (tegenover elkander) geduld oefenen, dat is goed. P e u s a b a, geduldig enz. maken, tot geduld brengen; p e u s a b a d r ò ë, zich geduldig houden, betoonen; t a p e u s a b a d r ò ë b a t j o e t, b è' t a l a w a n t j è ë d a r a, i ë t a t a' *h* a n p o e t ō ï h, houd u een beetje geduldig, stel u niet te weer tegen een broeder, als men in water houwt, gaat het toch niet stuk.

SABAB (Arab. s a b a b), reden, oorzaak, grond, motief; om reden, ter oorzake van, wegens, door, door toedoen van, om, ter wille van; omdat, doordat, aangezien; zie vbd. o.a. i.v. g o e n a n t a n, j a t, o e d ò II, p o e l a n g, r i n t a h, r o e d j i, r o e g ò ë. M e u s a b a b, eene reden enz. hebben, met reden; p l a n d ō' s e u'ō t; p a k ò n s a l a h, b e u n a l e u p a ï h h a b a t e u n j a n; k e u r e u n a b o e ë t n a m e u s a b a b, k ò n n g ò n d j o e n g k a t g a t a g i r a n g, het dwerghert antwoordde: „waarom zoudt gij ongelijk hebben, wat gij gezegd hebt is zeer juist; want wat gij deedt had eene reden, gij deedt het niet uit laatdunkendheid of brooddronkenheid, (Plandō' Kantjé); t a p ò h o e l ō n t e u *h* a n m e u s a b a b, h a n a s a p a t k o e m e u d è ë s a, gij slaat mij zonder reden, ik heb volstrekt niets misdreven, (Nabi Oesoeïh); zie verder vbd. i. v. o e ë. P e u s a b a b, veroorzaken, oorzaak, aanleiding geven tot, tot oorzaak maken, als reden, als oorzaak beschouwen of opge-

@Ionaliakbar

ven, verantwoordelijk stellen; s e u'ō t Banta: koepeusababbanlhèë, bè' takheun kèë moemoeka-moeka, B. antwoordde: ik beschouw u alle drie als de oorzaak ervan (stel u alle drie ervoor verantwoordelijk), opdat gij niet zult zeggen, dat ik partijdig ben, (Gadjah toedjōh oelèë). Zie s a b a b i a h.

SABABIAH, (fijn voor:) reden, oorzaak; ter oorzake van, door toedoen, door middel van, door, ter wille van, om; doordat, omdat; djakalèë kòn toelōng Alah, sababiah teukagata; hanalélōn sinòë di dalam, ka teureuban ië raja ba, indien Allah (mij) niet had geholpen, doordat gij gekomen zijt, zou ik mij niet meer hier in het paleis bevinden, maar door den vloed (den opstand) zijn meegevoerd en verzwolgen, (Noen Parisi); zie verder vbd. i.v. a p o e a h. Zie s a b a b.

SABAÏH, zie t j a b a ï h.

SABAN I, zie i.v. b a n I, en s a I.

SABAN II; b ò h s a b a n, klieren achter de ooren of onder de wang, (vooral bij kleine kinderen).

SA'BAN, zie *T j* a'b a n.

SABANDA, of s a h b a n d a, ook t j a (h) b a n d a (Perz. s j â h b a n d a r), havenmeester; zie vbd. i.v. r e u g é h.

SABAT, zie s a h b a t.

SABDA (Skrt. ç a b d a), woord, gezegde, bevel, (inz. van vorsten en profeten, ook wel van Allah); zie vbd. i.v. l e u p o e, m o e p e u t i I, m ò't a m a t, p e u n a n g g a h a n, p h a m, s a m a t. M e u s a b d a, spreken, zeggen, bevelen; zie vbd. i.v. i n g a t, l a n g k a h, n a b, p e u r e u l é n g, p e u r e u m a n (van Allah), p o e l a n g.

SABDOE, zie s a d o e.

SABÉ, zie i.v. b é I, en s a I.

SABÈË, eene zeer kleine soort zeegarnaal, waarvan men b l a t j a n maakt. Zie b a r é n g II, o e d e u ë n g.

SABÉT (Arab. t h â b i t), vaststaande, vast, zeker, stellig, waar, werkelijk, inderdaad; s a b é t!, inderdaad; s a b é t (n j ò) m e u n a n, inderdaad is het zoo; s a b é t b a n d r ò ë n e u k h e u n, h a n a m e u t o e k a, het is inderdaad zooals u zegt en niet anders; s a b é t n j ò m e u n a n, h é t o e a n i m e u m, b a n n j a n g t a k h e u m k e u n ò n g h a b a, het is inderdaad zoo, heer imeum, zooals gij zegt is het volkomen juist, (Pòtjoet Moehamat); b e u n a s a l a h w a h é t a l é b, t h è ë s a b é t A l a h T a'a l a, of dit juist is of niet, o studeerenden, weet in waarheid (alleen) Allah de Verhevene, (Noen Parisi); zie verder vbd. i.v. m ò d j e u t a h é t, n a b s i. M e u s a b é t, bevestigd, vastgesteld. P e u s a b é t, bevestigen, vaststellen, als juist beschouwen, verklaren. P e u n j a b é t, bevestiging, middel ter vaststelling (van een misdrijf, zie i.v. j a t). S e u n a b é t, bevestiging, vaststelling, Vgl. é s e u b a t, s e u b a t.

SABEUËH, zie s e u b e u ë h.

@lonaliakbar

SABI I (Arab. s a b î l), weg, inz. verkorting van s a b i l é l a h, of s a b i l ō l a h (Arab. s a b î l A l l â h), in hik. ook s a b i l a, de weg Gods, i.e. de heilige oorlog, (ook) verkorting van h a' s a b i, het voor den heiligen oorlog bestemde deel van de d j a k e u ë t, bijdrage voor den heiligen oorlog, (zie vbd. i. v. m o e r è, r i p è); t a p r a n g k a p h é s a b i l ō l a h, s o e r ō h A l l a h t a k e u r e u d j a, bestrijdt de ongeloovigen „op den weg Gods'', voert Gods bevelen uit, (Prang sabi); d j i n ò ë t e u m a k a l ō n o e l a n g b a' h a b a p r a n g n a n s a b i l a, nu kom ik verder terug op het verhaal omtrent den oorlog, die de strijd op den weg Gods heet, (Prang sabi); p r a n g s a b i, heilige oorlog, (zie vbd. i.v. l a w e u ë t I, r e u *s* a b); é b e u n o e s a b i, (Arab. i b n a s s a b î l), reiziger, (aan wien eene uitkeering uit de d j a k e u ë t moet worden gedaan, wanneer hij het, godsdienstig geoorloofde, doel van zijne reis niet zonder ondersteuning kan bereiken). Vgl. d j a l a n.

SABI II (Arab. ç a b î), knaap, kind, minderjarige, (in geschr.); s e u n d a m o e w a j a n g d i N a b i n g ò n n i s a s a b i m e u d j a n-d j a n, van tijd tot tijd schertste de Profeet met vrouwen en kinderen, (Mò'lōt Nabi).

SABILA, zie i.v. s a b i I.

SABILÉLAH, zie i.v. s a b i I.

SABILŌLAH, zie i.v. s a b i I.

SABŌ I; i d j a, l a j e u ë s a b ō, zie i.v. i d j a I, en l a j e u ë I.

SABŌ II (Mal. s a b o e r), zich (onder eene menigte, in het strijdgewoel) mengen, storten, op iem. of iets afstormen, (in hik.); r a'j a t s o e n g g ō h k a w a j s a r é, g a m è t b e u d é t e u d ò n g r a t a; m e u n g d j i p r è h-p r è h t e u h a h p i n t ō, t j i t d j i s a b ō k e u n a n l a n d j a, de lieden hielden allen oplettend de wacht en stonden met den vinger aan den trekker van hun geweer; zij wachtten slechts tot de poorten (van de vesting) opengingen om onmiddellijk er op af te stormen, (Noen Parisi).

SABŌN (Arab. ç â b œ̀ n), zeep; inzeepen, met zeep wasschen; (verder, waarschijnlijk naar de daarbij gevormde afscheiding:) gonorrhoe, (ook s a b ō n d j é n genoemd); s a b ō n l i l é n, waschzeep; s a b ō n m a n g a t b è ë, welriekende zeep, toiletzeep; s a b ō n t j e u r e u m è n, glycerinezeep; p o e t é h s a b ō n, wit als zeep, inz. gezegd van wit porcelein; m a n g k ō n g, t j a w a n p o e t é h s a b ō n, kom, schotel van wit porcelein; p a k ò n *h* a n t a s a b ō n (of t a p e u s a b ō n) a n e u't e u, waarom wasch je je kind niet met zeep; s a k é t s a b ō n, gonorrhoe, die ziekte hebbende. M e u s a b ō n, zeep hebben, gebruiken, met zeep. P e u s a b ō n, laten s a b ō n, of s a b ō n (verb.) met versterkte beteekenis.

SABŌNG I, tegenin vliegen, vechten (van hanen), daarbij achteruit-

@lonaliakbar

wijken om vervolgens den tegenstander aan te vliegen, (ook van menschen in den strijd), (ook) tegen elkaar in laten vliegen, laten vechten, een hanengevecht houden, (verder van kruit, vuurwerk, medicijnen) de bestanddeelen in de juiste verhouding bijeenbrengen en mengen, dooreenmengen, (fig. van het leven) op het spel zetten, in de waagschaal stellen, wagen; manò' sabōng, vechthaan, (zie vbd. i.v. koekoeë'); ba ploeëng sabōng, op de vlucht gaan, wegvluchten, (niet definitief, maar om zich vervolgens weer te weer te stellen), reculeeren, (van een haan, ook wel van een mensch, zie vbd. i.v. lansōng); teuma djitamòng djeuëb-djeuëb gampōng, djeuëb-djeuëb djoerōng djidja' mita; Teukoe Asan soelét that sabōng, djeuëb-djeuëb gampōng neulingka-lingka, (de soldaten) gingen toen ieder dorp in en zochten alle dorpspaden af; (maar) T. A. was zeer listig in het reculeeren, hij trok om de dorpen heen (en bleef er buiten), (Prang Gōmpeuni); (zie verder vbd. i.v. reusam); lōn dja' sabōng oebat boengòng apoej, ik ga het kruit voor vuurwerk mengen; oebat lōn toepeuë, teutapi hana lōn toedoem sabōng, ik ken de medicijn wel, maar ik weet niet in welke hoeveelheden ik de bestanddeelen moet mengen; njang seunòm intan dalam la'ōt, wa'tèë dja' tjò' sabōng njawa, wie naar een diamant op den bodem der zee duikt, stelt zijn leven in de waagschaal, wanneer hij dien diamant gaat nemen, (Tadeukiratō rakidin; zie verder vbd. i.v. gah, linteuëng); sabōng-meunjabōng, (Mal. saboeng-menjaboeng), tegen elkander in vliegen, tegen elkander in gaan, (in hik.); sabōng-meunjabōng teubiëtlé kilat, njeum kiamat boenjòë soeara, bliksemschichten flikkerden tegen elkaar in, en door het geluid van de donderslagen leek het alsof de wereld verging, (Tjah Koebat). Meusabōng, de handeling sabōng verrichten, hanengevechten houden, tegen elkaar in vliegen, enz.; oereuëng meusabōng, lieden die bezig zijn hanengevechten te houden, of die hiervan een beroep, eene vaste bezigheid maken, (zie verder vbd. i.v. oentōng, pantjoeri); Tjoet Moehamat dòng di joeb pajōng, beudé meusabōng hana reuda, prins M. stond onder een pajoeng, terwijl de geweerschoten zonder ophouden tegen elkaar in klonken, (Pòtjoet Moehamat). Peusabōng, laten sabōng, of sabōng met versterkte beteekenis; peusabōng manò', hanen laten vechten; peusabōng njawòng, zijn leven op het spel zetten. Teusabōng, gemengd, dooreengemengd, (van kruit enz.).

@lonaliakbar

SABŌNG II, gew. meusabōng, op den buik liggen met de voeten achterwaarts omhoog of daarbij de voeten op en neer bewegende, (brengt, wanneer een kind het doet, volgens het volksgeloof den dood van den vader of de moeder teweeg); bè' kameusabōng (of bè' ka'éh meusabōng), maté makeu (of koekeu), lig niet op je buik met je voeten omhoog, je moeder (je vader) zal daardoor sterven.

SABŌT; awé sabōt, zie i.v. awé.

SABTOE (Arab. sabt), Zaterdag, gew. oeròë Sabtoe.

SAD, (Arab. çâd), de 14de letter van het Arab. alpabet; sad meu'idōng talòë, de sad gelijkt op eene lus in een touw. Zie hidja.

SADA, ook sahda, zonder gebrek, gaaf, ingetogen, zedig, braaf, fatsoenlijk, welgemanierd, beschaafd, (ook) bedaard, rustig, kalm, (verder) het juiste midden houdende, matig, middelmatig; geurasi nan Noen Parisi, hanasakrisihatsada, het kind, dat zeer gezond en gaaf van lijf en leden was, kreeg den naam van N. P., (Noen Parisi); geu'eu sihat deungòn pi'é boekòn boebaj djròh that sada, men zag, dat hij gezond van geest en van lichaam was, niet stompzinnig, (doch wel) schoon en welgemanierd, (Banta Beuransah); dja' ngòn kawōïh lhèë meureuntang, banta seudang dja' ngòn sada; njeum *h*an bitjah sidòm ba' rèt, doemnankeu gèt langkah geuba, zij liepen gescheoid, gedrieën op eene rij, de jonge borsten, zij liepen bedaard, zóó dat zij, als het ware, geen mier op den weg zouden vertrappen, zoo zorgvuldig namen zij hunne stappen, (Noen Parisi); hoekōm adé hanatjatjat, naritsihat deungòn sada, zijne beslissingen waren rechtvaardig en feilloos, en hij sprak steeds op behoorlijke en beschaafde wijze, (Indra Bangsawan); sadapeureuba, zie i.v. peureuba. Peusada dròë, zich sada gedragen, zich zoodanig aanstellen. Vgl. sadarana.

SADA', zie sa'-da'.

SA'DA', zie sa'-da'.

SADARAHNA, zie sadarana.

SADARANA, ook sadara'na, sadarahna, en sidara(h)na, sidara'na (Skrt. sâdhârana, gewoon, algemeen), het juiste midden, den middelweg houdende, niet te, niet overdreven, tusschenbeide, tamelijk, middelmatig, matig, (ook) bedaard, kalm, rustig, ingetogen, (vgl. sada); lambatpi*h*anreudjangpi*h*an, peuteungòhan sadarana, (zij liepen) niet langzaam, en niet snel, zoo tusschenbeide, (Tjintaboehan); leumah dji'eu si boengkō' dja', *h*an that djara' sadarana, hij zag den Bochelaar loopen, niet erg ver weg, op een tamelijken afstand, (Meudeuha'); zie verder vbd. i.v. apōh-apah, paneu', rō', saneub.

SADARA'NA, zie sadarana.

@Ionaliakbar

SADARIAH (Arab. çadrijjah), of badjèë sadariah, Arabisch vest, wambuis zonder mouwen.

SADATI, dansjongen, die in het gelijknamige spel, ook ratéb sadati genoemd, de hoofdrol vervult; ratéb sadati, een wereldsche ratéb, gew. uitgevoerd door twee concurreerende partijen, elke partij bestaande uit een, soms meer fraai uitgedoste dansjongens (sadati), en 15 à 20 „oudere broeders'' (abang, adoeën, meest dalém, of lém sadati), waarvan sommigen als radat fungeeren, en allen onder leiding van een leidsman (ba', oelèë, pangkaj, of tjhèh), (zie onderdeelen van het spel i.v. kisah, lagèë, nasib II, ratéb). Meusadati, eene sadati-uitvoering geven of laten geven; zie vbd. i.v. éng-éng. Zie saman.

SADATIA, ter wille van het rijm voor sadati; zie vbd. i.v. roeeuëng.

SADÉ', of sadè' (Arab. çâdiq), oprecht, waar, (meest gebruikelijk in de uitdrukkingen:) dja'pa sadé' (ook sidé', sidië', doch gew. niet sadè'), zie i.v. dja'pa, en padja sadè' (gew. niet sadé'), zie i.v. padja.

SADÈ' I, zie sadé'.

SADÈ' II, gaarne kleedingstukken of sieraden van een ander te leen vragen, gaarne met geleende veeren pronken; peuënjang na idja gòb, djisadè'lé si'at, wat er aan kleeren van een ander is, vraagt zij direct voor een oogenblik te leen; pò sadè', iemand, die gaarne kleeren of sieraden van een ander leent, die gaarne met geleende veeren pronkt. Peusadè', = sadè' met versterkte beteekenis.

SADÈ' III, (gew. verdubbeld) iets slecht afwerken, slordig oplappen. Peusadè'-sadè', laten sadè'-sadè', of sadè'-sadè' met versterkte beteekenis; pakòn tapeusadè'-sadè', hana tapeugèt ba' gèt, waarom hebt ge het zoo maar opgelapt, hebt ge het niet goed gerepareerd.

SADEUË, tegen iets doen leunen, doen steunen, ergens tegenaan plaatsen; bè' tasadeuë dròëteu ba' lōn, bratthat, leun niet tegen mij aan, je bent zwaar; kajèë njan tasadeuë keunan, zet dat hout daar tegenaan; sadeuë reuba, zie i.v. reuba, (waar in het eerste vbd. reuba, dat uitgevallen is, in te lasschen tusschen geusadeuë en bila); zie verder vbd. i.v. poeriëh, reubah. Meusadeuë, tegen iets aan leunen of steunen, tegen iets aan geplaatst; bè' tameusadeuë ba' lōn, leun niet tegen mij aan; bantaj meusadeuë, zie i.v. bantaj. Peusadeuë, laten sadeuë, of sadeuë met versterkte beteekenis. Teusadeuë, tegen iets aan leunende of steunende, tegen iets aan geplaatst, (als toestand gedacht); teusadeuë ba' tamèh, tegen den paal aan geplaatst. Seuna-

@lonaliakbar

deuë, het sadeuë, leuning, steun, stut; bantaj seunadeuë, zie i.v. bantaj.

SADEUËB, e.s.v. krom en eenigszins getand mes, dienende om gras of padi te snijden, ook om bladeren en takken af te kappen; sadeuëb kòh naleuëng, grasmes; sadeuëb kòh padé, of sadeuëb keumeukòh, padimes; sadeuëb ikoe manò', e.s.v. sadeuëb, die den vorm, de buiging heeft van een hanestaart; sadeuëb pèh toenòng, e.s.v. sadeuëb van Bovenlandsch maaksel of model, krommer dan andere soorten, dient om padi te snijden; sadeuëb poeklat, naar het dorp van herkomst; sadeuëb kawét, om bladeren van boomen af te snijden voor geitenvoer, (ook kawét tjōt eumpeuën kamèng genoemd, zie i.v. kawét); sikin sadeuëb, om kreupelhout of struiken te kappen; parang sadeuëb, zie i.v. parang; (zie verder vbd. i.v. poeténg); toeleuëng sadeuëb, sleutelbeen. Meusadeuëb, een sadeuëb hebben, daarop gelijkend; zie vbd. i.v. fa. Peusadeuëb, met een sadeuëb snijden; ka djeuët tapeusadeuëb padé lōn, mijn padi is al met een sadeuëb af te snijden. Vgl. glém II.

SADIT, zie i.v. dit, en sa I.

SADJA, ook sahdja (Mal. sehadja, sadia, Skrt. sâdhya, te volbrengen, volbrenging), iets opzettelijk doen, het toeleggen op, (ook) in gereedheid brengen of houden, uit-, toerusten, (vgl. seudia); met opzet, expres, voorbedachtelijk, willens en wetens, (verder) slechts, alleen, maar; hana lōn sadja, ik deed het niet met opzet; sadja lōn bajeuë, ik zál het betalen, (zegt men met nadruk op „zal" b.v. tot iem., die herhaaldelijk om betaling maant); (zie verder vbd. i.v. langkah, panjang, pèh, piléh, pròë, rampòt); djitoepeuë sadja na, hij weet alleen dat het er is, i.e. hij heeft er niet voor te zorgen, anderen zorgen dat het er is; badjèë lōn lōn toepeuë sadja lheuëh, ik wil alleen weten, dat mijn baadje klaar is, (hoe, daar moet gij voor zorgen); zie verder vbd. i.v. lheuëng, lhiët, ranab. Meusadja, de handeling sadja verrichten; met opzet gedaan, in gereedheid gebracht of gehouden, uit-, toegerust; lōn meusadja lōn dja' keunòë, ik ben hier opzettelijk (met eene bedoeling) gekomen; kamòë dja' meusadja that, wij gingen compleet toegerust (met wapens en leeftocht); oelōn geuba ploeëng keunòë sidròë, peuë koetoepeuë bri keu gata; adat meusadja teuka di nanggròë, boengòng djaròë koemè keu gata, ik ben hierheen met geweld gevoerd, wat zou ik u kunnen geven; als gij daartoe expres in mijn land wilt komen, zal ik u wel iets kunnen aanbieden, (Tjah Koebat); toeanteu Ali pang-

@lonaliakbar

lima prang, goeda teureubang ka meusahdja, heer A. was de aanvoerder van den strijd, een vliegend paard stond voor hem gereed, (Radja Bada). Peusadja, = sadja (verb.) met versterkte beteekenis.

SADJADAH, zie soedjadah.

SADJAN, zie i.v. djan, en sa I.

SADJÖH, vast, beslist, zeker, vastbesloten; lōn ka sadjōh até keu inòng njan, ik heb al besloten met die vrouw te trouwen. Zie djadjam.

SADŌ, met eene laag metaal of email bedekken, vergulden, verzilveren, emailleeren, eene laag metaal of email aanbrengen, overheen leggen; sadō-sadō, zich onder anderen mengen, zich bij anderen aansluiten; djisadō ngòn (iё) meuïh, of djisadō (iё) meuïh, hij bedekt het met verguldsel, legt er verguldsel overheen, verguldt het; dji'eu boelèё djampoe-bawō, sang geusadō ngòn meutia, zij zag dat de veeren (van den bajeuën-vogel) van verschillende kleuren waren en dat ze leken alsof ze met parelen waren belegd, (Malém Diwa); tasadō-sadō ba' gòb, sluit u maar bij anderen aan. Meusadō, met eene laag metaal of email bedekt. Seunadō, de wijze of het resultaat van het sadō, het middel ervoor; gèt that seunadō euntjiën njòё, het verguldsel van dezen ring is zeer mooi; geupeudoeё' koeroesi doem meu'atō, meuïh seunadō (var. meusadō) iё peureuda, er werden stoelen geplaatst en gerangschikt, stoelen, die met fijn verguldsel verguld waren, (Noen Parisi); zie verder vbd. i.v. boekōt.

SADOE, ook sabdoe (Arab. sjadd), naam van het verdubbelingsteeken in het Arab. schrift, verdubbeling van eene consonant; ba' ba njan hana sadoe (of meusadoe) sapeuё, er is boven die (letter) ba volstrekt geen verdubbelingsteeken, die ba behoort volstrekt niet dubbel uitgesproken te worden. Meusadoe, een verdubbelingsteeken hebben; ba nja hana meusadoe, die ba heeft geen verdubbelinsteeken; ra meusadoe ba' ba, ateuёh baréh, rabb, ra met (gevolgd door) een verdubbelingsteeken op een ba, en boven een streepje (is) rabb. Zie teuseudit.

SADOEB, zie i.v. doem, en sa I.

SADOEM, zie i.v. doem, en sa I.

SA'É I, of sa'é, ook tja'é, tja'é, en si'é, si'é, tji'é, tji'é (Mal. sja'ir, Arab. sji'r), gedicht, vers, (n.l. Maleisch, of Arabisch gedicht of vers, ook wel Atjèhsch gedicht, dat eene bewerking is van een Mal. of Arab. origineel, zie vbd. i.v. hadat; de uitspraak met tj wordt inz. op Arab. gedichten of verzen toegepast); zie vbd. i.v. klèb, nalam. Meusa'é, een vers, verzen reciteeren; oelama paki djimeutja'é, soeléng bansi ngòn bioela, de geleerden en de vromen reciteerden (Arabische en Ma-

@lonaliakbar

leische) verzen, en werden geaccompagneerd met fluiten en violen, (Malém Dagang). P e u s a'é, in dichtmaat samenstellen, dichten.

SA'É II, of s a'é, t j a'é, t j a'é (Arab. s j a'î r), gerst, (in hik.); l a'é n n i b a' n j a n g a n d ō m n g ò n s a'é, m e u s a d j a n l é b a' k e u r e u m a, verder tarwe en gerst, samen met dadelpalmen, (Diwa Akaïh).

SA'É, zie s a'é I en II.

SA'ÈT, zie i.v. 'è t, en s a I.

SAGA, e.s.v. slingerplant (Mal. s a g a k e n d e r i), waarvan de zaden (a n e u' s a g a, weegboontjes), die steenhard en blinkend rood zijn met eene zwarte plek om den navel, gebruikt worden voor het wegen van goud (1 s a g a-boontje = $^1/_{24}$ m a n j a m), of, fijngestampt, met het goudsoldeersel worden vermengd, en waarvan de bladeren (ō n s a g a) als geneesmiddel tegen hoest, en als ingrediënt van de k a n d j i ō n k a j è ë (zie i.v. k a n d j i) worden gebezigd; a w é s a g a, zie i.v. a w é.

SAGAJ, geheel, gansch, alle, volstrekt, absoluut; (d o e m) s a g a j b é, overal, (op) alle plaatsen, alle streken, (zie vbd. i.v. b é I, b o e n j ò ë, d j a b I, r a n d è, r a n ò m, r e u b a, r e u n t e u ë t); n j a n k e u s a g a j, dat is alles, daar is het mee uit, dat is het alleen; b è' t a d j a' s a g a j-s a g a j, ge moet volstrekt niet gaan; zie verder vbd. i.v. 'a m a j, d ō n, i n s e u ë h, l e u k a n g, m e u n a p a'a t r a m p ò t, r a n ò m, r e u n o e ë.

SAGANG, tegenhouden, weerhouden, weren, afweren, weerstaan; tegenhouding, enz.; „b è'k e u, p ò m a, t a b ō h s a g a n g, m e u d j a' l a m p r a n g b è' t a s a n g g a"; „p a k r i b o e, a n e u', *h* a n k o e s a g a n g, h a n a r e u m b a n g m e u t o e k a b a n d j a", „houd mij niet tegen, moeder, om ten strijde te trekken, verbied het mij niet"; „hoe zou ik u, mijn zoon, niet tegenhouden, (wat gij u voorneemt) is niet goed, is verkeerd, (Pòtjoet Moehamat); T a l é b D j a m i a h h a n a s ò ë s a g a n g, r a j a s a't i a n h a n a s ò ë s a n g g a, niemand was in staat T. Dj. te weerstaan, zij bezat eene groote wondermacht, niemand kon het tegen haar opnemen, (Djoehan Meusapi); n a n g g r ò ë M e u l a b ō h k a n e u s a g a n g, t e u b è ë n g ò n p i s a n g *h* a n g e u b r i d j i b a, hij hield (het verkeer met) M. tegen en stond niet toe, dat men er suikerriet en pisang bracht, (Prang Meuké'); zie verder vbd. i.v. k l é b, k o e m a n g, l i n t e u ë n g, o e g ò h. M e u s a g a n g, tegengehouden, weerhouden, enz.; zie vbd. i.v. d a g a n g. P e u s a g a n g, laten s a g a n g, of s a g a n g met versterkte beteekenis. Vgl. s o e g a n g.

SAGÈË, sago, merg van inz. den sagopalm, zetmeel van knolgewassen; s a g è ë d j ō', merg van den arènpalm; s a g è ë m e u r e u j a, merg van den sagopalm, sago; s a g è ë (b ò h) o e b i, zetmeel van cassave-knol-

@lonaliakbar

len; sagèë breunè, of breunè sagèë, paarlsago; sagèë reungkan, sago in ovaalvormige pakjes; sagèë tampéng, sago in cylindervormige pakjes; ba' sagèë, zie i.v. meureuja; ië boe (of gew. samengetrokken tot) iboe sagèë, sago gekookt met suiker en santan.

SAGHI, of sari (Arab. çaghîr), klein, minderjarig, (in geschr.); zie vbd. i.v. kabi.

SAGŌB, nevel, mist, damp; djibeudòïh dhōj djipòngòn abèë, hana lagèë seupōt déah; sang goerana boeleuën reudèë, na sang lagèë sagōb Seulawaïh, stofwolken stegen op (door het gevecht van den olifant met den neushoorn) en vlogen opwaarts, zoodat het in het bedehuis (waar de dieren zich bevonden) erg donker werd, de maan als door eene eclips verduisterd raakte, en de stofwolken op de nevelen om den S. geleken, (Plandō' Kantjé). Meusagōb, beneveld, verduisterd, bedekt, bewolkt, met nevels, nevelachtig, mistig; oeròë njòë meusagōb that, het is vandaag erg mistig; awaj soebòh prang djipeudja', meusa'-sa' ra'jat meula'sa; meusagōb blang padang seupōt, ban la'ōt Anta Beuranta, van den ochtend af voerden zij strijd en de tienduizenden lieden verdrongen elkander; het veld was met stofwolken bedekt, de vlakte was donker gelijk de zee van A. B., (Indra Bangsawan).

SAGÒË, punt, spits, hoek, kant, zijde, afdeeling, groep, streek, gewest, dorp; (verb.) in beslag nemen (inz. gezegd van rijstvelden door een oelèëbalang wegens fictieve vergrijpen, ook van andere zaken), zich toeëigenen, zich meester maken van; lhèë sagòë Atjèh, de drie zijden of hoeken, de drie gewesten van Atjèh, (zie i.v. Atjèh, en panglima); panglima sagòë, zie i.v. panglima; Atjèh ngòn Pidië oereuëng peuët sagòë, Pangoelèë Meunaròë toean béntara, A. en P., de lieden van „de vier hoeken", (i.e. gewesten, n.l. Pidië), P. M. de heer béntara, (Pòtjoet Moehamat; zie ook vbd. i.v. reumbang); peuët sagòë, vierhoekig, vierhoek; peuët sagòë timang, of timang peuët sagòë, vierkantig, vierkant; peuët sagòë gampōng, de vier hoeken van het dorp, i.e. het geheele dorp; meunasah, teungkoe sagòë, dorpsbedehuis, dorpsteungkoe, (zie i.v. meunasah, en vbd. i.v. salé-ala); areuta neujoeë tjò' roemòh neujoeë tōt, sòë *h*anikōt sabdaradja; ada' peutoea njang mat sagòë, neubōh geunantòë la'én njang moeda, laat de goederen weghalen en de huizen verbranden van wie het vorstelijk bevel niet wil gehoorzamen; is het een hoofd, dat over een gewest gezag voert, dan moet

@lonaliakbar

gij hem door een jonger lid van zijne familie vervangen, (Dioe Plinggam); kroe seumangat, adòë pòh até, bè' Alah bri kamòë peuhamba; koeniët gata lapan sagòë, na sòë gantòë mat neuratja, heil u, mijn geliefde jongere broeder, Allah verhoede dat ik u tot dienaar zou maken; ik beschouw u als (een dolk met een) achtkantig (gevest, i.e. als een zeldzaam en kostbaar erfstuk), opdat er iemand zal zijn, die mij in de heerschappij zal opvolgen, (Pòdi Amat); (zie verder vbd. i.v. boengòng, lata, manòë, meudéh, meunadjat, oeëh, peunjoerōng, pipèt, poesa, sampōh); oemòng ngòn lampōïh, dalém, neupoeblòë, blandja adòë djikeumeung boengka, — oemòng ngòn lampōïh *h*an koedjeuët poeblòë, koetakōt geusagòë lé peutoea, — neutjōm ba' teu'ōt seumbah ba' gaki, asaj ba' geubri areuta ba' gata, verkoop, broeder, rijstveld en tuin, tot reisgeld voor uw broertje, dat vertrekken wil, — rijstveld en tuin durf ik niet verkoopen, ik vrees, dat het hoofd ze dan zich zal toeëeigenen, — kus hem op de knie, maak een seumbah bij zijne voeten, opdat hij ten minste het geld aan u geve, (gesprek-kisah uit den ratéb sadati); meunglōn sidròë lhèë seun neurampaïh, lheuëh maté eumbah bapa hamba; ra'jat goendah njan di nanggròë, kajém neusagòë hana reuda, mij alleen heeft hij driemaal beroofd, nadat mijn vader is gestorven; de menschen in het land zijn zeer bedroefd, vaak, zonder ophouden neemt hij wat van hen in beslag, (Meudeuha'). Meusagòë, met een punt enz., hoekig, kantig; in beslag genomen. Peusagòë, met een punt enz. maken, hoekig, kantig maken.

SAGŌN, of seusagōn, e.s.v. lekkernij, bestaande uit een droog gebakken mengsel van rijstemeel, geraspten klapper en suiker, gew. gedaan en verkocht in papieren kokertjes.

SAH (Arab. çaḥḥ), wettelijk (volgens de Moh. Wet), van kracht, wettig, geldig, authentiek, echt, waar, waarachtig, werkelijk, juist, stellig, deugdelijk, opgaande, afdoende, definitief, voor goed; hana sah seumajang, de seumajang is niet geldig; tanda tangan sah, eene handteekening, die echt (niet valsch) is; kageubri sah keulōn, hij heeft het mij definitief gegeven; zie verder vbd. i.v. *h*òng III, ilah, jat, koetika, mameung II, meunapa'at, meureuroej, moekalaïh, rampheuë', rangkab, rasoeat, reusam, ri, salah, salé'. Peusah, wettig, geldig enz. maken of verklaren, als wettig enz. beschouwen, verifieeren, de wettigdheid, de geldigheid enz. onderzoeken, in orde maken, her-

@lonaliakbar

stellen; peusah pantjoeri, zie i.v. pantjoeri; beukit njò meunan ban kapeugah, dja' kapeusah kapeunjata, als het is zooals gij zegt, ga het dan verifieeren en vaststellen, (Tjah Koebat); pat njang koereuëng beutatamah, beutapeusah doemna gata, waar er (in deze hikajat) iets ontbreekt, voegt het er bij, maakt het in orde, gij allen (die de hikajat leest), (Noeboeët Nabi). Vgl. sahèh, sihat.

SAH, zie *saïh*.

SAH-SŌH, zie sōh-sah.

SAHBANDA, zie sabanda.

SAHBAT, ook sabat (Arab. çaḥâbah, mrv. van çâḥib), vriend, makker, gezel, metgezel; sahbat Nabi, de gezellen van den Profeet, (zie ook vbd. i.v. mama, peuët); Si Poelan ka djeuët keu sahbat ngòn lōn, N. N. is met mij bevriend geworden; ngòn tōj raja toengkat, ngòn kōj raja sahbat, een stok is meer (waard) dan een huisbalk, een vriend meer dan een bloedverwant, (sprkw.); sabab ka teuka sahbat seuboet, até njang tjoet djinòë karaja, doordat zijn vertrouwde vriend gekomen was, was zijn mismoedige hart blijde geworden, (Djoehan Meusapi); zie verder vbd. i.v. gantòë, leuma', poepò. Meusahbat, bevriend zijn, vriendschap sluiten met (ngòn); zie vbd. i.v. aman, nisa, patè.

SAHDA, zie sada.

SAHDAN, zie tjahdan.

SAHDAT, zie tjahdat.

SAHDJA, zie sadja.

SAHÉB (Arab. çâḥib), metgezel, vriend, heer, eigenaar; komt gew. alleen in hik. voor in uitdrukkingen als sahibōj of sahibōn hikajat (Arab. çaḥib al-ḥikâjah), of sahibōj, sahibōn kisah (Arab. çâḥib al-qiççah), de eigenaar i.e. de samensteller van het verhaal, de verteller, de auteur; meunan kata sahibōj kisah, teutapi Alah thèë sibeuna, aldus vertelt de verteller, maar Allah weet de waarheid, (Meudeuha'); zie verder i.v. meurah.

SAHÈH (Arab. çaḥîḥ), wettig geldig, echt, waar, juist, vaststaand, stellig; ka sahèh Si Poelan ka maté, het staat vast, dat N. N. gestorven is; prangnjòë, hajpò, beuna sahèh, hana ròt wèh, wahè adòë; hadih Nabi oelōn peusahèh, hana ròt wèh, wahé adòë, deze oorlog, heeren, is waarlijk wettig (i.e. is waarlijk een heilige oorlog volgens de Wet), er is geen weg, broeders, om er aan te ontkomen; ik heb de traditie van den Profeet nagegaan, (of ik heb het aangetoond aan de hand van de traditie van den Profeet), er is geen weg, broeders, om er aan te ontkomen, (Prang sabi); tamoepakat doem beusabèh, Blang Pasèh tadja' toeëng koeta, maakt eene vaste afspraak om de vesting te

@lonaliakbar

Bl. P. te gaan veroveren, (Radja Bada); kamòë djeu'ōh boekòn lé sahèh, sidéh di Atjèh Poelò Roedja, wij komen van werkelijk erg ver, van Atjèh ginds op Sumatra, (Malém Dagang, var.: kamòë, boedjang, sidéh di Atjèh, nama sahèh di Poelò Roedja, wij komen, bode, van A., dat is de ware naam (van ons land) op Sumatra); zie verder vbd. i.v. pasèh. Peusahèh, wettig, geldig, enz. maken, achten of verklaren, vaststellen, verifieeren, nagaan, onderzoeken; tapeusahèhkeu njòë, tabri atawa han, stel het eens vast, geef je dit of niet; tadja' kalòn ba' oereuëng Atjèh, tapeusahèh radja Goeha; meung njò aneu'koe ka lam ranté, boedjang tawòëlé keunòë sigra, ga onder de Atjèhers kijken en onderzoeken of het juist is, dat de vorst van G. daar is; als mijn zoon (de vorst van G.) inderdaad in boeien geslagen is, kom dan, bode, gauw hier terug, (Malém Dagang). Vgl. sah, sihat.

SAHIBŌJ, zie i.v. sahéb.

SAHIBŌN, zie i.v. sahéb.

SAHJA, of saja (Mal. sahaja, saja, uit Skrt. sahâya, vriend, helper), slaaf, dienaar, (in geschr.); zie vbd. i.v. sa'.

SAHNEUT, zie saneub.

SAHÒ, zie i.v. hò, en sa I.

SAHRA, zie sarah III.

SA'I, (thuis) hokken (b.v. uit schaamte, van een jonggehuwde), hokvast, huiselijk zijn; djih ka djisa'i di roẹmòh, hij hokt thuis, hij is huiselijk geworden.

SA'I (Arab sa'j), het loopen tusschen de heiligdommen Çafâ en Marwah te Mekka, behoorende tot de ceremoniën van den haddj; geudja' diarah koeboe Nabi, tawaïh sa'i hadji 'òmeurah, laten ze ter bedevaart gaan naar het graf van den Profeet en de omgangen om de Ka'bah, den loop tusschen Çafâ en Marwah, den haddj en de 'oemrah verrichten, (Plandō' Kantjé).

*S*AÏH, ook *s*ah, fluisteren, in-, toefluisteren; zie vbd. i.v. goesoeë', lambat, peuë. Meu*s*aïh, gefluisterd, in-, toegefluisterd; de handeling *s*aïh verrichten; meu*s*aïh (-*s*aïh), onder elkander fluisteren, elkander iets in-, toefluisteren; sabab koesië gloenjoëng siblah, ba' djimeu*s*aïh doempeuë haba; djingò narit ngòn geuloenjoeëng, reudjang ma'loem barang pinta, ik heb gelast één oor van hem af te snijden, omdat het daar is geweest, dat men hem allerlei toefluisterde; met zijne ooren hoorde hij de woorden van anderen aan en hij begreep snel wat men (van hem, den koppelaar) verlangde, (Noen Parisi). Peu*s*aïh, laten *s*aïh, of *s*aïh met versterkte beteekenis.

SAJ I, aanvullen, dicht of dichter maken (van tusschenruimten, inz. tusschen padihalmen, waar te dun

@lonaliakbar

is gezaaid of halmen zijn dood gegaan), bijstoppen, bijvullen, dichten; saj padé, padi bijplanten (waar b.v. te dun is gezaaid); njòë pat loeaïhloeaïh, pakòn hana kasaj, hier staan ze (de padihalmen) wijd uit elkaar, waarom vul je de ruimten niet aan; tajoeë peuteugòh soeda patjang, ba' njang djarang djisaj rata, laat de palissaden en voetangels hechter maken en overal aanvullen, waar ze wijd uit elkaar staan, (Meudeuha'). Meusaj, aangevuld, dicht of dichter gemaakt, bijgeplant, gedicht, bijgestopt, bijgevuld; de handeling saj verrichten. Seumeusaj, de handeling saj verrichten. Seuneusaj, of neusaj, de wijze of het resultaat van het saj, hetgeen gebruikt wordt om te saj, aanvulling, aanvulsel. Vgl. sōj.

SAJ II (Perz. sjâl), sjaal, eene fijne soort doek, (meer in hik.); saj béseumi, zie i.v. béseumi II; ikat keu'iëng meuseuleupō', seureuban djidjō' saj Banggala, men gaf hem een gebloemden gordelband, en als tulband een Bengaalsche saj, (Banta Beuransah); djeunèh saj baningòn saj kaseumi, *h*an sòë toekri indah roepa, allerlei soorten s.b.-, en s.k.-doeken, die onbeschrijfelijk schoon waren, (Noeboeët Nabi); djitòb tangkoelō' saj Meulajoe, mirahdji hoe misé keusoemba, hij sloeg zich als hoofddoek om het hoofd een Maleische saj, waarvan de roode kleur vlamde als keusoemba, (Prang Meuké').

SAJA I, e.s.v. plant met geneeskrachtigen wortel, (Mal. boengla i).

SAJA II, zie sahja.

SAJA', Toenòngsch voor aja' (zeef, zeven), zie aldaar.

SAJAB, in plakken snijden, (van b.v. vleesch, mangga); eene plak afsnijden (van b.v. vleesch van het lichaam van een veroordeelde, oudtijds één der prerogatieven van den soeltan van Atjèh). Meusajab, in plakken gesneden, afgesneden (van eene plak); de handeling sajab verrichten; bè' meusajab djaròëkeuh, zorg, dat je (bij het afsnijden van plakjes mangga b.v.) niet in je hand snijdt, (eig. vleesch van je hand afsnijdt). Teusajab, in plakken gesneden, (bij ongeluk) afgesneden; bè' kasië njan, teusajab djaròë, snijd dat niet in plakjes, je snijdt je in de hand. Vgl. lajang II.

SAJANG, medelijden, deernis, medegevoel, genegenheid, liefde; medelijden enz. hebben, begaan zijn met, genegen zijn, iets jammer vinden; medelijdend, jammer!, (ook) jammerlijk, zielig, deerniswekkend, beklagenswaardig; zie vbd. o.a. i.v. boekòn, koelōm, loempang, mara, mita, ọrè, peudeundang, peungila, pinggang, rō', roemadja, roengkhé, sambé. Peusajang, = sajang (verb.) met versterkte

@lonaliakbar

beteekenis; zie vbd. i.v. d a l è h. S e u n a j a n g, het medelijden enz. hebben, de wijze, de uiting ervan.

SAJÉN, ook s è n (Eng. s i g n), teeken; teekenen; t a n d a s a j é n, handteekening.

SAJÉNG, gelijktijdig (afvaren, rijden, loopen), gelijk op, naast elkander, op eene rij (varen enz.); (ook) concurreerend, wedijverend; g e u t a n j ò ë b a' s a j é n g, laten we gelijktijdig (afvaren b.v.), (of) gelijk op gaan. M e u s a j é n g, gelijktijdig afvaren enz., gelijk op, naast elkander, op eene rij varen, rijden, gaan, met elkander concurreeren, wedijveren; p r a h ō n j a n d j i m e u s a j é n g, die prauwen varen gelijk op. P e u s a j é n g, laten m e u s a j é n g; t a p e u s a j é n g n g ò n p r a h ō l ō n, s ò ë l a d j o e, laat (uwe prauw) met de mijne gelijktijdig afvaren, welke gaat sneller.

SAJÉT (Arab. s a j j i d), titel van mannelijke afstammelingen in de mannelijke lijn van Mohammads kleinzoon Hoesein, een zoodanige afstammeling van den Profeet; zie i.v. h a b i b, en zie d i II, w a n d i.

SAJEUËB, vleugel, vlerk, wiek, (bij vergelijking) wat daarop gelijkt, zooals de zwemvin van een visch, de vleugels van een spinnewiel, het schepvormige uitsteeksel van zekere soort ploegschaar, het horizontale hout van een vlieger, enz.; b a d j è ë s a j e u ë b s e u m a n t ō n g, zie i.v. b a d j è ë; s a j e u ë b d j e u r e u k h a, zie i.v. d j e u r e u k h a; t a l ò ë, t o e l e u ë n g s a j e u ë b, zie i.v. g l a j a n g; zie verder vbd. o.a. i.v. k e u p a' II, k e u p ō. M e u s a j e u ë b, een vleugel, vleugels enz. hebben, gevleugeld; l a n g a j m e u s a j e u ë b, zie i.v. l a n g a j; b a d j è ë m e u s a j e u ë b-s a j e u ë b, een baadje met wijde mouwen.

SAJŌB (Mal. s a j o e p), door den verren afstand onduidelijk voor gehoor of gezicht; o e d j e u ë n p i t e u k a r i n t é'-r i n t é' s r ō t, t a g a p i s a j ō b b o e n j ò ë s o e a r a, er viel een fijne regen neer en dondergerommel liet zich in de verte onduidelijk hooren, (Tjah Koebat).

SAJŌNG I, in schuine richting slaan, houwen, snijden; schuin in schuine richting, (van een slag enz.); p a k ò n s a j ō n g k a s i ë i d j a n j ò ë, waarom heb je dit kleed schuin gesneden; p ò h s a j ō n g, in schuine richting slaan, (b.v. met een tol); t a' s a j ō n g, in schuine richting houwen, (zie vbd. i.v. r a n t j ō n g); (zie verder vbd. i.v. k a l è h, l a w a); s a j ō n g-m e u s a j ō n g, op elkander in schuine richting slaan, houwen, (in hik.); t e u m a d j i m e u t a' d e u n g ò n p e u d e u ë n g, s a j ō n g-m e u s a j ō n g h a n a r e u d a, daarop hieuwen zij op elkander met een zwaard, zonder ophouden sloegen zij op elkander in schuine richting, (Diwa Akaïh). M e u s a j ō n g, in schuine richting geslagen, gehouwen, gesneden; de handeling s a j ō n g

@lonaliakbar

verrichten, s a j ō n g met meerv. subject, elkander s a j ō n g. Vgl. s i r ō n g.

SAJŌNG II, bij zeewater, dat men bij de bereiding van zout aan het uitkoken is, telkens, als het wat verminderd is, wat zoetwater bijvoegen om fijn zout te verkrijgen; k a s a j ō n g l ò m, doe er weer wat zoetwater bij. M e u s a j ō n g, bijgevoegd (van zoetwater bij zeewater bij den zoutaanmaak), aangelengd (van het zeewater).

SAKA (Perz. s j a k a r), suiker; s a k a d j ō', arènsuiker; s a k a b a t è ë, ook s a k a n a b e u ë t, kandijsuiker; s a k a m e u s r i, of s a k a p o e t é h, fijne, witte suiker; i ë s a k a, suikerwater, gew. met citroensap (sap van den b ò h k o e j o e ë n); t i m ò n s a k a, zie i.v. t i m ò n. M e u s a k a, suiker hebben; gesuikerd; d j i b r i r a n o e b n g ò n m a k a n a n, s i k e u l i a n b i ë' m e u s a k a, hij geeft sirih en eterij en allerlei soort zoetigheden, (Prang sabi); zie verder vbd. i.v. m e u s e u k ō t. P e u s a k a, van suiker voorzien, suiker doen in, op, bij, suikeren; t a p e u s a k a p e u n a d j ō h n j ò ë b a' m a n è h, doe in dit gebak suiker, dat het zoet wordt; zie verder vbd. i.v. e u m p i ë n g. Vgl. g o e l a.

SAKAJ, slaan, kloppen (met iets hards op iets hards), afrossen, afranselen; g e u s a k a j n g ò n t j ō'm a b a t è ë, b e u k a h o e l è ë k a d j e u ë t d o e a, zij werden met eene steenen knots geslagen, zoodat hun hoofd in tweeën brak, (Tambéh toedjōh blaïh); è l e u m è ë b a t j o e t *h* a n s a p e u ë d j e u ë t, o e p a m a p h e u ë t t o e m p ō j m a t a; t h a t g e u s a k a j b e u k a h o e l è ë, a d a' k r e u ë h k a j è ë p a t a h m a t a, kennis heeft hij (de afschrijver van dit geschrift) in geringe mate, waardoor hij niets kent, hij is te vergelijken met een stompen beitel; slaat men er te hard op, dan gaat het heft stuk, en als het hout hard is, breekt ook het ijzer, (Pòtjoet Moehamat); s ò ë h a n a k h e u n s e u m a h l ō n t o e a n, a t e u ë h o e r e u ë n g n j a n k e u n ò n g d e u n d a; d j i h g e u s a k a j a r e u t a g e u r a m p a ï h, m e u n g k ò n s e u m a h s a l e u ë m d j i b a, wie niet (tegen hem) zeide: s.l.t. (i.e. hem niet op eerbiedige wijze aansprak), werd beboet; de persoon zelf werd afgerost en zijne goederen werden in beslag genomen, indien hij hem niet eerbiedig groette, (Noen Parisi). M e u-, of t e u s a k a j, geslagen, afgerost. S e u m a k a j, de handeling s a k a j verrichten, een pak slaag geven. S e u n a k a j, de wijze van het s a k a j, het slaan, enz., slag, (ook) werktuig om er een slag mee te geven, hamer.

SAKAN, zie s e u k a n.

SAKAT, betooveren; betoovering, (meest gebezigd in de uitdrukking:) p o e l a n g s a k a t, zie i.v. p o e l a n g.

SAKÉT, smartelijke gewaarwording, ziekte, krankheid, kwaal, ongesteldheid, pijn, wee, barens-

@lonaliakbar

weeën, kwelling, smart, krenking, leed, kommer, zwarigheid, moeilijkheid, moeite; eene smartelijke gewaarwording voelende, ziek, krank, ongesteld, pijn, de weeën enz. hebbende, in de kraam liggende, (ook) pijn veroorzakende, pijnlijk, verdrietend, kwetsend, grievend, moeite, moeilijkheid gevende, moeilijk; s a k é t b o e n g ò n g k a j è ë, s a k é t p ò n i, s a k é t p ò d j r ò h, s a k é t g è t, euphemistische aanduidingen van de pokziekte, (zie i.v. p l a w a); s a k é t d r ò ë, zie i.v. p e u n j a k é t; s a k é t o e l è ë, hoofdpijn, (of) hoofdpijn hebbende; s a k é t a t é, hartzeer, krenking, (of) hartzeer hebbende, gekrenkt, gegriefd, vergramd, spijtig, wrokkig, (zie vbd. i.v. a t é (sprkw.), l a g ò ë (sprkw.), l a h é, m a d o e II, o e n d i, o e p a t I, p a t r ò ë, p i t j é t, p o e n j i ë, r o e h é); s a k é t è' s a k é t 'i ë', zie i.v. è'; h a b é h n a r i t d a l a m s o e r a t, s a k é t m a n g a t n e u p o e b i d a; n j a n g s a k é t h a n a n e u p e u g a h, n j a n g i n d a h d o e m n e u t j a l i t r a, al de woorden in den brief (legde hij uit), daarbij echter onderscheid makende tusschen wat aangenaam en wat onaangenaam was; het onaangename zeide hij niet, het mooie vertelde hij geheel, (Pòtjoet Moehamat); k e u r a d j e u ë n d i d õ n j a o e b a h-o e b a h, m e u d j a n s o e s a h m e u d j a n s o e k a; m e u d j a n s a k é t m e u d j a n m a n g a t, m e u d j a n n è' m a t m e u d j a n b a l a, het koningschap op aarde is aan wisselingen onderhevig, het geeft soms zorgen, soms vreugde, soms smartelijke, soms aangename ervaringen, soms genot, soms rampen, (Meudeuha'); zie verder s a k é t m a n g a t i.v. m a n g a t en vbd. ook i.v. a d a j, n j e u m, r a s a I; d e u n g ò n s a k é t, met pijn, met dwang, met geweld, kwaadschiks, (zie vbd. i.v. d j a n, r i g é t); zie verder vbd. van s a k é t o.a. i.v. a w õ ï h, b a II, d a l è h, d j a n, g o e s o e ë', k e u n ò n g, p a j a h, p a n s i ë, p o e t r a, r a b é t, r o e n g g a I. M e u s a k é t, in moeilijkheid, in nood verkeerende, het moeilijk, zwaar hebbende, (ook) in moeilijkheid, in nood brengende, moeilijkheden, onaangenaamheden gevende, moeite, last veroorzakende, moeilijk, lastig, bezwaarlijk, (ook) zeldzaam, schaarsch, moeilijk te krijgen of te vinden; (verder) het zich of elkander moeilijk, onaangenaam maken; g e u t a n j ò ë k e u d r ò ë-d r ò ë b è' t a m e u s a k é t, laten we het elkander niet onaangenaam maken; n g ò n m a k a n a n t h a t m e u s a k é t, k a m ò ë t a l é t b i d j è h m a t a, en voedsel is (hier in de vesting) moeilijk te krijgen, doordat gij, mijn lieveling, ons belegert, (Pòtjoet Moehamat); b a' s a b ò h b o e k é t o e b a' s a b ò h b o e k é t, r è t m e u s a k é t l a m o e t e u ë n r a j a, (zij gingen) van den eenen berg naar den anderen, langs moeilijke wegen door groote wouden, (Tjah Koebat); t a j o e ë d j a' b a n t o e

@lonaliakbar

njan Tjah Koebat, prang meusakét ngòn Boelia'-indra, laat (hen) Tj. K. helpen, hij heeft een zwaren strijd met B., (Tjah Koebat); zie verder vbd. i.v. binòë, djra I, karat, manja'pajét, peungapét. Peusakét, sakét maken, ziek maken, pijn doen, pijnigen, kwellen, enz.; peusakét dròë, zich sakét houden; peusakétaté gòb, iem. grieven; ladōm, e teungkoe, djipeusakét dròë, na reudjang djipoewòë oeba' koeta, sommigen (onder de soldaten), o teungkoe, hielden zich ziek, opdat zij gauw naar de vesting teruggebracht zouden worden, (Prang Gōmpeuni); datō' inòng peusakét dròë, éh teupipòë ba' tika toeha; aneu' manja' djipoemanòë kakeu djimòë meukoe*a*-koe*a*, de vrouw van den datō' deed alsof zij in de kraam moest en legde zich ineengekrompen op eene oude mat neer; zij baadde (vervolgens) het (gevonden) kind, dat toen schreeuwde, (Malém Diwa). Seunakét, het sakét zijn, de soort van ziekte enz., de wijze van kwelling enz., het pijnlijke, moeilijke, grievende; seunakét njòë sihé hoebatan, niba' njan adòë Boera'sa, deze ziekte is door tooverij veroorzaakt door de jongere zuster van (den gedooden) B., (Indra Banggsawan); zie verder vbd. i.v. mangat. Keusakétan, (Mal. kesakitan), door ziekte enz. getroffen, ziekte enz., (meer in hik.); neutakōt maté lam tangan Djiran, keusakétan djipeusé'sa, hij was bang om in de macht van Dj. te sterven, die hem (vreesde hij) smartelijke folteringen zou doen ondergaan, (Meudeuha'). Zie peunjakét.

SAKEUË, iets opzettelijk, in weerwil van b.v. een verbod, tegen beter weten in, toch doen; opzettelijk, in weerwil van alles, toch; Si Poelan boeët baranggapeuë djisakeuë-sakeuë, N. N. doet alles opzettelijk; paléh sakeuë, ongelukkig in weerwil van alles, tot ongeluk voorbestemd, (zie vbd. i.v. paléh). Peusakeuë, = sakeuë (verb.) met versterkte beteekenis; boebèë boebeuë, makén takheun makén djipeusakeuë, eene fuik, een verdroogd klapperblad, hoe meer men hem vermaant, des te opzettelijker doet hij het, (de eerste twee woorden alleen voor het rijm); habéh blang djitamòng djoerōng, djeuëb-djeuëb gampōng meuraba-raba; ba' masa njan djipeusakeuë, ada' weuë keubeuë pi djirila, na de velden gingen zij de dorpspaden in, door alle dorpen zwierven zij rond; in dien tijd namen zij met elke soort onderdak genoegen, al ware het ook een buffelstal, (Prang Gōmpeuni). Zie keuë, kò I.

SAKI (Skrt. sakhi, vriend, genoot), aanduiding van de 1ste persoon, gew. als bepaling van

@lonaliakbar

een persoonlijk voornaamwoord en meest gevolgd door n j a n g h i n a, z.v.a. uw dienaar, (in hik. en plechtige spreektaal); a m p ō n t o e a n k o e m e u r i b è ë a m p ō n, n j ò ë p a t o e l ō n s a k i n j a n g h i n a, vergeving, heer, duizendmaal vergeving, hier ben ik, uw onderdanige dienaar, (Malém Dagang).

SAKIA, e.s.v. vlechtwerk van klapperblad, dat als onderlegger wordt gebruikt, ook als mand door de aan beide kanten van de hoofdnerf gevlochten bladvinnen bijeen te naaien; wordt ook s e u t i a genoemd.

SAKÒN, zie i.v. k ò n II, en s a I.

SAKRI, zie i.v. k r i, en s a I, en vbd. ook i.v. o e n d i.

SALA, e.s.v. den of spar, die in de Bovenlanden voorkomt; het harshoudende hout wordt, in stukken gehakt, voor verlichting, bij wijze van fakkel gebruikt; s a l a d j e u l a t a n g, eene uitheemsche s a l a-soort, waarvan het hout voor masten van vaartuigen en kisten wordt gebruikt; zie verder vbd. i.v. k o e ë b.

SALAH, fout, feil, vergissing, dwaling, onjuistheid, verkeerdheid, verkeerde, slechte handeling, misslag, misdaad, kwaad, zonde, schuld, beschuldiging, veroordeeling, straf, inz. geldstraf, boete; eene fout enz. begaande of begaan hebbende, beschuldigd, veroordeeld, gestraft, beboet, fout (adj.), verkeerd, onjuist, mis, slecht, zondig, schuldig; ook, doch meer in hik., = p e u s a l a h; *h* a n p e u ë s a l a h, er is niets verkeerds in, er is niets tegen, er is geen bezwaar, het is niets, (vaak gebruikt als stopwoord); „p a k r i b o e h a b a w a k i m e u t o e a h, t e u n g k o e s i a h k e u n ò ë t e u k a"; „é n t j a A l a h, t e u n g k o e, *h* a n p e u ë s a l a h, t e u n g k o e p a k è h t r ō ï h k e u n ò ë t e u k a", „heil u, heer gemachtigde, wat voor bericht (brengt gij), komt de schriftgeleerde hier"; „zoo God wil, teungkoe, er is geen bezwaar, de wetgeleerde zal hier komen", (Pòtjoet Moehamat; zie verder vbd. i.v. b a h); k e u n ò n g s a l a h, veroordeeld, gestraft, beboet, (zie vbd. i.v. b o e n g k a j); o e r e u ë n g s a l a h, iem., die iets misdreven heeft, gestrafte; T o e a n s a l a h n a m a, de heilige, wiens naam verkeerd is, (aanduiding van een heilig graf aan den voet van een berg in Lam Pisang, dat alleen het geslachtsdeel van den heilige heet te bevatten en daarom ook genoemd wordt T o e a n d i b ò h, zie i.v. d i I); s e u r e u b a s a l a h, alles verkeerd, niets is goed, dit niet goed, dat niet goed, niet wetende wat te doen, doordat men alles verkeerd vindt, (zie ook s a l a h s e u m a l a h); d i d a l a m a t é s e u r e u b a s a l a h, *h* a n b a n n e u b a h d i d a l a m d a d a, in zijne overwegingen liep alles verkeerd uit, hij wist niet waartoe hij moest besluiten, (Diwa Akaïh); b ò h s e u r e u b a s a l a h, de vrucht „alles is verkeerd", (eene naar den vruchtnaam b ò h s e u r e u b a r a'sa gevormde uitdrukking, waaraan

@lonaliakbar

men soms ter verduidelijking toevoegt:) tapadjōh maté ma, *h*an tapadjōh matémbah, eet men ervan, dan sterft de moeder, eet men er niet van, dan sterft de vader; poetròë meusé bòh seureuba salah, padjōh maté ma *h*an padjōh maté mbah, de prinses was als (had zij) de vrucht „alles is verkeerd", die den dood van de moeder ten gevolge heeft als men ervan eet en den dood van den vader als men er niet van eet, (i.e. zij wist niet van zij doen moest), (Poetròë Peukisōn); oelōnteu tamsé bòh seureuba salah, *h*an ban lōn bah poebitjara; adat *h*an koedja' keunòng péteunah, raja salah niba' boenda; adat lōn, adé', lōn dja' djeunòë, sajang keu poetròë boeleuën peureunama, ik ben als (had ik) de vrucht „alles is verkeerd", ik weet niet wat ik doen moet; als ik niet ga, dan word ik door kwaadsprekerij getroffen en laad ik eene groote schuld op mij tegenover mijne moeder; en als ik, geliefde, nu ga, dan heb ik deernis met (u) de prinses, die als de volle maan is, (Tjintaboehan); salah-malah, met vele fouten, vol fouten, wemelend van fouten, (in hik.); salah-malah karang-marōt, bè' tatjarōt lōn, tjèëdara, (indien de verzen) vol fouten en gebreken zijn, geef dan niet op mij af, broeders, (Banta Ahmat; deze regel volgt op den eersten i.v. antō' geciteerden regel); salah(-salah)-sari, telkens anders, telkens verwisselend (van kleeren b.v.); idja djingoej salah-salah-sari, zij draagt telkens andere kleeren, verwisselt telkens van kleeren; salah sidròë, de een of ander, onverschillig wie, (zie vbd. i.v. ri); *h*an neusalah njang *h*an patōt, that neutakōt keu Rabana, hij veroordeelde niemand, die geen veroordeeling verdiende, (want) hij was zeer godvreezend, (Banta Ahmat; deze regel volgt op den regel, geciteerd i.v. dèësa, en gaat vooraf aan den regel, aangehaald i.v. peuté' I); na njang djitangkéh na njang djisalah, moebalaïh-balaïh hana reuda, sommige (slagen) pareerden zij, andere ontweken zij, zonder ophouden sloegen zij op elkander, (Diwa Akaïh); salah-salah, ook salasalah, e.s.v. prauw, (zie i.v. prahō I); salah-salōh, of salah-malōh, de overgang van den eenen moesson tot den anderen, de kentering, (zie ook i.v. oelèë), (ook) tijd van onrust, van onveiligheid, woelige tijd; moesém salah-salōh, id.; angèn salah-salōh, kenteringwinden; zie verder vbd. van salah i.v. gaséh (sprkw.), idin, kiparat, kōn, meureuka, meureutat, meutjahadah, moemida, poentja, rasa I, reupaïh, riba I, rika, roedi I, roegòë, roeman I, sabab, sabét, salòb, salōran, sama II. Meusalah, verzwikt,

@lonaliakbar

verstuikt, verrekt, ontwricht; lōn ba' lōn dja' boenòë reubah meusalah gaki, toen ik zooeven liep, viel ik en verzwikte mijn voet; banggi seumeungeub meuhah-meuhah, hingga meusalah djoengka-djoengka, de opiumschuiver gaapt met wijd open mond, zoo dat de kaken uit het lid raken, (Noen Parisi). Peusalah, doen missen, ontwijken (van b.v. een slag), als eene fout aanrekenen, de schuld geven aan, in gebreke stellen, ten laste leggen, beschuldigen, in het ongelijk stellen, veroordeelen, straffen, beboeten; jōh njan djipòh lé Nilapati, Tidan Tjah loempat lé pantaïh sigra; djipeusalah pòh Nilapati, ka djipeusië niba' mara, toen gaf N. hem een slag, maar T. Tj. sprong snel weg; hij deed den slag van N. missen en ontkwam aldus aan eene ramp, (Tjah Koebat); ba' hakikat boeëtan Alah, bè' neupeusalah goerèë doemna, in wezen is het Allah's werk geweest, geef er niet de schuld van aan de (vier) goerèë's, (Meudeuha'); neumita rèt neupeusalah, teuma neurampaïh doem areuta, hij zoekt (steeds) wegen om (den menschen) iets ten laste te leggen, om vervolgens hunne bezittingen in beslag te (kunnen) nemen, (Meudeuha'); zie verder vbd. i.v. ri. Seumalah, de handeling salah verrichten, b.v. eene boete opleggen; salah (of salōh) seumalah, dit verkeerd dat verkeerd vindende, niet wetende wat te doen, doordat men alles verkeerd vindt, (zie ook seureuba salah); dalam até salōh seumalah, *h*an ban neubah poebitjara, in haar binnenste was zij radeloos, zij wist niet wat zij doen moest, (Poetròë Peukisōn); neukeumiëng poeboeët salah seumalah, neutakōt salah akhé masa; *h*an neupòeboeët neumeung iëm dròë, teuka roegòë lòm njang raja, deed hij het, — het zou, hoe ook, naar zijne meening, verkeerd uitloopen, — dan vreesde hij achteraf verkeerd gehandeld te hebben; deed hij het niet, en hield hij zich stil, dan zou hem (vreesde hij) een nog grooter verlies treffen, (Noen Parisi). Seunalah, het salah zijn, verkeerdheid, schuld, zonde; djikeumeung peugah boeëtan mambang, djitakōt *h*an keunòng ban njang kata; „akhé djiteumèë moewòë seunalah, geutanjòë sah teumeureuka", om mede te deelen, dat het het werk van een mambang was, zij vreesden, dat hunne mededeeling niet goed opgenomen zou worden; „het zou dan er op uitloopen, dat de schuld op ons werd gegooid en dat de ongenade van den vorst ons voor goed zou treffen", (Boeda' Meuseukin); lagi saba barang seunalah, theun amarah di lam dōnja, verder betoonde hij ge-

@lonaliakbar

duld voor alle verkeerdheden en bedwong hij zijn toorn, toen hij zich op aarde bevond, (Toedjōh kisah); koekarōnja ban kameu*h*òn, koepeu'ampōn iboe ngòn bapa; koepeu'ampōn barang seunalah, koepeu'ampōn di kah barang dèësa, (de Heer zeide:) ik schenk u waar gij om bidt, ik vergeef uwen ouders al hunne schulden, en ook u vergeef ik uwe zonden, (Toedjōh kisah). Keusalahan, (Mal. kesalahan), = salah (subst., ook adj., zie vbd. i.v. kihanah, kōn).

SALAH-MALAH, zie i.v. salah.

SALAH-MALŌH, zie i.v. salah.

SALAH-SALŌH, zie i.v. salah.

SALAH-SARI, zie i.v. salah.

SALALA, zie i.v. salé-ala.

SALAM, zie i.v. saleuëm.

SALANG I, e.s.v. bordenhanger, t.w. een van rotan, touw of iböïh-bladeren gevlochten mandje, voorzien van touwtjes of van een houten haak, dienende om een schotel, een pot enz. met eten in op te hangen, ten einde den inhoud tegen gedierte te beveiligen.

SALANG II, zelfs, ook, terwijl nog: zie vbd. i.v. reupaïh, rō'.

SALASALAH, zie i.v. salah.

SALASARI, ook, doch minder, sarasari, e.s.v. wilde liaan (Mal. poelasari) met welriekenden bast (koelét salasari), die tot de aweuëh peuët plōh peuët behoort, (verder) oude naam van Pasè: Salasari nama dilèë, tan meuteuntèë keuradjeuën radja; Salasari masa dilèë, sinan peureudèë phōn agama; doedòë djibōh gla nanggròë Pasè, nan *h*an meukri khabih raja; hingga datang trōïh oeròë njòë nan *h*an moepeuë djibōh nama; geupeunan Pasè asaj dilèë, nama asèë djimeuroesa, S. was de oude naam, toen er nog geen koninkrijk gevestigd was; S. was oudtijds de plaats, waar het eerst de (Moh.) godsdienst (op Sumatra) wortel schoot; later gaf men er den naam P. aan, een onmogelijke, erg vieze naam, die tot nu toe gebleven is; de eraan gegeven naam P. was n.l. oorspronkelijk de naam van een hond, waarmede men op herten jaagde, (Pòtjoet Moehamat; het laatste slaat op eene bekende overlevering).

SALASILAH, ook saleusilah, salsilah (Arab. silsilah), ketting, onafgebroken reeks van leeraren, langs welke eene mystieke leer zich heeft voortgeplant, geestelijke geslachtsboom, lijst van koningen, geslachtslijst, (ook) reeks van gebeurtenissen, geschiedenis; (verb.) de geschiedenis van iem. of iets vertellen, in volgorde vertellen, (in hik.); „sidròë poetròë doemnan toenangan, pakri djeuët meunan tjoeba tjalitra"; teuma déndajang pi djipeugah, habéh salsilah djitjalitra; „masa jōh tjoet toean poetròë, djeuëb-djeuëb nanggròë oereuëng teuka;..., „éëne prinses en zooveel

@lonaliakbar

verloofden, hoe is dat zoo gekomen, vertel het eens''; toen vertelde de hofjuffer de geheele geschiedenis in volgorde: „toen de prinses nog klein was, kwamen er van alle landen lieden (om haar te vragen);..., (Tjah Koebat); bahkeu 'òhnan lōn salsilah, lōn poewòë kisah asaj moela, laat ik tot zoover (dit stuk) vertellen, ik laat het verhaal nu tot het begin terugkeeren, (Banta Ahmat); zie verder vbd. i.v. latipah, sampeuna. Meusalasilah, een salasilah hebben; in eene reeks, in volgorde, geregeld; „ada' njò gata aneu' soeloetan, pakòn lam oetan tadoeë' lam goeha''; poetròë jōh njan lòm neupeugah, meusalsilah neutjalitra, „indien gij werkelijk een kind van een soeltan zijt, waarom woont gij dan in het bosch in eene grot''; de prinses sprak toen weer en vertelde in volgorde de gebeurtenissen, (Poetròë Peukisōn).

SALAT (Arab. çalât), ritueele godsdienstoefening, (zelden gebruikt, men zegt gew. seumajang, zie aldaar).

SALAWALÉ, ook salō'alé (Arab. çallœ 'aleih), doet de çalât over hem (den Profeet), formule, die degenen die aan een bruidegomsoptocht deelnemen in koor uitschreeuwen, eerst als antwoord op de formule „Allahoemmâ çalli 'alâ sajjidinâ Moehammad'', i.e. o Allah, doe de çalât over onzen Heer Moehammad, door één der „ouderlingen'' van de gampōng uitgeroepen, zoodra de bruidegom buiten het huis van zijne ouders treedt, en vervolgens telkens luidkeels herhaald gedurende den tocht naar het huis der bruid; (verb.) salawalé roepen; djéh kadjisalawalé, daar roept men al salawalé, (daar komt de bruidegomsstoet aan); 'Ibat neubalhèë bòh karaïh, seulaweuët pantaïhlé neubatja; „Allahoemmâ çalli 'alâ sajjidinâ Moehammad, beuseulamat oereuëng doea''; ra'jat seu'ōt „salawalé'', lheuëh lé beudé raja-raja, 'I. nam drie sirihdoozen mee, en sprak snel de zegenspreuk over den Profeet uit: „O Allah, doe de çalât over onzen heer M., moge het met deze twee menschen (bruidegoms) voorspoedig gaan''; de menigte antwoordde daarop „salawalé'', en tegelijk werden schoten uit groote geweren gelost, (Noen Parisi); keusikoereuëng masa neudja' neuhōj salawalé, neuhōj saré doem rata-rata, ten negende (behoort tot de kenmerken van den bruidegom), dat, toen gij vertrokt, gij allen te zamen salawalé riept, (gesprek bij het formeel vragen om den bruidegom); zie verder vbd. i.v. lagèë. Meusalawalé, salawalé roepen; ramè that oereuëng meusalawalé, men roept erg druk salawalé. Zie salé-ala.

SALÈ, boven een zacht vuur plaat-

@lonaliakbar

sen (op b.v. eene rustbank, ook salè genoemd, van iem. met wonden om deze uit te laten drogen), boven smeulend vuur op een rekje uitdrogen, roosten, rooken, (van b.v. pisang, copra, enz.); pisang salè, gerookte pisang; Si Poelan rōt tjōng oe, djinòë ka geusalè, N. N. is uit een klapperboom gevallen en wordt nu met verwarming boven vuur behandeld; peu'é' salè, op eene rustbank boven smeulend vuur plaatsen; njang roesa' geupeu'é' salè, njang maté geutanòm landja, de gewonden werden op eene rustbank boven een zacht vuur geplaatst, en de gesneuvelden werden dadelijk begraven, (Noen Parisi; zie verder vbd. i.v. rabōn I). Meusalè, zich boven een zacht vuur op eene rustbank plaatsen, verwarmen; meung kòn tameusalè tréb poeléh, als ge u niet boven vuur verwarmt, zal het lang duren voor ge geneest. Peusalè, laten salè, of salè (verb.) met versterkte beteekenis.

SALÉ' (Arab. sâlik), die den weg bewandelt, welke tot Allah voert, beoefenaar der mystiek, aanhanger eener mystieke leer; mystiek, (gew. verstaan: ketterse mystiek); oereuëng salé', aanhanger van eene (ketterse) mystieke leer, (zie i.v. aléh); èleumèë salé', (kettersche) mystiek; salé' Seunagan, Seunagansche mystiek, (berucht als kettersche mystiek door de werkzaamheid van den aldaar gevestigden, omstreeks 50 j. geleden gestorven leeraar Habib Seunagan, die o.a. als geloofsbelijdenis geleerd zou hebben: la-élaha-élalah, habib njòë sah badan Nabi, er is geen god dan Allah, deze Habib — n.l. Habib Seunagan, en habib hier gebezigd in den zin van Gods geliefde, niet van sajét — is waarachtig het lichaam des Profeets).

SALÉ-ALA, ook saléwala, salé-alòë, luid geschreeuw, getier, rumoer, lawaai; met luid geschreeuw, enz., rumoerig, lawaaierig, (ook) hevig, geweldig, ontzettend, (naar de formule seuleulōh — of salala — salém wa alòjhém, eene verbastering van Arab. çallâ 'llâhoe 'aleihi wasallam, Allah doe de çalât over hem en schenke hem vrede, welke formule door de deelnemers aan den trawèh-dienst in de Vastenmaand luid wordt uitgeschreeuwd in antwoord op de zegenspreuk over den Profeet, — Allahoemmâ çalli 'alâ sajjidina Moehammad, o Allah, doe de çalât over onzen Heer M. — die de voorganger na elk paar van de 10 paren raka'at's, waaruit de trawèh-dienst bestaat, uitroept; of ook naar het luidruchtige salawalé-geroep bij een bruidegomsoptocht, zie i.v. salawalé); rimoeëng deungò haba moemeunan, djikli' jōhnjan salé-ala, toen de tijger die woorden hoorde, schreeuwde hij op ontzettende wijze, (Plandō' Kan-

@lonaliakbar

tjè); saré meuteumeung soekèë adeurang, ka djimeutjang salé-ala, toen de adeurang-groepen elkander ontmoetten, hakten zij op elkander op hevige wijze, (Tjah Koebat); njang na ramè baranggapat, 'òh ka tō' hat trōïh ba' gantòë; boeleuën *Tj*a'ban jōh Rameulan, ramè jōh njan salé-alòë; poeasa pi lheuëh pitrah hasé, ma teudoeë' lé meunasah sagòë, wel is het overal druk (in de dropsbedehuizen), wanneer de tijd daarvoor weer gekomen is; in de maand Tj. en in de maand R. is er veel rumoer; maar wanneer de vastenmaand voorbij, en de pitrah betaald is, dan laat men de dorpsbedehuizen weer aanstonds (leeg) staan, (Akeubarō Karim); toedjōh peutòë pantjoeri tjò', asèë mabō' salé-alòë; asèë mabō' tan soeara, pantjoeri landja poewòë peutòë, zeven kisten nam de dief weg, terwijl de hond (die ze bewaakte) hevig bedwelmd was (door het ingegeven toovermiddel); de hond was zoo bedwelmd, dat hij geen geluid kon voortbrengen, en de dief nam snel de kisten mee naar huis, (Noen Parisi); zie verder vbd. i.v. leumbam.

SALÉ-ALÒË, zie salé-ala.

SALÈH I, wellicht, misschien, mogelijk, wel (vermoeden of onzekerheid uitdrukkende), toch, toch wel (als nadruk bij eene vraag of uiting van onzekerheid), (soms te vertalen door:) kunnen, mogen, zullen, ik weet niet, (in de spreektaal meest alèh, zie alèh II); salèh na, salèh hana, misschien (of mogelijk) is het er, misschien (mogelijk) niet; peuë salèh salah lōn, wat heb ik toch misdreven; peuë salèh riōh di peukan, wat kan dat toch wel voor een rumoer zijn op de markt; haba lōn njòë tréb ka djameun, masa keuradjeuën salèh tòh nabi, dit verhaal van mij (dat ik vertel) is zeer lang geleden voorgevallen, tijdens de heerschappij van ik weet niet welken profeet, (Goemba' Meuïh); zie verder vbd. o.a. i.v. beulaga II, hò, mirahpati, pèh, peunapat, pra'oen, reujeuë II, roepa.

SALÈH II (Arab. çâliḥ), vroom, godsdienstig, godvruchtig, deugdzaam, rechtschapen; wordt verder als mannel. persoonsnam gebezigd; peukajan poetéh lagèësalèh, njeum-njeum pakèh ba' ri roepa, in het wit gekleed als een vrome, men zou, op het uiterlijk afgaande, zeggen, dat hij een schriftgeleerde was; salèh that gòb njan, teutapi hana malém, die man is erg vroom, maar hij is niet geleerd; amaj salèh, vrome werken, (zie vbd. i.v. roepa); zie verder vbd. i.v. gōseuti, malèh, peureuléng, ra'sa I. Zie salihan, salihin.

SALÉM, zie i.v. salé-ala.

SALÉN, verwisselen (van b.v. klee-

@lonaliakbar

ren), het een door het ander vervangen, overdragen, schenken, ten geschenke geven, overgieten, van het eene in het andere gieten of overbrengen, over-, afschrijven, een afschrift maken van, overzetten, vertalen; (verder) geschenk, schenking, (inz. van kleederen, sieraden of wapens); teungòh djisalén peukajan, hij is bezig zich van kleeren te verwisselen, zich te verkleeden, (ook) kleederen te schenken; tasalén lam tajeuën, giet het in het vat over; masa dilèë bandoem meuhimpōn, djipeuloerōng lé Djeundran Boeta; oelèëbalang bandoem djisalén, njankeu djeuët djitém toendō' koepala, vroeger kwamen zij bijeen en de (aan een oog) blinde Generaal (i.e. Generaal v.d. Heyden) was tegenover hen zeer toegevend; hij gaf geschenken aan alle oelèëbalangs, en daarom wilden zij hun hoofd buigen, (Prang Gōmpeuni); peukajan siseun (of sigò) salén, ook salén (of peukajan) siseun (of sigò) trōn, een compleet stel kleederen, (als geschenk); ahlōn noedjoem neubri salén, habéh siseun trén leungkab doemna, aan ieder der wichelaars schonk hij een compleet stel kleederen, (Diwa Akaïh); djibri salén meuïh keurawang, boenga karang le hareuga, hij schenkt kleeren met cantille-werk van goud en bloemversieringen van hooge waarde, (Prang sabi); keu Agaïh Peudana djiba salén, doea sadjan Lila Meungeureuna; la'én niba' njang doem sikeulian, peusalénan radja-radja, hij gaf geschenken aan A. P., samen met L. M.; verder gaf hij aan alle vorsten geschenken, (Tjah Koebat); (zie verder vbd. i.v. basahan, djoegi, leungkab, neuseukhah, oebah, samat); salén-malén, telkens salén, wederkeerig salén, elkander een geschenk geven, (zooals b.v. bruid en bruidegom doen, zie beneden), (verder) van ouder tot kind, van geslacht tot geslacht overgegaan, erfelijk (van b.v. eene betrekking), overgeërfd, overerfelijk (van b.v. eene ziekte, zie i.v. peunjakét); djitjò' sinan mè hò la'én, salén-malén hana reuda, hij nam het (het snel opgroeiende naga-jong) van daar weg en bracht het ergens anders heen, zonder ophouden deed hij het telkens van plaats verwisselen, (Banta Ahmat); salén-malén peutimang nanggròë, trōïh an djinòë di nanggròë Djawa, van geslacht tot geslacht hadden zij tot dus ver over het rijk op Java geheerscht, (Tjintaboehan); zie verder vbd. i.v. djatbadjat. Meusalén, van kleederen verwisselen, zich verkleeden, verwisseld, veranderd, overgedragen, overgegaan, overgegoten, overgezet, overgeschreven; habéh haba peureuman Halarat,

@lonaliakbar

neujoeë peuteubiët dalam tjeuroega; jōh njan meusalén Nabi Adam, tinggaj peukajan dalam tjeuroega, toen de Heer gelast had hem (Adam) uit het paradijs weg te laten gaan, verwisselde de profeet A. van kleeren, en liet ze (zijne oorspronkelijke kleeren) in het paradijs achter, (Toedjōh kisah); Geuntasoeara djitjita hékeumat, habéh ra'jat oebah roepa; soekèë indra ka meusalén, doem meula'én lakoe roepa, G. bracht met zijne gedachte een toovermiddel in werking, en het volk veranderde van uiterlijk; de indra's veranderden van uiterlijk en zagen er anders uit, (Tjah Koebat); njankeu radja di nanggròë njan, ajah poetròë Phang djoedō radja; dilèë toean Radja Radén, djinòë meusalén ba' pòteu radja; djinòë djeuët keu tha Meukoeta Alam, radja djimeunan Ěseukanda Moeda; sabab meutoeka ngòn Radja Radén, oereuëng gèt batén teugòh seutia, dat was de vorst van dat land, de vader van prinses Ph., de gemalin van den vorst (van Atjèh); aanvankelijk was hij de schoonvader van R. R., toen was hij het van onzen vorst; hij was de schoonvader geworden van M. A., den Ě. M. geheeten vorst, doordat deze met R. R., den man van rechtschapen inborst en hechte trouw, (van echtgenoote) had verwisseld, (Malém Dagang); meusalén-salén, zich telkens verkleeden, telkens verwisseld, telkens, van geslacht tot geslacht overgegaan, overgeërfd, (zie vbd. i.v. én, noe). Peusalén, laten salén, of salén (verb.) met versterkte beteekenis; (ook) = salén (subst.); geupeusalén Panglima Keudah, tangkoelō' mirah idja plang roesa, hij schonk aan P. K. een rooden hoofddoek en een plang-roesa-kleed, (Pòtjoet Moehamat); nanggròë ngòn asòë Alah peusalén, keu radja la'én njang peudòng agama, het land en de inwoners schenkt Allah dan aan een anderen vorst, die voor de handhaving van den godsdienst zorgt, (Tadeukiratō rakidin); beuginda Tjah Koebat sambōt ta'lém, djibri peusalén njang meulia, vorst Tj. K. nam zijne eerbetuiging aan en gaf hem een kostbaar geschenk, (Tjah Koebat). Peusalénan, (Mal. persalinan), = peusalén (subst.), (in hik., zie vbd. boven). Teusalén, verwisseld, overgegoten, overgezet enz. Seumalén, de handeling salén verrichten. Seunalén, de wijze of het object, het resultaat van het salén, schenking, geschenk, (inz. een volledig stel kleederen, zoals b.v. een bruidegom ze op den zevenden avond na het huwelijk aan zijne bruid geeft, welk geschenk den dag daarop door de bruid met eene schenking

@lonaliakbar

van eveneens een volledig stel kleederen wordt beantwoord, die de bruidegom dadelijk aan moet trekken, of een wapen, dan wel een stel kleederen en een stel wapenen, gelijk door een oelèëbalang bij de aanstelling van een panglima kawōm aan dezen worden gegeven, verder ook schenking van eene geheime wetenschap); ladōm toedjōh oeròë barō lheuëh kawén, meung idja seunalén gòh lòm mala, sommigen waren pas zeven dagen getrouwd, de hem door zijne bruid geschonken kleederen waren nog niet eens verflenst, (Malém Dagang); djitjò' sabòh panah sa'tian, seunalén njan niba' radja, hij nam een wonderpijl, een geschenk van den vorst, (Dioe Plinggam).

SALEUBI, zie sōleubi.

SALEUBIAH (Arab. salbijjah); sipheuët saleubiah, zie i.v. sipheuët.

SALEUË', naar een model of voorbeeld namaken, afbeelden, nateekenen, modeleeren, (ook) gelijken op, slachten; model, patroon, vorm, afbeelding, teekening, gelijkenis, vergelijking; aneu' njan djisaleuë' roepa dròëneu, dat kind lijkt op u; roepa pi djròh that samlakòë, bangòn poetròë njang ka boengka; meunan bangòn keulakoean, poetròë Saleumidan saleuë' roepa, hij (het pas geboren kind) was schoon, was zeer knap van uiterlijk, en geleek op de prinses, die vertrokken was; zoo zag hij er uit, hij geleek op prinses S., (Gadjah toedjōh oelèë); zie verder vbd. i.v. lōt I, peuneupi, ragòë II. Meusaleuë', naar een model nagemaakt, afgebeeld, nageteekend, gemodeleerd. Seumaleuë', de handeling saleuë' verrichten. Seunaleuë', model, voorbeeld, patroon, vorm, afbeelding, teekening, beeld, gelijkenis, vergelijking; tapeugèt ban seunaleuë', bè' meu'oebah, maak het precies als het model, wijk er niet van af; seunaleuë' roepa doem binatang, doem sibarang meureugaseutoea, (figuren) in den vorm van dieren, van alle mogelijke beesten, (Tjah Koebat; zie den hieraan voorafgaanden regel i.v. pheuët); kheunda', toeankoe, geukeumiëng tipèë, meunan lagèë ba' lōn kira; poetròë, toeankoe, oepama leuë', meunan seunaleuë' ba' bitjara; oepama leuë' tjintra ngòn dròb teumòn, meunan bangòn ba' lōn kira, men wil u, heer, een valstrik spannen, dat is, naar ik denk, hun opzet; de prinses, heer, is, — zoo is, naar mijne meening, de gelijkenis — als de duif in eene kooi, die dient om eene andere duif te vangen, zoo is het geval, naar wat ik ervan denk, (Meudeuha'); zie verder vbd. i.v. peuteuë'.

SALEUËM (Arab. salâm), vrede, heil, heilbede, vredewensch, heilgroet, groetenis, groet (naar de

@lonaliakbar

daarbij gebruikte Arab. formule, waarin men den vorm salam behoudt, zie i.v. 'alòjka, en 'alòjkōm), heilbede bij de beëindiging van de seumajang (zie vbd. i.v. paléng), (ook) die heilbede uitspreken, de seumajang beëindigen, den heilgroet brengen; neukheun saleuëm lōn keu gòb njan, breng mijne groeten aan hem over; bri saleuëm, een groet brengen; djimoebri saleuëm, zij begroeten elkander; dja' moebri saleuëm ngòn gòb, ga de menschen begroeten, (zie ook vbd. i.v. hōreumat); seumah saleuëm, eerbiedige groet, (zie vbd. i.v. sakaj); Oesoeïh seumajang doea raka'at, seumajang hadjat neulakèë doe'a; lheuëh neusaleuëm angèn pi teudōh, gadòh ngòn tōhpeun meugloera, Oe. verrichtte een seumajang van twee raka'at's, een seumajang ten einde om vervulling van zijn wensch te bidden; toen hij de seumajang beëindigd had, was de wind bedaard en de storm met het woelen der golven verdwenen, (Nabi Oesoeïh).

SALEUSILAH, zie salasilah.

SALÉWALA, zie salé-ala.

SALI, quitte, gelijk, vereffend (van b.v. eene schuld, eene zaak van weerwraak, een twist, ieder heeft b.v. al een klap gegeven), gelijk op; boeët njan ka sali, bè' moepaké lé, die zaak is (voor u beiden) al gelijk (gij zijt in die zaak al quitte), twist niet langer; toeka sali, gelijk op ruilen, (zonder bijbetaling). Zie mali I.

SALIB, den bast of schil afnemen, aftrekken (inz. van bamboe), een stuk huid aftrekken, afscheuren, afsnijden, gedeeltelijk villen, ontvellen, openrijten; djisalib oelèë-oelèë, men vilde zelfs de hoofden, (zooals de Kōmpeuni, naar de Atjèhers aanvankelijk dachten, bij gevangenen deed); kawiët djaròë kasalib djoengka, that tjilaka si paléh njan, breekt zijne pooten stuk en rijt zijne kaken open, het is een ellendige beroerling, (Plandō' Kantjé). Meusalib, afgenomen, afgetrokken, enz. (van den bast, de huid). Peusalib, laten salib, of salib met versterkte beteekenis. Teusalib, = meusalib (meer bij ongeluk of als toestand); oelèë lōn ka teusalib batjoet ba' geutjoekō ō', er is een stukje vel van mijn hoofd afgesneden, toen mijn haar werd afgeschoren.

SALIHAN, (verbogen vorm van Arab. çâliḥ), ter wille van het rijm of de maat voor salèh, (zie salèh II); maka seuneu'ōt Meukoeta Alam, radja salihan adé raja, toen antwoordde M. A., de vrome en zeer rechtvaardige vorst, (Malém Dagang). Zie salihin.

SALIHIN, (verbogen vorm van het meerv. v. Arab. çâliḥ), ter wille van het rijm of de maat voor salèh, (zie salèh II); bit pi gasiën that salihin, lagi jakin ba' aga-

@lonaliakbar

m a, al was hij arm, hij was zeer vroom, en wijdde zch geheel den godsdienst toe, (Gadjah toedjōh oelèë; zie de hierop volgende regels i.v. p a w ō t I); n g ò n s a l i h i n a t é g e u m a s é h, b o e ë t p i t h a t g l é h t j e u m o e r o e h a n a, verder was zij vroom, had een medelijdend hart, was zuiver in hare handelingen en was niet jaloersch van karakter, (Gadjah toedjōh oelèë). Zie s a l i h a n.

SALIN, of s a l i n g, af-, wegslingeren, van zich af slingeren, met een krachtigen zwaai wegwerpen, wegsmijten; t a s a l i n d j e u ë o e t e u n g ò h l h ō', werp het net uit midden in de diepte; p a k ò n t a s a l i n a n e u' g ò b, 'ò h m e u g o e l é-g o e l é, waarom hebt ge eens anders kind van u afgeslingerd, dat het rondwentelt; i ë p i h a b é h g e u p é t n e u s a l i n g, *h* a n d j a n t a n g i ë n g b e u k a h d o e a, toen het water op was, slingerde zij het vat weg, dat zoo snel wegvloog, dat men het nauwelijks kon zien, en in tweeën brak, (Malém Diwa); zie verder vbd. i.v. m o e t a d a r a h. M e u-, of t e u s a l i n, af-, weggeslingerd, enz. P e u s a l i n, laten s a l i n, of s a l i n met versterkte beteekenis. S e u m a l i n, de handeling s a l i n verrichten. S e u n a l i n, de wijze van het s a l i n, het wegslingeren, enz. Zie h a l i n.

SALING, zie s a l i n.

SALŌ'ALÉ, zie s a l a w a l é.

SALŌB, omhulsel, omkleedsel, omwikkeling, bekleedsel, belegsel, overtrek, omslag, sloop; omhullen, omkleeden, omwikkelen, bekleeden, beleggen, overtrekken; s a l ō b b a t è ë, omhulsel van wit goed om een grafsteen, een grafsteen met wit goed omhullen, (zie i.v. p o e p a n d j i); s a l ō b b a n t a j, kussensloop, een kussen overtrekken; s a l ō b b ò h p a n a ï h, vlechtwerk van klapperblad, waarmede de n a n g k a-vrucht aan den boom wordt overtrokken om haar tegen beesten of bederf te beveiligen, eene n a n g k a-vrucht met zulk een vlechtwerk overtrekken; s a l ō b d j a r ò ë, handschoen; s a l ō b g a k i, kous; s a l ō b s o e r a t, omslag voor brieven, enveloppe; zie verder vbd. i.v. l h ò h. M e u s a l ō b, van een omhulsel enz. voorzien, met een omhulsel enz., omhuld, omkleed, enz.; d o e m n a p e u n a d j ō h h a b é h d j i b ō t, b i ë' m e u s a l ō b d e u n g ò n g o e l a, alle mogelijke lekkernijen discht hij op, van die soorten die met suikerwerk belegd zijn, (Prang sabi); zie verder vbd. i.v. k a w ō ï h, r e u n t j ō n g. P e u s a l ō b, laten s a l ō b, of s a l ō b (verb.) met versterkte beteekenis. S e u n a l ō b, = s a l ō b (subst.), of de wijze van het s a l ō b; zie vbd. i.v. k r a n g.

SALÒB, ook s i l ò b, op-, openslaan, oplichten, (van een gordijn, een kleed, dat iets bedekt of dat naar beneden hangt door het van onderen op te lichten); d j i b o e k a i d j a s a l ò b k l o e b ō n g, l a d j o e n e u t ō n g l é T e u k o e P a j a; 'ò h n e u k a l ò n a n e u' k a m a t é, n e u s e u m-

@lonaliakbar

pòm dròë lé tjōng seulasa, men opende het kleed, lichtte het dekkleed op, (waarmede de doode bedekt was), en T. P. stootte zijn hoofd (tegen den deurpost) en wierp zich op de zitplaats boven aan de huistrap neer, toen hij zag dat zijn zoon dood was, (Prang Gōmpeuni); geudja' ladjoe geumè panjòt, teuma geusilòb kleumboe katja; ban geusilòb leumah geu'eu, darah meutaboe ateuëh dada, snel liep hij er met eene lamp heen, en sloeg het fijne gordijn open; zoodra hij het gordijn opensloeg, zag hij, dat het bloed (van de gedoode slang) over de borst (van de slapende vorstin) verspreid was, (Noen Parisi; hierop volgt de regel geciteerd i.v. tampang); Oesoeïh silòb peukajanba' toebōh, hoe seumeulōh oe adara, Oe. lichtte zijne kleeren van zijn lichaam op, en een schitterende glans steeg ten hemel, (Nabi Oesoeïh). Meu-, of teusalòb, op-, opengeslagen, opgelicht, (teusalòb meer bij ongeluk of als toestand); salah tangkéh prisè teusalòb, pantaïh lé djitòb lé Tjahdan Diwa; keunòng ba' dada teumbōïh oe roeëng, djeumeuloeën g-djeumeuloeëng boelat mata, hij pareerde mis, zoodat zijn schild opensloeg (en zijn lichaam ontbloot raakte), en snel bracht Tj. D. hem een steek toe; hij werd in de borst getroffen en tot in zijn rug doorboord, en gaf spartelend den geest, (Diwa Akaïh). Seumalòb, de handeling salòb verrichten, (verder) e.s.v. bruiloftsceremonie, ook taré' poekat (eig. een sleepnet aan land trekken) genoemd, waarbij de bruidegom in de djoerèë en de moeder der bruid in de sramòë likōt een lang kleed (idja seumalòb), door ieder van hen aan een der uiteinden vastgehouden, heen en weer trekken, tot de bruidegom het loslaat.

SALOE'; meusaloe', mokken, pruilen, geërgerd zijn, zich ergeren, zich boos maken; meusaloe' ba' ië roeeuëng, zich om eene kleinigheid, om niets boos maken, ergeren, (eig. om het water in het ruim van eene prauw); zie verder vbd. i.v. kisè'. Peusaloe' dròë, zich ergeren, zich boos maken, (of) doen alsof men pruilt, geërgerd is. Vgl. saloeën.

SALOEËN, ook, doch minder, saloeëng, stil (zonder beweging, of zonder geluid) zijn, zwijgen, zwijgende boos zijn, mokken, pruilen, (fig. ook van b.v. een klapperboom, en van levenlooze dingen); ka djisaloeën djeuëm lōn, han djitém dja' lé, mijn horloge staat stil, (doordat er iets aan mankeert), het wil niet meer loopen; ka djisaloeën ba' oe, 'òh dji'é' léeungkòng, de klapperboom pruilt (i.e. wil geen vruchten meer dragen), nadat hij door een aap is beklommen; saloeën-maloeën, telkens stil zijn enz., tegenover elkander

@lonaliakbar

mokken, pruilen; lheuëh njan wakipeugah padan: deungò kaman kah njòë bandoem; ban njang koekheun bandoem rakan, bè' bantahan saloeënmaloeën, daarop deelde het dwerghert zijn plan mede: „luistert dan, jullie allen; verzet je niet, vrienden, tegen hetgeen ik zal zeggen, en mokt er ook niet over'', (Plandō' Kantjé).

SALOEËNG I, e.s.v. bamboefluit, bestaande uit een recht stuk bamboe, in het midden voorzien van een tusschenschot van b.v. sagomerg en ter weerszijden daarvan van eene opening; tusschen deze twee openingen loopt eene ondiepe gleuf, die door een omwindsel van klapperblad is bedekt, zóó dat de door het mondstuk geblazen luchtstroom door de aan den kant van het mondstuk zich bevindende opening naar buiten gaat, onder het klapperblad door loopt en door de tweede opening weer in de fluit treedt; zes gaatjes aan het uiteinde van de fluit regelen verder den toon.

SALOEËNG II, zie saloeën.

SALŌH-SEUMALAH, zie i.v. salah.

SALŌRAN, ook seulōran, silōran, en sanōran, seunōran, sinōran, goot, afvoergoot (van b.v. gespleten en uitgeholden arènstam om b.v. uit eene kookplaats vuil water, of bij een put het gebruikte water af te voeren), afvoerbuis, afvoerleiding, waterleiding; salōran Ka'bah, zie i.v. midjab; ajōhé pòtjoet, ampōn kamòë, seunoerōn njòë ba' Lila'indra; oelōnteu kheunda' marit sipatah, beuna ngòn salah meung bè' meureuka; oelōnteu njòë tamsé salōran, peuë tajoeë kheun meutjalitra, vergeef mij, o prinses, ik ben door L. gezonden; ik heb u een enkel woord te zeggen, of het juist is of verkeerd, laad uw toorn niet op mij; ik ben (slechts) als eene afvoergoot (die het water maar doorlaat), ik breng over wat men mij gelast te zeggen, (Tjah Koebat). Meusalōran, van eene goot enz. voorzien, met eene goot enz.; djeuëb-djeuëb sagòë meusalōran, ië djipeutrōn ba' pantjapeureusada, elke hoek was van eene afvoerleiding voorzien, die het water in een badhuis deed neerstroomen, (Tjah Koebat).

SALSILAH, zie salasilah.

SAM I (Arab. Sâm), Sem.

SAM II, zie Tjham.

SAM III, komt in verbinding met binòë en lakòë in hik. voor met de beteekenis van schoon, mooi; zie sambinòë, en samlakòë; (ook in samarani, Mal. semberani?).

SAMA I, afvliegen, afschieten op (zooals een roofvogel op zijne prooi, ook van b.v. kogels), vliegende aanvallen, (trachten te) grijpen, aanvliegen, (ook) op zijne vleugels zweven, in het rond zweven, zwevende rondvliegen, (in de laatste beteekenissen veelal verdubbeld); leugat djisama toean poetròë,

@lonaliakbar

ladjoe djiba pò oe nanggròë diwa, snel greep (de geureuda) vliegende de prinses en vloog met haar weg naar het land der diwa's, (Dioe Plinggam); djisama doem ateuëh oelèë, le njang lajèë ngòn ië moeka, ze (de kogels) vlogen over de hoofden en velen verschoten van gelaatskleur, (Pòtjoet Moehamat; zie den hieraan voorafgaanden regel i.v. rèë); zie verder vbd. i.v. koeah, lajang I, rambang. Meusama, afgevlogen, afgeschoten op, aangevlogen, gegrepen; de handeling sama verrichten, elkander sama; di sinòë kleuëng di sinan siwaïh, sòë njang pantaïh djimeusama (var. djiseumama); sòë njang tiwaïh djadèh talō, sòë njang oendō meuhat hina, aan dezen kant een kleuëng, aan genen kant een siwaïh, welke van de twee zal het snelst op den anderen afvliegen; die het in snelheid onderdoet, zal zeker den nederlaag lijden; en die zich terugtrekt, zal stellig smaad ondervinden, (Meudeuha'). Peusama, doen of laten sama. Seumama, de handeling sama verrichten; njang bië' tjitjém djeuët seumama, siwaïh radja kleuëng teureubang, soorten vogels, die vliegende konden aanvallen, (zooals) siwaïh radja en vliegende kleuëng's, (Radja Bada); pleuheuën tadòng wië ngòn oeneun, keureuna peudeuëng heunda' seumama; djikeumiëng djéb darah oereuëng, njòëkeu peudeuëng Goenòng Miga, blijft voorzichtig links en rechts staan, want (mijn) zwaard wil (op zijne prooi) afvliegen; het wil menschenbloed drinken, dit is het zwaard uit G. M. (Dioe Plinggam); hibat lakoe boekòn boebarang, oelah tapandang misé geureuda; 'òh djingiëng wië djingiëng oeneun, lakoe djih ban geureuda seumama, zij zagen er zeer ontzagwekkend uit, en geleken geureuda's, als men naar hunne gedragingen keek; als zij naar links en naar rechts keken, leken zij geureuda's, die in de lucht rondzweefden, (Tjah Koebat). Seunama, de wijze van het sama. Zie samoeë.

SAMA II, in sommige uitdrukkingen ook sama' (Skrt. sama), gelijk, even, evenzeer, mede (in b.v. medemensch, medegaan), gelijkelijk, tegelijk, samen, tezamen; samaklaji, of samalaji, zie klaji; samaloemba, zie i.v. loemba; sama teungòh, ook sama' teungòh, juist in het midden, midden in, op, (ook) het juiste midden, middelweg; sama teungòh rèt, in het midden van den weg, midden op den weg, halfweg, (zie verder vbd. i.v. paneu', poela I); samasama, gezamenlijk, gelijkelijk iets doen, mededoen, mede (plus een werkw.), (ook) gezamenlijk, even, mede (plus een zelfst.

@lonaliakbar

nmw.); wapheuët Andah goenòng djabaj Hoet, djara' batjoet meuhan padoemna; wapheuët Andah neukeunda' poewòë, boekét djimòë djisama-sama, Hamzah sneuvelde bij den berg Oehoed, een weinig ervan daan, maar niet veel; toen H. gesneuveld was, wilde (de Profeet) hem medenemen, en de berg weende (met den Profeet) mee, (verzen uit het rapa'i-spel); zie verder vbd. van sama i.v. lòm, moe II, peusaka, reuë'. Peusama, gelijk maken, gelijk stellen, gelijk achten; barang peuë boeët takeureudja, banneuratja tapeutimang; walèë salah boeët aneu'eunda, tapeusa ngòn oereuëng landang; bandoea si tapeusama, bè' takira raja panjang, bij al wat ge doet, moet ge als eene weegschaal het evenwicht bewaren (i.e. rechtvaardigheid betrachten); al is het een zoon van u, wanneer hij verkeerd gehandeld heeft, moet ge hem met een vreemde gelijkstellen; ge moet beide partijen gelijk achten en niet de eene grooter of langer rekenen dan de andere, (Radja Bada); neupeusama dròë ban oereuëngnjan, hanaoebah ban kawōm indra, hij maakte zich aan die lieden gelijk en verschilde (uiterlijk) niet van de indra's, (Diwa Akaïh).

SAMA III (Arab. samâ'), hemel, (in geschr.); zie vbd. i.v. aroeah.

SAMA' I, looien, tanen (van dierenhuid, netten, touwen), in looistof, in een aftreksel van allerlei bastsoorten doopen, met taan verven, (ook) looistof, taan, (verder) reinigen (van b.v. vaatwerk, waaraan een onrein dier zooals een hond of een varken gelikt heeft) door het eenmaal met zand te wrijven en vervolgens zes malen met water af te spoelen, (eene onreinheid) aldus wegnemen; djisama' talòë kawé, hij taant het hengeltouw, (zie verder vbd. i.v. kab); sigala oereuëng habéh geuthèë, geupadjōh asèë, oelé koeja;... koeja jōhnjan neudja' sama' proeët, moentah a'-oeë' gòb bandoea, al de menschen kwamen te weten, dat de oude man hondenvleesch had gegeten;... de oude man ging toen zijne maag reinigen, en hij, als ook zijne vrouw, beiden braakten, zoo dat men het kon hooren, (Plandō' Kantjé). Meu-, of teusama', gelooid, getaand, met zand en water gereinigd. Peusama', laten sama', of sama' met versterkte beteekenis. Seumama', de handeling sama' verrichten.

SAMA' II (Arab. sam'), gehoor, vermogen om te hooren, (inz. als een der attributen van Allah); zie vbd. i.v. leungò I, en zie ook i.v. piaman.

SAMA' III, zie sama II.

SAMAKLAJI, zie klaji.

SAMALAJI, zie klaji.

SAMAN (Arab. Sammân), verkorting van den naam van den als heilig vereerden mystieken

@lonaliakbar

leeraar Moeḥammad Sammân (gest. te Medina in 1720 n. Chr.); wordt verder als mannel. persoonsnaam gebezigd; tarikat Saman, de door Moeḥammad Sammân gestichte mystieke orde, (zie ook Samaniah); lōn dja' toeëng tarikat Saman, ik ga mij laten inwijden in de tarikat van Sammân; ratéb Saman, e.s.v. ratéb, waarvan de herkomst aan Moeh. Sammân wordt toegeschreven en die zich kenmerkt door groote luidruchtigheid en bewegelijkheid bij de uitvoering (zie ook i.v. mènsa), wordt ook door vrouwen uitgevoerd, (zie i.v. hadi). Meusaman, den ratéb Saman uitvoeren, (ook wel verstaan:) den ratéb sadati (die als eene verbastering van den ratéb Saman wordt beschouwd) uitvoeren; siteungòh ridjimeusaman, djikheun „din-din Alah hé ja", sommigen voerden den ratéb Saman uit en riepen: „din-din Allah hé ja", (Malém Dagang).

SAMANIAH (Arab. sammânijjah), of tarikat samaniah, de door Moehammad Sammân gestichte tarikat, (zie Saman).

SAMARANI, (Mal. semberani), of goeda samarani, e.s.v. paard in verhalen, wordt als zeer snel, vurig en moedig voorgesteld, (volgens het volksgeloof wordt iem., die onbetaalde schulden nalaat, welke ook door zijne nabestaanden niet worden vereffend, op den dag des oordeels een goeda samarani, dienende tot rijdier van zijne schuldeischers); toedjōh la'sa goeda samarani, pantaïh ḥan sabé di ateuëh dōnja, zeventig duizend samarani-paarden, die op de aarde weergaloos snel waren, (Tjah Koebat); goeda njan doem samarani, gagah brani ngòn peukasa, die paarden waren alle samarani-paarden, krachtig, dapper en flink, (Tjah Koebat). Zie sam III.

SAMAT, compleet, volledig, geheel, voltallig, geheel en al, aan alle kanten, rondom, overal, (in hik., komt vaak gecombineerd met leungkab voor); oeba' Toehan leungkab samat, sakét mangat doem barang na, bij den Heer is alles volledig, lief en leed, alles is aanwezig, (Akeubarō Karim); teutab poetròë lam ibadat, hana ingat sikeulian; neuthèë Alah ngòn Moehamat, la'én samat phana simpan, zoo wijdde de prinses zich geheel der vroomheid toe, en dacht aan niets anders; zij was zich alleen van Allah en (den profeet) M. bewust, al het overíge was voor haar geheel in het niet verzonken, (Goemba' Meuïh); doedòë niba' njan beuginda soeloetan, neusalén sikeulian meuntròë béntara; oelèëbalang sigala ra'jat, leungkab samat toeha moeda, daarop gaf de soeltan geschenken aan al de meuntròë's, béntara's, oelèë-

@lonaliakbar

balangs, aan al het volk, aan allen zonder uitzondering, oud en jong, (Diwa Akaïh); djaweuëb Meudeuha' sabda soeloetan: hana djalan ròt lheuëh baja; toenòng barōh timoe barat, leungkab samat sitrèë lingka; malingkan timòh boelèë badan, tateureubang ròt adara, M. antwoordde op de woorden van den soeltan: „er is geen weg om aan het gevaar te ontkomen; in het Zuiden, in het Noorden, in het Oosten in het Westen, aan alle kanten rondom bevinden zich vijanden; alleen indien er veeren aan ons lichaam opkwamen, zouden we door de lucht kunnen vliegen, (Meudeuha'); zie verder vbd. i.v. noe.

SAMATARAN, zie simeuntaran.

SAMBAJ, een mengsel van gesneden eetbare bladeren, bloemen, of vruchten, ook keumamaïh met zout, Spaansche peper, al of niet geroosterden, geraspten klapper, uien en bòh slimèng of bòh soenti, gebruikt als toespijs bij de rijst; (verb.) sambaj maken (van); sambaj ōn peugaga, boengòng kala, timòn, enz., sambaj van peugaga-bladeren, van kala-bloemen, van komkommers, enz.; sambaj rampòn-rampòn, van verschillende soorten bladeren; péh sambaj, s. fijn wrijven, maken; tasambaj sigò keumamaïh njòë, maak eens sambaj van deze keumamaïh. Meusambaj, tot sambaj gemaakt, met sambaj, sambaj hebben, de handeling sambaj verrichten. Peusambaj (zelden), laten sambaj, of sambaj (verb.) met versterkte beteekenis. Seumambaj, de handeling sambaj verrichten. Seunambaj, de wijze of het resultaat van het sambaj (verb.).

SAMBANG I, kanonschot als tijdtijdsein, (in den soeltanstijd gedurende de vastenmaand omstreeks 4 uur in den morgen gelost ten teeken, dat de tijd van het sawō verstreken, de tijd voor het vasten aangebroken was, later: avond- en morgenschot van de Kōmpeuni), kanon, dat als tijdsein werd afgeschoten, (in hik. ook als Mal.) de ronde doende, de wacht houdende; ka geutōt sambang, *h*an djeuët padjōh lé ranoeb, het morgenschot is gevallen, ge moogt geen sirih meer kauwen, (de tijd voor het vasten is begonnen); 'òh saré hasé sileungkapan, djitōt sambang beudé raja; djibōh oebat doea koejan, Radja Intan phōn keureudja; djitrōnkeu ra'jat djeuëbdjeuëb nanggròë, radja sinaròë habéh teuka, toen alles gereed was, werd een groot kanon, dat met twee koejan kruit geladen was, afgeschoten, ten teeken, dat de feesten (ter viering van het huwelijk) van R. I. een aanvang namen; het volk kwam van alle landen toestroomen en al de vorsten kwamen aan, (Pha Soeasa); di la'-

@lonaliakbar

ō t d j i d ò n g k a p a j s a m- b a n g, d j i d ò n g k a p a j p r a n g a t e u ë h k o e a l a, ver in zee lagen de wachtschepen en bij de riviermonding de oorlogsschepen, (Prang Gōmpeuni). Vgl. n o e b a t.

SAMBANG II, nieuwe honigraat, (ook) verlaten bijennest; d j i p ò o e n ò ë t i n g g a j s a m b a n g, d j i w è h d a g a n g s e u- n g o e ë b a n d a, als de bijen wegvliegen, blijft het nest verlaten achter, als de vreemde kooplieden vertrekken, is het in de stad stil (is er weinig vertier), (Banta Beuransah; een bekend gezegde).

SAMBANG III, aanvliegen (van een vogel), elkaar aanvliegen, de bewegingen daartoe maken; s i'- a t d j e u'ō h k a d j i t e u r e u- b a n g, t e u m a d j i s a m b a n g m o e w ò ë b a n n j a n g k a, een oogenblik vloog hij weg, vervolgens keerde hij terug om (zijn tegenstander) aan te vliegen, (Djoehan Meusapi).

SAMBAT, aan iets verbinden, toevoegen, (zoodat het er een verlengstuk van vormt), verlengen, aanzetten (van b.v. een stuk goed aan een kleed), aan-, vasthechten (van b.v. een touw aan een ander touw), lasschen, aanlasschen (van b.v. hout, metaal); s a m b a t p ò', zie i.v. p ò'; s a m b a t s e u t i a, trouw betoonen, zich, zijn leven opofferen, in den dood volgen; 'ò h l h e u- ë h l ō n m a t é t r ō ï h R a- d é n M e u n t r ò ë, t e u m a g e u p ò h d r ò ë s a m b a t s e u- t i a, (de weer tot leven gebrachte Tjintaboehan vertelde:) toen ik dood was, kwam R. M. aan, die daarop zich zelf doodde uit innige gehechtheid aan mij, (Tjintaboehan); m e u n g n j ò k e u k a n d a n e u d j a' r a d a p r a n g, K e u m a l a I n t a n s a d j a n s e u r e u t a; a d a' m a t é s i n a n d i m i d e u ë n, *h* a n p e u ë g ò b k h e u n s a m- b a t s e u t i a, indien gij ten strijde trekt, dan wil K. I. (i.e. ik) met u medegaan; indien zij daar op het slagveld sterft, zal niemand er wat van kunnen zeggen, want zij heeft zich dan (voor haar echtgenoot) opgeofferd, (Djoehan Meusapi); s a m b a t w a r é h, familie (van elkander) worden (door elkaars kinderen met elkaar te laten trouwen), (ook) de banden van verwantschap versterken, nauwer toehalen, (van verwanten, die elkaars kinderen met elkaar laten trouwen; vgl. sprkw. i.v. b i s a n); zie verder vbd. i.v. p a n e u' (sprkw.), r a m b a t, r e u n ò n g (sprkw.). M e u s a m b a t, verbonden, toegevoegd, aangezet, aan-, vastgehecht, gelascht, aangelascht; h a n a g è t, i d j a m e u s a m b a t, het is niet mooi, het is een kleed met een aangehecht stuk; r o e m ò h n j ò ë m e u s a m b a t n g ò n r o e m ò h d j é h, dit huis is met dat huis verbonden; *h* a n m e u s a m b a t d e u n g ò n 'a l a m, t j r é p i s i t *h* a n n a n t i a s a, (Allah) is noch met de wereld verbonden, noch ooit daarvan gescheiden, (Akeubarō Karim); zie verder vbd. i.v. g o e s o e ë'. P e u s a m-

@lonaliakbar

bat, laten sambat, of sambat met versterkte beteekenis. Teusambat, verbonden, toegevoegd, aangezet, enz. Seumambat, de handeling sambat verrichten. Seunambat, verbonden, toegevoegd, aangezet, aangehecht, aangelascht stuk, toevoegsel, verlengstuk, aanzetsel, aanhechtsel, lasch, aanbouwsel; tamat hikajat Dioe Plinggam, habéh habaran radja-radja; la'én hana seunambat neuseukhah, 'òh nòë soedah habéh haba, hiermede is de geschiedenis van D. P., het verhaal van koningen geëindigd; er is geen toevoegsel van het origineel (ik heb aan het origineel niets toe te voegen), het verhaal is hiermede ten einde, (Dioe Plinggam); zie verder vbd. i.v. poeténg. Vgl. sambōng, seumòng.

SAMBÉ I, wagen, in de waagschaal stellen, op het spel zetten, er voor over hebben, (van het leven); di Teungkoe Hadji geuprang rèt toenòng, geusambé nja*w*òng geubantoe radja, T. H. zou van de Bovenlanden uit den aanval ondernemen, hij had zijn leven er voor over om den radja (oelèëbalang) te helpen, (Prang Meuké'); wa'tèë na boeët djisambé nja*w*a, doea goena *h*an tasajang, als er werk is (als het er op aankomt), wagen zij hun leven (voor u), maar ondanks hunne twee deugden (dat zij u met raad en daad bijstaan) draagt gij hun geen genegenheid toe, (Radja Bada; hierop volgen de regels, geciteerd i.v. roebéng II). Meusambé, gewaagd, in de waagschaal gesteld, enz.; sambé met meerv. subject.

SAMBÉ II (Mal. sambil), tegelijkertijd, tevens, onderwijl, terwijl; sambé-sambé, iets tegelijk met iets anders doen, iets onder de hand doen, er bij waarnemen; njang keubit hana wa'tèë lōn, tapi lōn sambé-sambé tjit peugèt, eigenlijk heb ik geen tijd, maar ik zal het toch tegelijk met andere dingen maken.

SAMBINÒË, schoon, mooi, bekoorlijk, lief, (van vrouwen, fig. ook van b.v. een verhaal), (in hik.); ama ba'adoe njòë njang doedòë, that sambinòë niba' njang ka; tamsé intan deungòn poedòë, tamsé poetròë deungòn radja; sòë njang deungò mangat boenjòë, meudoeë'-adòë sang bi'oela, verder nu, wat hierop volgt is veel mooier dan het voorgaande, het is als diamant tegenover diamantgruis, als eene prinses tegenover een vorst; wie er naar luistert, hoort dat het mooi klinkt, dat de klanken op elkaar volgen als die van eene viool, (Radja Bada); (zie verder vbd. o.a. i.v. dindéng I, manoesia, nakat, nisa, peureunama); sam-sambinòë, meerv. van sambinòë; proemòh radja sikoereuëng dròë, sam-sambinòë moe-

@lonaliakbar

da seudang, de vorst had negen gemalinnen, die allen schoon, jeugdig, in den bloei der jaren waren, (Dioe Plinggam). Vgl. samlakòë.

SAMBŌ, vischgraatvormig boordsel van zijde, garen of gouddraad over de naden der pijpen van eene broek of de boorden van een jas; zulk een boordsel aanzetten, ervan voorzien; naleuëng sambō, e.s.v. gras, waarvan de vischgraatvormige aartjes op een sambō-boordsel gelijken; tasambō siloeeuë lōn sigò, maak een sambō-boordsel aan mijne broek. Meusambō, van een sambō-boordsel voorzien, met zulk een boordsel; siloeeuë meusambō (ngòn) kasab, eene broek met een boordsel van goudraad langs de naden der pijpen. Peusambō, laten sambō, of sambō (verb.) met versterkte beteekenis. Teusambō, van een sambō-boordsel voorzien. Seumambō, de handeling sambō verrichten.

SAMBŌ' I, sloep, bootje, schuitje; sambō' apoej, stoomsloep; zie verder vbd. i.v. loengkòb, roendō'. Meusambō', eene sloep hebben, met eene sloep gaan, per sloep.

SAMBŌ' II, zie tjambō'.

SAMBŌNG (Mal. samboeng), lasschen, aanlasschen, aanhechten, verlengen, (inz. gebezigd van de stengen van den mast van een vaartuig); raja that kapaj njan, lhèë pat djisambōng tihang, dat schip is erg groot, de mast is op drie plaatsen aan elkaar gehecht, (heeft drie stengen). Meusambōng, gelascht, aangelascht enz., van een verlengstuk, van eene steng voorzien. Vgl. sambat, seumòng.

SAMBŌT, aannemen (van b.v. een brief, een groet, ook van het aanbod bij de sluiting van een contract, zie beneden), in ontvangst nemen, ontvangen, inhalen (van b.v. gasten), beleefd of plechtig te gemoet gaan, opvangen, grijpen, overnemen, reageeren op, beantwoorden; sambōt seumah, den beleefden groet van iem. aannemen, erop reageeren; ka neusoedjoet diba' teu'ōt, boendaneu sambōt ngòn ië mata, hij prosterneerde zich voor de knieën zijner moeder en deze greep hem met tranen in de oogen, (Pòtjoet Moehamat); sambōt djamèë, de gasten beleefd ontvangen, verwelkomen; tië', lōn sambōt, werp het toe, ik zal het opvangen; 'Arian kalòn *h*an djeuët soerōt, ma neusambōt doem sinjata; meu'èn panika djaròë doea blah, 'Oeroepiah dilèë adja, toen 'A. zag, dat hij niet verder achteruit kon wijken, ving hij (de stooten en slagen met) de wapens op; hij schermde met zijne beide handen, zooals 'Oe. het hem had geleerd, (Noen Parisi; deze regels volgen op de i.v. sa' geciteerde regels); djisambōtlé dalam béhtra, misé taga soe meureujam, onmiddellijk werden ze (de schoten uit de vesting) aan boord der schepen beantwoord, en de kanonschoten klonken als donder-

@lonaliakbar

gerommel, (Banta Ahmat; zie den hieraan voorafgaanden regel i.v. lageuëm); meuseu'ōt sambōt, zie i.v. seu'ōt; zie verder vbd. i.v. keumpé, lheuëh, ragam, roehé, salén. Meusambōt, aangenomen, in ontvangst genomen, enz., (verder) passend (bij), gepast, in overeenstemming (met); tarikat njan meusambōt-sambōt, die tarikat is door den eenen leeraar aan den anderen overgedragen (onderwezen), heeft eene aaneengeschakelde reeks van leeraren, die haar hebben voortgeplant, (lett. is telkens door een leeraar in ontvangst genomen); siga' lakoe njan moepatōt, gèt meusambōt deungòn roepa, (gij) gedraagt u zeer gepast, in overeenstemming met uw uiterlijk, (Tjah Koebat; deze regel volgt op den laatsten uit den Tjah Koebat i.v. padan II aangehaalden regel); deungòn peukajan gèt meusambōt, sit njò patōt ba' angèëta, en zijne kleeding stond hem goed, zij paste bij zijn lichaam, (Tjintaboehan); zie verder vbd. i.v. padan II. Peusambōt, doen aannemen, in ontvangst laten nemen, enz., vormelijk te koop aanbieden (bij het sluiten van een contract van koop en verkoop van b.v. runderen, tuinen, rijstvelden, in het algemeen van zaken van waarde, zie ook i.v. bakōng), leveren, overleveren, overgeven, overdragen, overhandigen; keubeuë njan gòh lòm geupeusambōt, die karbouw is nog niet vormelijk te koop aangeboden, het contract omtrent den koop en verkoop van dien karbouw is nog niet formeel gesloten; djipeusambōt ngòn teubōïhsan, preudjandjian ngòn nahoeda; „oelōnkoe njòë djinòë koepoeblòë, koepeudjaròë oeba' gata"; ... „oelōnteu blòë namiëtteu njòë, rila kamòë bri hareuga"; ... nahoeda sambōtlé teubōïhsan, tadja'keu toean doemna gata, hij bood toen den slaaf vormelijk te koop aan, aldus het contract met den scheepskapitein sluitende: „dezen slaaf van mij verkoop en overhandig ik nu aan u"; ... „ik koop dezen slaaf van u, en stem erin toe den prijs te betalen"; ... de scheepskapitein nam snel den slaaf in ontvangst, (en zeide:) „gaat nu, heeren, gij allen", (Nabi Oesoeïh); aneu'koe poetròë koe'euntat oe la'ōt, koepeusambōt keu radja naga, ik heb mijn kind, de prinses, naar zee gebracht en overgeleverd aan den koning der naga's, (Boeda' Meuseukin; zie de hierop volgende regels, geciteerd onder peulawan i.v. lawan). Seumambōt, de handeling sambōt verrichten.

SAMÈ, mat van aaneengeregen nipah-, bangkoeang-, of andere bladeren om voorwerpen tegen regen te beschutten. Vgl. kadjeuëng.

SAMLAKÒË, schoon, knap van uiterlijk, (van mannen), (in hik.; zie vbd. o.a. i.v. hò, laloe, ma-

@lonaliakbar

ra, oegahri, paréh, peungeuròë, saleuë'); samsamlakòë, meerv. van samlakòë; bandoemdji saré sam-samlakòë, teuma doea dròë likōt beuginda, zij waren allen even knap van uiterlijk, en twee van hen stonden achter den vorst, (Diwa Akaïh). Vgl. sambinòë.

SAMOEË, vliegende grijpen (zooals een roofvogel zijne prooi, verder inz. gezegd van een geest ten opzichte van een mensch of diens ziel), afvliegen, afschieten op, onverhoeds aanvliegen, wegvoeren, wegrooven; (ook het gevolg van zulk een aanval van een geest:) een zenuwtoeval krijgende, zijn bewustzijn verliezende, bewusteloos, verbijsterd; bitradja mat hana djitoepeuë, ka raboeë-toeë samoeë raja, ofschoon de vorst haar vasthield, was zij er niet van bewust, zij was geheel in de war en verbijsterd, (Gadjah toedjōh oelèë; zie den hieraan voorafgaanden regel i.v. hantjō, waar vóór angèëta in te voegen jò, dat uitgevallen is); zie verder vbd. onder sapeuë i.v. peuë. Zie sama I, samòn.

SAMOEË', (meer dial. v.d. Westkust), veel, buitengewoon, ontzaglijk veel, als bedolven onder de veelheid (van b.v. eene winst, eene vangst), (vgl. tamoeë'); Si Poelan njan samoeë' that djiteumeung hareukat djiboengka gò njòë, die N. N. heeft op deze reis ontzaglijk veel verdiend; le meuteumeung eungkōt, samoeë'-samoeë', we hebben veel visch gevangen, ontzaglijk veel. Seumamoeë', = samoeë' (meer als toestand gedacht); seumamoeë' that gò njòë meuteumeung eungkōt, we hebben dezen keer ontzaglijk veel visch gevangen. Seunamoeë', zie i.v. tamoeë'.

SAMÒN, wegrooven, wegpakken, (inz. gebezigd van een geest, die een mensch of diens ziel wegpakt, vooral bij het doorwaden van rivieren of kreken, bij het nemen van een bad daarin of in zee; ook het gevolg ervan:) een zenuwtoeval krijgende, zijn bewustzijn verliezende, bewusteloos, verbijsterd, (zie ook samoeë), (voorts als Mal. samoen) struikrooverij plegen, rooven, berooven, (bij vergelijking): bedriegen, afzetten; ka djisamòn lé baloeëm beudé, een b.b. (e.s.v. watergeest) heeft hem weggepakt; babah kroeëng Darōj, Radja Oemòng taré' ganòng raja brahla; hana sidròë oereuëng na djisamòn, meuligòë geupeudòng keuradjeuën radja, de monding van de Darōj-rivier en het Radja-Oemòng-veld zaten vol booze geesten en demonen; maar ze roofden geen enkele persoon weg, toen men er het vorstelijke paleis oprichtte, (Pòtjoet Moehamat). Meusamòn, weggeroofd, weggepakt, geroofd, beroofd, de handeling samòn verrichten. Zie peunjamòn.

@lonaliakbar

SAMPA', metalen (gew. zilveren of soeasa) beslag aan het heft of de schacht van wapens om de verbinding met het ijzer, steelring, (verder als Mal. sampak) ingestoken, ingedreven tot het handvat, (fig.) doorgedrongen, gekomen tot, (voorts) geheschen (van een zeil); (ook) insteken, indrijven tot het handvat, hijschen (van een zeil); sampa' gliwang, steelring van een klewang; geumè ngòn idang ladjoe geudja', hingga sampa' dalam koeta, zij begeeft zich, schalen met gerechten medenemende, onmiddellijk op weg, tot zij in de vesting aankomt, (Prang sabi); ka djisampa'lé ngòn lajeuë, angèn pi kheuë landjoet pa'sa, men heesch toen de zeilen en de wind woei krachtig en gunstig, (Nabi Oesoeïh). Meusampa', van een metalen beslag, een steelring voorzien, tot het heft ingestoken, geheschen; ladōm neubri gliwang meusampa', ladōm laja' tjeumbōj soeasa, aan sommigen gaf hij een klewang met een sampa', aan anderen, naar het paste, eene doos van soeasa, (Goemba' Meuïh).

SAMPAN, e.s.v. sloep, licht vaartuig, veelal smaller en korter dan een prahō, met slechts één mast en één roer, wordt gebruikt als visschersvaartuig of als handelsvaartuig voor het vervoer van goederen; sampan poekat, zie i.v. poekat; di Teukoe neuwòë keudéh rèt darat, ramsōm dji'euntat ngòn sampan djiba, de Teukoe keerde over land terug, terwijl de levensmiddelen met een sampan werden verzonden, (Prang Gōmpeuni); zie verder vbd. i.v. kreuëh, riwang. Meusampan, een sampan hebben, ermede gaan, vervoeren; per sampan; zie vbd. i.v. lheuëh.

SAMPANG I, vernis, vernissen (van b.v. de houten scheeden van wapens); ba' sampang, e.s.v. boom (Mal. id.), waarvan het hars als vernis wordt gebruikt; djisampang sarōng sikin, hij vernist de scheede van een sikin. Meu-, of teusampang, gevernist. Seumampang, de handeling sampang verrichten.

SAMPANG II, klaar, af, voltooid, afgedaan, uitgemaakt, beëindigd, genoeg; af-, uitmaken, afdoen, voltooien, beëindigen; ka sampang, het is klaar, of zoo is het genoeg; njòëlōn kheun ba' dròëneu sampang narit, ik zeg u dit als mijn laatste woord, (ik kom er niet meer op terug, het is er mee afgedaan). Peusampang, laten sampang, of sampang (verb.) met versterkte beteekenis; tapeusampang djinòë, maak het nu af, of uit. Teusampang, af-, uitgemaakt, afgedaan, voltooid, beëindigd.

SAMPANI, e.s.v. mythisch dier, voorgesteld als gevleugeld en als een vijand van naga's, (in hik.); jōh njan djeuëtlé keu

@lonaliakbar

sampani, indah *h*an sabé oelèëdji doea; bandoem oelèë meuradjawareudi, reukoeëng meuseundi manè' meutia; jōh njan sampani djipò leugat, oe ateuëh Koebat Lila'indra, hij veranderde toen onmiddellijk in een sampani, weergaloos schoon van uiterlijk, met twee koppen; de koppen waren geheel met glazuursel versierd en de hals was afwisselend bezet met kralen en parelen; de sampani vloog toen snel op K. L. af, (Tjah Koebat); zie verder vbd. i.v. rab.

SAMPÉ, (behalve in eene enkele uitdrukking minder gebruikelijk dan de meu-afleiding), bereikt (van een doel), vervuld (van een wensch), voldoende, (mod., naar Mal. sampai, ook:) tot, tot aan; sampé (ook sampòë) meukeusoet, hadjat, zijn doel bereikende of bereikt hebbende, zijn wensch vervuld ziende; sampé (meer sampòë) an toeha, tot in den ouderdom. Meusampé, tot het einde toe, bereikt (van een doel), vervuld (van een wensch), voldoende, toereikend, aan zijn doel beantwoordende, geschikt, bevredigend, tot voldoening strekkend, geslaagd, succesvol, slagende, naar wensch, volmaakt, volkomen, in orde, voldaan, bevredigd; kaja meuïh hana meusampé, kaja padé meusampōreuna, (of meusampeuna), rijkdom aan goud is niet voldoende, rijkdom aan padi is volmaakt, (is een zegen), (sprkw.); ada' geubri ka meusampé, lam *h*an pakré tòh bitjara, indien zij het gaven, zou het in orde zijn, maar zoo niet, wat dan, wat zou hij moeten doen, (Noen Parisi); „lōn deungò haj pò na tapòh kaphé, padoem na beudé tateumèë lé gata"; „bit haj ajah lōn dja' meusampé, siplōh kra' beudé meutjeureupa", „ik heb gehoord, baas, dat gij ongeloovigen hebt gedood, hoeveel geweren hebt gij daarbij verkregen"; „inderdaad, vader, heeft mijn tocht succes gehad, tien achterlaadgeweren (heb ik buit gemaakt)", (Prang Gōmpeuni); di dōnja kòn trōïh djan pagé, boemeusampé hambateu njòë, moge het (o Allah) van deze wereld af tot de andere toe Uwen dienaar hier naar wensch gaan, (Hik. Rantò); tadòngkeu pòtjoet gata sinòë, tagaséh keu kamòë pò meukoeta; gaséh pòtjoet ba' meusampé, trōïh an pagé silama-lama, blijf hier, prins, en wees ons genegen, geëerbiedigde heer; wees ons steeds genegen, prins, tot het einde, tot het leven hiernamaals toe, (Nabi Oesoeïh); tamoepajah *h*an meusampé, akhé pagé dalam sé'sa, gij geeft u moeite voor niets, (want) later in het leven hiernamaals zult gij straffen ondergaan, (Poetròë Peukisōn); njankeu keubaj tan meusampé, *h*an é' djimè bòh ramtaka, dat is eene soort onkwetsbaarheid, die niet

@Ionaliakbar

geslaagd is, men is er niet door bestand tegen geweerkogels, (Pòtjoet Moehamat); 'òh lōn ingat keu djoedō dròë, meuteutalòë trō ië mata; 'òh lōn ingat *h*an meusampé, 'òh lōn piké *h*an meurasa, als ik aan mijn echtgenoot (die er niet meer is) denk, dan stroomen mijne tranen onafgebroken neer; als ik aan hem denk, dan heb ik een onbevredigd gevoel, als ik over hem pieker, dan kan ik het niet beseffen, (Banta Ahmat); zie verder vbd. i.v. baréh, habibi, kroe I, lagòë, oeseuha, peudoeli, phoej I, roehé. Peusampé, doen meusampé, doen bereiken, voldoen aan, vervullen, enz.; é' tapeusampé (of tapeusampòë) ban nabsoe lōn, kunt gij aan mijn verlangen voldoen; zie verder vbd. i.v. pròë. Zie sampòë.

SAMPÈË, (uit sa en mpèë, van dezelfde voorouders), bloedverwant (van vaders-, of moederszijde), broeder, zuster, neef, nicht; sampèë pi tan karōng bië' pi *h*an, ngòn sabab njan poetròë hina, noch van vaders-, noch van moederszijde heb ik verwanten, daarom ben ik eene nietswaardige prinses, (Malém Dagang); aneu' keumoeën siplōh taleungò lōn kheun kri, bandoem saré moepeuëpeuë nama; Dika Indra sidròë geupeunan, Ali Biram teuma njang doea; Moerōm Dangki nama njang lhèë, njan sisampèë gòbnjan sèëdara, zijne tien neven (broederskinderen), hoor mij hen opnoemen, want van allen zijn de namen bekend; een heette D. I., de tweede A. B., M. D. was de naam van den derden, die drie waren van één vader, waren broeders, (Djoehan Meusapi); di lōn Kamba keu poetròënjan, meunòëkeu ban hé Oenan dròë; sèëdara sampèë sipoepò, Keumala sròë di lōn sidròë; ... kaleungò, hé Oenan Kamba, lōn tjalitra njang ma poetròë; ma poetròë Diwa Keumala, sèëdara deungòn ma kamòë, tegenover die prinses, K., sta ik in de volgende verwantschapsverhouding, o Oe.; wij zijn nichten van elkaar, de luisterrijke (prinses) K. en ik; .... luister, Oe. K., ik zal u vertellen (hoe het in elkaar zit), de moeder van prinses D. K. is n.l. eene zuster van mijne moeder, (Indra Bangsawan); zie verder vbd. i.v. ngòn, prè'-prè', poepò.

SAMPEUNA, ook seumpeuna, en (door den invloed van sampōreuna:) sampōna (Skrt. sampanna), gezegend, zegen, geluk aanbrengend; zegen, zegening, heil; kréh sampeuna, zie i.v. kréh I; hana gèt sampeuna, zonder zegen, (gezegd van b.v. iets dat gedaan wordt zonder dat men daarvoor het gunstige tijdstip heeft afgewacht, of van een kind, dat niet deugen wil; zie ook vbd. i.v. lhōng II); toeëng sam-

@lonaliakbar

peuna, zegen ontleenen, den zegen vragen; la'én niba' njan padoem pa'idah, lam salasilah lahé njata; lōn bōh sinòë toeëng beureukat, batjoet sapat toeëng sampeuna, verder ligt er veel nut in de kennis van de geschiedenis van koningen; ik maak er hier melding van om er zegen aan te ontleenen, om er, uit elke plaats een weinig, heil uit te verkrijgen, (Meudeuha'); aleukisah moela lōn soerat, lōn toeëng beureukat deungòn sampōna; lōn toeëng beureukat deungòn idjadah, deungòn apoeah goerèë hamba, ik begin dit verhaal te schrijven met den zegen (dit begrip in vier verschillende woorden uitgedrukt) van mijn leermeester te vragen, (Dioe Plinggam; hierop volgt de regel, geciteerd i.v. phoej I). Meusampeuna, zegenen, bidden; (ook) gezegend, waar zegen op rust, zegen aanbrengend; djipreuë' ateuëh moeda samlakòë, seureuta meunòë djimeusampeuna; „ba' seulamat sri meuligòë, moeda samlakòë ngòn poetròë moeda; ba' keukaj baka dalam keuradjeuën'', meunan djikheun meusampeuna, zij strooide (de bloemen) over den jeugdigen en schoonen (bruidegom), terwijl zij hem als volgt zegende: „moge het u, den luister van het paleis, wel gaan, u, jeugdige en schoone (bruidegom) met de jeugdige prinses; moogt ge tot in lengte van dagen de heerschappij voeren'', aldus sprak zij, hem zegenende, (Blantasina); 'òh tō' neumat lham oe djaròë, pò samlakòë meusampeuna; „ja Ilahi waja Rabi, Pòkoe tabri ban lōn pinta, toen de schoone jongeling de schop met zijne handen gegrepen had, bad hij: „O Allah, o Heer, mijn Heer, verhoor mijne bede, (Malém Diwa); zie verder vbd. i.v. hadjat, langkah, nèseupoe, sampé (sprkw.), seubèë.

SAMPEUNI (Ned.), of anggō sampeuni, champagne, (mod.).

SAMPÒË (Mal. sampai), komende of gekomen tot, aankomende, aangekomen, bereikende, bereikt (ook van een doel), vervuld (van een wensch), voleindigd, volbracht, klaar, voldoende, toereikend; tot, tot aan, (vgl. sampé); sampòë an, tot, tot aan, (zie vbd. i.v. koelét, peureuléng, sampé); beu Toehan bri mangat asòë, ba' é' sampòë hadjat ngòn pinta, moge de Heer (mij) gezondheid schenken, moge (mijne) bede verhoord, (mijn) wensch vervuld worden, (Tjah Koebat); zie verder vbd. i.v. galah, hat, idjab, khirab, khoet, ladoeni, lajeuë II, para', peuët, piaman, rawé, roempang. Meusampòë, = sampòë, doch minder gebruikelijk. Peusampòë, doen komen tot, doen bereiken, brengen, volbrengen, voleindigen, vervullen, vol-

@lonaliakbar

doen aan, toereikend maken; „beukit meunan padoem oeròë, njang é' sampòë trōïh kabawa"; djiseu'-ōtlé djikheun meunòë: „toedjōh oeròë trōïh oe tangga"; 'Isa Pari lòm joeë leugat: „bè' tréb lambat beutrōïh sigra"; djiseu'ōtlé: „lōn peusampòë, ngòn lhèë oeròë meunan lama", „als het zoo is, in hoeveel dagen kunt gij (hem) dan thuis brengen"; hij (de djén) antwoordde aldus: „in zeven dagen (zal hij) thuis zijn"; 'I. P. gelastte hem vlugger te gaan: „doe er niet lang over, laat hij er gauw zijn"; hij antwoordde toen: „ik zal hem er brengen binnen drie dagen", (Tamim Ansa); djimoepakat ngòn sèëdara: „dja' oedéhta seutèt djinòë; djinòë tapò dalam awan, Pòkoe Toehan njang peusampòë", de broeders beraadslaagden onder elkander: „laten we gindsheen gaan en (haar, de zuster) volgen; laten we door de lucht vliegen, onze Heer moge ons ons doel doen bereiken", (Goemba' Meuïh); peuë njang meukeusoet Alah peusampòë, Toehan sidròë balaïh goena, moge Allah uw wensch vervullen, moge de eenige Heer het u vergelden, (Gadjah toedjōh oelèë); zie verder vbd. i.v. sampé.

SAMPŌH, vegen, af-, op-, uit-, wegvegen, af-, uit-, wegwisschen, wegvagen, afdrogen, wrijven of strijken langs of over, smeren, streelen; sampōïh brōïh, vuil op-, wegvegen; sampōh ië, water afvegen; sampōh reu'ōh, het zweet afdrogen; sampōh labō, verf smeren, verven; sampōh djaròë, de handen afvegen, afdrogen; sampōh tangan, (Mal. sapoe tangan), zakdoek; sampōh tangan sabòh di djaròë, ban peuët sagòë bòh roe meutia, in de hand hield hij een zakdoek, met bòh roe-versieringen van parelen aan de vier punten, (Tjah Koebat); djinòë matékoeië sampōh, nja*w*òng toebōh hantjō leubō, ik zal nu sterven, weggevaagd door den watervloed, mijn leven en mijn lichaam zullen geheel vernietigd worden, (Plandō' Kantjé); zie verder vbd. i.v. khaléh, lhōh, lila I, oepa, pèh, sawiët, seudò. Meusampōh, geveegd, af-, op-, uit-, weggeveegd, enz., (ook) aangeraakt door het vegen enz. van een ander, gestreken, strijkende langs; na keunòng dròëneu, — hana, meusampōh batjoet, heb ik u geraakt, — neen, het is even langs mij gestreken; zie verder vbd. i.v. leusōh. Peusampōh, laten sampōh, of sampōh met versterkte beteekenis. Seumampōh, de handeling sampōh verrichten, (zie vbd. i.v. pantang). Seunampōh, bezem, (zie peunjampōh).

SAMPŌNA, zie sampeuna.

SAMPÒNG, e.s.v. groeiziekte (die

@lonaliakbar

zich gew. driemaal openbaart), die ziekte hebbende; s a m p ò n g t j o e t, die groeiziekte tegen de sexueele rijpheid; s a m p ò n g p e u t e u n g ò h a n, die ziekte als men volwassen is; s a m p ò n g r a j e u', die ziekte bij geheelen afloop van den groei; s a m p ò n g k o e n è n g, groeiziekte, die o.a. tot verschijnselen heeft geelheid en verdroging van de huid; m a n ò ë s a m p ò n g, baden met water, waarin men 44 verschillende soorten bladeren heeft gedaan, na afloop van de s a m p ò n g-ziekte; S i P o e l a n k a s a m p ò n g, N. N. heeft al de s a m p ò n g-ziekte gehad.

SAMPŌREUNA (Skrt. s a m p u r ṇ a), voltooid, voleindigd, volbracht, vervuld (van een wensch), verhoord (van eene bede), volkomen, volledig, voltallig, compleet, perfect, onberispelijk, waar niets aan ontbreekt, gaaf, geheel naar behooren, behoorlijk, (in deftige taal en in geschr.; in hik. ook:) = p e u s a m p ō r e u n a; j a r a s o e l ō l a h, p e u r e u m a n A l a h, p i n t a A b d ō l a h T o e h a n s a m p ō r e u n a; h a d j a t A b d ō l a h k a n e u k a b o e j, s a b a b R a s o e j t h a t m e u l i a, (de engel Gabriël zeide:) „o Gezant Gods, Allah heeft beslist de bede van (den heilige) A. te verhooren; den wensch van A. te vervullen ter wille van Zijn verheven Gezant, (Kisah Hadat); zie verder vbd. i.v. g a d è I (sprkw.), j a t, l a's a n a, m e u n a d j a t, n a, n g e u r é b. M e u s a m p ō r e u n a, = s a m p ō r e u n a (adj.), doch minder gebruikelijk; zie vbd. i.v. s a m p é. P e u s a m p ō r e u n a, voltooien, voleindigen, volbrengen, vervullen, verhooren, volmaakt, volledig enz. maken. Vgl. s a m p ō n a.

SAMSI I, of b o e l è ë s a m s i, e.s.v. haarachtige vezels van eene zeeplant, door Chineezen ingevoerd en gebruikt als hengeltouw om kleine visschen te vangen; t a l ò ë s a m s i, zulk een touw.

SAMSI II, zie s a m s o e I.

SAMSI III, zie t j a m t j i.

SAMSOE I, ook s a m s i (Arab. s j a m s), de zon, (ook) glans, schittering, (in hik.); wordt verder, vooral de vorm S a m s i, als mannel. persoonsnaam gebezigd; w a r e u n a b o e l è ë b a n d j a m e u r o e t n j a n g i d j ō, i n d a h t h a t l a k o e t a'e u r o e p a; d j i s i n a s a m s o e g i l a n g-g o e m i l a n g, t h a t d j e u m e u r e u l a n g d j i p l o e ë n g t j a h j a, de kleur van hunne haren was groen als smaragd en schoon om te zien; de glans ervan straalde schitterend, een zeer heldere glans ging ervan uit, (Tjah Koebat); s a m s o e w a n k a m a, de zon en de maan; s a m s ō j, of s a m s ō n k a m a, de zon en de maan, (of) de glans van de maan; 'ò h l h e u ë h m e u n g o e j m o e d a b a n g s a w a n, r o e p a n e u b a n s a m s ō n k a m a, toen de edele jonkman aangekleed was, zag hij er (zoo schitterend) uit als de zon en de maan, (men verstaat er gew. al-

@lonaliakbar

leen onder: prachtig, schitterend), (Diwa Akaïh); zie verder vbd. i.v. kama, reukah.

SAMSOE II (Mal. samsjoe), Chineesche arak.

SAMSŌJ, zie i.v. samsoe I.

SAMSŌN, zie i.v. samsoe I.

SANA; ōn sana maki, of (samengetrokken) sanamaki, sennebladeren, (ingevoerd door Klinganeezen en gebruikt als purgeermiddel).

SANA', aandringen, met aandrang doen (inz. van eene vraag of een verzoek); meungnjò hana trang taleungò, pakòn hana tasana', als ge het niet duidelijk gehoord hebt, waarom hebt ge er niet op aangedrongen (het nog eens te zeggen). Meusana', de handeling sana' verrichten; aangedrongen, met aandrang; pakòn di kah kalakèë meusana'-sana', waarom vraag je zoo met aandrang.

SANAH, ook sanat (Arab. sannah), jaar, (in geschr.).

SANAM (Arab. çanam), afgodsbeeld, afgod, (in hik.); agama kaphé bè' lé ta'ikōt, pagé geutōt lam noeraka; bè'keu taseumah patōng sanam, gadòh iman dalam dada, volg niet meer den afgodendienst der ongeloovigen, ge zult dan later in de hel verbrand worden; vereer geen afgodsbeelden, het ware geloof verdwijnt daardoor uit uw hart, (Pha Soeasa).

SANAMAKI, zie i.v. sana.

SANAN I, (uit sa en nan), denzelfden naam hebbende, van denzelfden naam, gelijk in naam; (raadsel:) ba' si sanan, ōn si sanan, ba' oedjōng bòh meula'én nan, de boom heet si sanan, de bladeren heeten si sanan (i.e. de boom en de bladeren hebben denzelfden naam), maar de punt van de vruchten heeft een anderen naam, (oplossing: pisang, want men zegt ba' pisang, en ōn pisang, maar de punt van den bloemtros heet bòh djantōng).

SANAN II, vrouwel. persoonsnaam.

SANAT I, zie sanah.

SANAT II, zie seunat.

SANDANG, iets onder den arm aan een over den schouder geslagen touw, band, riem of bandelier dragen, (zooals eene sabel, een geweer); wordt ook als mannel. persoonsnaam gebezigd; kamarati beudé sihaïh, ba' kapilah doem djisandang, in eene afdeeling droegen zij korte geweren van 1 haïh lengte aan een riem over den schouder, (Radja Bada; zie verder vbd. i.v. kandreuën); Tjoet of Dja of Tō' Sandang, naam van een der vier kawōm's of soekèë's, waarvan de Atjèhers heeten af te stammen, (aldus geheeten, doordat, volgens eene volksoverlevering, de stamvader van dien kawōm, een onaanzienlijk man uit Lampanaïh in de XVII Moekims, den soeltan van Atjèh, toen deze op een tocht ter handhaving van zijn gezag over Pidië te Lampanaïh door hevigen dorst gekweld geen drinken kon krijgen, uit de

@lonaliakbar

kwelling verloste door hem melk te brengen in een bamboekoker, patjō', dien hij aan een touw over den schouder droeg, sandang, en vervolgens met zulk een aan den schouder gedragen bamboekoker en een om het hoofd gewonden wit klapperblad als herkenningsteekens aan het hof kwam, waar de soeltan hem en zijnen nakomelingen tot belooning eer en gunst bewees; daarom, zegt men, placht de Kali Malikōn Adé, die tot den kawōm Tjoet Sandang behoorde, bij de inhuldiging van nieuwe soeltans een wit klapperblad onder den hoofddoek, en eene donderbus, — ter vervanging van den bamboekoker van zijn stamvader — aan een lederen riem over zijn schouder te dragen; zie verder i.v. soekèë); sandang lajeuë ana', de planken, ééne aan elke zijde van eene prauw, boven de papeuën taré' (zie i.v. papeuën), waaraan de zeiltouwen worden vastgemaakt; sandang lajeuë rajeu', de planken, die door de geugapa genoemde planken van de sandang lajeuë ana' gescheiden zijn. Meu-, of teusandang, gedragen aan een over den schouder geslagen touw enz.; beudé meusandang ba' bahō, een geweer aan een riem over den schouder gedragen. Peusandang, laten sandang; tapeusandang beudé ba' lōn, laat mij het geweer dragen. Seunandang, wat aan een over den schouder geslagen touw enz. gedragen wordt; neumat toengkat mè seunandang, neu'arōng blang gampōng nanggròë, met een stok in de hand en (een bedelzak) aan den schouder trok hij door velden, dorpen en steden, (Meudeuha').

SANDÉNG, rek, wandrek om allerlei voorwerpen op te zetten, bestaande uit eene horizontaal tegen den huiswand of in de ruimte tusschen het dak en den niet tot het dak toe opgetrokken huiswand aangebrachte, deels buiten den huiswand uitstekende plank; (verder, gew. in de meu-, en peu-afleidingen ook als Mal. sanding) naast, vlak bij; pintōgeu njan koentji didalam, hana trōïh pham djeuët djiboeka; déndajang djipò' loeeuë' sandéng, djikeureuléng leumah mata; leumah djikalòn teungeut mantòng, teuma djiriwang oeba' radja, de deur was van binnen gesloten en de hofjuffer wist niet hoe haar te openen; zij stootte haar hoofd tegen (het uitstekende gedeelte van) het wandrek en wierp door de opening (waarin het rek zat) een zijdelingschen blik (naar binnen); zij zag toen duidelijk, dat (de prinses) nog steeds sliep, en keerde vervolgens naar den vorst terug, (Tjah Koebat); mirahpatina sabòh, djitōh bòh ba' oelèë sandéng; boekòn sajang si nja' geupòh, seuliséh ba' oedjōng leumbéng, er is

@lonaliakbar

eene duif, die eieren legt op het uiteinde van het wandrek; hoe jammer, zij hebben naar mijn liefje geslagen, maar zij is aan de punt van de werpspies ontkomen, (pantōn); zie verder vbd. i.v. lapéng. Meusandéng, van een wandrekje voorzien, met een wandrekje; (verder) vlak bij, naast (iets anders), naast elkaar; zie vbd. i.v. oemòng. Peusandéng, vlak bij, naast (iets anders of elkaar) plaatsen; ka geupeusandéng lintō, men heeft den bruidegom al naast de bruid geplaatst.

SANDJA' (Arab. sadj', rhythmisch en rijmend proza), rhythme, rijm, dichtmaat, metrum, inz. het Atjèhsche metrum, waarin elke versregel uit twee hemistichia, elk van 8 maten van een of meer lettergrepen, of 4 voeten van 2 maten (dus de geheele versregel uit 16 maten of 8 voeten) bestaat met het accent op de tweede van elk paar maten, voorts het eerste hemistichium en de eerste helft van het tweede hemistichium (dus de 4de en de 6de voet van den geheelen versregel) in de eindlettergrepen op elkaar rijmen, terwijl bovendien de eindlettergreep van elken versregel op die van den volgenden rijmt; om afwisseling te verkrijgen wijzigt men het rijm in het midden of aan het einde der versregels, of laat men op de eindlettergreep van den 4den voet, niet de eindlettergreep maar de eerste maat van den 6den voet, of ook wel, in navolging van het Mal. vers, de eindlettergreep van den 8sten voet (dus de 2 hemistichia op elkaar) rijmen, (dit laatste zelden, zie een vbd. ervan i.v. kōng I uit de Goemba' Meuih; zie verder baréh, nalam, pantōn, radjat, tawi), (verdere beteekenis van sandja':) ordening, schikking, voeging; hana keunòng sandja', het rhythme of het rijm is niet goed, het vers loopt niet goed, (ook) het past niet, het staat niet (van b.v. een kleedingstuk, van hetgeen men zegt); ta'eu djigrōb sandja' keunòng, langkah limòng langkah tiga, men zag haar (de danseressen) mooi rhythmisch springen en den vijf-, en den driestappendans uitvoeren, (Goemba' Meuïh); zie verder vbd. i.v. lageuëm. Meusandja', geordend, welgeordend, rhythmisch, gelijkmatig, gepast, passend, keurig, mooi, netjes; geubri idja that meusandja', neudòng pira' teuneun soeasa, hij gaf hem een zeer mooi kleed, waarvan de schering van zilver en de inslag van soeasa was, (Malém Dagang); sòë keuradjeuën dilèë nanggròë njòë, peugah ba' kamòë sòjdi oelama; oelōnteu kalòn meusandja' that, njòkeu teumpat radjaradja, van welken vorst is deze plaats vroeger de residentie geweest, zeg het mij, heer schriftgeleerde; ik zie de plaats zoo keurig, echt eene plaats voor vorsten, (Malém Dagang); geutōt meureujam that meusandja', soera' meu-

@lonaliakbar

haja' dji'é' panglima, welgeordend werden de kanonnen afgeschoten en een daverend gejuich klonk, terwijl de panglima den strijd inging, (Malém Dagang); zie verder vbd. i.v. breumbōng.

SANDRA, pand (fig., vgl. Mal. sandera), offer, overgave, (zelden, gew. in de peu-afleiding gebezigd); djibeudòïhkeu doem ba' Diwa Keu'indran, njawòng badan djidjō' sandra: „toeankoe peunamiët doemna kamòë, ngòn-ngòn nanggròëmilé' digata", zij stonden toen allen voor D. K. op, en gaven hem hun lijf en hun leven te pand (gaven zich geheel aan hem over:) „heer, maak ons allen tot uwe slaven, en beschouw ook ons land als uw bezit", (Boeda' Meuseukin). Peusandra, op het spel zetten (fig. en lett.), te pand zetten, wagen, in de waagschaal stellen, aanbieden, overgeven, geven, offeren, opofferen; djakalèë han séb doemnan tampén, areuta la'én lōn peusandra, als die inzet (voor de weddenschap) niet voldoende is, dan zal ik nog meer op het spel zetten, (Noen Parisi); areutadji habéh han sapeuëlé, djidjō' keudjoedi djipeusandra, wat hij bezat was op, hij had niets meer, hij had alles aan het spel geofferd, (Pra'oen); adat han séb meuïh lam peutòë, blang gampōng njòë tapeusandra; djakalèë habĕh blang ngòn gampōng, padé lam krōng tapeusandra, indien het goud in de kist niet toereikend is, offer dan deze velden en gampōng op; als veld en gampōng op zijn, offer dan de padi in de schuren op, (Pòtjoet Moehamat); digòb geumèngòn deureuham, geutanjòë badan tapeusandra, anderen brengen goudstukken (als geschenken) mee, wij bieden onze lichaamskracht (onzen arbeid) aan, (Tjah Koebat); teungkoe joeë boeët baranggapeuë, adat neupoeblòë kamòë rila; meunan narit panglima peugah, njawòng darah djipeusandra, „gij kunt ons, teungkoe, elk werk opdragen, en indien gij ons wilt verkoopen, zullen wij er ook genoegen mee nemen"; aldus spraken de panglima's, hun leven en hun bloed aan hem overgevende, (Noen Parisi); zie verder vbd. i.v. sa'.

SANDRŌNG, ingaan (inz. van een geest in een persoon om b.v. door tusschenkomst van dien persoon de oorzaak en de geneeswijze van eene ziekte te openbaren), varen in, tegen iets ingaan, indringen, zich door iets heen (trachten te) slaan, (ook) tevergeefs trachten in of door te dringen, stuiten, gestuit, tegengehouden worden; ka djisandrōng lé djén, de geest is al in (hem) gevaren; iblih pile kameuhimpōn, djisandrōng ba' oedjōng até, duivels zijn er in grooten getale bijeen om in den top van uw hart in te dringen, (Noen Parisi); 'òh ka

@lonaliakbar

habéh ra'jat lalō, neujoeë tōblé pintō koeta; Dadjeuë pi trōïhlé djisandrōng, ra'jat djikeupōng di loea koeta, als al het volk door de poort is gegaan, beveelt hij de poort der vesting te sluiten; dan komt de Antichrist, tracht binnen te dringen, en belegert vervolgens de vesting, (Toedjōh kisah); laman *h*an, pòtjoet, tamita bantoe, *h*an é' talaloe oe Gampōng Djawa; *h*an é', pòtjoet, njan tasandrōng, taré' geudoebang Wandi Lila, indien gij, prins, geen hulp zoekt, zult gij niet tot G. Dj door kunnen dringen; gij zult er niet tegen in kunnen gaan, prins, W. L. heeft een krachtig zwaard, (Pòtjoet Moehamat). Meusandrōng, de handeling sandrōng verrichten, sandrōng met meerv. subject; tegenin gegaan, ingedrongen, gestuit; kakeu geulét doem geuhoedōm, geumeutjië' 'am-'oem gadjah meunta; geutheun toemba' ka meusandrōng, gadjah djiploeëng meugeugisa, zij trachtten hen van alle kanten te omsingelen, en de wilde olifanten schreeuwden op hevige wijze; zij stuitten telkens op de gevelde lansen en vluchtten in alle richtingen ronddraaiende, (Pòtjoet Moehamat).

SANÈ I, e.s.v. watergeest, die vooral in dood hout, dat op het water drijft, huist, en welks beet eene stekende pijn in de beenen, gevolgd door verlamming veroorzaakt, (zie vbd. i.v. lasa, ngabngab II, sarah I, sareuë'); sanè apoej, vuursanè, eene roode en zeer kwade soort sanè, (zie vbd. i.v. ramboej); lam Radja Oemòng na sanè Tjé'bré', baranggasòë taré' gadòh bitjara, in de R. Oe. is de sanè Tj., hoe sterk iemand ook zij, hij geraakt (tegenover dien sanè) ten einde raad, (sadati-vers); radjah sanè, beweringsformule tegen den sanè. Meusanè, door een sanè bewoond, waar een sanè in huist; kajèë njan meusanè, in dat hout huist een sanè.

SANÈ II, zie i.v. nè, en sa I.

SANEU', zie saneub.

SANEUB, of saneut, ook saneu', sahneut; meusaneub, ordelijk, netjes, keurig, welgeordend, in orde, passend, gepast, geschikt; djih meusaneub that, zij is zeer ordelijk, zeer netjes (op hare kleeren, haar huis enz.); dji'eu roepa that peungeuròë, peukajan di asòë sadarana; dji'eu peukajan that meusaneub, teumpat djidoeë' di ateuëh goeda; dji'eu mòseuta'èbngònalatprang, doem sibarang alat sinjata, zij zagen, dat hij er kloek uitzag en, op een paard gezeten, niet overmatig rijk, maar wel passend gekleed was; zij zagen, dat hij compleet met oorlogstuig, met alle soorten wapens was toegerust, (Tjah Koebat);

@lonaliakbar

neupoela gadōng ngòn keumili, neupoela tjampli deungòn lada; maséng-maséng doem meusaneub, neupoela ranoeb meugeuganda, hij plantte g. en k., hij plantte tj. en peper; elke soort welgeordend, en hij plantte sirih in verschillende rijen, (Asaj djeuët padé); tamita teumpat njang meusaneub, sinan tapeudoeë' dilèë Banta, zoek eene geschikte plaats om daar (den dooden en verminkten) B. eerst neer te leggen, (Gadjah toedjōh oelèë); zie verder vbd. i.v. hajeuë'. Peusaneub, ordenen, schikken, rangschikken, in orde brengen; kòn haba prang njang lōn seutèt, narit njang gèt gata sèëdara; gata bandoem lōn meu'aneu', tapeusaneub ajah lōn teuka; ... pat njang hana gèt doem tapeudjròh, bè' geuteu'òh malèë mata, (de vorst zeide tot de opgeroepen oelèëbalangs:) het is niet om over een oorlog te beraadslagen, dat ik u heb laten komen, het is voor een vreedzaam overleg voor u, gebroeders, onder elkander; ik beschouw u allen toch als mijne zoons: brengt nu alles in orde, mijn (schoon-)vader zal hier komen; ... maakt in orde wat niet goed is, opdat men er niet van zal spreken, zoo dat we ons moeten schamen, (Gadjah toedjōh oelèë); beudòïh teuma Habib Nada, neudja' tjò' landja baté sigra; laloe djipasòëlé ngòn ranoeb, djipeusaneub lheuëh lé leungka, H. N. stond toen op en ging snel een sirihschotel halen; zij deed er vervolgens sirih in, rangschikte die en was er spoedig mee klaar, (Gadjah toedjōh oelèë).

SANEUT, zie saneub.

SANG I, als, gelijk, evenals, alsof, den schijn hebbende van, als ware; zie vbd. o.a. i.v. keuloeloe, lheuëng, lisé', loepōt, lō'lō', manoera II, meugòë, meunapa'at, pèh, peunjeukoeët, pipa', reuhang, riwang; sangsang, versterking of verzwakking van sang; zie vbd. o.a. i.v. manòïh, masén, reubah, sé.

SANG II (Mal. id.), betiteling van goden, vorsten en dieren in verhalen; meura' meunari dalam talam pira', ta'eu djidja'-dja' sang manoera, de pauw danste op het zilveren presenteerblad, men zag den pauw er parmantig stappen, (Gadjah toedjōh oelèë); zie verder vbd. i.v. manoera I, reuhab.

SANGAT I (Mal. id.), zeer, erg, hevig, in hooge mate, uitermate, (in geschr.); zie vbd. i.v. lambōng I, ngeuréb, sarat I, saré.

SANGAT II, zie sangè' I.

SANGÈ I, e.s.v. spijzendeksel, afgeknot kegelvormig of halfrond en vervaardigd van gevlochten of aaneengenaaide pandan-, of nipahbladeren, al of niet kleurig versierd, dienende om op een dalōng met spijzen geplaatst

@lonaliakbar

te worden, (zie i.v. idang); sangè Daja, eene fraai bewerkte soort sangè, van deels gekleurde en deels ongekleurde pandanbladeren met gekleurde draden er doorheen en goudblad en gekleurde stukjes katoen of flanel er onder gewerkt, afgeknot kegelvormig, in Daja vervaardigd, en gebruikt bij feestelijke gelegenheden; sangè gampōng, eenvoudige, onversierde soort sangè, halfrond van vorm. Meusangè, een sangè hebben, ermede toegedekt.

SANGÈ II, zie sangè' I en II.

SANGÈ' I, of sangè, ook sangat (Arab. sa'ah), in sangè' limò, (eig. de vijf tijdstippen), de avondschemering, (dial. v. d. Westkust); bè' kameu'èn watèë sangè' limò, speel niet tijdens de avondschemering. Zie sindjakala i.v. sindja.

SANGÈ' II, ook sangè (Men. sangi', sap uit de schil van een limau), in sangè' limò, e.s.v. extract van citroenolie met andere oliën vermengd, gebruikt om het lichaam te parfumeeren, (dial. v.d. Westkust).

SANGEU; teusangeu-sangeu, verbaasd opkijkende, verbijsterd, met open mond kijkende, aanstarende, voor zich uit starende; peuë di kah teusangeu-sangeu, lagèë aneu' ka gadòh toeah, wat sta je met open mond te staren als een kind, dat verbijsterd van zinnen is. Peusangeu-sangeu dròë, (opzettelijk) verbijsterd kijken, kijken alsof men verbaasd is.

SANGGA, aan-, af-, tegen-, weerhouden, beletten, belemmeren, stuiten, weren, afweren, opvangen (van een slag), pareeren, het opnemen tegen, zich meten met, weerstaan, zich te weer stellen, zich verzetten tegen; afweer, weerhouding, belemmering, weerstand, verzet, (verder) e.s.v. bovenarmring, gedragen ter hoogte van den elleboog onder den ikaj geheeten armring en dezen als het ware tegenhoudende, ondersteunende, wordt ook ikaj meutampō' genoemd, (zie i.v. ikaj II); sangga gòb dja', iemand onder weg aan-, tegenhouden, iem. beletten te gaan; keureuna oelōn ka moepalòë, aneu' lōn sidròë ka gòb sangga; ka djireubōt ba' dja' manòë, tinggaj njang adòë a ka djiba, want mij is een ongeluk overkomen, een van mijne kinderen is door iemand aangehouden en ontvoerd, toen zij een bad ging nemen, de jongere zuster is achtergelaten, de oudere is medegenomen, (Dioe Plinggam); sangga mara, zie i.v. mara, en vbd. ook i.v. laréh; theun sangga, versterking van of pleonastisch voor sangga, (zie vbd. i.v. oela', poepō II, ri); zie verder vbd. van sangga i.v. kiké, linteuëng, ramboej, rantja', rèt I, sagang. Meu-, of teusangga, aan-, af-, tegengehouden enz.; 'òh djipòh lōn meusangga ateuëh kajèë boenọë, toen hij mij zooeven

@lonaliakbar

sloeg, werd de slag door een stuk hout opgevangen.

SANGGAMARA, zie i.v. m a r a en s a n g g a.

SANGGÉNG, hellend, scheef (inz. van het hoofd of een hoofddeksel, ook van b.v. een vaartuig), met een scheefstaand hoofd; s a n g g é n g t h a t k o e p i a h, (zijne) muts staat erg scheef; s a n g g é n g t h a t a k a j, met scheeve, i.e. slechte, slinksche streken. P e u s a n g g é n g, doen hellen, scheef doen staan. Zie g é n g.

SANGGŌ', of s a n g g o e ë', t a n g g ō', ook wel a n g g ō j, e.s.v. schepnet, bevestigd aan twee op de wijze eener schaar aan elkaar verbonden bamboestelen (g ò), waarvan de uiteinden door een draad (k a d j a) aan elkaar zijn verbonden om het te wijd openen te beletten, dient inz. om garnalen te vangen; met zulk een net vangen; d j i s a n g g ō' o e d e u ë n g, hij vangt met een s a n g g ō' garnalen. M e u s a n g g ō', een s a n g g ō' hebben, met zulk een net visschen, garnalen vangen. S e u m a n g g ō', de handeling s a n g g ō' verrichten, er mede bezig zijn.

SANGGOEË', zie s a n g g ō'.

SANGGŌJ, haarwrong, wat daarop gelijkt (van b.v. een b l i ō n g, zie aldaar); opbinden, opmaken (van het haar); ō' o e r e u ë n g B a r ō h m e u k r o e s ō n g b o e n g ò n g, ō' o e r e u ë n g T o e n ò n g s a n g g ō j b ò h g o e d a; ō' o e r e u ë n g P i d i ë m e u d j r a b a t t j e u k è h, ō' o e r e u ë n g A t j è h m e u k i p a ï h T j i n a, de haarwrong van de vrouwen van de Benedenlanden gelijkt op een peperhuisje voor bloemen (i.e. loopt puntig uit), die van de vrouwen van de Bovenlanden heeft den vorm van een paardenpenis (i.e. als eene worst van achteren afhangend); de haarwrong van de vrouwen van Pedir gelijkt op het windsel van de punt van een dissel (i.e. met eene uit de omwinding uitstekende punt en op zijde van het hoofd gedragen), die van de vrouwen van Groot-Atjèh gelijkt op een Chineeschen waaier (i.e. dubbel, in twee deelen gescheiden, vandaar ook s a n g g ō j t e u p l a h genoemd, en midden op het hoofd gedragen); o e l è ë g è t s a n g b ò h b e u r e u m b a n g, s a n g g ō j t j a t j a n g d i k o e p a l a, haar welgevormde hoofd geleek op eene b e u r e u m b a n g-vrucht en hare haarwrong stond recht op het hoofd, (Indra Bangsawan); s a n g g ō j d h ò ë, of s. k e u ë, haarwrong op het voorhoofd; s a n g g ō j k o e d ō', haarwrong achter op het hoofd; s a n g g ō j t j ò t, of s. p o e t j a' o e l è ë, haarwrong op de kruin van het hoofd; s a n g g ō j s i n g è t, haarwrong op zijde van het hoofd; t j e u k a m s a n g g ō j, zie i.v. t j e u k a m; t j o e t j ò' s a n g g ō j, zie i.v. t j o e t j ò'; d j i s a n g g ō j ō' s o e r a n g-s a r é n g, d j i s o e n t é n g b o e n g ò n g d o e m l i n g k a; b e u n g ò h d j i s a' s e u p ō t d j i s ō j, s e u n a n g g ō j b a n l i n t e u ë n g b a r a, zij draagt hare haarwrong in verschillende richtingen gewonden,

@lonaliakbar

met bloemen rondom ingestoken; des ochtends en des avonds steekt zij er nieuwe bloemen in en hare haarwrong is (zoo groot) als de dakbalk van een huis, (Indra Bangsawan); zie verder vbd. i.v. goendjè, pawōt I. Meusanggōj, eene haarwrong dragen, opgebonden, (van het haar). Teusanggōj, in eene wrong opgebonden, (van het haar). Seumanggōj, de handeling sanggōj verrichten. Seunanggōj, de wijze of het resultaat van het sanggōj, haarwrong; zie vbd. boven en i.v. pantjaloegam, randjanèt.

SANGGÒNG, of soenggòng, loos, ledig (van padiaren, zoodat de halmen rechtop staan), looze aren hebbende; wordt verder gebezigd als scheldwoord tegen paarden (omdat ze geen horens hebben) en tegen vrouwen, (als verwensching, dat zij geen man of geen kinderen mogen krijgen); abéh sanggòng padé lōn, hana bòh, al mijn padi heeft looze aren, heeft geen korrels; beukit ħan meunan djitrōn geusòng, padé soenggòng ħan tjit djeuët toeëng, als dat niet het geval is, dan komen er geusòng's (om de padi op te vreten) en de aren zijn dan ledig en ge kunt de padi toch ook niet nemen, (Tambéh toedjōh blaïh); wahé Amat kamat ba' kòng, binatang soenggòng loengkèdji hana, A., houd het stevig vast, het vervloekte beest dat geen horens heeft, (Hik. Goeda; gezegd van een paard, dat men wilde slachten); inòng soenggòng, verwenscht wijf!

SANGGRÒH, roepen, aanroepen, (in hik.); teuma neusanggròh kleuëng ngòn toepè, moebhō' até djih ban doea; kleuëng teureubang djiboengka lé, mita toepè dalam rimba; moeròësabab dilèëdjandji, djan neupanggé siseun doea, vervolgens riep hij (Malém Diwa) den kiekendief en den eekhoorn aan en beide dieren voelden hun hart kloppen; de kiekendief vloog onmiddellijk weg om den eekhoorn in het bosch te zoeken, want het was tevoren afgesproken, dat wanneer (Malém Diwa) hen ontbood, het beiden tegelijk zou gelden, (Malém Diwa); zie verder vbd. i.v. misé.

SANGKA (Skrt. çaṅkâ), vermoeden, verdenking, argwaan, onderstelling, meening, gedachte; vermoeden, verdenken, wanen, meenen, denken; sangka sòë, denken „wie zou het zijn'', niet weten wie het is; Alah, lōn sangka sòë, pada haj si A njang ka tatoeri digeutanjòë, ach, ik wist niet wie het was (die b.v. buiten kuchte, of in het donker kwam aanzetten) en het blijkt A te zijn, dien wij kennen; bahlé djeunòë oelōn soedjoet, haj ma pòtjoet salah waham; ħan lōn toeri gata sidròë, lōn sangka sòë mata lōn klam; mata seu-

@lonaliakbar

p ō t l ō n l a m o e r ò ë, *h* a n l ō n t o e p e u ë t a m e u k a l a m, (de prinses dacht bij zichzelf:) laat ik mij nu voor haar (de d j é n) prosterneeren, (en zeide, na op het vragen van de d j é n geen antwoord gegeven, doch door geweend te hebben:) „o geëerde moeder, het was eene misvatting van mij; ik wist niet dat gij het waart, ik wist niet wie het was, (want) mijne oogen zijn verduisterd, zijn verblind door de zon, ik wist niet, dat gij (tot mij) spraakt", (Goemba' Meuïh); s a n g k a w a h a m, verdenking, kwaad vermoeden, verdenken; b è' t a s a n g k a w a h a m g ö b, ge moet anderen niet (zonder grond) verdenken; zie verder vbd. i.v. l e u b è (sprkw.), p e u l e u h e u ë n. M e u s a n g k a, vermoed, verdacht; een vermoeden enz. koesteren; b è' m e u s a n g k a w a h a m b a' g ò b, koester geen verdenking tegen anderen.

SANGKA', met de hand wegslaan, afweren (van b.v. een slag of iets dat toegeworpen wordt); (ook) belet, verhinderd, tegengehouden, (= s e u n g k a', zie aldaar); (verder) bamboezen mand, waarin men kippen eieren laat leggen en uitbroeden, broedmand, (vgl. s a n g k e u ë'); p a k ò n t a s a n g k a' a t e u ë h l ō n b ò h a w ō n j ò ë, waarom hebt ge dezen a w ō-bal naar mij toe geslagen; t j o e r o e s a n g k a', zie i.v. t j o e r o e. P e u s a n g k a', = s a n g k a' (verb.) met versterkte beteekenis.

SANGKADÈ', (dial. v. Pidië) e.s.v. sprinkhaan, = d a r o e ë t g o e n o e k o e, zie i.v. d a r o e ë t.

SANGKADOE, of o e l a t s a n g k a d o e, eene groote, aschkleurige , langharige soort rups, (in Boeëng van wege de lange haren o e l a t m i ë, katterups genoemd), die, volgens het volksgeloof, in ijzer of ander metaal kan veranderen en alsdan den drager onkwetsbaar maakt, (zie i.v. p e u g a w è).

SANGKAJ, of s i n g k ō j, tegen, ongunstig (van den wind), tegenwind; *h* a n d j e u ë t t a m e u l a j e u ë, a n g è n s a n g k a j t h a t, we kunnen niet uitzeilen, de wind is erg tegen; zie verder vbd. i.v. r i m b a t.

SANGKAKALA (Mal. id., Skrt. ç a ṅ k h a, trompetschelp, en k â l a, tijd), bazuin, (inz. ter verkondiging van den dag der opstanding), (in hik.); n j a n k e u o e r ò ë k e u s o e d a h a n, p h a n a s i k e u l i a n d o e m p e u k a r a; b a' É s r a p i p e u r e u m a n H a l a r a t, n e u j o e ë j ō b m e u h a t s a n g k a k a l a, dat is de laatste der dagen, waarop alles vergaat; dan beveelt de Heer (den aartsengel) É. om op de bazuin te blazen, (Akeubarō Karim); zie verder vbd. i.v. k l i b-k l i b.

SANGKALAN, (Toenòngsch), zitbankje voor de weefster, (= n e u d o e ë' m e u n a n j e u m, zie i.v. m a n j e u m).

SANGKALASA, e.s.v. vliegende hagedis, waarvan het spuwsel, naar men zegt, op het lichaam van den mensch spikkels (b o e r é') en in het oog blindheid veroorzaakt;

@lonaliakbar

ta'eu pidjoeët njan ngòn badan, sipeureuti ban sangkalasa, men zag haar lichaam zoo mager als dat van een sangkalasa, (Tjah Koebat).

SANGKALÒË; pilèh sangkalòë, zie i.v. pilèh.

SANGKEUË', mandje van rotan, boelōh, klapperblad, of bili voor verschillende doeleinden, b.v. om rijst in te wasschen, opgeveegd vuil in te doen, ook voor broedplaats van kippen, (zie beuleunta', sangka').

SANGKILAT (Mal. sengkélat), ongewasschen, zich nog niet gewasschen hebbende na het doen van zijne behoefte; èleumèë sangkilat, e.s.v. onkwetsbaarheidswetenschap, ter verkrijging waarvan men gedurende zekeren tijd zich, na het doen van zijne behoefte, niet met water mag wasschen.

SANGKILOEË, jonge batjé-visch.

SANGKIŌ', ook sangkioet, tangkioet, e.s.v. schoffel met knievormig gebogen blad, inz. door peperplanters gebruikt om in hunne tuinen onkruid weg te hakken; hana djeuët lé lōn keumarang, djaròë tjeukang hé tjèëdara; djaròë batat djeuëb-djeuëb atōt, lōn mat sangkioet lampōïh lada, ik kan niet meer schrijven, want mijne vingers zijn stijf geworden, o broeders; al de gewrichten van mijne vingers zijn stijf geworden, doordat ik in een pepertuin den sangkioet gehanteerd heb, (Banta Ahmat).

SANGKIOET, zie sangkiō'.

SANGKIRA, als, indien, ingeval, voor het geval dat, (meer in hik.); adat sangkira, id.; ada' sangkira leubèh si'-oeròë doea, bè' djeuët keu beungèh, mocht het een of twee dagen langer duren, word dan niet boos; zie verder vbd. i.v. diwaj III, panjang, sawō III.

SANGKOE, groote porceleinen kom, die bij groote kanoeri's gebruikt wordt om er vleesch en derg. in te doen, wordt ook mangkōng dō'sa genoemd, (verder) eene combinatie van twee potten, waarvan de bovenste in den bodem gaatjes heeft, dienende om kleefrijst in gaar te stoomen.

SANGKOEDŌNG, hoed van pinangbladscheede of bladeren, (dial.). Vgl. djroekhō, saroeë'.

SANGKOELOEËH; reudeuëb sangkoeloeëh, zie i.v. reudeuëb.

SANGKŌT, aanhaken, aan of om iets haken, aan iets ophangen, (ook) haken, op eene bepaalde wijze opnaaien (van gouddraad); (ook) gehaakt, vastgehaakt, aangehaakt, belemmerd, tegengehouden, vastzittende; belemmering, verhindering, hinderpaal; han é' lōn dja' keudròë, lōn sangkōt djaròë ba' takoeë gòb, ik kon niet alleen loopen, ik sloeg (eig. haakte) mijne armen om iemands hals; tasangkōt badjèë lōn sigò ba' seuneulat, hang mijn baadje eens aan den haak op; até hana koemè keunòë, jōh boe-

@lonaliakbar

nòë sidéh koesangkōt, ik heb mijn hart niet hierheen meegenomen, ik heb het zooeven ginds opgehangen, (Plandō' Kantjé; hierop volgt de regel, geciteerd i.v. patè); djisangkōt kasab, zij naait gouddraad (op laken b.v., zoodanig, dat de draden aan elkaar haken, eene soort van haakwerk vormen); tjòb sangkōt, op sangkōt-wijze naaien; ië lam gampōng *h*an lé sangkōt, 'òh ka djisoerōt aneu' naga. het water (der rivier) bleef niet meer in de gampōng staan, toen de jonge naga was afgetrokken, (Banta Ahmat); zie verder vbd. i.v. ilat; sangkōt-pawōt, aan allerlei blijvende haken, door allerlei op-, tegengehouden, verhinderd, in allerlei beslommeringen, zorgen zittende; di lōn djinòë *h*an djeuët lōn boengka lé, keureuna ka sangkōt-pawōt geutanjòë ngòn aneu', ik kan nu niet meer op reis gaan, we hebben nu kinderen, die daarvoor een beletsel zijn; ladōm ròt la'ōt ladōm ròt darat, maséng-maséng meuhat doem meudjeumba; le that ra'jat sangkōt-pawōt, le that dilikōt mantòng peutoea, sommigen gingen over zee, anderen over land, allen in bepaalde groepen verdeeld; velen van het volk en vele hoofden bleven nog, door allerlei belemmerd, achter, (Pòtjoet Moehamat); lagi napakah na beungòh tan seupōt, sangkōt-pawōt saböh masa; njankeu sabab keusoekaran, pakri padan, ja sòjdina, levensonderhoud heb ik verder, indien ik het des morgens heb, des avonds niet, ik heb nu allerlei zorgen; daarom zit ik in moeilijkheid, wat moet ik doen, o heer, (Tamim Ansa); teu'ingat keu ma didalam glé, njan pi até djeuët keu gila; teu'ingat adòëdji di la'ōt, njan pi ka srōt ngòn ië mata; Banta Ahmat sangkōt-pawōt, ië mata srōt meuleuloemba; teu'ingat keunòë até peudéh, teu'ingat keudéh até loeka, dacht hij aan zijne moeder in het gebergte, dan was het alsof hij gek zou worden; dacht hij aan zijn broertje (het naga-jong) in zee, dan vloeiden zijne tranen neer; zoo maakte B. A. zich in deze en in gene richting bezorgd, en bij stroomen vloeiden zijne tranen neer; dacht hij in deze richting, dan kreeg hij een schrijnend gevoel in het hart, dacht hij in gene richting, dan kreeg hij het gevoel van eene wonde in het hart, (Banta Ahmat). Meusangkōt, gehaakt aan of om, aan-, vastgehaakt, opgehangen, belemmerd, tegengehouden, blijvende haken of hangen; zie vbd. i.v. keu'i, reuba, reuën-mareuën. Peusangkōt, laten sangkōt, of sangkōt (verb.) met versterkte beteekenis; tapeusangkōt kajèë njang na lam kroeëng, laat het hout in de rivier aan iets haken (dat het niet afdrijve).

@lonaliakbar

Teusangkōt, = meusangkōt (doch meer onopzettelijk of als toestand); neumarit ngòn leumah leumbōt, gaséh teusangkōt toean peudana; didalam até peudana meuntròë, bit njò aneu' njòë bidja'sana, hij sprak rustig en beleefd, en de rijksbestuurder kreeg een gevoel van genegenheid voor hem; in zijn binnenste dacht de rijksbestuurder, „deze knaap is inderdaad zeer verstandig'', (Diwa Akaïh). Seumangkōt, de handeling sangkōt verrichten. Seunangkōt, het haken enz., belemmering, verhindering, (ook) plaats om iets aan vast te haken, om iets aan op te hangen, haak. Sangkōtan, (in hik.), = sangkōt (adj.), of seunangkōt; zie vbd. i.v. kiët.

SANGKŌT-PAWŌT, zie i.v. sangkōt.

SANGKŌTAN, zie i.v. sangkōt.

SANGSARA (Mal. id. Skrt. saṃsâra), leed, verdriet, spijt, zorg, kommer; leed enz. hebbende, (deftig en ouderwetsch, en in hik.); zie vbd. i.v. panggang. Peusangsara, leed enz. aandoen.

SANGSÉNG, ongedurig, onrustig (van geest, van aard, gew. van een deugniet gezegd), met veel streken; sangséng that akaj aneu' njòë, wat is dit kind ongedurig, wat heeft het veel streken; zie verder vbd. i.v. ngeurén. Peusangséng dròë, zich ongedurig gedragen, allerlei streken uithalen; peusangséng akaj, id.

SANGSOEJ, zie sangsōj.

SANGSŌJ, ook sangsoej, verward, in de war, (van b.v. garen, het haar), (fig. ook) radeloos, niet wetende wat te doen; (verder) = peusangsōj; sangsōj that ō', hana djisoegōt, (hare) haren zijn erg verward, zij heeft ze niet gekamd; teudoeë' si'at njòë bè'keu sangsōj, leungòkeu njòë teungkoe radja, we laten dit een oogenblik rusten, opdat het (verhaal) niet in de war rake, luister nu naar het volgende, geëerde teungkoe, (Indra Bangsawan); pòteu soesah até sangsōj, neumeuka'ōj keu aneu'eunda, de vorst was zeer bezorgd (over zijne zieke dochter), was radeloos, en deed voor (het herstel van) zijne dochter eene gelofte, (Tjah Koebat); zie verder vbd. i.v. phoe'. Meusangsōj, in de war enz. rakende of geraakt; ladōm djitòb tangkoelō' meusangsōj, goendjè meukeupōj moepajōng tjina, sommigen strikten hun hoofddoek op verwarde wijze, waarbij de slippen boven bijeenkwamen als een Chineesche pajoeng, (Pòtjoet Moehamat; var.: ladōm djitòb tangkoelō' sangsōj, goendjè meukeupōj ateuëh koepala, sommigen strikten hun hoofddoek op verwarde wijze, waarbij de slippen boven op het hoofd bijeenkwamen). Peusangsōj, in de war, in verwarring

@lonaliakbar

brengen, verwarren, radeloos maken; ō'dji njang djòm djipeusangsōj, badjèë di asòë djeuët keu roedja, hare glad gestreken haren bracht zij in de war, en de kleeren, die zij droeg, scheurde zij aan flarden, (Noen Parisi; zie var. i.v. sangsōt). Zie sangsōt.

SANGSŌT, ook tjangtjōt, verward, in de war, (van b.v. haren), (fig. ook) radeloos, niet wetende wat te doen; ō'dji tjangtjōt habéh sangsōj, badjèë di asòë djiplah doea, hare haren waren in de war, waren geheel verward en de kleeren aan haar lichaam scheurde zij in tweeën, (Noen Parisi; var. van den i.v. sangsōj geciteerden regel); ħan tòm kamòë moemeuradjah, pakri ilah tajoeë bantōt; sit ħan tòm gòb koepeu'oebat, bit soesah that atékoe sangsōt, ik heb nog nooit iemand belezen, wat moet ik doen, dat gij mij puisten wilt laten bezweren; ik heb immers nooit een zieke behandeld, ik zit waarlijk in moeilijkheid, ik weet niet wat ik doen moet, (Plandō' Kantjé). Meusangsōt, in de war enz. rakende of geraakt. Peusangsōt, in de war, in verwarring brengen, verwarren, radeloos maken. Zie sangsōj, en vgl. koesōt.

SANI (Arab. thânî), de tweede, wordt in persoonsnamen gebezigd, ook zonder dat er van een eersten en tweeden van denzelfden naam sprake is; Êseukanda Sani, Iskandar de Tweede, soeltan van Atjèh van 1636—1641 n. Chr., opvolger van Êseukanda Moeda; Abdōlah Sani, een mannel. persoonsnaam.

SANIËN, in eene periode van tegenspoed, van pech verkeerende, tegenspoed, pech hebbende; geutanjòë teungòh saniën, peuë njang tameukat djiteuka roegòë, wij verkeeren juist in eene periode van tegenspoed, waarin wij ook handel drijven, wij lijden verlies.

SANJEUM, ook sanjoem, (uit sa en njeum, of njoem), aangenaam (van smaak, gevoel, gedachte), smakelijk, lekker, rustig (van het hart), vast, standvastig, vast besloten, (ook) hecht, stevig; lōn padjōh boe sanjeum that, ik heb erg lekker gegeten; sanjeum rasa sira lam goelè, hana tabeuë hana masén, het zout in de goelè smaakt juist goed, het is niet flauw en het is niet zout; hana sanjeum até lōn keumeung dja' oe peukan, ik heb nog niet vast besloten om naar de markt te gaan, ik verkeer in onzekerheid of ik naar de markt zal gaan of niet; ka'ikat ba' sanjeum, bind het stevig vast. Peusanjeum, aangenaam enz. maken.

SANJOEM, zie sanjeum.

SANOEBARI, zie sinoebari.

SANŌRAN, zie salōran.

SANSIŌN I, ook tansiōn, (Ned.) station van spoor of tram, (mod.); zie ook i.v. roemòh.

@lonaliakbar

SANSIŌN II, bijvorm van pansiōn, zie aldaar.

SANTAB (Mal. santap), eten, nuttigen, (van vorstelijke personen); lheuëh neusantab boe lam idang, ranoeb lam poean geubōt sigra, nadat zij (de prinses) van de rijst in de opgedischte schotels had gegeten, werd er snel sirih in eene vorstelijke beteldoos opgediend, (Diwa Akaïh); zie verder vbd. i.v. peurangeuj. Seumantab, de handeling santab verrichten, maaltijden, maatlijd houden; 'òh lheuëh seumantab ranoeb soedah, poetròë Saleubiah ma beukata, nadat hij (de vorst) gegeten had en sirih had genomen, sprak prinses S. tot hem, (Noen Parisi). Seunantab, ook (als Mal.) santapan, eten, spijs.

SANTAN, kokosmelk (uitgeperst sap van, met een weinig water vermengd, geraspt klappervleesch); met klappermelk vermengen, toebereiden; oelèë santan, het eerste uitgeperste sap van geraspt klappervleesch; zie verder vbd. i.v. lawan (sprkw.). Meu-, ook teusantan, met klappermelk vermengd, toebereid; bòh driën teusantan, e.s.v. vla van doerianvleesch en klappermelk. Peusantan, met klappermelk vermengen, toebreiden, klappermelk ergens bij doen.

SANTAPAN, zie i.v. santab.

SANTEUT, gelijk, onderling gelijk, onderling overeenkomende in, even, inz. gelijk in hoogte, even hoog als, ter hoogte van, tot aan, reikend tot, (en) eensgezind, het onderling eens, (verder) gelijkelijk, gezamenlijk; ba' santeut bandja, laat de rij gelijk zijn, (zit b.v.) op eene gelijke rij; santeut dòng, zoo hoog of zoo lang als iemand lang is, wanneer hij staat; santeut kòh arè, volkomen gelijk, (zooals een arè rijst, die van boven afgestreken is); doemna geutanjòë até santeut badan, peuneudjeuët Toehan, hé tjèëdara; roesa' até roesa' badan, meunankeu, toean, keu oepama, wij allen, schepselen van den Heer, hebben een hart, dat met het lichaam overeenstemt (in correlatie staat), o broeders; is het hart gebroken, dan is het lichaam ook gebroken, zoo kan men het, heeren, in beeld brengen, (Pra'oen); ada' na 'amajteu njang salèh, di gata leubèh geubri tjeuroega; meungnjò 'amaj di gata djheut, hana santeut geukarōnja, indien er vrome werken van u zijn, dan zal u eene verheven plaats in den hemel gegeven worden; indien uwe werken slecht zijn, dan zult gij niet zoover komen dat u gunstbewijzen worden gegeven, (Toedjōh kisah); ngòn Sangnata sabé pangkat, santeut meureutabat di ateuëh dōnja, hij was met S. gelijk in rang, even hoog in waardigheid in deze wereld, (Tjintaboehan); djibōt djaròë santeut bahō, sang leuë' idjō

@lonaliakbar

njang ka ragòë, zij hief hare handen (tot een seumbah) op tot de hoogte van hare schouders, (kundig) als eene gedresseerde groene duif, (Banta Ahmat; zie ook vbd. i.v. lambōng I); santeut oelèë, tot de hoogte van het hoofd, (of) aaneengesloten, zóó dat de hoofden ééne rij vormen, (van b.v. krijgsvolk, dat tegen eene vesting stormloopt); ta'eu dji'é' santeut oelèë, doem meurèë-rèë-rèë djiprang koeta, men zag hen aaneengesloten opdringen en in rijen de vesting aanvallen, (Malém Diwa; zie ook vbd. i.v. djoendrōng); santeut pakat, zie i.v. pakat; ampōn, toeankoe, meuribèë ampōn, santeutkeu oelōn paté' njang hina; toeankoe, njang keunòng neukeumiëng bōh nan, bankeunalònlaman sròëpada; ..., vergeving, heer, duizendmaal vergeving (zeiden de wichelaars na de wichelboeken geraadpleegd te hebben), wij, uwe onderdanige dienaren, zijn het onderling al eens geworden; indien gij, heer, (uw zoon) een naam wilt geven, dan is het, naar onze bevinding bij de raadpleging van de wichelboeken, goed, dat gij ..., (Diwa Sangsaréh); jōh njan meulingka koetadji njan, santeut oelōn ban sineuna; teungòh tjakabmeukeumeung tamòng, leumah meungiëng blah toengara; ..., toen omsingelden wij de vesting, wij allen gezamenlijk; toen we gereed waren om binnen te gaan, zagen wij in het Zuid-Oosten ..., (Tjah Koebat); zie verder vbd. i.v. di I, keutina, misè, pakat. Meusanteut, gelijk zijn, eensgezind zijn, het onderling eens zijn of (trachten te) worden, onderling overleggen, overleg plegen, iets eensgezind, gezamenlijk doen; njang trōïh kamòë meudja' keunòë, adoeën adòë doeminanja; djimeusanteut doemdji saré, kamòë djipeutjré ba' ajaheunda, ik ben hier terecht gekomen door het onrecht, dat al mijne broeders tegen mij hebben begaan; zij hebben samengespannen om mij van mijn vader te scheiden, (Nabi Oesoeïh); zie verder vbd. i.v. pakòë. Peusanteut, gelijk maken of beschouwen, over één kam scheren, op gelijke hoogte houden, eensgezind maken, het onderling eens doen worden; ... dan tapeudoeë' doea djaròë ba' doea pha dan tapeusanteut sigala aneu' djaròë binèh oelèë teu'ōt ..., plaats verder (bij de koe'oet, de zittende houding bij de seumajang) uwe beide handen op uwe beide dijen en houd daarbij al uwe vingers (d.w.z. uitgespreid) ter hoogte van de knieën ..., (Beukeumeunan); zie verder vbd. i.v. rata. Seunanteut, gelijkheid (in hoogte enz.), gelijke (b.v. lieden, die in eene geslachtslijst op dezelfde hoogte staan), (verder) maat, maatstok,

@lonaliakbar

model, (eig. middel om iets aan iets anders gelijk te maken).

SANTŌ', op-, of zijwaarts stooten (tegen), een op-, of zijwaartschen stoot geven, (van een karbouw, een rund); keubeuë santō' jō', de karbouw stoot tegen het juk (om het af te slaan); zie verder vbd. i.v. roengkhé. Meusantō', op-, of zijwaarts gestooten, een op-, of zijwaartschen stoot gekregen hebbende, aldus stootende, (verder) elkander santō', (fig.) in conflict geraken, in onmin leven; bè' tameusantō' sabé tjèë̆dara, gij moet onder broeders niet met elkaar in onmin leven; moeka-moeka meusantō' jō', het heele gezicht is tegen het juk gestooten, (gezegd van een leelijk gezicht, of van b.v. een huilend of pruilend kind); moekamoeka meusantō' (of meusantōt) tét, 'òh na kah breuëh-breuëh meusakét, meungnjò aneu' meutoeah, breuëh pi moerah, arè pi raja, jij stootte (bij je geboorte) zelfs met je gezicht tegen den kittelaar, en nadat jij geboren bent, is ook de rijst schaarsch geworden, als je een gezegend kind was, dan zou de rijst goedkoop zijn en in groote maten toegemeten worden, (gezegd tot een kind, dat niet wil deugen). Seumantō', de handeling santō' verrichten.

SANTÒ', hindernis, belemmering, verhindering; belemmerd, gestuit, tegen iets aan gestooten, tegengehouden, (ook) telkens ophoudende, haperende, hakkelend, niet vlot, hortend en stootend, (bij het spreken, het lezen, Qorânreciet, enz.); na santò' batjoet, er is eene kleine hindernis, verhindering; teumpat njang rata peungeuïh hana santò', een effen, open terrein zonder hindernissen; meung kòn santò' ba' batèë njan, tō' keudéh, als hij (b.v. een weggeworpen steen) niet tegen dien steen was gestuit, was hij tot ginds gekomen; santò' that ba' djibeuët, lagèë kamèng é' batèë, hana landja, zijn Qorânreciet gaat zoo hortend en stootend als eene geit, die tegen steenen op klimt, het gaat niet vlot; santò'-santò' that djimarit, tréb-tréb dji'ië̆mlé, wat spreekt hij hakkelend, telkens zwijgt hij eene poos; hana santò' lōn ba kalam, leumah reudjang didalam até, ik kan (bij het samenstellen van deze hikajat) zonder haperen de woorden vinden, ze komen snel in mijne gedachte op, (Noen Parisi). Meusantò', = santò' (adj.); meusantō' gaki, met zijn voet tegen iets aan gestooten. Peusantò', hindernissen aanbrengen, leggen op, aan, belemmeren, stuiten, tegenhouden, iets met horten en stooten, hakkelend doen, (in de laatste beteekenis gew. met verdubbelden stam); peusantò' dròë, zich opzettelijk belemmeren, stilhouden, blijven staan; bè' kapeusantò' rèt, leg geen hindernissen op den weg; djipeusantò' dròëdji

ba' roemòh njan, hij bleef bij dat huis staan; peuë njan kadja' kapeusantò'-santò', waarom blijf je daar telkens stil staan onder het loopen.

SANTOEË, zie sintoeë.

SANTŌN, beschaafd, beleefd, welgemanierd, (komt gew. in verbinding met soempan voor, zie aldaar).

SANTŌT I, e.s.v. heester, die o.a. van zelf in pas ontgonnen bosschen opkomt, met kleine, zure, harige vruchten.

SANTŌT II, zie i.v. santō'.

SA'ŌH, anker; ankeren; bòïh, labōh, lhòm of tië' sa'ōh, het anker werpen, laten vallen, (zie vbd. i.v. peungarat, piōh I, poelò); bōt, taré' tjò' of ook wel leukang sa'ōh, het anker lichten, (zie vbd. i.v. leukang, lingkang, pirò, roeda I); trōïh djeuëb-djeuëb lhō' geumoepiōh, geusa'ōh di miëng koeala, in elke baai hielden zij stil en ankerden aan de kanten der riviermonding, (Pòtjoet Moehamat). Meusa'ōh, ankeren, voor anker liggen; zie vbd. i.v. barōh. Peusa'ōh, laten ankeren.

SA'ÒH, zie i.v. 'òh, en sa I.

SAPA I, aan-, toespreken (ter meer of minder plechtige verwelkoming), verwelkomen, welkom heeten, begroeten, (ook wel) groeten (als subject: de gast, degene die ergens komt); verwelkoming, begroeting; dja' sapa djamèë, de gasten gaan verwelkomen; ba' piha' meudjeulih Pòtjoet Moehamat, neubri hōreumat ka neusapa; „na teu keunòë, toean Pangoelèë Meunaròë, na teu keunòë, toean Béntara", minzaam als prins M. was, bewees hij hem eer en verwelkomde hij hem beleefd: „zijt gij gekomen, heer P. M., zijt gij gekomen, heer B.", (Pòtjoet Moehamat); zie verder vbd. i.v. nalam, peunggawa, peuteuë'. Meu-, of teusapa, verwelkomd, begroet. Peusapa, laten verwelkomen, laten begroeten. Seumapa, de handeling sapa verrichten; (verder) plotseling ziek geworden (doordat men door een geest, door de ziel van een doode is „aangesproken", b.v. bij het bezoeken van diens graf), inz. versuft, bewusteloos, (ook, met of zonder teungeut:) vast slapende, in diepen slaap, (vgl. pansan); 'òh sadjan trōïh oeba' pintō, meung taleungò tjre djiseumapa; beu'oeët djaròë 'òh oelèë bahō, sapa lintō poetròë moeda; „na teu keunòë, toeankoe ampōn, djaròë lōn seu'ōn ateuëh djeumala", toen zij, de jeugdige prinses tot de deur kwam, hoorde men alleen de woorden van hare lippen vloeien, die zij bij de verwelkoming sprak; zij hief hare handen (tot een seumbah) omhoog tot hare schouders en begroette den bruidegom: „zijt gij gekomen, t.a., ik houd mijne handen voor u op mijn hoofd", (Banta Beuransah); 'òh saré trōïh djibōt

@lonaliakbar

djaròë, oereuëng binòë djiseumapa; moebri saleuëm na sidjamòng, laloe meutanjòng oereuëng moeda; atédji kreuëh deungòn beuhe, keu oereuëng le*h*an djikira, toen zij, de jonge vrouw, dichtbij gekomen was, hief zij hare handen (tot een seumbah) op en groette; een oogenblik nadat zij den heilgroet gebracht had, deed zij eene vraag; zij was vrijmoedig en dapper, en bekommerde zich niet om de (bij den vorst verzamelde) menigte, (Tamim Ansa); (zie verder sprkw. i.v. boeta I); Si Poelan seumapa, boenòë djidja' ba' djeurat, N. N. is door den geest van een doode aangesproken, (is plotseling ziek geworden), hij is zooeven naar een graf geweest; ban doea dròë sinan djidòm, ka tròë tjeu*p*òm taré' até; rimoeëng pi teungeut ka seumapa, ban doea hana ingat lé, de twee tijgers sliepen daar, nadat zij zich verzadigd, zich zat gegeten hadden; ze sliepen beide zeer vast en waren van niets meer bewust, (Plandō' Kantjé); zie verder vbd. i.v. gatjhéb.

SAPA II, ook sapra, sapara (Arab. safar, reis, safara, reizen), reizen, trekken, rondtrekken, zich ergens heen begeven, vertrekken; reis, zwerftocht, (in hik.); labang pajōng sabòh meuteumeung, djitjò' mameung lé wakila; landja djidja' djipeureugi, trōïh ba' pandé djisapara, het dwerghert vond een spijker met een kop en raapte hem snel op; daarop ging hij gauw weg en begaf zich naar een smid, (Plandō' Kantjé); zie verder vbd. i.v. landjoet. Meusapa, de handeling sapa verrichten, zich op reis begeven, aan het reizen zijn, rondtrekken; padoem lawét djidoeë' di glé, teuma dji'ili meusapara, nadat (het dwerghert) eenigen tijd in het gebergte had vertoefd, daalde hij naar de vlakte af om rond te trekken, (Plandō' Kantjé). Zie meusapé.

SAPA III, zie sapha II.

SAPAJ, de arm, (zie vbd. i.v. bòh, lhōng I, poentōng, rantjōng, rawōt), (bij overdracht of vergelijking:) wat daarop gelijkt, zooals de mouwen van een kleedingstuk (zie i.v. badjèë), de armen van eene vlerkprauw (zie i.v. bidō'), de as of latten van een djeureukha (zie aldaar), enz., (verder) bosje garen (1 sapaj, = 10 proeët), (fig.) rechterhand, steun; teudoeë'keu haba di oereuëng binòë, Pangoelèë Meunaròë meutjalitra; njankeu wadi njang that meugah, sapaj kaliphah pòteu radja, we laten het verhaal van de vrouw rusten en vertellen nu van P. M., dat was een grootwaardigheidsbekleeder, die zeer beroemd was, de rechterhand van den koning, (Pòtjoet Moehamat); phōn ba' kali goerèë geutanjòë, lheuëh njan ba' meuntròë

@lonaliakbar

sapaj radja, eerst bij den kali, onzen leermeester, vervolgens bij den minister, de rechterhand van den vorst, (Banta Beuransah). Meusapaj, een sapaj hebben; bij bosjes, (van garen).

SAPAN-SAPA, zie saphan-sapha.

SAPARA, zie sapa II.

SAPAT, zie i.v. pat, en sa I.

SAPÉ', (dial. v.d. Westkust), eene waringin-soort met wrange eetbare vruchten, (op de Westkust aangetroffen).

SAPÉH, ook saphéh (Arab. safîh), niet goed wijs, mal, onwijs, dwaas, zot; inòng seudèë sapéh alang, marit reudjang peuë njang hawa, het (oude) vrouwtje was niet goed wijs, een weinig mal, en flapte er snel uit wat haar in de gedachten kwam, (Noen Parisi); zie verder vbd. i.v. oeng I. Peusapéh, dwaas noemen, voor dwaas houden, (meest gebezigd in de beteekenis van:) kwalijk nemen, ten kwade duiden; bè' neupeusapéh narit aneu' miët, neem de woorden van een kind niet kwalijk; peusapéh-sapéh dròë, zich onwijs aanstellen, mal doen.

SAPÉNG, of sapéng-sapéng, ook sisapéng, naast elkander, aan elkaars zijde, aan de zijde van, op eene rij met (ngòn), (gew. in hik.); Tjah Koebat dja' doea sisapéng, sadjan dji'iréng biti pawira, Tj. K. (en de prinses) liepen samen naast elkander, terwijl de hofjuffers hen volgden, (Tjah Koebat); zie verder vbd. i.v. jakōb, léng.

SAPEUË, zie i.v. peuë, en sa I.

SAPHA I (Arab. Çafar), de 2de maand van het Moh. jaar, wordt ook boeleuën djén genoemd (zie i.v. djén I, en ook Raboe); wordt ook als vrouwel. persoonsnaam gebezigd.

SAPHA II, of sapa (Arab. çafâ), zuiver, schoon, helder, klaar, glanzend, (van eene witte kleur, komt vaak verbonden met poetéh voor), (in hik.); alat njang phōn tanòh soetji, keudoea bagiië njang sapha, ten eerste dient als middel (voor de ritueele reiniging) zand, dat rein is, en ten tweede water, dat helder is, (Akeubarō Karim); zie verder vbd. i.v. *h*a-*h*a, lō, pantjaloegam, rakam, reusam. Zie saphan-sapha.

SAPHAN-SAPHA, of sapan-sapa, geheel schoon, geheel gezuiverd, geheel open (van een terrein), absoluut leeg, geheel en al vernietigd, uitgeroeid, geheel verdwenen, geheel weg, (ook) in diepen slaap; ka djitjah oeteuën, ka abéh saphan-sapha, het bosch is al schoon gekapt, het is heelemaal schoon; neukalòn padang that bit loeaïh, soeka dasah hana tara; si'ōn naleuëng hana di sinan, dalam padang njan saphan-sapha; pasidji poetéh meusé gapeuëh, blang pi peungeuïh meuhadjana, hij zag eene zeer uitgestrekte vlakte en ging bij den aanblik er-

@lonaliakbar

van in vreugde en verbazing op; geen grassprietje groeide er, de vlakte was geheel schoon; ze bestond uit zand dat wit was als kapas, en strekte zich wijd open uit, (Diwa Akaïh); toedjōh bòh moekim ra'jat habéh, tahoekōm gléh saphan-sapha; taniët tinggaj meung oereuëng binòë, oereuëng lakòë ka séb dōnja, het volk van zeven Moekims was tot den laatsten man gesneuveld, men kon die streken als geheel ontvolkt beschouwen; men kon zeggen, dat alleen de vrouwen overgebleven waren en dat de mannen geheel uitgeroeid waren, (Pòtjoet Moehamat); lhèë oeròë lhèë malam peulajaran, peudjam daratan saphan-sapha, na drie dagen en drie nachten zeilen was het land geheel uit het gezicht verdwenen, (Malém Dagang); wa'tèë geupeugòë Tjintaboehan, oereuëng pi tan sinan meung sidròë; teungòh soenji saphan-sapha, ra'jat teuhanta doem sinaròë toen hij (Béntara Indra) Tj. (uit den dood) wekte, was er niemand bij tegenwoordig; het was toen juist doodstil, al de menschen lagen uitgestrekt te slapen, (Tjintaboehan); zie verder vbd. i.v. peudjam, sè.

SAPHÉH, zie sapéh.

SAPI (Mal. id.), in minjeu' sapi, zie i.v. minjeu', en vbd. i.v. reundang.

SAPÒ, zie i.v. pò I, en sa I.

SAPOE I, beneveld, wazig (van de oogen), wazig ziende, niet goed kunnende zien, (ook wel, doch zelden:) vaag, onduidelijk, (van b.v. een handschrift); sapoe mata, wazig ziende; sapoe manò', nachtblind, (zie boeta larangan, i.v. larang); sapoe djampō', dagblind; kheuët njòë sapoe that, dit schrift is erg onduidelijk.

SAPOE II (Mal. id.), gew. in sapoe tangan, zakdoek, (zie ook i.v. sampōh); njang mat kipaïh preumata poedòë, djipōt samlakòë moeda balia; si rèt oeneun djih njan djidòng, sapoe tangan sadjan djiba, een (van de volgelingen) hield een met edelgesteenten bezetten waaier in de hand en waaide den schoonen jonkman (den bruidegom) koelte toe; hij stond aan de rechterzijde van hem en had ook een zakdoek (voor den bruidegom) bij zich, (Diwa Akaïh).

SAPOEJ, of seupoej, (al of niet verdubbeld, Mal. sepoi-sepoi), zacht, aangenaam, liefelijk, (van den wind, in hik., wordt soms verward met meuteupoej-teupoej, zie i.v. teupoej); Djoehan neubeuët sabòh hékeumat, batō' ra'jat ban sineuna; ra'jat Tjah Koebat habéh batō', bandoem teusrō' mirah mata; lòm neutamah keusa'tian, djitrōn angèn sapoej basa; ladōm batō' ra'jat Tjah Koebat, siteungòh teungeut habéh njidra, Dj.

@lonaliakbar

reciteerde eene tooverformule, en al het volk hoestte; al het volk van Tj. K. hoestte, zóó dat zij zich verslikten en roode oogen kregen; hij (Djoehan) voegde er nog wat bij van zijne wondermacht, en er woei een zachte en aangename wind; het volk van Tj. K. bleef deels hoesten en viel deels in diepen slaap, (Tjah Koebat); zie verder vbd. i.v. d i r o e j, g a s o e j, l o e j.

SAPŌT (Mal. s a p o e t), bedekken; Daja'sch voor s e u l i m b ō t, (zie aldaar). M e u s a p ō t, bedekt, toegedekt.

SAPRA, zie s a p a II.

SARA I, ook s i r a, iets tegelijk met iets anders doende, tegelijkertijd, onderwijl, ondertusschen, terwijl, al (gevolgd door een tegenwoordig deelwoord); b è' t a p o e m a d j ō h s a r a d ò n g, je moet niet staande eten; t ō h 'i ë' s a r a d ò n g, staande urineeren; zie verder vbd. i.v. l h ò m I, l i k é, n a, r e u ë t, r e u n t e u ë t, r ō.

SARA II, vrome stichting van sawahs of tuinen ten behoeve van een bedehuis, (vgl. Mal. s a r a, onderhoud); o e m ò n g s a r a, tot vrome stichting gemaakte rijstvelden, inz. die ten behoeve van de hoofdmoskee van het rijk, waarvan de stichting aan vroegere soeltans werd toegeschreven. Zie w a k e u ë h.

SARA III, lading van eene prauw, (ook) de eenheid, waarin de lading verdeeld wordt; s a r a t e u r e u b a n g, bovenlading (waarvoor geen huur wordt betaald en die bij noodweer over boord geworpen mag worden).

SARA IV (Arab. S â r a h), vrouwel. persoonsnaam.

SARA V, zie s a r a h III.

SA*R*A', zie t j a *r* a'.

SARAB, denken, meenen, vermoeden, houden voor, zich verbeelden; l ō n s a r a b l h ō' i ë, ik dacht dat het water diep was; ... „d j e u n ò ë n j a n g g è t p e u g a h s ò ë n a n, a d a' m a t é b a d a n n a m e u s ò ë n a m a"; ... „p a k r i b a h *h* a n m a l è ë b a b a h, t h a t b e u r a k a h n a r i t g a t a; k a s a r a b m a t é l ō n d i m i d e u ë n, n j a n g d j e u ë t k a k h e u n l e u p a ï h h a b a", ... zeg nu maar hoe je heet, opdat, wanneer je sterft, je naam bekend zal zijn"; ... „hoe is het mogelijk dat jij je niet schaamt om zoo te zwetsen; denk je, dat ik op het slagveld zal vallen, dat jij je mond zoo voorbij praat" (Dioe Plinggam); „t a m è k e u n ò ë o e l ō n b a w a, p a k r i r o e p a t ò h m è k e u n ò ë"; „k a s a r a b t a n n j e u m t e u d j a l ò', m e u d j e u ë t k o e t j ò' d j e u ë t k o e p o e w ò ë; o e b a' g a t a *h* a n k o e d j e u ë t b r i, m e u t e u m e u n g b a n g k é t o e w ò t e u k e u n j ò ë", (de hond zeide:) „geef (den tooversteen) hier, laat mij hem meenemen, hoe ziet hij er uit, geef hem hier"; (de kat antwoordde:) „dacht je, dat ik mij er niet bezorgd over zou maken; als ik hem heb kunnen nemen, kan ik hem ook thuis brengen; aan jou durf ik hem niet geven, als je (on-

@lonaliakbar

der weg) een kreng aantreft, dan vergeet je dit ding'', (Banta Beuransah).

SARAH I, ondiepe plaats in eene rivier, ondiep gedeelte van eene rivier, (waar gew. het water sterk stroomt), stroomversnelling; o e l è ë, i k o e s a r a h, het begin, het einde van eene ondiepe plaats in eene rivier, van eene stroomversnelling; t a d j a m t h a t i ë b a' s a r a h, wat stroomt het water snel op de ondiepe plaats; ... b a' o e r o e ë' l h ō' b a' t a n ò h t j r a h, b a' i ë s a r a h t e u p i s o e n g ò ë, (m e u k r ō h is het om zijne behoefte te doen) ... in een diepen kuil, in eene spleet van den grond, op eene ondiepe plaats aan den kant van eene rivier, (Akeubarō Karim); b a t è ë s a r a h, groote, vlakke rotssteen, die gew. den bodem van eene stroomversnelling vormt; k a t j ò' b a t è ë s a r a h, haal maar een rotssteen uit eene stroomversnelling (als je kunt), (in boosheid gezegd, tegen iemand, die om geld, b.v. om betaling van eene schuld zeurt, terwijl men geen geld heeft). M e u s a r a h, eene ondiepe plaats hebbende, daarin huizende; n a r i t g a t a r i a t e u k a b ō, t a'- a g a' t a l ō o e l ō n n g ò n g a t a; n j ò ë p i s a b ò h s e u d ō n g n j a n g b i s a, o e l è ë t a n t r a B e u r e u m a K e u m a l a; n j a n g k a k e u n ò ë *h* a n s ò ë d j e u ë t l i n t a ï h, s a n è m e u s a r a h n a n g g r ò ë L a m T j a h j a, het is overmoedige praterij wat gij zegt, denkt gij, dat ik het tegen u zal afleggen; deze hier is een giftige s e u d ō n g-slang, en het hoofd van het leger van B. K.; niemand, die hier komt, zal hem voorbij durven loopen, hij is een s a n è, die in eene (gevaarlijke) stroomversnelling in het land L. Tj. huist, (Djoehan Meusapi).

SARAH II (Arab. ç a r f), flexie (in de Arab. spraakkunst); p h ō n-p h ō n l ō n b e u ë t b a' k i t a b s a r a h, t e u s e u r é h p e u ë t b l a ï h b a' l ō n t j ò' p o e n t j a, eerst bestudeerde ik het boek der flexie, met de veertien vormen der vervoeging (van het Arab. werkwoord) begon ik, (sadati-vers). Zie t e u s e u r é h.

SARAH III, ook s a r a, s a h r a (Arab. s a ḥ ḥ â r a h), e.s.v. kist, waarvan het deksel voor de helft opengaat en die door Mekka-gangers wordt gebruikt.

SARAHKATA, zie s a r a k a t a.

SARAKATA, ook s a r a h k a t a, t a r a k a t a, en ook wel a r a k a t a, een door den soeltan van Atjèh (ook wel door een prins of kroonpretendent) in een bepaalden vorm uitgevaardigd stuk, waarbij wettelijke regelingen, rechten en verplichtingen werden vastgesteld, of voorrechten werden toegekend, of een hoofd werd aangesteld of erkend, of eene oproeping werd gedaan, enz., vorstelijk besluit, vorstelijk, prinselijk schrijven, vorstelijk edict, handvest, aanstellings-, of erkenningsoorkonde, (als model dienden vooral de s a r a k a t a's, waarvan de herkomst aan Soeltan Meukoeta Alam wordt toegeschre-

@lonaliakbar

ven, en die adatregelingen bevatten); soerat sarakata, id.; jōh njan neumarit toean Hakim Pò Minat, di hadapan ra'jat doem peutoea: „oelōnteu njang trōïh keunòë langkah, oelōn ba wakilah aneu' radja; soerat njòë niba' Pòtjoet Moehamat, neujoeë peutrōïh doem peutoea; ... adatnagaséh deungònsajang, neujoeë bantoe prang oe Gampōng Djawa"; habéhkeu narit Hakim Pò Minat, neudjō'lé soerat sarakata, daarop nam heer H. P. M. het woord voor het volk en al de hoofden: „ik ben hier gekomen als gemachtigde van een koningszoon; deze brief is van prins M., dien hij mij gelast heeft aan alle hoofden over te brengen; ... indien gij genegenheid en medelijden voor hem gevoelt, vraagt hij u hem te helpen tegen G. Dj. ten strijde te trekken"; toen H. P. uitgesproken was, overhandigde hij den prinselijken brief, (Pòtjoet Moehamat); neulakèë langkah teungkoe oe barōh, keureuna ka trōïh sabda radja; soerat, teungkoe, geumè di Atjèh, *h*an sòë sarèh sarakata, hij (Pangoelèë Meunaròë) vraagt u, teungkoe, om beneden (bij hem) te komen, omdat er een schrijven van den vorst (ten rechte: van een vorstenzoon) is gekomen; men heeft, teungkoe, een brief uit Atjèh gebracht en er is niemand om het vorstelijke schrijven uit te leggen, (Pòtjoet Moehamat); zie verder vbd. i.v. kaleuëng.

SARANG I (Mal. id.) vogelnest, (alleen gebezigd voor:) de bekende eetbare vogelnestjes, ook sarang boerōng, of sarang tjitjém genoemd, die o.a. in Lampoe' Oeë' in Groot-Atjeh, en in Kloeang op de Westkust worden gevonden en als versterkend middel worden gegeten, (verder bij vergelijking in een paar uitdrukkingen:) wat daarop gelijkt; sarang poetéh, eene witte soort eetbare vogelnestjes; sarang djagat, eene minder witte soort; sarang itam, eene donkergekleurde soort; tjitjém sarang, salangaan, (die de eetbare vogelnestjes levert); sarang oenòë, honigraat; hana gèt djibeudòïh sarang tjoetjō njòë, dit tjoetjō-gebak is niet als een vogelnestje opgekomen, d.w.z. het deeg ervan is niet goed gerezen, zoodat het geen gaatjes heeft; zie verder vbd. van sarang boerōng i.v. rampa'. Meusarang, eetbare vogelnestjes hebben, met eetbare vogelnestjes, daarop gelijkend; ka meusarang keukaraïh njòë, dit keukaraïh-gebak gelijkt al op een vogelnestje, (zooals het wezen moet).

SARANG II (Mal. serang), bootsman, hoofd van de matrozen op een niet-Atjèhsch schip; zie vbd. i.v. malém.

SARASARI, zie salasari.

SARAT I, volgeladen, volbeladen,

@lonaliakbar

volgepropt, geheel gevuld, tjokvol, (verder fijn voor:) hoogzwanger; p r a h ō k a s a r a t, de prauw is al volgeladen, (zie ook vbd. i.v. p a n g k a j); p r o e ë t l ō n k a s a r a t, mijn buik is al vol; k a j è ë n j a n s a r a t t h a t b ò h, die boom is zwaar beladen met vruchten; t o e n ò n g b a r ō h d j i t r ō n r a'j a t, m i d e u ë n s a r a t *h* a n p e u ë k i r a, van de boven-, en de benedenlanden kwam het volk toestroomen, en het plein (voor het vorstelijk paleis) was tjok en tjokvol, (Banta Ahmat); t o e d j ō h o e r ò ë s i n a n t e u t a b, p a j a s a r a t d j i h k a r a j a; p ò A h m a t t j ò' m è h ò l a'é n, s a n g a t d j i t j h é n a n e u' n a g a, zeven dagen bleef (het n a g a-jong) daar, en het moeras raakte geheel gevuld, doordat het beest weer grooter geworden was; de kleine A. nam het ervandaan en bracht het ergens anders, hij hield erg veel van het n a g a-jong, (Banta Ahmat); i n ò n g n j a n g k a s a r a t t h a t, die vrouw is al hoogzwanger. P e u s a r a t, vol laden, zwaar beladen, vol proppen, geheel vullen; t e u m a l a'é n s i g a l a r a'j a t, g e u p e u s a r a t s a m b ō' r a j a; a s ò ë k a p a j a s ò ë d a r a t, g e u p e u s a p a t l a m s a m p a n d o e m n a, verder werd al het volk in groote sloepen geladen; zoowel het scheepsvolk als het krijgsvolk te land werd in al de sloepen verzameld, (Gadjah toedjōh oelèë); 'ò h d j i l e u n g ò r a d j a m e u t o e t ō, d j i'i l i l a d j o e o e k o e a l a; t e u m a d j i'é' d o e m o e l a'ō t, d j i p e u s a r a t k a p a j d o e m n a, toen zij den vorst hadden hooren spreken, gingen zij onmiddellijk naar de riviermonding; vervolgens voeren zij de zee in en vulden al de schepen vol, (Malém Diwa).

SARAT II, zie t j a r a t.

SARÉ, in hik. voor het rijm ook wel s a r é', (uit s a en r é = r i, lett. op dezelfde wijze, van denzelfden vorm, van hetzelfde uiterlijk, terwijl s a r i in eene andere beteekenis wordt gebezigd, zie i.v. r i, en s a I), gelijk, effen, vlak, gelijkmatig, in dezelfde mate, gelijkelijk, even, tegelijk, gezamenlijk, te zamen, allen, alles zonder onderscheid, altegader, geheel en al, heelemaal (in de spreektaal vaak gebezigd om iets sterk, overdreven uit te drukken); (verder) met dat, zoodra (als), (onmiddellijk) nadat, toen; t a m a n n j a n t e u m p a t T a l é b D j a m i a h, s a n g a t i n d a h i n t a n m e u t j o e l é'; r a d j a p a r i d j i d j a' d o e ë' k e u n a n, n g ò n r a d j a m a m b a n g d o e a d j i s a r é', die lusthof was het plezierverblijf van T. Dj. en was zeer schoon, versierd met ingezette diamanten; de p a r i-vorst ging daar toen zitten, samen met den m a m b a n g-vorst, (Djoehan Meusapi); 'ò h s a r é, tot gelijk, tot tegelijk, tot heelemaal, enz. (zie vbd. i.v. p l o e ë n g), (of) = s a r é (voegw.), met dat, zoodra (als), enz., (zie vbd. i.v. l a m b ō n g I, m è t m ò t, p i ō h I, r o e m ò h, s a m-

@lonaliakbar

bang I, sapa I, en van saré alleen in dezelfde beteekenis i.v. khoeloe', langgam, reujōh, roempa'); zie verder vbd. van saré in de andere beteekenissen o.a. i.v. blah, doea (gelijksoortige sprkw. als i.v. kaphan), hōj I, kaphan (sprkw.), lan II, lanteuën, leuga-leugeu, mameung II, mèt-mòt, moeë, njhèh, oeteuën, prang, rabé, reuëng, reunoeë, reuntang, ri, roeeuëng, roendō', roengkhé, sabō II, salawalé, samlakòë. Meusaré, iets gelijkelijk, gezamenlijk doen, nastreven; boeët moepeu'at tameusaré, doedòë pagé pahla keu dròë; sipeureuti ban hadih Nabi, wahé akhi leungòkeu njòë; ... tajoeë oereuëng boeët keubadjikan, sirasa, tèëlan, tapoeboeët keudròë, laten we gezamenlijk het goede nastreven, het loon zal in het latere leven aan ieder van ons toebedeeld worden, zooals het in de traditie van den Profeet (in het van den Profeet overgeleverde gezegde) luidt, luistert hiernaar, o broeders: ... (volgt de traditie in het Arab., waarop als vertaling:) wanneer gij iemand iets goeds laat verrichten, dan is het net, alsof gij, vrienden, dat goede zelf verricht, (Hik. Rantò; zie den hieraan voorafgaanden regel i.v. séh). Peusaré, gelijk enz. maken, effenen, nivelleeren, gelijk behandelen, over alles of allen uitstrekken, gezamenlijk doen of laten doen; jōh njan manjèt geupeutamoeë' lam koeboe, teuma geupeudoe sigra-sigra; dilèë geuseubèë oeba' gaki, geupeusaré bandoem rata, dan wordt het lijk in het graf neergelaten en er snel in de volle lengte neergelegd; de kuil wordt dan van het voeteneinde af dichtgevuld, tot hij heelemaal dicht is, (Toedjōh kisah). Vgl. rata, sabé onder bé I.

SARÉ', zie saré.

SARÈË, zacht maar koud (van den wind); angèn sarèë, een zachte, koude wind; djipōt angèn sarèë, oereuëng balèë meuseurapa, als er een koude wind waait, dan uit eene weduwe (of een weduwnaar) verwenschingen, (omdat niemand haar, hem verwarmt), (sprkw. ter bespotting van zulk een persoon, of om te kennen te geven, dat het niet goed is om weduwe of weduwnaar te blijven).

SARÉH, zie tjaréh.

SARÈH (Arab. çarîḥ), duidelijk (gemakkelijk te verstaan, te begrijpen, te hooren, te zien), helder, zuiver (van eene uitspraak), duidelijk blijkend of gebleken; (ook) = peusarèh, (meer in geschr.); haba djawòë lōn peu'atjèh, mangat sarèh gala' tabatja, (mijn doel is om) een Maleisch verhaal in het Atjèhsch over te zetten, opdat men het gemakkelijk en met genoegen zal lezen, (Dioe Plinggam; zie verder vbd. i.v. ma'na, prèh, toenòë); meuteumeung sidròë oereuëng

@lonaliakbar

salèh, that bit gigèh peugah haba; malém *h*an that lagi gigèh, oelōnteu sarèh haba radja; oelōn tanjòng haba Beuransah, tjit neupeugah neupeuhaba, ik ontmoette een vromen man, die met ijver verhalen kon vertellen; hij was niet erg geleerd, maar was ijverig, en ik informeerde bij hem naar verhalen over koningen; ik vroeg hem over het verhaal van B., en hij vertelde het mij, (Banta Beuransah; zie verder vbd. i.v. sarakata). Peusarèh, duidelijk maken, duidelijk zeggen, uitspreken, doen uitkomen, laten blijken, verduidelijken, verklaren, uitleggen, uiteenzetten, (ook) navraag doen, navragen, informeeren, inlichtingen inwinnen, vragen, onderzoeken; peuë keubadjikan di djih leubèh, neupeusarèh meuleungò njata, wat voor meerdere verdiensten heeft hij, leg het eens uit, opdat ik het duidelijk hoore, (Meudeuha'); keudéh tadja' oe nanggròë Atjèh, tapeusarèh djandji njang ka, ga nu gindsheen naar A., en informeer naar de vroegere afspraak, (Prang Meuké'); zie verder vbd. i.v. dalèh, maté, rawa II.

SARÉNG, zeef (voor vloeistoffen en natte waren), filter, filtreer (bestaande uit o.a. een doekje, of het harige bekleedsel van den bladvoet van kokospalmen, iniëm), leksteen; zeven, ziften, filtreeren, doorzijgen, (ook fig.) ziften, muggenziften, haarkloven, haarfijn uitpluizen, op alles iets aan te merken hebben, kwade bedoelingen achter iets zoeken, kwalijk nemen, zich aantrekken; santan njan tasaréng ba' gèt, filtreer die kokosmelk goed; *h*an djeuët sikra' tameutoetō, baranggahò pi djisaréng, ge kunt geen woord zeggen, in welke richting ook, of zij zift het, (zoekt er allerlei achter), (Tambéh toedjōh blaïh; deze regel volgt op den i.v. héng aangehaalden regel); toeëng saréng, = saréng (fig.); lōn koereuëng hōreumat, bè' neutoeëng saréng, ik ben niet erg beleefd geweest, neem het mij niet kwalijk, zoek er geen kwade bedoeling achter; lōn marit keu gòb, pakòn gata toeëng saréng, ik sprak tot iemand anders, waarom trekt gij het u aan. Meu-, of teusaréng, gezeefd, gezift, gefiltreerd; (fig.) gezift, enz.; meusaréng(-saréng), = saréng (fig.) met meerv. subject, ten opzichte van elkander saréng; taleungò koepeugah oereuëng binòë, haba njòë bè' meusaréng-saréng; lagi hana djeuët keu oepat, hana meuhat Atjèh ngòn Kléng, hoort mij nu vertellen van de vrouw (hoe zij is), maar zoekt er geen kwade bedoelingen achter; het is ook niet als kwaadsprekerij bedoeld, en slaat niet stellig op eene Atjèhsche of eene Klinganeesche, (Tambéh toedjōh

@lonaliakbar

blaïh). Seumaréng, de handeling saréng verrichten. Seunaréng, de wijze van het saréng, het middel hiervoor, zeef, filter, (of) het resultaat ervan; ië seunaréng, gefiltreerd water. Zie peunjaréng.

SAREUË', een onzichtbare vogel, die maar één poot zou hebben en dien poot bij het vliegen naar boven gericht zou houden, en des nachts door zijn geluid (*k*èt-*k*èt) een dief of eene ramp aankondigt, en over een zuigeling vliegende het kind ziekte, inz. diarrhee bezorgt, (bij het hooren van dat geluid klopt men op de deur en zegt: wèh keudéh beudjara', ga weg gindsheen, ver weg, of gaat men zijn vee bewaken, en beschermt eene moeder haar zuigeling, zie beneden), (verder) het geluid, dat eene kip maakt als ze gelegd heeft, of een haan maakt, wanneer men hem b.v. met een stok slaande wegjaagt, (verklaard als te gelijken op het geluid van den sareuë'-vogel); è' sareuë' lingkië, diarrhee-ontlasting van een zuigeling, doordat een sareuë'-vogel over hem gevlogen is, (ter voorkoming daarvan houdt de moeder van een zuigeling, bij het hooren van het geluid van dien vogel, hare handen omgekeerd boven den buik van haar kind). Meusareuë', waar een sareuë'-vogel in huist, door dien vogel bewoond, (ook) een sareuë'-geluid maken, kakelen: ba' njan ka meusareuë', in dien boom huist een sareuë'-vogel. Seumareuë', een sareuë'-geluid maken; manò' 'òh djitōh bòh djiseumareuë', eene kip maakt een sareuë'-geluid (kakelt), als ze gelegd heeft; manjang-manjang goenòng Seulawaïh, koelam di ateuëh sanè seumareuë'; lōn doeë' pi salah lōn dòng pi salah, até lōn bitjah oepama reujeuë', hoog is de S.-berg en boven op dien berg bevindt zich een meer, waar watergeesten sareuë'-geluiden maken; of ik zit of ik sta, het is even verkeerd (i.e. ik heb rust noch duur), mijn hart is uiteengespat als eene gebroken golf, (Noen Parisi, pantōn). Vgl. sawa.

SARI I, zie saghi.

SARI II, in salah(-salah-)sari, zie i.v. salah.

SARIPAH, ook tjariphah (Arab. sjarîfah), titel van vrouwelijke afstammelingen van den Profeet, (zie adja); wordt verder, doch alleen in den vorm Saripah, gebezigd als vrouwel. persoonsnaam.

SARŌ' I, insteken (van b.v. eene haarnaald in het haar), inbrengen, (techn.) de scheringdraden door den weefkam halen, wanneer men de schering naar het weefgetouw over wil brengen, den weefkam tusschen de schering aanbrengen, de schering ordenen en naar het weefgetouw overbrengen, (in deze techn. beteekenis ook rasō'), (verder ook) = teusarō'; tjeukam sanggōj lòm djisarō', ngòn minjeu' ō' that

@Ionaliakbar

bèë-bèëwan, verder werd een tj. s. (e.s.v. haarnaald) in hare haarwrong gestoken, en de olie, waarmede het haar ingesmeerd was, rook zeer geurig, (Banta Ahmat); itam sarō' poetéh, zwart met witte strepen, (als het ware met wit er tusschen door gestoken); aneu' sarō' (kasab), = aneu' peunjarō', (zie peunjarō'); tjitjém saweuë lheuëng si'oeròë, adja poetròë njang boediman; bè' djeuët sarō' ngòn moepalòë, „ingat keudròë wahé íntan", de (hemelsche) vogel bezocht om den anderen dag de schrandere prinses om haar (in den godsdienst) te onderrichten, opdat zij niet zou dwalen en in het verderf zou loopen, „denk om uzelf, o juweel", (Goemba' Meuïh). Meu-, of, meer, teusarō', ingestoken, ingedrongen, ingeraakt, (ook) bij vergissing ergens terechtgekomen, verdwaald geraakt of rakende, (ook fig.) gedwaald, dwalende, zich vergissende of vergist hebbende; teusarō' (ngòn) doeròë, een doorn (b.v. in den voet) gekregen hebbende; lōn kateusarō' gaki, ik heb iets (b.v. een doorn, een splinter) in den voet gekregen; lōn kateusarō' roemòh gòb, ik ben bij vergissing in het huis van een ander terechtgekomen; rimoeëng dja'lé keunan 'òh tòë, „bè' rab keunòë, hé tjilaka; hana ka'eu njan tangkoelō', teusarō'-sarō' mata boeta; 'òh teugidòng meuhat beukah, ka'eu koepeugah treu' ba' radja, de tijger ging daarheen (naar het dwerghert toe) en toen hij dichtbij gekomen was, (zeide het dwerghert:) „kom hier niet dichtbij, ongelukkige; zie je niet, dat er een hoofddoek ligt, je wilt maar als een blinde door alles heen loopen; als je er op trapt, gaat hij zeker stuk, en dan zul je zien, dat ik het dan aan den koning zeg, (van wien die hoofddoek is, dien ik moet bewaken), (Plandō' Kantjé); njan kateusarō' batjoet, daarin (heeft hij zich) een beetje vergist. Peusarō', laten sarō', of sarō' met versterkte beteekenis; tapeusarō' boebèë lam naleuëng, steek de fuik maar tusschen het gras in. Seumarō', de handeling sarō' verrichten. Seunarō', de wijze, het object of het resultaat van het sarō'.

SARŌ' II, een weinig scheel, loensch; mata djih sarō', hij ziet een beetje scheel. Zie djoeléng.

SAROEË', kegelvormig hoofddeksel, vervaardigd van pinangbladscheede, wordt ook gebruikt als mand, om er b.v. visch in te doen, (verder, gew. saroeë' oelat:) groote, langwerpige cocon van eene bepaalde soort rups, dien men als middel tegen koude pis (meuran) gebruikt door hem in den buikband te dragen, (ook wel) cocon van andere rupssoorten, behalve van de zijderups, (zie loelōn); 'òh banteuka ma tjé' Limpah, meuhah-

@lonaliakbar

meuhah lakèë bòh goeda; jōh njan geubōh dalam saroeë', ië pi geupeuë' mangat gadòh gla, toen tante L. kwam, vroeg zij hijgend de testikels van het (geslachte) paard; zij deed ze toen in een saroeë', en goot er water bij, opdat de glibberigheid ervan zou verdwijnen, (Hik. Goeda); saroeë' keureutōïh, zie i.v. beudé I. Meusaroeë', een saroeë' hebben of dragen; meusaroeë' oelat, op eene zekere soort cocon gelijkende, (zie vbd. i.v. reuntjōng).

SARŌM I, zie sarōng I.

SARŌM II, zie tarōng.

SARÒM, rommel, rommelzooi. Meusaròm(-saròm), een rommel vormen, als eene rommelzooi op een hoop liggen; tapoeblòë, bè' meusaròm-saròm, verkoop die dingen, dat ze niet als een rommel op een hoop liggen.

SARŌNG I, ook sarōm, omhulsel, overtrek, hoes, scheede, helm (het vlies dat soms het hoofd van een kind bij de geboorte omgeeft, en dat, volgens het volksgeloof, een teeken is van onkwetsbaarheid van het kind, vooral wanneer het vlies uit zeven lagen, sarōng toedjōh lapéh, bestaat, of wanneer eene daarin gestoken kokosnoot, die aan het ontkiemen is, niet met de kiem er door heen breekt, het vlies wordt dan later bij gelegenheid van de besnijdenis van het kind aan hem in verbranden vorm te eten gegeven), (verder) lade van een geweer, (zie i.v. beudé I); sarōng djaròë, handschoen; sarōng gaki, kous; sarōng soerat, enveloppe, (in deze uitdrukkingen ook salōb); sarōng oeleuë, de afgelegde huid van eene slang; sarōng sikin, scheede van een mes of zwaard; keubaj sarōng, van nature onkwetsbaar, doordat men met den helm geboren is; keubaj sarōng *h*an djitém loet, mèëkeu tapheuët dalam mata, van nature onkwetsbaar, zoodat geen enkel wapen hem kwetsen kon, en men hem zelfs in de oogen kon beitelen (zonder dat het hem deerde), (Banta Beuransah); zie verder vbd. i.v. djamprōng, lhòh, manda', pindòë, rika. Meusarōng, omhuld, overtrokken, een sarōng hebben; aneu' meusarōng, een met den helm geboren kind. Peusarōng, omhullen, overtrekken, van een sarōng voorzien. Sarōngan, = sarōng, (in hik., en in de spreektaal in eene enkele uitdrukking in de meu-afleiding; zie vbd. i.v. reuntjōng).

SARŌNG II, woord, waarmede men de beo (tiōng) aanspreekt, en dat men dien vogel het eerst leert nazeggen.

SARŌNG III, zie tarōng.

SARŌNGAN, zie i.v. sarōng I.

SASA (Mal. id., Skrt. sâhasa, kracht, geweld), krachtig, forsch, stevig, hecht, sterk; dji'eu palawan raja panjang, *h*an djeuët tangiëng diba' moeka; dji'eu sidròë niba' sidròë, that peungeuròë sasa-sasa, hij zag krijgers,

@lonaliakbar

die groot en lang waren en die men niet vlak in de oogen kon zien; hij keek hen een voor een aan en zag, dat zij allen kloek en stevig waren, (Tjah Koebat); zie verder vbd. i.v. a m p é l a n, t o e-b é (onder b é I).

SASAT, onderzòeken, nagaan, navragen, nauwkeurig informeeren, na-, uitvorschen, naspeuren, doorzoeken, doorsnuffelen; onderzoek, navraag, enz., (wordt vaak gecombineerd met s i d é', zie i.v. s i d é' I); k a l ō n s a s a t, h a-n a m e u t e u m è ë, ik heb het al nagegaan, ik heb het niet gevonden; h a b é h g e u r e u b ō t o e-r e u ë n g m e u k a t, g e u s a-s a t g e u t o e ë n g a r e u t a, zij hebben al de kooplieden geplunderd, alles doorzocht en hunne bezittingen genomen, (Pòtjoet Moehamat); s a s a t-m a s a t, allerlei onderzoeken enz., onderzoekingen verrichten; b o e ë t l a m s i d é' s a s a t-m a s a t, n j a n g n j ò t a'a t n e u k e u r e u d j a; b a r a n g h o e k ō m h a b é h s a s a t, n e u t a n j ò n g p a t a s a j m o e l a, in het onderzoeken en nagaan van kwesties betoonde hij waarachtige gehoorzaamheid aan Allah; elk vonnis sprak hij na een grondig onderzoek uit, na de zaak van het begin af nagevraagd te hebben, (Meudeuha'); zie verder vbd. van s a s a t i.v. p e u t é' I, p r ò ë, r a p a t. M e u-, of t e u s a s a t, onderzocht, nagegaan, nagevraagd, enz. P e u s a s a t, laten s a s a t, of s a s a t met versterkte beteekenis. S e u m a s a t, de handeling s a s a t verrichten; b é n t a-r a s e u m a s a t, zie i.v. b é n-t a r a.

SA'SI, ook t j a's i (Skrt. s â k ṣ î), getuige, getuigenis; é' of d ò n g s a's i, als getuige optreden, voorkomen, verschijnen, aanwezig zijn, (d ò n g slaat meer op de aanwezigheid van iemand als getuige); p e u'é' of p e u d ò n g s a's i, een getuige of iemand als getuige oproepen, voorbrengen, nemen. M e u s a's i, een of meer getuigen hebben, (ook) getuigen, getuigenis afleggen. P e u s a's i, bij, van iets getuige zijn, als getuige bijwonen, kennis nemen van, bevestigen; t a p e u s a's i n j ò ë, neem als getuige hiervan kennis. Zie t j a h é t, t j a h i t, t j o e h o e t.

SAT, (alleen in de uitdrukking:) *h* a n t a t o e p e u ë s a t (l é), men weet niet wat er zoo al is, men kan ze niet stuk voor stuk opnoemen, men kan ze niet van elkaar onderscheiden, (van b.v. eene rijke kleeding met veel juweelen, ook van een rommel); *h* a n t a t o e p e u ë s a t, d o e m-p e u ë n a, men kan ze niet stuk voor stuk opnoemen, alles is er; zie verder vbd. i.v. r a n t é'-r a n t o e ë'.

SA'TI (Skrt. ç a k t i), bovennatuurlijke krachten en vermogens, wonderkracht, wonder-, toovermacht, (ook) het product van toovermacht, wonder-, toover-; (verder) bovennatuurlijke krachten en vermogens bezittende; r a d j a t o e d j ō h b l a ï h p e u-l h e u ë h s a't i, t e u k a g ò-g a s i m e u r i b è ë l a's a, de zeventien vorsten lieten hunne wondermacht los (stelden die in

@lonaliakbar

werking), en duizenden gògasi's kwamen te voorschijn, (Djoehan Meusapi); zie verder vbd. o.a. i.v. kōseumat, karang, lagèë, mèë, oendi, padan II, poedja, poepō II, reuloej, ri, roempa', seunda. Meusa'ti, bovennatuurlijke krachten enz. bezitten, (ook) zich (met iemand of met elkander) meten in bovennatuurlijke kracht; si'oeròë sireutōïh pahlawan 'adi, djilawan meusa'ti di adara; padoem-padoem radja djilawan meusa'ti, djimeungadoe sa'ti poetròë adara; habéh talō doem sikeulian, *h*an sòë lawan poetròë moeda, dagelijks met honderd voorvechters en krijgers hield zij een wedstrijd in wondermacht in de lucht; met talrijke vorsten mat zij zich in wondermacht, liet zij de wonderkrachten tegen elkaar uitkomen, de hemelprinses; allen werden verslagen, niemand kon de jeugdige prinses weerstaan, (Tjah Koebat). Keusa'tian, in hik. ook sa'tian, = sa'ti; zie vbd. o.a. i.v. grōb, lawa, mandang, salén, sapoej.

SATIBATI (Skrt. satyavatî, trouw, vrouwel. persoonsnaam), medelijden, deernis, genegenheid; medelijden enz. hebbende, (in hik.); bè' taweuëh-weuëh keu kamòë maté, raseuki *h*an lé di ateuëh dōnja; ada' na gaséh satibati, takanoeri talakèë doe'a, betreur mij niet, wanneer ik sterf, want dan is mij geen leven op aarde meer beschoren; indien gij genegenheid en medelijden (voor mij) gevoelt, geef dan een kanoeri en bid (voor mij), (Hik. roché).

SATOE (Mal. id.), een, eerste, (gebezigd bij persoonsnamen ter onderscheiding van een anderen persoon van denzelfden naam, verder in hik.); Teukoe Asan satoe, (ter onderscheiding van een anderen Teukoe Asan, die dan T. Asan doea genoemd wordt).

SATÒH, verzorgen (van een zieke, een kind, ook van dieren en planten), verplegen, zorg dragen voor, opvoeden, (in hik.); Pòteu Djeumalōj Alam meuseuboet keu ajah, toean poetròë sah meuseuboet boenda; masa sakét, pòtjoet, geusatòh (var. masa gadōh pòteu satòh), masa teubòïh geupeulara, vorst Dj. A. noem ik mijn vader en de vorstin noem ik voor altijd mijne moeder; toen ik ziek was, prins, heeft zij mij verzorgd (var. toen er in mijn land beroering was, heeft de vorst voor mij gezorgd), toen ik gewond was, heeft zij mij verpleegd, (Pòtjoet Moehamat); ngòn moeboedhòë djròh neusatòh, aneu' sabòh doem geusadja, verder was hij wellevend, want (zijn vader, de vorst) had hem goed opgevoed, had aan hem, zijn eenige kind, opzettelijke zorgen besteed, (Gadjah toedjōh oelèë); limòng boeleuën padé djeuët kòh, djisatòh lé poetròë

@lonaliakbar

intan, na vijf maanden kon de padi, verzorgd door de schoone prinses, geoogst worden, (Goemba' Meuïh). Meusatòh, verzorgd, verpleegd enz. Peusatòh, laten satòh, of satòh met versterkte beteekenis.

SAWA, e.s.v. bescherm-, of waakgeest (Mal. penoenggoe), die met zijn geluid den mensch voor den naderenden dood, voor onheilen enz. waarschuwt, en zich in de gedaante van een dier (b.v. een tijger, een krokodil) kan vertoonen, (ook) het geluid van dien geest. Meusawa, waar zulk een geest in huist, door zulk een geest bewoond, (ook) een sawa-geluid maken; kajèë njan meusawa, in dien boom huist een sawa; ba' beuringèn han lé meudjén, kajèë la'én ka meusawa, in waringin-boomen huizen geen djén's meer, in andere boomen daarentegen sawa's, (i.e. alles in de wereld is nu omgekeerd), (Pòtjoet Moehamat); bè' talawan Djoeha Alam, lōn takōt karam hékeumat gata; bè' lé tadòngnjang gèt dja' ploeëng, bè' talinteuëng sanè meusawa, neem het niet op tegen Dj. A. (i.e. mij), ik ben bang, dat uwe toovermacht te gronde zal gaan; blijf er niet staan, het best is, dat ge wegvlucht, treed een sanè, die sawa-geluiden maakt, niet in den weg, (Djoehan Meusapi). Vgl. sareuë'.

SAWA', over iets heen slaan, over of aan iets hangen, ophangen, inz. over den schouder slaan of dragen (van een kleed of doek); teuma neutië' lé keukapa', ka neusawa' ba' reukoeëng goeda, vervolgens wierp hij een zadel over den rug van het paard, (Malém Diwa); ba' gaki reunjeun geu'atō batèë, geudjlòng kajèë ba' sawa' tima; meudja' di gampōng tjit ka meuteuntèë, na moemè badjèë han djamò' seuba, onderaan de huistrap rangschikt men steenen (om er de voeten op te wasschen), en steekt men een stuk hout in den grond om er een emmer aan op te hangen; wij zijn uit ons dorp met een bepaald doel vertrokken en hebben een baadje aan, zoodat we (hier buiten staande) niet door muskieten opgevreten zullen worden, (gesprek bij eene bruiloft); djisawa' boengkōïh ranoeb, hij slaat, of draagt een sirihdoek over den schouder; sawa' idja, een kleed over den schouder slaan, zich een schouderdoek omdoen, een schouderdoek dragen, (zie vbd. i.v. hajeuë', kab, plang, pra'); idja sawa', schouderdoek, slendang; sawa' kaleuëm, zich met het overbrengen van eene boodschap, een bevel belasten, eene boodschap, een bevel overbrengen, (zie vbd. i.v. kaleuëm); sawa' ranté, zie i.v. ranté; zie verder vbd. i.v. groe', rampa'. Meusawa', over iets heen geslagen, opgehangen, over den schouder geslagen, gedragen. Peusawa', laten sawa', of sawa' met versterkte

@lonaliakbar

beteekenis; tapeusawa' si nja' sikeudjab, laat het meisje even een slendang omdoen, doe het meisje even een slendang om. Seumawa', de handeling sawa' verrichten. Seunawa', ook verkort tot nawa', iets om er iets anders over heen te slaan of aan op te hangen, b.v. een bamboe of gespannen touw, waaraan men kleeren te drogen hangt, of een kapstok, (ook) het object van het sawa', inz. schouderdoek, slendang, (ook idja seunawa' of nawa' genoemd); seunawa' djibòïh pinggang djitjrië', ka djikli'-kli' djitjeumòng roegha, zij wierpen hare schouderdoeken weg, scheurden hare lendenkleeren stuk en schreeuwden en schreiden zeer bedroefd, (Banta Beuransah).

SAWAB I (Arab. çawâb), juistheid, waarheid, het juiste, het ware; juist, waar, goed, (in geschr.). Peusawab, goed, in orde maken, rechtzetten, goedachten, goedkeuren, rechtvaardigen; maka djipiléh oereuëng éseulam, limòng plōh oereuëng njang moebitjara; beulandja djibri keu oereuëng njan, makeuën minòm sadjan Oelanda; doeë' di sinan baranggadjan, keu ahli oereuëng njan lòm beulandja; harab peusawab barang peurintah, hingga djeuët peugah narit rasia, daarop zochten zij (de Hollanders) vijftig Mohammedanen (lieden van het land) uit, die schrander waren; zij gaven dien lieden salaris en aten en dronken samen met hen; zij zaten steeds bij hen en ook aan hunne familie gaven zij geld; zij hoopten, dat zij hun bestuur zouden rechtvaardigen en dat zij hun zelfs geheimen zouden mededeelen, (Tadeukiratō rakidin).

SAWAB II (Arab. thawâb), belooning (voor vrome werken), hemelsch loon, (in geschr.).

SAWAMI, zie soeami.

SAWAN, stuipen, (meest peuṇjakét dròë genoemd); aneu' njan sakét sawan, dat kind heeft stuipen. Meusawan, stuipen hebben.

SAWANG (Mal. id.), plassen aan de kust, aan de kanten van zoutwaterkreken, die bij eb afzonderlijk staan, (in hik., sprkw. en geografische namen, anders gew. brawang, zie aldaar); lōn njòë misé bòh keutapang, djeuëb-djeuëb sawang lam ië masén, ik ben als de keutapang-vrucht, die men in elken plas bij de kust in het zoute water vindt, (i.e. ben een arme zwerver), (Plandō' Kantjé; hierop volgt de regel, geciteerd i.v. abeuëng-abeuëng); zie verder vbd. i.v. lasa, timòn.

SAWARAT, zie tjawarat.

SAWÉ, zie tjawé.

SAWÈ', e.s.v. armband of armketting, bestaande uit eenige rijen kettinkjes, bevestigd aan eene groote slotplaat, behoort tot het bruidstoilet en wordt om den benedenarm of den pols gedragen; soorten: sawè' boengòng

@lonaliakbar

keupoela, met gouden tandjoengbloemvormige schakeltjes en een slot, dat uit twee trapeziumvormige platen bestaat, (wordt meestal alleen om den linkerpols gedragen); sawè' bòh goembeuë', met een slot als een adjeumat meurakét; sawè' broeë' tjidōïh, met een slot, dat den vorm heeft van den ruggesteun van de weefster; sawè' poetjō' reubōng, ook alleen poetjō' reubōng en keutab genoemd, zie keutab I, en poetjō'; zie verder vbd. van sawè' i.v. rè' I. Meusawè', een sawè' hebben of dragen.

SAWEUË, bezoeken, opzoeken, naar iets of iem. gaan zien, omzien; saweuë leumò lam weuë, naar de runderen in den stal gaan zien; na teu keunòë, toeankoe dròë, dja' saweuë kamòë, patjaj njang hina, zijt gij gekomen, heer, om uwe nederige dienares te bezoeken, (Malém Dagang); zie verder vbd. i.v. ngadoe, sarō' I; saweuë-maweuë, telkens of elkander saweuë; djih lawét that ba' roemòh ni, sang hana peudoeli geutanjòë doea; ka siboeleuën djih tapeusòm, mèë tapeukalòn oeba' radja; saweuë-maweuë tjit *h*an tòm tan, mèëkeu, toean, keunòë taba, zij is al erg lang bij het grootmoedertje, het is net of zij zich niet om ons beiden bekommert; al eene maand houdt gij haar daar verborgen, gij behoort haar nu aan den vorst te vertoonen; elkander bezoeken doen wij ook nooit, het past nu, mevrouw, dat ge haar hier brengt, (Gadjah toedjōh oelèë). Seumaweuë, de handeling saweuë verrichten, een bezoek brengen. Seunaweuë, het saweuë, bezoek; Banta Ahmat sah ka maté, teuka seunaweuëlé njan oe tangga; laloe djidja' sidròë oereuëng, trōïh oe leuën roemòh raja, er kwam toen bezoek bij hem thuis om te zien of B. A. werkelijk dood was; er kwam iemand, die het voorerf van het groote huis opliep, (Gadjah toedjōh oelèë).

SAWEUËB, syn. van sabab, zie aldaar.

SAWI I, zie seusawi.

SAWI II, zie i.v. soedjoet.

SAWIËT, met de vingers schrapen (van b.v. rijst op een bord om die tot de laatste korrel op te eten, ook fig. van b.v. bezittingen), bijeen-, af-, op-, uitschrapen, schoon opmaken; djipadjōh boe sampōh sawiët, hij heeft de rijst schoon opgegeten, (lett. die met de vingers bijeenvegende en bijeenschrapende opgegeten); boe ka sampōh sawiët, de rijst is schoon op; sawiët reu'ōh, zweet afschrapen, afvegen (door met de vingers b.v. langs het voorhoofd drukkende te strijken); areuta peusaka ka abéh djisawiët lé djih, hij heeft de nalatenschap geheel naar zich toegehaald. Meusawiët, geschraapt, bijeenge-

@lonaliakbar

schraapt, enz. Seumawiët, de handeling sawiët verrichten.

SAWŌ I (Arab. saḥ̆œr), de maaltijd, die tijdens de Vastenmaand vóór het aanbreken van den dag, omstreeks 4 uur, wordt gebruikt; wa'tèë sawō, de tijd voor dien maaltijd; padjōh boe sawō, dien maaltijd gebruiken. Meusawō, den sawō-maaltijd gebruiken; hana tameusawō malam njòë, gebruikt gij vannacht geen sawō-maaltijd.

SAWŌ II (Arab. taçawwoer, verbeelding, voorstelling, naar de Atjèhsche uitspraak teusawō, vervolgens beschouwd als eene Atjèhsche teu-afleiding van sawō), zich verbeelden, zich voorstellen, fantaseeren, denken, meenen, er voor houden; verbeelding, fantasie, voorstelling, gedachte, meening; „gòh lòm oentōng djoedō kamòë, toean poetròë koereuëng bitjara; si meuseukin di djih gala', kamòë njang tjangkla' *h*an meugoena; njankeu poetròë hana boedhòë, tan djitoesòënjangmeulia; gèt ngòn djeuheut tan djitoeban, djisawō soeloetan ba' keukira", (de vorstenzonen zeiden:) „het is nog niet gegeven, dat de prinses de echtgenoote van (een van) ons wordt, zij heeft nog geen oordeel des onderscheids; dien armen drommel heeft zij lief, en wij, keurige menschen, hebben in hare oogen geen waarde; dat is eene prinses zonder begrip, die menschen van aanzien niet kan onderkennen, die aanzienlijken en onaanzienlijken niet van elkaar kan onderscheiden, en (een onaanzienlijke) in hare verbeelding voor een soeltan houdt", (Boeda' Meuseukin); wahé poetròë bè' lé peuë sawō, hat lé ba'e beudòïh taboengka, o prinsessen, scheidt uit met allerlei (akeligheden) te fantaseeren, houdt op met te weeklagen, staat op en laten we vertrekken, (Banta Beuransah). Meu-, of, meer, teusawō, verbeeld, voorgesteld, gefantaseerd, in de gedachte gevormd of opgekomen, gedacht, gemeend, er voor gehouden, (ook) zich verbeeldende, zich voorstellende, op de gedachte komende, denkende, enz.; meusawō ba' akaj lōn, het is in mijne gedachte opgekomen, (of) ik kan mij er eene voorstelling van vormen; hana teusawō bòh toelō oebé raga, het is (of was) ondenkbaar, dat een ei van een rijstdiefje zoo groot is (of zou zijn) als een rotanbal (sprkw., gezegd van iets, dat men onmogelijk acht, of van iets dat onmogelijk werd geacht en voorgekomen is); teusawō radja jōh njan keudròë, loempòë sabòh ròë njankeu ma'na, de vorst dacht toen bij zich zelf, dat dat de beteekenis was van den droom, die hij eens had gehad, (Meudeuha'); zie verder vbd. i.v. meu', roepa, seu'-meu', wadjéb I. Peusawō, = laten sawō, of sawō (verb.) met versterkte betee-

@lonaliakbar

kenis; peuë tapeusawō ba' atéteu, waar denkt ge aan, waar peinst ge over.

SAWŌ III, roepen, ontbieden, antwoorden, beantwoorden, (in hik.); ganè meureujam toekang tambō, doem neusawō neubri haba; sabda pi lheuëh ba' soeloetan, meusoe meureujam moela-moela, de kanonniers, de trommelslagers, allen ontbood hij en hij deelde hun zijne bevelen mede; toen de vorst zijne bevelen had gegeven, klonken er eerst kanonschoten, (Noen Parisi); dji'eu teutōb babah pintō, kheunda' lalō tamòng landja; ka djimeuhejlé djisawō, meunòë lakoelé beukata; ..., hij zag dat de poort gesloten was, terwijl hij dadelijk door naar binnen wilde gaan; hij riep toen met luide stem, aldus zeggende: ..., (Indra Bangsawan); Indaran Diwa leungò soeara geundrang, di teungòh padang ba' oereuëng teuka; titah radja ba' oelèëbalang, joeë sawō geundrang ragam dja' rada, I. D. hoorde het geluid van de trommen der aanrukkende vijanden op het veld; de vorst beval de oelèëbalangs daarop te antwoorden met tromelslagen, die het sein tot den aanval gaven, (Djoehan Meusapi); tjoeba tōt beudé, Malém samlakòë, takalòn oedjòë pakri djoega: sangkira na si radja Djhō, pantaïh djisawō beudé njang raja; adat, pò Malém, djitalèh reudjang, djinòë tamoeprang talawan radja, los eens een schot, schoone M., laten we zien hoe de uitwerking ervan zal zijn; als de vorst van Djh. aanwezig is, dan zal hij er snel met een schot uit een groot geweer op antwoorden; indien hij, heer M., er snel op reageert, dan zullen we thans den strijd tegen dien vorst aanbinden, (Malém Dagang). Seunawō, geroep, ontbieding, antwoord, beantwoording, (ook) opgeroepene, ontbodene, beantwoorde; radja Barōn panggé boedjang, ganè meureujam ngòn djamada; toekang soeléng toekang tambō doem seunawō neubri haba, vorst B. riep de boden, degenen die met het laden en het afschieten der kanonnen belast waren, de fluitspelers en de trommelslagers, en aan al de ontbodenen gaf hij zijne bevelen, (Noen Parisi).

SAWÒ', e.s.v. schepnet, bestaande uit een zakvormig netje, bevestigd aan een hoepel met een steel, voor het vangen van kleine vischsoorten, wordt ook gebruikt om kapellen en insecten, zooals geusòng, te vangen; met zulk een net vangen, visschen; zie vbd. i.v. lhò'. Meusawò', een sawò' hebben, ermede visch of insecten, kapellen vangen. Seumawò', de handeling sawò' verrichten.

SÉ (Arab. sirr), geheim, geheimenis, innerlijk, hart, geest, gedachte; zijne gedachten concentreeren op (om b.v. daardoor iets

@lonaliakbar

met zijne toovermacht te voorschijn te roepen), voor den geest roepen, brengen of houden, in gedachte doen, inblazen, ingeven; kalam Toehan ba' Moehamat, sé Halarat njang areuti; njang rasia di Halarat ba' Moehamat kalam Rabi, het Woord des Heeren tot (den profeet) M., dat is de beteekenis van de geheimenis Gods; wat Gods geheimenis was, werd het Woord des Heeren tot M., (Asaj noe Moehamat); 'Arian Dangki jōh masa njan poedjòë Toehan dalam dada; ingat keu teungkoe 'Oeroepiah, moetjahadah sang di mata; ... didalam sé ba' pandangan, leumah boebajang sabòh tanda; leumah wasiët 'Oeroepiah, tanda leupaïh niba' bahja, 'A. D. loofde toen in zijn binnenste den Heer, en dacht daarbij zoodanig aan (zijn leermeester) t. 'Oe., dat deze als het ware voor hem stond; ... hij aanschouwde in zijne gedachte eene schaduw, een teeken in opdracht van 'Oe., een teeken, dat hij aan het gevaar zou ontkomen, (Noen Parisi); neupeudoeë' djaròë ba' oelèë até, mantòng sé njan ngòn njawa, zij legde hare hand op het hart (van de bewusteloozen), er was nog geest, nog leven in, (Gadjah toedjōh oelèë); tasé Ka'bah deungòn até, sang-sang halé njeum di mata, concentreer uwe gedachten op de K., zóó dat ge het heiligdom voor uwe oogen meent te zien, (Akeubarō Karim); peuë njang hadjat tasé lam até, habéh teukeusé ka koe'adja, wat ge wenscht, daar moet ge uwe gedachten op concentreeren (en uw wensch zal vervuld worden), hiermede heb ik u van alles onderricht en mijne plicht vervuld, (Gadjah toedjōh oelèë); seumajang sé, zie i.v. seumajang; sé (ba') manjam, zie i.v. manjam; zie verder vbd. i.v. lōn II, rabé, reusam. Meu-, of teusé, voor den geest geroepen, gebracht of gehouden, ingeblazen, ingegeven, voor den geest oprijzende of opgerezen, opkomende of opgekomen (van eene gedachte); meusé lam até lōn meunòë, deze gedachte is bij mij opgekomen; ma'siët djaròë deungòn gaki, bè' na teusé lam até gata, laat er geen gedachte aan het zondigen met de hand of met den voet bij u opkomen, (Mènhadjōj abidin). Vgl. rasia.

SÈ, verschuilen, verstoppen, verbergen; sè-sè, sluipende langs iets gaan, langs iets sluipen (om niet gezien te worden); ngòngeu peuët plōh doem ka geusè, dalam djampè doem ka geuba, zijne veertig volgelingen heeft hij allen verscholen, hij heeft hen allen in een djampè-bosch gebracht, (Noen Parisi; hierop volgt de regel, geciteerd i.v. ròh III); peuë kasè-sè ba' binèh pageuë, waarom sluip je daar langs de heg; ka neuhejlé sòë di balè, neusè-sè neupeurab landja,

@lonaliakbar

(de ré'sasa) riep: „wie is daar in de balè", en snel ging zij er sluipende naar toe, (Indra Bangsawan). Meusè, zich verschuilen, enz., schuilen, beschutting zoeken; na sikeudjab djitjeumeutjang, peungeuïh lapang saphan-sapha; prang pi bitjah djiploeëng tjré-bré, ladōm djimeusè oe likōt radja, nadat zij een oogenblik er op in gehouwen hadden, was het slagveld vrij en geheel leeg; de vijanden waren verslagen en in alle richtingen gevlucht, deels hadden zij zich achter hunne vorsten verscholen, (Diwa Akaïh). Zie sa II.

SÈ-SÒ, of sèsò, heen en weer, heren derwaarts, in verschillende richtingen (gaande, schietende, vliegende enz., van b.v. vluchtende lieden, geweerkogels, bliksemschichten, inz. van schichtig rondblikkende oogen), links en rechts in het rond kijkende, schichtig rondblikkende; mata sè-sò lagèë oereuëng pantjoeri, als een dief schichtig rondblikkende; aneu' beudé sè-sò, de geweerkogels vlogen in alle richtingen; zie verder vbd. i.v. matja'alah. Peusè-sò, doen sè-sò; peusè-sò dròë, druk heen en weer loopen, in verschillende richtingen gaan, (ook) links en rechts rondkijken; bè' tapeusè-sò dròëteu, djikheun lé gòb pantjoeri, kijk niet zoo schichtig om je heen, de menschen zullen denken, dat je een dief bent. Zie lèh-lòh, en vgl. sò II.

SÉ', (met een mes) schillen, afschillen, de schil afsnijden (van b.v. suikerriet, ananas), (met een scherp werktuig) af-, wegsnijden, af-, wegslaan, schoffelen (van gras, onkruid), aldus van onkruid zuiveren, schoonmaken, (fig.) met den grond gelijk maken, (ook) nauwkeurig onderzoeken, na-, uitvorschen, na-, uitpluizen; sé' teubèë, suikerriet afschillen, (zie verder vbd. sprkw. i.v. teubèë); sé' naleuëng, gras, onkruid wegsnijden, schoffelen; teumpat that djròh meusiga' that, laseuka gala' djisé' doem rata; na sikeudjab doem ka peungeuïh, ngòn djròh that deuïh hana tara, de plaats was zeer mooi en passend, de soldaten waren er zeer mee ingenomen, en maakten haar geheel van onkruid schoon; na een oogenblik was alles schoon en mooi helder, (Gadjah toedjōh oelèë); meung la'én doem sagòë koebalé', habéh koesé' ngònngòn koeta, alle andere streken zal ik onderste boven gooien en al de vestingen met den grond gelijk maken, (Boeda' Meuseukin); barang peuë boeët sasat sidé', beutasé' taparé'sa, elke zaak moet ge nauwkeurig onderzoeken, moet ge goed napluizen en nagaan, (Gadjah toedjōh oelèë). Meu-, of teusé', geschild, afgeschild, enz. Seumeusé', de handeling sé' verrichten; bè' kaseumeusé' ngòn sikin njòë, je moet niet met dit mes schillen.

@lonaliakbar

SÉB, toereikend, genoegzaam, voldoende, genoeg, noodig om toereikend te zijn, (ook) voltooid, voleindigd, (verder) uitgeroeid, verdelgd, dood, geërepeerd, (gew. met toevoeging van m a, moeder); è l e u m è ë s é b, de voleindigde wetenschap, i.e. de mystiek; s é b(-s é b) *h* a n s é b, voldoende of niet voldoende, (ook) nooit toereikende, nooit klaar komende, lang durende, lang over iets doende, (lett. telkens klaar of bijna klaar zeggende, en telkens blijkende het niet te zijn); b o e ë t g a t a s é b-s é b *h* a n s é b, l a g è ë è' t j i r é t t e u-b i ë t s a b é, je werk komt nooit klaar, het is als diarrhee, die niet ophoudt; a m a b a'a d o e s é b-s é b *h* a n s é b, t h a t 'a d j a j é b h a n a b a g ò ë; d j e u ë t k e u l a m b a t l ò m d e u n g ò n t r é b, l e u n g ò, h é t a l é b, l ō n h a-r e u t ò ë, verder nu, — het verhaal duurt lang, want het is zeer wonderbaarlijk, daarom schiet het langzaam op en duurt het lang voor het ten einde is, — luistert, o studeerenden, ik zal het u uiteenzetten, (Banta Ahmat); b è' k a d j a' k e u n a n, s é b m a-k e u, ga niet daarheen, dan ga je dood; zie verder vbd. van s é b i.v. b r e u ë h, i l a h, k e u p é n g, m i s é, *m* o e ë, r è t I, r o e g ò ë, s a n d r a, s a p h a n-s a p h a, s e u', s e u l e u'a h, s e u n i n j a. M e u s é b, genoeg hebben aan, zich tevreden stellen met, (trachten) toe (te) komen met, voor lief nemen; b a' t a m e u s é b n g ò n n j a n, tracht daarmee toe te komen, neem dat voor lief; d j i-m e u s é b k e u d r ò ë d j i m a n-t ò n g, hij heeft genoeg aan zich zelf, i.e. bemoeit zich niet met anderen, helpt niemand, vraagt ook niemand om hulp; 'ò h t e u k a m o e s ō h d j a' p r a n g n a n g-g r ò ë, k o e m e u s é b k e u-d r ò ë k o e l a w a n r a d a, als de vijand mijn land komt aanvallen, heb ik aan mijzelf genoeg om tegen hem ten strijde te trekken, (Malém Dagang; zie den hieraan voorafgaanden regel i.v. d a w ō'). P e u s é b, toereikend maken of doen zijn, zorgen, dat iets toereikend zij, aanvullen, completeeren, voldoende achten, volstaan, genoegen nemen, zich tevreden stellen met, voltooien, voleindigen, uitroeien, verdelgen, dooden; p e u ë n j a n g *h* a n s é b b a' t a p e u s é b, wat niet toereikend is, zorg, dat het toereikend zij; p a d j a n t a p e u s é b, (ook b.v.) wanneer betaalt ge de rest (van uwe schuld); b a r a n g-g a p e u ë b è'k e u t a t j h é n, t j i t n a l a'é n d o e d ò ë T o e-h a n b r i; b e u t a p e u s é b N a b i n g ò n T o e h a n, l h è ë s i k a r a n g n g ò n p r a n g s a-b i, hecht u aan niets, de Heer zal u er later toch wat anders voor geven; laten de Profeet, de Heer, en, als derde in de trits, de heilige oorlog voldoende voor u wezen, (eig. volstaat, stelt u tevreden met den Profeet enz.), (Prang sabi); b è' t a p e u s é b n g ò n p r a n g d a r a t, l a'ō t b a' t h a t t a-b i t j a r a, volstaat niet met te land oorlog te voeren, beraamt ook middelen voor een oorlog ter zee, (Tadeukiratō rakidin); b è' t a-

@lonaliakbar

peuséb ngòn haba njan, *h*an djimeu'iman doemdji rata; ban njang la'-én doem tapeugah, salèh teulah boeëtdji njang ka, volsta niet met hun die tijding mede te deelen, want zij hebben het ware geloof niet; zeg hun ook al het andere, misschien zullen zij dan berouw krijgen over wat zij tot dus ver gedaan hebben, (Soerat kriman Sèh Salèh); bahkeu koedròb Moehamat Napiah, koepeuleumah oeba' Meukoeta; balé koeba oedéb-oedéb, *h*an koepeuséb keunòë koeba, ik zal M. M. wel gevangen nemen en aan Uwe Majesteit laten zien; ik zal hem levend (voor u) brengen, ik zal hem niet (eerst) dooden en (vervolgens) hier brengen, (Moehamat Napiah); ka djipadan lé aneu' badjeuëng, 'òh koeteumeung koepeuséb ma, dat hoerejong (n.l. het dwerghert) heeft (mij) heetgenoemen, (mopperde de tijger), als ik hem te pakken krijg, zal ik hem doodslaan, (Plandō' Kantjé). Neuséb, meer keuneuséb, hetgeen toereikend maakt of completeert, rest, (ook) het uiterste, einde, slot, laatste, resultaat; njòë keuneuséb idja, hier ter completeering van de kleeren, (of) dit is het laatste kleed; njang keuneuséb pakri, hoe is nu het slot, het resultaat. Zie mada, tjoekōb.

SÈB, (Ned.) chef, stationschef, (mod.).

*S*ÈB; meu*s*èb, zacht en gemakkelijk snijdend (van een scherp mes, waarmede men b.v. koek snijdt), zacht indringend, heerlijk doordringend (van een zachten wind in het lichaam, gew. met verdubbelden stam); tadjam meu*s*èb, vlijmscherp; angèn njòë mangat that, meu*s*èb-*s*èb saré, wat waait het heerlijk, de koelte dringt zacht in je lichaam; zie verder vbd. i.v. diroej.

SÉBEUJAN; ōmiséb eujan, zie aldaar.

SÈË, of, meer, sèë-sèë, het suizende geluid van eene snelle beweging door de lucht, (bijvorm van hèë, zie aldaar). Meusèë (-sèë), dat geluid makende, suizende; meugriët radjalōn eu lagèë, lōn patōt mèë tjeumeuti goeda; geureuda' goeda djigeuradèë, meudhōj abèë oe andara; teuma djitrōnlé meusèë-sèë, trōïhlé meuhèë dalam tantra, ik zag, dat de vorst in nood verkeerde, zoodat ik mijn paard een zweepslag moest geven; het paard stormde met een rommelend geluid voorwaarts, en stofwolken vlogen de lucht in; daarop daalde het suizend uit de lucht neer onder het (vijandelijke) leger, (Indra Bangsawan).

SÈËDAGA, zie tjèëdaga.

SÈËDARA, zie tjèëdara.

SÈËKAH, zie tjèëkah.

SÈËKAJA, zie srèkaja.

SÈËWARAT, zie tjawarat.

SÈGÈ, zie sigé.

SÉH, uitroep van verachting, ge-

@lonaliakbar

ringschatting, afkeuring, spot, of hoon; akaj paneu' bitjara bingòng, pat *h*an keunòng peugèt léadòë; keureuna oelōn bitjara lipéh, bè' takheun séh keu lōn sidròë, ik ben niet schrander en raak gauw de kluts kwijt, verbeter dus, broertje, wat (in dit werk) niet goed is, want mijn begrip is gering, en geef geen afkeuring te kennen over mij, (Hik. Rantò; hierop volgen de regels, geciteerd i.v. saré); „séh ka djimat oeba' toengkat, gòh lòm djimat niba' gaki"; boeja leungò narit moemeunan, djipeulheuëh njan djiraba gaki, (het dwerghert riep, toen de krokodil hem in het water bij den poot had gegrepen:) „séh, hij pakt mijn stok beet, hij heeft niet eens mijn voet beetgekregen"; de krokodil, die woorden hoorende, liet hem los, en tastte naar zijn poot, (Plandō' Kantjé); (tjitjém) séh-kèë, of séhkèë, e.s.v. vogel, (aldus genoemd naar het geluid, dat hij maakt). Meuséh, een uitroep van verachting enz. uiten, met verachting enz., onvriendelijk spreken; zie vbd. i.v. barang II, waar meusèh te verbeteren in meuséh. Peuséh, met verachting, enz., onvriendelijk spreken tot.

SÉHKÈË, zie i.v. séh.

SÈKAJA, zie srèkaja.

*S*ÈM, zie *s*èn I en II.

SÈN, zie sajén.

*S*ÈN I, ook *s*èm, (Ned.) cent; si*s*èn, een cent; zie verder sprkw. i.v. napakah.

*S*ÈN II, ook *s*èm, *s*èng, (Ned.), zink; zinken; boebōng *s*èn, zinken dak.

*S*ÈNG, zie *s*èn II.

SÉ'SA, ook tjé'sa (Skrt. çikṣâ, leering, tucht), tuchtiging, straf, kastijding, foltering, marteling, pijniging, kwelling, zorg, moeite, moeilijkheid; folterend, pijnigend, kwellend, zorg gevende, moeilijk; (ook) = peusé'sa; sé'sa koeboe, de straffen in het graf; sé'sa that, wat eene kwelling, eene zorg, eene moeite; geusé'sa oereuëng njang *h*an moeprang, toetōng badan peudéh asòë, (God) zal hen straffen, die niet aan den (heiligen) oorlog deelnemen, hun lichaam zal branden en smartelijke pijnen ondergaan, (Prang sabi); zie verder vbd. i.v. idjadah, loepōt, ngeuréb, njeum, poej I, sampé. Peusé'sa, straffen, folteringen doen ondergaan, tuchtigen, kastijden, folteren, martelen, kwellen, zorg geven, moeite bezorgen; zie vbd. i.v. adeuëb, glab, padèë, sakét.

SÈSÒ, zie sè-sò.

SÈT I, ook, meer Toenòngsch, sòt, vorig, voormalig, vroeger, van zoo even; vorige, oorspronkelijke toestand, of plaats; radja sèt, de vorige vorst; bè' areuta sèt, la'én, niet dat ding van zooeven, iets anders; tatém meukawén ngòn inòng sèt, wilt ge met uwe vorige vrouw hertrouwen; djidoeë' boengkō' tapéh, dji'éh

@lonaliakbar

boengkō' tima, djidja' boengkō' teubòt, peunjakét sòt djiriwang teuma, hij zit zoo krom als de bast van eene kokosnoot, ligt zoo krom als een emmer, en loopt achterover gekromd, de oude kwalen komen terug, (sprkw. gezegd van iem., die tot zijne oude ondeugden, b.v. verslaafdheid aan spel of vrouwen, is vervallen, ook wel van iem., die een ouden vijand terugziet, of die, na langdurige scheiding, met zijne gewezen vrouw hertrouwt); moewòë ba' sèt, tot den vorigen toestand, tot zijne vorige of gewone plaats terugkeeren; zie verder vbd. i.v. rèt II, seupéh.

SÈT II, bijvorm van pisèt, zie aldaar.

SÈT III, (Ned.) Shagg, sigaret; bakōng sèt, Shagg-, sigarettentabak; ōn sèt, sigarettenpapier; roekò' sèt, sigaret.

SÈT, verkorte vorm van i*s*èt, zie aldaar.

SEU I, knagen, knabbelen aan (zooals bij het eten van maïs aan de kolf), afknagen, afknabbelen; zie vbd. i.v. 'eu (sprkw.). Meuseu, afgeknaagd, afgeknabbeld, waaraan geknabbeld is; de handeling seu verrichten. Peuseu, laten seu of seu met versterkte beteekenis.

SEU II, zie i.v. si I.

SEU III, zie teu II.

SEU', ook iseu', zich op zijn achterste voortbewegen, zich schuivende, al zittende of liggende verplaatsen, aldus plaats maken, opschuiven, opschikken; hé, toeankoe, seu' keudéh lòm, bè' srōt lam kroeëng lōn meukoeta, (het dwerghert zeide tot den slapenden olifant:) heer, schuif nog wat dien kant op, anders val ik in de rivier, geëerbiedigde heer, (Plandō' Kantjé; zie den hieraan voorafgaanden regel i.v. *h*euh-*h*euh); zie verder vbd. i.v. béseumélah. Meuseu', de handeling seu' verrichten, opgeschoven, opgeschikt, (fig.) een beetje afwijkend, verschillend, afgeweken; soenggōh ban takheun hana meu'iseu', toeankoe aneu' Blantadiwa, het is volkomen waar, heer, wat gij zegt, het is niet anders, gij zijt de zoon van Bl., (Blantasina); zie verder vbd. i.v. galōh. Peuseu', schuiven (transit.), verschuiven, (fig.) afwijken van, veranderen; tapeuseu' peutòë keunòë lòm, schuif de kist nog wat hierheen; wahé ma pò, mateungkoedròë, ba' lōn sidròë hana da'wa; hana djeuët lé oelōn oebah, ka lheuëh leupaïh sikra' haba; hana djeuët lé oelōn peuseu', haba njang séb dilèë séb ka, o moeder, geëerbiedigde moeder, ik verzet mij er niet tegen (dat u mij wilt uithuwelijken); ik kan het niet meer veranderen, gij hebt het eenmaal gezegd; ik kan er niet meer van afwijken, wat al gezegd is, laat het gezegd blijven, (Banta Ahmat). Teuseu', opgeschoven, opgeschikt. Zie i*s*èt.

SEU'-MEU', of seu'meu', lichtflikkeringen, sterretjes voor de

@lonaliakbar

oogen, (wanneer men b.v. in schel licht gekeken heeft), zulke lichtflikkeringen hebbende, sterretjes voor de oogen ziende; tjahja pajōng koenèng mirah, meudjeureulah meutjoeatja; poetéh koenèng hidjō birō, han djeuët ta'eu seu'-meu' mata, de glans van de pajoengs, geel, rood, wit, groen, blauw van kleur, glinsterde en schitterde, zóó dat men er niet naar kon kijken, of men kreeg lichtflikkeringen voor de oogen, (Noen Parisi); Lidam 'Arian mita sabé, han meuhò lé aneu' panta; bòh panta meuïh han meuhò lé, oeròë akhé teuka sindja; han teusawō lam kéb badjèë, saré ban lhèë seu'-meu' mata, L. en 'A. zochten voortdurend naar den spoorloos verdwenen knikker, de gouden knikker was spoorloos verdwenen en het werd intusschen laat en bijna avond; zij kwamen niet op de gedachte, dat hij in den jaszak (van een hunner) terecht gekomen kon zijn, (en zij zochten) tot zij alle drie (de twee bovengenoemden en Noen Parisi) sterretjes voor de oogen zagen, (Noen Parisi). Zie meu'.

SEUBA I, de eerste, ruwe stamping (van padi, zie i.v. koembaïh); voor den eersten keer stampen; ka lheuëh taseuba padé njan, hebt ge die padi al gestampt. Meu-, of teuseuba, eenmaal gestampt. Peuseuba, laten seuba, of seuba met versterkte beteekenis. Seumeuba, de handeling seuba verrichten. Seuneuba, de handeling seuba, de wijze of het resultaat ervan; padé seuneuba, eenmaal gestampte padi. Zie sròh II, en vgl. seuba II en seudòë I en II.

SEUBA II, vreten, op-, uitvreten, verslinden, (gebezigd van dieren en demonen, grof van menschen), (bij overdracht:) vernielen, vernietigen, (ook met een levenloos subject); teuma djibōh boe lam mangkōng, keudéh oe andjōng dja' kaseuba, daarop deed men rijst in eene kom, (en zeide tot den knaap:) „ga ginds in het bijgebouw vreten'', (Malém Diwa); zie verder vbd. i.v. geureuda, krè'-krò', moeë', pa'sa, pasah, pawōïh, phoe', pōng, rambaloej I, rangkiléh, sawa', seun, en vbd. van een overdrachtelijk gebruik i.v. ha' I, kawét, meureugōh, padèë, pageuë. Meu-, of teuseuba, opgevreten, verslonden, vernietigd, vernield. Seumeuba, de handeling seuba verrichten. Vgl. seuba I en seudòë I en II.

SEUBA'-SEUBŌ', (freq. van seubō', zie aldaar), zich naar alle kanten verspreidende, in alle richtingen gaande (van geuren, geluiden en bewegingen), overal doordringende, rumoerig, roerig, onstuimig, onrustig, in opschudding, in rep en roer, druk in de weer; di oeram ō' bèë seuba'-seubō', di oedjōng ō' bèë sindjakala, van het begin harer haren uit verspreidt zich

@lonaliakbar

een doordringende geur, en van de toppen harer haren een geur van sindjakala, (Malém Dagang); hò njang tadja' seuba'-seubō' aneu' miët miët mòë, waar je ook heen gaat, overal hoor je het lawaai van huilende kinderen; la'ōt seuba'-seubō' that, *h*an djeuët taboengka djinòë, de zee is zeer onstuimig, we kunnen nu niet vertrekken; ië meuhaja' tjeu*p*am-tjeu*p*oem, ka meulambōng dalam hawa; hana teutab seuba'-seubō', meukeukeubō' meuleuloemba, het water (der zee) was in heftige beweging, (de daarin vechtende naga's) plasten erin en sprongen de lucht in; ze waren zeer woelig en onstuimig, en vochten verwoed, met elkander in snelheid wedijverende, (Boeda' Meuseukin); nanggròë teungòh seuba'-seubō', het land is in rep en roer; Radja Meuseukō' seuba'-seubō', djihimpōn tō' ra'jat doemna, vorst M. was druk in de weer en verzamelde al de (aan hem onderworpen) volkeren, (Goemba' Meuïh). Meuseuba'-seubō', (zelden), = seuba'-seubō'. Vgl. keuba'-keubō'.

SEUBAJ, verveeld, geërgerd, gehinderd, zich vervelende, zich ergerende, (ook) verdrietig, bezorgd, ongerust; verveling, ergernis, verdriet, bezorgdheid, ongerustheid; lōn seubaj that keu gòb njan, geunab oeròë djiteuka, hana boeët, le that djimarit 'òh seubaj lōn, ik erger mij erg over dien man, hij komt elken dag (bij mij) zonder dat hij iets te doen heeft en praat zooveel, dat hij mij verveelt; djeuët keu seubaj oereuëng lingka, Alah haj radja, that moebiséng, zoodat de menschen rondom er door gehinderd worden en, o geëerbiedigde heer, zeer gemelijk worden, (Plandō' Kantjé; deze regel volgt op het eerste i.v. moerō' uit den Plandō' Kantjé aangehaalde vbd.); beudòïh toean doem geutanjòë, bè' tréb sinòë na reudjang tagisa; ... keureuna até lōn that soerōjlan, Tjintaboehan lam atana; kadang*h*an lé Tjintaboehan, salèh ka tan ilang nja*w*a; dalam até lōn that seubaj, gadòh akaj ngòn bitjara, (de zich op jacht bevindende Radén Meuntròë zeide:) „heeren, laten we opstaan, laten we hier niet lang blijven, opdat we spoedig naar huis kunnen keeren;... want ik maak mij bezorgd over Tj., die in het paleis achtergebleven is; misschien is zij er niet meer, misschien is zij gedood, in mijn binnenste ben ik erg ongerust, ben ik radeloos, (Tjintaboehan); njang na lōn tinggaj tjit meung beukaïh, keureutaïh ngòn asab dama;... haba plandō' njang na tinggaj, lōn toeëng seubaj oereuëng njang na, wat ik (bij mijn dood) na kan

@lonaliakbar

laten is alleen een spoor van papier en inkt;... het verhaal van het dwerghert kan ik alleen achterlaten tot verveling van de menschen, (Plandō' Kantjé). Peuseubaj, vervelen, hinderen, ergeren, verdrieten, bezorgd, ongerust maken.

SEUBARŌH, bijvorm van poebarōh, zie i.v. barōh.

SEUBAT (Arab. thabât, volharding), vastbesloten, zeker, gerust, rustig, flink, (ook) met lust, lust, zin hebbende, van zins, (verder) prettig, aangenaam, smakelijk, met smaak; djimoeboeët seubat that, wat werkt hij flink, met lust; gètkeu djinòë tameudagang, hò njang simban ba' keukanda; kamòë doea ka moepakat, hò njang seubat ba' keukanda; walèë djinòë keukanda peureugi, di kamòë pi meuseureuta, laten we nu ergens gaan studeeren, waar het u, broeder, geschikt voorkomt; wij beiden hebben samen besloten om u, waarheen gij lust hebt u te begeven, ook al wilt ge thans vertrekken, te volgen, (Noen Parisi); „oelōnteu koewòë dilèë oe gampōng, ada' na oentōng keunòë koeteuka''; ... seu'ōt poetròë na sipatah: „*h*an meu'oebah ban kheun gata; teutapi atékoe *h*an seubat, keureuna tan moepat gampōng gata'', „ik ga eerst naar mijn gampōng terug, mocht ik geluk hebben, dan zal ik hier terugkomen''; ... de prinses antwoordde: „ik verzet mij niet tegen wat gij zegt, maar ik voel mij niet gerust, want het is niet bekend waar uw gampōng ligt'', (Boeda' Meúseukin); poetròë makeuën pi *h*an seubat, até goendah that dalam dada, de prinses at, maar zonder smaak, want in haar hart was zij zeer bedroefd, (Boeda' Meuseukin). Peuseubat, vaststellen, een vast besluit nemen, gerust stellen, aangenaam maken. Vgl. éseubat, sabét.

SEUBÈË, overstorten, bedelven, begraven, aanaarden, dempen, plempen, over iets opstapelen, overdekken, bedekken; lagèë miё seubèë è', als eene kat, die hare uitwerpselen met aarde bedekt, (sprkw., gebezigd van iem., die iets slechts tracht te verbergen, maar er niet goed in slaagt); 'òh lheuëh tanòm geupeuteuleukin, geuleuëng amin meusampeuna; radja pi ka lheuëh geuseubèë, wòë meurèë-rèë ra'jat doemna, nadat de vorst begraven was, werd het teuleukin-gebed voor hem uitgesproken en zeide men er biddende amin op; toen de begrafenis van den vorst afgeloopen was, ging het volk bij stroomen terug, (Banta Ahmat); koelam di loea pi geuseubèë, oelah lagèë tanòh lama, de vijver buiten (de vesting) werd gedempt, zóó dat de grond weer als tevoren was, (Meudeuha'); zie verder vbd. i.v. koeë',

@lonaliakbar

reudèë, reuta', saré. Meuseubèë, overstort, bedolven. begraven, enz.; seubèë met meerv. subject; teungkoe Malém ka meuseubèë, rōh joeb boelèë sajeuëb geureuda, t. M. raakte bedolven onder de veeren van de vleugels van de geureuda, (Malém Diwa); zie verder vbd. i.v. djeulaïh, *kh*èh. Peuseubèë, laten seubèë, of seubèë met versterkte beteekenis. Teuseubèë, overstort, bedolven, begraven, gedempt, geplempt, overdekt, (meer bij ongeluk of als toestand); lōn dòë mòn, rōh teuseubèë idja lōn, ik dempte den put en mijn kleed raakte erin bedolven. Seumeubèë, de handeling seubèë verrichten. Vgl. dòë I.

SEUBÈT, zie seubòt.

SEUBEUËH, ook sabeuëh, groot en sterk, forsch (van lichaamsbouw); oereuëng Banggali seubeuëh that badan, de Benggaleezen zijn erg forsch van lichaamsbouw; sama seubeuëh sama seureulòë, radja doea dròë sabé padra, even forsch en even krachtig waren de twee vorsten tegen elkander opgewassen, (Diwa Akaïh). Vgl. tjeubeuëh.

SEUBLÒË, zie i.v. blòë.

SEUBÒ, zie soebò.

SEUBŌ', zich naar alle kanten verspreidende, in alle richtingen gaande (van geuren, geluiden, bewegingen), overal doordringende, rumoerig, roerig, onstuimig, druk, druk in de weer, in rep en roer, in opschudding; bèë bangké seubō' that, wat eene doordringende krengenlucht; meung njan, toeankoe, peuë tjit seubō', singòh tō' lōn poewòë keunòë, als het dat alleen is, heer, waarom maakt gij u er zoo druk over, morgen zal ik (den tooversteen) hier terugbrengen, (Banta Beuransah); na tamsé ban oenòë kleuëng ta', ra'jat moebala' hana tara; ra'jat seubō' doem lam peukan, 'a-'oe dagang deungòn Tjina, de ontzaglijk talrijke menigte geleek een zwerm door een kiekendief aangevallen bijen; het volk was in rep en roer op de markt, Klinganeezen en Chineezen schreeuwden door elkander, (Noen Parisi). Meuseubō', = seubō'; bèëdji harōm meuseubō'-seuba', bandoem gala' soekatjita, de geur ervan is welriekend en doordringend, en al de menschen zijn verheugd en blijde, (Toedjōh kisah; seubō'-seuba' ter wille van het rijm voor seuba'-seubō'). Peuseubō', doen seubō', rumoer maken, in rep en roer brengen, djidja' peuseubō' bèë geuntōt keunòë dangdang gòb doeë', kawèh keudéh, hij komt hier terwijl men bijeen zit de lucht met zijn veest verpesten, ga weg gindsheen. Zie seuba'-seubō'.

SEUBOET, noemen, opnoemen, melden, vermelden, spreken, gewagen, melding, gewag maken,

@lonaliakbar

vertellen van, uitspreken, aanroepen; gòbnjan ka lōn seuboet keu ma, ik noem haar (mijne) moeder, ben van haar een aangenomen kind; aneu' seuboet, aangenomen kind; sahbat seuboet, vertrouwde vriend, (zie vbd. i.v. sahbat); zie verder vbd. i.v. mènsa, moealat, oegah, peuë, peurawèh. Meu-, of teuseuboet, genoemd, opgenoemd, gemeld, vermeld, enz.; meuseuboet, (ook) = seuboet met meerv. subject, elkander seuboet; zie vbd. van teuseuboet i.v. kheuë, matan, njata.

SEUBÒN I, ook soebòn, naam van den blaneu'-visch in een zeker stadium van zijn groei; zie i.v. blaneu'.

SEUBÒN II, lusteloos (uit luiheid of omdat men zich niet erg wel gevoelt), slap; seubòn that asòë lōn, ik voel mij erg lusteloos, slap; 'òh tajoeë boeët sò'-sò' seubòn dji, takōt that keu pajah, als je hem iets laat doen, dan doet hij het aarzelend en lusteloos, hij is erg bang om moe te worden. Peuseubòn dròë, zich lusteloos enz. gedragen.

SEUBÒT, ook seubèt; meu-, of, meer, teuseubòt, denkende aan of over (keu), (zie vbd. i.v. mòseulimin); teuseubòt-seubòt, steeds denkende aan of over, steeds peinzende, mijmerende over, (gew. ondanks zich zelf); di lōn teuseubòt-seubòt sabé keu boeët njan, ik moet steeds over die zaak denken, die zaak houdt steeds mijne gedachten bezig; é' teuseubòt-seubòt lam teuneungeut, het is om er zelfs in den slaap aan te denken.

SEUDA', overvol, boordevol, (van vloeistoffen), (fig. van de hersens. van het verstand:) geen raad wetende, niets wetende te bedenken, ten einde raad, radeloos; ië ka seuda', ngòb teunamba', het water staat overvol (in de sawah's), de dijkjes zijn ondergeloopen; akaj seuda' 'òh djipiké, gadòh tjawé haba poetròë; sangat lisé' boengòng padé, dalam até radja sidròë; peuë njang koekheun djeuët djitalèh, 'akajleubèh pò sambinòë, de vorst was ten einde raad en wist niets meer te bedenken tegenover de woorden van de prinses; bij zichzelf dacht hij: „zij is zeer schrander, de padibloem, op al wat ik zeg weet zij een antwoord te geven, zij heeft bijzonder veel vernuft, de schoone meesteres, (Goemba' Meuïh). Peuseuda', overvol enz. maken. Vgl. sada', seudòt.

SEUDADOE, of sidadoe, ook seureudadoe, (Mal. serdadoe), soldaat, (mod.); zie vbd. i.v. pataliōn. Vgl. seuleudat, sipa'i.

SEUDALINGGAM, zie sidalinggam.

SEUDAN, zie seundan.

SEUDANG, passend, juist van pas, (ook) middelmatig, tusschenbei-

@lonaliakbar

de, (verder) jong, jeugdig; tjoeba tangoej badjèë njòë, seudang ba' gata, trek dit baadje eens aan, past het je; pakri neubōh lōn panglima prang, badan lōn seudang gòh lòm raja, hoe zoudt ge mij krijgs-panglima maken, mijn lichaam is jeugdig en nog niet volwassen, (sadati-vers); Toehan peuteutab lam seumajang, ni phōn seudang trōïh an toeha, moge de Heer (hen) standvastig doen zijn in het verrichten van hunne godsdienstoefeningen, van hunne jeugd af tot in hun ouderdom, (Akeubarō Karim); zie verder vbd. i.v. doeë', oe I, oelah, pangkaj, roemadja, sada, sambinòë. Peuseudang, passend, van pas maken; tapeuseudang badjèë njòë, njòë goeroeë', maak dit baadje van pas, het zit te ruim.

SEUDÈË, niet goed wijs, mal, idioot, onnoozel, simpel, stompzinnig (zoodat o.a. gemakkelijk voor den gek te houden), (ook) niet goed bij zijn zinnen, bij zijn positieve (van b.v. zorgen, verdriet); habéh djimòë waréh sampèë, ladōm seudèë sang ka gila, al zijne verwanten weenden (bij zijn lijk) en sommigen waren zoo buiten hun positieve, dat zij halfgek leken, (Pòtjoet Moehamat); zie verder vbd. i.v. ratèë, sapéh. Peuseudèë, seudèë maken, buiten zijn positieve brengen, (ook) voor den mal houden, (vgl. peungeut i.v. ngeut); pakòn kapeuseudèë gòb, hana kapeugah ban teupat, waarom houd je een ander voor den mal, en zeg je het niet ronduit; peuseudèë(-seudèë) d̓ròë, zich niet goed wijs aanstellen, mal doen.

SEUDEUKAH, ook sideukah (Arab. çadaqah), aalmoes, liefdegift, vrome gave, gunstbewijs, geschenk, (ook) goedgunstige beschikking; geubri seudeukah gasiën meuseukin, oereuëng gasiën jōh njan kaja, hij gaf aalmoezen aan armen en behoeftigen, zóó dat de armen toen rijk werden, (Meudeuha'); boenòë teuka A, geubanarit Teukoe B, geulakèë aneu' geutanjòë keu gòb njan, njankeu oelōntoean dja' peugah ba' Teukoe njang mbah oelōntoean, pakri na seudeukah Teukoe; — peuë na ba' lōn, pakri-pakri njang gèt ba' dròëneu njang pò aneu', zooeven is A gekomen om de woorden van Teukoe B over te brengen, n.l. om ons kind voor hem (n.l. zijn zoon) te verzoeken, dat is het, wat ik U, Teukoe, die mijn vader zijt, wilde komen zeggen, hoe is nu uwe goedgunstige beschikking, Teukoe; — wat heb ik er over te beslissen, het zij zooals u goed dunkt, die de vader van het kind zijt, (gesprek van den vader van een ten huwelijk gevraagd meisje met den keutjhi' van zijn gampōng). Meuseudeukah, een aalmoes of als aalmoes enz. geven, schenken,

@lonaliakbar

goedgunstig beschikken; neumeuseudeukah batjoet, neubri ië sigeutoet, wees zoo goed mij een beetje water te geven; teukoe waki tabri di lōn, 'òh é' apōn ba' lōn tjōm bèë; ka boenòë kòn lōn moepajah, tameuseudeukah oelèë-oelèë, (de olifant zeide tot het dwerghert, dat met al de door hem gevangen visschen in een boom was geklommen:) heer gemachtigde, geef mij er wat van, zoodat ik (niet) van verlangen versmacht bij het ruiken ervan; van zooeven af heb ik mij er moeite voor gegeven, geef mij er iets van, al waren het alleen de koppen, (Plandō' Kantjé).

SEUDIA, ook sidia (Mal. sedia, Skrt. sâdhya, te volbrengen), gereed, klaar, steeds, van ouds, (ook) steeds bestaande, eeuwig; (verder) gereed, klaar maken; dja' seudia boe, ga de rijst, het eten klaar maken, klaar zetten; deungòn sigala dajang sikeulian, lheuëh niba' njan ka seudia, en al de hofjuffers stonden toen (voor hem) gereed, (Diwa Akaïh); la'én *h*an sidròë njang na toehan, malingkan Toehan njang seudia, verder wist niemand het, behalve de Heer, die eeuwig is, (Meudeuha'; zie ook vbd. i.v. noe); seudiakala, ook seudialama, steeds, immer, van ouds, vroeger, (in hik.); Sali Radja teuma djiriwang, ba' keunanjèkan seudialama, S. R. keerde vervolgens naar het voertuig, waarop hij steeds reed, terug, (Diwa Akaïh). Peuseudia, laten seudia, of seudia (verb.) met versterkte beteekenis. Teuseudia, klaar, gereed (gemaakt, gezet). Vgl. sadja.

SEUDIAKALA, zie i.v. seudia.

SEUDIALAMA, zie i.v. seudia.

SEUDIË' (Arab. taçdîq, naar de Atjèhsche uitspraak teuseudië', beschouwd als eene teuafleiding); meu-, of, meer, teuseudië', bevestiging, vast geloof, vast besluit of voornemen; bevestigende, vast geloovende, voor waar houdende, zich vast voornemende, (ook) de gedachte krijgende, op de gedachte komende, denkende; ékreuë ngòn lidah teuseudië' ngòn até, met de tong belijden, met het hart gelooven, (van de Moh. geloofsbelijdenis); ma'na kalimah na doea ban, taleungò tèëlan koetjalitra; sabòh lahé keudoea batén lam kandōngan kalimah meulia; ma'na lahé oeba' até, teuseudië' kaleubi iman nama, de beteekenis van de geloofsbelijdenis is tweeërlei, luistert, vrienden, ik zal het u zeggen; er is eene uiterlijke en er is eene innerlijke beteekenis van de verheven belijdenis; de uiterlijke beteekenis ligt in het hart en de innerlijke bevestiging daarvan heet geloof, (Akeubarō Karim); ja Toehankoe, neubri tèëphië', neubri teuseudië' dalam dada, o Heer, verleen (mij) hulp

@lonaliakbar

en schenk (mij) geloof in het hart, (Mènhadjōj abidin); n j a n g n a t e u s e u d i ë' l a m a t é l ō n m e u n g n j ò n a o e m o e t h ō n d i k e u ë l ō n k e u m e u n g d j a' o e h a d j i, ik heb het vaste voornemen om, als ik nog in leven ben, het volgend jaar naar Mekka ter bedevaart te gaan; t e u s e u d i ë' b a' a t é l ō n n a h ò o e r ò ë n j ò ë l ō n k e u m e u n g d j a', daar schoot mij te binnen, dat ik vandaag ergens heen wilde gaan; h a n a m e u s e u d i ë' s a g a j d j i h k e u g e u t a n j ò ë, h a n a d j ì- p e u d o e l i h a n a d j i'i n g a t, hij denkt nooit aan ons, hij bekommert zich niet om ons en denkt niet aan ons.

SEUDIT, zie t e u s e u d i t.

SEUDJATRA, zie s i d j a h t r a.

SEUDJOEË', zie s i d j o e ë'.

SEUDJÒT, zie s i d j ò t.

SEUDÒ, denken aan (k e u), gedenken, beseffen, zich bewust zijn van, zich bezinnen op, zich te binnen brengen, zich herinneren, op de gedachte komen, (ook) weer opkomen, terugkomen, (van b.v. eene ziekte); n j a m p a n g- n j a m p a n g g e u t é m s e u d ò, m e u n g b è' t o e w ò a k a n h a m b a, mogelijk wil men wel eens (aan deze hikajat) denken, en dan zal men ten minste ook mij (den schrijver) niet vergeten, (Plandō' Kantjé); d a l i d a t d a l i s i p h e u ë t, d a l i w o e- d j o e t a l a m n j a n g n a; b e u t a'i n g a t b è' t a t o e w ò, b e u n a t a s e u d ò n g ò n b i- t j a r a, de bewijzen van (Allah's) zijn en eigenschappen, de in de bestaande wereld liggende bewijzen van (Zijn) bestaan, onthoudt ze goed, vergeet ze niet, en beseft ze met begrip, (Akeubarō Karim); p e u ë n j a n g t a- k h e u n h a n a m o e m i n a h, *h* a n t ò m s a l a h b a n t a k a- t a; n j a n k e u a n e u' n j a n g k o e s e u d ò, 'a d j a b t o e w ò d j a n d j i n j a n g k a, van wat gij zeidet werd nooit afgeweken, en nooit kwam uw woord verkeerd uit; dat is het, mijn zoon, waaraan ik denk, ik ben verbaasd, dat gij nu uwe vroegere belofte vergeten zijt, (Meudeuha'); k a d j i s e u d ò l ò m p e u- n j a k é t o e r ò ë d j é h, *h* a n é' s i g ò p o e l é h, die ziekte van onlangs is weer opgekomen, ze heeft niet ineens kunnen genezen. M e u s e u d ò, de handeling s e u d ò verrichten, zich in gedachte bezighouden met, denken aan, s e u d ò met meerv. subject; op of in de gedachte komende of gekomen, weer opgekomen; t r é b k a m e u'i ë m *h* a n m e u- s e u d ò, r a d j a t o e w ò k e u m o e d a b a l i a, geruimen tijd sprak de vorst niet meer over den jongen man (n.l. Meudeuha'), hij dacht niet meer aan hem, hij was hem vergeten, (Meudeuha'); l a- l o e m e u s e u d ò a d o e ë n a- d ò ë, „p a k r i g e u t a n j ò ë p i- k é d o e m n a; k e u r e u n a O e- s o e ï h k a k e u g a d ò h, t ò h p a k r i b a h t a b i t j a r a", vervolgens beseften de broeders (dat Oesoeïh weg was, en zeiden:) „wat zullen we nu doen, want Oe. is verdwenen, wat zullen we doen", (Nabi Oesoeïh).

@lonaliakbar

Peuseudò, doen seudò, doen gedenken aan, in of op de gedachte brengen, doen beseffen, herinneren, ophalen, oprakelen, (ook) = seudò met versterkte beteekenis; bè' tapeuseudò lé boeët njan, haal die kwestie niet meer op. Teuseudò, (onwillekeurig) denkende aan, op de gedachte komende of gekomen, zich herinnerende, (ook) weer tot bewustzijn komende of gekomen, bijkomende of bijgekomen, (verder) weer opgekomen, te binnen schietende of geschoten, opgehaald, opgerakeld; teu'éh teuhanta hana ingat, keunòng hékeumat Boelia'indra; poetròë sampōh ngòn ië mawò, ka teuseudò Lila'indra, hij lag, in zijne volle lengte uitgestrekt, buiten bewustzijn, getroffen door de tooverij van B.; de prinses wreef hem met rozenwater en L. kwam weer. bij, (Tjah Koebat); ka teuseudò lòm boeët njan, die kwestie is weer opgerakeld.

SEUDÒË I, vreten, opvreten, verslinden, (van wilde dieren enz., grof van menschen); adat kòn neutòb geunab oeròë, goeha é' dòë ngòn toeleuëng njang na; doemnan peunadjōh si'oeròë-oeròë, badeuë' neuseudòë gadjah ngòn singa, indien zij (de gògasi) de beenderen (der opgevreten dieren) niet elken dag fijn stampte, dan zou de grot (waarin zij verbleef) door die beenderen dicht kunnen raken; zooveel was haar dagelijksche voedsel, zij verslond neushorens, olifanten en leeuwen, (Banta Beuransah). Meuseudòë, opgevreten, verslonden, seudòë met meerv. subject. Vgl. seuba I en II, en seudòë II.

SEUDÒË II, slaan, neerslaan; zie vbd. i.v. pang-pōng, rimbaïh II. Meuseudòë, geslagen, neergeslagen, elkander slaan; rèt déh keudjroeën rèt nòë meuntròë, djimeuseudòë *h*an ban poebla, aan den eenen kant keudjroeën's, aan den anderen kant meuntròë's, sloegen zij op elkander op geweldige wijze, (Banta Beuransah). Vgl. seuba I en II, en seudòë I.

SEUDŌNG, ook teudōng, e.s.v. zwarte, giftige slang, (die, naar men zegt, een geluid voortbrengt als het gekakel van eene kip); soorten: seudōng abèë (aschkleurig), s. awé (zeer lang), s. aweuë' (met een grooten, lepelvormigen kop), s. poentōng ikoe (met een afgeknotten staart, zeer giftig); manò' seudōng, een zwarte vechthaan; manò' seudōng abèë, een aschkleurige vechthaan; zie verder vbd. van seudōng i.v. sarah I, seunòh.

SEUDÒT, prop-, stamp-, tjokvol, geheel vullend, dicht opeengepakt; tatkala njan beuginda seumanjam di balè, djingadab lé sigala radja; peunòh seuleusa' dalam balè rōng, seudòt ngòn oereuëng meuntròë panglima, op dat oogenblik was de koning in het audiëntie-

@lonaliakbar

paviljoen gezeten, terwijl al de onderhoorige vorsten hunne opwachting bij hem maakten; het audiëntiepaviljoen was vol, tjok en tjokvol menschen, vol meuntròë's en panglima's, (Diwa Akaïh); seudòtkeu ra'jat loea dalam, djidja' kalòn poetròë bandoea, het was binnen en buiten (het paleis) tjokvol menschen, die naar de twee prinsessen kwamen kijken, (Diwa Sangsaréh). Peuseudòt, propvol maken, tjokvol vullen, maken, dat het ergens tjokvol is. Vgl. seuda'.

SEUË-ABEUË, ook seuë'-abeuë'; meuseuë-abeuë, in alle richtingen verstrooid, overal verspreid, verward, door elkanker; teuka oeleuë na siribèë, doem meurèë-rèë ka djipeutòë; tjrapè peutjrò' ka djihoemeuj, meuseuë-abeuë doem djibòïh dròë, toen stroomden er wel duizend slangen naar toe; de wezel rende er op af, en achtervolgde de slangen, die in alle richtingen vluchtten, (Noen Parisi); ze verder vbd. i.v. kiweuë. Peuseuë-abeuë, in alle richtingen verstrooien, verspreiden, verwarren, in de war, in wanorde brengen; bè' kapeuseuë-abeuë njan, breng dat niet in wanorde.

SEUË'-ABEUË', zie seuë-abeuë.

SEUËB, (grof voor:) schelden, uitschelden, krenkende woorden uiten, uitvaren tegen; raja that beungèh datō' seungkòë, djiseuëb poetròë han tilé' moeka; hana teudōh djimoepōt-pōt, ni tjeumarōt meuseurapa, het nijdassige oudje was ontzettend boos en schold de prinses uit zonder rekening met haar te houden; zonder ophouden mopperde, schold en vloekte het oude vrouwtje, (Gadjah toedjōh oelèë); seuëb ma, (lett. de moeder uitschelden, beleedigende woorden over de moeder uiten), hevig schelden, uitschelden, (zie vbd. i.v. limbang, roebéng II). Meuseuëb, gescholden, uitgescholden; meuseuëb(-seuëb), elkander uitschelden. Seumeuseuëb, de handeling seuëb verrichten.

SEUËH I (Arab. çaff), rij, gelid, reeks. Meuseuëh, op eene rij; meuseuëh(-seuëh), in rijen; teudòng meuseuëh di mideuën prang, pahlawan njang teuga-teuga, de krachtige voorvechters stonden in rijen geschaard op het slagveld, (Indra Bangsawan); zie verder vbd. i.v. peuda. Peuseuëh, eene rij of rijen vormen of laten vormen; tapeuseuëh ba' gèt tadòng seumajang, ge moet rechte rijen vormen bij het verrichten van de seumajang.

SEUËH II (Arab. çœ̃f), wol, wollen kleed, (in hik.); seuëh soekaleuët 'òjnòn banat, bandoem ngòn alat tatah preumata, doeken van wol, laken en 'òjnòn banat, en alle meubels bezet met edelsteenen, (Diwa Akaïh).

SEUËNG, tent, loods, (voor b.v.

@lonaliakbar

eene tijdelijke kookplaats of bergplaats van hout, eene sadati-uitvoering, gasten op een feest, die in het huis geen plaats kunnen vinden, ook veldverblijf op een krijgstocht); o e l è ë s e u ë n g, (fig.) de baas van het spul, (van b.v. een sadati-gezelschap); s o e l o e t a n m o e'a l a m n e u p e u g è t s e u ë n g, d j i t r ō n o e r e u ë n g S a m a l a n g a; l e t h a t d j i m è b o e a h-b o e a h a n, p e u s e u m a h a n k e u p ò t e u r a d j a, de verheven soeltan had daar eene loods opgericht en de lieden van S. kwamen naar hem toe, en brachten zeer vele vruchten mee als geschenken voor den vorst, (Malém Dagang).

SEUËT, scheppen (van water), weg-, uit-, leegscheppen, hoozen, uithoozen; t a s e u ë t i ë b a' p r a h ō, hoos het water uit de prauw; d j a' s e u ë t m ò n e u n g k ō t, ga den vischput uithoozen (om de daarin aanwezige visschen te vangen); s e u ë t p è n g, geld verkwisten. M e u s e u ë t-s e u ë t, elkaar met water gooien; zie vbd. i.v. r a n d ō. P e u s e u ë t, laten s e u ë t. S e u m e u s e u ë t, de handeling s e u ë t verrichten; k a m ò ë s e u m e u s e u ë t p o e l a-p o e l ò ë, e u n g k ō t *h*a n s a p e u ë h a b é h g ò b b a, ik zou dan in mijn eentje druk aan het uithoozen (van den vischput) gaan en al de visch zou door een ander genomen worden, (i.e. ik zou mij dan voor niets moeite getroosten), (Boeda' Meuseukin); zie verder vbd. i.v. a m a'.

SEU'EUË; t e u s e u'e u ë, plotseling in een schaterlach uitbarstende, eene lachbui krijgende, het uitproestende, (bij het aanhooren van iets, bij het terugdenken aan het een of ander); l ō n t e u s e u'e u ë l ō n l e u n g ò h a b a g ò b n j a n, ik proestte het uit, toen ik het verhaal van hem hoorde; p a k ò n d i d j i h d j i k h é m, — k a d a n g t e u s e u'e u ë h a b a b o e n ò ë, waarom lacht hij, — misschien heeft hij eene lachbui gekregen bij het denken aan het verhaal van zoo even.

SEUGAN (Mal. s e g a n), geen zin, tegenzin, afkeer hebbende, afkeerig; s e u g a n t h a t b a' a t é l ō n, ik heb er absoluut geen zin in; t e u m a s e u'ō t t o e a n p o e t r ò ë, s e u g a n k a m ò ë h é k e u k a n d a; *h*a n o e l ō n d j a' o e n a n g g r ò ë M e u s é, t e u t a p i b a' b i b i n e u m e u s a b d a, de prinses antwoordde toen: „o mijn gemaal, ik heb er geen zin in, ik wil niet naar Egypte meegaan'', maar zij zeide het alleen met den mond (i.e. zij meende het niet), (Diwa Sangsaréh); zie verder vbd. i.v. r o e s ō h. P e u s e u g a n, geen zin doen hebben, tegenzin doen krijgen, afkeerig maken. Vgl. s e u g ò n.

SEUGANDA, zie s o e g a n d a.

SEUGEUDEU, zie s i g e u d e u.

SEUGEUDŌ, zie s i g e u d e u.

SEUGÒN, zich lusteloos, slap, niet wel gevoelende, (ook) geen zin, tegenzin hebbende; s e u g ò n t h a t a s ò ë l ō n, ik voel mij erg lusteloos, voel mij niet lek-

@lonaliakbar

ker; zie verder vbd. i.v. o e l a n g. P e u s e u g ò n, s e u g ò n maken. Vgl. s e u g a n.

SEUHA', mannel. persoonsnaam, (van Arab. I s ḥ â q).

SEUHAB, met gouddraad versierd zijden kleedje, dienende als dekkleed van een s a n g è, wordt in voorname huizen ook gebezigd als dekkleed van de hoofdstijlen van het huis (s e u h a b t a m è h); h a' b o e k a s e u h a b, (lett. belooning voor het openen van het dekkleed), geschenk, dat een bruidegom aan zijne bruid geeft na de eerste uitoefening der huwelijksgemeenschap. M e u s e u h a b, een s e u h a b hebben, ervan voorzien, ermede bedekt, toegedekt; i d a n g m e u s e u h a b e u n g k ō t d i d a l a m, l a'é n n i b a' n j a n d j a b é b k e u r e u m a, met mooie kleedjes toegedekte i d a n g's, waarin zich visch en verder rozijnen en dadels bevonden, (Goemba' Meuïh).

SEUHAJ, zorgeloos, slordig, nalatig, te kort schietende in; zorgeloosheid, slordigheid, nalatigheid, tekortkoming, verzuim; S i P o e l a n s e u h a j t h a t, N. N. is erg zorgeloos; s e u h a j t h a t b o e ë t k a h, wat handel je toch zorgeloos; p e u t ò ë g a t a h a n a t a k o e n t j i, t e u k e u d i g a d ò h b a r a n g g a p e u ë, k ò n s e u h a j d i a t e u ë h g a t a, ge hebt uwe kist niet afgesloten, als er iets uit wegraakt, dan is het door uwe eigen nalatigheid.

SEUHOET, zie t j o e h o e t.

SEU'I, zich onlekker gevoelende, een weinig koortsig, koude rillingen hebbende; s e u'i t h a t a s ò ë, ik voel mij erg onlekker.

SEU'IËT, tam, mak, niet wild; b è' t a t a k ō t l e u m ò s e u'i ë t, h a n a d j i p o e m o e p ò', wees niet bang, het is een tam rund, het stoot niet; w a h é t j o e t d a, t a d r ò b e u n g k ō t n j ò ë, n e u k a l ò n k e u n j ò ë s e u'i ë t l a g ò ë n a, zuster, laten we deze visschen vangen, kijk, ze zijn erg tam, (Djoehan Meusapi). P e u s e u'i ë t, tam maken, temmen; t a p e u s e u'i ë t-s e u'i ë t, b è' t a p è h-p è h, je moet maken dat het (beest) mak wordt, sla het niet.

SEUÏH, kliekje, restje, overschotje, (van eten of drinken, b.v. op een bord of in een kopje, ook van het voedsel van dieren); t a p a d j ō h s e u ï h t e u n g k o e, t r a n g a t é, eet de restjes van het eten van den teungkoe, je krijgt er een helder verstand van; o e l ō n t o e a n d j a' k e u n ò ë, l ō n d j a' m i t a b o e s e u ï h d r ò ë n e u, ik ben hier gekomen om restjes van uw eten te vragen; s e u'ō t o e r e u ë n g t j h i': h a n a o e b a t s a p e u ë, d j é b i ë s r a h d j a r ò ë d r ò ë n e u n j a n g n a; l e u b è h n i b a' d j é b g o e s o e ë' b a' t o e b ō h, d j i p a d j ō h b o e s e u ï h d r ò ë n e u n j a n g n a, de oude man antwoordde: (het kind is) zonder eenig geneesmiddel (genezen), het heeft van het water gedronken, waarmede gij allen uwe handen gewasschen hadt, het overgeblevene over zijn lichaam gesmeerd, en de restjes van uw

@lonaliakbar

eten gegeten, (Tadeukiratō rakidin). Meuseuïh, als kliekje enz. overgebleven; bè' tadjéb ië njan, ka meuseuïh, drink dat water niet, het is het overschotje van een ander, (men heeft er al van gedronken); tamita oereuëng njang tan aneu' tjoet, njang that dahét di ateuëh dōnja; tjoetjòkoe njòë oereuëng leubèh, bè' njang meuseuïh han djirila, (Abdō Moetaléb zeide tot zijne verwanten:) zoekt iemand (eene vrouw), die geen zuigeling heeft en die geheel vrij van wereldschen zin is; deze kleinzoon van mij (n.l. de ouderlooze zuigeling, die de profeet Mohammad zou worden) is een door God uitverkorene, laat het geen vrouw zijn, die reeds een ander heeft gezoogd, (mijn kleinzoon) neemt daar geen genoegen mee, (Noeboeët Nabi). Peuseuïh, een kliekje of als kliekje enz. achterlaten, iets (van het eten of drinken) laten staan.

SEUKAN, ook sakan, ineengedrongen en stevig gebouwd, (syn. van deuna', zie aldaar).

SEUKANDA, mannel. persoonsnaam, verkorting van Èseukanda.

SEUKAT, stroef, (inz. van iets, dat moeilijk of niet rondgedraaid kan worden, ook van een horloge, dat niet wil loopen); wéng njòë han djitém dja' lé, seukat that, deze molen wil niet meer draaien, is erg stroef.

SEUKATI, ook soekati (Mal.-Jav. sekati), eene zware soort gamelan, die alleen bij bepaalde feestelijke gelegenheden wordt bespeeld, door den Atjèher gew. alleen als e.s.v. muziekinstrument gedacht, waarvan hij verder geen precieze voorstelling heeft, (in hik.); zie vbd. i.v. dandi, meudeuli.

SEUKÈ, pandanus, pandan; soorten: seukè bangkoeang (zie i.v. bangkoeang, en reuléh), s. bangòë, ook s. mangòïh en s. moesang genoemd (met welriekende bladeren), s. moeboengòng, ook s. pasi genoemd (draagt bloemen), s. minjeu' (met soepele bladeren, die als vlechtmateriaal worden gebruikt, om er b.v. matten van te vlechten); doeròë seukè, zie i.v. doeròë; daroeët seukè, zie i.v. daroeët; zie verder vbd. i.v. oeréh.

SEUKEUË, of aneu' seukeuë, de twee, van eene lichte houtsoort, gew. van de bladnerf van den sagopalm vervaardigde linialen, een waarvan seukeuë teungòh heet, die dienen om den roller (seuroesō) van een weefgetouw op zijne plaats te houden en om eventueel de draden gemakkelijk te kunnen herstellen of ontwarren.

SEUKEUËM, het door het stampen losgelaten grove kaf van padi, dat door wannen wordt verwijderd, (wordt als veevoeder, als mest en als brandstof gebruikt, zie i.v. bangòë, seungam, en vgl. deuda', lhò'); zie vbd. i.v. karòm, leu'a; awé seukeuëm, zie i.v. awé; labang

@lonaliakbar

seukeuëm, zie i.v. labang. Meuseukeuëm, met padikaf bedekt, vol padikaf; è'-è' ka meuseukeuëm, zelfs (zijne) uitwerpselen zitten vol kaf, (sprkw., gebezigd van iem. van veel ondervinding).

SEUKÒ', hard slaan, beuken, een slag geven; deungòn peudeuëng djih taseukò', tapeutjrò' bè' djan djihej ma, slaat hen met een zwaard en achtervolgt hen zóó dat zij geen tijd hebben om hunne moeder aan te roepen, (Prang sabi van Teungkoe Nja' Ahmat); njang na meung tjit oelò'-oelò', koeteumeung seukò' deungòn batèë, (het dwerghert tot andere dieren:) alleen zijt gij heethoofdig, ik zal er nog toe komen u met een steen te slaan, (Plandō' Kantjé; deze regel volgt op den regel, geciteerd i.v. eumpa'); zie verder vbd. i.v. oelò'-oelò'. Meuseukò', geslagen; meuseukò'(-seukò'), elkander slaan, elkander slagen geven. Teuseukò', geslagen, (meer bij ongeluk); boenòë lōn pòh manò', rōh teuseukò' oelèë aneu', ik sloeg zooeven (met een staak) naar eene kip en het hoofd van het kind werd bij ongeluk getroffen. Seumeukò', de handeling seukò' verrichten.

SEUKOEËT, afschrapen (van b.v. biezen, pandanbladeren om ze voor het vlechten glad en lenig te maken, zie i.v. manjeum), gladstrijken, lenig maken, (fig.) wegschrapen, onrechtmatig naar zich toe schrapen, zich toeeigenen (van b.v. eene nalatenschap), (ook) wegvagen, uitroeien, verdelgen; seukoeët baròm, biezen gladstrijken en lenig maken; ka djiseukoeët lé wali areuta Si Poelan djéh njang maté, de nalatenschap van N. N., die onlangs gestorven is, is door zijne meer verwijderde verwanten weggeschraapt; na kaleungò Moehamat Napiah, bè' ka'oebah ban njang sabda; bè' kaseukoeët kawōm Jadét, si djih njan sabét koepoephana; njang na tinggaj kaphé doea dròë, lakòë binòë tjit njan sadja; bè'keu habéh si djih njan kapòh, na meung bè' sòh asòë noeraka, (de Heer zeide toen tot Moehamat Napiah:) „hoort ge mij, M. N., wijk niet af van hetgeen ik u zeg; roei het volk van J. niet uit, — hemzelf zal ik stellig verdelgen —, laat twee ongeloovigen overblijven, slechts een man en eene vrouw; dood hen niet allemaal, opdat het in de hel niet leeg zal zijn, (Moehamat Napiah). Meu-, of teuseukoeët, afgeschraapt, gladgestreken, enz. Seumeukoeët, de handeling seukoeët verrichten. Seuneukoeët, de wijze of het resultaat van het seukoeët, het werktuig daarvoor (= peunjeukoeët, zie aldaar).

SEUKŌT, zie soekōt.

@lonaliakbar

SEULABŌH, miskraam, ter wereld gekomen onontwikkelde vrucht. Meuseulabōh, eene miskraam hebben. Vgl. labōh, en zie i.v. srōt.

SEULADAN, zie teuladan.

SEULADANG, afdak (tegen b. v. een huis), open loods (zonder omwanding en gew. met één dakvlak, dient b.v. als stalletje waar men koopwaren ten verkoop uitstalt, of op het veld om de gesneden padi er onder op te stapelen); zie vbd. i.v. sa II. Meuseuladang, een seuladang hebben, met, onder een seuladang.

SEULAJŌH; pisang seulajōh, zie i.v. pisang.

SEULALA, verblind (door schel licht, door een fellen glans), schemerachtig ziende, het schemert voor de oogen, (gew. met mata als subject of bepaling), oogverblindend, schel, (fig.) beschaamd, ontzag voelende, bevreesd; lōn *h*an djeuët lōn kalòn mata oeròë, seulala that mata, ik kan niet naar de zon kijken, het schemert mij voor de oogen; zie verder vbd. i.v. keu*tj*rang-keu*tj*ring, reubōng. Peuseulala, verblinden, doen schemeren, pijnlijk aandoen (van de oogen door schel licht). Zie seumiloe II, silò II.

SEULALŌ, zie seulaloe.

SEULALOE, ook silaloe, seulalō, silalō, of laloe, lalō, eenvoudig, zonder verfraaiingen, niet weelderig, niet mooi, (zie ook i.v. laloe); idja pò' laloe, een eenvoudig geweven, een grof kleed; roemòh seulaloe, een eenvoudig huis, (ook) = roemòh silari (zie i.v. lari). Meuseulaloe, = seulaloe; idja meuseulaloe (ook wel meulaloe), een zeer lang kleed van grof goed, dat door eene bruid gedragen wordt, om het middel bevestigd, tot bij den grond afhangend en naar boven over de schouders geslagen. Peuseulaloe, eenvoudig maken.

SEULAMAT, of silamat (Arab. salâmah), goede gezondheid, welzijn, welvaren, voorspoed, heil, behoud, redding, heil-, gelukwensch; goede gezondheid enz. genietende, voorspoedig, behouden, gered, aan een gevaar ontkomen; wordt verder als mannel. persoonsnaam gebezigd, inz. als slavennaam; bri seulamat, goede gezondheid enz. schenken, (ook) gelukwenschen; meung na Alah bri seulamat, als Allah welzijn schenkt; lōn teuka ngòn seulamat, ik ben behouden aangekomen; zie verder vbd. i.v. dèëlat, doe'a, ingat (sprkw.), kiamat, la'-nat, leumòh, panténg-panteuëng, pawōïh, sa', salawalé, sampeuna, seu'ōn. Peuseulamat, welzijn enz. schenken aan, behouden, behoeden, redden, beveiligen; Pòteu Alah peuseulamat, la'én *h*an djeuët ma'-noesia, onze Heer Allah (alleen) kan (ons) welzijn schenken, een mensch kan het niet, (Pòtjoet

@lonaliakbar

Moehamat); *h*an hit toeankoe Alah peuseulamat, beuginda Tjah Koebat *h*an binasa, geen letsel zal vorst Tj. K. treffen, meesteressen, Allah zal hem behoeden, hij zal niet te gronde gaan, (Tjah Koebat).

SEULAMBA', zie i.v. tamba'.

SEULAMPÈË, ook seunampèë, teulampèë, lampèë, naar beneden openslaand paneel van den wand van een winkel, waarop de koopwaren worden uitgestald, (ook) het daaraan aansluitende, naar boven openslaande deel van den wand; djipeudoë' idja ba' seulampèë, de kleedjes zijn op de seulampèë gelegd. Meuseulampèë, van een seulampèë voorzien.

SEULAMPŌNG, zie i.v. lampōng.

SEULANGA, zie seumanga.

SEULANGAT; ikanseulangat, e. s. zeevisch.

SEULANGKÉ, ook seunangké, teulangké, teunangké, tusschenpersoon voor een huwelijk, (die, dikwijls nadat reeds zeer vertrouwelijke besprekingen tusschen de wederzijdsche ouders hebben plaats gehad, het huwelijksaanzoek plechtig doch nog vertrouwelijk aan de ouders van het meisje overbrengt en verdere tusschenkomst verleent, en die, daar het een post van vertrouwen is en oudtijds de seulangké den bruidegom moest vervangen, wanneer deze zich ter elfder ure terugtrok, een man van levenswijsheid en van gelijken rang en stand als de bruidegom moet zijn), huwelijksbemiddelaar, (ook) koppelaar; (verder) als huwelijksbemiddelaar, als koppelaar fungeeren, een huwelijksaanzoek overbrengen, (voor een ander, ook wel voor zich zelf) een huwelijksaanzoek doen, ten huwelijk vragen, omtrent een huwelijk polsen, koppelen; ha' seulangké, belooning van den huwelijksbemiddelaar, door de adat vastgesteld op een reunggét van elke boengkaj (25 reunggét) der huwelijksgift (djeunamèë); sigala oereuëng njang meukeusoet poeboeët djeuheut ba' meudina, Asèë Gampōng doem teulangké, reudjang hasé djibitjara, voor allen, die de zonde der ongeoorloofde liefde wilden bedrijven, fungeerde A. G. (de Dorpshond) als koppelaar, die dergelijke zaken snel wist te beklinken, (Noen Parisi; hierop volgen de regels, geciteerd onder moepò i.v. pò I); le that agam teulangké keulōn, djilakèë meukawén *h*an koerila, zeer veel mannen hebben mij omtrent een huwelijk gepolst, maar ik heb alle aanzoeken afgeslagen, (Printah Salam); ... keùreuna meuntròë oemoe peuët blaïh thōn, gòh meukawén moeda balia; padoem na oereuëng geuseulangké, hana di até djiseureuta; gata aneu'

@lonaliakbar

djitém di até, keu éseutiri meuntròë moeda, (de huwelijksbemiddelaar van Meudeuha' tot Émeura' bij het overbrengen van diens geschenken:) ... want de meuntròë is veertien jaar oud en de jonge man is nog niet getrouwd; velen hebben hem reeds over een huwelijk gepolst, maar met geen der voorstellen heeft hij zich in zijn binnenste kunnen vereenigen; in zijn binnenste wenscht de jeugdige meuntròë u, mijn kind, tot echtgenoote te hebben, (Meudeuha'). Meuseulangké, de handeling seulangké verrichten; neujoeë bajeuën meuteulangké, soerat neujoeë mè oeba' radja, hij gelastte den bajeuën-vogel als huwelijksbemiddelaar te fungeeren, en gelastte hem den brief over te brengen aan den koning (in het verre land), (Goemba' Meuïh). Zie seuleungoej.

SEULASA I, ook silasa, e.s.v. balkon of veranda, n.l. uitstekende zitplaats bovenaan en ter weerszijden van de huistrap; boebōng seulasa, afdak boven de huistrap en de seulasa; zie verder vbd. i.v. reula, salòb. Meuseulasa, van een seulasa voorzien. Vgl. peungadeuën.

SEULASA II, ook silasa, (Arab. thalâthâ'), Dinsdag, gew. oeròë seulasa.

SEULASAH-SEULEUSÉH, zie i.v. seuliséh.

SEULASÉH (Skrt. tulasî), basilicum, balsemkruid (Mal. selasih), waarvan de zaden (bidjèh seulaséh), in water gekweekt, een verkoelenden drank (ië seulaséh) geven, die o.a. als geneesmiddel tegen koorts (sakét paneuïh) gedronken wordt; ranoeb seulaséh, zie i.v. ranoeb.

SEULASI; padé seulasi, zie i.v. padé.

SEULATAN (Mal. selatan), zuiden, zuid, zuidelijk; seulatan teupat vlak zuiden; seulatan daja, zuidzuidwest; seulatan toengara, zuidzuidoost; angèn seulatan, zuidenwind.

SEULAWAÏH, ook Silawaïh, naam van twee hooge bergen in Atjèh, n.l. Seulawaïh Agam, de Goudberg, (ook alleen Seulawaïh genoemd), en Seulawaïh Inòng (of Dara), de Weesberg; bladéh Seulawaïh, (aan) gindsche zijde van de Seulawaïh, i.e. Pedir; oereuëng bladéh Seulawaïh, Pedirees, (geringschattende aanduiding door leden van Groot-Atjèh); boelèë sajeuëb beusòë koesani, badandji tamsé Seulawaïh Dara, de veeren van zijne vleugels waren van Chorasaansch ijzer, en zijn lichaam was (zoo groot) als de Weesberg, (Djoehan Meusapi); zie verder vbd. i.v. poetja', sagōb, sareuë'.

SEULAWEUËT, ook silaweuët, en, vooral in de verbasterde beteekenissen, laweuët, (Arab. çalawât), zegenspreuk over, sacramenteele heilbede voor den

@Ionaliakbar

Profeet, (n.l. de formule, die in haren kortsten vorm luidt Allahoemmâ çalli 'alâ sajjidinâ Moehammad, zie i.v. salawalé), gebeden voor den Profeet, (ook) stichtelijke liederen, (inz. voorgedragen door vrouwen en meisjes, = ratéb inòng, verder, in Pidië, eene verbastering hiervan:) e.s.v. spel, uitgevoerd door een troep gew. van acht meisjes of jonge vrouwen onder eene leidster (tjhèh) tevens voorzangeres, en bestaande in het voordragen van allerlei quasi-godsdienstige en niet godsdienstige liederen onder het maken van dansbewegingen, wordt, evenals het sadatispel, als wedstrijd uitgevoerd door twee troepen, die tegen elkaar uitkomen, (voorts) geklets, gezwets, gezwam; bè' le that laweuët, *h*an mèë koeleungò, zwets niet zoo, ik kan het niet aanhooren; zie verder vbd. i.v. ladém, leupaïh, salawalé. Meuseulaweuët, de zegenspreuk over den Profeet opzeggen, gebeden voor den Profeet reciteeren, stichtelijke liederen voordragen, het laweuëtspel uitvoeren, eene laweuëtuitvoering houden, kletsen, zwetsen, zwammen; oentōng ka'éh hana kameuseulaweuët, djén peuët plōh peuët peukaroe gata, (misschien) hebt ge, toen gij gingt slapen, geen zegenspreuk over den Profeet opgezegd, en hebben (daarom) 44 (i.e. vele) djén's u geplaagd, (hebt ge een akeligen droom gehad), (Malém Diwa; het is een algemeen volksgeloof, dat men van djén's droomt, wanneer men gaat slapen zonder de seulaweuët opgezegd te hebben); sabòh sagòë meuseulaweuët, njang ladōm beuët Koeroe'an raja, eene groep droeg heilbeden voor den Profeet voor, anderen reciteerden uit den grooten Qorân, (Goemba' Meuïh). Peuseulaweuët, de seulaweuët laten opzeggen, leeren op te zeggen.

SEULÉNG, of sléng, het touw, dat men om kisten of pakken slaat om ze in een vaartuig te laden of ze eruit te lossen; voor dat doel met een touw omwikkelen, aldus laden of lossen.

SEULEU'AH, zich inspannen, zich moeite geven, zijn best doen, doen wat in zijn vermogen is, de moeite nemen, trachten, pogingen doen (iets te verrichten, tot stand te brengen, te verkrijgen), streven naar; inspanning, moeite, poging; wahé toepè njang meutoeah, kaseuleu'ah bòh pineung moeda; dja'lèh kapèt njan keu kamòë, kamè keunòë sit bandoea, o gezegende eekhoren, doe moeite de jonge pinangnoten (voor mij) te verkrijgen; ga ze voor mij plukken en breng ze beide hier, (Malém Diwa); „hajpò ma, *h*an djeuët *h*an tatém, ban njang hoekōm niba' gata"; „kaman balé aneu koe'ilah, koeseuleu'ah

nabsoe gata", „o moedertje, ge moet willen, en ik laat aan u over (hoe ge het wilt aanleggen)"; „goed dan, mijn kind, ik zal trachten iets te verzinnen en mijn best doen om aan uw wensch te voldoen", (Gadjah toedjōh oelèë); njòë lòm haba leungò lōn kisah, njòë lōn peugah bè' takhémkhém; dilèë kòn ka lōn seuleu'ah, lōn moepajah wahé pòlém, hier volgt nog een verhaal, luister, ik zal het vertellen en lach er niet om; van vroeger af aan heb ik mij ingespannen, heb ik moeite gedaan, o broeder, (om deze verhalen samen te stellen), (Plandō' Kantjé); lōn harab keu Alah ngòn keu Nabi, keubawah lagi keu teungkoe lōntoean; sébkeu doemnan haba lōn peugah, teungkoe seuleu'ah keu oelōntoean, ik hoop op Allah en op den Profeet en verder op u, mijn teungkoe; laat het tot zoover zijn, dat ik dit verhaal vertel en moogt gij, teungkoe, moeite voor mij doen, (n.l. door voor mij te bidden), (Diwa Sangsaréh); zie verder vbd. i.v. itjarat. Meuseuleu'ah, waarvoor men zich inspant of zich ingespannen heeft; de handeling seuleu'ah verrichten; neumeuseuleu'ah keu lōn sikra' narit djròh, wil eens de moeite nemen (wees zoo goed) mij raad te geven.

SEULEUBI, zie sōleubi.

SEULEUDAN, of seuloedan, ook keuleudan, groote meteoor, verschietende ster, vuurbol, (beschouwd als een voorteeken van het aanstaand overlijden van een grooten oelama, of, vroeger, van den soeltan); srōt seuleudan, er is een vuurbol door de lucht gegaan.

SEULEUDAT, (Ned. soldaat), zeesoldaat, marinier. Vgl. seudadoe.

SEULEUËNG, zie lheuëng.

SEULEUKIN, zie teuleukin.

SEULEUKŌM, ook seuleukōng, teuleukōm, teuleukōng, e.s.v. bidsluier, door vrouwen gedragen bij het verrichten van de ritueele godsdienstoefening (seumajang), en bestaande uit een witten doek, die zoodanig is genaaid, dat het hoofd met het haar eronder gaat en het gelaat eruit steekt, en die òf tot op de schouders hangt (seuleukōm tjoet), òf tot op den grond reikt en de voeten bedekt (seuleukōm raja, die ook over de kleine soort heen gedragen wordt), (ook) het onderdeel van het lijkkleed van vrouwen, dat als een bidsluier zoodanig om het hoofd wordt geslagen, dat alleen het gelaat onbedekt blijft, (verder) een als een bidsluier gedragen kleed; neutōb oelèë taré' seuleukōng, meukeuloebōng *h*an leumah moeka, hij bedekte (er verder) zijn hoofd (mee), het kleed als een bidsluier er over heen trekkende en zich ermee omhullende, zóó

@Ionaliakbar

dat ook zijn gezicht niet te zien was, (Pòtjoet Moehamat; zie den hieraan voorafgaanden regel i.v. seulimbōt).

SEULEUKŌNG, zie seuleukōm.

SEULEULŌH, zie i.v. salé-ala.

SEULEUNGEUJ, zie seuleungoej.

SEULEUNGOEJ, ook seuleungeuj, teuleungoej, (voor een ander als seulangké, ook wel voor zich zelf) een huwelijksaanzoek doen, ten huwelijk vragen, de hand vragen; aneu' radja koereuëng lhèë sireutōïh, maséng-maséng trōïh ba' ajaheunda; 'òh saré trōïh djingadab ajah, moemeunòë djipeugah doemdji rata; tabri idin toeankoe keu kamòë, moeboengka oe nanggròëba' sabòh radja; nanggròë djimeunan Nagara Poeri, radja geurasi Beureuma Diwa; meudja' seuleungoej aneu' radja njan, poetròë djimeunan Lila Tjahja, de 97 prinsen gingen ieder naar zijn eigen vader; toen zij voor den vader kwamen, zeiden zij allen: „vergun ons, heer, naar een zeker land te vertrekken naar den koning van dat land; het land heet N. P. en de koning B. D.; wij willen de hand van de dochter van dien koning gaan vragen, de prinses, die L. Tj. heet, (Diwa Akaïh). Meuseuleungoej, de handeling seuleungoej verrichten. Zie seulangké.

SEULEUPŌ' I, ook teuleupō', bloemversiering (op stoffen, papier of metaal, resp. opgenaaid, gestikt, ingeweven, gedrukt, opgeplakt of opgelegd, al of niet in den vorm van eene seuleupō'- of seulipō'-bloem vgl. Mal. telepoek); boengòng seuleupō', id.; neumoebadjèë teuleupō' intan meukarang, boekòn boebarang indah roepa, hij droeg een baadje met bloemversieringen van samengeschikte diamanten, buitengewoon mooi, (Diwa Sangsaréh); zie verder vbd. i.v. keunòng. Meuseuleupō', met bloemversieringen, gebloemd; meuteumeung Bangta ka meusiseuë', meuseuleupō' sang è' beusòë; dijoeb kajèë dji'eu teudoeë', seu'oeëm ngòn sidjoeë' han djitoepeuë, zij vonden B. met mos bedekt, dat op zijn lichaam figuren vormde als roest op ijzer; zij zagen hem onder een boom zitten, van geen warmte of koude wetende, (Banta Beuransah); zie verder vbd. i.v. pantjaloegam, saj II.

SEULEUPŌ' II, zie seulipō'.

SEULEUPŌNG, ook leupōng, gew. ranoeb seuleupōng, oud en grof, vaak gespikkeld sirihblad, dat aan den stam, niet aan een takje groeit, (wordt vaak uit bescheidenheid gebezigd ter aanduiding van de sirih, die men een ander aanbiedt); njòë na ranoeb leupōng pageuë, ranoeb tabeuë tawō ba' boega, hier hebt ge oude, smakelooze sirih, afkomstig van den stam met een boega-

@Ionaliakbar

struik tot steunplant, die als pagger dient, (Indra Bangsawan); masa teungkoe ba' lōn karang, pajah that reumbang ba' lōn peudòë; rōh njang toetōng sabé toetōng, njang seuleupōng meunan tjit adòë; njang karakab sama karakab, *h*an meutjakab gòb eu peudòë, toen ik, teungkoe, (deze hikajat) samenstelde, kostte het mij veel moeite om (de verzen) goed in elkaar te zetten; het zijn (indien het sirihbladeren waren) verschroeide bladeren, die aan eveneens verschroeide bladeren geregen zijn, zoo ook, broertje, oude aan oude, en slechte aan slechte bladeren; men ziet ze niet mooi aaneengeregen, (Plandō' Kantjé); zie verder vbd. i.v. kroe I, lawa.

SEULEUSA', tjokvol, propvol, opeengedrongen, opeengepakt, elkander verdringend (van de volte), eng, nauw, (ook) dringend, krap (van den tijd), tijdnood hebbende; seuleusa' that, singòh meukeumeung boengka, de tijd is (daarvoor) wel erg krap, morgen vertrekken we; di peukan oereuëng seuleusa' that, *h*an djeuët meung tadja', er was op de markt zoo'n opeengedrongen menigte, dat we er nauwelijks konden loopen; zie verder vbd. i.v. nała I, seudòt. Meuseuleusa', = seuleusa'. Peuseuleusa', seuleusa' maken. Vg. sa', seusa'.

SEULEUSÉH, zie seuliséh.

SEULEUSÒË, afgeloopen, geëindigd, beëindigd, afgedaan, voltooid, klaar, gereed, in orde gebracht, ontward (van b.v. eene zaak), beslecht, vereffend, geschikt, bijgelegd; (in hik. ook) = peuseuleusòë; toeankoe, peuë leumah loempòë, neuseuleusòë lapaj ngòn ma'na, heer, wat hebt gij gedroomd, leg de woorden en de beteekenis ervan uit, (Pòtjoet Moehamat); bahkeu doemnan lōn seuleusòë, lōn poewòë ba' pòtjoet Banta, laat ik het hierbij laten en (het verhaal) terug doen keeren tot prins B., (Banta Ahmat); zie verder vbd. i.v. kōteubah, meureutjoe, phét, phō I. Meuseuleusòë, = seuleusòë (adj.). Peuseuleusòë, beëindigen, afdoen, voltooien, klaar, gereed maken, in gereedheid, in orde brengen, ontwarren, uitleggen, beslechten, vereffenen, schikken, bijleggen; Si Angòn Si B ka geupeuseuleusòë, (de twist tusschen) A en B is al bijgelegd; lheuëh geukaphan geupeuseuleusòë, ladōm pasòë lam keureunda, als het lijk in een lijkkleed gewikkeld en in gereedheid gebracht is, wordt het soms in eene lijkkist gedaan, (Toedjōh kisah); la'én niba' njan tapeuseuleusòë, tapiléh ra'jat dròë njang mèë taba, breng verder alles in orde en kies uit uwe onderhoorigen uit die gij kunt meenemen, (Pòtjoet Moehamat).

SEULIGÒË, korte werpspies (van nibōng-, of pinanghout, ook wel van bamboe, soms met een

@Ionaliakbar

weerhaak aan de punt, o.a. gebruikt om er varkens mee te werpen, oudtijds als oorlogswapen); kreuëh lagèë seuligòë, zoo hard als een seuligòë; leumbéng kapa' ngòn seuligòë, ladōm tja'tjòë beusòë raja, (gewapend met) l., k. en s. (soorten werpspiesen), sommigen met groote ijzeren knotsen, (Radja Bada).

SEULIMBŌT, ook limbōt, seulimōt, dekkleed, deken, omslagdoek; in een deken wikkelen, toedekken, inwikkelen, een omslagdoek omslaan; idja seulimbōt, dekkleed, deken, omslagdoek; neuseulimbōt bōta halōïh, sō' siseun trōïh teutōb angèëta, hij sloeg (zich) een kleed om van fijne bōta-zijde, zóó dat hij zijn geheele lichaam ermede bedekte, (Pòtjoet Moehamat; zie den hierop volgenden regel i.v. seuleukōm); zie verder vbd. i.v. kadōt, koe'oet, lòb. Meuseulimbōt, zich in een deken wikkelen, zich met een deken toedekken, zich inwikkelen, zich een omslagdoek omdoen; in een deken, een omslagdoek gewikkeld, toegedekt; zie vbd. i.v. koentjòng. Peuseulimbōt, = seulimbōt (verb.) met versterkte beteekenis.

SEULIMÈNG, zie slimèng.

SEULIMŌT, zie seulimbōt.

SEULIMPŌ', ook limpō', e.s.v. waterplant, waarvan de steel der bladeren, gedroogd en fijngesneden, een der ingrediënten vormt van de roekò' siawan. Vgl. seulipō'.

SEULINDAN, zie i.v. lindan.

SEULINDŌNG, zie lindōng I.

SEULINGKOEË, zie i.v. tingkoeë.

SEULINGKŌNG, of silingkōng, ook lingkōng, agar-agar.

SEULINGÒNG I, e.s.v. boom, waarvan de bladeren gebruikt worden om er visch in te wikkelen en te roosten (pajéh).

SEULINGÒNG II, aandachtig luisteren, aanhooren, toe-, afluisteren, luisteren naar; 'òh geutanjòë marit hana djiseulingòng sagaj, njeum djileungò njeum *h*an, als we spreken, luistert hij absoluut niet toe, je weet niet of hij het hoort of niet; na lōn seulingòng-seulingòng, tapi hana lōn leungò sapeuë, ik heb aandachtig geluisterd, maar ik heb niets gehoord; hana djitém seulingòng, hij wil niet luisteren; zie verder vbd. i.v. hawaïh.

SEULINTEUËNG, zie i.v. linteuëng.

SEULINTŌNG, zie seumintōng.

SEULIŌ, of sliō, ook hliō, liō, siō, dommelig, sluimerig, slaperig, soezerig, indommelend, induttend, soezend, sluimerend, onvast slapende, ingedommeld, ingedut; seuliō that mata lōn, ik voel mij erg slaperig; ban seuliō (mata) lōn, djipeugòë lé, nauwelijks was ik ingedut of ik werd gewerkt. Peuseuliō, dommelig enz. maken, laten indommelen enz., in slaap sussen; tapeuseuliō aneu' ba' reudjang, laat het kind gauw indommelen, sus

@lonaliakbar

het kind gauw in slaap. Teu-seuliō, (onwillekeurig) indommelend of ingedommeld, ingedut enz.; bè' teuseuliō di keuë-keuë gòb, zorg dat ge voor de menschen niet indut.

SEULIPŌ', ook seuleupō', teu-lipō', e.s.v. waterplant (Mal. telépoek) met groote witte bloemen met een rood hartje in het midden, (door sommigen geïdentificeerd met de djiëm-djiëm), e.s.v. waterlelie; geu-tjoelé' atōt geudòë ngòn tanòh, geupasòë peunòh iё dalamnja; teuma geu-taboe bidjèh teuḷipō', timòh tarō' ladjoe ra-ja; ... iё geutamah teuli-pō' panjang, santeut oe-djōng boelōh raja, de tusschenschotten (van den langen bamboe) werden uitgepeuterd, (de bamboe) werd met aarde gevuld en er werd water in gedaan; vervolgens werd er teulipō'-zaden in gestrooid, en snel groeide er een scheut uit op; ... weer werd er water in gedaan, en de teulipō' werd zoo lang als de groote bamboe, (Meudeuha'). Vgl. seulimpō'.

SEULISÉH, ook seuleuséh, afwijkend, afgeweken, mis, ontkomen (aan eene ramp), bewaard, behoed (voor rampen), gespaard, behouden; afwijking, redding, behoud; seuḷiséh pham, verkeerd begrijpen, misverstaan, het mis hebben, misverstand; ba' seuliséh ba' bala njòë, (mogen we) voor deze ramp behoed worden; seuliséh, ja Alah, spaar (ons), o God; seu-lasah-seuleuséh, ba' keu-déh djara' baja, (mogen we ervoor) bewaard, bewaard (blijven), gindsheen, ver weg verwijdere zich het onheil, (rijmpje ter afwering van een dreigend onheil); adjeumat seuliséh, amulet om voor rampen bewaard te blijven; seupeuë' beureu-téh di ateuëh oelèë, doe'a neuḷakèë seuliséh baja, hij strooide geroosterde padikorrels over hunne hoofden en sprak een gebed uit om voor rampen bewaard te blijven, (Djoehan Meusapi); zie verder vbd. i.v. san-déng. Meuseuliséh, afwijken, mis gaan, ontkomen, van elkaar afwijken, verschillen, oneenigheden hebben (met elkaar): bè' tameuseuliséh piké ngòn tjèëdara, ge moet geen oneenigheden met broeders hebben. Peuseuliséh, doen afwijken, doen missen, ontwijken, doen ontkomen, behoeden, bewaren, behouden; neupeuseuliséh lé Alah, moge Allah (ons) behoeden.

SEULOEDAN, zie seuleudan.

SEULOEDÀNG, ook seunoe-dang, loedang, bloemscheede van palmgewassen, (ook) de uit den binnenkant ervan gewonnen vezels; seuloe-dang pineung, bloemscheede van den pinangpalm, de binnenvezels ervan, (zie i.v. ikat). Meuseuḷoedang, eene bloemscheede hebben, door eene bloemscheede omsloten.

SEULOEEUË, zie siloeeuë.

SEULOEGŌT, moerassig kreupelbosch, (inz. aanduiding, min of

@lonaliakbar

meer als eigennaam van) de streek bij den mond van de Atjèhrivier (wijl moerassig en dicht begroeid); 'òh leupaïh glé neutrōn lòm palōh, dalam seuloegōt rimba beuloeka, na (die) bergen overgetrokken te zijn daalde hij weer in vlakten af en trok hij door moerassige kreupelbosschen, wouden en kreupelhout, (Djoehan Meusapi).

SEULOEKA, of siloeka (Mal. seloka, Skrt. çloka), spreukdicht, (in hik.); lòm tjoet Bangta neukheun pantōn, meu'alōn-alōn madah seuloeka, prins B. reciteerde nog meer pantōn's, en golvend gingen de lof-, en spreukdichten, (Dioe Plinggam). Meuseuloeka, spreukdichten reciteeren; meusé lakoe oereuëng meunjeumbah, sa'é dan madah meuseuloeka, (de pauwen hieven hunne vleugels omhoog) als menschen, die een seumbah maakten, en ze reciteerden Maleische gedichten, lof-, en spreukdichten, (Diwa Akaïh).

SEULOEMANG, (dial. v.d. Westkust), dysenterie. Zie meudjan.

SEULOEMAT, vliesje aan den snavel van een pas uitgebroed kieken, vliesje of uitwas aan den kop van sommige slakken, dat, wanneer het dier in zijn huisje kruipt, de opening hiervan bedekt, (wanneer zulk eene slak geen seuloemat meer heeft, mag ze niet gegeten worden, is ze hareuëm, zie i.v. asèë). Meuseuloemat, een seuloemat hebben.

SEULOEMPIT, zie i.v. soempit.

SEULOEMPOEË', of sloempoeë', peuloempoeë', ploempoeë', loempoeë', schutblad, bladscheede, de afzonderlijke lagen van den pisangstam (seuloempoeë' pisang, waarvan men o.a. glōng's voor een idang maakt), (ook) vliesje, velletje (van b.v. een ei, om het vleesch van eene garnaal of kreeft), (verder) ooglid (seuloempoeë' mata); seuloempoeë' djagōng, djantōng, reubōng, schutblad van eene maïskolf, van de hartvormige punt van een pisangbloemtros, van eene bamboespruit; seuloempoeë' teubèë, triëng, bladscheede van een suikerriet-, bamboestengel; hana pajah tadja' oe nanggròë, ka dji'euntat dròë keunòë teuka; oereuëng Atjèh that meu'oentōng, sloempoeë' djantōng keunòë djiba; bit na djiba kapaj siribèë, sabòh kapaj kèë hana hareuga, we behoeven niet naar hun land te gaan (om hen te beoorlogen), zij komen zichzelf hier brengen; (spottend:) de Atjèhers hebben waarlijk geluk, zij komen hier met djantōng-bladen (van schepen, i.e. met notedopjes); al zijn het duizend schepen, waarmede zij komen, ze zijn niet zooveel waard als één schip van mij, (Malém Dagang). Meuseuloempoeë', een seuloem-

@lonaliakbar

p o e ë' hebben, met een s e u-l o e m p o e ë'.

SEULOENGKÈË, zie s e u n o e n g-k è ë.

SEULOENGKEUË, zie t e u n o e n g-k e u ë.

SEULOENGKÒB, zie i.v. l o e n g-k ò b.

SEULOENJÒ', zie i.v. t o e n j ò'.

SEULOENTÉNG, zie i.v. s o e n-t é n g.

SEULOEROET, of s o e l o e r o e t, afglijden, naar beneden glijden (van b.v. iem., die in een boom is geklommen, van een kleed), afzakken; d j i s e u l o e r o e t r e u-d j a n g-r e u d j a n g, hij gleed snel naar beneden; zie verder vbd. i.v. p o e l a-p o e l ò ë. P e u-s e u l o e r o e t, af laten glijden, af laten zakken; p a k ò n k a-p e u s e u l o e r o e t i d j a, waarom laat je je kleed afzakken.

SEULOESŌH, of s o e l o e s ō h, toovermiddel om eene gemakkelijke baring te bevorderen, ook om kisten of koffers zonder sleutel te openen, of om eene graat, die in de keel is blijven steken, door te laten glijden, om hardlijvigheid te genezen, in het algem. om eene verstopping op te heffen of iets te ontsluiten of los te maken; met zulk een toovermiddel behandelen, belezen; d o e'a s e u l o e s ō h, de daartoe dienende tooverformule, ontsluitingsgebed, (zie i.v. h o e n ò h); i ë s e u l o e s ō h, met eene s e u-l o e s ō h-formule belezen water, (dat b.v. aan eene barende te drinken wordt gegeven); t o e a n-t e u A l i b e u ë t s e u l o e s ō h, l h e u ë h n j a n n e u p r ō ï h b a' a n g è ë t a; d e u n g ò n t o e-l ō n g T o e h a n p o e t ō ï h, h a b é h l o e r ō ï h d o e m m e u-l i l a, onze heer A. sprak een s e u l o e s ō h-gebed uit en blies vervolgens op zijn lichaam; door de hulp van den Heer brak toen en viel van zijn lichaam af het (net van) staal, (dat de vijand over hem had geworpen), (Radja Bada); zie verder vbd. i.v. h o e ë'.

SEULŌRAN, zie s a l ō r a n.

SEUMA, een microscopisch diertje, dat in oude of belegen kleeren, of in droog vuilnis opkomt en voelbaar wordt, wanneer het op het lichaam van den mensch komt, (door droging in de zon krijgt men het uit de kleeren), zier; (b)o e b é s e u m a, zoo groot als een s e u m a, een ziertje, (vaak als beeld gebruikt voor eene uiterst kleine hoeveelheid of voor iets heel kleins, of onbeduidends, meest met eene ontkenning); n g ò n n e u r a-j a b o e k ò n b o e b a r a n g, d ō n j a d j i p a n d a n g o e b é s e u m a, en zijne grootte (n.l. van den engel des doods) is ontzaglijk, hij ziet de aarde zoo klein als een s e u m a-diertje, (Toedjōh kisah); zie verder vbd. i.v. i r a n g I, m o e *a*, r e u l é. M e u s e u m a, vol s e u m a's. Vgl. k o e m e u n, l e u b é n g.

SEUMA', dicht begroeid, vol struikgewas (zoodat onbegaanbaar), (ook) vol droog vuilnis, vol rommel, rommelig (van b.v. een huis), (fig.) vol menschen, onbegaanbaar door de volte; l a m p ō ï h k a s e u m a', de tuin is dicht begroeid met wild struikgewas, is

@lonaliakbar

eene wildernis geworden; seuma' that rèt, *h*an djeuët tadja', de weg is vol struikgewas, we kunnen er niet doorheen gaan; roemòh njòë seuma' that, dja' sampōh brōïh, dit huis zit vol vuilnis, veeg het vuilnis weg; sadjan djidòng doem di lam lhō', tihang seupōt doem ba' nala; la'én niba' njan talòë teumirang, boekòn boebarang seuma' doem rimba, als (de schepen) in eene baai lagen, was het er donker door de masten, die zoo talrijk waren als nala-halmen, en door de ontzaglijk talrijke wanttouwen leek het er een dicht en onbegaanbaar bosch, (Pòtjoet Moehamat); na lhèë la'sa la'én niba' njan ra'jat barōlah, *h*an tatoedoem peugah seuma' dōnja, verder waren er wel dertigduizend menschen, het volk was ontzaglijk talrijk, men zou niet kunnen zeggen hoeveel er waren, de wereld was er vol van, (Pòtjoet Moehamat); zie verder vbd. i.v. drang, niët. Meuseuma', = seuma', of seuma' worden. Peuseuma', seuma' maken of laten worden.

SEUMADEUËNG, bijvorm van poemadeuëng, zie i.v. madeuëng.

SEUMADJŌH, bijvorm van poemadjōh, zie i.v. padjōh.

SEUMAH, of seu*m*ah, ook seumbah, betuiging van eerbied (bestaande in het opheffen van de samengelegde handen tot de hoogte van het hoofd of van de schouders, al naar gelang een man of eene vrouw dat eerbiedige gebaar maakt, zie b.v. i.v. djeumala, santeut, sapa I), huldebetoon, eerbiedige groet, (ook) eerbiedige mededeeling onder het maken van een seumah aan een meerdere, b.v. een vorst (zie vbd. i.v. nè, roema); (verb.) een seumah maken, hulde betoonen, eerbied betuigen, vereeren, aanbidden; seumah oelōntoean, uws dienaars eerbiedige groet, (zegt b.v. een man uit het volk, wanneer hij een oelèëbalang nadert, waarop deze antwoordt:) seumah keu Pòteu Alah, huldebetoon komt onzen Heer Allah toe; seumah saleuëm, eerbiedige groet, (zie vbd. i.v. pantōn, sakaj); seumah soengkō, zie i.v. soengkō; branda seumah, zie i.v. branda; éh seumah djén, liggen of slapen met de handen tusschen de beenen, (alsof men den djén's een seumah wilde brengen, eene wijze van liggen, die niet goed wordt geacht); jasin, jasin, jasin, sah koeseumah koeseumi koeseumah nama Toehan koe, j., j., j., (naam van het 36ste hoofdstuk van den Qorân), ik vereer oprecht den naam van mijnen Heer, (uit eene bezweringsformule van de boerōng, waarin seumi voor seumah alleen ter wille van het rhythme en het rijm); zie verder vbd. i.v. beudeuëng, leumah-leumbōt, mènsòh, sagòë, sanam. Peuseumah, aanbieden, eerbiedig overgeven, overbrengen,

@lonaliakbar

overhandigen, eerbiedig mededeelen, berichten, spreken (tot); tatém poeboeët keureuna Alah, koepeuseumah ba' dja oelama (var.: koepeusoempah ba' oelama), wilt gij om Allah's wil handelen (hier: tot den Islâm overgaan), dan zal ik u aan grootvader-oelama overgeven, (var.: door den oelama laten beëedigen), (Malém Dagang); oeba' radja djipeuseumah: ampōn meu'aïh pò meukoeta;..., hij zeide tot den vorst: „vergeving, Majesteit, vergiffenis; ..., (Dioe Plinggam); èleumèë peuseumah itam, en èleumèë peuseumah poetéh, soorten van tooverwetenschap om vijanden te verdelgen; zie verder vbd. i.v. lhab I, lheuëh. Peuseumahan, (Mal. persembahan), wat eerbiedig wordt aangeboden of medegedeeld, geschenk (aan b.v. den vorst), offer, bericht, mededeeling; maté peuseumbahan, in zwangerschap gestorven, (in welk geval aan de doode vergeving van zonden wordt geschonken); zie verder vbd. i.v. oetjab, seuëng. Seumoemah, ook seumeumah, de handeling seumah verrichten; oeròë seumoemah, de dag na den oeròë raja Poeasa, waarop men bij oudere bloedverwanten en oudere of aanzienlijke kennissen bezoeken van gelukwensching aflegt, en waarop vroeger de oelèëbalangs in den omtrek van de hoofdstad hunne opwachting bij den soeltan maakten, (ook) de dag van eene bruiloft (gew. de 3de dag), waarop het bruidspaar uit de djoerèë in de sramòë likōt komt en de aldaar verzamelde vrouwen met een seumah begroet; adòë seumoemah, de 2e dag na den oeròë raja Poeasa, waarop men eveneens bezoeken van gelukwensching aflegt; zie verder vbd. i.v. kablang-kablōt, ramah I. Seuneumah, de handeling seumah, het maken van een seumah, eerbiedige groet, huldebetoon, aanbidding, vereering, (ook) hetgeen men geeft aan iem., die den seumah-groet brengt, zooals geschenk van den bruidegom aan de bruid, wanneer deze hem een seumah brengt; teumadjiseumah diba' gaki, rasa njeum *h*an lé dji'eu keukanda; Keureuma Wanda sambōt didjaròë, seuneumah poetròë njang adé'eunda, zij maakte een seumah voor zijne voeten en had het gevoel alsof zij haar ouderen broeder (die ten strijde zou trekken) niet meer zag; K. W. naam de seumah van de prinses, zijne jongere zuster, met zijne handen aan, (Diwa Akaïh); neupeugah seuneumah lōntoean le-le that keu Teukoe, breng mijne vele eerbiedige groeten aan den Teukoe over. Vgl. débdéb.

SEU*M*AH, zie seumah.

SEUMAJANG, ritueele godsdienstoefening; zulk eene godsdienstoefening verrichten, eraan deelnemen; seumajang peureulèë, s. limòng wa'tèë, s.

@lonaliakbar

djeumeu'at, s. beureu'at, s. hadjat, s. soenat, s. tahadjoet, s. tahjeuët meuseugit, s. teuseubèh, s. trawèh, s. wité, zie resp. i.v. peureulèë, wa'tèë, djeumeu'at, beureu'at, hadjat (en vbd. i.v. saleuëm), soenat, tahadjoet, tahjeuët, teuseubèh, trawèh, wité; seumajang manjèt, lijkdienst, godsdienstoefening voor een doode, wiens stoffelijk overschot daarbij wordt geplaatst vóór de rijen van hen, die aan den dienst deelnemen; s. oeròë raja Hadji, oeròë raja Poeasa, de dienst op die twee feestdagen; s. lakèë oedjeuën, godsdienstoefening om regen te vragen, ter verkrijging van regen, (zie ook i.v. broeë'); s. goerahna, zie i.v. goerahna; s. sé, godsdienstoefening, waarbij men de gebedsformules zachtjes opzegt, gew. verstaan: eene godsdienstoefening over dag; s. djihé, godsdienstoefening, waarbij men de gebedsformules luid opzegt, gew. verstaan: godsdienstoefening des nachts; s. kala, zie i.v. kala IV; s. djama', samenvoeging van twee opeenvolgende seumajang's zooals leuhō en asa, of moegréb en isa door ze onmiddellijk achter elkaar te verrichten op resp. leuhō-, en moegréb-tijd, (onder bepaalde omstandigheden geoorloofd, zie verder i.v. djama'); ië seumajang, water voor de z.g. kleine ritueele reiniging (ter reiniging van de „kleine'' hadaïh, zie aldaar en woeloeë'), „kleine'' ritueele wassching, (toestand van) ritueele reinheid, (zie vbd. i.v. oelang); toeëng ië seumajang, de „kleine'' ritueele wassching verrichten, zich ritueel reinigen; peutoeëng ië seumajang, (een lijk na het poemanòë) de „kleine'' ritueele wassching doen ondergaan, (niet verplicht, maar algemeen gebruikelijk); gadòh ië seumajang, het te niet gaan van de ritueele reinheid, (zie vbd. i.v. gadòh, koebōj, pèh); badjèë, idja seumajang, baadje, kleed (idja krōng of idja pinggang) voor het verrichten van de seumajang, (n.l. van vrouwen, die voor de seumajang hare gewone kleeren plegen af te leggen en afzonderlijke, daarvoor bestemde aan te trekken, die zij in eene bidmat, tika seumajang, bewaren, zie verder seuleukōm); dòng seumajang, staan om de seumajang te verrichten, de seumajang verrichten, er mede bezig zijn, (zie vbd. i.v. dòng, seuëh I); peudòng seumajang, de seumajang laten verrichten, leeren de seumajang te verrichten; kanoeri peudòng seumajang, godsdienstige maaltijd ter gelegenheid, dat een kind de seumajang's begint te verrichten; tinggaj seumajang, een seumajang of (de) seumajang's verzuimen, (ook fijn voor:) menstrueeren, de regels hebben, (zie hé I); beukeumeunan oereuëng njang

tinggaj seumajang deungòn teukeusé, wadjéb ateuëh djih djikala seumajang njan deungòn sigra-sigra, welnu, iemand, die uit nalatigheid een seumajang verzuimt, is verplicht die seumajang zoo spoedig mogelijk in te halen, (Beukeumeunan); djiseumajang kòn keureuna Alah, malingkan keureuna ilah, hij verricht seumajang's niet om Allah's wil, maar uit arglist, (met oneerlijke bedoelingen), (gezegd van een schijnheiligen of baatzuchtigen vrome); zie verder vbd. i.v. kōteubah, na, nabi, peunjoenang, seudang. Peuseumajang, de seumajang verrichten voor (een doode), lijkdienst houden; peuseumajang manjèt, lijkdienst houden; 'òh saré lheuëh geupeuseumajang, geupeutamòng lam keureunda, nadat men (voor den doode) de seumajang had verricht, werd (het lijk) in eene lijkkist gelegd, (Malém Dagang).

SEUMALÈË, zie i.v. malèë.

SEUMALOE, e.s.v. zeer schadelijke parasietplant; tjitjém seumaloe, e.s.v. vogeltje, dat zich met de vruchten van dien parasiet voedt, ook tjitjém mirah roeëng genoemd, (zie i.v. mirah); gata lagèë seumaloe, pat njang tadoeë', tapeusoesah gòb, gij zijt als de seumaloe-parasiet, waar gij u nederzet, veroorzaakt gij den menschen last.

SEUMALÒË, zie i.v. palòë.

SEUMAMBOE, ook seumamoe, knots, knuppel; njang pahlawan beuhe-beuhe, seumamoe boebé ba' pisang, de dappere voorvechters droegen knotsen zoo groot als pisangstammen, (Radja Bada); neutjò' toengkat ngòn seumamoe, soentiaboe didalam mata, hij (de schriftgeleerde) nam een staf, een knuppel, en een stok waarin een degen zat, (Malém Dagang).

SEUMAMOE, zie seumamboe.

SEUMAN, zie i.v. Oseuman.

SEUMANGA, of seunanga, seulanga, ook keunanga, e.s.v. boom (Mal. kenanga) met welriekende gele bloemen, die in het haar gedragen worden (zie i.v. rampòn); de bittere vruchten worden gebruikt om een kind te spenen door ze fijn te wrijven en op de tepels van de moeder te smeren, en het hout om er planken voor eene bank van te maken.

SEUMANGAT I, bewustzijn, levensgeest, ziel (die den mensch bij hevigen schrik kan verlaten en alsdan teruggeroepen dient te worden, zie i.v. kroe I, verder ook van zaken, gew. van padi); gadòh of srōt seumangat, de seumangat is verdwenen, is uitgevallen, (gezegd bij schrik of bij bezwijming, zie vbd. i.v. kli'); poewòë, tjò', of toeëng seumangat, de (het lichaam ontvloden) seumangat terug doen keeren, terughalen, (hetgeen, gew. bij een kind, door eene deskundige oude vrouw ge-

@lonaliakbar

beurt, die daarvoor bij brandenden wierook p a n t ō n's reciteert en het reciet afwisselt met het geroep k r o e s e u m a n g a t); k r o e s e u m a n g a t, zie i.v. k r o e I. Vgl. p r ò' II.

SEUMANGAT II, bijvorm van p o e m a n g a t, zie i.v. m a n g a t.

SEUMANGGI, e.s.v. moerasplant; ō n s e u m a n g g i, de bladeren van die plant, (ook) een daarop gelijkend patroon.

SEUMANJAM (Mal. s e m a j a m), zitten (van den vorst), gezeten zijn, zetelen, tronen, (in geschr.); zie vbd. i.v. l i n d ō n g I, r a n ò m, s e u d ò t.

SEUMANÒË, zie i.v. m a n ò ë.

SEUMANTŌ', een groote woudboom, die gew. als m e u d j é n geldt, en waarvan het hout voor woning-, en scheepsbouw wordt gebruikt; zie vbd. i.v. r è' I.

SEUMANTŌNG, de gewone vleermuis; s e u m a n t ō n g o e l è ë o e b a r ō h, eene vleermuis hangt met den kop naar beneden, (sprkw., gebezigd van iets, dat men een gewoon verschijnsel acht, gew. ter verontschuldiging van iets verkeerds); s ò ë n j a n g *h* a n s i l a b, s e u m a n t ō n g o e l è ë o e b a r ō h, wie begaat nooit eens eene fout, eene vleermuis hangt altijd met den kop naar beneden; b a d j è ë (s a j e u ë b) s e u m a n t ō n g, zie i.v. b a d j è ë. Zie k l o e a n g, l h ò n g, l o e n t i ë, m e u l o e ë'.

SEUMARAN, roodachtig, lichtrood, (ook) voskleurig (van paarden); s e u m a r a n p o e t j a t, rose; s i t e u n g ò h, t o e a n k o e, d j i l h a b s e u m a r a n, m i r a h d j i b a n b o e n g ò n g r a j a, deels, heer, heeft hij ze (de hoofddoeken) roodachtig gekleurd, rood als de b o e n g ò n g r a j a, (Pòtjoet Moehamat); r a'j a t, t o e a n k o e, n j a n d i s i n a n, g o e d a s e u‾m a r a n p e u ë t b l a ï h l a's a, er is daar volk, heer, met veertien l a's a voskleurige paarden, (Moehamat Napiah).

SEUMAT, vast-, insteken (van eene naald, eene speld), met eene speld vasthechten, (ook) rijgen, met wijde steken en losjes naaien; d j a r ō m n j a n t a s e u m a t b a' i d j a b è' g a d ò h, steek die naald in een kleed, opdat ze niet wegraakt; d j a r ō m s e u m a t of s e u m o e m a t, speld. M e u-, of t e u s e u m a t, vast-, ingestoken, vastgespeld, geregen. P e u s e u m a t, laten s e u m a t, of s e u m a t met versterkte beteekenis. S e u m o e m a t, ook s e u m e u m a t, de handeling s e u m a t verrichten. S e u n e u m a t, de wijze of het resultaat van het s e u m a t. Zie t j e u m a t.

SEUMATANG, zie p o e m a t a n g.

SEUMATÉH, zie i.v. p a t é h.

SEUMATOE; p i s a n g s e u m a t o e, zie i.v. p i s a n g.

SEUMAWÈ, e.s.v. worm, die in sommige vruchten zooals b ò h g i r i voorkomt.

SEUMBAH, zie s e u m a h.

SEUMBILANG, ook s e u m i l a n g, e.s.v. zeevisch met giftige stekels.

SEUMBŌ, spuwen, uitspuwen, bespuwen, (uit den mond, den bek) spuiten, sproeien, aldus bespuiten, besproeien, besprenkelen (b.v.

@lonaliakbar

met fijngekauwde medicijnen ter bezwering van eene ziekte); zie vbd. i.v. boeré', djénl, lada. Meuseumbō, gespuwd, uitgespuwd, bespuwd, enz. Peuseumbō, laten seumbō, of seumbō met versterkte beteekenis. Seumeumbō, de handeling seumbō verrichten; njang meuradjah ngòn seumeumbō, doeë' meu'atō ban silingka, degenen, die de bezweringen en bespuwingen verrichtten, zaten geordend om (haar) heen, (Noen Parisi). Seuneumbō, de handeling seumbō, de wijze of het resultaat ervan, spuwsel, fijngekauwde medicijnen; zie vbd. i.v. labō.

SEUMBOEANG, zie seumoeang.

SEUMÈ, planten, (van zaden door ze in een kuiltje in den grond te doen); tabri bidjèh plisa meung siplōh neu', lōn keumeung seumè, geef een stuk of tien plisa-zaden, ik wil ze planten. Meu-, of teuseumè, geplant; bidjèh teuseumè, geplante zaden. Seumoemè, ook seumeumè, de handeling seumè verrichten. Seuneumè, de wijze, het object of het resultaat van het seumè.

SEUMÈN, zie peuseumèn.

SEUMÈNG I, opgeruimd, vergenoegd, tevreden, (meest gebezigd in de peu-afleiding). Peuseumèng, vergenoegd, tevreden maken, opbeuren, opvroolijken, troosten; di lōn 'òh na aneu' sabòh, na teumpat peuseumèng até oeròë malam, nu ik een kind heb, is er iets, dat mijn hart dag en nacht tevreden maakt; seupōt-seupeuët dalam koeboe, lōn han bapa lōn han iboe, sèëdara agam deungòn inòng, tan di oelōn sòë peuseumèng, ik lig in het graf in volslagen duisternis, zonder vader, zonder moeder, zonder broeders en zonder zusters, niemand is er, die mij troost, (Mènhadjōj abidin); hana hòla'ér peuseumèng até, peutang pagé deungòn ië mata, er was overigens geen richting (uitweg) om (mijn) hart op te beuren, des morgens en des avonds (zat ik) vol tranen, (Djoehan Meusapi).

SEUMÈNG II, zie teumèng.

SEU'MEU', zie seu'-meu'.

SEUMEU'AH (Arab. sam'ah), zucht om door de menschen „gehoord" en geprezen te worden, om zijne goede werken rond te bazuinen, zucht naar een goeden roep, roemzucht, (zie i.v. oedjōb), beukeumeunan njang geupeunan seumeu'ah tapoeboeët 'amaj takasat keureuna Alah, doedòë teuma 'òh lheuëh tapoeboeët tapeugah-peugah oeba' sigala ma'noesia seureuta takasat na meung leumah ba' djih, welnu, wat seumeu'ah genoemd wordt, dat is, dat ge goede werken verricht met de bedoeling ze om Allah's wil te verrichten, en dat ge vervolgens, nadat ge ze verricht hebt, ze aan iedereen vertelt met de bedoeling dat ze aan het licht komen, (Beukeumeunan); narit

njòë boekòn seumeu'ah, éleuham Alah leumah njata, (ik zeg) deze woorden niet uit zucht naar roem, maar omdat ze (mij) duidelijk door Allah ingegeven zijn, (Tadeukiratō rakidin); zie verder vbd. i.v. masa'alah.

SEUMEUDIËNG, zie i.v. peudiëng.

SEUMEUDJEUËT, zie i.v. djeuët.

SEUMEUDJIT, zie meuseudjit.

SEUMEUGAH, bijvorm van poemeugah, zie i.v. gah.

SEUMEUGIT, zie meuseudjit.

SEUMEUGÒË, zie i.v. gòë.

SEUMEUGÒT, zie i.v. gèt.

SEUMEUJOEB, zie i.v. joeb I.

SEUMEULAB, zie i.v. lhab I.

SEUMEULAÏH, zie i.v. lhaïh.

SEUMEULÉH (Mal. sembelih), slachten, (meest gebezigd in de afleiding:) seumeuléhan, ook maléhan, slachtloon, n.l. het aan den dorps-teungkoe voor het ritueel slachten toekomende loon, bestaande uit een drie vingers breed stuk van den hals achter de ooren van het geslachte dier, (wordt ook wel in geld uitbetaald); ha' seumeuléhan, of ha' maléhan, id. Zie siё I.

SEUMEULÉHAN, zie i.v. seumeuléh.

SEUMEULEUË, zie i.v. lheuë II, (beteekenis ook:) zich overal verspreidende, in alle richtingen gaande, (in hik.); bòh beudé oe la'ōt saré seumeuleuë (var. sōseuë), misé glanteuë meunan soeara, de geweerkogels vlogen in verschillende richtingen over de zee, terwijl de schoten als bliksemslagen klonken, (Malém Dagang).

SEUMEULI, zie i.v. lhi.

SEUMEULIËT, zie i.v. lhiët.

SEUMEULÒ, zie i.v. lhò I.

SEUMEULŌ' zie i.v. lhō' II.

SEUMEULŌH, zie i.v. lhōh, en vbd. ook i.v. roendō', salòb.

SEUMEULŌNG, zie i.v. lhōng II.

SEUMEUNGA, uitstralend (van warmte), drukkend (van het weer, de hitte), (verder) zwaar en hoorbaar ademhalende; apoej djéh seumeunga keunòë, (de hitte van) het vuur ginds straalt tot hier uit; oeròë keumeung oedjeuën, seumeunga that, we krijgen regen, het is zeer drukkend; badan leumòh jò meutat-tat, lidah meulipat *h*an soeara; mata teubleut idōng koembèë, gloenjoeëng lajèë ngòn seumeunga, zijn lichaam was (door de betoovering) slap geworden en beefde, zijne tong was omgevouwen, zoodat hij geen geluid kon voortbrengen; zijne oogen waren opengespalkt, zijn neus was half gesloten, zijne ooren hingen verlept neer en hij had eene zware ademhaling, (Malém Diwa); Banta neudoeë' ateuëh koeroesi, déndajang ramè teungeut njidra; habéh teungeut doem sinaròë, pò maneu poetròë pi ka seumeunga, B. zat op een stoel, terwijl de hofjuffers met haar velen vast sliepen; allen sliepen en ook zijne moeder, de prinses, haalde hoorbaar adem, (was in

@lonaliakbar

diepen slaap), (Dioe Plinggam); zie verder vbd. i.v. p ō t I.

SEUMEUNGEUB, gapen, geeuwen; b è' taseumeungeub di keuë g ò b, gaap niet vóór de menschen; zie verder vbd. i.v. h a h-h ō h, s a l a h. Peuseumeungeub, doen gapen; peuseumeungeub d r ò ë, opzettelijk gapen, doen alsof men gapen moet; p a k ò n tapeuseumeungeub d r ò ë s i'a'a t, waarom gaap je elk oogenblik.

SEUMEUSAN, bijvorm van p o e m e u s a n, zie i.v. p e u s a n I.

SEUMEUSIËNG, zie i.v. p e u s i ë n g.

SEUMI, zie i.v. s e u m a h.

SEUMIBÒ, zie m i b ò.

SEUMILANG, zie s e u m b i l a n g.

SEUMILŌ', paalworm; k a d j i l h a b s e u m i l ō', het is door paalwormen aangetast.

SEUMILOE I, scherpe rand van gespleten bamboe of rotan, (ook) de daarvan afgesprongen of er nog gedeeltelijk aan vastzittende scherpe reepjes; (verder) met zulke randen of reepjes, nog niet afgestompt; b o e l ō h n j ò ë m a n t ò n g s e u m i l o e, van dezen (gespleten) bamboe zijn de scherpe kanten nog niet weggenomen.

SEUMILOE II, verblind (door schel licht, door een sterken glans, gew. met m a t a als subject of bepaling), schemerachtig ziende, het schemert voor de oogen, schel, oogverblindend, (fig.) beschaamd, ontzag voelende, bevreesd; *h* a n d j e u ë t t a n g i ë n g m a t a o e r ò ë, s e u m i l o e m a t a, men kan niet naar de zon kijken het oog raakt er door verblind. Zie s e u l a l a, s i l ò II.

SEUMINJÒË, bijvorm van p o e m i n j ò ë, zie i.v. p i n j ò ë.

SEUMINTŌNG, ook s e u l i n t ō n g, s e u n i n t ō n g, e.s.v. paarlemoerschelp.

SEUMIRAH, e u n g k ō t of i k a n s e u m i r a h, e.s.v. grooten zoetwatervisch, die ook opzettelijk wordt gekweekt; b o e k ò n s a j a n g i k a n s e u m i r a h, a p ō h-a p a h k e u n ò n g i ë t o e b a; o e n t ō n g d i d j e u'ō h n e u t é m m o e p a j a h, 'ò h s a m p ò ë s o e d a h n e u k e u m e u n g g i s a, hoe beklagenswaardig zijn de s e u m i r a h-visschen, ze snakken naar adem in het (voor het vangen dier visschen) vergiftigde water; toen gij ver weg waart, hebt gij u veel moeite willen getroosten (om hier te komen), nu gij hier gekomen zijt, wilt gij weer terugkeeren, (Banta Ahmat).

SEUMIRANG, zie t e u m i r a n g.

SEUMISÉ'; n a l e u ë n g s e u m i s é', zie i.v. n a l e u ë n g.

SEUMISÉB; n a l e u ë n g s e u m i s é b, zie i.v. n a l e u ë n g.

SEUMOEANG, of S e u m b o e a n g, naam van eene hooge en lange bergketen in het gelijknamige landschap in de Gajō-landen, (van Daalen-gebergte?); in het dial. v.d. Oostkust ook gebezigd ter aanduiding van het zuiden; d i t o e n ò n g n j a n G a m p ō n g S e u m b o e a n g, m e u t e u n t a n g n g ò n g o e n ò n g r a j a; G o e n ò n g S e u m b o e a n g n j a n d j i m e u n a n, m a-

@lonaliakbar

njang *h*an ban silagòjna; raja manjang panjang leupaïh, tō' Piadah poetōïh hana, ten zuiden daarvan ligt het dorp S. tegenover een grooten berg; G.S. heet die berg en hij is ontzaglijk hoog; hij is groot, hoog en zeer lang, hij strekt zich onafgebroken uit tot P., (Hik. Gajò); geutjò' sa'ōh geubōh lajeuë, angèn pi kheuë reumbang pa'sa; beungòh-beungòh djipōt seumoeang, tjòt oeròë timang djipōt toengara, de ankers werden gelicht en de zeilen geheschen, terwijl er een stevige, gunstige wind woei; des morgens woei de wind uit het zuiden, en toen het precies middag was, uit het zuidoosten, (Malém Diwa).

SEUMOEBEUËT, zie i.v. beuët.

SEUMOEBLA, zie i.v. bla.

SEUMOEGA, zie i.v. poega.

SEUMOELA, zie i.v. poela I.

SEUMOEPAH, zie i.v. oepah.

SEUMOEPÒH, zie i.v. pòh.

SEUMOERAÏH, zie keumoeraïh.

SEUMÒNG, aan iets verbinden, toevoegen (zoodat het er een verlengstuk van vormt), verlengen, aanzetten, aan-, vasthechten, lasschen, aanlasschen, (syn. van sambat); taseumòng idja lōn, zet een stuk aan mijn kleed aan. Meu- of teuseumòng, verbonden, toegevoegd, verlengd, aangezet, enz.; meuseumòng-seumòng, aan elkaar gehecht, (ook) van elkaar overnemen en aan elkander doorgeven, (van b.v. een bericht, of een voorwerp om het op zijne plaats te zetten); beukeumeunan dali 'akeuli njang peutoenjò' na baka Alah Ta'ala, keureuna tapiké-piké deungòn 'akajteu, djakalèë kòn baka Pòteu Alah, naseutjaja kakeu tan 'òh lheuëh naneu, djakalèë teuka tan 'òh lheuëh naneu, naseutjaja ka djeuët woedjoet Alah meuseumòng deungòn tan; beukeumeunan woedjoet njang meuseumòng deungòn tan, woedjoet njang sah na sah tan, djakalèë woedjoet Alah sah na sah tan, njòkeu woedjoet bahroe, djakalèë njò woedjoet bahroe, kakeu hana kadim, welnu, het verstandelijke argument, dat de oneindigheid van Allah den Verhevene bewijst, is, dat ge redeneert, dat, indien onze Heer Allah niet oneindig was, Hij zeker in een niet-zijn zou overgaan na tot zijn te zijn gekomen, en dat, indien Hij in een niet-zijn zou overgaan na tot zijn te zijn gekomen, Zijn zijn verbonden zou zijn met een niet-zijn; welnu, een zijn, dat verbonden is met een nietzijn, is een zijn, dat bestaan en niet bestaan kan, en indien het Zijn van Allah bestaan en niet bestaan kon, dan zou het een in den tijd ontstaan zijn wezen, en indien het een in den tijd ontstaan zijn was, zou het niet beginloos zijn, (Beukeumeunan). Peuseumòng, laten seumòng,

of seumòng met versterkte beteekenis; tapeuseumòng ladjoe ngòn haba lōn, voeg (aan het door u gezegde) toe hetgeen ik te zeggen heb. Seumoemòng, ook seumeumòng, de handeling seumòng verrichten. Seuneumòng, verbonden, toegevoegd enz. stuk, aanzetsel, aanhechtsel, toevoegsel, verbinding, aanhechting, enz.

SEUMPEUNA, zie sampeuna.

SEUMPOEËNG, zie soempoeëng.

SEUMPÒM, neerwerpen, neergooien, neersmijten, neerkwakken, neersmakken; zie vbd. i.v. gòm, kroenjòng II, lajèë, lambōng I, prò' I (sprkw.), salòb. Meuseumpòm, neergeworpen, neergegooid, enz., met een smak neervallend, neersmakkend (intransit.); lōn meuseumpòm boenòë, gla that, ik viel zooeven met een smak neer, het was erg glad; srōt oe tanòh lé meuseumpòm, kakeumeugòm inòng geureuda, de wijfjesgeureuda viel (uit de hoogte) met een smak op den grond neer, en bleef er voorover liggen, (Malém Diwa); zie verder vbd. i.v. lòë II. Peuseumpòm, laten seumpòm, of seumpòm met versterkte beteekenis. Seumeumpòm, de handeling seumpòm verrichten. Seuneumpòm, valblok, heiblok, valdeur (van een tijgerval, zie i.v. biniët); leumbam oebé seuneumpòm, boeët *h*an é', (jij bent al) zoo groot als een heiblok, en (je bent nog) niet in staat om te werken.

SEUN, maal, keer; seun njòë, dit maal, (zie vbd. i.v. pintjōng); siseun, één maal, eens, ineens, (met meer nadruk dan sigò, zie vbd. i.v. keutina, lheuëng, paloe), één (van iets, dat terugkeert of terug kan keeren, van b.v. eene tijdmaat), (verder) geheel en al; siseun njòë, deze eene keer, deze keer; siseun djeumeu'at sigò, eens in de week; siseun doea, beiden tezamen, tegelijk, samen met hun beiden, allebei; jōh njan Tjah Koebat ngiëng ba' poetròë, djibasa wòë lam atana; teuma poetròë djimeu*h*òn dròë, lheuëh njan djiwòë siseun doea, Tj. K. keek toen de prinses aan en gaf haar een teeken om naar het paleis terug te keeren; de prinses nam vervolgens afscheid (van hare ouders), en daarop gingen zij en Tj. K. samen naar huis, (Tjah Koebat; zie ook vbd. i.v. *pr*eut, sanggròh); ban siseun lingka, geheel rondom, (zie i.v. lingka); siseun trōn, of siseun salén, compleet, volledig, (van kleederen, zie i.v. peukajan, en salén); siseun trōïh, geheel door, geheel en al; dalam nanggròë ngòb siseun trōïh, *h*an djan teudōh badè pi teuka, het land liep geheel onder, en de storm woei zonder ophouden, (Banta Beuransah; zie verder vbd. i.v. seulimbōt); koe*k*oeë' manò' siseun, doea seun,

@lonaliakbar

lhèë seun, zie i.v. koe*k*oeë'; lhèë seun poeasa, drie keeren vasten, drie achtereenvolgende vastenmaanden, drie jaren, twee volle of twee à drie jaren, (zie vbd. i.v. karang); seun-seun (sabòh, sidròë, batjoet, enz.), elken keer, telkens (een, een weinig, enz.; zie vbd. i.v. loeëng, rimbaïh II, roeëng, sa I); seun lheuëh, zoodra, onmiddellijk nadat; seun lheuëh djileungò narit njan, beungèhlé, zoodra hij die woorden hoorde, werd hij boos; seun-sreu', seun-sreut, seun-treu', seun-teu', of seun-treut, opeens, eensklaps, plotseling, onverwachts, onverwacht; tiba-tiba teukeudirōlah, Teungkoe Koedrat Trah seun-sreut teuka, onverwachts, door Allah's beschikking kwam plotseling T. K. Tr., (Banta Beuransah); plandō' ngòn kamèng tjit disinan, bòh plangan teungòh djiseuba; seuntreu' leumah djikalòn rimoeëng, djikeumiëng ploeëng kamèng sigra, het dwerghert en de bok waren daar bezig plangan-vruchten te vreten; plotseling zagen ze den tijger, en de bok wilde snel wegvluchten, (Plandō' Kantjé); zie verder vbd. van seun i.v. moerè (sprkw.), piōh I (sprkw.), seureupa, en van seun-sreu' i.v. roemadja. Vgl. gò II.

SEUNA', benauwd (in de borst), aamborstig, asthmatisch (in minderen graad dan isa'); seuna' that lam dada, *h*an djeuët lōn peulheuëh nap*h*aïh, wat heb ik het benauwd, ik kan geen adem halen; Si Poelan seuna' that, N. N. is erg asthmatisch; peunjakét seuna', asthma.

SEUNAGAN, naam van een dorp en eene landstreek op de Westkust van Atjèh, komt in eenige uitdrukkingen met eene ongunstige beteekenis voor, (zie i.v. rameunè, reupoen, salé').

SEUNAM, indigo (kleurstof, en kleur), indigoblauw, met indigo gekleurd, indigokleurig; seunam banggala, Bengaalsche indigo; djilhab ngòn seunam, hij dompelt (het kleed) in, verft (het) met indigo; boelèë idjō meusé seunam, boelèë itam meusé nila, (de vogel had) blauwe veeren als indigo en zwarte veeren als donkere indigo, (Banta Beuransah); idja seunam, een indigo kleed.

SEUNAMAH, zie i.v. tamah I.

SEUNAMAKI, bijvorm van sanamaki, zie aldaar.

SEUNAMBA', zie i.v. tamba'.

SEUNAMOEË', zie i.v. tamoeë'.

SEUNAMPANG, of sinampang (Mal. senapang, Ned. snaphaan), (zoowel onderwetsch als modern) geweer; seunampang doea laraïh, dubbelloopsgeweer; s. meutjeureupa, of s. teureula', achterlaadgeweer; s. oentōt, zie i.v. oentōt; s. poetéh, zie i.v. poetéh; zie verder vbd. i.v. milén, ramboej, en zie beudé I. Meuseunampang, een

@lonaliakbar

geweer hebben of dragen, met een geweer. Peuseunampang, met een geweer schieten, beschieten; zie vbd. i.v. landang.

SEUNAMPÈË, zie seulampèë.

SEUNAMPŌ', zie i.v. tampō'.

SEUNANG, kalm, op zijn gemak, rustig, gerust, tevreden, het aangenaam, het goed hebbende, (ook) in evenwicht (fig. en lett.), evenwichtig, in rust, in stilstand, stilstaand (van b.v. water, wind), onpartijdig, rechtvaardig, vast, recht, juist, precies, regelrecht, rechtdoor, rechtuit; simalam soentō' ta'éh seunang, keu seumajang *h*an takira, den geheelen nacht slapen we rustig en denken niet aan de seumajang, (Èëlia toedjōh); seunang até, gerust, tevreden, het aangenaam hebbende, (zie vbd. i.v. roegòë); kapaj djiploeëng djròh that seunang, di koeangkang meuriba-riba; ta'eu di soelōb ploeëng meugeuniréng, teuma di banténg meugisa-gisa, de groote schepen voeren zeer rustig voort, terwijl de koeangkang's telkens uit den koers afweken; de soelōb's zag men hellend voortgaan, en de banténg's telkens draaien, (Banta Beuransah); preutama phōn sròm beuteupat, tapoemeuhat seunang djaròë, ten eerste (is het verdienstelijk om u te oefenen) juist te werpen, u er in te oefenen, opdat de hand er vast in worde, (Prang sabi van Teungkoe Nja' Ahmat); seunang mata oeròë, de zon is in het zenith; radja salèh hoekōm seunang, djròh timang sang ōn neuratja, de koning was vroom en zijn bestuur rechtvaardig, evenwichtig als de schalen eener weegschaal, (Indra Bangsawan); nanggròë ma'moe lagi aman, hoekōm seunang *h*an tilé' moeka, in het land heerschten welvaart en veiligheid, de rechtspraak geschiedde onpartijdig, zonder aanzien des persoons, (Dioe Plinggam; zie ook vbd. i.v. koe'èh); ban poetròë leungò haba déndajang, „bè' lé wajang kameuseunda"; „haj pòtjoet, kòn lōn moewajang, ban njang seunang oelōn peuhaba", toen de prinses het bericht van de hofjuffer hoorde, (zeide zij:) „houd op met te schertsen"; „o prinses, ik scherts niet, ik vertel u wat waar is", (Banta Beuransah); seunang boenta, precies rond; seunang peuët sagòë, precies vierkant; barat bè' teupat timoe bè' seunang, sirōng goenténg tapaléng dròë, (zit, wanneer ge uw gevoeg doet) niet precies naar het westen en ook niet precies naar het oosten (gekeerd), zit een tikje in schuine richting, (Akeubarō Karim); boedjang teubiët reudjang-reudjang, djidja' lé seunang oe koeala, de bode ging snel naar buiten en begaf zich regelrecht naar den riviermond, (Nabi Oesoeïh); zie verder vbd. i.v. linteuëng, rantjōng. Meu-

@lonaliakbar

seunang, zijn gemak nemen, het zich gemakkelijk maken, zich vergenoegen, rustig, gerust worden of zijn; wa'tèë djitoeëng nanggròë lé kaphé, doemteu saré wadjéb tamoeprang; *h*an djeuët ta'ièm peuseungab dròë, doeë' lam nanggròë tameuseunang, wanneer het land door ongeloovigen in bezit wordt genomen, zijn wij allen verplicht strijd te voeren; wij mogen niet stil zitten, ons geruischloos houden en het ons, in het land wonende, gemakkelijk maken, (Prang sabi van Teungkoe Nja' Ahmat). Peuseunang, seunang maken, gerust, tevreden stellen, vergenoegen, het aangenaam maken, in evenwicht brengen of houden, overeind zetten of houden, ophouden, in stand houden, handhaven, precies maken, juist doen treffen, recht vooruit gaan, regelrecht afgaan op, zich rechtstreeks begeven naar; peuseunang até, het (een ander of zichzelf) aangenaam maken; watèë tamarit tapeuseunang na*ph*aïh dilèë, als je spreekt, moet je eerst rustig ademhalen, (i.e. spreek niet gejaagd of hijgend); hoekōm Alah tapeuseunang, tapeutimang bè' meuriba, houdt Allah's Wet in stand, houdt haar zoodanig overeind, dat ze niet van den rechten stand afwijkt, (i.e. zorgt, dat er niet van afgeweken wordt), (Banta Beuransah); oebé agama njang ka djoendrōng, tapeuseunang kada kèëwasa, tracht naar vermogen overeind te zetten wat van den godsdienst overhelt (op instorten staat), (Tadeukiratō rakidin); 'òh ban leupaïh ba' balè koembang, neupeuseunang oe balè raja, toen hij de b.k. voorbij was, ging hij regelrecht naar (recht in de richting van) de groote balè, (Malém Diwa); lheuëh njan djitrōn reudjang-reudjang, djipeuseunang ba' nahoeda, toen daalde hij snel (den berg) af en ging regelrecht naar den scheepskapitein, (Banta Beuransah).

SEUNANGA, zie seumanga.

SEUNANGAN, zie toenangan.

SEUNANGKÉ, zie seulangké.

SEUNANJAN, ook sinanjan (Arab. al-ithnein), Maandag, gew. oeròë seunanjan; wordt verder als mannel. persoonsnaam gebezigd, zie nanjan.

SEUNANTIASA, zie nantiasa.

SEUNASÒË, zie i.v. tasòë I.

SEUNAT, ook sanat, e.s.v. Chineesch vaartuig; njang rèt la'ōt prahō deungòn banténg, béntjalang ngòn seunat tjina, die over zee gingen, gingen per prahō, banténg, béntjalang, en Chineesche seunat, (Pòtjoet Moehamat).

SEUNATANG, zie i.v. tatang.

SEUNBREUN, ook, doch minder, *sònbròn*, beneveld (van het gezicht, zooals wanneer men uit eene hel verlichte in eene minder verlichte omgeving komt, of ten

@lonaliakbar

gevolge eener ziekte), schemerachtig ziende, (ook) verblind (door schel licht, door een schitterenden glans), oogverblindend, (verder) verward, in de war (van b.v. gedachten door rumoer); *seunbreun* that matadji, zijne oogen zijn zeer beneveld; akè' jakōt dan poedòë, dameuroet deungòj doem intan; moeblé-blé *seunbreun* dan tjé'bré', rètnankeu neu'é' djōndjōngan, (de boomen van de hemelsche ladder waren bezet met) agaten, chrysolieten, robijnen, smaragden en diamanten, die oogverblindend schitterden en flonkerden; daarlangs nu steeg onze Aangebedene (i.e. de Profeet) ten hemel, (Mò'lōt Nabi); *sònbròn* ja Alah, *sònbròn* ja Moehamat, (mogen zijne oogen) beneveld (raken), o Allah, mogen ze beneveld raken, o M., (uit een doe'a peurabōn, zie iv rabōn I); *seunbreun* até-até, innerlijk geheel verward. Peu*seunbreun*, benevelen, verblinden, verwarren, in de war brengen; boe'ō' di oelèë tjahja peu*seunbreun*, wareuna itam meudjampoe tjahja, haar haar had een oogverblindenden glans, was zwart van kleur en glanzend, (Djoehan Meusapi).

SEUNDA, scherts, kortswijl, grap, gekkernij, gekheid, gestoei, gespeel, (zie vbd. i.v. bagòë, giléng, lawi I, sabi II); boekòn seunda, geen gekheid, bijzonder, uitermate, buitengemeen; lòm pi boenda leungò haba gòb peugah, Diwa Akaïh boekòn seunda; gagah brani that teubileuëng, *h*an sòë linteuëng sa'ti peukasa, verder heeft moeder de menschen hooren vertellen, dat D. A. buitengemeen dapper, moedig en beroemd is, en dat door zijne kracht en bovennatuurlijke vermogens niemand hem kan weerstaan, (Diwa Akaïh); seunda-seundi, (freq. van seunda), allerlei gekheid, allerlei grappen (makende), gescherts, gestoei, gespeel, telkens of aanhoudend stoeiende, spelende; seundaseundi, leupaïh seunda ka meu*h*i-*h*i, eerst gestoei en dan gehuil, (gezegd van kinderen); seunda-meunda, met elkaar schertsende, stoeiende, (in hik.); teutab sapat ba' malam njan, dalam soeka'an seunda-meunda, zij bleven dien avond bij elkander, vroolijk met elkaar schertsende, (Tjintaboelan). Meuseunda, schertsen, kortswijlen, gekscheren, grappen maken, stoeien, spelen; zie vbd. i.v. bangkét, kada, kha'-khi', kia, kra, meu'aïh, pròë, randò, seunang. Peuseunda, gekscheren, spelen, den spot drijven, den gek steken met, voor den gek houden, in de maling nemen; beukeumeunan sigala kitab Alah wadjéb ateuëh geutanjòë ta'è'tikeuët bandoem niba' Alah, bè'

@lonaliakbar

mara tapoewajang-wajang dan tapeuseunda-seunda, djakalèë sabòh haraïh sikali pōn, welnu, ten aanzien van alle boeken Gods (alle openbaringsboeken) zijn wij verplicht te gelooven, dat ze alle van Allah afkomstig zijn, en we mogen daarmede niet gekscheren of den spot drijven, al ware het ook maar met één letter ervan, (Beukeumeunan); takò poewajang toean poetròë, geunab oeròë tapeuseunda; di toean poetròë hana oebah, djoedōneu sah tjit meung gata, gij speelt opzettelijk met de prinses, elken dag neemt gij haar in de maling; de prinses daarentegen blijft standvastig, voor haar zijt gij alleen en voor goed haar aanstaande, (Boeda' Meuseukin); zie verder vbd. i.v. na. Zie wajang.

SEUNDA-MEUNDA, zie i.v. seunda.

SEUNDA-SEUNDI, zie i.v. seunda.

SEUNDAN, of seudan (Mal. sedan), snik, (in hik.). Teuseundan-seundan, snikkend; silama leupaïh Indra Bansawan, Lila Kandi teuseundan-seundan, zoo lang I. B. weg was, snikte L. K., (Indra Bangsawan).

SEUNDÈT, niet hecht bevestigen. losjes in elkaar zetten, losjes plaatsen, insteken, inschuiven, enz.; djipeugèt roemòh djiseundèt-seundèt papeuën, ze hebben het huis gebouwd door de planken maar losjes in elkaar te zetten; bè' kaseundèt (of bè' meuseundèt, of bè' kapeuseundèt) kapeudoeë', plaats (b.v. de bamboe's voor het vlondertje) niet zoo losjes. Meuseundèt, niet hecht bevestigd, losjes in elkaar gezet, enz., losjes zittende; djisa' tjoetjò' ō' meuseundèt, treu' rōt, zij heeft hare haarnaald los (in het haar) ingestoken, straks valt die; kraboe ka meuseundèt, rab leukang, (je) oorknop zit los, hij valt bijna af. Peuseundèt, laten seundèt, of seundèt met versterkte beteekenis.

SEUNDI (Mal. sendi, Skrt. sandhi), gewricht, geleding, scharnier, (verder) afwisseling (van kleuren of soorten, van b.v. bloemen, edelsteenen, metaalsoorten), schakeering, kleurschakeering; (verb.) afwisselen, schakeeren met, in eene samenschikking verscheidenheid of schakeering brengen; seundi wareuna, kleurschakeering, afwisselend van kleur of soort, bont of rijk geschakeerd, (zie vbd. i.v. dja', pantjaloegam); teudoeë' si'at dilèë 'òhnòë, la'én djinòë lōn peuhaba; minjeu' rōïh lōn djampoe djinòë, ië mawò njòë minjeu' ata; lōn peusapat djròh ḥan sakri, geuseundi boengòng seulanga, tot zoover eerst dit (gedeelte van het verhaal), ik zal nu iets anders vertellen; ik ver-

@lonaliakbar

meng nu (als het ware) rozenolie met rozenwater en a t a-olie; ik maak ze tot een mooi geheel, waarin afwisselend s e u l a n g a-bloemen worden gestoken, (Noen Parisi); zie verder vbd. i.v. s e u n t a g i. M e u s e u n d i, gew. m e u s e u n d i-s e u n d i, met geledingen, scharnieren, afwisselend, geschakeerd, afgewisseld; m e u s e u n d i-s e u n d i p i r a' n g ò n s o e a s a, m i r a h n g ò n p o e t é h, afwisselend zilver en s o e a s a, rood en wit; zie verder vbd. i.v. m ò s e u t a'è b, s a m-p a n i.

SEUNDJA, zie s i n d j a.

SEUNDRŌ, zie s e u n e u r ō.

SEUNEUBŌ', ook s e u n o e b ō'. n e u b ō', ontginning in een bosch (inz. voor den aanleg van pepertuinen), peperplantage; p e u-t o e h a s e u n e u b ō', oudste, hoofd eener ontginning, eener peperplantage; a n e u' s e u n e u-b ō', deelnemer aan eene ontginning, peperplanter. Vgl. t e u b ō'.

SEUNEUBŌÏH, zie i.v. t e u b ō ï h.

SEUNEUKA, zie i.v. t e u k a.

SEUNEULAB, zie i.v. l h a b I.

SEUNEULAÏH, zie i.v. l h a ï h.

SEUNEULAT, zie i.v. l h a t I.

SEUNEULEUË, zie i.v. l h e u ë II.

SEUNEULEUËH, zie i.v. l h e u ë h.

SEUNEULHEUËH, zie i.v. l h e u-ë h.

SEUNEULIËT, zie i.v. l h i ë t.

SEUNEULÒB, zie i.v. l h ò b II.

SEUNEULŌH, zie i.v. l h ō h II.

SEUNEULŌNG, zie i.v. l h ō n g II.

SEUNEUNGEUT, zie i.v. t e u-n g e u t.

SEUNEUNGÒH, zie i.v. t e u-n g ò h I.

SEUNEURÉB, zie i.v. t r é b.

SEUNEURÉT, rand van dooreengevlochten metaaldraad of van een netwerk van witte zijde boven op een Atjèhsche k o e p i a h.

SEUNEURŌ, ook s e u n d r ō, uitzet van een bruidegom, bruidegomskleederen, (ook) geschenk van een vorst, inz. bestaande uit kleederen of doeken, (in hik.); R o e h ō n A'l a p e u k e u m a ï h d r ò ë, m a t d i d j a r ò ë p e u-d e u ë n g r a j a;... n e u m e u-n g o e j s a n g l i n t ō b a r ō, i d j a s e u n e u r ō k a s a b r o e-m a, R. A. maakte zich gereed en nam een groot zwaard in de hand, ... zij was als een bruidegom gekleed, in bruidegomskleederen, met r o e m a-gouddraad doorweven, (Banta Beuransah); k a k e u g e u-d j ō' n g ò n a l a m a t, n j a n a m a n a t n e u j o e ë b a s a b-d a; t o e d j ō h b l a ï h b i d e u-ë n g p l a n g g i D j e u h ō, p e u n e u 'é t s e u n e u r ō d j e u ë b-d j e u ë b p e u t o e a, toen werd aan hem (n.l. Hakim Pò Minat) overhandigd het teeken, dat hij (n.l. Pòtjoet Mochamat) hem had toevertrouwd om zijne woorden (aan de hoofden van Pasè) over te brengen, (n.l. een brief); (verder werden hem overhandigd) zeventien banen Djohorsche p l a n g g i-doeken als de (door den prins) gezonden geschenken voor al de hoofden, (Pòtjoet Mochamat).

SEUNEURŌN, zie i.v. t r ō n.

SEUNGA', ook s a n g a', het hoofd

@lonaliakbar

in de hoogte heffen, met het hoofd in de hoogte geheven staan, (als een buffel, die verwonderd is of uit de verte zijn vijand aankijkt), aldus verwonderd of in de verte kijken; hò kaseunga', waar kijk je zoo met opgeheven hoofd naar. Meu-, of teuseunga', met het hoofd in de hoogte geheven staande, aldus verbaasd of in de verte kijkende; pakòn gata teuseunga'-seunga' lagèë keubeuë ban tamòng banda, waarom staat gij zoo verbaasd met opgeheven hoofd te kijken als een buffel, die voor het eerst in eene stad komt. Peuseunga' dròë, = seunga' met versterkte beteekenis.

SEUNGAB, stil (zonder geluid of zonder beweging), geruischloos, doodsch, stil, tot bedaren, tot rust, tot stilstand gekomen; di peukan kaseungab, hana lé oereuëng, het is op de markt al stil, er zijn geen menschen meer; zie verder vbd. i.v. djeungki (sprkw.), hareudamama, khab, lagèë, lingkang (sprkw.), loelōn (sprkw.), ma I, oengkab, ragam, ranab, reuën-mareuën. Peuseungab, stil doen zijn, tot bedaren, rust, stilte, stilstand brengen, een einde doen nemen, beëindigen, dooden, verdelgen, doen verdwijnen; tapeuseungab aneu' miët, gòb teungòh teumangkaj, laten de kinderen stil zijn, men is bezig eene bezwering te verrichten; peuseungab prang, een strijd beëindigen; (zie verder vbd. i.v. pawōïh); peuseungab dròë, zich stil houden, (zie vbd. i.v. seunang). Zie seungoeë, en vgl. iëm.

SEUNGAM, de eigenaardige geur van b.v. een met seukeuëmrook doortrokken aarden watervat, van in zulk een vat bewaard water, van koffieboonen, apennootjes of jonge padi, die men aan het roosteren is; zulk een reuk afgevende; seungam that (bèë) iënjòë, dit water ruikt erg seungam. Peuseungam, een seungam-geur aan iets geven, aldus geurig maken; pakòn *h*an tapeuseungam geupét batjoet, waarom hebt ge het watervat niet een beetje geurig gemaakt, (door het boven den rook van gebrand padikaf te houden, zie bangòë).

SEUNGAT, angel (van bijen, wespen, schorpioenen, enz.); met den angel steken; (ook) e.s.v. stekend insect; seungat oeleuë, eene kleine soort seungat-insect; meung seungat dòng *h*an djeuët, djimòëlé, een seungat-insectje kan niet op zijn lichaam komen (zonder hem te steken), of hij huilt, (gezegd van een kleinzeerig kind); teuka kala njang peuët seungat, itam sangat njan ngònbisa, er kwam een schorpioen met vier angels, zeer zwart van kleur en giftig, (Pra'oen); teubiët geumeutò kabeukah eumpoeng, djiseungat rimoeëng ban sineuna, de wespen kwamen te voorschijn, toen het nest stuk (ge-

@lonaliakbar

slagen) was en staken alle den tijger, (Plandō' Kantjé).

SEUNGÈH, vriendelijk glimlachend, vriendelijk van gelaatsuitdrukking; gèt that gòb njan, 'òh ka takalòn ba' moeka, teuseungèhlé, die man is erg minzaam, als ge hem aankijkt, glimlacht hij vriendelijk; barang peuë neukheun di lōn *h*an beungèh, makén teuseungèh manèh ië moeka, wat gij ook (van dit slechte dichtwerk van mij) moogt zeggen, ik zal er niet boos door worden, ik zal het glimlachend met een vriendelijk gezicht aanvaarden, (Dioe Plinggam); moeka njang poetéh kakeu manèh, teuseungèh-seungèh ngòn ië maeka, zijn blanke gelaat was opgeklaard en had eene vriendelijke uitdrukking gekregen, (Diwa Sangsaréh).

SEUNGEU, eene bij de rijst behoorende toespijs, zooals vleesch, visch, groenten, zonder rijst eten; aneu' njòë djiseungeu eungkōt mantòng, boe *h*an djipadjōh, dit kind eet alleen de visch, de rijst eet hij niet; eumpeuë' seungeu, zie i.v. eumpeuë' I. Meuseungeu, zoo maar (zonder rijst) gegeten, opgegeten, (van bij de rijst behoorende toespijzen). Peuseungeu, laten seungeu, of seungeu met versterkte beteekenis. Seumeungeu, de handeling seungeu verrichten. Zie ratah.

SEUNGGŌ'; meuseunggō' (-seunggō'), of seumeunggō'(-seumeunggō'), snikkend, (in hik.); bandoem djimòë seumeunggō'-seumeunggō', djaròë djitoembō' reulòïh dada, allen weenden snikkend en stompten zich de borst stuk, (Gadjah toedjōh oelèë).

SEUNGKA I, de dwarshouten van eene prauw, die als roeibanken of dekbalken dienst doen; seungka peugang, het dwarshout, waarin de mast staat; keunòng reujeuë' djalō karam, bandoea lham meulangoeë-langoeë, teungòh djitjapòë papeuën seungka, rōh djiraba ba' keumoedòë, de djalō kwam in de branding en sloeg om, beiden (moeder en kind) zonken in het water en trachtten te zwemmen; terwijl zij spartelende de roeibanken trachtten te grijpen, kwamen hunne tastende handen bij het roer terecht, (Tambéh toedjōh blaïh); ngòn déndajangdji peuët blaïh dròë, ta'eu ngòn gigòë oebé seungka, met veertien hofjuffers, wier tanden zoo groot waren als roeibanken, (Goemba' Meuïh).

SEUNGKA II, bijvorm van beungka, zie aldaar, en vgl. seungka' en beungka' II.

SEUNGKA', gezwollen, gespannen, strak (van b.v. den buik, die vol wind is, van een gezwel); een pijnlijk, gezwollen of beklemd gevoel veroorzaken; zwelling, spanning, beklemming; (ook) gezwollen (van water, dat niet weg kan stroomen), stilstaand, tegengehouden, (ook van eene menigte,

@lonaliakbar

en verder van eene enkele persoon), belemmerd, verhinderd, tot staan gebracht; proeët lōn seungka' that oeròë njòë, mijn buik is vandaag erg gezwollen; tjoe*m*oeët lōn djiseungka', mijne puist geeft een pijnlijk gespannen gevoel; njeum ka koeeut gaki djaròë, na*ph*aïh lōn dòë seungka' dada, ik had het gevoel alsof mijne handen en voeten stijf waren geworden, alsof mijn adem geen uitweg had en mijne borst daardoor gezwollen was, (Noen Parisi); dji'é' seungka' oelèë até, njeum ka maté sikléb mata, eene beklemming stijgt in mijne hartkolk op, het is net of ik aanstonds zal sterven, (Noen Parisi); ië ka seungka' lam blang, het water heeft zich op het veld opgehoopt; ra'jat dji'é' 'òh trōïh makan bòh meureujam dalam koeta; 'òhnan teudòng *h*an djeuët lé dja', 'òhnan seungka' doem panglima, het volk rukte voort tot waar de kanonskogels uit de vesting neervielen; daar gekomen bleef het volk staan, het kon niet verder gaan en daar kwamen ook al de panglima's tot staan, (Noen Parisi); beuthat meugriët boeët teudhabdhab, beuthat arat na keureudja; meung hana païh *h*an djeuët tadja', meuhat seungka' *h*an djeuët sapra, al hebt ge haast door werk waar spoed bij is, al hebt ge dringend wat te doen, als ge geen pas hebt, moogt ge niet gaan, wordt ge stellig tegengehouden en kunt ge niet op reis, (Prang sabi van Teungkoe Nja' Ahmat); „wahé pòtjoet boengòng oeròë, leungò lōn kheun pròë sabòh kalam"; poetròë jōh njan pi teungòh dja', si'at seungka' *h*an lé tjoeram; ... meunan djikheun poetéh litjén: „peuë haj dalém kamòë tatham", „o prinses, bloem van den dag, luister, ik heb u een enkel woord te zeggen"; de prinses, die toen snel liep, stond een oogenblik stil; ... de fijne blanke (prinses) zeide: „waarom, broeder, houdt gij mij aan", (Goemba' Meuïh). Meuseungka', = seungka' (adj.), doch minder gebruikelijk. Peuseungka', doen zwellen, tegenhouden; djipeuseungka' ië, ze houden het water tegen, (b.v. door eene afdamming). Zie sangka', seungkōh.

SEUNGKÒ, e.s.v. moddervisch met twee stekels bij den kop, aan elken kant een, en aan elke zijde van den bek twee knevelvormige sprieten (djanggōt); djanggōt seungkò, (ook) eene grassoort, die op sawahs groeit; naleuëng oelèë seungkò, zie i.v. naleuëng; zie verder vbd. i.v. keudò (sprkw.).

SEUNGKÒË, stekende pijn (b.v. in de borst, in den buik, in het hoofd), stekend, eene stekende pijn veroorzakende, (ook fig.) stekend, grievend, stekelig, hatelijk, nijdasserig; djakalèë geu-

@Ionaliakbar

pèh deungòn santan, na njeum-njeum é' tamakeuën tròë; ada' na lòm ngòn meunisan, han tatoedjan proeëtteu seungkòë, indien (die pisangs) met klappermelk vermengd worden, dan krijgt men zin om zich er aan te verzadigen; wanneer er nog suikerstroop bij wordt gedaan, dan heeft men, voordat men het weet, steken in den buik, (buikpijn), (Hik. Rantò); radja deungò djaweuëb poetròë, that bit seungkòë dalam dada, toen de vorst het antwoord van de prinses hoorde, voelde hij eene stekende pijn in de borst, (was hij erg gegriefd), (Meudeuha'); haba prang lōn peugah djeunòë, makén seungkòë niba' njang ka, het verhaal van den oorlog, dat ik nu ga vertellen, betreft een strijd, die met nog grootere verbittering werd gevoerd dan de reeds vermelde, (Pòtjoet Moehamat); zie verder vbd. i.v. pitjét, seuëb.

SEUNGKŌH, gezwollen, opgezet (van den buik door winden, erger dan seungka'), een opgeblazen gevoel hebbende; ada' tajoeëdji poeasa, seungkōh raja djikheun beuténg; „lōn sakét proeët até peudéh, han djeuët lōn éh meugeuniréng'', als men haar gelast te vasten, zegt zij, dat zij een erg opgeblazen gevoel in den buik heeft, dat haar buik opgezet is; „ik heb pijn in den buik en steken in het hart, zoodat ik niet op mijne zijde kan liggen'', (Tambéh toedjōh blaïh).

SEUNGKÒM, fiksch, krachtig, stevig, forsch; sikin njòë seungkòm that, dit zwaard is erg stevig; seungkòm-seungkòm that djita', hana djipadjōh tjit, hoe forsch hij ook sloeg, (het wapen) drong niet door.

SEUNGÒ de na stamping van padi onontbolsterd gebleven padi-korrels (seungò breuëh), (verder) de grove zelfstandigheden, die na zifting van gestampte zaken, zooals meel, koffie, peper enz., achterblijven. Meuseungò, vermengd met niet goed gestampte bestanddeelen; (fig.) oneenigheden hebben, het land hebben; breuëh meuseungò, rijst, die met onontbolsterd gebleven padikorrels vermengd is; teupōng meuseungò, meel, vermengd met grove bestanddeelen; lōn na meuseungò batjoet ngòn gòb njan, ik heb oneenigheden met dien man gehad. Vgl. boebō', deuda'.

SEUNGOEË, stil, doodsch, eenzaam en verlaten, zonder of met weinig vertier, niet druk, (ook) weg, verdwenen (van wat drukte veroorzaakt); hò njang djingadab beuginda Tjah Koebat, seungoeë ra'jat sapan-sapa; hana sidròë njang djeuët peutòë, habéh djibòïh dròë ban sineuna, waarheen vorst Tj. K. zich wendde, daar verdween het (vijandelijke) volk geheel; nie-

@lonaliakbar

mand durfde hem naderen, allen vluchtten weg, (Tjah Koebat); zie verder vbd. i.v. pangkaj, rè' I, sambang II (sprkw.). Peuseungoeë, maken, dat het ergens stil, doodsch enz. is. Vgl. koesòng, seungab, sòh.

SEUNI (Mal. seni), dun, fijn, (in hik.); leungkab njawòng sigala toebōh, dagéng ngòn darah habéh meusra; sigala oerat njang seuni-seuni, habéh saré doem tjoet raja, het leven was geheel in het lichaam (van Adam) gevaren, was geheel doorgedrongen in zijn vleesch en in zijn bloed, in al zijne fijne aderen, in al de grove en fijne deelen van zijn lichaam, (Toedjōh kisah).

SEUNIBAJ, bos van afgesneden padihalmen, bestaande uit samengebonden gasaj's, (zie gasaj II).

SEUNIMANG, zie i.v. timang.

SEUNINGGAJ, zie i.v. tinggaj.

SEUNINGKOEË, zie i.v. tingkoeë.

SEUNINJA, ook, doch minder, soeninja, rustig, stil, vredig, (ook) eenzaam en verlaten; rust, stilte; gampōng njan seuninja that, mangat tadoeë', dat dorp ligt erg vredig, het is er prettig om te wonen; seuninja até, vredig, rustig gestemd; kalèë *h*an é' meulawan njòë, hareuëm nangggròë séb doem njang ka; *h*ankeu moewòë nanggròë Tadja'ah, meuseugit meukeubah sah seuninja, indien wij hem niet kunnen weerstaan, zullen we ons land nooit meer betreden, zullen we niet meer terugkeeren naar het land T. en de moskee daar voor goed eenzaam laten, (Moehamat Napiah); masa dilèë teungòh djròh-djròh, meuseunòh-seunòh meutjò' hila; lōn pi moeda badan pi koeat, hana meung si'at na seuninja, vroeger toen ik er goed uitzag, (zeide de oude weggeworpen rijststamper) vocht men om mij en trok men om strijd aan mij; ik was ook jong en mijn lichaam was sterk, en geen oogenblik had ik rust, (Plandō' Kantjé; hierop volgt de regel, geciteerd i.v. gadòh); zie verder vbd. i.v. meutjawarat. Meuseuninja, rusten, uitrusten, zich verpoozen; zie vbd. i.v. keuleupa'-keuleupò', keumiët, pita'. Peuseuninja, rustig, stil, vredig doen zijn, naar eene rustige, stille plaats brengen, laten rusten, laten uitrusten; *h*ankeu djidjeuët peuleumah oelèë, habéh djikatjèë bidjèh mata; ri njang djitjòh ka djiba ploeëng, djitakōt gòb toeëng djipeuseuninja; sadjan habéh ka djipadjōh, mangatkeu toebōh djimeurasa, ze durfden hunne hoofden niet vertoonen, (want dan) vlogen (de kiekendieven) op hunne oogen af; met de oogen, die ze uitgepikt hadden, vlogen ze weg en gingen, uit

@lonaliakbar

vrees dat andere ze zouden nemen, naar eene rustige plaats; als ze die opgevreten hadden, voelden ze zich verkwikt, (Boeda' Meuseukin).

SEUNINTŌNG, zie s e u m i n t ō n g.

SEUNITJAH, zie i.v. t j i t j a h.

SEUNJATA, zie s i n j a t a.

SEUNOEBAN, zie i.v. b a n I.

SEUNOEBÈË, zie i.v. b è ë.

SEUNOEBŌ', zie s e u n e u b ō'.

SEUNOEDANG, zie s e u l o e d a n g.

SEUNOEDJŌH, zie i.v. t o e d j ō h.

SEUNOEËT, slaan (met iets, dat slap of buigzaam is, b.v. met een touw, eene zweep, een dun rotanstokje); (ook) hetgeen daarvoor wordt gebruikt, zweep; d j i s e u n o e ë t n g ò n t a l ò ë, hij sloeg met een touw. M e u s e u n o e ë t, een s e u n o e ë t hebben, ermede geslagen, de handeling s e u n o e ë t verrichten. T e u n o e ë t, met een s e u n o e ë t geslagen. Zie t j a m b ō', t j e u m e u t i.

SEUNOEHA, zie i.v. t o e h a.

SEUNOEHÒ, zie i.v. h ò.

SEUNOEKA, zie i.v. t o e k a.

SEUNOEMBŌ', zie i.v. t o e m b ō'.

SEUNOEMPOEË', zie s e u l o e m p o e ë'.

SEUNOEM*PR*ÈT, zie t e u r o e m *p* è t.

SEUNOENGKÈË, ook t e u n o e n g k è ë, s e u l o e n g k è ë, t e u l o e n g k è ë, l o e n g k è ë, n o e n g k è ë, treeft, drievoet, (inz. van steen, in zijn eenvoudigsten vorm bestaande uit drie als een driehoek geplaatste steenen, waarop de kookpot wordt gezet); s e u n o e n g k è ë b a t è ë, steenen drievoet, (ter onderscheiding van:) s e u n o e n g k è ë b e u s ò ë, e.s.v. k r a n, (zie aldaar); s e u n o e n g k è ë s a b ò h m a t a, de eenvoudigste vorm van s e u n o e n g k è ë van drie steenen, waarop men slechts één pot kan zetten; s e u n o e n g k è ë d o e a, l h è ë b ò h m a t a, combinaties van s e u n o e n g k è ë's voor twee, drie kookpotten; zie verder vbd. i.v. m a d o e II (sprkw.).

SEUNOENGKEUË, zie t e u n o e n g k e u ë.

SEUNOENJÒ', zie i.v. t o e n j ò'.

SEUNOE'ÒH, zie i.v. 'ò h.

SEUNOERAB, zie i.v. t o e r a b.

SEUNÒH, wegpakken, weggrijpen, wegnemen, (trachten te) bemachtigen, zich meester (te) maken van, (inz. op onrechtmatige wijze), ontvoeren, schaken; zie vbd. i.v. k a d a, r i b a II, r o e e u ë n g. M e u s e u n ò h, plukharen, vechten om, iets vóór een ander of van elkander trachten te bemachtigen, wedijveren om het bezit van, (ook in het algem.) wedijveren, trachten te overtreffen, de overhand te krijgen of een ander vóór te zijn, iets om strijd doen; p a k ò n d j i m o e p a k é? — m e u s e u n ò h i n ò n g, waarom twisten zij? — zij vechten om eene vrouw; m e u n a n n j a n g l e p a g é d a m ò h, d j i m e u s e u n ò h a r e u t a p e u s a k a, zoo zullen later velen doen, ze zullen (onder broeders) vechten om erfgoederen, (Banta Beuransah);

@Ionaliakbar

jōhnjankeu prang sabōng-meunjabōng, birang ngòn seudōng meuseunòh bisa, toen vochten zij, tegen elkaar in stormende, (als) birang-, en seudōng-slangen, die elkander in giftigheid trachtten te overtreffen, (Dioe Plinggam); lōn bōh miseuë manò' ngòn ité', meuseunòh é' oeròë ka sindja, beungòh djidja' seupōt djiwòë, hana sapeuë na meulaba, ik kan (mij zelf) vergelijken met kippen en eenden; wanneer de avond daalt, klimmen ze om strijd (in het hok); des ochtends gaan ze weg, tegen den avond komen ze terug zonder iets nuttigs verworven te hebben, (Hik. roehé); zie verder vbd. i.v. moejang, seuninja. Peuseunòh, laten seunòh, of laten meuseunòh; bè' tapeuseunòh meunan, tabagi ba' gèt, laat (de kinderen) er niet zoo om vechten, verdeel het goed (onder hen). Seumeunòh, de handeling seunòh verrichten; *h*an djeuët tadja' piléh bòh driën malam njòë, seumeunòh, ge kunt van avond de (gevallen) doerians niet oprapen, men is dan bezig ze weg te pakken, (d.w.z. de tijgers zijn dan bezig de doerians weg te halen). Seuneunòh, de handeling seunòh, het resultaat ervan.

SEUNÒM, duiken, onderduiken, zich onderdompelen, duiken naar, duikende zoeken; seunòm kareuëng, naar schelpdieren duiken; sara seunòm tadjéb ië, al duikende drinkt ge water, laten we al duikende water drinken, (sprkw., z.v.a.) twee vliegen in één klap slaan; kapaj seunòm, duikboot, (mod.); keudéh lam lhō' taseunòm-seunòm, na meung gléh kalang ba'-ba' oelèë, (het dwerghert zeide tot den olifant:) ga ginds in de diepte telkens onderduiken, opdat het vuil, dat tot zelfs op je hoofd zit, verdwijne, (Plandō' Kantjé); zie verder vbd. i.v. koeëb, roendō', sabōng I. Meu-, of teuseunòm, gedoken, ondergedoken, ondergedompeld, verzonken, opgedoken, opgeduikeld; meu-, of teuseunòm-seunòm, telkens duikende, op en neer duikende, (inz. gezegd van een hevig stampend vaartuig); djeuëb-djeuëb sigò njang djikilòë, meuseunòm lam boemòë toedjòh plōh haseuta; djitjò' ngòn goekèë teuma keunòë, lòm djikilòë meusé njang ka, elken keer dat (de slang met de knots) hem (den zondaar in het graf) een slag geeft, verzinkt hij zeventig el onder den grond; dan graaft (de slang) hem met hare nagels op en geeft hem weer als te voren een slag, (Akeubarō Karim); Teukoe pi tō' jōh nja oe darat, kapaj pi leugat angèn toepheun ba; djipòh lé angèn meuseunòm-seunòm, lam la'ōt Teunòm karam landja,

@lonaliakbar

de Teukoe bereikte toen den wal, en het schip werd spoedig door een stormwind meegevoerd; de wind sloeg ertegen, zóó dat het op en neer dook en vervolgens ter hoogte van T. omsloeg, (Prang Gōmpeuni). Peuseunòm, doen duiken, doen verzinken, onderdompelen, duiken met; teuma poetròë djimoepadan, djitjò' sikhan idja soetra; djitham kadra djigrōb pantaïh, ka leupaïh ba' njaréng idja; djipeuseunòm djipoebeudòïh, 'òh djiplòïh *h*an lé lam idja, de prinsessen verzonnen vervolgens een middel (om de kadra-visschen te vangen), en namen een zijden kleed; zij spanden het als net om de visschen op te vangen, maar deze sprongen eroverheen en ontsnapten aan het als net gebruikte kleed; zij dompelden het onder, maar als zij het ophaalden en openmaakten, zaten de visschen er niet meer in, (Malém Diwa): djipeuseunòm lōn lam la'ōt, seupeuët-seupōt padoem lama, hij (de djén) dook met mij in zee, en bleef geruimen tijd daar in volslagen duisternis, (Tamim Ansa). Seumeunòm, de handeling seunòm verrichten; oereuëng seumeunòm, iem., die duikt, duiker. Seuneunòm, de handeling seunòm, het duiken, enz., (ook) hetgeen opgedoken, opgeduikeld wordt of is. Vgl. meunòm.

SEUNÒNG, drinkplaats van wilde dieren, inz. van wilde buffels, (ook) de plaats waar visschen in de rivier zich plegen te verzamelen.

SEUNORAN, zie salōran.

SEUNTAGI (Mal. sentagi, koord), zilver van de beste kwaliteit, (in hik., gew. verbonden met pira', en meest gebezigd van koorden, touwen en derg., maar ook wel van andere zaken); Silat Geuminggangòn Simbōj Akaïhsan, neupasòë jōh njan dalam keumala; didalam tjeumbōj manè' seuntagi keunan keumbali bandoea radja, S. G. en S. A. deed zij toen in de tooverdoos; in de doos als een zilveren kraal (of van zilveren kralen) keerden die twee vorsten terug, (Djoehan Meusapi); ngòn kawōïh pira' seuntagi, dilèë geubri ban toedjōh dròë, en schoeisel van zilver had hij hun, alle zeven, vroeger gegeven, (Radja Bada); talòë teumirang pira' seuntagi, ladōm djiseundi ngòn soeasa, de wanttouwen waren van zuiver zilver, sommige afgewisseld met soeasa, (Malém Dagang); zie verder vbd. i.v. djaréng, kroentjōng.

SEUNTÈËSA (Mal. sentosa, Skrt. santoṣa, tevredenheid), rust, vreedzaamheid, veiligheid; in rust enz. verkeerende, rustig, vreedzaam, vredig, veilig; zie vbd. i.v. habéh, phoej I.

SEUNTIASA, zie nantiasa.

SEUNTŌH, (Mal. sentoeh), aanraken, voelen; het gevoel (als een

@lonaliakbar

der vijf zinnen), (in hik.); njang taseuntōh deungòn tangan, geunab limòng tèëlan radja; nè'mat seuntōh gasa halōïh, peurasa halōïh deungòn gasa, hetgeen ge met de hand voelt, daarmee is het vijftal (zinnen) compleet, o geëerde vriend; de gewaarwording van den gevoelszin is, dat ge bij de aanraking van iets grofs of iets fijns het als grof of fijn gevoelt, (Mènhadjōj abidin). Meuseuntōh, in aanraking, in contact komen, elkander aanraken, (fig.) (met een ander of met elkander) in botsing, in conflict komen; sinankeu, adé' toedōh-moedōh, djadèh meuseuntōh ngòn Lila Peukasa, daar was het, broertje, dat men elkander over en weer beschuldigde en in conflict kwam met L. P., (Prang Meuké'). Peuseuntōh, laten seuntōh, of seuntōh met versterkte beteekenis; (verder) het zintuig des gevoels, gevoelszin; zie vbd. i.v. pantja'indra.

SEU'òB, stoomen, gaar stoomen (van b.v. kleefrijst, djeumphan, enz.; zie ook poentjeuë', sangkoe). Meu-, of teuseu'òb, gestoomd, gaargestoomd. Seumeu'òb, de handeling seu'òb verrichten; zie vbd. i.v. peuteuë'. Seuneu'òb, de wijze of het resultaat van het seu'òb.

SEU'OE, zeer blijde, zeer opgewekt, uitgelaten, geestdriftig, vurig, onstuimig, opwekkend, aanmoedigend; groote blijdschap, opgewektheid, uitgelatenheid, geestdrift, enz.; seu'oe ngòn dapoe gòb, djoengkat ngòn rambat gòb, erg blijde met de keuken van een ander, trotsch op den doorloop van een ander, (sprkw., z.v.a.) met andermans veeren pronken; 'òh rōh nanggròë lam djaròë Meudeuha', ra'jat gala' hana tara; sabab leupaïh bahja Diwatoe, habéh seu'oe ra'jat doemna, toen het land in handen van M. was gekomen, was het volk zeer verheugd, want het was aan het van de zijde van D. dreigende gevaar ontkomen, zoo was al het volk erg blij, (Meudeuha'); sinòë that seu'oe sidéh goeransang, di teungòh padang meu'èn sinjata, aan den eenen kant zeer vurig, en aan den anderen kant strijdlustig hanteerden zij op het slagveld hunne wapens, (Dioe Plinggam); keureuna naritdji that seu'oe, na gadòh koejoe bandoem radja, want zij spraken zeer geestdriftig, opdat de angst van al de vorsten zou verdwijnen, (Tjah Koebat); apabila meuteumèë ngòn moesōh, geutanjòë gòh trōïh dalam koeta; ba' tasoerōt bè' talaloe, bè' ngòn seu'oe peusa' teuga; balé tatoeëng deungòn mangat, njòë amanat lōn ba' gata, wanneer we den vijand ontmoeten, terwijl we nog niet in de vesting zijn

@lonaliakbar

doorgedrongen, laten we dan terugwijken en niet voortgaan, laten we niet met onstuimigheid en geweld voortdringen; laten we (de vesting) op ons gemak bemachtigen, dit is mijne opdracht aan u, (Noen Parisi). Peuseu'oe, erg blij enz. maken, opwekken, aanmoedigen, levendig maken, verlevendigen; geupòh geundrang peuseu'oe prang, ra'jat girang *h*an treukira, er werd op trommen geslagen om den strijd te verlevendigen en het volk streed met ontzaglijk veel vuur, (Meudeuha').

SEU'OEËM, warm, heet, (ook wel) brandend, scherp op de tong (gew. keu'euëng of peudaïh), (fig.) boos, onheilaanbrengend; ië seu'oeëm, warm water; seu'oeëm asòë, warm van lichaam, (b.v. bij koorts); seu'oeëm darah, warmbloedig, heet bloed hebbende, vurig, hartstochtelijk, (van de jeugd); seu'oeëm até, boos, gebelgd; mata seu'oeëm, booze blik, het booze oog; seu'oeëm djaròë, eene ongelukkige hand hebbende; geutanjòë limòng di djih tjit sidròë, akhé doedòë tareulòïh koeta; ba' sabòh tjampli padoemna keu'euëng, *h*an leubèh seu'oeëm limòng aneu' lada, wij zijn met ons vijven en hij is alleen, ten slotte zullen we zijne vesting wel kunnen vernielen; hoe heet eene lombok ook zij, ze zal niet heeter zijn dan vijf peperkorrels, (Djoehan Meusapi); zie verder vbd. i. v. seuleupō', sidjoeë'. Peuseu'oeëm, warm maken, warmen, opwarmen, op het vuur zetten, opzetten; neuprèh dilèë lōn peuseu'oeëm ië batjoet, wacht eerst, ik zal wat (thee-, of koffie-) water opzetten; zie verder vbd. i.v. peusam. Vgl. teu'oeëm.

SEU'ŌN, op het hoofd brengen, nemen, leggen, houden of dragen, (b.v. op het hoofd leggen van de handen, ten teeken van onderdanigheid en gehoorzaamheid, zie vbd. i.v. masa I, roe*dj*oeë', sapa I), (fig.) eerbiedig in ontvangst nemen, gehoorzamen (van een bevel, zie vbd. i.v. landa, moepeuti I, rōh); zie verder vbd. i.v. paleuëng (spotrijmpje), roengkōm I. Meu-, of teuseu'ōn, op het hoofd gebracht, genomen, gelegd, enz. Peuseu'ōn, laten seu'ōn (iem. iets) op het hoofd leggen, boven het hoofd houden; peuseu'ōn Koeroe'an, iem. een Qorân-exemplaar op het hoofd leggen, (bij beëediging); lheuëh njan geutjò' ngòn boe leukat, ban njang adat deureuhém dōnja; ngòn béseumélah tjit geupoephōn, geupeuseu'ōn ngòn sampeuna; „beuleumòh até ngòn seulamat, ba' meukeumat ngòn sidjahtra; ... tamsétoem pòë ngòn boe leukat, ba' moepakat poetròë ngòn radja"; peuseu'ōn pi lheuëh sampeuna simpan, peudjamoean radja-

@lonaliakbar

r a d j a, daarop nam zij, zooals gebruikelijk was, (met kurkuma geel gekleurde) kleefrijst; zij begon met de b é s e u m é l a h te reciteeren, legde (of strooide de kleefrijst) op het hoofd (van de bruid) en zegende (haar aldus:) „moogt gij zacht van aard zijn en moge het u voorspoedig gaan, moogt ge steeds in vrede leven; ... mogen de prinses en de vorst bij elkander passen als t o e m p ò ë en kleefrijst''; nadat het bestrooien met (geel gekleurde) kleefrijst en de zegening afgeloopen waren, werden de vorsten onthaald, (Meudeuha'; gew. is het niet p e u s e u'ō n, maar p e u s o e n t é n g met geelgekleurde kleefrijst, zie i.v. s o e n t é n g); p o e t r ò ë p e u s e u'ō n n g ò n b o e l e u k a t, n e u t o e ë n g b e u r e u k a t m e u s a m p e u n a; „j a I l a h i P ò k o e j a R a b i, P ò l ō n t a b r i b a n k o e p i n t a; t a b r i a n e u' l ō n b o e m e u t o e a h, b è' d j i b a n t a h b a n n j a n g s a b d a; ..., de vorstin strooide (geelgekleurde) kleefrijst op het hoofd (van haar zoon) om er zegen aan te ontleenen en bad: „o Allah, o mijn Heer, verhoor mijn wensch; geef mijn zoon geluk, moge hij zich niet verzetten tegen de woorden (zijner ouders); ..., (Pha Soeasa). S e u m e u'ō n, de handeling s e u'ō n verrichten; zie vbd. i.v. d j ò h-d j ò h. S e u n e u'ō n, de handeling s e u'ō n, de wijze, het object ervan, op het hoofd gedragen, eerbiedig aanvaarde last; *h* a n d j e u ë t l ō n t j ò', s e u n e u'ō n b a' o e l è ë, ik kan het niet nemen, ik draag iets op het hoofd; n j a n g p r i n t a h T e u k o e, s e u n e u'ō n k a m ò ë, wat gij, Teukoe, beveelt, aanvaarden wij eerbiedig, (zullen wij eerbiedig gehoorzamen); zie verder vbd. i.v. k ō n g I.

SEU'ÔT, (mondeling) antwoord, bescheid, (ook) refrein van een gemeenschappelijk reciet, (zie i.v. m ò'l ō t); antwoorden, antwoord geven, beantwoorden; zie vbd. o.a. i.v. b e u n g k a' I, p a l ò ë, r a s a I, r o e n g g a I, s a m p ò ë. M e u s e u'ō t, geantwoord, beantwoord, de handeling s e u'ō t verrichten, s e u'ō t met meerv. subject; m e u s e u'ō t s a m b ō t, over en weer antwoorden, elkander beantwoorden, woorden wisselen, redetwisten, disputeeren; n a m e u s e u'ō t g a t a m e u h ō j b o e n ò ë, werd er geantwoord, toen gij zooeven riept; b è' l é t e u k o e m e u s e u'ō t s a m b ō t, l ō n t a k ō t s e u p ō t m a l a m k a d j o e l a, laten we, teukoe's, niet meer redetwisten, ik ben bang dat het te donker wordt, want het is al laat in den avond, (uit een bruiloftsgesprek); t o e t ō n j a n g b r a t t a p e u l i k ō t, a d a t d j i t j a r ō t t a d j a' l a n d j a; t a t é m, a n e u', m e u s e u'ō t s a m b ō t, k a d j i s o e r ō t t i n g g a j g a t a, als zij (uwe helpers) iets onaangenaams zeggen, moet ge er niet op reageeren (lett. moet ge het den rug toekeeren), en indien ze schelden,

@lonaliakbar

moet ge doorloopen; gaat gij met hen redetwisten, dan zullen zij zich terugtrekken en u, mijn zoons, alleen laten, (Pòtjoet Moehamat); na sikeudjab teuma doedòë, beungòh oeròë ka tjoeatja; manò' djikoekoeë' meuseu'ōt sambōt, meureuntang sagōb diandara, een oogenblik daarna brak de dag aan en werd het licht; de hanen kraaiden, elkander beantwoordende, en eene nevelstreep werd aan den hemel zichtbaar, (Diwa Akaïh); tambō teuroempèt meuseu'ōt sambōt, alam djibōt takalòn njata, trommen en trompetten klonken tegen elkaar in, en de standaards werden opgeheven, zoodat men ze duidelijk kon zien, (Djoehan Meusapi); zie verder vbd. van meuseu'ōt i.v. keu'òt, en van meuseu'ōt sambōt i.v. moedjakarah. Teuseu'ōt, beantwoord, geantwoord. Seumeu'ōt, de handeling seu'ōt verrichten, (ook) een geluid weerkaatsen, echo; tamarit lam meuseugit, seumeu'ōt that, als men in de moskee spreekt, wordt het geluid duidelijk weerkaatst. Seuneu'ōt, beantwoording, antwoord, bescheid; zie vbd. i.v. njata.

SEUPABRŌ', zie i.v. seupah.

SEUPAH, uitgekauwde sirihpruim, sirihkauwsel, (bij vergelijking:) wat daarop gelijkt (inz. in kleur), roode, roodbruine kleur, rood, roodbruin (als eene uitgekauwde sirihpruim); (verb.) sabbelen, aanbijten, (in het aas) bijten; seupah teungkoe, eene uitgekauwde sirihpruim van den teungkoe, (wordt als geneesmiddel gegeten, gelijk de kinderen die van de moeder opeten, zie ook vbd. i.v. oej); seupah boeleuën, eene roodbruine soort duizendpoot, die bij aanraking zich oprolt; seupah boebrang, uitkauwsel van een otter, (geringschattende uitdrukking voor een hoopje bedorven biléh-vischjes; vgl. moetah boebrang i.v. boebrang); seupah brō', vaak samengetrokken tot seupabrō', donkerbruin (als eene oude uitgekauwde sirihpruim, zie vbd. i.v. biréng II); bòjdoeri seupah, zie i.v. bòjdoeri; padoem gò djiseupah kawé lōn, leukang sabé, verscheidene keeren heeft een visch mijn hengel aangebeten, maar is telkens weer losgeraakt; darah ilé *djamò'* seupah, mata mirah ban aneu' saga, hun bloed (n.l. van de verdiept naar het dansspel kijkende toeschouwers) vloeide door het bijten van sabbelende muskieten (zonder dat zij het merkten), en hun oogen waren zoo rood als sagapitten, (Noen Parisi).

SEUPA'I, zie sipa'i.

SEUPAJA, ook soepaja (Mal. soepaja), opdat, ten einde, (in deftige taal en in geschr.); zie vbd. i.v. seupeuë'.

SEUPAT, of ikan seupat, e.s.v. zoetwatervisch, die, gedroogd, gekookt of gebraden,

@lonaliakbar

veel gegeten wordt, (zie sprkw. i.v. keudò); katjang-seupat, zie i.v. katjang.

SEUPATOE, ook sipatoe (Mal. sepatoe, Port. sapato), schoen, (mod.). Meuseupatoe, schoenen hebben, schoenen dragen. Zie kawōïh.

SEUPÉH, stapel van 5 of 10 sirihbladeren (samengehouden met stukjes bast van den pisangstam, dergelijke stapeltjes worden aaneengeregen tot peudòë's, zie aldaar), plooi, zoom (van naai-, borduur- of vlechtwerk); op elkaar leggen, opstapelen (van sirihbladeren, ook wel van andere zaken, die daardoor lagen vormen), zoomen, een rand vlechten; ranoeb sabòh seupéh, een stapeltje van 5 of 10 sirihbladeren; seupéh babah eumpang, binèh tika, een rand vlechten aan een mand, eene mat, (door de uitstekende reepen tot een rand te vlechten); bahlé lōn wòë ba' njang awaj, lagèë asaj *h*an lé meunòë; meung kòn lōn wòë ba' ragam sòt, meutapilòt ōn *h*an moepeuë; ladōm oebit ladōm poentōng, hana gèt ōn ranoeb lōn njòë; *h*an é' reumbang ba' lōn seupéh, ladōm keudéh ladōm keunòë, laat ik nu tot de eerste, de oorspronkelijke zangwijze terugkeeren en niet met deze zangwijze doorgaan; als ik niet tot de oorspronkelijke zangwijze terugkeer, dan zouden, (indien de versregels opgestapelde sirihbladeren waren), de bladeren, indien men ze uiteenhaalde, een slordigen stapel blijken te vormen; sommige zouden te klein zijn, andere zouden afgebroken punten hebben, mijne sirihbladeren zouden niet mooi zijn en ik zou ze niet goed opgestapeld hebben, sommige zouden in deze, andere in gene richting liggen, (Noen Parisi). Meuseupéh, opgestapeld, in stapeltjes gerangschikt, gezoomd, (fig.) zeer dicht opeen, opeengedrongen, (van b.v. eene menigte, eig. als seupéh's sirihbladeren), als haring opeengepakt, in dichte drommen; oereuëng le that di peukan, 'òh meuseupéh, er waren zeer veel menschen op de markt, het was eene opeengedrongen menigte; sinan le that kaphé paléh meuseupéh djidoeë' lam koeta, daar zaten zeer velen van die vervloekte ongeloovigen, zij zaten in de vesting opeengepakt als haring in eene ton, (Goemba' Meuïh); ta'eu kapaj doem meuseupéh, lajeuë poetéh keunan djipeutòë, men zag hunne schepen in dichte drommen met witte zeilen daarheen naderen, (Goemba' Meuïh). Teuseupéh, opgestapeld, in stapeltjes gerangschikt, gezoomd. Seumoepéh, of seumeupéh, de handeling seupéh verrichten. Zie leupéh, leupét, seupét.

SEUPÉNG, e.s.v. boom, die brandhout levert.

SEUPÉT, tang, nijptang, pincet, nijper, knijper, schaar (van kreeften, krabben, schorpioenen enz.);

@lonaliakbar

klemmen, knellen, knijpen, met eene tang aanvatten, uithalen; seupét pandé, nijptang van den goudsmid (om b.v. gloeiende kolen te verschikken, metaal in het vuur te houden); seupét eumpeuën, houtjes van een garnalennet, waartusschen het aas wordt geklemd; seupét peusoenat, pincet, gebruikt bij de besnijdenis; seupét koeét, e.s.v. oblie, (zie vbd. i.v. roebōh); seupét biëng, de knijpers van eene krab; djiseupét apoej, hij haalt vuur uit met eene tang. Meu-, of teuseupét, geklemd, gekneld, beklemd, bekneld, geknepen, met een tang aangevat; meuseupét, (ook wel) opeengepakt, zeer dicht bijeen; lōn meuseupét djaròë ba' pintō, mijne hand raakte tusschen de deur beklemd. Peuseupét, laten seupét of seupét met versterkte beteekenis. Seumeupét, de handeling seupét verrichten. Seuneupét, de wijze, het object of het resultaat van het seupét, (ook) het instrument daarvoor, tang, nijptang, (ook peunjeupét). Meuseuneupét, op eene nijptang gelijkende; zie vbd. i.v. mim. Zie djeupét, tjeupét.

SEUPEUË', ook seupreuë', strooien, uit-, verstrooien, verspreiden, bestrooien; seupeuë' bidjèh, zaaid uitstrooien; seupeuë' breuëh padé, met gepelde en ongepelde rijst, dooreengemengd, bestrooien, (zie i.v. breuëh); na doem geuseupeuë' ngòn beureutéh, *h*an djitém peudéh ba' angèëta, het was alsof hij met gepofte padikorrels werd bestrooid, (de kogels) konden zijn lichaam geen pijn doen, (Pòtjoet Moehamat; zie den hieraan voorafgaanden regel, geciteerd i.v. ramtaka); zie verder vbd. i.v. seuliséh, timphië'. Meuseupeuë', gestrooid, uitgestrooid, verstrooid, verspreid, bestrooid, uiteengespat, vermorst, gemorst, zich verspreidend, uiteenspattend; pakòn meuseupeuë' boe doem, waarom is al de rijst vermorst; adat njò meunan, wahé rakan, oelōn toean djeunòë tròm koeta, soepaja habéh doem meuleuë'-peuë', bah meuseupeuë' koeta radja, als het zoo is, vrienden, zal ik nu de vesting in elkaar trappen, opdat alles verstrooid rake, opdat de vesting van den vorst uiteenspatte, (Tjah Koebat); zie verder vbd. i.v. koe II (sprkw.), leuë'-kapeuë', lintjeuët, rakibah. Peuseupeuë', laten seupeuë', of seupeuë' met versterkte beteekenis. Teuseupeuë', gestrooid, uitgestrooid, verstrooid, enz., (onopzettelijk of als toestand). Seumeupeuë', de handeling seupeuë' verrichten. Vgl. peuë', preuë'.

SEUPEUËNG, e.s.v. boom (Mal. sepang), waarvan het hout (het sapanhout), door koking, eene roode verstof oplevert, en verder voor medicinale doeleinden wordt gebruikt, (zie i.v. koetjandén).

@lonaliakbar

SEUPEUËT, zie i.v. seupōt.

SEUPÒ, of soepò, samentrekking van sòëpò, zie i.v. pò I, en vbd. ook i.v. geunteut, randjanèt.

SEUPŌ'; meu-, of teuseupō', voor zich uit starende (bij droefheid, radeloosheid, verbazing), in gedachten verzonken; pat njang djidoeë', pat meuseupō', Bangta dawō' poengò gila, waar hij zich neerzette, daar keek hij starend voor zich uit, B. was steeds (als) gek, krankzinnig (van droefheid), (Banta Ahmat); tinggaj ẇaki di tjōng kajèë, toempang oelèë ka teuseupō', het dwerghert bleef alleen achter op het stukje hout (in volle zee), en zat met zijn kop op zijne pooten gesteund (radeloos) voor zich uit te staren, (Plandō' Kantjé); jōh njan teukeudjōt Hōkeuman Alam, neukalòn ka tan poetròë moeda; teudoeë' teuseupō' toendō' oelèë, jōh njan ratèë radja moeda, toen schrok H. A. wakker en zag dat de jeugdige prinses (die hij in den droom had gezien) er niet meer was; hij zat met gebogen hoofd in gedachten verzonken, en de jonge vorst werd toen half zinneloos, (Dioe Plinggam); sòë njang kalòn hireuën teuseupō', djikalòn poetjō' santeut doem bandja, wie (de versieringen van het paleis) zag, bleef er met verbazing naar staren, ziende hoe mooi gerijd de loten (van het houtsnijwerk) waren, (Djoehan Meusapi).

SEUPOEJ, zie sapoej.

SEUPŌH, beitsen, donkerkleurig maken (van gouden voorwerpen door ze in een daartoe dienend bad te plaatsen), (ook) op dergelijke wijze blinkend maken, harden (van voorwerpen van andere metaalsoorten), (verder) met gomlakwater (ië malò bit) verven, (van zijde); ië seupōh, of ië seuneupōh, bad om te seupōh, om goud donkerkleurig te maken, (bestaande uit een mengsel van water, citroensap, zout en een weinig zwavel, gekookt tot het begint te borrelen); seupōh Atjèh, Atjèhsche wijze van seupōh; seupōh Tjina, Chineesche wijze van seupōh (met ië meuïh); gèt that djiseupōh, het is erg mooi gekleurd, blinkend gemaakt, met gomlakwater geverfd. Meuseupōh, donkerkleurig, blinkend gemaakt, met gomlakwater geverfd. Peuseupōh, laten seupōh, of seupōh met versterkte beteekenis. Seumeupōh, of seumoepōh, de handeling seupōh verrichten. Seuneupōh, de handeling seupōh, de wijze of het resultaat ervan, glans (door het seupōh); gèt that djibeudòïh seuneupōh, de glans komt goed te voorschijn; zie verder vbd. i.v. bajōh, lhōh.

SEUPŌT, donker, duister, verduisterd; duisternis, avond, tijd tegen zonsondergang, late namiddag; oeròë ka seupōt, het is al avond, (of) het wordt al avond; seupōt singòh, morgenavond; si'oeròë seupōt,

@lonaliakbar

den geheelen dag; beungòh kòn tō' an seupōt, van den morgen tot den avond, (zie vbd. i.v. peuë, rō', en verder vbd. van de beteekenis: late namiddag of avond i.v. lam I, moegè, pawōt I, raja, seunòh); boeleuën seupōt, ('t is) donkere maan; seupōt mata, de oogen zijn verduisterd, zijn dof, doffe oogen hebbende, (ook fijn voor:) blind, (zie vbd. i.v. leumbōt, oedò II, sangka); seupōt-seupeuët, in hik. voor het rijm ook seupeuët-seupōt, (en voor het rhythme ook gescheiden), verder seupōt toelòë, en seupōt boeta, volkomen donker, pik-, stikdonker: lawan kawan han meuri lé, dji'é' leuboe seupōt toelòë, vriend en vijand waren niet meer van elkaar te onderscheiden, het was stikdonker door het opgejaagde stof, (Diwa Sangsaréh); klamkabōt seupōt ngòn seupeuët, han sapeuë djeuët doem preuboeëtan, stik en stikdonker, zoodat er niets gedaan kan worden, (Plandō' Kantjé; zie verder vbd. i.v. glab, klam, ngiëng, seumèng I, seunòm, en van seupōt alleen in de beteekenis van donker i.v. boeleuën, geuntam, klam, lam I, rawōt, sagōb, seuma', seu'ōt). Peuseupōt, donker maken, verduisteren, iem. het licht benemen, in het licht staan; bè' kapeuseupōt lōn teungòh seumoerat, beneem mij het licht niet, ik ben bezig te schrijven.

SEUPÒT, slaan (met een stok, eene zweep of derg., vaak van slaginstrumenten); zie vbd. i.v. ba'e, koedangdi, krawat, likha, *prò*. Meu-, of teuseupòt, geslagen; zie vbd. i.v. keunjèt. Peuseupòt, laten seupòt, of seupòt met versterkte beteekenis. Seumeupòt, of seumoepòt, de handeling seupòt verrichten.

SEUPREUË', zie seupeuë'.

SEURABÈ; apam seurabè, zie i.v. apam.

SEURABI, zie srabi.

SEURADÉN, of siradén, tjeuradén, vlekje in de iris van het oog, (geen ziekte). Meuseuradén, met zulk een vlekje; mata meuseuradén, een oog met een vlekje in de iris.

SEURAHÉT, zie srahét.

SEURAHI, zie srahi.

SEURAJA, ook sraja, de hulp inroepen van (gew. meer dan één persoon, ook wel van eene enkele persoon, inz. om gezamenlijk iets te doen, ook wel om hen of hem iets te laten doen, voorts niet tegen loon, maar alleen tegen verstrekking van eten, b.v. bij rijst-, of tuinbouw), hulp vragen aan, de diensten inroepen van, oproepen: wahé mapò, mateungkoe dròë, ra'jat meukatòë hò doe sraja, o moeder, geëerbiedigde moeder, waarheen wil vader die duizenden lieden zenden, dat hij hen opgeroepen heeft (Poetròë Bahrén); lah ka geujoeë oelé Teukoe, lōn peulakoe doem sikada; lōn meung han tém hana mangat, tjit patōt

@lonaliakbar

that geuseuraja, daar de Teukoe mij eenmaal bevolen had (deze hikajat te schrijven), deed ik het naar de mate mijner krachten; om het te weigeren ware niet aangenaam geweest, het was toch ook niet meer dan gepast, dat hij mijne diensten inriep, (Tjintaboehan); zie verder vbd. i.v. moendjéng, njampang II, oeròh. Meuseuraja, de handeling seuraja verrichten, (ook) hulp, medewerking verleenen; kamòë dja' meuseuraja ba' oemòng Si Poelan, wij gaan onze medewerking verleenen op het rijstveld van N. N. Zie hoeroeb.

SEURAJOEËNG, zie srajoeëng.

SEURAMÒË, zie sramòë.

SEURAMPA', zie srampa'.

SEURAMPANG, zie srampang.

SEURAMPÈË, zie srampèë.

SEURAMPŌNG, zie srampōng.

SEURANGÈN, zie larangèn.

SEURANI, zie srani.

SEURANTA, zie sranta.

SEURAPA, ook srapa, (Mal. serapa, Skrt. çapa), vervloeking, verwensching, vloek, gescheld, (ook) onheil ten gevolge van eene vervloeking, of alleen ten gevolge van de ongunst of het ontbreken van den zegen van b.v. de ouders of den goeroe; (verb.) vervloeken, verwenschen, schelden, uitschelden; keunòng seurapa oereuëng tjhi', of goerèë, zie i.v. keunòng; bè' lé taseutèt Djeumalōj Alam, oereuëng makam leubèh meulia; tateumèë seurapa meuhat karam, djiteumèë lham Poelò Roedja, laten we Dj. A. niet meer vervolgen, hij is iemand van verheven rang (n.l. een afstammeling van den Profeet); indien wij door zijn vloek (of door den vloek, die op onze handelingen tegenover hem rust) worden getroffen, zullen wij zeker te gronde gaan, en zal het kunnen gebeuren, dat het eiland Sumatra in de diepte verzinkt, (Pòtjoet Moehamat); bè' kapòh miè, djiseurapa, je moet eene kat niet slaan, ze vervloekt je, (i.e. het brengt ongeluk aan); zie verder vbd. i.v. djoedah, ilat, kroej, leubèh, mirahpati, poeta. Meuseurapa, de handeling seurapa verrichten, eene vervloeking, verwenschingen uitspreken, vloeken, schelden; zie vbd. i.v. goesoeë', keuë (kinderrijmpje), rawé, sarèë (sprkw.), seuëb.

SEURAPAH (Arab. sjarâfah, hoogheid), zelfverheffing, hoogmoed, trots, laatdunkendheid, opgeblazenheid, bluf, grootspraak, snoeverij, pocherij, opsnijderij; hoogmoedig, trotsch, laatdunkend, opgeblazen, bluffend, snoevend, pochend, opsnijdend; moebè' seurapah ngòn teukabō, siteungòh djeuëm tō', zonder grootspraak (eig. dat het geen snoeverij en grootspraak moge blijken), in een half uur (kom ik er b.v.); lōn leungò gata narit seurapah, sang aneu' mirah kamòë tasangka, gij spreekt, hoor ik, snoevende taal, gij denkt, dat ik een pas geboren kind ben, (Djoehan Meusapi; zie den hierop vol-

@lonaliakbar

genden regel, als tweede vbd. geciteerd i.v. djoeara). Meuseurapah, hoogmoedig zijn, zich verheffen, bluffen, snoeven, pochen.

SEURAPAT, of srapat, e.s.v. klimplant, waarvan de bast (koelét seurapat) in de geneeskunde wordt gebruikt en tot de aweuëh peuët plōh peuët behoort, en de ronde stengels als emmertouw worden gebezigd; oerèt seurapat boelat-boelat, tatjò' silipat keu talòë tima; adat njò gata oereuëng geudèëlat, padoem bòh tjarat gata taradja, de stengels van de seurapat zijn rond, neem een stuk dubbelgevouwen voor emmertouw; indien gij werkelijk iemand zijt, wien vorstelijke eer wordt bewezen, hoeveel voorwaarden zijn er om koning te zijn, (pantōn).

SEURAPI, of srapi, ook, doch minder, éseurapi, ésrapi (Perz. asjrafî, e.s.v. gouden munt), e.s.v. borstsieraad, bestaande uit, met kettinkjes aan elkaar verbonden, bewerkte, gew. stervormige gouden platen, waarvan de middelste (inòng seurapi) grooter dan de andere en gew. halvemaanvormig is, wordt middels een ketting om den hals gedragen. Meuseurapi, een seurapi hebben of dragen.

SEURAWA, of srawa, e.s.v. lekkernij, bestaande uit pisang of aardvruchten, zooals gadōng, gekookt met suiker, santan en wat meel of ketan, (volgens sommigen dezelfde lekkernij als peungat, volgens anderen heet de lekkernij seurawa, wanneer de saus dun, en peungat, wanneer de saus dik is); seurawa lhōng, e.s.v. seurawa met eieren er door heen geklutst, (zie lhōng III).

SEUREUBA (Mal. serba, Skrt. sarwa), alle, allerlei, (in hik.; in de spreektaal alleen in den naam van eene vrucht en in de uitdrukking seureuba salah); poetròë maritlé ngòn Banta: „tapeugèt seureuba keu ajaheunda"; Banta kaboej neupeugètreudjang, sadjan-sadjan ngòn adé'eunda; lheuëh geupeugèt seureuba masa', neubōh lam taba' njang soeasa; poetròë bōt boe dalam idang, makeuën sadjan sigò bandoea, de prinses zeide tot B.: „laten we allerlei klaar maken voor vader"; B. nam dat voorstel aan en ging snel samen met zijne zuster (spijzen) bereiden; toen alles klaar was gemaakt, deden zij het op een presenteerblad van soeasa, de prinses diende rijst in een idang op, en beiden gingen samen eten, (Gadjah toedjōh oelèë); seureuba jaman, granaatappel, (in hik.); tjōng deulima seureuba jaman, di leuën Sibajan rampa' seureulòë, (de bajeuën streek neer) in een mooi breedgetakten granaatappelboom op het erf van S., (Noen Parisi); bòh seureuba ra'sa, of s. rasa, ook alleen bòh seureuba, = Mal. boe-

@lonaliakbar

ah nona; (bòh) seureuba salah, zie i.v. salah.

SEUREUBAN (Perz. sarband), tulband, (ook) lap onder het hoofd van een doode (zie i.v. kaphan); zie verder vbd. i.v. khōb, saj II. Meuseureuban, een tulband hebben of dragen.

SEUREUBAT (Arab. sjarbah, drank), ook ië seureubat, e.s.v. sorbet, bestaande uit een afkooksel van gember en ba' sreuë met suiker en een weinig peper; seureubat noeri, e.s.v. met malò Siam rood gekleurde seureubat; seureubat khama, sorbert van wijn, (in hik., zie vbd. i.v. khama).

SEUREUBŌ', stof, poeder, pulver, gruis, fijngestampte of fijngestooten ingrediënten (inz. van vergif); seureubō' bakōng, tabaksstof, poedervormige deeltjes van tabak; ka djipadjōh seureubō', of ka keunòng seureubō', hij heeft poedervormig vergif ingenomen, ingekregen, is door poedervormig vergif getroffen; djitjoelò' ikoe dalam goeròë tjoeka, dji'é' oe para aneu' bisòë; ba' seureubō' djilhab rata, djitrōn landja dja' seumeugòë; djisoeroeng ikoe lam idōng panita, seureubō' meutjoeka tadjam han sòë; dalam idōng keunòng seureubō', kakeu teusrō' aneu' bisòë, de schelm (van eene muis) stak haar staart in den pot met azijn en klom (vervolgens) naar de zoldering; ze stak (haar staart) in pulver (van peper) en ging snel naar beneden om (den panita) te wekken; ze duwde haar staart in den neus van den panita en het (peper-)pulver vermengd met azijn was zeer scherp; toen het in den neus kwam, proestte de schurk, (Banta Beuransah).

SEUREUDADOE, zie seudadoe.

SEUREUDAM (Mal. serdam), e.s.v. fluit, (in hik.); zie vbd. i.v. keukoepa' II.

SEUREUDANG, syn. van dang I, zie aldaar.

SEUREUGAB, zie seurigab.

SEUREUKAB, kegelvormige korf van bamboe, dien men als een stolp over eene kloek met kuikens, of over mestkippen heen zet; badjèë seureukab, Europeesche vrouwenrok, (mod.). Meuseureukab, een seureukab hebben, eronder gezet. Peuseureukab, onder een seureukab zetten of houden; keu peuë tapeuseureukab manò' njan? — lōn keumeung sië, bè' djipadjōh è', waarom houdt ge die kip onder een seureukab? — ik wil haar slachten, en dat ze geen dierlijke uitwerpselen ete. Zie rangkab.

SEUREUKÈ, zeven, builen (van droge zaken); teupōng njan taseureukè ba' gèt, zeef dat meel goed. Meuseureukè, gezeefd, de handeling seureukè verrichten.

SEUREUKOE, slaan (van boven naar beneden zooals met een hamer), aldus een slag geven; ada' meung gòb énsan la'én.

@lonaliakbar

hana djitjhén aneu' hamba; ... hana djitjhén meung sigeutoe, djiseureukoe deungòn noega, als het een ander onder de menschen was geweest, (zeide de naga-vorstin), dan zou hij geen medelijden met mijn kind gehad hebben; ... hij zou geen ziertje medelijden met hem gehad hebben, en hem met een hamer (dood) geslagen hebben, (Banta Ahmat). Meuseureukoe, geslagen, de handeling seureukoe verrichten.

SEUREULAH (Mal. serlah); meuseureulah, schitterend, glinsterend, (in hik.); zie vbd. i.v. ranggaïh, reukah. Zie djeureulah.

SEUREULÊNG, in elkaar vlechten, (van een gebroken touw). Zie rō'.

SEUREULÔË, voortreffelijk, flink, kloek, stevig, krachtig, sterk, prachtig, schitterend, (in hik., en sprkw.); ada' itam pi kòn bòh ram, ada' poetéh pi kòn bòh òë; ada' itam pi kòn bië' dagang, ada' poetéh pi kòn seureulòë, al is het zwart, het is geen ram-vrucht, al is het wit, het is geen òë-vrucht, al is zij donker van kleur, zij is geen Klinganeesche, al is zij licht van kleur, zij is niet van voortreffelijke (voorname) afkomst, (gezegd van eene vrouw van eenvoudige, fatsoenlijke familie met een goed uiterlijk); njankeu radja njang seureulòë, aneu' nanggròë that neu'adja; baranggadjan neupeuroenòë, laba roegòë pahla sé'sa, dat was een voortreffelijk vorst, die zijne onderdanen steeds onderrichtte in wat winst en verlies, hemelsch loon en helsche traf opleverde, (Banta Ahmat); trōïh oepadang blang seureulòë, loeaïh *h*an sòë hana tara, hij kwam aan eene prachtige vlakte, die ontzaglijk wijd was, (Indra Bangsawan); koeta reulòïh pageuë beusòë, seureulòë koeta koeala, de vesting aan den riviermond, stevig met ijzer omheind, stortte ineen, (Goemba' Meuïh); lapéh njang toedjōh koeta poedòë, djròh seureulòë ta'eu roepa, de zevende laag was eene verschansing van robijnen, schitterend om te zien, (Banta Ahmat); zie verder vbd. i.v. khoeloe', leusōh, ramboej, seubeuëh, seureuba.

SEUREULŌNG, afgrond, ravijn, diepte (in b.v. eene rivier of moeras); namiët toeankoe peudéh oentōng, djeuëb-djeuëb seureulōng meusapara, uw dienaar, heer, (zeide het dwerghert) heeft een zwaar lot, door alle ravijnen zwerft hij rond, (Plandō' Kantjé); dalam abeuë' lam seureulōng, djijoeë djamprōng keunan dilèë, door diepten in zouwatermoerassen liet hij hem eerst gaan, (Plandō' Kantjé); zie djeureulōng.

SEUREUMA, e.s.v. zwart poeder, waarmede vooral vrouwen zich de randen der oogleden zwart

@lonaliakbar

maken, oogzwartsel; tjoelò', of tjeunoelò' seureuma, stift, waarmede men dat poeder op de ooggranden strijkt; plō' seureuma, doos, waarin men dat poeder bewaart. Meuseureuma, met seureuma bestreken, zwart gemaakt; mata meuseureuma, met seureuma bestreken oogen. Peuseureuma, met seureuma bestrijken, zwart maken. Zie maji, tjeula'.

SEUREUMPÈË, gezel voor eene reis, voor een bezoek bij een onbekende.

SEUREUMPÉH; djalō seureumpéh, zie i.v. djalō.

SEUREUNGGA (Skrt. çâraṅga, bij), of sidòm seureungga, e.s.v. mier, (groot, rood van kleur en met een pijnlijken beet); makén le that niba' njangka, ban seureungga ta'eu bagòë, zij waren nog talrijker dan tevoren en waren als seureungga-mieren om te zien, (Banta Ahmat); zie verder vbd. i.v. djròm. Meuseureungga, vol seureungga-mieren zittende, op die mieren gelijkende; djipadjōh tangké gandōm njang idjō, djheut that lakoe meuseureungga, ze aten de groene graanhalmen op, waren zoo schadelijk als seureungga-mieren, (Nabi Oesoeïh; deze regel volgt op den regel, geciteerd i.v. keutina).

SEUREUNGKANG; meuseureungkang, dwars liggende, zittende, of staande, den weg, den doorgang versperrende, dwars in den weg; tjabeuëng raja meuseureungkang lam kroeëng, een groote tak ligt dwars over de rivier; roedja apioen dalam kipè, hana lalè djoedjoeët landja; ladōm geu'oeët geupeureulan, ladōm, toean, leupaïh hana; meuseureungkang dalam reukoeëng, banggi badjeuëng gadòh bitjara, (of) zij zogen aanhoudend aan het opiumlapje, dat zij in hun geldtaschje bewaarden; sommigen slikten het (zelfs) in, en bij sommigen van hen, heer, ging het er niet door, maar bleef het in de keel steken, waardoor die vervloekte opiumschuivers dan radeloos werden, (Pha Soeasa; zie den hieraan voorafgaanden regel i.v. poeëb). Peuseureungkang dròë, zich (opzettelijk) in den weg stellen.

SEUREUPA, afgeloopen, geëindigd, op, weg, verdwenen, vernietigd, verwoest, verdelgd, neergeveld; koekeumeung djéb iё hawakoe that, salèh na mangat djitém seureupa, ik wil het water (van die klappers) drinken, ik verlang er erg naar, misschien kan het mij verlichting geven, en kan daardoor (mijne ziekte) verdwijnen, (Gadjah toedjōh oelèë); awé beutò Bangta sambat, na lhèë seun brat ka seureupa; talòë ka trōïh oe até boemòë, dja' trōn djeunòë dalém gata, B. bond stengels van awé beutò

@lonaliakbar

aan elkaar (en liet ze in de diepe grot neer), tot de lengte van drie mansvrachten erin verdween; „het touw is tot het hart van de aarde gekomen (zeide zijn jongere broeder), ga nu, broeder, (in de grot) dalen", (Banta Beuransah); zie verder vbd. i.v. k e u ë, n j a m a n, o e l a', r i m b a ï h II. P e u s e u r e u p a, af doen loopen, beëindigen, op, weg maken, doen verdwijnen, vernietigen, verwoesten, verdelgen, neervellen.

SEUREUPÉH, scheuren krijgende, (van hoorn of hout, dat zich door den loop van de vezels niet in regelmatige stukken laat snijden).

SEUREUSAN, (Ned.) sergeant, (mod.).

SEUREUTA (Skrt. s â r t h a, troep), samen, gezamenlijk, te zamen, in vereeniging, in gezelschap, tegelijk, tegelijkertijd, mede, tevens, benevens, met, terwijl; medegaan, mededoen, zich aansluiten bij, volgen, (ook fig.) akkoord gaan, instemmen met; zie vbd. o.a. i.v. d j a j, k i n t j a, k o e a I, m a'r o e ï h, m o e d j a k a r a h, o e d j ō b, p e u d i ë n g, p i l o e, r a h i m I, r a k a b, r e u j a, r o e m a, s a m b a t, s a m p e u n a, s e u b a t, s e u l a n g k é, s e u m e u'a h, s i II. M e u s e u r e u t a, de handeling s e u r e u t a verrichten, s e u r e u t a met meerv. subject; r a'j a t r a m è b e u d é p i t a n, b i t p i m e u n a n b a n n j a n g s o e k a; b a n n j a n g m a'l o e m b a' s a m l a k ò ë, d o e m s i n a r ò ë m e u s e u r e u t a, het volk is talrijk, maar er is geen enkel geweer, (beveel) desondanks naar uw goeddunken; zooals het u, schoone jonkman, goed voorkomt, zullen zij allen u volgen, (Banta Ahmat).

SEUREUTA', zie i.v. r e u t a'.

SEURIDÉNG, e.s.v. eetbaren visch, die zoowel in zoet als in zout water (in kreken) leeft.

SEURIGAB, of s i r i g a b, s r i g a b, r i g a b, ook s e u r e u g a b, haastig, gehaast, gejaagd, jachtend, overhaastig, overijld; t r ō ï h o e r o e m ò h n a s i k e u d j a b, b o e n d a p i r i g a b m a g o e ë n d i t a n g g a, een oogenblik nadat hij thuis gekomen was, ging zijne moeder haastig thuis rijst koken, (Boeda' Meuseukin); t a p r è h s i'a t d a n g m o e p a k a t, b è' t h a t r i g a b a n e u' r a d j a; ... b è' s e u r i g a b a n e u' b a d a n, n a p e u ë l ō n k h e u n s a p e u ë h a b a, wacht een oogenblik voor een overleg, wees niet te gehaast, prins; ... wees niet gehaast, geliefde zoon, ik heb iets te zeggen, (Gadjah toedjōh oelèë); p e u ë *h* a n a s é d j e u n ò ë b a' t j a k a b, b è' s e u r i g a b w a't è ë t a b o e n g k a, laat wat niet klaar is, nu in gereedheid gebracht worden, opdat we ons niet behoeven te jachten, wanneer we moeten vertrekken, (Djoehan Meusapi); zie verder vbd. i.v. d h a b-d h a b. M e u s e u r i g a b, zich haasten, groote haast maken, jachten, zich haastig klaar maken, zich overhaasten, zich overijlen; *h* a n d j e u ë t t a p r a n g m e u s e u r i g a b, T j i n a l e t h a t h é k e u m a t d ō-

@lonaliakbar

nja, ge moet niet te haastig den strijd aanbinden, de Chineezen hebben zeer veel krachtige toovermiddelen, (Banta Beuransah); pòteu jōh njan meurigab boengka. geumeulajeuë ka ngòn béhtra, de vorst haastte zich toen te vertrekken en zeilde weldra met een schip weg, (Boeda' Meuseukin); doedòë niba' njan na sikeudjab, geujoeë meurigab ra'jat doemna; geu'atō oereuëng limòng nam lapéh, beudé baréh meusoeara, een oogenblik daarna liet hij al het volk zich haastig klaar maken; hij stelde de menschen in vijf zes rijen op en weldra klonken er geweersalvo's, (Diwa Sangsaréh). Peuseurigab, haasten, jachten (transit.), overhaasten, iets haastig, gehaast, overhaastig doen, met iets haast maken, vaart achter iets zetten, haastig gereed maken; peuseurigab dròë, = meuseurigab met versterkte beteekenis; djidajōng prahō djipeurigab, landja djipeurab dji'é' sigra, zij roeiden de prauwen met groote haast voort, naderden snel (de kust) en gingen vlug aan wal, (Boeda' Meuseukin); ladōm-ladōm djiteumoerab, maséng peurigab dilèë tjeuroega, sommigen (der engelen) waren bezig de muren op te trekken, ieder haastte zich om het eerst (het paleis in) het paradijs klaar te maken, (Toedjōh kisah); Tjah Koebat teubiët oe loea leugat, djijoeë meurigab sigala radja; oelèëbalang ngòn ra'jat peurigab dròë, singòh oeròë geutanjòë taboengka, Tj. K. ging snel naar buiten en beval al de hoofden zich haastig gereed te maken: „hoofden met uwe onderhoorigen, maakt u haastig gereed, morgen vertrekken we", (Tjah Koebat).

SEURIKOEJ, of srikoej, e.s.v. boom, waarvan het hout voor scheepsbouw wordt gebezigd; djikòh keu srampèë ba' seurikoej, papeuën peungapét meudang ara, laten ze voor de kielen seurikoej-stammen omhakken en voor de bodemplanken meudang ara-boomen, (Malém Dagang).

SEURINDÉT, of srindét, e.s.v. kleinen, groenen parkiet, (zie verder i.v. diwata); tjitjém srindét babah meukoeét, gala' djitjeupét bòh padé moeda, de srindét heeft een krommen snavel, hij houdt ervan om jonge padi (met zijn snavel) af te knijpen; zie verder vbd. i.v. diwata, klōng, lajang I.

SEURINGKÉT, ook teuringkét; lajeuë seuringkét, zie i.v. lajeuë I.

SEURIPHIË', of sriphië', e.s.v. boom met luchtwortels, waarvan de vezels gebruikt worden om er een hareubab-strijkstok mee te bespannen.

SEURIWEUËN, of sriweuën, kippenhok of kippenloop, bestaande uit een bamboezen hok, resp. bamboezen of planken vloertje

@Ionaliakbar

zonder bedekking of afsluiting, buiten het huis tegen den wand geplaatst en van eene ladder voorzien, (ook) zulk een hok of loop voor eenden, (zie de aan kippen en eenden ontleende vergelijking i.v. seunòh). Meuseuriweuën, in een seuriweuën verzameld, bij seuriweuën's; manò'dji meuseuriweuën-seuriweuën, hij heeft kippen bij seuriweuën's.

SEURIWÒË, of sriwòë, e.s.v. roofvogel, (Gajōsch wau-wau?); neuta' poetōïh doem teupipòë, sinan sinòë meuteutimpa; pòdji oetōïh goeda ragòë, Bansawan njòë doem tjémpala; pantaïh pi that ban seuriwòë, djeu'ōh pi tòë trōïh meuteuka; neutjeumeutjang ban seusoeé, oelah tamsé siwaïh radja, Bansawan hieuw (de vijanden) stuk, zoodat zij ineenzakten en overal op elkaar vielen; hij was (op zijn paard zoo snel) als een tjémpala, (want) het paard was goed gedresseerd en de ruiter kundig; hij was zoo snel als een seuriwòë, van verre kwam hij (in een oogenblik) dichtbij; hij hieuw (om zich heen, draaiend) als een windmolentje, en was (zoo snel) als een siwaïh radja, (Indra Bangsawan).

SEUROEBEUËT, of soeroebeuët, sroebeuët, snel, onstuimig rennen, in snelle, in volle vaart gaan, voortrennen, voortsnellen, op iets of iem. af-, toerennen, los stormen, zich storten; djiseuroebeuët ba' lōn, 'òh djileungò leumò, (het kind) rende snel naar mij toe, toen het eene koe hoorde (loeien); *h*an djeuët, pòtjoet, tasroebeuët oe keuë, *h*an tatoepeuë geudoebang meutimpa, prins, gij moet niet naar voren snellen, gij weet niet hoe de zwaarden neerkomen, (Pòtjoet Moehamat); gantòë lajeuë doea sajeuëb, djisoeroebeuët lam ië masén, in de plaats van zeilen dienden zijne beide vleugels en (het scheepje) snelde voort in het zilte water, (Plandō' Kantjé; zie den hieraan voorafgaanden regel i.v. alén); eumpang sira koe'eu joeb proeët, djimeung sroebeuët ateuëh hamba, ik zag een zoutzak onder zijn buik (n.l. van den bok), en hij wilde zich op mij storten, (Plandō' Kantjé); zie verder vbd. i.v. reunteuët. Meuseuroebeuët, de handeling seuroebeuët verrichten. Peuseuroebeuët, laten seuroebeuët. Teuseuroebeuët, (onwillekeurig) voortrennende of voortgerend, ergens op af stormende of afgestormd; narit teuseuroebeuët, onbedachtzaam uitgeflapte woorden, zijn mond voorbij pratende.

SEUROEDJA (Skrt. saroja), waterlelie, lotus, (in hik.); beuginda teudoeë' di ateuëh manggoe, bangòn sanggōj kōntōm seuroedja, de vorst was op een zetel gezeten, die (daardoor) leek op eene haarwrong met een lotus-

@lonaliakbar

bloemknop erin gestoken, (Tjah Koebat).

SEUROEË', zie s o e r o e ë'.

SEUROEGA, zie t j e u r o e g a.

SEUROEKAN I, of s r o e k a n, e.s.v. visch, die in zoet-, en in zoutwater leeft en gezocht is om de kuit.

SEUROEKAN II, of s o e r o e k a n, s r o e k a n, diepte, afgrond, ravijn, (in hik.; vgl. Mal. s é r o k a n); n e u d o e ë' l a m g o e h a s a b ò h s e u r o e k a n, m e u t e u m è ë s i n a n p o e t r ò ë m o e d a, in eene grot op eene diepe plaats zittende, daar troffen wij de jeugdige prinses aan, (Poetròë Peukisōn); a m p ō n, t o e a n k o e, *h* a n k e u n a l é, s a l è h k a m a t é d a l a m r i m b a; d j e u ë b-d j e u ë b s o e r o e k a n k a m e u t a m ò n g, h a n a m e u t e u m e u n g m e u d j a' m i t a, vergeving, heer, zij zijn er niet meer, misschien zijn zij in het woud gestorven; wij zijn elk ravijn ingegaan, wij hebben bij het zoeken hen niet gevonden, (Èëlia toedjōh).

SEUROEM*P*ÈT, zie t e u r o e m*p* è t.

SEUROENÈ I, of s r o e n è (Perz. s o e r n a i, klaroen), e.s.v. klarinet, waarvan het mondstuk bestaat uit twee, eene smalle stemspleet openlatende stukjes lontarpalmblad (l i d a h), bevestigd aan een kort koperen buisje (l i l i) met een concaaf gebogen plaatje van klapperdop, koper of uit een schelp gesneden, tot afsluiting van den mond (t ō b b a b a h); het koperen buisje (l i l i) is verder bevestigd aan een bamboekokertje (p h a t j a n g g o e ë'), dat met twee lipjes steekt in eene houten buis, die aan de eene zijde één, en aan de andere zijde zeven ingebrande gaten (l o e ë n g) heeft en zich naar het einde toe kelkvormig verwijdt, (zie vbd. i.v. 'è-'è, n a p a k a h, *t* è-*t* è, en zie verder i.v. g e u n d r a n g, p r o e l è ë); i k a n s e u r o e n è, e.s.v. zeevisch, fluitbekvisch; s i p ō t s e u r o e n è, zie i.v. s i p ō t.

SEUROENÈ II, of s r o e n è, e.s.v. heester, (Mal. s e r o e n a i); soorten: s e u r o e n è m e u'a n g g é t, s. b i d o e ë n (met eetbare bladeren), s. k a p h é, s. m i r a h, s. s e u t a w ō n (met eetbare bladeren).

SEUROENGGOEË', zie s r o e n g g o e ë'.

SEUROENÒË, of s r o e n ò ë, e.s.v. gedoornde kruipplant met mooie gele bloemen, die kleine meisjes als s o e b a n g's gebruiken, (zie i.v. l i n ò t).

SEUROENÒH, of s r o e n ò h; m e u s e u r o e n ò h, orde in zijne zaken houdende, ordelijk, netjes, geregeld; i n ò n g n j a n h a n a m e u s e u r o e n ò h s a g a j, die vrouw is in het geheel niet ordelijk, is erg slordig; b o e ë t h a n a m e u s e u r o e n ò h, werk, dat niet ordelijk toegaat, slordig werk. P e u s e u r o e n ò h, netjes maken, ordenen, regelen, ordelijk laten toegaan.

SEUROESŌ, zie t e u r o e s ō.

SEUSA, plaats maken (om iem. voorbij te laten gaan), op zij gaan, uitwijken; s e u s a b a-

@lonaliakbar

tjoet, een beetje op zij! Peuseusa, laten seusa, of seusa met versterkte beteekenis; bè' tapeuseusa keunòë, wijk niet hierheen uit, dring niet hierheen op. Seuneusa, de handeling seusa, (ook) opvulsel (van b.v. kussens).

SEUSA', opeengedrongen, opeengepakt, elkander verdringend (van de volte), tjokvol, propvol, nauw, eng. Peuseusa', seusa' maken, opeendringen, opdringen, dringen; pakòn kapeuseusa' gòb keunòë, waarom dringt ge de menschen hierheen; peuseusa' lam sagòë, in een hoek dringen. Vgl. sa', seuleusa'.

SEUSAGŌN, zie sagōn.

SEUSAJ (Mal. sesal), spijt, berouw, wroeging, schuldbesef, zelfverwijt; spijt enz. hebbende; seusaj dròë, spijt enz. hebben, gevoelen, zelfverwijtingen maken; lōn ka seusaj that, ik heb er erg berouw over; bè' taseusaj dròëteu, heb er geen spijt van, maak u er geen verwijt van; peureumòësoeri djiseusaj dròë, sara djimòë djileumpah dada, de vorstin had erg berouw, al weenende sloeg zij zich op de borst, (Tjintaboehan); zie verder vbd. i.v. kreuëh, tèëbat. Meuseusaj, spijt enz. hebben. Teuseusaj, waarvan men spijt heeft, spijt hebbende van, berouw hebbende over; njang ka tabri, bè' teuseusaj lé, als ge iets weggeven hebt, moet ge er geen spijt van hebben.

SEUSAWI, of sisawi, ook sawi, e.s.v. mosterdplant, waarvan de bladeren als groente worden gegeten, mosterdzaad; aneu', of bidjèh seusawi, mosterdzaad, (behoort tot de aweuëh peuët plōh peuët); bè', toeankoe, meunan neukheun, kamòë gasiën hina dina; lōn, toeankoe, han sòë toeri, tamsé sawi teungòh dōnja, heer, spreek niet zoo, ik ben arm en erg onaanzienlijk; niemand kent mij, heer, ik ben als een mosterdzaadje, dat midden op de aarde ligt, (Meudeuha'); zie verder vbd. i.v. lasa.

SEUSIAH, of aneu' seusiah, eene kleine vischsoort, die in moerassen voorkomt, tot de biléhsoorten gerekend wordt en daarom ook biléh paja genoemd wordt, (zie biléh).

SEUSIDJOEË', zie i.v. sidjoeë'.

SEUSOEÉ, zie i.v. soeé.

SEUSOERŌ', zie sisoerō'.

SEUT, of seut, wannen, (waarbij men de wan draaiend heen en weer schudt en de te wannen zaak, b.v. door stamping ontbolsterde padikorrels, naar den van zich af gelegen hoek, oedjōng, van de wan, djeu'èë, toe schudt en aldus, b.v. de breuëh van de seungò, afscheidt); seut breuëh, gestampte padi wannen. Meuseut, gewand. Seumeuseut, de handeling seut verrichten. Vgl. tampòë.

SEUT, zie seut.

SEUTANGGI, bijvorm van keutanggi, zie aldaar.

SEUTAWŌN, e.s.v. plant met roode, rose of witte bloemen of wit met

@lonaliakbar

een rood hartje in het midden, (Mal. setahoen); seuroenè seutawōn, zie i.v. seuroenè II.

SEUTÉ', met kracht uitslaan (van b.v. den arm of de vingers, wanneer men er iets van af wil schudden, zooals waterdruppels van de vingers na zijne handen gewasschen te hebben), met kracht afschudden, van zich af slaan, schudden, uitrekken, uitstrekken (van b.v. de armen), knippen (met de vingers), (door dergelijke bewegingen te maken) spatten, sprenkelen, (fig.) verstooten (van zijne vrouw); djiseuté' lōn, 'òh reubah, hij sloeg mij van zich af, dat ik omviel; bè' kaseuté' ië ateuëh kèë, spat het water (dat je van je vingers afschudt) niet op mij; 'òhlheuëh makeuën seuté' djaròë, marit poetròë ngòn oelama, nadat de schriftgeleerde gegeten, (zich de hand gewasschen en de waterdruppels van) zijne hand afgeschud had, richtte de prinses het woord tot hem, (Malém Diwa); Kamarōn Biram kalòn moemeunan, djiseuté' tangan leugat oe dōnja; na sikeudjab doedòë niba' njan, djitrōn oedjeuën ngòn badè raja, toen K. B. dat zag, schudde hij snel zijne vingers in de richting van de aarde, en een oogenblik daarna daalde er regen neer en stak er een hevige storm op, (Djoehan Meusapi); 'òh saré kòng ka djimoemat, djisròm leugat dalam rimba; ka djiseuté' lé ngòn ikoe, keudéh ladjoe dalam rimba, toen de krabben (de aan den staart van den koning der apen vastgebonden doeken) stevig gegrepen hadden, wierp (de apenkoning) ze snel in het woud; door zijn staart met kracht uit te slaan, vlogen de krabben het woud in, (Banta Beuransah). Meuseuté', met kracht uitgeslagen, afgeschud, van zich afgeslagen, enz., de handeling seuté' verrichten; badandji tjoet meusé toelō, wa'tèë djipò meuseuté'-seuté', zijn lichaam (n.l. van den té'-té'-vogel) is zoo klein als dat van een toelō, en wanneer hij vliegt, maakt hij knipbewegingen, (Plandō' Kantjé). Zie reuté'.

SEUTÈT, of, dial. van b.v. den Toenòng, seutòt, volgen, meegaan, achternagaan, achtervolgen, vervolgen, gaan langs, vloeien, afvloeien langs, najagen, nastreven, streven naar, zoeken te verkrijgen, te verwezenlijken (b.v. wat men gedroomd heeft), luisteren naar, handelen naar, gehoor geven, gehoorzamen aan, (verder) laten komen, laten halen, zenden om, (of) halen, afhalen, kennis geven van iem.'s overlijden, (ook) zich verspreiden (van eene besmettelijke ziekte), besmetten; peunjakét njan ka djiseutèt ban sabòh gampōng, die ziekte heeft zich over het geheele dorp verspreid, heeft het geheele dorp besmet; Si Poelan ka maté, na tō' oereuëng seutèt (of na tō seuneutèt) keunòë,

@lonaliakbar

N. N. is gestorven, is er hier iemand gekomen om ervan kennis te geven; seutèt tòtò, den dokter halen of laten halen, (zie verder vbd. i.v. njaman, pròë, sa I, saneub); seutèt loempòë, zoeken te verkrijgen wat men gedroomd heeft, (zie vbd. i.v. bòïh); zie verder vbd. van de beteekenis nastreven, zoeken te verkrijgen i.v. peuteumoeën, riwang, sidòm, en van de overige beteekenissen i.v. bagia, bé I, oelèë, pada I, peuë (onder sapeuë), pham, pirét, pleu'òh, ploeëng, rabé, rampa', rèt I, roej-roej, sampòë, seurapa, sinoebari, sinoerani. Meuseutèt, de handeling seutèt verrichten, seutèt met meerv. subject, elkander seutèt (gew. met verdubbelden stam), (verder) loopsch zijn, paren (van dieren), loopsch, besmettelijk (gew. met verdubbelden stam); peunjakét njan meuseutèt-seutèt, die ziekte is besmettelijk, (zie djangkét); asèë meuseutèt (of seumeutèt), loopsche hond, de honden zijn loopsch, (zie vbd. i.v. ikoe, keunòng); seutèt meuseutèt, = meuseutèt-seutèt, elkander seutèt, telkens seutèt; „njampang-njampang koejoeë seutèt, salèh pat rèt djidja' mita"; „bè'keu soesah seutèt-meuseutèt, salèh pat-pat kamòë hina; si'at sidéh si'at sinòë, keureuna kamòë meureuraba; tjit meuteuka *h*an peuë seutèt, kamòë meudja' oeba' gata", „voor het geval ik iemand u laat halen, waar moet hij u dan gaan zoeken"; „gij behoeft geen menschen om mij te zenden, ik, arme, weet niet waar ik mij zal bevinden; het eene oogenblik zal ik hier, het andere daar zijn, want ik zal rondzwerven, en ik zal toch komen zonder dat ge mij laat halen, ik zal van zelf bij u komen", (Boeda' Meuseukin). Peuseutèt, laten seutèt, laten meuseutèt (b.v. laten paren), of seutèt met versterkte beteekenis (vooral in de beteekenis van: najagen van iets afkeurenswaardigs, toegeven aan ondeugden, volgen van zijne lusten); ra'jat Tjah Koebat kadjisoerōt, djipeuseutòt lé ra'jat kra, het leger van Tj. K. trok terug en werd door het apenleger achtervolgd, (Tjah Koebat); lakèë idin adoeën adòë, pòteu djeunòë neumeusabda; „tadja' keu, aneu', peuseutèt langkah, Pòteu Alah njang peulara", de (drie) gebroeders vroegen aan den vorst verlof te mogen vertrekken, en de vorst zeide toen: „gaat, mijne zonen, en volgt uwe stappen (i.e. gaat waar het lot u heen voert), onze Heer Allah moge u behoeden", (Banta Beuransah); lam doea njang tòhkeu njang gèt, tapeuseutèt ri njang reumbang, wat is het best van die twee dingen, volgt hetgeen goed is, (Prang sabi van Teungkoe di Tirò); bè' tapeuseutèt, a-

@lonaliakbar

neu', tjabōjtjòëtan, meureuka Toehan, aneu', keu gata, geef geen gehoor, mijn zoon, aan de verzoekingen van den duivel, de toorn des Heeren zal op u, mijn zoon, nederdalen, (Diwa Akaïh); zie verder vbd. i.v. asèë (sprkw.), hawa I, lawala, mòseulimin, reusam. Seumeutèt, de handeling seutèt verrichten, (inz. van een geest, die iem. bij thuiskomst in huis volgt, te merken aan b.v. den geur van pandanbladeren, het plotseling uitgaan van eene lamp), (van dieren ook) loopsch (zijn), paren; aneu' njòë koeat that seumeutèt, dit kind moet (mij) altijd achternaloopen; tanda seumeutèt, een teeken, dat (anderen) zullen volgen, (d.i. dat er in het sterfhuis weldra een nieuw sterfgeval plaats zal hebben, wanneer bij de begrafenis van een doode eene aardkluit met veel geraas op de kist neerkomt); bèë ōn seukè (of panjòt lōn) alamat na seumeutèt, de geur van pandanbladeren (of het uitgaan van eene lamp) is een teeken, dat (bij thuiskomst van iem.) een geest hem in huis is gevolgd; padoem lawét njang neularang, seumeutòt kleuëng doea sapat; teuma djitōh bòh djikaròmlé, mangat até ka seulamat, eenigen tijd, nadat (de profeet Salomo) verboden had (den kiekendieven overlast aan te doen), werd het (weer) paartijd voor die twee kiekendieven; vervolgens legde (het wijfje) eieren, broedde erop en was blijde, dat alles goed was gegaan, (Tambéh toedjōh blaïh); zie verder vbd. boven. Seuneutèt, de handeling seutèt, het object of het resultaat ervan; lheuëh niba' njan teuma doedòë, teupanggé meuntròë ngòn panglima; panggékeu bandoem oelèëbalang, Keutjhi' Saman seuneutèt radja, vervolgens werden de meuntròë's en panglima's ontboden, werden al de oelèëbalangs ontboden, K. S. en allen, die de vorst had laten komen, (Prang Meuké'); zie verder vbd. boven.

SEUTEUMI, zie éseuteumi.

SEUTIA (Skrt. satya), trouw, getrouw, loyaal, eerlijk; trouw (subst.), getrouwheid, loyaliteit, eerlijkheid; wordt verder als mannel. persoonsnaam gebezigd, (zie ook tia); geumaséh papa, seutia maté, of geumaséh paléh, seutia tjilaka, of seutia paléh, geumaséh tjilaka, genegenheid (resp. trouw) leidt tot armoede (resp. ongeluk), trouw (resp. genegenheid) tot den dood (resp. ellende), (of) genegenheid (trouw) tot in armoede (ongeluk), trouw (genegenheid) tot in den dood (in ellende), (sprkw.); sambat seutia, zie i.v. sambat; zie verder vbd. i.v. daki I, oelōn, oetang, peudéh, reulòïh. Meuseutia, trouw enz. zijn, trouw enz. betoonen, trouw beloven, een verbond van trouw sluiten; Éseumoe Radja nama kamòë, ngòn

@lonaliakbar

m o e d a s a m l a k ò ë k o e m e u s e u t i a, mijn naam is É.R., en ik heb met den schoonen jonkman een verbond van trouw gesloten, (Diwa Akaïh); zie verder vbd. i.v. r a m p a n g.

SEUTINGGEUË, zie é s e u t i n g g e u ë.

SEUTOEË', of s i t o e ë', bladscheede van den pinangpalm, (ook van den n i b ō n g-palm), waarvan men o.a. emmers, waaiers (zie i.v. k i p a ï h), en hoofddeksels (zie d j r o e k h ō, s a r o e ë') maakt; zie verder vbd. i.v. k a m è n g (sprkw.). Zie p a t i o e p é h i.v. p a t i III, t o e ë'.

SEUTOEJ, e.s.v. boom (Mal. s e n t o e l) met eetbare zure of zuurzoete vruchten, de stam levert hout voor huisplanken; m e u'-a n e u'-a n e u'-s e u t o e j, e.s.v. kinderspel, waarbij een der kinderen moet raden in wiens hand van de medespelers, die de handen gesloten houden, een bepaald voorwerp (a n e u', b.v. een steentje) zich bevindt. Zie l o e m.

SEUTÒT, zie s e u t è t.

SI I, (bij afwezigheid van nadruk, b.v. als op drie of twee na laatste lettergreep van een woord voorkomende, ook:) s e u, voorvoegsel met de beteekenis van: een, dezelfde, hetzelfde, gelijk, even, geheel, de gelijkheid, het geheel het uiterste van iets, een superlatief, op zijn (gevolgd door een superlatief), (zie verder i.v. s a I, dat als voorvoegsel in sommige beteekenissen met s i overeenkomt doch vóór andere woorden wordt gebezigd; s e u komt ook als bijvorm van s a en s i voor, waar het geen voorvoegsel is, b.v. s e u d a l i n g g a m, s e u l a m a t, s e u n a m a k i, naast s i d a l i n g g a m, s i l a m a t, s a n a m a k i); s i k o e r e u ë n g, negen, (n.l. één minder dan tien); s i p l ō h, tien, (eig. een tiental); s i r e u t ō ï h, een honderd, (eig. een honderdtal); s i d r ò ë, een (van personen), een persoon, alleen; s i'ō n, een blad, (ook als hulptelwoord); s i k h a n, een stuk; s i'o e r ò ë, een dag, een zekere dag, een heele dag; s i'o e r ò ë s o e n t ō', den ganschen dag; s i'o e r ò ë b a' s i'o e r ò ë, van dag tot dag, van den eenen dag tot den anderen; s i'o e r ò ë-o e r ò ë, elken dag, dagelijks, dagelijksch; s i t j è ë d a r a, broeders van elkander, gebroeders; s i r a k a n, elkanders kameraden, met elkander als kameraden verkeerende; s i r o e m ò h, van, in hetzelfde huis, huisgenoot, elkanders huisgenooten, (zie vbd. i.v. p i p a'); n e u p a d j ō h b o e d o e a s i'i d a n g, s i g a l a d é n d a j a n g s o e k a t j i t a, met hun beiden aten zij uit één i d a n g, en de hofjuffers waren zeer verheugd, (Tjah Koebat); s i'o e m o e, van denzelfden, gelijken leeftijd, (ook) zoolang als (b.v. ik leef); s i l a n g o e ë g o e d a, zooveel (bloed), dat een paard erin zou kunnen zwemmen; s i p a n j a n g r è t, den geheelen weg langs; s i n e u g è t(-n e u g è t), het allerbest, op zijn best, hoe goed ook; s i n e u r i d j a n g, of s e u n e u r i d j a n g, op zijn vlugst.

SI II, nadrukwijzer, nadruk leggen-

@lonaliakbar

de op het daaropvolgende woord of den daarop volgenden zin; drukt vaak geringschatting uit en wordt vooral voor schelduitdrukkingen, bij-, en eigennamen geplaatst, (vóór een bijv., of zelfst. nw. staande en een persoon aanduidende, wordt het gew. alleen in de 3de persoon gebezigd; in namen van dieren, planten of voorwerpen is het soms tot een onscheidbaar geheel met het daarop volgende woord geworden, b.v. s i g e u n d ō n g, ō n s i g e u n t ō t, s i k e u m b ō n g); is dikwijls te vertalen met een lidwoord van bepaaldheid, een aanwijzend of een bepaling aankondigend voornaamwoord; S i B o e n g k ō' (de gebochelde), S i B i n t a n g (als persoonsnaam), S i P o e l a n (N. N.), S i A l i, (in de 2de pers. resp.: B o e n g k ō', B i n t a n g, A l i, P o e l a n!, zie van het laatste vbd. i.v. p o e l a n; zie daarentegen vbd. i.v. l é, sub 4); s i m e u r e u b ō t, de roover; s i i n ò n g, het vrouwtje, het meisje, (gebr. aanduiding van de eigen dochter); s i d j i h n j a n, of s i n j a n, die vent; b a' s i m a t é p e u ë n a, n j a n g t a k i r a b a' s i o e d é b, wat is er bij den doode (of de dooden) (n.l. te verwachten), op den levende (de levenden) moet men rekenen; s i p a n t j o e r i k a g e u d r ò b, men heeft den dief (de dieven) reeds gevat; r a d j a j o e ë p e u l h e u ë h s i l a m t a l ò ë, i k a t d j a r ò ë n g ò n a n g è ë t a, de vorst gelastte den geboeide van de banden om zijne handen en zijn lichaam te ontdoen, (Meudeuha'); b a n d j i t j o e k è h k e u n ò n g n g ò n g o e k è ë, p l a n d ō' a s è ë t e u k e u d j ō t r a j a; s e u r e u t a d j i k h e u n: „s i h a n a a k a j, d a n g k o e k a w a j i d a n g r a j a", toen hij (de tijger) hem (het dwerghert) met zijn klauw een tikje gaf (om zijne aandacht te trekken), schrok het hondsche dwerghert hevig op, terwijl hij zeide: „domoor, ik ben bezig een groote i d a n g te bewaken", (Plandō' Kantjé); s i g e u t j e u k i ë', (hij, zij, of jij), die geworgd moge worden; s i g e u p a b b i n ò ë, (hij, jij) wiens vrouw men beslaapt of moge beslapen; zie verder vbd. o.a. i.v. a l a t, a n g k ō b (bezweringsformule), b o e r ō t (sprkw.), m e u d a'i, m o e k a h, p a l é n g, p e u t o e g é h, s i ë II. Vgl. d a II, n j a n g, p ò I.

SI III, kant, zijde, richting, partij; d j i d ò n g s i g e u t a n j ò ë, hij staat aan onzen kant, behoort tot onze partij; s i o e l a'ō t, aan den kant, in de richting van de zee; s i d é h, s i n a n, s i n ò ë, zie onder die woorden; zie verder vbd. i.v. p a d j a, p a l é n g, r i (onder m e u r i), s a m a II, s a p o e II. M e u s i, aan den kant (gaan) staan, de partij kiezen van, in de richting gaan van; d j i m e u s i b a' g e u t a n j ò ë, hij staat aan onzen kant, heeft onze partij gekozen.

SI IV, borstelen (van b.v. edel metaal, van de schering van een weefsel bij het oprollen ervan om den kettingboom), (ook) kammen; (verder) borstel, kam; s i t e u p e u ë n, de scheringdraden

@lonaliakbar

borstelen; zie verder vbd. i.v. djeuroemeuïh. Meu-, of teusi, gekamd, geborsteld. Seumeusi, de handeling si verrichten.

SI V, zie sri II.

SIA I, verzengend, verschroeiend, brandend, verzengend heet, branderig, verschroeid, verzengd; (ook) verzengen, branden, door branden soldeeren; sia that oeròë njòë, het is vandaag verzengend heet; sia that moeka keunòng oeròë, (zijn) gezicht is geheel verschroeid door de zon; sia that djaròëlōn, toetōng boenòë, ik heb een branderig gevoel aan mijne hand, ik heb mij zooeven gebrand; tinggaj pò reundah padjōh tjampli, peudaïh bibi sangat sia, de „korte'' (i.e. de kikvorsch) bleef achter en at van de tjampli's (die het dwerghert hem als heerlijke vruchten had aangepraat), zoodat hij zijne lippen erg brandde, (Plandō' Kantjé); sia batèë djeuë, de looden ringetjes van een net dichtsoldeeren, (door een warm gemaakt geldstuk erop te leggen). Peusia, verschroeien, verzengen, enz., (ook) laten verschroeien of verzengen; bè' kapeusia moekakeu, laat je gezicht niet zoo (door de zon) verschroeien.

SIA II, of, meer, sia-sia, nutteloos, onnut, ijdel, vergeefsch, te vergeefs, voor niets; boeët sia-sia, nutteloos werk; ka sia-sia pajah lōn, mijne moeite is vergeefsch geweest; sia-sia lōn meu'aneu' keu si njan, sapeuë pi hana djitoerōt, ik heb hem voor niets als zoon, niets (van wat ik zeg) volgt hij op; na mangat até Taléb Djamiah, bè' sia pajah plara gata, opdat het voor T. Dj. aangenaam zal zijn, en opdat nu niet zal blijken, dat zij u voor niets heeft verzorgd, (Djoehan Meusapi); zie verder vbd. i.v. beu'aïh, karōt, kōléha'. Peusia(-sia), nutteloos enz. maken, als nutteloos enz. beschouwen, achteloos, geringschattend of oneerbiedig behandelen; bè' tapeusia-sia koeroe'an, ga niet zoo achteloos, zoo oneerbiedig met een Qorân-exemplaar om.

SI'ADÈ-ADÈ, e.s.v. heester; zie adè II.

SIAH, ook tjiah (Arab. asjjâch, mrv. v. sjeich), godgeleerde, schriftgeleerde (van hoogen rang), heilige, (in verhalen en sprkw., in de spreektaal gew. gebezigd als betiteling van gestorven groote heiligen); Siah Abdōkadé, zie Abdōkadé; (Teungkoe) Siah Abdōra'ōh, ook genoemd (Teungkoe) Siah Koeala, zie i.v. koeala; zie verder vbd. i.v. bah, haba, hoekōm, lan II, leubè (kinderrijmpje), leumah, meuseuhab, salah. Vgl. tjhèh, en além en oelama.

SIAKAB, e.s.v. zeevisch, die ook in brak water leeft, (de bekende kakap).

SI'ALÈË-ALÈË I, (volgens sommigen) e.s.v. worm (oelat), die de wortels van padi aantast en ziek-

@lonaliakbar

te veroorzaakt, (volgens anderen) e.s.v. padiziekte, waarvan de oorzaak onbekend is en waartegen men als middel aanwendt het planten op het rijstveld van een rijststamper (alèë djeungki) van eene weduwe of gescheiden vrouw (inòng balèë), dien men stilletjes heeft weggenomen, (hoe meer de eigenares van den stamper bij het zoeken ervan scheldt, hoe krachtiger het middel werkt); keunòng si'alèë-alèë, door die ziekte getroffen, (van padi).

SI'ALÈË-ALÈË II, e.s.v. broodboom.

SI'ALÉT, of si'alét-alét, e.s.v. gras.

SIAM, ook Siëm, Siam, Siameesch; nanggròë Siam, (het land, het rijk) Siam; eungkōt Siam, gedroogde Siameesche visch; zie verder vbd. i.v. malò, manò', peudeuëng.

SIAMANG, e.s.v. langarmigen aap, de zwarte gibbon, (zie himbèë). Zie kra.

SI'ATJÈH-ATJÈH, zie i.v. Atjèh, en atjèh-atjèh.

SIAWAN, ook, doch minder, sriawan, e.s.v. kwaadaardige spruw, die zich openbaart in het ontstoken zijn van de slijmvliezen van mond of neus, in kiespijn, in een onaangenaam gevoel in den neus of in hoofdpijn, en het vroeg uitvallen of grijs worden van het hoofdhaar, het spoedige verlies der tanden, verzwakking van het gezicht en beschadiging van den neus ten gevolge kan hebben; die ziekte hebbende; roekò' siawan, e.s.v. medicinale sigaar, die men als middel tegen de siawan-ziekte of tegen kiespijn rookt, en die uit een mengsel van allerlei fijngewreven geneeskrachtige bladeren, zooals van de adat, groepheuëng, keusab, nawaïh enz., wat opium, en mò-hars bestaat; raja that siawan, (hij heeft) de siawan in ergen graad; gigòë djipadjōh lé siawan, de tanden zijn door de siawan-ziekte aangetast; ō' poetéh siawan padjōh, gigòë loerōh keunòng ra'sa, de haren zijn wit door de siawan, en de tanden uitgevallen door het gebruik van kwik, (spotrijmpje, gebezigd van iem., die al oud is en toch nog voor jong wil doorgaan).

SIAWANG, zie i.v. gadjah.

SI'AWEUË'-AWEUË', zie i.v. aweuë'.

SIBA I, of tiba, of pineung siba (tiba), e.s.v. wilden pinangboom met groote vruchten, die hard zijn, niet bij de sirihpruim worden gegeten, doch als geneesmiddel of bij spelletjes (b.v. als bòh gatò') worden gebruikt, en waarvan de zoete schil wel door kinderen wordt gegeten; wordt ook pineung Malém Diwa genoemd.

SIBA II, (links, rechts van den weg) afslaan, een zijweg inslaan, uit den weg gaan, uit-, ontwijken, een uitweg, eene schuilplaats zoeken, (trachten te) ontkomen; tasiba-siba, bè' tadja' teupat, wijk telkens naar links en naar rechts uit, loop niet rechtuit; 'òh tō' gata bladéh meuseugit, tasiba (of tapeu-

@lonaliakbar

s i b a) o e n e u n, aan den anderen kant van de moskee gekomen moet ge rechts afslaan; m a s é n g-m a s é n g d o e m m i t a b a t e u ë n g, m i t a a t e u ë n g h ò d j i s i b a, ieder zocht een omgevallen boomstam of een dijk, waar hij eene schuilplaats kon zoeken, (Pòtjoet Moehamat); b a n d j i k a l ò n k a g è t p a n g s a n, d j i b e u d ò ï h s i n a n k e u d é h d j i s i b a, toen (het dwerghert) zag, dat (de olifant) vast sliep, stond hij op en ging aan de andere zijde van hem liggen, (Plandō' Kantjé; hierop volgt de regel, geciteerd i.v. *h* e u h-*h* e u h, en vervolgens de regel, aangehaald i.v. s e u'); zie verder vbd. i.v. l h e u ë h (onder p e u l h e u ë h), m è h, m e u n a p a't. P e u s i b a, laten s i b a, of s i b a met versterkte beteekenis. Zie s i b è.

SIBA III, sprenkelen, besprenkelen, besproeien, (in hik.); „d j i n ò ë p o e t r ò ë t a b ō h o e b a t, b è' l é l a m b a t d j a' t a s i b a; i ë n j a n g l e u b è h t a n g o e j k e u d r ò ë, b ō h b a' p o e t r ò ë d j o e d ō g a t a"; B a n s a w a n s a m p ō h l é n g ò n d j a r ò ë, p e u d j é b d o e d ò ë m i s é n j a n g k a, „pas het geneesmiddel nu op de prinses toe, talm niet langer, besprenkel haar ermee; gebruik het water, dat overgebleven is van hetgeen gij zelf hebt gebruikt, voor de prinses, uwe echtgenoote"; B. streek (het water) met de hand (over de prinses) en gaf haar ervan te drinken, zooals men te voren met hem had gedaan, (Indra Bangsawan). Zie s i b o e.

SIBAJA-BAJA, zie i.v. b a j a II.

SIBAN; m o e b a l ę' s i b a n, zie i.v. b a l é', en zie b a n I.

SIBANG, oudere schoonbroeder of schoonzuster, n.l. de echtgenoot, resp. echtgenoote, van eene oudere zuster, resp. ouderen broeder, of oudere broeder, resp. oudere zuster van den echtgenoot of de echtgenoote, (weinig gebr., gew. t e u m o e d a, zie aldaar, wel gebr. in den term:) s i b a n g p a r o e j, aangevende de betrekking van aanverwantschap tusschen twee personen, wier echtgenooten zusters of broeders zijn, aangetrouwde zwager of zwagerin; n a n g e u'o e r ò h M a l é m P a n j a n g, n j a n k e u s i b a n g M a l é m D i w a, zijn naam was M. P., dat was de schoonbroeder van M. D., (i.e. de echtgenoot van M. D.'s aangenomen oudere zuster Ti Dalikha), (Malém Diwa); S i A n g ò n S i B s i b a n g p a r o e j, A en B zijn s i b a n g p a r o e j's, (zijn met twee zusters getrouwd).

SIBARANG, zie i.v. b a r a n g II.

SIBARÈË-BARÈË, zie i.v. b a r è ë-b a r è ë.

SIBÈ, rechts of links afslaan, ergens heen zwenken (inz. om niet gezien te worden), een zijweg ingaan, eene schuilplaats zoeken, (weinig gebr.); d i p a s i j o e b p e u r e u d è ë s e u k è, d j i s i b è p a t n j a n g n a s e u p ō t, op het strand onder een pandanstam, waar het donker was, daar zwenkte hij heen, (Plandō' Kantjé; zie den hieraan voorafgaan-

@lonaliakbar

den regel i.v. g o e g ō b, en den erop volgenden regel i.v. b è I). Vgl. b è I, s i b a II.

SIBEURANTŌ, e.s.v. platte, stekelige vrucht (Mal. s e p e r a n t o e), die als drogerij in de geneeskunde wordt gebruikt en tot de a-w e u ë h p e u ë t p l ō h p e u-ë t behoort.

SIBŌ', ook h i b ō', zich bemoeien, zich inlaten met, (meest met eene ontkenning of in eene vraag); p e u ë s i b ō' k a h, waar bemoeit gij u mee, wat gaat het u aan, wat kan het u schelen; a d a' m e u n g g ò b *h* a n k o e d j i-n ò h, b a' A l a h p ò h, p e u ë s i b ō' k è ë; n j ò ë k e u g a t a d ò ë t h a t k-o e g a s é h, n j e u m b è' l o e r ō h m e u n g s i'ō n b o e l è ë, als het een ander was, dan zou ik geen zin hebben (om hem te helpen), laat Allah hem dooden, wat zou het mij kunnen schelen; maar nu zijt gij het, van wien ik erg veel houd, tegenover u heb ik het gevoel, dat ik zelfs het uitvallen van één haartje van u zou voorkomen, (Plandō' Kantjé).

SIBOE, (met water) begieten, besproeien, (water) gieten, uitgieten, sproeien, (oneigenlijk ook:) strooien, bestrooien (met b.v. kogels); s i b o e b a' k a j è ë, d j e u r a t, een boom, een graf (met water) begieten; s i b o e i ë b a' d j e u r a t, water op een graf gieten; b o e k ò n s a-j a n g k o e k a l ò n l a b o e, t e u n g ò h g e u s i b o e m a t é p o e t j ō'; b o e k ò n s a j a n g k o e k a l ò n t e u k o e, t e u-n g ò h l ō n b r i b o e t a l e u ë' k a g e u d j ō', (of m a t é t e u-s r ō'), hoe jammer, ik zie een l a b o e-plant, terwijl men ze begiet, sterft haar uitspruitsel; hoe jammer, ik zie Mijnheer, terwijl ik hem rijst voorzet, verstoot hij mij, (of: verslikt hij zich dood), (pantōn); O e s o e ï h t e u d ò n g k a t e u p i k é, n e u t j r ō n g-l é i ë s a b ò h t i m a; l h e u ë h n j a n n e u s i b o e o e b a' g a-k i, s i d j o e ë' s a g a j b é d o e m a n g è ë t a, Oe. bleef staan en dacht na, vervolgens putte hij snel een emmer water (uit den put); daarop goot hij (het water) over zijne voeten, en zijn geheele lichaam frischte er-van op, (Nabi Oesoeïh); m e u s é l a'ō t n j a n t a s i b o e, m e u-s é g a r o e t a b ō h b o e n g a, (het zou zijn) als begoot men de zee met water, als parfumeerde men reukhout met bloemen, (i.e. het zou zijn als zond men uilen naar Athene), (Prang sabi); 'ò h s a r é l h e u ë h b e u d é b a' T e u n g k o e, t a'e u d j i s i b o e b a r é h B l a n d a, zoodra de geweren van den kant van den Teungkoe afgeschoten waren, zag men (de kogels) gestrooid over de gelederen der Hollanders, (Prang Gōmpeuni); zie verder vbd. i.v. m a w a r e u d i. M e u-, of t e u s i b o e, begoten, besproeid, gegoten, enz. S e u m i-b o e, ook s i m i b o e, de handeling s i b o e verrichten. S e u n i-b o e, ook s i n i b o e, de handeling s i b o e, begieting, besproeiing, bestrooiing.

SIBÒË, liefderijk verzorgen, behandelen, oppassen, troetelen, liefkoo-

@lonaliakbar

zen, vleien; ... that tréb kamòë njan di sinòë, ba' gèt kasibòë djoedōkeu radja; bè' meudhōt-dhōt meugeurantang, gatadagang bidjèh mata, ... (ik ga nu naar mijn land terug), ik ben hier al te lang, zorg goed voor uw koninklijken gemaal; spreek nooit barsch of bits (tegen hem), gij zijt hier eene vreemde, lieveling, (Gadjah toedjōh oelèë); ... koeeut djaròë ba' tjeumoepét, bahō sakét lōn bandoea; sidoemnan haj oelōn sibòë, ba' lakòë *h*an leumah goena, ... mijne handen zijn stijf geworden van het masseeren (van mijn man) en mijne beide schouders doen er pijn van; zoo liefderijk verzorg ik mijn echtgenoot, maar hij ziet mijne toewijding niet, (Noen Parisi); walèë meuseukin aneu' nanggròë, gèt neusibòë tan meuriba; gèt neusibòë ngòn neutimang, hoekōm seunang aneu' miët moeda, ook voor de armen onder de landskinderen zorgde de jonge man (de jonge vorst) goed, niet anders (dan voor de anderen); hij zorgde en waakte goed voor hen, zijn bestuur was rechtvaardig, (Gadjah toedjōh oelèë); pòteu djō' ba' peudana meuntròë, neujoeë sibòë dji'oeseuha; meuntròë poela bòh kajèë njan, timòhlé, toean, ba' pi raja, de vorst gaf (de zeldzame vrucht) aan den eersten minister en gelastte hem er goed voor te zorgen; de minister plantte de vrucht, en weldra, heer, groeide er een groote boom uit op, (Gadjah toedjōh oelèë); 'òh nankeu tahe Pangoelèë Meunaròë, gèt that sibòë aneu' radja; hana é' lé meutoela' deungki, salén geubri keu Béntara, P. M. stond toen verbaasd van de vleiende woorden van den prins; hij kon er niets meer tegen in brengen, en (de prins) gaf den Béntara kleederen ten geschenke, (Pòtjoet Moehamat). Peusibòë, laten sibòë, of sibòë met versterkte beteekenis. Seunibòë, het sibòë, liefderijke verzorging, enz.; meung gèt seunibòë, kòn gèt djipoewòë, als de verzorging goed is (d.w.z. als de vrouw goed voor den man zorgt), dan zal hij immers ook veel (voor zijne vrouw) thuis brengen.

SIBŌN-BŌN, e.s.v. struik met roode bloemen, die op seuroenè-bloemen gelijken, en puntige bladeren, (komt vaak in pantōn's voor); ba' sibōn-bōn boengòng ka lajèë, lingka peureudèë boengòng ka mala; *h*an tòm moerib djilawan goerèë, pagé meuteumèë dalam noeraka, een sibōn-bōn-struik met verflenste bloemen, verwelkt liggen de bloemen om den stam heen; nooit mag een leerling zich tegen zijn leeraar verzetten, (want) dan zal hij later ter helle varen, (rapa'i-vers); zie verder vbd. i.v. koetroe.

SIDA (Skrt. siddha, geleerde), kweekeling, helper van een gods-

@lonaliakbar

dienstonderwijzer, die aan de jonge kinderen elementair Qorân-onderwijs geeft, doch zelf ook nog onderwijs ontvangt; wordt ook met teungkoe betiteld (teungkoe sida); sida-sida (Mal. id.), e.s.v. hofbeambten, (ook van Mal. sida, ontmand) eunuchen, (in hik.); si A ka djeuët keu sida di meunasah, A is al helper van den teungkoe in het bedehuis geworden; beukeunòng ngòn bahrōj radjat, beureukat goerèë deungòn sida, mogen (de verzen) met het radjaz-metrum overeenkomen, door den zegen van mijn leeraar en zijne helpers, (Indra Bangsawan); habéh moepakat imeum ngòn hatib, goerèë ngòn moerib bileuë ngòn sida, al de imeum's en hatib's (der bedehuizen), al de leeraren en leerlingen, de bileuë's en de sida's beraadslaagden, (Pòtjoet Moehamat); meuntròë oelèëbalang ra'jat meukatòë, la'én sinaròë sidasida, ministers, oelèëbalangs, duizenden volk, en voorts alle hofbeambten (maakten hunne opwachting bij den vorst), (Diwa Akaïh).

SIDA', het rotantouw, dat dient om eene tamboerijn strak te spannen door het tusschen het lichaam en het vel in te steken; tasa' sida' rapa'i ba' kreuëh, stop het rotan van de tamboerijn er stevig tusschen in. Meusida', een sida' hebbende, ermede strak gespannen. Peusida', van een sida' voorzien, ermede strak spannen; ka lheuëh tapeusida' rapa'i, hebt, ge de tamboerijn al met een sida' strak gespannen.

SIDAB, kil, een kil gevoel hebbende, (bij opkomende ongesteldheid, wanneer men zich niet erg lekker gevoelt); lōn sidab that asòë, ik voel mij erg kil. Peusidab, kil maken, een kil gevoel verzoorzaken, doen opkomen; oeròë njòë ka djipeusidab badan lōn, (eene ongesteldheid) heeft mij vandaag een kil gevoel doen krijgen.

SIDADOE, zie seudadoe.

SIDALINGGAM, ook seudalinggam, menie, vermiljoen, (gebruikt om rooden inkt te vervaardigen en om lofwerk in huizen rood te kleuren); njang mirah sidalinggam, njang itam asab dama, het roode is vermiljoen (met rooden inkt geschreven), het zwarte is inkt (is met zwarten inkt geschreven), (van b.v. een handschrift).

SIDALOEPA, zie daloepa.

SIDANG-ADÈ, zie silam-adè.

SIDANGGILA, e.s.v. djén, die zich vastklampt aan iem., die bloed verliest, inz. eene menstrueerende of barende vrouw, ook een gewonde, en daardoor de bloeding verergert; kadjimat (of djilhab) lé sidanggila, (hij, zij) is door een sidanggila gegrepen (aangetast).

SIDARAHNA, zie sadarana.

SIDARANA, zie sadarana.

SIDARA'NA, zie sadarana.

@lonaliakbar

SIDÉ' I, onderzoeken, nagaan, navragen, nauwkeurig informeeren, inlichtingen inwinnen, na-, uitvorschen, naspeuren, doorzoeken, doorsnuffelen; onderzoek, navraag, enz.; s i d é' s a s a t, in hik. ook s a s a t s i d é' (of gescheiden), onderzoeken en navragen, (versterking van s i d é' of s a s a t; zie vbd. i.v. p e u t é' I, r a p a t, s a s a t, s é'); zie verder vbd. van s i d é' i.v. b ò j-b a n a, l a p e u ë, l i g a n, m a l a b, p a n g o e l è ë. S e u m i d é', de handeling s i d é' verrichten; P ò t j o e t P e u k a n n j a n g s e u m i d é', p e u t r ō n p e u'é' d i k o e a l a, P. P. was degene, die (de vrachten der schepen) naging en ze aan den riviermond uit-, en in liet laden, (Noen Parisi; zie den hieraan voorafgaanden regel, als tweede vbd. geciteerd i.v. p o e k ō j). S e u n i d é', de handeling s i d é', het onderzoeken, enz., onderzoek, enz.

SIDÉ' II, zie i.v. s a d é'.

SIDÉH, ginds, ginder, aan gindschen kant, (die niet de mijne, de uwe of de onze is), van ginds afkomstig, gindsch; staat bij tegenover-elkaar-stellingen tegenover s i n ò ë, (zie vbd. i.v. *g* a m II, *g r* a m II, s e u'o e); g a t a t a d o e ë' s i d é h, b è' t a m i n a h, ga ginds zitten, en verplaats je niet; o e r e u ë n g s i d é h, lieden van ginds, gindsche lieden; d i s i d é h, ginds, van ginds. Zie d é h, en si III, verder h i d é h.

SIDEU, hellend, (van b.v. een boom, of een weg), schuin, glooiend; b a' o e n j a n s i d e u o e r o e m ò h, die klapperboom helt naar het huis over. M e u s i d e u, hellen, glooien, hellende, glooiende; b è' m e u s i d e u t a p e u d o e ë', zet het niet schuin neer. P e u s i d e u, doen hellen, schuin doen staan, doen glooien; t a p e u s i d e u r e u n j e u n, *h* a n d j e u ë t t a'é', t j ò t t h a t, plaats de ladder (of de trap van het huis) schuin (schuiner), men kan er niet in klimmen, ze staat te steil.

SIDEUKAH, zie s e u d e u k a h.

SIDIA, zie s e u d i a.

SIDIDI; p i s a n g s i d i d i, zie i.v. p i s a n g.

SIDIË' (Arab. ç i d d î q), waarheidlievend, (bijnaam van den chalief Aboe Bakr, zie vbd. i.v. p a r i ë'); wordt verder gebezigd voor s a d é', zie aldaar.

SIDJAHTRA, of s i d j a t r a, s e u d j a t r a (Mal. s e d j a *h* t e r a), vrede, rust, welvaren, voorspoed, welzijn, heil, zegen; vredig, rustig, welvarend, voorspoedig, heilzaam, (meest in zegenwenschen gebezigd); n a t e u k e u n ò ë a n e u' t e u n g k o e, s i d j a h t r a p ò a t e u ë h g a t a, zijt gij hier gekomen, mijn geëerde zoon, vrede zij over u. heer, (Malém Diwa); zie verder vbd. i.v. k i ë h, k r o e j, l a'n a t, l e u m ò h, m e u n a d j a t, n i r ō h, p i n t a I, r i w a j a t, s e u'ō n.

SIDJALÒH, of d j i d j a l ò h, e.s.v. boom, die meest aan een riviermond of aan den zoom van een vloedbosch groeit (zie i.v. r o e m b e u ë t), en waarvan de bladeren in het water voor de lijkwassching worden gebruikt; de boom

@lonaliakbar

draagt, naar men zegt, zelden of nooit vruchten, en wie eene vrucht ervan vindt, wordt rijk; sòë njang teumeung bòh sidjalòh, kaja, wie eene sidjałòh-vrucht vindt, wordt rijk; radja njòë meusé ba' djidjalòh, *h*an tòm na bòh djitém meukeumat; neumeuhadjat keu poetròë djròh, haba lōn teubòïh hana trōïh kasat, de vorst is als een djidjalòh-boom, waaraan nooit vruchten willen hangen, (i.e. is onvruchtbaar, heeft geen kinderen); hij begeert nu u, schoone prinses, (maar) mijne woorden zijn vergeefsch, mijn doel wordt niet bereikt, (Goemba' Meuïh); ta'é' keunòë poeti' pisang sròh, boengòng sidjalòh seunimang ma, kom hier boven (i.e. in huis), o uitbottende pisangknop, o sidjalòh-bloem, mijn troetelkind, (Malém Diwa).

SIDJATRA, zie sidjahtra.

SIDJEUË, zweetend, uitslaand, (van voorwerpen ten gevolge van koude); sidjeuë that geupét njòë, dit vat zweet erg.

SIDJIN (Arab. sidjill), rol papier (waarop men schrijft), register, (in hik.); lah ka lōn mat keureutaïh poetéh, da'weuët tidjòh rakam sidjin, daar ik eenmaal wit papier genomen had, viel de inkt ook en beschreef de rollen, (Tja'é Hadat).

SIDJOEË', ook seudjoeë', koud, koel, frisch, kil, het koud, het frisch hebbende, (ook) koude rillingen hebbende (van koorts), huiverig, (fig.) kalm, aangenaam, tevreden, vredig, gelukkig, geluk, heil aanbrengend; ië sidjoeë', koud water; boe sidjoeë', koude rijst; lōn ka sidjoeë', ik heb het koud gekregen, heb koude rillingen gekregen; oeròë njòë sidjoeë' that, het is van dag erg koel, frisch, koud, (zie verder vbd. i.v. krang, leupië, seuleupō' I, siboe); sidjoeë' até, kalm, tevreden gestemd; sidjoeë' djaròë, eene gelukkige hand hebbende: sidjoeë' oentōng, een gelukkig lot hebbende, het aangenaam hebbende; mangat até ajah boenda, sidjoeë' mata oeròë malam, zijne ouders waren tevreden en het was hun dag en nacht een lust hem te zien (als opvolger van zijn vader), (Banta Ahmat); sidjoeë'-seu'oeëm, koud en warm, koorts met koude rillingen, zulke koorts hebbende; sisidjoeë', of seusidjoeë', e.s.v. plant (Mal. tjakar itik), die als „verkoelingsmiddel'' dienst doet. Meusidjoeë', koud of kouder, enz. worden, opfrisschen, afkoelen (intransit.), zich afkoelen, zich koelte aanbrengen; djidja' meusidjoeë' dalam la'ōt, toetōng oeròë tōt thō angèëta, zij gingen zich in de zee afkoelen, zij waren door de brandende zon verbrand en hun lichaam was verdroogd, (Boeda' Meuseukin). Peusidjoeë', koud of kouder, enz. maken of laten worden, afkoelen (transit.), verkoelen, op-, verfrisschen, (fig.) kalm, aangenaam, enz. stemmen,

@lonaliakbar

kalmeeren, troosten, onheilbrengende invloeden afweren, bezweren (inz. door besprenkeling met teupōng taweuë door middel van e.s.v. wijwaterkwast, bestaande uit takken, stengels en bladeren van planten met „verkoelende'', i.e. onheilwerende werking, zooals de sisidjoeë', manè' manòë, pineung, sikeumeu, ook bajam toeba, en naleuëng sambō; aldus „verkoeld'' worden b.v. de bruid op den andam-dag, het jonggetrouwde paar na afloop der bruiloftsfeesten, de hoofdstijlen van een huis, dat pas opgericht is, of waar eene bijzondere plechtigheid plaats heeft gehad, het rijstveld vóór het zaaien of het uitplanten van de zaailingen, zie i.v. padé); peusidjoeë' boe, de rijst afkoelen; peusidjoeë' até, iem. tevreden stemmen, kalmeeren, troosten; peusidjoeë' djaròë, de handen verkoelen, (fig. om eene vaste, gelukkige hand te krijgen), (ook) geschenken geven (aan iem., die eene „verkoeling'' heeft verricht, b.v. aan den teungkoe wanneer hij een ziek kind genezen heeft); peusidjoeë' darah, zie i.v. darah. Seunidjoeë', of sinidjoeë', koelte, (gew. in fig. zin) kalmte, vrede, tevredenheid, geluk, heil, (ook) iets, waarvan het bezit of het dragen (zooals batèë glima) geluk aanbrengt, of hetgeen dient om te peusidjoeë', om onheil aanbrengende invloeden te weren, (zooals het bosje bijeengebonden planten, dat men bij het poephōn padé, zie i.v. padé, op het rijstveld plant); lōn 'òh lōn meukawén ngòn inòng njòë, na meuteumeung sinidjoeë' batjoet, sedert ik met deze vrouw getrouwd ben, heb ik een beetje geluk (rust, vrede) gekregen; glima gèt tangoej. sinidjoeë', intan hana gèt, keupanaïhsan, een granaatsteen is goed om te dragen, hij brengt geluk aan, diamant (daarentegen) niet goed, die brengt ongeluk aan. Meuseunidjoeë', geluk aanbrengend. Zie tjroeëng.

SIDJÒT, ook seudjòt, doen hellen, schuin houden (om er iets uit of van af te laten vloeien of druppelen), aldus laten af-, uitvloeien, af-, of uitdruppelen, uitgieten; hellend, schuin, steil (van b.v. het dak van een huis, zie het oppos. phèb), in schuine richting neervallend (b.v. een kanonskogel); sidjòt tjipé, een bord schuin houden om er b.v. water van af te laten vloeien, aldus water van een bord laten afvloeien; sidjòt daweuët, inkt (b.v. uit den eenen inktkoker in den anderen) laten vloeien; sidjòt breuëh, uit een pot, waarin men rijst, breuëh, in water heeft geweekt, het water uit laten vloeien (om de rijst vervolgens tot meel te stampen); roemòh njòë hana gèt, sidjòt that, dit huis is niet goed, het dak is zeer hellend; zie verder vbd. i.v. goeha, meureujam I. Meu-, of teusidjòt, schuin gehouden, uitgego-

@lonaliakbar

ten, afgevloeid, enz. Peusidjòt, laten sidjòt, of sidjòt (verb.) met versterkte beteekenis; (ook) sidjòt (adj.) maken. Seumidjòt, de handeling sidjòt verrichten.

SIDÒM, mier; soorten: sidòm apoej, of s. mirah (rood, groot en bijtlustig), s. boe, of s. saka (de kleine, roode suikermier), s. moeboelèë (kan vliegen), s. gadjah, of s. goeda (groot en zwart, met een angel), s. koea (met een rood achterste, bijtlustig), s. malò (zwart, zie verder i.v. malò), s. peutah, of s. itam (zwart, bijtlustig, leeft onder den grond), s. seureungga (zie seureungga), s. tjeungèh (zwart en stinkend); oereuëng lagèë sidòm di peukan, het krioelt zoo van menschen op de markt, dat ze mieren lijken, (zie verder soortgelijke vergelijkingen i.v. djròm, reunoeë); geutanjòë seutèt dōnja lagèë sidòm djipadjōh meulisan, wij streven het wereldsche na zooals mieren suikerstroop verslinden, (i.e. gulzig en onverzadelijk met verderf tot gevolg, zie ook vbd. i.v. peureulan); è' sidòm, zie i.v. malò; 'ië' sidòm, zie i.v. 'ië'; zie verder vbd. i.v. nameulah, sada. Meusidòm, vol mieren zittende; saka habéh meusidòm, de suiker zit vol mieren. Peusidòm, ergens mieren op of in laten komen of laten zitten; peusidòm mirah, (iem.) roode mieren (b.v. op het gezicht) zetten.

SIË I, snijden (van b.v. goed om er kleeren van te maken, van papier, in een lichaamsdeel), af-, uitsnijden, (verder) slachten; (ook) vleesch (van een geslacht dier, zie i.v. asòë, en eungkōt), vleeschspijs; sië keubeuë, een karbouw slachten, karbouwenvleesch; poewòë sië, vleesch thuis brengen, i.e. een feestgeschenk voor den oeròë raja Poeasa (of oeròë raja Hadji) aan zijne vrouw geven, (naar de gewoonte, dat men tegen een dier feestdagen, waarop veel buffels geslacht worden, zie i.v. ma'meugang, vleesch thuis brengt, ook al bestaat het feestgeschenk alleen uit geld); bè' kasië djaròë, snijd je niet in je hand; teungòh lōn sië badjèë, ik ben bezig goed voor een baadje te snijden, (te knippen); zie verder vbd. van de beteekenis slachten i.v. djamèë, hatam, lapah, peusiëng, piasan, pidjoeët (sprkw.), seureukab, van de beteekenis vleesch i.v. lajang I (sprkw.), lapah, moebadé, pantjoeri, en van de beteekenis snijden, afsnijden i.v. lajah, lajang II, lapah, leunggō', saïh. Meu-, of teusië, geslacht, gesneden, afgesneden, eene snee krijgende, of gekregen hebbende, (teusië als toestand of onopzettelijk); keunòng boesoe bleuët ngòn ali-ali, ladōm meusië ladōm loeka, getroffen door pijlen en slingersteenen kregen sommigen sneden, anderen verwondingen, (Meudeuha'; deze re-

@lonaliakbar

gel is de weggelaten regel in het uit den Meudeuha' aangehaalde vbd. i.v. roengkōm I); zie verder vbd. i.v. kèt-kòt, lapah. Peusië, laten sië, (zelden). Seumeusië, de handeling sië verrichten; oeròë seumeusië, slachtdag, (zie i.v. ma'meugang); zie verder vbd. i.v. rindoe, sikin. Seuneusië, of neusië, de handeling sië, het resultaat ervan, snede, snit; sineusië, van één snit, (b.v. van hetzelfde stuk goed gesneden, of kleeren van één snit). Zie seumeuléh.

SIË II, uit den weg, op zij gaan, uitwijken, een zijweg inslaan; tasië, djéh inòng dja', ga op zij, daar komt eene vrouw aan; zie verder vbd. i.v. kōng I. Meusië, de handeling sië verrichten, (ook) afwijken, uit de richting gaan, scheef, niet recht, afwijkend, mis, ontkomen; meusië-sië, voor elkander uitwijken, elkander ontwijken, (ook) telkens meusië, (fig.) zijwegen inslaan, omwegen zoeken of maken, niet rechtdoor en onbezonnen op zijn doel afgaan; djitimba' meusië, *h*an keunòng, hij schoot een weinig uit de richting en trof niet; djeuëtlé ranté djitrōn lam awan, Dioe Indaran loempatlé sigra; leupaïh ranté meusië ba' badan, keunan oe padang ba' ra'jat doemna, (de wonderpijl) veranderde in een ketting en daalde uit de lucht neer, D. I. sprong snel op zij en ontsnapte aan den ketting, die misging en op het volk op het veld viel, (Djoehan Meusapi); bandja meusië soesōn *h*an djròh, *h*an djitém rōh rapat sagòë, de regels zijn scheef en de samenschikking is niet mooi, de hoeken sluiten niet goed aan elkaar, (beeldspraak voor slechte verzen en slecht geschreven handschrift), (Nabi Oesoeïh); adat koethèë meunòë toengang, Malém Dagang *h*an koebōh panglima; meuhat koebōh Panglima Pidië, mangat meusië-sië mita bitjara, als ik geweten had, dat M. D. zoo eigenzinnig zou zijn (om tegen mijn wensch den strijd aan te binden), dan zou ik hem niet tot aanvoerder aangesteld hebben; dan had ik zeker P. P. als zoodanig aangewezen, die wel omwegen zou zoeken (of telkens uit zou wijken) om middelen te beramen, (Malém Dagang); zie verder vbd. i.v. haraïh I, ma*h*è, poe'ta. Peusië, doen sië, of doen meusië, uit laten wijken, uit de richting laten gaan, doen afwijken, doen missen, mis doen gaan, (ook) wijken, uitwijken voor, ontwijken, ontkomen aan, zich onttrekken aan, (verder) doen ontkomen, onttrekken aan, afhouden van, beveiligen voor (niba'), apart, afzonderlijk houden, uiteenhouden; peusië oelèë prahō, houd den voorsteven af; hanakeunòng Ahmat Damhari, oetōïh neupeusië tjō'ma raja, A. D. werd niet getroffen, hij wist behendig (den slag met) de groote knots te ontwijken, (Dioe

@lonaliakbar

Plinggam); bòh beudé si kaphé srōt dalam ië, mala'ikat peusië niba' bétra, de geweerkogels der ongeloovigen vielen in het water, engelen deden ze de schepen (der Atjèhers) missen, (Malém Dagang); 'òh han djitém Panglima Pidië, djijoeë peusië la'én peutoea, indien P. P. niet (tot aanvoerder aangesteld) wil (worden), laat hij dan een ander hoofd daarvoor aanwijzen (eig. afzonderen), (Malém Dagang); lōn han lōn peusië djandji gòb, ik onttrek mij niet aan eene afspraak met anderen, (zie ook vbd. i.v. leupaïh); ka padoem oeròë tapeusië-sië sabé, hoeveel dagen al hebt ge het uitgesteld, (hebt ge u er telkens aan onttrokken); zie verder vbd. i.v. kawé, mawòt, peuteumoeën (sprkw.), reuba, salah (onder peusalah). Poemeusië, de handeling peusië verrichten; siplōh deupa oeneun ngòn wië, tapoemeusië ba' tameudjra, wijkt bij het mikken tien vademen rechts of links van de juiste richting af, (Noen Parisi).

SIË I, klanknabootsing van een snorrend of fluitend geluid, van b.v. een pijl of een kogel door de lucht; *s*ië-*s*oeë, ook *s*a-*s*ië, freq. van *s*ië, zulke geluiden makende; kilat beudé ta'eu *s*ië-*s*oeë, ban geulanteuë goerōh teuka, men zag het vuur der geweren telkens flikkeren en hoorde de kogels in alle richtingen vliegen als bliksemslagen bij dondergerommel, (Indra Bangsawan). Meu*s*ië(-*s*ië), snorren, fluiten, *s*ië-geluiden maken; jōh njan neupeulheuëh panah njang sa'ti, djipò meu*s*ië-*s*ië lam awan miga, hij schoot toen een wonderpijl af, die snorrend door de wolken vloog, (Djoehan Meusapi). Vgl. sèë, sè-sò.

SIË II; meu*s*ië-*s*ië, prikkelend (in den mond, van b.v. klapperwater, sodawater);ië oe njòë meu*s*ië-*s*ië, tadjam, dit klapperwater prikkelt in den mond, is scherp.

SIË-SOEË, zie i.v. *s*ië I.

SIË', (dial. v.d. Westkust), echtgenoot.

SI'É, zie sa'é.

SI'É, zie sa'é.

SIËB (Mal. siap), klaar, gereed, uitgerust, van het noodige voorzien; ka siëb, klaar? (om te vertrekken); roemòh njòë siëb that alat, dit huis is zeer goed uitgerust. Meusiëb, zich klaar maken, zich uitrusten. Peusiëb, klaar maken, uitrusten.

SIËM, zie Siam.

SIËNG (Mal. siang), alleen in peusiëng, zie aldaar.

SIËT, lezen, nalezen, (van bij den oogst afgevallen en achtergebleven padi-aren), iets bij kleine hoeveelheden bijeenzoeken, bijeenzamelen; kadja' siët padé, ga de afgevallen en achtergebleven padi-aren lezen; tjoeba tadja' siët-siët, ga ze eens bij elkaar zoeken. Meu- of teusiët, gelezen, nagelezen, bijeengezocht. Seumeusiët, de han-

@lonaliakbar

deling siët verrichten. Seuneusiët, de handeling siët, het resultaat ervan; padé seuneusiët lōn, de padi-aren, die ik bijeengezameld heb.

SIGA', houding, postuur, gestalte, manier van doen, gang, bewegingen; zich in postuur stellen, dreigen, de houding aannemen, bewegingen, aanstalten, toebereidselen maken (om het een of ander te beginnen, te doen); (verder) keurig, passend, netjes, ordelijk, in orde, mooi, sierlijk, parmantig, deftig, (inz. van houding, van gestalte, voorkomen); zie vbd. i.v. lagèë, lang, lanteuëh, loeëng, patōt, pha' II, radjoena, sambōt. Meusiga', = siga' (adj.) met meer algemeen gebruik; meusiga' that ba' djimarit, hij spreekt erg keurig; zie verder vbd. i.v. adeulò, katja', sé'. Peusiga', keurig, enz. maken; meuseugit reulòïh doem neupeugèt, bandoem ba' rèt neutamba' rata; le that bangòn neupeusiga', sabab bidja' poetròë ngòn radja, vervallen moskeeën liet hij (de jonge vorst) herstellen, de wegen gelijkmatig ophoogen; heel vele zaken liet hij keurig in orde maken, want de vorst en de vorstin waren verstandig, (Goemba' Meuïh).

SIGALA (Mal. segala), al, alle, geheel; dient ook alleen om een meervoud uit te drukken, (in deftige taal en in geschr.); zie vbd. i.v. lisan, loeat, loerōng, ramah I, roemadja, samat, seudia, seunda. Zie sagaj.

SIGALŌH, e.s.v. klein insect, dat de padi in de keupō' opvreet. Vgl. galōh.

SIGANDA, zie soeganda.

SIGANDAWAHÉT, zie i.v. gandawatra.

SIGANDAWATRA, zie gandawatra.

SIGARÉNG, e.s.v. kruipplant, waarvan de bladeren als groente worden gegeten.

SIGÉ, ook sègè, (Ned.) zegel, stempel, (verder) bewijs van verkoop van grond of, vroeger, van slaven, het recht, dat daarvoor kooper en verkooper aan den oelèëbalang moesten betalen; la' sègè, plakzegel, (mod.); soerat sigé, brief of stuk, voorzien van een zegel of stempel; djijoeë karang soerat sigé, ba' mangkoeboemi Danta Diwa; ... Radja Djoehan Tjah sidròë geupeunan, oeba' radja njan soerat geujoeë ba, hij gelastte den rijksbestuurder D. D. een brief samen te stellen, voorzien van het vorstelijke zegel; ... een (van hen) heette R. Dj. Tj., dien vorst liet hij den brief medenemen, (Diwa Akaïh); keureutaïh sigé, gezegeld papier, (mod.). Meusigé, van een zegel voorzien, gezegeld.

SIGEUDEU, of sigeudō, ook seugeudeu, seugeudō, laadstok van een geweer of pistool.

SIGEUDŌ, zie sigeudeu.

SIGEUDOE', eene kleine soort aap met witte oorlellen, (komt alleen

@lonaliakbar

in het oerwoud voor); o e t e u ë n s i g e u d o e', woud, waarin die apen voorkomen, i.e. oerwoud. Zie k r a.

SIGEUNDÕNG, zie d a g e u n d õ n g.

SIGEUNTÕT, zie i.v. g e u n t õ t.

SIGÕ-GÕ, zie g o e r o e g o e j, en g õ-g õ II.

SIGÕNG, dial. ook s i n g g õ n g, met den elleboog op zijde duwen of stooten, met den elleboog naar achteren stompen, (van dieren, inz. rammen:) met den kop zijwaarts stooten, een zijwaartschen stoot geven; h a n a m e u k ò n l õ n d j i s i g õ n g, zonder eenige reden heeft hij mij met den elleboog op zij geduwd. M e u-, of t e u s i g õ n g, met den elleboog op zijde geduwd, naar achteren gestompt, enz., (t e u s i g õ n g meer onopzettelijk); m e u s i g õ n g, (ook) elkander s i g õ n g, met den elleboog op zijde duwen (b.v. in een gedrang), enz., (fig.) ruzie maken, in onmin leven (met elkander of met een ander); b è' d e u n g ò n d j i h t a m e u s i g õ n g, *h* a n t r õ ï h r e u n ò n g b a' t a l a w a, (var. van het i.v. l a w a uit den Noen Parisi geciteerde eerste vbd., 2den regel); zie verder vbd. i.v. p o e l a-p o e l ò ë. P e u s i g õ n g, laten s i g õ n g, of laten m e u s i g õ n g, (van b.v. twee rammen, die men van dichtbij even tegen elkaar laat stooten, voordat men ze laat vechten). S e u m i g õ n g, de handeling s i g õ n g verrichten; zie vbd. i.v. l a w a. Vgl. s i n g k õ j I.

SIGRA (Mal. s e g e r a, Skrt. ç î g h r a), snel, vlug, haastig, spoedig, (in deftige taal en in geschr.): zie vbd. o.a. i.v. l i a, l õ b I, m o e d a, r a m p o e ë t, r o e s a, s e u m a j a n g. M e u s i g r a, zich haasten, spoed betrachten. P e u s i g r a, haasten, haast maken met, bespoedigen; zie vbd. i.v. k r i (onder m e u k r i).

SIH, uitroep, waarmede men karbouwen wegjaagt. Vgl. t e u ë II.

SIHAT (Arab. ç i ḥ ḥ a h, gezondheid, goede staat), gezond, gaaf, ongeschonden, (meest gebezigd van den geestelijken staat, in fig. zin:) deugdzaam, braaf, net, fatsoenlijk, ingetogen, rechtschapen, vroom, (ook) verstandig (van taal b.v.); s i h a t a k a j, braaf, verstandig; d j i'a n g k è ë d r ò ë d j i k a s o e p h i, m e u n a n d a l i t a'e u r o e p a; s i h a t l a k o e r o e p a s a l è h, t o e a n k o e p a t é h n e u p e u t j a j a, zij gaf zich voor eene vrome en reine uit, zoo waren de teekens, die men zag; zij gedroeg zich ingetogen en zag er vroom uit, en gij, heer, geloofdet en vertrouwdet haar, (Noen Parisi; hierop volgen na eenige regels de regels, geciteerd i.v. p e u r e u l é n g); j õ h n j a n n e u m a r i t P ò t j o e t M o e h a m a t, n a r i t n j a n g s i h a t l é n e u b o e k a, daarop sprak P. M. en het was verstandige taal, die hij sprak, (Pòtjoet Moehamat; hierop volgen raadgevingen); zie verder vbd. i.v. s a d a. M e u s i h a t, zich deugdzaam enz. gedragen; b è' k a p e u *tj* è h-*t j* ò h d r ò ë k e u, k a m e u s i h a t (of k a p e u s i h a t) b a t j o e t, (tegen een kind:) wees niet zoo lastig,

@lonaliakbar

gedraag je een beetje netjes. Peusihat, deugdzaam enz. handelen.

SIHÉ (Arab. siḥr), tooverij, magie, zwarte kunst; èleumèë sihé, geheime tooverwetenschap, zwarte kunst; zie verder vbd. i.v. kihanah sakét.

SI*H*ÈT, zie singèt.

SIKABOE, e.s.v. wilden kapokboom (Mal. kaboe-kaboe), waarin de honigbij gaarne nestelt.

SIKALI I (Mal. sekali), eenmaal, ten eenenmale, volstrekt; sikalipōn (Mal. sekalipoen), zelfs eenmaal, zelfs; djakalèë (of walèë) ... sikalipōn, indien zelfs, al ware het ook, ook al, (zie vbd. i.v. seunda, sikoetoe); sikali-kali *h*an djibri, hij geeft het volstrekt niet.

SIKALI II, zie sikalilawa.

SIKALILAWA, ook sikali, (Ned.) klaveren (bij het kaartspel), ook ōn moerōng genoemd; zie i.v. sikoepan.

SIKANDAWAHÉT, zie gandawahét.

SIKANDAWATRA, zie i.v. gandawatra.

SIKAT; pisang sikat, zie i.v. pisang.

SIKATAN, e.s.v. vogel.

SIKATARÈH, (Ned.) secretaris, (mod.).

SIKAWÉT, zie i.v. kawét.

SIKAWŌT, (Ned.) schout, politieambtenaar, (wordt wel met kawōt, naar zich toetrekken, in verband gebracht).

SIKEULIAN, ook siklian (Mal. sekalian), al, alle, geheel, alles, allen, (meer in hik.); zie vbd. i.v. lagi II, loemeuïh, loeta, parië', rira', sa II, samat, seudia, sikoetoe.

SIKEUMBŌNG, zie i.v. keumbōng.

SIKEUMEU, zie i.v. keumeung II.

SIKEUMEUNG, zie i.v. keumeung II.

SIKIË, e.s.v. schaaldier met stekelige schaal, leeft in zoutwaterkreken, wordt gegeten.

SIKIN, (Arab. sikkîn), algemeene naam voor messen, ook van e.s.v. recht zwaard met één snede; sikin blati, zie i.v. blati; sikin lapan sagòë, e.s.v. langen, nagenoeg rechten dolk of kort zwaard met één snede en een in doorsnede achthoekig gevest, (zeer zeldzaam, wordt ook als beeld voor iets zeldzaams of kostbaars gebruikt, zie vbd. i.v. sagòë, behoort tot een volledig bruidegomstoilet, zie vbd. i.v. oeseuha); sikin lipat of meulipat, knipmes; sikin mantrōïh, matrozenmes, (zie sikin blati); sikin oelèë beusòë, mes met een ijzeren heft; sikin panjang, e.s.v. slagzwaard met één snede en een recht, nagenoeg over de geheele lengte even breed lemmet, wordt verder naar den vorm van het gevest onderscheiden, b.v. sikin panjang oelèë Peudada, oelèë Peusangan, oelèë Timoe, of oelèë toempang beunteuëng, met een gevorkt gevest, s. (p.) moepoetjō', met eene poetjō'-versiering om het gevest, s. (p.) meusaroeë' oelat, met een gevest als eene

@lonaliakbar

zekere soort cocon, s. (p.) meusarōngan, met een met goud overtrokken gevest; sikin peunjoekō, scheermes; sikin preunggi, zie i.v. preunggi; sikin seumeusië, groot snij-, of slachtmes; sikin sipatoe, knipmes, waarvan het heft den vorm van een schoen heeft; sikin tjeumoelé', graveermes; sikin tjoet, zakmes, mesje (b.v. aan den boengkōïh ranoeb). Meusikin, een sikin hebben of dragen.

SIKLAT, zie klat III.

SIKLIAN, zie sikeulian.

SIKOELA (Mal. sekolah), school, (mod.); dja' sikoela, (naar) school gaan. Meusikoela, school gaan, school hebben. Peusikoela, school laten gaan, op school doen; tapeusikoela aneu'teu, laat uw kind school gaan.

SIKOEMBÒB, zie i.v. koembòb.

SIKOENA (Eng. schooner), schoener, e.s.v. schip; zie vbd. i.v. roempa'.

SIKOENDŌ, (Ned.) seconde, (zestigste deel eener minuut), (mod.).

SIKOEPAN, of ōn sikoepan, (Ned.) schoppen (bij het kaartspel), (ook) kaart, speelkaart. Meusikoepan, of meu'èn sikoepan, kaarten, kaart spelen (met Europeesche kaarten), waarbij alle 52 kaarten worden gebruikt, waarvan een even aantal spelers elk 5 ontvangen; ieder speelt op zijne beurt uit en de anderen moeten op de uitgespeelde kaart kleur bekennen; wie het eerst al zijne kaarten kwijt is, wint den inzet; de namen der kaarten zijn: (ōn) sikoepan (schoppen), sikalilawa of sikali of ōn moerōng (klaveren), siroentjiën(g) of t(eu)roentjiën(g), ook siloe(w)it, en da'imèn of dèëmèn (ruiten), en siloehò' (harten), radja (aas), *hè* (heer), poetròë of prahō (vrouw), simeugalang, sipatah of sipatò (boer), en voorts (ōn) tapa' siplōh, sikoereuëng enz. (mata), tien, negen, enz. Zie trōb.

SIKOEREUËNG, negen, (lett. een minder, n.l. dan tien); bintang sikoereuëng, zie i.v. bintang.

SIKOETOE (Mal. sekoetoe), deelgenoot, gelijke; een deelgenoot, gelijke hebbende, gelijk, (ook) samengaande (ten goede of ten kwade), in overeenstemming handelende, onder één deken liggende, harmonieerende; neumeukheunda' ngòn iradat, meunan sahbat tapeutjaja; ada' neumeukheunda' njan ngòn nabsoe, ka sikoetoe ngòn ma'noesia, wat Hij (Alah) wil, wil Hij met Zijn (attribuut) wil, zoo moet ge, vrienden, gelooven; indien Zijn willen een gevolg zou zijn van eene gemoedsaandrift, zou Hij gelijk zijn aan den mensch, (Akeubarō Karim); hana sidròë na sikoetoe, lam nanggròë Nakeusoe oepamanja, zij had in het land N. geen wedergade, met wie zij gelijkgesteld zou kunnen worden, (Meudeuha'); lhèëneu sadjan ngòn Beumaji

@lonaliakbar

Dioe, djròh sikoetoe *h*an tòm meuda'wa, gedrieën met B. D. harmonieerden zij erg met elkander, nooit hadden zij oneenigheden, (Diwa Akaïh); bè' tapeutjaja oereuëng binòë, baranggapeuë njang djikata; walèë beuna sikalipōn, bè' tjit tatoeëng tapeutjaja; djih sikoetoe deungòn tjòëtan, tiëb-tiëb sikeulian sibitjara, geloof eene vrouw niet, wat zij ook moge zeggen; ook al is het juist (wat zij zegt), ge moet er toch niet naar luisteren of er op vertrouwen; zij is eene gelijke van (of ligt onder één deken met) den duivel; steeds en in alles stemt zij met hem overeen, (Noen Parisi). Peusikoetoe, tot deelgenoot, gelijke maken, een deelgenoot geven, gelijkstellen, doen samengaan, doen harmonieeren, zich doen aansluiten bij (ngòn); pakòn tapeusikoetoe dròë gata ngòn Si Poelan, waarom sluit gij u bij N. N. aan.

SIKRŌB, (Ned.) schroef, (ook) kurketrekker, (mod.); labang sikrōb, schroef; sikrōb boeka katja, kurketrekker om eene flesch te openen. Meusikrōb, van eene schroef voorzien; kraboe meusikrōb, oorknop met eene schroef. Zie sipōt.

SIKROET, bijvorm van teukroet in oe seudang sikroet, zie i.v. oe I, en zie kroet.

SILA I, gew. wét sila, den rechtervoet op het linkerdijbeen plaatsen, zitten met den rechtervoet op het linkerdijbeen geplaatst en het linkerbeen onder het rechterbeen gevouwen of ook, b.v. op een stoel, met den linkervoet naar beneden hangend of op den vloer rustend, (ook wel omgekeerd: met den linkervoet op het rechterdijbeen, enz.), (geldt als eene onfatsoenlijke manier van zitten, als eene houding van een meerdere tegenover een mindere; Mal.-Jav. sila panggoeng, terwijl het Mal.-Jav. sila is simpan, zie aldaar), (in hik. ook), met kruiselings onder het lijf geslagen beenen, d.i. op behoorlijke wijze, zitten, (= Mal.-Jav. sila); bè' kawét sila, zit niet op sila-wijze; gòb njan mbōng that, geudoeë' geuwét sila, die man is erg verwaand (beeldt zich heel wat in), hij zit (in tegenwoordigheid van anderen) op sila-wijze; seureuta beureusén meuhaja' badan, teudoeë' teusimpan wét ngòn sila; 'òh saré poeléh poetròë ba' pangsan, leumah neupandang peudoeka ninda, zij niesde zóó dat haar lichaam schudde en zat meteen op behoorlijke wijze met gekruiste beenen; zoodra de prinses aldus uit hare bewusteloosheid was bijgekomen, werd zij hare grootmoeder gewaar, (die haar uit den dood had gewekt), (Djoehan Meusapi; zie den hieraan voorafgaanden regel, geciteerd i.v. mèt); zie verder vbd. i.v. pipòë. Meusila, op silawijze zitten of gezeten zijn; zie vbd. i.v. mò'tamat, (met het Mal. prefix ber, i. pl. v. Atj.

@lonaliakbar

meu). Peusila, laten sila; peusila gaki, de beenen op sila-wijze plaatsen of houden.

SILA II (Mal. id.), gelief, gelieve, (beleefde vorm voor een verzoek), (meer in hik.); neusila, toeankoe, landja neu'é' oe roemòh paté' oereuëng toeha, gelieve, meesteres, gauw binnen te komen in mijn huis, het huis van eene oude vrouw, (Diwa Akaïh). Peusila, beleefd uitnoodigen, verzoeken; zie vbd. i.v. rahim I.

SILA', opstroopen (van b.v. de mouwen, de broek), optrekken (van b.v. het lendenkleed); oereuëng Tjina djitōh 'ië' djisila' siloeuë, Chineezen stroopen hunne broek op, als zij wateren; sila' lam panté, leupaïh sila' leumah bòh plé, (zijn kleed) optrekken aan den zandoever, (het kleed wordt) te ver opgetrokken en (zijne) testikels worden zichtbaar, (spotrijmpje); ta'eu djisila' djaròë badjèë, mat di oelèë peudeuëng ngòn chandja, men zag hen hunne mouwen opstroopen, terwijl zij met hunne handen een zwaard of een dolk omklemd hielden, (Diwa Akaïh); neusila' idja oeba' keu'iëng, panah neutatang oe adara, hij trok zijn kleed tot zijn middel op en hield een pijl op de handpalm in de hoogte geheven, (Diwa Sangsaréh); zie verder vbd. i.v. lapah. Meu-, of teusila', opgestroopt, opgetrokken. Peusila', laten sila', (de mouwen enz. van een ander) opstroopen, optrekken. Seumila', de handeling sila' verrichten.

SILA'-LA', zie la'-la' II.

SILAB I, zijne aandacht er even niet bij hebbende, even afgeleid, niet oplettende, niet op zijne hoede, (ook het gevolg ervan:) zich vergissende, eene vergissing, eene fout begaande, falende, verkeerd, fout, foutief, mis, (fijn voor:) vergeten; onoplettendheid, vergissing; silab mata geutanjòë, kadjipadjōh eungkōt lé miё, we hebben even niet opgelet, en de visch is door de kat opgevreten; apam hanaoe, geunoekoe hanagò, silab mata teungkoe djipeulakoe baranggahò, poffertjes zonder klapper, eene kokosrasp zonder steel, als de teungkoe (de godsdienstonderwijzer) even niet oplet, doen zij (de leerlingen) wat zij willen (halen zij allerlei kattekwaad uit), (sprkw., zie ook spotrijmpje i.v. leubè); pat njang silab beutapeugah, pat njang salah tabōh tanda, waar er (in dit werk) eene vergissing is, zeg het, en waar er eene fout is, zet er een teeken bij, (Plandō' Kantjé); zie verder vbd. i.v. karōt, loepōt (sprkw.), mara, nandang, paténg, proe, rabé, ragòë III, seumantōng. Peusilab, iem.'s aandacht afleiden, in de war maken, zich doen vergissen, doen vergeten; bè' kapeusilab gòb seumajang, leid iemand, die bezig is de seumajang te verrichten, niet af.

SILAB II, bewerken, uitsnijden,

@lonaliakbar

(ook) met goudblad beleggen. Meu-, of teusilab, bewerkt, uitgesneden, met goudblad belegd; gèt that teusilab poetjō' reuntjōng njòë. de poetjō'-versiering van deze reuntjōng is zeer mooi bewerkt.

SILAB III, zie silat I.

SILAGÒJNA, zie i.v. lagòë.

SILAM-ADÈ, ook silang-adè, sidang-adè, e.s.v. woudboom, waarvan de vruchten de rivieren afdrijven en gebezigd worden als beeld voor onbekende zwervelingen; lōn tamsé bòh sidang-adè, habéh ië mè sagaj rimba, ik ben als de sidang-adè-vrucht, die door het water door alle bosschen wordt meegevoerd, (Diwa Sangsaréh); zie verder vbd. i.v. misé.

SILAMAT, zie seulamat.

SILAMPARA, ook silangpara, e.s.v. ramboetan (Mal. poelasan), komt weinig voor.

SILAN (Perz. Sailân), Ceylon; batèë silan, Ceylonsche steen, i.e. e.s.v. pseudo-diamant, (meer batèë silòng, zie silòng); Parisi soeët euntjiën silan, karang intan toedjōh mata, P. trok een ring uit, bezet met zeven Ceylonsche diamanten, (Noen Parisi); sabòh meuligòë sikoereuëng bilé', meutoerab akè' preumata silan, een paleis met negen kamers en muren van agaat-, en Ceylonsche steenen, (Dioe Plingam). Zie similan.

SILANG (Mal. id.), gekruist, (inz. schuin gekruist), kruisvormig, kruiselings; kruis, (inz. Bourgondisch kruis), kruisvormige versiering, (b.v. aan den buitenwand van een huis); kruiselings plaatsen; ta'ikat silang kajèë njan, bind die houten kruiselings aan elkaar; djipeudoeë' beudé djisilang-silang, zij hebben de geweren kruiselings tegen elkaar geplaatst. Meusilang, gekruist, schuin gekruist, kruisvormig, van een kruis, eene kruisvormige versiering voorzien; gèt that meusilang roemòh njòë, dit huis heeft eene zeer mooie kruisvormige versiering; zie verder vbd. i.v. soeda.

SILANG-ADÈ, zie silam-adè.

SILANGPARA, zie silampara.

SILASA, zie seulasa I en II.

SILAT I (Arab. çilah), in silat rahim (Arab. çilat ar-raḥim), banden, betrekkingen van bloedverwantschap, vaak verbasterd tot silab rahim, en meest gebruikt in de uitdrukking: bè' poetōïh silat (of silab) rahim, of bè' poetōïh silat, of, (waarschijnlijk door contaminatie met silab I), bè' silab rahim, welke uitdrukking gew. verstaan wordt als synoniem van bè' poetōïh asa, opdat de hoop, de verwachting niet afgesneden worde, opdat men in zijne hoop niet teleurgesteld worde, en zelden in de beteekenis van: opdat de betrekkingen van verwantschap niet verbroken worden; tadjō', haj, bè' (poetōïh) silab rahim, hé, geef het (geef er wat van), opdat (ik, hij, enz.) niet teleurge-

@lonaliakbar

steld worde; Sinaran Boeleuën teumapeugah, geukeumeung lihat bè' poetōïh asa; keureunaradja neukeumeung dja', bè' poetōïh silat apōn mata, S.B. zeide: „hij (de vorst) wil u zien, opdat hij zich niet wanhopig zal voelen, want de vorst wil vertrekken; dat hij niet teleurgesteld worde in zijne begeerte om u te zien, (Gadjah toedjōh oelèë); zie verder vbd. i.v. mò'min.

SILAT II (Mal. silat), zie silè'.

SILAWAÏH, zie Seulawaïh.

SILAWEUËT, zie seulaweuët.

SILÈ', ook, meer in hik., silat (Mal. silat), schermen, pareeren, (een aanval, slag, stoot enz.) ontwijken, ervoor uitwijken, op zijde springen; meu'èn silè', de handeling silè' verrichten, een schermdans uitvoeren; Kaseuma Indra pajah that keunòng, sabab tjaròng oetōïh panika; djisròm keunòë djisilè' keudéh, gadòh aréh Nila Peudjangga, K. I. was zeer moeilijk te treffen, omdat hij een zeer kundig schermer was; werd er iets in de eene richting naar hem gesmeten, dan week hij in de andere richting uit, en (zijn tegenstander) N. P. raakte ten einde raad, (Djoehan Meusapi); doem geutanjòë wòë ba' Alah, njang peurintah alam dōnja; akan maté han djan na bè', gadòh silè' niba' panika, wij allen zullen eens tot Allah terugkeeren, die de wereld bestiert; de dood zal onvermijdelijk en voordat men het weet komen, (zelfs) een volleerd schermer zal hem niet kunnen ontwijken, (Mènhadjōj abidin). Meusilè', de handeling silè' verrichten; Dareugam Boega dji'é' leugat, landja djipeurab djikeumeung wa; Éseumoe Radja oetōïh meusilat, djipeulheuëh tangkab Dareugam Boega, D.B. drong vlug naar voren, liep snel op hem toe, en wilde hem met zijne armen omvangen; É. R. week behendig uit en ontkwam aan de omklemming van D. B., (Diwa Akaïh). Vgl. kilè' I, mantja', panika.

SILÈË, = peusilèë, doch minder gebruikelijk, (wordt meest in de peu- of meu-afleiding gebezigd); ka srōt Moehamat Napiah njan oe boemòë, kaphé peutòë meuleula'-sa; ka djibōh djrat meuribèë-ribèë, ka djisilèë gadjah meunta, M. N. viel (door een pijl getroffen) op den grond neer en bij duizenden kwamen de ongeloovigen op hem af, zij wierpen duizenden (stalen) netten over hem heen en overdekten ermede den wilden olifant, (den woesten krijger), (Moehamat Napiah). Meusilèë, zich verschuilen, zich verbergen, schuilen, eene schuilplaats, beschutting, bescherming zoeken; verscholen, verborgen, overdekt, bedekt, beschut; barang keureudja Toehan njang thèë, han meusilèë ba' Rabana, de Heer weet al wat men doet, niets is voor onzen Heer verborgen,

@lonaliakbar

(Asaj djeuët padé); zie verder vbd. i.v. lingkōng II, padò', prè'-prè'. Peusilèë, verschuilen, verbergen, verstoppen, overdekken, bedekken, beschutten, eene schuilplaats verleenen, beschermen; bè' Alah bri reubah boelèë, neupeusilèë niba' bahja, moge Allah verhoeden, dat één haartje (van hem) uitvalt, moge Hij (hem) tegen rampen beschermen, (Prang Meuké'); zie verder vbd. i.v. keumang.

SILIË', smeren, strijken (van b.v. olie, zalf als geneesmiddel, ook van andere zaken, die vettig, smerig zijn), insmeren; tasilië' minjeu' ba' loeka, bè' tjriët, smeer olie op (je) wond, dan brandt ze niet; bè' kasilië' ië idōng baranggapat, strijk je snot niet zoo overal op. Meusilië', gesmeerd, gestreken, ingesmeerd. Peusilië', laten silië' of silië' met versterkte beteekenis, (ook fig.) bezoedelen, (in eene zaak) moeien, betrekken, wikkelen; ba' boeët njan bè' tapeusilië' lōn, betrek mij niet in die zaak. Seumilië', ook similië', de handeling silië' verrichten.

SILINGKOEË, zie i.v. tingkoeë.

SILINGKŌNG, zie seulingkōng.

SILIPAT (Eng. slipper), slof, sandaal, (dial. v.d. Oostkust). Meusilipat, sloffen hebben of dragen.

SILÒ I, een touw, dat om iets bevestigd is (b.v. om een boom, die dreigt om te vallen, om den hals van een paard, dat weg wil loopen) om iets anders heen slaan (b.v. om een paal, om een boom) om het vast te zetten of tegen te houden, aldus vastzetten, tegenhouden; katheun *h*ané', kasilò ba' ba' kajèë, kunt ge het (b.v. het paard) niet tegenhouden, sla het touw om een boom. Meusilò, om iets heen geslagen (van een touw waaraan iets vastzit), aldus vastgezet, tegengehouden, (ook) hangen, zich vastklampen (aan iem., aan iem.'s kleeren); pakòn kameusilò dilikōt gòb, waarom hang je zoo achter aan iemands kleeren, (b.v. tegen een kind gezegd). Peusilò, laten silò, of silò met versterkte beteekenis; kapeusilò reudjang ba' kajèë, zet den boom (die dreigt om te vallen) vlug met een touw aan iets anders vast. Seumilò, de handeling silò verrichten.

SILÒ II (Mal. silau), weinig gebr. syn. van seulala en seumiloe II, (zie aldaar).

SILOEEUË, of seuloeeuë, in de spreektaal meest verkort tot loeeuë, (Mal. seloear, Arab. sirwâl), broek, pantalon; siloeeuë Atjèh, Atjèhsche broek met laag neerhangend kruis (*th*òng), zoowel door mannen en jongens als door vrouwen en meisjes gedragen, wordt verder onderscheiden naar de daarop aangebrachte versieringen, de stof, de kleur, de plaats van herkomst van het versieringspatroon, of naar den vorm van het kruis of van de pijpen, b.v. siloeeuë balé' soedja (met omgekeerd inzetstuk, waardoor het kruis

@lonaliakbar

hooger zit), s. moebang-bang (zie i.v. bangbang), s. gampōng (ouderwetsche soort, waarvan het kruis tot aan de voeten reikt), s. goekèë ka-mèng, en s. goekèë ka-mèng bét (zie i.v. goekèë), s. koedjreuët of koedjri (van grove zijde, eig. Goedjeratsche broek, zie vbd. i.v. pét), s. lambajōng (naar de kleur), s. Lambhoe', s. Lamsajōng (naar de plaatsen van herkomst van de versiering), s. loetōng meukasab (naar den naam van het kasab-patroon), s. ma-sam keu'euëng (zie i.v. ma-sam), s. doea, lhèë neu-tjòb (met twee, drie naden aan de pijpen, de laatste is eene ouderwetsche soort), s. paneu' of s. poentōng (met korte pijpen, zie vbd. i.v. labaïh), s. pa-njang (met lange pijpen), s. peudeundang (naar de kleur), s. pha gadjah (met nauw sluitende pijpen, die naar beneden wijd uitloopen, als die van eene matrozenbroek), s. plang planggi, en s. plang toe-djōh loempat (zie i.v. plang), s. ragòë dòng, (zie i.v. ragòë II), s. tjham (naar de stof waarvan de broek gemaakt is); siloeuë Arab, Blanda, Tjina, Arabische, Europeesche, Chineesche broek; si-loeeuë pateulōn, zie pa-teulōn; sō' siloeeuë eene broek aantrekken; soeët si-loeeuë, eene broek uittrekken; talòë loeeuë, broekband, (ook) e.s.v. zeepoliep, die bij aanraking jeuk veroorzaakt; ka kòngsiloeeuë, zie i.v. kòng I; bòh loeeuë, zie i.v. awō III. Meusiloeeuë, eene broek hebben of dragen. Peusiloe-euë, van eene broek voorzien, eene broek geven, een ander eene broek aantrekken.

SILOEHÒ', harten (bij het kaartspel); zie i.v. sikoepan.

SILOEIT, of siloewit, ruiten (bij het kaartspel); zie i.v. si-koepan.

SILOEKA, zie seuloeka.

SILOEWIT, zie siloeit.

SILÒNG, of, meer, batèë si-lòng, eene doorschijnende soort pseudo-diamant, ook batèë si-lan (zie i.v. silan) genoemd; silòng blanda, kristal, (steen); mata poedòë la-dōm silòng, ka djiseum-pòm reulòïh mata, (ringen) met edelsteenen, sommige met silòng's bezet, smeet zij neer, zoodat de steenen los raakten, (Noen Parisi).

SILŌRAN, zie salōran.

SIMA' (Arab. samâ'), aandachtig luisteren, hooren, aan-, toehooren, toeluisteren, (inz. naar iem., die uit den Qorân of uit de gewijde traditie reciteert, of tekst en uitleg van een godsdienstig geschrift voordraagt, ook van den rechter naar de getuigenis van een getuige), (ook) een leerling bij het Qorân lezen nagaan, naar zijn reciet luisteren en het, waar noodig, verbeteren; tasima' ba' gèt, luister goed toe; teungkoe kheun, geuta-njòë sima', de teungkoe spreekt (draagt voor, legt uit), wij hooren toe, (bij het godsdienst-

@lonaliakbar

onderwijs); dalam meuseugit Ka'ab peugah, doemna sahbat sima' rata, in de moskee vertelde K. (de traditie), terwijl al de gezellen (van den Profeet) toeluisterden, (Poetròë Peukisōn); zie verder vbd. i.v. moerakabah. Peusima', laten sima'; peusima' aneu', een kind (bij het Qorân-onderwijs met een poeréh bijwijzend) voorlezen. Seumima', de handeling sima' verrichten.

SIMADŌN, e.s.v. fabelachtig wezen, dat vliegen kan, soms als een dier, soms als een ra'sasa voorgesteld, (in hik.); seupōt dōnja, gadòh trang-bandrang, panah lam awan djitrōn oe dōnja; djeaët keu simadōn binatang oeteuën, hana peuë kheun hibat peukasa; ... simadōn meuteumèë ngòn geureuda sa'tian, sidéh lam awan djimoeprang doea; geureuda toedjōh sidròë djilawan, di dalam awan geuga'-goempita, overal werd het donker en verdween het heldere licht, de (afgeschoten) wonderpijl daalde op de aarde neer en veranderde in een simadōn, een wouddier, dat er zeer vreeswekkend en krachtig uitzag; ... de simadōn en de eveneens door toovermacht te voorschijn geroepen geureuda's ontmoetten elkander en zij bonden in de lucht den strijd tegen elkaar aan; tegen zeven geureuda's nam hij, de simadōn, het alleen op en met veel rumoer streden zij in de lucht, (Djoehan Meusapi); zie verder vbd. i.v. djoerōng, oeneun.

SIMBAN, aan het doel, aan de verwachting beantwoordende, geschikt, passend, in orde, gereed, klaar, uitgerust, (van voedsel:) smakelijk, lekker, (van de hand:) vast (b.v. in het schieten, werpen), gelukkig, (van wapens ook:) gemakkelijk in de hand, gemakkelijk te hanteeren, handig, (en zoo verder) stevig, krachtig, flink, mooi, (naar gelang van de zaak of de handeling waarbij het behoort); keudè njan simban that djipeudòng, ba' rèt ramè oereuëng dja', die winkel is op eene erg geschikte plaats opgericht, aan een weg, waar veel menschen passeeren; lōn padjōh boe simban that, ik heb erg lekker gegeten; gòb njan simban that djaròë, die man heeft eene erg vaste hand (in het schieten b.v.), of heeft eene erg gelukkige hand; sikin njòë simban that, dit mes is erg handig; „toeankoe ampōn, kapaj di la'ōt, kapaj Si Oedjoet tihang soeasa"; „aneu' teungkoe Malém Dagang, prèh beusimban doemteu rata", „heer, die schepen in de verte zijn de schepen van S. Oe. met soeasa-masten"; „maakt gij allen u dan gereed, mijn zoon M. D., om ze af te wachten", (Malém Dagang); alat poeprangan doem beusimban, meung taprèh djan moesōh teuka, laat al het oorlogstuig in gereed-

@lonaliakbar

heid gebracht worden, opdat we slechts de komst der vijanden hebben af te wachten, (Meudeuha'); nanggròë pi kòng koeta simban, njeum keunan hana peuë mara, de stad was sterk en de vesting geheel toegerust, men zou meenen, dat haar geen ramp zou kunnen overkomen, (Pòtjoet Moehamat); aneu' meureujam sit that simban, ladōm, toean, ban krōng dara, de kanonskogels waren zeer groot, sommige, heer, waren zoo groot als kleine rijstmanden, (Pha Soeasa); djisoeët peudeuëng ban ōn pisang, peunanjangdji ban ba' oe dara; Radja Lila djita' simban, peudeuëng meukhan djeuët keu doea, hij trok een zwaard uit, zoo breed als een pisangblad en zoo lang als een jonge klapperboom; hij gaf R. L. daarmede een krachtigen slag en het zwaard brak in tweeën, (Banta Ahmat); saré djitrōn angèn ribōt, Tjah Koebat djiba pōt oe adara; angèn pi djipōt that bit simban, keusa'tian Boelia'indra, toen de storm opstak, voerde hij Tj. K. mee de lucht in; de wind woei zeer krachtig, de wind door B.'s toovermacht te voorschijn geroepen, (Tjah Koebat); zie verder vbd. i.v. ita'ite, seubat. Meusimban, zich gereed maken. Peusimban, simban maken, in orde, in gereedheid brengen, uit-, toerusten, gereed maken, gereed houden, enz.; dja'tariwang ba' radja Tjham, tajoeë peusimban doem peukara; koeta nanggròë doem beukoekōh, kamòë moesōh moeprang koeta, gaat naar den vorst van Tjh. terug en laat hem alles in gereedheid brengen; laten de vestingen van zijn land stevig gemaakt worden, ik zal als vijand zijne vestingen komen aanvallen, (Pha Soeasa); djipeusimban ngòn peurisè, ka djitheunlé pantaïh sigra, hij hield zijn schild gereed, en ving snel daarmede (den slag met de knots) op, (Tjah Koebat); koeja tjò'lé ngòn geudoebang, neupeusimban njanteuntang dhòë; doea blah djaròë neumat parang, oeleuë neutjang neukab ngòn gigòë, de oude man nam snel een kapmes en hield het ter hoogte van zijn voorhoofd gereed (hief het op tot de hoogte van zijn voorhoofd); met twee handen hield hij het kapmes vast en gaf, zijne tanden op elkaar klemmende, de slang een slag, (Plandō' Kantjé); zie verder vbd. i.v. pandang.

SIMBANG, iets opgooien en het daarna op de vlakke hand of in de vuist opvangen. Meusimbang, e.s.v. bikkelspel, dat meestal door meisjes en met verschillende variaties wordt gespeeld; men begint met ieder een gelijk aantal bikkels (aneu' simbang), bestaande uit steentjes, in te zetten; degene, die het eerst aan de beurt komt, neemt al die steentjes in de hand, gooit ze op

@lonaliakbar

en vangt ze op den rug van de hand op, gooit vervolgens de op den rug van de hand opgevangen steentjes weer op en vangt ze in de vuist op; de aldus opgevangen steentjes zijn voor haar; nu moet zij de bij den eersten worp niet op den rug der hand opgevangen steentjes een voor een opnemen onder het opgooien van een iets grooter steentje (k a t j ō'), dat zij tegelijk met het opgenomen steentje moet opvangen; de aldus opgenomen steentjes zijn voor haar; bij dit opnemen mag zij geen der andere steentjes aanstooten; gebeurt dit, dan is zij „dood'' (m a t é); dood is zij ook, wanneer zij bij den eersten worp geen enkel steentje op den rug van de hand opvangt, of bij het opvangen van de steentjes in de vuist van de hand een of meer der steentjes laat vallen; is zij dood, dan komt een ander aan de beurt, die op dezelfde wijze met de rest der steentjes speelt, enz., totdat de steentjes op zijn; dan gaat men na, hoeveel steentjes ieder gewonnen heeft, waarbij men de steentjes bij tweetallen (j ō') telt; dan zet ieder zooveel steentjes in als het kleinste aantal bedraagt, dat eene der speelsters gewonnen heeft, en begint men het spel opnieuw; degene, die niets heeft gewonnen, dus haar geheelen eersten inzet heeft verloren, kan het noodige aantal steentjes van een ander leenen; kan dit niet, doordat b.v. geen der speelsters zooveel steentjes over heeft of tot eene leening bereid is, dan zet degene, die de meeste steentjes heeft, bij degene, die alle steentjes verloren heeft, een steentje, ten teeken dat zij uitgeschakeld is, (dat steentje heet t a m p é n g, en het plaatsen ervan b ō h̊ t a m p é n g, of p e u t a m p é n g); zoo gaat men door, totdat eene der speelsters alle steentjes gewonnen heeft; variaties zijn: het t j ò' k a w ō t, waarbij men de van den rug van de hand opgegooide steentjes niet op de vlakke hand moet opvangen, maar in hun val met de hand moet grijpen, en vervolgens bij het opnemen der niet op den rug van de hand opgevangen steentjes deze een voor een op moet gooien, op den rug van de hand opvangen, vervolgens weer opgooien en in den val met de hand grijpen; het t j ò' k l é n g, waarbij men de op den rug van de hand opgevangen steentjes er voorzichtig van af laat glijden tot men er één overhoudt, en vervolgens bij het opnemen der neergevallen steentjes, het opgenomen steentje opgooit, en het op den rug van de hand opvangt onder het wegslingeren van het op den rug van de hand liggende steentje, dat dan voor de speelster is; het m o e p i t, gew. door twee meisjes, gespeeld, waarbij de speelster de bij den worp op den grond gevallen steentjes tweemaal een voor een moet opnemen, vervolgens tweemaal bij tweetallen, dan tweemaal bij drietallen, enz. tot zooveel als er steentjes zijn min één; dan verstopt zij de steentjes, haalt er wat uit en laat, die steentjes in de gesloten hand houden-

@lonaliakbar

de, de tegenpartij het aantal ervan raden; raadt deze mis, dan krijgt zij op de knie zooveel slagen als het getal, dat zij bij het raden genoemd heeft; raadt zij goed, dan krijgt zij die steentjes en tevens de beurt, die ook overgaat wanneer eene der te verrichten handelingen mislukt; zoo gaat het door tot alle steentjes op zijn; ook komt het voor, dat bij eene der vermelde wijzen van het meusimbang degene, die aan de beurt is, en „dood'' gaat, niet alleen hare beurt verliest maar ook van ieder der anderen zeven slagen op de bovenhand krijgt, waarbij evenals bij sommige bezweringsmethoden op luide en plechtige wijze tot zeven wordt geteld; é' that djimeusimbang (of djiseumimbang) aneu' miët njòë, ka tatham *h*an djipatéh, boeët di roemòh *h*an djipeudoeli, dit kind (of deze kinderen) moet (moeten) altijd bikkelen, of men het haar verbiedt, zij luistert (luisteren) er niet naar, om het werk thuis bekommert (bekommeren) zij zich niet. Seumimbang, de handeling simbang of meusimbang verrichten.

SIMBAT, opnemen (van b.v. het lendenkleed om b.v. eenig werk gemakkelijker te kunnen doen, van een gordijn, enz.), optrekken, optillen; simbat pintjōng peukeumaïh dròë, neu'é' djeunòë pineung raja, hij nam toen de slip van zijn lendenkleed op en maakte zich gereed om in den grooten pinangboom te klimmen, (Malém Diwa); Pòtjoet Moehamat neusimbatlé ngòn badjèë, poendò' di oelèë lé neuhila, P. M. nam zijn baadje op en trok aan het gevest van zijn dolk, (Pòtjoet Moehamat); tirè kleumboe ka djisimbat, dji'eu sapat oereuëng éh doea, hij tilde het bedgordijn op en zag de twee samen slapen, (Tjah Koebat). Meusimbat, opgenomen, opgetrokken, opgetild; ba' meusimbat oe ateuëh batjoet idja gata, bè' meutrèh-trèh, neem je kleed wat op, laat het niet zoo slepen. Peusimbat, laten simbat, of simbat met versterkte beteekenis.

SIMBÉNG, zinspeling, ironie, bedekt verwijt; zinspelend, ironisch, (in hik.); narit simbéng, zinspelende, ironische woorden; zie vbd. i.v. phét.

SIMBŌ, spatten (transit.), sprenkelen, strooien, verspreiden; bè' tasimbō ië ateuëh lōn, spat geen water op mij. Meusimbō, gespat, gesprenkeld, enz., spattend (intransit.), zich verstrooiend, zich verspreidend; dadang-dadang dagang meutoetō, ra'jat meusimbō oe Djoerōng Raja, terwijl de Klinganeesche kooplieden spraken (hun beklag deden), verspreidde het krijgsvolk zich naar Dj. R., (Pòtjoet Moehamat); meusadjan ngòn Imeum Lambarō, geudoebang meusimbō wië oeneun

@lonaliakbar

lingka, samen met den imeum van L., terwijl rechts en links, rondom een regen van zwaardslagen viel, (ibid.); geupèh ngòn tambō meusimbō-ran, geujōbkeu, toean, sangkakala, men sloeg op trommen, dat het geluid zich overal verspreidde, en men blies, heer, op bezuinen, (ibid.; simbōran alleen in hik.). Peusimbō, laten simbō, of simbō met versterkte beteekenis. Seumimbō, de handeling simbō verrichten, (ook) spatten (intransit.); raja that bakat, 'òh djipòh seumimbō (of meusimbō) ië wateuëh, de golven gingen erg hoog, wanneer ze er tegen aan sloegen (tegen het schip b.v.), spatte het water hoog op.

SIMBOE, zie simoe.

SIMEUGALANG, boer (bij het kaarstpel); zie i.v. sikoepan, en zie galang.

SIMEUNTARAN, of simeutaran, ook samataran, (Mal. sementara), zoo lang als, onderwijl, inmiddels, intusschen; simeuntaran gòh, zoo lang (nog) niet, voordat; simeuntaran nalōn disinòë, neuteuka-teuka, kom eens van tijd tot tijd, zoolang ik hier ben; simeutaran gòh trōïh radja toedjōh plōh, dja' oedéh ba' trōïh sigra-sigra, laten we gauw daarheen gaan, zoo lang de zeventig vorsten nog niet gekomen zijn, (Tjah Koebat).

SIMEUREULÉT, e.s.v. kwaadaardige buikziekte met een inwendig gezwel, (ook) de djén, die die ziekte veroorzaakt, en de gedaante van eene slang kan aannemen, (verder) e.s.v. heester (ba' simeureulét), die op den ba' minjeu' kajèë poetéh (kajapoetboom) gelijkt doch spitsere bladeren heeft, welke als geneesmiddel tegen de ziekte simeureulét worden gebezigd, en die verder twee vormen heeft, n.l. simeureulét agam, met langwerpige spitse bladeren, en simeureulét inòng, met minder spitse bladeren; ba' malam njan leumah peunjakét, simeureulét dalam paja; Parisi Soeloetan Lidam 'Arian, djihkeu njang tjang oeleuë raja; kamòë bandoem *h*an trōïh èleumèë, hana sòë thèë na beurala; bè' antara dapat tatjang, meung tapandang boeta mata; di Parisi Soeloetan Lidam 'Arian, njawòng badan djipeusandra, in dien nacht kwam er een ziekte-geest, de simeureulét uit het moeras; P. S., L. en 'A. waren het, die toen de groote slang in stukken hieuwen; geen van ons allen had er kennis van, niemand wist, dat er een ziektegeest was gekomen; bovendien zouden wij niet alleen (die slang) niet in stukken hebben kunnen houwen, maar wij zouden reeds bij het zien ervan blind geworden zijn; P. S., L. en 'A. echter waagden er hun lijf en hun leven aan, (Noen Parisi). Zie simeureuloeëng.

@lonaliakbar

SIMEURÈULOEÈNG, (volgens sommigen) e.s.v. heester, gelijkend op den b a' m i n j e u' k a j è ë p o e t é h (kajapoetboom) doch met minder gekartelde bladeren, die met de ō n s i m e u r e u l é t als geneesmiddel worden gebruikt, (volgens anderen) alleen eene klankwijziging van s i m e u r e u l é t, voorkomende in bezweringsformules; zie s i m e u r e u l é t.

SIMEUTARAN, zie s i m e u n t a r a n.

SIMIBOE, zie i.v. s i b o e.

SIMILAN, e.s.v. edelsteen, v. pseudodiamant, (in hik.; vgl. s i l a n); b o e n g ò n g d j i m e u ï h b ò h d j i i n t a n, b a g ò ë s i m i l a n n i b a' p r e u m a t a, de bloemen ervan waren van goud en de vruchten diamanten, gelijk s i m i l a n's van de edelsteenen, (Tjah Koebat); m e u n g b a'd j i m e u ï h b ò h d j i i n t a n, b a g ò ë s i m i l a n p a n t j a w a r e u n a, de stammen ervan waren van goud en de vruchten diamanten, gelijk veelkleurige s i m i l a n's, (Tjah Koebat).

SIMILIË', zie i.v. s i l i ë'.

SIMIMPAN, zie i.v. s i m p a n.

SIMOE, ook, doch minder, s i m b o e, in b a' s i m(b)o e b a d e u ë', e.s.v. riet (zie i.v. b a d e u ë', wellicht genoemd naar s o e m b o e b a d e u ë', zie s o e m b o e).

SIMOÈA, of s i m o e *a* (Mal. s e m o e a, Skrt. s a m û h a, menigte), al, alle, allen, alles, geheel, (in hik.); zie vbd. i.v. l i n t j e u ë t, o e m ò n g, p h ō I, r o e *d j* o e ë'.

SIMOEA, zie s i m o e a.

SIMPAN, bergen, op-, wegbergen, ruimen, op-, wegruimen, wegzetten, wegleggen, bewaren, (ook) uit den weg ruimen, doen verdwijnen, vernietigen, verdelgen, verwoesten, een einde maken aan, beëindigen, het kort maken, beknoptheid betrachten, bekorten, (verder) de beenen kruiselings ineenvouwen, met kruiselings ineengevouwen beenen zitten, (geldt als eene behoorlijke wijze van zitten, vgl. s i l a I); (ook) op-, weggeborgen, op-, weggeruimd, uit den weg geruimd, vernietigd, verdelgd, weg, op, verdwenen, ten einde, geëindigd, afgeloopen, beknopt, bekort; k a k e u g o e n d a h d a g a n g-d a g a n g, k a d j i s i m p a n a s ò ë b a n d a; ... k a g e u r e u b ō t d a g a n g p e u k a n, h a b é h s i m p a n d o e m p e u ë n j a n g n a, de (Klinganeesche) kooplieden werden ongerust (door het talrijke krijgsvolk) en borgen al de koopwaren op; ... de kooplieden op de markt werden beroofd, alles wat er was werd weggeroofd, (Pòtjoet Moehamat; weggelaten de regel, geciteerd als 2de hik.-vbd. i.v. o e l è ë); n j a n g l a'é n d o e m p ò h t a s i m p a n, m e u n g s i d r ò ë n j a n b è' t i n g g a j n a, de overigen moet ge geheel verdelgen, laat er geen een van overblijven, (Indra Bangsawan); w i ë n g ò n o e n e u n r e u b a h p e u d e u ë n g, m a t é o e r e u ë n g m e u t i m p a t i m p a; r i n j a n g l e u m a h o e h a d a p a n, n e u s i m p a n n g ò n s i k l é b m a t a, links

@lonaliakbar

en rechts kwamen zijne zwaardslagen neer en de menschen vielen dood op elkaar neer; al wie zich voor hem vertoonde, ruimde hij in een oogenblik uit den weg, (Dioe Plinggam); batjoet lōn bōh hadih peureuman, oelōn simpan bè' le sinòë, ik heb wat tradities en Qorân-plaatsen aangehaald, en heb daarbij beknoptheid betracht om er hier niet te veel van te citeeren, (Prang sabi); geusimpan (doea blah gaki), hij vouwt zijne beenen kruiselings ineen, zit met de beenen kruiselings ineengevouwen; djidoeë' djisimpan gèt djitimpōh, gadjah djipadjōh djilheuëb-lheuëb doea, zittende met de beenen kruiselings ineengevouwen of netjes in één richting achterwaarts gevouwen at hij (de gògasi) olifanten, ze in tweeën scheurende, (Banta Beuransah); simpan idang di seuramòë, djeunòë poetròë marit ngòn radja, toen de idang's uit de voorgalerij weggezet waren (i.e. na afloop van den maaltijd), richtte de prinses het woord tot den vorst, (Goemba' Meuïh); roemòh raja meugeuratan, ta'eu simpan tinggaj meung roengka, groote huizen, van geuratan-balken voorzien, zag men verwoest, alleen het geraamte was er van overgebleven, (Pòtjoet Moehamat): ri njang talō tinggaj badan, habéh simpan peuë na djiba, degenen, die (bij het dobbelen) verliezen houden alleen hun lijf over, alles wat zij bij zich hadden, is op, (Prang sabi); beuthat habéh njawòng simpan, wadjéb talawan kaphé tjilaka, al moet ge het leven er bij verliezen, gij zijt verplicht om de ellendige ongeloovigen te bestrijden, (Prang sabi); poedjòë pi lheuëh seulaweuët simpan, djeunòë, haj toean, moela haba, na de lofprijzing (van Allah) en de zegenspreuken (over den Profeet) begint thans, o heer, het verhaal, (Tjintaboehan); pasaj njang peuët kakeu simpan, limòng, tèëlan, taleungò djeunòë, het vierde hoofdstuk is ten einde, luistert nu, vrienden, naar het vijfde, (Akeubarō Karim); habéh haba pakat simpan, hōj teubōïhsan „keunòë mari'', nadat zij gesproken had en de beraadslaging geëindigd was, riep zij eene slavin: „kom hier'', (Goemba' Meuïh); njòë 'è'tikeuët njang that simpan lagi moedah, ba' si 'awam doem njang doengèë hana pajah, dit is eene (handleiding over de) geloofsleer, die zeer beknopt en gemakkelijk is, die voor den leek, voor den domme niet moeilijk is, ('Akidatō 'awam; vertaling van Arab. wa hadzihi 'aqîdatoen moechtaçarah, enz.); zie verder vbd. i.v. idaran, ngada, rintha', samat, seu'ōn. Meu-, of teusimpan, geborgen, op-, weggeborgen enz.; meusimpan, (ook) de hande-

@lonaliakbar

ling simpan verrichten, simpan met meerv. subject; oereuëng doeë' meusimpan-simpan, seureubansabòh sapò, menschen, die met kruiselings ineengevouwen beenen zitten, ieder met een tulband op, (raadsel, waarvan de oplossing is: eene rij klapperboomen); poetròë teudoeë'lé teusimpan, neupoemeulia'an oereuëng moeda, de prinses zette zich neer met kruiselings ineengevouwen beenen om den jongen man eer te bewijzen, (Diwa Sangsaréh; zie ook vbd. i.v. sila I). Peusimpan, laten simpan, of simpan (verb.) met versterkte beteekenis. Seumimpan, ook simimpan, de handeling simpan verrichten; zie vbd. i.v. keulamdan. Seunimpan, de handeling simpan, de wijze, het object of het resultaat ervan; seunimpan gòb, pakòn tatjò', waarom neemt ge weg wat een ander opgeborgen heeft.

SIMPANG, splitsing, vertakking van een weg of rivier, kruisweg, zijweg, zijrivier, kruispunt; een zijweg inslaan, afslaan, afbuigen (van een weg of rivier); simpang lhèë, peuët, drie-, viersprong; meung ta'apaj, aneu', soenggōh, *h*an sahò rōh lōn meulang-lang; *h*an djeuët lōn wòë, poetéh leusōh, meuhat lōn blōh djeuëb-djeuëb simpang, indien gij, mijn kind, (zeide de reuzin), ernstig (de toeverformule, die ik u nog niet geleerd heb) u in het geheugen prent, dan zal ik (wanneer ge daarvan gebruik maakt) nergens terecht kunnen komen, maar steeds rondzwerven; ik zal dan niet terug kunnen keeren, o blanke en slanke (prinses), ik zal stellig steeds zijwegen inslaan, (Goemba' Meuïh); *h*an sapat lé njang na sagang, djeuëb-djeuëb simpang neubōh sangga; neupeudjō' aneu' oeba' Alah, ban njang printah Toehan njang asa, er was geen plaats meer waar zij (de stiefmoeder van Pangoelèë Meunaròë) hem eene hindernis in den weg kon stellen, in alle richtingen had zij het reeds gedaan, (d.w.z. zij had al alle mogelijke bezwaren tegen zijn vertrek te berde gebracht); zij vertrouwde toen haar zoon aan Allah toe, aan de beschikking van den eenigen Heer, (Pòtjoet Moehamat); simpang boengòng, gekruist, kruiselings (van slagen, zooals snoeren van bloemen over de borst gedragen worden), (in hik.); neuta' ba' roeëng simpang boengòng, singkèë keunòng ngòn koepala, hij gaf hem kruiselings twee slagen over zijn rug, zóó dat zijne elleboogen en zijn hoofd getroffen werden, (Noen Parisi); tasimpang blah wië, sla links van den weg af. Meusimpang, zich splitsend, zich vertakkend, vertakt, een zijweg inslaande, afslaande; ba' rèt meusimpang, daar waar de weg zich splitst. Peusimpang, doen vertakken, een zijweg maken, een

@lonaliakbar

zijweg doen inslaan, af doen slaan. Teusimpang, een zijweg inslaande, afslaande; oelōn seutèt *h*an meuteumeung, badan teusimpang djeuëb-djeuëb disa, ik zoek (de prinses) maar vind haar niet, terwijl ik door alle streken zwerf, (Diwa Sangsaréh).

SIMPÈ I, gew. gò simpè, steeltje van pinang-, of nibōng-hout, met oude lappen omwonden en bevestigd in een bamboekokertje om zijde op te winden (boelōh geunampōj); oclèë oebé tapè, badan oebé arè, ikoe oebé gò simpè, 'òh djimeusoe 'iët-*g*rè, de kop is als een baî tapè, het lichaam als een arè, de staart als een gò simpè, en als het (dier) geluid geeft, klinkt het 'iët-*g*rè, (raadsel, waarvan de oplossing is: eene poes). Meusimpè, van een simpè voorzien, een simpè hebben.

SIMPÈ II (Mal. simpai), hoepel, band, beugel. Meusimpè, van hoepels enz. voorzien, met hoepels enz.

SIMPI, uit planken bestaande verhooging van de boorden van een vaartuig, (ook) aangezette rand, boord, zoom, (aan b.v. kussensloopen, matten); eene verhooging aanbrengen (aan de boorden van een vaartuig), de boorden verhoogen, een rand aanzetten; djibōh ranoeb dalam baté, djisoesōnlé pineung moeda; djibōh ranoeb oelèë ili, ban geusimpi papeuën béhtra, zij deed sirih in een bakje en stapelde er jonge pinangnoten op; zij rangschikte de sirihbladeren in telkens tegengestelde richting, op de wijze van planken, die men ter verhooging van de boorden van een vaartuig aanbrengt, (i.e. zóó dat de sirihbladeren buiten den rand van het bakje uitstaken), (Indra Bangsawan). Meusimpi, van een simpi voorzien, met een simpi. Peusimpi, laten simpi (verb.), of simpi (verb.) met versterkte beteekenis. Zie roebéng I.

SIMPLAH, ook simplaïh, kruiselings over iets heen slaan, kruiselings dragen (b.v. over schouders en borst), kruiselings om iets heen winden (d.w.z. zóó, dat de omwindingen min of meer kruiselings over elkaar geslagen worden), aldus omwinden; (ook) kruiselings over elkaar geslagen, aldus gedragen, omgewonden of omwonden; (verder) e.s.v. borstsieraad, bestaande uit zeshoekige bewerkte gouden platen, door kettinkjes onderling verbonden, en kruiselings over borst en rug gedragen; simplah meu'inòng, zulk een borstsieraad, waarvan twee platen, die bij het dragen midden op de borst en op den rug komen te hangen, grooter zijn dan de andere; ateuëh badjèë djibōh simplah, sangat indah poetròë Tjahja, zij trok een simplah-borstsieraad over haar baadje aan, prinses Tj. zag er zeer schoon uit, (Banta Ahmat); idja simplah, een lang zijden kleed, dat, over het baadje heen, kruiselings over de borst wordt gedragen,

@lonaliakbar

(bij het bruidstoilet); badjèë simplah meuïh bòh dō'ma intan, neungoej peukajan oereuëng Lam Tjahja, met een baadje aan voorzien van eene gouden kruisvormige versiering over de borst en van diamanten knoopen, waren zij gekleed als lieden van L. Tj., (Djoehan Meusapi); tangkoelō' siglōng lheuëh neusimplah, neutòb koepiah meusroe diwangga, hij zette een koepiah op van meusroe diwangga, nadat hij er een hoofddoek kruiselings om heen had gewonden, (Malém Diwa); djingoej idja djisō' badjèë, djisimplah oelèë ngòn tjeumara, zij deed zich een kleed om, trok een baadje aan en omwond haar hoofd kruiselings met een tjeumara, (Malém Diwa); zie verder vbd. i.v. beungkōng; minjeu' simplah, zie i.v. minjeu'. Meusimplah, kruiselings over of om iets heen geslagen, een simplah (borstsieraad) dragen, een kruisvormig teeken dragen; meusimplah meuïh radjawareudi, peunòh saré diba' dada, met eene simplah-versiering van goud met glazuursel gevuld, die hare borst geheel bedekte, (Nabi Oesoeïh); ngòn kawan weu' reungkah-reungkah, badeuë' ngòn djloeëh deungòn batjèë; ba' dada djròh that meusimplah, misé oelah roepa asèë, voorts weu'-, en reungkah-reungkah-apen, neushorens, wilde geiten en batjèë-eekhorens, die over de borst mooie kruisvormige strepen hadden en op honden geleken, (Plandō' Kantjé). Peusimplah, laten simplah, of simplah (verb.) met versterkte beteekenis, een simplah-sieraad omdoen, ervan voorzien; beudòïh ra'jat doem meukeumaïh, geupeusimplah idja dipinggang, het volk stond op om zich gereed te maken, zij wonden hun kleed kruiselings om het middel, (Radja Bada).

SIMPLAÏH, zie simplah.

SIMPRA', zich schrijlings zetten op, daartoe springen, schrijlings zitten, (zooals op een paard); teuma neuhoeë na lhèë tapa', ka neusimpra' ateuëh goeda, daarop trok hij het paard een drietal stappen voort en zette zich met een sprong er schrijlings op, (Malém Diwa; zie den hieraan voorafgaanden regel, geciteerd i.v. sawa'); lheuëh djisimpra' oe ateuëh roeëng, na doem boeleuën 'òh tapandang, toen hij zich schrijlings op den rug (van den tijger) had gezet, geleek hij de maan, als men naar hem keek, (Radja Bada). Meusimpra', schrijlings zittende, aldus gezeten.

SIMPREUË; meusimpreuë, zich verspreiden, (inz. van een glans, van de stralen der zon, ook van andere zaken), in alle richtingen gaan, spatten (van b.v. vonken); verspreid, verstrooid, uiteengespat; oedjeuën meusimpreuë, sabab angèn pōt, de regen verspreidt zich

@lonaliakbar

(spat in huis b.v.) door den wind; tarō breuëh ba' meutamòn, bè' meusimpreuë, stort de rijst zoo uit, dat ze een hoop vormt en niet verspreid raakt; djililét kamòë diba' takoeë, ikoe meusimpreuë trōïh ba' dada, ze (n.l. de slang in den droom) kronkelde zich om mijn hals en spreidde haar staart tot op mijne borst uit, (Tjah Koebat); tjahja mata oeròë meusimpreuë ban sabòh dōnja, de glans der zon verspreidt zich over de geheele wereld; meu' sinjata doem meusimpreuë, beusòë aleuë tjō'ma raja, uit de wapens, ijzeren staven en groote knotsen, spatten vonken naar alle kanten, (Indra Bangsawan); zie verder vbd. i.v. gilab, leunté', ploeëng. Peusimpreuë, doen meusimpreuë, verspreiden, verstrooien, doen spatten.

SINA (Mal. sinar), lichtstraal, glans; stralen, glanzen, (in hik.); zie vbd. i.v. samsoe I.

SINAM-NAM, zie nam-nam.

SINAMPANG, zie seunampang.

SINAN, daar, (bij u, op de zooeven bedoelde of genoemde plaats), aldaar, van daar afkomstig; di sinan, id.; zie verder vbd. o.a. i.v. dasah, djantang, lam I. Zie si III en nan II, en hinan.

SINANJAN, zie seunanjan.

SINARÒË, al, alle, geheel, allen, alles, (in hik.); zie vbd. o.a. i.v. manoera II, meuha, mòseutaha', pat (onder meusapat), poela-poelòë, poetéh, rantam I, rata, rira', roesa, sa I, sambang I.

SINASÒË, zie i.v. tasòë I.

SINDANG, zie i.v. djala'.

SINDIË, zie i.v. ndië.

SINDJA, ook sinja, seundja, (Skrt. sandhyâ, schemering), avondschemering, zonsondergang, schemeravond; sindjakala (Skrt. sandhyâkâla, schemertijd), id., (inz. gebezigd ter aanduiding van de avondschemering als den tijd, waarin de geesten rondwaren, zoodat het dan voor kinderen gevaarlijk is om buitenshuis te zijn; wordt ook, gew. om kinderen bang te maken, voorgesteld als e.s.v. geest, die kinderen, welke in de avondschemering zich buitenshuis bevinden, bijt, en verder gebezigd van een doordringenden geur, zie vbd. i.v. seuba'-seubō'); bè' kameu-'èn lé, teungòh sindjakala, treu' djikablé sindjakala, speel niet meer (buitenshuis), het is al schemering, straks word je door den schemeringgeest gebeten, (zie ook vbd. i.v. hantoe); zie verder vbd. van sindja i.v. adjaj, boeleuën, hantoe, keuta'-keutō', koelat, lam I, loeëm, mirah, moegè, pawōt I, peusiëng, seunòh. Zie sangè' I.

SINDJAKALA, zie i.v. sindja.

SINÈ, tegen iem. aan leunen, tegen iem. aan zitten of liggen. Meusinè, de handeling sinè verrichten, tegen iem. aangeleund, enz.; zie vbd. i.v. kōng I. Peusinè, doen sinè. Zie deuneun.

@lonaliakbar

SINEULEUËH, zie i.v. l h e u ë h.

SINEULHEUËH, zie i.v. l h e u ë h.

SINGA (Mal. id., Skrt. s i ṅ h a), leeuw, (in hik.); zie vbd. i.v. l ò ë II, s e u d ò ë I. M e u s i n g a, een leeuw hebben, op een leeuw rijden; n j a n g m e u s i n g a s i n g a d j i p e u k a b, t h a t k e u ʻa d j a b t a k a l ò n r o e p a, die op leeuwen reden, lieten de leeuwen elkander bijten en het was verbazingwekkend om ze te zien, (Diwa Akaïh; hierop volgt de regel, geciteerd i.v. s i p a').

SINGÈT, ook s i *h* è t, naar één kant overhellend, op zijde hellend, scheef, (van b.v. een vaartuig, een huis, den schouder, van iem.'s houding, van eene muts op het hoofd, de haarwrong); r o e m ò h n j a n s i n g è t t h a t, dat huis staat erg scheef; s ò ë d j é h s i n g è t t h a t k o e p i a h, wie is dat daar met zijn k o e p i a h zoo scheef op het hoofd; zie verder vbd. i.v. b a h ō, r a n d j a n è t, r e u m p a n, s a n g g ō j. P e u s i n g è t, over doen hellen, doen hellen, scheef plaatsen, scheef houden; b è' k a p e u s i n g è t p r a h ō, laat de prauw niet hellen; zie verder vbd. i.v. t r ò ë.

SINGGAH, aandoen (van eene plaats), aanleggen, pleisteren, tijdelijk verblijven, aangaan, aankeeren, aanloopen; m e u n g n j ò n a n e u d j a' o e p e u k a n, n e u s i n g g a h r o e m ò h l ō n s i'a t, als u naar de markt gaat, ga dan even bij mij thuis aan; zie verder vbd. i.v. b a h, d j a n, l e u p i ë, n j a m p a n g I. M e u s i n g g a h, de handeling s i n g g a h verrichten, s i n g g a h met meerv. subject, aangegaan, aangeloopen; p a k r i t a k h e u n n j a n k o e'o e b a h, d e u ë' k o e n g ò n g r a h h a n a t a r a; o e n t ō n g s i t k a k e u n ò ë m e u s i n g g a h, a d a' *h* a n p a j a h k o e d j a' m i t a, hoe kunt ge zeggen, dat ik mijn woord gebroken heb, (zeide de slang tot den ouden man, die haar onder allerlei beloften uit den nood had gered en vervolgens door haar werd omslingerd), ik heb verschrikkelijken honger en dorst; gelukkig dat gij hier aangegaan zijt, anders zou ik mij nog moeten vermoeien om voedsel te zoeken, (Plandō' Kantjé); zie verder vbd. i.v. r i m b a ï h II. P e u s i n g g a h, laten aanleggen enz., aanleggen enz. met, onderweg aanreiken of afgeven, tijdelijk, voorloopig ergens brengen of laten; t a p e u s i n g g a h d j a l ō b a' p a n t é n j a n, laten we met de prauw aan het strand daar aanleggen; b r i t j i t T o e h a n k ò n s ò ë l a'é n, b è' t a t j h é n-t j h é n, w a h é a d ò ë; b a' g e u t a n j ò ë n e u p e u s i n g g a h, m i l é' A l a h, p ò s a m l a k ò ë, de Heer en niemand anders heeft ze ook (n.l. de rijkdommen, die ge bezit) gegeven, wees er niet te erg op gesteld, o broertje; de Heer heeft ze alleen tijdelijk bij ons gelaten, ze zijn het eigendom van Alah, o schoone baas, (Tambéh toedjōh blaïh; zie den hieraan voorafgaanden regel, geciteerd i.v. k r i ë t); zie verder vbd. i.v. p a n t j ō r a n. S e u m i n g g a h, de han-

@lonaliakbar

deling singgah verrichten; hana djan lōn dja' seuminggah, ik heb geen tijd om- (ergens, bij u enz.) aan te gaan. Singgahan, aanlegplaats, tijdelijke verblijfplaats; zie vbd. i.v. peunanggahan.

SINGGAHAN, zie i.v. singgah.

SINGGAHSANA (Mal. singgasana, Skrt. siṅhâsana), troon, vorstelijke zetel; zie vbd. i.v. koekōh, langga.

SINGGAM; bòh singgam, een cylindervormig stuk hout, dat in een zeker spel met een ander stuk hout wordt weggeslagen, (wordt vaak als beeld van snelheid gebezigd); djibeudòïhlé dji'ë' tadjam, ban bòh singgam pantaïh raja, zij stonden op en rukten snel (tegen den vijand) op, zoo snel als weggeslagen bòh singgam's, (Radja Bada); ië Djambō Ajé djròh that tadjam, ban bòh singgam oe koeala, het water van de Dj. A. stroomt zeer snel naar den riviermond toe, zoo snel als een weggeslagen bòh singgam, (Malém Diwa); zie verder vbd. i.v. kheun. Meusinggam, het spel met den bòh singgam spelen.

SINGGŌNG, zie sigōng.

SINGKAT, erg kort, te kort (van b.v. kleedingstukken, van een der beenen, waardoor men mank loopt), niet lang genoeg, niet ver genoeg reikend, niet toereikend (fig. van b.v. geld), verkort, bekort, beknopt; (ook) verhindering, belemmering; (verder) door een toovermiddel verhinderen, dat iem. zijn doel bereikt, door betoovering stuiten, tegenhouden, met dat doel betooveren; si singkat, die met één te kort been, de manke, (bijnaam); singkat oemoe, met een kort leven, voorbeschikt om kort te leven, (als een teeken daarvan geldt, wanneer het hoofdaar ver boven de ooren begint); singkat that langkah lōn, lōn keumeung dja', tō' *h*an, het was mij niet gegeven er te komen (lett. mijn gang reikte niet ver genoeg), ik wilde er heen gaan, maar kwam niet zoover, (zie verder i.v. langkah); meungnjò hana singkat sapeuë, als er geen verhindering, als er niets tusschenbeide komt; meunòë haba dalam soerat, narit singkat batjoet haba, de brief luidde, beknopt en in een paar woorden gezegd, als volgt, (Indra Bangsawan; zie verder vbd. i.v. kalimah, koeë I, sa', singké); ka dji'amaj èleumèë hékeumat, ka djisingkat Malém Diwa;... siplōh oeròë 'amaj hékeumat, keunòng singkat Malém Diwa, hij stelde een toovermiddel in werking om daarmede M. D (in zijn aanval) te stuiten; ... tien dagen stelde hij het toovermiddel in werking, en M. D. was betooverd, (Malém Diwa; zie de hierop volgende regels, geciteerd i.v. seumeunga); teuma seu'ōt doemna ra'jat: „kamòë djisingkat dilèë di blang; djimeuhōj ngòn soeara njang that, taprèh si'at djikheun

@lonaliakbar

reudjang; 'òh meuseu'-ōt djeuët keu batèë, hana meuthèë meunan matjam, de (onttooverde) lieden antwoordden: „zij (de djén) heeft ons vroeger (op onze reis) op het veld betooverd, zij riep ons met luider stem toe „wacht een oogenblik'', zoo sprak zij snel, en toen wij antwoord gaven, werden wij tot steen, wij wisten niet, dat het zoo zou loopen, (Goemba' Meuïh). Peusingkat, erg kort, te kort enz. maken, verkorten, bekorten, verhinderen; pakòn tapeusingkat dròë tadja', waarom loopt ge alsof ge mank zijt; zie verder vbd. i.v. langkah.

SINGKÉ, slee, eggig (van de tanden door het eten van iets zuurs), wreed, een stroef gevoel in de tanden krijgende of hebbende. (fig.) scherp (van woorden), onaangenaam, hatelijk, hoonend, grievend; singké that gigòë lōn padjōh bòh mè, ik heb erg sleeë tanden gekregen van het eten van tamarindevruchten, (zie verder vbd. i.v. reuhang); oeba' batèë dji'asah loengkè, gloenjoeëngtoenjègigòësingké, (de buffel) sleep zijne horens op een steen, zóó dat men (van het geluid) een pijnlijk gevoel in de ooren en in de tanden kreeg, (Plandō' Kantjé); ... njang gèt dja' wòë bè' le tjakri, meung *h*an maté bandoea dròë''; ban djideungò toetō singké, djibeu'oeëtlé tjō'ma beusòë, ... het best is, dat ge rechtsomkeert maakt en geen grapjes verkoopt, anders gaat gij beiden dood''; toen zij die hoonende woorden hoorden, hieven zij snel hunne ijzeren knotsen omhoog, (Radja Bada); nahoeda kheun narit singké: „peuë éh sabé di kah Bangta; di gòb geudoeë' geukeumawé, gata sabé éh teuhanta'', de scheepskapitein zeide scherp: „waarom lig je altijd, B., anderen zitten te hengelen en jij ligt maar steeds uitgestrekt neer'', (Banta Ahmat); oemoe barō moeda alang, teungòh bimbang ba' meuseunda; toetō singké kalam singkat, ampōn dèëlat hé tjèëdara, ik (de schrijver van deze hikajat) ben nog jong, ik ben in de jaren der jeugd en juist verzot op schertsen; als mijne woorden onaangenaam aandoen of tekort schieten, vergeeft mij dan, o geëerde broeders, (Diwa Sangsaréh); Tjoet Moehamat meunjeumsingké, njeum *h*an é' lé prang neurada, prins M. kreeg een onaangenaam (angstig) gevoel, en hij vreesde, dat hij den strijd niet zou kunnen voortzetten, (Pòtjoet Moehamat; zie den hierop volgenden regel, geciteerd als tweede vbd. uit den Pòtjoet Moehamat i.v. lōt I). Peusingké, slee enz. maken.

SINGKÈË, elleboog; lièh singkèë, zijn elleboog likken, aflikken, (sprkw., gebezigd ten aanzien van iets zeer begeerlijks, inz. wanneer men het niet kan krijgen of niet gekregen heeft, z.v.a.) er

@lonaliakbar

met vinger en duim naar likken, (verder zegt het volksgeloof, dat men meutoeah is, wanneer men werkelijk zijn elleboog kan likken); njan ka taliëh singkèë, daar, nu kunt ge er met vinger en duim naar likken: poerèë singkèë, zie i.v. poerèë; singkèë kloeang, (lett. vleermuiselleboog), e.s.v. versieringsmotief, bestaande uit hoekvorimge figuren (minder scherp dan de poetjō' reubōng), gevormd door eene zigzaglijn, (Mal. sikoe keloeang); zie verder vbd. i.v. loekat, 'oeët II, phoe'.

SINGKLA, (Mal. sengkela, Skrt. çṛṅkhala), boei, hand-, of voetboei, band (waarmede handen, voeten of pooten worden vastgebonden), strik; boeien, binden, vastbinden (van handen, voeten of pooten), strikken, verstrikken; pakòn gata geubōh ranté, djaròë gaki geubōh singkla, waarom zijt gij in ketenen geklonken, zijn uwe handen en voeten in boeien geslagen, (Tamim Ansa); mala'ikat dra teuma djih njan, gaki tangan lòm neusingkla; neu'ikat kòngniba' dilèë, ditjōng kajèë misé njang ka, de engel geeselde hem toen en boeide zijne voeten en handen nog steviger; hij bond ze steviger dan te voren vast, en, evenals tevoren, boven in den boom, (Tamim Ansa); zie verder vbd. i.v. déndang, kambam, pa' I, rabōn I. Meusingkla, geboeid, in boeien geklonken, gebonden, vastgebonden, verstrikt, verward geraakt (b.v. in een strik); meuseusingkla, (in hik.), = meusingkla met meerv. subject of met intensieve beteekenis; ban djikalòn toeanteu Ali, djitië' ranté djrat meulila; han djan neuwèh meung sipadé, keunòng lihé lé meusingkla, zoodra zij onzen heer A. zagen, wierpen zij kettingen en stalen strikken over hem; hij had geen tijd om zelfs een stap uit te wijken en werd met zijn hals in de strikken gevangen, (Radja Bada); kamòë doea manjèt lam bleuët, hò njang tasreuët meuseusingkla, wij beiden zijn (als) een in een vlechtwerk van klapperblad gewikkeld lijk, waarheen gij het ook toeschuift, het blijft erin verstrikt, (Noen Parisi); zie verder vbd. i.v. glaïh I. Peusingkla, laten singkla, of singkla (verb.) met versterkte beteekenis; ka'é' oe langèt, koepeugandòë, katrōn oe boemòë, koepeusingkla, di gaki na ranté beusòë, di djaròë na ranté teumaga, stijg je ten hemel, ik schiet je met eene catapult, daal je naar de aarde af, ik boei je, aan je voeten eene ijzeren, aan je handen eene koperen keten, (uit eene bezweringsformule van de boerōng).

SINGKLÉT, winden, slingeren, binden om, omwinden, omslingeren, ombinden, in elkaar slingeren, strengelen, over elkaar slaan (van b.v. de beenen); bè' kasing-

@lonaliakbar

klét gaki ka'éh, sla je beenen niet over elkaar, wanneer je ligt (slaapt); Banta Boensoe neupeukeumaïh dròë, peukajan ba' asòë neusingklét doemna; laloe neumoemat ba' talòë sa'ōh, Banta loerōh oe la'ōt raja, B. B. maakte zich gereed en bond al zijne kleeren om zijn lichaam; daarop hield hij zich vast aan het ankertouw en daalde in de groote zee neer, (Gadjah toedjōh oelèë); neutjò' adjeumat ka neupalét, neusingklét djeuëb-djeuëb angèëta, hij nam zijne amuletten en wond en bond ze om al zijne ledematen, (Malém Diwa); meugisa moepalét singklét, ba' sabōh bét sabòh lagèë; la'én pasaj la'én kisah, lōn peugah kòn njang ka dilèë, (deze hikajat) draait in het rond en slingert zich in allerlei richtingen; elk vers heeft zijne eigen zangwijze en elk hoofdstuk bevat een ander verhaal, ik vertel niet wat reeds is gezegd, (Plandō' Kantjé). Meusingklét, gewonden, geslingerd, gebonden om, omwonden, enz.; éh meusingklét, liggen (of slapen) met de beenen over elkaar geslagen of ineengestrengeld; meuseusingklét, (in hik.), = meusingklét met meerv. subject of intensieve beteekenis; djeunòë katrōïh sadeuëb kawét, meuseusingklét ngòn geulawa, toen vielen er (onder de belegeraars) kromme messen, vastgebonden aan projectielen, (Pòtjoet Moehamat); zie verder vbd. i.v. ikaj II. Peusingklét, laten singklét, of singklét met versterkte beteekenis.

SINGKŌJ I, met den elleboog zij-, of achterwaarts stooten of stompen; bè' tasingkōj gòb, stoot de menschen niet met uw elleboog. Meu-, of teusingkōj, met den elleboog gestooten, gestompt. Peusingkōj, laten singkōj, of singkōj met versterkte beteekenis. Seumingkōj, de handeling singkōj verrichten. Seuningkōj, de handeling singkōj, (verder, gew. verkort tot) ningkōj, eene lengtemaat, zie ningkōj. Zie sigōng.

SINGKŌJ II, zie sangkaj.

SINGKREUËT, ook singkroeët, met een om de voeten geslagen band (seuningkreuët) klimmen, beklimmen; é' tasingkreuët ba' oe njan, kunt ge met behulp van een seuningkreuët in dien klapperboom klimmen. Seuningkreuët, een in den vorm van een 8 om de beide voeten geslagen band, dienende tot steun bij het klimmen in een klapper-, of pinangboom, (zie ook talòë neu en talòë ineum i.v. neu); zie vbd. i.v. poela-poelòë.

SINGKROEËT, zie singkreuët.

SINGÒH, morgen (de dag volgende op heden), de volgende dag; singòh beungòh, morgenochtend; seupōt singòh, morgenavond, morgenmiddag; malam singòh, morgenavond, morgennacht; singòh loesa,

@lonaliakbar

in de toekomst, later, in het vervolg, (eig. morgen en overmorgen; zie vbd. i.v. palòë, reukam, ri onder meuri); zie verder vbd. van singòh i.v. adjaj (sprkw.), oeròë (sprkw.), seurigab. Meusingòh-singòh, telkens uitstellen, (eig. telkens morgen zeggen); é' tameusingòh-singòh sabé, je stelt het telkens uit. Peusingòh, (tot morgen) uitstellen. Seuningòh, den volgenden dag; seuningòh (niba') njan, den daarop volgenden dag.

SINIBOE, zie i.v. siboe.

SINIDJOEË', zie i.v. sidjoeë'.

SINIË, zie i.v. ndië.

SININGKOEË, zie i.v. tingkoeë.

SINJA, zie sindja.

SINJATA, ook seunjata (Skrt. saṁyatta, gereed?), wapen; alat sinjata, wapentuig, (ook) penis; peukab sinjata, de wapens tegen elkaar slaan, de degens kruisen, de wapens hanteeren; njankeu oereuëng that tjeureubi, njang branipeuka'b sinjata, dat waren lieden, die zeer kundig waren en zeer dapper om de degens (met den vijand) te kruisen, (Pòtjoet Moehamat); meu'èn sinjata, met de wapens spelen, de wapens hanteeren, (zie vbd. i.v. seu'oe); zie verder vbd. o.a. i.v. kréh, mintra, patah, ragòë III, sambōt. Meusinjata, een wapen of wapens hebben of dragen, gewapend.

SINJHÒ', zie sinjò'.

SINJÒ', ook sinjhò', met kracht, met een smak neerzetten; sinjò'-sinjò', telkens met een smak neerzetten en krachtig heen en weer schudden (van een zak om den inhoud ervan er goed in te doen zakken, ook van een kind, met wien men dat spelende doet). Meusinjò', krachtig, met een smak neergezet, de handeling sinjò' verrichten; meusinjò'-sinjò', telkens met een smak neergezet en heen en weer geschud, de handeling sinjò'-sinjò' verrichten, (ook) onder het loopen het lichaam op en neer bewegen en de voeten met kracht neerzetten, stampen, (verder) met rukken; djipeudoeë' 'òh meusinjò', hij zette het neer, dat het neersmakte, hij zette het met een smak neer; bè' meusinjò'-sinjò' tadja', patah aleuë-aleuë, loop niet zoo stampend, de vloer breekt er nog van; angènmeusinjò'-sinjò', rukwinden. Peusinjò', laten sinjò', of sinjò' met versterkte beteekenis; bè' tapeusinjò' aneu', haj, hé, je moet het kind niet zoo met een smak neerzetten.

SINJÒM, (Mal. senjoem); teusinjòm, glimlachende, meesmuilende, zie vbd. i.v. limpah, mala, meutjeuroet, mòm, oemòm, reuntéh); teusinjòm koelōm, zie i.v. koelōm.

SINJÒMAN (Mal. sioeman, bijgekomen uit eene bezwijming), zich lekker gevoelende, gezond, frisch, opgefleurd, florissant, (in hik.); djeuëb-djeuëbnanggròë njang ka lōn tamòng, hana meuteu-

@lonaliakbar

meung keuseunangan; hingga trōïh ba' nanggròë radja njòë, hana si'oeròë njang na sinjòman; meutamah sakét niba' dilèë, moemeunan lagèë, adòë djōndjōngan, in geen der landen, die ik betreden heb, heb ik het aangenaam gehad; tot ik in het land van dezen vorst gekomen ben, heb ik geen dag mij lekker gevoeld; nu is mijn ellende nog grooter dan te voren, zoo gaat het met mij, lief zusje, (Diwa Sangsaréh); ampōn toeankoe meuribèë ampōn, neubri énsan balé ba' laman; oelōnteu bri boe roeti gandōm, na meung teumbōn reudjang sinjòman; teuma doedòë mangat tapadjōh, keureuna toebōhdji ka sinjòman, (de milōn-prinses zeide tot den milōn-vorst:) vergeving, heer, duizendmaal vergeving, geef dien (mageren) mensch maar aan mij; ik zal hem rijst en tarwebrood geven, opdat hij gauw dik en frisch worde; daarna kunt ge hem dan smakelijk opeten, want zijn lichaam is dan al opgefleurd, (Diwa Sangsaréh).

SINÒË, hier, alhier, op deze plaats, aan dezen kant, van hier, (staat tegenover sidéh, zie aldaar); di sinòë, id.; oereuëng sinòë, de menschen van hier, of van hier afkomstig. Zie nòë en si III, en hinòë.

SINOEBARI, ook sanoebari (Arab. çanaubarî, pijnappelvormig), het pijnappelvormige, i.e. het anatomische hart van den mensch, inz. als zetel van de lagere menschelijke eigenschappen, (vandaar:) menschelijke driften, hartstochten, (in hik. ook wel) pijnappel, pijnboom; njankeu, bapa, bè' meukarat, ba' ta'ingat meung sikoetika; pangoelèë boeët ba' na piké, na meung hasé barang keureudja; 'òh ka djilhab sinoebari, *h*an ingat lé dalam dada, daarom, vadertje, moet men niet overhaastig handelen, moet men (voor elke handeling) zich een oogenblik bedenken; (het spreekwoord zegt:) bezin eer gij begint, opdat het doel bereikt worde; als de driften eenmaal opgekomen zijn, is men zijne bezinning kwijt, (Plandō' Kantjé); bè' kaseutèt sinoebari, *h*an meukrikri djeuët binasa, ge moet niet uwe driften volgen, dan gaat ge te gronde zonder dat ge het weet, (Malém Dagang; zie den hierop volgenden regel, geciteerd i.v. sinoerani); djinèh limò Indragiri, sinoebari ngòn héndeuba, (hij plantte) allerlei soorten Indragirische citroenen, pijnboomen en andijvie, (Asaj djeuët padé). Zie sinoerani.

SINOERANI (Arab. noeranî, verlicht), het verlichte hart, goddelijke inspiratie, (staat tegenover sinoebari); aneu' kaseutèt sinoerani, beuna ngòn soetji lahé njata (var. bè' kaloepa), volg, mijn zoon, uw verlichte hart, dan

@lonaliakbar

ziet ge duidelijk wat goed en zuiver is, (var.: opdat ge niet uit het oog zult verliezen wat goed en zuiver is), (Malém Dagang; deze regel volgt op den i.v. sinoebari geciteerden regel).

SINŌRAN, zie salōran.

SINTA', zie sintha'.

SINTHA', ook sinta', rukken, met een ruk trekken (aan), naar zich toerukken; bè' tasintha' talòë, reubah gòb, ruk niet aan het touw, de menschen (die het vasthouden) vallen ervan om; Banta Ahmat sintha' talòë, djitaré' djinòë lé Lila'indra, B. A. rukte (als sein) aan het touw en L. haalde hem op, (Banta Beuransah); talòë sintha', zie i.v. langaj. Meusintha', gerukt, getrokken; meusin'tha' (-sintha'), om strijd, van weerskanten aan iets trekken; lōn rōh meusintha' boenòë oe barōh, ik viel zooeven met een ruk naar beneden; tangoej idja bè' meusintha' that oe ateuëh, draag je kleed niet zoo naar boven opgetrokken; djidròb tjō'ma meutaré'-taré', meusintha'-sintha' sinan doea, beiden hielden de knots vast en trokken en rukten van weerskanten eraan, (Tjah Koebat). Peusintha', laten sintha', of sintha' met versterkte beteekenis. Seumintha', de handeling sintha' verrichten. Zie rintha'.

SINTHÒB, ook sintòb, met kracht nedersmakken, nederkwakken (transit.), neder-, in-, aan-, vaststampen, heien, inheien; djeuneuròb njan tasinthòb ba' lhō', hei dien paal diep in den grond; tasinthòb tanòh mangat da', stamp den grond aan, opdat hij vast worde; djitadjōlé pò samlakòë, Eumpiëng Beusòë djidròb djiwa; ka djisinthòb dalam boemòë, trōïh 'òh takoeë si tjilaka, de schoone jongeling stormde snel op E. B. af, omving hem met zijne armen, en smakte hem met zulk eene kracht neer, dat de ellendeling tot zijn hals in den grond verzonk, (Goemba' Meuïh). Meusinthòb, nedergesmakt, nedergekwakt, neder-, in-, vastgestampt, enz., (ook) nedersmakkend, nederkwakkend (intransit.), met een smak neervallend, neerzakkend; meusinthòb(-sinthòb), elkander nedersmakken; neutië' peudeuëng neumeureupaïh, sabé gagah ngòn peukasa; meusinthòb-sinthòb keudéh keunòë, ngòb lam boemòë 'òh-'òh dada, zij wierpen hunne zwaarden weg en gingen met elkander worstelen, beiden even krachtig en even dapper; beurtelings smakten zij elkander neer met zulk eene kracht, dat zij telkens tot de borst in den grond verzonken, (Dioe Plinggam); zie verder vbd. i.v. palèt-palòt, sisòb. Peusinthòb, laten sinthòb, of sinthòb met versterkte beteekenis. Seuminthòb, de handeling sinthòb

@lonaliakbar

verrichten. Seuninthòb, de handeling sinthòb, (ook) het middel daarvoor, heiblok, laadstok.

SINTHŌNG, ook sintōng, uit-, leegstorten; tasinthōng eumpang, mangat rō brōïh, stort den mand leeg, dat het vuil eruitvalle; tasinthōng brōïh, stort het vuil uit; 'òh trōïh oe blang djimè teupōng, ka djisinthōng dalam oeròë, toen zij met het meel op het veld gekomen was, stortte zij het in de zon uit, (Goemba' Meuïh); oereuëng paki mangat oentōng, radja sinthōng doem areuta, arme lieden werden welvarend, de vorst stortte al zijne schatten (voor het volk) uit, (Goemba' Meuïh); trōnkeu ra'jat nanggròë Amoet, Béntara Tjoet keu peutoea; habéh ra'jat di Oelèë Glé Poentōng, doem geusinthōng trōïh oe Moesa, voorts stroomde toe het volk van het landschap A. met B. Tj. tot hoofd, het leek alsof het volk uitgestort werd van Oe. Gl. P. af tot M. toe, (Pòtjoet Moehamat). Meusinthōng, uit-, leeggestort; zie vbd. i.v. *pra'*. Peusinthōng, laten sinthōng, of sinthōng met verstrekte beteekenis. Seuminthōng, de handeling sinthōng verrichten.

SINTÒB, zie sinthòb.

SINTOEË, ook santoeë, trekken, hangen, zich vasthouden, zich vastklampen aan (ba'); bè' kasintoeë ba' idja kèë, hang niet zoo aan mijn kleed, (tot b.v. een kind gezegd); keunòë ta'é' ba' boelèë groeë, tasintoeë ba' boelèë soea, (de kleuëng zeide tot den eekhoorn:) kom hier, klim op mijne nekveeren en houd u daaraan (of aan mijn halsdons) vast, (Malém Diwa). Meusintoeë, de handeling sintoeë verrichten; trekkende, hangende, zich vasthoudende, zich vastklampende aan; meusintoeë-sintoeë, aan elkaar hangen; bè' kameusintoeë ba' talòënjan, treu' poetōïh, hang niet aan dat touw, straks breekt het; dji'é' ba' kajèë meusintoeë-sintoeë tidji', zij klimmen in den boom (als) hingen zij aan elkander, (van b.v. eene reeks apen); zie verder vbd. i.v. poela-poelòë. Peusintoeë, laten sintoeë, (ook) om of over iets heen slaan, aldus vasthechten (van b.v. een touw); kapeusintoeë talòë njòë keudéh, sla dit touw ginds om iets heen, hecht het ginds vast. Seumintoeë, de handeling sintoeë verrichten.

SINTŌNG, zie sinthōng.

SIŌ, zie seuliō.

SIOE (Mal. sioer), rechts of links afwijkend, (fig.) ironisch, sarcastisch, (in hik.); narit sioe, ironische woorden, (zie vbd. i.v. mbōng).

SIPA', schoppen, trappen; schop, trap (met voet of poot); bòh sipa', zie i.v. awō III; sipa' raga, zie i.v. raga;

@lonaliakbar

zie verder vbd. i.v. poega, soengkō. Meusipa', geschopt, getrapt, de handeling sipa' verrichten, elkander schoppen. Peusipa', laten schoppen, elkander laten schoppen; njang meugoeda djipeusipa', nari ngòn mantja' njang panika, die te paard reden, lieten de paarden tegen elkander schoppen, die kundig in het schermen waren, schermden al dansende, (Diwa Akaïh; deze regel volgt op den regel, geciteerd i.v. singa). Teusipa', bij ongeluk geschopt, getrapt. Seumipa', de handeling sipa' verrichten; goeda njan koeat that seumipa', dat paard schopt erg gauw, is erg schoplustig.

SIPADA, zie sròëpada.

SIPA'I, ook seupa'i (Perz. sipâhî), soldaat; rinjang moeda keusipa'i, keukeulasi oereuëng toeha, de jongen (maken zij) tot soldaat en de oudjes tot matroos, (Prang sabi); zie verder vbd. i.v. poetéh. Zie seureudadoe.

SIPAT, (de lengte, hoogte of diepte) meten, af-, uitmeten, peilen, (fig.) berekenen, overwegen, (ook wel) beschrijven; (verder) maat, afmeting, peil, (fig.) berekening, overweging, beschrijving, (ook wel) gedaante, uiterlijk, (vgl. sipheuët); tasipat idja njòë, padit haïh, meet dit kleed, hoeveel el is het; djisipat tanòh, hij meet grond uit (voor het bouwen van een huis b.v.); djisipat ië, hij meet, peilt de diepte van het water; hana sapat tjatjat ba' badan, leubèh ba' intan keumala boenga; han é' lōn peugah keusipat tjoet poetròë, 'òh lam meuligòë neukalòn roepa, er is geen enkele onvolkomenheid aan haar lichaam, het juweel van eene prinses is schooner dan een diamant; ik ben niet in staat haar uiterlijk te beschrijven, als ge in het paleis zijt, zult ge wel zien hoe zij er uit ziet, (Djoehan Meusapi); zie verder vbd. i.v. darah (sprkw.). Meu-, of teusipat, gemeten, af-, uitgemeten, gepeild. Seumipat, de handeling sipat verrichten. Seunipat, maat, meting, afmeting, lengte, hoogte, diepte, middel om de lengte, hoogte of diepte van iets te meten, b.v. meettouw, meetlat; dan awaj wa'tèë asa apabila leubèh bajang batjoet niba' seunipat, en de asa-tijd begint, wanneer de schaduw (der voorwerpen) iets langer is dan hunne (werkelijke) lengte, (Beukeumeunan); zie verder vbd. i.v. reuntang. Sipatan, maat, meting, afmeting, (fig.) berekening, overweging, nadenken, (meer in hik.); barang peuë boeët sampōreuna'an, habéh sipatan neubitjara, al wat hij deed, deed hij voortreffelijk, na rijpelijk nagedacht te hebben, (Meudeuha').

SIPATAH, boer (bij het kaartspel); zie i.v. sikoepan.

SIPATAN, zie i.v. sipat.

@lonaliakbar

SIPATÒ, boer (bij het kaartspel); zie i.v. sikoepan.

SIPATOE, zie seupatoe.

SIPÉ I, (Ned.) cijfer. Peusipé, becijferen, berekenen, uitrekenen, (mod.). Zie angka.

SIPÉ II, (Ned.) cipier, (mod.).

SIPEUREUTI, of sipreuti (Mal. seperti), evenals, zooals, als, gelijk, overeenkomstig, bijvoorbeeld, als het ware, (zie vbd. i.v. kasat, leupië, peurintah, saré); hana of *h*an ngòn sipeureuti, niet zooals het behoort, niet naar behooren, niets bijzonders (vaak uit bescheidenheid gezegd); tapadjōh ranoeb *h*an ngòn sipreuti, ranoeb lōn bri aneu' keu gata, neem wat sirih, al is de sirih, die ik u aanbied, mijn zoon, niets bijzonders, (Tjah Koebat).

SIPEUSAN, = poepeusan, zie aldaar.

SIPHAH, zie sipheuët.

SIPHEUËT, in hik. voor het rijm ook siphah, (Arab. çifah), eigenschap, attribuut (van Allah), hoedanigheid, gesteldheid, (ook) gedaante, vorm; (verder) eene voorstelling, een denkbeeld geven of vormen van de eigenschappen, de hoedanigheid, enz. van iem. of iets, beschrijven; sipheuët doea plōh, de twintig eigenschappen of attributen van Allah, (ook gebruikelijk als titel van daarover handelende werkjes, van compendia der Moh. geloofsleer); sipheuët napeusiah, (Arab. çifah nafsijjah), het wezensattribuut van Allah, (n.l. het zijn, het bestaan van Hem; zie vbd. i.v. keureuna); sipheuët saleubiah, (Arab. çifât salbijjah), de (vijf) ontkennings-, of negatieve attributen van Allah; hareutòë sipheuët saleubiah naphi tapeutan njang hana laja' oeba' Alah Ta'ala, de beteekenis van de „negatieve attribuiten'' (van Allah) is, dat men daarmede ontkent, loochent wat bij Allah den Verhevene (bij het Godsbegrip) niet past, (d.w.z. de attributen, die men uitsluitend aan Allah toekent met ontkenning van het tegendeel, zooals beginloosheid en oneindigheid), (Beukeumeunan); sipheuët ma'ani, (Arab. çifât al-ma'ânî), de (zeven) attributen der idee, de begripsattributen van Allah; peuë hareutòë sipheuët ma'ani? — tiëbtiëb sipheuët njang dòng ba' Dat, seureuta djipoewadjéb oeba' Dat padoem-padoem hoekōm, moereuët deungòn hoekōm sipheuët ma'nawiah, wat is de beteekenis van „de attributen der idee''? — dat zijn de attributen, die in het Wezen (van Allah) liggen en tevens voor Allah's Wezen noodwendig hoekōm's (beslissingen, uitingen dier attributen) medebrengen, waarbij met hoekōm's de sipheuët ma'nawiah bedoeld worden, (Beukeumeunan; zie verder i.v. ma'ani); sipheuët ma'nawiah, (Arab. çifât ma'nawijjah), de (zeven) met de sipheuët ma-

@lonaliakbar

'â n i samenhangende attributen van Allah; h a r e u t ò ë s i-p h e u ë t m a'n a w i a h h a j n j a n g s a b é t b a' D a t s i-l a m a n a D a t s e u r e u t a d j e u ë t t a k e u r e u n a d e u-n g ò n s a b ò h-s a b ò h k e u-r e u n a, m o e r e u ë t d e u-n g ò n k e u r e u n a s i p h e u-ë t m a'a n i, de s i p h e u ë t m a'-n a w i a h zijn de „toestanden", die aan het Wezen van Allah inhaerent zijn zoolang Zijn Wezen bestaat en voor elk waarvan men eene oorzaak kan stellen; met die oorzaken worden bedoeld de s i-p h e u ë t m a'a n i, (Beukeumeunan; zie verder onder m a'n a w i-a h); d r ò ë n e u n j a n g s i-p h e u ë t l ō n m e u'a d o e ë n (of s i p h e u ë t a d o e ë n l ō n), gij, dien ik tot ouderen broeder heb, (die mijn oudere broeder zijt); a d a t d j e u ë t k è ë s i-p h e u ë t o e r e u ë n g l a k ò ë, b a l é m e u g a n t ò ë t j a h j a m a t a, als ik in een man kon veranderen, (zeide de stiefmoeder van Pangoelèë Meunaròë tot dezen), dan zou ik in uwe plaats, lieveling, (ten strijde) gaan, (Pòtjoet Moehamat); r a d j a n e u-p l è d a l a m p a l e u ë t, p o e-t é h s i p h e u ë t m e u s é s a-k a, de vorst goot (de medicijn) op zijne handpalm uit, ze zag er wit uit als suiker, (Noen Parisi); m o e d a s a m l a k ò ë h i r e u-ë n d a s a t, n e u k a l ò n t e u m-p a t m e u s é t j e u r o e g a: *h*a n d j e u ë t t a s i p h e u ë t o e b a' a t é, g a d ò h p i k é a-k a j b i t j a r a, de schoone jongeling was zeer verbaasd bij het zien van eene plaats (zoo schoon) als het paradijs, (zoo schoon) dat men er zich geen voorstelling van kan vormen, dat men (bij eene poging daartoe) zijn verstand zou verliezen, (Diwa Akaïh); zie verder vbd. i.v. b i n g ò n g, h o e-k ō m (sprkw.), l a's a n a, l o e a t, m e u t j a h a d a h (in den vorm s i p h a h), r o e p a. M e u s i p h e u ë t, eene zekere eigenschap enz. krijgen of hebben; p i n e u n g m a s a' P a-r é h p l a h-p l a h, t e u m a n e u-k e u b a h a t e u ë h t i k a; n a t r é b s i'a t k a m e u s i p h e u-ë t, l ō n e u k a d j e u ë t k e u r o e p i a, eene rijpe pinangnoot spleet P. in stukken en legde ze vervolgens op eene mat neer; na eenigen tijd kregen ze de gedaante van, werden ze, naar ik zag, tot guldenstukken, (Noen Parisi); a m p ō n, t o e a n k o e, m e u r i-b è ë a m p ō n, b è' d j ō n d j ō-n g a n m e u s i p h e u ë t s o e-b r a; k a t r ō ï h t e u k e u d i d j a n d j i A l a h, t a p a b a n b a h, p ò m e u k o e t a, vergeving, heer, duizendmaal vergeving, maak geen misbaar; het door Allah vastgestelde tijdstip is (voor den doode) eenmaal gekomen, wat kunnen we eraan doen, Majesteit, (Diwa Sangsaréh); zie verder vbd. i.v. d j e u-ë t, h a r a ï h I, n a b a t a t, p r e u ë n, r ō h.

SIPOE (Mal. id.), verlegen (meest uit zedigheid), beschaamd, (wordt vaak verbonden met m a l è ë); t e u t a p i n a b a t j o e t m a-l è ë s i p o e, *h*a n t ò m n e u'-e u m a'n o e s i a, maar zij was

@lonaliakbar

een beetje verlegen, (want) zij had nog nooit een mensch gezien, (Diwa Sangsaréh; zie den hieraan voorafgaanden regel, geciteerd i.v. simpan); djikheun kamòë si oereuëng binòë, djijoeë gantòë dròë ba' radja-radja; njankeu sabab malèë that sipoe, meulakèë bantoe ba' radja-radja; neubri idin oelōn brangkat, doe'a seulamat niba' keukanda, hij zeide, dat ik eene vrouw (i.e. laf) ben, en dat ik mij door (andere) vorsten (in den strijd) moest laten vervangen; dat is de reden, waarom ik mij erg schaam om aan de vorsten hulp te vragen; staat mij toe, dat ik ga, bidt slechts, broeders, dat het mij goed moge gaan, (Djoehan Meusapi). Peusipoe dròë, doen alsof men verlegen is, zich verlegen aanstellen.

SIPOELÉH, zie i.v. poeléh I.

SIPŌT, slak, hoornslak, (verder, naar den vorm van het huisje eener slak:) schroef, stemschroef, sleutel van eene viool, (in deze oneigenlijke beteekenissen ook seusipōt en sisipōt, zie i.v. bioela, en vgl. gaséng), (ook) slakvormige versiering in snijwerk, (zie vbd. i.v. oeké); soorten van slakken: (meest naar den vorm van het huisje genoemd:) sipōt bansi, ook s. tambō genoemd (groot en lang), s. bidoeën, ook s. seuroenè genoemd (als eene klarinet), s. blang (zie i.v. oemèt), s. breuëh (klein; al de genoemde soorten worden gegeten; zie i.v. asèë, en seuloemat); broeë' sipōt, het huisje van eene slak; ōn sipōt baploeëng, eene grassoort met welriekende bladeren; djitjò' bioela djiwéng sipōt, djimat peungeusò' peu'é' tala, hij nam eene viool, draaide de sleutels, nam den strijkstok in de hand en draaide de snaren op (stemde de viool), (Noen Parisi); labang sipōt, of seusipōt, schroef. Zie abō, tjoeë II.

SIPRAJ, of idja sipraj, (Ned.) sprei, beddelaken.

SIPRÉNG, of sipring, (Eng. spring), veer, spiraalveer, (zie i.v. béudé I). Zie pèj.

SIPREUTI, zie sipeureuti.

SIPRING, zie sipréng.

SIRA I, zout (subst.), keuken-, tafelzout, (in het dial. van Daja ook) zout (adj., = masén); djeuët keu sira, tot zout geworden, (ook min of meer fig.) tot pulver, tot poeder geslagen, verpulverd, vermorzeld, (zie vbd. i.v. keupéng); sira batèë, grof zout; sira boeta, zie i.v. boeta II; lantjang sira, zie i.v. lantjang; sira meus(r)i, zie i.v. meusri; batèë sira, zie i.v. batèë; naleuëng sira, zie i.v. naleuëng; zie verder vbd. i.v. euntèë I, oelat (sprkw.), en zie ook i.v. imeum. Meusira, zout hebben, van zout voorzien, met zout vermengd, toebereid; abèë meusira, met zout en water vermengde asch van gebrande padistengels (voor het pekelen van eendeneieren). Peusira, van

@lonaliakbar

zout voorzien, zout doen in, bij of op, met zout vermengen, toebereiden, zouten, inzouten; k a l h e u ë h t a p e u s i r a e u n g k ō t n j ò ë, hebt ge al zout bij deze visch gedaan; zie verder vbd. i.v. n j e u ï h.

SIRA II, zie s a r a I.

SIRAB (Mal.-Jav. s i r a p), houten dakbedekking, houten dakpan, (meest b o e b ō n g p a p e u ë n genoemd).

SIRABI, zie s r a b i.

SIRADÉN, zie s e u r a d é n.

SIRAHÉT, zie s r a h é t.

SIRAM, besproeien, begieten, overgieten. M e u s i r a m, de handeling s i r a m verrichten, een bad nemen, zich baden (van vorstelijke personen); o e r ò ë b e u n g ò h t e u k a p a d j a, d j a g a r a d j a s i g ò b a n d o e a; l a n d j a n e u t r ō n d a l a m k o e l a m, n e u m e u s i r a m p o e t r ò ë n g ò n r a d j a; l h e u ë h n e u m a n ò ë s o e t j i b a d a n, r a d j a S o e l ò j m a n m e u s o e k a-s o e k a, toen de ochtend aanbrak en het dag werd, ontwaakten de vorst en de vorstin beiden tegelijk; vervolgens begaven zij zich naar den vijver, en namen een bad; nadat zij zich gebaad en zich (na de echtelijke gemeenschap) gereinigd hadden, vermaakte zich vorst S., (Gadjah toedjōh oelèë). P e u s i r a m, laten s i r a m, of s i r a m met versterkte beteekenis. T e u s i r a m, besproeid, begoten, overgoten. S e u m i r a m, de handeling s i r a m verrichten.

SIRAMA; b i ë n g s i r a m a, zie i.v. b i ë n g.

SIRANG, wijd uiteen, wijd (van b.v. de mazen van een net, van een vlechtwerk); wijdte; n j a r é n g n j a n s i r a n g t h a t (m a t a), l h e u ë h b l a n e u', dat net heeft erg wijde mazen, een b l a n e u' gaat er door heen. P e u s i r a n g, wijd maken, verwijden.

SIRAT I, rand, begin-, binnenrand; s i r a t g i g ò ë, rand van het tandvleesch, grens tusschen het tandvleesch en de tanden; s i r a t g o e k è ë, nagelrand, d.w.z. de binnenrand, waar de nagel buiten het vleesch, of de rand, waar de nagel buiten het nagelbed komt; t e u b i ë t l a m s i r a t g o e k è ë d r ò ë, tevoorschijn gekomen uit den eigen nagelrand, i.e. zelf, door eigen moeite, door eigen inspanning verworven, (zie vbd. i.v. a r e u t a); s i r a t i d j a d a m e u r o e t n j a n g k o e n è n g, b a n g ò n b o e n g ò n g d e u l i m a w a n t a, de rand van het kleed bestond uit geelachtig smaragd, samengeschikt in den vorm van d.w.-bloemen, (Tjah Koebat).

SIRAT II, of k i t a b S i r a t, (verkorting van Arab. ç i r â t a l-m o e s t a q î m), „De rechte weg'', titel van een veel gebruikt Mal. werk over eenige voor de practijk van het godsdienstige leven belangrijke onderdeelen van de Moh. plichtenleer, in 1634 n. Chr. samengesteld door Noeroeddîn ar-Rânîrî; b e u ë t S i r a t, dat werk bestudeeren.

SIRÉ, zie s i r i I.

SIRÉ', zie t j h i r é'.

SIRÉB, vin (van een visch), de min of meer vinvormige uitsteeksels,

@lonaliakbar

de kam op rug en staart van een krokodil. Meusiréb, vinnen, vinvormige uitsteeksels hebben, (ook) op siréb's gelijken; zie vbd. i.v. poentōng, soeloe.

SIRÈN, zie sirò n.

SIREU', of, meer, meu- en teusireu', glijdend, glippend, af-, uitglijdend, uit-, ontglippend, gegleden, geglipt, enz.; sireu', of meu-, teusireu' tjòt, even van het hoogtepunt afgegleden, naar het Westen neigende, (van de zon); ka sireu' (of teusireu') leuhō, (de zon) is al van haar hoogtepunt naar leuhō afgegleden, het is al leuhō-tijd; teungkoe misé pi' lōn peutawō, misé koendō lōn peulata; meusireu' tjòt reubah (var. djidòng) leuhō, pakòn djoedō *h*an lé haba, (Malém Diwa, variant van de i.v. djoedō geciteerde pantōn, zie aldaar); litjén pi that sireu' lalat, ta'éh mangat djeuëb angèëta, (het tapijt) is zoo glad, dat eene vlieg erop zou uitglijden en het voor elk deel van het lichaam heerlijk is om erop te liggen, (Akeubarō Karim; zie ook vbd. i.v. kab, waar eene dergelijke vergelijking gebezigd wordt met den vorm teusireu'); radja marit neumoewajang, neukira *h*an kaboej pinta; neukira *h*an neumeu'aneu', narit meusireu' neumeuseunda, de vorst zeide dat schertsende, niet denkende dat zijn gebed verhoord zou worden; hij dacht niet, dat hij nog een kind zou krijgen, en schertsende liet hij zich die woorden ontvallen, (Gadjah toedjōh oelèë); teusireu' gleuëng, de armband glijdt langs den arm af, inz. aanduiding van een zoodanigen stand van de Pleiaden (bintang toedjōh), dat men bij het wijzen er naar den arm zoo hoog moet opheffen, dat de om den pols gedragen armband afglijdt, (de goede tijd voor het zaaien van padi is dan voorbij); ba' teugòh tadja', gla that, teusireu', loop voorzichtig, het is erg glad, ge kunt uitglijden; zie verder vbd. van teusireu' i.v. ramtaka, reunjò'. Peusireu', laten glijden, laten uitglijden, enz.

SIRI I, ook, meer dial. van de Bovenlanden en van de Oostkust, siré, welk, welke, wie, wat, wat voor een, wat voor, (vraagt naar een persoon of zaak uit een beperkt gedacht aantal, wordt ook gebezigd in de beteekenis van bepaling aankondigend en tevens betrekkelijk vnw., geldt in Groot-Atjèh als ouderwetsch en meer als een hik.-woord, komt vaak verbonden met het syn. tòh voor); siri njang gèt, welke, welk, wat is het beste, de beste; njang siri aneu' dròëneu, welk is uw kind, welk kind is het uwe; njang siri takeumeung tjò', welke wilt ge nemen; siri-siri (of siriri) takeumeung tjò', tatjò'keu, welke ge nemen wilt, neem die maar; zie verder vbd. i.v. khimat, lhō' I, loet I, moesara, palòë, peungaba, pirang (sprkw.), ri (on-

@lonaliakbar

der peuri), riba II. Vgl. sòë, tòh.

SIRI II, e.s.v. zeevisch.

SIRI III, zie sri II.

SIRIDÉN, zie seuridén.

SIRIGAB, zie seurigab.

SIROENTJIËN, ook siroentjiëng, t(eu)roentjiën(g), ruiten (bij het kaartspel); zie i.v. sikoepan.

SIROENTJIËNG, zie siroentjiën.

SIRÒN, of, dial., sirèn, e.s.v. lindeboom (Mal.-Jav. waroe); uit den bast van stam en takken wordt touw vervaardigd; zie vbd. i.v. rampa'.

SIRŌNG, niet in eene rechte lijn, niet recht, schuin, scheef, (fig.) niet rechtuit, niet rechtstreeksch, zijdelingsch, (van b.v. een blik, van woorden), met toe-, zinspelingen; (verb.) iets niet in eene rechte lijn, niet rechtstreeks, zijdelings doen; bè' sirōng (of meusirōng) tasië, ba'teupat, snijd (het kleed b.v.) niet scheef af, maar recht; idja sabòh sirōng, een schuin afgesneden stuk goed, (bescheidenheidshalve gezegd van goed, dat men vraagt of geeft); boeëtdji sirōng, hij gedraagt zich niet oprecht, niet zooals het behoort; neutjeumarōt sirōng-sirōng (var. meusirōng-sirōng), meutië' oedjōng rōh ateuëh ma, zij schold (het kind) met toespelingen, die op de moeder gemunt waren, (Malém Diwa); sirōng goenténg, een tikje scheef, (zie vbd. i.v. seunang); sirōng-mirōng, telkens in schuine richting, schots en scheef; leupaïh sinan oe Dama Toetōng, sirōng-mirōng oe Sama Doea. van daar vertrokken zij naar D. T., en telkens in schuine richting naar S. D., (Pòtjoet Moehamat); poetròë Malòëri kalòn bangòn radja teusinjòm neusirōng mata; ba' poetròë Malòëri mata neusirōng, deuïh ka moephōm djipoema'na, prinses M. zag, dat de vorst glimlachte en dat hij zijdelings naar haar keek; de vorst keek zijdelings naar prinses M., die duidelijk de beteekenis van dien blik begreep, (Gadjah toedjōh oelèë); koeja neuta' hana reuda, di moeka-moeka neusirōng-sirōng, de oude man hieuw (op den walvisch) zonder ophouden en gaf hem slagen in schuine richting tot op het gezicht, (Plandō' Kantjé). Meusirōng, sirōng gaande, (zie vbd. boven). Peusirōng, sirōng maken, doen loopen; tapeusirōng ba' gèt idja njan, snijd dat kleed goed schuin af. Teusirōng, sirōng gemaakt, schuin afgesneden, enz.; zie vbd. i.v. rantjōng. Seunirōng, schuine richting, schuinte, scheefheid, schuin afgesneden stuk. Vgl. sajōng. I.

SISAT, verdwaald, afgedwaald, niet op den rechten weg (ook fig., inz. van den godsdienst), verdwalende, afdwalende, dwalende, dolende; oereuëng sisat, een verdwaalde, (fig. van den waren godsdienst); djalan sisat, dwaalweg, dwaling; tabri beu-

@lonaliakbar

rōh ateuëh ta'at, lōn ibadat njan keu gata; bè' tabri rōh djalan sisat, bè' tabri rab njang tjilaka, geve, (Heer), dat ik in gehoorzaamheid U diene, laat mij niet in dwaling geräken, laat mij niet in de buurt komen van wat rampzalig is, (Prang sabi; zie ook vbd. i.v. kòn II); zie verder vbd. i.v. larat, padò', palòë, rèt I. Meusisat, verdwalen, afdwalen, dwalen, dolen. Peusisat, doen verdwalen, op een dwaalspoor, op den verkeerden weg brengen, van den rechten weg afbrengen; zie vbd. i.v. keu III.

SISAWI, zie seusawi.

SISÉ' I, schub (van visschen, kruipende dieren, pooten van vogels enz., ook van vruchten als de meureuja-vrucht), schild, schilfer, (ook) schubachtige figuren aan den hemel; eungkōt of ikan sisé', e.s.v. zeevisch (die zoo genoemd wordt, wijl de soortverwanten, zooals de amboe-amboe, de poekeuë, de soerè, geen schubben hebben); ilat ba' sisé', zie i.v. ilat; sisé' meureuntang di gaki langèt, oeròë pi teubiët han lé padja, eene schubachtige streep teekende zich aan den horizon af, de zon kwam te voorschijn en het was geen schemering meer, (Diwa Akaïh); ba' sisé' naga, zie i.v. naga; boengòng sisé', en boengòng sisé' meuria, namen van versieringsmotieven, (zie i.v. boengòng); zie verder vbd. i.v. milōn. Meusisé', geschubd, met schubben, schubvormig; eungkōt djipeusiëng meusisé' mantòng, ze hebben bij het schoon maken van de visch er nog schubben aan laten zitten; njang meusisé' kòn naganjang moepajōng kòn radja, geschubd maar geen draak, met een pajoeng boven zich maar geen vorst, (raadsel, met de oplossing: ananas); langèt meusisé', de hemel ziet er geschubd uit, (een teeken, dat er eene rijke vangst van zeevisch zal komen).

SISÉ' II; meuradja-radja-sisé', e.s.v. kinderspel, (zie i.v. radja).

SISEUË, uiteenleggen, uit-, vaneenspreiden (van b.v. padi, die te drogen is gelegd, om ze vlug en gelijkmatig droog te laten worden), (ook) in wanorde verspreiden, verstrooien, strooien; tasiseuë padé, spreid de padi (die te drogen is gelegd) uiteen; tjò' breuëh koenjèt teupōng taweuë, teuma geusiseuë doem ateuëhnja, zij nam met kurkuma geel gekleurde kleefrijst en meelwater en strooide dat alles (ter zegening) over hem, (Noen Parisi). Meu-, of teusiseuë, uiteengelegd, uit-, vaneengespreid, verspreid, verstrooid, gestrooid; padé ka meusiseuë, de padi is al vaneengespreid; oereuëng maté doem meusiseuë, ladjoe oe keuë djiteureupa, de gesneuvelden lagen overal verspreid, en

@lonaliakbar

(de nog levenden) stormden voort, (Indra Bangsawan); teubiët è' 'ië' doem meusiseuë, lam-lam pageuë doeròë boega, (de menschen in rep en roer) vluchtten in alle richtingen tot zelfs in paggers van doornige boega-struiken, terwijl zij (van angst) in hunne broek poepten en waterden, (Indra Bangsawan); zie verder vbd. i.v. raleuë. Peusiseuë, laten siseuë, of siseuë met versterkte beteekenis. Seumiseuë, de handeling siseuë verrichten.

SISEUË', mos, wier. Meusiseuë', met mos, wier begroeid, bedekt, bemost; zie vbd. i.v. leuë'-kapeuë', seuleupō' I.

SISI, een kam pisangs, d.w.z. een kamvormig onderdeel van een tros (moe) pisangs; pisang sabòh sisi, één kam pisangs. Meusisi, kamvormig bijeen, bij sisi's; poeti' rambōt meukarang-karang, poeti' pisang meusisi-sisi, jonge ramboetans groeien in bosjes bij elkander, jonge pisangs in kamvormige rijen; zie verder vbd. i.v. reunoeë. Vgl. kra' II.

SISIDJOEË', zie i.v. sidjoeë'.

SISIKAT; pisang sisikat, zie i.v. pisang.

SISIPŌT, zie i.v. sipōt.

SISÒB, (inz. in de modder, ook b.v. in het gras) duwen, steken, induwen, stoppen, (verder ook in het algem.) verstoppen, wegstoppen; koesisòbkeu lam lhòb, ik zal je in de modder duwen. Meu-, of teusisòb, (in de modder enz.) geduwd, gestoken, gestopt, gezakt, weggezakt, (in het algem.) verstopt, weggestopt; neuprèh kaphé ba' Peukan Seuneulòb, kaphé meusisòb doem lam paja; ... „gata teuka sidéh di barōh, prang meugeuroepōh sòë panglima"; „Teukoe Ali njang prèh kaphé, le that maté meusinthòb lam paja", hij (T. Ali) wachtte te P. S. de ongeloovigen af, maar de ongeloovigen waren allen in het moeras weggezakt; ...... „gij komt van ginds van de Benedenlanden, wie leidt daar den strijd, die zoo hevig wordt gevoerd"; „T. A. is het, die de ongeloovigen opwacht, velen van hen zijn dood in het moeras neergesmakt", (Prang Gōmpeuni); ta'eukeu djiploeëng meusisòb-sisòb, lam-lam leuhòb djikarat landja, men zag hen vluchten, al hunne krachten inspannende, doordat zij telkens in de modder wegzakten, (Prang Gōmpeuni); reubah teusoengkhō brahla teuloengkòb, moeka meusisòb ba' boemòë dōnja, het (groote) afgodsbeeld viel voorover neer, zoodat zijn gezicht in den grond drong, (Poetròë Peukisōn).

SISOEË, zie i.v. soeé.

SISOERŌ', of seusoerō', ook soerō'-soerō', e.s.v. veenmol, die zich met de wortels van den padihalm en de jònge spruitjes voedt.

SIT, zie tjit.

@lonaliakbar

SITA I (Mal. id.), dagvaarden, beslag leggen op.

SITA II (Skrt. s i t a, zilver, of ç î t a, koud?), ijzer, staal, (in hik.); *h*ankeu é' lé djimat sita, ka bandoea keu'òt djaròë; geutië' peudeuëng ka bandoea, meudròb moewa sidéh sinòë, zij konden het staal niet meer in hunne handen vasthouden, van beiden waren de handen (van het slaan) stijf geworden; beiden wierpen toen hunne zwaarden weg en zij grepen en omvatten elkander met de armen, (Goemba' Meuïh).

SITÈ, e.s.v. wants, die in huiswanden zit, en den mensch bijt; ada' sitè lam bintéh pi djitoepeuë, zelfs een sitè in den wand weet het, (sprkw. voor:) dat weet zelfs een kind.

SITI (Arab. s i t t î, mijne meesteres, mevrouw), vrouwel. persoonsnaam, vooral van Atjèhsche vrouwen van Arabische afkomst, (ook) betiteling van voorname vrouwen, en van gevreesde geesten, in hik. ook van eene vorstin of prinses (zie vbd. i.v. k e u t i n a, m e u n a d j a t), (in hik. verder naar het Mal.:) hofjuffer, hofdame, (zie vbd. i.v. m i n d r a); Toean Siti, of Pòtjoet Siti, naam van eene gevreesde boerō̆ng-vrouw, wier graf in Lambada (XXVI Moekims) ligt; zie verder vbd. i.v. r a n g g i n ò ë II, en zie t i I.

SITIMAMA, zie t i t i m a m a.

SITÒ', zie p i t ò'.

SITOEBAMI, e.s.v. fabelachtig dier, gebezigd als rijdier, (in hik.); ladō̆m gidoeë' sitoebami, djén ngòn pari manggoe katja, sommigen reden op s i t o e b a m i's, en d j é n's en p a r i's zaten in glazen draagstoelen, (Diwa Akaïh).

SITOEË', zie s e u t o e ë'.

SITOELÒË, zie i.v. t o e l ò ë.

SITRÈË (Mal. s e t e r o e, Skrt. ç a t r u), vijand (zoowel persoonlijke als landsvijand, ook Gods vijand, ook gezegd van voor den mensch schadelijke of gevaarlijke dieren, zie vbd. i.v. r o e m p a'); s i t r è ë A l a h, Gods vijand, (zie vbd. i.v. k a w ō̆ m); zie verder vbd. i.v. l i n t a ï h I, p a d è ë, r a n t a m II, r o e n t ō̆ h, s a m a t. M e u s i t r è ë, vijanden zijn, in vijandschap leven; nang ngòn aneu' djimeusitrèë, djimeukòh oelèë beukit rō̆h areuta, moeder en kind leven met elkander in vijandschap en snijden elkaar het hoofd af, als het om bezittingen gaat, (Tambéh toedjō̆h blaïh). P e u s i t r è ë, tot vijand maken, vijandschap doen ontstaan, in vijandschap brengen; sabab péteunah niba' goerèë, djipeusitrèë kèë ngòn gata, door hun gestook hebben de (vier) g o e r è ë's vijandschap doen ontstaan tusschen mij en u, (Meudeuha'). Zie m o e s ō̆ h.

SIWA I, huur, pacht, huurgeld; huren, pachten; siwa lampō̆ïh, de huur van een tuin, een tuin huren; zie verder vbd. i.v. g a n a ï h. P e u s i w a, verhu-

@lonaliakbar

ren, verpachten; zie vbd. i.v. até (sprkw.).

SIWA II (Arab. siwâ, ander), in ma siwa, of ma siwalah, of ma siwanlah, een ander, iets anders dan God, al het andere buiten God; woedjoet hakiki di Pòteu Alah, ma siwalah woedjoet poera, het ware zijn heeft (alleen) onze Heer Allah, al het andere buiten Hem heeft slechts een schijnzijn, (Ma'ripat); zie verder vbd. i.v. phana, rimbaïh II.

SIWAÏH I, e.s.v. dolk van Menangkabausch maaksel met één snede, flauw gebogen of nagenoeg recht lemmet en kromme punt; siwaïh meukrawang, een siwaïh met een à jour bewerkt en, voor de schittering, gew. over eene laag mica (abla') gelegd gouden bekleedsel van de scheede; neulhat di proeët siwaïh barat, oelèë teupat loengkè roesa, hij stak in zijn buikband een Menangkabauschen dolk met een recht gevest van hertenhoorn, (Malém Diwa); zie verder vbd. i.v. mantja'. Meusiwaïh, een siwaïh hebben of dragen.

SIWAÏH II, e.s.v. roofvogel, (Mal.-Jav. alap-alap); soorten: siwaïh naleuëng (klein, zie vbd. i.v. keutang-keuting), s. radja (groot, zie vbd. i.v. sama I, seuriwòë), s. radjawali (zie i.v. radjawali); zie verder vbd. i.v. peuë (onder sapeuë), sama I.

SIWALAH, zie i.v. siwa II.

SIWANLAH, zie i.v. siwa II.

SIWEUT, de kettingdraden voor een weefsel schikken en spannen, den ketting scheren, (ook in het algem.) scheren, spannen (van b.v. vliegertouw tusschen twee stijlen, waaromheen het telkens geslagen wordt, om het, voor de duurzaamheid, met geuti-bast in te wrijven), spinnen (van een web tusschen b.v. huisbalken), omspinnen (ook fig.), (verder) rondwaren (van b.v. den geest van een overledene in het sterfhuis gedurende 44 dagen na zijn dood); roemòh ramideuën siweut, een huis, waar spinnen webben spinnen, een huis vol spinnewebben, (gew. fig. gezegd van een eenzaam huis, of van een huis, waar, door b.v. den trots van den bewoner, nooit of zelden iemand op bezoek komt). Peusiweut, laten siweut. Seumiweut, de handeling siweut verrichten; djipeugèt ragòë tapè han djeuët, djiseumiweut salah ragòë, als zij gist voor tapè bereidt, dan mislukt het, scheert zij den ketting van een weefsel, dan schikt zij de strepen van het patroon verkeerd, (Tambéh toedjōh blaïh; zie den hieraan voorafgaanden regel, geciteerd i.v. rō); han tòm koeploeëng pi meung batjoet, ba' seumiweut goena biasa, ik heb nog nooit een stap gezet om te vluchten, ik ben gewend om (den vijand) te omspinnen, (Banta Beuransah; zie den hieraan voorafgaanden regel, geciteerd i.v. koejoet). Seuniweut,

@lonaliakbar

scheerraam, bestaande uit eene in twee vorken rustende, of aan een paar stijlen vastgebonden dwarslat (s o e d j ò ë), waaraan bevestigd zijn twee, langs de dwarslat verschuifbare, opstaande rondhouten (b ò h s e u n i *w* e u t), en daartusschen twee, ter weerszijden van de dwarslat min of meer schuins tegenover elkaar staande latjes (a n e u' t j a k ò), waaraan de ophalers worden vastgemaakt, en nog een verticaal latje (a n e u' i d ō n g), dat de kruising in de draden doet ontstaan, voorts een halve klapperdop (b r o e ë' t j a k ò), waarin een klosje garen (b e u n e u n g t j a k ò), (zie verder i.v. d j a n g k a, l ō t I, p a t j a', t j a t j a').

SIWÒ, links of rechts afslaan, eene andere richting, een zijweg inslaan; h ò k a s i w ò k a h b o e n ò ë, s a d j a n-s a d j a n n g ò n k è ë t e u m a g a d ò h, welke richting ben je zooeven ingeslagen, je liep samen met mij en je verdween toen. M e u s i w ò, de handeling s i w ò verrichten; d j a' m e u s i w ò-s i w ò, links en rechts afslaande loopen. P e u s i w ò, links of rechts doen afslaan. Zie s i b a II.

SIWÒNG, kom of kolk in eene rivier, waar de rivier eene bocht maakt; d j a l ō k a k a r a m l a m s i w ò n g, de kano is in de kolk omgeslagen. Zie l e u n t ò n g.

SLÉNG, zie s e u l é n g.

SLIMÈNG, of s e u l i m è n g, en l i m è n g, de blimbing (Mal. b e l i m b i n g); b ò h s l i m è n g m a n è h, (Mal. b e l i m b i n g m a n i s), de zoete blimbing, naar de in dwarse doorsnede vijfhoekigen vorm ook genoemd b ò h s l i m è n g m e u s a g ò ë; b ò h s l i m è n g m a s a m, de zure, op augurkjes gelijkende gladde blimbing, (Mal. b e l i m b i n g b o e l o e h); zie verder vbd. i.v. r a w ō t, en zie s o e n t i.

SLIŌ, zie s e u l i ō.

SLOEMPOEË', zie s e u l o e m p o e ë'.

SÒ I; m e u-, of t e u s ò, giechelend, in een gegichel uitbarstende of uitgebarsten; b è' m e u s ò d i k e u ë-k e u ë g ò b, giechel niet voor de menschen; a g a m t e u s ò i n ò n g d j a l a n g, b i ë' s i g e u t j a n g g e u p o e b l ò ë b a, de mannen giechelden om de vrouwen, die zich als lichtekooien gedroegen, die verdienden neergehouwen of verkocht te worden, (Indra Bangsawan). P e u s ò d r ò ë, opzettelijk giechelen. Zie g e u r e u s ò, g e u s ò.

SÒ II; s ò-s ò, snel zich in verschillende richtingen bewegen, schieten, wegschieten; h ò k a d j i s ò-s ò b a t j é s i d j a b n j ò ë, waarheen is de b a t j é (s.v. visch) zoonet weggeschoten. M e u s ò-s ò, de handeling s ò-s ò verrichten; d j i l o e m p a t n g ò n g o e d a h i d j ō, m e u s ò-s ò o e d a l a m t a n t r a, hij maakte met zijn groene paard een sprong en schoot in verschillende richtingen onder het (vijandelijke) leger, (Indra Bangsawan); m e u s ò-s ò t h a t l a m b a d a n l ō n, ik heb zoo'n kriebelend gevoel over mijn lichaam.

@lonaliakbar

Peusò-sò, doen sò-sò; bè' kapeusò-sò dròë di keuë-keuë gòb, schiet niet zoo voor de menschen heen. Vgl. sè-sò.

SŌ' I, insteken, indoen, ergens door heen halen, ergens aan rijgen, aaneenrijgen, ineenstrengelen, aantrekken, aandoen (van kleedingstukken of sieraden); sō' soebang, oorkrabben aandoen (eig. in de gaten der oorlellen steken, zie vbd. i.v. nèng-nèng-bōj); sō' boengòng, manè', bloemen, kralen aaneenrijgen, tot een snoer rijgen; kasab sō' manè', zie i.v. kasab; sō' eungkōt, sië, visch, vleesch aan een touwtje rijgen, (om het te dragen); sō' beuneung ba' djarōm, een draad door eene naald halen; sō' badjèë, siloeeuë, een baadje, broek aantrekken, (zie vbd. i.v. larat, loengkè, palét, simplah); sō' euntjiën, een ring aandoen, (zie vbd. i.v. khatam, lèt); zie verder vbd. i.v. rō', seulimbōt. Meu-, of teusō', ingestoken, ingedaan, ergens door heen gehaald, enz.; meusō', (ook) de handeling sō' verrichten, en meusō' (sō'), elkander steken; boengòng teusō', aaneengeregen bloemen; njang meutoemba' meuroedò'-roedò', ta'-eu djimeusō'-sō' teuntang dada, die met lansen gewapend waren, staken elkander daarmede en men zag hen naar elkander steken ter hoogte van de borst, (Diwa Akaïh). Peusō', laten sō', een ander iets aantrekken, aandoen, (of) laten aantrekken; teuma neupeusō' gleuëng di gaki, di bibi badja ka itam; peusō' badjèë toean poetròë, ba' djaròë ikaj meukarang, vervolgens liet hij (de vorst) de prinses voetringen aandoen, terwijl het zwartsel op hare lippen reeds zwart was; hij liet haar een (bruids)baadje aantrekken, en om hare armen à jour bewerkte ikaj's aanbrengen, (Banta Ahmat); zie verder vdb. i.v. pinggang (sprkw.). Seumeusō', de handeling sō' verrichten. Neusō', de handeling sō', het resultaat ervan, het middel om te sō', inz. touwtje om visch of vleesch aan te rijgen, aan een touwtje geregen visch of vleesch.

SO' II; meusō'-so', of meusō'-meusō', snikken; teuma meuteumeung ngòn peulandō', meusō'-meusō' djimòë lagòë é'; waki tanjòng sigra-sigra: pakòn roegha kah hé té'-té', daarop ontmoette zij (het té'-té'-wijfje) het dwerghert, terwijl zij hevig snikte; het dwerghert vroeg snel: waarom ben je zoo bedroefd, hé té'-té', (Plandō' Kantjé).

SÒ' I, ergens in of tusschen gedrongen of geraakt, vastgeloopen, op eene klip, op het strand geloopen (van eene prauw); sò'-sò' (dròë), zich ergens in of tusschen werken, (van b.v. iem. in een kreupelbosch om zich b.v. te verschuilen, van een visch in de modder, van eene kip tusschen

@lonaliakbar

iem.'s beenen), ergens in of tusschen dringen, insluipen, binnendringen, binnensluipen; prahō ka sò', de prauw is vastgeloopen; trōïh oe darat ka djisò'-sò', djitōh bòh didalam seupōt, op het strand gekomen sloop ze (in het kreupelbosch) en legde hare eieren op een donker plekje, (Plandō' Kantjé; zie den hieraan voorafgaanden regel, geciteerd i.v. lisi). Peusò', ergens in of tusschen dringen (transit.), vast laten loopen, op eene klip, op het strand laten loopen; ka djipeusò' prahō oe darat, men heeft de prauw op het strand laten loopen.

SÒ' II, ook tjhò' (Arab. sjakk), twijfel, achterdocht, argwaan, wantrouwen, verdenking, (ook) weifeling, aarzeling; twijfel, achterdocht enz. koesterende, twijfelende, weifelende, aarzelende; (wordt ook wel verbaal gebruikt) twijfelen, enz.; lōn sò' that até, njeum djih tjò', ik koester sterke verdenking, dat hij het genomen heeft; hana lé sò' didalam até, oedéb maté sadjan keukanda, er bestaat bij mij geen twijfel meer, ik wil met u samen leven en samen sterven, (Djoehan Meusapi; zie verder vbd. i.v. djalò', khò', oepa, seubòn II); keu maté *h*an é' tatoela', *h*an peuë tasò' ba' ma'noesia, den dood kan men niet afweren, en men kan daaraan ten opzichte van den mensch niet twijfelen, (Pōtjoet Moehamat); sò' sangka, versterking van sò'; meuteumeung ngòn Dioe Seumari, djimeuta' lé *h*an sò' sangka, hij ontmoette D. S. en zonder aarzelen hieuwen zij onmiddellijk op elkander, (Dioe Plinggam); wahé tèëlan adoeën adòë, leungò haba njòë sabét beuna; keureuna ba' hadih ngòn peureuman, bè' hé tèëlan tasò' sangka, o vrienden en broeders, luistert naar dit verhaal, het is echt waar, want het is aan de traditie en aan Gods woord ontleend, koestert, o vrienden, er geen twijfel over, (Toedjōh kisah; zie verder vbd. i.v. deuïh, sòë onder meusòë); sò'-mò', allerlei twijfelingen koesterende, ongerust, bezorgd, vol zorgen. Peusò', doen twijfelen, doen verdenken, doen aarzelen; pakòn tapeusò' até sabé, waarom twijfelt ge steeds.

SÒ'-MÒ', zie i.v. sò' II.

SŌ'-SEUË', zie sōseuë.

SŌBEUHA, ook sōbeuhan, aanduiding van de 15de djoeïh, (ook djoeïh teungòh, de middelste djoeïh genoemd), van den Qorân, naar de eerste lettergrepen van het begin (soebḥâna 'lladzî asrâ bi 'abdihi leilân, Qor. XV 1); gòh lòm tō' lōn beuët ba' sōbeuha, ik ben met het lezen van den Qorân nog niet tot de 15de djoeïh (tot de helft) gevorderd, (als een kind bij het Qorânonderwijs zoover is gekomen, dan geeft de vader wat boe leukat, pisang abin, sirih, een stuk wit goed, en eenig

@lonaliakbar

geld aan den leeraar, die van de b o e l e u k a t een hapje in den mond van het kind steekt terwille van den zegen, waarna het kind een s e u m a h voor hem maakt).

SŌBEUHAN, zie s ō b e u h a, en s ō b e u h a n a l a h.

SŌBEUHANALAH, ook wel verkort tot s ō b e u h a n, (Arab. s o e b ḥ â n a 'llâ h), lof zij God, (vaak gebruikt als uitroep van verbazing, z.v.a.) God almachtig, (verder om een hoogen graad, eene hooge mate van het een of ander uit te drukken, z.v.a.) verbazend, ontzaglijk, buitengewoon, geweldig; b a n p a w a n g l e u n g ò B a n g t a p e u g a h, s ō b e u h a n a l a h l é d j i b a t j a; *h* a n t ò m k o e l e u n g ò a d ò ë m e u t o e a h, n j a n g n a p e u g a h s i t m e u n g g a t a, zoodra de hertenjager B. (den droom van zijn vader) had hooren vertellen, riep hij uit: „lof zij God (God almachtig), nog nooit had ik, gezegend broertje, zoo iets gehoord, gij alleen hebt mij zoo iets verteld'', (Banta Beuransah); 'a d j a j é b s ō b e u h a n a l a h, wonderlijke dingen, lof zij God!, zeer wonderlijk, zeer wonderbaarlijk, (veel gebruikte, en min of meer zinledig geworden inleiding van een verhaal of hoofdstuk van een verhaal); 'a d j a j é b s ō b e u h a n a l a h, d j e u n ò ë l ō n k i s a h s a b ò h h a b a; h a b a d j a m e u n o e l ō n p e u g a h, k ò n b e u r a k a h n g ò n p e u b o e l a, ik vertel nu een verhaal, dat zeer wonderbaarlijk is; het is een oud verhaal, dat ik ga vertellen, en het is geen scherts noch jokkernij, (Êseukanda Ali; zie verder vbd. i.v. m a'n a); d i l è ë 'a d j a j é b d o e d ò ë s ō b e u h a n, n j ò ë k a r a n g a n l ō n m e u n g m o e l a, eerst (zeg ik) wonderlijk, vervolgens lof zij God, hier begin ik het verhaal, (Malém Diwa); a m a b a'a d o e, w a h é t a l é b, 'a d j a j é b 'a d j é b l h e u ë h s ō b e u h a n, wijders, studeerenden, wonderlijk wonderbaarlijk, vervolgens lof zij God, (Banta Ahmat); zie verder vbd. van s ō b e u h a n a l a h i.v. g e u m e u t j i ë', h i k a j a t, k a p i l a h, k i r a, k o e a r ò ë, o e l a ï h, o e m a II, p l a h.

SŌBEUHAT, zie t j ō b e u h a t.

SOE I, geluid, klank, toon, stem, spraak; r a j a t h a t s o e g ò b n j a n, die man heeft eene erg luide stem; zie verder vbd. o.a. i.v. d h ō t, k r i b-k r i b, p h ō I, s a m b ō t. M e u s o e, geluid geven, geluid maken, luiden, klinken, spreken; zie vbd. i.v. m è h, m e u n a d j a t, m e u r e u g a s e u t o e a, n g e u r a n g, p a s è h. P e u s o e, geluid laten maken, doen klinken; b è' t a p e u s o e b a b a h m a l a m-m a l a m, ge moet in den avond niet fluiten. Zie s o e a r a.

SOE II, eene groote soort aal met platten staart en geelachtig van kleur, komt in zoutwaterkreken voor, wordt als e.s.v. slang beschouwd en niet gegeten; s o e g o e d a, eene soort s o e, die een giftigen beet heeft. Zie k i r è I.

SOE III, verkorting van b o e n g s o e, (zie aldaar).

@lonaliakbar

SÔË, wie (vragend vnw., wordt verder gebezigd om naar den naam van eene persoon, ook naar de verwantschapsverhouding te vragen, en voorts als onbepaald betrekkelijk, bepaling aankondigend en onbepaald vnw.:) alwie, degene die, iemand die, iemand om te, iemand, (wordt ook gebezigd met betrekking tot dieren, levenlooze voorwerpen of handelingen, wanneer er sprake is van eene vergelijking tusschen twee of meer:) welk, welke, wat; s ò ë n j a n, wie is dat; s ò ë n a s a k é t, wie is er ziek, (daarentegen: n a s ò ë s a k é t, is er iemand ziek); s ò ë d j i p ò h, wien heeft hij geslagen; r o e m ò h s ò ë n j a n, wiens huis is dat; n g ò n s ò ë t a k e u m e u n g d j a', met wien wilt ge gaan; s ò ë n j a n g p e u g a h h a b a n j a n, wie is het, die dat verhaal verteld heeft, wie heeft dat verhaal verteld; s ò ë n a n g a t a, hoe is uw naam, hoe heet ge; s ò ë t e u, p ò t j o e t, k e u p o e t r ò ë n j a n, d j ō n d j ō n g a n t a p e u h a r e u t ò ë, wat zijt gij, prinses, van (in welke verwantschapsverhouding staat gij tot) die prinses, leg het eens uit, o geëerbiedigde meesteres, (Indra Bangsawan; zie het antwoord, geciteerd i.v. s a m p è ë); (zie verder vbd. o.a. i.v. b é n t a r a, d j a, h ō j I, l a g è ë, l o e t I, o e r ò h, p ò I, p r a'o e n, s a n d j a', s a n g k a); s ò ë p ō t r e u' ō h d a l a m k e u l e u m b o e, w a' t è ë b e u r a d o e d o e l i s r ò ë p a d a; w a' t è ë n e u m a n ò ë s ò ë s r a h b a s a h a n, k a n a l ō n t o e a n n a m i ë t m e u k o e t a, dan zal er iemand zijn om u achter het bedgordijn koelte toe te waaien, wanneer, gij, Majesteit, slaapt, en om uw badkleed te wasschen, wanneer gij eèn bad neemt, want dan ben ik er als Uwer Majesteits dienares, (Djoehan Meusapi; zie de hieraan voorafgaande regels, geciteerd i.v. s a', en zie verder vbd. van de beteekenis iemand die, iemand om te, degene die, alwie, wie, o.a. i.v. a t é, b o e r ō n g I, k a l a IV, k a l i m a h, k h e u ë, k r i, l a w a n, l i n d ō n g, l o e ë n g, p e u r o e a, p o e ë h, r e u s a m, r i, r o e *d j* o e ë', s a I, s a g ò ë, s o e g a n g); *h* a n s ò ë, of h a n a s ò ë, (er is) niemand die, niemand om te, niemand, (ook) weergaloos, onvergelijkelijk, uitermate, buitengewoon, ontzaglijk, zeer; in de eerste beteekenis komen *h* a n (h a n a) en s ò ë ook gescheiden voor, b.v. *h* a n é' s ò ë ... (zie vbd. i.v. p l o e ë n g), h a n a o e r e u ë n g s ò ë ... (zie vbd. i.v. o e n d a n g-o e n d a n g II), h a n a s i d r ò ë s ò ë ... (zie vbd. i.v. b r a t); h a n a s ò ë n a, er is niemand aanwezig; h a n a s ò ë n a s a k é t, er is niemand ziek; i ë s i t i t é' d i d a l a m p a l e u ë t, s ò ë o e t ō ï h d j e u ë t m a n ò ë l a m t j a h j a; n j a n g m è ë m a n ò ë P ò l ō n s i d r ò ë, l a'é n *h* a n s ò ë m a n ò ë l a m t j a h j a, één druppel water in de handpalm, wie verstaat de kunst zich in den glans daarvan te baden; die zich vermag te baden is mijn

Heer alleen, anders baadt zich niemand in den glans, (rapa'i-vers); zie verder vbd. van de beteekenis niemand die, niemand om te i.v. bagòë, dja' (onder peudja'), geutib, hoekōm (onder meuhoekōm), lagèë, landa, linteuëng, oeëh, pajōng, pawang, peudab, peungilòë, peuroea, pitjé', rajoeëng, ri; in de beteekenis weergaloos enz. wordt de uitdrukking *h*an (of hana) sòë, waarvan de bedoeling is „er is niemand, die in ... gelijk is'', gew. bijwoordelijk en ook bij de hoedanigheid of eigenschap van zaken gebezigd, minder bijvoeglijk en wordt soms versterkt door lé (meer), b.v. hana sòë lé teu, of, minder, hana sòë teu lé pò njan, men zou denken, dat dat baasje meent, dat er niemand anders bestaat buiten hem, i.e. dat baasje heeft eene ontzaglijke inbeelding, (zie verder vbd. van de beteekenis weergaloos enz. i.v. lawan, peunjoerōng, seureubō', seureulòë); le sòë ..., (er zijn) velen die, velen om te, (zie vbd. i.v. pajōng, pasa'); doem sòë, allen zonder uitzondering, een ieder zonder onderscheid, (zie vbd. i.v. oema II); sòë la'én, iemand anders; oelōnteu karang boengòng keu poetròë, geunab-nab oeròë sòë la'én hana, ik maak elken dag ruikers voor de prinses, voor niemand anders, (Djoehan Meusapi); barangsòë, of baranggasòë, alwie, wie ook, onverschillig wie, een ieder zonder onderscheid; baranggasòë teungkoe njang beuët, bè' neu'oepat neutjeureutja, wie van u, teungkoe's, (deze hikajat) leest, moet (mij) niet laken of misprijzen, (Tjah Koebat; zie verder vbd. i.v. pantang); sòë-sòë, versterking van sòë, wie en wie, wie ook, wie soms, wie toch, alwie; sòësòë njang keumeung dja', wie zijn het allemaal, die willen gaan; alèh sòë-sòë, wie het geweest mag zijn, wie kan het toch geweest zijn?; njòë ngòn njan sòë gèt, wat is van dit en dat het beste, welke van deze twee (zaken) is de beste; sòë le hareuga tjoet ngòn rajeu', takheun beutō' kira-kira, welk (van deze twee paarden) heeft de meeste waarde, het kleine of het groote, zeg het zoo dat uwe schatting uitkomt, (Meudeuha'); sòë gèt tadoeë' deungòn kamòë, deungòn tawòë oe la'ōt raja, wat is beter, dat gij bij mij blijft of dat gij naar de groote zee terugkeert, (Tambéh toedjōh blaïh); sòë gèt tadòng niba' taploeëng, tjoeba takheun lōn leungò njata, wat is beter, stand te houden of te vluchten, zegt het eens, zoodat ik het duidelijk hoor, (Banta Ahmat). Meusòë, bepaald, bekend wie, welke (het is), bekend, beroemd, vermaard; hé Parésah sòë njang malang, peugah reudjang bè' sò' sangka; meung ka meusòë djeuët taboeang, bè' paléh prang

@lonaliakbar

meureuraba, hé P., wie is het, die ongeluk aanbrengt, zeg het gauw, zonder aarzelen; als het al bekend wie het is, kunnen we hem verwijderen, opdat we niet zoo ongelukkig strijd voeren en rondtasten, (Noen Parisi); ba' ngiëng paté' tingkah lakoe, bit njò aneu' radja raja; kalèë kòn aneu' radja njang meusòë, panè trōïh keunòë, pòtjoet, geuteuka, te oordeelen naar wat ik van zijn doen en laten heb gezien, moet hij inderdaad een zoon van een grooten koning zijn; indien hij geen zoon van een beroemden koning was, hoe zou hij ook, prinses, hier hebben kunnen komen, (Diwa Akaïh); djipiléh njang meusòë-meusòë, djiteubiët dròë radjaraja; nalhèëreutōïh oelèëbalang, njang toengang bandoem peukasa, hij zocht de beroemdsten (onder de legeraanvoerders) uit, en hij wilde zelf ten strijde trekken, de groote koning; driehonderd legeraanvoerders, die koppig en dapper waren (zocht hij uit), (Radja Bada); *h*an (of hana) meusòë, niet bekend wie, onbekend, obscuur, van geen beteekenis, niets-, onbeduidend, nietswaardig, (ook) niet bestaande, onbestaanbaar, niemand; keupeuë goena kabéntara, meungnjò hana é' kamoeprang; hana meusòë koebri nama, bië' aneu' da seu'ōn idang, waarvoor zijt gij béntara's, indien gij niet in staat zijt om te vechten; aan nietswaardigen heb ik rang en titel verleend, aan kinderen van slavinnen, die idang's op haar hoofd dragen, (Radja Bada); *h*ankeu meusòë njang soela kèë, koetakōt keu asèë ba' radja gata, die mij zal (laten) spietsen is eene onbekende grootheid (i.e. bestaat niet), en ik zou eerder voor een hond bang zijn dan voor uwen vorst, (Malém Dagang); nahoeda kheun teuma doedòë, *h*an meusòë-sòë teumeureuka; bahlé koepòh kaman sidròë, tadoeë' keudròë iëm di gata, de scheepskapitein zeide daarop (tot den stuurman, die, uit vrees voor noodlottige gevolgen, hem niet wilde helpen Banta Ahmat te dooden:) niemand zal er door den toorn der hemelsche machten getroffen worden; (als gij bang zijt om mee te doen), laat mij alleen hem dan dooden, blijft gij maar stil zitten, (Banta Ahmat); zie verder vbd. i.v. dangki, nè, pò I (onder moepò).

Peusòë, vaststellen wie, welke: „waréh gata padoem bagòë, takheun djeunòë koeleungò njata"; „waréh kamòë doea bagòë, rèt déh rèt nòë bapa ngòn ma"; Diwatoe tanjòng: „tapeusòë-sòë, padoem bagòë piha' doea", „hoeveel soorten verwanten hebt ge, zeg het nu, zoodat ik het duidelijk hoor"; „we hebben twee soorten verwanten, die van vaders-, en die van moederszijde"; D. vroeg: „stel ze nader vast, hoe-

@lonaliakbar

veel soorten zijn er van beide kanten", (Meudeuha').

— Toesòë, weten wie, welke, (een persoon, diens naam) kennen; zie vbd. i.v. loebeuëng, masén, nama I, palòë, sawō II. Meutoesòë, bekend wie, welke, bekend gemaakt, bekend (van een persoon, een naam); oereuëng djameun geukheun toedjōh dròë, *h*an meutoesòë geukheun nama, lieden in den ouden tijd, naar men zegt, zeven in aantal, wier namen, naar men zegt, niet bekend zijn (Èëlia toedjōh); ada' maté gata di padang, soepaja, toean, meutoesòë nama, opdat, indien gij op het slagveld sterft, bekend zal zijn, mijnheer, hoe uw naam is, (Djoehan Meusapi). Peutoesòë, bekend maken, doen weten wie, welke, (een persoon, diens naam) bekend maken. Teunoesòë, kennis van, bekendheid met (een persoon, diens naam). Vgl. siri I, tòh.

SòË-GOEMòË, of, meer, meusòëgoemòë, door elkander (van eene verwarde menigte), door elkander warrelend, in verwarring, een onontwarbaar kluwen vormende, om elkaar heen draaiende (van b.v. twee strijdenden), in verschillende richtingen om iets heen draaiende (van één persoon), (fig.) in verwarring, verward, in de war; meuteumeunglé doea piha', djimeutòb ta' meusòë-goemòë, de twee partijen ontmoetten elkander en door elkander warrelend staken en sloegen zij naar elkander, (Goemba' Meuïh); djipòh keudéh neugrōb keunòë, meusòëgoemòë oereuëng doea, als (Geumpa Alam) in de eene richting sloeg, dan sprong (Meugat) in de andere, en zoo draaiden die twee om elkaar heen, (Malém Diwa); tjitjém djingiëng keudéh keunòë, njang na toengòë sikra' sadja; Banta Ahmat djikheun toengòë, meusòëgoemòë teungòh sindja; ka djipeutòë sinan djidòng, Ahmat roegoeëm sigra-sigra, de vogel (die in werkelijkheid eene hemelprinses was) keek hierheen en daarheen en zag, dat er slechts één tronk was; zij hield B. A. (die daar onbeweeglijk stond met de handen op het hoofd) voor een tronk en vloog in verschillende richtingen er om heen, terwijl de avond al schemerde; toen zij dichtbij gekomen was om er op neer te strijken, greep A. haar snel en drukte haar tegen zich aan, (Banta Ahmat); narit toeankoe meunan lagèë, lōn njang doengèë that sòë-goemòë; *h*an trōïh piké lōn, pangoelèë, tan èleumèë ngòn lōn pham njòë, zoo zijn, heer, uwe woorden, en ik, die dom ben en verward denk, vermag (de beteekenis ervan) niet te doorgronden, ik bezit, heer, niet genoeg kennis om ze te begrijpen, (Goemba' Meuïh). Zie goemòë.

SOEA I, toorts, fakkel (gew. van droge klapperbladeren, die met

@lonaliakbar

enkele van zulke bladeren omwonden zijn, of van fijngestampte hars, dama, gedaan in een bamboekoker of in een omhulsel van pinangbloemscheede), (ook wel) = peusoea; trōïh oe gampōng tamòng ladjoe, mata ngè-ngò meusé soea, tot het dorp gekomen liep hij het snel in, terwijl zijne oogen schichtig heen en weer flikkerden als eene fakkel, (Noen Parisi; zie eene dergelijke vergelijking i.v. lèt-lòt); zie verder vbd. i.v. peungala', phét. Meusoea, eene fakkel hebben, dragen, ermede loopen; njandoem boeleuën peungeuïh djimeusoea, de maan schijnt zoo helder en hij loopt met eene fakkel. Peusoea, met eene fakkel belichten; tapeusoea eumpoeng manò' njòë, le that koemeun, belicht dit kippennest met eene fakkel (om de mijten te verdrijven), er zitten zooveel mijten in, (vgl. vbd. met soea i.v. phét).

SOEA II, of soea-soea, (vechthanen) even aan elkaar vertoonen, even tegenover elkaar stellen om ze tegen elkaar aan te hitsen, aldus aanhitsen. Meusoea, zich even vertoonen, even zichtbaar worden; njòë koepaban hé pangoelèë, meung boelèë ħan djeuët meusoea; ħan djeuët leumah oedjōng djaròë, oetōïh ragòë ba' djimeudjra, wat kunnen we er aan doen, heer, zelfs een haartje van ons kan niet zichtbaar worden, zelfs een vingertop kan niet te zien zijn, zij zijn erg kundig en bekwaam in het mikken, (Malém Diwa); rimeuteumeung habéh djipòh, ħan lheuëh sabòh meung ka meusoea, zij sloegen allen neer, die zij ontmoetten, niemand ontkwam eraan als hij zich eenmaal had vertoond, (Diwa Akaïh); zie verder vbd. i.v. landang.

SOEA III; boelèë soea, het dons, de veeren aan den nek, den hals van vogels, (in hik. ook van mythische dieren); aneu' geureuda na doea bòh, teungòh timòh boelèë soea, er zaten (in het nest) twee geureuda-jongen, waarvan het dons aan den hals juist aan het opkomen was, (Banta Beuransah); adat toeankoe neukeumeung wòë, neu'é' keunòë njang taboengka; neudoeë' neumat ba' boelèë groeë, neusintoeë ba' boelèë soea, (de boera' antwoordde:) indien gij, heer, terug wilt keeren, stijg dan hier op mij, dan zullen we vertrekken; ga op mij zitten en houd u vast aan mijne nekveeren, klamp u vast aan mijn halsdons, (Malém Diwa; zie ook vbd. i.v. sintoeë); gaga' soea, e.s.v. fabelachtige kraai, (in hik.); ladōm di ateuëh pa'si meulajang, ladōm, toean, gaga' soea, sommigen zaten op zwevende vogels, anderen, heer, op gaga' soea, (Diwa Akaïh). Zie groeë.

SOEA', eene kreek, die bij laag water op zich zelf staat, door land van de zee gescheiden wordt;

@lonaliakbar

plah soea', de strook land, die zulk eene kreek van de zee afscheidt, doorgraven om het water uit de kreek weg te laten vloeien en de visschen in de kreek te vangen; zie verder vbd. i.v. aja', kintja.

SOE‘ADAH (Arab. sa‘âdah), gelukzaligheid, gelukzalig, gelukzaligheid genieten, (in geschr.); oereuëng takoea djisoea‘adah, that meutoeah akhirat dōnja, de godvruchtigen zullen gelukzalig zijn, zullen geluk genieten in het leven hiernamaals, (Tambéh toedjōh blaïh).

SOE'AJ (Arab. soe'âl), zie soe'euë.

SOEAKA (Skrt. sevaka, afhankelijk, dienaar, Mal. séwaka of soeaka), onderkomen, huisvesting; onderkomen genietende, (vandaar:) ergens niets te zeggen hebbende, ergens geen recht op hebbende; *h*an é' lōn poebòïh pintō njan, sabab lōn soeaka di sinòë, ik kan die deur niet weg laten halen, ik heb hier niets te zeggen; djinòë geutanjòë soeaka di nanggròë Atjèh, wij (Atjèhers) hebben nu in Atjèh niets te zeggen.

SOEAMI, ook sawami (Mal. soeami, Skrt. svâmi), (deftig voor:) echtgenoot, gemaal, (meer in de schrijftaal); zie vbd. i.v. kò I, peuteumoeën. Meusoeami, een echtgenoot, tot echtgenoot hebben, gehuwd zijn, huwen. Peusoeami, een echtgenoot, tot echtgenoot nemen of geven, huwen of doen huwen, uithuwelijken, (van eene vrouw); di gata kamòë moepeusoeami, tapeu'éseutiri sampòë keu djaman, ik wil u tot echtgenoot nemen, neemt gij mij tot vrouw tot in lengte van dagen, (Diwa Sangsaréh).

SOEANG, ongelukkig in tegenspoed verkeerende, ellendig, rampzalig, ongeluk aanbrengend, ongeluks-, (vaak gebruikt als scheldwoord); oereuëng soeang, een ongelukkige of ongeluk aanbrengende persoon, ongeluksvogel; oereuëng teungòh soeang, iemand, die in eene periode van tegenspoed verkeert; djeunòë nanggròë teungòh soeang, hana djeuët padé, het land verkeert nu in een tijd van tegenspoed, de padi gedijt niet; la'én niba' njan *h*an é' peugah, kaja limpah radja raja; teutapi malé aneu'neu tan, radja soeang koereuëng bagia, behalve dat was er nog veel, te veel om op te noemen, de groote koning was zeer rijk; maar hij was kinderloos, de koning was (in dit opzicht) ongelukkig, was minder met geluk bedeeld, (Pha Soeasa; zie ook vbd. i.v. soembang); dja'lèh kawèh, aneu' soeang, that bit soembang kah tjilaka, ga weg, jij ongelukskind, je bent waarlijk van God verlaten en rampzalig, (Pra‘oen); oereuëng lakòë oereuëng binòë prang, boekòn soeang hana tara; boekòn ‘ajéb keudji malèë, ka paléh kèë la-

@lonaliakbar

wan ngòn dara, een man, die tegen eene vrouw oorlog voert, het is ontzettend ellendig, het is eene groote schande, het is onteerend en beschamend, het is een ongeluk voor mij, dat ik tegen eene maagd strijd, (Djoehan Meusapi); zie verder vbd. i.v. palèt-palòt, rasa I.

SOEARA (Skrt. svara), geluid, klank, toon, stem, spraak, (in de spreektaal minder gebruikelijk dan soe, zie soe I); zie vbd. o.a. i.v. babah (sprkw.), dhōt, *g*am II, *g*rang, *g*roem, haraïh I, manoera II, meunadjat, paloe, patah I, singkat. Meusoeara, geluid geven of maken, klinken, luiden, spreken; zie vbd. o.a. i.v. draïh I, leungkōng, naga, 'oeët II, paloe, pandòë, piasan, seurigab.

SOEASA, eene alliage van goud, eene grootere hoeveelheid koper, en wat zilver, e.s.v. spinsbek, (veel gebruikt voor sieraden); spinsbekken, (zie vbd. o.a. i.v. gleuëng, hambi); soeasa krandam, eene goede soort soeasa (zooals gebruikt voor krandam's); soeasa soebō' lhèë, de beste soort soeasa, bestaande uit 1 gewichtsdeel goud op 3 gewichtsdeelen koper en zilver; soeasa soebō' nam, de minste soort, bestaande uit 1 gewichtsdeel goud op 6 gewichtsdeelen koper en zilver; pisang soeasa zie i.v. pisang.

SOEBANG, oorkrab, oorschijf (sieraad in den vorm van een kort klosje van goud, hoorn of ivoor met een versierd voorvlak en gedragen in een in de oorlel gemaakt gat, zie ook kajèë gloenjoeëng i.v. gloenjoeëng), (verder bij vergelijking:) e.s.v. versiering aan grafsteenen van vrouwen (zie i.v. nisan), kort cylindervormig stuk, b.v. schijf van suikerriet (tusschen twee knoopen afgesneden stuk), van komkommer, moot van een paling of aal; soorten van oorkrabben: soebang Atjèh (soort, die veel in Groot-Atjèh wordt gedragen), s. oereuëng Toenòng (oorkrabben van de lieden der Bovenlanden, grooter dan de soebang Atjèh), s. oereuëng Lhō' Tapa' Toean, (soort, die door de vrouwen van Tapa' Toean en omstreken wordt gedragen), s. boengòng driën (met eene op eene doerianbloem gelijkende versiering op het voorvlak), s. bòheungkōt (met eene versiering in den vorm van het vischkuit-motief op het voorvlak), s. gadéng (van ivoor), s. loengkè (van hoorn), s. meutjintra (met eene vogelkooivormige versiering op het voorvlak, eene specifiek Pedirsche soort); tjitjém soebang, e.s.v. vogel met witte vlekken bij de ooren, die op oorkrabben gelijken; takòh leudjeu njòë sisoebang, snijd van dezen paling eene moot af; zie verder vbd. i.v. beungka, phō I. Meusoebang, oorkrabben hebben of dragen, in cylindervormige stukjes, schijfjes, mooten gesneden, bij of in dergelijke stukjes; doem peuroemòh oe-

@lonaliakbar

lèëbalang, njang meusoebang mantòng moeda, allen vrouwen van oelèëbalangs, die oorkrabben dragen, (dus) nog jong zijn, (Prang sabi); toetō mamèh na doem saka, misé goela djō' meusoebang, (hij sprak) woorden, die zoo zoet waren als suiker, als arènsuiker in schijfjes, (Radja Bada); zie verder vbd. i.v. gapoe. Vgl. anténg-anténg, eunti'-eunti', kraboe.

SOEBÈ, e.s.v. gebonden soep of dunne pap, bestaande uit rijst, water, klappermelk (santan), zout, peper, garnalen, keumaïh, uien, saga-bladeren, soms nog andere bladeren en fijn gesneden bòh keutila, en klappervleesch; lagèë soebè, gelijk soebè, i.e. van alles dooreen, ratjetoe.

SOEBLÈ, of soeblèh, veel grapjes makende, vol grappen zittende, grappig, koddig, mal, (van eene vrouw ook) belachelijk coquet, aanstellerig; soeblèthat si njòë, dit (kind b.v.) is erg grappig, zegt grappige dingen, babbelt grappig. Meusoeblè, grapjes maken, aanstellerig zijn. Peusoeblè dròë, zich grappig, zich coquet aanstellen.

SOEBLÈH, zie soeblè.

SOEBÒ, ook seubò, dik, mollig, (inz. van kinderen); soebòië, papperig dik.

SOEBŌ', maateenheid, waarnaar inz. bij metaalmengsels, zooals de gewichtsdeelen koper samen met zilver in soeasa, en bij den ruil van waren, zooals één arè rijst bij den ruil tegen zout, gelijk bij de strandbewoners voorkomt, wordt gemeten, alliage, (ook) mengsel van b.v. kleefrijst met gewone rijst (breuëh leukat en breuëh bit); allieeren, mengen; tabrisoebō', — *h*an, doea lhèë djeuët, geeft ge mij voor één maateenheid (b.v. rijst) eenzelfde maateenheid (b.v. zout) i.e. geeft ge voor een arè rijst een arè zout? — neen, twee tegen drie, dat zou wel kunnen; padoem soebō', hoeveel is de alliage; padoem tasoebō' soeasa njan, met hoeveel alliage maakt gij die soeasa; zie verder vbd. i.v. soeasa. Meusoebō', gealllieerd, gemengd. Seumoebō', de handeling soebō' verrichten. Seunoebō', de handeling soebō', het allieeren, alliage.

SOEBÔH (Arab. çoebḥ), de tijd voor de ochtendgodsdienstoefening (seumajang soebòh, durende van het oogenblik, waarop de voor de seumajang ʻitjha bestemde tijd eindigt tot het oogenblik, waarop de zon opgaat, zie vbd. i.v. padja), dageraad, morgenstond; wa't èë soebòh, id., (zie vbd. i.v. draïh II); oeròë ka soebòh, het is al soebòh, de dag breekt al aan; zie verder vbd. i.v. djeuëm, ridjalōj.

SOEBÒN, zie seubòn I.

SOEBRA, lawaai, leven, geraas, getier, rumoer, misbaar; lawaai enz. makende, luidruchtig; zie vbd. o.a. i.v. keunòng, koetjapi, *k*ram-*k*roem, manoera II,

@lonaliakbar

reunta', sipheuët. Meusoebra, lawaai enz. maken. Peusoebra, lawaai enz. veroorzaken, laten maken; peusoebra dròë, opzettelijk of hevig lawaai enz. maken.

SOECHALEUËT, zie soekaleuët.

SOECHLEUËT, zie soekaleuët.

SOEDA, e.s.v. voetangel (van aangepunten bamboe of gespleten pinangstam, in hik. ook van staal. o.a. gebezigd als versperring van eene vesting, ter bescherming van vruchtboomen, van tuinen); soeda kangkōng, of soeda meusilang, twee aan twee kruiselings over elkaar geplaatste voetangels; soeda boej, om varkens te vangen, door de soeda's achter de opening van een in het bosch gemaakten pagger te plaatsen, waartegen men de varkens opdrijft; soeda rimoeëng, om tijgers te vangen, door boven de in den grond geplante soeda's eene geit op te hangen, zoodat de tijger, die naar de geit springt, in de soeda's valt; zie verder vbd. i.v. keutab-keutoeb, krèb-kròb, lampoe I, lhiët, ngeudéh, oendja, patjang, poeëh, rampheuë', reuleuë', rō' (onder meurō'), roengkōm I. Meusoeda, van voetangels voorzien, daarmede versperd.

SOEDAH (Mal. id.), afgeloopen, afgedaan, geëindigd, klaar, reeds, bereids, (in hik., zie vbd. i.v. djaròë, sambat, seumirah, verder gebr. in de uitdrukking:) oeròë keusoedahan, later, toekomst, (ook) de laatste der dagen, de jongste dag; bè' meuda'wa-da'wi oeròë keusoedahan, opdat (gij) er later niet over (zult) twisten; zie verder vbd. i.v. sangkakala.

SOEDAN, e.s.v. bovennatuurlijk wezen, van geest, (in hik.); angèn pi raja boekòn boebarang, pari dan soedan le that binasa, de (door toovermacht tevoorschijn geroepen) wind woei buitengewoon hevig, en vele pari's en soedan's gingen te gronde, (Djoehan Meusapi).

SOEDÉB, insteken, doorheensteken, (verder) een versleten gedeelte van een vlechtwerk (b.v. mat of zak) herstellen door er met een bamboe bij wijze van naald reepen vlechtmateriaal (b.v. pandanbladeren of biezen) doorheen te steken, aldus bijmazen, (ook) figuren in een vlechtwerk aanbrengen door er op gelijke wijze gekleurde biezenreepen doorheen te steken; (verder) splinter; djisoedéb tika, hij maast eene mat bij. Meu-, of teusoedéb, ingestoken, doorheengestoken, hersteld, bijgemaasd, met figuren versierd (van een vlechtwerk); lōn sakét that, teusoedéb djaròë, ik heb erg pijn, ik heb mij (bij ongeluk) in de hand gestoken, ik heb iets (een splinter b.v.) in de hand gekregen. Peusoedéb, laten soedéb. Seumoedéb, of soemoedéb, de handeling soedéb verrichten.

@lonaliakbar

SOEDEUËN, eene oebi-soort, (op Java oebi kelapa, of daarop gelijkend).

SOEDI, nauwkeurig vragen, ondervragen, informeeren, uitvragen. uithooren; djisoedi gòb, hij hoort de menschen uit; djisoedi asaj nanggròë, hij vraagt nauwkeurig naar de plaats van herkomst; sira tanjòng ma geusoedi, pòtjoet panè keunòë teuka, tegelijk vroegen zij informeerend: „vanwaar, prins, zijt gij hier gekomen", (Pòtjoet Moehamat); lheuëh njan Meudeuha' ma neusoedi, neutanjòng kri oeba' nisa, daarop begon M. de ondervraging en vroeg aan de vrouw hoe de zaak in elkaar zat, (Meudeuha'); zie verder vbd. i.v. soetji. Meu-, of teusoedi, gevraagd, ondervraagd, enz. Peusoedi, laten soedi, of soedi met versterkte beteekenis. Seumoedi, of soemoedi, de handeling soedi verrichten; bajeuën boediman teuma seumoedi, djitanjòng kri haba rasia; „geutanjòë pi ka sampōreuna gaséh, haba djandéh tatjalitra", de verstandige bajeuën hoorde toen (de wijfjes-bajeuën) uit en vroeg haar naar het geheim; „we houden al volkomen van elkaar, vertel nu het verhaal van onlangs", (Meudeuha').

SOEDJA, het middenstuk van eene Atjèhsche broek, dat uit twee aan elkaar verbonden lappen, soms met kleinere verbindingsstukken (meuseuta'), bestaan, die het kruis vormen, inzetstuk in het kruis; loeeuë Blanda hana soedja, eene Europeesche broek heeft geen inzetstuk in het kruis, (volgens sommigen mag men zulk eene broek niet bij het verrichten van een seumajang dragen); toedjōh oeròë toedjōh malam, teungkoe peudjam dalam rimba; idja *h*an lé seuloeeuë *h*an lé, meutjrië' ngòn awé tinggaj soedja, gedurende zeven dagen en zeven nachten was de teungkoe weg in het woud, zijn lendenkleed was weg, en zijne broek was weg, stuk gescheurd door rotandorens, alleen het middenstuk van de broek was overgebleven, (Malém Diwa); zie verder vbd. i.v. siloeeuë. Meusoedja, van een soedja voorzien.

SOEDJADAH, minder sadjadah (Arab. sadjdjâdah), bidmatje, bidkleed. Zie moesala.

SOEDJÒË I, borduren, stikken (met kasab); rani meusoedjòë sinan sabòh, roepa that djròh hana tara; gamba geusoedjòë sinan geupeudoeë' roepa geusaleuë' poetròë adara, men zette daar neer een geborduurd stuk rani, dat er zeer schoon uitzag; er was op geborduurd de beeltenis van eene hemelprinses, (Diwa Sangsaréh). Meusoedjòë, geborduurd, gestikt; idja pinggang plang peulanggi, seuloeeuë geubri kasab meusoedjòë, een veelkleurig gestreept lendenkleed had hij hem gegeven.

@lonaliakbar

en eene broek met gouddraad geborduurd, (Radja Bada). Seumoedjòë, de handeling soedjòë verrichten; zie vbd. i.v. rambèë I. Seunoedjòë, borduursel, borduurwerk. Meuseunoedjòë, met borduurwerk versierd, met gouddraad gestikt; bantaj soesōn meuseunoedjòë, djeunèh bagòë doem piasan, leunkussens, met borduurwerk versierd, en allerlei andere soorten versieringen, (Kamarō Daman); zie verder vbd. i.v. ragòë II.

SOEDJÒË II, algemeene naam voor grootere of kleinere stokken, latten, staven, stangen, assen, klossen om er iets mee te steunen of op te plaatsen of deelen van een toestel mee te verbinden of er iets om te winden, enz., b.v. een verticaal onder een huis geplaatst hout, dienende om het huis eenigszins op te tillen, wanneer men b.v. den grondslag ervan wil versterken, en rustende op twee balken, waarvan de onderste boej en de daarop liggende, waarmede de soedjòë opwaarts wordt gewipt, seunoengkét heet, de dwarslat van een scheerraam (zie i.v. siweut), de dwarslat met klosspillen, waarop de klossen met garen bij het opzetten van het scheerraam worden gestoken (zie i.v. sōt I), de verbindingslat van de tjakah's (zie aldaar), het asje of spinstokje van het spinnewiel (zie i.v. djeureukha), kaardstokje, ijzeren staafje, waarmede het opium in de opiumpijp wordt gedaan; zie verder vbd. i.v. gòë, loelōn, nè (onder sanè), rantjōng (als beeld van mooie armen), rō.

SOEDJOET (Arab. soedjœ̂d), prosternatie (inz. bij de seumajang); zich prosterneeren, in het stof buigen, zich ter aarde nederbuigen, zich diep vooroverbuigen, (ook) naar beneden schieten (van een vogel, die op zijne prooi afschiet of ergens nederstrijkt), met den voorsteven voorovergebogen voortschieten (van een vaartuig); soedjoet sawi (Arab. soedjœ̂d as-sahwi), de extra-prosternatie bij het begaan van een verzuim of vergissing (bij de seumajang); seumah soedjoet, zich prosterneerende een seumah maken, nederig groeten, nederige, eerbiedige groet; kajèë soedjoet, de boomen prosterneeren zich (n.l. in de richting van de kiblat), (gebeurt, naar men gelooft, in den qadar-nacht, in Atjèh den nacht van den 27sten Ramalan, zie i.v. malam, doch is alleen waarneembaar voor heiligen en tot groote dingen, tot geluk voorbestemde personen, weshalve jongelui in dien nacht wandelingen doen om z.g. „de zich prosterneerende boomen te zoeken”, dja’ mita kajèë soedjoet, en het aantreffen van dat verschijnsel in vergelijkingen gebezigd wordt ter uitdrukking van een groot geluk; aan die soedjoet doen de ba’ arōn en de ba’ ram niet mee, weshalve het hout dier boomen, bestemd voor de hel, niet als brandhout voor de bereiding van spijzen ge-

@lonaliakbar

bezigd mag worden); doem neuteumeung kajèë soedjoet, meunan ba' *h*oet até madja, het was alsof zij zich prosterneerende boomen aantrof, zoo voelde zich het oude vrouwtje in hare begeerlijkheid, (n.l. zoo gelukkig en blij met hetgeen haar was gegeven), (Noen Parisi; zie de hieraan voorafgaande regels, geciteerd resp. i.v. koedjoeëm, en loeëb); geureuda soedjoet djiklò' djiklōng, Alah toelōng *h*an binasa; ... lheuëh niba' njan djiteureubang, lòm djiriwang ka djisama; djisoedjoet lòm djiklò' djiklōng, neubōtlé peudeuëng Malém Diwa, de geureuda schoot naar beneden en sloeg en krabde met hare klauwen, maar Allah stond (Malém Diwa) bij, die ongedeerd bleef; ... daarna vloog (de geureuda) weg, keerde weer terug en schoot (op M. D.) af; ze schoot weer naar beneden om met hare klauwen te slaan en te krabben, en M. D. hief snel zijn zwaard op, (Malém Diwa); zie verder vbd. i.v. djab I, ha' I, koe'oet, lawa, lèt-lòt, ligan, na, ngarōïh (van schepen), oentōng, reunggōt, sambōt, tilawat, tjoekō II. Meusoedjoet, = soedjoet (verb.) met meerv. subject. Peusoedjoet, laten soedjoet.

SOEDÒ', schop (om aarde, zand enz. op te nemen), e.s.v. schep van peuleupeuë' oe vervaardigd, waarvan men twee tegelijk gebruikt om, door ze naar elkaar toe te scheppen, het vuil van buffels, koeien enz. op te nemen, (ook) e.s.v. schepnet om er kleine visschen mee te vangen; (verb.) met eene schop opnemen, met een schepnet scheppen, vangen, met eene schop uitgraven, op-, wegscheppen, (in het algem.) iets opnemen, optillen door er eerst iets anders onder te schuiven, (b.v. een slapend kind opnemen door eerst de handen en armen onder hem te schuiven); tasoedò' è' leumò, schep de koeiendrek met een soedò' op, weg; 'òh kateungeut teuma neutjò', neusoedò' neumè ba' tika, toen (de knaap) ingeslapen was, nam hij (Malém Diwa) hem met zijne armen op en bracht hem naar eene mat, (Malém Diwa). Meu-, of teusoedò', geschept, op-, weggeschept, opgenomen enz.; dja' meu-, of teusoedò'-soedò', met het bovenlijf op en neer zwiepende loopen, (eig. alsof men telkens iets op wou scheppen). Peusoedò', laten soedò'. Seumoedò', de handeling soedò' verrichten.

SOEDOE, of blangòng soedoe, aarden braadpan met steel.

SOEË, afval, onbruikbaar overblijfsel, overschot, onbruikbaar bestanddeel, (b.v. vezels van eene vrucht); soeë gògadjòë, zaagsel; soeë njhèh, afschaafsel; soeë kèh, afgebrand lucifersstompje; soeë sagèë, hetgeen bij het filtreeren van sago op den doorzijgdoek achterblijft; soeë teubèë, uitgeperst of uitgekauwd suikerriet. Meusoeë,

@Ionaliakbar

met afval vermengd, met onbruikbare bestanddeelen; boe njòë meusoeë, deze (gekookte) rijst is met schillen vermengd, sommige korrels zijn niet goed ontbolsterd; bòh mamplam njòë meusoeë, deze mangga-vrucht zit vol vezels. Zie abō', keureumeuïh, rabō'.

SOEÉ, draaien, keeren, ronddraaien, (intransit.); glajang djisoeé sabé, de vlieger draait steeds rond, maakt steeds buitelingen; seusoeé, of sisoeé, windmolentje, bestaande uit eene platte lat van hout of bamboe met eene spil in het midden, die aan een boom of paal wordt bevestigd, (wordt vaak in vergelijkingen gebezigd, zie vbd. i.v. lam I, leungkōng, nari, phoe', ranab, rintha', seuriwòë); seusoeé bòh loembé, windmolentje van eene loembé-vrucht; boerōng seusoeé, zie i.v. boerōng I; lajeuë soeé, zie i.v. lajeuë I. Meusoeé, de handeling soeé verrichten, (fig.) van gedachte, van gevoelen veranderen, eene andere gedachte krijgen, (met een woord als até tot subject of bepaling); meusoeé ba' até lōn, hana djadèh lōn boengka, ik ben van gedachte veranderd, mijn vertrek gaat niet door; padoem-padoem seun neujoeë dja' kheun, teukeudi Toehan njang kèëwasa; jōh njan Moehamat meusoeé até, kheunda' Rabi Toehan njang asa, verscheidene keeren liet zij (Katidjah) het (haar huwelijksvoorstel aan Moehamat) zeggen, totdat door de beschikking van den almachtigen Heer M. (die eerst niet in het voorstel wilde treden) van gedachte veranderde, zoo was eenmaal de wil van onzen Heer, die eenig is, (Noeboeët Nabi). Peusoeé, laten soeé, laten meusoeé.

SOEÈ', ongelukkig, tegenspoed, pech hebbende of aanbrengende, (gew. van één bepaald geval gebezigd); lōn soeè' that oeròë njòë, lōn dja' keumawé, abéh poetōïh kawé, eungkōt meung saboh han meuteumèë, wat een pech heb ik vandaag gehad, ik ging hengelen en de hengel ging stuk en ik heb geen enkelen visch gevangen; djaròë soeè', eene ongelukkige, ongeluk aanbrengende hand, (b.v. wanneer men bij het schieten of smijten het gewenschte doel niet treft, of wanneer men wat men aanpakt laat vallen en breekt); zie verder vbd. i.v. langkah.

SOEËB, mondvol, hap, bete, (fig.) steekpenning, omkooping; (verb.) met de hand in den mond stoppen, met de hand eten, een hapje eten, met de hand voeren; sisoeëb, een mondvol, een hap, (zie vbd. i.v. loe, oetjè); padjōh soeëb, steekpenningen aannemen, zich laten omkoopen; soeëb boe, rijst met de hand in den mond stoppen, rijst met de hand eten. Meusoeëb(-soeëb), soeëb met meerv. subject, om het vlugst met de hand eten, (van b.v. kinderen).

SOEËB I, long.
SOEËB II, zie i.v. tjatō II.
SOEËT, uittrekken (van iets, dat in of om iets anders zit, van wat min of meer vastzit, van b.v. kleedingstukken, sieraden, wapens uit de scheede), uitdoen, uithalen, te voorschijn halen, (ook) trekken (van goud-, of zilverdraad door eene trekplaat, zie oe*n*òïh), (verder) afzonderen, afscheiden, toedeelen, toekennen, geven (van het aandeel in de getaxeerde waarde of ook in den verkoopprijs, b.v. de helft, van een gemeenschappelijk bezit, b.v. een buffel, aan den medeeigenaar, wordt ook geconstrueerd met het gemeenschappelijk bezit als object); soeët badjèë, siloeeuë, sipatoe, zijn baadje, broek, schoenen uittrekken; soeët euntjiën, soebang, een ring, oorkrabben uitdoen, (zie verder vbd. van sieraden i.v. lhòh, silan); soeët kréh, peudeuëng, een kris, zwaard uit de scheede trekken, (zie verder vbd. van wapens i.v. arat, boeëm, beungkōng, lirang, phèë, poeléh I, roeeuëng, simban); toedjōh oeròë neubōh lam kaloeët, teuma neusoeët bandoem oe loea; „dja'lèh tawòë, pò, ba' teumpat, dja'lèh ibadat, pò, bè' loepa, gedurende de zeven dagen hield hij hen in afzondering ter boetedoening en haalde hen vervolgens te voorschijn; „baasjes, gaat nu naar je woonplaatsen terug, en vergeet niet je godsdienstplichten te vervullen”, (Prang Gōmpeuni; zie den hieraan voorafgaanden regel i.v. djra I); soeët dawè, en soeët kabat, zie i.v. dawè, en kabat; soeët na*ph*aïh, zie i.v. na*ph*aïh; soeët reu'ōh, zie i.v. reu'ōh; tasoeët keu lōn, padoem lagōt, meungnjò sireutōïh limòng plōh sapò, geef mij mijn aandeel, hoeveel is het waard, als het honderd (rijksdaalders) is, dan ieder vijftig; bahlé lōn soeët keu gata, bahlé boebit keu lōn, goed, ik zal u uw aandeel geven (de helft van de getaxeerde waarde), laat ik dan maar weinig krijgen (als het minder opbrengt); zie verder vbd. i.v. oedjoet, 'oeët II, oeroe (sprkw.). Meu-, of, meer, teusoeët, uitgetrokken, uitgedaan, uitgehaald, enz., loszittend; meusoeët, (ook) zich afzonderen, zich afscheiden, (verder) soeët met meerv. subject, (zie vbd. van de laatste beteekenis i.v. moedjakarah); saré habéh haba 'òhnan, neumeusoeët lé jōh njan teukoe bandoea; neumeusoeët teukoe keudéh ba' sagòë, poetōïh lé djeunòë sinan bitjara; bitjara pi poetōïh, pòtjoet meutoeah, haba sipatah lahé neuboeka, toen zij tot zoover hadden gesproken, zonderden de twee teukoe's zich (van de overigen) af; zij zonderden zich in een hoek af en daar werden zij het met elkaar eens; toen zij het eens waren ge-

@lonaliakbar

worden, gezegende prins, spraken zij ieder een enkel woord (tot de overigen), (Prang Gōmpeuni; zie verder vbd. i.v. hoedōm); kalheuëh teusoeët keubeuë njòë, is de waarde van dezen karbouw al (onder de gemeenschappelijke eigenaars) verdeeld; zie verder vbd. van teusoeët i.v. jèë (sprkw.), na*ph*aïh, oeroe (sprkw.), *ph*at. Seumeusoeët, de handeling soeët verrichten. Seuneusoeët, de handeling soeët, het uittrekken, enz.

SOE'EUË, in hik. voor het rijm ook soe'aj, (Arab. soe'âl), vraag, vraagpunt, probleem, ondervraging, (inz. ondervraging in het graf door de grafengelen Mòngkarōnwanangké); vragen, ondervragen; meung ka na soe'euë, na djaweuëb, als er eene vraag gedaan wordt, dan is er ook een antwoord op; soe'euë djaweuëb, vraag en antwoord, dispuut, debat, disputeeren, debatteeren; soe'euë Mòngkarōnwanangké, de vragen van, de ondervraging door (de grafengelen) Moenkar en Nâkir, (zie i.v. mòngka); di nanggròë Makah Aboe Djeuhaj, hana sagaj djitém meu'iman; neupeulheuëh lōn niba' soe'aj, ngòn paleulaj gata Toehan, in de stad Mekka woonde Aboe Djahl, die volstrekt weigerde het ware geloof te omhelzen; bevrijd mij, Heer, door Uwe genade van de ondervraging in het graf, (Tambihōn nisa); bah lōn tanjòng oeba' poetròë, djeunòë lōn soe'euë koeparé'sa, laat ik het aan de prinsessen vragen, laat ik haar ondervragen, (Banta Beuransah); zie verder vbd. i.v. rintah. Seumoe'euë, de handeling soe'euë verrichten; Mòngka Naké njang seumoe'euë dalam djeurat, Rakib 'Atit boeët geutanjòë dròëneu soerat, (van de tien engelen, wier namen men moet weten, zijn) Moenkar en Nakir, die (den doode) in het graf ondervragen, Raqîb en 'Atîd, die onze handelingen opteekenen, (Nalam Tjèh Mareudoeki).

SOEGANDA, ook seuganda, siganda, en soekanda, (Skrt. sugandha, geur), e.s.v. heester met witte en roode welriekende bloemen, die men in het haar steekt.

SOEGANG, verhindering, belemmering, verzet; pakòn teungkoe lambat datang, peuë na soegang di ròt raja, waarom, teungkoe, hebt gij zoo lang op u laten wachten, wat voor belemmering hebt ge onderweg gehad, (Meudeuha'). Meusoegang, eene belemmering in den weg leggen, verzet plegen, zich verzetten, ruzie maken, twist zoeken, oneenigheden hebben, overhoopliggen; (ook) verhinderd, belemmerd, tegengehouden, verzet tegen; narit meusoegang, tegenspraak; kah neukalòn geunab oeròë, sabòh sidròë kahoeë meureujam; njankeu salah kah sinaròë, njòkeu na

@lonaliakbar

s ò ë kameung meusoegang, (het dwergehrt zeide tot de slakken:) hij (de profeet Salomo) heeft u elken dag kanonnen zien sleepen, ieder één; dat is de schuld van u allen, er is stellig iemand, met wien gij ruzie wilt maken, (Plandō' Kantjé); „peuë boe sabab toeankoe neumoeprang, peuë meusoegang ngòn radja kra"; ...... „njang sabab djeuët koedja' prang keunòë, habéh nanggròë djipoebinasa", „waarom, heer, wilt gij oorlog voeren, wat voor oneenigheden hebt ge met den koning der apen"; ...... „de reden, waarom ik hierheen ten strijde ben getrokken, is, dat zij (de apen) het geheele land vernielen", (Tjah Koebat); k a-wénnjan kameusoegang ba' keutjhi', dat huwelijk is tegengehouden door, afgestuit op den keutjhi'; pakòn toeankoe saré gabra, peuë boe sabda ka meusoegang; pakòn neumarah doem peutoea, meung sikada gòh tamoeprang, waarom, heer, maakt ge zoo'n herrie, tegen welk bevel van u is er verzet gepleegd; waarom maakt gij u boos op de hoofden, terwijl wij den strijd nog niet eens begonnen zijn, (Radja Bada); zie verder vbd. i.v. moesara. Vgl. sagang.

SOEGARA (Mal. segara, Skrt. sâgara), zee, oceaan, (in hik.); zie vbd. i.v. lambōng.

SOEGHOJ, zie soerōj.

SOEGÒË, e.s.v. tandenschuier, vervaardigd van djoenggreuëh of tjanè' van den klapper, of van den wortel van eene uitheemsche boomsoort (ira', zie aldaar), (ook) wat als zoodanig wordt gebruikt, inz. een rolletje tabak, of daarop gelijkt, zooals rolletje wit goed, waarmede men den mond, de ooghoeken, de neus-, en oorgaten van een lijk reinigt, of stomp van een ouden, afgesleten bezem; (verb.) schoonmaken (van de tanden met een soegòë, tandenschuier of rolletje tabak, b.v. na het sirihkauwen), met een soegòë langs de tanden strijken, als soegòë gebruiken; bakōng soegòë, tabak om de tanden schoon te maken, om er langs de tanden mee te strijken; bakōng sisoegòë, een rolletje tabak (om de tanden schoon te maken); keupeuë peunjampōh njan, tinggaj soegòë treu', waarvoor dient die bezem, er is maar een stomp (als een tandenschuier) van overgebleven; soegòë gigòë, de tanden schoonmaken (met een tandenschuier of tabak); tasoegòë bakōng hana peuë, dat men met tabak langs de tanden strijkt, hindert niet, (zegt een liefhebber van tabak kauwen bij het vasten). Meusoegòë, een soegòë hebben, (zich) ermede de tanden schoonmaken, bestrijken, de handeling soegòë verrichten, (ook) met een soegòë schoongemaakt, bestreken, (van de tanden); na tameusoegòë, hebt ge een tandenschuier, hebt ge uwe tanden met een schui-

@lonaliakbar

er schoongemaakt; doeë' lam bagan teuma sidròë, wië ngòn oeneun bè' tapandang; djaròë tangan bè' meusoegòë, nadjih keuloea bè' tapandang, ga vervolgens alleen in de bestekamer zitten, en kijk noch naar links noch naar rechts; schuier met uwe handen niet uwe tanden en kijk niet naar uwe uitwerpselen, wanneer ze te voorschijn komen, (Akeubarō Karim). Peusoegòë, (een ander) met een soegòë (de tanden) reinigen; peusoegòë manjèt, een lijk (de tanden enz.) met een rolletje wit goed reinigen. Teusoegòë, met een soegòë schoongemaakt. Seumoegòë, de handeling soegòë verrichten.

SOEGOT, kam, haarkam (om het haar te ordenen of van ongedierte te reinigen); kammen, uit-, schoonkammen; aneu' soegōt, de tanden van een kam; soegōt ka patah aneu', een kam waarvan er tanden gebroken zijn; soegōt ō', het haar kammen, haarkam; soegōt goetèë, de luizen uitkammen, het haar door kammen van luizen reinigen, eene fijne soort kam om het haar van ongedierte te reinigen; zie verder vbd. i.v. hambi, hat (onder meuhat), loeëh, sangsōj. Meusoegōt, een kam hebben, gekamd, uit-, schoongekamd; meusoegōt-soegōt, elkander kammen, elkander het haar schoonkammen, van ongedierte reinigen, (verder, aanvankelijk wellicht naar de gewoonte, dat vrouwen, die elkander het haar schoonkammen, achter elkander zitten, en vervolgens ingelascht het erbij gevoerde gesprek over soegōt's:) e.s.v. kinderspel, ook meutjò'-tjò'-aneu', kindertjes wegnemen, genoemd, gespeeld door meisjes, ook wel met kleine jongens, als volgt: de meisjes scharen zich in eene rij achter elkander, elk het kleed van haar voorgangster vasthoudende; de voorste in de rij wordt nang, de moeder genoemd, en als zoodanig fungeert een der grootste meisjes; een der medespelenden, die ook wel koe, de vader, wordt genoemd, staat apart, en tracht een der kindertjes achter de nang weg te nemen of alleen te tikken, waarbij zij door de nang wordt tegengehouden; degene, die weggenomen of getikt wordt, is „dood", of moet buiten de rij z.g. gampōj soetra, zijdegaren opwinden; voordat het wegnemen of tikken der kindertjes geschiedt, heeft er eerst het volgende gesprek tusschen de nang en de koe plaats: soegōt, soegōt, soegōt (kammen, kammen, kammen), — padoem joem soegōt (wat kosten die kammen) — sikaj è', sikaj seukeuëm (een kaj vuil, een kaj kaf), — njòë joem soegōt (hier is de prijs van den kam), — hana lé soegōt, ka rōt lam la'-ōt (er zijn geen kammen meer, ze zijn in zee gevallen), — tajoeë tjò' kamèng (laat eene geit ze halen), — maté ka-

@lonaliakbar

mèng (de geit is dood), — tajoeë tjò' ba' gadjah (laat een olifant ze halen), — maté gadjah (de olifant is dood), enz., zoolang als de als koe spelende in denzelfden geest door wil gaan, totdat zij het gesprek verandert met b.v. djéh peuë euntjōng boebōng (wat ligt daar op het dak), — bòh laboe na doea bòh (een paar laboe-vruchten), — tabri lōn sabòh (geef mij er een van), — atra pi tjit sabòh (er is er eigenlijk maar een), — tabri lōn siblah (geef mij er de helft van), — atra pi tjit siblah (er is er eigenlijk maar eene helft van), — tabri meung sitjoemèh (geef er een stukje van), — atra pi tjit meung sitjoemèh (er is er eigenlijk maar een stukje), enz. tot b.v. het opnoemen van een deel van de schil en totdat de koe weer het gesprek verandert, b.v. djéh peuë euntjōng sandéng (wat ligt daar op het wandrek), — karéng na doea bòh (een paar gedroogde vischjes), — tabri lōn sabòh, — atra pi tjit sabòh, enz., totdat de koe ten slotte, nadat een kleiner of grooter aantal andere zaken op dezelfde wijze is behandeld, eindigt met: peuë djéh di likōt (wat heb je daar achter je), — aneu' meung doea bòh (een paar kinderen), — tabri lōn sabòh, — atra pi tjit sabòh, enz., totdat eindelijk de koe zegt: *h*an tabri pi lōn tjò' (al geef je hen niet, ik zal hen nemen), waarop het eigenlijke roof-, of krijgertje-spel begint. Seumoegōt, de handeling soegōt verrichten.

SOEHOET, zie tjoehoet.

SOEJ, rijzend, gerezen (van deeg, koek), dik (van het vrouwelijk schaamdeel); teungòh keumeung soej, (het deeg) wil juist rijzen; apam njan soej that (djibeudòïh), die apam-koekjes zijn erg goed gerezen. Meusoej-soej, (van vele zaken:) door elkander omhoogrijzen, overeind staan, (van b.v. vlammen, verwarde haren, en zoo:) verward, door elkander, in de war, in wanorde; ō' meusoej-soej, verwarde, ongekamde haren, (zie vbd. i.v. raweuët I); trōïh djipò ba' la'ōt apoej, ka meunjeum sroej boelèë roema; dalam awan ka meusoej-soej, seu'oeëm apoej oe adara, (de geureuda) bereikte al vliegende eene vuurzee, en voelde hare fijne lichaamshaartjes te berge rijzen, (want) tot in de wolken steeg de gloed van het vuur omhoog, (Banta Beuransah); ra'jat Kandang dji'é' meusoej-soej, koeta djigoej djilōt djoenga, de lieden van K. drongen bij drommen op, haalden de vesting omver, de versperringen uittrekkende, (Noen Parisi); tjrapè meuteumeung jōh njan ngòn oeleuë, ta'eu meusoej-soej djimoeprang doea, de wezels en de slangen ontmoetten toen elkan-

@lonaliakbar

der, en men zag ze als een warrelklomp met elkander vechten, (Djoehan Meusapi). Peusoej-soej, doen meusoej-soej; pakòn kapeusoej-soej tika éh, waarom heb je de slaapmat overhoop gehaald. Vgl. gasoej.

SOEJA', gescheurd, vaneengereten, (van b.v. een kleed); soeja' kambéng, met eene zoodanige scheur, dat een stuk er uit is en er bij hangt; idja lōn raja that beukah, soeja' kambéng, mijn kleed heeft eene groote scheur gekregen, zóó dat er een lap bij hangt.

SOEJÒ', afhangend (van de schouders), afhellend (van b.v. een huis); soejò' bahō, meukoerè beutéh, meutangkōb keunèng, mirah mata, met afhangende schouders, geaderde kuiten, aaneengegroeide wenkbrauwen, en roode oogen, (eene opeenstapeling van slechte teekens); roemòh njòë soejò' that keunòë, dit huis helt erg naar dezen kant af. Meusoejò', = soejò'.

SOEJONG, bijgieten, gieten bij, (inz. van water bij een gerecht, dat men bezig is te koken, ook bij zeewater, dat men aan het uitkoken is om zout te verkrijgen, vgl. sajōng II), aanlengen, vermengen met meer (water); ië ka rab thō, dja' soejōng lòm, het water is bijna droog (opgekookt), ga er nog wat bijgieten; tasoejōng ngòn ië sidjoeë' dilèë, giet er eerst koud water bij. Meu-, of teusoejōng, bijgegoten, aangelengd. Peusoejōng, laten soejōng, of soejōng met versterkte beteekenis. Seunoejōng, de handeling soejōng, het object of het resultaat ervan; ië seunoejōng, water, dat bestemd is om bij b.v. een gerecht bijgedaan te worden of dat er bijgedaan is.

SOEKA I (Skrt. sukha), vreugde, blijdschap, genoegen, lust, welgevallen, welbehagen, goeddunken, believen, neiging, genegenheid; vreugde enz. hebbende, verheugd, blijde, vergenoegd, tevreden, genegen, bereidwillig, vrijwillig; (ook verb.) vreugde enz. hebben, genoegen nemen, tevreden zijn, behagen scheppen, ingenomen zijn met, gesteld zijn op, genegen zijn, houden van, goedvinden, gelieven; soeka até, = soeka (subst. en adj.; zie vbd. i.v. pasihat, riba III); soeka tjita, zie i.v. tjita; lōn soeka that keu inòng njan, keu pisang, ik houd erg veel van die vrouw, van pisang; meung ka soeka rila dròëdjih keu inòng njan, peuë na, als hij eenmaal van die vrouw houdt en met haar genoegen neemt, wat is er dan nog (te zeggen); zie verder vbd. o.a. i.v. djan, gala', goeréh, keutang-keuting, loetò', moentèë, piloe, reumèn, ri (onder ri en peuri), sakét, seureuta. Meusoeka, of meusoeka-soeka, in hik. ook meuseusoeka, zich verheugen, zich vermaken, uitspanning genieten,

@lonaliakbar

feest vieren, zich met elkander verheugen, vermaken, enz., (ook) van elkander houden; bahlé keureudja teuma doedòë, ta'euntat mampleuë tameusoeka, laten we daarna feestvieren, den bruidegom in optocht begeleiden en ons vermaken, (Boeda' Meuseukin); zie verder vbd. i.v. *g*roem-*g*ra', rindoe, siram. Peusoeka, verheugd, blijde enz. maken, verheugen, verblijden, opwekken, aansporen, lekker maken; bahlé tapeusoeka gòbnjan, mangat geutém, laten we hem lekker maken, opdat hij wil. Soeka'an, (in hik.) = soeka; zie vbd. i.v. ma'tjhō', seunda. Meusoeka'an, of meusoeka-soeka'an, (in hik.) = meusoeka; zie vbd. i.v. piasan. Keusoeka'an, (Mal. kesoekaän, meer in geschr.), = soeka (subst. en adj.); zie vbd. i.v. mèë (sprkw.), reubōt, reuja.

SOEKA II (Mal. soekar), moeilijk, lastig, zwaar, bezwaarlijk; boeët njòë soeka that tapoeboeët, dit werk is zeer moeilijk uit te voeren; kamòë seu'ōn barang titah, soeka moedah di djeumala, wij nemen al uwe bevelen, of ze moeilijk of gemakkelijk uit te voeren zijn, eerbiedig op ons hoofd, (zullen er eerbiedig aan gehoorzamen), (Indra Bangsawan); mirahpati sikawan toedjōh, aneu' poejōh djipò meugisa; kamòë teuka sidéh di dji'ōh, soeka that lōn piōh lam aseutana, een troep van zeven duiven, het jong van een kwartel vliegt draaiende; wij komen van ginter, van verre, het gaat bezwaarlijk (doordat we verhit zijn), dat wij binnenshuis uitrusten, (bruiloftsgesprek); zie verder vbd. i.v. moedah. Peusoeka, moeilijk enz. maken, het iem. moeilijk maken; pakòn tapeusoeka gòb dja', waarom maakt ge het den menschen moeilijk om te gaan. Soekaran, of keusoekaran (Mal. kesoekaran), moeilijkheid, bezwaar, moeilijke, benarde omstandigheden, moeilijkheden, zorgen, (ook) in moeilijke, benarde omstandigheden zittende, moeilijkheden hebbende, in zorgen zittende, in nood; meungnjò hana (sapeuë) soekaran (of keusoekaran) tō' lōn singòh, wanneer er geen bezwaar zich voordoet (niets tusschenbeide komt), kom ik morgen; zie verder vbd. i.v. gaséh (sprkw.), sangkōt.

SOEKADANA, naam van eene plaats en landschap op Borneo, waarnaar genoemd e.s.v. diamant, Borneosche diamant, intan soekadana, ook wel alleen soekadana.

SOEKALEUËT, ook soekleuët, soechaleuët, soechleuët (Perz. saqirlât), laken, lakensch; zie vbd. i.v. rakam, seuëh II.

SOEKANDA, zie soeganda.

SOEKARAN, zie i.v. soeka II.

SOEKAT, (met eene inhoudsmaat) meten, uit-, toemeten, (van droge en natte waren, van b.v. padi,

@lonaliakbar

rijst, peper, olie); soekat padé, padi meten (b.v. na den oogst om er de djakeuët van af te zonderen); djisoekat preumata sèëdaga oeròë njan, beurahman sadjan sinan seureuta; lheuëh djisoekat ma dji'asah, meunan printah soerōh radja, de koopman was dien dag bezig edelsteenen met een inhoudsmaat te meten, en de brahmaan voegde zich bij hem; na het meten sleep (de koopman de edelsteenen), zoo had de vorst hem gelast, (Meudeuha'); zie verder vbd. i.v. darah (sprkw.). Meu-, of teusoekat, gemeten, uit-, toegemeten. Seumoekat, de handeling soekat verrichten; beukeumeunan dèësa na doea peukara, na dèësa tjoet, na dèësa raja, meusé ..... dan khianat ba' taseumoekat dan tamoebileuëng, ..., welnu, er zijn twee soorten zonden: er zijn kleine en groote zonden, (van de laatste soort) b.v. ...... bedrog bij het meten van droge of natte waren en bij het tellen, ..., (Beukeumeunan); arè ngòn tōng boeët seumoekat (var. soekat-moekat i. pl.v. boeët seumoekat), 'Arian sasat dalam banda; neupeusabé sabòh toelō', tjoet ngòn rajeu' doem neusangga, arè's en tōng's, al wat voor het meten van droge en natte waren diende, onderzocht 'A. in de havenstad; hij ijkte ze naar één maatstaf en verbood grootere of kleinere maten, (Noen Parisi). Seunoekat, de handeling soekat, het resultaat ervan, het middel daarvoor, inhoudsmaat.

SOEKATI, zie seukati.

SOEKÈË, kwart, vierendeel, vierde deel, (ook) deel, maal, keer, soort, klasse, groep, stam, geslacht, familie, lid van een stam, familielid; A ngòn B sabé malém, — panè, meung sisoekèë gòb djéh tan, A is even geleerd als B, — hoe komt ge er bij, hij is het zelfs niet een kwart van hem; nakeu oemoe sisoekèë boeleuën, siblét treu' eumpeuën njankeu njang na, na ongeveer een kwart maand was er nog slechts voor een oogenblik voedsel over, (Banta Beuransah); teungòh-teungòh meutoetō lōn, angèn djitrōn bagaïh raja; leubèh that kreuëh niba' dilèë, siplōh soekèë leubèh ganda, terwijl ik aan het spreken was, stak er een hevige stormwind op, veel heviger dan tevoren, tienmaal zoo hevig, (Tamin Ansa; zie verder vbd. i.v. lagèë, soeloetan); Si Poelan soekèë geutanjòë, N. N. behoort tot onzen stam, tot ons geslacht, is familie van ons; soekèë Dja of Tō' Batèë, soekèë Dja, Tjoet of Tō' Sandang, soekèë Imeum Peuët, soekèë Lhèë Reutōïh, namen van de vier stammen of geslachten, waarvan de Atjèhers heeten af te stammen; (zie verder i.v. kawōm, en sandang); soekèë Lhèë Reu-

@lonaliakbar

tōïh ban aneu' drang, soekèë Dja Sandang djeura haleuba; soekèë Dja Batèë na batjoet-batjoet, soekèë Imeum Peuët njang gò'-gò' dōnja, het geslacht Lh. R. is als de zaden van het drang-onkruid (d.w.z. onbeduidend, of talrijk, naar gelang van de soekèë, waartoe de verklaarder van het vers behoort), het geslacht Dj. S als fenegriekzaagd (i.e. van een weinig meer nut, of geurig), het geslacht Dj. B. wel een weinigje (n.l. in tel, of in aantal), het geslacht I. P. is het, dat de wereld doet schudden, (rijmpje op de verhouding tusschen de vier soekèë's); soekèë Lhèë Reutōïh oelèëbalang, soekèë Dja Sandang djeuët keu radja, (de leden van) het geslacht Lh. R. zijn oelèëbalangs, (die van) het geslacht Dj. S. radja's (i.e. oelèëbalangs), (variant van den eersten regel van het voorgaande rijmpje op de verhouding tusschen de vier soekéë's); bòh katjang parang geureundang ngòn minjeu' sapi; kòn soekèë barang-barang, njòëkeu soekèë teukoe kali, k.p.-peulen, gebraden met rundervet; dit is niet het eerste het beste geslacht, dit is het geslacht van teukoe kali, (pantōn, met de beteekenis van eene zelfverheffing; de kali malikōn adé behoorde tot het geslacht Dja Sandang, zie i.v. sandang); zie verder vbd. i.v. adeurang, djeumba I, kawōm, ploeëng, ramè, reugam, reuntjōng, salén (onder meusalén). soeloetan, sōseuë. Meusoekèë, tot een (groot, aanzienlijk) geslacht behooren, (verder, en gew.:) meusoekèë-soekèë, in hik. ook meuseusoekèë, in soorten, stammen, groepen verdeeld, ingedeeld, gerangschikt; gòb njan bië' meusoekèë, bè' tathō'-thō', hij is iemand, die tot een groot geslacht behoort, raak hem niet aan; prang njan that keubit niba' dilèë, meusoekèë-soekèë meudjeumba-djeumba; hana geubri beudjampoeran, mita lawan njang sabé padra; djén sabé djén, pari sabé pari, meungadoe sa'ti gagah peukasa, de strijd was heviger dan voor dien en werd in groepen, in afdeelingen gevoerd; zij mochten niet door elkander vechten, maar ieder moest een gelijken tegenstander zoeken; djén's met djén's en pari's met pari's maten zij zich met elkander in bovennatuurlijke vermogens, dapperheid en moed, (Diwa Akaïh). Zie soekoe.

SOEKLA, in hik. voor het rijm ook soekleuë, volkomen zwart, met eene zwarte vlek; itam soekla, geheel zwart; manò' itam soekla, een geheel zwarte haan, (met zwarte veeren, zwarte pootschubben, en donker gekleurd vleesch, dat als geneesmiddel wordt gebezigd, terwijl het bloed gebruikt wordt om er

@Ionaliakbar

a d j e u m a t's mee te schrijven); l i d a h s o e k l a, eene tong met eene zwarte vlek, (geldt als een geluksteeken); l i d a h s o e k l a s i k h a n i t a m, t a n d a r o e m a n m o e b a g i a, zijn tong had eene zwarte vlek, was voor een deel zwart, een teeken, dat hij tot geluk was voorbestemd, (Djoehan Meusapi); zie verder vbd. i.v. l o e t ò'. M e u s o e k l a, met zwarte vlekken, zwartachtig, vuil; m e u n g n a m e u n a n, w a h é t è ë l a n, s o e t j i m a k a n a n h a n a t j e u m a; m a k a n a n h a l e u ë d j e u ë t k e u h a l e u ë, *h* a n m e u s o e k l e u ë m a n g a t r a s a, als ge dat doet (d.w.z. die reinheidsvoorschriften opvolgt), vrienden, dan zijn de spijzen zuiver en niet vuil; geoorloofde spijzen moogt ge dan nuttigen, ze zijn dan niet verontreinigd en ze smaken goed, (Akeubarō Karim).

SOEKLEUË, zie s o e k l a.

SOEKLEUËT, zie s o e k a l e u ë t.

SOEKŌ, zie t j o e k ō II.

SOEKOE (Mal. id.), halvegulden, (mod.); s i s o e k o e, een halve gulden. Zie s o e k è ë.

SOEKÒM, zie i.v. t a n g k o e l ō'.

SOEKŌN I, e.s.v. broodboom, waarvan de vruchten, die, jong, in de sajoer, en, rijp, met i ë s a k a gekookt, gegeten worden, geen stekels en zaden hebben, (Mal. s o e k o e n); a t é s o e k ō n, e.s.v. net-, of ruitmotief van een borduursel, (eig. hart van de broodvrucht); zie verder vbd. i.v. k o e l o e.

SOEKŌN II (Arab. s o e k œ̂ n), kalmte, rust, stilstand, (in hik.); zie vbd. i.v. h a r e u k a t.

SOEKŌNG, zie t o e k ō n g.

SOEKŌT, ook s e u k ō t (Arab. s o e k œ̂ t), stilzwijgen, stilte; zwijgend, stil, (in hik.); r a d j a l e u n g ò s e u m a h g o e r è ë p e u ë t, n e u'i ë m s o e k ō t h a n a h a b a, toen de vorst die woorden van de vier g o e r è ë's hoorde, bleef hij stil en zeide niets, (Meudeuha'); p e u n è n g o e l è ë s ò ë e u p i t a m, T j a *h* P a r i n j e u m n j a *w* ò n g k e u l o e a; ... g a d ò h p i k é a k a j t a d j a m, s o e k ō t k a l a m h a n a h a b a, wie haar (de schoone prinses) zag, kreeg hoofdpijn en duizelingen (van hare schoonheid), en Tj. P. had (bij het zien van haar) het gevoel alsof zijne ziel wegvlood; ... hij was de kluts kwijt, had zijn scherpe verstand verloren, bleef stil en zeide niets, (Indra Bangsawan).

SOEKRÈË, op iets of iem. af-, losstormen, bestormen, zich werpen, zich storten op, (in hik.); M a l é m d j i'é' s e u n s i r i b è ë, l a n d j a d j i s o e k r è ë b a' g a k i k o e t a; s a d j a n d j i l o e m p a t M a l é m D a g a n g, m e u r e u l e u ë' p a t j a n g s e u n s i d e u p a, M. (Dagang) drong (in den strijd) op met duizend volgelingen tegelijk en stormde voorwaarts naar den voet der vesting; bij elken sprong, dien M. D. deed, stortten de versperringen over eene lengte van een vadem in, (Malém Dagang); n a g a d j i l o e m p a t s e u n s i r i b è ë, d j i k e u m i ë n g s o e-

@lonaliakbar

k r è ë a t e u ë h k o e t a, de draken sprongen bij duizend tegelijk, ze wilden op de vesting losstormen, (Boeda' Meuseukin); h i n g g a t r ō ï h b a' s a b ò h p a n t ò n, m e u t e u m e u n g r i m o e ë n g s a b ò h n j a n g r a j a; l a l o e d j i s o e k r è ë a t e u ë h A h m a t, p a n g g a n g n e u t i ë' s i g r a-s i g r a, totdat hij (Banta Ahmat), in een dal gekomen, een grooten tijger tegenkwam, die dadelijk op hem afstormde; snel wierp A. toen een stuk gebraad weg, (Gadjah toedjōh oelèë).

SOEKREUËT (Arab. s a k r a t a l-m a u t), doodsstrijd, stervensnood, zieltoging; in doodsstrijd verkeeren, zieltogen, op sterven, op zijn uiterste liggen; d j i p e u s a' s o e k r e u ë t d j a l a n m e u n a t é, k a p h a n g e u b r i i d j a b ō t a, zij zochten (in den strijd) den dood, men had hun reeds als lijkkleed b ō t a-stof gegeven, (Pòtjoet Moehamat); t e u n g ò h s o e k r e u ë t, (hij, zij) ligt op sterven; 'ò h t r ō ï h b a' h a t n j a n t a s o e k r e u ë t, m a l a'i k a t p e u ë t j ō h n j a n t e u k a, wanneer ge het oogenblik hebt bereikt, dat ge op sterven ligt, dan komen er vier engelen bij u, (Toedjōh kisah); d j a n n j a n d j i s o e k r e u ë t n j a n g t h a t p a j a h, a p ō h-a p a h d i l a m n a d e u'a, dan gaat hij een zeer zwaren doodsstrijd in, en snakt, zieltogend, naar adem, (Toedjōh kisah).

SOELA (Mal. id., Skrt. ç û l a), gepunte staak om er een misdadiger mee te spietsen, spietspaal; spietsen, empaleeren, (verder, gew. verdubbeld) verwenschen, uitvloeken, uitschelden, (wijl s o e l a vaak in verwenschingen wordt gebezigd, eig. iem. toewenschen dat hij gespietst moge worden, vgl. g e u t j a n g); s i g e u s o e-l a, of s i s o e l a, de gespietste, de tot spietsen veroordeelde, (bij schelden:) (jij, hij, zij) die gespietst moge worden, galgebrok; b a' g a d j a h p l a h k e u, h é s o e l a, l a'ō t r a j a k e u b a' k a r a m, moge een olifant je splijten, jij galgebrok, moge je in eene zware zee vergaan, (Plandō' Kantjé); b è' t a s o e l a-s o e-l a g ò b, scheld de menschen niet uit, (eig. spreek tegen de menschen geen verwensching uit dat zij gespietst mogen worden); zie verder vbd. i.v. r a d j a m, r e u-p a ï h, s ò ë (onder m e u s ò ë). M e u-, of t e u s o e l a, gespietst, verwenscht. P e u s o e l a, laten s o e l a, of s o e l a met versterkte beteekenis. S e u m o e l a, de handeling s o e l a verrichten.

SOELAH, zie s o e l a ï h.

SOELAÏH, ook s o e l a h, kale inhammen in het voorhaar, gevormd door uitloopers van het voorhoofd rechts en links boven de slapen, rechts en links van de kuif, (gelden als een teeken van geleerdheid); (verder) zonder schil (gew. gezegd van witte peper); o e r e u ë n g r a j a s o e-l a ï h (of o e r e u ë n g m e u-s o e l a ï h), m a l é m, iemand met groote kale inhammen in het voorhaar, is geleerd; l a d a s o e-l a ï h, witte peper, (die geen schil heeft, zie i.v. l a d a). M e u s o e-

@lonaliakbar

laïh, kale inhammen in het voorhaar hebben, met kale inhammen in het voorhaar.

SOELAM (Mal. id.), borduren, stikken, (weinig gebr.); pòteu neu'éh di ateuëh tilam, kleumboe geusoelam tirè rawa, de vorst sliep in een ledikant met een geborduurd gordijn en een voorhangsel van tule, (Diwa Sangsaréh); 'òh meuroempò' sama pahlawan, soelam-meunjoelam peudeuëng ngòn tjō'ma, toen de voorvechters elkander ontmoetten, gingen hunne zwaarden en knotsen tegen elkaar in als vormden ze een borduurwerk, (Djoehan Meusapi). Meusoelam, geborduurd, met borduursel. Seumoelam, de handeling soelam verrichten. Seunoelam, het borduren, borduursel. Zie soedjòë I, teukat, tjòb.

SOELÈNG, e.s.v. dwarsfluit, vervaardigd van de bamboesoort igeuëh, ook wel van eene koperen pijp, aan het eene einde open en aan het andere gesloten door den knoop van de igeuëh of door een propje sagomerg (seunoempaj meureuja), dicht bij het gesloten einde eene opening, waarin de speler blaast en naar het andere einde toe zes kleinere openingen voor de regeling van de tonen; wordt alleen bespeeld of in een orkest met eene handtrom (tambō) en twee koperen bekkens (tjanang); zulk een soeléng-orkest wordt o.a. gebruikt bij stierengevechten of vliegerwedstrijden, bij alangan-optochten, piasan's, enz.; joeb soeléng, op eene dwarsfluit blazen, spelen. Meusoeléng, eene dwarsfluit hebben of bespelen, daarop blazen, spelen. Seumoeléng, zie i.v. awé.

SOELÉT, liegende, bedriegende, misleidende, leugenachtig, bedrieglijk, onwaar, valsch, gemeen, geniepig, onbetrouwbaar, listig, sluw; leugen, bedrog, misleiding, onwaarheid, valschheid, enz.; (in hik. ook wel als Mal. soelit) moeilijk te vinden, te bereiken, te begaan (van b.v. een weg, een berg); Si Poelan soelét that, N.N. is erg onbetrouwbaar, is een groot bedrieger; soelét lagèë pidjét, of piët, of pitò', zie onder de drie laatste woorden; oereuëng njang soelét raja ilah, oereuëng njang malaïh raja da'wa, een bedrieger heeft veel listen, een luilak heeft altijd tegenwerpingen (als men hem wat laat doen), (Pha Soeasa; zie eene dergelijke sprkw. i.v. da'wa); Sama Sangga nama goenòng njan, koetrōh di sinan sabab soelét that; goenòng njan soelét niba' njang la'én, koetrōh di sinan djih koe'ikat; ...... neukheun oeba' soeloetan Djalé, adé' ba' hasé tadja' si'at; deungòn sigralé ba reudjang, meung sòë la'én hana djitoepat, S.S. heet die berg, daar heb ik hem opgeborgen, omdat die berg moeilijk te bereiken is; die berg is

@lonaliakbar

moeilijker te bereiken dan andere bergen, daar heb ik hem opgeborgen en vastgebonden; ... (de vorst) zeide (daarop) tot S. Dj.: „broeder, maak u klaar om een oogenblik te gaan; ga er snel heen, iemand anders zou die plaats niet weten te vinden'', (Diwa Sangsaréh); zie verder vbd. van soelét in de gebr. beteekenis i.v. minah, moesōh, peunjakét (sprkw.), peureuboela, pra'oen, sabōng I, sōm II, trōh (sprkw.). Meusoelét, liegen, jokken, onwaarheid spreken, bedrog plegen; hana pa'ïdah tameusoelét, doedòë sakét meung ka njata, het heeft geen nut om te liegen, men krijgt naderhand er (slechts) moeilijkheden door, wanneer (de leugen) aan den dag komt, (Boeda' Meuseukin; zie den hieraan voorafgaanden regel i.v. dōseuta); teumpat harōïh neumeusoelét, sit wadjéb neupoebla bahja, het was bij die gelegenheid oorbaar om te liegen, hij was toch verplicht om rampen te voorkomen, (Pòtjoet Moehamat; zie de hieraan voorafgaande regels, als eerste hik.-vbd. geciteerd i.v. sakét); zie verder vbd. i.v. dōnja, reusam. Peusoelét, zeggen, beweren, dat iets gelogen enz. is, dat het een bedrog is, dat iem. een leugenaar, bedrieger is, voor leugen, bedrog, leugenaar, bedrieger uitmaken, een leugen noemen, heeten liegen; bè' tapeusoelét boeët, narit lōn, maak wat ik gedaan, gezegd heb niet voor bedrog, voor leugen uit; narit si Moehamat, toeankoe, bit sakét, djipeusoelét kamòë toeha, de woorden van M., heer, waren werkelijk grievend, hij maakte mij, een ouden man, voor leugenaar uit, (Pòtjoet Moehamat). Seunoelét, het soelét zijn, leugen, bedrog, misleiding, enz.; djigaséh keu seunoelét, hij houdt ervan om te liegen.

SOELEUËNG, (een ander iets) in den mond stoppen, steken, brengen of doen (b.v. rijst, sirihkauwsel), voeren (van een kind), min of meer met geweld ingeven (van b.v. medicijnen, ook aan runderen); djitjò' eungkōt djibòïh toeleuëng, radja soeleuëng boe keu poetròë, de vorst nam visch, verwijderde de graten en bracht der prinses het eten in den mond, (Banta Ahmat); ranoeb neupadjōh barō bitjah, soeleuëng seupah keu poetròë moeda, even kauwde hij de sirih fijn en stak het kauwsel in den mond van de jeugdige prinses, (Tjintaboehan); soeleuëng keubeuë, een karbouw (medicijn b.v.) ingeven. Meu-, of teusoeleuëng, in den mond gestopt, enz.; meusoeleuëng (-soeleuëng), elkander (rijst, sirihkauwsel b.v.) in den mond stoppen. Peusoeleuëng, laten soeleuëng, of soeleuëng met versterkte beteekenis. Seumoeleuëng, de handeling soeleuëng ver-

@lonaliakbar

richten. Seunoeleuëng, de handeling soeleuëng, het object ervan, wat daarvoor bestemd is; ranoeb seunoeleuëng, klaargemaakte, toebereide sirihpruim; ri njang tamòng doem geu'ampeuëng, ranoeb seunoeleuëng bandoem rata, allen, die (na den strijd in de vesting) terugkeerden, werden (door hunne vrouwen aan de poort) opgewacht, allen met klaargemaakte sirihpruimen, (Noen Parisi); rampa'-rampa' moerōng di leuën, oereuëng kòh naleuëng keu eumpeuën oenta; meung na toeah poetròë tjoet meugleuëng, ranoeb seunoeleuëng keu pò meukoeta, breedgetakt zijn de moerōngboomen op het erf, iemand snijdt gras tot voer voor kameelen; indien de kleine prinses, die armbanden draagt, geluk heeft (hier bedoeld: indien ik geluk heb), zal zij (ik) voor zijne (uwe) majesteit sirihpruimen klaar mogen maken, (Goemba' Meuïh).

SOELIË, pijp om lucht, ook stoom of rook door heen te blazen, zooals een blaaspijp, stoompijp, pijp van een blaasbalg; soeliё apoej, blaaspijp, (gew. van bamboe, bij den goudsmid ook van koper, om vuur aan te blazen, om een vlam tegen het warm te maken metaal aan te blazen); soeliё kapaj, pijp van een stoomschip. Meusoeliё, een soeliё hebben. Peusoeliё, met een blaaspijp aanblazen.

SOELIË', = poeliё' (zie aldaar); (verder) verschillend, afwijkend (inz. van uiterlijk); soeliё' pineung pantjaloegam, masa' plah nam moeda plah doea, (Indra Bangsawan; zie voor de vertaling i.v. pantjaloegam, waar een dergelijke regel, doch met poeliё' uit den Malém Diwa is aangehaald); Si Poelan hana soeliё' lagèë koedji, roepa hana oebah sagaj, N. N. lijkt precies op zijn vader, hij verschilt in uiterlijk in geen enkel opzicht van hem; hana soeliё' ban njang geukheuo. sa ngòn rimoeëng misé singa; sapeuë narit ban peuët saban, la'én padan djinòë takira, (olifanten en neushorens) wijken niet af van hetgeen hij zegt (gehoorzamen hem), evenals tijgers en leeuwen; alle vier diersoorten gedragen zich eensgezind op dezelfde wijze (tegenover hem), we moeten nu eene andere list (tegen hem) verzinnen, (Gadjah toedjōh oelèë). Meu-, of teusoeliё', geschild, afgestroopt, ontveld; Alah, lōn ka meusoeliё' djaròë batjoet, ach, ik heb mij de hand een beetje ontveld. Peusoeliё', laten soeliё', of soeliё' met versterkte beteekenis. Seumoeliё', de handeling soeliё' verrichten. Seunoeliё', de wijze of het resultaat van het soeliё'; oe seunoeliё', geschilde klappers.

SOELŌ' (Arab. soel︡œk), het bewandelen van den weg, die tot Allah voert, van het pad der mystiek, mystieke oefeningen,

@lonaliakbar

mystiek; èleumèë soelō', mystieke leer, mystiek; sigala njang na oelama sinòë, hana sidròë njang sampōreuna; meureutabat soelō' gòh djitoeri, peuë djeuët soephi sia-sia; ... sipeureuti èleumèë teungkoe kali, habéh lōn tji doem lōn tjoeba; *h*an neutoepeuë èleumèë soelō', hana lòm tō' ba' èëlia, onder al de geleerden, die hier zijn, is er geen, die volmaakt is; zij kennen de trap der mystiek nog niet, waartoe dan een ascetisch leven te leiden, het is nutteloos; ... de kennis van den kali b.v. heb ik geheel onderzocht en op de proef gesteld; hij heeft geen kennis van de mystiek, hij is nog niet tot (den rang van) een heilige gekomen, (Noen Parisi); zie verder vbd. i.v. lawala, soetji. Vgl. salé'.

SOELŌB, (Ned.) sloep, e.s.v. licht zeevaartuig, (in hik.); kapaj di la'ōt hana poetōïh, trōïh meureutōïh *h*an tòm reuda; padoem soelōb ngòn koeangkang, ladōm béntjalang ngòn tjoeninja, over zee kwamen onafgebroken schepen aan, bij honderden en zonder ophouden, soelōb's, koeangkang's, béntjalang's en tjoeninja's, (Meudeuha'); meusé soelōb deungòn banténg, sapéng-sapéng geu'eu roepa, (van een bij elkaar passend paar:) gelijk een soelōb en een banténg, die men naast elkaar ziet, (Malém Diwa; zie den hieraan voorafgaanden regel i.v. balōh); zie verder vbd. i.v. seunang.

SOELOE, recht (van opstaande zaken, van b.v. een boomstam), rechte spruit of tak; (bij vergelijking of overdracht:) rechtuit, recht door zee, oprecht, eenvoudig; ba' oe njòë soeloe that, deze klapperboom is zeer recht, (zie ook vbd. i.v. doe); soeloe-soelòh, versterking van soeloe; ba' kajèë soeloe-soelòh, kajèë tan bòh boengòngdji na; aneu' boebrangteutabkoepòh, hana sabòh sòë toeëng bila, (het dwerghert zong:) een boom met een geheel rechten stam, de boom heeft geen vruchten maar wel bloemen; ik heb het otterjong toch gedood, zonder dat iemand daarover wraak neemt, (Plandō' Kantjé); proeët soeloe, zie i.v. proeët; soeloe bajōng, rechte stengel van een bajōng-klimop, (verder) eene in hik. voorkomende soort versieringsmotief, opgevat als te gelijken op een bajōng-stengel, vermoedelijk echter ontstaan uit eene verkeerde lezing van Mal. soeloer batang, spiraalvormige versiering om b.v. een zuil; meugeugaséng soeloe bajōng, meudjeudjantōng salōb soeasa, het heeft tolvormige versieringen met soeloe-bajōng (met spiraalvormige banden), het heeft hartvormige versieringen met soeasa omhuld, (Malém Dagang); geubōh ngòn poetjō' soeloe bajōng,

@lonaliakbar

djròh that meugoelōng ban pajōng tjina, (op het paleis) werd een top aangebracht met soeloe-bajōng-versiering, mooi opgerold gelijk een Chineesche pajoeng, (Gadjah toedjōh oelèë); talòë soeloe sirò n, touw vervaardigd van den bast van een rechten sirò n-stam of tak; ban (of oebé) soeloe, rechtuit, oprecht, recht door zee, eenvoudig, gewoonweg; ban soeloe-lahoe, (waarin lahoe geen eigen beteekenis heeft), versterking van ban soeloe; di lōn lōn dja' oebé soeloe, narit pi oebé soeloe, wat mij betreft, ik ga recht door zee en spreek ook rechtuit; peulandō' kheun ampōn, toenkoe, ban njang soeloe labadji tan, het dwerghert antwoordde: „vergeving, heer, het is oprecht (gezegd), er zit geen voordeel (voor mij) in, (Plandō' Kantjé; zie den hieraan voorafgaanden regel, geciteerd i.v. proeët); 'òh ta'ingat asòëteu koejoe, na ban soeloe kiamat dōnja, als men daaraan denkt, dan wordt men angstig te moede, het was eenvoudig alsof de wereld verging, (Goemba' Meuïh). Meusoeloe, zich recht in de hoogte uitstrekken, recht zijn, recht door zee gaan; meusoeloe bajōng, op een bajōng-stengel gelijkend, van eene soeloe-bajōng-versiering voorzien; geulabō tamèh meusoeloe bajōng, geupeudab boebōng meusiréb boeja, de stijlen zijn met het soeloe-bajōng-ornament geverfd, en de dakbedekking heeft versieringen in den vorm van een krokodillenkam, (hadi inòng). Peusoeloe, zich recht in de hoogte laten uitstrekken, recht maken, iets recht, rechtuit, oprecht doen, iets eenvoudig doen, aanleggen, (b.v. een feest); zie vbd. i.v. adat II (onder meu'adat).

SOELOE-LAHOE, zie i.v. soeloe.

SOELOE-SOELÒH, zie i.v. soeloe.

SOELOEROET, zie seuloeroet.

SOELOESOH, zie seuloesōh.

SOELOETAN (Arab. soelṭân), sultan, vorst, heerscher, (soms beschouwd als tweede in de rangorde van heerschers); meureutabat radja na lhèë bagi, taleungò lōn kheun kri oeba' gata; preutama moelō' keudoea soeloetan, keulhèë geubōh nan miran amira; njang keuradjeuën toedjōh akeulém, njankeu, pòlém, moelō' nama; tjarat moelō' kawōm Nabi, tjaréh lagi oeureuëng meulia; meung kòn sajét *h*an sah moelō', tapham beutō' bè' meutoeka; doea akeulém teumpat keuradjeuën, njan geupeunan soeloetan nama; adat *h*an doea sabòh pi sah, meunan sahbat lam tjalitra; njang keuradjeuën akeulém siblah, njankeu njang sah ami nama; adat *h*an siblah sisoekèë nanggròë, njòë lōn

kheun pròë oeba' gata; tjarat amiran deungòn soeloetan, *h*an peuë, tèëlan, soekèë ambia; tjaréh pi sah la'én pi mèë, oeba' goerèë tanjòng gata; njankeu njang lhèë meureutabat soeloetan, kaliphah Toehan ateuëh dōnja, er zijn drie rangen van vorsten, luistert, ik zal u het onderscheid vertellen; ten eerste moelō', ten tweede soeloetan, ten derde die ami genoemd wordt; die over zeven wereldstreken heerscht, die wordt, broeders, moelō' genoemd; de voorwaarde voor een moelō' is, dat hij tot den stam van den Profeet behoore, dat hij een tjaréh zij, een persoon uit het verheven geslacht; als hij geen sajét is, is hij geen wettige moelō', begrijpt dat goed en verwisselt (die rangen) niet met elkaar; wiens rijk zich over twee wereldstreken uitstrekt, die wordt soeloetan genoemd; bedraag het aantal wereldstreken (van zijn rijk) niet twee, maar een, dan is (zijn soeloetanschap) ook wettig; zoo staat het, vrienden, in de overlevering; die over eene halve wereldstreek heerscht, die wordt ami genoemd; is het niet de helft, dan een vierde deel van een rijk; hier deel ik u de voorwaarde (ten aanzien van deze twee categorieën van heerschers) mee: de voorwaarde, vrienden, ten aanzien van een ami en een soeloetan is, dat zij niet tot den stam van den Profeet behoeven te behooren; een tjaréh kan het wettig zijn, maar ook een niet-tjaréh, vraagt het maar aan uw leermeester; dat zijn de drie, die den rang van soeloetan hebben, van stedehouder des Heeren op deze wereld, (Meudeuha'; min of meer naar de theorie van de Moh. Wet omtrent het imamaat); zie verder vbd. i.v. ma'siët.

SOELÒH (Arab. çoelḥ), vergelijk, schikking; schikken, in der minne schikken, bijleggen; soelòh hoekōm, sabòh takòh doea, eene (rechterlijke) beslissing is eene schikking, wanneer iets (de zaak in geschil) in tweeën wordt gedeeld, een vergelijk is, dat men iets halveert, (ook schertsend gezegd, wanneer men iets in tweeën deelt); boeët njòë ka geusoelòh, deze zaak is al in der minne geschikt. Meusoelòh, geschikt, bijgelegd, (ook) de handeling soelòh verrichten, eene schikking, een vergelijk treffen, vrede sluiten; zie vbd. i.v. lang. Peusoelòh, laten soelòh, of laten meusoelòh, of soelòh met versterkte beteekenis.

SOELÒH (Mal. soeloeh), toorts, fakkel, (minder gebr. dan soea, zie soea I).

SOELŌÏH (Arab. thoelth), derde deel; soelōïh njang akhé, het laatste derde gedeelte (n.l. van den nacht, zie vbd. i.v. djeuëm); sisoelōïh, een derde deel, een derde, (inz. van eene nalatenschap, welk deel voor meunaté, i.e. begrafeniskosten met inbegrip van gods-

@lonaliakbar

dienstige maatlijden enz. wordt gebruikt, wanneer de erflater geen beschikkingen over zijn vermogen heeft getroffen).

SOELÒJMAN (Arab. S o e l e i m â n), Salomo; n a b i S o e l ò j m a n, de profeet Salomo, (met wiens naam verschillende zaken in verband worden gebracht, zie vbd. i.v. a k è', b l i ō n g, k e u n ò n g onder k e u n e u n ò n g, p a d a I, t a p a'); zie verder vbd. i.v. n a b a t a t.

SOELŌNG (Mal. s o e l o e n g), eersteling, eerstgeborene, oudste (kind), (weinig gebr.).

SOEMA, herstellende, genezende, hersteld, genezen, beter, (inz. van wonden); k a s o e m a b a t j o e t, (de wond) is een beetje beter.

SOEMBANG, waar geen zegen op rust, van God verlaten, ellendig, noodlottig, ongelukkig, ongeluks-, rampzalig, tegenspoed hebbende, (ook) wanklinkend, valsch (van toon, van een muziekinstrument): d j i'é' t a l a *h* a n l ó s o e m b a n g, d j i b ō h r a g a m l a g è ë D j a w a, hij draaide de snaren op, zoodat (de viool) niet meer valsch klonk, en speelde er eene Javaansche wijs op, (Noen Parisi; zie den hieraan voorafgaanden regel i.v. s i p ō t); h a b é h d e u ë' b a n s a b ò h d ō n j a, p a d é h a n a n a n g g r ò ë s o e m b a n g, het geheele land lijdt honger, er is geen padi, op het land rust geen zegen, (Radja Bada); g o e n d a h r a d j a n g ò n o e l è ë b a l a n g, a g a m a s o e m b a n g k o e r e u ë n g t j a h j a, de vorst en de oelèëbalangs waren (bij den dood van Meudeuha') vol zorg en kommer, met den godsdienst zag het er somber uit, de glans ervan was verbleekt, (Meudeuha'); zie verder vbd. i.v. g o e t j ō h, s o e a n g. P e u s o e m b a n g, s o e m b a n g maken, maken dat er op iets of iemand geen zegen rust, enz.; d j i p e u s o e m b a n g n a n g g r ò ë, zij maken (b.v. door hun goddeloos gedrag), dat er op het land geen zegen rust.

SOEMBÉNG, niet in het midden, op zijde, scheef loopend (van eene spleet, scheur, insnijding, verwonding), met zulk eene spleet enz., aldus gespleten, ingescheurd enz., (ook) schaardig; s o e m b é n g o e l è ë-o e l è ë, zelfs het hoofd heeft op zijde eene scheur gekregen; s o e m b é n g b a h ō, aan eene der schouders verwond; s o e m b é n g b i b i, met eene scheef ingescheurde lip, met eene hazenlip; k a j è ë h a n a t e u p a t o e r a t, 'ò h t a p l a h, s o e m b é n g, het is hout, dat geen rechte draden heeft, als men het splijt, dan loopt de spleet scheef; n j a n k e u p e u d e u ë n g t i n g g a j k e u l ō n, t h a t s a't i a n h a n a t a r a; *h* a n d j i t é m p a t a h d e u n g ò n s o e m b é n g, t o e m p ō j p i *h* a n t ò m s i l a m a-l a m a, dat is een zwaard, dat hij mij nagelaten heeft en dat buitengewone wonderkracht bezit; het zal nooit breken noch schaarden krijgen, het zal zelfs nooit bot worden, (Diwa Akaïh). P e u s o e m-

@lonaliakbar

béng, soembéng maken; bè' tapeusoembéng kajèë, splijt het hout niet scheef.

SOEMBOE, ook soemoe, keusoemboe, hoorn van den rhinoceros, (soemboe ook wel, doch zelden als Mal.:) lampepit, (zie daïh I); soemboe badeuë', rhinoceroshoorn; ië soemboe badeuë', water waarin een rhinoceroshoorn is gedaan, (wordt als middel tegen betoovering gebezigd); gadjah beungèh matadji hoe niba' soemboe ka djimat pantaïh, de olifant werd boos, zijne oogen vlamden en hij greep (den rhinoceros) snel bij den hoorn, (Plandō' Kantjé).

SOEMBÒË, e.s.v. zeevisch zonder schubben; zie i.v. krantjang.

SOEMOE, zie soemboe.

SOEMÒN (Arab. thoemn), achtste deel, achtste, (inz. van een djoeïh van den Qorân, ook van eene nalatenschap); tabeuët sabòh soemòn, lees een achtste (van een djoeïh).

SOEMPAH, eed, godsoordeel, vloek, vervloeking; vervloeken, verwenschen; da'wa sa'si, meu'oengki soempah, de eisch (in een proces moet door) getuigen, de ontkenning (van den gedaagde door) een eed (bevestigd worden), (regel van Moh. procesrecht); keunòng soempah, door een vloek getroffen; tinggaj poetròë sadjan ajah, radja soempah keu aneu'eunda; „djeunòë katrōn keu oe boemòë, kah soeròë njòë ka tjilaka''; 'òh saré lheuëh seurapa ajah, roepa oebah diba' njang ka, de prinses bleef alleen achter met haren vader, den vorst, die vervolgens eene vervloeking over haar uitsprak: „daal nu naar de aarde af, gij zijt heden eene vervloekte geworden''; toen haar vader zijne vervloeking had uitgesproken, veranderde haar uiterlijk, (Boeda' Meuseukin); zie verder vbd. i.v. ilat, jasin, oetang. Meusoempah, een eed afleggen, zweren, zich aan een godsoordeel onderwerpen; meusoempah ba' (of ateuëh) koeboe Teungkoe Andjōng, ba' Koeroe'an, een eed afleggen, zweren bij het graf van T. A., op den Qorân; Tamim Ansa seu'ōt pantaïh, neumeusoempah sigra-sigra; „dami Alah, hé djōndjōngan, oelōnteu énsan ma'noesia'', T. A. antwoordde snel, terwijl hij zwoer: „bij Allah, geëerbiedigde heer, ik ben een mensch'', (Tamim Ansa); doemna geutanjòë tameusoempah, bè' sòë peugah maté radja, laten wij allen zweren, dat niemand (van ons) zal zeggen, dat de vorst gestorven is, (Pra'oen). Peusoempah, een eed laten afleggen, een eed afnemen of opleggen, beëedigen, laten zweren, aan een godsoordeel onderwerpen, (ook) eene geloofsbelijdenis, de belijdenis van het Moh. geloof laten afleggen, (verder) soempah (verb.) met versterkte beteekenis; peusoempah ngòn

@lonaliakbar

Koeroe'an, met den Qorân (boven het hoofd) beëedigen; peudeuëng seu'ōt di lōn pantang, *h*an djeuët lōn tjang soempah seutia; meungnjò keunòng poetròë meutoeah, oelōn patah meukhan doea; oelōnteu ka djipeusoempah, dami Alah lapaj djiba, het zwaard antwoordde: „het is mij wegens een eed van trouw verboden (op haar) te hakken; als ik die gezegende prinses tref, dan breek ik in tweeën; men heeft mij daartoe laten zweren, en daarbij de woorden bij Allah gebezigd, (Banta Beuransah); 'alòjkōm salam warahmatōlah, neupeusoempah kamòë doemna; neupeuroenòë roekōn tjahdat, neupeutèëbat niba' dèësa, ook over u zij vrede en Allah's genade (antwoordde hij), neem ons allen de belijdenis af, leer ons al wat bij de geloofsbelijdenis hoort, bekeer ons van onze zonden'', (Nabi Oesoeïh; zie ook vbd. i.v. seumah); zie verder vbd. i.v. rintah. Seunoempah, het zweren, het vervloeken, eed, vervloeking.

SOEMPAJ, stoppen (van een gat), dicht stoppen, instoppen, proppen, inproppen, kurken; reuhoengtasoempaj, beukah tatampaj, reuta' tadjidjaj, een gat stoppe men dicht, eene scheur lappe men op, een barst dichte men, (sprkw. voor:) men zorge dat alles hersteld worde, in orde zij; lōn, lōn toepeuë gèt mantòng, reuhoengtasoempaj, enz., ik wil alleen weten, dat het (dat alles) in orde is, als er gaten zijn, dat moet ge ze dichtstoppen, enz.; djisoempaj idja lam babah, hij stopt een doek als eene prop in den mond; zie verder vbd. i.v. poeréh (sprkw.). Meu-, of teusoempaj, gestopt, dichtgestopt, ingestopt, gepropt, enz.; djidòng meusoempaj-soempaj, zij staan opgepropt, de opening, den doorgang verstoppend. Peusoempaj, laten soempaj, of soempaj met versterkte beteekenis; bè' tapeusoempaj dròë ba' pintō, sta niet den ingang te verstoppen; tapeusoempaj katja, bè' rō ië, doe eene prop in de flesch, dan vloeit het water er niet uit. Seumoempaj, de handeling soempaj verrichten. Seunoempaj, stop, prop; zie vbd. i.v. kakab, soeléng.

SOEMPAN, in hik. ook soepan (Mal. sopan), beleefd, welgemanierd, beschaafd; beleefdheid, enz.; zich beleefd enz. gedragen, inz. (wel door contaminatie met simpan) beleefd, met kruiselings ineengevouwen beenen zitten, de beenen kruiselings ineenvouwen; soempan santōn, beleefd, welgemanierd, beschaafd, (zie vbd. i.v. peureuba); poetròë marit deungòn soepan, doea tangan ateuëh djeumala, de prinses sprak beleefd met hare handen op haar hoofd, (Dioe Plinggam); laloe neudoeë' ka neu-

@lonaliakbar

soempan, Tjintaboehan neumoeëng sigra, vervolgens ging hij met kruiselings ineengevouwen beenen zitten, en nam snel Tj. op zijn schoot, (Tjintaboehan); lòm ka neutjò' Tjintaboehan, neubōh lam soempan wét ngòn sila, voorts nam hij Tj. bij de hand en plaatste haar op zijn schoot, terwijl hij met kruiselings ineengevouwen beenen zat, (Tjintaboehan). Meu-, of teusoempan, kruiselings ineengevouwen (van de beenen), met kruiselings ineengevouwen beenen zittende; sadjan poeléh niba' pangsan, doeë' teusoempan wét ngòn sila, toen hij uit zijne bezwijming ontwaakte, ging hij met kruiselings ineengevouwen beenen zitten, (Banta Beuransah). Peusoempan, soempan laten zijn, laten soempan (verb.).

SOEMPIB, zie soempit.

SOEMPIËNG, of meusoempiëng, ingedrukt en min of meer scheef (van het hoofd, den schedel, een langwerpig gezicht), smal langwerpig en min of meer scheef (van een gezicht), met zulk een schedel, gezicht; bè' kapeu'éh aneu' meugeuniréng, 'òh rajeu', soempiëng (of meusoempiëng) lagèë bòh peuté' arat, leg een kind (zuigeling) niet (altijd) op zijne zijde, dan krijgt het later een scheef ingedrukt gezicht en hoofd als eene beknelde papaja-vrucht. Peusoempiëng, soempiëng maken of laten worden.

SOEMPIT, ook, doch minder, soempib, blaasroer (van igeuëh, waardoor men leemen kogeltjes of aangepunte poeréh djō', zie dama', blaast); met een blaasroer schieten; prōïh soempit, zie i.v. prōïh; zie verder vbd. i.v. rakòt. Meusoempit, de handeling soempit verrichten, soempit (verb.) met meerv. subject, een blaasroer hebben; met een blaasroer geschoten. Peusoempit, laten soempit, of soempit (verb.) met versterkte beteekenis. Seunoempit, ook seuloempit, blaasroer, (= soempit, zelfst. nw; zie vbd. i.v. loeta); aneu' seunoempit, leemen kogeltje, of pijltje, dat men door een blaasroer blaast; ikan seunoempit, de schuttervisch.

SOEMPOEËNG, ook seumpoeëng, e.s.v. op sawah's groeiend, kruipend kruid (Bat. Mal. orang-aring), waarvan de bladeren gebruikt worden om vechtkregels (daroeët kléng) te voeren, en als geneesmiddel b.v. om de met een mesje kort geschraapte tong van een beo (tiōng) te genezen; bòh soempoeëng, e.s.v. gouden knoopjes voor een baadje, in den vorm van soempoeëng-vruchtjes, gedragen in een stel van vijf, waarvan het onderste knoopje een staartje (ikoe) heeft.

SOENAH, zie soenat.

SOENAN (Mal.-Jav. id.), vorstelijke titel, ook gebezigd in den zin van djoendjōngan, (zie i.v. djoendjōng), (in hik.);

@lonaliakbar

keureuna badan ka lam hoekōm, ban njang ma'-loem, adé' soenan, want ik ben in uwe macht, gij kunt (met mij) naar uw goeddunken handelen, geëerbiedigd zusje, (Diwa Sangsaréh).

SOENAT, of, in Arab. uitdrukkingen en in hik. ter wille van het rijm, soenah, (Arab. soennah), uit godsdienstig oogpunt verdienstelijk (niet verplicht), aanbevelenswaardig, aanbevolen; verdienstelijke (niet verplichte) enz. handeling, (ook) gebruik, gewoonte, traditie, overlevering, wijze van doen, voorbeeld (van den Profeet), (verder, en alleen in den vorm soenat:) besnijdenis; boeët soenat, hana peureulèë (of wadjéb), het is eene aanbevelenswaardige, niet verplichte handeling; seumajang soenat, eene aanbevelenswaardige (niet verplichte) godsdienstoefening, (zie vbd. i.v. liké); soenat rasoej, baard, sik, (eig. de soenat van Allah's Gezant, van den Profeet; het dragen van snor en baard of sik geldt als een teeken van godsdienstigheid, zie vbd. i.v. djanggōt en leubè); neugeutang djanggōt soenat rasoej, ta'eu neuloej lam sinjata, hij bond zijn baard (zooals de Profeet er een droeg) op, en men zag hem voortdringen tegen de wapens (der vijanden) in, (Pòtjoet Mochamat); „peuëdjéhjoeb keuëngkeu meutoej-toej", „soenat rasoej, hé tjilaka", „wat is dat daar onder je kin, dat zoo fladdert", (vroeg de tijger aan den bok), „dat is eene sik (in navolging van den Profeet), ellendeling", (Plandō' Kantjé); zie verder vbd. van soenat, of soenah i.v. djeumeu'ah I, moe'akadah, moebalaghah, paléng, peusaka, ri (onder meuri), soerah, soeroeë', soetji. Meusoenat, een besnijdenisfeest vieren, besneden; geundrang oereuëng meusoenat, een geundrang-orkest van lieden, die een besnijdenisfeest vieren; meusoenat rasoej, een baard of sik hebben, dragen. Peusoenat, als aanbevelenswaardig (niet verplicht) beschouwen of verklaren, (verder) besnijden; peuët blét keureudja'-an, pò, ba' nang eumbah, leungò lōn peugah, teungkoe radja; ... keudoea keureudja'an geupeusoenat, njan pi sahbat, ban njang kada, vier keeren (in het leven), baas, heeft er bij de ouders eene feestelijke plechtigheid plaats, luister ik zal het zeggen, geëerde teungkoe; ... ten tweeden male is er eene feestelijke plechtigheid, wanneer men besneden wordt, en zulks naar de draagkracht (der ouders), (Hik. Rantò); zie verder vbd. i.v. seupét.

SOENDA', puntige ijzeren staaf of puntige stok van nibōng-hout, dienende om, in den grond gestoken, op de punt ervan klappers te stooten ten einde ze van den bast te ontdoen, (ook) een wapen

@lonaliakbar

(mes, sabel, zwaard), dat zóó gedragen wordt, dat het gevest schuin en ver uit den gordel naar voren steekt; (verb.) een klapper op een soenda' van den bast ontdoen, schillen, een wapen zoodanig in den gordel steken, dat het gevest schuin en ver naar voren steekt. Meusoenda', met behulp van een soenda' van den bast ontdaan, aldus geschild (van een klapper), op soenda'-wijze gedragen (van een wapen), (ook) vastgehaakt, blijvende haken aan b.v. een staak of puntigen tak, die als een soenda' uitsteekt; hò tadja' meusoenda'-soenda' ngòn sikin, waar gaat ge heen, dat ge een sikin draagt, die met het gevest uit uw gordel steekt; idja lōn ka beukah meusoenda' ngòn kajèë, mijn kleed is gescheurd, doordat het aan een tak (stronk, staak) bleef haken. Seumoenda', de handeling soenda' verrichten; sòë seumoenda' boenòë, koelét oe meutamòn, wie is zooeven aan het schillen van klappers met een soenda' geweest, er ligt een stapel klapperschillen. Seunoenda', de handeling soenda', het resultaat ervan, (ook wel) = soenda' (subst.).

SOENDÈ', tegenwerken (door b.v. gestook, kwaadsprekerij), stoken, kuipen, intrigeeren tegen, daardoor in de war sturen, verijdelen; tegenwerking, gestook, gekuip, enz.; mita soendè', aanleiding zoeken om iets tegen te werken, om te stoken; zie verder vbd. i.v. roemba'. Meu-, of teusoendè', tegengewerkt, in de war gestuurd, verijdeld. Peusoendè', laten soendè', of soendè', met versterkte beteekenis. Seumoendè', de handeling soendè', verrichten; koeat that seumoendè', (hij is) erg sterk in het tegenwerken, stoken.

SOENDI, sterk hellend, naar beneden, omlaag (met of van het bovenste deel), onderste boven; sterk doen hellen, omlaag houden, onderste boven keeren, omkeeren; hana mangat sagaj ta'éh roemòh njòë, soendi that, het is heelemaal niet prettig om in dit huis te liggen (te slapen), het (de vloer) helt erg; bè' ta'éh soendi oelèë, ligt niet met je hoofd naar beneden; tamita (beuthat) tasoendi oelèë oe barōh, ħan é' meuteumeung, al zoekt ge het tot ge op uw hoofd gaat staan, ge zult het niet kunnen vinden (krijgen); oereuëng bhoeë' tasoendi, een drenkeling moet men met het hoofd omlaag houden; geubōh ranté di djaròë di gaki, oelèë geusoendi oe la'ōt raja; meusoendi oelèë dalam la'ōt, radja Si Oedjoet adeuëb sé'sa, men bond zijne handen en voeten met kettingen vast en liet hem (op het schip) met het hoofd naar beneden in zee hangen; met het hoofd naar beneden hangend werd vorst S. Oe. aan martelingen onderworpen, (Malém Dagang). Meu-,

@lonaliakbar

ook teusoendi, ondersteboven gekeerd of hangend, omlaag naar beneden gekeerd of hangend (van het hoofd, van het bovenste deel van eenig voorwerp); teungkoe Malém badan leumòh, sama teungòh poetròë djiwa; djibōt oelèë bè' meusoendi, ka srōt gaki ka meureula; djibōt gaki ka srōt oelèë, mòë meurèë-rèë ngòn ië mata, (al (vluchtende) hield de prinses (den bewusteloozen) teungkoe M., wiens lichaam slap was, om zijn middel vast; hief zij zijn hoofd op, opdat het niet omlaag zou hangen, dan vielen zijne voeten naar beneden en sleepten over den grond; nam zij zijne voeten op, dan viel het hoofd naar beneden, en (radeloos) schreide zij een vloed van tranen, (Malém Diwa); hònjang djidja' sidròë goelam, sikin djitatang barang djan masa; sikin panjang *h*an djeuët meusoendi, meunan djandji pò panglima; meung ka meusoendi toempang beunteuëng, darah oereuëng ba' djirasa, waarheen hij ook ging, steeds was er iemand, die zijn zwaard (sikin panjang) op den schouder droeg of het met de punt naar boven gericht in de hand hield; het zwaard mocht niet met de punt naar beneden gehouden worden, zoo had de heer panglima bepaald; wanneer (het zwaard met) het toempang-beunteuëng-gevest ondersteboven werd gekeerd, dan moest het menschenbloed proeven, (Noen Parisi). Peusoendi, laten soendi, of soendi (verb.) met versterkte beteekenis; bè' tapeusoendi aneu', meusoendi até, men moet een kind (spelende) niet met het hoofd naar beneden houden, zijn hart (zijn gemoed) wordt erdoor omgekeerd.

SOENDIË, zie i.v. ndië.

SOENDOESÉN, of sōndoesén, (verbogen vorm van Arab. soendoes, naar den in den Qorân voorkomenden vorm ervan), e.s.v. fijne groene zijde, of brocaat, (in geschr.); lheuëh poemanòë geubri salén, idja soendoesén oelé radja, nadat (de prinses) gebaad was, gaf de vorst haar een kleed van fijne groene zijde als wisselkleed ten geschenke, (Meudeuha'); tōb di ateuëh idja soendoesén, halōïh litjén djeunèh soetra, van boven werd (de lijkkist) bedekt met een soendoesénkleed, van fijne gladde zijde, (Banta Ahmat); zie verder vbd. i.v. peurakan.

SOENGGOH (Mal. soenggoeh), wezenlijk, werkelijk, waar, waarachtig, juist, inderdaad, in waarheid, echt, ernstig, met, in ernst, met ijver, ijverig, terdege, met kracht; ngòn soenggōh até, wezenlijk, echt, in allen ernst, terdege, (zie vbd. i.v. ië, poera I); soenggōh that djihareukat, hij zoekt met ernst, met ijver zijne broodwin-

@lonaliakbar

ning; soenggōh toean that bidja'kan, ngòn boediman hana tara, inderdaad zijt gij, heer, zeer scherpzinnig en buitengewoon schrander, (Meudeuha'); zie verder vbd. i.v. geulawa, lakoe, moedah, pantang, rimbat, sabō II, seu', simpang, soetji. Meusoenggōh, ernst betrachten, zich inspannen, zich beijveren, zijn best doen, zich met ernst, met ijver toeleggen op, zich wijden aan; pakòn gata meusoenggōh that, boeët gòb, waarom doet gij er zoo uw best voor, het is eens anders zaak. Peusoenggōh, voor werkelijk, voor juist, ernstig enz. verklaren, ernst maken of laten maken met, iets met ernst, met ijver doen of laten doen; peusoenggōh dròë, = meusoenggōh (met sterkere beteekenis); mita beusoenggōh, wahé adòë, blandja tawòë oe nanggròë njang soetji; 'òh meuhadabngòn Pòta'lah, hana ròt djlaïh teu, haj akhi; meukòn tatém masa djinòë, peusoenggōh dròë ba' prang kaphé, zoekt met ernst, broertjes, teerkost voor uwe terugreis naar het reine land; als ge voor onzen Heer Allah verschijnt, is er geen weg voor u, broeders, om nog in het reine te komen, indien gij niet nu u beijveren wilt om de ongeloovigen te bestrijden, (Prang sabi).

SOENGGÒNG, zie sanggòng.

SOENGIË', e.s.v. visch met drie stekels, op den nek en aan elke zijde ervan, die menschendrek eet en volgens het volksgeloof uit den staart van een aneu' abië' (zie i.v. abië') ontstaat; soengië' padjōh è', een menschendrek vretende soengië', (scheldwoord voor een paederast, ook alleen soengië').

SOENGKAB, half, niet geheel gebroken (zóó dat de deelen nog aan elkaar zitten), geknakt; triëng njan ka soengkab (of meusoengkab), rab patah, die bamboe is al geknakt, is bijna gebroken; boeët meudhab-dhab, ada' hanpatah, teuntèësoengkab, (het gevolg van) overhaasting (is, dat) als iets niet breekt, het stellig knakt, (sprkw. z.v.a.) haastige spoed is zelden goed. Meusoengkab, half brekend, knakkend (intransit.), half gebroken, geknakt. Peusoengkab, half breken, knakken (transit.).

SOENGKÉT, (met een hefboom, of met iets, b.v. een stok, bij wijze van hefboom) opheffen, oplichten, (met bewegingen als die met een hefboom) in-, uit-, op-, loswerken, (met dergelijke bewegingen, n.l. door met eene pagaai het water van zich af te duwen eene kano) zoodanig sturen, dat de steven naar links wendt, naar links wrikken, (opp. van kabé, zie aldaar), (verder, meer in hik., naar Mal. soengkit) borduren, stikken, (met gouddraad enz.) doorstikt, doorweven; hané' tasoengkét, niet op te lichten, enz., onverzetbaar, (fig.) onver-

@lonaliakbar

zettelijk, onwrikbaar, onwankelbaar; leumò djisoengkét tanòh, het rund werkt (met zijne horens) den grond los; idja soengkét, (ook buiten hik.), met gouddraad enz. doorstikt, doorwerkt kleed, (wordt als hoofdbedekking en slendang gebruikt, zie vbd. i.v. djahét, pinggang). Meu-, of teusoengkét, opgeheven, opgelicht, uitgelicht, enz.; meusoengkét-soengkét, loszittend, (van b.v. een tand). Seumoengkét, de handeling soenkét verrichten. Seunoengkét, hefboom of wat als zoodanig wordt gebezigd; zie vbd. i.v. soedjòë II, en zie ook peunjoengkét.

SOENGKHŌ, zie soengkō.

SOENGKŌ, of soengkhō (Mal. soengkoer), met het hoofd, met den kop voorovergebogen zich voortbewegen, aldus aanvallen (zooals een varken), wroeten, loswroeten; ka djisoengkō lé boej, aangevallen, losgewroet door een varken; seumah soengkō, als eerbetoon het hoofd diep vooroverbuigen, in het stof buigen, zich voor iem.'s voeten nederwerpen; 'Ajan Sibajan tanjòng ladjoe, seumah soengkō keupadanja; Parisi Soeloetangakimeugra'-gra', neukeumeung sipa' ba' koepala, 'A. S. bleef aanhoudend vragen en wierp zich voor zijne voeten neer; P. S. bewoog zijne voeten, hij had neiging om haar een schop tegen het hoofd te geven, (Noen Parisi). Teusoengkō, voorover vallende, voorover gevallen; si ranté djiploeëng teusoengkō-soengkō, ba'-ba' bahōleuhòb doem rata, de kettinggangers vluchtten, telkens voorover vallende, zoodat zelfs hunne schouders vol modder zaten, (Prang Gōmpeuni); zie verder vbd. i.v. sisòb.

SOENGKÒB; meusoengkòb, voorover vallen, voorover gevallen; Pang Bén Oeròë rab meusoengkòb, Tjoet Dalam dròb pantaïh sigra, P. B. Oe. viel bijna voorover, en Tj. D. ving hem snel op, (Noen Parisi). Peusoengkòb, voorover doen vallen.

SOENGLAB (Mal. soelap), goochelarij, goochelen, (mod.).

SOENGÒË (Mal. soengai), rivier, stroom, stroomgebied, (in hik., en in geograf. namen); Soengòë Raja, naam van eene plaats en van een landschap op de Oostkust; zie verder vbd. i.v. langoeë I, reunoeë, riwang, sarah I, sreuëng.

SOENGSANG, ook sōngsang, sōnsang, tegen het beloop in, tegen den draad in, ondersteboven, achterstevoren, averechts, in omgekeerde richting, van achter naar voren; awé soengsang, zie i.v. awé, en vbd. i.v. geutang; 'òh tabeuët Koel Hoe Allah soengsang, maté koelat radja padang, als men Koel Hoe Allah (Qor. CXII) in omgekeerde richting (van achter naar voren) reciteert, dan gaat de koelat radja padang (eene zeer vergiftige soort paddenstoel) dood,

@lonaliakbar

(heeft het vergift geen uitwerking).

SOENINJA, zie seuninja.

SOENJI, ook soenjòë (Mal. soenji, Skrt. çûnya), eenzaam, verlaten, stil, doodsch, ledig, vrij van; eenzaamheid, verlatenheid, stilte, enz.; hana soenji, niet eenzaam, enz., (ook) zonder ophouden, aanhoudend, (zie vbd. i.v. riwang); zie verder vbd. i.v. papeuën, rōh, saphan-sapha. Meusoenji, zich op eene eenzame, stille plaats, in de eenzaamheid terugtrekken. Peusoenji, eenzaam maken, stil doen zijn, (ook) zich stil houden, stil zijn; tapeusoenji batjoet, laat dat lawaai wat ophouden, (of) wees een beetje stil.

SOENJOE, ook soenjoeng, de hand uitstrekken om iets over te geven, overhandigen, aan-, overgeven, aan-, over-, toereiken, (ook) uitstrekken, uitrekken (van b.v. den hals), ergens in-, of uitsteken (van b.v. het hoofd, van den kop); djisidé' ba' oereuëng peuë njang nabsoe, blandja djisoenjoe djibri landja, zij informeeren bij de menschen naar wat zij begeeren en overhandigen hun dadelijk het geld daarvoor, (Tadeukiratō rakidin); talòë dagéng neupeukeundō, ka neusoenjoe keu geureuda, (Banta, die op de vliegende geureuda zat) maakte het touw met vleesch wat losser en reikte het over aan de geureuda, (Banta Beuransah); Ahmat soenjoe teuma poetròë, tinggaj samlakòë di dalam goeha; 'òh leupaïh oe darat toean poetròë, djikòh talòë ka srōt Bangta, A. (tot bij de opening van den kuil opgehaald met de prinses bij zich) reikte toen de prinses (aan zijn broeder) over, terwijl hijzelf, de schoone jongeling, achterbleef; toen de prinses op den beganen grond gekomen was, sneed (A.'s broeder) het touw door en B. (Ahmat) viel in de diepte, (Banta Beuransah); naga peurab ladjoe-ladjoe, oelèë djisoenjoe lam eumpoeng geureuda, de draak kwam snel naderbij en stak zijn kop in het nest van de geureuda, (Banta Beuransah); tasoenjoeng sigò é', reik een stel (atap) aan, (gezegd door iem., die zich op het dak bevindt, tot iem. beneden). Meusoenjoe, aan-, overgegeven, enz., uitgestrekt, zich uitstrekkende, uitstekend, vooruitstekend, uitspringend; de handeling soenjoe verrichten; 'òh trōïh ba' oedjōng glé meusoenjoe, leumah lé neu'eu sabòh goeha, toen hij aan een uitspringen hoek van een berg kwam, zag hij eene grot, (Banta Beuransah). Peusoenjoe, laten soenjoe, of soenjoe met versterkte beteekenis; lòm djitamah djipeusoenjoe, barat timoe djibri blandja; sireutōïh ribèë reujeuë keu oelèëbalang, sireutōïh ribèë lòm keu radja-radja, dan stoppen zij

@lonaliakbar

(den menschen) nog meer toe, in het westen en in het oosten geven zij hun geld, honderdduizend rejalen aan de oelèëbalang's en nogmaals honderduizend aan (andere) landschapshoofden, (Tadeukiratō rakidin). Vgl. s o e r o e n g.

SOENJÒË, zie s o e n j i.

SOENJOENG, zie s o e n j o e.

SOENOET, geslacht, generatie, (ook) jaren achtereen, steeds door, aanhoudend; s o e k è ë p ò t e u n j ò ë k a t o e d j ō h s e u n s o e n o e t, (of, doch minder goed geacht: k a t o e d j ō h s o e n o e t), het geslacht van den tegenwoordigen vorst is al zeven generaties oud (aan de regeering); m e u n a n m i s e u ë b a' t a p e u s é, t o e b ō h s a b é d j o e n d j ō n g s a b d a; m a s a t a d o e ë' d ò n g r o e *k* o e ë' s o e d j o e t, t o e b ō h s o e n o e t d j i k e u r e u d j a, die vergelijkingen worden in de commentaren (op de s e u m a j a n g) gegeven, het lichaam gehoorzaamt daarbij steeds aan het Woord (des Heeren); bij het zitten, bij het staan, bij de buiging, bij de prosternatie doet het lichaam zulks aanhoudend, (Akeubarō Karim).

SOENTÉNG, achter of boven het (eigen) oor, aldaar in het haar steken; aldus gedragen of dienende om aldus gedragen te worden, (b.v. eene bloem, eene natuurlijke of eene gouden bloem); (ook) de ceremonie van het p e u s o e n t é n g, (zie beneden); b o e n g ò n g s o e n t é n g, en b o e n g ò n g s o e n t é n g m e u l o e b r o e ë', zie i.v. b o e n g ò n g, en vbd. i.v. r a k a m; p e u ë n j a n g g a l a' m a s é n g-m a s é n g, l a d ō m d j i s o e n t é n g b a' t e u l i n g a, ieder nam (de bloemen) waarvan zij hield, en sommigen staken ze achter het oor, (Tjah Koebat; zie de hieraan voorafgaande regels i.v. r e u b ō t, en zie ook vbd. i.v. s a n g g ō j); s o e n t é n g-m o e n t é n g, allerlei (bloemen, sieraden) achter het oor steken, de handelingen van de p e u s o e n t é n g-ceremonie, (in hik.); t e u m a g e u b ō t i d a n g b o e k o e n j è t, b a' s a m p ō r e u n a g è t d o e'a m a d j a; s a r é l h e u ë h s o e n t é n g-m o e n t é n g, m e u t j a n d r é n g-t j a n d r é n g l a'é n t e u k a, vervolgens werd een i d a n g met door kurkuma geel gekleurde kleefrijst opgebracht om de zegenspreuken van de oude vrouw (over den teruggekeerden prins) volledig te maken; nadat de ceremonie van het achter de ooren strijken van door kurkuma geel gekleurde kleefrijst was afgeloopen, werden andere (i d a n g's met spijzen) bij paren opgediend, (Gadjah toedjōh oelèë). M e u s o e n t é n g, achter het oor gestoken, voorzien van eene achter het oor gestoken bloem, aldus eene bloem dragen; m e u s o e n t é n g m a'n i k a m t o e d j ō h s i r o e n g k h é, d j r ò h *h* a n s a b é i n d a h r o e p a, hij (de vorst) droeg achter de ooren een buitengewoon mooi

@lonaliakbar

tooisel van zeven samengeschikte juweelen, (Meudeuha'). P e u s o e n t é n g, (een ander eene bloem, een sieraad) achter de ooren steken, (een ander) door kurkuma geel gekleurde kleefrijst achter de ooren strijken, met door kurkuma geel gekleurde kleefrijst achter de ooren bestrijken, (voor den zegen, ter wering van booze invloeden, eene ceremonie, die bij verschillende gelegenheden plaats heeft; men doet zulks b.v. bij een bruidspaar, bij een van eene groote reis teruggekeerde persoon, enz.); t e u m a n e u 't j ò' n g ò n b o e l e u k a t, n e u p e u s o e n t é n g l e u g a t p e u d o e k a a n e u'e u n d a; b a n d o e a s a d j a n d e u n g ò n s o e r i, n j a n k e u é s e u t i r i r a d j a m o e d a; h i n g g a b a n d o e a g e u m o e b i'a t, g e u p e u s o e n t é n g b o e l e u k a t d o e a d r ò ë r a d j a; 'ò h l h e u ë h s o e n t é n g i d j a g e u s a l é n, d j r ò h *h*a n b a n d é n g d i a t e u ë h d ō n j a, daarop nam hij (de vorst, die ten behoeve van zijn zoon van de regeering afstand deed) met kurkuma geel gekleurde kleefrijst en bestreek daarmede zijn zoon achter de ooren, en zoo ook de prinses, de gemalin van den jongen vorst; beiden wilde hij tegelijk als vorst en vorstin inhuldigen en beiden bestreek hij met door kurkuma geel gekleurde kleefrijst achter de ooren; nadat de ceremonie van het p e u s o e n t é n g afgeloopen was, schonk hij hun een kleed, waarvan er op de wereld geen wederga bestond, (Tjintaboehan). T e u s o e n t é n g, achter het oor gestoken; n a n j a n g p a n a h d j e u ë t k e u b o e n g ò n g, b a n d o e m t e u s o e n t é n g n i b a' t e u l i n g a, er waren er, die pijlen afschoten, welke in bloemen veranderden, die alle achter de ooren gestoken werden, (Diwa Sangsaréh). S e u n o e n t é n g of s e u l o e n t é n g p i s a n g, vezel, draad verkregen uit den bast van een pisangstam, (wordt o.a. gebruikt als strik om garnalen te vangen); s e u n o e n t é n g a n e u ï h, ananasvezel, (o.a. gebruikt als t j e u m a r a).

SOENTI; b ò h s o e n t i, of a s a m s o e n t i, gedroogde en gezouten b ò h s l i m è n g m a s a m (zure blimbing), gebruikt bij de bereiding van spijzen; s o e n t i b ò h s e u t o e j, gedroogde en gezouten schil van de s e u t o e j-vrucht, na verwijdering van de harde en droge oppervlakte (k o e l é t o e r ò ë); s o e n t i h a l i a, gedroogde en gezouten gember.

SOENTIABOE, e.s.v. degenstok, (het wapen van oude teungkoe's, zie vbd. i.v. s e u m a m b o e).

SOENTŌ', altijd door, steeds, voortdurend, telkens; a n e u' n j a n d j i m e u'è n s i' o e r ò ë s o e n t ō', dat kind speelt den heelen dag door; s o e n t ō' m a s a, den geheelen tijd door, steeds, telkens, (zie vbd. i.v. r o e g ò ë); n j a n g s e u m o e r a t *h*a n l ō n p e u g a h, h a m b a A l a h h i n a d i n a; s o e n t ō'-s o e n t ō' d a l a m s a l a h, A l a h A l a h, j a

@lonaliakbar

R a b a n a, van den schrijver (of afschrijver dezer hikajat) vertel ik niet, het is een onaanzienlijke, nederige dienaar Gods, die steeds fouten (zonden) begaat, Allah, Allah, o Heer, (Boeda' Meuseukin); zie verder vbd. i.v. h ō b-h ō b, r o e d i I.

SOE'ÒË, kort en dik, ineengedrongen, (ook gebezigd van eene naald:) kort en stomp, niets meer dan een stompje; *h* a n é' m e u n g t a t j ò b, d j a r ō m s o e'ò ë s a r é, het is er niet mee te naaien, de naald is absoluut stomp; zie verder vbd. i.v. g a-l é n g (sprkw.).

SOEPA', witte huidvlekken op handen of voeten, (e.s.v. huidziekte, die toegeschreven wordt aan den beet van een d j é n of aan aanraking met door de zon verhit, of erg heet dan wel erg koud water; het is ook uit godsdienstig oogpunt afkeurenswaardig om zulk water voor de ritueele reiniging te gebruiken); met dergelijke huidvlekken; n j a n g l h è ë t j a-r a t h a s é m e u k r ō h, t a k ō t t o e b ō h s o e p a' t e u k a; i ë s i d j o e ë' t h a t n g ò n t o e-t ō n g t h a t, n j a n p i m e u-h a t m e u k r ō h d j i n a, het derde geval, waarin het afkeurenswaardig is (water voor de ritueele reiniging te gebruiken), wijl er vrees bestaat voor het opkomen van witte vlekken op de huid, is dat het water erg koud of erg warm is, zulk water (voor de ritueele reiniging te gebruiken) is afkeurenswaardig, (Akeubarō Karim); zie verder vbd. i.v. l a j a' (sprkw.), n g ò m (raadsel).

SOEPAJA, zie s e u p a j a.

SOEPAN, zie s o e m p a n.

SOEPEU'AT, zie t j o e p e u'a t.

SOEPHI, ook s o e p i (Arab. ç œ̑ f î), wollen (stof), van wol, (in deze beteekenis alleen in geschr., zie vbd. i.v. m a n g a m-b a l i, en zie s e u ë h II); (verder) soefi, beoefenaar der mystiek, aanhanger eener mystieke leer, mysticus, vrome en reine, asceet, heilige; soefisme, mystiek, mysticisme, ascetisme; vroom en rein, ascetisch, heilig, (ook wel) uiterlijk erg rein, erg zindelijk, gesteld op overdreven zindelijkheid; (verb.) de mystiek beoefenen, zich aan de mystiek wijden, vroom en rein, ascetisch leven; a h a l ō j s o e p h i, lieden der mystiek, mysticus, soefi, (zie vbd. i.v. m o e r a k a b a h); è l e u m è ë s o e p h i, mystieke wetenschap, mystieke leer, soefisme; p ò a h a l ō j s o e p h i, ō n m o e r ō n g g e u s r a h, è' n ò' l a m g o e t j i, een rein baasje, m o e r ō n g-bladeren wascht hij, maar in het watervat zit kippendrek, (bespotting van een schijnheilige of van iem., die quasi-zindelijk is); t a n p a'-i d a h t a t h e u n n a b s o e, a d ò ë t e u n g k o e g ò h l ò m d j e u m b a; g a t a g ò h t ō' l ò m t a s o e p h i, g a t a p ò t i, t e u n g ò h m o e d a, het is nutteloos om uwe hartstochten te bedwingen, het is, lief zusje, nog niet uwe taak; gij hebt nog niet den leeftijd bereikt om een vroom en rein leven te leiden, gij zijt,

@lonaliakbar

lieve meesteres, juist in den bloei uwer jaren, (Noen Parisi); zie verder vbd. i.v. b a h, p e u r e u-l é n g, s i h a t, s o e l ō'.

SOEPI I, zie s o e p h i.

SOEPI II (Mal. s o p i, Ned. zoopje), jenever, cognac, brandy, likeur, borrel. Zie d j é n II.

SOEPÒ, zie s e u p ò.

SOERA' I, juichen, schreeuwen, jubelen, toejuichen, met gejuich begroeten, met gejuich hoonen, uitjouwen; gejuich, geschreeuw, gejubel; zie vbd. o.a. i.v. d e u m-p é', g l o e r a, g o e m p i t a, n è, p a l è t-p a l ò t, p h é t. M e u-s o e r a', de handeling s o e r a' verrichten, s o e r a' met meerv. subject; zie vbd. i.v. r e u n t a'. P e u s o e r a', laten s o e r a', of s o e r a' met versterkte beteekenis. S e u m o e r a', de handeling s o e r a' verrichten. S e u-n o e r a', de handeling s o e r a', de wijze van het s o e r a'; d j i-m a t p e u d e u ë n g k a d j i-m e u t a', n g ò n s e u n o e r a' m e u s é t a g a, zij hielden hunne zwaarden in de hand en hieuwen daarmede op elkander, terwijl het gejuich, dat zij daarbij aanhieven, als dondergerommel klonk, (Diwa Sangsaréh).

SOERA' II, tegen het beloop, tegen den draad in, in omgekeerde richting, averechts, omgekeerd, verkeerd, andersom, tegengesteld aan hetgeen gewoonlijk het geval is of plaats heeft, aan hetgeen als gewoonte of regel wordt beschouwd, tegen gewoonte of regel in; iets op die wijze doen; s o e r a' b o e l è ë, met verkeerd staande, opstaande veeren of haartjes, (fig. gebezigd van iem., die alles verkeerd doet, wien alles tegenloopt, van een ongeluksvogel); m a n ò' s o e r a' b o e l è ë, krulkip; i n ò n g s o e r a' b o e l è ë p o e k ò ë m a l a n g t h a t r a s e u k i, eene vrouw met verkeerd staande schaamharen is tot een ongelukkig lot voorbeschikt, is eene ongeluksvrouw; s i n j a n s o e-r a' b o e l è ë, p e u ë n j a n g d j i p e u l a k o e h a n a k e u-n ò n g, die vent is een ongeluksvogel, wat hij ook doet, het is niet goed, het lukt niet; b è' s o e r a' k a s é' b ò h m a m-p l a m, je moet een mangga niet omgekeerd schillen, (d.w.z. tegen den loop der verzels in, of met het mes naar zich toe snijdende, wijl de gewone wijze van schillen is, dat men met het mes van zich af snijdt); s o e r a' t h a t g ò b n j a n m e u k a w é n, die man heeft een precies „omgekeerd" huwelijk gedaan, (gezegd van het huwelijk van b.v. een man zonder afkomst met eene voorname vrouw, van een man, die klein van gestalte is, met eene groote, lange vrouw, van een jongen man met eene veel oudere vrouw); b è' t a s o e r a', (b.v. b è' t a t j o e k ō s o e r a'), s a-k é t, doe het niet tegen den draad in (b.v. scheer niet tegen den loop der haren in), het doen pijn. P e u s o e r a', s o e r a' maken, laten s o e r a' (verb.), of s o e-r a' (verb.) met versterkte beteekenis.

SOERAH (Arab. ç œ r a h, beeld, vorm, wijze), uitlegging (van de

@lonaliakbar

beteekenis van het een of ander), verklaring, toelichting, commentaar, beteekenis, zin, bedoeling; uitleggen, verklaren, toelichten; (ook) wijze, manier, categorie, soort, geval, omstandigheid; neubeuët lapaj deungòn soerah, saleuëm seumah doem peukara, hij las den tekst (van den brief) voor, er tevens eene toelichting op gevende, op de bewoordingen van den groet, op alles (wat in den brief stond), (Pòtjoet Moehamat); zie verder vbd. i.v. matan; bə' soerah, op de wijze, onder de categorie (van), in, voor het geval dat, indien, voorzoover betreft; ba' soerah tadja' oe peukan, paditna é' séb blandja, indien gij naar de markt gaat, met hoeveel geld kunt ge dan toekomen; dan wadjéb djiseumajang sineutō'-neutō' ba' soerah seumajang peureulèë, dan soenat djiseumajang sineutō'-neutō' ba' soerah seumajang soenat, en zij (n.l. de vrouw, die zekere onregelmatige vloeiingen heeft) is verplicht de godsdienstoefeningen volledig te verrichten voorzoover deze verplicht zijn, en het is voor haar aanbevelenswaardig de godsdienstoefeningen volledig te verrichten, voor zoover deze aanbevelenswaardig zijn, (Beukeumeunan); dan tahoekōm oereuëng binòë njan ba' doea soerah njang ka teuseuboet ..., en men rangschikke zulk eene vrouw onder de twee reeds vermelde categorieën ..., (Beukeumeunan). Meusoerah, uitgelegd, verklaard, toegelicht, van eene uitlegging voorzien; tegenover elkander allerlei uitleggen, met elkander redetwisten; meung tatém patéh haba péteunah, tateumèë meusoerah sabé meunama, indien er neiging bestaat om naar gestook te luisteren, dan komen menschen van naam er toe om met elkander te redetwisten, (Pòtjoet Moehamat). Peusoerah, laten soerah (verb.), of soerah (verb.) met versterkte beteekenis.

SOERAM (Mal. id.), verduisterd, (van een glans), somber, donker, (in hik.); soeram tjahja kilat di langèt, leumah moeblèt-blèt kilat sinjata, de bliksemstralen aan den hemel werden verduisterd door de flikkeringen der wapens, (Diwa Akaïh).

SOERANG-SARÉNG, in verschillende richtingen, in telkens tegengestelde richting gaande, schots en scheef, niet op eene rij, door elkander; pakòn kadja' soerang-saréng, dja'lèh iréng pòteu radja, waarom loopen jullie door elkander, gaat achter onzen heer den vorst aan loopen, (Plandō' Kantjé); meuseuki gaki soerang-saréng, asaj poeténg ba' rōh lam bara, al loopen de pooten (de stijlen) schots en scheef, als de punten ervan maar in de daarvoor bestemde holten der horizontale balken komen, (Pòdi Amat; zie den hieraan

@lonaliakbar

voorafgaanden regel i.v. beunteuëng); akaj soerang-saréng, valsche, slinksche streken, onoprecht karakter; zie verder vbd. i.v. poeséng, roebéng, sanggōj, soesōn. Peusoerang-saréng, soerang-saréng maken. Vgl. soeréng.

SOERAT (Arab. sœrah), hoofdstuk van den Qorân, (een van de 114 hoofdstukken, waarin de Qorân is verdeeld), (verder) geschrift, het geschrevene (ook in den zin van het eenmaal vastgestelde lot, lotsbedeeling, lotsbestemming, zie vbd. i.v. meudjeumaj), schriftuur, geschreven stuk, brief, boek, letter van een geldstuk (zijde waarop het opschrift staat), op-, inschrift, inscriptie; schrijven, in-, opschrijven, te boek stellen, op-, aanteekenen, beschrijven; soerat Jasin, titel van het 36ste hoofdstuk van den Qorân, (zie jasin); lapé' soerat, zie i.v. lapé'; soerat badan, pas, reispas; soerat koetika, zie i.v. koetika; soerat kriman, zie i.v. kriman; soerat taleuë', zie i.v. taleuë'; zie verder vbd. i.v. draïh II, gantòë, karōt, meu'oengki, padò', peurawèh, poekōj, reusam, roegòë, sampeuna, ta'akhé. Meusoerat, geschreven, opgeschreven, enz.; een soerat hebben, een op-, inschrift bevatten; elkander (brieven) schrijven; peuë tjit meusoerat-soerat, meungnjò haba tòë, waartoe een brief te schrijven, als het eene boodschap in de buurt is; lòh teusoerat ngòn basa djén, deuïh djikalòn Geuntasoeara; ... neu'eu haba lam lòh meusoerat, geubōh hikajat asaj goeda, de plaat (op den rug van het paard) was beschreven (met een stuk) in de taal der djén's, G. zag het duidelijk; ... hij zag, dat in het stuk op de beschreven plaat de geschiedenis van het paard was vastgelegd, (Tjah Koebat; zie den hieraan voorafgaanden regel i.v. blèt I, eerste citaat uit den Tjah Koebat); zie verder vbd. i.v. hajaké, rakam. Teusoerat, geschreven, opgeschreven, te boek gesteld, enz.; zie vbd. i.v. reusam, en boven. Seumoerat, de handeling soerat verrichten; zie vbd. i.v. bakaj, kireuëh, njaréng I, seupōt, soentō'. Seunoerat, de handeling soerat, de wijze of het resultaat ervan, schrift, handschrift, hand, in-, opschrift; gèt that seunoerat djih, zijn schrift is zeer mooi, hij heeft eene zeer mooie hand; ië seunoerat, water, waarin eene geschreven of geteekende amulet is gelegd, of waarmede eene op den bodem van een bord of kom geschreven vrome formule is afgewasschen, (wordt gedronken van wege de geneeskracht of heilzame eigenschappen). Meuseunoerat, van een in-, of opschrift voorzien, beschreven; batèë meuseunoerat, beschreven steen; ateuëh koentji meuseunoerat, lapaj

@lonaliakbar

djròh that deungòn ma'na, op den sleutel was eene inscriptie aangebracht, die schoone woorden met eene schoone beteekenis bevatten, (Tamim Ansa); bibidji, toeankoe, manèhdji that, meuseunoerat mèë tabatja, hare lippen, heer, zijn zeer lief, en bevatten lijnen, welke op eene inscriptie gelijken, die men zou kunnen lezen, (Tjah Koebat).

SOERATI, Suratte (plaatsnaam in Voor-Indië), van daar afkomstig; ité' soerati, zie i.v. ité'.

SOERÈ, e.s.v. tonijn of makreel (Mal.-Jav. tongkol); soorten: soerè djantōng (als de djantōng van een pisang), s. keumòng (groote soort), s. lipéh (dun), s. pandjòë (klein), s. timphië' (gelijkt op de s. pandjòë doch platter), s. tjoeroebò'; zie verder de soortverwanten i.v. sisé', en zie i.v. pajang.

SOERÉNG, of meusoeréng, niet in eene rechte lijn, scheef, niet rechtuit, niet rechtdoor, van de juiste richting afwijkend, zijwaarts, terzijde; bè' soeréng tapoela pageuë, plant de boomen van den pagger niet scheef, plant ze in eene rechte rij; pakòn soeréng tasië idja njòë, waarom hebt ge dit kleed scheef afgesneden; pakòn soeréng tadja', waarom loopt ge niet rechtdoor, gaat ge langs een omweg; akaj soeréng (of meusoeréng), een onoprecht, valsch karakter, slinksche streken; neupòh panta hana teupat, sabab arat oeròë sindja; Parisi pòh rōh meusoeréng, ròt geuniréng srōt bòh panta, Parisi schoot met een knikker niet in de juiste richting, wijl hij het gejaagd deed, omdat de avond al schemerde; hij schoot uit de richting en de knikker kwam ter zijde (van dengene, op wien hij schoot) terecht, (Noen Parisi; zie de hieraan voorafgaande regels i.v. mèhmòh); toean poetròë ngiëng meusoeréng, keureuléng ngòn ikoe mata, de prinses keek zijwaarts, wierp een zijdelingschen blik (op hem), (Indra Bangsawan); sigaïa nanggròë sit moepakat, hana si'oerat na meusoeréng, alle streken komen (hierin) met elkander overeen, er is geen adertje, dat in richting afwijkt, (Tambéh toedjōh blaïh). Peusoeréng, niet in eene rechte lijn enz. maken, doen loopen. Vgl. sirōng, soerang-saréng.

SOEREUËN, (inz. gekleurde) lijn, streep of baan, (van b.v. stoffen, van het zonnespectrum), kleurschakeering; idja soereuën koenèng, mirah, een kleed met gele, roode strepen. Meusoereuën (-soereuën), met (kleurige) strepen of banen, (aldus) gestreept, (fig.) opkomend, opgekomen (van eene gedachte), op eene gedachte komende, een inval krijgende, (vgl. meugoeréh); mata oeròë meusoereuën-soereuën, de zon vertoont (voor het oog) strepen, eene schakeering van

@lonaliakbar

kleuren (als men ernaar kijkt); meusoereuën ba' até jōn masa njan, neutjò'lé jōh njansigra-sigra; djanankeu neupadjōhlé bòh kheuleudi, neupadjōhlé meung neurasa, toen kreeg hij (Adam) de gedachte (om van de paradijsvrucht te eten), en nam haar snel; toen at hij van de paradijsvrucht, alleen om er den smaak van te proeven, (Toedjōh kisah).

SOEREUËT, te ver naar voren gaan of dringen, zich voor iemand dringen; bè' tasoereuët-soereuët oe keuë lōn, dring niet zoo voor mij naar voren. Meu-, of teusoereuët, te ver naar voren gedrongen, te ver gegaan, terecht of verzeild geraakt, ondoordacht geuit, uitgeflapt (van woorden); prahō teusreuëng mangat (of moedah) tasoerōt, narit teusoereuët sia-sia, eene vastgeraakte prauw kan men gemakkelijk weer vlot krijgen, ondoordacht gesproken (eenmaal gezegde) woorden in te trekken is vruchtelooze moeite, (sprkw., zie soortgelijke sprkw. i.v. karōt, sreuëng); pakat djandji hana ngòn kah, hé gadjah plahrimoeëng poeta; sikra' narit tan meusoereuët, pakri kadjeuët lōn kawa-wa, eene afspraak heb ik niet met jou gemaakt, jij, dien een olifant moge splijten, een tijger moge ronddraaien; zelfs één ondoordacht gesproken woord in die richting is niet over mijne lippen gekomen, hoe heb je mij dan (in mijn slaap) durven omhelzen, (Noen Parisi); teusoereuët lidah teulantja djaròë, meu'aïh kamòë ja Rabana, vergeef ons, Heer, onze ondoordacht geuite woorden en onze ondoordacht (met de hand) verrichte handelingen, (Banta Beuransah); teukeudirōlah peurintah Toehan, geutrōn jōh njan sampòë oe dōnja; meusoereuët oe nanggròë Keusambōn Iram, ba' binèh padang neumeuseunínja, door de beschikking des Heeren kwam hij, uit de lucht naar de aarde nederdalende, terecht in het land K.I., en aan den kant van een open veld rustte hij uit, (Djoehan Meusapi). Peusoereuët, doen soereuët, doen meusoereuët. Zie sreuët.

SOERI I, kam (van het weefgetouw), weefkam, bestaande uit eene rij fijne bamboe-, of bilitanden (aneu' soeri), aan weerskanten geklemd tusschen dubbele dunne reepjes hout of rotan of arènbladnerf (lakòë soeri); wordt ook soeri teupeuën (weefkam) genoemd in onderscheiding van de soeri keureujaj, of soeri tangkoelō', d.i. een toestel voor het vervaardigen van randsnoeren van goud-, of zilverdraad (keureujaj), bestaande uit een rooster van verticale staafjes van bamboe, horen of koper, alle in het midden van een gaatje voorzien en gevat in

@lonaliakbar

een houten raamwerk, dat met twee pootjes op eene plank (neudoeë') rust tegenover een op dezelfde plank rustend stijltje waarop een bamboe koker is geschoven, of tegenover twee stijltjes waartusschen een horizontaal stokje, waarom een bamboekoker draaibaar is, bevestigd is; (verder) de dwarslatjes van een suikermolen, die dienen om de tusschen de perscylinders ingebrachte suikerrietstokken op hun plaats te houden, (zie i.v. wéng); boe soeri, zie i.v. boe I.

SOERI II, verkorting van peureumòësoeri, (in hik.); zie vbd. i.v. soenténg.

SOERIËN, e.s.v. boom (Mal. soerian), waarvan het hout voor huizen en vaartuigen wordt gebruikt, ook meudang soeriën genoemd.

SOERIËNG, meer seunoeriëng, of teunoeriëng, ook peunjoeriëng, schietpoel. Zie toereuë'.

SOERÒ, eene kleine soort fuik van klapperbladnerven, waarmede men inz. den batjé-visch vangt.

SOERŌ'-SOERŌ', zie sisoerō'.

SOERÒË, samentrekking van si'oeròë, zie i.v. oeròë, en vbd. ook i.v. soempah.

SOEROEBEUËT, zie seuroebeuët.

SOEROEË', ook seuroeë'; meuof teusoeroeë', ergens (met de voeten) in of door heen zakkende, ergens in struikelende, misstappende (waardoor men naar beneden zakt of valt), in of doorheen gezakt, gestruikeld, misgestapt; lōn ka teusoeroeë' lam lhō', ik ben in de diepte gezakt; peuë njan tapeugèt goeha ba'-ba' rambat, 'òh teusoeroeë' gòb-gòb, waarom hebt ge in den gang eene opening in den vloer gemaakt, zoodat de menschen erin struikelen; lōn ka teusoeroeë' lam aleuë teubaj, ik ben door een dikken vloer gezakt, (dus waar men niet verwacht te er door heen te zullen zakken, sprkw. voor: ik ben bedrogen door iemand, dien ik vertrouwde); 'òh saré lheuëh njan tasrah gaki, soenat lagi sinan doe'a; „Toehankoe tabri teutab gaki, ateuëh titi ba' noeraka; oeròë teusoeroeë' sigala kaphé, habéh meugoelé lam noeraka", daarop wascht ge (bij de woeloeë') uwe voeten en het is aanbevelenswaardig daarbij het volgende gebed op te zeggen: „Heer, doe mij met vasten stap gaan over de brug over de hel op den dag, dat alle ongeloovigen er op misstappen en in de hel rollen", (Akeubarō Karim); zie verder vbd. i.v langkah. Peusoeroeë', in of door iets heen laten zakken, enz.

SOEROEGA, zie tjeuroega.

SOEROEGOEJ; meusoeroegoej, in wanorde, verward, (inz. van de haren); meusoeroegoej-gōt, versterking van meusoeroegoej; djitjò' aneu' teuma djitingkoeë, ō' meusoeroegoej beudòïh

@lonaliakbar

ban tiga, zij nam haar kind op, droeg het op de heup en stond met verwarde haren op, tegelijk met de twee andere (prinsessen), (Gadjah toedjōh oelèë). Peusoeroegoej, in wanorde brengen.

SOEROEGOEJ-GŌT, zie i.v. soeroegoej.

SOEROEKAN, zie seuroekan II.

SOEROEKHŌ'; meusoeroekhō', verzameld, bijeengezameld, samen-, bijeengebracht, bijeen; ka meusoeroekhō' lhèë-lhèë geupeudoeë', hij heeft haar alle drie samengebracht, (gezegd van iem. met drie vrouwen, die haar in harmonie in één huis heeft kunnen vereenigen, zegswijze ontleend aan de drie steenen van een seunoengkèë, zie ook i.v. madoe II). Peusoeroekhō', verzamelen, bijeenzamelen, samen-, bijeenbrengen; kapeusoeroekhō' doem keunòë joeb mòh, habéh seuma' doem, jij verzamelt alles hier onder het huis, het is hier een heele rommel geworden; teutab kaphé djidoeë' dila'ōt, djimeureubōt han ban poebla; djitjò' béntjalang deungòn bidō', djipeusoeroekhō' keunan djiba, de ongeloovigen bleven op zee en roofden geweldig; zij maakten zich meester van béntjalang-, en bidō'-prauwen en verzamelden alles op die plaats, (Prang Gōmpeuni).

SOEROENG, voortduwen, voortschuiven, (naar iem. of iets) toeduwen, toeschuiven, (ergens) induwen, inschuiven, insteken, (ergens onder) duwen, schuiven, aan-, over-, toereiken, toestoppen (van b.v. geld om iem. om te koopen), aangeven, overhandigen; neulingka lé neukalòn ròt, leumah batjoet teuhah koeta; soeroeng oelèë neulōb ladjoe, leumah dji'eu oeléh Tjina, hij liep om (de vesting) heen om een weg (waardoor hij naar binnen kon gaan) te zoeken, zag eene kleine opening in de omheining, stak er dadelijk bukkende zijn hoofd door heen, maar werd door de Chineezen (in de vesting) gezien, (Malém Diwa); ban djisoeroeng ikoe lam la'ōt, biëng djimeureubōt djimat ba' idja, zoodra hij (de apenkoning) zijn staart in zee stak, grepen de krabben zich om strijd vast aan de (aan den staart vastgebonden) doeken, (Banta Beuransah; zie de hierop volgende regels i.v. seuté'); zie verder vbd. i.v. oeram, seureubō'. Meusoeroeng, voortgeduwd, voortgeschoven, toegeduwd, toegeschoven, enz.; idja pakòn meusoeroeng oe joeb, waarom is het kleed naar beneden geschoven, hangt het naar beneden (het huis). Peusoeroeng, laten soeroeng, of soeroeng met versterkte beteekenis. Seumoeroeng, de handeling soeroeng verrichten. Seunoeroeng, de handeling soeroeng, de

@lonaliakbar

wijze, het object of het resultaat ervan. Vgl. soenjoeng, srōng.

SOEROESŌ, zie teuroesō.

SOERŌH (Mal. soeroeh), bevel. gebod, opdracht, last, zending; bevelen, gebieden, opdragen, gelasten, zenden, (meer in geschr.); tabri koe'amaj peuë tasoerōh, bè' tabri rōh lam keudjeuhatan, geef, dat ik handele naar Uwe bevelen, en laat mij niet tot slechte handelingen vervallen, (Meunadjat); peuë njang koejoeë hò koesoerōh, ba' reudjang trōïh keunòë kaba, wat ik (jullie beiden) opdraag, waarheen ik (jullie) ook zend, zorgt, dat ge het spoedig hier brengt, (Plandō' Kantjé); zie verder vbd. i.v. meu'oengki, mòngka, rabōn II, reusam, rōh, sabi I, soekat. Peusoerōh, (Mal. pesoeroeh), bode, zendeling, gezant.

SOERŌJ, of soeghōj (Arab. sjoeghl), bezigheid, beslommering, bekommernis, kommer, zorg, hinder, droefheid; bezigheden, beslommeringen enz. hebbende, beziggehouden, in beslag genomen, bekommerd, bezorgd, bedroefd, (ook) beslommeringen, kommer enz. bezorgende of veroorzakende; padoem pajōng ngòn oenggōj-oenggōj, até soerōj ladat mata, (verder waren er) talrijke pajoengs met franjes, die (door hunne schoonheid) het hart bezighielden (de aandacht boeiden) en de oogen streelden, (Meudeuha'); djibeudòïh abèë doem ka meudhōj, boekòn that soerōj seupōt mata, stof vloog op, dat de oogen er erg door gehinderd werden en niet konden zien, (Moehamat Napiah); zie verder vbd. i.v. lalòë, meu'èn; soerōj-moerōj, = soerōj met meerv. subject, van weerskanten soerōj, allerlei soerōj, (in hik.); habéh djandji Pòtjoet Moehamat, djaròë neumoemat soempah seutia; na sikeudjab soerōj-moerōj, neumoemòë-mòë trōië mata, nadat P. M. zijn eed had gezworen, gaven zij (Pòtjoet Moehamat en Pangoelèë Meunaròë) elkander de hand (ter bevestiging van) hun eed van trouw; in een oogenblik raakten zij beiden aangedaan en weenden stroomende tranen, (Pòtjoet Moehamat). Soerōjlan, (ook in de spreektaal gebruikt), = soerōj; le that soerōjlan, (ik heb) erg veel bezigheden, beslommeringen, enz.

SOERŌJLAN, zie i.v. soerōj.

SOERŌN, zenden (met of van eene opdracht), opdragen, gelasten, (ook) op-, voortdrijven, (in hik.); ra'jat lam nanggròë bandoem djisoerōn, meusé kamèng geulét oe data; *h*an djeuët djikheun pakòn-pakòn, keunòng peudeuëng ateuëh koepala, al de menschen van het land worden voortgedreven als geiten, die naar eene vlakte worden opgejaagd; ze

@lonaliakbar

mogen niet naar de reden vragen, want dan krijgen ze zwaardslagen op hun hoofd, (Tadeukiratō rakidin); zie verder vbd. i.v. kaleuëm, oeròh. Seunoerōn, zending, opdracht, bode, zendeling; zie vbd. i.v. salōran.

SOERŌT, achteruitgaan (ook om een aanloop te nemen, van b.v. vechtende rammen), achteruitwijken, terugwijken, (zich) terugtrekken, retireeren, aftrekken, vluchten, (verder van het water:) afloopen, zakken, dalen, vallen, (in hik. en sprkw. ook) = peusoerōt; ië soerōt, ebbe; ië teungòh soerōt, ka soerōt, het water is aan het zakken, is gezakt, (zie ook sprkw. i.v. reusam); zie verder vbd. i.v. beusōt, bilō', gandawatra (van vechtende stieren), karōt (sprkw.), keutoepōng I, kisang-kisèt, ma'joe, njeum, pangkaj, paseuëng, prang, sa', sambōt, sangkōt, seu'oe, seu'ōt, seutèt, soereuët (sprkw.), sreuëng (sprkw.), tagō II; soerōt-moerōt, telkens of beurtelings soerōt, (in hik.); *h*an tòm meuleungò soerōt-moerōt, hana patōt moebòïh nama, ik heb nooit van wijken willen hooren, het past mij niet om mijn naam te vergooien, (Tjah Koebat). Meusoerōt, de handeling soerōt verrichten, soerōt met meerv. subject; kaphé di keuë teukoe di likōt, meusoerōt-soerōt lam blang raja; toedjōh oeròë neumoeprang sabé, le that maté soekèë Beulanda, de ongeloovigen vooraan en de teukoe achteraan, weken zij beurtelings voor elkaar terug op het groote veld; gedurende zeven dagen streden zij door en heel velen van de Hollanders sneuvelden, (Prang Gōmpeuni); zie verder vbd. i.v. ba II. Peusoerōt, doen soerōt, achteruit brengen, achteruitgaan enz. met, laten afloopen (van eene prauw), vlot maken; watèë djipoepò' djipeusoerōt boebiri sabé djeu'ōh bladéh blanòë djeunara' siplōh deupa, wanneer ze de rammen tegen elkaar laten vechten, gaan ze met de beesten achteruit, aan beide kanten even ver tot een afstand van tien vadem; radja Tidan Tjah ngòn Agasan Tjah, radja toedjōh plōh bandoem loeka; djipeusoerōt oelé rakan, joeb alam Tjahi Midam bandoem djiba, vorst T. Tj., en A. Tj., en al de zeventig vorsten waren gewond; hunne volgelingen brachten hen (van het slagveld) weg, brachten hen onder het vaandel Tj. M., (Tjah Koebat). Teusoerōt, (onwillekeurig of gedwongen) achteruitgaande, achteruitwijkende, enz. of achteruitgegaan, enz.; peuët gò dji'é' teusoerōt-soerōt, *h*an treu dji'angkōt maté meukeuba, vier keeren drongen ze (tegen de vesting) op, telkens moesten ze terug-

@lonaliakbar

wijken, terwijl de lijken, die ze niet weg konden brengen, zich opstapelden, (Prang Gōmpeuni).

SOESAH, moeilijkheid, verlegenheid, last, moeite, nood, zorg, kommer, droefheid; in moeilijkheid, verlegenheid, nood verkeerende, moeilijkheden, last, zorgen, verdriet hebbende, bezorgd, bekommerd, bedroefd, verdrietig, (ook) moeilijkheid, verlegenheid, last, moeite, verdriet bezorgende, moeilijk, lastig; h a n a s o e s a h, niet moeilijk, enz., (ook) niet noodig, niet behoevende, (zie vbd. i.v. s e u t è t); zie verder vbd. o.a. i.v. g o e n d a h, l h e u ë h, m e u'o e n g k i, m o e r ō', n a, r a m s ō m, r e u n g a t, s a n g s ō j, s a n g s ō t. M e u s o e s a h, zich last, verdriet bezorgen, zich moeite geven, moeite doen, zich moeilijk, bezorgd maken, tobben; b è' t a m e u s o e s a h k e u b o e ë t l ō n, doe geen moeite voor mijne zaak, maak u niet bezorgd over mijne zaak. P e u s o e s a h, moeilijkheden, last, moeite, zorgen, verdriet bezorgen, het (een ander) moeilijk maken; zie vbd. i.v. s e u m a l o e. K e u s o e s a h a n, (Mal. k e s o e s a h a n), = s o e s a h (subst., en adj. in de passieve beteekenis); l ō n t e u n g ò h k e u s o e s a h a n, ik verkeer in moeilijkheden, in verlegenheid, in zorgen. Vgl. s ō h s a h.

SOESŌB, ergens onder steken, schuiven, stoppen, (b.v. van eene pinang-, of n i b ō n g-bladscheede onder de atap van een dak om een lek te stoppen, wordt ook bij verkorting geconstrueerd met het dak of het huis als object), (verder) op goed afgeteekende figuren met uitgeknipte gekleurde lapjes beleggen en den rand bestikken; t a s o e s ō b r o e m ò h, k a t i r é h b a t j o e t, schuif (iets, eene pinangbladscheede b.v.) onder (het dak van) het huis, het lekt een beetje; p a t t a s o e s ō b a r e u t a l ō n? — d i j o e b t i k a, waar heb je mijn geld gestopt? — onder de mat. M e u-, of t e u s o e s ō b, ergens onder gestoken, geschoven, gestopt; k a l ō n t e u m è ë, m e u s o e s ō b j o e b n a l e u ë n g, ik heb het gevonden, het was onder het gras gestopt; p e u ë t j i t t a d j a', d a l é m, t a s r a n g-a b r a n g, p a n è i-d j a p l a n g k e u n ò ë t a b a; n j ò ë b a t j o e t t r e u', d a l é m, m a n t ò n g m e u s o e s ō b, m a n t ò n g t e u t ō b d j e u n ò ë l ō n b o e k a, waarom, broeder, hebt ge rondgezworven zonder u om moeilijkheden te bekommeren, van waar hebt ge het p l a n g-kleed hier gebracht; hier hebt ge nog wat, broeder, dat nog onder iets gestopt is, dat nog bedekt is en dat ik nu er uit haal, (Pòdi Amat). S o e s ō p a n, of s o e s o e p a n, het object van het s o e s ō b, applicatiewerk met geborduurden rand.

SOESOE (Mal. id.), melk, (in dezen zin weinig gebr., zie vbd. i.v. h a r i s a; gebr. in:) b a' s o e s o e en g e u t a h s o e s o e, zie i.v. p a l è ë II.

SOESOEË, los, niet vastzittend (van de mazen of knoopen van een net, strik, zak); a t ō t, m a-

@lonaliakbar

ta njaréng soesoeë, de knoopen, de mazen van het net zitten los.

SOESOEPAN, zie i.v. soesōb.

SOESŌH, natuurlijke hanespoor, (ook) uitwas van vleesch (b.v. aan het oor); soesōh manò' njan tadjam lagèë tadjòë, de natuurlijke sporen van dien haan zijn zoo scherp als kunstsporen; soesōh ba' gloenjoeëng, uitwas aan het oor. Meusoesōh, sporen, een uitwas hebben, op sporen gelijkend; goekèëdji meusoesōh, zijne nagels zijn zoo puntig als hanesporen.

SOESŌN, in eene zekere orde op, naast, achter of in elkaar plaatsen (b.v. sirihbladeren tot een stapel, planken tot eene prauw, woorden tot een verhaal of gedicht, enz.), opstapelen, in rijen opstellen, in elkaar zetten, samenstellen, vervaardigen, samenschikken, rangschikken, schikken, ordenen, regelen; stapel, (van sirih: een op bepaalde wijze opgemaakt stapeltje, zie i.v. peudòë, en vbd. i.v. keureutaïh), laag, stel, samenstelling, samenschikking, schikking, ordening, regeling; (ook) opgestapeld, enz.; bantaj soesōn, zie i.v. bantaj, en vbd. i.v. soedjòë I; sadjan ra'jat meureuribèë, dja' kòh kajèë soesōn bétra, tegelijk met duizenden lieden om boomen te kappen ter vervaardiging van schepen, (Malém Diwa; zie ook vbd. i.v. himpōn, meudang); lah ka mangat di geuloenjoeëng, njankeulōn toeëng soesōn haba, doordat het eenmaal aangenaam in de ooren klonk, heb ik het genomen om het tot een verhaal samen te stellen, (Gadjah toedjōh oelèë; zie ook vbd. i.v. reukam, sië II); zie verder vbd. i.v. peudòë, simpi. Meusoesōn, in eene zekere orde opgestapeld, in rijen opgesteld, in elkaar gezet, samengesteld, enz., stapels, rijen vormende, op, achter, naast elkander, lagen vormende of hebbende; badjèë meusoesōn, zie i.v. badjèë; sidadoe djidja' meusoesōn-soesōn, de soldaten marcheeren in rijen achter elkander; meusoesōn meutindéh lapéh, *h*an é' habéh moewòë oelang, (dit verhaal van de streken van het dwerghert) is als een stapel van verschillende lagen, het is eindeloos, en keert telkens (tot het dwerghert) terug, (Plandō' Kantjé; zie de hieraan voorafgaande regels i.v. lingkang, en de erop volgende regels i.v. riwang). Peusoesōn, laten soesōn, of soesōn (verb.) met versterkte beteekenis; tapeusoesōn ba' gèt, bè' soerang-saréng, ba' meusoesōn, stapel ze netjes op elkaar, niet schots en scheef, laten ze een ordelijken stapel vormen. Seumoesōn, de handeling soesōn verrichten. Seunoesōn, de handeling soesōn, de wijze of het resultaat ervan.

SOESŌPAN, zie i.v. soesōb.

SOESŌT I, ontveld; ontvelling; djaròë lōn soesōt that.

@lonaliakbar

mijne hand is erg ontveld. Peusoesōt, ontvellen.

SOESŌT II, slinkend, verminderend, afnemend, geslonken, afgenomen, verminderd; slinking, afneming, vermindering, spillage; breuëh njòë makén soesōt, deze (voorraad) rijst slinkt hoe langer hoe meer; le that soesōt lada njòë, deze peper heeft zeer veel spillage. Peusoesōt, doen slinken, enz.

SOETHÒH (Arab. soeṭœḥ, meerv. van saṭḥ), platdak, platform, (in hik.); zie vbd. i.v. meunara I.

SOETJI (Skrt. çuci), rein (inz. zedelijk of ritueel rein), zuiver, louter, schoon, vrij van onreinheid of verontreiniging, onbevlekt, vlekkeloos, smetteloos, zondeloos, heilig, (verder) netto (van eene winst, verdiensten enz.); meuhasoetji, zie i.v. meuha; beukeumeunan tjarat seumajang nam peukara, ... keupeuët ba' nasoetji niba' hadaïh tjoet dan hadaïh rajeu'; keulimòng ba' na soetji badanteu dan peukajanteu dan teumpat seumajangteu niba' nadjih njang hana geupoemeu'aïh, welnu, de voorwaarden voor (de geldigheid van) eene ritueele godsdienstoefening zijn zes in aantal, ... ten vierde, dat ge vrij zijt van eene „kleine" of „groote" ritueele verontreiniging van het lichaam; ten vijfde, dat uw lichaam, uwe kleederen en de plaats, waar ge de godsdienstoefening verricht, vrij zijn van eene onverschoonbare onreinheid, (Beukeumeunan); areutasoetji, geld, bezit, waar geen smet aan k̄leeft, d.w.z. op godsdienstig volkomen geoorloofde wijze verkregen, (b.v. niet door geld op rente uit te leenen, niet door bedrog of diefstal, enz.); soetji hareukat, netto-verdiensten, zuivere winst; zie verder vbd. i.v. djaròë, kaleubi, meulia, sapha II, sinoerani, siram, soekla, soenggōh, taharat. Meusoetji, zich reinigen, zich zuiveren, zich louteren; djeunòë lōn peugah tameusoetjì, doea bagi koepeunjata; soetji até sabòh bagi, niba' deungki deungòn ria; ... keudoea bagi soetji badan, alatdji njan doea peukara, nu zal ik zeggen hoe gij u moet reinigen, er zijn twee soorten van reiniging die ik u duidelijk zal maken; ten eerste de reiniging van het hart van afgunst en vertoon van vroomheid; ... ten tweede de reiniging van het lichaam, waarvoor er twee soorten van middelen bestaan, (Akeubarō Karim; hierop volgt de regel, geciteerd i.v. sapha II). Peusoetji, rein enz. maken, reinigen, zuiveren, louteren, (ook) het nettobedrag berekenen, afzonderen, (verder) preciseeren, precies opgeven, precies, nader informeeren; wahé Alah, hé ja Sòjdi, neupeusoetji keu lōn iman, o Allah, o mijn Heer, schenk mij een rein geloof, (Tambihōn nisa); oereu-

@lonaliakbar

ëng além dalam nanggròë lalòë keudròë soelō' tapa; darah *djamò'* djipeusoetji, darah babi *h*an djikira; boeët njang wadjéb loepa ingat, boeët njang soenat soenggōh djaga, de geleerden in het land houden zich steeds voor zich zelf bezig met mystieke en ascetische oefeningen; (verontreiniging met) muskietenbloed reinigen zij, maar om (die met) varkensbloed bekommeren zij zich niet; wat verplicht is (hier: het voeren van den heiligen oorlog), vergeten ze, wat aanbevelenswaardig is, daar waken ze met ijver voor, (Tadeukiratō rakidin); sòë njang hana peusoetji dròë niba' boedhòë njang tjilaka, ma djibeudòïh hawa nabsoe, sangat djisroe hana tara, wie zich zelf niet zuivert van noodlottige karaktereigenschappen, in hem zullen dan hartstochten opkomen, die hem sterk (ten kwade) aandrijven, (Noen Parisi); lheuëh njan teuma oelōnteu soedi, lōn peusoetji asaj moela; beukit njò djoedōteu kamòë, pat boe nanggròë ajah boenda, daarop vroeg ik (den in den droom verschenen jongen man), nader naar zijne afkomst informeerende: „indien ik werkelijk bestemd ben om uwe echtgenoote te worden, waar is dan het land uwer ouders'', (Nabi Oesoeïh).

SOETRA (Skrt. sûtra, draad), zijden draad, zijden stof, zijde; van zijde vervaardigd, zijden; oelat soetra, zijderups, (zie ook i.v. oelat, en loelōn); bangbang soetra, vlinder van de zijderups; soetra gandaj, ruwe zijde, (direct van de cocons, na losmaking door koking, opgehaspeld); s. meukaj, of s. leugat, ruwe zijde als handelsartikel; s. peunoeta, ineengedraaide zijde, (zie vbd. i.v. koelat); s. meuntah, ongekleurde zijde; s. keumba, de fijnste soort tweedraadszijde, die als ketting (neudòng) van weefsels wordt gebruikt; s. neudòng halōïh, neudòng gasa, fijne, grove kettingzijde; s. teuneun halōïh, teuneun gasa, fijne, grove inslagzijde; s. oentōt, knobbelige, grove zijde, (alleen als inslagzijde gebruikt); s. *tjoeët*, de zijde, die van de cocons, nadat de s. gandaj eruit is gehaald, met de hand wordt uitgeplozen; è' soetra, het vuil, dat aan de s. gandaj kleeft; mata soetra, knoopen aan de zijde; tjò' mata soetra, de knoopen uit de zijde halen, de sterk aan elkaar klevende zijde uitrafelen; djeureukhasoetra, zie i.v. djeureukha; soetra makò, zie i.v. makò; idja soetra, zijden kleed; oedjeuën soetra, zie i.v. oedjeuën; zie verder vbd. i.v. keumba, oentōt. Meusoetra, zijde hebben, zijde winnen, zich met

@lonaliakbar

de zijdecultuur bezighouden; djipeu'é' seumah peutoea nanggròë, „bah di kamòë moemeusoetra"; „adat meunan di gata djinòë, tinggaj teu sinòë *h*ankeu lōn ba; gata meukeubah di sinòë teumpat, tapeu'oedéb oelat tasréng soetra; na tatoedoem adat tabri, hadji ba' hadji sitahé sipeuha", een der (andere) landschapshoofden zeide (tot den ten oorlog trekkenden vorst:) „laat ons maar ons met de zijdecultuur bezighouden"; „als het zoo is, (antwoordde de vorst), blijft gij dan maar hier achter, ik zal u niet medenemen, ik laat u op deze plaats blijven om zijderupsen te kweeken en zijde te twijnen; en weet ge hoeveel gij daarvan aan belasting moet opbrengen?, jaarlijks een peuha van elke tahé (waarde van de zijde)", (Malém Dagang).

SÒH, ledig, niet gevuld, zonder inhoud, loos, voos, hol, onbewoond; padé sòh, looze padi-aren; haba sòh, loos gerucht, kletspraat; badan sòh, ongewapend, zonder versierselen, zonder iets bij zich te hebben; zie verder vbd. i.v. batō', djaròë, gleuëng, malèë, roe*dj*oeë', seukoeët. Peusòh, ledig enz. maken, ledigen, ledig laten; bè' tapeusòh roemòh, ba' na sòë tinggaj, laat het huis niet leeg, laat er iemand achterblijven; zie verder vbd. i.v. kanoeri. Poemeusòh, de handeling peusòh verrichten.

SŌH, met de vuist slaan, stompen, boksen. Meusōh, met de vuist geslagen, gestompt, gebokst; (ook) elkander vuistslagen geven, elkander stompen, met elkander boksen; oereuëng djéh ka djimeusōh, die menschen daar geven elkander vuistslagen. Peusōh, laten sōh, of laten meusōh, een vuistgevecht, eene bokspartij laten houden, met elkander laten boksen. Seumeusōh, de handeling sōh verrichten.

SŌH-SAH, voor het rijm ook sahsōh, in moeilijkheden, zorgen verkeerende, bezorgd, bekommerd, bedroefd, (in hik.); ... nakeu pat gata dja' peugah, *h*an lé sōh-sah keutjhi' ka na, ... dan is er iemand, bij wien ge de zaak kunt voorbrengen en zult ge geen moeilijkheden meer hebben, want er is dan een keutjhi', (Pòtjoet Moehamat); dalam atédji that sah-sōh, hana teudōh ingat keu adòë, in hun hart waren zij zeer bedroefd, zij dachten voortdurend aan hun zusje, (Goemba' Meuïh). Vgl. soesah.

SŌJ, ergens tusschen invoegen, (inz. om de tusschenruimte op te vullen, b.v. van padi tusschen gestorven padihalmen, van planten in een pagger, staken in eene versperring waar er openingen zijn), tusschen in planten, steken, zetten, schuiven, aldus aan-, opvullen, herstellen; sabda takalòn djoenga ngòn patjang, pat njang lapang tasōj rata, (de vorst) zeide:

@lonaliakbar

gaat de staken en de palen (van de versperring) na en steekt er andere tusschen overal waar er openingen zijn, (Pòtjoet Moehamat); geupoela reudeuëb djareuëng-djareuëng, dalam roeeuëng geusōj ba' boega, ze plantten reudeuëb-boomen eenigszins wijd uit elkaar en in de tusschenruimten plantten ze boega-boomen, (Malém Diwa); ō' pi panjang djròh seunanggōj, lingkadjisōjngònpreumata, haar haar was lang en in eene mooie wrong opgebonden, waaromheen (sieraden met) edelsteenen in het haar waren gestoken, (Tamim Ansa; zie ook vbd. i.v. sanggōj); tasōj geutanjòë sidròë-dròë, laten we ons ieder afzonderlijk tusschen anderen inschuiven; sōj eumpang, boebōng, tiréh, een mand, een dak, een lek (in een dak) herstellen. Meu-, of teusōj, ergens tusschen ingevoegd, tusschen ingeplant, enz. Seumeusōj, de handeling sōj verrichten. Seuneusōj, de handeling sōj, de wijze of het object ervan. Vgl. saj I.

SÒJDA (verbogen vorm van Arab. sajjid), heer, meester, (in hik.); lòm sabòh treu' *h*an gòt bangòn, sang teumòn peunamiët sòjda, en dan is er nog iets waarom het ongepast zou zijn, het zou zijn als wilde de slaaf zijn heer knechten, (Prang sabi; hierop volgt de regel, geciteerd i.v. siboe). Zie sòjdén, sòjdi, sòjdina.

SÒJDÉN (Arab. sajjid, gevolgd door eene bepaling), heer, meester; zie vbd: i.v. deureujeuët, meudjeuɫih, moekaram. Zie sòjda, sòjdi, sòjdina.

SÒJDI (Arab. sajjidî), mijn heer, mijn meester, heer!; zie vbd. o.a. i.v. mèëlòë, oekam, sandja', soetji. Zie sòjda, sòjdén, sòjdina.

SÒJDILAH, verbastering, wel door contaminatie met sòjdina, van tjhòjlélah (Arab. sjai' lillâh), zie i.v. tjhòë.

SÒJDINA (verbogen vorm van Arab. sajjidoenâ), onze heer, onze meester, heer!; zie vbd. i.v. djaròë, roengkhé, salawalé. Zie sòjda, sòjdén, sòjdi.

SŌLEUBI, ook saleubi, seuleubi, (Arab. çoelb, çoelbî), ruggegraat, lendenen; toeleuëng sōleubi, ruggegraat, inz. stuitbeen, (zie keukitōng).

SŌM I, e.s.v. bij Chineezen verkrijgbaar middel om dik te worden, naar men zegt, e.s.v. worm; zie vbd. i.v. leupi', leu*p*òm.

SŌM II (Arab. sjoe'm), ongeluk, ellende, ongelukkige lotsbestemming; ongelukkig, ellendig, rampzalig, voor ongeluk geboren; ongelukkige, ellendeling, rampzalige, pechvogel, ongeluks-, (wordt ook wel schertsend gebruikt); bit aneu' sōm hana toeah, peuë kapeugah haj aneu' dròë, ge zijt waarlijk een ongelukskind, dat niet tot geluk is voorbestemd, wat zijn dat voor woorden, die ge daar zegt, mijn kind, (Goemba' Meuïh); soelét

@lonaliakbar

pi that pantjoeri sōm, Meudeuha' hoekōm si gòjbana, een groot bedrieger was die ellendige dief, en M. vonniste den schelm, (Meudeuha'); Meuloe teukhém ngòn Meureudōm, bit njò that sōm gata pòma, Meuloe lachte met Meureudōm (om het zenuwachtige oude vrouwtje, dat alles verkeerd deed, en zeide:) „ge zijt waarlijk een pechvogel moedertje", (Gadjah toedjōh oelèë).

SÒM, verbergen, verschuilen, verstoppen, verborgen houden, (een geheim) bewaren; (ook) het verborgene, geheim, (gew.. in de uitdrukking:) lam sòm, in het geheim, in stilte, heimelijk, steelsgewijs, tersluiks; djimeukawén lam sòm, hij is in het geheim getrouwd; zie verder vbd. van sòm i.v. basa I, laja, leupi', oerat, pét, peureuboela, ri (onder peuri). Meusòm, zich verbergen, zich verschuilen, zich verstoppen, (zie vbd. i.v. loej, padò'); meusòm-sòm, voor elkander verbergen; meusòm-sòm dròë, zich voor elkander verbergen, verstoppertje spelen; meusòm-sòm (euntjiën), e.s.v. spel, waarbij een der spelers een ring van touw onder een hoopje zand verbergt en de andere beurtelings met een stok ernaar steken; degene, die hem met den stok eruit haalt, mag hem onder het zand verbergen. Peusòm, laten sòm, of sòm met versterkte beteekenis; zie vbd. i.v. saweuë. Teusòm, verborgen, verscholen, verstopt, verborgen gehouden; zie vbd. i.v. moereuët. Seumeusòm, de handeling sòm verbergen; tjeudaïh that ba' djiseumeusòm, hij kan heel goed iets verbergen, een geheim bewaren.

SŌN, verkorting van énsōn, zie aldaar, (in hik.); e poetròë sōn indah roepa, 'òh tan gata lōn njòë pakri, o mijne schoone prinses, hoe moet het mij gaan, nu gij er niet zijt, (Indra Bangsawan).

SÒNBRÒN, zie *seunbreun*.

SŌNDOESÉN, zie soendoesén.

SŌNG-ABŌNG; meusōng-abōng, (iets) in het wilde weg (doen), wild om zich heen (b.v. slaan, houwen), in alle richtingen door hindernissen (b.v. vluchten); neutjang kaphé meusōng-abōng, ladōm poentōng takoeë ngòn pha, hij hieuw wild om zich heen op de ongeloovigen, en van sommigen van hen werden de hals en de dijen afgehouwen, (Banta Beuransah); ladōm ra'jat ploeëng lam gampōng, djidja' kalòn pat nameusilèë; 'òh trōïh oe rèt dalam djoerōng, meusōng-abōng ladōm seudèë, sommigen van het volk vluchtten naar het dorp om eene paats te zoeken waar zij zich konden verschuilen; op de dorpspaden gekomen verspreidden zij zich wild in alle richtingen, sommigen (als) idioten, (Radja Bada); zie verder vbd. i.v. oerōng. Vgl. srang-abrang.

@lonaliakbar

SŌNGSANG, zie soengsang.

SÒNGSÒNG, heen en weer schudden, (inz. in het water van b.v. pas opgedolven katjangs om ze schoon te maken); tasòngsòng lam ië mangat gléh, schud ze in het water heen en weer, opdat ze schoon worden; djan djisòngsòng oelèë até, njeum ka maté ilang nja*wa*, als het in mijne hartkolk begint te schudden, heb ik het gevoel dat ik dood ga, (Noen Parisi; zie den hieraan voorafgaanden regel i.v. koetika). Meusòngsòng, heen en weer geschud. Peusòngsòng, laten sòngsòng, of sòngsòng met versterkte beteekenis.

SŌNSANG, zie soengsang.

SŌ'SAMA (Skrt. kṣama, geduldig), rustig, bedaard, kalm; rust, kalmte, bedaardheid, (in hik.): ngòn sō'sama, rustig, bedaard, kalm; lheuëh padjōh boe moeda samlakòë, dangki kheun hareutòëngònsō'sama; bè' tadja'-dja' keudéh keunòë, keureuna taman njòë di adòë radja; ..., nadat de schoone jongeling gegeten had, legde de dangki hem alles rustig uit: „loop hier niet rond, want deze lusthof is van de jongere zuster van den vorst; ..., (Tjah Koebat); zie verder vbd. i.v. iblih. Meusō'sama, (iets) rustig enz., met kalmte enz., op rustige enz. wijze (doen); sòë salèh njòë poemanòë kèë, hana lagèë meusō'sama; pakòn tarintha' alat di asòë, sakétkoe njòë hana tara, (de doode schreeuwt dan:) „wie is het toch, die mij wascht, dat hij het op zoo weinig kalme wijze doet; waarom rukt gij mij de kleeren van het lichaam, zóó dat ik hevige pijn lijd'', (Toedjōh kisah); zie verder vbd. i.v. leuma'.

SŌSEUË, ook sō'-seuë', en als syn. kōkeuë, pōpeuë, in alle richtingen gaande, dooreenwarrelend, door elkander, in verwarring, in de war (ook fig.); beuteuka reudō' ngòn geulanteuë, kilat sōseuë glab goelita, mogen er donkere wolken opkomen, donderslagen zich doen hooren en in de dichte duisternis bliksemflitsen in alle richtingen schieten, (Malém Diwa); sòë njang kalòn mata sōseuë, siribèë peuë sinan meuri, wie ernaar (n.l. naar het schoone paleis) keek, blikte met zijne oogen naar alle kanten, (want) duizenderlei dingen (versieringen) waren er te zien, (Goemba' ~~Meuïh~~); djipeugèt-lé bōh ngòn pageuë, ta'eu sōseuë soekèë Djawa, zij richtten (de vesting) met de omheining met snelheid op en men zag de Javanen (die eraan werkten) door elkander warrelen, (Malém Diwa); djinòë teuseuboet haba boeda', *h*an djitoehò dja' dalam rimba; 'òh djimeutjré deungòn oeleuë, kakeu sōseuë dalam rimba, thans wordt verteld van den knaap, die niet wist waarheen hij in het

@lonaliakbar

woud moest gaan; nadat hij van (zijn vriend) de slang gescheiden was, liep hij in het woud in alle richtingen rond, (Boeda' Meuseukin); laman maté pò samlakòë, *h*an sòë gantòë lé panglima; djih pi maté ra'jat kōkeuë, habéh pōpeuë sagaj dōnja, indien de schoone baas sterft, dan zal er niemand meer zijn om hem als aanvoerder te vervangen; hij is dan dood en het volk zal in verwarring geraken, de heele boel zal in de war raken, (Malém Dagang); agam inòng habéh pōpeuë, srōt siloeeuë *h*an djikira, mannen en vrouwen (vluchtten) in verwarring door elkander en bekommerden er zich niet om, dat hunne broeken afzakten, (Indra Bangsawan); zie verder vbd. van sōseuë i.v. geureuba'-geureuboe', seumeuleuë, en van pōpeuë i.v. sa'-da'. Meusōseuë, = sōseuë, doch minder gebruikelijk. Peusōseuë, sōseuë maken, in verwarring, in de war brengen. Vgl. sa-*s*ië (i.v. *s*ië I), sè-sò, *s*ië-*s*oeë (onder *s*ië I), siseuë, tjhō'-tjheuë'.

SÒT, zie sèt I.

SRA; meusra (Skrt. miçra, wordt echter als eene meu-afleiding van sra opgevat), innig vermengd, overal goed doorgedrongen, opgelost, geheel opgenomen, doorvoeld, met groote intensiteit gevoeld (van eenige gewaarwording), doordrenkt, vervuld, doordrongen, goed voelende, doorvoelende; baloe njan hana meusra sira, dat gezouten vleesch, daar is het zout niet goed in doorgedrongen; é' meusra tanòh, doemnòë oedjeuën, de grond lost er van op, zoo regent het; lōn ka meusra lam gampōng njan, ik ben in dat dorp al heelemaal thuis; lōn meusra that sakét njòë, ik voel deze ziekte (pijn) erg; meusra that lōn padjōh boe, ik heb erg lekker gegeten; meusra that djipòh, hij slaat op erg gevoelige wijze; 'òh ka meusra oebat ba' badan, beureusén poetròë njan laloe djaga, toen de (ingewreven) medicijn in het lichaam was doorgedrongen, nieste de (bewustelooze) prinses en kwam bij, (Gadjah toedjōh oelèë); salèh njòë trōïh ban njang nabsoe, ba' ri lakoe bèë that meusra, misschien (zeide de gògasi) wordt nu mijn verlangen (om een mensch te eten) vervuld, naar het schijnt is het zoo, zijn reuk ruik ik erg goed, (Gadjah toedjōh oelèë); djigaséh meuséaneu' tjoetjò dròë, makén si'-oeròë gaséh meusra, hij hield (van hem) als van een echt kleinkind en met den dag werd zijne genegenheid (voor hem) intenser, (Diwa Akaïh); na njeum djitamòng meusra ba' até, mangat *h*an sakré wahé tjèëdara, het was alsof het (n.l. het verhaal) overal in het hart doordrong, het was buitengewoon aangenaam (om er naar te luisteren), o broeders, (Djoehan Meusapi); kali-

@lonaliakbar

mah rasoej kalimah tèëhit, beuthat keubit takeureudja; 'òh ka meusra ma'na kalimah, asòë ngòn darah oeba' gata, met het woord over den Profeet en het woord over Gods eenheid (i.e. de geloofsbelijdenis) moet gij u met ernst bezighouden, tot de beteekenis ervan in uw vleesch en uw bloed is doorgedrongen, (Akeubarō Karim); zie verder vbd. i.v. lhab II, seuni. Peusra, meer poemeusra, innig vermengen, overal goed doen doordringen, oplossen, of doen oplossen, geheel (doen) opnemen, doorvoelen, intens (doen) voelen, doen opgaan in, (zich) doordringen, doordrenken, vervullen; zie vbd. i.v. kiblat, oegah, peureulèë.

SRA', of, in het dial. van de Oostkust, rha', en ra', (een minder beschaafd woord voor:) stijgen, klimmen in of op, tegen iets opklimmen, opklauteren, beklimmen, bestijgen, (ook) op-, voortdringen (tegen een weerstand in, b.v. in den strijd), (verder grof voor) beslapen (van eene vrouw); djisra' tjōng kajèë, hij klimt in een boom; njang siteungòh djisra'-sra' bintéh, meutindéh-tindéh meutimpa-timpa, deels klauterden zij (de hofjuffers) tegen de wanden op (om den schoonen jongeling buiten het paleis te zien), op elkaar klimmende en op elkaar vallende, (Tjah Koebat); aneu' djisra' ma meulinteuëng aleuë, een kind, wiens moeder, dwars op den vloer liggende, wordt beslapen, (scheldnitdrukking); zie verder vbd. i.v. béseumélah. Meusra', beklommen, bestegen, beslapen, de handeling sra' verrichten, sra' met meerv. subject; poetròëdjileungònaritboeda', djimòë meura'-ra' niba' njang ka, die woorden van den knaap hoorende, schreide de prinses nog heviger, (Boeda' Meuseukin). Peusra', laten sra', of sra' met versterkte beteekenis, of met verzwegen dròë, = sra'; peuë tapeusra' ladjoe, oereuëng ka peunòh, waarom dringt ge nog meer op (of dringt ge de menschen nog meer op), het is hier al vol menschen; hò djipeusra' Malém Dagang, habéh lapang kaphé tjilaka, waar M. D. opdrong, daar ontstonden openingen in de gelederen der vermaledijde ongeloovigen, (Malém Dagang). Vgl. é' I, sa'.

SRA'-SRŌ', onordelijk, wanordelijk, ordeloos, in wanorde, slordig; di gampōng lōn djinòë sra'-srō' that, geunab malam na oereuëng tamòng, het is in mijn dorp nu een ordelooze boel, elken nacht komen er menschen binnen; sra'-srō' that boeëtdji, zijn werk is erg slordig, hij gedraagt zich erg onordelijk. Vgl. tjhō'-tjheuë'.

SRAB, of, dial. van de Oostkust, rhab, gerust, vast overtuigd, zeker (van), vast besloten, vast van plan, een zeker voorgevoel hebbende, vertrouwen, fiducie hebbende (in), idee, zin hebben-

@lonaliakbar

de (in), zijn zinnen gezet hebbende (op); srab até, = srab; lōn hana srab keu oereuëng njan, ik heb geen fiducie in dat mensch; srab até lōn meuteumèë, ik heb een vast voorgevoel, ben er zeker van, dat ik het zal vinden (of krijgen); Sa'adōj Manan neuleungò meunan, srabneu jōh njan beudòïh landja, toen S. M. die woorden had gehoord, was zij gerust en stond snel op, (Gadjah toedjōh oelèë); peutoea kheun „bè' le lagèë, keureuna kèë kòn aneu' badjeuëng"; ......meung ba' bibi ta'eu lahé, srabkeu até geureuda badjeuëng, het hoofd (i.e. het dwerghert) zeide: „maak geen kapsies, (ik zal je niet voorliegen), want ik ben geen hoerejong" (geen schurk); ......alleen door die met de lippen uitgesproken (i.e. gehuichelde) woorden zag men, dat de schurk van een geureuda gerust werd, (Plandō' Kantjé; weggelaten de eerste van de twee uit den Pl. K. geciteerde regels i.v. reuët); keunan até di lōn njang rhab, oereuëng lam glab djoedō lōn njòë, daarheen gaat mijn vaste verlangen, naar den man in den kerker, die is mijn aanstaande echtgenoot, (Goemba' Meuïh); zie verder vbd. i.v. peurangeuj. Peusrab, srab maken, gerust stellen, zeker doen zijn, vertrouwen doen hebben, enz.; peusrab até gòb, anderen gerust stellen, zin doen krijgen; 'òh djileungò narit moemeunan, njò ban djikheun ba' keukira; ka djipeusrab niba' até, djipeulheuëhlé Lila'indra, toen zij (de djén) die woorden (van Lila'indra) hoorde, dacht zij bij zich zelf „het is zooals hij zegt"; zij was gerust gesteld en liet L. los, (Tjah Koebat). Vgl. sarab, *sr*ab.

*SR*AB, opzuigen, in zich opnemen, (van vocht); ië njan ka dji*sr*ab lé idja, dat water is al door een doek opgezogen, is al met een doek opgenomen. Meu*sr*ab, opgezogen, opgenomen, ingetrokken, ingedrongen, intrekkend, indringend, (van vocht). Vgl. srab.

*SR*AB-*SR*OEËB, het geluid van vlug en gulzig eten en daarbij smakken; djipoemadjōh *sr*ab-*sr*oeëb *sr*ab-*sr*oeëb, sikeudjab ka abéh, hij eet vlug vlug en gulzig, in een oogenblik is hij klaar. Peu*sr*ab-*sr*oeëb, die geluiden maken, op vlugge en gulzige wijze doen (n.l. eten); pakòn kapadjōh boe kapeu*sr*ab-*sr*oeëb meunan, é' malèë ada' na gòb, lagèë aneu' *h*an tòm rasa boe, waarom eet je zoo vlug en gulzig, het is om beschaamd te worden als er een vreemde bij is, (je doet) als een kind dat nooit te eten krijgt.

SRABÈ, e.s.v. wesp., die ronde nesten maakt; radja srabè, wespenkoning, die nooit het nest

@lonaliakbar

verlaat; a s è ë s r a b è, „wespenhondje" worden de twee wespen genoemd, die de wacht houden bij den ingang van het nest, wanneer de andere wespen uitgevlogen zijn, wordt ook gebezigd als scheldnaam van iemand, die, zonder rang of afkomst, zich aanstelt als b.v. een oelèëbalang; h a n a m e u'e u m p o e n g s r a b è, d a', het gelijkt niet op een wespennest, het is compact, (zegt men van een niet of slecht gerezen a p a m-koekje; vgl. m e u s a r a n g i.v. s a r a n g I). Zie k o e m o e r ō h.

SRABI, ook S e u r a b i, S i r a b i, verklaard als verkorting van s i R a b i a h, naam eener vrouw, die in een gevreesde b o e r ō n g is veranderd en wier graf in Tandjōng, dichtbij Koetaradja ligt; als b o e r ō n g gew. aangeduid met N è' S r a b i, bij verkorting N è' B i, of naar hare laatste rustplaats S r a b i T a n d j ō n g.

SRAH I, of, in het dial. van de Oostkust, r a h, wasschen, af-, om-, uitwasschen, wisschen, af-, uitwisschen, spoelen, af-, om-, uitspoelen; s r a h d j a r ò ë, zie i.v. d j a r ò ë; s r a h g a k i, zie i.v. g a k i en vbd. i.v. p a w è, s o e r o e ë'; i ë s r a h d j a r ò ë, water waarmede iem. zijne handen gewasschen heeft, (wordt als geneesmiddel gedronken, wanneer de persoon, die er zijne handen mee gewasschen heeft een heilige is of iemand, tegenover wien eerbied is verschuldigd, zie vbd. i.v. s e u ï h); i ë s r a h g a k i, water waarmede iemand zijne voeten gewasschen heeft, (evenals i ë s r a h d j a r ò ë als geneesmiddel gedronken, b.v. door eene barende vrouw het voetwaschwater van den man om eene vlugge en voorspoedige bevalling te krijgen); s r a h ō', het haar wasschen (inz. met water, waarin verbrand padistroo, k r o e ë t-vruchten en pandanbladeren zijn gedaan); s r a h o e l è ë, het hoofd wasschen, (inz. van een kind bij een heilig graf als ceremonie bij het p e u t r ō n, zie i.v. t r ō n, of bij de besnijdenis, of wanneer het ziek geweest is); s r a h b r e u ë h, rijst wasschen; s r a h i d j a, een kleed wasschen; s r a h a d a n g b a' (of d i) m o e k a, roet op het gezicht afwasschen, (fig.) een smaad, eene schande uitwisschen, met bloed afwasschen; d i d a l a m a t é n e u g e u l o e g e u s a h, p a k r i k o e s r a h a d a n g d i m o e k a; s ò ë n j a n g é' p ò h o e r e u ë n g n j a n b a' m a t é, k e u d j i h k o e b r i R a'n a K e u m a l a, in zijn hart was hij (de vorst) zeer ongerust, „hoe kan ik dezen smaad uitwisschen; wie dien man kan dooden, aan hem zal ik (de prinses) R. K. geven", (Diwa Akaïh); m e u n g n g ò n, p ò t j o e t, n e u s r a h b a b a h, l a h k a l a n g k a h o e g a m p ō n g d ō n j a, alleen om er uw mond mee te spoelen, prinses, omdat gij (hemelprinses) in een aardsch dorp gekomen zijt, (Malém Diwa; zie den hieraan voorafgaanden regel i.v. r e u b ō n g);

@lonaliakbar

mië djisrah moeka, de kat wischt (veegt) zich het gezicht (met hare pooten) af, (een voorteeken, dat er gasten zullen komen); zie verder vbd. i.v. déndén I (sprkw.), sòë, soephi (spotrijmpje). Meu-, of teusrah, gewasschen, afgewasschen, enz. Peusrah, laten srah, of srah met versterkte beteekenis; tadja' peusrah è' aneu'teu, ga het st.... van je kind afwasschen. Seumeurah, de handeling srah verrichten; geusrah ngòn ië doea koelah, tjarat seumeurah lhèë peukara, men wascht (vuil) af met water van (minstens) twee koelah, en de voorwaarden daarvoor zijn drieërlei, (Noen Parisi). Seuneurah, de handeling srah, de wijze daarvan, (ook) waschwater; ië seuneurah, reeds gebruikt waschwater.

SRAH II, of peusrah, overgeven, overlaten, toevertrouwen, (inz. aan Allah); gata lōn srah oeba' Alah, njang peurintah doem peukara, ik vertrouw u aan Allah toe, Die over alles beschikt, (Indra Bangsawan); aneu' koepeusrah oeba' Alah, ban peurintah Toehan asa, mijn kind, ik vertrouw u aan Allah toe, aan de bestiering van den eenigen Heer, (Nabi Oesoeïh); bè' tapeusrah ateuëh kami, teudeubi boeëtmeukeureudja; tan kèëwasa kamòë peugèt peureuboeëtan njang binasa, (Heer), laat niet aan ons over de regeling van onze daden; wij zijn niet bij machte om te herstellen wat eenmaal bedorven is, (Tadeukiratō rakidin); zie verder vbd. i.v. pham.

SRAH, zie *sraïh*.

SRAHÉT, of seurahét, sirahét, e.s.v. doornige plant, die voor paggers wordt gebruikt; njang lōb pageuë srahét padjōh, ladōm djiblōh roekam seuba, zij (van de vluchtelingen), die door paggers gingen, werden door srahét-dorens opgevreten, anderen werden door roekam-dorens verslonden, (Malém Dagang; zie den hieraan voorafgaanden regel i.v. reuën-mareuën).

SRAHI, of seurahi (Perz. çoerâḥî), fleschje, flacon (inz. voor reukwerk).

SRAÏH, of *srah*, *tjrah*, *tjraïh*, (gew. verdubbeld), klanknabootsing van een snelle beweging door de lucht of het water, (van b.v. pijlen door de lucht, van iem., die zeer hard loopt, van den wind, een snel zeilend schip). Meu*sraïh* (-*sraïh*), dat geluid makende, suizende, fluitende, snorrende, gierende; Beurantawi tangkab pantaïh, djisoeëtlé meu*sraïh* teuma djoemia, B. greep hem met eene snelle beweging en trok met eene suizende vaart zijn dolk uit, (Diwa Akaïh); reudjang djibalaïh djipeulheuëh panah, dji'é' meu*srah*-*srah* oe andara, snel antwoordde hij met het afschieten van een pijl, die fluitende de lucht invloog, (Diwa Akaïh); ban

@lonaliakbar

djileungò narit Malingkan Mawòt, Iblih pi leugat lé djigoeda;...... Malingkan Mawòt pi that pantaïh, djiseutèt meumeusraïh-sraïh meuleuloemba, zoodra de Duivel die woorden van den Engel des Doods hoorde, rende hij snel weg;... de Engel des Doods liep ook snel en suizend achtervolgde hij hem, in snelheid met hem wedijverende, (Toedjōh kisah); landja djipeurab oeba rakét, oe teungòh la'ōt ka djihila; aneu' radja pi that gagah, djiseutèt meutjraïh-tjraïh rakét djiba, vervolgens naderden ze (n.l. de draken) het vlot (waarop de aan den drakenkoning overgeleverde prinses zich bevond), en trokken het de ruime zee in; de vorstenzonen (die op zich genomen hadden de prinses te bevrijden) waren echter dapper en achtervolgden (met hunne prauwen) met groote vaart het (door de draken) voortgetrokken vlot, (Boeda' Meuseukin). Peusraïh-sraïh, sraïh-sraïh-geluiden maken of laten maken of veroorzaken, met groote vaart voortbewegen of zich voortbewegen; laloe djiteubiët djipeutjraïh-tjraïh, that bit pantaïh djipeuteuka, vervolgens kwam hij te voorschijn en ging met groote vaart, zeer snel op (den vijandelijken voorvechter) af, (Diwa Akaïh).

SRAJA, zie seuraja.

SRAJOEËNG, ook seurajoeëng, druiplijn van een dak, gootje, geultje in den grond onder den dakrand, ontstaan door het van het dak afgestroomde regenwater; iё rambèë boebōng rōt lam srajoeëng, het water van den dakrand valt in de srajoeëng; bè' kasrah gaki ba' srajoeëng, wasch je voeten niet (in het water) in de srajoeëng.

SRAJPADA, zie sròëpada.

SRAM, zie sram.

SRAM, ook sram, te berge rijzen, overeind (gaan) staan, (van de lichaamsharen bij schrik, vrees, koude, kitteling); kadjisram boelèë, of boelèë-boelèë kasram, of ka djibeudòïh sram, de lichaamshaartjes staan overeind, kippenvel krijgen. Peusram, (de lichaamsharen) overeind doen staan, kippenvel doen krijgen; djipeusram boelèë, hij doet (mij) kippenvel krijgen.

SRAMÒË, of seuramòë, galerij (van een huis); sramòë reunjeun, trapgalerij, i.e. voorgalerij, waarin men, de huistrap opgaande, door de huisdeur komt en die van het overige gedeelte van het huis door een beschot is gescheiden, waarin eene opening, die door eene deur of door een gordijn wordt gesloten, toegang geeft tot de rambat (den doorgang naar de achtergelarij), dient tot zitkamer van de mannen; sramòë likōt, achtergalerij, die tot woonkamer der vrouwen en vaak tevens tot keuken dient en van waar men door eene deur toegang heeft tot het middenvertrek (djoerèë);

@lonaliakbar

s r a m ò ë M a k a h, de voorgalerij, het voorportaal van Mekka, (oude eerenaam van Atjèh of van de hoofdplaats van het land, omdat oudtijds de bedevaartgangers uit den Indischen Archipel op de heen- of terugreis naar Mekka veelal Atjèh aandeden en er korter of langer vertoefden); zie verder vbd. i.v. k h a n I, m a d a.

SRAMPA', of s e u r a m p a', plaats waar aan den stam van een boom een tak uitloopt, waar de stam zich in takken splitst, vertakking; d i t o e a n t j o e t k a d j i t a k ō t, l a n d j a d j i g r ō b o e t j ō n g k a j è ë; k a k e u d j i d o e ë' b a' s e u r a m p a', g a d j a h h a'-h a' d i p e u r e u d è ë;..., het dwerghert werd bang en sprong snel (van den rug van den olifant) in den boom (waaronder de olifant had geslapen); daar zat hij op eene vertakking van den stam, terwijl de olifant beneden bij den stam hem dreigend toeriep:..., (Plandō' Kantjé; zie den hierop volgenden regel i.v. h a n t j ō).

SRAMPANG, of s e u r a m p a n g, e.s.v. drietandigen harpoen, (ook) eene houten vork, meest met twee tanden, dienende tot stut van b.v. een stijl, dien men opricht, een boomstam, die dreigt om te vallen. M e u s r a m p a n g, van een s r a m p a n g voorzien, met eene houten vork gestut, (ook) op een s r a m p a n g gelijkend, gevorkt; zie vbd. i.v. l h a b I. P e u s r a m p a n g, met een harpoen schieten, werpen, met eene houten vork stutten, zulk een stut aanbrengen; t a p e u s r a m p a n g k a j è ë n j a n, b è' r e u b a h, stut dien boom met eene vork, dat hij niet omvalle.

SRAMPÈË, of s e u r a m p è ë (Mal. s e r e m p o e), kiel (van een schip); b a r ō d j i p e u g è t m e u n g s e u r a m p è ë, r i n d a n g d j i k a t j è ë o e A t j è h l a n d j a, pas was de kiel (van het schip) vervaardigd, of die (bezielde) kiel snelde naar A. weg, (Malém Dagang); t j ò' b e u l i ō n g t a k ò h k a j è ë, k e u s e u r a m p è ë p r a h ō r a j a; n j a n d o e m a r é h o e r e u ë n g d i l è ë, l e è l e u m è ë a k a j b i t j a r a, neem een dissel en kap een boom om om er eene kiel voor eene groote prauw van te maken; zoo kundig waren de menschen van vroeger, zij bezaten veel kennis, verstand en inzicht, (Pòtjoet Moehamat); zie verder vbd. i.v. s e u r i k o e j.

SRAMPŌNG, of s e u r a m p ō n g, ook a n e u' s(e u)r a m p ō n g, jonge b l a n e u'-visch; zie i.v. b l a n e u'.

*SR*ANG, het geluid van b.v. een vlieger in de lucht, die van een d e u n g ò n g is voorzien, van een vliegenden g e u r e u d a, van bekkenslagen; (ook) met zulk een geluid vliegen, door de lucht snorren, brommen, gonzen; *s r* a n g m a n j a n g, die hoog door de lucht snort, (bijnaam van den g e u r e u d a); p e u ë b o e ë t k e u n ò ë t o e h a p a l é h, k a w è h k e u d é h h é *s r* a n g m a n j a n g, wat doe je hier, oude ellendeling, scheer je weg, jij *s r* a n g m a n j a n g, (Plandō' Kantjé); d j é n a p e u-

@lonaliakbar

rét djiteureubang, ta'eu meu*s*rang-*s*rang dalam hawa; ka meudeungòng bagòë glajang, djipò seunang lam awan miga; Banta neukheun keunòë tariwang, bè' rōh ta*s*rang la'én disa, de apeurét vloog de lucht in en men zag hem in de lucht met een snorrend geluid vliegen; het geluid klonk als het gebrom van een vlieger (met een deungòng), terwijl hij rustig door de wolken vloog; Bangta (die op hem zat) zeide: „keer terug, opdat ge niet uwe vlucht in eene andere streek terecht komt'', (Banta Beuransah). Meu*s*rang(-*s*rang), een brommend, gonzend geluid maken (bij het vliegen), met zulk een geluid vliegen, de handeling *s*rang verrichten; njang na leungò soe meu*s*rang-*s*rang, na ban tjanang geupèh doea; meudjandjan meusoe tamsé geundrang, poetròë teureubang that geuloera, alleen het *s*rang-*s*rang-geluid (van de vliegende hemelprinsessen) was te hooren, dat klonk als slagen op een stel van twee koperen bekkens; soms klonk het als slagen op trommen, de prinsessen vlogen met veel geraas, (Tjintaboehan); zie verder vbd. boven.

SRANG-ABRANG, in het wilde weg, door alles heen gaan zonder zich om hindernissen of moeilijkheden te bekommeren, blindelings voortloopen, voortdringen, voortrukken, rondzwerven, zich een weg door hindernissen banen; trōïh dalam glé boengòng keumang, djisrang-abrang ladjoe djinòë; *h*an djitoehò toenòng barōh, habéh djiblōh lam-lam doeròë, in het gebergte gekomen liep de pas ontloken bloem (de jeugdige prinses) in het wilde weg door; zonder van het zuiden of het noorden te weten (zonder besef van eenige richting) liep zij tot zelfs door doornig struikgewas, (Goemba' Meuïh); adat lam prang pi lōn srangabrang, bah maté di blang ngòn sabab gata, moest het in een strijd zijn (om u te vinden), ik zou mij er blindelings in begeven, laat mij dan maar op het slagveld sterven ter wille van u, (Tjintaboehan); zie verder vbd. i.v. rōn, soesōb. Teusrang-abrang, in het wilde weg, door alles heengaande of heengegaan, (onwillekeurig, of als toestand); waki jōh njan dja' peureugi, oelèë ili teubiët djoerōng; baranggahò teusrang-abrang, mita djalan peudéh oentōng, het dwerghert ging toen heen, liep heen en weer (en vervolgens) het dorpspad uit; hij liep in het wilde weg overal heen, een uitweg zoekende uit zijn treurige lot, (Plandō' Kantjé).

SRANGGŌNG, aanduiding van den olifant, wanneer men op zee is, omdat het dan verboden is het

@lonaliakbar

woord gadjah te bezigen; zie ook i.v. gadjah.

SRANI, of seurani, verkorting van naseurani, zie aldaar.

SRANTA, of seuranta, bekend maken aan of onder, omroepen (inz. onder het slaan op een bekken, b.v. gōng of mòng-mòng, tjanang, zooals vroeger namens den soeltan op de markt geschiedde op den eersten der drie oeròëma'meugang voor het begin der vastenmaand, onder het uitroepen van de woorden: doeaplōh nam, teungòh lhèë plōh, doea plōh doea, sabda pòteu oeròë njòë geupeutrōn, singòh geupoepò', loesa geusië, zesentwintig, vijfentwintig, tweeentwintig, — d.w.z. lieden van de sagi's der XXVI, XXV en XXII Moekims, —, onze vorst heeft gezegd: heden brengt men het naar beneden, — n.l. het slachtvee uit de Bovenlanden —, morgen laat men het vechten, overmorgen slacht men het), oproepen, bijeenroepen (van volk); tasranta oereuëng gampōng, maak het bekend onder, roep op de dorpsbewoners; zie verder vbd. i.v. lingkōng II, moesara, noebat. Meusranta, bekend gemaakt, opgeroepen, (ook) de handeling sranta verrichten, eene bekendmaking, oproeping verrichten; djeuëb-djeuëb gampōng geumeu'oeròh, mòng-mòng geupòh meuseuranta, in elk dorp werd het volk bijeengeroepen, werd er op bekkens geslagen om het volk op te roepen, (Pòtjoet Mochamat); zie verder vbd. i.v. oera-oera.

SRAPA, zie seurapa.

SRAPAT, zie seurapat.

SRAPI, zie seurapi.

SRAT, of, in het dial. van de Oostkust, rhat, rat, knoopen (van een net, een band), breien; srat djeuë, een net knoopen; srat poeléh, een strik leggen, strikken, (zoodanig, dat wanneer men aan een der uiteinden van b.v. het touw trekt, de strik losgaat); ta'ikat talòë bè' tapoematé, tasrat poeléh, bind (knoop) het touw niet geheel vast, maar strik het; zie verder vbd. i.v. meuj I. Meu-, of teusrat, geknoopt, gebreid; idja badjèë bandoem meusrat, indah sangat hana ngòn peusa, het baadje en het kleed waren van allen gebreid en op onvergelijkelijk schoone wijze, (Diwa Akaïh). Peusrat, laten srat of srat met versterkte beteekenis. Seumeusrat, of seumeurat, de handeling srat verrichten; djarōm seumeurat, knoop-, breinaald.

SRAWA, zie seurawa.

SRAWŌT, zie i.v. rawōt.

SRÉB, (verkorting van moesréb), Oosten; zie vbd. i.v. leulah, moegréb.

SRÉH; meu-, meer teusréh, (aan iets) denkende, zich (iets) herinnerende, eene gedachte krijgende, op de gedachte komende; teusréh ba' of lam até, ook teusréh até, id.; boenòë teungòh lōn maritmarit ngòn Si Poelan,

@lonaliakbar

rōh teusréh (of meusréh) keu ajah lōn, zooeven, terwijl ik met N. N. praatte, dacht ik opeens aan mijn vader; 'òh kamatéhabéhgaséh, *h*an léteusréhingatkeugoena, als men dood is, is het met de liefde uit, en denkt men niet meer aan de diensten (van anderen), (Noen Parisi); toean poetròë hana peuë kheun lé, tjoetjō sabé ngòn ië mata; didalam até moemeunòë teusréh, hana lé gaséh peudoeka ajaheunda, wat de prinses betreft, (haar verdriet) is niet meer te beschrijven, zij stortte voortdurend tranen; in haar hart dacht zij, dat haar vader niet meer van haar hield, (Diwa Akaïh); teuma neupeurab keumeung dja' plah, 'òh rableumahneukheunnaga; meunan teusréh dalamaté, ploeëngTō'Malé neuwòë landja, vervolgens ging hij ernaar toe (n.l. naar hetgeen hij voor een liggenden boomstam had aangezien) om hem te splijten, maar toen hij dichtbij gekomen was, hield hij hem voor een draak; aldus dacht hij in zijn hart en snel liep Tō' Malé toen naar huis terug, (Malém Diwa).

SRÈH, (gew. verdubbeld), klanknabootsing van een ritselend of ruischend geluid (van b.v. een langs den grond slepend kleed), geritsel, geruisch. Meusrèh (-srèh), ritselend, ruischend; peuë meusrèh-srèh lam ba' nipah, aneu' gadjah sidjoedō doea; di gòb geudja' reu'ōh-reu'ah, di kèë dasah ateuëh goeda, (het dwerghert, op den stier rijdend, zong:) wat ritselt daar in het nipah-bosch, het zijn twee jonge olifanten; een ander loopt al zweetende, ik zit heerlijk te paard, (Plandō' Kantjé). Peusrèh-srèh, een ritselend, ruischend geluid maken of laten maken, doen ritselen, doen ruischen.

SRÈKAJA, ook sèkaja, sèëkaja, sròëkaja, sròjkaja, e.s.v. lekkernij, vervaardigd van eieren samengeklutst met klappermelk (santan), suiker en kruiden, en in kopjes gaargestoomd; tjò' bòh manò' santan meunisan, bōh lam tjawan ma tatjoetja; tadja' peudoeë' lé ba' dapoe, 'òh seu'oeëm djoe masa' rata; 'òh tamakeuën, mangat *h*an ban; geurasi nan njan srèkaja; meunan tamsé ba' teuladan, 'Ajan Sibajan lōn oepama, neem kippeneieren, klappermelk en suikerstroop, doe ze in een kop en kluts ze samen; ga (het klutsel) op het vuur zetten tot (het water om het gaar te stoomen) kookt en (het klutsel) gelijkmatig gaar is; als men het eet, is het buitengewoon heerlijk, en dat is wat srèkaja heet; zoo (bij die heerlijkheid van srèkaja) kan ik (de lieftalligheid van) 'A. S. vergelijken, (Noen Parisi); zie verder vbd. i.v. karōt.

@lonaliakbar

SRÉNG I, of, in het dial. van de Oostkust, r h é n g, r é n g, draai en (transit.), om-, rond-, ineendraaien, ineenstrengelen, twijnen; s r é n g s o e t r a, zijde twijnen, (zie vbd. i.v. s o e t r a); s r é n g (of w é n g) b a' p h a s i b l a h, (rotan) om eene dij (van een verdachte al ondervragende steeds vaster) draaien, (een oud middel om een inz. van diefstal verdachte tot bekentenis te brengen, zie ook i.v. a w é); s r é n g b a' p h a, (ook) al draaiende in de dij knijpen; *h* a n é' d j i s r é n g l o e n g k è, d j i m e u n g s r é n g ō n g l o e n j o e ë n g, niet bij machte om horens om te draaien wil hij ooren omdraaien, (sprkw., gebezigd van iem., die een machtige niet aandurvende, zijn gemoed wil koelen aan, of b.v. geleden schade wil verhalen op minderen of machteloozen). M e u s r é n g, gedraaid, rondgedraaid, enz.; (verder) de handeling s r é n g verrichten, inz. e. s. v. dobbelspel spelen, waarbij een der spelers als bankhouder een muntstuk op zijn kant op een bord laat draaien (s r é n g p è n g) en vervolgens met een klapperdop bedekt, waarna de andere spelers hun inzet doen in een van twee op den grond geteekende vakken, waarvan het eene p a t ō n g (kop, kruis), en het andere g e u d ō n g (letter, munt) genoemd wordt (of i t a m en p o e t é h, zie i.v. i t a m); degene, die in een vak heeft ingezet, dat overeenkomt met de zijde, waarmede het muntstuk, tot rust gekomen, bij opening van den klapperdop naar boven blijkt te liggen, krijgt eenmaal zijn inzet uitbetaald, terwijl degene, die in het verkeerde vak heeft ingezet, zijn inzet aan den bankhouder verliest. P e u s r é n g, laten s r é n g, of s r é n g met versterkte beteekenis. S e u m e u s r é n g of s e u m e u r é n g, de handeling s r é n g verrichten; d j e u r e u k h a s e u m e u r é n g, zie i.v. d j e u r e u k h a. Zie p e u n j e u r é n g.

SRÉNG II, of, in het dial. van de Oostkust, r h é n g, r é n g, eene kleine, zure citroensoort, die bij de bereiding van spijzen en als medicijn wordt gebruikt; m e u n g u j ò t a m e u n a b s o e k e u b ò h r é n g p o e t é h, b e u d ò ï h b è' l é g a t a b e u k a t a, indien ge de witte kleine citroenvrucht (i.e. de blanke prinses) begeert, sta dan op en maak geen praatjes, (Djoehan Meusapi); zie verder vbd. i.v. p e u r a d j a.

SREU', zie s r e u t.

SREUË, of, in het dial. van de Oostkust, r h e u ë, r e u ë, eene welriekende grassoort (Mal. s e r a i), die van wege den geur o.a. in gerechten wordt gedaan; b a w a n g s r e u ë, zie i.v. b a w a n g. M e u s r e u ë, stoelen vormende, sterk uitstoelende, (eig. op s r e u ë-gras gelijkende, als s r e u ë-gras groeiende); a m a b a'a d o e m e u s a p a t s a p a t, k o e r e u ë n g m a n g a t b a' t a b a t j a; m i s é t e u b è ë a n e u' m e u s r e u ë, d j e u ë t k e u t a b e u ë k o e r e u ë n g r a s a, wijders, in afzonderlijke afdeelingen verdeeld laat het (verhaal) zich minder aangenaam lezen; het is als sui-

@lonaliakbar

kerriet, waarvan de stengels stoelen vormen en waarvan het sap daardoor flauw, minder (zoet) van smaak is, (Goemba' Meuïh).

SREUËNG, vast doen loopen, vast doen raken, doen stranden, op het strand werpen, aanspoelen, te ver doen gaan; ba' kajèë njòë ka djisreuëng lé ië oe darat, deze boomstam is door het water aan wal gespoeld. Meu-, of teusreuëng, vastgeloopen, vastgeraakt, gestrand, te ver gegaan, terecht gekomen, verzeild geraakt, vastloopende, vastrakende, enz.; padoem djiseupòt deungòn ikoe, prahō hantjō ra'jat binasa; siteungòh ri meusreuëng oe darat, naga peuseutèt ban sineuna, verscheidene (prauwen) sloeg hij (de draak) met zijn staart, en de prauwen werden verbrijzeld, terwijl de bemanning te gronde ging; deels kwamen de prauwen op de kust terecht en de draak achtervolgde ze allemaal, (Boeda' Meuseukin); oemoe lhèë thōn 'òh lheuëh dji'oeët, pawōïh pidjoeët maté phana; teuma hanjòt oelèë ili, meusreuëng oe pasi tanòh Djawa, drie jaren nadat de walvisch (Malém Diwa) had opgeslokt, stierf hij zeer vermagerd; vervolgens dreef hij heen en weer en werd op het strand gespoeld (van de kust) van Java, (Malém Diwa); habéh seungab djipòh oereuëng, kaphé badjeuëng teuga *h*an sòë; teubiët oeta' hantjō toeleuëng, trōïh meusreuëng ba' djoedō poetròë, hij vaagde (op het slagveld voortdringende) de menschen weg, die vervloekte ongeloovige was buitengewoon sterk; hij sloeg hun de hersens in of verbrijzelde hun de beenderen, en kwam (ten slotte) voor deń gemaal der prinses terecht, (Goemba' Meuïh); prahō teusreuëng moedah tasoerōt, narit *h*an patōt bè' taboeka, eene vastgeloopen prauw kan men gemakkelijk weer vlot krijgen (lett. terugtrekken), ongepaste woorden moet men niet uiten, (want hetgeen men eenmaal gezegd heeft, kan men niet gemakkelijk weer intrekken), (Pòtjoet Moehamat; sprkw., waarvan de tweede helft ook wel luidt): narit teusreuëng pantang tasoerōt (of tatoerōt), een eens gesproken (gegeven) woord mag men niet weer intrekken, (of een ongelukkig uitgevallen woord moet men niet gestand doen), (zie verder ook i.v. karōt, en soereuët, waar de gangbaarste vorm van de spreekwijze is geciteerd); rindang teusreuëng ateuëh poesōng, di panté kroeëng miëng koeala, de scheepskiel raakte vast op eene zandbank bij den oever van de rivier aan de monding, (Malém Dagang; zie den hieraan voorafgaanden regel i.v. srampèë); lōn ka teusreuëng

@lonaliakbar

dalam anòë, ngònië boenòë tamòng koeala, ik ben (zeide de walvisch) in het zand vastgeraakt, zooeven met het water, dat de riviermonding instroomde, (Plandō' Kantjé); hana patōt lōn meudeungki, bè' Alah bri até teusreuëng, het past mij niet om (tegenover u) nijd te koesteren, Allah verhoede, dat mijne gevoelens op een dwaalspoor geraken, (Plandō' Kantjé); keulhèë bahla kajém geureubōt, djipeutakōt areuta djitoeëng; hana sapeuë la'én teukeulit, oe meuseugit *h*an tòm na teusreuëng; *h*an tòm djidja' oe meuseugit, *h*an siblét rōh lam bileuëng, de derde ramp is, dat er vaak roovers zijn, die den menschen vrees aanjagen en hunne bezittingen nemen; zij denken aan niets anders (dan aan rooven), in de moskee komen zij nooit terecht; zij gaan nooit naar de moskee, nooit vallen zij onder het (voor den Vrijdagsdienst vereischte) aantal (moskeebezoekers), (Tambéh toedjōh blaïh); poetròë leumòh ban lheuëh madeuëng, salèh pat teusreuëng poetròë moeda, de prinses is nog zwak, zij is pas uit het kraambed opgestaan, (en nu is zij weg), waar zal zij nog verzeild raken, (Poetròë Peukisōn). Seumeureuëng, ver of te ver voort-, doordringen, door alles heen gaan; neuteubiët blang neudja' sabé, trōïh oe panté soengòë raja; djeumeurang kroeëng teungòh reuleuëng, ra'jat seumeureuëng arōng rimba, hij (de vorst met zijn volk) trok de (groote) vlakte door, liep steeds voort en kwam aan den oever van eene groote rivier; hij stak de rivier over, klom den steilen oever op, en het volk trok (met hem) voort het woud in, (Pha Soeasa); sikhan oeròë dja' ka seumeureuëng, leupaïh ba' ploeëng ingat hana, een halven dag was hij voortgerend en ver gevlucht zonder het te beseffen, (Plandō' Kantjé); bandoem rata djimat batèë, geureuda asèë djikli' seumeureuëng, al (de dieren) hielden een steen vast (om de vastgebonden geureuda te dooden) en de hondsche geureuda stootte doordringende kreten uit, (Plandō' Kantjé).

SREUËT, ruw voort-, toe-, weg-, van zich afschuiven, toewerpen; sreuët dròë, zich (in eene voortgaande beweging) neer laten vallen, zich werpen, zich nederwerpen; sreuët njan keunòë, schuif of werp dat hierheen; lōn oepama manjèt lam bleuët, hò njang tasreuët oelé gata; oelōn soeka barang kheunda', ban njang gala' nabsoe gata, ik ben als een lijk, gewikkeld in een vlechtwerk van klapperblad, ge kunt het voortschuiven waarheen ge wilt; zoo neem

@lonaliakbar

ik genoegen met wat ge wenscht, met wat ge wilt en begeert, ((Noen Parisi; zie ook vbd. i.v. singkla); djisreuët dròëdjih ateuëh lōn, hij wierp zich op mij (b.v. van schrik); laloe neu'é' njan oe roemòh, ië mata tidjòh rō oe dada; Banta sreuët dròë ateuëh koeroesi, teuka poetròë ti Lilageunta, vervolgens steeg Banta in huis, terwijl zijne tranen op zijne borst vielen; hij liet zich op een stoel neervallen en toen kwam prinses L., (Gadjah toedjōh oelèë). Peusreuët, laten sreuët, of sreuët met versterkte beteekenis. Teusreuët, voort-, toe-, van zich afgeschoven, toegeworpen, (ook) verzeild geraakt, terechtgekomen; boe teusreuët, eten, dat ruw toegeschoven wordt, (dat b.v. eene vrouw, die boos is, haar man toeschuift); kasab teusreuët, zie i.v. kasab; adé' lōn hò salèh teusreuët, lōn keu peuë djeuët sidròë sadja, waar zal mijn broertje terechtgekomen zijn, wat moet er van mij worden, wanneer ik alleen blijf, (Indra Bangsawan). Vgl. soereuët.

SREUT, of sreu', meest seunsreut, seun-sreu', plotseling, opeens, eensklaps, onverwachts, onverwacht; teungòh landja moepeu'é' prang, sreut ka teudòng koeta raja, terwijl wij in den strijd voortdrongen, stond er opeens eene groote vesting, (Boeda' Meuseukin); zie verder vbd. i.v. roemadja, seun.

SRI I, het essentieele, de quintessens, het werkzame, voedende bestanddeel van iets, (verder) kegelvormig middenstuk van eene gouden versiering (b.v. op het voorvlak van een soebang, boven op een tampō' koepiah); njang djeuët keu asòë kòn boe, sri boe, wat vleesch wordt (voedzaam is), is niet de rijst, maar het essentieele ervan; boe njòë hana sri, hana mangat, ka djitjò' lé oereuëng maté, deze rijst mist het essentieele bestanddeel, is daardoor niet lekker, (het essentieele) is door den geest van een overledene genomen.

SRI II (Skrt. çrî), of, in hik. voor het rijm en in samenstelling met pada: sròë (zie verder i.v. sròëpada), en in titels ook siri, glans, luister, heerlijkheid, schoonheid; wordt verder als titel gebezigd; dji'é' (of djibeudòïh) sri, er komt een glans (inz. van zinnelijke begeerte) op (zijn, haar) gelaat, (zie vbd. i.v. peuseupa); zie verder vbd. i.v. reuhab, sampèë, sampeuna. Meusri, met een glans, glanzend, schitterend; boekòn sajang boengòng oeròë, peungeuïh nanggròë ta'eu meusri-sri, hoe deerniswaardig was de bloem van den dag (de schoone prinses), door wie men het land helder en glanzend zag, (Goemba' Meuïh).

SIRI III, onbeslist, niet gewonnen en niet verloren, kamp op, gelijk

@lonaliakbar

op, (van een gevecht, een spel, een wedstrijd, enz.); sòë talō?, — hana talō, sri, wie heeft verloren?, — niemand heeft verloren, het is onbeslist gebleven; teuma moepò' ngòn Patò' Soeri, leumò geutjò' sri oeròë ka sindja, vervolgens vocht hij (de stier) met (den stier) P. S., en zij werden, na een onbeslisten strijd, van elkaar gescheiden, toen het tegen den avond liep. (Poepò' Leumò). Peusri, als onbeslist verklaren.

SRI IV, (verkorting van srigala), betiteling van den hond in verhalen; teukoe sri, id.; asèë jōh njan ma djidja'lé, plandō' kantjé peugah haba: „hé teukoe sri, leungò lōn peugah, geumeung peunikah lōn lé koeja; ..., de hond ging toen dadelijk naar het looze dwerghert toe, dat tot hem zeide: „hé, teukoe sri, de oude man wil mij laten trouwen"; ..., (Plandō' Kantjé).

SRIAWAN, zie siawan.

*SR*IËB, of, in het dial. van de Oostkust, *rh*iëb, *r*iëb, opsnuiven, door den neus ophalen, (ook) opzuigen, in zich opnemen, (van vocht); *sr*iëb ië lam idōng, snuif water in je neus op; bakōng *sr*iëb, snuiftabak; tanòh njan djis*r*iëb ië, die grond zuigt water op. Meu-, of teus*r*iëb, opgesnoven, opgezogen. Peus*r*iëb, laten opsnuiven, laten opzuigen; peus*r*iëb daïh, aan eene lampepit laten zuigen, (fig.) voor den gek houden, iem. iets op de mouw spelden, (zooals men een opiumschuiver aan eene lampepit laat zuigen i. pl. v. hem opium te geven).

*SR*IËH, of *tjr*iëh, snuiten (van den neus), uitsnuiten; djis*r*iëh ië idōng, hij snuit zijn neus. Meus*r*iëh, gesnoten, uitgesnoten; de handeling *sr*iëh verrichten, zich snuiten, (ook) het geluid daarvan maken; peuë soe njan meus*r*iëh-*sr*iëh, wat is dat daar voor een geluid als van iemand, die zijn neus snuit. Peus*r*iëh, laten snuiten. Zie *h*iëh, *pr*iëh.

SRIËT, of, in het dial. van de Oostkust, rhiët, riët, vallend (van het water), zakkend, verloopend, slinkend, afnemend, verminderend (ook van b.v. zwellingen, voorraden, legertroepen), afvallend (van het lichaam), gevallen, gezakt, verloopen, geslonken, enz.; limòng oeròë sakét, ka sriët badan, (hij is) vijf dagen ziek, en (hij is) afgevallen; lam limòng oeròë mantòng ka sriët breuëh sigoentja, alleen in vijf dagen is de voorraad rijst met een goentja geslonken, is er een goentja rijst opgemaakt; oereuëng landang *h*antjit meugriët, niba' njang sriët ladjoe teuka, de vreemde aanvallers geraakten echter niet in nood, in plaats van in aantal te verminderen, kwamen er steeds meer opdagen, (Indra Bangsawan); zie verder vbd. i.v. ië, 'iët, koelam. Peusriët, doen vallen, doen zakken, doen slinken, enz.

@lonaliakbar

SRIGAB, zie seurigab.

SRIGALA (Skrt. çṛgâla), jakhals (in verhalen), wilde hond, e.s.v. wolfshond, (die tot jachthond wordt afgericht); neubri asèë njang mirah boelèë, njang meuteuntèë hoemeuj roesa; neubri asèë njang peunjari, toeankoe, neubri ngòn srigala, geef ons honden, die rood van kleur zijn, die zonder mankeeren herten nazetten; geef ons honden, die snel loopen, heer, en geef ons (afgerichte) wolfshonden, (Nabi Oesoeïh). Zie sri IV.

SRIKOEJ, zie seurikoej.

SRINDÉT, zie seurindét.

SRIPADA, zie sròëpada.

SRIPHIË', zie seuriphië'.

SRIWEUËN, zie seuriweuën.

SRIWÒË, zie seuriwòë.

SRO', of, in het dial. van de Oostkust, rhō'; meusrō', kruisgewijs geweven, ingeweven, ineengewerkt, (van goud-, of zilverdraad), aldus met goud-, of zilverdraad doorweven, (vgl. meurō' i.v. rō'); tangkoelō' meusrō', een met gouddraad kruisgewijs doorweven hoofddoek, (zie vbd. i.v. tampō'). Teusrō', iets in het verkeerde keelgat of in den neus krijgende, zoodanig dat men ervan hevig moet hoesten of proesten, zich aldus verslikkende, ten gevolge daarvan hoestende of proestende, zich verslikt hebbende; lōn ba' lōn padjōh boe boenòë teusrō', alèh sòë teu'òh, ik verslikte mij zooeven toen ik rijst at, wie zou over mij gesproken hebben, (men gelooft n.l. dat wanneer men over een afwezige spreekt, deze zich verslikt, vandaar dat men bij het noemen van een afwezigen bloedverwant of vriend zegt:) ba' teusrō' manèh, moge hij zich zacht verslikken; lōn teusrō' ië, ik heb mij met water verslikt; djitamòng boe lam idōng, keureuna njan djeuët teusrō', er kwam rijst in (zijn) neus, daarom proestte hij; oemoe teungòh malam teungkoe pi batō', takalònkeu teusrō' darah moeboera, te middernacht hoestte de teungkoe (in den slaap, nadat hij vergiftigde rijst had gegeten), men zag hem tot stikkens toe hoesten en stroomen bloed opgeven, (Prang Gōmpeuni); zie verder vbd. i.v. sapoej, seureubō', siboe. Peuteusrō', maken dat iem. zich verslikt, enz., zich laten verslikken; bè' tapeuteusrō' gòb, bè' tateu'òh-teu'òh sabé, laat een ander (die afwezig is) zich niet verslikken, spreek niet altijd over hem.

SRÒB, of, in het dial. van de Oostkust, rhòb, ròb, lawaai, leven, rumoer, misbaar, herrie; lawaai enz. makende, lawaaierig, rumoerig, luidruchtig; peuë sròb gata doem barangri, peuë peudoeli gata kira, waartoe maakt ge over alles herrie, wat kan het u schelen, waar bemoeit ge u mee, (Banta Ahmat); zie verder vbd. i.v. ban I (onder paban), loengkòb, panglima. Meusròb, la-

@lonaliakbar

waai enz. maken. Peusròb, lawaai enz. doen maken, lawaai enz. veroorzaken; peusròb dròë, opzettelijk of hevig lawaai enz. maken.

SRÒB, (in de modder, in het water) zakkende, gezakt, (ook) diepliggend, ingevallen, (van de oogen, van nature, door ziekte of bij norsch kijken, bij het fronsen der wenkbrauwen); *sròb* mata, met diepliggende, ingevallen oogen, met norschen blik, met gefronste wenkbrauwen; hònjang tablōh ië la'ōt pha', djitheun tapa' bè' *sròb* gaga, waar ge ook in zee stapt, het water wordt (wanneer ge de hajaké toedjōh als amulet draagt) kalm en vast, en houdt uwe voeten tegen, opdat ge er niet in zakt, (Hajaké toedjōh; zie den hieraan voorafgaanden regel i.v. beusōt); zie verder vbd. i.v. mòn, reunjah, roesōh. Meu*sr*òb-*sr*òb, bedorven en week, muf, (van gebakjes, koekjes, ook van rijst); peunadjōh njan ka meu*sr*òb-meu*sr*òb, *h*an djeuët tapadjōh lé, die koekjes zijn al bedorven, je kunt ze niet meer eten. Peu*sr*òb, (in de modder, in het water) laten zakken; bè' tapeu*sr*òb dròë keunan, lhō' that, laat u daar niet in zakken, (begeef u niet daarheen), het is daar erg diep; peu*sr*òb-*sr*òb, laten bederven, (van koekjes).

SROE, (ouderwetsch en deftig, voorts in hik. voor:) uitnoodiging, oproeping, opdracht, boodschap (ook van Allah), ingeving, inspiratie, bezieling, geestdrift, verrukking, (b.v. bij het zien van iets schoons, bij het hooren van muziek); roepen, aanroepen, oproepen, uitnoodigen, opdragen, ingeven, inspireeren, bezielen, in geestdrift brengen, verrukken, aandrijven; na tō' sroe, is er eene uitnoodiging oproeping (tot u) gekomen; peutō' sroe niba' oelèëbalang, eene opdracht van den oelèëbalang overbrengen; djeuëb-djeuëb nanggròë doem djibri sroe, djijoeë paloe gōng ngòn geundrang; habéh teuka doem meu-'oe-'oe, *h*an djeuët ta'eu sang mirah blang, (Radja Bada) liet in alle landen de menschen oproepen onder het slaan op gongs en trommen; zij kwamen allen aanzetten als een bruisende stroom, onafzienbaar zoo dat de velden er rood uitzagen, (Radja Bada); habéh djibri sroe djeuëb-djeuëb soeloetan, djijoeë jōh njan masō' tapa, hij gaf aan alle vorsten opdracht om zich in boetedoening af te zonderen, (Dioe Plinggam); teungòh lōnéh teungeut mangat, leumah alamat Toehan bri sroe; lōn loempòë nanggròë keumeung kiamat, gadòh ingat oelōnteu koejoe, terwijl ik heerlijk sliep, zag ik een teeken, dat de Heer mij als ingeving gaf; ik droomde, dat het land zou vergaan en dat ik van angst mijn bewustzijn verloor, (Plandō' Kantjé); dji'é' sroe 'òh takalòn inòng

@lonaliakbar

njan, verrukking komt in je op, als je die vrouw ziet; oereuëng njan seumah meulakoe, laloe djisroe ba' Hakoe Ta'ala; ... ja Toehankoe tagaséh kamòë, tapeuteubiët djinòë dalam noeraka, die lieden richten zich op gepaste wijze tot Allah den Verhevene en roepen tot Hem: ... o Heer, erbarm U onzer, laat ons nu uit de hel komen. (Toedjōh kisah); Malingkan Mawòt doeë' euntang oelèë, meunòë lagèë djisroe njawa: „na kaleungò njawòng njang keudji, amarah Rabi, kateubiët sigra", de Engel des Doods zit ter hoogte van het hoofd (van den stervende) en roept de ziel toe: „hoor je, verachtelijke ziel, voorwerp van den toorn des Heeren, kom er gauw uit", (Tambéh toedjōh blaïh); takalòn inòng njan é' djisroe, als men die vrouwt ziet, dan is het om verrukt te raken; zie verder vbd. i.v. moerakabah, soetji. Vgl. sroej.

SRÒË-BANGÒË, door elkander, in wanorde, in verwarring, (in hik.); ta'eu djimeugrōb sròëbangòë, djimeugoemòë djilōt djoenga, men zag hen door elkander springen en als een verward kluwen de palen der versperring uitrukken, (Pòtjoet Moehamat).

SRÒË-BRÒË, mengelmoes, allegaartje, allerlei, allerhande, van alle soorten, van alles door elkander, een mengelmoes, een allegaartje vormende, vermengd (met andere soorten); bè' kamarit sròëbròë, spreek niet over alles door elkaar, spreek geen wartaal; oereuëng njan sròë-bròë, kòn oereuëng gèt, die man is van gemengd bloed (van b.v. Maleisch en Klinganeesch bloed, gew. verstaan:) van obscure afkomst, hij is niet van goede familie; breuëh sròë-bròë, gemengde rijst, (d.w.z. gewone met kleefrijst, of verschillende soorten door elkaar, of goed en minder goed ontbolsterde korrels); tanòm teunaman geunab oeròë, doempeuë sròëbròë lam eumpōïhnja, hij plantte elken dag allerlei soorten planten in zijn tuin, (Plandō' Kantjé; zie den hierop volgenden regel i.v. rampòë); la'én niba' njan doempeuë sròë-bròë, le that bagòë makanan tjeuroega, behalve dat nog allerlei soorten, heel veel soorten hemelsche (i.e. heerlijke) eetwaren, (Tambéh toedjōh blaïh); aneu' mata na doem poedòë, boelèë sròë-bròë pantjawareuna, de oogen (van de wonderduif) waren als edelsteenen, de veeren van allerlei kleur, (Tjah Koebat); zie verder vbd. i.v. rawi. Peusròëbròë, een mengelmoes van iets maken, dooreenmengen, dooreenwarren, verwarren.

SROEBEUËT, zie seuroebeuët.

SROEË, mooi gaaf, niet gebroken, (van rijstkorrels, die tevens mooi wit en groot zijn); breuëh, boe sroeë, mooie (rauwe, ge-

@lonaliakbar

kookte) rijst, zonder gebroken korrels.

SROEËNG, of, in het dial. van de Oostkust, r h o e ë n g, af-, uit-, wegnemen, uit-, weghalen, (inz. iets van het vuur afnemen); t a s r o e ë n g b o e, neem de rijst (die al gaar is) van het vuur af; s r o e ë n g b l a n g ò n g, een pot van het vuur afnemen; s r o e - ë n g b o e b è ë, eene (uitgezette) fuik lichten, weghalen; s r o e - ë n g p a d é l a m l e u s ō n g, padi uit het rijstblok weghalen; s r o e ë n g m a n ò' k a r ō t l a m m ò n, haal de kip, die in den put gevallen is, eruit. M e u-, of t e u- s r o e ë n g, af-, uit-, weggenomen, enz. P e u s r o e ë n g, laten s r o e ë n g, of s r o e ë n g met versterkte beteekenis.

SROEJ, dial. ook r h o e j, te berge rijzen, overeind (gaan) staan, (van de lichaamsharen bij b.v. koude, angst, strijdlust, geestdrift), kippenvel krijgen, tintelen, (ook) in verrukking, geestdrift brengen, verrukken; geestdrift, verrukking, (vgl. *s r a m*, s r o e); k a d j i p e u l h e u ë h b o e n g ò n g a p o e j, t a'e u m e u r o e j-r o e j d j i'é' l a n d j a; a d a t t a- n g i ë n g m a t a l e u b o e j, d j i b e u d ò ï h s r o e j a b é h d j a g a, toen werd er vuurwerk afgestoken, dat in reeksen snel de hoogte inging; als men met slaperige oogen er naar keek, dan raakte men in verrukking en werd klaar wakker, (Banta Beuransah); l a d ō m d j i s r o e j k a n g ò n a s ò ë, d j i k a b g i g ò ë m e u'è n k a n d j a, sommigen waren zeer geestdriftig en op hunne tanden bijtende schermden zij met hunne dolken, (Malém Dagang); t e u n g ò h d j i s r o e j l ō n l o e m p a t-l o e m p a t, h a n a t e u'i n g a t k e u s i a g a m; t e u m a t e u g i d ò n g b a' l ō n n a r i, k a t e u k e u- d i d ò ë t a p a b a n, terwijl ik geestdriftig (dansende) rondsprong, dacht ik niet aan den jongen (n.l. het otterjong); al dansende trapte ik daarop bij ongeluk op hem; zoo was het eenmaal voorbeschikt, wat kunnen we er dan aan doen, (Plandō' Kantjé; zie de hieraan voorafgaande regels als eerste vbd. uit den Plandō' Kantjé geciteerd i.v. l a g è ë); zie verder vbd. i.v. k r a n g, r o e m a, s o e j.

SRÒËKAJA, zie s r è k a j a.

SROEKAN, zie s e u r o e k a n I en II.

SROENÈ, zie s e u r o e n è I en II.

SROENGGOEË', of s e u r o e n g- g o e ë', luchtpijp, (zie vbd. i.v. k r e u ë h), (verder) zeker onderdeel van een vlieger, zie i.v. g l a j a n g.

SROENÒË, zie s e u r o e n ò ë.

SROENÒH, zie s e u r o e n ò h.

SRÒËPADA, of s r ò j p a d a, s r i- p a d a, s i p a d a, en dial. s r a j- p a d a, t j r ò j p a d a, t r ò j p a- d a, t ò j p a d a, Uwe, Zijne, Hare Majesteit, Uwe, Zijne, Hare Hoogheid; zie vbd. o.a. i.v. k i a n a t, l a g è ë (onder p e u- l a g è ë), l a m a n I, m e u t j a- h a d a h, r o e n d ō', s ò ë. Zie p a d a I en s r i II.

SRÒH I, dial. ook r h ò h, uitbottend, vruchtknoppen of vruchten beginnende te krijgen, (alleen ge-

@lonaliakbar

bezigd van palm-, en rietgewassen, zooals klapper, suikerriet, padi, en van pisang), in de aren schietende; padi lōn rab, teungòh, ka sròh, mijn padi schiet bijna in de aren, is bezig in de aren te schieten, heeft reeds aren gekregen; limòng boeleuën nabi di gampōng, padé di blang ka sròh moeda; 'òh saré sròh teuma masa', toean Siti dja' saweuë aneu'eunda, vijf maanden bleef de profeet (Adam) in het dorp en de padi op het veld was toen begonnen in de aren te schieten; toen de padi aren had gekregen, werden deze rijp, en Siti (Eva) ging naar hare kinderen (uit wier lichaamsdeelen de padi was ontstaan) kijken, (Asaj djeuët padé); zie verder vbd. i.v. padé, sidjalòh.

SRÒH II, dial. ook rhòh, (rijst, nadat ze gestampt en gewand is) voor de tweede maal stampen (om ze wit te krijgen), wit stampen, (verder) fijn stampen, vergruizen, verbrijzelen, vermorzelen (b.v. van het hoofd van een veroordeelde in een rijstblok, eene straf, die oudtijds alleen door den soeltan opgelegd mocht worden); djisròh breuëh, zij stampt rijst voor de tweede maal; breuëh sròh, wit gestampte rijst, (zie vbd. i.v. djasa); toeleuëng gadjah neusròh sabé, na boebé glé meutamòn bata, (de gògasi) stampte aanhoudend beenderen van olifanten fijn en de (daarvan vervaardigde) baksteenen vormden stapels als bergen, (Banta Beuransah; hieraan gaat vooraf de regel, geciteerd i.v. euntjhō', en erop volgen de regels i.v. seudòë I); zie verder vbd. i.v. kahwa. Meusròh, voor de tweede maal gestampt (van rijst), wit, fijngestampt, vergruisd, enz.; sròh met meerv. subject, elkander vermorzelen; panglima prang djimeusròh-sròh, hana sabòh tiwaïh lila, de voorvechters trachtten elkander te vermorzelen, maar niemand deed voor een ander onder in bekwaamheid om te springen en te dansen, (Indra Bangsawan). Peusròh, laten sròh, of sròh met versterkte beteekenis. Teusròh, voor de tweede maal gestampt (van rijst), fijngestampt, enz.; zie vbd. i.v. koembaïh. Seumeuròh, de handeling sròh verrichten. Seuneuròh, de handeling sròh, de wijze of het resultaat ervan; breuëh seuneuròh, wit gestampte rijst. Zie seuba I, tòb.

SRÒJKAJA, zie srèkaja.

SRÒJPADA, zie sròëpada.

SRÒM, of, in het dial. van de Oostkust, rhòm, ròm, gooien, smijten, werpen (met, naar), weggooien, wegsmijten, wegwerpen; djisròm boeja ngòn batèë, hij gooit een krokodil met steenen; zie verder vbd. i.v. diwaj III, geulawa, loeta, palèt-palòt, pa'sa, *ph*at, reugam, rira', seunang, seuté', silè'. Meu-, of teusròm, gegooid, gesmeten, geworpen, enz.; meusròm (-sròm), sròm met meerv. subject, om strijd werpen, elkander

@lonaliakbar

werpen; tameusròm-sròm ateuëh tanda, na biasa teupat djaròë, werpt naar een doel, opdat uwe hand gewend en vast worde, (Prang sabi van Teungkoe Nja' Ahmat; zie den hieraan voorafgaanden regel, geciteerd i.v. seunang, p. 741). Seumeusròm, of seumeuròm, de handeling sròm verrichten; kajèë seumeuròm, een veerend latje, waarmede men leemen kogeltjes wegschiet om rijstdiefjes te verjagen.

SRÒN, of, dial., hròn, e.s.v. bijl, gebruikt om hout te kloven. Meusròn, zulk eene bijl hebben, met zulk eene bijl.

SRŌNG, of, dial. van de Oostkust, rōng, inbrengen, indoen, insteken, inschuiven, instoppen, induwen; srōng sikin lam sarōng, een sikin in de scheede steken; srōng lam glab, in de gevangenis doen; tasrōng apoej boe, schuif het vuur (het brandhout) van de rijst (waarop de rijst gekookt wordt) naar binnen toe; patōt neubōh dalam pasōng, patōt neusrōng dalam soela, het zou gepast zijn, indien ge mij in het blok deedt, het zou gepast zijn, indien ge mij op eene spiets staakt, (Indra Bangsawan); zie verder vbd. i.v. lipat, loerōng, neunòïh. Meu-, of teusrōng, ingebracht, ingedaan, ingestoken, enz., (ook) samengedreven, samengedrongen, samengepakt, samengestroomd, bijeengekomen, (van eene groote menigte); kata siteungòh boedjoe neutōng, ra'jat meusrōng wië oeneun lingka, volgens sommigen gaf hij in zijne volle lengte stooten met het hoofd onder de vijanden, die links en rechts om hem heen samengedrongen waren, (Pòtjoet Moehamat); ...... reungkahreungkah ngòn keutjoebōng keunan teusrōng ba' radja kra, ... reungkahreungkah-apen, en keutjoebōng-eekhorens waren daar bij den apenkoning samengestroomd, (Tjah Koebat); zie verder vbd. i.v. jèë. Peusrōng, laten srōng, of srōng met versterkte beteekenis. Seuneurōng, of neurōng, de handeling srōng, het object of het resultaat ervan, (verder) driehoekig kromhout bij voor-, en achtersteven van eene prauw, dienende om er meer stevigheid aan te geven, (zie ook i.v. toeroeïh); eumpang neurōng (of seuneurōng), zie i.v. eumpang; ladōm ba ploeëng eumpang seuneurōng, ladōm oesōng patjō' nira, sommigen vluchtten met sirihtaschjes, anderen droegen bamboekokers met arènsap weg, (Pha Soeasa). Vgl. soeroeng.

SRŌT, of rōt, naar beneden gevallen, af-, uit-, neergevallen, neergestort, neergekomen, (ook) te vroeg ter wereld gekomen (van eene onontwikkelde vrucht), ergens terecht gekomen, beland (zie vbd. i.v. kòh, peuë), (fig.) ontvallen, (ook met voordacht) uitgesproken (van woorden, zie vbd. i.v. kada, lhō' II), lager gekomen, verlaagd (in rang, zie

@lonaliakbar

vbd. i.v. pangòn), verbleekt (van gelaatskleur), (verder) naar beneden vallende, af- uit-, neervallende, neerstortende, neerkokomende, enz.; srōt tjōng kajèë, uit een boom gevallen; inòng njan ka srōt aneu', die vrouw heeft eene miskraam gehad; srōt ië moeka, verschieten, verbleeken, (bij schrik, angst, misnoegen, woede); jōh njan Meudeuha' radja pandang tjahja hilang ba' ië moeka; srōt ië moeka radja Wadirah, neuleungò peuneugah Adjasan kata; radja poemeureuka Meudeuha' lam até, hana lahé leumah njata, M. keek toen den vorst aan en zag, dat de glans van zijn gelaat verdwenen was; vorst W. was verbleekt door het hooren van de woorden van A.; in zijn hart was hij op M. vertoornd, maar naar buiten bleek het niet, (Meudeuha'; zie verder vbd. i.v. klat I); zie verder vbd. van srōt o.a. i.v. aléh, keutoepōng I, *krè-krò*, latjab, le, leu*b*am, leu*b*am-leu*b*oem, mòn, oena', paléng, palōt, pangkèë, pawōh, phèë, poesat, raleuë, rambèë I, roebeuët, roepia, sajōb, sangkōt, seu', seumangat I, seumpòm, soendi, soeréng, sōseuë, en van den vorm rōt i.v. léng, ngòb, panggang, roepia, seundèt, soegōt, sroeëng. Peusrōt, laten vallen, enz., gooien (op), afgooien, afdrijven (van eene vrucht); peusrōt oereuëng ba' reunjeun, iemand van de trappen laten vallen, afgooien; peusrōt aneu', eene vrucht afdrijven, abortus opwekken; euntjiën di djaròë neupeurōtlé, idang hasé ta'eu teuka, hij gooide zijn ring van zijn vinger af en men zag opgemaakte idang's met spijzen komen, (Boeda' Meuseukin); habéh seuleusòë ka neukalòn, neupeusrōt ba' Toehan Pònjang asa; „éntja Alah, pòtjoet, *h*an peuë salah, mèë talangkah doea plōh doea'', nadat hij alles (in de wichelboeken) had bekeken, liet hij (ten slotte de zaak) neerkomen op (den wil van) den Heer die eenig is: „zoo Allah wil, prins, dan kunt ge zonder bezwaar den tweeentwintigsten vertrekken'', (Pòtjoet Moehamat).

T.

TA I, (Arab. tâ'), de 3de letter van het Arab. alphabet; zie i.v. hidja.

TA II, verkorte en accentlooze vorm van de pers. voornaamwoorden v.d. 1ste en 2de pers. geutanjòë en gata als voorvoegsel voor werkwoordstammen, drukt verder in vervoegde vormen van het werkwoord ook het onbep. pers. vnw. men en den imperatief uit; tadja', wij gaan, gij gaat, men gaat, laten we gaan, ga (gaat); zie verder vbd. o.a. i.v. bantah (sprkw.), dja' (sprkw.), doeë' (sprkw.), la-

@lonaliakbar

ja' (sprkw.), salōran, soelét.

TA III, zie teu I.

ṬA (Arab. ṭâ'), de 16de letter van het Arab. alphabet, in de spreektaal meest als een gewone t uitgesproken; ṭa meutjirië' beusòë, (de letter) ṭa heeft den vorm van een ijzeren ketel. Zie i.v. hidja.

TA-TÈ, (freq. van *tè*), het geluid van b.v. vele sroenè's, die door elkander klinken; soeléng tambō ngòn seuroenè, *ta-tè* 'a-'è boenjòë soebra, dwarsfluiten in een orkest met trommen en klarinetten klonken luid met *ta-tè*-, en 'a-'è-geluiden door elkander, (Indra Bangsawan).

TA', met een min of meer scherp werktuig, b.v. met een zwaard, een slag toebrengen of een tik geven, houwen, hakken (naar, op), kappen, doorhakken; duidt verder bij zeker dobbelspel met munten eene bepaalde ligging van de munten aan (zie i.v. itam); ta' teupeuën, bij het weven den inslag met de weeflade aankloppen, (zie vbd. i.v. pè'-pò'); lagèë oenòë kleuëng ta', zie i.v. oenòë, en vbd. i.v. seubō'; goela ta', zie i.v. goela; sita', een tikje, een beetje, een weinig, nogal, tamelijk, (ook) gelijk, even, (lett. van één slag); beudòïh proemòh oelèëbalang njang na tjaròng ba' meuhaba; toeha alang moeda sita', teungòh gala' dja' keureudja, toen stond eene der oelèëbalang-vrouwen op, die kundig was in het voeren van het woord, die nog niet oud, tamelijk jong was, en juist ervan hield om naar feesten te gaan, (Noen Parisi; zie ook vbd. i.v. djoeara); haba njòë, toeankoe, panjang sita', meung bè' djeula' meutjalitra, dit verhaal, heer, is een beetje lang, als gij er maar niet genoeg van krijgt, terwijl ik het vertel, (Tjah Koebat); hana sahò keutiwasan, saban-saban agam ngòn dara; oemoe pi seudang teungòh balèh, gaséh pi leubèh didalam dada; oemoe sadoem moeda sita', teungòh gala' ba' meuseunda, de eene doet in geen enkel opzicht voor de andere onder, de jonge man en de jonge maagd waren in alle opzichten gelijk; zij waren beiden jong, juist in de jaren der puberteit, en koesterden in hun hart groote liefde; zij waren gelijk in leeftijd, even jong, en hielden juist veel van schertsen, (Diwa Sangsaréh); meugah djameun Tō' Pang Bajoe, ngòn laram soe sang bioela; adat djinòë na sita'-ta' Leubè Banja' rab keumiëng sa, vroeger was (om zijne zangvoordrachten) beroemd T. P. B., wiens stem als eene viool klonk; van den tegenwoordigen tijd is L. B. hem bijna gelijk, evenaart hem bijna, (Malém Diwa); zie verder vbd. van ta' o.a. i.v. goentō, loepōt, *p*eung, phèë, poega, poesa, rantjōng, saba (sprkw.), simban, sòë-goe-

@lonaliakbar

m ò ë, t a d j a m, t a p a'. M e u t a', de handeling t a' verrichten, t a' met meerv. subject, (op, naar) elkander houwen, hakken; d j i m e u t a' t j a n g b e u n g ò h s e u p ō t, h a n a l o e p ō t d j i h b a n d o e a, zij hieuwen en hakten op elkander van den ochtend tot den avond, en geen van beiden dolf het onderspit, (Banta Beuransah); m e u t a' t h a m, (lett. elkander of een ander tikken en tegenhouden, of houwen en pareeren), e.s.v. spel, dat ook m e u g a l a h-g a l a h-p a n j a n g genoemd wordt (zie i.v. g a l a h), (verder in het algem.) trachten tegen te houden, (trachten) elkander den pas af (te) snijden, schermen, achtervolgen, nazetten; p o e t r ò ë M e u l o e d j e u ë t k e u r a d j a w a l i, k e u m i r a h p a t i R o e h ō n A'l a; d j i m e u t a' t h a m h a n a s a k r i, d j i t i t i l a m a w a n m i g a, prinses M. veranderde zich in een r a d j a w a l i en R. A. in een m i r a h p a t i; de eene achtervolgde de andere op onbeschrijfelijke wijze, en zij gingen daarbij voorzichtig langs de wolken, (Banta Beuransah); d j i t j ò' p e u d e u ë n g d j i m e u t a' t h a m, p e u l e u m a h a d j a m d i n a b p o e t r ò ë, zij grepen een zwaard en schermden ermede om hunne vaardigheid voor de prinses ten toon te spreiden, (Banta Ahmat); d j i m o e p a n t ō n d j i m e u d é n d a n g, d j i m e u t a' t h a m m e u'è n m o e d a, (de hofjuffers) droegen p a n t ō n's voor en neurieden deuntjes, terwijl zij (dansende) elkander spelenderwijs den pas trachtten af te snijden, (Banta Ahmat); h a b é h k i r ō h b a n s a b ò h b l a n g, g e u m e u t a' t h a m p e u l é t r o e s a, het geheele veld was in rep en roer, zij (n.l. de menschen, die aan het ploegen waren) achtervolgden het hert, en trachtten het den weg af te snijden, (Plandō' Kantjé; zie den hieraan voorafgaanden regel i.v. g a s o e j); zie verder vbd. van m e u t a' i.v. k e u r e u p a'-k e u r e u p o e', k e u r e u *t* a m-k e u r e u *t* o e m, l e u g a b-l e u g o e b, l e u p a'-l e u p o e', p e u d e u ë n g, r o e n ò ë, s a j ō n g I, s o e r a' I. P e u t a', laten t a', of laten m e u t a', met elkander laten vechten, (verder grof voor:) gaan (naar), hem smeren; d j i p e u l ō t l e u ë' d j i p e u l ō t t i ō n g, d j i p e u t r ò m p a t ō n g d j i p e u t a' s i n g a; l e t h a t p i a s a n b a' s i k a p h é, o e r e u ë n g m e u'o e n g k i k e u a g a m a, zij lieten duiven elkander pikken, zij lieten beo's elkander pikken, zij lieten poppen elkander schoppen en zij lieten leeuwen elkander slagen geven; zij hadden zeer vele soorten vermaken, die ongeloovigen, die lieden, die den waren godsdienst loochenden, (Malém Dagang); h ò k a S i A g a m? — a l è h h ò k a d j i p e u t a', waar is A.? —, ik weet niet waarheen hij gegaan is. T e u t a', gehouwen, gehakt, (bij ongeluk of als toestand); zie vbd. i.v. t a r a h. T e u m e u t a', de handeling t a' verrichten; d j i t e u m e u t a' d i d j i h k e u d r ò ë,

@lonaliakbar

habéh geutanjòë djipoephana, (dat wonderkampmes) hakte er van zelf op los en velen van ons heeft het gedood, (Boeda' Meuseukin).

TA'-TŌ', of tō'-tō', het geluid van b.v. geklop of getik op hout, het slaan van kleppers, van den gang van iem., die een houten been heeft, zulk een geluid makende, klepperende, (verder) e.s.v. klepper van hout of bamboe, dien men in klapper-, en vruchtboomen of tusschen rijpende padi hangt om door het klepperend geluid, dat men door er met touwtjes aan te trekken er mee maakt, eekhorens en vogels te verjagen, (ook) e. s. v. bel van bamboe of hout, die men buffels om den hals hangt, (ook) e. s. v. tong-tong, gew. van bamboe, die men b.v. in een meunasah heeft om de menschen op te roepen voor b.v. een kanoeri; peuë djéh ta'-tō'?-oereuëng pèh djō', wat is het daar voor een geklop?,-het is iemand, die bezig is een arènbloemtros te bekloppen (om palmwijn te winnen). Meuta'-tō', kloppende geluiden makende. Peuta'-tō', kloppende geluiden maken of doen maken. Zie keuta'-keutō', pa'pa' I.

TA'ADI, zie ta'di.

TA'AJÉN (Arab. ta'jîn), bepaling, beperking; bepalen, beperken nader aanduiden, in het bijzonder vaststellen; in het bijzonder, speciaal, uitsluitend, (in hik., en verder bekend als technische term uit de voorschriften omtrent de seumajang, meest in de volgorde:) kasat, ta'araj, ta'ajén, de bedoeling (om een seumajang te verrichten), de vermelding dat het een verplichte seumajang is, en de nadere aanduiding welke seumajang het is, (b.v. leuhō, enz.), (drie voorwaarden voor de geldigheid van een seumajang, zie ook vbd. i.v. ra); djeunèh poedjòë sikeulian keu Toehan 'azza wa djalla; poedjòë lahé deungòn batén, énsan ngòn djén doem peukara; keumbali hana hò la'én, ta'ajén keu Pò lōn Gata, alle soorten en aller lofprijzingen zijn voor den Heer, die groot en machtig is; lofprijzingen, die tot uiting komen en innerlijk gedaan worden, lofprijzingen van menschen, van djén's, van alles keeren zich nergens anders heen dan uitsluitend tot U, mijn Heer, (Noeu Parisi); areuta bòjtaj maj tan lam nanggròë, deungòn ripè djinòë tapeuhasé blandja; khoesoeïh ta'ajén djameun sikarang, tapeugèt sampan prang lawanrada; meung tan talawan deungòn sampan, deungòn peuë hilang di la'ōt Oelanda, geld in de schatkist van het land is er niet, brengt nu dus geld bijeen door vrijwillige bijdragen, vooral en in het bijzonder nu, om prauwen voor den oorlog te vervaardigen, (want) als ge niet met prauwen ten strijde trekt, waarmede zouden dan de Hollanders op zee verjaagd kunnen worden,

@lonaliakbar

(Tadeukiratō rakidin). Zie ta-'ajōn.

TA'AJŌN, (Arab. ta'ajjoen), zelfbepaling (van Allah), (mystieke term, wordt ook wel gebezigd voor ta'ajén als seumajang-term); zie vbd. i.v. pintjé, ra.

TA'AKHÉ, of ta'khé, (Arab. ta'chîr), uitstel, opschorting; uitstellen, opschorten, tot later verschuiven; sòënjang ta'akhé manòë djeunabat, djiprèh teubiët mata oeròë; geusoerat keu djih meuhat tjilaka, hé Abi Da, ingat keudròë", (de Profeet zeide tot Aboe Dzarr:) wie het nemen van een ritueel reinigingsbad na de echtelijke gemeenschap uitstelt tot de zon opkomt, voor hem zal stellig een ongeluk worden opgeteekend (bestemd), denk er om, hé A. D., (Tambéh toedjōh blaïh).

TA'ALA, of ta'la, (Arab. ta'âla), verheven, de Verhevene, (van Allah gebezigd); zie vbd. o.a. i.v. ha' I, roesō', sabét, sroe, tanda.

TA'ARAJ (Arab. ta'arroedh), onderneming, verrichting, (bekend als technische term uit de voorschriften omtrent de seumajang, n.l.) de vermelding, dat men een verplichte seumajang verricht; zie vbd. i.v. ra, ta'ajén.

TA'AT (Arab. ṭâ'ah), gehoorzaamheid (n.l. aan Allah), godvruchtigheid, vroomheid, godvruchtige werken, vrome handelingen; gehoorzaam, godvruchtig, vroom; gehoorzaam enz. zijn, gehoorzaamheid betoonen, een godvruchtig leven leiden, zijne godsdienstplichten getrouw naleven; si ta'at khém si ma'siët mòë, pagé doedòë djan paré'sa, de vrome zal lachen, en de onvrome huilen op den dag, waarop het onderzoek plaats zal hebben (i.e. op den dag des oordeels), (Akeubarō Karim); beu phoej toebōh asòë mangat, beu djita'at keu Rabana, mogen ze arbeidzaam zijn en gezondheid genieten, mogen ze den Heer gehoorzaamheid betoonen, (Tambéh toedjōh blaïh); zie verder vbd. i.v. karōt, lalè, lantjōng, oedjōb, peuë', rabé, sasat, sisat.

TAB, syn. van keutab III, zie aldaar en i.v. tab-toeb.

TAB-TIB, (freq. van tib), syn. van keutab-keutib (zie aldaar) en in de spreektaal gebruikelijker, geeft ook de drukte te kennen, die men maakt, wanneer men iets zoekt; peuë njan tab-tib di roemòh, peuë na gadòh, wat is het daar voor eene drukte in huis, wat is er weg; é' tab-tib tamoemita, *h*an é' na, ge kunt u er gek naar zoeken, het is niet te vinden. Peutab-tib, tab-tib-geluiden maken; bè' kapeutab-tib dròëkeu di roemòh, keunòë katrōn, maak geen leven in huis, kom hier beneden.

TAB-TOEB, (freq. van toeb), syn. van keutab-keutoeb, (zie aldaar). Meutab-toeb, die geluiden makende; meutab-meutoeb (ook gescheiden), id., doch

@lonaliakbar

met langere tusschenpoozen; *h*an lé meutab *h*an lé meutoeb, meung taleungò groeb mantòng njang na, het waren geen tab-, en toebgeluiden meer (het waren geen afzonderlijke geluiden van geweerschoten meer), men hoorde alleen het gedreun van salvo's, (Pòtjoet Mochamat). Peutabtoeb, die geluiden maken of laten maken; peuë kapeutabtoeb njan di joeb mòh, wat maak je daar voor tabtoeb-geluiden onder het huis.

TABA I, bieden, een bod doen, minder bieden dan gevraagd wordt, dingen, afdingen, (fig.) ontzag, vrees hebben, bang zijn voor, vreezen, (komt in deze beteekenis gew. met eene ontkenning voor, zie vbd. i.v. lagi II, koea', malèë, mintra, peudjam); djitaba moerah-moerah that, panè é' djibri, zij doet altijd zoo'n laag bod, hoe zouden ze het kunnen geven. Meutaba, geboden, gedongen, afgedongen, ontzien, gevreesd. Peutaba, te koop bieden, (ook in het algem.) aanbieden, vragen of iem. iets hebben wil, aanbevelen, aanprijzen; djipadjōh boe hana djipeutaba keu gòb, hij eet zonder anderen te vragen of ze niet mee willen doen; Alah Alah, haj teungkoe tjoet, hana ranoeb, peuë lōn peutaba; geunantòë lōn bri ranoeb teulipat, peugèt hikajat keu tjèëdara, ach, ach, geliefde teungkoe's, ik heb geen sirih, wat moet ik u aanbieden; in plaats van gevouwen sirih aan te bieden, vervaardig ik voor u, broeders, een hikajat, (Banta Ahmat); maséng-maséng peutaba dròë, „mamèh kamòë that moeda-moeda"; toeha moeda marit keudròë, „tatjò' kamòë, wahé Bangta", elk (der vruchten aan den boom) bood (prees) zich zelf aan, „ik ben erg zoet en jong"; oude en jonge (vruchten) konden spreken, „neem mij, o B.", (Banta Beuransah); djipeutaba namiët sabòh, djikheun that djròh oereuëng binòë, hij biedt eene slavin te koop, die hij als zeer mooi aanprijst, (Meudeuha'). Teumaba, de handeling taba verrichten; teungòh djiteumaba, hij is aan het afdingen.

TABA II, het 67ste hoofdstuk (soerat) van den Qorân, (naar de eerste twee lettergrepen van het aanvangswoord tabâraka); djoeïh taba, de 29ste djoeïh van den Qorân, (die met de soerat taba begint, en ook, vooral ten behoeve van het godsdienstonderwijs, als afzonderlijk geschreven of gedrukt deeltje te krijgen is); tabeuët taba peugléh koeboe, reciteer (bij een graf) Qor. LXVII om het graf rein te maken.

TABA' (Arab. ṭabaq), presenteerblad of schaal, zonder voet, gew. van hout (in hik. ook van b.v. soeasa), groot en rond van vorm, waarop men kleinere schaaltjes en schotels met spijzen plaatst, of b.v. bij kanoeri's

@lonaliakbar

rijst doet om die daarna in borden over te scheppen; njan boebé raja radja paléh, meung bòh beutéh peuët oereuëng wa; ... 'òh takalòn oeba' tala', tjoet tè' taba' raja mata, zoo groot was die vervloekte vorst, alleen zijne kuiten hadden den omvang van de omvademing van vier personen; ... als men naar zijn voorhoofd keek, dan zag men, dat zijne oogen vrij wat grooter waren dan een taba', (Banta Beuransah); zie verder vbd. i.v. langi, oendō, seureuba. Meutaba', een taba' hebben, op zulk een presenteerblad gelijkend, bij zulke presenteerbladen; moekamoeka meutaba', het geheele gezicht lijkt op een taba', (is groot, rond en plat).

TABAJ (Arab. ṭabl, trom, Mal. tabal), inhuldigen, installeeren (als vorst); tabaj keuradja, als vorst inhuldigen; bè' toeankoe reudjang keumbali, Radén Meuntri bah tabōh keu radja; Radén Meuntròë djinòë neutabaj, lheuëh njan neuwòë doeli meukoeta, heer, keer niet zoo spoedig (naar uw land) terug, laten we (eerst) R. M. tot vorst verheffen; installeer nu R. M. als vorst, daarna keert Uwe Majesteit (naar uw land) terug, (Tjintaboehan); batèë tabaj, ook batèë teunabaj, inhuldigingssteen, (waarop vroeger de soeltan bij de inhuldiging plaats nam). Teunabaj, inhuldigen, installatie.

TA'BÉ, zie ta'bi.

TABÉ' (Mal. tabik), groet, begroeting. Meutabé', groeten, elkander groeten, begroeten; 'òh saré tō' njan oe Dalam, meuteumeunglé jōh njan ngòn Toean Beusa; geumeutabé' moematmat djaròë, teuma geumoepròë geumoebitjara, toen (Teukoe Ba'ét) in de kraton kwam, ontmoette hij den Gouverneur; zij begroetten elkander en gaven elkander de hand, vervolgens spraken en beraadslaagden zij met elkander, (Prang Gōmpeuni).

TA*B*È' (Arab. tâbi'), volger (n.l. van Mohammad, d.w.z. die tot de op hem volgende generatie behoorde), generatie, geslacht; ta*b*è' meuta*b*è' tjit kameunan, van geslacht op geslacht is het zoo geweest; zie verder vbd. i.v. tabi'in. Meuta*b*è', van geslacht op geslacht. Zie tabi'in.

TABÈË; meutabèë, Pedirsch voor meudabèë, zie i.v. dabèë.

TABÉNG, voorhangsel, gordijn van eenvoudige stof en onversierd, dienende ter afschutting van b.v. een zware zieke, van eene vrouw in de kraam, van een deel van de sramòëlikōt ter voorkoming, dat de schoonzoon zijne schoonmoeder ziet, wanneer hij zich naar of uit de djoerèë begeeft. Meutabéng, van een afschutgordijn voorzien, door een gordijn afgeschut, afgescheiden, (fig.) met een waas bedekt, wazig (van de oogen); meutabéng that matalōn, mijne oogen zien erg

@lonaliakbar

wazig. Peutabéng, van een afschutgordijn voorzien, met zulk een gordijn afschutten, zulk een gordijn aanbrengen; peuënjan tapeutabéng-tabéng lé gata, wat schut ge daar met een gordijn af. Vgl. tirè.

TABEUË, flauw, laf, zouteloos, smaakloos, niet smakelijk (niet zout, niet zoet, niet zuur, niet heet genoeg, enz.), niet pittig van smaak, (van water:) zoet (niet zout), (van eene kleur:) flets, (fig.) zonder kracht, zonder pit, slap, geesteloos, (wordt ook in fig. zin vaak gebezigd in tegenstelling tot masén); ranoeb tabeuë, flauw smakende sirih, (zie vbd. i.v. seuleupōng); ië tabeuë, zoet water, (zie ook vbd. i.v. kroeëng); tabeuë (ië) babah, een flauwen, fletsen smaak in den mond hebbende, (wanneer men naar iets hartigs of naar iets zuurs verlangt); tabeuë babah, fig. gezegd van iem., wiens woorden geen geloof vinden; tabeuë that moeka djih, wat ziet hij er flets uit; soe tabeuë that ba' djibeuët, wat reciteert hij met eene flauwe, lustelooze stem; awé tabeuë, zie i.v. awé; zie verder vbd. i.v. kò I, masén, oeteuën, 'òh (onder toe'òh, sprkw.), parië', poetéh (sprkw.), sanjeum, sreuë. Meutabeuë, een zoetwaterbad nemen, nadat men b.v. in zee heeft gebaad, (= peutabeuë dròë). Peutabeuë, tabeuë maken, minder zout, zouteloos enz. maken, iets door toevoeging van zoet water van zout water ontdoen, met zoetwater afwasschen; peutabeuë djeuë, een net (na gebruik in zee) met zoetwater afwasschen. Vgl. tawa, taweuë.

TABI, met de vlakke hand slaan, een klap geven, gew. gebezigd met de hand tot object, b.v. de eigen hand, wanneer die hand alles, dat men ermede aanvat, laat vallen.

TA'BI, ook, doch minder, ta'bé, (Arab. ta'bîr), uitlegging, verklaring (van een droom, van een meer of minder zeldzaam verschijnsel, van een voorteeken), beteekenis, zin (van een droom, enz.); uitleggen, verklaren; djeuët tata'bi loempòë, kunt ge droomen uitleggen; djeuët takalòn ta'bi loempòë lōn, kunt ge (in uw boek over droomuitlegkunde) de verklaring (de beteekenis) van mijn droom nazien; ta'bi geumpa, goerana, verklaring, beteekenis van eene aardbeving, van eene eclips (als voorteeken); „njang geupét lhèë, teungkoe peugah kri, neukheun ta'bi njang sampōreuna"; „sabé kaja djimoebri-bri, njang paki hana sapeuë na; meunankeu pi'é énsan barangri, lahé ta'bi meunan njata", „en de drie watervaten (die ik gezien heb), zeg mij, teungkoe, de juiste beteekenis ervan"; „de rijken bevoordeelen elkander en de arme blijft arm; zoo is de aard van ieder mensch, en dat is duidelijk de beteekenis (van de drie waterva-

@lonaliakbar

ten, die gij gezien hebt), (Banta Beuransah; zie het citaat uit hetzelfde werk i.v. peuë'); zie verder vbd. i.v. ma'na. Meuta'bi, eene beteekenis, een zin hebbende; meuta'bi-ta'bi, uitlegger (van droomen enz.) spelen; loempòë njan na meuta'bi, die droom heeft eene beteekenis. Peuta'bi, laten ta'bi, of ta'bi (verb.) met versterkte beteekenis.

TABI'AH, zie tabi'at.

TABI'AT, in hik., voor het rijm, ook tabi'ah, (Arab. ṭabî'ah), aard, karakter, inborst, gewoonte; hana sapat njang na tjatjat, bō̄h tabi'at bō̄h ba' roepa, in geen enkel opzicht viel er iets (op haar) aan te merken, noch ten aanzien van haar karakter, noch ten aanzien van haar uiterlijk, (Noen Parisi); tabi'at Arab meunan lagèë, sabòh-sabòh soekèë djibō̄h panglima; tabi'at Toeroeki le that bilō̄', *h*an djita'lō̄' njang la'én bangsa; tabi'at Parisi halō̄ïh tjeureudé', djibalé'-balé' mita bitjara, het karakter der Arabieren is aldus, dat zij in elken stam een hoofd aanstellen; het karakter der Turken is, dat zij veel listen hebben en niet aan een ander ras onderworpen willen zijn; het karakter der Perzen is, dat zij fijn en slim zijn en eene zaak wenden en keeren, wanneer zij er eene oplossing voor zoeken, (Tadeukiratō̄ rakidin; van die drie volkeren heeten de Atjèhers af te stammen, zie i.v. kawō̄m). Meutabi'at, karakter, een zeker karakter hebben.

TABIB (Arab. ṭabîb), geneesheer, geneeskundige, medicijnmeester, medicijnman, doekoen (ook die b.v. door toovermiddelen wilde dieren vangt); teungkoe tabib, id., (zie vbd. i.v. keunòng onder teukeunòng); djibō̄h hékeumat Panglima Keudah, aréh bélah tabib raja, P. K. paste (om de wilde olifanten te vangen) een toovermiddel toe, hij was zeer kundig in geheime wetenschappen en een groot doekoen, (Pòtjoet Moehamat); zie verder vbd. i.v. roegòë.

TABI'IN (Arab. verbogen vorm van tâbi'œ̂n, meerv. van tâbi'), volgers (n.l. van Mohammad, d.w.z. de op hem volgende generatie); ta*b*è' tabi'in, id.; ja Toehankoe rahmat tabri, ateuëh nabi rasoej Gata; ateuëh waréh deungòn sahbat, ateuëh oemat njang takoea; ... sigala ta*b*è' tabi'in, njang mò'min deungòn tjoehada, o Heer, schenk genade aan den profeet, Uwen gezant, aan zijne familie en zijne gezellen, aan de godvruchtige belijders van zijn geloof; ... aan zijne volgers, die geloovig waren en die als geloofsmartelaren zijn gestorven, (Noen Parisi). Zie ta*b*è'.

TABOE, zaaien, uitzaaien, strooien, uitstrooien, verspreiden, uitspreiden; taboe bidjèh padé, padizaad uitzaaien; taboe

@lonaliakbar

doeë', uitzaaiing van padizaad dadelijk op den akker en niet eerst op een kweekbed; taboe seuneulōng, uitzaaiing van padizaad op een kweekbed om zaailingen te kweeken, die later naar den akker overgeplant worden, (ook taboe raleuë genoemd, zie i.v. raleuë); boengòng taboe, zie i.v. boengòng; zie verder vbd. i.v. karéng, keunòng, leubòt, peureutjé', rampòë, seulipō'. Meu-, ook teutaboe, gezaaid, uitgezaaid, gestrooid, enz.; zie vbd. i.v. kōntōm, meuloe, ragoe, roepia, salòb. Peutaboe, laten taboe. Teumaboe, de handeling taboe verrichten; moesém meu'oeë rab teumaboe, oedjeuën timoe pi rab teuka, het was ploegtijd en bijna zaaitijd, en de tijd der Oostmoesson-regens naderde ook, (Plandō' Kantjé). Teunaboe, de handeling taboe, de wijze of het resultaat ervan; padé teunaboe, zie i.v. padé.

TABŌT (Arab. tâb͡œt), kist, lijkkist, de ark des verbonds (der Israëlieten), wordt gebezigd als syn. van djeunadah bij het Hasan-Hoesein-feest, (zie i.v. djeunadah).

TABSILI, of tapeusili, (Arab. tafçîlî), in bijzonderheden, gedetailleerd, (in geschr.); hana wadjéb takeutahwi, tapeusili tapeunjata, men is niet verplicht ze te kennen, en ze in bijzonderheden te (kunnen) bewijzen, (Akeubarō Karim; zie den hieraan voorafgaanden regel i.v. hingga). Zie tapeusé II.

TADAH, wat een hoofd aan zijne volgelingen (rakan) voor levensonderhoud geeft (waaronder ook sirih met ingrediënten en opium, en meest gebezigd in tijd van oorlog), onderhoudskosten, rantsoen; (ook) de handen ophouden om iets te ontvangen (b.v. een aalmoes), bedelen, (verder) de zeilen zoodanig opzetten, dat ze wind vangen, (vgl. Mal. tadah); theun tadah, de handen biddend ophouden voor een geschenk, voor een aalmoes, (ook) het rantsoen onthouden, niet geven; *h*ané' lōn seutèt Teukoe A, mit that geubri tadah, ik heb geen lust om Teukoe A te volgen (te dienen), hij geeft zeer weinig levensonderhoud; rakan sahbat bè' tadhōt-dhōt, leumah leumbōt ngòn tjèëdara; nadjigaséh bè' djitakōt, meunan njang gòt hé aneu'eunda; lagi djitém maté sadjan, keuba'tian sabab goena; njampang koereuëng tadah banggi, doem beutabri takeukira; ranoeb pineung gapoe bakōng, doem taboeloeëng ratarata, (de vorst zeide tot zijne zonen:) snauwt uwe volgelingen en vrienden niet af, en weest vriendelijk tegenover uwe broeders, opdat zij genegenheid en geen vrees voor u koesteren, zoo is het goed, mijne zonen; zij zullen u dan in den dood willen volgen, en u toegewijd zijn als ge-

@lonaliakbar

volg van uwe weldaden; mocht ge voor de opiumschuivers (onder hen) te weinig rantsoen hebben, verdeel het toch met overleg onder hen allen; sirih, pinang, kalk en tabak, alles moet ge gelijkelijk onder hen verdeelen, (Pòtjoet Moehamat); t a t a d a h (meest t a t h e u n) l a j e u ë b l a h w i ë, zet de zeilen aan den linkerkant op. T e u m a d a h, de handeling t a d a h verrichten.

TADI, slaan (met een stok, een knuppel of iets dergelijks), knuppelen; zie vbd. i.v. b o e l a t, l e u m b a m. M e u t a d i, geslagen, elkander slaan; b a n d j i l e u n g ò d j i m e u n g t a d i, r a d j a d a n g k i b ō t t j ō' m a b e u s ò ë; k e u d é h k e u n ò ë d j i m e u t a d i, b a n d o e a s i k e u b a j *h* a n s ò ë, zoodra de d a n g k i-vorst hoorde, dat (zijn tegenstander) hem een slag (met de knots) wilde geven, hief hij zijne ijzeren knots omhoog; van beide kanten sloegen zij op elkander (met hunne knotsen), maar beiden waren onkwetsbaar, (Banta Ahmat). T e u t a d i, geslagen (bij ongeluk, of als feit). T e u m a d i, de handeling t a d i verrichten.

TA'DI, ook *t* a'd i, t a'a d i, (Arab. t a'z î r), oplegging van eene straf, waarvan de soort de rechter zelf mag bepalen (b.v. berisping, boete, gevangenisstraf, te pronkstelling, enz.), arbitraire correctie, (ook in het algem.) straf, bestraffing; eene straf opleggen, straffen, bestraffen; k a k e u n ò n g t a'd i l ō n b a' T e u k o e, ik heb van den teukoe straf (b.v. boete) gekregen; k a d a n g g a t a t a p a n t j o e r i, g e u t e u m è ë t a'd i o e l é r a d j a, misschien hebt ge diefstal gepleegd (dat ge zooveel kostbaarheden bij u hebt), dan zal de vorst u nog straffen, (Tjintaboehan); l h e u ë h g e u t a'd i g o e r è ë p e u ë t d r ò ë, m a g e u j o e ë w ò ë m e u'a ï h d è ë s a, nadat (de vorst) de vier g o e r è ë's (door te pronkstelling) gestraft had, gelastte hij hen naar huis te gaan en vergaf hun hunne wandaden, (Meudeuha'). M e u t a'd i, gestraft, bestraft. P e u t a'd i, laten t a'd i, of t a'd i met versterkte beteekenis.

*T*A'DI, zie t a'd i.

TADJAM, scherp (van b.v. messen, zwaarden), puntig (van b.v. pieken, klauwen), fijn (van een schrift), bijtend, prikkelend (van b.v. peper), (verder) snel (van eene beweging, van b.v. een stroom, van den wind, ook van een geluid), (fig.) scherp (van b.v. het gezicht, het verstand), scherpzinnig, kundig, vaardig (inz. in geheime wetenschappen), krachtig, eene snelle, krachtige uitwerking hebbende (van b.v. een gebed, eene tooverformule); (ook) het scherp, de scherpe zijde (van b.v. een mes); t a d j a m t h a t m a t a, zeer scherp van lemmet, (fig.) zeer scherp van gezicht; t a d j a m t h a t k e u m a l ò n, zeer scherp ziende; n a t ò m s i k i n d j i t a' t a d j a m, m e u n a n t a p h a m h é B é n t a r a, heeft ooit een zwaard op zijn eigen scherp gehouwen, zoo moet ge het

@lonaliakbar

begrijpen, o B., (Pòtjoet Moehamat; gezegd van iets, dat men onmogelijk of ongehoord acht, zie de hieraan voorafgaande regels, uit eene andere redactie geciteerd als tweede vbd. uit den Pòtjoet Moehamat i.v. paleuët I); zie verder vbd. i.v. geulawa, larab, mbōïh, ngeudéh, njoerōng, oeëh, raleuë, rata, seureubō', singgam, en van de fig. beteekenis i.v. hat, matan, peungeuliëh, peungila, peungimbōj, radjah, soekōt. Peutadjam, scherp enz. maken; zie vbd. i.v. tampheuë'. Teunadjam, het scherp enz. zijn, scherpte, enz.; lagi halōïh that titi njan, leumah pi *h*an ta'eu njata; ngòn teunadjam amat sangat, misé kilat tadjam mata. verder is die brug (over de hel) zeer fijn, zóó dat ze niet duidelijk te zien is; voorts is ze buitengewoon scherp, zoo scherp als de bliksem, (Toedjōh kisah).

TADJI, zie tidji.

TADJŌ, rennen, snellen, voortrennen, voortsnellen, op iem. of iets afrennen, afstormen, toerennen, toesnellen, toestormen, zich storten, zich werpen (op), bespringen (zooals eene kat of een tijger doet); hò di ma tòb-tòb tadjō, waar gaat moeder toch heen, dat zij zoo rent, (zegt b.v. een kind tot zijne moeder); pahlawaneura'jatthatle, ka djitadjō ban bòh singgam, de voorvechters, het talrijke krijgsvolk ziende, renden op hen af zoo snel als (weggeslagen) bòh singgam's, (Banta Ahmat); ka djitadjō hana sakri, sang boebiri teungòh meunta, hij (n.l. de walvisch) rende op hem (n.l. den draak) af op onbeschrijfelijke wijze als een dolle ram, (Banta Ahmat); „pakòn teu'ōtkeu meutō-tō", „koemeung tadjō ateuëh gata", „waarom (vroeg de tijger aan den bok), trillen je knieën?", „ik wil mij op je werpen" (antwoordde de bok volgens de instructies van het dwerghert), (Plandō' Kantjé); zie verder vbd. i.v. djaj, goentō, *g*roem, koemang, oelat, pindòë, sinthòb, tanggilang. Meutadjō, de handeling tadjō verrichten, tadjō met meerv. subject; djiprèh reubah lintō barō, dji'eu djoedō reubah teuhanta; 'òh ka reubah meutadjō-tadjō, ō' meuhambō bèë kōmkōma, zij (n.l. de hemelnymfen) wachten tot de bruidegom (n.l. de „strijder op den weg Gods") valt, tot zij zien dat de (haar als) echtgenoot toegewezene) uitgestrekt neerligt; is hij gevallen, dan snellen zij om het vlugst toe, de haren los en geurend naar kōmkōma, (Prang sabi). Peutadjō, laten tadjō, (ook) tadjō met; zie vbd. i.v. reumpan. Teutadjō, rennend, snellend, enz. gerend, gesneld, (meer onopzettelijk); pakòn tadja' teutadjō-tadjō (of meutadjō-tadjō) lagèë oereuëng mabō', waarom loopt ge zoo tel-

@lonaliakbar

kens voortsnellende (zoo zeilend) als een dronken man.

TADJŌ', poten, uitpoten (van b.v. padi bij den drogen rijstbouw, van maïs), (in het algem.) ergens insteken; (verder) al wat met een steel ter versiering of voor den geur in het haar wordt gestoken, zooals echte bloemen of op een steel gestoken kunstbloemen van verschillende gekleurde lapjes, (gew. boengòng tadjō', zie ook i.v. boengòng), (ook) de boven de boorden eener prauw uitstekende stokken, waarop de rimbat rust, (zie i.v. rimbat); Meudeuha' deungò meunan waham, neujoeë reundam padé sigra; kira-kira doea plōh koejan, doem padé njan geutadjō' rata; ateuëh koeta njang that reundah, timòh leumah padé oe loea; na ban tamsé padé ladang, ra'jat pandang di loea koeta, toen M. van zulk een vermoeden (der belegeraars) hoorde (n.l. dat er binnen de vesting geen rijst meer was), liet hij snel padi weeken ter hoeveelheid van ongeveer 20 koejan, al die padi werd vervolgens gepoot op eene versterking, die zeer laag was, zoodat de opgekomen padi van buiten te zien was als padi op een droog veld, zoo zag het volk buiten de vesting die padi, (Meudeuha'); ta'eu lhèëlhèë doem djitadjō', di tampō' toedjōh sibandja, men zag haar ze (n.l. de kruidnagelen) bij drietallen insteken (n.l. in de jonge pinangnoten), en op de tampō' zeven op eene rij, (Malém Diwa; zie den hieraan voorafgaanden regel i.v. labang); tadjō' meutia toedjōh sikarang, indah tapandang hana tara, eene haarnaald met zeven tot een geheel samengeschikte parelen, buitengewoon mooi om te zien, (Meudeuha'; zie verder vbd. i.v. pakhō'). Meutadjō', gepoot, ingestoken, (in hik. ook) op pootstokken gelijkende, als rijen pootstokken, (van b.v. de masten van schepen of de schepen zelf, van versterkingen); ta'eu koeta bandoem meutadjō', tanggòë Teupin Lhō' koeta moebandja, men zag de versterkingen als pootstokken op eene rij tot T. Lh. toe, (Prang Gōmpeuni); zie verder vbd. i.v. pakhō', roendō'. Teutadjō', gepoot, ingestoken. Teumadjō', de handeling tadjō' verrichten. Teunadjō', de handeling tadjō', de wijze of het resultaat ervan; padé teunadjō', of padé tadjō', poot-, ladangpadi. Zie doegaj II.

TADJÒË, stalen kunstspoor voor een vechthaan, (ook, meer in hik.) hanengevecht, plaats voor hanengevechten, (verder) halsslagader; tadjòë teupat, rechte kunstsporen; tadjòë boengkō', kromme kunstsporen; djambō, glanggang tadjòë (of meutadjòë), loods, plaats voor hanengevechten; djambō tadjòë djambō geundrang, doem sibarang njang boeët dèësa, lood-

@lonaliakbar

sen waar hanengevechten gehouden worden, en loodsen waar geundrang-muziek wordt gemaakt, alle plaatsen waar zonde wordt bedreven, (Tambéh toedjōh blaïh); djeuëb-djeuëb djambō djimeugeundrang, djeuëb geulanggang ramè tadjòë; djeuëb talòë kroeëng djeuëb binèh blang, dja' meureuntang si meutadjòë; keunankeu bimbang doemna ra'jat, ba' moemadat ngòn meutadjòë, in elke loods wordt er op geundang's geslagen, op elke kampplaats houdt men zich druk bezig met hanengevechten; langs elke rivier, langs elk veld gaat een sliert van menschen, die hanengevechten gaan houden; in zulke zaken gaat het volk op, in opiumschuiven en hanengevechten, (Akeubarō Karim); ba ploeëng tadjòë, op de vlucht gaan, wegvluchten, (van een vechthaan, fig. ook van een mensch, vgl. ba ploeëng sabōng, i.v. sabōng); ħan, toeankoe, lōn ba ploeëng tadjòë, kòn bië' kamòë aneu' blaga, ik zal, meesteres, niet op de vlucht gaan, ik ben geen soort slavenkind, (Gadjah toedjōh oelèë); zie verder vbd. i.v. beuntō', soesōh. Meutadjòë, kunstsporen hebben, met kunstsporen, (ook) op kunstsporen gelijkend, (verder) hanengevechten houden, zich daarmede bezighouden; boelèë keunèng meutadjòë, wenkbrauwen, gebogen als kunstsporen van een haan, (zie ook vbd. i.v. beuntō'); zie verder vbd. boven, en i.v. tarōh. Peutadjòë, van kunstsporen voorzien, kunstsporen aanbrengen, (ook) hanen (met kunstsporen) tegen elkaar laten vechten.

TADJOEIT, of tadjoewit, (Arab. tadjwîd), de regelen van het Qorânreciet, (n.l. omtrent de uitspraak van lange en korte syllaben, van verdubbelde medeklinkers, van de verbinding van klanken, enz.); beuët ngòn tadjoeit, den Qorân reciteeren volgens de regelen van het Qorânreciet. Zie i.v. laloe, landja, paneu', teupat.

TADJOEWIT, zie tadjoeit.

TADJŌNG, of tadjōngan, (Mal. tadjoeng), e.s.v. zijden weefsel, (in hik.); kakeu teudòng pajōng tadjōngan, alamat, toean, brangkat radja, de pajoengs van tadjōngan-zijde werden overeind gezet, ten teeken, dat de vorst zou vertrekken, (Nabi Oesoeïh).

TADJŌNGAN, zie tadjōng.

TA'EUN (Arab. ṭâ'oen), (eig.) pest, epidemie, (gew. verstaan:) cholera, (in de dagelijksche taal mag men het woord niet gebruiken zonder er pōh-poenòh, zie aldaar, bij te zeggen); ta'eun moentah tjirét, cholera, cholera-epidemie; keunòng ta'eun moentah tjirét, njan peunjakét maté radja, hij had cholera gekregen, dat was de ziekte, die den dood van den vorst had veroorzaakt, (Noen Parisi).

TAGA, dof, dreunend dondergerom-

@lonaliakbar

mel, (in hik. ook als Mal. t a g a r) krakende donderslag, donderknal, (verder) daarop gelijkende geluiden (bij b.v. gejuich); (verb.) zwaar dreunen, rommelen (van b.v. den donder); d j i t a g a d i t o e n ò n g, het rommelt in de Bovenlanden, (zie ook vbd. i.v. l a n d j o e t); zie verder vbd. i.v. g o e n d j a' II, *g r* a m-*g r* o e m, l e u t ö ï h, n g e u d é h, p a'p a' I, s a j ō b, s a m b ō t, s o e r a' I. M e u t a g a, zwaar dreunen, rommelen, donderen, als dondergerommel of als een krakende donderslag klinken; m e u-t a g a-t a g a, in hik. ook m e u-t e u t a g a, bij herhaling m e u-t a g a, zwaar dreunen enz. (van vele geluiden); d a l a m g o e-n ò n g s a r é r e u j ō h, d i d j e u'ō h k a m e u t e u t a g a; *t* a m-*t* o e m 'a m-'o e m b o e-n j ö ë k i r ō h, B o e r a's a b l ō h d a l a m r i m b a, in het gebergte was er een hevig lawaai, er was een gedreun en gekraak in de verte; er klonken geluiden als geweer- en kanonschoten, het was (de reus) B., die door het woud (boomen brekende en stuk trappende) liep, (Indra Bangsawan); zie verder vbd. i.v. g e u n t a m, l a n t a', p a l è t-p a l ò t, p o e n g g é n g. P e u t a g a, een dreunend, donderend geluid maken of laten maken, (door b.v. op eene zware gong te slaan). Vgl. t a g ō II.

TAGŌ I, slaan (van boven naar beneden met een stok of iets dergelijks), zulk een slag geven; k o e-t a g ō b a' t a n g k o e r a'k e u, ik zal je (nog) op je kop slaan. M e u-, of t e u t a g ō, aldus geslagen; m e u t a g ō(-t a g ō), elkander aldus slaan. P e u t a g ō, laten t a g ō, of t a g ō met versterkte beteekenis. T e u m a g ō, de handeling t a g ō verrichten.

TAGŌ II; m e u t a g ō, dreunen, rommelen, (als dof dondergerommel); s o e a r a m e u r e u j a m t h a t m e u t a g ō, n j e u m k a g o e n t ō P o e l ò R o e d j a, hevig klonk het geluid van het kanongebulder, het was alsof het eiland Sumatra ervan dreunde, (Pòtjoet Moehamat); d j i s o e-r ō t k e u k a p h é k e u n ö ë T j ò t H ō-H ō, p r a n g t h a t m e u t a g ō t a n g g ö ë a n s i n-d j a, de ongeloovigen trokken terug naar Tj. H.-H., en het gedreun van den strijd duurde voort tot den avond, (Prang Gōmpeuni). Vgl. g ō-g ō, t a g a.

TAGOEËN, koken (in het algem., van water, spijzen, enz.); t a g o e-ë n b o e, e u n g k ō t, i ë, m i-n j e u', rijst, visch, water, olie koken; zie verder vbd. i.v. g h o e-ë n, g o e l è, k h a l é h, k l é n g, k r e u ë h, l e u m i ë', *m* o e ë, p a d è ë, s a I (onder p e u-s a), t ò b (sprkw.). T e u m a-g o e ë n, vaak verkort tot m a-g o e ë n, de handeling t a g o e ë n verrichten; p e u n a d j ō h m a-s a' n e u b r i k e u l ō n, *h* a n d j e u ë t m a g o e ë n d i r è t r a j a, geef mij toebereide spijzen mee, ik kan onder weg niet koken, (Gadjah toedjōh oelèë); k a-j è ë m a g o e ë n, zie i.v. k a-j è ë; m a g o e ë n l a m p r o e-ë t, inwendig koken, wrok koesteren, wrokken, mokken; m a n è h

@lonaliakbar

bòh giri ba' oereuëng Lam Kroeët, manèh bòh kroeët ba' oereuëng Lhō' Nga; até lōn sakét badan lōn pidjoeët, magoeën lam proeët keuloesa gata, zoet is de pompelmoes bij (of voor) de lieden van L. Kr., zoet is de kroeëtcitroen bij (of voor) de lieden van Lh. Ng.; mijn hart is gegriefd, mijn lichaam is vermagerd, ik kook inwendig (ik wrok, mok) door toedoen van u, (pantōn); zie verder vbd. i.v. keudjōt. Teunagoeën, de handeling tagoeën, de wijze of het resultaat ervan; eungkōt teunagoeën, gekookte visch; zie verder vbd. i.v. kléng, peuë'.

TAHADJOET (Arab. tahadjdjoed), of seumajang tahadjoet, een aanbevolen seumajang in den nacht, die seumajang verrichten.

TAHARAT (Arab. ṭahârah), ritueele reinheid, ritueele reiniging; sòë ħan toeri hoekōm taharat, ħan soetji djasat niba'tjeuma, wie de bepalingen omtrent de ritueele reiniging niet kent, diens lichaam zal niet vrij zijn van onreinheid, (Akeubarō Karim).

TAHE, verbaasd, verbluft, onthutst, ontsteld, verbijsterd, verwezen; zie vbd. i.v. hambō, koekō, mante, roepa, sibòë, tala' II. Meutahe, verbaasd, enz. zijn; meuteutahe (in hik.), = meutahe-tahe, = meutahe met intensieve beteekenis of met meerv. subject; teudja' teudòng meuteutahe, misé mante goenòng itam, (het volk) liep of stond verbaasd (te kijken) als mante's uit de donkere bergen, (Banta Ahmat). Peutahe, verbaasd, enz. doen staan, doen kijken; peutahe-tahe dròë, doen alsof men verbaasd enz. is. Teutahe, = tahe (meer plotseling of als toestand); teutahe-tahe (of meutahe-tahe) si njan lagèë aneu' ka gadòhtoeah, die jongen staat verwezen te kijken als een kind, dat niet wel bij het hoofd is; zie verder vbd. i.v. poela I.

TAHÉ I, taël, een goudgewicht (= 1/5 boengkaj), ook eene gewichtseenheid, waarnaar o.a. opium wordt gewogen (alsdan gesteld op 1/16 katòë), wordt verder gebezigd als eenheid van varieerende waarde bij de aanduiding van hoeveelheden geld; 1 tahé als huwelijksgift (tahé djinamèë of tahé hoekōm), = 5 pilaardollars (reunggét Atjèh); 1 tahé als boete (tahé adat of tahé salah), = 4 pilaardollars; 1 tahé bij het dobbelen (tahé djoedi of tahé sabōng), = 4 pilaardollars; kah salah sitahé, jij bent met 1 tahé (4 pilaardollars) beboet; zie verder vbd. i.v. bajang, meudjeulih, moebadé, soetra. Meutahé (-tahé), bij tahé's.

TAHÉ II (Arab. ṭâhir), mannel. persoonsnaam.

TAHEULÉ, of tahlé, (Arab. tahlîl), het vele malen achtereenvolgens reciteeren van de woorden lâ ilâha illâ 'llâh (er

@lonaliakbar

is geen god dan Allah, de eerste helft van de Moh. geloofsbelijdenis), hetgeen men inz. ten behoeve van het zieleheil van een doode laat doen door vrome lieden tegen geldelijk loon, (ook) loon voor het taheulé; (verder) taheulé verrichten, de formule lâ ilâha illâ 'llâh vele malen achtereenvolgens reciteeren; ha' taheulé, loon voor het taheulé, (behoort de tot min of meer regelmatige inkomsten van den teungkoe gampōng, aan wien men tegen ter handstelling van het loon gew. overlaat om voor het taheulé voor een doode te zorgen; zie sprkw. i.v. oelèëbalang); meuratéb taheulé, met zijn velen gezamenlijk taheulé uitvoeren; geutaheulé keu si maté, men voert taheulé uit voor een doode; peuë njang neujoeë oelé Toehan, baranggadjan neukeureureudja; ... ladōm teuseubèh ladōm teukeubi, ladōm taheulé keu Rabana, al wat de Heer beveelt, brengen zij (n.l. de engelen) ten uitvoer; ... sommigen reciteeren ter wille van den Heer de formule „lof zij Allah'', anderen de formule „Allah is groot'', anderen weer de formule „er is geen god dan Allah'', (Akeubarō Karim); bri taheulé ngòn seudeukah sigala siah ngòn oelama, hij gaf loon voor het taheulé (ter zegening van zijne onderneming) en aalmoezen aan alle god-, en schriftgeleerden, (Pòtjoet Moehamat); toeëng taheulé, loon aannemen voor het taheulé, die formule tegen loon reciteeren, (zie vbd. i.v. mòseulimin); zie verder vbd. i.v. hatam, tahmit. Meutaheulé, de handeling taheulé verrichten, taheulé met meerv. subject.

TAHJEUËT (Arab. taḥijjah), begroeting, heilgroet; tahjeuët awaj, de eerste heilgroet, i.e. zekere formule, waarvan het reciet aanbevolen wordt bij het volbrengen van een tweetal raka'at van een seumajang; tahjeuët akhé, de laatste heilgroet, i.e. de formule, waarvan het reciet verplicht is aan het einde van een seumajang; seumajang tahjeuët meuseugit, de seumajang ter begroeting van eene moskee, i.e. een seumajang van 2 raka'at, onverplicht maar aanbevolen te verrichten, wanneer men in eene moskee komt.

TAHKIM (Arab. taḥkîm), het machtigen door aanstaande echtgenooten van iemand, gew. den dorpsteungkoe, om als wali der vrouw het huwelijk te sluiten, wanneer geen agnaat van de vrouw voor haar als wali optreedt. Peutahkim dròë, zich door tahkim toevertrouwen aan (ba'), voor zich eene machtiging geven om een huwelijk te sluiten; lōn peunikah gata ngòn Si Poelan, njang ka djipeutahkim dròëdji ba' oelōn, ik verbind u in den echt met N. N., (naam van de vrouw), die zich

@lonaliakbar

door t a h k i m aan mij heeft toevertrouwd.

TAHLÉ, zie t a h e u l é.

TAHMIT (Arab. t a ḥ m î d), het opzeggen van de formule a l-ḥ a m d o e l i l l â h (lof zij Allah); die formule opzeggen, aldus Allah loven; t e u s e u b è h t a h-m i t s o e n t ō' n e u b a t j a, t a-h e u l é é s e u t a r e u p a p i ħ a n p a d ò ë, de woorden „s o e-b h â ṇ a 'l l â h" en de woorden „a l ḥ a m d o e l i l l â h" reciteerde zij voortdurend, en ook met het reciet van „l â i l â h a i l l â 'l l â h" en „a s t a g h f i r o e 'l-l â h" hield zij nooit op, (Poetròë Peukisōn).

TAHRÉM (Arab. t a ḥ r î m), verboden verklaring, verbod; w a'-t è ë t a h r é m, de tijd gedurende welken het verboden is een s e u m a j a n g te verrichten, inz. de tijd tegen zonsondergang, en de tijd van zonsopgang, wanneer men resp. niet meer de s e u m a-j a n g a s a en de s e u m a j a n g s o e b ò h kan volbrengen zonder de daarvoor vastgestelde tijden te overschrijden; w a't è ë t a h r é m p ò t e u t e u b i ë t (var. p ò-t e u n e u t e u b i ë t t e u n g ò h m e u t a h r é m), w a't è ë m o e-g r é b t e u n g ò h s i n d j a, tegen zonsondergang verliet de vorst (de belegerde vesting), (omstreeks) m o e g r é b-tijd, toen de avond schemerde, (Pòtjoet Moehamat; zie den hierop volgenden regel i.v. s e u l i m b ō t). M e u-t a h r é m, t a h r é m-tijd zijn, iets in dien tijd doen.

TAHRÉT (Arab. t a ḥ r î d h), aansporing, opwekking; aansporen, opwekken, (in hik.); T o e h a n s o e r ō h s ò j d é n m ò r e u s a-l i n t a h r é t m ò'm i n a t e u-ë h m o e p r a n g, de Heer heeft den aanzienlijksten der Godsgezanten (i.e. den profeet Mohammad) bevolen om de geloovigen aan te sporen ten (heiligen) oorlog te trekken, (Prang sabi van Teungkoe di Tirò).

TAHTA (Perz. t a c h t), troon, zetel, (ook) regeling, regel, ordening, orde, methode, (meer in hik.); k o e r e u ë n g a d j a r a n n i b a' n a n g m b a h, b a' p e u-r i n t a h k o e r e u ë n g t a h t a, (zij) heeft te weinig lessen van hare ouders gekregen, te weinig orde geleerd van hunne bevelen, (Noen Parisi); p r a n g l a m P i-d i ë, a n e u', n g ò n p r a n g l a m A t j è h h a n a s a b ò h l a k o e t a h t a; p r a n g l a m A t j è h, a n e u', m e u'a m i l a n, p e u t a k i a n d j i m e u k o e t a, oorlog voeren in P., mijn zoon, en oorlog voeren in (Groot-) Atjèh zijn niet gelijk in wijze en in methode; in Atjèh, mijn zoon, voert men oorlog met listen, verbergt men zich listig achter verschansingen, (Pòtjoet Moehamat); zie verder vbd. i.v. d j a h é t, m ò-s e u t a h a', p a s i h a t. M e u-t a h t a, tronen, zetelen, gezeten zijn, tot troon, tot zetel hebben, (verder) geregeld, geordend, geregeld naar zekere orde, ordelijk; K e u r e u m a W a n d a d i l i-k ō t n j a n, r a't a s a't i a n d j i m e u t a h t a, daarachter K. W., gezeten in een wonderwagen, (Diwa Akaïh); m a s é n g-m a-s é n g g e u b r i s a l é n, o e-

@lonaliakbar

lèëbalang doem, toean, toeha moeda; imeum ngòn keutjhi' *h*an treu khimat, salén meuhat doem meutahta, aan ieder gaf hij geschenken, aan alle oelèëbalangs, heer, oude en jonge, aan imeum's en keutjhi's, aan talloozen gaf hij, natuurlijk naar zekere orde, geschenken, (Pòtjoet Moehamat); zie verder vbd. i.v. pisang. Peutahta, regelen, ordenen, schikken; neukalòn djròh pi'é boedhòë, malam oeròë djipeutahta; tanda soelét ngòn kianat, pakòn silab neu'eu roepa, gij meendet te zien dat zij goed van gedrag en van karakter was, doordat zij dag en nacht het zoo voor u schikte; waarom zoudt gij anders de teekens van haar bedrog en haar verraad misverstaan hebben, (Noen Parisi).

TA'IPAH (Arab. ṭâ'ifah), groep, troep, (in hik.); ta'ipah mòseulimin njang moeprang sabi, soedah lahé toelōng Rabana, voor de Moh. troepen, die den heiligen krijg voeren, is de hulp van onzen Heer reeds gebleken, (Tadeukiratō rakidin)..

TAJEUËN, e.s.v. draagbaar watervat met min of meer ronden buik en uitstaanden mondrand, (waarmede water uit den put wordt gehaald om het in een goetji over te gieten of regenwater wordt opgevangen); tajeuën tanòh, aarden watervat; tajeuën teumaga, watervat van messing; tadja' theun ië sabòh tajeuën, ga eens een tajeuën (regen-)water opvangen; zie verder vbd. i.v. paléng, peuteuë'. Meutajeuën, een tajeuën hebben, tajeuën's vol. Peutajeuën (zelden), in een tajeuën doen of opvangen. Zie keutoejōng.

TAKAJ, (Ned.) takel, katrol; door middel van een takel, van eene katrol ophijschen; djeuëb-djeuëb oeròë djitakaj tjintra ngòn talòë oe tjōng kajèë njang leuboe, elken dag hijschen ze de kooi (met de duif erin) door middel van een touw om eene katrol in een hoogen boom.

TAKAT, richten (van b.v. een vuurwapen, een vaartuig), aanleggen, mikken, wenden, doelen, tot doel nemen, (ook) zich richten, in de richting gaan (van), zich begeven (naar), koers zetten; (verder) richting (waarin men mikt, waarheen men koers zet, zich begeeft, waar iets ligt), koers, doel; takat beudé, meureujam, een geweer, kanon richten; ba' moebeudé oetōïhdji that, ban djitakat *h*an meuriba, in het schieten was zij zeer kundig, waarop zij aanlegde, daar week (het schot) niet van af, (Banta Beuransah); teubiët lam koeta djidja' leugat, djitakat ba' koeta radja; trōïh ba' koeta Sa'ib Meureudan, djihej oereuëng kawaj koeta, hij liep de vesting uit en begaf zich snel in de richting van de vorstelijke vesting; daar aan-

@lonaliakbar

gekomen riep S. M. de wacht aan, (Dioe Plinggam); kamòë, pò ma, oereuëng meuseukin, ni lam oeteuën keunòë teuka; aneu'koe tjoet pi na sidròë, takat kamòë oeba' gata, (de prinses antwoordde:) ik ben, moedertje, eene arme vrouw, die hier uit het bosch gekomen is; ik heb ook een klein kind bij mij, en mijn doel was om bij u te komen, (Boeda' Meuseukin); bintang takat simalam, zie i.v. bintang; zie verder vbd. i.v. diwaj II, gōt, rawa', ridjalōj, tèëbat.

TAKÈH, bezinksel van hetgeen men kookt of in olie of vet braadt, residu; takèh eungkōt, sië, bezinksel van met kruiden gekookte of gebakken visch, van met kruiden gekookt of gebraden vleesch; takèh oe, of takèh minjeu', residu van tot olie gekookte klappermelk (santan), (wordt bij de rijst gegeten). Meutakèh, vol bezinksel zittend, waaraan bezinksel kleeft; blangòng 'òh meutakèh saré, hana djisrah, de pot (of pan) zit vol bezinksel, ze hebben hem niet gewasschen.

TAKEUËN, bijvorm van djakeuën, zie aldaar.

TAKEUËNG; meutakeuëng, verdroogde sporen vertoonende van water, van vocht door afzetting van vuil of door inwerking van het vocht (b.v. een karbouw, die in een modderpoel gelegen heeft en niet afgewasschen is, veel gebruikte potten en pannen, die nooit goed gewasschen en geschuurd zijn, het lichaam, wanneer men zich in zee heeft gebaad en zich niet met zoetwater heeft nagespoeld); (ook) afgezet, zich vastzettende, (van bezinksel); blangòng 'òh meutakeuëng saré, pakòn *h*an ta'oeët ngòn tapèh, de (kook-)potten zitten vol sporen van vuil, waarom schuur je ze niet schoon met klapperbast; sira kameutakeuëng, hana gèt djipeu'apoej, het zout heeft zich (boven aan den pot, waarin het zeewater tot zout wordt uitgekookt) vastgezet, het vuur is niet keuëng wordt, meutakeuëng, maken, dat iets meutakeuëng wordt, meutakeuëng laten; bè' kapeutakeuëng badankeu, maak niet dat je lichaam (je huid) ruw wordt (van het zeewater).

TAKEULIT, zie teukeulit.

TAKEUWIM (Arab. taqwîm), almanak.

TA'KHÊ, zie ta'akhé.

TAKI, bedriegen, beetnemen, om den tuin leiden, misleiden, erin laten loopen, in een valstrik lokken, een valstrik spannen, listen gebruiken tegen, belagen, een aanslag doen op, door list zich meester maken van, bemachtigen; bedrog, misleiding, list, valstrik, belaging, aanslag; taki Lhōng galōng Daja, of Lhōng galōng taki Daja, Lhōngsche listen en Daja'sche bepratingen (welbespraaktheid om iem. te bepraten), of (de lieden van) Lh. bepraten, (de lieden van) D. bedriegen, (sprkw., gebezigd van iem., die anderen goed

@lonaliakbar

kan bepraten en bedriegen); t a k i L h ō n g g a l ō n g D a j a n a b a' d j i h, Lh.'sche listen en D.'sche welbespraaktheid zijn bij hem aanwezig; t a k i-m a k i, versterking of meerv. van t a k i, op allerlei wijzen bedriegen, enz., elkander bedriegen, enz., allerlei bedriegerijen, listen, enz.; è l e u m è ë p o e p r a n g a n t a k i-m a k i, h a b é h d o e m k r i n g ò n b i t j a r a, (hij kende) de wetenschap der krijgvoering, en der krijgslisten, alle manieren (om oorlog te voeren) en om oorlogsplannen op te maken, (Meudeuha'; zie ook vbd. i.v. r e u s a m); zie verder vbd. van t a k i i.v. a n, g o e r é h, k a n o e r i (sprkw.), k i a n a t, p e u r e u l é n g, r e u p a ï h. M e u t a k i, bedrogen, beetgenomen, om den tuin geleid, enz., (ook) met listen, met bedrog, listig, bedrieglijk; b o e ë t m e u t a k i, eene listige, bedrieglijke handeling; d j a k a-l è ë g a t a o e r e u ë n g G ō m p e u n i, b è' m e u t a k i t a p r a n g k o e t a, indien gij iemand van de G. zijt, bestrijd (mijne) vesting dan niet met listen, (Prang Gōmpeuni; zie den hieraan voorafgaanden regel i.v. k ò n II onder p a k ò n). P e u t a k i, laten t a k i, of t a k i met versterkte beteekenis; 'ò h k a m e u h e j b o e k a p i n t ō, t e u h a b l a d j o e d j e u ë b-d j e u ë b k o e t a; d j i h e j p i n t ō d j i p e u t a k i, o e b a t b e u d é d j i k h e u n h a n a, wanneer ze riepen om de poort te openen, dan ging dadelijk de poort van elke vesting open; als ze (om opening van) de poort riepen, werden zij misleid en werd hun gezegd, dat er geen ammunitie (in de vesting) was, (Noen Parisi). P e u t a k i a n (in hik.), = t a k i (zelfst. nw.), (ook) op listige, bedrieglijke wijze, met list, bedrog, listig, bedrieglijk; d j o e d ō k o e n j ò ë n j a n g d j a' s a d j a n, p e u t a k i a n l e b a' g a t a, mijn man is deze, met wien ik loop (en niet gij), gij hebt wel veel listen, (Meudeuha'; zie den hierop volgenden regel i.v. b a n I onder t o e b a n); zie verder vbd. i.v. t a h t a.

TA'KIT (Arab. t a'k î d), of t è ë k i t, t ò k i t (Arab. t a u k î d), corroboratie, versterking, (techn. term uit de Arab. spraakkunst); n e u b ō h l a p a j „i n n a" k e u t è ë k i t, n a t a t h è ë b i t b o e k ò n w a j a n g, Hij (n.l. Allah) heeft het woord „i n n a" (waarlijk) gebezigd (n.l. in Qor. IX 112, te voren aangehaald), ter versterking, opdat gij goed zult beseffen, dat het geen scherts is, (Prang sabi van Teungkoe di Tirò).

TAKÒ', keep, kerf, inkeping, insnijding (b.v. in den stam van een klapperboom om er gemakkelijker in te kunnen klimmen, in een stam, die men als trap gebruikt), ingehakte of natuurlijke trappen (in hellend terrein), terras (van terrasvormig terrein), groef (in horens van een ram of karbouw), (fig.) rustpunt, hoofdstuk, afdeeling (van een verhaal); m e u n g-n j ò h a n a t a k ò', *h* a n d j e u ë t s ò ë é', als er geen inkepingen in gemaakt worden,

@lonaliakbar

kan niemand (in dien boom) klimmen. Meutakò', van kepen enz. voorzien, met kepen enz. Peutakò', kepen enz. ergens in aanbrengen, kepen enz. maken; kapeutakò'-takò' papeuën njòë keu reunjeun manò', maak in deze plank inkepingen om die voor trap voor de kippen (naar het kippenhok) te laten dienen. Teunakò', inkeping, insnijding. Zie tanggam.

TAKOEA I (Arab. taqwâ), godsvrucht, godvruchtigheid, godvreezendheid, vroomheid; godvruchtig, godvreezend, vroom, godsdienstig; ma'na takoea tatinggaj hareuëm, njang wadjéb doem takeureudja, de beteekenis van godsvrucht is, dat men nalaat wat verboden is en doet al wat verplicht is, (Tambéh toedjōh blaïh); zie verder vbd. i.v. kana'ah, soe'adah, tabi'in.

TAKOEA II (Mal. tekoea); badjèë takoea, zie i.v. badjèë.

TAKOEË, hals, nek; talòë takoeë, halsband, halssnoer, collier, (gew. die uit op vruchten of bloemen gelijkende sieraden bestaat en niet uit kralen of daarop gelijkende sieraden, in welk geval men gew. van manè' spreekt, zie ook euntoeë'); talòë takoeë boengòng oe, collier, bestaande uit een snoer van op klapperbloemen gelijkende sieraden; talòë takoeë bòh tjeureumòë, collier, bestaande uit een snoer van op tjeureumòë-vruchten gelijkende sieraden; bòhpoeta takoeë, vrucht van den sagopalm, (aldus genoemd, wijl die vrucht, wanneer men haar eet, zeer stroef door het keelgat gaat, zie ook vbd. i.v. oeë); klah takoeë, zie i.v. klah; takoeë badjèë, kraag van een baadje; badjèë balé' takoeë, zie i.v. badjèë; takoeë roengiët, zie i.v. roengiët; zie verder vbd. i.v. djeundjang I, peuë (onder sapeuë), rampéh, simpreuë, sinthòb, sōnga-bōng. Meutakoeë, een hals hebbende, met een hals; zie vbd. i.v. raga. Peutakoeë, van een hals voorzien, een hals aanbrengen (aan).

TAKOENG, ondersteunen (inz. van het eigen hoofd met eene of beide handen bij b.v. verdriet, zorgen), met het hoofd, met de kin steunen op de hand, of op de knie of op iets anders; dalam neudoeë' neutakoeng oelèë, manjèt neupangkèë sadjan neuwa, hij (de vorst) zat met zijn hoofd op de hand steunende, terwijl hij met den anderen arm het lijk (van zijn zoon) op zijn schoot omvat hield, (Tjintaboehan); di si Parét sabòh lakoe, diba' ikoe djitakoeng dròë; „langoeë keudéh bè' le lakoe, beungèh teungkoe keu geutanjòë", (de muis) si P. (die met den hond en de kat over eene rivier zwom om hun meester Banta Beuransah een wondersteen terug te bezorgen) haalde de streek uit door op den

@lonaliakbar

staart (van den hond) te steunen; „zwem gindsheen (zeide de hond), haal geen streken uit, anders wordt de teungkoe (de baas) boos op ons", (Banta Beuransah). Meutakoeng, de handeling takoeng verrichten, zitten met het hoofd, met de kin op b.v. de hand of de knie steunend, met de hand onder de kin zitten; pakòn tameutakoeng lagèë oereuëng soesah, waarom zit je met de hand onder de kin als iemand, die zorgen heeft. Peutakoeng, (het hoofd van een ander) ondersteunen; kapeutakoeng oelèëdji batjoet, bè' meutangah, ondersteun zijn hoofd (n.l. van het slapende kind) een beetje, dat het niet zoo achterover hangt. Vgl. toempang.

TAKŌT, bang, bevreesd, beangst, angstig; vrees, angst; bang enz. zijn, vreezen; takōt keu rimoeëng, bang voor tijgers; takōt keu pajah, bang voor moeiheid, bang om moe te worden, (gezegd van een luiaard, zie vbd. i.v. seubòn II); zie verder vbd. o.a. i.v. é' I, keudjōt, loeëh, loeëng, maté, mintra, nè, pa'pa' I, reubah, roehé, sagòë, sakét, salah, seuninja, sòë (onder meusòë), soepa', srampa', tadah, tapa'. Peutakōt, bang enz. maken, vrees, schrik aanjagen; tapeutakōt meung sikada, poera-poera takheun tatjang, maak hen een beetje bang, zeg voor de leus, dat ge hen neer zult houwen, (Radja Bada); baranggadoem tapeutakōt, *h*an teukeudjōt lōn lam dada, hoe gij mij ook bang tracht te maken, ik schrik er zelfs in mijn binnenste niet van op, (Noen Parisi); zie verder vbd. i.v. sreuëng. Teumakōt, bang enz. (meer als toestand), vrees, angst koesterende, angstig te moede, vreesachtig; zie vbd. i.v. araïh II, dhōt, geumpa, loepōt, mènsa, ngè-ngò. Zie peunjakōt.

TALA I, aan de zonnehitte blootstellen, in de zon zetten; bè' katala dròë (of kapeutala dròë, of kameutala) lam oeròë, stel je niet aan de zonnehitte bloot (door b.v. in de zon te spelen, te loopen, te zitten). Meutala, zich aan de zonnehitte blootstellen, in de zon zitten, loopen, enz.; teudoeë' joeb pajōng oereuëng doea dròë, la'én lam oeròë djimeutala, die twee lieden (n.l. Pòtjoet Moehamat en Pangoelèë Meunaròë) zetten zich onder een pajoeng neer, terwijl de anderen in de zon bleven zitten, (Pòtjoet Moehamat). Peutala, laten tala of tala met versterkte beteekenis; geupeutala lam oeròë taré' Si Poelan oelé Teukoe, de teukoe heeft N. N. aan de heete zon blootgesteld, (bloot laten stellen). Vgl. treuën.

TALA II, een slag met een scherp wapen toebrengen, aldus slaan; koetala ba' oelèëkeuh ngòn gliwang, ik zal je met een klewang op je kop slaan.

@lonaliakbar

M e u t a l a, met een scherp wapen geslagen, elkander slaan.

TALA III (Mal. t a l a), stemmen (van een snaarinstrument, van eene viool, h a r e u b a b), de snaren opdraaien, (ook) spelen (op een snaarinstrument); t a l ò ë t a l a, snaar (van b.v. eene viool, hareubab); djitala (t a l ò ë) b i o e l a, hij stemt eene viool; p e u'é' t a l a, de snaren (van b.v. eene viool) opdraaien, stemmen, (zie vbd. i.v. s i p ō t, en vgl. vbd. i.v. s o e m b a n g), n j a n k a k a l ò n r a d j a S l i m e u m, g e u j o e ë g i s é n g b a' k è ë b i o e l a; p i h a' t j e u d a ï h s a b a b a d j a m, d o e m p e u ë r a g a m d j e u ë t k o e t a l a, dat zie je nu, vorst S. heeft mij bevolen op zijne viool te strijken, omdat ik knap en kundig ben en alle wijzen kan spelen, (Plandō' Kantjé).

TA'LA, zie t a'a l a.

TALA' I, voorhoofd, (n.l. het bovenste deel; vgl. d h ò ë); b o e l è ë t a l a', voorhoofdsharen (van een paard); p o e t é h t a l a', met eene bles (van een paard of buffel), bles; zie verder vbd. i.v. d j a', m è t, t a b a'.

TALA' II, meer dan verzadigen, er genoeg van doen krijgen, volop geven, volop, naar hartelust trakteeren, volop den kost geven (ook fig. b.v. aan de oogen), geheel toegeven (aan zijne lusten, hartstochten, driften, woede), den vrijen teugel laten, botvieren, volop koelen, volop stillen; n j ò ë k o e t a l a' g a t a n g ò n e u n g k ō t, hier geef ik u volop visch; t a l a' m a t a, zijn oogen den kost geven, zijn oogen uitkijken, zich zat kijken; t a l a' h a w a, n a b s o e, zijn lusten, hartstochten botvieren; B a n g t a t a h e k a t e u t j e u n g a n g, d o e m n a i n ò n g k e u n a n m a t a; ... h a n a s i g ò B a n g t a m e u s o e, m e u n g d j i'e u d j i t a l a' m a t a, B. was verbaasd en verbluft, al de vrouwen hielden hare oogen op hem gericht; ... B. sprak geen enkelen keer, terwijl zij (de vrouwen) hem slechts aanstaarden en zich zat aan hem keken, (Banta Beuransah); l e t h a t m a t é k a p h é p i n d ò ë, b e u d é d i s a g ò ë m e u s o e a r a; i ë k o e a l a s a b é t j e u k ò ë, j è ë n g ò n p a r ò ë d j i t a l a' h a w a, zeer velen van de booze ongeloovigen sneuvelden, terwijl van den hoek (der vesting voortdurend) geweerschoten klonken; het water in den riviermond was geheel drabbig geworden (van de daarin vallende kogels en dooden), en haaien en roggen stilden naar hartelust hun honger (met de lijken), (Banta Beuransah); l e t h a t m a t é k a p h é p i n d ò ë, j è ë n g ò n p a r ò ë m e u k e u r e u d j a; e u n g k ō t l a'- ō t d j i t a l a' d r ò ë, k e u t o e a n p o e t r ò ë d j i l a k è ë d o e'a, zeer velen van de booze ongeloovigen sneuvelden (door de hand der prinses), en haaien en roggen vierden feest; de visschen in zee vraten zich zat (aan de lijken der gesneuvelden) en zonden gebeden voor de prinses op, (Banta Beuransah); s a h b i t s o e k a d j i m e u g a l a', d j i-

@lonaliakbar

keumeung tala' meulintèë radja; dalam atédji *h*an teudōh, sit djimeungpòh meulintèë radja, (de vorstenzonen) waren werkelijk zeer blijde, zij zouden nu den schoonzoon van den vorst volop kunnen trakteeren; (want) in hun hart verlangden zij zonder ophouden den schoonzoon van den vorst te dooden, (Boeda' Meuseukin.) Meu-, of teutala', meer dan verzadigd, zijne bekomst hebbende, botgevierd, volop gestild; kateutala' dròëteu ngòn bòh driën, hebt gij u aan doerians verzadigd, hebt gij er uwe bekomst van. Peutala', laten tala', of tala' met versterkte beteekenis. Teumala', de handeling tala' verrichten.

TALAB (Arab. ṭalab), het zoeken, onderzoek, het nastreven; zoeken, onderzoeken, nagaan, nastreven, (in hik.); ama ba'adoe la'én talab, ampōn harab oeba' Asa; beu Toehan bri njòë mòseutadjab, pasaj ngòn bab doem beuleungka, nu verder een ander onderzoek (verhaal, hoofdstuk), en ik vraag hierbij vergeving aan, en vestig mijne hoop op Hem, die eenig is; de Heer geve, dat (mijne bede) verhoord worde en dat paragraaf en hoofdstuk (van dit verhaal) tot voltooiing mogen komen, (Indra Bangsawan). Zie taléb I.

TALAM, groot, rond presenteerblad, ondiepe schotel van messing, (in hik. ook van ander metaal, zie vbd. i.v. manoera I). Meutalam, een talam hebben, daarop gelijkend, met, bij talam's; zie vbd. i.v. meureujam I.

TALA*R*Ō' (Arab. tadharroe'), verootmoediging, ootmoed (voor God); ootmoedig; zich verootmoedigen, ootmoed betoonen, (in hik.); tala*r*ō'dji that keu Toehan sidròë, keu gata djimòë lawét djitjinta, hij is zeer ootmoedig voor den eenigen Heer, en hij weent voor u doordat hij steeds aan u denkt, (Poetròë Peukisōn).

TALÉB I (Arab. ṭâlib), zoeker, studeerende, student; (ook wel) zoeken, nastreven, (in hik.); wordt ook als persoonsnaam gebruikt; tadja' mita tjhòë njang garib, reudjang ngòn tréb *h*an meuhingga; bit pi meunan sang ka wadjéb, patōt taléb tadja' mita, (de vorstin zeide tot haar twee zonen, die afscheid van haar namen om de boelōh meurindoe, waarvan hun vader, de vorst, had gedroomd, te zoeken:) gij gaat iets ongewoons zoeken, en of het kort of lang zal duren is geheel onzeker; maar al is het zoo, het is, naar het voorkomt, eenmaal een plicht voor u om het te zoeken en te trachten het te verkrijgen, (Indra Bangsawan); zie verder vbd. i.v. mòseutabé, rintah, sabét, séb, sōbeuhanalah. Zie talab.

TALÉB II, zie i.v. moetaléb.

TALÈH, beantwoorden, antwoorden, reageeren op, terug-; talèh narit, woorden beantwoorden,

@lonaliakbar

iets terugzeggen; talèh meureujam, een kanonschot beantwoorden; talèh ta', terughouwen; pakòn tjarōt ka djitalèh, peuë na salèh djeuët djidaja; di boenòë kòn *h*an sòë seu'ōt, doem jò atōt dalam koeta, waarom schelden zij nu terug, wat voor list zouden ze kunnen verzinnen; zooeven gaf niemand antwoord, iedereen beefde in de vesting, (Meudeuha'); zie verder vbd. i.v. keupōng, sawō III, seuda'. Meutalèh, beantwoord, geantwoord op, terugge-; talèh met meerv. subject; meutalèh(-talèh), in hik. ook meuteutalèh, elkander beantwoorden, op elkander antwoorden, elkander terug-; tjoekōb koeta ban peuët sagòë, di sinòë djipeulheuëh lila; ban djileungò ka meutalèh, kakeu beungèh doem lam béhtra, toen de vesting aan alle vier zijden klaar was, schoten zij van daar een kanon af; nauwelijks hoorden zij het aan boord der schepen, of zij werden boos en beantwoordden het schot onmiddellijk, (Malém Diwa); zie verder vbd. i.v. nala I. Zie alèh I, kalèh.

TA'LÉM, of *t*a'lém, (Arab. ta'ẓîm), hoogachting, betoon van hoogachting, eerbetoon, eerbetuiging, eerbied, hulde, vereering; hoogachten, eeren, vereeren; tata'lém keu goerèë meuteumèë pa'idah, tata'lém keu nang mbah meuteumèë pahla (of areuta); tata'lém keu Nabi meuteumèë tjoepeu'at, tata'lém Halarat meuteumèë tjeuroega, eert ge uw leeraar, dan verkrijgt ge nut, eert ge uwe ouders, dan verkrijgt ge hemelsch loon (of goederen); eert ge den Profeet, dan verkrijgt ge zijne tusschenkomst, eert ge God, dan verkrijgt ge den hemel, (sprkw.); wadjéb geutanjòë tata'lém Nabi njang salém sit bè' *h*an, wij zijn verplicht den Profeet, die vrij van zonde was, te eeren, we mogen het niet nalaten, (Mò'lōt Nabi); zie verder vbd. i.v. salén (onder peusalén), teukeurém. Meuta'lém, hooggeacht, geëerd, vereerd; de handeling ta'lém verrichten, blijk gevende van hoogachting, eerbiedig; kadoeë' ba' meuta'lém di keuë gòb, zit eerbiedig voor de menschen, (tot een kind gezegd); hōreumat meuta'lém hana sakri, Beurahman Diwa Sa'ti gaséh meusra, B.D.S. bewees (den jongen prins) hulde op zeer eerbiedige wijze en vatte intense genegenheid voor hem op, (Diwa Akaïh). Peuta'lém, laten ta'lém, laten meuta'lém, leeren te eeren, eerbiedig laten zijn, eerbied leeren, (ook) ta'lém met versterkte beteekenis; tapeuta'lém ba' gèt, laat (het kind) eerbiedig zitten; oeròë toedjōh leubèh djeumeu'at, meunan riwajat oereuëng além; oeròë djeumeu'at oeròë raja, meuseusoeka tapeuta'lém, van de ze-

@lonaliakbar

ven dagen (der week) staat Vrijdag in aanzien bovenaan, zoo hebben geleerden overgeleverd; Vrijdag is een feestdag, dien men in vreugde moet eeren, (Tambéh toedjōh blaïh).

TA'LÉM, zie t a'l é m.

TALEUË' (Arab. ṭ a l â q), verstooting (van de vrouw door haar echtgenoot); verstooten; s i t a l e u ë', d o e a t a l e u ë', l h è ë t a l e u ë', g a t a s a h s è ë d a r a d ō n j a a k h i r a t, een t a l e u ë', twee t.'s, drie t.'s, gij zijt (mij) volkomen als eene zuster in deze en in de andere wereld, (zegt een man bij het verstooten van zijne vrouw onder overhandiging aan haar van een stukje rijpe pinang bij elken t a l e u ë', dien hij uitspreekt; zie ook i.v. p i n e u n g); s o e r a t t a l e u ë', verstootingsbrief, schriftelijke kennisgeving, die een man van de verstooting van zijne vrouw door tusschenkomst van een teungkoe aan de autoriteiten van zijn gampōng doet toekomen; b r i, d j ō', of p e u s r ō t t a l e u ë', den ṭ a l â q geven, overhandigen, laten vallen, i.e. zijne vrouw verstooten, (zie vbd. i.v. s i b o e); t a l e u ë' r a d j e u'i, herroepelijke verstooting; t a l e u ë' b a'é n, onherroepelijke verstooting; t a l e u ë' l h è ë, drievuldige t a l e u ë', (de in Atjèh meest voorkomende vorm van verstooting, waardoor het huwelijk dadelijk onherroepelijk wordt ontbonden); t e u b ō ï h, of b l ò ë t a l e u ë', de verstooting loskoopen, koopen, i.e. de vrouw koopt den t a l e u ë' van haar man, waarvoor gewoonlijk als prijs het dubbele van de d j i n a m è ë geldt; k a d j i t a l e u ë' p r o e m ò h d j i, hij heeft zijne vrouw verstooten; t a l e u ë'-m a l e u ë', herhaalde verstootingen, telkens verstooten, telkens over verstooten praten; g a t a g e u n a b o e r ò ë t a l e u ë'-m a l e u ë' s a b é, t e u t a p i h a n a d j a d è h, gij spreekt elken dag over verstooten, maar komt er niet toe; zie verder vbd. van t a l e u ë' i.v. d o e a, t a m b a n g I. M e u t a l e u ë', verstooten (verleden deelw.). P e u t a l e u ë', laten t a l e u ë'. T e u m a l e u ë', de handeling t a l e u ë' verrichten, eene verstooting uitspreken; *h* a n t ò m r a d j a g e u t e u m a l e u ë', s a b é k h o e l o e' d e u n g ò n b a l a, nooit tevoren had een vorst eene verstooting uitgesproken (zijne gemalin verstooten), zulk een aard (zulk eene daad van een vorst) is aan eene ramp gelijk, (Noen Parisi).

TALEUËNG, e.s.v. zeevisch; soorten: t a l e u ë n g b o e n g ò n g, t. d j o e h a (lang en rood van kleur, zie ook i.v. d j o e h a), t. k o e m b a n g (klein), t. k o e n è n g, t. t a n d a (gespikkeld), t. t a p é h (vezelachtig).

TALI (Mal. id.); s i t a l i, een kwartgulden, een kwartje, (mod., zie vbd. i.v. d ò n g); ō n t a l i a j é, de geurige bladeren van e.s.v. heester, die men o.a. in water, waarmede men kleeren wascht, doet; ō n (p o e p ō') t a l i b a b i, de bladeren van e.s.v. heester, die als p o e p ō' op de fontanel

@lonaliakbar

van zuigelingen worden gebruikt. Zie t a l ò ë.

TA'LI A'LI, neuriewoorden waarmede een pantōn soms ingeleid wordt; t a'l i a'l i ō n, of t a'-l i a'l i e u t, id.; l a g è ë t a'l i a'l i ō n, naam van eene zangwijs, (naar de neuriewoorden van het begin); t a'l i a'l i ō n, b o e l e u k a t d a l a m p o e t j ō' ō n; o e r ò ë k a k i a m a t, o e r e u-ë n g b i n ò ë p a t d j i t o e ë n g p a n t ō n, t.a.ō., kleefrijst in een jong blad gewikkeld, het is reeds oordeelsdag, waar zullen de vrouwen pantōns gaan halen, (pantōn).

TALŌ, verliezende (bij een spel, een wedstrijd, een proces, een strijd, enz.), overwonnen wordende, het afleggende, onderdoende, de mindere zijnde, het onderspit delvende, de nederlaag lijdende, verloren hebbende, overwonnen, verslagen, het afgelegd hebbende, in het ongelijk gesteld (van planten:) kwijnende, wegkwijnende, verwelkende, geen vruchten voortbrengende, weggekwijnd, verwelkt, onvruchtbaar geworden, bedorven, vernield, (door eene geheimzinnige oorzaak of door den invloed van mensch, dier of plant, niet b.v. door ziekte, of door droogte), (wordt verder ook gebezigd van levenlooze zaken:) overwonnen, overmeesterd, ingenomen, tot een einde gebracht (van b.v. een oorlog, eene vesting, enz.); l ō n k a t a l ō n a m r e u n g g é t b a' p e u l ō t m a-n ò', ik heb met het laten vechten van hanen zes rijksdaalders verloren; b è' t a m e u d a'w a l a g è ë p ò L a m D ò m, t a l ō b è' m e u n a n g *h* a n t ò m, spreek niet altijd tegen als het baasje van L. D. dat nooit wil verliezen, maar nooit wint, (sprkw., gebezigd van iem., die altijd gelijk wil hebben, altijd in de contramine is; Lam Dòm alleen voor het rijm); b è' k a-p è t-p è t o e m o e d a, h a j, t a l ō b a', hé, pluk geen jonge klappers, de boom kwijnt erdoor, (wordt erdoor onvruchtbaar); b a' p i s a n g h a b é h t a l ō, d j i r è t l é k e u b e u ë, de pisangboomen zijn heelemaal vernield, (de bladeren) zijn opgevreten door karbouwen; zie verder vbd. i.v. b e u n a I, d j o e a r a, h a t, k a n o e r i (sprkw.), m a-l è ë (plaagrijmpje), m a'm o e, m è h-m ò h, n e u r a t j a, o e n-d a n g-o e n d a n g II, p h é t, p i ō h I, r a m p h e u ë', r i, r o e d i I, s a m a I, s a r a h I, s i m p a n, t a n g-i l a n g. P e u t a l ō, doen verliezen, overwinnen, het laten afleggen, laten onderdoen, de mindere doen zijn, enz.; n e u p e u t a l ō k ō m d i a n, b o e ë t d i T o e-h a n n j a n g k è ë w a s a; t j i t k a m e u n a n k h e u n d a' A l a h, 'ò h l h e u ë h m e u g a h t a-t h è ë h i n a, vervolgens deed Hij hem de nederlaag lijden, zoo doet de almachtige Heer, zoo is eenmaal de wil van Allah, na roem genoten te hebben ondervindt men vernedering, (Plandō' Kantjé; zie den hieraan voorafgaanden regel i.v. l o e r ō n g); b e u k i t *h* a n k o e p e u t a l ō A h m a t, k è ë k e u d j i t h a t

@lonaliakbar

gadòh nama, (Aboe Djahl zeide:) als ik A. (i.e. den Profeet M.) niet overwin, zal mijn naam in smaad verloren gaan, (Noeboeët Nabi). Zie tiwaïh.

TALŌ', zie ta'lō'.

TA'LŌ', ook talō', *t*a'lō', (Arab. ta'alloeq), afhankelijkheid, onderhoorigheid, onderwerping; afhankelijk, onderhoorig, onderworpen, (ook) behoorende tot (zie vbd. i.v. kòli); (ook verb.) onderhoorig zijn, zich onderwerpen, behooren tot, (zie vbd. i.v. ngeurén, tabi'at); zie verder vbd. i.v. khan II, lagèë, ma'moe, nabatat, njoerō', pawō'. Meuta'lō', = ta'lō' (verb.) met meerv. subject; bahlé geutanjòë tameuta'lō' ba' Kōmpeuni, laten we ons aan de K. onderwerpen. Peuta'lō', afhankelijk, onderhoorig maken, onderwerpen; panglima peuët dròë piké lam até, Djoehan Meusapi radjanjang raja; é' djipeuta'lō' djén ngòn soedan, la'én binatang sigala doemna, de vier panglima's dachten bij zich zelf: „Dj. M. is een machtig vorst, hij heeft djén's, soedan's, en verder dieren en alle mogelijke wezens onder zijn gezag kunnen brengen, (Djoehan Meusapi).

*T*A'LŌ', zie ta'lō'.

TALÒË, touw, kabel, ketting, koord, snoer, lijn, band, snaar, (ook) stel van wat bijeengebonden of aaneengeregen is (b.v. kammen pisangs, bloemen), snoer, krans, ruiker, (verder) rij, reeks (van b.v. 5, 6, of meer sawahvakken), (fig.) band, betrekking van bloed-, of aanverwantschap, (voorts) langs; talòë djō', t. moeliëng, t. siròn, t. tapéh, touw vervaardigd van arenvezels, moeliëng-, siròn-bast, klappervezels; talòë djaròë, polsketting; talòë *gh*am, zie i.v. manè'; talòë djeuëm, t. glajang, t. grab, t. keu'iëng, t. keukang, t. klat, t. lihé, t. lihië, t. liwaj, t. loeeuë, t. nja*w*òng, t. peundéng, t. poesat, t. reukoeëng, t. reunjeun, t. takoeë, t. toedōng, zie onder het tweede deel der samenstelling; talòë linggang, de opstaande touwen, die den mast van een vaartuig rechtop houden, (ook) zeker touw aan een ploeg (zie i.v. langaj); poetōïh tihang talòë linggang, doem geureupang seun sila'sa, de masten en de touwen braken (door de kogels), alsof ze bij tienduizend tegelijk recht afgesneden werden, (Malém Diwa); talòë hareubab, t. tala, zie onder het tweede woord; talòë njang *h*an poetōïh, touw, dat niet breekt, i.e. Gods leiding; tadòng ba' talòë njang *h*an poetōïh, blijf onder Gods leiding; talòë wali, of sabòh talòë, bloedverwantschap van vaderszijde, in de mannelijke lijn, agnaat; talòë karōng, bloedverwantschap van moederszijde, in de vrouwelijke lijn, cognaat; pakri bangòn aseuliah djeuët tapeugah keulōn bapa; si-

@lonaliakbar

ri talòë tamoewaréh, pakri lapéh asaj moela, hoe zit het in elkaar dat gij tot mij „bapa" kunt zeggen; in welke verwantschapsbetrekking staan wij tot elkaar, hoe zijn de lagen (verhoudingen) in den beginne geweest, (Noen Parisi; zie ook vbd. i.v. bisan); talòë ië, zie i.v. ië; talòë kroeëng, langs de rivier, (zie vbd. i.v. rèt I, ri onder meuri, roengka I, roesōh, tadjòë, tamba'); rèt oe barōh teuma geu'ili, talòë pasi geumeusapra, daarop begaf hij zich naar de benedenlanden, en trok langs het strand verder, (Noen Parisi); dja' talòë glé lam seuroekan, plandō' sadjan poetròë lam rimba, de prinses ging door het bosch langs het gebergte en door ravijnen, terwijl het dwerghert met haar samen ging, (Poetròë Peukisōn); sitalòë, eene reeks, eene rij (van b.v. sawahvakken), een snoer, een ruiker bijeengebonden of aaneengeregen bloemen; sitalòë oemòng limòng nam bòh keubeuëng, een talòë sawahs bestaat uit 5, 6 vakken; padoem bòh talòë oemòng gata, uit hoeveel talòë's bestaat uw sawah; tjoeba tatjò' sabòh talòë, pakri tablòë djikheun gèt roepa; Meungindra Diwi djibeu'oeët djaròë, djitjò' sitalòë njang gèt ba' njang na; djipeuseumah keu toean poetròë, djitjò' sitalòë karang djala, (de prinses zeide:) „neem eens een snoer (van die bloemen), hoe kunnen we ze koopen, ze zegt, dat ze zoo mooi zijn"; M. D. hief hare handen omhoog (tot een seumah) en nam een snoer, dat het mooist was; zij bood het aan de prinses aan, zij had genomen een snoer, dat als een net ineengevlochten was, (Diwa Akaïh); (boengòng) poeta talòë, e.s.v. klimplant met aan de punt gedraaide bloemen, (verder) ornament, dat op een gedraaid koord gelijkt, (zie verder i.v. boengòng, poeta, en vbd. ook i.v. toej-toej); zie verder vbd. van talòë o.a. i.v. beunò, dilèë, djantang, krandam, mat I, njata, rō, si II. Meutalòë een talòë hebben; van een talòë voorzien, gebonden, geketend, vastgebonden, vastgeketend, (verder) bij snoeren, in reeksen, in rijen bij stroomen, in eene aaneenschakeling, aaneengeschakeld, aaneengeregen, achtereenvolgens, (in de laatste beteekenissen gew. meutalòë, neutanjòng ook meuteutalòë), (ook) gelijkend op een talòë; geuba beurahman ba' radja Djiran, talòë ikatan ba' angèëta; radja kalòn si meutalòë, neutanjòng „sòë panè gata", de brahmaan, met touwen en banden om zijn lichaam, werd voor vorst Dj. gebracht; de vorst, den geboeide ziende, vroeg: „wie zijt gij en waar komt gij vandaan", (Meudeuha'); seureuta djimè ngòn boengòng djaròë, pisang meutalòë teubèë

@lonaliakbar

oe moeda, tevens nam hij geschenken mee, aaneengeregen (kammen van) pisangs, suikerriet en jonge klappers, (Djoehan Meusapi); ra'jat le meutalòë aröïh, seun sireutöïh seun sila'sa, het talrijke krijgsvolk stroomde aanhoudend toe als de zee door eene zee-engte, bij honderden en bij duizenden tegelijk, (Indra Bangsawan); 'òh lheuëh sahbat radja la'én, meusalén-salén la'én radja; meunan-meunan meuteutalòë, tröïh an djinòë hana reuda, na de gezellen (van den Profeet, d.w.z. de eerste vier chaliefen) kwamen andere vorsten, die telkens op elkander volgden; zoo ging het achtereenvolgens zonder ophouden door tot nu toe, (Meudeuha'); ban oedjeuën töh meuteutalòë, é' ngòb nanggròë ië raja *h*an ban, gelijk een bij stroomen neervallende regen, waardoor het land door een grooten watervloed overstroomd zou kunnen worden. (Plandō' Kantjé); zie verder vbd. i.v. krandam, sampé. Peutalòë, binden, ketenen, vastbinden, vastketenen; teuma djidròb djipeutalòë, dji'ikat poetròë lhèë khan idja, daarop grepen zij de prinses en bonden haar met drie doeken, (Malém Diwa). Teumalòë; talòë teumalòë, allerlei touwwerk, (zooals van een schip). Zie tali.

TALOEËM, (een grooten hap, een mondvol) in den mond nemen of houden, happen, ophappen, (ook) slikken, inslikken, opslokken, verslinden; sigò taloeëm, één groote hap, een mondvol; djitaloeëm boe oebé-bé bòh tapè, hij neemt happen rijst zoo groot als ballen tapè; djitaloeëm lé baloeëm beudé, opgeslokt door een baloeëm beudé; ada' ka röh lam babah rimoeëng, *h*an djeuët djitaloeëm teubiët keunòë, al zou hij in den muil van een tijger terechtkomen, de tijger zou hem niet kunnen verslinden, maar hij (n.l. het dwerghert) zou (door zijne vele listen) toch weer eruit komen, (Plandō' Kantjé); salèh hò tröïh dalam oeteuën, salèh ka djitaloeëm oelé naga, waar zou hij (mijn zoon) in het bosch terechtgekomen zijn, misschien is hij door den draak opgeslokt, (Boeda' Meuseukin). Meutaloeëm, gehapt, geslikt, ingeslikt, opgeslokt, verslonden; meutaloeëm bibi, als het ware met ingeslikte lippen, i.e. met ingehouden lach, (zie vbd. i.v. koelōm). Peutaloeëm, laten taloeëm.

TALŌN; pisang talōn, zie i.v. pisang.

TAM I, verkorting van itam, gebruikt als persoonsnaam.

TAM II (Arab. tâmm, en tamm), geëindigd, voltooid, volbracht, vervuld, laatste, volmaakt, compleet; einde, slot, voltooiïng, volbrenging, vervulling, volmaaktheid, compleetheid, (in hik.); boeleuën njang toedjōh lòm sampòë, tröïh Da-

@lonaliakbar

wōt 'alòjhé salam; neukheunlé „gata tamoemè nabi njang akhé djameun tam'', toen de zevende maand (van de zwangerschap van Aminah) voltooid was, verscheen haar de profeet D., vrede over hem, in den droom; hij zeide (tot haar): „gij draagt in uw schoot den profeet, die de laatste zal zijn tot het einde der dagen'', (Mò'lōt Nabi); zie verder vbd. i.v. rabōn II. Zie tamam, tamat.

TAM, of *th*am, klanknabootsing van b.v. een geweerschot, een slag met een zwaard. Meu*t*am, zulk een geluid makende; zie vbd. i.v. groeïh, *t*am-*t*oem.

TAM-TOEM, of *th*am-*th*oem, klanknabootsing van b.v. geweer-, of kanonschoten, van zwaardslagen, van het gekraak van omvallende boomstammen, enz.; zie vbd. i.v. moekhalapé, taga. Meu*t*am-*t*oem, dergelijke geluiden makende; meu*t*am-meu*t*oem (ook gescheiden of, in hik. voor het rijm, in omgekeerde volgorde), id., doch met langere tusschenpoozen; soeara beudé *h*an peuë peugah, misé oelah badè raja; tan lé meu*t*am tan lé meu*t*oem, meung tangò *g*roem seun sila'sa, het geluid der geweerschoten is niet te beschrijven, het was als het geluid van een zwaren storm; er waren geen afzonderlijke schoten meer te hooren, men hoorde alleen het dreunende geluid van het losbranden van tienduizend geweren tegelijk, (Pha Soeasa); 'òh poetròë leungò meunan pakat, kameukarat meureujam raja; sinòë meu*t*oem sidéh meu*t*am, kapajdjilham leubèh la'sa, toen de prinses dien raad hoorde, haastte zij zich de groote kanonnen af te schieten; van dezen en genen kant (der vesting) bulderden de kanonnen en van de schepen (der vijanden) vergingen er meer dan tien duizend, (Malém Diwa). Peu*t*am-*t*oem, die geluiden maken. Zie keu*t*am-keu*t*oem, *t*am, *t*oem.

TAMAH I, vermeerderen (transit.), bijdoen, bij-, toevoegen; zie vbd. i.v. klah, linteuëng (onder meulinteuëng), panjang, reuntéh, sah, sapoej, seulipō'. Meutamah, vermeerderd, bijgedaan, bij-, toegevoegd; vermeerderen (intransit.), toenemen, aangroeien, er bij komen; (verder) bovendien, daarenboven, nog meer, (drukt ook alleen den vergrootenden trap uit); meuteutamah (in hik.), = meutamah met meerv. subject of intensieve beteekenis; dami poetròë leungò meunan peuneugah, meutamah soesah niba' njang ka, toen de prinses die woorden hoorde, werd zij nog bedroefder, (Tjintaboehan; zie ook vbd. i.v. sinjòman); zie verder vbd. i.v. poenggéng, poepò, riba III. Peutamah, laten tamah, of tamah met versterkte beteekenis; djeuët tapeutamah tapeukoereuëng, ge kunt er wat bij-, of afdoen, (gezegd b.v. wanneer de prijs van het

een of ander nog niet vastgesteld is). T e u n a m a h, ook s e u n a m a h, vermeerdering, bij-, toevoeging, toeneming, bij-, toevoegsel, toegift; n j a n g r ò t n ò ë h a n a s e u n a m a h, n j a n g m e u g a h-m e u g a h g ò h l ò m k e u l o e a, aan dezen kant kwamen geen (nieuwe troepen) bij, de beroemde (strijders) waren nog niet te voorschijn gekomen, (Malém Diwa); zie verder vbd. i.v. k h a t i m a h, waar s e u n e u m a h te verbeteren in s e u n a m a h en in de vertaling huldebewijs in toevoegsel.

TAMAH II, verlaten of verwaarloosde en verwilderde of weer woest geworden ontgonnen boschgrond, het hout dat daarop is opgekomen; t a m a h t j o e t of t. m o e d a, verlaten ontgonnen boschgrond, waar pas kreupelhout op gewassen is, (ook) het kreupelhout op zulk een grond; t a m a h r a j e u', of t. t o e h a, verlaten ontgonnen boschgrond, waar hoog opstaand hout op gewassen is, (ook) het hout zelf; l a m p ō ï h l ō n k a d j e u ë t k e u t a m a h, h a n a s ò ë o e s e u h a l é, mijn tuin is woest (eene wildernis) geworden, er is niemand, die zich er nog om bekommert. M e u t a m a h, verwilderen, weer woest worden, (van ontgonnen boschgrond); verwilderd, woest geworden, met kreupelhout begroeid; k a m e u t a m a h t h a t l a m p ō ï h n j a n, die tuin is erg verwilderd. P e u t a m a h, laten verwilderen, weer woest laten worden.

TAMAÏH (Arab. ṭ a m s), uitwissching, vernietiging; uitgewischt, vernietigd; uitwisschen, vernietigen, (in hik.); h a b é̂ h p h a n a s i p h e u ë t a b e u d i, H a l a r a t t e u d j a l i l a m a t é n j a; h a b é h t a m a ï h h a m b a A l a h, m a s i w a n l a h l e u m a h h a n a, zijn mensch-zijn is dan vernietigd, God heeft zich (aan hem) in zijn binnenste geopenbaard; het dienaar-zijn van Allah is uitgewischt, hij ziet niets anders dan Allah, (Ma'ripat).

TAMAM (Arab. t a m â m), voltooiing, beëindiging, voleindiging, volmaaktheid, compleetheid; voltooid, geëindigd, voleindigd, volmaakt, compleet, (in hik.); zie vbd. i.v. l h è ë, l i s a n. Zie t a m II, t a m a t.

TAMAN I (Mal. id.), lusthof, bloementuin, (in hik., en verder als naam van den vroeger bij de Goenòngan te Koetaradja behoorenden lusthof, zie i.v. g o e n ò n g); zie vbd. i.v. l a r a n g, m a r a, p e u s e u p a, p l a r a, s a r é.

TAMAN II, zie t a m b a n.

TAMAT (Arab. t â m m a h), volmaakt, geheel, compleet, geëindigd, ten einde, voltooid, ten einde gebracht; einde, slot, beëindiging, voltooiing, voleindiging, (wordt inz. gebezigd van de voleindiging van het reciteeren van den Qorân); k a t a m a t d j i b e u ë t K o e r o e'a n, hij heeft den Qorân reeds ten einde gereciteerd, (gezegd b.v. van een kind bij het Qorân-onderwijs, in welk geval het kind door den leeraar „verkoeld'' wordt, en welgestelde ouders een k a n o e r i geven, zie i.v. k a n o e r i); p o e m a n ò ë

@lonaliakbar

tamat, (een kind, dat bij het godsdienstonderwijs den Qorân uitgereciteerd heeft) baden wegens de beëindiging (van het Qorânreciet), (geschiedt door den onderwijzer met verkoelingsmiddelen, voor welke plechtigheid hij door den vader wordt beloond met een schotel kleefrijst, een stuk wit goed en wat geld); zie verder vbd. i.v. mò'djidat, moealat, phoej I, sambat. Meutamat, den Qorân uitreciteeren, de plechtigheid naar aanleiding daarvan ondergaan; kalheuëh djimeutamat aneu' gata, heeft uw kind (bij het godsdienstonderwijs) den Qorân al uitgereciteerd. Peutamat, eindigen, beëindigen, ten einde brengen, voltooien, een einde maken aan, (ook) doen eindigen, enz., tamat-feest (feest naar aanleiding van de voltooiing van het reciet van den Qorân) vieren; peutamat (beuët) aneu', het tamat-feest van een kind vieren; peutamat darōïh, zie i.v. darōïh; kanoeri peutamat Koeroe'an, en kanoeri peutamat darōïh, zie i.v. kanoeri; piōh ratéb neupeutamat, moerib seungab bandoem rata, (de kali) maakte aan den ratéb een einde, en zijne leerlingen hielden er allen mee op, (Noen Parisi); ba' oeròë hamèh lōn peutamat, phōn lōn soerat ba' doea plōh sa, op een Donderdag heb ik (deze hikajat), begonnen op den een en twintigsten (dier maand), voltooid, (Pòdi Amat). Zie tam II, tamam.

TAMBA', kunstmatig ophoogen (van den grond), aanhoogen, aanaarden, een dam, dijk aanleggen, afdammen, bedammen, bedijken, afdijken; tamba' joeb mòh, rèt, koeta, den grond onder een huis ophoogen, een weg ophoogen, eene verschansing opwerpen (eene vesting van wallen voorzien); zie verder vbd. i.v. lagèë, poeëh, siga'. Meutamba', opgehoogd, aangehoogd, enz.; zie vbd. i.v. pra'. Peutamba', laten tamba', of tamba' met versterkte beteekenis. Teumamba', de handeling tamba' verrichten; zie vbd. i.v. krah. Teunamba', ook seunamba', seulamba', ophooging van den grond, dam, dijk, verschansing, borstwering, wal, afdamming, bedamming, bedijking; talòë binèh kroeëng djipeugèt seunamba', ba' ròt tadja' ba' oe teupoela, zij legden langs de rivier een dijk aan, waar men op kon loopen en waar (ter versteviging) klapperboomen werden geplant, (Prang Gōmpeuni); zie verder vbd. i.v. neuheun, reuban I, seuda'.

TAMBAN, ook taman, e.s.v. zeevisch, ook genoemd (tamban) rambōt leukang, omdat het vleesch bij het koken van de graat loslaat, gelijk het vleesch van de ramboetansoort rambōt leukang gemakkelijk van de pit loslaat.

TAMBANG I, spannen (van b.v. een touw), vastbinden en aan zijn

@lonaliakbar

lot overlaten (van b.v. een buffel), (zijne vrouw) verwaarloozen, aan haar lot overlaten, maar haar niet willen verstooten, haar aanhouden; tambang talòë, kabat, een touw, ijzerdraad spannen (b.v. over een huiserf); tambang leumò, eene koe vastbinden en zich verder niet om het beest bekommeren (het geen voedsel geven); inòng geutaleuë' joem sigoepang, inòng geutambang joem sibara, eene verstooten vrouw is een goepang (i.e. weinig) waard, eene door haren man verwaarloosde, maar aangehouden vrouw is een bara (i.e. veel) waard, (sprkw.); ranoeb seulaséh lawa poepalang, ranoeb lawang djilawa koeta; niba' tataleuë' bahlé tatambang, njampang-njampang tameungiëng mata, seulaséh-sirih, die tegen de schutting van een put opgroeit, lawang-sirih, die tegen eene versterking opgroeit; in plaats van mij te verstooten is het beter, dat ge mij verwaarloost maar aanhoudt, mogelijk kunnen we dan nog een enkelen keer elkaar zien, (pantōn); kawé tambang, zie i.v. kawé. Meutambang, gespannen, vastgebonden en aan zijn lot overgelaten, verwaarloosd maar niet verstooten.

TAMBANG II, e.s.v. prauw, (waarmede inz. het verkeer tusschen den wal en de schepen in de reede wordt onderhouden), (ook) passagegeld, overtochtskosten, vrachtloon; padoem na tambang (of padoem geubōh, padoem geulakèë tambang) kapajnjòë oe Poelò Pinang, hoeveel bedraagt het passagegeld (hoeveel leggen ze op, hoeveel vragen ze aan kosten voor overtocht) op dit schip naar P. P. Tambangan, = tambang; tambangan moekò-moekò, e. s. v. tambangan-prauw, in gebruik te Tapa' Toean; di oelèëbalang ba' béntjalang, ba' tambangan doem panglima; habéh bandoem ka oe la'ōt, prahō seupōt ateuëh koeala, de oelèëbalangs gingen in béntjalang's en de panglima's in tambangan's; allen gingen de zee in, en het was donker (vol) van prauwen in de riviermonding, (Noen Parisi).

TAMBANGAN, zie i.v. tambang II.

TAMBÉH (Arab. tanbîh), vermaning, waarschuwing, opmerking; vermanen, waarschuwen, opmerken, de aandacht vestigen op, onder de aandacht brengen; tambihō, tambihōj, of tambihōn, = tambéh (subst.) gevolgd door eene bepaling, (gebruikt, evenals tambéh alleen, in titels van werken van godsdienstigen aard, b.v. Tambihō nisa, Vermaning der vrouwen, Tambihōj énsan, Vermaning des menschen, Tambihōj rapilin, Vermaning der onnadenkenden, Tambéh toedjōh blaïh, Zeventien vermaningen); 'òh nòë habéh sabòh tambéh, la'énoeréh

@lonaliakbar

djinòë kira, tot zoover deze eene vermaning, overweeg nu een ander chapiter, (Akeubarō Karim); njankeu haba oelōn tambéh, meugaséh-gaséh sama keudròë; bè' rōh hoekōm ba' oelèëbalang, meunan njang reumbang wahé teungkoe dròë, dat breng ik onder uwe aandacht; weest elkander goed gezind, opdat ge niet de beslissing van een oelèëbalang behoeft in te roepen, zoo is het goed, o teungkoe's, (Plandō' Kantjé); zie verder vbd. i.v. meudéh.

TAMBI, aanspreekwoord tot geringe of jonge Klinganeezen. Vgl. nana.

TAMBIHŌ, zie i.v. tambéh.

TAMBIHŌJ, zie i.v. tambéh.

TAMBIHŌN, zie i.v. tambéh.

TAMBŌ, trom, zoowel de groote trom (i.e. een aan eene zijde met buffelhuid bespannen holle boomstam), waarop in eene moskee of een meunasah bij den aanvang der tijden voor de dagelijksche seumajang's wordt geslagen (ook tambō raja, t. meuseugit, of t. meunasah genoemd, zie ook i.v. mòng-mòng), als de kleine handtrom, trommel, (zie i.v. soeléng); tambō kajèë, tambō teumaga, houten, koperen trom (waarvan het lichaam van hout, van koper is); tambō meuneu'èn, speeltrom, handtrom; gò tambō, stok waarmede men op de tambō slaat, trommelstok; pèh tambō, op de tambō slaan, de trom roeren, (zie vbd. i.v. lagèë); djéh ka djimè tambō, kijk, die daar draagt eene trom, (gezegd van eene zwangere vrouw); zie verder vbd. i.v. leungò I, meuroenggoe, pantjapeunawa, rindoe, sawō III. Meutambō, eene trom hebben of dragen, op eene trom slaan.

TAMBŌJ I (Arab. tanboel), sirih, sirihbladeren (inz. in verdroogden toestand, zooals Atjèhsche Mekkagangers ze bij zich hebben).

TAMBŌJ II (Mal. tamboel), toespijzen bij dranken, nagerecht, (in hik.); lheuëh geupadjōh ranoeb lam poean, tambōj minòman pi ka geuba, nadat zij sirih uit kostbare doozen hadden gebruikt, werden er dranken met toespijzen gebracht, (Diwa Akaïh).

TAMÈH, stijl, pilaar, zuil, deurpost; tamèh radja, en tamèh poetròë heeten de stijlen, die bij den bouw van een huis, het eerst en met zekere plechtigheid onder het opzeggen van gebeden en formulieren worden geplaatst, (zie ook i.v. keukoerah), en in het midden van het middenvertrek (djoerèë) komen te staan, waarvoor men zoo gaaf mogelijk hout kiest (de tamèh radja liefst uit eene degelijke houtsoort, waarvan de naam met koe i.e. vader, of dja, grootvader, begint, zooals koeli, djatòë, en de tamèh poetròë uit eene houtsoort, waarvan de naam met ma, i.e. moeder, zooals manè, begint).

@lonaliakbar

en waarmede verder bij verschillende plechtigheden rekening wordt gehouden (bij eene bruiloft b.v. zit de bruidegom tegen de t a m è h r a d j a en de bruid tegen de t a m è h p o e t r ò ë); zie verder vbd. o.a. i.v. b l i d a I, d j e u n è h, k a l e u ë n g, l i n d ō n g I, m e u r e u t j o e. M e u t a m è h, van stijlen voorzien, met stijlen, (ook) op eene stijl gelijkend; zie vbd. i.v. a d é n (sprkw.).

TAMEUNJÈT (Arab. t a m j î z), onderscheidingsvermogen, de jaren des onderscheids; zie i.v. m o e m i d a.

TAMOEË', stappen, treden, gaan, zich begeven in (inz. in het water), instappen, binnentreden, ingaan; m e u n a n k i r a d a l a m a t é, d j i t a m o e ë' l é s o e n g ò ë r a j a, aldus dacht hij bij zichzelf en hij stapte de groote rivier in, (Meudeuha'); t e u m a d j i b ō h n g ò n l a p é' d o e ë', d j i t a m o e ë' l a m s a m p a n r a j a, daarop plaatste zij een zadel (op het paard) en stapte (met het dier) in eene groote prauw, (Malém Diwa); j ō h n j a n r a j a t d j i t a m o e ë' p r a n g, d j i k ò h a d e u r a n g s e u n s e u n d o e a, toen begaf zich het leger (der i n d r a's) in den strijd en zij hakten de a d e u r a n g's bij tweetallen neer, (Tjah Koebat); m e u l h o e ë'-t a m o e ë', zie i.v. l h o e ë'; zie verder vbd. i.v. *g* a m I. M e u t a m o e ë', gestapt enz. in, t a m o e ë' met meerv. subject; r ō h m e u t a m o e ë' l a m l h ō', in de diepte gestapt, geraakt. P e u t a m o e ë', doen t a m o e ë', in-, binnenbrengen, indoen, ergens in neerlàten, ergens in stappen enz. met; zie vbd. i.v. s a r é. T e u n a m o e ë', ook s e u n a m o e ë', en, afgekort, n a m o e ë', de handeling t a m o e ë', de plaats van het t a m o e ë', (inz. verstaan:) modderpoel, waar karbouwen zich gaarne in begeven (zie k o e b a n g), (ook) naar eene rivier afgaand pad voor vee om het te laten drinken, (verder) diep door regens uitgesleten of door wilde dieren uitgetreden pad in de bergen; l a g è ë k e u b e u ë b a n t e u n g ò h l a m t e u n a m o e ë', als een karbouw, die pas uit een modderpoel is gekomen (i.e. vuil, gezegd van b.v. een kind, dat er erg smerig uitziet). Zie b l ō h, t a m ò n g, en vgl. s a m o e ë'.

TAMÒN, stapel, hoop; stapelen, opstapelen, ophoopen, bijeenbrengen, verzamelen, bijeenzamelen; zie vbd. i.v. p o e j I, r e u l e u ë n g. M e u t a m ò n, gestapeld, opgestapeld, opgehoopt, bijeengebracht, bijeengezameld, verzameld, een stapel vormende, bijeen; (ook) zich opstapelen, zich ophoopen, bijeenkomen, zich verzamelen, ergens naar toestroomen; (verder) bij stapels, bij hoopen, stapels, hoopen vormende, (in de laatste beteekenissen meer m e u t a m ò n-t a m ò n, in hik. ook m e u t e u t a m ò n); t a k a l ò n b a n g k é m e u t e u t a m ò n, m e u k e u k a w a n m e u t e u t i m p a, men zag de lijken bij hoopen, bij groepen op elkander vallen, (Boeda' Meuseukin); d j i m e u t a m ò n 'ò h m e u s a p a t,

@lonaliakbar

d j i'é' l e u g a t b a n g e u l a w a, zij verzamelden zich tot zij bijeen waren, en rukten snel op, zoo snel als voortgeworpen projectielen, (Tamim Ansa); *h* a n m è ë t a b ō h i ë d a l a m m ō n, k a m e u t a m ò n t e u b i ĕ t m a t a, het zou ongepast zijn om water in een put te doen, waar het water uit eene opwellende bron reeds verzameld is, (Prang sabi; vergelijking van het geven van onderricht aan een geleerde); zie verder vbd. i.v. b l è t I, k e u r o e m ò n, m e u r a', p i k é, r a n g g a ï h, r o e n g k ō m I, s i m p r e u ë, s o e n d a', s r ò h II. P e u t a m ò n, laten t a m ò n, of t a m ò n (verb.) met versterkte beteekenis. T e u m a m ò n, de handeling t a m ò n verrichten. T e u n a m ò n, stapeling, opstapeling, ophooping, bijeenzameling, bijeenbrenging, verzameling, hoop, stapel. Zie t o e m p ō'.

TAMÒNG, ergens in komen, gaan, zich ergens in begeven, binnenkomen, binnengaan, binnentreden, ingaan, inkomen, binnen-, instroomen, binnen-, invaren, inwaaien, enz., (fig.) toetreden, zich aansluiten (bij), zich laten opnemen (in), (verder) bezeten (doordat een geest in is gevaren); i n ò n g n j a n k a t a m ò n g (of k a t e u m a m ò n g, of k a d j i t a m ò n g d j é n), die vrouw is bezeten, een geest is in haar gevaren; t a m ò n g é s e u l a,m, tot den Islâm toetreden; t a m ò n g t a r i k a t, zie i.v. t a r i k a t, en vbd. i.v. h a d a t; g e u t a n j ò ë t a t a m ò n g b a' i m e u m H a n a p i, wij sluiten ons aan bij den Ḥanafitischen imâm, (bij het b a l é' m e u d e u h a b, zie i.v. m e u d e u h a b, en m a s a'- a l a h); zie verder vbd. o.a. i.v. a n g è n, b o e j a (sprkw.), d j a m è', g a m p ō n g, l i n d ō n g I, m a n i a g a, p i t a', p o e l é h I, p o e n t ō n g, r a s e u d è n, r e u h o e n g, r e u n t e u ë t, r o e e u ë n g, s a b ō n g I, s e u n g a', s e u r o e k a n II, s i n j ò m a n, s r e u ë n g, t a m p a ï h (sprkw.), t a n g g a. M e u t a m ò n g, ergens in gekomen, gegaan, enz., t a m ò n g met meerv. subject. P e u t a m ò n g, laten t a m ò n g, binnen laten komen enz., in-, binnenleiden, binnenbrengen, indoen, leggen in, binnenkomen met; zie vbd. i.v. l ō b I, m a n j ò h, m e u r e u t j o e, n i r a n, r a's a I, s e u m a j a n g, t e u k e u s é h. T e u t a m ò n g, ergens in gekomen, gegaan, enz. (zonder opzet of als toestand). T e u m a m ò n g, de handeling t a m ò n g verrichten, (verder) bezeten, (zie boven). T e u n a m ò n g, de handeling t a m ò n g, binnenkomst, intocht, ingang; o e l è ë t e u n a m ò n g, die het eerst ergens binnenkomt, aan het hoofd staat van een intocht, van b.v. de bestorming en inneming van eene vesting; n j a n g d i l è ë t o e ë n g k o e t a P e u n a j ō n g, o e l è ë t e u n a m ò n g t o e a n B é n t a r a, (die groep) heeft het eerst de vesting te P. ingenomen, en aan het hoofd ervan staat de heer B., (Pòtjoet Moehamat; zie den hieraan voor-

afgaanden regel i.v. teuka). Zie tamoeë'.

TAMPA I, met de vlakke hand slaan, een klap, eene oorveeg geven, (ook wel:) een slag geven met b.v. eene knots; slag, klap, oorveeg; koetampa ba' miëngkeu, ik zal je een klap geven op je wang; „djakalèë kah Radja Lila, njòë koetampa deungòn tja'tjòë"; ban djileungò djimeung tampa, Radja Lila djibōt tja'tjòë; keudéh keunòë djimeutampa, radja Djawa pi that raghòë, „als jij R. L. bent, hier ik zal je een slag met mijne knots geven"; zoodra R. L. hoorde, dat (de Javaansche vorst) hem (met eene knots) wilde slaan, hief hij zijne knots omhoog; over en weer sloegen zij elkander, de Javaansche vorst was ook zeer vaardig (met de knots), (Banta Ahmat); zie verder vbd. i.v. moerō', paléng, poega, rampaïh. Meutampa, geslagen, een klap, eene oorveeg gekregen; elkander slaan, elkander klappen geven; zie vbd. boven. Peutampa, laten tampa. Teumampa, de handeling tampa verrichten; zie vbd. i.v. tapih. Teunampa, de handeling tampa, slag, klap, oorveeg.

TAMPA II, zie teumpa III.

TAMPAÏH, onbelemmerd inwerkend (inz. van zon of wind), ongehinderd en fel schijnend, blakerend, ongehinderd waaiend, inwaaiend, door dringend, (ook) waar de zon fel op schijnt, waar de wind onbelemmerd waait of doordringt, open, onbeschut, onbeschaduwd, schaduwloos, (daarentegen van b.v. een gebed, toeverformule, geheim middel:) werkeloos, krachteloos geworden, zijne kracht verloren hebbende, geen uitwerking meer hebbende (wegens b.v. uitlekking van het geheim ervan, of wegens algemeene verbreiding), (verder) niet gevaarlijk meer (door geesten, van b.v. een bosch, eene plaats waar aanvankelijk geesten huisden), publiek geworden, door een ieder gebruikt, (van b.v. een weg, die eerst een particuliere weg was); oeròë pi tampaïh boekòn boebarang, hangèt toetōng hana tara; ħan sapat mèë tameusilèë, niba' oelèë lheuëng sideupa, de zon schijnt (op de vlakte des oordeels) buitengewoon fel, met zulk eene verzengende hitte, dat het naar brandlucht riekt; nergens kan men schuilen en de zon bevindt zich slechts één vadem boven de hoofden (der verzamelde menigte), (Toedjōh kisah; zie ook vbd. i.v. lindōng I); siba' ba' kajèë hana timòh, blang seunang djròh loeaïh raja; lōn dja' ladjoe oeròë tampaïh, teuma leumah kajèë raja, geen enkele boom groeide er, de vlakte was mooi vlak en zeer uitgestrekt; ik liep door, terwijl de zon fel scheen, vervolgens zag ik een grooten boom, (Tamim Ansa): 'òh saré rab oe peureudèë, neu-

@lonaliakbar

tangaïh tjōng kajèë hireuën mata; oeròë ħan tampaïh langèt ħan leumah, hireuën dasah kalòn mata, toen zij dicht bij den stam (van den breedgetakten en lommerijken boom) gekomen was, keek zij naar boven in den boom en was erg verbaasd; de zon scheen er niet doorheen en de hemel was er niet door heen te zien en zij ging in verbazing daarover op, (Tjintaboehan); djileungò blang tampaïh angèn bagaïh, djitamòng gloenjoeëng wië djiteubiët gloenjoeëng oeneun, hij luistert (met een oor als) een open veld, waarover een snelle wind onbelemmerd waait, het (gesprokene) gaat het linker oor in en gaat het rechter oor uit, (sprkw. voor: het gaat bij hem het eene oor in, het andere uit); ngòn tingkab bandoem geupeuhah, angèn tampaïh keunan datang, de vensters waren alle opengezet, zoodat de wind er onbelemmerd in woei, (Radja Bada); bè' tabri doe'a lōn keu baranggasòë, abéh tampaïh, ge moet het gebed, dat ge van mij geleerd hebt, niet aan iedereen geven, het zal daardoor zijne kracht geheel verliezen; njang la'én doem ħan sampōreuna, tampaïh doe'a baranggasòë, alle andere (middelen) hebben geen uitwerking gehad, van ieder zijn de gebeden krachteloos gebleken, (Indra Bangsawan); likōt Dalam meudjén that, djinòë hana meudjén lé, katampaïh, sabab ka djidoeë' Blanda, het terrein achter de (vroegere) kraton zat vol geesten, nu zijn er geen geesten meer, het is er nu mee uit, omdat Hollanders er zijn gaan wonen. Peutampaïh, tampaïh maken, als tampaïh beschouwen; bè' tapeutampaïh rèt lōn njòë, beschouw dezen weg van mij niet als een publieken weg. Zie roeang.

TAMPAJ, iets ergens op plakken, naaien, soldeeren enz. om een gat of scheur te bedekken, lappen, oplappen, verstellen; opgeplakt, opgenaaid, enz. stuk, opgezette lap; lhèë plōh tampaj idja dibadan la'én niba' njan hana sapeuë, een kleed met dertig opgezette lappen droeg hij om het lichaam, en verder niets, (Tambéh toedjōh blaïh); zie verder vbd. i.v. djaj, reuhoeng, soempaj (sprkw.). Meutampaj, gelapt, opgelapt, versteld, met opgezette lappen; zie vbd. i.v. loetò'. Peutampaj, laten tampaj. Teumampaj, de handeling tampaj verrichten. Teunampaj, de handeling tampaj, het lappen enz.; gèt that teunampaj tajeuën njòë, wat is dit watervat goed gelapt.

TAMPANG, plat stuk of pakje (van b.v. lood, mertjon's), plak, dikke vlek, plakkaat; talakèë timah, aneu', limòng plōh tampang, koejoeë dja' timang keu gata sibara,

gij vroegt mij, mijn zoon, vijftig plakken lood, en ik liet u een b a r a toewegen, (Pòtjoet Moehamat); d i o e r a m ō' n a b o e n g ò n g t a m p a n g, o e b é k a j k e u m a n g m a t a m e u t i a, aan haar hoofdhaar was een plak (gouden) bloemen aangebracht, in ontloken vorm met steenen en parelen ter hoeveelheid van een k a j, (Malém Dagang). M e u t a m p a n g, op een plak gelijkende, een plak vormende; bij plakken, bij pakjes, (in de laatste beteekenis gew. m e u t a m p a n g-t a m p a n g); d j i t ō t b e u d é T j i n a m e u t a m p a n g-t a m p a n g, h a b é h p è n g m a n t ò n g, ze steken plakjes mertjons af, het kost maar geld; k o e d é 'ò h m e u t a m p a n g-t a m p a n g s a r é b a' p h a d j i, de schurft vormt plakjes op zijne dij; a t e u ë h d a d a p o e t r ò ë S e u m b a n g, d a r a h m e u t a m p a n g b a n s a b ò h l e u'a, op de borst van vorstin S. vormde het bloed eene heele plak, (Noen Parisi; zie de hieraan voorafgaande regels i.v. s a l ò b); o e r ò ë g o e r a h n a i t a m m e u t a m p a n g, l a'ō t m e u g l o e m b a n g o e m b a' t j é n t j a l a, de zon verduisterde en vormde eene zwarte plek, de zee kwam in sterke deining en de golven in hevige beweging, (Toedjōh kisah).

TAMPÉN, zie t a m p é n g.

TAMPÉNG, ook t a m p é n, (eig. wat men naast of tegenover iets zet), inzet, tegeninzet (bij een spel, weddenschap), gereed geld, contanten om iets te koopen, (ook) portuur, evenknie, partij, (verder, deels naar Mal. t a m p i n) zekere wijze van verpakking, pak, plak, (zie i.v. b a k ō n g, s a g è ë); t a m p é n g-t a m p é n g, naast elkaar plaatsen, aan elkaar verbinden, aan elkaar hechten (b.v. lapjes tot een kleed); b ō h of p e u d o e ë' t a m p é n g, een inzet plaatsen, inzetten; k a t a m p é n g m a n ò' n j ò ë, is op dezen haan al ingezet; h a n a t a m p é n g g ò b n j a n b l ò ë m e u n e u k a t, hij heeft geen contanten om goederen te koopen; h a n a t a m p é n g t a p e u l h ò, s a b ò h o e b i t s a b ò h r a j e u', k ò n t a m p é n g d j i n j a n, ze zijn geen portuur voor elkaar om hen met elkaar te laten worstelen, de eene is klein en de andere groot, de eene is geen portuur voor den andere; t a m p é n g-t a m p é n g i d j a, lapjes aan elkaar naaien tot een kleed; zie verder vbd. i.v. s a n d r a, s i m b a n g. M e u t a m p é n g, ingezet op, contant betaald; m e u t a m p é n g-t a m p é n g, naast elkaar geplaatst, aan elkaar verbonden; k a l h e u ë h m e u t a m p é n g m a n ò' n j ò ë, is op dezen haan al ingezet. P e u t a m p é n g, inzetten, naast iets zetten, leggen, (den prijs van iets) neertellen, contant betalen; k a t a p e u t a m p é n g t a r ō h, hebt ge den inzet al geplaatst, hebt ge al ingezet; m e u n g ħ a n é' t a p e u t a m p é n g j o e m, k e u p e u ë t a l a k è ë b a r a n g g ò b n j a n g m e u h a j,

@lonaliakbar

indien ge den prijs niet kunt neertellen, waarvoor vraagt ge dan dure goederen van anderen. T e u n a m p é n g, inzet, contanten om iets te koopen.

TAMPHEUË', niet puntig of afgerond, vlak afgeknot, afgestompt, stomp, plat (van de billen); t a-k ò h b a' t a m p h e u ë', snijd het vlak af. M e u t a m p h e u ë', niet puntig geworden, stomp geworden; p a k ò n k a r ō h m e u t a m p h e u ë' k a j è ë n j ò ë, b o e n ò ë l ō n j o e ë p e u t a d j a m, waarom is dit hout stomp geworden, ik heb zooeven gezegd om het aan te punten. P e u t a m p h e u ë', afstompen, vlak afknotten of afsnijden; b è' t a p e u t a m-p h e u ë', t a p e u t j i n t j o e, maak het niet stomp, maak het puntig. Zie r a m p h e u ë'.

TAMPŌ', bedeksel, kelk of kroontje van eene vrucht, daarop gelijkende versiering, belegsel, oplegsel van goud of gouddraad (op b.v. een k o e p i a h, het gevest van een wapen, de uiteinden van een rolkussen); t a m p ō' m a n g ò j-t a, o e, p i n e u n g, het kroontje van een manggistan, klapper, pinang; r e u d ō' d i g l é o e d j e u ë n d i r i m b a, p o e t i' m a n g ò j t a l e u-k a n g d i t a m p ō'; l ō n p r è h t e u k a h a n a t e u-k a, l ō n p r è h r a d j a l h è ë o e r ò ë s o e n t ō', de lucht is bewolkt in de bergen en het regent in het woud, eene jonge manggistan is van het kroontje losgeraakt; ik wacht op zijne komst en hij komt maar niet, al drie volle dagen wacht ik op den vorst, (Goemba' Meuïh); g a k i n i b a' k a j è ë a r a n g, m e u-k r a w a n g t a m p ō' m a n g ò j-t a, de pooten (van den zetel) waren van a r a n g-hout en à jour bewerkt met versieringen in den vorm van het kroontje van een manggistan, (Tjah Koebat; zie ook vbd. i.v. t a d j ō'); t a m-p ō' b a n t a j, oplegsels, van gouddraad geborduurd en met belegsels van zijde of andere stoffen van verschillende kleur, aan de uiteinden van pronkkussens, (zie i.v. b a n t a j, en vbd. i.v. p a k h ō'); t a m p ō' k o e p i a h, gouden kroontje, i.e. gouden stervormige versiering met een knop (s r i) in het midden, op een k o e-p i a h, (ook) een daarop gelijkend schaaldier, e.s.v. zeester; t a m p ō' k o e p i a h l h è ë l a-p é h, kroontje op een k o e p i a h, bestaande uit drie op elkaar liggende en naar boven kleiner wordende sterren; t a m p ō' k o e-p i a h s a b ò h l a p é h, kroontje op een k o e p i a h met één ster, of althans minder hoog dan de voorgaande soort; t a m p ō' p e u d e u ë n g, s i w a ï h, kroon-, of knopvormige versiering op het gevest van een zwaard, van een dolk, (zie vbd. i.v. l a m-p ò ë). M e u t a m p ō', voorzien van een t a m p ō', met een t a m p ō'; s i w a ï h m e u-t a m p ō', s i k i n m o e p o e-t j ō', i d j a m e u s e u l e u-p ō', t a n g k o e l ō' m e u-s r ō', s a l è h h ò n j a n g e u-k e u m e u n g d j a', met een dolk met eene t a m p ō'-ver-

@lonaliakbar

siering, en een zwaard met een p o e t j ō'-ornament, met een gebloemd kleed en een met gouddraad doorweven hoofddoek, waar zou die daar wel heen gaan, (sprkw. voor: prachtig en volledig uitgedost); zie verder vbd. i.v. i k a j II, k r a n d a m, p o e t j ō'. P e u t a m p ō', van een t a m p ō' voorzien, een t a m p ō' aanbrengen. T e u n a m p ō', ook s e u n a m p ō', be-, oplegsel, opnaaisel; s a b a b d j i k h e u n p e u k a j a n b r ō', s e u n a m p ō' r ō' r o e d j a t i k a, omdat zij gezegd had, dat zijne kleederen oud en leelijk waren, met ingevoegde opnaaisels van lappen eener mat, (Banta Ahmat).

TAMPOE, eene groote boomsoort, waarvan de bast gebruikt wordt om netten te verven, of kleeren donker te kleuren, en de bladeren wel eens om er uit te eten; b l a t j a n n a b a t j o e t t è' (of b e u l a t j a n b e u l a t j è'), l ō n t i p è' b a' ō n t a m p o e; b a h l é m a t é l ō n b a' r e u d j a n g, b è' l ō n p a n d a n g m a t a m a d o e, er is een klein weinig trasi (of b e u l a t j a n en b e u l a t j è', het laatste woord alleen voor het rijm), ik smeer het op een t a m p o e-blad; laat mij spoedig sterven, opdat ik mijne mede-echtgenoote niet (meer) aanschouwe, (pantōn).

TAMPÒË, op en neer schudden, al schuddende op en neer bewegen, wannen (door de wan op en neer te schudden, vgl. s e u t, t é n g), schuddende of op en neer bewegende mede voeren, medenemen (van iets door den wind, door de golven, door een haai); s a b d a d j i p e u g è t a w e u ë' b e u s ò ë, m a n g a t d j i t a m p ò ë t e u m ò' d a m a, (de vorst) beval hen ijzeren lepels te vervaardigen om daarmede (kokende) hars op en neer te schudden (te roeren) en op te scheppen, (Pòtjoet Moehamat); t e u d o e ë' si'a t h a b a p o e t r ò ë, k a m o e w ò ë b a' r a d j a n a n g g r i; d a l a m a t é d o e m g e u t a m p ò ë, i n g a t k e u p o e t r ò ë T j a h K e u b a n d i, de geschiedenis van de prinses blijve een oogenblik rusten, het verhaal keere terug tot den vorst van het land (die op jacht was); het was hem alsof zijn hart op en neer werd geschud, doordat hij dacht aan prinses Tj. K., (Goemba' Meuïh); t a m p ò ë b r e u ë h, rijst wannen, (zie verder vbd. i.v. t ò b); h a b é h m a t é b a n s i n a r ò ë, k a j è ë t a m p ò ë d i l a'ō t r a j a, zij zijn allemaal gesneuveld en door haaien in de groote zee meegevoerd, (Malém Dagang); zie verder vbd. i.v. l a j a n g I, l h ō' II, p a l è t-p a l ò t. M e u t a m p ò ë, op en neer geschud, op en neer bewogen, gewand, medegevoerd, medegenomen; p e u ë d j é h m e u t a m p ò ë-t a m p ò ë a n g è n b a p ō t, wat gaat daar op en neer (fladdert daar), door den wind meegevoerd. P e u t a m p ò ë, laten t a m p ò ë, of t a m p ò ë met versterkte beteekenis. T e u m a m p ò ë, de handeling t a m p ò ë verrichten; d j i t é n g

@lonaliakbar

indien ge den prijs niet kunt neertellen, waarvoor vraagt ge dan dure goederen van anderen. Teunampéng, inzet, contanten om iets te koopen.

TAMPHEUË', niet puntig of afgerond, vlak afgeknot, afgestompt, stomp, plat (van de billen); takòh ba' tampheuë', snijd het vlak af. Meutampheuë', niet puntig geworden, stomp geworden; pakòn ka rōh meutampheuë' kajèë njòë, boenòë lōn joeë peutadjam, waarom is dit hout stomp geworden, ik heb zooeven gezegd om het aan te punten. Peutampheuë', afstompen, vlak afknotten of afsnijden; bè' tapeutampheuë', tapeutjintjoe, maak het niet stomp, maak het puntig. Zie rampheuë'.

TAMPŌ', bedeksel, kelk of kroontje van eene vrucht, daarop gelijkende versiering, belegsel, oplegsel van goud of gouddraad (op b.v. een koepiah, het gevest van een wapen, de uiteinden van een rolkussen); tampō' mangòjta, oe, pineung, het kroontje van een manggistan, klapper, pinang; reudō' di glé oedjeuën di rimba, poeti' mangòjta leukang di tampō'; lōn prèh teuka hana teuka, lōn prèh radja lhèë oeròë soentō', de lucht is bewolkt in de bergen en het regent in het woud, eene jonge manggistan is van het kroontje losgeraakt; ik wacht op zijne komst en hij komt maar niet, al drie volle dagen wacht ik op den vorst, (Goemba' Meuïh); gaki niba' kajèë arang, meukrawang tampō' mangòjta, de pooten (van den zetel) waren van arang-hout en à jour bewerkt met versieringen in den vorm van het kroontje van een manggistan, (Tjah Koebat; zie ook vbd. i.v. tadjō'); tampō' bantaj, oplegsels, van gouddraad geborduurd en met belegsels van zijde of andere stoffen van verschillende kleur, aan de uiteinden van pronkkussens, (zie i.v. bantaj, en vbd. i.v. pakhō'); tampō' koepiah, gouden kroontje, i.e. gouden stervormige versiering met een knop (sri) in het midden, op een koepiah, (ook) een daarop gelijkend schaaldier, e.s.v. zeester; tampō' koepiah lhèë lapéh, kroontje op een koepiah, bestaande uit drie op elkaar liggende en naar boven kleiner wordende sterren; tampō' koepiah sabòh lapéh, kroontje op een koepiah met één ster, of althans minder hoog dan de voorgaande soort; tampō' peudeuëng, siwaïh, kroon-, of knopvormige versiering op het gevest van een zwaard, van een dolk, (zie vbd. i.v. lampòë). Meutampō', voorzien van een tampō', met een tampō'; siwaïh meutampō', sikin moepoetjō', idja meuseuleupō', tangkoelō' meusrō', salèh hò njan geukeumeung dja', met een dolk met eene tampō'-ver-

@lonaliakbar

siering, en een zwaard met een poetjō'-ornament, met een gebloemd kleed en een met gouddraad doorweven hoofddoek, waar zou die daar wel heen gaan, (sprkw. voor: prachtig en volledig uitgedost); zie verder vbd. i.v. ikaj II, krandam, poetjō'. Peutampō', van een tampō' voorzien, een tampō' aanbrengen. Teunampō', ook seunampō', be-, oplegsel, opnaaisel; sabab djikheun peukajan brō', seunampō' rō' roedjatika, omdat zij gezegd had, dat zijne kleederen oud en leelijk waren, met ingevoegde opnaaisels van lappen eener mat, (Banta Ahmat).

TAMPOE, eene groote boomsoort, waarvan de bast gebruikt wordt om netten te verven, of kleeren donker te kleuren, en de bladeren wel eens om er uit te eten; blatjan na batjoet tè' (of beulatjan beulatjè'), lōn tipè' ba' ōn tampoe; bahlé maté lōn ba' reudjang, bè' lōn pandang mata madoe, er is een klein weinig trasi (of beulatjan en beulatjè', het laatste woord alleen voor het rijm), ik smeer het op een tampoe-blad; laat mij spoedig sterven, opdat ik mijne mede-echtgenoote niet (meer) aanschouwe, (pantōn).

TAMPÒË, op en neer schudden, al schuddende op en neer bewegen, wannen (door de wan op en neer te schudden, vgl. seut, téng), schuddende of op en neer bewegende mede voeren, medenemen (van iets door den wind, door de golven, door een haai); sabda djipeugèt aweuë' beusòë, mangat djitampòë teumò' dama, (de vorst) beval hen ijzeren lepels te vervaardigen om daarmede (kokende) hars op en neer te schudden (te roeren) en op te scheppen, (Pòtjoet Moehamat); teudoeë' si'at haba poetròë, ka moewòë ba' radja nanggri; dalam até doem geutampòë, ingat keu poetròë Tjah Keubandi, de geschiedenis van de prinses blijve een oogenblik rusten, het verhaal keere terug tot den vorst van het land (die op jacht was); het was hem alsof zijn hart op en neer werd geschud, doordat hij dacht aan prinses Tj. K., (Goemba' Meuïh); tampòë breuëh, rijst wannen, (zie verder vbd. i.v. tòb); habéh maté ban sinaròë, ka jèë tampòë di la'ōt raja, zij zijn allemaal gesneuveld en door haaien in de groote zee meegevoerd, (Malém Dagang); zie verder vbd. i.v. lajang I, lhō' II, palèt-palòt. Meutampòë, op en neer geschud, op en neer bewogen, gewand, medegevoerd, medegenomen; peuë djéh meutampòë-tampòë angèn ba pōt, wat gaat daar op en neer (fladdert daar), door den wind meegevoerd. Peutampòë, laten tampòë, of tampòë met versterkte beteekenis. Teumampòë, de handeling tampòë verrichten; djiténg

@lonaliakbar

teupōng djiteumampòë, kòn lōn sidròë la'én pi na, (de oude, weggeworpen wan zeide: toen ik nog jong was, ...) wanden ze (met mij) meel, wanden zij allerlei andere zaken, en dat deden zij niet alleen met mij, maar ook met andere (van mijne soortgenooten), (Plandō' Kantjé). Teunampòë, de handeling tampòë, de wijze of het resultaat ervan; gèt that teunampòë breuëh njòë, deze rijst is erg goed gewand.

TAMPOELÉNG, harpoen (geheel van ijzer of met een houten steel); harpoeneeren, met een harpoen werpen; geutòb eungkōt ngòn tampoeléng, men werpt met een harpoen naar visschen. Meutampoeléng, een harpoen hebben, met een harpoen, geharpoeneerd; panè gata meutampoeléng njòë, waar komt ge met een harpoen vandaan. Peutampoeléng, laten tampoeléng, of tampoeléng (verb.) met versterkte beteekenis; tapeutampoeléng eungkōt siakab djéh pat, werp met een harpoen naar dien siakab-visch daar.

TAMPOERÉH; lagèë tampoeréh, naam eener melodie, (zie i.v. lagèë).

TAMPŌNG, nokbedekking van gevlochten klapperblad, ook van hout, blik of zink, (ter sluiting van het dak waar de dakvlakken bij elkaar komen); (de nok van een dak) bedekken met gevlochten klapperblad enz., (ook) herstellen (van een gescheurd net door de stukken aan elkaar te zetten of in de scheur een stuk te zetten); bōh tampōng, eene nokbedekking aanbrengen; tampōng roemòh njòë hana gèt, de nokbedekking van dit huis is niet goed; tatampōng roemòh, ka beukah boebōng, breng eene nokbedekking op het huis aan, het dak is lek; tampōng poekat, eene gescheurde zegen herstellen. Meutampōng, voorzien van een tampōng, met gevlochten klapperblad enz. afgedekt (van de nok van een huis), hersteld (van een net). Peutampōng, laten tampōng, of tampōng (verb.) met versterkte beteekenis. Teumampōng, de handeling tampōng verrichten. Teunampōng, de handeling tampōng, de wijze of het resultaat ervan, nokbedekking; teunampōng doeë ka djiba pò lé angèn beuklam, de nokbedekking is van nacht door den wind weggevoerd. Zie djakhab II, djaphan.

TAMSÉ (Arab. tamthîl), vergelijking, gelijkenis, parabel, beeldspraak, spreekwoord, spreuk; vergelijken, beschouwen als, gelijkstellen; gelijk, als, zooals, bijvoorbeeld, alsof; bōh tamsé, eene vergelijking maken, vergelijken, door eene vergelijking, gelijkenis, parabel aanduiden, (zie vbd. i.v. lahé); zie verder vbd. o.a. i.v. abeuëng-abeuëng, eumpeuë' (sprkw.), gapoelaga, goemtia, kamè II,

@lonaliakbar

leuhoe, linteuëng, loerōng, meurahè', misé, moegè, poenggoe' (verb.), rō', salōran, *srang*, srèkaja, tadjō'. Peutamsé, = tamsé (verb.), of bōhtamsé. Zie misé, miseuë.

TAN, niet, neen, geen, niet aanwezig, niet voorhanden, niet bestaande, (komt in beteekenis en gebruik overeen zoowel met *h*an als met hana, zie aldaar); tan na, = hana; kòn ka lōn peugah tan, ik heb immers al gezegd van niet; ka tan, (hij) is er niet meer, (ook) is niet meer, is gestorven; tan tòm, nooit, (zie vbd. i.v. krōt-kreuët); tan na oelōntoean toepeuë sagaj-sagaj, ik weet er absoluut niets van; zie verder vbd. o.v. iblih, moe*a*, na (sprkw. onder na en peuna), oedja, paléng-palòë, pangkaj, pat, reulé, reusam, seumòng, sōn, ta-'ajén, tanda, *t*ang. Meutan; meuna meutan, zie i.v. na (onder meuna). Peutan, maken dat iets niet aanwezig is of niet bestaat, als niet aanwezig of niet bestaande beschouwen of verklaren, loochenen, negeeren, wegcijferen; zie vbd. i.v. na (onder peuna), oedja, rōh, sipheuët.

TANADŌJ (Arab. tanâzoel, of tanazzoel), af-, nederdaling; af-, nederdalen, zich vernederen, (in hik.); njang hamba *h*an djeuët keu Rabi, meuseuki taraki makam 'a'la; njang Pò*h*an djeuët keu abeudi, meuseuki tanadōj Toehan kita, de dienaar (de mensch) kan geen Heer worden, al stijgt hij tot eene hooge plaats, en de Heer kan geen slaaf worden, al daalt onze Heer (tot den mensch) af, (Mènhadjōj abidin).

TANAKÉH, of teunakéh (Arab. tanqîç), vermindering, beleediging; verminderen, beleedigen, met geringschatting behandelen; beleedigd, geringgeschat, veracht, (in hik.); oelōnteu kheun, aneu', narit sipatah, beuna ngòn salah tabitjara; kamòë njang toeha, aneu', bè' that djajéh, bè' tanakéh ba' gata moeda, ik wil u een enkel woord zeggen, mijn zoon, of het juist is of verkeerd, overweeg het (eerst); laat mij, die oud ben, in uwe oogen, mijn zoon, die jong zijt, niet al te onbeduidend en verachtelijk zijn, (Pòtjoet Moehamat).

TANAM, of papeuën tanam, zie i.v. papeuën; talòë tanam, de strengen van een paardentuig, (waarmede het voertuig wordt voortgetrokken).

TANDA, teeken, merk, bewijs, blijk, pand, waarborg, stuk van overtuiging, kenteeken, kenmerk, voorteeken, omen, doel (voor schietoefeningen), schietschijf; een teeken aanbrengen, merken; tanda djaròë, of t. tangan, ook t. sajén, handteekening, (zie vbd. i.v. sah); tanda hajat (of hòjat), ook tanda oedéb, levensteeken, geschenk tot aandenken, souvenir; hana sapeuë keu tanda ha-

@lonaliakbar

jat lōn malingkan soerat njòë ngòn sikhan idja, (ik kan u) niets anders als levensteeken (sturen) dan dezen brief en een kleed; tandadjih maté lam djaròë hakim, een teeken, dat zij (n.l. de procedeerende partijen) als een lijk zijn in de handen van den rechter, (gezegd van de ha' gantjéng, zie i.v. gantjéng II); tanda seumeutèt, zie i.v. seutèt; ikan tanda, e.s.v. zeevisch, die ook in zoutwaterkreken voorkomt, geelachtig van kleur met zwarte vlekken (tanda) rechts en links midden op het lichaam; 'òh saré trōïh oe teungòh leuën, leumah neukalòn sabòh tanda; neupeuleumah oelé Toehan, keukaja'an Alah Ta'ala; angèn pi tan oedjeuën pi han, ba' oe di leuën reubah meutimpa, toen hij (Pangoelèë Meunaròë bij zijn vertrek uit zijne woning) op het voorerf kwam, zag hij een voorteeken zich openbaren; het werd door den Heer geopenbaard, Zijn rijkdom ermede te kennen gevende; terwijl het n.l. noch woei noch regende, viel een klapperboom op het voorerf om en kwam (op het huis) neer, (Pòtjoet Moehamat; hierop volgt de regel, als eerste vbd. uit den Pòtjoet Moehamat geciteerd i.v. roeëng); zie verder vbd. i.v. hoekōm, hōreumat, kòng I, labang, reuja, roeman I, sé, silab I, soekla, sròm, tahta, tèëbat. Meutanda, voorzien van een teeken enz. Peutanda, van een teeken, merk voorzien, een teeken aanbrengen, merken, (ook) laten tanda (verb.). Teumanda, de handeling tanda verrichten; sòë teumanda salèh sinòë, wie is hier toch aan het merken geweest. Teunanda, de handeling tanda, het resultaat ervan, een aangebracht teeken.

TANDA' (Mal.-Jav. tandak), op zijn Javaansch dansen; Jav. dans; inòng tanda', dansmeid; ramè mideuën that meuhala', njang tanda' di oereuëng Djawa; sidròë agam sidròë inòng, that bit keunòng tanda' Djawa, het was druk (van feestvierenden) op het uitgestrekte plein, de Javanen dansten den Javaanschen dans, (telkens) één man en één vrouw, en de dans was zeer goed, (Tjintaboehan).

TANDAÏH, latrine, plee; ladjoe geuba oeba' tandaïh, poetròë tjeudaïh njang djoehari; poetròë geubōh dalam bagan, sajang intan Tjah Keubandi, vervolgens werd de knappe, kundige prinses naar eene latrine gebracht en daar werd zij opgesloten, deerniswaardig was de lieve Tj. K., (Goemba' Meuïh).

TANDANG, zich ergens heen begeven, bezoeken, trekken, reizen; oelōn djinòë djimaba moeprang, keunòë djitandang si Lila'indra, men heeft mij in een oorlog gewikkeld, (doordat) L. hierheen is getrokken, (Tjah Koebat); lōn

@lonaliakbar

tandang glé lōn arōng blang, salèh, toean, *h*an trōïh hadjat, ik ben over bergen getrokken en door vlakten gegaan, en wellicht, heer, bereik ik mijn doel niet, (Goemba' Meuïh); tandang disa, zie i.v. disa, en vbd. i.v. rakét. Meutandang, de handeling tandang verrichten, inz. voor zijn genoegen of zonder bepaald doel uitgaan, rondtrekken, rondreizen, spelemeien; lheuëh njan djitrōn aneu' djalang, djeuëb seuroekan djimeutandang, daarop daalde het hoerejong (n.l. het dwerghert) neer (uit den boom), en trok door ravijnen rond, (Plandō' Kantjé); katrōïh keunòë oelōnteu meutandang, ka koemoeprang ngòn Boelia'indra, ik ben hierheen getrokken en heb den strijd aangebonden tegen B., (Tjah Koebat); ada' njò gata oereuëng meutandang, teungòh, toean, ta'eu disa; ada' njò gata kapaj poeprangan, gòh lòm, toean, leungka koeta, indien gij lieden zijt, die voor hun genoegen rondreizen, komt dan aan wal, heeren, en bezichtigt het land; indien het oorlogsschepen zijn, waarmede gij gekomen zijt, (wacht dan) heeren, de vestingen van het land zijn nog niet in gereedheid gebracht, (Gadjah toedjōh oelèë); neudja' meu'èn djeuëb geulanggang, neumeutandang dja' pòh panta, hij ging (met zijne kameraden) op alle speelplaatsen spelen, ging (b.v.) uit om te knikkeren, (Malém Diwa); pat na djileungò peumanjènan, teungeut dji *h*an malam oeròë; ... njang ri gasiën dja' meutandang, seunawa' pinggang roeja-roejòë, waar ze vermakelijkheden hooren, slapen ze dag en nacht niet; ... de armen gaan erheen, met gescheurde schouder-, en lendendoeken, (Akeubarō Karim); zie verder vbd. i.v. tara.

TANDÉH (Arab. tanzîh), het verwijderen van hetgeen niet bij God, niet bij het Godsbegrip past, hiervan verwijderd, vrij, (in geschr.); ta'è'tikeuët Pò geutanjòë wadjéb tandéh, niba'sipheuëtnjang *h*an patōt doem beuhabéh, we moeten gelooven, dat het ten aanzien van onzen Heer noodwendig is, dat Hij geheel vrij is van alle eigenschappen, die niet bij Hem passen, (Nalam Tjèh Mareudoeki).

TANDI (Mal. tandil), intendant van het vorstelijk paleis, adjudant, bode, boodschapper; komt ook als titel van hoofden voor; hòka gata boedjang tandi, tamoeëng da ti lōn koeboengka, waar zijt ge, boden en boodschappers, houdt mijne (slapende) zuster op uw schoot, ik ga vertrekken, (Malém Diwa); adat tandi, zie i.v. adat II; zie verder vbd. i.v. teupat, waki.

TANDJA', (Mal. tandjak), zich in de hoogte verheffen, omhoog-

@lonaliakbar

stijgen, (evenals é' ook:) op-, voortdringen (in den strijd), (in hik.), (verder van een zeil) zoodanig gemaakt of gespannen, dat het goed wind vangt; ban djitandja' pò teureubang, si'at datang oe Padang Oenta, nauwelijks was (het wonderpaard) omhoog gestegen en weggevlogen, of het kwam te P. Oe. aan, (Indra Bangsawan); 'òh djikalòn ka meusoerōt, that moepōt-pōt radja pindòë; djijoeë tandja' (var. peusa') lòm dilikōt, béntjalang bhōt kapaj sinaròë, toen hij (zijne schepen) terug zag wijken, knorde de booze koning hevig; hij beval de béntjalang's, bhōt's en alle schepen in de achterhoede nog meer op te dringen, (Goemba' Meuïh); tataré' klat, mangat gèt tandja' lajeuë, trek het klat-touw aan, opdat het zeil goed wind vange. Meutandja', de handeling tandja' verrichten, tandja' met meerv. subject; tapoeboesoe boemeutandja', na meung dja-ra' naga raja, schiet de pijlen hoog (of met kracht) de lucht in, opdat de groote draken op een afstand gehouden worden, (Boeda' Meuseukin; zie den hierop volgenden regel i.v. boesoe I).

TANDJŌNG (Mal. tandjoeng), kaap, landtong, uitlooper van een berg, (meer oedjōng); komt verder als plaatsnaam voor, (zie vbd. i.v. rampa', srabi).

TANDŌ', eene groote soort zeevisch, (verder ook wel doch zelden naar Mal. tandoek) hoorn, (zie loengkè).

TANDRA, zie tantra.

*T*ANG, klanknabootsing van b.v. een klinkenden slag met een zwaard. Meu*t*ang, zulk een geluid makende; djimeukheun na djimeukheun tan, ka tō' geudoebang meu*t*ang ba' moeka, sommigen zeiden van wel, anderen zeiden van niet, en klinkende geudoebang-slagen kwamen op hunne gezichten neer, (Prang Meuké'); sang-sang hareubab, sang-sang koedangdi, sang-sang meu*t*i-*t*i sang meu*t*ang-*t*ang, (die geluiden klonken) deels als het geluid van hareubab's, deels als dat van koedangdi's, deels als *t*i-*t*i-, deels als *t*ang-*t*ang-geluiden, (Radja Bada). Zie *t*ang-*t*ing.

TANG-ILANG, ook lang-ilang; meutang-ilang, rondtollen, ronddraaien, in de rondte draaien, om elkaar heen draaien, dooreenwarrelen, in verwarring dooreenloopen, (fig.) verward, in de war, niet wetende wat te doen, radeloos, weifelend, draaierig, duizelig; meusoerōt-soerōt meutang-ilang, meutang-koemang ban saбòh glé, (de twee vechtende buffels) gingen heen en weer, draaiden om elkaar heen en gingen zoo het geheele gebergte rond, (Plandō' Kantjé); hana sahò talō meunang, meutang-ilang peudeu-

@lonaliakbar

ëng tjō'ma, geen der beide partijen dolf het onderspit of behaalde de zege, de zwaarden en knotsen (waarmede zij sloegen) warrelden dooreen, (Goemba' Meuïh; var. van den regel i.v. tang-koemang); djitadjōlé meutang-ilang, djimeukōng-kōng djimoewa-wa, zij renden (in de verwarring) door elkander, stootten tegen elkander of omarmden elkander, (Malém Diwa); Keumala Intan leungò sabda moemeunan, djitoembō' badan pangsan teuhanta; Djoehan Meusapi ka meutang-ilang, sinan didalam meuligòë atana, toen K. I. die woorden (van Djoehan Meusapi) hoorde, sloeg zij zich op de borst en viel bewusteloos uitgestrekt neer; Dj. M. bleef daar radeloos in het paleis, (Djoehan Meusapi); mantòng djiwa ajah ba' keu'iëng, meutang-ilang *h*an djeuët neuboengka, zij bleef haar vader om zijn middel vasthouden, zoodat hij niet wist wat hij doen moest en niet kon vertrekken, (Gadjah toedjōh oelèë); zie verder vbd. i.v. lang. Peutang-ilang, doen meutang-ilang, doen rondtollen enz., rondtollen enz. met, verwarren, in de war brengen, doen weifelen. Zie ilang, lang en tang-koemang.

TANG-KOEMANG, ook lang-koemang; meutang-koemang, = meutang-ilang, zie i.v. tang-ilang; hana sahò pi naleukang, meutang-koemang peudeuëng tjō'ma, geen der beide partijen liet los (week terug), en de zwaarden en knotsen (waarmede zij sloegen) warrelden dooreen, (Goemba' Meuïh; var. van den regel i.v. tang-ilang); aman lintō dilèësi'at, dang-dangkeumaïh dalam atana; lam atana meulang-koemang, teudoeë' déndajang doem meulingka, men liet den bruidegom een oogenblik (in de balè gadéng) blijven, terwijl men zich in het paleis (voor de ontvangst) gereed maakte; in het paleis was er eene dooreenwarreling (van menschen), en de hofjuffers zetten zich in een kring neer, (Gadjah toedjōh oelèë); zie verder vbd. i.v. leugōt, tang-ilang. Peutang-koemang, = peutang-ilang. Zie koemang.

*T*ANG-*T*ING, (freq. van *t*ing), klanknabootsing van rinkelende geluiden, van b.v. bellen, armbanden tegen elkaar; dergelijke geluiden makende; neutaré' ngòn keukang talòë, *t*ang-*t*ing boenjòë kiam gabra, hij trok aan de leidsels (van het paard), en een druk en luid gerinkel (van de belletjes) liet zich hooren, (Indra Bangsawan). Peu*t*ang-*t*ing, die geluiden maken of laten maken. Zie keu*t*ang-keu*t*ing.

TANGAH, of tangaïh, het aangezicht, de oogen opwaarts, ten hemel richten, opwaarts, naar boven kijken met het hoofd achterover, het hoofd achteroverhouden; zie vbd. i.v. pò II, tampaïh, ta-

@Ionaliakbar

waïh II, teukoej. Meutangah, met het gezicht opwaarts, naar boven gericht, met het hoofd achterover; pakòn meutangah that ta'ikat keubeuë njan, waarom hebt ge dien buffel zoo met den kop naar boven gebonden; zie verder vbd. i.v. takoeng, teukoej. Peutangah, opwaarts laten kijken, het gezicht opwaarts gericht laten houden, het hoofd achterover laten houden. Teumangah, de handeling tangah verrichten, in de houding van tangah, met het gezicht opwaarts, met het hoofd achterover (liggen, zitten, staan, loopen); djidòng di joeb pra'na seumah, teumangah-mangah mata moeblè'-blè', (het dwerghert) stond beneden bij het wachtpaviljoen (waar de vorst gezeten was) en keek met flikkerende oogen naar boven, (Plandō' Kantjé).

TANGAÏH, zie tangah.

TANGAN (Mal. id.), hand, (in hik., vaak in fig. zin, b.v. in den zin van macht, en in de spreektaal in een paar aan het Mal. ontleende uitdrukkingen:) moerah tangan, mild, milddadig, (ook moerah djaròë); sampōh tangan, zakdoek, (zie i.v. sampōh); tanda tangan, handteekening, (zie i.v. tanda); tangan-tangan, steunhout, steunplank, schoor, (die b.v. eene plank, welke horizontaal tegen eene andere verticale plank is bevestigd van onderen, tegen de verticale plank steunend, stut); zie verder hik.-vbd. i.v. poej I, roedi I, sakét, seuntōh, singkla, soempan.

TANGÈH (Mal. tangis), gehuil, geween; huilen, weenen, (in hik.); zie vbd. i.v. ratab II.

TANGEUN, of gaki tangeun, voorpoot (van een viervoetig dier, ook gaki di keuë genoemd); gaki tangeun papa' rambōt, gaki likōt tamèh seulasa, de voorpooten (van het geslachte paard nam zij voor) vogelverschrikker in een ramboetan-boom en de achterpooten voor stijlen van de seulasa, (Hik. Goeda).

TANGGA, huistrap, huis, woning, (verder) laag, verdieping, terras, (ook) afdeeling, hoofdstuk, paragraaf, (in hik.); roemòh tangga, huis, woning, (zie vbd. i.v. oelèë, en van tangga alleen in de beteekenis van huis i.v. koerō', ligan, pò I, sampòë, saweuë, seurigab); teuma djitamòng lam meuligòë, sadjan kamòë sama-sama; dji'é' ladjoe leugat-leugat, trōïh ba' pangkat sabòh tangga, daarop ging hij het paleis binnen samen met mij; vervolgens ging hij snel naar boven, tot hij op de eerste verdieping kwam, (Tamim Ansa); laélaha-élalah, 'òhnòë soedah sabòh tangga; haba bajeuën 'òhnòë si'at, njōë lōn sambat la'én haba, er is geen god dan Allah, tot zoover (deze) eene afdeeling (van het verhaal); het verhaal over de bajeuën blijve voorloopig tot

@lonaliakbar

zoover, ik vervolg het nu met een ander verhaal, (Noen Parisi); roekōn lhèë blaïh maséng pa'idah, djinòë lōn peugah seun sitangga, de dertien vereischten (voor de geldigheid van een seumajang) hebben ieder zijn eigen nut, ik zal het nu in aparte paragrafen mededeelen, (Akeubarō Karim); zie verder vbd. i.v. oembang, tanggam. Meutangga(-tangga), uit lagen, verdiepingen, terrassen, afdeelingen bestaande, in afdeelingen verdeeld, terrasvormig; teudòng di dalam sabòh meuligòë, that seureulòë meutangga-tangga, binnen (de vesting) stond een paleis, zeer prachtig en met verdiepingen, (Djoehan Meusapi); goenòng djimeunan Djabaj Haréh, toedjōh lapéh meutangga-tangga, de berg heete Dj. H. en bestond uit zeven op elkaar volgende lagen, (Tjah Koebat); ba'dji that raja hana bagòë, tjabeuëng sinaròë meutangga-tangga, de stam (van dien boom) was buitengewoon groot en de takken vormden verscheidene lagen, (Djoehan Meusapi). Vgl. tanggam.

TANGGAM, inkeping (b.v. in een klapperboom om er gemakkelijker in te kunnen klimmen), keep, kerf, (ook) de maatstrepen op den stok van een datjéng (zie aldaar en zie ook i.v. mata), (fig.) streep, rustpunt, grens (van plaats of tijd), termijn, afdeeling, hoofdstuk, paragraaf; (verb.) inkepen, inkepingen maken, (ook) insnijden (van ornamenten), met het mes of op de draaibank bewerken; maséng teuntèë boeët iradat, meuhat-meuhat *h*an meutoeka; njang keu kaphé *h*an keu éseulam, njang lam djahnam *h*an lam tjeuroega; ... njang keu poetéh *h*an keu itam, meuhat tanggam meu'òh tangga, de wil (des Heeren) staat ten aanzien van ieder object vast, dat daardoor zijne bestemming krijgt, die niet met die van een ander object verwisseld raakt; wie tot ongeloof is voorbestemd, wordt geen geloovige, wie voor de hel is bestemd, komt niet in den hemel; ... wat voorbestemd is wit te worden, wordt niet zwart, alles heeft zijne grenzen en zijne plaats, (Akeubarō Karim); lhèë seun soetji leupaïh ba' hé, beutrōïh halé keunòë gata; njan hat 'idah ba' gèt tapham, 'òh trōïh tanggam beutateuka, na drie malen de maandzuivering gehad te hebben moet ge weer hier komen; dat is de duur van de 'iddah-periode, onthoud dat goed, wanneer die termijn verstreken is, moet ge hier komen, (Tamim Ansa); saban oedjōng njan ngòn oeram, ma geutanggam laré' boenga; lheuëh geu'oeké kajèë djròh that, teuma geu'euntat sigra-sigra, aan beide uiteinden gelijk gemaakt werd het hout vervolgens

@lonaliakbar

met lofwerk bewerkt; nadat er zeer mooi snijwerk in was gesneden, werd het vervolgens snel verzonden, (Meudeuha'). Meu-, of teutanggam, ingekeept, met inkepingen, met snijwerk bewerkt. Peutanggam, laten tanggam, of tanggam (verb.) met versterkte beteekenis. Teumanggam, de handeling tanggam verrichten; djiseumoeratpatah kalam, djiteumanggam teusië djaròë, als hij schrijft, breekt de schrijfpen, als hij in hout snijdt, snijdt hij zich in den vinger, (Tambéh toedjōh blaïh). Teunanggam, de handeling tanggam, de wijze of het resultaat ervan, inkeping, houtbewerking, snijwerk. Vgl. takò', tangga.

TANGGILÉ'; keunòng tanggilé', zie i.v. keunòng.

TANGGILÉNG, ook teunggiléng, miereneter; sisé' tanggiléng, de schubben van den miereneter, (ook) daarop gelijkende versiering of rangschikking.

TANGGŌ', zie sanggō'.

TANGGÒË, iets op iets anders als onderlegger of tegen iets anders als steun plaatsen, (b.v. een stuk hout, dat men bekappen wil); (verder) reikend tot, bereikt, komend of gekomen tot, tot aan, tot, (ook) ver reikend, tot het uiterste reikend, rechtdoor gaande, rechtuit, oprecht, raak, precies treffend, hevig, krachtig, stevig, groot en flink, zwaar; bè' tatanggòë ateuëh (of ba') batèë, tjoemèh sròn treu', plaats (het hout, dat ge splijten wilt) niet op (of tegen) een steen, straks krijgt de bijl breuken in het scherp; oemoe seuneuréb peuët plōh oeròë, kapaj tanggòë oe nanggròë Nata, na veertig dagen kwam het schip te N. aan, (Malém Diwa); di pasi kòn tanggòë oe glé, beudjitrōnlé habéh rata, van de kust tot de bergen toe, laten ze allen komen, (Indra Bangsawan; zie ook vbd. i.v. leusōh, linteuëng, tadjō', tagō II); doemnan djeu'ōh neuploeëng tanggòë, keunòng asòë Malém Diwa, ofschoon M. D. zoover was gevlucht, werd hij toch (door de neervallende geureuda) getroffen, (Malém Diwa; hierop volgt de regel i.v. seubèë); ka neutōt boem soedji tanggòë, djitrōn meuntròë ngòn béntara, hij schoot (het kanon) af en bulderend klonk het geluid heel ver (of met groote hevigheid), en de meuntròë's en béntara's daalden (naar de kust) af, (Goemba' Meuïh); laén niba' njan doem ka maté, oeròë pi akhé ka rab tanggòë, de overigen waren allen gesneuveld, en het was al laat op den dag, de zon ging bijna onder, (Radja Bada); ... di dōnja hingga trōïh doedòë ba' oeròë di padang ma'tja; njan toeankoe narit tanggòë, ba' lōn sidròë han doea tjita, ... (ik zal u altijd volgen)

@lonaliakbar

in deze wereld tot later op de vlakte des oordeels; dat zijn, heer, oprechte woorden, ik koester geen twee gedachten, (Indra Bangsawan); tanggòë that keunòng ba' oelèë, juist precies, goed raak aan het hoofd getroffen; dadang-dadang dalém neupangkèë, keunòng lòm ba' oelèë di Teukoe Lam Nga; ... di Teukoe Lam Nga tanggòë that keubit, sinan lé tjahit hilang ngòn nja*w*a, terwijl T. L. Ng. zijn (getroffen) broeder op den schoot hield, werd ook hij aan het hoofd getroffen; ... T. L. Ng. was goed geraakt en hij stierf daar als geloofsmartelaar, (Prang Gōmpeuni); peutòë beusòë njòë tanggòë that, deze ijzeren kist is er erg stevig, erg zwaar. Meutanggòë, gelegd op, geplaatst tegen; bè' meutanggòë ba' batèë, laat het hout niet op een steen geplaatst worden. Peutanggòë, laten tanggòë, of tanggòë (verb.) met versterkte beteekenis. Teunanggòë, onderlaag, onderlegger, steun.

TANGGŌH, uitstel, opschorting, termijn ervan, crediet, wachttijd, de den mensch in deze wereld toegemeten levensduur, het einde ervan; op crediet koopen; kadja' tanggōh breuëh oe peukan baranggapat, ga op de markt, waar ook, rijst op crediet koopen; blòë tanggōh, op crediet koopen; habéh oemoe sampòë tanggōh, limòng reutōïh peuët plōh oemoe lam dōnja, zijn levenseinde kwam, toen hij vijfhonderd en veertig jaren in deze wereld had geleefd, (Meudeuha'; zie ook vbd. i.v. piaman); zie verder vbd. i.v. maba, plòïh. Meutanggōh, uitstel vragen; zie vbd. i.v. harōïh (sprkw., ook i.v. oetang), hat, neu*h*aïh, oepah. Peutanggōh, uitstellen, opschorten, uitstel verleenen, crediet geven, op crediet verkoopen; neupeutanggōh oemoe doea boeleuën, stel het twee maanden uit, (of) geef twee maanden uitstel; neupeutanggōh keu lōn breuëh sabòh goeni, geef mij op crediet een zak rijst. Teumanggōh, de handeling tanggōh verrichten. Teunanggōh, de handeling tanggōh, uitstel, tijd van uitstel, crediet; lōn blòë ngòn teunanggōh, ik heb het op crediet gekocht. Vgl. toenòë.

TANGGŌNG, zich verantwoordelijk stellen, instaan, borg staan voor, waarborgen, op zich nemen; (verder) passend, gelijkend, in overeenstemming, in harmonie, bij elkaar passend, bij elkaar behoorend, op elkaar gelijkend; meung hana neutanggōng lé dròëneu, hana lōn tém, als u er niet voor instaat, wil ik niet; tanggōng that roepadji, lagèë adòë adoeën, wat lijken hun gezichten veel op elkaar, ze lijken broeder en zuster, (b.v. van een bruidspaar gezegd); tanggōng that djimeukawén,

@lonaliakbar

ze zijn zeer passend getrouwd, zijn voor elkaar passende partijen. Meutanggōng, waarvoor iemand instaat, borg staat, gewaarborgd, (verder) = tanggōng (passend, enz.); kameutanggōng ba' (of ateuëh) N. N., bè' tatakōt lé, N. N. heeft er zich borg voor gesteld, wees er niet meer bang voor; geunab oeròë makeuën minòm, djròh meutanggōng poetròë ngòn radja; hana si'at na moebantah, poetròë dasah radja soeka, elken dag aten en dronken zij (samen), de vorst en de vorstin harmonieerden zeer met elkaar; nooit hadden zij twist, de vorstin was gelukkig en de vorst tevreden, (Gadjah toedjōh oelèë); ngoej peukajan gleuëng ngòn soebang, idja di badan peuë njang soeka; peuë njang gala' djròh meutanggōng, siloeeuë lambajōng idja soetra, zij droeg juweelen, (zooals) armringen en oorkrabben, en kleeren, zooals ze naar haar zin, naar haar genoegen waren en die haar goed pasten, eene donkerpaarse broek en een zijden lendenkleed, (Noen Parisi); zie verder vbd. i.v. oejōng. Peutanggōng, verantwoordelijk stellen, doen instaan voor, als borg stellen, (verder) passend enz. maken.

TANGIRIË', e.s.v. steltlooper, die in moerassen in de Benedenstreken leeft; takoeë si Poelan djéh lagèë takoeë tangiriё', de hals van dien N. N. daar is als die van een tangiriё'.

TANGIRÒË, eene lange en smakelijke soort zeevisch, (Mal. tengiri); soorten: tangiròë bateuëng (of als Mal. t. batang), t. meuntròë, t. moesang (gestreept).

TANGKAB, (Mal. tangkap), grijpen, pakken, vatten, vangen, (meer in hik.); zie vbd. i.v. silè', *sraïh*.

TANGKAÏH, zie tangkeuëh.

TANGKAJ, gebed, tooverspreuk, bezweringsformule, (die bij het belezen wordt gepreveld, of, opgeschreven, als amulet dient); daarmede belezen, bezweren, betooveren; tangkaj boerōng, bezweringsformule tegen de boerōng, (of) de boerōng bezweren, (zie i.v. boerōng I); tangkaj geusòng, t. tikōïh, papieren talismans, beschreven met bezweringsformules en in een bamboekoker geplaatst op een rijstveld, waar de padi aan het rijpen is, om hiervan geusòng's en veldmuizen te weren; tangkaj seuloesōh, = doe'a seuloesōh, zie i.v. seuloesōh. Meutangkaj, met een tangkaj belezen, bezworen, betooverd, voorzien van eene tangkaj-amulet, met tangkaj behandeld; peuë meutangkaj-tangkaj, oebat njòë tabōh, poeléh, waartoe tangkaj's te gebruiken, leg dit geneesmiddel op en het zal genezen. Peutangkaj, laten tangkaj, of tangkaj (verb.) met versterkte beteekenis; tajoeë peu-

@lonaliakbar

tangkaj aneu' geutanjòë ba' gòb, laten we ons kind door een ander laten belezen. Teutangkaj, met tangkaj's behandeld, belezen, bezworen, betooverd. Teumangkaj, de handeling tangkaj verrichten; oereuëng teumangkaj, iemand, die in staat of bezig is te tangkaj; zie verder vbd. i.v. seungab. Teunangkaj, de handeling tangkaj, de wijze of het resultaat ervan; iëteunangkaj, water waarover eene bezweringsformule uitgesproken is, belezen water. Zie doe'a, radjah.

TANGKÉ, steel, stengel (van bladeren, bloemen, vruchten, wordt ook als hulptelwoord gebruikt), (verder) gebogen of oorvormig handvat (aan voorwerpen), hengsel, oor; boengòng sitangké, een tros bloemen, één bloem; boengòng awan sitangké, zie i.v. boengòng; tangké tima, handvat van een emmer; tangké tjawan, oor van een kopje; tangké tjiriĕ', handvat van een ketel; tangké até, hartje als liefkoozingswoord, (zie vbd. i.v. peungaba); poesat sitangké, zie i.v. poesat; zie verder vbd. i.v. beudé I, moe II, pineung. Meutangké, voorzien van een tangké, met een tangké, bij tangké's; raga meutangké, zie i.v. raga. Peutangké, een steel, een handvat aanbrengen, daarvan voorzien; tapeutangké tima njòë, maak aan dezen emmer een handvat. Vgl. gò I, idōng.

TANGKÉH, afweren (van een slag), afwenden, pareeren, afslaan, (zie vbd. i.v. likè' I, loepōt, salòb, tangkeuëh); tangkéhmangkéh, allerlei afweren, allerlei afweerbewegingen maken, elkanders slagen afweren, schermen; tindja'-mindja' tangkéh-mangkéh, le that oeréh geunab oeròë, allerlei gedans en gescherm, elken dag waren er vele soorten (vermakelijkheden), (Banta Ahmat). Meutangkéh, afgeweerd, afgewend, enz.; de handeling tangkéh verrichten, schermen, de slagen van elkander afweren, met elkander schermen; (verder) schots en scheef, door elkander (als zwaarden waarmede wordt geschermd, in deze beteekenis gew. meutangkéh-tangkéh); ladōm djimeugrōb djimeutangkéh, peudeuëng njang poetéh hibat mata, sommigen sprongen en schermden met blanke en vreeswekkende zwaarden, (Pòtjoet Moehamat; zie ook vbd. i.v. gōgō I); meutangkéh gleuëng ba' djilinggang, tamsé tjanang meusoeara, bij haar armgezwaai onder het loopen sloegen hare armringen tegen elkaar en maakten een geluid als tjanang's, (Dioe Plinggam); boengòng boe pagalō njan 'òh meutangkéh-tangkéh saré, hana gèt, de versieringen van die boe pagalō staan schots en scheef door elkaar, ze

@lonaliakbar

zijn niet goed geordend. Peutangkéh, laten afweren enz., afweren enz. met, schots en scheef maken. Teutangkéh, afgeweerd, afgewend, enz. Teumangkéh, de handeling tangkéh verrichten. Teunangkéh, afwering, afwending, enz.

TANGKEUËH, in hik. voor het rijm ook tangkaïh (vgl. Mal. tangkas), snel, vlug, (ook) flink, stevig, krachtig en vlug in zijne bewegingen; tangkeuëh that boeëtdji, reudjang lheuëh, hij werkt erg vlug, hij is gauw klaar; teuka sipeureuti kilat njang tangkeuëh, *h*an, djan djitangkéh Beuseunoe Diwa, (de pijl) kwam zoo snel als de bliksem en B. D. had geen tijd om hem af te weren, (Diwa Akaïh); la'ōt di ateuëh angèn njang tangkaïh, kèëwasa Alah *h*an é' djoega, (die) zee rust op een snellen wind, de macht van Allah is niet te peilen, (Masa djeuët dōnja); oeleuë pi rajeu' sisé' pi kreuëh, ikoe tangkeuëh keumang roepa, de slang was groot en de schubben waren hard, de staart was stevig en liep breed uit, (Meudeuha'). Peutangkeuëh, iets vlug doen, haast maken met, vaart zetten achter, krachtig maken; peutangkeuëh dròë, zich haasten, spoed betrachten, (ook) zich flink houden, doen alsof men krachtig is; bè' kapeutangkeuëh boeët, maak er geen haast mee. Vgl. lanteuëh, tangkōh.

TANGKINTŌNG, stuit; toeleuëng tangkintōng, stuitbeen. Zie keukitōng.

TANGKIOET, zie sangkiō'.

TANGKIRŌNG, zie keukirōng.

TANGKÒ', beetnemen, bedriegen, oplichten, aftroggelen; Alah, ka djitangkò' pèng lōn siplōh roepia, ach, hij heeft mij tien gulden afgetroggeld, heeft mij voor tien gulden opgelicht.

TANGKŌB, inzetten (van een stuk in eene omwandig, in de huid van eene prauw), aldus oplappen, (ook als Mal. tangkoep) tegen of op elkaar plaatsen (van twee op elkaar passende stukken); katangkōb njang la'én, zet er een ander stuk in; sarōng tangkōb, eene scheede, die uit twee tegen elkaar geplaatste stukken bestaat. Meutangkōb, ingezet, opgelapt, op, aan of tegen elkaar aan sluitend; langèt boemòë ka meutangkōb, meunan labōt ba' djisangka, (de wilde dieren waren door het kanongebulder tijdens den hevigen veldslag in rep en roer), ze dachten, dat hemel en aarde zich stellig zouden sluiten, (Banta Ahmat; zie ook vbd. i.v. ranggiuòë II); zie verder vbd. i.v. pineung, soejò'. Peutangkōb, laten tangkōb, laten meutangkōb, op, aan of tegen elkaar aan doen sluiten, (ook) tangkōb met versterkte beteekenis, bedekken, overdekken (met iets als eene omgekeerde kom). Teutangkōb, ingezet, opgelapt, bedekt, overdekt. Teu-

@lonaliakbar

mangkōb, de handeling tangkōb verrichten. Teunangkōb, de handeling tangkōb, de wijze of het resultaat ervan.

TANGKOELÒ, e.s.v. zeevisch, gelijkend op de aloe-aloe, doch kleiner.

TANGKOELŌ', hoofddoek; soorten: tangkoelō' Atjèh, (de gewone Atjèhsche hoofddoek), t. boengòng kala, (rood), t. kasab mbōn (wit en met zilver-, of gouddraad bestikte figuren), t. lambajōng meukasab (zie i.v. lambajōng), t. meusrō' (zie i.v. srō'), t. paté' (gebatikt), t. plikat (van Klinganeesch maaksel), t. soekòm, of t. asèë kòm (rood, ouderwetsch), t. tjèkaròm (van tjèkaròm); wijzen van vouwen en strikken van den hoofddoek: tangkoelō' asèë (of boeë) tjeungeu' mòn (met een aan den voorkant vooruitstekenden strik, die lijkt op een hond of een aap, die over den rand van een put in den put kijkt), t. meuglōng (opgerold, omwonden met katoen of metaaldraad en cirkelvormig zoodanig gestrikt, dat de stijve uiteinden opstaande horens vormen), (zie verder i.v. plintè, sangsōj); tangkoelō' siglōng, één hoofddoek, (zie vbd. i.v. simplah); neutjò' tangkoelō' jōh masa njan, neudjō'toeandoempeutoea; neutjò' tangkoelō' na nam plōh glōng, badjèë poentōng nam plōh doea, hij nam toen hoofddoeken en verdeelde ze, heer, onder al de hoofden; hij nam zestig hoofddoeken en twee en zestig baadjes met korte mouwen, (Pòtjoet Moehamat); ikat, lilét, palét of tòb tangkoelō', een hoofddoek strikken, om het hoofd winden, opmaken, (zie vbd. i.v. koepiah, palét, roembòë, saj II, sangsōj, teupang); zie verder vbd. van tangkoelō' o.a. i.v. bideuëng, sarō' I, toej-toej. Meutangkoelō', een hoofddoek hebben of dragen, met een hoofddoek omwonden.

TANGKOERA', (grof voor) hoofd, kop, hersenpan, schedel; broeë' tangkoera', schedel; tangtangkoera', zelfs het hoofd enz., het geheele hoofd enz., (zie vbd. i.v. treuën); bè' an asòë meung tangkoera' hana, laat staan dat er vleesch aan zou zitten, zelfs een schedel zit er niet aan, (zegt men van een mager beest); kreuëh tangkoera', zie i.v. kreuëh, en vbd. ook i.v. roesōh; zie verder vbd. i.v. adeulò, keuba, lhiët, pa'pa' I, poesa, reuëng, tagō I.

TANGKŌH, floreerend, gedijend, welvarend, welgedaan, weelderig, overvloedig, talrijk, (ook) stevig, krachtig, ferm, flink; nanggròë teungòh tangkōh, het land is welvarend; lada teungòh tangkōh, de peper ziet er juist goed uit; oe njòë tangkōh that djimoebòh, deze klapper draagt zeer goed; tangkōh that badan leumò njan, dat rund ziet er erg welgedaan, erg

@lonaliakbar

stevig uit; ngòn peukajan pi that tangkōh, niba' toebōh doem meudjoehang, en gij zijt weelderig uitgedost, de stukken steken aan alle kanten uit, (Plandō' Kantjé); koetakeu ba' kòng beudé ba' tangkōh, njòë bòh beureutōh ba' Toean Beusa, (in den brief stond:) versterk je vesting en schaf je een groot aantal geweren aan, hier heb je de granaten van den T. B., (Prang Gōmpeuni); dji'é' oenab meusoerōt oe likōt, bòh beudé srōt hana reuda; njang tangkōh that bòh meureujam, di gampōng Soelòjman le broeë'oeka, ze drongen voorwaarts, maar moesten weer terugwijken, de geweerkogels vielen zonder ophouden neer; die hevig woedden waren de kanonskogels, in het dorp van S. vielen vele granaten, (Noen Parisi); njan djimeunan Atjèh lhèë sagòë, geudoebang di djaròë tangkōh rata, die (drie gebieden) heeten de drie zijden van Atjèh, en de lieden ervan hebben allen stevige zwaarden in de hand, (Tadeukiratō rakidin); Sa'it piteuga loeka pi djinòh, prang pi tangkōh niba' njangka, S. was hersteld, zijne wond was genezen, en de strijd werd krachtiger gevoerd dan tevoren, (Noen Parisi); rakan Sa'it tangkōh-tangkōh, na limòng plōh teuga-teuga, de volgelingen van S. waren stevige kerels, er waren er vijftig, die sterk waren, (Noen Parisi); tangkōh that boeëtdji, doempeuë djiteumèë poeboeët, het is een flink werker, hij kan alles doen, (of weet voor alles tijd te vinden). Peutangkōh, maken dat iets tangkōh wordt; peuë *h*an tjakab tapeutjakab, tabōh alat doemna goeda; peuë *h*an tangkōh tapeutangkōh, ra'jat ta'oeròh keunòë sigra, maakt gereed wat niet gereed is, zadelt alle paarden; maakt stevig (of talrijk) wat niet stevig (of talrijk) is, en roept al het volk gauw hierheen op, (Pha Soeasa). Vgl. tangkeuëh.

TANGLŌNG, lantaarn, lampion; sabòh meuseugit doea tanglōng, één moskee, twee lantarens, d.w.z. in eene gampōng, in eene streek twee geleerden, die elkaars roem en kunde betwisten; tanglōng meugisa, draaiende papieren lantarens, (gebruikt als illuminatie bij feesten); boengòng tanglōng, e.s.v. versieringsmotief; zie verder vbd. i.v. pra', teuka. Meutanglōng, voorzien van eene lantaarn, met eene lantaarn, door eene lantaarn verlicht. Peutanglōng, van eene lantaarn voorzien, eene lantaarn aanbrengen, met eene lantaarn verlichten. Zie kandé.

TANIË, e.s.v. parkiet.

TANJÒË, afkorting van geutanjòë; zie vbd. i.v. khimat.

TANJÒNG, vragen, informeeren, vernemen naar, navragen, ondervragen; *h*an peuë tanjòng,

@lonaliakbar

niet om er naar te vragen, vraag er niet naar, i.e. onbeschrijfelijk, ontzettend, buitengewoon, bovenmatig, in hooge mate, zeer, erg; gala' lōn that *h*an peuë tanjòng, djaweuëb keunòng pò béntara, ik houd ontzettend veel (van haar), antwoord mij nu op de juiste wijze, heer béntara, (Noen Parisi; zie ook vbd. i.v. linggang, peuë); zie verder vbd. o.a. i.v. njata, pat (onder toepat), sasat, sō' II, soe'euë, tat-tat. Meutanjòng, gevraagd, nagevraagd, ondervraagd, de handeling tanjòng verrichten (meer teumanjòng), tanjòng met meerv. subject, elkander ondervragen, (in de laatste beteekenis meer meutanjòng-tanjòng); Iblih meutanjòng ba' Malingkan Ma*w*òt, peuëkeu adeuëb keu kèë kaba, de Duivel vroeg aan den Engel des Doods: „wat voor straffen breng je voor mij mee'', (Toedjōh kisah); lheuëh njan djaga doem déndajang, ka meutanjòng toeha moeda; „pakòn boe pòtjoet beudòïh dilèë, pakri boe lagèë *h*an tòm njang ka'', daarop werden al de hofjuffers wakker en allen, oud en jong, vroegen: „waarom, prins, zijt gij eerder opgestaan, wat is er aan de hand, het is nog nooit gebeurd, (Nabi Oesoeïh). Teutanjòng, gevraagd, ondervraagd. Teumanjòng, de handeling tanjòng verrichten; zie vbd. i.v. karōt, poesoe I. Teunanjòng, het vragen enz., vraag, ondervraging.

TANÒH, aarde, grond, aardbodem, land, landstreek; (ook) inheemsch, niet van elders ingevoerd; tanòh anòë, zandgrond, zand, (ook alleen tanòh, zie vbd. i.v. koetika, sapha II); t. kliët, klei; t. itam, oude humusaarde; t. koenèng, bergaarde; t. meuj, zie meuj III; t. mirah, roode kleigrond, (zie ook kawi II); t. ōn kajèë, jonge humusaarde; t. poetéh, witte aarde, pijpaarde; t. oedéb, grond waar alles op groeien wil en gedijt; t. maté, onvruchtbare grond; t. tjémpaga, zie tjémpaga; minjeu' tanòh, zie i.v. minjeu'; tanòh manjang, hooge grond, (aanduiding van een berg, wanneer men op zee is, daar het dan verboden is om van goenòng te spreken, zie i.v. gadjah, goenòng); tanòh Pòteu Alah, Allah's, i.e. niemands grond, grond waar niemand rechten op heeft, (tegenover:) tanòh milé' gòb, grond van een ander, grond waar iemand rechten op heeft, (zie ook i.v. ha' I); tanòh radja, vorstengrond, i.e. de strook grond ter breedte van zeven deupa meunara aan weerszijden van de Atjèh-rivier, die vroeger voor de soeltans was gereserveerd; tanòh roemòh, bij een huis behoorend stuk grond, erf; tanòh Atjèh, het land Atjèh; tanòh meulia, zie i.v. meulia; oebat beudé tanòh, inheemsch kruit, (vgl.

@lonaliakbar

la'ōt); zie verder vbd. o.a. i.v. 'inasé, koebang, lhō' I, tawalō'. Meutanòh, voorzien van aarde, met aarde bedekt; pakòn badjèëkeu habéh meutanòh, waarom zit je baadje vol aarde. Peutanòh, van aarde voorzien, aarde aanbrengen, met aarde bedekken.

TANÒM, begraven, in den grond steken, leggen of zetten, planten (van zaden, in hik. naar Mal. tanam ook in het algem., zie vbd. i.v. sròë-bròë); tanòm manjèt, een doode begraven, (zie ook vbd. i.v. maté, salè, seubèë, teuleukin); tanòm reunggét, geld in den grond begraven; zie verder vbd. i.v. mat I(onder moemat). Meu-, of teutanòm, begraven, in den grond gestoken, gelegd, gezet, geplant. Peutanòm, laten tanòm, of tanòm met versterkte beteekenis; tapeutanòm ba' lhō' reunggét njòë, bè' djitoepeuë lé gòb, begraaf dit geld diep in den grond, dat anderen het niet weten. Teumanòm, de handeling tanòm verrichten; ka leupaïh dja' teumanòm, men is reeds gaan begraven; èleumèë teumanòm, geheime wetenschap om toovermiddelen te begraven, (zie i.v. djhoeng II, en vbd. i.v. keunòng onder peukeunòng). Teunanòm, de handeling tanòm, de wijze of het resultaat ervan, het geen begraven is, (b.v. een toovermiddel). Zie teunaman.

TANSIŌN, zie sansiōn I.

TANTRA, ook tandra, (Skrt. tantra), leger, krijgsvolk, legerscharen, troepen, soldaten; bala tantra, id., (zie vbd. i.v. peunanggahan); zie verder vbd. van tantra i.v. da'òm, koemang, nari, oendi, pasōkan, peungilòë, pirang, rira', roedi I, roeeuëng, sarah I, sò II. Peutantra, tot een leger maken, een leger vormen, heerschen, beheerschen, (ook naar Mal. petenteraan), legerplaats, kamp, (in hik.); boemòë njang toedjōh teumpat mala'ikat, njang nam meuhat iblih peutantra, de zevende wereld was de plaats der engelen, in de zesde heerschte de duivel, (de zesde was het kamp van den duivel), (Masa djeuët dōnja).

TA'ÒM, zie da'òm.

TAPA (Skrt. tapas), ascese (inz. ter verkrijging van bovennatuurlijke krachten en kennis), boetedoening, (godsdienstige) afzondering en onthouding; ascese beoefenen, boete doen, in afzondering en onthouding leven; zie vbd. i.v. djoegi, lawala, mat I, poenggéng, soetji, sroe. Meutapa, in den toestand van tapa zijn, de handeling tapa verrichten; neudòng di goenòng Ma'nikam Halam, oeròë malam neumeutapa, hij vertoefde op den berg M. H. en beoefende dag en nacht ascese, (Diwa Akaïh). Peutapa, laten tapa. Peutapa'an, (Mal. pertapaan), plaats waar as-

@lonaliakbar

cese wordt verricht, (ook) ascese, boetedoening, (in hik.); zie vbd. i.v. i k a t. T e u n a p a, de handeling t a p a, de wijze, de toestand van t a p a; s a b é l a m t e u n a p a, o e r ò ë m a l a m *h* a n d j i t e u b i ë t, hij leeft voortdurend in godsdienstige afzondering, hij komt er dag en nacht niet uit.

TAPA', palm (van de hand), handpalm, zool (van den voet), voetzool, hoef, afdruk, spoor (inz. van hand, voet of poot), voetspoor, voetstap; t a p a' d j a r ò ë, handpalm, afdruk van de hand, (zie ook vbd. i.v. p a l e u ë t I); t a p a' g a k i, voetzool, voetspoor; t a p a' d j a r ò ë b a n ō n b o e n d i, t a p a' g a k i b a n ō n b o e g a, hare handpalmen hadden den vorm van een b o e n d i-blad, hare voetzolen den vorm van een b o e g a-blad, (Tamim Ansa; zie ook i.v. b o e n d i); t a p a' g o e d a, hoef of spoor van een paard, (oudtijds ook) e.s.v. geweer, (thans) Spencerkarabijn (zie i.v. b e u d é I), (ook) e.s.v. zwaard (naar den vorm van het gevest, zie ook i.v. p e u d e u ë n g), (voorts) e.s.v. heester met bloemen, die op de b o e n g ò n g k a t j a n g k e u l e u n d é gelijken, en eetbare bladeren, wordt geplant als pagger; d j i n ò ë g e u p o e p r a n g d o e a s i p a d a n, g e u d o e b a n g n g ò n t a p a' g o e d a; b a' g e u d o e b a n g A t j è h n g ò n P i d i ë, d i s i p a'i b a' t a p a' g o e d a, toen kon men met gelijke wapens strijden, met g e u d o e b a n g's en t a p a' g o e d a's; de lieden van A. en P. met g e u d o e b a n g's en de s i p a'i's met t a p a' g o e d a's, (Pòtjoet Moehamat); p a d o e m p a d o e m k a m a r a t i, *h* a n s ò ë t o e k r i n g ò n t a p a' g o e d a, talrijke donderbussen en tallooze t.g.-geweren, (Pòtjoet Moehamat); t a p a' b e u d é, kolfplaat, (zie i.v. b e u d é I); t a p a' S o e l ò j m a n, het zegel van den profeet Salomo, pentagram (als magische figuur op amuletten), (ook) e.s.v. daarop gelijkend siermotief (van b.v. gouddraad); t a p a' t j a t ō, vak van een schaakbord, (ook) vierhoekige of ruitvormge figuren (op b.v. lijnwaad), met zulke figuren, geruit; d j i t j ò' b o e n g k ō ï h t a p a' t j a t ō, n g ò n b ò h r o e m e u ï h b a n p e u ë t p o e n t j a, zij nam een geruiten sirihdoek met gouden b ò h r o e's aan de vier punten, (Malém Diwa); b o e n g ò n g t a p a' b a d j e u ë n g, zie i.v. b o e n g ò n g; ō n t a p a', algemeene naam van Europ. speelkaarten buiten aas, heer, vrouw, en boer, (zie i.v. s i k o e p a n); d j a' n g ò n t a p a', te voet gaan; r è t m e u d a r a t l a d ō m g e u d j a' n g ò n t a p a' l a d ō m n g ò n g o e d a, sommigen gingen over land, deels te voet, deels te paard, (Pòtjoet Moehamat; zie verder sprkw. i.v. r e u h a b, r o e ë n g); g h ò n t a p a', zie i.v. g h ò n; p e u d é h t a p a', zie i.v. p e u d é h; p o e t é h t a p a', (uitdrukking voor:) op de vlucht slaan, vluchten, (eig. zóó dat de voetzolen te zien zijn);

@lonaliakbar

*h*an tòm, pòtjoet, poetéh tapa', laman ka meudja' *h*an sò' sangka, wij zij nog nooit op de vlucht gegaan, prins, als wij eenmaal ten strijde getrokken zijn, weifelen we (zelfs) niet meer, (Pòtjoet Moehamat); bè' lé tapòh tata' ngòn peudeuëng, oelōn kòn oereuëng takōt keu bahja; tapa' meu'oekheuë kajèë le tjabeuëng, tjit ka teubileuëng oereuëng Lam Tjahja, sla niet meer (met uwe knots) en houw niet meer met uw zwaard, ik ben niet iemand, die bang is voor gevaren; mijne voetzolen hebben wortels geschoten en mijn stam heeft vele vertakkingen (i.e. ik sta onwrikbaar als een groote breedgetakte boom, of ik behoor tot een oud en aanzienlijk geslacht), en ik ben beroemd onder de lieden van L. Tj. (of en de lieden van L. Tj., waartoe ik behoor, zijn beroemd), (Djoehan Meusapi); meung ka koeteubiët keunòë oe padang, pantang koeriwang boebé-bé njang ka; tapa' meu'oekheuë kajèë le tjabeuëng, lam tjab sikoereuëng geuseuboet nama, als ik eenmaal op het slagveld ben verschenen, is het tot dusver voor mij een heilig verbod om terug te keeren; mijne voetzolen hebben wortels geschoten en mijn stam heeft vele vertakkingen, en mijn naam komt in het (vorstelijke) negenvoudige zegel voor, (Djoehan Meusapi); sitapa', één voetstap, één voetbreed, (zie vbd. i.v. gra', hat, padé, piloe, en verder i.v. pra', *srò*b). Meutapa', sporen, voetsporen achterlaten, met tapa', te voet; peuë njòë meutapa', wat zijn dit voor voetsporen; boengkōïh meutapa' tjatō, geruite doek; hana sidròë dja' meutapa', bandoem djigidoeë' ateuëh goeda, niemand ging te voet, allen waren te paard gezeten, (Tjah Koebat); panjang, toeankoe, doea boeleuën dja', adat meutapa' kòn ngòn goeda, de uitgestrektheid (van die vlakte), heer, is twee maanden gaans, indien men te voet en niet te paard gaat, (Tjah Koebat). Peutapa', sporen, voetsporen achterlaten, te voet afleggen, beloopen, te voet gaan, (ook) doen gaan, doen loopen, gaan of loopen met, (verder) schoppen, trappen; dji'ōh that teumpat njan, *h*an é' tapeutapa', die plaats is erg ver, men kan er niet te voet heen gaan; padoem ampélan geupeutapa', ngònkoeta dja' koeta mara, met talrijke versterkingen rukten zij voorwaarts, met „wandelende forten'' en „beschuttingen tegen gevaar'' (soorten van stormdaken), (Pòtjoet Moehamat).

TAPÈ, e.s.v. zuurzoete, zwak alcoholische lekkernij van gekookte, door toevoeging van ragòë gegiste gewone rijst of kleefrijst, en tot ballen samengepakt, (ook) zulk eene soort lekkernij van oebi; tapè breuëh bit, t.

@lonaliakbar

leukat bit, t. leukat adang, t. oebi, tapè van gewone rijst, van gewone kleefrijst, van zwarte kleefrijst, van oebi; bòh tapè, een bal tapè; ië tapè, het nat van de tapè; beuneung bòh tapè, zie i.v. beuneung; ladōm djimat ali-ali, boebé bòh tapè batèë seureuta, sommigen hielden een slinger in de hand met projectielen zoo groot als tapè-ballen, (Djoehan Meusapi); zie verder vbd. i.v. Pidië (sprkw.), simpè I (raadsel), siweut, taloeëm. Meutapè, tapè hebben.

TAPÉ', (op het hoofd) slaan, (op het hoofd) kloppen; djitapé' ba' oelèë lōn, hij heeft mij op het hoofd geslagen; koe'eu kamòë ngòn ië mata, sòë seurapa sòë njang tapé', ik zie u tranen weenen, wie heeft u gescholden, wie heeft u op het hoofd geslagen, (Plandō' Kantjé). Meutapé', op het hoofd geslagen, geklopt, elkander op het hoofd slaan. Teumapé', de handeling tapé' verrichten.

TAPÉH, de vezelachtige bast van kokosnoten, kokosvezel; talòë tapéh, zie i.v. talòë; tapéh teunasòë, zie i.v. tasòë; boengkō' tapéh, zie i.v. boengkō', en vbd. i.v. sèt I (sprkw.); zie verder vbd. i.v. gasiën (sprkw.), lawan (sprkw.), lham II (raadsel), pakoe II, paleuëng (spotrijmpje). Meutapéh, kokosbast hebben, met een vezelachtigen bast, op tapéh gelijkend, vezelachtig, vol vezels; bòh mamplam njòë meutapéh, hana le asòë, deze mangga zit vol vezels, er zit niet veel vleesch aan, (vgl. taleuëng tapéh i.v. taleuëng). Peutapéh, iets met kokosbast, met kokosvezels doen, b.v. schuren; kageusò' dalōng njòë kapeutapéh, meung han kapeutapéh hana gléh, schuur dit etensblad met kokosvezels, als je dat niet met kokosvezels doet, wordt het niet schoon.

TAPEUSÉ I, of teupeusé, (Arab. tafsîr), uitlegging, verklaring (inz. van den Qorân), Qorânexegese, Qorâncommentaar; uitleggen, verklaren, commenteeren; ... leungò lōn tapeusé ma'na sikarang, ... luistert, ik zal nu de beteekenis (van het aangehaalde Qorânvers) uitleggen, (Prang sabi van Teungkoe di Tirò); zie verder vbd. i.v. meutawaté, pat (onder sapat), soenoet. Meutapeusé, uitgelegd, verklaard, gecommenteerd, eene uitlegging hebbende; na meutapeusé ajat njan, is er eene uitlegging van dat Qorânvers. Peutapeusé, laten tapeusé, of tapeusé (verb.) met versterkte beteekenis; djeuët tapeutapeusé ajat njòë, kunt ge dit Qorânvers uitleggen.

TAPEUSÉ II, of teupeusé, (Arab. tafçîl), detailleering, het aangeven van de details, uiteenzetting, vermelding tot in details, volledige uiteenzetting; detailleeren, de details aangeven,

@lonaliakbar

tot in details, volledig uiteenzetten, vermelden, opsommen, (in hik.); b a' t a p e u s é s i k o e r e u ë n g b l a ï h, b a' d j e u m e u l a h l h è ë b l a ï h s a d j a, gedetailleerd (bedraagt het aantal vereischten voor de geldigheid van een s e u m a j a n g) negentien, samengevat slechts dertien, (Akeubarō Karim). Vgl. t a b s i l i.

TAPEUSILI, zie t a b s i l i.

TAPI, zie t e u t a p i.

TAPIH, afslaan, afweren, wegslaan (b.v. iets uit iemands hand); t a p i h d j a r ò ë, iemands hand wegslaan, de aangeboden hand weigeren; n e u t a p i h o e l a'-ō t s a r é *t j h* a m-*t j h* o e m, *h* a n t a t o e d o e m h a t n g ò n h i n g g a, zij (n.l. de engelen) sloegen ze (n.l. de vliegende geweerkogels) weg, zoodat ze in zee ploften in ontelbare massa's, (Malém Dagang; zie den hieraan voorafgaanden regel i.v. k a l ō t); d j i t a p i h t j ō'm a p r i s è b e u s ò ë, s o e a r a b a g ò ë g l a n t e u ë t e u k a, hij weerde (den slag met) de knots met zijn ijzeren schild af en het geluid van den slag klonk als een donderknal, (Djoehan Meusapi). M e u-, of t e u t a p i h, afgeslagen, afgeweerd, weggeslagen, (zie vbd. i.v. p e u n g e u l i ë h); m e u t a p i h(-t a p i h), elkander wegslaan, van elkaar afslaan. P e u t a p i h, laten t a p i h, of t a p i h met versterkte beteekenis. T e u m a p i h, de handeling t a p i h verrichten; t o e i h t e u m a p i h, r a m b e u ë t e u m a m p a, t o e i h l e u m a h, r a m b e u ë d j i h i l a, de t o e i h (e.s.v. visch) slaat hem van zich af, de r a m b e u ë (e.s.v. visch) geeft er een klap op, de t o e i h vertoont zich, de r a m b e u ë sleept hem weg (n.l. den haak van den hengel), (tooverformule bij het hengelen).

TAPILÒT; m e u t a p i l ò t, door elkander, in de war, verward; zie vbd. i.v. s e u p é h.

TARA, gelijke, wedergade, evenknie, evenbeeld, dergelijk, (meer in hik. en meest met eene ontkenning); t a m e u r e u p a ï h p i *h* a n p a j a h, d i g ò b r e u'-a h g e u d j é h t a r a, verder hebt gij geworsteld zonder moe te worden, terwijl een ander doodop is zooals die daar, (Meudeuha'); b a r a n g g a s ò ë o e r e u ë n g b i n ò ë, n j a n g n a l a k ò ë d j i l a m d ō n j a; d j i d j a' m e u t a n d a n g d j i b ò ï h r o e m ò h d r ò ë, t e u m a b a' l a k ò ë d j i k h e u n h a n a; b è' m e u n g t a r a d j i d j a' m e u t a n d a n g, g è t r o e m ò h n a n g b a' s è ë d a r a; m e u n g *h* a n d j i k h e u n o e b a' l a k ò ë, p a g é d o e d ò ë i t a m m o e k a, iedere vrouw, die in deze wereld een echtgenoot heeft, en uitgaat, haar huis verlaat zonder het aan haar echtgenoot te zeggen, laat staan voor haar plezier uitgaat, doch zelfs ook naar het huis harer moeder, naar hare broeders gaat, zal, indien zij het niet aan haar echtgenoot zegt, later in de andere wereld een zwart gezicht krijgen, (Printah Salam; vgl. a n, en a n t a r a); s i t a r a, gelijke,

@lonaliakbar

evenknie, gelijk, als; doeë' sitara, gelijk in rang, op gelijke hoogte, naast elkander zitten; hana njang sitara njan, er bestaat geen gelijke daarvan; njang sitara njan bè' tapeulakoe lé, ge moet iets dergelijks (zoo iets) niet meer doen; djidoeë' sitara ngòn radja la'én, njang na disinan sadjan beuginda, zij gingen op gelijke hoogte zitten als de andere vorsten, die daar met den oppervorst waren, (Tjah Koebat); *h*an of hana tara, zonder gelijke enz., weergaloos, onvergelijkelijk, buitengemeen, uitermate, bovenmatig, bijzonder, zeer, erg, (zie vbd. o.a. i.v. kòn II, lakoe, larab, lingkòng, napakah, peukajan, ragam, soetji).

TARAH, bekappen, behakken (van hout om het gelijk te maken), aldus gelijk maken, (zie vbd. i.v. kiwiëng-kiwòt); tarah badjòë, e.s.v. klewang, (zie i.v. badjòë). Meutarah, bekapt, behakt, gelijk gemaakt. Teumarah, de handeling tarah verrichten; lōn seumoerat da'weuët bitjah, lōn teumarah teuta' djaròë, als ik schrijf, vervloeit de inkt, als ik hout bekap, hak ik mij in de vingers (doordat mijn hart onrustig is), (Banta Ahmat). Teunarah, de handeling tarah, de wijze of het resultaat ervan.

TARAÏH (Arab. ṭaraf), zijde, kant, rand, einde, (ook) rang, stand, (in hik.); geubri peukajan ban njang taraïh, adat meudjeulih *h*an meutoeka, zij hadden kleederen gekregen overeenkomstig hun rang, naar gebruik en gewoonte, zonder verwisseling, (Diwa Akaïh); radja njang la'én doem ban taraïh, ban njang meudjeulih daseutō radja, de andere vorsten (zaten) overeenkomstig hun rang, overeenkomstig de gewoonten en regelingen onder de vorsten, (Tjah Koebat).

TARAKATA, zie sarakata.

TARAKI (Arab. taraqqî), stijging; stijgen, omhoog gaan, (in hik.); zie vbd. i.v. tanadōj.

TARÉ', trekken, naar zich toe trekken, aan-, in-, neer-, op-, uit-, voort-, wegtrekken, naar zich toe halen, aan-, in-, weghalen, spannen; (ook) gespannen, strak, hoog (van een prijs, vgl. tarië'), snel (van een gang, een stroom, den wind), fel brandend (van de zon), fel, fiksch, forsch, stevig, sterk, krachtig (van een slag, een zwaard, een persoon, een toovermiddel, een strijd, enz.); taré' na*ph*aïh, zie i.v. na*ph*aïh; taré' poekat, zie i.v. poekat en vbd. ook i.v. reunggōt; (zie verder vbd. van de verbale beteekenis i.v. boesoe I, lapeuë, loej, parōh I, poekeuë I, preuë', rajéh, riba II, sintha', *t*ang-*t*ing, toela'); goela taré', zie i.v. goela; papeuën taré', zie i.v. papeuën; keundō taré', zie i.v. keundō; angèn taré' klat, zie i.v. angèn; taré'

@lonaliakbar

that proeët lōn, mijn buik is erg gespannen, (door b.v. winden of door verzadigdheid, zie ook vbd. i.v. sapa I); taré' that ië, het water stroomt zeer snel, zeer sterk, (zie ook vbd. i.v. njoerōng); taré' that angèn, de wind waait erg hard; oeròë taré', fel branddende zon, (zie vbd. i.v. lambajōng, oepama, tala I); taré' that djita', hij slaat erg forsch; taré' geutië' djita' kamòë, hij gaf ons een forschen haal, (eig. zóó dat zijn oksel er strak bij gespannen werd); soe taré', een krachtig, sterk geluid; kah bè' taré' that babah, je moet niet zooveel praats hebben; dalam nanggròë njòë le njang taré', Diwa Sa'it njang koepala, in dit land zijn er velen, die sterk zijn, en aan het hoofd van hen stond D. S., (Diwa Akaïh; zie ook vbd. i.v. sanè I); takheun hadjat tadja' meugoerèë, toentoet èleumèë njang taré'-taré', zeg, dat uw doel is om (bij haar) in de leer te gaan, om (geheime) wetenschappen te leeren, die eene krachtige uitwerking hebben, (Djoehan Meusapi); sabab neuleungò taré' that prang, panglima Nja' Bintang njang haja' dōnja, omdat hij gehoord had, dat (daar) de strijd hevig werd gevoerd en dat het panglima Nj. B. was, die de wereld deed schudden, (Prang Gōmpeuni); zie verder vbd. van de bijvoeglijke of bijwoordelijke beteekenis i.v. hareuga (van prijs), lawa (van het rijden te paard), samòn (van geesten), sandrōng (van zwaarden). Meutaré', getrokken, naar zich toe getrokken, enz., (ook, meer meutaré'-taré') elk aan een kant trekken, aan elkander trekken; bè' meutaré' keunan, laat het niet daarheen getrokken worden; sara djiploeëng dang meutaré', *h*an tjit na é' lheuëh ikoenja; kòng that djikoeë masa boenòë, bandoea dròë meuhila-hila, terwijl ze (n.l. de tijger en de beer) hard wegliepen en aan elkander trokken, konden hunne staarten toch niet van elkaar losraken; ze hadden ze tevoren zeer stevig aan elkaar vastgebonden en zoo sleepten ze elkander voort, (Plandō' Kantjé); zie verder vbd. i.v. sintha'. Peutaré', laten taré' of taré' (verb.) met versterkte beteekenis, (ook) taré' (adj.) maken, iets met kracht doen, krachtig aanpakken; zie vbd. i.v. oendō. Teumaré', de handeling taré' verrichten.

TARÉH, met touw, met banden omwoelen, geheel omwinden; taréh peutòë, goetji, eene kist, een watervat met banden omwoelen. Meutaréh, met touw, met banden omwoeld, (fig.) schots en scheef, door elkander loopende (van b.v. naaisteken, litteekens, die het lichaam bedekken); pakòn meutaréh that peutòë njòë, waarom is deze kist zoo stevig omwonden; djitjeumeutjòb meuta-

@lonaliakbar

réh, zij naait met steken, die schots en scheef door elkander loopen; si Poelan njan parōt 'òh meutaréh ban sabòh badan, die N. N. heeft litteekens over zijn geheele lichaam; zie verder vbd. i.v. ngeudéh. Peutaréh, laten taréh, of taréh met versterkte beteekenis; tapeutaréh ba' gèt peutòë njòë, bè' teuboeka, omwind deze kist goed (of laat deze kist goed omwinden), dat ze niet openga. Teumaréh, de handeling taréh verrichten. Teunaréh, de handeling taréh, de wijze of het resultaat ervan.

TARÈH (Arab. ta'rîch), dateering, datum, tijdrekening, jaartelling, geschiedenis, krȏniek, geschiedboek; zie vbd. i.v. pat (onder sapat). Meutarèh, voorzien van een datum.

TARÈN, zie taròn.

TAREUWIAH, zie taroewiah.

TARI I, lieftallig, bevallig, schoon, (ook) coquet; dō ida idi, si nja' tjoet lōn roepa tari, d.i.i., mijn kindje ziet er lieftallig uit, (wiegelied); ni tië' alèh djròh neulinggang, mata ba' pinggang ngòn preumata; ba' oeròënjan ni ka tari, dalam até sang ka moeda, het grootmoedertje liep met hare armen zwaaiende en kijkende naar haar lendenkleed en naar de steenen (van haar ring); dien dag was het grootmoedertje coquet geworden en voelde zij zich in haar binnenste weer jong, (Noen Parisi). Peutari dròë, zich coquet aanstellen.

TARI II, zie nari.

TARIË', op prijs houden, niets van den prijs laten vallen, niet daarop laten afdingen, hoog houden (ook van een eisch), daaraan vasthouden; arè ba' sabé, joem bahlé tatarië', laat de arè gelijk zijn (geef eene goede maat), dan moogt ge den prijs hoog houden (moogt ge aan den prijs vasthouden). Meutarië', op prijs gehouden, hoog gehouden, de handeling tarië' verrichten; bè' tameutarië' lé, pakòn ħan tadjō', ba' that moerah batjoet, houd niet meer aan uw prijs vast, waarom geeft ge het maar niet, al is het een beetje goedkooper. Peutarië', laten tarië', of tarië' met versterkte beteekenis. Teumarië', de handeling tarië' verrichten; meungnjò that lagòjna tateumarië', hana gèt, als ge al te zeer aan uw prijs vasthoudt, is het niet goed. Vgl. taré'.

TARIËNG, slagtanden (van een zwijn). Meutariëng, slagtanden hebben, met slagtanden; panè raja that boej njan 'òh meutariëng, waar hebben ze dat varken vandaan, dat zoo groot is, dat het slagtanden heeft.

TARIKAT (Arab ţarîqah), mystieke orde, mystieke broederschap, mystieke methode, mystieke oefening; tarikat Nakeusabandi, Sadali, Saman, Satari, de Naqsjibandijjah-, Sjadzilijjah-, Sammânijjah-, Sjat-

@lonaliakbar

târijjah-orde; t a m ò n g t a r i k a t, tot eene mystieke orde toetreden, zich daarbij aansluiten, zich daarin laten opnemen, (zie vbd. i.v. h a d a t); t j ò', of t o e ë n g t a r i k a t, eene mystieke methode leeren, zich daarin laten inwijden, tot eene mystieke orde toetreden, (zie vbd. i.v. k h a l é h, s a m a n, t e u l e u k i n). M e u t a r i k a t, eene bepaalde mystieke methode volgen, tot eene mystieke orde behooren.

TARŌ', knop, bot (van eene plant), spruit, scheut, uitspruitsel, jonge plant; zie vbd. i.v. l i n g k ō' (sprkw.), s e u l i p ō'. M e u t a r ō', knoppen enz. krijgen of hebben, uitbotten, uitspruiten. P e u t a r ō', knoppen enz. laten krijgen, laten uitbotten; b è' n e u b r i k ò h l é, n e u p e u t a r ō' d i l è ë, laat (dien boom) niet meer kappen, laat hem eerst knoppen krijgen.

TARÒ', e.s.v. boom, van welks bast men touw vervaardigt; t a l ò ë t a r ò', touw vervaardigd van den bast van den t a r ò'-boom.

TAROEWIAH, of t a r e u w i a h, (Arab. t a r w i j j a h), naam van den 8sten Dōjhidjah, den eersten dag van de Mekkaansche bedevaartsceremoniën; p o e a s a t a r o e w i a h, het onverplichte vasten op den 8sten en den 9den Dōjhidjah.

TARŌH, inzet (bij een spel of weddenschap); t a r ō h b a', hoofdinzet, i.e. bij een dierengevecht de inzet van de eigenaars der dieren, die men tegen elkaar laat vechten; t a r ō h t j a b e u ë n g, ook t. l o e a, bijinzet, i.e. de inzet der toeschouwers tegen elkaar; r e u n g g é t t a r ō h, het ingezette geld; zie verder vbd. i.v. a s i, g a n d a w a t r a. M e u t a r ō h, een inzet doen, een weddenschap aangaan, inzetten, dobbelen, wedden; ingezet; k a m e u t a r ō h m a n ò' n j a n, is op dien haan al ingezet, zijn de inzetten op dien haan al gedaan; n e u m e u t a r ō h g e u n a b o e r ò ë, n e u m e u t a d j ò ë m e u'è n p a n t a, elken dag ging hij weddenschappen aan, hield hij hanengevechten of speelde hij met knikkers, (Malém Diwa). P e u t a r ō h, inzetten (van geld), laten inzetten op (b.v. een haan), een dier tegen geld laten vechten, met een dier aan een dierengevecht deelnemen; t a d j a' p e u t a r ō h r e u n g g é t l ō n, doe een inzet met mijn geld; k a l ō n p e u t a r ō h m a n ò' l ō n, ik heb op mijn haan laten inzetten, ik heb mijn haan aan het hanengevecht laten deelnemen, heb mijn haan mee laten vechten; n g ò n m a n ò' t ò h n e u p e u t a r ō h? — l ō n *h*a n l ō n p e u t a r ō h, l ō n m e u t a r ō h b a' m a n ò' g ò b m a n t ò n g, met welken haan neemt ge aan het hanengevecht deel? — ik laat geen haan van mij meevechten, ik zal maar op de hanen van anderen inzetten. T a r ō h a n (Mal. t a r o e h a n), bewaring, bewaarplaats, wat men als iets uitverkorens bewaart, (in hik.; zie vbd. i.v. d j a s a).

TARŌHAN, zie i.v. t a r ō h.

TARŌM, zie t a r ō n g.

TARÒN, ook t a r è n, strik (om b.v. garnalen, vogels, herten te van-

@lonaliakbar

gen); met een strik vangen, strikken; aneu' taròn, de onderdeelen van een strik, (zie kadja); zie verder vbd. i.v. roesa. Meutaròn, gestrikt, een strik hebben. Peutaròn, laten taròn, of taròn (verb.) met versterkte beteekenis. Teumaròn, de handeling taròn verrichten; zie vbd. i.v. euntjhō'.

TARŌNG, ook tarōm, sarōng, sarōm, de indigoplant, (ook) e.s.v. hagedis; tarōng tanòh, de bruine grondhagedis (Mal.-Jav. kadal), ook tarōng pageuë genoemd, wijl ze vaak onder paggers aangetroffen wordt, of alleen tarōng; tarōng idjō, de groene boomhagedis.

TASA' I, zie masa'.

TASA' II; meutasa'(-tasa'), elkander verdringen, voortdringen, dicht opeengedrongen, tjokvol; ta'eukeu ra'jat teuka meurōn-rōn, takalòn djihoedōm djimeung eu njōnja; ta'eukeu ra'jat meutasa'-tasa', la'én teungòh dja' *h*an é' takira, men zag de menschen bij stroomen komen, en men zag hen een dichten kring vormen om de Europeesche vrouw te zien; men zag de menschen elkander verdringen, terwijl er nog ontelbaar velen aan kwamen zetten, (Prang Gōmpeuni). Vgl. sa'.

TASA'-TASÉ', oceanen, (ook) wildernissen; héma teungkoe keusoekaran that, Radja Ahmat keunòng peukara; radja joeë dja' oe poesat tasé', beunda njang *h*an é' neujoeë mita; gaséh sajang keu Radja Ahmat, *h*an neutoepat tamè lé gata; *h*an neutoepat tasa'-tasé', djikheun sakét radja gila, (de prinsessen zeiden tot de geureuda:) moedertje, we zitten in groote moeilijkheid, R. A. is in eene (lastige) zaak gemoeid; de vorst heeft hem gelast naar het middelpunt van den oceaan te gaan om iets te zoeken, dat niet te zoeken is; heb genegenheid en medelijden met R. A., hij weet de plaats niet te vinden, neemt gij hem mee, hij weet van geen oceaan af (of weet in den oceaan den weg niet), de gekke vorst zegt, dat hij ziek is, (Gadjah toedjōh oelèë); dja' bòïh dròë lam glé tasa'-tasé', de bergen en wildernissen ingaan. Zie tasé'.

TASÉ', zee, oceaan, (ook) meer, (in hik.); naga njan teudoeë' di poesat tasé', djròh that sisé' meutjoelа-tjoela, die draak woonde in het middelpunt van den oceaan, hij had mooie schubben, die uitstaken, (Diwa Akaïh); zie verder vbd. i.v. pantjapeureusada, peunggawa, prang. Zie tasa'-tasé'.

TASEUDIT, zie teuseudit.

TASÒË, slaan, neerslaan (met een wapen, met b.v. een zwaard, een stok, ook met klauwen), afrossen, (verder) borstelen, afborstelen (van zijde na inwrijving met stijfsel om ze, b.v. na verving met gomlakwater, ië malò bit, glad en glimmend te maken, zie vbd. i.v. boe I),

@lonaliakbar

(ook) van de pitten zuiveren (van boomwol door met een aan het uiteinde gespleten rotan erin te draaien; vgl. teumpa I en II); djisoeëtlé peudeuëng djimat di djaròë, laloe djitasòë ateuëh ra'sasa, hij trok snel zijn zwaard uit, hield het (stevig) in de hand en sloeg er vervolgens mee op den reus, (Diwa Akaïh); di si Nja' Ti djeuheut pi'é, alèë djeungki djidja' mita; 'òh djiteumèë mat ba' djaròë, teuma djitasòë ba'-ba' moeka, Nj. T. was kwaadaardiger (dan de anderen), zij ging een rijststamper zoeken en toen zij er een vond, nam zij hem en sloeg (den koppelaar) ermede tot zelfs op het gezicht, (Noen Parisi; zie verder vbd. i.v. poeta); tasòë gapeuëh, kapok zuiveren. Meutasòë, geslagen, geborsteld, afgeborsteld, van de pitten gezuiverd; meutasòë(-tasòë), elkander slaan. Teumasòë, de handeling tasòë verrichten. Teunasòë, de handeling tasòë, (ook) het middel daarvoor; tapéh teunasòë (ook seunasòë, en sinasòë), borstel van klappervezels om zijde te tasòë.

TAT-TAT; meutat-tat, trillend, rillend, sidderend, bevend; oe leungò pisang meutattat, poetjō' boelat doem seureupa, de klapperboomen schudden heen en weer, de pisangboomen trilden en de jonge spruiten waren geheel vernield (door de voortrukkende menigte), (Pòtjoet Moehamat); tōh oedjeuën ba' that meutat-tat ba' ōn teubèë, teuka dagang meukat, djitanjòng pat inòng balèë, inòng balèë likōt dapoe, djitagoeën boe djamèë teuka, djiteuka rèt seumeugit, trōn si Oebit kilib mata, regen, stroom neer, zóó dat de bladeren van het suikerriet trillen, een Klinganeesche koopman komt (desondanks) en vraagt waar er eene weduwe woont, de weduwe is achter in de keuken, zij kookt rijst, en een gast komt, hij komt uit de richting van de moskee, en si Oe. komt beneden met halfgesloten oogen, (kinderrijmpje bij het aanroepen van regen); zie verder vbd. i.v. bingòng, krawat, seumeunga. Peutat-tat, doen trillen, enz.; peutat-tat dròë, opzettelijk trillen, doen alsof men onwillekeurig rilt.

TAT-*T*IËT, (freq. van *t*iët), herhaalde steken; telkens een steek krijgende; 'òh *t*at-*t*iët bòhbòh poenggōngdji 'òh djidja' ba' roemòh geutanjòë, *h*an é' meung djidoeë', het is net of hij telkens een steek in zijn derrière krijgt, als hij bij ons op bezoek is, hij kan niet eens blijven zitten, (zegswijze voor: hij kan niet rustig blijven zitten, als hij bij ons op bezoek is, maar moet dadelijk weer weggaan).

TATAH, inleggen, inzetten, inbeitelen (van goud, zilver, edelsteenen), uitbeitelen (om er goud enz. in te zetten), bezetten (met goud enz.);

@lonaliakbar

djitatah ba' sikin panjang, hij beitelt goud in een s.p.; tatah preumata, juweelen inzetten; zie verder vbd. i.v. seuëh II. Meutatah, ingelegd, ingezet, ingebeiteld, uitgebeiteld, bezet (met goud enz.), (fig.) geordend, ordelijk, netjes; hana meutatah boeëtdji, hij gedraagt zich niet netjes, niet behoorlijk; zie verder vbd. van de beteekenis ingelegd, bezet (met juweelen) i.v. keubah, koearòë, patam, peuë. Teumatah, de handeling tatah verrichten; oereuëng teumatah, iemand, die bezig is met, of wiens beroep het is om goud enz. in te beitelen, in te zetten.

TATANG, op de palm van een of van beide handen dragen, in de hoogte heffen, (bij overdracht ook gezegd van b.v. golven als subject); padoem-padoem gloembang tatang, lōn djeumeurang ba' adé'-eunda, vele golven hebben mij in de hoogte geheven bij het oversteken van zeeën om tot u te komen, (Gadjah toedjōh oelèë); zie verder vbd. i.v. pawè, sila', soendi. Meutatang, op de palm van de hand gedragen, in de hoogte geheven, tatang met meerv. subject. Peutatang, laten tatang, of tatang met versterkte beteekenis; tapeutatang ramè-ramè, laten we hem gezamelijk op de handen dragen, (b.v. een zwaar lijk). Teunatang, ook seunatang, de handeling tatang, het object ervan; toengkat beusòë lam seunatang, ka neulinggang Meugat Lam Tjahja, met zijn ijzeren stok in de hoogte geheven liep M. L. Tj. in een wiegelgang, (Malém Diwa).

TATÈH, langzaam en onvast, stap voor stap loopen, (zooals een kind dat pas begint te loopen); tatèh, tatèh, stap voor stap, stap voor stap, (zegt men tot een kind, dat leert loopen, terwijl men hem al loopende bij de handen vasthoudt). Meutatèh, de handeling tatèh verrichten; bah that djih, bè' tatjò' dilèë, dang djimeutatèh keudròëdji, laat (het kind) maar, neem het niet eerst op, het is bezig zelf te leeren loopen. Peutatèh, (een kind) leeren loopen. Zie tèh-tèh.

TATJEUDIT, zie teuseudit.

TATKALA, zie teuteukala.

TAWA (Mal. tawar), krachteloos maken (van vergif, geheimzinnige ziekteoorzaken, onheilbrengende invloeden, enz. door middel van tooverformules of daarmede belezen medicijnen), de werking van vergif enz. verhinderen of opheffen, bezweren, neutraliseeren, behandelen, genezen; (belezen) medicijn, tegengif; (in hik. ook als Mal. tawar) flauw, smakeloos (= tabeuë, zie aldaar); Mandè Roebiah oetōih meu'oebat, oerat meusambat djeuēt geutawa, M. R. is eene zeer bekwame geneeskundige, afgebroken spieren kan zij genezen, zóó dat ze weer aaneenzitten, (Gadjah toedjōh oelèë); e

@lonaliakbar

pòtjoet pò Meuloe Kajangan, bit that boediman neutawa bisa, o prinses M. K., gij zijt waarlijk kundig in het neutraliseeren van vergif, (hier: fig. om iets van u af te wentelen), (Gadjah toedjōh oelèë); ba'sitawa, e.s.v. heester, waarvan de bladeren als geneesmiddel gebruikt worden en de bloemen wit zijn; meunan djikheun lakòë binòë, bah tapeugòë tabōh tawa; ... teumadjipeugètlé ngòn oebat, na reudjang sihat djeuëb angèëta, aldus spraken (de twee apen), het mannetje en het wijfje, „laten we hem (n.l. den met gebroken leden voor dood liggenden Banta) wekken door hem met medicijn in te smeren"; ... daarop vervaardigden ze medicijn, opdat zijne ledematen snel weer gezond zouden worden, (Gadjah toedjōh oelèë); keupeuët peurasa deungòn babah, masam ngòn boeaïh phét ngòn tawa, ten vierde de smaak, waardoor we proeven wat zuur, en zuurzoet, bitter en flauw is, (Ma'ripat). Meutawa, krachteloos gemaakt, bezworen, geneutraliseerd, genezen, behandeld. Peutawa, laten tawa, of tawa met versterkte beteekenis. Teumawa, de handeling tawa verrichten; oereuëng teumawa, iem., die bezig is met of kundig is in het tawa. Teunawa, de handeling tawa, de wijze ervan, het middel ervoor; oereuëng Meulajoe tadjam that teunawa, de Maleiers hebben zeer krachtige toovermiddelen; takheun saleuëm keu nè' Roeƀiah, geubri oebat ngòn teunawa, breng mijne groeten over aan grootmoeder R., (en vraag haar) of zij medicijnen en tawa-middelen wil geven, (Gadjah toedjōh oelèë). Zie peunawa, en vgl. tabeuë, taweuë.

TAWA'-TAWA' (Mal. id.), e.s.v. koperen bekken, (in hik.); zie vbd. i.v. keuroemòng.

TAWADJŌH (Arab. tawadjdjoeh), het zich richten, zich wenden (tot Allah), concentratie van gedachten (inz. op Allah); zich richten, zich wenden (tot Allah), zijne gedachten concentreeren (op), zich wijden (aan); hareutòë tawadjōh hadab Alah, hana moeminah siklèb mata, de beteekenis van tawadjōh is dat men zich tot Allah keert, en geen oogenblik zich van Hem afwendt, (Ma'ripat); teudoeë' haba oereuëng dja' beuët, teungòh meunoentoet ba' panita; oeròë malam sabé soenggōh, até tawadjōh ba' agama, we laten het verhaal rusten van degenen, die op studie waren en bezig waren godsdienstwetenschappen bij den geleerde te bestudeeren, en dag en nacht zich met ernst aan den godsdienst wijdden, (Noen Parisi); zie verder vbd. i.v. kōn, rasia.

TAWAÏH I, aluin, (wordt o.a. als geneesmiddel tegen b.v. oogziekte

@lonaliakbar

en als kleefmiddel van b.v. gebroken porcelein gebruikt).

TAWAÏH II (Arab.. ṭ a w â f), omgang (inz. om de Ka'bah als eene der ceremoniën van de Mekkaansche bedevaart); een omgang, omgangen verrichten, om-, rondgaan, om iets heen loopen, (in de algem. beteekenis alleen in hik.); t a w a ï h t o e d j ō h g ò, zevenmalige omgang (om de Ka'bah); m a g e u t a w a ï h l i n g k a K a'b a h, m o e t j a h a d a h b a' R a b a n a, vervolgens verrichtte hij omgangen om de Ka'bah, terwijl hij daarbij zijne aandacht gericht hield op den Heer, (Noen Parisi; zie verder vbd. i.v. s a'i); d j a r ò ë t e u l e u ë n g b a b a h m o e m è t-m è t, t a n g a ï h o e l a n g è t t e u g l ò n g m a t a; m e u n a n b a n g ò n d i P a-r é s a h, j ō h n e u t a w a ï h l i n g k a k o e t a, met de handen opgeheven, de lippen in beweging (onder het prevelen van gebeden), het aangezicht ten hemel gericht en starende oogen; zoo zag P. er uit, toen hij om de vesting heen liep (om die te betooveren), (Noen Parisi); M a h-m o e t B e u r e u m a *h* a n p e u ë p e u g a h, d a w ō' n e u t a w a ï h n e u l i n g k a d ō n j a; n e u l i n g k a d ō-n j a s a n g a t p a n t a ï h, l h è ë o e r ò ë d j l a ï h s i s e u n l i n g-k a, M. B. is (in zijne heiligheid) niet te beschrijven, hij deed niets anders dan de aarde rondgaan; hij ging zeer snel de aarde rond, in drie dagen verrichtte hij één omgang, (Banta Beuransah). Zie m a t a ï h.

TAWAKAJ, zie t è ë w a k a j.

TAWAKŌH (Arab. t a w a q q o e f), rust, stilstand, overdenking; rusten, stil staan (bij), overdenken.

TAWA*LŌ*' (Arab. t a w â d h o e'), nederigheid, bescheidenheid, zelfvernedering, ootmoed; zich nederig, bescheiden, ootmoedig gedragen, ootmoed betoonen, zich vernederen, zich verootmoedigen, (in geschr.); k o e *tjh* o e ë' t a w a-*l* ō' m e u r e u n d a h d i r i, i-k ō t R a b i b a r a n g k e u r e u-d j a, nederigheid, ootmoed, het zich vernederen (voor God), het gehoorzamen van den Heer in al wat men doet (behooren tot de voorwaarden voor de innerlijke reinheid), (Akeubarō Karim); p e u r a n g e u j t a n ò h d j i-t a w a *l* ō', s a b a p i t h a t l a-g i r i l a, het karakter van de aarde (als een der vier elementen waaruit de mensch bestaat, zie 'i n a s é), is, dat ze nederig, zeer lijdzaam en berustend is, (Ma'-ripat).

TAWAN (Mal. id.), gevangen nemen, krijgsgevangen maken, buit maken, veroveren, rooven, (fig.) in beslag nemen, beslag leggen op, boeien, beheerschen, bezighouden; l a d ō m m e u n a n n a n j a n g m e u n ò ë, s i a h l a m n a n g-g r ò ë l e d j é n t a w a n; i b l i h d j i s a ï h g e u n a b o e r ò ë, h a n a b a g ò ë l a m d j i t a-w a n, sommigen (redeneeren) aldus, anderen weer anders (om zich aan den heiligen oorlog te onttrekken), vele schriftgeleerden in het land worden door booze geesten beheerscht; duivels fluisteren hun elken dag (drogrede-

@Ionaliakbar

nen) in, en hebben hen geheel in hunne macht, (Prang sabi van Teungkoe Nja' Ahmat); zie verder vbd. i.v. m e u'è n. M e u- of t e u t a w a n, gevangen genomen, krijgsgevangen, buitgemaakt, veroverd, geroofd, (fig.) in beslag genomen, geboeid, beheerscht, beziggehouden, opgaande (in); a t é d j i k a t e u t a w a n b a' i n ò n g n j a n, b a' m e u d j o e d i, b a' m e u n e u k a t, zijn hart is in beslag genomen door, hij gaat op in die vrouw, in het spel, in het handeldrijven. T e u m a w a n, de handeling t a w a n verrichten. T e u n a w a n, of t a w a n a n (naar Mal. id.), krijgsgevangene, buitgemaakte, buit, geroofde.

TAWANAN, zie i.v. t a w a n.

TAWARŌ' (Arab. t a w a r r o e k), de manier van zitten bij de s e u m a j a n g tijdens de t a h j e u ë t a k h é, (n.l. met de beide beenen naar achteren gevouwen, den linkervoet onder den rechtervoet naar buiten uitstekend en het derrière op de bidmat), aldus zitten.

TAWAṘŌ' (Arab. t a w a r r o e'), (het) zich onthouden van verboden en afkeurenswaardige dingen, van hetgeen niet bepaald geoorloofd is, groote ingetogenheid, godvreezendheid; zeer ingetogen, godvreezend. Zie w a r e u'a.

TAWEUË, alleen in t e u p ō n g t a w e u ë, zie i.v. t e u p ō n g. Vgl. t a b e u ë, t a w a.

TAWI, of, voor het rijm, t a w i l a (Arab. ṭ a w î l), naam van eene Arabische versmaat, in het Atjèhsch toegepast op het s a n d j a'-metrum met 9 of meer maten per halfvers; zie vbd. i.v. b a r é h, p e u t a.

TA'WI (Arab. t a'w î l), verklaring, uitlegging, interpretatie, (ook) beteekenis, zin (die uitlegging behoeft), verborgen bedoeling, bedekte aanduiding, zin-, toespeling; (verder) verklaren, uitleggen, interpreteeren, bedektelijk aanduiden, toespelen, zinspelen; k r i t j i t n a r i t d i D j é b r a'i, n e u k h e u n t a'w i b a' s ò j d i n a; k a m ò ë m o e b a p e u r e u m a n R a b i, w a h é n a b i, p a k ò n p e u s o e n a; ..., wat zeide toen (de aarstengel) Gabriël, hij gaf aan onzen heer (den profeet Adam) eene verklaring (van zijne handelwijze); „ik breng u het bevel van den Heer, waarom, profeet, spreekt ge er kwaad van; ..., (Asaj djeuët padé); b è' h a j d a l é m h a b a m o e p a n s i ë, o e r a m m o e p o e t i ë o e d j ō n g m o e p o e t a; d i l ō n d a l é m ħ a n l ō n t o e k r i, l h ō' t h a t t a'w i h a b a k e u k a n d a, spreek niet, broeder, in toespelingen, waarvan het begin gedraaid en het einde gewenteld is (i.e. waarvan de bedoeling anders is dan de bewoordingen); ik begrijp uwe woorden niet, broeder, ze hebben een zeer diep verborgen zin, (Noen Parisi); h a b a t a'w i t h a t m e u s e u k é, h a n a l a h é t e u s ò m p o e n t j a, toespelingen zijn zeer moeilijk te begrijpen, het einde (i.e. de bedoeling) komt niet tot uiting maar is verborgen, (Gadjah toedjōh oelèë; zie den hieraan voorafgaanden regel i.v. p o e t i ë); b è' t a t a'w i o e

@lonaliakbar

geuniréng, bè' tapaléng niba' loeëng beuna; meusé ta'wi kawōm bédeu-'ah, peureulèë kipajah djikheun boeët rada, huldigt geen (van de rechtzinnige leer) afwijkende opvattingen (eig. geeft geen afwijkende interpretaties), wijkt niet af van het rechte pad; (huldigt) b.v. (niet) de opvatting der ketters, die leeren, dat het voeren van den heiligen oorlog (geen individueele maar) eene op de gemeente in haar geheel rustende plicht is, (Tadeukiratō rakidin); batjoet meusië niba' doea njan, keunòng bala 'am ateuëh koepala; sòë njang ta'wi oe geuniréng, meuhat teupoenggéng lam tjilaka, wijkt gij allen een weinig van die twee (n.l. Qorân en traditie van den Profeet) af, dan wordt gij door eene algemeene ramp getroffen; alwie (van Qorân en traditie) afwijkende opvattingen huldigt, wordt stellig ondersteboven in het ongeluk gestort, (Tadeukiratō rakidin); zie verder vbd. i.v. misé. Meuta'wi, verklaard, uitgelegd, eene verborgen beteekenis, bedoeling hebbende, eene toespeling bevattende; narit toeankoesang meuta'wi, *h*an lōn toekri pham haba njòë; adat njang kroeëng pilhō' toewi, sòë beurani djeuët grōb keunòë, uwe woorden, heer, schijnen een diep verborgen zin te bevatten, ik vermag die woorden niet te begrijpen; betrof het eene rivier, het zou er eene zijn met eene diepe kolk, wie zou het wagen daarin te springen, (Goemba' Meuïh).

TAWILA, zie tawi.

TAWŌ, boom of staak, waarlangs men klimplanten (zooals sirih, peper, reuteuë'-soorten) laat opklimmen, steunboom, steunplant; tawō maté, staak voor dat doel, „doode'' steunboom, (zie vbd. i.v. ranoeb); na tamsé ranoeb patah tawō, tamsé koendō *h*an hò lata, (de prinses, na het verlies van haar gemaal) was als eene sirihplant, waarvan de steun gebroken is, als een koendō-plant, die nergens heen kan kruipen, (Banta Beuransah); zie verder vbd. i.v. reubah, seuleupōng. Meutawō, met een tawō, een tawō hebbende. Peutawō, tegen, langs een steunboom, een staak op laten klimmen, (fig. gezegd van woorden:) een woordje medespreken, aan het gesprokene iets toevoegen, het gesprokene vervolgen; Waki Minatlòm meutoetō, djipeutawō ngòn narit dròë; ..., W. M. sprak toen weer en zeide, (de pantōn's van den ander) vervolgende: ..., (Banta Ahmat); zie verder vbd. i.v. djoedō, sireu'.

TAWŌ', roepen, laten komen (door te roepen of te laten roepen), vragen, verzoeken te komen, ontbieden, uitnoodigen, (ook) noemen; njang djeuët oelōntoean tawō' dròëneu, teukoe keutjhi', teungkoe, bandoem dròëneu njang toeha-toeha, lōn

@lonaliakbar

keumeung peugah aneu' lōn si N. N. ka lōn peungklèh, de reden waarom ik u verzocht heb te komen, teukoe keutjhi', teungkoe en gij allen ouderlingen, is, dat ik u wensch mede te deelen, dat ik mijn kind N. N. aan de zorgen van haar man heb overgedragen, (zie i.v. meungklèh); djithèë that aréh poetròë Meuloe, njò sikoepoe sabé padra;... bit geumaséh ngòn seutia, boeët pi beuna sa ngòn roepa; ta'eu khoeloe' ngòn teuladan, geutawō' nan poetròë adara, zij beseften, dat prinses M. zeer kundig was, dat zij waarlijk (bij den prins) paste en zijn evenknie was; ... zij koesterde oprechte liefde en trouw (voor hem) en haar gedrag was goed, in overeenstemming met haar uiterlijk; met het oog op haar karakter en haar voorbeeld noemde men haar de hemelsche prinses, (Gadjah toedjōh oelèë); zie verder vbd. i.v. kòn II (onder sakòn), pè-pè, peuka'. Meu-, of teutawō', geroepen, ontboden, uitgenoodigd; meutawō'(-tawō'), elkander roepen, uitnoodigen, tawō' met meerv. subject. Teumawō', de handeling tawō' verrichten. Teunawō', de handeling tawō', geroep, uitnoodiging. Zie hōj I, oeròh.

TÈ, thee; ië tè, aftreksel van thee, gezette thee; tè klat, sterke thee; tè tabeuë, slappe thee.

TÈ, gew. *t*è-*t*è, klanknabootsing van een schel geluid, zooals dat van de sroenè, ook van het gesnor van een spinnewiel; zie vbd. i.v. nè (onder sanè). Meu*t*è (-*t*è), dat geluid makende; ngòn seuroenè ka meu*t*è-*t*è, ngòn napiri ka meu'a-'a, seuroenè's lieten *t*è-*t*è-, en napiri's 'a-'a-geluiden hooren, (Malém Dagang); sangkakala ka meu*t*è-*t*è, ngòn napiri reujōh boenjòë, bazuinen lieten *t*è-*t*è-geluiden hooren, en napiri's maakten veel geraas, (Radja Bada). Zie 'è-'è, 'è-'ò, *t*a-*t*è, *t*è-*t*ò, *t*è*t*-*t*è t.

TÉ-GOEBLÉ, of thé-goeblé; meuté-goeblé, door elkander, in alle richtingen gaande (van b.v. vluchtenden, ook van geluiden), dooreenwarrelend, in verwarring, in rep en roer; ra'jat la'én meuté-goeblé, oe dalam glé ka djigoeda, het overige krijgsvolk raakte in verwarring en vluchtte naar de bergen, (Goemba' Meuïh); trōïh siboeleuën moeprang sabé, meuté-goeblé lam-lam doeròë, een maand lang streden zij steeds door, dooreenwarrelend tot zelfs in doornige struiken, (ibid.); zie verder vbd. i.v. lagèë, rintha'.

TÈ-TÒ, (freq. van *t*è), klanknabootsing van het geluid van b.v. verschillende blaasinstrumenten door elkander; zulke geluiden makende; zie vbd. i.v. 'è-'ò. Zie *t*a-*t*è.

TÈ' I, borsten (van eene vrouw, ook van een man en van dieren), knop (van een schild); ië tè', zog; bri tè', de borst geven, zoogen; zie verder vbd. i.v. doe-

r ò ë, l h a ï h, *p i ë b*, p o e t é n g. M e u t è', borsten hebben, met een knop; a n e u' n j a n g ò h l ò m m e u t è', (meer: g ò h l ò m d j i p e u d o e ë' t è'), dat kind (dat meisje) heeft nog geen borsten; p r i s è m e u t è' (of m e u d è'), zie i.v. p r i s è. Zie a b i n, d è', m i' I, m ò m.

TÈ' II, klanknabootsing van een tikkend geluid, (ook) een tikje, een beetje, een weinig, nog al, tamelijk, vrij (als versterking van hetgeen als gering, onbeduidend, klein wordt voorgesteld); (verb.) tikken, een tikkend geluid maken (in deze beteekenis gew. t è'-t è'), (verder bij het t j o e k a'-spel:) één steentje of pitje naar een volgend leeg kuiltje verplaatsen, (bij het p a n t a-spel:) met den b ò h p a n t a zacht naar een speler werpen om dezen te sparen, (in beide gevallen lett. ook tikken, een tikkend geluid maken); t è'-t è' t a m è h, op den huisstijl tikken; p a k ò n waarom geeft u zoo weinig; b a t j o e t t è' t h a t n e u d j ō', t a s e u' b a t j o e t t è', schuif een klein beetje op; zie verder vbd. van de beteekenis een weinig i.v. b o e d j a n g, l a n g k a h, m e u r a h è', m o e k a, o e l a h, t a b a', t a m p o e. M e u t è', de handeling t è' verrichten; m e u t è'-t è', een tikkend geluid, een getik maken, tikken, (van b.v. een horloge); b è' t a m e u t è', (bij het p a n t a-spel) je moet niet zoo zacht werpen; p e u ë k a m e u t è'-t è' n j a n s i'o e r ò ë s o e n t ō', wat maak je daar toch voor een getik den geheelen dag. Zie k e u t è', t è'-t ò'.

TÈ' III (Men. k è t è', klein), in het dial. van de Westkust in a p a t è', oom (jongere broeder van vader of moeder), en m a t è', tante (jongere zuster van vader of moeder).

TÉ'-TÉ' I, e.s.v. rijstvogeltje, dat zoo klein is als een t o e l ō, op een k e u d i d i gelijkt en bij het vliegen knipbewegingen maakt, (zie vbd. i.v. m e u n g ò h, p a n s i ë, s e u t é'); wordt in verhalen ook t é-t é'-w a n g genoemd.

TÉ'-TÉ' II, (in de dreumestaal) = i t é', eend; a n e u' t é'-t é', jong van eene eend, jong eendje.

TÈ'-TÒ', (freq. van t ò'), klanknabootsing van herhaald geklop, van een zwaar getik van b.v. eene groote klok; zulk een geluid makende. Vgl. t è' II.

TÈB, gew. t è b-t è b, klanknabootsing van b.v. het vallen van waterdruppels op b.v. bladeren. M e u t è b-t è b, zulk een geluid makende. P e u t è b-t è b, zulk een geluid doen maken, veroorzaken, (waterdruppels) laten vallen, (water) laten neerdruppelen; p e u ë k a p e u t è b-t è b i ë d o e m, waarom laat je al het water neerdruppelen. Zie t è b-t ò b, t i t è b.

TÈB-LÈB; b e u d é t è b-l è b, repeteergeweer.

TÈB-TÒB, (freq. van t è b), klanknabootsing van b.v. het vallen van waterdruppels; zulk een geluid makende; i ë t i d j ò h 'ò h t è b-t ò b, b a n s a b ò h r o e m ò h t i r é h, men hoort het water voortdurend neerdruppelen, het

@lonaliakbar

heele huis lekt. Peutèb-tòb, die geluiden laten maken, veroorzaken, (waterdruppels) laten vallen, (water) laten neerdruppelen.

TÈË, gew. tèë-tèë, klanknabootsing van een hard, schel geluid, van b.v. kijvende, scheldende vrouwen, van luid getjilp van vogels. Meutèë(-tèë), zulk een geluid, zulke geluiden makende; sikin panjang meung di babah, njang that gagah meuseurapa; *h*an tapiké keu meunalèë, babah meutèë-tèë that tjéntjala (var. séb meutèë-tèë ngòn soeara), (gij vrouwen draagt) een s.p. alleen in den mond, die erg sterk is in het schelden; om schande bekommert ge u niet, gij kijft (alleen) met uw beweeglijken mond (var. het is u voldoende als ge maar kijft), (Pòtjoet Moehamat); waki beungèh hana lagèë, soeara meutèë-tèë di tjōng rambōng; „paléh that kah aneu' djalang, joeë wèh reudjang tō' pang tjalōng; ..., het dwerghert was ontzettend boos en schel klonk zijne stem in den rambōng-boom: „vervloekt ben je, hé hoerejong, laat gauw den hond weggaan; ..., (Plandō' Kantjé); ... pa'ikō ngòn tjitjém pala, taleungò gabrasoe meutèë-tèë; ..., (allerlei vogels verzamelden zich daar), pa'ikō's en tjémpala's, en men hoorde het lawaai van hun schel geschreeuw, (Plandō' Kantjé). Zie keutèë, kiëw.

TÈËBAT (Arab. taubah), berouw, inkeer, bekeering; berouw hebben, tot inkeer komen, zich bekeeren, berouw betuigen, vergiffenis voor zonden vragen; wordt verder gebezigd ter versterking van eene verzekering of een eed, z.v.a. God beware, waarachtig, waarlijk; beukeumeunantjarattèëbatnalhèë peukara, preutama tatinggaj boeët njang ma'siët, keudoea taseusaj dròëteu niba' boeët ma'siët, keulhèë tatjitatjita oeba' atéteu *h*an tawòë-wòë lé oeba' boeët ma'siët njan, welnu, de voorwaarden van berouw zijn drie in aantal, ten eerste dat ge zondige handelingen nalaat, ten tweede dat ge spijt hebt van uwe zondige handelingen, en ten derde, dat ge u in uw hart voorneemt nooit meer tot die zondige handelingen terug te keeren, (Beukeumeunan); tèëbat nasoeha, zie i.v. nasoeha; bintang koetōb tanda kiblat, *h*an lōn toepat takat nanggròë; oeròë ka leuhō lōn keumeung tèëbat, *h*an lōn toepat meunasah sagòë, de poolster is het teeken van (de richting) der kiblat, ik weet niet in welke richting het land (of de stad) gelegen is; het is al leuhō-tijd en ik wil vergiffenis voor mijne zonden vragen, maar ik weet niet waar het bedehuis van het dorp ligt, (Meudeuha'; een bekende pantōn); (zie verder vbd. i.v. ha' I, man I, rantjana, roegòë, tèë-

@lonaliakbar

phië', toentoet); tèëbat, haj dalém, *h*an koedòng lé, bahlé tjré-bré kèë ngòn gata; hareuëm-keu tèëbat, *h*an koedòng lé, bahlé maté hò angèn ba, waarachtig, broeder, ik blijf niet langer (in dit land), laten we dan maar van elkander gescheiden raken; vervloekt, waarachtig, ik blijf hier niet langer, laat ik elders sterven waarheen de wind mij voert, (Pòtjoet Moehamat; hierop volgt de regel geciteerd i.v. di I, en daarop de regel i.v. kambam); ba' neupeukaboej oelé Toehan, ba' sikaphan sabòh kreunda; hareuëm tèëbat agam njang la'én, *h*an kamòë tém hé keukanda, moge de Heer mijne bede verhooren, moge ik lijkkleed en lijkkist met u deelen; waarlijk, verboden zijn alle andere mannen voor mij, ik zou hen niet willen hebben, o mijn gemaal, (Tjah Koebat). Meutèëbat, de handeling tèëbat verrichten; tadja' meutèëbat djinòë gata, ga nu berouw betuigen, vergiffenis voor uwe zonden vragen. Peutèëbat, laten tèëbat, tot inkeer brengen, bekeeren; zie vbd. i.v. soempah.

TÈËHIT, of tòhit, (Arab. tauḥîd), de eenheid Gods, de belijdenis daarvan, de leer dienaangaande, de Moh. dogmatiek; hareutòë tèëhit sidròë Toehan, *h*an bilangan sa ngòn doea, de beteekenis van tèëhit is, dat er één Heer is, en geen eerste en tweede in getal, (Akeubarō Karim); kalimah of tjahdat tèëhit, de woorden, waarmede Gods eenheid wordt beleden, i.e. de eerste helft van de Moh. geloofsbelijdenis, (zie vbd. i.v. sra, tjahdat); zie verder vbd. i.v. meutjahadah.

TÈËKIT, zie ta'kit.

TÈËLAN (Mal. tolan), vriend, makker, kameraad, vriendin, (in hik.); zie vbd. o.a. i.v. mòseulima, peuë (onder moepeuë), rabé, tèëphië'. Meutèëlan, een vriend, tot vriend hebben, bevriend zijn, omgaan; Sa'it Boerian djimeutèëlan ngòn soeloetan pòteu radja, S. B. was bevriend met den soeltan, den vorst, (Noen Parisi). Zie handi.

TÈËPHIË', of tòphië', (Arab. taufîq), (Gods) hulp, bijstand; neubri tèëphië' ba' djitèëbat, peuë njang na boeët doem salahan, verleen hun hulp (o Heer) in hunne bekeering van de zonden, die zij bedreven hebben, (Tambihō nisa); talakèë tèëphië' niba' Toehan, ba' djeuët keu tèëlan doem èëlia, roept de hulp des Heeren in, opdat alle heiligen uwe vrienden worden, (Mènhadjōj abidin); zie verder vbd. i.v. seudië'.

TÈËRIT, of tòrit, (Arab. taurât), de wet van Mozes.

TÈËWAKAJ, ook tawakaj, (Arab. tawakkoel, of imperatief tawakkal), vertrouwen (inz. op God, ook wel op den Profeet, den vorst), Godsvertrouwen;

@lonaliakbar

(op God) vertrouwen, zich verlaten, (ook) iets zonder leiding zichzelf aanleeren of trachten aan te leeren, zonder leiding zichzelf in iets oefenen, iets zelf trachten klaar te spelen; barang preuboeëtan njang tapoeboeët, asaj gèt niët keu Rabana; tatèëwakaj oeba' Alah barang moedah neukarōnja; ma'na tèëwakaj kheun ba' Toehan, barang boeëtan *h*an inanja, al wat ge doet, indien ge slechts het goede voornemen daartoe wijdt aan den Heer en gij op Allah vertrouwt, zal Allah gemakkelijk voor u maken; de beteekenis van Godsvertrouwen is, dat ge u tot den Heer wendt, dan zal geen handeling u schade toebrengen, (Asaj djeuët padé); harab tèëwakaj keu Alah keu Nabi, kōmdian lagi keu sròëpada; djaròë siplōh laman seu'ōn, meunoentoet hoekōm ba' sròëpada, met hoop en vertrouwen op Allah, op den Profeet en vervolgens nog op Uwe Majesteit, en met onze beide handen op ons hoofd vragen wij aan Uwe Majesteit eene beslissing, (Noen Parisi); (zie verder vbd. i.v. kandjaj, roebeuët, ook i.v. loebha); lōn, lōn ngiëng boeët gòb, tō' oe roemòh lōn peulakoe, djeuët atawa *h*an, lōn tèëwakaj mantòng, hana lōn meuroenòë, ik, ik heb het een ander zien doen, thuis gekomen heb ik het geprobeerd, of ik het kon of niet, ik heb het maar zelf getracht te doen, ik heb het niet (van een ander) geleerd. Meutèëwakaj, Godsvertrouwen hebben, de handeling tèëwakaj verrichten; pat kameuroenòë, tjeudaïh that? — hana lōn meuroenòë, meutèëwakaj mantòng, waar heb je het geleerd, dat je er zoo knap in bent? — ik heb het niet (van een ander) geleerd, ik heb het mijzelf maar wat aangeleerd. Peutèëwakaj, laten tèëwakaj, of tèëwakaj (verb.) met versterkte beteekenis; wa'tèë na boeët gòb, *h*an kapeutèëwakaj, *h*an katém kalòn, als iemand iets doet, wil jij niet trachten het jezelf aan te leeren, wil je er niet naar kijken.

TÉGOEBLÉ, zie té-goeblé.

TÉH I (Arab. tibb, geneeskunde), wichelboek (bevattende, behalve allerlei over behandeling van zieken door middel van medicijnen, amuletten of gebeden, ook allerlei over de berekening van gelukkige tijdstippen, theologische en mystieke fragmenten, gebeden, tooverformules, enz.); zie vbd. i.v. dapeuta, pantja'indra. Zie dapeuta, koetika, latipah, phaj I.

TÉH II, verkorting van poetéh, gebruikt als eigennaam.

TÉH III, (meer Toenòngsch), aanduiding in de 2de en 3de pers. van een jongeren broeder of eene jongere zuster van den grootvader, de grootmoeder, den vader, of de moeder, (ook) aanduiding van eene jongere onder de oudere zusters; matéh, tante, (jongere zus-

@lonaliakbar

ter van vader of moeder), (ook) aanduiding van eene oude vrouw, moedertje; apa téh, nè' téh, tjoet téh, zie onder het eerste woord; djitamòng bintang peureuséh, ba' roemòh téh ajah poetròë, de heldere ster (n.l. Lila Banggoena) trad toen (met zijne gemalin Goemba' Meuïh) het paleis van zijn oom (hier: zijn schoonvader), den vader der prinses binnen, (Goemba' Meuïh).

TÈH-TÈH, langzaam en onvast, stap voor stap loopen, (zooals een kind, dat pas begint te loopen, of een nog zwakke herstellende zieke); aneu' barō djeuët djitèh-tèh, madji leubèh até roegha, het kind begon juist te kunnen loopen, en dat maakte zijne moeder nog mismoediger (doordat zijn vader reeds gestorven was en zijne moeder daardoor met hem in ellende verkeerde), (Banta Ahmat); djinòë keukanda kana poeléh, é' neutèh-tèh meung 'òh loea, nu is hij wat beter geworden, hij kan ten minste tot buiten (het vertrek) langzaam loopen, (Noen Parisi). Meutèh-tèh, de handeling tèh-tèh verrichten. Peutèh-tèh, laten tèh-tèh, langzaam loopen met (een kind, een herstellenden zieke), leeren loopen. Zie tatèh, en vgl. keutèh-keutèh.

TÈH-TÒH, syn. van dèh-dòh, en katèh-katòh, (zie aldaar). Meutèh-tòh, veel drukte maken, druk in de weer zijn; di pòda bidan njang na meutèh-tòh, ma'nikam sabòh radja karōnja, de vroedvrouw was (bij de bevalling van de prinses) steeds druk in de weer, en de vorst schonk haar (tot belooning) een edelsteen, (Tjintaboehan).

TÉM, willen, lust, zin, neiging hebben, genegen zijn, begeeren, wenschen, (wordt ook gebezigd van wil-, en levenlooze zaken, en in den zin van:) vermogen, kunnen; tém *h*an tém, met of tegen iemands zin, goedschiks of kwaadschiks; *h*an djitém meukawén, hij wil niet trouwen, hij heeft geen zin om te trouwen; lōn, hana lōn tém teungeut, ik wil niet slapen, ik heb geen zin om te slapen; lōn hana djitém teungeut, ik kan maar niet slapen, ik kan den slaap niet vatten; manò' hana djitém meulōt, een haan, die niet wil vechten; ba' kajèë njòë hana djitém rajeu', deze boom wil maar niet groeien; zie verder vbd. o.a. i.v. mòhrém, piloe, poenjië, salén, seulangké, seuleu'ah, seumirah, seuraja, soerah, tadah, tèëbat, teubarō', en van zaken o.a. i.v. oedjeuën, peuté' I, saloeën, seureupa, soembéng. Meutém, = tém met meerv. subject; lah ka tadòng doea lhèë at, deungòn sahbat beutameutém; bè' moepòh-pòh ngòn rakan sahbat, soeara sihat bè' meudeungkéng, (het dwerghert zeide tot de verzamelde dieren, die hij aan

@lonaliakbar

het visschen met een poekat had gezet:) daar ge toch voor een paar oogenblikken bij elkaar zijt, moet ge onder vrienden bereidvaardigheid betoonen; vecht niet onder kameraden en vrienden, spreekt netjes en niet snauwend, (Plandō' Kantjé); zie verder vbd. i.v. piha'. Peutém, maken, zorgen, dat iemand wil, dwingen, er toe brengen, verleiden; peuë tapiké meudéh meunòë, njang mèë sidròë pòtjoet Banta; ada' *h*an neutém pi tapeutém, ba' neutjhén geutanjòë njang na; *h*an é' mangat deungòn sakét, pòtjoet tapeudjeuët tabōh keu radja, waartoe er lang over te beraadslagen, de eenige, die het (nl. vorst) behoort te worden is prins B.; als hij niet wil, dan zullen we maken, dat hij wil, dat hij medelijden met ons allen krijgt; kan het niet goedschiks, dan zullen we den prins kwaadschiks tot vorst aanstellen, (Gadjah toedjōh oelèë); tjit hana boeët kah njang la'én, lam kapeutém gòb meudina, (jij, koppelaar), je doet ook niets anders dan anderen er toe brengen om ontucht te plegen, (Noen Parisi).

TÈM, of *t*èm, (Eng. tin), blik (bladmetaal, of bus van blik); minjeu' tanòh sabòh tèm, een blik petroleum. Meutèm-tèm, blikken vol, bij blikken. Zie blèt II, kansò.

*T*ÈM, zie tèm.

TÉN I (Arab. tîn), vijg, vijgeboom; manò' tén, = manò' moesama, (zie i.v. moesama).

TÉN II; tikōïh tén, zie i.v. tikōïh.

TÉNG, zacht schuddende wannen, (van b.v. meel, zie vbd. i.v. tampòë); si téng-téng teupōng, (eig. het meelwannertje), e.s.v. spin, ook gōt-gōt (roemòh) genoemd, die men aan wanden van huizen aantreft en die op hare lange pooten steeds in schuddende beweging is, (van daar den naam), wordt als peugaséh te eten gegeven om liefde of vrees te verwekken, (zie ook gōt-gōt II). Meuténg, gewand, téng met meerv. subject, de handeling téng verrichten. Teumeuténg, de handeling téng verrichten.

TÈNG-PANÈNG, of meutèng-panèng, in alle richtingen gaande, rondzwervende (ook van één persoon, b.v. ten gevolge van eene vervloeking); aneu' njan katèng-panèng, dat kind is rond gaan zwerven, is de wijde wereld in gegaan; misé rimoeëng lét kawan kamèng, meutèng-panèng sigala radja, (de acht vorsten waren) als tijgers, die een troep geiten achtervolgden, al de vorsten (onder de vijanden) stoven in alle richtingen uiteen, (Diwa Akaïh); zie verder vbd. i.v. kaliphah. Peutèng-panèng, doen tèng-panèng.

TÈNG-TÒNG, of *t*èng-*t*òng, klanknabootsing van het geluid van b.v. bekkens, klokken, bellen; dergelijke geluiden makende;

@lonaliakbar

(ook) wat zulke geluiden maakt, inz. e.s.v. kindertrommeltje of rammelaar (zie i.v. geundrang); *trè-trò* 'è-'ò boenjòë gèngg ò n g, tèngtòng mòng-mòng tjanang doea, er klonken geluiden uit (n.l. uit de wonderboelōh meurindoe) als die van verscheidene gèngg ò n g's, (tèng-tòng's), mòngmòng's en stellen tjanang's, (Indra Bangsawan); zie verder vbd. i.v. moekhalapé.

TÈNG-TÒNG, zie tèng-tòng.

TÈNGPANÈNG, zie tèng-panèng.

TÊNGTEUÈNG, zie tinteuëng.

TÉT, of aneu' tét, kittelaar, clitoris; bòh poekòë lhèë ngòn aneu' tét, *dj*amò' goetèë lhèë ngòn pidjét, penis, vagina, ten derde clitoris, en muskieten, luizen, ten derde wandluizen (zijn drietallen die bij elkaar behooren; zie i.v. lhèë); peuë kapeugah, tétkeu, wat zeg je, je clitoris, i.e. wat klets je daar, (tegen een meisje of vrouw gezegd); zie verder vbd. i.v. santō' (schelduitdrukking). Zie plana.

TÈT-TÈ, het geluid van den gekko; zie 'èt-'è, en pa'è.

TÈT-TÊT, klanknabootsing van het geluid van trompetten, of bazuinen. Meu*t*èt-*t*èt, dat geluid makende. Zie *t*è.

TÊT-TÒT, druk in de weer, in rep en roer, in verwarring; zie vbd. i.v. palèt-palòt. Peutèttòt dròë, zich druk maken, iets zenuwachtig doen. Vgl. tèhtòh.

TEU I, verkorte en accentlooze vorm van het pers. vnw. v.d. 1ste pers. geutanjòë, en van het pers. vnw. v.d. 2de pers. gata bij algeheele afwezigheid van nadruk, of als possessief of objectief suffix; luidt soms teuh, en in een paar uitdrukkingen ta; na teu keunòë, zijt ge herwaarts (gekomen?), (formule bij plechtige begroeting van gasten, b.v. bij eene bruiloft); bè' tapoeboeët, *h*an é' teu, laten we het niet doen (of doe het niet), we zijn er niet toe in staat (of ge zijt er niet toe in staat), (met allen nadruk op het niet in staat zijn); meu*h*an teuh, zie i.v. *h*an; hana sòë lé teu, zie i.v. sòë; Pòteu, onze Heer (i.e. God, of de soeltan); Pòteu Alah, onze Heer Allah; pòteu radja, onze heer de vorst; toeanteu, onze heer, inz. aanduiding van gewijde personen uit de omgeving van den Profeet; toeanteu (of ook wel toeanta) Ali, onze heer Ali, (neef en schoonzoon van den Profeet); oelōnteu, uw dienaar, beleefd pers. vnw. v.d. 1ste pers.; roemòhteu, ons, uw huis; banta, zie aldaar; oedéhta, zie i.v. oedéh; treu'djipòhteu, straks slaat hij ons (of u).

TEU II, voorvoegsel, dat aan werkwoorden, zoowel overgankelijke als onovergankelijke, en aan sommige bijvoeglijke naamwoorden voorgevoegd kan worden, en dan aanduidt, dat de door het werkw.

@lonaliakbar

uitgedrukte handeling heeft plaats gehad (dus overeenkomt met het Nederl. verleden deelwoord), of dat het onderwerp in den door het werkw. of bijv. nw. aangegeven toestand is gekomen, in beide gevallen vaak nog met de beteekenis, dat het onwillekeurig, onopzettelijk, toevallig, bij ongeluk, bij vergissing of plotseling is gebeurd; heeft soms den vorm s e u, zooals s e u naast t e u voorkomt ook waar ze geen voorvoegsels zijn (b.v. s e u l e u k ō m naast t e u l e u k ō m, s e u l e u k i n naast t e u l e u k i n, s e u n a m b a' naast t e u n a m b a'); van t e u-afleidingen kunnen soms weer afleidingen gevormd worden met de voorvoegsels m e u en p e u (b.v. m e u t e u b ò ï h, p e u t e u b ò ï h van het grondwoord b ò ï h, p e u t e u s r ō' van s r ō'); verder worden soms ontleende woorden, die in de Atjèhsche uitspraak met t e u beginnen, als t e u-afleidingen beschouwd, (zie b.v. i.v. s a w ō II, s e u d i ë'); t e u k a b, gebeten, bij ongeluk gebeten; t e u d j a', t e u d o e ë', t e u d ò n g, s e u l i n t e u ë n g, naast t e u l i n t e u ë n g, t e u t a h e, zie onder de respectieve stamwoorden. Vgl. t r e u.

TEU III, of t e u ë, uitroep ter aansporing van een karbouw bij het ploegen, door sommigen beschouwd als eene afkorting van t e u p a t, dus „rechtuit, rechtdoor''.

TEU', zie e u n t r e u'.

TEUBADÉ, ergens verzeild rakende, terechtkomende, verzeild geraakt, terechtgekomen, (in hik.); o e r e u ë n g s i s a t d i d a l a m g l é, g e u t j ò' a w é l i l é n s i n a r ò ë; d j i'ō h g a m p ō n g k e u n ò ë t e u b a d é, b a r a n g p a t l é p i m e u k h e u n d r ò ë, iemand verdwaalt in het gebergte, overal a w é l i l é n nemende; uit een verafgelegen dorp hier verzeild geraakt, vertrouw ik mij toe aan wie maar (mij opnemen wil), (Meudeuha'); s a l è h h ò-h ò l ō n t e u b a d é, 'ò h k a m a t é P ò M e u k o e t a, ik weet niet waar ik nog verzeild zal raken, nu gij, Majesteit, gestorven zijt, (Banta Ahmat).

TEUBADŌ, (Arab. t a b â d o e r, het onmiddellijk blijken), opkomende (van eene gedachte, een denkbeeld), in de gedachte komende, schietende, gekomen of geschoten, (in hik.); t o e d j ō h m a l a m t o e d j ō h o e r ò ë b e u r a h m a n p r ò ë s a b ò h b i t j a r a; a k h é m a l a m w a'- t è ë s a w ō, j ō h n j a n t e u b a d ō s a b ò h b i t j a r a, zeven nachten en zeven dagen zon de brahmaan op een middel (om Meudeuha' een valstrik te spannen); den laatsten nacht, in den s a w ō-tijd schoot hem een middel in de gedachte, (Meudeuha').

TEUBAJ, dik (van platte voorwerpen, zooals eene plank, een doek), dicht opeen, (fig.) ongevoelig (voor b.v. terechtwijzingen, voor hoon, schande); o e r è t s i t e u b a j, e.s.v. kruipplant met dikke bladeren; e u n g k ō t t e u b a j b i b i, zie i.v. b i b i; p a k ò n t e u b a j t h a t t a p o e l a p a d é n j a n, waarom

@lonaliakbar

hebt ge die padi zoo dicht opeen geplant; gloenjoeëng teubaj, ongevoelig voor wat het oor treft, voor terechtwijzingen, voor krenkende woorden; lidah teubaj, ongevoelige tong, niet kunnende proeven; moeka teubaj, ongevoelig voor wat krenkt, voor schaamte, dikhuidig, schaamteloos, onbeschaamd; zie verder vbd. i.v. goempaj, soeroeë' (sprkw.). Peuteubaj, dik, dicht opeen maken. Teuneubaj, dikte, dichtheid; teuneubaj koeta na doea blaïh haïh, meunan peuneugah pò tjalitra, de dikte van de verschansing bedroeg twaalf el, aldus luidt het verhaal, (Goemba' Meuïh).

TEUBANG, kappen (van boomen, kreupelhout), omkappen, omhakken, vellen, neervellen; lōn teubang kajèë rajeu', rōh meuteubang kajèë tjoet, ik kapte een grooten boom om en hakte bij toeval een kleinen boom om; laman maté ba' pòteu moeprang, teutab jèë teubang pawōïh seuba, als ze in den oorlog, dien de vorst voert, sneuvelen, zullen ze vast door haaien worden neergeveld en door walvisschen worden verslonden, (Malém Dagang); zie verder vbd. i.v. rampagòë. Meuteubang, gekapt, omgekapt, omgehakt, enz., teubang met meerv. subject. Peuteubang, laten teubang, of teubang met versterkte beteekenis. Teumeubang, of teumoebang, de handeling teubang verrichten, een bosch om-, openkappen. Teuneubang, handeling teubang, de wijze of het resultaat ervan, hetgeen omgekapt is.

TEUBARŌ' (Arab. tabarroek), zegening, zegen, (in geschr.); teuka nasihat niba' Toehan, neujoeë kheun ba' mò'min doemna; salèh na djitém toeëng teubarō', meung katapeutō' oelé gata, de vermaning is van den Heer gekomen, die Hij gelast heeft aan alle geloovigen over te brengen; misschien willen zij er zegen aan ontleenen, indien gij haar aan de menschen doet toekomen, (Soerat kriman Sèh Salèh).

TEUBAWŌ, opkomende, opgekomen (van eene gedachte), in de gedachte komende of gekomen, op eene gedachte komende of gekomen, denkende, gedacht; hana teubawō ba' até lōn lōn peulakoe (of djipeulakoe) meunan, de gedachte zou niet in mij opkomen om zoo iets te doen, (of ik had niet gedacht dat hij zoo iets zou doen).

TEUBÈË, suikerriet; soorten: teubèë beungga (met donkerrooden bast), t. djatòë (het gewone suikerriet), t. gadéng (geelachtig), t. gapoe (witachtig en dik), t. gatja, of t. itam (zwartachtig), t. kama (donkerrood en dik), t. lambajōng (donkerpaars met donkergekleurde bladeren), t. oerèt (met kruipende stengels), t. reuliëng, of t. salah (donkerge-

@lonaliakbar

kleurd, met zeer dunne lange geledingen en zeer hard, zoodat men er ook stokken van maakt, de jonge bladeren worden voor karbouwenvoer gebruikt, groeit aan rivieroevers), t. reulò (lang), t. rimoeëng (donkergekleurd met lichte strepen), t. seuleumbé' (met dikken bast en nog al broos, het sap alleen aan de uiteinden der stengels een weinig smakelijk, zie sprkw. beneden), t. soegōt (rood en dun), t. tjina (met een zachten stengel); meudjeudjeunèh doem ba' kajèë, djeunèh teubèë *h*an treu kira; teubèë rimoeëng ngòn teubèë itam, sabòh langgam teubèë beungga; teubèë djatòë ngòn teubèë oerèt, dròë sit doem gèt njang neupoela, (hij plantte) allerlei soorten boomen, ontelbare soorten suikerriet, „tijger-suikerriet'', en „zwart suikerriet'', in een vak beungga-suikerriet, „echt'' suikerriet en „liane-suikerriet'', en al wat hij plantte gedijde goed, (Asaj djeuët padé); teubèë meu'ōn, suikerrietstokken met de bladeren eraan, (die men bij huldebetoon aanbiedt, of in optochten gebruikt, zie vbd. i.v. lasōn, en vgl. alangan I); teubèë meusoebang, in schijfjes gesneden suikerriet, (zie vbd. i.v. gapoe); ngòn blòë ië teubèë, om suikerrietsap te koopen, drinkgeld, fooi; poela teubèë ba' babah, (iem.) suikerriet op den mond planten, (sprkw. voor) iemand stroop om den mond smeren; teubèë seuleumbé', oeram geubòïh oedjōng geusé', (als) seuleumbé'-suikerriet, de stam (het begin van den stengel) wordt weggegooid, de punt (het uiteinde) wordt afgeschild (om er het sap uit op te zuigen), (sprkw., gebezigd van b.v. iem., die een aangenomen kind vertroetelt en naar zijn eigen kind weinig omkijkt); awé teubèë. zie i.v. awé; zie verder vbd. i.v. meulisan, sreuë. Meuteubèë, suikerriet hebben, planten.

TEUBÈT, (boomwol, met e.s.v. handboog, bespannen met ijzerdraad, ook teubèt genoemd) ontwarren en van de pittten zuiveren (om er garen van te vervaardigen, of er lampekous van te maken, of om het in een koepiah te steken, enz.); (verder) = teubòt, zie i.v. bòt; teubèt gapeuëh, boomwol ontwarren, zuiveren. Meuteubèt, ontward, gezuiverd. Peuteubèt, laten teubèt, of teubèt met versterkte beteekenis. Teumoebèt, de handeling teubèt verrichten. Vgl. pinjòë, teumpa II.

TEUBIÊT, naar buiten komen, naar buiten gaan, uitkomen, te voorschijn, voor den dag komen, verschijnen, uitgaan, uitvloeien, uitstroomen, uitspruiten, opkomen (van b.v. de zon), opwellen (van b.v. eene bron, van iets uit het hart); gòbnjan ka geuteubiët oe seu-

@lonaliakbar

m e u g i t, hij is uitgegaan naar de moskee; a n e u' k a t e u-b i ë t, het kind is reeds ter wereld gekomen, geboren; l ō n k a t e u b i ë t g e u n t ō t, ik heb een veest gelaten; m a t a o e r ò ë k a t e u b i ë t, de zon is al opgekomen; zie verder vbd. o.a. i.v. m a t a, n i r ō h, o e k a m, p a d j a, p e u d i ë n g, p i n d ò ë, p i ō h I, p i r é t, p r ō ï h, r o e e u ë n g, s e u-n g a t, s i s e u ë, *s r a ï h*, s r e u-ë n g, t a'a k h é, t a m p a ï h (sprkw.), t a p a, t a p a'; t e u-b i ë t t a m ò n g, in en uitgaan, (zie vbd. i.v. m a n i a g a). P e u-t e u b i ë t, doen t e u b i ë t, naar buiten brengen, uitgeven (van b.v. geld), t e u b i ë t met; zie vbd. i.v. p e u d j a m, s a l é n (onder m e u s a l é n), s r o e.

TEUBŌ', een gat door iets heen maken, doorsteken, doorboren, (ook) eene opening, eene open plek in een bosch kappen (om een doorgang te maken of een l a d a n g aan te leggen), (verder) uitsnijden, uitbeitelen (van figuren in hout), snijden, beitelen (in hout), knippen van figuren (in papier of laken b.v. voor een t a m p ō' b a n t a j), uitknippen; t e u b ō' b i n t é h, in een wand een gat, eene opening maken; t e u b ō' b r o e ë' t j i-n o e, in een waterschepper van klapperdop een gat maken (om er een steel in te plaatsen). M e u t e u b ō', een gat er doorheen gemaakt, doorstoken, doorboord, enz. T e u m e u b ō', de handeling t e u b ō' verrichten. T e u n e u b ō', de handeling t e u b ō', de wijze of het resultaat ervan, ontginning in een bosch (in de laatste beteekenis gew. s e u n e u b ō', zie aldaar).

TEUBOEËNG, de metalen ring of bus om den steel van blanke wapens waar het ijzer in den steel zit, heft-, schacht-, steelring; t e u b o e ë n g t o e m b a', s i k i n, p a r a n g, enz., de steelring van eene lans, een mes (of zwaard), een kapmes, enz.; s a-r é n e u k a l ò n k a m e u-r o e m p a', t o e m b a' t e u-b o e ë n g p i r a' n e u g l ò n g b a' d a d a, zoodra hij (n.l. Teungkoe Oesoeïh) hem (n.l. Si Boerō') zag en hem (daar slapende) aantrof, plantte hij zijne lans met een zilveren schachtring in zijne borst, (Prang Gōmpeuni); zie verder vbd. i.v. k l a h (sprkw.). M e u t e u-b o e ë n g, voorzien van een steelring.

TEUBOEËT, snel grijpen, snel weggrijpen, wegpakken, wegnemen, (inz. van wat men met de hand kan omvatten, van eene handvol); t e u b o e ë t p è n g, geld, eene handvol geld wegpakken; d j i t e u b o e ë t s i-r e u g a m, k a k e u d j i-w è h, h a n a l e l e n a r i t, hij greep snel een handvol weg, en ging heen, zonder veel te zeggen; d j é h s i ë k a d j i t e u-b o e ë t l é a s è ë, kijk, daar is het vleesch door een hond weggepakt; l h e u ë h n j a n p o e t r ò ë b e u d ò ï h r e u-d j a n g, n e u t j ò' m a k a n a n s i g r a-s i g r a; 'ò h s a r é t r ō-

@lonaliakbar

ïh oe meuligòë, neuteuboeët di djaròë eumpang neuhila, daarop stond de prinses snel op om vlug eten te halen; zoodra zij in het paleis kwam, greep zij snel een zak en trok hem naar zich toe, (Malém Diwa). Meuteuboeët, snel gegrepen, snel weggegrepen, enz., (ook) = teuboeët met meerv. subject, om strijd, om het eerst teuboeët, (in de laatste beteekenissen meer meuteuboeët-teuboeët); 'òh ban teumèë keumeu keunan, bandoemlé meuteuboeët-teuboeët, zoodra zij (de kinderen) daar gepofte rijst kregen, namen ze allen dadelijk om strijd eene handvol ervan. Peuteuboeët, laten teuboeët, of teuboeët met versterkte beteekenis. Teumeuboeët, de handeling teuboeët verrichten. Teuneuboeët, de handeling teuboeët, wat snel wordt weggepakt.

TEUBÕÏH, inlossen (van een pand), koopen (van een slaaf, eene verstooting), af-, los-, vrijkoopen; tameuniët kamòë teumòn tateubõïh, sòë sampòh brõïh di nanggròë gata, beschouw mij als een slaaf, dien gij gekocht hebt, om vuil weg te vegen in uw land, (Pòdi Amat); oeròë djéh haj teukoe tjit ka meuteuntèë, peuët plõh ribèë ngòn teubõïh njõnja, indertijd, teukoe, is immers het bedrag van den losprijs van de Europeesche vrouw (die we gevangengenomen hebben) al vastgesteld op veertig duizend (dollars), (Prang Gõmpeuni); teubõïh njawòng, een doodschuldige loskoopen; zie verder vbd. i.v. beulaga II, hat, taleuë'. Meuteubõïh, ingelost, gekocht, enz. Peuteubõïh, laten teubõïh, of teubõïh met versterkte beteekenis. Teuneubõïh, ook seuneubõïh, inlossing, afkoop, (ook) losgeld, losprijs, afkoopsom, afkoopprijs; hòka gata rakan meutoeah, djinòë lõn peugah teuneubõïh njõnja, waar zijt gij, gezegende vrienden, ik zal u nu den losprijs van de Europeesche vrouw zeggen, (Prang Gõmpeuni); zie verder vbd. i.v. oemòm. Teubõïhsan, ook teubõsan, (Mal. teboesan), (gekochte) slaaf, of slavin; hamba teubõïhsan, id.; zie vbd. i.v. ikat, misé, nadjih, patè, sambõt (onder peusambõt), simpan.

TEUBÕÏHSAN, zie i.v. teubõïh.

TEUBÒNG, allerlei vertellen, dat men niet verantwoorden kan, praatjes verkoopen, kletsen (over); peuë tateubòng baranggapeuë, meunòë bangòn, wat zit ge toch te kletsen, zoo (als ik je zeggen zal) is het; gata bè' tateubòng-teubòng gòb, njang hanahana takheun, 'òh djipeudinabteu djitampa lé gòb, je moet geen praatjes over een ander verkoopen, je zegt dingen die niet waar zijn, als je met hem geconfronteerd

@lonaliakbar

wordt, dan geeft hij je nog een klap; sit meung babah njang na mantòng, meung djikò teubòng si geupòh geusoeën, hij heeft alleen een grooten bek, hij kan alleen maar kletsen, de lafaard, dien men dood moge slaan, (Plandō' Kantjé). Teumeubòng, de handeling teubòng verrichten.

TEUBŌSAN, zie i.v. teubōïh.

TEUDEUBI (Arab. tadbîr), regeling, behandeling, ordening; regelen, behandelen, ordenen (in hik.); sòë njang na èleumèë dalam nanggròë, tapeuroenòë djalan agama; sòë na akaj dalam gampōng, tapeugah keuoereuëng teudeubi rada, wie in het land kennis (van den godsdienst) bezit, geve voorlichting omtrent wat de godsdienst voorschrijft; wie in de dorpen verstand heeft, zegge aan de menschen hoe ze den oorlog moeten regelen, (Tadeukiratō rakidin); zie verder vbd. i.v. srah II.

TEUDJALI (Arab. tadjallî), het zich openbaren (van God aan den mensch), verschijning; zich openbarende, zich vertoonende, verschijnende, te voorschijn, voor den dag, aan het licht komende, blijkende, zichtbaar, duidelijk, klaar, geopenbaard, (meer in hik.); tilé' kaleubi pandang até, ròh deungòn sé Dat njang baka; raléb meukheuloe' phana sikeulian, teudjali Toehan ba' rasia, beschouw met uw hart, met uwe ziel, met uw diepste innerlijk het eeuwige Wezen, zóó dat het geschapene grootendeels, geheel voor u verdwijnt, dan openbaart zich de Heer (aan u) in uw binnenste, (Prang sabi van Teungkoe Nja' Ahmat); ħan sapeuë lé njang na teudjali, 'araïh ngòn koeroesi tjeuroega noeraka; habéh langèt ka teugoelōng, habéh goenòng pi doem rata; ... Toehan sidròë njang na teudjali, la'én saré bandoem phana, er is dan niets meer, dat zich vertoont, geen troon en geen zetel (van Allah), geen hemel en geen hel; de hemel is geheel opgerold, al de bergen zijn weggevaagd; ... alleen de Heer vertoont zich, al het andere is vernietigd, (Toedjōh kisah); njòë sabòh treu' dali mòmkén, dilèë gasiën doedòë rani; masa moeda roepa tjandén, doedòë la'én teuma teudjali, hier is nog een bewijs van het mogelijke (in het werk van den Heer), n.l. dat men eerst arm en vervolgens rijk kan zijn, dat men in zijne jeugd een schoon uiterlijk heeft, dat vervolgens anders blijkt te zijn, (Radja Bada); kheunda' toelōng poetròë moeda, Boera'sa ka rab teudjali, ik wil de jeugdige prinses helpen, (want de reus) B. komt bijna te voorschijn, (Indra Bangsawan); preuboeëtannjòëkateudjali njò boeët gata tjit, hana sòë la'én, het is van dit werk gebleken dat het toch

@lonaliakbar

uw werk is en van niemand anders; zie verder vbd. i.v. tamaïh.

TEUDJEUMAH, zie teureudjeumah.

TEUDJEURIT (Arab. tadjrîd), afscheiding, afzondering, abstractie; afgescheiden, afgezonderd, geabstraheerd, (in hik.); di oelōn *h*an djeuët tan raseuki ngòn khoet, gata ka teudjeurit niba' dōnja; sigala meukheuloe' ka tatinggaj, tòh pakri haj djinòë di hamba, ik kan niet buiten levensonderhoud en buiten mijn deel, en gij zijt al van de wereld afgescheiden; gij hebt u van al het geschapene afgewend, hoe moet het nu met mij, (Mènhadjōj abidin).

TEUDJI, zie tidji.

TEUDŌH, tot rust, tot stilstand gekomen (van eene beweging, van handelingen, van geluiden, van b.v. den wind, den regen, de zee, de golven, den strijd, enz.), bedaard, geluwd, geëindigd, opgehouden, kalm, rustig, tot rust, tot stilstand komende, bedarende, enz.; zie vbd. i.v. khab (van geweerschoten), kirōh (van geweerschoten), la-élaha-élalah (van een hoofdstuk van eene hikajat), lingkang (van het opwinden van garen), ranab (van den wind), reuën-mareuën (van de golven), roebōh (van de zee), saleuëm (van den wind); *h*an (hana, of tan) teudōh, niet tot rust, tot stilstand komende, niet ophoudende, enz., (verder vaak als bijwoordelijke uitdrukking:) zonder ophouden, aanhoudend, voortdurend, steeds door, (zie vbd. o.a. .v. koeroe'an, *kr*am-*kr*oem, rō, seuëb, seun, sōh-sah, tala' II). Meuteudōh, tot rust, tot stilstand komen, ophouden, bedaren, luwen, eindigen, (ook) rust nemen, rusten, uitrusten, zich verpoozen, beschutting zoeken, schuilen (tegen b.v. regen); geunab oeròë djiba peuseumahan, sigala boeah-boehan asòë rimba; 'òh ka malam djimoepiōh, djimeuteudōh doem roekōn kra, elken dag kwamen de apen geschenken aanbieden, vruchten en al wat het bosch opleverde; des nachts hielden ze er mee op en rustten ze uit, (Tjah Koebat); oemoe lhèë oeròë geumoepiōh, geumeuteudōh sikoetika, na drie dagen (strijden) hielden zij er mee op en namen een oogenblik rust, (Pòtjoet Moehamat). Peuteudōh, tot rust, tot stilstand brengen, doen ophouden, enz. Teuneudōh, rust, stilstand, bedaren, kalmte, (ook) schaduw, koelte; dalam teuneudōh, in rust, in de schaduw.

TEUDŌNG, zie seudōng.

TEUË I, de lontarpalm.

TEUË II, zie teu III.

TEUËH-TAREUËH, of treuëh-tareuëh, of meut(r)euëh-tareuëh, allerlei soorten door elkaar, van alle soorten, allerhande; ... djeuëb-djeuëb boengòng tjitjém djidòng, boeë ngòn eungkòng di peureudèë; ka-

@lonaliakbar

mèng batèë loetōng ngòn djloeëh, meuteuëh-tareuëh djeuëb-djeuëb soekèë, ... op elke bloem zat een vogel, en bij de stammen zaten lang-, en kortstaartige apen, antilopen, slankapen, en wilde geiten, allerlei dieren van elke soort, (Plandō' Kantjé). Peut(r)euëh-tareuëh, allerlei soorten door elkaar doen, allerlei bijeendoen; bè' kapeuteuëh-tareuëh sinan doem, doe daar niet alles bij elkaar.

TEUËNG, spannen, spannend vastmaken (van b.v. een vel over het lichaam van eene trom, van een geitevel om het te drogen), strak spannen, uitspannen, uitspreiden, uitslaan (van de vleugels); kateuëng koelét kamèng, teungòh na oeròë, span het geitevel uit, er is juist zon; zie verder vbd. i.v. alén, koemang. Meuteuëng, gespannen, uitgespannen, uitgespreid, uitgeslagen. Teumeuteuëng, de handeling teuëng verrichten.

TEUËNG-BAJEUËNG, of meuteuëng-bajeuëng, in alle richtingen verspreid, verdwenen, naar alle kanten verstrooid, zich in alle richtingen verspreidende, in alle richtingen gaande, rondzwervende (ook van één persoon); ka habéh teuëng-bajeuëng, hana meuhò lé, ze zijn naar alle kanten verstrooid, ik weet niet waarheen ze gegaan zijn (waar ze gebleven zijn); masa na Nabi, ja akhi, taleungò lōn kheun kri simalam; ... tjòëtan djikli' teuëng-bajeuëng, patōng doem kéngkeuëng ka peudjam, toen de Profeet op een avond geboren werd, luistert broeders, ik zal u vertellen wat er toen gebeurde; ... de duivels gilden en raakten in alle richtingen verstrooid, de afgodsbeelden geraakten door elkander en verdwenen, (Mò'lōt Nabi). Peuteuëng-bajeuëng, in alle richtingen verstrooien, verspreiden, doen verdwijnen of rondzwerven.

TEUGA, krachtig (vol lichaams-, vol spierkracht, ook gezegd van iem., die van eene ziekte volledig is hersteld, of van iem., die ondanks ouderdom nog krachtig is), sterk (ook sterk in het een of ander), gespierd, stevig; kracht, sterkte, gespierdheid, stevigheid; *h*an sakét lé djih, ka teuga, hij is niet meer ziek, hij is al weer krachtig, (zie ook vbd. i.v. tangkōh); teuga that seumeu'ōn, (hij is) sterk in het dragen op het hoofd; teuga that djitjeumarōt, zij is erg sterk in het schelden, zij kan erg goed (hevig of aanhoudend) schelden; (zie verder vbd. i.v. landjoet, mirah, oebat, oegòh, piti, prò' II, seuëh I, sreuëng, tangkōh); peusa' teuga, al zijne krachten inspannen, met kracht op-, voortdringen (in den strijd; zie vbd. i.v. langga, seu'oe). Meuteuga(-teuga), met elkander in kracht wedijveren. Peuteuga, krachtig maken, iets met kracht, met

@lonaliakbar

inspanning doen; peuteuga dròë, zich krachtig maken, zich inspannen; beudòïh reudjang, tapeuteuga (dròë) batjoet, sta gauw op, span u een beetje in. Teuneuga, kracht, sterkte; koeat dilèë taleungò lōn peugah, sireutōïh gadjah doemnan teuneuga, de kracht van (menschen van) den ouden tijd, luister naar wat ik zeg, was gelijk aan die van honderd olifanten, zoo groot was hunne kracht, (Banta Beuransah).

TEUGAH, verbieden, tegen-, terug-, weerhouden, beletten, verhinderen, tegengaan; verbod, weerhouding; zie vbd. i.v. gaséh (sprkw.), keubah, mòngka, riba I. Meuteugah, verboden, tegen-, teruggehouden, enz.; ba' tjari'at djeuët keu salah, meuteugah agama Nabi, volgens de (Moh.) Wet is het verkeerd, het is door den godsdienst van den Profeet verboden, (Radja Bada). Teumeugah, de handeling teugah verrichten; pakòn le that oereuëng teumeugah, hana lōn toehò leungò, waarom verbieden er zoovelen, ik weet niet naar wien ik luisteren moet. Teuneugah, het verbieden, enz., verbod.

TEUGAJŌ, of teugajoe, (Mal. dirgahajoe, Skrt. dîrghâyu), langlevende, (gebezigd als zegenwensch bij het spreken tot een vorst), wien een lang leven gegeven moge worden, die lang moge leven, (in hik.); dèëlat teugajō tjahi alam, seumah laman di sròëpada, heer der wereld, wien geluk en een lang leven gegeven mogen worden, onze hulde aan Uwe Majesteit, (Nabi Oesoeïh).

TEUGAJOE, zie teugajō.

TEUGANG (Mal. tegang), gespannen, strak; tataré' talòë njòë ba' teugang, trek dit touw strak aan; angèn teugang klat, stijve koelte, sterke wind, (zoodat het klattouw strak staat); djimeuda'wa 'òh teugang oerat takoeë, hij spreekt tegen, zóó dat zijne halsaderen strak staan. Peuteugang, spannen, strak spannen.

TEUGIAN, ook teukian, (Mal. ketagihan), veel trek, onbedwingbaren lust hebbende, zeer sterk verlangende, belust, verslaafd; teugian lōn keumeung padjōh bië' oeròë djéh, ik heb ergen trek in wat ik onlangs gegeten heb; teugian lōn keumeung kalòn djih, ik verlang erg haar te zien; teugian keu inòng, keu meudjoedi, verslaafd aan vrouwen, aan het spel; zie verder vbd. i.v. djoedjoeët, harò', oetò'. Peuteugian, ergen trek, onbedwingbaren lust doen krijgen, zeer sterk doen verlangen, belust, verslaafd maken; peuteugian dròë, zich belust, verslaafd maken, zich verslaven.

TEUGŌ (Mal. tegoer), begroeten, verwelkomen, aanspreken, vriendelijk vermanen, (meer in hik.; dikwijls verbonden met sa-

@lonaliakbar

pa); gèt that djiteugō sapa keu geutanjòë njang dja', hij heeft ons, die kwamen, zeer vriendelijk verwelkomd; sara djitrōn di ateuëh koeroesi, djiteugōlé ka djisapa, terwijl hij van zijn zetel neerdaalde, begroette en verwelkomde hij (hen), (Tjah Koebat). Zie sapa I.

TEUGŌ', slok, teug; slokken, slikken, in-, doorslikken, (in ééne teug, bij teugen) drinken, innemen (van medicijnen); „bahlé koedjéb ië la'ōt njòë, oeròë njòë koekheun koedjaphō'; ... meunan leumah dalam até, ië masén tjajé ka djiteugō'; na lhèë teugō' ië ka djidjéb, atédji sakét sangat moerō', laat ik het water van de zee hier drinken, ik zal zeggen, dat ik vandaag (de zee) in beroering zal brengen; ... aldus dacht (het dwerghert) bij zich zelf en hij begon het dunne zoute water bij slokken te drinken; nadat hij drie slokken had gedronken, werd hij inwendig boos en zeer kregelig, (Plandō' Kantjé); zie verder vbd. i.v. loelōïh. Meuteugō', geslokt, geslikt, enz., bij slokken, bij teugen; *h*an djeuët lōn djéb oebat njan, — pétmata, ba' meuteugō' batjoet, ik kan dat drankje niet innemen, — doe je oogen (daarbij) dicht, dat er ten minste iets ingeslikt wordt. Peuteugō', doen slikken, enz., ingeven (van medicijn).

TEUGÒH, hecht, stevig, vast, onwrikbaar, onwankelbaar (van b.v. trouw, in het gegeven woord, zie vbd. i.v. oelōn, pakat, rampheuë', roendō', salén onder meusalén), (ook) voorzichtig (b.v. bij het loopen, zoodat men niet zijn evenwicht verliest, zie vbd. i.v. limba', njab-njab, sireu'), (verder) = teugòë, zie i.v. gòë, en vbd. ook i.v. ladém, ri (onder meuri). Meuteugòh (-teugòh), tegenover of onder elkaar iets hecht enz. maken; meuteugòh-teugòh djandji, met elkander eene vaste afspraak maken, elkander beloven zich onwankelbaar aan het afgesprokene te houden. Peuteugòh, hecht enz. maken; zie vbd. i.v. meulila I, saj I.

TEUGÒM, zich voorover werpen op of over, zich storten op, met eene van boven naar beneden gaande beweging der hand of met een sprong grijpen, bespringen (zooals een tijger doet), (verder) teu-afleiding van gòm, zie aldaar; si soela ba' rimoeëng teugòm (of teugòn), de galgebrok, dien een tijger moge bespringen (of neerdrukken); ka djipeulheuëh ngòn boesoe bleuët, meu'ikōt-ikōt ngòn broeë' oeka; ka djiteugòm ngòn peurisè, hana lalè djileuë' djoenga, men schoot (uit de vesting) pijlen af, gevolgd door granaten; (maar de bestormers der vesting) wierpen er zich met hunne schilden op, terwijl zij niet ophielden de versperringen uiteen te halen, (Pòtjoet Moeha-

@lonaliakbar

mat); zie verder vbd. i.v. groeïh. Meuteugòm, besprongen, met een sprong gegrepen, over iets heen geworpen. Teumeugòm, de handeling teugòm verrichten.

TEUGÒN, drukken op, neerdrukken, onderdrukken, dood-, platdrukken; koeteumèë tjaroeëh kah di sinòë, koeteugòn ba' boemòë oelèë koepala, ik kom er nog toe je hier vast te binden en je hoofd op den grond neer te drukken, (Meudeuha'); ba' gaki Meudeuha' ma'nikam meugoelé, Beurahman Kajoeti tjò'lé sigra; Meudeuha' teugòn takoeë beurahman, deungòn tangan seureuta beukata; haj beurahman, bè' taseumah di gaki, idin lōn bri èleumèë keu gata; ..., de edelsteen rolde naar beneden tot bij de voeten van M., en B. K. wou hem snel grijpen; M. drukte toen den hals van den brahmaan met zijne handen neer, terwijl hij zeide: hé brahmaan, maak geen seumah voor mijne voeten, vergeef mij, dat ik u wat van mijne wetenschap heb gegeven; ..., (Meudeuha'; hierop volgt de regel i.v. toelah, en daarop weer de regel i.v. teukeulit); tateugòn-teugòn takoeë lōn si'at, druk een oogenblik wat op mijn hals, (bij wijze van massage); teugòn tjab, op een stempel drukken, een zegel afdrukken; zie verder vbd. i.v. beunò, khōb, pasa', teugòm. Meuteugòn, gedrukt op, neergedrukt, platgedrukt, doodgedrukt; ra'jat maté ladōm meugeuntòn, habéh meuteugòn deungòn béhtra, de menschen stierven, deels doordat ze door de schepen dood-, en platgedrukt werden, (Boeda' Meuseukin; zie de hieraan voorafgaande regels i.v. sreuëng). Peuteugòn, laten teugòn of teugòn met versterkte beteekenis. Teumeugòn, de handeling teugòn verrichten, (ook) tyranniek; misé rimoeëng keumeung teumeugòn, meunan bangòn lakoe roepa, hij geleek een tijger, die (zijne prooi) neer wilde drukken, zoo zag hij er uit, (Tjah Koebat); oelèëbalang njan teumeugòn that, die oelèëbalang onderdrukt (zijne onderhoorigen) erg, is zeer tyranniek. Teuneugòn, de handeling teugòn, het middel daarvoor (b.v. het handvat van een ploeg, gew. verkort tot neugòn, zie i.v. langaj, lat waarmede men door erop te drukken suikerriet uitperst, zie i.v. wéng).

TEUH, zie i.v. teu I.

TEUKA, komen, aankomen, opkomen (van b.v. eene ziekte, toorn, zie vbd. i.v. koetika, roema, soepa'), overkomen (ook van een ongeluk, schade, zie vbd. i.v. palòë, saniën); gekomen, aangekomen, opgekomen, overgekomen, overkomen; wordt verder gebezigd ter uitdrukking van verwondering, van iets dat men

@lonaliakbar

niet verwachtte, dat anders blijkt te zijn dan men dacht, z.v.a. zie! kijk!, nog wel, toch, waarachtig; teuka kheun dròëneu boenòë *h*an djeuët dja' (teumaneudja' tjit), zooeven zeidet ge nog wel dat ge niet kondet gaan, (en daarna gingt ge toch), (zie ook vbd. i.v. roedò'); zie verder vbd. van de beteekenis komen, aankomen of gekomen, aangekomen o.a. i.v. bè', djan, masa, rintang, roeeuëng, salah, seudeukah, sòë (onder meusòë), srōt, tampō', tanggam, teubarō'. Meuteuka (weinig gebr.), de handeling teuka verrichten, teuka met meerv. subject; djidja' keumiët toean poetròë, doem sinaròë djimeuteuka, zij gingen de wacht houden bij de prinses (die bevallen moest), allen kwamen (bij haar), (Diwa Akaïh); zie verder vbd. i.v. seuriwòë. Peuteuka, laten komen, enz., komen met, (of) komen bij, tot, naar (geconstrueerd met een direct object of met ba'), zich begeven naar, ergens naar toe gaan, op iets of iem. afkomen, afgaan; ... aneu' proemòh moeba keunòë, oeba' poetròë tanglōng dōnja"; ban poetròë ngò haba meunan, „that boediman gata radja; aneu' proemòh taba keunòë, oeba' kamòë tapeuteuka; ..., (de uit zijn land verdreven vorst zeide:) ... mijne vrouw en kinderen heb ik hier gebracht, bij u, prinses, de lantaren der wereld"; toen de prinses die woorden hoorde, zeide zij: „gij zijt zeer verstandig, koning, dat gij uwe vrouw en kinderen hier gebracht hebt, met hen bij mij zijt gekomen, (Pha Soeasa); ada' moeprang pi neulawan, soerōh Toehan neupeuteuka, moest hij (n.l. de Godsgezant) strijden, hij bond den strijd aan om maar de boodschap van den Heer (tot) de menschen over te kunnen brengen, (Akeubarō Karim); nabi Moehamat dja' lé leugat, ba' Halarat neupeuteuka, de profeet M. gaat dan snel naar den Heer toe, (Toedjōh kisah); teuma lōn dja' ladjoe keunan, ba' tjahja njan lōn peuteuka, vervolgens ging ik er snel heen, op dien glans afgaande, (Tamim Ansa); zie verder vbd. i.v. gra', lika', *s*raïh. Teuneuka, ook seuneuka, komst, aankomst, herkomst, (ook) gebeurtenis, wat overkomt; lheuëh bri saleuëm moemat-mat djaròë, wahé samlakòë panè teuneuka, nadat zij elkander begroet en elkander de hand gegeven hadden, (vroeg de hertenjager aan Banta Beusiah:) schoone jonkman, waar komt gij van daan, (Banta Beuransah); moe'além djō' soerat oe djaròë, Abeusi pindòë tanjòng teuneuka; panè soerat teuka keunòë, oeba' kamòë *h*an tòm njang ka, de stuurman overhandigde den brief en de booze Abyssiniër (Abyssini-

@lonaliakbar

sche koning) vroeg naar de herkomst ervan: „van waar komt die brief hier bij mij, nooit tevoren gebeurde zoo iets, (Pha Soeasa); oelèë teuneuka, die het eerst ergens komt, aan het hoofd staat van b.v. een intocht, de bestorming en inneming van eene vesting; toeankoe ampōn sabòh sagòë Pangoelèë Meunaròë oelèë teuneuka, heer, van een groep, die binnen (eene vesting) is gekomen, staat P. M. aan het hoofd, (Pòtjoet Moehamat; hierop volgt de regel i.v. tamòng); kèëka teulaïh apōïh oelèë, hana koethèë meunòë teuneuka, ik heb ontzaglijk veel spijt, ik wist niet, dat dit zou gebeuren, (Gadjah toedjōh oelèë).

TEUKA', zie tjeuka' II.

TEUKABŌ (Arab. takabboer), verwaandheid, verwatenheid, hoogmoed, hoovaardij; verwaand, verwaten, hoogmoedig, hoovaardig; beukeumeunan njang geupeunan teukabō *h*an tatém ngoej njang sibeuna seureuta tapeuhina ma'noesia, nu, wat teukabō genoemd wordt, dat is dat men geen gebruik wil maken van (niet wil luisteren naar) wat juist is en de menschen vernedert (met minachting op hen neerkijkt), (Beukeumeunan); zie verder vbd. i.v. djoeara, gah, masa'alah, peuë', sarah I, seurapah (sprkw.). Meuteukabō, verwaand enz. zijn, zich verwaand enz. gedragen; oedjōb seumeu'ah meuteukabō, sinan njang le djeuët binasa, zelfbehagen, roemzucht, en verwatenheid, daardoor gaan velen te gronde, (Banta Beuransah; bekend gezegde, dat gew. luidt: oedjōb seumeu'ah ria teukabō, sinan njang le oereuëng binasa, zelfbehagen, roemzucht, praalvertoon en verwatenheid, daardoor gaan vele menschen te gronde). Peuteukabō, verwaand, enz. maken; peuteukabō dròë, zich verwaand enz. gedragen, zich verhoovaardigen. Zie oedjōb.

TEUKALA, zie teuteukala.

TEUKAT, borduren, stikken; borduursel; zie vbd. i.v. larat. Meuteukat, geborduurd, gestikt, met borduursel; bantaj njang meuteukat tatjò' keunòë, breng hier het geborduurde kussen. Peuteukat, laten teukat, of teukat met versterkte beteekenis. Teumeukat, de handeling teukat verrichten. Teuneukat, de handeling teukat, de wijze of het resultaat ervan, borduursel; gèt that teuneukat, het is erg mooi geborduurd.

TEUKEUBI (Arab. takbîr), het reciteeren van de formule „Alahō akeuba" (Arab. Allâhoe akbar), i.e. God is groot, (b.v. bij de seumajang); die formule reciteeren; pa'idahteukeubi Toehan balaïh, koeboe loeaïh ngòntjeuroega; ... njang *h*an teukeubi, ingat beuthat, Toehan bri arat lam koeboenja; arat pi that seupōt toelòë, beu-

@lonaliakbar

njeum tawòëlé oe dōnja; jōh njan teulaïh apōïh oelèë, that paléh kèë seumajang hana, het nut van het reciteeren van de formule „Allahoe akbar'' (hier: bij de seumajang) is, dat de Heer u ter vergelding ervan een ruim graf en den hemel geeft; ... degene, die die formule niet reciteert (i.e. niet de seumajang verricht), — wees hieraan indachtig, — hem geeft de Heer engte in het graf, eene erg nauwe en stikdonkere ruimte, zoodat hij naar de wereld terug zou willen keeren; dan heeft hij ontzaglijk veel spijt (en klaagt:) „wat ben ik rampzalig, dat ik geen seumajang's verrichtte", (Akeubarō Karim); zie verder vbd. i.v. taheulé. Meuteukeubi, de handeling teukeubi verrichten, teukeubi (verb.) met meerv. subject. Zie teukeubiratō.

TEUKEUBIRATŌ; teukeubiratō (of teukeubiratōj, teukeubiratōn) èhram, (Arab. takbîratoe 'l-iḥrâm), het uitspreken van de formule „Allâhoe akbar'' bij den aanvang van een seumajang, waardoor de toestand van wijding tijdens de seumajang intreedt; zie vbd. i.v. teumèë. Zie teukeubi.

TEUKEUBIRATŌJ, zie teukeubiratō.

TEUKEUBIRATŌN, zie teukeubiratō.

TEUKEUDI (Arab. taqdîr), (Gods) raadsbesluit, (Gods) beschikking, voorbeschikking; beschikken voorbeschikken; beschikt, voorbeschikt, (wordt vaak gebezigd van eene plotselinge, onafwendbare, onverhoopte, hetzij noodlottige hetzij vurig gewenschte gebeurtenis); teukeudirōlah (Arab. taqdîroe 'llâh), (door) Allah's beschikking, (zie vbd. i.v. meuleuha, moeda, seun); ròë (of dròë) tjit (of sit) kangòn teukeudirōlah, het was eenmaal Gods beschikking, het was eenmaal door God beschikt of voorbeschikt, (in hik.); ròë sit ka ngòn teukeudirōlah, neumeulangkah oe blang sidròë; Sajét Oesén tamòng lam prang, sitrèë ampeuëng meuribèë katòë, het was eenmaal Gods beschikking, dat S. Oe. (Moehammads kleinzoon) alleen zich naar het (slag)veld begaf en den strijd inging, terwijl duizenden vijanden hem tegemoet kwamen, (Sòjdina Oesén); neuteukeudi oelé Alah, door Allah beschikt, voorbeschikt; meungnjò ka teukeudi, è' broedjoeë' é' djeuët keu tjampli, als het eenmaal voorbeschikt is, kunnen broedjoeë'-uitwerpselen Spaansche peper worden, (rijmpje ter bespotting van iem. die het steeds over teukeudi heeft; men zegt daarvoor ook:) teukeudi bòh limèng djeuët keu bòh soenti, het is Gods beschikking dat b.l. b.s. wordt (i.e. dat blimbings gedroogd en gezouten worden);

@lonaliakbar

zie verder vbd. o.a. i.v. boelat, kri, leu'a, mangat, matja'alah, mawòt, peunjakét, peuteumoeën, roeman I, seuhaj, sroej. Meuteukeudi, beschikt, voorbeschikt, (wel eens gebezigd in den zin van:) ongehoord, alle perken te buiten gaande; boeët gata meuteukeudi that, uwe handeling gaat alle perken te buiten.

TEUKEUDIRŌLAH, zie i.v. teukeudi.

TEUKEULIT, ook takeulit, (Arab. taqlîd), (het) als gezaghebbend erkennen, (het) volgen van vroegere autoriteiten op godsdienstig gebied, of van een anderen ritus (meudeuhab) dan den Sjafi'itischen ten aanzien van eenig onderdeel van den ritus, (in de laatste beteekenis ook genoemd balé' meudeuhab, zie i.v. meudeuhab), (verder in het algem.) blindelings, gedachteloos de meening van anderen volgen, op iem.'s mededeelingen afgaan; hareutòë ma'ripat meungeunaj Toehan, deungòn jakin dalidji na; ada han dali ba' ma'ripat, oereuëng njan meuhat teukeulit nama, de beteekenis van ma'ripat is de kennis van den Heer (is Godskennis) met stelligheid en met bewijzen; als men voor zijne Godskennis geen bewijzen heeft, heet men een gedachtelooze volgeling van anderen, (Akeubarō Karim); tamè keunòë lōn meung eu ba' deuïh, bè' teukeulit kamòë ajaheunda, breng (hem) hier, ik wil (hem) duidelijk zien, opdat ik, zijn schoonvader, niet alleen op mededeelingen van anderen (omtrent hem) behoef af te gaan, (Gadjah toedjōh oelèë); gata toeha lōn aneu' miët, ba' teukeulit tamsé bapa, gij zijt oud en ik ben een jong broekje, naar de sleursche (de gewone) opvatting staat ge (voor mij) gelijk met een vader, (Meudeuha'; zie den hieraan voorafgaanden regel i.v. toelah); zie verder vbd. i.v. kéngkeuëng, sreuëng.

TEUKEURÉM (Arab. takrîm), eerbetoon, hulde, beleefde groet, (in brieven en hik.); moemeunòë boenjòë haba lam soerat, niba' halarat peudoeka ajaheunda; saleuëm doe'a seureuta ta'lém, lagi teukeurém keu aneu'eunda; ..., de brief van zijn vader (n.l. oom), den vorst, luidde als volgt: „de groeten en goede wenschen, benevens hoogachting en hulde aan mijn zoon; ..., (Diwa Akaïh); takheun saleuëm seureuta ta'lém, takheun teukeurém keu Lila'indra, breng mijne groeten en mijne hoogachting, breng mijne beleefde groeten over aan L. (Tjah Koebat).

TEUKEUSÉ (Arab. taqçîr), nalatigheid, verzuim, tekortkoming; nalatig, verzuimend, in verzuim, te kort schietend; kheun beuteupat soengōh até, bè' teukeusé meu ba' gata, zeg het ronduit en met oprecht-

@lonaliakbar

heid, opdat ik (in mijne beslissing) mij niet aan een verzuim tegenover u schuldig zal maken, (Meudeuha'); p e u l h e u ë h t e u k e u s é, eene nalatigheid herstellen, zich tegen eene nalatigheid vrijwaren, voorkomen dat men zich daaraan schuldig maakt, zijn plicht doen, (zie vbd. i.v. l h e u ë h onder p e u l h e u ë h); h a b é h t e u k e u s é, zijn plicht volbracht hebbende, (zie vbd. i.v. s é); zie verder vbd. i.v. 'a m, s e u m a j a n g. M e u t e u k e u s é, = t e u k e u s é (adj.).

TEUKEUSÉH (Arab. t a c h ç î ç), bijzondere, uitsluitende toewijzing, toekenning; in het bijzonder, uitsluitend toewijzen, toekennen, specificeeren, in bijzonderheden verklaren, duidelijk maken; n e u p e u d j e u ë t t j e u r o e g a d e u n g ò n d j a h n a m, n e u p e u t a m ò n g s ò ë n j a n g s o e k a; k ò n t e u k e u s é h k e u s i m ò'm i n, d j a n a t ō n a'i m n e u k a r ō n j a; s ò ë n j a n g k h e u n d a' n e u b r i l a d j o e, b a n n j a n g n a b s o e A l a h T a'a l a, Hij (n.l. Allah) heeft het paradijs en de hel geschapen om er in te laten gaan wien Hij wil; niet uitsluitend aan den geloovige geeft Hij het paradijs, Allah de Verhevene geeft het aan wien Hij wil, naar Zijn welbehagen, (Malém Dagang). Vgl. k o e s o e ï h.

TEUKIAN, zie t e u g i a n.

TEUKÒ', zie t j e u k ò' II.

TEUKOE, titel van bezitters van wereldsche ambten (zooals k e u t j h i', p a n g l i m a, i m e u m a d a t, o e l è ë b a l a n g) en hunne zonen, vroeger ook van met oelèëbalangs gelijk gestelde hoofdignitarissen (zie i.v. k a l i); wordt, uit onderdanigheid of vleierij, ook wel toegekend aan meer of minder aanzienlijke personen zonder wereldlijk gezag, zooals rijke lieden; t e u k o e a m p ō n, versterking van t e u k o e, ter betuiging van meer beleefdheid of onderdanigheid, (inz. gebezigd als betiteling van oelèëbalangs, zie vbd. i.v. a m p ō n, en h a j II); t e u k o e r a j a, zie i.v. r a j a. Vgl. t e u n g k o e, t o e a n k o e.

TEUKOEJ, (het hoofd) buigen, neer-, vooroverbuigen, met neergebogen hoofd zitten of staan; t e u k o e j o e l è ë, het hoofd buigen, neer-, vooroverbuigen; t a n g a h o e l a n g è t t e u k o e j o e b o e m ò ë, het hoofd opwaarts, met de oogen ten hemel gericht, heffen, en neerbuigen, met de oogen naar de aarde gericht, (of) t e u k o e j t a n g a h, het hoofd neerbuigen en opheffen, (fig.) uitdrukkingen voor: radeloos, niet wetende wat te doen; p e u ë k a t e u k o e j, p e u ë k a n g i ë n g b r ō t k e u, wat zit je daar met voorovergebogen hoofd, waar kijk je naar, naar je schaamdeel?, (gezegd, tot een meisje, dat b.v. in die houding zit te suffen); t o e n d ō' o e l è ë t e u k o e j b a t j o e t, t e u m p a t s o e d j o e t p a n d a n g g a t a, buig (in de staande houding tijdens de s e u m a j a n g) uw hoofd neer, een weinig voorover, en kijk naar de plaats voor de prosternatie, (Akeubarō Ka-

@lonaliakbar

rim); doem djileungò sikeulian, malèë *h*an ban teukoej ngòn oelèë, al de (dieren) hoorden (de verwijten van het dwerghert) aan, waren zeer verlegen en bogen het hoofd voorover, (Plandō Kantjé); ka djiteukoej ba' oelèë teu'ōt, ië mata srōt hana reuda, zij zat (van verdriet) met het hoofd gebogen tot hare knieën, terwijl hare tranen voortdurend neerdruppelden, (Malém Diwa); lōn prèh djih si'oeròë soentō' teukoej tangah, ik heb den geheelen dag op hem gewacht, het hoofd neerbuigende en opwaarts heffende, (i.e. van ongeduld niet wetende wat te doen); tangah oe langèt teukoej oe boemòë, ra'jat sinaròë hireuën bitjara, nu eens hief hij (bij het verrichten van de bezwering) zijn hoofd opwaarts met zijne blikken ten hemel gericht, dan weer boog hij het voorover met zijne blikken naar de aarde gericht, en al het volk stond verbaasd te kijken, (Noen Parisi); laloe teu'ingat njan keu loempòë, moeda samlakòë neu'eu hana; neutangah oe langèt neuteukoej oe boemòë, ri geumanòë trō ië mata, vervolgens (n.l. nadat zij uit haar slaap ontwaakt was en op was gaan zitten) dacht zij aan haar droom en zag den schoonen jonkman niet (dien zij in den droom had gezien); nu eens hief zij haar hoofd opwaarts, dan weer boog zij het voorover (i.e. zij was radeloos), terwijl zij in tranen baadde, (Nabi Oesoeïh). Meuteukoej, gebogen, neer-, voorovergebogen; hireuën teutjeungang ban sinaròë, geu'eu samlakòë La'sana Diwa; oelèë meuteukoej mata meutangah, *h*an tòm peureunah geukalòn njang ka, zij waren allen verbaasd en verbluft, toen zij den schoonen L.D. zagen; (zij zaten van verbazing) nu eens met het hoofd voorovergebogen dan weer met de oogen ten hemel gericht, nog nooit hadden zij zoo iemand gezien, (Diwa Akaïh). Peuteukoej, laten teukoej, of teukoej met versterkte beteekenis. Teuteukoej, = meuteukoej, doch meer onopzettelijk of als toestand; Bantaneutrōn neudja' manòë, neupiōh djinòë joeb kajèë raja; djipōt angèn seupoej-seupoej, meunjeum leuboej boelèë mata; badan sidjoeë' meunjeum sang sroej, teuteukoej-teukoej joeb kajèë raja; na sikeudjab neudoeë' di sinan, reubah pangsan teungeut njidra, B. daalde (in de rivier) af om een bad te nemen, daarna ging hij onder een grooten boom uitrusten; er woei een zachte wind en B. werd dommelig; hij had het frisch en had het gevoel alsof zijn lichaam tintelde, en hij knikkebolde (lett. en telkens viel zijn hoofd voorover) onder den grooten boom; toen hij daar

@lonaliakbar

een oogenblik gezeten was, viel hij neer in een diepen slaap, (Banta Beuransah). Teuneukoej, de handeling teukoej, de wijze of de toestand ervan.

TEULADAN, ook seuladan, (Mal. teladan), voorbeeld, model, toonbeeld, (ook) gelijke, wedergade, partij, portuur; (verder) namaken, nabootsen, vergelijken, eene vergelijking maken; njang keu roepa hana seuladan, barangri énsan hana ngòn peusa, wat het uiterlijk betreft heeft zij geen gelijke, geen enkel mensch is met haar gelijk te stellen, (Dioe Plinggam); Noen Parisi bè' taharab, hana meuhat djeuët ngòn gata; keureuna Parisi seumah dèëlat, raja meureutabat aneu' radja; gata adé' kòn teuladan, tan siwadan djih ngòn gata, koester geen verwachtingen van N.P., het is niet zeker (dat hij) met u (vereenigd) kan (worden); want P. is van vorstelijken bloede, is hoog in rang, is een vorstenzoon; gij, zusje, zijt geen partij voor hem, hij en gij zijn geen portuur voor elkaar, (Noen Parisi); zie verder vbd. i.v. rawi, riwang, srèkaja, tawō'.

TEULAMPÈË, zie seulampèë.

TEULANGKÉ, zie seulangké, en vbd. ook i.v. djahé.

TEULÈË, zie lhèë.

TEULEU'AH (Arab. moeṭâla'ah, beschouwd als meu-afleiding), aandachtige beschouwing, onderzoek, bestudeering, lezing; aandachtig beschouwen, onderzoeken, nagaan, bestudeeren, lezen; keureuna gata aréh bélah, é'tateuleu'ahèleumèë rasia, want gij zijt zeer geleerd, gij zijt in staat (iets in) geheime wetenschappen na te gaan, (Malém Dagang). Meuteuleu'ah, aandachtig beschouwd, onderzocht, enz., de handeling teuleu'ah verrichten.

TEULEUKIN, ook seuleukin, (Arab. talqîn), voorzegging, onderricht, inz. gebed (ook doe'a teuleukin), dat bij eene begrafenis, nadat het graf is gedicht, wordt uitgesproken (gew. door den dorpsteungkoe, gezeten bij het hoofdeinde van het graf), en tot strekking heeft den doode voor het laatst de geloofsbelijdenis voor te zeggen en hem te onderrichten in hetgeen hij op de vragen van de grafengelen Mòngkarōnwanangké (zie i.v. mòngka en soe'euë) heeft te antwoorden; (ook verb.) het „voorzeggings"-gebed reciteeren (voor een pas begravene); soerat teuleukin, boekje, bevattende het teuleukin-gebed; ha' teuleukin, belooning voor het uitspreken van het teuleukin-gebed, (behoort tot de min of meer vaste inkomsten van den dorpsteungkoe en bedraagt volgens de adat 1 maïh); lōn ha'-ha' teuleukin ka abéh djitjò', zelfs mijn teuleukin-geld hebben ze weggenomen, (sprkw. voor:) ze (b.v. dieven) hebben alles van mij weggenomen, (naar de ge-

@Ionaliakbar

woonte dat men reeds bij zijn leven het teuleukin-geld voor zijne begrafenis zorgvuldig afzonderlijk bewaart); lheuëh geutanòm manjèt lam liëng, nja*w*òng sadjan djara' hana; geuteuleukin manjèt sidròë, ka geutoepeuë tinggaj dōnja; teuma teuka mala'ikat, keudéh lam djeurat sadjan doea, wanneer het lijk in de holte van den grafkuil is begraven, terwijl de ziel er bij blijft en er zich niet van verwijdert, wanneer voorts het teuleukin-gebed voor den doode is uitgesproken, dan weet men dat er iemand van de aarde is weggegaan; dan komen daar in het graf de twee grafengelen, (Mènhadjōj abidin); sòë tan teuleukin niba' goerèë, *h*an meuteuntèë amaj doemna; baranggasòë goerèëtida', tamséaneu' hana bapa; toeëng tarikat niba' meureutjit, oereuëng njang abét Alah Ta'ala wie (in de mystiek) geen onderricht van een leeraar ontvangt, al diens werken zijn van twijfelachtige waarde; wie geen leermeester heeft, is als een kind zonder vader; laat u in de mystiek inwijden door een leeraar, door iemand, die Allah den Verhevene dient, (Mènhadjōj abidin). Peuteuleukin, = teuleukin (verb.); zie vbd. i.v. seubèë.

TEULEUKŌM, zie seuleukōm.

TEULEUKŌNG, zie seuleukōm.

TEULEUNGOEJ, zie seuleungoej.

TEULEUPŌ', zie seuleupō' I.

TEULINGA (Mal. telinga), oor, (meer in hik.); zie vbd. i.v. angèn, pitjét, soenténg. Zie gloenjoeëng.

TEULIPŌ, zie seulipō'.

TEULŌB BLANGA; badjèëteulōb blanga, e.s.v. lang, tot aan de knieën reikend baadje.

TEULOENGKÈÈ, zie seunoengkèë.

TEULOENGKEUË, zie teunoengkeuë.

TEULOENJÒ', zie i.v. toenjò'.

TEUMA, of, meer in hik., verkort ma, daarop, daarna, vervolgens, verder, voorts, (of, indien het slaat op hetgeen eraan voorafgaat:) weer, wederom, opnieuw, terug-; teuma lōn riwang, daarna kom ik terug; lōn riwang teuma, ik kom weer terug; teumasakét, vervolgens ziek (geworden); sakét teuma, weer ziek (geworden); oeròë djéh ka poeléh, djinòëkasakétteuma, onlangs (was hij) al beter, nu (is hij) weer ziek; zie verder vbd. van de beteekenis daarop, vervolgens o.a. i.v. geulawa, lheuëh, lheuëng (onder peulheuëng), lingkòng, linò II, loeta, ma'na, teumèë, teungòh I, van den vorm ma i.v. ligan, limeuïh, timphië', van de beteekenis weer i.v. oelang, raja.

TEUMAGA (Skrt. tâmraka, Prakṛt tambaga), koper, koperen, koperkleurig; teumaga koenèng, geel koper; teu-

@lonaliakbar

maga lōjang, zie lōjang; teumaga mirah, rood koper; teumaga poetéh, nikkel; teumaga kanèt, oud versleten koper (van rijstpotten); è' teumaga, kopergroen, (groen patina op koperen voorwerpen); kanèt teumaga, koperen rijstpot; pèngteumaga, kopergeld; boeja teumaga, koperkleurige krokodil; driën teumaga, koperkleurige doerian; zie verder vbd. i.v. singkla.

TEUMALANG, e.s.v. langwerpigen emmer, vervaardigd van de bladscheede (seutoeë') van den pinang-, of nibōng-palm, (o.a. gebruikt om er karbouwen uit te laten drinken); ladōm, e pò, djikoeët reudjang-reudjang, ngòn-ngòn teumalang djiteumò' landja, sommigen, o heer, pakten (in de verwarring de nog heete spijzen) snel bijeen of schepten ze (daar ze niet zoo gauw iets anders konden vinden) maar met seutoeë'-emmers op, (Prang Gōmpeuni).

TEUMASA (Perz. tamâsjâ), schouwspel, merkwaardigheden van de natuur, van een land, ontspanning in de open lucht, sport, vermaak, genoegens; (ook) zich vermakende, pleizier makende, (in hik.); eu teumasa, naar een schouwspel kijken, de merkwaardigheden van de natuur, van een land bezichtigen, voor zijn genoegen reizen; meu'èn teumasa, zich met een spel, eene sport inz. met den wapenhandel vermaken, schermen, de wapens hanteeren, de degens kruisen; masa njan radja Neugara Poeri teudoeë' di balè neu'eu teumasa; seumanjam diateuëh bangòn-bangònan, neu'eu piasan di loea koeta, de vorst van N. P. zat toen in een open gebouw naar het schouwspel te kijken; hij zat op eene hooge tribune en keek naar het feest (hier bedoeld: den strijd) buiten de stad, (Diwa Akaïh); wahé indra, kariwang dilèë, keunòë ngòn kèë meu'èn sinjata; hò kameung ba ploeëng nja*w*òng kah djinòë, riwang keunòë meu'èn teumasa, hé indra, keer even terug, kom hier met mij met de wapens spelen; waar wil je nu met je leven heen vluchten, kom hier terug om ons met de wapens te vermaken, (Diwa Akaïh); teutab radja lam meuligòë, malam oeròë soeka teumasa, de vorst bleef in het paleis en vermaakte zich dag en nacht, (Dioe Plinggam); zie verder vbd. i.v. lawi I.

TEUMATOE; pisang teumatoe, zie i.v. pisang.

TEUMBÖÏH, er door heen, door iets heen gedrongen, doorstoken, doorboord, door iets heen gegaan (en ergens op uitgekomen); ka teumbōïh djitjah oeteuën njan, ze hebben een doorgang door het bosch gekapt tot aan den tegenovergestelden kant toe; habéh djoerōng teumbōïh oe blang, joeb keutapang meu-

@Ionaliakbar

seuninja, nadat ze de dorpspaden doorgeloopen waren, kwamen ze op een veld en rustten onder een keutapang-boom uit, (Banta Beuransah); keunòng beudé teumbōïh oe likōt, door een geweerschot doorboord; zie verder vbd. i.v. paléng, reulōh, salòb. Peuteumbōïh, doorsteken, doorboren, door iets heen dringen of gaan.

TEUMBŌN, dik (van mensch of dier), zwaarlijvig, gezet, vleezig, vet; teumbōn ië, papperig dik; teumbōn asòë, of teumbōn kreuëh, goed, stevig in het vleesch zittend; zie verder vbd. i.v. koeloe, lhòh, pidjoeët, ranggōng II, sinjòman. Peuteumbōn, vet maken, vetmesten; dilèë kapadjōh le that makanan, peuteumbōn badanjōh lam dōnja, vroeger toen ge nog op aarde waart, at ge heel veel en mestet ge u zelf vet, (Toedjōh kisah); niba' pidjoeët koepeuteumbōn, njan oebé badankeu ka raja, van mager heb ik je vet gemaakt, zoo groot is nu je lichaam geworden, (Plandō' Kantjé).

TEUMÈË, of teumeung, ontmoeten, tegenkomen, aantreffen, betrappen, vinden, ondervinden, ervaren, beleven, krijgen, verkrijgen, verwerven, te pakken krijgen, (verder, indien gevolgd door een werkwoord, dus met een werkwoord tot object:) ondervinden, ervaren, beleven dat, er op uit loopen dat, er toe komen te, slagen te, weten te, gelegenheid, tijd vinden of hebben om te; na tateumèë (of tateumeung) djih di roemòh, hebt ge hem thuis getroffen; hana lōn teumèë (of teumeung) dja', ik heb geen gelegenheid gehad, geen gelegenheid kunnen vinden om te gaan; zie verder vbd. van de eerste groep beteekenissen van teumèë o.a. i.v. manjòh, mawòt, mbōïh, palèt-palòt, poetra, rali, roej-roej, sampé, seurapa, seuroekan II, tasòë, teuboeët, en van teumeung o.a. i.v. dit, peureuléng, phoe', rabin, samoeë', séb, seuroekan II, van de tweede groep van beteekenissen van teumèë o.a. i.v. mèh-mòh, reupaïh, ri, rō, salah (onder seunalah), seurapa, soerah, ta'di, tangkōh, teugòn, timpla', en van teumeung o.a. i.v. kilè' I, oelò'-oelò', seukò'. Meuteumèë, of meuteumeung, ontmoet, tegengekomen, aangetroffen, betrapt, enz., (ook) voor zich verkrijgen, voor zich verwerven, (verder) eene ontmoeting hebben, ontmoeten, elkander ontmoeten, teumèë met meerv. subject; keureuna doeli *h*an neutém wòë lé, doedòë pagé meuteumeung mata, want de vorst wil niet meer terugkeeren, later, in de andere wereld (pas) zullen we elkaar weer zien, (Gadjah toedjōh oelèë); zie verder vbd. van meuteumèë o.a. i.v. mië (sprkw.), moeda, nirōh, oeréh, peu-

@lonaliakbar

saka, seu'oe, sibōn-bōn, ta'lém, teupō', en van meuteumeung o.a. i.v. dit, gantjéng, lòb, mada, mè I, meudjra, nab, oepah, oesòë, peuë, poeëh, poenggéng, raja, rèt I, roempa', roempang, roesa, salé-ala, sapa II, sarab, sidjoeë' (onder seunidjoeë'), sinjòman, sō' II, sò' II, tabé'. Peuteumèë, of peuteumeung, doen teumèë, of doen meuteumèë, in kennis, in contact, in aanraking brengen, samenbrengen, (ook) verzoenen; beukeumeunan wa'tèë tabeu'oeët doea djaròëteu oentōngtaseuboetphōnteukeubiratōn èhram seureuta tapeudjareuëng sigala aneu' djaròëteu peuteungòhan djareuëng dan tapeuteumèë doea oelèë inòng djaròëteu ba' toepòng doea gloenjoeëng, 'òh lheuëh njan teuma tapeutrōn doea djaròëteu oeba' dadateu diateuëh poesatteu, nu, wanneer ge (bij de seumajang) uwe beide handen opheft, terwijl ge de wijdingsformule „Allâhoe akbar'' begint op te zeggen, moet ge tevens uwe vingers eenigszins uit elkaar houden, en de toppen van uwe beide duimen in aanraking brengen met uwe beide oorlellen, daarna brengt ge uwe beide handen naar beneden tot uwe borst boven den navel, (Beukeumeunan); adat *h*an meunan neuwòë oenanggròë, *h*an neupeuteumèë dròë deungòn radja, als dat niet het geval zou zijn, wou hij naar zijn land terugkeeren en geen ontmoeting met den vorst hebben, (Meudeuha'); zie verder vbd. i.v. reuda. Teuneumèë, of teuneumeung, wat men ontmoet, tegenkomt, aantreft, enz., ontmoeting, vondst, ondervinding, ervaring, verwerving; di phōn dilèë kòn *h*an tòm na teuneumeung njang meunòë, van vroeger af (hebben we) nooit zoo iets ontmoet (verkregen, beleefd). Zie peuteumoeën.

TEUMÈN, zie teumèng.

TEUMÈNG, ook teumèn, seumèng, mesje van bamboe, dat inz. gebruikt wordt om de navelstreng van een pasgeboren kind af te snijden, (bij voorkeur neemt men hiervoor een stuk van reeds tot eene fluit gesneden boelōh of igeuëh, om te maken, dat het kind eene mooie stem krijgt; indien het mesje van triëng is vervaardigd, krijgt het kind eene schelle stem, van awō: eene fijne stem).

TEUMEU'A, of teumeu'ah, (Arab. ṭamâ'ah), hebzucht, inhaligheid, schraapzucht, winzucht; hebzuchtig, inhalig, schraapzuchtig, winzuchtig; loebha teumeu'a, begeerig en hebzuchtig; njankeu oereuëng teumeu'a that, djimeung ngòn si'at djih beukaja, dat is iemand, die zeer schraapzuchtig is, die in een oogenblik rijk wil worden, (Banta Beuransah). Peuteumeu'a,

@lonaliakbar

hebzuchtig enz. maken; peuteumeu'a dròë keu areuta gòb, zich naar eens anders goed begeerig maken, eens anders goed begeeren.

TEUMEU'AH, zie teumeu'a.

TEUMEULÈË, zie i.v. lhò I.

TEUMEULÒH, zie i.v. lhòh.

TEUMEUNG, syn. van teumèë, zie aldaar; in het Pedirsch ook syn. van keumeung (willen), zie keumeung I.

TEUMEUNGÒNG, groote, diepe en langdurige wond, chronische wond; chronisch (van eene wond); gakilōn ka djidoeë' teumeungòng, (of ka djeuët teumeungòng), ik heb aan mijn voet eene chronische wond gekregen. Meuteumeungòng, eene chronische wond hebben, chronisch geworden (van eene wond); kameuteumeungòng loeka lōn, mijne wond is chronisch geworden.

TEUMEUNTOEË', feestgeschenk, geschenk, dat een gast op een feest, n.l. het feest bij de geboorte van een kind, bij het peutjitjab, het peutrōn, bij de besnijdenis (indien het een jongen is), bij de doorboring der oorlellen (indien het meisje is), en vooral het trouwfeest, aanbiedt, bestaande uit geld, of lijnwaad, of ook een bok of buffel, (vgl. neumè i.v. mè I); als gast op een feest een geschenk aanbieden; le that djiteumèë teumeuntoeë', ze hebben heel veel geschenken van de gasten gekregen; balaïh teumeuntoeë', of, in het dial. v.d. Westkust, lapéh teumeuntoeë', de geschenken der gasten vergelden, i.e. den gasten bij hun vertrek een geschenk in geld geven, dat gew. iets meer dan de waarde van hun feestgeschenk, of, indien het op eene bruiloft de bloedverwanten der bruid en des bruidegoms betreft, ongeveer de dubbele waarde van hunne feestgave vertegenwoordigt; padoem na tateumeuntoeë' di gata boenòë tadja' ba' keureudja, hoeveel hebt ge aan geschenken gegeven zooeven toen ge naar het feest gingt; padoem lawét teuma doedòë, hamè poetròë aneu' ka na; ... hingga tō' hat geuseumanòë, ban adat ngòë reusam dōnja; ... oereuëng teuka sinan sinòë, boeloeëng meuntròë boeloeëng panglima; mè boe leukat deungòn toempòë, peuseu'ŏn njòë toeëng sampeuna; teumeuntoeë' mè boengòng djaròë, boeloeëng meuntròë boeloeëng peudana, eenigen tijd daarna kwam het kind, dat de prinses in den schoot droeg, ter wereld; ... toen het tijdstip gekomen was, dat (de kraamvrouw) volgens de adat gebaad moest worden (i.e. na het madeuëng), ... kwamen er van alle kanten menschen, vrouwen van ministers en vrouwen van panglima's; zij brachten (gele) kleefrijst met toempòë mee, om er de zegening mee te verrichten; verder brachten zij, de vrouwen van de ministers en

@lonaliakbar

van den rijksbestuurder, feestgaven mee, (Indra Bangsawan); dja' teumeuntoeë' doem sinaròë, teuma djiwòë doem peutoea, al de hoofden kwamen geschenken aanbieden, en keerden daarna terug, (Noen Parisi).

TEUMEUROEJ, eene groote soort boom met kleine bladeren, die voor den geur in vleesch of visch worden gedaan.

TEUMIKA, of timika, scherf; teumika tjawan, scherf van een porceleinen kopje; teumika kanèt, scherf van een aarden rijstpot; pèng of reunggét teumika, zooveel mogelijk rond gemaakte scherven, door kinderen in sommige spelen gebruikt als geld.

TEUMIKÈ; timòn teumikè, zie i.v. timòn.

TEUMIRANG, ook seumirang, want (van een vaartuig), wanttouw; talòë teumirang, id.; dji'eu seumirang na doem djeundrang, dji'eu tihang na doem rimba, hij zag de wanttouwen (zoo talrijk) als padistoppels, hij zag de masten als (boomen in) een woud, (Malém Diwa); zie verder vbd. i.v. seuma', seuntagi.

TEUMIRÉH, eene groote soort visch, die gew. opengespalkt en gedroogd wordt.

TEUMÒ', scheppen, opscheppen (van b.v. spijzen uit den pot); tateumò' goelè ngòn tjamtja, schep de goelè met een lepel op; zie verder vbd. i.v. tampòë, teumalang. Meuteumò', geschept, opgeschept; meuteumò'(-teumò'), = teumò' met meerv. subject, om het eerst iets opscheppen. Peuteumò', laten teumò', of teumò' met versterkte beteekenis; mèh keunòë, lōn peuteumò', geef het hier, ik zal het opscheppen. Teumeumò', de handeling teumò' verrichten. Teuneumò', de handeling teumò', de wijze of het resultaat ervan.

TEUMOEDA, zie toemoeda.

TEUMÒN, slaaf, lijfeigene (zie vbd. sprkw. i.v. aweuë', pariē', sòjda), (ook) metgezel, deelgenoot (gew. van dieren gezegd, zie vbd. i.v. saleuë'), (verder) spijs, die bij eene andere gegeten behoort te worden, toespijs, bijgerecht, (vgl. lawan, ngòn); teumòn boe, toespijs bij de rijst; njòë teumòn njan, dit (gerecht) behoort bij dat (gerecht), (zie verder vbd. i.v. klambé). Meuteumòn, een teumòn hebben. Peuteumòn, tot slaaf enz. maken, als slaaf beschouwen, behandelen, als toespijs (bij eene andere spijs) gebruiken; teukoe waki, gaséh sajang, tapeuteumòn singòh loesa; meungnjò katém hò kasoerōh, *h*an peuë koepeugah djinòë sigra, t.w. (o dwerghert), heb medelijden en genegenheid met mij, (en bevrijd mij), dan kunt ge mij in het vervolg als uw slaaf beschouwen; wanneer ge mij ergens heen wilt sturen, waarheen het ook zij, zal ik zonder iets te zeggen u onmid-

@lonaliakbar

dellijk gehoorzamen, (Plandō' Kantjé).

TEUMPA I, smeden, hameren (van een smid), kloppen (van een pottenbakker), (metaal) bewerken, beeldhouwen; zie vbd. i.v. d j a k h ō b, k e u t o e m b o e I, r a n t j ō n g, r o e n g k h é. M e u t e u m p a, gesmeed, gehamerd, geklopt, enz. T e u m e u m p a, de handeling t e u m p a verrichten; zie vbd. i.v. k e u l e u p a'-k e u l e u p ò', k e u t a-k e u t è ë, l e u *kh* a m-l e u *kh* o e m. Zie t e u m p e u ë n, en vgl. t a s ò ë, en t e u m p a II.

TEUMPA II, snel tusschen de beide handen heen en weer draaien, (inz. van een van onderen gespleten rotanstokje in kapok om het pluis van de pitten te scheiden, of van een stokje in een horizontaal gelegd en uitgehold stuk zachte houtsoort om vuur te maken, of van e.s.v. handboor; wordt bij verkorting gew. geconstrueerd met g a p e u ë h of a p o e j tot object), (ook) het instrument, dat men snel tusschen de handen heen en weer draait; t e u m p a g a p e u ë h, kapok van de pitten zuiveren door er met een van onderen gespleten rotanstokje in te draaien, (zie ook k i r è', t e u b è t, t a s ò ë en hierbij t e u m p a I); t e u m p a a p o e j, vuur boren, door boren vuur maken. M e u t e u m p a, (door t e u m p a) van de pitten gezuiverd (van katoen), aangemaakt (van vuur). T e u m e u m p a, de handeling t e u m p a verrichten.

TEUMPA III, ook t a m p a, bijvormen van d e u m b a, zie aldaar, en vbd. ook i.v. a m i l a n; s a l a h t a m p a (of t e u m p a), verkeerd opvatten, verkeerde opvatting, (in deze aan het Mal. ontleende uitdrukking wordt d e u m b a niet gebezigd); m e u n g n g ò n s i g r a, t o e a n k o e a m p ō n, r a d j a s i k e u l i a n s a l a h t a m p a; l ò m p i g e u t a n j ò ë d j i k h e u n t a t a k ō t, *h* a n t a b r i d o e ë' d i d a l a m k o e t a, indien gij er haast mee maakt, heer, zullen al de vorsten het verkeerd opvatten; ze zullen dan denken, dat we bang zijn en daarom niet willen hebben, dat zij in de vesting verblijven, (Diwa Akaïh; zie den hieraan voorafgaanden regel i.v. l a b e u ë n).

TEUMPAT, plaats, plek, verblijfplaats, oord, de plaats waar, waarop, waarin, (ook) gelegenheid, omstandigheid, (zie vbd. i.v. s o e l é t), (verder) de persoon bij, in, of tot wien, (zie vbd. i.v. l a k è ë); d o e a t e u m p a t, zie i.v. d o e a; zie verder vbd. o.a. i.v. r è' I, r o e n g g a I, s a n d j a', s o e l o e t a n, s o e t j i. M e u t e u m p a t, eene plaats hebben, verblijven, wonen, plaats, ruimte beslaan, innemen, aan eene plaats gebonden; d j i n ò ë p a t n j a n g k a t e u n t è ë t a m e u t e u m p a t g a t a, waar houdt ge nu uw vaste verblijf; zie verder vbd. .v. m i s é. P e u t e u m p a t, plaatsen, eene plaats, een verblijf geven; p a k ò n *h* a n t a p e u t e u m p a t a n e u' g a t a, waarom bezorgt

@lonaliakbar

ge uw kind geen plaats, b.v. huwelijkt ge uw zoon niet uit.

TEUMPÈ, ook toempè, luier, luur, windselen om het onderlijf van een kind gewikkeld (zie i.v. geudōng II); in eene luier wikkelen; idja teumpè, = teumpè (subst.); gò teumpè, = gò simpè, (zie simpè I); gata mantòng dalam teumpè, teungòh neumè-mè oelé tjoet ma, gij waart toen nog een kind in de luren en werdt door uwe moeder nog rondgedragen, (Noen Parisi); tateumpè aneu' tjoet njòë, wikkel dit kind in eene luier. Meuteumpè, in eene luier gewikkeld. Peuteumpè, laten teumpè, of teumpè (verb.) met versterkte beteekenis. Teuneumpè, de handeling teumpè, de wijze ervan, (ook) = idja teumpè.

TEUMPÉ', in hik. voorkomende, uit het Mal. (tempik) overgenomen bijvorm van deumpé', zie aldaar.

TEUMPEUËN, (uit teumpa'an, zie teumpa I), loods waar een bedrijf wordt uitgeoefend (inz. smidse), bereid-, kweekplaats; teumpeuën pandé, smederij, smidse; teumpeuën beusòë, ijzersmederij; teumpeuën (meer lantjang) sira, zoutkeet; teumpeuën bakōng, kweekbed, waarop de tabak wordt uitgezaaid; teumpeuën ië, zie i.v. poekat.

TEUMPŌH, zie toempōh.

TEUNA', beknorren, een standje geven, schelden, uitschelden; pakòn tateuna' gòb lé gata, waarom scheldt ge anderen uit. Meuteuna', beknord, gescholden, uitgescholden; meuteuna'(-teuna'), elkander uitschelden. Peuteuna', = teuna' met versterkte beteekenis. Teumeuna', de handeling teuna' verrichten; zie vbd. i.v. hōb-hōb, oerè, reunoeë.

TEUNAKÉH, zie tanakéh.

TEUNAMAN (Mal. tanaman), het geplante, aanplant, plant; zie vbd. i.v. sròë-bròë. Zie tanòm.

TEUNANGAN, zie toenangan.

TEUNANGKÉ, zie seulangké.

TEUNEULÒB, = seuneulòb (afdamming), zie i.v. lhòb II, en vbd. i.v. plah.

TEUNEUN, inslag (van een weefsel); sabé teuneun ngòn neudòng, gelijk van inslag en schering, inslag en schering zijn gelijk, (gezegd van een bij elkaar passend paar, van b.v. een bruidspaar, gelijk in rang, rijkdom enz., van twee evenknieën, die tegen elkaar opgewassen zijn); jōh njankeu sabé teuneun ngòn neudòng, di teungòh padang meu-'èn sinjata, zij bleken toen gelijk van inslag en schering te zijn (elkanders portuur te zijn), terwijl zij op het veld de wapens tegen elkander hanteerden, (Dioe Plinggam); ze verder vbd. van teuneun i.v. plang, sandja', soetra. Meuteuneun, voorzien van een inslag, inslagzijde hebben; gèt that meuteuneun idjanjan,

@lonaliakbar

dat kleed heeft een mooien inslag.

TEUNGA, e.s.v. boom (Mal. t e n g a r), waarvan de bast gebruikt wordt als kleur-, en looistof, (voor het rood kleuren van goed en voor het tanen van netten en hengeltouw); i k a n t e u n g a, e.s.v. zeevisch, rood van kleur; e m a P i', e m a P i', b o e l è ë g e u t i ë' m o e b e u r e u n g a; b o e l è ë g e u t i ë' g e u k a w é l o e l ò h, b o e l è ë b ò h g e u k a w é i k a n t e u n g a, o moeder P., o moeder P., met weelderig okselhaar; van de okselharen zou men een hengelsnoer kunnen maken om l o e l ò h-visch te vangen, en van de schaamharen van den man een hengelsnoer om t e u n g a-visch te vangen, (spotrijmpje).

TEUNGEUT, slapende, in slaap, ingeslapen, (ook) slaperig, slaap hebbende; t a b r i l ō n é h, t e u n g k o e, s i'a t, l ō n t e u n g e u t t h a t l e u b o e j m a t a, sta mij toe, teungkoe, om een oogenblik te liggen, ik heb erg veel slaap, mijne oogen vallen van den slaap dicht, (Malém Diwa; zie ook vbd. i.v. é h I); t e u n g e u t n j i d r a (n j i n d r a, of i n d r a), vast slapende, in diepen slaap, (zie vbd. i.v. d j a n onder t o e d j a n, k o e l è', l e u n j a b, s e u m e u n g a, t e u k o e j); zie verder vbd. van t e u n g e u t i.v. d j a g a, d j a n, é h I, *h* è-*h* è, h ò onder s a h ò, l ò b, l o e n g k e u ë n g, p i p ò ë, s e u m e u n g a, t a n d a n g, t e u'ò h. P e u t e u n g e u t, doen inslapen, in slaap doen vallen, in slaap brengen, in slaap sussen; p e u t e u n g e u t d r ò ë, zich in slaap brengen, doen alsof men slaapt, zich slapende houden; p e u t e u n g e u t a n e u', een kind in slaap sussen; n e u j o e ë d j a g a a t e u ë h m e u l i g ò ë, b è' t r ō ï h k e u n ò ë d j é n p a r i t e u k a; k e u r e u n a d j é n p a r i o e t ō ï h h é k e u m a t, d j i p e u t e u n g e u t l a d a t o e r e u ë n g l a m k o e t a, hij beval het paleis te bewaken, opdat er geen d j é n's en p a r i's zouden komen, want de d j é n's en p a r i's waren zeer kundig in tooverij, ze zouden de lieden in de vesting in een heerlijken slaap kunnen doen vallen, (Djoehan Meusapi); a t e u ë h k e u t a t o e a n p o e t r ò ë, p e u t e u n g e u t d r ò ë p o e r a-p o e r a, op eene rustbank (liggende) deed de prinses alsof zij sliep, (Indra Bangsawan). T e u n e u n g e u t, ook s e u n e u n g e u t, het slapen, slaap, slapende toestand; zie vbd. i.v. g r o e b é t, l o e m p ò ë, l o e t a, s e u b ò t.

TEUNGGILÉNG, zie t a n g g i l é n g.

TEUNGKOE, betiteling van personen, die zich door godsdienstige kennis of vroomheid van de groote massa onderscheiden, of die een ambt bekleeden, dat met den godsdienst verband houdt, zooals heiligen, schriftgeleerden, hadji's, godsdienstonderwijzers, inz. de dorpsautoriteit, die belast is met de zorg voor de godsdienstige aangelegenheden in het dorp, en nader wordt aangeduid

@lonaliakbar

met teungkoe gampōng, teungkoe meunasah, of teungkoe sagòë (zie i.v. meunasah, en sprkw. i.v. djaròë, hareuga, keutjhi', oelèëbalang, pidjét), wordt, in hik. en overgeleverde zegswijzen, en in Pedir en op de Oostkust algemeen, ook gebruikt voor teukoe, (zie aldaar en vbd. i.v. haj II, meuseuké, teuritéb), (ook) betiteling van vrouwelijke soeltansverwanten, wordt verder gebezigd als liefkoozingswoord of beleefdheidstitel (zie vbd. o.a. i.v. pò I, ri onder toeri, seu', taba I, takoeng, tasa'-tasé', teungeut), en door de vrouw ter aanduiding van haren echtgenoot; teungkoe di balè, hoofd van eene groote godsdienstschool, wijl hij in een balè onderwijs geeft, hoofdleeraar; teungkoe rangkang, hulpleeraar aan eene groote godsdienstschool, wijl hij in een rangkang onderwijs geeft; bòh peukhém teungkoe, zie i.v. rōm II; zie verder vbd. o.a. i.v. andjōng, kira, koeala, leubè, salah, sida. Peuteungkoe, met teungkoe betitelen, als teungkoe beschouwen, tot teungkoe maken; oereuëng Atjèh peuleubèh-leubèh dròë, oereuëng Meulajoe peuteungkoe-teungkoe dròë, Atjèhers trachten elkander in aanzien te overtreffen, Maleiers in godsdienstige kennis, (sprkw.).

TEUNGÒH I, naar eene hooger gelegen plaats gaan, eene hoogte opgaan, opwaarts, omhoog gaan, stijgen, opstijgen, opklimmen, opgaan, bestijgen, beklimmen (van b.v. een berg), (ook) opdringen (ondanks een weerstand of moeilijkheden, b.v. in den strijd), oprukken, ingaan (in b.v. een woud); glajang lōn gèt that djiteungòh, mijn vlieger gaat zeer goed op, stijgt mooi omhoog; teungòh oe darat, aan wal, aan land gaan, (zie vbd. i.v. loempang, peunanggahan, roendō', tandang); teungòh glé, of teungòh oe glé, een berg be-, opklimmen, de bergen ingaan, (zie vbd. i.v. pinah); pakri, toeankoe, neuteungòh rimba, keureuna hamba brat that badan, hoe wilt ge, heer, het woud ingaan (om op herten te jagen), want ik ben in positie, (Dioe Plinggam); zie verder vbd. i.v. landa, reuleuëng, sreuëng (onder seumeureuëng), tamoeë'. Peuteungòh, doen of laten teungòh, naar boven brengen, ophalen, aan wal brengen, lossen; doe'a peuteungòh boeja, zie i.v. boeja; teungòh-teungòh djikoeëh tanòh, seun-sreut meukeutò' sabòh peudeuna; teuma djilimeuïh pantaïh-pantaïh, ka leumah deuïh peudeuna raja; laloe djipeuteungòh ka oe ateuëh, deuïh ka leumah meuïh simoea, terwijl zij in den grond groeven, stieten zij opeens op een grooten pot; daarna groeven zij dien snel uit, en

@lonaliakbar

zagen duidelijk dat het een groote pot was; zij haalden hem vervolgens naar boven en zagen dat hij geheel met goud was gevuld, (Gadjah toedjōh oelèë); lheuëh njan geupeuteungòh beudé di la'ōt, barōlah that niba' radja, daarop werden de geweren, van den vorst afkomstig en ontzaglijk veel, aan land gebracht, (Pòtjoet Moehamat). Teumeungòh, de handeling teungòh verrichten. Teuneungòh, ook seuneungòh, de handeling teungòh, stijging, opgang, oploopend terrein, weg of pad waarlangs men naar boven gaat, b.v. een berg beklimt; tapeuleumah teuneungòh, oelōn peugah teuneurōn, wijs mij den weg opwaarts, en ik zal u den weg afwaarts zeggen, (sprkw., z.v.a.) een goed begin is het halve werk, (of) komt men over den hond, dan komt men ook over den staart; limòng ribèë thōn ba' teuneungòh, limòng ribèë thōn teuma njang rata, vijf duizend jaren gaans is er eene stijging (van de brug over de hel), vervolgens een effen deel van vijf duizend jaren gaans, (Toedjōh kisah).

TEUNGÒH II, midden, helft; middelste, half, in het midden, te midden van, (ook in eene minder precieze beteekenis:) deel, gedeelte, binnen, in, naar, uit (eene omsloten of omgrensde ruimte), (verder) bezig met, in den toestand van, aan den gang met, aan het, onder het, juist, terwijl; teungòh malam, middernacht, (zie vbd. i.v. hò onder sahò, peunjakét, srō'; men zegt echter gew. niet teungòh oeròë, dat aan het Mal. ontleend is, maar tjòt oeròë); teungòh lhèë plōh, vijf en twintig, (gebruikelijk als aanduiding van de sagòë der XXV Moekims, zie vbd. i.v. sranta; eig. van het derde tiental de helft); teungòh doea reutōïh, honderdvijftig; siteungòh, de helft, (zie vbd. i.v. seurapah, tirèë), (ook) een deel, sommigen, sommige, (zie vbd. o.a. i.v. phō I, sapoej, sra', sreuëng, srōng, teurawèh, tidji, tidji', timang); siteungòh oemoe, van middelbaren leeftijd, niet jong meer (veeleer oud), (ook van zaken gebezigd:) niet nieuw meer; di phōn moeda trōïh an toeha, malé radja han aneu'eunda; radja toeha siteungòh oemoe, até rindoe keu aneu'eunda, van zijne jeugd af tot zijn ouderdom toe was de vorst kinderloos gebleven; de vorst was (vrij) oud, was niet jong meer en verlangde (toch) erg naar een kind, (Gadjah toedjōh oelèë); lagòë siteungòh oemoe idja njòë, dit kleed is niet bepaald nieuw meer, (of) is nog niet bepaald oud; diteungòh, midden in of op, te midden van, (ook) op, binnen, in (eene omsloten of omgrensde ruimte, b.v. op eene vlakte, in een bosch, zie vbd. i.v. rèt I), (fig.) dòng di teungòh, neutraal,

@lonaliakbar

onpartijdig zijn, geen partij kiezen, (zie vbd. i.v. piha'); oe teungòh, (zich begeven) midden in, naar, in, binnen (eene omsloten of omgrensde ruimte, zie vbd. i.v. djaj, pasang, tanda); djaròë teungòh, middelvinger; teungòh djaròë, de middelste der vingers, (zie vbd. i.v. djaròë); djoeïh teungòh, de middelste djoeïh, (zie i.v. sōbeuha); sama teungòh, zie i.v. sama II; teungòh njan, in het midden daarvan, (of) toen dat aan den gang was, middelerwijl, ondertusschen; teungòh lōn dja', ik liep juist, terwijl ik liep; teungòh teungeut, (hij is) aan het slapen, slaapt juist; teungòh geupadjōh boe, hij is bezig te eten; zie verder vbd. van de beteekenis bezig met, terwijl o.a. i.v. apōn, gra'groe', lawan, pandang, panglima, peunapat, peureunama, ri (onder meuri), roemadja, roempa', saphan-sapha, seungab, seungka I, seungka', seuninja, siboe, soea III, soekèë, sroej, tasa' II, tawadjōh, teuëng, teumpè, teungòh I. Peuteungòhan, (Mal. pertengahan), midden, middelmaat, middelweg, middelmatig, tusschenbeide, tamelijk, eenigszins, halverwege; Malém djidòng teuntang tihang, djiplòïh reudjang soerat djibatja; peuteungòhan djibeuët soerat, Malém beungèh that hoe ngòn mata, M. (Dagang) stond bij den mast, vouwde snel den brief open en las hem; toen hij den brief voor de helft had gelezen, werd hij zeer boos en vlamden zijne oogen, (Malém Dagang); zie verder vbd. i.v. asa II, gèt, oereuëng, teumèë. Zie ngòh.

TEUNOENGKÈË, zie seunoengkèë.

TEUNOENGKEUË, ook teuloengkeuë, seunoengkeuë, seuloengkeuë, toengkeuë, = peunoengkeuë, zie aldaar; kadjibeu'oeët ngòn peunoeman, ngòn srah tangan Bangta moeda; di joeb seunoengkeuë di ateuëh peunoeman, di dalam njan baté soeasa, zij bracht een watervat, waaruit de jeugdige B. zijne handen kon wasschen, met een schaal als onderlegger, daarop het watervat en daarin een kommetje van soeasa, (Banta Ahmat).

TEUNOERIËNG, zie soeriëng.

TEUNTANG, vlak tegenover, in de nabijheid, in den omtrek, op de hoogte, ter hoogte van, omstreeks, bij, ten aanzien, ten opzichte van; (verb.) vlak aankijken, recht in de oogen zien, rechtuit kijken, zich stellen tegenover: teuntang tòh roemòh gata, waar ergens (in welke richting) staat uw huis; teuntang panjòt lōn keubah barang njan, ik heb dat ding bij (tegenover, onder) de lamp gelegd; ka neutjeupét teuntang teu'ōt, tō

@lonaliakbar

teukeudjōt laloe djaga, zij kneep hem ter hoogte van de knie, en met eene trilling schrok hij wakker, (Malém Diwa; zie verder vbd. i.v. dja', roedò', simban, sō' I); roepa hibat djeumeureulang, *h*an sòë djeuët teuntang meung ba' moeka, zijn uiterlijk was ontzagwekkend en schitterend, niemand dorst hem zelfs in het gezicht te kijken, (Pòtjoet Moehamat); roepa indah lang-goemilang, *h*an djeuët tateuntang seumiloe mata, haar gelaat was zoo schitterend schoon, dat men haar niet kon aankijken, want de oogen raakten er door verblind, (Boeda' Meuseukin); salèh aneu' njòë njang é' moeprang, mèë djiteuntang ra'jat radja kra, misschien is het deze knaap, die in staat zal zijn den strijd aan te binden en zich te stellen tegenover het leger van den apenvorst, (Tjah Koebat); siteuntang, vlak tegenover, op dezelfde hoogte, ter hoogte van, op een rij, (zie vbd. i.v. dilèë, landang, pantjapeunawa); siteuntang mata, zoover het gezicht reikt. Meuteuntang, zich bevinden vlak tegenover, zich stellen tegenover, zich op een rij bevinden (met), zich tegenover elkaar stellen of bevinden, elkander vlak aankijken, in het gezicht zien; sòjdi neupiōh di joeb keutapang, neumeuteuntang ngòn pò meukoeta, de Arabische schriftgeleerde zette zich neer onder den keutapang-boom vlak tegenover den soeltan, (Malém Dagang); meuteuntang mata djipoeboeët tjit meunan, vlak voor je oogen doet hij het toch; keureuna kamòë malèë ba' adat, hana mangat meuteuntang mata, want ik zou mij dan naar de adat moeten schamen en ik zou (hem) niet goed in de oogen kunnen zien, (Pòtjoet Moehamat); zie verder vbd. i.v. seumoeang. Peuteuntang, plaatsen vlak tegenover, ter hoogte van, op eene rij met (ngòn). Zie euntang.

TEUNTÈË, zeker, stellig, gewis, vast, bepaald, beslist, uitgemaakt, geregeld; ka teuntèë boeët njan, staat die zaak al vast, is die zaak al uitgemaakt; zie verder vbd. i.v. oemòm, soengkab (sprkw.), tanggam. Meuteuntèë, tot zekerheid, tot vastheid gebracht, zonder mankeeren, zeker, vast, bepaald, vastgesteld, beslist, uitgemaakt, met eene vaste bestemming, met een bepaald doel, geregeld, geordend, regelmatig, ordelijk, stipt, correct, keurig, uitgezocht; zie vbd. o.a. i.v. khōdeumat, oedéb, salasari, sawa', srigala, teubōïh, teuleukin, ti'-ti'-*gr*oem. Peuteuntèë, zeker maken, verzekeren, vergewissen, vaststellen, bepalen, beslissen, uitmaken, eene vaste bestemming geven, bestemmen, regelen, ordenen; peuteuntèë kira-mira, eene rekening afsluiten, afrekenen; zie verder vbd.

@lonaliakbar

i.v. kiseuëh, rōh, teuradjèë. Teuteuntèë, = teuntèë, of meuteuntë, (meer als feit of toestand voorgesteld, en meer in hik.); ngòn déndajang meureuribèë, doem teuteunteuntèë moedamoeda, en duizenden hofjuffers, allen uitgezocht uit die van jeugdigen leeftijd, (Nabi Oesoeïh).

TEU'OEËM, met iets heets op iets drukken (inz. op een b.v. ten gevolge van een val of slag gezwollen lichaamsdeel met in een lap gewikkelde heete asch, heet zout of heetgemaakten baksteen, of alleen met de door het tegen elkander wrijven warm gemaakte handen om de zwelling te doen verdwijnen); ba' njang keumòng doem geuteu'oeëm, abèë seu'oeëm bōh lam roedja, op de gezwollen plekken (van zijn lichaam) drukte zij met in een lap gewikkelde heete asch, (Noen Parisi); njang prōïh mata teu'oeëm oelèë, ladōm lagèë pōt ngòn idja, er waren er, die in de oogen (van den bewustelooze) bliezen, die met iets warms op zijn hoofd drukten en die met een kleed hem koelte toewaaiden, (Noen Parisi); oereuëng njang le trōh meuïh pira', njang *h*an gala' keu blandja prang; keu djih sé'sa oeròë doedòë, geuteu'oeëm asòë *h*an tòm reunggang; badan geuteu'oeëm ngòn meuïh pira', lòm geutimpla' boekòn boebarang, lieden, die veel goud en zilver bezitten en het niet voor den (heiligen) oorlog willen besteden, zullen in het hiernamaals martelingen ondergaan; hunne (in het vuur der hel) verhitte schatten zullen zonder ophouden op hun lichaam worden gedrukt, en bovendien zal hun op vreeselijke wijze hun gedrag (op aarde) worden voorgehouden, (Prang sabi van teungkoe di Tirò; vrije vertaling van Qor. IX 34—35). Meuteu'oeëm, met teu'oeëm behandeld, met iets heets gedrukt op. Peuteu'oeëm, laten teu'oeëm, of teu'oeëm met versterkte beteekenis. Teumeu'oeëm, de handeling teu'oeëm verrichten; djitjeumeutjòb patah djarōm, djiteumeu'oeëm keumòng asòë, als zij naait, dan breekt de naald, als zij eene zwelling met heete asch behandelt, dan wordt de zwelling juist grooter, (Tambéh toedjōh blaïh). Vgl. seu'oeëm.

TEU'òH, vermelden, ter sprake brengen, gewagen van, melding, gewag maken van, spreken van of over (inz. van hetgeen reeds gebeurd is, van het verleden), herinneren aan, oprakelen, (verder) noemen, aan-, toeroepen, (ook) zich herinneren, zich voor den geest halen, zich te binnen brengen, gedenken, denken aan; djiteu'òh tō' ba' éndatoekeu, meungnjò kapoeboeët njang hana gèt, hij rakelt je afstamming op tot je voorouders toe, als je iets verkeerds gedaan hebt, (zie ook vbd. i.v. oerè); salèh geuteu'òh

goena njang dilèë, boekòn malèë tameungiëng mata, misschien worden er vroegere weldaden opgerakeld en dan moet men zich erg schamen om elkander in de oogen te zien, (Potjoet Moehamat); teudoeë' haba poetròë di roemòh, djinòë lōn teu'òh keu Malém Diwa, ik zal het verhaal van de prinses tehuis laten rusten en nu gewag maken van M. D., (Malém Diwa); adat maté *h*an sòë teu'òh, adat gadòh *h*an sòë mita, als ik sterf zal niemand over mij spreken(of aan mij denken), als ik verdwijn, zal niemand mij zoeken, (Tjintaboehan); ada' oereuëng mita sahbat, bè' taweuëh that keu pajah dròë; bè' tateu'òh pajah toeleuëng, leubèh koereuëng bè' takira, als men een vriend zoekt, moet men niet erg tegen moeite opzien, moet men niet spreken van (of denken aan) eigen moeheid, en met meer of minder geen rekening houden, (Dioe Plinggam); Tjah Koebat tjita Beureuma Sa'ti, dalam até djiteu'òh nama, Tj. K. concentreerde zijne gedachten op B. S. en riep in zijn binnenste zijn naam aan, (Tjah Koebat); zie verder vbd. i.v. djròh, he'-he', oedjoet, rawòh, reulòïh, srō'. Meuteu'òh, vermeld, gewaagd van, melding, gewag gemaakt van, enz., de handeling teu'òh verrichten, teu'òh met meerv. subject, onder elkander teu'òh; padoem lawét hana meuteu'òh, kakeu gadòh *h*an lé geumita, daarna werd er geruimen tijd niet meer over hen gesproken, zij waren verdwenen en men zocht hen niet meer, (Èëlia toedjōh); teuma teupiké oelōn sidròë, peuë nanggròë njòë salèh nama; salèh hò-hò lōn ka leupaïh, meunan meulintaïh, dalam dada; dadang-dadang lōn meuteu'òh, teuka sabòh tjitjém rimba, daarop dacht ik bij mijzelf: „hoe zou dit land wel heeten, waar zou ik terecht gekomen zijn'', die gedachten kwamen bij mij op; terwijl ik bezig was zoo te denken, kwam er een boschvogel aan, (Tamim Ansa); djileungò haba ba'-ba' meurawòh, gòb meuteu'òh sabé rakan; pakri di djén hana teungeut, é'keu djibleut oeròë malam; geumeuteu'òh sabé keudròë, djileungò djinòë lé waki njan, terwijl hij (n.l. het dwerghert) ronddoolde, hoorde hij menschen, makkers onder elkaar (over het volgende) spreken: „hoe is het mogelijk, dat djén's nooit slapen, dat ze dag en nacht hunne oogen open kunnen houden''; zij spraken erover onder elkander, en het dwerghert hoorde het toen, (Plandō' Kantjé); 'òh saré tō' dalam khimah, meuteu'òh-teu'òh haba njang ka, toen zij in de tent gekomen waren, spraken zij onder elkander over de afgeloopen gebeurtenissen, (Diwa Sangsaréh); zie verder vbd. i.v.

@lonaliakbar

pra'. Peuteu'òh, laten teu'òh, of teu'òh met versterkte beteekenis. Teuneu'òh, de handeling teu'òh, het vermelden enz., vermelding.

TEU'ŌT, knie; broeë' teu'ōt, knieschijf, (ook broeë' kreuëng); lha' teu'ōt, kniegewricht; lipat teu'ōt, knieholte; oelèë teu'ōt, buitenkant van de knieschijf, bovenste deel van de knie, (zie vbd. i.v. reunggōt, roe*k*oeë', santeut, teukoej); (doeë') peudòng teu'ōt, (bij het zitten) één knie optrekken, met één knie opgetrokken zitten, (geldt als eene onbeleefde manier van zitten); zie verder vbd. o.a. i.v. kiwiëng, oeneun (sprkw.), sagòë, tadjō, teuntang. Meuteu'ōt, op de knieën staan, knielen, op de knieën steunen (van b.v. zwakte, ouderdom), met moeite opstaan, staan of loopen, (ook) stand houden, zich schrap zetten; geubeudòïh geumeuteu'ōt, (of geupeuteu'ōt), ka tjhi', panè é' geudja' hò la'én, als hij opstaat, moet hij op zijne knieën steunen (hij kan slechts met moeite opstaan), hij is al oud, hoe zou hij ergens heen kunnen gaan; djidja' djimeuteu'ōt mantòng, oemoe ka tréb, hij kan alleen op zijne knieën steunende (met moeite) loopen, hij is al oud; meuseuki oeròë meuseuki malam, beuthat ba' klam glab-goelita; meung ka djidòng djimeuteu'ōt, *h*an djisoerōt djitjang landja, om het even of het over dag is of in den nacht, al is het stikdonker, als zij eenmaal staan, houden zij stand, wijken zij niet terug, maar houwen er vervolgens op op los, (Malém Dagang); beudòïhkeu adòë tameuteu'ōt, tapòh Si Oedjoet bila tjèëdara, sta op, broeder, laten we ons schrap zetten, laten we S. Oe. dooden om onze boeders te wreken, (Malém Dagang). Peuteu'ōt, iets op zijne knieën doen, (fig.) iets met moeite of met kracht doen, stand houden.

TEUPAKHŌ, of teupakō, (Arab. tafakkoer), het nadenken, overpeinzing; in diep nadenken verzonken, (zitten) met het hoofd diep voorovergebogen (b.v. bij het overdenken van zijne zorgen, bij verdriet), (ook) voorovergezakt, vooroverzakkend (van b.v. een doode); ië *h*an neudjéb boe*h*an neupadjōh, pidjoeëtkeu toebōh saként angèëta; dalam neudoeë' teupakhō-pakhō, ië mata trō meuleuloemba, hij dronk niet en hij at niet, en zijn lichaam was vermagerd en ziek; als hij zat, zat hij met het hoofd diep voorovergebogen, terwijl zijne tranen bij stroomen neervloeiden, (Tjintaboehan); badan beukah djih teupakhō, meuhambō di ateuëh goeda, met gespleten lichaam zakte hij voorover en lag uitgespreid op zijn paard, (Radja Bada).

TEUPAKŌ, zie teupakhō.

@lonaliakbar

TEUPANG, dwars of zijwaarts horizontaal spannen of uitstrekken (zooals de armen van iem., die gekruisigd wordt), kruisigen; aldus gespannen of uitgestrekt; dwarsstuk, dwarshout, dwarslat; r a n-té t e u p a n g, ketting, waarmede men vroeger een misdadiger met zijwaarts gestrekte armen aan een lang dwarshout bij de handen vastkluisterde; l o e n g-k è t e u p a n g, horizontaal zijwaarts uitstekende horens (van een buffel); t e u p a n g g l a-j a n g, dwarslatten aan een vlieger om hem beter tegen den wind bestand te maken, (zie i.v. g l a-j a n g); t e u p a n g t e u p e u-ë n, spanstokje van een weefgetouw, om het weefsel op de juiste breedte te houden, bestaande uit een bamboelatje met aan weerszijden een met garen vastgebonden ijzeren punt, die in de zijranden van het weefsel gestoken kan worden; zie verder vbd. i.v. p a s a n g, r a d j a m. M e u-t e u p a n g, dwars of zijwaarts horizontaal gespannen of uitgestrekt, horizontaal zijwaarts uitstekend (als dergelijke rechte horens van een buffel); n e u t ò b t a n g k o e l ō' m e u j o e b m a-n j a n g, g o e n d j è m e u t e u-p a n g w i ë o e n e u n l i n g k a, hij wikkelde zijn hoofddoek om het hoofd op en neer en zóó dat de punten links en rechts aan beide kanten recht zijwaarts uitstaken, (Pòtjoet Moehamat). P e u-t e u p a n g, laten t e u p a n g, of t e u p a n g met versterkte beteekenis; l a d ō m d j i t e u-m e u n g d j i d r ò b d i b l a n g, d j i p e u t e u p a n g d j a r ò ë d j i s i n g k l a, sommigen werden op het veld gepakt en met uitgestrekte armen aan een dwarshout vastgekluisterd, (Prang Gōmpeuni); p e u t e u p a n g d j e u ë, een net door middel van eene dwarslat uiteenspreiden (en ophangen om het te drogen); zie verder vbd. i.v. b l e u t. T e u-n e u p a n g, de handeling t e u-p a n g, de wijze ervan.

TEUPAT, recht, in eene rechte lijn, op eene rechte rij, rechtuit, rechtdoor, recht toe recht aan, (fig.) recht door zee, ronduit, oprecht, naar waarheid, eerlijk, richtig, juist, (van het reciteeren van den Qorân:) volgens de regelen van de t a d j o e i t; eerlijkheid, oprechtheid, juistheid; r è t t e u-p a t, een rechte weg, (of) weg recht voor iem. uit, rechtdoor, (zie vbd. i.v. r è t I); s ò ë *h* a n p o e d j ò ë A l a h n g ò n N a-b̄ i, h a n a s ò ë b r i k e u d j i h t j e u r o e g a; d j i d j a' h ò t e u p a t d j i p a d j ō h p e u ë l è t, p a g é t e u m p a t d j i l a m n o e r a k a, wie Allah en den Profeet niet prijst, hem zal niemand den hemel geven; hij gaat waar hij voor zich uit een weg ziet, en eet wat door zijn keelgat gaat (i.e. hij gaat doelloos door het leven en weet niet wat verboden en geoorloofd is), en later zal zijne plaats in de hel zijn, (Ma'ripat); o e r e u ë n g t e u p a t, iemand, die recht door zee gaat, die ongekunsteld, eenvoudig is, eenvoudige van geest, (ook) onnoozele; t j i t l e s o e-l é t m i t n a t e u p a t, m e u-

@lonaliakbar

nan adat akhé dōnja, velen toch zijn valsch en weinigen eerlijk, zoo is het eenmaal nu de wereld ten einde loopt, (Noen Parisi); Si Poelan teupat that djaròë, N. N. heeft eene erg vaste hand, (bij het schieten of werpen; zie ook vbd. i.v. sròm); zie verder vbd. van de letterlijke beteekenis i.v. peuë', ranoeb, siba II, soembéng, en van de fig. beteekenis i.v. akaj, aleuham, dōseuta, liké, mintra, pangkaj (sprkw.), peunjakét (sprkw.), riba II, seudèë, seunang, teukeusé. Meuteupat, zich recht uitstrekken, rechtdoor gaan, recht door zee gaan, ronduit spreken, in het reine komen, iets onder elkander in het reine brengen, vereffenen; dja' oedéh tameuteupat, laten we de zaak ginds vereffenen (door b.v. de tusschenkomst van een ander in te roepen). Peuteupat, recht maken (zie vbd. i.v. kiwiëng), recht uitstrekken, recht zetten, in het reine, in orde brengen, vereffenen, bijleggen, ronduit, eerlijk zeggen, op de hoogte brengen, informeeren, inlichten, verbeteren, naar de tadjoeit-regelen verbeteren, de tadjoeit-regelen onderwijzen, (ook) zich rechtstreeks begeven, rechtdoor gaan naar (zie vbd. i.v. loempang, panglima); pòteu meusabda oeba' boedjang; pakòn boe dagang kiam gabra; peuë djipeugah dagang *krè-krò*, *h*an tatoehò leungò haba; tandi ngòn boedjang teuma peuteupat, toeankoe ra'jat le that teuka; toeankoe ra'jat that barōlah, habéh djirampaïh dagang doemna, de vorst vroeg aan zijn adjudant: „waarom maken die Klinganeezen zulk een leven; wat zeggen die Klinganeezen, die zoo rumoeren, dat men hun woorden niet kan onderscheiden''; de intendant en de adjudant zeiden toen ronduit: „heer, er is heel veel volk gekomen, ontzaglijk veel, heer, en zij hebben al de Klinganeesche kooplieden beroofd'', (Pòtjoet Moehamat); ahalōj noedjoem teuma moepakat, bè' tapeulihat deuïh ba' radja; meung ka tapeugah tapeuteupat, akhé salah that doemteu rata, de wichelaars spraken toen met elkaar af: „laten we het niet duidelijk aan den vorst laten zien; als we het hem ronduit zeggen, dan krijgen we allen er later de schuld van'', (Gadjah toedjōh oelèë); peuteupat dròë, doen alsof men eerlijk, braaf, onnoozel is, zich braaf, onnoozel aanstellen, (ook) zich op de hoogte stellen, (of) doen alsof men zich op de hoogte wil stellen, inlichtingen vraagt; jōh njan neutanjòng moeda samlakòë, neupeuteupat-teupat dròë moeda balia; pakòn moemeunan, hé ma teungkoe dròë, sidròë poetròë le that radja, toen vroeg de schoone jonkman,

@lonaliakbar

alsof hij nadere inlichtingen wilde hebben (zich van den domme houdende:) „hoe komt het zoo, moedertje, dat er één prinses is en er zooveel vorsten zijn (die hare hand zijn komen vragen), (Diwa Akaïh); djipeuteupat dròë doea lhèë oeròë, 'òh lheuëh njan djitjeumeutjoeë, hij stelde zich twee drie dagen braaf aan, daarna stal hij; peukara njan ka geupeuteupat lé teukoe, die zaak is al door den teukoe in orde gebracht, beslist; peuteupat beuët, de tadjoeit-regelen onderwijzen, het Qorân-reciet ernaar verbeteren, (zie ook vbd. i.v. laloe).

TEUPEUËN, weefgetouw, weefsel (wijze waarop iets geweven is); idja mantòng ba' teupeuën, hana lheuëh lòm, het kleed is nog aan het weefgetouw, het is nog niet klaar; idja njòë hana gèt, teupeuën brō', dit kleed is niet mooi, het is leelijk geweven; pò' of ta' teupeuën, weven, (eig. met de weeflade den inslag aankloppen, aandrijven); djipeu'é' ië beukah tajeuën, djipò' teupeuën keundō asòë, als zij water (uit den put haalt en) in huis brengt, dan breekt het watervat, als zij weeft, dan zit de inslag losjes, (Tambéh toedjōh blaïh; zie verder i.v. pò', en vbd. van ta' teupeuën i.v. goendja' II, pè'pò'); alat teupeuën, weefgetouw, onderdeel ervan; geugoelōng teupeuën, de houten, die voor het oprollen van den ketting dienen, (zie verder onderdeelen van het weefgetouw i.v. tjeudōh, peusa, lòh, peunggoelōng, soeri I, teupang, peunò', tjakò I, teuroesō, seukeuë, teunoeriëng, toereuë', tjakah, peunjarō', teuneun, neudòng i.v. dòng); zie verder vbd. i.v. pinjòë. Meuteupeuën, een weefgetouw hebben, aan het weefgetouw arbeiden, aan het weven zijn. Peuteupeuën (zelden), weven.

TEUPEUSÉ, zie tapeusé I en II.

TEUPI (Mal. tepi), kant, rand, boord, zoom, oever, grens, (meer in hik.); zie vbd. i.v. sarah I. Meuteupi, een kant, rand enz. hebbende, met een kant, rand, enz., gezoomd; djisō' seuloeeuë kasab meuteupi, djipinggang lagi toeléh diwa, zij trok eene broek aan met een kasab-rand (aan de pijpen), en deed zich een lendenkleed om, versierd met hemelsche teekeningen, (Dioe Plinggam). Vgl. teupin.

TEUPIN, plaats aan eene rivier waar men baadt, wascht of water haalt, bad-, waschgelegenheid aan eene rivier, (vgl. Mal. tepian). Meuteupin, een teupin hebbende, met een teupin; gèt that meuteupin kroeëng njan, die rivier heeft eene mooie plaats waar men kan baden en wasschen. Vgl. teupi.

TEUPŌ', ook keupō', met de vlakke hand slaan, klappen, kloppen; teupō' dada, (zich) op de

@lonaliakbar

borst slaan, (b.v. bij droefheid); teupō' djaròë, in de handen klappen, (zie vbd. i.v. niët, poedja, roedi I); teupō' pha, (zich) op de dijen slaan, (wordt gedaan bij ergernis, teleurstelling, spijt, in hik. ook om zijne wondermacht in werking te stellen); ... bladéh pageuë oe loea eumpōïh, plandō' beudòïh djiploeëng sigra; sara djikheun ka djeuët koepadan, koeja jōh njanneukeupō' pha; binatang paléh le that akaj, peuë han meuteumèë koepeuséb ma, ... (de oude man wierp het dwerghert, dat zich dood hield) over den pagger heen buiten den tuin, en het dwerghert stond op en liep snel weg, terwijl hij zeide: „ik heb hem voor den gek kunnen houden'', de oude man sloeg zich toen (van spijt) op de dijen (en zeide:) „vervloekt beest met zijne vele streken, wacht maar, als ik je te pakken krijg, zal ik je dooden'', (Plandō' Kantjé); djiteupō' pha na sikeudjab, apoej ngòn asab moeboeboera, hij sloeg zich op de dijen en in een oogenblik kwamen er vuur en rookwolken te voorschijn, (Tjah Koebat); teupō' pintō, met de vlakke hand op de deur slaan. Meu-, of teuteupō', met de vlakke hand geslagen; meuteupō', (ook) elkander teupō'; 'òh kòng djandji meuteupō' tangan, doem djiriwang aneu' radja, toen de afspraak was gemaakt en met handslag bekrachtigd, gingen de vorstenzonen (naar hunne landen) terug, (Dioe Plinggam). Teumeupō', de handeling teupō' verrichten.

TEUPOEË, overslaande, overgaande, aanstekende, besmettende, (van eene ziekte, een gebrek, ongeluk, ook van iets dat men vurig wenscht); ba' teupoeë ba' kajèë batèë, moge (die ziekte b.v.) overslaan op hout en steen, (zegt men bij het noemen van b.v. eene gevreesde ziekte, z.v.a.) God beware ons ervoor; bè' kapeukhém gòb, teupoeë keudròëkeu, lach een ander (die b.v. mismaakt is) niet uit, (het gebrek) slaat op jou over, (dan krijg je het gebrek later ook); ba' teupoeë keu keu lōn aneu' sabòh, ja Alah, ja Toehankoe, (zegt eene kinderlooze, sterk naar een kind verlangende vrouw bij het aanvatten van eens anders kind:) moge ik ook een kind krijgen (eig. moge ik door dit kind met een kind besmet worden), o Allah, o Heer. Peuteupoeë, doen overslaan, doen overgaan, enz., doen krijgen; ka geupeuteupoeë lé Pòteu Alah, onze Heer Allah heeft (b.v. die ziekte) doen overslaan, heeft (haar het door haar vurig verlangde) doen krijgen. Vgl. djangkét.

TEUPOEË', met de vlakke hand slaan, klappen, een klap geven (inz. in het gezicht); njankeu inòng misé tjanggoeë', njeum tateupoeë' boemoepaléng, dat is eene vrouw (die altijd kwaakt) als een kik-

@lonaliakbar

vorsch, men zou zin krijgen haar een klap in het gezicht te geven, zóó dat zij er een scheef gezicht van krijgt, (Tambéh toedjōh blaïh). Meu-, of teuteupoeë', met de vlakke hand geslagen, geklapt, een klap gekregen. Teumeupoeë', de handeling teupoeë' verrichten. Teuneupoeë', de handeling teupoeë', klap. Zie teupō'.

TEUPOEJ I; meuteupoej-teupoej, met vlekken, (inz. vale of witte), ongelijkmatig van kleur, (van b.v. een kleed van ouderdom, door het verschieten, of wijl slordig, niet gelijkmatig geverfd, of ook door gaten); pakòn kalhab idja meuteupoej-teupoej, hana saré, waarom heb je het kleed met vlekken gekleurd en niet gelijkmatig; habéh djikab idja lé tikōïh, 'òh meuteupoej-teupoej, het kleed is heelemaal door muizen aangevreten, zoodat de gaten er als het ware vlekken op vormen. Peuteupoej-teupoej, vlekken doen ontstaan, vlekken, gaten vormen, ongelijkmatig kleuren of doen verkleuren.

TEUPOEJ II; meuteupoej-teupoej, met rukken waaiende (van den wind), of opgewaaid, verstrooid (door den wind); angèn meuteupoej-teupoej, rukwinden; djitrōnkeu angèn meuteupoej-teupoej, meugasoej-gasoej djiploeëng bétra, er staken rukwinden op en de schepen vlogen ruischend over de baren, (Malém Dagang; var. van den i.v. gasoej geciteerden regel); zie verder vbd. i.v. reuloej. Peuteupoej-teupoej, met rukken doen waaien, opwaaien, verstrooien; bè' kapeuteupoej-teupoej abèë keunòë, waai niet telkens asch dezen kant op, (bij b.v. het aanwaaien van vuur). Zie sapoej.

TEUPŌNG, meel, fijngemalen poeder, deeg; teupōng breuëh bit (of breuëh djatòë), meel van gewone rijst; teupōng leukat, meel van kleefrijst; teupōng bòh oebi, cassavemeel; teupōng djagōng, meel van maïs; teupōng gandōm, meel van graan, tarwemeel; teupōng kahwa, fijn gemalen of gestampte koffie, (zie vbd. i.v. kahwa); teupōng taweuë, water met een weinig rijstemeel vermengd, meelwater, (gebruikt om te „verkoelen'', zie peusidjoeë' onder sidjoeë', en vbd. i.v. siseuë); tòb teupōng, meel stampen, tot meel fijnstampen; ië boe teupōng, e.s.v. pap van meel gekookt met suiker en santan; si téng-téng teupōng, zie i.v. téng; zie verder vbd. i.v. ramaïh I, tampòë, titè', tjajé. Meuteupōng, meel stampen of hebben, vol meel zitten, op meel gelijkende, zoo fijn als meel, als poeder, tot poeder geslagen, fijn gestampt, vergruisd, vermorzeld; meuteupōng taweuë, met meelwater „verkoeld'', besprenkeld; kalheuëh tameuteupōng, hebt ge al meel gestampt; padoem-padoem njang keubaj sa-

@lonaliakbar

rōng, badjèë meuteupōng asòë *h*an loeka, van verscheidenen, die van nature onkwetsbaar waren, werd het baadje tot poeder geslagen, terwijl hun lichaam ongedeerd bleef, (Meudeuha'). Peuteupōng, tot meel, tot poeder stampen, fijn stampen, vergruizen; peuteupōng taweuë, met meelwater besprenkelen, „verkoelen".

TEURADJANG, zie teureudjang.

TEURADJÈË (Perz. tarâzœ̂, weegschaal, recht, rechtvaardigheid), in de dagelijksche taal het meest bekend in talòë teuradjèë (of teuradjeuë) van een vlieger, zie i.v. glajang, ook wel in de beteekenis van: schietlood, met een schietlood waterpassen, verder, meer in hik., fig.: recht, macht, leiding (ook van God), richtsnoer, regel, maatstaf, voorbeeld, vergelijking; zich richten naar, tot richtsnoer enz. nemen, naar zekeren regel of zekere maat inrichten, in dichtmaat samenstellen, dichten, (ook) zijne schreden richten naar, zich rechtstreeks, snel begeven naar, zich met snelle vaart spoeden naar, snellen, toerennen, toeschieten, op iem. of iets afrennen; mat teuradjèë, de macht in handen hebben, heerschappij voeren, heerschen, (vgl. mat neuratja i.v. neuratja); ta'ikōt Rasoej amanat goerèë, reumbang teuradjèë hadab Rabana, volgt den Gezant (Gods), de boodschap van uw leermeester, het juiste richtsnoer door u tot den Heer te wenden, (Poetròë Peukisōn); Alahpeukaboej ban neulakèë, neupeuleumah teuradjèë neupeunjata; hidajat njan niba' Toehan, neujoeë prèh lam mòn Siti Mara, Allah verhoorde zijn gebed en openbaarde hem wat hij doen moest; het was eene aanwijzing van den Heer, die hem beval in den put Siti Mara te wachten, (Nabi Oesoeïh); meuhasoetji Pòkoe Toehan, njòë karangan phōn lōn moela; oelōn soerat lōn peuteuntèë, lōn toeëng teuradjèë ba' oelama, allerreinst is mijn Heer, hier begin ik het verhaal; ik schrijf en orden het, mij richtende naar (de commentaren van) schriftgeleerden, (Èëlia toedjōh); toetō mamèh na doem saka, ngòn goela sabòh teuradjèë, hare woorden waren zoo zoet als suiker, of, naar een andere vergelijking, als suikerwerk, (Radja Bada); niba' siah lōn toeëng tirèë, lōn teuradjèë doem sikada, aan (mededeelingen van) schriftgeleerden heb ik (dit verhaal) ontleend, en ik stel het in dichtmaat op naar mijn vermogen, (Tamim Ansa); haba leumò 'òhnan simpan, la'én, tèëlan, lōn teuradjèë, hiermede is het verhaal van den stier ten einde, ik zal nu, vrienden, een ander verhaal dichten, (Plandō' Kantjé); bajeuën deungò narit Parisi, teureubanglé pan-

@lonaliakbar

taïh sigra; lam atana djiteuradjèë, ba' panghoelèë djitrōn landja, toen de bajeuën die woorden van P. gehoord had, vloog hij met groote snelheid weg; hij schoot naar het paleis toe en daalde vervolgens bij de vorstin neer, (Noen Parisi); lheuëh njan Malém djiteuradjèë, oe pintō djoerèë leupaïh panglima, daarop snelde M., de panglima, naar de deur van het binnenvertrek, (Malém Dagang).

TEURADJEUË, zie teuradjèë.

TEURAPAN, of trapan, omranding van metaal, inz. e.s.v. gouden, à jour en met bloemen bewerkte kraag, die door vrouwen wordt gedragen, tot het midden van de borst reikt en telkens vast-, en losgenaaid wordt (ook teurapan badjèë genoemd), ook b.v. gouden omkleedsel met soeasa-rand van een soebang, of krandam, (verder) wierookvaatje (gew. teurapan apoej genoemd); alat goeda doem ma'nikam, meuïh teurapan ba' peulana, het tuig van het paard was geheel bezet met edelsteenen en het zadel had eene gouden omranding, (Tamim Ansa); teuma djitjò' ngòn teurapan, tōt keumoenjan ban bòh panta, vervolgens nam zij een wierookvaatje en brandde benzoë zoo groot als een knikker, (Malém Diwa). Meuteurapan, voorzien van een teurapan; soebang meuteurapan, oorkrabben met gouden omkleedsels.

TEURATA', ook teureuta', trata', treuta', terras, laag, verdieping, rang, klasse, categorie, afdeeling, groep, hoofdstuk; meuligòëthatdjròhlhèë teurata', boebōngjdi pira' bintéh soeasa, het paleis was zeer schoon en had drie verdiepingen, een zilveren dak en eene omwanding van soeasa, (Banta Beuransah); doea pasaj lōn bōh sinòë, tangò adòë lōn tjalitra; pasaj njang phōn Wadihirah, njang that meugah hana tara; lōn bōh sadjan ngòn Meudeuha', siteurata' sabòh tangga, ik geef hier (een verhaal in) twee hoofdstukken, luister, broertje, ik ga het nu vertellen; in het eerste hoofdstuk (handel ik over koning) W., die weergaloos beroemd was; ik plaats hem samen met M. in één hoofdstuk, één afdeeling, (Meudeuha'); sabab keubadjikan boeët Meudeuha', ba' teurata' limòng peukara, van wege de goede werken van M., die, in groepen verdeeld, uit vijf soorten bestaan, (Meudeuha'); zie verder vbd. i.v. koeta', oemòng. Meuteurata', terrassen enz. hebbende, uit terrassen enz. bestaande, terrasvormig, laagvormig, terrasgewijs, laagsgewijs (gerangschikt), in klassen enz. ingedeeld, geclassificeerd, gegroepeerd; reunjeun meuseugit gèt that meuteurata'-teurata', de trap van de moskee is

@lonaliakbar

zeer mooi terrasvormig gemaakt. Peuteurata', van terrassen enz. voorzien, terrasgewijs aanleggen, in klassen enz. indeelen, classificeeren, groepeeren.

TEURAWAH, of trawah; koeli, meudang teurawah, zie i.v. koeli I, meudang.

TEURAWÈH, of trawèh, (Arab. tarâwîḥ), de door de Moh. Wet aanbevolen godsdienstoefening, die in de vastenmaand gew. na de seumajang 'itjha door velen gezamenlijk onder leiding van een imeum elken avond in de meunasah getrouw wordt verricht, uit 20 raka'at's bestaat met rustpoozen na elk viertal raka'at's, en zich door groote luidruchtigheid (zie i.v. salé-ala) kenmerkt; die godsdienstoefening verrichten, daaraan deelnemen; (ook) praatjes, gezwets, (vgl. peurawèh); seumajang teurawèh, teurawèh-dienst, dien dienst verrichten; si njan le thatteurawèh, die vent heeft veel praats, is een praatjesmaker; ka leupaïh geudja' (seumajang) teurawèh, hij is al weggegaan om aan den teurawèh-dienst deel te nemen. Meuteurawèh, de handeling teurawèh verrichten, teurawèh met meerv. subject, (ook) praatjes maken, zwetsen, kletsen; siteungòh ri djimeutrawèh, siteungòh sahèh ratéb mènsa, sommigen verrichtten den teurawèh-dienst, anderen voerden den ratéb mènsa overeenkomstig de regels uit, (Malém Dagang); bè' kameuteurawèh simalam soentō', klets niet den heelen avond door.

TEUREUBAN, ineengestort, ingestort, ineengezakt, verdelgd, vernietigd, te niet gegaan, verdwenen, weg, ineenstortend, ineenzakkend; roemòh ka teureuban bandoem, het huis is heelemaal ingestort; soera' deumpé' hana sabé, njeum reulòïh glé goenòng teureuban, hun gejuich en geschreeuw was ontzettend, men zou meenen, dat lage en hooge bergen daardoor ineen zouden zakken en ineen zouden storten, (Radja Bada); wië ngòn oeneun doem teureuban, sinòë sinan meuteutimpa, links en recht zakten (de vijanden onder zijne slagen) ineen, overal vielen zij op elkaar, (Indra Bangsawan); areuta djih ka teureuban bandoem, zijne bezittingen zijn heelemaal op; kawan eungkòng peunòh lampōïh, djipadjōh habéh teureuban, de tuin zit vol apen, die alles opvreten, (Plandō' Kantjé); *h*an lé radja sidròë di padang, habéh teureuban djiploeëng lam rimba, er is op het slagveld geen enkele vorst meer, zij zijn allen naar de bosschen gevlucht, (Djoehan Meusapi); zie verder vbd. i.v. palangpaléng, sababiah. Peuteureuban, ineen doen storten, ineen doen zakken, omverhalen, verdelgen, vernietigen, te niet doen gaan, op-, wegmaken,

@Ionaliakbar

doen verdwijnen. Vgl. r e u- b a n I.

TEUREUBANG (Mal. t e r b a n g), vliegen, op-, wegvliegen, (in hik., en in een paar staande uitdrukkingen in de spreektaal, n.l.) i k a n t e u r e u b a n g, vliegende visch; p e u r e u d a t e u- r e u b a n g, zie i.v. p e u r e u d a; s a r a t e u r e u b a n g, zie i.v. s a r a III; zie verder hik.-vbd. i.v. k a n g k a, l a j a n g I, o e m- b a n g, p a'p a' I, r a b é t, r a m- b o e j, r a m p o e ë t, r è t I, r i (onder m e u r i), s a m a I, s a- m a t, s a m b a n g III, s o e- d j o e t, *s r a n g*.

TEUREUBÉH, steilte (inz. gevormd door inzakking van den grond, van b.v. den oever van eene rivier, den rand van een put), afgrond, diepte, steile kant, steile oever, steile wand (van b.v. een afgrond); b è' k a d j a' k e u n a n b a' t e u r e u b é h, ga niet daarheen, naar den rand van den afgrond; t e u r e u b é h n j a n l h ō' t h a t, die afgrond is zeer diep; B a n t a t j e u n g e u' b a' t e u r e u b é h k a p a j, d j i'e u- k e u h a j i k a n d o e m n a; R a d j a B o e n s o e g a l a' a t é, d j i k a w é l é e u n g k ō t s i g r a; n a g a n g ò n e u n g- k ō t t e u n g ò h m o e p l o e- ë n g-p l o e ë n g, d j i t o e l a' d i r o e ë n g s r ō t l é B a n t a, B. (Boensoe door zijne twee broeders geroepen) keek over het hoog boven het water uitstekende scheepsboord in de diepte en zag al de visschen (zooals zijne broeders hem gezegd hadden); R. B. was blij en ging snel naar de visschen hengelen; terwijl de draken en visschen naast het schip om het hardst zwommen (en B. ernaar hengelde), duwden (zijne broeders) hem tegen den rug en B. viel over boord, (Gadjah toedjōh oelèë); zie verder vbd. i.v. a m a' (sprkw.). M e u t e u r e u b é h, met een steilen wand, met een steilen kant, steil (van b.v. een afgrond); t a n ò h m e u t e u- r e u b é h, steil terrein, steilte, (vgl. t a n ò h m e u t e u r e u- d j ō n).

TEUREUBŌÏH, ook t e u r o e b ō- ï h, t o e r o e b ō ï h, (Arab. ṭ a r- b œ̂ s j), e. s. v. roode muts (o a. door zeevolk gedragen), Turksche fez; k o e p i a h t e u r e u- b ō ï h, id., (zie ook i.v. k o e- p i a h). M e u t e u r e u b ō ï h, een t e u r e u b ō ï h hebben of dragen.

TEUREUDJANG, ook t e u r a- d j a n g, (Mal. t e r e d j a n g, t e r a d j a n g), op iets of iem. afrennen of afvliegen, naar iets of iem. toerennen, aanvliegen, (ook) schoppen, trappen, (weinig gebruikel.); m a n ò' k a d j i t e u r e u d j a n g o e a t e u- ë h e u n g k ō t, de kip is op de visch afgevlogen; k o e t e u r e u- d j a n g b a' m o e k a k e u h, ik zal je een trap tegen je gezicht geven.

TEUREUDJEUMAH, of t e u r e u- d j o e m a h, t e u d j e u m a h, t e u d j o e m a h, (Arab. t a r d j a- m a h), vertaling, overzetting, vertolking; vertalen, overzetten, vertolken; o e l ō n t e u t o e ë n g d a- l a m k i t a b, n a n n a s i h a t m ò s e u l i m i n a; l ō n t e u-

@lonaliakbar

reudjeumah keu hikajat, Atjèh meuhat lōn bōh basa, ik heb ze (n.l. de tradities) ontleend aan een boek, getiteld Raadgevingen aan de Moslims, en heb ze in hikajatvorm overgezet en daarbij bepaaldelijk het Atjèhsch gebezigd, (Prang sabi); zie verder vbd. i.v. pat onder sapat, ramah I.

TEUREUDJÒË, e.s.v. huidziekte, die zich openbaart als zwarte, jeukende vlekken op handen en voeten, (ook) e.s.v. zwarten duizendpoot, ook oelat koentji geheeten, die in de bergen voorkomt, zich bij aanraking oprolt en alsdan zelfs tegen een steenworp bestand is, en als geneesmiddel tegen de teureudjòë-ziekte wordt gebruikt (n.l. de teureudjòë trōn) door het beest in water te doen waarmede de lijder aan teureudjòë-ziekte zich dan baadt, of als wrijfmiddel door het eerst droog te braden en, na fijnwrijving, met olie te vermengen; oereuëng njan teureudjòë gaki, die persoon heeft de teureudjòë-ziekte aan zijn voet; teureudjòë é', een teureudjòë-dier, aangetroffen een berg op kruipende, (niet goed als geneesmiddel tegen de teureudjòë-ziekte, omdat die ziekte dan ook é', i.e. verergert); teureudjòë trōn, een teureudjòë-dier, aangetroffen een berg af kruipende, (goed als geneesmiddel tegen de teureudjòë-ziekte). Meuteureudjòë, de teureudjòë-ziekte hebben, daaraan lijden; meuteureudjòë gakidji, hij heeft de teureudjòë-ziekte aan zijn voet.

TEUREUDJOEMAH, zie teureudjeumah.

TEUREUDJŌN, naar beneden storten, naar beneden vallen, stroomen, of springen, neerstroomen, van iets afspringen, zich storten in of op, (ook) zich met groote vaart voortbewegen, zich spoeden, snellen, snel stroomen; Keuseuna Pari reudjang djitrōn, djiteureudjōn di ateuëh ra'ta, K.P. daalde snel, sprong van zijne wagen af, (Diwa Akaïh); Goentala beungèh boekòn boebarang, djiteureudjōn oeba 'Goempita, (de draak) Goentala ontstak in hevigen toorn en stortte zich op (den draak) Goempita, (Boeda' Meuseukin); njankeu inòng bidan teureudjōn, toerōn meunoerōn bidan radja, dat was eene vroedvrouw, die tot het vroedvrouwengeslacht behoorde, dat van generatie op generatie aan de vorstelijke familie was verbonden, (Tjintaboehan); iё teureudjōn, waterval, (ook in het algem.) snel stroomend water, sterke stroom (zie vbd. i.v. njoerōng, oela', peuleuheuën); zie verder vbd. i.v. pa'pa' I. Meuteureudjōn, naar beneden gestort, gevallen, gestroomd, enz., de handeling teureudjōn verrichten, (verder) naar beneden stortend, vallend, stroomend, enz. afloopend, hellend (van een terrein); tanòh meuteureu-

@lonaliakbar

djōn, afloopend terrein, (vgl. tanòh meuteureubéh). Peuteureudjōn, doen teureudjōn, naar beneden storten (transit.), af laten loopen, af laten zakken; tapeuteureudjōn landja djalō lam kroeëng, laat vlug de kano in de rivier afzakken.

TEUREUKAH, zie teureukaïh.

TEUREUKAÏH, ook teureukah, (Perz. tarkasj), pijlkoker, (verder) bagage, uitrusting, materieel, benoodigdheden, (fig.) macht, inz. legermacht; dji'eukeu peudeuëng njan ngòn panah, ngòn teureukaïh di sinan na, hij zag er een zwaard en pijlen en ook een pijlkoker, (Tjah Koebat; zie ook vbd. i.v. pantjawareuna); le that teureukaïh roemòh, heel veel huisraad; teureukaïh prang, oorlogsmaterieel, oorlogstoerusting, krijgsmacht; Beureuma Kasan raja teureukaïh, njang ateuëh gadjah doea plōh la'sa, B. K. bezat eene groote legermacht, het aantal ruiters op olifanten bedroeg twee honderdduizend, (Dioe Plinggam); Parésah Soeri moetabakah ba' teureukaïh khoeloe' roepa, P.S. muntte in macht uit evenzeer als in karakter en uiterlijk, (Noen Parisi). Meuteureukaïh, een pijlkoker hebben of dragen, bagage enz. hebben, machtig; ampōn toeankoe dèëlat djeunoelang, *h*an djeuët keu sibangpò meukoeta; kòn laman sròëpada meuteureukaïh, djeuët keu toelah pò meukoeta, vergeving, heer, geëerbiedigde Majesteit, ik kan geen zwager van Uwe Majesteit worden (t.w. ik kan de gevangen genomen prinses, die ik als eene jongere zuster van mij aangenomen heb, niet als gemalin aan u afstaan), ik, de dienaar van Uw Majesteit, ben geen machtig vorst, ik zou daardoor onheil wegens schending van den u verschuldigden eerbied op mij laden, (Malém Dagang).

TEUREUKOJ, ook treukōj, teuroekōj, troekōj, buks, karabijn; beudéteureukōj, id.

TEUREULA', ook teureulat, (Ned.) achterlaadgeweer; beudé teureula', id.

TEUREULAT, zie teureula'.

TEUREUPA I, zie teureupaj.

TEUREUPA II, bijvorm van seureupa, zie aldaar.

TEUREUPA III (Mal. terpa), op iets of iem. afrennen, afstormen, naar iets of iem. toerennen, toestormen, voortrennen, voortstormen, zich storten, zich werpen op, (in hik.); neutoeri ba' soe Diwa Akaïh, reudjanglé pantaïh neuteureupa; neuwa di gaki moeda samlakòë, hana bagòë aténeu soeka, hij herkende D. A. aan diens stem en snel rende hij naar hem toe; hij omarmde de beenen van den schoonen jonkman en was inwendig zeer verheugd, (Diwa Akaïh); pat na oereuëng njang meutamòn, oeleuë keunan djiteureupa; ra'jat djiploeëng keudéh keunòë, misé oenòë kleuëng

@lonaliakbar

inanja, waar er menschen bijeen waren, daar vloog de slang naar toe; de menschen vluchtten naar alle kanten als bijen, die door een kiekendief werden aangevallen, (Tjah Koebat); zie verder vbd. i.v. siseuë.

TEUREUPAJ, ook, doch minder, teureupa, gewast zeildoek of zakkenlinnen; idja teureupaj, id.

TEUREUTA', zie teurata'.

TEUREUTIB (Arab. tartîb), ordening, regeling, rangschikking, orde, volgorde, opeenvolging, de vereischte volgorde van de lichaamsbewegingen en het reciet bij de seumajang, de juiste vormen, manieren, gebruiken, etiquette; ma'na teureutib peu'atōran ba' boeët lisan ngòn angèëta; njang ha' dilèë *h*an mèë doedòë, ba' até njòë njang briadja, de beteekenis van teureutib (bij de seumajang) is de juiste opeenvolging van de verrichtingen van de tong en van het lichaam; wat vooraf dient te gaan mag niet volgen, en uw binnenste moet de aanwijzingen geven, (Akeubarō Karim); teureutib meudjeulih, goede vormen, beschaafde manieren, welgemanierdheid, beschaafdheid, wellevendheid, (zie vbd. i.v. peureuba); zie verder vbd. i.v. meudjeulih, peurintah. Meuteureutib, geordend, geregeld, gerangschikt, ordelijk, fatsoenlijk, netjes, welgemanierd, beschaafd, wellevend, vormelijk; Alah, teukoe njan meuteureutib that ba' narit, boeët hōm, o, wat is die teukoe netjes in zijne woorden, maar in zijne daden, dat weet ik niet. Peuteureutib, ordenen, regelen, rangschikken, opeen doen volgen, de juiste volgorde in acht nemen.

TEURINGKÉT, zie seuringkét.

TEURITÉB, e.s.v. kleine schaaldieren, die zich aan vaartuigen vastzetten; teungkoe ampōn, hajoet takalòn, meu'eumpoeng tiròm *h*an ban poebla; boekòn boebarang tapandang garib, ngòn teuritéb *h*an treu kira, heer, het is duizelingwekkend om naar (die aangespoelde reusachtige scheepskiel) te kijken en ze zit geheel vol oesterschelpen; ze ziet er verbazingwekkend uit en er zitten tallooze teuritéb-diertjes aan, (Malém Dagang). Meuteuritéb, volzittend, begroeid met teuritéb-diertjes.

TEUROEBŌ', of toeroebō', troebō'; inòng teuroebō', e.s.v. zeevisch, ook krisi geheeten, waarvan de kuit, bòh teuroebō', ook alleen teuroebō', gezouten, bij de rijst wordt gegeten; zie vbd. i.v. goelama, en peuda.

TEUROEBŌÏH, zie teureubōïh.

TEUROEKŌJ, zie teureukōj.

TEUROEMPÈT, ook seuroempèt, seunoemprèt, (Ned.) trompet; jōb teuroempèt, op eene trompet blazen, trompetten; zie verder vbd. i.v. seu'ōt.

TEUROENTJIËN, zie siroentjiën.

@lonaliakbar

TEUROENTJIÈNG, zie siroentjiën.

TEUROEPŌNG, of toeroepōng, troepōng, kijker, verrekijker; door een verrekijker zien, met een verrekijker bekijken, onderzoeken; teuroepōng sabòh mata, kijker met één buis, verrekijker; teuroepōng doea mata, dubbele kijker, binocle; teuroepōng beudé, vizier van een geweer; 'òh lheuëh meureujam djiteuroepōng, dji'eu gampōng ngòn Radja Moeda; „Alah haj pò, peuëkeu oentōng, seungoeë gampōng ra'jat hana, nadat zij het kanon had afgeschoten, keek zij door een verrekijker naar het dorp en naar R. M.: „o heer, wat een geluk, het dorp is leeg, daar is geen volk", (Banta Beuransah); zie verder vbd. i.v. lhōh.

TEUROESŌ, ook toeroesō, seuroesō, soeroesō, roller van een weefgetouw, dienende voor het neerdrukken van de kettingdraden, waaraan de lussen van den ophaler (zie i.v. tjakò I) zijn verbonden.

TEUSARŌH (Arab. taçarroef), beschikking, besteding; beschikken over, besteden, (in geschr.); masalan djiteusarōh bagian sabilélah keu pada oereuëng njang hana mòseutaha' trimòng akan dia dan masalan djitipèë keu oereuëng njang dalam nanggròë, djikheun keu blandja prang sabilélah, maka teuteukala meusapat blandja njan djiteusarōh keupada hawa nabsoe, haba sipeureuti èëlia, preuboeëtan sipeureuti P'ra'oen, b.v. dat men het voor den heiligen oorlog bestemde deel besteedt aan personen, die geen recht hebben het te ontvangen, en b.v. dat men de lieden van het land voorliegt en zegt dat (wat men verzamelt) voor de kosten van den heiligen oorlog dient en wanneer het geld bijeen is, het besteedt voor (ter bevrediging van) eigen lusten en hartstochten, zoodat men spreekt als een heilige doch handelt als P., (Tadeukiratō rakidin).

TEUSAWŌ, zie sawō II.

TEUSAWŌH (Arab. taçawwoef), mystiek, soefisme; èleumèë teusawōh, de wetenschap der mystiek; zie vbd. i.v. ladoeni.

TEUSEUBÈH (Arab. tasbîḥ), de formule „soebḥâna 'llâh", (i.e. lof zij God), lofprijzing van God met die formule (soms met andere vermeerderd); de genoemde formule uitspreken, daarmede God prijzen; oetjab teuseubèh, de formule soebḥâna 'llâh uitspreken; seumajang teuseubèh, zie i.v. beureu'at; (zie verder vbd. i.v. taheulé, tahmit, tjanggoeë'); pisang teuseubèh, e.s.v. kruid, de Indische canna (Mal. boeah tesbih), waarvan de ronde, gladde en uitwendig zwarte zaden gebruikt worden als kralen van een rozenkrans (bòh meusabah), en waarvan men twee variëteiten

@lonaliakbar

onderscheidt: pisang teuseubèh oeteuën, eene wilde variëteit met minder mooie bloemen, en pisang teuseubèh nanggròëgòb, eene uitheemsche variëteit. Meuteuseubèh, de handeling teuseubèh verrichten, teuseubèh (verb.) met meerv. subject, God loven, (ook) de seumajang teuseubèh verrichten.

TEUSEUDIË', zie seudië'.

TEUSEUDIT, of taseudit, teutjeudit, tatjeudit, en, verkort, seudit, tjeudit, (Arab. tasjdîd), syn. van sadoe, zie aldaar en vbd. i.v. maté. Meuteuseudit, = meusadoe.

TEUSEUHOET, zie teutjeuhoet.

TEUSEULÉM (Arab. taslîm), overgave, onderworpenheid, onderdanigheid, onderhoorigheid; overgegeven, onderworpen, onderdanig, onderhoorig, behoorende tot; zich overgeven, zich onderwerpen, onderhoorig zijn, volgen, gehoorzamen, behooren tot; doemna ra'jat sikoereuëng moekim, njang teuseulém oeba' gata; di gòb ra'jat misé sidòm, sigra geugòm é' seureupa, al het volk van de IX Moekims is aan u onderhoorig, maar de ander (tegen wien gij het wagen wilt ten strijde te trekken) heeft volk (zoo talrijk) als mieren en kan u daarmede snel overdekken en verstikken, (Pòtjoet Moehamat); beungòh djidja' seupōt djidòm, djih teuseulém ba' bòh panta, des ochtends gaan ze erop uit, des nachts rusten ze, ze geven zich over aan het knikkerspel (en andere spelen en vermaken), (Printah Salam); meung taprèh-prèh tateuseulém dròë ba' meukeusoet blòëna djlaïh oetang; meung *h*an tadjō' njang kaneublòë, ingat adòë sé'sa geupasang, indien ge wacht met u te onderwerpen aan de bedoeling van den koop (als gezegd in Qor. IX 112) ter vereffening van de schuld, indien gij niet levert wat Hij (n.l. Allah) gekocht heeft (n.l. uw leven en goed voor den heiligen oorlog), dan zullen, denk er om, broertje, u straffen opgelegd worden, (Prang sabi van Teungkoe di Tirò); zie verder vbd. i.v. djeumalōj, oesō, en de sprkw. i.v. ta'lém, waarin men ook tateuseulém (gehoorzaamt ge enz.) bezigt i. pl. v. tata'lém.

TEUSEURÉH (Arab. taçrîf), flexie, conjugatie, (Arab. grammatische term); zie vbd. i.v. sarah II.

TEUT, zie toet, en tōt.

TEUTAB I, vast, onbeweeglijk, onveranderlijk, blijvend, voor goed, voor altijd, standvastig, stil, rustig, kalm; kadoeë' ba' teutab, zit rustig, zit stil; gòb njan ka teutab geudoeë' lam nanggròë Atjèh, hij heeft zich voor goed in Atjèh gevestigd; tabbat jadâ Abî Lahabin wa tabb, ba' teutab, „de handen van Aboe Lahab zullen ten verderve gaan,

@lonaliakbar

en hij zelf zal verdorven worden" (Qor. CXI 1), dat het tot stilstand kome, (d o e'a p e u d ò n g d a r a h, gebed om bloed te stelpen, het Qorân-vers alleen voor het rijm; zie ook vbd. i.v. l e u p i ë); d i l è ë m a n t ò n g l è-l ò, d j i n ò ë k a t e u t a b a k a j, vroeger was hij nog ongedurig, nu is hij rustig geworden; t e u t a b a t é, rustig, gerust, kalm, standvastig; zie verder vbd. o.a. i.v. l a w a n, m a t I (onder p o e m a t), m i n a h, p o e l a-p o e l ò ë, p o e l a n g, r a h i m II, r i w a t I, r o e b e u ë t, s a m a t, s e u b a'-s e u b ō', s e u n d a, s o e l o e, s o e r o e ë', s o e r o e k h ō', t e u b a n g, t e u m a s a. P e u t e u t a b, vast, onbeweeglijk enz. maken, vaststellen, bestendigen, tot rust, tot stilstand brengen, kalmeeren, geruststellen; zie vbd. i.v. g ō g a, s e u d a n g.

TEUTAB II, aan het Mal. (t e t a p) ontleende bijvorm van k e u t a b II, zie aldaar.

TEUTAH I, zie t e u t a ï h.

TEUTAH II, vol, tjokvol, geheel vullend, (in hik.); m i d e u ë n t e u t a h p e u n ò h a r a t, l a'é n d a m ò h t h a t t e u n g ò h t e u k a, het plein was vol, tjok-, en tjokvol, terwijl er nog zeer velen kwamen aanzetten, (Meudeuha'); zie verder vbd. i.v. r a g a b.

TEUTAÏH, ook t e u t a h, lostornen, los-, openmaken (van wat dichtgebonden of dichtgenaaid is), lossnijden, in-, opensnijden (van b.v. den buik van een visch), doorbreken, (fig.) verbeteren (van eens anders werk, vaak met de bijbeteekenis van op wijsneuzige wijze), overdoen; t a t e u t a ï h n e u t j ò b, torn den naad los; t a t e u t a ï h l ò m b a d j è ë n j ò ë, h a n a g è t t a t j ò b, torn dit baadje weer los, je hebt het niet goed genaaid; t a t e u t a ï h e u m p a n g s i'a t, maak den (dichtgenaaiden) zak even open; t e u t a ï h b i n t é h, een stuk van den huiswand losmaken en wegnemen, (b.v. om een doode voor de begrafenis weg te dragen; zie ook i.v. p h ō I); a d a' k a s a l a h n e u d o e ë' b e u l e u b a ï h, m a n g a t t a t e u t a ï h o e n t ō n g g ò h t o e h a, als de rib, waartegen de bijsparren van het dak rusten, verkeerd is aangebracht, het is gemakkelijk om die weer los te maken, nu ze nog niet oud is, (Pòdi Amat); d j i'e u p a w ō ï h r a j a m a t é, d j i t e u t a ï h l é M a l é d a r a, zij zagen dat de groote walvisch dood was, en de vrouw van (Datō') Malé sneed gauw den buik van den visch open, (Malém Diwa; zie de hierop volgende regels i.v. p a p a h); k e u p e u ë t a t e u t a ï h b o e ë t g ò b, waarvoor verbetert ge het werk van een ander. M e u-, of t e u t e u t a ï h, losgetornd, losgemaakt, enz. P e u t e u t a ï h, laten t e u t a ï h, of t e u t a ï h met versterkte beteekenis. T e u m e u t a ï h, de handeling t e u t a ï h verrichten. Zie b e u r e u t a ï h.

TEUTAJ, dicht (aaneen, bijeen, ineen, opeen, van b.v. vruchten aan een boom, van eene bevolking,

@lonaliakbar

van een weefsel), zeer talrijk, dicht geweven; idja teutaj, een dicht geweven kleed; teutaj that bòh rambōt njòë, deze ramboetan-vruchten groeien dicht bijeen, deze ramboetanboom zit vol vruchten; gampōng njan teutaj that oereuëng, dat dorp is zeer dicht bevolkt. Peuteutaj, dicht aaneen enz. maken, dicht weven; idja njòë tapeuteutaj ba' that, ge moet dit kleed erg dicht weven.

TEUTAPI, of, verkort, tapi, (Skrt. tathâpi, toch, niettemin), doch, maar, evenwel, daarentegen, echter, niettemin, (ook wel) tenzij, behalve; wordt verder ook gebruikt zonder eene bepaalde tegenstelling te bedoelen, maar alleen om iets anders, eene andere gedachte te kennen te geven; njang teutapi ngòn malingkan, balé' ninan niba' boenòë; ħan sah doeʻa teutapi ngòn tjarat, ħan oebat malingkan ngòn njòë, (de woorden) teutapi en malingkan drukken het omgekeerde (de tegenstelling) uit van hetgeen tevoren gezegd is; (b.v.) een gebed is niet geldig tenzij met (in achtneming van) wat daarbij vereischt wordt, er is geen geneesmiddel (daarvoor) behalve dit, (Basa Djawòë); zie verder vbd. i.v. amèng, lōb II, mata, misé, ragam, saba, sambé II.

TEUTEUKALA, ook teukala, tatkala, (Mal. tatkala, uit Skrt. tatkâla, tegenwoordige tijd), tijd, tijdstip; tijdens, ten tijde van, ten tijde dat, toen, wanneer, (meer in geschr.); teuteukala njan, in dien tijd, op dat tijdstip, toen, (zie vbd. i.v. seudòt); zie verder vbd. i.v. paléng, reuba, roeëng, teusarōh, tjahja.

TEUTJEUDIT, zie teuseudit.

TEUTJEUHOET, ook teuseu- (Arab. tasjahhoed), het opzeggen van de Moh. geloosbelijdenis, de seumajang-formule, die in het Atjèhsch meer, naar het begin ervan en niet naar het hoofdbestanddeel (n.l. de geloofsbelijdenis), tahjeuët wordt genoemd, (zie aldaar): teutjeuhoet awaj, teutjeuhoet akhé, = resp. tahjeuët awaj, tahjeuët akhé.

THA I, schoonouders, schoonvader, schoonmoeder, (3de pers.; in de 2de pers. noemt de man de ouders zijner vrouw op dezelfde wijze als de vrouw hen noemt, en omgekeerd); toean tha, id., (zie ook toean); tha agam, schoonvader; tha inòng, in hik. ook tha dara, schoonmoeder; zie verder vbd. i.v. salén (onder meusalén). Meutha, (tot) schoonouders, schoonvader, schoonmoeder krijgen of hebben; sòë é' labō koeta meuligòë, meuïh sinaròë bè' soeasa; koebri keudjih aneu'koe poetròë, meulintèë kamòë lōn djimeutha, wie de versterkingen en het paleis geheel met goud, niet met soeasa kan overtrekken, hem zal ik

@lonaliakbar

mijne dochter, de prinses, geven, hij zal mijn schoonzoon worden en mij tot schoonvader krijgen, (Banta Beuransah).

THA II; meutha, zich blootstellen (inz. aan regen), blootstaan; blootgesteld; *h*an é' djitheun lé djimeutha, teuma djiboengka doem meurèërèë; ladōm djiploeëng dalam rimba, lōb lam goeha padò' oelèë, zij konden het niet meer volhouden om zich (aan den door een wonder ontstanen regen van steenen) bloot te stellen en trokken toen bij massa's weg; sommigen vluchtten het bosch in en gingen grotten in om voor hunne hoofden beschutting te zoeken, (Radja Bada). Peutha, blootstellen; bè' kapeutha dròë lam oedjeuën, stel je niet aan den regen bloot. Teutha, blootgesteld, blootstaande, blootliggende; areuta teutha ba' rèt raja, hana sòë tjò', aman that, goederen lagen open en bloot op den openbaren weg en niemand nam ze weg, zoo veilig was het er.

THAM, tegenhouden, weerhouden, terug-, aanhouden, beletten, verhinderen, verbieden, af-, ontraden, (ook) trachten te vangen, op te vangen, jacht maken (op dieren door te trachten ze in een gespannen net op te vangen, zie vbd. i.v. roesa, seunòm), den toegang versperren, afsluiten, sluiten; tham koeala, de monding eener rivier sluiten; meuta' tham, zie i.v. ta'; zie verder vbd. i.v. *h*è'-*h*è', koemeun, koephō, landa, mòseulihat, oekam, oeram, rō, seungka', simbang. Meu-, of teutham, tegengehouden, weerhouden, enz.; 'òh lōn ploeëng rōh meutham, toen ik wegliep, werd ik opeens tegengehouden. Peutham, laten tham, of tham met versterkte beteekenis.

*TH*AM, zie *t*am.

*TH*AM-*TH*OEM, zie *t*am-*t*oem.

THAT, erg, zeer, duchtig, geducht, krachtig, hevig, hard (van b.v. een slag, eene beweging, een geluid), (ook) te, al te, zoo (bijw. van graad); wordt verder in uitroepende zinnen gebezigd om de kracht der uitdrukking te verhoogen, z.v.a. wat!; le that, erg veel, te veel, zoo veel, wat veel!; djròh that, (het is) erg mooi, te mooi, zoo mooi, wat (is het) mooi!; kamarit malam bè' that-that, djileungò lé gòb, spreek des nachts niet zoo luid, de menschen hooren u; ba' that, of beuthat, (drukt, met nadruk op that, een bevel of verzoek uit, dat iets op duchtige, krachtige wijze geschieden moet:) laat het duchtig, krachtig wezen, dat ge ..., (doe het) met duchtigheid, met kracht, (of, zonder nadruk op that:) hoezeer, hoewel, ofschoon, al (in toegevende zinnen), laat het ook ..., laat het zelfs wezen, dat, al is, al ware, (ook) laat maar, (zie ook i.v. ba' III, bah); tadja' ba' that, loop hard, (zie verder vbd. o.a. i.v. djròh, malèë, rampagòë, roentōh, séb, tat-tat, teukeubi, teu-

@lonaliakbar

taj); ba'thattadja', al gaat ge, (zie verder vbd. o.a. i.v. ba' III, seungka', tarië', teu'-ōt); ba'that djilé, laat hem (haar, enz.) maar, (ba' = bah); kamèng teungòh dji-rèt naleuëng, — ba'that djilé, de geit is bezig het gras op te vreten, — laat haar maar, (zie ook vbd. i.v. tatèh); zie verder vbd. van that o.a. i.v. ngamò', oeram, simbang, singkat, tilé'. Peuthat, iets op duchtige, krachtige wijze doen, krachtig maken; kapeuthat kamarit ngòn kèë, meung ħan, hana koeleungò, spreek tegen mij met luide stem, anders versta ik je niet; tapeuthat batjoet tataré' talòë, trek het touw wat sterker aan.

THÈ; meu-, of teuthè-thè, nutteloos liggend (van b.v. koopwaren, die geen aftrek vinden, van onafgewerkte dingen); meuneukat meuthè-thè (of teuthè-thè) doem, hana njang lagōt, de koopwaren liggen allemaal nutteloos, er wordt niets verkocht. Peuthè-thè, laten meuthè-thè, nutteloos laten liggen; boeët djipeuthè-thè, hana njang lheuëh-lheuëh, hij laat alles wat hij maakt maar nutteloos liggen, niets maakt hij af.

THÉ-GOEBLÉ, zie té-goeblé.

THÈË, weten, kennen, kennis, verstand, bewustzijn of ervaring van iets hebben, kunnen, bewust zijn, beseffen, ervaren, ondervinden; bri thèë, laten weten, kennis geven; peuë thèë aneu' dròëneu?, ka thèë (of kadjeuët) doeë', meu'euj, enz., wat kan uw kind al? — hij kan al zitten, kruipen, enz. (gebruikelijke wijze om naar den lichamelijken groei, i. pl. v. naar den leeftijd, van een kind te informeeren en dien aan te geven); hana djithèë rögòb, hij weet niet dat er iemand is, (of) hij negeert anderen, cijfert anderen weg, (zie vbd. i.v. bakò, djoengkat I); thèë keudròë (dji), zich zelf kennen, van zich zelf besef hebben, zijne plaats weten, (zie vbd. i.v. an, keundō, meureuka); zie verder vbd. o.a. i.v. dèëlat, goena, larang, pat, peuë, poera I, rantjana, roejoeb, sabét, samat, sië II, silèë, singkat, ta'kit, tawō', teuka, tjahit. Meuthèë, geweten, bekend, gekend, beseft, ondervonden; (ook) = teumeuthèë, (verder) = thèë met meerv. subject, onderling kennis van iets hebben; meungnjò meuthèë ba' radja nanggròë, ingat doedòë koepòh gata, als het aan den vorst van het land bekend raakt, denk er om, dan zal ik u dooden, (Banta Ahmat; zie ook vbd. i.v. hèë); beukeumeunan, tòhkeu lawan sipheuët doea plōh njang mòseutahé ba' Pòteu Alah, ... keulapan hana neumeuthèë lawan 'èleumoe, nu, welke zijn dan de opposita van de twintig attributen van Allah, die ten aanzien van onzen Heer

@lonaliakbar

Allah onmogelijk zijn, ... ten achtste, dat Hij, in tegenstelling tot (Zijn attribuut) het weten, niet zou weten, (Beukeumeunan); rasia geutanjòë djinòë tapeugah, tapeuleumah maséng rata; ban peuët geutanjòë beutameuthèë, Adjasan dilèë peugah rasia, laten we nu onze geheimen aan elkander mededeelen, laten we het allen openbaren; laten we alle vier het van elkander weten, laat A. het eerst zijn geheim mededeelen, (Meudeuha'). Peuthèë, doen of laten thèë, laten weten, kennis geven, bekend maken; salèh sòë peuthèë njòë ba' ajah, pakri ilah deungòn bitjara, wie zou van deze kwestie aan vader kennis gegeven hebben, wat voor list moeten we nu verzinnen, wat moeten we doen, (Dioe Plinggam). Teumeuthèë, in den toestand verkeeren van te weten, te kennen enz., wetende zijn, wetenschap, kennis, besef, ervaring hebben, met iets bekend zijn; keulapan 'èleumoe, peuë hareutòë 'èleumoe?, neuteumeuthèë Alah Ta'ala kòn ngòn akaj bitjara, ten achtste (behoort tot de attributen van Allah) het weten, wat beteekent het weten (van Allah)?, het weten van Allah den Verhevene geschiedt niet door middel van het verstand of de rede, (Beukeumeunan). Zie toe III.

THÉGOEBLÉ, zie té-goeblé.

THÈM; lada *thèm*, zie i.v. lada.

THEUË'; meutheuë'(-theuë'), bouwvallig, uit zijne voegen geraakt, loszittend, (van b.v. de planken van een wand, de sparren van een dak door rotting of door het losraken der verbindingen); bintéhkameutheuë'-theuë', ka brō', de wand van het huis zit al los, hij is al oud. Peutheuë'(-theuë'), bouwvallig doen worden, uit zijne voegen doen raken, los doen zitten.

THEUN, tegenhouden, weerhouden, aan-, af-, terug-, vasthouden, inhouden, bedwingen, beteugelen, achterhouden, onthouden, uit-, volhouden, verduren, doorstaan, weerstaan, bestand zijn tegen, standhouden, ophouden, opvangen, pareeren, gereedhouden, vellen (van lansen, zie vbd. i.v. sandrōng), gereedleggen, uitzetten, plaatsen, spannen (van b.v. strikken, vallen, fuiken, zeilen, zie vbd. i.v. aréng I, boebèë, geutah, tadah); theun djaròë, de hand ophouden (om iets te ontvangen); theun até, zich bedwingen, zich beteugelen, zich beheerschen, zich bedaard houden; theun nabsoe, zijne hartstochten bedwingen, (zie vbd. i.v. soephi); beukeumeunan njang meukrōh dalam seumajang, ... tatheun 'ië' dan è' dan angèn seureuta loeaïh wa'tèë, dan djakalèë pitjé' wa'tèë, naseutjaja wadjéb taseumajang seureuta ta-

theun lhèë peukara njan, beukit hana djeuët keu meularat badanteu, nu, afkeurenswaardig tijdens de seumajang is, ... dat ge aandrang om eene kleine of eene groote boodschap te doen of een wind te laten bedwingt, terwijl er nog veel tijd is (om die seumajang te verrichten), maar is er weinig tijd, dan zijt ge verplicht de seumajang te verrichten onder het bedwingen van den aandrang tot die drie dingen, indien zulks (althans) niet tot schadelijke gevolgen voor uw lichaam leidt, (Beukeumeunan); zie verder vbd. o.a. i.v. beusōt, djaròë, gatò', lapang, la'sana, moeléh, napħaïh, oela', oetang, poepō II, radja, ri (onder meuri), salah (onder seunalah), simban (onder peusimban), sròb, tadah, tajeuën, tha II, titah (sprkw.). Meutheun, tegengehouden, weerhouden, aan-, af-, terug-, vastgehouden, enz., de handeling theun verrichten, theun met meerv. subject, (ook) tegenhoudende, weerhoudende, enz.; saléh pat nanggròë ka meusoegang, salèh pat blang meutheun moesara, welke streek is (tegen Uwe Majesteit) in verzet gekomen, van welke velden wordt de belasting achtergehouden (niet opgebracht), (Pha Soeasa); meutheun aneu', eene moeilijke bevalling hebben; meutheun è', meutheun 'ië', zie onder het tweede woord; badandji meutheun that, tréb that toeha, thōn djéh ditnan tjitroepa, zijn lichaam houdt zich goed, hij wordt niet gauw oud, zooveel jaren geleden zag hij er ook zoo uit; gòbnjan meutheun koelét, ħan djipadjōh lé sinjata, hij heeft eene onkwetsbare huid (eig. eene huid, die weerstand biedt), ondoordringbaar voor wapens, (zie ook vbd. i.v. rigét); njan ka talō djinòë Moekim Lhòng, la'én pi ħan kòng, meutheun pi hana, zoo was dan M. Lh. onderworpen, en de andere (vestingen) waren ook niet sterk, en hielden ook geen stand, (Prang Gōmpeuni); meuka tō' hat adjaj sampòë, lam koeta beusòë pi ħan meutheun lé, wanneer het stervensuur heeft geslagen, kan men zelfs in eene ijzeren vesting het niet houden, (Prang sabi). Peutheun, laten theun, of theun met versterkte beteekenis: bè' tapeutheun lōn, oeròë ka djoela, houd mij niet op, het is al laat; zie verder vbd. i.v. oeneun. Teumeutheun, de handeling theun verrichten; meung tateumeutheun ħan djeuët, je kunt niet eens (b.v. je handen) ophouden (om b.v. iets te ontvangen, om de vruchten uit den boom op te vangen). Zie neuheun.

THŌ, droog, verdroogd, af-, op-, uitgedroogd, dor, verdord, (ook)

@Ionaliakbar

zeer laag (van water in b.v. een put, rivier), (fig. ook wel) platzak, blut; b o e t h ō, droge rijst, (zie vbd. i.v. r a b o e ë-t o e ë); g a p o e t h ō, droge, ongebluschte kalk; e u n g k ō t t h ō, zie i.v. e u n g k ō t, en sprkw. i.v. k o e k ō; o e t h ō, verdroogde klapper, copra; p e u n a-d j ō h t h ō, zie i.v. p a d j ō h; m o e s é m k h o e ë n g, t h ō t a n ò h, het is nu het droge jaargetijde, de grond is droog; t h ō m o e k a l a g è ë o e r e u ë n g k e u m e u n g m a t é, droog (d.w.z. kleurloos) van gezicht, als iemand, die op sterven ligt; d j i n ò ë t h ō i ë, d j e u ë t k a-d j e u m e u r a n g, het water (in de rivier) staat nu erg laag, je kunt oversteken; g o e l è t h ō t h a t, h a n a k o e a h, de g o e-l è is erg droog, er is geen nat in; l ō n k a t h ō, ik ben al droog, (fig.) ik ben platzak, (zie ook i.v. m e u r e u b ō'); zie verder vbd. i.v. d j e u p a t, g a-p o e, l a n g g a, m o e l é h, p a-w ō t I, p e u ë', p e u s a m, p i-n e u n g, r o e n g k h é, s i-d j o e ë', s o e j ō n g. M e u-t h ō, droog worden, zich drogen, zich afdrogen, droge kleeren aantrekken; k a d j a' m e u t h ō, b è' m e u k ò t-k ò t, ga droge kleeren aantrekken, dat je niet zoo (van de kou, in je natte kleeren) bibbert. P e u t h ō, droog maken, droog laten worden, drogen, af-, op-, uitdrogen (transit.); t a d j a' p e u t h ō i d j a l ō n b a' o e r ò ë, ga mijn kleed in de zon drogen; g a d j a h p a-j a h d a l a m a b e u ë', p ò w a-k i t e u d o e ë' p e u t h ō b o e-l è ë, de olifant was druk in de weer in het moeras (om visch te vangen), en het dwerghert zat (in den boom) zich te drogen. (Plandō' Kantjé); s a r é t r ō ï h b a' k o e l a m b a t é, i ë p i t a n l é t h ō d o e m r a t a; ... s ò ë p e u t h ō i ë l a m b a t é n j ò ë, p a n è k e u n ò ë o e r e u ë n g t e u k a, toen zij bij het waterreservoir kwam, (zag zij dat) er geen water meer in zat, dat het heelemaal droog was; ... (zij dacht bij zichzelf:) wie heeft het water in dit bakje opgemaakt, van waar kan iemand hier gekomen zijn, (Indra Bangsawan); zie verder vbd. i.v. l e u s ō h.

THŌ' I, stooten, afstooten, kloppen, tikken, (ook, gew. verdubbeld) het geluid van geklop, van b.v. trommelslagen; (fig.) aanraken, aan iets of iem. komen, hinderen, (gew. met eene ontkenning gebezigd); b è' k a t h ō'-t h ō' j o e b l ō n é h, stoot niet onder tegen den vloer, waar ik lig; b è' k a t h ō' b ò h k a j è ë, k a'ï k a t t j e u n o e k è h, stoot de vruchten niet (met een staak van den boom) af, bind een haak (aan den staak) vast; b è' t a-t h ō' l ō n, t e u n g ò h l ō n m o e b o e ë t, hinder mij niet, ik ben aan het werk; b è' t a t h ō'-t h ō' g e u m e u t ò t a n ò h, s i-m a l a m b e u n g ò h *h* a n g a-d ò h b i s a, kom niet aan aardwespen, (als ge gestoken wordt) dan kan het gif den geheelen nacht niet verdwijnen, (sprkw.); zie verder vbd. i.v. g e u r e u-d o e', p a g e u ë (sprkw.), r o e-

@lonaliakbar

s ō' (sprkw.), en van het fig. gebruik i.v. b a n g s a, s o e k è ë. M e u t h ō', gestooten, afgestooten, enz., een kloppend, tikkend geluid maken, de handeling t h ō' verrichten; p e u ë n j a n m e u-t h ō'-t h ō' d i l i k ō t r o e-m ò h, wat is het voor een getik (of geklop) achter het huis. T e u-m e u t h ō', de handeling t h ō' verrichten. Vgl. d j o e t h ō', t ò', t ō'-t ō'.

THŌ' II, ook d h ō', eene groote soort zeevisch, die met de k a w é t o e n d a wordt gevangen en soms als m e u d j é n wordt beschouwd; zie ook d é n d é n II.

THÒ', indrijven, inslaan, inkloppen (van b.v. een spijker), indrukken (van b.v. figuren in gouden sieraden); t a t h ò' b a t j o e t t r e u', sla, klop hem (b.v. den spijker) een beetje dieper in; b e u s ò ë t h ò', ijzeren stempel voor het indrukken, instempelen van figuren in gouden voorwerpen. M e u t h ò', ingedreven, ingeslagen, enz. Vgl. t ò'.

THOE, de dikke pees, die zich van de kuitspier naar beneden voortzet (bij menschen en viervoetige dieren), Achillespees; o e r a t t h o e, id.

*TH*OEM, zie *t* o e m, en *t* a m-*t* o e m.

THÒH-THÒH, ook d h ò h-d h ò h, de slingerende beweging van iets, dat men, b.v. in een doek gewikkeld, laat bungelen, (het gebruikelijkst in de m e u-, en p e u-afleidingen); b ò h s i t h ò h-t h ò h, b ò h s i d ò m k o e a, k e u l o e s a b ò h h a b é h b i-n a s a, bungelende vruchten (of ballen, verstaan: testikels), eieren van de s i d ò m k o e a, door den b ò h (i.e. penis) is zij tot schande gebracht, (gezegd van een gevallen meisje, of alleen als schertsrijmpje). M e u t h ò h-t h ò h, bungelend, slingerend, afhangend; p e u ë n j a n m e u-t h ō'-t h ō' d i l i k ō t r o e-wat bungelt daar in uw kleed, wat draagt ge daar bungelend in uw kleed gewikkeld; ō' d j i-s a n g g ō j m e u t h ò h-t h ò h k e u d é h o e l i k ō t, zij heeft haar haar opgebonden in eene wrong, die achter aan haar hoofd bungelt; b a d j è ë n j ò ë 'ò h m e u t h ò h-t h ò h s a r é, dit baadje is (zoo lang), dat het slingerend naar beneden hangt. P e u t h ò h-t h ò h, laten bungelen, laten afhangen en slingeren, in een bungelenden zak dragen of laten dragen; k e u p e u ë k a p e u t h ò h-t h ò h k e u d é h k e u n ò ë, *h* a n k a p e u d o e ë', waarom draag je het bungelend heen en weer en zet je het niet neer; a n e u' s a b ò h g e u p e u-t h ò h-t h ò h b a' b r o e ë' m a-t a, (fig. voor:) hij vertroetelt zijn eenig kind.

THŌN, jaar, (ook) jaardag (inz. van heiligen); t h ō n n j ò ë, dit jaar; t h ō n d j é h, dat jaar (in het verleden), indertijd, zooveel jaren terug, (zie vbd. i.v. t h e u n); t h ō n t e u n g ò h, = t h ō n d i k e u ë, het volgend jaar; t h ō n d i l è ë, of t h ō n n j a n g k a, verleden jaar; h a-r a ï h t h ō n, zie i.v. h a r a ï h I; s i t h ō n, een jaar; s i t h ō n o e b a' s i t h ō n, van jaar tot jaar, jaar in jaar uit, jaar op

@lonaliakbar

jaar, ieder jaar; adat sithōn oeba' sithōn, doem ra'jat trōn oeba' radja; peuseumahan doem geu'euntat, meunan adat deureuhém dōnja, ieder jaar kwam al het volk naar den vorst toe, geschenken medebrengende, zoo waren de wereldlijke zeden en gewoonten, (Meudeuha'); kanoeri oelèë thōn, kanoeri tō' thōn, zie i.v. kanoeri, en i.v. meurah. Meuthōn(-thōn), jaren lang; prang njòë barō gòh trōïh meuthōn, toeankoe ampōn bantoe sigra, deze oorlog is pas aangevangen en duurt nog niet jaren lang, geef gauw hulp, heer, (Noen Parisi).

THÒNG, zie *th*òng.

*TH*ÒNG, ook thòng, het laag neerhangende kruis van eene Atjèhsche broek, (zie i.v. siloeeuë, en zie meuseuta', soedja); 'òh djikalòn lé déndajang ra'jat sikeulian le that teuka; doemdji saré habéh teukeudjōt è' ngòn geuntōt moeboera-boera; ladōm *h*an djan djibeudòïh dòng, ka peunòh *th*òng è' moeboera, toen de hofjuffers zooveel volk zagen aankomen, schrokken zij allen zóó, dat zij (van angst) bij massa's ontlasting kregen en veesten lieten; sommigen hadden nauwelijks tijd om op te staan, hunne broek zat reeds vol ontlasting, (Diwa Akaïh).

TI I, verkorting van siti (zie aldaar), wordt meest gebruikt als beleefdheids-, of liefkoozingswoord; zie vbd. i.v. lila II, malòëri, rawi, roengkōm I, soephi, sreuët, tandi.

TI II, verkorting van ōkeuti, (zie aldaar).

*T*I, meer *t*i-*t*i, klanknabootsing van een pieperig, schel geluid, van het tuiten van de ooren. Meu*t*i(-*t*i), zulk een geluid makende; meu*t*i(-*t*i) lam gloenjoeëng, (mijne) ooren tuiten, (volgens het volksgeloof o.a. een teeken, dat men door een doode wordt geroepen); bè' kajōb njan, é' meu*t*i-*t*i lam gloenjoeëngteu, blaas daar niet op, je ooren tuiten ervan; zie verder vbd. i.v. *t*ang.

TI'-TI'; meuti'-ti', laag neerhangende, bungelende, slingerende; beudòïh koenangan lòm djiriwang, boengkōïh djigoelam boebé raga; krandam meuïh boebé bòh oe, tjeumbōj bòh roe meunan djoega; koenangan dja' di keuë keutjhi', bòh roe meuti'-ti' ban peuët poentja, de volgeling (van den oelèëbalang) stond op, keerde terug (om den sirihdoek van den oelèëbalang te halen) en droeg den sirihdoek, zoo groot als een mand, op zijn schouder; de gouden kalkpotjes waren zoo groot als klappers, en de doosjes voor tabak en andere sirihingrediënten, alsook de bòhroe-versieringen eveneens; de oelèëbalangdienaar liep voor den keutjhi', terwijl de aan de vier punten van den sirihdoek

@lonaliakbar

neerhangende b ò h-r o e-versieringen heen en weer slingerden, (Noen Parisi). P e u t i'-t i', laten m e u t i'-t i', laag neer laten hangen, laten bungelen, heen en weer laten slingeren; b è' k a-p e u t i'-t i' i d j a, laat je schouderdoek niet zoo laag neerhangen en heen en weer slingeren.

TI'-TI'-*GR*OEM, klanknabootsing van het geluid, dat bij het hoozen van water met een hoosvat wordt gemaakt, van het spelend geplas in het water bij het baden; dergelijke geluiden makende; d i p e u l a n d ō' k h e u n t i'-t i'-*g r* o e m, g a d j a h 'a m-'o e m s e u ë t m e u t e u n t è ë, het dwerghert zeide t i'-t i'-*g r* o e m (gaf, het geluid nabootsende, de maat aan), terwijl de olifant het (afgedamde) water met bulderende geluiden regelmatig hoosde, (Plandō' Kantjé). Vgl. *g r* o e m.

TIA, verkorting van s e u t i a in eigennamen.

TIAMÒM (Arab. t a j a m m o e m), ritueele reiniging door middel van zuiver droog zand, n.l. door daarmede over gelaat, handen en voorarmen te wrijven, (door de Moh. Wet toegestaan, indien er geen voor het doel bruikbaar water is of indien ziekte of verwonding ritueele wassching met water belet; in Atjèh gebruikelijk als ritueele reiniging van het lijk van een nog niet besnedene).

TIB, uitroep bij een dieren-, inz. hanengevecht ter aanmoediging van den eigen haan of den haan, waarop men ingezet heeft, wanneer die haan zich goed houdt, terwijl men daarbij met de vingers knipt en springt of danst, z.v.a. goed zoo, bravo, vooruit!, (ook) klanknabootsing van het geluid bij het dooddrukken van eene luis; (verder) met t i b-geroep aanmoedigen; t i b, S e u d ō n g, k a t ò b s i g ò, bravo, Seudōng, geef eens een steek (met je sporen); t i b d j i p i n g k ò m g o e-t è ë, met een t i b-geluid drukt zij eene luis dood; t a t i b m a-n ò' n j a n, moedig dien haan aan. M e u t i b, da handeling t i b verrichten, t i b met meerv. subject, een t i b-geluid maken; m e u t i b-t i b, = m e u t i b met intensieve beteekenis, aanhoudend of aan weerszijden met t i b-geroep aanmoedigen, (ook) zeer stevig, zeer krachtig, (van het vastbinden van het een of ander, ook van een geluid); d j i m e u-t i b b a' m a n ò' m e u l ō t, zij roepen t i b bij het hanengevecht; d j i'i k a t 'ò h m e u t i b-t i b, ze hebben het erg stevig vastgebonden; d j i b e u ë t m e u t i b-t i b, hij reciteert (den Qorân) met eene krachtige stem. P e u t i b, laten t i b, of t i b (verb.) met versterkte beteekenis. Vgl. t j a-b a ï h.

TIBA I, zie s i b a I.

TIBA II, gew. t i b a-t i b a, (Mal. id.), onverwachts, opeens, plotseling, (meer in hik.); zie vbd. i.v. l e u'a, l o e l ō ï h, s e u n.

TIBEUËNG, kraal in een bosch om wilde karbouwen te vangen.

TIBŌ', opscheppen en er weer in gooien, uit-, en inscheppen, (van b.v. warm water of warme g o e-l è ter afkoeling, of g o e l è, die

@lonaliakbar

men bezig is te koken, om het schuimen te voorkomen, of bij het schuimen te voorkomen, dat het nat uit den pot vloeit); t a-t i b ō' g o e l è, b è' m e u k o e-b ò ï h, schep de g o e l è uit en in ter voorkoming dat ze schuimt; t a t i b ō'-t i b ō' m a n g a t s i-d j o e ë', schep het uit en in om het af te koelen. M e u t i b ō', opgeschept en er weer in gegooid, uit-, en ingeschept. P e u t i b ō', laten t i b ō', of t i b ō' met versterkte beteekenis. T e u m i b ō', de handeling t i b ō' verrichten.

TIDJI, of t e u d j i, ook wel t a d j i, (Perz. t e z î, t â z î, Arabisch, inz. gebezigd van een Arabisch paard), voortreffelijk, snel, (van een paard, ook wel van andere dieren), (in hik.); n a n j a n g g i-d o e ë' s i n g a t i d j i, s i t e u-n g ò h r i k e u k e u t a i n d r a, sommigen reden op snelle leeuwen, anderen zaten op hemelsche zetels, (Diwa Akaïh); zie verder vbd. i.v. l a w a, p e u n j e u r i.

TIDJI', aan of in de neerhangende hand dragen, (ook) met één hand meesleuren, meetrekken, (van b.v. een onwillig kind aan zijn arm of aan zijn oor); t i d j i' e u n g k ō t, visch aan een touwtje geregen met neerhangende hand dragen; k a d j i b e u d ò-ï h d o e m k e u l a s i d j a' m i t a i ë t o e h a m o e d a; l a-d ō m s e u'ō n n j a n n g ò n g o e t j i, s i t e u n g ò h r i t i-d j i' t i m a, de matrozen stonden allen, oud en jong, op om water te zoeken; sommigen droegen een watervat op het hoofd, anderen een emmer aan de neerhangende hand, (Banta Beuransah); d j i d j a' e u n t a t s i ë s i g o e p a n g, d j i b ō h s a d j a n o e s i t a n g k é; h a n a s a-p e u ë l a'é n n i b a' n j a n, d j i t i d j i' p i s a n g s a b ò h s i s i, hij brengt vleesch ter waarde van (slechts) een g o e-p a n g tegelijk met een enkelen klapper; verder niets, (alleen) draagt hij nog aan de neerhangende hand een kam pisangs, (Hik. Rantò); o e r e u ë n g t j h i' t i d j i' i d j a b r ō', een oud mensch, dat een oud kleed aan de neerhangende hand draagt, (raadsel, waarvan de oplossing is: pisangboom); m e u s a n t o e ë (of m e u s i n t o e ë) t i d j i', zie i.v. s i n t o e ë; m e u t i n g k o e ë t i d j i', zie i.v. t i n g k o e ë; t i d j i' b a' ō n g l o e n j o e ë n g, (iem.) aan het oor meesleuren. M e u t i d j i', aan de neerhangende hand gedragen, enz. P e u t i-d j i', laten t i d j i'. T e u m i-d j i', de handeling t i d j i' verrichten.

TIDJÒH, druppel; druipend, af-, in-, neerdruipend, druppelend, af-, in-, neerdruppelend, (intransit.), (ook) vallend, af-, neer-, uitvallend, (inz. van iets, dat men daardoor ongemerkt onderweg verliest, ook:) aldus verliezende, (verder) gedropen, af-, neergedropen, enz., (euphemistisch:) sneuvelend, gesneuveld, (zie i.v. t i t é'); s i t i d j ò h, een druppel, (zie vbd. i.v. p e u ë'); zie verder vbd. i.v. n g e u t, s i-d j i n, s r e u ë t, t è b-t ò b, t i-t a h (sprkw.). P e u t i d j ò h, laten t i d j ò h, indruppelen

@lonaliakbar

(van b.v. medicijn); tapeutidjòh oebat lam matalōn, druppel mijn oog met medicijn in. Teumidjòh, aan het druipen, enz., iets verliezende doordat het ongemerkt valt; lōn ka teumidjòh boenòë dirèt, ik heb zooeven iets onderweg verloren.

TIDŌ (Mal. tidoer), slapen. slaap; zie vbd. i.v. gō-gō I.

TIË', gooien, werpen, smijten, af-, neer-, uit-, weggooien (werpen of smijten), uitslaan, zwaaien (van de armen of beenen bij b.v. het dansen, het zwierig loopen), (ook) verslingeren, laten liggen, in den steek laten, aan zijn lot overlaten, achterlaten, verlaten; tië' djeuë, een net uitwerpen, (zie vbd. i.v. tingkoeë); tië' kawé een hengel uitwerpen, (zie vbd. i.v. reunteuët); tië' sa'ōh, het anker werpen, (zie i.v. sa'ōh); ba' tië' djaròë oelèë meulinggang, meugeureulab soebang meuhambō tjahja, bij het zwaaien met hare armen slingerde haar hoofd mee, zoodat hare oorkrabben flikkerden en de glans ervan zich naar alle kanten verspreidde, (Dioe Plinggam); inòng Lam Tjahja jōh njan meunari, djitië'-tië' gaki di ateuëh tika, de vrouwen van L. Tj. voerden toen een dans uit, hare beenen telkens op de mat uitslaande, (Djoehan Meusapi); tië' alèh, zie i.v. alèh I, en vbd. ook i.v. tari I; tatië' boeët tadja' keunòë gata, laat het werk liggen en komt gij hier; djitië' aneu' proemòh di nanggròë gòb, djih djiwòë, hij laat zijn gezin in een vreemd land achter en komt zelf terug; zie verder vbd. i.v. gasoej, kōj, moetadarah, oerōng, singkla, sinthòb, sita II, soekrèë, tingkoeë, tipè'. Meutië', gegooid, geworpen, gesmeten, enz., (verder) = tië' met meerv. subject, onder elkander, om strijd tië'; meutië' sadeuëb, om strijd met een grasmes werpen, i.e. e.s.v. spel van jongens, die gras snijden, waarbij ieder met zijn grasmes naar een opgezetten stok of grashalm werpt en degene, die het doel treft, den inzet, bestaande uit het door hen gesneden gras, wint; zie verder vbd. i.v. sirōng. Peutië', laten tië', of tië' met versterkte beteekenis, (meest fig.) overdragen, overdoen, overlaten; lōn peutië' narit ba' dròëneu, ik draag wat ik te zeggen heb aan u over, ik laat het aan u over voor mij te spreken; lōn peutië' oetang lōn ba' dròëneu, ik draag mijne schuld aan u over; hana sidròë djeuët meutoetō, jò meugō-gō doem peutoea; peutië' keudéh peutië' keunòë, hana sidròë sòë djeuët boeka, niemand dorst te spreken, al de hoofden beefden (van angst); de een liet het aan den ander over (om te spreken), maar niemand dorst er mede te beginnen, (Noen Parisi). Teutië', gegooid, geworpen, gesmeten, enz., (ook) terechtgekomen,

@lonaliakbar

verzeild geraakt; neumarit ba' oereuëng doea dròë, neutanjòng nanggròë neuparé'sa; neutanjòng nan neutanjòng biё', pakri bah teutiё' oe Poelò Roedja, hij sprak tot die twee personen en vroeg naar hun land, naar hunne namen, naar hunne afkomst en hoe zij op Sumatra terechtgekomen waren, (Malém Dagang); zie verder vbd. i.v. 'ò. Teumeutiё', de handeling tiё' verrichten.

TIËB, meest tiëb-tiëb, (Mal. tiap-tiap), elk, ieder, een ieder, alwie, alwat, telkens, (deftig en in geschr.); zie vbd. i.v. moesōh, naphi, peuë (onder teumoepeuë), sikoetoe, sipheuët.

*T*IËNG, eene kleinigheid, een weinig, een beetje, vrij, tamelijk, erg (als versterking van wat als klein, gering of onbeduidend wordt voorgesteld); tadjō' keulōn oebé *t*iëng, geef mij een beetje; batjoet *t*iëng, een klein beetje. Vgl. tè' II.

*T*IËT, steek, prik, stekend, prikkelend of brandend gevoel, stekende pijn. Meu*t*iët, stekend, prikkend, brandend, een stekend, prikkelend, brandend gevoel, eene stekende pijn veroorzakende; *dj*amò' njòë 'òh djikab meu*t*iët saré, deze muskieten geven eene stekende pijn als ze bijten; lōn teuta' djaròë sakét meu*t*iët-*t*iët tō' oedjōng ō', ik heb mij in den vinger gesneden, zoo dat ik eene stekende pijn heb, die ik tot in mijne haartoppen (tot in merg en been) voel; 'òh tapadjōh meu*t*iët saré ba' lidahteu, le that djibōh tjampli, als je ervan eet, dan krijg je een brandend gevoel op de tong, er is erg veel lombok in gedaan; até lōn sakét ba' Si Poelan meu*t*iët that, ik ben in mijn hart diep gegriefd door N. N. Zie *t*at-*t*iët.

TIEUËB, achtervolgen, vervolgen, naloopen, nazetten; geutieuëb moesōh trōïh ba' gaki koeta, zij achtervolgden den vijand tot aan den voet van de vesting; bè' katieuëb-tieuëb manò', habéh riōh dji, je moet de kippen niet nazetten, ze maken zoo'n lawaai. Meutieuëb, achtervolgd, vervolgd, enz.; (verder) tieuëb met meerv. subject, elkander tieuëb; aneu' miët teungòh djimeutieuëb-tieuëb lam blang, de kinderen zijn bezig elkander op het veld na te zetten, (krijgertje te spelen). Peutieuëb, laten tieuëb, of tieuëb met versterkte beteekenis. Teumieuëb, de handeling tieuëb verrichten.

TIEUËN; meutieuën, zwanger, zwangerschap; zie vbd. i.v. haj II, masa I. Peutieuën, zwanger maken; ka djipeutieuën aneu' gòb, hij heeft eens anders dochter zwanger gemaakt. Zie boenténg.

TIGA (Mal. id.), drie, (in hik. en verder in eene speciale beteekenis in de meu-, en peu-afleidingen, en in de uitdrukking:) langkah tiga, zie i.v. langkah, en vbd. i.v. keu*t*oem,

@lonaliakbar

lagèë, sandja'; zie verder vbd. i.v. leumah. Meutiga, (aan een derde) overgedragen, (van eene vordering); oetang njòë ka meutiga, bè' tatoentoet lé gata ba' lōn, deze schuld is (door u) al (aan een ander) overgedragen, gij moet haar dus niet meer van mij opeischen. Peutiga, (aan een derde) overdragen, (van eene vordering), (ook) met zijn beiden naar een derde gaan om door dezen een geschil te laten onderzoeken en uitmaken (b.v. of een der partijen de waarheid gesproken heeft), aan een arbiter voorleggen en aan diens beslissing onderwerpen, de tusschenkomst van een arbiter inroepen; ka lōn peutiga oetang, ik heb de vordering al aan een ander overgedragen; dja' oedéh tapeutiga, laten we gindsheen gaan om de zaak aan een de beslissing van een arbiter te onderwerpen.

TIH, naam van een worp bij het patjih-spel, zie i.v. patjih. Meutih, e.s.v. kruis-of-muntspel (spelen), waarbij een der spelers drie geldstukken opwerpt en de tegenspeler, die kruis of munt moet raden, wint wanneer minstens twee der drie geldstukken met de door hem genoemde zijde naar boven komen te liggen, en anders verliest. Vgl. meu'itam poetéh i.v. itam.

TIHANG, mast; tihang oelèë, voormast, fokkemast; tihang ikoe, achtermast, bezaansmast; tihang teungòh, middenmast; zie verder vbd. i.v. peudòë, peuneupi, rindang I, sambōng, seuma', simban, talòë, teumirang, teungòh II. Meutihang, voorzien van een mast of masten, op masten en wanttouwen gelijkende; *h*an djeuët meung tadja' joeb mòh njòë, meutihang-tihang doem, je kunt onder dit huis niet eens loopen, het lijkt hier vol masten en wanttouwen. Peutihang, een mast of masten aanbrengen, ervan voorzien, tot masten en wanttouwen maken, erop doen gelijken, (b.v. door allerlei aan stijlen vast te binden); peuë kapeutihang-tihang idjaba' tamèh, wat doen jullie hier met allerlei doeken aan de huisstijlen vast te binden, (gezegd tot kinderen, die onder het huis huisje spelen en ruimten afschutten met doeken).

TIKA, in het Toenòngsch tingka, of ingka, ook eungka, mat; tika awé, ibōïh, ngòm, seukè, mat gevlochten van rotan (zie vbd. i.v. leupeuët), van ibōïh-bladeren, van ngòmbiezen, van pandanbladeren; tika sibideuëng, zie i.v. bideuëng; tika silapéh, uit één laag bestaande mat; tika doea lapéh, mat bestaande uit eene grovere onderlaag en eene fijnere bovenlaag; tika aleuë, vloermat; tika doeë', zitmat; tika lapé' doeë', zitlap van laken; tika éh, slaapmat; tika meu'adèë, mat voor het drogen van padi; tika seumajang, bidmat; tika bantaj, mat en kussen, i.e. slaap-

@lonaliakbar

plaats; tjòb tika bantaj, matten en kussens naaien, (uitdrukking voor:) een uitzet voor een huwbaar meisje gereed maken; oepah leuëng tika, zie i.v. leuëng; zie verder vbd. i.v. lindōng I, manjòh, ragoe.

TIKAM (Mal. id.), steken, overhoopsteken, doodsteken, (in hik.). Meutikam, gestoken, dood-, overhoopgestoken, (ook) elkander steken, enz.

TIKÕÏH, muis, rat; tikōïh breuëh, huismuis, (zoowel de kleinere als de grootere soort); t. ië, veldmuis; t. kaseutoeri, zie i.v. kaseutoeri; t. moendōh, e.s. rat; t. oe, e.s. rat, die in klapperboomen klimt, op sawahs voorkomt en onder den grond huist; t. tén, stinkmuis, (zie i.v. hanggōj II); birah tikōïh, zie i.v. birah II; oeleuë tikōïh, zie i.v. oeleuë; toeba tikōïh, zie i.v. toeba; zie verder sprkw. i.v. abeudi, mië, moerè, en vbd. i.v. reuhoeng, tangkaj.

TILAM, matras of bultzak, gew. gevuld met ōn kroesōng, ook wel met kapok en gebruikt als zitplaats of slaapstede, (ook) e.s.v. lage rust-, of zitbank zonder pooten, gew. met eene matras of bultzak er op; tilam doeë', zitmatras, of zitbank; tilam doeë' dara barō, zetel voor de bruid, bestaande uit eene fraai bekleede matras, of lage bank plus matras; tilam doeë' lintō, zetel voor den bruidegom, (iets hooger dan die voor de bruid); tilam éh, slaapmatras, slaapstede; zie verder vbd. i.v. alamtarakòj, peudjam, soelam. Meutilam, een tilam hebben.

TILANSAHIT, zie lansahit.

TILANTAHIT, zie lansahit.

TILAWAT (Arab. tilâwah), lectuur, reciet (van den Qorân); soedjoet tilawat, prosternatie, aanbevolen te verrichten bij het voordragen of aanhooren van bepaalde Qorân-verzen, (of) die prosternatie verrichten.

TILÉ', aanzien, aandachtig gade slaan, beschouwen, waarnemen, acht slaan, letten op, naar iets of iem. omzien, omkijken, zorgen voor, waken over, zich bekommeren om, zich gelegen laten liggen aan, ontzien, eerbiedigen; blik, beschouwing, waarneming, zorg; tatilé' ba' deuïh, beschouw het aandachtig; tilé' moeka, (fig.) den persoon aanzien, op den persoon letten, rekening houden met den persoon, (gew. met eene ontkenning gebezigd, zie vbd. i.v. hò onder sahò, njampang II, pantang, seuëb, seunang); pakòn, pòtjoet, that neutakōt boeët meukheuloe', njangsabé doeë' dalam dōnja; pakòn *h*an toeankoe tèëwakaj ba' Alah, nja*w*òng ngòn darah milé' Rabana; padoem neudja' oe poetjat tasé', sòë njang tilé' njan peulara; ... njòë pi meunan Alah tilé', pakòn *h*an neusé' ngòn bitjara, waarom, prins, zijt gij zoo bevreesd voor het werk van een schepsel (van

een-mensch), dat evenals wij op aarde verkeert, waarom vertrouwt ge niet op God, ons leven en ons bloed zijn toch het eigendom van den Heer; hoe hebt gij naar het middelpunt van den oceaan kunnen gaan, wie zorgde (toen) voor u, wie behoedde u; ... zoo zal ook nu God voor u zorgen, waarom hebt ge dat niet overwogen, (Gadjah toedjōh oelèë); b a' o e r ò ë n j ò ë b è' l é k a t i l é', t a-p ò h b e u t j a p i ë' d o e m d j i r a t a, ontziet hen vandaag niet meer, slaat hen allen zóó, dat ze kreupel worden, (Noeboeët Nabi); zie verder vbd. i.v. k i ë t, l i-g a n, n o e r a k a, p a n s a, t e u-d j a l i. T e u m i l é', de handeling t i l é' verrichten.

TILŌ, gebrekkig, krom sprekende, gebrekkig van uitspraak, (zoowel van kinderen als van volwassenen, die b.v. een spraakgebrek hebben of dialect spreken, of als vreemdelingen geen goede uitspraak hebben, ook b.v. van het Arabisch bij het Qorânreciet); k a d j e u ë t d j i m a r i t t i-l ō-t i l ō a l a n g, (het kind) kan al een beetje gebrekkig spreken; a n e u' n j a n t i l ō t h a t, dat kind spreekt erg krom. P e u t i l ō d r ò ë, opzettelijk krom spreken, doen alsof men krom spreekt.

TIMA, emmer, putemmer, schepvat, (gew. vervaardigd van de bladscheede van den pinang-, of n i-b ō n g-palm; het lichaam heet b a d a n, de randhoepel g e u ë t, het handvat t a n g k é); o e-d e u ë n g t i m a, zie i.v. o e-d e u ë n g; zie verder vbd. i.v. l e u ë'-k a p e u ë', l h a b I, l h a t I, m i t a (sprkw.), p o e'ō j, s a-w a', s è t I (sprkw.), s e u r a-p a t. M e u t i m a, een emmer hebben, voorzien van een emmer, bij emmers.

TIMAH, lood, tin, zink; t i m a h i t a m, lood; t i m a h p o e t é h, tin; t i m a h l e u p é h, zinkblad, (zooals gebruikt voor het bekleeden van prauwen); p r a h ō l e u-p é h t i m a h, eene met zink bekleede prauw; b i d j é t i m a h, tinerts; p e u k l ò' t i m a h, zie i.v. k l ò'; zie verder vbd. i.v. r e u n è', t a m p a n g.

TIMANG, wegen, afwegen, toewegen, op de armen wiegen onder het zingen van wiegeliedjes, dergelijke liedjes zingen, op de armen of de handen op en neer of heen en weer bewegen (om het b.v. weg te slingeren, zie vbd. i.v. l a g i I), (fig.) overwegen, overdenken, wikken en wegen, (in hik. ook wel) zorgen voor, regelen, besturen, (gew. p e u t i-m a n g, zie vbd. i.v. s i b ò ë); (verder) in evenwicht, evenwichtig, tegen elkaar opwegend, tegen elkaar opgewassen, gelijk op, symmetrisch, precies, juist (b.v. in het zenith van de zon, precies vierkant van een vierhoek), onpartijdig, rechtvaardig, billijk; s i t i m a n g b r a t, zooveel als men weegt, (gew. verstaan:) zeer zwaar, zeer gewichtig, van groot gewicht, van groote waarde, of zeer veel; *h* a n é' t a k i r a b o e ë t d j i, s i t i m a n g b r a t, zijn werk is van niet te schatten waarde, het is zeer belangrijk (of

@lonaliakbar

het is heel veel); seureuta neukheun ba' meura' djantan, djakalèë beuna ban haba gata; oelōn bri oepah sitimang brat, keureuna beureukat babah gata, tevens zeide zij tot den mannetjespauw: „indien het waar blijkt wat gij zegt, zal ik u eene groote belooning geven terwille van den zegen uwer woorden, (Diwa Akaïh); ada' njò gata takheun teubōsan, sitimang badan takheun hareuga, indien gij u voor een slaaf uitgeeft, zeg dan dat uwe waarde zooveel is als uw lichaam weegt, (Nabi Oesoeïh; zie verder vbd. van de beteekenis wegen, af-, toewegen i.v. djangka, tampang); timang aneu', een kind op de armen wiegen onder het zingen van wiegeliedjes. (zie vbd. i.v. keubòïh, lidah, pajang, pra'); timang-timangan, naam waarbij men een kind bij het wiegen noemt, kindernaam, liefkoozingsnaam, lieveling, (in hik.); Ra'na Keumala timang-timangan, meunan seuboetan ajah ngòn boenda, haar liefkoozingsnaam is R. K., aldus noemen hare ouders haar, (Diwa Akaïh; zie de hieraan voorafgaande regels i.v. seuleungoej); keunòë aneu' njawòng badan, timang-timangan peudoeka boenda, kom hier, mijn kind, moedersleven en moederslieveling, (Diwa Akaïh); timang that geumeuhoekōm, hij oordeelt erg rechtvaardig; ka timang narit, (hunne) woorden wegen al tegen elkaar op, (zegt men b.v. van twee personen, die van elkander kwaadspreken); tjòt timang, zie i.v. tjòt; zie verder vbd. van de beteekenis in evenwicht, evenwichtig, enz. i.v. linténg, neuratja, sagòë, seumoeang, seunang. Meutimang, gewogen, af-, toegewogen, gewiegd, overwogen, (ook) de handeling timang verrichten, (verder) = timang (adj. of adverb.); narit toetō djròh meutimang, gaséh sajang radja-radja, zijne woorden waren steeds weloverwogen (of evenwichtig), zoodat de (onderhoorige) vorsten hem zeer toegenegen waren, (Indra Bangsawan); zie ook vbd. i.v. tjati II. Peutimang, in evenwicht brengen of houden, in stand houden, passen op, zorgen voor, verzorgen, regelen, besturen, regeeren, heerschen over, rechtvaardigheid betrachten; peutimang djamèë, zie i.v. djamèë; peutimang boeët, de zaak regelen, inz. voor de ontvangst der gasten op een feest zorgen, (= peutimang djamèë); wahé adé'koe pò Moehamat, Banta pakòn that darōhaka; ni phōn tjoet kòn koepeutimang, ni phōn seudang trōïh an raja, o mijn broertje, heer M., prins, waarom zijt gij zoo opstandig (tegenover mij); ik heb u van kleins af verzorgd, van uwe jeugd af tot gij volwassen zijt

@lonaliakbar

geworden, (Pòtjoet Moehamat); djikeuradjeuën loeaïh sangat, peutimang ra'jat misé neuratja, hij heerschte over een zeer uitgestrekt rijk en regeerde over zijne onderdanen met eene rechtvaardigheid als eene weegschaal, (Dioe Plinggam); peutimang nanggròë, over een land heerschen, regeeren, een land besturen, (zie vbd. i.v. khoesi, neuratja, peudòë, salén); zie verder vbd. i.v. pasihat, sama II, seunang (onder peuseunang). Teumimang, de handeling timang verrichten; siteungòh ri djiteumimang, ladōm dagang djilakèë doe'a, sommigen zongen wiegeliedjes, en sommigen onder de Klinganeezen spraken gebeden uit, (Malém Dagang). Teunimang, of seunimang, de handeling timang, de wijze of het object ervan, lieveling, troetelkind; zie vbd. i.v. sidjalòh. Zie meunimang.

TIMBA', schieten, afschieten, beschieten, (ook) aanleggen (van een vuurwapen), richten, mikken; zie vbd. i.v. leuka, pha' II, sië II. Meutimba', geschoten, afgeschoten, enz.; bè' meunan meutimba', *h*an keunòng, leg het (geweer) niet zoo aan, dan raakt ge het niet. Peutimba', laten timba', of timba' met versterkte beteekenis. Teumimba', de handeling timba' verrichten; zie vbd. i.v. rira'. Teunimba', de handeling timba', de wijze ervan, het schieten, enz.; salah teunimba' gata, de wijze waarop ge (het geweer) aanlegt is verkeerd, (of) uw schot is mis.

TIMIKA, zie teumika.

TIMOE, oost, oosten, oostelijk, (ook) het gedeelte van Atjèh beoosten Pidië, Noord-, en Oostkust van Atjèh (buiten Pidië); timoe djatòë, of t. teupat, recht oost; timoe la'ōt (of lawōt), noordoost, noordoosten, noordoostelijk; timoe padang, zuidoost, zuidoosten, zuidoostelijk, (zie ook toenggara); angèn timoe, oostenwind; zie verder vbd. i.v. bintang, moerè, moesém, oelèë, roepa, samat. Peutimoe, naar het oosten, oostwaarts wenden of richten, in oostelijke richting brengen; tapeutimoe batjoet oelèë prahō, wend den voorsteven van de prauw een beetje oostwaarts.

TIMOEË, naar boven, aan de oppervlakte, boven water komen, opduiken, opkomen (ook van b.v. uitslag, genegenheid), boven iets uitsteken, uitpuilen, (wordt gew. niet als verbum geconstrueerd); batèë timoeë, puimsteen; mata timoeë, uitpuilende oogen; timoeë that kapaj njan, wat steekt dat schip hoog boven het water uit; zie verder vbd. i.v. lham II, nari, peurakan, poenggéng. Peutimoeë, naar boven, aan de oppervlakte, boven water doen komen of brengen, ophalen, optrekken, doen opduiken, doen opkomen, uit doen steken, (fig.) ophalen, oprakelen; boe-

@lonaliakbar

ët njang ka dilèë keu peuë tapeutimoeë lòm, waarvoor haalt ge oude kwesties weer op; waki gabra djiseumeuseuëb, „bagaïh lam reujeuë' peutimoeë lampōng; ... het dwerghert schold luide (op de dieren die het sleepnet aan wal trokken, en zeide:) „trekt gauw de dobbers uit de golven op; ..., (Plandō' Kantjé); radja naga peutimoeë dròë, tòë ngòn kapaj Banta Moeda, de drakenkoning hief zich uit het water op, dicht bij het schip van B. M., (Gadjah toedjōh oelèë).

TIMÒH, opkomen (van planten, ook van b.v. haren, veeren, uitslag), ontkiemen, uitkiemen, uitkomen, uitspruiten, ontspruiten, ontstaan, groeien, wassen; timòh-timòhan, allerlei planten, gewassen, (in hik.); ka djitimòh koedé, poerèë, enz., er is koedé-, poerèë-uitslag opgekomen, (hij heeft) koedé-, poerèë-uitslag gekregen, (zie ook vbd. i.v. poentjië); zie verder vbd. i.v. beuneung, drang, mata, pantjaloegam, samat, sibòë, soea III, tampaïh, teulipō', tjeubeum. Peutimòh, doen of laten timòh, doen opkomen, enz.; sòë peutimòh kajèë di sinan, ba' poelò njan siba' glima, wie heeft daar dien boom doen groeien, een granaatboom op dat eiland, (Toedjōh kisah). Teunimòh, het opkomen enz., groei; gèt that teunimòh padé njan, die padi groeit zeer goed; aneu' njan kapatah teunimòh, dat kind is in zijn groei gebroken, (gezegd van een kind, dat om de een of andere reden langzaam groeit, na eerst normaal in zijn groei geweest te zijn).

TIMÒN, komkommer, (of) meloen; timòn bateuëng, lange, groote soort komkommer, ivoorkleurig geel in rijpen toestand; t. broeë', kleine soort watermeloen; t. gapoe, komkommerachtige soort meloen (Jav. krahi), langwerpig, en, indien rijp, lichtgeel gestreept, wordt met suiker en santan gegeten, en in onrijpen toestand gew. genoemd t. panjang; t. gawè, zie i.v. gawè I; t. iléh (meer dial. v.d. Westkust), groote, witte soort komkommer; t. keumikè (of meunikè, teumikè), groote soort watermeloen (Mal. semangka); t. moesang, soort meloen met donzige schil; t. oeteuën, wilde, boschkomkommer; t. padang, op velden groeiende wilde soort komkommer, (zie vbd. i.v. koelōm); t. padé, kleine eivormige soort komkommer; t. panjang, zie t. gapoe; t. phang, groote, donkergele soort augurk; t. saka, suikermeloen; t. tikōïh, augurk; di gòb toeah (of oentōng) bòh timòn broeë', ba' geudoeë'-doeë' teuka areuta; di lōn toeah (of oentōng) bòh timòn phang, djeuëb-djeuëb sawang meuraba-raba, anderen hebben het geluk (het lot) van den

@lonaliakbar

watermeloen, terwijl zij (niets) zitten (te doen), vloeit hun geld toe; ik daarentegen heb het geluk (het lot) van de komkommer, die langs waterplassen aan de kust voortkruipt (zooals ik door de wereld zwerf), (sprkw., zie een eenigszins anderen vorm ervan i.v. o e n t ō n g); i k a n t i m ò n, e.s.v. visch die in zoutwaterkreken voorkomt.

TIMPA, omvervallen, neervallen, neerkomen, neerstorten op, (ook van b.v. zonnestralen:) schijnen op, beschijnen, (van den wind:) waaien tegen, blazen tegen; zie vbd. i.v. l a m I, m e u r a h è', n i p a h, r a n a b, r e u b a h, r o e n g k ō m I. M e u t i m p a, omvervallende, neervallende op, enz., omvergevallen, neergevallen op, enz., op elkaar vallende, of gevallen, (zie vbd. i.v. *p r i n g*, s e u r o e b e u ë t, t a n d a); m e u t e u t i m p a (in hik.), = m e u t i m p a-t i m p a, = m e u t i m p a, met meerv. subject of intensieve beteekenis, (zie vbd. i.v. k l a h, k o e w i ë n, l a d a n g, p e u ë, r a m b o e j, r a n g g a ï h, s e u r i w ò ë, s i m p a n, s r a', t a m ò n, t e u r e u b a n). P e u t i m p a, doen omvervallen, neervallen enz. op; p e u t i m p a d r ò ë, zich neer doen vallen, zich werpen op.

TIMPÉ, onmiddellijk laten volgen (van een s e u m a j a n g op een andere, van eene prosternatie op andere verrichtingen bij de s e u m a j a n g, eig. er tegen aan plakken, Mal. t é m p é l); 'ò h l h e u ë h s e u m a j a n g d j e u m e u'a t d j i t i m p é l e u h ō, na aan den Vrijdagsdienst deel genomen te hebben, liet hij daarop de l e u h ō-godsdienstoefening volgen; d j i t i m p é s o e d j o e t s a w i, hij verrichtte onmiddellijk daarop extra-prosternaties; s o e d j o e t s a w i n g ò n t a t i m p é o e l é g a t a, a b'a j l a p a n t j o e b a b i l e u ë n g n j ò ë l ō n k a t a, en de extra-prosternaties moet ge laten volgen op (het verzuimen van een van) de acht (aanbevelenswaardige maar toch niet te verwaarloozen) bestanddeelen (van de s e u m a j a n g), tel ze maar, ik zal ze opsommen, (Nalam sipheuët doea plōh van Teungkoe Ba' Djeuleupè).

TIMPEUËNG, met een grooten stap of met groote stappen, het been of de beenen flink oplichtende op iets of over iets heen stappen, op die wijze op-, of afstappen, op-, of afstijgen, bestijgen of afdalen; t i m p e u ë n g d j e u n a p h e u ë', zie i.v. d j a p h e u ë'; t i m p h e u ë n g r e u n j e u n, een trap opstijgen; B a n s a w a n t r ō n l é d j i t i m p e u ë n g, d j i l h e u ë n g-l h e u ë n g s e u n-s e u n s i t a n g g a, B. daalde snel naar beneden met groote stappen telkens eene trede overslaande, (Indra Bangsawan); B a n g t a d j i t r ō n b i n è h r e u l e u ë n g, d j i t i m p e u ë n g b a' o e l è ë n a g a, B. ging den hoogen oeverrand af en stapte met een grooten stap op den kop van den draak, (Banta Ahmat); t e u m a n e u b ō h t a l ò ë k e u k a n g, t i m p e u-

@lonaliakbar

ëng reudjang ateuëh goeda, vervolgens deed hij het paard den teugel aan en steeg er snel op, (Malém Diwa). Meutimpeuëng, overheen gestapt, gestapt op, enz., de handeling timpeuëng verrichten. Peutimpeuëng, laten timpeuëng, met iem. timpeuëng, of timpeuëng met versterkte beteekenis. Teumimpeuëng, de handeling timpeuëng verrichten.

TIMPHAN, zie djeumphan.

TIMPHIË', plat, niet rond, niet gewelfd; idõng timphië', een platte neus; oelèë timphië', een plat achterhoofd, (geldt bij vrouwen als mooi voor het dragen van de haarwrong en als een teeken van meutoeah); pakòn timphië' that tapeugèt peungaroe, waarom hebt ge den houten roerlepel zoo plat gemaakt; nabi tjang-tjang neupeuhantjõ, ma neutaboe dalam oema; ladõm boelat ladõm timphië', habéh neuseupeuë' dalam oema, de profeet (Adam) hakte toen (zijn zoon) in fijne stukjes, en strooide vervolgens de stukjes op den akker: sommige waren plat, andere waren rond en alle strooide hij op den akker uit, (Asaj djeuët padé); soerè timphië', zie i.v. soerè. Peutimphië', plat maken, pletten.

TIMPLA', verwijten, voorhouden, onder den neus wrijven; verwijt, verwijting; zie vbd. i.v. gala', nab, peuë', teu'oeëm. Meutimpla', verweten, voorgehouden, onder den neus gewreven, de handeling timpla' verrichten, elkander verwijten, (in de laatste beteekenis meest meutimpla'-timpla'); adat *h*an, toean, tateumèë dja', doedòë meutimpla' ba' pòteuradja, indien wij, heeren, er niet toe komen om te gaan, zal het ons later door den vorst verweten worden, (Pòtjoet Moehamat). Peutimpla', laten timpla', of timpla' met versterkte beteekenis. Teumimpla', de handeling timpla' verrichten. Teunimpla', de handeling timpla', verwijting.

TIMPOEËNG, onwillig, ongezind zijn om iets te doen of voort te zetten, onwil betoonen, weerspannig zijn, zich verzetten, weigeren, vertikken, zich terugtrekken, zich onttrekken; *h*an djitém dja' lé keubeuënjòë, ka djitimpoeëng (of djimeutimpoeëng), deze karbouw wil niet verder gaan, hij vertikt het; wahé aneu' lõn meuïh meuntah, djoedõ di kah njan Si Kamba; soedah oentõng lõn niba' Alah, lõn ka leupaïh djandji lõn ka; ... bè' e aneu' njan katimpoeëng, aneu' tatoeëng njan Si Kamba, o mijne dochter, o zuiver goud, de u voorbeschikte echtgenoot is S. K.; dat lot (om hem tot schoonzoon te krijgen) is mij eenmaal door Allah beschoren, ik heb al eenmaal mijn woord gegeven; ... verzet je er niet tegen, mijn kind, neem

@lonaliakbar

S. K. (als echtgenoot) aan, (Indra Bangsawan); hana peuë soesah neujoeë dja' toeëng, tjit lōn meung tamòng ngadab ajaheunda; hana sikali oelōnteu timpoeëng, meuseuki barangdoem teumeureuka, het is niet noodig dat hij mij af laat halen, ik was immers al van plan om bij vader (i.e. schoonvader) mijne opwachting te maken; ik ben volstrekt niet ongezind om dat te doen, hoe vertoornd hij ook op mij moge zijn, (Diwa Akaïh); baranggasòë djandji djitimpoeëng, bòh beudé toeëng sikléb mata, wie zich aan zijne belofte onttrekt, zal in een oogwenk door een geweerkogel worden weggerukt, (Tjintaboehan). Meutimpoeëng, aan het timpoeëng zijn, de handeling timpoeëng verrichten. Peutimpoeëng, doen of laten timpoeëng.

TIMPŌH, zitten met de beide beenen naar links of naar rechts achterwaarts gevouwen, (geldt als eene fatsoenlijke wijze van zitten voor vrouwen), de beenen aldus vouwen; djidoeë' djitimpōh (of meutimpōh), zij zit op timpōh-wijze; ka djitimpōh ba' rèt, *h*an é' djidja' lé, zij is op den weg op timpōh-wijze gaan zitten, ze kan (of wil) niet meer gaan; balé' timpōh, bij het op timpōh-wijze zitten de beenen in eene andere richting verplaatsen, b.v. de eerst naar rechts achterwaarts gevouwen beenen naar links vouwen of omgekeerd; dang neumarit neubalé' timpōh, boengòng pi neubōh dalam tjeurana, onder het spreken verplaatste zij hare op timpōh-wijze gevouwen beenen en deed zij de bloemen op een presenteerblad, (Diwa Akaïh); zie verder vbd. i.v. simpan. Meutimpōh, op timpōh-wijze gezeten zijn. Peutimpōh, laten timpōh of timpōh met versterkte beteekenis; kapeutimpōh gaki batjoet, vouw je beenen een beetje achterwaarts. Teutimpōh, op timpōh-wijze gezeten, (als toestand of onopzettelijk); na sikeudjab djimeuta'ta', Indra Atjhé' keunòng di pha; Indra Atjhé' reubah teutimpōh, ka djitamah di koepala, een oogenblik nadat zij op elkaar waren gaan houwen, werd I. A. in de dij getroffen; I. A. zakte ineen, zoodat hij op timpōh-wijze kwam te zitten, en kreeg een slag na op zijn hoofd, (Tjah Koebat). Teumimpōh, de handeling timpōh verrichten, op timpōh-wijze gaan zitten, aldus gezeten zijn; Parisi soedjoet ngòn 'Arian, poetròë sadjan sinan sama; 'òh trōïh soedjoet doeë' teumimpōh, sabda djatōh niba' radja, P. en 'A. prosterneerden zich (voor den vorst), terwijl de vorstin er ook bij was; nadat zij zich geprosterneerd hadden, gingen zij op timpōh-wijze zitten, waarna de vorst sprak, (Noen

@lonaliakbar

Parisi). Teunimpōh, de handeling timpōh, de wijze ervan, de toestand van het op timpōh-wijze gezeten zijn; djidoeë' dalam teunimpōh di phōn beungòh tō' an seupōt, zij zat op timpōh-wijze van den ochtend tot den avond.

TINDÉH, plaatsen, zetten, leggen op, drukken op (door er iets op te plaatsen), beleggen, (ook) aan iets toevoegen, bijvoegen, bijdoen, een toeslag geven; tatindéh tjawan di ateuëh tjipé, plaats het kopje op een schoteltje; katindéh mata panjòt batjoet, bè' raja that, leg iets op de lampepit, dat ze niet zoo hoog brandt; bè' tatindéh lōn, druk niet op mij (door op mij te zitten of te liggen); djimè doea plōh, lōn tindéh siplōh, hij bracht (b.v. als teumeuntoeë', als feestgave) twintig (reunggét), ik heb tien (reunggét) als toeslag gegeven, (i.e. heb hem als tegengeschenk dertig reunggét gegeven); tindéh narit, versterken of nog eens herhalen wat men zelf of een ander gezegd heeft, (zie vbd. i.v. leukang); koetanangròëtoedjōh lapéh, sit djitindéh ladōm meulila, de vesting van de stad had zeven wallen, waarvan sommige met staal waren belegd, (Pha Soeasa); lōn peuleumah'òhtrōïhkeudéh, oereuëng tindéh nikah keukanda, ik zal, als we daar aangekomen zijn, u laten zien, dat iemand uw huwelijk in verdrukking brengt, (i.e. minnehandel met uwe vrouw drijft), (Noen Parisi). Meutindéh, gedrukt, verdrukt, belegd, onder iets liggende, (verder) op elkaar gestapeld, op-, opeengestapeld, bij stapels, bij lagen, zich opstapelende, (in de laatste beteekenissen meer meutindéh-tindéh, en in hik. ook meuteutindéh); meutindéh lapéh, ook meutindéh-péh, stapels, lagen vormende, bij stapels, bij hoopen, opeengestapeld; bè' tatanjòng meutindéh lapéh, masa'alah djéh mantòng ba' gata, ge moet geen vragen bij hoopen stellen, terwijl de u gestelde vraag nog bij u is, (i.e. nog niet beantwoord is); zie verder vbd. van meutindéh i.v. keuba, peureulan, van meutindéh-tindéh of meuteutindéh i.v. blèt I, likè', sra', van meutindéh lapéh i.v. soesōn. Peutindéh, laten tindéh, of tindéh met versterkte beteekenis. Teutindéh, gedrukt, verdrukt, onder iets liggende. Teumindéh, de handeling tindéh verrichten. Teunindéh, de handeling tindéh, de wijze ervan, (ook) het middel daartoe, iets, dat dient om op iets anders geplaatst te worden, b.v. eene scherf om die op eene lampepit te plaatsen.

TINDJA', ook tinja', stappen, springen, (bij b.v. het dansen, den krijgsdans, het schermen, zie vbd. i.v. likè'); tindja'-mindja', allerlei stappen of spron-

@lonaliakbar

gen doen, (zie vbd. i.v. tanggkéh). Meutindja', de handeling tindja' verrichten, tindja' met meerv. subject. Peutindja', laten tindja', of tindja' met.

TINDJOE, met de vuist in horizontale richting slaan of stompen, boksen, een vuistslag geven; koetindjoe ba' oelèëkeu, ik geef je nog een vuistslag tegen je hoofd. Meutindjoe, met de vuist geslagen of gestompt, elkander met de vuist slaan of stompen, met elkander boksen. Peutindjoe, laten boksen. Teutindjoe, met de vuist geslagen of gestompt. Teumindjoe, de handeling tindjoe verrichten.

*T*ING, nabootsing van een zachten metaalklank, van b.v. het geluid van armbanden tegen elkaar, van belletjes. Meu*t*ing, zulk een geluid makende; pò Ahmat tjoet keunòng bahō, doem koelét thō meu*t*ing geunta, kleine A. werd op den schouder getroffen, en (de zwaardslag kwam neer) als op eene droge huid en maakte een geluid als een belletje, (Malém Diwa). Peu*t*ing, een *t*inggeluid maken of laten maken; bè' kapeu*t*ing gleuëng, *h*an harōïh, teukabō, laat je armbanden (b.v. onder het loopen) niet rinkelen, het past niet, het geeft blijk van trots. Zie keu*t*ing.

TINGGAJ, laten, laten liggen, laten staan, laten blijven, achter-, over-, nalaten, achterwege laten, laten varen, verzuimen, overslaan, verlaten, den rug toekeeren; gelaten, achter-, over-, nagelaten, verlaten, achter-, overblijvende of achter-, overgebleven, blijvende of gebleven, blijvende liggen; tinggaj dōnja, de wereld verlaten, sterven, (zie vbd. i.v. teuleukin); djih ka maté, djitinggaj lhèë aneu', hij is gestorven en heeft drie kinderen achtergelaten; ka djitinggaj saboh bandja, hij heeft een regel overgeslagen; tinggaj goena, zie i.v. goena; tinggaj seumajang, zie i.v. seumajang; pakòn taploeëng gata keunòë, tatinggaj nanggròë ngòn ajaheunda, waarom zijt ge hierheen gevlucht en hebt ge uw land en uw vader verlaten, (Tjah Koebat); gadòh boedhòë bitjara akaj, *h*an lōn tinggaj ban kheun gata, al zou ik ten einde raad geraken, ik zal niet nalaten aan uwe woorden (uw wensch) gevolg te geven, (Tjah Koebat; zie den hieraan voorafgaanden regel i.v. peunòh); njankeu, aneu', goena di kamòë, pakri bah djinòë, aneu', taloepa; hana peuë tinggaj, aneu', ba' kamòë, oebah djinòë, aneu', ba' gata, die weldaden, mijn zoon, heb ik u bewezen, hoe hebt gij ze nu, mijn zoon, kunnen vergeten; mijnerzijds, mijn zoon, is er geen enkel verzuim (tegenover u) geweest, gij zijt, mijn zoon, nu (tegenover mij) veranderd, (mij afgevallen), (Pòtjoet Moehamat); tinggaj-

@lonaliakbar

minggaj, allerlei achterlaten, nalaten, achterwege laten, overslaan, veruimen, allerlei nalatigheden, verzuimen, omissies, (zie vbd. i.v. bakaj); zie verder vbd. van tinggaj o.a. i.v. keupōng, loebha, mòngka, oedjoet, oesòë, palòë, piaman, poentōng, poerò, rabé, randè, roeëng, roekōn, roengka I, roesa, sa II, saphan-sapha, seubaj, tèëbat, teudjeurit, tjawarat. Peutinggaj, laten tinggaj, achter, over laten blijven, (ook) tinggaj (verb.) met versterkte beteekenis; tapeutinggaj dròëteu dilèë di likōt, blijft gij eerst achter, (laat b.v. eerst anderen voorgaan). Teuminggaj, de handeling tinggaj verrichten, (ook) iets bij ongeluk achterlatende, latende liggen, enz., vergetende; lōn ka teuminggaj di peukan, ik heb iets op de markt laten liggen. Teuninggaj, ook seuninggaj, en, naar het Mal., en meer in hik., peuninggaj of peuningaj, peuninggalan, wat achter-, achterwege-, nagelaten, of achter-, overgebleven is, nalatenschap, rest, restant, overschot; peuninggaj, (ook) vertrek, dood; meugah gata ka meukawén, ba' Beurahim gòb mè haba; njang seuninggaj (var. peuninggalan zonder njang) Paréh Soeloetan, 'Ajan Sibajan geukheun nama, het gerucht gaat, dat gij een huwelijk hebt gesloten, men heeft dat B. bericht; (dat gij getrouwd zijt met) de gewezen vrouw van P. S., genaamd 'A. S., (Noen Parisi); radja joeë toeëng doem rampasan, peuninggalan radja-radja; peuninggalan radja Djiran, radja sikeulian sireutōïh sa; peuninggalan tjèëdaga oelèëbalang, doem sibarang oereuëng keukaja, vorst (Wadihirah) gelastte voor goeden buit te verklaren wat de (weggetrokken) vorsten, vorst Dj. en al de 101 vorsten, achtergelaten hadden, en wat de handelaren, de oelèëbalangs en al de aanzienlijken achtergelaten hadden, (Meudeuha'); sipeuninggaj, na het vertrek, na den dood; sipeuninggaj oereuëng mè soerat, na tréb si'at teuka Béntara, na het vertrek van dengene, die den brief over moest brengen, eenigen tijd daarna kwam B., (Diwa Akaïh). Keutinggalan (Mal. ketinggalan), (meer in hik.), achter-, achterwege-, nagelaten, overgeslagen, vergeten, achter-, overgebleven, (ook) bij ongeluk achterlatende, vergetende; zie vbd. i.v. tjéntjala.

TINGGI (Mal. id.), hoog, verheven, voornaam, (in hik.). Peutinggi, hoog maken, verhoogen, verheffen, hoog houden; sòë na hadjat keu pahla njan, soerōh Toehan tapeutinggi, wie dat loon (in het hiernamaals) begeert, houde het

@lonaliakbar

bevel des Heeren hoog, (Prang sabi).

TINGGÕJ, geknield op het linkerbeen zitten, terwijl het rechter onderbeen staat, en seumah's maken, (inz. van de bruid voor den bruidegom bij de eerste ontmoeting); seumah tinggõj, in die houding seumah's maken. Teuminggõj, de handeling tinggõj verrichten; dara barõ njan tjeudaïh that djiteuminggõj, wat is dat bruidje knap in het maken van de seumah tinggõj.

TINGGÕNG, hurken, nederhurken, gehurkt zitten, op de hurken zitten; doeë' tinggõng, id., (zie vbd. i.v. araïh II); pakòn tatinggõng lagèë oereuëng tõh è', waaromt zit ge gehurkt als iemand, die zijne behoefte doet; phõn meuteumeung tjanggoeë' sabòh, doeë'-doeë' beudòïh grõh-grõb tinggõng, eerst ontmoette hij (n.l. het dwerghert) een kikvorsch, die afwisselend zat, opstond, sprong en weer gehurkt zat, (Plandõ' Kantjé); zie verder vbd. i.v. kanèt (raadsel). Meu-, of teutinggõng, gehurkt, neergehurkt, op de hurken gezeten, gehurkte houding; ma djibeudòïh niba' teutinggõng, ka teukõng lam kawan gadjah, daarop stond hij (n.l. het dwerghert) uit zijne gehurkte houding op en stootte tegen de (slapende) olifanten, (Plandõ' Kantjé; zie den hieraan voorafgaanden regel i.v. groenggõng, 2de vbd.). Peutinggõng, laten hurken, op de hurken laten zitten; tapeutinggõng aneu' ba' goeha, laat het kind boven het gat in den vloer hurken (om zijn gevoeg te doen). Teuminggõng, de handeling tinggõng verrichten, gehurkt zitten; bè' kateuminggõng, djitrõn bòh keumiròë, je moet niet gehurkt zitten, je krijgt balverzakking.

TINGGRÒM, ook tingròm, (met den voet of de voeten) stampen, (den voet of de voeten) met kracht neerzetten; Beureuma Kasan radja geutoeri, neutinggròm gaki di ateuëh dõnja; dòëlé la'õt djeuët keu padang, raja sa'tian radja indra, B. K. was een beroemde vorst, hij stampte met zijn voet op den grond en onmiddellijk was de zee gedempt en eene vlakte geworden, de indra-vorst had buitengewone wondermacht, (Dioe Plinggam). Meutinggròm, gestampt, met kracht neergezet (van de voeten), de handeling tinggròm verrichten; bè' kadja' meutinggròm-tinggròm, patah aleuë-aleuë, loop niet zoo stampende, de vloer breekt er nog van. Peutinggròm, laten tinggròm, of tinggròm met versterkte beteekenis. Teuminggròm, de handeling tinggròm verrichten.

TINGKA, zie tika.

TINGKAB, venster, raam, venstergat, vensterluik, blinde; zie vbd. i.v. iseuëng, khõb, nab, pét, roebéng I, tampaïh,

@lonaliakbar

tjakab. Meutingkab, voorzien van een venster of vensters enz., met vensters; le that meutingkab roemòh njan, dat huis heeft veel vensters; beudé meutingkab, zie i.v. beudé I. Peutingkab, een venster of vensters enz. aanbrengen of laten aanbrengen, ervan voorzien; keu peuë tapeutingkab le-le that, waartoe laat ge er zooveel vensters aan aanbrengen.

TINGKAH (Mal. id.), manier, wijze van doen, gedraging, gril, kuur, (ook) modulatie; tingkah lakoe, gedragingen, doen en laten, handel en wandel, (zie vbd. i.v. sòë onder meusòë). Meutingkah (-tingkah), eene bepaalde wijze van doen hebben, grillen, kuren hebben, moduleeren, met modulaties; soedji meutingkah-tingkah that ba' djibeuët, hij moduleert erg bij het voordragen (van b.v. den Qorân). Peutingkah, moduleeren of laten moduleeren; tapeutingkah soe ba' tabeuët, ge moet met stembuiging voordragen.

TINGKEUËM, e.s.v. grooten woudboom, waarvan de bast kleur-, en looistof levert.

TINGKOEË, al of niet in een doek op de heup dragen met den arm er om heen geslagen, (van b.v. een kind; zie vbd. i.v. oelèë, soeroegoej); ba' (si) tingkoeë bòh, (ook uitgesproken:) ba' sineukoeë bòh, ook genoemd ba' doekōng bòh, e.s.v. kruid, dat op elk blaadje een vruchtje draagt en als groente of als geneesmiddel wordt gebruikt, (Bat. Mal. gèndonganak). Meutingkoeë, op de heup gedragen, de handeling tingkoeë verrichten; meutingkoeë tidji', onafscheidelijk, innig verbonden, (eig. beurtelings op de heup en aan de neerhangende hand dragen); meutingkoeë tidji' that djih ngòn inòng njan, wat is hij onafscheidelijk van die vrouw; tadja' oe pasi tadja' djeuë tjirië', sigòtatië' keunòng djeunara; rakan lōn la'én habéh lōn tië', meutingkoeë tidji' di lōn ngòn gata, we gingen naar het strand om met een werpnet tjirië'-visch te vangen, we wierpen eenmaal het net uit en vingen een djeunara-visch; al mijne andere makkers heb ik laten schieten, ik ben alleen met u innig verbonden, (pantōn). Peutingkoeë, laten tingkoeë, of tingkoeë met versterkte beteekenis. Teumingkoeë, de handeling tingkoeë verrichten. Teuningkoeë, ook tiningkoeë, seuningkoeë, siningkoeë, seulingkoeë, silingkoeë, de handeling tingkoeë, de wijze ervan, de plaats van het tingkoeë, het middel daarvoor; djitjò' areuta alat peukajan, lam tarōhan maséng rata; lam seuningkoeë doem djidoekōng, djikeumiëng ploeëng teubiët oe loea, zij (n.l. de vrouwen in de vesting) namen al wat zij aan geld, ju-

@lonaliakbar

weelen en kleederen bezaten, en droegen alles in een doek op de heup om de vesting uit te vluchten, (Noen Parisi); zie verder vbd. i.v. k o e l è', t i p è'. Zie d o e k ō n g, k e u m i ë'.

TINGRÒM, zie t i n g g r ò m.

TININGKOEË, zie i.v. t i n g k o e ë.

TINJA', zie t i n d j a'.

TINTEUËNG, ook t é n g t e u ë n g, (den boel) overhoop halen (b.v. om iets te zoeken, bij het opruimen voor b.v. eene verhuizing, ook in het algem.) dooreengooien, in alle richtingen verstrooien, (techn.) met de handen uitschudden (van door trappen gedorschte padihalmen om de nog resteerende padikorrels af te zonderen), aldus zuiveren; t i n t e u ë n g d j e u m p o e n g, gedorschte padihalmen van de korrels zuiveren; d o e m p e u ë k a d j i t i n t e u ë n g, d j i k e u m e u n g w è h, ze hebben alles al overhoop gehaald, ze willen weggaan (verhuizen); p a k ò n h a b é h k a t i n t e u ë n g n j ò ë? — n a p e u ë l ō n m i t a, k a g a d ò h, waarom haal je dit alles overhoop? — ik zoek iets, dat weg is; zie verder vbd. i.v. a b e u ë n g- a b e u ë n g. M e u t i n t e u ë n g, overhoop gehaald, dooreengegooid, enz. P e u t i n t e u ë n g, laten t i n t e u ë n g, of t i n t e u ë n g met versterkte beteekenis. T e u m i n t e u ë n g, de handeling t i n t e u ë n g verrichten; k o e d j a' t e u m i n t e u ë n g d i l è ë, ik ga eerst de gedorschte padihalmen zuiveren.

TINTJOE, zie t j i n t j o e I.

TIŌNG, beo, (geldt als helderziend, wordt vereenzelvigd met den b a j e u ë n-vogel in verhalen, die ook t i ō n g b a j e u ë n wordt genoemd); soorten: t i ō n g a p o e j, t i ō n g b a t è ë (wordt inz. vereenzelvigd met den b a j e u ë n-vogel), t i ō n g g a d é n g; h a j b a j e u ë n b i n a t a n g o e t e u ë n, p e u ë b o e ë t s i n a n, k a w è h s i g r a; b e u r a h m a n s r ò m d e u n g ò n k a j è ë, t i ō n g b a t è ë t ō h è' s i g r a; l a m b a b a h b e u r a h m a n r ō h è' b a j e u ë n, m a l è ë b e u r a h m a n n i b a' r a d j a, „hé b a j e u ë n, boschvogel, wat doe je daar, ga gauw weg''; de brahmaan wierp met een stuk hout (naar den vogel) en de t i ō n g b a t è ë (de b a j e u ë n) loosde gauw wat vuil; het vuil van den b a j e u ë n viel in den mond van den brahmaan, die daardoor zich voor den vorst schaamde, (Meudeuha'); l i d a h t i ō n g, zie i.v. b e u d é I; zie verder vbd. i.v. l o e j (sprkw.), l o e r ō n g (sprkw.), t a' (onder p e u t a').

TIPÈ', smeren (van eene klodder, van b.v. deeg, slijk), doen kleven, plakken, opplakken, plekken; (ook) plekje, stukje, (grond, sawah; in de laatste beteekenis ook i p è'); l ō n n a o e m ò n g s a b ò h t i p è', ik bezit een stukje sawah; t i p è' k e u r e u t a ï h b a' b i n t é h, plak papier tegen den wand aan; zie verder vbd. i.v. t a m p o e. M e u t i p è', gesmeerd, geplakt, opgeplakt, klevend, klodders, plekken, plakkaten vormende, bij klodders, bij

@lonaliakbar

stukjes, bij vakken; glajang 'òh meutipè' lam awan, leuboe that dji'é', de vlieger lijkt tegen de wolken (tegen den hemel) geplakt, hij is erg hoog gestegen; lheuëh njan keunòng Pòtjoet Moehamat, ka meukeumat bòh ramtaka; neu'eumeutipè' timah ba' asòë, neutjò' ngòn djaròë tië' lam djoenga, vervolgens werd prins M. getroffen, en de geweerkogel bleef aan hem vastzitten; toen hij het lood plat aan zijn lichaam vastgeplakt zag, nam hij het met de hand af en wierp het tusschen de versperringen weg, (Pòtjoet Moehamat); lam seuningkoeë teubiët 'ië' è', habéh meutipè' ba'-ba' idja, (het kind) op de heup gedragen loosde water en vuil, zoodat het vuil plakkaten tot zelfs op het lendenkleed vormde, (Noen Parisi; zie den hieraan voorafgaanden regel i.v. koelè'). Teumipè', de handeling tipè' verrichten. Vgl. titè'.

TIPÈË, bedriegen, misleiden, beetnemen, erin laten loopen, voor den gek houden, verschalken, een valstrik spannen; bedrog, list, misleiding; tipèë daja, list en bedrog, bedrieglijke list, allerlei listen en bedriegerijen, (zie vbd. i.v. roe*dj*oeë'); tipèë Daja, taki Peusangan, lagèë Meulabōh, reupoen Seunagan, D. is bekend om zijne listen, P. om zijne bedriegerijen, M. om zijne wijzen (om menschen lekker te maken), S. om zijn bluf, (of) Daja'sche listen, P.'sche bedriegerijen, enz. (zie dergelijke zegswijzen ook i.v. reupoen, taki); zie verder vbd. i.v. daja I, moerè, ri (onder toeri), saleuë', teusarōh. Meutipèë, bedrogen, misleid, beetgenomen, enz., (ook) met bedrog, bedrieglijk, misleidend, listig; dalam boeët njan na meutipèë batjoet, in die handeling steekt een beetje bedrog; oereuëng meuloempòë hana di sinòë, meutipèë kamòë djandjinjang ka, de persoon, van wien ik gedroomd heb, bevindt zich hier niet, ik ben ten aanzien van de (in den droom) gedane belofte misleid, (Nabi Oesoeïh); meutipèë(-tipèë), of tipèë meutipèë, elkander bedriegen. Peutipèë, laten tipèë, of tipèë met versterkte beteekenis. Teumipèë, de handeling tipèë verrichten, bedrog plegen, (zie vbd. i.v. ië onder peu'ië); tipèë teumipèë, of tipèë-mipèë, allerlei bedriegerijen plegen, elkander bedriegen, allerlei listen. Teunipèë, de handeling tipèë, de wijze ervan, bedrog, list, misleiding; le that teunipèë ba' gata, gij hebt zeer veel listen.

TIRÈ (Tamil tirai), gordijn, voorhangsel, hemel, (een doek als) scherm; tirè gantoeng, of tirè dilangèt, tegen de zoldering gespannen gordijn, hemel van een vertrek, (zie ook i.v. langèt); tirè lingka, gordijnen die de wanden van een vertrek bedekken, wandgordijn,

@lonaliakbar

behangsel, (zie ook vbd. i.v. rameung); tirè linteuëng, gordijn, voorhang om een vertrek of de slaapstede af te scheiden, scherm; gantoeng tirè, een gordijn tegen de zoldering aanbrengen, spannen; ikat tirè, een gordijn vastbinden, ophangen; lhat, sangkōt of sawa' tirè, een gordijn aanhaken, ophangen; zie verder vbd. i.v. simbat, soelam. Meutirè, voorzien van een gordijn of gordijnen, met gordijnen. Vgl. kleumboe, tabéng.

TIRÈË, nadoen, namaken, nabootsen, naäpen, navolgen; voorbeeld (dat men navolgt); toeëng tirèë, een of tot voorbeeld nemen, navolgen, (zie vbd. i.v. teuradjèë); boeët djitirèë-tirèë, hana djimeugoerèë, het is iets, dat hij maar nadoet, hij heeft er geen leermeester in gehad, (zie ook vbd. i.v. goerèë); han é' siteungòh meung sisoekèë, beutatirèë meudjeulih radja; keureuna radja waki nabi, sòë njang meu'oengki darōhaka, volgt, kunt ge het niet voor de helft, dan ten minste voor een kwart, de (goede) gewoonten van vorsten na; want de vorst is de plaatsvervanger van den Profeet, wie hem loochent, maakt zich aan eene zonde schuldig, (Pòtjoet Moehamat); zie verder vbd. i.v. apit. Meutirèë, nagedaan, nagemaakt, enz., nadoende, namakende, enz., de handeling tirèë verrichten, tirèë met meerv. subject; boeët gatabandoem meutirèë, het is alles naäperij wat ge doet. Teumirèë, de handeling tirèë verrichten; boeët teumirèë, hana njang gèt, het is maar naäperij, er is niets goed van.

TIRÉH, lek, lekkend, doorlekkend, doordruipend, doorsijpelend, (fig. ook van geld, van eene verkwistende hand), (ook wel) laten lekken, laten doorlekken, enz., (gew. gezegd van eene zoutkeet); ka lheuëh tatiréh lantjang gata, hebt ge uwe zoutkeet al door laten druipen; djaròë tiréh, handjeuët mat pèng, eene verkwistende hand, (hij, zij) kan geen geld bewaren, (zie ook vbd. i.v. reugéh); zie verder vbd. i.v. oemòng, oetang (sprkw.), peudab, soesōb, tèb-tòb. Peutiréh, lek maken of laten, laten lekken; pakòn kapeutiréh roemòh, hana kapeudab, waarom laat je het huis lekken, en maak je het lek niet dicht. Teumiréh, de handeling tiréh verrichten. Teuniréh, de handeling tiréh, de wijze of het resultaat ervan; ië teuniréh, het gefiltreerde zeewater in eene zoutkeet (zie ook lantjoeëng), het door een zak gefiltreerde bezinksel van uitgekookt suikerrietsap (è' ië teubèë), ook genoemd ië è'.

TIROET, smal afloopend, spits toeloopend, puntig uitloopend (van b.v. een muizenstaart, van mooi gevormde vingers), in een scherpen hoek, smal uitloopend (van b.v. eene ruimte, een stuk grond),

@lonaliakbar

smal, spits, klein (van de afnemende maan); katiroet that boeleuën njòë, alèh padoem oeròë boeleuën, de maan is al erg smal, de hoeveelste van de maand zou het wel zijn; ikoe tikōïh tiroet oedjōng, de staart van eene muis loopt puntig uit; tanòh njan tiroet oe barat, dat stuk grond loopt naar het westen toe smal uit; zie verder vbd. i.v. keutoeb, lé-lé, lōt I. Peutiroet, tiroet maken, smal laten afloopen, spits doen toeloopen, enz.

TIRÒM, oester; zie vbd. i.v. teuritéb. Meutiròm, vol oesters zittende, met oesters.

TITAH, woord, bevel, last (van een vorst, ook van Allah); bevelen, gelasten; pakri njang titah taseu'ōn, pakri njang tidjòh tatheun, wat er bevolen wordt, volgen we op, wat er afvalt, vangen we op, (of volg op wat er bevolen wordt, vang op wat er afvalt), (sprkw. om geheele gehoorzaamheid uit te drukken); adat njeum djeuët keu meunapa'at, keu oereuëng njang soerat beuna doe'a; beutalakèë oeba' Alah, beuneutitah njang sidjahtra, indien ge meent, dat het nut geeft, bid dan voor den schrijver (van deze hikajat); bid God, dat Hij (ten aanzien van hem) moge gelasten wat heilzaam is, (Pòtjoet Moehamat); zie verder vbd. o.a. i.v. dròë, jò, soeka II. Meutitah, spreken, een bevel geven, bevelen, gelasten.

TITÉ', punt, stip, druppel; druppelen, af-, neerdruppelen, (verder, evenals tidjòh, euphemisme voor:) vallen, sneuvelen; zie vbd. i.v. aléh, ba I, hidja, larab, preuë', sòë. Meutité', voorzien van eene punt, van een stip, gestippeld, (ook) druppelend, af-, neerdruppelend, bij druppels, (in de laatste beteekenissen gew. meutité'-tité', in hik. ook meuteutité'); ië mata trō meugeugoelé, meuteutité' trōïh bandja dada, hare tranen rolden naar beneden en druppelden langs hare borst neer, (Pòtjoet Moehamat). Peutité', eene punt, een stip plaatsen, ervan voorzien, doen of laten druppelen, af-, of neerdruppelen; bè' tapeutité' ië ateuëh soerat, laat het water niet op den brief druppelen. Zie titèb.

TITÈ', (iets kleiachtigs, of papachtigs) zachtjes en gelijkmatig op een voorwerp drukken, platdrukken, aldus smeren, strijken, (zooals deeg op eene kneedplank tot eene dunne laag, slijk op eene muur, pap van hennabladeren op de handpalmen of voetzolen, zie gatja); titè' teupōng, deeg tot eene dunne laag op eene kneedplank drukken; sòë titè' tanòh ba' gaki reunjeun, wie heeft er klei op den voet van de trap gesmeerd. Meutitè', gelijkmatig gesmeerd, platgedrukt. Peutitè', laten titè', of titè' met versterkte beteekenis. Teumitè', de handeling titè' verrichten. Vgl. tipè'.

@lonaliakbar

TITÈB, druppel; druppelen, af-, neerdruppelen; s i t i t è b, een druppel. M e u t i t è b, druppelend, af-, neerdruppelend, bij druppels. P e u t i t è b, laten druppelen, laten af-, of neerdruppelen, druppelen (transit.), indruppelen; b è' k a p e u t i t è b i ë b a' t i k a, laat het water niet op de mat druppelen; p e u t i t è b o e b a t l a m m a t a, medicijn in het oog laten druppelen, het oog met medicijn indruppelen. Vgl. t è b, t è b-t ò b, t i t é'.

TITEUË, weinig gebr. bijvorm van s i s e u ë, zie aldaar.

TITI, brug, inz. smal bruggetje, vlonder, brug over de hel (zie vbd. i.v. o e b a h, p e u n j e u r i, r e u s a b, s o e r o e ë', t a d j a m); (verb.) voorzichtig loopen, bij elken stap, dien men wil doen, eerst kijkende waar men zijn voet neer zal zetten (zooals men over een smal bruggetje loopt), aldus op zijne steenen loopen (b.v. bij het binnen gaan van de s r a m ò ë na zijne voeten gewasschen te hebben), aldus klimmen; t i t i a w é, zweefbrug van rotankabels; t i t i k a j è ë, houten bruggetje, t i t i p a r a, zie i.v. p a r a I; (zie verder vbd. i.v. l e u n t ō, r e u n j ò'); K e u r e u n o e n t e u n g ò h t i t i p a r é', d j i l o e m p a t l é d j i'é' G e u n t a s o e a r a, terwijl K. voorzichtig over de brug over de gracht liep, sprong G. eroverheen en steeg (de vesting) in, (Tjah Koebat); 'ò h s a r é l h e u ë h n e u s r a h g a k i, n e u t i t i n e u d o e ë' b a' t i k a, nadat hij zijne voeten gewasschen had, liep hij voorzichtig op zijne teenen en zette zich op de mat neer, (Malém Diwa); n e u m o e m a t d j a r ò ë n e u t j e u k a m g a k i, k a n e u t i t i b a' p i n e u n g m o e d a, hij greep (den stam) met beide handen vast, zette zijne voeten er stevig tegen, zóó dat de teenen krom gespannen waren, en klom voorzichtig in den jongen pinangboom, (Malém Diwa); a n e u' d j a m è ë d j i m e u n a r i, d j i t i t i-t i t i a t e u ë h t i k a, lieden van de Westkust voerden dansen uit en stapten voorzichtig (parmantig) op matten, (Malém Diwa; zie verder vbd. i.v. l a j e u ë I, t a'). M e u t i t i, voorzien van eene brug of een bruggetje, met een bruggetje, de handeling t i t i verrichten, t i t i met meerv. subject. P e u t i t i, eene brug, een bruggetje aanbrengen, van een bruggetje voorzien. Zie t i t i m a m a, t o e t o e ë.

TITILANTAHIT, zie l a n s a h i t.

TITIMAMA, ook s i t i m a m a, plafondhangers van een huis, (waaraan echter zelden een plafond wordt aangebracht).

TITLANSAHIT, zie i.v. l a n s a h i t.

TIWAÏH, het afleggende, het verliezende, het onderspit delvende, onderdoende, de mindere zijnde, overwonnen, verslagen, het afgelegd, het verloren hebbende, enz.; l e u m ò n j ò ë t e u n t è ë t i w a ï h, s a b a b o e b i t, deze stier zal het zeker afleggen, want hij is klein; o e r e u ë n g t i w a ï h d j i p o e m e u n a n g.

@lonaliakbar

sabab tadjam akaj bitjara, lieden, die (een proces, een geschil, een strijd) verloren hadden, bracht hij (n.l. het dwerghert) tot overwinning, doordat hij zeer scherp van verstand en van inzicht was, (Plandō' Kantjé); adat roepa pi *h*an peuë kheun, tiwaïh boeleuën njang peunama, wat haar uiterlijk betreft, het is niet te beschrijven, de volle maan legt het daartegen in schoonheid af, (Banta Beuransah); soeara mangat tiwaïh bangsi, meudjan-djan ri sang bioela, (met) eene stem, die schooner klonk dan eene fluit (eig. waartegen eene fluit het aflegde), en soms als eene viool klonk, (Radja Bada); ploeëng tiwaïh goeda, sneller dan een paard rennen, (zie vbd. i.v. lét I); pantaïh tiwaïh, zeer snel, (zie i.v. pantaïh); zie verder vbd. i.v. ilat, karat, landè III, pada II, padan II, padra, rakab (vorm tiwaïhsan), sama I, sròh II. Peutiwaïh, het doen afleggen, doen verliezen, het onderspit doen delven, overwinnen, verslaan, onderwerpen: ... keu Diwa Akaïh akhé doedòë, peutiwaïh nanggròë sigala bangsa, ... dat D. A. ten slotte alle landen, en alle volkeren zou onderwerpen, (Diwa Akaïh); tapeutiwaïh dròëteu ngòn djih, doe alsof ge het tegen hem aflegt, de mindere van hem zijt, bied geen tegenstand tegen hem. Keutiwaïhsan, of keutiwasan, = tiwaïh, (meer als toestand of resultaat of plotseling); zie vbd. i.v. hò (onder sahò), ta'.

TJA; broeë' tja (uit Perz. boeqtjah), reiszak, knapzak, bedelnap; zie vbd. i.v. kandòë. Zie bō'tja.

TJA' I, (plaggen, kluiten aarde) afsteken, loswerken, plaggen; (ook: losgewerkte of natuurlijke) aardkluit, aardplak, plagge, zode; tanòh tja', = tja' (subst.); aneu' gōt-gōt di tjōng peureula', keudidi meudha' gakidji hana; meung gòh teutōb deungòn tanòh tja', pat lōn bri dja' Pò Meukoeta, een gōt-gōt-vogeltje zit in een peureula'-boom, een keudidi-vogel met een halsband en zonder pooten; als ik nog niet onder de aardkluiten ben bedolven (i.e. nog niet begraven ben), hoe zou ik, Majesteit, u laten gaan, (Goemba' Meuïh; zie ook vbd. i.v. ramah I); djikoeëh tanòh dji'angkōt tja', djitamba' peugèt ngòn koeta, zij groeven aarde uit, haalden de aardkluiten weg, en legden daarvan dammen aan om eene vesting te bouwen, (Noen Parisi); aneu' tja', een houtje, dat aan den dissel (éh) van een ploeg (langaj) uitsteekt om de talòë dham tegen te houden; pheuët tja', zie i.v. pheuët; zie verder vbd. i.v. beuleunta', keuba. Meutja', afgestoken, losgewerkt (van aardkluiten, enz.), bij plaggen. Peutja', laten

@lonaliakbar

tja' of tja' (verb.) met versterkte beteekenis. Teutja', afgestoken, losgewerkt, (van aardkluiten, enz.). Tjeumeutja', de handeling tja' verrichten. Tjeuneutja', de handeling tja', de wijze of het resultaat ervan.

TJA' II, aanduiding in de 2de en 3de pers. van een ouderen neef (cousin).

TJAB I (Perz. tjâp), zegel, stempel, druk, afdruk; zegelen, stempelen, drukken, afdrukken, (ook) schoren en eenigszins oplichten (van een huis, wanneer men b.v. den vloer te laag vindt, of wanneer eene der neuten, keunaleuëng tamèh, verzakt is en men die weer op de juiste hoogte wil brengen; het schoren en oplichten geschiedt met een soedjòë, zie i.v. soedjòë II, of met eene dommekracht, beusòë gila); tjab sikoereuëng, het negenvoudige soeltanszegel, bestaande uit 9 cirkelvakjes, waarvan één — het grootste en bevattende den naam van den regeerenden soeltan — in het midden en 8 — bevattende de namen van 8 beroemde vroegere soeltans, onder wie steeds Soeltan Meukoeta Alam voorkomt — eromheen, werd gebruikt voor sarakata's, die ook wel naar dat zegel genoemd worden, (zie vbd. i.v. tapa'); tjab limòng, (uitdrukking gevormd naar den term tjab sikoereuëng), het vijfvoudige zegel, i.e. de hand als symbool der macht; tadjam peudeuëng ngòn tjab limòng, la'én toempōj doem hana bisa, als het zwaard scherp is en de hand krachtig, dan is de rest (daartegenover) bot en zonder gif, (Tadeukiratō rakidin); tjab moesala, zie i.v. moesala; manò' tjab peudeuëng, zie i.v. peudeuëng; euntjiën tjab, zegelring; bōh tjab, een stempel, een zegel drukken, stempelen, zegelen; moepat-pat geusaleuë' boeleuën, geutjab limpeuën bintang kala, hier en daar was er (op de wandplanken) de maan afgebeeld, en een duizendpoot of het sterrenbeeld de Schorpioen gedrukt, (Pòtjoet Moehamat); tjab roemòh, een huis schoren en oplichten. Meu-, of teutjab, gestempeld, gezegeld, gedrukt, afgedrukt, bestempeld, bezegeld, bedrukt, geschoord en opgelicht. Peutjab, laten tjab, of tjab (verb.) met versterkte beteekenis. Tjeumeutjab, de handeling tjab verrichten.

TJAB II, gew. tjab-tjab, gesmak bij het eten, (minder luid dan klab-klab, doch luider dan tjèb-tjèb). Meutjab-tjab, smakken. Vgl. keutjab.

TJAB-TJIB, of tjrab-tjrib, (freq. van tjib-tjib, of tjrib-tjrib), klanknabootsing van het gepiep van pas uitgebroede kiekens of vogeltjes; zulke geluiden makende; peuësoedjéh tjab-tjib lagèë aneu' manò' ban tjèh, wat is dat daar voor een geluid als dat van pas uitgebroede kiekens. Meutjab-tjib, dergelijke geluiden ma-

@lonaliakbar

kende. P e u t j a b-t j i b, dergelijke geluiden laten maken; b è' k a p e u t j a b-t j i b a n e u' m a n ò', laat de kiekens niet zoo piepen. Vgl. *t j* a b-*t j* i ë b.

*TJ*AB-*TJ*IËB, of *t j r* a b-*t j r* i ë b, ook *k r* a b-*k r* i ë b, klanknabootsing van het geschreeuw van kiekens of vogeltjes, die om de moeder roepen, (een sterker geluid en van grootere kiekens dan t j a b-t j i b); zulke geluiden makende; a n e u' g e u r e u d a d i t j ō n g k a j è ë, d j i t j e u n g e u' o e p e u r e u d è ë k a l e u m a h n a g a; a n e u' p i g ò h k e u m a n g b o e l è ë, p a k r i l a g è ë l e u p a ï h b a' b a j a; s o e a r a *t j r* a b-*t j r* i ë b h a n a l a g è ë, d i p e u r e u d è ë k a t r ō ï h n a g a, de g e u r e u d a-vogeltjes in den boom keken (uit het nest) naar den stam beneden en zagen den draak; die vogeltjes hadden nog geen veeren, hoe zouden ze aan het gevaar kunnen ontkomen; ze schreeuwden hevig (om de moeder, die weggevlogen was om voedsel te zoeken), doordat er beneden bij den stam een draak gekomen was, (Banta Beuransah). M e u *t j* a b-*t j* i ë b, *t j* a b-*t j* i ë b-geluiden makende. P e u-*t j* a b-*t j* i ë b, die geluiden laten maken.

TJABA', niet stil kunnende zitten (inz. van een kind, dat overal met de vingers aan zit, zijne handen niet thuis kan houden), beweeglijk, dartel, speelsch, lastig, onrustig, woelig, (ook van den mond:) praatziek, welbespraakt, aandringend; t j a b a' d j a r ò ë, zijne handen niet thuis kunnende houden, overal met de vingers aan zittende, (zie vbd. i.v. p h o e', en ook i.v. r i b a II); t j a b a' t h a t d j i'é h, wat slaapt (het kind) onrustig; t e u m a d j i b a é' i ë a b i n r i m o e ë n g, a n e u' d j i p l o e ë n g t j a b a' r a j a; d j i p l o e ë n g k e u d é h d j i g r ō b k e u n ò ë, r a'j a t s i n a r ò ë h a b é h g a b r a, vervolgens (nadat Banta Ahmat voor de angstige blikken van het volk de tijgerin gemolken had) ging hij met de melk het paleis in, terwijl de tijgerwelp zeer dartel in het rond rende; hij rende en sprong overal heen, en al het volk geraakte in opschudding, (Gadjah toedjōh oelèë); s a b a b l ō n d e u n g ò g e u p e u h a b a, o e r e u ë n g l i n g k a t j a b a' b a b a h; ..., k e u h i k a j a t g e u j o e ë p e u g è t, n j e u m h a n a r è t l ō n s e u l e u'a h, (ik heb deze hikajat van het dwerghert vervaardigd), omdat ik (die verhalen) had hooren vertellen, en lieden uit mijne omgeving toen met aandrang ... mij verzochten er een hikajat van te vervaardigen, terwijl ik meende geen weg te weten hoe ik het klaar moest spelen, (Plandō' Kantjé); l ō n p e u g è t n j ò ë k ò n n g ò n g a l a', p i h a' t j a b a' g ò b s e u r a j a, ik vervaardig deze (hikajat) niet voor mijn genoegen, (maar) omdat men met aandrang mijne hulp daartoe ingeroepen heeft, (Gadjah toedjōh oelèë); zie verder vbd. i.v. k l a l a. P e u t j a b a'

@lonaliakbar

dròë, zich tjaba' gedragen, doen alsof men tjaba' is. Tjeunaba', het tjaba' zijn; si'-oemoe oedéb*h*an tòm neupandang, peuë geupeunan keunarang gata; teuma neuseu'ōt moeda samlakòë, karangan meu njòë hana meunama; keureuna lōn karang ngòn tjeunaba', gala'-gala' kònngònsadja, haar leven lang had (het oude vrouwtje) nooit (zoo'n samenschikking van bloemen) gezien, (en zij vroeg) „hoe heet deze wijze van bloemen schikken"; de schoone jonkman antwoordde toen: „deze bloemenschikking van mij heeft geen naam; want ik heb ze zoo maar geschikt, zooals mijne vingers eraan kwamen en ik er plezier in had", (Diwa Akaïh).

TJABAH, zie tjabaïh.

TJABAÏH, ook tjabah, sabaïh (Perz. sjâbâsj), goed zoo, mooi zoo, bravo, braaf zoo, (uitroep ter aanmoediging, of goedkeuring, ook gebezigd tegen kinderen, die nog niet kunnen praten, wanneer men hen iets wil laten afgeven, dat ze vasthouden en niet willen afstaan, verder ook tegen dieren bij dierengevechten); tjabaïh, aneu', tjabaïh, braaf zoo, kindje, braaf zoo!, (geef het maar hier); tjabaïh, rakan, padjan tjit lòm, mooi zoo, vrienden, wanneer (zullen we het) weer (doen); kheun tjabaïh, goed zoo enz. zeggen, zijne goedkeuring te kennen geven, goedkeuren, aanmoedigen; peuleumah tjabaïh, zijne kunsten vertoonen, zijn beste beentje voorzetten (om een plasdankje te behalen). Peutjabaïh dròë, = peuleumah tjabaïh; gata tapeutjabaïh dròë ba' teukoe, ge hebt uw beste beentje voorgezet bij den teukoe, hebt getracht een plasdankje van hem te verdienen. Vgl. tib.

*TJ*A'BAN, ook *S*a'ban (Arab. Sja'bân), naam van de 8ste maand van het Moh. jaar, (zie i.v. boeleuën, en verder i.v. beuët, beureu'at, kanoeri, ma'meugang), werd ook als slavennaam gebruikt.

TJABANDA, zie sabanda.

TJABÉH, e.s.v. gespikkelde of gestreepte bot, (geldt als pantang voor iemand, die eene wond heeft); tjabéh di beutò', eene woordverdraaiing voor tjabò' di beutéh, eene open wond aan de kuit; zie verder vbd. i.v. poetéh (spotrijmpje).

TJABEUËNG, tak, vertakking (ook van b.v. een weg), splitsing; ba'dji siba', tjabeuëng limòng, didalam ba' oerat tamòng, de stam is een, de takken zijn vijf in getal, en in den stam loopen aderen, (raadsel, oplossing: de hand); taprèh lōn ba' tjabeuëng rèt, wacht mij waar de weg zich vertakt; bagi nadjih na peuët tjabeuëng, sadjanbileuënglōnkheun nama, de onreine zaken worden in vier groepen verdeeld, ik zal de namen ervan opnoemen, tel ze meteen, (Akeubarō Karim); ta-

@lonaliakbar

rōh tjabeuëng, zie i.v. tarōh; zie verder vbd. i.v. lawin, mita (sprkw.), tangga, tapa'. Meutjabeuëng, getakt, vertakt, zich vertakkend, gevorkt, gesplitst, gespleten (van b.v. de tong van eene slang); ba' glima dròëneu poela djinòë ka meutjabeuëng, de granaatappelboom, dien gij geplant hebt, heeft nu al takken; meutjabeuëng até, met gedachten, die in twee, in verschillende richtingen gaan, op twee gedachten hinkende, (ook) dubbelhartig, valsch, onoprecht; Toehan balaïh keu djih la'nat, sòë njang oemat até meutjabeuëng, de Heer zal met eene vervloeking straffen wie onder het geloovige volk dubbelhartig is, (Plandō' Kantjé); lidah meutjabeuëng, eene gespleten tong, (fig.) eene dubbele tong (hebbende), met twee monden sprekende, dubbelhartig; radja pi paléh *h*an djeuët mat kaleuëm, lidah meutjabeuëng sang meuroea, de vorst is een ellendeling, op wiens woord men zich niet kan verlaten, hij heeft eene dubbele tong als een leguaan, (Noen Parisi); keureuna kamòë lam tapoewajang, lidah meutjabeuëng narit le roepa, want gij drijft den spot met ons, gij spreekt met twee monden en uwe woorden zijn telkens anders, (Djoehan Meusapi). Peutjabeuëng, zich laten vertakken, zich laten splitsen, splitsen, een zijweg aanleggen; peutjabeuëng rèt, aan een weg een zijweg aanleggen. Zie dheuën, ranténg, simpang, tjadheuën.

TJABÒ', diepe open en vieze wond (ten gevolge van eene zweer of puist, inz. aan arm of been); lōn na tjabò' ba' gaki, ik heb eene open wond aan mijn voet; loeka Banta gaki djaròë, lalat sinaròë keunan teuka; ilé danòh badan tjabò', badan that boesō' *kh*iëng lagòjna, op de wonden van B. aan zijne voeten en zijne handen kwamen al de vliegen af; de etter vloeide eruit, zijn lichaam zat vol open wonden, die ontzettend stonken, (Gadjah toedjōh oelèë); zie verder vbd. i.v. tjabéh. Meutjabò', eene open wond hebben. Peutjabò', eene open wond bezorgen, doen ontstaan, doen voortduren.

TJABŌJ, in onrust, in beroering (van b.v. een land door allerlei plagen zooals door een oorlog, door besmettelijke ziekten, door wilde dieren), onrustig, onveilig, geplaagd, onstuimig (van b.v. de zee), woedende, aan het woeden (ook van b.v. eene epidemie); (ook) = peutjabōj; (verder) onrust, beroering, plaag, verzoeking (van den duivel); nanggròë tjabōj, een land, dat in beroering is, een onveilig land; tjabōj ngòn prang, ngòn rimoeëng, in beroering door een oorlog, door eene tijgerplaag; peunjakét teungòh tjabōj, le that oereuëng maté, de epide-

@lonaliakbar

mie woedt hevig, er sterven heel veel menschen; l a'ō t t e u n g ò h t j a b ō j, *h* a n d j e u ë t t a-m e u l a j e u ë, de zee is onstuimig, we kunnen niet uitzeilen; zie verder vbd. i.v. b i m a r a n. s e u t è t (onder p e u s e u t è t). M e u t j a b ō j, = t j a b ō j (adj.), doch minder gebruikelijk. P e u t j a b ō j, in onrust, in beroering brengen, onrustig, onveilig maken, plagen, storen, lastig vallen, afleiden, verleiden, verzoeken, in verzoeking brengen; b è' t a p e u t j a b ō j l ō n, t e u n g ò h l ō n s e u m o e r a t, stoor mij niet, ik ben bezig te schrijven; a d a' t a g a n t o e n g b a' r e u k o e ë n g m a n j a', i b l i h d j a r a' n a n t i a s a; *h* a n d j i p e u t j a b ō j d j é n n g ò n t j è ë t a n, t o e l ō n g T o e h a n n j a n g p e u l a r a, indien men (die amulet) om den hals van een zuigeling hangt, dan blijft de duivel steeds verre van hem; d j é n noch duivel zal hem plagen, de Heer zal hem helpen en hem bewaken, (Pra-'oen); j ō h m a s a n j a n t e u k a t j è ë t a n, d j i p e u t j a b ō j i-m a n m a'n o e s i a; d j i p e u-t j a b ō j t j i t t h a t g o e n-d a h, d j i j o e ë t a k e u b a h n g ò n a g a m a; „a d a' k a k e u-m i ë n g k e u b a d j i k a n, k a-k h e u n T o e h a n k e u n j a n d o e a", dan komt de duivel om het geloof van den mensch van den rechten weg af te leiden; hij doet dat op zeer zorgelijke wijze, hij spoort u aan om den godsdienst (het ware geloof) te laten varen: „indien je heil begeert, zeg dan dat er twee goden zijn". (Toedjōh kisah). Vgl. t j a w ō j, t j e u b ō j.

TJABŌT, uittrekken, uitrukken. (van planten, haren, spijkers, enz.); k a d j i l o e m p a t m e u-d i l è ë-d i l è ë, d j i t j a b ō t k a-j è ë d o e m n j a n g r a j a; d j i g e u l a w a l é n g ò n k a-j è ë a t e u ë h o e l è ë a n e u' r a d j a, zij sprongen om het hardst voort en rukten groote boomen uit; die boomen smeten zij naar de hoofden van de vorstenzonen, (Tjah Koebat). M e u-t j a b ō t, uitgetrokken, uitgerukt. T j e u m a b ō t, de handeling t j a b ō t verrichten; i-n ò n g t e u n g ò h d j i t j e u-m a b ō t, eene vrouw, die bezig is (padi uit het kweekbed) te trekken.

TJADÈN, zie i.v. t j a t ō.

TJADHEUËN, tak, (vgl. d h e u ë n en t j a b e u ë n g); di b i n è h k o e l a m k a j è ë s i b a', t j a-d h e u ë n d j i r a m p a' b a' p i r a j a, aan den kant van den vijver stond een boom, breedgetakt en met een grooten stam. (Banta Beuransah); a n e u' b a' t j a d h e u ë n, zie i.v. a n e u'.

TJADÒË, verknoeid (van iets dat goed bedoeld was), slordig, niet goed uitgevallen, mis, faliekant uitgekomen; t j a d ò ë t h a t b o e ë t d j i, hij knoeit erg, het is knoeiwerk, dat hij verricht, levert; m o e r ò ë s a b a b d j i-p l o e ë n g p a j a h, r ō h d j i-p e u g a h l a g è ë t j a d ò ë; d j i k e u m e u n g k h e u n t o e-a n k o e a m p ō n, r ō h d j i-k h e u n ō n d a m a b e u s ò ë:

@Ionaliakbar

teuma djimeung kheun Diwa Sangsaréh, djikheun biléh goelè rampòë, doordat hij van het rennen uitgeput was, kwam wat hij zeggen wilde er verkeerd uit; hij wilde t.a. zeggen en zeide ō.d.b.; vervolgens wilde hij D. S. zeggen en hij zeide b.g.r., (Diwa Sangsaréh). Peutjadòë, knoeien, slordig maken, verknoeien, faliekant doen uitkomen; bè' kapeutjadòë that boeëtkeu, verknoei je werk niet al te erg, werk niet zoo slordig.

TJA'É, zie sa'é I en II.

TJA'É, zie sa'é I en II.

TJA'È, zie tja'ië.

TJAGA', stelling waarop een instrument rust, vork, bok, affuit, opstelling; beudé, meureujam kalam tjaga', het geweer, het kanon is al opgesteld, (gereed om afgeschoten te worden). Meutjaga', voorzien van een tjaga', opgesteld. Peutjaga', een tjaga' aanbrengen, ervan voorzien, opstellen; peutjaga' meureujam, een kanon opstellen.

TJAGÈË, honigbeer. Zie beuroeang.

TJAH I, kappen, wegkappen, afkappen (van planten), snijden, afsnijden (van gras, riet), open-, schoonkappen (van een tuin, een bosch voor b.v. eene ontginning, een weg); tjah naleuëng, gras, onkruid weg-, afsnijden; tjah lampōïh, oeteuën, een tuin, bosch schoonkappen; zie verder vbd. i.v. oepah, oeteuën, rabò, saphan-sapha, teumbōïh. Meu-, of teutjah, gekapt, weggekapt, enz. Tjeumeutjah, de handeling tjah verrichten; oereuëng Meureudoe tan di nanggròë, doem djibòïh dròë dalam rimba; oereuëng Meureudoe geuloegeusah, dja' tjeumeutjah tiëb-tiëb rimba, de lieden van M. bevonden zich niet in het dorp, zij waren allen naar de bosschen gegaan; de lieden van M. hadden het zwaar (een zwaren arbeid te verrichten), zij waren naar allerlei bosschen gegaan om ze schoon te kappen, (Malém Dagang). Tjeuneutjah, of neutjah, de handeling tjah, het resultaat ervan, boschontginning; 'òh trōïh ba' neutjah Pra'oen oe glé, djipoeblòë goelè rō'-rō' masa, toen P. op eene ontginning in het gebergte gekomen was, ging hij daar elken dag groenten verkoopen, (Pra'oen).

TJAH II, achter-achterkleinkind, afstammeling in den 4den graad, (ook wel verstaan:) achterkleinkind; zie vbd. i.v. moejang, tjoetjò.

TJAH III, zie tjaïh.

TJAH IV, of tjhah (Perz. sjâh), koning, vorst, heer, heerscher, (in hik. en in eigennamen); tjahi alam (Perz. sjâhi 'âlam), heer der wereld, (zie vbd. i.v. alamtarakòj, teugajō).

TJAH-TJŌH, ook keutjah-keutjōh, druk, druk in de weer, druk bezig, jachtend, gehaast; ba' rèt raja mòtò tjahtjōh that, er is op den grooten weg een druk gerij van au-

@lonaliakbar

to's; geuteumagoeën tjah-tjōh saré, wòë lintō treu' malam, ze zijn erg druk aan het koken, vanavond komt de bruidegom thuis. Meutjah-tjōh, druk in de weer, druk bezig zijn. Peutjahtjōh, het druk doen hebben, jachten, haasten; peutjahtjōh dròë, het zich druk maken, druk in de weer zijn, zich haasten, (of) doen alsof men het druk heeft, druk bezig is.

TJAHBANDA, zie sabanda.

TJAHDAH, zie tjahdat.

TJAHDAN, ook sahdan (Mal. sjahdan), wijders, voorts, vervolgens; (ook) afdeeling, hoofdstuk (van een verhaal), (in hik.); teutab 'òhnan sabòh tjahdan, lōn karang njang la'én bagòë, tot zoover dit eene hoofdstuk, ik zal iets anders dichten (van iets anders vertellen), (Indra Bangsawan); zie verder vbd. i.v. lheuëng.

TJAHDAT, ook sahdat, en, in hik. voor het rijm, tjahdah, (Arab. sjahâdah), (Moh.) geloofsbelijdenis; kalimah tjahdat, id.; tjahdat tèëhit (of tòhit), de eerste helft van de Moh. geloofsbelijdenis, (n.l. dat er geen god is dan Allah, zie tèëhit); tjahdat rasoej, de tweede helft van de Moh. geloofsbelijdenis, (n.l. dat Mohammad Allahs gezant is); awaj wadjéb ba' moekalaïh, moetjab tjahdah kalimah doea; tjahdat tèëhit tjahdat rasoej, dalam oesoej lahé njata, in de eerste plaats is de Moslim, op wien de plicht tot naleving van de godsdienstige wet rust, verplicht de uit twee zinnen bestaande geloofsbelijdenis op te (kunnen) zeggen; (n.l.) de belijdenis aangaande Gods eenheid en de belijdenis aangaande Gods gezant, waarvan de beteekenis in de geloofsleer nader blijkt, (Akeubarō Karim); zie verder vbd. i.v. pròë (onder moepròë), soempah (onder peusoempah). Meutjahdat, de Moh. geloofsbelijdenis opzeggen, tot den Islam overgaan; kamòë njang trōïh keunòë hadjat, moemeutjahdat ba' Pò Meukoeta, wij zijn hier gekomen om bij Uwe Majesteit tot den Islâm over te gaan, (Malém Dagang). Peutjahdat, de Moh. geloofsbelijdenis laten opzeggen, leeren, tot den Islâm bekeeren, doen overgaan; katém patéh njòë nasihat, koepeutjahdat gata tjèëdara; ... ikōt djinòë agama Moehamat, koepeutjahdat hé tjèëdara, wil je naar een raad van mij luisteren, dan zal ik je, broeder, de Moh. geloofsbelijdenis leeren; ... volg nu den godsdienst van Mohammad, ik zal je, broeder, de Moh. geloofsbelijdenis leeren, (Malém Dagang; weggelaten zijn de regels geciteerd i.v. mènsòh); zie verder vbd. i.v. rantjana.

TJAHÉT (Arab. sjâhid), getuige, (weinig gebr.). Zie tjoehoet.

TJAHÈT, met een ruk afsnijden,

@lonaliakbar

afrukken met een scherp werktuig (van b.v. een pisangblad met een aan een staak gebonden mes); koetja*h*èt ba' takoeë, ik zal je nog je hals afrukken, (bedreiging). Meu-, of teutja*h*èt, afgerukt, met een ruk afgesneden. Tjeuma*h*èt, de handeling tja*h*èt verrichten.

TJAHEUNG, vooruitstaande (van de tanden), met zulke tanden; tjaheung gigòë, met vooruitstaande tanden.

TJAHI, zie i.v. tjah IV.

TJAHIT (Arab. sjahîd), geloofsgetuige, martelaar; als geloofsgetuige sterven, het martelaarschap zoeken, zich voor het geloof, zich Gode opofferen, in den heiligen oorlog sneuvelen; maté tjahit, als geloofsgetuige sterven, in den heiligen oorlog gesneuveld, (zie vbd. i.v. griët); tadja' tjahit jōh masa njan, pagé tatamòng lam tjeuroega, ga dan het martelaarschap zoeken en ge zult later in het paradijs komen, (Tadeukiratō rakidin); djitjahit kòn keureuna kèë, na meung geuthèë beuhe raja, (Allah zegt dan:) hij is niet ter wille van Mij in den heiligen oorlog gesneuveld, maar om wegens zijne dapperheid beroemd te worden, (Prang sabi van Teungkoe Nja' Ahmat); zie verder vbd. i.v. tanggòë. Peutjahit, als martelaar doen sterven. Zie tjoehada.

TJAHJA, ook tjaja (Skrt. châyâ), glans, afstralende glans, schijnsel, luister; tjahja mata oeròë, de glans der zon, (zie ook sprkw. i.v. oeròë); tjahja moeka, glans van het gelaat, (van schoonheid, of gezondheid, vriendelijkheid, vreugde, strijdlust); jōh njan goerèë mangat até, doemgeu saré tjahja moeka, de goerèë's waren toen zeer vergenoegd en hunne gezichten straalden ervan, (Meudeuha'; zie ook vbd. i.v. kilat, klat I, peungila, pò II, srōt); tjahja mata, de glans der oogen, (ook) als liefkoozingswoord gebezigd, lieveling, (zie vbd. i.v. sipheuët); zie verder vbd. o.a. i.v. djahét, é' I, koemang, matja'alah, peungeuròë, peutalabajoe, pò II, randō-randòë, ranggaïh, reudèë, ri (onder meuri), seu'-meu', sòë, soembang, teuka (onder peuteuka). Meutjahja, glanzend, stralend, glans verspreidend, licht uitstralend; tamsé intan lakoe ragam, lam seupōt klam pi meutjahja, (zij) was als diamant, ook in de duisternis verspreidde zij glans, (Indra Bangsawan); tatkala bangkét dòng peutoea adat, prang djeuët hibat njan meutjahja, wanneer de adathoofden (de hoofden van het land) oprijzen en overeind staan, dan zal er duchtig gestreden worden, dat geeft luister, (Tadeukiratō rakidin); zie verder vbd. i.v. reukah.

TJAHWAT, ook tjawat (Arab sjahwah), zinnelijke begeerte.

@lonaliakbar

lusten, (ook fijn voor) penis, erectie; beudòïh tjahwat, zinnelijke begeerte of erectie krijgen; kreuëh tjahwat, sterke erectie; tjahwat toepè, penis van een eekhoorn, (n.l. die afgebroken in een klapperbladsteel, peuleupeuë' oe, is gevonden, en dan als middel geldt om zinnelijke begeerte en erectie op te wekken, poebeudòïh tjahwat).

TJA'IË, ook, doch minder, tja'è, eene groote spinsoort, waarvan men het witte web op versche wondjes of sneden in de huid gebruikt bij wijze van watje; dja' koetimang si nja' basō, gaki le proeëtdji raja, laat ik het waterzuchtige kleintje wiegen, dat veel pooten en een grooten buik heeft, (zegt men op de tja'ië doelende); bòh tja'ië, e.s.v. gouden knoopjes, die beschouwd worden op de eieren van de tja'ië te gelijken, i.e. met kleine verhevenheden (het vischkuitmotief, bòh eungkōt) zijn versierd en dienen tot sluiting van de voorzijde of de mouwen van een baadje.

TJAÏH, ook, doch minder, tjah, coquet, aanstellerig, mal; tjaïh that inòng njan, koeat that djikhém, (of didi roemòh djingoej njang gèt-gèt), die vrouw is erg aanstellerig, zij lacht voortdurend, (of: ook thuis draagt zij mooie kleeren). Peutjaïh dròë, zich coquet, enz. aanstellen. Zie keu*tjh*a'.

TJAJA, zie tjahja.

TJAJÉ, dun (van eene vloeistof), niet gebonden, niet dik, slap, week, vloeibaar; tiëb-tiëb njang tjajé lagi mabō', nadjih soentō' geubōh nama, op al wat vloeibaar en tevens bedwelmend is (op elke bedwelmende vloeistof) is de qualificatie „onrein'' steeds van toepassing, (Akeubarō Karim); tanòh tjajé, weeke grond (waarop water staat); teupōng njòë tjajé that, dit deeg is erg dun; likat-likat tjajé, zie i.v. likat; zie verder vbd. i.v. kliët, teugō'. Peutjajé, dun enz. maken, verdunnen; pakòn tapeutjajé ië boe njòë, waarom hebt ge deze pap dun gemaakt.

TJAJÉNG (Mal. tjaing), in stukken snijden, stukken afsnijden van, gezamenlijk slachten (van een stuk vee om het te verdeelen); katjajéng ba' sabé-sabé, snijd het in gelijke stukken, snijd er gelijke stukken van af.

TJAKAB, passend, gepast, behoorlijk, zooals het behoort, keurig, netjes, in orde, ordelijk, geordend, aan het doel beantwoordend, geschikt, vaardig, gereed, klaar, (in de beteekenis van gereed meer in hik.); tjakab that boeëtdji, zijn werk is erg keurig, wat hij doet is in orde; tjakab that ba' djimarit, hij spreekt erg gepast, keurig; nanggròë pi djròh agama tjakab, tamsé tingkab roemòh raja, het land bloeide en de godsdienstige aangelegenheden waren goed geordend als de vensters van een

@lonaliakbar

groot huis, (Meudeuha'); d j a-n a n s e u m a h b e u g i n d a T j a h K o e b a t, s ò ë n j a n g t j a k a b t a j o e ë d j a' m i-t a, vorst Tj. K. vroeg toen: „wie is er geschikt om gezonden te worden hem te zoeken, (Tjah Koebat); s e u'ō t T j a h K o e-b a t a d a t m o e m e u n a n, b a' t j a k a b t o e a n s i n g ò h t a-b o e n g k a, Tj. K. antwoordde: „als het zoo is, weest dan gereed, heeren, om morgen te vertrekken. (Tjah Koebat); zie verder vbd. i.v. g a d a n g II, g l a b, l e u n g-k a b, s a n t e u t, s e u r i g a b. M e u t j a k a b, = t j a k a b, (ook) zich gereed maken; zie vbd. i.v. d h a b-d h a b, m a n ò ë, m o e n d j é n g, r a g a b, s e u-l e u p ō n g. P e u t j a k a b, passend enz. maken, in gereedheid brengen of houden; zie vbd. i.v. d j e u m b a I, n a l a m, t a n g-k ō h, t j o e k ō b.

TJAKAH, de twee, veelal met snijwerk versierde, door eene dwarslat (s o e d j ò ë) aan elkaar verbonden en op eene plank als voetstuk (n e u d o e ë' t j a k a h) rustende houten staanders, die dienen om den kettingboom (p e u n g g o e l ō n g of l h ò h) van een weefgetouw te bevestigen door dien kettingboom in eene breede gleuf van de staanders (g h e u ë m t j a k a h) te plaatsen; de dwarslat (s o e d j ò ë) wordt met touwen verbonden aan een tusschen twee stijlen van het huis bevestigd dwarshout (k a-j è ë d i l i k ō t) en door tusschen de huisstijlen en de t j a k a h eene plank (p a p e u ë n t j a-k a h) op te hangen maakt men bij het weven, doordat bij het aanslaan van den inslag de t j a-k a h's heen en weer gaan, een klepperend geluid; b i ë n g t j a-k a h, zie i.v. b i ë n g.

TJAKE, scheef en stijf (van den nek), scheef (van hetgeen stijf en min of meer rechtstandig is, van b.v. den hals van een g e u-n o e k o e, van het heft van een zwaard); r e u n j e u n n j ò ë t j ò t t h a t, é' t j a k e t e u b a' t a'é', wat is deze huistrap steil, je krijgt er een stijven nek van als je haar opgaat, (n.l. van het naar boven kijken); g e u n o e-k o e n j ò ë t j a k e, *h* a n d j e u-ë t l ō n k e u m e u k o e deze rasp is scheef, ik kan er niet mee raspen. P e u t j a k e(-t j a k e) d r ò ë, doen alsof men een scheeven stijven nek heeft.

TJAKEUË, een beetje mank, een beetje kreupel, (b.v. wanneer men een beetje pijn aan één voet heeft, of het eene been iets korter is dan het andere); d j i d j a' t j a k e u ë, hij loopt een beetje mank. P e u t j a k e u ë d r ò ë, opzettelijk een beetje mank loopen, doen of men een beetje mank loopt; p a k ò n k a p e u t j a-k e u ë d r ò ë k a d j a', waarom loop je een beetje mank.

TJAKEUË', e.s.v. fraaien blauwen vogel met witte borst; t j a-k e u ë' i d j ō, eene kleine soort, waarvan de veeren zeer fraai zijn; t j a k e u ë' r a j e u', eene groote soort met minder fraaie veeren; i d j ō b o e l è ë t j a k e u ë', e.s.v. blauw (als de kleur van de veeren van den t j a k e u ë'-vogel).

@lonaliakbar

TJAKÒ I, de ophaler van een weefgetouw, bestaande uit een rechten stok (a n e u' t j a k ò) van palmhout, rotan, bamboe of de bladnerf van een palmboom, waaraan met behulp van verschillende lussen van garen de voor de vorming van het patroon op te halen scheringdraden verbonden zijn; (ook) de ophaler van een scheerraam, zie i.v. s i *w* e u t; t j a k ò t j h i' s r ō n g (of r ō n g) t e u n e u n, (of l o e ë n g t e u n e u n), hoofdophaler om den inslagdraad er onder door te schuiven (of om eene opening te maken voor den inslagdraad), i.e. de gewone ophaler, waarmede men alleen gestreepte of geruite doeken kan weven, in onderscheiding van den bamboezen ophaler voor het inbrengen van goud-, en zilverdraad (t j a k ò k a s a b, of t j a k ò p e u n i l é h, keuze-ophaler; zie ook i.v. p e u n j a r ō', en s a r ō' I); d j i t j é' t j a k ò b o e n j ò ë g è n g g ò n g, d j i t a' m e u d e u n g ò n g b a g ò ë r a p a n a, als zij de ophalers opnam, klonk er een geluid als dat van eene mondtrom en als zij den inslagdraad aansloeg, klonk er een geluid alsof er op eene tamboerijn werd geslagen, (Malém Diwa).

TJAKÒ II, knap, kundig (inz. naar men zich zelf verbeeldt); knapheid, kundigheid; A l a h, t j a k ò t h a t p ò n j ò ë, o, wat is dit baasje knap; p e u l e u m a h t j a k ò, zijne knapheid, zijne kundigheden laten zien, zijne kunsten vertoonen. P e u t j a k ò d r ò ë, zich t j a k ò aanstellen, zijne kunsten vertoonen. Vgl. b a k ò.

TJAKÒ III, (Mal. t j a k a u), snel grijpen (inz. met de klauwen), snel aangrijpen, (in hik.); d j i l a j a n g d r ò ë b a t j o e t d j i p ò, k a d j i t j a k ò d i r o e ë n g g e u r e u d a; l h e u ë h d j i t j a k ò d o e d ò ë d j i k ò h-k ò h, l e t h a t l o e r ō ï h b o e l è ë g e u r e u d a, (de m i l ō n) zweefde een oogenblik in de lucht en greep toen den g e u r e u d a snel in den rug aan; nadat hij de g e u r e u d a snel in den rug had aangegrepen, sloeg hij er met zijne klauwen op, zoodat zeer veel veeren van den g e u r e u d a afvielen, (Tjah Koebat).

TJAKRA I, grap, gekheid, gekeuvel, gebabbel, praatjes, gezwets; p ò h t j a k r a, schertsen, boomen, babbelen, keuvelen; a d a t h a n a t a t r ō h t a l e u n g ò g ò b p e u g a h, m e u n a n p i s a h t a t e u m è ë p a h l a; 'ò h k a t a l e u n g ò g ò b h i k a j a t, d o e ë' b e u s e u n g a b b è' l e t j a k r a; s o e p a j a n e u b r i o e l é T o e h a n, p a h l a m e u n a n n j a n g t h a t r a j a, hebt ge (de hikajat Noeboeët Nabi) niet in bezit, dan verkijgt ge toch hetzelfde loon (in het hiernamaals), wanneer ge een ander eruit hoort voordragen; hoort ge iemand uit die hikajat voordragen, zit dan stil en babbel niet, opdat de Heer u het groote loon voor het aanhooren ervan zal geven, (Noeboeët Nabi); d i g ò b g e u d o e ë' d o e m g e u m o e p a k a t, g e u b e u ë t h i k a j a t

@lonaliakbar

geupòh ngòn tjakra, de lieden zaten met elkaar te overleggen, uit een hikajat voor te dragen of te schertsen, (Prang Gōmpeuni; zie ook vbd. i.v. kalō', pitaḥ, en verder i.v. gèt). Meutjakra, grapjes maken, schertsen, boomen, keuvelen, babbelen; badan seudang oemoe sampòë, lòm pi ragòë ba' meutjakra, (hij had) een passenden lichaamsbouw en een passenden leeftijd, en was een aangename prater, (Banta Ahmat). Peutjakra, = meutjakra, doch opzettelijker, of met verhalen, grapjes tot object, (grapjes) maken, schertsen, enz., (ook) praatjes, grapjes, scherts, gescherts; bè' kapeutjakra le that haba, verkoop niet zooveel praatjes; seureuta teutawa ngòn meungilòë, teusinjòm poetròë ngò peutjakra, terwijl zij daarbij schaterend lachte, zoodat de prinses glimlachte bij het hooren van het gescherts, (Diwa Akaïh); di meura' meuïh teungòh bōh lagèë, leubèh ba' dilèë djimè peutjakra; lòm pi ramè teuma geumeukhém, doem *h*an teu'iëm bansineuna, de gouden (wonder-)pauwen gingen door met allerlei gekheid uit te halen, en maakten grapjes nog meer dan te voren; (de hofjuffers) lachten nog luider, niemand hield zich stil, (Diwa Akaïh). Zie tjakri.

TJAKRA II (Skrt. cakra), rad, radpijl, werprad, (gew. gehouden voor) e.s.v. werpspies, (in hik.); tjakra dōnja, „het rad der wereld'', (naam van een schip van Meukoeta Alam met eene door een geloovigen djén bezielde kiel en gebruikt in de expeditie tegen Si Oedjoet, verder in hik. ook gebruikt als naam van eene soort van schip); ďjimat tjakra djipoeséngpoeséng, hana bandéng tadjam mata; djisròm oe ateuëh Éseutat Moehébat, reudjang djiloempat pantaïh sigra, hij nam een zeer scherp werprad in de hand, dat hij ronddraaide en vervolgens naar É. M. wierp, die snel (van zijn rijdier) afsprong, (Diwa Akaïh): adat tapatéh narit kamòë, djimeunan rindang njòë Tjakra Dōnja, indien gij naar onzen raad wilt luisteren, dan heete deze scheepskiel Tj. D., (Malém Dagang); padoem sambō' ngòn koeangkang, béntjalang ngòn tjakra dōnja, talrijke s., en k., b. en tj. d., (Malém Diwa); ladōm sambō' njan ngòn banténg, meutjandréng ngòn tjakra dōnja, sommigen (gingen in) s. en b., varende naast tj. d., (Pòtjoet Moehamat). Meutjakra, een tjakra hebben, met een tjakra gewapend zijn; njang meutjakra beuloeta-loetaran, gala' takalòn lakoe roepa, die met tjakra's gewapend waren, wierpen elkander daarmede, en het was een ge-

@lonaliakbar

noegen om er naar te kijken, (Diwa Akaïh).

TJAKRA-TJAKRI, klanknabootsing van het lawaai van b.v. eene rumoerige menigte, van eene menigte in rep en roer, van twistende lieden; dergelijke geluiden, lawaai, rumoer makende; doemna dagang tjakra-tjakri, han djitoekri poebitjara; geutaré' idja dibadan, djaròëdji, toean, ateuëh djeumala, al de Klinganeezen (door het krijgsvolk beroofd) maakten rumoer, zij wisten niet wat zij doen moesten; hunne kleeren werden hun van het lichaam afgerukt, terwijl zij, heer, hunne handen op hun hoofd hielden (om genade te smeeken), (Pòtjoet Moehamat). Zie kra-kri.

TJAKRABALA, zie tjakrawala.

TJAKRABALAT, zie tjakrawala.

TJAKRAWALA, ook wel tjakrabala, tjakrabalat, (Skrt. cakrabâla, kring, horizon), hemelsche sfeer, hemelgewelf, firmament, rondwenteling der hemellichamen; silagi na idaran tjakrawala, zoolang er eene rondwenteling der hemellichamen bestaat; langèt toedjōh bandoem meugisa, tjakrawala han tòm meugiséng;..., de zeven hemelen draaien alle rond, en de hemellichamen schuren in hunne wentelingen nooit langs elkaar, ..., (Tambéh toedjōh blaïh; zie de hierop volgende regels i.v. lapéng); ... bintang siri njang kaseupōt, njan ka djitōb lé goerahna; siri djirém njang han meugra', han djitém dja' tjakrawala; leumah neu'eu dalam pala', 'Arian bidja' ba' meu'angka, ... welke ster donker was, bedekt door eene verduistering, welk (hemel-)lichaam zich niet bewoog, waarvan de rondwenteling hokte, dat alles zag hij bij het wichelen, 'A. was knap in het maken van wichelberekeningen, (Noen Parisi); ..., bintang toedjōh tjakrabalat, djikeunaj moepatlimòngpeukara, ... de Pleiaden en de wenteling der hemellichamen, zij wist die vijf zaken (in hare wichelkunst) te vinden, (Banta Beuransah).

TJAKRÈË; awé tjakrèë, zie i.v. awé.

TJAKRI, syn. van tjakra I (zie aldaar), (techn.) syn. van hadi (zie aldaar); zie vbd. i.v. djeumba I, poe'euët, singké. Meutjakri, = meutjakra, of meuhadi; balé bè' kabri, aneu' teungkoe, han koemeunabsoe pòda di gata; meusé, aneu', koemita soedi, koemeutjakri koemeuseunda, geef haar dan maar niet, mijn zoon, ik begeer uwe zuster niet; het was alleen om als het ware naar haar te informeeren, mijn zoon, ik maakte alleen grapjes, ik schertste, (Malém Dagang); oentōng tjoet koe djiba-ba, 'òhrajabatjoetba' djeuët meutjakri, zoo

@lonaliakbar

lang je klein bent, brengt vader je overal heen, ben je wat grooter geworden, moge je dan in staat zijn te meutjakri, (= meuhadi), (wiegelied); zie verder vbd. i.v. kabat, mènsa.

TJAKROEM, geneurie, waarmede de dalém's van een sadati de zangen van den sadati inleiden of begeleiden. Meutjakroem, dat geneurie doen hooren, aldus neuriën.

TJALABIA, e.s.v. lekkernij, vervaardigd van gadōng.

TJALAM-MALOM, door elkander, niet gelijk, niet tegelijkertijd, niet geordend, niet geregeld, onordelijk, in wanorde, verward, janboel; tjalam-malōm that djimeuseulaweuët, wat reciteeren ze de seulaweuët door elkaar; djimarit tjalam-malōm, *h*an djitoepeuë kheun, hij spreekt verward, hij weet niet te zeggen wat hij te zeggen heeft; bè' kameukawén lam gampōng njan, tjalam-malōm that, *h*an djeuët tatoeëng keu bië', bandoem bië' moemoekah, je moet geen vrouw uit dat dorp nemen, het is daar een janboel, men kan er geen vrouw nemen als echtgenoote, het zijn allemaal vrouwen, die ontucht plegen; tjalam-malōm ba' meuneugòë, alamat nanggròëtanpeutoea, ze bewerken de velden niet in denzelfden tijd, een teeken dat het land geen hoofden heeft, (Pòtjoet Mochamat; zie den hieraan voorafgaanden regel i.v. reuta'). Peutjalam-malōm, door elkander doen, dooreenwarren, mengen, dooreenmengen, in wanorde brengen; bè' tapeutjalam-malōm areuta lōn ngòn areuta gata, *h*an tatoeri treu', doe het mijne en het uwe niet door elkander, straks kunt ge ze niet van elkander onderkennen; bè' kapeutjalam-malōm dròëkeu keunòë, meng je niet hier (in ons gezelschap). Zie tjalōm I.

TJALAWALA, in de war, verward; boeët ka tjalawala, de zaak is in de war geraakt; lōn ka tjalawala, hana lōn toehò sahò lé, ik ben in de war, ik weet niet meer hoe te gaan (of hoe te doen). Peutjalawala, in de war brengen, verwarren.

TJALEUËT, ook paleuët, litteeken, (kleiner dan parōt); tjaleuët plawa, litteeken eener pok, pokputje. Meutjaleuët, een litteeken, litteekens hebben of achterlaten; di roeëng gata ka meutjaleuët, peuë sabab, er is op uw rug een litteeken, wat is de oorzaak ervan. Peutjaleuët, een litteeken vormen, achterlaten.

TJALITRA (Skrt. caritra), verhaal, vertelling, overlevering, geschiedenis; verhalen, vertellen, beschrijven, overleveren, overbrengen (van iem.'s woorden); pò tjalitra, de verhaler, de verteller, de overleveraar, de auteur van een geschrift, (zie vbd. i.v. teubaj); zie verder vbd. o.a. i.v. pakhō', peurawèh,

@lonaliakbar

soeloetan, tjathé, en van het gebruik als werkw. o.a. i.v. meuroeah, moealat, pangkèë, patè, peurawèh, roengga III, sakét, salasilah, salōran, ta', teurata'. Meutjalitra, verhaald, verteld, overgeleverd, overgebracht, de handeling tjalitra verrichten; sinankeu Nabi neumeuhaba, oereuëng njang leungò pi that likha; laloe Djébra'i neumoebri saleuëm, Nabi pi gameum meutjalitra; geunab lhèë seun moebri saleuëm, neuseu'ōtkeu siseun sigra-sigra, daar zit dan de Profeet (Mohammad) te praten en de lieden, die naar hem luisteren, luisteren met geboeide aandacht; (de aartsengel) Gabriël groet hem met den vredesgroet, maar de Profeet gaat geheel op in hetgeen hij aan het vertellen is; pas als G. drie keeren den vredesgroet heeft gebracht, antwoordt de Profeet snel één keer, (Toedjōh kisah); zie verder vbd. i.v. haba. Peutjalitra, = tjalitra (verb.) met versterkte beteekenis; zie vbd. i.v. hikajat, lagèë, lheuëh (onder peulheuëh), reubōh-reubah.

TJALÒ', eenigszins diepe plaats, kuil in een veld, sawah, aan den oever van eene rivier of kreek, waar gew. ook in den drogen tijd water in zit, kleine op zich zelf staande waterplas, (ook) op zich zelf staand boschje op eene vlakte, bosschage; pat na dji'eu ië sitjalò', pat meuroempò' loeëng sideupa; djimeusoetjilé di sinan, nadjih badan *h*an djikira, waar ze een plasje water zien, waar ze een greppeltje van een vadem aantreffen, daar reinigen ze zich maar, zonder zich te bekommeren om de onreinheid van hun lichaam, (die daardoor niet verdwijnt), (Akeubarō Karim); lam tjalò' njan na rimoeëng, in dat boschje bevindt zich een tijger; zie verder vbd. i.v. bahië (sprkw.), pataroeli. Meutjalò', met tjalò's; le that meutjalò'-tjalò' oemòng njòë, deze sawah zit vol kuiltjes.

TJALŌM I; meutjalōm, door elkander, dooreengemengd, vermengd, verward, niet gelijk, niet geordend, niet geregeld, in wanorde; (ook) zich mengen, zich inlaten, zich afgeven, omgaan (met); bè' kameutjalōm (of kapeutjalōm dròë) oe gampōng njan, je moet je niet in dat dorp mengen, je moet je niet afgeven met de menschen van dat dorp; tjalōm-malōm, = het meer gebruikelijke tjalam-malōm, (zie aldaar). Peutjalōm, door elkander doen, dooreenwarren, dooreenmengen, mengen, in wanorde brengen; peutjalōm dròë, = meutjalōm (verb.).

TJALŌM II, zie tjalōng.

TJALŌNG, ook tjalōm, e.s.v. djeroek met een afgeplatten vorm en zoetachtigen smaak; Atjèh tjalōng, de Atjèher is een paederast, sodomieter van een A-

@Ionaliakbar

tjèher, (scheldwoord, inz. gebezigd door een a n e u' R a w a in antwoord op het scheldwoord R a w a m e u'i k o e, zie i.v. r a w a II; naar men zegt, naar een dorp T j a l ō n g in Pidië, waar de sodomieterij het eerst of het meest voorkwam); t ō' p a n g t j a l ō n g, aanduiding of bijnaam van den hond in verhalen, (zie vbd. i.v. t è ë); R a'n a G o e m p i t a p i k a d j i s i n j ò m, o e b é b ò h t j a l ō m t a n m e u d a'w a, R. G. glimlachte, zoodat zijn mond een t j a l ō m-vrucht geleek, en maakte geen tegenwerping, (of ... glimlachte, en maakte geen bezwaren, zelfs niet ter grootte van eene t j a l ō m-vrucht), (Boeda' Meuseukin).

TJALŌT, uittrekken, uitrukken, (inz. van gras, van onkruid, ook van b.v. haren); t j a l ō t n a l e u ë n g, ō' p o e t é h, gras (of onkruid), grijze haren uittrekken. M e u t j a l ō t, uitgetrokken, uitgerukt. T j e u m a l ō t, de handeling t j a l ō t verrichten. Vgl. l ō t I, t j a b ō t.

TJAM, zie t j h a m.

TJAM-TJAM-TJÒË; m e u'è n t j a m-t j a m-t j ò ë, aapje spelen, i.e. e.s.v. suggestie-spel, waarbij een der kinderen, dat de aap moet worden, ō n k r o e s ō n g omgebonden krijgt, dat den staart moet verbeelden, vervolgens met een kleed wordt bedekt, waarna de andere kinderen op zijn rug kloppen onder het opdreunen van een grootendeels onverstaanbaar versje, dat zoolang wordt herhaald, tot het kind, een jongen, onder het kleed een aap is geworden, d.w.z. een aap nabootst, als een aap in een boom klimt enz.; is hij in een boom geklommen dan mag men hem niet bij zijn naam roepen, want dan valt hij; wil men de suggestie opheffen, dan roept men hem bij zijn naam, wanneer hij weer op den beganen grond is; het rijmpje, naar welks beginwoorden het spel wordt genoemd, luidt: t j a m-t j a m-t j ò ë, t j ò' t i l a m t j a r i m a n g k ò ë, w ò ë-w ò ë o e l a n g, o e m ò n g s i j ō' o e m ò n g s i j a n g, d a r a h l i n t a h k e u m e u l i s a n, t j a m t j i l i a m p ō n, ō n b a l a b è'-b è', b e u d ò ï h d j a' m e u n a r i, d a b a n g g i, ō n m o e l è'-m o e l è', (waarvan de laatste woorden beteekenen: sta op, ga dansen, opiumschuiver, — i.e. aap —, ō. m.-m.), (het versje wordt ook gebruikt om een kind een olifant te laten nabootsen, zie i.v. g a d j a h; i. pl. v. d a b a n g g i zegt men dan t j a m t j i l i). Vgl. t j è'-t j è'-m a l i t j è', t j h ò'-k a l i t j h ò'.

TJAMA, zeemeeuw.

TJAMBŌ', ook s a m b ō', zweep, dun rotanstokje, badinetje. Zie s e u n o e ë t, t j e u m e u t i.

TJAMBŌNG (Men. t j a m b o e ë n g), groote porceleinen kom, waarin rijst en groenten worden opgedischt, gew. m a n g k ō n g genoemd.

TJAMPEUNA, ook t j é m p e u n a, t j e u m p a n a, (Mal. d j e m p a n a), draagstoel, staatsiedraagstoel, (in hik.); k a d j i t e u b i ë t o e l o e a t a m a n,

@lonaliakbar

dji'é' jōh njan ateuëh tjampeuna, zij ging den tuin uit en steeg toen in eene draagstoel, (Tjah Koebat).

TJAMPLI, of tjapli, Spaansche peper, lombok; soorten: tjampli awé of tj. rajeu' (de gewone groote en langwerpige soort), tj. gadéng (ivoorkleurig), tj. piët (klein en kogelvormig), tj. poeta of boeta (de Jav. lange peper, Mal. lada pandjang of tjabé djawa, behoort tot de aweuëh peuët plōh peuët), tj. tjoet of tj. tjina (de kleine, langwerpige, zeer heete soort, Mal. tjabé rawit), tj. meutoembòb (kort en dik); tjampli kléng, of tj. thō, gedroogde lombok, (gew. de groote soort); boengòng tjampli, zie i.v. boengòng; keu'euëng bòh limèng niba' tjampli, ka trōïh djandji teuka masa, blimbing is (nu) heeter dan lombok (i.e. alles is omgekeerd, de wereld loopt ten einde), de tijd daarvoor is gekomen, (Pòtjoet Moehamat); zie verder vbd. i.v. banda (sprkw.), keu'euëng (sprkw.), lasa, piroeët, seu'oeëm (sprkw.), teukeudi (sprkw.), tiët. Meutjampli, lombok hebben, met lombok. Peutjampli, lombok doen in; koepeutjampli ba' babahdji, ik zal haar mond met lombok inwrijven, (bedreiging).

TJAMTALIRA, oude, in hik. voorkomende, naam van Sumatra, inz. van het oude rijk Samoedra — Pasè op de Oostkust.

TJAMTJA, ook tjantja (Perz. tjamtjah), lepel (van metaal, blik of porcelein); tjamtja aweuë', ronde en diepe blikken lepel, (gelijkend op een aweuë', lepel van klapperdop); tjamtja aneu' djaròë, vork; zie verder vbd. i.v. teumò'. Meutjamtja, een lepel, lepels hebben, bij lepels.

TJAMTJI, of samsi (Perz. sjamsjîr), sabel, zwaard, (in hik.); laloe djisoeët sabòh samsi, matadji meusé toemba' soeasa, vervolgens trok hij een zwaard uit, waarvan het lemmet op eene piek van soeasa geleek, (Diwa Akaïh); zie verder vbd. i.v. gandòë, (waar in de vertaling knots te verbeteren in sabel).

TJAMTJOEROEÏH, tuinkerszaad, (behoort tot de aweuëh peuët plōh peuët).

TJANAM; talòë tjanam, eene dunne doch sterke soort touw, o.a. gebruikt als vliegertouw, (voor de glajang kleuëng).

TJANANG, eene kleine soort gong, klein koperen bekken met een slagknop in het midden, waarop met een omwonden stok (gò) wordt geslagen, wordt gebruikt als omroepersbekken, of in een stel van twee in een soeléng-orkest, (zie i.v. soeléng, vbd. i.v. kahwa, likha, moekhalapé, paloe, *srang*, en zie ook i.v. mòng-mòng); tjanang triëng, (eig. bamboezen bekken), e.s.v. snaarinstrument, bestaande uit een bamboe-

@lonaliakbar

koker, waarvan drie vezels zijn losgemaakt en als snaren over een kam gespannen, terwijl aan den onderkant eene langwerpige opening is aangebracht, wordt met een stokje bespeeld; tjitjém tjanang, e.s.v. vogel.

TJANDÉN, mooi, schoon, lief, bevallig; bè' kadja' thōn njòë, bòh até tjandén, areuta dalém hana sapeuëna, ga niet dit jaar (ter bedevaart naar Mekka), lief hartje, uw broeder heeft volstrekt geen middelen, (sadati-vers); ba' boengòng keureutaïh tjandén, zie i.v. keureutaïh; zie verder vbd. i.v. koetjandén, teudjali.

TJANDOE I, onvermengde toebereide opium, (vgl. apioen, madat); piëb of isab tjandoe, opium schuiven; gò tjandoe, opiumpijp; djambō tjandoe, opiumhut, waar men in gezelschap opium schuift; pa' tjandoe, zie i.v. pa' II; è' tjandoe, aanzetsel van opium in eene opiumpijp; minjeu' tjandoe, = minjeu' keumoenjan (zie i.v. keumoenjan, o.a. gebruikt om met tabak vermengd te worden). Meutjandoe, opium hebben, opium schuiven; si meutjandoe, opiumschuiver.

TJANDOE II; tjandoe peuti (Mal.), juweelenkistje of trommeltje.

TJANDÒNG, de kromme punt van e.s.v. kapmes (parang tjandòng, zie i.v. parang), dienende ter bescherming van het lemmet; parang lōn kapatah tjandòng, mijn kapmes is aan de punt gebroken. Meutjandòng, voorzien van een tjandòng; parang meutjandòng, = parangtjandòng.

TJANDRÉNG, zie tjindréng.

TJANÈ (Tamil çaṇai), slijpen, wetten op een draaibaren slijpsteen, ook tjanè of batèë tjanè genoemd, bestaande uit een slijpsteen, geplaatst op eene tusschen twee staken draaibare houten rol, die men bij het slijpen heen en weer draait door beurtelings aan de einden van een eromheen gewonden touw te trekken, terwijl een ander het te slijpen voorwerp tegen den slijpsteen houdt, (zie vbd. i.v. lapè); keureutaïh tjanè, schuurpapier. Meu-, of teutjanè, geslepen, gewet. Tjeumanè, de handeling tjanè verrichten. Tjeunanè, de handeling tjanè, de wijze of het resultaat ervan; gèt that tjeunanè sikin njòë, dit mes is zeer goed geslepen.

TJANÈ', bijtrosje van de bloeikolf (moe) van palmgewassen, zooals klapper, djō', nibōng, pineung, (n.l. zijtakje van de hoofdspil, waaraan eerst de bloem en daarna de vrucht zich ontwikkelt; van den klapper, ook djoenggreuëh genoemd, o.a. gebruikt tot soegòë, zie aldaar), (fig.) tak, onderdeel, afdeeling, hoofdstuk; pineung sitjanè', een bijtrosje, een takje pinangnoten; doea plōh doea Meuntròë Adan, tjanè' bisan

@lonaliakbar

ngòn pòteu radja, van de XXII (Moekims) M. A., die tot den koning in de verhouding van bisan stond, (Pòtjoet Moehamat); 'òh ka trōïh ba' sabòh tjanè', djibeudòïh, reunè' niba' njang ka, in dit eene hoofdstuk is het verhaal nog schitterender, (Goemba' Meuïh). Meutjanè' (-tjanè'), zijtakjes enz. hebbende, in afdeelingen verdeeld; narit gata meutjanè'-tjanè', wat ge zegt, heeft verschillende onderdeelen.

TJANG, (met b.v. een zwaard) hakken, houwen (op), neerhakken, neerhouwen, in stukken hakken of houwen, fijnhakken, fijnsnijden, kerven; tjang bakōng, tabak kerven; bakōng tjang, gekorven tabak; tjang panaïh, zie i.v. panaïh I; tjang sambaj, bladeren, bloemen, vruchten fijnsnijden tot sambaj; si geutjang, die neergehouwen moge worden, (scheldwoord, vooral gebezigd door vrouwen tegen hare echtgenooten, zie verder i.v. geutjang); zie verder vbd. o.a. i.v. lhat II, loelōïh, peungilòë, phoe', poega, roeeuëng (onder meuroeeuëng), sa I, simban (onder peusimban), simeureulét, soempah (onder peusoempah), ta', takōt, timphië'. Meutjang, gehakt, gehouwen, neergehakt, enz., (ook) de handeling tjang verrichten, tjang met meerv. subject, op elkander hakken, houwen; zie vbd. i.v. kilat, leunjoeë', meu'èn, rampang, rō', salé-ala. Peutjang, laten of doen tjang of meutjang, laten vechten, laten strijden; pakri meugriët tadja' gata, kamòë njang na *h*an djeuët tapeutjang; kamòë la'én mantòng doemna, pakòn gata teubiët oe blang, hoe kunt gij (heer) zoo'n haast hebben om u in den strijd te begeven, kunt gij ons, die hier zijn, niet laten vechten; wij anderen zijn er allen nog, waarom wilt gij naar het slagveld gaan, (Radja Bada); Radja Bada raja tantra, binatang rimba djeuët djipeutjang, R. B. had een machtig leger, hij kon (zelfs) de dieren des wouds laten vechten, (ten strijde voeren), (Radja Bada); njankeu sabab djeuët keu salah, tapoebantah oereuëng doea; roedéh tajoeë dòng roenòë tajoeë prang, boeët tapeutjang radja doea, dat is de reden, waarom gij verkeerd doet, gij stookt de twee mannen tegen elkaar op; genen kant laat gij stand houden en dezen kant laat gij strijden, daarmede brengt ge de twee vorsten er toe met elkaar te strijden (Pòtjoet Moehamat). Tjeumeutjang, de handeling tjang verrichten; zie vbd. i.v. peutjrò', sè, seuriwòë.

TJANGA', e.s.v. reiger met blauwe veeren.

TJANGAH, e.s.v. zeevisch, rond van lichaam, roodachtig van

@Ionaliakbar

kleur en met roodachtige vinnen.

TJANGGANG, lang van beenen of pooten (ook tjanggang gaki), of van nek (ook tjanggang takoeë) en daarbij kort van lichaam, langbeenig, langpootig, langhalzig; meungnjò hana siwaïh di blang, daroeët tjanggang djeuët keu radja, als er op het veld geen siwaïh (e.s.v. roofvogel) is, is de daroeët tjanggang koning, (sprkw., z.v.a.) in het land der blinden is éénoog koning. Peutjanggang dròë, zijn hals rekken.

TJANGGÈ, in hik. voor het rijm ook tjanggòë, langgegroeide nagel, gew. aan duim of pink (als sieraad), (ook) gouden kunstnagel (die over een langgegroeiden nagel wordt geschoven, ook tjanggè goekèë genoemd), (verder) gouden nagelvormig haarsieraad, (ook) puntig en gebogen uitsteeksel aan de scheede van een reuntjōng bij de opening, of aan het heft van een gliwang, (ook) het puntige uiteinde van het knievormig gebogen heft van een reuntjōng, (voorts) puntig naar boven loopend versieringspatroon aan de pijpen van eene broek; lheuëh njan neudjō' seuloeeuë peudeundang, tjanggè sitoelang bòh roe soeasa, verder gaf hij hem (n.l. Pòtjoet Moehamat aan Pangoelèë Meunaròë) eene karmijnroode broek, gouden kunstnagels van een toelang lengte, en bòh roe's van soeasa, (of: ... broek met tjanggè-versieringen van een toelang lengte, ...), (Pòtjoet Moehamat; zie ook vbd. i.v. diwangga, waar tjanggè ook opgevat kan worden als broekversiering en de regel dan te vertalen is: ... van rood diwangga met ingelegde en met edelsteenen bezette tjanggè-versiering); di oedjōng ō' djigantoeng tjanggè, di oedjōng tjanggè djigantoeng geunta, aan de punt (slip) van hare haarwrong heeft zij een gouden nagel gehangen en aan de punt van den gouden nagel een belletje, (Malém Dagang); keupoela tjanggè, zie i.v. keupoela; bòh mamplam tjanggè, zie i.v. mamplam (met eene gebogen punt); tangkoelō' tjanggè (of meutjanggè), een hoofddoek zoodanig om het hoofd gevouwen, dat hij aan den voorkant uitsteekt en eene overwelfde opening vormt, waarin bloemen kunnen worden gestoken, (eene wijze van hoofddoek dragen van b.v. den lém sadati, en ook genoemd tangkoelō' tjeungeu' mòn, in den put kijkend, zie ook i.v. tangkoelō'), (of) zoodanig om een koepiah gewonden, dat hij aan één kant dikker is opgerold en een opstaand uitsteeksel vormt. Meutjanggè, lange nagels, gouden kunstnagels hebben of dragen, voorzien van een tjanggè, met een tjanggè; sō' seuloeeuë njang meutjanggòë, leubèh sambinòë niba' njang ka, zij trok eene

@lonaliakbar

broek aan met eene tjangg è-versiering en zag er nog schooner uit, (Malém Diwa); zie verder vbd. i.v. djoehang, reuntjōng.

TJANGGÒË, zie tjanggè.

TJANGGOEË', kikvorsch, (het ophangen van een gedooden kikvorsch onder aan de huistrap geldt als een middel om regen te verwekken); soorten; tjanggoeë' phang (de groene langpootige waterkikvorsch, die o.a. in sawahs huist, en ook tj. idjō wordt genoemd), tj. pisang (groen met donkerkleurigen rug en lange pooten, klimt in pisangboomen), tj. poerèë (met ruwe, bultige huid), tj. *prò* of *pòng* (groot met dikken buik en sonoor geluid, zie i.v. *prò*), tj. sira (klein, huist in putten); „tjanggoeë' meusoe kiam boenjòë, di djih njan peuë salèh haba"; „moetjab teuseubèh poedjòë Rabi, *h*an teungeutlé malam djoela; soelōïh njang akhé bandoem djibeudòïh, hana sabòh njang *h*an djaga; soebḥâna 'llâh Rabén ma'boet, njan djiseuboet bandoem rata", (de Joodsche geleerden vroegen:) „en de kikvorschen, die met heel veel lawaai geluid maken, wat zeggen ze daarmee"; (Ali antwoordde:) „ze verkondigen den lof van mijnen Heer, ze slapen niet meer als het laat in den nacht is; in het laatste derde deel van den nacht staan ze alle op, geen een is er dan die niet wakker is; lof zij den Heer, die aangebeden wordt, dat is het wat ze allemaal zeggen", (Èëlia toedjōh); zie verder vbd. i.v. teupoeë', tinggōng, en van wat naar den tjanggoeë' genoemd wordt i.v. awé, barah I, boeja, pha I, pi', troeëng. Meutjanggoeë', vol kikvorschen zittend, waar kikvorschen in huizen.

TJANGKÉ (Mal. tjangkir), kopje met een oor, (mod., weinig gebr.).

TJANGKÉNG, ook djangkéng; tjangkéng-mangkeuëng, ook tjangkéng-lahé, spartelende, zich in allerlei bochten wringende, vallende en opstaande (van b.v. vluchtenden), schots en scheef, door elkander, in wanorde, in verwarring; djisa' tjoetjò' ō' tjangkéng-mangkeuëng (of tjangkéng-lahé), zij heeft hare haarnaalden schots en scheef in het haar gestoken; djimeulawan tjangkéng-mangkeuëng, neumat 'òh kòng niba' njangka, (het dwerghert) verzette zich, zich in allerlei bochten wringende, (maar de oude man) hield hem nog steviger vast, (Plandō' Kantjé); djibeudòïh ninan tjangkéng-mangkeuëng, toempang ngòn keu'iëng meugeugisa, die daaruit opstonden, zich (van de pijn) in allerlei bochten wringende en met de handen om hun middel rondtollende, (Pòtjoet Moehamat; zie de hieraan voorafgaande regels i.v. 'ò); ta'eu djiploeëng

@lonaliakbar

tjangkéng-mangkeuëng, meutjawië' keuëng ba' pageuë koeta, men zag hen vluchten, al vallende en opstaande, en met hunne kinnen aan de omheining van de vesting hakende, (Malém Dagang); zie verder vbd. i.v. rabò. Meu-, of teutjangkéng, (liggend) met de beenen of de pooten in de lucht (van b.v. een dier, eene tafel), onderste boven gekeerd. Peutjangkéng, onderste boven keeren, overhoop halen. Vgl. djrangkéng.

TJANGKÉNG-LAHÉ, = tjangkéng-mangkeuëng.

TJANGKÉNG-MANGKEUËNG, zie i.v. tjangkéng.

TJANGKLA', welbespraakt, welsprekend, wel ter tale, knap, handig in het spreken, keurig, vloeiend van taal; hana gèt atō deungòn sandja', hana tjangkla' *h*an tòm biasa, (de verzen) zijn niet goed van rhythme en van rijm, vloeien niet wel, (want) ik heb mij nooit (in het vervaardigen van hikajats) geoefend, (Dioe Pling-gam); zie verder vbd. i.v. aja', meuroeah, oemòng, oera-oera, sawō II. Peutjangkla' dròë, zich tjangkla' aanstellen.

TJANGKÒ' (Mal. tjangkoek), stek, afzetsel (van eene plant). Zie gasi.

TJANGKŌJ, ijzeren hak of spade om grond om te werken, patjol; daarmede omspitten, omwerken, patjollen; hoekōm tjangkōj, zie i.v. hoekōm. Meutjangkōj, met den tjangkōj omgewerkt, omgespit, een tjangkōj hebben. Peutjangkōj, = tjangkōj (verb.) met versterkte beteekenis. Tjeumangkōj, de handeling tjangkōj verrichten; zie vbd. i.v. lasa.

TJANGTJÉNG, of tjantjéng, in verschillende richtingen om iets heen winden (van een touw), aldus vastbinden, omwinden. Meutjangtjéng, aldus omgewonden, vastgebonden, omwonden. Peutjangtjéng, = tjangtjéng met versterkte beteekenis; zie vbd. i.v. oelang (onder meu'oelang).

TJANGTJŌT, zie sangsōt.

TJANÒ'; è' tjanò', = è' manò', (dial. v.d. Oostkust).

TJANTÉ' (Mal. tjantik), sierlijk, bevallig, lieftallig, elegant, keurig, (in hik. en zegswijzen; in de dagelijksche taal gew. gebruikt als) syn. van leunté'; tjanté' that boelèë mata, de wimpers zijn zeer mooi naar boven gebogen; tjanté' that aneu' djaròë, de vingers zijn mooi naar boven gebogen; djitjeumeutjòb tjanté'-tjanté' saré, zij naait met naar boven gebogen steken; beureutéh ōn panaïh beureutaïh ōn teubèë, meungnjòna agam beu'é' tjanté' inòng didjoerèë, nangkabladknoppen gaan open, suikerrietbladeren raken los, als er mannen zijn, moeten de vrouwen zich keurig in het binnenvertrek bevinden, (sprkw.); keumeung dja' toeëng poetròë tjanté', lòm geu-

@lonaliakbar

peu'é' ngòn ramtaka, zij wilden de lieftallige prinses gaan halen, en zij laadden verder geweren (in de schepen), (Goemba' Meuïh); zie verder vbd. i.v. ladat. Meutjanté' (weing gebr.), = tjanté'; meutjanté' patah, half gaar (van rijst, = meu'aneu' dalam, zie i.v. aneu' onder meu'aneu'). Peutjanté'(-tjanté') dròë, zich tjanté' aanstellen.

TJANTEUËN, verhindering, belemmering, beletsel, hinderpaal; meungnjò hana tjanteuën sapeuë, éntja Allah lōn teuka ba' dròëneu, als ik geen verhindering heb, zal ik, zoo God wil, bij u komen. Meu-, of teutjanteuën, verhinderd, belemmerd, belet, eene verhindering hebbende, opgehouden; tangg ōh meu, pòtjoet, oemoe siboeleuën, ra'jat teutjanteuën djipoemoela, ik vraag u, prins, een maand uitstel (om met u mee te gaan), het volk is nu verhinderd, doordat zij bezig zijn met (padi te) planten, (Pòtjoet Moehamat). Peutjanteuën, verhinderen, belemmeren, beletten, ophouden. Zie tjantōj.

TJANTJA, zie tjamtja.

TJANTJÉNG, zie tjangtjéng.

TJANTŌJ, syn. van tjanteuën, zie aldaar.

TJAPA, e.s.v. heester (Mal. id. of semboeng), waarvan de bladeren, uitgekookt of uitgeperst, als koortswerend of eetlust opwekkend middel worden gebruikt; 'òh lōn kalòn ōn tjapa, hawa lōn keu dadéh, 'òh lōn kalòn roepa gata, hawa lōn areuta djéh, als ik tjapa-bladeren zie, verlang ik naar gestremde karbouwenmelk; als ik uw gezicht zie, verlang ik naar dat ding daar, (gew. verstaan: naar dat ding van u).

TJAPA' (Arab. sjafaq), avondschemering; tjapa' mirah (Arab. as-sjafaqal-aḥmar), de roode schemering, avondrood, avondschemering; peuë kadja' seumajang asa lòm, hana lé asa, katjapa' mirah, waarvoor ga je nog de asa-godsdienstoefening verrichten, de tijd daarvoor is al voorbij, er is al een roode gloed aan den hemel; zie verder vbd. i.v. padja.

TJAPA'AT, zie tjoepeu'at.

TJAPAH, groote, ronde en ondiepe schotel van hout of aardewerk, (voor rijst); zie vbd. i.v. gloenjoeëng (sprkw.). Meutjapah, een tjapah hebben, daarop gelijkende; moeka meutjapah, een groot, rond en plat gezicht.

TJAPAJ I, e.s.v. zeevisch.

TJAPAJ II, de handen niet thuis kunnende houden, gauw met slaan, handtastelijk; tjapaj that djaròë, (hij is iem.,) die gauw slaat.

TJAPANG, in oneigenlijke beteekenissen ook tjapeuëng, wijd zijwaarts naar buiten uitstaande (van b.v. horens, ooren, eene snor), met zulke horens; loengkè tjapang (niet tjapeuëng), wijd zijwaarts uitstaande horens; keubeuë tjapang,

@lonaliakbar

een karbouw met zulke horens, (zie vbd. i.v. groe'); tjapang ōn gloenjoeëng, met wijd naar buiten uitstaande ooren; lōn ka tjapang (of tjapeuëng) pha-pha ba' lōn dja', ik ben door het loopen zoo moe, dat mijne dijen uiteen blijven staan, dat ik mijne beenen niet bijeen kan brengen. Peutjapang, tjapang maken.

TJAPÉNG, vierkante soort gordelplaat, (verder) stuk lood, leer of hoorn, dat de snaren van een hareubab uit elkaar houdt, (ook) gouden voorwerp, dat de gouden kettinkjes, waaraan een krandam hangt, uiteenhoudt, (voorts) het houten werk tusschen de beide wanden van voor-, en achtersteven (tjapéng oelèë, en tjapéng ikoe) van eene prauw, zeker vak van een sleepnet (zie i.v. poekat). Meutjapéng, eene tjapéng-gordelplaat dragen, voorzien van een tjapéng, met een tjapéng; prahō meutjapéng, zie i.v. prahō.

TJAPEUËNG, zie tjapang.

TJAPIË', kreupel, mank; zie vbd. i.v. bah, loeka, roengkōm I, tilé'. Peutjapië', kreupel maken (door b.v. te slaan); peutjapië' dròë, doen alsof men kreupel is.

TJAPI'I, (Arab.) Sjâfi'î (naam van den stichter van den Sjâfi'itischen ritus), Sjâfi'iet (aanhanger van dien ritus), Sjâfi'itisch; meudeuhab Tjapi'i, Sjâfi'itische ritus; zie verder vbd. i.v. lapaj.

TJAPLI, zie tjampli.

TJAPÒË, naar iets dat hoog ligt grijpen, naar de hoogte grijpen; goenòngmanjangkheunda' tjapòë, hantrōïh djaròëteu bandoea; bè' that ingat keu raja dròë, mata oeròë takheun hana, naar een hoogen berg wilt ge grijpen, maar uwe handen reiken niet zoover; denk niet te veel aan eigen grootheid, ge meent (zelfs), dat de zon niet bestaat, (dat de zon in luister voor u onderdoet), (pantōn); zie verder vbd. i.v. seungka I. Meutjapòë, gegrepen, reikend tot, de handeling tjapòë verrichten; Alah, djih ka bhoeë', djaròë meutjapòë-tjapòë leumah oe ateuëh, ach, hij verdrinkt, je ziet zijne handen spartelend naar boven komen.

TJA*PR*ANG-TJA*PR*ING, syn. van *p r* ang-*p r* ing (zie aldaar), (ook) aan flarden, haveloos, met gescheurde kleeren; teumana sidròë sadjan tjahbanda, aneu' miët tjeuma koetō raja; ngòn idja brō' tja*pr*ang-tja*pr*ing, parang poeténg djiseutèt pi na, vervolgens was er iemand die met den havenmeester meekwam, een vuile, smerige knaap; zijne oude kleeren hingen aan flarden, en een kapmes zonder heft had hij bij zich, (Boeda' Meuseukin).

TJARA', watergootje van half omgerold pinangblad, dat men aan een pinangboom vastbindt om bij zwaren regen in een daaronder geplaatst vat het afvloeiende re-

@lonaliakbar

genwater op te vangen, (ook) gootje van een suikermolen (wéng), waarlangs het uitgeperste sap afvloeit, (in Pidië:) houten buis om water van de hooger gelegen sawahs naar de lagere te leiden, (mod. ook) tuit van eene pomp waarmede men petroleum uit het blik pompt, kraan van b.v. een waterfilter; ta'ikat tjara' ba' ba' pineung, bind een tjara' aan den pinangboom vast.

TJARA', ook sara' (Arab. sjar'), godsdienstige wet, de Mohammedaansche Wet, godsdientige voorschriften; hoekōm tjara', id., (zie vbd. i.v. para', plara, roedjoeë'). Meutjara', eene godsdienstige wet hebben; oemòng meu'ateuëng, eumpōïh moepageuë, nanggròë meutjara', de sawahs zijn met dijkjes omgeven, de tuinen met eene omheining, en het land heeft eene godsdienstige wet, (gezegd van een goed bestuurd en welvarend land, of als wensch:) een sawah hebbe eene bedijking, een tuin eene omheining, een land eene godsdienstige wet, (gezegd b.v. tot iem., van wien men wenscht dat hij eene zaak goed behandelt). Zie tjari'at.

TJARAH (Arab. sjarḥ), commentaar, verklaring, (inz. van een godsdienstig geschrift).

TJARAM, voorschot op het loon van te presteeren arbeid of op de koop-, of huursom van te leveren goederen ten bewijze dat de overeenkomst tot stand is gekomen, (dat, b.v. bij eene koopovereenkomst, de kooper verbeurt, wanneer hij de overeenkomst te niet doet, en de verkooper in tweevoud terug moet betalen, indien hij de transactie verbreekt), godspenning; zulk een voorschot geven, (fig.) bespreken, (en gew. verdubbeld) polsen, poolshoogte nemen, het terrein verkennen; bri tjaram, een voorschot, godspenning geven; tjò' of toeëng tjaram, voorschot nemen, aannemen, ontvangen; tatjaram dilèë, geef eerst een voorschot; kana gòb tjaram inòng njan, die vrouw is al door iemand besproken, (gepolst, gevraagd voor een huwelijk). Meutjaram, voorgeschoten, waarop voorschot is gegeven, besproken. Peutjaram, laten tjaram of tjaram (verb.) met versterkte beteekenis. Tjeunaram, het geven van voorschot, bespreking, voorschot. Zie tjinggròm.

TJARAT, ook sarat (Arab. sjarṭ), voorwaarde, beding, vereischte, (ook Arab. sjaraṭ:) teeken, kenteeken, bewijs, (verder) zegen, zegening, (of) bezwering, betoovering, vereischte of middel daarvoor; oenab poetròë geubeu'oeët boeleukat, geutoeëng tjarat ngòn sampeuna, voor de prinses werd (gele) kleefrijst gebracht om daarmede de zegening te verrichten, (Meudeuha'); zie verder vbd. van de beteekenis voorwaarde, vereischte i.v. gadè I (sprkw.), gaséh (sprkw.), himat (sprkw.), hoe-

@lonaliakbar

kōm, lhèë, meutjeuroet (sprkw.), mòdjeutahét, seurapat, soeloetan, soepa', soetji, tèëbat, teutapi. Meutjarat, (tot) voorwaarden hebben, tot teeken hebben, zegen ontleenen, zegenen, gezegend, bezworen, betooverd; ban djileungò lé Leubè Déah, geutjò' langkah meusampeuna; phōn-phōn neutjò' langkah oeneun, Nabi neukheun langkah tjeuroega; ba' lhèë langkah Leubè meutjarat, meunan adat hadih madja, toen L. D. (die opdracht) gehoord had, vertrok hij, op bepaalde wijze stappende, ter zegening (van zijne onderneming); eerst deed hij een stap met zijn rechter voet d.i., naar de Profeet gezegd heeft, de stap naar het paradijs; door de eerste drie schreden volgens zekere vereischten te doen verrichtte de leubè de zegening (van zijne onderneming), zoo was het van ouds bestaande gebruik, (Malém Diwa); meutjarat ba' tjanggoeë', betooverd door middel van een kikvorsch, door iets te doen ten aanzien van een kikvorsch, (b.v. door om den hals van een kikvorsch een strik te leggen en dien onder het prevelen van zekere tooverformules aan te halen, waardoor de betooverde persoon zijne spraak kwijt raakt); meutjarat ba' ō', betooverd door middel van een haar, n.l. door ten aanzien van een haar van de betrokken persoon de betoovering te verrichten. Peutjarat, betooveren, bezweren; si njan ka djipeutjarat lé gòb, *h*an djeuët djimarit lé, hij is door iemand betooverd, hij kan niet meer spreken.

TJARÉH, ook saréh (Arab. sjarîf), titel van mannelijke afstammelingen van den Profeet; zie vbd. i.v. soeloetan.

TJAREUËH, met eene houten hark of egge bewerken, harken, eggen; (ook) schraal, niet welig, niet dicht opeen (van takken en bladeren), met schrale, weinig takken, kaal, (verder) slordig (van b.v. kleeding, schrift, werk), slordig afgewerkt; tjareuëh that dheuën, hana rampa', de takken zijn erg schraal, niet dicht bijeen en bladerrijk; bè' tjareuëh that taseumoerat, schrijf niet zoo slordig. Meutjareuëh, geharkt, geëgd, (ook) = tjareuëh (adj.); kheuët gatapakòn meutjareuëh-tjareuëh, waarom is uw schrift zoo slordig. Tjeumareuëh, de handeling tjareuëh verrichten. Tjeunareuëh, de handeling tjareuëh, het werktuig daarvoor, hark, egge. Zie tjoereuëh. tjreuëh.

TJAREUKIAH (Arab. sjarqijjah), oostelijk, oostersch, (in geschr.); zie vbd. i.v. gareubiah.

TJARI'AT (Arab. sjarî'ah), godsdienstige wet, de Moh. wet, godsdienstige voorschriften; hoekōm tjari'at, id.; zie vbd. i.v. kri (onder peukri), teugah.

@lonaliakbar

Meutjari'at, eene godsdienstige wet hebben. Zie tjara'.

TJARIKAT (Arab. sjarikah), vennootschap, compagnie, maatschap, deelgenootschap; lōn sitjarikat (of meutjarikat) ngòn gòbnjan, ik ben in compagnie met hem, ben een compagnon van hem. Meutjarikat, eene vennootschap aangaan, in compagnie zijn; atra of laba meutjarikat, zie i.v. hareukat. Peutjarikat, eene vennootschap laten aangaan, tot vennoot, deelgenoot maken.

TJARIPHAH, zie sariphah.

TJARŌ'; tjarō' bangè, mengelmoes (gew. van menschen, van volk), allegaartje, bont allerlei; lam Gampōng Planggahan oereuëng tjarō' bangè, in de G. Pl. vindt men een mengelmoes van volk, (n.l. Atjèhers en niet-Atjèhers van allerlei ras).

TJARÒ', in de war, gestoord, verknoeid, verijdeld, (van b.v. eene zaak door kwaadsprekerij); boeët njan ka tjarò', die zaak is in de war gebracht, verknoeid. Meutjarò', = tjarò'. Peutjarò', in de war brengen, storen, verknoeien, verijdelen; bè' kapeutjarò' boeët lōn, breng mijn werk niet in de war.

TJARŌ'BANGÈ, zie i.v. tjarō'.

TJAROEË, onevenredig lang en mager (van het gezicht en van den hals), met zulk een gezicht en hals (b.v. door langdurige ziekte), er smal uitziende, (verder) traag, langzaam en slordig (van werk); ka tjaroeë, takoeë-takoeë ka panjang, hij ziet er smalletjes uit, zijn hals is onevenredig lang geworden; pakòn tjaroeë that boeët gata, waarom werkt ge zoo traag en slordig. Peutjaroeë, tjaroeë maken, slordig verrichten.

TJAROEË', de al of niet met planken overdekte ruimte tusschen de wanden van den voor-, en achtersteven van eene prauw, (ook in het algem.) smalle holle ruimte, nauwe holte; tjaroeë' oelèë, tj. ikoe, al of niet overdekt voor-, achterruim (van eene prauw); tjaroeë' glé, bergkloof; tjaroeë' mata, ooghölte, met holle oogen. Tjeunaroeë', = tjaroeë'.

TJAROEËH, bijeen-, samenbinden (inz. van de pooten van een slachtbeest om het te doen vallen en vervolgens te slachten, ook van b.v. de beenen of handen van een mensch), aldus vastbinden, (ook) strikken, verstrikken; (verder) e.s.v. ziekte in de beenen of pooten, (volgens sommigen) e.s.v. kramp, (volgens anderen) = baroeëh (zie baroeëh I), die ziekte hebbende; tjaroeëh leumò, mangattasiё, bindt de pooten van het rund bijeen om het te slachten; la'én pile meureureutōïh, ngòn tjaroeëh gadjah toedjōh koepala, verder nog honderden andere dingen om den zevenkoppigen olifant te verstrikken, (Gadjah toedjōh oelèë; zie verder vbd. i.v. teugòn); Alah, ka tjaroeëh that gaki lōn, ħan é' lōn dja' lé, o wat heb ik eene kramp in

@lonaliakbar

mijn been, ik kan niet meer loopen. Meutjaroeëh, bijeen-, samengebonden, vastgebonden, verstrikt, door strikken gevangen, over b.v. een gespannen touw gestruikeld; aneu' panah njan djeuët keu talòë, meutjaroeëh djaròë toedjōh blaïh radja; radja toedjōh blaïh ka rōh lam talòë, gakingòn djaròë bandoem lam singkla; ... teutab meutjaroeëh gakingòn djaròë, djikeumeung jò dròë hana kèëwasa, de (afgeschoten) pijl veranderde in touwen en de handen van de zeventien vorsten raakten daarin verstrikt; de zeventien vorsten waren in de touwen geraakt, hunne voeten en handen waren vastgebonden; ... hunne voeten en handen bleven vastgebonden, want ze waren niet bij machte om die banden van zich af te schudden, (Djoehan Meusapi); ka meutjaroeëh lōn ba' rèt njan, djitheun talòë di rèt lé oereuëng gampōng njan, ik ben op dien weg over een touw gestruikeld, de lieden van dat dorp hebben een touw over den weg gespannen. Peutjaroeëh, laten tjaroeëh, laten meutjaroeëh (b.v. een touw spannen om iem. te laten struikelen), of tjaroeëh (verb.) met versterkte beteekenis. Tjeumaroeëh, de handeling tjaroeëh verrichten. Tjeunaroeëh, de handeling tjaroeëh, de wijze ervan, het middel daarvoor; tjeunaroeëh poetōïh goeda pi djikhém, teugeutib malém doea blaïh deupa, de touwen om de pooten van het paard (dat men wilde slachten) braken en het paard lachte: de malém (die het beest slachten wou) viel twaalf vadem verder neer, (Hik. Goeda).

TJARÒNG, knap, kundig, bekwaam, bedreven, handig, (ook knap van uiterlijk, en knap van eenig werk); knapheid, kundigheid, enz.; peuleumah tjaròng, zijne knapheid, zijne kundigheden laten zien; tjaròng that djiseumoerat, ba' djimarit, hij is zeer bedreven in het schrijven, in het spreken; tjaròng that roepa, zeer knap van uiterlijk; nakeu barō djeuët djidòng-dòng, gòh lòm tjaròng ba' djitrōn é', ze (n.l. de twee té'-té'-jongen) konden pas een beetje staan, ze konden nog niet goed stijgen en dalen, (Plandō' Kantjé); zie verder vbd. i.v. kōléhaj, meunaròë, rōh, silè', ta'. Peutjaròng dròë, zich tjaròng aanstellen, doen alsof men tjaròng is. Vgl. tjeudaïh.

TJARŌT, schelden, uitschelden, uitvaren, tieren (tegen), beleedigende woorden uiten (tegen of over), krenkende woorden toevoegen, afgeven op, smalend spreken over, gispen, een standje schoppen; tjarōt ma, beleedigende woorden uiten tegen of over iem.'s moeder, iem. zeer krenkend uitschelden; zie verder vbd. i.v. gamat I, paké, ra-

@lonaliakbar

wé (onder meurawé), salah, seu'ōt, talèh. Meutjarōt, gescholden, uitgescholden, enz.; meutjarōt(-tjarōt), elkander uitschelden. Peutjarōt, laten tjarōt, of tjarōt met versterkte beteekenis. Tjeumarōt, de handeling tjarōt verrichten; zie vbd. i.v. latjeuëb, prang, seuëb, sirōng. Tjeunarōt, ook tjinarōt, de handeling tjarōt, gescheld, het uitschelden enz.; *h*an é' lōn leungò lé tjeunarōt gata, ik kan uw gescheld niet meer aanhooren.

TJA'SI, zie sa'si.

TJAT, met verf, verguldsel, vernis bestrijken, verven, vergulden, vernissen, beschilderen, kleuren; verf, kleurstof (om iets mee te bestrijken), verguldsel, vernis; zie vbd. i.v. peureuda, rika, tjeuradi. Meutjat, met verf enz. bestreken, geverfd, gekleurd, gevernist; zie vbd. i.v. peurakan. Tjeumeutjat, de handeling tjat verrichten; njang tjeumeutjat pi siribèë, njang pheuët batèë meunan poela, ververs ook ten getale van duizend, en steenhouwers eveneens, (Meudeuha').

TJATADEURIA, of tjatadria, tjatatria, tjataria, tjitadeuria, tjitadria, tjitatria, tjitaria, blijde, opgeruimd, vroolijk, opgetogen, uitgelaten, (ook) genoegens smakende, in voorspoed verkeerende, welvarend, (in hik.); laman gèt, toean, nanggròë Atjèh, geutanjòë pi djadèh tjataria, als het in (Groot-)Atjèh goed gaat, heeren, zullen we (in Pidië) ook in voorspoed verkeeren, (Pòtjoet Moehamat); beukit Oesoeïh djikeuradjeuën, geutanjòë toean doem lam tahta; geutanjòë doem lam hōreumat, baranggapat teu tjataria; peuë njang kheunda' teu doem moedah, Pòteu Alah bri karōnja, indien (de door God begenadigde) Oe. over het land regeert, dan zullen wij allen (zijne broeders), heeren, mede aanzien genieten; we zullen allen geëerd worden en overal genoegens smaken; al wat we wenschen zullen we gemakkelijk krijgen door de gunstbewijzen van Allah, (Nabi Oesoeïh). Zie tjita, en deuria.

TJATADRIA, zie tjatadeuria.

TJATARIA, zie tjatadeuria.

TJATATRIA, zie tjatadeuria.

TJATEUËNG, vooruitstekend (van den buik van b.v. eene hoog zwangere vrouwe, van een bijna tot ontbinding overgegaan lijk of kreng, ook van iem., die met den buik vooruit hard loopt, verder ook van de borsten van eene vrouw, die een corset draagt), opgezet, gezwollen, met zulk een buik; meung si'at treu' teuka toepheun, angèn ngòn oedjeuën ië dji'é'lé; teutab maté bandoem tjateuëng, meung toeleuëng *h*an meuteumeung eu lé, als straks over een oogenblik de stormen en de regens komen, zal het water onmiddellijk stijgen; dan zullen

@lonaliakbar

allen verdrinken en een gezwollen buik krijgen, en men zal zelfs de beenderen niet terug kunnen vinden, (Plandō' Kantjé); djidja' pantaïh misé ribōt, leunté' oe likōt proeëtdji tjateuëng, hij rende zoo snel als een vliegende storm, achterovergebogen met den buik vooruit, (Diwa Sangsaréh). Meutjateuëng, = tjateuëng, (doch minder gebr.). Peutjateuëng dròë, opzettelijk den buik vooruitsteken. Zie tjeudeut.

TJATEURIA, of tjeuteuria (Mal. tjeteria, Skrt. kṣatriya), adellijke krijgsman, edelman, (in hik.); geubōh geugaséng intan teularé', geupeudoeë' aneu' tjateuria; habéh bandoem djimat alat, aneu' njan meuhat lhèë plōh doea, (op die verdieping) waren tolvormige versieringen van gedraaide diamanten aangebracht en waren edelknapen geplaatst; allen hielden een wapen in de hand en zij waren twee en dertig in getal, (Tjah Koebat).

TJATHÉ (Arab. sjâṭir), knap, kundig, scherpzinnig, scherp, listig, handig, (in hik.); koedrat iradat ta'lō' ba' mòmkén, *h*an hò la'én ba' tjalitra; *h*an ba' wadjéb ngòn mòseutahé, beuthat tjathé tapham ma'na, de macht en de wil (van de attributen van Allah) hebben tot object alleen hetgeen mogelijk is, zegt de overlevering (der geleerden); ze hebben niet tot object hetgeen noodwendig en hetgeen onmogelijk is, ge moet die beteekenis scherp vatten, (Akeubarō Karim).

TJATI I, naam van eene groep van niet-Mohammedaansche, uit Madras afkomstige Voor-Indiërs, (volgens den Atjèher zijn de mannen te herkennen aan een tjawat als kleedingstuk en aan doorboorde oorlellen, en de vrouwen aan een doorboorden neusvleugel voor het dragen van een sieraad); hareuga Tjati, of lagèë Tjati, gelijk een Tjati, (gezegd van een geldschieter, woekeraar, of schraper, omdat de Tjati's geldschieters zijn). Meutjati, op een Tjati gelijkende.

TJATI II, ook tjeuti, (Mal. tjita rasa, smaak, gewaarwording), de zinnen streelend, aangenaam, lekker, heerlijk, (gew. in combinatie met rasa), (in hik.); teuma neumakeuën siboedjoe djaròë, nè'mat ka tròë tjati rasa, vervolgens at hij eene handvol (rijst met toebehooren) en voelde zich heerlijk verzadigd, (Malém Diwa); djiseu'ōtkeu jōh njan imeum limòng, narit meutimang tjati rasa; sabét njò meunan, pòtjoet teungkoe dròë, sadjan kamòë doem mèë taba, de vijf imeum's antwoordden toen op de weloverwogen en aangename woorden (van Pòtjoet Moehamat): „inderdaad is het zoo, geëerbiedigde prins, en het is gepast, dat gij ons allen meeneemt'', (Pòtjoet Moehamat); djeunèh makanan tjati

@lonaliakbar

ladat, neubri keu ra'jat njang tjati rasa, allerlei heerlijke, smakelijke spijzen, spijzen, die verrukkelijk van smaak waren, gaf hij aan het volk, (Djoehan Meusapi).

TJATJA', iets tijdelijk en zoodanig ergens in steken, dat het uitsteekt, aldus inplanten; tatjatja' di sinan toemba' njan, steek die piek voorloopig daar in (b.v. in den grond); tjatja' boelōh, = peunatja', of aneu' lōt (zie i.v. patja', en lōt I), (ook) naam van den stand van buffelhorens, die recht naar boven uitsteken (als klosspillen). Meutjatja', ergens in gestoken, ingeplant. Peutjatja', laten tjatja', of tjatja' met versterkte beteekenis. Tjeumatja' de handeling tjatja' verrichten; djitjeumatja' hana moepat-pat, 'òh reubah teusië gakiteu, hij steekt (b.v. een lham, eene spade) zoo maar ergens in den grond, als je erover struikelt, dan verwond je je voet.

TJATJAH, met kracht trappen, stampen op of in (inz. op iets weeks, b.v. in modder, in een plas water, van den pottenbakker op klei en zand om de specie te mengen, ook op iets, dat daardoor week of verbrijzeld wordt), plassen, vertrappen, stuk-, plattrappen; bè' katjatjah ba' leuhòb, trap, plas niet in de modder; bè' katjatjah ië, plas niet met je voeten in het water; ada'naoedéb toean meurah, sit that salah kèë binasa; meung hana gèt njan lōn peugah, djiteumèë tjatjah lé gadjah raja, (de tijger jammerde:) als de olifant nog in leven is, ben ik verloren, want ik heb verkeerd gedaan; als ik het hem zeg, zal de groote olifant mij zeker stuk trappen, (Pha Soeasa); gògasi leumòh meunjeum pajah, kakeu oebah oemoe ka toeha; Bangta seumpòm kakeu reubah, neutjatjah di moekamoeka, de gògasi was al verzwakt en voelde zich uitgeput, hij was al krachteloos geworden, hij was ook al oud; B. smeet hem toen op den grond neer en trapte op hem tot zelfs op zijn gezicht, (Banta Beuransah). Meutjatjah, getrapt op, vertrapt, stuk getrapt, (ook) tjatjah met meerv. subject. Peutjatjah, laten tjatjah, of tjatjah met versterkte beteekenis. Tjeumatjah, de handeling tjatjah verrichten; dawō' djitjeumatjah sabé, (dat kind) moet altijd (in de modder) plassen.

TJATJANG, ook tja'tjang, rechtop, kaarsrecht, (ook) flink, kranig (van postuur); dòng, dja' ba' tjatjang, bè' boengkō'-boengkō', sta, loop rechtop, niet gebogen; tjatjang saré, hana meung leumòh batjoet badandji, hij is kaarsrecht van lichaam, in geen enkel opzicht slap; walèë hana lòm sawami, mangat lōn brilakòë gata; djeuët oelōn ba keunòë agam, tòh njang

@lonaliakbar

tjatjang moeda-moeda; tòh njang tjeudaïh njang gèt siga', sòë njang gala' até gata, (de koppelaar antwoordde:) als gij nog geen echtgenoot hebt, zal ik u een man geven; ik kan hier een man brengen, die, naar uwe keuze, kranig van postuur en jong is, die knap van uiterlijk en keurig van gestalte is, wien gij maar hebben wilt, (Noen Parisi); zie verder vbd. i.v. lahé, sanggōj. Peutjatjang dròë, zich rechtop enz. houden. Vgl. djeundjang I.

TJA'TJANG, zie tjatjang.

TJATJAT, een of meer gebreken, onvolkomenheden of fouten hebbende (zoowel uiterlijk als innerlijk, van menschen als van dieren en voorwerpen), met een of meer gebreken behept, gebrekkig, mismaakt, misvormd, verminkt, geschonden, bedorven, onvolkomen, onvolmaakt, waar iets op aan te merken valt; gebrek, onvolkomenheid, fout; (ook wel, doch zelden, verb.) = peutjatjat; hana sapat toebōh tjatjat, hana sapat keunòng sinjata, nergens bleek zijn lichaam (n.l. van den plotseling in den strijd gevallen Pangoelèë Meunaròë) geschonden, nergens was het door een wapen getroffen, (Pòtjoet Moehamat); inòng njan ka tjatjat (of meutjatjat), *h*an djeuët tameukawén, dat meisje is geschonden (onteerd), ge kunt niet met haar trouwen; ba' langsat di ateuëh djeurat, geukòh geutjatjat keu pha djeureukha; teukoe piōh kada meung si'at, lōn meutjawarat ngòn sèëdara, een langsat-boom op een graf, zij hakken en bekappen hem tot stijlen van een spinnewiel; teukoe, wacht een oogenblikje, ik zal met mijne vrienden overleggen, (pantōn bij bruiloftsgesprek); zie verder vbd. i.v. rapat I, sada, sipat, tabi'at. Meutjatjat, = tjatjat (adj.). Peutjatjat, schenden, misvormen, verminken, bederven; pakòn tapeutjatjat kitab lōn, waarom hebt ge mijn boek bedorven.

TJA'TJEUREULA', charmant, bekoorlijk (door uiterlijk voorkomen en door manier van doen en spreken), innemend, lief; njan njang leubèh tjangkla' bidja', tja'tjeureula' hanatara, zij was degene, die het welbespraaktst en het knapst, en buitengewoon charmant was, (Noen Parisi); tja'tjeureula' dalam bintéh, krandam gapoe Pòteu loekéh, iets aantrekkelijks in eene omwanding, een kalkpotje door onzen Heer gegraveerd, (raadsel: oplossing: bòh meureuja; tja'tjeureula' hier meer voor het rhythme).

TJA'TJI-TJA'TJÒË, zie i.v. tja'tjòë.

TJATJÒË, zie tja'tjòë.

TJA'TJÒË, ook tjatjòë, knots, strijdkolf, (zie vbd. i.v. hoedōm, kilòë, seuligòë, tampa I); tja'tji-tja'tjòë, allerlei knotsen, of dergelijke wa-

@lonaliakbar

pens; 'ò h meusapat ra'jat kaphé, geubeudòïhlé geudja' sidròë; *h*andjan djiploeëng meung si-padé, habéh meugoelé ban sinaròë; beukah oe-lèë poentōng lihé, *h*an djan djimè tja'tji-tja'-tjòë, toen het leger van de ongeloovigen verzameld was, stond hij plotseling (uit zijne schuilplaats) op en ging alleen op hen af; zij hadden niet eens den tijd om een stap te zetten om te vluchten, zij rolden allen neer met stuk geslagen hoofd of doorgehouwen hals, en hadden geen tijd om naar hunne knotsen of andere wapens te grijpen, (Radja Bada).

TJATŌ (Skrt. catur, vier), zoodanig naaien, dat er vierkante vakken (en kuiltjes) ontstaan, (zooals men een bultzak of tilam doeë' naait), (verder) schaak, schaakspel, (ook) e.s.v. belegerings-, of damspel, (= meurimoeëng-rimoeëng, ook tjatō rimoeëng genoemd, en tjatō akaj, = meurimoeëng-rimoeëng-peuët-plōh, zie i.v. rimoeëng), (ook) e.s.v. spel met geutoeë-, of keupoeladjawa-pitten, of ook wel steentjes, en een schuitvormig houten blok (oeroeë' tjatō) met twee rijen van zeven kuiltjes (roemòh geheeten) en een grooteren kuil (geudōng, of tjōh) aan beide einden, (men maakt die kuiltjes ook wel eenvoudig in den grond); dit laatste tjatō-spel, dat veel door vrouwen en meisjes wordt gespeeld, heet ook djoengka', en tjoeka'; men speelt het met zijn tweeën op eene der volgende wijzen, die meu*s*oeëb, meuta', meutjōh en meuliëh heeten; bij het meu*s*oeëb zetten beide speelsters in elk der 7 aan haar kant gelegen kleinere kuiltjes (roemòh) 4 pitten (aneu') en een van haar begint met uit een harer roemòh's de pitjes over de daarop volgende roemòh's, in de richting van links naar rechts en vervolgens over de roemòh's van hare tegenpartij van rechts naar links, te verdeelen door in elk dier kuiltjes één pitje te laten vallen en telkens als zij slechts één pitje over houdt de pitjes in het daarmede bereikte kuiltje er bij te nemen; komt zij echter met één pitje in een leeg kuiltje terecht, dan is zij „dood'', moet het pitje daarin deponeeren en de tegenpartij aan de beurt laten komen; bereikt zij met haar laatste pitje een kuiltje met 3 pitjes, zoodat dit kuiltje 4 pitjes telt, d.i. het aantal van den oorspronkelijken inzet, dan heeft zij z.g. *s*oeëb, mag die 4 pitjes als winst in haar geudōng, d.i. het rechts van haar gelegen grootere kuiltje, leggen en met den inhoud van het volgende kuiltje (adòë *s*oeëb geheeten) doorgaan; is dit kuiltje echter ledig, dan is zij „dood'', (de *s*oeëb heet dan *s*oeëb poentōng); zoo gaat men door, totdat er zoo weinig pitjes overgebleven zijn, dat men beurtelings slechts met

@lonaliakbar

één pitje één kuiltje verder kan gaan; dit heet t è' en degene, die met haar pitje in een kuiltje van de tegenpartij komt, verliest het pitje; zij, die het eerst al hare r o e m ò h's leeg heeft, moet bij het opnieuw beginnen van het spel de tegenpartij laten beginnen, (dit heet p o e l a n g r e u n-t a'); bij het m e u t a' begint men op dezelfde wijze als bij het m e u-*s* o e ë b; het verschil in verloop is als volgt: komt degene, die aan de beurt is, met het laatste pitje in de hand in een ledig kuiltje aan haar kant, terwijl het daar tegenover gelegen kuiltje van de tegenpartij gevuld is, dan legt zij op den inhoud daarvan beslag door het in hare hand overgebleven pitje aan den rand van het kuiltje te plaatsen; dit heet t a' (slaan) en bij de m e u t a'-g ō t (slaan en naar zich toetrekken) geheeten variant mag de in beslag genoem pitjes naar de eigen r o e m ò h overgebracht worden; het kuiltje met de in beslag genomen pitjes blijft verder buiten spel, in zooverre, dat degene, die die pitjes in beslag genomen heeft, er wel een pitje in mag laten vallen, doch ook dood is wanneer zij er met haar laatste pitje in de hand terecht komt (m a t é l a m t a'), terwijl de tegenpartij bij haar spel het over moet slaan; laat zij er bij vergissing een pitje in vallen, dan moet zij het erin laten blijven, indien de eigenares van den inhoud van het kuiltje tijdig „*t j r* i ë" roept, anders mag zij het er weer uit halen; kan het spel niet verder, doordat alle pitjes in ge-t a'-te r o e-m ò h's opgehoopt liggen, dan verdeelt ieder hare pitjes over hare r o e m ò h's, in elke r o e-m ò h, van rechts beginnende, 4 pitjes leggende; heeft eene speelster te weinig pitjes over om een r o e m ò h te bezetten (dus minder dan 4), dan mag zij die pitjes òf buiten spel laten òf er een r o e m ò h onvolledig mee bezetten (p l a r a a s è ë); zulk een onvolledig bezette r o e m ò h heet d è n, t j a d è n of a s è ë, en een door gebrek aan pitjes ledig gelaten r o e m ò h heet t o e t ō n g; het spel begint dan op nieuw, waarbij de t o e t ō n g's door beide partijen als niet bestaande worden beschouwd en een bij vergissing er in gelegd pitje weer eruit genomen mag worden, terwijl de t j a d è n aangedaan moet worden door degene aan wie ze toebehoort doch niet door de tegenpartij, die een daarin bij vergissing gelegd pitje alleen er uit mag halen, wanneer de eigenares van de t j a d è n niet tijdig „*t j r* i ë" roept, en verder op de t j a d è n geen beslag mag leggen (niet mag t a'), wanneer zij in een daartegenover gelegen kuiltje „dood" gaat; is degene, die t o e t ō n g's heeft, bij een volgend spel in staat ze te vullen, dan heet dat t e u b ō ï h (inlossen); heeft ten slotte eene der speelsters alle pitjes verloren, dan is zij, zooals het heet, p a p a n, (eig. plank; k a l ō n p o e p a-p a n d j i h, ik heb haar geheel, eig. tot de plank, verslagen); bij het m e u t j ō h is de inzet 7 pit-

jes per r o e m ò h; beide partijen beginnen tegelijk en doen telkens ook in de eigen t j ō h een pitje, de t j ō h van de tegenpartij echter overspringende; komt eene speelster met haar laatste pitje in de hand in haar eigen t j ō h terecht, dan mag zij van een harer r o e m ò h's uit op nieuw beginnen; komt zij met haar laatste pitje in een ledige r o e-m ò h terecht, dan is zij dood; is het echter een van hare eigen r o e m ò h's en is de daartegenover gelegen r o e m ò h der tegenpartij gevuld, dan mag zij den inhoud ervan met haar overgebleven pitje als winst in haar t j ō h doen; is eene der speelster dood gegaan, dan moet zij wachten tot de tegenpartij ook dood gaat, en dan gaat het spel beurtelings verder; zijn er te weinig pitjes over, dan gaat men evenals bij het m e u *s* o e ë b telkens met één pitje één kuiltje verder (t è'), tot men de eigen t j ō h bereikt of het pitje door de tegenpartij wordt genomen, doordat zij met hare beurt juist in een daartegenover gelegen kuiltje belandt; dan begint men het spel opnieuw door de r o e-m ò h's weer te vullen met de gewonnen en in de t j ō h's verzamelde pitjes, waarbij men dan, evenals bij het m e u t a', t o e-t ō n g's en t j a d è n's heeft; degene, die alle pitjes verloren heeft, heet ook p a p a n; bij het m e u l i ë h, waarbij de inzet 4 pitjes per r o e m ò h is, en de t j ō h's bij het spelen overgeslagen worden en alleen als verzamelplaats dienen, gaat men, wanneer men met het laatste pitje in de hand in een r o e m ò h terecht komt, niet met den inhoud van die r o e m ò h plus het laatste overgebleven pitje door, maar, dat pitje in die r o e m ò h latende, met den inhoud van de daarop volgende r o e m ò h; dit doet men ook wanneer men met het laatste pitje in een ledige r o e-m ò h belandt; volgt op de laatste r o e m ò h, die men bereikt heeft, een ledige r o e m ò h, dan mag men den inhoud van de daarop volgende r o e m ò h nemen en als winst in de eigen t j ō h deponeeren, (dit heet t j ò' l i ë h); dit mag men ook doen met den inhoud van de weer door een ledige r o e m ò h daarvan gescheiden r o e m ò h, (a d ò ë l i ë h); eene speelster is pas dood, wanneer zij met haar laatste pitje terecht komt in een r o e m ò h, waarop twee ledige r o e m ò h's volgen; deze speelwijze eindigt ook met het t è'; m e u'è n t j a t ō, het t j a t ō-spel (in eene der beteekenissen) spelen; t a p a' t j a-t ō, zie i.v. t a p a'; t j a t ō b ò h m o e r ō n g, zoodanig op t j a-t ō-wijze naaien, dat er gekartelde randen worden gevormd, (wijze van naaien van bultzakken); t j a t ō t i l a m d o e ë', eene zitmatras naaien, (of) naaien op de wijze als men eene zitmatras naait, i.e. zonder gekartelde randen als bij een bultzak. M e u-t j a t ō, op t j a t ō-wijze genaaid, een t j a t ō-spel spelen. T j e u-m a t ō, de handeling t j a t ō (naaien) verrichten. T j e u n a-

@lonaliakbar

t ō, ook t j i n a t ō, de handeling t j a t ō, de wijze of het resultaat ervan; g è t t h a t t j e u n a t ō k a s ō n j a n, die bultzak is zeer mooi genaaid.

TJATÒ', op iets tikken, hakken of houwen met een gekromd werktuig of met de hand (b.v. wanneer men iets snel naar zich toe wil halen), (zoo ook) schoffelen, omspitten (van den grond), pikken (met den snavel), (verder) het instrument om te t j a t ò', schoffel, spade (kleiner dan t j a n g k ō j), (ook) haan van een geweer; *h* a n d j e u ë t d j i'e u *h* a n d j e u ë t d j i t j ò', d j i t a k ō t g e u t j a t ò' b a' k o e p a l a, zij konden er niet in kijken (n.l. in hun k o e t i k a-boekjes), en konden ze niet medenemen (wegens overhaaste vlucht), zij waren bang, dat zij een tik op hun hoofd zouden krijgen, (Malém Dagang; zie den hieraan voorafgaanden regel i.v. k r è h-k r ò h); t j i t j é m d j i t j a t ò' b ò h k a j è ë, de vogels pikken in de vruchten. M e u t j a t ò', getikt, enz., voorzien van een t j a t ò' (subst.); b e u d é m e u t j a t ò', zie i.v. b e u d é I. T j e u m a t ò', de handeling t j a t ò' verrichten; zie vbd. i.v. r e u'ō h. Vgl. p a t ò', t j o e t ò'.

TJAWAH-TJAWIH, syn. van k e u t j a w a h-k e u t j a w i h, zie aldaar.

TJAWAJ (Arab. S j a w w â l), de 10de maand van het Moh. jaar, (zie i.v. b o e l e u ë n).

TJAWAN, kommetje, kopje; t j a w a n m e u t a n g k é, of m e u'i d ō n g, kopje met een oor; t j a w a n i ë t è of i ë s e u'o e ë m, theekopje; t j a w a n i ë k a h w a, koffiekopje; t j a w a n p i n g a n, kommen en schotels, servies, (zie vbd. i.v. k h ō b, p h o e'); b o e n g ò n g b e u k a h t j a w a n, zie i.v. b e u k a h; zie verder vbd. i.v. l è t-l ò t, r e u s a m, t i n d é h. M e u t j a w a n, een kommetje, kommetjes hebben, kommetjes vol.

TJAWARAT, ook t j è ë w a r a t, s è ë w a r a t, zie i.v. m e u t j a w a r a t; a j o e h a n é k h o e a n s i k e u l i a n d j e u ë b p r e u b o e ë t a n t j a w a r a t b e u n a; ... b a r a n g g a s ò ë t i n g g a j t j a w a r a t, k e u n ò n g l a'n a t a k h é m a s a, o broeders, in elke zaak zij er overleg (n.l. met de der zake kundigen); wie overleg achterwege laat, zal in het hiernamaals door een vloek getroffen worden, (Tadeukiratō rakidin); zie vbd. van m e u t j a w a r a t ook i.v. p i k é, p a t ō t.

TJAWAREUDI, zie r a d j a w a r e u d i.

TJAWAT I, een tusschen de beenen door, meer of minder strak tegen de schaamdeelen opgebonden, en aan een band om het middel van voren en van achteren bevestigde of om het middel geslagen lap, (zooals de Tjati's dien als kleedingstuk plegen te dragen of vrouwen bij menstruatie of na de bevalling, in welk laatste geval de t j a w a t uit een langwerpig zakje bestaat, gevuld met fijngestampte en met diverse oliën vermengde geneeskrachtige kruiden), schaambedekking; (verb.) op de aangegeven wijze

@lonaliakbar

opbinden, als tjawat (subst.) dragen, aldus met een lap bedekken; ... dan wadjéb 'òh lheuëh djimanòë dan 'òh lheuëh djisrah paròtdji djisoempaj deungòn gapeuëh teuma 'òh lheuëh djisoempaj djitjawat deungòn roedja, ..., en zij (n.l. de vrouw onder zekere omstandigheden) is verplicht om, na zich gebaad en zich het pudendum gereinigd te hebben, hierin watten te doen en er een lap tegen aan te binden, ... (alvorens de ritueele reiniging en de seumajang te verrichten), (Beukeumeunan). Meutjawat, een tjawat dragen, (fig. bij wijze van vergelijking:) opgetrokken, opwaarts gedrukt (als door het dragen van een tjawat); Tjati bandoem djimeutjawat, de Tjati's dragen allemaal een tjawat; gloenjoeëng meutjawat, hana meuri toepòng, als het ware opgedrukte ooren, de lellen hebben geen duidelijke vormen. Peutjawat, een tjawat aanbrengen, aanleggen, aantrekken, als tjawat opbinden, dragen.

TJAWAT II, zie tjahwat.

TJAWÉ, ook sawé (Arab. imperat. sjâwir, raadpleeg), overleg, overdenking, overpeinzing, overweging, gedachte; overleggen, overdenken, overpeinzen, overwegen, denken, bedenken; meunankeu niët dalam até, djitjawé-tjawé dalam dada, zoo waren de gedachten, die hij in zijn binnenste wikte en woog, (Malém Dagang); zie verder vbd. i.v. ië, keubō', pangoelèë, pròë (onder poepròë), seuda'. Meutjawé, de handeling tjawé verrichten, tjawé met meerv. subject, onderling overleggen, enz., beraadslagen; aleukisah radja moepiké neumeutjawé ngòn peutoea; geumoepiké keu oesō nanggròë, siri sagòë njang tan moesara, verteld wordt nu, dat de koning met de hoofden overlegde en beraadslaagde over de belastingen van het land, welke streken geen belasting opbrachten, (Tjintaboehan).

TJAWIË; troeëng tja*w*ië, zie i.v. troeëng.

TJAWIË', haken, aan een haak bevestigen, met een haak grijpen of trekken; tja*w*ië' eumpeuën kawé, aas aan een vischhoek haken; kadja' tja*w*ië' tima, ka rōt lam mòn, ga den emmer uit den put met een haak ophalen, hij is erin gevallen; zie verder vbd. i.v. kawé. Meutja*w*ië', gehaakt, met een haak of door een haak of iets puntigs b.v. een doren gegrepen, blijvende haken; idjalōn meutja*w*ië' ngòn doeròë, habéh beukah, mijn kleed is aan een doorn blijven haken en heelemaal gescheurd; zie verder vbd. i.v. tjangkéng. Tjeuna*w*ië', haak van hout of van metaal om iets mee te grijpen, te trekken (b.v. takken of vruchten) of aan op te hangen of te bevestigen;

@lonaliakbar

tjeunawië' panjòt, haak om eene lamp aan of mee op te hangen; tjeunawië' kleumboe, gordijnhaak; tjeunawië' boengòng soenténg, haakje van een boengòng soenténg ter bevestiging in het haar. Meutjeunawië', voorzien van een haak, op een haak gelijkende, haakachtig, haakvormig; zie vbd. i.v. 'in.

TJAWÒ, roeren, omroeren, dooreenroeren, (fig.) doorzoeken, afzoeken, in alle richtingen doorkruisen, afloopen; tjawò goelè, de goelè omroeren. Meu-, of teutjawò, geroerd, omgeroerd, enz.; meutjawò até, innerlijk omgeroerd, i.e. ongerust, radeloos. Peutjawò, laten tjawò, of tjawò met versterkte beteekenis. Tjeumawò, de handeling tjawò verrichten; sòë tjeumawò lam mòn, habéh tjeukòë ië, wie is aan het roeren in den put geweest, het water is heelemaal drabbig. Vgl. gawò, kintja.

TJAWŌJ, verward, dooreengeward, in de war; na katoepeuë han koeseu'ōt, na bè' loepōt koepikéran; dang koe'ingat dang kameuhej, habéh tjawōj gèt koediam, weet je waarom ik geen antwoord gaf, (zeide het dwerghert, dat met een djén een wedstrijd hield om niet te slapen, en, ingeslapen, wakker was geschrokken door herhaald geroep van den djén), opdat ik ten einde kon denken wat ik aan het overdenken was; terwijl ik nadacht, riep je mij telkens, ik raakte in de war en zweeg daarom liever, (Plandō' Kantjé); zie verder vbd. i.v. i.v. poekōj. Meutjawōj, verward enz. geraakend of geraakt; ka meutjawōj boeët geutanjòë keureuna djih, onze zaken zijn door zijn toedoen in de war geloopen. Peutjawōj, verwarren, dooreenwarren, in de war brengen. Vgl. gawōj, tjabōj, tjeubōj.

TJÉ, ook tjé', (verkorting van Mal. ketjil); ma tjé, zie i.v. ma I, en vbd. i.v. saroeë'.

TJÉ' I, iets met één of beide handen of daarin opnemen, opheffen, oplichten, optillen, inz. om de zwaarte ervan te schatten, (techn.) met één hand opnemen van den ophaler van een weefgetouw en de daaraan verbonden scheringdraden om de lade eronder te schuiven (zie vbd. i.v. tjakò I), (verder) van munten bij e.s.v. hazardspel, (zie beneden); tjoeba tjé', padoem na brat, til het eens op, hoe zwaar is het; Alah Alah, aneu', bòh até doe, pakri lakoe djinòë di gata; gata geutjang oelōnteu malèë, njòë koeteumèë 'òh ka toeha; wa'tèë han é' lé lōn tjé' geudoebang, lōn grōb oe blang misé njang ka, ach, ach, mijn zoon, vaders lieveling, hoe moet het nu met u gaan; men heeft op u gehakt (en u verwond), en ik kan (niets doen dan alleen) de schande ervan dragen, dit moet ik on-

@lonaliakbar

dervinden, nu ik oud ben, nu ik het zwaard niet meer kan opnemen en niet meer op het veld kan springen als vroeger, (Noen Parisi); d j o e d i t j é', e.s.v. hazardspel, waarbij een der spelers als bankhouder telkens met een of beide handen een greep doet in een hoop kopergeld of steentjes en de andere spelers raden of het aantal ervan even of oneven is, (ook g a s a j-g a s a j-g e u n a b, en k ò h of p l a h b a t è ë genoemd); W a l é t m e u d j o e d i t h a t b i t l i s é', p i t é h d j i t j é' s i r e u g a m d o e a, W. was erg slim in het dobbelen, bij het t j é'-spel deed hij een, twee grepen in de muntstukken, (Pra-'oen; de lezing s i r e u g a m d o e a onzeker). M e u t j é', opgenomen, opgeheven, enz., het t j é'-spel spelen. T j e u m e u t j é', de handeling t j é' verrichten.

TJÉ' II, zie t j é.

TJÈ'-TJÈ'-MALITJÈ'; m e u'è n t j è'-t j è'-m a l i t j è', aapje spelen, e.s.v. suggestie-spel, waarbij jongens bij dengene, die een aap moet verbeelden, de suggestie daartoe opwekken door, om hem heen gezeten, gezamenlijk op den grond te kloppen onder het opdreunen van de woorden: t j è'-t j è'-m a l i t j è' s a b é t n j ò m e u n a n m e u g e u d o e m b a' a. Zie t j a m-t j a m-t j ò ë.

TJÉB, met de tanden pellen, de schil uitspuwen en den inhoud opeten (van b.v. padikorrels, gedroogd en gezouten semangkazaad, ook van luizen, t j é b g o e t è ë, zooals, volgens den Atjèher, Jav. vrouwen doen), aldus knabbelen (ook zooals muizen doen), knagen, opknabbelen, (fig.) doen verkwijnen, doen wegteren, doen sterven (doordat men iem. verdriet aandoet, b.v. een kind den ouders, de eene broeder den anderen, ook) als het ware om den dood van iem. bidden, iem. den dood toebidden (door steeds met hem oneenigheden te hebben, terwijl er harmonie moest zijn); p a k ò n k a m ò ë s a b é, p e u ë k a h k e u m e u n g t j é b k o e k e u h, waarom huil je altijd, wil je soms je vader doen sterven (zegt eene moeder tot haar kind, dat altijd ontevreden is en steeds haar zin wil hebben); zie verder vbd. i.v. *g r a m* I. M e u t j é b, op t j é b-wijze opgeknabbeld, enz., t j é b met meerv. subject, elkander t j é b; n e u p e u d j e u ë t A d a m 'a l ò j h é s a l a m, a n e u' t j o e t j ò n j a n o e l e u ë b i s a; d j i m e u t j é b-t j é b g e u n a b o e r ò ë, s a b é k e u d r ò ë m a'-n o e s i a; d j e u ë t b i n a s a d i a t e u ë h b o e m ò ë, g e u n a b o e r ò ë h a r ō h a r a, (de aarstengel 'Èdra'i zeide tot den Heer:) ... Gij wilt Adam, vrede zij hem, (uit aarde) scheppen, zijne nakomelingen zullen dan (als) giftige slangen zijn; zij, de menschen onder elkaar, zullen elken dag aan elkander knabbelen (elkander den dood toebidden); zij zullen op de aarde te gronde gaan, doordat zij steeds oneenigheden met elkander zullen hebben, (Toedjōh kisah). T j e u m e u t j é b, de handeling t j é b

@lonaliakbar

verrichten, (verder van een kiekendief:) een zeker akelig geluid aanhoudend laten hooren, aldus schreeuwen, (omdat hij, volgens het volksgeloof, daarmede den naderenden dood van iem. aankondigt, iem. den dood toebidt, d j i l a k è ë d o e'a b a' m a t é o e r e u ë n g; het geluid zelf wordt met t j o e i t-t j o e i t weergegeven); d j é h k l e u ë n g d j i t j e u m e u-t j é b, hoor, daar laat een kiekendief zijn omineus geluid hooren; p e u ë k a h k a k e u-m e u n g t j e u m e u t j é b, d a-w ō' k a m o e p a k é s a b é, *h* a n t ò m n a m e u t e u m è ë b o e-l è ë n g ò n t j è ë d a r a, wil je soms (je broertje) den dood toebidden, altijd heb je met hem ruzie, nooit kun je met je broertje opschieten, (indien twee kleine kinderen, broertjes van elkaar, steeds met elkaar twisten, is het, volgens het volksgeloof, een teeken, dat een van beiden spoedig zal sterven).

TJÈB I, gew. t j è b-t j è b, klanknabootsing van het smakken (bij het eten, minder luid dan t j a b-t j a b), dat geluid maken of laten maken, smakken (gew. met b a b a h tot object); d j i-t j è b-t j è b (of d j i p e u t j è b-t j è b) b a b a h, hij smakt, (zoo lekker vindt hij het). M e u t j è b-t j è b, aan het smakken zijn, (ook) voortdurend in beweging (van den mond, van de lippen, gezegd van iem., die altijd wat eet, of veel kwebbelt, veel zwetst, vaak van anderen kwaad spreekt); m e u t j è b-t j è b s a b é k a h l a g è ë d j e u n g k i m o e g è, je hebt altijd wat te kauwen, als het rijstblok van een vischopkooper (altijd padi te verwerken heeft); i n ò n g n j a n m e u-t j è b-t j è b t h a t (b a b a h), die vrouw kwebbelt altijd. P e u-t j è b-t j è b, = t j è b-t j è b met versterkte beteekenis, opzettelijk t j è b-t j è b, (of) laten m e u-t j è b-t j è b (ook fig.); p e u-t j è b-t j è b b a b a h, smakken, opzettelijk smakken (zooals slachters doen om te maken dat het vleesch lekker zal zijn); d j i-p e u t j è b-t j è b d r ò ë d j i l a g è ë p o e n g g ō n g m a n ò', zij beweegt hare lippen voortdurend als de aars van eene kip (steeds in beweging is), i.e. zij kwebbelt voortdurend.

TJÈB II, dial. v.d. Oostkust, = t è' (borsten).

TJÉBRÉ, zie i.v. t j r é.

TJÉBRÉ', zie t j é'b r é'.

TJÉ'BRÉ', ook t j é b r é', e.s.v. boom (Mal. d j o e a r), die, dicht bij eene woning groeiende, de r a s e u k i harer inwoners doet verminderen; levert eene zwarte hars (m e u n t a t j é'b r é'), welke als geneesmiddel wordt gebruikt of tot inkt wordt verwerkt, (van daar ook:) gitzwart, glimmend zwart; zie vbd. i.v. s a n è I, s e u n *b r* e u n.

TJÈË, of t j h è ë, meer t j(h)è ë-t j(h)è ë, klanknabootsing van een suizend geluid door de lucht, van eene snelle beweging. M e u-t j è ë(-t j è ë), zulk een geluid makende, suizende; l e u b è h k o e a t n i b a' d i l è ë, p ò m e u t j è ë-t j è ë d i d a l a m

@lonaliakbar

hawa, (de geureuda) was toen krachtiger geworden en vloog suizend voort in de lucht, (Banta Beuransah); meunan neukheun oeléh Indra, Dika Diwa beudòïh meutjhèë; adoeën adòë sit bandoea ba' ra'jat bha doem djibri thèë, aldus sprak Indra (Bangsawan), en Dika en Diwa stonden snel op; de twee gebroeders gingen aan het talrijke volk (den wensch van Indra Bangsawan) mededeelen, (Indra Bangsawan). Vgl. hèë.

TJÈËDAGA, ook sèëdaga, (Perz. saudâgar), handelaar in het groot, groothandelaar, voorname koopman; handeldrijven; katém adé' tjoet kadja' hareukat, ba' sabòh teumpat kadja' tjèëdaga, wilt ge, kleine broeder, verdiensten zoeken en op eene plaats handel gaan drijven, (sadativers); zie verder vbd. o.a. i.v. plah, reundang. Meutjèëdaga, handel drijven.

TJÈËDARA, ook sèëdara, (Skrt. sodara), broeder of zuster, neef of nicht (van dezelfde generatie), (ook) makker, kameraad, vriend, vriendin; tjèëdara agam, broeder; tj. inòng, zuster; tj. sabòh ma sabòh koe, volle broeder, volle zuster; tj. sabòh koe, halfbroeder of halfzuster van vaderszijde; tj. sabòh ma, of, naar het Mal., tj. andjéng, ook tj. asèë̦, halfbroeder of halfzuster van moederszijde; tj. sileumoeëng, zie i.v. leumoeëng; tj. sabòh nè', neef (cousin), nicht (cousine); tj. wali, neef of nicht van vaderszijde, (zoowel de kinderen van vadersbroeders, als de kinderen van vadersneven); tj. karōng, of tj. sampèë, neef of nicht van moederszijde, (ook de kinderen van moedersneven of nichten); zie ook i.v. poepò, en vbd. o.a. i.v. lapaj, meudjeumaj, milé'. Meutjèëdara, broeders of zusters hebben, met iem. broeder of zuster zijn, als broeders of zusters, als vrienden leven, verkeeren, tot makker, vriend nemen of hebben; zie vbd. i.v. bah, moeparikah.

TJÈËKAH, ook sèëkah, (Arab. sjaukah), macht, gezag, kracht, (in hik.); hé Djoeha Alam peuë kapeugah, peuleumah tjèëkah deungòn peukasa, hé Dj. A., wat zegt ge daar, wilt ge uwe kracht en uwe dapperheid laten zien, (Djoehan Meusapi; zie den hierop volgenden regel i.v. keudjōt); zie verder vbd. i.v. na'éb, paké. Meutjèëkah, macht enz. hebben, machtig, krachtig; zie vbd. i.v. peureukah.

TJÈËTAN, of tjòëtan, (Arab. sjeiṭân), satan, duivel; zie vbd. o.a. i.v. ikōt, lapaj, na*ph*aïh, parōh I, rabé, ri (onder toeri), roebeuët, seutèt, sikoetoe, tjabōj.

TJÈËWARAT, zie tjawarat.

TJÉH; meutjéh, te onderscheiden, te herkennen, opvallend, in het oog vallend, goed uitkomende,

@lonaliakbar

uitmuntend, onderscheiden, bekend, beroemd, uitzonderlijk, uitgezonderd, bijzonder, speciaal, afzonderlijk, bepaald, (ook) kieskeurig; geubōh di nab alam poetéh, na meung meutjéh soekèë radja, vooraan werd een wit vaandel geplaatst, opdat de groep te herkennen zou zijn als de groep van den vorst, (Gadjah toedjōh oelèë); djitōtkeu beudé doem beureutéh, na meung meutjéh brangkat radja, er werden geweersalvo's afgeschoten, die als het openbarsten van gepofte rijstkorrels klonken, opdat bekend zou worden, dat de vorst vertrok, (Pòtjoet Moehamat); ... tajoeë seutèt doem beuhabéh, kawōm waréh ban silingka; na meuri njang *h*an tém patéh, na meutjéh njang tém seureuta, (het beste is) ... dat ge hen allen laat komen, al uwe verwanten, opdat blijke wie u niet wil gehoorzamen en wie u wel wil volgen, (Radja Bada); peuët bòh kitab beutatoeri doem boemeutjéh, Tèërit, Dabō, Éndji, Koeroe'an, ban peuët ka habéh, vier (openbarings-)boeken dient ge te kennen en van elkaar te onderscheiden, t.w. de T., D., É. en K., dat zijn die vier boeken, (Nalam sipheuët doea plōh van Tjèh Mareudoeki); djigidoeë' ngòn gadjah poetéh, roepa meutjéh djròh *h*an matjam, zij reed op een witten olifant, zoodat hare buitengewone schoonheid opviel, (Goemba' Meuïh); nama geutanjòë bandoea meutjéh, geuseuboet djandéh sigala dōnja, ons beider namen zijn beroemd en zullen tot in de verre toekomst op de geheele wereld genoemd worden, (Diwa Akaïh); ... bòh meusabah seureuban poetéh, njan njang meutjéh ba' oereuëng toeha, (ze geven den menschen om hen te winnen al wat hun welgevallig is) ... rozenkransen en witte tulbanden, die speciaal aan oude lieden, (Tadeukiratō rakidin); meutjéh that pò njan, meung kòn siё manò' *h*an lèt, meung hana tangkoelō' meukasab, hana djiteubiët, wat is dat baasje kieskeurig, als er geen kippenvleesch bij is, lust hij geen eten, als het niet met een met gouddraad doorweven hoofddoek is, gaat hij niet uit; zie verder vbd. i.v. gidoeë', peudéh, sa I. Peutjéh, meutjéh maken, nader, nauwkeurig, afzonderlijk, speciaal, in bijzonderheden bekend maken, aanduiden, omschrijven, beschrijven, bepalen of verklaren, specialiseeren, specificeeren; sabda Nabi 'alòjhé salam, le that énsan tamòng tjeuroega; djitamòng tjeuroega mantòng-mantòng, sahbat tanjòng sòë ja mèëlana; djaweuëb Nabi njan neupeutjéh, sòë njang gaséh keu oelama; meung na boebé drah

gaséh lam até, doedòë pagé masō' tjeuroega, de Profeet, vrede zij hem, zeide: „heel veel menschen zullen in het paradijs komen; zij zullen zoo maar (zonder moeite) in het paradijs komen"; de gezellen vroegen: „wie zijn het, heer"; de Profeet antwoordde, hen nader aanduidende: „zij, die genegenheid koesteren voor schriftgeleerden; wanneer iemand slechts een greintje genegenheid (voor schriftgeleerden) koestert, komt hij later in het paradijs", (Tambéh toedjōïh blaïh); ... keupeuët geupeutjéh njang badjèë poetéh, bòh dō'ma meutindéh niba' dada, ... ten vierde beschrijft zij (n.l. de nè' peungandjō) hem (n.l. den bruidegom) als in een wit baadje gekleed met gouden knoopen als over de borst opeengestapeld, (bruiloftsgesprek).

TJÈH I, fijn (door b.v. stampen, drukken, trappen, wrijven, kauwen, malen), gebroken (van een ei door broeden), uitgebroed, uitgekomen (van b.v. een kieken), verteerd (van spijzen in de maag); (verb. gew. alleen van luizen) stuk-, platdrukken; katòb ba' tjèh, stamp het fijn, (b.v. de padi, of bras tot meel; zie ook vbd. i.v. lhò I); ranoeb *h*an tjèh lé lōn padjōh, ik kan de sirih niet meer fijnkauwen; tjèh ranoeb sigapoe, zie i.v. gapoe; karab tjèh bòh manò' lōn, de eieren van mijne kip zijn bijna uitgebroed, (zie ook vbd. i.v. tjab-tjib); aneu' ban tjèh, een pasgeboren kind, nog nat achter de ooren; aneu' ban tjèh djitoepeuë boeët oereuëng tjhi', hij is nog nat achter de ooren en weet al van de aangelegenheden van oude menschen af; inòng ban tjèh aneu', (grof voor:) eene pas bevallen vrouw; peunadjōh *h*an é' tjèh, onverteerbaar eten; tjèh kasō-kasō, idja-idja, de bultzakken, de kleeren gaan er stuk van, (door het stoeien van de kinderen, door er op te trappen); djiteuna' lōn 'òh tjèh, zij heeft mij, als het ware, murw gescholden; tjèh goetèë, luizen stuk-, dooddrukken; neusoegōt ō' tjèh ngòn goetèë, phoejkeu oelèë aneu' dara, (het oude vrouwtje) kamde haar de haren en drukte de luizen dood, en het jonge meisje voelde haar hoofd verlicht, (Malém Diwa). Peutjèh, fijn maken (door stampen, enz.), breken, uitbroeden, verteren; kapeutjèh teupōng njòë, stamp dit meel fijn. Tjeumeutjèh, de handeling tjèh verrichten.

TJÈH II, zie tjhèh.

TJÈH I, ook *tjòh*, een rukje, een korte afstand; na 'èt *tjèh* mantòng, hana djara', het is maar een kort rukje, het is niet ver.

TJÈH II, zie *tjhè* I.

TJÈH-MÈH, besmeerd, bevuild, bemorst (met b.v. gemorste dranken of spijzen); ka habéh tjèh-mèh, het is heelemaal bevuild. Peutjèh-mèh, bevuilen, bemorsen, besmeren.

@lonaliakbar

TJÈH-TJÒH, ook t j ò h-*t* j ò h, druk (bij het zitten, loopen), onrustig, overal met de vingers aan zittende, lastig (van kinderen); kah bè' *t j* è h-*t j* ò h that di keuë gòb, wees niet zoo druk (zoo lastig) voor vreemde menschen. Meu*tj*èh-*tj*òh, druk enz. zijn. Peu*tj*èh-*tj*òh, druk enz. maken; peu*tj*èh-*tj*òh dròë, = meu*tj*èh-*tj*òh, doch opzettelijker of in meerdere mate; zie vbd. i.v. sihat.

TJÈKARÒM, zie atjèkaròm.

TJÈM, praatjes, gezwets, praatjes voor de vaak; bè' le that tjèm, ge moet niet te veel praats hebben; geutanjòng keu tjèm mantòng, pada haj ka geutoepeuë, hij vraagt het maar voor de leus (om wat te vragen), hij weet het intusschen al; tjèm-oenjèn, versterking van tjèm, (ook) allerlei tegenwerpingen, tegenspraak. Meutjèm, praatjes maken, zwetsen; bè' kameutjèm-oenjèn, oeròë ka djoela, maak geen tegenwerpingen, het is al laat.

TJÈM-OENJÈN, zie i.v. tjèm, en vgl. oenjèn.

TJÉMPAGA, ook tjeumpaga, zwavel; tanòh tjémpaga, zwavelaarde, zwavel, (wordt als geneesmiddel gebruikt tegen koedé).

TJÉMPALA, ook tjitjémpala, e.s.v. ekster (Mal. moerai), die als vechtvogel wordt gebruikt, n.l. de soort tjémpala bit, of tjémpala oeteuën; eene andere soort heet tjémpala è' keubeuë, of tjémpala leumò (met waaiervormigen staart, strijkt graag op den rug van een karbouw of koe neer); zie verder vbd. o.a. i.v. djoedō, pantōn, seuriwòë, tèë, en zie ook i.v. diwata.

TJÉMPEUDA', eene nangka-soort, (Mal. tjempedak).

TJÉMPEUNA, zie tjampeuna.

TJÉN, zie tjhén.

TJÈNDA, zie i.v. tjèt I.

TJÉNDANA, zie tjeunana.

TJÉNDAWAN, of tjeundawan, tjeunawan, ook déndawan, e.s.v. groot, opvouwbaar mes, o.a. gebruikt als pinangmes, zie vbd. i.v. lasōn.

TJÉNG, weegschaal, balans met twee schalen van gevlochten rotan-, of klapperbladreepen, of bili (ōn tjéng) middels touwen (talòë tjéng) bevestigd aan een houten stok (gò tjéng), en gebruikt voor het wegen van grove voorwerpen, zooals vleesch, tabak, gambir, (ook wel) verkorting van datjéng, (zie aldaar en vbd. i.v. mata, oenggaj), wordt ook fig. gebezigd; (verder verb.) met een tjéng wegen; lidah tjéng, zie i.v. lidah; tjéng ilat, ook wel tjéng karōt, eene valsche, onzuivere weegschaal; timang ngòn tjéng, met de weegschaal wegen; oelèëbalang ngòn oereuëng além, tjéng teupoenggéng *h*an sòë kira; boeët njang soenat that dji'ingat, hareuëm mòteula' *h*an sòë kira, onder de oelèëbalangs en de geleerden is er niemand, die zich er om bekommert,

@lonaliakbar

dat de weegschaal ondersteboven ligt (alles averechts toegaat): aan wat (slechts) aanbevelenswaardig is laten ze zich erg gelegen liggen, maar om wat volstrekt verboden is bekommert zich niemand, (Tadeukiratō rakidin); a w é t j é n g, zie i.v. a w é. M e u t j é n g, met een t j é n g gewogen. T j e u m e u t j é n g, de handeling t j é n g verrichten. Vgl. n e u r a t j a.

TJÉNTJALA (Skrt. c a n c a l a), beweeglijk, in aanhoudende beweging (van b.v. den mond van iem., die veel zwetst, van de golven, zie vbd. i.v. b o e l è ë, o e m ò n g, t a m p a n g, t è ë), onrustig, ongedurig, onstandvastig; s a t j é n t j a l a, k e u d o e a r a n d j o e n a, k e u l h è ë k e u t i n g g a l a n, k e u p e u ë t k e u p a n a s a n, ..., ten eerste onstandvastig, ten tweede heldhaftig, ten derde achtergebleven, ten vierde verhit (ongeluk aanbrengend), ..., (woorden, waarmede men de hoedanigheid van een slag-, of stootwapen, b.v. r e u n t j ō n g, g l i w a n g, nagaat door daarbij b.v. de breedte van zijn duimnagel op het lemmet af te meten, zie ook i.v. g a d j a h); m e u n a n d j i k h e u n s a r a d j i p l o e ë n g, p e u d e u ë n g d i r o e ë n g d o e m t j é n t j a l a, aldus spraken zij, terwijl zij vluchtten en het zwaard (van Indra Bangsawan) aanhoudend op al hunne ruggen neerkwam, (Indra Bangsawan); n e u d o e ë' s e u d a' n e u d ò n g s e u b ō', t a m s é b i d ō' l a m t j é n t j a l a, als zij zat, voelde zij zich radeloos, als zij stond, was zij (innerlijk) in heftige beweging (zij kon rust noch duur vinden), zij was als eene vlerkprauw, die voortdurend op de golven op en neer gaat, (Poetròë Peukisōn). M e u t j é n t j a l a, = t j é n t j a l a, in aanhoudende beweging zijnde, zich aanhoudend bewegende; b o e k ò n h i r e u ë n k o e'e u g l o e m b a n g, m e u j o e b m a n j a n g m e u t j é n t j a l a, ik ben een en al verbazing als ik naar de golven kijk, ze gaan op en neer en zijn voortdurend in beweging, (Masa djeuët dōnja).

TJÉ'SA, zie s é's a.

TJÉT, sits, gebloemd katoen; i d j a t j é t, id.; t j é t-t j é t, vlekken (inz. witte), met vlekken, gevlekt; m o e k a d j i t j é t-t j é t, l e u k i d o e m, zijn gezicht is gevlekt, het zit vol witte l e u k i-vlekken. M e u t j é t-t j é t, met (witte) vlekken, (wit) gevlekt, bevlekt; p a k ò n i d j a l ō n k a m e u t j é t-t j é t, waarom heeft mijn kleed (witte) vlekken. P e u t j é t-t j é t, vlekken, bevlekken (met b.v. kalk, poeder); b è' k a p e u t j é t-t j é t p a p e u ë n, maak geen vlekken op de planken (van b.v. den huiswand door er sirihkalk op te smeren).

TJÈT I, of t j è t j è t, achterkleinkind, afstammeling in den 3den graad; t j è n d a, of t j è t j è n d a, beleefde vorm van t j è t, vorstelijk achterkleinkind; j ō h n j a n t e u k a B e u r e u m a S a'ti, n e u d j a' k h e u n k r i k e u t j è t j è n d a, toen kwam B. S. om aan zijne achterklein-

@lonaliakbar

dochter aanwijzingen te geven, (Tjah Koebat). Zie tjoetjò.

TJÈT II, of, meer, tjèt-tjèt, klanknabootsing van het geluid van de huishagedis, ook van een ongeveer dergelijk geluid met de tong als teeken van afkeuring, van verontwaardiging of verbazing. Meutjèt-tjèt, dergelijke geluiden makende; radja peuleumah soerat keuriman ba' oelèëbalang doem peutoea; 'òh ka djikheun soerat keuriman, keu Sa'it Boerian até doem loeka; ... keutjhi' panglima imeum nanggròë, teukab djaròë doem teupō' pha; di sahbanda haria peukan, moeka masam misé tjoeka; meutjèt-tjèt lidah meu'asé' oelèë, di keuë goerèë di nab radja, de vorst liet den brief aan de oelèëbalangs, aan al de hoofden zien; toen de brief voorgelezen was, voelden allen zich door S. B. gegriefd; ... de keutjhi's, de panglima's en de imeum's beten zich op de vingers en sloegen zich op de dijen; de haven-, en de marktmeester keken zoo zuur als (hadden zij) azijn (gedronken); zij lieten vóór den goerèë, vóór den vorst een tjèt-tjèt-geluid hooren en schudden hun hoofd (van verontwaardiging), (Noen Parisi). Peutjèt-tjèt lidah, een tjèt-tjèt-geluid met de tong maken.

TJÈT III, zie tjòt.

TJÈTJÈNDA, zie i.v. tjèt I.

TJÈTJÈT, zie tjèt I.

TJEU'AB-TJEU'OEB, freq. van tjeu'oeb, zie aldaar.

TJEU'AT-TJEU'IËT, freq. van tjeu'iët, en syn. van 'at-'iët, en keutjeu'at-keutjeu'iët, (zie onder die woorden).

TJEU'AT-TJEU'IT, freq. van tjeu'it, en syn. van keutjeu-'at-keutjeu'it, zie onder die woorden en vbd. i.v. apit, itit.

TJEUBEUËH, dapper, moedig, onversaagd, onverschrokken; toeah leubèh pangkat manjang, lagi toengang tjeubeuëh teuga, met bijzonder veel geluk bedeeld, hoog in rang was hij bovendien onverzettelijk, dapper en krachtig, (Indra Bangsawan); djiteuka keunòë ngòn *h*an sidròë, dara bisòë tjeubeuëh lagòë na; djidoeë' pi tòë hanangeudéh, agam teu'éh djipeudjaga, zij komt hier, door niemand begeleid, eene gemeene maagd, die erg onverschrokken is; zij zet zich dicht bij (een man) neer zonder eenige angst en wekt een man, die aan het slapen is, (Gadjah toedjōh oelèë; zie de hieraan voorafgaande regels i.v. kapéta). Peutjeubeuëh-tjeubeuëh dròë, zich zoo dapper mogelijk gedragen, doen alsof men dapper is. Vgl. seubeuëh.

TJEUBEUM, (van een tand:) voor of achter een anderen tand opgekomen; (gigòë) tjeubeum, zulk een tand; beum beum gawè, timòh tjeubeum

@lonaliakbar

meusangkōt è, b.b.g., voor en achter de tanden zijn weer tanden opgekomen, en er tusschen blijft vuil zitten, (spotrijmpje, waarmede kinderen een ander met dergelijke tanden plagen). Meutjeubeum, voor of achter een anderen tand opkomende of opgekomen; gigòë gata meutjeubeum, ge hebt tjeubeum-tanden, (of) je tanden zullen tjeubeum zijn (b.v. tot een kind, dat aan het tanden wisselen is). Peutjeubeum, de tanden tjeubeum maken of laten; bè' kapeutjeubeum, katheun koelhòh gigòë, laat je tand niet voor (of achter) een anderen opkomen, tracht het uit te houden, dat ik hem uittrek.

TJEUBŌ (Mal. tjeboer); teutjeubō, geplompt, gevallen, gestort, gesprongen, (in het water, fig. in b.v. zonden), (in hik.); pat njang salah lōn teutjeubō, keu Toehankoe harab lōn na, waar ik tot zonden verval, stel ik mijne hoop op mijnen Heer, (Indra Bangsawan).

TJEUBŌJ, verward, in wanorde, (inz. van droge, niet geoliede haren:) droog en sprietig; é' tjeubōj ō'-ō' lōn, hana lōn teumèë bōh minjeu', het is om verwarde haren te krijgen, ik heb geen gelegenheid kunnen vinden om mijne haren met olie te bestrijken. Meutjeubōj, zich verwarde, droge en sprietige haren bezorgen, dergelijke haren krijgen; bè' kameutjeubōj (of kapeutjeubōj ō'keu) lam oeròë, bezorg je geen droge en sprietige haren (door) in de zon (b.v. te spelen). Peutjeubōj, verwarren, maken dat de haren droog en sprietig worden, of aldus laten. Vgl. tjabōj, tjawōj.

TJEUDAÏH, knap (zoowel uiterlijk als verstandelijk), welgevormd, welgemaakt, schoon, mooi (ook wel van zaken), kundig, bekwaam, handig, bedreven, ervaren; inòng tjeudaïh, meuïh meuntah, sië meugapah, eene knappe vrouw, gedegen goud en vet vleesch (zijn drie begeerenswaardige dingen, waarbuiten men niets meer heeft te wenschen), (zegswijze, zie i.v. lhèë); ... siloeeuë brō' idja beukah, panè di kah tanjòng nahoeda; ... koengiëng idja pi that tjeudaïh, sampōh babah oereuëng toeha, ... zijne broek was versleten en zijn kleed gescheurd, en de scheepskapitein vroeg (spottend): „waar kom jij vandaan; ... met een kleed aan, dat, naar ik zie, erg mooi is en wel een doek lijkt, dien oude menschen gebruiken om hun mond af te vegen", (Banta Ahmat); zie verder vbd. i.v. banda (sprkw.), djaròë, gloem,ië, landè III (sprkw.), latèh, lawa, ma'roeïh, meunasah (sprkw.), moetabakah, oelèë, pò I (onder moepò), ramah I, rō' (onder peurō'), sòm, tala III, tandaïh, tèëwakaj, tinggōj, tjatjang. Peutjeudaïh-tjeudaïh dròë, zich zoo

@lonaliakbar

tjeudaïh mogelijk gedragen, zich tjeudaïh aanstellen. Vgl. tjaròng.

TJEUDÉ', de armen van eene vlerkprauw, waaraan de balanceerstokken (bòh gati) bevestigd zijn, (zie i.v. bidō'). Meutjeudé', voorzien van dergelijke armen.

TJEUDÈNG, ook verkort tot dèng, koud (van spijzen en dranken, die warm genuttigd behooren te worden, ook wel van andere zaken, b.v. van het lichaam of eenig lichaamsdeel), kil, koel; boe-boe ka tjeudèng, sòë lèt padjōh lòm, zelfs de rijst is koud, wie zou die nog lusten; gaki lōn tjeudèng that, mijne voeten zijn erg koud, ik heb erg koude voeten. Meutjeudèng, koud enz. worden, zich koude, kilheid bezorgen; bè' kameutjeudèng (of kapeutjeudèng dròë) lam ië, bezorg je geen kilheid (door zoo lang) in het water (te spelen). Peutjeudèng, koud enz. laten worden; pakòn tapeutjeudèng boe, waarom hebt ge de rijst koud laten worden.

TJEUDEUT, vooruitstekend, opgezet, gezwollen en gespannen, (van den buik van b.v. eene zwangere vrouw, van iem., die te veel gegeten heeft, van een rijstbuik, ook van de borsten van eene vrouw, die een corset draagt); proeët ka tjeudeut (of ka meutjeudeut), pakri djidja' lòm, haar buik is al erg gezwollen (zij is al ver gevorderd in hare zwangerschap), hoe zou zij nog kunnen gaan. Meutjeudeut, = tjeudeut, of aldus geworden; inòng Blanda meutjeudeut saré dada-dada, bij Hollandsche vrouwen steekt de borst heelemaal vooruit. Peutjeudeut, tjeudeut maken, doen zwellen; djipeutjeudeut proeëtdji aneu' njòë, djipadjōh boetròë-tròë that, dit kind wil een gezwollen buik krijgen, hij eet maar door, terwijl hij al genoeg heeft. Vgl. tjateuëng.

TJEUDIËNG, uitspruitsel, spruit, (van padi of suikerriet, nadat het gesneden is), (ook fig.) spruit, telg; ba' tjeudiëng, uitspruitsel van suikerriet, (zie ook vbd. i.v. oesòë); bòh (padé) tjeudiëng, of padé tjeudiëng, uitspruitsel van padi, wordt ook als liefkoozingswoord gebruikt; adat ħan sinan bòh padé tjeudiëng, Koeala Gigiëng lōn dja' euntat gata, als (gij) niet derwaarts (wilt gaan), o padispruitje, dan zal ik u naar K. G. begeleiden, (sadativers); zie verder i.v. peu'òh. Meutjeudiëng, uitspruitsels, spruiten krijgende, (ook) daarop gelijkende; padé njang kalheuëh takòh oeròë djéh kameutjeudiëng djinòë, de padi, die wij onlangs gesneden hebben, heeft nu al uitspruitsels gekregen; ba' meu'aneu' ba' meutjeudiëng, ba' meusé triëng njang le mata, moogt gij kinderen krijgen, moogt gij spruiten bekomen, moge het zijn als bamboe met vele geledin-

@lonaliakbar

gen, (zegenspreuk over den bruidegom); beutéh doea meutjeudiëng padé, hana misé dalam dōnja, hare beide kuiten waren als padispruiten, zij had op de wereld geen gelijke, (Goemba' Meuïh).

TJEUDIT, zie teuseudit.

TJEUDÒ', met erg vooruitstekend voorhoofd, holle oogen, platten neus en kleine kin, ingebogen, ingezonken, als het ware concaaf (van een gezicht); moeka Si Poelan njan tjeudò' lagèë aweuë', het gezicht van N. N. is ingebogen als een lepel van klapperdop. Meutjeudò', een weinig tjeudò'.

TJEUDOEË, stomp van een afgesneden of afgebroken struik, tronk; bè' tadja' keunan rèt, tjeudoeë kajèë tadjam-tadjam that, ga niet daarlangs, er zijn daar zeer scherpe stompen van struiken. Meutjeudoeë, waar zich tjeudoeë's bevinden, vol tjeudoeë's zittende; meutjeudoeë-tjeudoeë saré di sinan, han djeuët meung tadja', het zit daar vol stompen van struiken, je kunt daar niet loopen.

TJEUDŌH, zie tjeudōïh.

TJEUDŌÏH, of tjidōïh, ook tjeudōh, tjidōh, lendenjuk, rugplank van de weefster, bestaande uit een rechthoekig, aan eene zijde concaaf plankje, dat bij het weven als kussen dient om met den rug tegen de aan de uiteinden van den borstboom bevestigde touwen te drukken en daardoor de schering strak te spannen, welke spanning de weefster door voor-, en achteroverbuigen losser en strakker kan maken; bòh tjeudōïh, id.; sawè' broeë' tjeudōïh, zie i.v. sawè'; zie verder vbd. i.v. lōïh I.

TJEUÊ I, grens, grensscheiding, afscheiding, grenslijn, lijn, streep, kras, schrap, schram, min of meer lang litteeken of spoor (van b.v. het dragen van een knellenden gordel, knellende ringen of armbanden, van boeien); eene grens enz. trekken, eene afscheiding maken, afscheiden, lijnen trekken, linieeren; katjeuë euë galah panjang, trek de lijnen voor het galah-panjang-spel; keureutaïh njan ka lheuëh tatjeuë, hebt ge dat papier al gelinieerd. Meutjeuë, eene grens of grenzen enz. krijgende of hebbende, begrensd, gelinieerd; neupeugèt eumpōïh neubōh pageuë, maséng meutjeuë ateuëng oema, hij legde tuinen aan en omheinde ze, terwijl de (droge) rijstvelden dijken als grensscheidingen kregen, (Asaj djeuët padé).

TJEUÊ II, of tjheuë, schaduw, lommer, beschutting (tegen zon of regen); ba' njòë rampa' that, gèt that tjeuë, deze boom is mooi breedgetakt, hij heeft eene mooie schaduw; tapiōh lam tjeuë, laten we in de schaduw uitrusten. Meutjeuë, schaduw gevende, schaduwrijk, (ook) schaduw, beschutting zoeken, schuilen; tameutjeuë (of tapeutjeuë dròëteu)

@lonaliakbar

joeb ba' kajèë njan, laten we onder dien boom schaduw zoeken; tameutjeuë di joebpajōng, bè'keunòng oedjeuën, schuil (loop) onder den pajoeng om niet nat te regenen. Peutjeuë, beschaduwen, beschutten; tapeutjeuë dròëteu, bè' keunòng oeròë, beschut u tegen de zon.

TJEUGÒ', bewegingen maken als die bij den coïtus, den coïtus uitoefenen; tjeung-tjeung-tjeugò', id.; di oereuëng doea tjeung-tjeung-tjeugò', roemòh meugò'-gò' misé geumpa, die twee personen ..., dat het huis ervan schudde als bij eene aardbeving, (Noen Parisi). Meutjeugò' (-tjeugò'), die handeling verrichten.

TJEUGÒNG, zie tjeunggòng.

TJEUGŌT, zich uitrekkende en met gestrekten arm grijpen (naar), aldus naar zich toehalen, naar zich toe trekken, (van wat even buiten het bereik is); tatjeugōt plō' daweuët, haal den inktkoker naar u toe; nampeukarama dilikōt, malingkan ma*w*òt tasé di sana; njeum meu*tjr*aïh-*tjr*aïh rab di likōt, neukeumeung tjeugōt nja*w*òng hamba, ten zesde moet ge (wanneer ge u opgericht hebt om de seumajang te verrichten) u voor den geest halen, dat achter u de engel des doods (u vervolgt); ge moet u voorstellen, dat hij met snelle vaart achter u nadert en met uitgestrekten arm uw leven wil grijpen, (Akeubarō Karim). Meutjeugōt, met uitgestrekten arm gegrepen, naar zich toegehaald, uitgestrekt, uitgerekt (van b.v. den arm), (ook) de handeling tjeugōt verrichten, zich uitrekken (om iets te grijpen); 'òh meutjeugōt oelèë-oelèë, pakòn *h*an kapeutòë si'at, (hij) moet heelemaal zijn hals (eig. zijn hoofd) uitrekken (om er bij te komen), waarom breng je het niet even dichter bij. Peutjeugōt, laten tjeugōt, of tjeugōt met versterkte beteekenis; peutjeugōt dròë batjoet, mangat tō' tatjò', rek je een beetje uit, opdat je er bij kunt om het te nemen. Vgl. leugōt, reunggōt.

TJEU*H*A (Mal. tjahar), dunne ontlasting, diarrhee; diarrhee hebbende, gepurgeerd, (in hik.); 'òh lheuëh moepadjōh kamòëpitjeu*h*a, djananakeu tjeuma di lam tjeuroega, toen we (die paradijsvrucht) gegeten hadden, kregen wij diarrhee, en toen werd het vuil in het paradijs, (Toedjōh kisah). Zie peunjeu*h*a.

TJEUHOE, zie meutjeuhoe.

TJEU'IÈB, klanknabootsing van het piepend geluid van b.v. eene kip, die bij de keel gegrepen wordt; bij de keel grijpen, worgen, dooddrukken, dooden, zóó dat zulk een geluid wordt gemaakt, (ook fig.); manò' kadjitjeu'ièb lé tjeurapè, de kip is door een wezel gegrepen; bè' kadja'-dja' sidròëdròë, djitjeu'ièbkeu lé si meuranté, djisa' idja

@lonaliakbar

lam babah, *h*an sòë toepeuë, *h*an é' kameurawōng, je moet niet alleen uitgaan, straks word je door een kettingganger gegrepen, hij stopt je een kleed als prop in den mond, dan weet niemand het, je kunt niet schreeuwen, (bangmakerij van een uithuizig kind). Meutjeu'iëb, een piepend geluid maken (van b.v. eene kip, die gegrepen wordt), aldus gegrepen, gedood, doodgedrukt, geworgd. Peutjeu'iëb, laten tjeu'iëb, of laten meutjeu'iëb, een piepend geluid laten maken, (ook) tjeu'iëb met versterkte beteekenis.

TJEU'IËT, klanknabootsing van het piepende of knarsende geluid van b.v. eene deur of eene kist, die opengemaakt wordt, van takken, die tegen elkaar schuren; zulk een geluid makende; djitjò' koentji sabòh oe djaròë, tjeu'iët peutòë ka djiboeka, zij nam een sleutel en met een knarsend geluid opende zij de kist, (Banta Beuransah). Meutjeu'iët, een tjeu'iët-geluid makende; sòë é' njan, meutjeu'iët oelèë reunjeun, wie komt daar (het huis) binnen, dat het bovendeel van de trap piept; meudjan-djan tangò meutjeu'iët-tjeu'iët, na njang oebit bagòë bioela, soms hoorde men een piepend geluid, ook een fijn geluid als dat van eene viool, (Plandō' Kantjé; zie den hieraan voorafgaanden regel i.v. giséng). Peutjeu'iët, een tjeu'iët-geluid laten maken. Zie 'iët, tjeu'at-tjeu-'iët.

TJEU'IT, syn. van it, zie it-it, en vgl. tjeu'at-tjeu'it.

TJEUKA' I, tusschen duim en wijsvinger vatten, grijpen, omvatten, met duim en wijsvinger bij de keel, in den strot grijpen, aldus de keel toeknijpen, worgen; (verder) sitjeuka', zooveel als men met duim en wijsvinger kan omvatten, in de holte tusschen duim en wijsvinger kan houden; 'òh ka leupaïh ma si manja', plandō' tjeuka' aneu' boebrang; 'òh lheuëh djipòh kakeu maté, ma djidoeë'lé djih di sinan, toen de otter-moeder vertrokken was, greep het dwerghert het otterjong in den strot; nadat hij het aldus gedood had, bleef hij daar zitten, (Plandō' Kantjé); tjeuka' sanggōj, een om de haarwrong gebonden gouden ketting met uitstekende gouden bloempjes. Meutjeuka', tusschen duim en wijsvinger gevat, gegrepen, enz. (ook) gekneld, knellend (inz. om den hals), nauw sluitend, (verder) elkander tjeuka'; kamèng ka meutjeuka' ngòn talòë, de geit is met den hals in het touw verward geraakt, heeft het touw knellend om den hals gekregen; loeeuë njòë meutjeuka' that, *h*an djeuët lōn ngoej, deze broek zit (mij) erg nauw om het middel, ik kan haar niet dragen; djimeutròm-tròm djimeutjeuka', meusipa'-sipa' sinan lam déah, zij (n.l. de met elkaar vechtende

@lonaliakbar

olifant en neushoorn) trapten tegen elkander, grepen elkander bij de keel, schopten tegen elkander in het bedehuis, (Plandō' Kantjé). T j e u m e u k a', de handeling t j e u k a' verrichten; d j i d j a' b a n r i m o e ë n g l h e u ë h t j e u m e u k a', m e u n a n k e u s i g a' l a k o e r o e p a, hij liep als een tijger, die pas zijne prooi in den strot had gegrepen, zoo zag hij er in zijne bewegingen uit, (Tjah Koebat). Vgl. g e u t j a j, t j e u k i ë'.

TJEUKA' II, ook wel naar het Mal. t e u k a'; a n e u' t j e u k a', de huig, het lelletje in de keel; l a g è ë o e r e u ë n g h a n a a n e u' t j e u k a', als iemand, die geen huig heeft, (zegt men van iem., die b.v. geen antwoord geeft op eene vraag); k r e u ë h t h a t a n e u' t j e u k a' g a t a, wat hebt ge eene stijve huig, (zegt men van iem., die steeds tegenspreekt). Zie e u n t ò' I.

TJEUKA'-TJEUKEU, ook, in hik. voor het rijm, t j e u k a'-t j e u k ò ë, moeilijk door het keelgat krijgende (van droge spijzen, het woord slaat eig. op de bewegingen, die men daarbij met den hals maakt; verder fig.) kieskauwende, met lange tanden etende, (wanneer men geen trek tot eten heeft of iets eet, dat men niet lust); p a d j ō h b o e t j e u k a'-t j e u k e u s a r é, m e u k o e a h *h* a n é' n a, het eten gaat moeilijk door het keelgat, zelfs groentenat is er niet; d j i p a d j ō h b o e t j e u k a'-t j e u k ò ë, a t é t e u g ò ë-g ò ë k e u t j h ò ë k h o e n a, zij aten met lange tanden, doordat zij in hun hart (met verbazing) aan de vrouw van den k a l i dachten, (Noen Parisi); n e u p a d j ō h b o e t j e u k a'-t j e u k ò ë, l h è ë s o e ë b k a t r ò ë n e u k h e u n s é b k a, hij at met lange tanden, was na drie happen verzadigd en zeide dat het voldoende was, (Noen Parisi). P e u t j e u k a'-t j e u k e u d r ò ë, opzettelijk met lange tanden eten, doen alsof men met lange tanden eet; p a k ò n k a p o e m a d j ō h k a p e u t j e u k a'-t j e u k e u d r ò ë k e u, waarom eet je zoo met lange tanden.

TJEUKA'-TJEUKÒË, zie t j e u k a'-t j e u k e u.

TJEUKAM, (de voeten) stevig op of tegen iets plaatsen, zoodanig dat de teenen krom gespannen zijn, zich schrap zetten, (ook wel) met de klauwen grijpen; d j i t j e u k a m g a k i b a' l e u h ò b, hij plaatste zijne voeten stevig in de modder; D j o e h a n M e u s a p i s a k é t t h a t a t é, n e u t j e u k a m g a k i n e u p é t n g ò n m a t a; n a s i k e u d j a b d j i t r ō n l a m a w a n, g l a n t e u ë s a d j a n n g ò n b a d è r a j a, Dj. M. (zijn volk ziende verdrinken in het door de toovermacht van zijn tegenstander te voorschijn getooverde water) raakte zeer vertoornd, hij zette zich schrap, deed zijne oogen dicht en een oogenblik daarna stak er een stormwind op, vergezeld van bliksemslagen, (Djoehan Meusapi; zie verder vbd. i.v. t i t i); d i d j i h n g ò n g o e k è ë n j a n d j i t j e u k a m, p i-

@lonaliakbar

ha' tadjam sangat bisa, zij (die djén's) grijpen (Djoet en Madjoet) met hunne klauwen, die zeer scherp en giftig zijn, (Toedjōh kisah); tjeukam sanggōj, e.s.v. haarnaald met een boog waaraan gouden bloemen zijn bevestigd, die als diadeem voor in de haarwrong wordt gedragen, (ook tjoetjò' sanggōj, meest boengòng ō' geheeten; zie vbd. i.v. gampōj, sarō' I). Meutjeukam, stevig neergezet (van de voeten); ba' meutjeukam gaki tadòng, sta met uwe voeten stevig op den grond. Tjeumeukam, of sakét tjeumeukam, eene ontsteking aan de nagels van de groote teenen, die ontsteking hebbende.

TJEUKANG, stijf (van b.v. lichaamsdeelen, van een lijk, ook van het schrift, van eene onaangename stem of onaangename woorden), stram, verstijfd, verstramd, (ook grof voor:) dood, gecrepeerd; krang tjeukang, zie i.v. krang, en vbd. ook i.v. njampang II; bangké ka tjeukang, een verstijfd kreng; haraïh tjeukang, stijve letters; zie verder vbd. i.v. sangkiō'. Peutjeukang, verstijven, verstrammen; pakòn tapeutjeukang dròë gata, waarom houdt ge u stijf.

TJEUKÈH, eene kleine soort dissel om hout te bekappen (tarah), zie i.v. bliōng, en djrabat. Meutjeukèh, een tjeukèh hebben of dragen.

TJEUKÉN, barsch, norsch, stuursch, zuur, onvriendelijk, boos, nijdig, driftig; ... ngòn gata, adòë, hana siwadan, *h*an é' talawan gata that moeda; bit pimeunan, wahé samlakòë, salèh kreuëh gigòë ba' tameuda'wa; moekatjeukén ba' oelōn pandang, peuë salèh nan nama di gata, (trek u terug) ... voor u, broertje, ben ik geen partij, gij zult niet in staat zijn het tegen mij op te nemen, gij zijt te jong; maar, schoone jonkman, misschien zult gij mij koppig tegenspreken; ik zie, dat gij norsch kijkt, hoe is dan uw naam, (Djoehan Meusapi); *h*an koetoeëng djih keu meulintèë, bè' lé ba' kèë kapeuhaba; Malém Diwa tjeungèh beungèh, hana mamèh tjeukén raja, ik neem hem (i.e. Malém Diwa) niet tot schoonzoon, spreek er niet meer met mij over; M. D. is een nijdas, hij is niet vriendelijk, doch zeer norsch, (Malém Diwa). Meutjeukén, barsch enz. worden of zijn, zich boos maken, op elkander boos zijn; bè' tameutjeukén (of tapeutjeukén dròë) ngòn gòb, wees niet norsch tegen anderen. Peutjeukén, barsch enz. maken.

•TJEUKI, of ōn tjeuki, Chineesche speelkaarten. Meutjeuki, = meu'èn tjeuki, met de kaarten spelen.

TJEUKIË', de keel dichtknijpen, worgen, (oudtijds ook eene speciale wijze van bestraffing van vrouwen wegens ontucht, waarbij de schuldige vrouw, tjeu-

@lonaliakbar

neukië' genoemd, bij den oever van eene rivier achteroverliggend onder water werd gehouden en op een dwars over hare keel gelegden bamboe aan beide kanten een volgeling van den oelèëbalang ging staan om haar te worgen); si geutjeukië', die geworgd moge worden, (scheldwoord tegen vrouwen); talòë tjeukië', zie i.v. peutah. Meutjeukië', de keel dichtgeknepen, geworgd; kamèng ka meutjeukië' ngòn talòë, de geit wordt door het touw geworgd, heeft het touw knellend om den hals gekregen. Tjeumeukië', de handeling tjeukië' verrichten. Tjeuneukië', de handeling tjeukië', de wijze of het object ervan, (ook) geul voor de monding eener rivier, die bij moessonswisselingen door aanslibbing nauw wordt. Vgl. tjeuka' I.

TJEUKŌ, e.s.v. kruid (Mal. tjekoer), waarvan de sterk riekende wortel (bòh tjeukō), die tot de aweuëh peuët plōh peuët behoort, als geneesmiddel wordt gebruikt, o.a. gekauwd met uien en kurkuma als pap, die men op het voorhoofd van kleine kinderen, die de sakét manja' hebben, legt; de bladeren worden in de roekò' siawan gebruikt; zie verder vbd. i.v. bèë (sprkw.), keundō, naleuëng.

TJEUKŌ' I, ook tjikō', e.s.v. boom (Mal. oekam) met eetbare vruchten, die, in onrijpen toestand groen van kleur en wrang van smaak zijn en met azijn en lombok gegeten worden, en, indien ze rijp zijn, rood van kleur en zoet van smaak zijn; de boom heeft, indien hij nog jong is, dorens, die later afvallen.

TJEUKŌ' II (Mal. tjekoek), (een geneesmiddel) met geweld in de keel gieten, ingeven, (weinig gebr.); tjeukō' aneu' manja', keubeuë, een kind, een buffel een geneesmiddel met geweld ingeven.

TJEUKÒ' I, krom, gebogen, krom getrokken; baréh tjeukò', = baréh kiwiëng, (zie i.v. baréh); djaròë tjeukò', eene kromme hand, kromme vingers, (zie vbd. i.v. kiwiëng); kajèë tjeukò', een krom, gebogen stuk hout; tjeukò' pirò' (of birò'), versterking van tjeukò', erg krom, erg gebogen, met bochten; tjeukò' pirò' oentōt boerōt, that bit djeuheut peunjakét rimba, men wordt er krom en scheef van, men krijgt er waterzuchtige beenen van, men krijgt er eene aderbreuk van, de ziekten, die men in het woud kan oploopen, zijn zeer kwaadaardig, (Malém Dagang). Peutjeukò', krom maken.

TJEUKÒ' II, ook teukò', de hik; bòh tjeukò' malém, zie i.v. rōm II, (eig. waar een vrome den hik van krijgt). Tjeumeukò', den hik hebben, hikken; pakòn gata tjeumeukò' sabé, waarom hikt ge voortdurend. Peutjeumeukò', den hik doen krijgen; peutjeumeukò' dròë, zich den hik

@lonaliakbar

bezorgen, (of) doen of men den hik heeft.

TJEUKÒË, troebel, onklaar, niet helder, drabbig, (fig. van de oogen:) slaperig en pijnlijk, zeer doende wegens het opblijven, (ook wel van de maag:) een wee gevoel veroorzakende, wee, (wanneer men b.v. nog niet ontbeten heeft, terwijl het al laat in den ochtend is); tjeukòë proeët, een wee gevoel in de maag hebbende; tameudjaga é' tjeukòë mata-matateu, we waken om er pijn in de oogen van te krijgen, (zie ook vbd. i.v. reukam); zie verder vbd. van water i.v. tala' II, tjawò. Peutjeukòë, troebel enz. maken; aneu' miët, tamanòë djipeutjeukòë ië, tapadjōh boe djipeuhabéh eungkōt, kinderen maken het water vuil, als men zich baadt, en maken de visch op, als men eet, (sprkw., z.v.a.) kinderen zijn hinderen; *h*an lōn toepeuë djih tjit sidròë, djipeutjeukòë ië la'ōt djidjaphō', ik wist niet dat hij alleen het water der zee drabbig kon maken door het heftig te beroeren, (Plandō' Kantjé).

TJEUKOEË, met de hand scheppen, opscheppen; meung timahana, lōn boenòë lōn tjò' ië lōn tjeukoeë, er is niet eens een emmer, ik heb zooeven bij het nemen van water het met de hand moeten scheppen; sitjeukoeë, zooveel als men met de hand op kan scheppen, of in de holle hand kan houden. Peutjeukoeë, laten tjeukoeë; djipeutjeukoeë ië, djipeureugam angèn, bè' tapatéh, hij laat u water met de hand opscheppen en wind in de vuist houden, geloof hem niet, (sprkw., z.v.a. hij spelt u wat op de mouw, of hij maakt u blij met eene doode musch).

TJEUKÒT, draaien, draaiende buigen of breken (van b.v. een stengel, een stuk hout), (fig.) oprakelen; tjeukòt ba' pha, draaiend in de dij knijpen; tjeukòt roempoeën, roempoeën plukken door de stengels draaiende af te breken; adat djimeungiëng hana teupat, mata tjeukòt misé djoeléng, bij het kijken kijkt zij niet recht voor zich uit, hare oogen zijn gedraaid als ware zij scheel (de oogen rollen haar in het hoofd), (gezegd van eene lichtzinnige vrouw), (Tambéh toedjōh blaïh); boeët njang dilèë ka djitjeukòt lòm, hij heeft die oude zaak weer opgerakeld. Meutjeukòt, gedraaid, enz. Peutjeukòt, laten tjeukòt, of tjeukòt met versterkte beteekenis.

TJEULA, afkeuren, laken, misprijzen, afgeven op, aanmerkingen maken op, bespotten, beschimpen, kwaadspreken van; zie vbd. i.v. dam II, karōt, meu'oengki, rampang. Meutjeula, afgekeurd, gelaakt, enz. Peutjeula, laten tjeula; bè' tapeutjeula dròëteu ba' gòb, ge moet u niet door anderen laten misprijzen,

@lonaliakbar

maak, dat anderen u niet misprijzen. Tjeumeula, de handeling tjeula verrichten.

TJEULA', oogzwartsel, (syn. van, doch minder gebr. dan seureuma); ngoej bèë-bèëwan tjeula' mata, inòng tjilaka peulagèë dròë, zij gebruikten parfums en oogzwartsel, ellendige vrouwen, die zich aanstelden, (Tambéh toedjōh blaïh). Meutjeula', oogzwartsel gebruiken, daarmede bestreken; mata meutjeula', met oogzwartsel bestreken oogen, (ook, en in de spreektaal gew. meulha':) oogen met blauwachtige wallen, (worden als een schoonheidsteeken beschouwd); meutjeula' mata mirah ngòn bibi, beureuhi sòë njang ngiëng dasah, hare oogen waren met oogzwartsel bestreken (of hadden blauwachtige wallen), hare lippen waren rood, wie haar zag werd met liefde bezield en geraakte in extase, (Plandō' Kantjé); mata meulha', njeum lagèë ra djibōh seureuma, zij heeft blauwachtige wallen onder de oogen, alsof zij er oogzwartsel op gestreken heeft.

TJEULAKA, zie tjilaka.

TJEULAKEUË', zie i.v. tjilaka.

TJEULEUNGGA, mislukt, bedorven, beschadigd, gedeerd, stuk, vernield, vernietigd, verongelukt, in het verderf gestort, te gronde gegaan, (meer in hik.); leugat djipòh naga ba' oelèë, meung si'ōn boelèë tjeuleungga hana, snel sloeg hij den draak op den kop, maar geen haartje werd van hem gedeerd, (Djoehan Meusapi); poetròë piké dalam até, kèë njòë̤ akhé djeuët tjeuleungga, de prinses dacht bij zich zelf, het zal ten slotte met een ongeluk voor mij eindigen, (Malém Diwa); zie verder vbd. i.v. phoe'.

TJEULEUPA, zie tjeureupa.

TJEULEUTJI, zie tjeulitji.

TJEULITJI, ook tjeuleutji, inhalig, hebzuchtig, schraapzuchtig, gierig, karig, krenterig, bang dat men verliest of niet krijgt waar men recht op heeft, op zijn recht staande; klib-klib lingka goetji, mirah pati lingka koelam; jōh masa dilèë ka tabri, 'òh ka tjeulitji talakèë poelang (of jōh masa dilèë ka habéh djandji, ka lheuëh tabri talakèë poelang), vuurvliegjes om een watervat, duiven om een vijver; vroeger hebt ge het reeds gegeven, nu ge inhalig geworden zijt, vraagt ge het weer terug, (of: vroeger hebt ge het beloofd, nu ge het gegeven hebt, vraagt ge het weer terug), (spot-pantōn op iem., die tjeulitji is); gata tjeulitji that lagèë Pidië, ge zijt krenterig als een Pedirees, (zegt b.v. iem. tot zijn reisgenoot, die zijne rijst niet met de zijne wil vermengen uit vrees, dat zijn makker er meer van zou eten dan hij). Peutjeulitji dròë, zich tjeulitji gedragen of aanstellen.

TJEULŌB, zie tjeureulōb.

TJEUMA (Mal. tjemar), vuil,

@lonaliakbar

smerig, vies, onrein, (van eene vrouw ook:) menstrueerend, (fig.) onveilig (van b.v. eene landstreek door roovers), (verder fig.) besmet, onrein; vuilheid, vuiligheid, viezigheid, onreinheid; b è ë t j e u m a, eene vieze lucht; n e u b r i r a s e u k i l ō n n j a n g h a l e u ë, b è' n a s a g a j a r e u t a t j e u m a, dat Hij (de Heer) mij een middel van bestaan geve, dat (godsdienstig) geoorloofd is, en geen verdiensten, waaraan eene smet aan kleeft, (Mènhadjōj abidin); zie verder vbd. i.v. n a d j i h, s o e k l a, t a h a r a t, t j a *p r* a n g-t j a *p r* i n g, t j e u *h* a. P e u t j e u m a, vuil, enz. maken, bevuilen, verontreinigen, besmetten, onveilig maken; n e u s e u m a n j a m, t o e a n k o e, a t e u ë h k o e r o e s i, p e u t j e u m a g a k i b a' t e u m p a t a d é'e u n d a, heer, ga op een zetel zitten, wees zoo minzaam om uwe voeten in het verblijf van uwe jongere zuster vuil te maken, (i.e. om in het nederige verblijf van uwe jongere zuster te komen), (Tjah Koebat); b a d e u ë' g a d j a h m a n g a t a t é, h a n a s ò ë l é p e u t j e u m a d ō n j a, de neushorens en olifanten waren blijde (dat de g ò g a s i dood was), er was niemand meer, die de aarde onveilig maakte, (Banta Beuransah).

TJEUMARA (Skrt. c a m a r a, yack-staart), een bos valsch haar, dienende om de haarwrong dikker te maken en het haar weliger te doen schijnen, e.s.v. chignon; o e l è ë t j e u m a r a, e.s.v. ouderwetsch haarsieraad van goud of s o e a s a in den vorm van eene zeszijdige pyramide met een kettinkje aan den top, dat in een haakje eindigt ter bevestiging van het sieraad in de haarwrong, of, bij een bruidegom, in den hoofddoek, wordt van wege de overeenkomst in vorm ook b a t è ë d j e u r a t, i.e. grafsteen, genoemd, (zie vbd. i.v. t o e j-t o e j); zie verder vbd. i.v. s i m p l a h. M e u t j e u m a r a, een t j e u m a r a hebben of dragen.

TJEUMAT, vasthechten, vaststeken met eene speld (van iets, dat men met de hand wil naaien, in b.v. zijn kleed op de knie), vast-, insteken (van eene speld of draad), (ook) losjes naaien, losjes vasthechten met een draad, rijgen, (verder) verhalen (van een vaartuig), vastleggen, meren, (ook fig.) hechten, vasthechten, vastleggen; t a t j e u m a t i d j a, steek het kleed vast; d j a r ō m t j e u m a t of t j e u n e u m a t, speld om iets vast te steken; n e u s e u'ō t B i b i' S i g a n d a w a t i, *h* a n l ō n t o e k r i k a r a n g b o e n g a; t e u m a n e u t j ò' b o e g ò n g o e d j a r ò ë, n e u p e u r o e n ò ë p o e t r ò ë m o e d a; s e u r e u t a g e u t ò b l é n g ò n d j a r ō m, b a' t e u m p a t p h ō n m o e l a-m o e l a; d j a n a n g e u s e u t è t l a l a t i d j ō, h ò n j a n g d j i p ò d i s i n a n t a n d a; r e u d j a n g n e u t j e u m a t l é n g ò n b e u n e u n g, n a b è' i l a n g g a d ò h d i m a t a, (de oude) B. S. antwoordde: „ik heb (eigenlijk) geen verstand van het schikken van bloemen''; daar-

@lonaliakbar

op nam ze bloemen in de hand om de jeugdige prinses te leeren (hoe ze te schikken); tevens stak ze eene naald in op de plaats waar ze beginnen moest; daarop volgde zij de groene vlieg (die Diwa Akaïh met zijne wondermacht in het leven had geroepen), waar die neerstreek, daar was het het teeken, (waar zij de bloemen moest plaatsen) en snel stak zij er een draad in, opdat zij die teekens niet uit het oog zou verliezen, (Diwa Akaïh); tjeumat sa'ōh, een hulpanker uitwerpen om het vaartuig een oogenblik tegen te houden; sa'ōh tjeumat, hulpanker; talòë tjeumat, werptros; *h*an djeuët lōn toeëng lé, ka geutjeumat narit (of ka meutjeumat narit gòb), ik kan niet meer (een aanzoek) aannemen, een ander heeft al (over het meisje) gesproken. Meu-, of teutjeumat, vastgehecht, vastgestoken, enz.; sabé ngòn aneu' teubiët lam djasat, gaséh teutjeumat dalam dada, hij had voor hem genegenheid opgevat als voor een eigen kind, (Diwa Akaïh). Peutjeumat, laten tjeumat, of tjeumat met versterkte beteekenis. Tjeumoemat, de handeling tjeumat verrichten. Tjeuneumat, de handeling tjeumat, de wijze ervan, het middel ervoor. Zie seumat.

TJEUMBÖJ, rond doosje van zilver of soeasa tot opberging van tabak, gambir en kruidnagelen, dat men in den sirihdoek, of soms, middels een kettinkje vastgeknoopt, aan eene punt daarvan draagt, (zie i.v. boengkōïh en vbd. i.v. ti'-ti', ook vbd. i.v. patam, sampa', seuntagi), (ook) modern rond tabaksdoosje, (tjeumbōj meutjeureumèn, zulk een doosje met een spiegeltje op het deksel), (verder) aarsklier van de civetkat (moesang djeubeuët), die het civet bevat, (ook) het zakje in het lichaam van den python, waarin, naar men zegt, geneeskrachtige olie zit, (zie i.v. lhan); boelèë tjeumbōj, stuitdons, staartveer; geureuda kalòn mantòng parōt, lòm djijoeë bōt boelèë teuma; boelèë tjeumbōj, aneu', kabōt, gadòh parōt *h*an meuri loeka, de geureuda zag, dat er (van de wond op de dij van Banta Beuransah) nog een litteeken was overgebleven, en liet weer eene veer (van haar zelf) uittrekken (om die als geneesmiddel te gebruiken); „trek eene staartveer uit, mijn zoon, dan zal het litteeken verdwijnen en zal er van de wond geen spoor meer te zien zijn'', (Banta Beuransah). Meutjeumbōj, een tjeumbōj hebben of dragen.

TJEUMEUB, even met den bek boven het water uitkomen, (van een visch, die naar lucht hapt). Meutjeumeub, die handeling verrichten, tjeumeub met meerv. subject. Peutjeumeumeub dròë, = tjeumeub, of meutjeumeub, doch opzettelijker. Vgl. tjeupeuëb.

@lonaliakbar

TJEUMEULÒ, zie i.v. l h ò I.

TJEUMEUTI (Mal. t j e m e t i, Tam. ç a m a ṭ ṭ i), zweep, rijzweep, karwats; met de zweep slaan, zweepen, een zweepslag geven, (in hik.); zie vbd. i.v. h a m b i, s è ë. Zie s e u n o e ë t, t j a m b ō'.

TJEUMEUTJŌT, zie t j e u m o e t j ō t.

TJEUMOEROE (Mal. t j e m b o e r o e), jaloersch, naijverig, ijverzuchtig, afgunstig, benijdend, argwanend, achterdochtig; jaloersch enz. zijn; jaloezie, naijver, enz.; p a d j ō h r a n o e b *h* a n t ò m m i r a h t a n d a t j e u m o e r o e, sirihkauwen zonder ooit roode lippen te krijgen is een teeken van een jaloersch karakter; m a k a s e u'ō t M a l é m s a m l a k ò ë, b è' a d o e ë n d r ò ë t a'é' d i g a t a; b è' h é r a k a n t a t j e u m o e r o e, b o e ë t *h* a n m e u l a k o e *h* a n k o e k e u r e u d j a, daarop antwoordde de schoone M.: „broeders, stijgt niet (met mij mee in het paleis); vrienden, weest niet achterdochtig, ik zal niets doen, dat niet gepast is, (Malém Dagang); zie verder vbd. i.v. k e u r e u d j a, s a l i h i n. P e u t j e u m o e r o e, jaloersch enz. maken.

TJEUMOETJŌT, ook t j e u m e u t j ō t, t j o e m o e t j ō t, e.s.v. stekelig gras, waarvan het zaad zich aan de kleederen hecht en de halmen gebruikt worden om pas in de oorlellen gemaakte gaten langzaam te verwijden (zie i.v. b e u n g k a), wordt ook n a l e u ë n g t j e u m o e t j ō t genoemd, is volgens een volksverhaal ontstaan uit een uit ontucht geboren kind, vandaar het raadsel: a n e u' b a d j e u ë n g t e u d ò n g d i r è t g ò b d j a' d j i s e u t è t, een hoerekind, dat op den weg staat en de voorbijgangers volgt, (oplossing: n a l e u ë n g t j e u m o e t j ō t, omdat het zich aan de kleeren van voorbijgangers hecht); t j e u m o e t j ō t l i n g k a (of d i b i n è h) l a'ō t, t j e u m o e t j ō t-gras rondom (of aan den oever van) de zee, (raadsel; oplossing: oogharen); g a t a l a g è ë t j e u m o e t j ō t, g a l a' t h a t t a t a m ò n g s a d j a n b o e ë t g ò b, ge lijkt op t j e u m o e t j ō t-gras, ge houdt ervan om u in andersmans zaken te steken. Zie t j ō t.

TJEUMÒNG, luid weenen, schreien, weeklagen, jammeren; beweenen, weeklagen over, jammeren over, (in hik.); ... d a n t a t j e u m ò n g k e u m a n j è t a t a w a k e u o e r e u ë n g k e u n ò n g b a l a s e u r e u t a t a s e u b o e t-s e u b o e t s i p h e u ë t d j i ..., (tot de zonden behooren) ..., en dat ge jammert over een doode of over iemand, die door eene ramp getroffen is, terwijl ge daarbij zijne (goede) eigenschappen uitroept, ..., (Beukeumeunan); n e u t j ō m k e u a n e u' n e u b ō h l a m l e u m o e ë n g, r a d j a t j e u m ò n g m a n j è t a n e u'e u n d a, de vorst kuste het lijk van zijn zoon, plaatste het op zijn schoot en jammerde hevig over zijn dood, (Tjintaboehan); j a T o e h a n k o e t a t e u r i m ò n g n i b a'

@lonaliakbar

doe'a njang koetjeumòng, misé Nabi doe'a tatoeëng Moehamat njang ilō' djamin, o Heer, verhoor de gebeden, die ik weenend uitroep, zooals Gij de gebeden verhoordet van den schoonen innemenden profeet M., (Tja'é Hadat); zie verder vbd. i.v. 'oe, reuët, sawa'. Meutjeumòng, de handeling tjeumòng verrichten, tjeumòng met meerv. subject, beweend. Peutjeumòng, doen tjeumòng.

TJEUMPAGA, zie tjémpaga.

TJEUMPANA, zie tjampeuna.

TJEUNANA, ook tjinana, tjeundana, tjéndana, (Skrt. candana), sandelhout; kajèë tjeunana, id.; tjeunana mirah, rood sandelhout, (gebruikt als medicijn); neumat ba' djaròë tjeunana mirah, sang meuïh meuntah oelah roepa; ... sòë njang sakét oebat neubri, gèt neutoeri gèt njang hana; neu'asah tjeunana neubōh ba' toebōh, peunjakét loerōh gadòh sigra; barang peunjakét djeuët keu oebat, gadòh si'at sikléb mata, hij (n.l. Meudeuha') hield rood sandelhout in de hand, dat er uitzag als zuiver goud; ... hij gaf medicijn aan wie ziek was, om het even of hij hem kende of niet; hij zette het sandelhout aan, legde het op het lichaam (van den zieke), en snel liet de ziekte los en verdween; het hout diende tot medicijn voor elke ziekte, die daardoor in een oogenblik verdween, (Meudeuha'); zie verder vbd. i.v. roepia.

TJEUNAWAN I, of tjeundawan, zie tjéndawan.

TJEUNAWAN II, of tjeundawan, (Mal. tjendawan), paddenstoel, (in hik.).

TJEUNDANA, zie tjeunana.

TJEUNDAWAN, zie tjeunawan I en II.

TJEUNDÈ, zie tjindè.

TJEUNDŌJ, e.s.v. lekkernij, bestaande uit eene dunne brij van sago of meel van kleefrijst met santan en suiker.

TJEUNDÒT, ook tjindòt; meutjeundòt, opbollend, zwellend, opgebold, gezwollen, (van b.v. een kleed door een voorwerp dat zich eronder bevindt, van de huid door eene opkomende puist of iets, dat er door heen wil breken; ook gezegd van hetgeen de zwelling veroorzaakt); soesōh manò' njòë keumeung teubiët, ka meutjeundòt, de sporen van dezen haan zullen gauw doorbreken, ze zwellen al; tjoe*m*oeët lōn ka meutjeundòt lòm, mijne puist is weer opgekomen. Peutjeundòt, doen opbollen, doen zwellen. Vgl. tjinòt.

TJEUNEULÒ, zie i.v. lhò I.

TJEUNEUROEËT, e.s.v. lekkernij van kleefrijstemeel en stroop in veel olie gebakken, gelijkt op de toempòë, wordt ook met boe koenjèt gegeten, doch is minder zoet; ba' gata tjeuneuroeët ba' lōn toempòë, tasròm ngòn badjòë, lōn

@lonaliakbar

balaïh ngòn noega, hebt gij tj., ik heb t., werpt gij met eene wig, ik antwoord daarop met een hamer (om eene wig in te drijven), (sprkw. voor: ik doe niet voor u onder, baas boven baas).

TJEUNG-TJEUNG-TJEUGÒ', zie i. v. tjeugò'.

TJEUNGAJ, e.s.v. boom (Mal. tjengal), die hout voor woning-, en prauwenbouw levert.

TJEUNGANG, ook tjeungòng; meu-, of meer teutjeungang, verbaasd, verwonderd, verbluft, verstomd; zie vbd. i.v. mèt, oedjōb, tala' II, teukoej, toembō'. Peutjeungang, verbaasd enz. doen staan, (ook) toovermiddel om iem. verstomd, versuft te doen staan en de kluts kwijt te doen raken, (in de laatste beteekenis ook wel peunjeungang); si meuranté watèë djitjeumeutjoeë djibōh peutjeungang, een kettingganger wendt, wanneer hij steelt, een toovermiddel aan om de menschen suf te maken; peutjeungang dròë, doen alsof men verbaasd is.

TJEUNGÈH, de onaangename doordringende reuk van b.v. gebrand haar, gebrande veeren of horen; zulk eene lucht verspreidende, (fig.) norsch, stuursch, zuur (van het gezicht); sidòm tjeungèh, zie i.v. sidòm; pat loengkè toetōng, tjeungèh that bèë, waar brandt er horen, dat het er zoo sterk naar ruikt; haj ma, tjeungèh that koetjōm bèë, salèh peuë boelèë geutōt hajma, moeder, wat eene doordringende brandlucht ruik ik, wat voor veeren zou men wel branden, (Banta Beuransah); tjeungèh beungèh, zeer boos, toornig, nijdig, nijdasserig, driftig, (ook) zich boos enz. maken, zich opwinden, zich ergeren, zich verontwaardigen; beukeumeunan njang djimeunan tjeungèh beungèh djoe darah ba' atéteu, teuteukala takeumeung toela' baranggapeuë njang moebri keusakétan njang keumeung teuka oe ateuëhteu, atawa takeumeung pòh sidròë-dròë oereuëng njang peuhasé keusakétan oe ateuëhteu, nu, wat tjeungèh beungèh wordt genoemd, dat is dat uw bloed in uw hart kookt, wanneer ge iets, dat leed over u dreigt te brengen, af wilt weren, of iemand, die u leed veroorzaakt, zoudt willen slaan (of dooden), (Beukeumeunan); beukeumeunan tjeungèh beungèh njang neugeuma oelé Toehan, sipeureuti tatjeungèh beungèh keu oereuëng njang poeboeët keudjeuhatan, nu, toorn, waarin de Heer welgevallen heeft, is b.v. dat ge u toornig maakt op (of over) iemand, die iets slechts doet, (Beukeumeunan); hana sapat tjeungèh beungèh, djimeugaséh djih bandoea, nooit waren zij boos op elkaar, zij hiel-

@lonaliakbar

den beiden van elkaar, (Gadjah toedjōh oelèë; zie verder vbd. i.v. tjeukén). Peutjeungèh, eene tjeungèh-lucht doen ontstaan, daarvan doen stinken, norsch maken; peuë tatōt njan, tapeutjeungèh dapoe, wat brandt ge daar, ge doet de keuken ervan stinken.

TJEUNGEU', ook tjingeu', tjingoe', djeungeu', djingeu', kijken met uitgerekten hals (b.v. over iets heen naar beneden, door een venster, om een hoekje), aldus gluren; zie vbd. i.v. poela-poelòë, tangkoelō', teureubéh, *tj*ab*tj*ië b, tjanggè. Tjeumeungeu', de handeling tjeungeu' verrichten; njang tjeumeungeu' niba' tingkab, sinan teutab *h*an meuriba, die uit het venster keken, bleven daar en verroerden zich niet, (Tjah Koebat).

TJEUNGGÒ', zie tjeunggòt.

TJEUNGGÒNG, ook tjeugòng, wijd opengespalkt en onbeweeglijk, star (van de oogen, van den blik, b.v. bij verbazing), staroogend; 'òh djingiëng ateuëh gòb, tjeunggòng mata-matadji, als hij iemand aankijkt, staan zijne oogen wijd open en onbeweeglijk; doemna déndajang teudoeë' mantòng, mata tjeunggòng peunab radja; aman djipeunab teukoej tangah, atédji soesah leuboej mata, al de hofjuffers bleven voor den vorst zitten met starende oogen; zij bleven er zitten, niet wetende wat te doen, zij wisten geen raad, want zij hadden slaap (en weggaan durfden zij niet), (Gadjah toedjōh oelèë). Meutjeunggòng, = tjeunggòng. Peutjeunggòng, wijd openspalken (van de oogen); peutjeunggòng dròë, met wijd opengespalkte oogen kijken, staroogen.

TJEUNGGÒT, ook tjeunggò', met uitgerekten hals het hoofd opheffen, opsteken (b.v. bij het luisteren naar een geroep in de verte), of uitsteken (b.v. uit het raam om naar iets te kijken, of uit het water), of over iets heen steken of buigen (b.v. bij het tjeumeungeu'); naga leungò Ahmat panggé, djitjeunggòtlé pantaïh sigra, de draak hoorde A. roepen en stak snel zijn kop op, (Banta Ahmat); 'òh trōïh oe kroeëng ka djipanggé, djitjeunggòtlé oelèë naga, aan de rivier gekomen riep hij (den draak) en onmiddellijk kwam de kop van den draak uit het water, (Banta Ahmat). Meutjeunggòt, opgestoken enz. (van het hoofd), met opgestoken hoofd enz., (ook van andere zaken:) over iets heen gebogen, laag neerhangend; meutjeunggòt-tjeunggòt, zich op en neer bewegende, op en neer gaande, (van b.v. het hoofd, het lichaam bij het loopen, van een tak); kareupang ōn njan, bè' meutjeunggòt ba'-ba' padé, snijd die bladeren af, dat ze niet tot de padi

@lonaliakbar

neerhangen; djidja' 'òh meutjeunggòt-tjeunggòt, hij loopt met zijn lichaam op en neer gaande, (zoo lang is hij); zie verder vbd. i.v. pathoeë', waar meutjeunggōt te verbeteren in meutjeunggòt. Peutjeunggòt, laten tjeunggòt, of tjeunggòt met versterkte beteekenis; peutjeunggòt oelèë, of peutjeunggòt dròë, zijn hoofd opsteken enz., (b.v. bij het tjeumeungeu').

TJEUNGKHÒ'-TJEUNGKHÉ, ook tjingkhò'-tjingkhé, hinkende, strompelende, kreupel, (van velen, of in ergen graad van één persoon); meung njang roesa' *h*an é' peugah, ladōm patah ladōm loeka; ta'eu djidja' tjeungkhò'-tjeungkhé, ladōm dji'euj sang meuroea, wat de verminkten betreft, ze zijn niet te beschrijven, sommigen hadden gebroken ledematen, anderen kwetsuren; men zag hen strompelende gaan, en sommigen kropen als een leguaan, (Malém Diwa). Zie tjingkhé.

TJEUNGKLÒT, zie tjingklòt.

TJEUNGÒM, iem. links laten liggen, negeeren, niet tot hem spreken, op zijne woorden niet antwoorden, zwijgend boos zijn op, pruilen jegens; padoem oeròë djitjeungòm lōn *h*an djimarit ngòn lōn, hoeveel dagen al laat hij mij links liggen en spreekt hij niet tot mij; meung *h*an djipatéh djih tatjeungòm, bè'keu tadòm ba' djih lhèë oeròë, als zij (n.l. uwe vrouw) niet naar u luistert, laat haar dan links liggen en breng gedurende drie etmalen den nacht niet bij haar door, (Tambéh toedjōh blaïh; zie verder vbd. i.v. peuë onder moepeuë); tjeungòm-meungòm, elkander links laten liggen, negeeren, jegens elkander pruilen; gata ban peuët ba' kamòë saban, misé lam badan gata aneu'eunda; bè' tjeungòm-meungòm aneu' bòh até, boengòng padé bè' na meuda'wa, gij vieren zijt voor mij gelijk, gij zijt voor mij als mijne eigen kinderen; pruilt niet jegens elkander, lievelingen, en twist niet met elkander, padibloemen, (Djoehan Meusapi). Meutjeungòm, links gelaten, genegeerd, de handeling tjeungòm verrichten, elkander tjeungòm; njang njò djiranna tatoe'òh, peuët plōh roemòh silingka dròë; ... bè' meutjeungòm bè' moepaké, sit beutabri baranggapeuë, buren — weet hoever dat begrip zich uitstrekt — zijn zij, die in de naaste veertig huizen rondom u wonen; ... negeer hen niet (of negeert elkander niet) en twist niet met hen (of met elkander), maar geef hun (of geeft elkander) geschenken, (Tambéh toedjōh blaïh). Peutjeungòm, laten tjeungòm, of tjeungòm met versterkte beteekenis. Tjeumeungòm, aan het tjeungòm zijn.

TJEUNGÒNG, zie tjeungang.

@lonaliakbar

TJEUNÒT, zie tjinòt.

TJEU'OEB, klanknabootsing van een doffen slag, poef; zulk een geluid makende; tjeu'oeb keudéh leupeung keunòë. patah djaròë ladōm loeka, (hij gaf) ginds een doffen slag en hier een klinkenden slag, en sommigen kregen gebroken handen, anderen verwondingen, (Malém Diwa). Meutjeu'oeb, een tjeu'oeb-geluid makende, (ook gebezigd van eene plotselinge zwelling, van b.v. eene vrouw, die zeer spoedig na haar huwelijk zwanger is geworden); han djan si'at meutjeu'oeblé, zij is, bij wijze van spreken, in een oogwenk zwanger geworden. Peutjeu'oeb, een doffen slag maken, met een doffen slag slaan, plotseling doen zwellen. Zie tjeu'ab-tjeu'oeb.

TJEUPAM-TJEUPOEM, of tjeuphamtjeuphoem, ook tjeuplam-tjeuploem, (freq. van tjeupoem, of tjeuploem), klanknabootsing van een herhaald geplons of geplas in het water; zulke geluiden makende; bòh oe rōt tjeupam-tjeupoem lam ië, klappers vallen plonzend in het water; zie verder vbd. i.v. kheuë, mòn, seuba'-seubō'. Peutjeupam-tjeupoem, die geluiden doen maken, of maken met, laten plonzen of plassen, laten klotsen; bè' kapeutjeupam-tjeupoem tima lam mòn, laat den emmer niet telkens in den put plonzen.

TJEUPAT, zie djeupat.

TJEUPÉT, bijvorm van djeupét, en van seupét, zie onder die woorden, (ook) masseeren, knijpende masseeren; zie vbd. i.v. peunèng, seurindét, sibòë (vorm tjeumoepét), teuntang.

TJEUPEUËB, grijpen (inz. gezegd van een visch of krokodil met den bek naar boven, ook in het algem.) pakken, aanpakken, aanvatten; ba' boeja tjeupeuëb, moge een krokodil (hem) grijpen, (verwensching); Alah, lōn le that boeët, hana lōn toehò tjeupeuëb, ach. wat heb ik veel te doen, ik weet niet wat ik aan moet vatten, (waarmee ik beginnen moet). Meutjeupeuëb, gegrepen, enz., tjeupeuëb met meerv. subject, elkander grijpen, enz. Peutjeupeuëb, laten grijpen, iem. verwenschen, door te zeggen, dat hij door b.v. een krokodil gegrepen moge worden; pakòn kateuna' gòb kapeutjeupeuëb-tjeupeuëb, waarom scheld je iemand uit met verwenschingen, dat hij (door een krokodil) gegrepen moge worden. Tjeumeupeuëb, de handeling tjeupeuëb verrichten. Vgl. tjeumeub.

TJEUPHAM-TJEUPHOEM, zie i.v. tjeupam-tjeupoem.

TJEUPHOEM, of tjeupoem, ook tjeuploem, klanknabootsing van een plons of een geplas in het water; tjeuphoem-tjeuphoem, dergelijke geluiden bij herhaling, (ook verb.) = peutjeuphoem-tjeuphoem; djitjeuphoem-

@lonaliakbar

tjeu*ph*oem ië, hij laat het water (met b.v. zijne voeten) klotsen, hij plast in het water. Meutjeu*ph*oem, een plonzend geluid makende; bòh mamplam rōt lam ië 'òh meutjeu*ph*oem, een mangga viel met een plons in het water. Peutjeu*ph*oem, een tjeu*ph*oem-geluid doen maken of maken met, laten plonzen of plassen, laten klotsen; bè' kapeutjeu*ph*oem timalammòn, laat den emmer niet in den put plonzen. Zie tjeu*p*am-tjeu*p*oem.

TJEU*PL*AM-TJEU*PL*OEM, zie i.v. tjeu*p*am-tjeu*p*oem.

TJEU*PL*OEM, zie tjeu*ph*oem.

TJEU*P*OEM, zie tjeu*ph*oem.

TJEUPOEN, ook Djeupoen, en, modern, Djapang, Japan, Japanner, Japansch; nanggròë Tjeupoen, Japan; oereuëng Tjeupoen, Japanner; idja Tjeupoen, zie i.v. idja I (waar Tjeupōn te verbeteren in Tjeupoen).

TJEU*P*ÒM, buik (alleen gezegd van een gevulden buik), baal (van tabak); ka tròë tjeu*p*òm djidja' éh, na zich den buik gevuld te hebben gaat hij slapen, (zie verder vbd. i.v. sapa I); tjeu*p*òm bakōng, baal tabak; bakōng sabòh tjeu*p*òm, één baal tabak.

TJEU*P*ÒNG; meutjeu*p*òng, met een plof (gaan zitten), plat op den grond (zitten), (ook) veel plaats in beslag nemende bij het zitten (als iem., die zich met een plof heeft neergezet); djidoeë' 'òh meutjeu*p*òng, hij zet zich met een plof neer, hij zit veel plaats in beslag nemende. Peutjeu*p*òng dròë, zich met een plof neerzetten, zich laten neerploffen.

TJEURADÉN, zie seuradén.

TJEURADI, of tjradi, e.s.v. versieringspatroon, bestaande uit aaneengenaaide vierkante of ruitvormige lapjes, die weer uit vierkante, ruitvormige of driehoekige stukjes van verschillende kleur zijn samengesteld (wordt o.a. gebruikt als randversiering van tirè's, van kleedjes), zulk eene randversiering, (ook wel) zulk eene versiering door beschildering aangebracht, (verder) de vlakjes, facetten van een geslepen diamant; (verb.) tjeuradi's (subst.) aanbrengen, daarmede versieren; mata tjeuradi, het middenstuk van een veelkleurig tjeuradi-lapje; lheuëh njan djitjò' ngòn tjeuradi, ateuëh koeroesi lé djihampa; Banta neudoeë' ateuëh koeroesi, ngòn tjeuradi bansiseun lingka, daarop nam zij een kleed met eene veelkleurige randversiering en spreidde het op een zetel uit; B. zette zich op den zetel neer, die geheel omgeven was met de afhangende tjeuradi-randversiering, (Banta Beuransah); geuleuëng di ateuëh peureumadani, intan tjeuradi doem meutia, daarop is een tapijt uitgespreid, versierd met geslepen diamanten en parelen, (Akeubarō Karim); njang silapéh geutjeuradi, ta-

@lonaliakbar

nòh kawi geutjat rata, eene laag (van de omwallingen der vesting) werd met het tjeuradi-patroon versierd, kleiaarde werd daarvoor geverfd, (Malém Dagang); zie verder vbd. i.v. djidaj. Meutjeuradi, met tjeuradi's versierd, met geslepen vlakken (van een diamant); intan meutjeuradi, (ook wel intan tjeuradi), diamant met geslepen vlakken; neubri kawōïh njang ba' gaki, meutjeuradi ngòn preumata, zij gaf schoeisels versierd met veelkleurige edelsteenen, (Noeboeët Nabi); zie verder vbd. i.v. hambi, peuta. Zie mirahpati.

TJEURADIËH, of tjradiëh, e.s.v. zeer hoogen boom met hoog aangezette kroon en rinsche vruchten (Mal. kerandji). Zie krandjòë.

TJEURANA, of tjrana, e.s.v. koperen blad of schotel, (voor b.v. sirihbenoodigdheden, om er eene drinkwaterkan op te plaatsen, of als presenteerblad gebruikt); zie vbd. i.v. hiroebiroe, meuhalabi. Meutjeurana, zulk een presenteerblad hebben, bij zulke bladen.

TJEURAPÈ, of tjrapè, e.s.v. wezel, die kippen eet en slangen doodt, (Mal. tjerpelai); (zie vbd. i.v. linòng, reupaïh, seuë-abeuë, soej, tjeu'ïëb); ikan tjeurapè, eene groote soort zeevisch met rooden bek.

TJEURATJA', of tjratja', een bij de trap van een huis geplaatst of bevestigd stuk hout met vier tot tien uitstekende punten om er emmers met water aan op te hangen voor het wasschen der voeten, kapstok, (weinig gebruikel. woord).

TJEURATJAB, of tjratjab, (Mal. tjeratjap), bekkens, (in hik.); kakeu djipèh ngòn tjeuratjab, ka djipèh dab ngòn rapana, ze sloegen op bekkens, en ze sloegen op kleine en grootere tamboerijnen, (Malém Diwa).

TJEURATJEUË', of tjratjeuë', kabbelende golfjes, kabbeling van het water; nidéh ninòë 'òh meudjoepheuë', ngòn tjeuratjeuë' hantjō doemna, laat aan alle kanten het water klotsen, zóó dat de kabbelende golfjes verdwijnen, (Malém Dagang, gezegd van een stormaanval); lam alōn rab binèh reujeuë', sang tjeuratjeuë' kawan keukirōng, in de deinende golven dicht bij den rand van de op het strand brekende golven leken de scholen keukirōng-visschen op kabbelende golfjes, (Plandō' Kantjé). Meutjeuratjeuë', kabbelende golfjes vormende, kabbelende.

TJEUREUBI, (Perz. tjarbî, voorspoed?), kundig, bedreven, handig, knap, (inz. in het spreken, ook van uiterlijk), wel ter tale, welbespraakt, gevat, snedig; ... njang tjeureudé' ngòn tjeureubi, joeë srah gaki aneu' radja, ... (zij riep hofjuffers), die knap en handig waren en beval haar de voeten van den vorstenzoon te wasschen,

@lonaliakbar

(Noen Parisi); roepa pi gòt that tjeureubi, neulhat bari njang meugeunta, hij was zeer knap van uiterlijk en droeg eene lange kris met belletjes, (Malém Diwa); tjeureubi babah, knap, handig in het praten, welbespraakt: zie verder vbd. i.v. beugi, sinjata.

TJEUREUDÉ' (Mal. tjeredik), verstandig, schrander, vernuftig, met een vlug doorzicht, snedig, gevat, slim, (meer in hik.); zie vbd. i.v. peunggawa, reuntéh, riba II, tabi'at, tjeureubi, tjinta I.

TJEUREULŌB, ook tjeulōb (Mal. tjeloep), indompelen, indoopen (in eene vloeistof, inz. in een verfbad), aldus verven, kleuren; gòh lòm djitjeureulōb, (de doek) is nog niet gekleurd; idja tjeureulōb Banggala, e.s.v. zwarte stof, afkomstig uit Bengalen, (o.a. gebruikt voor broeken). Meutjeureulōb, ingedompeld, ingedoopt, geverfd, gekleurd; idja lōn ka meutjeureulōb si'at njòë lam leuhòb, tasrah, mijn kleed is zoo net in de modder geraakt, wasch het. Peutjeureulōb, laten tjeureulōb, of tjeureulōb met versterkte beteekenis. Zie lhab I.

TJEUREULŌNG, zie djeureulōng.

TJEUREUMAT (Mal. tjermat), zorgvuldig, nauwgezet, nauwkeurig, stipt, ordelijk, spaarzaam, zuinig, op de kleintjes passende; himat tjeureumat pangkaj kaja, zuinigheid en spaarzaamheid zijn bronnen van rijkdom, (sprkw.); tjeureumat that djimoeblandja, zij is erg zuinig in het doen van uitgaven; tjeureumat that boeëtdji, hij werkt zeer nauwkeurig.

TJEUREUMÈN, (Mal. tjermin), spiegel, glas (in den zin van glazen plaat, zooals:) glasruit, glasplaat (b.v. in een dak), glazen deur van eene kast, horlogeglas, brilleglas, bril; tjeureumèn apoej, brandglas, vergrootglas; tj. bantaj, gekleurde stukjes glas in een tampō' bantaj; tj. djeuëm, horlogeglas; tj. lhōh dròë, of tj. moeka, spiegel; tj. mata, brilleglas, bril; tingkab tjeureumèn, glazen venster; iënjang lhō', tjeureumèn njang peungeuïh, water, dat diep, en een spiegel, die helder is, (zegswijze voor:) zuiverheid van hart, oprechtheid, goede trouw, blijk van een en ander; zie verder vbd. i.v. peutalabajoe, pintjé, reumèn. Meutjeureumèn, voorzien van een tjeureumèn, een bril dragen, brillen; zie vbd. i.v. tjeumbōj.

TJEUREUMÒË, e.s.v. boom (Mal.-Jav. tjermé) met zure vruchten, die geconfijt worden; talòë takoeë bòh tjeureumòë, zie i.v. takoeë.

TJEUREUPA, ook tjeuleupa, en, meer Pedirsch, tjeureupoe, langwerpig vierkant doosje met afgesneden hoeken en

@lonaliakbar

scharnierend deksel, van zilver, soeasa of goud, dienende tot opberging van tabak en gambir, wordt in de boengkōïh ranoeb meegedragen; boengòng tjeureupa, zie i.v. boengòng; geunadéng tjeureupoe, (in dezen term wordt alleen de vorm tjeureupoe gebruikt), zie i.v. gadéng. Meutjeureupa, een tjeureupa hebben, met een tjeureupa; beudé meutjeureupa, achterlaadgeweer, (eig. geweer met een klepdoosje; zie vbd. i.v. sampé, en zie verder i.v. beudé I).

TJEUREUPOE I, zie tjeureupa.

TJEUREUPOE II (Mal. tjerpoe, Tam. çeruppu), sandalen, (in hik.); tamòng bagan dilèë kiri, tjeureupoe gaki beutapakòë, (het is aanbevelenswaardig) om de bestekamer eerst met den linkervoet binnen te gaan en daarbij sandalen aan te hebben, (Akeubarō Karim).

TJEUREUTJA, (Mal. tjertja, Skrt. carca), afkeuren, laken, misprijzen, afgeven, smalen op, hekelen, hoonen, gispen, beschimpen, bespotten; afkeurenswaard, laakbaar, bespottelijk; afkeuring, laking, misprijzing, enz.; boeët njan dèësa ba' Pòteu Alah, tjeureutja ba' dōnja, khém oereuëng dja', soera' oereuëng le, zulk eene handelwijze is zonde tegen onzen Heer God, en bespottelijk voor de wereld, menschen, die voorbijgaan, lachen er om, de menigte juicht er hoonend om, (zegswijze); djheutkeu boenjòë, pò djoendjōngan, thatkeu toean keunòng tjeureutja, gij krijgt er, Majesteit, een zeer leelijken naam door, men zal u daarom, heer, zeer misprijzen, (Nabi Oesoeïh); zie verder vbd. i.v. loenih, rasa, sòë. Meutjeureutja, afgekeurd, gelaakt, enz. Peutjeureutja, laten tjeureutja; peutjeureutja dròëdji ba' dōnja, zich door de wereld laten laken, laakbare handelingen verrichten.

TJEUROEBŌNG, of tjoeroebōng, tjroebōng, dak van atap op eene prauw, daarmede overdekte plaats. Meutjeuroebōng, van zulk een dak voorzien.

TJEUROEGA, of tjoeroega, seuroega, soeroega, (Mal. soerga, Skrt. swarga), paradijs, hemel (als verblijf der gelukzaligen); tjeuroega nè'mat, zie i.v. nè'mat; njang tjeuroega di oereuëng binòë, leungòdjinòë koetjalitra; di joeb tapa' gaki lakòë, baranggasòë djoedōdji na, (de Profeet zeide:) de hemel voor de vrouw, — luister, ik zal het u nu vertellen — ligt onder de voetzolen van haren echtgenoot, wie hij ook zij, (i. e. de vrouw verwerft den hemel door jegens haren echtgenoot gehoorzaamheid en onderdanigheid te betoonen), (Printah Salam; een algemeen bekend gezegde); beutapatéh oebé kheun lakòë, djipeuroenòë bè' tabōh

@lonaliakbar

da'wa; keureuna tjeuroega si oereuëng binòë, joeb gaki lakòë kheun ambia, luister naar wat uw echtgenoot u zegt, spreek niet tegen als hij u terechtwijst, want de hemel voor de vrouw, — zoo heeft de Profeet gezegd — ligt onder de voeten van haren echtgenoot, (Djoehan Meusapi); tjeuroega njang that manjang, di joeb peudang tadjam mata, de hoogste hemel ligt onder een zwaard, dat scherp is, (i. e. men verwerft den hoogsten hemel door in den heiligen oorlog te strijden en als martelaar te sterven), (Tadeukiratō rakidin; zie den hierop volgenden regel i. v. tjahit); zie verder vbd. o. a. i. v. kandé, khaleudi, koendjōng, leungò I, meunang, moeléh, oeneun, reumèn, reusab, rōh (onder peurōh), salén (onder meusalén), santeut, ta'lém (sprkw.), tjahit, tjarat, tjéh.

TJEUROETJŌ', of tjoeroetjō', tjroetjō', havenhoofd; tjeuroetjō' batèë, tj. kajèë, steenen, houten havenhoofd.

TJEUROETJŌNG, of tjoeroetjōng, tjroetjōng, ravijn, bergkloof; oelōn tië' dròë lam tjeuroetjōng, *h*an lé nja*w*òng njeum lōn rasa, ik wierp mij in een ravijn (om aan hem te ontkomen), en had het gevoel alsof ik niet meer leefde, (Tamim Ansa).

TJEUT, e.s.v. kwaadaardige zweer aan de hand, waardoor een gedeelte van de hand soms wegzweert. Vgl. tjòng.

*TJ*EUT, stekende pijn, stekend, (ook fig.) grievend; *tj*eut lam proeët lōn, ik heb eene stekende pijn in mijne maag. Meu*tj*eut, eene stekende pijn veroorzakende, stekend, grievend, gegriefd; 'òh lōn leungò njan, meu*tj*eut (lam) até lōn, toen ik dat hoorde, voelde ik een steek in mijn hart, voelde ik mij diep gegriefd. Peu*tj*eut, eene stekende pijn veroorzaken, steken, grieven, leed doen; djipeu*tj*eut até lōn, peuë njang lōn lakèë *h*an djibri, hij heeft mij erg gegriefd, hij heeft niet gegeven wat ik vroeg.

TJEUTEURIA, zie tjateuria.

TJEUTI, zie tjati II.

TJEUTJAH, zie tjitjah.

*TJH*A; meu*tjh*a-*tjh*a, gutsend, tappelings neerstroomend (van b.v. bloed uit eene wond, water van kletsnatte kleeren), (ook) een kletsend, klinkend geluid makende; teubiët darah 'òh meu*tjh*a-*tjh*a, het bloed komt er gutsend uit; ladōm meu*tjh*a-*tjh*a, ladōm meu*tjh*è-*tjh*è, ladōm meu*tr*è-*tr*è ladōm meu*tr*ang-*tr*ang, deels klonken er *tjh*a-*tjh*a-, deels *tjh*è-tjhè-, deels *tr*è-*tr*è-, en *tr*ang-*tr*ang-geluiden, (bij een groot feest), (Radja Bada). Peu*tjh*a-*tjh*a, doen of laten meu*tjh*a-*tjh*a.

*TJH*A'; meu*tjh*a', keurig, kranig, coquet, aanstellerig; njòë roepa djròh bagòë pira', teudòng meu*tjh*a' ateu-

@lonaliakbar

ëh goeda, en nu is hij schoon van uiterlijk gelijk zilver, en stond (in den strijd) kranig op een paard, (Indra Bangsawan). Zie keu*tjh*a'.

TJHAH, zie tjah IV.

TJHAM, ook Tjam, Sam, (Arab. Sjâm), Syrië, Syriër, Syrisch; idja Tjham, zie i.v. idja I; zie verder vbd. i.v. peuteumoeën.

*TJH*AM, klanknabootsing van een plons in of het plassen door of met het water, ook van het geluid van eene snelle beweging door het water of in het algemeen. Meu*tjh*am(-*tjh*am), zulk een geluid makende, plonzend, plassend, klotsend (van het water), (ook) zich snel door het water bewegende, door de golven schietende, de baren klievende, (in het algem.) zich snel voortbewegende, snellende, weg-, voortsnellende, (ook) het geluid makende door eene snelle beweging veroorzaakt, snorrende, (verder) open en zich ver uitstrekkend, onafzienbaar (van b.v. eene vlakte, een weg, die over een grooten afstand recht loopt, zoodat men hem door kan snellen); srōt lam paja Balé' Aseunam, rab meu*tjh*am lam babah naga, hij viel in het moeras B. A. en plonsde bijna in den bek van den daar huizenden draak, (Malém Diwa); di poetjō' goenòng na sabòh koelam, ië meu*tjh*am-*tjh*am khoeëng keumarèë, op den top van een berg bevond zich een vijver, waar het water ook in den drogen tijd klotste, (Plandō' Kantjé); kapaj njan ladjoe that, meu*tjh*am-*tjh*am, dat schip gaat erg snel, het schiet door de golven; na lhèë reutōïh siseun karam, doea plōh nam trōïh djiganda; ta'-eu dji'é' keunan meu*tjh*am, hana matjam trōïh lòm teuka, drie honderd schepen tegelijk vergingen (door het schot), maar zes en twintig maal zooveel kwamen er opdagen; men zag ze door de golven schietende opdringen, onbeschrijfelijk veel kwamen er opzetten, (Goemba' Meuïh); meunan neukheun oelé radja, pò djròh roepa beudòïh meu*tjh*am, aldus sprak de vorst, en de schoone prinses stond op en snelde weg (om hare moeder uit de boeien te bevrijden), (Goemba' Meuïh); djoerōng njòë teupat that, 'òh tangiëng meu*tjh*am-*tjh*am leumah keudéh, wat loopt dit pad recht, als je er langs kijkt, kun je heel ver in de verte zien; zie verder vbd. i.v. *tjh*oem. Peu*tjh*am, doen of laten meu*tjh*am; laseuka Djiran soera' taré', djikeumiëng é' ateuëh koeta; djikeumiëng pòh sindja malam, djikeumiëng peu*tjh*am gadjah lam koeta, het leger van (vorst) Dj. hief een luid gejuich aan, zij wilden de vesting bestormen; zij wilden in den nacht de vesting aanvallen en de olifanten er in jagen, (Meudeuha'). Zie *tjh*am-*tjh*oem, *tjh*oem.

@Ionaliakbar

TJHAM-TJHOEM, (freq. van *tjham*, of *tjhoem*), klanknabootsing van een herhaald geplons in of geplas door of met het water, ook van het geluid van snelle bewegingen door het water of in het algem., van b.v. het gesnor van kogels; dergelijke geluiden makende; sidéh meutham sinòë meuthoem, bòh beudé *tjham-tjhoem* dalam hawa, van beide kanten klonken er geweerschoten en de kogels snorden telkens door de lucht, (Tamim Ansa); djitagoeën goelè *tjham-tjhoem* saré, ze hebben de goelè met plassen water (erg waterig) gekookt; zie verder vbd. i.v. tapih.

TJHE, zie tjre.

TJHÈ I, ook *tjèh*, aanstrijken (van een lucifer), door middel van een lucifer aansteken; *tjhè* kèh, een lucifer aanstrijken; *tjhè* panjòt, eene lamp met een lucifer aansteken; sigò *tjhè*, één streek met een lucifer. Zie kèh.

TJHÈ II; meu*tjhè-tjhè*, een huilend, jengelend geluid makende, jengelende, huilende, (van b.v. een kind, ook van een muziekinstrument); dawō' meu*tjhè-tjhè* djimòë, alèh kameu'adòë, (het kind) moet altijd huilen, misschien is er al een broertje (of zusje) op komst; zie verder vbd. i.v. *tjha*. Peu*tjhè-tjhè*, doen meu*tjhè-tjhè*.

TJHÈ III, (meer Toenòngsch), doorboren (van de oorlellen van een meisje, ook van den neus van een karbouw of koe); zie vbd. i.v. gloenjoeëng.

TJHÈË, zie tjèë.

TJHÈH, ook tjèh, (Arab. sjeich), leidsman, leider, hoofd (van eene mystieke broederschap, van eene ratéb-uitvoering, van een sadati-troep, van een gezelschap Mekkagangers), verder ook wel gebruikt als titel van schriftgeleerden, gew. die tevens b.v. hoofd zijn van eene mystieke broederschap, (in hik. ook wel) schriftgeleerde; hana sòëkeu tjhèh, er is niemand om als leider (van b.v. een ratéb) op te treden; zie verder vbd. i.v. kabi, krah, madat, sadati, seulaweuët. Vgl. siah.

TJHÉN, ook tjén, lief hebben, houden van, gehecht zijn aan, gesteld zijn op, (ook) sterk, met weemoed verlangen (naar afwezige dierbaren, om iem. te zien), (verder) medelijden, deernis hebben met, het jammer vinden, er tegen opzien; misé koetjhén keu Malém Dagang, meunankoesajang, aneu', keu gata, zooals ik van M. D. houd, zoo houd ik ook van u, mijn zoon, (Malém Dagang); sòë *h*an that tjhén keu areuta, doedòë teuma pahla hasé, wie niet al te zeer aan zijne bezittingen gehecht is, hem staat in het hiernamaals loon te wachten, (Tambéh toedjōh blaïh); zie verder vbd. i.v. ban (onder paban), hawa I, kawén, lansahit, lindan, masén, roegòë, sarat I, séb, seureukoe, singgah, tém. Meutjhén, liefde, deernis koeste-

@lonaliakbar

rende, sterk verlangende, bezield met een sterk verlangen (om iem. te zien, naar een afwezigen dierbare), elkander tjhén; ... peudoeka adé'eunda neujoeë basadjan, meutjén djōndjōngan neumeungiëng mata; ka tréb hana beupandangan, ajaheunda moemeunan neumeusabda, ... (ik ben hierheen door uw schoonvader gezonden om u af te halen), hij laat u vragen om ook uwe gemalin mee te nemen, Zijne Majesteit is erg verlangend haar te zien, want al lang hebben zij elkander niet gezien, zoo heeft uw vader bevolen, (Diwa Akaïh); zie verder vbd. i.v. manjòh, para', peurakan.

TJHÈN, zie tjhòn.

TJHEUË, zie tjeuë II.

TJHI', oud, bejaard, wordt ook in titels gebruikt (Teukoe Tjhi'), verder ook wel van zaken: voornaamste, hoofd-, (zie vbd. i.v. tjakò I); gòbnjan katjhi', hij is al oud, (zie ook vbd. i.v. teu'ōt); oereuëng tjhi', oud mensch, oude lieden, (ook) oude lui, ouders, oude heer, vader, moeder, voorouders, (zie vbd. i.v. kanoeri, peureunah, peusaka, tidji', tjèh I); oereuëng tjhi' agam, vader; oereuëng tjhi' inòng, moeder; zie verder vbd. i.v. ajah, nè'. Meutjhi', op een oude gelijkende, oud schijnende, oudachtig, ouwelijk; meutjhi' roepadji, hij ziet er ouwelijk uit.

TJHIRÉ', ook siré' (Arab. sjirk), polytheïsme, afgoderij; polytheïst, afgodendienaar, ongeloovige, (in geschr.); teuma djiseu'ōtlé moemeunan, djikheun toean djibalaïh tabé'; kamòë toean teuka di djeu'ōh, boekòn moesōh boekòn siré', daarop antwoordde hij als volgt, terwijl hij hem met toean aansprak en zijn groet beantwoordde: „wij zijn van verre gekomen, heer, en zijn geen vijanden, wij zijn geen ongeloovigen'', (Diwa Sangsaréh).

TJHÒ, door den neus (spreken, om het even door welke oorzaak); soedji *tjhò*, zijne stem klinkt door den neus, hij heeft eene neusstem; djimarit *tjhò* (of meu*tjhò*), hij spreekt door den neus. Meu*tjhò*, door den neus sprekende. Peu*tjhò*, door den neus laten klinken; peu*tjhò* soedji, of peu*tjhò* dròë, opzettelijk door den neus spreken.

TJHÒ' I, syn. van koebè', (zie aldaar; in deze beteekenis meer Toenòngsch); tjhò'-tjhò', (in een sirihvijzeltje, of in het algem. in een cylindervormigen koker) fijn stampen, fijn stooten; tjhò'-tjhò' ranoeb lam koebè', sirih in een sirihvijzeltje fijn stooten. Zie koetjhò'.

TJHÒ' II, zie sò' II.

TJHÒ' III, zie tjhoeë'.

TJHÒ'-KALITJHÒ', beginwoorden van een rijmpje, dat men bij een der aap-suggestie-spelen opdreunt, n.l. tjhò'-kalitjhò', kalitjhò' kandji roemi, meuteumeung kajèë tjeukò', djigò'-gò' lé si banggi,

@Ionaliakbar

(..., hij vindt een krommen boom, de opiumschuiver, i.e. de aap, schudt er aan); meu'èn tjhò'-kalitjhò', dat spel spelen. Zie tjam-tjam-tjòë, tjè'-tjè-malitjè'.

TJHŌ'-TJHEUË', ook tjō'-tjeuë', onordelijk, wanordelijk, ordeloos, losbandig, in strijd met wet en zede, janboel, (ook) slordig; di gampōng njan djinòë oereuëng tjhō'-tjheuë', djimeureubōt, djitjeumeutjoeë, djimoemoekah, het is in dat dorp nu een janboel, de menschen daar rooven, stelen en bedrijven ontucht; tjhō'-tjheuë' that boeët gata gij gedraagt u erg losbandig, (of) ge werkt erg slordig; zie verder vbd. i.v. njata. Peutjhō'-tjheuë' dròë, zich tjhō'-tjheuë' gedragen. Vgl. sra'-srō'.

TJHÒË, of tjòë, tj(h)òj, (Arab. sjei'), zaak, ding, iets, (ook) oorzaak, reden, (in hik. en door geleerden gebezigd); tjhòj lélah (Arab. sjei' lillâh), iets om Gods wil, (formule, die in diké's dient ter inleiding van het reciet van de patihah ter eere van een profeet of heilige, en bij het dabōïh-, of rapa'i-spel, vaak verbasterd tot sòjdilah, gebruikt wordt bij het aanroepen van een heilige, zie vbd. i.v. khòjlé; wordt verder gebezigd in den zin van:) hevig, geweldig, allemachtig; tasa' idjō tasoeët mirah, tjhòj lélah takoetjhò'-koetjhò' (of takoe*p*ròb-koe*p*ròb), men stopt het groen erin en haalt het rood eruit, na er geweldig op gestampt te hebben (of: en kauwt er vervolgens geweldig op), (raadsel; oplossing: sirihpruimpje, dat men in een koebè' fijn stampt); djimeuratéb tjhòj lélah, zij voeren een ratéb geweldig geestdriftig uit; zie verder vbd. van tjhòë i.v. peuë (onder teumoepeuë), taléb I.

TJHOEË', ook tjroeë', tjhò'; meutjhoeë'-tjhoeë', druipend, door en door nat, druipnat, kletsnat; meutjhoeë'-tjhoeë' idja lōn basah ba' oedjeuën, mijn kleed is kletsnat van den regen. Peutjhoeë-'-tjhoeë', kletsnat maken. Vgl. tjië'-tjoeë'.

*TJH*OEËNG, urinelucht, naar urine ruikende; sòë tōh 'ië', bèë *tjh*oeëng that, wie heeft er geürineerd, het ruikt sterk naar urine; si *tjh*oeëng, de naar urine stinkende, (noemt men vaak kinderen, jongens tot zij besneden zijn, meisjes, tot zij in het huwelijk getreden zijn). Peu*tjh*oeëng, naar urine doen rieken.

TJHÒËKHI, of tjhòjkhi, (Arab. sjeichî), (mijn) tjhèh, leider, leidsman, hoofd, ook gebezigd van de vrouw van den tjhèh, (in hik.); neu'éh sadjan deungòn tjhòëkhi, teungkoe kali moeëng koepala, hij ging bij de vrouw van den tjhèh (van den ratéb, n.l. den kali) liggen, terwijl de kali haar hoofd op zijn

@Ionaliakbar

schoot hield, (Noen Parisi). Zie tjhèh, tjhòëkhoena.

TJHÒËKHOENA, of tjhòjkhoena, (Arab. sjeichoenâ), = tjhòëkhi, (eig. onze tjhèh), (in hik.); zie vbd. i.v. tjeuka'-tjeukeu.

TJHOEKŌ, zie tjoekō II.

*TJH*OEM, klanknabootsing van een plons in of het plassen door of met het water, ook van het geluid van eene snelle beweging door het water of in het algemeen, (een zwaarder geluid dan *tjh*am). Meu*tjh*oem (-*tjh*oem), zulk een geluid makende, plonzend, plassend, klotsend (van het water), (ook) waterig, dun (van b.v. goelè, seurawa), (verder) brommend, snorrend, (van b.v. kogels); goelè djitagoeën 'òh meu*tjh*oem-*tjh*oem, asòë oebé drah, meunjeum pi *h*an, ze hebben de goelè met plassen water (erg waterig) gekookt, de vaste substanties erin zijn maar ter grootte van stofdeeltjes, je proeft er niets van; tantramoesōhlhiët meureujam, nanjeum karam koeta radja; patah kajèë hana matjam, meu*gh*oem meu*gh*am keunòng koeta; asòë koeta moeka hiram, bagòë deumam jò angèëta; na njeum hantjō koeta karam, meu*tjh*oem meu*tjh*am ban silingka, het vijandelijke leger schoot hunne kanonnen af en het was alsof de vorstelijke vesting weg zou zinken; boomen braken zonder tal en met dreunende slagen werd de vesting getroffen; de lieden in de vesting keken zeer somber en beefden over hun heele lichaam alsof zij koorts hadden; het was alsof de vesting verbrijzeld zou worden, weg zou zinken, aan alle kanten was er een gesnor en gebrom van kogels, (Indra Bangsawan). Peu*tjh*oem-*tjh*oem, doen meu*tjh*oem-*tjh*oem. Zie *tjh*am-*tjh*oem.

TJHOEM-KATJHE, of tjhoemtjhe, klanknabootsing van zekere wijze van slaan op geundrang's, (b.v. bij optochten); sang-sang tjanang boenjòë tambō, tjhoem-katjhe sang-sang soe geundrang, er waren geluiden als die van tjanang's, als die van tambō's, en als de tjhoem-katjhe-wijs van geundrang's, (Radja Bada); ara' poetròë dara barō, tjhoem-katjhe taleungò boenjòë, men begeleidde in optocht (en met muziek) de prinses, de jeugdige bruid, en men hoorde de tjhoem-katjhe-wijs (van de geundrang's), (Goemba' Meuïh); zie verder vbd. i.v. lagèë.

TJHOEM-TJHE, zie tjhoem-katjhe.

TJHÒJ, zie tjhòë.

TJHÒJKHI, zie tjhòëkhi.

TJHÒN, ook euntjhòn, intjhòn, en tjhèn, springen, opspringen; tjhòn-tjhòn, op en neer springen, huppelen, op en neer dansen (zoals een dwingend kind doet); roepa pi djròh bajé' radjén, djigrōb dji-

@lonaliakbar

tjhèn meugring geunta, (het paard) was mooi en vurig, en sprong en huppelde, zoodat de belletjes (van het tuig) klingelden, (Indra Bangsawan); ladōm djikheun di koedidèn, teungòh djitjhèn-tjhèn dalam bétra, sommigen neurieden „di koedidèn'', terwijl zij op het schip op en neer sprongen, (Malém Diwa); zie verder vbd. i.v. blaneu'. Meutjhòn-tjhòn, de handeling tjhòn-tjhòn verrichten. Peutjhòn-tjòn, doen springen, springen met; teungòh djipeutjhòn-tjhòn boe pagalō, ze zijn aan het springen (dansen) met de boe pagalō, (bij een optocht); peutjhòn-tjhòn dròë, opzettelijk of hevig springen.

TJI I, op de proef stellen, beproeven, probeeren, (wordt vaak gecombineerd met het syn. tjoeba, zie aldaar); tjoeba tatji si njan, djeuët tapeutjaja atawa han, stel hem eens op de proef, kunt ge hem vertrouwen of niet; tatji tapeugèt njòë lé gata, probeer eens dit te maken (of in orde te maken); dja' tji glajang oeblang, ga den vlieger op het veld probeeren, (of hij goed opgaat); tji-tji, zachtjes aan, voorzichtig probeeren; zie verder vbd. i.v. poepō', soelō'. Meutji, op de proef gesteld, de handeling tji verrichten, (ook gebezigd van zaken, z.v.a.) beginnen (te komen, op te komen); bòh mamplam di peukan lagòë meutjitji (of lagòë tjeumeutji), hana le lòm, de mangga's beginnen pas op de markt te komen, er zijn er nog niet veel. Peutji, laten tji, of tji met versterkte beteekenis. Tjeumeutji, de handeling tji verrichten.

TJI II (Chin.), eene gewichtseenheid voor het wegen van opium, = 10 mata, = 1/10 tahé.

TJIAH, zie siah.

TJIB-TJIB, of tjrib-tjrib, klanknabootsing van het gepiep van pas uitgebroede kiekens of vogeltjes, van het getjilp van rijstdiefjes. Meutjib-tjib, dat geluid makende, piepende, tjilpende; leuë' djikoetroe toelō meutjrib-tjrib, kalheuëh gatib Malém Moeda, de duiven koerden, de rijstdiefjes tjilpten, en M. M. was in den echt verbonden, (Pòdi Amat). Peutjib-tjib, doen meutjib-tjib. Zie tjab-tjib, en vgl. *tj*iëb-*tj*iëb.

TJIDŌH, zie tjeudōïh.

TJIDŌÏH, zie tjeudōïh.

TJIDRA (Skrt. chidra), gebrek, fout, schade, nadeel, ongemak, ongerief, letsel, verwonding, verminking, ongeval, onheil, ramp; met een gebrek, ongemak behept, gebrekkig, fout, verwond, verminkt, door een onheil getroffen; akan teutapi batjoet lōn seuboet, le that karōt hikajat toeha; keureuna tan keunòng baréh lapan, njankeu toean djeuët keu tjidra; teumalōn oebah batjoet-batjoet, sikoereuëng

djeuët moepat-pat na, maar — ik moet er hier even melding van maken — die oude hikajat (waarvan ik een afschrift moest maken) bevatte zeer veel fouten; de achtvoetige maat der verzen n.l. was niet (altijd) goed getroffen, dat was, heer, het gebrek ervan; ik heb ze toen een beetje gewijzigd en op sommige plaatsen zijn ze negenvoetig geworden, (Malém Dagang); silawét oelōnteu doeë' di sinòë, hana sapeuë teuka tjidra; oeròë malam hana meu'éh, ban toedjōh lapéh meulingka koeta, zoolang wij hier zijn, heeft er zich nooit eenig ongeval voorgedaan; we slapen dag en nacht niet, en doen voortdurend de ronde om al de zeven wallen van de vesting, (Tjah Koebat); bè' meung loeka asòë badjèë pi *h*an beukah, toelōng Alah hana tjidra, laat staan dat hij gewond zou raken, zijn baadje kreeg zelfs geen scheurtje, door Allah's hulp bleef hij ongedeerd, (Nabi Oesoeïh); na sikeudjab prang moemeunan, tjidra poeprangan Samsoe Diwa; keunòng panah teuntang takoeë, reubah meugoentoeë maté phana, na een oogenblik aldus gestreden te hebben, verongelukte S. D. in den strijd; hij werd door een pijl in den hals getroffen, en smakte dood neer, (Diwa Akaïh); oereuëng njan tjidra, *h*an djeuët tabōh keu peutoea, die man is gebrekkig, we kunnen hem niet tot hoofd aanstellen; zie verder vbd. i.v. gapoe, goesoeë', loerōng. Meutjidra, = tjidra (adj.). Peutjidra, tjidra (adj.) maken.

TJIË, dwergachtig (van personen), met weinig lichaamsontwikkeling; oereuëng tjië, een dwergachtig mensch, een dwerg.

TJI'É, zie sa'é I.

TJI'É, zie sa'é I.

TJIË'-TJOEË', naar alle kanten spattende, vloeiende of gemorst (van eene vloeistof), (fig.) verward, door elkander, wanordelijk, slordig; djimoeboeët tjië'-tjoeë', zij werkt met het water morsende, (of) slordig; djimarit tjië'-tjoeë', hij spreekt verward (zonder eerst na te denken). Peutjië'-tjoeë', naar alle kanten doen spatten, doen vloeien, morsen, iets verward, slordig doen, dooreenwarren; bè' kapeutjië'-tjoeë' narit, spreek niet zoo verward, spreek er niet zoo op los. Vgl. tjhoeë'.

TJIËB, deuk (in b.v. een voorwerp van blik of tin); eene deuk hebbende, ingedeukt; tajeuën ka tjiëb, het watervat (van messing) heeft eene deuk. Meutjiëb, eene deuk gekregen hebbende, ingedeukt. Peutjiëb, eene deuk maken in, indeuken.

*TJ*IËB-*TJ*IËB, of *tjr*iëb-*tjr*iëb, klanknabootsing v.h. geschreeuw van kiekens of vogeltjes, die om de moeder roepen, (een sterker geluid dan tjib-tjib, zie ook *tj*ab-*tj*iëb). Meu*tj*iëb-*tj*iëb, die geluiden makende,

@lonaliakbar

schreeuwende. P e u *t j* i ë b-*t j* i-ë b, die geluiden doen of laten maken, doen of laten schreeuwen.

TJIËN, zie i.v. r e u n g g é t.

TJIH, uitroep, waarmede men een hond wegjaagt. M e u t j i h, t j i h zeggende, dat geluid makende. P e u t j i h, t j i h zeggen, daarmede wegjagen; p e u ë t a p e u t j i h, t a p e u t j i h a-s è ë, wat zegt ge daar t j i h, jaag daarmede een hond weg.

TJIKO', zie t j e u k ō' I.

TJILA, zie i.v. t j i l a k a.

TJILAKA, ook t j e u l a k a, ongeluk, onheil, ramp, rampspoed; ongelukkig, rampspoedig, rampzalig, ellendig, noodlottig, vervloekt, vermaledijd, ongeluk aanbrengend, ongeluks-, onheils-, (wordt vaak als scheldwoord gebezigd, geldt echter als omineus, en wordt daarom, als men dat tijdig bedenkt, òf verdraaid tot t j i l a k e u ë', t j e u l a k e u ë', òf niet ten einde uitgesproken, maar na t j i l a vervolgd met 'ò: h a j, a n e u' t j i l a k e u ë', of a n e u' t j i l a 'ò); b a' of o e-k h e u ë t j i l a k a, e.s.v. wortel, dien men onder iem.'s huis onder het binnenvertrek (d j o e r è ë) begraaft om zijn huwelijk kinderloos te doen blijven; k a t i m ò h b ò h t j i l a k a b a' b a b a h-d j i, s a b a b d j i m e u s e u r a-p a s a b é, er is eene t j i l a k a-vrucht (vrucht van het steeds t j i l a k a zeggen, bedoeld: eene puist) op zijne lip opgekomen, omdat hij altijd scheldt, (zegt men schertsend van iem., die eene puist op de lip heeft, of spottend wanneer die persoon inderdaad van schelden houdt); zie verder vbd. o.a. i.v. g a t j a, l a n II, l e u n g ò I (onder l e u m e u n g ò), l i m-b a n g, m a d o e II, m e u r e u-t a t, p a d ò', p a l é h, p a l ò ë (onder p o e p a l ò ë), p e u r e u-l é n g, p l e u'ò h, r a b é, r o e-b é n g II, s a l i b, s a r ō' I, s o e m-p a h, s o e t j i, t a'w i. M e u t j i-l a k a, = t j i l a k a (adj.), of min of meer t j i l a k a, t j i l a-k a-achtig. P e u t j i l a k a, t j i-l a k a maken, t j i l a k a schelden.

TJILAKEUË', zie i.v. t j i l a k a.

TJILÈT, iets met den top van zijn vinger (gew. wijsvinger) op iets anders smeren, strijken, wrijven of afvegen, den top van zijn vinger over iets strijken, op iets wrijven, aan iets afvegen of in iets steken om er vervolgens b.v. aan te likken; s i t j i l è t, een veegje, een streekje met den vinger; g a p o e s i t j i l è t, een veegje sirihkalk (b.v. op een srihblad voor eene sirihpruim); k a t j i-l è t g a p o e b a' r a n o e b k è ë, smeer een veegje kalk op mijn sirih; b è' k a t j i l è t g a p o e b a-r a n g g a p a t, smeer de kalk aan je vingertop niet overal op, veeg je vingertop met kalk niet overal aan af; k a t j i l è t m i-n j e u' s i'a t b a' ō' k è ë, smeer even wat olie met je vingertop op mijn haar; b è' k a t j i-l è t d j a r ò ë k e u l a m g o e l è, steek je vinger niet in de g o e-l è; zie verder vbd. i.v. p l a n g. M e u t j i l è t, met den vingertop gesmeerd enz., (ook) alsof met den vingertop gesmeerd, met een veegje, een streekje; p e u ë

@Ionaliakbar

meutjilèt ba' moekakeu, adang, wat is er op je gezicht gesmeerd (wat is er voor eene vlek op je gezicht), roet? Peutjilèt, = tjilèt met versterkte beteekenis, opzettelijk tjilèt. Tjeumilèt, de handeling tjilèt verrichten. Zie tjoelèt.

TJIN (Arab. sjîn), de 13de letter van het Arab. alphabet, (zie i.v. sin).

TJINA, China, Chinees, Chineesch; nanggròë Tjina, China; oereuëng Tjina, Chinees; beudé tjina, zie i.v. beudé I; manò' tjina, zie i.v. manò'; tjina boeta, (blinde Chinees, of Skrt. cihna bhukta, een teeken, dat er — van de vrouw — genoten is?), de tusschenpersoon, die eene driemaal door haar echtgenoot verstooten vrouw tegen belooning huwt om haar terstond daarop weder te verstooten, ten einde een nieuw huwelijk tusschen haar en haar eersten echtgenoot mogelijk te maken; nanggròë ngòn asòë tamsé poetròë, Alah djō' ba' djaròë radja-radja; neujoeë bri hoekōm ngòn keu'adélan, ateuëh sikeulian asòë dōnja; ... teuteukala oebah niba' soerōh, nanggròë djatōh keu la'én radja; poetròë djoehari seutèt djoedō, sadjan lintō radja moeda; ... djoedō awaj leupaïh 'idah, *h*an djeuët ilah tjina boeta; talawan prang pi *h*an djeuët lé, poetròë djoehari ba' lintō moeda, een land met de bevolking is als eene prinses, die Allah aan een vorst geeft met de last om met rechtvaardigheid over de bevolking te heerschen; ... wanneer de vorst van dat bevel afwijkt, valt het land een anderen vorst ten deel; de kundige prinses volgt dan den haar toebedeelden echtgenoot, haar bruidegom, den nieuwen vorst; ... haar eerste gemaal kan, na het verstrijken van de 'iddah-periode, noch het expediënt met een tjina boeta toepassen, noch ook door een oorlog haar terug winnen, de prinses blijft bij haren nieuwen bruidegom, (Tadeukiratō rakidin).

TJINANA, zie tjeunana.

TJINARŌT, zie i.v. tjarōt.

TJINATŌ, zie i.v. tjatō.

TJINDÈ, ook tjeundè, e.s.v. veelkleurige gebloemde zijden stof, (waarvan men o.a. sjaals voor vrouwen, sjerpen voor mannen maakt); idja tjindè, id., tjindè-kleed; lagèë idja tjindè, gelijk (de kleur van) een tjindè-kleed, (o.a. gezegd van de lhan-slang).

TJINDÒT, zie tjeundòt.

TJINDRA (Mal. tjandra, Skrt. candra), e.s.v. bovennatuurlijk wezen, (in hik.); zie vbd. i.v. dinoe, moe'além.

TJINDRAWASÉH (Mal. tjendrawasih), de paradijsvogel, (in hik.); djibri sabòh batèë 'akè', namadji Manè' Beureuma Kasana; neuraja ban teulō (Mal. teloer) tjindrawaséh, roepa poetéh meutjah-

@lonaliakbar

ja-tjahja, hij gaf hem een agaatsteen, genaamd M. B. K., die zoo groot was als het ei van de tj., en er glanzend wit uitzag, (Diwa Akaïh).

TJINDRÉNG, ook tjandréng; meutjindréng, aan de zijde van (ngòn), op eene rij met, naast; meutjindréng-tjindréng, in hik. ook meutjeutjindréng, aan elkaars zijde, naast elkaar, gerijd; inòng Blanda djidja' meutjindréng-tjindréng ngòn lakòëdji, Hollandsche vrouwen loopen met hare mannen naast elkaar; goeda meutjindréng doea, een span van twee paarden, een tweespan; zie verder vbd. i.v. keureuléng, ngiëng, soenténg, tjakra II. Peutjindréng(-tjindréng), naast elkaar, op eene rij plaatsen; bè' kapeutjindréng-tjindréng dròëkeu sinan, je moet daar niet naast elkaar zitten. Vgl. indréng.

TJINGEU', zie tjeungeu'.

TJINGGRAM, ook tjinggròm, (Mal. tjengkeram), syn. van tjaram (subst.), zie aldaar.

TJINGGRÒM, zie tjinggram.

TJINGKHÉ, zie tjingkhè'.

TJINGKHÈ', ook tjingkhé, mank, kreupel, hinkend, (alsof men om den anderen stap inzakt); tjingkhè' gaki, met een kreupelen voet, mank loopende. Meutjingkhè', mank zijnde, hinkende; djidja' meutjingkhè', hij loopt mank. Peutjingkhè' dròë, opzettelijk mank loopen. Zie tjingkhò'-tjingkhé.

TJINGKHÒ'-TJINGKHÉ, zie onder tjeungkhò'-tjeungkhé.

TJINGKLÒT, ook tjeungklòt, op de teenen staan of loopen; djitjingklòt djikalòn oe loea, hij stond op de teenen en keek naar buiten; djitjingklòt lam leuhòb, hij loopt op de teenen in de modder; djidja' djitjingklòt, hij loopt op de teenen. Meutjingklòt, op de teenen (staan, loopen); djidja' meutjingklòt, hij loopt op de teenen. Peutjingklòt (dròë), = tjingklòt met versterkte beteekenis, opzettelijk tjingklòt.

TJINGOE', zie tjeungeu'.

TJINITJAH, zie i.v. tjitjah.

TJINÒ (Men. tjéno, Skrt. cihna), teeken, kenteeken, (n.l. aan een vechthaan, dat hij goed, onoverwinnelijk is); ladōm njang biè' toepeuë tjinò manò', oebé-bé na tarōh djitheun landja, sommigen, n.l. dezulken die van de kenteekenen van een vechthaan verstand hebben, zetten onmiddellijk tegen elken inzet in.

TJINOE, of broeë' tjinoe, waterschepper met langen steel, vervaardigd van klapperdop, (dient bepaaldelijk gebruikt te worden om het gelaat van een overledene even te wasschen voordat tot de ritueele lijkwassching wordt overgegaan, verder om over een pas gekochten buffel water over den kop te storten, en bij bezwerin-

@lonaliakbar

gen, zie i.v. r a m p ò t); zie vbd. i.v. t e u b ō'. M e u t j i n o e, een t j i n o e hebben, met een t j i n o e geschept, in of uit een t j i n o e, bij t j i n o e's; i ë m e u t j i n o e, water in of uit een t j i n o e, of bij t j i n o e's.

TJINÒT, ook t j e u n ò t; k o e l a t t j i n ò t, champignon.

TJINTA I (Skrt. c i n t â), gedachte, zorgvolle gedachte, droefheid, liefdesmart, liefde, verlangen, wensch, begeerte, (ook) geliefde, liefje; (verder) denken aan, zijne gedachten concentreeren op, door gedachtenconcentratie oproepen, te voorschijn roepen, doen ontstaan, te voorschijn tooveren, zijne zinnen zetten op, sterk verlangen, begeeren, liefhebben, houden van, beminnen; *h* a n k o e m e u k a w é n o e B a n d j a K o e l a m, T j i n t a b o e h a n n j a n g k o e t j i n t a; b è' *h* a n, a d ò ë, t a p e u t r ō ï h h a d j a t, l ō n t j i n t a t h a t k e u s i d r ò ë g a t a, ik wil niet te B. K. (met de prinses aldaar) trouwen, Tj. is het (n.l. gij zijt het), die ik begeer (lief heb); voldoe toch, zusje, aan mijn verlangen, ik heb u alleen erg lief, (Tjintaboehan); „t o e a n k o e t e u k a r a'j a t l e t h a t, p e u ë n a h a d j a t o e b a' h a m b a"; B e u g i n d a 'O e m a s e u'ō t p a n t a ï h, l a l o e n e u p e u g a h n j a n g n e u t j i n t a; „o e l ō n k e u n ò ë n j a n g t r ō ï h l a n g k a h, l ō n m e u n g p e u g a h s a b ò h h a b a; ... ('Alî vroeg:) „heer, gij zijt met zeer veel volk gekomen, wat wenscht ge van mij"; de chalief 'Oemar antwoordde snel, terwijl hij dadelijk mededeelde wat zijne gedachten bezighield: „ik ben hier gekomen om een verhaal te vertellen (waaromtrent ik u inlichtingen wil vragen) ..., (Tamim Ansa); t j i n t a g o e n a, aan bewezen diensten of weldaden denken, dankbaarheid betoonen, genegenheid en dankbaarheid (betoonen), dankbare genegenheid (koesteren); k e u r e u n a, h a j p ò t j o e t, a r e u t a l ō n t a n, k e u h i n a'a n b a' o e r e u ë n g n j a n g n a; b i d j a' p i *h* a n t j e u r e u d é' p i *h* a n, p a t k e u, t o e a n, g e u t j i n t a g o e n a; n j a n g n a b a t j o e t b a' r a k a n d r ò ë, k e u r e u n a b o e d h ò ë d j i b a l a ï h g o e n a, want, prins, bezittingen heb ik niet, zoodat ik in de oogen der menschen een nederig persoon ben; schranderheid bezit ik ook niet, noch vernuftigheid, waar zou men, heer, voor mij dankbaarheid en genegenheid kunnen koesteren; dat is alleen het geval bij mijne eigen kameraden, die dankbaarheid betoonen voor mijne welwillendheid, (Tjintaboehan); ... a d o e ë n n g ò n a d ò ë g a m p ō n g l a m a n, p a k ò n d j i n ò ë *h* a n t j i n t a g o e n a; m a s a d j i n ò ë *h* a n s ò ë i n g a t, g a s é h s a n g a t j ō h l a m d ō n j a, (de ziel van den doode klaagt dan:) ... en broeders in mijn gampōng, waarom betoonen zij nu geen genegenheid voor mij; nu denkt niemand aan mij en zij waren mij zoo genegen toen ik op aarde was, (Toedjōh kisah; zie verder vbd.

@lonaliakbar

i.v. goena); djitōt keumoenjan djihōj malakat, trōïhlé si'at djén lam hawa; ... trōïh ba' Meuloe djiteumanjòng, djikheun pakòn kamòë neutjinta, zij brandde benzoë en hield den wondersteen boven den rook, en in een oogenblik kwamen de djén's uit de lucht; ... toen zij bij M. gekomen waren, vroegen zij: „waarom hebt ge ons in uwe gedachten opgeroepen", (Gadjah toedjōh oelèë); zie verder vbd. i.v. laréh, misé, talarō'. Meutjinta, zekere gedachten, zorgvolle, droevige gedachten, liefde, verlangen koesteren, daarmede bezield zijn, bezorgd, bedroefd, verliefd zijn; kaleungò kèë, hé Ra'na Diwi, bè' weuëh até kameutjinta; lakòëkeu njan hana maté, ka 'apeurét mè djipeudaja, hoor mij aan, R. D., wees niet zoo innig bedroefd, je man is niet dood, hij is door een apeurét-geest heimelijk ontvoerd, (Tjah Koebat); tabri koemeuteumeung ngòn Oesoeïh sidròë, manjòhkoelagòë hana tara; atékoe beureuhi manjòh deundam, oeròë malam koemeutjinta, (hij bad:) geef (o Heer), dat ik Oe. ontmoete, ik ben erg verlangend hem te zien; mijn hart is met liefde voor hem en met verlangen naar hem vervuld, dag en nacht verlang ik naar hem, (Nabi Oesoeïh); peuët plōh malam deungòn oeròë hana sapeuë lōn meutjinta; gèt makanan gèt minòman, batjoet pi *h*an lōn meuhawa, gedurende veertig dagen en nachten verlangde ik naar niets; noch naar eten noch naar drinken had ik het minste verlangen, (Tamim Ansa). Peutjinta, doen tjinta of meutjinta, (verder) = peutjinta'an (naar Mal. pertjintaän), zorg, kommer, droefheid, verdriet, bezorgd, bekommerd, bedroefd, verdrietig; ranoeb tan djibri toean poetròë, dawō' djimòë sangat peutjinta, de prinses bood (Malém Dagang, die zich voor haar had neergezet) geen sirih aan, maar bleef zeer bedroefd weenen, (Malém Dagang): djanankeu nja*w*òng that peutjinta'an, dji'eukeu badan ka binasa, de ziel (van den doode) is dan zeer bedroefd, wanneer ze ziet, dat het lichaam al vergaan is, (Toedjōh kisah); zie verder vbd. i.v. keutina. Vgl. tjita.

TJINTA II, (mod., van Mal. tjonto), staal, monster, model, voorbeeld, patroon.

TJINTAMANI, of tjintramani, (Mal. tjintamani, uit Skrt. cintâmaṇi, e.s.v. wenschsteen, die alle wenschen vervult), e.s.v. mythisch slangetje, dat van de vogels voedsel krijgt en door hen wordt vervoerd, en geluk aanbrengt, alle wenschen vervult; oeleuë tjintamani, id.; doe'a oeleuë tjintamani, toovergebed, waardoor men voorspoed verwerft en al zijne wenschen vervuld krijgt.

@lonaliakbar

TJINTJOE I, ook tintjoe, in eene punt uitloopend, puntig, spits, scherp (van iets dat puntig is); kalam tintjoe keureutaïh lipéh, gòh lòm aréh lōn meurika, de pen is scherp, het papier dun, en ik ben nog niet kundig in het schrijven, (Goemba' Meuïh); roekò' tjroeb tjintjoe oedjōng, een sigaar met een puntigen vorm; lipat tjintjoe, zie i.v. lipat. Peutjintjoe, in eene punt doen uitloopen, puntig enz. maken, aanpunten; zie vbd. i.v. tampheuë'.

TJINTJOE II, Chineesche gezagvoerder van een schip, of supercargo.

TJINTJÒNG, klanknabootsing van het Chineesch, van het spreken der Chineesche taal; trōïh oe kapaj meuteumèë Tjina, tangò soebra basa tjintjòng, aan boord gekomen ontmoeten zij de Chineezen, die men met veel lawaai Chineesch hoort praten, (Radja Bada; zie de hieraan voorafgaande regels i.v. dalaj).

TJINTRA (Mal. djentera, Skrt. yantra), mechaniek (waardoor iets in werking, b.v. in beweging, wordt gebracht, zooals eene veer), (ook) kooi, vogelkooi; dji'eu teumpat djròh lakoean, jōh njan Adjasan manòë sigra; di ateuëh papeuën tjintra hékeumat, Adjasan mat tajeuën teumaga; neubeu'oeët tajeuën papeuën pi brat, tjintra hékeumat gantjéng teupantja; meutoenggéng papeuën srōt Adjasan, tajeuën sadjan keunòng koepala, hij zag dat de plaats (om een bad te nemen) zeer schoon was, en A. ging zich gauw baden; maar op (of boven) de plank (over den put) was een geheim mechaniek aangebracht, en toen A. het koperen watervat greep en opnam en de plank zwaarder belast raakte, spatte de grendel van het geheime mechaniek los, werd de plank opgewipt en A. viel naar beneden en kreeg tevens het watervat op zijn hoofd, (Meudeuha'); tjintra moeka, e.s.v. klepkooi om vogels te vangen, (eig. met een mechaniek aan den voorkant); tjintra moela, e.s.v. boom (Mal. djentera moelia); tamèh daraïh doem meusiseuë', roeneu badeuë' tjintra moela, de stijlen van de deur der omheining waren geheel met mos begroeid, (en de omheining bestond uit) r.b.-, en tj. m.-boomen, (Malém Diwa); zie verder vbd. van de beteekenis kooi i.v. koerōng, loej, loerōng, ramah I, saleuë', takaj. Meutjintra, voorzien van een tjintra, of van eene afbeelding van een tjintra, van eene tjintra-vormige versiering; pintō meutjintra, eene deur met eene veer, die haar, na opengetrokken te zijn, van zelf dicht trekt; soebang meutjintra, zie i.v. soebang.

TJINTRAMANI, zie tjintamani.

@lonaliakbar

TJINTRAMOELA, zie i.v. tjintra.

TJIPÉ, klein rond bord, rond schoteltje (zooals een theeschoteltje); tjipé katja, rond glazen schoteltje; tjipé lhō', diep bordje of schoteltje. Meutjipé, zulke bordjes of schoteltjes hebben, met of bij tjipé's.

TJIRÈ', zie tjirië'.

TJIRÉT, waterige ontlasting, dunne afgang, diarrhee, buikloop; waterige ontlasting enz. hebbende; lōn tjirét ka doea oeròë, ik heb al sedert twee dagen diarrhee; ghoeën sakét, tjirét teuga, als ze hard afgaan zijn ze ziek, als ze dun afgaan zijn ze gezond, (zegt men van Klinganeezen; zie ook vbd. i.v. kléng); è' tjirét, = tjirét (subst.); djimarit lagèë è' tjirét, zij spreekt eene diarrhee van woorden, aan één stuk door ratelend (zonder te bedenken wat zij zegt); moe(n)tah tjirét, zie i.v. moetah en ta'eun; zie verder vbd. i.v. pirét, pitjét, ròh III, séb. Peutjirét, dunne afgang, diarrhee veroorzaken. Teutjirét, plotseling of onwillekeurig dunne ontlasting krijgende of gekregen hebbende.

TJIRIË', dial. ook tjirè', ketel met tuit, koffie-, theepot, (in het algem.) vaatwerk met tuit, (verder) e.s.v. zeevisch met rond lichaam en tuitvormigen bek (zie vbd. i.v. tingkoeë); tjirië' kansò, blikken ketel, blikken koffiepot; tjirië' tanòh, aarden pot met tuit, (zie vbd. i.v. pèh); panjòt tjirië', zie i.v. panjòt; babah tjirië', tuit van een ketel, (of) bek van den tjirië-visch; soorten tjirië'-visch: tj. boedjoe (eenigszins langwerpig van lichaam), tj. djantōng (gelijkt in vorm op de djantōng van de pisang, is zeer smakelijk en wordt daarom ook genoemd eungkōt radja-radja, vorstelijke visch), tj. eumpiëng (klein), tj. kha' (heeft veel graten), tj. teupang (met harde graten). Meutjirië', een ketel enz. hebben, ketels vol, op een ketel gelijkend; zie vbd. i.v. ṭa.

TJIT I, ook sit, nadrukwijzer, met verschillende beteekenissen naar gelang van de plaatsing ten opzichte van het woord waarop hij betrekking heeft: slechts, alleen, eenmaal, juist, net, (in deze beteekenissen staat tjit steeds vóór het woord waarop het betrekking heeft), ook, eveneens, evenzoo, evenzeer, geheel, (in deze beteekenissen volgt tjit steeds op het bepaalde woord), immers, toch, wel, toch wel, dan, dan toch, dan wel, (in deze beteekenissen kan tjit zoowel vóór als — wat het meest voorkomt — na het bepaalde woord geplaatst worden); tjit (meung) sabòh, slechts één; sabòh tjit, ook één; tjit lōn sidròë, slechts ik alleen, slechts ik in mijn eentje; lōn sidròë tjit, ik ook alleen, ik toch alleen; tjit ban si'at njòë, slechts een oogenblik geleden, juist zooeven, net; tjit ka meunan, het is eenmaal zoo, het is altijd zoo geweest; meunan tjit,

@lonaliakbar

ook zoo, eveneens; tjit na, hana gadòh, het is er toch, het is niet weg; na tjit batjoet, er is wel wat; saban tjit, ook dezelfde, geheel dezelfde, wel gelijk; peuë tjit hana mata djih, hana dji'eu, heeft hij dan geen oogen, dat hij het niet zag: pakri tjit, hoe dan, (zie vbd. i.v. *prò*); zie verder vbd. o.a. i.v. dèësa, hidja, lapéng, masén, ma*w*òt, mòë, ngòn, paneu', pangkaj, panjang, pat, peuë, peusaka, pitjét, poenjië, prisè, rabé, ramah I, reungië, roengkhé, sambat, sambé II, sambōt, sangsōt, seukoeët, sikoetoe, soelét, talō, teubōïh, teukeudi, teuntang, tjabōj.

TJIT II, afstammeling in den 6den graad, (de laatste in de reeks: aneu', tjoetjò, tjèt, tjah, tjòng, tjit).

TJITA (Skrt. citta), gedachte, verlangen, voornemen; denken aan, zijne gedachten concentreeren op, door gedachtenconcentratie oproepen, te voorschijn roepen, doen ontstaan, te voorschijn tooveren, door zijne gedachten in werking brengen; doeka tjita, bedroefd, zielsbedroefd, droefheid, smart; soeka tjita, blijmoedig, blijde, verheugd, zich verheugende, zich verlustigende, blijdschap, vreugde, (zie vbd. i.v. ma'tjhō', seubō', si I); *h*an (of hana) doea tjita, geen twee gedachten koesterende, niet op twee gedachten hinkende, vastbesloten, vastberaden, eensgezind, niet dubbelhartig, oprecht; ba' oeròë njòë koepòh maté, hana peuë lé doea tjita, nu zal ik je dooden, ik ben er vast toe besloten, (Plandō' Kantjé; zie verder vbd. i.v. reumpan, tanggòë, toelōïh); tjita-tjita, zekere gedachten, voornemens koesteren, denken aan, zich voornemen, (zie vbd. i.v. tèëbat); zie verder vbd. i.v. leukat, lōn II, manggoe, salén (onder meusalén), teu'òh. Vgl. tjínta I.

TJITADEURIA, zie tjatadeuria.

TJITADRIA, zie tjatadeuria.

TJITARIA, zie tjatadeuria.

TJITATRIA, zie tjatadeuria.

TJITJA', de huis-, of muurhagedis, (wordt als paléh, ongeluk aanbrengend, beschouwd, omdat volgens eene algemeen bekende legende, toen de Profeet Mohammad tijdens de hidjrah in eene spelonk schuil hield, het geluid van een tjitja' in die spelonk den vervolgers op het denkbeeld bracht, dat de Profeet zich daarin bevond; daarom geldt het als een verdienstelijk werk, waarvoor men in het hiernamaals wordt beloond, om op Donderdagavond een tjitja' te dooden, en geldt het tjèt-tjèt-geluid van een tjitja' als eene verwensching van den mensch, die bij het hooren daarvan op b.v. den wand klopt, opdat de verwensching niet hem maar den wand treffe); sòë njang pòh tjitja' seupōt djeumeu'-at, meuteumeung pahla,

@lonaliakbar

wie een tjitja' op een Donderdagavond doodt, wordt (in het hiernamaals) beloond; kah hareuga tjitja' poetéh, jij bent als eene witte hagedis, (zegt men tot iem., die uitflapt wat hij verzwijgen moest, of een ander in de rede valt); keubeuë boelèë tjitja', een karbouw met eene kleur als die van een tjitja', i.e. lichtgrauw; barah tjitja', zie i.v. barah I. Peutjitja', waarschuwen voor de kwade gevolgen van het een of ander, verbieden met vermelding van de kwade gevolgen, (wordt gebezigd, wanneer men vreest, dat die kwade gevolgen zich inderdaad zullen voordoen of wanneer die gevolgen zich reeds voorgedaan hebben); bè' kapeutjitja'-tjitja', verbied het hem niet, (zegt men b.v. tot iem., die een kind, dat in een boom geklommen is, verbiedt erin te klimmen, en erbij zegt „straks val je", wanneer men vreest, dat het kind dan inderdaad zal vallen); boeët njang ka geupeutjitja' bè' tapoeboeët, wat men je verboden heeft moet je niet doen, (zegt men b.v. wanneer de betrokkene de gevolgen reeds heeft ondervonden).

TJITJAB, met den vingertop van iets nemen en het proeven, op die wijze van iets proeven; (ook) hetgeen bij het peutjitjab van een pasgeboren kind gebruikt wordt, n.l. wat dadels, santan en kleumba', verder een mengsel van allerlei fijn gestampte rauwe vruchten met wat suiker; bè' katjitjab goelè njan, proef niet met je vinger van de goelè; hòkatjitjab, tamè keunòë, waar zijn de ingrediënten voor het peutjitjab van het kind, breng ze hier. Peutjitjab, laten tjitjab, inz. van een pasgeboren kind, n.l. eene ceremonie op den zevenden dag na de geboorte van een kind, waarbij, na een groote kanoeri, door den teungkoe een klein stukje dadel, vermengd met santan, over de lippen van het kind wordt gewreven, en vervolgens door den teungkoe en de bloedverwanten van het kind hem van een mengsel van fijngestampte rauwe vruchten met wat suiker te proeven wordt gegeven, (aan deze ceremonie hecht men wel de beteekenis, opdat het kind later niet kieskeurig zal zijn op het punt van spijzen, en niet gierig zal zijn; tijdens de ceremonie mag men niet spreken, daar anders het kind later veel praats zal hebben; met het peutjitjab gaat gewoonlijk gepaard de eerste hoofdschering van het kind, en soms ook de naamgeving), het peutji-tjab-feest voor een kind geven; alèh geupeutjitjab ngòn poenggōng manò', misschien heeft men haar als kind (bij het peutjitjab) van den aars van eene kip (die altijd in beweging is) laten proeven, (zegt men van iem., die veel praats heeft); zie verder vbd. i.v. lakab II.

TJITJAH, ook tjeutjah, fijn snijden, inz. van vruchten, zooals mangga, komkommer, jongen kla-

@lonaliakbar

per (oe gròh), ook van stokvisch, en verder Spaansche peper, ook uien, sreuë, bòh limèng, enz., en het geheel dooreenmengen met zout en azijn, zulk een mengsel bereiden van, aldus bereiden; tjitjah keumamaïh, bòh mamplam, stokvisch, mangga fijnsnijden en met kruiden enz. vermengen; zie verder vbd. i.v. ramaïh I. Tjeunitjah, ook tjinitjah, seunitjah, het resultaat van het tjitjah, een door tjitjah toebereid gerecht, e.s.v. roedjak; keumamaïh tjeunitjah, fijngesneden en gekruide stokvisch; tapeugèt tjeunitjah, maak roedjak.

TJITJÉM, vogel, vogelvormig voorwerp; tjitjém djeureukha, zie i.v. djeureukha; tj. djoedah, zie i.v. djoedah; tj. keureunda, zie i.v. keureunda; tj. koenèng, zie i.v. barèë-barèë; tj. mirah roeëng, zie i.v. mirah en seumaloe; tj. moerōng, zie i.v. moerōng; tj. oedjeuën, zie i.v. oedjeuën; tj. pageuë, zie i.v. pageuë; tj. pala, zie tjémpala; tj. raja oelèë, zie i.v. brikhië'; tj. roemòh, e.s.v. vogel, die nesten maakt tegen het dak van een huis en, naar het volksgeloof, dan geluk aanbrengt, gelijkt op de tj. seumaloe doch is minder rood; tj. sarang, zie i.v. sarang I; tj. seumaloe, zie i.v. mirah en seumaloe; tj. soebang, zie i.v. soebang; tj. tjanang, zie i.v. tjanang. Meutjitjém, vogels hebben, vogels vangen, op een vogel gelijkend; zie vbd. i.v. euntjiën, ladém, moerōng.

TJITJEUË, ontvelling van den voet tusschen de teenen gepaard met jeukte (b.v. tengevolge van veel loopen in de modder), ook van de handen tusschen de vingers; lōn timòh tjitjeuë ba' gaki, ik heb eene ontvelling aan mijne voeten tusschen de teenen gekregen; gaki lōn habéh tjitjeuë (of meutjitjeuë) doem, mijne voeten zijn overal tusschen de teenen ontveld. Meutjitjeuë, tjitjeuë hebben.

TJITJEUËT, eene kleine soort zeevisch, wit van kleur; lagèë tjitjeuët hana teupeukoenjèt, gelijk tjitjeuëtvisch, die zonder kurkuma is toebereid, (zegt men van een flets gelaat).

TJITJIË', of aneu' tjitjië', het jong van een tjémpalavogel.

TJLAM-TJLOEM, klanknabootsing van herhaald geplons of geplas in het water; dergelijke geluiden makende; zie vbd. i.v. oebat. Zie *tjham-tjhoem*.

TJÒ I, zie tjoetjò.

TJÒ II; meutjò-tjò, gutsend, stroomend; boe deungòn ië *h*an neuhirò, reu'ōh meutjò-tjò lam-lam mata, zij bekommerde zich noch om rijst noch om water, het zweet gutste haar zelfs uit de oogen, (Pha Soeasa). Vgl. tjhò' III.

TJÒ' I, nemen, op-, wegnemen, halen, op-, weghalen, brengen, wegbrengen, grijpen, pakken, weggrijpen, wegpakken; zie vbd. o.a. i.v.

@lonaliakbar

gaséh (sprkw.) hò (onder meuhò), kōj, langkah, leuka, oeneun, peuë (onder moepeuë), piaman, poekeuë I, poelang, rantjōng, reugam, reunteuët, reu'ōh, riba II, ripè, roendō', roengkōm I, rōh (onder peurōh), sapa II, sarat I, seunòm, soeroekhō', taba I, tatèh, teukat, tha II, tjaram, tjarat, tjatò', tjeugōt, tjeu'iët, tjeukoeë. Meutjò'(-tjò'), = tjò' met meerv. subject, om strijd tjò'; zie vbd. i.v. seuninja, soegōt. Tjeumeutjò', de handeling tjò' verrichten.

TJÒ' II, zie i.v. tjòt.

TJŌ'-TJEUË', zie tjhō'-tjheuë'.

TJŌB I, blazen, aanblazen (van vuur). Meutjōb, de handeling tjōb verrichten; meutjōb-tjōb, blazen (bij het branden van de tong met te heete spijs); meutjōb-tjōb saré lagèë blaneu' mabō', blazen (bij het branden van de tong) als een bedwelmde (en naar lucht happende) blaneu'.

TJŌB II, uitroep in „tjōb kalitjōb", gezegd tot kinderen, aan wie men iets vertoont om het te geven aan het kind, dat daarop het eerst „tjōb" roept, (verder) uitroep, gezegd tot een kind, dat iets op verkeerde wijze doet; tjōb, haj, kòn lagèë njan, neen, o neen, niet op die wijze.

TJŌB III; meutjōb-tjōb, het lichaam op en neer bewegende (bij snel stappen), aldus snel stappende; jōh lōn dòng di ateuëng boenòë, lōn kalòn gatateungòh tadja' meutjōb-tjōb di djeu'ōh, toen ik zooeven op den dijk stond, zag ik u in de verte snel stappen met uw lichaam op en neer gaande. Peutjōb-tjōb dròë, min of meer opzettelijk of sterk het lichaam op en neer bewegen (bij snel stappen), aldus snel stappen; dja' boemeuseulihat batjoet, bè' kapeutjōb-tjōb dròë, loop wat bedaarder en niet zoo snel.

TJÒB, naaien, borduren; tjòb ōn, bladeren naaien, i.e. atap's rijgen, atap maken, (zie vbd. i.v. rambèë I); zie verder vbd. i.v. kilang, paté' I, reungat, teutaïh, tika. Meutjòb, genaaid, geborduurd, de handeling tjòb verrichten, (fig.) als het ware aan elkaar genaaid, genaaid aan (ngòn), tegen aan, tot aan, reikend tot, tot ver, heel ver gaande; ranoeb koenèng njang teupat oerat, pineung moeda klat njang meutjòb até; bit pi lōn dɔeë' doea lhèë pat, djinòë na si'at njang seunang até, geel sirihblad met rechte nerven, eene jonge pinangnoot met samentrekkenden smaak en waarvan het gaatje in de kern reeds dicht is, (vgl. pineung meutangkōb); ofschoon ik op twee drie plaatsen gewoond heb, voel ik nu pas een oogenblikje op mijn gemak, (Banta Ahmat); tadòng ba' meutjòb ngòn bintéh, sta tegen den wand aan, staat op eene rij tot den wand toe; ba' meutjòb

@lonaliakbar

keudéh lòm, ga nog verder ginds heen, (zegt men b.v. bij het oplaten van een vlieger tot dengene, die den vlieger eerst in de hoogte moet houden); lōn dja' keudéh 'òh meutjòb, ik ben heel ver, heelemaal daarheen gegaan. Peutjòb, laten tjòb, meutjòb doen zijn. Tjeumeutjòb, de handeling tjòb verrichten; zie vbd. i.v. kilang, meusén II, teu'oeëm, tjanté'. Tjeuneutjòb, of, meer, neutjòb, de handeling tjòb, de wijze of het resultaat ervan, naaisel, naad, borduursel; zie vbd. i.v. beureutaïh siloeuë, teutaïh.

TJŌBEUHAT, ook sōbeuhat, (Arab. sjoebhah), twijfel, onzekerheid, verdenking, rechtsdwaling; twijfelend, onzeker, twijfelachtig, verdacht, onregelmatig: meung ta'ikōt Rasoelōlah, tjeuroega neubalaïh Toehan neubri; meung tapatéh meuteumeung rahmat, meung tjōbeuhat djeuët keu 'asi, indien ge Allah's Gezant volgt, zal de Heer u als belooning den hemel geven; als ge in hem gelooft, ontvangt ge genade, als ge aan hem twijfelt, vervalt ge in ongehoorzaamheid (jegens den Heer), (Radja Bada); areuta tjōbeuhat, goederen, zaken, dingen van twijfelachtige, verdachte herkomst, waarvan men niet zeker is of ze al dan niet geoorloofd (haleuë) zijn; areuta tjōbeuhat *h*an neupadjōh, hareuëm meukrōh *h*an neurila, van dingen van twijfelachtige herkomst maakte hij geen gebruik, met verboden en afkeurenswaardige dingen nam hij geen genoegen, (Meudeuha'); kheuët pi karōt ngòn tjōbeuhat, batjoet sapat lheuëng sibandja, (mijn) schrift wemelt ook van fouten en is onregelmatig, met hier en daar een overgeslagen regel, (Meudeuha'; zie den hieraan voorafgaanden regel i.v. bakaj). Peutjōbeuhat, tjōbeuhat (adj.) maken of noemen, als zoodanig beschouwen.

TJOE I, aanpunten, eene punt maken aan, puntig of puntiger maken, (ook) met den angel steken; tameuhadjat beudjròh lantjō', tatjoe dawō' teuma patah; meung tahadjat njan that djròh, akhé teubòïh djeuët keu teulaïh, indien men iets al te puntig wil hebben en het steeds door aanpunt, dan breekt het; wanneer men iets al te mooi wil hebben, dan raakt het ten slotte verknoeid en heeft men spijt, (Goemba' Meuïh); sara djiploeëng makén djitjoe, djih meu'oe-'oe le lagòë na, terwijl hij (n.l. de tijger) vluchtte, werd hij nog meer (door de wespen) gestoken, die in grooten getale gonsden, (Plandō' Kantjé); zie verder vbd. i.v. leukoeëb. Tjeumeutjoe, de handeling tjoe verrichten, graag stekende (van b.v. wespen). Zie tjoej I.

TJOE II, e.s.v. boom, van welks hout men scheeden voor blanke

@lonaliakbar

wapens, zooals sikin, rintjōng, en hareubab-halzen vervaardigt.

TJOE III, zie i.v. tjoet.

TJÒË, zie tjhòë.

TJOEAJÉ, het rotantouw, dat de visschersgezellen om het middel slaan bij het aan wal trekken van het sleepnet, (zie i.v. poekat).

TJOE'AKA', zie i.v. kaka'.

TJOEALA, e.s.v. giftige slang, (in hik.); keudéh keunòë hana tiwaïh, sabé gagah ngòn peukasa; oereuëng la'én *h* an lé djimoeprang, djikalòn biram lawan tjoeala, geen van beiden dolf het onderspit, zij waren even dapper en even krachtig; de anderen streden niet meer, zij keken naar die twee, die als eene biram-, en eene tjoeala-slang met elkaar vochten, (Dioe Plinggam).

TJOEALÈ, eene platte, lange soort zeevisch, e.s.v. zeeaal; tjoealè djtòb galah, ikan siblah keumeung panglima, een tjoealè, die eene prauw wil boomen, een platvisch, die panglima wil worden, (sprkw., gezegd van iem., die naar iets streeft, dat boven zijne krachten ligt, waarop hij geen aanspraken kan laten gelden); peudeuëng, roedoeïh tjoealè, zie onder het eerste woord.

TJOEALI; meutjoeali, intiem, bevriend zijn, omgaan; *h* an mèë tameutjoeali ngòn Si Poelan njan, hana gèt akaj, ge moet niet met dien N.N. omgaan, hij is van slecht gedrag.

TJOE'ANAM, ook koe'anam, (Mal. tjoenam), pincet, buigtangetje, tangetje om kleine stukjes metaal op te pikken of vast te houden, (instrument, van den goudsmid), wordt ook babah ité' (eig. eendensnavel) genoemd; tjoe'anam randjò, e.s.v. randversiering, bestaande uit eene aaneenschakeling van tangvormige figuren.

TJOEARÈ', zie i.v. dagang.

TJOEATJA (Mal. id., Skrt. svaccha, helder), glans, schijnsel, luister, klaarheid, helderheid (inz. van den aanbrekenden dag, van de lucht, den hemel), ochtendlicht, licht; (ook) glanzend, helder, licht (adj.); meungnjò hana lé tjoeatja lam mata, keumeung maté, als er in de oogen geen glans meer zit, is men den dood nabij; zie verder vbd. i.v. koe'oet, larab, malam, seu'ōt. Meutjoeatja, glans uitstralend of verspreidend, glanzend, helder, licht; gigòëdji poetéh meutjoeatja, hare tanden zijn glanzend wit; lheuëh seumajang oeròë pi poetéh, jōh njan moeréh meutjoeatja, nadat hij de godsdienstoefening had verricht, begon de ochtend te gloren en werd het licht, (Asaj djeuët padé); zie verder vbd. i.v. lindōng I, seu'-meu'.

TJOEB, interjectie ter uitdrukking van eene plotselinge beweging; sadjan habéh doem neupeugah, tjoeb neuseumah teungkoe tapa, toen de heilige asceet uitgesproken was, maakte (Banta Beuransah) onmiddellijk een seumah voor

@lonaliakbar

hem, (Banta Beuransah). Zie t j r o e b I.

TJOEBA, probeeren, beproeven, wagen, trachten, pogen, op de proef stellen; wordt ook, en alsdan vaak in combinatie met t j i, alleen ter aansporing, ter versterking van een verzoek of verzachting van een bevel gebezigd, z.v.a. eens, en verder, vaak versterkt door den nadrukwijzer k e u, in den zin van: stel eens, gesteld dat (zie vbd. van de laatste beteekenis i.v. m i t a); t j o e b a (t j i) n e u k a l ò n s i'a t, kijkt u eens even, (t j i alleen in dezen zin is niet beleefd: t j i k e u k a l ò n s i'a t, ga even kijken, zegt men b.v. tot een kind); zie verder vbd. o.a. i.v. b a h, d j a m p r ō n g, r a n t j ō n g, r e u t é', s a l a s i l a h, s a w ō III, s o e l ō', t i m p é. P e u t j o e b a, laten t j o e b a, of t j o e b a met versterkte beteekenis; t a p e u t j o e b a m a n t ò n g, t a p i b è' b i t-b i t, stel (b.v. zijne kracht) maar op de proef, maar (doe het) niet echt. T j e u n o e b a, het probeeren enz., beproeving, poging, verzoeking, de handeling of de zaak waarmede men iets probeeren wil, probeersel, proef; t j e u n o e b a k a n a, de poging is wel gedaan, het probeersel is er wel; T e u k o e A n a g e u p e u'é t s i d r ò ë o e r e u ë n g k e u n ò ë, t j e u n o e b a-t j e u n o e b a n a g e u l a k è ë i n ò n g B, Teukoe A heeft iemand hierheen gezonden om te probeeren (te laten polsen) of hij vrouw B kan vragen; b è' t a'a m a j d o e'a n j a n, l e t h a t t j e u n o e b a, pas dat gebed niet toe, er zijn veel beproevingen aan verbonden.

TJOEBA', als Maleisch beschouwde bijvorm van t j o e b a.

TJOEBAN, e.s.v. klos van hoorn met eene keep aan beide uiteinden, waarop men over de lengte, over de kepen heen (niet om de dikte) fijn touw of k a s a b windt.

TJOEBÈ', zie k o e b è'.

TJOEBÉT, Pedirsch t j o e b e u t, met duim en wijsvinger knijpen, aldus een stuk afknijpen (van b.v. vleesch-, of vischspijzen); d j i t j o e b é t e u n g k ō t r a-j a-r a j a t h a t, hij knijpt erg groote stukken van de visch af. M e u t j o e b é t, geknepen, afgeknepen. P e u t j o e b é t, laten t j o e b é t. T j e u m o e b é t. de handeling t j o e b é t verrichten. Vgl. t j o e t i ë t.

TJOEBEUT, zie t j o e b é t.

TJOEDIËT, zie t j o e t i ë t.

TJOEË I, stelen; m a n ò' l ō n k a d j i t j o e ë b e u k l a m, mijn haan is van nacht gestolen. P e u t j o e ë, laten stelen. T j e u m e u t j o e ë, de handeling t j o e ë verrichten, diefstal plegen, stelen, (ook) bestolen, (in den laatsten zin niet verbaal geconstrueerd); l ō n *h* a n l ō n t j e u m e u t j o e ë, ik heb niet gestolen; l ō n k a t j e u m e u t j o e ë, ik ben bestolen; zie verder vbd. i.v. t e u p a t (onder p e u t e u p a t), t j e u n g a n g, t j h ō'-t j h e u ë'. Zie p a n t j o e r i.

TJOEË II; s i t j o e ë, een deel van iets, dat in meer dan vier deelen in de lengte is gesneden of gehakt, b.v. een deel van een in acht dee-

@lonaliakbar

len overlangs gesneden nangka-, of semangka-vrucht; sikhan tjoeë, een stuk, de helft van een tjoeë; tjoeë-tjoeë, in tjoeë's verdeelen, snijden, hakken. Meutjoeë-tjoeë, in tjoeë's verdeeld, gesneden, gehakt. Vgl. tjoemèh.

TJOEË III, e.s.v. hoornslak, die in zoet en brak water voorkomt en gegeten wordt, b.v. in de sajoer wordt gekookt.

TJOEÈ', ronde aarden kom, (waarin men lombok, koenjèt, en andere kruiden bewaart); lagèë tjoeè', zie i.v. lagèë; ratéb tjoeè', en tjoeè' poelèt, zie i.v. ratéb.

TJOEË', zie *tjoeët* I.

TJOEËH I, afkoelen (van iets, dat gloeiend heet is in koud water, naar het geluid, dat daarbij gemaakt wordt), blusschen, (ook van vuur door er water op te gieten); ta*tj*oeëh beusòë lam ië, na mangat sidjoeë', koel het (gloeiende) ijzer in water af, opdat het koud worde; lheuëh tateumagoeën, ta*tj*oeëh apoej, als ge aan het koken (van spijzen) zijt geweest, moet ge het vuur blusschen; zie verder vbd. i.v. meulila I. Meu-, of teu*tj*oeëh, afgekoeld, gebluscht. Peu*tj*oeëh, laten *tj*oeëh, of *tj*oeëh met versterkte beteekenis. Tjeumeu*tj*oeëh, de handeling *tj*oeëh verrichten. Vgl. *tjr*oeëh.

TJOEËH II, e.s.v. boom, waarvan het sap der bladeren als geneesmiddel tegen koorts wordt gebruikt, (als drank in een mengsel met andere ingrediënten). Vgl. *tj*oeëh I.

TJOEÈT; meutjoeèt-tjoeèt, heen en weer gaande, heen en weer bewegende, slingerende; asèë njan meutjoeèt-tjoeèt ikoe, die hond kwispelt met zijn staart, kwispelstaart; pò reundah kheun gèt toean gèt, meutjoeèt-tjoeèt djidja' landja, de „korte" (i.e. de kikvorsch) zeide: „goed, heer, goed", en slingerend kwam hij (naar het dwerghert toe), (Plandō' Kantjé). Peutjoeèt-tjoeèt, doen meutjoeèt-tjoeèt.

TJOEËT I, ook *tj*oeë', strak of strakker aanhalen, aantrekken, flink vastbinden, strikken, vast of vaster strikken, verstrikken; *tj*oeët loeeuë, de broek vast-, of vaster binden, aanhalen; bè' ka*tj*oeët gakimanò', bind den poot van den haan niet zoo vast; soetra *tj*oeët, zie i.v. soetra, (eig. verwarde zijde); talòë *tj*oeët, strik, (zie i.v. peutah, peuté' I). Meu*tj*oeët, strak of strakker aangehaald, aangetrokken, flink vastgebonden, gestrikt, vastgestrikt, verstrikt, verward, (van touw, ook fig.); talòë ka meu*tj*oeët, tapeuglaïh, het touw is verward, ontwar het; gakimanò' meu*tj*oeët ngòn boe'ō', de pooten van den haan zijn in haren verward geraakt; boeët ka meu*tj*oeët-*tj*oeët, de zaak is in de war geraakt; lam

@lonaliakbar

boeët njan ka meu*tj*oeët lō n, ik ben in die zaak verstrikt; Boera'sa djébi ën jan leugat, pa' talòë djrat sit teuprèh ka; Dangki Hidjō, ampōn dèëlat, djitakat ka rōh Boera'sa; ban djikalòn ka rōh lam djrat, ka djiloempat na siplōh deupa; goeda hidjō pi djiloempat, pa' talòë djrat meu*tj*oeët sigra; djitaré' lé lòm makén that, gadòh koeatlé Boera'sa, (de reus) B. dronk snel van dat water, terwijl de strik er gereed lag; (het wonderpaard) D. H., heer, kwam snel op B. af, die in den strik was geraakt; zoodra het zag, dat B. in den strik was geraakt, maakte het een sprong van wel tien vadem ver; door den sprong van het groene paard werd de strik onmiddellijk vast aangetrokken; het paard trok er nog meer aan en B. verloor al zijne krachten, (Indra Bangsawan); zie verder vbd. i.v. *tj*oeët II. Peu*tj*oeët, maken, dat iets of iem. meu*tj*oeët raakt.

*TJ*OEËT II, e.s.v. zeevisch, die speciaal aan kraamvrouwen te eten wordt gegeven, mangat meu*tj*oeët proeët (om te maken dat de buik stevig aangehaald wordt, ter voorkoming dat ze een slappen buik krijgen).

TJOEEUËNG, flauw, flets, laf van smaak, (van iets, dat daarbij een weinig zuur of ziltig is, van b.v. het water van een te jongen klapper, van goelè, waarin men te weinig zout en lombok gedaan heeft, doch voldoende bòh soenti); ië oe njòë tjoeeuëng that, hana meu'asòë lòm, het water van dezen klapper is erg flauw, er zit (ook) nog geen vleesch in; goelè njòë tjoeeuëng, hana meunjeum sira, deze goelè smaakt flauw, men proeft er geen zout in; roepa tjoeeuëng, een flets gezicht, een gezicht met weinig uitdrukking, een vervelend gezicht. Peutjoeeuëng, tjoeeuëng maken.

TJOEGA'; meutjoega', hinderlijk naar buiten uitstekend, vooruitstekend; bè' meunan meutjoega' kagoelam kajèë, teupèh gòb, draag het hout niet zoo op je schouder, dat het hinderlijk uitsteekt, je stoot er anderen mee. Peutjoega', doen meutjoega'; bè' kapeutjoega', ba' gèt kalhat, laat het niet zoo uitsteken, steek het er goed in.

TJOEGÒNG, kropgezwel, struma; daaraan lijdende, (zie als daarvan opgegeven oorzaken i.v. djoedjoeët, loembé); tjoegòng boeë, gezwel aan de onderkaak, (dat op den gevulden wangzak van een aap gelijkt), die ziekte hebbende; oereuëng tjoegòng, iem., die een kropgezwel heeft, strumalijder; takoeëdji tjoegòng, hij heeft een kropgezwel; plandō' seu'ōt haj teungkoe djròh, *h*an lé koepòh tjatò' oelèë; ba' tjoegòng timòh wahé bakòh, meungnjò koepòh misé dilèë, het dwerghert antwoord-

@lonaliakbar

de: „o schoone teungkoe, ik zal u niet meer op uw hoofd tikken; ik moge een kropgezwel krijgen, o reiger, als ik u als indertijd sla", (Plandō' Kantjé).

TJOEHADA (Arab. sjoehadâ', mrv. v. sjahîd), geloofsgetuige, martelaar, (in hik.); zie vbd. i.v. tabi'in. Zie tjahit.

TJOEHOET, ook soehoet, seuhoet, (Arab. sjoehœd, mrv. v. sjâhid, en infinitief v. sjahida), getuige; getuigen, eene getuigenis afleggen, (weinig gebr., gew. sa'si, zie ook tjahét), (verder als mystieke term:) (het) zien, aanschouwen van het Eene (n.l. het Wezen van Allah) in het vele en van het vele in het Eene, van Allah door middel van Allah; dji'é' tjoehoet, hij treedt als getuige op; sidròë Toehan njang na mèëdjoet, la'én tjoehoet alam nama, er is maar één Heer, die bestaat, al het andere legt alleen getuigenis omtrent Zijn Bestaan af, en heet de (geschapen) wereld, (Noen Parisi); djinòë lōn njata tèëhit Dati, Toehan Rabi djallawa 'azza; datnjangla'-én tapeugadòh, Dat njang sabòh éseubat gata; Dat njang kadim njang tatjoehoet, milé' Ma'boet Dat njang asa; ...'òh tatjoehoet njan Datōlah, phana habéh woedjoet njang na, nu zal ik uitleggen de eenheid van het Wezen van onzen Heer, die groot en machtig is; denk u alle andere wezens weg, en bepaal uwe gedachten tot dat eene Wezen van den Aangebedene; ... als ge het Wezen van Allah aanschouwt, dan verdwijnen alle andere wezens, (Mènhadjōj abidin).

TJOEIT-TJOEIT, klanknabootsing van zeker klagend geluid van den kiekendief, (zie i.v. tjéb).

TJOEJ I, aanpunten, eene punt maken aan, puntig of puntiger maken; zie vbd. i.v. lantjō', patjang. Meutjoej, aangepunt. Tjeumeutjoej, de handeling tjoej verrichten. Zie tjoe I.

TJOEJ II, (met iets puntigs, met b.v. de punt van een mes, eene naald) uitpeuteren, uithalen, (inz. van een doorn uit het vleesch); teuma djimoeëng gaki lakòë, djitjoej doeròë njang bisa-bisa, daarop nam zij de voeten van haar man op haar schoot en peuterde de giftige dorens eruit, (Malém Diwa). Tjeumeutjoej, de handeling tjoej verrichten.

TJOEJ III, betrokken (van het gelaat), zuur, norsch, onvriendelijk, somber; tjoej moeka-moekadji 'òh geutanjòë dja' ba' roemòhdji, hij kijkt zuur, wanneer wij bij hem thuis komen. Peutjoej moeka, een zuur enz. gezicht zetten. Zie tjōn.

TJOEJ IV; tjoej-tjoej, klanknabootsing van het geluid van eene snelle beweging. Meutjoej-tjoej, dat geluid makende, snorrend, suizend; 'òh saré trōïh oe binèh blang, leumah djipandang kawan asèë; ka

@lonaliakbar

djipeutjrò'lé djihoemeuj, djiploeëng meutjoej-tjoej meudilèëdilèë, toen hij (n.l. het dwerghert) aan den rand van die vlakte kwam, zag hij een troep honden; hij werd achtervolgd en nagezet, hij zette het op een loopen en rende om het hardst (met de honden), (Plandō' Kantjé); djita' ladjoe lé meutjoejtjoej, djigrōb lakoe lambōng singa, hij hakte (met zijne sabel) suizend er op los, en maakte daarbij sprongen in de hoogte als een leeuw, (Malém Diwa; zie den hieraan voorafgaanden regel i.v. hèë). Vgl. tjòïh.

TJOEKA (Skrt. cukra, zure smaak), azijn; tjoeka djō', tj. nipah, azijn, verkregen door gisting van arèn-, van nipahpalmwijn; tjoeka blanda, Europeesche azijn, azijnessence; inòng tjoeka, schuim van azijn, die lang bewaard is; zie verder vbd. i.v. seureubō', tjèt II. Meutjoeka, azijn hebben, met azijn vermengd, toebereid; sië meutjoeka e.s.v. peukasam van vleesch met azijn toebereid, (zie i.v. peukasam); zie verder vbd. i.v. seureubō'.

TJOEKA', zie i.v. tjatō.

TJOEKÊ (Mal. tjoekai), belasting, heffing, tol, recht; aan belasting onderwerpen, belasting heffen van, belasten; tjoeké djalō, belasting op kano's, veergeld, (oudtijds door den oeëëbalang geheven); teuma lheuëh njan koedja' oekroeëng, koemeung dja' toeëng tjoeké béhtra, daarna ga ik naar de riviermonding, ik wil de belasting op de schepen invorderen, (Malém Diwa); sangkira tan sòë prang Blanda, djeuëb koepala ka djitjoeké; djeuëb-djeuëb sagòë hana lapang, djeuëb-djeuëb si'oerang djilakèë wasé, indien niemand de Hollanders had beoorloogd, hadden zij elk hoofd belast, geen enkele sagi (of gampōng) ware vrij gebleven, van ieder zouden zij belasting vorderen, (Prang sabi).

TJOEKÈH, even aanraken (b.v. om iem.'s aandacht te trekken), tikken, een tikje geven (ook van b.v. eene kat met haar klauw), wegnemen (van iets kleins, van b.v. een beestje, dat in het eten gevallen is); djitjoekèh lalat srōt lam goelè, hij neemt eene vlieg weg, die in de goelè gevallen is; Si Salèh tjoekèh è' biëng, bòh kiwiëng keu daïh panjòt, S. heeft even het vuil van eene krab aangeraakt, zijn kromme penis is geschikt om als lampepit te dienen, (plaagrijmpje van een jongen met een bòh kiwiëng); Meudeuha' tjoekèh Êmeura' di oelèë, neu'eu lagèë sabòh oedjòë; adat beungèh Êmeura' koewèh, adat han beungèh koedòng sinòë, M. gaf Ê. een tikje op het hoofd om haar op de proef te stellen; „als Ê. boos wordt, ga ik weg, als zij niet boos wordt, blijf ik hier''

@lonaliakbar

(aldus was zijne bedoeling), (Meudeuha'); ... teungeut di rèt njan teupipòë, nabi peugòë hana djaga; teuma neutjoekèh ngòn oedjōng gaki, djibeudòïhlé laloe djaga; njankeu salah nabiōlah, ba' Pòteu Alah *h*an neurila, ... (die man) sliep ineengekronkeld op den grooten weg en de profeet (Dawōt) wekte hem, maar hij werd niet wakker; vervolgens raakte hij hem even met de punt van zijn voet aan, en hij ontwaakte en stond op; dat was de fout van dien profeet, waarmede Allah geen genoegen nam, (Tambéh toedjōh blaïh); zie verder vbd. i.v. djrabat (sprkw.), si II. Meutjoekèh, even aangeraakt, getikt, (ook) elkander even aanraken, tikken, (fig.) (met elkander) ruzie hebben, in onmin leven; bè' tameutjoekèh ngòn sèëdara, gij moet niet met broeders in onmin leven. Peutjoekèh, laten tjoekèh. Tjeumoekèh, of tjoemoekèh, de handeling tjoekèh verrichten; zie vbd. i.v. èëwalat (sprkw.). Tjeunoekèh, de handeling tjoekèh, de wijze ervan, (ook) = tjeunoengkèh, zie i.v. tjoengkèh.

TJOEKI (Mal. id.), e.s.v. damspel, (in hik.); poetròë Djamani Ra'na Diwi, neumeu'èn tjoeki ngòn Keumala Indra, prinses Dj. R. D. was aan het dammen met K. I., (Tjah Koebat).

TJOEKŌ I, scheren, zich scheren; zie vbd. i.v. lapang, palòë (onder poemalòë), pisang, rōh, salib, soera' II. Meu-, of teutjoekō, geschoren. Peutjoekō, laten scheren. Tjeumoekō, de handeling tjoekō verrichten of ondergaan; lōn teungòh lōn tjeumoekō, ik ben aan het scheren (van een ander of van mijzelf), (of) ik ben bezig geschoren te worden; hikajat Nabi tjeumoekō (of meutjoekō), titel van een hikajat over het verhaal hoe de Profeet eens door Gabriël geschoren werd. Zie peunjoekō.

TJOEKŌ II, ook tjhoekō, soekō, (Arab. sjoekœ̂r), dank, dankzegging (aan Allah, ook wel aan den Profeet), Gode zij dank; danken, dank zeggen; soedjoet tjoekō, prosternatie of zich prosterneeren om Allah te danken (voor redding uit moeilijke of gevaarvolle omstandigheden); Nabi neupeugah ba' 'Abdōlah, dhòë neukeubah ba' moesala; sabab neutjoekō njan keu Alah, keu Rasoelōlah meunan djoea, de Profeet deelde het aan 'A. (Hadat) mede, die (onmiddellijk) zijn voorhoofd op zijn bidkleed legde (i.e. zich prosterneerde); hij dankte n.l. Allah en ook Allah's Gezant (voor diens tusschenkomst), (Kisah Hadat); zie verder vbd. i.v. goena, koephō, nè'mat.

TJOEKŌB (Mal. tjoekoep), genoeg, toereikend, voldoende, vol-

@lonaliakbar

tallig, compleet, volledig, voltooid, klaar, gereed; zie vbd. i.v p h ō I, r i n d a n g I, t a l è h. P e u t j o e k ō b, genoeg enz. maken, completeeren, in gereedheid brengen, uitrusten, toerusten; p e u t j a k a b s a m p a n k e u l o e a o e l a'ō t, d i d a r a t p e u t j o e k ō b k o e t a-k o e t a, rust prauwen uit en gaat er mee in zee, en brengt aan den wal de vestingen in gereedheid, (Tadeukiratō rakidin).

TJOELA (Mal. id., Skrt. c û l â). kam, hoorn, uitwas, uitsteeksel op den kop van een draak, (zie vbd. i.v. k o e n t j ō m, l h i ë t), (dial. ook) rhinocehos-hoorn; b a' t j o e l a n a g a, zie i.v. n a g a; t j o e l a k a j è ë, afgeknotte of afgebroken stam van een boom of heester, tronk, naar boven uitstekende dorre tak. M e u t j o e l a, naar boven of naar buiten uitstekend; m e u t j o e l a-t j o e l a, in hik. ook m e u t j e u t j o e l a, = m e u t j o e l a met meerv. subject; zie vbd. i.v. d j i d a j, l e u k i ë t, o e n d j a, p a t é n g, r a n g g a ï h, t a s é'.

TJOELA-TJOELÒË, syn. van k e u t j o e l a-k e u t j o e l ò ë, en p o e l a-p o e l ò ë, (zie voor de beteekenissen aldaar); t j o e l a-t j o e l ò ë d j i t ò b p a d é, h a n a m e u n g s ò ë p a r ō h m a n ò', zij stampt druk in haar eentje padi, en niemand jaagt de kippen (van het rijstblok) weg; p ò H a w a B l a n g Ò ë, b ò ï h a n e u' m i t a l a k ò ë, a n e u' p i *h* a n l a k ò ë p i t a n, t i n g g a j b a d a n t j o e l a-t j o e l ò ë, (als) vrouw H. (eig. begeerte) van Bl. Òë, die haar kind in den steek liet om een man (of haar man) te zoeken, zij verloor haar kind en vond geen man (of vond haar man niet), en bleef alleen in haar eentje zwoegen, (spotrijmpje); s e u r e u t a d j i m a t m i s é b o e n ò ë, t j o e l a-t j o e l ò ë m e u l a w a n k o e j a, terwijl hij (n.l. de krokodil) den ouden man als tevoren vasthield, die zich spartelend verzette, (Plandō' Kantjé); o e r ò ë m a l a m h a n a t e u d ō h, t a m o e p a j a h s i t k e u d ō n j a; t a h a r e u k a t t j o e l a-t j o e l ò ë m i t a b e u k a j o e d é b l a m d ō n j a, dag en nacht zonder ophouden geeft gij u alleen ter wille van de wereld moeite; druk zoekt gij verdiensten, zoekt gij leeftocht (alleen) voor deze wereld, (Poetròë Peukisōn); l a'é n n i b a' n j a n t e u m p a t p i a s a n, r a m è s i n a n m a l a m o e r ò ë; o e r ò ë b e u n g ò h m e u'è n g a l a', k h é m m e u k h a'-k h a' t j o e l a-t j o e l ò ë, verder is het dag en nacht druk op plaatsen, waar er feesten gegeven worden; zoodra het dag is gaan ze plezier maken en lachen druk en luidkeels, (Akeubarō Karim); zie verder vbd. i.v. h a r ō', l ò ë II, p o e l a-p o e l ò ë, r e u b ō h-r e u b a h. P e u t j o e l a-t j o e l ò ë d r ò ë, zich t j o e l a-t j o e l ò ë maken, zich aldus gedragen.

TJOELAÏH I, weinig voorkomende bijvorm van s o e l a ï h, zie aldaar.

TJOELAÏH II (Mal. t j o e l a s), lui, traag, (ook) valsch, gemeen.

@lonaliakbar

onoprecht, onzuiver, (in hik.); oelōn patéh ban kheun teungkoe, soerat ladjoe bè' sangtjoelaïh; nareudjang lheuëh bè' thatlawét, bè'keu that tréb haba indah, ik luisterde naar de woorden van den teungkoe, en ging dadelijk schrijven, opdat ik niet den indruk zou maken lui te zijn, en opdat het schoone verhaal gauw klaar zou zijn en het er niet te lang mee zou duren, (Goemba' Meuïh); neubri hé Pò boeët bè' tjoelaïh, beurōh ékeulaïh dalam até, geef, o Heer, dat mijne handelingen niet onzuiver zijn, dat er in mijn hart zuiverheid van bedoeling zij, (Nasa'ihōn radat).

TJOELÉ', peuteren in, steken in uitpeuteren, uitsteken, graveeren, in-, uitbeitelen; (ook) het instrument om te tjoelé', (of) het resultaat van het tjoelé'; tjoelé' è' gloenjoeëng, oorpeutertje; tjoelé' gapoe, kalklepeltje; tjoelé' gigòë, tandenpeuter, tandenstoker, (zie ook i.v. boengkōïh); tjoelé' mata, de oogen uitsteken, (zie vbd. i.v. gasi, lagòë, ranté); tjoelé' sipōt, gegraveerde of uitgebeitelde figuren in den vorm van slakken, (zie vbd. i.v. oekē, en hierbeneden); zie verder vbd. i.v. koebè', seulipō'. Meutjoelé', uitgepeuterd, uitgestoken, gegraveerd, uit-, ingebeiteld, voorzien van uitgebeitelde figuren, (ook) de handeling tjoelé' verrichten; oelèë reunjeun meutjoelé' sipōt, poejōh meulōt ngòn tjémpala, het boveneinde van de trap was voorzien van uitgebeitelde figuren in den vorm van slakken en van vechtende kwartels en eksters, (Malém Diwa); zie verder vbd. i.v. saré. Peutjoelé', laten tjoelé', of tjoelé' (verb.) met versterkte beteekenis. Teutjoelé', uitgepeuterd, uitgestoken, gegraveerd, uit-, ingebeiteld. Tjeumoelé', de handeling tjoelé' verrichten; oetōïh tjeumoelé', kundig in het graveeren, uitbeitelen, houtsnijder, houtgraveur; sikin tjeumoelé', graveermes; ladōm oetōïh ba' tjeumoelé', ladōm lisé' talòë peunoeta, sommigen waren bedreven in de houtsnijkunst, anderen waren knap in het aanbrengen van versieringen in den vorm van gedraaide koorden, (Goemba' Meuïh). Tjeunoelé', de handeling tjoelé', de wijze of het resultaat ervan; oe tjeunoelé' (ook teutjoelé'), copra. Zie peunjoelé', tjoengké.

TJOELÈT I, zie tjoelòt.

TJOELÈT II, bijvorm van tjilèt, zie aldaar.

TJOELIA, Klinganees; zie vbd. i.v. oeseuëng. Zie dagang.

TJOELIB, ook tjoelit, klein maar stevig, inz. gezegd van eene kleine keupoela-pit, die massief en daardoor zeer sterk is en erg gezocht voor het poepò' van die pitten (zie i.v. keupoela), klein maar dapper (van b.v. een kind); teuga that si tjoelib lōn njòë, leumò gòb talō bandoem, deze

@lonaliakbar

kleine (keupoela-pit) van mij is erg sterk, de „stieren'' (i.e. pitten) van anderen hebben het allemaal tegen hem afgelegd; tjam tjoelib, aneu' geutoeë thō, een flink kereltje, het is een droge geutoeë-pit, (zegt men van een kleinen jongen, die flink is; tjam ter versterking); seupōt tjoelib, stikdonker; oebé tjoelib, een ziertje, een greintje. Peutjoelib, klein of kleiner maken; kapeutjoelib panjòt, draai de lamp neer.

TJOELIT, zie tjoelib.

TJOELÒ', steken (van iets, dat min of meer puntig is, als subject of object, ook ermede als instrument), insteken, indoen, steken met, steken in (ook met datgene, waarin iets gestoken wordt, als object); hana patōt, toeankoe dròë, aneu' djaròë tjoelò' mata, het zou niet betamelijk zijn, heer, dat een vinger in het eigen oog stak, (Banta Ahmat; hier bedoeld: dat een neef een aanslag zou plegen op zijn oom; in het algem. sprkw. voor iets absoluut onbehoorlijks of absurds, zie ook vbd. i.v. tjoetjò', en vgl. dergelijke uitdrukkingen i.v. paleuët I, roesō'); seupōt tjoelò' mata, stikdonker; tjoelò' daweuët, de pen in de inkt doopen, inkt nemen door de pen er in te doopen; tjoelò' seureuma, oogzwartsel aan eene stift nemen, (ook) de stift die daarvoor dient; zie verder vbd. i.v. seureubō'. Meu-, of teutjoelò', gestoken, ingestoken; matalōn kameutjoelò' ngòn kajèë, mijn oog is met een stuk hout gestoken, ik heb mij het oog aan een stuk hout gestoken; zie verder vbd. i.v. leundé. Peutjoelò', laten tjoelò'. Tjeumoelò', de handeling tjoelò' verrichten. Tjeunoelò', instrument om te tjoelò', pen, stift, sonde (gebruikt bij de besnijdenis); zie vbd. i.v. doeë, seureuma. Vgl. tjoetjò'.

TJOELOEËT, e.s.v. heester, waarvan de op sirih gelijkende bladeren als geneesmiddel (als poepō') worden gebruikt; seunanggōjna ban bòh tjoeloeët, leupi' proeët ban pineung dara, de haarwrong (van het oude vrouwtje) was (zoo klein) als de vrucht van de tjoeloeët-plant, en de plooien van haar buik waren als jonge pinangnoten, (Malém Diwa).

TJOELŌH, ook djoelōh, naar iets in de hoogte stooten (b.v. naar vruchten aan den boom met een staak), aldus afstooten, (syn. van djoethō'). Meu-, of teutjoelōh, naar boven gestooten, afgestooten. Tjeumoelōh, de handeling tjoelōh verrichten. Tjeunoelōh, ook peunjoelōh, het voorwerp, b.v. de stok, waarmede men naar iets in de hoogte stoot, iets in de hoogte afstoot.

TJOELÒT, ook tjoelèt, aarden theepotvormige lamp met een tuit voor de pit, ook panjòt tjoelòt genoemd, (ook) glans, schijnsel, schittering, glanzend, schitterend; wordt verder als vrouwel. persoonsnaam gebruikt; Tjah

@lonaliakbar

Pari eu poetròë that gèt, ban tjoelèt kandé soeasa, Tj. P. zag, dat de prinses er zeer schoon uitzag, zoo schoon als de glans van eene lamp van soeasa, (Indra Bangsawan); na ban tjoelòt tjahja bandrang, oelèë moemang sòë eu roepa, zijn glans was zoo helder als die van eene tjoelòt-lamp, en wie naar hem keek werd duizelig, (Indra Bangsawan); bè' kheun meunan, intan tjoelòt, neukheun beugòt lōn ngò njata, spreek niet aldus, schitterende diamant, spreek behoorlijk, opdat ik u duidelijk begrijpe, (Malém Diwa).

TJOEMÈH, eene schaarde, kerf of breuk in den rand hebbende (van b.v. een mes in het scherp, van een bord, eene kom in den rand), schaardig, met eene of meer schaarden, met een of meer stukjes van den rand eruit; (verder) sitjoemèh, een deel van iets, dat in vier deelen in de lengte is gesneden of gehakt, een vierde part van b.v. eene vrucht, (zie vbd. i.v. soegōt, waar de vertaling „een stukje" te verbeteren in „een vierde part", en vgl. tjoeë II); ... èleumèë batjoet *h*an sakòn djeuët, na tamsé pheuët toempōj mata; that takilòë beukah oelèë, adat kreuëh kajèë tjoemèh mata, ... (gelijk een domkop) die weinig kennis bezit en tot niets in staat is, en te vergelijken is met een stompen beitel; slaat men er al te hard op, dan gaat het heft stuk, en als het hout hard is, krijgt het ijzer schaarden, (Gadjah toedjōh oelèë; zie eene dergelijke vergelijking i.v. sakaj, en verder vbd. van tjoemèh van een wapen i.v. paraïh I, tanggòë); tjawan tjoemèh, een kopje met eene breuk in den rand; djikòh andam tjoemèh saré, ze hebben het ponyhaar niet gelijkmatig afgesneden; bibi tjoemèh, hazenlip; oereuëng tjoemèh, iemand met eene hazenlip; tjoemèh-tjoemèh (verb.), in tjoemèh's, in vier parten verdeelen. Meutjoemèh(-tjoemèh), in vier parten verdeeld. Peutjoemèh, schaarden enz. maken in, schaardig maken, in vier parten verdeelen. Vgl. rigét.

TJOE*M*OEËT, puist, etter-, steenpuist; soorten: tjoe*m*oeët gadjah (groot), tj. gapeuëh (minder groot), tj. lada (klein); zie verder vbd. i.v. kòm, mata, pasi II, seungka', tjeundòt.

TJOEMOEKÈH, zie i.v. tjoekèh.

TJOEMOETJŌT, zie tjeumoetjōt, en i.v. tjōt.

TJOEMPANG-TJAMPÉNG, ook toempang-tampéng, overal gescheurd (van kleeren), aan flarden, haveloos; Alah, idja njòë tjoempang-tjampéng, hana ngòn peuë lōn blòë, ach, dit kleed heeft overal scheuren, en ik heb niets om (een nieuw kleed) te koopen.

TJOENGKA', bijvorm van tjoeka', en djoengka', (zie i.v. tjatō).

@Ionaliakbar

TJOENGKÉ, syn. van tjoelé', zie aldaar; di oereuëng Diwa palét ranté, di Meulabari djitjoengké mata, de lieden van de Malediven slingerden zich (gloeiende) ketens om het lichaam, en de lieden van Malabaar staken zich in de oogen. (Banta Beuransah); djitjò' toemba' djimeutòb-tòb, bandoealòb toempōj mata; ka djeuët meusé tjoengké gigòë, amarah ba' boenòë Peureuba Nanta, zij namen beiden eene piek en staken elkander ermede, van beider pieken raakten de punten omgebogen, werden stomp en geleken tandenstokers, P. N. werd toen nog toorniger dan tevoren, (Diwa Akaïh); zie verder vbd. i.v. oekam. Meutjoengké, peutjoengké, teutjoengké, tjeumoengké, tjeunoengké, = de overeenkomstige afleidingen van tjoelé'. Zie ook peunjoengké.

TJOENGKÈH, of, meer, tjeunoengkèh, of tjeunoekèh, stuk hout of ijzer, dat men als een weerhaak aan het einde van een staak vastbindt, om er b.v. vruchten aan den boom mee af te rukken, of een in den put gevallen emmer uit op te halen; zie vbd. i.v. thō' I. Meutjoengkèh, uit iets stekend, uitstekend; pakòn kasa' reunòng meutjoengkèh, *h*an kasa' ba' leupaïh, waarom heb je den staak zóó (onder den vloer van het huis) gestoken, dat hij naar buiten uitsteekt, en niet heelemaal tot het einde eronder gestoken; sa' tjoetjò' ō' meutjoengkèh-tjoengkèh, haarnaalden in het haar steken zóó dat ze uitsteken. Peutjoengkèh, doen meutjoengkèh, doen uitsteken; pakòn kapeutjoengkèh-tjoengkèh reunòng, 'òh djidja' gòb teutòb mata-mata, waarom heb je den staak (onder den huisvloer) uit laten steken, als iemand voorbijgaat, kan hij er zich nog de oogen aan stooten.

TJOENINJA (Mal.-Chin. tjoenia), e.s.v. vaartuig; zie vbd. i.v. soelōb.

TJOEPA, geschonden, bedorven, niet gaaf, onvolkomen, met een of meer gebreken behept; ka tjoepa idja lōn 'òh sigò djingoej, mijn kleed is bedorven, nadat hij het eens gebruikt heeft; inòng njan ka tjoepa, die vrouw is geschonden (onteerd); seutia that ngòn roepa djròh, doem meusabòh hana tjoepa, hij was zeer trouw en schoon van uiterlijk, alles was (alle deugden waren) in hem vereenigd, hij had geen enkel gebrek, (Gadjah toedjōh oelèë). Peutjoepa, schenden, bederven.

TJOEPA', eene denkbeeldige inhoudsmaat voor droge en natte waren, gelijk aan ½ arè, of 2 kaj; tè' na oebé tjoepa', meugha'-gha' oebé raja, inòng njan ka rab apa', ada' hana lōn dja' lheuëhkeu dara, de borsten zijn zoo groot als een tjoepa', en trillen, zoo groot zijn ze, die

@lonaliakbar

vrouw is bijna muf, als ik niet kom, zal zij steeds maagd blijven, (spotrijmpje op eene oude vrijster); Lada Sitjoepa', zie i.v. lada.

TJOEPÉNG, schaamplaatje van metaal (goud, soeasa, zilver of koper) of van klapperdop, door kleine meisjes, die nog naakt loopen, gedragen ter bedekking van de pudenda; ha' tjoepéng, adatbelooning van den keutjhi' voor zijne bemoeienis bij het uithuwelijken van eene vrouw van zijn gampōng, (volgens de adat ten bedrage van samaïh); tjoepéng biëng, het gedeelte van de buikschaal van eene krab, waar de eieren uitkomen; zie verder vbd. i.v. peuradja. Meutjoepéng, een tjoepéng dragen.

TJOEPEU'AT, ook soepeu'at, tjapa'at, (Arab. sjafâ'ah), tusschenkomst, bemiddeling, voorspraak (inz. van den Profeet bij Allah), (ook) zegen, genade; (verder) tusschenkomst enz. verleenen; beukeumeunan keu oeròë kiamat wadjéb ateuëh geutanjòë njan ta'è'tikeuët keubit na kòn tan, ... dan neutjoepeu'at oelé Nabi Moehamat keu oemat pi keubit na kòn tan, ..., welnu, ten aanzien van den dag der opstanding zijn wij verplicht te gelooven, dat die dag werkelijkheid zal zijn en geen onwezelijkheid, ... en dat de voorspraak, die de Profeet M. (op dien dag) aan zijne gemeente (bij Allah) verleent, werkelijkheid zal zijn en geen onwezenlijkheid, ..., (Beukeumeunan); sidròë tjahit karōnja Toehan, djitjoepeu'at oerang toedjōh la'sa, ieder, die ter wille van het geloof sterft, ontvangt van den Heer het genadebewijs om aan zeventigduizend menschen voorspraak (bij den Heer) te verleenen, (Tadeukiratō rakidin): jōh njan ra'jat tangah oe langèt, lakèë tjoepeu'at ba' Hakoe Ta 'ala, de menschen richtten toen hunne blikken hemelwaarts en vroegen genade aan den Heer, die Verheven is, (Pra'oen); oeròë malam koeseumajang soenat, koelakèë tjoepeu'at keupanglima; peuëkatakōt oelèëbalang, tapeu'é' prang aneu' lé gata, dag en nacht verricht ik extragodsdienstoefeningen en bid ik om zegen voor u, panglima; wat vreest ge dan, oelèëbalang, bind nu den strijd aan, mijn zoon, (Malém Dagang); zie verder vbd. i.v. ta'lém. Meutjoepeu'at, tusschenkomst enz. verleenen, aan wien tusschenkomst wordt verleend, (ook) zegenen, om zegen, om genade bidden, gezegend, op wien of waarop zegen rust; neuleuëngkeu djaròë neumeutjoepeu'at, neulakèë rahmat ba'Alah Ta'ala, hij hief zijne handen geopend op en bad, hij smeekte om genade aan Allah den Verhevene, (Prang Gōmpeuni); *h*an meutjoepeu'at sagaj boeët kah, er rust absoluut geen zegen op wat je

@Ionaliakbar

doet, (gezegd tot een deugniet of een nietsnutter).

TJOEPHÒ', bijvorm van djoephò', zie aldaar.

TJOEPIOEÏH, ook koepioeïh, (Mal. tjepiau, Port. chapeo), hoed, pet van Europ. model, (geldt als een specifiek hoofddeksel van ongeloovigen); zie vbd. i.v. peuseumèn. Meutjoepioeïh, een tjoepioeïh hebben of dragen.

TJOEPÒNG, zie toepòng.

TJOEPÒNG, zie toepòng.

TJOERA', strepen van een kleed, gestreept patroon; tjoera' kasab, strepen van metaaldraad, met metaaldraad gestreept; tjoera' soetra, strepen van zijde, met zijden strepen; tjoera' Peulimbang, strepen volgens Palembangsch patroon; siloeeuë moepoetjō' krawang intan, tjoera' Peulimbang ragam djiba, eene broek met eene poetjō'-versiering van à jour gerangschikte diamanten en strepen volgens Palembangsch patroon, (Noen Parisi); geubōh tjoera' poedòë ngòn intan, hana lawan di ateuëh dōnja, er waren strepen op aangebracht van edelsteenen en diamanten, ze waren zonder wedergade op de wereld, (Nabi Oesoeïh). Meutjoera', met strepen versierd, gestreept.

TJOERAH, gieten, uit-, afgieten, storten, uitstorten, (van eene vloeistof, van dunne ontlasting, verder fig. van b.v. zegeningen, woorden, wat men op het hart heeft); tjoerah ië ladjoe, giet het water dadelijk uit; tjoerah è', dunne ontlasting uitstorten; *h*an é' meung taseumeurah, djitjoerah ladjoe-ladjoe, het is niet mogelijk om (het kind) te wasschen, het heeft maar steeds door diarrhee; djitjoerah peuë njang teusréh lam dadadji, hij stort uit (flapt uit) wat in zijn binnenste opkomt. Meutjoerah, gegoten, uit-, afgegoten, enz.; meutjoerah rahmat Toehan, de zegeningen des Heeren worden uitgegoten, de Heer giet Zijne zegeningen af. Peutjoerah, laten tjoerah. Tjeumoerah, de handeling tjoerah verrichten.

TJOERAM, hellend, afloopend, steil, (ook) snel afstroomend (van water), (verder in het algem.) snel stroomend, toestroomend, zich snel bewegende, snel gaande (van eene menigte, ook van één persoon), (ook wel) snel doen stroomen, uitgieten, uitstorten; glé njantjoeramthat, die berg is zeer steil; radja neumarit sara meukalam, neumòë tjoeram teubiët ië mata, terwijl de koning sprak en praatte, schreide hij stroomende tranen, (Djoehan Meusapi); ka gadòh ah ra'jat di dalam, geu'é' lé tjoeram doem ië raja, het volk binnen de vesting was radeloos geworden, de aanvallers stormden tegen de vesting op als een watervloed, (Pòtjoet Moehamat); teungkoe leungò meunan kalam, beudòïh tjoeram tamòng landja, toen

@lonaliakbar

de teungkoe die woorden had gehoord, stond hij snel op en ging onmiddellijk naar het paleis, (Indra Bangsawan); teuma djitōt lòm meureujam, djitjoeram ba' babah koeta, daarop schoten ze weer de kanonnen af en stortten de kogels uit op de poort van de vesting, (Banta Ahmat); zie verder vbd. i.v. krōt-kreuët, noebat, reugam, roengkōm I, seungka'.

TJOERÈ' (Mal. tjorék), kras, schram; krassen, schrammen, (ook) graveeren. Zie peunjoerè', en vgl. tjoeréh.

TJOERÉH, ondiepe snede, kerf, kras, schram; eene ondiepe snede of sneden enz. maken in, kerven, krassen, schrammen, met een scherp werktuig lijnen trekken in, insnijden, graveeren; tjoeréh plawa, door insnijding vaccineeren, (ook) het litteeken daarvan. Meutjoeréh, gekrast, geschramd, gekorven, ingesneden, gegraveerd; Parésah Soeri teuma seumoerat, ngòn pantaïh that kalam neuba; Parésah soerat basa Inggréh, meutjoeréh-tjoeréh kheuët Bangga-la, (Beulanda?), P.S. schreef vervolgens (den brief) en zeer snel bewoog hij de pen over het papier; P. schreef in het Engelsch in Bengaalsch (Hollandsch?) schrift, dat kriskras liep, (Noen Parisi). Peutjoeréh, laten tjoeréh, of tjoeréh (verb.) met versterkte beteekenis. Tjeumoeréh, de handeling tjoeréh verrichten. Tjeunoeréh, de handeling tjoeréh, de wijze of het resultaat ervan; lhō' that tjeunoeréh, de insnijding is erg diep. Vgl. oeréh.

TJOERÈH, uitstekende punt (van b.v. opstaand dood hout in eene rivier, van rotsen of steenen); uitstekend (van dergelijke punten), scherp, puntig; tjoerèh kajèë le that lam kroeëng, *h*an djeuët tameudjeuë, er zijn zeer veel puntige stukken hout in de rivier, we kunnen niet met een werpnet visschen; ... sabab meudja' djeu'ōh sapa, goenòng raja manjang *h*an sòë; padoem batèë kareuëng tjoerèh, gaki teupèh hana tòm padòë, ... want wij hebben ver gereisd, over groote en zeer hooge bergen met talrijke puntige steenen en rotsen, waaraan wij aanhoudend onze voeten stootten, (Indra Bangsawan).

TJOERÉNG, de verschillend gekleurde banen van een kleed of gordijn, (ook als Mal. tjoréng:) streep, krabbel; tjoeréng-tjoeréng, banen van verschillende kleur aanbrengen, strepen, krabbels maken (in); bè' katjoeréng-tjoeréng kitab lōn, maak geen krabbels in mijn boek. Meutjoeréng(-tjoeréng), met verschillend gekleurde banen, met strepen, krabbels. Peutjoeréng, banen van verschillende kleur aanbrengen, strepen, krabbels maken (in); tapeutjoeréng tirè njan toedjōh roepa idja, breng aan dat

@lonaliakbar

gordijn banen aan van zeven verschillende soorten stof.

TJOEREUËH, ook njoereuëh, harken, met een hark bijeenhalen (van b.v. vuil); tjoereuëh brōïh, vuil met een hark bijeenhalen. Meutjoereuëh, geharkt, met een hark bijeengehaald; meutjoereuëh(-tjoereuëh), slordig, schots en scheef (van schrift); zie vbd. i.v. kireuëh. Tjeumoereuëh, de handeling tjoereuëh verrichten. Tjeunoereuëh, de handeling tjoereuëh, het werktuig daarvoor, hark. Zie tjareuëh, tjreuëh.

TJOE*R*IËN, onvriendelijk, barsch, norsch, nijdig, nijdasserig, kwaadaardig; hana tjoe*r*iën sagaj, reumèh that, (hij is) volstrekt niet onvriendelijk, (hij is) erg minzaam; tjoe*r*iën that akajdji, dawō' moepaké ngòn aneu' gòb, (het kind) heeft een erg nijdig karakter, hij heeft altijd ruzie met andere kinderen. Peutjoe*r*iën, onvriendelijk enz. maken, stemmen; peutjoe*r*iën dròë, zich onvriendelijk enz. gedragen of aanstellen.

TJOEROE, bamboeverband (bij arm-, of beenbreuk, bestaande uit door een touw verbonden bamboelatjes), (ook) verband om een huisstijl of mast, waar die wat wrak geworden is, (verder) e.s.v. plukkorf, bestaande uit een bamboestaak, waarvan het boveneinde in stukken is gespleten en tot e.s.v. bolvormigen korf is gevormd met eene opening in het midden, waarin de vruchten aan den boom worden gevat en vervolgens afgetrokken, (ook) het verbrijzelde en op een vruchtentjoeroe gelijkende einde van een fluitje van padistengel (wa padé), (ook wel) het fluitje zelf; djibōh tjoeroe ba' sapaj, ze hebben om zijn (gebroken) arm een bamboeverband aangelegd; tjoeroe sangka', een vruchten-tjoeroe, waarvan de bovenopening eenigszins wijd is, (op een broedmand gelijkt). Meutjoeroe, met een tjoeroe. Peutjoeroe, van een tjoeroe voorzien, een tjoeroe aanbrengen, aanleggen; rōt euntjōng ba' kajèë, djinòë ka geupeutjoeroe, uit een boom gevallen heeft hij nu (om zijn gebroken lid) een bamboeverband gekregen.

TJOEROEBÒ'; soerè tjoeroebò', zie i.v. soerè.

TJOEROEBŌNG, zie tjeuroebōng.

TJOEROEGA, zie tjeuroega.

TJOEROETJŌNG, zie tjeuroetjōng.

TJOET, klein, gering, jong; duidt in samenstelling met verwantschapsnamen een jonger lid van den door den verwantschapsnaam aangeduide generatie aan, indien het er op volgt, en, indien het vóór den verwantschapsnaam staat, in welk geval het bij eene vlugge uitspraak ook als tjoe klinkt, geeft het aan dien verwantschapsnaam een fijneren vorm, die dan ook inz. in de 2de pers wordt gebezigd; in denzelfden zin wordt het ook gebezigd in

@lonaliakbar

eigennamen en titels, en verder in den zin van: lief, geliefd, geëerd; ajah tjoet, jongere broeder van vader of moeder; ma tjoet, jongere zuster van vader of moeder; tjoet ma, of tjoet wa, oudere zuster van vader of moeder, (tjoet ma, ook stiefmoeder, en moeder, geliefde moeder, zie vbd. i.v. teumpè); tjoet abang, tjoet bang, of tjoet lém, oudere broeder, (syn. van doch fijner dan abang, bang, lém, zie vbd. i.v. meunasabat); tjoet da, tjoet pò, (ook tjoeda, tjoepò), oudere zuster; pò tjoet, prins, prinses, (zie i.v. pò I, en vbd. i.v. rata); sitjoet, de kleine, het kleintje, (aanduiding van een kind, van het eigen kind); sinja' tjoet, = si tjoet, (zie vbd. i.v. tari I); nja' tjoet, en daartegenover tjoet nja', zie i.v. nja' I; tjoet téh, eene der jongere onder de oudere zusters; tjoet ngòh, de middelste onder of eene der jongere onder de oudere zusters; toean tjoet, betiteling van het dwerghert in verhalen; Tjoet Brahim, mannel. persoonsnaam; Tjoet Salimah, vrouwel. persoonsnaam; Teukoe Tjoet Banta, mannel. persoonsnaam en titel; zie verder vbd. van het gebruik van tjoet in verwantschapsnamen i.v. apa, nè', in titels of in den zin van lief, geliefd, geëerd i.v. leusōh, lila II, pang, seuloeka, taba I, en van de beteekenis klein, gering, jong o.a. i.v. blaneu', dédé, dōdi, krabat, oereuëng (fig.), pangkaj, pingkòm, raja, sahbat (fig.), seuïh, soeleuëng, teubang, tjakri. Peutjoet, klein of kleiner maken, verkleinen; peutjoet panjòt, de lamp neerdraaien; jōh njan djimè moeda samlakòë, sadjan poetròë djipeudoeë' doea; toean poetròë pi ka malèë, toendō' oelèë neupeutjoet mata, (de hofjuffer) geleidde toen den schoonen jonkman en liet hem bij de prinses plaats nemen; de prinses werd verlegen, boog haar hoofd neer en deed hare oogen half dicht, (Tjah Koebat); zie verder vbd. i.v. raja (van de stem). Neutjoet, kleinheid, geringheid, jeugd; sineutjoet-neutjoet, op zijn kleinst, enz., hoe klein ook; sineutjoet-neutjoet boeët njang salah, geutjeula lé gòb, hoe gering eene fout ook zij, anderen zullen die afkeuren.

TJÒËTAN, zie tjèëtan.

TJOETIË', zie tjoetiët.

TJOETIËT, ook tjoetië', tjoediët, knijpen tusschen de toppen of de nagels van duim en wijsvinger; zie vbd. i.v. griët, langgam. Meutjoetiët, geknepen. Tjeumoetiët, de handeling tjoetiët verrichten. Vgl. tjoebét.

TJOETJA, dooreenmengen, dooreenwarren, dooreenkneden, dooreenroeren, dooreenknoeien, knoeien met of aan, samenklutsen, dooreenwoelen, dooreenkrabbelen, (ook) aan gerechten komen, er

@lonaliakbar

iets van afnemen vóór den tijd of terwijl die gerechten voor een ander bestemd zijn, (eig. ook er aan knoeien); bè' kapeuhah meunan, katōb, djitjoetja lé djén treu', 'òh tapadjōh djeuët keu sakét proeët, laat het (eten) niet open staan, dek het toe, straks wordt er iets door djén's van afgenomen, dan krijgt men buikpijn als men er van eet; padjōh, padjōh beugèt-gèt, bè' katjoetja, als je eet, eet dan goed, knoei er niet mee (war het niet dooreen); njòë peuë djeuët lòm oelōn peugah, pageuë ka beukah ban silingka; padé *h*an lé ban sabòh blang, ka teureuban keubeuë tjoetja; meunan pòtjoet misé lōn bōh, peunòh moesōh ban silingka, waartoe zal ik nu nog iets zeggen, de omheining is al aan alle kanten stuk; er is op het heele veld geen padi meer, de padi is vernield, door karbouwen dooreengeward; daarmede, prins, vergelijk ik den toestand, aan alle kanten zit het nu vol vijanden, (Noen Parisi); zie verder vbd. i.v. srèkaja. Meu-, of teutjoetja, dooreengemengd, dooreengeward, dooreengekneed, enz.; zie vbd. i.v. pèh. Peutjoetja, laten tjoetja; peuë kapeutjoetja è' ba' aneu', kabeudòïh dja' srah, waarom laat je het kind met zijne ontlasting knoeien, sta op en ga hem afwasschen. Tjeumoetja, de handeling tjoetja verrichten.

TJOETJI (Mal. id.), wasschen, schoonmaken, reinigen. Meutjoetji, gewasschen, schoon gemaakt, gereinigd, (ook) zich wasschen, enz.; koeloempòë adòë koedja' oe hadji, koedja' meutjoetji nanggròë meulia, ik droomde, broertje, ter bedevaart (naar Mekka) te gaan, dat ik mij ging reinigen in de edele stad, (sadativers). Peutjoetji, laten tjoetji, of tjoetji met versterkte beteekenis; peutjoetji manjèt, een lijk wasschen.

TJOETJŌ, steil (van b.v. een dak, een berg), met een hoog, steil dak, met een kegelvormigen top (van een b.v. met rijst overvol gemeten arè), (verder) e.s.v. gebak van deeg van kleefrijstemeel met water en suiker vermengd en in olie gebakken, (aldus naar den vorm genoemd, zie vbd. i.v. sarang I), (ook) snel afloopend, af-, neer-, uitvloeiend, af-, neerstroomend (van b.v. water, tranen), (ook) doen neerstroomen, doen neervloeien, storten, uitstorten, uit-, begieten, (in de spreektaal inz. gebezigd van een reeds gewasschen kleed:) nog eens en voor de laatste maal met water begieten, naspoelen; arè tjoetjō, zie i.v. arè; sikaj tjoetjō, een kaj zoo vol gemeten dat er een kegelvormige kop op staat; bè' tjoetjō that tasoekat breuëh, meet de rijst niet zoo dat er een kegelvormige kop op de inhoudsmaat staat; iëtjoetjō that, het water loopt erg snel af; teupeuën djipò' iëmatatrō, doem geu-

@lonaliakbar

tjoetjō ateuëh peusa, zij arbeidde aan het weefgetouw, terwijl hare tranen neerstroomden alsof ze op den borstboom werden uitgestort, (Malém Diwa); zie verder vbd. i.v. leunjoeë', peuë', sréh. Meutjoetjō, gestort, uitgestort, uitgegoten, begoten, nagespoeld. Peutjoetjō, laten tjoetjō (verb.). Tjeumoetjō, de handeling tjoetjō verrichten. Tjeunoetjō, de handeling tjoetjō, de wijze of het resultaat ervan, het middel ervoor; iëtjeunoetjō, water ter naspoeling.

TJOETJÒ, in de 2de pers. ook verkort tot tjò, kleinkind, kleinzoon, kleindochter, (ook) nakomeling, afstammeling; hat lé taseutèt kawōm Nabi, meureutabat wali tjoetjò ambia, laten we ophouden met een lid van het geslacht van den Profeet (n.l. Pòteu Djeumalōj) te achtervolgen, een afstammeling van den Profeet heeft den rang van een heilige, (Pòtjoet Moehamat; zie ook vbd. i.v. plara); aneu' tjoetjò, nakomeling, nakomelingen, nageslacht, (zie vbd. i.v. hò onder sahò, tjéb), (ook) kleinkind, (zie vbd. i.v. sra); ba' tō' ba' tjoetjò tjah tjòm kah (b.v. bè' seulamat), moge het je tot in je verre nageslacht (beroerd gaan); zie verder vbd. i.v. oetjab, pò I, seuïh. Meutjoetjò, een kleinkind of kleinkinderen krijgen of hebben; zie vbd. i.v. mibò.

TJOETJÒ', pen, pin of naald om iets te bevestigen of door iets heen of in iets gestoken te worden; met eene pen bevestigen, insteken (van b.v. eene pen, eene haarnaald), steken (met iets dat min of meer puntig is), pikken (van een vogel); tjoetjò' ō', ook tjoetjò'sanggōj, haarnaald, (zie vbd. i.v. seundèt, tjoengkèh); tjoetjò' sanggōj, (ook) = het meer gebruikelijke tjeukam sanggōj, (zie i.v. tjeukam); tjoetjò' doeë, zie i.v. doeë; kalheuëh tatjoetjò' doeë njan boenòë, hebt ge het dak zooeven al met pennen bevestigd; na tòm roesō' djithō' até dròë, na tòm djaròë tjoetjò' mata, heeft ooit eene rib in het hart gestooten, heeft ooit een vinger in het eigen oog gestoken, (Pòtjoet Moehamat; zie de hieraan voorafgaande regels i.v. paleuët I, 2de vbd. uit den Pòtjoet Moehamat, en zie verder i.v. tjoelò'); bè' kamat-mat manò', rōh djitjoetjò' dròëkeu, kom niet aan den haan, straks pikt hij je. Meu-, of teutjoetjò', met eene pen bevestigd, ingestoken, gestoken, gepikt; ban neukalòn poetròë leupaïh, neugrōb pantaïh reudeuëb neuwa; meutjoetjò' (var. teutjoetjò') djaròë deungòngaki, darah ilé santeut dada, zoodra hij zag, dat de hemelprinses in den reudeuëb-boom was gevlucht, nam hij snel een sprong en omarmde den boom; hij stak zich de handen en de voeten (aan de dorens) en het

@Ionaliakbar

bloed stroomde over zijne borst, (Malém Diwa). Tjeunoetjò', pen om iets te bevestigen; tjeunoetjò' doeë, zie i.v. doeë.

TJOETJŌH, zie tjōh I.

TJOETÒ', of toetò', (met den bek, met den snavel) pikken, op-, uit-, wegpikken; teungòh djitjoetò' eumpeuën, (de haan b.v.) is bezig voer te pikken. Meutjoetò', gepikt, elkaar pikken; pakòn pisang njòë kameutjoetò' doem, waarom zijn al deze pisangs stuk gepikt, dragen ze sporen er in gepikt te zijn; teuma djimeulōt misé manò', djimeutoetò' doea-doea, daarop vochten zij met elkaar als hanen en pikten zij elkander, (Tjah Koebat). Peutjoetò', laten pikken, elkander laten pikken, (techn. van vechthanen: de snavels even tegen elkaar laten tikken ten bewijze, dat men ze over eenige dagen tegen elkaar zal laten vechten en het over den inzet eens geworden is, ook genoemd peutjatò', en peutjòh); kalōn peutjoetò' manò' lōn, tarōh doea plōh limòng reunggét, ik heb mijn haan al even (met een anderen haan elkaar) laten pikken (i.e. ik heb mijn haan al verbonden), de inzet is 25 reunggét; bè' kapeutjoetò' padé ba' manò', laat de kippen niet de padi pikken. Tjeumoetò', de handeling tjoetò' verrichten. Vgl. tjatò', tjòh.

TJŌH I, ook tjoetjōh, aansteken (van eene lamp, eene lont), afsteken, afvuren, afschieten (van een vuurwapen), (verder) (met hars, met gomlak, malò) in het heft bevestigen (van een blank wapen), vast soldeeren (van het heft), (ook) brandmerken; tjōh panjòt, eene lamp aansteken; tjōh meureujam, een kanon afvuren, (zie verder vbd. i.v. goetjōh); tjōh oelèë sikin, gò parang, het heft van een sikin, van een parang vastsoldeeren, (zie verder sprkw. i.v. bliōng). Meu-, of teutjōh, aangestoken, afgestoken, afgevuurd, enz. Tjeumeutjōh, de handeling tjōh verrichten.

TJŌH II, de grootere kuilen aan de uiteinden van het tjatō-bord, (zie i.v. tjatō). Meutjōh, zekere wijze van tjatō-spel spelen, waarbij de tjōh's niet uitsluitend als verzamelplaats van de gewonnen pitten dienen, maar ook bij de omgangen van het spel aangedaan worden, (zie i.v. tjatō).

TJŌH III, gew. tjōh-tjōh, uitroep, waarmede men een hond aanhitst. Meutjōh-tjōh, dat geluid makende, aangehitst. Peutjōh-tjōh, met tjōh-tjōh-geroep aan-, ophitsen, (van een hond, ook fig. van een mensch); peutjōh-tjōh asèë, een hond aanhitsen; oereuëng njan djipatéh gòb peutjōh-tjōh, dat mensch luistert naar de ophitsing van anderen. Vgl. oeīh.

TJÒH, pikken (van een vogel), op-, uit-, wegpikken, bijten (van eene slang), steken (van bijen, wespen); lah koepaban geu-

@lonaliakbar

meutò tjòh, ada' meung gòb pòh koedja' toeëng bila, wat kan ik er nu aan doen, dat ge door wespen gestoken zijt, (zeide het dwerghert tot den tijger), als ge door iemand geslagen waart, zou ik wraak voor u kunnen nemen, (Plandō' Kantjé); zie verder vbd. i.v. klōng, *p*oeëb, seuninja, toelō (sprkw.). Meutjòh, gepikt, op-, uit-, weggepikt, enz.; meutjòh(-tjòh), = tjòh met meerv. subject, elkander tjòh; zie vbd. i.v. lheuëb, pathoeë'. Peutjòh, laten tjòh, elkander laten tjòh, (zie i.v. tjoetò'). Tjeumeutjòh, de handeling tjòh verrichten.

*TJÒ*H, zie *tj*èh II.

*TJÒ*H-*TJÒ*H, zie *tj*èh-*t*jòh.

TJÒÏH, gew. tjòïh-tjòïh, klanknabootsing van het geruisch, dat iem., die des nachts in de eenzaamheid loopt en angst gevoelt, soms achter zich meent te hooren, (beschouwd als het geluid van een boerōng, die den eenzamen nachtelijken wandelaar volgt), ook in het algem. van een ruischend geluid door de lucht (b.v. bij eene snelle beweging). Meutjòïh-tjòïh, dat geluid makende; peuë salèh meutjòïh-tjòïh di likōt lōn, wat zou dat voor een geluid zijn, dat achter mij ruischt; djiploeëng meutjòïh-tjòïh, hij rende erg hard weg. Vgl. tjoej IV.

TJÒJ, zie tjhòë.

TJÒKA, zie i.v. patjih.

TJÒKAH, zie i.v. patjih.

TJŌM, ruiken, beruiken, opsnuiven (van den reuk van iets), kussen, zoenen (n.l. door te beruiken, door een druk met den neus te geven en den geur op te snuiven); tjōm bèë, den geur van iets opsnuiven, ruiken, (zie vbd. sprkw. i.v. pidjét, en verder i.v. seudeukah, tjeungèh); zie verder vbd. i.v. adang, gòm, kidam I, koetjoeëb, leu*kh*oem, reuhab, sagòë, tjeumòng. Meutjōm, geroken, beroken, enz.; meutjōm(-tjōm), elkander beruiken, elkanders geur opsnuiven, elkander kussen; dami meuteumeung djimeutjōm-tjōm, boeda' djiroegoeëmoeba' dada, toen zij elkander ontmoetten, kusten zij elkander terwijl zij den knaap tegen hare borst drukte, (Boeda' Meuseukin). Peutjōm, laten tjōm of laten meutjōm, laten ruiken, beruiken, laten kussen, elkander laten kussen of laten beruiken, (techn. van twee runderen ten bewijze, dat men ze tegen elkaar zal laten vechten en de inzet is vastgesteld); kalōn peutjōm minjeu' njan keu (of ba') si A boenòë, ik heb zooeven die olie al aan A laten ruiken. Teutjōm, geroken, beroken, enz., (toevallig, bij ongeluk of als feit voorgesteld). Zie peuntjiōm.

TJÒM, ook tjòng, afstammeling in den 5den graad; di phōn ba'nitrōïhba'tjahtjòm, hoekōm ma'loem Banta keu radja, (naar onze meening blijve uw geslacht aan de regeering) van uwen stamvader

@lonaliakbar

af tot in uw verre nageslacht, zoo zijn wij van meening, dat B. als vorst aan de regeering moet komen, (Gadjah toedjōh oelèë); d i p h ō n g a t a t r ō ï h b a' t j è t t j ò m, g a t a m a'l o e m g e u n a s é h r a d j a, van u af tot in uw verre nageslacht zult gij allen bekend zijn als gunstelingen van den vorst, (hier: ik maak u en uwe nakomelingen tot b i b e u ë h, tot vrijheeren), (Gadjah toedjōh oelèë); zie verder vbd. i.v. t j o e t j ò.

TJŌ'MA (Mal. t j o k m a r), knots, strijdkolf, knuppel, (het wapen, waarmede de grafengelen M ò n g k a r ō n w a n a n g k é de zondaren in het graf kastijden, verder in hik.); zie vbd. o.a. i.v. k e u *t* a m-k e u *t* o e m, k i l ŏ ë, l a w a, p o e r ō, s a k a j, s o e l a m, t a d i, t a p i h. M e u t j ō'm a, eene knots hebben of dragen, ermede gewapend zijn. P e u t j ō'm a, met eene knots slaan, nederslaan; o e l è ë b a l a n g n j a n g s i b l a ï h d r ò ë, o e l a h b a g ò ë o e r e u ë n g g i l a; ... d j i p e u t j ō'm a b a n s a b ò h b l a n g, s i p l ō h d j i t j a n g p e u ë t p l ō h t e u k a, de elf oelèëbalangs woedden als razenden; ... zij sloegen met hunne knotsen in het rond op het slagveld, maar tegen tien, die zij neerhieuwen, kwamen er veertig opdagen, (Banta Beuransah). Zie t j a't j ò ë.

TJŌN, betrokken (van het gelaat), somber (van verdriet of van boosheid), zuur, onvriendelijk, norsch, barsch, (ook) verwrongen (van angst, van pijn); t a m ò ë m a n t ò n g h a n a s a l a h, m e u n g b è' t a p e u g a h l e p e u ë d j é h n j ò ë; ... b è' a n t a r a g e u t a n j ò ë o e m a t, N a b i M o e h a m a t p i n a n e u m ò ë; ... N a b i A d a m s i r e u t ō ï h t h ō n, s i t d a l a m t j ō n m a l a m o e r ò ë; s a b a b s i d r ò ë a n e u'n e u m a t é, d j i p ò h l é K a b é a n e u' s a m l a k ò ë, als men (over een doode) alleen weent, is er niets tegen, mits men daarbij niet allerlei dingen, dit en dat (van den doode zegt (i.e. hem prijst zooals bij het b a'e gebruikelijk is); ... laat staan (dat) wij, volgelingen van den Profeet (het weenen zouden kunnen bedwingen), ook de Profeet M. zelf weende (bij een doode); ... de profeet A. verkeerde gedurende honderd jaren dag en nacht in eene sombere stemming, doordat een van zijne kinderen, een schoone jonkman, door Qâbîl (Kaïn) was gedood, (Tambéh toedjōh blaïh); t j ō n-b r o e ë n, versterking van t j ō n, (zie vbd. i.v. p e u ë'). P e u t j ō n, t j ō n maken; d j i p e u t j ō n m o e k a d j i, 'ò h g e u t a n j ò ë d j a' b a' r o e m ò h d j i h, hij zet een zuur gezicht (zijn gezicht betrekt), als wij bij hem thuis komen. Zie t j o e j III.

TJŌN-BROEËN, zie i.v. t j ō n.

TJŌNG, ook e u n t j ō n g, i n(g)-t j ō n g, het bovenste deel van iets, boven op, boven in, van boven uit, van boven af, op, in, uit, van, (naar gelang van het voorzetsel, n.l. d i of o e, of, zonder een voorzetsel, naar gelang van het werkwoord, dat eraan voor-

@lonaliakbar

afgaat; inz. moet tjōng in eene dier beteekenissen gebezigd worden vóór boomen of namen van boomen, ook al bedoelt men niet bepaald den top); di tjōng peutòë dòng, boven op de kast, (of) van boven de kast (gevallen b.v.); é' tjōng goeda lòm samlakòë, neumat tja'tjòë lé neugoesa, de schoone jonkman steeg weer op zijn paard, en dreef het met de knots, die hij in de hand hield, aan, (Indra Bangsawan); ban neudeungò ka trōïh Nabi, Toeanteu Ali trōn tjōng goeda, zoodra hij hoorde, dat de Profeet aangekomen was, steeg onze heer Ali van zijn paard af, (Radja Bada); é' tjōng ba' kajèë, in een boom klimmen; doeë' tjōng ba' kajèë, in een boom zitten: rōt tjōng ba' kajèë, uit een boom vallen, (zie vbd. i.v. leukang, panggang, tjoeroe); zie verder vbd. i.v. laneuj, lawa, peuradja, radjam, reula, reupaïh, roengga II, salòb, seureuba, singkla, soegōt, srampa', takaj, tampaïh, tèë, waba.

TJÒNG I, e.s.v. zeer pijnlijke zweer aan de voeten; ka timòh tjòng, zulk eene zweer is opgekomen.

TJÒNG II, zie tjòm.

TJŌT, met een van een haak voorzienen staak afrukken, aftrekken, (van b.v. bladeren, vruchten aan den boom), aldus plukken; zie vbd. i.v. kawét, pét, poeténg (sprkw.). Tjeumeutjōt, ook tjeumoetjōt, tjoemoetjōt, de handeling tjōt verrichten, (in sommige uitdrukkingen ook) blijven haken, vastzitten, (zie i.v. *djamò'*, en tjeumoetjōt).

TJÒT, dial. ook tjèt, rechtop, recht overeind, recht in de hoogte, verticaal, zeer steil, hooggelegen, hoog (van de maan), in het zenith, hare grootste hoogte bereikt hebbende (van de zon), middag; (verder) heuvel, hoogte te midden van eene vlakte, een sawah of veld, (komt in de laatste beteekenis vaak in namen van dorpen voor als eerste lid in combinatie met een ander woord en wordt dan soms als tjò' uitgesproken); tadòng ba' tjòt, sta rechtop, (zie ook vbd. i.v. goeha, mèt-mòt, en i.v. leusōh, nga-nga, roeëng, tòb); 'òh koe'ingat keu meunalèë, tjòt ngòn boelèë hoe ngòn mata, als ik aan de beleediging denk (die hij ons aangedaan heeft), dan gaan mijne lichaamsharen overeind staan en vlammen mijne oogen, (Malém Dagang; zie ook vbd. i.v. koentjōb, toenggéng); blangdji pi djròh gampōng pi tjòt, teunaman pi gòt doem djipoela, de velden van die streken werden (door het afvoeren van het moeraswater) mooi en de gampōngs kwamen hoog te liggen, en al wat ze plantten, kwam goed op, (Pòtjoet Moehamat; zie ook vbd. i.v. oemòng); glé njòë tjòt that, deze berg is erg steil, (zie ook vbd. i.v. sideu, tjakeu);

@lonaliakbar

boeleuën ka tjòt, de maan staat al hoog; tjòt oeròë, middag; tjòt (oeròë) timang, of reumbang, precies middag, de zon staat juist in het zenith, (zie vbd. i.v. keuloebōng, seumoeang, en verder i.v. éh I, leuhō, nab, reubah, reumèn, sireu'); Tjòt Jang, of Tjò' Jang, naam van een gampōng in den Toenòng, bekend om hare gliwang's, die ook tjòt jang of gliwangtjòtjang genoemd worden, (zie i.v. gliwang). Peutjòt, tjòt maken, rechtop, recht overeind doen staan, verticaal, steil maken, in de hoogte heffen, omhoog heffen, op-, verheffen, hoog of hooger maken, ophoogen; tapoela kajèënjan bè' keumeung reubah, tapeutjòt ba' gèt, plant dien boom niet zóó, dat hij dreigt om te vallen (scheef staat), zet hem goed overeind; djeunòë ka djipeutjòt dròëdji, sabab ka kaja, *h*an djimarit lé ngòn geutanjòë, hij is nu trotsch, omdat hij rijk is geworden, hij wil met ons niet meer spreken; kréh djireugam keu'iëng djipeutjòt, djikheunda' tòb poetròë djròh roepa, met zijne hand zijn kris omklemmende stelde hij zich recht overeind en wilde de schoone prinses doodsteken, (Tjintaboehan); 'òh leumah lōn njan djipandang, djibeudòïh reudjang sigra-sigra; ka djipeutjòt moeka djoeah, ka djilangkah oeba' hamba, toen hij (de djén) mij zag, stond hij snel op; met zijn woeste gelaat omhoog geheven stapte hij op mij toe, (Tamim Ansa); boemòë njang lhō' doem djipeutjòt, ròt djipeugòt doemdji rata, inzinkingen in den grond hoogden zij op, de wegen maakten zij in orde en gelijk, (Masa djeuët dōnja).

TJRA'-TJRA'-INDRÉNG, zie i.v. pét.

TJRA'-TJRA'-SIGOELOEPA', zie i.v. pét.

TJRAB I, inspannen, (voor den wagen of den ploeg) spannen; (fig.) aan het werk zetten, laten werken, allerlei laten doen; tatjrab leumò ba' langaj, span het rund voor den ploeg; tjrab doea, tweespan, als een tweespan inspannen, (zie vbd. i.v. djagòn); geutjrab lōn di beungòh kòn tō' an seupōt, men heeft mij van den ochtend tot den avond laten werken; zie verder vbd. i.v. rōn. Meutjrab, gespannen, ingespannen. Peutjrab, laten tjrab, of tjrab met versterkte beteekenis.

TJRAB II, gezamenlijk lezen, voordragen; tatjrab sadjan-sadjan sabòh hikajat, laten we gezamenlijk uit een hikajat voordragen; tabeuët geutanjòë tatjrab doea, laten we gezamenlijk met ons beiden (den Qorân b.v.) reciteeren. Meutjrab, de handeling tjrab verrichten; bōh tameutjrab doeateu, goed, laten we met ons beiden lezen.

@lonaliakbar

TJRAB III; meutjrab(-tjrab), met groote vaart, met groote snelheid (b.v. rennen, achtervolgen, opdringen); ta'eu djiteubiët that meutjrab-tjrab, djikeumeung pagab Pra'na Lila, men zag hen met groote vaart te voorschijn komen, zij wilden P.L. omsingelen, (Diwa Akaïh). Peutjrab-(-tjrab), met groote vaart gaan, snellen, of doen gaan, doen snellen, of snellen met; dami djikalòn sinjata tiwaïh, that amarah Peureuba Nanta; ta'eu dji'é' djipeutjrab-tjrab, landjaoenab Pra'na Lila, toen P. N. zag, dat zijn wapen het (tegen dat van zijn tegenstander) afgelegd had, werd hij zeer boos; men zag hem met groote vaart opdringen, recht door tot voor P. L., (Diwa Akaïh); sama meunjama beu'oeséran, misé lakoean, oereuëng meuseunda; njang meura'ta ra'ta djipeutjrab, thatkeu 'adjab takalòn roepa, zij trachtten elkander in de vlucht te grijpen, en achtervolgden elkander alsof zij dat schertsend deden; die in een (vliegenden) wagen gezeten waren, snelden met hunne wagens voort, verbazingwekkend om te zien, (Diwa Akaïh).

*TJR*AB-*TJR*IËB, zie *tj*ab-*tj*iëb.

TJRAB-TJROEB, (frequentatief van tjroeb), interjectie of klanknabootsing van snelle bewegingen, van b.v. het gespring van kinderen of visschen; djigrōb tjrab-tjroeb, ze maken snelle sprongen; djaròëdji bagaïh that tjrab-tjroeb, zijne handen bewegen zich zeer snel, (b.v. bij het maken van seumah's).

TJRADI, zie tjeuradi.

TJRADIËH, zie tjeuradiëh.

TJRAH, gescheurd, gebarsten, gespleten, eene scheur of scheuren hebbende, krijgende of gekregen hebbende; scheur, barst, spleet, reet, kloof; tjipé ka tjrah, het bord heeft eene barst; papeuën tjrah, eene gebarsten plank; di lōn meungnjò malèëlōn, lam tanòh tjrah é' lōn lōb, als ik verlegen ben, zou ik in eene scheur in den grond kunnen verdwijnen; keunòng ba' oe kajèë patah, ra'jat oegah doem di loea; adat na njeum boemòë beukah, djilōb lam tjrah sikoetika, de klapperboomen, die (door de kanonskogels) getroffen werden, braken en al het volk buiten (de vesting) werd angstig; zij waren zoo angstig te moede, dat, indien de aarde openscheurde, zij onmiddelijk de scheur zouden ingaan, (Meudeuha'); atéhantjōlōn beulisah, sang-sang oelah teubiët nja*w*a; sang ka lōn lōb lam tanòh tjrah, meunan oelah bangòn rasa, mijn hart is verbrijzeld, ik ben aan onrust ter prooi (nu gij mij verlaten wilt), het is mij alsof mijn leven reeds uit mij is gevaren, alsof ik reeds in een kuil in de aarde (in het graf) ben gedaald, (Indra Bangsawan); pat njang keunòng habéh tjrah blah,

@lonaliakbar

koelétdji teuhah keunòng bisa, waar zij door het (door de draken uitgespuwde) gif getroffen werden, kregen zij groote scheuren en spleten in hun lichaam, (Boeda' Meuseukin); zie verder vbd i.v. kada, lhi, sarah I. Peutjrah, eene scheur of scheuren doen of laten krijgen, laten barsten, laten scheuren; bè' tapeutjrah papeuën lam oeròë, laat de planken geen barsten krijgen door ze in de zon te laten.

*TJR*AH, zie *s r* aïh.

*TJR*AÏH, zie *s r* aïh, en vbd. van meu*tjr*aïh ook i.v. tjeugöt.

TJRANA, zie tjeurana.

*TJR*ANG, kanknabootsing van de rinkeling van b.v. tamboerijnen, waarop gelijktijdig een slag wordt gegeven, van voorwerpen met belletjes, van de klettering van zwaarden. Meu*tjr*ang, rinkelend, rammelend, kletterend; zie vbd. i.v. *tjr*ang-*tjr*ing, en *tjr*ing.

*TJR*ANG-KA*TJR*ANG-*TJR*ING, zie *tjr*ang-*tjr*ing.

*TJR*ANG-*TJR*ING, ook *tjr*angka*tjr*ang-*tjr*ing, freq. van *tjr*ang of *tjr*ing, en syn. van keu*tjr*ang-keu*tjr*ing, (zie aldaar); djitië' alèh poetròë linténg, taleungò *tjr*ang-*tjr*ing euntjiën meugeunta, de slanke prinses liep zwaaiend met hare armen, en men hoorde hare ringen, die hol en binnenin van steentjes voorzien waren, rammelen, (Malém Diwa; var.: djitië' alèh oegeuniréng, *tjr*ang-ka*tjr*ang-*tjr*ing ikaj meugeunta, zij liep met hare armen zijwaarts zwaaiende, en hare armbanden, die hol en binnenin van steentjes voorzien waren, rammelden daarbij). Meu*tjr*ang-*tjr*ing, rinkelend, rammelend, kletterend; meu*tjr*ang meu*tjr*ing, id. als afzonderlijke geluiden, met langere tusschenpoozen; *h*an lé meu*tjr*ang *h*an lé meu*tjr*ing, soeara peudeuëng saré gabra, het was geen geklinkklank meer, het was een geweldig lawaai van zwaardslagen, (Malém Dagang); zie verder vbd. i.v. *tjr*ing. Peu*tjr*ang-*tjr*ing, laten rinkelen, laten kletteren; peu*tjr*ang-*tjr*ing reunggét, rijksdaalders laten rinkelen.

TJRAPÈ, zie tjeurapè.

TJRATJA', zie tjeuratja'.

TJRA'TJAB, zie tjeuratjab.

TJRATJEUË', zie tjeuratjeuë'.

TJRE, ook tjhe, klanknabootsing van het welluidend vloeien van woorden, van een vloed van woorden, (ook) van geweeklaag, van geween; bahkeu lōn bōh bangòn ba'e, taleungò tjre soeara madja, laat ik nu vertellen, hoe ze dan weeklagen, waarbij men de woorden aanhoudend van de lippen van oude vrouwen hoort vloeien, (Hik. Rantò); zie verder vbd. i.v. sapa I. Meutjre(-tjre), op welluidende wijze spreken, weeklagen, weenen; djibri saleuëm teuma sigra, keu radjanjang tamòng keunòë; tangò meutjhengòn

soeara, djiseumapa si nja' poetròë, snel begroette zij den vorst, die daar bij haar binnenkwam, en men hoorde de welluidende woorden van de prinses, die (den vorst) verwelkomde, (Goemba' Meuïh); djimeusa'é lagèë ba'e, meutjhe-tjhe peutòë meunjanjòë, zij droegen Maleische liederen voor op de wijze van het geweeklaag bij een sterfgeval en klagend klonk het geluid als dat van eene zingende tooverkist, (Goemba' Meuïh); meunankeu doem djimoeba'e, saré meutjre-tjre sang seròb dōnja, zoo weeklaagde zij steeds door, dat hare stem de wereld met lawaai scheen te vervullen, (Malém Dagang). Vgl. tjreu'.

TJRÉ, scheiden (intransit.), heen-, weggaan, zich afscheiden, zich afwenden van, (ook) gescheiden, heen-, weggegaan, vertrokken; toeankoe lawét tatjré kamòë, tadja' prang nanggròë oe Djhō Lama; pakrina prang nanggròë timoe, gata di Djhō lawét masa, heer, gij zijt lang van ons weggeweest om het land Djh. L. te bestrijden; hoe is de strijd in de oostelijke streken geweest, dat gij zoo lang te Djh. L. zijt geweest, (Malém Dagang); 'òh maté djih hana teutab, si'at sapat lōn peuteuka; padoem nanggròë njang ka koetjré, njang misé éseutiri koedja' mita, na haar dood (zeide de bajeuën) ben ik ongedurig geworden, en ben ik telkens van de eene plaats naar de andere gegaan; van heel veel landen ben ik (op die wijze telkens) weggegaan om eene vrouw te zoeken als mijne overleden vrouw, (Meudeuha'); meuseuki maté ba' tamoeprang, soerōh Toehan bè' tjit tatjré, al sneuvelt ge in den strijd, van het bevel des Heeren moogt ge u toch niet afwenden, (Prang sabi); tjré oedéb, tijdens het leven gescheiden, verstooten (van eene vrouw); tjré maté, door den dood gescheiden; Si Poelan ngòn binòëdji ka tjré (of ka djimeutjré), N. N. is al van zijne vrouw gescheiden; (zie verder vbd. i.v. adat II, kòh, makén II, peuë onder sapeuë, piaman, piloe, sambat); tjré-bré, ook tjébré, van elkaar gescheiden, uit elkaar, overal verspreid, in alle richtingen gegaan, (zie vbd. i.v. moekah, roengkhé, sè, tèëbat). Meutjré, scheiden, van elkaar scheiden, zich (van elkaar) afscheiden, uiteengaan; gèt tameutjré ngòn inòng njan, het is beter, dat ge van die vrouw scheidt; zie verder vbd. boven en i.v. hò (onder sahò), sōseuë, weuëh. Peutjré, scheiden (transit.), afscheiden, afzonderen, verwijderen, van elkaar scheiden, van elkaar verwijderen, uiteen doen gaan; zie vbd. i.v. hò (onder toehò), rawé (onder meurawé), santeut (onder meusanteut).

@lonaliakbar

TJRÉ-BRÉ, zie i.v. t j r é.

TJRÈ'-TJRÈ', klanknabootsing van het kabbelen van het water, b.v. in of uit eene goot, (minder luid dan t j r ò'-t j r ò') M e u-t j r è'-t j r è', dat geluid makende, kabbelende. P e u t j r è'-t j r è', dat geluid doen maken, laten kabbelen, doen neerdruppelen, morsen (met water); b è' k a-p e u t j r è'-t j r è' i ë, mors niet zoo met het water.

*TJR*ÈT I, e.s.v. roofvogel, die zich met kikkers voedt.

*TJR*ÈT II, e.s.v. plant, waarvan de bladeren als groente worden gegeten; m e u s é k a j è ë l e b a n l a g è ë, T o e h a n t e u n t è ë m a s é n g r o e p a; ... b a n g ò n a w é *h* a n s a n g o e r è t, b a-n g ò n b a' *t j r* è t *h* a n s a n g b o e g a, zooals de planten vele vormen hebben, die de Heer voor elke plant afzonderlijk heeft vastgesteld; ... de vorm van het rotan is niet als die van de (andere) lianen, de vorm van de *t j r* è t-plant is niet als die van den b o e g a-boom, (Akeubarō Karim).

*TJR*ÈT III, klanknabootsing van het geluid, dat met kracht uitgespoten of uitgeperste vloeistof bij het te voorschijn komen maakt; k a b ō h o e b a t l a m m a t a-d j i s i g ò *t j r* è t, pers eenmaal (een druppel) medicijn in zijne oogen. M e u *t j r* è t, een *t j r* è t-geluid makende; m e u *t j r* è t-*t j r* è t, telkens een *t j r* è t-geluid makende, bij kleine beetjes vallende of druppelende (van water, van regen b.v.), bij kleine beetjes spuitende, spattende of in-, uitgespoten, (ook fig.) bij kleine beetjes; o e d j e u ë n m e u-*t j r* è t-*t j r* è t l a g è ë è' t j i-r é t, het regent telkens bij kleine beetjes als een stoelgang bij diarrhee; d j i b a j e u ë o e t a n g m e u *t j r* è t-*t j r* è t, hij betaalt zijne schuld bij kleine beetjes af. P e u *t j r* è t-*t j r* è t, *t j r* è t-*t j r* è t-geluiden laten maken, doen m e u *t j r* è t-*t j r* è t, bij kleine beetjes laten vallen, neerdruppelen, in-, of uitspuiten; p e u ë k a p e u *t j r* è t-*t j r* è t s a b é, wat spuw je toch telkens (water) uit. Zie p a *t j r* è t.

*TJR*ÈT IV; m e u *t j r* è t-*t j r* è t, week, zacht, (van b.v. vleesch, haren); s i ë l e u m p ō' m e u-*t j r* è t-*t j r* è t, erg zacht vleesch; b o e'ō' l ō n l e u m p ō' t h a t, 'ò h t a m a t m e u *t j r* è t-*t j r* è t l a g è ë b o e l è ë l e u ë', mijn haar is erg zacht, als je het bevoelt, dan voelt het zacht aan als de veeren van eene duif.

*TJR*ÈT-*BR*ÈT, ook *t j r* ò t-*b r* ò t, telkens een beetje, van alles wat, van alles door elkaar; d j i p a-d j ō h *t j r* è t-*b r* è t, hij eet telkens een beetje, of van alles door elkaar.

TJREU', praten, babbelen, zwetsen, opsnijden (over); praatjes gepraat, gebabbel, gezwets, opsnijderij, grootspraak; d j i t j r e u' b a r a n g g a p e u ë, hij zwetst over alles; l e t h a t t j r e u' g a-t a, ge hebt te veel praats. M e u-t j r e u', de handeling t j r e u' verrichten, t j r e u' met meerv. subject; h a j, p e u ë t a m e u-

@lonaliakbar

tjreu' sabé, dja' oedéh wòë, oeròë ka seupōt, hé, wat zitten jullie daar te babbelen, gaat gindsheen naar huis, het is al laat in den middag; Boelia'indra jōh njan djimeutjreu', djikheun ba' aneu'dji bandoea; hé Meureutjoe Singa Singa Meureuban, njòkeu meunan bidjèh mata; adat tasoerōt aneu' di mideuën prang, boekòn boebarang gadòh nama; ..., B. zeide toen vol grootspraak tot zijne beide zonen: „hé, M. S. en S. M., zoo is het inderdaad, lievelingen; indien ge van het slagveld wijkt, mijne zonen, is het eene groote schande voor onzen naam; ..., (Tjah Koebat); saré bandoem rasa mabō', taleungò djimeutjreu' oebé-bé raga, toen zij allen dronken waren, hoorde men hen geweldig opsnijden, (Diwa Akaïh). Vgl. tjre.

TJREUË, afsnijden (van takken van een boom), snoeien, afsnoeien, besnoeien; tjreuë dheuën, ba' kajèë, takken afsnijden, een boom snoeien; bè' toeankoe neutjreuë kajèë, ba' meusilèë tjitjém noeri; *h*an neu'ingat goena dilèë, neubòïh euntèë lōn haj doeli, heer, snoei den boom niet af, waar de papegaai beschutting zoekt; gij denkt niet aan vroegere diensten, dat gij mij, Majesteit, te gronde wilt richten, (Goemba' Meuïh); ōn *h*an lōn pèt, tjabeuëng tan lōn tjreuë, hana sapeuë na meularat, ik heb de bladeren niet geplukt en ik heb de takken niet afgesneden, de boom heeft absoluut geen schade ondervonden, (Tambéh toedjōh blaïh). Meutjreuë, afgesneden, gesnoeid, afgesnoeid, besnoeid. Peutjreuë, laten tjreuë, of tjreuë met versterkte beteekenis. Tjeumeutjreuë, de handeling tjreuë verrichten.

TJREUËH, hark, eg (om den grond van een beploegden akker gelijk te maken, bestaande uit eene plank met houten tanden, aneu' tjreuëh, twee opstaande houten waartusschen aan den bovenkant een horizontaal hout, dat als handvat, gò of neumat, dient, en verder een boom, éh, waaraan het rund middels een juk, jō', en een talòë linggang wordt gespannen); harken, eggen, met eene egge bewerken; tjreuëh tanòh, den grond met eene egge bewerken; hoekōm tjreuëh, zie i.v. hoekōm. Meutjreuëh, geharkt, geëgd, met de eg bewerkt. Peutjreuëh, laten tjreuëh, of tjreuëh met versterkte beteekenis. Tjeumeutjreuëh, of tjeumeureuëh, de handeling tjreuëh verrichten. Tjeuneutjreuëh, de handeling tjreuëh, de wijze of het resultaat ervan. Vgl. tjareuëh, tjoereuëh.

TJREUËNG, syn. van reuëng, zie aldaar.

*TJR*EUNG, klanknabootsing van het suizende, snorrende of fluitende geluid van eene snelle bewe-

@lonaliakbar

ging. M e u *t j r* e u n g, zulk een geluid makende, suizend, snorrend, fluitend, zeer snel; d j i g r ō b 'ò h m e u *t j r* e u n g, hij sprong zóó dat hij een suizend geluid maakte, hij sprong zeer snel; r a d j a T a p e u h i m i s é r i m o e ë n g, n e u g r ō b m e u *t j r* e u n g n e u m e u t j a n g B a n g t a, vorst T. maakte als een tijger een suizenden sprong om B. een houw te geven, (Banta Ahmat). P e u *t j r* e u n g, een *t j r* e u n g-geluid laten maken; k a p e u *t j r* e u n g l a d j o e k a *h* ò n g, smijt het met een suizend geluid (erg hard) weg.

TJRIB-TJRIB, zie t j i b-t j i b.

*TJR*IÈ, klanknabootsing van het sissen van b.v. water, dat men op een heet voorwerp laat vallen, van iets, dat men om het te braden in reeds kokende olie in de pan doet, ook van het snerpen van eene roede, waarmede men slaat of die men snel heen en weer beweegt, (verder) uitroep bij het t j a t ō-spel in een bepaald geval (zie i.v. t j a t ō); (ook verb.) doen sissen, doen snerpen, (visch b.v.) in kokende olie in de pan doen, bakken, braden; *t j r* i ë g e u r e u n d a n g e u n g k ō t, met een sissend geluid begon zij visch te bakken; k a *t j r* i ë l a m b l a n g ò n g m i n j e u' d o e a b ò h, doe in de pan met kokende olie twee stuks; d j i p ò h d j i *t j r* i ë-*t j r* i ë (of d j i p e u *t j r* i ë), hij slaat met de roede, dat hij er een snerpend geluid mee maakt. M e u *t j r* i ë(-*t j r* i ë), een *t j r* i ë-geluid, of *t j r* i ë-geluiden makende. sissend, snerpend; d j i p ò h n g ò n t a l ò ë t i m a 'ò h m e u *t j r* i ë-*t j r* i ë, hij sloeg met een emmertouw, dat het snerpende geluiden maakte. P e u *t j r* i ë, een *t j r* i ë-geluid laten maken. Vgl. *t j r* o e ë h.

TJRIË', scheuren, stuk scheuren, vaneen scheuren, af-, door-, uit-, verscheuren, rijten, vaneenrijten, ritsen, (ook) uitrafelen, pluizen; (verder) afgescheurd stuk, stukje; zie vbd. i.v. b o e l a t, p i n e u n g, s a w a'. M e u-, of t e u t j r i ë', gescheurd, stukgescheurd, enz.; m e u t j r i ë' (-t j r i ë'), (ook) elkander stuk scheuren, elkander verscheuren; t a t e u m è ë m o e p ò h t e u m a b a n s i b i ë', t a m e u t j r i ë'-t j r i ë' s a m a r a d j a, het zal er toe leiden, dat wij, soortgenooten, tegen elkaar strijden, en wij, vorsten, elkander verscheuren, (Boeda' Meuseukin); zie verder vbd. i.v. r e u t e u ë', s o e d j a. Zie p r i ë'.

*TJR*IÈB-MOE*R*IËB, wemelend, krioelend, zeer talrijk; l e t h a t d j i p l a r a m a n ò', *t j r* i ë b-m o e *r* i ë b, hij houdt er zeer veel kippen op na, het wemelt ervan; l e t h a t a n e u'd j i, *t j r* i ë b-m o e *r* i ë b s i r ō n r e u n ò n g, hij heeft heel veel kinderen, het wemelt ervan, zooveel dat men hen met een staak bijeen zou moeten drijven. P e u *t j r* i ë-m o e *r* i ë b, doen wemelen, doen krioelen; b è' k a p e u *t j r* i ë b-m o e *r* i ë b d o e m k e u n ò ë, breng hen niet alle-

@lonaliakbar

maal hier, dat het van hen krioelt, (b.v. tot een kind, dat met heel veel kornuiten thuis komt).

TJRIËB-TJRIËB, zie tjiëb-tjiëb.

TJRIËH, e.s.v. lotusplant, waarvan de jonge stelen en bladeren, als ook de zaden als groente worden gegeten.

TJRIËH, zie sriëh.

TJRIËT, gespannen (van de huid en het vleesch tengevolge van b.v. eene wond), brandend, gloeiend, (van eene wond, ook van de zon); oeròë tjriët, de brandende zon, een gloeiend heete dag; zie verder vbd. i.v. siliё'. Peutjriët, laten branden, laten gloeien; pakòn kapeutjriët, hana kabōh minjeu', waarom laat je (je wond) branden, en smeer je er geen olie op. Vg. taré'.

TJRING, kanknabootsing van een rinkelend, rammelend, of kletterend geluid; talòë tjring, het touw, dat aan den achterkant van eene trom over het vel is gespannen (talòë tjring tambō), (ook wel) vioolsnaar (talòë tjring bioela). Meutjring, een tjring-geluid makende, rinkelend, kletterend; toeanteu Ali rèt geuniréng, neuta' meutjring lhōng wiё radja, onze heer A. gaf van op zij een klinkenden slag op de linkerzijde van den vorst, (Radja Bada); meugeuroepōh soe geudoebang, meutjring meutjrang soe sinjata, hevig klonken de zwaardslagen, het was een geklinkklank van wapens, (Indra Bangsawan); zie verder vbd. i.v. tjrang-tjring.

TJRING-KATJRANG, ook tjring-katjring-tjrang, freq. van tjring en tjrang; meusoe geunta tjring-katjring-tjrang, sang tjanang soeara bagòë, de belletjes klonken met een geklinkklank van geluiden als die van bekkens, (Indra Bangsawan). Meutjring-katjrang, die geluiden makende; djipòh lawa meutjring-katjrang, ladjoe seunang ba' samlakòë, zij reed op het (vliegende) paard, dat rinkelende geluiden maakte, rechtstreeks en snel naar den schoonen jonkman toe, (Goemba' Meuïh). Zie tjrang-tjring.

TJRING-KATJRING-TJRANG, zie tjring-katjrang.

TJRÒ'-TJRÒ', klanknabootsing van het geluid van b.v. water, dat men uit een vat schenkt, van het kabbelen van water in of uit eene goot (luider dan tjrè'-tjrè'). Meutjrò'-tjrò', dat geluid makende, klokkende, kabbelende; iё djitrōn meutjrò'-tjrò' lam salōran, het water stroomt klokkend uit de goot naar beneden. Peutjrò'-tjrò', doen meutjrò'-tjrò'; peuё kapeutjrò'-tjrò' iё di sinan, waarom giet je daar water uit.

TJROE; bòh tjroe, e.s.v. ring aan eene der slippen van den sirihdoek, die als passant en tevens als versiering dient, (zie i.v. boengkōïh).

TJROE', afstroopen (van b.v. bla-

@lonaliakbar

deren door met de hand langs den steel krachtig te strijken), afstrijken, afstrooken, afrissen, met kracht strijken langs; t a-tjroe' ōn moerōng, stroop moerōng-bladeren af; dja-kalèë keubaj kah, ka-tjoeba tjroe' ba' mata sikin kèë, als je onkwetsbaar bent, probeer dan eens langs het lemmer van mijn sikin met kracht met je hand te strijken. Meu-, of teutjroe', afgestroopt, afgestreken, enz.; bè' meunan meutjroe', habéh djipò si'ōn sahò, strijk de baderen niet zoo af, ze vliegen naar alle kanten uit. Peu-tjroe', laten tjroe'.

TJROEB I, interjectie ter uitdrukking van eene snelle of plotselinge beweging, klanknabootsing van het daarbij gemaakte geluid; tjroeb djitjò', djidròb, djigrōb, met eene snelle beweging nam hij het, greep hij het, maakte hij een sprong. Meu-tjroeb, snel, plotseling, suizend, snorrend, (van eene beweging); djiploeëng 'òh meu-tjroeb, hij liep plotseling hard weg. Vgl. tjoeb, tjrab-tjroeb.

TJROEB II (Eng. cheroot), sigaar; roekò' tjroeb, id.; piëb tjroeb, eene sigaar rooken; zie verder vbd. i.v. tjintjoe I.

TJROEBŌNG, zie tjeuroebōng.

TJROEË' I, meer tjeuneu-roeë', inlaschgat (in een stijl, b.v. in een huisstijl, waarin men een ander stuk hout inlascht), verbindingsplaats, (ook) zwakke plek (in b.v. een stengel); oedjōng tjroeë', zie i.v. poekat; ta-mèh roemòh ka patah lam tjeuneuroeë', de stijl van het huis is op de verbindingsplaats (met een anderen balk) gebroken; padé ka patah lam tjeuneuroeë', de padihalmen zijn op de zwakke plekken (ongeveer midden in) gebroken; tjeuneuroeë' takoeë, de plaats ter hoogte van de schouders waar de nek overgaat in de ruggegraat. Tjeumeuroeë', breken, knakken, kraken, instorten (van b.v. grond), gebroken, geknakt, enz.; tabri roeeu-ëng doemteu toean, bah-lé djiploeëng njang mi-rah mata; ka djisoerōt doemna ra'jat, gadjah djiloempat sabòh njang raja; tjeumeuroeë' da-neun njan ngòn deukoe, gadjah 'a-'oe ka dji-boengka, „maakt ruimte, heeren, (zeide de olifantenbezweerder), laat die met de roode oogen maar wegloopen"; al de menschen weken terug, en een groote van de (omsingelde wilde) olifanten sprong weg; de stevige daneun-, en deukoe-stengels braken, en de olifant liep luid schreeuwend weg, (Pòtjoet Moehamat); ateuëng manjang habéh reulòïh, tjeumeu-roeë' tanòh seun sideu-pa, de hooge dijken werden (door de kanonskogels) geheel vernield, de grond stortte telkens (bij elk schot) over eene lengte van een vadem in, (Pòtjoet Moehamat).

@lonaliakbar

TJROEË' II, zie tjhoeë'.

TJROEËB, op zijn buik liggen; bè' katjroeëb teungòh leuën, maté makeu, lig niet op je buik op het voorerf, dan sterft je moeder. Meu-, of teutjroeëb, op zijn buik liggende; bè' meutjroeëb ka'éh, lig niet op je buik. Peutjroeëb, op den buik leggen, laten liggen.

*TJR*OEËH, dial. tjrōh, (in vet, in olie) bakken of braden, (eig. in kokende olie doen, naar het sissende geluid dat daarbij wordt gemaakt, zie *tj*oeëh I, in de beteekenis waarvan *tjr*oeëh ook wel wordt gebruikt; vgl. verder *tjr*ië); ta*tjr*oeëh eungkōt reudjang, koemeung padjōh boe, bak vlug visch, ik wil rijst eten. Meu-, of teu*tjr*oeëh, gebakken, gebraden. Peu*tjr*oeëh, laten *tjr*oeëh, of *tjr*oeëh met versterkte beteekenis. Tjeumeu*tjr*oeëh, de handeling *tjr*oeëh verrichten.

TJROEËNG; peutjroeëng, Toenòngsch voor peusidjoeë', inz. in de fig. beteekenis, in den zin van bezweren, (zie i.v. sidjoeë').

TJROEÏH, klanknabootsing van eene snelle beweging. Meutjroeïh(-tjroeïh), zulk een geluid makende, snel, met groote vaart zich voortbewegende; meutjroeïh-tjroeïh saré koeploeëng, leumbéng di roeëng sihaïh mata, ik vluchtte hard weg, terwijl achter mij in den rug de werpspies met eene punt ter lengte van een elleboogsel (dreigde), (Malém Dagang); teubiët è' meutjroeïh-tjroeïh, de ontlasting stroomde eruit. Peutjroeïh-tjroeïh, doen meutjroeïh-tjroeïh. Vgl. tjòïh-tjòïh.

TJROETJŌNG, zie tjeuroetjōng.

TJRŌH, zie *tjr*oeëh.

TJRÒJPADA, zie sròëpada.

TJRŌN, drijven, op-, voort-, samen-, wegdrijven, opjagen, voortzweepen, voort-, openduwen, voort-, opeenschuiven, (ook) aanhoudend doorgaan (met schelden, mopperen, hoonen); ploeëng oe rambat doem meurōn-rōn, pò Ahmat tjrōn ngòn talòë tima, zij vluchtten allen in drommen naar den doorgang van het huis, maar het baasje A. zweepte hen voort met een emmertouw, (Malém Diwa); boelèë panjang *h*an lé si'ōn, lamangèntjrōnrō'-rō' masa, van de lange haren (van den eekhoorn) was er geen een overgebleven, (ze waren afgevallen en) werden steeds door den wind voortgedreven, (Malém Diwa); jōh njan apoej doem habéh lōn, kabadè tjrōn meutimpa-timpa, toen werden al (de te voorschijn getooverde bergen van) vuur uitgedoofd, ze werden door den (eveneens door toovermacht voortgebrachten) stormwind weggedreven, zoodat ze op elkaar vielen, (Tjah Koebat); ... narit si njan katém deungò, meung si anò na boebéseukeuëm; ... bè'na sagaj trōïh lam até, si

@lonaliakbar

geupòh djahé akaj boedoeëng; meung kòn ba' kèë teuka narit, peuë ta'isib djih kheun djitjrõn-tjrõn, ... aan woorden van die kerels, kerels zoo nietig als padikaf, wil jij je storen, (zeide het dwerghert tot den olifant, die door gehoon van andere dieren weg wilde loopen en door het dwerghert werd tegengehouden); ... laat het niet tot je hart doordringen (wat ze zeggen), die stomme domkoppen, die men dood moge slaan; als het geen woorden van mij zijn, (hoef je er niet naar te luisteren), wat bekommer jij je dan om hun aanhoudend gehoon, (Plandõ' Kantjé); djiteuna' geutanjòë djitjrõn-tjrõn (of meutjrõn-tjrõn), hij heeft ons aan een stuk door uitgescholden. Meutjrõn, gedreven, op-, voort-, samen-, weggedreven, enz., elkander tjrõn; meutjrõn keudéh meutjrõn keunòë, leungò boemòë misé geumpa, (de twee strijdenden) duwden elkander heen en weer, en de aarde schudde ervan als bij eene aardbeving, (Banta Beuransah); zie verder vbd. boven en i.v. põng. Peutjrõn, laten tjrõn, of tjrõn met versterkte beteekenis Tjeumeutjrõn, of tjeumeurõn, de handeling tjrõn verrichten. Vgl. rõn.

TJRÒN-BRÒN, zich lusteloos, onlekker, niet al te wel gevoelend; *tjròn-bròn* that asòë lõn, njeum bè' lõn beudòïh, ik voel mij erg lusteloos, ik heb zin om maar niet op te staan. Meu*tjròn-bròn*, id.; keumeung mangat badan, meu*tjròn-bròn*, (ik voel) ziekte opkomen, (ik voel mij) niet erg wel. Zie *bròn*.

TJRÕNG, (met een emmer) putten, uit het water ophalen, scheppen, opscheppen (ook fig.); tatjrõng ië lam mòn ngòn tima, put (het) water uit den put met een emmer, (zie verder vbd. i.v. poe'õj, siboe); manò' ka rõt lam mòn, katjrõng, de kip is in den put gevallen, haal die op; adat na djiba kapaj siribèë, di sinòë mèë djimaniaga; meuïh njang koetrõh toedjõh geudõng, beuhabéh koetjrõng keu beulandja, (indien het handelaren zijn en) mochten zij ook duizend schepen medegebracht hebben, dan kunnen zij hier handel drijven; het goud, dat ik in zeven schatkamers bewaar, zal ik op (laten) scheppen om er inkoopen mee te doen, (Malém Dagang). Meu-, of teutjrõng, geput, uit het water opgehaald, geschept, opgeschept; bè' meutjrõng tanòh, laat er (bij het water putten) geen aarde (mee) opgehaald worden. Tjeumeutjrõng, de handeling tjrõng verrichten.

TJRÒT-BRÒT, zie *tjrèt-brèt*.

TÕ, meer tõ-tõ, trilling, zenuwtrekking, (geldt als een voorteeken); tõ teukeudjõt, met eene trilling schrikkende, wakker schrikkende, met schrik ontwakende, (zie vbd. i.v. teuntang). Meutõ(-tõ), tril-

@lonaliakbar

lend, sidderend, lillend; b a h ō m e u t ō s i n g k è ë m e u g r a', n e u t o e l a' i k a j m e u g e u n t a, hare schouders trilden en hare ellebogen bewogen zich bij het opduwen van hare holle en binnenin van steentjes voorziene bovenarmbanden, (Malém Diwa); n a t o e d j ō h s e u n p e u d j a' p o e w ò ë, m e u t ō-t ō a s ò ë d j e u ë b a n g è ë t a, zeven malen wreef zij heen en weer (over het lichaam van den bewusteloozen Malém Diwa), en zijn geheele lichaam begon te trillen, (Malém Diwa); b a d a n m e u t ō-t ō b e u n g è h b a n b i r a n g, t e u m a k ō t s i k e u l i a n d a n g k i p a n g l i m a, zijn lichaam trilde (van woede) en hij was zoo woedend (van woede zoo rood) als eene b i r a n g-slang, en al de panglima's der d a n g k i's zaten in angst, (Djoehan Meusapi); M a l é m D a g a n g d j i s o e ë t p e u d e u ë n g, m e u t ō-t ō o e d j ō n g p a n j a n g s i d e u p a, M. D. trok zijn zwaard uit, dat, een vadem lang, aan de punt trilde, (Malém Dagang); m e u t ō l a n g è t m e u t ō b o e m ò ë, n j e u m l h a m n a n g g r ò ë s i k l é b m a t a, de hemel trilde, de aarde trilde, het was alsof in een oogwenk de aarde zou vergaan (van het krijgsgeschreeuw en krijgsrumoer), (Radja Bada); zie verder vbd. i.v. k l è b, t a d j ō, *t r a n g*. P e u t ō(-t ō), doen trillen.

TÒ; r a n o e b t ò, zie i.v. r a n o e b.

TŌ' I, zie t r ō ï h.

TŌ' II, verkorting van d a t ō', (zie aldaar); wordt ook gebezigd als betiteling van heilig geachte of gevreesde personen, dieren en voorwerpen; zie vbd. i.v. k r o e j, l h ò', s o e k è ë.

TŌ' III; t ō'-t ō', zie t a'-t ō'.

TÒ', klanknabootsing van b.v. een klop op de deur; t ò'-t ò', klanknabootsing van een herhaald geklop, (ook) kloppen (op); s ò ë t ò'-t ò' (b a') p i n t ō, wie klopt er op de deur; e u n g k ō t t ò'-t ò', e.s.v. zeevisch, (naar het geluid dat hij maakt; zie ook t ò'-t ò'-b r a g ò ë). M e u t ò'-t ò', de handeling t ò'-t ò' verrichten. P e u t ò'-t ò', laten t ò'-t ò', of t ò'-t ò' (verb.) met versterkte beteekenis. Zie k e u t ò', t è'-t ò'.

TŌ'-KEUTAMPI, ook t ō'-t ō'-k e u t a m p i, en t o e t ō'-k e u t a m p i, eene groote soort nachtuil, (= b o e r ō n g k e u t o e t ō', of b o e r ō n g h a n t o e, zie onder b o e r ō n g II, en k e u t o e t ō'); b o e r ō n g h a n t o e t ō'-k e u t a m p i, d j a n d j i n a r i k e u n ò n g l a g è ë; s o e a r a t a m b ō h a n a k h a l i, n g ò n g a k i d j i g i d ò n g b o e l è ë, (verder waren er) groote nachtuilen, die, wanneer ze dansten, het rhythmisch deden; dan klonk er zonder ophouden het geluid van trommelslagen, terwijl ze (dansende) op hunne veeren trapten, (Plandō' Kantjé).

TŌ'-TŌ', zie i.v. t ō' III.

TÒ'-TÒ', zie i.v. t ò'.

TÒ'-TÒ'-BRAGÒË, e.s.v. specht met rooden kop, (aldus genoemd naar het kloppend geluid, dat hij maakt door met zijn snavel tegen boomstammen te tikken, zie verder i.v. b r a g ò ë, zoo-

@lonaliakbar

als die vogel ook heet); t ò'-t ò'-b r a g ò ë k o e p i a h m i-r a h, t j i t j é m d o e a b a b a h d j i m è k e u r e u n d a; m e u n g b è' t o e a n k o e b o e ë t m o e-m o e k a h, d j a l a n m e u n i-k a h o e l ō n t e u r i l a, de t ò'-t ò'-b r a g ò ë heeft eene roode muts op (i.e. heeft een rooden kop), de vogel met twee snavels lijkt steeds eene doodkist te dragen (i.e. de t j i t j é m k e u-r e u n d a, e.s.v. neushoornvogel); mits gij, heer, niet slechts een minnarijtje wilt hebben, met een huwelijk neem ik genoegen, (Goemba' Meuïh).

TŌ'-TŌ'-KEUTAMPI, zie t ō'-k e u-t a m p i.

TŌB I, dekken, be-, toe-, overdekken, sluiten, af-, op-, toesluiten; t a t ō b b o e, dek de rijst toe, (zie ook vbd. i.v. t j o e t j a); i d j a t ō b o e l è ë, vrouwenhoofddoek, sluier, (zie ook vbd. i.v. m ò h r é m); t ō b p i n t ō, sluit de deur, doe de deur dicht; k a k e u n ò n g t ō b, (of k a g e u t ō b), (hij is) opgesloten, in de gevangenis gezet; t ō b l a-r a n g, zie i.v. l a r a n g; t ō b m e u n a l è ë, zie i.v. m a l è ë; zie verder vbd. i.v. h a ï h (sprkw.), h o e g ō b, p i p ò ë, r a-m a h I, r e u ë n-m a r e u ë n, r ō', t j a k r a w a l a. M e u-, of, meer, t e u t ō b, gedekt, bedekt, toegedekt, overdekt, enz.; d j a k a-l è ë t a n a r e u t a, a n e u', m e u d j a' m e u'o e t a n g, b e u-t e u t ō b, t o e a n, t j a h j a n a-m a, indien ik geen geld had, mijn zoon, ging ik geld leenen (ter wille van u), opdat de glans van uw naam ongerept (eig. bedekt, beschut) zou blijven, (Pòtjoet Moehamat); zie verder vbd. i.v. k h ō b, l h ò m I, s a w ō III, s e u l i m b ō t, s o e s ō b, t j a' I. T e u m e u t ō b, de handeling t ō b verrichten. Zie t o e ë b I, t o e t ō b.

TŌB II (Mal. t o p), e.s.v. schip, op Europeesche wijze getuigd als een k a p a j, doch kleiner en met twee masten; d è ë l a t t o e a n-k o e t j a h i a l a m d è ë l a t, k a t r ō ï h b r a n g k a t B a h-r ō n D i w a; l h è ë b ò h k a-p a j n j a n g l h è ë t i h a n g, l a'é n b é n t j a l a n g t ō b s i-k o e n a, gezegende heer, gezegende heer der wereld, (vorst) B. D. is al aangekomen, met drie driemasters en verder b é n t j a-l a n g's, t ō b's en s i k o e n a's, (Noen Parisi).

TÒB, steken, met kracht insteken, doodsteken, doorsteken, doorboren, doorpriemen, werpen (met b.v. een harpoen, eene werpspies), (ook) stampen (met een stamper), fijnstampen, stooten, fijnstooten, (verder) opmaken (van den hoofddoek, van het haar), strikken, vaststrikken, opbinden, (ook) inzetten (bij het dobbelen, zie vbd. hiervan i.v. d a d o e, p a r ō-p a r ō); t ò b n g ò n r i n-t j ō n g, n g ò n l e u m b é n g, met een dolk steken, met eene werpspies werpen; s i g e u t ò b, die dood gestoken moge worden, (scheldwoord van eene vrouw tegen een man, tegen haren man); t ò b g l o e n j o e ë n g, de oorlellen doorboren, (zie verder i.v. g l o e n j o e ë n g); t a t ò b (of

@lonaliakbar

tapeutòb) keudéh oe la'-ōt, hana koetoeëng, gooi het (voor mijn part) ver weg in zee, ik wil het niet hebben; tòb padé, padi stampen, (zie vbd. i.v. moentèë, en sprkw. i.v. até); tòb, tampòë, tagoeën, padjōh, njankeu boeët, (rijst) stampen, wannen, koken, en eten, dat is werk (n.l. van eene vrouw); tòb kahwa, teupōng, koffie, meel fijnstampen, (zie i.v. kahwa); tòb gapoe, zie i.v. gapoe, en vbd. ook i.v. pipèt; tòb alèë eumpiëng, en alèë tòb blatjan, zie i.v. alèë; ... poenggōng-poenggōng lōn ka beusōt, tòb-tòb-tjabōt hana meung reuda, ... (het oude, weggeworpen rijstblok zeide:) mijn achterdeel is heelemaal stuk gestooten, doordat ze zonder ophouden (met stampers in mij) op en neer stampten, (Plandō' Kantjé; zie ook vbd. i.v. keu*t*angkeu*t*ing); tòb tangkoelō', den hoofddoek opmaken, (zie vbd. i.v. poeséng, saj II, sangsōj, teupang); tòb koepiah, een hoofddoek om eene muts opmaken, (zie vbd. i.v. simplah); djitòbboe'ō' tjòtbantihang, *h*andjeuët tapandang moemèt-mèt mata, zij heeft heur haar opgemaakt recht omhoog als een mast, men kan er niet naar kijken zonder trillingen in de oogen te krijgen, (Malém Dagang); zie verder vbd. i.v. leuë'-kapeuë', leumbéng, lòb, paléng (onder teupaléng), peu*n*oea, salòb, tadjō (zegswijze), tampoeléng, tib, tjeumat, tjoealè (sprkw.), tjòt. Meutòb, gestoken, ingestoken, doodgestoken, enz., (in deze beteekenissen meer teutòb, zie vbd. i.v. *pra'-prò'*, ri onder meuri, tjoengkèh), (verder) = tòb met meerv. subject, om strijd tòb, elkander steken, enz., (in deze beteekenissen gew. meutòb-tòb, zie vbd. i.v. lòb, sòë-goemòë, tjoengké), (ook) reikend tot, stootend tegen; 'òh meutòb lam awan, tot de wolken reikend, in de wolken stekend, (van b.v. hooge boomen); djibeudòïh asab seupeuët-seupōt, kakeu meutòb oe adara, donkere rookwolken stegen omhoog, zeer hoog de lucht in, (Moehamat Napiah). Peutòb, laten tòb, laten meutòb, tòb met versterkte beteekenis; pakòndigatatapeutòbmanò' gòb, waarom laat ge een andermans haan (door uw haan) bevechten (steken met b.v. kunstsporen); zie verder vbd. boven. Teutòb, zie boven. Teumeutòb, de handeling tòb verrichten; zie vbd. i.v. geureugab-geureugoeb.

TOE I, vader (2de en 3de pers., fijner dan koe); toe ajah, id.; nè' toe, = nè' ajah, (zie i.v. nè'); toe moeda, zie toemoeda. Zie doe I.

TOE II, maateenheid van strengen garen of zijde, bundel, bos, knot; 1 toe, = 10 rihan.

TOE III, accentlooze vorm van thèë als eerste lid in eenige werkwoordelijke samenstellingen, n.l.

@lonaliakbar

toeban, toebé, toebèë, toedit, toedjan, toedoem (toedoeb), toe'èt, toehò, toekòn, toekri (toekré), toenè, toenjeum (toenjoem), toe'òh, toepat, toepeuë, toepò, toeri (toeré), toesòë, toetòh, zie onder die woorden en onder het tweede deel der samenstelling.

*T*OE-*T*OE, ook *t*oeng-*t*oeng, klanknabootsing van een zacht geruisch of gesuis (inz. in het oor). Meu*t*oe-*t*oe, ruischend, suizend, tuitend; lōn meu*t*oe-*t*oe lam gloenjoeëng, het ruischt mij in de ooren, mijne ooren suizen.

TÒË, na, nabij, dicht, dichtbij, bijna, (ook) in de nabijheid verkeerende (van), veel omgaande, intiem, vertrouwelijk (met), (verder) na bestaande; djih tòë ngòn lōn, hij is dicht bij mij, (of) hij is intiem met mij, (of) hij bestaat mij na; wali tòë, zie i.v. wali I; zie verder vbd. i.v. djara', idjadah, kilòë, lambōng I, larab, larang, makén II, moerib, pawōt I, seuriwòë, timoeë. Meutòë, dichtbij zijn, zich in de nabijheid houden, toenadering zoeken, elkander naderen; gèt tameutòëngòntjèëdara, ge moet met een broeder in elkaars nabijheid blijven, u niet van elkaar verwijderen, niet in onmin met elkaar leven. Peutòë, dichtbij of dichter bij brengen, ergens naar toe brengen, bij elkander brengen, (verder, eig. met verzwegen dròë) dichtbij of dichterbij komen, naderen, naar iets of iem. toekomen, op iem. toetreden, naar toe gaan; zie vbd. i.v. doem (onder padoem), maté (onder poematé), pindòë, ramboej, seungoeë, seupéh, sòë-goemòë, tjeugōt. Zie rab.

TOEA', ook toeeuë' (Mal. toeak), gegist palmsap, palmwijn; zie vbd. i.v. plara.

TOEA'-TOEA', bijvorm van tawa'-tawa', zie aldaar.

TOEADJEUHIA, of toewadjeuhia, afkorting van de formule bij den aanvang van de seumajang, die begint met de woorden wadjdjahtoe wadjhî (Atjèhsch wadjah wadjeuhia, i.e. ik wend mijn gelaat ...), het opzeggen van die formule; teukeubi pi lheuëh niët pi soedah, batja wadjah wadjeuhia; hadab até oeba' Toehan, masa takheun toeadjeuhia, wanneer ge de teukeubi hebt gereciteerd en de bedoeling (de seumajang te verrichten) hebt uitgesproken, dan reciteert ge de formule „wadjah wadjeuhia"; bij het reciteeren van die formule wendt ge uw hart tot den Heer, (Akeubarō Karim). Zie wadjah II.

TOEAH, geluk (dat iem. is voorbeschikt, is beschoren en waardoor hij ook anderen geluk aanbrengt), heil, zegen, gelukkig lot, voorspoed, het aanbrengen van geluk, geluk aanbrengende waarde of eigenschap; toeah 'òh toemèt *h*an 'òh teu'ōt, toeah 'òh poesat *h*an 'òh dada, geluk tot de hielen reikt

@lonaliakbar

niet tot de knieën, geluk tot den navel reikt niet tot de borst, (i.e. ieder heeft het geluk, dat hem beschoren is, de een meer de ander minder), (Pòtjoet Moehamat; zie ook sprkw. i.v. raseuki); gadòh toeah, wiens geluk verdwenen is, (euphemisme voor:) verbijsterd van zinnen, niet wel bij het hoofd, van zijne zinnen beroofd, (zie vbd. i.v. dja' onder teudja', sangeu, tahe); hōj toeah, zijn geluk uitroepen, snoeven op zijn geluk, op zijn gelukkige gesternte; pasangtoeah, zie i.v. pasang; peusa' toeah, zie i.v. sa'; zie verder vbd. i.v. alōn, aréng II (sprkw.), dèëlat, manja'pajét, meureubō' (sprkw.), nirōh, oeréh, poesa, ri, roeman I, soeleuëng, timòn (sprkw.), tjeubeuëh, toeha (onder teunoeha). Meutoeah, wien geluk, heil, voorspoed is beschoren, geluk hebbende, gelukkig, voorspoedig, fortuinlijk, door de fortuin begunstigd, op wien of waarop zegen rust, gezegend (vaak in de beteekenis van een wensch gebezigd), geluk aanbrengend, geluks-; dja', aneu' meutoeah, dja', ga, gezegend kind (i.e. op wien zegen moge rusten), ga, (zie ook vbd. o.a. i.v. hingga, idjadah, oemòm, prō'-preuë', salah, seuleu'ah, sōbeuhanalah); zie verder vbd. i.v. bagia, dhòë, gah, la'nat, paléh, roempét I, santō', seu'ōn, soe'adah, soempah (onder peusoempah).

TOEALA (Eng. towel), handdoek, baddoek; idja toeala, id. Zie paweuë.

TOEALANG, een hooge woudboom, waarin de honigbij gaarne haar nest maakt; ba' toealang timòh di goenòng, kajèë meuganòng meudang ara; lōn soerat *h*an djeuët, kheuët *h*an keunòng, kamòë ngeut bingòng *h*an tòm biasa, de toealang-boom groeit in de bergen, in den meudang ara huizen geesten; schrijven kan ik niet en mijn schrift is niet mooi, ik ben dom en raak gauw de kluts kwijt, ik ben nooit gewend geweest (om te schrijven), (Prang Meuké').

TOEAN, heer, meester, mijnheer, meesteres, mevrouw, (wordt inz. gebezigd als aanspreekwoord tot voorname niet-Atjèhers, vooral Europeanen, als betiteling van heiligen van niet-Atjèhsche afkomst, en, vooral in hik., als beleefd pers. vnw. v.d. 2de pers.), (verder) schoonvader, schoonmoeder, schoonouders, (in de 3de pers., syn. van tha); (ook wel verb.) = peutoean; oelōn toean, of lōntoean, beleefd pers. vnw. v.d. 1ste pers., (zie i.v. oelōn); toean lōn, mijn schoonvader, schoonmoeder, (zie ook vbd. i.v. salén onder meusalén); toean agam, schoonvader; toean inòng, schoonmoeder; toean tha, schoonouders, schoonvader, schoonmoeder; toeankoe, mijn heer, mijn meester, mevrouw, meesteres, (zeer beleefd pers. vnw. v.d. 2de pers.,

@lonaliakbar

meer in hik., gebezigd tot vorsten en vorstentelgen, zie vbd. o.a. i.v. seu', tadjòë, teumpa III versterkt met ampōn), (verder) titel van en aanspreekwoord tot mannelijke soeltansafstammelingen; toeanteu, onze heer, inz. aanduiding van gewijde personen uit de omgeving van den Profeet, (zie vbd. o.a. i.v. ma*w*òt, rimbaïh II); toean beusa, (Mal. toean besar), betiteling van den gouverneur van Atjèh, ook van den Gouverneur-Generaal, (zie vbd. i.v. ngoej, tabé'); toean tjoet, betiteling van het looze dwerghert in verhalen, (zie vbd. i.v. proeët); toean poetròë, prinses, (zie vbd. o.a. i.v. rantja', rantjōng, rata, soeréng, teungeut); Toean di Bitaj, zie i.v. Bitaj; keu Atjèh takheun teungkoe, Meulajoe takheun abang, keu Tjina takheun tōké, keu kaphé takheun toean, tot een Atjèher zegt men teungkoe, tot een Maleier abang, tot een Chinees tōké, tot een ongeloovige (i.e. Hollander, Europeaan) toean, (rijmpje); sòë njang dja' mat djaròë kaphé, imanhanlé kadjitoean, wie de hand van een ongeloovige vat, heeft geen geloof meer, hij heeft al (tot een ongeloovige) toean gezegd, (Prang sabi). Meutoean, tot heer nemen, krijgen of hebben, als heer beschouwen of erkennen, tot schoonvader of schoonmoeder nemen, krijgen of hebben, (ook) als heer beschouwd, erkend; ka lōn meutoean ngòn teungkoe njan, ik heb dien teungkoe tot schoonvader gekregen, ben een schoonzoon van hem geworden; Dang Sadja Lila teuma marit, bantjikoe bit meura' keuntjana; hana sòë lé njang meutoean, njang sa'tian tjit meung pò gata, D. S. L. zeide toen: „ik heb erg het land aan dien gouden (wonder-)pauw, (die zoo over zijn heer opsnijdt); er is (in je oogen) niemand anders, die als heer erkend wordt, die bovennatuurlijke macht bezit, dan alleen je baas, (Diwa Akaïh). Peutoean, toean zeggen (tot), als toean beschouwen, erkennen. Vgl. toehan.

TOEANG, gieten (van metaal), (ook) gietsel, gietwerk, (fig.) vorm (als die van gietwerk); toeang aneu' beudé, kogels gieten (in ijzeren vormen); toeang batèë djeuë, het lood voor een werpnet gieten (in een houten vorm); boe'ō' itam hana lagèë, toeang oelèë djròh that boenta, heur haar was gitzwart, en de vorm van haar hoofd was mooi rond, (Malém Diwa); zie verder vbd. i.v. keutoemboe I. Meutoeang, gegoten. Peutoeang, laten gieten. Teumoeang, de handeling toeang verrichten; ra'jat lam nanggròë neujoeë teumoeang, aneu' seunampang ngòn aneu' lila, hij beval de bevolking van het land kogels te gieten, kogels voor ge-

@lonaliakbar

weren en kogels voor kanonnen, (Djoehan Meusapi); o e t ō ï h t e u m o e a n g, metaalgieter. T e u n o e a n g, de handeling t o e a n g, de wijze of het resultaat ervan, gietsel, gietwerk, (ook) gietvorm; b e u s ò ë t e u n o e a n g, gietijzer; g è t t h a t t e u n o e a n g, zeer mooi gegoten. T o e a n g a n, (naar het Mal. id.), gietsel, gietwerk, gietvorm.

TOEANGAN, zie i.v. t o e a n g.

TOEB, klanknabootsing van een ploffend geluid, syn. van k e u t o e b. M e u t o e b, zulk een geluid makende; zie vbd. i.v. t a b t o e b.

TOEBA I, gif, vergift, venijn (ook fig., zie vbd. i.v. g è t); vergiftigen; t o e b a d j e u n e u n (of d j e u n o e n, of d j e u n e u), e.s.v. giftige plant, die, gekneusd en in het water gegooid, tot bedwelming van visschen dient om ze gemakkelijk te kunnen vangen; t o e b a d j e u n e u t a b ō h d a l a m i ë, d i d a l a m t o e w i e u n g k ō t t a t o e b a; p h ō n l ō n t e u m e u n g b a' T e u n g k o e L a n g g o e' (= L a m g o e t), l h è ë o e r ò ë r ō' n e u p e u h a b a, doe d j e u n e u-gif in het water, vergiftig daarmede de visschen in de kolk; het eerst heb ik (dit verhaal) gehoord van T. L., die het mij drie dagen achtereen vertelde, (Banta Beuransah; zie ook vbd. i.v. s e u m i r a h); t o e b a k l o e ë t, = k o e l a t L a m t e u b a, eene bijzonder vergiftige soort k o e l a t r a d j a p a d a n g, (naar de groote kennis, die de lieden van Lamteuba hebben om giftige paddenstoelen uit te zoeken, zie i.v. k o e l a t); t o e b a t i k ō ï h, rattenkruit, (ook) e.s.v. kruipplant met kleine, harige, blaasvormige vruchten, waarmede de kinderen knallende geluiden maken door ze tusschen de handen stuk te slaan; b a j a m t o e b a, zie i.v. b a j a m; è l e u m è ë t o e b a, de geheime wetenschap der vergiften, vooral der paddenstoelen, (zie i.v. k o e l a t); t o e b a-m o e b a, allerlei soorten vergift, elkander vergiftigen; k o e t o e ë n g d i K e u n e u'e u n k e u t j h i' P ò B a j ō h, r a'j a t g e u t o e d ō h t o e b a-m o e b a, ik zal uit K. keutjhi' P. B. (te hulp) halen, wiens onderhoorigen aangewezen worden als kenners van allerlei soorten vergift, (Pòtjoet Moehamat). M e u t o e b a, vergiftigd, vergift hebben. P e u t o e b a, laten t o e b a, of t o e b a (verb.) met versterkte beteekenis. T e u m o e b a, of t o e m o e b a, de handeling t o e b a verrichten; m e u n ò ë h a b a d a l a m k e u r i m a n, R a d j a D j i r a n k h e u n d a' t o e m o e b a; ... d j i b r i a r a' s a b ò h m o e n d a m, s a d j a n d i d a l a m r a t j ō n t o e b a, het bericht in den brief luidde aldus: „R. Dj. wil (u) vergiftigen; ... hij zal u eene kan arak geven, waarin zich allerlei soorten vergift bevinden, (Meudeuha').

TOEBA II, Toba in de Bataklanden; B a t a' T o e b a, Toba-Batak.

TOEBAN, zie i.v. b a n I en t o e III, en vbd. ook i.v. l o e p ō t, r a h ō b II, s a w ō II, en als aanvul-

@lonaliakbar

lingen het volgende: Teumoeban, kennis, bewustzijn hebben; sipheuët doea plōh njankeu tapham, sipheuët Toehan sidròë asa; la'én *h*an sidròë meusipheuët meunan, doem sikeulian njang meunja*w*a; *h*an njang oedéb njang teumoeban, malingkan Toehan sidròë asa, die twintig eigenschappen, begrijp dit goed, zijn (uitsluitend) de eigenschappen van den Heer, die eenig is; buiten Hem is er geen, die dergelijke eigenschappen heeft, geen onder al wat leeft, onder al wat leeft en bewustzijn heeft, alleen de Heer, die eenig is, (heeft die eigenschappen), (Ma'ripat). Teunoeban, (ook) bewustzijn, besef, bezinning; gadòh ingat ngòn teunoeban, lheuëh niba' njan teuma djaga, ik verloor mijn bewijstzijn, vervolgens kwam ik weer bij, (Tamim Ansa); zie verder vbd. ook i.v. djasa.

TOEBÉ, zie i.v. bé I, en toe III.

TOEBÈË, zie i.v. bèë, en toe III.

TOEBŌH, lichaam, lijf; phoej toebōh, gezond, frisch, (zie vbd. i.v. phoej I); wa toebōh, zie i.v. wa III; sitoebōh, vleeschelijke gemeenschap hebben; baranggasòë oereuëng binòë njang na lakòëdji lam dōnja; sòë sitoebōh malam djeumeu'at, aneu' meuhat djeuët panita, wanneer eene vrouw, die op de wereld een echtgenoot heeft, in den nacht van Donderdag op Vrijdag vleeschelijke gemeenschap met hem heeft, zal het kind (dat daaruit geboren wordt) stellig een geleerde worden, (Printah Salam); zie verder vbd. van toebōh o.a. i.v. djalalah, é' II (sprkw.), moeda, nirōh, piaman, pitrah, reudòm, salòb, seuïh, seuni, seuninja, soenoet, teupakhō. Meutoebōh, een lichaam hebben; ka meutoebōh, het heeft al een lichaam, al menschelijke vormen, (zegt men b.v. van een ontijdig geboren kind).

TOEDIT, zie i.v. dit, en toe III.

TOEDJAH, zijne schreden richten, op-, voort-, wegrukken, gaan (naar), (ook) richten (van b.v. geschut), doelen (op), beschuldigen, betichten, aantijgen, (als schuldige) aanwijzen; ka djitoedjah oe peukan, hij is naar de markt opgerukt, gegaan, (nog al grof); Lantoej Agam phōn tjò' langkah, ladjoe djitoedjah oe gaki koeta, eerst was het L.A., die zijne stappen (op bepaalde wijze) nam en vervolgens doorging naar den voet van de vesting, (Noen Parisi). Vgl. toedjoe, toedōh.

TOEDJAN, zie i.v. djan, en toe III, en vbd. ook i.v. seungkòë.

TOEDJOE (Mal. id.), de richting nemen, zijne schreden richten (naar), den koers richten, koers zetten, (fig.) doelen (op), op het oog hebben, (meer in hik.); zie vbd. i.v. leukang. Vgl. toedjah, toedōh.

TOEDJŌH, zeven, (geldt als een

@lonaliakbar

heilig getal); zie uitdrukkingen met toedjōh i.v. bintang, èëlia, gadè I, hajaké, kanoeri, meureutabat I, pantang, patihah, piaman, zie ook i.v. rampòt, en peusa-doea i.v. sa I, en verder vbd. i.v. ta'lém. Meutoedjōh, zeven ... hebbende, met zeven ...; zie vbd. i.v. hékeumat. Peutoedjōh, tot zeven of den zevenden maken; oeròë lhèë geupeutoedjōh, zij maken den derden dag tot den zevenden, (zegt men bij bekorting van de bruiloftsceremonieën van zeven dagen tot drie dagen). Teunoedjōh, ook seunoedjōh, herdenking van een doode op den zevenden dag na zijn overlijden, kanoeri op dien dag; lōn dja' ba' teunoedjōh Si Poelan, ik ga naar de kanoeri van den 7den dag na het overlijden van N. N.; teuma geutanòm radja maté, bè' kiam lé baranggasòë; lheuëh seunoedjōh hingga akhé, hankeu é' lé oelōn peudòë, vervolgens werd de overleden vorst begraven, opdat men geen misbaar meer zou maken; van de herdenking van den 7den dag af tot het einde toe (d.w.z. en van de verdere herdenkingsdagen) kan ik hier niet vertellen (daar het verhaal anders te lang zou worden), (Goemba' Meuïh).

TOEDŌ, zie toedōh.

TOEDOEB, bijvorm van toedoem, zie aldaar.

TOEDOEM, zie i.v. doem, en toe III, en vbd. ook i.v. seuma'.

TOEDŌH, in hik. voor het rijm ook wel toedō, de richting nemen, zijne schreden richten, op-, voort-, wegrukken (naar), koersen (op), richten (van geschut), doelen (op), beschuldigen, betichten, aantijgen, (als schuldige) aanwijzen; dalam nanggròë hana meusoe beudé, kaleupaïh oe glé agam ngòn dara; njòë di kaphé ladjoe djitoedōh, oe Gampōng Barōh sigò seureupa; oeròë ka seupōt kaphé djiriwang, sabab hana prang lawan hana, in die streek klonken er geen geweerschoten, de menschen, mannen en vrouwen, waren naar het gebergte gevlucht; de ongeloovigen rukten dadelijk voort naar G. B., aan één ruk door; toen het middag was keerden de ongeloovigen terug, want er was (daar) geen strijd te voeren, er waren geen tegenstanders, (Prang Gōmpeuni); meusoekeu beudé Meunasah Barō, keunan lòm djitoedō leubèh ba' njangka, geweerschoten klonken van M. B., en daarheen richtte zij toen hun aanval (of hunne schoten), heviger dan voor dien, (Prang Gōmpeuni); toedōh-moedōh, elkander over en weer beschuldigen, (zie vbd. i.v. reuba I, seuntōh); zie verder vbd. i.v. toeba I. Vgl. toedjah, toedjoe.

TOEDŌNG, e. s. v. kegelvormig hoofddeksel van bangkoeang-, ook wel nipahbladeren, of

@lonaliakbar

van seutoeë', tot beschutting tegen zon en regen, (ook) eene toedōng-, i.e. kegelvormige hoop modder; (verder verb.) = peutoedōng; toedōng seutoeë', eene groote soort toedōng vervaardigd van de bladscheede van den pinang-, of nibōngpalm, (meest door oude lieden gedragen, zie sprkw. beneden); talòë toedōng, touwtje om de toedōng onder aan de kin vast te maken, (ook) bakkebaarden; ië mata ban talòë toedōng, ngòn ië idōng meuteutalòë, hare tranen vloeiden (langs hare wangen) als banden van een toedōng, (of als bakkebaarden), en het snot vloeide haar in slierten uit den neus, (Goemba' Meuïh); poetja' toedōng, top van de toedōng, (ook schertsend voor:) tepel; broeë' toedōng, e.s.v. schaaldier met eene schaal als een toedōng; di gòb oentōnggeu ban tiōng, lam keunoerōng geunab oeròë; di lōn oentōngkoe ban pajōng, lam gòb toedōng padò' oeròë, anderen hebben een lot als dat van een beo, die elken dag in eene kooi zit (en verzorgd wordt); ik heb een lot als dat van een pajoeng, dien men gebruikt om zich tegen de zon te beschutten, (Hik. Rantò). Meutoedōng, een toedōng hebben of dragen, als toedōng gebruiken, zich van boven dekken, zich het hoofd beschutten; di phōn lōn meutoengkat broeë' trōïh an lōn meutoedōng seutoeë', van den tijd af, dat ik op mijne knieën (eig. knieschijven) steunde (i.e. op handen en voeten kroop) tot dat ik (nu) een toedōng seutoeë' draag, (sprkw. voor:) van mijne kindsheid af tot in mijn ouderdom, van kindsbeen af; djimeutoedōng ngòn peurisè, hana lalè djileuë' soeda, zij (n.l. de bestormers der vesting) dekten zich het hoofd met hunne schilden en gingen door met de voetangels uiteen te halen (en zich een weg erdoor heen te banen), (Pòtjoet Moehamat). Peutoedōng, van boven beschutten, overdekken, toedekken, overschaduwen; ta'eu keumangléngòn pajōng, djipeutoedōng bandoem radja, men zag de opengezette pajoengs, die de vorsten beschutten, (Tjah Koebat); zie verder vbd. i.v. pajōng. Teutoedōng, beschut, overdekt, toegedekt, overschaduwd; teuma djiba lé déndajang, dalam talam njang preumata; teutoedōng deungòn seuhab sangè, landja djimè oe nab beuginda, daarop brachten hofjuffers (de ingrediënten voor het bad) op presenteerbladen, bezet met juweelen en toegedekt met een versierd kleed van een spijzendeksel, voor den vorst, (Diwa Akaïh).

TOEË, e.s.v. boom, waarvan men huisstijlen maakt.

TOEË', afgekorte vorm van seutoeë', zie aldaar, (Daja'sch ook:)

@lonaliakbar

emmer (tima); toeë' peunoelië', zie i.v. poelië'.

TOEËB I, sluiten, afsluiten, dichtdoen, dichtsluiten, potdicht sluiten, dichtsnoeren, (heeft eene sterkere beteekenis dan tōb): toeëb baloeëm, een zak dichtsnoeren; toeëb babah, den mond dichtdoen, dicht houden (door b.v. de hand ervoor te houden), (fig.) de hand op den mond leggen, maken dat iem. iets niet verklapt (door hem b.v. geschenken te geven); toeëb idōng, den neus dichtdoen, dichtknijpen (b.v. met de hand of met een zakdoek bij het ruiken van eene onaangename lucht); babah rèt ka djitoeëb, ze hebben den ingang van den weg afgesloten; zie verder vbd. i.v. toewò (zegswijze). Meu-, of teutoeëb, gesloten, afgesloten, enz. Peutoeëb, laten toeëb. Teumeutoeëb, de handeling toeëb verrichten. Zie tōb I.

TOEËB II; meutoeëb-toeëb, kloppend, (van den pols, van het hart als teeken van leven, ook b.v. bij schrik); atédji hana meutoeëb-toeëb lé, zijn hart klopt niet meer.

TOEËNG, nemen, aannemen, aanvaarden, in ontvangst nemen, op zich nemen, afnemen, wegnemen, overnemen, ontnemen, innemen, veroveren (van b.v. eene vesting, een land), ontleenen, halen, afhalen, weghalen, terughalen, plechtig inhalen; aneu' geutoeëng, zie i.v. aneu'; tatoeëng atra njan, neem dat ding; toeëng balaïh, vergelden, wraak nemen, (zie vbd. i.v. loeka); toeëng beureukat, toeëng sampeuna, of toeëng teubarō', zegen ontleenen, (zie vbd. onder het tweede woord en i.v. seu'ōn); toeëng bila, wraak nemen, (zie vbd. i.v. poesa, soeloe, tjòh); toeëng keu boeloeëng, zie i.v. boeloeëng; toeëng djandji, eene belofte (van b.v. trouw, om iets te doen) afnemen of afleggen, eene afspraak maken; malèë aneu' oebah djandji, 'ajéb keudji kamòë radja; ... doea seun ka djandji lōn toeëng, di nab oereuëng radja-radja; siseun djandji soesoe rimoeëng, siseun lōn toeëng pòh Boera's a, ik schaam mij, mijn kind, om van mijne belofte af te wijken, het zou mij, een vorst, tot schande strekken; ... twee keeren heb ik eene belofte afgelegd ten overstaan van het volk en van de vorsten; één keer ten aanzien van de tijgerinnemelk (dat wie die kon bezorgen mijne dochter zou krijgen), en één keer ten aanzien van wie (den reus) B. zou dooden, (Indra Bangsawan; deze regels behooren tot de in het citaat i.v. timpoeëng weggelaten regels; zie verder vbd. i.v. ië); toeëng (keu) ibarat, leering trekken, (zie vbd. i.v. ibarat, pleu'òh); toeëng ië moentèë, zie i.v. moentèë; toeëng ië seumajang, zie i.v. seumajang; toeëng laba, winst nemen, winst maken, (zie vbd. i.v. rō');

@lonaliakbar

toeëng lintō, zie i.v. lintō; toeëng keu meulintèë, tot schoonzoon nemen, als schoonzoon aannemen, (zie vbd. i.v. malèë, tjeukén); toeëng meunarō, zie i.v. meunarō; toeëng na, zie i.v. na, en vbd. ook i.v. poera I; toeëng oepah, zie i.v. oepah; toeëng pakat, raadplegen, beraadslagen; toeëng peusaka, erven; toeëng poeasa, zie i.v. poeasa; toeëng saréng, zie i.v. saréng; toeëng seumangat, zie i.v. seumangat I; toeëng taheulé, zie i.v. taheulé; toeëng tarikat, zie i.v. tarikat; tatoeëng keu gata lōn bri, tabri keu lōn lōn toeëng, neemt gij het aan, dan geef ik het (laat ik het aan u over), geeft gij het aan mij (laat gij het aan mij over), dan neem ik het aan, (o.a. gezegd om den gedaagde in een proces den zuiveringseed te laten afleggen of den eed terug te doen wijzen); zie verder vbd. o.a. i.v. koemeun, lantjōng, lawan, meunapa'at, nalam, ngeurén, oepah, oera-oeera, oesōng, pagé, rabin, rintah, riwang, roeëng, roehé, roendō', roengkhé (onder meuroengkhé), sa', sa'-da', sahèh, seubaj, seunang, seuninja, seu'oe, sikoetoe, sreuëng, tamòng, teuradjèë, timpoeëng, tirèë, tjalammalōm, tjeumat, tjeumòng, tjoeké, toeba I, toela', wakeuëh. Peutoeëng, laten toeëng; zie vbd. i.v. seumajang. Teumeutoeëng, de handeling toeëng verrichten, inz. halen, af-, inhalen; oereuëng teumeutoeëng, iemand, menschen (die gezonden is, gezonden zijn) om een ander te halen, af of in te halen; teuseuboet haba oereuëng teumeutoeëng, ka trōïh oereuëng oe Indra Seuloeka, verteld wordt nu van de lieden, die gezonden waren om (Diwa Akaïh) af te halen, die lieden waren reeds te I. S. aangekomen, (Diwa Akaïh).

TOE'ÈT, zie i.v. 'èt, en toe III.

TOEEUË', zie toea'.

TOEEUËH, overhoophalen, dooreenhalen, overhoopgooien, rommelen in, (om b.v. iets te zoeken), weg-, opruimen; tamarit pò ma sihabéh-habéh, doem tapeugléh bè' seuma' rèt raja; pat njang seuma' doem tatoeeuëh, bè' taweuëh-weuëh teulaïh teuka, vertel, moedertje, alles zoo uitvoerig mogelijk en tot het einde toe, maak, als het ware, alles schoon, opdat er (zelfs) op den grooten weg geen vuilnis zij; waar er vuilnis is, ruim het op, zie er niet tegen op, opdat ge later geen spijt zult hebben, (Gadjah toedjōh oelèë); lōn toeeuëh lam peutòë hana lōn teumèë, ik heb in de kist gerommeld, ik heb het niet gevonden; zie verder vbd. i.v. kireuëh. Meutoeeuëh, overhoopgehaald, dooreengehaald, enz.

@lonaliakbar

Teumoeeuëh, de handeling toeeuëh verrichten.

TOEHA, oud (van menschen, dieren en voorwerpen), bedaagd, bejaard, (van vruchten:) voldragen, bijna rijp, (van kleuren:) donker, (verder) hevig, fel, vinnig, erg; (ook) bemiddelaar, tusschenpersoon (ter vereffening van een twist, van een geschil), scheidsman, arbiter, (dial. ook) hoofd (van een onderdeel van een oelèëbalangschap, van een gampōng), adathoofd (onder een oelèëbalang); toeha djih ngòn lōn, hij is ouder dan ik; toeha moeda, oud en jong, rijp en onrijp, ouden en jongen, (zie vbd. i.v. oesōng, peukajan, taba I); toeha bidjèh, zie i.v. bidjèh; oemoe ka toeha, al oud, (zie vbd. i.v. tjatjah); oereuëng toeha, een oud mensch, oude lieden (zie vbd. i.v. geureuba'-geureuboe', roempang, tjeudaïh), (ook) ouders, vader, moeder, (= oereuëng tjhi'), (verder) ouderling van een gampōng, dorpsoudste (met den keutjhi' en den teungkoe het bestuur van het dorp uitmakende, gew. ten getale van meer dan een), (ook) iem. van ervaring en adatkennis (tot wien men zich om raad of bemiddeling wendt in allerlei zaken), bemiddelaar, tusschenpersoon (zie vbd. i.v. irang I, tawō'); blandja habéh hana pa'idah, djikheunda' meusoelòh *h*an sòë toeha, hun geld is op zonder dat zij er eenig nut van gehad hebben, en zij zouden wel vrede willen sluiten, maar er is niemand, die als bemiddelaar kan optreden, (Tadeukiratō rakidin); tamòng of tamoeë' toeha, als bemiddelaar, arbiter optreden, bemiddeling verleenen, (zie vbd. i.v. da'wa, lang); adat toeha, zie i.v. adat II; bòh driën ka toeha, rabrōt, de doerians zijn bijna rijp, ze vallen bijna af (van den boom); meuïh toeha, fijn, zuiver goud (zonder zilveralliage en met eene donkere goudkleur); mirah toeha, donkerrood; djeuëbdjeuëb oeròë moebagòëbagòë, hana padòë toeha ba' njang ka, elken dag waren er allerlei verschijnselen (van de ziekte), die steeds erger waren, (Prang Gōmpeuni; zie den hieraan voorafgaanden regel i.v. srō'); 'òh saré tō' Teukoe Asan, prang meugoentjang toeha ba' njang ka, toen T. A. gekomen was, woedde de strijd nog heviger dan voor dien, (Prang Gōmpeuni; zie ook vbd. i.v. oedéb); zie verder vbd. o.a. i.v. oesōng, seudang, teutaïh, tjidra, toelah. Meutoeha, oudachtig, ouwelijk. Peutoeha, toeha laten worden, (verder, en alsdan ook vaak in den vorm peutoea:) oudste, hoofd, (in Pidië en op de Westkust inz.) dorpshoofd, (ook) betiteling van het looze dwerghert in verhalen (zie vbd. i.v. srab), (verder) hoofd zijn, als zoodanig fungeeren, aan het hoofd staan; bè' neupèt dilèë bòh peuté' njan,

@Ionaliakbar

neupeutoeha, pluk die papaja niet eerst, laat ze wat rijper worden; peutoeha-toeha dròë, zich oud aanstellen; peutoea adat, zie i.v. adat II, en vbd. ook i.v. tjahja; peutoea gampōng, dorpshoofd; peutoea seuneubō', zie i.v. seuneubō'; (zie verder vbd. i.v. lapaj, larang, linteuëng, oegah, tjalam-malōm, tjèt II, tjidra); laman tan ra'jat dalam nanggròë, pat geutanjòë tapeutoea, als er in het land geen volk is, waar zouden we dan hoofd kunnen zijn, (Pòtjoet Moehamat). Teumoeha, ietwat oud, een weinig oud, oudachtig, ouwelijk; ka teumoeha batjoet, al een beetje oud. Meuteumoeha, oud schijnende, oudachtig, ouwelijk; oemoedji moeda, roepa meuteumoeha (of meuteunoeha, of meutoeha), hij is jong van jaren, maar ziet er ouwelijk uit. Teunoeha, ook seunoeha, het toeha zijn, ouderdom; nahoeda peudjō' ba' éseutiri, wahé pò ti njòë peulara; ka naaneu' Toehan neubri, toeah pò ti di teunoeha, de nahoeda gaf (den knaap) aan zijne vrouw over: „o mevrouw, hier verzorg hem; de Heer heeft u een kind gegeven, in uw ouderdom is u, mevrouw, geluk beschoren, (Banta Beuransah). Meuteunoeha, oudachtig, ouwelijk; zie vbd. boven.

TOEHAN, de Heer, God, (ook) godheid, afgod (zie vbd. i.v. peureumeun, tjabōj); Toehankoe, mijn Heer, (zie vbd. i.v. tjeubō, tjeumòng); zie verder vbd. o.a. i.v. djalalah, phana, phoej I, roengkhé (onder meuroengkhé), srah II, tjabōj, tjre, toeban, toeha (onder teunoeha). Meutoehan, als god beschouwen, vereeren, aanbidden, tot afgod hebben; trōnkeusabdaradja Pra'oen, oelōnteutoehan gata doemna; meung *h*an kapatéh kèë kaseumah, ka'ingat koebōh lam noeraka; *h*an ka'eu kawōm njang ka koetagoeën, *h*an djimeutoehan dji kèë meulia, koning Pharao zeide toen: „ik ben de god van u allen; indien gij niet in mij gelooft, en mij niet aanbidt, „zal ik u, denkt er om, in de hel doen; hebt gij niet de lieden gezien, die ik gekookt heb, zij erkenden mij, die verheven ben, niet als hun god, (Pra'oen). Vgl. toean.

TOEHIË, ook toengië, eigenzinnig, koppig, halsstarrig, hardnekkig, onbuigzaam, onverzettelijk, ongezeglijk; toehië that si Agam, peuë njang takheun *h*an djipatéh, wat is A. ongezeglijk, wat je ook zegt, hij luistert er niet naar; njankeu oereuëng njang that toehië, njang that brani peukab sinjata, dat waren lieden die zeer onverzettelijk waren, die zeer dapper waren in den strijd met blanke wapens, (Pòtjoet Moehamat).

@lonaliakbar

Peutoehië dròë, zich toehië gedragen. Vgl. toengang.

TOEHÒ, zie i.v. hò, en toe III, en vbd. ook i.v. *krè-krò*, reubōh-reubah, tjalawala, tjeupeuëb.

TOEI, zie toewi.

TOEI', zie toewi'.

TOEIH, of toewih, e.s.v. zeevisch; zie vbd. i.v. tapih.

TOEIN, (in de dreumestaal:) bloedzuiger.

TOEJ-TOEJ, ook doej-doej; meutoej-toej, naar beneden hangend, af-, neerhangend, (van b.v. franjes, eene lange sik), bengelend, fladderend; keunam tangkoelō' njang moepoeta talòë, boengòng meutoej-toej oelèë tjeumara, ten zesde (wordt de bruidegom beschreven als iemand) met een hoofddoek met gouddraad bestikt in den vorm van gedraaide koorden, terwijl bloemen en een oelèë tjeumara eruit afhangen, (bruiloftsgesprek); zie verder vbd. i.v. soenat.

TOEKA, ruilen, in-, uit-, verruilen, wisselen, in-, uit-, verwisselen; toeka pèng, geld wisselen; toeka gigòë, tanden wisselen; toeka-moeka, over en weer, onder elkander ruilen; toeka sali, zie i.v. sali; toeka tamah, ruilen met toegift; zie verder vbd. beneden. Meutoeka, geruild, in-, uitgeruild, verruild, enz., (ook) veranderd, afwijkend, afgeweken van, verdraaid (van woorden), gedraaid (van den wind), verward, door elkander, verkeerd, averechtsch, (verder) met, onder elkander ruilen; idja lōn ka meutoeka ngòn idja dròëneu, mijn kleed is met het uwe verwisseld; (zie verder vbd. i.v. geutoet, leubéng, peungeuròë, rabé, reudjang, sabét, sagang, salén onder meusalén, soeloetan, tanggam taraïh); njang tan di gòb na di tanjòë, oereuëng binòë djimeutoeka (var. djipeutoeka), wat bij anderen niet voorkomt, is bij ons voorgekomen: men heeft onder elkaar vrouwen geruild, (Malém Dagang); meuteutoeka (in hik.), = meutoeka-toeka, = meutoeka met meerv. subject, van vele zaken; soerat njan *h*an meuteurimòng, bandja *h*an keunòng meuteutoeka, ik neem dien brief niet aan, de regels (d.w.z. de manieren) zijn daarbij niet goed in acht genomen, maar loopen door elkaar (zijn geheel averechtsch), (Pòtjoet Moehamat); meutoeka-také, versterking van meutoeka-toeka, (zie vbd. i.v. ajat). Peutoeka, doen of laten toeka, of toeka met versterkte beteekenis, (ook) veranderen, afwijken van, verdraaien, verwarren, dooreenhalen, averechts, verkeerd doen; oereuëng peutoeka pèng, iem., die geld wisselt, geldwisselaar; keu peuë katagoeën manò' gasi, njang koejoeë mè ka katoeka; boeët Kléng paléh that kianat, ban amanat djipeu-

@lonaliakbar

toeka, waarom heb je dien kapoen gekookt en heb je den haan, dien ik gelast heb mee te brengen, geruild; het is eene handelwijze van een vervloekten Klinganees, die eene opdracht averechts uitvoert, (Banta Beuransah); peulandō' kheun *h*an djeuët meunan, djandjinjan bè' tapeutoeka, het dwerghert zeide: men mag zoo niet handelen, men mag zijn woord niet breken, (Plandō' Kantjé); *h*an lé keutjhi' imeum nanggròë, wadi meuntròë djipeutoeka, er zijn (in de oogen van den ongeloovige) geen keutjhi's en geen imeums meer, wadi's en meuntròë's haalt hij dooreen, (Prang sabi; zie de hieraan voorafgaande regels i.v. rata onder peurata); zie verder vbd. boven. Teutoeka, geruild, verwisseld, enz. Teunoeka, ook seunoeka, de handeling toeka, het resultaat ervan, ruil, verruiling, verwisseling, verandering: djimita bidjèh mamplam la'én, sabé bandéng njang sa roepa; raja sabé roepa sabé, ma djibōhlé njan keu teunoeka, zij zocht eene andere manggapit, die gelijk was (aan de weggegeven pit), gelijk in grootte en gelijk van vorm, en legde die (in de kist) in ruil voor de andere, (Noen Parisi); pèng teunoeka, gewisseld geld.

TOEKA-TAKÈ, zie i.v. toeka.

TOEKAÏH, beschuldigen, betichten (inz. valschelijk of lichtvaardiglijk), aantijgen; koeat that djitoekaïh gòb njang hana salah, hij is zeer sterk in het betichten van lieden, die onschuldig zijn; ... na dèësa tjoet, na dèësa raja, misé ... dan tatoekaïh gòb meudina, ... er zijn kleine en er zijn groote zonden, zooals ... en het valschelijk beschuldigen van een ander van ontucht, (Beukeumeunan; zie ook vbd. i.v. plara); ... njang preutama bè' tatoekaïh hamba Alah ban sineuna; gèt oereuëng loea gèt asòë meuligòë, baranggasòë beugèt sangka, ... (er zijn vijf dingen waardoor de vorst in het paradijs zal komen) ten eerste, dat gij (Majesteit) geen van Allah's dienaren (geen mensch) lichtvaardiglijk beschuldigt, om het even of hij iemand van buiten of iemand binnen het paleis is; van ieder moet ge het goede denken, (Meudeuha'); toekaïh-moekaïh, elkander beschuldigen, allerlei beschuldigingen; didalam haj teukeudirōlah, toekaïh-moekaïh gòb njan doea; ... djeuët keu da'wa rōh ba' paké, hingga tjré-bré gòb njan doea, door Gods beschikking beschuldigden die twee lieden (man en vrouw) elkander (van ontrouw); ... het werd eene oneenigheid en een twist, totdat zij van elkaar gingen, (Noen Parisi). Meutoekaïh, beschuldigd, beticht, enz.; meutoekaïh(-toekaïh), (ook) elkander beschuldigen. Teumoekaïh, de handeling toekaïh verrichten.

@lonaliakbar

Teunoekaïh, beschuldiging, betichting, aåntijging.

TOEKAJ, zie doegaj II.

TOEKANG, timmerman, inz. scheepstimmerman, (ook) Chineesche goudsmid, (verder ook wel naar het Mal.) iem., die bedreven is in eenig ambacht, ambachtsman; (verb.) timmeren, in elkaar timmeren, bouwen; zie vbd. i.v. peureunah, roengka, sawō III. Teumoekang, de handeling toekang verrichten, zich met timmerwerk bezig houden; djanan koekisah keu Walét lheuëh teumoekang, djiwòë lé reudjang oeba' boenda, ik vertel nu dan van W.: nadat hij bij den scheepstimmerman gewerkt had, ging hij gauw naar zijne moeder terug, (Pra'oen; aan dezen regel gaat, door een paar regels gescheiden, het citaat i.v. roengka vooraf).

TOEKANGKA, e.s.v. bovennatuurlijk wezen, (in hik.); milōn toekangka, id., e.s.v. milōn; ladōm di ateuëh ra'ta teureubang, ladōm djipasang milōn toekangka, sommigen zaten op vliegende zetels, anderen reden op een milōn toekangka, (Tjah Koebat); zie verder vbd. i.v. milōn.

TOEKŌ', bij-, toeleggen (op wat men te weinig aan geld voor een bepaald doel heeft), het tekort dekken, (ook) gedeeltelijk voorschieten, vergoeden (wat men beschadigd of verloren heeft); tatoekō' batjoet meungnjò hana séb, schiet een beetje voor, als het niet voldoende is, (n.l. het geld, dat ik u meegeef om dit en dat te koopen); pakòn *h*an tatoekō' areuta gòb njang ka gadòh, waarom vergoedt ge niet eens anders goed, dat verloren gegaan is; toekō'-moekō', telkens toeleggen, allerlei of elkanders tekorten dekken. Teumoekō', de handeling toekō' verrichten; lōn le that teumoekō' dalam boeleuën njòë, ik heb in deze maand zeer veel moeten toeleggen.

TOEKÒ', stomp (hout), stronk, tronk, (ook) voet van een klapperbladsteel, waarmede het blad aan den stam vastzit, (in onderscheiding van toekò' kajèë ook toekò' oe genoemd); le that toeankoe lahé boeda', niba' sinja' Tjah Keubandi; teutapi toekò' ngòn geuloepa', djéh pat na ba' ateuëh boemi; *h*an tòm di gòb meunan njang ka, njan beurala djoedō doeli, heer, er zijn veel kinderen uit de lieve Tj. K. geboren, maar het zijn allemaal (geen menschelijke wezens doch) stompen van klapperbadstelen en klapperschillen, daar liggen ze op den grond; nog nooit is zoo iets bij anderen voorgekomen, uwe gemalin, Majesteit, is (klaarblijkelijk) een kwade geest, (Goemba' Meuïh); tatjò' toekò' kajèë djéh, mangat tatōt, haal dat stompje hout daar om het te verbranden; badjèë toekò', zie i.v. badjèë.

@lonaliakbar

TOEKŌH (Mal. t o k o h), dwarsbalk aan den achtersteven van eene prauw, waarin de roerstut rust; t a r é' l a j e u ë w é n g n g ò n s a'ō h, b ō h l a m t o e k ō h l h a' k e u m o e d ò ë; p a k r i t a k h e u n e u n t r e u t 'ò h t r ō ï h, g e u t a n j ò ë t o e d j ō h t i n g g a j n a m d r ò ë, hijscht de zeilen, windt het anker en plaatst den roerstut in den dwarsbalk; wat moeten we zeggen straks als we thuis komen, we waren met ons zevenen en zijn nu met ons zessen overgebleven, (Malém Diwa; pantōn).

TOEKŌJ, eene kleine soort t j a n g k ō j (hak) om onkruid op een rijstveld te wieden; daarmede wieden.

TOEKÒN, zie i.v. k ò n II, en t o e III.

TOEKŌNG, ook s o e k ō n g, (Mal. s o k o n g), schoor tot steun van een zeil; g a l a h t o e k ō n g, id.

TOEKÒNG; g l a j a n g t o e k ò n g, zie i.v. g l a j a n g; b i n t a n g g l a j a n g t o e k ò n g, zie i.v. b i n t a n g.

TOEKRÉ, bijvorm van t o e k r i.

TOEKRI, zie i.v. k r i, en t o e III, en vbd. ook i.v. l a g è ë, r a w i, r e u n o e ë, r e u t é', r i (onder p e u t o e r i), r o e d i I, t j e u m a t.

TOELA', weren, keeren, afweren, afwenden, duwen, af-, terug-, uit-, weg-, in-, op-, voortduwen, af-, terugstooten, af-, terugwijzen, wegsturen, verwijderen, (verder) aftrekken, (rekenkundig); t o e l a' a n g è n, zie i.v. a n g è n en vbd. ook i.v. p e u n e u p i; t o e l a' a p o e j, zie i.v. a p o e j; t o e l a' b a l a, zie i.v. b a l a I en k a n o e r i; t o e l a' b a r a, (Mal. t o e l a k b e h a r a), ballast (van een vaartuig); t o e l a' m a r a, zie i.v. m a r a; t o e l a'-m o e l a', elkander weren, enz.; t o e l a' t a r é', duwen en trekken, (fig.) weifelen, aarzelen, besluiteloos; 'ò h d j i l e u n g ò t o e t ō p o e t r ò ë, t o e l a' k e u m o e d ò ë d o e m d j e u ë b b é t r a, toen ze de woorden van de prinses gehoord hadden, duwden ze elk schip met het roer af, (om te vertrekken), (Malém Diwa); g è t k e u t a t o e ë n g, w a h é a j a h, h a b i b ō l a h M o e h a m a t m o e d a; b è' t a t o e l a' k e u r e u n a g a s i ë n, *h* a n k ò n g o e n a l e a r e u t a, neem hem (als schoonzoon) aan, vader, de jeugdige M. is een vriend van Allah; wijs hem niet af, omdat hij arm is, rijkdom is van geen nut, (Noeboeët Nabi); s a r é h a s é b a n n j a n g k h e u n d a', m a d j i t o e l a' d j i j o e ë g i s a, na zijn wensch bevredigd te hebben, stuurt hij haar weg en laat hij haar naar huis teruggaan, (Prang sabi); t a t o e l a' l h è ë p l ō h l i m ò n g n i b a' s i r e u t ō ï h, p a d o e m t i n g g a j, trek 35 van 100 af, hoeveel blijft er over; zie verder vbd. i.v. d a r a ï h, d ō d i, l e u l a, m a s a', o e n a', o e n d ō, s ò' II, t e u r e u b é h, t j e u n g è h, t ō.
M e u t o e l a', geweerd, gekeerd, afgeweerd, enz., (ook) elkander weren, afweren, afduwen, enz.; m e u t o e l a' d e u n g k i, zie i.v. d e u n g k i, en vbd. ook i.v. s i-

@lonaliakbar

bòë. Peutoela', laten toela', of toela' met versterkte beteekenis, inz. aanzetten, aansporen (om te gaan); „dja'keu kawòë njan oelōn dròë, kapoewòëkeu djinòë njan ngòn goeda"; „oelōnteu, pòtjoet, bè' tapeutoela', oelōnteu koedja' sadjan gata", „ga naar huis terug, mijn dienaar, en breng het paard thuis"; „stuur mij niet weg, prins, ik wil met u medegaan", (Nabi Oesoeïh); zie verder vbd. i.v. phét. Teumoela', de handeling toela' verrichten. Teunoela', de handeling toela', het resultaat ervan.

TOELAH, ook toelaïh, vloek, dien men op zich laadt door in eerbied te kort te schieten tegenover personen, aan wie men eerbied verschuldigd is (b.v. tegenover de ouders, den leeraar, een heilige, den vorst), onheil, ramp ten gevolge daarvan; door zulk een vloek, een onheil getroffen, op wien zulk een vloek rust, vervloekt, vloekwaardig, ellendig, rampzalig; meung bè' toelah, nama koe lōn pò A, (zegt men, wanneer men den naam van een zijner ouders noemen moet:) moge er geen vloek het gevolg van zijn, de naam van mijn vader is A; bè' taseumah djeuët lōn toelah, lōn niët sang eumbah gata toeha, maak geen seumah voor mij, dat zou mij met een vloek kunnen beladen, want ik beschouw u, die al oud zijt, als een vader van mij, (Meudeuha'; zie de hieraan voorafgaande regels i.v. teugòn); zie verder vbd. i.v. teureukaïh.

TOELAÏH, zie toelah.

TOELANG, eene lengtemaat, n.l. de afstand van den pols tot den elleboog; jōh njan djimarit Imeum Silang, sihaïh sitoelang boemòë teuboeka; ..., toen zeide I. S.: „al zou de aarde zich ter breedte van een el en een toelang (i.e. de breedte van het graf) openen, ..., (Pòtjoet Moehamat; zie den erop volgenden regel i.v. pandang); zie verder vbd. i.v. tjanggè.

TOELÉH (Mal. toelis), schrijven, teekenen, figuren aanbrengen; schrift, geschrift, teekening, sierfiguur, (in hik.); panglima peuët dròë meunan meukalam, djitoeléh keuriman jōh njan lé sigra; meunòë haba didalam soerat, saleuëm niba' Boediman Ra'na; ..., aldus spraken de vier panglima's, en snel schreven zij toen een brief; de brief luidde als volgt: „de groeten van B. R. ..., (Djoehan Meusapi); njang toeléh siribèë meu'oeké siribèë, njang laré' kajèë doem peukara, die de figuren teekenden waren duizend in getal, die het hout sneden eveneens, (verder waren er) die het draaiwerk en alle andere dingen verrichtten, (Meudeuha'); (zie verder vbd. i.v. teupi); toeléh-moeléh, allerlei schrijf-, of teekenwerk verrichten, elkander schrijven, (zie vbd. i.v. poekōj). Meutoeléh, geschre-

@lonaliakbar

ven, geteekend, beschreven, met teekeningen. Teumoeléh, de handeling toeléh verrichten; sabòh oetōïh djiteumoeléh, meudjeudjinèh seundi wareuna, een der ambachtslieden maakte de teekeningen in allerlei schakeeringen, (Nabi Oesoeïh). Teunoeléh, de handeling toeléh, de wijze of het resultaat ervan, schrift, geschrift, teekening.

TOELÈH, achterom of ter zijde kijken, omkijken, omzien; toelèh oe wië, oeneun, oe likōt, naar links, naar rechts, achterom kijken; teuma neutoelèh ba' djaròë wië, neu'eu mata euntjiën *h*an meuhò ka, toen keek hij zijwaarts naar zijne linkerhand en zag dat de steen van zijn ring weg was, (Malém Diwa); kapaj pi djiwòë hana djitoelèh, landja lhō' Atjèh djikarat sigra, het schip keerde terug zonder om te zien (i.e. rechtdoor), het spoedde zich snel naar de baai van A., (Prang Gōmpeuni). Meutoelèh, de handeling toelèh verrichten; pakòn meunan kadja' di kah, njang djeuët meutoelèh oe wië oeneun, waarom loop je zoo, dat je naar links en naar rechts kijkt; meutoelèh-toelèh, telkens meutoelèh, (ook) over en weer, elkander antwoorden, op de woorden van elkander reageeren, redetwisten, disputeeren; meutoelèh-toelèh *h*iëm, elkaar raadsels opgeven; meutoelèh dalèh, of meutoelèh-lagèh, redetwisten, disputeeren; meuseu'ōt sambōt bladéh blanòë, oedjōng moewòë keu Meuloe Adara; ban peuët poetròë meutoelèh dalèh, marit sikrè' Habib Nada, zij redetwistten (over wie het eerst zou beginnen een verhaal te vertellen) en ten slotte kwam het op M.A. neer; de vier prinsessen redetwistten, totdat H. N. het woord richtte (tot M.A. die de oudste was), (Gadjah toedjōh oelèë); keudjroeën sabé neumeutanggōh, singòh beungòh neukheun neugisa; Banoe 'Ibat *h*an neutém prèh, meutoelèh-lagèh geumeuda'wa, de keudjroeën drong op uitstel aan en zeide dat hij den daarop volgenden ochtend naar huis zou gaan; B. 'I. wilde niet wachten, en zoo disputeerden zij met elkaar, (Noen Parisi); zie verder vbd. i.v. pèh (onder teupèh). Peutoelèh dròë, omkijken, zich omwenden.

TOELÈH-LAGÈH, zie i.v. toelèh.

TOELÉT, zie toelōt.

TOELEUËNG, been, bot, knook, gebeente, geraamte, (ook) graat, nerf van een blad, (in sommige uitdrukkingen ook van voorwerpen:) wat het geraamte uitmaakt of daartoe behoort, (zie i.v. glajang, roeëng); toeleuëng bahō, t. beutéh, t. dada, t. djaròë, t. djoengka, t. gaki, t. idōng, t. pha, t. sapaj, t. singkèë, t. takoeë, schouder-, kuit-, borst-, hand-, kaak-, voet-, neus-, dij-, arm-, elleboogs-,

@lonaliakbar

halsbeen; toeleuëng dajōng, t. 'èh-hèm, t. gasiën, t. keukitōng, t. kroebkroeb, t. printjoeën, t. roeëng, t. roesō', t. sadeuëb, t. sōleubi, zie onder het tweede woord en vbd. van t. roeëng ook i.v. toengang; poetéh toeleuëng, de beenderen worden wit, met wit geworden beenderen, (uitdr. voor:) sneuvelen, (zie vbd. i.v. poetéh, roeëng); teumpat toeleuëng éndatoe, de plaats van het gebeente der voorouders, i.e. waar de voorvaderen hebben gewoond, geboorteplaats, geboortegrond, vaderland, erfland, erfgrond; toeleuëng eungkōt, vischgraat, (zie ook vbd. i.v. soeleuëng); toeleuëng dòng, e.s.v. spook in de gedaante van een menschelijk geraamte, dat bij naderend onweer beenderen opstapelt om ze door den bliksem te laten vernietigen; peudja toeleuëng, zie i.v. peudja; zie verder vbd. i.v. oeta', roengka, teu'òh, toelōng. Meutoeleuëng, met toeleuëng's; eungkōt njòë hana meutoeleuëng, deze visch heeft geen graten; bakōng meutoeleuëng, zie i.v. bakōng.

TOELŌ, e.s.v. rijstvogeltje, rijstdiefje; soorten: toelō beungga, t. breuëh, t. è' asèë, t. itam oelèë, t. poetéh oelèë, t. *tòt*; toelō beungga, habéh bòh nala djitjòh bòh naleuëng, toelō Lam Seupeuëng habéh bòh nala djitjòh bòh naleuëng, een beungga-rijstvogeltje, als de nala-vruchtjes op zijn, pikt het vruchtjes van gras, een rijstvogeltje van L.S., als de nala-vruchtjes op zijn, pikt het vruchtjes van gras, (sprkw., gebezigd van iem., die zich steeds weet te behelpen, door kinderen ook gezegd alleen bij het zien van rijstdiefjes); toelō *tòt*, tōt panjòt lam ba' boega, een toelō *tòt*, hij steekt eene lamp aan in een boega-boom, (kinderrijmpje, gezegd bij het zien van dat rijstvogeltje); kleuëng ngòn gōt-gōt tjitjém seumaloe, njang halōïh soe toelō è' asèë, (er waren daar) kiekendieven, koekoeken, seumaloe-vogels, toelō è' asèë met hun fijn geluid, (Plandō' Kantjé); ajeuëm toelō, zie i.v. padé; triëng toelō, zie i.v. triëng; zie verder vbd. i.v. sawō II (sprkw.).

TOELŌ' (Mal. tolok), vergelijken (van eene maat met eene andere, of met eene ijkmaat), verifieeren, ijken, (fig.) toetsen, op de proef stellen; vergelijking, ijk, toetsing; tatoelō' breuëh njòë ngòn breuëh djéh, tòh brat, vergelijk deze (bepaalde hoeveelheid) rijst met die, welke is zwaarder; tatoelō' boebiri njòë ngòn boebiri djéh, tòh njang kreuëh, stel dezen ram op de proef tegen dien anderen, welke is sterker; zie verder vbd. i.v. soekat. Meutoelō', vergeleken, geverifieerd, enz.; arè njan ka

@lonaliakbar

meutoelō', sabé, die arèmaat is al geverifieerd, ze is goed.

TOELÒË, doof, (ook) hevig, erg, in hooge mate; ba' oereuëng boeta tadjō' soerat, taba hikajat ba' oereuëng toelòë, een brief geven aan een blinde, eene hikajat voordragen voor een doove, (Basa Djawòë; sprkw., gebezigd van iets, dat geen zin heeft, absoluut nutteloos is); boeta toelòë, zie i.v. boeta; klò toelòë, doofstom; seupōt toelòë, zie i.v. seupōt, en vbd. ook i.v. teukeubi; lampaja njan kala peusan, limpeuën, toean, bisa toelòë, in dat moeras bevonden zich allerlei schorpioenen en duizendpooten, die, heer, zeer giftig waren, (Goemba' Meuïh; zie ook vbd. i.v. leusōh); si toelòë, de houten pennen, waarmede de beide helften van voor-, en achtersteven van een vaartuig aan elkaar bevestigd zijn, (eig. de doove, omdat ze ongevoelig zijn voor het slaan der golven); zie verder vbd. i.v. matja. Peutoelòë, doof maken; peutoelòë(-toelòë) dròë, zich doof houden.

TOELŌÏH (Mal. toeloes), trouw, oprecht, ongeveinsd, (in hik.); toelōïh ékeulaïh, trouw en oprecht, geheel oprecht, met geheel zuivere bedoelingen; la'én niba' njanidjanjang halōïh, toeankoe toelōïh njang ngòn gasa, verder, oprecht gezegd, heer, (of trouwe heer), fijne en grove kleedjes, (Nabi Oesoeïh); neubri salén keu oereuëng lhèë, aneu' meulintèëneu ban tiga; toelōïh ékeulaïh niba' até, hana peuë lé doea tjita, (de vorstin) gaf aan hare drie schoondochters juweelen ten geschenke met een oprecht hart zonder eenige bijgedachte, (Noen Parisi).

TOELŌNG, helpen, bijstaan; hulp, bijstand; ngòn toelōng Alah, met Gods hulp, (zie vbd. i.v. moedah, en ook i.v. rabōn II, seuloesōh); toelōng ngòn toeleuëng, ngòn pèng, ngòn bitjara, met lichaamsarbeid, met geld, met raad helpen; (zie verder vbd. i.v. at, gaséh, sprkw., nirōh, pasang, pinta I, ploeëng, riwajat, sababiah, soedjoet, ta'ipah, teudjali, tjabōj, tjidra); toelōngmoelōng, elkander helpen, wederkeerig hulpbetoon; oeròë akhirat *h*an toelōngmoelōng, beuthat sigampōng beuthat sitangga, in het hiernamaals bestaat er geen wederkeerig hulpbetoon, zelfs onder gampōng-, zelfs onder huisgenooten niet, (Poetròë Peukisōn). Meutoelōng, geholpen, (ook) wederkeerig helpen, (in de laatste beteekenis gew. meutoelōngtoelōng); zie vbd. i.v. koeë I. Peutoelōng, laten helpen, helpen met; geupeutoelōng lé keutjhi' siplōh dròë geunab oeròë, de keutjhi' laat elken dag tien man helpen. Teumoelōng, de handeling toelōng verrichten, hulp, bijstand verleenen. Teunoelōng,

@lonaliakbar

de handeling toelōng, hulpverleening, hulp, bijstand; panè oereuëng njòë njang trōïh teunoelōng geutanjòë, van waar zijn deze lieden tot hulp van ons gekomen, (gekomen om ons te helpen).

TOELŌT, dial. ook toelét, jongste (van meer dan twee kinderen uit één gezin), laatstgeborene, (ook) jongste (van meer dan twee vrouwen van denzelfden man), laatstgehuwde; zie vbd. i.v. aneu', leumoeëng, raweuën. Zie lét II, lōt III.

TOEM, ook *th*oem, klanknabootsing van b.v. een geweer-, of kanonschot; zie vbd. i.v. *g r*am II. Meu*t*oem, dat geluid makende, knallend, bulderend; zie vbd. i.v. *g r*oem, *t*am-*t*oem. Zie keu*t*oem.

TOEMBA', lans, spies, speer, piek; met eene lans steken; toemba' beudé, bajonet; soorten lansen: t. boengòng djeumpa, met een lemmet in den vorm van eene djeumpa-bloem; t. ikoe iléh, met een lemmet als een palingstaart; t. lhèë sagòë, of t. meusagòë, met een driekantig lemmet; t. mata kréh, met een kronkelend lemmet (als eene kris); t. meudjanggōt, met eene harige pluim aan de schacht, gepluimde lans, (zie vbd. i.v. lantjō'); t. ōn boelōh, met een lemmet als een bamboeblad; t. ōn seukè, met een lemmet als een pandanblad, i.e. met getande randen; t. panjang gò, met eene bijzonder lange schacht; t. Pidië, Pedirsch model met lange schacht; t. tòb gadjah, met lange schacht en breed dik lemmet, speciaal voor de olifantenjacht; t. Trangganoe, Tr.'sch model, met een lemmet in den vorm van eene rechte kris; zie verder vbd. o.a. i.v. peungimbōj, poetéh, roedò', sandrōng. Meutoemba', eene lans hebben of dragen, daarmede gewapend zijn, (ook) op eene lans gelijkende; zie vbd. i.v. oendja, sō' I, toembòh.

TOEMBANG MANGKÒ', e.s.v. drogerij (Jav. tjangkok), n.l. de gedroogde bloemkroon van e.s.v. plant, behoort tot de aweuëh peuët plōh peuët.

TOEMBI, ook toemi, een stuk ergens aan of inzetten om het hooger of grooter te maken, b.v. een reepje hout aan een wand of deksel van eene kist; tatoembi binèh batjoet mangat teutōb, zet een stukje aan den rand (van het deksel) aan, opdat het sluit; tatoembi toetōb peutòë, mangat loeaïh, zet een stukje aan het deksel van de kist aan om het breeder te maken. Meutoembi, aan-, of ingezet.

TOEMBŌ', met de vuist slaan, stompen, (ook) met een handstamper (alèë djaròë) stampen, fijnstampen, (verder) eene lengtemaat, n.l. de afstand van den elleboog tot het uiteinde van de tot eene vuist gesloten hand; toembō' dada, op de borst stompen, zich op de borst stompen, (zie vbd. i.v. makén II, phō I, reuët, seunggō'); angèn toembō' koerōng,

@lonaliakbar

zie i.v. angèn; lajeuë toembō' koerōng, zie i.v. lajeuë I; toembō' teupōng, meel stampen; zie verder vbd. i.v. goelé, leugoeb, paléng, poela-poelòë, tang-ilang. Meutoembō', met de vuist geslagen, gestompt, enz., (ook) toembō' met meerv. subject, elkander toembō', (verder) op eene klip stootende of gestooten, (van een vaartuig); djidja' seumah toean poetròë, djimeutoembō' dròë ban sineuna; toean poetròë ka teutjeungang, neu'eu déndajang habéh gabra, zij (n.l. de hofjuffers) gingen het aan de prinses mededeelen, terwijl zij allen zich (uit wanhoop) stompten; de prinses was verbaasd de hofjuffers misbaar te zien maken, (Tjah Koebat); 'òh lheuëh makeuën djéb minòman, si'oelahan gata gila; si'oelahan oereuëng mabō', tameutoembō' sabé radja, als ge gegeten en gedronken hebt, moet ge doen alsof ge dol geworden zijt, moet ge doen als dronken lieden, en elkander, gij vorsten, met de vuist slaan, (Meudeuha'). Peutoembō', laten toembō', laten meutoembō'. Teumoembō', de handeling toembō' verrichten. Teunoembō', ook seunoembō', de handeling toembō', vuistslag, stomp, (ook) e.s.v. vallans om olifanten en neushorens te dooden of te vangen, bestaande uit eene zware lans, die zoodanig vertikaal is opgehangen, dat een olifant of neushoorn, die eronder door loopt, tegen een gespannen rotan stoot, en daardoor de lans op zich laat vallen.

TOEMBÒB, bijvorm van koembòb, zie aldaar; tjampli meutoembòb, zie i.v. tjampli. Vgl. toembòh.

TOEMBÒH; meutoembòh, zwellend, opbollend, puilend, uitpuilend, gezwollen, opgebold, bol: tè'dji ka meutoembòh, hare borsten beginnen al te zwellen; peuë meutoembòh joeb tika njan, wat bolt daar onder de mat op; ba' meutoemba' bòh meutoembòh, ba' oedjōng bòh moeboelèë, de stam gelijkt op eene lans, de vrucht is opgebold, en aan het uiteinde van de vrucht zitten haren, (raadsel; oplossing: djagōng, maïs). Peutoembòh, doen meutoembòh.

TOEMÈH, (een weinig olie of minjeu' sapi) koken met uien, Spaansche peper en andere ingrediënten, in zulk een mengsel toebereiden, bakken of stoven (van vleesch, visch of groenten); djitoemèh minjeu', sië, goelè, zij kookt olie, bakt vleesch, stooft groenten met olie en kruiden; gata toemèh minjeu' sapi, nakeu tabri paki makan, hebt ge, wanneer ge minjeu' sapi met kruiden kooktet (of gerechten daarmede toebereiddet), den arme daarvan te eten gegeven, (Plandō' Kantjé); keumamaïh toemèh, zie i.v. keumamaïh; sië, eungkōt toemèh (of meu-

@lonaliakbar

toemèh, of teunoemèh), vleesch, visch in een weinig olie met kruiden gebakken; toemèh-moemèh, allerlei toemèh-gerechten maken, (zie vbd. i.v. bandari); djitoemèh-toemèh dròë, (fig.) zij dirkt zich op (met allerlei opschik, lett. met allerlei ingrediënten). Meu-, of teutoemèh, op toemèh-wijze toebereid. Peutoemèh, laten toemèh. Teumoemèh, de handeling toemèh verrichten. Teunoemèh, de handeling toemèh, de wijze of het resultaat ervan.

TOEMÈT I, hiel, hak (van den voet), de onderste punt van een gespannen zeil; toemèt moeda, bovenste deel van den hiel, plaats waar de Achillespees in den hiel overgaat; toemèt ban bòh manò', hielen als kippeneieren, (een der teekens van vrouwelijke schoonheid); toemèt na ban teulō boerōng, rōh deungòn gleuëng ba' gakinja, hare hielen waren als als vogeleieren (Mal. telor boeroeng) en waren in harmonie met hare voetringen, (Tamim Ansa); njang brani djikab bibi, meugō-gō gaki toemèt moeda, de dapperen beten zich op de lippen, terwijl hunne beenen tot hunne hielen beefden, (Pòtjoet Moehamat); rasa leukang djeuëb-djeuëb atōt, rasa njeum srōt toemèt moeda, men zou er het gevoel door krijgen alsof alle gewrichten los zaten, en alsof de hiel af zou vallen, (Pòtjoet Moehamat; zie den hieraan voorafgaanden regel i.v. peudéh, eerste citaat uit den P. M.); zie verder vbd. i.v. toeah (sprkw.).

TOEMÈT II, (gew. verdubbeld) in kleine stukjes scheuren of plukken, (van b.v. bloemen om ze in haarolie te doen, van papier door kleine kinderen), (onverdubbeld ook) met de nagels of de toppen van duim en wijsvinger knijpen (= tjoetiët). Meutoemèt-toemèt, in kleine stukjes gescheurd, enz., (ook fig.); até lōn meutoemèt-toemèt, mijn hart is in stukjes gescheurd, i.e. ik ben diep gegriefd, voel diepe zielesmart. Peutoemèt (-toemèt), laten toemèt (-toemèt); bè' kapeutoemèt-toemèt keureutaïh ba' aneu'keu, kòn seuma' njan, laat je kind geen papier in stukjes scheuren, het wordt daar immers een rommel (op den vloer). Teumoemèt, de handeling toemèt verrichten.

TOEMI, zie toembi.

TOEMOEBA, zie i.v. toeba I.

TOEMOEDA, ook teumoeda, oudere schoonbroeder of schoonzuster, d.w.z. oudere broeder resp. oudere zuster van den echtgenoot (of de echtgenoote), of de echtgenoot, resp. echtgenoote van eene oudere zuster, resp. ouderen broeder.

TOEMOEWÒ, zie i.v. toewò.

TOEMPAH (Mal. id.), storten, uitstorten, gestort, uitgestort, (mod. in de eveneens aan het Mal. ontleende uitdrukking:) teumpat toempah darah, geboorteplaats, geboortegrond, vaderland.

@lonaliakbar

TOEMPANG I, steunen, stutten, schragen, schoren; steun, stut, schoor, schraag; katoempang ba' pisang, rab reubah, stut den pisangboom, hij valt bijna om; toempang goesi, eene tabakspruim tusschen de onderlip en de tanden steken, (eig. het tandvleesch daarmee steunen), pruimen, pruim; toempang goesi mantòng sikajbakōng, alleen om te pruimen (heeft zij) een kaj tabak (noodig); toempang keuëng, de kin (met de hand) steunen, (bij verdriet of zorgen, zie vbd. i.v. koekō); toempang keu'iëng, het middel steunen, de handen in de zijde zetten, de zijden vasthouden (van b.v. pijn); djidja' djitoempang (of meutoempang) keu'iëng, hij loopt met de handen in de zij; kréh djireugam keu'iëng djitoempang, meutamah that sajang keu poetròë moeda, met de kris in de hand zette hij de handen in de zijde, want hij kreeg nog meer medelijden met de jeugdige prinses, (die hij moest dooden), (Tjintabochan; zie den hieraan voorafgaanden regel i.v. tjòt onder peutjòt; zie verder vbd. i.v. tjangkéng); toempang oelèë, het hoofd (met de hand) steunen, met het hoofd op de hand steunen, (bij verdriet, bij zorgen); lheuëh njan poetròë neutoempang oelèë, mòë meurèë-rèë trō iëmata, daarop steunde de prinses met haar hoofd op hare hand en schreide stroomende tranen, (Banta Beuransah); oereuëng njan teudoeë' doealhèë, toendō' oelèë toempang koepala; keureuna ma'siët tan èleumèë, kakeu malèë waki Béntara, die twee drie lieden zaten met het hoofd voorover op de hand steunende, want zij waren niet godsdienstig en bezaten geen godsdienstige kennis, en zoo voelden zij, de afgevaardigde van den Béntara en zijne volgelingen, zich beschaamd (bij het aanschouwen van de bedrijvigheid op de godsdienstschool), (Pòtjoet Mochamat; zie verder vbd. i.v. seupō'); walèë langèt srōt oe dōnja, ngònkoepala oelōn toempang, stort de hemel op de aarde neer, we zullen hem met onze hoofden stutten, (Radja Bada; zie den hieraan voorafgaanden regel i.v. djoelang); djinòë toe an koe neubri hoekōm, ateuëh oelōn peuë njang hawa; toempang gantoeng neupòh maté, rila até boeët meukoeta, vel nu vonnis over mij, heer, zooals het u goed dunkt; laat mij stutten (spietsen), ophangen of dooden, ik zal genoegen nemen met wat Uwe Majeisteit doet, (Noen Parisi); toeha moeda hana meuri, njeum tatadi ngòn toempang wéng, oud of jong, zij zijn niet van elkaar te onderscheiden, (die lichtzinnige vrouwen), men zou haar wel met den stut van een suikermolen willen afrossen, (Tambéh toedjōh blaïh); toempang beunteuëng, naam van e.s.v.

@lonaliakbar

gevorkt gevest van zwaarden (sikin panjang, eig. dwarsstut), (ook) zwaard met zulk een gevest, (zie vbd. i.v. klah, soendi); lajeuë toempang, (Mal. lajar topang), fokkezeil. Meutoempang, gesteund, gestut, enz., steunend; kajèë njan meutoempang, meung hana takòh ba' djéh, hana rōt oe barōh, die tak heeft daar steun, als ge dien anderen boom niet omhakt, valt hij niet naar beneden; radja dioe kalòn soerat, amarah that ban oeleuë bisa; neukalòn narit meutoempang-toempang, narit krang tjeukang harab keu tantra, toen de dioe-vorst den brief zag, werd hij zoo nijdig als eene giftige slang; hij zag eene opeenstapeling van tergende woorden, in vertrouwen op het leger, (Djoehan Meusapi). Peutoempang, laten toempang, of toempang (verb.) met versterkte beteekenis. Teumoempang, de handeling toempang verrichten. Teunoempang, steun, stut, schoor, schraag, (b.v.) rotanhoepeltje door pas besneden jongens onder hun kleed gedragen ter voorkoming dat het kleed met de nog niet genezen wond in aanraking komt; zie verder vbd. i.v. djeungki, jang-jang.

TOEMPANG II, kruitkokertje van bamboe, (vgl. Men. satompang van kruit: zooveel als er voor één schot gebruikt wordt).

TOEMPANG-TAMPÉNG, zie i.v. tjoempang-tjampéng.

TOEMPÉ, vooruitbrengen, inz. boomen (van eene prauw), met een boom voortduwen; djitoempé prahō ngòn galah, hij duwt de prauw met een boom voort; dajōng toempé, hulpriem, (dien men alleen gebruikt, wanneer de prauw gemakkelijk vaart). Teunoempé, boom, vaarboom; galah teunoempé, id.

TOEMPÈ, zie teumpè.

TOEMPŌ', hoop, stapel, groep, troep; ophoopen, opstapelen, in eene groep vereenigen, (fig.) kalmeerende woorden als het ware opstapelen en doen doordringen, balsem leggen, sussen, kalmeeren; rimoeëng leungò haba plandō', doem geutoempō' dalam dada; keunòng lagèë ba' djipeurōh, até djatōh pò tjilaka; doemnan ka djra *h*an teu'ingat, lòm djimoemat misé njang ka, toen de tijger die woorden van het dwerghert hoorde, was het hem alsof op zijn hart balsem werd gelegd; het dwerghert had den juisten toon getroffen, en de rampzalige raakte vermurwd; ofschoon hij genoeg had ondervonden, was hij alles weer vergeten, en de woorden van het dwerghert hadden weer als voor dien vat op hem, (Plandō' Kantjé); tòh siri toempō' tòh siri sagòë, lōn bōh djinòë gata koepala, van welke groep, van welk dorp zal ik nu ieder van u tot hoofd aanstellen, (Prang Gōmpeuni); zie verder vbd. i.v.

@lonaliakbar

dit (onder peudit), linteuëng (onder peulinteuëng). Meutoempō', opgehoopt, opgestapeld, op een hoop, in eene groep vereenigd, bijeen; zie vbd. i.v. pinjòë. Peutoempō', laten toempō' of toempō' met versterkte beteekenis. Teumoempō', de handeling toempō' verrichten. Teunoempō', de handeling toempō', het resultaat ervan, ophooping, opstapeling, hoop, stapel, groep.

TOEMPÒË I, e.s.v. lekkernij van deeg van kleefrijstemeel, vermengd met uitgewrongen pisang talōn, suiker of meulisan, en santan, in olie gebakken en met een kaj tot platte koeken geplet, behoort als toespijs bij met kurkuma gemengde kleefrijst (boe koenjèt, of boe leukat koenèng); tamsé toempòë ngòn boe leukat, gelijk toempòë en (gele) kleefrijst, (zegt men van een bij elkander passend paar, zie vbd. i.v. seu'ōn); meungjò tròë toempòë pi klat, meungnjò deuë' ië abeuë' leugat, als men verzadigd is, smaakt zelfs toempòë wrang, als men honger heeft, gaat zelfs water uit een zoutwatermoeras er snel in, (sprkw., z.v.a.) honger maakt rauwe boonen zoet; zie verder vbd. i.v. meugòë (sprkw.), teumeuntoeë', tjeuneuroeët (sprkw.). Meutoempòë, een toempòë hebben, met toempòë; boe koenjèt meutoempòë, gele kleefrijst met toempòë.

TOEMPÒË II; toempòë nab, eene lasch van buiten tegen een stijl van een huis aangeslagen, wanneer men het huis wil uitbreiden, om den tōj-balk aan te kunnen brengen zonder den stijl te schenden.

TOEMPŌH, ook teumpōh, iets op den koop toe, nog daarenboven doen, er bij doen, er aan toevoegen, (ook) meedoen, meehelpen, te hulp komen, helpen (niet van Allah gebezigd, en niet met geld of raad, maar met lichaamsarbeid), (in hik. ook als Mal. tempoeh:) aanvallen, aantasten; bè' an djitoelōng keu geutanjòë, djitoempōh pòh lòm, laat staan, dat hij ons hielp, hij gaf ons zelfs slagen er bij; bè' an djitoelōng keu gèt, djitoempōh keu djheut, in stede van ten goede te helpen voegt hij er nog kwaad aan toe; tatoempōh lōn tjeumeutjah, help mij met het schoonkappen (van het bosch b.v.); teuma djitrōn lé poetròë ti, tjōm di gaki Pari moeda; djidjō' ranoeb dalam baté, djitoempōhlé ngòn soeara, daarop kwam de lieve prinses te voorschijn en kuste den jeugdigen P. op de voeten; zij bood hem sirih aan in een bakje, terwijl zij daarbij ook hare stem liet hooren (er ook eenige woorden bij sprak), (Indra Bangsawan; zie den hierop volgenden regel i.v. seuleupōng); meung bè' toean tatoempōh tjang, beuna sajang tangiëng mata, mits gij, heer, slechts niet meehelpt (tegen mij) te vechten, kijk

@lonaliakbar

slechts met genegenheid toe, (Pòtjoet Moehamat); toempōh-moempōh, elkander helpen, wederkeerig hulpbetoon; oereuëng moeprang that bit riōh, teumpōh meuneumpōh (Mal. tempoeh menempoeh) doemna radja, hevig woedde het strijdrumoer, al de vorsten vielen elkander aan, (Tjah Koebat). Peutoempōh, laten toempōh, of toempōh met versterkte beteekenis. Teumoempōh, de handeling toempōh verrichten. Teunoempōh, de handeling toempōh, het resultaat ervan, hulpverleening, hulp; tòh teunoempōh kah njang deuïh takalòn, waar is het resultaat van je hulp (van je werk bij het meehelpen), dat duidelijk te zien is.

TOEMPŌJ, bot, stomp, (fig.) bot (van verstand), niet of niet meer werkend, geen uitwerking (meer) hebbende, krachteloos, (van b.v. een gebed, bezweringsformule, vergift); akaj toempōj, een bot verstand; sòënjangmeudoeë' ngòn Sibajan keukoerangan siplōh peukara; ... keulimòng meukeusoetdji *h*an sampòë, keunam toempōj barang doe'a, wie met S. samenleeft (gehuwd is), lijdt in tien opzichten schade; ... ten vijfde bereikt hij niet wat hij zich ten doel stelt, ten zesde worden al zijne gebeden krachteloos, (Noen Parisi); bit pi sipheuët oereuëng binòë, hana meunòë meung sabòh sa; di joeb langèt di ateuëh boemòë, baranggasòë toempōj bisa, ofschoon eene vrouw had zij geen gelijke (die haar in macht evenaarde); onder den hemel op de aarde was een ieder tegenover haar machteloos (eig. krachteloos van gif), (Banta Beuransah); zie verder vbd. i.v. peungimbōj, radjah, sakaj, soembéng, tjab I, tjoemèh, tjoengké. Peutoempōj, bot, stomp maken.

TOENAM, lont, (vervaardigd van de nerf van den arènpalm, poeréh djō', of van het omhulsel van den bloemkelk van den klapper-, pinang-, of nibōngpalm); met eene lont aansteken, afschieten; rakan beudòïh reudjang-reudjang, pasòë meureujam njang raja taga; lheuëh djipasòë teuma djitoenam, soe geumeuntam soebra dōnja, zijne volgelingen stonden snel op en laadden een kanon, waarvan de knal hevig was; nadat zij het geladen hadden, staken zij het met eene lont aan en de aarde dreunde van het schot, (Noen Parisi); zie verder vbd. i.v. meudjra. Peutoenam, = toenam (verb.); lheuëh njan geupeudoeë' di babah meureujam, geupeutoenam ngòn ramtaka, vervolgens werd hij (n.l. Si Oedjoet) voor den mond van een kanon geplaatst, en werd het kanon afgeschoten, (Malém Dagang).

TOENANG, verloving, (ook) afspraak om twee dieren na een bepaalden tijd en tegen een zekeren

@Ionaliakbar

inzet tegen elkaar te laten vechten; kalam toenang, (het meisje) is al verloofd, (of) (omtrent het beest) is al eene afspraak voor een gevecht gemaakt; sidròë aneu' oereuëng binòë, gòh na lakòë mantòng dara; teutapi kalam na toenangan, nikah toenang djimeunama, er was (verder) een meisje, dat nog geen man had en nog maagd was; maar zij had al een verloofde, zij was, zooals het heet, al gehuwd (al gebonden) door eene trouwbelofte, (Noen Parisi). Meutoenang, verloofd, bestemd voor een bepaald gevecht, (ook) in een wedstrijd of gevecht tegen een ander of tegen elkaar uitkomen, zich meten met, een wedstrijd houden, strijd voeren, zich stellen, staan tegenover, als tegenpartij optreden, tegenpartij, partuur, wedergade zijn, opgewassen zijn, opgewassen, opwegend tegen, gelijk aan (elkaar); tadja' kalòn boebiri meutoenang, laten we naar den voor het gevecht bestemden ram kijken; meutoenang glajang, een vliegerwedstrijd houden, (wiens vlieger het hoogst gaat); meutoenang ratéb, in een ratéb-wedstrijd uitkomen, een ratéb-wedstrijd houden; hana patōt meumoebisan, *h*an é' meulawan keu sròëpada; *h*an é' toeankoe moemeutoenang, keureuna koereuëng kamòë hina, (de sahbanda zeide tot den vorst:) het past niet, dat ik een bisan van u word (dat een kind van mij een kind van u trouwt), ik kan mij niet tegenover Uwe Majesteit stellen; ik kan, heer, geen partuur voor u zijn, want ik sta lager, ik ben een nederig persoon, (Boeda' Meuseukin); takalònkeu roepa na ban poelò, teudòngkeu sahò meutoenang doea, men zag hen beiden zoo groot als een eiland, staande tegenover elkaar, (Boeda' Meuseukin); 'òh saré trōïh oe teungòh blang, meutoenang ngòn Radja Moeda, op het veld gekomen kwam hij tegenover R. M. te staan, (Malém Diwa; zie den hierop volgende regel i.v. leu*p*eung); prang meuhaja' jōh masa njan, prang meutoenang sabé padra, de strijd woedde toen hevig, en ging gelijk op, de partijen waren tegen elkaar opgewassen, (Banta Ahmat); sireutōïh lhèë radja meugaséh that, hana sapat njang na da'wa; hana sabòh hoekōm meutoenang, Meudeuha' peutimang lidah neuratja, de honderd en drie (onderhoorige) vorsten droegen elkander groote genegenheid toe, nergens was er oneenigheid; geen een voerde een bestuur, dat tegen dat van een ander gericht was, want M. hield (met zijn oppertoezicht) de weegschaal in evenwicht, (Meudeuha'). Peutoenang, doen meutoenang, meutoenang maken, tegenover (elkaar) stellen, tot een gevecht bestemmen; kadji-

@lonaliakbar

peutoenang boebiri njòë ngòn boebiri djéh, deze ram is al bestemd voor een gevecht tegen dien ram, om tegen dien ram uit te komen. Toenangan, ook teunangan, seunangan, die naar de hand van een meisje dingt, vrijer, verloofde; zie vbd. i.v. kōseumat, salasilah. Meutoenangan, verloofd, een verloofde hebben; keureuna poetròë na toenangan, pakri padan djinòë ba' gata; aneu' radja njang meutoenangan, djih djimeunan Tjaja Indra, want de prinses heeft al een verloofde, wat denkt ge nu te doen; de vorstenzoon, met wien zij verloofd is, heet Tj. I., (Tjah Koebat). Peutoenangan, verloofd doen zijn, verloven.

TOENANGAN, zie i.v. toenang.

TOENDA, op sleeptouw nemen, sleepen, (van b.v. een vaartuig, een hengel); op sleeptouw genomen, gesleept; prahō njan djimeulajeuë djitoenda djalō di likōt, die prauw zeilde eene kano achter zich aan sleepende; sabòh djiploeëng la'én meunan, meu'ikōt ban djalō toenda, eene (der wagens) zette zich in beweging en de andere deden evenzoo, achter elkaar volgende als op sleeptouw genomen kano's, (Radja Bada; zie de hierop volgende regels i.v. roej-roej); kawé toenda, sleephengel, (zie i.v. kawé); gadjah toenda, zie i.v. gadjah. Meutoenda, op sleeptouw genomen, gesleept, (ook) de handeling toenda verrichten. Peutoenda, laten toenda, of toenda (verb.) met versterkte beteekenis; tapeutoenda prahō lōn lé gata, laat mijne prauw door de uwe op sleeptouw genomen worden. Teumoenda, de handeling toenda verrichten.

TOENDJA', gang, ruk, stuk (van eene handeling, van eene verrichting, b.v. een stukje muziek, eene telkens terugkeerende melodie), keer, maal, reis (van eene telkens terugkeerende handeling of gebeurtenis, van eene opeenvolging van handelingen of gebeurtenissen; wordt gew. gebezigd in combinatie met een ander woord, dat maal, keer beteekent, zooals gò, seun); sigò-gò toendja' djidja' tjò' tiròm di kroeëng le-le leupaïh, elken keer dat hij in de kreek oesters gaat zoeken, vindt hij erg veel; ka padoem gò toendja' oedjeuën oeròënjòë, hoeveel keeren heeft het vandaag wel (telkens met tusschenpoozen) geregend; aneu' meuseukin dja' joeb balè, poetròë djitoeri moeda balia; boengòng djitaboe lhèë seun toendja', peunòh tangkoera' moeda balia, de arme jongen liep onder het paviljoen langs en de prinses (die uit degenen, die naar hare hand dongen, moest kiezen door op den gekozene bloemen te strooien) herkende den jongen man; drie keeren strooide zij bloemen over hem, zoodat het hoofd

@lonaliakbar

van den jongen man er vol van was, (Boeda' Meuseukin). M e u-t o e n d j a'-t o e n d j a', bij rukken, bij tusschenpoozen, keer op keer, herhaalde malen, telkens; g e u t ō t m e u r e u j a m m e u-t o e n d j a'-t o e n d j a', d j a-d è h g e u p e u d j a' R a d j a M o e d a, keer op keer werd er een kanon afgeschoten en de stoet zette zich in beweging met (den bruidegom) R. M., (Malém Diwa).

TOENDJAJ, dicht (weinig of geen tusschenruimte overlatende), bijzonder veel, erg talrijk, (ook) hevig, hard, erg; t o e n d j a j t h a t e u n g k ō t o e r ò ë n j ò ë d i p e u k a n, er is vandaag erg veel visch op de markt; l a l o e d j i p e u d i ë n g l é l a m s a m-p a n, t e u m a s a d j a n n g ò n b a l a t a n t r a; d j i p e u t e u-b i ë t o e b a' k a p a j, s a m-p a n t o e n d j a j k e u n a n d j i-h a l a, vervolgens werd hij (n.l. Oesoeïh) op eene sloep ingescheept tegelijk met het scheepsvolk; zij voerden hem weg naar het schip, waarheen de sloepen in dichte drommen koersten, (Nabi Oesoeïh); p a k ò n h a n a t a-p è h b a' t o e n d j a j, waarom hebt ge (den spijker b.v.) niet hard erin geslagen, niet zóó geslagen, dat hij heelemaal (in het hout) gaat; d j i t ō t b e u d é m e u g e u r o e p ō h, n j e u m k a r o e n t ō h a l a m d ō n j a; k a g e u t a l è h d i l a m k a p a j, s o e a r a t o e n d j a j b e u d é r a j a, ze schoten knallend geweren af, dat het was alsof de wereld verging; de schoten werden van het schip uit beantwoord, waar de schoten uit groote geweren hevig klonken, (Nabi Oesoeïh). P e u t o e n d j a j, dicht, veel enz. maken of doen zijn; o e-d j e u ë n d j i p e u t o e n d j a j l a d j o e, k a p a d o e m o e r ò ë t o e n d j a j s a b é, steeds door regent het hard, al hoeveel dagen vallen er aanhoudend hevige regens. T e u n o e n d j a j, hevigheid, enz., (ook) middel om een spijker erg diep in te slaan, (n.l. stuk hout of ijzer, dat men op den spijker drukt). Vgl. d j a j.

TOENDJANG, luchtwortel; t e u m-p a t d j i'é h d j i h n j a n d o e a, t o e n d j a n g b a n g k a d j i-b ō h k e u t i l a m, als slaapplaats gebruikten die twee (n.l. het otterpaar) de luchtwortels van een b a n g k a-boom, (Plandō' Kantjé); t o e n d j a n g n g a, s e u k è, luchtwortes van den n g a-boom, van den pandan. M e u t o e n d j a n g, luchtwortels hebben.

TOENDJŌNG (Mal. t o e n-d j o e n g), e.s.v. lotus, (in deze beteekenis weinig gebr. en meer in hik., gew. wordt er onder verstaan:) eene naar de bloem van die lotussoort genoemde vierkante of ruitvormige en met bloemvormige figuren gevulde versiering van gouddraad (b.v. op het kruis of het uiteinde der pijpen van eene broek, op een baadje, in de hoeken of het midden van eene mat of van den hemel van een ledikant), of van goud (b.v. als broche gebruikt, of op het gevest of de scheede van een r e u n-t j ō n g); b o e n g ò n g t o e n-

@lonaliakbar

d j ō n g, lotusbloem, (of) t o e n d j ō n g-versiering, (zie i.v. b o e n g ò n g); r o e p a b a n b o e n g ò n g t o e n d j ō n g m e u ï h, t j a h j a p e u n g e u ï h k i l a t a n g è ë t a; b o e n g ò n g t i m ò h d i t e u n g ò h k o e l a m, i ë d i d a l a m m a d o e n a m a, zij geleek door haren glans en de schittering van haar lichaam eene gouden lotusbloem, die in een vijver van honig groeide, (Meudeuha'); t o e n d j ō n g b a d j è ë, e.s.v. ruitvormige gouden broche; t o e n d j ō n g b a d j è ë b o e n g ò n g p r i ë', zulk eene broche met loovertjes; t o e n d j ō n g b a d j è ë d o e a l a p é h, een uit twee lagen bestaande t.b.; t o e n d j ō n g b a d j è ë m e u r a n t é, een stel van drie door kettinkjes aan elkaar verbonden t.b.; b o e t o e n d j ō n g, zie i.v. b o e I. M e u t o e n d j ō n g, voorzien van eene t o e n d j ō n g-versiering; s i l o e e u ë m e u t o e n d j ō n g, eene broek met eene t o e n d j ō n g-versiering. P e u t o e n d j ō n g, van eene t o e n d j ō n g-versiering voorzien, zulk eene versiering aanbrengen.

TOENDŌ', buigen, neer-, vooroverbuigen (van het hoofd, den kop, den top, het lichaam), zich buigen, zich neer-, vooroverbuigen, zich onderwerpen; gebogen, neer-, voorovergebogen, onderworpen; l i m ò n g r i b è ë r a d j a n j a n g t a'l ō', k e u n a n d j i t o e n d ō' b a' r a d j a d i w a, vijf duizend vorsten zijn er, die aan den d i w a-vorst onderworpen zijn en het hoofd voor hem buigen, (Tjah Koebat); zie verder vbd. i.v. r o e *k* o e ë', s a l é n, s e u p ō', t e u k o e j, t j o e t, t o e m p a n g. M e u t o e n d ō', gebogen, neer-, voorovergebogen, onderworpen, (ook) = t o e n d ō' (verb.) met meerv. subject. P e u t o e n d ō', buigen, neer-, vooroverbuigen (transit.), onderwerpen. T e u t o e n d ō', gebogen, neer-, voorovergebogen, onderworpen; zie vbd. i.v. p e u n g i l a. Zie p e u n o e n d ō'.

TOENÈ, zie i.v. n è, en t o e III, en vbd. ook i.v. r a g a m.

*T*OENG-*T*OENG, zie *t* o e-*t* o e.

TOENGANG, koppig, stijfhoofdig, eigenzinnig, hardnekkig, halsstarrig, onbuigzaam, onverzettelijk, onwrikbaar, volhardend, (ook) doordringend (van een reuk); p e u ë b è ë d i s i n ò ë t o e n g a n g t h a t, wat is dat hier voor eene doordringende lucht; h a j g a t a p a k ò n t o e n g a n g t h a t, *h* a n t a p a t é h o e b é n a r i t g ò b, hé, gij daar, waarom zijt ge zoo koppig om niet naar de woorden van anderen te luisteren; g a t a M e u r e u d o e b i t t h a t t o e n g a n g, k r e u ë h t o e l e u ë n g r o e ë n g b a n d i b a k a, gij, lieden van M., zijt waarlijk erg koppig, gij hebt allen eene onbuigzame ruggegraat, (Malém Dagang); p a t a h k a j è ë d o e m g e u r e u p a n g, b o e k ò n t o e n g a n g M a l é m D i w a, de boomen braken (door de kogels getroffen) alsof ze horizontaal afgehouwen werden, maar M. D. was zeer onverzettelijk, (Malém Diwa); zie verder vbd. i.v. m o e *a*, s i ë II, s ò ë (onder

@lonaliakbar

meusòë), tjeubeuëh. Peutoengang dròë, zich koppig enz. gedragen of aanstellen.

TOENGARA, zie toenggara.

TOENGGAJ (Mal. toenggal), eenig, alleenstaand, op zich zelf staande, solitair, (ook) uniek, onvergelijkelijk, weergaloos; aneu', bawang, boej, gadjah, oekheuë toenggaj, zie onder het eerste woord; Tjoet Bén Oeròë beuhe toenggaj, hana sagaj ngiloe mata, Tj. B. Oe. was weergaloos dapper, zijne oogen kenden absoluut geen angst, (Noen Parisi).

TOENGGANG-TOENGGÉT, met het achterdeel op en neer gaande (van b.v. iem., die de seumajang verricht, van eene stampende prauw, van iem., die mank loopt, wijl het eene been korter is dan het andere), stampend (van eene vaartuig), (ook) schommelend (van een vaartuig), heen en weer of op en neer zwikkend, schots en scheef; toenggang-toenggét, mata hò la'én, zijn lichaam gaat op en neer (i.e. hij verricht de seumajang), maar zijne oogen zijn ergens anders heen gericht; djidja' toenggang-toenggét, hij zwikt op en neer bij het gaan; prahō toenggang-toenggét, de prauw stampt, (of) schommelt; kajèë toenggang-toenggét, pakòn *h*an ta'atō ba' gèt, het hout ligt schots en scheef, waarom leg je het niet netjes op elkaar. Zie poenggang-poenggét, toenggét.

TOENGGARA, ook toengara, (Mal. tenggara), zuidoosten, zuidoostelijk, zuidoost, zuidoostenwind, (zie vbd. i.v. ridjalōj, santeut, seumoeang); timoe toenggara, oostzuidoost; seulatan toenggara, zuidzuidoost.

TOENGGÈË, betaling (van eene schuld) eischen, invorderen, manen (om geld, tot betaling), aan-, inmanen; zie vbd. i.v. adeuëb, aneu', oengkab, oetang. Teumoenggèë, de handeling toenggèë verrichten; ha' teumoenggèë, het recht voor het manen, i.e. hetgeen men boven den prijs van iets eischt bij verkoop op crediet, (ook) belooning voor het innen van geld.

TOENGGÉNG, hellend houden (van b.v. eene kan, een pot, een kopje om te schenken), schenken, gieten, storten uit, uitschenken, uitgieten, uitstorten, (ook) vooroverhellen, zich vooroverbuigen; neutoenggéng geupét poebasah djaròë, neumakeuën djinòë oeròë ka djoela, giet water uit het watervat, maak uwe hand nat, en eet nu, want het is al laat op den dag, (Malém Diwa); habéh djisalén doem barang ri, radja kaphé toenggéng peutòë, aan allen gaf hij geschenken, de ongeloovige vorst stortte zijne kisten leeg, (Radja Bada); djibōh talòë ba' koepiah, na bè' reubah 'òh djitoenggéng, zijne muts heeft hij met een touw vastgemaakt, opdat ze niet (van zijn hoofd) afvalt, als hij zich vooroverbuigt, (Tambéh toedjōh bla-

@lonaliakbar

ïh); toenggéng boejōng, (eig. als eene hellend gehouden waterkruik met dikken buik, nauwen hals en wijden mond), van boven lang en smal, van beneden kort en dik, met een dikken buik; badan lōn leumbam toenggéng boejōng, leupi' meugoelōng boebébé raga, mijn lichaam is vet met een dikken buik, waarvan de plooien rollen vormen zoo groot als rotanballen, (Gadjah toedjōh oelèë). Meutoenggéng, hellend gehouden, geschonken enz. uit, uitgeschonken enz., vooroverhellend, voorovergebogen, met het achterdeel in de hoogte, opgewipt, ondersteboven gekeerd; dji'éh meutoenggéng, tjòt poenggōng lagèë goetèë, hij ligt met zijn achterdeel in de hoogte als eene luis; zie verder vbd. i.v. la'én (onder meula'én), tjintra. Peutoenggéng, laten toenggéng, meutoenggéng maken of doen zijn, (of) toenggéng met versterkte beteekenis. Teutoenggéng, = meutoenggéng (als toestand, plotseling of onopzettelijk). Teumoenggéng, de handeling toenggéng verrichten. Vgl. toenggét.

TOENGGÉT, opgewipt, in de hoogte, opwaarts (van het achterdeel, van de billen), wippend (met het achterdeel bij het loopen); djidja' toenggét poenggōng (of poenggōng toenggét), zij loopt met het achterste omhoog; toenggét poenggōng, poekòë meutjawat, zijn de billen (van eene vrouw) opgewipt, dan is haar schaamdeel (als door een tjawat) naar achteren opgetrokken. Meutoenggét, = toenggét. Peutoenggét, (het achterdeel) opwippen, omhoog doen gaan, met (het achterdeel) wippen; pakòn kapeutoenggét poenggōng, waarom wip je je achterdeel omhoog (bij het loopen); peutoenggét djalō, den achtersteven van eene kano opwippen, omhoog doen gaan. Zie toenggang-toenggét, toenggéng.

TOENGGŌJ (Mal. toenggoel), tronk, paal, vlaggestok, vaandelstok, (in hik.); zie vbd. i.v. ranggaïh.

TOENGIË, zie toehië.

TOENGKANG, of tōngkang, (Mal.-Chin. tongkang), e.s.v. Chineesche aak, (ook) e.s.v. los-, en laadprauw van Chineeschen oorsprong, (om de lading van en naar de schepen op de reede te brengen). Zie wangkang.

TOENGKAT, stok, staf (b.v. dien degene, die bij den Vrijdagsdienst de kōteubah voordraagt, in de hand houdt), wandelstok, wandelstaf, kruk, steun, stut, schoor, schraag; wordt ook wel als hulptelwoord gebruikt voor b.v. pieken, groote krissen; geudjō' bahri sabòh toengkat, oelèë djròh that oeké Djawa; djambangdji meuïh sarōng pira', doelang manda'dji soeasa,

@lonaliakbar

hij gaf hem eene lange bahri-kris, waarvan het gevest mooi op Javaansche wijze was bewerkt, het breede bovendeel van de scheede van goud was, het scheedeovertrek van zilver, de handbeschermer en de steelring van soeasa, (Noen Parisi); ō n toengkat ali, e.s.v. kruipplant, waarvan de bladeren in de kandji boeleuën poeasa worden gebruikt, (ook) de bladeren van die plant, (eig. staf van Ali); zie verder vbd. i.v. djeungki, lhab I, sandang, seumamboe, tatang. Meutoengkat, een stok hebben of gebruiken, als stok, steun gebruiken, tot steun hebben, steunen (intransit., ook fig.) bouwen, zich verlaten, vertrouwen op, vertrouwen stellen in, (verder) op een stok gelijkend; pakòn gata teukabō, *h*an tameutoengkat ba' Pòteu Alah, waarom zijt gij zoo trotsch, gij verlaat u niet op onzen Heer Allah; barangpeuë boeët tameung peulakoe, talakèë bantoe ba' Toehan Asa; tameutoengkat dilèë ba' Toehan, beurōh toean pakri njang hawa, bij al wat ge wilt doen moet gij de hulp van den Eenigen Heer inroepen; stel eerst uw vertrouwen in den Heer, opdat het door u beoogde doel bereikt zal worden, (Djoehan Meusapi); peudeuëng ba' bahō meutoengkat bahri, kawōïh ba' gaki indah roepa, met een zwaard over den schouder en met eene lange kris, en geschoeid met mooi schoeisel, (Noen Parisi); zie verder vbd. i.v. aléh, toedōng (sprkw.). Peutoengkat, steunen (transit.), stutten, schoren, schragen; tapeutoengkat titi njan, bè' patah, ge moet dat bruggetje stutten, ter voorkoming dat het breekt. Teunoengkat, steun, stut, schoor, schraag.

TOENGKEUË, zie teunoengkeuë.

TOENGKIË', oorvloed, die ziekte hebbende, (in eene enkele uitdrukking ook:) zeer, erg, in hooge mate, (vgl. toelòë); gloenjoeëng toengkië', loopend oor; masam toengkië', erg zuur; peudaïh toengkië', erg heet.

TOENGKŌJ, tros (van vruchten, zooals van de lansat, de boejōng), tuiltje, ruikertje (bloemen; 1 toengkōj, = 10 talòë), stel (juweelen); boengòng sitoengkōj, djeumpa lhèë talòë, boengòng lōn dja' blòë Geutapang doea, (ik wil hem geven) een tuiltje bloemen, waaronder drie ruikertjes djeumpa-bloemen, ik ben die gaan koopen te G.d., (sadati-vers; zie den hieraan voorafgaanden regel i.v. roeeuëng); lheuëh njan djitjò' tjeukam sanggōj, na sitoengkōj ngòn tjeumara, vervolgens nam zij een tjeukam sanggōj, een stel vormende met een (oelèë) tjeumara, (Malém Diwa); talakèë aneu' ajeuëm sanggōj, koebri sitoengkōj oelèë tjeumara, gij vroegt,

@lonaliakbar

mijn zoon, een haarsieraad, ik gaf u een stel met een o e l è ë t j e u m a r a, (Pòtjoet Moehamat). M e u t o e n g k ō j(-t o e n g k ō j), t o e n g k ō j's vormende, bij t o e n g k ō j's.

TOENGÒË, een stuk brandhout, een voor brandhout bestemd of geschikt stuk hout, een brandend of gedeeltelijk verbrand (nog of niet meer brandend) stuk hout, (ook) tronk; k e u p e u ë k a j è ë n j a n, — k e u t o e n g ò ë, waartoe dient dat hout, — tot brandhout; t o e n g ò ë a p o e j, brandhout, brandend of gedeeltelijk verbrand stuk hout, (zie vbd. i.v. p h o e'); zie verder vbd. i.v. k r a n g, p o e n t j i ë, r e u l a, s ò ë-g o e m ò ë. M e u t o e n g ò ë, brandhout hebben.

TOENJÈ, in hik. voor het rijm ook t o e n j ò ë, hevig, doordringend (van een geluid), oorverdoovend, tuitend, doof (van de ooren door lawaai), pijnlijk voor de ooren (van een onaangenaam of sterk geluid, ook fig. van onaangename woorden); *h*a n m è ë k o e l e u n g ò n a r i t d j i, t o e n j è g l o e n j o e ë n g, n j a n g k ò n-k ò n d j i k h e u n, ik kan zijne woorden niet aanhooren, mijne ooren doen er pijn van, hij zegt dingen, die niet gepast zijn; n i d é h s o e r a' n i n ò ë p i s o e r a', n j e u m m e u h a j a' l a m a d a r a; t o e n j è g l o e n j o e ë n g *h*a n d e u ï h t a m e u n g ò, n j e u m-n j e u m l e u n g ò m e u g e u m p a d ō n j a, beide partijen (van de in de lucht vechtende d j é n's) hieven een gejuich aan, dat het was alsof de lucht ervan daverde, de ooren erdoor verdoofd raakten, zoodat men niet duidelijk kon hooren, en de aarde beefde en schudde, (Tamim Ansa); p a k r i n g ò n t e u m p a t d j r ò h m e u d e u n è, r a t é b t o e n j è m o e g r é b 'i t j h a, het waren ook mooie en ruime plaatsen (in de moskeeën en m e u n a s a h's), en daverend klonken de r a t é b's in de avonduren na de m o e g r é b-, en de 'i t j h a-godsdienstoefening, (Banta Beuransah); s o e b i o e l a t h a t k e u t o e n j ò ë, l a d ō m d j i m ò ë p ò h n o e g a r a, de violen klonken oorverdoovend, sommige ervan klagend, terwijl er op pauken bij werd geslagen, (Malém Diwa); r e u d j a n g d j i t a n g k é h d e u n g ò n p r i s è, s o e a r a t o e n j è t o e d j ō h p e u s a n g g a, snel ving hij (den op hem afgeschoten pijl) met zijn schild op en het geluid van den slag was zoo doordringend, dat het zeven farsangen ver werd gehoord, (Diwa Akaïh); zie verder vbd. i.v. m è I, ō l i-ō l i, s i n g k é. P e u t o e n j è, t o e n j è maken of doen zijn; b è' k a p e u t o e n j è k è ë, k a h i l é k e u d é h, verdoof mijne ooren niet (met het lawaai dat je maakt), ga weg gindsheen.

TOENJEUM, zie i.v. n j e u m, en t o e III.

TOENJÒ', (met den vinger) wijzen, aan-, nawijzen, toonen, aantoonen, aanduiden, (het is niet h a r ō ï h, niet voegzaam, niet goed, om naar iem. of iets met den vinger te wijzen; kippen b.v. gaan dood,

@lonaliakbar

vruchten vallen van den boom af, voordat ze rijp zijn, padi verkwijnt, wanneer men er met den vinger naar wijst; men mag dit wel doen, wanneer men ze daarbij quasi telt en b.v. zegt s i p a d é, d o e a p a d é etc., aldus eene werkelijke telling verrichten b.v. van kippen, is echter ook niet h a r ō-ï h); s i t o e n j ò', eene span, met den wijsvinger gemeten, (= s i-d j e u n g k a j t e u l o e n j ò', zie i.v. d j e u n g k a j); ō n t o e-n j ò' l a n g è t, e.s.v. moerasplant met eetbare bladeren; t a t o e-n j ò' l ō n a t e u ë h d j a l a n, k e u r i l a'a n G a t a g e u m a, leid mij (o Heer) op den weg, die U welgevallig is, waarin Gij welbehagen schept, (Prang sabi); (zie verder vbd. i.v. o e p a t I); t o e n j ò'-m o e n j ò', naar elkander wijzen, elkander aanwijzen. M e u t o e n j ò', gewezen, aan-, nagewezen, enz.; m e u t o e-n j ò'(-t o e n j ò'), (ook) naar elkander wijzen, elkander aanwijzen. P e u t o e n j ò', = t o e n j ò' (verb.) met versterkte beteekenis en meer fig., wijzen, aanwijzen, aanduiden, toonen, laten zien, aantoonen, bewijzen; p e u t o e-n j ò' r è t, den weg wijzen; p e u-t o e n j ò' m o e k a, zijn gezicht laten zien, zich vertoonen, zich laten zien; p a k r i l ō n t o e-ë n g n j a *w* ò n g m e u k h e u-l o e', t a p e u t o e n j ò' t a b r i t a n d a, (de engel des doods vroeg aan den Heer:) in welk geval mag ik het leven van een mensch nemen, duid het aan, geef daarvoor een teeken, (Toedjōh kisah); d o e m g e u s a r é p e u-t o e n j ò' s a't i, p e u l e u m a h b r a n i d i n a b b e u g i n d a, allen lieten voor den vorst hunne bovennatuurlijke krachten en hunne dapperheid zien, (Diwa Akaïh); zie verder vbd. i.v. g a h, r e u g a m, r i (onder p e u r i), r i w a n g, s e u m ò n g. T e u-m o e n j ò', de handeling t o e-n j ò' verrichten. T e u n o e n j ò'. ook t e u l o e n j ò', s e u n o e-n j ò', s e u l o e n j ò', wijsvinger; e u n g k ō t d i l a'ō t m e u n g t a l e u n g ò g a h, s e u l o e n j ò' p a t a h l a m p i a l a, van zeevisch zult ge alleen den naam hooren (zult ge alleen hooren spreken), uw wijsvinger zal breken (bij het steken ervan) in het (zout-)vaatje, (Malém Diwa; uitdrukking van bescheidenheid voor: het eten, dat ik u voorzet, bestaat slechts uit droge rijst en zout; visch is er niet bij; i. pl. v. l a m p i a l a zegt men ook l a m t j a w a n s i r a, in het schoteltje met zout); zie verder vbd. i.v. d j a r ò ë, d j e u n g-k a j. P e u n o e n j ò', wijzer, aanwijzer, aanwijzing, vingerwijzing, (meer in hik.); k e u o e-r e u ë n g m ò'm i n d j a l a n n j a n g s e u n a n g, p e u n o e-n j ò' T o e h a n R a b ō n d j a l i, voor den geloovige is de juiste weg die naar de aanwijzing van den Heer, die verheven is, (Prang sabi).

TOENJÒË, zie t o e n j è.

TOENJOEM, bijvorm van t o e-n j e u m, zie aldaar.

TOENOE, uit zijn humeur, slecht geluimd, landerig (van boosheid, van verdriet, van zorgen), het land hebbende, verdrietig, geër-

@lonaliakbar

gerd, zich ergerende, kregelig, ontstemd, boos, wanhopig, in vertwijfeling; toenoe that até lōn oeròë njòë, aneu' sakét, gòbnjan hana, ik ben vandaag wanhopig, mijn kind is ziek, en hij (i.e. mijn man) is niet thuis; lōn doeë' pi toenoe lōn dòng pi toenoe, até lōn rindoe keu tjahi alam, of ik zit of ik sta, (zeide de prinses) ik voel mij verdrietig (of wanhopig), (want) mijn hart verlangt naar den vorst, (Goemba' Meuïh); di kaphé pi keunan djidoe, babah pintō doem djimeusa; toeanteu Ali teungòh toenoe, ban neu'eumpoe beukah doea, de ongeloovigen doken daarheen en verscholen zich achter de poort; onze heer A. was juist erg boos, en zoodra hij een slag op de poort gaf, brak deze in tweeën, (Radja Bada); zie verder vbd. i.v. moerō'. Peutoenoe, uit zijn humeur brengen, landerig maken, verdrietig stemmen, ergeren, ontstemmen, wanhopig maken.

TOENÒË (Mal. toenai), contant, gereed, direct, compleet, volledig, voldaan, vereffend, afgedaan, geëindigd; pèng toenòë, contant geld, contanten; seumajang toenòë, direct, i.e. binnen den daarvoor vastgestelden tijd, verrichte seumajang, een seumajang direct verrichten, niet uitstellen; habib meulakèë simalam beungòh, oeròë soebòh eumpang meu'asòë; radjōt peunòh baloeëm arat, ban njang babat oetang toenòë; abéh djlaih oetang habib 'Adjajeuë sidròë, de habib bad mi, Toehankoe Rabi baden geheelen nacht, en toen het ochtend was, waren de eumpang's gevuld, de radjōt's vol, en de baloeëm's propvol, zoodat zijne diverse schulden afgedaan konden worden; al de schulden van habib 'A. werden vereffend, doordat de Heer zelf ze betaalde, (Tambéh toedjōh blaïh); ja Toehankoe djinòë pakri, peuë oelōn bri keu oereuëng binòë; 'òh djilakèë peuë oelōn bri, keureuna djandji pi ka toenòë, o Heer, hoe moet het nu, wat moet ik aan mijne vrouw geven; als zij er om vraagt, wat moet ik haar geven, want de termijn van de belofte, die ik haar gedaan heb, is nu geëindigd, (Tambéh toedjōh blaïh); sireutōïh peuët blaïh deungòn toenòë, pa'idah djinòë mèë takira; sireutōïh peuët blaïh neupeutrōn soerat, keu Moehamat pangoelèë kita, honderd en veertien (letters) in totaal (telt de patihah tot zoover), aan het nut (den zin) ervan moet ge nu denken; honderd en veertien soerat's (n.l.) heeft Hij (Allah) aan M., onzen voorganger, geopenbaard, (Akeubarō Karim); njòënasabòh pantōn Atjèh, lapaj sarèh ma'natoenòë, hieronder volgt een Atjèhsche pantōn, waar-

@lonaliakbar

van de bewoordingen duidelijk zijn en de beteekenis volledig en direct is (te begrijpen), (Akeubarō Karim). Peutoenòë, contant betalen, direct doen, volledig maken, voldoen aan; tapeutoenòë taseumajang ladjoe, verricht de seumajang direct (nu de tijd daarvoor aangebroken is).

TOENÒNG, bovenland, binnenland, bovenloop (van eene rivier); bovenlandsch, binnenlandsch, bovenstrooms, stroomopwaarts, (ook, eig. van Groot-Atjèh uit gerekend:) zuiden, zuid, zuidelijk; toenòng Atjèh, Pidië, Meulabōh, de boven-, binnenlanden van Groot-Atjèh, van Pidië, van Meulabōh; oereuëng toenòng, bovenlander, (geldt als minder beschaafd, doch als dapper en in het bezit van allerlei tooverwetenschappen; zie vbd. i.v. naħò); aneu' toenòng kroeëng, een zoon van den bovenloop der rivier, (bijnaam van dappere lieden); lahé takalòn aneu' toenòng kroeëng, njang geuta' di roeëng keudji nama, duidelijk kan men aan zijn uiterlijk zien, dat hij (n.l. de Atjèher) een zoon van den bovenloop der rivier is, waar als eerloos geldt wie een houw op den rug (d.w.z. op de vlucht) krijgt, (Tadeukiratō rakidin; zie de hierop volgende regels i.v. malèë); pantang dalém ba' lōn ploeëng-ploeëng, aneu' toenòng kroeëng goena biasa, verzegd is het, broeder, dat ik zou vluchten, (ik ben) een zoon van den bovenloop der rivier, bedreven en ervaren (in den strijd), (sadati-vers); angèn toenòng, landwind, zuidenwind, (zie vbd. i.v. djan onder meudjan); zie verder vbd. i.v. barōh, loengkië', oela', rawatoe II, rèt I, roepa, samat, sambé I, wa III. Meutoenòng, op een bovenlander, bovenlandsch gelijken; meutoenòng that roepadji, tapi djih aneu' banda, hij ziet er erg als een bovenlander uit, maar hij is van steedsche afkomst; djimarit meutoenòng, hij spreekt als een bovenlander.

TOENTOEËN, zie toetoeën.

TOENTOET, (Mal. id.), streven naar, nastreven, najagen, trachten te verkrijgen of te bereiken, eischen, opeischen, opvorderen (van b.v. eene schuld), ijveren voor, zich toeleggen op (b.v. de wetenschap); toentoet bila, zie i.v. bila en vbd. i.v. loelōïh; toentoet èleumèë, zie i.v. èleumèë en vbd. i.v. hareutòë, taré'; toentoet akirat, t. dōnja, doeleinden in het hiernamaals, op deze wereld najagen, voor de andere, voor deze wereld leven; beutatèëbat doemba' Alah, ħanpa'idah toentoet dōnja, bekeert u allen tot Allah, het heeft geen nut om (alleen) voor deze wereld te leven, (Poetròë Peukisōn); toentoet meunalèë, wraak trachten te nemen, trachten zich genoegdoening te verschaffen voor aangedanen smaad; toentoet peusaka, eene erfenis,

@lonaliakbar

zijn aandeel daarin opvorderen; toentoet raseuki, eene broodwinning zoeken, den kost trachten te verdienen, (zie vbd. i.v. lawala); toentoet-moentoet, allerlei nastreven, op elkander wraak trachten te nemen, over en weer wraak zoeken; peuë geutoentoet, toean, ba' geutanjòë. peuë kheunda' dròë pòteu radja, (het opgeroepen volk vroeg:) wat wordt er van ons geëischt, heer, wat wenscht onze vorst, (Pòtjoet Moehamat); zie verder vbd. i.v. tiga. Meutoentoet(-toentoet), op elkander wraak trachten te nemen, over en weer wraak zoeken. Meunoentoet, (Mal. menoentoet), de handeling toentoet verrichten, inz. zich op de een of andere wetenschap toeleggen, studeeren, (vaak in hik.); zie vbd. i.v. gigèh, linteuëng, meureudéka, tawadjōh.

TOEÒ, zie toewò.

TOE'ÒB, bol, bolrond (van het gezicht, ook van het lichaam), erg dik, kort en dik; 'òh toe'òb dji saré, teumbōn that, hij is heelemaal bolrond, zoo dik is hij. Meutoe'òb, bol, opgeblazen (van het gezicht bij b.v. boosheid, norsch met gesloten mond); wa'-tèë beungèh djih meutoe'òb moeka, als hij boos is, ziet hij er opgeblazen uit, (kijkt hij norsch met gesloten mond). Peutoe'òb dròë, zich bol maken, zwijgend boos en norsch kijken, pruilen.

TOE'ÒH, zie i.v. 'òh, en toe III, en vbd. ook i.v. tjeungòm, trōïh, wareuta.

TOEPAH I (Arab. toeffâḥ), appel, appelboom, (vaak wordt er echter onder verstaan:) eene manggasoort, (in hik.); sigala kajèë njang geupadjōh, neu'eu djròh-djròh doem geupoela; meusé mamplam mantjang toepah, that barōlah ba' seureuba, allerlei planten met eetbare vruchten zag hij daar heel mooi geplant, zooals mamplam's, mantjang's en toepah's (manggasoorten), en heel veel seureuba-boomen, (Banta Beuransah).

TOEPAH II (Arab. Toeḥfah), of kitab Toepah, naam van den meest gezaghebbenden Sjâfi-'itischen wetscommentaar, (geschreven door Ibn Ḥadjar, gest. 1567 n. Chr.).

TOEPAT, zie i.v. pat, en toe III.

TOEPÈ, eekhoorn; toepè Malém Diwa, eene groote soort eekhoorn, zwart met witten buik, (aldus genoemd naar den eekhoorn, die in het verhaal van Malém Diwa door dezen werd losgekocht van hen, die het dier wilde dooden, en vervolgens uit dankbaarheid hem trouw betoonde); tjahwat toepè, zie i.v. tjahwat; bòh toepè, zie i.v. beudé I; sitoepè, klampen aan b.v. den mast of den wand van een schip om er tegen op te kunnen klimmen, aan eene deur of venster om den grendel erin te schuiven; zie verder vbd. van toepè i.v. moerè (sprkw.),

@lonaliakbar

p ō n g. Zie k e u t j o e b ō n g II, m e u l o e ë'.

TOEPÈNG (Mal.-Jav. t o p è n g), masker, mom, maskerspel. Zie k e u t o e p è n g.

TOEPEUË, zie i.v. p e u ë, en t o e III, en vbd. ook i.v. l a r a b, r e u ë h-m a r e u ë h, en van t e u n o e p e u ë i.v. r a b o e ë-t o e ë.

TOEPHEUN, ook t ō h p e u n, (Arab. ṭ œ f â n), zondvloed, orkaan, storm, stormwind; t o e p h e u n n a b i *N* ò h, de zondvloed ten tijde van Noach; zie verder vbd. i.v. h i r e u n, *k r è-k r* ò, m b ō ï h, p a n t j a w a r e u n a, r e u ë n-m a r e u ë n, r e u j ō h, s a l e u ë m, s e u n ò m, t ō n g I.

TOEPIËB, babbelziek, praatzuchtig, flapuit; zie vbd. i.v. g i g ò ë. P e u t o e p i ë b d r ò ë, zich babbelziek gedragen of aanstellen, als een flapuit doen.

TOEPÒ, zie i.v. p o I, en t o e III.

TOEPÒNG, ook t j o e p ò n g, k e u t o e p ò n g, t o e *p* ò n g, t j o e *p* ò n g, lel (van het oor), oorlel (ook van hoenders); t o e p ò n g g l o e n j o e ë n g, id.; zie vbd. i.v. s a II, t e u m è ë, t j a w a t I.

TOE*P*ÒNG, zie t o e p ò n g.

TOERA' I, ook d o e r a', (Arab. d a u r a q), aarden waterkruik met een oor en een langen hals, (ook) waterkaraf in het algem.; t o e r a' i ë, id.

TOERA' II, e.s.v. visch, die zoowel in zoet als in zoutwater leeft; t o e r a' s i s é', eene in zoutwater levende soort t o e r a', die als m e u d j é n geldt, des nachts phosphoresceeren kan, en den aanstaanden dood voorspelt van dengene, die hem ziet phosphoresceeren.

TOERAB, metselen, pleisteren, van metselwerk voorzien, bemetselen, bepleisteren, bemuren, ommuren, plaveien; metselwerk; zie vbd. i.v. m a n ò ë, m a r a, M e u r a'-s a, r o e n t ō h. M e u t o e r a b, gemetseld, voorzien van metselwerk, bemetseld, enz.; zie vbd. i.v. m o e n d j é n g, s i l a n. P e u t o e r a b, laten t o e r a b, of t o e r a b met versterkte beteekenis. T e u m o e r a b, de handeling t o e r a b verrichten, metselwerk verrichten, metselwerk aanbrengen; zie vbd. i.v. s e u r i g a b. T e u n o e r a b, ook s e u n o e r a b, de handeling t o e r a b, de wijze of het resultaat ervan, het middel ervoor, metsel-, pleisterwerk, plaveisel, muur, ommuring; d j i b ō h r e u n j e u n d j i'é' t e u n o e r a b, d j i m e u n g l o e m p a t o e l o e a k o e t a, zij plaatsten eene ladder tegen den muur om er op te klimmen, en naar buiten de vesting te springen, (Noen Parisi); zie verder vbd. i.v. a m p l a ï h, p i p è t.

TOERÉ, bijvorm van t o e r i, zie aldaar.

TOEREUË', spoelkoker (waarin de weefspoel, s e u n o e r i ë n g, waarop de inslagdraad wordt gewonden, wordt gestoken, gew. vervaardigd van de bamboesoort i g e u ë h, aan één einde gesloten en met hars bedekt, en in den wand voorzien van een gaatje tot doorlating van den draad), (ook) het geheel van spoel en spoelkoker, schietspoel;

@lonaliakbar

srōng toereuë', de schietspoel, den inslagdraad insteken; trōïh lam oeteuën neudoeë' si'at, idja neulipat sigra-sigra; pasòë lamtoereuë' bōh lamboelōh, neupeudjeuët sabòh hékeumat dōnja, in het bosch gekomen ging hij (n.l. Malém Diwa) een oogenblik zitten, vouwde snel het (weggenomen) kleed (van de badende hemelprinses Boensoe) op, stak het in een spoelkoker, deed dien in een bamboe en maakte er door zijne toovermacht iets wonderbaarlijks van, (n.l. visschen), (Malém Diwa); nòïh toereuë', zie i.v. nòïh; zie verder vbd. i.v. preuë'. Meutoereuë', een spoelkoker hebben, met een spoelkoker.

TOERI, zie i.v. ri en toe III, en vbd. ook i.v. tjeunana, toendja'.

TOERÒ', e.s.v. zeevisch.

TOEROEBŌ', zie teuroebō'.

TOEROEBŌÏH, zie teureubōïh.

TOEROEÏH (Mal. toeroes), rechtop staand hout aan den achtersteven van een sampan, waaraan het roer wordt vastgemaakt, en waaromheen men, bij een sampan poekat, het trektouw van het sleepnet slaat, (ook wel als Mal. toeroes) rechtop staande staak om b.v. een boom aan vast te binden; neudoeë' toeroeïh, de plank, waarop de toeroeïh van een sampan rust.

TOEROEKI, of Troeki, (Arab. Toerkî), Turk, Turksch, Turkije; zie vbd. i.v. kawōm, koepiah, peudeuëng, tabi'at, troeëng. Zie Éseutambōj, Rōm I.

TOEROEPŌNG, zie teuroepōng.

TOEROESI, of troesi, (Tam. turuçi), kopervitriool, (wordt tegen huidziekten gebezigd).

TOEROESŌ, zie teuroesō.

TOERŌN (Mal. toeroen), op elkander volgen, afstammen (zie vbd. i.v. kawōm), (ook) puntig uitloopen, spits toeloopen; opeenvolging, afstamming, herkomst; aneu' djaròë bangòn loelōn, oedjōng toerōn boengòng djeumpa, hare vingers geleken zijdecocons en liepen puntig uit als djeumpa-bloemen, (Malém Diwa); atō toerōn, en meu'atō toerōn, zie i.v. atō, en vbd. ook resp. i.v. meusapé, en nalam; toerōn-moerōn, in hik. ook naar het Mal. toerōn-teumoerōn, en toerōn-meunoerōn, van geslacht tot geslacht (overgegaan, overgeleverd, overgeërfd); meungnjò proemòh teungkoe kali, djimeung soephi njang sampōreuna; ba' mèë djibeuët kitab ba' lōn, toerōn-moerōn ba' panita, indien de vrouw van den kali zich op de ware mystiek wil toeleggen, moet zij bij mij de boeken bestudeeren, die door eene reeks van geleerden zijn overgeleverd, (Noen Parisi; zie verder vbd. i.v. peunjakét, teureudjōn). Meutoerōn, opeenvolgend, in volgorde, gerang-

@lonaliakbar

schikt, geregeld, geordend, vloeiend (van b.v. verzen), rhythmisch, harmonisch, puntig uitloopend, spits toeloopend; neu'eu boelèë gèt meutoerōn, djampoe si'ōn-ōn poedòë meutia, zij zag de veeren (van den wondervogel) mooi geordend, elke veer vermengd met edelsteenen en parelen, (Tjah Koebat); djidjaweuëb narit deungòn pantōn, gèt meurōn taleungò haba, hij antwoordde op mijne vragen met pantōn's, die bij het aanhooren erg mooi vloeiden, (Tjah Koebat); zie verder vbd. i.v. leumòh. Zie trōn.

TOERŌT, volgen, opvolgen, gevolg geven aan, gehoorzamen, toegeven aan, zich voegen naar, navolgen, nadoen, meedoen, gelijken op, overeenkomen met; volgens, overeenkomstig; lōn toerōt ban kheun dròëneu, ik volg op wat ge zegt, ik zal uw raad opvolgen; toeankoe that neutoerōt nabsoe, wa'siët teungkoe doem neuloepa, gij geeft, heer, te veel aan uwe hartstochten toe, gij zijt al wat de teungkoe u op het hart gedrukt heeft, vergeten, (Noen Parisi); meung sigeutoe hana oebah, neutoerōt ajah boeda' barō na, er was geen greintje verschil, het pas geboren kind leek precies op zijn vader, (Diwa Akaïh); angèn toerōt, zie i.v. angèn; toerōt adat *h*an djeuët, toerōt hoekōm djeuët, volgens de adat mag het niet, volgens de (Moh.) wet wel; zie verder vbd. i.v. linteuëng, pigò, reusam (sprkw.), sia II, sreuëng (sprkw.). Meutoerōt, gevolgd, opgevolgd, enz.; overeenkomstig, volgens; de handeling toerōt verrichten; meutoerōt(-toerōt), in hik. ook meuteutoerōt, achtereen-, opeenvolgend, achter elkander, achtereenvolgens, aanhoudend; boeët meungnjò meutoerōt nabsoe, meuhat binasa, als men, aan zijne driften toegevende, handelt, gaat men zeker te gronde; zie verder vbd. i.v. goempita, krawat, loepōt, pajoe, poendjōt. Peutoerōt, = toerōt (verb.) met versterkte beteekenis; peutoerōt até, het hart, de neiging van zijn hart volgen, (gew. gezegd van iem., die uit wanhoop iets doet); peutoerōt até, maté, peutoerōt langkah, leupaïh, volgt men (in wanhoop) de neiging van zijn hart (doet men wanhoopsdaden), dan gaat men (ten slotte) den dood in, volgt men zijne schreden, dan raakt men ver weg (raakt men aan het zwerven), (sprkw.); paléng moekadji keulakòë, njang djeuët djibòïh dròë peutoerōt até, doordat zij zich van haar man afgewend heeft, is hij weggegaan, de neiging van zijn hart volgende, (Hik. Rantò); peutoerōt nabsoe, aan zijne driften, hartstochten toegeven; teukoe neusoerōt *h*an é' neutheun lé, landja oe glé peukòh lam rimba;

@lonaliakbar

di kaphé djiprang djipeutoerōt, habéh djitōt gampōng Lam Seuninja, de teukoe week terug, hij kon (den strijd) niet meer volhouden, en ging naar het gebergte, den weg door het woud nemende; de ongeloovigen vochten hartstochtelijk door en staken de geheele kampoeng L. S. in brand, (Prang Gōmpeuni); zie verder vbd. i.v. moeròë. Teumoerōt, de handeling toerōt verrichten. Zie noerōt.

TOESÒË, zie i.v. sòë, en toe III, en vbd. ook i.v. palòë.

TOET, ook teut, uitroep, waarmede men een karbouw, koe of varken wegjaagt; wordt ook gebezigd tegen iem., die men als een varken wegjaagt en tegen een kind, dat iets verkeerd doet; toet keudéh, voort, gindsheen; toet teu haj, ga weg, jij daar; toet, haj, pakòn meunan, bingòng that, (tot een kind:) neen, hé, waarom doe je het zoo, wat raak je gauw in de war; aneu' hana djitoepeuë toet, een kind, dat nog niet weet wat toet beteekent, dat van toeten noch blazen weet. Meutoet, dien uitroep uiten, toet zeggen, dat geluid maken; peuë soe meutoet djéh, wat is het daar ginds voor een toet-geluid. Peutoet, toet zeggen tegen, met dien uitroep wegjagen; peuë kèë boej kapeutoet, ben ik soms een varken, dat je toet tegen mij zegt, mij met toet wegjaagt.

TOETÈT, zie toetòt.

TOETŌ, het gesprokene, woorden, uiting, mededeeling, gepraat, spraak, taal; (ook) uiten, zeggen, uitbrengen; peuënjangmeulintaïh dalam até, neutoetō lé pòteu radja, wat in zijn hart opkwam, uitte de vorst (in zijn verdriet), (Tjintaboehan); toetō binatang tjitjém teureubang, doem sibarang neuthèë ma'na, van de spraak der dieren en der vogels, van alles weet hij de beteekenis, (Meudeuha'); zie verder vbd. i.v. mòseutahé, oemòm, 'òh (onder sa'òh), patōt, pitjét, poerò, seu'ōt, singké, timang (onder meutimang). Meutoetō, spreken, praten; zie vbd. i.v. haraïh I (onder meuharaïh), iblih, linteuëng, moe'alam, pat (onder meusapat), pò I, radja (onder meuradja), sarat I, saréng, simbō, soekèë. Peutoetō, zeggen, uiten, vertellen.

TOETÒ', zie tjoetò'.

TOETŌ'-KEUTAMPI, zie tō'-keutampi.

TOETŌB, deksel; zie vbd. i.v. khōb, toembi. Meutoetōb, met een deksel, voorzien van een deksel; zie vbd. i.v. raga. Zie tōb I.

TOETOEË, brug, bruggetje, vlonder, (in deze beteekenissen meer Pedirsch en Toenòngsch, zie vbd. i.v. loeaïh), (verder) katoenen heiningen, die men bij de begrafenis van een familielid van een oelèëbalang of iemand van dien stand aan staken spant ter weerszijden van den weg, dien de lijk-

@lonaliakbar

stoet zal volgen, van de trap van het huis af tot een eindweegs buiten de gampōng, en die bij het zich in beweging zetten van den stoet de gampōngbevolking gaande weg in stukken van 4 h a ï h scheurt, waarin die lange lappen door kleine scheuren zijn verdeeld. Zie t i t i.

TOETOEËN, ook t o e n t o e ë n, de kleine vruchtjes aan het uiteinde van een tros (m o e) pisang, (zie ook i.v. m o e II), (op de Westkust ook fig.) jongste kind, laatstgeborene; a n e u' t o e(n)-t o e ë n, jongste kind.

TOETÒH, zie i.v. t ò h, en t o e III.

TOETŌNG, brandend (van b.v. de zon, den dag, heete spijs), verbrandend, verzengend, verschroeiend, heet, warm, (ook) gebrand, verbrand, afgebrand, verzengd verschroeid, in brand staande, zich brandend, het warm hebbende, van de hitte te lijden hebbende; o e r ò ë n j ò ë t o e t ō n g t h a t, het is vandaag erg warm; l e r o e m ò h n j a n g t o e t ō n g, er zijn veel huizen afgebrand; t e u'i n g a t k e u n ò ë a t é p e u-d é h, t e u'i n g a t k e u d é h a t é l o e k a; b a n d o e a h ò a t é t o e t ō n g, m e u g e u g o e-l ō n g n g ò n i ë m a t a, dacht hij in deze richting, dan kreeg hij een brandend gevoel in het hart, dacht hij in gene richting, dan kreeg hij het gevoel van eene wonde in het hart; in beide richtingen (denkende) werd zijn hart (telkens) verschroeid, en zijne tranen rolden aanhoudend neer, (Banta Ahmat); zie verder vbd. i.v. a w e u ë' (sprkw.), b l a h (onder m e u s i b l a h), h o e-g ō b, k a s a m b ō n, k l e u ë n g, k ò h (onder p e u k ò h), l a'ō t (sprkw.), l i n d ō n g I, l o e-r ō n g, m a t I, p a j ō n g, p h o e', p ō t I, p r ō ï h, r a m b o e j, r e u l o e j (onder p e u r e u-l o e j), r e u n ò n g (sprkw.), r o e b e u ë n g, s é's a, s e u l e u-p ō n g, s i d j o e ë', s o e p a', t a m p a ï h, t j e u n g è h, t ō n g I. P e u t o e t ō n g, t o e t ō n g maken of doen zijn, branden, af-, verbranden, verzengen, verschroeien, in brand steken; p e u-t o e t ō n g r o e m ò h g ò b, het huis van een ander in brand steken.

TOETÒT, dial. t o e t è t, in de war (van b.v. zenuwachtigheid), in verwarring, verward, uit den pas gerakend of geraakt; t o e t ò t g a k i b a' d j i d j a', b a' d j i-n a r i, hij raakt in zijne passen verward bij het loopen, bij het dansen; t o e t ò t d i l ō n *h* a n d j e u ë t l ō n p e u g a h, ik ben in de war, ik kan het niet zeggen; é' t o e t ò t t e u s a r é, g e u m a r i t l e t h a t, het is om in de war te raken, zooveel spreekt hij. M e u t o e t ò t, = t o e t ò t; é' m e u t o e t ò t t e u, het is om in de war te raken. P e u t o e t ò t, in de war enz. brengen.

TOEWADJEUHIA, zie t o e a-d j e u h i a.

TOEWI, of t o e i, diepte, kolk (in eene rivier, waar visschen, krokodillen zich plegen op te houden), draaikolk, maalstroom; n a-r i t g a t a l a g è ë è' l a m t o e-w i, m e u r i w a n g-r i w a n g (of

@lonaliakbar

meugisa-gisa), uwe woorden zijn als drek in een draaikolk, ze komen telkens op hetzelfde punt terug; zie verder vbd. i.v. ta'wi (onder meuta'wi), toeba I. Meutoewi, eene diepte enz. hebbende.

TOEWI', of toei', kamgaren; idja toewi', id.

TOEWIH, zie toeih.

TOEWÒ, of toeò, vergeten, vergeten zijn, (wordt echter, behalve in hik., niet als verbum geconstrueerd), vergetende, niet denkende, niet indachtig; lōn ka toewò, ik ben, heb het vergeten; lōn toewò doem geutoeëb, ik ben, heb het absoluut vergeten, (eig. alsof het potdicht gemaakt is); lōn toewò lōn ba kitab, ik heb vergeten een kitab mee te brengen; pakòn toewò gata keu tjèëdara, waarom zijt ge uwe broeders vergeten, denkt ge niet aan uwe broeders; beuta'ingat wahé adòë, bè'keu toewò keu soerōh Rabi, weest er indachtig aan, o broeders, vergeet den last van den Heer niet, (Prang sabi); zie verder vbd. i.v. sarab, seudò. Peutoewò, doen vergeten, (ook) vergeten met versterkte beteekenis, opzettelijk vergeten; peutoewò dròë, opzettelijk vergeten; tjit tapeutoewò dròëteu, ge hebt het maar opzettelijk vergeten; sabòh seumajang djipeutoewò, kòn ngòn 'oedò djisadja-sadja; 'òh djan maté *h*an lé tjahdat, lagi geusoerat djih tjilaka, één keer had hij opzettelijk vergeten de seumajang te verrichten, niet wegens eene geldige verontschuldiging (had hij het nagelaten), maar met opzet, en toen hij op sterven lag, kon hij de geloofsbelijdenis niet meer opzeggen, en bovendien werd hij tot rampzaligheid verdoemd, (Tambéh toedjōh blaïh). Teumoewò, of toemoewò, iets vergeten hebbende of vergeten zijnde, vergeetachtig; lōn na teumoewò di peukan, ik heb iets op de markt vergeten; bè' kamat bahō siblah, teumoewòkoe, pak mij niet bij één schouder, ik word er vergeetachtig door, (aldus volgens het volksgeloof). Teunoewò (weinig gebr.), het vergeten, wat vergeten is.

TŌH, loozen, uit het lichaam verwijderen, ontlasten, (ook) vallen (van den regen); tōh aneu', jongen werpen, (ook van een mensch, doch grof:) een kind baren; tōh bòh, een ei of eieren leggen, kuit schieten, (zie vbd. i.v. lisi, sareuë', seutèt onder seumeutèt, sò' I); tōh è', uitwerpselen loozen, zijn gevoeg doen, (zie ook i.v. è', en vbd. i.v. djeudjaïh, tinggōng, tiōng, treut I); tōh geuntōt, een wind laten, (zie i.v. geuntōt); tōh 'ië', zie i.v. 'ië'; tōh peuëng, zie i.v. peuëng; djitōh oedjeuën het regent, (zie ook vbd. i.v. keunòng, talòë onder meutalòë, tat-tat). Peutōh, laten tōh; zie vbd. i.v. reumbang.

@lonaliakbar

TÒH, (vragend vnw., gebezigd bij het vragen naar eene persoon of zaak, ook naar eene plaats, die bekend of bepaald is, of uit een bekend of bepaald gedacht aantal:) welk, welke, wie, wat, waar, (wordt verder ook gebezigd als bepaling aankondigend en tevens betrekkelijk vnw.); tòh (of njang tòh) koe gata, welke is uw vader; tòh njang gèt, welke (van deze twee of meer zaken) is de beste, wat is het best (om te doen); tòh bitjara, wat raad, wat te doen; wa'tèë tòh, welke tijd, op welken tijd; tòh gampōngteu, waar is uw dorp; tòh-tòh takeumeung tjò', tatjò'keu, welke ge nemen wilt, neem die maar; baranggatòh, onverschillig welke, wie, wat of waar, welke enz. ook; zie verder vbd. i.v. daroeët, imeum, pat, pòh, randè, rèt I, ri (onder peuri), roengga I, roengkhé, salèh I, sarab, seutèt (onder peuseutèt), thèë, tjatjang, toelō', toempō', toempōh (onder teunoempōh). Meutòh, bepaald of bekend welke, wie, wat of waar; ba' meutòh areuta lōn, ba' meutòh areuta gata, laat het vaststaan wat van mij en wat van u is, laten we uiteenhouden wat van mij en wat van u is; hana meutòh-tòh inòng tameukawén, gij trouwt zoo maar met eene vrouw, van wie u niet bekend is wie zij is, zoo maar met de eerste de beste vrouw. Peutòh, bekend maken of bepalen welke, wie, wat of waar; tjoeba tapeutòh lé gata pat roemòh teungkoe, wijs eens aan waar het huis van den teungkoe staat. Toetòh, weten welke, wie, wat of waar; hana lōn toetòh peugah, ik kan niet zeggen welke (wie, wat of waar). Vgl. siri I.

TÒHIT, zie tèëhit.

TŌHMAH, ook tōmah, tōma, tōhmat, (Arab. toehmah), verdenking, betichting, belastering, laster, (ook) ruzie, twist; (verder) verdenken, betichten, belasteren, kwaad spreken van; oelōn boeët hana sapeuë, ka djitōhmah ateuëh oelōn, ik heb niets gedaan en men heeft mij verdacht; oelōn ka keunòng tōhmah, ik ben door verdenking, laster getroffen; keuloesa njan ka djeuët keutōhmah, om dat ding is er ruzie ontstaan; zie verder vbd. i.v. ngeurén. Meutōhmah, verdacht, beticht, belasterd, (ook) elkander verdenken, enz., met elkander of met een ander ruzie hebben, twisten; pakòn tameutōhmah ngòn gòb njan boenòë, waarom twisttet ge zooeven met dien man. Peutōhmah, laten tōhmah, of tōhmah (verb.) met versterkte beteekenis.

TŌHMAT, zie tōhmah.

TŌHPEUN, zie toepheun.

TŌJ, de door de stijlen heen stekende dwarsondersloven van een Atjèhsch huis; bladéh rō' geugeumampōj, blanòë tōj geusréng soetra; na taleungòteungkoedjeu-

@lonaliakbar

malōj, lōn ikat ka'ōj beureudjang teuka, aan den anderen kant van de langsondersloven is men bezig zijde op te winden, aan dezen kant van de dwarsondersloven is men bezig zijde te draaien; luister, geëerbiedigde teungkoe, ik heb eene gelofte gedaan, opdat ge spoedig (terug) mocht komen, (Malém Diwa; een, met kleine variaties, algem. bekende welkomstpantōn van eene vrouw tot haren echtgenoot bij diens terugkeer van b.v. eene verre reis); zie verder vbd. i.v. gōj, habeusah, sahbat (sprkw.).

TòJBAH (Arab. ṭajjibah); kalimah tòjbah, de Moh. geloofsbelijdenis, (eig. het heerlijke woord; zie verder i.v. kalimah, en tjahdat); Nabi joeë seuboet kalimah tòjbah, la-élaha-élalah neujoeë batja, de Profeet liet hem de Moh. geloofsbelijdenis uitspreken, liet hem opzeggen de woorden er is geen god dan Allah, (Tambéh toedjōh blaïh); la-élaha-élalah, kalimah tòjbah oebat dèësa, er is geen god dan Allah, de geloosbelijdenis is medicijn tegen zonde, (Meudeuha'); zie verder vbd. i.v. até.

TòJPADA, zie sròëpada.

TōKÉ, Chineesche baas, aanspreekwoord tot volbloed-Chineezen; zie vbd. i.v. toean. Vgl. baba, tjé' III.

TòKIT, zie ta'kit.

TòM, ooit, weleens; na tòm tadja' gata oe gampōng njan, zijt ge wel eens in dat dorp geweest; *h*an (of hana) tòm, nooit, nog nooit; *h*an tòm tan, immer, steeds, (ook wel) versterking van *h*an tòm, (zie vbd. i.v. saweuë); *h*an tòm sitòm, versterking van *h*an tòm; *h*an tòm sitòm na djidja' keunòë, hij komt hier nooit; keureuna sabab oedéb doea seun, *h*an tòm djameun taleungòna; njan keubarō katakalòn, *h*an tòm sitòm tangiëng roepa, want zij (n.l. Radén Meuntròë en Tjintaboehan) leefden voor den tweeden keer (waren uit den dood herrezen), nog nooit had men van zoo iets gehoord; toen pas zag men het, nog nooit had men zoo iets gezien, (Tjintaboehan); zie verder vbd. van tòm i.v. pageuë, paleuët I, tjoetjò', en van *h*an (of hana) tòm o.a. i.v. itam, lakoe, mita (sprkw.), palòë, rika, tanjòng, teumèë (onder teuneumèë), tjaba', tjeumoeroe.

TōMA, zie tōhmah.

TōMAH, zie tōhmah.

TòMPÈ', portemonnaie van Europ. model.

TōNG I, stooten (met de horens, met het hoofd), (ook) op iem. of iets afstormen, afrennen, voortstormen, voortrennen (eig. met voorovergebogen kop of hoofd); koedjō' batjoet treu' poetjō' djagōng, kasoerōt katōng kaleukang kaba, (tot een vechtstier gezegd:) ik zal je ook nog wat maïsspruitjes geven, ga (in het

@lonaliakbar

gevecht) achteruit, stoot, ruk (de horens van je tegenstander) los en neem (ze) mee, (Hik. Leumò); neutië' peudeuëng ka neutadjō, neutōng ladjoe neudròb neuwa, hij wierp zijn zwaard weg, stormde op (de gògasi) af, en omgreep (haar) snel met zijne armen, (Banta Beuransah); zie verder vbd. i.v. salòb, en srōng, (de vertalingen te verbeteren in resp.: T. P. rende er op af, en ..., (en) ... stormde hij blindelings voort onder de vijanden, ...). Meutōng, (met het hoofd) stootende of gestooten, tegen elkaar stooten, voortstormen met meerv. subject, op elkaar afstormen; lōn dòng di joeb meutōng oelèë ba' aleuë roemòh, ik stond onder het huis en stootte het hoofd tegen den vloer; takalònkeu ra'jat ladōm meutōng-tōng, ba' koeta toetōng geudja' moemita; ladōm tjò' beusòë ladōm taré' papeuën, ban boenjòë toepheun djimeuda'wa, men zag sommigen om het hardst rennen om in de in brand gestoken (en verlaten) vesting allerlei te zoeken; sommigen namen stukken ijzer, anderen trokken planken weg, en zij krakeelden daarbij met elkaar zoo luid, dat het was alsof er een stormwind woei, (Prang Gōmpeuni). Peutōng, laten tōng of laten meutōng, doen stooten, stooten met, tegen elkaar doen stooten, doen voortstormen, snel voortbewegen, voortstormen, snel voortgaan met; geupeutōng boebiri, zij laten rammen tegen elkaar stooten (vechten); geupeudòng di leuën pra'naseumah, neupeusoempah oelé radja; ma geupeutōng kalamōlah, bè' lé oebah singòh loesa; 'òh saré lheuëh geupeusoempah, 'Ibat patihah neubeuët doe'a, men stelde hem (n.l. den tot keudjroeën aangestelde) op het voorplein van het wachtpaviljoen op om door den vorst beëedigd te worden; daarop stootte men een Qorânexemplaar tegen zijn hoofd, opdat hij in het vervolg trouw zou blijven; nadat hij beëedigd was, reciteerde 'I. de patihah en sprak een gebed uit, (Noen Parisi); ta'eukeu djidòng ka djipeudjoerōng, groeba' djipeutōng ladjoe ba' koeta, men zag hen in gelid staan en vervolgens snel met de grobaks voortgaan naar de vesting, (Prang Gōmpeuni). Teutōng, (met het hoofd) stootende of gestooten, (bij ongeluk of als feit voorgesteld); tateukoej bè' teutōng lampoe, buk, opdat ge uw hoofd niet tegen de lamp stoot. Teumeutōng, de handeling tōng verrichten, (ook) stootend, geneigd tot stooten; boebiri teumeutōng, een stootende ram.

TŌNG II, (Mal. tong, uit Ned.), ton, vat, (ook) ledige kist, gew. petroleumkist, gebruikt als inhoudsmaat o.a. voor peper en gedroogde visch, (verder) cylinder van boomschors met rotanreepen aan elkaar genaaid en rotanhoe-

@lonaliakbar

pels aan de randen, ter verpakking van tabak; teumbōn lagèë tōng seumèn, zoo dik als een cementvat; tōng minjeu' tanòh, petroleumkist; oebat keureutōïh geubōh dalam tōng, doem geuboeloeëng rata-rata; beudé sikra' oebat sitōng, meunan bandoem neupeudjeumba, kruit en patronen in vaten gedaan verdeelde hij gelijkelijk onder hen; een geweer en een vat kruit gaf hij aan ieder als deel, (Noen Parisi); pinjië tōng-tōng, zie i.v. pinjië; pisang tōng, zie i.v. pisang. Meutōng(-tōng), bij tonnen enz., tonnen enz. vol.

TŌNG III, verkorting van oentōng, zie aldaar.

TŌNG IV, of, meer, tōng-tōng, klanknabootsing van een sonoor geluid; zie vbd. i.v. wa II. Meutōng(-tōng), zulk een geluid makende.

TŌNGKANG, zie toengkang.

TÒPHIË', zie tèëphië'.

TÒRIT, zie tèërit.

TŌT, Pedirsch en Toenòngsch teut, branden, verbranden, in brand steken, aansteken (van b.v. eene lamp), doen ontbranden, afschieten (van geschut), afsteken (van vuurwerk), boven vuur houden, roosteren, poffen, bakken (ook van aardewerk); tōt apoej, vuur aanmaken; tōt gapoe, kalk branden; tōt keumoenjan, benzoë, wierook branden, (zie vbd. i.v. teurapan, tjinta I); tōt roemòh, gampōng, een huis, een dorp in brand steken, (zie vbd. i.v. leula', sagòë, toerōt); tōt panjòt, eene lamp aansteken, (zie vbd. i.v. lōn II, rajeu', toelō); tōt beudé, meureujam, een geweer, een kanon afvuren, (zie vbd. i.v. geuroepōh, peungala', rambang, ramtaka, riba II onder meuriba, sambang I, sawō III, tanggòë, tjoeram, toendja', toendjaj); tōt beudé tjina, vuurwerk afsteken, (zie vbd. i.v. tampang); tōt ranté, zie i.v. ranté; zie verder vbd. i.v. leumang, leumbam, lōb I, pasang, reuloej (onder peureuloej), sanam, sidjoeë', tjeungèh, toekò'. Teutōt, gebrand, verband, in brand gestoken, enz.; zie vbd. i.v. geureuhéng. Teumeutōt, de handeling tōt verrichten.

TÒT; toelō tòt, zie i.v. toelō.

TŌT-TEUËT, spanning, of samentrekking en ontspanning (der spieren), zich beurtelings samentrekkende en ontspannende, gespannen (van de spieren); zie vbd. i.v. krōt-kreuët.

TÒTÒ, (Ned.) dokter, geneesheer, (mod.); zie vbd. i.v. seutèt.

TÒ'TÒ' (Mal. totok), volbloed, van ongemengd bloed, (inz. van Europeanen); Blanda tò'tò', een volbloed Hollander, een volbloed Europeaan.

TRAN (Mal. teran), syn. van ran, zie aldaar.

TRANG, licht, helder, klaar, duidelijk; boeleuën trang, heldere maan; tapeugah ba' trang, zeg het duidelijk; trang

@lonaliakbar

até, helder van verstand, vlug van begrip, (zie vbd. i.v. oelang, phoej I, seuïh); trang bandrang, zeer helder, helder licht, (zie vbd. i.v. malab, simadōn); mië trang, zie i.v. mië, en vbd. ook i.v. panggang, trōh I; zie verder vbd. i.v. larab, oemòm, peungaba, ri (onder meuri). Meutrang, iets openlijk, niet in het geheim doen, met open kaart spelen, iets duidelijk, ronduit zeggen; ba' tameutrang, ge moet met open kaart spelen. Peutrang, helder enz., lichtend maken, van licht voorzien, verlichten, verhelderen, ophelderen, verduidelijken, verklaren, toelichten; meusé tanglōng toebōh énsan, njang até njan meusé kandé; ... njang peutrang katja noe Allah tjahjalimpah oeba' kandé, als eene lantaarn is het lichaam van den mensch, en zijn hart als eene (glazen) lamp; ... wat die glazen lamp lichtend maakt is het licht Gods, waarvan de glans rijkelijk op de lamp afstraalt, (Noe Moehamat). Keutrangan (Mal. keterangan), opheldering, verklaring, aanwijzing, bewijs, (mod.).

*TR*ANG, klanknabootsing van een helder metaalgeluid. Meu*tr*ang, zulk een geluid makende, helder klinkend, rinkelend, kletterend, klingelend, rammelend; djita' poetōïh doem meuhambō, oedjōng meutō meu*tr*ang geunta, hij gaf (met zijn zwaard) een houw en allen rolden uiteen in tweeën gespleten, terwijl de punt van het zwaard trilde en de belletjes rinkelden, (Indra Bangsawan); zie verder vbd. i.v. *tjh*a.

TRANGGANOE, (Mal. Terengganoe), naam van een rijkje op de Oostkust van het schiereiland Malaka; toemba' trangganoe, zie i.v. toemba'.

TRAPAN, zie teurapan.

*TR*AT-*TR*OEËT, klanknabootsing van krassende, snijdende, piepende geluiden, dergelijke geluiden makende; gasa halōïh batjoet-batjoet, *tr*at-*tr*oeët 'at-'oeët sang bioela, sterke en zachte fijne geluiden (klonden uit de wonder-boelōh meurindoe), allerlei krassende geluiden als die van eene viool, (Indra Bangsawan).

TRATA', zie teurata'.

TRAWAH, zie teurawah.

TRAWÈH, zie teurawèh.

*TR*È, klanknabootsing van een schel geluid van b.v. een muziekinstrument. Meu*tr*è(-*tr*è), zulke geluiden makende; zie vbd. i.v. *tjh*a.

*TR*È-*TR*Ò, freq. van *tr*è; zie vbd. i.v. tèng-tòng.

TRÉ', zie tréb.

TRÉB, in de spreektaal ook tré', lang (van tijd), lang durende, langdurig, lang over iets doende, lang geleden, oud (van zaken, van tijd); si thōn tréb, een jaar lang; bè' tréb kariwang, keer niet lang hierna terug, blijf niet lang weg, (zie vbd. i.v. bè'); tréb that djiseumoerat, hij is al heel lang aan het schrijven, hij doet lang over het schrij-

@lonaliakbar

ven, hij schrijft al gedurende langen tijd; tréb that toeha, het duurt lang vóór (hij) oud wordt, hij houdt zich goed, (zie vbd. i.v. theun onder meutheun); tréb oeba' tréb, op den duur, ten langen leste; tréb-tréb sigò, telkens na langen tijd één keer, met lange tusschenpoozen, (zie ook vbd. i.v. santò'); sitréb-tréb, op zijn langst, zoo lang als; tréb ka maté, (hij is) al lang geleden gestorven; pana 'òhhattréb ka, hoe lang geleden; nakeu sithōn tréb ka, al ongeveer een jaar geleden; oemoe ka tréb, al oud, (zie vbd. i.v. teu'ōt); peukajan ka tréb, oude kleederen; zie verder vbd. i.v. djameun, djasa, hò, mat I, ngòb, oeliën-oeliën, para', salèh I, sampòë, séb, seubaj, sibòë, sipheuët (onder meusipheuët), taléb I, tjhén, tjoelaïh II. Meutréb, lang over iets doen, het lang maken, lang wegblijven; bè' tameutréb, keureuna kamòë prèh gata di sinòë, blijf niet lang weg, want wij wachten hier op u. Peutréb, lang doen duren, (meer opzettelijk) lang doen over, treuzelen met, wachten met, uitstellen; bè' tapeutréb tapòh kamòë, lōn takōt geuwòë djoedō meukoeta, wacht niet (te) lang met mij te dooden, ik ben bang, dat mijn vorstelijke gemaal terug zal keeren, (Tjintaboehan); deungònkaphé moeprang wadjéb, *h*an djeuët peutréb taprèh pa'sa, tegen de ongeloovigen te strijden is plicht, ge moogt het niet uitstellen om het gunstige oogenblik af te wachten, (Prang sabi); zie verder vbd. i.v. kla I, kò I (onder peukò), oelang. Teuneuréb, ook seuneuréb, lengte van tijd, duur, tijdsduur; sithōnteuneuréb, een jaar lang; siteuneuréb, een tijd lang, gedurende eenigen tijd, na eenigen, zekeren tijd; nakeu oemoe siteuneuréb, padoem lawét lheuëng niba' njan; kakeu hamè djikandōng boeda', doeadji gala' deungòn ma wang, na zekeren tijd, eenigen tijd daarna werd (de wijfjes-otter) zwanger, droeg ze een kind, en beide, de moeder en de vader, waren blijde, (Plandō' Kantjé); siteuneuréb-teuneuréb, op zijn langst; zie verder vbd. i.v. tanggòë.

TRÈH-TRÈH, zie drèh-drèh, en vbd. ook i.v. simbat.

TRÉN, zie trōn.

TREU, partikel, dat, voorafgegaan door eene ontkenning en gevolgd door een werkwoordstam of een vervoegden vorm van het werkwoord, de niet-mogelijkheid van de door het werkwoord uitgedrukte handeling te kennen geeft: niet te ..., niet in staat te ..., niet kunnende ...; wordt ook wel door eene andere woordsoort gevolgd om eene niet te beschrijven mate uit te drukken; *h*an treu bagòë, op niet te beschrijven wijze, ontzaglijk, in zeer hooge mate, (zie vbd. i.v. njaréng I); *h*an treu hisab, niet te tellen, on-

@lonaliakbar

telbaar, onmetelijk, (zie vbd. i.v. hisab I); han treu kira, niet te berekenen, niet te gissen, ontelbaar, (zie vbd. i.v. teubèë); 'òh ka djimòë, han treu tapeu'iëm, als hij eenmaal huilt, kan men hem niet tot zwijgen brengen, is hij niet te sussen; han treu tatheun keubeuë njòë, teuga that, deze karbouw is niet tegen te houden, hij is erg sterk; 'òh ka djidja', han treu djiwòë lé, hana dji'ingat keu boe lé, dji'ingat keu meu'èn mantòng, als hij (als die jongen) eenmaal uitgegaan is, kan hij niet meer thuis komen (denkt hij niet meer aan naar huis gaan), denkt hij niet meer aan zijn eten, denkt hij er alleen maar aan om te spelen; zie verder vbd. o.a. i.v. soerōt, tahta.

TREU', zie euntreu', en vbd ook i.v. djarōm, keutina, malam, peusiëng, sarō' I, seundèt, soegòë, soekèë, soesōb, tōng I.

TREUËH-TAREUËH, zie teuëh-tareuëh.

TREUËN, door de zon verbrand (minder sterk dan reuëng of tjreuëng), aan de zon blootgesteld, (indien van de peper-, of sirihplant gebezigd: zoodanig, dat de bladeren groengeel van kleur zijn, wat van sirih als mooi en smakelijk geldt), de juiste zonnewarmte; ba' ta'oerōt pi oe, 'òh treuën tang-tangkoera'teu, we hebben heelemaal een verbrand hoofd gekregen bij het uitpersen van rottend klappervleesch (in de zon); lada treuën, peperplant, die groengeel van blad is; ranoeb treuën, groengeel sirihblad; treuën that ranoeb njòë, wat is deze sirih mooi groengeel van blad; gèt that ranoeb njòë, sabab hana tjeuë meung batjoet geupoela lam treuën, deze sirih is erg mooi, hij is ook in de zon geplant zonder eenige schaduw. Peutreuën, aan de zon blootstellen, door de zon laten verbranden; bè' kapeutreuën aneu' lam oeròë, stel het kind niet aan de zon bloot.

TREUKŌJ, zie teureukōj.

TREUN, zie trōn.

TREUT I; meutreut-treut, achter elkaar (stroomende, vloeiende), achtereenvolgend; oereuëng dja' meutreut-treut mantòng di likōt, de menschen loopen nog in stroomen achter; djirō breuëh meutreut-treut, hij stort achter elkaar rijst uit; djitōh è' meutreu-treut ba'-ba' pha, hij krijgt aanhoudend ontlasting, zoodat die langs zijne dijen afstroomt. Peutreut-treut, doen of laten meutreut-treut; djipeutreut-treut djitōh è', hij krijgt aanhoudend ontlasting.

TREUT II; seun-treut, zie i.v. seun.

TREUT-TAREUËT; meutreut-tareuët, = meutreut-treut, zie i.v. treut I. Peutreut-tareuët, = peutreut-treut.

TREUTA', zie teurata'.

TRI, eene kleine soort spiering;

@lonaliakbar

(verder) klein, klein blijvend, (van een kind, een dier); tri thataneu' njòë, wat is, wat blijft dit kind klein; kamèng tri, zie i.v. kamèng.

TRIËNG, algem. naam voor bamboe, behalve de soorten, die boelōh en igeuëh genoemd worden; soorten triëng: triëngawō. meest alleen awō genoemd (zie awō I), tr. beutōm of beutōng (de grootste soort, waarvan de jonge uitspruitsels, reubōng, gegeten worden), tr. djatòë (de gewone soort), tr. gadéng (met gele dunne stengels), tr. meudoeròë (gedoornd), tr. oelaja (met sterke en lange stengels, Mal. bamboetali), tr. phét (met bittere baderen, die als voeder worden gegeven aan vee, dat pas geworpen heeft), tr. toelō (met dunne stengels en lange bladeren); men onderscheidt de soorten ook naar de plaats waar ze gew. groeien, n.l. tr. blang (de op het veld groeiende soorten) en tr. gampōng (de in het dorp groeiende soorten), of naar het gebruik, dat men gew. ervan maakt: tr. gò pajōng (voor pajoengstokken), tr. patjō' (voor waterkokers), tr. poeriëh (voor ladders); pisang triëng, zie i.v. pisang; zie verder vbd. i.v. reubōng (sprkw.), tjeudiëng (spreuk). Meutriëng, bamboe hebben, met bamboe, (ook) op bamboe gelijkend; meutriëngblang, als een bamboestoel op het veld, (vaak gebezigde vergelijking van een mooi gevormd lichaam, zie vbd. i.v. djakhōb, linténg).

TRIMÒNG, aannemen, ontvangen, in ontvangst nemen, accepteeren, aanvaarden, op zich nemen, genoegen nemen met, (ook wel) opgewassen, bestand zijn tegen; djikeumiëng dòng kapaj *h*an lé, oereuëng maté moeplōh la'sa; beudé di darat *h*an é' trimòng, poetōïh tihang kapaj béhtra; ..., hij wilde stand houden, maar er waren geen schepen meer, terwijl van zijn volk tienduizenden gesneuveld waren; tegen het geschut aan den wal waren de verschillende schepen niet bestand, de masten waren gebroken; ..., (Malém Diwa); zie verder vbd. i.v. boemòë, djoelang, *h*òng II, oemòng (onder meu'oemòng), teusarōh, toeka, wakilah. Meutrimòng, aangenomen, ontvangen, in ontvangst genomen, enz. Peutrimòng, laten trimòng, overhandigen.

TRING-TRING, ook dringdring; lipéh meutringtring, zeer dun, zeer fijn, (zoodat men er door heen kan zien).

TRŌ, gestort, vloeiend, stroomend, neervloeiend, neerstroomend, (samentrekking van teurō, teuafleiding van rō, doch als grondwoord beschouwd, meer in hik. en gew. gezegd van tranen); zie vbd. i.v. djoenoen, *g*ram II, hantjō, hò, keunòng, ƚeumoeëng, limpah, mòë, pakhō', peungila, preuë', reumpan, rō, roengkhé (onder meuroengkhé), sam-

@lonaliakbar

pé (onder meusampé), soerōj, teukoej, teupakhō, tité', tjoetjō, toempang. Peutrō, storten (van tranen), doen stroomen.

TRŌ', afgesloofd, afgewerkt, afgemat, uitgeput, op, geheel verzwakt, er teringachtig uitziende, (van b.v. eene vrouw door het steeds kinderen krijgen, door zorgen, door zwaren arbeid, ook van dieren, b.v. van een paard); trō' ba' djimeu'aneu', zij is heelemaal verzwakt van het kinderen krijgen; djimoeboeët 'òh trō', hana sòë peudoeli, hij werkt tot hij er afgesloofd uitziet, (hij slooft zich af), en niemand geeft iets om zijn werk; trō' ba' djimeudjaga malam, hij is op van het des nachts waken; zie verder vbd. i.v. moerō'. Peutrō', afsloven, afwerken, uitputten, geheel verzwakken; pakòn tapeutrō' dròë gata, waarom slooft gij u zoo af.

TRŌB, (Ned.) troef. Meutrōb, kaarten met een spel van 32 Europ. kaarten onder 4 spelers, die beurtelings de troef bepalen. Zie sikoepan.

TRÒË, verzadigd, genoeg krijgende of hebbende, (wordt ook fig. gebezigd); é' tròë proeët-proeëtteu tangiëng, het is om van het kijken genoeg te krijgen; lōn ka tròë ba' (of keu of ngòn) inòng, ik heb genoeg van vrouwen; neupeusingèt geupét neupoebasah djaròë, neumakeuën beutròë boe ngòn sira, houd de waterkan scheef (i.e. schenk water uit de waterkan), bevochtig uwe hand en eet van de rijst en het zout (i.e. van het weinige eten, dat ik u voorgezet heb) tot ge verzadigd zijt, (Gadjah toedjōh oelèë); deuë' tròë, zie i.v. deuë', en vbd. ook i.v. njampang II; zie verder vbd. i.v. boedjoe, kira (onder keunira), leulah, moeda, sapa I, seungkòë, tjati II, tjeudeut, tjeu*p*òm, toempòë (sprkw.). Peutròë, verzadigen, genoeg doen krijgen.

TROEBŌ', zie teuroebō'.

TROEËNG, verzamelnaam van verschillende soorten van planten, die als vormen van de eierplant (Mal. teroeng) worden beschouwd: troeëng ara (met langwerpige vruchten), tr. itam (met groote zwartachtige vruchten), tr. khië (met kleine vruchten, die op die van de tr. poengò gelijken doch een anderen vorm van tampō' hebben), tr. kléng (tomaat), tr. mirah (met roode vruchten), tr. poengò (met vergiftige vruchten, Mal. ketjoeboeng), tr. poetéh (met witte vruchten), tr. tjanggoeë' (met ronde vruchten ter grootte van een kikvorsch), tr. tja*w*ië (met zeer kleine vruchten), tr. toeroeki (een ander woord voor tomaat, zie tr. kléng).

TROEKI, zie toeroeki.

TROEKŌJ, zie teureukōj.

TROENTJIÈN, zie siroentjiën.

TROENTJIÈNG, zie siroentjiën.

@lonaliakbar

TROEPŌNG, zie teuroepōng.

TROESAN, kreek (inz. tusschen twee rivieren of zeeinhammen), kanaal.

TROESÉB, e.s.v. plant.

TROESI, zie toeroesi.

TRŌH I, bergen, op-, wegbergen, in bewaring, in bezit hebben, bewaren, bezitten, in zich hebben, in zijn boezem omdragen, koesteren (van b.v. wrok), (ook) in bewaring geven; trōh dam, trōh krōh, wrok koesteren, (zie vbd. i.v. dam I, krōh, reukam); ranoeb njang ka oelōntoean bri, ka teukoe padjōh, narit njang lōn trōh lōn keumeung boeka, den sirih, dien uw dienaar u heeft voorgezet, hebt gij, teukoe's, reeds genuttigd, hetgeen mij op het hart ligt wil ik thans mededeelen, (inleiding tot een formeel gesprek); zie verder vbd. i.v. gèt, lahé, loea, peuë (onder moepeuë), pha I, reusab (sprkw.), rō', rōh (onder meurōh), soelét, teu'oeëm, tjakra I, tjrōng. Meutrōh, geborgen, op-, weggeborgen, enz. Peutrōh, laten trōh, of trōh met versterkte beteekenis; neupeutrōh (of neutrōh) areuta lōn sikeudjab, bewaar mijn goed voor een oogenblik; na lōn peutrōh (of trōh) areuta lōn ba' djih, ik heb mijn goed aan hem in bewaring gegeven. Teumeurōh, ook, doch minder, teumeutrōh, de handeling trōh verrichten; rōh ba' soelét djiteumeurōh, djidjō' tikōïh rōh ba' mië trang, juist aan een bedrieger had zij iets in bewaring gegeven, eene muis had zij gegeven juist aan een grooten kater, (Goemba' Meuïh; sprkw. voor: er leelijk ingeloopen zijn, in den aap gelogeerd zijn); zie verder vbd. i.v. pada II. Teuneurōh, hetgeen bewaard, in bewaring genomen of gegeven wordt of is; bè' kamat-mat, teuneurōh gòb, kom er niet aan, het is iets dat een ander in bewaring gegeven heeft.

TRŌH II, zie trōïh.

TRŌÏH, of tō', en dial. trōh, komende of gekomen tot, aankomende of aangekomen, terechtkomende of terechtgekomen, er toe komende of er toe gekomen, reikende tot, bereikende, bereikt (ook van een doel), vervuld (van een wensch), slagend, geslaagd, volbracht, toereikend, voldoende, volledig, compleet, tot het einde toe, tot, tot aan; trōïh an, tot, tot aan, (van tijd, zie vbd. i.v. rō' onder meurō', seudang, teungòh II, en van den vorm tō' an i.v. boeleuën, keutoetō', peuë, timpōh onder teunimpōh); trōïh oe, tot, tot aan, (van plaats, zie vbd. i.v. di I); djih ka trōïh, hij is al aangekomen; ka trōïh adjaj (of djandji, of hat, of masa, of oemoe), het door Allah vastgestelde tijdstip (van sterven) is daar, de vastgestelde levensduur is ten einde, het doodsuur heeft geslagen, (zie vbd. i.v. kri onder pakri, larab, pawōt I, piaman, roesō', theun onder meutheun); ka trō-

@lonaliakbar

ïh djandji, (ook) de belofte is vervuld, de termijn der belofte is ten einde; ka trōïh hat (of masa), (ook) de tijd (voor het een of ander) is aangebroken, (zie vbd. i.v. hat, teumeuntoeë'); ka trōïh oemoe, (ook) al volwassen; ħan trōïh èleumèë, piké, de kennis, de gedachte reikt niet zoover, is niet toereikend, i.e. geen kennis, geen begrip van iets hebben, iets niet kunnen bedenken, doorgronden, (zie vbd. i.v. simeureulét, sòë-goemòë); tapham beutō', begrijp het volledig, begrijp het goed, (zie vbd. i.v. soeloetan); trōïh mata, helderziend; keureuna gata aréh bélah, oetōïh tatoe'òh èleumèë rasia; ban njang takheun ħan moeminah, poetròë meutoeah tjit trōïh mata, want gij zijt zeer kundig in allerlei wetenschappen en weet met uwe geheime wetenschap allerlei te doorgronden; al wat ge zegt komt uit, gij zijt, gezegende prinses, met helderziendheid begaafd, (Malém Dagang); trōïh (ban) hadjat, nabsoe, meukeusoet, zijn wensch vervuld krijgende of gekregen hebbende, zijn doel bereikende of bereikt hebbende, (zie vbd. i.v. keunan II, khoet, lakoe, peuët, phoej I, rali, sidjalòh, sra); trōïh moeboeleuën, maanden lang, (zie vbd. i.v. boeleuën, roebeuët); zie verder vbd. van trōïh o.a. i.v. labeulala, lam I, mè I, oepah, peunapat, ragam, ramboej, reuntang, ri, rintang, roeët, roeeuëng, salah, sampòë, santeut (onder meusanteut), sarakata, seurigab, tanggam, thōn, timpōh, tjapòë, tjinta I, tjòm, tjrōn, tōb II, toekōh, wa III, wadjah I, en van tō' o.a. i.v. djab I (sprkw.), hoekōm, moerō', mòseutaha', na (onder peuna), naħò, oemoe, padèë, peunapat, peunoeman II, peureulèë, pham, rō' (onder meurō'), roekōn, roemòh, sampeuna, seunòm, sōbeuha, sòë, soeka II, soelō', soephi, tabé', ŧang, teu'òh, thōn, tjoetjò, waloeha. Meutrōïh, zich ergens heen begeven om iets over te brengen, iets overbrengen; neumeutrōïh si'at ba' teukoe, gaat u even naar den teukoe om (b.v. het besprokene) over te brengen; meutrōïh-trōïh, trachten toe te komen; tameutrōïh-trōïh, sébħan séb, tracht er mee toe te komen, of het voldoende is of niet. Peutrōïh, doen komen, doen aankomen, doen reiken, enz., overbrengen, bezorgen, doen toekomen, vervullen, voldoen aan, opvolgen, toepassen, ten einde brengen, volbrengen, toereikend, volledig maken, (ook, meer in hik.) het brengen tot, gaan tot, gaan naar, zich begeven naar, (eig. met verzwegen dròë, zie vbd. i.v. panglima); kalōn peutrōïh soerat oe roemòhgeu, ik heb den brief al naar zijn huis gebracht; gèt-

@Ionaliakbar

keu dalém tapeutrōïh djandji, ka habéh raseuki di lōn lam dōnja, voldoe dus, broeder, aan uwe belofte (aan de vorstin om mij te dooden), mij is geen leven meer op deze wereld beschoren, (Tjintaboehan); Radja Radén kheun jōh masa njan, koe'ikat toean meung keu tanda; bah meung batjoet, pò, koe'ikat, koepeutrōïh adat deureuhém dōnja; keureuna koemeung ba oeba' soeloetan, radja djimeunan Éseukanda Moeda, R. R. zeide toen (tot zijn gevangen genomen broeder Si Oedjoet:) ik zal u boeien, heer, alleen als teeken; ik zal u, heer, alleen een beetje boeien om aan de gewoonten en gebruiken der wereld te voldoen, want ik wil u voor den soeltan brengen, den vorst, die É. M. heet, (Malém Dagang); zie verder vbd. i.v. hoekōm, lakèë, loeat, sarakata, tjinta I, en van peutō' i.v. akeuma', hoekōm, kōléha', lilét, na (sprkw. onder peuna), teubarō'. Neutrōïh; sineutrōïh, tot het einde toe, geheel volledig, (zie vbd. van neutō' i.v. poeasa); sineutrōïh-neutrōïh, id., (of) zoo volledig mogelijk, op zijn volledigst, (zie vbd. van neutō' i.v. soerah).

TRÒJPADA, zie sròëpada.

TRÒM, schoppen, trappen, met den voet stooten, afstooten; zie vbd. i.v. pingkòm, rampaïh, seupeuë'. Meutròm, geschopt, getrapt, (ook) elkander schoppen, trappen; ba' djimeutròm deungòn djimeugloeëng, tanòh di mideuën djipò lam hawa, bij het elkander schoppen en elkander trappen (der twee strijdenden) vloog het stof op de vlakte de lucht in, (Djoehan Meusapi); zie verder vbd. i.v. tjeuka' I. Peutròm, laten tròm, of laten meutròm, of tròm met versterkte beteekenis; zie vbd. i.v. ta' (onder peuta'). Teumeuròm, of teumeutròm, de handeling tròm verrichten, een schop of schoppen geven. Teuneuròm, de handeling tròm, het schoppen, schop, trap.

TRŌN, dial. trén, treun, dalen, af-, neerdalen, af-, uitstijgen, af-, uitstappen, naar beneden komen of gaan, uit een (Atjèhsch) huis (dat op palen staat) komen, zich naar buiten begeven, uitgaan, naar beneden stroomen, af-, neer-, uit-, toestroomen, opkomen, opsteken (van den wind), verschieten (van eene kleur); idja njòë oebah, djitrōniё, dit kleed is niet vast van kleur, de kleur verschiet; djitrōn angèn, de wind steekt op, (zie vbd. i.v. pantjawareuna, sapoej, simban, soekèë, teupoej II); é'-trōn, zie i.v. é' I; peukajan of salén siseun trōn, zie i.v. peukajan, en salén; zie verder vbd. o.a. i.v. aneu', boeleuën, geuroegōh, hantjō, manò', mita, moepeuti I, njaẁòng, oela', reunoeë, reuntang, roej-roej, roe-

@lonaliakbar

mòh, sambang I, seuté', siram, tab-tib, tanggòë, teukoej (onder teuteukoej), tjōng, waba, wadjah I, woeloeë'. Meutrōn, de handeling trōn verrichten, aan het dalen enz. zijn, (ook) omlaag, nederwaarts, lager; kangoej idja ba' meutrōn batjoet, bè' manjang that, draag je kleed wat lager, niet zoo hoog; meu'é' meutrōn, zie i.v. é' I, en vbd. ook i.v. peureulèë, riwang. Peutrōn, doen trōn, doen dalen enz., dalen enz. met, openbaren, ingeven (met God als subject), naar beneden brengen, neerlaten, strijken (van b.v. de zeilen), uitladen, lossen, lager maken, verlagen, afzetten, ontzetten (uit een ambt), verminderen, afslaan (van den prijs van koopwaren), aftrekken (in de rekenkunde, bij wichelberekeningen), berekenen, becijferen, doen afloopen, doen eindigen (van eene melodie, van een muziekstuk); lagèë Djawa djipeu'é' phōn, teuma djipeutrōn lagèë Siam, ze begonnen eerst met eene Javaansche wijs en eindigden met eene Siameesche wijs, (Kamarō Daman); peu'é' peutrōn, zie i.v. é' I; peuët dròë krani njang toeléh soerat, njang oetōïh that ba' peutrōn angka, vier schrijvers waren er, die de boeken bijhielden, die zeer kundig waren in het maken van becijferingen, (Djoehan Meusapi); oelèëbalang doem djipeutrén, djisalén njang la'én bangsa, al de oelèëbalangs hebben zij afgezet en vervangen door lieden van een ander ras (of geslacht), (Prang sabi van Teungkoe Nja' Ahmat); lheuëh njan teuka teukeudirōlah, neupeutrōn soesah keu pò meukoeta, daarop kwam Gods beschikking, waarbij Hij zorgen op den vorst deed nederdalen, (Malém Dagang); njankeu alamat Toehan peutrōn, hana hireuën toean Bénta-ra, dat was een teeken, door den Heer geopenbaard, maar de heer B. bekommerde er zich niet om, (Pòtjoet Moehamat; zie den hieraan voorafgaanden regel i.v. roengkòb); Malém Dagang mat di djaròë, tadja' keunòë wahé pòda; ka djipeutrōn di meuligòë, toean poetròë laloe djiba, M. D. vatte haar bij de hand, (en zeide:) „kom hier, zuster"; hij geleidde de prinses uit het paleis en nam haar mede, (Malém Dagang); peutrōn aneu', een kind (voor het eerst) buitenshuis brengen, (eene ceremonie, gew. in eene der onevenmaanden, van de 3de maand af gerekend, na de geboorte van een kind, waarbij men, na het geven van een kanoeri, het kind voor het eerst buitenshuis brengt en vervolgens, gew. met geundrang-muziek, naar een heilig graf, waar bloemen worden gelegd, wierook wordt gebrand, de grafsteenen met nieuw wit goed worden omhuld, salōb batèë, en

het hoofd van het kind plechtig wordt gewasschen, srah oelèë); wahé teungkoe goerèë kamòë, pòteu djinòë meukeureudja; neudja' peutrōn Noen Parisi, ba' Toehan bri njang sidjahtra; ... keureuna oemoe nakeu peuët thōn, neumeung peutrōn di atana, (de vorstin zeide toen:) o, teungkoe's, onze goerèë's, de vorst wil nu een feest geven; hij gaat N. P. voor het eerst buiten brengen, moge de Heer hem zegen geven; ... want hij is al ongeveer vier jaar oud, de vorst wil hem buiten het paleis brengen, (Noen Parisi); peutrōn boerōng, zie i.v. boerōng I; peutrōn prahō, (met eenige plechtigheden) een vaartuig van stapel laten loopen; zie verder vbd. i.v. peunjampa', sa I (onder peusa), salōran, sidé' I, teumèë (onder peuteumèë), toenòë. Teumeurōn, de handeling trōn verrichten; dja' prèh keudéh, eungkōt teumeurōn, ga ginds (de visschen) afwachten, de visschen zwemmen daarheen af. Teuneurōn, ook seuneurōn, daling, af-, neerdaling, afgang, inz. weg waarlangs men afdaalt, b.v. een berg afgaat, weg afwaarts; ba' teuneurōn (of rèt trōn) goenòng bladéh, op den weg waar men den berg aan gene zijde afdaalt, op de helling van den berg aan gene zijde; zie verder vbd. i.v. teungòh I (onder teuneungòh, sprkw.).

TRŌNG, e.s.v. boom, waarvan de bladeren gebruikt worden als geneesmiddel tegen siawan, en het hout voor huisstijlen; zie pantōn i.v. moerōng.

W.

WA I, (in verwantschapsnamen:) aanduiding van een ouderen broeder of eene oudere zuster van den vader, de moeder, den grootvader of de grootmoeder; (verder) aanduiding van eene oude vrouw, b.v. wier naam men niet kent, moedertje; haj, wa, panè gata, hé, moedertje, waar komt ge vandaan; koe wa, ajah wa, oom (oudere broeder van vader of moeder); ma' wa, tjoet wa, tante (oudere zuster van vader of moeder); nè' wa, (gew. alleen) oudtante, (oudere zuster van grootvader of grootmoeder).

WA II, of wa padé, e.s.v. kinderfluitje van padistengel, (met een verbrijzeld einde als mondstuk, zie i.v. tjoeroe, en soms met eene trechtervormige omwinding van klapperbladeren, waardoor in vorm gelijkend op de sroenè, wordt van wege die gelijkenis op de Westkust sroenè genoemd); tōng-tōng 'at, si poentōng lakòë da 'At, wa-wa boeëng, *h*an kameusoe koetië' oe kroeëng, wa-wa padé, *h*an kameusoe koetië' oe glé, wa-wa leukat, *h*an kameusoe koetië' oe rambat, t.-t. 'at, de verminkte is de man van zuster 'A.; fluitje, fluitje

@lonaliakbar

van moeraspadi, als je geen geluid geeft, gooi ik je in eene rivier weg; fluitje, fluitje van padi, als je geen geluid geeft, gooi ik je in de bergen weg; fluitje, fluitje van padi van kleefrijst, als je geen geluid geeft, gooi ik je in den gang van het huis weg, (liedje, dat kinderen zingen bij het maken van een w a-fluitje, bij wijze van bezwering om het fluitje mooi te doen klinken).

WA III, met een of beide armen omvatten, omgrijpen, omvangen, omsluiten, omstrengelen of omklemmen, een of beide armen slaan om, omarmen, omvademen, omhelzen; w a d j a r ò ë, de eene hand met de andere omvatten of omvat houden, (zooals bij de s e u m a j a n g met de rechterhand den linkerpols, zie vbd. i.v. w é h w e u ë h), de handen over elkaar leggen, de armen gevouwen over elkaar slaan, (bij verbazing, bij eerbiedige houding); r a k a n t a h e w a n g ò n d j a r ò ë, b a n p e u ë t p l ō h d r ò ë t e u l a ï h *h* a n b a n, al zijne veertig volgelingen stonden verstomd met de armen over elkaar geslagen, en hadden niet weinig spijt, (Plandō' Kantjé); d a n g k i p a n g l i m a d o e m o e l è ë b a l a n g, b a n d o e m w a t a n g a n d j i d è ë l a t r a d j a, de panglima der d a n g k i's en al de oelèëbalangs brachten met over elkaar geslagen armen den vorst hulde, (Djoehan Meusapi); m e u s é b a t j é b a d a n b o e l a t, d j a r ò ë b a' p r o e ë t b a n d o e m g e u w a, gelijk de b a t j é-visch zonder wapens, allen met de handen over elkaar op den buik, (Noen Parisi); n e u w a k e u d j a r ò ë o e b a' t o e b ō h, t e u b i ë t k e u r e u'ō h M a m b a n g S o e g a r a; t e u b i ë t k e u a l a t m e u r i b è ë b a n, a l a t p o e p r a n g a n n g ò n p ò h n a g a, M. S. sloeg zijne armen over elkaar op de borst en zweet kwam te voorschijn; te voorschijn kwamen toen duizenden soorten wapens, oorlogswapens om de naga's te dooden, (Boeda' Meuseukin); w a t o e b ō h, (eig. zijn eigen lichaam omarmen), de armen over elkaar slaan op de borst, de armen over de borst kruisen; B a n g t a t e u d o e ë' w a n g ò n t o e b ō h, h ò s a l è h t r ō ï h h é R a b a n a, B. zat met de armen over de borst gekruist (en vroeg zich af:) waar zal ik nog terechtkomen, o Heer, (Banta Ahmat); w a t e u'ō t, de handen om een of beide opgetrokken beenen slaan, zitten met de handen om een of beide opgetrokken beenen geslagen; d j i p ō t a n g è n t o e n ò n g b a r ō h, d j i t i ë' s a'ō h p i *h* a n d j i w a, de wind woei van het Noorden en van het Zuiden, zij wierpen het anker uit, maar het greep niet, (Banta Ahmat); zie verder vbd. i.v. d a m I, k a t j è ë, k i l è' I, l e u'a, n g a-n g a, r e u p a ï h, s i l è', s i n t h ò b, s o e n d i, t a b a', t a k o e n g, t e u r e u p a III, t j o e t j ò', t ō n g I. M o e w a, met een of beide armen omvat, enz., (ook, meer m o e w a-w a) elkander met een of beide

armen omvatten, enz.; zie vbd. i.v. sita II, tang-ilang. Poewa, laten wa, of laten moewa; poewa djaròë manjèt, de handen van een doode over elkaar leggen als bij de seumajang. Teuwa, met een of beide armen omvat, enz.; nab oe barat djaròë teuwa, dalam goeha teudoeë' keudròë, met het gelaat naar het Westen gekeerd en de armen over elkaar geslagen zat hij (ascese verrichtende) alleen in de grot, (Banta Ahmat); bandoem teukoej mata oe boemòë, teuwa djaròë bandoem ba' dada, allen stonden (eerbiedig) met het hoofd voorovergebogen, de oogen naar den grond gericht en de armen over elkaar geslagen op de borst, (Noen Parisi).

WA IV (Arab. id.), en, (in eeden:) bij, (in Arab. uitdrukkingen; vóór een woord, dat in het Arab. met het bepalend lidwoord begint ook: wan; verder in eene enkele sprkw.); zie vbd. i.v. lantja, madoe II, mòngka, rahim II, samsoe, walahi, walèë.

WA'; pisang wa', zie i.v. pisang.

WA'-WA', ook oea'-oea', het geluid van zekeren nachtvogel, die daarmee ziekte of eene rijke vischvangst voorspelt, (ook) naam van dien nachtvogel, (wordt geïdentificeerd met de tjitjém keureunda). Moewa'-wa', dat geluid maken, krassen. Poewa'-wa' soe, = moewa'-wa' (doch opzettelijker of luider).

WA'-WA', klanknabootsing van het geluid van bamboe, dien men na splijting uiteenscheurt, van eene schelle keel-, of kraakstem (volgens het volksgeloof doordat bij de geboorte de navelstreng met een mesje van triëng werd afgesneden, zie i.v. teumèng), van een karbouw in angst. Moe*wa'-wa'*, dat geluid maken. Poe*wa'-wa'* soe, = moe*wa'-wa'*, (doch opzettelijker of luider).

WA'-WÈ', freq. van *wa'-wa'*, zie aldaar. Zie ook *wè'*.

WA‘AT (Arab. wa‘d), belofte, afspraak, overeenkomst, verbond, (in hik.); ‘òh sadjan lheuëh wa‘at ngòn djandji, hékeumat djibri oelé radja, nadat de belofte was afgelegd en de afspraak was gemaakt, gaf de koning (der djén's) hem een wondervoorwerp (n.l. een wonderring), (Diwa Akaïh).

WAB, wasem, damp, stoom, uitstralende hitte of koude, gloed, uitwaseming, uitstraling, (in hik. ook) oorzaak, toedoen, schuld, door, omdat; (verb.) boven damp, stoom enz. houden of plaatsen; wab boe, damp van gekookte rijst; wab apoej dji'é' keunòë oe ateuëh, de gloed van het vuur stijgt hierheen naar boven (in huis); batèë njòë dji'é' wab sidjoeë', er stijgt koude (koude damp) van dezen steen op; kawab ateuëh boe, houd ze (b.v. bladeren voor een geneesmiddel) boven damp van gekookte rijst; ada'

@lonaliakbar

reulòïh kòn wab kamòë, gata gala' dròë boeët neupoega, als (het land) te gronde gaat, is het niet mijne schuld, het is uw eigen wil geweest om de zaak te beginnen, (Noen Parisi). Moewab, wasemend, uitwasemend, hitte of koude uitstralend, boven damp gehouden of geplaatst. Poewab, wasemen, uitwasemen, uitstralen (transit.), (ook) = wab (verb.).

WABA (Arab. wabâ'), pest, pestilentie, epidemie, pestgeest (die voorgesteld wordt geluiden te maken), (verder gebezigd in den zin van:) alles verslindend, vraatzuchtig, gulzig, (vgl. geureureuda); aneu' si waba poeta (of tjò'), een kind, dat de pest ineen moge draaien (of moge halen), (scheldwoord, zie ook vbd. i.v. poeta); djitrōn tjōng goenòng na doem oenòë, soeara moeboenjòë na doem waba, (de apen) daalden den berg af in zwermen als bijen, en hunne geluiden klonken als die van den pestgeest, (Tjah Koebat; zie ook vbd. i.v. grab-groeb, lòë II, en zie verder sprkw. i.v. kroe III); waba that aneu' njòë, wat is dit kind gulzig. Moewaba, waar de pest heerscht, door de pest, door epidemieën geteisterd, vol epidemieën; moesém moewaba, een tijd van epidemieën. Poewaba, (tot iem.) zeggen, dat de pest hem hale, daarmede verwenschen; pakòn tateuna' gòb tapoewaba-waba tjò', waarom verwenscht ge een ander door te zeggen dat de pest hem moge halen.

WADAN (Arab. wazn), gewicht, gelijkheid van gewicht, (in het Atjèhsch alleen fig. gebezigd:) partuur, portuur, wedergade, gelijke; (ook) versmaat, metrum, (zie vbd. i.v. baréh); (verder) opwegend, opgewassen tegen, evenarend, gelijk aan: djròh that roepa bintang timoe, *h*an tòm ta'eu sibagòë njan; koelét badan djròh *h*an sakri, boediadari keumeung wadan, zeer schoon was zij, die Venus als morgenster geleek, nooit had men zoo'n uiterlijk gezien; hare huid was buitengewoon schoon, zij was bijna eene hemelnymf gelijk, (Goemba' Meuïh); sabé wadan, of siwadan, opwegend, opgewassen tegen, evenarend, gelijk aan; hana sapat njang na soeloetan, njang sabé wadan meukoeta paté', nergens is er een soeltan, die gelijk is aan mijn vorst, (Djoehan Meusapi; zie verder vbd. i.v. teuladan, tjeukén).

WADI I (Arab. wazîr), vizier, rijksbestuurder, minister, grootwaardigheidsbekleeder, (in hik.); zie vbd. i.v. é' I, sapaj, toeka.

WADI II (Arab. wadzî), sperma; zie i.v. manikam.

WADJAH I (Arab. wadjh), aangezicht, gelaat, voorkomen, uiterlijk, richting, kant, zijde, wijze, (ook) grond, reden, (verder) tijd, tijdstip; neumeulakèë oeba' Alah, neumeu*h*òn ba' wadjah indah roepa; na

@lonaliakbar

meung gala' sigala déndajang, na meung bimbang sigala manoera; doe'a pi lheuëh beuginda neubeuët, roepa pi gèt leubèh ba' njang ka, hij bad tot Allah en smeekte om een schoon voorkomen, opdat al de hofjuffers van hem zouden houden, al de hofdames verzot op hem zouden zijn; toen de vorst het gebed uitgesproken had, was zijn voorkomen schooner dan voor dien, (Diwa Sangsaréh); lheuëh neudèëlat Radja Sarah, doeë' ba' wadjah teumpat njang ka, nadat hij vorst S. hulde had betoond, ging hij aan den kant van zijne gewone plaats zitten, (Noen Parisi); kèë ngòn gata tasangka pakri, ada' *h*an wali rōh meung bèë-bèë; ada' gòb kheun lòm koemarah, ateuëh wadjah njang rōh sampèë; meung kòn waréh peuë lōn peudoeli, ba' djitadibeukah oelèë, (het dwerghert zeide tot den olifant, dien hij had gehoond en die boos was geworden, om hem weer te sussen:) ik en gij, hoe denkt ge dat onze verhouding is, indien wij al geen bloedverwanten in de mannelijke zijn, zijn wij toch in de verte aan elkaar verwant; indien anderen zeggen, dat ik boos op u ben, dan is het op grond van onze verwantschap; indien gij geen verwant van mij waart, wat zou ik mij dan om u bekommeren, laten ze u slaan tot uw kop stuk gaat, (Plandō' Kantjé); hana patōt gata salah, ateuëh wadjah njòkeu meunan, het zou niet gepast zijn om u in het ongelijk te stellen, want het is waar (wat ge gezegd hebt), (Plandō' Kantjé; zie de hieraan voorafgaande regels i.v. sabab); dròë njan doea neujoeë peunikah, ateuëh wadjah djandji njang ka, zij beiden hebben mij bevolen u in den echt te verbinden, overeenkomstig de gemaakte afspraak, (Noen Parisi); Parisi seu'ōt *h*an lōn peugah, 'òh trōïh wadjah lōn peuhaba, P. antwoordde: „ik zeg het u niet, als de tijd daarvoor gekomen is, zal ik het u vertellen'', (Noen Parisi); masa lōn trōn ka habéh wadjah, reunjeun lōn loedah masa lōn boengka, toen ik mijne woning verliet, was mijn tijd ten einde, ik spuwde op de huistrap, toen ik vertrok, (i.e. ik heb mij al ten doode gewijd, ik ben vastbesloten te sterven of te overwinnen), (Dioe Plinggam).

WADJAH II, afkorting van de Arab. formule bij de seumajang: „wadjdjahtoe wadjhî ...'', i.e. ik wend mijn aangezicht ..., (ook afgekort tot wadjah wadjeuhia, of toeadjeuhia); 'òh lheuëh wadjah takheun patihah, a'oedoe bélah dilèë tabatja, als ge (bij de seumajang) de wadjah-formule opgezegd hebt, reciteert ge de patihah, na eerst de formule a'oedoe bélah enz. (i.e. ik neem mijne toevlucht tot Allah

@lonaliakbar

enz.) opgezegd te hebben, (Akeubarō Karim); zie verder vbd. i.v. toeadjeuhia.

WADJÉB I (Arab. wâdjib), gebiedend voorgeschreven, ter nakoming gesteld, als plicht opgelegd (inz. door den Moh. godsdienst), noodzakelijk, noodwendig (inz. in de dogmatiek en in sprkw.), verplicht, gehouden, moetende, behoorende; gebiedend voorschrift, plicht, verplichting, noodzakelijkheid, noodwendigheid; wadjéb ateuëh of ba', gebiedend voorgeschreven aan, noodwendig voor, (zie vbd. i.v. imeum, keureuna, seumajang, tjahdat); njang wadjéb *h*an teusawō tan niba' akaj, njang mòseutahé *h*an teusawō nadji sagaj, het noodwendige is datgene, waarvan het niet-bestaan de rede zich niet kan denken, het onmogelijke datgene, waarvan het bestaan niet gedacht kan worden, (Nalam sipheuët doea plōh van Teungkoe Ba' Djeuleupè); doem geutanjòë teumpat lalè, doemteu saré na tarasa; malingkan Alah sidròë njang *h*an, meung énsan sit wadjéb loepa, wij allen zijn onderhevig aan onachtzaamheid, wij hebben het allen weleens ondervonden; alleen Allah is het niet, de mensch moet noodwendig (weleens wat) vergeten, (Pòtjoet Moehamat); zie verder vbd. i.v. 'èseumat, harōïh (sprkw.), lapaj, lipat, naphi, oetang (sprkw.), ri (onder meuri), rōh, seunang (onder meuseunang), simpan, soetji (onder peusoetji), tabsili, tjathé, tjoepeu'at. Poewadjéb, gebiedend voorschrijven, ter nakoming stellen, ten plicht stellen, als plicht opleggen, verplicht, noodzakelijk of noodwendig maken; zie vbd. i.v. pitrah, sipheuët.

WADJÉB II, e.s.v. koek van kleefrijst gekookt met santan en suiker of stroop, (zie i.v. roebōh).

WADJEUHIA, zie i.v. toeadjeuhia en wadjah II.

WAH I, uitroep van verbazing, ook van medelijden: o, ach, och!; wah, peuë tapoeboeët, o, wat doet ge daar; nakeu patōt oelōnteu pòh, aneu'teu djròh wah lōn pi sajang, paste het mij (uw kind) te dooden, o, ik voelde ook genegenheid voor uw kind, dat zoo schoon was, (Plandō Kantjé).

WAH II, barstend, openbarstend, splijtend, opensplijtend, gebarsten, opengebarsten, gespleten, opengespleten, (van zelf, niet door eene waarneembare of onmiddellijke oorzaak, van b.v. rijpe vruchten, een rijstpot, den grond); bòh glima masa' wah keudròë, een rijpe granaatappel barst van zelf open; blangòng ka wah, de rijstpot is gebarsten; zie verder vbd. i.v. oeli. Poewah, maken, dat iets barst, laten barsten.

WAHAB, mannel. persoonsnaam, verkorting van Abdōwahab (Arab. 'Abdoe 'l-Wahhâb).

WAHAM (Arab. wahm), verbeel-

@lonaliakbar

ding, voorstelling, idee, gedachte, meening, opvatting, waan, gissing. vermoeden, argwaan, wantrouwen, verdenking; (ook) zich verbeelden, zich voorstellen, denken, opvatten, meenen, houden voor, wanen, gissen, vermoeden, wantrouwen, verdenken; ba' waham lōn, naar mijne meening, naar mijn idee, vermoeden, enz.; salah waham, verkeerd van opvatting, zich vergissende of vergist hebbende, misvattende, (zie vbd. i.v. sangka, en hier beneden); sangka waham, zie i.v. sangka; bè' tawaham-waham gòb, ge moet anderen niet verdenken; wahé pòtjoet tjoet da meutoe-ah, bè' neumarah sipatah haba; kòn oelōn kheun bè' neuwaham, nabi Adam njang pò haba, o prinses, gezegende zuster, wees niet boos om die enkele woorden; die woorden (die ik aangehaald heb) zijn niet van mij, verdenk mij er niet van (of vat het niet verkeerd op), het zijn woorden (afkomstig) van den profeet A., (Tjintaboehan); Oelanda sikarang salah waham, Atjèh djiwaham meusé Djawa, de Hollanders hebben zich nu misrekend, zij dachten, dat de Atjèhers als de Javanen zouden zijn, (Tadeukiratō rakidin); hana teu'ingat keu oeròë doedòë, tawaham nanggròë seunang simasa, gij hebt niet aan latere dagen gedacht, ge meendet, dat het land steeds door in voorspoed zou verkeeren, (Tadeukiratō rakidin); zie verder vbd. i.v. djalò', khiaj, khò', tadjō'. Moewaham, gedacht, gemeend, opgevat, vermoed, verdacht, (ook) elkander verdenken, elkander wantrouwen; pakòn tatjò' areuta lōn, bōh wasé kroeëng ngòn koeala; sòë joeë gata hé 'Arian, peugah reudjang djinòë sigra; ... djakalèë pòteu joeë di dalam, neutjò' poelang wasé doemna; tjoeba peugah hé 'Arian, bè' moewaham lōn ngòn gata, waarom hebt gij genomen wat mij toekwam, zoowel de rivier-, als de havenrechten; wie heeft het u bevolen, hé A., zeg het nu gauw; ... als de vorst in het paleis u bevolen heeft om alle (weggeschonken) rechten terug te nemen, zeg het dan hé A., opdat wij elkander niet zullen wantrouwen, (Noen Parisi). Poewaham, laten waham (verb.) of waham (verb.) met versterkte beteekenis.

WAHDANIËT (Arab. waḥdânijjah), eenheid, (van Allah; een van de sipheuët doea plōh).

WAHÉ, interjectie: o, hé, hei, ach, och, (in hik.); zie vbd. o.a. i.v. lindōng (onder peulindōng), rintah, sabét, trōn (onder peutrōn), waham. Zie haj I, hé II.

WAHÉT (Arab. wâḥid), één, eenig, (van Allah; verder in hik. en sprkw.), (ook) mannel. persoonsnaam, verkorting van Abdōwahét (Arab. 'Abdoe 'l-Wâḥid); neupeudjō' dròë oeba' Wahét, tèëhit ma'-

@lonaliakbar

ripat hana doea, hij vertrouwde zich toe aan Hem, die Eenig is, die volgens de geloofsleer en de mystiek geen gelijke heeft, (Diwa Sangsaréh); zie verder vbd. i.v. koephoe (sprkw.). Moewahét, de leer van de eenigheid (van Allah) belijden, het inzicht in de eenigheid (van Allah) bezitten; si moewahét ahalōj katjah, dò' njang sahèh tjati rasa, hij, die inzicht heeft in de eenigheid (van Allah), aan wien de kennis van Allah is onthuld, smaakt hierbij de heerlijkheid der ware extase, (Mènhadjōj abidin; deze regel behoort tot de weggelaten regels in het citaat i.v. tjoehoet, en sluit aan bij het eerste deel van dat citaat).

WAHI (Arab. waḥj), ingeving, openbaring; oemoe Nabijōh gòh wahi na peuët plōh thōn, doem oemoenja lampòë niba' anam plōh thōn, de Profeet bereikte, voordat (Gods) openbaring tot hem kwam, den leeftijd van veertig jaren, en zijn totale leeftijd bedroeg meer dan zestig jaren, (Akidatō awam); boeët njang doedòë ka neutoekri, sang na wahi Djébra'i ba, wat nog gebeuren moest wist hij vooruit, het was alsof de engel Gabriël hem eene openbaring (Gods) daaromtrent bracht, (Meudeuha').

WAHWEUËH, zie wéhweuëh.

WAHWÒË, of wawòë, heen en weer slingerend of geslingerd, heen en weer gaande, in onrust, in beroering, onrustig, ongerust, in tweestrijd, radeloos; 'òh tō' kapaj ateuëh Lam Beusòë, ta'eukeu wahwòë meugisa-gisa, toen het schip ter hoogte van L. B. kwam, zag men het heen en weer slingeren en ronddraaien, (Prang Gōmpeuni); angèn seungab djih pi wahwòë, radja keudròë srōt oe dōnja, de wind (die den vorst meevoerde) ging (door de bezwering) liggen, de vorst slingerde heen en weer en viel van zelf op den grond, (Goemba' Meuïh); ban djileungò soeara bangsi, djibeudòïhlé ra'jat doemna; djiploeëng keudéh djiploeëng keunòë, habéh wawòë poengò gila, toen de menschen de tonen van de fluit hoorden, stonden zij allen snel op; zij renden hierheen, zij renden daarheen, zij gingen heen en weer als gekken, (Malém Diwa); boeneupadjōh *h*an djeuët keu asòë, radja wawòë atélam dada, de rijst, die hij at, werd niet in het lichaam opgenomen, want innerlijk was de vorst onrustig, (Djoehan Meusapi); djeunòë aneu' bè' goendah lé, ba' teutab até bè' that wahwòë, wees nu, mijn kind, niet bedroefd meer, wees kalm en wees niet te ongerust, (Dioe Plinggam); zie verder vbd. i.v. inga-inga. Poewahwòë, heen en weer slingeren (transit.), heen en weer bewegen, in onrust, beroering brengen, onrustig enz. maken; zie vbd. i.v. rawòë I.

WAÏHWAÏH, zie wéhweuëh.

@lonaliakbar

WAJ; moewaj-waj, zich kronkelend, zich slingerend voortbewegen, (zooals eene slang); peuë njan moewaj-waj lam leuhòb, wat kruipt daar kronkelend in de modder. Poewaj-waj, slingerend bewegen, heen en weer slingeren (transit.).

WAJANG I, scherts, gekheid, grap, gestoei; phōn-phōn wajang, teuma ka bit, eerst was het een gescherts (gestoei), daarna werd het ernst; wajang-wajang, schertsend, stoeiend, voor de grap iets doende, (zie vbd. i.v. pangoelèë); boekòn wajang, of kòn wajang-wajang, geen scherts, geen grap, hooge ernst, zeer ernstig, in hooge mate, buitengemeen, ontzaglijk; lōn peugah njòë boekòn wajang, neutrōn reudjang pò meukoeta, ik zeg dit niet voor de grap, kom gauw beneden, Majesteit, (Goemba' Meuïh; zie ook vbd. i.v. ta'kit); preuboeëtan njòë kòn wajang-wajang, Poelōt Kheureudam pajah sòë sangga, deze zaak is eene zeer ernstige zaak, P. Kh. is moeilijk te weerstaan, (Djoehan Meusapi; zie ook vbd. i.v. krang); zie verder vbd. van wajang i.v. kha'-khi', lawi I, oendang-oendang II, seunang. Moewajang, ook moe'ajang, schertsen, voor de grap iets doen, gekheid maken, gekscheren, stoeien; zie vbd. i.v. kra, matan, na, sabi II, seunang, sireu'. Poewajang, schertsen enz. met, spelen met, voor den gek houden, in de maling nemen, plagen, den spot drijven met; zie vbd. i.v. haba, seunda, tjabeuëng.

WAJANG II (Mal.-Jav. id.), tooneel, tooneelvertooning (met poppen of personen), schimmentooneel, tooneelpop, schaduwbeeld, (in hik.); phadji sipeureuti gamba wajang, bimbang-bimbangan Radén Moeda, hare dijen waren (zoo tenger) als die van tooneelpoppen, en R. M. was geheel van liefde voor haar vervuld, (Tjintaboehan); oereuëng Tjina meu'èn wajang, oereuëng dagang pèh rapana, de Chineezen gaven tooneelvoorstellingen, de Klinganeezen sloegen op tamboerijnen, (Noen Parisi); zie verder vbd. i.v. linggang.

WAKAÏH (Arab. waqf), rust, pause (inz. bij het Qorânreciet, ook bij het hikajatreciet en in de rede; zie peuniōh i.v. piōh I, en tawakōh). Vgl. wakeuëh.

WAKÉB (Mal. wakap), e.s.v. vogel, (in hik.); moeda samlakòë djeuët keu wakéb, djimeulét-lét di andara, de schoone jonkman veranderde zich (nadat zijn tegenstander de gedaante van een radjawali had aangenomen) in een wakéb, en zij achtervolgden elkander in de lucht, (Diwa Akaïh).

WAKEUËH (Arab. waqf), vrome stichting (roerend of onroerend goed, door den rechthebbende voorgoed afgezonderd om het gebruik of de opbrengst ervan tot een volgens de Moh. Wet vroom

@lonaliakbar

doel, b.v. een liefdadig doel of ten algemeenen nutte, te doen strekken), tot vrome stichting gemaakt, (verder) geprivilegieerd, vrijheerlijk, (= bibeuëh, zie aldaar); (ook wel verb.) = poewakeuëh; koeroe'-an wakeuëh, een Qorânexemplaar in b.v. eene moskee tot algemeen gebruik gesteld; lampōïh wakeuëh, een vruchtentuin, waarvan de opbrengst voor een algemeen doel, ten bate van b.v. een bedehuis is bestemd; Atjèh lhèë sagòë sang wakeuëh, oereuëng bibeuëh bi'at radja; meung tan djitoeëng lé oereuëng Atjèh, hana djadèh djeuët keu radja, de drie sagòë's van Atjèh zijn als geprivilegieerde gebieden, en de bevolking geprivilegieerd om den koning (van Atjèh) in te huldigen; aanvaardt de bevolking van Atjèh diens koningschap niet, dan komt dit niet tot stand, (Tadeukiratō rakidin; zie verder vbd. i.v. bibeuëh); ... kamòëlam ranté siribèë peuët reutōïh, beuhabéh meu'aïh ba' meukoeta; ... seumah Oesoeïh keu doeli halarat, neumeuhònkeu ra'-jatlam béntjara; ... djih tjit aneu' kèë ka kathèë, peuë djilakèë koekarōnja; njòë djilakèë oereuëng lam ranté, djakalèë maté kèë djih keu radja; oereuëng lam ranté siribèë peuët reutōïh, keu djih wakeuëh ban sineuna, ... (Oesoeïh zeide: ik ga niet uit de gevangenis, wanneer de andere gevangenen niet mede in vrijheid gesteld worden), er zijn veertien honderd personen in de gevangenis, moge Zijne Majesteit hun allen vergiffenis schenken"; ... (de bode zeide tot den vorst:) ... „Oesoeïh laat bij Uwe Majesteit eerbiedig het verzoek voorbrengen, of hij de lieden in de gevangenis mag hebben"; ... (de vorst antwoordde:) „je weet dat hij mijn zoon is geworden, en dat wat hij vraagt ik hem zal geven; nu heeft hij om de gevangenen gevraagd en als ik dood ga, wordt hij toch vorst; die veertien honderd gevangenen worden hierbij allen aan hem gegeven", (Nabi Oesoeïh); doem neuwakeuëh keureuna Alah, *h*an boebé drah keureuna moeka, alles (al die genoemde zaken) maakte hij tot waqf ter wille van Allah, en volstrekt niet ter wille van uiterlijk vertoon, (Meudeuha'). Poewakeuëh, tot waqf, tot vrome stichting maken; moe'alaïh Soelòjman djiblòë roemòh, djipoewakeuëh sòënjang teuka, de bekeerling S. kocht (te Mekka) een huis en maakte het tot waqf ten bate van een ieder die er kwam, (Noen Parisi). Vgl. wakaïh.

WAKI (Arab. wakîl), in hik. voor het rijm of het rhythme ook wakila, gemachtigde, gevolmachtigde, zaakgelastigde, zaakbezorger, plaatsvervanger, vertegenwoordiger, adjudant, (verder) titel van den beambte, die als rechterhand van het dorpshoofd,

@lonaliakbar

den keutjhi', tot het dorpsbestuur behoort, en in sommige streken titel van het dorpshoofd, terwijl keutjhi' titel van dien aan het dorpshoofd ondergeschikten beambte, (ook) betiteling van den krokodil (eig. van den krokodil, die als adjudant van een heilige diens graf bewaakt, en in het algem. als betiteling van krokodillen gebezigd, vooral wanneer men zich dicht bij eene plaats bevindt waar veel krokodillen huizen), (in verhalen:) betiteling van het looze dwerghert (dat als adjudant van den koning-profeet Salomo wordt voorgesteld); (ook verb.) = poewaki; lōn waki N. N., ik ben de gemachtigde van N. N.; lagèë waki gadòh neumat, als een dorpswaki, die zijne functie kwijt is, (zegt men van iem., die radeloos is, die druk heen en weer rent); njang keu keutjhi' *h*an keu tandi, njang keu waki *h*an béntara, wie tot k. is voorbestemd wordt geen t., wie tot w. is voorbestemd wordt geen b., (Akeubarō Karim; deze regel behoort tot de weggelaten regels in het citaat i.v. tanggam); teukoe waki, betiteling van den krokodil of van het looze dwerghert, (zie vbd. van het dwerghert i.v. kanoeri); waki boejōng, of waki Saba (naar het rijk van de koningin van Saba), betiteling van het looze dwerghert, (zie vbd. van den eersten titel i.v. lingkōng II, weuëh); djih ka lōn waki, ik heb hem als mijn gemachtigde, mijn plaatsvervanger aangewezen; ka lōn waki ba' djih, ik heb het hem als mijn gemachtigde opgedragen, ik heb hem als mijn gemachtigde aangewezen; zie verder vbd. i.v. bibeuëh, meugat, salah, tirèë, toempang, en van het gebruik als betiteling van het looze dwerghert i.v. oengkab, palèt-palòt, rabét, roepa, sapa II (vorm wakila), sō' II, tèë, thō. Moewaki, een of tot waki hebben, de handeling waki verrichten; *h*an djeuët tamoewaki ba' djih, ge kunt hem niet tot gemachtigde aanwijzen of hebben. Poewaki, tot waki maken, als waki aanstellen, machtigen, volmacht geven, iets aan iem. als gemachtigde opdragen.

WAKILA, zie waki.

WAKILAH (Arab. wakâlah, of wikâlah), lastgeving, machtiging, volmacht, (inz. gebezigd van de machtiging, die bij het sluiten van een huwelijkscontract de wali van de bruid of de bruid zelf aan een teungkoe, gew. den dorpsteungkoe, geeft om de huwelijksovereenkomst met den bruidegom te sluiten); (ook) machtigen, als gemachtigde aanstellen (inz. voor het sluiten van een huwelijkscontract); wakilah oelōntoean ba' teungkoe neupeunikah aneu' oelōntoean Si Poelan ngòn lintō teuka, ik machtig u, teungkoe, om mijne dochter N. N. uit te huwelijken aan den bruidegom, die (aanstonds) komen zal; inòng njan djiwakilah keudròëdji, die

@lonaliakbar

vrouw heeft zelf (den teungkoe) gemachtigd om haar uit te huwelijken, (zegt men van eene vrouw, die zonder bijstand van een bloedverwant als wali een huwelijk heeft gesloten); bri, trimòng wakilah, machtiging geven, ontvangen; trōïhlé kali radja wakilah, neujoeë peunikah poetròë Keumala; 'òh lheuëh kali trimòng wakilah, neudja' peunikah poetròë ngòn radja, toen de kali aangekomen was, machtigde de vorst hem om het huwelijk van prinses K. te sluiten; nadat de kali die machtiging had ontvangen, ging hij de prinses met den prins in den echt verbinden, (Djoehan Meusapi); zie verder vbd. i.v. dapa, nikah, sarakata. Moewakilah, de handeling wakilah verrichten, machtiging geven.

WA*L*A' (Arab. wadh', plaatsing, stelling), plaatsen, toevertrouwen, vaststellen, bepalen, bestemmen; plaatsing, vaststelling, bepaling, bestemming, (in hik. en door geleerden gebezigd); oebé-bé na areuta lōn ka lōn wa*l*a' ba' gòbnjan, gòbnjan njang kèëwasa, al mijne bezittingen heb ik aan hem toevertrouwd, hij voert er het beheer over; masa lōn peugèt ka lōn wa*l*a' keu djih, toen ik het vervaardigde, bestemde ik het al voor hem; neumeudjandji jōh sabòh ròë, deungòn kamòë gòh na gata; adat maté radja Wadirah, oe Pantjalarah neujoeë teuka; njan *h*an djeuët *h*an ba' oelōn dja', meunan wa*l*a' djandji njang ka, hij sprak eens, toen gij nog niet geboren waart, met mij af, dat, wanneer vorst W. gestorven zou zijn, ik (bij hem) te P. zou komen; daarom moet ik noodzakelijk erheen gaan, want zoo is eenmaal de afspraak vastgesteld, (Meudeuha'); pòtjoet Lidam gadòh piké, *h*an neutoekri neubōh sangga; kaleuëm poetròë kaneuwa*l*a', njang djih djidja' ngòn lōn sama, prins L. was ten einde raad, hij wist niet hoe hij (de prinses) tegen moest houden; „de prinses heeft vastgesteld (heeft het eenmaal in haar hoofd gezet), dat zij met mij mee zal gaan" (dacht hij), (Noen Parisi). Poewa*l*a', = wa*l*a' (verb.) met versterkte beteekenis, of doen wa*l*a', bevestigen, bekrachtigen; neubri nanggròë djandji Meudeuha', neupoewa*l*a' sigra-sigra, (de vorst) gaf (aan den brahmaan) een stuk land, daarmede prompt bevestigende de belofte, die M. hem gedaan had, (Meudeuha').

WALAH, zie walahi.

WALAHI, ook walah, vooral in de versterking walah bélah, bij Allah (in eeden, Arab. wallâh); walahi ba' hareuëm lōn, bij Allah, ik mag vervloekt zijn, (zweerformule); zie verder vbd. van walah bélah i.v. meu', poe'euët.

@lonaliakbar

WALAHŌ ALAM (Arab. wallâhoe a'lam), (en) God weet het het best, (zegt men aan het einde van een verhaal, voor de waarheid waarvan men niet wil instaan, verder in deftige spreektaal in den zin van: ik weet het niet).

WALÈË (Arab. walau), al (in toegevende bijzinnen), al ... ook, ook al, al ware 't, hoezeer, hoewel, (verder) indien, als, voor het geval dat, mocht het zijn dat; peuë kapaj njòë koe'eu taba, *h*an tòm njang ka koe'eu datang; walèë kapaj mè meuneukat, teungòh leugat peudiëng barang; walèë kapaj oereuëng moesōh, dòng ba' djeu'ōh koepoemeureujam, wat zijn dit voor schepen, die gij, naar ik zie, medegebracht hebt, en die ik nooit voor dezen hier heb gezien; als het koopvaardijschepen zijn, gaat dan gauw aan wal om goederen in te laden; als het vijandelijke schepen zijn, gaat dan veraf liggen, dan zal ik er met kanonnen op schieten, (Banta Ahmat); walèë ... walèë, of bōh ... walèë, of meuseuki ... walèë, of walèë ... gèt, zoowel ... als, hetzij ... hetzij, laat het zijn ... ook zelfs, of ... of; walèë panglima gèt oelèëbalang, doem sibarang njang mat sagòë, zoowel panglima's als oelèëbalang's, allen, die aan het hoofd van een gebied staan, (Dioe Plinggam); meuseuki peutoea walèë ra'jat, boe geu'euntat maséng rata, of het hoofden waren of onderhoorigen, aan allen werd gelijkelijk eten gezonden, (Noen Parisi); zie verder vbd. van walèë i.v. njampang II, ri, rintah, sama II, seubat, sibòë, sikoetoe, tjatjang, toempang, en van bōh ... walèë i.v. bōh II.

WALI I (Arab. walî), de naaste manlijke bloedverwant in de manlijke lijn van eene vrouw, die haar bij het sluiten van een huwelijkscontract moet vertegenwoordigen, (ook) de manlijke bloedverwanten in de manlijke lijn van eene vrouw, die volgens eene bepaalde volgorde, ieder bij ontstentenis of onbevoegdheid van den hem in rangorde voorafgaande, het recht hebben haar uit te huwelijken, (verder in het algem.:) agnaten, manlijke bloedverwant in de manlijke lijn, (doch in het dagelijksche spraakgebruik verstaat men er gew. onder:) de meer verwijderde agnaten in de zijlijn, (niet: ad-, of descendenten, noch broeders, zie vbd., behalve beneden, i.v. aneu', seukoeët, wadjah I), (ook) de overheidspersoon, of de door de aanstaande echtgenooten aangewezen persoon, die bij een huwelijk van eene vrouw, die den bijstand van een tot hare bloedverwanten behoorenden wali mist, als wali fungeert, (verder ook) heilige (minder gebr. dan èëlia, zie vbd. i.v. peurangeuj, tjoetjò); nadere onderscheidingen van huwelijks-wali's: wali di ba', of wali meuteula', ook wali nasab, de persoon, die

@lonaliakbar

als bloedverwant eene vrouw bij haar huwelijk vertegenwoordigt; wali mòdjeubé, zie i.v. mòdjeubé; wali radja, of wali hakim, de overheidspersoon, door den vorst (of het landschapshoofd of de adat) aangewezen om voor eene vrouw zonder wali nasab als wali bij haar huwelijk op te treden; wali tahkim, de door de aanstaande echtgenooten als wali der vrouw aangewezen persoon, (zie tahkim); Si A ngòn Si B wali (of siwali of talòë wali), A en B zijn verwanten van vaderszijde; tjèëdara wali, volle of verre neef van vaderszijde, (in onderscheiding van b.v. een broeder); wali tòë, naverwante wali (manlijke bloedverwant van vaderszijde); wali djeu'ōh, ver verwante wali; wali (ngòn) karōng, in hik. voor het rijm ook karōng (ngòn) wali, agnaten en cognaten, verwanten van vaders-, en van moederszijde, (zie vbd. i.v. mita, roengkhé, sa I); waliōlah, vriend van Allah, heilige.

WALI II (Arab. wâlî), gouverneur (van eene provincie), landvoogd, bestuurder, (weinig gebr. woord); wali nanggròë, bestuurder van een land, van een gebied.

WALI III (Mal. id.), kleine gele doek, die in tegenwoordigheid van den vorst los over den schouder wordt gedragen, (in hik.); meunjandang wali keukoenèngan, teudòng rab toean poetròë moeda, met een gelen doek over den schouder geslagen stonden zij (n.l. sommige hofjuffers) voor de jeugdige prinses, (Diwa Akaïh); meunjandang wali keukoenèngan, pajōng teukeumang toedjōh plōh doea, zij (n.l. de vier onderhoorige vorstenzonen) droegen een gelen doek over den schouder, terwijl twee en zeventig pajoengs opengezet waren, (Tjah Koebat).

WALIŌLAH, zie i.v. wali I.

WALOEHA, het 93ste hoofdstuk (soerat) van den Qorân (naar de beginwoorden „wadhdhoeḥâ''), (ook) de laatste helft van de 30ste, i.e. laatste, djoeïh van den Qorân, (naar de beginwoorden van Qor. XCIII, waarmede de 2de helft van die djoeïh aanvangt); panè 'èt ka tō' tabeuët? — ka tō' ba' waloeha, tot hoever zijt ge met het Qorânreciet gevorderd? — tot (de soerat) waloeha, (i.e. bijna uit).

WAN I, (verkorting van toean), titel, dien men aan dochters van sajét's geeft, inz. titel van vrouwelijke afstammelingen van Pòteu Djeumalōj (zie i.v. djeumalōj). Zie wandi.

WAN II, zie i.v. wa IV.

WAN-WAN I, drukken, knellen, omknellen, (fig.) aandringen bij, met aandrang vragen; kangkōng geubri keu peukajan, ikat keu'iëng pasōng wan-wan, halsboeien krijgen zij (n.l. de zondaren in de hel) als versierselen, en als gordels knellende blokken, (Tja'é Hadat); ladōm tadjō wadi

@lonaliakbar

reukoeëng, ladōm di roeëng ka djiwan-wan, sommige (der apen) stortten zich (in hunne verwarring om hun in den strik geraakten koning te helpen) op zijn hals, dien zij omvatten, andere drukten hem op den rug, (Plandō' Kantjé); djiwan-wan si njan wa'tèë djimeulakèë, hij dringt erg aan, als hij wat vraagt; djiwan-wan geutanjòë djimaba, hij drong erg bij ons aan om ons mee te troonen; djiwan-wan dròëdji, hij drukt op zijn lichaam (b.v. zijn buik), krimpt ineen (van buikpijn b.v.). Moewan-wan, gedrukt, gekneld, enz., de handeling wan-wan verrichten. Poewan-wan, laten wan-wan, of wan-wan met versterkte beteekenis.

WAN-WAN II, zie wòn-wòn.

WANDI, (uit wan en di), zie di II, en vbd. i.v. peungaba. Zie wan I.

WANG I, ook oeang, (Mal. id.), geld, (mod.); wang keureutaïh, papieren geld, bankbiljet, (zie nòt); wang koepala, hoofdgeld, belasting, (zie vbd. i.v. hata).

WANG II, krombeenig, met o-beenen.

WANG III, vader, (in hik., zie vbd. i.v. lindan); ma wang, vader en moeder, ouders; tinggaj nanggròë deungòn ma wang, dja' lam oeteuën doem tjoet raja, zij verlaten hun land en hunne ouders, en gaan, kinderen en volwassenen, de bosschen in, (Hik. Rantò; zie verder vbd. i.v. tréb onder teuneuréb).

WANGKANG (Mal. id.), e.s.v. Chineesche jonk, ook koeangkang, en koerangkang geheeten; zie vbd. (van den vorm koeangkang) i.v. peudòë, roengka, seunang, soelōb.

WANGSA, ook wansa, en voor het rijm wan(g)si, (Mal. wangsa), in moeda wangsa, jong, jeugdig, en gambang wangsa, e.s.v. gambang (in hik.); djijōb soeléng ngòn napiri, beudòïh nari ngòn meunjanjòë; tjanté' manèh moeda wangsi, ḥan tatoekri peugah bagòë, zij bliezen op fluiten en bazuinen, en jongelieden, onbeschrijfelijk bevallig en bekoorlijk, stonden op om te dansen en te zingen, (Goemba' Meuïh); zie verder i.v. gambang.

WANGSI, zie wangsa.

WANSA, zie wangsa.

WANSI, zie wangsa.

WANTA; glima wanta, zie i.v. glima.

WAPEUËT, of wapheuët, ook wa'pheuët, (Arab. wafâh), overlijden, verscheiden, (subst.); overleden, gestorven, verscheiden, (gebezigd van profeten, vereerde personen, heiligen, ook vorsten, in hik. vrijer gebruik); di ateuëh ra'ta djih ka wapeuët, djisoera' lé ra'jat Meureutjoe Nagara, op zijn wagen was hij gestorven (n.l. in den strijd gedood), en het volk van M. N. hief een ge-

@lonaliakbar

juich aan, (Diwa Akaïh); zie verder vbd. i.v. lah I, sama II.

WAPHA' (Arab. wafq), magisch quadraat of pentagram, talisman bestaande uit geteekende magische figuren; teuma djitjò' bidjèh mamplam, keu Boerian djidjō' sigra; tjò' adjeumat deungòn wapha', keu hékeumat ba' geupoela; ba' Boerian djipeudjaròë, djipeuroenòë lé ngòn doe'a, vervolgens nam zij de manggapit en gaf die snel aan B.; zij nam eene amulet en een talisman, die als toovermiddelen moesten dienen bij het planten van de manggapit; zij stelde ze B. ter hand en leerde hem de daarbij behoorende gebeden, (Noen Parisi).

WAPHEUËT, zie wapeuët.

WA'PHEUËT, zie wapeuët.

WAR'A, of wareu'a, ook wa*r*a', (Arab. wara'), strikte onthouding niet alleen van godsdienstig ongeoorloofde en afkeurenswaardige dingen, maar ook van dingen, waarvan men niet zeker is, dat ze geoorloofd zijn, strenge ingetogenheid, strenge vroomheid; zich strikt onthoudende van niet bepaald geoorloofde dingen, zeer ingetogen, zeer vroom; zie vbd. i.v. gōseuti, katjah. Poewar'a-war'a dròë, zich aanstellen alsof men war'a is. Zie tawa*r*ō'.

WA*R*A', zie war'a.

WARANG, rattenkruit, (= toeba tikōïh); (verb.) met een mengsel van rattenkruit en citroensap (sap van de bòh koejoeën) insmeren, (van blanke wapens om er eene donkerblauwe kleur aan te geven); djiwarang sikin, hij smeert een mes (een zwaard) met rattenkruit en citroensap in.

WARÊH (Arab. wârith), erfgenaam, (verder in het algem.:) verwant, bloed-, of aanverwant, familie, (bij uitbreiding ook:) genoot, kameraad, vriend; (verder) verwantschap, kameraadschap; waréh blah koe, blah ma, familie van vaders-, van moederszijde, (zie ook vbd. i.v. sòë onder peusòë); waréh gampōng, dorpsgenoot, (zie ook vbd. i.v. njampang II, waar het woord ook weer te geven is met dorpsgenooten); padit joem njan, waréh, wat is de prijs daarvan, vriend, (zegt men op den pasar ook tot een onbekenden verkooper); zie verder vbd. i.v. bisan (sprkw.), gasiën (sprkw.), gòb, la'én (onder peula'én), rila (erfgenaam), sambat, tabi'in, wadjah I. Moewaréh, erfgenamen, enz. hebben, (van elkander) erfgenamen, familie, enz. zijn, (aan elkander) verwant zijn; zie vbd. i.v. talòë.

WAREU'A, zie war'a.

WAREUNA, of warna, (Skrt. varṇa), kleur, soort; zie vbd. i.v. koembang I, pantjaloegam, pat (onder moepat), peureuséh, rika, *s*eun*b*r*eun, seundi. Moewarna, eene bepaalde kleur hebbende; moewarna-warna, van verschillende kleuren, van verschillende soorten.

WAREUTA, of warta, (Skrt.

@lonaliakbar

vârttâ), tijding, nieuws, bericht, mededeeling, verhaal, mare, gerucht; wareuta gòb meunan, bit *h*an bit hana lōntoean toe'òh, zoo zegt men, in hoever het juist of onjuist is weet ik niet; 'òh saré lheuëh haba poetròë, neupeugèt djeunòë sabòh warta; teuma neupeugèt sabòh soerat, neujoeë euntat keu radja moeda, toen de prinses met haar verhaal klaar was, stelde hij eene mededeeling op; hij stelde een brief op, dien hij bij den radja moeda liet brengen, (Dioe Plinggam); zie verder vbd. i.v. loepōt (onder peuloepōt). Poewarta, berichten, mededeelen, verhalen, verkondigen; nanggròë loeaïh lòm ngòn ma'moe, that meuseuhoe geupoewareuta, zijn rijk was uitgestrekt en welvarend, veel roem werd ervan (of van hem) verkondigd, (Diwa Akaïh).

WARNA, zie wareuna.

WARŌNG (Mal. waroeng), tent (waarin waren, inz. eetwaren te koop worden aangeboden), kraam, winkeltje, (mod.).

WARTA, zie wareuta.

WASAJ (Arab. waçl), vereeniging, verbinding (inz. in het Arabisch van den slotklinker van een woord met het daarop volgende woord door elisie van den beginklinker van het tweede woord; bekend uit de regels omtrent het Qorânreciet), (ook) naam van het teeken in het Arab. schrift, dat zulk eene verbinding aangeeft.

WASÉ, bijvorm van hasé (zie aldaar), inz. gebezigd in de beteekenis van: belasting, heffing, recht, in-, en uitvoerrechten, schatting; wasé djalan, wegenbelasting, belasting op het vervoer van producten voor het onderhoud der wegen en bruggen; w. koeala, havenbelasting geheven van de schepen, havenrechten, (zie i.v. adat II, en vbd. i.v. krang onder peukrang, meudjeulih, mirahpati, oepeuti, waham); w. kroeëng, rivierbelasting, (zie vbd. i.v. waham); w. ladang, belasting op bergaanplantingen, (zie vbd. i.v. keuradjat); w. oelèëbalang, de door den oelèëbalang geheven belasting, inz. zijn aandeel in de belasting op peper en pinang, (zie sprkw. i.v. oelèëbalang); w. oeteuën, belasting op boschproducten; w. pangkaj, het aandeel in de belasting op peper, dat aan degenen, die kapitaal, voorschot verstrekten voor den aanleg der tuinen, toekomt; w. radja, belasting voor den vorst, het aandeel van den soeltan in het uitvoerrecht op peper en pinang; (zie verder vbd. van de beteekenis belasting i.v. oepeuti, tjoeké); 'òh trōïh lam koeta beuginda Tjah Koebat, djijoeë peusapat doemna radja; doem ba' wasé doem sikeulian, ba' tjakabtoeanngònsinjata, toen vorst Tj. K. in de vesting gekomen was, beval hij alle

@lonaliakbar

vorsten te verzamelen; „weest allen gereed, heeren, weest klaar met uwe wapens", (Tjah Koebat); wahé bapa bè' lalè lé, tapoewasé njan ka teuka, hé vadertje, wees niet onachtzaam, houd u gereed, daar komt hij aan, (Plandō' Kantjé).

WASIËT, of wa'siët, (Arab. waçijjah), uiterste wil, uiterste wilsbeschikking, testament, (ook) nadrukkelijke opdracht, boodschap of verzoek, wat men iem. op het hart drukt, vermaning, zedenles, les, raadgeving; (ook verb.) bij testament beschikken, nadrukkelijk opdragen of verzoeken, op het hart drukken, vermanen; wasiët teungkoe A njang kamaté oebé areuta dròëgeuh bandoem geujoeë bōh keu meunaté ba' abéh, de uiterste wil van den overleden teungkoe A was, dat al zijne goederen aangewend zouden worden ten bate van de lijkfeesten; wa'siët Nabi, zie i.v. kriman; wasiët goerèë, de vermaning, lessen van den leeraar; habéh geuwasiët boeët njang sihat, geubri peu'ingat njang sampōreuna, (de schriftgeleerde) gaf hun (n.l. den tot den Islâm bekeerden vorsten) goede lessen en vermaningen naar behooren, (Malém Dagang); djiwasiët ba' radja Taléb Djamiah, ampōn di bawah toeankoe radja; meungnjò hana trōïh ba' lapan oeròë, meuriwang keunòë ka rōh lam bahja; ba' reudjang toeankoe neukrah angkatan, dja' toelōng laman di dalam bahja; ... habéh wasiët Simbōj Akasan, djipò meulajang dalam andara, hij drukte vorstin T. Dj. op het hart: „vergeving, vorstin, wanneer wij na acht dagen hier niet teruggekeerd zijn, dan zijn wij in gevaar geraakt; roep, meesteres, dan gauw het leger bijeen en kom ons in het gevaar te hulp; ... nadat S. A. zijn verzoek had gedaan, vloog hij zwevend de lucht in, (Djoehan Meusapi); zie verder vbd. i.v. sé, toerōt. Vgl. amanat, peusan I.

WA'SIËT, zie wasiët.

WAṢIT (Arab. wasîṭ), bemiddelaar, tusschenpersoon, arbiter, (zelden gebruikt woord).

WAT, kracht, sterkte; krachtig, sterk; oereuëng ka toeha, hana wat ba' dja', hij is al oud, hij heeft geen kracht meer om te gaan; inòng ka habéh wat, doem hò djitoepat rèt, eene vrouw, die geen kracht meer heeft (van het rondzwerven, rondloopen) en alle wegen kent, (zegt men van eene vrouw, die ongunstig bekend staat); hoekōm ba' babah, wat ba' (aweuë') djaròë, oordeelen doet men met den mond, maar de kracht zit in de hand (in het corpus van de hand), (sprkw., z.v.a. zonder machtsmiddelen kan men zijn gezag niet handhaven, is men machteloos); oedeuëng wat, zie i.v. oedeuëng. Moewat, krachtig,

@lonaliakbar

sterk. P o e w a t, krachtig maken; k a p o e w a t d r ò ë k e u, span je krachten in, zet je schrap.

WATÈË, of w a 't è ë, (Arab. w a q t), tijd, gelegenheid, tijdstip, inz. de tijd aangewezen voor het verrichten van de dagelijksche rituеele godsdienstoefeningen, (ook) die godsdienstoefeningen zelf, (verder) ten tijde van, tijdens, gedurende, wanneer, als, toen, nu (voegw.); b a' s a b ò h-s a b ò h w a t è ë n a d j i d j a' k e u n ò ë, hij komt hier wel van tijd tot tijd; w a 't è ë s e u m a j a n g, de tijd aangewezen voor een s e u m a j a n g, tijdens een s e u m a j a n g, als of toen (hij) een s e u m a j a n g (doet, deed); w a 't è ë l i m ò n g, de tijden der vijf dagelijks te verrichten godsdienstoefeningen, (ook) die godsdienstoefeningen zelf, (n.l. s o e b ò h, l e u h ō, a s a, m o e g r é b 'i t j h a); s e u m a j a n g l i m ò n g w a 't è ë, de vijf dagelijks te verrichten godsdienstoefeningen, die godsdienstoefeningen verrichten; zie verder vbd. van de beteekenis tijd voor een s e u m a j a n g of de s e u m a j a n g zelf onder de namen dier s e u m a j a n g s en i.v. l a m b a t, l h e u ë n g, p a d j a, p e u r e u l è ë, t h e u n, van de beteekenis tijd in het algem. i.v. b o e I, s a m b é II, en van de beteekenis als voorzetsel of voegw. i.v. d o e ë' (onder m e u d o e ë'), i s e u ë n g, k e u t a'-k e u t ō', n j o e ë, p a l ò ë (onder p o e m a l ò ë), r i m b a t, s e u r i g a b, s e u t é', s ò ë, t j é' I, t j e u n g a n g. M o e w a t è ë, tijd hebben, aan een bepaalden tijd gebonden, bepaald ten aanzien van den tijd, geregeld. P o e w a t è ë, den tijd vaststellen. Zie ò k a t.

WA'TÈË, zie w a t è ë.

WATEUËH, samentrekking van o e a t e u ë h, zie i.v. a t e u ë h, en vbd. ook i.v. s i m b ō.

WATI (Arab. w a ṭ'), coïtus; vleeschelijke gemeenschap hebben met. M o e w a t i, den coïtus uitoefenen, (ook) beslapen (verleden deelw.).

WAWÒË, zie w a h w ò ë.

WÈ-WÈ, zie i.v. w è t III.

WÈ'; a n e u' *w* è', het jong van een buffel, buffelkalf, (naar het geluid, *w* è'-*w*è', dat het maakt). M o e *w* è'-*w* è', schreeuwen, (van een buffelkalf). Zie 'è', 'o e ë II, *w* a-*w* a', *w* a'-*w* è'.

WÈ'-WÈT, zie i.v. w è t III.

WÈË I (Arab. w â w), de 26ste letter van het Arab. alphabet; wordt ook gebezigd als vrouwel. persoonsnaam; w è ë m o e m o e n d ō' n a n g g r ò ë, de letter w è ë heeft den vorm van een m o e n d ō' (e.s.v. kapmes) van het land, (zie i.v. h i d j a); p e u ë t a t a k ō t k a l ō n i k a t, t a p ò h l e u g a t b è' d j a n d j i k h e u n w è ë, wat vreest ge nog, ik heb hem al vastgebonden, slaat hem gauw dood, voordat hij nog w è ë kan zeggen, (een kik kan geven), (Plandō' Kantjé); o e b é t a n g k o e r a' w è ë, zoo groot als de kop van de letter w è ë, i.e. een speldeknop, een ziertje, een klein beetje.

WÈË II, zie k o e è ë.

WÈH, weggaan, zich wegscheren,

@lonaliakbar

zich verwijderen, uit den weg gaan, uitwijken, vertrekken, ontkomen; kawèh keudéh, ga weg gindsheen; wèh-wèh, koemeung tōt beudé, uit den weg, uit den weg, ik wil een geweer afschieten; zie verder vbd. i.v. ri, roeëng, sahèh, sambang II (sprkw.), singkla, *s r* ang, tèë, tjoekèh. Moewèh(-wèh), = wèh met meerv. subject, om strijd weggaan. Poewèh, doen of laten weggaan, enz., verwijderen, verdrijven, wegjagen, afwenden (van b.v. de oogen, den blik); sòënjang kalòn that soeka'an, njeum di sinan bè' tapoewèh mata, wie haar zag, raakte verrukt, en zou de oogen van haar niet willen afwenden, (Malém Diwa); zie verder vbd. i.v. boeëh. Teuwèh, weggegaan, weg, uitgeweken, ontkomen, verwijderd, verdreven, weggejaagd, afgewend; mata *h*an teuwèh keunan djipandang, njeum bè' leukang djipandang landja, zijne oogen raken niet (van haar) afgewend, het is alsof hij zijne blikken niet van haar los kan maken, steeds door kijkt hij naar haar, (Gadjah toedjōh oelèë).

WÉHWEUËH, ook, doch minder, wahweuëh, en, in hik. voor het rijm, waïh-waïh, (Arab. waswâs), inblazing (van den duivel), ingeving van slechte, ook van onrustige, zorgvolle, angstige gedachten; onrust, ongerustheid, bezorgdheid, zorgen, angst; onrustig, ongerust, bezorgd, angstig; plara até lam seumajang, wéhweuëh tjèëtan bè' tabawa, zorg voor uw hart tijdens de seumajang, dat ge de inblazingen van den duivel niet in u omdraagt, (Akeubarō Karim); dijoeb dada ateuëh poesat, peuë hékeumat djaròë tawa; ... niët tareugam bè' rōh waïhwaïh, tjèëtan khanaïh lawan gata, dat ge (bij de seumajang) uwe handen over elkaar legt onder de borst op den navel, wat is de diepe zin daarvan; ... dat ge (uw hart) vasthoudt, opdat er geen inblazingen van den satan, uw vijand, in komen, (Akeubarō Karim); njang na soesah di até oelōn, sabab na sadjan ma'noesia; keureuna ma'noesia neupeudjeuët lé Toehan, keuleubèhan niba' njang na; njankeu batjoet njang na waïhwaïh, salèh tiwaïh geutanjòë njang na, (de geestenvorst zeide:) wat mij bezorgd maakt is, dat er zich een mensch onder hen bevindt; want de mensch is door den Heer geschapen voortreffelijker dan andere schepselen; dat geeft mij een beetje bezorgdheid, dat we het misschien zullen afleggen, (Diwa Akaïh).

WÉLEUDAH (Arab. wilâdah), partus, bevalling, baring; manòë wéleudah, bad na eene bevalling, (z.g. 44 dagen na de bevalling bij het bòïh dapoe, zie i.v. dapoe); wadjéb manòë oeba' énsan, nakeu nam ban ba' tjalitra; ...

@lonaliakbar

keudoea hé keulhèë niphaïh, keupeuët wéleudah boeda' njata, een ritueel reinigingsbad is voor den mensch, naar de geleerden leeren, in zes gevallen verplicht; ... ten tweede na de menstruatie, ten derde na nabloedingen bij de bevalling, ten vierde na de baring van een kind, (Akeubarō Karim).

WÉLEUMAN (Mal. wilmana, Skrt. vimâna), vliegende godenwagen, (ook) e.s.v. fabelachtigen vogel, (in hik.); teuma goenòng njan djeuët keu wéleuman, meuribèë jōh njan siseun djiteuka; beuginda Tjah Koebat pi that pantaïh djipeulheuëh panah oe adara; aneu' panah njan pi that sa'ti, jōh njan djeuët lé keu geureuda; meuribèë-ribèë djidja' ba' wéleuman, djimoeprang sinan di adara; sama meunjama takalòn djimoeprang, binatang wéleuman ngòn geureuda, die (in de lucht geworpen) berg veranderde vervolgens in wéleuman's, die toen bij duizenden tegelijk aan kwamen zetten; vorst Tj. K. was er ook zeer snel bij en schoot een pijl in de lucht af; die pijl had ook wonderkracht en veranderde toen snel in geureuda's, bij duizenden gingen ze op de wéleuman's af en ze vochten daar in de lucht; men zag ze al strijdende op elkaar afschieten, de wéleuman-dieren en de geureuda's, (Tjah Koebat); pajōng meuriti di teungòh alam, ateuëh wéleuman njang bië' panglima, de pajoengs stonden in rijen op het slagveld, en zij, die tot de panglima's behoorden, waren op wéleuman's gezeten, (Dioe Plinggam).

WÈN-WÈN, zie wòn-wòn.

WÉNG, draaien, ronddraaien, winden (van b.v. het anker, zie vbd. i.v. toekōh), opwinden, opdraaien (van b.v. vioolschroeven, zie i.v. sipōt), aandraaien (zie vbd. i.v. sréng I), in een molen uitpersen, malen (van suikerriet), (ook) molen, inz. suikermolen om suikerriet uit te persen, bestaande uit twee op een massief houten voetstuk (neudoeë') dicht bij elkander rustende houten cylinders, waarvan de eene (wéng agam) langer is dan de andere (wéng inòng) om daaraan den naar beneden gebogen houten boom (wòë-wòë) te kunnen bevestigen, die door een buffel in het rond wordt gedraaid; de draaiende beweging wordt van den eenen cylinder op den anderen overgebracht door in elkaar grijpende tanden (blimbéng), waarvan beide cylinders voorzien zijn, die verder, ter versteviging, geklemd zijn tusschen twee onder die tanden aangebrachte dwarslatten (blida), welke aan de vier uiteinden op stijlen (tamèh blida) rusten; twee om de cylinders gebonden dwarslatjes (soeri) beletten het rijzen en dalen van de suikerrietstengels, die daartusschenin tus-

@lonaliakbar

schen de beide cylinders worden ingeschoven (s a' of s o e r o e n g); het uitgeperste sap loopt af in eene in het voetstuk tusschen de cylinders aangebrachte goot (t j a-r a') en van hier in een daaronder geplaatsten pot (p a s o e), en wordt verder in een ronden oven (d a p o e w é n g) tot suiker of stroop verkookt; w é n g d j a r ò ë, ook w é n g g e u n-t j h ò t, handpers om suikerriet uit te persen, bestaande uit een spits naar beneden uitloopend houtblok (b ò h w é n g), bevestigd aan een verticaal in den grond geplaatsten paal, die, ter versteviging, aan een tusschen twee stijlen bevestigden dwarsbalk is vastgemaakt; in den opstaanden paal vlak boven de b ò h w é n g, of in de b ò h w é n g zelf is eene opening aangebracht, waarin eene ingestoken dwarslat (t e u n e u g ò n) vrij op en neer bewogen kan worden; die dwarslat is aan het vrije uiteinde door een touw verbonden met eene trapplank (k a-j è ë g i d ò n g), die met een der uiteinden op den grond rust; de uit te persen suikerrietstengel wordt tusschen de b ò h w é n g en de t e u n e u g ò n gelegd, of, indien de t e u n e u g ò n in eene opening in de b ò h w é n g is aangebracht, tusschen de t e u-n e u g ò n en een onder de opening spits naar beneden uitstekend gedeelte van de b ò h w é n g, en wordt door telkens op de trapplank met den voet te drukken gekneusd; het uitgeperste sap loopt langs het spitse uiteinde van de b ò h w é n g in een daaronder geplaatsten pot; w é n g a n e u' m a n j a', gew., indien er geen aanleiding tot misverstand bestaat, ook alleen w é n g genoemd, e.s.v. loopmolen om kleine kinderen te leeren loopen, bestaande uit een in den grond geplanten ronden stok, waaromheen een met een der uiteinden op de punt van den stok rustend stuk bamboe kan draaien; aan dien bamboe of aan een daaraan bevestigden houten steel laat men het kind zich vasthouden, zoodat het in cirkelgang om den stok heen kan loopen; zie verder vbd. van de beteekenis van suikermolen i.v. g i-s é n g, l a m I, t o e m p a n g. M o e w é n g, gedraaid, rondgedraaid, enz., de handeling w é n g verrichten, suikerriet in een molen uitpersen; p a d o e m l a-w é t d o e d ò ë n i b a' n j a n, t e u b è ë p i p a n j a n g l é h ò r a j a; p e u l a n d ō' k h e u n l ò m b a' r i m o e ë n g, b a h l é t a m o e w é n g h é t j è ë d a-r a; ... d j i k h e u n b a' l e u-m ò : k a h t a r é' w é n g, b a' m o e p o e s é n g k a d j a' l i n g-k a; b a h l é r i m o e ë n g s o e-r o e n g t e u b è ë, k o e t a r é' l é k è ë s i b l a h s a n a; 'ò h k e u m a ï h p a k a t d j i h n j a n b a n l h è ë, d j i w é n g t e u b è ë s i g r a-s i g r a, eenigen tijd daarna was het suikerriet hoog opgeschoten en werd het steeds grooter; het dwerghert zeide toen tot den tijger: „laten we het suikerriet in een molen uitpersen"; ... (het dwerg-

hert) zeide (toen het suikerriet bijeen was gebracht) tot den stier: „trek jij den molen in de rondte, zoodat hij ronddraait; laat de tijger de suikerrietstengels in den molen duwen, dan zal ik ze van den anderen kant uittrekken"; toen zij met hun drieën het onderling eens geworden waren, gingen ze gauw het suikerriet malen, (Plandō' Kantjé; zie de hieraan voorafgaande regels i.v. p o e g a). T e u w é n g, gedraaid enz., uitgeperst (van suikerriet).

WÉT, in eene andere richting brengen (van b.v. een roer, een zeil), omgooien (van een roer), wenden, omwenden, draaien, omdraaien, overstag wenden of werpen, innemen (van een zeil), omvouwen (van een of beide beenen), op elkaar leggen (van de omgevouwen beenen); w é t k e u m o e d ò ë, het roer wenden, omwenden, omgooien; w é t l a j e u ë, het zeil innemen; w é t s i l a, zie i.v. s i l a en vbd. ook i.v. s o e m p a n; w é t!, wend je om!, (zegt men tot een ploegenden karbouw, vgl. t e u III). M o e w é t, in eene andere richting gebracht, gewend, omgewend enz., de handeling w é t verrichten; k a k e u g e u j ō b n j a n n g ò n b a n s i, k a d j i n a r i a n e u' m i ë t m o e d a; ... d j i g i s a k e u'i ë n g m o e w é t d j a r ò ë, t h a t b i t r a g h ò ë a n e u' m i ë t m o e d a, ook werd er op b a n s i's geblazen, en jongelieden voerden dansen uit; ... zij draaiden met hun bovenlichaam (eig. middel) en draaiden hunne armen om, die jonge lieden waren erg kundig in het dansen, (Malém Dagang).

WÈT I, eene veel in bergstreken voorkomende soort van heester, die goed brandhout oplevert.

WÈT II, ook w ò t, e.s.v. sardijn.

WÈT III, draaien, ineendraaien, (van touw); w è t-w è t, in de spreektaal ook w è'-w è t, heen en weer slingeren, heen en weer bewegen, laten bengelen, (met den staart) kwispelen, (ook) handel, kruk (om iets te draaien, b.v. een spinnewiel, zie i.v. d j e u r e u k h a), kruishout om touw te draaien, bestaande uit een kruis van bamboelatjes met een loodrecht daarop staanden steel, die in een bamboekoker kan draaien, (als subst. ook w è-w è en w ò ë-w ò ë, zie i.v. w é n g); p l a n d ō' d o e ë' a t e u ë h b a l è, d j i m e u d j o e n t è w è t-w è t g a k i n j a n, het dwerghert zat op (het dak) van de hut en liet zijne pooten heen en weer bengelen, (Plandō' Kantjé); w è t-w è t i k o e, met den staart kwispelen, kwispelstaarten. M o e w è t-w è t, heen en weer geslingerd, enz., de handeling w è t-w è t verrichten, heen en weer slingerend, (intransit.); m o e w è t-w è t l a g è ë i k o e a s è ë, heen en weer gaande als de staart van een (kwispelstaartenden) hond, (zegt men van de tong van een zwetser, van iem. met veel praats).

WÈT-WÒT, heen en weer slingerende, zich heen en weer bewegende (ook zonder vooruit te komen, b.v. van een visch op het

@lonaliakbar

droge), spartelende, zich telkens omwendende, woelende (van b.v. een slapende), woelig, onrustig (ook fig.), ongedurig; wèt-wòt that dji'éh, wat slaapt hij onrustig; wèt-wòt that akaj, hij is erg onrustig van aard, ongedurig. Poewèt-wòt dròë, zich heen en weer bewegen, spartelen, zich onrustig gedragen.

WEU', e. s. v. langarmigen aap; djaròë gata panjang that lagèë sapaj weu', uwe armen zijn zeer lang, evenals die van een weu'; zie verder vbď. i.v. simplah (onder meusimplah). Zie kra.

WEUË, stal (inz. voor karbouwen en koeien), kraal, (zie vbd. i.v. rō' onder neurō'); tjitjém pèh weuë, of tjitjém pèh neurō', e.s.v. nachtvogel, die een kloppend, een tō'-tō'-geluid maakt, alsof hij op den sluitboom (neurō') van een stal klopt, en met dat geluid de terugkomst van een afwezigen bloedverwant aankondigt, (zie vbd. i.v. keuta'-keutō'). Moeweuë, een stal hebben, op stal gezet. Poeweuë, in een stal drijven of opsluiten, op stal zetten, tot stal maken; bè' kapoeweuë kapeu'éh leumò joeb mòh, maak de ruimte onder het huis niet tot een stal door er de koe te laten slapen.

WEUË', deelen, in deelen splitsen, verdeelen, uitdeelen, toebedeelen; weuë' areuta, bezittingen, eene nalatenschap verdeelen; weuë' pra'é, eene nalatenschap verdeelen; weuë' sabé, gelijk deelen, in gelijke deelen verdeelen; weuë' (keu) doea, (keu) lhèë, in tweeën, in drieën deelen, (ook) de helft, een derde; doea weuë' (keu) lhèë, twee derde; njang djeunòë doem tapeusapat, euntreu' meuhat koeweuë' keu lhèë, breng ze (n.l. de visschen) alle bijeen, straks zal ik ze vast in drieën verdeelen, (Plandō' Kantjé). Moeweuë', in deelen gesplitst, verdeeld, (ook) zich verdeelen, zich splitsen, uiteengaan, zich scheiden, (verder) = weuë' met meerv. subject, onder elkander verdeelen; ladōm leupaïh rèt oe Djileuë' (?), siteungòh moeweuë' rèt Keumala, sommigen vertrokken in de richting van Dj. (?), anderen scheidden zich af in de richting van K., (Pòtjoet Moehamat); geulhòm lam la'ōt *h*an djitém bhoeë', ië pi moeweuë' lheuëng sideupa, hij werd in zee geworpen, maar wilde niet verdrinken, het water scheidde zich in tweeën met eene tusschenruimte van een vadem, (Pòtjoet Moehamat). Poeweuë', laten weuë', of weuë' met versterkte beteekenis; adat tadoeë' takeumarang, minjeu' pi tan seupōt boeta; poenggōng keubòïh djaròë tjeukang, pa'idah tan poeweuë' laba, als ge aan de hikajat door blijft werken, terwijl er geen olie in de lamp zit en het stikdonker is, dan raakt uw achterdeel maar verdoofd en raken uwe vingers stijf

@Ionaliakbar

zonder eenig resultaat, dat u voordeel geeft, (Banta Ahmat).

WEUËH, innerlijk bewogen, geroerd, ontroerd, aangedaan, deernis of leed gevoelende, weemoedig, bedroefd, treurig, verdrietig, (ook) ontstemd, boos, gegriefd; ontroering, aandoening, deernis, medelijden, weemoed, droefheid, verdriet, leedgevoel, ontstemming, boosheid; (ook verb.) bewogen enz. zijn, treuren over, betreuren, bejammeren, jammer vinden, opzien tegen, bang zijn voor, geven om; bè' weuëh até, wees niet verdrietig, (ook) wees niet boos, (wordt b.v. gezegd, wanneer men op een prijs veel afdingt); keureuna sabab geukeumeung meutjré, weuëhkeu até hana tara, omdat zij van elkander zouden scheiden, waren zij zeer aangedaan, (Diwa Akaïh); ħan lé taweuëh ngòn tasajang, e ma badan tapòh aneu'eunda, gij hebt geen deernis en geen medelijden meer met uw zoon, o moeder, dat gij hem wilt dooden, (Djoehan Meusapi); adat taweuëh djalan meunaté, pakòn takò tjré boenòë atana, indien gij (prins) bang zijt voor den weg des doods (i.e. voor den strijd), waarom hebt ge tevoren uw zin doorgedreven om het paleis te verlaten (en den oorlog te ontketenen), (Pòtjoet Moehamat); weuëh-moeweuëh, = weuëh met meerv. subject, weuëh ten opzichte van elkander, (ook) weuëh met versterkte beteekenis; oelōnteu ħan koekeuradjeuën, wahé adoeën padoeën mama; bè' akeuma' ba' asòë nanggròë, lōn bōh geunantòë la'én radja; bè' weuëhmoeweuëh dalam até, doedòë pagé meuteumeung ngòn gata, ik wil geen koning zijn (ik aanvaard het aangeboden koningschap niet), o broeders en ooms; om tegenover het volk niet in gebreke te blijven zal ik een ander als vervanger tot koning aanstellen; weest niet bedroefd (of boos), later in de toekomst zal ik u weer ontmoeten, (Gadjah toedjōh oelèë); zie verder vbd. van weuëh i.v. blandja, inseuëh, koelōm, lagòë, mòë, ngeurén, oeë, peuë (onder moepeuë), prò' II, satibati, teu'òh, tjinta I (onder meutjinta), toeeuëh. Poeweuëh, weuëh (adj.) maken, medelijden, droefheid, boosheid opwekken; ... di geutanjòë ban njang oentōng, waki boejōng ka djimòë lé; ngòn ië mata meugeugoelōng, waki boejōng poeweuëh até, ... het zal ons vergaan naar het lot dat ons beschoren is", en het dwerghert begon te huilen; zijne tranen rolden neer, zoodat hij medelijden (bij de geureuda) opwekte, (Plandō' Kantjé).

WIË, links, linker, linkerzijde; zie vbd. o.a. i.v. oeneun (sprkw.), oengië', paléng, sama I (onder seumama), toelèh. Poewië, naar links laten gaan, links richten of houden, iets met de linkerhand doen, (wat tegen-

@lonaliakbar

over een ander als ongemanierd geldt); djisambōt ngòn (djaròë) wië, djipoewië geutanjòë, hij nam (b.v. onze hand bij de begroeting) met de linkerhand aan, hij behandelde ons ongemanierd; zie verder vbd. i.v. oeneun.

WIËT, iets buigen of draaien zóó dat het breekt, aldus af-, stukbreken, stukbuigen, stukdraaien, wringen, af-, stukwringen; *h*an é' tawiët, djiwiët that, het is niet stuk te buigen, het is erg taai; wiët-wiët dròë, zich in allerlei bochten wringen, kronkelen, (zie vbd. i.v. geumandō); zie verder vbd. i.v. bibeuë, kasiët, *kr*am, lheuëb, salib. Moewiët, stukgebogen, stukgedraaid, enz., de handeling wiët verrichten. Poewiët, laten wiët, of wiët met versterkte beteekenis.

WILAJAH (Arab. wilâjah), bewind, bestuur (over een gebied), aanstelling van wege den vorst; teukoe A na geubri wilajah lé pòteu, teukoe A heeft eene aanstelling van den vorst gekregen.

WITÉ (Arab. witr); seumajang wité, eene uit een oneven aantal (1, 3, enz.) raka'at's bestaande, niet verplichte maar aanbevelenswaardige godsdienstoefening, te verrichten na de verplichte uit 4 raka'at's bestaande seumajang 'itjha, voordat men gaat slapen, om het getal raka'at's van laatstgenoemde seumajang oneven te maken; (verb.) die onverplichte seumajang verrichten.

WÒ, dwalen, ronddwalen, ronddolen, (gew. alleen van krabben gezegd); masa keunòng sikoereuëng biëng kōng wò, in de 9de keunòng dwalen de biëng kōng's rond.

WÒË, terugkeeren (naar de plaats van waar men gekomen is, naar huis, naar zijn gampōng, tot God, enz., ook tot oude gewoonten of zonden), teruggaan, terugkomen, naar huis gaan, thuis komen, naar zijne vrouw gaan, bij zijne vrouw komen, (ook al woont de vrouw nog bij hare ouders in), zijne vrouw bezoeken; kawén mantòng hana wòë, alleen getrouwd, maar (hij) komt niet thuis (niet bij haar), (zegt men van kinderen, die men met elkaar in den echt heeft verbonden doch nog niet laat samenleven); wòë-wòë, zie i.v. wéng en wèt III; zie verder vbd. van wòë o.a. i.v. aroeah, baka I, hò, kanoeri, keukaj, lalat, lam I, meu'aïh, meunarō, moesém, pawōt I, poetja', pra-proe, rèt II, reunteuët, ridjalōj, riwang (onder peuriwang), roeëng (sprkw.), roekōn, seupéh, silè', singké, soenggōh, tabaj, tèëbat, tjreu', toelèh, treu'. Moewòë, de handeling wòë verrichten, terugkeerend, terugkomend, enz., (ook) wòë met meerv. subject, (meer moewòë-wòë, dat ook telkens terugkeeren, heen en weer gaan beteekent); beusòë moewòë ba' beusòë, geutanjòë moewòë ba' tanòh, ijzer keert tot ijzer terug, wij kee-

@lonaliakbar

ren tot de aarde terug, (uit eene onkwetsbaarheidsformule); habéhkeu doem geumoewòë-wòë, oe nanggròë dròë dalam adara, zij gingen allen terug, ieder naar zijn eigen rijk in de lucht, (Boeda' Meuseukin); teuma djilambōng hékeumat di djaròë, ka moewòë-wòë Malém Diwa; sideupa oe nab boera' brangkat, ka meusoerōt siplōh deupa, hij wierp het toovermiddel, dat hij in de hand hield, in de hoogte, en M. D. (onder den invloed daarvan geraakt) zweefde heen en weer; bij elken vadem dat de boera' (waarop hij reed) vooruitschoot, ging hij tien vademen achteruit, (Malém Diwa); meudja' moewòë, of moewòë oelang, heen en weer gaan, telkens naar het punt van uitgang terugkeeren, in een cirkel-, of spiraalgang zich voortbewegen, in het rond draaien, (zie vbd. i.v. lingkang, soesōn); zie verder vbd. van moewòë i.v. doeë' (onder teudoeë'), koerangan, piaman, pròë (onder moepròë), salah (onder seunalah), sambang III, toelèh. Poewòë, doen terugkeeren, enz., terugkeeren enz. met, terugbrengen, naar huis medenemen, thuis brengen (inz. als geschenk voor zijne vrouw); peudja' poewòë, doen meudja' moewòë, heen en weer doen gaan, enz., (zie vbd. i.v. tō); poewòë sië, zie i.v. sië I; zie verder vbd. i.v. geutah, latèh, paké, rabin, randè, reuëh-mareuëh, reunteuët, roendō', salasilah, saléala, sama II, seuleusòë, sibòë (onder seunibòë), toela'. Peunoewòë, wat men thuis brengt of gebracht heeft, inz. geschenk aan zijne vrouw. Teuwòë, teruggekeerd, enz., (plotseling, toevallig of als feit voorgesteld).

WOEDJOET, zie oedjoet, en vbd. ook i.v. pintjé, seumòng, tjoehoet.

WOELOEË' (Arab. woedhoe'), de z.g. kleine ritueele wassching, i.e. de ritueele wassching, die men, wanneer men in den toestand van eene z.g. kleine onreinheid (zie i.v. hadaïh) verkeert, moet verrichten om in ritueel reinen toestand te komen, noodig voor het verrichten van een seumajang. (verb.) die ritueele wassching verrichten, (gew. genoemd toeëng ië seumajang); lheuëh neuwoeloeë' neuseumajang, oelèëbalang teuma neutrén, nadat hij (de vorst) de kleine ritueele wassching had verricht, verrichtte hij de seumajang, en daalde vervolgens, o oelèëbalang, de trappen af, (Goemba' Meuïh).

WÒH-WÒH; moewòh-wòh, her-, en derwaarts gaan, rondgaan, rondloopen, rondscharrelen; moewòh-wòh djeuëb-djeuëb gampōng, in alle dorpen rondloopen; djimè lōn moewòh-wòh lam gampōng, hij nam mij overal heen mee in het dorp. Poewòh-wòh, doen of laten moewòh-wòh, her-,

@lonaliakbar

en derwaarts gaan met, rondgaan met.

WÒN-WÒN, ook wèn-wèn, wan-wan, in den slaap praten, hardop droomen, (ook) in zijn eentje praten, bazelen, onsamenhangende taal spreken (zooals iem., die kindsch of idioot is, doet), (zoo ook:) kindsch, idioot, onnoozel; ka tjhi' ka wòn-wòn ka lagèë aneu' manja', (hij is) al oud, al kindsch, hij is al als een klein kind; 'òh ka teungeut lōn meuloempòë, dalém sidròë njeum hana tjré; njeum tameudoeë' sapat doea, tameuseunda hana lalè; kajém leupaïh lōn djan wan-wan, ka siboelan meunan sabé, als ik slaap, droom ik, dat mijn man niet van mij weg is, dat wij samen op eene plaats zitten en aanhoudend schertsen; vaak gaat het zoover, dat ik soms in mijn slaap praat, zoo gebeurt het al eene maand lang, (Noen Parisi). Moewòn-wòn, aan het wòn-wòn zijn. Poewòn-wòn dròë, opzettelijk in zijn eentje praten, zich aldus als een idioot aanstellen.

WÒT I, dooreenmengen, dooreenkneden, dooreenroeren, omroeren, (waarbij men eenige kracht noodig heeft, b.v. van deeg, van eene dikke vloeistof), (fig.) in alle richtingen zoeken, doorzoeken, doorkruisen, afzoeken, afloopen; ka lōn wòt ban sabòh gampōng, hana meuteumeung, ik heb het heele dorp afgezocht, ik heb (hem) niet gevonden; zie verder vbd. i.v. bata, eumpiëng, kamè I. Moewòt, dooreengemengd, dooreengekneed, enz., de handeling wòt verrichten, (fig.) van het onderwerp van een gesprek afwijken, eene andere wending aan een gesprek geven, het over een anderen boeg wenden; Alah, ka djimoewòt, o, hij wijkt van het onderwerp van het gesprek af.

WÒT II, zie wèt II.

Z.

ZÈNDÈ' (Arab. zindîq), ketter, (in geschr.); zie vbd. i.v. meureudoet.

ZÒË (Arab. zâj), de 11de letter van het Arab. alphabet.

@Ionaliakbar

AANVULLINGEN EN VERBETERINGEN.

Deel I.

A.

'A-'A; m e u'a-'a, zie vbd. i.v. 'è-'è, *t* è.

'A-'È, freq. van 'è-'è, zie aldaar, en vbd. i.v. *t* a-*t* è.

'A-'OE, (in het algem.) klanknabootsing van geschreeuw, van lawaai door geschreeuw, (van menschen of dieren); schreeuwende, lawaai makende; zie vbd. i.v. r ō n, s e u b ō', t j r o e ë' I.

'AB-'AB, klanknabootsing van het gekwaak van b.v. eenden. M e u'a b-'a b, dat geluid maken, kwaken.

AB'AJ (Arab. a b'â d h, mrv. v. b a'd h), de bestanddeelen van de s e u m a j a n g, die, ofschoon niet tot de verplichte ceremoniën behoorende, in die mate als aanbevelenswaardig gelden, dat wie ze verzuimt twee extra-prosternaties moet verrichten; zie vbd. i.v. t i m p é.

ABANG, (ook) aanspreekwoord tot Maleiers; zie rijmpje i.v. t o e a n.

ABAT; r. 1: euwigheid, lees: eeuwigheid; p. 3b, r. 14: t a r a', lees: t a r a.

P. 4, opschrift: ABDŌKADE, lees: ABDŌKADÉ.

ABÈË; m e u'a b è ë, (ook) met een waas bedekt (van de oogen), wazig ziende, beneveld.

ABÉT, (ook) dienen, vereeren, aanbidden, (van God; eig. dienende, enz.); zie vbd. i.v. t e u l e u k i n.

ABEUË'; zie sprkw. i.v. p a r é', t o e m p ò ë I.

ABEUSAH, zie h a b e u s a h.

ABI; zie vbd. i.v. b i'a t.

P. 6, opschrift: ABOE NAWAÏH, lees: ABOE NAWAÏH.

ABŌ; a b ō d j a g a t, zie i.v. d j a g a t; r. 8 v.o.: m e u''é', lees: m e u'é'.

ACHI, zie a k h i (onder de Aanvullingen en Verbeteringen).

ADANG; s r a h a d a n g b a' (of d i) m o e k a (sprkw.), zie i.v. s r a h I.

P. 11, opschrift: ADE', lees: ADÉ'.

P. 12, opschrift: ADEË, lees: ADÈË.

ADÈË; m e u'a d è ë, zie vbd. ook i.v. r ō.

ADI; r.6: k e u t ō', lees: k e u t ò'.

'ADI; zie vbd. i.v. s a't i.

ADJAM; zie ook vbd. i.v. t a' (onder m e u t a'), t a l a III.

'ADJAM; r. 8—9 te lezen: om bij het zoenen van den heiligen „zwarten steen" van de Ka'bah dien te bevuilen.

ADÒË; r. 18: a d ò e, lees: a d ò ë; a d ò ë l i ë h, zie i.v. t j a t ō.

AGA' I; zie ook vbd. i.v. s a r a h I.

AGAÏH; r. 8: r i m o e ë g, lees: r i m o e ë n g.

AGAMA; m e u'a g a m a, zie ook vbd. i.v. m a d a t I.

AH; g a d ò h a h, zie ook vbd. i.v. t j o e r a m, t o e a h (onder m e u t o e a h).

AHAT, zie vbd. i.v. *p h* a t.

@lonaliakbar

AHLI; zie vbd. i.v. r i (onder p e u r i).

AHLŌLAH (Arab. a h l o e 'l-l â h), kenners van God, Godskenner, Godsman, heilige; zie vbd. i.v. m e u s e u h a b.

A'JAN (Arab. a'j â n), zelfstandigheden, afzonderlijke dingen, (als mystieke term bekend in de uitdrukkingen:) a'j a n s a b i t a h (Arab. a'j â n t h â b i t a h), de afzonderlijke dingen, die bij de schepping der wereld nog slechts in de wetenschap van Allah vaststonden; a'j a n c h a r i d j a h (Arab. a'j â n c h â r i d j a h), de naar buiten getreden zelfstandigheden, (die als afschaduwing van de a'j a n s a b i t a h opgevat worden); zie verder vbd. i.v. p i n t j é.

AJAT; a j a t t o e d j ō h, zie i.v. p a t i h a h; g e u b e u ë t J a s i n a j a t t o e d j ō h, h a n a t e u d ō h b a n t e u l è ë d r ò ë, alle drie reciteerden (bij het bewaken van het paleis) zonder ophouden de J a s i n en de p a t i h a h. (Noen Parisi).

P. 22, opschrift: AJE I, lees: AJÉ I.

'AJÉB; zie ook vbd. o.a. i.v. r o e h é, t o e ë n g. K e u'a j é p a n, schande, (zie vbd. i.v. r o e h é).

AJEUËM; a j e u ë m d j a r ò ë, zie vbd. i.v. d a n a, p a j a n g (ook onder de Aanvullingen en Verbeteringen); a j e u ë m p a d é, en a j e u ë m t o e l ō, zie i.v. p a d é; a j e u ë m s a n g g ō j, haarsieraad, (zie vbd. i.v. t o e n g k ō j).

AJOEHAN (Arab. a j j o e h â, gevolgd door een door het artikel bepaald woord), interjectie: o, (in hik.); zie vbd. i.v. i n g a t, k a w ō m, p a n g l i m a, r o e n g k h é, t j a w a r a t.

AJŌH; zie vbd. i.v. p i s a n g.

'AKEULI (Arab. 'a q l î), wat de rede of het verstand betreft, redelijk, verstandelijk, (in geschr.); zie vbd. i.v. s e u m ò n g.

AKEUMA'; zie ook vbd. i.v. r o e m p a', w e u ë h.

AKHI, ook a c h i (Arab. a c h î), mijn broeder, broeder, (in hik.); zie vbd. i.v. s a r é, s o e n g g ō h.

AKIBAT; zie ook vbd. i.v. s a b a.

AKŌB; lees: mannelijke, i.pl.v. mannelijk.

'ALA; zie vbd. i.v. t a n a d ō j.

ALAM II; zie ook vbd. i.v. t j o e h o e t.

ALANG; zie ook vbd. i.v. s a p é h; r. 25: frische, lees: frissche.

ALANGAN II; r. 13: t e u n g ō h, lees: t e u n g ò h.

ALAT; r. 1: Arab. mrv. â l â t, lees: Arab. â l a h.

ALÈH I; p. 34b, r. 9 v.o.: hij, lees: zij; p. 35b, r. 23: hem (den weegschaal), lees: haar (de weegschaal).

ALÈH II; r. 17: s a l è h, lees: s a l è h I.

ALÉN, (ook) vlotje van gevlochten bamboe, of van pinangbladscheede (s e u t o e ë'), dat men met offerspijzen voor de geesten, b.v. voor ziektegeesten, de rivier laat afdrijven; (verder) tot zulk een vlotje vlechten, zulk een vlotje maken; t a'a l é n t r i ë n g n j a n, vlecht dien bamboe tot een vlotje voor offerspijzen. M e u-, of t e u'a l é n, tot zulk een vlotje gevlochten; m e u'a-

@lonaliakbar

lén, (ook) de handeling alén verrichten.

ALEUË; aleuë para, zie i.v. para I, en vbd. i.v. bajah (onder de Aanvullingen en Verbeteringen).

ALEUKISAH (Arab. al-qiççah), het verhaal (luidt), er wordt verteld, verteld wordt nu, (in verhalen en hik. gebezigd ter inleiding van een verhaal of van eene afdeeling van een verhaal); zie vbd. i.v. roengkhé (onder peuroengkhé), sampeuna, tjawé.

ALEUPI; zie vbd. i.v. paté' I.

ALŌH-ALAH; zie ook vbd. i.v. palèt-palòt, ranab.

P. 39, opschrift: 'ALPIAH, lees: ALPIAH.

'AM-'OEM; zie ook vbd. i.v. sandrōng, taga, ti'-ti'-*gr*oem.

AMA I; r. 1 en 4: nahi, lees: na*h*i; zie verder vbd. i.v. bida.

AMA'; p. 40b, r. 12: ama-ama', lees: ama'-ama'.

AMAJ, = 'amaj.

'AMAJ, ook amaj; in de beteekenis van droom is het eig. van Arab. amal, hoop, voorspiegeling; p. 41b, r. 17: meuneupa'at, lees: meuneupeu'at, (of meunapa'at).

AMAN; zie ook vbd. i.v. lang, ma'moe, pada II (sprkw.).

AMAT II; lees: mannelijke, i.pl.v. mannelijk.

AMBIA; zie vbd. i.v. ma'siët, soeloetan, tjeuroega, tjoetjò.

AMBŌNG II; zie ook vbd. i.v. moesara.

AMEUNG, zie rameung.

AMIË' I; p. 47a, r. 1: meu'amië. lees: meu'amië'.

AMILAN; zie ook vbd. i.v. lakoe. Meu'amilan, bedoelingen, listen hebben, met bedoelingen, met listen, listig; zie vbd. i.v. tahta.

AMIRA, of amiran, of miran amira, = ami, (eig. verbogen vorm van Arab. amîr, en amîr al-oemarâ', emir der emirs); zie vbd. i.v. soeloetan.

AMIRAN, zie amira (onder de Aanvullingen en Verbeteringen).

P. 48, opschrift: AMPELAN, lees: AMPÉLAN.

AMPÉLAN; zie ook vbd. i.v. sa' (onder peusa').

AMPEUËNG; zie ook vbd. i.v. soeleuëng, teukeudi.

AMPŌN; peu'ampōn, zie ook vbd. i.v. meutjahadah, rika.

AMPŌNG; meu'ampōng, zie ook vbd. i.v. lampōng. Teu'ampōng, drijvende, dobberende; zie vbd. i.v. lampōng.

AN; lees: AN I.

AN II, achtervoegsel, dat, behalve op Maleische wijze in aan het Maleisch ontleende afleidingen, in hik. en sprkw. gebezigd wordt alleen ter wille van het rhythme of het rijm, waarbij de in het grondwoord gewijzigde of afgeworpen slotmedeklinker, wijl niet meer aan het slot voorkomende, weer wordt hersteld, soms met behoud van de gewijzigde uitspraak als slotmedeklinker, (b.v. tiwaïhsan naast tiwasan van tiwaïh); sommige dier afleidingen zijn ook in het dage-

@lonaliakbar

lijksche spraakgebruik gangbaar geworden, b.v. s o e r ō j l a n (zie i.v. s o e r ō j); zie verder vbd. o.a. i.v. a n a l a n, l o e p ō t (b a t a n g a n, en p a n d j a n g a n), l o e t a (p a n d a n g a n), m a s é n (l a k o e a n), m a'tj h ō' (s o e k a'a n), m e u'o e n g k i (h a b a r a n), m i m (n j a t a'a n), r a k a b (t i w a ï h s a n), r a t a (d a g a n g a n), s i m b ō (m e u s i m b ō r a n), s i m p a n (n e u p o e m e u l i a'a n onder m e u s i m p a n), t è ë p h i ë' (s a l a h a n), t j a w ō j (k o e p i k é r a n).

'AN; lees: a n I, i.pl.v. a n.

ANA'; l a j e u ë a n a', zie i.v. s a n d a n g.

ANALAN; zie ook vbd. i.v. r ō' (onder p e u r ō').

ANDAH, lees: ANDAH I; r. 5—6, schrap: ook ... gebruikt.

ANDAH II (Arab. Ḥ a m z a h), mannel. persoonsnaam.

ANEU'; a n e u' m i r a h, (op p. 54b, r. 10), zie vbd. i.v. s e u r a p a h. M e u'a n e u', zie ook vbd. i.v. m i b ò, r ō'.

ANG-ANG, klanknabootsing van b.v. het geschreeuw of gehuil van wilde dieren. M e u'a n g-a n g, dat geluid maken, schreeuwen, huilen, brullen; s a n g-s a n g s o e l é n g s a n g-s a n g b e u r e u g o e, s a n g m e u'o e-'o e s a n g m e u'a n g-a n g, (de geluiden, die het feestvierende, uit menschen en dieren bestaande, leger van Radja Bada maakte) klonken als fluitklanken, als het geluid van signaalhorens, als een gebrom, als een gebulder, (Radja Bada). Zie a n g-ō n g.

ANG-ÖNG; zie ook vbd. i.v. r e u p o e n.

P. 58, opschrift: ANGEETA — ANGEN, lees: ANGÈËTA — ANGÈN.

P. 59, opschrift: ANGEN, lees: ANGÈN.

ANGÈN; s i'a n g è n, een klein beetje, een tikje, (zie vbd. i.v. a n g g é t II onder de Aanvullingen en Verbeteringen); a n g è n m i r a h (op p. 59b, r. 7) is eene vertaling van Arab. a r-r î ḥ a l-a ḥ m a r; zie verder i.v. r i h ō j (onder de Aanvullingen en Verbeteringen).

ANGGARA, bijvorm van a n g k a r a; komt in verbinding met n i l a voor in hik.; zie i.v. n i l a II.

ANGGÉT, lees: ANGGÉT I; r. 3 en 10: wenkbrouwen, lees: wenkbrauwen.

ANGGÉT II, hellen, naar één zijde overhellen (van b.v. de armen van eene weegschaal, van de schouders), overslaan (van eene weegschaal), telkens overslaan, op en neer gaan, (ook) doen hellen, doen overhellen, scheef doen staan, zijwaarts neigen; t j é n g d j i'a n g g é t (of m e u'a n g g é t) s i b l a h, de weegschaal slaat over; t j é n g m a n t ò n g d j i'a n g g é t (of m a n t ò n g m e u'a n g g é t), g ò h l ò m t e u t a b, de weegschaal gaat nog op en neer, staat nog niet stil; d j i'a n g g ō' o e l è ë, d j i'a n g g é t b a h ō, hij (b.v. de sadati-knaap) neigt (nu eens) zijn hoofd voorover, (dan weer) zijn lichaam (eig. zijne schouders) zijwaarts. M e u'a n g g é t, hellend, overhellend, telkens overslaande, ge-

@lonaliakbar

neigd; meu'anggét si'angèn, een tikje hellend, (van b.v. de armen van eene weegschaal).

ANGGŌ, zie hanggō.

ANGGŌ'; zie ook vbd. i.v. anggét II (onder de Aanvullingen en Verbeteringen), oepat I, paj I.

ANGKA; meu'angka, zie ook vbd. i.v. plah, tjakrawala.

ANIKA; si'anika, zie vbd. i.v. rampòë.

ANÒ; si anò, zie ook vbd. i.v. tjrōn.

ANSARI (Arab. ançârî), behoorende tot de z.g. helpers (Arab. ançâr) van Mohammad, i.e. de bewoners van Medina, die den Islâm hadden aangenomen en de zijde van Mohammad hadden gekozen; zie vbd. i.v. mama.

ANTÉNG-ANTÉNG; p. 65b, r. 11: zekere, lees: zeker.

ANTJA'-ANTJA'; meu'antja'-antja', (ook) flikkeren, fonkelen, schitteren; ban bintang timoe meu'antja'-antja', barangsòë gala' até lam dada, hij fonkelde als Venus als morgenster, en ieder (die hem zag) raakte opgetogen, (Dioe Plinggam).

APA'; zie ook vbd. i.v. tjoepa'.

APAJ, (ook) geheugen, memorie; zie vbd. i.v. khiaj.

APÉT; aneu' apét, zie ook i.v. peusa; p. 68b, r. 8: Peungapèt, lees: Peungapét.

APÈT-APÒT, zie ook vbd. i.v. palèt-palòt.

APEULAJ (Arab. afdhal), beter, uitnemender, best, uitnemendst, (in hik.). Teu'apeulaj, id.; meudéh pi sah meunòë pi mèë, njang teu'apeulaj dilèë poedjòë, op gene wijze is het goed (om eene hikajat te beginnen), op deze wijze ook, maar het best is om eerst met het loven (van God) te beginnen, (Hik. Rantò; zie den hierop volgenden regel i.v. kōteubah).

APOEAH; r. 1—2: (Arab. 'afw, ... gunst), lees: (Arab. afwâh, monden; Atjèhsch babah heeft echter eene ongunstige beteekenis).

APŌH-APAH; zie ook vbd. i.v. soekreuët.

APŌÏH; teulaïh apōïh oelèë, zie vbd. i.v. teuka (onder teuneuka), teukeubi.

APŌN; oereuëng gasiën maté apōn, oereuëng kaja maté asa, de arme sterft met teleurstelling over onvervulde verlangens, de rijke sterft met teleurstelling over onvervulde verwachtingen, (sprkw. om de ijdelheid van het leven uit te drukken); zie verder vbd. i.v. poela-poelòë.

ARA' II; r. 4 en p. 72b, r. 1 en 2 resp.: Chineesch, Hollandsch, Europeesch, lees: Chineesche, Hollandsche, Europeesche.

ARA-IRI; bòh ara-iri komt in eene sprkw. voor, zie i.v. reusam.

ARANG; r. 3: hik in hik. te verbeteren.

ARAT; zie ook vbd. i.v. seungka', teukeubi, toenòë.

P. 74, opschrift: ARE, lees: ARÈ.

@lonaliakbar

ARÉ; aré apa aré ama, of alleen aré apa, of aré ama, klanknabootsing van het spreken van de Klinganeesche taal, aanduiding van die taal, die taal sprekende, aanduiding van een Klinganees; pat tatoepeuë geutanjòë, aré apa aré ama, (of énna tjaéli), hoe kunnen we het begrijpen, het is Klinganeesch; di likōt njan na oereuëng Kléng, djròh that bandéng aré apa; ... djimeugrōb-grōb djimeudeungkéng, na ban andjéng hoemeuj roesa; djimeunari ban keudidi, aré-aré alèh apa; dji'asé'-asé' na ban ité', sang peuleunté' aré ama, daarachter volgden Klinganeezen, mooi naast elkaar, die aré-apa-schreeuwers; ... zij maakten sprongen, snauwden elkander af als honden, die een hert achtervolgden, en dansten als keudidi-vogels, die aré-apa-schreeuwers; zij schudden hunne hoofden heen en weer als eenden, en waren (zoo beweeglijk) als muskietenlarven, die aré-ama-schreeuwers, (Gadjah toedjōh oelèë).

ARÈ; arè njang sabé, radja njang adé, banda njang ramè, eene zuivere arè-maat, een rechtvaardige vorst, eene drukke havenstad, (zijn drie wenschelijke dingen; zie i.v. lhèë).

ARÉH; aréh bélah, zie vbd. i.v. idjadah, tabib, teuleu'ah, trōïh.

ARÉNG I; r. 7: in te voegen tusschen aréng en honden: netten.

AREUTA; meu'areuta, zie ook vbd. i.v. blat I (onder de Aanvullingen en Verbeteringen).

ARIPIN; r. 4: mannelijk, lees: mannelijke.

AROEAH; zie vbd. ook i.v. kli'.

AROEN; r. 2: mannelijk, lees: mannelijke.

'ARŌJ (Arab. 'aroedh), de laatste voet van het eerste halfvers (in de Arabische prosodie), Arab. versmaat, (in hik); zie vbd. i.v. peuta.

ARŌNG; zie ook vbd. i.v. sandang; bòh arōng dapoe, zie i.v. rōm II (onder de Aanvullingen en Verbeteringen).

ASA I; zie ook sprkw. i.v. apōn (onder de Aanvullingen en Verbeteringen).

ASAH; zie ook vbd. i.v. soekat.

ASAM; *h*andjeuët, pòtjoet, moebalé'kan, meuninggalan goena njang ka; asam garam lekamòë padjōh, kaleuëm teugòh lōn ngòn radja, ik kan, prins, mij niet (van den vorst) afkeeren en zijne weldaden vergeten; ik heb veel weldaden van den vorst genoten, en ik heb mij vast aan hem verbonden, (Pòtjoet Moehamat).

ASAN II; r. 1: mannelijk, lees: mannelijke.

ASÉ'; teu'asé', het hoofd heen en weer bewegende, schuddende, (onwillekeurig, zonder opzet, of als feit voorgesteld); zie vbd. i.v. lheuëng.

ASÉM; r. 1: mannelijk, lees: mannelijke.

@lonaliakbar

ASEULIAH; zie vbd. i.v. p o e n-t j a, t a l ò ë.

ASEUMA (Arab. a s m â', mrv. v. i s m), namen, naam; zie vbd. i.v. r e u s a m.

ASEUTANA; r. 4: vost, lees: vorst.

ASI; p. 86a, r. 8: gezamelijk, lees: gezamenlijk.

'ASI; zie vbd. i.v. t j ō b e u h a t.

ASÒË; p. 86b, r. 9: b è, lees: b è'; r. 11 v.o.: a s ò ë d j, lees: a s ò ë-d j i.

AT; zie ook vbd. i.v. r ō' (onder m e u r ō'), t é m (onder m e u-t é m).

'AT, e.s.v. waterplant; zie sprkw. i.v. p o e r é h.

'AT-'EUT, (freq. van 'e u t-'e u t), klanknabootsing van veel gehik of gesnik, van verscheidenheid daarin, dergelijke geluiden makende, hikkende, snikkende; l a-d ō m o e r e u ë n g m e u t o e k a a n e u', h a b é h 'a t-'e u t p o e-n g ò g i l a, sommigen hadden (in de verwarring) een ander (dan haar eigen) kind opgenomen, en snikten als gekken, (Malém Diwa).

'AT-'IËT; p. 88a, r. 4: p i n t o, lees: p i n t ō.

'AT-'OEËT; zie ook vbd. i.v. *t r* a t-*t r* o e ë t.

ATA II; r. 1: Arab. 'a ṭ a r, lees: Arab. 'a ṭ ṭ â r, parfumeur, 'i t r, parfum.

ATÉ; p. 89a, r. 8 v.o.: stamt, lees: stampt; r. 7 v.o.: gewinst, lees: ge winst.

ATEUË'; r. 2: b ô h, lees: b ò h.

ATEUËNG; onder m e u'a t e u-ë n g: m e u t j a r a' en t j a r a', lees resp.: m e u t j a *r* a', t j a-*r* a'.

P. 90, opschrift: ATJA, lees: A-TJA'.

P. 91, opschrift: ATJEH, lees: A-TJÈH.

ATJÈH; p. 92a, r. 12: op gebied, lees: op het gebied.

ATJHÉ'; p. 93a, r. 21: p e u'a t j h é, lees: p e u'a t j h é'.

ATŌ; m e u'a t ō, zie ook vbd. i.v. r e u n t a n g (onder m e u r e u n-t a n g).

'AWAM; zie ook vbd. i.v. s i m-p a n.

AWÉ; a. b e u t ò, zie vbd. i.v. s e u-r e u p a.

AWEUËH; p. 100a, r. 13: e n g-k ō t, lees: e u n g k ō t.

AWŌÏH, aldus i.pl.v. AWŌIH te lezen op p. 101 (opschrift) en p. 101b, r. 9 v.o., alwaar ook HA-WŌIH te verbeteren in: HAWŌ-ÏH.

B.

BA II; zie ook vbd. i.v. o e r a ï h (van de beteekenis: uithouden); r. 15: è', lees: é'.

BA' II; r. 3, schrap: iets zich bevindt; p. 104b, r. 19: man, lees: men; r. 11 v.o.: o e b a, lees: o e b a'.

BAB-BOEB; m o e b a b ... m o e-b o e b, zie vbd. i.v. o e b.

BABA, betiteling van in den Indischen Archipel geboren Chineezen van gemengd bloed. Zie t j é' III (onder de Aanvullingen en Verbeteringen), t ō k é.

BABAH; r. 15: a r o ï h, lees: a r ō-ï h; r. 1 v.o.: den, lees: de.

BABAT; b a n n j a n g b a b a t, zie ook vbd. i.v. t o e n ò ë.

BABI (Mal. id.); ō n t a l i b a b i, zie i.v. t a l i; (verder) Malaïsme

@Ionaliakbar

voor varken (zie vbd. i.v. soetji onder peusoetji).

BABÖJ; i.pl.v. de gegeven vertaling van het citaat te lezen: te Samalanga hield de vorst stil, de plaats was bijzonder mooi, (zie èëla onder de Aanvullingen en Verbeteringen).

BADAJ, (ook) in plaats van, (zie vbd. i.v. roengkhé); r. 24, achter meudja' de komma te schrappen. Beunadaj, vervanging, (ook) vervanger, plaatsvervanger, opvolger; zie vbd. i.v. kri (onder meukri).

BADAN, (ook) het veld, het middenstuk van een doek (badan idja).

BADJÈË; b. gōh, zie vbd. i.v. loengkè.

BADJEUËNG; r. 5: vóór ontwikkeling, lees: vóór tot ontwikkeling; zie verder vbd. i.v. lawa.

BADAWI, = beudawi, zie aldaar.

BADOEWI, of beudoewi, (Arab. badawî), Bedoeïen. Vgl. badoe, beudawi.

BA'E; moeba'e, zie ook vbd. i.v. laram.

BA'ÉN (Arab. bâ'in) in taleuë' ba'én, zie i.v. taleuë'.

BA'ÉT II; ter verduidelijking aan het slot toe te voegen: de teukoe van het landschap Ba'ét; Si Ba'ét, mannel. persoonsnaam, (van b.v. iem., die uit het landschap Ba'ét afkomstig is, of wiens ouders er gewoond hebben).

BAGAN; r. 3: ië', lees: 'ië'.

BAGI; r. 12: mawaïh, lees: ma*w*aïh.

BAGIA; zie ook vbd. i.v. rabé. Moebagia, zie vbd. i.v. krang (sprkw.), paléh.

BAH; poebieuë bah, zie i.v. bieuë; zie verder vbd. van het gebruik als werkw. i.v. salah.

BA'IKÒ BATJAKÒ, klanknabootsing van het spreken van de Menangkabausche taal, aanduiding van die taal, die taal sprekende, aanduiding van Menangkabauers; ka neupiōh di joeb seumantō', saré datō' doem peutoea; ka meuhimpōn doem meusahò, ba'ikò batjakò saré gabra, daar rustten zij onder een seumantō'-boom uit, al de datō's en al de hoofden (van de Westkust); daar waren zij allen bijeen en spraken luidruchtig in hunne Menangkabausche taal, (Pòtjoet Moehamat).

BAJAH, of bajaïh, eene palmsoort (Mal. bajas); tadja' oe glé tadja' kòh bajah, taplah-plah keu aleuë para; balé teukoe oelōntoean peugah, balé oe meunasah kamòë meuseuninja, gaat naar het gebergte om bajah's te kappen, en splijt de stammen voor een zoldervloer; goed, teukoe's, we zullen het dan zeggen, laten we maar in de meunasah uitrusten, (bruiloftsgesprek).

BAJAÏH, zie bajah (onder de Aanvullingen en Verbeteringen).

BAJŌNG, verkorting van lambajōng, zie aldaar

BAKA I; r. 1: baqâ, lees: baqâ'; (in de dogmatiek:) het eindelooze Zijn van God (naast kidam), geen einde hebbende, eindeloos,

@lonaliakbar

oneindig; zie ook vbd. i.v. sampeuna, seumòng.

BAKA II; r. 1: mannelijk, lees: mannelijke.

BAKAM (Arab. id.), stomheid (gemis van vermogen om te spreken), sprakeloosheid; stom, spraloos, (in geschr.); lòm mòseutahé neumeusipheuët deungòn bakam, hana toetō sagaj-sagaj lawan kalam, verder is het (ten aanzien van God) onmogelijk, dat Hij het stom zijn tot eigenschap zou hebben, dat Hij geen spraak zou hebben als tegenstelling tot (Zijne eigenschap) de spraak, (Nalam Tjèh Mareudoeki).

BAKEUTI, (ook) toewijding, zich toewijdend; zie vbd. i.v. ma'ani.

BAKŌNG; r. 4 v.o.: geunoeti, lees: geunoetië, en zie verder i.v. goetië.

BALA-BILOEJ, ook bila-biloej, = bala-bili; lheuëh njan talō La'ōt Apoej, bila-biloej tinggaj koeta; ladōm leupaïh djiploeëng oe barat, oe Boebòn ròt leupaïh oe Wòjla, L. A. werd toen overwonnen, de bevolking vluchtte in alle richtingen, de vesting verlatende; sommigen vluchtten in westelijke richting naar B. en verder naar W., (Pòtjoet Moehamat).

BALAÏH; zie vbd. van de beteekenis: eerst ... daarna, na ... komt, op ... volgt, ook i.v. reuja. Moebalaïh(-balaïh), (ook) elkander vergelden, elkander beantwoorden, iets wederkeerig doen; zie vbd. i.v. meu'èn, salah.

BALÈH; balèh ōn kroesōng, = balèh tjoet, (en daardoor:) dartel, onstuimig, (van een jongen man).

BALI; bali-bali, zie ook vbd. i.v. pirò.

BALÒ', (Mal. balok uit Ned.) balk; kajèëbalò', id.; zie vbd. i.v. rakét.

BALOEJ; r. 12: poepō', lees: poepò'.

BALŌT; p. 127b, r. 21 v.o.: verdonkeremanan, lees: verdonkeremanen; r. 18 v.o.: babōt, lees: balōt.

BAN I, (ook) soort, (zie vbd. i.v. kra' II, wa III); bieuë ban, zie i.v. bieuë; *h*an ban, zie vbd. i.v. bah, meu'oengki, moerō', piasan, pitjét, plara, wa III. Saban, (ook) ééne, dezelfde wijze, op ééne, dezelfde wijze; hana saban, (ook) er is niet éène wijze, er is geen wijze, op geenerlei wijze. Peusaban, gelijk maken, gelijk stellen, als gelijk beschouwen; haleuë hareuëm kapeusaban, keuleupasan nabsoe hawa, wat geoorloofd en wat niet geoorloofd was steldet ge gelijk, uwe begeerten gingen de perken te buiten, (Tambéh toedjōh blaïh). Zie verder i.v. toeban.

BANDA; zie ook i.v. parō-parō, en vbd. i.v. toenòng.

BANDARI, zie ook meunaròë.

BANDÉNG, (ook) evenaren, opwegen tegen, wedergade, (zie vbd. i.v. ri, soenténg onder peusoenténg, tjakra II); zie verder vbd. i.v. masén, toeka (onder teunoeka).

@Ionaliakbar

BANDJA, (ook) eene vlaktemaat (ter aanduiding van de grootte van een rijstveld); sibandja, een rijstveld, dat slechts 1/2 naléh zaaipadi ter bezaaiing noodig heeft, (zie ook neudòng i.v. dòng, en jō' I); poeboeët boeët di ateuëh bandja, goed, behoorlijk handelen; poeboeët boeët di barōh (of di loea) bandja, slecht, onbehoorlijk handelen; zie verder vbd. i.v. deunè, toeka.

*B*ANG-*B*EUNG; zie vbd. i.v. koeeuëng.

BANGKANG I; r. 10: het jou, lees: jij het.

BANGKÈH (Men. id.), lichtbruin (van de veeren van een vechthaan), met zulke veeren.

BANTAH; moebantah, zie ook vbd. i.v. péteunah, palòë. Poebantah, zie vbd. i.v. lalat, tjang.

BANTAHAN; moebantahan, (in hik. ook) = moebantah, zie vbd. i.v. reukam.

BANTJHÒT; moebantjhòt-bantjhòt, zie vbd. i.v. roedò' (onder teuroedò').

BANTJI; zie vbd. i.v. toean (onder meutoean).

BANTŌ', zie beuntō'.

BANTŌT; zie ook vbd. i.v. sangsōt.

BARA III (Mal. bahara in:) toela' bara, zie i.v. toela'.

BARANG II; p. 140a, r. 2 v.o.: meusèh, lees: meuséh.

P. 141, opschrift: BARÈË-BARÈË, lees: BARÈË-BARÈË — BARÉH.

BARÉH; p. 141b, r. 9: moseutab'ilōn, lees: mòseutab'ilōn; r. 1 v.o.: slavo, lees: salvo; p. 142a, r. 6: waas, lees: was.

BARÉNG I; zie ook vbd. i.v. moereuët.

BARI III, zie i.v. oeri II.

BARŌ I; zie ook vbd. i.v. malém (sprkw.), pintō.

BAROE; zie ook vbd. i.v. mòseutahé, seumòng.

BARŌH; oe barōh, (ook) sterven, (zie vbd. i.v. euntat). Poebarōh, ook seubarōh.

P. 144, opschrift: BARŌLAH, lees: BARŌLAH — BASA I.

BASA I; zie vbd. van de beteekenis een teeken of teekens geven ook i.v. lòë II, seun; basa Meulajoe, (ook) de taal van de Westkust, Atjèhsch vermengd met Maleisch of Menangkabausch, (zie vbd. i.v. pèh onder teupèh).

BASA III (Arab. baçar), gezicht, vermogen om te zien, (zie i.v. piaman).

BASAH; poebasah, zie vbd. i.v. toenggéng, tròë.

BASI I; zie vbd. i.v. kira (onder meukira).

BATANG, (ook) montuur voor het vatten van edelsteenen, (zie vbd. i.v. rō'); r. 22 en 23 i.pl.v. meugaleuëng en galeuëng, resp. te lezen meukaleuëng en kaleuëng.

BATAT; zie ook vbd. i.v. sangkiō'.

BATÉ; r. 13: den, lees: de.

BATÈË; r. 2: paj, lees: paj (paal, zie paj II); p. 148b, r. 4 v.o.: batéë, lees: batèë; p. 149a, r. 16: werden, lees: werd; r. 17, schrap de komma achter: steen.

@lonaliakbar

BATJA I; zie ook vbd. i.v. leupeung.

BATJÉ; zie ook vbd. i.v. wa III (ongewapend).

P. 151, opschrift: BE I, lees: BÉ I.

BÉ I; doem sagaj bé, zie ook vbd. i.v. boelat, boenjòë; baranggabé, hoe groot ook, onverschillig hoe (groot); 'òh meuteumèë *h*an koekeubah, beuthat meugah baranggabé, als ik (een vijand) ontmoet, zal ik hem niet laten gaan, hoe beroemd hij ook moge zijn, (Radja Bada). Sabé, zie ook vbd. i.v. tilé'; *h*an (of hana of tan) sabé, (ook) weergaloos, onvergelijkelijk, in hooge mate, uitermate, ontzettend, erg, (zie vbd. i.v. geunta II, hambi, lé-lé, samarani, sampani, soenténg onder meusoenténg, teureuban); p. 152a, r. 11 v.o.: sabè, lees: sabé. Meusabé, (ook) zich vereenigen, vereenigd zijn, het eens worden of zijn, eensgezind zijn; bit pi meunan hana tòm tjré, djimeusabé sadjan doea, desondanks (n.l. ofschoon het wezen van Allah en Zijne attributen van onderscheiden aard zijn) zijn zij nooit van elkaar gescheiden, doch steeds vereenigd, (Akeubarō Ḱarim); zie verder vbd. i.v. keureudja; p. 152b, r. 22, schrap de komma achter: bè'. Peusabé, zie ook vbd. i.v. nalam. Seunabé; njòë pi hana ngòn seunabé, misé badè tangò toelòë, ook dezen waren zonder wedergade, als een oorverdoovende storm (rukten zij voorwaarts), (Radja Bada); p. 153a: zie de verbetering van de vertaling van het citaat uit den Meudeuha' i.v. reuloej.

P. 152, opschrift: BE I, lees: BÉ I.

P. 153, opschrift: BE II — BE', lees: BÉ II — BÈ'.

P. 154, opschrift: BEB, lees: BÉB.

BÈË; zie vbd. van bèë-bèë, in de verte verwant, ook i.v. wadjah I.

P. 155, opschrift: BENTARA, lees: BÉNTARA.

BÉN I; r. 3: genealogiën, lees: genealogieën.

BÉNTARA, (ook) béntara zijn, de functie van béntara vervullen, zie vbd. i.v. sòë (onder meusòë).

BÈNTÈNG (Mal. id.), vesting, fort, versterking; zie vbd. i.v. raseudèn.

BÉSEUMÉLAH, (ook) hoofdstuk, afdeeling van een geschrift, (omdat zulk een hoofdstuk met die formule begint); zie vbd. i.v. djeuët (onder peudjeuët).

BÉSEUNOE (Mal. Bisnoe, Skrt. Viṣṇu), naam van eene Hindoeïstische godheid, komt in de koetika-leer voor; habéh ka neupham bintang doea blaïh, Leubè Meurah goeroe njang raja; Siri Brama ngòn Béseunoe, meulakoe djeuëb pantja'indra, L. M., de groote bezweerder en wichelaar, ging na (den stand van) de twaalf sterren, (van) S., Br. en B., gaande langs alle windstreken, (Pòtjoet Moehamat; hieraan gaat vooraf de regel i.v. oendang-oendang II, en erop

@lonaliakbar

volgt de regel i.v. s r ō t onder p e u s r ō t).

BÈT, bijvorm van b ò t, zie aldaar, en de i.v. s è t I aangehaalde sprkw., waarin men i.pl.v. t e u-b ò t en s ò t ook resp. t e u b è t en s è t zegt.

BETRA, lees: BÉTRA.

BEUDAWI, ook b a d a w i; zie verder vbd. i.v. p r a'o e n, r e u l è. Vgl. b a d o e w i (onder de Aanvullingen en Verbeteringen).

BEUDÉ I, (ook) kanon, geschut, (zie vbd. i.v. s a m b a n g I); p. 158a, r. 2: p o e m o e r a î h, lees: p o e m o e r a ï h; r. 16: systeem-Snijder, lees: systeem-Schneider; zie verder soorten van geweren i.v. p a s a', t è b-l è b.

BEUDJABA, lees: BEUDJABA'.

BEUDJÒË, zie b i d j ò ë.

BEUDOEWI, zie b a d o e w i (onder de Aanvullingen en Verbeteringen).

BEUDÒÏH; b e u d ò ï h d ò n g, zie ook vbd. i.v. *th*ò n g. P o e b e u-d ò ï h, zie vbd. i.v. s e u n ò m (onder p e u s e u n ò m).

BEUËT; n e u b e u ë t, zie ook vbd. i.v. l a l o e.

BEUHE; zie vbd. i.v. t j a h i t.

BEUKAÏH; r. 11: voor, lees: voor-.

BEUKEU; r. 1: hik in hik. te verbeteren.

BEUKIT; zie vbd. i.v. t h e u n, t j a t a d e u r i a.

BEULAÏH (Mal. b e l a s), medelijden, deernis, (in hik.); zie vbd. i.v. p i l o e.

BEULEUDAN II; r. 1—3, schrap: (uit Arab ... kleedingstuk?).

BEULINTJEUH, of b l i n t j e u h, zie i.v. o e l a t.

BEULIŌNG, = b l i ō n g.

BEULISAH; zie ook vbd. i.v. *k r* a m-*k r* o e m, t j r a h.

BEULOERANG, of b l o e r a n g (Men. b i l o e r a n g), met roode veeren, witte pooten en witten snavel, (van een vechthaan), zulk een vechthaan.

P. 167, opschrift: BEUMKIRE, lees: BEUMKIRÈ.

BEUNA'; n j a n k e u l ō n k h e u n b a h t a d j a' b e u ë t, j ō h m a s a t j o e t m a n t ò n g m o e d a; m e u n g k a t o e h a b e u n a' a t é, *h* a n k e u d j e u-ë t l é s e u p ō t m a t a, daarom zeg ik: laten we (godsdienstwetenschappen) gaan studeeren, terwijl we nog klein, nog jong zijn; als men al oud is, is men hardleersch en ziet men niet goed meer, dan gaat het studeeren niet, (Noen Parisi).

BEUNARÒË, zie m e u n a r ò ë.

BEUNGEU; d j e u n ò ë l a'é n l ō n k e u m i ë n g s e u b o e t, b a l é t e u d o e ë' h a b a n j ò ë s i'a t; m e u n g t h a t p a-n j a n g l ō n t a k ō t b e u n g e u, l ò m p i h é p ò p a j a h g e u-s o e r a t, nu wil ik van iets anders gewag maken, dit (gedeelte van het) verhaal blijve een oogenblik rusten; als het al te uitvoerig wordt verteld, vrees ik, dat men er een afkeer van krijgt, bovendien, baas, is het dan vermoeiend om het te schrijven, (Diwa Sangsaréh).

BEUNGKA; p. 169a, r. 8—7 v.o., schrap: k a j è ë l o e n g k è.

BEUNGKŌNG; r. 3, schrap de dubbele punt achter: schering.

BEUNTEUËNG; p. 171a, r. 18: dwarslaten, lees: dwarslatten.

@Ionaliakbar

BEU'OEËT I; zie ook vbd. i.v. teumèë (onder meuteumèë).
BEURADOE, = bradoe; zie vbd. i.v. peudjam.
BEURAHMAN, of brahman, (Skrt. brâhmaṇa), brahmaan, (in hik.); zie vbd. i.v. doem (onder padoem), lindōng I (onder teulindōng), peureuléng, soekat, talòë (onder meutalòë), tiōng.
BEURAKAH, = brakah, zie aldaar.
BEURAMA, zie brama (onder de Aanvullingen en Verbeteringen).
BEURAWANG, = brawang, zie aldaar.
BEUREUGOE; zie vbd. i.v. angang (onder de Aanvullingen en Verbeteringen).
BEUREUKAT; p. 174a, r. 1: mallah, lees: malah.
BEUREUNGA; moebeureunga, zie ook vbd. i.v. teunga.
BEUREUTAÏH; zie ook vbd. i.v. tjanté' (sprkw.).
BEUREUTÉH; zie ook i.v. keumeung II, en vbd. ook i.v. nala I, tjanté' (sprkw.).
BEUREUTŌH; zie ook vbd. i.v. ri.
BEUSEUTARI, zie peuseutari.
BEUSŌT; zie ook vbd. i.v. matan (fig.), reuhoeng, tòb.
BEUTÉNG; zie ook vbd. i.v. seungkōh.
BEUTIË; r. 6: goeti, lees: goetië.
BEUTINA (Mal. betina), vrouwelijk, (in de dagelijksche taal bekend in den term:) manò' beutina, zie i.v. manò'.
BHA; p. 179a, r. 1 v.o.: 'l-baḥr, lees: 'l-baḥr; p. 179b, r. 6: 'llâh, lees: 'llâh; r. 8: hik in hik. te verbeteren; r. 17 v.o.: lōt, lees: loet; r. 10 v.o.: (Arab)., lees: (Arab.).
BHA' I; p. 179b, r. 1 v.o., zet eene komma achter: prahō; zie verder vbd. i.v. peungaba.
BHAN; r. 7: moet, lees: moeten; r. 11 v.o., schrap de komma achter: tollen.
BHEUË'; r. 4: djiweu', lees: djiweuë'; r. 7, zet eene komma achter: Moebheuë'; p. 181a, r. 5: weu', lees: weuë'.
BHŌ'; moebhō', zie ook vbd. i.v. sanggròh.
BHOEË'; zie ook vbd. i.v. weuë'.
BHŌT, zie bōt III.
BIDA; p. 185a, r. 1: tjara', lees: tjara'.
BIDAN; r. 2: onder oebat, lees: onder ma I; zie verder vbd. i.v. teureudjōn.
BIDEUËNG; r. 7: 'ōh, lees: 'òh.
BIDJA'SANA; r. 1: skt., lees: Skrt.
BIDJÈH; p. 186a, r. 22: bidjéh, lees: bidjèh.
BIDOEËN; r. 3: eene Maleische, lees: een Maleischen; r. 6: lichte kooien, lees: lichtekooien.
BIË'; r. 5: Ajtèhsch, lees: Atjèhsch; zie verder vbd. i.v. tjalammalōm.
BIEUË; zie ook vbd. i.v. rabé (onder peurabé).
BILA-BILOEJ, zie bala-biloej (onder de Aanvullingen en Verbeteringen).
BILEUËNG I; moebileuëng, zie ook vbd. i.v. soekat (onder seumoekat). Teubileuëng, zie ook vbd. i.v. tapa'.
BILEUËNG II; ōn bileuëng papeuën, eene variëteit van

@Ionaliakbar

de ōn bileuëng met dikkere bladeren.

BILŌN; i.pl.v. ta'-tham, lees: galah.

BIMARAN; p. 192a, r. 1: patient, lees: patiënt.

BIOELA; p. 197b, r. 3 v.o.: Atjèsche, lees: Atjèhsche; r. 2 v.o.: muziekanten, lees: muzikanten.

BIRAMANI; p. 199b, r. 1: biramani-bloemen, lees: biramani-vruchtjes.

BISAN: moebisan, zie ook vbd. i.v. toenang (onder meutoenang).

P. 201, opschrift: BISE', lees: BISÉ'.

BITA; p. 202b, r. 2: voor, lees: van.

BITJAH; zie ook vbd. i.v. pitjét, sè (van prang).

BITJARA; p. 205a, r. 16: sila, lees: sila-.

BLA; p. 205b, r. 8 en 7 v.o.: Indar, lees: Indra.

BLAH, dient in sommige uitdrukkingen ook (naar het Mal. belah, gespleten) ter versterking, (zie vbd. i.v. bitjah, tjrah): ikan siblah (op p. 207a, r. 20 v.o.), zie sprkw. i.v. tjoealè; p. 207b, r. 9 en 8 v.o.: meusibah, lees: meusiblah.

P. 208, opschrift: BLAÏHI, lees: BLAÏH I.

BLANAN, zie i.v. blah.

BLANDA; r. 4: batéë, lees: batèë.

BLANGAN; r. 3: takkeen, lees: takken; zie verder vbd. i.v. seun.

BLAT I; moeblat, een blat hebben, daarmede visch vangen; meunankeu pa'idah tameu'areuta, keudéh teuma pi meusampé; meusé tameudjeuë ngòn moepoekat, meusé tamoeblat ngòn keumawé, dat is het nut om bezittingen te hebben, men krijgt er later ook ginds (i.e. in het hiernamaals) voldoening van; b.v. wanneer men met het werpnet, met het sleepnet, met de blat of met den hengel vischt, (Tambéh toedjōh blaïh; zie den hieraan voorafgaanden regel i.v. tjhén).

BLATJAN; zie vbd. i.v. tampoe.

BLÈT I: p. 211b, r. 7 v.o.: hopen, lees: hoopen.

P. 212, opschrift: BLET II, lees: BLÈT II.

BLEUT; zie ook vbd. i.v. teu'òh (onder meuteu'òh); p. 212b, r. 10: kruizigden, lees: kruisigden.

BLIBÉH, mes van bamboe (grooter en grover dan teumèng, zie aldaar), (ook) e.s.v. spoel, gebruikt bij het nettenknoopen: hana sikin tasië ngòn blibéh, als er geen mes is, slacht je (de kip b.v.) maar met een mes van bamboe.

BLIÈN: r. 1: Weskust, lees: Westkust.

BLIMBÉNG; pinjië blimbéng, zie i.v. pinjië.

BLINTJEUH, zie i.v. oelat.

BLIŌNG; r. 14 en 15: het sanggōj, lees: heet sanggōj.

BLOERANG, zie beuloerang (onder de Aanvullingen en Verbeteringen).

BOE I; p. 217b, r. 11: kòng, lees: khòng; boe krèb-krèb, zie i.v. krèb (onder de Aanvullin-

@lonaliakbar

gen en Verbeteringen); p. 218a, r. 14: iewat, lees: ietwat.

BOEAH, of boeaïh; masam-masam-boea(ï)h, zie i.v. masam.

BOEAÏH, zie boeah (onder de Aanvullingen en Verbeteringen).

BOEANG; zie ook vbd. i.v. oendi.

BOEB, klanknabootsing van een doffen slag. Moeboeb, zulk een geluid makende; zie vbd. i.v. oeb. Zie bab-boeb.

P. 219, opschrift: BOEBAJ, lees: BOEBAJANG.

BOEBEUË; zie ook vbd. i.v. lata.

BOEDA' (Mal. boedak), knaap, meisje, kind, wicht, (meer in hik.); zie vbd. i.v. tjōm, toekò', toerōt, tréb, wéleudah.

BOEDHOË; zie ook vbd. i.v. soetji (onder peusoetji), tinggai, tjinta I. Moeboedhòë, zie ook vbd. i.v. satòh.

BOEDJANG, (ook) ordonnans, bode, boodschapper; zie vbd. o.a. i.v. pasang, tandi, teupat (onder peuteupat).

BOEDJOE, (ook) de schering van een vlechtwerk; zie verder vbd. i.v. srōng, tjati II.

BOEDJANGGA; r. 2: schidknaap, lees: schildknaap.

BOEËT; hasé boeët, zie vbd. i.v. meutjeuroet.

BOEÏH; r. 12, wijzig de komma achter bhaïh-bhoeïh in eene punt.

BOEJ; zie ook i.v. soedjòë II.

BOEJŌNG I; r. 4: boejong, lees: boejōng.

BOEJŌNG III, (Mal. boejoeng), e.s.v. waterkruik met dikken buik, nauwen hals en wijden mond; zie sprkw. i.v. toenggéng.

P. 228, opschrift: BOEKET, lees: BOEKÉT.

BOEKÉT; p. 229a, r. 5 en 6: Moeboekèt-boekèt, lees: Moeboekét-boekét.

BOEKŌNG; zie ook vbd. i.v. moegè.

BOEKŌT; r. 1: hik in hik. te verbeteren.

BOELAT; boelat mata, zie ook vbd. i.v. paléng (onder teupaléng), salòb (onder meusalòb); badan boelat, zie ook vbd. i.v. wa III.

BOELÈË; p. 232a, r. 2: boelòë, lees: boelèë; zie verder vbd. van het fig. gebruik i.v. tjéb (onder tjeumeutjéb).

BOELEUËN; p. 233b, r. 18 v.o.: i.pl.v. Tja'ban en Sa'ban te lezen *T*ja'ban en *S*a'ban.

BOELOET; zie ook vbd. i.v. païh II.

BOELŌH; boelōh meurindoe, zie ook i.v. rindoe.

BOEM-BOEM, komt ook onverdubbeld voor als klanknabootsing van b.v. een kanonschot; zie vbd. i.v. tanggòë.

BOEMBA; zie vbd. i.v. roeeuëng.

BOENGKA II; (ook) met wortel en al losgerukt, ontworteld; zie vbd. i.v. lōt I, reula (onder meureula).

BOENGKŌ'; zie ook sprkw. i.v. sèt I.

BOENGÒNG; moeboengòng, (ook) op eene bloem gelijkende; oe moeboengòng djeumpa, zie i.v. oe I.

@Ionaliakbar

BOENJÒË; poeboenjòë, zie ook vbd. i.v. roe*dj*oeë'.

BOENÒH (Mal. boenoeh), dooden, ombrengen, (in hik.); zie vbd. i.v. reupaïh.

BOENTA; zie ook vbd. i.v. toeang.

BOERA; moeboera-boera, zie ook vbd. i.v. *th*òng.

BOERIË'; r. 3: ontborsteld, lees: ontbolsterd.

BOESŌ' II; zie vbd. i.v. tjabò'.

BOETA I; boeta até, zie vbd. i.v. peudab.

BŌH II; p. 249b, r. 12: boh, lees: bōh.

BÒÏH, (ook) vergooien, (zie vbd. i.v. soerōt); bòïh dròë, zie ook vbd. i.v. seuë-abeuë, seungoeë, tjah, toerōt (onder peutoerōt).

*B*ÒÏH, aldus i.pl.v. BÒÏH te lezen op p. 253, opschrift, en p. 253b, r. 1.

BŌJ III; r. 4 en 5, lees: vlaggen, (de l aldaar onduidelijk).

BÒJDOERI; r. 2: b. hanggōj, lees: b. anggō.

BÒJT; p. 254b, r. 11—14: (Arab. bait ... verstaan), lees: (Arab. al-bait al-ma'mœr, Qor. LII, 4), het druk bezochte Huis, i.e. de Kaäba, (of).

BŌT II, (ook) optrekken, lichten, (van b.v. het anker, zie vbd. i.v. roeda I); zie verder vbd. i.v. tjeumbōj.

P. 255, opschrift: BŌT II, lees: BŌT III.

BÒT; teubòt, zie vbd. i.v. sèt I (sprkw.).

BŌ'TJA (Perz. boeqtjah), reiszak, knapzak, bedelnap, (in hik.); zie ook broeë' tja i.v. tja.

BRA-BRÒË; zie ook vbd. i.v. roeja-roejòë.

BRAGÒË; zie ook tò'-tò'-bragòë.

BRAHMAN, zie beurahman (onder de Aanvullingen en Verbeteringen).

*BR*AÏH-*BR*AÏH; r. 4: Moeb*r*aïh-b*r*aïh, lees: Moe*br*aïh-*br*aïh.

BRAKAH, ook beurakah; zie ook vbd. i.v. peureuboela, reupoen; pòh brakah, zie vbd. i.v. pinjòë.

BRALEUËN; zie ook pantōn i.v. reula (onder meureula).

BRAMA, of Beurama, (Mal. Brahma, Skrt. id.), naam van eene Hindoeïstische godheid, komt in de koetika-leer voor; zie vbd. i.v. Béseunoe (onder de Aanvullingen en Verbeteringen).

BRANDANG, (ook wel) bergplaats voor b.v. gedroogde visch, zout; zie vbd. i.v. poenggéng.

BRANGKAT; zie vbd. i.v. rèt I.

*BR*AT-*BR*EUT; r. 3 en 4: Moeb*r*at-b*r*eut, lees: Moe*br*at-*br*eut.

BRAWANG, ook beurawang; zie vbd. i.v. rōn (onder peurōn).

*BR*ÈT-*BR*ÒT; r. 7: b*r*òt, lees: *br*òt.

*BR*EUN I; r. 3: *b*reun, lees: *br*eun; p. 261a, r. 2: moeb*r*eun, lees: moe*br*eun.

*BR*EUN II; *br*eun biëng, i.pl.v. de opgegeven beteekenis te lezen: de kieuwen van eene krab.

BRŌ'-*BR*ÈNG-*BR*ÈNG, het geluid van zekere wijze van slaan op

@lonaliakbar

tamboerijnen; zie vbd. i.v. kaliphah. Zie proe'-bring-bring.

BROEDJOEË'; r. 8, schrap de komma achter toean; zie verder spotrijmpje i.v. teukeudi.

BROEË'; p. 263b, r. 7 v.o.: broeë, lees: broeë'.

BRÒN; *h*an tòm sakét badan geuhòn, sit *h*an tòm bròn poetròë intan, het juweel van eene prinses was nooit ziek, was nooit ongesteld en voelde zich zelfs nooit onlekker, (Goemba' Meuïh).

C.

·CHAN, zie khan II.

CHANA, zie khan II.

CHANAH, zie khanah.

CHATAM; i.pl.v. naar hatam te verwijzen naar khatam.

CHATÈM, zie khatam.

CHŌH, zie khōh I en II.

D.

P. 266, opschrift: DABEË, lees: DABÈË.

DABÈH; r. 4: die op zee, lees: die zich op zee.

DABEUËH; r. 3: handelsarrtikelen, lees: handelsartikelen.

DADEUËB, zie i.v. leupeuët.

DADJEUË; zie ook vbd. i.v. peuë (onder moepeuë).

DAJA I; zie ook vbd. i.v. bimaran, rabé, reu'ah.

DAJA III; zie sprkw. i.v. taki, tipèë.

DAJDARI; zie vbd. i.v. peuta.

DAKARA; i.pl.v. de gegeven verklaring, te lezen: zie i.v. moedjakarah.

DAKARAH, = dakara.

DAKI I; zie ook vbd. i.v. rasia.

DALEUDARI, bijvorm van dajdari en dareudari, (zie dajdari).

DALI; zie ook vbd. i.v. lapaj.

DAMAJ; r. 1: zoemal, lees: zoemmâl.

DAMPÉNG, (ook) gesteld naast, vergeleken met, evenarend; zie vbd. i.v. ri.

DANA: r. 1: danâ, lees: danâ'ah.

DANDI; r. 3: gewoolijk, lees: gewoonlijk; r. 8 en 9: hareudamadama, lees: hareudamama.

DANÈ, e.s.v. geest of spook, waarmede men o.a. kinderen bang maakt; bè' kadja' keunan, nà danè meu'aneu', ga niet daarheen, daar is een danè, die pas een kind gekregen heeft (en daardoor gevaarlijk is).

DANGADÈ, zie langadè.

DANGKI; r. 9 en 10: gezich, lees: gezicht.

DAPA; zie ook vbd. i.v. meu*h*a.

DAPOE; bòh arōng dapoe, zie i.v. rōm II (onder de Aanvullingen en Verbeteringen).

DARADJI; idja daradji, zie vbd. i.v. meuroemani.

DARAT; r. 5: eunkōt, lees: eungkōt. Meudarat, zie ook vbd. i.v. tapa'.

DAREUBA' (Perz. zarbaft), brokaat, (in hik.); zie vbd. i.v. peuta.

DARÒ', richting, kant, zijde, streek, de plaats omstreeks, ergens, in de richting van, aan of van den kant

@lonaliakbar

van: d a r ò' t ò h t a d o e ë', waar ergens woont ge; d r ò ë-n e u *h* a n t ò m l e u p a ï h d a-r ò' g a m p ō n g l ō n, u gaat nooit in de richting van (komt nooit in) mijn dorp: p e u n e u-g è t p a t b l a n g ò n g n j ò ë, — d a r ò' A t e u ë', waar zijn deze potten gemaakt, (waar komen deze potten vandaan), — te (van) Ateuë'.

DAROEËT: d a r o e ë t t j a n g-g a n g, zie sprkw. i.v. t j a n g-g a n g.

DARŌHAKA; r. 9: pieteitsschenis, lees: piëteitsschennis; zie verder vbd. i.v. t i r è ë.

DASEUTŌ; r. 4: 'a d a t, lees: 'a-d a t; zie verder vbd. i.v. m a-d o e II.

DATI (Arab. d z â t î), tot het wezen (inz. van Allah) behoorende, (ook ter wille van het rijm of het rhythme) = d a t, wezen; zie vbd. i.v. t j o e h o e t.

DATŌ', wordt ook gebezigd als betiteling van heilig geachte of gevreesde personen, dieren of voorwerpen; zie verder vbd. van de beteekenis adat-hoofd ter Westkust i.v. b a'i k ò b a t j a k ò (onder de Aanvullingen en Verbeteringen).

DATŌLAH (Arab. d z â t o e 'l l â h), het wezen van Allah; zie vbd. i.v. t j o e h o e t.

DA'WA; m e u d a'w a, zie ook sprkw. i.v. t a l ō.

DA'WEUËT; r. 8, schrap de komma achter d a'w e u ë t.

DAWŌ'; p. 288a, r. 8 v.o.: b e', lees: b è'.

DAWŌN (Mal. d a o e n) in p a-t j a t d a w ō n, zie i.v. p a t j a t.

DÈ', (ook) ster-, of halve bolvormige knop op b.v. een schild. M e u d è', borsten of knoppen hebben; zie vbd. i.v. p r i s è.

DÈË; r. 4, schrap de komma achter P e u d è ë-d è ë.

DÈËSA; p. 290a, r. 19 v.o.: Amat, lees: Ahmat.

DÈN; r. 3: t j a t ō II, schrap: II.

DEUË; zie ook vbd. i.v. p e u ë.

DEUË'; zie ook sprkw. i.v. t o e m-p ò ë I, en vbd. van d e u ë' t r ò ë i.v. n j a m p a n g II.

DEUKOE; zie vbd. i.v. t j r o e ë' I.

DEULIMA, of d l i m a, = g l i m a, zie aldaar.

DEUNÈ; p. 295b, r. 10: t j a b e u-ë n, lees: t j a b e u ë n g.

DEUNGÒNG; m e u d e u n g ò n g, zie ook vbd. i.v. *s r a n g*, t j a-k ò I.

DEUREUMA (Skrt. d h a r m a, deugd, eigenschap) komt in een paar samenstellingen voor met de beteekenis van bijzonder, met bijzondere eigenschappen (?): k o e m b a n g d e u r e u m a, zie i.v. k o e m b a n g I; o e n g g a-ï h d e u r e u m a, zie i.v. o e n g-g a ï h.

DHA'; m e u d h a', zie vbd. i.v. t j a' I.

DHAB-DHAB; m e u-, en t e u-d h a b-d h a b, zie ook vbd. i.v. s e u n g k a', s o e n g k a b (sprkw.).

DHÒ'-DHÒ'; r. 10: d h a-d h ō', lees: d h a'-d h ō'.

DHŌJ; zie ook vbd. i.v. r i (onder m e u r i). M e u d h ō j, zie ook vbd. i.v. s è ë.

P. 301, opschrift: I II, lees: DI II.

DIBA', voorzetsel samengesteld uit d i en b a', zie i.v. b a' II en d i I.

@lonaliakbar

DILAM, voorzetsel samengesteld uit d i en l a m, zie i.v. d i l, en l a m I.

DIN (Arab. d î n), godsdienst, (meer in geschr.); a k a j s a l è h a t é m ò'm i n, b a n h o e k ō m d i n h a n a l a l è, hij was vroom en geloovig, en verzuimde nimmer de voorschriften van den godsdienst. (Goemba' Meuïh); zie verder vbd. i.v. r a b ō n II, s a m a n.

DINA II; m e u d i n a, zie vbd. i.v. t é m (onder p e u t é m).

DINAB; p e u d i n a b, zie vbd. i.v. t e u b ò n g.

DINDÉNG II, (in de mystiek weergave van Arab. h i d j â b) gordijn, scherm, afscheiding tusschen Allah en den mensch. Zie h i d j a b I.

P. 304, opschrift: DINOE, lees: DIRI.

P. 305, opschrift: DIOE, lees: DIROEJ.

DIROEJ; r. 9, schrap de komma achter het eerste d i r o e j.

DIWAJ III; p. 307a, r. 9 v.o.: getrofen, lees: getroffen.

DIWANGGA: zie omtrent de vertaling van het citaat uit den Tjah Koebat ook i.v. t j a n g g è.

DIWATOE; i.pl.v. van r a w a t o e te lezen r a w a t o e I.

DJA'; m e u d j a' m o e w ò ë, zie i.v. w ò ë. P e u d j a', (ook) gaan met, zich in beweging zetten, zich op weg begeven met, (zie vbd. i.v. t o e n d j a'); p e u d j a' p o e w ò ë, zie i.v. w ò ë.

DJAB I: p. 310b, r. 21 en 22: d a n d o e a g a k i, lees: d a n p r o e ë t d o e a g a k i.

DJABÉT; r. 2 en 3: k e u s e u m è h, lees: k é s e u m è h.

DJADÈH; r. 1, wijzig de punt na „geschiedend" in eene komma; zie verder vbd. i.v. w a k e u ë h.

DJAGA, (ook) oppassen, zorgen voor, (zie vbd. i.v. r e u l ō h); p. 313a, r. 15: t e u n e u t, lees: t e u n g e u t.

DJAGAT; p. 313a, r. 4 v.o.: Imeuëm, lees: Imeum.

DJAHÉ; zie ook vbd. i.v. l a n II, t j r ō n; p. 314a, r. 18 v.o., schrap de komma achter p e u d j a h é.

DJAHÉLIAH; r. 4 en 5: vóór-Mohamedaansche, lees: vóór-Mohammedaansche.

DJAJÉH; r. 18: néligeable, lees: négligeable.

DJAKARA, zie i.v. m o e d j a k a r a h.

DJAKARAH, = d j a k a r a.

DJAKHAB I; r. 24: den, lees: de.

DJALI (Arab. d j a l î l), verheven, (van Allah gebezigd); zie vbd. i.v. t o e n j ò' (onder p e u n o e n j ò').

DJALÒ'; t e u d j a l ò', zie ook vbd. i.v. s a r a b.

DJAMA'; r. 8: o e r e u ë n g', lees: o e r e u ë n g; p. 320a, r. 2: Beukeuman, lees: Beukeumeunan.

DJAMADŌ; r. 4: M o'l ō t, lees: M ò'l ō t; r. 8: '-l â c h i r, lees: 'l-â c h i r.

DJAMAH; r. 7: de, lees: den.

DJAMALŌLÉN; lees: d j a m a l ō l é, i.pl.v. d j a m a l o l é.

DJAMBANG: zie ook vbd. i.v. m a n d a', t o e n g k a t.

DJAMIN, lees DJAMIN I.

DJAMIN II (Arab. d j a m î l), schoon, mooi, (in hik.); zie vbd. i.v. t j e u m ò n g.

@lonaliakbar

DJAN; meudjan ... meudjan, zie ook vbd. i.v. sakét.

P. 328, opschrift: DJANEB, lees: DJANÈB.

DJANGA' II; r. 10 en 11: gamgampōng, lees: gampōng.

DJAPHEUË', ook gapheuë', inz. in de afleiding geunapheuë'. Meudjeunapheuë', voorzien van of gelijkend op een djeunapheuë'; zie vbd. i.v. lam II.

DJARÒË; boengòng djaròë, zie vbd. i.v. talòë (onder meutalòë); p. 334b, r. 3: peudjaróë-, lees: peudjaròë-.

DJARŌM; meudjarōm, (ook) als djarōm halōïh, als koppelaar of koppelaarster fungeeren, tusschenkomst verleenen voor het aanknoopen van liefdesbetrekkingen, vertrouwelijk daarover spreken; sòë njang kheunda' tamòng gampōng, ba' djih bandoem geuseuraja; oetōïh dji that boeët meudjarōm, reudjang ma'loem djibitjara, wie in een dorp liefdesbetrekkingen wilde aanknoopen, riep zijne hulp in; hij was er erg handig in om de besprekingen daartoe te voeren en wat hij besprak vond spoedig gehoor, (Noen Parisi).

P. 335, opschrift: DJAWA, lees: DJAWA I.

P. 336, opschrift: DJAWIË, lees: DJAWÒË.

P. 337, opschrift: DJEH, lees: DJÉH.

DJÉB; r. 2: medecijn, lees: medicijn. Meudjéb, ook djeumeudjéb.

DJÉH; p. 337b, r. 11: tusschen nè en 'òh in te voegen: oebit.

P. 338, opschrift: DJÈH-DJEH, lees: DJÈH-DJÈH.

DJÉN; p. 338b, r. 3, lees: bikédji, (aldaar onduidelijk).

DJEUË, (ook verb.) met een werpnet vangen, (zie vbd. i.v. tingkoeë). Meudjeuë, zie vbd. i.v. blat I (onder de Aanvullingen en Verbeteringen), rangkeuëm, tjoerèh. Zie madang.

DJEUËT; *h*an djeuët *h*an, volstrekt moetende, noodzakelijk, zeer stellig, (zie vbd. i.v. wa*l*a'); p. 342a, r. 5: Aah, lees: Alah. Peuneudjeuët, zie ook vbd. i.v. roengkhé (onder meuroengkhé).

DJEULA', = djla'; zie vbd. i.v. ta'.

DJEULAÏH; zie ook vbd. i.v. toenòë. Peudjeulaïh, (ook) oplossen (van een vraagstuk, een raadsel); zie vbd. i.v. peuë (onder sapeuë). Peuneudjlaïh, oplossing, (zie i.v. *h*iëm).

DJEUMAJ, zie i.v. meudjeumaj.

DJEUMALA; r. 13: oeōntoean, lees: oelōntoean.

DJEUMBA I; zie ook vbd. i.v. soephi.

DJEUMBA II, aldus te lezen op p. 344, opschrift, en p. 344a, r. 7 v.o. i.pl.v. DEUMBA II.

DJEUMEULAH; p. 345b, r. 1: categoriën, lees: categorieën.

DJEUMEURAH; r. 4 en 5: 'oekōh, lees: oekōh.

DJEUMEURANG; peudjeu-

@lonaliakbar

meurang, zie ook vbd. i.v. lheuëh (onder peulheuëh), roendō'.

DJEUMPA; aneu' djeumpa, (laatste regel i. pl. v. de verwijzing naar aneu' te lezen:) slavin, bijzit, (in hik.); hana lōn kheunda' njan keu milé', boekòn goendé' njò tjèëdara; kòn koemeung toeëng njan keu djoedō, boekòn, toeankoe, aneu' djeumpa, ik begeer haar (n.l. de door mij gevangen genomen prinses) niet tot bezit (tot slavin), zij is geen bijzit, maar inderdaad eene zuster (voor mij); ik ben niet van plan haar tot vrouw te nemen, zij is, heer, (ook) geen slavin (van mij), (Malém Dagang); zie verder vbd. i.v. roeeuëng (onder peuroeeuëng).

DJEUNGKAJ I; p. 348b, r. 5: deungkaj, lees: djeungkaj.

DJEUNGKAJ II; laatste r.: djeugkaj, lees: djeungkaj.

DJEUNTAJOE; r. 2: eige-, lees: eigen-.

DJEURAGAN, of djoeragan, (Mal. djoeragan), schipper, gezagvoerder, kapitein; zie vbd. i.v. djamprōng.

DJEURAT; batèë djeurat, zie ook i.v. tjeumara.

DJEUREUKHA, (in het algem.) wiel, rad, (b.v. van een kanon); soera' reujōh doem laseuka, hoeë lila deungòn meureujam; djibōh talòë ba' djeureukha, oe koeala djihoeë tjoeram, al de soldaten hieven een luid gejuich aan ten einde de kleine en groote kanonnen voort te trekken; zij bevestigden touwen aan de wielen en trokken ze snel naar den riviermond voort, (Banta Ahmat).

DJEUREUNGÈH; r. 13: tahja, lees: tjahja.

DJEUROEMIAH; r. 5: get., lees: gest.

DJHEUT; r. 7: melaatscheid, lees: melaatschheid; p. 353b, r. 11 en 10 v.o.: mogeljk, lees: mogelijk; beteekenis van sineudjheutneudjheut ook: op zijn slechtst, op zijn ergst.

DJIDJAJ (Mal. djedjal), instoppen, inproppen, dichtstoppen; zie vbd. i.v. soempaj (sprkw.).

DJIË; r. 1: grimpeld, lees: gerimpeld.

DJIHÉ (Arab. djahr), het overluid uitspreken van de formules bij de seumajang; seumajang djihé, zie i.v. seumajang.

DJIMA' (Arab. djimâ'), vleeschelijke gemeenschap, den coïtus uitoefenen; zie vbd. i.v. roengkhé (onder meuroengkhé).

DJINGEU', zie tjeungeu'.

DJIRAN; zie ook vbd. i.v. tjeungòm.

DJIRÈM; zie ook vbd. i.v. tjakrawala.

DJLOEËNG; meudjloeëng, zie ook vbd. i.v. tròm. Djeumeuloeëng, zie ook vbd. i.v. paléng (onder teupaléng), salòb.

DJLÒNG, (ook in het algem.) inplanten, insteken, planten, steken, (zie vbd. i.v. teuboeëng). Teudjlòng; teudjlòng

@lonaliakbar

m a t a, zie ook vbd. i.v. t a w a ï h II.

DJOE; zie ook vbd. i.v. t j e u n g è h.

DJOEARA; r. 7 en 8: voortreffelijkeheden, lees: voortreffelijkheden.

P. 362, opschrift: DJOEDJEË, lees: DJOEDJÈË.

DJOEËM, (fig.) slap, saai, zonder enthusiasme, zonder energie, zonder fut, futloos; A l a h, d j o e ë m t h a t, h a n a g o e n d j a' s a g a j, o, wat saai, heelemaal niet levendig, (van b.v. een r a t é b); b e u d é d j o e ë m, (eig. een vochtig geweer, een geweer met vochtig kruit, zoodat het niet afgaat) wordt fig. gebezigd van iem., wiens bemoeienissen, b.v. als tusschenpersoon, geen resultaat opleveren. P. 363b, r. 8: douw, lees: dauw.

DJOEGA; r. 13: geëerbiedige, lees: geëerbiedigde; zie verder vbd. i.v. t a n g k e u ë h.

DJOEHARI; zie vbd. i.v. p o e k e u ë I, t a n d a ï h, t j i n a.

DJOELŌ'; m e u d j o e l ō', gepeild, onderzocht, doorgrond, de handeling d j o e l ō' verrichten, d j o e l ō' met meerv. subject; zie vbd. i.v. m i s é.

DJOENDRŌNG; p. 367a, r. 3 v.o.: o e l ò ë, lees: o e l è ë; zie verder vbd. i.v. s e u n a n g (onder p e u s e u n a n g).

DJOENGKA'; schrap II na t j a t ō.

DJOENGKAT I; zie ook vbd. i.v. s a b a b; r. 8: P e u d j o e n k a t, lees: P e u d j o e n g k a t.

DJOENGKAT II; r. 5: d j e u g k i, lees: d j e u n g k i.

DJOENOEN; r. 3, en r. 7 en 8: voor zich starend, lees: voor zich uit starend.

DJOENTÈ; m e u d j o e n t è, zie ook vbd. i.v. w è t III.

DJOENTHOEË; r. 19 en 20: t a k a l ō n k e u, lees: t a k a l ò n k e u; r. 11 v.o.: het punt, lees: de punt.

DJOERAGAN, zie d j e u r a g a n (onder de Aanvullingen en Verbeteringen).

DJOERŌNG; p e u d j o e r ō n g, zie ook vbd. i.v. t ō n g I.

DJOETHŌ'; r. 5: m a m p l a n, lees: m a m p l a m.

DJRA I; zie ook vbd. i.v. t o e m p ō'; p. 373b, r. 10 en 8 v.o.: deed hen ... in den boei, lees: legde hun ... vrijheidsbeperking op.

DJROEË'; r. 5: zoet zuur, lees: zoetzuur.

DLIMA, = g l i m a.

DÒ' II; r. 11: exstase, lees: extase; zie verder vbd. i.v. w a h é t.

DŌDI; p. 377b, r. 3: Klnganeezen, lees: Klinganeezen.

DOE I; r. 1: Perdisch, lees: Pedirsch.

DOE II; zie ook vbd. i.v. t o e n o e. P e u d o e, zie ook vbd. i.v. r a m p a g ò ë, s a r é (onder p e u s a r é).

DÒË I; p. 378b, r. 3: piskanal, lees: piskanaal.

DOEA, (ook) bij, met of tegen elkander, samen, (zie vbd. i.v. s i m a d ō n, s o e j, t a p a', t j o e t onder p e u t j o e t, w ò n-w ò n en verder i.v. b é I onder de Aanvullingen en Verbeteringen); d o e a-d o e a, allebei, met hun beiden, (of) twee aan twee, (zie

@lonaliakbar

vbd. i.v. r o e n g k h é onder m e u r o e n g k h é).

DOEDÒË; p. 380b, r. 23 na r. 20 te lezen.

P. 380, opschrift: DOEE, lees: DOEË.

DOEË'; b a' t a d o e ë' b è' t a b e u d ò ï h, zie vbd. i.v. p l ò ï h. P e u d o e ë', zie ook vbd. i.v. t j o e t (onder p e u t j o e t). T e u d o e ë', zie ook vbd. i.v. d o e I.

DOEËT; zie ook vbd. i.v. r e u g é h.

DOEKA; zie ook vbd. i.v. m a n j ò h.

DOEKŌNG, (ook) op de heup dragen; zie vbd. i.v. t i n g k o e ë.

DOELANG, (ook) handbeschermer aan het gevest van eene kris; zie vbd. i.v. m a n d a', t o e n g k a t.

DOEM; m e u d o e m, zie ook vbd. i.v. l a's a n a.

DOEMPÉT, portemonnaie van Europeesch model.

DOENARAH; r. 1—2: z o e n n â r a h, lees: z o e n n â r.

DOESI, stout, ondeugend.

DOESŌN; zie ook vbd. i.v. m e u d j e u l i h.

DŌH-DŌH, aldus op p. 388a, r. 20 te lezen i.pl.v. DŌD-DŌH.

DŌHEURA; zie vbd. i.v. r a s i a.

DÒNG, (van sommige dieren, b.v. vogels:) zitten.

P. 391, opschrift: DRAÏH, lees: DRAÏH I.

DRAB-DRAB; m e u d r a b-d r a b, zie ook vbd. i.v. r e u h a b.

P. 392, opschrift: DREUEB, lees: DREUËB.

DRÈH, lees: DRÉH.

DRIH; verwezen naar d r è h, lees: d r é h.

DRING-DRING, zie t r i n g-t r i n g.

DRŌ-DRŌ; p. 393b, r. 12 v.o.: de, lees: den.

DRÒB; m e u d r ò b, zie vbd. i.v. k a n d j a (onder de Aanvullingen en Verbeteringen); d e u m e u r ò b, ook d e u m e u d r ò b.

E.

È; zie ook vbd. i.v. t j e u b e u m.

É' I; p. 396a, r. 19 en 18 v.o.: Oesoeï, lees: Oesoeïh. M e u'é'-m e u t r ō n (op p. 397a), zie ook vbd. i.v. p e u r e u l è ë, r i w a n g; p. 397b, r. 5: P e u é', lees: P e u'é'; zie ook vbd. i.v. t r ō n (onder p e u t r ō n).

P. 397, en 398, opschrift: E' II, lees: É' II.

'È-'Ò; zie ook vbd. i.v. t è n g t ò n g.

ÉBEUNOE; zie ook vbd. i.v. s a b i I.

ÉDJEUMA'; zie ook vbd. i.v. p l a r a.

ÈËLA; p. 401b, r. 20—21 te schrappen: schoone poort of plaats, i. pl. daarvan in te voegen: uitermate, bijzonder, buitengemeen, uiterst, in de hoogste mate; zie verder de verbetering i.v. b a b ō j onder de Aanvullingen en Verbeteringen.

ÈHEURAM, (ook) toestand van wijding tijdens de s e u m a j a n g, zie i.v. t e u k e u b i r a t ō.

ÉHTILAM; r. 2: sexuele, lees: sexueele; (als beteekenis in te voegen:) pollutie, eene pollutie hebben; r. 6—7: een sexueelen droom, lees: eene pollutie.

P. 404, opschrift: ÈLEUHAM, lees: ÉLEUHAM.

@lonaliakbar

ÈLEUMÈË; è l e u m è ë d ō n j a, zie vbd. i.v. m a'l o e m.

'ÈLEUMOE, wetenschap, het weten als attribuut van Allah, (anders zegt men è l e u m è ë); zie vbd. i.v. t h è ë.

ÉNDJÈ, = é n t o e, zie aldaar.

ÉNNA TJAÉLI, klanknabootsing van het spreken v.d. Klinganeesche taal, aanduiding van die taal, Klinganeesch sprekende, aanduiding van een Klinganees; zie i.v. a r é (onder de Aanvullingen en Verbeteringen).

ÉNSAN; zie vbd. i.v. l h e u ë n g, t j é h, t r a n g, w a d j é b I, w é l e u d a h.

ÉSEUMA'È, zie M a'è.

ÉSEUTAMBOJ, Stamboel, Constantinopel, Turkije, Turk, Turksch; zie vbd. i.v. p a w ō n, p e u r e u m a d a n i, r a k a m.

ÉSEUTINDJA; zie ook vbd. i.v. l i p a t.

'ÈT I; r. 2: voogesteld, lees: voorgesteld; p. 409b, r. 8—9: 'è't n ò ë, lees: 'è t n ò ë.

'È'TIDAJ; r. 7: r o e k o e ë', lees: r o e *k* o e ë'.

'È'TIKEUËT; zie ook vbd. i.v. m a'r i p a t, o e n t ō n g, r a s o e a t, s e u n d a.

EUM, werkwoordelijk invoegsel, zie onder m e u V, sub 7 b; aan het daar medegedeelde toe te voegen: het infix luidt ook o e m, indien het grondwoord in de eerste lettergreep eene o e heeft, b.v. t o e m o e b a naast t e u m o e b a van t o e b a, t o e m o e w ò naast t e u m o e w ò van t o e w ò; van sommige woorden heeft de afleiding ook eene passieve beteekenis of de beteekenis van eene onwillekeurigheid, een getroffen worden door, een te lijden hebben van, of een lijden aan hetgeen het grondwoord uitdrukt, b.v. t j e u m o e k ō, bezig zijn te scheren of geschoren te worden; t j e u m e u t j o e ë, diefstal plegen, of bestolen; t e u m i n g g a j, de handeling t i n g g a j verrichten, of iets bij ongeluk achterlatende; t o e m o e w ò, iets bij ongeluk vergeten, vergeetachtig; g e u m a d ò h, door het verlies van iets getroffen worden, iets bij ongeluk verliezen; verder kunnen e u m-afleidingen in afgekorten vorm (n.l. met weglating van de eerste lettergreep, zelden, gew. naar het Mal., in volledigen vorm) met het grondwoord samenstellingen vormen, en wel als tweede deel, met de beteekenis van eene meervoudigheid, eene herhaling, voortduring of wederkeerigheid, b.v. k i r a-m i r a, t i n g g a j-m i n g g a j, t o e d ō h-m o e d ō h, t o e r ō n-m o e r ō n of, naar het Mal., t o e r ō n-t e u m o e r ō n, (zie onder het grondwoord).

EUMBAH; p. 412a, r. 10: p e u e, lees: p e u ë.

EUMPANG; e u m p a n g n e u r ō n g, ook e u m p a n g s e u n e u r ō n g, zie i.v. s r ō n g.

EUMPOE; r. 8, wijzig de punt na n j ò ë in eene komma.

EUMPOENG; m e u'e u m p o e n g, (ook) op een nest gelijken, den vorm van een nest hebben, (zie vbd. i.v. s r a b è); zie verder vbd. i.v. t e u r i t é b.

EUN, invoegsel ter vorming van zelfst. nw., zie onder n e u III;

@lonaliakbar

aan het daar medegedeelde toe te voegen: naast eun komt ook de vorm in voor, b.v. tjinitjah; sommige eun-afleidingen worden afgekort door weglating van de eerste lettergreep, b.v. neuheun van teuneuheun, neugòn van teuneugòn.

EUNGKHÉ; r. 8: meungké, lees: meungkhé.

EUNGKÒNG, aldus te lezen i.pl.v. ENGKÒNG op p. 419a, r. 10 v.o.

EUNGKŌT; r. 7—8: zoutwaterkeek-, lees: zoutwaterkreek-; r. 8, 11, 20, en in het opschrift van de bladzijde: eunkōt, lees: eungkōt.

EUNTJIËN; p. 423b, r. 19 v.o.: seuleupō-versiering, lees: seuleupō'-versiering.

EUNTJIT; p. 424a, r. 10: bakat I, lees: bakat II.

EUNTÒ' I; r. 4: huig, lees: adamsappel.

G.

GA, naam van de letter g in het Mal.-Arab. alphabet.

GAÏH, (Ned.) gas, (mod.); minjeu' gaïh, gasoline, (ook) petroleum.

GAJÉB; zie vbd. i.v. roepa.

GALAGARŌ; zie sprkw. i.v. saba.

GALAH; r. 14: midderdnacht, lees: middernacht.

GALANG; simeugalang, zie i.v. sikoepan.

GALAWALA; vgl. lawala.

GALÉB; zie ook vbd. i.v. teudjali.

GALEUË; p. 437b, r. 3 v.o.: pikòn, lees: pakòn.

GALŌNG I; zie sprkw. i.v. taki.

*G*AM I; p. 439a, r. 12: den, lees: de.

*G*AM II; p. 439a, r. 5 v.o.: den, lees: de.

*G*AM-*G*OEM; p. 439b, r. 12 v.o.: van den, lees: van de.

GAMBÖÏH (Arab. qanbûs), e.s.v. luit; zie vbd. i.v. peuté' I.

GAMEUM, (ook) opgaand, verdiept in; zie vbd. i.v. tjalitra.

GAMPŌJ; geumampōj, zie vbd. i.v. *kr*èt, tōj.

GAMPŌNG; tamòng gampōng, zie vbd. i.v. djarōm (onder de Aanvullingen en Verbeteringen).

GANDJAJ, zie kandjaj.

GANDÒË; r. 7: doe, lees: doea; r. 8 v.o.: oetòïh, lees: oetōïh; r. 2 v.o.: knots, lees: sabel; p. 445b, r. 7: spannen, lees: uitzetten; r. 9: lin-, lees: ling-; r. 10: naam, lees: nam.

GANË; zie ook vbd. i.v. sawō III.

GANGGANG, lees: GANGGANG I.

GANGGANG II, e.s.v. heester met welriekende gele bloemen, wordt als pagger geplant en, wanneer er geen na*w*aïh-struik voorhanden is, als voorloopig grafteeken gebezigd, (zie i.v. na*w*aïh).

GANI; de verklaring verbeterd i.v. rani I, zie aldaar, en vbd. ook i.v. teudjali.

GANÒNG; meuganòng, zie ook vbd. i.v. lhōng II, toealang.

GAPHA; r. 4: eigenamen, lees: eigennamen.

GAPHEUË', zie djapheuë' (onder de Aanvullingen en Verbeteringen).

GAPIËT; meugapiët, (ook) nauw, (zie vbd. i.v. prantjōt).

@lonaliakbar

GARANSŌT; p. 452b, r. 1 en 2 te wijzigen in: Arab. q a r a m s œ d, uit het Perz.

GARI; zie ook vbd. i.v. p è I.

GARIB; zie ook vbd. i.v. r o e j a-r o e j ò ë, t a l é b I.

GASÉH; m e u g a s é h, zie ook vbd. i.v. p è h (onder t e u p è h), t o e-n a n g (onder m e u t o e n a n g). G e u m a s é h, zie ook vbd. i.v. s a l i h i n. G e u n a s é h, zie ook vbd. i.v. t j ò m.

GASÉNG; zie raadsel i.v. *h* i ë m, (verbeterd i.v. *h* i ë m onder de Aanvullingen en Verbeteringen). M e u g a s é n g, zie vbd. i.v. n j a r é n g I.

GATHŌB, g a t ō b, of k a t(h)ō b, dichtklappen (transit.), dichtslaan, dichtdoen, sluiten; n a p a-d o e m t r é b n e u d j a' d i s i-n a n, t r ō ï h n e u, t o e a n, o e b a b a h n a g a; n e u b ō h h é-k e u m a t l é D i w a A k a ï h, t e u h a h b a b a h r a d j a n a-g a; d j i k e u m i ë n g k a t ō b h a n a d j e u ë t l é, n e u l o e m-p a t l é s i s e u n b a n d o e a, nadat zij (n.l. Diwa Akaïh en de koning der d j é n's) daar (n.l. in den buik van den n a g a-koning) eenigen tijd geloopen hadden, bereikten zij, heer, den muil van den draak; D. A. wendde een toovermiddel aan, waardoor de muil van den drakenkoning openging en de draak hem niet meer kon dichtdoen; snel sprongen die twee toen tegelijk naar buiten, (Diwa Akaïh). M e u g a t h ō b, (ook) dichtgeklapt, dichtgeslagen, dichtgedaan.

GATJHÉB; p. 459a, r. 21—22: m e u g a t j é b, lees: m e u g a-t j h é b; r. 24: P e u g a t j é b, lees: P e u g a t j h é b; r. 13 v.o.: G e u m a t j é b, lees: G e u m a-t j h é b.

GATJI, zie k a *t j* i ë.

GATJIË, zie k a *t j* i ë.

GATJOEË; p. 459b, r. 21: de hals, lees: den hals.

GAWANG; p. 460b, r. 4—5: d j i-g a w a n g-w a n g; lees: d j i g a-w a n g-g a w a n g.

GEU; p e u g e u, met het pers. vnw. g e u aanduiden.

GEUDÈT; m e u g e u *d* è t(-g e u-*d* è t), schuddend, schokkend, (zooals een zich voortbewegende spoortrein); zie vbd. i.v. r a n-d j a n è t. P e u g e u *d* è t(-g e u-*d* è t), doen schudden, doen schokken.

GEUDOEBANG; p e u g e u d o e-b a n g, met een g e u d o e b a n g houwen, neerhouwen, neersabelen; l h è ë s e u n s a h ò n e u-p e u g e u d o e b a n g, r a'j a t d j i p l o e ë n g k a g e u t ō t k o e t a, hij sabelde (bij de bestorming van de vesting) in elke richting telkens drie (vijanden) neer, en de bemanning (der vesting) vluchtte na de vesting in brand gestoken te hebben, (Pòtjoet Moehamat).

GEULANTEUË, = g l a n t e u ë, zie aldaar.

GEULIMA, = g l i m a, zie aldaar.

GEULOEĠEUSAH; zie ook vbd. i.v. t j a h I.

GEULOEMPANG, = g l o e m-p a n g, zie aldaar en vbd. i.v. r i n d a n g II.

GEUMEUTJIË'; zie ook vbd. i.v. s a n d r ō n g (onder m e u s a n-d r ō n g).

@lonaliakbar

GEUNAB; r. 6: veertig volle, lees: volle veertig.

GEUNDRANG; meugeundrang, zie vbd. i.v. reusam; p. 472a, r. 1: geudrang-muziek, lees: geundrang-muziek.

GEUNIRÉNG; zie ook vbd. i.v. goendjè, *tjr*ing. Meugeuniréng, zie ook vbd. i.v. seunang, seungkōh.

GEUNOEË II; zie ook vbd. i.v. reungg gōt (onder meureungg gōt).

GEUNTÈN; meugeuntèn, zie ook vbd. i.v. teugòn, (onder meuteugòn).

GEURADÈË, klanknabootsing van het plotseling voorwaarts stormen van b.v. een paard, plotseseling of met eene vaart voorwaarts stormen; zie vbd. i.v. sèë. Meugeuradèë, een geuradèë-geluid maken, de handeling geuradèë verrichten.

GEURATAN II; meugeuratan, voorzien van geuratan-balken, (zie vbd. i.v. simpan).

GEUREUDA', lees: GEUREUDA' I.

GEUREUDA' II, klanknabootsing van b.v. het plotseling voorwaarts stormen van een paard, van een rommelend geluid; zie vbd. i.v. sèë.

GEUREUGAB-GEUREUGOEB; p. 478a, r. 1 v.o.: Boeda, lees: Boeda'.

GEUREUTJIË', klanknabootsing van b.v. het getjilp van eene groote menigte vogels, van vele fijne geluiden door elkaar. Meugeureutjië', zulke geluiden maken, tjilpen; zie vbd. i.v. mirië'.

GEUREUTÒ; oelat geureutò, zijderups, (zie vbd. i.v. prè-prò).

GEUTA-GEUTÈË, zie keuta-keutèë.

GEUTAH; meugeutah, (ook) op geutah gelijkend, zie vbd. i.v. moerōng.

GEUTANJÒË; het citaat uit den Malém Diwa te schrappen, (niet geutanjòë, maar gata njòë te lezen).

GEUTÈË, zie keutèë.

GEUTI I; r. 9: tot, lees: te.

GEUTI II; p. 485b, r. 17: Dwai, lees: Diwa.

GEUTIB; p. 486a, r. 9: hebt, lees: zijt.

GEUTOEË; aneu' geutoeë, zie sprkw. i.v. tjoelib.

GHA'; meugha'-gha', zie vbd. i.v. tjoepa'.

*GH*AM; talòë *gh*am, zie i.v. manè'.

GHIN, of rin, (Arab. ghain), de 19de letter van het Arab. alphabet.

GHOEËN, (ook) hard, (van ontlasting), zie vbd. i.v. tjirét.

GHÒN; ghòn badan, zich niet wel gevoelend, onlekker, ongesteld, (zie vbd. i.v. bròn onder de Aanvullingen en Verbeteringen; vgl. phoej I).

GIDÒNG; zie ook vbd. i.v. reudòm. Teugidòng, zie ook vbd. i.v. sarō' I (onder meusarō'), sroej.

GIGÉNG; zie ook vbd. i.v. meutjahadah.

GIGÒË; p. 490b, r. 12: staptje, lees: stapte.

GILA; peugila, zie vbd. i.v. hajaké.

@lonaliakbar

GILANG-GOEMILANG, zie l a n g- g o e m i l a n g, en vbd. ook i.v. s a m s o e I.

GIRANG; zie ook vbd. i.v. s a b a b.

P. 492, opschrift: GIRE' — GISENG, lees: GIRÈ' — GISÉNG.

GISA I; g i s a r a n n a g a, zie vbd. i.v. o e n d a n g-o e n d a n g II.

GISÉNG; m e u g i s é n g, zie ook vbd. i.v. t j a k r a w a l a.

GLAÏH II, (ook) stopflesch.

GLAÏH III; zie vbd. i.v. r a n d j a n è t.

GLEUËNG; m e u g l e u ë n g, zie vbd. i.v. s o e l e u ë n g (onder s e u n o e l e u ë n g).

GLOENJOEËNG; zie sprkw. i.v. l o e n g k è (onder de Aanvullingen en Verbeteringen), s r é n g I.

GÒ I; r. 9 v.o.: g o, lees: g ò.

GÒË; p e u g ò ë, zie ook vbd. i.v. l a l è (onder p e u l a l è).

GOEË; r. 4: k a b é h, lees: h a b ĕ h.

GOEJ; p. 508b, r. 18 v.o.: Kanjté, lees: Kantjé; zie verder vbd. i.v. r a m b a l o e j I.

GOEJOEB, zie r o e j o e b.

GOELŌNG; p. 512a, r. 21—22: s i b a b a l o e ë m, lees: s i b a l o e ë m. T e u g o e l ō n g, zie vbd. i.v. t e u d j a l i. G e u g o e l ō n g t e u p e u ë n, zie i.v. t e u p e u ë n.

GOEMBA'; p. 512b, r. 1 v.o.: g o e m b a, lees: g o e m b a'.

GOEMBEUË', e.s.v. plant, waarvan de bladeren (ō n g o e m b e u ë') als groente worden gegeten; s a w è' b ò h g o e m b e u ë', zie i.v. s a w è', (eig. met een slot als g o e m b e u ë'-vruchtjes).

GOEMÒË; p. 513b, r. 16: Tjinataboehan, lees: Tjintaboehan.

GOEMTIA; r. 16: Tjintabehan, lees: Tjintaboehan.

GOENA; b a l a ï h g o e n a, zie vbd. i.v. p o e ë h (onder p o e p o e ë h), s a m p ò ë (onder p e u s a m p ò ë); t j i n t a g o e n a, zie ook i.v. t j i n t a I; p. 515b, r. 1 v.o.: Tjntaboehan, lees: Tjintaboehan.

GOENDJÈ; zie ook vbd. i.v. p l i n t è.

GOENTŌ, (in hik. ook als Mal.-Jav. g o e n t o e r) donderend, dreunend, instortend, ingestort; zie vbd. i.v. t a g ō II.

GOERÒ (Mal. g o e r a u), scherts, grap, gekheid, gestoei, (in hik.); zie vbd. i.v. p r ò ë.

GOESA; zie ook vbd. i.v. p e u ë t (onder m o e p e u ë t b l a h).

GÒJBANA; verwezen naar: b ò j a n a, te lezen: b ò j b a n a.

GÒJROE, of r ò j r o e, (Arab. g h e i r), ander, (in hik.); n j a t a s i g a l a n j a n g g ò j r o e, p o e n t j a b a' n o e n j a n d i N a b i, al het andere (van de schepping) ontstond uit het profetenlicht (van Mohammad), (A-saj noe Moehamat).

GŌMPEUNI, zie k ō m p e u n i.

GŌSEUTI, lees: GŌSEUTI I.

GŌSEUTI II (Mal. g o e s t i, Perz. k u s t î), worsteling, worstelen, (in hik.). M e u g ō s e u t i, de handeling g ō s e u t i verrichten, met elkander worstelen.

GŌT; p. 528b, r. 25: ge-, lees: gehaald.

GŌT-GŌT II; zie ook i.v. t é n g.

GRAM-GROEM; p. 531b, r. 4: geweesalvo's, lees: geweersalvo's.

@lonaliakbar

GRAPÈË; g r a p è ë m i n j e u', e.s.v. g r a p è ë met glinsterende schubben.

GRÈ-GRÈ, klanknabootsing van een schor of heesch geluid. M e u-*g r è-g r è*, zulk een geluid makende. Vgl. 'i ë t-*g r è* (onder de Aanvullingen en Verbeteringen).

GRÈË-GRÈË, klanknabootsing van een knarsend geluid, b.v. bij het malen van gebrande koffieboonen. M e u *g r è ë-g r è ë*, zulk een geluid makende.

GREUSA'-GREUSOEË', klanknabootsing van geritsel, van geknetter (van b.v. geweervuur), zulke geluiden makende, ritselend, knetterend; zie vbd. i.v. p a s a'.

GRIËB-GRIËB II; r. 3: p a t j ō', lees: p a t j ō' I.

GRIËT; p. 534a, r. 1 v.o. te schrappen: meen.

GRIWAT; zie ook vbd. i.v. o e-n g i ë'.

GROEB; r. 1—2: geweerslavo's, lees: geweersalvo's. M e u g r o e b, een g r o e b-geluid makende; zie vbd. i.v. p l o e ë n g.

H.

HA' I; h a k o e a d a m, zie ook vbd. i.v. r a m p a ï h.

HA' II; h a'-h a', zie ook vbd. i.v. s r a m p a'.

HABÉH; h a b é h *h* a n h a b é h, zie ook vbd. i.v. p i l é h.

HABEUSAH; r. 5: n g ō n, lees: n g ò n.

HABIB, (ook) vriend (van God); h a b i b ō l a h (Arab. ḥ a b î b o e 'l l â h), id.; zie vbd. i.v. s a l é', t o e l a'.

HABIBŌLAH, zie i.v. h a b i b (onder de Aanvullingen en Verbeteringen)

HADI; r. 12: brijmde, lees: berijmde.

HADIAH; r. 4: de, lees: den.

HADIH; h a d i h m a d j a, zie vbd. i.v. t j a r a t.

HADJI I; r. 2: h â d j d j, lees: ḥ â d j d j; h a d j i b a' h a d j i, zie vbd. i.v. s o e t r a (onder m e u s o e t r a).

HAH I; m e u h a h-m e u h a h, zie ook vbd. i.v. s a l a h (onder m e u s a l a h).

HAJA'; zie vbd. i.v. r e u l e u ë'. M e u h a j a', zie ook vbd. i.v. l e u'a.

HAJAT, zie h ò j a t.

HAJOET; zie ook vbd. i.v. t e u r i-t é b.

HAKIKAH; p. 552a, r. 13: zijn, lees: zij; r. 19 v.o.: h a k i k a-offer, lees: h a k i k a h-offer.

HAKIM; w a l i h a k i m, zie i.v. w a l i I.

HALÉ; zie ook vbd. i.v. m e u h a.

HALEUBA; er achter in te voegen: (Arab. ḥ o e l b a h).

HALEUKŌM; zie ook vbd. i.v. m a-r è h.

HALOEAN I; p. 555a, r. 5 v.o.: 'Alawân, lees: 'Alwân; r. 2 v.o.: 'Alawânijjah, lees: 'Alwânijjah.

HAMBALI (Arab. ḥ a n b a l î), aanhanger van den ritus van Aḥmad ibn Ḥanbal (gest. 855 n. Chr.), Ḥanbaliet, Ḥanbalitisch; i m e u m H a m b a l i, de Ḥanbalitische i m â m, i.e. Aḥmad ibn Ḥanbal; zie verder vbd. i.v. m e u d e u-h a b.

HAMÈË; r. 6: talrijk, lees: talrijke; r. 9: s ĭ k a j è ë, lees: s i k a j è ë.

@lonaliakbar

*H*AN; p. 559b, r. 16 v.o.: elleptisch, lees: elliptisch.

HANAPI (Arab. ḥanafî), aanhanger van den ritus van Aboe Ḥanîfah (gest. 767 n. Chr.), Ḥanafiet, Ḥanafitisch; imeum Hanapi, de Ḥanafitische imâm, i.e. Aboe Ḥanîfah; zie verder vbd. i.v. meudeuhab.

HANTJŌ; p. 562b, r. 19—20: hantjō leubō angèëta, lees: hantjō leubō jò angèëta, (zie ook i.v. samoeë).

HARAÏH; r. 3: hoerœf, lees: ḥoerœf.

HAREUGA; zie vbd. van de beteekenis „als'' ook i.v. piti.

HAREUKAT; r. 1: ḥarkah, lees: ḥarakah; djalan hareukat, zie vbd. i.v. njaréng I.

HAROET-MAROET, = meuharoet-haroet; radja njang la'én hana lōn seuboet, haroet-maroet teungòh teuka, van de andere vorsten vertel ik niet, zij kwamen in een onafgebroken stroom aanzetten, (Diwa Akaïh).

HASÉ, (ook) bevredigd, vervuld (van een wensch, zie vbd. i.v. toela'), (verder) aanwezig. Peuhasé, (ook) bevredigen, vervullen, aanwezig doen zijn, maken dat iets aanwezig is, dat iets er is, doen ontstaan, maken, vormen, verwekken, verzinnen; zie vbd. i.v. oera-oera, plara.

HASEUTA (in hik.), = haïh, zie aldaar en vbd. i.v. seunòm.

HAT; p. 573a, r. 15 v.o.: 'òh, lees: 'òh; r. 7 v.o.: 'étnan, lees: 'ètnan; p. 574a, r. 11: Gadja, lees: Gadjah. Poemeuhat, de handeling peuhat verrichten, (of) meuhat maken; zie vbd. i.v. seunang.

HAWIAH, zie i.v. noeraka.

HÉBAH; r. 1: ḥibbah, lees: ḥibb.

HÊKEUMAT, (ook) diepe zin, (zie vbd. i.v. wéhweuëh); zie verder vbd. o.a. i.v. sakat (onder de Aanvullingen en Verbeteringen), toereuë', wapha'.

HÉNDEUBA (Arab. hindibâ'), andijvie, (in hik.); zie vbd. i.v. sinoebari.

P. 579, opschrift: HELÉ-HÉLÉ, lees: HÉLÉ-HÉLÉ.

HEUË-HEUË; meuheuë-heuë, (ook) rondtrekkend, rondzwervend; aneu' ka meuheuëheuë, hana sòë peudoeli lé, een rondzwervende jongen, om wien niemand zich bekommert; zie verder vbd. i.v. lapeuë.

*H*EUH, uitroep, (wanneer men b.v. iets te pakken krijgt); zie sprkw. i.v. pidjét.

HEULÈ (Mal. helai), vel, blad, lap, (in hik.); zie vbd. i.v. pinggang.

HIA, interjectie, gebezigd bij het aanroepen van Klinganeezen; zie vbd. i.v. peureudami.

HIDJA; p. 582b, r. 12 v.o.: van den maan, lees: van de maan; p. 583a, r. 12 v.o.: alhamdoe, lees: alḥamdoe.

HIDJÉ, r. 3: Ka'bah, lees: Ka'bah.

HIÈH; zie ook vbd. i.v. lakoe (onder peulakoe).

*H*IÈM; p. 584a, r. 9—8 v.o.: lham tadjam tadjòë, lees: lham tadjam tadjòë,

@lonaliakbar

en verbeter de vertaling van het raadsel in: eene spade, zoo scherp als eene stalen kunstspoor van een vechthaan, men slaat (ermee) op een (stuk) glima-wortel, wie dat niet weet, diens moeder krijgt een haan tot man, (oplossing: gasèng agam, „mannelijke'' tol, die van eene ijzeren beitelvormige punt is voorzien, en waarmede men op andere tollen, vervaardigd van glima-wortel, slaat).

HIKAJAT; bahikajat, zie ook sprkw. i.v. toelòë; p. 585b, r. 3: babab, lees: babah.

HILANG, of ilang, (Mal. hilang), verdwenen, weg, verloren, (in hik.); zie vbd. i.v. reudjang, sòngsòng, srōt, ta'ajén, tanggòë, tjeumat.

HIMÁT; zie ook sprkw. i.v. tjeureumat.

HINA; peuhina, zie vbd. i.v. leubèh.

HIRAM, (ook) somber (van angst, van bezorgdheid); zie vbd. i.v. *tjh*oem.

HŌ'-HA'; r. 11: meuhō-ha', lees: meuhō'-meuha', (zie ook i.v. roemadja).

HOEBŌN, zie i.v. oebōn.

HOEDŌM; zie ook vbd. i.v. sandrōng (onder meusandrōng).

HOEË; r. 1: voortrekken, lees: voorttrekken; zie verder vbd. i.v. djeureukha (onder de Aanvullingen en Verbeteringen). Meuhoeë-hoeë, zie ook vbd. i.v. lata.

HOEGA (Perz. ḥoeqqah), Turksche pijp.

HOEKŌM; zie ook vbd. i.v. sipheuët.

HOENJAT; zie ook vbd. i.v. rimbat.

HOENJŌ, = hoendjō, zie aldaar.

HŌJ II; zie ook vbd. i.v. malakat.

HRŌT, dial. = srōt, zie aldaar.

I.

'I-'I, of *h*i-*h*i; meu*h*i-*h*i, zie vbd. i.v. seunda.

IDAH; zie ook vbd. i.v. tanggam, tjina.

IDIN, (ook) verschooning, vergeving, (zie vbd. i.v. teugòn). Peu'idin, zie ook vbd. i.v. reu'ōh.

IDJA I; er achter in te voegen: (Arab. izâr, e.s.v. lendenkleed, gedragen in den iḥrâm-staat bij de Mekkaansche bedevaart); p. 609b, r. 21 v.o.: Tjeupōn, lees: Tjeupoen.

IDJŌ; r. 7: groen, lees: blauw, (zie ook i.v. tjakeuë').

IË; p. 611b, r. 22—21 v.o.: en gedronken wordt, lees: en dat gedronken wordt; r. 4—3 v.o.: opoplossing, lees: oplossing; p. 612, opschrift: IE, lees: IË. Meu'ië, zie ook vbd. i.v. la'ōt, pipèt.

P. 613, opschrift: 'IË-'IE, lees: 'IË-'IË.

IËM; meu'iëm (ook) = iëm met meerv. subject; zie vbd. i.v. kheunda' (onder de Aanvullingen en Verbeteringen).

'IÈT-*GRÈ*, klanknabootsing van een zacht of schor piepend geluid, van b.v. een zacht gemiauw van eene kat, zulk een geluid

@lonaliakbar

makende; zie vbd. i.v. s i m p è I. Vgl. *g r è-g r è* (onder de Aanvullingen en Verbeteringen).

IKAN; met i k a n samengestelde vischnamen ook: i. t i m ò n, i. t j e u r a p è.

ILANG; lees: ILANG I; zie verder sprkw. i.v. k o e s ō t.

ILANG II, zie h i l a n g (onder de Aanvullingen en Verbeteringen).

ILŌ' (Mal. é l o k), mooi, schoon, fraai, (in hik.); zie vbd. i.v. p a r é h, r ō' (onder m e u r ō'), t j e u m ò n g.

IMPŌJ, (dial. v.d. Westkust) = p r i n g k h e u t, zie aldaar.

IN, zie e u n (onder de Aanvullingen en Verbeteringen).

INDRÉNG; r. 3: waarskanten, lees: weerskanten.

P. 623, opschrift: INOEEN, lees: INOEËN.

INGÈN; k e u'i n g è n a n, zie ook vbd. i.v. l o e a t.

INSEUËH; r. 1: i n ç a f, lees: i n ç â f; zie verder vbd. i.v. m a l e u l o e m.

IRANG II; zie ook vbd. i.v. r i g é t.

ISAB; r. 12: moedersborsten, lees: moederborsten.

P. 629, opschrift: ISEUET, lees: ISEUËT.

ISIB I; zie ook vbd. i.v. t j r ō n.

ISIB II; zie ook vbd. i.v. r o e h é.

J.

JAHOËDI; r. 4 na: zonaanbidder, in te voegen: zie i.v. m è n s ò h.

JAKIN; zie ook vbd. i.v. p o e n t ō n g (onder p e u n o e n t ō n g).

JASIN; zie vbd. i.v. p e u s a k a.

JÉT, verkorting van s a j é t, zie aldaar; t e u n g k o e j é t, aanduiding van een s a j é t.

JÒ'-JÒ'; zie ook vbd. i.v. p r ò' II.

K.

KABÉ; r. 3: gagaai, lees: pagaai.

KADA; s i k a d a, zie ook vbd. i.v. t a k ō t.

KADAM; r. 2: mrv. c h a d a m, lees: c h a d d â m (enkelv.).

KADIM; r. 2: geen begin noch einde hebbende, lees: geen begin hebbende, beginloos; zie verder vbd. i.v. s e u m ò n g.

KAJ; m e u k a j, bij k a j's, per k a j; s o e t r a m e u k a j, zie i.v. s o e t r a, (eig. zijde, die per k a j verkocht wordt).

P. 646, opschrift: KAJEM, lees: KAJÉM.

KAJÈË; k a j è ë g l o e n j o e ë n g, zie i.v. g l o e n j o e ë n g; m i n j e u' k a j è ë p o e t é h, zie i.v. m i n j e u'.

P. 647, opschrift: KAJET, lees: KAJÉT.

KALEUËNG; k e u n a l e u ë n g l i d a h, zie ook i.v. l i d a h.

KALIMAH; k a l i m a h t è ë h i t, en k a l i m a h r a s o e j, = resp. t j a h d a t t è ë h i t, en t j a h d a t r a s o e j, (zie i.v. t j a h d a t, en vbd. i.v. s r a); zie verder vbd. i.v. o e t j a b.

KALIPAH, = k a l i p h a h, (ook) betiteling van den neushoorn in verhalen, (zie vbd. i.v. p h é t); zie verder vbd. i.v. r ō', s a p a j.

KALÒN; p e u k a l ò n, zie ook vbd. i.v. s a w e u ë.

KAMARATI; zie vbd. i.v. s a n d a n g.

@Ionaliakbar

KAMBAM; p. 656b, r. 21: ròh, lees: rōh.

KAMBÉNG (Mal. kambing, geit), gebruikelijk in de uitdrukking soeja' kambéng, zie i.v. soeja'.

KAÑDJA; meukandja, een kandja hebben of dragen, daarmede gewapend zijn; njang meukandja djimeudròb-dròb, djimeutòb-tòb han djikira, die met een dolk gewapend waren, trachtten elkander te grijpen en staken verwoed naar elkander, (Tjah Koebat).

KANOEN; r. 14—15: reusam I, schrap: I.

KAÑTJŌT, aaneennaaien, dichtnaaien, aaneenhechten, dichthechten (met garen, met een touwtje); takantjōt gampét, naai den rijstzak dicht. Meukantjōt, aaneen-, dichtgenaaid of gehecht. Peukantjōt, laten kantjōt, of kantjōt met versterkte beteekenis. Keumantjōt, de handeling kantjōt verrichten.

P. 665, opschrift: KAPETA, lees: KAPÉTA.

KAPAJ, (in sommige samenstellingen:) van overzee, geïmporteerd; zie vbd. i.v. oedeuëng, padé.

KAPÉTA; er achter in te voegen: Skrt. pâpiṣṭha, zeer zondig, zondigst.

KARAÏH; pinjië karaïh, zie i.v. pinjië.

KARANG; keumarang, zie ook vbd. i.v. weuë'. Keunarang, zie ook vbd. i.v. oendja, roembeuët.

KARAT; zie ook vbd. i.v. toelèh.

KARÈ; zie ook vbd. i.v. rō'.

KAREUË; zie ook vbd. i.v. peuneupi.

KAREUËNG, (ook in het algem.) rots; zie vbd. i.v. tjoerèh.

KARŌT; peukarōt, zie ook vbd. i.v. palòë.

KASAB; r. 11: kwalitiet, lees: kwaliteit.

KASEUMIRI, Cachemirsch; zie sprkw. i.v. meuhalabi.

KATÉ; lhō' katé, zie ook vbd. i.v. koeta.

KATJA, (ook) doorschijnend, ragfijn, (in hik.); zie vbd. i.v. lajang I, salòb.

KATJAH; zie ook vbd. i.v. wahét.

KATJÈË; zie ook vbd. i.v. seuninja (onder peuseuninja).

KATJŌ', de in diverse spelen met steenen of pitten aan ieder der spelers afzonderlijk toebehoorende, gew. iets grootere steen of pit; zie i.v. simbang. Meukatjō', een katjō' hebben.

KAWAN, (ook) kameraad, vriend, medestander, (zie vbd. i.v. ri onder meuri); zie verder vbd. van de beteekenis: troep, school (visschen) i.v. lila II, reumpan. Meukawan, zie vbd. ook i.v. reumpan, tamòn.

KAWÉ; meukawé, (ook) op een haak gelijkende, (zie vbd. i.v. lam II). Keumawé, zie ook vbd. i.v. blat I (onder de Aanvullingen en Verbeteringen), singké.

KAWI III, (ook) betrouwbaar, geloofwaardig, authentiek, (van eene overlevering, opp. van la-'èh); lòmteumaba' hadih Nabi, njangkawikònba-

@lonaliakbar

rang-barang, verder (ontleende hij argumenten) aan zeer betrouwbare overleveringen betreffende den Profeet, (Prang sabi van Teungkoe Nja' Ahmat).

KAWŌT; tjò' kawōt, zie i.v. simbang.

KÉB; kéb badjèë, zie vbd. i.v. seu'-meu'.

KÈH; kèh-kèh koedé, zie ook vbd. i.v. rawé (onder meurawé).

KÈT-KÒT; zie ook vbd. i.v. reumpan.

KEUBIT; zie ook vbd. i.v. kòng I (onder peukòng), soekèë (onder meusoekèë), tjoepeu'at.

KEUBOEË; meukeuboeë, (ook) bijeen, eensgezind, eendrachtig; njankeu lōn kheun, wahé adòë, beugèt boedhòë ngòn tjèëdara; tadja' sapat takheun beusapoeë, boemeukeuboeë ngòn tjèëdara, daarom zeg ik, broeder: wees uwen kameraden welgezind, ga waarheen zij gaan, zeg wat zij zeggen, wees met uwe kameraden eensgezind, (Noen Parisi).

KEUBÒÏH; zie ook vbd. i.v. weuë'.

KEU*H*IËNG, zie *kh*iëng.

KEUKAJ; keukaj baka, zie ook vbd. i.v. sampeuna

KEUKAPA' (Mal. kekapah), zadel, (in hik.); zie vbd. i.v. sawa'.

KEUKARAÏH; zie vbd. i.v. sarang I.

KEULANDAN; zie ook vbd. i.v. rō'.

KEULEUPA'-KEULEUPÒ'; r. 18: Meureuha', lees: Meudeuha'.

KEULILÉNG (Mal. keliling), rondom, in het rond. Meukeuliléng, rondgaan, ronddraaien; zie vbd. i.v. poeséng.

KEUMARÈË; zie ook vbd. i.v. reuëng.

KEUMBEUË; p. 704a, r. 4 v.o.: philppine-cocons, lees: philippine-cocons.

KEUMÈH; p. 705a, r. 2: Noeboët, lees: Noeboeët.

KEUMEUNG II; r. 12: uitgekomenn, lees: uitgekomen.

KEUMIBÒ, zie mibò.

KEUMOEREUËNG; r. 2, te schrappen: reeds.

KEUNEULHEUËH, zie i.v. lheuëh.

KEUNEUSÉB, zie i.v. séb.

KEUNÒNG; p. 713a, r. 6 v.o.: loelōh, lees: loelòh. Meukeunòng, zie ook vbd. i.v. na*w*òng; p. 715a, r. 7: mooie, lees: mooi. Peukeunòng, (ook) doen passen, passend maken, in orde brengen, verbeteren; zie vbd. i.v. loenih.

KEURAMAN, zie kraman.

KEURAWANG, zie krawang.

KEUREUBŌÏH; r. 1: Arab., lees: Arab. ..., uit het Turksch.

KEUROEMÒN; p. 726a, r. 2 v.o.: samentroomen, lees: samenstroomen.

KEUSOEMBA; zie ook vbd. i.v. peureunah.

KEUTA'IN; meukeuta'in, zeer oud en vuil, (van b.v. een boek, een handschrift).

KEUTÈ'; meukeutè', (ook) enkel, alleen; tjit sabòh meukeutè', alleen één.

KEUTEUNGGA, zie koethang.

@lonaliakbar

KEUTJAH-KEUTJŌH, zie tjah-tjōh.

KEUTJOEBŌNG II; zie vbd. i.v. srōng.

KEUTÒ'; zie ook vbd. i.v. leu-*kh*am-leu*kh*oem. Meukeutò', zie vbd. i.v. teungòh I (onder peuteungòh).

KEUTOEB; r. 3: gezeuze, lees: gazeuse: r. 8: geef, lees: geeft; r. 5 v.o.: kapeutoeb, lees: kapeukeutoeb.

KEUTOEBAN; r. 5: bevaling, lees: bevalling.

KEUTOEMBA; r. 10: manè, lees: manè'.

KEUTOEPŌNG I; zie ook pōng.

KHA'; meukha'-kha', zie ook vbd. i.v. tjoela-tjoelòë.

KHALÉ'; r. 12 v.o.: Alah, lees: Allah.

KHANAÏH (Arab., Qor. CXIV, 4, al-channâs, die zich terugtrekt als een mensch God noemt, i.e.) satan; zie vbd. i.v. wéh-weuëh.

KHATÉM, zie khatam.

KHATIMAH; r. 5: seuneumah, lees: seunamah; r. 8: huldebewijs, lees: toevoegsel, (zie ook i.v. tamah I).

KHÈ'-KHÈ', klanknabootsing van een luid gelach, (minder luid dan kha'-kha'). Meukhè'-khè', luid lachen.

*KH*ÈH; p. 741b, r. 1: wees, lees: weest.

KHÉM; meukhém, zie vbd. i.v. tjakra I (onder peutjakra).

KHEUNDA', (ook) minnaar, minnares, (Mal. kendak). Meukheunda', een minnaar of minnares hebben, liefdesbetrekkingen hebben, minnehandel drijven, overspel plegen; oelōn kisah Sa'it Boerian, ngòn Sibajan aneu' Moesala; tréb ka meu'iëm na siboeleuën, *h*an tòm meuteumeung meungiëng mata; sabab kawòë Parisi Soeloetan, oeròë malam neuwèh hana; djimeukheunda' ngòn Sibajan, pajah djalan rèt djidaja, ik vertel nu van S. B. en (zijne minnares) S., de dochter van M.; gedurende langen tijd, wel eene maand lang, hielden zij zich stil, nooit ontmoetten of zagen zij elkander; want P. S. (de echtgenoot van S.) was thuis gekomen en ging nooit uit, noch over dag noch des nachts; het was (voor S. B.) moeilijk om een weg te vinden om met S. minnehandel te drijven, (Noen Parisi).

KHIANAT, zie kianat.

*KH*IËNG; zie ook vbd. i.v. pitjét. tjabò'.

KHIRAB; r. 1: chirâb, lees: chirab, mrv. van chirbah.

KHOEËNG; zie ook vbd. i.v. reuëng.

KHOELOE'; r. 6—7: meureureukah, lees: meureukah.

KHOET; zie ook vbd. i.v. teudjeurit.

KHÒNG, niets dan, met niets er bij, enkel en alleen, uitsluitend, zuiver, onvermengd, (gew. van zaken en meer in de kindertaal of tot kinderen gebezigd); tjit sabòh khòng, alleen één; boe khòng, niets dan rijst, droge rijst zonder eenige toespijs, (i.v. boe I, p. 217b, r. 11: kòng

@lonaliakbar

fout voor k h ò n g); i ë k h ò n g, zuiver, onvermengd water.

KIA; p. 750a, r. 1: scherst, lees: schertst.

KIAMAT; r. 2: wederopstandig, lees: wederopstanding.

KIANAT, (ook) bedrog, bedrieglijk, bedrog plegen; zie vbd. i.v. s o e k a t, t o e k a (waar in de vertaling i.pl.v. eene handelwijze, te lezen: de bedrieglijke handelwijze).

KIËH; zie ook vbd. i.v. é d j e u m a', p l a r a. M e u k i ë h-k i ë h, allerlei of op elkander toespelingen maken; a n e u' b è' m e u k i ë h-k i ë h, b e u g è t m e u d j e u l i h n g ò n t j è ë d a r a, mijne zonen, maakt geen toespelingen op elkaar, gedraagt u onder broeders wellevend tegenover elkaar, (Pòtjoet Moehamat).

KIKÉ; zie ook vbd. i.v. m o e s ō h.

KIRAM, (Arab. k i r â m, mrv. van k a r î m), milddadig, barmhartig, eerbiedwaardig, eerbiedwekkend; zie vbd. i.v. r a b ō n II.

KIRAMAN KATIBIN (Qor. LXXXII, 11: ... k i r â m â n k â t i b î n ..., eerbiedwaardig, die nederschrijven ...), de twee wachtengelen, die den mensch, een ter rechter-, en een ter linkerzijde, steeds bewaken om diens goede en slechte daden op te teekenen, (zie de namen i.v. s o e'- e u ë); soms wordt het accent gelegd op de opteekening van goede, soms op die van slechte daden; t a t k a l a k a t r ō ï h o e m i d e u ë n p r a n g, b e u t e u n t a n g a n n g ò n O e l a n d a; p o e n t ō n g è l e u m è ë d o e m n a m e u k h e u l o e', *h*a n é' h i s a b l e t h a t p a h l a; k i r a m a n k a t i b i n *h*a n é' s e u m o e r a t, s a b a b l e t h a t p a h l a h a m b a, wanneer hij (de strijder in den heiligen oorlog) op het slagveld tegenover de Hollanders komt te staan, dan (reeds) schiet menschelijke kennis te kort om het overvloedige loon (dat hij daarmede in het hiernamaals behaalt) uit te rekenen; de wachtengelen (zelfs) zijn niet in staat om het op te teekenen, zoo overvloedig is zijn loon, (Tadeukiratō rakidin); a k h é d ō n j a r a b k i a m a t, k a m ò ë o e m a t, j a R a b a n a; o e r ò ë b i m b a n g m a l a m l a l ò ë, m a l a'i k a t d o e a d r ò ë s o e r a t d è ë s a; k i r a m a n k a t i b i n d j a r a' *h*a n t ò m, m a l a m d j i d ò m s a d j a n h a m b a, de wereld loopt ten einde, de dag der opstanding is nabij, en wij, geloovigen, o Heer, gaan dag en nacht (in ons wereldsch gedoe) op, terwijl de twee engelen onze zonden opteekenen, terwijl de wachtengelen zich nooit van ons verwijderen en (ook) den nacht samen met ons doorbrengen, (Meudeuha'); zie verder i.v. p a d ò'.

P. 760, opschrift: KIRE II, lees: KIRÈ II.

KLAB I; s i k l a b-s i k l é b, = s i k l é b-s i k l a b, zie vbd. i.v. r o e p a.

KLANG-KLŌNG, freq. v. k l ō n g-k l ō n g (zie aldaar onder de Aanvullingen en Verbeteringen), het geluid van b.v. slagen op r a p a'i's.

@lonaliakbar

KLÈ'-KLÒ', (fig.) veranderlijk, onbestendig, onstandvastig; naritdji klè'-klò', zijn woord is veranderlijk, hij spreekt telkens anders.

KLÈB; r. 2: diklèb, lees: djiklèb.

KLÈH, zie meungklèh.

KLOEANG; ikoe kloeang, (Mal. sikoe kloeang), e.s.v. versieringsmotief, gelijkend op de poetjō' reubōng en roesō' keubeuë, doch met minder scherpe hoeken, (zie i.v. poetjō' en roesō').

KLŌNG-KLŌNG, klanknabootsing van een zwaar en sonoor geluid. Meuklōng-klōng, zulk een geluid makende, daverend, donderend; boebé raga meung bòh poenggōng, soeara meuklōng-klōng (var. meukōng-kōng) that geumeuntam, alleen hare billen (n.l. van de reuzin) waren zoo groot als rotanmanden, en daverend en donderend klonk hare stem, (Goemba' Meuïh). Zie klang-klōng (onder de Aanvullingen en Verbeteringen).

KÒ I; zie ook vbd. i.v. teubòng, weuëh.

*K*ÒB-*K*ÒB, klanknabootsing van het klokken van eene hen, die een ei wil leggen, ook van gemompel, gepruttel. Meu*k*òb-*k*òb, die geluiden maken, mompelen, pruttelen. Zie djaba.

KOEDRANG; r. 1—2: gedoorenden, lees: gedoornden.

KOEË I; meukoeë, zie ook vbd. i.v. pinggang.

KOEËN; rimoeëng koeën, zie i.v. rimoeëng.

KOEÉT; meukoeét, (ook) gekromd, gebogen, krom; zie vbd. i.v. seurindét.

KOELAH II; zie ook vbd. i.v. pipèt.

KOELAT; p. 789b, r. 7: die, lees: dien; koelat Lamteuba, zie ook i.v. toeba I; koelat radja padang, zie vbd. i.v. plara.

P. 791, opschrift: KOELET, lees: KOELÉT.

KOEL-HOE, benaming van het 112de hoofdstuk (soerat al-ichlâç) van den Qorân naar de twee eerste woorden; geubeuët koel-hoe batja seulaweuët, peuë njang na djeuët geuhareutòë, zij reciteerden (bij het bewaken van het paleis) de koel-hoe, de seulaweuët en wat zij verder maar kenden, (Noen Parisi).

KOEMBÈË; zie ook vbd. i.v. lagèë (onder peulagèë), palòë, ratèë.

KOEMÒB, = koembòb, zie aldaar.

KOENDJŌNG; r. 9: koendjōnmoendjōng, lees: koendjōng-moendjōng.

KOENJÈT; meukoenjèt, kurkuma hebben, er mede vermengd, toebereid. Peukoenjèt, met kurkuma vermengen, toebereiden, kurkuma doen bij. Teupeukoenjèt, met kurkuma vermengd, toebereid; zie vbd. i.v. tjitjeuët (zegswijze).

KOENÒ; meukoenò, (ook) omgebogen, omgekruld; ka neumeutòb sigò sapò, kréh meukoenò ka bandoea, zij gaven elkander ieder een

@lonaliakbar

steek, en hun beider krissen raakten omgebogen, (Pòtjoet Moehamat).

KOENOET; r. 1: qoenoet, lees: qoenœ̑t.

KOENTJI; oelat koentji, zie i.v. teureudjòë.

KOEPRÒB, (gew. verdubb.) klanknabootsing van het fijnkauwen van sirih, met dergelijke geluiden sirih kauwen; zie vbd. i.v. tjhòë. Meukoeprò b(-koeprò b), die geluiden maken, de handeling koeprò b(-koeprò b) verrichten.

KOERA; papeuën koera, zie i.v. panda'.

KOEREUËNG; koereuëng leubèh, = leubèh koereuëng, zie i.v. leubèh en vbd. i.v. boe I.

KOEROEBEUÈN; r. 1—2: qoerbâh, lees: qoerbân.

KOERŌNG; keunoerōng, (ook) kooi; zie vbd. i.v. toedōng.

KOESOEÏH; r. choeçœç̑, lees: choeçœ̑ç; p. 809a, r. 20: Oeosoeïh, lees: Oesoeïh.

KOETA; koeta dja', en k. mara, zie i.v. panda'.

KOETJHÒ', fijnstampen, fijnstooten (in een vijzeltje, van b.v. sirih in een koebè'); zie vbd. i.v. tjhòë. Meukoetjhò', fijngestampt, fijngestooten. Peukoetjhò', laten koetjhò', of koetjhò' met versterkte beteekenis. Keumoetjhò', de handeling koetjhò' verrichten. Zie tjhò' I.

KOETŌ'; zie ook vbd. i.v. meureuka.

KOETŌB; zie de pantōn met bintang koetōb volledig i.v. tèëbat.

KÒH; p. 814b, r. 9: bakkerbaarden, lees: bakkebaarden. Meukòh, zie ook vbd. i.v. sitrèë. Peukòh, zie ook vbd. i.v. toerōt; p. 815a, r. 16—17: niet niet, lees: niet.

KŌLÉHA', r. 1—2: (Arab. koelloe ḥaqq), de geheele waarheid, lees: (verbasterd uit Arab. qauloehoe 'l-ḥaqq), zijn woord is de waarheid, (formule gebezigd als hoofd van brieven), (verder, wellicht ook in verband te brengen met de in de mystiek voorkomende formule: al-koelloe hoewa 'l-ḥaqq, het Al is de Realiteit, i.e. Allah), de geheele waarheid, de werkelijkheid; ban kōléha', de geheele waarheid, alles overeenkomstig de waarheid, naar waarheid, (ook) met zuivere bedoelingen, zonder bijbedoelingen, oprecht, van ganscher harte, om Gods wil; tapoeboeët ban kōléha', doe het om Gods wil.

KŌN, mogelijk ook Arab. kaun (het zijn, wezensvorm), en door analogie met dōn (verkorting van dōnja), daar men van Arab. kaun in het Atjèhsch kòn, en niet kōn, zou verwachten.

KÒN; han kòn goena, zie ook vbd. i.v. toela'. Sakòn; han of hana sakòn, (om) geenerlei reden, (van) geenerlei nut, (zie vbd. i.v. tjoeṁèh).

KŌNG I; teupeukōng, zie ook vbd. i.v. njoerōng.

KŌNG-KŌNG, klanknabootsing van een sonoor geluid, van b.v. het maanblaffen van een hond. Meu-

@lonaliakbar

k ō n g-k ō n g, zulk een geluid maken, maanblaffen; zie vbd. i.v. k l ō n g-k l ō n g (onder de Aanvullingen en Verbeteringen).

KÒNG I; p. 820b, r. 9—8 v.o. schrap: b o e k ò n g, zie i.v. b o e I, (daarin k ò n g fout voor k h ò n g). P e u k ò n g, zie ook vbd. i.v. r e u n g g ō t.

KÒNTÒ; m i n j e u' k ò n t ò, zie i.v. m i n j e u'.

KŌSEUMAT; zie ook vbd. i.v. r e u k a m. M e u k ō s e u m a t, zie ook vbd. i.v. p e u s a k a.

KŌTEUBAH; p. 822b, r. 19 v.o.: Pandō', lees: Plandō'; r. 14 v.o.: 'l l â h, lees: 'l l â h.

P. 824, opschrift: KRA II, lees: KRA' II.

KRAB I; r. 3—4: o e n j a n, lees: o e n j a n.

KRÈB; b o e k r è b-k r è b, in de zon gedroogde gekookte rijst, (wordt als lekkernij gegeten; de naam naar de geluiden, die men bij het kauwen ervan maakt).

P. 831, opschrift: KRÈH. II, lees: KRÈH II.

KRÉNG, (ook in het algem.) droog; zie vbd. i.v. l o e t é n g.

KREUÈH; r. 3: geweldadig, lees: gewelddadig; p. 833b, r. 4 v.o.: b a r o, lees: b a r ō.

KRI; p. 835b, r. 14: Djoe, lees: Dioe; p. 836a, r. 3—4: m a n g-r i, lees: m a n g k r i.

*KR*IÈB-*KR*IÈB, syn. van *t j r* i ë b-*t j r* i ë b, zie i.v. *t j* i ë b-*t j* i ë b.

KRIMAN; zie ook vbd. i.v. t o e-l é h.

KROE I; k r o e s e u m a n g a t, (ook z.v.a.) God behoede u, God beware; p. 839a, r. 17 v.o.: dwenghert, lees: dwerghert.

KROESŌNG; b a l è h en p o e n g ò ō n k r o e s ō n g, zie i.v. b a l è h (onder de Aanvullingen en Verbeteringen), en p o e n g ò.

KRÒH-KRÒH, klanknabootsing van een ritselend geluid, (iets sterker dan k r è h-k r è h, zie aldaar, en zie k r è h-k r ò h).

KRŌT, (ook) vertrokken, verwrongen (van het gelaat); zie vbd. i.v. p e u ë'.

L.

LA (Arab. ẓ â'), de 17de letter van het Arab. alphabet.

LABANG; l a b a n g p a j ō n g, (in het algem.) spijker met een grooten kop, (zie vbd. i.v. p e u n g i-l a, s a p a II); p. 846b, r. 16—17: b o e n g ò n, lees: b o e n g ò n g.

LABEUÈN, tegen-, aan-, ophouden, inz. aanhouden en nageven (van een aan een hengel gevangen visch om hem af te matten).

LABŌ; p. 847a, r. 3—2 v.o.: geknauwde, lees: gekauwde; p. 847b, r. 7—8: verstrekte, lees: versterkte.

LABŌH; r. 6: p a k ō n, lees: p a-k ò n. N e u l a b ō h, de handeling l a b ō h, (ook doch zelden) ankerplaats, reede, haven, (ook) oude vorm van den plaatsnaam Meulabōh.

LABŌT; zie vbd. i.v. t a n g k ō b.

LAD (Arab. d h â d), de 15de letter van het Arab. alphabet.

LADAT; zie ook vbd. i.v. r i k a, t e u n g e u t.

LADÉM; a w a l o e k o e t o e b i-'a t, p e u ë n j a n g l a d é m n j a n n j a n g m a n g a t, (sprkw.) ... (het eerste deel, qua-

@lonaliakbar

si-Arab., heeft geen beteekenis, dient alleen voor het rijm), wat men gewend is, is het aangenaamst, (of) gewoonte is eene tweede natuur, (ook) wat gebruikelijk is, is het aangenaamst, men doet het best de gebruiken te volgen. P e u l a d é m, zie ook vbd. i.v. n a p a k a h.

LADOENI; r. 1: l a d o e n n î, lees: l a d o e n î.

LADÒNG I, haast hebbende, zich haastend, gehaast, gejaagd, (ook) schichtig, wild; (l a g è ë) m o e g è l a d ò n g, (als) een vischopkooper, die haast heeft, (uit vrees op eenige wijze verlies te lijden) zich haast, (gezegd van iem., die b.v. haastig loopt; de uitdrukking wordt ook in verband gebracht met den plaatsnaam Ladòng: een vischopkooper van L.; vgl. m o e g è s e u p ō t i.v. m o e g è); d j i t i ë' l i n g g a n g l a g è ë m o e g è l a d ò n g, hij zwaait (snel loopende) met zijne armen als een zich haastende vischopkooper; m o e g è l a d ò n g, d j i p a d j ō h b o e s a r a d j i t ō h è', (als) een zich haastende vischopkooper, hij eet terwijl hij zijn gevoeg doet; k e u b e u ë l a d ò n g, een schichtige, wilde karbouw.

LADÒNG II, eene groote soort aardappel.

LA'ÈH, (techn.) niet erg betrouwbaar, onbetrouwbaar, (van b.v. eene overlevering; vgl. k a w i III onder de Aanvullingen en Verbeteringen).

LAGÈË; p. 853a, r. 10, schrap de komma na: doek; p. 854b, r. 4 v.o.: zangressen, lees: zangeressen; p. 855b, r. 5 v.o.: p e u l g è ë, lees: p e u l a g è ë; r. 1 v.o.: Malén, lees: Malém; l a g è ë r a j a, zie i.v. m e u l a b a r i; zie verder vbd. van l a g è ë i.v. t i p è ë (sprkw.).

LAH I; t e u l a h a p ō ï h o e l è ë, zie i.v. a p ō ï h, en o e l è ë, vbd. ook i.v. t e u k a (onder t e u n e u k a), t e u k e u b i.

LAJEUË I; l a j e u ë t o e m p a n g, zie i.v. t o e m p a n g; zie verder i.v. s a n d a n g.

LAJOE; p. 864a, r. 3 v.o.: bij, lees: boven.

LAJŌH; zie ook vbd. i.v. p è h (onder m o e p è h).

LAKAH-LAKÈH (freq. van Men. l a k è h), vlug, snel, haastig, gezwind, (min of meer spottend gebezigd van lieden van de Westkust); l a d ō m t a l e u n g ò l a k a h-l a k è h, k e u d é h o e A t j è h o e G a m p ō n g D j a w a; r a n t ò S e u m a n j a m t r ō ï h o e S e u n a g a n, r a'-j a t d o e m t j o e r a m o e G a m p ō n g D j a w a, sommigen hoorde men (druk pratende) zich haasten naar A., naar G. Dj.; van de kust van Seumanjam tot Seunagan toe stroomde het volk naar G. Dj. toe, (Pòtjoet Moehamat).

LALŌ I, te schrappen.

LALŌ II; II te schrappen.

LALOE; s e u l a l o e, zie verder i.v. s e u l a l o e.

LAMA I, vergulden, verzilveren; verguldsel, verguldíng, verzilvering; l a m a m e u ï h, vergulden; zie verder vbd. i.v. l i I. M e u-, of t e u l a m a, verguld, verzilverd; a n e u' A t j è h s o e-

@lonaliakbar

bang gadéng, di aneu' Kléngsoebangmeulama, de Atjèhsche meisjes droegen ivoren oorkrabben, de Klinganeesche vergulde, (Malém Diwa). Peulama, laten vergulden of verzilveren.

LAMA II (Mal. id.), lang van duur, langdurig, lang geleden, oud; silama, zoolang als, (zie vbd. i.v. pra', sipheuët); silama-lama, steeds door, altijd, voor altijd, (zie vbd. i.v. sampé, soembéng); seudialama, zie i.v. seudia; zie verder vbd. van lama i.v. sampòë.

LAMAN I; laman pada, zie ook i.v. pada I.

LAMAN II; zie ook vbd. i.v. sō-seuë, tapa', teubang, toeha (onder peutoeha).

LAMBAT; zie ook vbd. i.v. ngòb.

LAMBŌNG II; p. 876b, r. 9—8 v.o.: keunōng, lees: keunòng.

LAMPÒË, wordt ook gebruikt in den zin van lampèë II (zie vbd. i.v. wahi); p. 878b, r. 7: lampèë, lees: lampèë II.

LAMPOEJANG; r. 5: moeglè, lees: moeglé.

LANDANG; koeta landang, (ook) grensvesting, (zie vbd. i.v. meulila I); oereuëng landang, zie ook vbd. i.v. sama II (onder peusama).

LANDÒNG; p. 883b, r. 18: Plandò', lees: Plandō'.

LANGGAM; zie ook vbd. i.v. teubèë.

LANGKAH; langkah oeneun, eerste stap met den rechtervoet, den eersten stap met den rechtervoet doen, (brengt geluk aan; zie vbd. i.v. oeneun, tjarat); singkat langkah, zie ook vbd. i.v. singkat; zie verder sprkw. i.v. toerōt (onder peutoerōt).

LANGOEË I; r. 5: drijvende, lees: drijvenden.

LANOEN (Mal. id.); oereuëng Lanoen, zeeroover, (gedacht als afkomstig van een overzeesch, overigens onbekend, land of dorp Lanoen); zie vbd. i.v. lhat II.

LANTAH, zie leulantah.

LANTJŌNG; r. 6—7: rinjang, lees: ri njang.

LA'ŌT; meu'ië la'ōt, zie ook vbd. i.v. poerōn.

LAPANG, (ook) vrij (van b.v. belemmering, van bezetting, belasting), zie vbd. i.v. tjoeké.

P. 899, opschrift: LAPENG, lees: LAPÉNG.

LAPÉH; lapéh teumeuntoeë', zie i.v. teumeuntoeë'; p. 899b, r. 5: reuléh, vermoedelijk: reugéh, (het woord reuléh is niet bekend), en in de vertaling: mijn hart ... als staal (r. 11—12), te wijzigen in: mijn hart zal (door uw vertrek) verteerd worden (van verdriet) als staal (dat schaardig is).

LARI; zie ook i.v. parō-parō.

LATJA'; p. 908a, r. 4: keumeunng, lees: keumeung.

LAWAN; zie ook vbd. i.v. ri (onder meuri), wéhweuëh.

LÉ; r. 8: fuks, lees: fluks; p. 914a, r. 3 v.o. na: kan zijn, in te voegen: bij intransit. werkwoorden echter zelden, men gebruikt in de plaats van lé, dat dan meer nadrukwijzer is, gew. den nadrukwijzer di.

@lonaliakbar

LÉT I, (ook) opjagen, opdrijven; zie vbd. i.v. s o e r ō n. M e u l é t, zie ook vbd. i.v. w a k é b.

LÈT-LÈT I; p. 918a, r. 2: d j i'-o e-l o e, lees: d j i'o e l o e.

LEUBÈH; l e u b è h k o e r e u ë n g, zie ook vbd. i.v. t e u'ò h. T e u-l e u b è h, zie ook vbd. i.v. n a-d j i h.

LEUBEUËNG, is een bijvorm van l o e b e u ë n g, zie aldaar.

LEUBOE II; r. 5: voete, lees: voeten.

LEUBOEJ; zie vbd. i.v. p i p ò ë, s r o e j, t e u k o e j (onder t e u-t e u k o e j), t e u n g e u t.

LEUËNG; t e u l e u ë n g, zie ook vbd. i.v. t a w a ï h II.

LEUGAB-LEUGOEB; laatste r.: kwestbaar, lees: kwetsbaar.

LEUHŌ II op p. 927b, r. 2, lees: LEUHÒ II.

LEUKANG; zie ook vbd. i.v. t ō n g I, w è h.

LEUKAT; andere kleefrijstsoorten: l e u k a t *b* r i n g, l. g a l a, l. s e u p é n g.

LEUMBAM; zie ook vbd. i.v. t o e n g g é n g.

LEUMBOE; o e l e u ë l e u m b o e, zie i.v. o e l e u ë.

LEUNGAÏH; p. 936b, r. 4: P e u-k l a m, lees: P e u l e u n g a ï h.

LEUPÈB; r. 3: gluid, lees: geluid.

LEU*P*OEËB, zacht, week (van b.v. koekjes), vermolmd (van hout); p e u n a d j ō h n j ò ë l e u *p* o e-ë b t h a t, deze koekjes zijn erg zacht.

LHA' I; r. 9—10: r a n g g a ï h III, schrap: III; l h a' k e u-m o e d ò ë, zie vbd. i.v. t o e k ō h.

LHAB II, (ook) aantasten, aangrijpen, zich vastklampen aan; zie vbd. i.v. s e u m i l ō', s i d a n g-g i l a, s i n o e b a r i.

LHEUËH; p. 954a, r. 4—5: n e u-p e u l h e u ë h, lees: n e u p l ò-ï h, en het citaat dus als vbd. van p e u l h e u ë h te schrappen. S e u n e u l h e u ë h, zie vbd. i.v. r a m b o e j.

LHEUËNG; l h e u ë n g-l h e u ë n g, (ook) telkens iets overslaan, (zie vbd. i.v. t i m p e u ë n g); zie verder vbd. i.v. n g a II (onder de Aanvullingen en Verbeteringen), t j ō b e u h a t; p. 955b, r. 13—14: t e u'a s é'-a s e', lees: t e u'-a s é'-a s é'; p. 956a, r. 22: M é n-h a d j ō j, lees: M è n h a d j ō j.

LHÒB I; m e u l h ò b, zie vbd. i.v. r e u n j a h.

LHÒB II; s e u n e u l ò b, ook t e u-n e u l ò b, zie vbd. i.v. p l a h.

LHÒM I; zie ook vbd. i.v. w e u ë'.

LHŌN; r. 3—4: t a l h ò n, lees: t a l h ō n.

LIDANG-LIDANG; laatste r.: A-kaï, lees: Akaïh.

LIËH; r. 8: t j a t ō II, schrap: II.

LIËNG; zie vbd. i.v. t e u l e u k i n.

LIHAT (Mal. id.), zien, kijken, (in hik.); zie vbd. i.v. m a t I. P e u-l i h a t, laten zien, toonen, vertoonen; zie vbd. i.v. t e u p a t (onder p e u t e u p a t).

LILA III, verwezen naar n i l a, lees: n i l a II.

LIMÒ I (Men. id.), vijf, zie i.v. s a-n g è' I.

LIMÒ II (Men. l i m a u), citroen, zie i.v. s a n g è' II.

LINGAH II; a d a t s i t *h* a n d j i-t é m p i n a h, d a g a n g l i-n g a h b a h d j i r a s a, als zij (hunne koopwaren) niet willen opbergen, laten die onverschillige

@lonaliakbar

kooplieden dan maar (de gevolgen) ondervinden, (Pòtjoet Moehamat).

LIPÉH; zie ook vbd. i.v. s é h.

LŌB II; zie sprkw. i.v. p i n g g a n g (onder p o e p i n g g a n g); r. 15: tuband, lees: tulband.

P. 989, opschrift: LOË I, lees: LÒË I.

LOEAÏH; zie ook vbd. i.v. t h e u n (ruim van tijd).

LOEËB; p. 992a, r. 6: wagen, lees: wangen.

LOELÒH I; zie spotrijmpje i.v. t e u n g a.

LOEMBÈM, log (zooals een karbouw), traag, langzaam, vadsig; b è' t h a t l o e m b è m k a d j a', b a' b a g a ï h b a t j o e t, loop niet zoo langzaam, loop wat vlugger. P e u l o e m b è m d r ò ë, opzettelijk traag doen, langzaam doen.

LOEMPANG; m e u l o e m p a n g, de handeling l o e m p a n g verrichten, aan het l o e m p a n g zijn, (ook) l o e m p a n g met meerv. subject.

LOENGKÈ; *h* a n é' l o e n g k è p o e t a g l o e n j o e ë n g, b e u d ò ï h k ò h p o e n t ō n g d j a r ò ë O e l a n d a, kunt ge geen horens omdraaien, draait dan ooren om, staat op en hakt de handen van de Hollanders af, (Tadeukiratō rakidin; het eerste halfvers is eene sprkw., hier: indien ge geen belangrijke, moeilijke dingen kunt doen, doet dan wat van minder belang, wat gemakkelijk is; zie ook i.v. s r é n g I).

LOERŌH; (in hik. ook) afzakkend, af-, neerdalend, zie vbd. i.v. s i n g k l é t; zie verder ook vbd. i.v. t j e u n a n a.

LOETŌNG; l o e t ō n g m e u k a s a b, naam van een k a s a b-patroon, zie i.v. s i l o e e u ë.

LÒH; l ò h p i r a', zie vbd. i.v. p i r a'.

LŌT I; p. 1010b, r. 8: waarin, lees: waarop; r. 14 v.o. schrap: eene.

Deel II.

M.

MA I; r. 19, achter m a' t j é in te voegen: m a t j é'; p. 1a, r. 4—3 v.o.: w a n g II, lees: w a n g III; verder dient m a in schelduitdrukkingen en verwenschingen ook alleen ter versterking, (zie i.v. s é b, s e u ë b, t j a r ō t).

MABŌ', (ook) bedwelmend, (zie vbd. i.v. t j a j é); zie verder vbd. i.v. p l a r a, t o e m b ō'.

MADAT; r. 4, zet eene komma ach-

@lonaliakbar

ter: stellage, (zie vbd. van die beteekenis ook i.v. p i s a n g).

MADEUËNG; p o e m a d e u ë n g, ook s e u m a d e u ë n g.

MADOE II; zie ook vbd. i.v. t a m-p o e.

MALA; zie ook vbd. i.v. n g e u, s a l é n (onder s e u n a l é n).

MALAKAT; r. 1—2, schrap: (Arab. m a l a k a h, bezit).

MALAM; s i m a l a m b e u n g ò h, zie vbd. i.v. t o e n ò ë.

MALIKI (Arab. m â l i k î), aanhanger van den ritus van Mâlik ibn Anas (gest. 795 n. Chr.), Mâlikiet, Mâlikitisch; i m e u m M a-l i k i, de i m â m van den Mâlikitischen ritus, i.e. Mâlik ibn Anas; zie verder vbd. i.v. m e u-d e u h a b.

MA'LOEMAT (Arab. m a'l œ m a h), bekende zaak, wetenschap, kennis, bekendmaking, kennisgeving, (in hik., en mod.); zie vbd. i.v. n o e.

MAMEUNG I; zie ook vbd. i.v. s a p a II.

MAMPLEUË; p o e m a m p l e u ë, laten m a m p l e u ë, (of) m a m-p l e u ë (transit.) met versterkte beteekenis. T e u m a m p l e u ë, als bruidegom in optocht begeleid.

MANPADA, zie i.v. p a d a I.

MANTÒNG; zie ook vbd. i.v. t j é h (onder p e u t j é h), t j e u n g-g ò n g.

MARA; b è' m a r a, (ook) volstrekt niet (in een verbod), opdat volstrekt niet, (zie vbd. i.v. s e u n d a onder p e u s e u n d a); p. 31b, r. 7: en, lees: als; r. 8: werden, lees: werd.

MARAH; zie vbd. i.v. w a d j a h I, w a h a m.

MARHABAN, zie i.v. m ò'l ō t.

MASA I; s i m a s a, zoo lang als, (ook) steeds, altijd, (zie ook vbd. i.v. w a h a m).

MASA', (ook) rijp, klaar om beplant te worden (van een akker); zie vbd. i.v. o e m ò n g, p a w ō'.

MASALAN; zie vbd. i.v. t e u s a-r ō h.

MASÉN; p. 34b, r. 4 v.o.: m a s e n, lees: m a s é n.

MA'SIËT; p. 35b, r. 8—7 v.o.: ongehaarzaam, lees: ongehoorzaam.

MASŌ'; zie ook vbd. i.v. r o e n d ō'.

MAT I; p. 37a, r. 7—8: toovermiddel), lees: (toovermiddel); r. 12—13: van wien, lees: van hem van wien; p. 37b, r. 19: trijd, lees: strijd; r. 23: d e u n n g è', lees: d e u n g è'; n e u m a t, (ook) functie, (zie vbd. i.v. w a-k i).

MATA; p. 38a, r. 3: fieveling, lees: lieveling; m a t a o e r ò ë, (ook) zonneschijf; m a t a b o e l e u ë n, (ook) maanschijf.

MATÉ; r. 1—2: geweldadige, lees: gewelddadige. P o e m a t é, zie ook vbd. i.v. s r a t. M e u n a t é, zie ook vbd. i.v. w e u ë h.

MAWANG, (samentrekking van m a en w a n g), ouders, (zie i.v. m a I).

MÈN; laatste r.: Èëia, lees: Èëlia.

MÈT; m o e m è t-m è t, zie ook vbd. i.v. r a n d j a n è t.

MEU V; p. 50b, r. 19 v.o.: d j a-r o ë, lees: d j a r ò ë; p. 52b, sub 7b, zie de aanvulling onder e u m (onder de Aanvullingen en Verbeteringen).

@lonaliakbar

MEU'AÏH; r. 1—2: (Arab. m o e-'â f a h), lees: (Mal. m a'a f).

MEUDEUHA' (Mal. Masjhoedoel-hak, uit Hindoestansch Mahoṣadha), mannel. persoonsnaam.

MEUDEUHAB; r. 6: Ḥanafistische, lees: Ḥanafitische; r. 6—7: Mâlikitisihe, lees: Mâlikitische.

MEUDJAKARA, = m o e d j a k a r a h, zie aldaar.

P. 57, opschrift: MEU'EN, lees: MEU'ÈN.

MEUHADJANA; zie ook vbd. i.v. s a p h a n-s a p h a.

MEUKEUTŌB, geschreven, beschreven. T e u m e u k e u t ō b, (naar Mal. t e r m a k t o e b), geschreven, gedateerd (van b.v. een brief).

MEULABŌH; l a g è ë M e u l a b ō h, zie ook i.v. t i p è ë (sprkw.); zie verder i.v. l a b ō h (onder de Aanvullingen en Verbeteringen).

MEULEUHA; r. 1—3: (Arab. m o e ẓ h a r ... gemaakt), lees: (Arab. mystieke term m a ẓ h a r, plaats of wijze van manifestatie).

MEULILA I; m e u l i l a b ò h p a n d j ò ë, zie i.v. p a n d j ò ë.

MEULOEË'; r. 6: l h ō n g, lees: l h ò n g.

MEUNASABAH, = m e u n a s a b a t, zie aldaar.

MEURAKAB, zie i.v. r a k a b.

MEUREUBŌ'; r. 9: geluidi, lees: geluid.

MEUREUTJIT; zie vbd. i.v. t e u l e u k i n.

MEUROEA; hiermede wordt ook eene vrouw met een leelijk uiterlijk vergeleken: g e u t o e ë n g k e u g ò b n j a n g s a m b i n ò ë, t e u m a g e u g a n t ò ë n j a n g s a n g m e u r o e a, eene mooie vrouw heeft men u afgenomen, en eene vrouw (zoo leelijk) als een leguaan heeft men u in hare plaats gegeven, (Malém Dagang).

MEUSEUDJIT; r. 7: m a s d j i d a l-ḥ a r a m, lees: a l-m a s d j i d a l-ḥ a r â m.

MEUSEUHOE, zie m e u t j e u h o e.

MEUSEULIHAT, = m ò s e u l i h a t, zie aldaar, (ook) bedaard, kalm, rustig; zie vbd. i.v. t j ō b III.

MEUTALA'AH; r. 6: bestudeeren, lees: (zonder leiding van een leeraar) bestudeeren.

MEUTJAWARAT; zie ook vbd. i.v. p a t ō t.

MIË; m i ë t r a n g, zie ook sprkw. i.v. p a n g g a n g, t r ō h I.

P. 88, opschrift: MILEN, lees: MILÈN.

MINANG (Mal. m e m i n a n g), ten huwelijk vragen, (in hik.); zie vbd. i.v. r i.

MIRAN, zie i.v. a m i r a (onder de Aanvullingen en Verbeteringen).

MOEBALAGHAH; r. 10: den uitersten, lees: de uiterste.

MOEDAH; p. 99a, r. 7 en 11: met den hulp, lees: met de hulp; r. 9: dien hulp, lees: die hulp.

MOEDJAKARAH; r. 1—2: m e u d j a k a r a h, lees: m e u d j a k a r a(h); r. 6: d j a k a r a h en d a k a r a, lees: d j a k a r a(h) en d a k a r a(h).

MOEGÈ; m o e g è l a d ò n g, zie i.v. l a d ò n g I (onder de Aanvullingen en Verbeteringen).

MOE*H*AJ (Arab. m o e ḥ â l), absurd, onmogelijk, ondenkbaar, (in geschr.); zie vbd. i.v. p i n t j é.

@Ionaliakbar

MOEKA; p. 102b, r. 7: Dieoe, lees: Dioe. Moemoeka, zie ook vbd. i.v. sabab.

MOEKAH; moemoekah, zie ook vbd. i.v. tjalam-malōm, tò'-tò'-bragòë.

MOEKALAPAH; p. 104a, r. 9—10: moeparé, lees: moeparé'.

MOEKAMAJ; r. 5—7: Alaédin Kha ... n. Chr., lees: Alaédin Riajat Tjah, gereg. ± 1588—1604 n. Chr.

MOEKARANAH; voorlaatste r.: doet ge het, lees: vormt ge de nijjah (de bedoeling).

MOELÉH; p. 105b, r. 12 v.o.: verdachte, lees: verdachten.

MOENASABAH, = meunasabat, zie aldaar.

MOENASABAT, = meunasabat, zie aldaar.

MOENDŌ; zie ook oendō.

MOERAH; r. 1, en p. 109b, r. 4: mildadig, lees: milddadig.

MOERÈ; p. 111a, r. 1: heerendienst, lees: heerendienst (of rampen).

MOETAH; zie ook vbd. i.v. pi'é.

MOETAKABIRIN; r. 4: moetakabirîn, lees: moetakabirin.

MOEWAHÉT (Arab. moewaḫḫid), zie i.v. wahét (ook onder de Aanvullingen en Verbeteringen).

MÒ'MIN; r. 3—4, en 8: mildadig, lees: milddadig; zie verder vbd. i.v. din (onder de Aanvullingen en Verbeteringen).

MÒREUSALIN (Arab. verbogen mrv.-vorm moersalîn), gezanten, Godsgezanten; zie vbd. i.v. tahrét.

MÒSEULIHAT, ook meuseulihat, (ook) bedaard, kalm, rustig; zie vbd. i.v. tjōb III.

MÒSEUTADJAB, (meer in hik.), = mòseutadjeuëb, zie aldaar, en vbd. i.v. talab.

MÒSEUTADJABAH, (in hik.), = mòseutadjeuëb, (eig. Arab. vrouwel. vorm moestadjâbah); zie vbd. i.v. rampòt.

MÒSEUTA'ÈB; r. 7: geschakeerrd, lees: geschakeerd; zie verder vbd. i.v. saneub.

MÒSEUTAHA'; r. 1—2: moestaḫaqq, lees: moestaḫiqq; zie verder vbd. i.v. teusarōh.

MÒSEUTAKA; r. 2: Klinagneezen, lees: Klinganeezen.

MÒTÒ, (Ned.) motor, automobiel, auto, (mod.); zie vbd. i.v. tjahtjōh.

MPADA, zie i.v. pada I.

N.

NA; toeëng na, zie ook vbd. i.v. poera I.

NAB; zie ook vbd. i.v. wa III. Peunab, zie ook vbd. i.v. pawira.

NADRA; p. 128b, r. 4—3 v.o.: veron-treinigen, lees: veront-reinigen.

P. 134, opschrift: NANGGRÒE, lees: NANGGRÒË.

NASEUBAH; r. 1—2, i.pl.v. de gegeven verklaring te lezen: (Arab. nisbah, of verkorting van Arab. moenâsabah), betrekking, verhouding, overeenstemming, gepastheid, (gew. gebezigd in den zin van:) hetgeen gepast, betamelijk is, inz. gepaste houding, handelwijze, gedrag. Vgl. meunasabah, moenasabah (onder de Aanvullingen en Verbeteringen).

@lonaliakbar

NAWAÏH; r. 5: ze, lees: zie.

P. 140, opschrift: NE', lees: NÈ'.

NÈH I; p. 141a, r. 5 v.o.: den, lees: de.

NEU III; zie ook eun (onder de Aanvullingen en Verbeteringen).

NEUGÒN, verkorting van teuneugòn, zie i.v. teugòn.

NGA, lees: NGA I.

NGA II, naam van de letter voor ng in het Mal.-Arab. alphabet; niba' oedjōng oelōn bōh nga, mim noen pi na oelōn seulang-seulang (Mal. ter wille van het rijm voor lheuëng-lheuëng), de versregels laat ik op ng uitgaan en er tusschen door ook wel op m of n, (Prang sabi van Teungkoe Nja' Ahmat).

NGEUN-NGEUN; p. 148b, r. 7: djimeugeun-ngeun, lees: djimeungeun-ngeun.

NGEURANG; r. 2: hik in hik. te verbeteren.

NGEUT; zie ook vbd. i.v. toealang.

P. 150, opschrift: NGIENG, lees: NGIËNG.

NGILOE; zie ook vbd. i.v. toenggaj.

NGILÒË; meungilòë, de handeling ngilòë verrichten, ngilòë met meerv. subject, (of Mal. mengilau); zie vbd. i.v. tjakra I (onder peutjakra).

NGOEJ; peungoej, (ook) tuigen, optuigen, (zie vbd. i.v. roengga II).

NGÒN; peungòn, zie ook vbd. i.v. rèt I.

NI I, (ook) oudje (van een man gebezigd), oude man.

NIDA; laatste r.: Poetrōë, lees: Poetròë.

NILA I; zie ook vbd. i.v. seunam.

NJA, naam van de letter voor nj in het Mal.-Arab. alphabet.

NJAMPANG II; r. 6: waréh di gampōng, ook op te vatten als: gampōnggenooten (zie i.v. waréh).

NJIDRA; p. 167b, r. 2: lingkōng, lees: lingkōng II.

NJÒ; ook na andere woorden dan meung, die „indien'' beteekenen, b.v. adat, komt njò soms zonder, of met verzwakte beteekenis voor; zie vbd. van adat njò i.v. tandang, timang.

NJOENGKÉT; r. 1: bij vorm, lees: bijvorm.

NÒ', lees: NÒ' I.

NÒ' II, verkorting van manò', zie spotrijmpje i.v. soephi.

NOEBAT; r. 15: zonsdondergang, lees: zonsondergang.

NOENGKÈË, zie seunoengkèë.

NÒTEUPAH (Arab. noeṭfah), teelvocht, zaad, druppel zaad; zie vbd. i.v. rahim II.

O.

Ō' I; oebit ō', zie ook zegswijze i.v. gloenjoeëng.

ÒË I; p. 176b, r. 8: goë, lees: gòë.

ÒË II; r. 5: oë, lees: òë.

OEBÉ; zie ook vbd. van oebé o.a. i.v. gloenjoeëng, ō' I, toengang, wasiët, en van (b)oebé-bé o.a. i.v. oelaïh, reuleuëng, roekōn, tapa', tjreu', toenggéng, wala'.

OEDÉB; peu'oedéb, zie ook vbd. i.v. pitjét.

OEDÒ II; zie ook vbd. i.v. toewò.

@lonaliakbar

'OEË I, aldus i.pl.v. 'ÒEË I te lezen op p. 185, opschrift, en p. 185b, r. 17.

'OEÈT I; zie ook vbd. i.v. p i'é (fig.).

OEGAHRI, (ook) als, gelijk, evenals; zie vbd. i.v. r e u h a n g.

OEKA; b r o e ë' o e k a, zie vbd. i.v. r i.

OEKHEUË, wortel; o e k h e u ë t o e n g g a j, hoofd-, penwortel; zie verder vbd. i.v. b o e n g k a II, o e s é I, t j i l a k a. M e u'o e k h e u ë, wortels hebben, wortel schieten, vastwortelen, vastgeworteld zijn, (ook fig.); l ō n d o e ë' l a m g a m p ō n g n j a n k a m e u'o e k h e u ë, p a n è k e u l ō n t é m m i n a h l ò m, ik ben in dat dorp al vastgeworteld, hoe zou ik nog willen verhuizen; zie verder vbd. i.v. t a p a'. P e u'o e k h e u ë, wortels laten hebben, wortel laten schieten, laten vastwortelen, (ook) wortels vormen, wortel schieten (met versterkte beteekenis).

OELAÏH; r. 19—20: vreezelijke, lees: vreeselijke.

P. 194, opschrift: OELANG-ALENG, lees: OELANG-ALÉNG.

OELAT; o e l a t g e u r e u t ò, zijderups, (zie vbd. i.v. p r è-p r ò); o e l a t k o e n t j i, zie i.v. t e u r e u d j ò ë; o e l a t m i ë, zie i.v. s a n g k a d o e.

P. 195, opschrift: OELEË, lees: OELÈË.

OELÈË; p. 195a, r. 5 v.o.: maar, lees: naar; p. 195b, r. 17—18: m e u m a n g, lees: m e u n a n g.

OELÈËBALANG; p. 196b, r. 6—5 v.o.: o e o e l è ë b a l a n g, lees: o e l è ë b a l a n g.

OELEUË; p. 197a, r. 9 v.o.: gifig, lees: giftig.

OELŌN; p. 199b, r. 2—3: bezittel in bezittel. te verbeteren.

OEM, zie onder e u m (onder de Aanvullingen en Verbeteringen).

OEMÒNG; p. 203b, r. 20 v.o.: julie, lees: jullie.

P. 206, opschrift: OENDIE, lees: OENDIË.

OENGGAÏH; zie ook vbd. i.v. p e u t é' I.

OENÒ'-OENÒ'; r. 2—4; schrap: (Arab. ... O e n â q?).

OENÒË; l a g è ë o e n ò ë k l e u ë n g t a', zie vbd. i.v. s e u b ō', t e u r e u p a III (waar i n a n j a i.pl.v. t a').

OENTŌNG; p e u d é h o e n t ō n g, zie vbd. i.v. s e u r e u l ō n g, s r a n g-a b r a n g.

OERÉH, (fig. ook) vorm, soort, wijze; zie vbd. i.v. t a n g k é h.

OERÈT; r. 9: buizamen, lees: buigzamen; r. 14: dien, lees: die.

OEROEPAH; r. 1—3: (Arab. ... hik.), lees: (wellicht Arab. 'o e r f met achtervoeging van a h, i.e. gebruik), komt in hik. voor in den zin van: geld, geldelijk.

OETEUËN; voorlaatste r.: warom, lees: waarom.

OETJAB; p. 230a, r. 10: Madina, lees: Madinah.

'ÒH; p. 231b, r. 6: verrvolgens, lees: vervolgens; r. 11—10 v.o.: h i n g g e, lees: h i n g g a.

'ÒJNÒN, wordt ook gebezigd als vrouwel. persoonsnaam; 'ò j n ò n n a'i m, (ook) het paradijs.

ŌNG; r. 9: b o e, lees: b o e ë.

@lonaliakbar

P.

PA III, naam van de letter p van het Mal.-Arab. alphabet.

PADÉ; r. 7: uitgezaaigd, lees: uitgezaaid.

PADJŌH; poemadjōh, dial. ook seumadjōh.

PADRA; r. 7, schrap: het.

PAGÉ, (in hik. ook als Mal. pagi), ochtend, morgen; peutang pagé, des morgens en des avonds, van den morgen tot den avond, (zie vbd. i.v. seumèng).

PAGEUĖ; p. 247a, r. 15: ge, lees: de.

PAJAH; zie ook sprkw. i.v. reunòng.

PAJANG; p. 249a, r. 13: speelkameraad, lees: speelgoed.

PAKAT; p. 251a, r. 7—6 v.o.: hōreureumat, lees: hōreumat.

PAKÈH; r. 5: eigenaam, lees: eigennaam.

PALÉH; r. 2: ramspoed, lees: rampspoed; p. 255a, r. 12—11 v.o.: ramspoedig, lees: rampspoedig. Zie verder ook pangèh (onder de Aanvullingen en Verbeteringen).

PALÉNG; p. 256a, r. 10: bandanneu, lees: badanneu.

PALEULAJ (Arab. fadhl), voortreffelijkheid, gunst, genade, (in geschr.); zie vbd. i.v. soe'euë.

PANDJÈ'; r. 11: Cineezen, lees: Chineezen.

PANGÈH, vervorming van paléh om hieraan zijne kwade, omineuze beteekenis te ontnemen. Zie paliëng.

PANGGANG; p. 265b, r. 11—10: diefachtiger, lees: diefachtigen.

PANGKÈÈ; p. 267b, r. 21 v.o.: ranggaïh III, schrap: III.

PANJANG; p. 271a, r. 22: Teugkoe, lees: Teungkoe.

PANTJA II; teupantja, zie ook vbd. i.v. tjintra.

PANTŌN; p. 280a, r. 14—15: elke volgende, lees: elk volgend; r. 17: de, lees: het; p. 280b, r. 9 v.o.: beënvloeden, lees: beïnvloeden.

PANTÒN; r. 4: pantōn, lees: pantòn.

PA'PA' I; p. 281b, r. 13 en 10 v.o.: hij, lees: zij, (eene vrouw bedoeld).

PAPAN; p. 282b, r. 2—3: tjatō II, schrap: II.

PAPEUËN; ōn bileuëng papeuën, zie i.v. bileuëng II (onder de Aanvullingen en Verbeteringen).

PASI I, (in hik. ook als Mal. pasir:) zand, (zie vbd. i.v. saphan-sapha); seukè pasi, zie i.v. seukè; zie verder vbd. van pasi i.v. koeëb, sreuëng, talòë, tanggòë, tingkoeë.

PAT; hana sapat (op p. 293b, r. 17 v.o.), (ook) bij geen gelegenheid, onder geen omstandigheid, nooit, (zie vbd. i.v. tjeungèh).

PATARA'NA; r. 4: hik in hik. te verbeteren.

PATHIÈB; r. 6: men, lees: met.

PATHOEË'; p. 298b, r. 2—3: meutjeunggōt, lees: meutjeunggòt.

PATJA'; p. 299b, r. 12 v.o.: vluchtende, lees: vluchtenden.

PATJŌ' I; r. 3: arènstap, lees: arènsap.

@lonaliakbar

PAWANG; p. 304a, r. 15—14 v.o.: poepoekat, lees: poekat.

PAWŌ'; p. 305b, r. 1: djeuëdjeuëb, lees: djeuëb-djeuëb.

PAWŌH; zie ook vbd. i.v. roemadja.

PAWŌN; zie vbd. i.v. randjanèt.

PÈH; p. 309b, r. 19: atwoord, lees: antwoord.

PÉT; p. 312a, r. 19: geblindoekt, lees: geblinddoekt.

PEU; p. 314b, r. 15: peuhinga, lees: peuhingga.

PEUDAÏH; r. 11: poepeuadaïh, lees: poepeudaïh.

PEUDÉH; até peudéh, zie vbd. i.v. reugéh.

PEUDEUNA; zie ook vbd. i.v. teungòh I (onder peuteungòh).

PEUDIWAKAN; r. 1—2: pedéwawakan, lees: pedéwakan.

PEUË; p. 323a, r. 13, tusschen: einde, en: vaststonden, in te voegen: betreft.

PEUGANG (Mal. pegang), grijpen, vasthouden; seungka peugang, zie i.v. seungka I.

PEULANGGI, zie planggi.

PEULOEROE, zie ploeroe (onder de Aanvullingen en Verbeteringen).

PEUNGAPÉT; papeuën peungapét, zie vbd. i.v. seurikoej.

P. 334, opschrift: PEUNGEULIEH, lees: PEUNGEULIËH.

PEUNJEUPÉT, zie i.v. seupét.

PEUNJOELŌH, zie i.v. tjoelōh.

PEUNOEMAN I; zie vbd. i.v. teunoengkeuë.

PEURADJA; r. 19—20: als een schaamplaatje, lees: in den tijd van het schaamplaatje (i.e. terwijl het meisje nog een schaamplaatje draagt).

PEURAKAN; r. 6: geranschikt, lees: gerangschikt.

PEUREUDÈË, (fig. ook) hoofd, voornaamste, (zie vbd. i.v. roeët-taboeët).

PEUSAM; p. 353, r. 13 v.o. in te voegen vóór ladōm: ladōm reu'ōh trōïh 'òh poesat, ladōm ra'jat trōïh 'òh dada.

PEUTANG (Mal. petang), achtermiddag, avond, (in hik.); peutang pagé, zie i.v. pagé (onder de Aanvullingen en Verbeteringen).

P. 356, opschrift: PEUTE' I, lees: PEUTÉ' I.

PEUTÉ' I; p. 356b, r. 5: citer, lees: luit.

PHA II; r. 1—2: Atjèsche, lees: Atjèhsche.

PHA' I; zie vbd. i.v. *s*ròb.

PHANA; r. 8: mytieke, lees: mystieke.

PIASAN; r. 19: ontzagelijk, lees: ontzaglijk.

PIHA'; p. 371b, r. 12 v.o.: famlierelatie, lees: familierelatie.

PIKŌJ; r. 7: pipōj, lees: pikōj.

PILÉH; p. 373b, r. 7 v.o.: keizen, lees: kiezen.

PILÒT, bijvorm van pilèt, zie aldaar, en vbd. i.v. seupéh.

PISANG; p. 387a, r. 16: den, lees: de.

PITJÉ'; zie ook vbd. i.v. theun (van den tijd).

@lonaliakbar

PLAWA; p. 394a, r. 8—9: b ō h p l a w a, bij te voegen: p o e l a of t j o e r é h p l a w a.

PLÈ; r. 8—9: Leumè, lees: Leumò.

PLINTÈ; r. 6—7: hoofdoeken, lees: hoofddoeken.

P. 397, opschrift: PLÒEH, lees: PLÒËH.

PLOEROE, of p e u l o e r o e (Mal. p e l o e r o e, Port. p e l l o u r o), kogel, (meer in hik.); a n e u' p l o e r o e, id.; o e b a t b e u - d é a n e u' p l o e r o e, p e u - d i ë n g b r e u ë h b o e e u n g - k ō t n g ò n s i r a, kruit en kogels, verder laadden ze in de prauwen ongekookte en gekookte rijst, visch en zout, (Noen Parisi).

PÒ I; p. 398b, r. 5 v.o.: sirihprium, lees: sirihpruim.

PÒ'; p. 401a, r. 13—12 v.o.: bruilofstfeest, lees: bruiloftsfeest.

POEASA; r. 13: vbd. h a t, lees: vbd. i.v. h a t.

POENDJŌT; p. 415b, r. 16—15 v.o.: m e u m e u t o e r ō t-t o e r ō t, lees: m e u t o e r ō t-t o e r ō t.

POENTŌNG; p. 420b, r. 7: verber, lees: verder; zie verder vbd. i.v. k i r a m a n k a t i b i n (onder de Aanvullingen en Verbeteringen).

POEPALÈH; r. 3: buizen, lees: huizen.

POEPANDJI; r. 9: heilge, lees: heilige.

POEPŌ I; r. 6—7: bemeerd, lees: besmeerd.

POERA I; p. 423b, r. 7 v.o.: konig, lees: koning.

POESÉNG; zie ook vbd. i.v. t j a - k r a II.

POETJŌ'; p. 432a, r. 10 v.o.: verbieringsmotief, lees: versieringsmotief; zie verder vbd. van het gebruik als hulptelwoord i.v. r o e n d ō'.

PÒH; m o e p ò h, zie vbd. i.v. t j r i ë'.

*PR*ANG-*PR*ING; laatste r.: ringkelende, lees: rinkelende.

PRA'OEN; zie ook vbd. i.v. t e u - s a r ō h.

PREUË'; r. 1—2, schrap: (het stamwoord ... in:); (beteekenis ook:) uitstrooien, sprenkelen; zie vbd. i.v. s a m p e u n a.

PREUNGGI; p. 444a, laatste r. — p. 444b, r. 1: p e r a n g k i, lees: p e r e n g g i; p. 444b, r. 4: Eurpeesch, lees: Europeesch.

PRIÈN; r. 4: bijft, lees: blijft.

R.

RABÉ; p. 455b, r. 20 v.o.: a d a j, lees: a d j a j.

RABÒ; r. 18: r a b ō-riet, lees: r a - b ò-riet.

RABOE; r. 1: A r b i'â', lees: R a - b œ͡'.

RABOEË-TOEË; p. 458a, r. 10, na: niet, in te voegen: nu.

RADJA; r a d j a o e m ò n g, (op p. 460, r. 1), zie ook vbd. i.v. s a m ò n.

RADJAH; m e u r a d j a h, zie ook vbd. i.v. s e u m b ō.

RADJAT; r. 5—6: voeeen, lees: voeten.

RADJEU'I (Arab. r a d j'î), herroepelijk (van eene verstooting): t a l e u ë' r a d j e u'i, zie i.v. t a l e u ë'.

RAGÒË II; p. 466a, r. 4: bruidegm, lees: bruidegom.

RAHEUNG; r. 1: omboog, lees: omhoog; p. 466b, r. 21: k a p e u-

@lonaliakbar

raheungg, lees: kapeuraheung.

RAJA; p. 469a, r. 17: bevattelijk, lees: vatbaar.

RAKAB; r. 15, schrap: het; r. 24: owetendheid, lees: onwetendheid, (djahl moerakkab, eig. dubbele onwetendheid).

RAM; bòh ram, zie rijmpje i.v. seureulòë.

RAMBAT; p. 475b, r. 2 v.o.: eene, lees: de.

RAMPÒT; p. 483b, r. 19: rampót, lees: rampòt.

RAMTAKA, (ook) kanon; zie vbd. i.v. toenam.

P. 489, opschrift: RANGKILEH, lees: RANGKILÉH.

RANI I; zie ook vbd. i.v. teudjali.

RANOEB; r. 14 en 17, schrap: tawō.

RANTÒB, of reuntòb, roentòb, (in) opschudding, beroering, ontsteltenis, verwarring, in rep en roer; Oema Ali kalòn ka lheuëh geudròb, makén rantòb beungèh raja, toen Oe. en A. zagen, dat hij (n.l. Moehamat Napiah) gevangen was genomen, geraakten zij nog meer in beroering en in toorn, (Moehamat Napiah); peumanjènan malam oeròë, djeuëb-djeuëb sagòë roentòb alam, dag en nacht waren er overal feestelijkheden, zoodat de wereld in opschudding geleek, (Kamarō Daman).

RAPŌH; p. 497a, r. 5—6: Parisih, lees: Parisi.

RASEUKI; ka habéh raseuki, (ook) niet lang meer te leven hebben, het stervensuur heeft geslagen, (zie vbd. i.v. trōïh onder peutrōïh).

RASŌ'; zie ook i.v. sarō' I.

RASOEJ; kalimah rasoej, zie i.v. kalimah (onder de Aanvullingen en Verbeteringen).

RA'TA; meura'ta, een wagen hebben, daarin rijden; zie vbd. i.v. tjrab III.

P. 505, opschrift: RAWE, lees: RAWÉ.

RAWŌNG; r. 1: ranggerekt, lees: langgerekt.

RET, dial. = rōt, srōt, (zie aldaar).

REUBA; p. 513b, r. 8—7 v.o.: geusadeuë bila, lees: geusadeuë reuba bila.

REUÈN-MAREUÈN; p. 520b, r. 4 v.o. schrap de komma achter ba'.

REUGAM; peureugam, zie sprkw. i.v. tjeukoeë.

REUHA'; r. 4: vodaan, lees: voldaan.

REUKAM; p. 527a, r. 19: trijden, lees: strijden.

REUMÈN; r. 8: pinses, lees: prinses.

REUMÒ'; r. 11: allerei, lees: allerlei.

REUNTA'; p. 541a, r. 21: tjatō II, schrap: II.

REUNTÒB, zie rantòb (onder de Aanvullingen en Verbeteringen).

RIHŌJ; rihōj (of rihōn) ahma (of éhma), (ook) e.s.v. gebed tegen booze geesten; rihōj ahma geubeuët sabé, han tatoekré salé-alòë, zij reciteerden (ook) aanhoudend het rihōj ahma-gebed, het is niet te beschrijven hoe druk zij gebeden reciteerden, (Noen Parisi;

@lonaliakbar

zie den hieraan voorafgaanden regel, gewijzigd naar eene andere redactie, i.v. a j a t onder de Aanvullingen en Verbeteringen).

RIHŌN, zie r i h ō j (onder de Aanvullingen en Verbeteringen).

RIN, zie g h i n (onder de Aanvullingen en Verbeteringen).

RINDOE; p. 564a, r. 7—8: overgelijkelijk, lees: onvergelijkelijk.

RIRA'; p. 567a, r. 11 v.o.: steeeds, lees: steeds.

RISÈË; p. 567b, r. 7 v.o.: h i e r u-ë n, lees: h i r e u ë n.

RÒ'-RÒ'; p. 573b, r. 6—7: niet eerst, lees: nog niet.

ROEBAH; r. 1—3: (Arab ... baviaan), lees: (Perz. r o e b â h, vos).

ROEBEUËT; p. 576a, r. 15 v.o.: keupelhout, lees: kreupelhout; r. 5, en 3 v.o.: laten, lees: laat.

ROEGOEËM; p. 585a, r. 9—8 v.o.: niet eerst, lees: nog niet.

ROEMBA'; p. 590b, r. 11 v.o.: teukooe, lees: teukoe.

ROEMBEUËT; p. 591a, r. 4: uitspruisel, lees: uitspruitsel.

ROEMBÒË; r. 8: gebruikte, lees: droeg.

ROEMPA'; r. 19: n e u k h e u, lees: n e u k h e u n.

ROENDŌ'; p. 594b, r. 3 v.o.: d j r o e n d ō', lees: d j i r o e n-d ō'.

ROENTÒB, zie r a n t ò b (onder de Aanvullingen en Verbeteringen).

ROEPA'AN (Mal. r o e p a w a n, Skrt. r û p a v â n), goed van uiterlijk, mooi, welgevormd, (in hik. en sprkw.); zie vbd. i.v. b i-n ò ë.

ROESŌ'; p. 604b, r. 7 v.o.: onbehooorlijks, lees: onbehoorlijks.

ROETI; r. 11: aan, lees: van.

RŌH; p. 606b, r. 4 v.o.: schepen, lees: scheppen; p. 607a, r. 7: a b e u ë n-a b e u ë n g, lees: a-b e u ë n g-a b e u ë n g.

RÒJROE, zie g ò j r o e (onder de Aanvullingen en Verbeteringen).

RŌM II; p. 609b, r. 12, na t j e u-k ò' m a l é m in te voegen: of b ò h a r ō n g d a p o e.

S.

SA I; p. 610b, r. 1 v.o. — p. 611a, r. 1—3: wanneer ... brengen, te wijzigen in: s a wordt gew. vóór eenlettergrepige, en s i vóór meerlettergrepige woorden gebruikt; in enkele gevallen komt s i ook vóór eenlettergrepige woorden voor, zooals in s i b a', s i'ō n, s i g ò, terwijl vormen als s i n e u', s i d r ò ë, s i p l ō h te verklaren zijn uit de oorspronkelijke tweelettergrepigheid van het grondwoord; p. 611a, r. 17 v.o.: n e u-j o ë, lees: n e u j o e ë.

SA III (Arab. t h â'), de 4de letter van het Arab. alphabet.

SA-SIË, zie i.v. *s i ë* I.

SABÉT; r. 11: t a k h e u m, lees: t a k h e u n.

SAD; r. 2: alpabet, lees: alphabet.

SADATI; er achter in te voegen: (van den in Arab. erotische poëzie voorkomenden uitroep: j â s â d a t î, o, mijne heeren).

SADOE; r. 12: n j a, lees: n j a n; r. 13—14: verdubbelinsteeken, lees: verdubbelingsteeken.

SAGÒË; p. 625a, r. 9 v.o.: toeëeigenen, lees: toeëigenen.

SAH; p. 625b, r. 3—2 v.o.: wettigdheid, lees: wettigheid.

@lonaliakbar

SAJŌNG I; r. 2, zet eene komma achter: schuin.

SAKAT; r. 1: betooveren, lees: (Mal. sakat, hinderen, kwellen), betooveren (inz. om den betooverde te hinderen of te kwellen), door betoovering stuiten, tegenhouden, hinderen of kwellen; noedjoem peugah tabōh hékeumat, bah tasakat (var. tasingkat) Maiém Diwa, de wichelaar zeide: laten we een toovermiddel toepassen, en M. D. daarmee tegenhouden, (Malém Diwa; hierop volgt de regel i.v. wòë); Malém Diwa keunòng hékeumat, keunòng sakat deungòn mintra; maté pi han oedéb pi han, soentō' meunan rō'-rō' masa, M. D. is door een toovermiddel, door een stuitings-, en bezweringsmiddel getroffen; hij is niet dood, maar is ook niet levend (hij zweeft tusschen leven en dood), in dien toestand verkeert hij steeds, (Malém Diwa).

SAKÉN, of sakinah, (Arab. sâkin, en vrouwel. sâkinah), in rust, (inz. van een consonant of halfvocaal:) niet gevolgd door een klinker, vocaalloos, (zelden gebruikt, gew. maté, zie aldaar); nama lakab njang geutoesòë, oereuëng njang tòë rab-rab lingka; di ateuëh andah baréh lamah, wèë sakinah sapat doea; di meujoeb sad baréh kaseurah, ja sakinah habéh nama, het is een bijnaam, waaronder (mijne) omgeving (mij) kent, bestaande uit de letter andah met een oe-teeken, twee wèë's (de tweede) in rust, een sad met een i-teeken, een ja in rust, en daarmede is de naam uit, (dus Oeçi), (Prang sabi van Teungkoe Nja' Ahmat). Zie soekōn II.

SAKINAH, zie sakén (onder de Aanvullingen en Verbeteringen).

SALAH; p. 634a, r. 15: wist niet van, lees: wist niet wat.

SALÉM, lees: SALÉM I.

SALÉM II (Arab. sâlim), vrij van gebreken, van zonde, feilloos, zondeloos, (zie vbd. i.v. ta'lém); wordt verder als mannel. persoonsnaam gebruikt.

SALÒB; de vertaling van het citaat uit den Prang Gōmpeuni verbeterd i.v. tōng I.

SAM III, van Skrt. çam, partikel, dat voorspoed, geluk aanduidt.

SAMA I; p. 647a, r. 16 v.o., schrap: het; r. 15 v.o.: den, lees: de.

SAMAT; p. 650a, r. 16, zet eene komma achter: Oosten.

SAMBANG I; r. 1—2: tijdtijdsein, lees: tijdsein.

SAMBŌ; r. 17: goudraad, lees: gouddraad.

SAMBŌ' I, van Arab. sanbœq.

SANAH; r. 1—2: sannah, lees: sanah.

SANGA', zie seunga'.

SANGÈ' I; r. 2: sa'ah, lees: sâ'ah.

SANTAB; r. 14: maatlijd, lees: maaltijd.

SANTAN; p. 676a, r. 7—6 v.o.: toebreiden, lees: toebereiden.

SANTÒ'; p. 678b, r. 14 v.o.: meusantō', lees: meusantò'.

SAPA II; r. 2: safara, lees: sâfara.

@Ionaliakbar

SAPOEJ; zie ook vbd. i.v. teukoej (onder teuteukoej).

SARŌNG I; p. 691b, r. 20—21: Meusasarōng, lees: Meusarōng.

SAWŌ II; p. 697b, r. 6 v.o.: die, lees: dien.

SÉ; p. 699b, r. 9: mijne, lees: mijn.

SÉ'; zie ook vbd. i.v. tilé'.

SÉB; séb ma, en peuséb ma, in het algem. gebezigd als eene bedreiging, als eene dreigende waarschuwing.

SÉT, bijvorm van sit, zie tjit I.

SEU IV, dial. v. Pedir, = peu of poe als werkwoordelijk voorvoegsel (n.l. vóór grondwoorden, die met eene lipletter beginnen, b.v. seubarōh, = poebarōh, seumalèë = poemalèë), en als eerste lettergreep van eum-, of oem-afleidingen van werkwoorden, die met eene p, inz. door voorvoeging van het prefix peu of poe, beginnen, (b.v. seumadjōh = poemadjōh, seumoeblòë = poemoeblòë); zie ook onder meu V sub 7b, en onder peu.

SEUBA'-SEUBŌ'; p. 706a, r. 6, schrap: miët.

SEUDÒ; p. 712a, r. 1 v.o.: zijn, lees: wezen.

SEU'È; meuseu'è, zeer veel, in overvloed; lethat meuseu'è, ontzaglijk veel.

SEUË-ABEUË; r. 15: ze, lees: zie.

SEUËB; er achter in te voegen: (Arab. sabb). Seumeuseuëb, zie vbd. i.v. timoeë.

SEUËT; r. 6: uitboozen, lees: uithoozen.

SEULAMPÈË; r. 8—9: djipeudoë', lees: djipeudoeë'.

SEULASÉH; er achter in te voegen: ook keulaséh.

SEULAWAÏH; r. 13: leden, lees: lieden.

SEULIPŌ'; r. 20: werd, lees: werden.

SEUMAH; p. 731b, r. 14 v.o.: naam, lees: nam.

SEUMÈN, lees: SEUMÈN I.

SEUMÈN II, (Ned.) cement, (mod.); zie vbd. i.v. tōng II.

SEUMEU'AH; r. 1: sam'ah, lees: soem'ah.

SEUNASÒË; verwezen naar tasòë I, schrap: I.

SEUNDA; p. 743b, r. 14 v.o.: Tjintaboelan, lees: Tjintaboehan.

SEUNGÈH; r. 19: maeka, lees: moeka.

SEU'ŌN; peuseu'ōn, zie ook vbd. i.v. teumeuntoeë'.

SEUPEUË'; r. 4: zaaid, lees: zaad.

SEUREUBAT; voorlaatste r.: sorbert, lees: sorbet.

SEURÈULŌNG; p. 765b, r. 7 v.o.: zouwater, lees: zoutwater.

SEUREUPA; sigò seureupa, in één keer afgeloopen, geëindigd, enz., (ook) in één ruk, aan één ruk door, (zie vbd. i.v. toedōh).

SEUROENÈ I, dial. v.d. Westkust ook: padifluitje, zie i.v. wa II.

SEUSAJ; voorlaatste r.: weggeven, lees: weggegeven.

SEUTÈT; p. 772b, r. 1 v.o.: tō, lees: tō'.

SIBRANG (Mal. seberang), overkant, overwal, overwalsch. Peusibrang, naar den overkant brengen, overzetten.

SIDA'; p. 782b, r. 2, schrap de komma achter: hebt.

@lonaliakbar

SIDAB; r. 7: verzoorzaken, lees: veroorzaken.

SIDJARATŌ MÒNTAHA, of s i d j a r a t ō j, s i d j a r a t ō n m ò n t a h a, (Qor. LIII, 14, s i d r a t o e 'l-m o e n t a h â, de lotusboom aan de uiterste grens), wordt voorgesteld als de hemelboom, waaraan ieder mensch zijn eigen blad heeft hangen, dat zijn leven vertegenwoordigt; k a j è ë n j a n d i j o e b 'a r a ï h T o e h a n, n j a n d j i m e u n a n s i d j a r a t ō m ò n t a h a; ō n d j i p i l e *h* a n t r e u k h i m a t, s a d o e m n g ò n r a'j a t d i l a m d ō n j a; t j i t b a n d o e m ō n n j a n t e u s o e r a t, s i n a n m e u h a t n a n m a' n o e s i a; t e u b i ë t k e u p o e t j ō' d i d a l a m b a', a l a m a t b o e d a' k a k e u n j a t a; s r ō t ō n t e u m a n i b a' t a n g k é, a l a m a t m a t é m a' n o e s i a; s r ō t k e u o e n a b m a l i n g k a n m a *w* ò t, d j i' e u k e u s o e r a t s ò ë p ò t a n d a; l e u m a h s o e r a t t j i t k a m e u s ò ë, p e u ë t p l ō h o e r ò ë t r e u' l a m d ō n j a, die boom staat onder Gods troon, en heet s.m.; de bladeren zijn ontelbaar veel, zooveel als er menschen op aarde zijn; al die bladeren zijn beschreven, elk met den naam van een mensch; ontspruit er aan dien boom een knop, dan is het een teeken, dat er een kind is geboren; valt er verder een blad van den steel af, dan is het een teeken, dat er een mensch zal sterven; het blad valt vóór den engel des doods, die aan den naam, welke daarop is geschreven, ziet, van wien het blad is; blijkt hem uit den naam wie het is, dan zal die persoon nog veertig dagen op aarde blijven (voordat de engel des doods zijn leven neemt), (Toedjōh kisah).

SIDJOEË'; p. 784b, r. 9: van dag, lees: vandaag.

SIHAT; zie ook vbd. i.v. t é m, w a s i ë t.

SILOEEUË; r. 3—4: Arab. s i r w â l, lees: Perz. s j a l w â r.

P. 802, opschrift: SIMBO, lees: SIMBŌ.

SIMBŌ; p. 803a, r. 10: bezuinen, lees: bazuinen.

SIMPANG; p. 806b, r. 11 v.o.: ellebooogen, lees: ellebogen.

SIN (Arab. s î n), de 12de letter van het Arab. alphabet; s i n m o e m a t a g ò g a d j ò ë, de letter s i n lijkt op de tanden van eene zaag, (zie h i d j a).

SINASÒË; verwezen naar t a s ò ë I, schrap: I.

SINGKAT; p. 811b, r. 8: hoofdaar, lees: hoofdhaar.

SINGKÈË; p. 813a, r. 12: hoekvorimge, lees: hoekvormige.

SINJÒM, (ook het grondwoord komt voor:) glimlachen; zie vbd. i.v. t j a l ō n g.

SINTHŌNG; p. 818a, r. 8 v.o.: verstrekte, lees: versterkte.

SIPHEUËT; p. 820b, r. 10—11: attribuiten, lees: attributen.

SIT; verwezen naar t j i t, lees: t j i t I.

SIWAÏH II; zie sprkw. i.v. t j a n g g a n g.

SLIMÈNG; p. 830b, r. 2: de, lees: den.

SŌBEUHA; r. 8: Qor. XV, lees: Qor. XVII.

@lonaliakbar

P. 835, opschrift: SÒE, lees: SÒË.
SOEBÈ; r. 4—5: k e u m a ï h, lees: k e u m a m a ï h.
SOEDJA; p. 843a, r. 1 v.o.: bestaan, lees: bestaat.
SOEDJÒË II; p. 844a, r. 7 v.o.: s ō t I, lees: l ō t I; zie verder ook i.v. t j a b I.
P. 846, opschrift: SOEEB, lees: SOEËB.
SOEËB II, verwezen naar t j a t ō II, schrap: II.
SOE'EUË; p. 848b, r. 12 v.o.: Nâkir, lees: Nakîr.
SOEGÒË; p. 849b, r. 8: rolletje, lees: een rolletje.
SOEGŌT; r. 7: er, lees: enkele; p. 851a, r. 22, en 24: stukje, lees: vierde part.
SOEKÈË; p. 855a, r. 13: fenegriekzaagd, lees: fenegriekzaad.
SOELÉT; p e u s o e l é t, (ook) eene onware voorstelling geven van, voorliegen.
SOELOE; p. 862a, r. 21: t o e n k o e, lees: t o e a n k o e.
SOELOETAN; r. 15—16: o e u r e u ë n g, lees: o e r e u ë n g; p. 863a, r. 15 v.o.: bedraag, lees: bedraagt.
SOELŌÏH; p. 864a, r. 1: maatlijden, lees: maaltijden.
SOEMPOEËNG; r. 5—6: vechtkregels, lees: vechtkrekels.
SOENGKÉT; p. 872a, r. 15: s o e n k é t, lees: s o e n g k é t.
SOENJOE; p. 873b, r. 12—11: uitspringen, lees: uitspringenden.
SOERA' II; p. 877b, r. 20: verzels, lees: vezels; r. 7 v.o.: doen, lees: doet.
SOERIËNG; r. 3: schietpoel, lees: schietspoel.
SŌNG-ABŌNG; r. 8 v.o.: paats, lees: plaats.
SRAMÒË; p. 899b, r. 8: achtergelarij, lees: achtergalerij.
SRANG; p. 901a, r. 17: uwe vlucht, lees: in uwe vlucht.
SRÉNG I; *h* a n é' d j i s r é n g l o e n g k è, d j i m e u n g s r é n g ō n g l o e n j o e ë n g, in het algem. gezegd van iem., die, niet in staat iets belangrijks of moeilijks te verrichten, iets van minder belang of minder moeilijks wil doen, (zie ook i.v. l o e n g k è onder de Aanvullingen en Verbeteringen).
SREUËNG; p. 906a, r. 21: *h* a n s i b l é t, lees: h a n a s i b l é t.
SRI II, of S i r i, (ook) naam van eene Hindoeïstische godheid, komt voor in de k o e t i k a-leer, (zie i.v. B é s e u n o e onder de Aanvullingen en Verbeteringen).
SRI III, aldus te lezen i.pl.v. SIRI III op p. 907b, r. 2 v.o.
SROE; p. 911a, r. 18 v.o.: vrouwt, lees: vrouw.
SROEJ; zie ook vbd. i.v. t e u k o e j (onder t e u t e u k o e j).
SRŌNG; de vertaling van het citaat uit den Pòtjoet Moehamat verbeterd i.v. t ō n g I.

T.

P. 919, opschrift: TAB-AOEB, lees: TAB-TOEB.
TA'EUN; a n e u' s i t a'e u n b l ō h, een kind, dat door cholera aangetast moge worden, eig. waar de cholera in moge gaan, (scheldwoord, verwensching).
TAKEUËNG; p. 934b, r. 17: k e u ë n g wordt, m e u t a k e u-, lees: goed aangehouden. P e u t a k e u-.

@lonaliakbar

TAKŌT; r. 6: moeiheid, lees: moeheid.

TA'LŌ'; zie ook vbd. i.v. t j a t h é.

TALÒË; t a l ò ë n j a n g k e u k a j b a k a, het bestendige, eeuwige koord, i.e. Gods leiding, Gods beschikking, (= t a l ò ë n j a n g *h* a n p o e t ō ï h, op p. 943b, r. 14—13 v.o.); s i n a n k e u s a g a j k a m ò ë m e u s r a h d r ò ë, b a' t a l ò ë n j a n g k e u-k a j b a k a, aan Hem alleen vertrouwen wij ons toe, aan Zijne bestendige leiding, (Pòtjoet Moehamat); p. 944b, r. 20 v.o., zet eene komma achter: rijen; r. 16 v.o.: m e u t a l ò ë, n e u t a n j ò n g, lees: m e u t a l ò ë-t a l ò ë, en in hik.

TAMBŌJ I; r. 1, in te voegen: Skrt. t â m b o e l a.

TAMÒNG; r. 8: doordat, lees: doordat er.

TAMPAÏH; p. 953b, r. 4—5: toeverformule, lees: tooverformule.

TANGGA, (ook) sport, trede (eener ladder of trap, zie vbd. i.v. t i m p e u ë n g); p. 965a, r. 19 v.o.: heete, lees: heette.

TANGGÒË; p. 967a, r. 22 v.o., schrap: er.

TANGKEUËH; r. 10, schrap de komma achter: *h* a n.

TANGKŌB; r. 2: omwandig, lees: omwanding.

P. 977, opschrift: TAPE', lees: TAPÉ'.

P. 982, opschrift: TARON, lees: TARÒN.

TAROEWIAH; r. 2: t a r w i j j a h, lees: t a r w i j a h.

TATÈH; r. 13—14: niet eerst, lees: nog niet.

TA'WI; r. 14: aarstengel, lees: aartsengel.

TÈHRÈH, uitvoerig vertellen, omstandig mededeelen; *h* a n é' l ō n t è h r è h l é o e b a' g a t a, l ō n p e u g a h n g ò n p a n e u' m a n t ò n g, ik kan het u niet meer uitvoerig vertellen, ik zal het maar in het kort zeggen. M e u t è h r è h, uitvoerig verteld, de handeling t è h r è h verrichten. P e u t è h r è h, laten t è h r è h of t è h r è h met versterkte beteekenis.

TEU II, wordt, in navolging van Mal. t e r, ook gebezigd in de beteekenis van een superlatief, of van: in hooge of hoogere mate, b.v. t e u'a p e u l a j, t e u l e u b è h.

TEUKEUDI; p. 1011b, r. 2 en 6, zet eene komma achter resp.: beschikken, en noodlottige.

TEUKOE; p. 1013b, r. 2—3: hoofdignitarissen, lees: hofdignitarissen.

TEUKOEJ; p. 1014a, r. 7: Plandō, lees: Plandō'.

TEUMEU'A; r. 2: ṭ a m â' a h, lees: ṭ a m a'.

TEUNEUN; p. 1023b, r. 6 v.o.: ze, lees: zie.

TEUNTÈË; p. 1029a, r. 3: m e u t e u n t ë, lees: m e u t e u n t è ë; r. 7: t e u t e u n t e u n t è ë, lees: t e u t e u n t è ë.

TEU'ÒH; p. 1030b, r. 11, schrap de komma achter: m e u l i n t a ï h.

TEU'ŌT; p. 1031b, r. 7, schrap: op; r. 13: boeders, lees: broeders.

TEUPAT; p. 1033a, r. 4 v.o., wijzig de komma-punt achter b o e d j a n g in eene dubbele punt.

@lonaliakbar

TEUREUBAN; r. 19: recht, lees: rechts.

TEUTJEUHOET; r. 1: teuseu-, lees: teuseuhoet; r. 3—4: geloosbelijdenis, lees: geloofsbelijdenis.

THEUN; p. 1051a, r. 12 v.o.: saléh, lees: salèh.

THÒH-THÒH; p. 1053b, r. 7—8: meuthō'-thō', lees: meuthòh-thòh.

TIB; p. 1055b, r. 14: da, lees: de.

TITI; r. 10: steenen, lees: teenen.

TJA, lees: TJA I.

TJA II, naam van de letter voor tj in het Mal.-Arab. alphabet.

TJAKRA I; p. 1089b, r. 11 v.o.: verkijgt, lees: verkrijgt.

TJALITRA; p. 1093a, r. 21—20, en r. 17 v.o.: vredesgroet, lees: vredegroet.

TJANÈ'; p. 1097a, r. 6, schrap de komma achter: djibeudòïh; r. 8: dit eene, lees: het volgende.

TJANTÉ'; p. 1101a, r. 6: weing, lees: weinig.

TJAPAKAT (Arab. sjafaqah), medelijden, deernis, (in hik.); pakrikeu haj aneu' keu kamòë, takheun djinòë oelé gata; tabōh tjapakat aneu' djinòë, djandji keu kamòë oelé gata, wat moet ik doen, mijn zoon, (zeide de verliefde vorst tot Meudeuha'), zeg het mij nu; heb nu medelijden met mij, mijn zoon, doe eene toezegging (van hulp), (Meudeuha').

TJAPI'I; imeum Tjapi'i, de imâm van den Sjâfi'itischen ritus, i.e. Moeḥammad ibn Idrîs as-Sjâfi'î (gest. 820 n. Chr.).

TJA*R*A'; r. 3: godsdientige, lees: godsdienstige.

TJATEUÈNG; r. 3: vrouwe, lees: vrouw.

TJATÒ'; meutjatò', (ook) elkander tikken of pikken. Peutjatò', laten tjatò', laten meutjatò', (zie i.v. tjoetò').

TJAWAT I; meutjawat, zie ook vbd. i.v. toenggét.

P. 1116, opschrift: TJE' I, lees: TJÉ' I.

TJÉ' III, aanspreekwoord tot en aanduiding van volbloed Chineezen, (zie baba onder de Aanvullingen en Verbeteringen, en tōké); tjé', tjé', pigi (Mal.) Lam Njòng, maté tjé' tinggaj inòng, tj., tj., ga naar L. Nj. (waar zich eene bekende Chineesche begraafplaats bevindt), als jij dood bent, blijft je vrouw achter, (rijmpje, waarmede kinderen Chineezen plagen).

TJÈB; p. 1117b, r. 19: haar, lees: zijn.

TJEUKOEÈ; p. 1133b, r. 7: spelt, lees: speldt.

TJEUMOETJŌT; p. 1137b, r. 19—20: andersmans, lees: andermans.

TJHÒ'-KALITJHÒ'; p. 1151a, r. 6: tjè'-tjè-malitjè', lees: tjè'-tjè'-malitjè'.

TJHŌ'-TJHEUÈ'; r. 13, zet eene komma achter: gata.

P. 1150, opschrift: 'TJHÒ'-KALI-TJHÒ', lees: TJHÒ'-KALITJHÒ'.

TJHOEË'; r. 7: kletsmat, lees: kletsnat.

*TJH*ÒH, enkel, alleen, niet meer dan; sabòh *tjh*òh, alleen één.

@lonaliakbar

TJHÒN; p. 1153a, r. 14—15: Peu-tjhòn-tjòn, lees: Peutjhòn-tjhòn.

TJINA; p. 1156b, r. 4: de, lees: den.

TJIRÉT; p. 1161a, r. 15 v.o.: dunne, lees: dunnen.

TJIRIË'; p. 1161b, r. 3: tjiriëvisch, lees: tjirië'-visch.

TJITJA'; r. 6, na: Mohammad, in te voegen: zich; r. 9: den, lees: de.

TJITJAB; p. 1163b, r. 13 v.o.: peutji-tjab-feest, lees: peutjitjab-feest.

TJITJÉM; tjitjém pèh weuë of pèh neurō', zie i.v. weuë.

TJÒ II; r. 5—6: noch om rijst noch om water, lees: noch om eten noch om drinken.

TJÒB; p. 1165b, r. 6 v.o.: voel ik, lees: voel ik mij; p. 1166a, r. 17—18: beureutaïh siloeuë, lees: beureutaïh, siloeeuë.

TJOEÀLÈ; r. 3: djtòb, lees: djitòb.

TJOE'ANAM; p. 1167b, r. 3, schrap de komma achter: instrument.

TJOELA; r. 5: rhinocehos-hoorn, lees: rhinoceros-hoorn.

TJOELA-TJOELÒË; p. 1174b, r. 16, zet eene komma achter: tjoela-tjoelòë.

TJOEPEU'AT; p. 1179a, r. 5—4 v.o.: onwezelijkheid, lees: onwezenlijkheid.

TJOERAH; p. 1180b, r. 17: af, lees: uit.

TJOET; p. 1182b, r. 3 v.o.: pers in pers. te verbeteren.

TJRAH; r. 6: eene, lees: een.

TJRÈ'-TJRÊ'; r. 4, zet eene punt achter: tjrò'-tjrò').

TJREU'; r. 2, zet eene komma achter: praatjes.

TJROE'; p. 1198a, r. 17: baderen, lees: bladeren.

TJROEB II; r. 1, achter: cheroot, in te voegen: uit Tam. çuruṭṭu.

TOEBAN; p. 1208a, r. 20 v.o.: bewijstzijn, lees: bewustzijn.

TOEDJÖH; p. 1209a, r. 17: bruiloftsceremonieën, lees: bruiloftsceremoniën.

TOEDŌNG; p. 1210a, r. 2: eene, lees: een.

TOEHA; p. 1214a, r. 2: niet eerst, lees: vooreerst niet.

TOEKA; p. 1216a, r. 4: eene handelwijze, lees: de bedrieglijke handelwijze.

TOENDJANG; r. 9: luchtwortes, lees: luchtwortels.

TOENGGANG-TOENGGÉT; r. 8: eene, lees: een.

TOENÒË; p. 1239b, r. 3—4, lees: djlaïh, (aldaar de ï onduidelijk); de volgorde van r. 5 en 6 om te zetten.

TOENTOET; p. 1241a, r. 10, na geutanjòë eene komma, (aldaar onduidelijk).

TOEPÈ; r. 7: wilde, lees: wilden.

TOEPHEUN; r. 2: ṭoefân, lees: ṭœfân; r. 6: hireun, lees: hireuën.

TOERŌN; p. 1244a, r. 12—13: meurōn, lees: meutoerōn.

TOET; r. 4: die, lees: dien.

TOETŌNG; r. 5, zet eene komma achter: verzengd.

TÖH; r. 3, na: regen, in te voegen: eig. ook loozen; r. 6—5 v.o., zet eene komma achter: oedjeuën.

@lonaliakbar

P. 1248, opschrift: TÒJ, lees: TŌJ.

TÒJBAH; r. 15: geloosbelijdenis, lees: geloofsbelijdenis.

TREU'; r. 1, zet achter „vbd'' eene punt.

TREUT I; r. 10: meutreu-treut, lees: meutreut-treut.

TRIÈNG; r. 16: baderen, lees: bladeren.

TROESAN, er achter in te voegen: (Mal. teroesan).

TRŌN, p. 1260b, r. 13: peutrōn, lees (voor het rijm): peutreun; p. 1260b, r. 12 v.o.: onevenmaanden, lees: oneven maanden.

W.

WADJAH I; p. 1265a, r. 10 v.o.: mannelijke, lees: mannelijke lijn.

WAHAB; r. 3: 'l-Wahhâb, lees: 'l-Wahhâb.

WAHDANIÈT; r. 2: eenheid, lees: eenigheid.

WAHÉT; p. 1268a, r. 7, achter: Moewahét, in te voegen: (Arab. moewaḥḥid).

WÉHWEUÈH; r. 3: waïh-waïh, lees: waïhwaïh.

@lonaliakbar

@lonaliakbar

@lonaliakbar

@lonaliakbar

@lonaliakbar

@lonaliakbar

@lonaliakbar

@lonaliakbar